UNIVERSITATEA „ALEXANDRU IOAN CUZA”, IAŞI

ALBERT-LUDWIGS-UNIVERSITÄT, FREIBURG IM BREISGAU

INSTITUTUL DE FILOLOGIE ROMÂNĂ „A. PHILIPPIDE“, IAŞI

MONUMENTA LINGUAE DACOROMANORUM

BIBLIA 1688

PARS IX

Paralipomenon I, Paralipomenon II

EDITURA UNIVERSITĂŢII „ALEXANDRU IOAN CUZA”
IAŞI – 2011

Fondatori ai proiectului Monumenta linguae Dacoromanorum:

Paul MIRON
Alexandru ANDRIESCU
Vasile ARVINTE
Elsa LÜDER-MIRON

Colaboratori ai colecţiei:

Tamara Adoamnei, Mihai Bogdan Aldea, Alexandru Andriescu, Mădălina Andronic, Ioana Anghel, Elena Ardeleanu, Vasile Arvinte, Eugen Beltechi, Eta Boeriu, Ioan Caproşu, Ileana Comşulea, Dan Constantinescu, Eugenia Dima, Corneliu Dimitriu, Ştefan Aug. Doinaş, Mioara Dragomir, Vasile Drăguţ, Ion A. Florea, Constantin Frâncu, Anca Gherman, Mihai Alin Gherman, Doina Grecu, Gabriela Haja, Ecaterina Ionaşcu, Dumitru Irimia, Thomas Latzel, Alfred Lohr, Elsa Lüder, Coman Lupu, Aurelia Mihailovici, Paul Miron, Nicolae Mocanu, Dragoş Moldovanu, Mihai Moraru, Adrian Muraru, Eugen Munteanu, Dumitru Nica, Marie-Anne Nickau, Ion Nuţă, Traian Ocneanu, Veronica Olariu, Vlad Sebastian Patraş, Gabriela Pavel, Andrei Pleşu, Elena Popescu, Viorica Pamfil, Alexandra Roman-Moraru, Mircea Roşian, Hans-Jürgen Speck, Felicia Şerban, Elena Tamba-Dănilă, Ecaterina Teodorescu, Stela Toma, Marietta Ujică, Sabin Vlad, Andreea Vlădescu-Lupu, Jan de Waard, Petre Zugun.

BIBLIIA

DUMNEZEIASCA SCRIPTURĂ
VÊCHE ŞI NOAUĂ

CARTEA ÎNTÎIA PARALIPOMENON
CARTEA A DOUA PARALIPOMENON

Coordonator al noii serii:

Prof. univ. dr. Eugen MUNTEANU

Autorii volumului:

Dr. Ştefan COLCERIU
Dr. Elena DĂNILĂ
Dr. Mioara DRAGOMIR
Dr. Ioan-Florin FLORESCU
Dr. Ana-Maria GÎNSAC
Dr. Gabriela HAJA
Prof. dr. Elsa LÜDER
Dr. Maria MORUZ
Prof. dr. Eugen MUNTEANU
Dr. Sabina ROTENŞTEIN
Dr. Mădălina UNGUREANU

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României

Biblia 1688. - Freiburg : Albert-Ludwigs-Universität-Freiburg ;
Iaşi : Editura Universităţii „Al. I. Cuza”, 1988-
vol.
ISBN 973-8243-32-7
Pars 9 : Paralipomenon I, Paralipomenon II. - 2011**.** - ISBN 978-973-640-665-2

002(498)"1688":22
22=135.1

MONUMENTA LINGUAE DACOROMANORUM, un proiect de mare prestigiu ştiinţific

În urmă cu peste două decenii, mai precis în anul 1986, Universitatea noastră a avut şansa unei întîlniri fericite. Cunoscutul scriitor şi romanist Paul Miron (1926-2008), mare propagator al culturii româneşti în Germania ca profesor de limba şi literatura română la prestigioasa Universitate „Albert Ludwig" din Freiburg, pe calea trasată deja în 1974, cînd tot el contribuise decisiv la semnarea unui acord de cooperare inter-universitară între Iaşi şi Freiburg, a propus Universităţii noastre iniţierea unui vast proiect de editare filologică a unor importante vechi texte româneşti, sub forma unei serii intitulate inspirat *Monumenta linguae Dacoromanorum*. Primul monument important al vechii culturi româneşti care trebuia editat a fost *Biblia de la Bucureşti*, de la a cărui apariţie tocmai urma să se împlinească 300 de ani. În ciuda unor temeri care s-au dovedit ulterior nejustificate, ideea profesorului Miron a fost adoptată de filologii ieşeni Vasile Arvinte şi Alexandru Andriescu, cărora li s-a asociat ulterior şi istoricul Ioan Caproşu. Gestionarea curentă a întregului ansamblu al lucrărilor, activitate care s-a dovedit în timp extrem de dificilă, şi-a asumat-o prof. dr. Elsa Lüder, la vremea respectivă deja un cercetător afirmat în domeniul studiilor româneşti şi colaboratoare apropiată a profesorului Paul Miron. Împreună, cei doi au publicat, cu sprijinul Asociaţiei Societăţilor Biblice din Germania cu sediul la Stuttgart, un model a ceea ce urma să fie proiectul *Monumenta*..., cuprinzînd cartea biblică *Ruth*. În jurul acestui nucleu iniţial şi-au reunit forţele numeroşi specialişti din România şi din Germania, filologi, istorici, teologi, scriitori, motivaţi cu toţii deopotrivă de miza majoră a întreprinderii, dar şi de entuziasmul şi de puterea de convingere ale profesorului Miron.

La sugestia reputatului filolog ieşean N. A. Ursu, iniţiatorii lucrării au decis ca, pe lîngă textul propriu-zis al *Bibliei de la Bucureşti* (în facsimil şi în transcriere interpretativă din chirilică) să fie publicate în paralel, de asemenea în transcriere interpretativă şi împreună cu facsimilele originaleolor, alte două versiuni integrale ale Bibliei din secolul al XVII-lea, la rîndul lor monumente de prim rang ale vechiului scris românesc. Este vorba despre versiunile româneşti ale Vechiului Testament păstrate la Academia Română în manuscrisele nr. 45 de la Cluj şi 4389 de la Bucureşti. Împreună cu amplele studii introductive redactate de profesorii Vasile Arvinte şi Alexandru Andriescu, cu comentariile detaliate semnate de Paul Miron şi Elsa Lüder şi cu indicele exhaustiv de cuvinte şi forme realizat cu mijloace electronice – o premieră absolută în filologia românească –, primul volum (dedicat Cărţii I – *Genesis* a *Bibliei de la Bucureşti*) şi tipărit la Iaşi în anul 1988, a reprezentat o dată importantă în istoria culturală a oraşului Iaşi şi a Universităţii ieşene. Volumul a fost comentat elogios în presă şi în mediile academice şi premiat de către Academia Română.

Au urmat, în următoarele două decenii, pe rînd, încă şapte volume ale seriei: II-*Exodus* (1991), III-*Leviticus* (1993), IV-*Numeri* (1994), V-*Deuteronomium* (1997), XI-*Liber Psalmorum* (2003), VI-*Iosue, Iudicum, Ruth* (2005), VII-*Regum I-II* (2008). Acest lucru s-a realizat prin contribuţia, într-o formă sau alta, a cercetătorilor din toate generaţiile (60 mai exact, persoane ale căror nume ne facem o datorie de onoare să le menţionăm, în ordine alfabetică, aşa cum apar ele pe frontispiciul ultimului volum al seriei): Tamara Adoamnei, Mihai Bogdan Aldea, Alexandru Andriescu, Mădălina Andronic, Ioana Anghel, Elena Ardeleanu, Vasile Arvinte, Eugen Beltechi, Eta Boeriu, Ioan Caproşu, Ileana Comşulea, Dan Constantinescu, Eugenia Dima, Corneliu Dimitriu, Ştefan Aug. Doinaş, Mioara Dragomir, Vasile Drăguţ, Ion A. Florea, Constantin Frâncu, Anca Gherman, Mihai Alin Gherman, Doina Grecu, Gabriela Haja, Ecaterina Ionaşcu, Dumitru Irimia, Thomas Latzel, Alfred Lohr, Elsa

Lüder, Coman Lupu, Aurelia Mihailovici, Paul Miron, Nicolae Mocanu, Dragoş Moldovanu, Mihai Moraru, Adrian Muraru, Eugen Munteanu, Dumitru Nica, Marie-Anne Nickau, Ion Nuţă, Traian Ocneanu, Veronica Olariu, Vlad Sebastian Patraş, Gabriela Pavel, Andrei Pleşu, Elena Popescu, Viorica Pamfil, Alexandra Roman-Moraru, Mircea Roşian, Hans-Jürgen Speck, Felicia Şerban, Elena Tamba-Dănilă, Ecaterina Teodorescu, Stela Toma, Marietta Ujică, Sabin Vlad, Andreea Vlădescu-Lupu, Jan de Waard, Petre Zugun.

Ceea ce s-a reuşit să se publice pînă acum din ansamblul proiectat al seriei *Monumenta linguae Dacoromanorum – Biblia 1688* reprezintă, aşadar, cantitativ, aproximativ o treime. Constatînd riscul real ca această prestigioasă lucrare să rămînă neterminată, ca atîtea alte iniţiative din istoria culturii româneşti, conducerea Universităţii „Alexandru Ioan Cuza" a luat decizia ca instituţia noastră să îşi asume integral susţinerea fianciară şi logistică a continuării şi finalizării lucrării. În acest scop, în februarie 2009 a fost înfiinţat Centrul de Studii Biblico-Filologice „Monumenta linguae Dacoromanorum", unitate de cercetare autonomă în cadrul Departamentului de Cercetare al Universităţii noastre.

În numele Senatului Universităţii „Alexandru Ioan Cuza", îmi exprim convingerea că tînărul colectiv de cercetători biblişti (filologi, teologi, istorici, filosofi, informaticieni), format şi condus de prof. dr. Eugen Munteanu în cadrul acestui Centru de cercetare, va reuşi în cîţiva ani, prin eforturi susţinute, să ducă pînă la capăt acest prestigios proiect, publicînd integral toate cele 25 de volume ale seriei filologice complete a *Bibliei de la Bucureşti* (1688). În felul acesta cultura românească modernă va fi dotată cu o nouă lucrare de referinţă, punct de pornire pentru cercetări viitoare în domeniul tradiţiei biblice româneşti, dar şi reper simbolic important pentru maturitatea culturii noastre. Universitatea „Alexandru Ioan Cuza" din Iaşi, prima universitate modernă din România, îşi va face încă o dată, la nivelul cel mai înalt, datoria de a cultiva cultura naţională şi va putea transmite o dată în plus membrilor ei sentimentul mîndriei de a aparţine unei instituţii prestigioase, capabilă să iniţieze şi să susţină un proiect de amploarea şi prestigiul seriei *Monumenta linguae Dacoromanorum*.

Prof. univ. dr. VASILE IŞAN,
Rector al Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"

MONUMENTA LINGUAE DACOROMANORUM,
ein hochrangiges wissenschaftliches Projekt

Vor mehr als zwei Jahrzehnten, genauer gesagt im Jahre 1986, hatte unsere Universität die Chance eines glücklichen Zusammentreffens. Der bekannte Schriftsteller und Romanist Paul Miron (1926-2008), als Professor für rumänische Sprach- und Literaturwissenschaft an der namhaften Albert-Ludwigs-Universität Freiburg ein grossartiger Verbreiter der rumänischen Kultur in Deutschland, machte unserer Universität einen weiteren Vorschlag der Zusammenarbeit. Auf dem bereits 1974 eingeschlagenen Weg, als, wiederum unter seiner entscheidenden Mitwirkung, ein inter-universitärer Kooperationsvertrag zwischen Iaşi und Freiburg unterzeichnet worden war, sollte nun ein umfängliches Editionsprojekt bedeutender rumänischer Texte unter dem weitsichtigen Titel *Monumenta linguae Dacoromanorum* initiiert werden. Als erstes wichtiges Sprachmonument der rumänischen Kultur sollte *Biblia de la Bucureşti* herausgegeben werden, noch dazu stand das 300-jährige Jubiläum gerade bevor. Trotz einiger zeitbedingter Zurückhaltung wurde die Idee von Professor Miron von den Iaşier Philologen Vasile Arvinte und Alexandru Andriescu, denen sich später Ioan Caproşu anschloss, aufgenommen. Die fortlaufende Betreuung des Gesamtprojekts, eine Tätigkeit, die sich mit der Zeit äusserst kompliziert gestaltete, übernahm Elsa Lüder, schon damals eine ausgewiesene Forscherin auf dem Gebiet der Rumänistik und enge Mitarbeiterin von Paul Miron. Gemeinsam erarbeiteten sie beide mit Unterstützung der Vereinigten Bibelgesellschaften Deutschland, mit Sitz in Stuttgart, ein Modell dessen, was das Projekt *Monumenta*... darstellen sollte, am Beispiel des Buches *Ruth*.

Um diesen anfänglichen Kern scharten sich nun tatkräftig zahlreiche Fachvertreter aus Rumänien und Deutschland, Philologen, Historiker, Theologen, Schriftsteller, alle motiviert einerseits durch das anspruchsvolle Unternehmen selbst, andererseits durch die Begeisterungfähigkeit und Überzeugungskraft von Paul Miron.

Auf Vorschlag des renommierten Iaşier Philologen N.A. Ursu, haben die Wegbereiter der Arbeiten beschlossen, neben dem eigentlichen Text der *Bukarester Bibel* (in Faksimile und interpretativer Transkription aus dem Kyrillischen), parallel dazu zwei weitere Vollversionen der Bibel aus dem 17. Jahrhundert zu veröffentlichen, ebenso in interpretativer Transkription und in Faksimile, auch sie erstklassige Zeugnisse für das Altrumänische. Es handelt sich um die rumänischen Versionen des Alten Testaments, bewahrt in der Rumänischen Akademie als Ms. 45 von Cluj, bzw. 4389 von Bukarest. Zusammen mit umfangreichen Einführungsstudien der Professoren Vasile Arvinte und Alexandru Andriescu, mit ausführlichen Kommentaren von Paul Miron und Elsa Lüder sowie einem exhaustiven Wort- und Formenindex auf elektronischer Basis – eine absolute Premiere in der rumänischen Philologie – , stellte der erste Band (Erstes Buch Moses – Genesis), 1988 in Iaşi gedruckt, ein wichtiges Datum in der Kulturgeschichte dieser Stadt und deren Universität dar. Der Band wurde voller Lob von Presse und akademischen Kreisen aufgenommen und mit dem Preis der Rumänischen Akademie gewürdigt.

In den nächsten zwei Jahrzehnten folgten nacheinander weitere sieben Bände der Serie: II-*Exodus* (1991), III-*Leviticus* (1993), IV-*Numeri* (1994), V-*Deuteronomium* (1997), XI-*Liber Psalmorum* (2003), VI-*Iosue, Iudicum, Ruth* (2005), VII-*Regum I-II* (2008). Dies konnte durch entsprechende Beiträge von Forschern aller Generationen geschehen (es ist uns eine ehrenvolle Pflicht die Namen der 60 Personen in alphabetischer Reihenfolge aufzulisten, so wie sie im Eingang des letzten Bandes der Serie erscheinen): Tamara Adoamnei, Mihai Bogdan

Aldea, Alexandru Andriescu, Mădălina Andronic, Ioana Anghel, Elena Ardeleanu, Vasile Arvinte, Eugen Beltechi, Eta Boeriu, Ioan Caproşu, Ileana Comşulea, Dan Constantinescu, Eugenia Dima, Corneliu Dimitriu, Ştefan Aug. Doinaş, Mioara Dragomir, Vasile Drăguţ, Ion A. Florea, Constantin Frâncu, Anca Gherman, Mihai Alin Gherman, Doina Grecu, Gabriela Haja, Ecaterina Ionaşcu, Dumitru Irimia, Thomas Latzel, Alfred Lohr, Elsa Lüder, Coman Lupu, Aurelia Mihailovici, Paul Miron, Nicolae Mocanu, Dragoş Moldovanu, Mihai Moraru, Adrian Muraru, Eugen Munteanu, Dumitru Nica, Marie-Anne Nickau, Ion Nuţă, Traian Ocneanu, Veronica Olariu, Vlad Sebastian Patraş, Gabriela Pavel, Andrei Pleşu, Elena Popescu, Viorica Pamfil, Alexandra Roman-Moraru, Mircea Roşian, Hans-Jürgen Speck, Felicia Şerban, Elena Tamba-Dănilă, Ecaterina Teodorescu, Stela Toma, Marietta Ujică, Sabin Vlad, Andreea Vlădescu-Lupu, Jan de Waard, Petre Zugun.

Das bisher aus dem Gesamtprojekt der Serie *Monumenta linguae Dacoromanorum – Biblia 1688* Publizierte stellt quantitativ ungefähr ein Drittel dar. Die Leitung der Universität «Alexandru Ioan Cuza» ist sich des bestehenden Risikos bewusst, dass ein solch anspruchsvolles Unterfangen, wie viele andere Initiativen aus der rumänischen Kulturgeschichte unvollenedet bleiben kann; sie hat daher beschlossen, dass unsere Institution die gesamte finanzielle und logistische Unterstützung auf sich nehmen will, um die Fortsetzung und Finalisierung des Projekts zu sichern. Zu diesem Zweck wurde im Februar 2009 das Zentrum für Biblische und Philologische Studien «Monumenta linguae Dacoromanorum» gegründet, eine eigenständige Forschungseinheit in Rahmen der Forschungsabteilung unserer Universität.

Im Namen des Senats der Universität «Alexandru Ioan Cuza» drücke ich meine Überzeugung aus, dass es dem jungen Team der Bibelforscher (Philologen, Theologen, Historiker, Philosophen, Informatiker) in diesem Forschungszentrum unter der Leitung von Prof. Dr. Eugen Munteanu in einigen Jahren gelingen wird, dieses gewichtige Projekt mit erhöhten Anstrengungen zu Ende zu führen und jene 25 Bände der philologischen Gesamtserie *Biblia de la Bucureşti* (1688) zu veröffentlichen.

Die moderne rumänische Kultur wird auf diese Weise eine neue richtungsweisende Arbeit erhalten, Ausgangspunkt für zukünftige Forschungen auf dem Gebiet der rumänischen Bibelüberlieferung, aber auch wichtiges Symbol für die Reife der Nationalkultur. Die Universität «Alexandru Ioan Cuza» Iaşi, die erste moderne Universität Rumäniens, erfüllt damit nicht zum ersten Mal auf höchstem Niveau die Verpflichtung, die unsere Kultur zu fördern und wird seinen Mitgliedern dadurch das Gefühl vermitteln, mit Stolz einer so ehrwürdigen Institution anzugehören, fähig zu derartig weitreichenden Projekten von Rang wie *Monumenta linguae Dacoromanorum*.

Prof. Dr. VASILE IŞAN,
Rektor der Universität «Alexandru Ioan Cuza»

NOTĂ ASUPRA EDIȚIEI

1. Generalităţi

Prin prezentul volum reluăm publicarea seriei *Monumenta linguae Dacoromanorum – Biblia 1688*, iniţiată în anul 1986, în cadrul unui proiect ştiinţific realizat în colaborare de Universităţile „Alexandru Ioan Cuza“ din Iaşi şi „Albert Ludwig“ din Freiburg, Germania. Structura iniţială a seriei a fost păstrată. Am păstrat de asemenea principiul transcrierii interpretative a textelor chirilice vechi, adoptat de iniţiatorii proiectului. Transcrierea în alfabet latin şi în grafie actuală a celor trei vechi versiuni biblice pe care le edităm în paralel, *Biblia de la 1688*, aşa-numită versiune „Milescu revizuită" (Ms. 45) şi aşa-numita versiune „Daniil Panoneanul" (Ms. 4389), este, aşadar, potrivit cerinţelor filologiei româneşti moderne, una de tip interpretativ. Prin t r a n s c r i e r e c r i t i c ă i n t e r p r e t a t i v ă înţelegem, potrivit principiilor larg acceptate ale paleografiei chirilice româneşti, echivalarea constantă şi sistematică a slovelor chirilice prin corespondentele lor din alfaberul latin. Această operaţie este departe de a fi mecanică, din cauze multiple, între care cele mai importante sînt următoarele: existenţa în alfabetul chirilic a unor slove cu valori fonetice diferite, pe de o parte, şi a mai multor slove cu valoare fonetică identică, pe de altă parte; inexistenţa unei codificări ortografice explicite în epoca veche a culturii româneşti; numeroasele inconsecvenţe datorate scriptorilor sau tipografilor etc. Cititorul nespecialist trebuie să ştie că diferenţa între o t r a n s c r i e r e f i l o l o g i c ă ş t i i n ţ i f i c ă şi alte tipuri de transcriere este fundamentală. Atitudinea ştiinţifică ne obligă la un respect absolut faţă de a u t e n t i c i t a t e a l i n g v i s t i c ă a textului, ceea ce implică deopotrivă excluderea oricărei modernizări sau actualizări a formei cuvintelor, dar şi a oricărei arhaizări artificiale a acesteia. Un factor deloc neglijabil care trebuie luat în calcul constă în opţiunile personale sau în preferinţele scriptorilor ori ale tipografilor. Soluţiile pentru care am optat în rezolvarea acestor dificultăţi sînt indicate detaliat şi exemplificate în paragrafele următoare.

Am respectat în linii mari normele de transcriere practicate în volumele anterioare ale seriei MLD, pe care le-am sistematizat, adăugîndu-le o serie de noi reguli de transcriere menite să amelioreze imaginea grafică a unor contexte fonetice şi, implicit, să faciliteze o lectură mai fluentă cititorului obişnuit. Înainte de a prezenta în detaliu aceste norme, comune pentru toate cele trei versiuni pe care le edităm, vom menţiona particularităţile paleografice principale ale celor două manuscrise, Ms. 45 şi Ms. 4389.

Întocmit, după cum se ştie, de Dumitru din Cîmpulung pentru mitropolitul Teodosie Rudeanu al Ţării Româneşti, textul Ms. 45, aflat astăzi la Biblioteca Filialei din Cluj a Academiei Române, este scris pe hîrtie albă de foarte bună calitate, pe două coloane bine delimitate şi simetrice. Grafia reflectă semiunciala chirilică curentă în secolul al XVII-lea, cu puţine prescurtări dar cu destul de multe slove suprascrise. Scrisul este regulat şi simetric, emanînd impresia de eleganţă şi siguranţă. Transparenţa hîrtiei face ca, adesea, „negativul" scrierii de pe contrapagină să fie vizibil, fără să îngreuneze însă lectura. Cerneala de bază este neagră. Se mai foloseşte cerneală roşie, la scrierea titlurilor, a numerelor capitolelor şi versetelor, precum şi a vrahiilor şi a altor semne convenţionale folosite pentru a marca intervenţii în text sau alte notiţe marginale.

În finalul de la *Cuvîntu înainte către cititori* din Ms. 45 se dau anumite indicaţii de lectură, inclusiv explicaţii cu privire la unele semne speciale folosite de scriptor. În transcrierea interpretativă a textului, urmînd aceste indicaţii, am procedat astfel:

a) Punctul (.) sau virgula (,) scrise în textul original cu culoare roşie, care marchează sfîrşitul unui verset, au fost interpretate ca atare şi notate cu punct, respectiv virgulă, potrivit „logicii interne" a frazei şi normelor actuale de punctuaţie.

b) Semiparantezele pătrate ⌊ ⌋, desemnate în prefaţa menţionată cu denumirea lor grecească *diameson*, au fost reţinute ca atare în transcriere, fără nici o menţiune în notele filologice. Aceste semiparanteze încadrează în text unele cuvinte, sintagme sau propoziţii care nu se regăsesc în toate izvoadele folosite de traducători şi considerate de aceea facultative („şi cu acêlea poate fi, şi fără de acêlea poate fi, tot să înţelêge vorba").

c) Parantezele pătrate [ ] din textul original au fost reţinute ca atare în textul transcrierii. Ele încadrează, după cum ni se spune în acelaşi *Cuvîntu înainte către cititori*, cuvinte, sintagme sau propoziţii care se află doar în *Septuaginta* de la Londra, izvor secundar folosit de revizori.

d) Semnele ˘ ˘ ˘ ˘ (vrahii), marcate cu roşu deasupra unui cuvînt sau a unei sintagme în interiorul textului şi repetate pe margine, indică, de regulă, opţiuni de traducere diferite sau variante lexicale, reţinute de traducător sau de revizor din izvoadele avute la îndemînă. Alteori, acelaşi semn marchează o omisiune de traducător sau de copist. În

nota filologică am folosit formule adecvate de definire a acestor inserţii.

e) Semnele √ sau ˜ scrise cu roşu, inserate de regulă la începutul unui verset, marchează locul de inserţie al unei trimiteri biblice. Aceste trimiteri biblice au fost transcrise ca atare, în forma prescurtată din text, uşor de recunoscut şi de completat de către cititorul modern avizat. Cînd referinţele biblice au fost date în original în limba slavonă, am completat în paranteze pătrate titlul referinţei respective, aşa cum apare el în versiunea slavonă de la Ostrog (1597), însoţit, în paranteze, de prescurtarea titlului respectiv din lista titlurilor biblice ale ediţiei noastre. Au fost, de asemenea, completate în paranteze pătrate slovele lipsă din sintagmele, expresiile sau propoziţiile în limba slavonă, dîndu-se şi traducerea acestora.

f) O mînă desenată marginal cu roşu atenţionează asupra unei trimiteri textuale la persoana lui Iisus Hristos. Am menţionat explicit acest fapt în secţiunea de note filologice.

Cît priveşte acum manuscrisul 4389, textul biblic este prezentat pe două coloane, cu un scris regulat şi relativ curat, în grafia chirilică semicursivă specifică şi ea jumătăţii secolului al XVII-lea. Este folosită o cerneală neagră-cafenie în textul de bază şi o cerneală roşie în scrierea titlurilor cărţilor biblice, a numărului capitolelor, a literei ornamentale cu care începe un capitol, precum şi, rareori, la scrierea unor indicaţii marginale mai speciale. Scriptorul pare să fi fost aceeaşi persoană cu autorul traducerii sau al unei revizuiri, după cum deducem din numeroasele inscripţii marginale, scrise de aceeaşi mînă şi redactatate în cunoştinţă de cauză. Ca şi în cazul Ms. 45, am transcris integral toate aceste notaţii marginale, dîndu-le în note de subsol şi descriindu-le într-o manieră cît mai explicită.

La fel ca la Ms. 45, trimiterile biblice marginale din Ms. 4389, marcate în text, de regulă, printr-o linie oblică flancată de două puncte, au fost transcrise ca atare, în forma prescurtată din text, uşor de recunoscut şi de completat de cititorul modern avizat. Cînd referinţele biblice au fost date în original în limba slavonă, am completat în paranteze pătrate titlul referinţei respective, aşa cum apare el în versiunea slavonă de la Ostrog (1597), însoţit, în paranteze, de prescurtarea corespunzătoare din lista titlurilor biblice ale ediţiei noastre. Au fost de asemenea completate în paranteze pătrate slovele lipsă din sintagmele, expresiile sau propoziţiile în limba slavonă, dîndu-se şi traducerea acestora.

2. Notele filologice

Notele cu caracter filologic, pe care le-am tipărit separat, potrivit structurii tradiţionale a seriei noastre, au un caracter textual strict, referindu-se, pe lîngă transcrierea tuturor inserţiilor marginale menţionate mai sus, şi la alte aspecte precum: semnalarea greşelilor evidente sau probabile ale scriptorului, corectate în textul transcris; omisiuni, ştersături sau autocorecturi ale scribului; inversări de sintagme sau de secvenţe frastice, marcate de regulă în text cu cifre, lecţiuni nesigure sau probabile, grafii neobiş-nuite sau rare etc.

Aceste inserţii marginale reprezintă indicii foarte preţioase despre complexitatea procesului de traducere sau de revizuire în care anonimii noştri predecesori din secolul al XVII-lea se lăsau angrenaţi. Definirea nuanţată a semnificaţiilor şi funcţiilor textuale ale acestor glose marginale este o sarcină filologică dificilă, implicînd urmă-rirea atentă a versiunilor de bază, *Septuaginta* de la Frankfurt pentru Ms. 45 şi *Biblia* de la Ostrog pentru Ms. 4389, în paralel cu versiunile auxiliare (slavonă, respectiv latinească). Rezolvarea integrală şi sistematică a acestei sarcini am amînat-o pentru mai tîrziu, şi anume pentru momentul cînd vom edita integral şi autonom cele două versiuni manuscrise menţionate. Deocamdată, pentru a rămîne în cadrele schemei „clasice" a seriei *Monumenta linguae Dacoromanorum*, aşa cum ne-am propus, ne-am mulţumit să le transcriem cu scrupulozitate, încercînd şi o scurtă calificare a lor (explicaţie, corectură, adăugire etc.).

3. Folosirea cratimei

Potrivit habitudinilor larg răspîndite la scriptorii români din secolele al XVI-a – al XVII-lea, marcarea graniţelor dintre cuvinte este arbitrară, cuvintele mai scurte, inclusiv formele atone ale pronumelor personale sau auxiliarele verbale la formele compuse sau perifrastice, fiind scrise „legat" de celelalte. În toate cazurile, am aplicat regulile ortografiei româneşti actuale, folosind cratima ori de cîte ori a fost cazul. Cuvintele compuse de tipul *fărădălege*/*fărădelege* sau *binecuvînta* au fost transcrise după regulile ortografice actuale.

4. Problema lui *î*/*â*

Am continuat să scriem cu *î* şi *sînt* din raţiuni de consecvenţă cu ansamblul seriei MLD.

5. Paginaţia

Întrucît paginaţia chirilică originală este consecventă şi nu pune probleme, am preluat-o ca atare pentru toate cele trei versiuni, transcriind valorile cifrice ale slovelor chirilice în echivalentele lor „arabe".

6. Problema secvenţelor în slavonă

Cuvintele, sintagmele, propoziţiile sau frazele în slavonă, prezente în special în notaţiile sau glosele marginale din manuscrise, au fost transliterate ca atare (completîndu-se în paranteze pătrate slovele lipsă) şi traduse în secţiunea de note filologice.

7. Prescurtările

Prescurtările obişnuite ale scrisului chirilic au fost completate tacit. Se prescurtează de regulă substantive, adjective sau verbe cu mare frecvenţă în texte. Absenţa unei slove sau a unui grup de slove este marcată de obicei cu semnul prescurtării (˜), plasat deasupra cuvîntului. Cele mai

frecvente prescurtări sînt de următoarele tipuri: *бл҃вѝ* = *blagoslovi* (B 1688, 289), *сфн҃тѹю* = *sfîntului* (B 1688, 307), *Д҃а* = *David* (Ms. 45, 499, 857 et passim; B 1688, 288 et passim), *Дзѕ* = *Dumnedzău* (Ms. 45, passim), *дм҃нзъѕ* = *Dumnezău* (B 1688, 310), *дм҃нзъѕл҃* = *Dumnezăul* (B 1688, 297), *дм҃не* = *Doamne* (B 1688, 307), *дх҃ль* = *Duhul* (B 1688, 317) sau *дх҃ѕ҃* = *Duhul* (Ms. 45, 751, 901 et passim), *мл҃ъ* = *milă* (Ms. 45, 500, 507, 742, 834 et passim), *мл҃тив* = *milostiv* (Ms. 45, 505), *мл҃тиⷭ* = *milostiv* (Ms. 45, 511) sau *мл҃тивѕ҃* = *milostivul* (Ms. 45, 511, 517), *мл҃ѕєкь* = *miluiesc* (Ms. 45, 507), *мл҃ѕ҃* = *milui* (Ms. 45, 509, 512 et passim), *мл҃ѕѧще* = *miluiêşte* (Ms. 45, 507, 508, 511 passim), *мл҃тенїѧ* = *milosteniia* (Ms. 512 et passim), *мл҃тивитъ* = *milostivit* (B 1688, 334), *мл҃тенi҃* = *milostenii* (Ms. 45, 727), *Їер҃лм* = *Ierusalim* (Ms. 45, 728, 731, 832 et passim), *мл҃ѕиⷮ* = *miluit* (Ms. 45, 733, 734), *немл҃тивви* = *nemilostivi* (Ms. 45, 501), *сфн҃тѹю* = *sfîntului* (B 1688, 307), *Домнлѕ҃* = *Domnului* (Ms. 4389 et passim), *Дв҃дъ* = *David* (Ms. 4389, passim), *҂пр҃аⷮ* = *împărat* (Ms. 4389, passim), *прⷪр҃къ* = *proroc* (Ms. 4389, passim).

8. Suprascrierile

În cele două manuscrise, slovele suprascrise sînt destul de frecvente. Suprascrierea este marcată inconsecvent prin semnul suprascrierii (titla: ◌̂); de multe ori, slovele suprascrise nu sînt marcate de titlă. Slove aflate în această poziţie pot fi toate consoanele, cu o frecvenţă relativ mai mare grafemele *л*, *н*, *р*, *с* şi *ч*. Foarte frecvent este suprascrisă semivocala *i* în poziţie finală, de regulă cu funcţie de desinenţă. În acest scop se foloseşte un semn special, o scurtă linie orizontală, semicurbă, cu un punct la mijloc (aproximativ: ◌̆, vezi mai jos, § 23, la slova *ї*). Dintre vocale, *ѻ* şi *ѡ* apar mai des în poziţie suprascrisă: *прах҃* = *prah* (Ms. 45, 445), *прѣжⷢма* = *preajma* (Ms. 45, 446), *єѕ҃* = *eu* (Ms. 45, 446), *҂нтрѕ҃* = *întru* (Ms. 45, 447), *вѻмыⷢкаⷭ* = *vor mînca* (Ms. 45, 499), *дъзлегъ҃рилє кѕвиⷢтелѻ҇* = *dăzlegările cuvintelor* (Ms. 45, 499), *Дѕ҃мнезъѕ҃* = *Dumnedzău* (Ms. 45, 500), *нъдъжⷣдѕ҃ѧще* = *nădăjduiêşte* (Ms. 45, 500), *прѻрочи҃цъ* = *prorociţă* (Ms. 45, 534), *аѕ҃ѧдзиⷮ* = *au audzit* (Ms. 45, 552), *аѕ҃фъкѕ҃ⷮ* = *au făcut* (Ms. 45, 553), *вѻлъѕ҃даⷭ* = *vor lăuda* (Ms. 45, 554), *θє҃ви҃* = *Thesvis* (Ms. 45, 727), *ѧрарда҃* = *Ararath* (Ms. 45, 728), *вжⷢ҃никъ* = *vêcinică* (Ms. 45, 728), *вжⷢчі҃* = *vêcii* (Ms. 45, 735), *рьⷢдзѧлє҃* = *rînduiêlei* (Ms. 45, 741), *фрьⷨсѧцє҃ѧ҃* = *frîmsêţele* (Ms. 45, 745), *съдзчєⷨ* = *să-i ducem* (Ms. 45, 836), *ѕ҃шилѡ҇* = *uşilor* (Ms. 45, 838), *мєсалѡ҃* = *Mesaloth* (Ms. 45, 845), *рьⷢдѕ҃* = *rîndu* (Ms. 45, 845).

Uneori sînt suprascrise cîte două slove, în succesiune directă sau separat, la acelaşi nivel sau „în trepte”: *ниⷦ҃ⷮ* = *nici* (Ms. 45, 445), *нъдъжⷣдзє҃кь* = *nădăjduiesc* (Ms. 45, 446), *҂нфи҃сєрьсь* = *înfipseră-să* (Ms. 45, 447), *Домⷮнѕ҃* = *Domnul* (Ms. 45, 447), *аѕ҃ѕиⷦ* = *audzind* (Ms. 45, 499), *кѕвьⷮ* = *cuvînt* (Ms. 45, 499), *҂нтра҃ⷧ* = *întraţi* (Ms. 45, 531), *мѻрⷮ* = *mort* (Ms. 45, 539), *пъмьⷨ* = *pămînt* (Ms. 45, 551), *стѧпєⷨє* = *stêpene* (Ms. 45, 554), *съріⷦ* = *sărind* (Ms. 45, 728), *кѕръⷦ* = *curînd* (Ms. 45, 738), *цър҃* = *ţări* (Ms. 45, 836), *жідѡ҃вл҃ѡ҇* = *jidovilor* (Ms. 45, 845), *лєпъдьⷦ* = *lepădînd* (Ms. 45, 851) sau, mai rar, chiar în grupuri de cîte trei: *кьⷨтаⷨⷦ* = *cîntaţi* (Ms. 45, 447), *прѐнєкѕ҃ра҃ⷧпїѧⷮ* = *pre necuraţi pîerde* (Ms. 45, 499), *вжⷮдє* = *vêrde* (Ms. 45, 539), *ѕ҃ждє* = *unde* (Ms. 45, 539), *ръ҃пѕ҃ждє* = *răspunde* (Ms. 45, 556), *ѕ҃ждє* = *unde* (Ms. 45, 740), *сфіⷨцⷦѕ҃* = *sfinţindu* (Ms. 45, 746), *ѕ҃ⷦ* = *unde* (Ms. 45, 841).

Ca soluţie tehnică de transcriere, am ales „coborîrea” în rînd a slovelor respective, fără nici o indicaţie.

În textul tipărit al *Bibliei de la 1688*, slovele suprascrise sînt frecvente, în general la capăt de rînd. Suprascrierea este marcată prin semnul suprascrierii (titla: ◌̂) consecvent în cazul consoanelor *л*, *н*, *р*, *с*, *д*, *ч*, *ц*, *ш* şi al vocalei *ѻ*. În celelalte situaţii, suprascrierea nu este marcată întotdeauna: *дєⷨтжѡ* = *dentîiu* (B 1688, 289), *млтивитъ* = *milostivit* (B 1688, 334), *ръмаⷧ* = *rămaşi* (B 1688, 292), *ръзбѻю* = *războiu* (B 688, 292), *нѕ҃мърѕ҃* = *numărul* (B 1688, 292) *а҃л* = *al* (B 1688, 296), *надаⷨ* = *Nathan* (B 1688, 296), *тъѕ҃* = *tău* (B 1688, 312), *диⷨци* = *dinţi* (B 1688, 314), *нѻⷨ* = *noi* (B 1688, 316), *лѕ҃ⷮ* = *luat* (B 1688, 318).

Uneori sînt suprascrise cîte două slove, în acelaşi cuvînt: *вєѕ҃сѕ҃р* = *Vethsur* (B 1688, 289), *прѻрочиⷨдь* = *prorocind* (B 1688, 319).

Şi în acest caz am optat pentru transcrierea la rînd a slovelor respective, fără nici o indicaţie specială.

9. Scrierea cu majusculă

Potrivit regulilor ortografice actuale, teonimele şi numele asimilate acestora au fost scrise cu majusculă: *Dumnezeu*, *Domnul*, *Atotputernicul*, *Atotţiitoriul* etc. Nu am folosit în scrierea cu majusculă a pronumelor teofore, pentru a nu crea dificultăţi majore prelucrării automate a textelor.

10. Numerotarea versetelor

Numărul versetelor a rămas cel din original, care reproduce numerotarea *Septuagintei* de la Frankfurt. Nu sînt greşeli de numerotare, de aceea nu a fost necesară intervenţia noastră în textul B 1688. Numerotarea versetelor din manuscrise a fost păstrată ca atare, atunci cînd ea coincide cu aceea din textul-reper reprezentat de B 1688. Cînd apar diferenţe, numărul versetului din manuscrise a fost scris între paranteze drepte, [ ], iar textul a fost aliniat potrivit versetului corespunzător din textul tipărit la 1688, cu adoptarea numerotării de acolo. Varianta actualizată a traducerii *Septuagintei*, tipărită pe coloana a cincea, urmează întocmai numerotarea versetelor din B 1688, confruntată cu izvorul grecesc principal, FRANKF.

11. Accentul, spiritele

Problema accentului este una importantă şi delicată, ignorată complet pînă acum de filologii români, cu consecinţe regretabile. În toate cele trei versiuni, atît în textul tipărit, cît şi în manuscrise, accentele sînt notate cu mare frecvenţă, deşi nu în mod consecvent: cel ascuţit (*а́*) pe

vocale din interiorul cuvîntului, cel grav (*а̀*) pe vocale finale sau pe cuvinte monosilabice. Am reţinut accentuarea, folosind, în mod convenţional, un singur accent, cel ascuţit, în următoarele cazuri:

1) atunci cînd accentarea marcată a cuvîntului românesc obişnuit este diferită de cea din româna standard actuală: *а̂коло̀* = *acoló* (B 1688, 287, 302, Ms. 45, 448) sau *а̂кwлẁ* = *acoló* (Ms. 45, 501, 505, 731, 732, 737, 888), *давíдъ́* = *Davíd* (B 1688, 296), *сaѵ́лъ* = *Saúl* (B 1688, 297), *соломо́нъ́* = *Solomón* (B 1688, 297), *тѫ́мпене* = *tímpene* (B 1688, 304), *жи́довы* = *jídovi* (Ms. 45, 455), *пели́ца* = *pielíţa* (Ms. 45, 749), *де҃́кwлà* = *dencoleá* (Ms. 45, 842), *та́ла҃́зи* = *tálanzi* (Ms. 45, 854), *і̂́сторі́е* = *istoríe* (Ms. 45, 905);

2) întotdeauna la numele proprii, atunci cînd accentul este marcat în textul chirilic original: *а̂да́мъ* = *Adám* (B 1688, 287), *каїна́нь* = *Cainán* (B 1688, 287), *доданúнь* = *Dodanín* (B 1688, 287), *е̂ве́рь* = *Evér* (B 1688, 287), *фале́кь* = *Faléc* (B 1688, 287), *Ливáнѵ́л҃* = *Livánului* (Ms. 45, 454), *Корѐ* = *Coré* (Ms. 45, 459), *Іо̂́дáнѵ́л҃* = *Iordánului* (Ms. 45, 459), *Ви̂́савѣ̀е* = *Virsavée* (Ms. 45, 463), *Йсаи́а* = *Isaía* (Ms. 45, 529), *Ôзи́а* = *Ozía* (Ms. 45, 534), *Мана́̂́сѝ* = *Manassí* (Ms. 45, 536), *і̂wна́дa҃́* = *Ionáthan* (Ms. 45, 731), *навѵ́хwдwнẃсẃ* = *Navuhodonósor* (Ms. 45, 736), *е̂́ѳїwпі́е҃* = *Ethiopíei* (Ms. 45, 737), *вездрẁ* = *Vethoró* (Ms. 45, 738), *і̂ара́ѳ* = *Iaréth* (Ms. 45, 738), *Іѵ́да́ѳь* = *Iudíth* (Ms. 45, 744), *димитрі́е* = *Dimitríe* (Ms. 45, 847), *іо́п҃па* = *Ióppa* (Ms. 45, 850), *Лисі́а* = *Lisía* (Ms. 45, 878), *Ника́нẃ* = *Nicánor* (Ms. 45, 880);

3) la cuvintele neologice în raport cu norma epocii (grecisme, slavonisme, latinisme, ebraisme): *а̂лимо́ѳь* = *alimóth* (B 1688, 298), *а̂маc̑се́ний́ѳ́* = *amasseníth* (B 1688, 298), *іесефи́м́* = *iesefím* (B 1688, 305), *заќхѳ́* = *zachó* (B 1688, 307), *хїерéѳи* = *hieréthi* (B 1688, 300), *фелéѳи* = *feléthi* (B 1688, 300), *заќхи́лор́* = *zakhílor* (B 1688, 306), *хоѳаре́ѳ́* = *hotaréth* (B 1688, 310), *фасéќ* = *faséc* (B 1688, 328), *маса́на* = *masána* (B 1688, 332), *е̂лефа́нд́* = *elefánd* (B 1688, 314), *нъси́лїе* = *năsílie* (Ms. 45, 863), *тíра҃́* = *tíran* (Ms. 45, 869), *пе҃́дико̑сті́* = *pendicostí* (Ms. 45, 876), *трѳ́фе* = *trúfe* (Ms. 45, 885). În rarele situaţii în care astfel de cuvinte nu sînt accentuate în textul tipărit, au fost transcrise ca atare: *софе́р́* = *sofer* (B 1688, 298);

4) atunci cînd diferenţiază forme flexionare omografe de prezent, respectiv perfect simplu sau viitor la verb, ori între forme verbale şi alte părţi de vorbire: *а̂ѳѵ́нъ̀* = *adunắ* (B 1688, 298), *сѵ́рпъ̀* = *surpắ* (B 1688, 301), *преоцїа̀* = *preoţiiá* (B 1688, 303), *съте спа́ри* = *să te spári* (B 1688, 303), *тѳ́рбѵ́рѣ́съ* = *turburắ-să* (Ms. 45, 445), *а̂дъ҃́къ̀* = *adîncắ* (Ms. 45, 446), *съ́бѳкѵ́рѣ́* = *să bucurắ* (Ms. 45, 449), *сърѳ́тъ̀* = *sărutắ* (Ms. 45, 503), *сѵ́рпъ̀* = *surpắ* (Ms. 45, 512), *т҃́пре҃ѿкóрѣ* = *împregiúră* (Ms. 45, 517), *гѳ́х҃тъ̀* = *gustắ* (Ms. 45, 519), *скѵ́тѵ́рѣ̀* = *scuturắ* (Ms. 45, 537), *стригъ̀* = *strigắ* (Ms. 45, 539), *съѵ́дѵ́ѣ̀* = *să audzí* (Ms. 45, 539), *ѵ́ръдикъ̀* = *rădicắ* (Ms. 45, 831), *т҃́тѣ҃́пінъ̀* = *întîmpinắ* (Ms. 45, 850), *мі҃́къ̀* = *mişcắ* (Ms. 45, 887), *съ́мѳ́тъ̀* = *să mutắ* (Ms. 45, 894).

Tradiţia ortografică chirilică românească a reţinut folosirea spiritelor (᾽ şi ῾), grafeme cu valoare fonetic-distinctivă în scrierea grecească dar fără valoare fonetică în chirilica poporelor slave, ca şi în cea românească. În B 1688, este marcat numai spiritul lin (̂) pe vocalele iniţiale, singur sau însoţit de accentul ascuţit (̋) , acolo unde este cazul: *а̋́ѵ́* = *au* (B 1688, 287), *а̋́ѵ́рѵ́* = *auru* (B 1688, 306), *е̋́л* = *el* (B 1688, 305), *ѵ̑нѣ́лтеле* = *unêltele* (B 1688, 306).

Întrucît sînt păstrate în virtutea tradiţiei şi nu au nici o funcţie fonologică, spiritele au fost ignorate în procesul de transcriere.

12. Inconsecvenţe grafice

Am păstrat inconsecvenţele grafice de tipul *а̂вигéа* = *Avighéa*/*а̂вигéıа* = *Avighéia* (ambele în B 1688, 288, coloana a doua).

13. *Scriptio continua* şi folosirea cratimei

Prezentă mai ales în Ms. 45 şi mai puţin în Ms. 4389 şi BB, ne-separarea cuvintelor (*scriptio continua*), obişnuită în scrierea medievală şi chiar în unele incunabule din perioada Renaşterii, nu pune în general probleme de transcriere. Potrivit habitudinilor larg răspîndite la scriptorii din secolele al XVI-lea – al XVII-lea, marcarea graniţelor dintre cuvinte este arbitrară, cuvintele mai scurte, inclusiv formele atone ale pronumelor personale sau auxiliarele verbale la formele compuse fiind scrise „legat” de celelalte. În toate cazurile, am aplicat regulile ortografiei româneşti actuale, folosind cratima ori de cîte ori a fost cazul: *зикънд҃съ* = *dzicîndu-să* (Ms. 45, 791), *саѳзиди́т* = *s-au zidit* (Ms. 45, 792), *а̂ѳдатоу҃опреѧ̀* = *au datu-o pre ea* (Ms. 45, 792), *помени́ва* = *pomeni-va* (Ms. 45, 793), *і̂́тѡа҃́рчете* = *întoarce-te* (B 1688, 298), *грешúтам́* = *greşit-am* (B 1688, 312). Cuvintele compuse de tipul verbului *binecuvînta* (*съл҃би́не кѳвин҃т҃́зе* = *să-l binecuvintêze*, în B 1688, 300) ori al substantivelor *fărădelege* (*фъръ де҃̀ л҃́цѣ* = *fărădelége*, B 1688, 317) sau *untdelemn* (*ѵ̑́н҃тѣ де҃ ле́м҃нѳлѵ́* = *untdelemnului*, în B 1688, 306) au fost transcrise după regulile actuale. Dar, în situaţiile în care sudura elementelor componente nu s-a finalizat, am transcris despărţit: *ѵ̑́н҃тѳл҃́ де҃̀ ле́м҃нѳл҃́* = *untul de lemnul* (B 1688, 309).

14. Consoane geminate

În general, consoanele geminate apar în tipăritura de la 1688 mai cu seamă în redarea, după textul *Septuagintei*, a numelor proprii ori a unor xenisme (ebraisme menţinute ca atare în traducerea grecească). Pentru a indica opţiunea „etimologizantă” a scriptorului, am păstrat în transcriere, în aceste cazuri, grafia din original: *а̂мал҃́ли́ѳи* = *Amallíthi* (B 1688, 304), *а̂маc̑се́ний́ѳ́* = *amasseníth* (B 1688, 298), *ма҃́ѳа́нїѧ* = *Matthániia* (B 1688, 298), *ме҃́ли́ѳи* = *Mellíthi* (B 1688, 298), *і̂ссахáрь* = *Issahár* (B 1688, 305), *хе҃́тте́илорь* = *hetteilor* (B 1688, 309).

15. Punctuaţia

Pentru facilitarea unei lecturi corecte, am întrebuinţat semnele de punctuaţie curente (, . : ; ? ! –), în conformitate cu regulile punctuaţiei actuale. Folosirea acestor semne de punctuaţie urmează „logica internă" a discursului originar, aşa cum se configurează aceasta în originalul grecesc primar, *Septuaginta de la Frankfurt,* confruntat cu textul critic modern din ediţia Rahlfs a *Septuagintei.* Cazuri mai speciale:

- linia de pauză (–) a fost folosită pentru a marca absenţa unui verb copulativ subînţeles în originalul grecesc;
- ghilimelele („ ", « » şi ‘ '), inexistente în original, au fost folosite potrivit regulilor actuale de marcare a vorbirii directe şi a vorbirii indirecte libere. Ordinea citatului în citat a fost următoarea: *Şi grăi Domnul către Gád, cel ce vedea, lui Davíd, zicînd: „Pasă şi grăieşte către Davíd zicînd: «Aşa zice Domnul: 'Trei eu voiu rădica preste tine. Alége ţie una dentru iale şi-ţi voiu face ţie'»"* (B 1688, 302).
- parantezele rotunde ( ) au fost menţinute ca atare în transcrierea B 1688. Ele încadrează, ca şi în Ms. 45, cuvinte, sintagme sau propoziţii care se află doar în *Septuaginta* de la Londra.

16. Paginaţia

Ca şi în volumele anterioare din seria *Monumenta linguae Dacoromanorum*, paginaţia de referinţă în editarea B 1688 o respectă pe cea originală. Întrucît paginaţia chirilică originală este consecventă şi nu pune probleme, am preluat-o ca atare, transcriind valorile cifrice ale slovelor chirilice în echivalentele lor „arabe", numerotînd şi coloanele. Cît priveşte cele două manuscrise, am respectat, de asemenea, paginaţia originală notată, potrivit tradiţiei, cu literele chirilice corespunzătoare, renunţînd la paginaţia mecanică modernă.

17. Alineatele

În B 1688 nu se folosesc alineate. Cu excepţia titlurilor cărţilor şi ale capitolelor, scrise centrat, pe rînd nou, versetele, numerotate marginal, sînt scrise în continuare. Începutul versetului este marcat prin majusculă, iar finalul prin punct. Între versete este lăsat, consecvent, un blanc tipografic suficient de mare încît să permită identificarea versetelor. Am optat, la fel ca în volumele anterioare ale seriei, pentru alinierea de la capăt de rînd a versetelor B 1688, cu numerotarea din original, păstrată ca reper şi pentru cele două vechi variante de traducere rămase în manuscris. Observăm, încă o dată, că, în mod firesc, între Ms. 45 şi B 1688 sînt puţine diferenţe în numerotarea versetelor, în vreme ce, în cazul Ms. 4389, diferenţele, numeroase, sînt date de respectarea, de către traducător, a organizării versetelor din OSTROG, de care s-a slujit şi sub acest aspect.

18. Greşelile de copist sau de tipar

Greşelile tipografice ori cele de transcriere ale scriptorilor din Ms. 45 şi Ms. 4389 au fost corectate în texul transcris, specificîndu-se acest lucru în notele filologice finale.

19. Versiunea modernă

Versiunea modernă originală a textului biblic („coloana a cincea" în schema redacţională a seriei) a fost concepută de iniţiatori ca un instrument auxiliar pentru înţelegerea vechilor versiuni româneşti editate. Autorii traducerii au fost rugaţi să ia ca bază textele originale de la 1688, în comparaţie cu originalele lor (FRANKF., OSTROG şi VULG.). Textul traducerii noastre este redactat în limba română literară actuală, în limitele stilului biblic tradiţional, adică fără inovaţii terminologice neologice, dar cu renunţarea la arhaisme anacronice.

20. Comentariile

Ca şi versiunea modernă, *Comentariile* sînt destinate unei mai bune înţelegeri a textelor biblice româneşti, se adresează cititorului român instruit şi vizează mai ales:

- aspecte traductologice impuse de compararea textelor româneşti primare (BIBL. 1688, Ms. 45, Ms. 4389) cu originalele cunoscute; s-a urmărit evidenţierea eventualelor greşeli de traducere sau a pasajelor neclare (*loca oscura*);
- aspecte traductologice impuse de compararea celor trei texte de bază (BIBL. 1688, Ms. 45, Ms. 4389) între ele şi cu principalele versiuni româneşti succesive (MICU, FILOTEI, ŞAGUNA, BIBL. 1874, BIBL. 1911, BIBL. 1914, BIBL. 1921, CORN., BIBL. 1936, RADU-GAL., ANANIA); s-a urmărit evidenţierea eventualelor greşeli de traducere, a unor opţiuni aberante, a orientării spre izvoare diferite, a unor evoluţii semantice interesante, etc.;
- succinte informaţii şi explicaţii cu caracter enciclopedic, cu privire la *realia biblica* (rituri, instituţii, veşminte, unelte, plante, animale, tehnică civilă şi militară etc.);
- succinte explicaţii ale unor concepte sau cuvinte rare din textele de bază, nemaiînţelese de cititorul de astăzi;
- referinţe la literatura antică, orientală sau clasică, precum şi la literatura patristică;
- explicaţii privitoare la onomastica biblică (antroponimie, teonimie, toponimie, hidronimie etc.).

21. Indicele de cuvinte şi forme

Indicele de cuvinte şi forme al volumului cuprinde toate elementele lexicale care apar în textul tipărit la 1688 al celor două cărţi ale *Paralipomenelor*, împreună cu formele pe care acestea le au în context. Întrucît onomastica biblică specială (numele proprii) va face obiectul unui indice general final al ediţiei noastre, au fost incluse în *Indice*, dintre numele proprii, doar teonimele.

Potrivit structurii practicate şi în volumele anterioare ale seriei, fiecare intrare cuprinde, în primul paragraf: forma-titlu a cuvîntului, precizarea primei atestări, descrierea morfologică,

echivalarea în limbile germană şi franceză a sensului sau a sensurilor pe care le are cuvîntul în contextul biblic, numărul de ocurenţe în cele două cărţi biblice. Următoarele paragrafe conţin formele cuvîntului, organizate după criteriul alfabetic, urmate de analiza morfologică şi de ocurenţele fiecărei forme, în ordinea apariţiei, pentru fiecare carte (notate [1], respectiv [2]) precizîndu-se capitolul şi versetul (exemplu: [1] 13, 9;). În partea finală a fiecărei intrări am semnalat formele care fac parte din îmbinări stabile (locuţiuni, expresii), notînd cu asterisc fiecare utilizare de acest tip (exemplu: [1] 11, 7*; 14, 11*; 17, 25*; [2] 16, 7*).

Pentru stabilirea formei-titlu, a fost luată ca reper forma literară actuală a cuvîntului, după *Dicţionarul limbii române*, redactat sub egida Academiei Române. Accentuarea s-a făcut conform normelor literare actuale, rămînînd marcat accentul şi pe formele care prezintă o accentuare diferită de cea actuală. Acolo unde accentul nu a putut fi stabilit, forma-titlu a fost lăsată neaccentuată. Nu am dublat accentul pe litera *ê*, care, prin convenţia stabilită în ediţia noastră, redă întotdeauna un *e* deschis accentuat.

La precizarea primei atestări, ne-am raportat la *Dicţionarul limbii române* al Academiei Române, seria veche şi seria nouă, comparat, mai ales pentru cuvintele din porţiunea *A-C* şi *M-O*, cu ediţia a treia a dicţionarului bilingv al lui H. Tiktin, *Rumänisch-deutsches Wörterbuch*, volumele I-III, Wiesbaden–Cluj–Napoca, 2000 – 2005, precum şi cu ediţiile: *Dictionarium Valachico-Latinum. Primul dicţionar al limbii române*. Studiu introductiv, ediţie, indici şi glosar de Gh. Chivu, Bucureşti, Editura Academiei Române, 2008 [cca 1650] şi *Pslatirea Hurmuzachi*, vol. I–II. Studiu filologic, studiu lingvistic şi ediţie de Ion Gheţie şi Mirela Teodorescu, Indice de cuvinte de Rovena Şenchi, Bucureşti, Editura Academiei Române, 2005.

În privinţa numelor de popoare, comunităţi etnice sau triburi biblice, am optat pentru considerarea acestora ca nume comune şi am stabilit forma-titlu în funcţie de izvoarele lexicografice utilizate sau, acolo unde a fost cazul, de *Biblia* ortodoxă sinodală contemporană, ca reper pentru formele aflate în uzul literar actual ale respectivelor etnonime.

Pentru stabilirea şi echivalarea sensurilor cuvîntului în limbile germană şi franceză am făcut apel la mai multe variante de traducere ale *Bibliei* în limbile germană şi franceză. Sensurile sau formele speciale, nelexicalizate în cele două limbi, au fost echivalate prin scurte definiţii (ex. **rodioáră**: (1688 BIBLIA) : s. f. : „klein Granatapfel" : „petite grenade" : (2x) sau **binevestí** : (sec. XVI PS. H.) : v. IV : „verkünden" : „annoncer une bonne nouvelle" : (1x)). În cazul cuvintelor cu mai multe sensuri în text, acestea au fost echivalate şi diferenţiate prin numerotare (**boiér** : (1432 DOR) : s. m. : „1. Bojar, Adliger, Fürst 2. Oberst, Haupt, Kommandant" : „1. boiard, noble, prince, 2. chef, commandant" : (138x)).

Avînd în vedere faptul că textul biblic de la 1688 prezintă, în chip firesc, variante şi forme vechi sau rare, au fost făcute corelaţiile lexicografice necesare pentru majoritatea formelor diferite ale cuvintelor-titlu (variante lexicale şi fonetice, forme paradigmatice neregulate etc.).

Nu au fost stabilite intrări de sine stătătoare pentru instrumentele gramaticale, pe care le-am considerat împreună cu forma paradigmatică din care fac parte (este cazul conjuncţiei *să*, ca marcă a modului conjunctiv, al articolului, al pronumelui reflexiv, ca marcă a diatezei reflexive, al verbelor auxiliare). O excepţie o constituie articolul hotărît masculin *lui*, care a fost tratat separat, cu atît mai mult cu cît el însoţeşte de foarte multe ori, în textele publicate aici, nume proprii, care nu sînt cuprinse în indicele nostru.

O formă primară a indicelui a fost realizată semi-automat, ca şi în cazul volumului al şaptelea al seriei *Monumenta linguae Dacoromanorum*, cu ajutorul unui program de adnotare şi al unei interfeţe de verificare/ validare a corectitudinii analizelor, realizate de Vlad Sebastian Patraş, colaborator al Centrului de Studii Biblico-Filologice *Monumenta linguae Dacoromanorum*.

Indicele a fost revizuit şi definitivat de: Mădălina Andronic, Elena Dănilă, Ana-Maria Gînsac, Gabriela Haja, Maria Husarciuc-Moruz, Sabina Rotenstein. Consultant ştiinţific: Eugen Munteanu. Revizia echivalărilor în germană şi franceză a fost realizată de Elsa Lüder-Miron. La verificarea şi corectarea analizelor cuvintelor din *Indice* au colaborat, în cadrul programului lor doctoral, Iulia Bucătaru, Iosif Camară, Alina Camil, Ana Catană-Spenchiu, Cristina-Mariana Cărăbuş, Silvia Chiosea, Rodica-Anuţa Ciornei, Cristina Creţu, Andreea Drişcu şi Elena Spiridon, cărora le adresăm mulţumirile noastre.

22. Prezentarea textelor şi structura ediţiei

Potrivit proiectului iniţial al seriei, continuăm să prezentăm textele editate pe coloane, după cum urmează:

- prima coloană: textul chirilic original al *Bibliei de la 1688*, în facsimil;
- coloana a doua: transcrierea interpretativă a textului *Bibliei de la 1688*;
- coloana a treia: transcrierea interpretativă a textului versiunii „Milescu revizuită" (Ms. 45);
- coloana a patra: transcrierea interpretativă a textului versiunii „Daniil-Andrean Panoneanul" (Ms. 4389);
- coloana a cincea: versiunea modernă realizată de autorii ediţiei (vide supra, § 19).

23. Inventarul grafemelor şi valorile lor fonetice

Setul de litere folosit la tipărirea *Bibliei de la Bucureşti* este cel întrebuinţat în genere în tipăriturile munteneşti din epocă. Este o scriere chirilică de tipar clară, lizibilă, regulată, relativ măruntă. Majusculele obişnuite au înălţimea de 3 mm, iar minusculele de 1,7 mm. Titlurile interioare sînt tipărite cu majuscule normale, iar colofonul cu minuscule cu dimensiunea de 3 mm. Oglinda paginii este de 300 x 180 mm, iar textul este cules pe două coloane, fiecare coloană avînd dimensiunile 300 x 85 mm. Primul cuvînt din fiecare

capitol începe cu o literă majusculă ornamentală, înscrisă într-o casetă cu dimensiunile 25 x 14 mm.

Alfabetul chirilic folosit în toate cele trei texte pe care le editãm în paralel este cel obişnuit, aşa cum a fost el folosit în tipăriturile şi manuscrisele româneşti din a doua jumătate a secolului al XVII-lea. Valorile fonetice ale grafemelor sînt relativ stabile, cu particularităţile care vor fi specificate în continuare.

Inventarul grafematic al textelor de faţă este format din următoarele slove: **А/а**, **Б/б**, **В/в**, **Г/г**, **Д/д**, **Є/є**, **Ж/ж**, **З/з**, **Ꙁ** (**ꙁ**)/**з** (**ꙁ**), **И/и**, **І/і**, ?/**ї**, **К/к**, **Л/л**, **М/м**, **Н/н**, **О/о**, **П/п**, **Р/р**, **С/с** **Т/т**/**т**, **ѳ/ѳ**, **ОУ/оу**, **Ф/ф**, **Х/х**, **Ѱ/ѱ**, **Ѡ/ѡ**, **Ц/ц** , **Ш/ш**, **Щ/щ**, **Ч/ч**, **Ъ/ъ**, **Ь/ь**, **Ы/ы**, **Ѣ/ѣ**, **Ж/ж**, **Ю/ю**, **Ꙗ/ꙗ**, **Ѧ/ѧ**, **Ѩ/ѩ**, **Ѳ/ѳ**, **Ѯ/ѯ**, **Ѵ/ѵ**, **Ѷ/ѷ**, **ѵ**, **Ѵ/ѵ/ѵ**.

Reluăm acum aceste slove şi le prezentăm monografic, împreună cu valorile lor fonetice contextuale, redate în ortografia românească actuală şi potrivit opţiunilor ediţiei noastre:

А/а (az)

Notează în mod exclusiv vocala *a*, în orice poziţie: **а҆да́мь** = *Adám* (B 1688, 287), **а҆дꙋна҄** = *adună* (B 1688, 298), **т҃ъпра́тꙋл** = *împăratul* (Ms. 45, 283), **а҆чє́ла** = *acela* (Ms. 45, 512), **да́рꙋры** = *daruri* (Ms. 45, 513), **кꙋра҃т** = *curat* (Ms. 45, 530), **ва҆а҆ба́тє** = *va abate* (Ms. 45, 536), **а҆лъкꙋ҆** = *a lăcui* (Ms. 45, 555), **фа́чє҆҃** = *faceţi* (Ms. 45, 556), **съ҆кема҄** = *să chema* (Ms. 45, 833), **па́чє** = *pace* (Ms. 45, 859), **а҆́рмєлꙋ** = *armelor* (Ms. 45, 871).

Б/в (buche)

Notează în mod exclusiv consoana *b*, în orице poziţie: **вꙋкꙋрі́е** = *bucurie* (B 1688, 297), **бъ́рба́ть** = *bărbat* (B 1688, 298), **ро́бꙋлꙋи** = *robului* (B 1688, 299), **бътръ҆҃** = *bătrîn* (Ms. 45, 282), **тꙋ҆́рбꙋръ́съ** = *turbură-să* (Ms. 45, 445), **вꙋ́нъ** = *bună* (Ms. 45, 499), **съ́бꙋкꙋръ́** = *să bucură* (Ms. 45, 449), **би́не** = *bine* (Ms. 45, 500), **ли҃́бъ** = *limbă* (Ms. 45, 502), **а҆ба́тъсъ** = *abată-să* (Ms. 45, 504), **бъ́ба҃т** = *bărbat* (Ms. 45, 506), **ба́гъ** = *bagă* (Ms. 45, 530), **а҆бꙗ** = *a bea* (Ms. 45, 543), **бъла҆́рꙋ҆** = *bălaurul* (Ms. 45, 545), **зъба́лъ** = *zăbală* (Ms. 45, 553), **бирꙋи҆́цъ** = *biruinţă* (Ms. 45, 831), **ли҃́би** = *limbi* (Ms. 45, 831), **пѡдоа́ба** = *podoaba* (Ms. 45, 832), **ѡ҆бръзꙋи҃т** = *obrăzuit* (Ms. 45, 833).

В/в (vede)

Notează în mod exclusiv consoana *v*, în orice poziţie: **Ва́ла** = *Vála* (B 1688, 288), **а҆́ꙋ вени́т҆** = *au venit* (B 1688, 288), **кꙋвѫ́нтꙋль** = *cuvîntul* (B 1688, 299), **і҆ша́в҆** = *Ioáv* (B 1688, 296), **Лива́нꙋлꙋ҆́** = *Livánului* (Ms. 45, 454), **жи́довы** = *jídovi* (Ms. 45, 455), **Ви҆́савє҆є** = *Virsavée* (Ms. 45, 463), **лега́вачинєва҄** = *lega-va cineva* (Ms. 45, 502), **ви́нѡ** = *vino* (Ms. 45, 503), **т҃ъ҃въцътꙋ́ра** = *învăţătura* (Ms. 45, 511), **потри́ва** = *potriva* (Ms. 45, 511), **т҃ъ҃ве́цꙋте** = *învеţu-te* (Ms. 45, 513), **вѡрѡви҃҆́** = *voroviţi* (Ms. 45, 514), **кꙋвьнтꙋлꙋ҆́** = *cuvîntului* (Ms. 45, 516), **ві҆́е** = *vie* (Ms. 45, 545), **врѣ́мѧ** = *vrêmea* (Ms. 45, 553), **пꙋ҆́невѡ҆҃** = *pune-voi* (Ms. 45, 558), **вꙋ́ѧ** = *voia* (Ms. 45, 570), **жи́дѡ҃** = *jídov* (Ms. 45, 833), **скꙋ҆́нъвї́ѧ** = *scúrnăvüia* (Ms. 45, 841), **вꙋ́є** = *voie* (Ms. 45, 841), **и҆́звꙋ́дꙋ҆** = *izvodul* (Ms. 45, 852).

Г/г (glagoli)

Această slovă are următoarele valori:

1. Notează consoana *g*, atunci cînd este urmată de o consoană sau de o vocală nepalatală: **грєши́тамъ҆** = *greşit-am* (B 1688, 312), **погорж҄** = *pogorî* (B 1688, 318), **тоа҃** = *toiag* (B 1688, 296), **а҆а҆лєрга҄** = *a alerga* (Ms. 45, 283), **сꙋ҆погорж҃т҃** = *s-au pogorît* (Ms. 45, 283), **вꙋ҆ро́ꙋга́** = *vor ruga* (Ms. 45, 499), **гръ҆ма́шє** = *grăiêşte* (Ms. 45, 500), **съ҆҄бла́гословꙗ҆кь** = *să blagoslovăsc* (Ms. 45, 501), **чи҃҆́гътова́рѣ҆** = *cingătoarea* (Ms. 4389, 723), **стрига́рѣ҆** = *strigarea* (Ms. 4389, 724/2), **гръи҃т҃** = *grăit* (Ms. 4389, 725), **гроба́пж** = *groapă* (Ms. 4389, 728).

2. Notează consoanele palatale corespunzătoare grafemelor actuale *ghe* şi *ghi*, atunci cînd este urmată de **є, и, і, ї, ѵ, ѣ, ю, ѧ, ꙗ** sau **к**. Exemple: **а҆́ꙋ жꙋ҆҃ги҆а́т҆ь** = *au junghiat* (B 1688, 327, 328), **гі҆е҆́гєсе́ꙋ** = *Ghiergheséu* (B 1688, 287), **е҆́гѵ҆́петꙋлꙋи҆** = *Eghípetului* (B 1688, 297), **е҆́гѵ҆҄пт҆кь҆** = *eghiptean* (B 1688, 288), **ѹ҆҃́нгюри** = *unghiuri* (B 1688, 314), **а҆́ꙋжꙋ҆҃га҃т҃** = *au junghiat* (Ms. 45, 283), **стьи҃҆́гѧ** = *stînghea* (Ms. 45, 461), **е҆́гѵ҆҄́птꙋлꙋ҆҃** = *Eghíptului* (Ms. 45, 487), **ꙋ҆҃гю** = *unghiu* (Ms. 45, 503), **привєги҃҆ꙗ** = *priveghind* (Ms. 45, 504), **ги҃҆́дє҆҃** = *ghindei* (Ms. 45, 531), **съ҆҄жꙋ҆҃гє** = *să să junghe* (Ms. 45, 539), **негини́ца** = *neghiniţa* (Ms. 45, 547), **раги҆҄** = *Raghis* (Ms. 45, 729), **гіѡ҆҄чи҃҆҄́** = *ghiocile* (Ms. 45, 734), **гесе҃҆** = *Ghesem* (Ms. 45, 737), **гє҆҄гесе́и҆҄́** = *gherghеseii* (Ms. 45, 740), **привегѧ҄** = *priveghea* (Ms. 45, 853), **гѡ҆҄гї҆ѧ** = *Gorghüia* (Ms. 45, 877), **е҆҄гѵ҆́петѵлѵ҆҄** = *Eghípetului* (Ms. 4389, 726), **жꙋ҆҃гє҆҄́** = *jungheri* (Ms. 4389, 727).

Д/д (dobro)

Notează în mod exclusiv consoana *d*, în orice poziţie: **дави́дъ҆** = *Davíd* (B 1688, 296), **дм҃҆́нзъꙋ** = *Dumnezău* (B 1688, 310), **додани́нь** = *Dodanín* (B 1688, 287), **фꙋдь** = *Fúd* (B 1688, 287); **дѡ҃҆́нꙋ҆҃** = *Domnul* (Ms. 45, 283), **ꙁикъи҃҆ꙋ** = *dzicîndu* (Ms. 45, 285), **нъдъ҆҃ждзє҆҄кь** = *nădăjduiesc* (Ms. 45, 446), **ддь҆҃́къ** = *adîncă* (Ms. 45, 446), **Іо҆҄рда́нꙋлꙋ҆҃** = *Iordánului* (Ms. 45, 459), **дрє҆҃́та́тє** = *dreptate* (Ms. 45, 499), **кредиѝ҆҃чша́съ** = *credincioasă* (Ms. 45, 507), **нъдє҆҃ждѣ҆** = *nădejdea* (Ms. 45, 513), **ва҆҄рдє** = *va arde* (Ms. 45, 557), **нърѡ́дꙋ҆҃** = *nărodul* (Ms. 45, 564), **дъпъ҆҄татъ** = *dăpărtată* (Ms. 45, 568), **пе҆҄си́да** = *Persída* (Ms. 45, 736), **е҆́ши҃҆ꙗ** = *ieşind* (Ms. 45, 737), **а҆́рь҃҆ꙗ** = *arînd* (Ms. 45, 856), **ро́ѡ́дꙋ҆҃** = *rodul* (Ms. 45, 856), **дєпре́ѱю҆҄** = *depregiur* (Ms. 45, 877), **жꙋдєкътѡ҆҄** = *judecător* (Ms. 45, 877).

Є/є (iest)

Această slovă are următoarele valori:

1. Notează vocala *e* la început, la mijloc şi la final de silabă: **е҆҄гѵ҆҄пт҆кь҆** = *eghiptean* (B 1688, 288), **а҆҄лт҆ре́илѣ҆** = *al treilea* (B 1688, 289), **манадиса́рїей** = *Manathisáriei* (B 1688, 289), **фєчо́рїй** = *feciorii* (B 1688, 287), **дє ѹ҆҃́нде** = *de unde*

(B 1688, 287); *зи́сѣ* = *dzise* (Ms. 45, 287), *цїѣ* = *ţie* (Ms. 45, 287), *нищтѣ* = *nişte* (Ms. 45, 445), *шездт* = *şezut* (Ms. 45, 445), *т҃и҆ фи҆ серьсь* = *înfipseră-să* (Ms. 45, 447), *Корѐ* = *Coré* (Ms. 45, 459), *васелѣ* = *vasele* (Ms. 45, 833), *лéфı* = *lefi* (Ms. 45, 848), *немı҆к҃* = *nemic* (Ms. 45, 885), *дирє҆т҃т* = *dirept* (Ms. 4389, 723), *споре́ск* = *sporesc* (Ms. 4389, 723), *а҆лѣ ноа҆стрѣ* = *ale noastre* (Ms. 4389, 723), *дѣ дѫрѣ́рѣ* = *de durêre* (Ms. 4389, 723).

De asemenea, *ѣ* notează vocala *e* la iniţiala de nume proprii străine: *ѣ҆вéрь* = *Evér* (B 1688, 287), *ѣ҆лдáдь* = *Eldád* (B 1688, 288), *Ѣ҆леáзаⷬ* = *Eleázar* (Ms. 45, 833), *Ѣ҆фра҆ѳ҆лѫ҆т҃* = *Efrafthului* (Ms. 45, 835), *Ѣ҆҆пáтѡⷬ* = *Efpátor* (Ms. 45, 861), *Ѣ҆к҃ватáнà* = *Ecvatáná* (Ms. 45, 871), *ѣ҆фрáѳ҃* = *Efrath* (Ms. 4389, 723/2).

2. Notează diftongul *ie* la început de silabă sau cînd formează singur o silabă: *ѣ҆шúт* = *ieşit* (B 1688, 289), *лъкѫ́ѣскѫ* = *lăcuiescu* (B 1688, 290), *рѫзбóае* = *războaie* (B 1688, 302), *сѫ́ѣ* = *suie* (B 1688, 334), *сфътѫ́ѣ҆скѫ* = *sfătuiescu* (Ms. 45, 283), *пáел҆* = *paiele* (Ms. 45, 287), *рѫзбѡ́аелѡⷬ* = *războaielor* (Ms. 45, 288), *перúрѣ* = *pierire* (Ms. 45, 391), *пелúцелѣ* = *pielíţele* (Ms. 45, 501), *перúрѫ* = *pierirea* (Ms. 45, 505), *вѡ́е* = *voie* (Ms. 45, 530), *вà҆ѣшì* = *va ieşi* (Ms. 45, 531), *мѫ́ери* = *muieri* (Ms. 45, 532), *плѡ́ае* = *ploaie* (Ms. 45, 532), *нъдъждѫ́ѣ҆скь* = *nădăjduiesc* (Ms. 45, 733), *ѣ҆шїı҆* = *ieşiia* (Ms. 45, 734), *мѫ́ерілѡⷬ* = *muierilor* (Ms. 45, 832), *вѡ҆т҃ѣⷬта* = *vom ierta* (Ms. 45, 862), *ѡ҃бычѣ́е* = *obicêie* (Ms. 45, 864), *тъмы́ѣ* = *tămîie* (Ms. 45, 887), *ѣ҆шì* = *ieşi* (Ms. 4389, 734).

Decizia pe care am luat-o, de a transcrie în aceste situaţii sistematic prin *ie*, conform regulii ortografice actuale, se justifică şi prin prezenţa multor situaţii în care diftongul respectiv este notat ca atare, prin grupul de slove *їѣ*, ca în contextele: *пїѣ́рдѫ́тѝ* = *pierdut* (B 1688, 313), *пїѣ́рзж҆҃дь* = *pierzînd* (B 1688, 302), *пїѣ́трилѣ* = *pietrile* (B 1688, 314), *пїѣтрил҆ѣ* = *pietrile* (Ms. 45, 362), *пїѣⷬдѫ҃т* = *pierdut* (Ms. 45, 367), *пїѣ҆ⷬ* = *pier* (Ms. 45, 500), *съва҆т҃пїѣдека҆* = *să va împiedeca* (Ms. 45, 500, 516), *т҃пїѣдекътѫра* = *împiedecătura* (Ms. 45, 505), *фїѣⷬ* = *fier* (Ms. 45, 516), *са҆ѫ҆т҃пїѣдека҃т* = *s-au împiedecat* (Ms. 45, 518), *нѫсевѡⷬ т҃пїѣдека* = *nu se vor împiedeca* (Ms. 45, 595), *фїѣⷬвı҆҃тѣ* = *fierbinte* (Ms. 45, 728), *а҆҆ѫ҆пїѣⷬдѫ҃т* = *au pierdut* (Ms. 45, 732), *пїѣ́тры* = *pietri* (Ms. 45, 736, 741), *ла҆ѫ҆пїѣⷬдѫ҃т* = *l-au pierdut* (Ms. 45, 737), *фїѣрдѫ҆* = *fierul* (Ms. 45, 740).

Am considerat alternanţele grafice de tipul *кѣ*/*кїѣ* ca reflectînd o incertitudine în rostire şi, de aceea, le-am menţinut ca atare în transcriere: *кїѣ́дрѫ* = *chiedru* (B 1688, 309) vs. *кѣдрѫ* = *chedru* (B 1688, 302), *кїѣмáт҃* = *chiemat* (B 1688, 295) vs. *кѣмáт҃* = *chemat* (B 1688, 297), *съ҆кїѣ҆҃тѫ҆* = *să chieltuia* (Ms. 45, 368), dar *кѣ҆҃тѫ҃съ* = *cheltui-să* (Ms. 45, 549), *тевѣ҃кѣмà* = *te vei chema* (Ms. 45, 530), *а҆ѫкѣма҃т* = *au chemat* (Ms. 45, 543), *кѣма҆ı҆҆* = *chemaţi* (Ms. 45, 887), *кїѣмъⷬ҆* = *chiemări* (Ms. 45, 887).

Ca o concesie făcută ortografiei româneşti actuale, motivată estetic, am exceptat de la această regulă de transcriere formele flexionare ale verbului *a fi* (*ѣ҆рà* = *era, ѣ҆ши* = *eşti*, *ѣ҆҆ = *e*) şi ale pronumelor personale (*ѣ҆ѫ* = *eu*, *ѣ҆л҆* = *el* şi *ѣ҆и* = *ei*).

3. Uneori, în poziţie mediană accentuată, *ѣ* notează, în B 1688, diftongul *ea*: *прѣ́жма* = *preajma* (B 1688, 290).

Ж/ж (juvete)

Notează în mod exclusiv consoana *j*, în orice poziţie: *а҆жѫторà* = *ajutorá* (B 1688, 326), *жѫдѣкъцилѣ* = *judecăţile* (B 1688, 299), *жрѫ́тъвничкѫл҆* = *jîrtăvnicul* (B 1688, 291), *прѣ́жма* = *preajma* (B 1688, 290), *а҆ѫ жѫ́нгıа҆҃ть* = *au junghiat* (B 1688, 328), *а҆ѫжѫ҆҃гıа҃т҃т* = *au junghiat* (Ms. 45, 283), *примѣ́҆҃кдїѧ* = *primejdiia* (Ms. 45, 283), *жⷬтъ҆҃ничкѫлѫ҆* = *jirtăvnicului* (Ms. 45, 285), *нъдъ҆҃ждѣ́҆скь* = *nădăjduiesc* (Ms. 45, 446), *прѣ҆҃жма* = *preajma* (Ms. 45, 446, 736), *жı҆҃довы* = *jídovi* (Ms. 45, 455), 457), *жѫдека́та* = *judecata* (Ms. 45, 499), *жѣ҆҃* = *jeţ* (Ms. 45, 504), *нъдѣжде* = *nădêjde* (Ms. 45, 507), *жⷬтвелѡⷬ* = *jirtvelor* (Ms. 45, 530), *жѫдекътѡⷬ* = *judecător* (Ms. 45, 531), *ми҆҃лжкѫ҆҃* = *mijlocul* (Ms. 45, 532, 741), *жáхѫ҆҃* = *jahul* (Ms. 45, 532), *а҆жѫтѡⷬ҆* = *ajutori* (Ms. 45, 738), *връ҆҃жма҃҃т* = *vrăjmaş* (Ms. 45, 855), *жѫдека́тъ* = *judecată* (Ms. 45, 871), *нѣ҆҃нъдъ҆҃ждѝ҆҃а* = *nenădăjduind* (Ms. 45, 872), *жáлѣ* = *jale* (Ms. 45, 882).

S/s (dzialo)

În B 1688 slova dzialo apare doar cu valoare cifrică: *Кап ѕ҃* = *Cap 6* (B 1688, 291); la fel şi în Ms. 4389. În Ms. 45, *ѕ* notează, în orice poziţie, africata *dz*, specifică limbii scrise din zona nordică în perioada veche a românei literare: *съ҆ва҆т҃҆кълзѝ* = *să va încăldzi* (Ms. 45, 282), *Дⷬ҆҃незъ́ѫ҆* = *Dumnedzăul* (Ms. 45, 283), *а҆҆ѕⷬѫ҆* = *audzul* (Ms. 45, 285), *зúсѣ* = *dzise* (Ms. 45, 445), *ѕⷬа* = *dzua* (Ms. 45, 445), *т҃ндрєптѣ́зъ* = *îndrepteadză* (Ms. 45, 446), *зи́чѣ* = *dzice* (Ms. 45, 499), *а҆҆ѕⷬзы* = *audzi* (Ms. 45, 501), *бль҆҃ѕытѡ́рю҆҆* = *blîndzîtoriul* (Ms. 45, 507), *ѕⷬа* = *dzua* (Ms. 45, 531), *зикь҆҃а* = *dzicînd* (Ms. 45, 545), *а҆҆ѕⷬзи́тѣ* = *audzite* (Ms. 45, 560), *фрⷬ҆҃зелѣ* = *frundzele* (Ms. 45, 571), *намїазъзы* = *namiazădzi* (Ms. 45, 586), *зи́лѣ҆҆* = *dzilele* (Ms. 45, 727), *бı҆некѫвь҆҃тѣзъ* = *binecuvînteadză* (Ms. 45, 730), *Дⷬ҆҃незъⷬ* = *Dumnedzău* (Ms. 45, 735), *къѕⷬ* = *cădzu* (Ms. 45, 831), *ѕѫ҆҃тр҆҆* = *dzêstre* (Ms. 45, 860), *зи҃҃т* = *dzişi* (Ms. 45, 878), *т҃҆҃трı҆҃тѣ҆҃сѣ҆* = *întristêdze-se* (Ms. 45, 881).

З/з (zemle)

Acestă slovă notează în mod exclusiv consoana *z*, în orice poziţie: *зи́лелѣ* = *zilele* (B 1688, 287), *а҆҆зⷬва* = *Azúva* (B 1688, 288), *ѡ҆҃бра́зели* = *obrazeli* (B 1688, 296), *вѣ҆҃пъзѝ* = *vei păzi* (Ms. 45, 284), *па́за* = *paza* (Ms. 45, 284), *са҆ѫзиди҃т* = *s-au zidit* (Ms. 45, 287), *шездт* = *şezut* (Ms. 45, 445), *васлшбозѝ* = *va slobozi* (Ms. 45, 550), *мїа́зънщ́апѣ* = *miazănoapte* (Ms. 45, 562), *и҆҆зⷬвь҆҃дúрѣ* = *izbîndire* (Ms. 45, 573), *за́ма* = *zama* (Ms. 45, 571), *пра́зничѣ* = *praznice* (Ms. 45, 728), *съ҆пъзѣ҆҃кь* = *să păzesc* (Ms. 45, 729), *т҃҆҃дръзнúцѣ* = *îndrăznêşte* (Ms. 45, 732), *спⷬза* = *spuza* (Ms. 45, 732), *ѣ҆҆҃зⷬрілѡⷬ* = *Ezdrilom* (Ms. 45, 736), *възⷬ* = *văzu* (Ms. 45, 739), *зълѡ҆҃* = *zălog* (Ms. 45, 831), *пръ́зı҆҆* =

prăzile (Ms. 45, 832), **сълѣпъза҃къ** = *să le păzască* (Ms. 45, 862), **зъчм҃** = *zăcea* (Ms. 45, 863).

И/и (ije)

Această slovă are următoarele valori fonetice:

1. Notează vocala *i*, în orice poziţie: **и҆нимъ** = *inimă* (B 1688, 307), **и҆нимиле** = *inimile* (B 1688, 306), **зи́лєле** = *zilele* (B 1688, 287), **шѝ** = *şi* (B 1688, 287), **и҆зъвѣ́щє** = *izbăvêşte* (Ms. 45, 283), **кѵ҃ви҆́тє** = *cuvinte* (Ms. 45, 499), **и҆нима** = *inima* (Ms. 45, 499), **причи́перѫ** = *pricêperea* (Ms. 45, 499), **прѵ҃чилѡ҆** = *pruncilor* (Ms. 45, 499), **къръри҆́⸗** = *cărările* (Ms. 45, 500), **че́рюри҆́⸗** = *ceriurile* (Ms. 45, 500), **чи҆́стѣщєѡ** = *cinstêşte-o* (Ms. 45, 501), **чинева́** = *cineva* (Ms. 45, 502), **и҆́ними҆́** = *inimile* (Ms. 45, 503), **лъщи́мѫ** = *lăţimea* (Ms. 45, 503), **лѵ҃кръри҆л⸗** = *lucrurile* (Ms. 45, 504), **вѡ҆фолѡсѝ** = *vor folosi* (Ms. 45, 504), **фъръми҆́тє** = *fără minte* (Ms. 45, 507), **нѵ҃ми҆́тє** = *nu minte* (Ms. 45, 507), **би́не** = *bine* (Ms. 45, 509), **феричи҆́⸗** = *fericiţi* (Ms. 45, 511), **ни́къю́ры** = *nicăiuri* (Ms. 45, 513), **нѣ́мѵ҃рил⸗** = *neamurile* (Ms. 45, 727), **дє҆́трѵ҃ми́не** = *dentru mine* (Ms. 45, 729), **зи́сѣ** = *dzise* (Ms. 45, 729), **копи́ле** = *copile* (Ms. 45, 729), **ти́гри҆҃** = *Tigris* (Ms. 45, 731), **пъри҆́цы** = *părinţi* (Ms. 45, 733), **сфи҆́ци⸗** = *sfinţii* (Ms. 45, 733), **зи́сѣ** = *dzise* (Ms. 45, 733), **прѣвѣ҃титѡ́рі⸗** = *pre vestitorii* (Ms. 45, 737), **а҆҃́копери҆҃** = *au acoperit* (Ms. 45, 739), **фіи⸗** = *fiii* (Ms. 45, 740), **пъри҆́цилѡ҆** = *părinţilor* (Ms. 4389, 733), **пѡ҆́ни҆҃** = *porniţi* (Ms. 4389, 733), **фъръдєлє́щю́рѣ** = *fărădelegiuirea* (Ms. 4389, 733), **вѡ҆́щри** = *voştri* (Ms. 4389, 735).

2. Notează semivocala *i* în final de silabă: **ма́ика** = *maica* (B 1688, 309), **къ́чи** = *căci* (B 1688, 289), **лѵ́и** = *lui* (B 1688, 315), **то́ци** = *toţi* (B 1688, 309), **ко҆҃и҆҃** = *coţi* (Ms. 45, 363), **ни҆҃҃** = *nici* (Ms. 45, 445), **къ҆҃та҆҃҃** = *cîntaţi* (Ms. 45, 447).

3. Prevăzută cu semnul scurtimii (◡̆), marchează, nesistematic, semivocala *i*, în poziţie finală, după vocală: **дм҃нѵ҃лѵ҃и҆** = *Domnului* (B 1688, 288), **лѵ́и҆** = *lui* (B 1688, 287), **сфѣ҃тѵ҃лѵ҃и҆** = *sfîntului* (B 1688, 309) **вавѵ҃ло́нѵ҃лѵ҃и҆** = *Vavilónului* (Ms. 4389, 735).

Am renunţat la notarea în transcriere a alternanţei consoană dură/consoană moale, la sfîrşitul unor cuvinte, în grafii ca **хєрѵ҃ви҆҃**, transcris *heruvimi* (Ms. 45, 363). Considerăm că avem de a face în acest caz cu o simplă alternanţă grafică, fără funcţie distinctivă, rezultat aleatoriu al dorinţei de economie a spaţiului din partea scriptorului. Exemple: **сера҆фи҆҃** = *serafimi* (Ms. 45, 533), **ѩ҃ръ҆҃҃** = *iarăşi* (Ms. 45, 535, 728), **нѵ҃҆҃вѡ҆ръ҆҃пѵ҃и҆҃є** = *nu-mi vor răspunde* (Ms. 45, 556), **слѵ҃гъ҆҃҃ѣ́ши** = *slugă-mi eşti* (Ms. 45, 559), **т҆҃҆҃а҆҃дѵ҃чѫ҆҃** = *îmi aduceam* (Ms. 45, 728), **а҆҃ра́тъ҆҃** = *arată-mi* (Ms. 45, 731), **а҆҃лє҆҃҃** = *aleşi* (Ms. 45, 733), **съ҆҃дѣ҆҃мі҆҃є** = *să-mi dea mie* (Ms. 45, 733), **ші҆҃ва҆҃⸗** = *şi-mi va fi* (Ms. 45, 747), **а҆҃чє́ла҆҃҃** = *acelaşi* (Ms. 45, 886), **тръгъ҆҃дѵ҃҃** = *trăgîndu-şi* (Ms. 45, 888).

І/і

Această slovă are următoarele valori:

1. Notează, de obicei în poziţie iniţială, cu preponderenţă în numele proprii şi în cuvinte neologice, vocala *i*: **і҆́ла** = *Íla* (B 1688, 288), **і҆змаи́лъ** = *Izmaíl* (B 1688, 287), **і҆сраи́л҆** = *Israíl* (B 1688, 309); notează, de asemenea, în aceeaşi poziţie, şi semivocala *i*: **і҆аре́дь** = *Iaréd* (B 1688, 287), **і҆есефи́м҆** = *iesefím* (B 1688, 305), **і҆ер҃лм** = *Ierusalim* (Ms. 45, 364), **і҆wсафа҆҃** = *Iosafat* (Ms. 45, 374), **і҆ѡ҆рда҆нѵ҃лѵ҃и҆** = *Iordánului* (Ms. 45, 459), **і҆еровоа҆҃** = *Ierovoam* (Ms. 45, 468).

2. Notează, uneori, în poziţie mediană, accentuată sau neaccentuată, vocala *i* (pentru valoarea accentuată fiind folosită, în B 1688, mai ales slova **и́**, vezi mai sus): **фі́ю҆́** = *fiiul* (B 1688, 300), **сарѵ҃і́еи** = *Saruíei* (B 1688, 288), **ца́рині҆́⸗** = *ţarinile* (Ms. 45, 728), **зі́серъ** = *dziseră* (Ms. 45, 729), **състи҆́гъ** = *să stingă* (Ms. 45, 730), **копи́лѵ҃҆́** = *copilul* (Ms. 45, 733), **прѣ҃ті́не** = *pre tine* (Ms. 45, 735), **а҆҃ѵ҃ при҆́сь** = *au prins* (Ms. 45, 737), **чире́зи҆́⸗** = *cirezile* (Ms. 45, 738), **бисѣ́річи҆́⸗** = *bisêricile* (Ms. 45, 738), **зі́сѣ** = *dzise* (Ms. 45, 739), **а҆҃ѵ҃пері҆҃҃** = *au pierit* (Ms. 45, 740), **чі́не** = *cine* (Ms. 45, 740), **ръдъчі́на** = *rădăcina* (Ms. 45, 741), **ръ҃плътіре** = *răsplătire* (Ms. 45, 742), **ші҃е́ші҃** = *şi ieşí* (Ms. 45, 745), **са҆҃ѵ҃мі́ра҆҃҃** = *s-au mirat* (Ms. 45, 745), **сфі҆́ци҆҃҆҃** = *sfinţindu* (Ms. 45, 746), **бі́некѵ҃вѣ҆҃та́ръ** = *binecuvîntară* (Ms. 45, 750), **стъпьні́ръ** = *stăpîniră* (Ms. 45, 750), **стригá́ръ** = *strigară* (Ms. 45, 750), **че҆҃҆́чісъ҃спа́рїе** = *cel ci să sparie* (Ms. 45, 751), **сфі҆́телѡ҆** = *sfintelor* (Ms. 45, 751).

3. Notează, uneori, în Ms. 4389, semivocala finală *i*: **бърба҆҃҃** = *bărbaţi* (Ms. 4389, 748), **вѡ҆҃** = *voi* (Ms. 4389, 749).

/ї

Prezentă în textele editate de noi doar ca minusculă, această slovă are următoarele valori:

1. Notează vocala *i*, apărînd doar înaintea altei vocale: **фїю́л҆** = *fiiul* (B 1688, 289), **цїи** = *ştii* (B 1688, 300), **слѵ҃҆҃їи** = *slugii* (B 1688, 300), **а҆҃вѵ҃цїе** = *avuţie* (B 1688, 314), **цїѣ** = *ţie* (B 1688, 307, Ms. 45, 284 şi 501), **къла҃тоpїѧ** = *călătoriia* (Ms. 45, 499), **скpїе** = *scrie* (Ms. 45, 503), **а҆҃вѵ҃цїе** = *avuţie* (Ms. 45, 505), **бѵ҃кѵ҃рїе** = *bucurie* (Ms. 45, 505 şi 848), **цїи҆҃҆** = *ştiind* (Ms. 45, 513), **вѧ҃скpїе** = *va scrie* (Ms. 45, 558), **веселїѣ҆҃҃** = *veseliei* (Ms. 45, 561), **пѵ҃҆҃тїю** = *pustiiu* (Ms. 45, 571), **пр҃рочїѧ** = *prorociia* (Ms. 45, 723), **гъ҆҃дїѧм** = *gîndiiam* (Ms. 45, 733), **вѡ҆́ничїѣ** = *volnicie* (Ms. 45, 886), **веселїѣ** = *veselie* (Ms. 45, 887), **фїа́рълє** = *fiarăle* (Ms. 45, 888), **са́вїе** = *sabie* (Ms. 4389, 749), **ровїе** = *robie* (Ms. 4389, 750).

2. Notează semivocala *i*: **а҆҃мїа́зъзи** = *amiazăzi* (B 1688, 294), **мїе́й** = *miei* (B 1688, 307), **мїѣ́ѵ҃** = *mieu* (B 1688, 307), **мїа́зъноа́пте** = *miazănoapte* (Ms. 45, 287 şi 747), **вїа́цъ** = *viaţă* (Ms. 45, 501), **намїазъзы** = *namiazădzi* (Ms. 45, 586), **мїеѵ҃** = *mieu* (Ms. 45, 728).

3. Semnul ⸗ *(i* suprascris), plasat foarte frecvent la sfîrşitul unui cuvînt, notează semivocala *i*, vocala *i*, sau vocala *e*. Am optat de fiecare dată pentru valoarea impusă de contextul fonetic. În caz de dubiu, am privilegiat rostirea literară actuală: **вѣ҃а҆҃пропїѧ҃** = *vei apropiia* (Ms. 45, 499), **съпрїма҃къ** = *să prîimască* (Ms. 45, 499), **къла҃тоpїѧ** = *călătoriia* (Ms. 45, 499), **а҆҃лцїи** = *alţii* (Ms. 45, 501), **нещї҆҃҆** = *neştiind* (Ms. 45, 503), **дрє҆҃тъцїи** = *dreptăţii* (Ms. 45, 506),

мѣ́шерїѝ = *meşterii* (Ms. 45, 507), ***пріѧ́тенїѝ*** = *priêtenii* (Ms. 45, 507), ***пър҃нцїѝ*** = *părinţii* (Ms. 45, 509), ***съцѝ ф҃їе*** = *să-ţi fie* (Ms. 45, 516), ***мл҆тѣ́нїѝ*** = *milosteniii* (Ms. 45, 727), ***въ҃ба́цїѝ*** = *bărbaţii* (Ms. 45, 729), ***сфи҃́цїѝ*** = *sfinţii* (Ms. 45, 733), ***прѣвѣ҆титѡ́рїѝ*** = *pre vestitorii* (Ms. 45, 737), ***четъ́цїѝ*** = *cetăţii* (Ms. 45, 742), ***ѡ҃́кїѝ*** = *ochii* (Ms. 45, 742).

К/к (caco)

Această slovă are următoarele valori:

1. Notează în mod exclusiv consoana *c*, în orice poziţie: ***къпръ*** = *către* (B 1688, 295, Ms. 45, 501), ***зикѫ́дь*** = *zicînd* (B 1688, 295), ***а҆коло́*** = *acoló* (B 1688, 287), ***а҆дъ҃́къ́*** = *adîncă* (Ms. 45, 446), ***нъдъ҃́ждѣ҆́кь*** = *nădăjduiesc* (Ms. 45, 446), ***кь҃́тѧ҃́т҃*** = *cîntaţi* (Ms. 45, 447), ***а҆коло́*** = *acoló* (Ms. 45, 448), ***Кореѐ*** = *Coré* (Ms. 459), ***кѡвьн҃т҃*** = *cuvînt* (Ms. 45, 499), ***кѡра҃т*** = *curat* (Ms. 45, 503), ***ка́лѧ*** = *caleа* (Ms. 45, 513), ***а҆тѡ҆́кма*** = *atocma* (Ms. 45, 515), ***фъкѡ́тѡса҆*** = *făcutu-s-au* (Ms. 519), ***ка҆́тѧ*** = *cartea* (Ms. 45, 859), ***къ҆ъри́мѣ*** = *călărimea* (Ms. 45, 859), ***трѣ҆́ни҆́к*** = *trêbnic* (Ms. 45, 876), ***съва҆҃тѡ҆́нѡна*** = *să va încununa* (Ms. 45, 886).

Pentru a evita confuzia cu consoanele palatale corespondente (*che*, *chi*), în transcriere, am redat slova ***к*** prin *k* (consoana velară surdă), în situaţia în care această slovă, în cuvinte preluate ca atare din originalul grecesc, apare urmată de ***х҆е/х҆и́***, ca în exemplele: ***во́х҆е*** = *Vókhe* (B 1688, 391), ***зах҆и́лор҆*** = *zakhílor* (B 1688, 306).

2. Notează consoanele palatale *che* şi *chi*, atunci cînd este urmată de ***ѥ, и, і, ї, ѣ, ю, ѧ*** sau ***ꙗ***: ***кїе́дрѡ*** = *chiedru* (B 1688, 309), ***кїема́҃т҃*** = *chiemat* (B 1688, 295), ***кипѝ*** = *chip* (B 1688, 298), ***а҆́ѡкема́҃т҃́*** = *au chemat* (Ms. 45, 446), ***ѡрѫ́кѧ*** = *urêchea* (Ms. 45, 499), ***ѡ҃́ки҆́*** = *ochii* (Ms. 45, 501), ***т҃́кезъшѡ҆́*** = *închezăşui* (Ms. 45, 502), ***киѝ҃́*** = *chip* (Ms. 45, 503), ***съкыа́мъ*** = *să cheamă* (Ms. 45, 512), ***керас҃т҃*** = *cherast* (Ms. 45, 514), ***т҃́кнагъ*** = *încheagă* (Ms. 45, 516), ***ѡ́кїѝ*** = *ochii* (Ms. 45, 833), ***кема́рє*** = *chemare* (Ms. 45, 870), ***т҃́пърекѫ́рє*** = *împărechêre* (Ms. 45, 871), ***киѡ҃т҃*** = *chiot* (Ms. 45, 881).

Л/л (liude)

Notează în mod exclusiv consoana lichidă *l*, în orice poziţie: ***лє́мнѡл*** = *lemnul* (B 1688, 312), ***нѡ́мєлє*** = *numele* (B 1688, 312), ***га́лвєни*** = *galbeni* (B 1688, 307), ***фі́ю҆́*** = *fiiul* (B 1688, 300), ***гла́сѡ҃́*** = *glasul* (Ms. 45, 284), ***лъкѡи҃́*** = *lăcuim* (Ms. 45, 287), ***до҃́мнѡ҃́*** = *Domnul* (Ms. 45, 447), ***а҆коло́*** = *acoló* (Ms. 45, 448), ***Лива́нѡлѡ҃́*** = *Livánului* (Ms. 45, 454), ***паримїѝлє*** = *parimiile* (Ms. 45, 499), ***Дѡ҃́мнѡлѡ҆́*** = *Domnului* (Ms. 500), ***кѡвь҃́тѡ҃́*** = *cuvîntul* (Ms. 45, 501), ***къ҆лє*** = *căile* (Ms. 45, 502), ***чѧл҆́*** = *cêle* (Ms. 45, 503), ***ка́рел҆́*** = *carele* (Ms. 45, 504), ***дъ҆тѡ҃́*** = *dăstul* (Ms. 45, 834), ***лі҃́вилѡ҆*** = *limbilor* (Ms. 45, 886), ***лѡ́кѡ҃́*** = *locul* (Ms. 45, 886), ***па́тимилѡ҆*** = *patimilor* (Ms. 45, 893).

М/м (mislete)

Notează în mod exclusiv consoana *m*, în orice poziţie: ***ма́ика*** = *maica* (B 1688, 309), ***нѡ́мєлє*** = *numele* (B 1688, 312), ***іесефи́м҆*** = *iesefím* (B 1688, 305), ***т҃́пъра́тѡ҃́*** = *împăratul* (Ms. 45, 283), ***ма҃́ка*** = *maica* (Ms. 45, 283), ***прѣ҃́жма*** = *preajma* (Ms. 45, 446), ***До҃́мнѡ҃́*** = *Domnul* (Ms. 45, 447), ***мьестрїе*** = *măiestrie* (Ms. 45, 499), ***мь҃́тѡ҃́ре*** = *mîntuire* (Ms. 45, 505), ***мѡ҃́тъ*** = *multă* (Ms. 45, 508), ***ръмы́не*** = *rămîne* (Ms. 45, 508), ***мл҆ти́вѡ҃́*** = *milostivul* (Ms. 45, 511), ***и҆́мима*** = *inima* (Ms. 45, 516), ***филі҆тїи҃́*** = *Filistiim* (Ms. 45, 835), ***ми҃́тє*** = *minte* (Ms. 45, 893), ***жѡмъта́тє*** = *jumătate* (Ms. 45, 895), ***мѡра҆́тє*** = *moarte* (Ms. 45, 903).

Н/н (naş)

Notează în mod exclusiv consoana *n*, în orice poziţie: ***на́҆́лтє*** = *nalte* (B 1688, 317), ***и҆́нимъ*** = *inimă* (B 1688, 307), ***а҆мо́нѝ*** = *Amón* (B 1688, 320), ***ни҃́*** = *nici* (Ms. 45, 445), ***нъдъ҃́ждѣ҆́кь*** = *nădăjduiesc* (Ms. 45, 446), ***҆҃дрепт҃ѣ́ꙗъ*** = *îndrepteadză* (Ms. 446), ***т҃́трѡ҃́*** = *întru* (Ms. 45, 447), ***До҃́мнѡ҃́*** = *Domnul* (Ms. 45, 447), ***кь҃́тѧ҃́т҃*** = *cîntaţi* (Ms. 45, 447), ***т҃́фи҃́серьсь*** = *înfipseră-să* (Ms. 45, 447), ***мл҆тѣ́нїѝ҆́*** = *milostenii* (Ms. 727), ***прѐми́не*** = *pre mine* (Ms. 45, 728), ***нѧ́мѡ҃́*** = *neamul* (Ms. 45, 731), ***а҆тѡ҃́чѧ*** = *atuncea* (Ms. 45, 733), ***би́не*** = *bine* (Ms. 45, 735), ***хѧ҃т҃ма́нѡ҃́*** = *hatmanul* (Ms. 45, 737), ***ни́мє*** = *nime* (Ms. 45, 836), ***і҆ѡана́ѳа҃́*** = *Ioanáthan* (Ms. 45, 839), ***сфь҃́тъ*** = *sfîntă* (Ms. 45, 903), ***пль҃́сѡ*** = *plînsu* (Ms. 45, 904).

О/о (on)

Această slovă are următoarele valori:

1. Notează vocala *o,* în orice poziţie: ***ѐзво́к҆́*** = *Ezyóc* (B 1688, 287), ***о҆́рга́нєлє*** = *organele* (B 1688, 322), ***цїѝто́ареи*** = *ţiitoarei* (B 1688, 287), ***то́атє*** = *toate* (B 1688, 290), ***но́а҃́птѣ*** = *noaptea* (B 1688, 294), ***мо҆́ртє*** = *moarte* (Ms. 45, 287), ***къ҆лъторі҆́ѧ*** = *călătoriia* (Ms. 45, 499), ***копила́шѡ҃́*** = *copilaşul* (Ms. 499), ***то҆а́тъ*** = *toată* (Ms. 45, 501), ***тоі҆а҃́*** = *toiag* (Ms. 45, 505), ***ваповъцѡ҆́*** = *va povăţui* (Ms. 45, 505), ***бл҆гослшвє́нїѧ*** = *blagosloveniia* (Ms. 506), ***си҃́цитоа́рє*** = *simţitoare* (Ms. 45, 507), ***ро҆а́да*** = *roada* (Ms. 45, 511), ***скоа́тє*** = *scoate* (Ms. 45, 513), ***погшрь҆́*** = *pogorí* (Ms. 45, 729), ***вецт҃́тоа́рче*** = *veţi întoarce* (Ms. 45, 731), ***акола́҆́*** = *acoló* (Ms. 45, 737), ***ко҆́ртѡ҃́*** = *cortul* (Ms. 45, 748), ***въ҆́тоа́съ*** = *vîrtoasă* (Ms. 45, 749), ***ми҃́жлокѡл*** = *mijlocul* (Ms. 4389, 754), ***тоатѫ*** = *toată* (Ms. 4389, 754).

2. Notează, uneori, în poziţie mediană accentuată, diftongul *oa*, scris, de regulă, ***ѡа́***, ca în exemplele: ***҆҃нѡ́пт҃ѣ*** = *în noaptea* (B 1688, 299), ***тѡ́тъ*** = *toată* (B 1688, 311), ***добитѡ́че*** = *dobitoace* (Ms. 45, 376), ***корѡ́на*** = *coroana* (Ms. 45, 378).

În cuvîntul ***ѡ҃́мє***, acest grafem notează, în multe texte din epocă, diftongul *oa* (*oame*), o variantă morfologică arhaică, păstrată în virtutea tradiţiei şi notată, de asemenea, şi ***ѡ҃а́мє*** etc.

П/п (pocoi)

Notează exclusiv consoana *p*, în orice poziţie: ***погорѫ́*** = *pogorí* (B 1688, 296), ***пли́н҆́*** = *plin* (B 1688, 296), ***а҆пѡ҃́сь*** = *apus* (B 1688, 296), ***пъмъ҃́тѡ҃́*** = *pământul* (Ms. 45, 284), ***пра҃́҆́*** = *prah* (Ms. 45, 445), ***прѣ҃́жма*** = *preajma* (Ms. 45, 446),

ѧ҃прѣдънъ = *împreună* (Ms. 45, 727), **пє҃трѫкъ̀** = *pentru că* (Ms. 45, 729), **пѫ́ще** = *pêşte* (Ms. 45, 731), **пѫ́съ** = *pasă* (Ms. 45, 735), **прє҃те** = *preste* (Ms. 45, 736), **пѫтѣ́рѫ** = *putêrea* (Ms. 45, 741), **лепъдѫ́те** = *lepădate* (Ms. 45, 849), **пъка́те**= *păcate* (Ms. 45, 869), **пъти҃ми҃** = *pătimim* (Ms. 45, 869), **а҃плекъты҃**= *aplecături* (Ms. 45, 904).

Р/р (rîţă)

Notează exclusiv consoana *r*, în orice poziţie: **рѫви́нь** = *Ruvín* (B 1688, 290), **пре** = *pre* (B 1688, 288), **пърѝи҃ци҃лоръ̀ во́ѡри** = *părinţilor voştri* (B 1688, 296), **пра҃х** = *prah* (Ms. 45, 445), **прѣ҃жма** = *preajma* (Ms. 45, 446), **ѧ҃трѫ** = *întru* (Ms. 45, 447), **ѧ҃фи҃серьсь** = *înfipseră-să* (Ms. 45, 447), **Іѻр҃да҃нѫлы҃**= *Iordánului* (Ms. 459), **прѐми́не** = *pre mine* (Ms. 504), **ка́рел**= *carele* (Ms. 736), **воа҃копер**= *voi acoperi* (Ms. 737), **мъ̀гѫрїи**= *măgurii* (Ms. 739), **дрєпт** = *drept* (Ms. 745), **тра́ю҃** = *traiul* (Ms. 748), **сѫ҃шѫри҃**= *suişurile* (Ms. 745), **аѫ҃р** = *aur* (Ms. 849), **стра́же** = *straje* (Ms. 849), **ръ҃та́тѣ** = *răotatea* (Ms. 869), **а҃рдѣ̀** = *ardea* (Ms. 904).

С/с (slovo)

Notează exclusiv consoana *s*, în orice poziţie: **сѧ** = *s-au* (B 1688, 296), **сїкри́ль** = *sicriiul* (B 1688, 296), **прєсте** = *preste* (B 1688, 299), **пѫ҃с** = *pus* (B 1688, 299), **съ҃ѥ** = *sînge* (Ms. 45, 284), **тѫ҃рвѫръ́съ** = *turbură-să* (Ms. 45, 445), **нъдъ҃ждѣ́кь** = *nădăjduiesc* (Ms. 45, 446), **ѧ҃фи҃серьсь** = *înfipseră-să* (Ms. 45, 447), **сть҃гѫ** = *stînghea* (Ms. 45, 461), **Ви҃савѣ̀е** = *Virsavée* (Ms. 45, 463), **чи҃сте** = *cinste* (Ms. 45, 737), **съ҃а́съ** = *să iasă* (Ms. 45, 739), **пѫ҃чѫ́серъ** = *purcêseră* (Ms. 45, 741), **фрѫмша́съ** = *frumoasă* (Ms. 45, 743), **спрѐ̀** = *spre* (Ms. 45, 745), **ка́са** = *casa* (Ms. 747), **повѣ́҆ті́ръ**= *povestiră* (Ms. 45, 849), **гла҃** = *glas* (Ms. 45, 869), **са́те** = *sate* (Ms. 45, 869), **вь҃тш҃**= *vîrtos* (Ms. 45, 870), **къпръ** = *cătră* (Ms. 45, 282), **ръсъри҃** = *răsărit* (Ms. 45, 282), **тѫ҃рвѫръ́съ** = *turbură-să* (Ms. 45, 445).

Т/т/ѣ (tverdu)

Notează exclusiv consoana *t*, în orice poziţie: **то́т҆** = *tot* (B 1688, 302), **къпръ** = *cătră* (B 1688, 302), **ѣ҆гѵпетѫлѧ҃** = *Eghipetului* (B 1688, 311), **къпръ** = *cătră* (Ms. 45, 282), **ръсъри҃** = *răsărit* (Ms. 45, 282), **тѫ҃рвѫръ́съ** = *turbură-să* (Ms. 45, 445), **кь҃та҃и҃** = *cîntaţi* (Ms. 447), **ѧ҃трѫ** = *întru* (Ms. 447), **сть҃гѫ** = *stînghea* (Ms. 461), **а҃ѳфъкѫ҃** = *au făcut* (Ms. 736), **вьртѫтѣ** = *vîrtutea* (Ms. 739), **дрєпт** = *drept* (Ms. 745), **трѫпѫлы҃**= *trupului* (Ms. 747), **тоа́тъ** = *toată* (Ms. 749), **а҃ѳклъди҃** = *au clădit* (Ms. 751), **съ҃бътоа́ре** = *sărbătoare* (Ms. 876), **сь҃въта** = *sîmbăta* (Ms. 877), **а҃ѳкѫвь҃та҃** = *au cuvîntat* (Ms. 878), **ті́ранѫ҃** = *tiranul* (Ms. 896).

ѳ/ѳ (ucu)

Această slovă are următoarele valori:

1. Notează, frecvent, vocala *u*, în oricе poziţie, de obicei în interiorul şi la sfîrşitul cuvîntului: **лѳ́крѫри** = *lucruri* (B 1688, 304), **а҃ѳ мѳрѝ҃** = *au murit* (B 1688, 303), **нѳ́** = *nu* (B 1688, 317), dar şi la început de cuvînt, în Ms. 45: **ꙗ҆ѳ҆ѳчи҆** = *i-au ucis* (Ms. 45, 284), **съ҃ѳ҃гъ** = *să-l ungă* (Ms. 45, 283), **ѳсъвїѧ̀** = *usăbiia* (Ms. 45, 504), **ѳщы҃ꙗ҃** = *fugind* (Ms. 4389, 754), **ѳчи́дє** = *ucide* (Ms. 4389, 758).

2. Notează vocala *u* final: **кѫ́ндѳ** = *cîndu* (B 1688, 314), **зикѫ́ндѳ** = *zicîndu* (B 1688, 314), **лъкѳ́ескѳ** = *lăcuiescu* (B 1688, 290), **ѣ҆ра̀тъмъи҃ѧдѳ** = *era tămîndu* (Ms. 45, 286), **а҃жѳнсѳ** = *ajunsu* (Ms. 45, 382), **дш҃мѳ** = *dormu* (Ms. 45, 501), **дрєп҃тѳ** = *dreptu* (Ms. 45, 506), **стрь҃бѳ** = *strîmbu* (Ms. 45, 506), **кѳщѐтѳ** = *cugetu* (Ms. 45, 507), **кѳвь҃тѳ** = *cuvîntu* (Ms. 45, 510), **ѡ҃мѳ** = *omu* (Ms. 45, 512), **кѳ҃бѳ** = *cuibu* (Ms. 45, 516), **кь҃пѳ** = *cîmpu* (Ms. 45, 516), **чѣ҃кѳ** = *cercu* (Ms. 45, 728), **змарагѧ҃ѳ** = *zmaragdu* (Ms. 45, 735), **Ѣ҆гиптѳ** = *Éghiptu* (Ms. 45, 740), **ѧ҃тшрсѳ** = *întorsu* (Ms. 45, 741), **съ҃гѳи҃ѧѳ** = *sîrguindu* (Ms. 45, 745), **фа́пѳ** = *faptu* (Ms. 45, 746), **сфі҃ці҃ѧѳ** = *sfinţindu* (Ms. 45, 746), **кѳ҃тѳ** = *cortu* (Ms. 45, 748), **мѣ҃гѳ** = *mergu* (Ms. 45, 750), **пѳтѣ́ри҃**= *puterile* (Ms. 45, 850), **сѧ҃ѳ҃дѣпъ҃та҃** = *s-au depărtat* (Ms. 45, 850), **ки҃** = *chip* (Ms. 45, 852), **кѳ҃то́рю҃** = *cuptoriul* (Ms. 45, 905).

3. Notează semivocala *u*: **грѫ́ѳ** = *grîu* (B 1688, 294), **тъ҃ѳ** = *tău* (Ms. 4389, 754), **рѳшинатѳсѣ҃ѳ** = *ruşinatu-se-au* (Ms. 4389, 755).

ѴѸ/ѵ (u)

Notează вокалă *u*, de obicei la început de cuvînt: **ѵ҆Ѹнѣдѣ** = *unde* (B 1688, 287), **ѵ҆Ѹнѣть дѣ лѣ́мнѳлѳи** = *untdelemnului* (B 1688, 306), **і҆ѵ҆дїй** = *Iúdii* (B 1688, 290), **ѡ҃ѵ҆҃ѧ҃ѣ** = *oriunde* (Ms. 45, 506), **ѵ҆ѹрцїѧ** = *urgiia* (Ms. 45, 508), **ѵ҆ѹрѣ́кѫ** = *urêchea* (Ms. 45, 511), **ѵ҆ѹрїѧ́шїлѡ҃** = *uriêşilor* (Ms. 45, 512), **ѵ҆Ѹ҃гюл** = (Ms. 4389, 758).

Ф/ф (fertă)

Notează în mod exclusiv consoana *f*, în orice poziţie: **фечо́рїй** = *feciorii* (B 1688, 287), **фа́та** = *fata* (B 1688, 288), **са́ф҆**= *Sáf* (B 1688, 289), **фрѳмша́съ** = *frumoasă* (Ms. 45, 283), **феричи҃** = *fericit* (Ms. 45, 445), **ѧ҃фи҃серьсь** = *înfipseră-să* (Ms. 45, 447), **фїюле** = *fiiule* (Ms. 45, 500), **мъфъкѳ҃**= *mă făcui* (Ms. 45, 500), **фичю́ры** = *ficiori* (Ms. 45, 503), **а҃ѳфъкѳ҃** = *au făcut* (Ms. 736), **фа́ца** = *faţa* (Ms. 45, 742), **сѳ҃ѳ҃летѳ҃** = *sufletul* (Ms. 45, 743), **фръцїѧ** = *frăţiia* (Ms. 45, 852), **сефїла** = *Sefíla* (Ms. 853), **фи́ли҃** = *Fílip* (Ms. 870), **жа҃** = *jaf* (Ms. 895).

Х/х (her)

Notează în mod exclusiv consoana *h*, în orice poziţie: **хїѣ́рь** = *hier* (B 1688, 301), **хїѣрестрѳи҃** = *hierestrui* (B 1688, 301), **закхи́лоръ҃** = *zakhílor* (B 1688, 306), **хѡта́рѳ҃** = *hotarul* (Ms. 45, 283), **мо҃хорь҃** = *mohorît* (Ms. 45, 362), **пра҃х** = *prah* (Ms. 45, 445), **ва̀ѡ҃дихны** = *va odihni* (Ms. 45, 499), **ла҃ѱ҃х** = *lanţuh* (Ms. 45, 499), **хъръзе҃кь** = *hărăzesc,* **ха́рѳры** = *haruri* (Ms. 45, 501), **хѡта́рѳ҃** = *hotarul* (Ms. 45, 508), **хотъра́ще** = *hotăraşte* (Ms. 45, 510), **пъха҃ръ** = *păhară* (Ms. 45, 514), **хь҃вѳ҃** = *hîrbul* (Ms. 45, 516),

пѯхw ̈ѝа́съ = *puhoioasă* (Ms. 45, 517), **хa ̑дeм ̑кж** = *haldeiască* (Ms. 45, 672), **хa ̲ѧ** = *har* (Ms. 45, 728), **а ́хѯ́ѧ** = *duhul* (Ms. 45, 729), **хa ̲ нел ̲** = *hainele* (Ms. 45, 730), **дрaʏмъ** = *drahmă* (Ms. 45, 731), **хїѫ́рѣ** = *hiêrea* (Ms. 45, 731), **а ̂хїа́хaѧ** = *Ahiáhar* (Ms. 45, 734), **хѯдицил ̲** = *hudiţile* (Ms. 45, 735), **лаѯхръни^{т}** = *l-au hrănit* (Ms. 45, 736), **навѯхwдwнѡсѡѧ** = *Navuhodonósor* (Ms. 45, 736), **хa ̂^{т}манѯ^{ѧ}** = *hatmanul* (Ms. 45, 737), **хa ̂дeилѡѧ** = *haldeilor* (Ms. 45, 739), **хътмъніе ̲** = *hătmăniei* (Ms. 45, 739), **wдиʏн є ̲** = *odihnei* (Ms. 45, 744).

Ѱ/ѱ (psi)

Această slovă notează în mod exclusiv grupul consonantic *ps*, în orice poziţie: **лиѱи́** = *lipsi* (B 1688, 311) **рѯѱє** = *rupse* (B 1688, 332, Ms. 45, 381), **наѯлиѱи^{т}** = *n-au lipsit* (Ms. 45, 363), **лиѱа ̑къ** = *lipsască* (Ms. 45, 500), **съ̀рѯ^{т}ѱеръ** = *să rumpseră* (Ms. 45, 500), **лиѱин^{ц} ̲** = *lipsiţi* (Ms. 45, 504), **ли́ѱъ** = *lipsă* (Ms. 45, 505), **лиѱа́ѣе** = *lipsêşte* (Ms. 45, 508), **лиѱи^{т}** = *lipsit* (Ms. 45, 517), **коа́ѱелѣ** = *coapsele* (Ms. 45, 674), **коа́ѱъ** = *coapsă* (Ms. 45, 744), **нелiѱi^{ц} ̲** = *nelipsiţi* (Ms. 45, 852), **са^{т}ѱакı** = *Sampsachi* (Ms. 45, 858), **прокоѱа́лъ** = *procopsală* (Ms. 45, 870).

Sporadic, grupul consonantic *ps* este transpus şi prin **пс**, precum: **рѯпсе́** = *rupse* (B 1688, 322).

Ѿ/ѡ (ot)

Această slovă are următoarele valori:

1. Notează de regulă vocala *o*, în orice poziţie: **ѡ ̂кóль** = *ocol* (B 1688, 295), **ѡ ̆мѯл ̂** = *omul* (B 1688, 295), **лѡ́рь** = *lor* (B 1688, 295), **нєхáѡ** = *Neháo* (B 1688, 333), **wа ̂дѯсєръ** = *o aduseră* (Ms. 45, 283), **дѡ ̂^{р}мы** = *dormi* (Ms. 45, 501), **ваа ̂да́ѡѣе** = *va adaoge* (Ms. 45, 504), **Дѡмнѯ^{л}** = *Domnul* (Ms. 45, 510), **а ̂пѡ ̲** = *apoi* (Ms. 45, 511), **съ̀нѯдвѡрѧ ̑къ** = *să nu dvorească* (Ms. 45, 513), **ва̀wдиʏны** = *va odihni* (Ms. 45, 517), **мі^{ж}лwкѯ ̂^{л}** = *mijlocul* (Ms. 45, 853), **съ ̂дѡмолаа ̑къ** = *să-l domolească* (Ms. 45, 869), **ѡ ̂бь^{ѧ}шı ̈^{л}дѯсъ** = *obîrşindu-să* (Ms. 45, 886), **а ̂прóцилѡр** = *a proştilor* (Ms. 45, 895), **збїера́вѡ ̑** = *zbiera-vor* (Ms. 4389, 758), **тѯтѯрѡ ̂^{ѧ}** = *tuturor* (Ms. 4389, 758).

2. Notează semivocala *o* în diftongul *oa*: **ѡ ̂а́менiй ̈** = *oamenii* (B 1688, 315).

3. Asemenea lui **о** cu accent, şi **w** accentuat notează frecvent diftongul *oa:* **рѡ́дєле** = *roadele* (Ms. 45, 506), **кѯвїѡ́сє** = *cuvioase* (Ms. 45, 508), **креди ̈^{н}чѡ́сє** = *credincioase* (Ms. 45, 509), **кѯнѡ́ѣе** = *cunoaşte* (Ms. 45, 514), **кѡ́телє** = *coatele* (Ms. 45, 519).

4. O utilizare specială a acestei slove, care tinde să capete în text funcţia unei veritabile norme ortografice, este notarea secvenţei fonetice corespunzătoare diftongilor *ua* şi *uă* din ortoepia românească actuală. Cu o consecvenţă ridicată, **w** apare în formele flexionare ale cuvintelor precum substantivul *ziuă/ ziua*, verbul *plouă*, numeralele *două*, *nouă*, forma verbală *luă* etc. Întrucît nu avem însă nici o dovadă că diftonigii *uă* şi *ua* ca atare existau şi erau rostiţi întocmai cum îi rostim astăzi, am transcris peste tot, în aceste cazuri, pe **w** prin *o*. Dintre sutele de recurenţe cu grafie identică, reproducem cîteva: **дóаw** = *doao* (Ms. 45, 287), **а ̂мъ^{н}дóаw** = *amîndoao* (Ms. 45, 287), **нóаw** = *noao* (Ms. 45, 287), **дѡ́а^{ѡ}** = *doao* (Ms. 45, 362, 501), **нѡ́а^{ѡ}** = *noao* (Ms. 45, 499), **а ̂мь^{н}дѡ́а^{ѡ}** = *amîndoao* (Ms. 45, 511).

Potrivit aceluiaşi raţionament, am transcris slova **w** prin *o* şi în formele flexionare ale verbului *a lua*, în secvenţe în care ortografia actuală recomandă notarea vocalei *ă*: **шѝ лѯwѝ** = *şi luo* (B 1688, 288), **лѯwтóриле** = *luotorile* (B 1688, 311).

Ц/ц (ţi)

Acest grafem chirilic notează în mod exclusiv consoana *ţ*, în orice poziţie: **ци́є** = *ţie* (B 1688, 302), **фа́ца** = *faţa* (B 1688, 302), **виці́їй** = *viţeii* (B 1688, 302), **ц ̈ї́є** = *ţie* (Ms. 45, 283), **съ̀симеції ̀а ̀** = *să simeţiia* (Ms. 45, 283), **кь ̈^{н}та^{ц} ̈** = *cîntaţi* (Ms. 45, 447), **т ̈^{н}целе ̈^{н}чю́нѣ** = *înţelepciunea* (Ms. 45, 499), **си^{т}ци́рѣ** = *simţirea* (Ms. 45, 499), **а ̂^{л}ц ї ̀** = *alţii* (Ms. 45, 501), **креди ̈^{н}цъ** = *credinţă* (Ms. 45, 506), **бѯнътъц ̲** = *bunătăţi* (Ms. 45, 510), **жѯдє́цѯ ̂^{л}** = *judeţul* (Ms. 45, 511), **пѡ^{р}цы** = *porţi* (Ms. 45, 513), **т ̈^{н}въцътѯра** = *învăţătura* (Ms. 45, 514), **скопи^{ц} ̈** = *scopiţi* (Ms. 45, 672), **прє ̑^{ѡ}цилѡ^{л}** = *preoţilor* (Ms. 45, 728), **ца́ра** = *ţara* (Ms. 45, 728), **фа́ца** = *faţa* (Ms. 45, 729), **скѯла^{ц} ̈^{н}въ** = *sculaţi-vă* (Ms. 45, 732), **а ̂^{л}бѧ́цел ̲** = *albêţele* (Ms. 45, 734), **т ̈^{т}пъръцїа** = *împărăţia* (Ms. 45, 735), **тѡ^{ц} ̈** = *toţi* (Ms. 45, 735), **трiмиць^{нд}** = *trimiţînd* (Ms. 45, 743), **саѯт ̈^{н}фрь^{т}сеца^{т}** = *s-au înfrîmseţat* (Ms. 45, 745), **а ̂тотцїитóрю ̀^{л}** = *Atoţiitoriul* (Ms. 4389, 758).

Ш/ш (şa)

Acest grafem notează în mod exclusiv consoana *ş*, în orice poziţie: **шѝ** = *şi* (B 1688, 287), **шъзѯ ̀** = *şăzúi* (B 1688, 301), **а ̂шаѝ** = *aşa* (B 1688, 301), **мѯ ̆шкóи** = *muşcoi* (B 1688, 314), **ѯ ̆ша** = *uşa* (Ms. 45, 64), **вашедѣ ̀** = *va şedea* (Ms. 45, 283), **шиѝ** = *şi* (Ms. 45, 283), **шезѯт** = *şezut* (Ms. 45, 445), **копила́шѯ ̂^{л}** = *copilaşul* (Ms. 45, 499), **шѯвъите** = *şuvăite* (Ms. 45, 500), **ѯ ̆шил** = *uşile* (Ms. 45, 501), **а ̂^{м} е ̂шѝ^{т}** = *am ieşit* (Ms. 45, 503), **а ̂ша** = *aşa* (Ms. 45, 504), **шіпотил** = *şipotile* (Ms. 45, 504), **шовьа́ѣе** = *şovăiêşte* (Ms. 45, 507), **дешє ̂^{р}та^{т} ̈** = *deşertat* (Ms. 45, 586), **лъка́шѯлѯ ̂^{л}** = *lăcaşului* (Ms. 45, 727), **са^{ѯ}нє ̀а ̂шеза^{т}** = *s-au neaşezat* (Ms. 45, 728), **а ̂чѣ́ѡш ̲** = *acêeaşi* (Ms. 45, 729), **съ ̈^{н}ътw ̈^{ц} ̈** = *sănătoşi* (Ms. 45, 731), **ѣ ̆ръ^{ш} ̈** = *iarăşi* (Ms. 45, 735), **дъшє ̂^{р}ци** = *dăşerţi* (Ms. 45, 737), **лъка́шел ̲** = *lăcaşele* (Ms. 45, 738), **нѯва ̀е ̂шѝ ̀** = *nu va ieşi* (Ms. 45, 739), **ченѯ ̆ше** = *cenuşe* (Ms. 45, 744), **шезь^{нд}** = *şezînd* (Ms. 45, 745), **дъшкиѝ^{нд}** = *dăşchiind* (Ms. 45, 749).

Щ/щ (ştea)

Această slovă notează, în mod frecvent, grupul consonantic *şt*, în orice poziţie: **щїи** = *ştii* (B 1688, 300), **а ̂чє́щѣ** = *aceştia* (B 1688, 287); **наѯщиѯ^{т}** = *n-au ştiut* (Ms. 45, 283), **є ̆щи** = *eşti* (Ms. 45, 284), **нищє** = *nişte* (Ms. 45, 445), **повє ̂^{с}тѣщеми** = *povêsteşte-mi* (Ms. 45, 526), **щиѯ ̂^{л}** = *ştiu* (Ms. 834), **мещє ̂^{р}шѯгѯ ̂^{л} ̲** = *meşterşuguri* (Ms. 45, 854),

фі҃ешекáре = *fieştecarele* (Ms. 45, 856), **нѡ́шри** = *noştri* (Ms. 45, 858).

Ч/ч (cerfu)

Această slovă chirilică notează, în mod exclusiv, consoana africată *č*, în orice poziţie, şi anume:

1. cînd aceasta este urmată de *e*: **четáтѣ** = *cetatea* (B 1688, 298), **зи́че** = *zice* (B 1688, 323), **съ҆чⷭ҇че** = *să cârce* (Ms. 45, 282), **фъчам҃** = *făceam* (Ms. 45, 727), **чⷭ҇** = *cêle* (Ms. 45, 728), **а҆че҆та** = *acesta* (Ms. 45, 730), **бе҇вá҃че** = *berbêce* (Ms. 45, 732), **че́лⷭ҇** = *celui* (Ms. 45, 734), **фáчевш҃** = *face-voi* (Ms. 45, 834), **порь҃че҃** = *porîncele* (Ms. 45, 834), **че҇четь҃дⷭ҇** = *cercetîndu-i* (Ms. 45, 835), **четáте** = *cetate* (Ms. 45, 870);

2. cînd aceasta este urmată de *i*: **҃чи́нсь** = *încins* (B 1688, 298), **маи҃чіи** = *maicii* (B 1688, 323), **ни҃҆** = *nici* (Ms. 45, 445), **чі҃҆чізе҆҆** = *cincidzeci* (Ms. 45, 728), **чіре́зиⷭ҇** = *cirezile* (Ms. 45, 738), **прⷭ҇҃чі҃** = *pruncii* (Ms. 45, 739), **ръдъчи́на** = *rădăcina* (Ms. 45, 741), **чи́не** = *cine* (Ms. 45, 743), **съ҆згь҇чи́ръ** = *să zgîrciră* (Ms. 45, 835), **пшрь҃҆чі҃҆** = *porîncit* (Ms. 45, 836), **лⷭ҇чі҃҆мсѡ́реⷭ҇** = *luciia soarele* (Ms. 45, 841);

3. cînd aceasta este urmată de altă vocală (*a*, *o*, *u*) sau de un diftong (*iu*). În aceste cazuri, am aplicat regula din ortografia modernă, transcriind prin *ce* sau *ci*, conform normelor actuale: **а҆чáста** = *aceasta* (B 1688, 323/1), **фечóри** = *feciori* (B 1688, 324), **҃҆целе҃пчⷭ҇не** = *înţelepciune* (B 1688, 307), **҃҆целепчю́нѣ** = *înţelepciunea* (B 1688, 313), **а҆ча҆та** = *aceasta* (Ms. 45, 283), **҃҆целе҃пчⷭ҇нѣ** = *înţelepciunea* (Ms. 45, 284), **кредi҃҆чѡ҆** = *credincios* (Ms. 45, 730), **чшпли́те** = *cioplite* (Ms. 45, 736), **҃҆целе҃пчю́нм** = *înţelepciunea* (Ms. 45, 746), **пічѡа́релⷭ҇** = *picioarele* (Ms. 45, 749), **фічѡа́релⷭ҇** = *ficioarele* (Ms. 45, 751), **съне҆чѡ҆҃ни҃҆** = *să ne ciocnim* (Ms. 45, 849), **рⷭ҇гъчю́не** = *rugăciune* (Ms. 45, 851), **па́чⷯ** = *pacea* (Ms. 45, 853), **кредi҃҆чѡ҆** = *credincios* (Ms. 45, 870), **фечóрилѡ҇** = *feciorilor* (Ms. 4389, 728).

Ъ/ъ (ior)

Această slovă chirilică are următoarele valori fonetice:

1. Notează, cu un grad înalt de consecvenţă în B 1688, mai puţin consecvent în Ms. 45 şi Ms. 4389, vocala *ă*, în interiorul sau la finalul cuvîntului: **і҆а҆тъ** = *iată* (B 1688, 294), **а҆девъ҆рⷭ҇ь҆** = *adevărul* (B 1688, 296), **҃҆пъратⷭ҇ь҆** = *împăratul* (B 1688, 312), **҃҆пъра́тⷭ҇** = *împăratul* (Ms. 45, 282), **фрⷭ҇моа́съ** = *frumoasă* (Ms. 45, 283), **тⷭ҇҇вⷭ҇ръ́съ** = *turbură-să* (Ms. 45, 445), **а҆дь҃҆къ҆** = *adîncă* (Ms. 45, 446), **҃҆ндрептⷭ҇ѣзъ** = *îndrepteadză* (Ms. 45, 446), **а҆девъра́тъ** = *adevărată* (Ms. 45, 499), **҃҆дръпничи҃҆** = *îndrăpnicind* (Ms. 45, 505), **дрептъ҆҆ле** = *dreptăţile* (Ms. 45, 729), **зі́серъ** = *dziseră* (Ms. 45, 729), **҃҆пре҇҇нъ** = *împreună* (Ms. 45, 731), **съ҆нъта́те** = *sănătate* (Ms. 45, 733), **пъри҃҆телⷭ҇** = *părintele* (Ms. 45, 735), **къ҆тръ** = *cătră* (Ms. 45, 736), **въ҆҆ле** = *văile* (Ms. 45, 737), **лъкⷭ҇е҆кь** = *lăcuiesc* (Ms. 45, 738), **хѡта҆рълⷭ҇** = *hotarăle* (Ms. 45, 738), **а҆ⷭ҇фъкⷭ҇т҃** = *au făcut* (Ms. 45, 739), **съ҆тъвърь҆** = *să tăbărî* (Ms. 45, 741), **съръдика́ръ** = *să rădicară* (Ms. 45, 741), **ръ҆плътіре** = *răsplătire* (Ms. 45, 742), **тоа́тъ** = *toată* (Ms. 45, 745), **стъпьні́ръ** = *stăpîniră* (Ms. 45, 750), **гъти́цій҃** = *gătiţi* (Ms. 4389, 758).

2. În cazurile în care norma literară actuală reclamă acest lucru, am transcris slova **ъ** prin *î*, ca în exemplele: **пъ́нъ** = *pînă* (B 1688, 290), **къ҃҇тѫ҃рилоⷬ҇** = *cîntărilor* (B 1688, 299), **въⷬ҇тⷭ҇те** = *vîrtute* (B 1688, 305), **тръмбица҃҆҆** = *trîmbiţaţi* (Ms. 45, 283), **къте** = *cîte* (Ms. 45, 284), **кⷭ҇въ҆҆тⷭ҇** = *cuvîntul* (Ms. 45, 285), **пъ́нъ** = *pînă* (Ms. 45, 285), **мънїе҃҆** = *mîniei* (Ms. 45, 545), **пъмъ҆҆тⷭ҇** = *pămîntul* (Ms. 45, 737), **пъ҆къ҆҆дⷭ҇съ** = *păscîndu-să* (Ms. 45, 873), **мъхни҃҇** = *mîhnit* (Ms. 45, 886), **мънїѧ** = *mîniia* (Ms. 45, 890). Transcriind slova **ъ** prin *î* în asemenea cazuri, am privilegiat imaginea grafică actuală a cuvîntului respectiv, conştienţi fiind de realitatea fonematică a opoziţiei „slabe” între *ă* şi *î* din sistemul fonologic românesc, ca şi de rostirile populare cu *ă* în diferite zone dialectale daco-româneşti.

3. Ca o reminiscenţă a ortografiei slavone, **ъ** apare la sfîrşitul unor nume proprii masculine, precum **пе́тръ** = *Petru* (Ms. 45, Ms. 4389, passim, în inserţiile marginale), **І҃҆лъ** = *Israil* (Ms. 4389, 742), **дв҃дъ** = *David* (Ms. 4389, 742).

4. La sfîrşit de cuvînt, ior apare uneori fără valoare fonetică: **До́мнолъ** = *Domnul*, **вѣ҆къ** = *veac* (Ms. 45, Ms. 4389, passim).

Ь /ь (ier)

Acest semn, preluat din ortografia slavonă şi păstrat prin tradiţie de ortografia chirilică românească veche, este lipsit, de cele mai multe ori, de valoare fonematică. Apare notat şi în finalul consonantic al cuvintelor, uneori şi în final de silabă, ca semn suprascris (ь): **А҃змо́дь** = *Azmóth* (B 1688, 296), **га́дь** = *Gád* (B 1688, 296), **дв҃дь** = *David* (B 1688, 296), **фечо́рⷭ҇ль** = *feciorul* (B 1688, 296), **ло́рь** = *lor* (B 1688, 328), **сⷯ҇҃тѡ҆сⷯ҇** = *s-au întors* (Ms. 45, 361), **нъдъ҃҆҆дⷭ҇е҆кь** = *nădăjduiesc* (Ms. 45, 446), **хъръзе҆кⷯ҇** = *hărăzesc* (Ms. 45, 501), **стрьⷦ҇бⷯ҇** = *strîmb* (Ms. 45, 503), **ѭбъ҆кⷯ҇** = *iubăsc* (Ms. 45, 504, 517), **греше҆кⷯ҇** = *greşesc* (Ms. 45, 507), **а҆кⷭ҇҇сⷯ҇** = *ascuns* (Ms. 45, 512), **а҆дь҃҆кⷯ҇** = *adînc* (Ms. 45, 513), **гръе҆кⷯ҇** = *grăiesc* (Ms. 45, 514), **леⷦ҇нⷯ҇** = *lemn* (Ms. 45, 515), **лъкⷭ҇е҆кⷯ҇** = *lăcuiesc* (Ms. 45, 736), **а҆ⷭ҇при҃҆сⷯ҇** = *au prins* (Ms. 45, 737), **а҆ⷭ҇҃҆ти҃҆сⷯ҇** = *au întins* (Ms. 45, 739). Cu această funcţie „ornamentală” de marcare a sfîrşitului de silabă sau de cuvînt, ierul apare marcat şi prin semnul (҆) aşezat deasupra unei consoane, de obicei la finalul unui cuvînt: **мынчⷭ҇нилоⷬ҇** = *minciunilor* (B 1688, 328), **фѣ҆клюⷧ҇** = *fêliul* (B 1688, 290), **прибѣ҆҆шилоⷬ҇** = *pribêgilor* (B 1688, 290), **повъцитóрюⷧ҇** = *povăţitoriul* (B 1688, 297).

Mai rar, **ь** poate avea, totuşi, în textele noastre, următoarele valori fonetice:

1. Notează vocala *ă*: **҃҆҆фи҃҆серьсь** = *înfipseră-să* (Ms. 45, 447), **кⷭ҇҃҆сь** = *cu însă* (Ms. 45, 509), **шовьма́ше** = *şovăiêşte* (Ms. 45, 509), **пь҇цы** = *părţi* (Ms. 45, 509), **трь҆҆нете** = *trăsnete* (Ms. 45, 874), **а҆мърьчю́не** = *amărăciune* (Ms. 45, 886).

2. Notează semivocala *i*, ca în exemplele: **а́л҃ць** = *alţi* (B 1688, 313), **рънѝ́ць** = *răniţi* (B 1688, 291), **то́ць** = *toţi* (B 1688, 297).

3. Notează, frecvent în Ms. 45, vocala *î*, ca în exemplele: **касъ҆тьмьєзь** = *ca să tămîiedzi* (Ms. 45, 362), **зикьи᷄** = *dzicînd* (Ms. 45, 362), **ст҃ьѧ** = *stînd* (Ms. 45, 363), **тъмь́є** = *tămîie* (Ms. 45, 371), **а̂дь҃къ́** = *adîncă* (Ms. 45, 446), **кь҃та᷄᷄** = *cîntaţi* (Ms. 45, 447), **рь҃дѳи᷄** = *rînduit* (Ms. 45, 504), **стрьᵐбѳ** = *strîmbu* (Ms. 45, 506), **кѳвь҃тѳ** = *cuvîntu* (Ms. 45, 510), **вѡ̑ погѡрь҆** = *voi pogorî* (Ms. 45, 729), **съмьнїѥ** = *să mînie* (Ms. 45, 737), **пь́нъ** = *pînă* (Ms. 45, 737), **трімиць᷄ᴬ** = *trimiţîind* (Ms. 45, 743), **сѳ҇т᷄дрьᵐсеца᷄ᵀ** = *s-au înfrîmseţat* (Ms. 45, 745), **нє҇т᷄преднь᷄дѳне** = *neîmpreunîndu-ne* (Ms. 45, 747), **вьᵖто́съ** = *vîrtoasă* (Ms. 45, 749), **мы́на** = *mîna* (Ms. 45, 749), **съ҆спъмь҃та́ръ** = *să spămîntară* (Ms. 45, 750), **кь́тє** = *cîte* (Ms. 45, 751), **вьᵖтѳтє** = *vîrtute* (Ms. 45, 885), **мънека᷄ᵀ** = *mînecat* (Ms. 45, 887).

Ы/ы (ieri)

Folosit în B 1688 şi în cele două manuscrise cu o frecvenţă foarte redusă, acest semn apare cu următoarele valori fonetice:

1. Notează vocala sau semivocala *i*, ca în exemplele: **мынчѳнилоѵ́** = *minciunilor* (B 1688, 328), **шы** = *şi* (Ms. 4389, passim), **да́рѳры** (Ms. 45, 362), **҇тндрепт҃ѣзъ** = *îndrepteadză* (Ms. 45, 446), **жи́довы** = *jidovi* (Ms. 45, 455), **ва҆ѡ̑дихны** = *va odihni* (Ms. 45, 499), **҇тшы᷍** = *înşii* (Ms. 45, 499), **дре́пцы** = *drepţi* (Ms. 45, 500), **нѫ́тезы** = *nêtedzi* (Ms. 45, 500), **хѧ́рѳры** = *haruri* (Ms. 45, 501), **сънѳме́ᵖцы** = *să nu mergi* (Ms. 45, 501), **къᵖвѳныа̂пр᷄шы** = *cărbuni aprinşi* (Ms. 45, 502), **дѡᵖмите҆зы** = *dormitezi* (Ms. 45, 502), **легътѳ́ры** = *legături* (Ms. 45, 503), **ва҆а̂копery҆** = *va acoperi* (Ms. 45, 505), **҇т᷄целе᷄цы** = *întelepţi* (Ms. 45, 507), **съва҆҇т᷄мѳ᷄цы** = *să va înmulţi* (Ms. 45, 507), **ма́ры** = *mari* (Ms. 45, 508), **а̂дѡ᷄ны҆** = *a domni* (Ms. 45, 511), **пѡ᷄цы** = *porţi* (Ms. 45, 513), **съ҆ръ҇пѳ᷄зы** = *să răspundzi* (Ms. 45, 513), **мѳ҇цы** = *mulţi* (Ms. 45, 517), **съ҆ѳзы́** = *să audzí* (Ms. 45, 729), **нѡ́шры** = *noştri* (Ms. 45, 740), **педе҇тры** = *pedestri* (Ms. 45, 741), **зы** = *dzi* (Ms. 45, 749), **шы** = *şi* (Ms. 4389, 753).

2. Notează uneori vocala *î* ca în exemplele: **съ҆мъны᷄кь** = *să mănîncă* (Ms. 45, 728), **зикъ᷄ᴬ** = *zicînd* (Ms. 4389, 753), **поръ᷄ч᷄ᴬ** = *porîncind* (Ms. 4389, 753).

Ѣ/ѣ (iati)

Această slovă are, în ordinea frecvenţei, următoarele valori fonetice:

1. Notează, de regulă, diftongul *ea*, în orice poziţie: **҇тнтърѣ́скъ** = *întărească* (B 1688, 314), **ка́лѣ** = *calea* (B 1688, 311), **мѣ́** = *mea* (B 1688, 311), **҇т᷄наи᷄тѣ** = *înaintea* (Ms. 45, 282), **вашедѣ҆** = *va şedea* (Ms. 45, 283), **лѫ́цѣ** = *lêgea* (Ms. 45, 284), **но́а҆пт҃ѣ** = *noaptea* (Ms. 45, 361), **҇т᷄целепчѳнѣ** = *întelepciunea* (Ms. 45, 503), **прѣ** = *prea* (Ms. 45, 505), **лѳкрѣ́зъ** = *lucrează* (Ms. 45, 506), **нѳва҆а̂вѣ҆** = *nu va avea* (Ms. 45, 506), **ви᷄декарѣ** = *vindecarea* (Ms. 45, 508), **҇т᷄на᷄нтѣ** = *înaintea* (Ms. 45, 511), **а̂см́менѣ** = *asêmenea* (Ms. 45, 515), **витѣ́зѳ᷄** = *viteadzul* (Ms. 45, 517), **ва҆шедѣ҆** = *va şedea* (Ms. 45, 519), **ми᷄тѣ** = *mintea* (Ms. 45, 518), **фїѭ́рвереѣ** = *fîrberea* (Ms. 45, 731), **мѳѭ́рѣ** = *muierea* (Ms. 45, 733), **съ҆и҆зьбь᷄дѣ҇къ** = *să izbîndească* (Ms. 45, 737), **трекътоа́рѣ** = *trecătoarea* (Ms. 45, 739), **нѣᵟ** = *ne-au* (Ms. 4389, 753), **кѳᵖтѣ** = *curtea* (Ms. 4389, 753).

2. Notează, cu un grad înalt de frecvenţă şi consecvenţă, un *e* deschis şi accentuat (pe care l-am transcris prin *ê*), atunci cînd în silaba următoare apar vocala *e* sau diftongul *ea*: **видлѣ́емь** = *Vitlêem* (B 1688, 289), **мѣ́ле** = *mêle* (B 1688, 289), **сокотѣ́леле** = *socotêlele* (B 1688, 290), **пѳтѣре** = *putêre* (Ms. 45, 287), **зидѣ́ше** = *zidêşte* (Ms. 45, 287), **лѣ᷄не** (Ms. 45, 362), **врѣ́ме** = *vrême* (Ms. 45, 499), **а̂чѣ́ѧ** = *acêea* (Ms. 45, 503), **ѡ҇тенѣ́ше** = *ostenêşte* (Ms. 45, 509), **҇т᷄тѳнѣре᷍** = *întunêrec* (Ms. 45, 511), **нѳгь᷄дѣ́ше** = *nu gîndêşte* (Ms. 45, 517), **ведѣ́рѧ** = *vedêrea* (Ms. 45, 523), **порь᷄чѣ́ше** = *porîncêşte* (Ms. 45, 729), **ва҆трѣ́че** = *va trêce* (Ms. 45, 743), **чѣ́лѧ** = *cêlea* (Ms. 45, 747), **дѳрѣ́рѧ** = *durêrea* (Ms. 45, 886), **а̂чѣ҇тѧ** = *acêstea* (Ms. 45, 751), **фѣ́теле** = *fêtele* (Ms. 4389, 753/2).

3. Notează, rar, un *e* deschis şi accentuat (pe care l-am transcris prin *ê*), indiferent de vocala silabei următoare: **фѣ́люл҃** = *fêliul* (B 1688, 290), **привѣ́шилоѵ́** = *pribêgilor* (B 1688, 290), **фѣ́лю** = *fêliu* (Ms. 45, passim), **къдѣ᷄ниц᷄᷍** = *cădêlniţile* (Ms. 45, 832), **вѣцй** = *bêţi* (Ms. 4389, 743).

Ѫ/ѫ (ius)

Acest semn are, în ordinea frecvenţei, următoarele valori fonetice:

1. Notează vocala *î* în interiorul şi la final de cuvînt: **дѫ́нсѳль** = *dînsul* (B 1688, 295), **сѫ́нть** = *sînt* (B 1688, 300), **погорѫ҆** = *pogorî* (B 1688, 312), **а̂᷄порѫ᷄чи᷄ᵀ** = *am porîncit* (Ms. 45, 283), **погорѫ᷄᷄ᵀ** *pogorîţi* (Ms. 45, 283), **лѳ́ѫ᷄ᴬ** = *luînd* (Ms. 45, 385, 503, 732, 741, 750, 836).

2. Foarte rar, notează vocala *ă*: **лѳ́ѫ҆** = *luă* (Ms. 45, 287, 832 şi 835), **нѡ́ѫᵖ** = *noăr* (Ms. 4389, 364), **дѳ́а́рѫ** = *doară* (Ms. 4389, 744), **сфътѳ́йрѫ** = *sfătuiră* (Ms. 4389, 744).

Ю/ю (iu)

Acest grafem chirilic notează diftongul *iu* în orice poziţie, inclusiv iniţială sau finală: **фїюлѳи** = *fiiului* (B 1688, 290), **повъцитóрюл҃** = *povăţitoriul* (B 1688, 297), **мѳ᷍шкóю᷄** = *muşcoiul* (Ms. 45, 284), **фїю** = *fiiu* (B 1688, 290, Ms. 45 362), **че́рю** = *ceriu* (B 1688, 312), **во́ю** = *voiu* (B 1688, 312), **гра́ю᷄** = *graiul* (Ms. 45, 499), **че́рюри᷄᷍** = *ceriurile* (Ms. 45, 500), **ѭшоа́ръ** = *iuşoară* (Ms. 45, 507), **ѭбитѡᵖ** = *iubitor* (Ms. 45, 510), **ни́къю́ры** = *nicăiuri* (Ms. 45, 513), **ѭте** = *iute* (Ms. 45, 516), **кѳнѡ҇кѳ́ю** = *cunoscuiu* (Ms. 45, 521), **пѳ᷍тїю** = *pustiu* (Ms. 45, 586).

Sporadic, diftongul *iu* este notat şi prin cele două slove corespunzătoare componentelor sale: **ві́ѳ** = *viu* (B 1688, 319), **виᵟ** = *viu* (Ms. 45, 283 şi 802).

Ꙗ/ꙗ (iaco)

Această slovă este întîlnită în textele noastre cu următoarele valori fonetice:

1. Notează diftongul *ia*, în orice poziţie: *ѩ҃ѕ ⷢрѣтаⷧ҇* = *i-au arătat* (B 1688, 307), *тъıа́таѕ* = *tăiat-au* (B 1688, 298), *мıа́ѕ* = *mi-au* (Ms. 45, 283), *ıа̂ѕ҃чи͡* = *i-au ucis* (Ms. 45, 284), *ıа́ръ* = *iară* (Ms. 517), *съмигъıа́͡къ* = *să migăiască* şi *мигъıа́лъ* = *migăială* (Ms. 519), *ıа́ръ᷽* = *iarăşi* (Ms. 45, 728), *ıа́тъ* = *iată* (Ms. 45, 729), *ıад* = *iad* (Ms. 45, 729, 735), *съ̀нѕıа́съ* = *să nu iasă* (Ms. 45, 733), *ıа́ѕтрıмı͡* = *i-au trimis* (Ms. 733), *ⷢѕ҃т᷾темеıа᷿* = *au întemeiat* (Ms. 45, 736), *рь᷾дѕıа́лъ* = *rînduială* (Ms. 737), *ıа́ѕпѕ҃* = *i-au pus* (Ms. 739), *пръщіıа᷽* = *prăştiiaş* (Ms. 45, 741), *ıа́ѕт᷾кѕ҃᷾щюра᷿* = *i-au încungiurat* (Ms. 45, 742).

Această valoare o are slova iaco şi în cuvintele *iaste* (formă verbală) şi *iale* (pronume personal), scrise cu mare consecvenţă, în cele două manuscrise, *ѩ́сте* şi, respectiv *ѩ́ле* (vezi şi infra, la slova ѧ).

Sporadic, diftongul *ia* este notat şi prin cele două slove corespunzătoare: *мїаць ф҃къѕт҇* = *mi-aţi făcut* (B 1688, 299).

2. Notează uneori diftongul *ea*, în concurenţă cu ѣ şi ѧ: *съ̀мъриа́скъ* = *să mărească* (Ms. 45, 284), *съпричıа́пъ* = *să priceapă* (Ms. 45, 499), *съ̀сшкотıа́͡къ* = *să socotească* (Ms. 45, 499), *т᷾дрє᷾͡та́ѕъ* = *îndrepteadză* (Ms. 501), *а̂лıа́ⷬгъ* = *aleargă* (Ms. 503), *съмъкѕлıа́гъ* = *să mă culeagă* (Ms. 45, 503), *чеⷬчетıа́ѕъ* = *cerceteadză* (Ms. 45, 505), *викıа᷾* = *viclean* (Ms. 45, 506), *чıартъ* = *ceartă* (Ms. 45, 507 şi 517), *чıа́ⷬкъ* = *cearcă* (Ms. 509), *дрıа́пт҃ъ* = *dreaptă* (Ms. 45, 511), *сът᷾вѕнıа́ѕъ* = *să îmbuneadză* (Ms. 45, 517), *нıа́мѕ҃* = *neamul* (Ms. 731), *лıа́ѕдаⷨ* = *le-au dat* (Ms. 733), *нıа́мѕрил‿* = *neamurile* (Ms. 735), *лıа́гъ* = *leagă* (Ms. 742), *плıа́къ* = *pleacă* (Ms. 747), *ѡ̂мена́͡къ* = *omenească* (Ms. 885), *дıа́съ* = *deasă* (Ms. 886), *трıа́бъ* = *treabă* (Ms. 886), *ѡ͡тенıа́лъ* = *ostenială* (Ms. 886).

3. Notează, uneori, un *e* deschis, la fel ca slova ѣ; în asemenea cazuri am transcris, de asemenea, prin semnul convenţional *ê*: *дрıа́пт҇е* = *drêpte* (Ms. 45, 501), *тетıа́ме* = *te tême* (Ms. 45, 524), *а̂лıа́се* = *alêse* (Ms. 45, 711), *т᷿᷾пърекıа́ре* = *împărechiêre* (Ms. 45, 885), *а̂лıа́ⷦе* = *alêge* (Ms. 45, 889).

ѧ/ѧ (ia)

Acest semn are, în ordinea frecvenţei, următoarele valori fonetice:

1. Notează diftongul *ia*, în orice poziţie: *день напо́ѧ* = *denapoia* (B 1688, 291), *т҃пъръцı́ѧ* = *împărăţiia* (B 1688, 295), *примеⷢдїѧ* = *primejdiia* (Ms. 45, 284), *ѹ̈нѧ* = *unuia* (Ms. 45, 374), *веселїѧ* = *veseliia* (Ms. 45, 505), *в҃а̂го͡слwвéнїѧ* = *blagosloveniia* (Ms. 506), *са́бїѧ* = *sabiia* (Ms. 515), *мл͡тéнїѧ* = *milosteniia* (Ms. 730), *смерéнїѧ* = *smereniia* (Ms. 741), *съ̀т᷾вїѧ̀* = *să înviia* (Ms. 45, 854), *съ̀въмѕѧ̀* = *să vămuia* (Ms. 45, 855), *съ̀т᷾ноѧ͡къ* = *să înnoiască* (Ms. 45, 856), *вóѧ* = *voia* (Ms. 45, 885), *съⷬгѕѧ̀* = *sîrguia* (Ms. 45, 905). Slova aceasta se regăseşte frecvent în formele de imperfect indicativ, persoana a III-a, ale unor verbe de conjugarea a IV-a, care prezintă fenomenul de diereză, specific limbii române literare vechi, în grafii ca: *т҃търїѧ̀* = *întăriia* (B 1688, 295), *вениѧ̀* = *veniia* (B 1688, 297), *сокотїѧ̀* = *socotiia* (B 1688, 297), *т᷿᷾въліѧ̀* = *învăliia* (Ms. 45, 283), *а̂жѕторіѧ* = *ajutoriia* (Ms. 45, 284), *веніѧ̀* = *veniia* (Ms. 45, 382), *ѕсъвїѧ̀* = *usăbiia* (Ms. 45, 504), *хрънїѧ̀* = *hrăniia* (Ms. 45, 677 şi 728), *нѹщїѧ* = *nu ştiia* (Ms. 45, 730), *пъзїѧ* = *păziia* (Ms. 45, 747), *гръѧ̀* = *grăia* (Ms. 45, 749).

2. Notează, în alternanţă cu ѣ, diftongul *ea*, ca în exemplele: *ѧ̀* = *ea* (Ms. 45, 283), *мѧ̀* = *mea* (Ms. 45, 283), *кáлѧ* = *calea* (Ms. 45, 284), *съ᷿᷾търѧ͡къ* = *să întărească* (Ms. 45, 284), *съ̀бинекѕвъ᷿тѧ͡къ* = *să binecuvînteasscă* (Ms. 45, 284), *а̂ⷬдерѧ* = *arderea* (Ms. 383), *кáлѧ* = *calea* (Ms. 45, 445), *сть᷿гѧ* = *stînghea* (Ms. 45, 461), *нѕмѧѕ҃* = *nu mi-au* (Ms. 4389, 744).

3. Notează, frecvent, un *e* deschis şi accentuat (pe care l-am transcris, de asemenea, convenţional prin *ê*), indiferent de vocala silabei următoare: *мещїѧ́шїи* = *megiêşii* (B 1688, 297), *вшáринѕл҃* = *boiêrinul* (B 1688, 298), *гръѧ́ще* = *grăiêşte* (B 1688, 302), *тъѧ́рѣ* = *tăiêrea* (B 1688, 298), *фѧ᷾* = *fêl* (Ms. 45, 287), *къдѧ᷾ница* = *cădêlniţa* (Ms. 45, 385), *мѧл‿* = *mêle* (Ms. 45, 499), *причѧ́перѧ* = *pricêperea* (Ms. 45, 499), *пъзѧ́ще* = *păzêşte* (Ms. 45, 500), *гръбѧ́ще* = *grăbêşte* (Ms. 45, 503), *мъⷬтѕрисѧ́ще* = *mărturisêşte* (Ms. 45, 503), *съмь᷿тѕѧ́ще* = *să mîntuiêşte* (Ms. 45, 505), *лѧ́ⷦѣ* = *lêgea* (Ms. 45, 507), *веселѧ̀шесъ* = *veselêşte-să* (Ms. 45, 514), *чи᷿стѧ́ще* = *cinstêşte* (Ms. 45, 515), *лѧ᷾не* = *lêmne* (Ms. 45, 516), *прїѧтень᷿* = *priêtenul* (Ms. 45, 516), *нъдъ᷾ждѧ́ще* = *nădăjduiêşte* şi *т᷾целѧ́щевⷬ* = *înţelêge-vor* (Ms. 45, 517), *вѧ᷿никъ* = *vêcinică* (Ms. 45, 728), *поменѧ́ще* = *pomenêşte* (Ms. 45, 728), *фѧ́лю᷾* = *fêliul* (Ms. 45, 731), *пѧ́ще* = *pêşte* (Ms. 45, 731), *вѧ́чї* = *vêcii* (Ms. 45, 735), *пѹтѧ́рѣ* = *putêrea* (Ms. 45, 737), *съ̀ѕ᷾мѧ́зе* = *să urmêze* (Ms. 739), *рь᷿дѕ᷾́ле‿* = *rînduiêlei* (Ms. 45, 741), *вшар‿* = *boiêri* (Ms. 45, 743), *фрь᷿сѧ́це᷾‿* = *frîmsêţele* (Ms. 45, 745), *вісѧ́рика* = *bisêrica* (Ms. 45, 861), *кє᷾͡тѕѧ᷾‿* = *cheltuiêle* (Ms. 45, 862), *бътрынѧ́це* = *bătrînêţe* (Ms. 45, 886), *воѧ́рїı҃* = *boiêrii* (Ms. 4389, 744).

O excepţie de la această regulă am făcut la cuvintele *ѧ́сте* (forma de persoana a III-a singular, indicativ prezent a verbului *a fi*), şi *ѧ́ле* (pronumele personal feminin de persoana a III-a singular), pe care le-am transcris consecvent prin *iaste*, respectiv *iale*. Aceste două forme, după părerea celor mai mulţi dintre specialişti, erau pronunţate ca atare în vechea română literară şi notate cu mare consecvenţă prin slovele ѧ (predominantă în BIBL. 1688) sau ꙗ (predominantă în cele două manuscrise).

Ѳ/ѳ (thita)

Notează, în virtutea tradiţiei, consoana *th*, în cuvintele de origine greacă, în special în numele proprii, preluate de traducători cu forma lor originară. Deşi consonantei greceşti *th* îi corespunde în sistemul fonematic românesc un *t*, am transcris totuşi acest grafem prin *th*, pentru a

indica opţiunea grafic-etimologizantă a autorilor, tipografilor sau scriptorilor: *іѡанадáнъ* = *Ioanathán* (B 1688, 288), *мáхѳсала* = *Máhthusala* (B 1688, 287), *сúѳь* = *Síth* (B 1688, 287), *ѳорґáма* = *Thorgáma* (B 1688, 287), *âвїáѳаᵖ* = *Aviáthar* (Ms. 45, 284), *â͡ᵛгᵉˢ* = *Angheth* (Ms. 45, 284), *каріаѳіáріᵐ* = *Cariathiarim* (Ms. 45, 361), *ѳᵉ͡ви͡ᵉ* = *Thesvis* (Ms. 45, 727), *âрарâ͡ˢ* = *Ararath* (Ms. 45, 728), *іѡнáѳа͡ᵛ* = *Ionáthan* (Ms. 45, 731), *â͡ᵛѳраѯ* = *anthrax* (Ms. 45, 735), *ê͡фраᵠ͡ѳь* = *Efrafth* (Ms. 45, 736), *ê͡ѳіѡпїᵉ‾* = *Ethiopíei* (Ms. 45, 737), *вᵉᵏтилᵉ͡ˢ* = *Vectileth* (Ms. 45, 738), *вєѳѡрѡ̀* = *Vethoró* (Ms. 45, 738), *îарéѳ* = *Iaréth* (Ms. 45, 738), *дѡѳаїᵃᵛ* = *Dothaim* (Ms. 45, 739), *вєтомᵉ͡ᵉѳаᵐ* = *Vetomestham* (Ms. 45, 739), *ґѡѳѡнїй͡ᴬ* = *Gothoniil* (Ms. 45, 741), *Îѳдíѳь* = *Iudíth* (Ms. 45, 744), *вєтомадєᵐ* = *Vetomathem*, *нᵉ͡ᵠѳаᵖ* = *Nefthar* (Ms. 45, 860), *ѳрасᵉˢ* = *Thraseu* (Ms. 45, 861), *тімѡ́ѳᵉˢ* = *Timótheu* (Ms. 45, 871), *скі͡ᵛѳѡ͡ᵛпóлін* = *Schinthonpólin* (Ms. 45, 876).

ѯ/ѯ (csi)

Această slovă chirilică notează grupul consonantic *cs*, transcris, conform normelor ortografice moderne, prin litera *x*, precum: *âрфаѯáдь* = *Arfaxád* (B 1688, 287), *îеѯáнъ* = *Iexán* (B 1688, 287), *ѻниѯ* = *ónix* (Ms. 45, 435 şi 807), *â͡ᵛѳраѯ* = *anthrax* (Ms. 45, 735), *âᵖфаѯаᴬ* = *Arfaxad* (Ms. 45, 736, 737), *ѡ̑ѯ* = *Ox* (Ms. 45, 742), *âлéѯаᵛдрѳ* = *Aléxandru* (Ms. 45, 831), *ѯа͡ᵛѳї͡ᵏ* = *xanthic* (Ms. 45, 875), *âлеѯа͡ᵛдрїѧ* = *Alexandríia* (Ms. 45, 884).

ѱ/ѱ (gea)

Această slovă chirilică notează, în mod exclusiv, consoana africată *ğ* în orice poziţie, şi anume:

1. cînd aceasta este urmată de *e*: *слѳѱєлє* = *slugele* (B 1688, 300), *сѫнѱе* = *sînge* (B 1688, 302), *ѣнѱер* = *înger* (B 1688, 302), *слѳѱе͡ᴧє* = *slugele* (Ms. 45, 283), *съᵛѱе* = *sînge* (Ms. 45, 284), *кѳѱетá* = *cugeta* (Ms. 45, 445), *фъᵖдълáѱе* = *fărădălêge* (Ms. 45, 870), *плъ͡ᵛѱере* = *plîngere* (Ms. 45, 886), *съᵛвáѱе* = *să-i bage* (Ms. 45, 887), *ѱенѳне* = *genune* (Ms. 45, 897);

2. cînd aceasta este urmată de *i* (vocală sau semivocală): *фѳѱúт* = *fugit* (B 1688, 314), *слѳ́ѱи* = *slugi* (B 1688, 314), *слѳ́ѱи͡ᴧє* = *slugile* (Ms. 45, 284), *съ`мерѱи* = *să mergi* (Ms. 45, 285), *âᵖѱиᵛᵐ* = *argint* (Ms. 45, 858), *âᵖѳфѳѱиᵐ* = *au fugit*, *лà`маᵖѱинѣ* = *la marginea* (Ms. 45, 866), *фъᵖдълеᵉᵛ* = *fărădălegi* (Ms. 45, 889);

3. cînd aceasta este urmată de altă vocală sau de un diftong notat prin *ѡ*, *ѣ*, *ѧ*. În aceste cazuri, am aplicat regula ortografică modernă, transcriind prin *ge* sau *gi*, conform normelor actuale: *âмъѱѣ́скъ* = *amăgească* (B 1688, 330), *лѣ́ѱѣ* = *lêgea* (B 1688, 299, Ms. 45, 284), *нелеѱѳúт* = *nelegiuit* (B 1688, 295), *мєᵖѱѧᵐ* = *mergeam* (Ms. 45, 284), *сь͡ᵛѱѡᵖᵘ* = *sîngiuri* (Ms. 45, 870), *прєѱѡᵖ* = *pregiur* (Ms. 45, 871), *лєѱѳᵘтѡᵖ* = *legiuitor* (Ms. 45, 896).

ѣ/ѣ (în)

Acest semn grafic, specific grafiei chirilice româneşti, are următoarele valori fonetice:

1. Notează vocala *î* la începutul cuvîntului: *ѣᵐпъráтѳᵘ* = *împăratul* (Ms. 45, 283), *ѣндрєптѣ́зъ* = *îndrepteadză* (Ms. 45, 446), *ѣ͡ᵘтрѳ* = *întru* (Ms. 45, 447), *ѣ͡ᵘфи͡ᵖсерьсь* = *înfipseră-să* (Ms. 45, 447), *ѣ͡ᵘдрє͡ᵖтиáзъ* = *îndrepteadză* (Ms. 45, 501), *ѣ͡ᵘтwрсᵉˢ* = *întorsu* (Ms. 45, 741), *съᶜѣ͡ᵘпáчє* = *să să împace* (Ms. 45, 856), *ѣ͡ᵘпрᵉˢнъ*= *împreună* (Ms. 45, 863), *ѣ͡ᵘчєпътóрѡ͡ᴧ* = *începătoriul* (Ms. 45, 866).

2. Notează, uneori, silaba *în* la începutul cuvîntului: *съ ѣкинáръ* = *să închinară* (B 1688, 312), *ѣкъпѣ́* = *încăpea* (B 1688, 312), *ѣтрáрѣ* = *întrarea* (B 1688, 312).

3. Notează, uneori, silaba *îm* la începutul cuvîntului: *ѣпъráт* = *împărat* (B 1688, 295), *ѣвръкáтє* = *îmbrăcate* (B 1688, 314), *ѣвръкáць* = *îmbrăcați* (B 1688, 311).

4. Notează, uneori, consoana *n*: *прєѣмѫ́на* = *pren mîna* (B 1688, 299), *дєѣсúрїа* = *den Síria* (B 1688, 301).

ѵ/ѵ/ѵ

Acest grafem chirilic notează vocala sau semivocala *i* în cuvintele de origine grecească, ca o opţiune etimologizantă fără semnificaţie fonetică, în special în numele proprii, acolo unde în greceşte apare un ypsilon: *êгѵпетѳлѳᵘ* = *Eghipetului* (B 1688, 311), *êгѵптѣ́нѝ* = *eghiptean* (B 1688, 288, *лéвѵ* = *Lévi* (B 1688, 294), *левúцїи* = *leviţii* (B 1688, 291), *мóѵси* = *Móisi* (B 1688, 323), *тѵ̈рѳ* = *Tiru* (Ms. 45, 543), *мѵ̈р* = *mir* (Ms. 45, 586).

24. Bibliografia

Bibliografia generală a lucrării conţine exclusiv lucrări folosite şi citate în procesul de redactare a *Indicelui de cuvinte şi forme* (secţiunea A) sau a *Comentariilor* (secţiunea B).

25. Lista de abrevieri

Am reluat lista de abrevieri generală, folosită şi în volumele anterioare ale seriei.

26. Fotocopiile manuscriselor

Facsimilele celor două manuscrise, Ms. 45 de la Biblioteca Filialei din Cluj a Academiei Române şi Ms. 4389 de la Biblioteca Academiei Române din Bucureşti, au fost realizate prin tehnica scanării color.

TEXTE

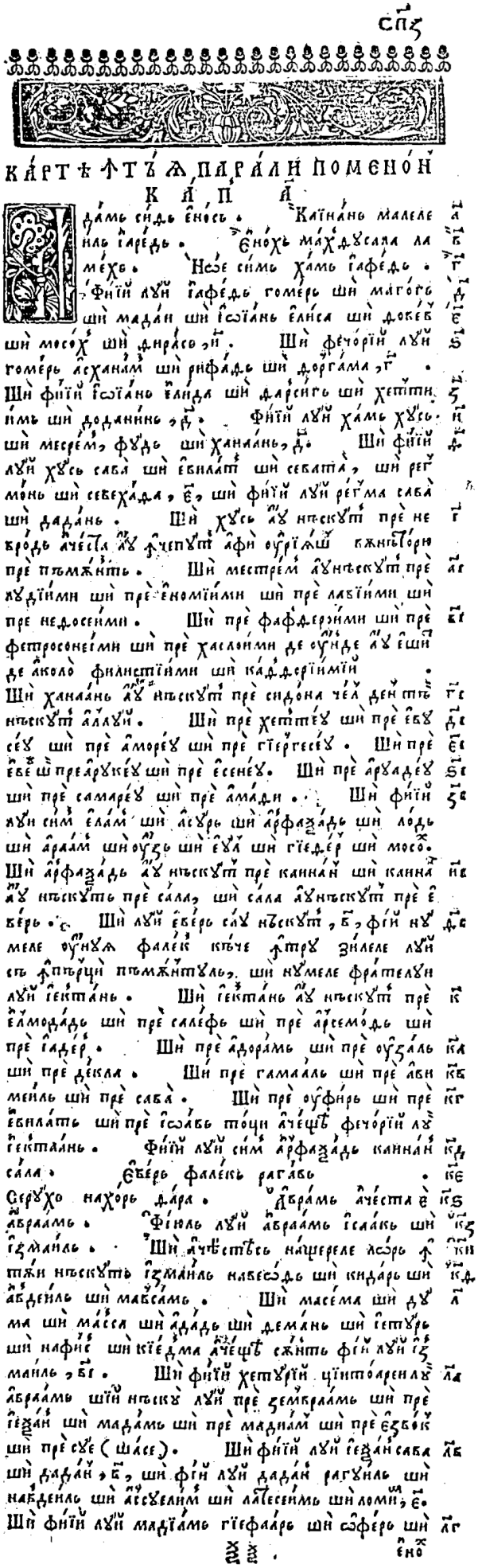

Biblia 1688, p. 287, col. 2

Cartea întîia Parálipomenón

Cap 1

1. Adám, Síth, Enós,
2. Cainán, Maleleíl, Iaréd,
3. Enóh, Máhthusala, Laméh,
4. Nóe, Sím, Hám, Iaféth.
5. Fiii lui Iaféth: Gomér, şi Magóg, şi Madái, şi Ioián, Elísa, şi Thovév, şi Mosóh, şi Thirás, 8.
6. Şi feciorii lui Gomér: Ashanám, şi Rifáth, şi Thorgáma, 3.
7. Şi fiii Ioián: Elída, şi Tharsíg, şi Hettiím, şi Dodanín, 4.
8. Fiii lui Hám, Hús şi Mesrém, Fúd şi Hanaán, 4.
9. Şi fiii lui Hús: Savá, şi Evilát, şi Sevatá, şi Regmón, şi Sevehátha, 5. Şi fiii lui Régma: Savá şi Dadán.
10. Şi Hús au născut pre Nevród. Acesta au început a fi uriaş vînătoriu pre pămînt.
11. Şi Mestrém au născut pre ludiími, şi pre enomiími, şi pre laviími, şi pre nethoseími,
12. Şi pre faftheroími, şi pre fetrosoneími, şi pre hasloími de unde au ieşit, de acoló, filistiími şi cáththoriímii.
13. Şi Hanaán au născut pre Sidóna, cel dentîi născut al lui,
14. Şi pre hettéu, şi pre evuséu, şi pre amoréu, şi pre ghiergheséu,
15. Şi pre eveu, şi pre aruchéu, şi pre esenéu,
16. Şi pre aruadéu, şi pre samaréu, şi pre amáthi.
17. Şi fiii lui Sim: Elám, şi Asúr, şi Arfaxád, şi Lod, şi Araám, şi Uz, şi Eúl, şi Ghiethér, şi Mosoh.
18. Şi Arfaxád au născut pre Cainán, şi Cainan au născut pre Sála, şi Sála au născut pre Evér.
19. Şi lui Evér s-au născut 2 fii, numele unuia, Faléc, căce întru zilele lui să împărţi pămîntul, şi numele fratelui lui, Iectán.
20. Şi Iectán au născut pre Elmodád, şi pre Saléf, şi pre Arsemóth, şi pre Iadér,
21. Şi pre Adorám, şi pre Uzál, şi pre Décla,
22. Şi pre Gamaál, şi pre Avimeíl, şi pre Savá,
23. Şi pre Ufír, şi pre Evilát, şi pre Ioáv; toţi aceştia — feciorii lui Iectaán.
24. Fiii lui Sim: Arfaxád, Cainán, Sála,
25. Evér, Faléc, Ragáv,
26. Seróh, Nahór, Thára,
27. Avrám; acesta e Avraám.
28. Fiiul lui Avraám: Isaác şi Izmaíl.
29. Şi acêstea-s naşterile lor: întîi născut Izmaíl — Naveóth, şi Chidár, şi Avdeíl, şi Mavsám,
30. Şi Maséma, şi Dúma, şi Mássa, şi Adád, şi Themán, şi Ietúr, şi Nafís, şi Chiédma; aceştia sînt fiii lui Izmail, 12.
31. Şi fiii Hetúrii, ţiitoarei lui Avraám: şi-i născu lui pre Zemvraám, şi pre Iexán, şi Madám, şi pre Madiám, şi pre Ezvóc, şi pre Súe — (şase).
32. Şi fiii lui Iexán: Sava şi Dadán, 2. Şi fiii lui Dadán: Raguíl, şi Navdeíl, şi Assuelím, şi Lateseím, şi Lomim, 5.
33. Şi fiii lui Madiám: Ghiefaár, şi Ofér, şi / Enóh,

Ms. 45, p. 337-338

A celor lăsate cea dentîi[1]

Cap 1

1. *[337/1]* Adam[2], Síth, Enos,
2. Cainan, Maleleil, Iared,

3. Enoh, Mathusála, Lámeh,
4. Nóe[3], Sim, Ham, Iáfeth[4].
5. Fiii lui Iáfeth: *[337/2]* Gomér, şi Magog, şi Madaí, şi Ioián, ⌊Elisá⌋, Thovev, şi Mosoh, şi Thíras, 8.

6. Şi ficiorii lui Go- *[338/1]* mer[5]: Ashanaz, şi Rafath, şi Thorgamá, 3.
7. Şi fiii Ioian: Elidá, şi Tharsig, şi Hetteim, şi Dodanin, 4.
8. Şi fiii lui Ham: Hus şi Mesrem, Fud şi Hanaan, 4.
9. Şi fiii lui Hus: Sáva[6], şi Evilat, şi Savatá, şi Regmon, şi Sevehathá, 5. Şi fiii lui Regmá: Savá şi Dedan.

10. [7]Şi Hus au născut pre Nevrod. Acesta au început a fi uriiaş vînător pre pămînt.
11. Şi Mestrem au născut pre ludiim, şi pre enomiim, şi pre laviim, şi pre nefthoseim,
12. Şi pre fatheroim, şi pre fetrosoniim, şi pre hasloim de unde au ieşit, de acoló, filistiim şi cafthoriim.
13. Şi Hanaan au născut pre Sidóna, cel dentîi născut al lui,
14. Şi pre hetteu, şi pre ievuseu, şi pre amorreu, şi pre ghergheseu,
15. Şi pre eveu, şi pre arucheu, şi pre esenneu,
16. Şi pre arudeu, şi pre samareu, şi pre amathí.

17. [8]Şi fiii lui Sim: Elam, şi Asur, şi Arfaxad, şi Lud, şi Aram, şi Uz, şi Eul, şi Ghether, şi Mosoh.

18. Şi Arfaxad au născut pre Cainan, şi Cainan au născut pre[9] Salá, şi Salá au născut pre Éver.

19. Şi lui Éver i s-au născut 2 fii: numele unuia — Falec, căci întru dzilele lui s-au împărţit pămîntul, şi numele fratelui lui — Iectan.

20. Şi Iectan au născut pre Elmodad, şi pre Salef, şi pre Asermoth, şi pre Iader,
21. Şi pre Adoram, şi pre Uzal, şi pre Decla,
22. Şi pre Gamaal, şi pre Avimeil, şi pre Sáva,

23. Şi pre Ufir, şi pre Evilat, şi pre Ioav; toţi aceştia — ficiori lui Iectan.
24. [10]⌊Fiii⌋ lui Sim: Arfaxad, [25] Cainan, Salá,

25. [11]Éver, Fálec, Ragáu[12],
26. [13]Seruh, Nahor, Thára,

27. Avraam; acesta-i Avraam.
28. [27] Fiiul lui Avraam: Isaac[14], Ismail.
29. [28]⌊Şi⌋ acêstea-s naşterile lor: [29] [15]întîi născut Ismail — Naveoth, şi Chidar[16], şi Mavsam,

30. Şi Masemmá, şi Dumá, şi Massá, şi Adad, şi Theman, şi Ietur, şi Nafis, şi Chedmá; aceştia sînt fiii lui Ismail, ⌊12⌋.
31. [17]Şi fiii Hettúrei, ţiitoarei Avraam; şi-i născu ⌊lui⌋ pre Zemvrá, şi pre Iexan, şi Madam, şi Madiam, şi pre Esvoc, pre Súe — ⌊6⌋.

32. Şi fiii Iexan: Sáva şi Dedan ⌊doi; şi fiii lui[18] Dedan: Raguil, şi Nevdeil, şi Assuelim, şi Lateseim, şi Loomim, 5⌋.
33. [19]Şi fiii lui[20] Madiam: Ghifar, şi Ofer, şi Enoh,

Ms. 4389, p. 373

Cartea dentîi a celor dentîi lăsate. Ellinêşte Paralipoménon, iară ovreiêşte Dibre Haiamímă

Capul dentîi

1. *[373/1]* [1]Adam, Síth, Enos,
2. Cainan, Maleliil, Iared,

3. Enoh, Mathusal, Lameh,
4[2]. Nóe, Sim, Ham, Iafeth.
5. Iar feciorii lui Afeth: Ghemer, şi Magog, şi Madai, şi Ioian, Elísa, Thoval, şi Mosoh, Thiras.

6. Iar feciorii lui Ghemer: Ashanes, şi Rivath, şi Thormag.
7. Iar feciorii lui Ioian: Elísa şi Tharsis, Hetthim şi Dodanim.
8. Iar feciorii lui Ham: Hus şi Mesraim, Fud şi Hanaan.
9. Iar feciorii lui Hus: Savá, şi Ievíla, şi Savátha, şi Regóma, şi Savatháca. Iar feciorii lui Regóma: Saváa şi Dadan.
10. Iar Hus au născut pre [3]Nevrod şi acesta începu a fi vînător tare pre pămînt.
11. Iar Mesraim au născut pre ludiim, şi pre enomim, şi pre laviim, şi pre nefthosiíma,
12. Şi pre fatheroíma, şi pre personiim, şi pre hársloim den care au ieşit filistimlênii şi cafthorimiênii.

13. Iar Hanaan născu pre Sidon, fecior întîi,

14 [13]. Şi pre hetthei, [14] şi pre ievusei, şi pre ammorei, şi pre gherghesei,
15. Pre ievei, şi pre Aruchéia, şi pre Sinéa,
16. Pre Aradia, şi pre Samaría, şi pre Emmathia.

17[4]. Iar feciorii lui [5]Sim: Elam, şi Assur, şi Arfaxad, şi Lud, şi Aram, şi Hus, *[373/2]* şi Hul, şi Ghethil, şi Mosoh.
18. Iar Arfaxad au născut pre Salé, iar Salé născu pre Ever.

19. De-acii, Ever au născut 2 feciori: pre unul l-au chiemat Falec, că în zilele lui se-au împărţit pămîntul, iar pre celalalt frate al lui îl chiema Iectan.

20. Iar Iectan născu pre Elmodad, şi pre Salef, şi pre Asarmoth, şi pre Iader.
21. Iar — Adoram, şi Uzal, şi Decla,
22. Şi Gamal, şi Avimeíla, şi Savá,

23. Şi Ofir, şi Evilat, şi Iovav. Aceştia toţi sînt feciori ai lui Iectan.
24. Iar feciorii lui Sim: Arfaxad, Cainan, şi Salé,

25. Ever, Falec, Ragaú,
26. Seruh, Nahor, Thará,

27. Avram; acesta iaste Avraam.
28. [6]Iar feciorii lui Avraam: Isaac şi Izmail.
29. Şi aceasta, naşterea lor cea dentîi: cel dentîi născut al lui Izmail — Naveoth, şi Chidar, şi Avdeil, şi Mavsam,
30. Şi Maséma, şi Dúma, şi Massa, Edad, şi Theman, [31] Ietur, şi Nafis, şi Chedmá; aceştia sînt feciorii lui Izmail.
31 [32]. [7]Iar feciorii Hetthúrei, posadnicei lui Avraam, carea-i născu lui: Zemram şi Iexan, Madan şi Madiian, Iezvod şi Súe.

32 [32]. Iar feciorii lui Iexan: Savá şi Dadan. Iar feciorii lui Dadan: Raguil şi Navdeil, Asuelim şi Latesiim şi Loomiim.
33[8]. [9]Iar feciorii lui Madiiam: Ghefar, şi Efer, şi

Versiunea modernă

Paralipomena I

Capitolul 1

1. Adam, Seth, Enos
2. Cainan, Malaleel, Iared,

3. Enoh, Mathusala, Lameh,
4. Noe, Sem, Ham, Iafeth.
5. Fii ai lui Iafet: Gomer, şi Magog, şi Madai, şi Ioyan, ⌊Elissa⌋, şi Thobeu, şi Mosoh, şi Thiras — ⌊opt⌋.

6. Şi fiii lui Gomer: Ashanaz, şi Rifath, şi Thorgama — ⌊trei⌋.
7. Şi fii ai lui Ioyan: Elida, şi Tharseig, şi Hettieim, şi Dodanin — ⌊patru⌋.
8. Fii ai lui Ham: Hus şi Mestrem, Fut şi Hanaan — ⌊patru⌋.
9. Şi fii ai lui Hus: Saba, şi Euilat, şi Sebata, şi Regmon, şi Sebehatha — ⌊cinci⌋. Şi fii ai lui Regma: Saba şi Dadan.
10. Şi Hus a născut pe Nebrod. Acesta a început să fie un uriaş vînător pe pămînt.
11. Şi Mestraim a născut pe ludieim, şi pe ainomieim, şi pe labieim, şi pe nefthoseeim,
12. Şi pe fatheroeim, şi pe fetrosonieim, şi pe hasloeim, de unde au ieşit, de acolo, filistieim şi cafthorieim.
13. Şi Hanaan a născut pe Sidona, întîiul său născut,
14. Şi pe hetteu, şi pe iebuseu, şi pe amorreu, şi pe gergeseu,
15. Şi pe eveu, şi pe arukeu, şi pe esenneu,
16. Şi pe aruadeu, şi pe samareu, şi pe amathi.

17. Şi fii ai lui Sem: Ailam, şi Assur, şi Arfaxad, şi Lud, şi Aram, şi Uz, şi Eul, şi Gether, şi Mosoh.

18. Şi Arfaxad a născut pe Cainan, şi Cainan a născut pe Sala, şi Sala a născut pe Eber.

19. Şi lui Eber i s-au născut doi fii: numele unuia, Falec, pentru că în zilele lui a fost împărţit pămîntul; şi numele fratelui lui, Iectan.

20. Şi Iectan a născut pe Elmodad, şi pe Salef, şi pe Asermoth, şi pe Iader,
21. Şi pe Adoram, şi pe Uzal, şi pe Decla,
22. Şi pe Gamaal, şi pe Abimeel, şi pe Saba,

23. Şi pe Ufir, şi pe Euilat, şi pe Ioab. Toţi aceştia — fii ai lui Iectan.
24. ⌊Fii⌋ ai lui Sem: Arfaxad, Cainan, Sala,

25. Eber, Falec, Ragau,
26. Seruh, Nahor, Thara,

27. Avram. El [este] Avraam.
28. Fiu al lui Avraam, Isaac; şi Ismael.
29. ⌊Iar⌋ acestea — naşterile lor: Nabaioth, întîi-născut al lui Ismael, şi Kedar, şi Aubdiel, şi Mabsam,

30. Şi Massemma, şi Duma, şi Massa, şi Adad, şi Theman, şi Ietur, şi Nafeis, şi Kedma. Aceştia sînt fii ai lui Ismael — ⌊doisprezece⌋.
31. Şi fii ai Hetturei, concubina lui Avraam: şi a zămislit ⌊lui⌋ pe Zembran, şi pe Iexan, şi [pe] Madam, şi [pe] Madiam, şi [pe] Esboc, şi [pe] Sue — ⌊şase⌋.

32. Şi fii ai lui Iexan: Saba şi Dadan, ⌊doi; şi fii ai lui Dadan: Raguel, şi Nabdeil, şi Assuelim, şi Lataisieim, şi Loomeim — cinci⌋.
33. Şi fii ai lui Madiam: Gefar, şi Ofer, şi Enoh, şi Abida,

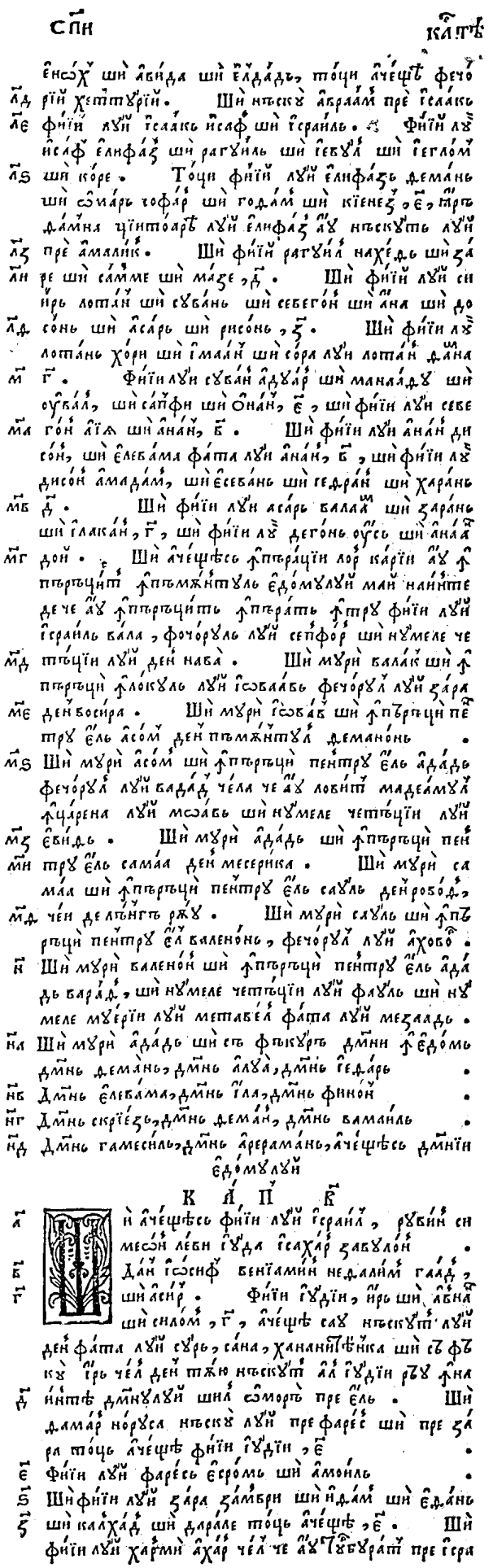

Biblia 1688, p. 288, col. 1

şi Avída, şi Eldád; toţi aceştia, feciorii Hettúrii.

34. Şi născu Avraám pre Isaác; fiii lui Isaác: Isaf şi Israíl.

35. Fiii lui Isáf: Elifáz, şi Raguíl, şi Ievúl, şi Ieglóm, şi Córe.

36. Toţi fiii lui Elifáz: Themán şi Omár, Sofár şi Gothám şi Chienez, 5. Iară Thámna, ţiitoarea lui Elifáz, au născut lui pre Amalíc.

37. Şi fiii Ragúil: Naháth, şi Záre, şi Sámme, şi Máze, 4.

38. Şi fiii lui Siír: Lotán, şi Suván, şi Sevegón, şi Ána, şi Dosón, şi Asár, şi Risón, 7.

39. Şi fiii lui Lotán: Hóri şi Imaán; şi sora lui Lotán, Thamna, 3.

40. Fiii lui Suván: Aduár, şi Manaáthu, şi Uvál, şi Sápfi, şi Onán, 5. Şi fiii lui Sevegón: Aiia şi Anán, 2.

41. Şi fiii lui Anán: Disón şi Eleváma, fata lui Anán, 2. Şi fiii lui Disón: Amadám, şi Eseván, şi Iethrán, şi Harán, 4.

42. Şi fiii lui Asár: Valaam, şi Zarán, şi Ilacán, 3. Şi fiii lui Degón: Ús şi Anáan, doi.

43. Şi aceştia-s împăraţii lor, carii au împărăţit în pămîntul Edómului, mai nainte de ce au împărăţit împărat întru fiii lui Israil: Vála, feciorul[1] lui Sepfór, şi numele cetăţii lui den Navá.

44. Şi muri Valác şi împărăţi în locul lui Iovaáv, feciorul lui Zára den Vosíra.

45. Şi muri Iováv, şi împărăţi pentru el Asóm, den pămîntul Themanón.

46. Şi muri Asóm şi împărăţi pentru el Adád, feciorul lui Vadád, acela ce au lovit Madeámul, în ţarena lui Moáv, şi numele cetăţii lui, Evíth.

47. Şi muri Adád şi împărăţi pentru el Samáa den Meseríca.

48. Şi muri Samáa şi împărăţi pentru el Saúl den Rovóth, cei de lîngă rîu.

49. Şi muri Saúl şi împărăţi pentru el Valenón, feciorul lui Ahovor.

50. Şi muri Valenón şi împărăţi pentru el Adád Varáth, şi numele cetăţii lui — Faúl, şi numele muierii lui — Metavél, fata lui Mezaad.

51. Şi muri Adád şi să făcură domni în Edóm: domn Themán, domn Aluá, domn Iethár,

52. Domn Eleváma, domn Íla, domn Finón,

53. Domn Scriéz, domn Themán, domn Vamaíl,

54. Domn Gamesíl, domn Areramán; aceştia-s domnii Edómului.

Cap 2

1. Şi aceştia-s fiii lui Israíl: Ruvín, Simeón, Lévi, Iúda, Isahár, Zavulón,

2. Dan, Iósif, Veniamín, Nethalím, Gaád şi Asír.

3. Fiii Iúdii: Ir, şi Avnan, şi Silóm, 3. Aceştia s-au născut lui den fata lui Sur, Sána hananiteanca. Şi să făcu Ir, cel dentîiu născut al Iúdii, rău înaintea Domnului, şi-l omorî pre el.

4. Şi Thamár, noru-sa, născu lui pre Farés şi pre Zára; toţi aceştia — fiii Iúdii, 5.

5. Fiii lui Farés: Esróm şi Amoíl.

6. Şi fiii lui Zára: Zámvri, şi Ithám, şi Ethán, şi Calhád, şi Darále; toţi aceştia, 5.

7. Şi fiii lui Harmí: Ahár, cel ce au turburat pre Isra- /

Ms. 45, p. 338

şi Avida, şi Eldá; toţi aceştia, ficiori Hettúrei.

34. Şi[21] născu Avraam pre Isaac; fiii lui Isaac: Isaf şi Israil.
35. [22]Fiii lui Isaf: Elifaz, şi Raguil, şi Ievul, şi Ieglom, şi Coré.
36. ⌊Toţi⌋ fiii Elifaz: Theman şi Omar, Sofar şi Gotham şi Chenéz, ⌊5⌋. Iară Thamná, ţiitoare *[338/2]* lui Elifáz, au născut pre Amalic.
37. Şi fiii Raguil: Nahéth, şi Zaré, şi Samme, şi Mazé, ⌊4⌋.
38. Şi fiii lui Siir: Lotan, şi Suvan, şi Sevegon, şi Aná, şi Dison, şi Asar, şi Rison, ⌊7⌋.
39. Şi fiii lui Lotan: Horrí şi Iman; şi sora lui Lotan, Thamná, ⌊3⌋.
40. Fiii lui Suvan: Aduar, şi Manaath, şi Uval, şi Sapfí, şi Onan, ⌊5⌋. Şi fiii lui Sevegon: Aiá şi Anan, ⌊doi⌋.
41. Şi fiii lui Anan: Dison, ⌊şi Elivamá, fata Anan, doi⌋. Şi fiii lui Dison: Amadam, şi Esevan, şi Iehthran, şi Harran, ⌊4⌋.
42. Şi fiii lui Asar: Valaam, şi Zanan, şi Ilacan, ⌊3⌋. Şi fiii lui Degon: Us şi Aran, doi.
43. Şi aceştia-s împăraţii ⌊lor⌋, carii au împărăţit întru pământul Edom, mainte de ce au împărăţit împărat întru fiii lui Israil: Valá, ficiorul lui Sepfor, şi numele cetăţii — Dennava.

44. Şi muri Valac şi împărăţi pentru el Iovav, ficiorul lui Zará den Vossíras.

45. Şi muri Iovav şi împărăţi pentru el Assom, den pământul Themanon.
46. Şi muri Assom şi împărăţi pentru el Adad[23], cela ce au lovit Madiámul, întru ţarina Moav, şi numele cetăţii lui — Evith.

47. Şi muri Adad şi împărăţi pentru el Samaá den Mesericá.

48. Şi muri Samaá şi împărăţi pentru el Saul den Rovoth, ce-i lîngă rîu.
49. Şi muri Saul şi împărăţi pentru el Valenon, ficiorul lui Ahovor.
50. Şi muri Valenon şi împărăţi pentru el Adad ⌊Varath⌋, şi numele[24] cetăţii lui — Faul, şi numele muierii lui — Metavel, fata lui Mezaad.

51. Şi muri Adad şi să făcură domnii Edom: domnu Theman, domnu Aluá, domnu Iethar,

52. Domnu Elivamá, domnu Ilá, domnu Finon,

53. Domnu Criez, domnu Theman, domnu Vamail,
54. Domnu Gamesil, domnu Areraman; aceştia-s domnii Edom.

Cap 2

1. Şi[25] aceştia-s fiii lui Israil: Ruvim, Simeon, Leví, Iúda, Issáhar, Zavulon,

2. Dan, Iosif, Veniamin[26], Nefthalim, Gad şi Asir.
3. [27]Fiii Iúdei: Ir, şi Avnan, şi Silom, 3. Aceştia s-au născut lui dentru fata lui Sur, Sánas hananiteanca. Şi să făcu Ir, cel dentîi născut al Iúdei, rău înaintea Domnului, şi-l omorî pre el.
4. [28]Şi Thámar, noru-sa, născu lui pre Fares şi pre Zará; toţi aceştia — fiii Iúda, 5.

5. Fii Fares: Esrom şi Amuil.
6. Şi fiii lui Zará: Zamvrí, şi Itham, şi Ethan, şi Calhad, şi Darále; toţi aceştia, 5.

7. Şi fiii lui Harmí: Áhar, cel ce au tulburat pre Israil,

Ms. 4389, p. 374

[374/1] Enoh, şi Avída, şi Eldad; aceştia toţi, feciori[10] Hetthúrei.
34. [11]Iar Avraam născu pre Isaac, iar feciorii lui Isaac sînt: Isav şi Israil.
35. Iară [12]feciorii lui Isav: Elifaz, şi Raguil, şi Ievul, şi Eglom, şi Correi.
36. Iar feciorii lui Elifaz: Theman, şi Iomar, şi Sofar, şi Gótha, şi Chenez. Iar Thamna, posadnica lui Elifáz, i-au născut pre Amadic.
37. Iar feciorii lui Ráguil: Nahat, şi Zára, şi Sammez, şi Mazei.
38. Iar feciorii lui Seir: Lotan, Soval, Sevegon, Anan, Dison, Asar şi Rison.
39. Iar feciorii lui Lotan: Horrei şi Iman; iar sor lui Lotan au fost Thamna.
40. Iar feciorii lui Soval: Aduar, şi Manalath, şi Uval, Sapfí, şi Onam. Iar feciorii lui Sevegon: Agla şi Anan.

41 [40]. Iar feciorii lui Anan: Dison şi Eliáma, fată a doaoa lui Anan. [41] Iar feciorii lui Dison: Amadan, şi Esevan, şi Iethran, şi Harran.
42. Iar feciorii lui Asar: Valaam, şi Zanan, şi Lacan. Iar feciorii lui Dison: Hus şi Aran.
43. Aceştia sînt împăraţii carii au împărăţit în ţara Edómului mai nainte pînă încă nu era împărat preste feciorii lui Israil: Valac, feciorul lui Sepfor, şi numele cetăţii lui — Denáva.

44[13]. Şi muri Valac şi împărăţi în locul lui Iovav, feciorul lui Zará de la Vosíra.

45. Iar deaca muri şi Iovav, stătu împărat în locul lui Husam, den pământul themanorênilor.
46. Iar deaca muri şi Husam, stătu în locul lui împărat Adad, feciorul lui Valdad, care pierdu Madiámul în ţara Moávului, şi numele cetăţii lui — Évith.

47. Iar deaca muri Adad, stătu împărat în locul lui Semaia de la Meseric.

48. Şi muri Semáia şi stătu împărat în locul lui Saul de la Rovoth, care iaste aproape de rîu.
49. Iar deaca muri Saul, stătu împărat în locul lui Valaenon, feciorul lui Ahovor.
50. Iară deaca muri Valaenon, stătu împărat în locul lui Adad, feciorul lui Varath, a căruia cetate-i era numele Faul, iar pre muiêrea lui o chiema Metaval, fată lui Mezaad.
51. Iar deaca muri Adad, începură a fi în Edom voievozi[14] în loc de împăraţi: voievod Thamnas, voievod Alúia, voievod Ethaf,
52. Voievod Elivemá, voievod Illa, voievod Finon,

53. Voievod Criez, voievod Theman, voievod Vamail, *[374/2]*
54. Voievod Gamesil, voievod Areraman; aceştia au fost voievozi Edómului.

Cap 2

1. [15]Iară feciorii lui Israil sînt aceştia: Ruvim, Simeon, Lévi, Iúda, Isahar şi Zavulon,

2[16]. Dan, Iósif, Veniamin, Nethalim, Gad şi Asir.
3. Iar [17]feciorii Iúdei: Ír, Anan şi Silom. Aceşti trei se-au născut lui den fata[18] Surasánei, hananiteanca. Şi fu Ír, feciorul cel dentîi născut al Iúdei, hiclean înaintea Domnului, şi-l ucise Domnul.
4. Iar noru-sa, Thamára, îi născu pre Fares şi pre Zára. Şi fúră, toţi feciorii Iúdei, cinci.

5. Iar feciorii lui Fares: Esrom şi Hamuil.
6. Iar feciorii lui Zára: Zamvri, şi Ethan, şi Eman, şi Calhad, şi Daralei, 5 feciori de toţi.

7. Iar feciorii [19]Haramiei: Ahar, carele au turburat pre

Versiunea modernă

şi Eldad. Toţi aceştia — fii ai Hetturei.

34. Şi Avraam a născut pe Isaac. Fii ai lui Isaac: Esau şi Israel.
35. Fii ai lui Esau: Elifaz, şi Raguel, şi Ievul, şi Ieglom, şi Core.
36. ⌊Toţi⌋ fiii lui Elifaz: Thaiman şi Omar, Sofar şi Gotham şi Chenez — ⌊cinci⌋. Iar Thamna, concubina lui Elifaz, i-a zămislit lui pe Amalec.
37. Şi fii ai lui Raguel: Naheth, şi Zare, şi Samme, şi Maze — ⌊patru⌋.
38. Şi fii ai lui Seir: Lotan, şi Suban, şi Sebegon, şi Ana, şi Dison, şi Asar, şi Rison — ⌊şapte⌋.
39. Şi fii ai lui Lotan: Horri şi Eman, şi sora lui Lotan, Thamna — ⌊trei⌋.
40. Fii ai lui Suban: Aduar, şi Manaath, şi Uval, şi Sapfi, şi Onan — ⌊cinci⌋. Şi fii ai lui Sebegon: Aia şi Anan — ⌊doi⌋.
41. Şi fii ai lui Anan: Deson ⌊şi Elibama, fiica lui Annan — doi⌋. Şi fii ai lui Deson: Amadan, şi Eseban, şi Iethran, şi Harran — ⌊patru⌋.
42. Şi fii ai lui Assar: Balaam, şi Zanan, şi Ilacan — ⌊trei⌋. Şi fii ai lui Degon: Ois şi Aran — doi.
43. Şi aceştia [sînt] regii lor care au domnit în ţinutul Edom mai înainte de a domni un rege peste fiii lui Israel: Bala[c], fiu al lui Sepfor, şi numele cetăţii lui, Dennaba.

44. Şi Balac a murit, şi a domnit în locul lui Iobab, fiu al lui Zara din Bossuras.

45. Şi Iobab a murit, şi a domnit în locul lui Assom, din ţinutul Thaimanon.
46. Şi Assom a murit, şi a domnit în locul lui Adad, fiu al lui Badad, cel care l-a bătut pe Madiam, în cîmpia Moab; şi numele cetăţii lui, Ebith.

47. Şi Adad a murit, şi a domnit în locul lui Samaa din Meserica.

48. Şi Samaa a murit, şi a domnit în locul lui Saul din Roboth, [cetatea] de lîngă rîu.
49. Şi Saul a murit, şi a domnit în locul lui Valenon, fiu al lui Ahobor.
50. Şi Valenon a murit, şi a domnit în locul lui Adad ⌊Barath⌋, şi numele cetăţii lui, Faul, şi numele femeii lui, Metabel, fiică a lui Mezaad.

51. Şi Adad a murit, şi s-au făcut căpetenii [peste] Edom: căpetenia Thaiman, căpetenia Alua, căpetenia Iethar,
52. Căpetenia Elibama, căpetenia Ela, căpetenia Finon,
53. Căpetenia Cruez, căpetenia Thaiman, căpetenia Bamael,
54. Căpetenia Gamesel, căpetenia Aresaman. Acestea [au fost] căpetenii ale Edomului.

Capitolul al 2-lea

1. Iar aceştia — fii ai lui Israel: Rubin, Simeon, Levi, Iuda, Issahar, Zabulon,

2. Dan, Iosif, Beniamin, Nefthalim, Gad şi Aser.
3. Fii ai lui Iuda: Er şi Aunan şi Selom. Aceştia trei i-au fost zămisliţi de fiica lui Sur, Sanas hananiteanca. Şi Er, întîiul-născut al lui Iuda, s-a făcut rău înaintea Domnului, şi [Domnul] l-a omorît.
4. Şi Thamar, nora sa, i-a zămislit lui pe Fares şi pe Zara. Toţi aceştia — fii ai lui Iuda, cinci.

5. Fii ai lui Fares: Esrom şi Amuel.
6. Şi fii ai lui Zara: Zambri, şi Etham, şi Aithan, şi Calhad, şi Darale. Toţi aceştia — cinci.

7. Şi fii ai lui Harmi: Ahar, cel care l-a tulburat pe

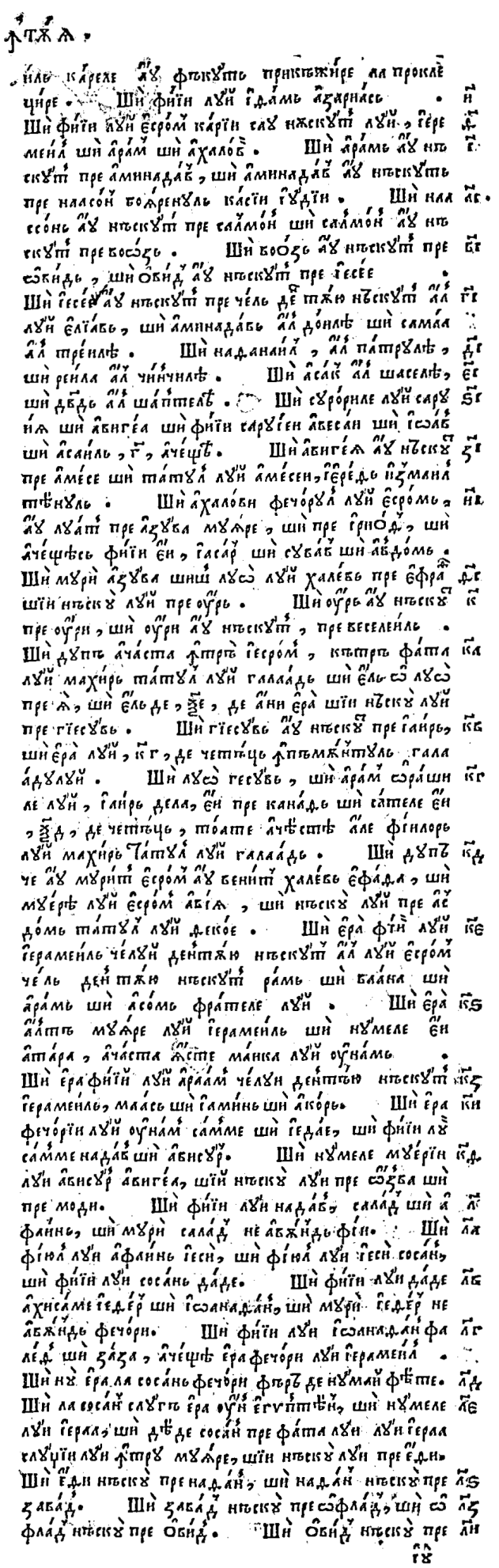

Biblia 1688, p. 288, col. 2

íl, carele au făcut pricăjire la procleţire.

8. Şi fiii lui Ithám: Azariás.

9. Şi fiii lui Esróm, carii s-au născut lui: Ieremeíl, şi Arám, şi Ahalóvi.

10. Şi Arám au născut pre Aminadáv, şi Aminadáv au născut pre Naasón, boiêrinul casii Iúdii.

11. Şi Naassón au născut pre Salmón, şi Salmón au născut pre Voóz,

12. Şi Voóz au născut pre Ovíd, şi Ovíd au născut pre Ieséie,

13. Şi Ieséie au născut pre cel dentîiu născut al lui, Eliáv, şi Aminadáv, al doilea, şi Samáa, al treilea,

14. Şi Nathanaíl, al patrulea, şi Reíla, al cincilea,

15. Şi Asác, al şaselea, şi David, al şaptelea.

16. Şi surorile lui, Saruíea şi Avighéa. Şi fiii Saruíei: Avesái, şi Ioáv, şi Asaíl, 3, aceştia.

17. Şi Avighéia au născut pre Amése; şi tatul lui Amései, Ieréth izmailteanul.

18. Şi Ahalóvi, feciorul lui Esróm, au luat pre Azúva muiêre şi pre Iróth, şi aceştia-s fiii ei: Iasár, şi Suváv, şi Avdóm.

19. Şi muri Azúva şi-şi luo lui Halév pre Efrath şi-i născu lui pre Ur.

20. Şi Ur au născut pre Úri, şi Úri au născut pre Veseleíl.

21. Şi după aceasta întră Iesróm cătră fata lui Mahír, tatul lui Galaád, şi el o luo pre ea, şi el de 65 de ani era, şi-i născu lui pre Ghiesúv.

22. Şi Ghiesúv au născut pre Iaír şi era lui 23 de cetăţi în pămîntul Galaádului.

23. Şi luo Ghesúv şi Arám oraşile lui Iaír de la ei, pre Canáth şi satele ei, 64 de cetăţi; toate acêstea ale fiilor lui Mahír, tatul lui Galaád.

24. Şi după ce au murit Esróm, au venit Halév Efátha şi muierea lui Esróm, Avíia, şi născu lui pre Asdóm, tatul lui Thecóe.

25. Şi era fiii lui Ierameíl, celui dentîiu născut al lui Esróm: cel dentîiu născut, Ram, şi Vaána, şi Arám, şi Asóm, fratele lui.

26. Şi era altă muiêre lui Ierameíl, şi numele ei — Atára; aceasta iaste maica lui Unám.

27. Şi era fiii lui Araám, celui dentîiu născut Ierameíl: Maás, şi Iamín, şi Acór.

28. Şi era feciorii lui Unám: Sámme şi Iedáe; şi fiii lui Sámme: Nadáv şi Avisúr.

29. Şi numele muierii lui Avisúr, Avighéa; şi-i născu lui pre Ózva şi pre Modi.

30. Şi fiii lui Nadáv: Salád şi Afaín; şi muri Salád neavînd fii.

31. Şi fiiul lui Afaín: Iesí; şi fiiul lui Iesí: Sosán; şi fiii lui Sosán: Dáde.

32. Şi fiii lui Dáde: Ahisáme, Iethér şi Ioanathán. Şi muri Iethér neavînd feciori.

33. Şi fiii lui Ioanathán: Faléth şi Záza. Aceştia era feciori lui Ierameíl.

34. Şi nu era la Sosán feciori, fără de numai fête.

35. Şi la Sosán slugă era un eghiptean, şi numele lui — Ieraa. Şi dêde Sosán pre fata lui lui Ieraa, slugii lui, întru muiêre, şi-i născu lui pre Éthi.

36. Şi Éthi născu pre Nathán, şi Nathán născu pre Zavád,

37. Şi Zavád născu pre Oflád, şi Oflád născu pre Ovíd,

38. Şi Ovíd născu pre // Iú, Iú născu pre Azariia,

Ms. 45, p. 339

carele au făcut pricăjirea la procle- *[339/1]* ţenie.
8. Şi fiii lui Itham: Azaría.
9. Şi fiii lui Esrom, carii s-au născut lui: Ieremeil, şi Aram, şi Ahaloví.

10. Şi[29] Aram au născut pre Aminadav, şi Aminadav au născut pre Naáson, boiêrin casii Iuda.

11. Şi Naason au născut pre Salmon, şi Salmon au născut pre Vooz,
12 [13[30]]. Şi Vooz au născut pre Ovid, şi Ovid au născut pre Iesé,
13 [14]. Şi Iesé au născut pre cel dentîi născut al lui, Eliav, şi Aminadav, al doilea, şi Samaá, al treilea,
14 [15]. Şi Nathanail, al patrulea, şi Reilá, al cincilea,
15. Şi Asac, al şaselea, şi[31] David, al şaptelea.
16. Şi surorile lui, Saruía şi Avighéa. Şi fiii Saruíei: Avessaí, şi Ioav, şi Asail, 3, aceştia.

17. Şi Avighéa au născut pre Amesía; şi tatăl lui Amessé, Iereth izmailteanul.
18. Şi Ahaloví, ficiorul lui Esrom, au luat pre Azuvá muiêre şi pre Ierioth, şi aceştia-s fiii ei: Iassar, şi Suvav, şi Avdom.
19. Şi muri Azuvá şi luă şie Halev pre Efrath şi-i născu lui pre Ur.

20. Şi Ur au născut pre Urí, şi Urí au născut pre Veseleil.
21. Şi după aceasta întrắ Esrom cătră fata lui Mahir, tatăl Galaad, şi el o luă pre ea, şi el de 65 ani era, şi-i născu lui pre Ghesuv.
22. Şi Ghesuv au născut pre Iair şi era lui 23 cetăţi în pămîntul Galaad.

23. Şi luă Ghesuv şi Aram oraşele Iair de la ei, pre Canath şi satele ei, 60 de cetăţi; toate acêstea a fiilor Mahir, tatăl lui Galaad.

24. După ce au murit Esrom, au venit Halev Efathá şi muiêrea lui Esrom, Aviá, şi-i născu lui pre Asdom, tatăl Thecóe.

25. Şi era fiii Ierameil, celui dentîi născut a lui Esrom: cel dentîi născut, Ram, şi Vaaná, şi Aram, şi Asom, fratele lui.
26. Şi era muiêre alta lui Ierameil, şi numele ei — Atará; aceasta ⌊iaste⌋ maica Unam.
27. Şi era fiii Aram, celui dentîi născut Ierameil: Maas, şi Iamin, şi Acor.

28. Şi era fiii Unam: Samme şi Ieddae; şi ficiorii Sammé: Nadav şi Avisur.
29. Şi numele muierii Avisur, Avighéa; şi născu lui pre Ozvá şi pre Moddí.

30. Şi ficiorii lui[32] Nadav: Salad şi Affain; şi muri Salad neavînd fii.
31. Şi fiiul Affain: Iessí; şi fiiul Iessí: Sosan; şi fiii lui Sosan: Dadé.
32. Şi fiii lui[33] Dadé: Ahisamme, Iether şi Ionáthan. Şi muri Iether neavînd ficiori.

33. Şi fiii lui Ionáthan: Faleth şi Zazá. Aceştia era ficiorii Ieramail.

34. Şi nu era lui Sosan ficiori, fără numai fête.
35. Şi la Sosan slugă era un eghiptean şi numele lui — Ieraá. Şi dêde Sosan pre fata lui lui Ierá, sluga lui[34], întru muiêre, şi-i născu lui pre Ieththí.

36. Şi Ieththí născu pre Nathan, şi Nathan născu pre Zavad,
37. Şi Zavad născu pre Oflad, şi Oflad născu pre Ovid,
38. Şi O- *[339/2]* vid născu pre Iú, şi Iú au născut pre Azaría,

Ms. 4389, p. 374-375

Israil, de se-au amestecat în procleţire.
8. Iară feciorii lui Etham, Azariia.
9[20]. Iar feciorii lui Esrom, care se născură lui: Ieremeil, şi Oaram[21], şi Halovía.

10. [22]Iar Oáram[23] au născut pre Aminadav, iar Aminadav au născut pre Naasson, voievodul casei Iúdei.
11. Iar Naasson au născut pre Salmon, iar Salmon născu pre Vooz,
12. Iar Vooz născu pre Ovid, iar Ovid născu pre Ieséi,
13. [24]Iar Iesei născu pre născutul său cel dentîi, pre Eliav, al doilea, Aminadav, al treilea, Salmáia,
14. Al patrulea, Nathanail, al cincilea, Reíla,

15. Al şaselea, Asac, [25]iar al şaptelea, David.
16. Iar surorile lor au fost: Sarúia şi Avighéia. Iar feciorii Sarúei: Aver, şi Ioav, şi Asail, aceşti trei.

17[26]. Iară Avighéa au născut pre Amasai, al căruia tată i-au fost Iether izmailteanul.
18. Iar Halov, feciorul lui Ezrom, au luat o muiêre pre nume Azúva, den carea au născut pre Erioth; şi sînt feciorii lui[27] aceştia: Iasir, şi Sovov, şi Avdom.
19. Iar deaca muri Azúva, ş-au luat Halov altă muiêre, pre Efrata, carea născu lui pre Ur.

20. Iar Ur născu pre Úrie, iar Úrie născu pre Veseleil.
21. După aceasta, întrắ Esrom la fata lui Mahir, tatăl lui Galaad, şi o luoă, fiind de 60 de ani, şi-i născu pre Ghesur.
22. Iar Ghesur născu pre Iair şi avea 23 de cetăţi în ţara Galaádului.

23. Şi luoă Ghesur şi Arámul oraşăle lui Iair, şi Canáthul şi satele lui, 60 de cetăţi; *[375/1]* toate acêstea ale feciorilor lui Mahil, tatăl Galaádului.

24. Iar după moartea lui Esrom, au întrat Halov la Efrata şi avusêse Halov muiêre pre Aviia şi-i născu pre Asdom, tatăl Thăcúei.

25[28]. Şi era feciorii lui Eramail cei dentîi născuţi lui Esrom[29]: Ram, dentîi născut, şi Avána, şi Aram, şi frate-său, Asom.
26. Şi luoă Eramail altă muiêre, pre carea o chiema Atára, carea fu mumă lui Onam.
27. Iar feciorii lui Ram, cei dentîi născuţi lui Eramail, fúră: Maas, şi Avim, şi Ahor.

28. Iar feciorii lui Onam au fost: Semei şi Iodai. Iar feciorii lui Semei: Nadav şi Avisur.
29. Iar pre muiêrea lui Avisur o chiema Avighéia, carea născu lui pre Asvá şi pre Mothdei.

30. Iar feciorii lui Nadav: Salad şi Affun. Şi muri Salad neavînd feciori.
31. Iar feciorul lui Affun, Iesei. Iar feciorul lui Iesei, Sasan. Iar feciorul lui Sasan, Dadii.
32. Iar feciorii lui Dadii, fratele lui Semei, Iether şi Ioanathan. Ce Iether au murit neavînd feciori.

33[30]. Iar feciorii lui Ioanathan: Faleth şi Zára. Aceştia au fost feciori Ierameílei.

34. Iar Sasan n-au avut feciori, ce au avut numai fête.
35. [34]. Şi au avut Sasam o slugă eghiptenean, pre care l-au chiemat Ierai. [35] Şi dêde după dînsul pre fie-sa, Apísa, să-i fie muiêre, carea născu lui pre Eththei.
36. Iar Eththei au născut pre Nathan, iar Nathan au născut pre Zavad,
37. Iar Zavad au născut pre Oflal, iar Oflal au născut pre Ovid,
38. Iar Ovid au născut pre Iúe, iar Iúe au născut pre Azáriia,

Versiunea modernă

Israel [şi] care a nesocotit anatema.
8. Şi fii ai lui Etham: Azarias.
9. Şi fii ai lui Esrom, care i-au fost născuţi: Ieremeel şi Aram şi Ahalobi.

10. Şi Aram a născut pe Aminadab, şi Aminadab a născut pe Naasson, căpetenia casei lui Iuda.

11. Şi Naasson a născut pe Salmon, şi Salmon a născut pe Booz,
12. Şi Booz a născut pe Obed, şi Obed a născut pe Iessai.
13. Şi Iessai a născut pe întîiul său născut, Eliab, şi [pe] Aminadab, al doilea, şi [pe] Samaa, al treilea,
14. Şi [pe] Nathanael, al patrulea, şi [pe] Reela, al cincilea,
15. Şi [pe] Asac, al şaselea, şi [pe] David, al şaptelea.
16. Şi surorile lui: Saruia şi Abigaia. Şi fii ai Saruiei: Abessai şi Ioab şi Asael — aceştia trei.

17. Şi Abigaia a zămislit pe Amessai, şi tatăl lui Amessai [este] Iereth ismaeliteanul.
[18]. Şi Ahalovi, fiu al lui Esrom, a luat-o de soţie pe Azuba şi pe Ierioth. Şi aceştia [sînt] fiii ei: Iassar şi Subab şi Abdom.
19. Şi a murit Azuba, şi Haleb şi-a luat-o pe Efrath, şi [aceasta] a născut lui pe Ur.

20. Şi Ur a născut pe Uri, şi Uri a născut pe Beseleel.
21. Şi după acestea, Esrom a intrat la fiica lui Mahir, tatăl lui Galaad, şi a luat-o pe ea; şi el era de şaizeci şi cinci de ani, şi [ea] a zămislit lui pe Gesub.
22. Şi Gesub a născut pe Iaer; şi acesta avea douăzeci şi trei de cetăţi în ţinutul Galaad.

23. Şi Gesub şi Aram au luat satele lui Iair de la ei — Canath şi satele ei, 60 de cetăţi; toate acestea, ale fiilor lui Mahir, tatăl lui Galaad.

24. Şi după ce a murit Esrom, a venit Halev [la] Efatha; şi femeia lui Esrom [era] Abia şi a zămislit lui pe Asdom, tatăl lui Thecoe.

25. Şi fiii lui Ierameel, întîiul-născut al lui Esrom, erau: Ram, întîiul-născut, şi Baana, şi Aram, şi Asom, frate al lui.
26. Şi Ierameel [mai] avea o soţie, şi numele ei, Atara. Aceasta ⌊este⌋ mama lui Unam.
27. Şi fiii lui Aram, întîiul-născut al lui Ierameel, erau: Maas şi Iamin şi Ahor.

28. Şi fiii lui Unam erau: Sammai şi Ieddae. Şi fii ai lui Sammai: Nadab şi Abisur.
29. Şi numele soţiei lui Abisur, Abigaia; şi i-a zămislit lui pe Ozba şi pe Moddi.

30. Şi fii ai lui Nadab: Salad şi Affai. Şi Salad a murit neavînd copii.
31. Şi fiu al lui Affai: Iessi; şi fiu al lui Iessi: Sosan; şi fii ai lui Sosan: Dadai.
32. Şi fii ai lui Dadai: Ahisammai, Iether şi Ionathan. Şi Iether a murit neavînd copii.

33. Şi fii ai lui Ionathan: Faleth şi Zaza. Aceştia erau fii ai lui Ieramael.

34. Şi Sosan nu avea fii, ci numai fiice.
35. Şi Sosan avea un slujitor egiptean, şi numele acestuia, Ieraa. Şi Sosan i-a dat-o pe fiica sa de soţie lui Iera, slujitorului său, şi i-a născut lui pe Eththi.

36. Şi Eththi a născut pe Nathan, şi Nathan a născut pe Zabad,
37. Şi Zabad a născut pe Oflad, şi Oflad a născut pe Obed,
38. Şi Obed a născut pe Iu, şi Iu a născut pe Azarias,

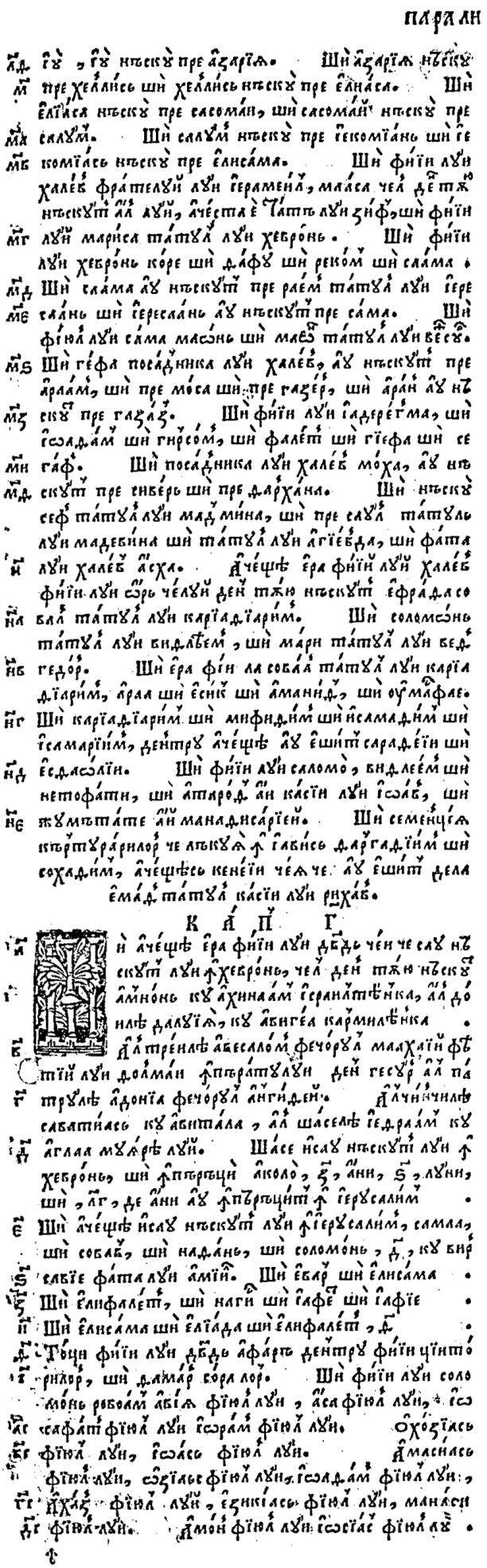

Biblia 1688, p. 289, col. 1

39. Şi Azariia născu pre Hellís, şi Hellís născu pre Eliása,
40. Şi Eliása născu pre Sasomái, şi Sasomái născu pre Salúm,
41. Şi Salúm născu pre Iecomián, şi Iecomiás născu pre Elisáma.
42. Şi fiii lui Halév, fratelui lui Ierameíl: Maása, cel dentîiu născut al lui; acesta e tată lui Zif; şi fiii lui Marísa, tatul lui Hevrón.
43. Şi fiii lui Hevrón: Córe, şi Tháfu, şi Recóm, şi Saáma.
44. Şi Saáma au născut pre Raém, tatul lui Ieresaán, şi Ieresaán au născut pre Sáma.
45. Şi fiiul lui Sáma: Maón; şi Maon, tatul lui Vethsur.
46. Şi Ghéfa, posadnica lui Halév, au născut pre Araám, şi pre Mósa, şi pre Gazér. Şi Arán au născut pre Gazáz.
47. Şi fiii lui Iaderégma, şi Ioathám, şi Ghirsóm, şi Falét, şi Ghiefa, şi Segáf.
48. Şi posadnica lui Halév, Móha, au născut pre Sivér şi pre Tharhána.
49. Şi născu Sef, tatul lui Madmína, şi pre Saúl, tatul lui Madevína, şi tatul lui Aghiévda. Şi fata lui Halév, Ásha.
50. Aceştia era fiii lui Halév, fiii lui Or, celui dentîiu născut Efráthasoval, tatul lui Cariathiarím,
51. Şi Solomón, tatul lui Vithlêem, şi Mári, tatul lui Vethghedór.
52. Şi era fii la Sovál, tatul lui Cariathiarím: Araa, şi Esíc, şi Amaníth, şi Umasfae,
53. Şi Cariathiarím, şi Mifithím, şi Isamathím, şi Isamariím; dentru aceştia au ieşit sarathéii şi esthaólii.
54. Şi fiii lui Salomó: Vithleém, şi Netofáti, şi Ataróth ai casii lui Ioáv, şi jumătate ai Manathisáriei.
55. Şi semenţia cărturarilor ce lăcuia în Iavís, thargathiím şi sohathím; aceştia-s chenéii, ceia ce au ieşit de la Emáth, tatul casii lui Riháv.

Cap 3

1. Şi aceştia era fiii lui David, cei ce s-au născut lui în Hevrón: cel dentîiu născut, Amnón, cu Ahinaám israilteanca; al doilea, Daluiiá, cu Avighéa carmileanca;
2. Al treilea, Avesalóm, feciorul Maahaii, fêtii lui Tholmán, împăratului den Gesúr; al patrulea, Adonia, feciorul Anghíthei;
3. Al cincilea, Savatías, cu Avitála; al şaselea, Iethraám, cu Aglaa, muiêrea lui.
4. Şase i s-au născut lui în Hevrón. Şi împărăţi acoló 7 ani, 6 luni; şi 33 de ani au împărăţit în Ierusalím.
5. Şi aceştia i s-au născut lui în Ierusalím: Samaa, şi Sovav, şi Nathán, şi Solomón, 4, cu Virsavie, fata lui Amiil.
6. Şi Evar, şi Elisáma,
7. Şi Elifalét, şi Naghis, şi Iafet, şi Iafie,
8. Şi Elisáma, şi Eliáda, şi Elifalét, 9.
9. Toţi — fiii lui David, afară dentru fiii ţiitorilor. Şi Thamár, sora lor.
10. Şi fiii lui Solomón: Rovoám, Avíia, fiiul lui, Ása, fiiul lui, Iosafát, fiiul lui, Iorám, fiiul lui,
11. Ohózias, fiiul lui, Ioás, fiiul lui,
12. Amasías, fiiul lui, Ozias[2], fiiul lui, Ioathám, fiiul lui,
13. Aház, fiiul lui, Ezichías, fiiul lui, Manási, fiiul lui,
14. Amón, fiiul lui, Iosiás, fiiul lui. /

Ms. 45, p. 339-340

39. Şi Azaría au născut pre Hellim, şi Hellí născu pre Eleasá,
40. Şi Eliasá născu pre Sosomaí, şi Sosomaí născu pre Salum,
41. Şi Salum născu pre Iecomían, şi Iecomías născu pre Elisamá.
42. Şi fiii lui Halev, frate lui Ierameil: Masá, cel dentîi născut a lui; acesta-i tată lui Zif; şi fiii Marissá, tată lui Hevron.
43. Şi fiii lui Hevron: Coré, şi Thaffu, şi Recom, şi Samá.
44. Şi Samá au născut pre Raem, tatăl lui Iercaan, şi Iercaan au născut pre Sammaí.
45. Şi fiiul Sammaí: Maon; şi Maon, tatăl lui Vethsur.
46. Şi Ghefá, posadnică lui Halev, au născut pre Araam, şi pre Mosá, şi pre Gazer. Şi Aran au născut pre Gazaz.
47. Şi fiii Iadde: Regmá, şi Ioatham, şi Ghirsom, şi Falet, şi Ghefá, şi Segáf.
48. Şi ţiitoarea Halev, Mohá, au născut pre Siver şi pre Tharhaná.
49. Şi născu Sef, tatăl Madminá, pre Saul, tatăl Madeviná, şi tatăl Aghevdá. Şi fata lui Halev, Ashá.

50. Aceştia era fiii lui Halev, fiii lui[35] Or, celui dentîi născut Efrathá: Soval, tatăl Cariáthiarim,
51. ⌊Şi⌋ Solomon, tatăl Vithlêem, ⌊şi⌋ Marí, tatăl Vethghedor.
52. Şi era fiii lui Soval, tatăl Cariathiarim: Araá, şi Esí, şi Ammaníth, şi Umasfaé,
53. Şi Cariathiarim, şi Mifithim, şi Isamathim, şi Isamartiim; dentru aceştia au ieşit sarathéii şi esthaoleii.
54. Şi fiii Salamó: Vithlêem, şi Netófati, ⌊şi⌋ Ataróth, casei Ioav, şi jumătate ai Manathisaarí.

55. Şi seminţii a cărturarilor ce lăcuia în Iavis, thargathiim şi sohathim; aceştia-s chinéii, ce au ieşit[36] de la Emath, tatăl casei Rihav.

Ms. 4389, p. 375-376

39. Iar Azáriia au născut pre Ellisa, iar Ellísa au născut pre Elias,
40. Iar Elias au născut pre Sosamai, iar Sosamai au născut pre Sallúma,
41. Iar Salluma au născut pre Iacómie, iar Iacómie au născut pre Elisam.
42. Iar feciorii lui Halov, fratele lui Ierameil: Mésa, cel dentîi născut; acela iaste tată Zíthei şi feciorilor lui Marisan, tatăl lui Hevron.
43[31]. Iar feciorii lui Hevron: Corei, şi Thathfúa, şi Recom, şi Samma.
44. Iar Samma au născut pre Raem, tatăl lui Iercan, iar Iercan au născut pre Samai.
45. Iar feciorul lui Sammai, Maon; şi Maon, tată lui Vethsur.
46. Iar Ghéfa, posadnica lui Halov, au născut pre Aram, şi pre Masai, şi pre Gazer. Apoi, Aram au născut pre Ghezem.
47. Iar feciorii Addínei: Reim, şi Ioatham, şi Ghirsom, *[375/2]* şi Faleth, şi Ghétha, şi Segav.
48. Iar Moóha, posadnica lui Halov, au născut pre Siver şi pre Tharhan.
49. Iar Setha au născut pre tatăl Madmínului şi pre Saul, tatăl Madvínei, şi pre tatăl lui Aghevdai. Iar fata a lui Halov era Asha.
50. Aceştia au fost feciorii lui Halov: Ur, feciorul cel dentîi al Efráthei, Soval, tatăl Cariathiarímului,
51[32]. Şi Salman, tatăl Vithleémului, şi Marith, tatăl Vethghedómului.
52. Iar feciorii lui Soval, tatăl Cariathirímului, au fost: Aráa, şi Iesí, şi Ammanith, şi Umastáe,
53 [52]. Şi Cariathiarim, [53] şi Mithimim; dentr-aceia au ieşit saraíţii şi esthagólii.

54. Iar feciorii lui Salman, tatăl Vithleémului, şi Netofat, şi Ataroth al casei lui Ioav, şi jumătate den răpaosul lui Saruí.
55. Iar neamul logofeţilor carii lăcuia în Iais, carii cînta şi răspundea şi lăcuia în lăcaşuri; aceştia sînt chinéii, carii au venit de la căldura moşiei casei lui Rehav.

Versiunea modernă

39. Şi Azarias a născut pe Helles, şi Helles a născut pe Eleasa,
40. Şi Eleasa a născut pe Sosomai, şi Sosomai a născut pe Salum,
41. Şi Salum a născut pe Iecomias, şi Iecomias a născut pe Elisama.
42. Şi fii ai lui Halev, fratele lui Ierameel: Masa, întîiul său născut. Acesta [e] tatăl lui Zif. Şi fii ai lui Marissa, tatăl lui Hebron.
43. Şi fii ai lui Hebron: Core, şi Thaffu, şi Recom, şi Sama.
44. Şi Sama a născut pe Raem, tatăl lui Iercaan, şi Iercaan a născut pe Sammai.
45. Şi fiu al lui Sammai: Maon. Şi Maon [e] tatăl lui Baithsur.
46. Şi Gefa, concubina lui Haleb, a născut pe Araam, şi pe Mosa, şi pe Gazer. Şi Aran a născut pe Gazaz.
47. Şi fii ai lui Iaddai: Regma, şi Ioatham, şi Gersom, şi Falet, şi Gaifa, şi Segaf.
48. Şi concubina lui Haleb, Maha, a născut pe Seber şi pe Tharhana.
49. Şi a născut [pe] Sef, tatăl lui Madmina, şi pe Saul, tatăl lui Madebena, şi [pe] tatăl lui Agebda. Şi Asha [era] fiica lui Haleb.
50. Aceştia erau fii ai lui Haleb, fii ai lui Or, întîiul-născut al lui Efratha: Sobal, tatăl lui Cariathiarim,
51. ⌊Şi⌋ Solomon, tatăl lui Bethleem, ⌊şi⌋ Mari, tatăl lui Bethgedor.
52. Şi fiii lui Sobal, tatăl lui Cariathiarim, erau: Araa, şi Aisi, şi Ammanith, şi Umasfae,
53. Şi Cariathiarim, şi mefithim, şi isamathim, şi isamartiim. Din aceştia au ieşit saratheii şi esthaoleii.

54. Şi fii ai lui Salama: Bethleem, şi netofatitul, ⌊şi⌋ Ataroth al casei lui Ioab, şi jumătate [din] Manathisaari.
55. Şi familiile scribilor, care locuiau în Iabes: thargathiim şi sohathim. Aceştia [sînt] chinaii care au venit din Aimath, tatăl casei [lui] Rehab.

Cap 3

1. Şi[37] aceştia era fiii lui David, ceia ce i s-au născut lui în Hevron: cel dentîi născut, Amnon, cu Ahinaam israilteanca; al doilea, Daluiá, cu Avighéa carmileanca;

2. Al treilea, Avessalom, ficiorul Mahá, fêtei Tholmaí, împăratului Ghessur; al patrulea, Adonía, ficiorul Anghith;
3. Al cincilea, Savatía, cu Avital; al şaselea, Iethraam, cu Aglaá, muiêrea lui.
4. 6 i s-au născut lui în Hevron. Şi împărăţi acoló 7 ani şi 6 luni; şi 33 ani au împărăţit în Ierusalim.

5. Şi[38] aceştia i s-au născut lui în Ierusalim: Samaá, şi Sovav, şi Nathan, şi Solomon, 4, cu Virsavée, fata lui Amiil.
6. Şi Evar, şi Elisamá,

7 [6]. Şi Elifalet, şi Naghis, şi Nafeth, şi Iafié,
8 [7]. *[340/1]* Şi Elisamá, şi Eliadá, şi Elifalet, noaă.
9 [8]. Toţi — fiii lui David, afară dentru fiii ţiitorilor. [9] [39]Şi Thímar, sora lor.
10. [40]Şi fiii lui Solomon: Rovoam, Aviá, fiiul lui[41], Iosafat, fiiul lui, Ioram, fiiul lui,

11. Ohozía, fiiul lui, Ioas[42], fiiul lui,

12[43]. Amasía, fiiul lui, Ozía, fiiul lui[44], [45]Ioatham, fiiul lui,
13. Ahaz, fiiul lui, Ezechía, fiiul lui, Manassi, fiiul lui,

14. Amó, fiiul lui, Iosia, fiiul lui.

Cap 3

1. [33]Iară feciorii lui David, carii se-au născut lui în Hevron, au fost aceştia: cel dentîi născut, Amnon, den Ahinam israilteanca, iar cel al doilea, Danil, den Avighéia carmiliteána,
2[34]. Iar al treilea, Avesalum, feciorul Maáhăi, fata lui Tholomai, împăratul Ghesúrului, iar al patrulea, Adóniia, feciorul Agghíthei,
3. Iar al cincilea, Safátie, den Avitáliia, iar al şaselea, Ethragom, den Eglái, muiêrea lui.
4. Că 6 feciori se-au născut lui în Hevron, unde au împărăţit 7[35] ani şi 6 luni. Iară în Ierusalim au împărăţit 33 de ani.
5. [36]Iară în Ierusalim, aceşti feciori i se-au născut: Samaia, şi Sovav, şi Nathan, şi Solomon. Patru se-au născut lui den Virsáviia, fata lui Ammieloi.
6[37]. Iară Ievar, şi Elisáma,

7. Şi Elithalet, şi Nagos, şi Nafet, şi Iafía,
8. Şi Elisáma, şi Eliadan, şi Elifalet, 9.

9. Aceştia toţi — feciori ai lui David, fără feciorii posadnicelor. Iar sor avură pre [38]Thamára.
10. Iară feciorii lui Solomon: Rovoam, den care se născu Assa, iar den Assa se-au născut Iosafat, [11] iar den Iosafat se-au născut Ioram,
11. Den Ioram se-au născut Ohóziia, den Ohóziia se-au născut Ioas,
12. Iar den Ioas născu Amasai, iar Amasai născu pre Azáriia, iar Azáriia au născut pre Ioatham,
13. *[376/1]* Iar Ioatham au născut pre Ahaz, iar Ahaz au născut pre Ezéchiia, iar Ezéchiia au născut pre Manassiia,
14[39]. Iar Manassiia au născut pre Ammon, iar Ammon au născut pre Iósiia.

Capitolul al 3-lea

1. Şi aceştia erau fii ai lui David, cei care i s-au născut în Hebron: întîiul-născut, Amnon, din Ahinaam israeliteanca, al doilea, Daluia, din Abigaia carmeliteanca,
2. Al treilea, Abessalom, fiu al Mahăi, fiica lui Tholmai, regele [din] Gesur, al patrulea, Adonias, fiu al Aggithei,
3. Al cincilea, Sabatias, din Abital, al şaselea, Iethraam, din Aglaa, femeia lui.
4. Şase i s-au născut în Hebron. Şi a domnit acolo şapte ani şi şase luni. Iar treizeci şi trei de ani a domnit în Ierusalim.
5. Şi aceştia i s-au născut în Ierusalim: Samaa, şi Sobab, şi Nathan, şi Solomon — patru, din Bersabee, fiica lui Amiel.
6. Şi Ebar, şi Elisama, şi Elifalet, şi Nages, şi Nafet, şi Iafie,
7. Şi Elisama, şi Eliada, şi Elifalet — nouă.
8. Toţi, fii ai lui David, afară de fiii concubinelor.

9. Şi Themar [era] sora lor.

10. Şi fii ai lui Solomon: Roboam, Abia, fiul lui, Asa, fiul lui, Iosafat, fiul lui, Ioram, fiul lui,

11. Ohozias, fiul lui, Ioas, fiul lui,

12. Amasias, fiul lui, Ozias, fiul lui, Ioatham, fiul lui,
13. Ahaz, fiul lui, Ezekias, fiul lui, Manasses, fiul lui,

14. Amo, fiul lui, Iosias, fiul lui.

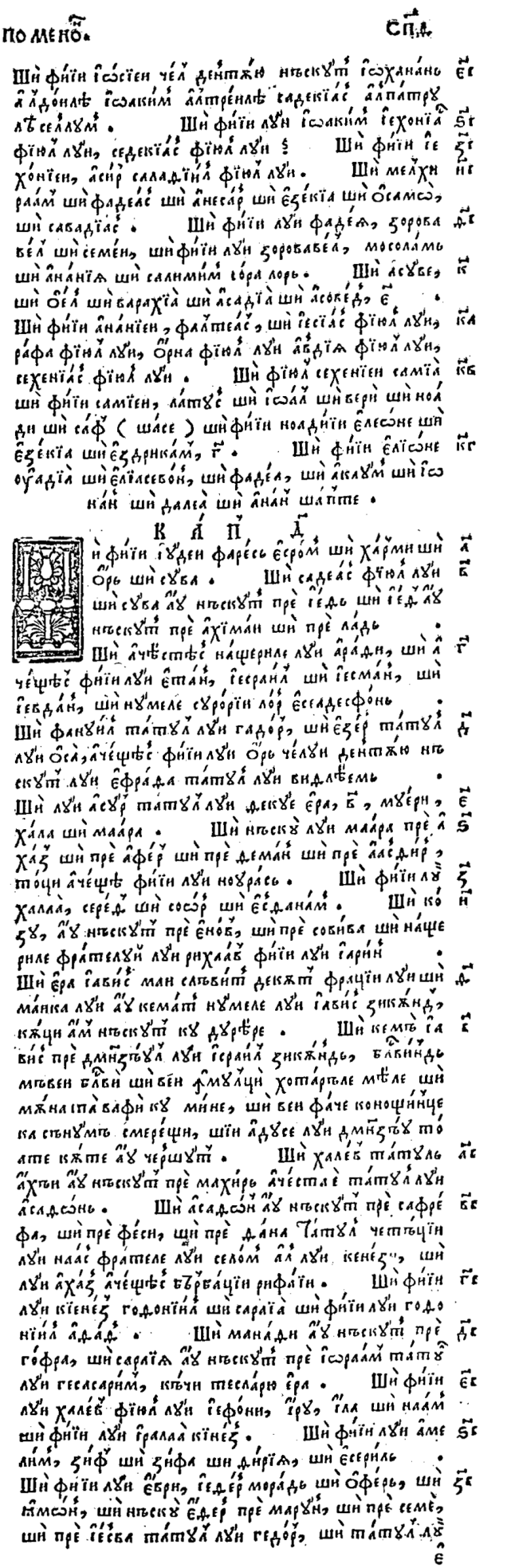

Biblia 1688, p. 289, col. 2

15. Şi fiii Iósiei: cel dentîiu născut, Iohanán, al doilea, Ioachím, al treilea, Sadechiás, al patrulea, Sellum.

16. Şi fiii lui Ioachím: Iehonias, fiiul lui, Sedechiás, fiiul lui.

17. Şi fiii Iehóniei: Asír, Salathiíl, fiiul lui,

18. Şi Melhiraám, şi Fadeás, şi Anesár, şi Ezéchia, şi Osamó, şi Savadias.

19. Şi fiii lui Fadéia: Zorovavél şi Seméi. Şi fiii lui Zorovavél: Mosolám, şi Anániia, şi Salimím, sora lor,

20. Şi Asúve, şi Oél, şi Varahiá, şi Asadiá, şi Asovéd, 5.

21. Şi fiii Anániei: Falteás şi Iesiás, fiiul lui, Ráfa, fiiul lui, Órna, fiiul lui, Avdiia, fiiul lui, Seheniás, fiiul lui.

22. Şi fiiul Seheniei: Samiá. Şi fiii Samiei: Látus, şi Ioál, şi Verí, şi Noádi, şi Sáf (şase). Şi fiii Noadíii: Eleóne, şi Ezéchia, şi Ezdricám, 3.

23. Şi fiii Elióne: Uadiá, şi Eliasevón, şi Fadéa, şi Acaúm, şi Ionán, şi Daleá, şi Anán, şapte.

Cap 4

1. Şi fiii Iúdei: Farés, Esróm, şi Hármi, şi Ór, şi Súva,

2. Şi Sadeás, fiiul lui; şi Súva au născut pre Iéth, şi Iéth au născut pre Ahimái şi pre Lád.

3. Şi acêstea-s naşterile lui Aráthi. Şi aceştia-s fiii lui Etán: Iesraíl, şi Iesmán, şi Ievdán; şi numele surorii lor, Eseadesfón.

4. Şi Fanuíl, tatul lui Gadór, şi Ezér, tatul lui Osá. Aceştia-s fiii lui Ór, celui dentîiu născut lui Efrátha, tatul lui Vithlêem.

5. Şi lui Asúr, tatul lui Thecúe, era 2 muieri: Hála şi Maára.

6. Şi născu lui Maára pre Aház, şi pre Afér, şi pre Themán, şi pre Aasthír; toţi aceştia, fiii lui Nourás.

7. Şi fiii lui Halaá: Seréth, şi Soór, şi Esthanám.

8. Şi Cózu au născut pre Enóv şi pre Sovíva; şi naşterile fratelui lui Rihaáv, fiii lui Iarín.

9. Şi era Iavís mai slăvit decît fraţii lui, şi maica lui au chemat numele lui Iavís, zicînd: „Cîţi am născut cu durêre."

10. Şi chemă Iavís pre Dumnezăul lui Israíl, zicînd: „Blagoslovind mă vei blagoslovi şi vei înmulţi hotarele mêle şi mîna ta va fi cu mine şi vei face conoştinţe, ca să nu mă smereşti." Şi-i aduse lui Dumnezău toate cîte au cerşut.

11. Şi Halév, tatul Áhăi, au născut pre Mahír; acesta e tatul lui Asathón.

12. Şi Asathón au născut pre Safréfa, şi pre Fési, şi pre Thána, tatul cetăţii lui Naás, fratele lui Selóm al lui Chenézi şi lui Aház; aceştia-s bărbaţii Rifáii.

13. Şi fiii lui Chienéz: Gothoniíl şi Saraiá. Şi fiii lui Gothoniíl: Atháth.

14. Şi Manáthi au născut pre Gófra, şi Saraiia au născut pre Ioraám, tatul lui Ghesasarím, căci teslariu era.

15. Şi fiii lui Halév, fiiul lui Iefóni: Íru, Íla şi Naám. Şi fiii lui Iralaá: Chinéz.

16. Şi fiii lui Amelím: Zíf, şi Zífa, şi Thíriia, şi Eseríl.

17. Şi fiii lui Évri: Iethér, Morád, şi Ofér, şi Iamón. Şi născu Éther pre Marún, şi pre Semé, şi pre Iésva, tatul lui Ghedór, şi tatul lui // Esthamón.

Ms. 45, p. 340

15. Şi fiii[46] Iosíei: cel dentîi născut, Iohanan, al doilea, Ioachim, al treilea, Sedechía, al patrulea, Sellum.
16. [47]Şi fiii Ioachim[48]: Iehonía, fiiul lui, Sedechía, fiiul lui.
17. Şi fiii Iehoníei: Asir, Salathiil, fiiul lui,
18. Şi Melhiram, şi Fadéa, şi Anesar, şi Iezechía, şi Osamó, şi Savadías.
19. Şi fiii lui[49] Fadéa: Zorovável[50], Mosolam, şi la[51] Ananía, şi Sallimim, sora lor,

20. Şi Asuvé, şi Oel, şi Varahía, şi Asadía, şi Asoved, 5.
21. Şi fiii Ananíei: Faltías şi Iesías, fiiul lui, Rafá, fiiul lui, Órna, fiiul lui, Avdía, fiiul lui, Sehenia, fiiul lui.

22. Şi fiiul Seheníei: Samiá[52], Lattus, şi Ioil, şi Verrí, şi Noadí, şi Saf, 6. Şi fiii[53] Noadíei: Elioné, şi Ezechía, şi Eszdricam, trei.

23. Şi fiii Elioné: Uadía, şi Eliasevon, şi Fadéa, şi Acaum, şi Ionan, şi Daleá, şi Anan, şapte.

Cap 4

1. Şi fiii Iúdei: [54]Fares, Esrom, şi Harmí, şi Or, şi Suvá,
2. Şi Sadéas, fiiul lui; ⌊şi Suvá⌋ au născut pre Ieth, şi Ieth au născut pre Ahimai şi pre Lad.
3[2]. Şi acêstea-s naşterile lui Arathí. [3] Şi aceştia-s fiii Etan: Iezrail, şi Iesman, şi Ievdan; şi numele surorii lor, Esiadesfon[55].

4. Şi Fanuil, tatăl Gadór, şi Ezer, tatăl Osá. Aceştia-s fiii lui Or, celui dentîi născut Efrathá, tatăl Vithlêem.

5. Şi Asur, tatăl Thecué, era doao muieri: Hallá şi Maará.

6. Şi născu lui Maará pre Ahaz, şi pre Afer, şi pre Theman, şi pre Aasthir; toţi aceştia, fiii Nooras.

7. Şi fiii Halaá: Seréth, şi Soor, şi Esthanam.

8. Şi Coz au născut pre Enov şi pre Sovivá; şi naşterile fratelui Rihav, fiii Iarin.
9. Şi era Iavis mai slăvit decît fraţii lui, şi maica lui i-au chemat numele lui Iavis, dzicînd: „Căci am născut cu durêre."
10. Şi au chemat[56] Iavis pre Dumnedzău Israil, dzicîndu: „Dă blagoslovind mă vei blagoslovi şi vei înmulţi hotarăle mêle şi mîna ta va fi cu mine şi vei face cunoştinţă, ca să nu mă smereşti." Şi-i aduse ⌊lui⌋ Dumnedzău *[340/2]* toate cîte au cerşut.
11. Şi Halev, tatăl Áha, au născut pre Mahir; acesta-i tatăl Asathon.

12. Şi Asathon au născut pre Sathrefá, şi Fessí, şi pre Thaná, tatăl cetăţii Naas, ⌊fratele lui Selom, Chenezí şi Áhaz⌋; aceştia — oamenii[57] Rifá.

13. Şi fiii lui[58] Chenez: Gothoniil şi Saraía. Şi fiii Gothoniil: Athath.

14. Şi Manathí au născut pre Gofra, şi Saraía au născut pre Ioram, tatăl Ghisasarim, căci teslari era.

15. Şi fii lui Halev, fiiul Iefoni: Irú, Ila şi Naam. Şi fiii Iralaá: Chenéz.

16. Şi fiii Amelim: Zif, şi Zifá, şi Thiriá, şi Eseril.

17. Şi fiii Evrí: Iether, Morad, şi Ófer, şi Iamon. Şi născu Iethir pre Maron, şi pre Semé, şi pre Esvá, ⌊tatăl Ghedor, şi⌋ tatăl Esthamon.

Ms. 4389, p. 376

15. Iar feciorul cel dentîi născut al Iósiei au fost Ioanan, iar cel al doilea, Ioachim, iar cel al treilea, Sedéchiia, iar cel al patrulea, Sellum.
16. [40]Iar feciorii lui Ioachim: Ehóniia şi Sedéchiia.

17. Iar feciorii Ehóniei: Asir, şi Salathiil,
18. Melhiram, Faddéa, Anesar, Ezéchiia, Osamon şi Savádiia.
19. Iar feciorii Faddiei sînt: Zorovavel şi Semmei. Iar feciorii lui Zorovavel: Mosollam, Ananiia şi Salamin, sora lor,
20. Şi Asavúe, şi Oil, şi Varahíia, şi Asadíia, şi Iosaved — aceşti 5.
21. Iar feciorii Ananiei: Faltiias, iar feciorul Faltiei, Iesei, iar feciorul lui Iesei, Rafáia, iar feciorul Rafáei, Arnav, iar feciorul lui Arnav, Avdiia, iar feciorul Avdiei, Sehéniia,
22[41]. Iar feciorul Sehéniei, Semei, iar feciorii lui Semei: Lattus, şi Ioil, şi Ever, şi Noadiia, şi Sáth — aceşti 6. [23] Iar feciorii Noadiei: Elionii, şi Ezéchiia, şi Ezricam — aceşti 3.
23 [24]. Iară feciorii Elióniei: Oadiia, şi Eliasevon, şi Fadíia, şi Acaum, şi Ionan, şi Daliia, şi Anan — aceşti şapte.

Cap 4

1. Iară feciorii Iúdei: [42]Fares, şi Esrom, şi Harmii, şi Hur, şi Soval.
2[43]. Şi Sadai, feciorul lui Soval, născu pre Étha, iar Étha născu pre Ahimei şi pre Laad.
3 [2]. Iar neamurile lui Arat sînt acêstea. [3] Iar feciorii lui Etam sînt aceştia: Irail, şi Ezman, şi Evdan; iar numele surorii lor era Esíiadesfóna.

4. Şi Fanuil, tatăl Gadónului, şi Ezer, tatăl Osínului, aceştia sînt feciorii lui Hur, cei dentîi născuţi ai lui Efrat, tatăl Vithleémului.
5. Iar Assur, tatăl Thecúei, au avut 2 muieri: pre una o chiema Alla, iar pre alta Maára.

6. Şi născu lui Assur Maára pre Ahaz, şi pre Ether, şi pre Theman, şi pre Ahastir; aceştia sînt toţi feciori Maárăi.
7. Iar feciorii Allaei sînt: Sereth, şi Soor, şi Egthan.
8. Iar Hus născu pre Enov şi pre Sosíva; şi naşterea fratelui Rihav, feciorul Arímei.

9[44]. Iar Iavis au fost mai de cinste decît fraţii săi, şi mu- *[376/2]* mă-sa i-au pus numele Iavig, zicînd: „Că l-am născut întru durêre."
10. Acesta Avis chiemă pre Dumnezeul lui Israil, zicînd: „De mă vei blagoslovi blagoslovindu-mă şi vei lărgi hotarăle mêle şi să fie mîna ta cu mine şi să mă faci pricepător, să nu mă smereşti." Şi dêde lui Dumnezeu toate cîte cerşu.
11. Iar Calef, tatăl Hanánului, născu pre Mahir; acesta au fost tată Asatheanului[45].

12. Iar Asathon au născut pre Sathrefa, şi pre Fessei, şi pre Thána, tatăl cetăţii Naas, fratele lui Selom, Chenezei şi al lui Ahaz; aceştia sînt bărbaţii Rífei.

13. Iar feciorii lui Chenezei: Gothoniil şi Saraiía; iar feciorii lui Gothoniil: Athath şi Manathai.

14[46]. Iar Manathai născu pre Gofra, iar Saraiía au născut pre Ioram, tatăl lui Ghesasarim, căci că era meşteri.
15. Iar feciorii lui Halev, feciorul Iefóniei: Iralaan şi Naam; iar feciorii lui Elá: Chenez.

16. Iar feciorii lui Lamelim: Zif, şi Zéfa, şi Firíia, şi Eseril.
17. Iar feciorii Evorii: Iether, şi Morat, şi Ofer. Iar Iamon născu pre Iethéda, pre Maróna, şi pre Samai, şi pre Iesvá, tatăl lui Ghedor.

Versiunea modernă

15. Şi fii ai lui Iosia: întîiul-născut, Iohanan, al doilea, Ioakeim, al treilea, Sedekias, al patrulea, Sellum.

16. Şi fii ai lui Ioakeim: Iehonias, fiul lui, Sedekias, fiul lui.
17. Şi fii ai lui Iehonia: Aser, Salathiel, fiul lui,
18. Şi Melhiram, şi Fadaias, şi Anesar, şi Iezekia, şi Osamo, şi Sabadias.
19. Şi fii ai lui Fadaia: Zorobabel şi Semei. Şi fii ai lui Zorobabel: Mosollam şi Anania; şi Sallimim, sora lor.

20. Şi Asube, şi Oel, şi Barahia, şi Asadia, şi Asobed — cinci.
21. Şi fii ai lui Anania: Faltias, şi Iesias, fiul lui, Rafa, fiul lui, Orna, fiul lui, Abdia, fiul lui, Sehenias, fiul lui.

22. Şi fiu al lui Sehenia: Samia. Şi fii ai lui Samia: Lattus, şi Ioel, şi Berri, şi Noadi, şi Saf — şase. Şi fii ai lui Noadia: Elionai, şi Ezekia, şi Esdricam — trei.

23. Şi fii ai lui Ellonai: Uadia, şi Eliasebon, şi Fadaia, şi Acaum, şi Ionan, şi Dalaia, şi Anan — şapte.

Capitolul al 4-lea

1. Şi fii ai lui Iuda: Fares, Esrom, şi Harmi, şi Or, şi Suba.
2. Şi Sadaias, fiul lui; ⌊şi Suba⌋ a născut pe Ieth. Şi Ieth a născut pe Ahimai şi pe Lad. Iar acestea [sînt] naşterile lui Arathi.
3. Şi aceştia, fii ai lui Aitan: Iesrael şi Iesman şi Iebdan. Iar numele surorii lor, Esiadesfon.

4. Şi Fanuel — tată al lui Gador, şi Ezer — tată al lui Osa. Aceştia [sînt] fiii lui Or, întîiul-născut al lui Efratha, tatăl lui Bethleem.
5. Şi Asur, tatăl lui Thecue, avea două femei: Halla şi Maara.

6. Şi Maara i-a zămislit lui pe Ahaz, şi pe Afer, şi pe Thaiman, şi pe Aasther. Toţi aceştia, fii ai lui Nooras.

7. Şi fii ai Halaei: Sereth, şi Soor, şi Esthanam.
8. Şi Coz a născut pe Enob şi pe Sobeba. Şi naşterile fratelui Rehab, fii ai lui Iarin.

9. Şi Iabes era mai slăvit decît fraţii săi şi mama lui i-a chemat numele „Iabes", zicînd: „Căci am născut în înfrîngere."
10. Şi Iabes l-a invocat pe Dumnezeul lui Israel, zicînd: „De m-ai binecuvînta binecuvîntîndu-mă şi să înmulţeşti hotarele mele şi mîna ta să fie cu mine! — şi mă vei cunoaşte, ca să nu mă smereşti." Şi Dumnezeu i-a adus ⌊lui⌋ toate cîte a cerut.
11. Şi Haleb, tatăl lui Aha, a născut pe Mahir. Acesta [este] tatăl lui Asathon.

12. Şi Asathon a născut pe Sathrefa, şi [pe] Fesse, şi pe Thana, tatăl cetăţii Naas, ⌊fratele lui Selom al lui Kenezi, şi Ahaz⌋. Aceştia [erau] bărbaţi [din] Refa.

13. Şi fii ai lui Kenez: Gothoniel şi Saraia. Şi fii ai lui Gothoniel: Athath.

14. Şi Manathi a născut pe Gofra, şi Saraia a născut pe Ioram, tatăl [lui] Gesasarim, căci erau dulgheri.

15. Şi fii ai lui Haleb, fiul lui Iefonne: Iru, Ela şi Naam. Şi fiii lui Eralaa: Kenez.

16. Şi fii ai lui Amelem: Zif, şi Zifa, şi Thiria, şi Eserel.
17. Şi fii ai lui Euri: Iether, Morad şi Ofer şi Iamon. Şi Iether a născut pe Maron şi pe Semai şi pe Iesba, ⌊tatăl lui Gedor, şi⌋ tatăl lui Esthamon.

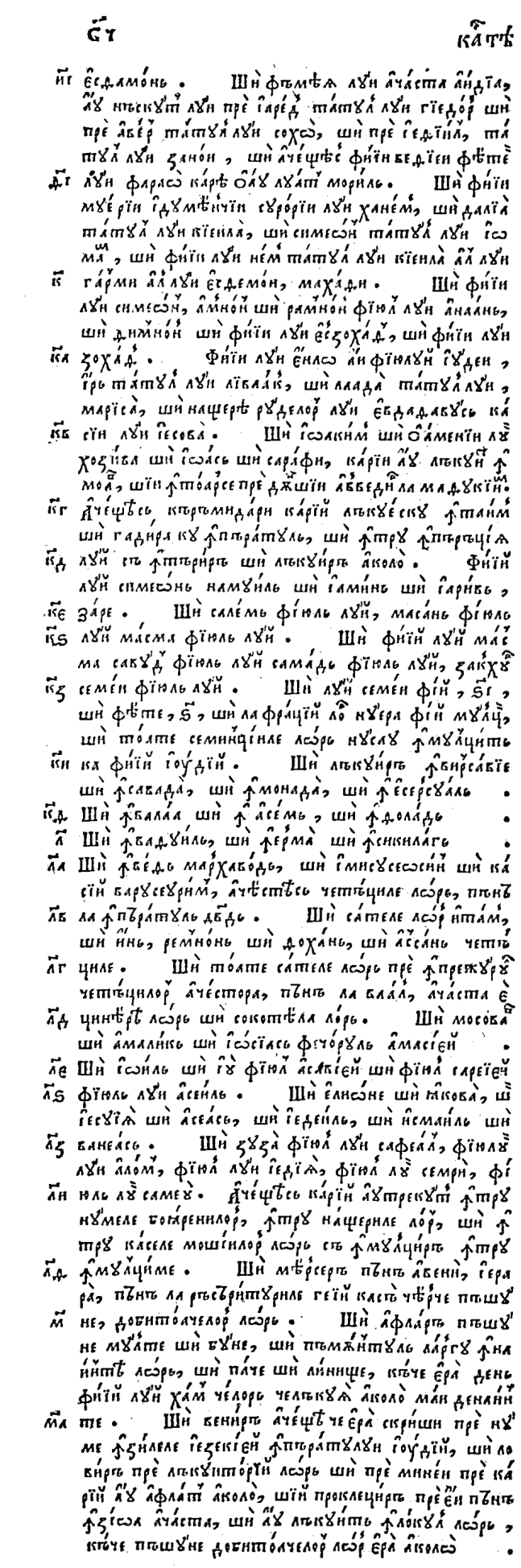

Biblia 1688, p. 290, col. 1

18. Şi fămêia lui aceasta, Aídia, au născut lui pre Iaréd, tatul lui Ghedór, şi pre Avér, tatul lui Sohó, şi pre Iethiíl, tatul lui Zanón. Şi aceştia-s fiii Vethiei, fêtei lui faraó, carea o au luat Moríl.

19. Şi fiii muierii idumêncii, surorii lui Haném; şi Daliá, tatul lui Chieila, şi Simeón, tatul lui Iomam, şi fiii lui Ném, tatul lui Chieilá, al lui Gármi, al lui Esthemói, Maháthi.

20. Şi fiii lui Simeón: Amnón, şi Ramnón, fiiul lui Anaán, şi Thimnón; şi fiii lui Eszoháth, şi fiii lui Zoháth.

21. Fiii lui Énlo, ai fiiului Iúdei: Ir, tatul lui Livaác, şi Laadá, tatul lui Marisá, şi naşterea rudelor lui Evdathavús, casii lui Iesová.

22. Şi Ioachím, şi oamenii lui Hozíva, şi Ioás, şi Saráfi, carii au lăcuit în Moav; şi-i întoarse pre dînşii Avvedir la Mathuchiim.

23. Aceştia-s cărămidari, carii lăcuiesc în Taím şi Gadíra cu împăratul, şi întru împărăţiia lui să întăriră şi lăcuiră acoló.

24. Fiii lui Simeón: Namuíl, şi Iamín, şi Iarív, Záre,

25. Şi Salém, fiiul lui, Masán, fiiul lui, Másma, fiiul lui.

26. Şi fiii lui Másma: Savúd, fiiul lui, Samád, fiiul lui, Zachur, Seméi, fiiul lui.

27. Şi lui Seméi — fii 16 şi fête 6; şi la fraţii lor nu era fii mulţi, şi toate seminţiile lor nu s-au înmulţit ca fiii Iúdii.

28. Şi lăcuiră în Virsávie, şi în Savadá, şi în Monadá, şi în Esersuál,

29. Şi în Valáa, şi în Asém, şi în Tholád,

30. Şi în Vathuíl, şi în Ermá, şi în Sichilág,

31. Şi în Veth Marhavód, şi Imisuseosín, şi casii Varuseurím. Acêstea-s cetăţile lor, pînă la împăratul David.

32. Şi satele lor: Itám şi Ín, Remnón şi Thohán şi Assán — cetăţile.

33. Şi toate satele lor pre împrejurul cetăţilor acestora, pînă la Vaál. Aceasta e ţinêrea lor şi socoteala lor.

34. Şi Mosovav, şi Amalíc, şi Iósias, feciorul Amasíei,

35. Şi Ioíl, şi Iú, fiiul Asavíei, şi fiiul Sareiei, fiiul lui Aseíl,

36. Şi Elióne, şi Iacová, şi Iesuiiá, şi Aseás, şi Iedeíl, şi Ismaíl, şi Vaneás,

37. Şi Zuzá, fiiul lui Safeál, fiiului lui Alóm, fiiul lui Iediiá, fiiul lui Semrí, fiiul lui Sameú.

38. Aceştia-s carii au trecut întru numele boiêrenilor, întru naşterile lor, şi întru casele moşiilor lor să înmulţiră întru înmulţime.

39. Şi mêrseră pînă a veni Ierará, pînă la răsăriturile Gheii, ca să cêrce păşune dobitoacelor lor.

40. Şi aflară păşune multe şi bune, şi pămîntul largu înaintea lor, şi pace şi linişte, căce era den fiii lui Hám, celor ce lăcuia acoló mai denainte.

41. Şi veniră aceştia ce era scrişi pre nume, în zilele Iezechíei, împăratului Iúdii, şi loviră pre lăcuitorii lor şi pre minéi, pre carii au aflat acoló, şi-i procleţiră pre ei pînă în zioa aceasta, şi au lăcuit în locul lor, căce păşune dobitoacelor lor era acoló. /

Ms. 45, p. 340-341

18. Şi fămêia lui aceasta, Aidía, au născut lui pre Iared, tatăl Ghedor, şi pre Aver, tatăl Sohó, şi pre Iehthiil, tatăl Zanó. Şi aceştia-s fiii Veththiá, fêtei lui faraó, carea au luat Morili.

19. Şi fiii muierii idumêncii, surorii Haneam; ⌊şi Daliá, tatăl Cheila, şi Simeon, tatăl Iomam, şi fiii Nêm⌋, tatăl Cheila, a lui Garmí şi a lui Esthemói[59], Maahathí.

20. [60]Şi fiii Simeon: Ammnon, şi Ramnon, fiiul Anan, şi Thimnom; şi fiii Eszohath, şi fiii Zohath.

21. Fiii Ellom, fiiului Iúdei: Ir, tatăl Livac, şi Laadá[61], tatăl Marisá, şi naştere[62] a rudelor Evdathavvus, casei lui Esová.

22. Şi Ioachim[63], şi oamenii Hozivá, şi Ioas, şi Sarari, carii au lăcuit în Moav; şi-i întoarse pre înşii Aveddir la Mathuchiim.

23. Aceştia-s cărămidari, carii lăcuiescu în Atem şi Gadirá cu împăratul, şi întru împărăţiia lui să întăriră şi lăcuiră acoló.

24. Fiii lui Simeon: Namuil, şi Iamin, ⌊şi⌋ Iariv, Zaré,
25. Şi Salem, ficiorul lui, Masan, fiiul lui, Masmá, fiiul lui.
26. Şi fiii Masmá: Savud, fiiul lui, Samad, fiiul lui, Zachur, Semeei, fiiul lui.
27. Şi la Semeeí — fii 16 şi fête 6; şi la fraţii lor nu era fii mulţi, şi toate seminţiile lor nu s-au înmulţit ca fiii Iúdei.
28. Şi lăcuiră în Virsaveé, ⌊şi Savadá⌋, şi Monadá, şi în Esersual,

29. Şi în Valaá, şi în Asem, şi în Tholad,
30. Şi în Vathuil, şi în Ermá, şi în Sechelac,

31. Şi în Vethmarhavuod, şi Imisúseosin, şi casei Varuseórim. Acêstea-s cetăţile lor, pînă la împăratul David.
32. Şi satele lor: Itam şi In Rammnon şi Thohhan şi Isan — cetăţi 5.

33. Şi toate satele lor prenpregiurul cetăţilor acestora, pînă la Vaal. Aceasta-i ţinêrea lor şi socoteala lor.
34. Şi Mosovav, şi Amalic, şi Iosias, ficiorul[64] *[341/1]* Amasía,
35. Şi Ioil, şi Iíu, fiiul Asavía, şi fiiul Saréa, fiiul Asiil.
36. Şi Elionea, şi Iacová, şi Iesuiá, şi Eséas, şi Iediil, şi Ismail, şi Vanéas,
37. Şi Zuzá, fiiul Safe, fiiul lui Alom, fiiul lui Iediá, fiiului Semrí, fiiului Sameú.

38. Aceştia-s carii au trecut întru numerile boiêrinilor, întru naşterile lor, şi⌊întru⌋ casele moşiilor lor să înmulţiră întru mulţime.

39. Şi mêrseră pînă a veni Ierará, pînă la răsăriturile Ghe, ca să cêrce păşciuni dobitoacelor lor.

40. Şi aflară păşciuni multe şi bune, şi pămîntul largu înaintea lor[65], şi linişte, căci dentru fiii lui Ham, celor ce lăcuia acoló mai denainte.

41. Şi veniră aceşti scrişi pre anume, întru dzilele Ezechíei, împăratului Iúdei, şi loviră pre lăcuitorii lor şi pre minei, pre carii au aflat acoló, şi-i procleţiră pre ei pînă întru dzua aceasta, şi au lăcuit pentru înşii, căci păşciune dobitoacelor lor — acoló.

Ms. 4389, p. 376-377

18. Şi pre Aver, tatăl Sohóei, şi pre Ehtheil, tatăl Zanónei; aceştia sînt feciorii Veththéii, fata lui Faraon, carea o au luat Morad.

19. Iar feciorii muiêrii cei edumeiênce, sora lui Hanan şi a Dálii, tatăl lui Chilá, şi a lui Simeon, tatăl lui Iomam şi feciorii lui Nemov, tatăl lui Cheil, ai lui Garmí şi ai lui Esthemei, care au fost de la Mahátha.

20[47]. Iar feciorii lui Simeon: Amnon, şi Ramnon, feciorul Ananei, şi Thimnon. Şi feciorii Ieziei: Zohet şi Venzohet.
21. [48]Feciorii lui Silom, feciorul Iúdei: Ír, tatăl lui Livac, şi Laad, tatăl lui Maris, şi seminţiia casei meşterilor celor de in, în casa jurămîntului.

22. Şi cela ce au făcut de au stătut soarele şi oamenii cei mincinoşi şi fără de teamăt de un neam, carii au fost domni în Moav şi carii se-au întors lui Avedid în Mathacum; şi acêstea — cuvinte vechi.
23. Iar aceştia sînt cărămidarii carii lăcuia în săduturi şi în ogrăzile de la împărat, şi întru împărăţiia lui se-au întărit *[377/1]* întru lucrurile lui şi vieţuia acoló.

24. Iar [49]feciorii lui Simeon: Namuil, şi Iamin, şi Ariv, şi Zaré, şi Saul,
25. Selum, fiiu-său, Masan, fiiu-său, Masma, fiiu-său.
26. Feciorii Masmei: Hamuil, fiiu-său, Zahur, fiiu-său, Semei, fiiu-său.
27[50]. Iar Semei au avut 16 feciori şi 6 fête. Iar fraţii lui n-au avut feciori mulţi, iar seminţiia lor toată nu se-au putut înmulţi numărului feciorilor Iúdei.
28. Şi lăcuia în Virsáviia, şi în Savod, şi în Monad, şi Asarsur,

29. Şi în Vála, şi în Asom, şi în Tholad,
30. Şi în Vathul, şi în Érm, şi în Sichelái,

31. Şi în Voveeharhavoth, şi Misuseosin, şi în casa lui Varuseorim. Acêste cetăţi — ale lor, pînă[51] la împăratul David.
32. Iar satele lor: Itámul, şi Aénul, şi Rammónul, şi Thohánul, şi Asánul — 5 cetăţi.

33. Şi toate curţile lor împrejurul acestor cetăţi, pînă la Vaála. Acesta au fost lăcaşul lor şi împărţeala şăderii.
34[52]. Iar Mosovav, şi Amleth, şi Osiia, feciorii[53] lui Amesai.
35. Şi Ioil şi Evue, feciorul Asavíei, feciorul lui Sarai, feciorul Asielívei.
36. Şi Elióna, şi Iacav, şi Iesúia, şi Aséia, şi Dighel, şi Esemil, şi Vanáia,
37. Şi Zíza, feciorul lui Sefei, feciorul lui Amon, feciorul Ediei, feciorul lui Semviin, feciorul lui Semei.

38. Aceştia sînt numeníţi domni întru neamurile lor şi în casele vecinilor lor foarte se înmulţiră.

39. Şi se duseră să între în Ierar pînă la răsăritul soarelui, la rîpe, şi să-şi caute păşune turmelor lor.

40. Şi aflară păşuni den dăstul şi foarte bune, şi pămînt larg înaintea lor şi cu odihnă şi cu linişte, că mai nainte lăcuia acoló den seminţiia lui Ham.

41[54]. Şi veniră aceştia carii îi scrisem mai sus pre nume, în zilele Ezéchiei, împăratul Iúdei, şi uciseră pre cei ce lăcuia acoló; şi lăcuinţa carea lăcuia aceia acoló, deaca o aflară, o stricară pînă în zioa aceasta şi lăcuiră ei în locul acelora, căci că acoló aflară păşune de dobitoc mai den dăstul.

Versiunea modernă

18. Şi femeia lui — aceasta [e] Aidia — a născut lui pe Iared, tatăl lui Gedor, şi pe Aber, tatăl lui Soho, şi pe Iehthiel, tatăl lui Zano. Şi aceştia [erau] fii ai Beththiei, fiica lui Faraon, pe care a luat-o Morel.

19. Şi fii ai femeii idumeence, sora lui Hanaim; ⌊şi Dalia, tatăl lui Caieila, şi Simeon, tatăl lui Iomam, şi fiii lui Naim⌋, tatăl lui Caieila, al lui Garmi şi al lui Esthemoi, Mahathi.

20. Şi fii ai lui Semeion: Amnon, şi Ramnon, fiul lui Anan, şi Thimnon, şi fiii lui Eszohath, şi fiii lui Zohath.
21. Fiii lui Enlo, fiul lui Iuda: Er, tatăl lui Lebac, şi Laada, tatăl lui Marisa. Şi naştere caselor Ebdathabbus, casei lui Esoba.

22. Şi Ioakeim, şi bărbaţi [din] Hozeba, şi Ioas, şi Saraf — cei care locuiau în Moab; şi i-a întors Abedder la Mathukiim.

23. Aceştia [sînt] olarii care locuiesc în Ataim şi în Gadeira împreună cu regele, şi au devenit tari în regatul lui, şi au locuit acolo.

24. Fii ai lui Simeon: Namuel, şi Iamin, ⌊şi⌋ Iarib, Zare,
25. Şi Salem, fiul lui, Masan, fiul lui, Masma, fiul lui.
26. Şi fiii lui Masma: Sabud, fiul lui, Samad, fiul lui, Zachur, Semeei, fiul lui.
27. Şi lui Semeei [i s-au născut] şaisprezece fii şi şase fiice. Şi fraţii lor nu aveau mulţi fii, şi toate familiile lor nu se înmulţiseră ca fiii lui Iuda.
28. Şi au locuit în Bersabee, ⌊şi în Sabada⌋, şi [în] Monada, şi în Esersual,

29. Şi în Balaa, şi în Asem, şi în Tholad,
30. Şi în Bathuel, şi în Erma, şi în Sekelag,

31. Şi în Bethmarhabod, şi [în] Emisuseosin, şi [în] casa Baruseorim. Acestea [au fost] cetăţile lor, pînă la regele David.
32. Şi aşezările lor: Etam, şi En, Ramnon, şi Thohhan, şi Esan — cinci cetăţi

33. Şi toate aşezările lor dimprejurul acestor cetăţi, pînă la Baal. Acesta [e] domeniul lor şi înscrierea lor.

34. Şi Mosobab, şi Amalec, şi Iosias, fiul lui Amasia,
35. Şi Ioel, şi Ieu, fiul lui Asabia, şi fiul lui Saraia, fiul lui Asiel,
36. Şi Elionai, şi Iacoba, şi Iesuia, şi Asaias, şi Iediel, şi Ismael, şi Banaias,
37. Şi Zuza, fiul lui Safai, fiul lui Alom, fiul lui Iedia, fiul lui Semri, fiul lui Samai.

38. Aceştia [sînt] cei trecuţi între numele căpeteniilor [caselor] după naşterile lor; şi ⌊după⌋ casele familiilor lor s-au înmulţit în număr mare.

39. Şi au mers pînă au venit la Ierara, pînă la răsărituri de Gai, ca să caute păşuni pentru turmele lor.

40. Şi au aflat păşuni multe şi bune, şi pămînt larg înaintea lor, şi pace, şi linişte — căci dintre fiii lui Ham locuiseră acolo mai înainte.

41. Şi au venit aceştia, cei scrişi pe nume, în zilele lui Ezekias, regele lui Iuda, şi i-au bătut pe locuitorii lor şi pe mineii pe care i-au aflat acolo, şi i-au dat anatemei pînă în ziua aceasta. Şi au locuit în locul lor, pentru că [au găsit] acolo păşuni pentru turmele lor.

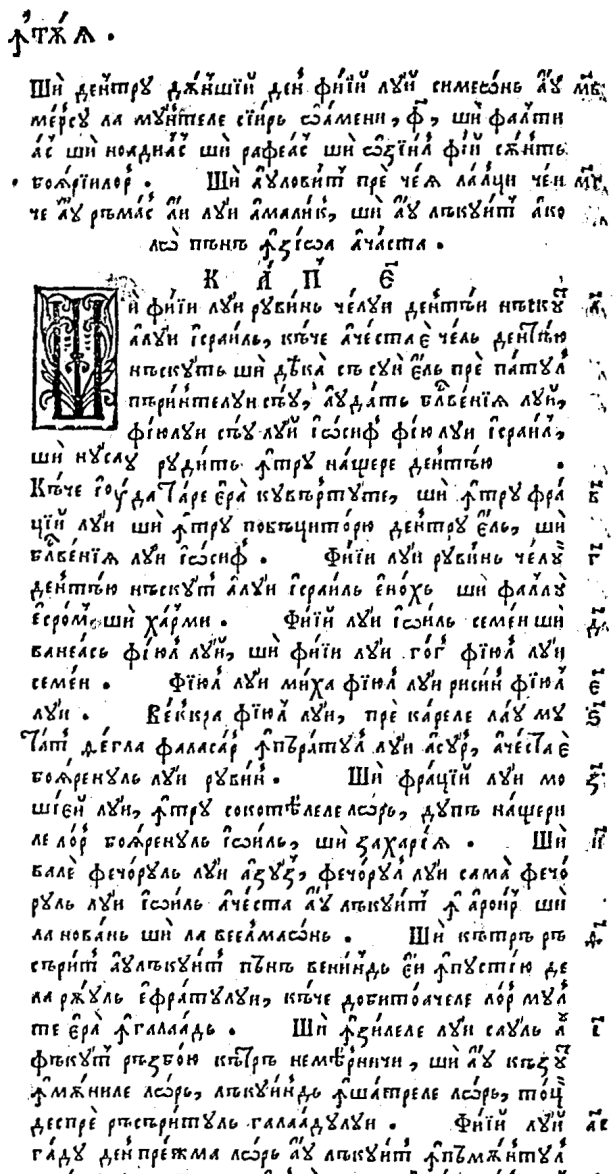

Biblia 1688, p. 290, col. 2

42. Şi dentru dînşii, den fiii lui Simeón, au mersu la muntele Siír oameni 500; şi Faltiás, şi Noadiás, şi Rafeás, şi Oziíl, fii sînt boiêrinilor[3].

43. Şi au lovit pre ceialalţi, cei ce au rămas ai lui Amalíc, şi au lăcuit acoló pînă în zioa aceasta.

Cap 5

1. Şi fiii lui Ruvín, celui dentîi născut a lui Israíl, căce acesta e cel dentîiu născut. Şi, deacá să sui el pre patul părintelui său, au dat blagosloveniia lui fiiului său, lui Iósif, fiiu lui Israíl, şi nu s-au rudit întru naştere dentîiu.

2. Căce Iúda tare era cu vîrtute şi întru fraţii lui, şi întru povăţitoriu dentru el, şi blagosloveniia — lui Iósif.

3. Fiii lui Ruvín, celui dentîiu născut a lui Israíl: Enóh şi Fallú, Esróm şi Hármi.

4. Fiii lui Ioíl: Seméi, şi Vaneás, fiiul lui, şi fiii lui Gog, fiiul lui Seméi,

5. Fiiul lui, Míha, fiiul lui, Risín, fiiul lui,

6. Véccra, fiiul lui, pre carele l-au mutat Thégla Falasár, împăratul lui Asúr; acesta e boiêrenul lui Ruvín.

7. Şi fraţii lui, moşiei lui, întru socotêlele lor, după naşterile lor: boiêrenul Ioíl şi Zaharíia,

8. Şi Valé, feciorul lui Azúz, feciorul lui Samá, feciorul lui Ioíl; acesta au lăcuit în Aroír, şi la Nován, şi la Veelmaón.

9. Şi cătră răsărit au lăcuit, pînă venind ei în pustiiu de la rîul Efrátului, căce dobitoacele lor multe era în Galaád.

10. Şi în zilele lui Saúl au făcut războiu cătră nemêrnici şi au căzut în mînile lor, lăcuind în şatrele lor, toţi despre răsăritul Galaádului.

11. Fiii lui Gádu, den preajma lor, au lăcuit în pămîntul Vasánului, pînă la Ielhá.

12. Ioíl, cel dentîiu născut, şi Safán, al doilea, şi Ianí, logofătul Vasánului,

13. Şi fraţii lor, după casele moşiilor lor: Mihaíl, şi Mosolam, şi Sovée, şi Iorá, şi Iohán, şi Oviiá, şi Ovíd, şapte.

14. Aceştia-s fiii lui Avihaíl, fiii lui Ruví, Iáadi, fiii Galaádului, fiii lui Mihaíl, fiii lui Iése, fiii lui Iéde, fiiul lui Vóz,

15. Al fratelui fecior lui Avdiíl, fiiul lui Gúni, boiêrin casii moşiilor.

16. Lăcuia în Galaád, în Vasán şi întru oraşile lor şi toate împrejurele Sarómului, pînă la ieşire.

17. A tuturor socotinţă în zilele lui Iothám, împăratului Iúdii, şi în zilele lui Ierovoám, împăratul lui Israíl.

18. Fiii lui Ruvín şi ai lui Gád şi jumătate de fêliul al lui Manási, dentru fiii puterii, oameni rădicînd paveze şi sabie, şi împlînd arcul, şi învăţaţi războiu, 44760, ieşind la rînduială.

19. Şi făcură războiu cu agarinênii, şi cu Itúr, şi cu Nafís, şi cu Navavdión, şi să întăriră preste dînşii.

20. Şi să dêderă în mînile lor agarinênii şi toate lăcaşurile lor, căci cătră Dumnezeu au strigat // în războiu şi

Ms. 45, f.

42. Şi dentru înşii, dentru fiii lui Simeon, au mersu la muntele Siir oameni 500; şi Faltías, şi Noadías, şi Raféas, şi Oziil, fii, sîntu boiêrii lor.

43. Şi au lovit pre rămăşiţe, pre cei ce au rămas a lui Amalic, şi au lăcuit acoló pînă în dzua aceasta.

Cap 5

1. Şi fiii lui Ruvim, celui dentîi născut al lui Israil, căci acesta-i cel dentîi născut. [66]Şi, daca[67] să sui el pre patul părintelui său, au dat blagoslovenia lui fiiului Iosif, fiiului Israil, şi nu s-au rudit naşterii dentîi.

2. [68]Căci Iúda — tare cu vîrtute ⌊şi⌋ întru fraţii lui, şi întru povăţuitor dentru el, şi blagoslovenia — lui Iosif.

3. [69]Fiii lui Ruvim, celui dentîi născut a lui Israil: Enoh şi Fallú, Esrom şi Harmí.

4. Fiii lui Ioil: Semeí, şi Vanéas, fiiul lui, şi fiii lui Gog, fiiul lui Semeí,

5 [4]. Fiiul lui, [5] Mihá, fiiul lui, Risin al lui,

6. Vecrá, fiiul lui, pre carele l-au mutat Thaglafalasar, împăratul Asur; acesta-i boiêrinul alor Ruvim.

7. Şi fraţii lui, moşiei lui, întru socotêlele lor, după[70] naşterile lor: boiêrinul Ioil şi Zaharía,

8. Şi Valé, fiiul Azuz, ficiorul Samá, ficiorul Ioil; acesta au lăcuit în Aroir, şi la Navan, şi Veelmaon.

9. Şi cătră răsărit au lăcuit, pînă venind a pustiiului de la rîul Efrathului, căci dobitoace a lor — multe întru Galaad.

10. Şi întru dzilele Saul au făcut războiu cătră nemêrnici şi *[341/2]* au căzut întru mîinile lor, lăcuind întru şatrele lor, toţi despre[71] răsărit Galaad.

11. Fiii Gad, den preajma lor, au lăcuit întru pămîntul Vasan, pînă la Selha.

12. Ioil, cel dentîi născut, şi Safan, al doilea, şi Ianí, logofătul Vasan,

13. Şi fraţii lor, după casele moşiei lor: Mihail, şi Mosollam, şi Soveé, şi Iorá, şi Ioahan, şi Oviá, şi Ovid, 7.

14. Aceştia-s fiii Avihail, fiii Ruvim, Iaadí, fiii Galaad, fiii Mihail, fiii Iesé, fiii Iede, fiiului[72] Vuz,

15. Fratelui ficiorului Avdiil, fiiului Gunî, boiêrin casei moşiilor.

16. Lăcuia în Galaad, în Vasan şi întru oraşele lor şi toate prenprejururile Sorom, pînă la ieşire.

17. A tuturor socotinţa întru dzilele Ioatham, împăratul Iúda, şi întru dzilele lui Ierovoam, împăratului[73] Israil.

18. Fiii lui Ruvim şi Gad şi jumătate de fêli Manasí, dentru fiii puterii, oameni rădicînd scuturi şi sabie, şi împlînd arcul, şi învăţaţi războiu, 44000 şi 700 şi 60, ieşind la rînduială.

19. Cu agarênii şi făcea războiu şi Itur[74] şi Nafis Navvavdion şi să întăriră preste înşii.

20. Şi să dêderă întru mîinile lor agaréii[75] şi toate lăcaşurile lor, căci cătră Dumnedzău au strigat întru

Ms. 4389, f.

42. Iar dentr-aceştia, den feciorii lui Simeon, mêrseră în muntele Seírului 500 de oameni, carii avea domni *[377/2]* pre Thaltiia şi pre Neadiia şi pre Rafáia şi pre Oziil, feciorii lui Iesei, de le era căpetenie.

43. Şi uciseră rămăşiţele care rămăsêse de la Ammalic şi lăcuiră ei acoló pînă în zioa de astăzi.

Cap 5

1. [55]Iară feciorii lui Ruvim, feciorul cel dentîi al lui Israil (că acesta au fost lui fecior dentîi, iar deaca se-au suit în patul tătîne-său, fu dată naşterea lui cea dentîi feciorilor lui Iósif, feciorul lui Israil, iar el nu iaste socotit întru naşterea cea dentîi.

2[56]. Iar Iúda fu tare cu vîrtutea întru fraţii săi şi se numení povaţă de la dînsul. Iar naşterea cea dentîi crescu lui Iósif)[57].

3. [58]Iar feciorii lui Ruvim, feciorul cel dentîi născut al lui Israil: Enoh, şi Famas, şi Asrom, şi Harmí.

4. Iar feciorii lui Ioil: Semei şi Vanéia, fiiu-său, şi Gagov, fiiul Vaniei,

5. Máha, feciorul lui Gagov, Risin, feciorul Máhei,

6 [5]. Şi Vecra, feciorul lui Risin, [6] Véra, feciorul Vecrei, pre care-l duse robit Theglavasar, împăratul Assiriei; şi au fost domn întru seminţiia lui Ruvim.

7. Iar cînd se numărară fraţii lui şi se socoti tot neamul lui după rudeniia lor şi după seminţiia lor, avură domn den fraţii lui pre Ioil şi pre Zaharíia.

8. Iar Vála, feciorul lui Zuzá, feciorul Sammei, feciorul lui Iol, acela lăcuia în Aroir, pînă la Navan şi la Velmaon.

9[59]. Iar împotriva laturei despre răsărit lăcuia pînă la întrarea pustiei şi a rîului Efráthului, că ţinea număr de multe dobitoace în pămîntul Galaádului.

10. Iar în zilele lui Saul rădicară războiu asupra agarênilor şi-i bătură şi lăcuiră în moşiile lor şi în lăcaşurile lor şi preste tot locul care iaste despre laturea Galaádului.

11. Iar feciorii lui Gad de la locul lor lăcuia în ţara Vasánului pînă la Selha.

12. Iar Ioil au fost capul, iar Safam au fost al doilea, iar Iániia au fost logofăt al Vasánului.

13. Iar fraţii lor, după casa[60] rudeniei lor: Mihail, şi Mosollam, şi Sovei, şi Iorá, şi Iohan, şi Ovid, şi Ioviia — aceşti 7.

14. Iar aceştia sînt feciorii lui Avihail, feciorii lui Ruvim, feciorii lui Iagad[61], feciorii lui Galaad, feciorii lui Mahail, feciorii lui Iesei, feciorii lui Ieddei, feciorii lui Vuz.

15. Iar fraţii feciorilor lui Avdiil, feciorii lui Gúnie, domnii casii întru rudeniia lor.

16. Şi lăcuia *[378/1]* în Galaad şi în Vasan şi în ţinuturile lor şi întru toate cêle de supt cetăţile Saránului, pînă la hotară.

17. Aceştia toţi au fost număraţi în zilele lui Ioatham, împăratul Iúdei, şi în zilele lui Ierovoam, împăratul lui Israil.

18[62]. Iar feciorii lui Ruvim şi ai lui Gad şi jumătate den seminţiia Manassiei au fost oameni de războiu[63], care purta paveze şi sabii şi încorda[64] arce şi era învăţaţi la şireagure. Şi era de aceia 44760 carii ieşiia la războiu.

19. Şi se bătea cu agarênii şi cu iethúrii şi cu nafísii şi cu navoon [20] şi se întăriră asupra lor.

20. Şi se supuseră agarênii supt mîna lor şi toate lăcaşurile lor, pentru că chiema pre Domnul cînd se

Versiunea modernă

42. Şi dintr-înşii, dintre fiii lui Simeon, au mers la muntele Seeir cinci sute de bărbaţi. Şi fiii lor, Faltias şi Noadias şi Rafaias şi Oziel, le sînt căpetenii.

43. Şi i-au bătut pe restul [locuitorilor] rămaşi în urma lui Amalec, şi au locuit acolo pînă în ziua aceasta.

Capitolul al 5-lea

1. Şi fii ai lui Ruben, întîiul-născut al lui Israel — căci acesta [este] întîiul-născut, dar pentru că s-a suit pe patul tatălui său, [acesta] i-a dat binecuvîntarea fiului [său] Iosif, fiul lui Israel, şi nu s-a trecut în genealogie ca naşterea dintîi;

2. Căci Iuda [era] puternic în tărie ⌊şi⌋ între fraţii lui şi conducătorul [se alege] din el, şi binecuvîntarea [i-a fost dată] lui Iosif.

3. Fii ai lui Ruben, întîiul-născut al lui Israel: Enoh şi Fallu, Esrom şi Harmi.

4. Fii ai lui Ioel: Semei; şi Banaias, fiul lui; şi fiii lui Gog, fiul lui Semei, fiul lui:

5. Miha, fiul lui, Resin al lui,

6. Becra, fiul lui, pe care l-a strămutat Thaglafallasar, regele Asiriei. Acesta [era] căpetenia celor ai lui Ruben.

7. Şi fraţii lui, din familia lui, după înscrierile lor, după generaţiile lor: Ioel, căpetenia, şi Zaharia.

8. Şi Bale, fiul lui Azuz, fiul lui Sama, fiul lui Ioel. Acesta a locuit în Aroer şi la Naban şi la Beelmaon.

9. Şi a locuit spre răsărituri, pînă unde ajunge pustiul [care începe] de la rîul Eufrat, căci [avea] turme multe în Galaad.

10. Şi în zilele lui Saul au făcut război cu vecinii şi au căzut în mîinile lor cei care locuiesc în corturile lor, toţi cei dinspre răsăriturile Galaadului.

11. Fiii lui Gad au locuit în faţa lor, în pămîntul Basan, pînă la Selha.

12. Ioel, întîiul-născut, şi Safan, al doilea, şi Iani, scribul [din] Basan.

13. Şi fraţii lor, după casele familiilor lor: Mihael, şi Mosollam, şi Sobee, şi Iora, şi Iohan, şi Obia, şi Obed — şapte.

14. Aceştia [sînt] fii ai lui Abihael, fii ai lui Rubi, Iaadi, fii ai lui Galaad, fii ai lui Mihael, fii ai lui Iessai, fii ai lui Iedai, fiul lui Buz,

15. Fratele fiului lui Abdiel, fiul lui Gouni, căpetenia casei familiilor.

16. Locuiau în Galaad, în Basan şi în satele lor şi în toate împrejurimile Saromului, pînă la ieşire.

17. Înscrierea tuturor [s-a făcut] în zilele lui Ioatham, regele lui Iuda, şi în zilele lui Ieroboam, regele lui Israel.

18. Fiii lui Ruben şi [ai lui] Gad şi jumătate din tribul lui Manasse [erau] dintre fiii puterii, bărbaţi care poartă scuturi şi săbii şi întind arcul, învăţaţi la război — patruzeci şi patru de mii şapte sute şaizeci ieşind pe cîmpul de luptă.

19. Şi au făcut război cu agarenii şi [cu] Itur şi Nafis Nabbabdion. Şi întărindu-se împotriva acestora,

20. Au fost daţi în mîinile lor agarenii şi toate sălaşurile lor, căci [fiii lui Israel] au strigat către

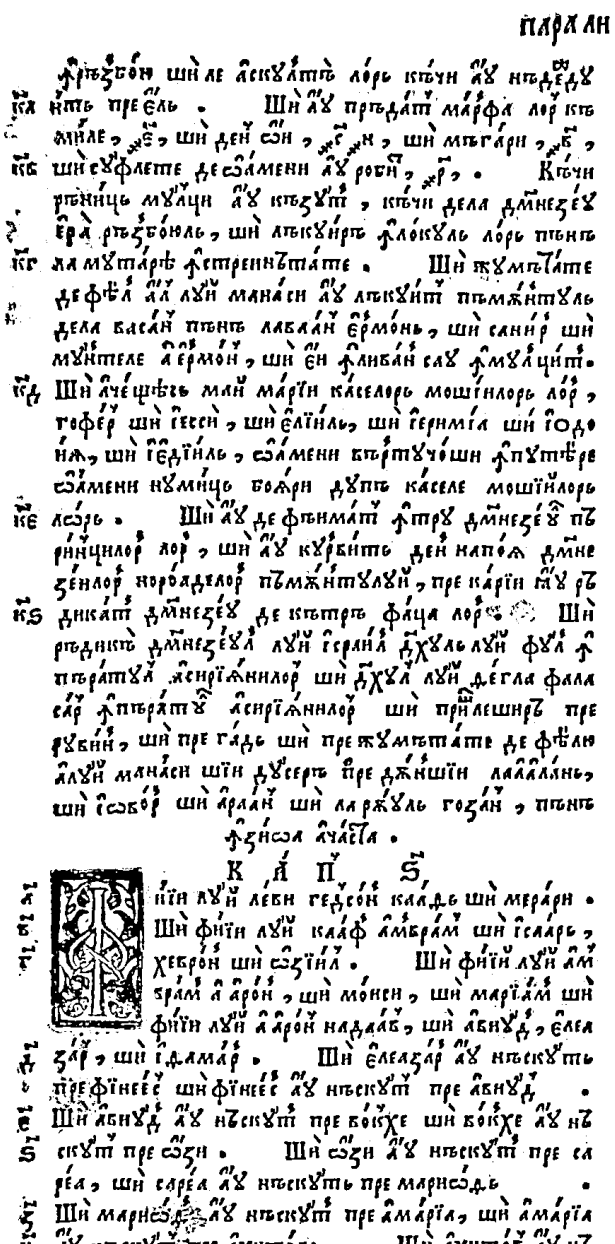

Biblia 1688, p. 291, col. 1

le ascultă lor, căci au nădejduit pre el.

21. Şi au prădat marfa lor, cămile 5000 şi den oi 250000 şi măgari 2000 şi suflete de oameni au robit 100000.

22. Căci răniţi mulţi au căzut, căci de la Dumnezeu era războiul. Şi lăcuiră în locul lor pînă la mutarea în streinătate.

23. Şi jumătate de fêl al lui Manási au lăcuit pămîntul de la Vasán pînă la Vaán Ermón şi Sanír şi muntele Aermón; şi ei în Liván s-au înmulţit.

24. Şi aceştia-s mai marii caselor moşiilor lor: Gofér, şi Iessí, şi Eliíl, şi Ierimía, şi Iodoíia, şi Iediíl, oameni vîrtucioşi în putêre, oameni numiţi, boiêri după casele moşiilor lor.

25. Şi au defăimat întru Dumnezeul părinţilor lor şi au curvit denapoia dumnezeilor noroadelor pămîntului, pre carii i-au rădicat Dumnezeu de cătră faţa lor.

26. Şi rădică Dumnezeul lui Israíl duhul lui Fúl, împăratul asiriênilor, şi duhul lui Thégla Falasár, împăratul asiriênilor, şi prişleşiră pre Ruvín şi pre Gád şi pre jumătate de fêliu lui Manási, şi-i duseră pre dînşii la Aalán, şi Iovór, şi Araán, şi la rîul Gozán, pînă în zioa aceasta.

Cap 6

1. Fiii lui Lévi: Ghedsón, Caáth şi Merári.

2. Şi fiii lui Caáf: Amvrám şi Isaár, Hevrón şi Oziíl.

3. Şi fiii lui Amvrám: Aarón, şi Móisi, şi Mariám. Şi fiii lui Aarón: Nadaáv şi Aviúd, Eleazár şi Ithamár.

4. Şi Eleazár au născut pre Fineés, şi Fineés au născut pre Aviúd,

5. Şi Aviúd au născut pre Vókhe, şi Vókhe au născut pre Ózi,

6. Şi Ózi au născut pre Saréa, şi Saréa au născut pre Marióth,

7. Şi Marióth au născut pre Amária, şi Amária au născut pre Ahitóv,

8. Şi Ahitóv au născut pre Sadóc, şi Sadóc au născut pre Ahimaás,

9. Şi Ahimaás au născut pre Azáriia, şi Azáriia au născut pre Ionán,

10. Şi Iona au născut pre Azáriia; acesta iaste Azáriia carele au preoţit în casa carea au zidit Solomón în Ierusalím.

11. Şi au născut Azariás pre Amáriia, şi Amariás au născut pre Ahitóv,

12. Şi Ahitóv au născut pre Sadóc, şi Sadóc au născut pre Sellúm,

13. Şi Sellúm au născut pre Elchía, şi Elchía au născut pre Azária,

14. Şi Azária au născut pre Saréa, şi Saréa au născut pre Iosedec.

15. Şi Iosedec mêrse cînd muta Domnul pre Iúda şi pre Ierusalim în mîna lui Navohodonósor[4] la Vavilón.

16. Fiii lui Lévi: Ghiedson, Caath şi Merári.

17. Şi acêstea-s numele fiilor lui Ghiedsón: Luvéni şi Seméi.

18. Şi fiii lui Caáth: Amvrám şi Isaár, Hevrón şi Oziíl.

19. Şi fiii lui Merári: Moóli şi Músi. Şi acêstea-s rudeniile lui Lévi, după moştenirea lor.

20. Lui Ghiedsón: Lováni, fiiul lui, Iáth, fiiul lui, Semna, fiiul lui,

21. Iola, fiiul lui, Áddo, fiiul / lui, Zára, fiiul lui,

Ms. 45, p. 341

războiu şi le-ascultă lor, căci au nădăjduit preste el.

21. Şi au robit marfa lor, cămile 5000 şi oi 250000 şi măgari 2000 şi suflete de oameni 100000.

22. Căci răniţi mulţi au cădzut, căci de la Dumnedzău — războiul. Şi lăcuiră pentru ei pînă la înmutare în streinătate.
23. Şi jumătate de fêliul lui Manasí au lăcuit întru pămînt de la Vasan pînă la Vaal Ermon şi Sanir şi muntele Aermon; şi ei întru Livan s-au înmulţit.

24. Şi aceştia-s nacealnicii caselor lor: Gofer, şi Iessí, şi Eliil, şi Ierimías, şi Ioduías, şi Iediil, oameni vîrtucioşi întru putêre, oameni numiţi, boiêri după casele moşiilor lor.
25. Şi au dăfăimat întru Dumnedzăul părinţilor lor şi au curvit denapoia dumnedzăilor năroadelor pămîntului, pre carii i-au rădicat Dumnedzău de cătră faţa lor.
26. Şi rădică Dumnedzău[76] duhul lui Ful, împăratul assiriênilor, şi duhul Theglathfalasar, împăratul assiriênilor, şi înmutară[77] pre Ruvin şi pre Gad şi pre jumătate de fêl a lui Manassí, şi-i duseră pre înşii la Allan, şi Iovor, şi Aran, şi la rîul Gozan, pînă în dzua aceasta.

[342/1] **Cap 6**

1. Fiii lui Leví[78]: Ghedson, Caath şi Merarí.
2. Şi fiii lui Caath: Amvram şi Isaar, Hevron şi Oziil.
3. Şi fiii Amvram: Aaron, şi Moisis, şi Mariam. Şi fiii lui Aaron: Nadav, şi Aviud, şi Eliázar[79], şi Ithámar.

4. ⌊Şi⌋ Eleázar au născut[80] pre Finees, ⌊şi⌋ Finees au născut pre Aviud,

5. Şi Aviud au născut pre Vokhé[81], au născut[82] pre Ozí,
6. Şi Ozí au născut pre Sarrean, şi Sarreas au născut pre Marioth,

7. Şi Marioth au născut pre Amárian, şi Amária au născut pre Ahitov,
8. Şi Ahitov au născut pre Sadoc, şi Sadoc au născut pre Ahimaas,

9. Şi Ahimaas au născut pre Azarían, şi Azarías au născut pre Ionan,
10. Şi Ionas au născut pre Azarían; acesta iaste Azariá carele au preuţit întru casa carea au zidit Solomon în Ierusalim.
11. Şi au născut Azarías pre Amárian, şi Amárias au născut pre Ahitov,

12. Şi Ahitov au născut pre Sadoc, şi Sadoc au născut pre Sellum,

13. Şi Sellum au născut pre Elchían, şi Elchías au născut pre Azarían,
14. Şi Azarías au născut pre Saréan, şi Saréas au născut pre Iosedec.

15. Şi Iosedec au mersu cînd au mutat Domnul pre Iúda şi pre Ierusalim întru mîna lui Navuhodonósor la Vavilon.
16. [83]Fiii Leví: Ghedson, Caath şi Merarí.
17. Şi acêstea-s numerile fiilor Ghedson: Luveni şi Semeí.
18. Şi fiii Caath: Amvram şi Isaar, Hevron şi Oziil.

19. ⌊Şi⌋ fiii Merarí: Moolí şi Musí. Şi acêstea-s rudeniile lui Leví, după moşiile lor:
20. Lui Ghedson: Lovani, fiiul lui, Iath, fiiul lui, Semná, fiiul lui,

21. Iolá, fiiul lui, Addó, fiiul lui, Zará, fiiul lui, Iethrí,

Ms. 4389, p. 378

tocmiia spre războiu şi-i auzí că pre dînsul se nădăjduia.
21. Şi robiră dobînda lor şi ce avea: 250000 de oi şi 5000 de cămile şi 2000 de măgari şi oameni 100000 de suflete.
22. Iar răniţi căzură mulţi, pentru că de la Domnul fu războiul, şi lăcuiră ei în locul lor pînă la mutare.

23[65]. Iar feciorii a jumătate de seminţiia Manassiei se sălăşuiră în pămîntul despre marginea Vasánului, pînă la Vaal, la Ermon şi la Sair şi la muntele Ermónului; şi aceştia se-au înmulţit în Livan.
24. Şi au fost aceştia domni casii neamului lor: Gover, şi Iese, şi Eleil, şi Gazreil, şi Ieremiia, şi Iodúe, şi Edeil, oameni ţêpeni şi vîrtoşi, şi oameni numeniţi în casa părinţilor lor.
25. De-acii părăsiră pre Domnul părinţilor lor şi se alunecară după dumnezeii oamenilor acelui pămînt, care-i pierduse Domnul denaintea lor.

26. Şi rădică Dumnezeul lui Israil duhul Fúlei, împăratul Assiriei, şi duhul lui Theglathafalasar, împăratul lui Assur, şi robí pre Ruvim şi pre Gad şi pre jumătate de seminţiia Manásiei şi-i duse în Allan, şi în Avor, şi în Arai, şi la rîul Gonzáei, pînă în zioa aceasta.

Cap 6

1. [66]Iară feciorii lui Lévii: Gherson, Caáth şi Merári.
2[67]. Iar feciorii lui Caáth: Amram şi Isaar, Hevron şi Oziil[68].
3. Iar feciorii lui Amram: Aáron, şi Moisí, şi Maríia. Iar feciorii lui Aáron: Nadav, şi Aviud, şi Eliazar, şi Thamár.
4. Iar Eliazar născu pre Finees, iar Fineés *[378/2]* născu pre Aviud,

5. Aviud născu pre Vecco, iar Vecco născu pre Óziia,
6. Óziia născu pre Saréia, iar Saréia născu pre Meraióth,

7. Meraioth născu pre Amáriia, iar Amáriia născu pre Ahitov,
8. Ahitov născu pre Sadoc, iar Sadoc născu pre Ahimaas,

9. Ahimaas născu pre Azáriia, iar Azáriia născu pre Ionas,
10. Ionan născu pre Azáriia; acesta iaste Azáriia carele au făcut preoţiia în casa carea o zidise Solomon în Ierusalim.
11. Iar Azariia născu[69] pre Amáriia, şi Amáriia născu pre Ahitov,

12. Iar Ahitov născu pre Sadoc, şi Sadoc născu pre Sellum,

13. Iar Selum născu pre Elchii, şi Elchiia născu pre Azáriia,
14. Iar Azáriia născu pre Sarein, şi Sarein născu pre Iosedéc.

15[70]. Iar Iosedec ieşi cînd mută Domnul pre Iúda şi pre Ierusalim, cu mîna lui Navohodonosor, în Vavilon.
16[71]. Iar feciorii lui Lévii: Gherson, Caath şi Merári.
17. Şi numele feciorilor lui Gherson sînt acêstea: Lovni şi Semei.
18. Iar feciorii lui Caath: Amram, şi Isaar, şi Hevron, şi Oziil.
19. Iar feciorii lui Merári: Moolí şi Musí. Acesta iaste neamul lui[72] Lévi, după moşteniile lor:
20. Gherson şi fiiu-său, Lovni, şi Ath, fiiu-său, şi Semna, feciorul lui,

21. Ióla, fiiu-său, şi Addon, feciorul lui, Zára, fiiu-său,

Versiunea modernă

Dumnezeu în război şi [el] i-a ascultat, pentru că au nădăjduit în el.
21. Şi le-au robit bunurile, cinci mii de cămile şi două sute cincizeci de mii de oi şi două mii de măgari şi o sută de mii de suflete de bărbaţi,
22. Pentru că au căzut mulţi răniţi, căci războiul [a fost] de la Dumnezeu. Şi au locuit în locul lor, pînă la strămutare.
23. Şi cei din jumătatea de trib a lui Manasse au locuit în ţinutul de la Basan pînă la Baalermon şi [pînă la] Sanir şi muntele Aermon. Şi s-au înmulţit în Liban.
24. Şi aceştia [erau] capii caselor familiilor lor: Gofer, şi Iessi, şi Eliel, şi Ieremias, şi Ioduia, şi Iediel — bărbaţi puternici în tărie, bărbaţi vestiţi, căpeteniile [lor] după casele familiilor lor.
25. Şi au nesocotit [poruncile] Dumnezeului părinţilor lor şi au curvit după zeii popoarelor din ţinutul [acela], pe care le ridicase Dumnezeu dinaintea lor.
26. Şi Dumnezeul lui Israel a stîrnit duhul lui Ful, regele asirienilor, şi duhul lui Theglathfalassar, regele asirienilor, şi i-au strămutat pe Ruben şi pe Gad şi jumătate din tribul lui Manasse şi i-au dus la Allan şi Iobor şi Arran şi la rîul Gozan pînă în ziua aceasta.

Capitolul al 6-lea

1. Fii ai lui Levi: Gedson, Caath şi Merari.
2. Şi fii ai lui Caath: Ambram şi Isaar, Hebron şi Oziel.
3. Şi fii ai lui Ambram: Aaron şi Moises şi Mariam. Şi fii ai lui Aaron: Nadab şi Abiud, Elezar şi Ithamar.

4. ⌊Şi⌋ Eleazar a născut pe Finees, ⌊şi⌋ Finees a născut pe Abiud,

5. Şi Abiud a născut pe Boche, şi Boche a născut pe Ozi,
6. Şi Ozi a născut pe Sarraias şi Saraias a născut pe Marioth.

7. Şi Marioth a născut pe Amarias, şi Amarias a născut pe Ahitob,
8. Şi Ahitob a născut pe Sadoc, şi Sadoc a născut pe Ahimaas,

9. Şi Ahimaas a născut pe Azarias, şi Azarias a născut pe Ionas,
10. Şi Ionas a născut pe Azarias. Acesta este Azarias care a slujit ca preot în casa pe care a zidit-o Solomon în Ierusalim.
11. Şi Azarias a născut pe Amarias, şi Amarias a născut pe Ahitob,

12. Şi Ahitob a născut pe Sadoc, şi Sadoc a născut pe Sellum.

13. Şi Sellum a născut pe Elkias, şi Elkias a născut pe Azarias,
14. Şi Azarias a născut pe Saraias, şi Saraias a născut pe Iosedec,

15. Şi Iosedec a fost dus [cînd] a strămutat Domnul pe Iuda şi Ierusalimul, cu mîna lui Nabucodonosor, la Babilon.
16. Fii ai lui Levi: Gedson, Caath şi Merari.
17. Şi acestea [sînt] numele fiilor lui Gedson: Lubeni şi Semei.
18. Şi fii ai lui Caath: Ambram şi Isaar, Hebron, şi Oziel.
19. ⌊Şi⌋ fii ai lui Merari: Mooli şi Musi. Şi acestea [sînt] rudeniile lui Levi, după familiile lor.
20. Lui Gedson: Lobanni fiul lui, Iath fiul lui, Semna fiul lui,

21. Iola fiul lui, Addo fiul lui, Zara fiul lui, Iethri

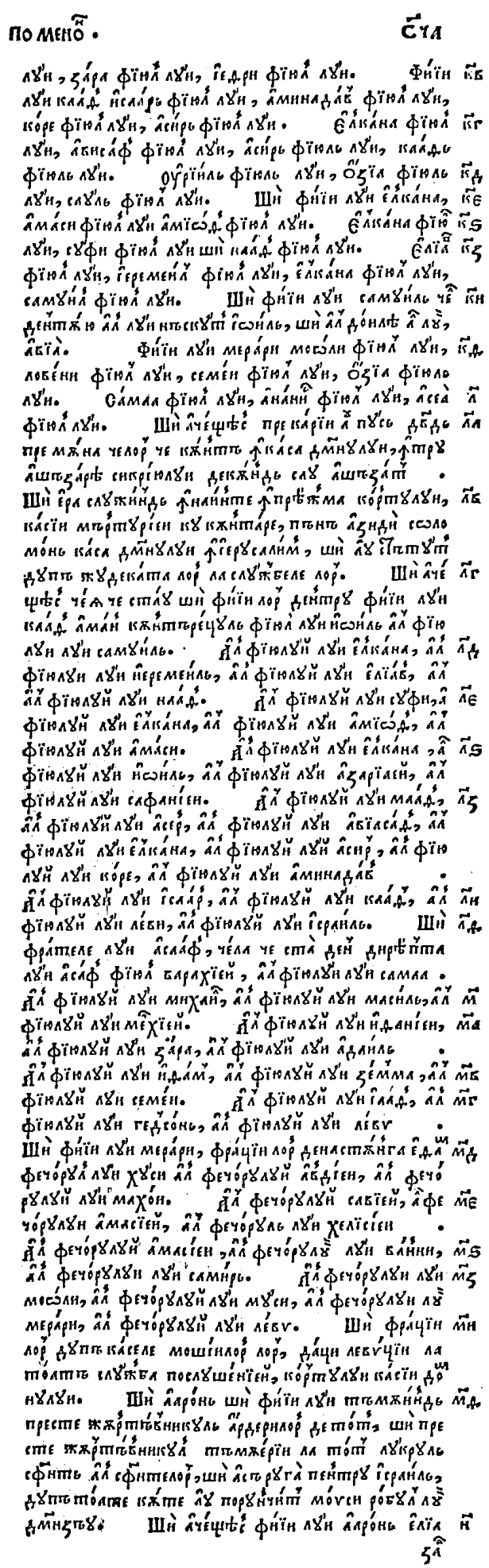

Biblia 1688, p. 291, col. 2

Iethri, fiiul lui.

22. Fiii lui Caáth: Isaár, fiiul lui, Aminadáv, fiiul lui, Córe, fiiul lui, Asír, fiiul lui,

23. Elcána, fiiul lui, Avisáf, fiiul lui, Asír, fiiul lui, Caáth, fiiul lui,

24. Uriíl, fiiul lui, Ózia, fiiul lui, Saúl, fiiul lui.

25. Şi fiii lui Elcána: Amási, fiiul lui, Amióth, fiiul lui,

26. Elcána, fiiul lui, Súfi, fiiul lui, şi Naáth, fiiul lui,

27. Eliav, fiiul lui, Eremeíl, fiiul lui, Elcána, fiiul lui, Samuíl, fiiul lui.

28. Şi fiii lui Samuíl: cel dentîiu al lui născut, Ioíl, şi al doilea al lui, Aviá.

29. Fiii lui Merári: Moóli, fiiul lui, Lovéni, fiiul lui, Seméi, fiiul lui, Ózia, fiiul lui,

30. Sámaa, fiiul lui, Anánis, fiiul lui, Aseá, fiiul lui.

31. Şi aceştia-s pre carii au pus David pre mîna celor ce cîntă în casa Domnului, întru aşăzarea sicriiului de cînd s-au aşăzat.

32. Şi era slujind înainte, în preajma cortului casii mărturiei, cu cîntare, pînă a zidi Solomón casa Domnului în Ierusalím, şi au stătut după judecata lor la slujbele lor.

33. Şi aceştia-s ceia ce stau şi fiii lor: dentru fiii lui Caáth: Amán, cîntăreţul, fiiul lui Ioíl, al fiiului lui Samoíl,

34. Al fiiului lui Elcána, al fiiului lui Ieremeil, al fiiului lui Eliáv, al fiiului lui Naáth,

35. Al fiiului lui Súfi, al fiiului lui Elcána, al fiiului lui Amióth, al fiiului lui Amási,

36. Al fiiului lui Elcána, al fiiului lui Ioíl, al fiiului lui Azariaei, al fiiului lui Safaníei,

37. Al fiiului lui Maáth, al fiiului lui Aser, al fiiului lui Aviasáth, al fiiului lui Elcána, al fiiului lui Asir, al fiiului lui Córe, al fiiului lui Aminadáv,

38. Al fiiului lui Isaár, al fiiului lui Caáth, al fiiului lui Lévi, al fiiului lui Israíl.

39. Şi fratele lui, Asaáf, cela ce sta den direapta lui. Asáf, fiiul Varahiei, al fiiului lui Samaa,

40. Al fiiului lui Mihail, al fiiului lui Masíl, al fiiului lui Melhiei,

41. Al fiiului lui Ithaníei, al fiiului lui Zára, al fiiului lui Adaíl,

42. Al fiiului lui Ithám, al fiiului lui Zémma, al fiiului lui Seméi,

43. Al fiiului lui Iaath, al fiiului lui Ghedsón, al fiului lui Lévi.

44. Şi fiii lui Merári, fraţii lor de na stînga: Etham, feciorul lui Húsi, al feciorului Avdíei, al feciorului lui Mahói,

45. Al feciorului Saviei, al feciorului Amasiei, al feciorului lui[5] Helisíei,

46. Al feciorului Amasíei, al feciorului lui Vánni, al feciorului lui Samír,

47. Al feciorului lui Moóli, al feciorului lui Músi, al feciorului lui Merári, al feciorului lui Lévi.

48. Şi fraţii lor, după casele moşiilor lor, daţi leviţii, la toată slujba posluşeniei cortului casii Domnului.

49. Şi Aarón şi fiii lui, tămîind preste jîrtăvnicul arderilor de tot şi preste jîrtăvnicul tămîierii, la tot lucrul sfînt al sfintelor, şi a să ruga pentru Israíl, după toate cîte au poruncit Móisi, robul lui Dumnezău.

50. Şi aceştia-s fiii lui Aarón: Elia- / zár, fiiul lui,

Ms. 45, p. 342

fiiul lui.
22. Fiii Caath: ⌊Isaar, fiiul lui⌋, Aminadav, fiiul lui, Coré, fiiul lui, Asir, fiiul lui,

23. Elcaná, fiiul lui, Ivisaf, fiiul lui, Asir, fiiul lui, Caath, fiiul lui,
24. Oriil, fiiul lui, Ozías, fiiul lui, Saul, fiiul lui.

25. Şi ficiorul Elcaná: Amasi, fiiul lui, Amioth, fiiul lui,
26. Elcaná, fiiul lui, Sufí, fiiul lui, şi Naath, fiiul lui[84],
27. Eliav, fiiul lui, Ieremeil, fiiul lui, Elcaná, fiiul lui, [26] Samuil, fiiul lui.
28. Şi fiii lui Samuil: cel dentîi născut al lui, Ioil, şi al doilea al lui, Aviá.
29. Fiii Merarí: Moolí, ⌊fiiul lui⌋, Lovenní, fiiul lui, Semeí, fiiul lui, Ozía, fiiul lui,

30. Samaá, fiiul lui, Ananí, fiiul lui, Aseá, fiiul lui.

31. Şi aceştia-s pre carii au pus David preste mîna celor ce cîntă în casa Domnului, întru aşezarea săcriiului, de unde s-au aşezat.
32. Şi era slujind înainte ⌊în preajma⌋ cortului casei mărturiei, cu cîntare, pînă a zidi Solomon casa Domnului în Ierusalim, şi au stătut după judecata lor la slujbele lor.
33. *[342/2]* Şi aceştia-s ceia ce stau şi fiii lor: dentru fiii Caath: Aman, cîntăreţul, fiiul Ioil, fiiul lui Samuil,

34. Fiiul lui Elcaná, fiiul lui Ieremil, fiiul lui Eliav, fiiul lui Naath,

35. Fiiul lui Sufí, fiiul lui Elcaná, fiiul lui Amioth, fiiul lui Amasí,

36. Fiiul lui Elcaná, fiiul lui Ioil, fiiul lui Azaría, fiiul lui Safanía,
37. Fiiului Maath, fiiul lui Asser, fiiul lui Aviasaf, ⌊fiiul lui Elcaná, fiiul lui Asir⌋, fiiul lui Coré, ⌊fiiul lui Aminadav⌋,

38. Fiiul lui Isaar, fiiul lui Caath, fiiul lui Leví, fiiul lui Israil.

39. Şi fratele lui, Asaf, cel ce sta den dreapta lui. Asaf, fiiul Varahía, fiiul lui Samaá,

40. Fiiul lui Mihail, fiiul lui Masil, fiiul lui Melhía,

41. Fiiul lui Ithanía, fiiul lui Zará, fiiul lui Adail,

42. Fiiul lui[85] Itham, fiiul lui Zemmá, fiiul lui Semeí,

43. Fiiul lui Iaath, fiiul lui Ghedson, fiiul lui Leví.

44. Şi fiii Merarí, fraţii lor, spre de na stînga: Etham, ficiorul Husí, fiiul lui Avdiá, fiiul lui Mahoh,

45. Fiiul lui Saviá, fiiul lui Amasia, fiiul lui Helchía,

46. Fiiul lui Amasía, fiiul lui Vaní, fiiul lui Sammir,

47. Fiiul lui Moolí, fiiul lui Musí, fiiul lui Merarí, fiiul lui Leví.

48. Şi fraţii lor, ⌊după casele moşiilor lor⌋, dînd leviţii la toată slujba ⌊posluşeniei⌋ cortului casei Domnului[86].
49. Şi Aaron şi fiii lui, tămîind preste jirtăvnicul a arderilor de tot şi preste jirtăvnicul tămîierii, la tot lucrul sfînt a sfintelor, şi a să ruga pentru Israil, după toate cîte au porîncit Moisi, robul lui Dumnedzău.

50. Şi aceştia-s fiii lui Aaron: Eliázar, ficiorul lui,

Ms. 4389, p. 378-379

şi Ethren, feciorul lui.
22. Iar feciorii lui Caath: Isaar, feciorul lui, şi fiiu-său, Aminadav, Correi, fiiu-său, şi Assir, feciorul lui,

23. Elcána, fiiu-său, şi Avisaf, feciorul lui, şi fiiu-său, Asir, [24[73]] Caath, fiiu-său,
24. Şi Uriil, feciorul lui, Óziia, fiiu-său, şi Saul, feciorul lui.
25. Iar feciorii Elcánei: Amasíia, şi Amioth, fiiu-său,
26. Elcána, feciorul lui, şi Sufei, fiiu-său, şi Naath, feciorul lui,
27. Eliav, feciorul lui, şi Ieremeil, fiiu-său, şi feciorul lui, Elcána, [28] şi Samoil, feciorul Elcánei.
28. Iar feciorul lui Samoil: cel dentîi născut, Iovil, iar cel al doilea născut, Aviia.
29. Iar feciorii lui Merári: Mooli, şi fiiu-său, Lovni, şi Semei, feciorul lui, şi Ozia, fiiu-său,

30[74]. Sammáia, fiiu-său, şi Annániia, feciorul lui, şi fiiu-său, Asaiia.
31. Aceştia sînt ceia ce i-au pus David cîntăreţi casei Domnului, unde pusêse chiotul.

32. Şi slujiia de cînta înaintea[75] casei cortului mărturiei, pînă cînd au zidit Solomon casă Domnului în Ierusalim şi sta după rînduiala lor întru slujba lor.

33. Iar aceştia sînt ceia ce sta înainte cu feciorii lor, den fecio- *[379/1]* rii lui Caath: Eman, cîntăreţul, feciorul[76] lui Iovil, feciorul lui Somoil,
34. Feciorul Elcánei, feciorul lui Ieremeil, feciorul Eligávei, feciorul lui Naath,

35. Feciorul Súfei, feciorul Elcánei, feciorul lui Amioth, feciorul Amasiei,

36. Feciorul lui Ioil, feciorul Azáriei, feciorul Safanieí,
37. Feciorul lui Maath, feciorul lui Assir, feciorul lui Avisaf, feciorul lui Corei, [38] feciorul lui Aminadav,

38. Feciorul lui Isaar, feciorul lui Caath, feciorul lui Levi, feciorul lui Israil.

39. Şi frate-său, Asaf, care sta de-a direapta lui. Şi Asaf au fost fecior Varahiei, feciorul lui Samáe,

41[77] [40]. Feciorul Thánei, feciorul lui Zaré, feciorul lui Adail,
42 [41]. Feciorul lui Iatham, feciorul Zemmínei, feciorul lui Semei,

43 [42]. Feciorul lui Iath, feciorul lui Nethson, feciorul Levíei.
44 [43]. Iar fraţii lor, feciorii lui Merári, sta de-a stînga. [44][78]. Şi Etham, feciorul lui Húsie, feciorul Avdiei, feciorul lui Maloh,
45. Feciorul Saviei, feciorul lui Amasai, feciorul Elchiei,
46. Feciorul lui Amesai, feciorul Vaniei, feciorul lui Semir,
47. Feciorul lui Mool, feciorul Musiei, feciorul lui Merári, feciorul lui Lévi.

48. Iar fraţii lor era leviţi, după neamul casei lor, de slujiia întru toată slujba cortului casei Domnului.

49. Iar Aáron şi feciorii lui cădiia desupra altariului arderile cêle de tot şi dăsupra altariului tămîiei, întru tot locul Sfintei Sfinţilor şi să se roage pentru Israil după toate cîte au porîncit Moisí, robul lui Dumnezeu.

50. Iar feciorii lui Aáron sînt[79] aceştia: Eliazar, fecior

Versiunea modernă

fiul lui.
22. Fii ai lui Caath: ⌊Isaar fiul lui⌋, Aminadab fiul lui, Core fiul lui, Aser fiul lui,

23. Elcana fiul lui, Abisaf fiul lui, Aser fiul lui, Caath fiul lui,
24. Uriel fiul lui, Ozias fiul lui, Saul fiul lui.

25. Şi fiul lui Elcana, Amasi fiul lui, Amioth fiul lui,
26. Elcana fiul lui, Sufi fiul lui, şi Naath fiul lui,

27. Eliab fiul lui, Ieremeel fiul lui, Elcana fiul lui, Samuel fiul lui.
28. Şi fii ai lui Samuel: întîiul său născut, Ioel, şi al doilea [fiu] al lui, Abia.
29. Fii ai lui Merari: Mooli ⌊fiul lui⌋, Lobenni fiul lui, Semeei fiul lui, Ozias fiul lui,

30. Sammaa fiul lui, Anani fiul lui, Asea fiul lui.

31. Şi pe aceştia i-a pus David peste mîinile celor ce cîntă în casa Domnului, în locul de odihnă al chivotului — unde îşi aflase odihna.
32. Şi au slujit înainte, cu cîntare, ⌊în faţa⌋ cortului casei mărturiei, pînă cînd a zidit Solomon casa Domnului în Ierusalim. Şi au stat la slujirile lor potrivit hotărîrii [în privinţa] lor .
33. Şi aceştia [sînt] cei care au stat [acolo], şi fiii lor. Dintre fiii lui Caath: Aman, cîntăreţul, fiu al lui Ioel, fiul lui Samuel,
34. Fiul lui Elcana, fiul lui Ieremeel, fiul lui Eliab, fiul lui Naath,

35. Fiul lui Sufi, fiul lui Elcana, fiul lui Amioth, fiul lui Amasi,

36. Fiul lui Elcana, fiul lui Ioel, fiul lui Azaria, fiul lui Safania,
37. Fiul lui Maath, fiul lui Asser, fiul lui Abiasaf, ⌊fiul lui Elcana, fiul lui Aser⌋, fiul lui Core, ⌊fiul lui Aminadab⌋,

38. Fiul lui Isaar, fiul lui Caath, fiul lui Levi, fiul lui Israel.

39. Şi fratele lui [Aman], Asaf, cel care stătea în dreapta lui [Aman]. Asaf, fiu al lui Barahia, fiul lui Samaa,

40. Fiul lui Mihael, fiul lui Masel, fiul lui Melhia,

41. Fiul lui Ethania, fiul lui Zara, fiul lui Adael,

42. Fiul lui Etham, fiul lui Zemma, fiul lui Semeei,

43. Fiul lui Iaath, fiul lui Gedson, fiul lui Levi.

44. Şi fii ai lui Merari, fraţii lor, în stînga: Aitham, fiu al lui Husi, fiul lui Abdia, fiul lui Mahoh,

45. Fiul lui Sabia, fiul lui Amasia, fiul lui Helkia,

46. Fiul lui Amasia, fiul lui Bani, fiul lui Sammer,

47. Fiul lui Mooli, fiul lui Musi, fiul lui Merari, fiul lui Levi.

48. Şi fraţii lor, ⌊după casele familiilor lor⌋, leviţii dăruiţi pentru toate slujbele ⌊slujirii⌋ cortului casei lui Dumnezeu.
49. Şi Aaron şi fiii lui — tămîind peste altarul arderilor de tot şi peste altarul tămîierii, la toată lucrarea sfîntă a celor sfinte şi la [jertfele de] împăcare pentru Israel, după toate cîte le-a poruncit Moise, robul lui Dumnezeu.
50. Şi aceştia [sînt] fiii lui Aaron: Eleazar, fiul lui,

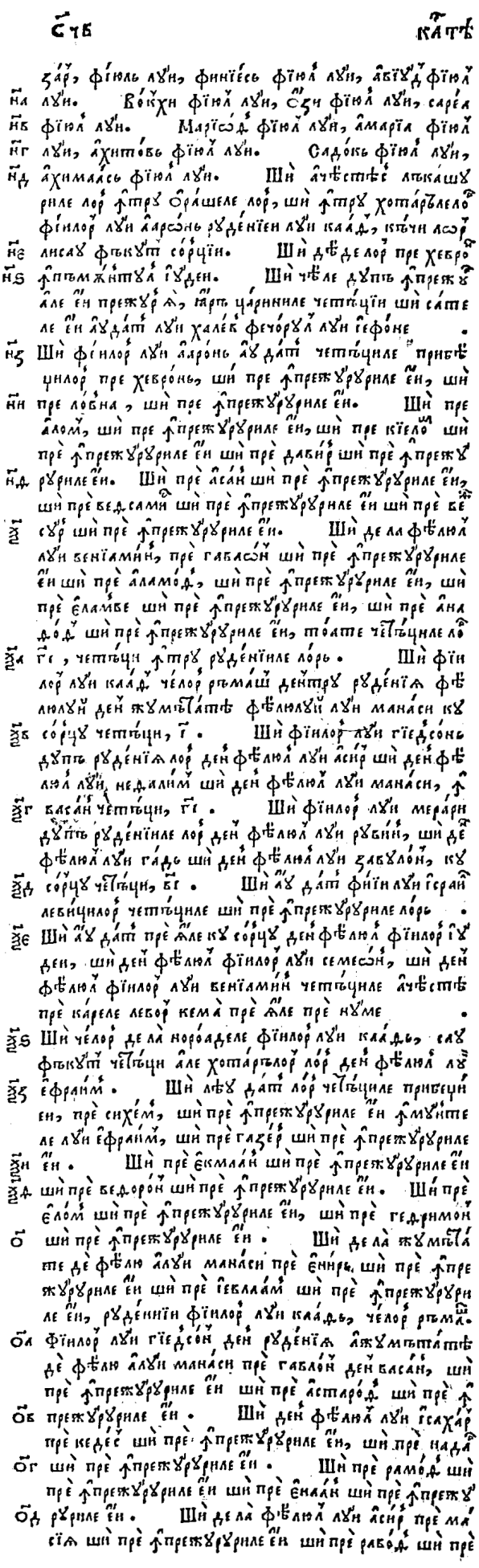

Biblia 1688, p. 292, col. 1

Finiés, fiiul lui, Aviúd, fiiul lui,

51. Vókhi, fiiul lui, Ózi, fiiul lui, Saréa, fiiul lui,

52. Marióth, fiiul lui, Amaria, fiiul lui, Ahitóv, fiiul lui,

53. Sadóc, fiiul lui, Ahimaás, fiiul lui.

54. Şi acêstea-s lăcaşurile lor, întru oraşele lor şi întru hotarăle lor, fiilor lui Aarón, rudeniei lui Caáth, căci lor li s-au făcut sorţii.

55. Şi dêde lor pre Hevron, în pământul Iúdei,

56. Şi cêle după împrejur ale ei prejur ea; iară ţarinile cetăţii şi satele ei au dat lui Halév, feciorul lui Iefóne.

57. Şi fiilor lui Aarón au dat cetăţile pribêgilor: pre Hevrón şi pre împrejururile ei, şi pre Lóvna şi pre împrejururile ei,

58. Şi pre Alom şi pre împrejururile ei, şi pre Chielom şi pre împrejururile ei, şi pre Davír şi pre împrejururile ei,

59. Şi pre Asán şi pre împrejururile ei, şi pre Vethsamis şi pre împrejururile ei, şi pre Vethsúr şi pre împrejururile ei.

60. Şi de la fêliul lui Veniamín: pre Gavaón şi pre împrejururile ei, şi pre Alamóth şi pre împrejururile ei, şi pre Elamve şi pre împrejururile ei, şi pre Anathóth şi pre împrejururile ei. Toate cetăţile lor, 13 cetăţi, întru rudeniile lor.

61. Şi fiilor lui Caáth, celor rămaşi: dentru rudeniia fêliului, den jumătatea fêliului lui Manási, cu sorţu, cetăţi 10.

62. Şi fiilor lui Ghiedsón, după rudenia lor: den fêliul lui Asír, şi den fêliul lui Nethalím, şi den fêliul lui Manási, în Vasán, cetăţi 13.

63. Şi fiilor lui Merári, după rudeniile lor: den fêliul lui Ruvín, şi den fêliul lui Gád, şi den fêliul lui Zavulón, cu sorţu, cetăţi 12.

64. Şi au dat fiii lui Israíl leviţilor cetăţile şi pre împrejururile lor.

65. Şi au dat pre iale cu sorţu, den fêliul fiilor Iúdei, şi den fêliul fiilor lui Semeón, şi den fêliul fiilor lui Veniamín, cetăţile acêstea pre carele le vor chema pre iale pre nume.

66. Şi celor de la noroadele fiilor lui Caáth s-au făcut cetăţi ale hotarălor lor den fêliul lui Efraím.

67. Şi le-au dat lor cetăţile pribegiei: pre Sihém şi pre împrejururile ei, în muntele lui Efraím, şi pre Gazér şi pre împrejururile ei,

68. Şi pre Ecmaán şi pre împrejururile ei, şi pre Vethorón şi pre împrejururile ei,

69. Şi pre Elóm şi pre împrejururile ei, şi pre Ghethrimon şi pre împrejururile ei.

70. Şi de la jumătate de fêliu a lui Manási: pre Enír şi pre împrejururile ei, şi pre Ievlaám şi pre împrejururile ei, rudeniii fiilor lui Caáth, celor rămaşi.

71. Fiilor lui Ghiedsón, den rudeniia a jumătatea de fêliu a lui Manási: pre Gavlón, den Vasán, şi pre împrejururile ei, şi pre Astaróth şi pre împrejururile ei.

72. Şi den fêliul lui Isahár: pre Chedés şi pre împrejururile ei, şi pre Nadar şi pre împrejururile ei,

73. Şi pre Ramóth şi pre împrejururile ei, şi pre Enaán şi pre împrejururile ei.

74. Şi de la fêliul lui Asír: pre Másiia şi pre împrejururile ei, şi pre Ravóth şi pre / împrejururile ei,

Ms. 45, p. 342-343

Finees, ficiorul lui, Aviud, ficiorul lui,
51. Vokhí, ficiorul lui, Ozí, ficiorul lui, Saréa, ficiorul lui,
52. Marioth, ficiorul lui, Amaría, ficiorul lui, Ahitov, ficiorul lui,
53. Sadoc, ficiorul lui, Ahimaas, ficiorul lui.
54. Şi acêstea-s lăcaşurile lor întru oraşele lor ⌊şi⌋ întru hotarăle lor, fiilor Aaron, rudeniei lui Caath, căci lor li s-au făcut sorţii.

55. Şi dêde lor pre Hevron, în pământul Iúdei,
56. Şi prenprejururile ei prejur ea; iară[87] ţarinile cetăţii şi satele ei au dat lui Halev, fiiul lui Iefone[88].

57. Şi fiilor Aaron au dat cetăţile pribêgilor: pre Hevron ⌊şi prenprejururile ei⌋, şi pre Lovná şi[89] prenprejururile lor,
58. Şi Elom şi prenprejururile[90] ei, şi pre Chelom şi prenprejururile[91] ei, şi pre Davir şi prenprejururile ei,
59. Şi pre Asan şi pren-prejururile ei, şi pre Vethsámis şi prenprejururile ei, ⌊şi pre Vethsur şi prenprejururile ei⌋.

60. Şi dentru[92] fêliul Veniamin: pre Gavaon şi prenprejururile ei, şi pre Elamoth şi prenprejururile ei, */343/1/* ⌊şi pre Elamvé şi prenprejururile ei⌋, şi pre Anathoth şi prenprejururile ei. Toate cetăţile lor, 13 cetăţi, întru rudeniile lor.

61. Şi fiilor Caath, celor rămaşi: dentru rudenia fêliului, den jumătate a fêliului Manasí, cu sorţi, cetăţi 10.
62. Şi fiilor Ghedson, după rudenia lor: dentru fêliul Assir[93], dentru fêliul Nefthalim şi dentru fêliul Manassí, întru Vasan, cetăţi 13.

63. ⌊Şi⌋ fiilor Merarí, după rudeniile lor: dentru fêliul Ruvin, şi dentru fêliul Gad, şi dentru fêliul Zavulon, cu sorţu, cetăţi 12.

64. Şi au dat fiii lui Israil leviţilor cetăţile şi prenprejururile lor.

65. Şi au dat ⌊pre iale⌋ cu sorţu, dentru fêliul fiilor Iúda şi dentru fêliul fiilor Veniamin, cetăţile acêstea, carele le vor chema pre iale pre numere.

66. Şi celor de la năroadele[94] fiilor Caath s-au făcut cetăţi a hotarălor lor den fêliul Efraim.

67. [95]Şi le-au dat lor cetăţile pribegiei: pre Sihem şi prenprejururile ei, întru muntele Efraim, şi pre Gazer şi prenprejururile ei,

68. Şi pre Iecmaan şi prenprejururile ei, şi pre Vethoron şi prenprejururile ei,

69. Şi pre Elom şi pren-giururile ei, şi pre Ghethremmon şi prenprejururile ei.

70. Şi de la jumătate de fêl a lui Manasí, şi prenprejururile ei pre Enir şi pre Ievlaam[96] şi prenpregiururile ei, rudeniei fiilor Caath, celor rămaşi.
71. Fiilor Ghedson, den rudeniei a jumătate de fêl a lui Manassí: pre Gavlon, dentru Vasan, şi prenpregiururile ei, şi pre Astharóth şi prenpregiururile ei.

72. Şi dentru fêliul lui Issáhar: pre Chedes şi prenpregiururile ei, şi pre Nadar şi prenprejururile ei,

73. Şi pre Ramóth ⌊şi prenprejururile ei⌋, şi pre Enan şi prenprejururile ei.
74. Şi de la fêliul[97] Assir: Masía şi prenprejururile ei, şi pre Ravóth şi prenprejururile ei,

Ms. 4389, p. 379

al lui, şi fiiu-său, Finees, şi Aviud, fecior al lui,
51. Bóxi, fiiu-său, şi Óziia, fiiu-său, şi fiiu-său Sareas,
52. Merioth, fiiu-său, şi fiiu-său, Araviia, şi Hitov, fiiu-său,
53. Sadoc, fiiu-său, şi Ahiamas, fiiu-său.
54. Şi acêstea sînt lăcaşurile lor pren oraşăle lor şi pren hotarăle feciorilor lui Aáron, seminţiei lui Caath — că acelora le căzuse întîi şi li se întîmplase soarta.

55. Şi dêderă lor Hevrónul, în ţara Iúdei,
56 [55]. Şi cêle[80] de prenprejurul supt cetăţilor lor. [56[81]] [82]Şi dêderă lui Halev, feciorul Efóniei, cîmpuri şi cetăţi şi curţi.
57. Iar feciorilor lui Aáron le dêderă cetăţi cătră scăparea Hevrónului şi cêle de supt cetăţile lui, şi Lovna şi împrejururile ei,
58 [57]. Şi Alómul şi cêle demprejurul cetăţii lui, [58] şi Chelómul şi cêle demprejurul cetăţii lui,
59 [58]. Şi */379/2/* Asánul şi cêle demprejurul cetăţii lui, [59] şi Vethsomósul şi cêle demprejurul lui, şi Vethsúrul şi cêle denprejurul cetăţii lui.

60. Iar de la seminţiia lui Veniamin: Gavaónul şi cêle demprejurul lui, şi Anathóthul şi cêle demprejurul lui, şi Elamviia şi cêle demprejurul ei. Toate cetăţile, 13, cu cêle denprejurul lor, după seminţiile lor.

61. Iar feciorilor lui Caath, carii rămăsêse den neamul său, le dêderă den jumătate de parte den a Manasiei, întru moştenire, 10 cetăţi.
62. Iar feciorilor lui Gherson, după rudeniia lor: den sămînţa lui Asir, şi den sămînţa lui Isahar, şi den sămînţa lui Nefthalim, şi den sămînţa Manásiei, în Vasan, 13 cetăţi.

63. Iar feciorilor lui Merári, după seminţiia lor, de la neamul lui Ruvim, şi de la neamul lui Gad, şi de la neamul lui Zavulon, le dêderă cu sorţi, 12 cetăţi.

64. Şi dêderă feciorii lui Israil cetăţi leviţilor şi cu împrejururile lor.

65[83]. Şi le dêderă cu sorţi, de la seminţiia feciorilor Iúdei şi de la seminţiia feciorilor lui Simeon şi de la seminţiia feciorilor lui Veniamin, cetăţile acêstea care le-au chiemat pre numele lor.
66. Şi ceia ce era den seminţiia feciorilor lui Caath [84]şi au fost cetăţile în hotarăle lor de la seminţiia lui Efraim.
67. Că dêderă lor cetăţi spre scăpare: Sehímul cu împrejurul lui, în muntele Efraimului, şi Gaezérul cu ocolul lui,

68. Şi Ecmaónul cu ocolul lui, şi Vetherónul cu ocolul lui,

69. Şi Ellónul cu împrejurul lui, şi Ghethremónul cu împrejurul lui.

70. Şi den jumătate de la seminţiia Manásiei: Inérul şi ocolul lui, şi Evlaámul cu ocolul lui. Acêstea-s ale celor ce au rămas seminţiei feciorilor lui Caath.

71. Iar feciorilor lui Ghersom, de la seminţiia a jumătate den rudeniia Manásiei le-au dat Gaulónul, în Vasan, şi împrejurul lui, şi Astaróthul cu împrejurul lui.

72. Şi de la seminţiia lui Isahar: Chedésul şi cu împrejurul lui, şi Nadárul cu împrejurul lui,

73[85]. Şi Ramóthul şi împrejurul lui, şi Ennánul şi împrejurul lui.
74. Şi de la seminţiia lui Asir: Masiiul cu împrejurul lui, şi Ravóthul cu împrejurul lui,

Versiunea modernă

Finees, fiul lui, Abiud, fiul lui,
51. Bokhi, fiul lui, Ozi, fiul lui, Saraias, fiul lui,

52. Marioth, fiul lui, Amaria, fiul lui, Ahitob, fiul lui,
53. Sadoc, fiul lui, Ahimaas, fiul lui.
54. Şi acestea [sînt] aşezările lor, în satele lor ⌊şi⌋ în hotarele lor — ale fiilor lui Aaron, rudenia lui Caath, căci lor le-au căzut sorţii.

55. Şi le-au dat Hebronul, în pământul lui Iuda,
56. Şi marginile dimprejurul ei. Iar cîmpurile cetăţii şi aşezările ei, le-au dat lui Haleb, fiul lui Iefonne.

57. Şi fiilor lui Aaron le-au [mai] dat cetăţi de refugiu: Hebron ⌊şi marginile sale⌋, şi Lobna şi marginile sale,

58. Şi Alom şi marginile sale, şi Helom şi marginile sale, şi Dabeir şi marginile sale,
59. Şi Asan şi marginile sale, şi Baithsames şi marginile sale, ⌊şi Bethsur şi marginile sale⌋.

60. Şi de la tribul lui Beniamin: Gabaon şi marginile sale, şi Alamoth şi marginile sale, ⌊şi Ailambai şi marginile sale⌋, şi Anathoth şi marginile sale. Toate cetăţile lor — treisprezece cetăţi, după rudeniile lor.

61. Şi fiilor lui Caath, cei rămaşi din rudeniile tribului, [le-au dat,] de la jumătate din tribul lui Manasse, la sorţi, zece cetăţi.
62. Şi fiilor lui Gedson, după rudeniile lor, [le-au dat,] de la tribul lui Aser şi de la tribul lui Nefthaleim şi de la tribul lui Manasse, în Bassan, treisprezece cetăţi.

63. ⌊Şi⌋ fiilor lui Merari, după rudeniile lor, [le-au dat] de la tribul lui Ruben şi de la tribul lui Gad şi de la tribul lui Zabulon, la sorţi, douăsprezece cetăţi.

64. Şi fiii lui Israel au dat leviţilor cetăţile şi marginile lor.

65. Şi le-au dat [pe ele] la sorţi, de la tribul fiilor lui Iuda şi de la tribul fiilor lui Simeon şi de la tribul fiilor lui Beniamin — aceste cetăţi pe care le vor numi după numele [fiecăreia].
66. Şi au fost ale popoarelor fiilor lui Caath, în hotarele lor, [o seamă de] cetăţi de la tribul lui Efraim:
67. Le-au dat cetăţile de refugiu: Syhem şi marginile ei, în muntele lui Efraim, şi Gazer şi marginile ei,

68. Şi Iecmaan şi marginile ei, şi Baithoron şi marginile ei,

69. Şi Elom şi marginile ei, şi Gethremmon şi marginile ei.

70. Şi de la jumătate din tribul lui Manasse: Ener şi marginile ei, şi Ieblaam şi marginile ei — [acestea,] pentru cei rămaşi dintre rudeniile fiilor lui Caath.

71. Fiilor lui Gedson: de la rudeniile din jumătate din tribul lui Manasse, [le-au dat] Gaulon, din Basan, şi marginile ei, şi Astaroth şi marginile ei.

72. Şi de la tribul lui Issahar: Kedes şi marginile ei, şi Nadar şi marginile ei,

73. Şi Ramoth ⌊şi marginile ei⌋, şi Ainan şi marginile ei.
74. Şi de la tribul lui Aser: Masia şi marginile ei, şi Raboth şi marginile ei,

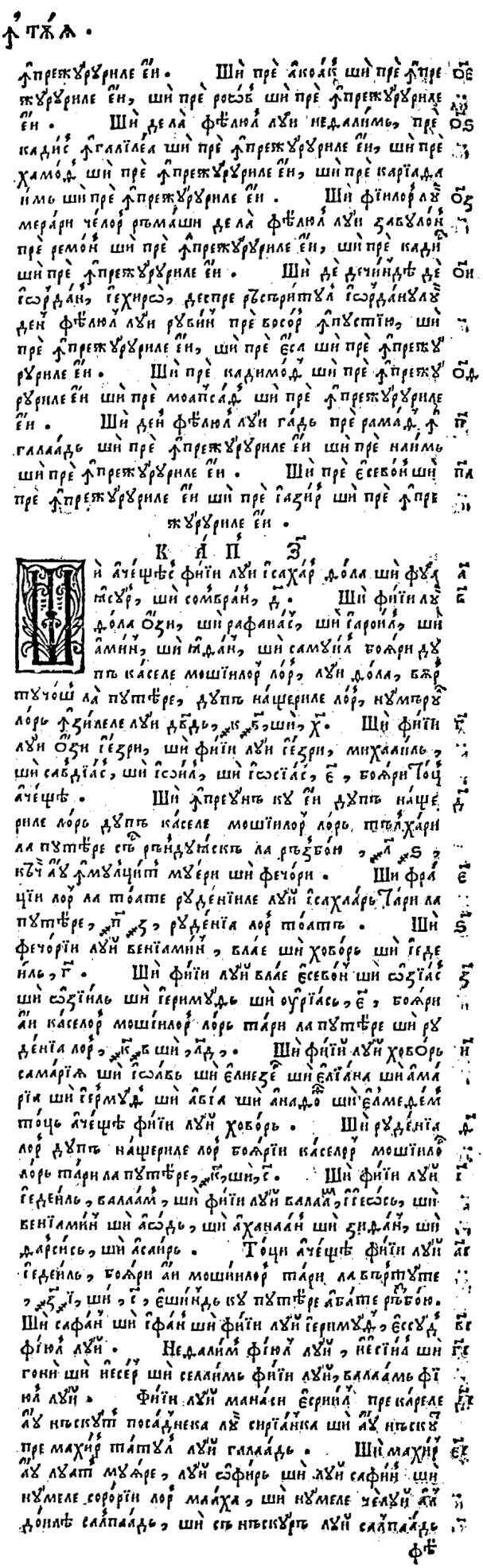

Biblia 1688, p. 292, col. 2

75. Şi pre Acoác şi pre împrejururile ei, şi pre Roóv şi pre împrejururile ei.

76. Şi de la fêliul lui Nethalím: pre Cadís, în Galiléa, şi pre împrejururile ei, şi pre Hamóth şi pre împrejururile ei, şi pre Cariathaím şi pre împrejururile ei.

77. Şi fiilor lui Merári, celor rămaşi, de la fêliul lui Zavulón: pre Remón şi pre împrejururile ei, şi pre Cadis şi pre împrejururile ei.

78. Şi de decindea de Iordán, Ierihó[6], despre răsăritul Iordánului, den fêliul lui Ruvín: pre Vosór în pustiiu şi pre împrejururile ei, şi pe Ésa şi pre împrejururile ei,

79. Şi pre Cadimóth şi pre împrejururile ei, şi pre Moapsáth şi pre împrejururile ei.

80. Şi den fêliul lui Gád: pre Ramáth, în Galaád, şi pre împrejururile ei, şi pre Naím şi pre împrejururile ei,

81. Şi pre Esevón şi pre împrejururile ei, şi pre Iazír şi pre împrejururile ei.

Cap 7

1. Şi aceştia-s fiii lui Isahár: Thóla şi Fúa, Iasúr şi Somvrán, 4.

2. Şi fiii lui Thóla: Ózi, şi Rafaiás, şi Iaroíl, şi Amín, şi Iathán, şi Samuíl, boiêri după casele moşiilor lor, lui Thóla, vîrtucioşi la putêre, după naşterile lor, numărul lor în zilele lui David, 22000 şi 600.

3. Şi fiii lui Ózi: Iézri. Şi fiii lui Iézri: Mihaaíl, şi Savdiás, şi Ioíl, şi Iosiás, 5, boiêri toţi aceştia.

4. Şi împreună cu ei, după naşterile lor, după casele moşiilor lor, tîlhari la putêre, să să rînduiască la războiu, 36000, căci au înmulţit muieri şi feciori.

5. Şi fraţii lor la toate rudeniile lui Isahaár, tari la putêre, 87000, rudenia lor toată.

6. Şi feciorii lui Veniamín: Vláe, şi Hovór, şi Iedeíl, 3.

7. Şi fiii lui Vláe: Esevón, şi Oziás, şi Oziíl, şi Ierimúth, şi Uriás, 5, boiêri ai caselor moşiilor lor, tari la putêre; şi rudenia lor 22000 şi 34.

8. Şi fiii lui Hovór: Samáriia, şi Ioáv, şi Eliezer, şi Eliána, şi Amária, şi Iermúth, şi Avía, şi Anathoth, şi Elmethém; toţi aceştia, fiii lui Hovór.

9. Şi rudenia lor, după naşterile lor, boiêrii caselor moşiilor lor, tari la putêre, 20000 şi 200.

10. Şi fiii lui Iedeíl: Valaám. Şi fiii lui Valaam: Iieós, şi Veniamín, şi Aód, şi Ahanaán, şi Zithán, şi Tarsís, şi Asaír.

11. Toţi aceştia — fiii lui Iedeíl, boiêri ai moşiilor, tari la vîrtute, 17000 şi 200, ieşind cu putêre a bate războiu.

12. Şi Safán, şi Ifán, şi fiii lui Ierimúth: Essúd, fiiul lui,

13. Nethalím, fiiul lui, Iesiíl şi Goní şi Iesér şi Selaím, fiii lui, Valaám, fiiul lui.

14. Fiii lui Manási: Esriíl, pre carele au născut posadneca lui, sirianca, şi au născut pre Mahír, tatul lui Galaád.

15. Şi Mahír au luat muiêre lui Ofír şi lui Safín, şi numele sororii lor, Maáha, şi numele celui al doilea, Salpaád. Şi să născură lui Salpaád // fête.

Ms. 45, p. 343

75. Şi pre Acoac şi prenprejururile ei, şi pre Roov şi prenpregiururile ei.

76. Şi de la fêliul lui Nefthalim: pre Cádis, întru Galiléa, şi prenprejururile ei, şi pre Hamoth şi prenprejururile ei, şi pre Cariathaim şi prenprejururile ei.
77. ⌊Şi⌋ fiilor Merarí, celor rămaşi, de la fêliul Zavulon: pre Remmon şi prenprejururile ei, şi pre Cádis şi prenprejururile ei.

78. Şi dentru decinde de Iordan, Ierihó, despre[98] răsăritul a Iordánului, dentru fêliul Ruvin: pre Vosor *[343/2]* şi prenprejururile ei, întru pustiiu, şi pre Essá[99] şi prenprejururile ei,

79. Şi pre Cadimoth şi prenprejururile ei, şi pre Moapsath şi prenprejururile ei.

80. Şi dentru fêliul Gad: pre Ramáth, ⌊în⌋ Galaad, şi prenprejururile ei, şi pre Naim şi prenpregiururile ei,

81. Şi pre Esevon şi prenpregiururile ei, şi pre Iazir şi prenpregiururile ei.

Cap 7

1. Şi[100] aceştia-s fiii lui Issáhar: Tholá şi Fúa, Iasuv şi Somvran, 4.

2. Şi fiii Tholá: Ozí, ⌊şi⌋ Rafeas, şi Iaruil, şi Amin, şi Iafthan, şi Samuil, boiêri după casele moşiilor lor, lui Tholá, vîrtucioşi la putêre, după naşterile lor, numărul lor întru dzilele lui David, 22000 şi 600.

3. Şi fiii Ozí: Iezrí. Şi fiii Iezrí: Mihail, şi Avdías, şi Ioil, şi Iosias, 5, boiêri toţi aceştia.

4. Şi împreună cu ei, după naşterile lor, după casele moşiilor lor, tîlhari la putêre, să rînduiască la războ 36000, căci au înmulţit muieri şi ficiori.

5. Şi fraţii lor la toată rudenia lui Isáhar, tari la putêre, 87000, rudenia lor toată.

6. [101]Şi ficiorii lui Veniamin: Vlaé[102], şi Hovor, şi Iediil, 3.
7. Şi fiii Vlaé: Essevon, şi Ozías, şi Oziil, şi Ierimuth, şi Urias, 5, boiêri caselor moşiilor lor, tari la putêre; şi rudenia lor, 22000 şi 34.

8. Şi fiii Hovor: Samaría, şi Ioav, şi Eliézer, şi Elianá, şi Amaría, şi Ierimuth, şi Aviá, şi Anathoth, şi Elmethem; toţi aceştia, fiii lui Hovor.

9. Şi rudenia lor, după naşterile lor, boiêri caselor moşiilor lor, tari la putêre, 20000 şi 200.

10. Şi fiii Iedeil: Valaam. Şi fiii Valaam: Ieos, şi Veniamin, şi Aód, şi Ahanaan, şi Zithan, şi Tharsis, şi Asair.
11. Toţi aceştia — fiii lui Iediil, boiêri a moşiilor, tari la vîrtute, 17000 şi 200, ieşind cu putêre a bate războ.
12. Şi Safan, şi Ifan, ⌊şi⌋ fiii lui Ierimuth: Essud, fiiul lui,
13. Nefthalim, fiiul lui, Iessiil şi Goiní şi Iesser şi Selaim, fiii lui, Valaam, ⌊fiiul lui⌋.

14. Fiii lui Manassí: Esriil, pre carele au născut posadnica lui, siriianca, şi au născut pre Mahir, tatăl lui Galaad.
15. Şi Mahir au luat muiêre lui Ofir şi lui Safin, şi numele surorii lor, Maahá, şi numele al doilea, Salpaad. Şi-i[103] născură lui Salpaad fête.

Ms. 4389, p. 379-380

75. Acoácul şi împrejurul lui, şi Roóvul cu împrejurul lui.

76. Iar de la seminţiia lui Nefthalim: Caddísul, în Galiléia, şi *[380/1]* cu împrejurul lui, Hamóthul şi cu împrejurul lui, Canathémul şi cu împrejurul lui.

77. Iar feciorilor lui Merári, celor ce rămăsêse, le dêderă de la seminţiia lui Zavulon: Remmónul şi împrejurele lui, şi Cadisul şi împrejurul lui.

78. Şi preste Iordan, Ierihónul împotriva răsăritului Iordánului, de la seminţiia lui Ruvim, şi Vosórul în pustie cu împrejurul lui, şi Essa cu împrejurul lui,

79. Şi Cadimóthul şi împrejurul lui, şi Mopsáthul cu împrejurul lui.

80. Iar de la seminţiia lui Gad: Ramóthul, în Galaad, şi împrejurul lui, şi Naímul cu împrejurul lui,

81. Şi Esevónul cu împrejurul lui, şi Iazérul cu împrejurul lui.

Cap 7

1. [86]Iară feciorii lui Isahar sînt aceştia: Thóla, şi Fúa, şi Iasuv, şi Simeron — aceşti patru.

2[87]. Iar feciorii Thólei: Ózie, şi Rafeas, şi Naruil, şi Ammin, şi Aftham, şi Samuil. Aceştia au fost domni, după casele seminţiilor lor. Şi den seminţiia Thólei au fost număraţi în zilele lui David, bărbaţi vîrtoşi, 22600.
3. Iar feciorii Óziei şi ai Izráii, den care se-au născut Mihail, şi Avlaias, şi Ioil, şi Iósia, şi Ézra — cinci, toţi domni.
4. Şi cu dînşii, după neamul lor şi după neamul moşiei lor, încinşi şi tari la războiu, 36000. Şi mulţi avea muieri şi feciori.

5. Şi fraţii lor, după neamul seminţiei lui Isahar, oameni tari de războiu — numărul lor, 87000.

6[88]. Iar feciorii lui [89]Veniamin: Evlai, şi Hovor, şi Ediil, trei.
7. Iar feciorii lui Evlai: Esevon, şi Ozíia, şi Oziil, şi Erimoth, şi Uráia — cinci domni ai casii neamului lor. Iar numărul celor mai vîrtoşi ai lor, spre războiu, 22034.
8. Iar feciorii lui Hovor: Samariias, şi Ioav, şi Eliazer, şi Eliána, şi Amaríia, şi Erimoth, şi Aviia, şi Anathoth, şi Elmethem; aceştia toţi — feciori lui Hovor.

9. Şi numărul lor, după neamul lor, domnii neamurilor moşiei lor, oameni tari de războiu, 20200.

10. Iar feciorii lui Ediil: Valaam, şi Edios, şi Veniamin, şi Ioath, şi Ahanan, şi Iothan, şi Tharsis, şi Asair.
11[90]. Aceştia toţi — feciori lui Ediil, domni seminţiilor lor, oameni vîrtoşi, 17200, carii ieşiia la războiu.
12. Iar Safan şi Afan, feciorii lui Ierimuth, Esud *[380/2]*, feciorul lui.
13. Iar feciorii lui Nefthalim: Eseil, şi Goíni, şi Ieser, şi Selaim — feciorii Válei.

14. Iar feciorii Manásiei: Ezreil, pre care i-l născuse posadnica lui, Síra, şi născu pre Amahir, tatăl Galaádului.
15. Iar Mahir au luat muieri pre Afíra şi pre Afina şi avea o sor de o chiema Maáha, iar pre cêialaltă, a doaoa, o chiema Saltháda. Şi Salthada făcu fête.

Versiunea modernă

75. Şi Acoac şi marginile ei, şi Roob şi marginile ei.

76. Şi de la tribul lui Nefthaleim: Cades, în Galileea, şi marginile ei, şi Hamoth şi marginile ei, şi Cariathaim şi marginile ei.

77. ⌊Şi⌋ fiilor lui Merari, celor rămaşi: de la tribul lui Zabulon, Remmon şi marginile ei, şi Cades şi marginile ei.

78. Şi peste Iordan [lîngă] Ieriho, spre răsăriturile Iordanului: de la tribul lui Ruben, Bosor, în deşert, şi marginile ei, şi Essa şi marginile ei,

79. Şi Cademoth şi marginile ei, şi Moapsath şi marginile ei.

80. Şi de la tribul lui Gad: Ramath, ⌊în⌋ Galaad, şi marginile ei, şi Naim şi marginile ei,

81. Şi Essebon şi marginile ei, şi Iazer şi marginile ei.

Capitolul al 7-lea

1. Şi aceştia [sînt] fii ai lui Issahar: Thola şi Fua, Iasub şi Sombran, patru.

2. Şi fii ai lui Thola: Ozi, ⌊şi⌋ Rafaias, şi Iaruel, şi Amin, şi Iafthan, şi Samuel, căpeteniile caselor familiilor lor. [Fiii] lui Thola, tari în putere, după naşterile lor — numărul lor în zilele lui David, douăzeci şi două de mii şase sute.
3. Şi fii ai lui Ozi: Iezri. Şi fiii lui Iezri: Mihael, şi Abdias, şi Ioel, şi Iosias — cinci, toţi aceştia căpetenii [ale familiilor lor].
4. Şi împreună cu ei, după naşterile lor, după casele familiilor lor, pîlcurile puterii, [gata] să se rînduiască la război — treizeci şi şase de mii, pentru că [li se] înmulţiseră soţiile şi fiii.

5. Şi fraţii lor, după toate rudeniile lui Issahar, puternici în putere — optzeci şi şapte de mii, spiţa lor în întregime.
6. Iar fii ai lui Beniamin: Blae, şi Hobor, şi Iedeel — trei.
7. Şi fii ai lui Blae: Essebon, şi Ozias, şi Oziel, şi Ierimuth, şi Urias — cinci, căpetenii ale caselor familiilor lor, tari în putere, şi spiţa lor — douăzeci şi două de mii treizeci şi patru.
8. Şi fii ai lui Hobor: Samaria, şi Ioab, şi Eliezer, şi Eliana, şi Amaria, şi Iermuth, şi Abia, şi Anathoth, şi Elmethem. Toţi aceştia, fii ai lui Hobor.

9. Şi spiţa lor, după naşterile lor, căpetenii ale caselor familiilor lor, puternici în tărie — douăzeci de mii două sute.
10. Şi fii ai lui Iedeel: Balaam. Şi fii ai lui Balaam: Ieeos, şi Beniamin, şi Aod, şi Ahanaan, şi Zethan, şi Tharseis, şi Assaer.
11. Toţi aceştia — fiii lui Iediel, căpetenii ale familiilor, puternici în tărie, şaptesprezece mii două sute, care ieşeau cu puterea [lui Israel] să poarte război.
12. Şi Safan, şi Efan, ⌊şi⌋ fii ai lui Ierimuth: Essud, fiul lui,
13. Nefthaleim, fiul lui, Iessiel şi Guni şi Iesser şi Selaeim, fii ai lui, Balaam ⌊fiul lui⌋.

14. Fii ai lui Manasse: Esriel, pe care l-a născut concubina lui, siriana. Şi a născut pe Maheir, tatăl lui Galaad.
15. Şi Maheir a luat soţie, lui Ofir şi lui Safin. Şi numele surorii lor — Maaha. Şi numele celui de-al doilea [fiu] — Salpaad. Şi lui Salpaad i s-au născut fete.

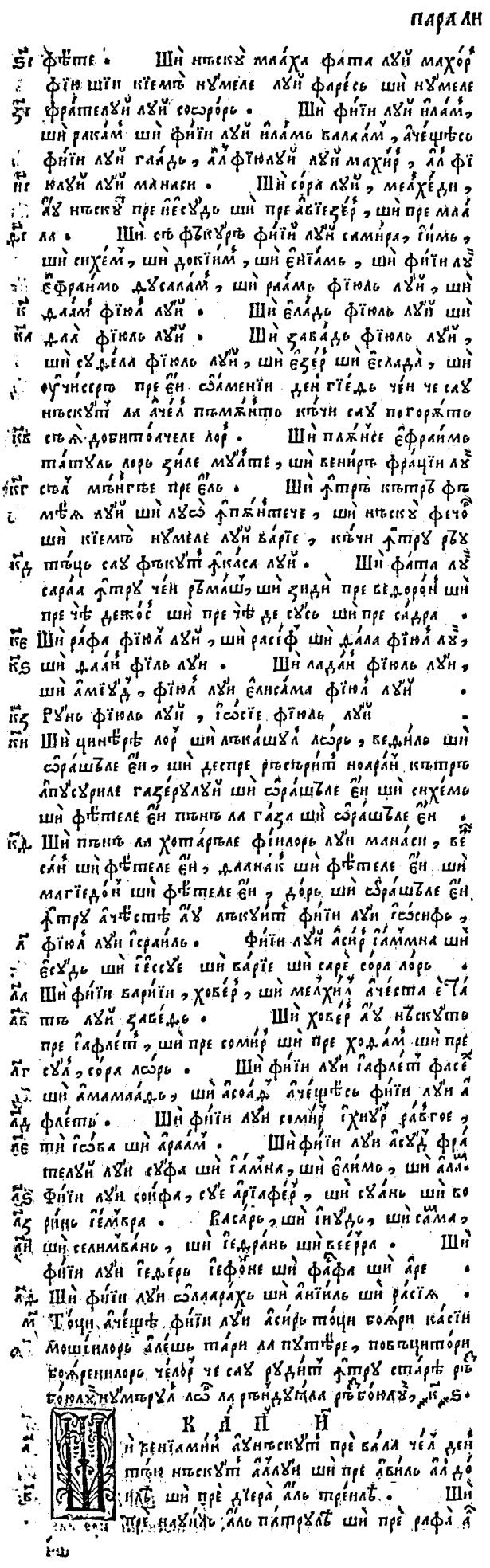

Biblia 1688, p. 293, col. 1

16. Şi născu Maáha, fata lui Mahór, fiiu, şi-i chemă numele lui Farés, şi numele fratelui lui, Soorór,

17. Şi fiii lui: Ilám şi Racám. Şi fiii lui Ilám: Valaám. Aceştia-s fiii lui Gaád, al fiiului lui Mahír, al fiiului lui Manasi.

18. Şi sora lui, Melhédi, au născut pre Iesúd, şi pre Aviezér, şi pre Maála.

19. Şi să făcură fiii lui Samíra: Iím, şi Sihém, şi Dochiím, şi Eniám. Şi fiii lui Efraím: Thusalám, şi Raám, fiiul lui, şi Thaám, fiiul lui,

20. Şi Elád, fiiul lui, şi Thaá, fiiul lui,

21. Şi Zavád, fiiul lui, şi Suthéla, fiiul lui, şi Ezér, şi Esladá. Şi uciseră pre ei oamenii den Ghiéth, cei ce s-au născut la acel pământ, căci s-au pogorît să ia dobitoacele lor.

22. Şi plînse Efraím, tatul lor, zile multe, şi veniră fraţii lui să-l mîngîie pre el.

23. Şi întră cătră fămêia lui, şi luo în pîntece, şi născu fecior, şi chemă numele lui Várie, căci întru răutăţi s-au făcut în casa lui.

24. Şi fata lui, Saráa, întru cei rămaşi; şi zidi pre Vethorón, şi pre cea de jos, şi pre cea de sus, şi pre Sádra.

25. Şi Ráfa, fiiul lui, şi Raséf, şi Thála, fiiul lui, şi Thaán, fiiul[7] lui,

26. Şi Ladán, fiiul lui, şi Amiúd, fiiul lui, Elisáma, fiiul lui,

27. Rún, fiiul lui, Iósie, fiiul lui.

28. Şi ţinêrea lor şi lăcaşul lor: Vethíl şi oraşăle ei; şi, despre răsărit, Noarán, cătră apusurile Gazérului, şi oraşăle ei, şi Sihém şi fêtele ei, pînă la Gáza şi oraşăle ei,

29. Şi pînă la hotarăle fiilor lui Manási, Vethsán şi fêtele ei, Taanác şi fêtele ei, şi Maghiedón şi fêtele ei, Dór şi oraşăle ei. Întru acêstea au lăcuit fiii lui Iósif, fiiul lui Israíl.

30. Fiii lui Asír: Iámmna, şi Esúd, şi Iessúe, şi Várie, şi Saré, sora lor.

31. Şi fii Varíii: Hovér şi Melhíl; acesta e tată lui Zavéth.

32. Şi Hovér au născut pre Iaflét, şi pre Somír, şi pre Hothám, şi pre Súl, sora lor.

33. Şi fiii lui Iaflét: Faseh, şi Amamaáth, şi Asoáth; aceştia-s fiii lui Aflét.

34. Şi fiii lui Somír: Ihiúr, Rávgoe, şi Ióva, şi Araám.

35. Şi fiii lui Asúd, fratele lui: Súfa, şi Iámna, şi Elím, şi Alam.

36. Fiii lui Soífa: Súe, Ariafér, şi Suán, şi Vorín, Iémvra,

37. Vasár, şi Iiúd, şi Samma, şi Selimván, şi Iethrán, şi Veérra.

38. Şi fiii lui Iethér: Iefonne, şi Fasfa, şi Are.

39. Şi fiii lui Olaaráh, şi Aniíl, şi Rásiia.

40. Toţi aceştia — fiii lui Asír, toţi boiêri casii moşiilor, aleşi, tari la putêre, povăţuitori boiêrenilor celor ce s-au rudit întru starea războiului; numărul lor la rînduiala războiului — 26000.

Cap 8

1. Şi Veniamín au născut pre Vála, cel dentîiu născut al lui, şi pre Avíl, al doilea, şi pre Dierá, al treilea,

2. Şi pre Nauíl, al patrulea, şi pre Rafá, al / cincelea.

Ms. 45, p. 343-344

16. Şi născu Maahá[104], muiêrea lui Mahir, fiiu, şi chemă numele lui Fares, şi numele fratelui lui, Sooror.

17 [16]. Şi fiii lui: Ilam şi Racam. [17] Şi [*344/1*] fiii Ilam: Valaam. Aceştia-s fiii Galaad, fiii lui Mahir, fiiului Manassí.

18. Şi sora lui, Melhed, au născut pre Iesud, şi pre Aviézer, şi pre Maalá.

19. Şi să făcură fiii Samirá: Iim, şi Sihem, şi Dochiim, şi Eniam. Şi fiii Efraim: Thusalam, şi Raam, fiiul lui, şi Thaam, fiiul lui,

20. Şi Elaad, fiiul lui, şi Thaá, fiiul lui,

21. Şi Zavad, fiiul lui, şi Suthelá, fiiul lui, şi Ézer şi Esladá. Şi uciseră pre ei oamenii Ghéth, cei ce s-au născut în pământ, căci s-au pogorît să ia dobitoacele lor.

22. Şi plînse Efraim, tatăl lor, dzile multe şi veniră fraţii lui să-l mîngîie pre el.

23. Şi întră cătră fămêia lui şi în pîntece luă şi născu ficior şi-i chemă numele lui Varié, căci întru rêle s-au făcut întru casa lui.

24. Şi fata lui, Saraá, ⌊întru cei rămaşi⌋; şi zidi pre Vetheron, ⌊şi⌋ pre cêa de jos, şi pre cêa de sus, şi pre Sadrá.

25. Şi Rafá, fiiul lui, şi Rasef, şi Thalá, fiiul lui, şi Thaan, fiiul lui,

26. ⌊Şi⌋ Ladan, fiiul lui, şi Amiud, fiiul lui, Elisamá, fiiul lui,

27. Run, fiiul lui, Iosié, fiiul lui.

28. [105]Şi ţinêrea lor şi lăcaşul lor: Vethil şi oraşele ei; şi despre răsărit[106], Noaran; cătră apusuri, Gázer şi oraşele ei şi Sihem şi fêtele ei, pînă la Gáza şi oraşele ei,

29. Şi pînă la hotarăle fiilor Manassí, Véthsan şi fêtele ei, Thanaac şi fêtele ei, Magheddon şi fêtele ei, Dor şi oraşele ei. Întru acêstea au lăcuit fiii lui Iosif, ⌊fiiului Manassi⌋, fiiului Israil.

30. [107]Fiii lui Assir: Iamna, şi Esud, şi Iesué, şi Variá, şi Sárre, sora lor.

31. Şi fiii Varíei: Hover şi Melhiil; acesta-i tată Gaveth.

32. Şi Hover au născut pre Iaflet, şi pre Somir, şi pre Hotham, şi pre Sul[108], sora lor.

33. Şi fiii Iaflet: Faseh, şi Amamaáth, şi Asoath; aceştia-s fiii Iaflet.

34. Şi fiii Somir: Ihiur, Ravgoé, şi Iová, şi Aram.

35[109]. Şi fiii lui Asud, fratelui lui: Sufá, şi Iamná, şi Elim, şi Alam.

36. Fiii lui Soifá: Suia, Ariafer, şi Suan, şi Vorin, Ienvrá,

37. Vasar, şi Iiud, şi Sammá, şi Sellimvá, şi Iethran, şi Veerá.

38. Şi fiii Iether: Iefonné[110], şi Fasfa, şi Aré.

39. Şi fiii Ola: Ahar, şi Aniil, şi Rasía.

40. Toţi aceştia — fiii Asir, ⌊toţi⌋ boiêri casei moşiilor, aleşi, tari la putêre, povăţitori boiêrinilor celor ce s-au rudit [111]întru starea războiului; numărul lor întru rînduiala războiului — oameni 26000.

Cap 8

1. Şi[112] Veniamin au născut pre Valá, cel dentîi născut al lui, şi Aviil, [113]al doilea, şi Dierá, pre al treilea,

2. Şi Nauil, pre al patrulea, şi Rafá, pre al cincilea.

Ms. 4389, p. 380-381

16. Şi născu Maáha, muiêrea lui Mahir, fecior, şi-i puse numele Fares, iar numele frăţine-său i-l puse Sooror.

17 [16]. Iar al feciorilor lui: Ilam şi Racam. [17][91] Iar feciorii lui Ilam: Valaam. Aceştia sînt feciorii lui Galaad, feciorul lui Mahir, feciorul Manasiei.

18. Iar sora lui, Melhéda, au născut pre Iesud, şi pre Aviezer, şi pre Malaad.

19. Iar feciorii Semírei era: Iim, şi Sihem, şi Dociim, şi Eniam. [20] Iar feciorii lui Efraim: Thusalim, şi fiiu-său, Ram, şi fiiu-său, Thaam,

20 [20]. Şi fiiu-său, Eliad, şi fiiu-său, Thaad,

21 [20]. Şi fiiu-său, Zavad. [21] Şi feciorul acestuia era Suthal şi Ezer, feciorul lui, şi Elad. Şi-i uciseră[92] oamenii Ghéthului, carii se născuse într-acel pământ, căci că ieşise să le ia moşiile[93] lor.

22[94]. Şi[95] se întristă Efraim, tatăl lor, multă vrême, şi veniră fraţii lui să-l mîngîie[96].

23. De-acii întră la muiêrea sa şi îngrecă muiêrea şi născu fiiu şi-i puse numele Varíia, pentru căci că fu născut întru răotatea casei lui.

24. Iar fată a lui era Sára, întru cei rămaşi, şi aceasta au zidit Vetherónul cel de jos şi cel de sus şi Sádra.

25. Iar fiiu-său, Rafai, şi Reseth, şi Thalai, den care se-au născut Thaan,

26. Carele au născut pre Laadan. Şi fecior al acestuia au fost Ammiud, carele au născut pre Elisáma,

27. Den care se-au născut Run, carele au avut fecior pre Iósiia.

28. Iar ţinêrea lor şi lăcaşul lor era Vethílul şi cu satele lui, despre răsăritul Noaránei, iar despre apus, Ghezerul şi satele lui, şi Sihémul cu cêle de lîngă dînsul[97], pînă la Gáza şi cu oraşăle ei,

29[98]. Şi spre hotarăle feciorilor Manásiei, Vethsánul şi fêtele lui, Thanácul şi fêtele lui, Magheddónul şi fêtele lui, Dórul şi cêle den ţinutul lui. Într-acêlea lăcuiră feciorii lui Iósif, feciorul lui Israil.

30. Iar feciorii *[381/1]* lui [99]Asir: Iamna, şi Esud, şi Esúe, şi Varíia, şi sora lor, Sarréia.

31. Iar feciorii Varíei: Hever şi Melhiil; acesta au fost tatăl lui Zaveth.

32. Iară Hever au născut pre Aflet, şi pre Somir, şi pre Hothan, şi pre sora lor, pre Athúia.

33[100]. Iar feciorii lui[101] Aflet: Faseh, şi Amamaath, şi Asoath; aceştia sînt feciorii lui Aflet.

34. Iar feciorii lui Somir: Ahiur, şi Rangóia, şi Áva, şi Aram.

35. Iar feciorii lui Asud, frăţine-său: Súfa, şi Amna, şi Ielim, şi Alam.

36. Iar feciorii Súfei: Ariather, şi Suan, [37] şi Vorin,

37. Cel den Vravasar, şi Iud, şi Sammá, şi Selimvan, şi Ithran,

38. Şi Efóni, şi Fasfa, şi Arei.

39. Iar feciorii Ollei: Arasia, şi Aniil, şi Arée.

40. Toţi aceştia — feciori ai lui Asir, toţi domni seminţiei, aleşi şi vîrtoşi, cu putêre, domni voievozilor. Iar numărul lor în vrêmea oştii la războiu se afla doaoăzeci şi şase de mii[102] de oameni.

Cap 8

1. [103]Iară Veniamin născu pre Valá, feciorul său cel dentîi născut. Iar al doilea, pre Asail, iar al treilea, pre Deir,

2[104]. Iar al patrulea, pre Naguil[105], iar al cincilea, pre Rátha.

Versiunea modernă

16. Şi Maaha, femeia lui Maheir, a născut un fiu şi i-a pus numele Fares; şi numele fratelui lui — Sooror. Şi fiii lui: Elam şi Racam.

17. Şi fii ai lui Elam: Balaam. Aceştia [sînt] fii ai lui Galaad, fiul lui Maheir, fiul lui Manasse.

18. Şi sora lui, Melhed, a născut pe Iesud şi pe Abiezer şi pe Maala.

19. Şi fii ai lui Samira au fost: Eeim, şi Syhem, şi Dokieim, şi Eniam. Şi fii ai lui Efraim: Thusalam, şi Raam, fiul lui, şi Thaam, fiul lui,

20. Şi Elaad, fiul lui, şi Thaa, fiul lui,

21. Şi Zabad, fiul lui, şi Suthela, fiul lui, şi Ezer, şi Eslada. Şi i-au ucis pe ei bărbaţii [din] Geth, cei născuţi în ţinutul [acela], căci s-au coborît să le ia turmele.

22. Şi Efraim, tatăl lor, a plîns multe zile, şi fraţii lui au venit să-l aline.

23. Şi a intrat la soţia lui şi [aceasta] a luat în pîntece şi a născut un fiu şi i-a chemat numele Barie, căci în nenorociri a fost [născut] în casa lui.

24. Şi fiica lui, Saraa, ⌊între cei rămaşi⌋; şi a zidit Baithoronul — ⌊şi⌋ pe cel de jos, şi pe cel de sus — şi Sadra.

25. Şi Rafa, fiul lui, şi Rasef, şi Thala, fiul lui, şi Thaan, fiul lui,

26. ⌊Şi⌋ Ladan, fiul lui, şi Amiud, fiul lui, Elissama, fiul lui,

27. Run, fiul lui, Iosee, fiul lui.

28. Şi domeniul lor şi aşezarea lor: Baithel şi satele ei; şi spre răsărituri, Noaran, către apusuri, Gazer şi satele ei şi Syhem şi fiicele ei, pînă la Gaza şi satele ei

29. Şi pînă la hotarele fiilor lui Manasse, Baithsan şi fiicele ei, Thaanac şi fiicele ei, şi Mageddon şi fiicele ei, Dor şi satele ei. În acestea au locuit fiii lui Iosif, ⌊fiul lui Manasse⌋, fiul lui Israel.

30. Fii ai lui Aser: Iamna, şi Aisud, şi Iessue, şi Baria; şi Sarrai, sora lor.

31. Şi fii ai lui Baria: Hober şi Melhiel — acesta [este] tatăl lui Zaveth.

32. Şi Hober a născut pe Iaflet, şi pe Somer, şi pe Hotham, şi pe Sul, sora lor.

33. Şi fii ai lui Iaflet: Faseh, şi Amamaath, şi Asoath. Aceştia [sînt] fii ai lui Iaflet.

34. Şi fii ai lui Somer: Ihiur, Raugoe, şi Ioba, şi Aram.

35. Şi fii ai lui Asud, fratele lui: Sufa, şi Iamna, şi Elem, şi Alam.

36. Fii ai lui Sufa: Suai, Ariafer, şi Suan, şi Borin, Ienbra,

37. Basar, şi Ieud, şi Samma, şi Sellimban, şi Iethran, şi Beera.

38. Şi fii ai lui Iether: Iefonne, şi Fasfa, şi Arai.

39. Şi fii ai lui Ola: Arah, şi Aniel, şi Rasia.

40. Toţi aceştia, fii ai lui Aser — ⌊toţi⌋ căpetenii casei familiilor [lor], aleşi, tari în putere, conducători ai căpeteniilor spiţelor în situaţie de război. Numărul lor în frontul de luptă, douăzeci şi şase de mii de bărbaţi.

Capitolul al 8-lea

1. Şi Beniamein a născut pe Bala, întîiul său născut, şi pe Abel, al doilea, şi pe Diera, al treilea,

2. Şi pe Nauel, al patrulea, şi pe Rafa, al cincilea.

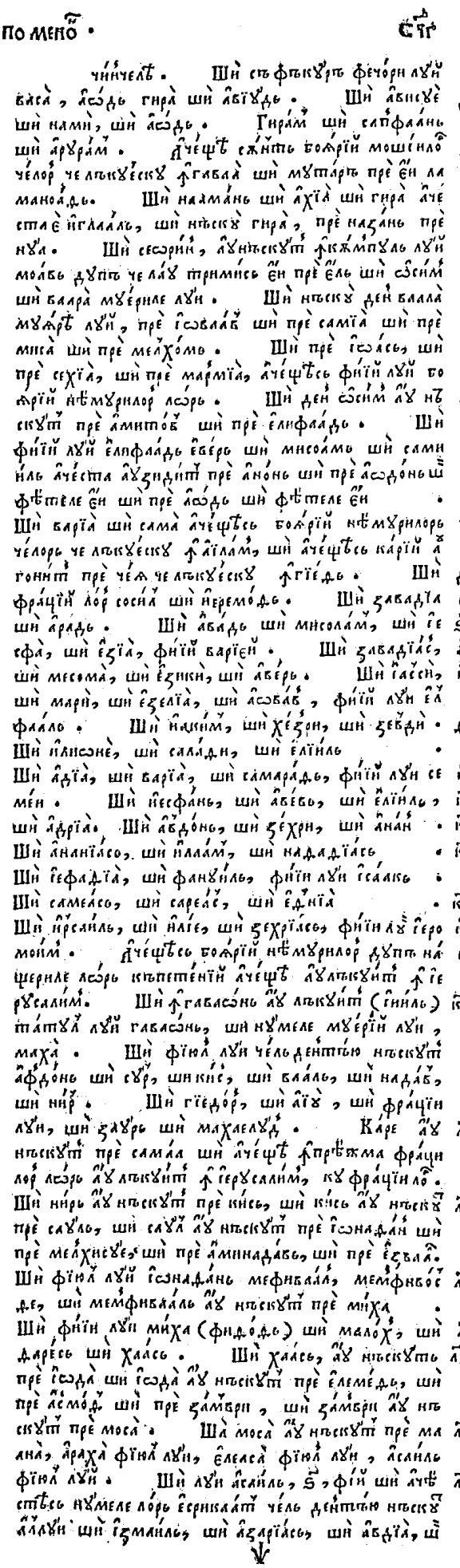

Biblia 1688, p. 293, col. 2

3. Şi să făcură feciori lui Vasá: Aód, Ghirá, şi Aviúd,
4. Şi Avisué, şi Namí, şi Aód,
5. Ghirám, şi Sapfaán, şi Arurám.
6. Aceştia sînt boiêrii moşiilor celor ce lăcuiescu în Gavaá; şi mutară pre ei la Manoáth.
7. Şi Naamán, şi Ahiá, şi Ghirá, acesta e Iglaál; şi născu Ghirá pre Nazán, pre Núa.
8. Şi Seorín au născut în cîmpul lui Moáv, după ce l-au trimis ei pre el; şi Osím şi Vaará, muierile lui.
9. Şi născu den Vaalá, muiêrea lui, pre Iovaáv, şi pre Samiá, şi pre Misá, şi pre Melhóm,
10. Şi pre Ioás, şi pre Sehiá, şi pre Marmiá; aceştia-s fiii lui, boiêrii neamurilor lor.
11. Şi den Osím au născut pre Amitóv şi pre Elifaád.
12. Şi fiii lui Elifaád: Evér, şi Misoám, şi Samiíl; acesta au zidít pre Anón, şi pre Aodón şi fêtele ei, şi pre Aód şi fêtele ei.
13. Şi Variá, şi Samá. Aceştia-s boiêrii neamurilor celor ce lăcuiescu în Ailám, şi aceştia-s carii au gonit pre ceia ce lăcuiescu în Ghiéth.
14. Şi fraţii lor: Sosíl, şi Ieremóth,
15. Şi Zavadia, şi Arád,
16. Şi Avád, şi Misolám, şi Iesfá, şi Eziá — fiii Vareii[8].
17. Şi Zavadiás, şi Mesomá, şi Ezichí, şi Avér,
18. Şi Iassí, şi Marí, şi Ezeliá, şi Aováv — fiii lui Elfaál.
19. Şi Iachím, şi Hézri, şi Zevdí,
20. Şi Ilioné, şi Saláthi, şi Eliíl,
21. Şi Adiá, şi Variá, şi Samaráth — fiii lui Seméi.
22. Şi Iesfán, şi Avév, şi Eliíl, şi Adriá,
23. Şi Afdón, şi Zéhri, şi Anán,
24. Şi Ananiás, şi Ilaám, şi Nathathiás,
25. Şi Iefathiá, şi Fanuíl — fiii lui Isáac.
26. Şi Sameás, şi Sareás, şi Ethniá,
27. Şi Irsaíl, şi Ilíe, şi Zehriás — fiii lui Ieromoím.
28. Aceştia-s boiêrii neamurilor, după naşterile lor, căpetenii; aceştia au lăcuit în Ierusalím.
29. Şi în Gavaón au lăcuit (Iiíl), tatul lui Gavaón, şi numele muierii lui, Mahá.
30. Şi fiiul lui cel dentîiu născut — Afdón, şi Súr, şi Chís, şi Vaál, şi Nadáv, şi Nír,
31. Şi Ghiedór, şi Aiú şi fraţii lui, şi Zaúr, şi Mahaelúd,
32. Care au născut pre Samáa; şi aceştia în preajma fraţilor lor au lăcuit în Ierusalím, cu fraţii lor.
33. Şi Nír au născut pre Chís, şi Chís au născut pre Saúl, şi Saúl au născut pre Ionathán, şi pre Melhisúe, şi pre Aminadáv, şi pre Ezvaál.
34. Şi fiiul lui Ionathán: Mefivaál Memfivósthe. Şi Memfivaál au născut pre Míha.
35. Şi fiii lui Míha: (Fithóth), şi Malóh, şi Tharés, şi Haás.
36. Şi Haás au născut pre Iodá, şi Iodá au născut pre Eleméth, şi pre Asmóth, şi pre Zámvri, şi Zámvri au născut pre Mosá,
37. Şi[9] Mosá au născut pre Maaná; Araha, fiiul lui, Eleasá, fiiul lui, Asaíl, fiiul lui.
38. Şi lui Asaíl, 6 fii; şi acêstea-s numele lor: Esricaát, cel dentîiu născut, şi Izmaíl, şi Azariás, şi Avdiá, şi //

Ms. 45, p. 344-345

3. *[344/2]* Şi să făcură fiii lui Valá: Aod, Ghirá, şi Aviud,
4. Şi Avisué, şi Nameí, şi Aod,
5. Ghiram, şi Sapfan, şi Aruram.
6. Aceştia sînt boiêri moşiilor celor ce lăcuiescu Gavaá; şi-i mutară pre ei la Manuath.

7. Şi Naam, şi Ahiá, şi Ghirá, acesta-i Iglaal; şi născu ⌊Ghira⌋ pre Nazan, pre Núa.

8. Şi Seorim au născut întru ţarina Moav, după ce ei l-au trimis pre el; şi Osim şi Vaará, muierile lui.
9. Şi născu dentru Valá, muiêrea lui, pre Iovav, şi pre Samiá, şi pre Misá, şi pre Melhom,

10. Şi pre Ioas, şi pre Sehiá, şi pre Marmiá; aceştia-s fiii lui, boiêrii a neamurilor.
11. Şi dentru Osim au născut pre Amitov şi pre Elifaad.
12. Şi fiii Elifaad: Éver, şi Misoam, şi Samiil; acesta au zidit pre Anon, şi pre Aodon şi fêtele ei, ⌊şi pre Aod şi fêtele ei⌋.

13. Şi Variá, şi Samá. Aceştia-s boiêrii neamurilor celor ce lăcuiescu Ailam, ⌊şi⌋ aceştia-s carii au gonit pre ceia ce lăcuiescu Ghéth.

14. Şi fraţii lor: Sosil, şi Ierimoth,
15. Şi Zavadía, şi Arad,

16. Şi Avad, şi Misollam, şi Iesfá, şi Iezia — fiii Varíei.
17. Şi Zavadías, şi Mesomma, şi Ezechí, şi Aver,

18. Şi Iassí, şi Merarí, şi Iezelía, şi Iovav — fiii lui Ielfaal.
19. Şi Iachim, şi Hezrí, şi Zevdí,
20. Şi Elioné, şi Salathí, şi Eliil,
21. Şi Adeá, şi Vareá, şi Samarath — fiii lui Semeí.

22. Şi Iesfan, şi Aver, şi Eliil, ⌊şi Adriá⌋,

23. Şi Avdon, şi Zehrí, şi Anan,
24. Şi Ananías, şi Illam, şi Anathathías,
25. Şi Iefathía, şi Fanuil — fiii Isaac.
26. Şi Saméas, şi Saréas, şi Éthnia,
27. Şi Irsail, şi Ilías, şi Zehrías — fiii Ieromoim.

28. Aceştia-s boiêrii neamurilor, după naşterile lor, începători; aceştia au lăcuit în Ierusalim.
29. [114]Şi în Gavaon au lăcuit ⌊Iiil⌋, tatăl Gavaon, şi numele muierii lui, Maahá.

30. Şi fiiul lui cel dentîi născut — Avdon, şi Sur, şi Chis, şi Váel, şi Nadav, ⌊şi Nir⌋,
31. Şi Gheddor, şi Aiú şi fraţii lui, şi Zaur, şi Mahaelod,
32. Cela ce au născut pre Samaá; şi aceştia — pre denaintea fraţilor lor[115].

33. [116]Şi Nir au născut pre Chis, şi Chis au născut pre Saul, şi Saul au născut pre Ionáthan, şi pre Melhisúe, şi pre Aminadav, şi pre Esvaal.

34. Şi fiiul Ionáthan: Memfivaal, ⌊Memfivosthe⌋. Şi Memfivaal au născut pre Mihá.

35. Şi fiii Mihá: Fithoth, şi Maloh, şi Thares, şi Heas.
36. Şi Haas au născut pre Iodá, şi Iodá au născut pre Alemeth, şi pre Asmoth, şi pre Zamvrí, şi Zamvrí au născut pre Mosá,
37. Şi Mosá au născut pre Maána; Arahá, fiiul lui, Eleasá, fiiul lui, *[345/1]* Asail, fiiul lui.

38. Şi lui Asail, 6 fii; şi acêstea-s numerile lor: Esricam, cel dentîi născut al lui, şi Ismail, şi Azarías, şi

Ms. 4389, p. 381

3. Iar feciorii lui Valá au fost: Addar, şi Ghera, şi Aviud,
4. Şi[106] Avisúe, şi Naaman, şi Ahíia,
5. Şi Gheram, şi Salfaan, Auram.
6. Aceştia sînt feciorii lui Agod, domnii seminţiilor celor ce lăcuia în Gaváoa, carii au trecut în Manuath.

7. Iar Naaman, şi Ahiia, şi Gheram, acesta i-au mutat. Şi născu Gheram pre Azan şi pre Núa.

8. Iar Seorim născu în ţara Moávului, după trimêterea lui şi a Vaálei, muierii sale,
9. Născu den Vaála, muiêrea lui, pre Iovav, şi pre Samei, şi pre Misá, şi pre Melhóma.

10. Iar — Ioas, şi Sehíia, şi Marmiia; aceştia sînt feciorii lui, domnii rudeniilor lor.
11. Iar Enusim au născut pre Amitov, şi pre Elifad,

12. Pre Ever, şi pre Misoam, şi pre Samiil; acesta au zidit Anónul, şi Adónul şi fêtele lor, şi Eóthul şi curţile lui.

13[107]. Iar Varam şi Samasiia, domnii neamurilor celor ce lăcuia în Ailam, aceia au gonit pre ceia ce lăcuia[108] în Gheth,

14. Şi pre fraţii lor: pre Sosil, şi pre Rimoth,
15. Şi pre Zavadiia, şi pre Arod,

16 [15] Şi pre Avad, [16] şi pre Misolam, şi pre Esfá, şi pre Eziia, feciorii Variei.
17. Şi pre Zavadiia, şi pre *[381/2]* Mesoman, şi pre Ezéchi, şi pre Aver,
18. Şi pre Asieva, şi pre Marí, şi pre Ezéliia, şi pre Iovav, feciorii lui Elifal.
19. Pre Iachim, şi pre Ehezrei, şi pre Zevdí,
20. Pre Elionai, şi pre Salathii, şi pre Eliil,
21. Pre Adánia, şi pre Varéa, şi pre Samarath, feciorii lui Semei.
22. Pre Esfan, şi pre Aver, şi pre Elil, [23] pre Adriia,
23. Şi pre Avdon, şi pre Zehri, şi pre Anan,
24. Pre Ananiia, şi pre Iham, şi pre Nathathei,
25. Pre Efathía, şi pre Fanuil, feciorii lui Isac.
26. Pre Samoas, şi pre Saréa, şi pre Ethnia,
27. Pre Ersil, şi pre Ilie, şi pre Zéhriia, feciorii lui Ieremoimlí.
28[109]. Aceştia au fost patriiarşi şi domni neamurilor sale; aceştia au lăcuit în Ierusalim.
29. Iară în [110]Gavaon lăcuí Iil, tatăl lui Gavaon, şi pre muiêrea lui o chiema Maáha.

30. Iar pre feciorul lui cel dentîi născut — Avdon, şi Sur, şi Chis, şi Vael, şi Nadav, [31] şi Nir,
31. Şi Gheddar, şi Aiúe şi fraţii lui, Zaur, şi Mahiolod.
32. Iar Mahiolod născu pre Samáia şi lăcuia după fraţii lor în Ierusalim, cu fraţii săi.

33. Iar [111]Nir născu pre Chis, iar Chis născu pre Saul, iar Saul născu pre Ioanathan, şi pre Melhis, şi pre Aminadav, şi pre Ezvaal.

34. Iar feciorul lui Ioanathan: Memhivaal şi Memthivostei. Iar Memhivaal născu pre Míha.

35. Iar feciorii Míhei: Fithon, şi Maloh, şi Thares, şi Hanas.
36. Iar Hanas născu pre Ioad, iar Ioad născu pre Salemeth, şi pre Asmoth, şi pre Zamvri, iară Zamvri născu pre Mósa,
37[112]. Iar Mosa născu pre Laan, căruia fu fecior Raáia, iar den Raaia se-au născut Ellas, carele au născut pre Asail.
38. Iar Asail au avut 6 feciori, ale cărora nume sînt acêstea: Ezricam, şi Izmail, şi Zaríia, şi Avdiia, şi Saraia,

Versiunea modernă

3. Şi fii ai lui Bala au fost: Aod, Gera, şi Abiud,

4. Şi Abisue, şi Namei, şi Aod,
5. Geram, şi Sapfan, şi Aruram.
6. Aceştia sînt căpetenii ale familiilor care locuiesc în Gabaa; şi i-au strămutat pe ei la Manuath.

7. Şi Naaman, şi Ahia, şi Gera — el [este] Iglaal. Şi a născut ⌊Gera⌋ pe Nazan [şi] pe Nua.

8. Şi Seorin a născut în cîmpia Moab, după ce l-au trimis pe el. Şi Oseim şi Baara, soţiile lui.
9. Şi din Bala, soţia lui, i-a născut pe Iobab, şi pe Samia, şi pe Misa, şi pe Melhom,

10. Şi pe Ioas, şi pe Sehia, şi pe Marmia. Aceştia — fii ai lui, căpetenii ale familiilor.
11. Şi din Oseim i-a născut pe Amitob şi pe Elifaad.
12. Şi fii ai lui Elifaad: Eber, şi Misoam, şi Samiel; el a zidit Anon, şi Aodon şi fiicele ei, ⌊şi Aod şi fiicele ei⌋.

13. Şi Baria, şi Sama. Acestea [sînt] căpeteniile familiilor care locuiesc în Ailam. ⌊Şi⌋ aceştia i-au alungat pe locuitorii din Geth.

14. Şi fraţii lor: Sosel, şi Ierimoth,
15. Şi Zabadia, şi Arad,

16. Şi Abad, şi Misollam, şi Iesfa, şi Iezna — fii ai lui Baria.
17. Şi Zabadias, şi Mesomma, şi Ezeki, şi Aber,

18. Şi Iassi, şi Mari, şi Iezelia, şi Iobab — fii ai lui Elfaal.
19. Şi Iakeim, şi Hezri, şi Zebdi,
20. Şi Elionai, şi Salathi, şi Eliel,
21. Şi Adaia, şi Varaia, şi Samarath — fii ai lui Semeei.
22. Şi Iesfan, şi Aber, şi Eliel, ⌊şi Adria⌋,

23. Şi Abdon, şi Zehri, şi Anan,
24. Şi Ananias, şi Elam, şi Anathathias,
25. Şi Iefadia, şi Fanuel — fii ai lui Isaac.
26. Şi Samaias, şi Saraias, şi Ethnia,
27. Şi Irsael, şi Elias, şi Zehrias — fii ai lui Ieromoem.
28. Aceştia [sînt] capii, căpeteniile familiilor, după naşterile lor. Aceştia au locuit în Ierusalim.
29. Şi în Gabaon a locuit ⌊Ieiel⌋, tatăl lui Gabaon, şi numele femeii lui — Maaha.

30. Şi Abdon, fiul lui cel întîi-născut, şi Sur, şi Keis, şi Bael, şi Nadab, ⌊şi Ner⌋,
31. Şi Geddor, şi Aiu şi fraţii lui, şi Zaur, şi Mahaelod,
32. Cel care l-a născut pe Sammaa. Şi aceştia au locuit în Ierusalim, dinaintea fraţilor lor, împreună cu fraţii lor.
33. Şi Ner a născut pe Keis, şi Keis a născut pe Saul, şi Saul a născut pe Ionathan, şi pe Melhisue, şi pe Aminadab, şi pe Esbaal.

34. Şi fiul lui Ionathan: Memfibaal, ⌊Memfibosthe⌋. Şi Memfibaal a născut pe Miha.

35. Şi fii ai lui Miha: Fithoth, şi Maloh, şi Thares, şi Haias.
36. Şi Haas a născut pe Ioda, şi Ioda a născut pe Alemeth şi pe Asmoth şi pe Zambri, şi Zambri a născut pe Mosa.
37. Şi Mosa a născut pe Maana; Araha, fiul lui, Eleasa, fiul lui, Assael, fiul lui.

38. Şi lui Assael — şase fii. Şi acestea [sînt] numele lor: Esricam, întîiul său născut, şi Ismael, şi Azarias, şi

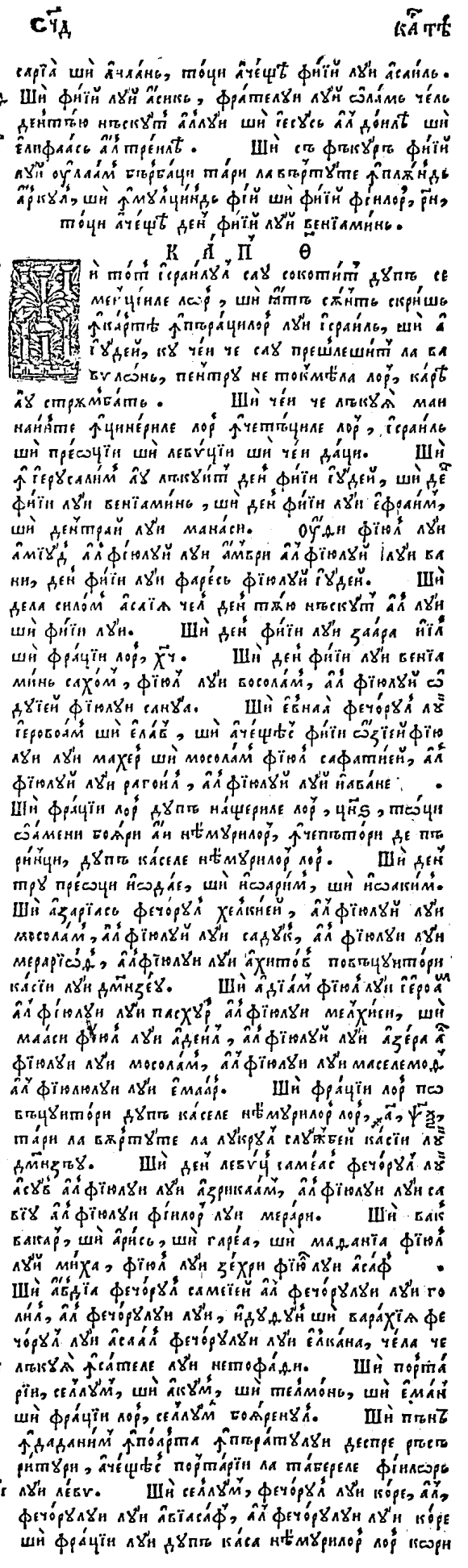

Biblia 1688, p. 294, col. 1

Saría, şi Anaán; toţi aceştia, fiii lui Asaíl.

39. Şi fiii lui Ásic, fratelui lui: Olám, cel dentîiu născut al lui, şi Iesús, al doilea, şi Elifaás, al treilea.

40. Şi să făcură fiii lui Ulaám bărbaţi tari la vîrtute, împlînd arcul şi înmulţind fii şi fiii fiilor, 150. Toţi aceştia, den fiii lui Veniamín.

Cap 9

1. Şi tot Israílul s-au socotit după sementiile lor şi, iată, sînt scrişi în cartea împăraţilor lui Israíl şi a Iúdei, cu cei ce s-au preşleşit la Vavilón, pentru netocmeala lor, carea au strîmbat.

2. Şi cei ce lăcuia mai nainte în ţinérile lor, în cetăţile lor, Israíl, şi preoţii, şi leviţii, şi cei daţi.

3. Şi în Ierusalím au lăcuit den fiii Iúdei, şi den fiii lui Veniamín, şi den fiii lui Efraím, şi dentr-ai lui Manási.

4. Úthi, fiiul lui Amiúd, al fiiului lui Ámvri, al fiiului lui Vani, den fiii lui Farés, fiiului Iúdei.

5. Şi de la Silóm, Asaiia, cel dentîiu născut al lui, şi fiii lui.

6. Şi den fiii lui Zaára, Iil şi fraţii lor, 690.

7. Şi den fiii lui Veniamín, Sahóm, fiiul lui Vosolám, al fiiului Óduiei, fiiului Sanúa.

8. Şi Evnaá, feciorul lui Ierovoám, şi Eláv. Şi aceştia-s fiii Óziei, fiiului lui: Maher, şi Mosolám, fiiul Safatíei, al fiiului lui Ragoíl, al fiiului lui Iaváne.

9. Şi fraţii lor, după naşterile lor, 956, toţi oameni boiêri ai neamurilor, începători de părinţi, după casele neamurilor lor.

10. Şi dentru preoţi: Iodáe, şi Ioarím, şi Ioachím,

11. Şi Azarias, feciorul Helchíei, al fiiului lui Mosolám, al fiiului lui Sadúc, al fiiului lui Merarióth, al fiiului lui Ahitóv, povăţuitori casii lui Dumnezeu.

12. Şi Adiám, fiiul lui Ieroam, al fiiului lui Pashúr, al fiiului Melhíei; şi Maási, fiiul lui Adeíl, al fiiului lui Azéra, al fiiului lui Mosolám, al fiiului lui Maselemoth, al fiiului[10] lui Emaár.

13. Şi fraţii lor, povăţuitori, după casele neamurilor lor, 1760, tari la vîrtute, la lucrul slujbei casii lui Dumnezău.

14. Şi den leviţi: Saméas, feciorul lui Asúv, al fiiului lui Azricaám, al fiiului lui Saviu, al fiiului fiilor lui Merári.

15. Şi Vacvacar, şi Arís, şi Garéa, şi Mathania, fiiul lui Míha, fiiul lui Zéhri, fiiul lui Asáf.

16. Şi Ávdia, feciorul Sameiei, al feciorului lui Golíl, al feciorului lui Iduthún; şi Varáhiia, feciorul lui Asaál, feciorului lui Elcána, cela ce lăcuia în satele lui Netofáthi.

17. Şi portarii: Sellúm, şi Acúm, şi Telmón, şi Emán, şi fraţii lor, Sellúm boiêrenul.

18. Şi pînă în Dadaním, în poarta împăratului despre răsărituri. Aceştia-s portarii la taberele fiilor lui Lévi.

19. Şi Sellúm, feciorul lui Córe, al feciorului lui Aviasáf, al feciorului lui Córe, şi fraţii lui, după casa neamurilor lor, cori- /

Ms. 45, p. 345

Avdiá, ⌊şi Saaría⌋, şi Anan; toţi aceştia, fiii Asail.

39. Şi fiii Asic, fratelui lui: Ulam, cel dentîi născut al lui, şi Iesus, al doilea, şi Elifas, al treilea.

40. Şi să făcură fiii Ulam tari la vîrtute, împlînd arcul şi înmulţind fiii şi fiii fiilor, 150. Toţi aceştia, dentru fiii Veniamin.

Cap 9

1. Şi tot Israil s-au socotit după seminţiile lor şi, iată, sîntu scrişi întru cartea împăraţilor Israil şi Iúda cu cei ce s-au înstreinat la Vavilon, pentru netocmala lor, carea au strîmbat.

2. Şi ceia ce lăcuia mainte întru ţinerile lor, întru cetăţile lor, Israil, şi preuţii şi leviţii şi daţii.

3. Şi în Ierusalim au lăcuit dentru fiii Iúdei şi dentru fiii Veniamin şi dentru fiii Efraim şi Manassí.

4. Uthí, fiiul Amiud, fiiului Amvrí, fiiului Vaní, dentru fiii lui Fares, fiiu lui Iúdei.

5. Şi de la Silom, Asaía, cel dentîi născut al lui, şi fiii lui.

6. Şi dentru fiii lui Zará, Iil şi fraţii lor, 690.

7. Şi dentru fiii lui Veniamin, Sahom, fiiul Vosolam, fiiului Oduía, fiiului Sanuá.

8. Şi Evnaá, fiiul Ierovoam, şi Elav. Şi aceştia-s fiii Ozíei, fiiului Maher şi Mosollam, fiiul Safatiá, fiiului Raguil, fiiului Iavané.

9. Şi fraţii lor, după naşterile lor, 956, toţi oameni boiêri a neamurilor, începători de părinţi, după casele neamurilor lor.

10. Şi dentru preuţi: Iodáe, şi Ioarim, şi Ioachim.

11. Şi Azaría, fiiul Helchíu, fiiul Mosolam, fiiului Sadduc, fiiului Merarioth, fiiului Ahitov, igúmen[117] casei lui Dumnedzău.

12. Şi Adiam, fiiul Ierovoam, fiiului Pashur, fiiului Melhíu; şi Maasí, fiiul Adiil, fiiului Azerá, fiiului Mosollam, fiiului Maselimoth, fiiului Emmar.

13. Şi fraţii lor, povăţitori, după casele neamurilor lor, 1760, tari la vîrtute, la lucrul slujbei casei lui Dumnedzău.

14. Şi şi dentru leviţi: Saméas, fiiul Asuv, fiiului Azricam, fiiului[118] Saviú, fiiu fiilor Merarí.

15. Şi Vacvacar, şi Áris, şi Garéa, şi Mathanías, fiiul Mihá, fiiu Zehrí, fiiu Asaf,

16. Şi Avdiá, fiiul Saméa, fiiu Golil, fiiu Iduthun; şi Varahía, fiiul Asá, fiiu Elcaná, cela ce lăcuia întru curţile lui Netofathí.

17. Şi portarii: Selum, şi Acum, şi Telmon, şi Eman, şi fraţii lor, Sellum boiêriul.

18. Şi pînă *[345/2]* în Dadanim, întru poarta împăratului despre[119] răsărituri. Aceştia-s portarii la taberile fiilor Leví.

19. Şi Sellum, fiiul lui Coré, ficiorul Aviasaf, ficiorul Coré, şi fraţii lui, după casa neamurilor lor, coritênii,

Ms. 4389, p. 381-382

şi Anan, aceştia toţi — feciori lui Asail.

39. Iar feciorii frăţine-său, lui Eseh: cel dentîi născut, Ulam, al doilea născut, Ieus, iar al treilea născut, Elifas.

40. Iar feciorii lui Ulam au fost oameni vîrtoşi, cu tărie mare, carii trăgea arcul; şi avea feciori mulţi, şi nepoţi — 150. Aceştia toţi — den feciorii lui Veniamin.

Cap 9

1. Tot Israilul iaste numărat după seminţiile lor şi suma lor iaste scrisă în cărţile împăraţilor Iúdei şi ai lui Israil. Şi fură mutaţi în Vavilon pentru fărădelegile lor ce făcură fărădelêge.

2[113]. Carii lăcuia dentîi întru ţinuturile lor şi în cetă- *[382/1]* ţile lor, ale lui Israil, şi preoţii şi leviţii şi cei daţi.

3. Şi au rămas în Ierusalim, den feciorii Iúdei şi den feciorii lui Veniamin şi den feciorii lui Efraim şi den feciorii Manásiei:

4. Othei, feciorul lui Amiud, feciorul lui Amvrí, feciorul lui Voní, den feciorul lui Fares, feciorul Iúdei.

5. Şi den[114] Simoni: Asáia, cel dentîi născut, şi feciorii lui.

6. Iar den feciorii lui: Zara, Iil şi fraţii lor, carii au fost 690.

7. Iar den feciorii lui Veniamin: Sahom, feciorul lui Vasallom, feciorul lui Odui, al feciorului lui Asanui,

8. Şi Iovná, feciorul lui Ierovoam, şi Elav, feciorul Óziei, al feciorului lui Mahir, şi Mosollam, feciorul Safatiei, feciorul lui Raguil, feciorul Avanei,

9[115]. Şi fraţii lor, după neamul lor, 956, toţi aceştia domni seminţiilor lor, după casele părinţilor lor.

10. Iar den preoţi: Iodai, şi Ioárev, şi Ioachim.

11. Iar Azáriia, feciorul lui Elchii, feciorul lui Mosollam, feciorul lui Sadoc, feciorul lui Marioth, feciorul lui Ahitov, arhiereul casei Domnului.

12. Şi Adáiia, feciorul lui Ieroam, feciorul lui Thazor, feciorul Melhiei, şi Masai, feciorul lui Adeil, feciorul Azérii, feciorul lui Mosolam, feciorul lui Samelimoth, feciorul lui Emmor.

13. Iar fraţii lor, domni după casele neamurilor lor — 1760, oameni putêrnici[116] cu tăriia[117] spre facerea slujbei în casa Domnului.

14[118]. Iar den leviţi: Saméia, feciorul lui Assuv, feciorul lui Azricam, feciorul Saviei, feciorul lui Merári.

15. Şi Vacvacar, şi Aris, şi Garéia, şi Methaniia, feciorul Míhei, feciorul Zehrei, feciorul lui Asav,

16. Şi Avdiia, feciorul lui Semei, feciorul lui Golil, feciorul Iduthúnei, şi Varahiia, feciorul Assei, feciorul Elcánii, care lăcuia în curţile Netofátei.

17. Iar portari: Sellum, şi Acum, şi Telmon, şi Emman; şi fratele lor, Sellum, au fost domn.

18. Pînă într-acea vrême în poarta împăratului, spre răsărit, de ţinea după puterile lor spre feciorii lui Lévi.

19. Iară Sellum, feciorul lui Corei, feciorul lui Avisai, feciorul lui Corei, şi fraţii lui, după casele părinţilor lor,

Versiunea modernă

Abdia, ⌊şi Saaria⌋, şi Anan. Toţi aceştia — fiii lui Asael.

39. Şi fii ai lui Asec, fratele lui: Ulam, întîiul său născut, şi Iesus, al doilea, şi Elifas, al treilea.

40. Şi fiii lui Ulam au fost bărbaţi puternici în tărie, întinzînd arcul; şi s-au înmulţit fiii şi fiii fiilor [lor], o sută cincizeci. Toţi aceştia [erau] dintre fiii lui Beniamin.

Capitolul 9

1. Şi s-au însemnat spiţele întregului Israel, şi, iată, sînt scrişi în cartea regilor [lui] Israel şi ai lui Iuda, cu cei care au fost strămutaţi în Babilon din pricina nesocotinţei lor în care au greşit.

2. Şi [au fost scrişi şi] cei care au locuit mai înainte în domeniile lor, în oraşele lor: Israel, şi preoţii, şi leviţii, şi cei dăruiţi [lor].

3. Şi în Ierusalim au locuit dintre fiii lui Iuda şi dintre fiii lui Beniamin şi dintre fiii lui Efraim şi ai lui Manasse.

4. Uthi, fiul lui Amiud, fiul lui Ambri, fiul lui Bani — dintre fiii lui Fares, fiul lui Iuda.

5. Şi dintre [fiii] lui Selom: Asaia, întîiul său născut, şi fiii lui.

6. Şi dintre fiii lui Zara: Ieil. Şi fraţii lor — şase sute nouăzeci.

7. Şi dintre fiii lui Beniamin: Sahom, fiul lui Bosolam, fiul lui Oduia, fiul lui Sanua,

8. Şi Ebnaa, fiul lui Ieroboam, şi Elau. Şi aceştia [sînt] fiii lui Ozia, fiul lui Maher. Şi Mosollam, fiul lui Safatia, fiul lui Raguel, fiul lui Iabanai.

9. Şi fraţii lor, după naşterile lor, nouă sute cincizeci şi şase. Toţi [aceşti] bărbaţi, căpetenii ale familiilor [lor], capii familiilor după casele familiilor lor.

10. Şi dintre preoţi: Iodae, şi Ioareim, şi Ioakeim,

11. Şi Azarias, fiul lui Helkia, fiul lui Mosolam, fiul lui Sadduc, fiul lui Merarioth, fiul lui Ahitob, conducătorul casei lui Dumnezeu.

12. Şi Adiam, fiul lui Ieroam, fiul lui Pashur, fiul lui Melhia, şi Maasi, fiul lui Adiel, fiul lui Azera, fiul lui Mosollam, fiul lui Maselimoth, fiul lui Emmar.

13. Şi fraţii lor, conducători potrivit casei familiilor lor, o mie şapte sute şaizeci, puternici în tărie, la lucrarea de slujire a casei lui Dumnezeu.

14. Şi dintre leviţi: Samaias, fiul lui Asub, fiul lui Azricam, fiul lui Sabia, fiul fiilor lui Merari,

15. Şi Bacbacar, şi Ares, şi Garea, şi Mathanias, fiul lui Miha, fiul lui Zehri, fiul lui Asaf,

16. Şi Abdia, fiul lui Samaia, fiul lui Golel, fiul lui Iduthun, şi Barahias, fiul lui Asa, fiul lui Elcana, cel care locuia în curţile lui Netofathi.

17. Şi portarii: Selum, şi Acum, şi Telmon, şi Aiman şi fraţii lor — Sellum, căpetenia.

18. Şi pînă în Dadaneim, la poarta regelui, spre răsărituri. Aceştia [sînt] portarii taberelor fiilor lui Levi.

19. Şi Sellum, fiul lui Core, fiul lui Abiasaf, fiul lui Core, şi fraţii lui, după casa familiilor lor, coriţii — la

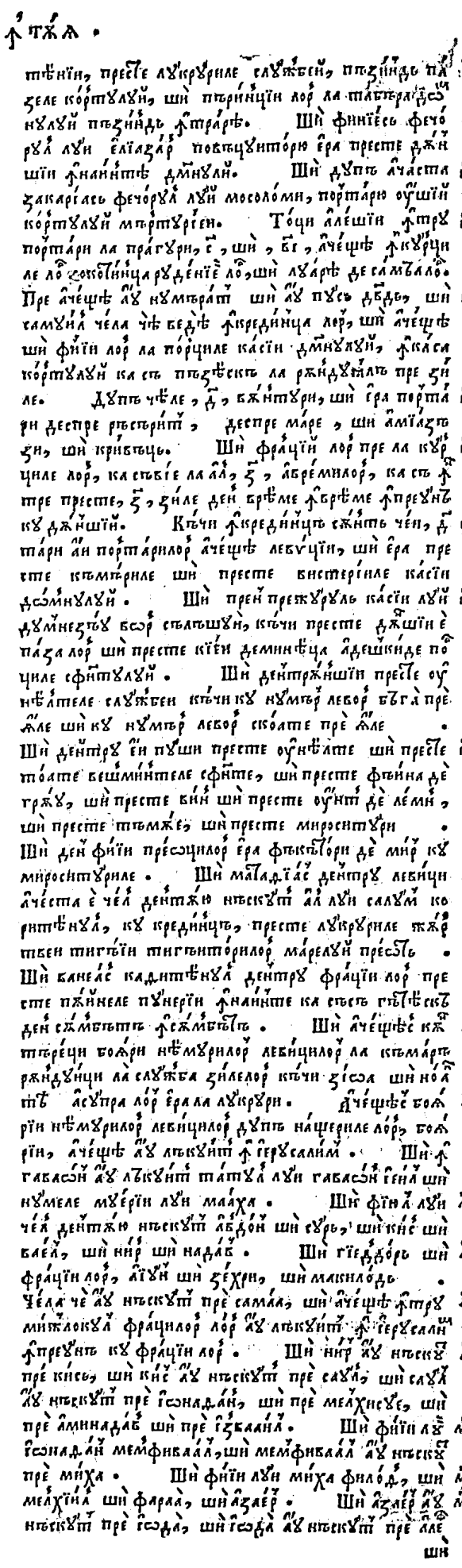

Biblia 1688, p. 294, col. 2

tênii, preste lucrurile slujbei, păzind pazele cortului; şi părinţii lor, la tabăra Domnului păzind întrarea.

20. Şi Finiés, feciorul lui Eliazár, povăţuitoriu era preste dînşii înaintea Domnului.

21. Şi după aceasta Zacarías, feciorul lui Mosolómi, portariu uşii cortului mărturiei.

22. Toţi aleşii întru portari la praguri, 200 şi 12. Aceştia — în curţile lor, socotinţa rudeniei lor şi luarea de samă a lor.

23. Pre aceştia au numărat şi au pus David şi Samuíl, cela ce-a vedea, în credinţa lor; şi aceştia şi fiii lor, la porţile casii Domnului, în casa cortului, ca să păzească la rînduială pre zile,

24. După cêle 4 vînturi. Şi era portari despre răsărit, despre mare, şi amiazăzi, şi crivăţ.

25. Şi fraţii lor, pre la curţile lor, ca să vie la al 7 a vremilor, ca să între preste 7 zile den vrême în vrême, împreună cu dînşii.

26. Căci în credinţă sînt cei 4 tari ai portarilor; aceştia — leviţii. Şi era preste cămările şi preste visteriile casii Domnului.

27. Şi prenprejurul casii lui Dumnezău vor sălăşui, căci preste dînşii e paza lor şi preste chiei, demineaţa a deschide porţile sfîntului.

28. Şi dentr-înşii, preste unêltele slujbei, căci cu număr le vor băga pre iale şi cu număr le vor scoate pre iale.

29. Şi dentru ei, puşi preste unêlte şi preste toate veşmintele sfinte, şi preste făina de grîu, şi preste vin, şi preste untdelemn, şi preste tămîie, şi preste mirosituri.

30. Şi den fiii preoţilor era făcători de mir cu mirositurile.

31. Şi Matathiás, dentru leviţi, acesta e cel dentîiu născut al lui Salúm coriteanul, cu credinţă preste lucrurile jîrtvei tigăii tigăitorilor marelui preot.

32. Şi Vaneás cathiteanul, dentru fraţii lor, preste pîinele punerii înainte, ca să să gătească den sîmbătă în sîmbătă.

33. Şi aceştia-s cîntăreţi, boiêri neamurilor leviţilor, la cămară rînduiţi la slujba zilelor, căci zioa şi noaptea asupra lor era la lucruri.

34. Aceştia-s boiêrii neamurilor leviţilor, după naşterile lor, boiêrii; aceştia au lăcuit în Ierusalím.

35. Şi în Gavaón au lăcuit tatul lui Gavaón, Ieíl, şi numele muierii lui — Maáha.

36. Şi fiiul lui cel dentîiu născut — Avdón, şi Súr, şi Chís, şi Vaél, şi Nír, şi Nadáv,

37. Şi Ghieddór, şi fraţii lor, Aiún, şi Zéhri, şi Machilód,

38. Cela ce au născut pre Samáa. Şi aceştia întru mijlocul fraţilor lor au lăcuit în Ierusalim, împreună cu fraţii lor.

39. Şi Nír au născut pre Chís, şi Chís au născut pre Saúl, şi Saúl au născut pre Ionathán, şi pre Melhisúe, şi pre Aminadáv, şi pre Izvaaíl.

40. Şi fiii lui Ionathán: Memfivaál. Şi Memfivaál au născut pre Míha.

41. Şi fiii lui Míha: Filóth, şi Melhíl, şi Faraá, şi Azaér.

42. Şi Azaér au născut pre Iodá, şi Iodá au născut pre Alef, // şi pre Asmóth, şi pre Zámvri. Şi Zámvri au

Ms. 45, p. 345-346

preste faptele slujbei, păzind pazele cortului; şi părinţii lor, la tabăra Domnului păzind întrarea.

20. Şi Finees, fiiul Eliázar, povăţuitor era preste înşii înaintea Domnului.

21. Şi după aceasta Zacarias, ficiorul Mosolomí, portariul uşii cortului mărturiei.
22. Toţi aleşii întru portari la praguri, 212. Aceştia — întru satele lor, socotinţa rudeniei lor şi luarea de samă lor.

23. Pre aceştia ⌊au numărat şi⌋ au pus David şi Samuil, cela ce vedea, întru credinţa lor; şi aceştia şi fiii lor, [120]la porţile casei Domnului, întru casa cortului, ca să păzască întru pază de dzile,

24. Acêste 4 vînturi: ⌊şi⌋ era portari despre[121] răsărituri, ⌊despre⌋ maáre, şi amiadzădzi, şi crivăţ.

25. Şi fraţii lor, întru satele lor, să vie la al şaptelea vremilor, ca să între preste 7 dzile den vrême în vrême, împreună cu înşii.

26. Căci întru credinţă sînt cei patru tari a portarilor; aceştia-s leviţii. Şi era preste cămările şi preste vistiêrile casei Domnului[122].

27[123]. Şi prenprejurul casei lui Dumnedzău vor sălăşlui, căci preste înşii — paza lor şi preste chei, dimineaţa a deşchide porţile svîntului.

28[124]. Şi dentru ei, preste unêltele slujbei, căci cu număr le vor băga pre iale şi cu număr le vor scoate pre iale.
29. Şi dentru ei, puşi preste unêlte şi preste toate veşmintele sfinte şi preste fãina cêa de grîu şi preste vin şi preste untdelemnu[125] şi preste tămîie şi preste mirosituri.

30. Şi dentru fiii preuţilor era mirori mirului cu mirositurile.
31. Şi Mattathías, dentru leviţi, acesta-i cel dentîi născut lui Sallum coriteanului, cu credinţa preste lucrurile jirtvei tigăii ⌊tigăitorilor a marelui preut⌋.

32. Şi Vanéas caathiteanul, dentru fraţii lor, preste pîinele punerii înainte, ca să gătească den sîmbătă în sîmbătă.
33. Şi aceştia-s cîntători[126], boiêri neamurilor leviţilor, întru cămară rînduiţi întru preste dzile, căci dzua şi noaptea — preste ei întru lucruri.

34. Aceştia-s boiêrii a neamurilor leviţilor, după naşterile lor, *[346/1]* boiêrii; aceştia au lăcuit[127] în Ierusalim.

35. Şi în Gavaó au lăcuit[128] tatăl Gavaó, Ieil, şi numele muierii lui — Maahá.

36. Şi fiiul lui cel dentîi născut — Avdon, şi Sur, şi Chis, şi Váel, şi Nir, şi Nadav,
37. Şi Gheddor, şi fraţii lor, Aiun, şi Zehrí, şi Machelod,
38. Cela ce au născut pre Samaá. Şi aceştia întru mijlocul fraţilor lor au lăcuit în Ierusalim, împreună cu fraţii lor.
39. [129]Şi Nir au născut pre Chis, şi Chis au născut pre Saul, şi Saul au născut pre Ionáthan, şi pre Melhisué, şi pre Amminadav, şi pre Iezvael.

40. Şi fiii lui Ionáthan: Memfivaal. Şi Memfivaal au născut pre Mihá.

41. Şi fiii Mihá: Filoth, şi Melhiil, şi Tharaá, şi Azáer.
42. Şi Azáer au născut pre Iodá, şi Iodá au născut pre Alef, şi pre Asmoth, şi pre Zamvrí. Şi Zamvrí au

Ms. 4389, p. 382-383

aceştia sînt păzitori preste lucrurile slujbei, de păziia straja cortului; şi tatăl lor[119], preste tabăra Domnului, de păziia întrarea.
20[120]. Iar Finees, feciorul lui Eliazar, era lor povaţă înaintea Domnului.

21. Iar Zahariia, fecio- *[382/2]* rul lui Mosollam, era portar la uşa cortului mărturiei.
22. Aceştia toţi — aleşi întru portari, cu numărul, 212. Aceştia întru satele lor număraţi, după seminţiile lor.

23 [22]. Şi pre aceştia i-au pus David şi Samoil văzînd întru credinţa sa. [23] Şi aşa ei şi feciorii lor au fost la uşile casei Domnului, să păzească în casa cortului, în toate zilele.

24. Şi era portarii de păziia despre 4 vînturi: despre răsărit, despre apus, despre miiazănoapte[121] şi despre amiiazăzi.
25. Iar fraţii lor lăcuia în satele lor şi veniia în sîmbetele lor, de la vrême pînă la vrême, de se schimba[122].

26. Că era daţi în seama acelor 4 leviţi portarii şi păziia cămărăle şi visteriile casei Domnului.

27[123]. Şi lăcuia împrejurul bisêricii Domnului pre la străjile lor, ca cînd va fi vrêmea aceea să dăşchiză dimineaţa uşile bisêricii.

28. Şi dentr-acelaşi neam era şi ceia ce era preste vasele cêle de slujbă, că tot cu număr le scotea şi cu număr le băga.
29. Şi dentr-înşii era şi preste odăjdiile şi unêltele preoţeşti, aşijderea era, şi preste fãina cea de grîu, şi preste vin şi preste undelemn şi preste tămîie şi preste mirosêle.

30. Iar feciorii preoţilor fãcea unsori den mirosêle.

31. Iară Mattathiia, levitul, cel dentîi fecior născut al lui Selim coriteanul, era mai-mare şi era date în seama lui jîrtvele preotului Domnului, cêlea ce se frigea pre grătar.
32. Şi iar den feciorii lui Caath, fraţii lor, era preste pîinile punerii înainte, ca să se gătească în toate sîmbetele.
33[124]. Aceştia au fost domni cîntăreţilor după neamul leviţilor, carii era puşi în cămări preste toate zilele, ca să slujască slujba lor zioa şi noaptea.

34. Aceştia-s capetele neamurilor leviţilor[125], după seminţiile lor, şi acêste căpetenii toate lăcuia în Ierusalim.

35. [126]Iar în Gavaon au rămas tatăl lui Gavaon, Ieil, iar pre muiêrea lui o chiema Maáha.

36. Iar pre feciorul lui cel dentîi — Avdon, şi Asur, şi Chis, şi Vael, şi Nir, şi Nadav,
37. Şi Ghedor, şi fraţii acestora, Agheur, şi Zehrí, şi Machellod.
38. Deci Machellod născu pre Semmáia. Şi aceştia lăcuia între fraţii lor în Ierusalim, cu fraţii lor.

39[127]. Iar Nir născu pre Chis, iar Chis născu pre Saul, iar Saul născu pre Ioanathan[128], şi pre Melhísa, şi pre Ami- *[383/1]* nadav, şi pre Esvaal.

40. Iar feciorii lui Ioanathan: Menthivostei. Iar Menthivostei născu pre Míha.

41. Iar feciorii Míhei: Filoth, şi Melhiil, şi Tharáia, şi Azair.
42. Iar Azair născu pre Iod, iar Iod născu pre Alefá, şi pre Azmoth, şi pre Zamvrí. Iar Zamvrí născu pre

Versiunea modernă

muncile slujirii, păzind în [posturile de] pază ale cortului. Şi părinţii lor — păzind intrarea în tabăra Domnului.
20. Şi Finees, fiul lui Eleazar, era conducătorul lor înaintea Domnului.

21. Şi după acestea, Zaharias, fiul lui Mosolomi, portar la uşa cortului mărturiei.
22. Toţi cei aleşi ca portari, la pridvoare — două sute doisprezece; aceştia — după aşezările lor, spiţa lor şi înregistrarea lor.

23. Pe aceştia ⌊i-au numărat şi⌋ i-au pus David şi Samuel, văzătorul, în [slujba] lor de credinţă. Şi aceştia şi fiii lor — la porţile casei Domnului, în casa cortului, pentru a păzi în serviciul zilnic,

24. [Spre] aceste patru vînturi: ⌊şi⌋ erau portari spre răsărituri, ⌊spre⌋ mare, şi [spre] miazăzi, şi [spre] miazănoapte.
25. Şi fraţii lor, din aşezările lor, să vină la vremea celor şapte [zile] din an, ca să intre cîte şapte zile, din vreme în vreme, împreună cu aceştia.

26. Căci în [slujbă de] credinţă sînt cei patru tari ai portarilor. Şi înşişi leviţii erau peste odăi şi peste vistieriile casei lui Dumnezeu.

27. Şi vor locui în curţile dimprejurul casei lui Dumnezeu, căci lor [le revine] păzirea lor şi a cheilor, pentru a deschide în zori porţile Sfîntului.

28. Şi dintre ei [sînt] peste vasele de slujbă, pentru că după număr le vor duce înăuntru şi după număr le vor scoate.
29. Şi dintre ei [sînt] puşi peste vase şi peste toate vasele cele sfinte şi peste făina de grîu, şi [peste] vin, şi [peste] untdelemn, şi [peste] tămîie, şi [peste] aromate.

30. Şi dintre fiii preoţilor erau [unii] care pregăteau mirul cu aromate.
31. Şi dintre leviţi, Mattathias — acesta [este] întîiul-născut al lui Salum coritul — în [slujba de] credinţă la treburile jertfei din tigaie —⌊ale celor pregătite în tigăi pentru marele preot⌋.
32. Şi Banaias caathitul, dintre fraţii lor, peste pîinile punerii înainte, să le pregătească sîmbătă de sîmbătă.

33. Şi aceştia — cîntăreţii, căpetenii ale familiilor leviţilor, rînduiţi în odaie pentru serviciul zilnic, căci [aveau] de lucru zi şi noapte.

34. Acestea [sînt] căpeteniile familiilor leviţilor, după naşterile lor căpetenii; aceştia au locuit în Ierusalim.

35. Şi în Gabaon a locuit Ieel, tatăl lui Gabaon, şi numele soţiei lui — Maaha.

36. Şi fiul lui cel întîi-născut — Abdon; şi Sur, şi Keis, şi Bael, şi Nir, şi Nadab,
37. Şi Geddor, şi fraţii lor: Aiun, şi Zehri, şi Makelod,
38. Cel care l-a născut pe Samaa. Şi aceştia au locuit în mijlocul fraţilor lor în Ierusalim, împreună cu fraţii lor.
39. Şi Nir a născut pe Keis, şi Keis a născut pe Saul, şi Saul a născut pe Ionathan, şi pe Melhisue, şi pe Aminadab, şi pe Isbael.

40. Şi fii ai lui Ionathan: Memfibaal. Şi Memfibaal a născut pe Miha.

41. Şi fii ai lui Miha: Filoth, şi Melhiel, şi Tharaa, şi Azaer.
42. Şi Azaer a născut pe Ioda, şi Ioda a născut pe Alef şi pe Asmoth şi pe Zambri. Şi Zambri a născut

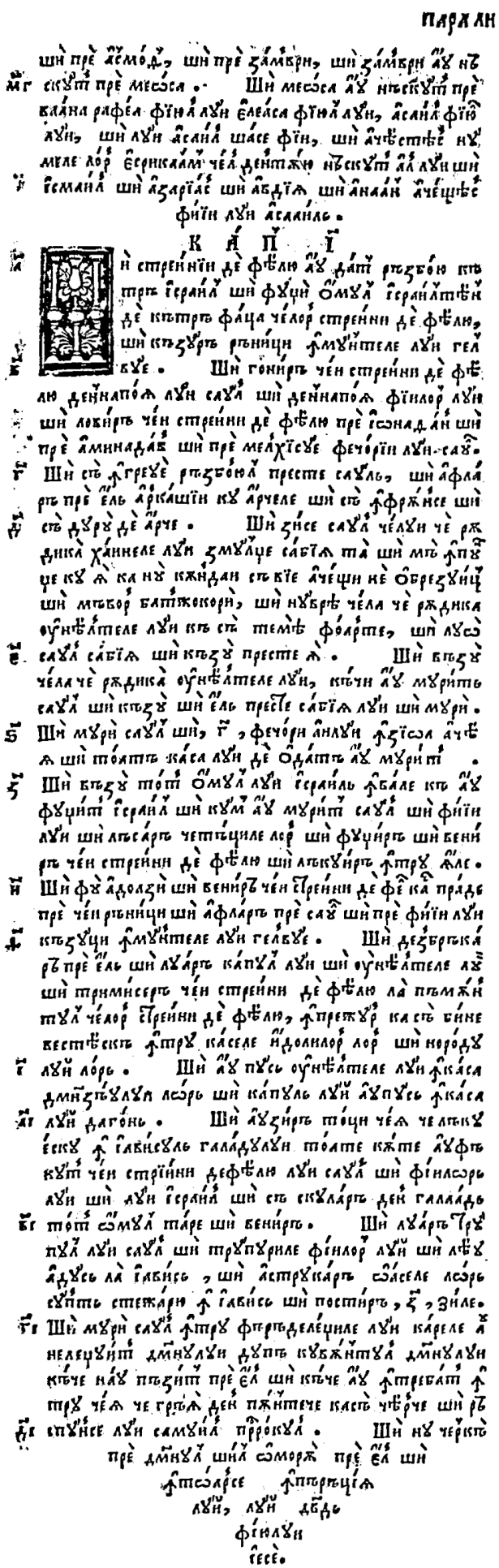

Biblia 1688, p. 295, col. 1

născut pre Meósa,

43. Şi Meósa au născut pre Vaána; Raféa, fiiul lui, Eleásа, fiiul lui, Asaíl, fiiul lui. Şi lui Asaíl — şase fii, şi acêstea-s numele lor: Esricaám, cel dentîiu născut al lui, şi Ismaíl, şi Azariás, şi Avdiia, şi Anaán; aceştia-s fiii lui Asaaíl.

Cap 10

1. Şi streinii de fêliu au dat războiu cătră Israíl şi fugi omul israiltean de cătră faţa celor streini de fêliu şi căzură răniţi în muntele lui Ghelvúe.

2. Şi goniră cei streini de fêliu denapoia lui Saúl şi denapoia fiilor lui, şi loviră cei streini de fêliu pre Ionathán, şi pre Aminadáv, şi pre Melhisúe, feciorii lui Saul.

3. Şi să îngreuie războiul preste Saúl şi aflară pre el arcaşii cu arcele şi să înfrînse şi să duru de arce.

4. Şi zise Saúl celui ce rădica hainele lui: „Zmulge sabiia ta şi mă împunge cu ea, ca nu cîndai să vie aceşti neobrezuiţi şi mă vor batjocori!" Şi nu vrea cela ce rădica unêltele lui, că să temea foarte. Şi luo Saúl sabiia şi căzu preste ea.

5. Şi văzu cela ce rădica unêltele lui căci au murit Saúl, şi căzu şi el preste sabia lui, şi muri.

6. Şi muri Saúl şi 3 feciori ai lui în zioa acêea şi toată casa lui deodată au murit.

7. Şi văzu tot omul lui Israíl în vale că au fugit Israíl şi cum au murit Saúl şi fiii lui; şi lăsară cetăţile lor şi fugiră, şi veniră cei streini de fêliu şi lăcuiră întru iale.

8. Şi fu a doa zi şi veniră cei streini de fel ca să prade pre cei răniţi, şi aflară pre Saul şi pre fiii lui căzuţi în muntele lui Ghelvúe.

9. Şi dezbrăcară pre el şi luară capul lui şi unêltele lui, şi trimiseră cei streini de fêliu la pămîntul celor streini de fêliu, împrejur, ca să binevestească întru casele idolilor lor şi norodului lor.

10. Şi au pus unêltele lui în casa dumnezăului lor şi capul lui au pus în casa lui Dagón.

11. Şi auziră toţi ceia ce lăcuiescu în Iavísul Galádului toate cîte au făcut cei striini de fêliu lui Saúl, şi fiilor lui, şi lui Israíl. Şi să sculară den Galaád tot omul tare şi veniră,

12. Şi luară trupul lui Saúl şi trupurile fiilor lui şi le-au adus la Iavís, şi astrucară oasele lor supt stejariu în Iavís şi postiră 7 zile.

13. Şi muri Saúl întru fărădelegile lui, carele au nelegiuit Domnului, după cuvîntul Domnului, căci n-au păzit pre el şi căce au întrebat întru ceea ce grăia den pîntece ca să cêrce. Şi răspunse lui Samuíl prorocul.

14. Şi nu cercă pre Domnul, şi-l omorî pre el şi întoarse împărăţia lui lui David, fiiu lui Iesé.

Ms. 45, p. 346

născut pre Meosá,

43. Şi Meosá au născut pre Vaaná; Raféas, fiiul lui, Eleasá, fiiul lui, Asail, fiiul lui. Şi lui Asail — 6 fii, şi acêstea-s numerile lor: Esricam, cel dentîi născut al lui, şi Ismail, şi Azarías, şi Avdía, şi Anan; aceştia-s fiii lui Asail.

Cap 10

1. [130]Şi striinii de fêl au dat războiu cătră Israil şi fugi om Israil de cătră faţa celor striini de fêli şi căzură răniţi întru muntele Ghelvue.

2. Şi goniră cei striini de fêl denapoia lui Saul şi denapoia fiilor lui şi loviră cei striini de fêl pre Ionáthan şi pre Aminadav şi pre Melhisúe, ficiorii lui Saul.

3. Şi să îngreuié războiul preste Saul şi-l aflară pre el arcaşii cu arcele şi întru durori şi duru de arce.

4. Şi dzise Saul celui ce rădica unêltele lui: „Zmulge sabiia ta şi mă împunge cu ea, ca nu doară să vie aceşti neobrăzuiţi şi mă[131] vor batjocuri!" Şi nu vrea cela ce rădica unêltele, căci să temea foarte. Şi luă Saul sabiia şi căzu preste ea.

5. Şi vădzu cela ce rădica unêltele lui cum au murit Saul şi căzu şi-ncă el preste sabiia lui şi muri.

6. Şi muri Saul şi cîte 3 fiii lui ⌊întru dzua acêea⌋ şi toată casa lui deodată au murit.

7. Şi vădzu tot omul Israil întru zăpódie că au fugit Israil şi că au murit Saul şi fiii lui; şi lăsară cetăţile lor şi fugiră, şi veniră cei striini de fêl şi lăcuiră întru iale.

8. Şi fu în na doao dzi şi veniră cei striini de fêl ca să prade pre cei răniţi, şi aflară pre Saul şi pre fiii lui *[346/2]* căzuţi întru muntele Ghelvué.

9. Şi-l dăzbrăcară pre el şi rădicară capul lui şi unêltele lui, şi trimiseră cei striini de fêl înprejur ca să binevestuiască idolilor lor şi nărodului lor.

10. Şi au pus unêltele lui întru casa dumnedzăului lor şi capul lui au pus întru casa lui[132] Dagon.

11. Şi audziră toţi ceia ce lăcuiescu în Iavis Galaad toate cîte au făcut cei striini de fêl lui Saul ⌊şi fiilor lui şi lui Israil⌋. [12] Şi să sculară den Galaad tot omul tare ⌊şi veniră⌋[133],

12. Şi luară trupul lui Saul şi trupurile fiilor lui şi le-au adus la Iavis[134], şi astrucară oasele lor suptu stejariul în Iavis[135] şi postiră 7 dzile.

13. [136]Şi muri Saul întru fărădelegile lui, carele au fărălegiuit Domnului, după cuvîntul Domnului, căci n-au păzit ⌊pre el⌋ şi căci l-au întrebat[137] ⌊Saul pre el⌋ întru cêia ce grăia den pîntece ca să cêrce ⌊şi-i răspunse lui Samuil prorocul⌋.

14. Şi nu cercă pre Domnul, şi-l omorî pre el şi întoarse împărăţiia ⌊lui⌋ lui David, fiiului Iesse.

Ms. 4389, p. 383

Masai.

43. Iar Masai născu pre Vaan, al căruia fecior fu Rafáia. Şi acesta născu pre Elása, den care se născu Asail. [44] Iar Asail au avut 6 feciori, ale cărora nume sînt acêstea: cel dentîi, Ezríca, de-acii Vohru, de-acii Izmail, de-acii Sariia, de-acii Ovdiia şi Hanaan. Aceştia sînt feciorii lui Asail.

Cap 10

1. [129]Şi rădicară filistimlênii oşti împotriva lui Israil şi fugiră israiltênii denaintea filistimlênilor şi căzură răniţi în Muntele Ghelválului.

2[130]. Iar deaca se apropiiară filistimlênii de Saul, cîndu-l goniia pre dînsul şi pre feciorii lui şi tăiară pre Ioanathan şi pre Aminadav şi pre Melhus, feciorii lui Saul.

3. Şi se îngreuia războiul asupra lui Saul şi-l aflară săgetătorii şi-l săgetară cu săgeţi şi-l cuprinseră dureri pentru săgetătură[131].

4. Şi zise Saul cătră cela ce purta armele lui: „Scoate-ţi sabiia şi mă junghe, ca să nu vie după aceasta netăiaţii împrejur aceştia şi să-şi bată joc de mine." Iar cela ce purta armele lui nu vru să facă aşa, că-i era foarte frică. Iar Saul scoase sabiia şi se lăsă într-însa.

5.[132] Iar cela ce-i purta armele, deaca văzu că au murit Saul, căzu şi el[133] în sabiia sa şi muri şi el.

6. Şi muri într-acea zi Saul şi feciorii lui cîte trei, aşijderea căzu şi toată casa lui.

7. Iar nărodul lui Israil deaca văzu pre cei[134] ce fusêse[135] la cîmp că au fugit şi au murit Saul şi feciorii lui, îşi năpustiră cetăţile şi fugiră. Iar filistimlênii mêrseră de lăcuiră într-însele.

8[136]. De-acii, a doaoa zi mêrseră filistimlênii să dăspoaie pre cei ce căzuse şi găsiră pre Saul şi pre feciorii lui zăcînd în Muntele Ghelválului.

9. Şi-l dăspuiară şi-i tăiară capul şi-i luară armele şi trimêseră filistimlênii în ţara lor să se ocolească şi să se arate idolilor bisêricilor şi năroadelor.

10. Şi puseră armele lui în bisêrica dumnezeului lor şi capul i-l băgară în bisêrica lui Dagon.

11. Iar oamenii de la Avísul Galaádului, deaca auziră aşa ce au făcut filistim- *[383/2]* lênii lui Saul şi feciorilor lui şi lui Israil, [12] se sculară den Galaad toţi oamenii cei vîrtoşi şi mêrseră

12. De luară trupul lui Saul şi trupurile feciorilor lui şi le duseră în Avis şi îngropară oasele lor supt stăjariul carele era în Avis. Şi postiră 7 zile.

13[137]. Şi aşa muri Saul pentru fărădelegile sale, [138]căci călcă porîncile Domnului şi nu le păzi, [139]de-acii că-l întrebă Saul să afle vrăjitori, [14] iar Samoil prorocul i-au răspuns.

14. Şi nu întrebă pre Domnul, drept acêea-l ucise şi dêde împărăţiia lui lui David, feciorul lui Iesei.

Versiunea modernă

pe Meosa,

43. Şi Meosa a născut pe Baana. Rafaia fiul lui, Eleasa fiul lui, Assael fiul lui. Şi lui Asael [i s-au născut] şase fii, şi acestea [sînt] numele lor: Esricam, întîiul său născut, şi Ismael, şi Azarias, şi Abdia, şi Anan. Aceştia [sînt] fiii lui Assael.

Capitolul al 10-lea

1. Şi străinii au făcut război cu Israel şi a fugit bărbatul lui Israel din faţa străinilor. Şi au căzut răniţi în Muntele Gelbue.

2. Şi străinii au fugit după Saul şi după fiii lui. Şi străinii i-au lovit pe Ionathan şi pe Aminadab şi pe Melhisue, fiii lui Saul.

3. Şi războiul s-a lăsat greu asupra lui Saul, şi arcaşii l-au aflat cu arcurile şi cu dureri, şi se chinuia [lovit] de săgeţi.

4. Şi Saul i-a zis celui care îi purta armele: „Trage-ţi sabia şi străpunge-mă cu ea, ca nu cumva să vină aceşti netăiaţi-împrejur şi să mă batjocorească." Şi cel care îi purta armele nu a vrut, pentru că se temea foarte tare. Şi Saul a luat sabia şi s-a lăsat să cadă în ea.

5. Şi cel care îi purta armele a văzut că Saul a murit şi s-a lăsat şi el în sabia lui şi a murit.

6. Şi au murit Saul şi cei trei fii ai lui ⌊în ziua aceea⌋, şi toată casa lui a murit o dată [cu el].

7. Şi bărbaţii lui Israel din vale au văzut că Israel a fugit şi că Saul şi fiii lui au murit, şi şi-au părăsit cetăţile şi au fugit. Şi au venit străinii şi au locuit în ele.

8. Şi a fost a doua zi — şi străinii au venit să-i jefuiască pe cei răniţi, şi i-au găsit pe Saul şi pe fiii lui căzuţi pe Muntele Gelbue,

9. Şi l-au dezbrăcat şi i-au luat capul şi armele. Şi străinii au trimis [soli] în ţinutul străinilor, de jur împrejur, ca să ducă vestea cea bună în casele idolilor lor şi poporului lor.

10. Şi armele le-au pus [ca ofrandă] în casa dumnezeului lor, şi capul i l-au pus în casa lui Dagon.

11. Şi toţi cei care locuiesc în Iabeis din Galaad au auzit toate cîte le-au făcut străinii lui Saul ⌊şi fiilor lui şi lui Israel⌋.

12. Şi s-au sculat bărbaţii puternici din Galaad ⌊şi au venit⌋ şi au luat trupul lui Saul şi trupurile fiilor lui şi le-au adus la Iabeis; şi le-au îngropat osemintele sub stejarul din Iabeis şi au postit şapte zile.

13. Şi a murit Saul în fărădelegile lui pe care le-a săvîrşit cu fărădelege împotriva Domnului, — după cuvîntul Domnului, pentru că nu l-a păzit ⌊pe el⌋ şi pentru că a întrebat ⌊Saul de el⌋ pe cea care vorbea din pîntec, ca să caute [un răspuns], ⌊şi i-a răspuns profetul Samuel⌋.

14. Şi nu l-a căutat pe Domnul; şi l-a omorît şi a întors domnia ⌊lui⌋ lui David, fiul lui Iessai.

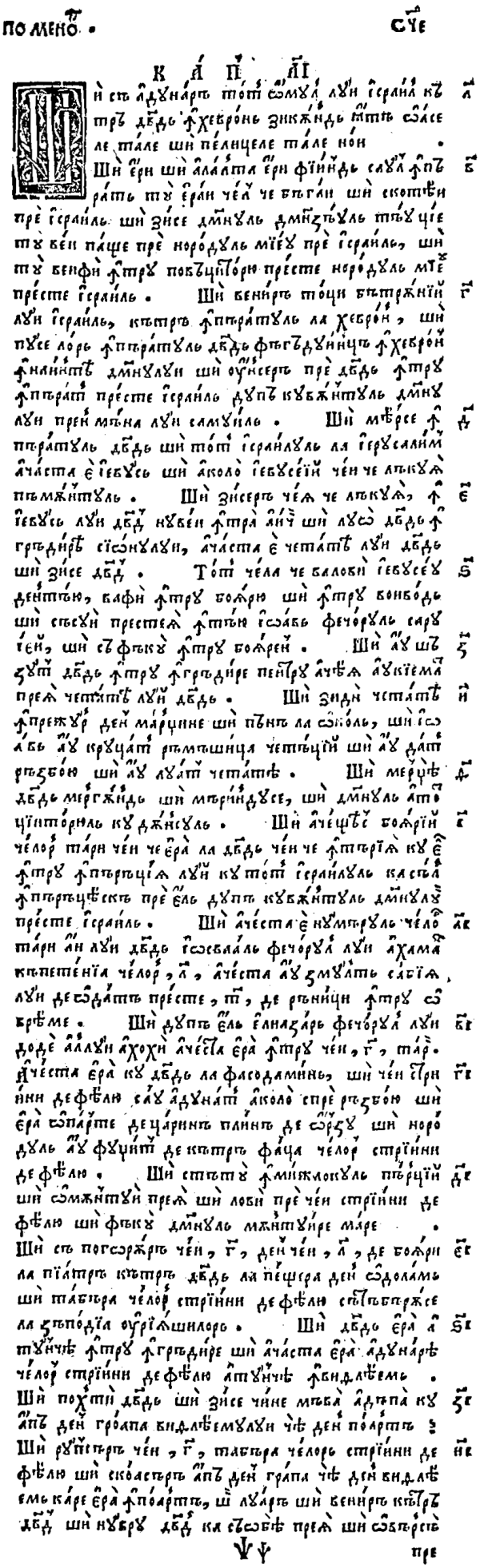

Biblia 1688, p. 295, col. 2

Cap 11

1. Şi să adunară tot omul lui Israíl cătră David, în Hevrón, zicînd: „Iată, oasele tale şi peliţele tale — noi.

2. Şi ieri şi alaltaieri, fiind Saúl împărat, tu erai cel ce băgai şi scoteai pre Israíl. Şi zise Domnul Dumnezăul tău ţie: «Tu vei paşte pre norodul mieu, pre Israíl, şi tu vei fi întru povăţitoriu preste norodul mieu, preste Israíl.»”

3. Şi veniră toţi bătrînii lui Israíl cătră împăratul, la Hevrón, şi puse lor împăratul David făgăduinţă în Hevrón înaintea Domnului, şi unseră pre David întru împărat preste Israíl, după cuvîntul Domnului, pren mîna lui Samuíl.

4. Şi mêrse împăratul David şi tot Israílul la Ierusalím; aceasta e Ievús şi acoló — ievuseii cei ce lăcuia pămîntul.

5. Şi ziseră ceia ce lăcuia în Ievús lui David: „Nu vei întra aici!” Şi luo David îngrădirea Siónului, aceasta e cetatea lui David, şi zise David:

6. „Tot cela ce va lovi Ievuséu dentîiu va fi întru boiêriu şi întru voievod.” Şi să sui preste ea întîiu Ioáv, feciorul Saruíei, şi să făcu întru boiêren.

7. Şi au şăzut David întru îngrădire. Pentru acêea, au chiemat pre ea cetatea lui David.

8. Şi zidi cetatea împrejur, den margine şi pînă la ocol. Şi Ioáv au cruţat rămăşiţa cetăţii şi au dat războiu şi au luat cetatea.

9. Şi mergea David mergînd şi mărindu-se, şi Domnul Atotţiitoriul — cu dînsul.

10. Şi aceştia-s boiêrii celor tari, cei ce era la David, cei ce întăriia cu el întru împărăţiia lui, cu tot Israílul, ca să-l împărăţească pre el, după cuvîntul Domnului, preste Israíl.

11. Şi acesta e numărul celor tari ai lui David: Iosvaál, feciorul lui Ahaman, căpetenia celor 30; acesta au zmult sabiia lui deodată preste 300 de răniţi întru o vrême.

12. Şi după el, Eliazár, feciorul lui Dodé, al lui Ahohí; acesta era întru cei 3 tari.

13. Acesta era cu David la Fasodamín, şi cei striini de fêliu s-au adunat acoló spre războiu, şi era o parte de ţarină plină de orzu, şi norodul au fugit de cătră faţa celor striini de fêliu.

14. Şi stătu în mijlocul părţii şi o mîntui pre ea, şi lovi pre cei striini de fêliu, şi făcu Domnul mîntuire mare.

15. Şi să pogorîră cei trei den cei 30 de boiêri la piatră cătră David, la peştera den Odolám, şi tabăra celor striini de fêliu să tăbărîse la Zăpódia Uriiaşilor.

16. Şi David era atuncea întru îngrădire, şi aceasta era adunarea celor striini de fêliu atuncea în Vithlêem.

17. Şi pohti David şi zise: „Cine mă va adăpa cu apă den groapa Vithlêemului cea den poartă?”

18. Şi rupsără cei trei tabăra celor striini de fêliu şi scoaseră apă den groapa[11] cea den Vithlêem care era în poartă, şi luară, şi veniră cătră David. Şi nu vru David ca să o bea pre ea şi o vărsă // pre ea Domnului şi zise:

Ms. 45, p. 346-347

Cap 11

1. Şi[138] să adunară tot ⌊omul⌋ Israil către David, în Hevron, dzicînd: „Iată, oasele tale şi pielíţele taale — noi.

2. Şi-ncă ieri şi alaltăieri, fiind Saul împărat, tu erai cel ce băgai şi scoteai pre Israil. Şi dzise Domnul Dumnedzău tău ţie: «Tu vei paşte pre nărodul mieu, pre Israil, şi tu vei fi întru povăţitor preste nărodul mieu, preste Israil.»”

3. Şi veniră toţi bătrînii Israil către împăratul la Hevron şi puse lor împăratul David făgăduinţă în Hevron înaintea Domnului şi unseră pre David întru împărat preste Israil, după cuvîntul Domnului, pren mîna lui Samuil.

4. Şi mêrse împăratul David şi tot Israil la Ierusalim; acesta-i Ievus şi acoló — ievuseii ceia ce lăcuia pămîntul.
5. Şi dziseră ceia ce lăcuia Ievus lui David: „Nu vei întra aicea!” Şi luă David îngrădirea Sion, aceasta-i cetatea David, şi dzise David:

6. „Tot cela ce va lovi ievuséul dentîi ⌊şi⌋ va fi întru boiêrin şi întru voivod.” Şi să sui preste ea întîi Ioav, ficiorul Saruíei, şi să făcu întru boiêrin.

7. Şi au şedzut David întru îngrădire. Pentru acêea, au chemat pre ea cetatea David.

8. Şi zidi cetatea împregiur, de la Maaló şi pînă la ţarcu. Şi Ioav au cruţat rămăşiţa cetăţii şi au dat războiu şi au luat *[347/1]* cetatea.

9. Şi mergea David mergînd şi mărindu-să şi Domnul Întrutotţiitor — împreună cu el.

10. Şi [139]aceştia-s boiêrii tarilor, cei ce era lui David, ce-i întăriia cu el întru împărăţiia lui, cu tot Israilul, ca să-l împărăţască pre el, după cuvîntul Domnului, preste Israil.

11. Şi aceasta-i sama[140] a tarilor lui David: Iosvaal, ficiorul Ahaman, întîiul celor 30; acesta a zmult sabiia lui o dată preste 300 dă răniţi întru o dată[141].

12. Şi după el, Eliázar, ficiorul Dodea a lui Ahohí; acesta era întru cei 3 tari.

13. Acesta era cu David la Fasodamin, şi cei striini de fêl s-au adunat acoló spre războiu, şi era o parte de ţarină plină[142] de ordzu, şi nărodul fugi de către faţa celor striini de fêl.

14. Şi [143]stătu în mijlocul părţii şi o mîntui pre ea şi lovi pre cei striini de fêl şi făcu Domnul mîntuire mare.
15. Şi să pogorîră cei trei dentru cei 30 de boiêri la piatră către David, la peşterea Odollam, şi tabăra celor striini de fêl să tăbărîse la Zăpódiia Uriiaşilor.

16. Şi David atuncea, întru îngrădire, şi aceasta strînsoare a celor striini de fêl atuncea în Vithlêem.

17. Şi pofti David şi dzise: „Cine mă va adăpa apă dentru lacul Vithlêem cel den poartă?”

18. Şi rupseră cei 3 tabăra celor striini de fêl şi scoaseră apă dentru lacul ⌊cel den⌋ Vithlêem, carele era întru poartă, şi luară şi veniră către David. Şi nu vru David ca să o bea pre ea şi o vărsă pre ea Domnului şi dzise:

Ms. 4389, p. 383-384

Cap 11

1. [140]De-acii se strînse tot Israilul la David, în Hevron, şi-i ziseră: „Iată, osul tău şi carnea ta sîntem.

2[141]. Ieri şi alaltaieri, cînd încă împărăţiia Saul, tu erai de băgai şi scoteai pre Israil şi ţie au zis Domnul Dumnezeul tău: «Tu vei paşte pre Israil, nărodul mieu, şi tu vei fi domn preste dînsul.»”

3. Şi veniră toţi bătrînii lui Israil la împăratul, în Hevron, şi întări David cu dînşii făgăduinţă înaintea Domnului şi-l unseră împărat preste Israil, după cuvîntul Domnului, care-l grăise cu mîna lui Samoil.

4[142]. Şi mêrse împăratul David şi tot Israilul în Ierusalim — aceasta iaste Ievúsul —, unde era ievuséii de moşteniia ţara.
5. Şi ziseră ceia ce lăcuia în Ievus către David: „Nu vei întra aici!” Şi luoă David întîi cêle ce se ţinea împrejurul Siónului, care iaste cetatea lui David. [6] Şi zise David:

6. „Tot oricine va bate Ievúsul, acela să fie domn şi voievod mai mare.” Şi se sui întîi Ioav, feciorul lui Saruí şi fu voievod[143].

7. Şi şăzu David întru încunjurarea acêea, drept acêea se cheamă cetatea lui David.

8. Şi zidi cetate împrejur, de la Mella pînă la ocolitură. Iar Ioav au curăţat rămăşiţa cetăţii şi dêde războiu şi luoă cetatea.

9. Iar David tot mergea sporind şi crescînd şi Domnul cel atotputêrnicul era cu dînsul.

10. Aceştia sînt[144] domnii oamenilor cei tari[145] ai lui David, carii îl pusêse să fie împărat preste tot Israilul, după cuvîntul Domnului, care au grăit către Israil.

11[146]. Şi acesta iaste numărul celor tari ai lui David: Esvaal, feciorul lui Ahaman, mai-marele între 30. Acela au rădicat suliţa sa asupra a trei sute şi i-au ucis deodată.

12. Iar după dînsul, Eliazar, feciorul Dodáei al lui Hahii. Acesta au fost între 3 putêrnici.

13. Acesta au fost cu David în Fasdom, cînd se adunase filistimlênii într-acel loc *[384/1]*[147] să se şireguiască[148] şi era cîmpul acelui loc plin de orz şi fugiră năroadele denaintea filistimlênilor.

14. Iar aceştia au stătut în mijlocul cîmpului şi-l apărară şi uciseră pre filistimlêni şi dêde Domnul mîntuire mare nărodului său.
15. Aceşti trei domni, dentre cei 30 de domni, se pogorîră la piiatră la David, în peştera[149] Odallámului, cînd era filistimlênii tăbărîţi împrejur în Valea Uriêşilor.

16[150]. [151]Iar David era întru îngrăditură, iar straja filistimlênilor era în Vithleem.

17. Şi însetoşă David şi zise: „O, cine mi-ară da apă den puţul Vithleémului, care iaste la poartă!”

18. Iar aceşti trei trecură pren mijlocul taberii filistimlênilor şi scoaseră apă den puţul cel den Vithleem, care era la poartă, şi aduseră lui David să bea. Iar David nu vru să bea, ce o vărsă Domnului şi zise:

Versiunea modernă

Capitolul al 11-lea

1. Şi s-au adunat toţi ⌊bărbaţii⌋ lui Israel la David, în Hebron, zicînd: „Iată, oasele tale şi cărnurile tale [sîntem] noi.

2. Chiar şi ieri, şi alaltăieri, fiind Saul rege, tu erai cel care îl purtai înăuntru şi în afară pe Israel. Şi ţie ţi-a zis Domnul Dumnezeul tău: «Tu vei păstori pe poporul meu, Israel, şi tu vei fi conducător peste poporul meu, Israel.»”

3. Şi toţi bătrînii lui Israel au venit la rege, în Hebron, şi regele David a încheiat cu ei un legămînt, în Hebron, înaintea Domnului, şi l-au uns pe David rege peste Israel, după cuvîntul Domnului, prin mîna lui Samuel.

4. Şi regele David împreună cu întregul Israel s-au dus la Ierusalim — aceasta [se numea] Iebus şi acolo [trăiau] iebuseii care locuiau ţinutul.
5. Iar cei ce locuiau în Iebus i-au spus lui David: „Nu ai să intri aici!” Şi David a cucerit fortăreaţa Sion — aceasta [este] cetatea lui David. Şi David a zis:

6. „Oricine va lovi primul un iebuseu — ⌊şi⌋ va fi căpetenie şi comandant de oaste.” Şi Ioab, fiul Saruiei, s-a urcat cel dintîi pe [zidurile] ei şi a ajuns căpetenie.

7. Şi David s-a aşezat în fortăreaţă; de aceea s-a numit ea cetatea lui David.

8. Şi a zidit cetatea de jur împrejur, de la Maalo pînă la [zidul] circular. Şi Ioab a cruţat restul cetăţii. Şi a făcut război şi a luat cetatea.

9. Şi David înainta înaintînd şi devenind tot mai mare, şi Domnul atotputernic [era] cu el.

10. Şi acestea [sînt] căpeteniile celor puternici — cei care erau ai lui David, care s-au arătat tari împreună cu el, în [timpul] domniei lui, cu tot Israelul, punîndu-l pe el rege peste Israel, după cuvîntul Domnului.

11. Şi acesta [este] numărul celor puternici ai lui David: Iosbaal, fiul lui Ahaman, întîiul între cei treizeci. Acesta şi-a tras o dată sabia peste trei sute, rănindu-i tot atunci.

12. Şi după el, Eleazar, fiul lui Dodai ahohitul. Acesta era dintre cei trei puternici.

13. Acesta era împreună cu David, la Fasodamin, şi străinii s-au adunat acolo la război. Şi o bucată de ogor era plină cu orz, şi poporul a fugit din faţa străinilor.

14. Şi a stat în mijlocul [acelei] bucăţi şi a salvat-o şi i-a lovit pe străini şi Domnul a făcut izbăvire mare.

15. Şi dintre cele treizeci de căpetenii, cei trei au coborît la stîncă, la David, la peştera Odollam. Şi tabăra străinilor era aşezată în Valea Uriaşilor.

16. Şi David [era] atunci în fortăreaţă. Şi această tabără a străinilor [era] atunci în Bethleem.

17. Şi David a poftit şi a zis: „Cine îmi va da să beau apă din fîntîna din Bethleem, cea de la poartă?”

18. Şi cei trei au rupt tabăra străinilor şi au scos apă din fîntîna ⌊cea din⌋ Bethleem, care era la poartă, şi au luat-o şi au venit la David. Şi David n-a vrut s-o bea şi a turnat-o ca jertfă Domnului şi a zis:

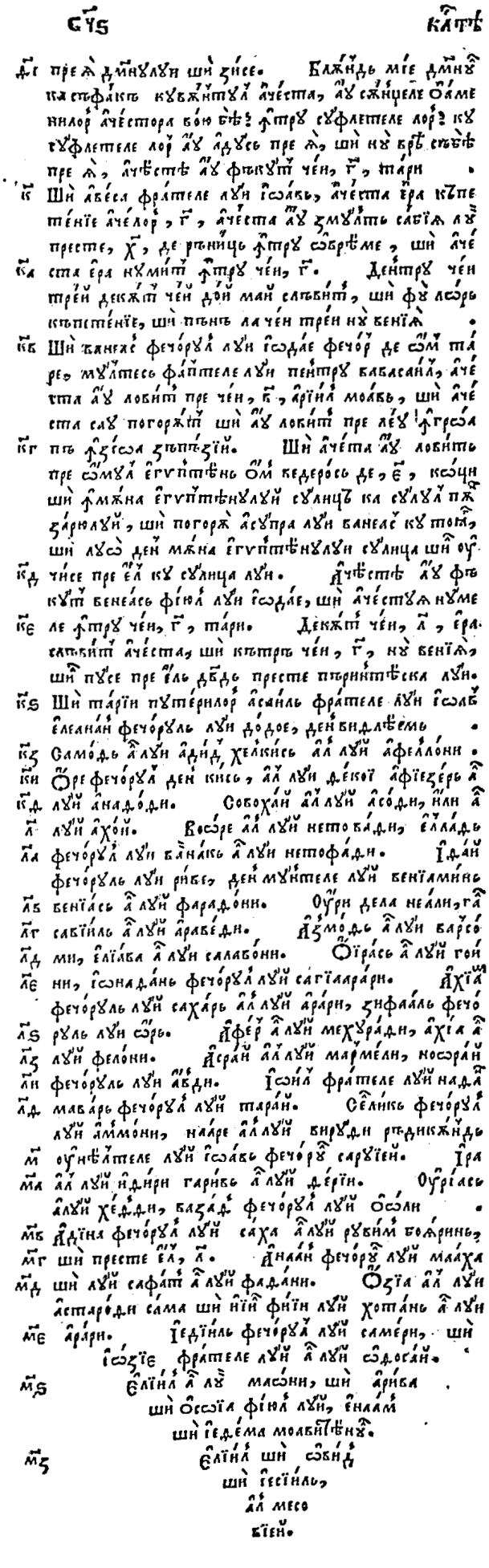

Biblia 1688, p. 296, col. 1

19. „Blînd mie Domnul ca să facă cuvîntul acesta. Au sîngele oamenilor acestora voiu bea? Întru sufletele lor? Cu sufletele lor au adus pre ea.” Şi nu vrea să bea pre ea. Acêstea au făcut cei trei tari.

20. Şi Avésa, fratele lui Ioáv. Acesta era căpetenie acelor 3; acesta au zmult sabiia lui preste 600 de răniţi întru o vrême; şi acesta era numit întru cei 3,

21. Dentru cei trei decît cei doi mai slăvit, şi fu lor căpetenie, şi pînă la cei trei nu veniia.

22. Şi Vaneas, feciorul lui Iodáe, fecior de om tare. Multe-s faptele lui pentru Vavasaíl; acesta au lovit pre cei 2 ariíl Moáv şi acesta s-au pogorît şi au lovit pre leu în groapă în zioa zăpăzii.

23. Şi acesta[12] au lovit pre omul eghiptean, om vederos de 5 coţi, şi în mîna eghipteanului — suliţă ca sulul pînzariului. Şi pogorî asupra lui Vaneas cu toiag, şi luo din mîna eghipteanului suliţa şi-l ucise pre el cu suliţa lui.

24. Acêstea au făcut Vaneás, fiiul lui Iodáe, şi acestuia numele întru cei 3 tari.

25. Decît cei 30 era slăvit acesta, şi cătră cei 3 nu veniia. Şi-l puse pre el David preste părinteasca lui.

26. Şi tarii puterilor: Asaíl, fratele lui Ioav, Eleanán, feciorul lui Dódoe, den Vithlêem,

27. Samóth al lui Adíd, Helchís al lui Afellóni,

28. Óre, feciorul lui Chís al lui Thécoi, Afiezér al lui Anathóthi,

29. Sovohái al lui Asóthi, Íli al lui Ahói,

30. Voóre al lui Netováthi, Elláth, feciorul lui Vainác al lui Netofáthi,

31. Ithái, feciorul lui Ríve, den muntele lui Veniamín, Veniás al lui Farathóni,

32. Úri de la Neáli, Galsaviíl al lui Aravéthi,

33. Azmóth al lui Varsómi, Eliáva al lui Salavóni,

34. Óirás al lui Goíni, Ionathán, feciorul lui Saghiaarári,

35. Ahiam, feciorul lui Sahár al lui Arári, Zifaál, feciorul lui Ór,

36. Afér al lui Amehuráthi, Ahía al lui Felóni,

37. Asrái al lui Marméli, Noorái, feciorul lui Ávdi,

38. Ioíl, fratele lui Nahtan, Mavár, feciorul lui Tarái,

39. Sellíc, feciorul lui Ammóni, Naáre al lui Viruthi, rădicînd unêltele lui Ioáv, feciorul Saruiei,

40. Ira al lui Ithíri, Garív al lui Thérii,

41. Urías a lui Héththi, Vazáth, feciorul lui Oóli,

42. Adina, feciorul lui Sáha al lui Ruvím, boiêrin, şi preste el — 30,

43. Anaán, feciorul lui Maáha şi lui Safát al lui Fatháni,

44. Ózia al lui Astaróthi, Sáma şi Iiil, fiii lui Hotán al lui Arári,

45. Iediíl, feciorul lui Saméri, şi Iózie, fratele lui, al lui Othosái,

46. Eliíl al lui Maóni, şi Aríva, şi Osoia, fiiul lui, Enaám, şi Iethéma moaviteanul,

47. Eliíl, şi Ovíd, şi Iesiíl al Mesoviei. /

Ms. 45, p. 347

19. „Blînd mie Dumnedzău ca să facă cuvîntul acesta. Dă sîngele oamenilor acestora voi bea întru sufletile lor? Cu sufletile lor au adus pre ea.” Şi nu vrea să bea. Aceasta au făcut cei trei tari.

20[144]. Şi Avessá, fratele lui Ioav. Acesta era căpetenie a celor 3; acesta au zmultu sabiia lui preste 600 de răniţi întru o vrême; şi acesta era numit întru cei 3,

21. Dentru cei 3, decît cei doi mai slăvit; şi era lor întru boiêrin şi pînă la cei 3 nu veniia.

22. Şi Vanéas, fiiul Iodaé, fiiu a om tare. Multe faptele lui pentru Vavasail; acesta au lovit pre cei 2 ariil Moav şi acesta s-au pogorît şi au lovit pre leu întru groapă în dzi de omăt[145].

23. Şi acesta au lovit pre omul eghiptean, om vederos de 5 coţi, şi întru mîna eghipteanului — suliţă ca sulul pîndzariului. Şi pogorî asupra lui Vanéas cu toiag şi luă den mîna eghipteanului suliţa *[347/2]* şi-l ucise pre el cu suliţa lui.

24. Acêstea au făcut Vanéas, fiiul Iodáe, şi acestuia numele întru cei 3 tari.

25. Decît cei 30 era slăvit acesta, şi cătră cei 3 nu veniia. Şi-l puse pre el David preste părinteasca lui.

26. Şi tarii puterilor: Asail, fratele Ioav, Eleanán, ficiorul Dodoé, den Vithlêem,

27. Samoth al lui Addí, Helchis Afelloní,

28. Orea, ficior den Chis a lui Thecoí, Afiézer al lui Anathothí,

29. Sovohhaí al lui Asothí, Ilí al lui Ahoí,
30. Voraí a lui Netofathí,

31. Ithaí, ficiorul Revea, den muntele Veniamin, Vanéas a lui Farathoni,
32. Urí de la Nealí, Galsaviil a lui Aravethí,

33. Azmoth a lui Varsomí, Eliavá a lui Salavoni,
34. Oiras a lui Goiní, Ionáthan, ficiorul Saghí Ararí,
35. Ahiam, ficiorul Sahar a lui Ararí, Zifaal, ficiorul Or,

36. Afer al lui Mahurathí, Ahiá a lui Feloní,
37. Asraí al lui Marmeli, Nooraí, ficior Avdí,

38. Ioil, fratele Náthan, Mavar, ficiorul lui Taraí,
39. Sellic al lui Ammoní, Naarea a lui Virothí, rădicînd unêltele lui Ioav, fiiul Saruíei,

40. Irá al lui Ietherí, Gariv al lui Therní,
41. Urías al lui Hethtthí, Vazath, fiiul Oolí,

42. Adiná, ficiorul Sahá a lui Ruvim, boiêrin, şi preste el[146] — 30,

43. Anan, ficiorul Maahá şi lui Safat al lui Fathaní,
44. Oziá a lui Astarothí, Samá şi Iiil, fiii lui Hotan a lui Ararí,

45. Iediil, ficiorul Sameri, şi Iozáe, fratele lui, a lui Thosaí,

46. Eliil a lui Maoní, şi Arivá, şi Osoía, ficiorul lui, Enaam, şi Iethemá moaviteanul,

47. Eliil, şi Ovid, şi Ieseil a lui Mosovía.

Ms. 4389, p. 384

19. „Păzêşte-mă, Doamne, să nu fac înaintea ta aceasta, să beau sîngele acestor oameni, carii au adus mie apă întru nevoia sufletelor sale.” Şi drept acest lucru, nu vru să bea. Aceasta făcură acei 3 vîrtoşi.

20[152]. Şi între acei trei era mai-mare Avisai, fratele lui Ioav, şi acela rădicase suliţa sa asupra a trei sute de oameni şi-i birui într-un ceas. Şi acesta era între aceşti trei mai numenit.

21. Şi den cîte trei era mai slăvit el între cei doi, că le era mai-mare; drept acêea, cel dentîi nu veniia pînă la al treilea.
22. Iar Vanéia, feciorul lui Iodai, omul cel tare, care făcuse multe lucrure, de la Vasail, acesta au ucis pre doi ariil ai Moávului şi acesta se-au pogorît de au ucis un leu la puţ, în vrêmea zăpăzii.

23. [153]Şi acesta au ucis şi pre omul cela, eghipteanul, căruia-i era statul de 5 coţi de nalt şi avea eghipteanul acela fuşte ca sulul ţesătoriului. Iar Vanéia se pogorî la dînsul cu toiagul şi-i zmăcí fuştele care-l purta în mînă şi-l omorî cu fuştele lui.

24. Acêstea au făcut Vanéia, feciorul lui Iodai, şi era numenit între acei trei mai vîrtoşi,

25[154]. Mai dentîi întru cei 30. Drept acêea nu veniia pînă[155] la cei trei şi-l puse David spre cea de moşie a lui.
26. Şi iarăşi, oamenii cei mai vîrtoşi întru oşti: Asail, fratele lui Ioav, şi Elianan, feciorul lui Dodei de la Vithleem,
27. Sammoth addo- *[384/2]* teanínul, Helchii faloniteanul,
28. Oréi, feciorul lui Aschis, den Thecúia, şi Aviezer anathotheanul,

29. Sohovai hasathiianul, Ilai ahoiteanul,
30. Voorai, feciorul lui Netofath, Eliath, feciorul lui Vainac neofatheanul,

31. Ethai, feciorul lui Rivai, den muntele Veniamínului, şi Venisas, feciorul Farathónei,
32. Úrie den Terontele Gaálului, şi Aviel de la Ravith,
33 [32]. Azinoth varsamieteanul, Eliav salavoniteanul,
34 [33][156]. Iras goineanul, Ioanathan, feciorul Saghiei, Orari,
35 [33]. Ahicaam, feciorul lui Sahar arariteanul, [34] Zifaal, feciorul Súrei arariteanul,

36 [35]. Afer mehuratheanul, Ahia afolotheanul,
37 [36]. Azraí omarmeleanul, [37] Noorai, feciorul Avdiei,
38. Ioil, fratele lui Nathan, Ivar, feciorul Taívei,
39. Selec ammoniteanul, Naarai de la Viroth, carele purta armele lui Ioav, feciorul lui Saruí,

40. Íra ethereanul, Gareth ethereanul,
41. Úrie hettheianul, Zavath, feciorul Oliei,

42. Adiná, feciorul Síhei, domnul ruvimitênilor, şi cu dînsul — 30,

43. Annon, feciorul Maaháei, Iosafat mathaniteanul,
44. Ozíia astarotheanul, Samma şi Ioil, feciorii Hothánii aroriteanul,

45. Iedeil, feciorul Samérii, şi Iozai, frate-său, thosaitênii,

46. Eliil maomiteanul, şi Aríva, şi Iósiia, feciorii lui Enaam, şi Ethmá moaviteanul,

47 [46]. Eliil, şi Ovid, şi Esiil, şi Mesofiia.

Versiunea modernă

19. „Dumnezeu să-mi fie binevoitor [oprindu-mă] să fac lucrul acesta! Oare voi bea sîngele acestor bărbaţi? Întru sufletele lor? Cu sufletele lor au adus-o.” Şi n-a vrut s-o bea. Acestea le-au făcut cei trei puternici.

20. Şi Abessa, fratele lui Ioab. Acesta era mai-marele celor trei; el şi-a tras sabia peste şase sute, rănindu-i tot atunci. Şi acesta era renumit între cei trei,

21. Dintre cei trei [fiind] mai slăvit decît ceilalţi doi, şi le era căpetenie, şi pînă la cei trei nu ajungea.

22. Şi Banaias, fiul lui Iodae, fiul unui bărbat puternic. Multe [au fost] faptele lui pentru Babasael; el i-a lovit pe cei doi ariel din Moab, şi el a coborît şi a lovit leul din groapă, într-o zi de iarnă.

23. Şi el l-a lovit pe bărbatul egiptean, bărbat care arăta de cinci coţi, şi în mîna egipteanului — o suliţă cît sulul ţesătorului. Şi Banaias s-a lăsat asupra lui cu o bîtă, şi i-a luat egipteanului suliţa din mînă, şi l-a omorît cu suliţa lui.

24. Acestea le-a făcut Banaias, fiul lui Iodae, şi numele lui — între cei trei puternici.

25. Acesta era mai slăvit decît cei treizeci, şi pînă la cei trei nu ajungea. Şi David l-a pus [căpetenie] peste familia lui.
26. Şi cei tari ai puterilor: Asael, fratele lui Ioab, Eleanan, fiu al lui Dodoai din Bethleem,

27. Samoth din Add, Helkes [din] Afailon,

28. Orai, fiu din Chis din Thecoi, Afiezer din Anathoth,

29. Sobohhai din Asoth, Eli din Aho,
30. Boorai din Netofath, Ellath, fiu al lui Baenac din Netofath,

31. Ethai, fiu al lui Rebai de pe dealul lui Beniamin, Benaias din Farathon,
32. Uri din Neali, Galsabiel din Arabeth,

33. Azmoth din Barsom, Eliaba din Salabon,
34. Oeiras din Goyni, Ionathan, fiu al lui Sagi din Arar,
35. Ahiam, fiu al lui Sahar din Arar, Zifaal, fiu al lui Or,

36. Afer din Mehurath, Ahia din Felon,
37. Asrai din Marmel, Noorai, fiu al lui Abdi,

38. Ioel, fratele lui Nathan, Mabar, fiu al lui Tarai,
39. Sellec din Ammon, Naarai din Beroth, cel care purta armele lui Ioab, fiul Saruiei,

40. Ira din Ither, Gareb din Theri,
41. Urias heththitul, Bazath, fiu al lui Ooli,

42. Adina, fiu al lui Saha al lui Rubim, căpetenie — şi după el, [cei] treizeci.

43. Anan, fiu al lui Maaha şi al lui Safat din Fathan,
44. Ozia din Astharoth, Sama şi Ieiel, fii ai lui Hotan al lui Arari,

45. Iediel, fiu al lui Sameri, şi Iozae, fratele lui, din Thosa,

46. Eliel din Maon, şi Ariba, şi Osoia, fiul lui, Enaam, şi Iethema din Moab,

47. Eliel, şi Obed, şi Iesiel din Mesob.

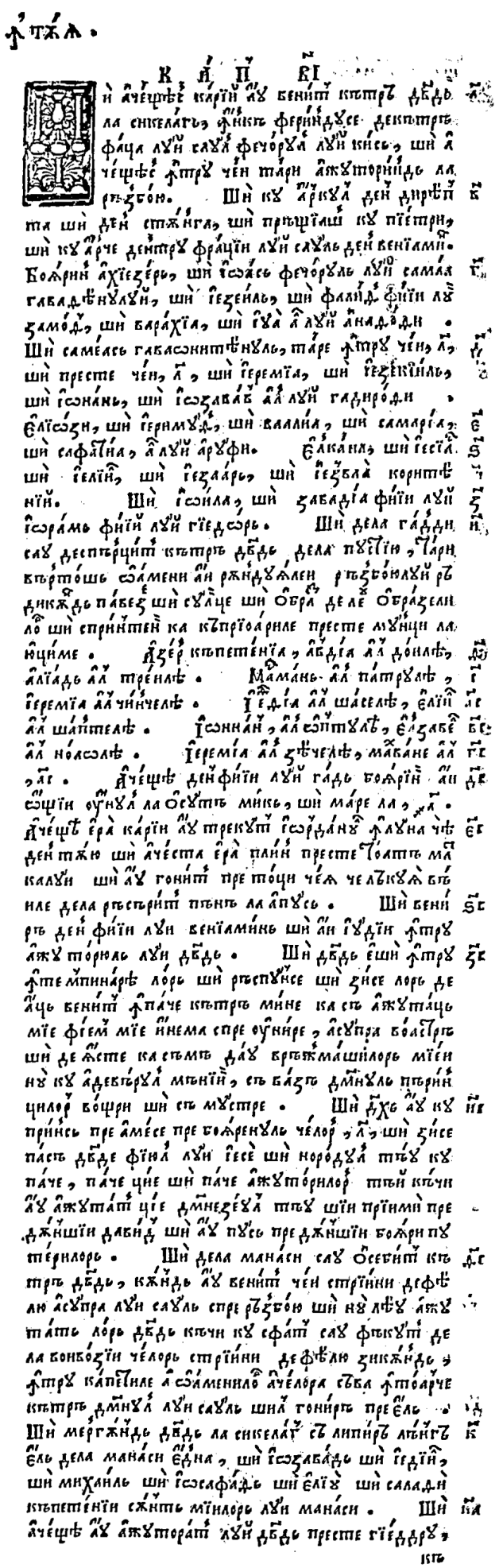

Biblia 1688, p. 296, col. 2

Cap 12

1. Şi aceştia-s carii au venit cătră David la Sichelág, încă ferindu-se de cătră faţa lui Saúl, feciorul lui Chís, şi aceştia-s întru cei tari, ajutorind la războiu,

2. Şi cu arcul den direapta şi den stînga, şi prăştiaşi cu pietri, şi cu arce. Dentru fraţii lui Saúl, den Veniamin:

3. Boiêrin Ahiezér, şi Ioás, feciorul lui Samáa gavatheanului, şi Iezeíl, şi Falíth, fiii lui Zamóth, şi Varáhia, şi Iuá al lui Anathóthi,

4. Şi Saméas gavaoniteanul, tare întru cei 30 şi preste cei 30, şi Ieremia, şi Iezechíil, şi Ionán, şi Iozaváv al lui Gadiróthi,

5. Eliózi, şi Ierimúth, şi Vaalía, şi Samaría, şi Safatía al lui Arúfi,

6. Elcána, şi Iesias, şi Eliil, şi Iezaár, şi Iezvaá, coritênii,

7. Şi Ioíla, şi Zavadía, fiii lui Iorám, fiii lui Ghiedór.

8. Şi de la Gáddi s-au despărţit cătră David, de la pustiiu, tari, vîrtoşi, oameni ai rînduiêlei războiului, rădicînd paveze şi suliţe, şi obraz de leu obrazeli lor, şi sprinteni ca căprioarile preste munţi la iuţime:

9. Azér, căpetenia, Avdía, al doilea, Aliád, al treilea,

10. Masmán, al patrulea, Ieremia, al cincelea,

11. Ieththía, al şaselea, Eliil, al şaptelea,

12. Ionnán, al optulea, Elzavel, al noaolea,

13. Ieremía, al zêcelea, Mahváne, al 11.

14. Aceştia, den fiii lui Gád, boiêrini ai oştii, unul la o sută — mic, şi mare — la 1000.

15. Aceştia era carii au trecut Iordánul în luna cea dentîiu, şi acesta era plin preste toată matca lui, şi au gonit pre toţi ceia ce lăcuia văile, de la răsărit pînă la apus.

16. Şi veniră den fiii lui Veniamín şi ai Iúdii întru ajutoriul lui David.

17. Şi David ieşi întru întempinarea lor şi răspunse şi zise lor: „De aţi venit în pace cătră mine, ca să ajutaţi mie, fie-mi mie inema spre unire asupra voastră; şi de iaste ca să mă dau vrăjmaşilor miei, nu cu adevărul mîniii, să vază Domnul părinţilor voştri şi să mustre.”

18. Şi duh au cuprins pre Amése, pre boiêrenul celor 30, şi zise: „Pasă, Davide, fiiul lui Iesé, şi norodul tău cu pace! Pace ţie şi pace ajutorilor tăi, căci au ajutat ţie Dumnezeul tău.” Şi-i priimi pre dînşii David, şi au pus pre dînşii boiêri puterilor.

19. Şi de la Manási s-au osebit cătră David, cînd au venit cei striini de fêliu asupra lui Saúl spre războiu, şi nu le-au ajutat lor David, căci cu sfat s-au făcut de la voivozii celor striini de fêliu zicînd: „Întru capetile a oamenilor acelora să va întoarce cătră domnul lui, Saúl.” Şi-l goniră pre el.

20. Şi mergînd David la Sichelág să lipiră lîngă el de la Manási: Édna, şi Iozavád, şi Iediil, şi Mihaíl, şi Iosafáth, şi Eliú, şi Salathí — căpetenii sînt miilor lui Manási.

21. Şi aceştia au ajutorat lui David preste Ghiéddru, //

Ms. 45, p. 347-348

Cap 12

1. Şi aceştia-s carii au venit către David la Sichelag, încă ferindu-să de către faţa lui Saul, ficiorul Chis, şi aceştia întru cei tari, ajutorind la războiu,

2. Şi cu arcul den dreapta şi den stînga şi prăştiaşi cu pietri şi cu arce. Şi dentru fraţii lui Saul, den Veniamin:

3. Boiêrin Ahiézer, şi Ioas, fiiul lui Samaá gavathoneanului, şi Ieziil, şi Falith, fiii Zamoth, şi Varahía, şi Iuá a lui Anathothí,

4. Şi Saméas gavaoniteanul, tare întru cei 30 şi preste cei 30, şi Ieremía, şi Iezechiil, şi Ionan, şi Iozavath a lui Gadirothí,

5. Eliozí, şi Ierimuth, şi Vaalía, şi Samaría, şi Safatias a lui Arufí,

6. Elcaná, şi Iesía, şi Eliil, şi Iezaar, şi Iezvaá, coritênii,
7. Şi Ioilá, şi Zavadía, fiii Ioram, fiii lui Gheddor.

8. Şi de la Gaddí s-au despărţit către David, la *[348/1]* pustiiu, tari[147], vîrtucioşi, oameni rînduielii războiului, rădicînd páveţe şi suliţe, şi obraz de leu obrazele lor şi sprinteni ca căprioarele preste munţi la iuţime:
9. Ázer, căpetenie, Aldiá, al doilea, Aliad, al treilea,

10. Masman, al patrulea, Ieremía, al cincilea,
11. Ieththiá, al şaselea, Eliil, al şaptelea,

12. Ionan, al optulea, Elzavel, al noaolea,
13. Ierimiá, al dzêcelea, Mahvanea, al 11.

14. Aceştia dentru fiii lui Gad, boiêrii oştii, unul la 100 — mic şi mare — la 1000.

15. Aceştia era carii au trecut Iordánul întru luna cea dentîi, şi acesta — plin preste toată matca lui, şi au gonit pre toţi ceia ce lăcuia văile, de la răsărit[148] pînă la apus[149].

16. Şi veniră dentru fiii lui Veniamin şi a Iúdei întru ajutoriul lui David.

17. Şi David ieşi întru tîmpinarea lor şi răspunse şi dzise lor: „Dă întru pace aţi venit către mine, ca să-mi ajutaţi mie, fie mie inimă după ea asupra noastră; şi dă iaste ca să mă dai la nepriêtenii miei, nu cu adevărul mîinii, să vadză Dumnedzăul părinţilor noştri şi să mustre.”

18. Şi duh au împlut[150] pre Amesea, pre boiêrinul celor 30, şi dzise: „Pasă, David, fiiul Iesé, şi nărodul tău — pace! Pace ţie şi pace ajutorilor tăi, căci au ajutat ţie Dumnedzăul tău.” Şi-i priimi pre înşii David şi au pus pre înşii boiêri a puterilor.

19. Şi de la Manassi s-au lipit[151] către David, [152]cînd au venit cei striini de fêl asupra lui Saul spre războiu, şi nu le-au ajutat lor ⌊David⌋, [153]căci cu sfatul s-au făcut de la căpeteniile celor striini de fêl, dzicînd: „Întru capetile oamenilor acelora să va întoarce către domnul lui, Saul”; ⌊şi-l goniră pre el⌋.

20. Şi mergînd David la Sichelag să lipiră lîngă el de la Manasí: Edna şi Iozavad şi Iediil şi Mihail şi Iosafath şi Ielíu şi Salathí — căpetenii a miilor sînt a lui Manassí.

21. Şi aceştia au ajutorit lui David preste Gheddur,

Ms. 4389, p. 384-385

Cap 12

1. Aceia mêrseră la David în Sichelai, încă cînd fugiia de Saul, feciorul lui Chis. Şi aceştia era mai tari, de ajuta şi vitêji mai aleşi.

2[157]. De întindea arcele şi arunca cu amîndoaoă mîinile pietri cu praştiile şi diregea săgeţile. Şi era dentre fraţii lui Saul den seminţiia lui Veniamin:

3. Domnul lor, Ahiezer, şi Ioas, feciorul Samáei gavatheanul, şi Aziil, şi Falet, feciorii lui Azmoth, şi Varahíia, şi Iúe anathoteanul.

4. Iar Samaias gavaoniteanul era mai putêrnic între cei 30 şi preste cei 30. Ieremiia, Iezechiil, Ioannan, şi Iezavath[158] gaderatheteanul,

5. Şi Elioth, şi Ierimuth, şi Vaaliia, şi Samariia, şi Sathatiia, arufitênii,

6. Elcána, şi Iesíia, şi Azariil, şi Iezer, şi Iezvaal de la Carihim,
7[159]. Şi Ioil, şi Zavadiia, feciorii lui Ieroam de la Hedor.
8. Şi de la Gaddí au fugit la *[385/1]*[160] David, cînd se ascundea în pustie, oameni vîrtoşi şi războinici buni, carii ţinea paveze şi suliţe şi faţa lor era ca de leu şi iuţi ca caprele la munţi.

9. Cel mare, Azer, al doilea, Avdiia, al treilea, Eliav,

10. Al patrulea, Mazman, al cincilea, Ieremiia,
11. Al şaselea, Efthéi, al şaptelea, Eliil,

12. Al optulea, Ioanan, al noaoălea, Ielzevel,
13. Al zêcelea, Ieremiia, al unsprezêcelea, Mahavenai.

14. Aceştia au fost den feciorii lui Gad domnii oştilor, cei mai de apoi şi mai mici, 100000. Iar cei mai mari, preste cîte 1000.
15. Aceştia sînt carii au trecut Iordánul în luna dentîi, tot deplin întru toată putêrea sa şi au gonit pre toţi carii lăcuia în lunci spre laturea răsăritului şi a apusului.

16. Şi au venit şi den Veniamin şi den Iúda ajutor lui David.

17[161]. Şi ieşi David înaintea lor şi le zise: „De aţi venit la mine cu pace, inima mea să fie către voi cu dînsa. Iar de mă veţi da vrăjmaşilor miei şi eu n-am fărădelegiuire în mîinile mêle, Dumnezeul părinţilor noştri să vază şi să judece.”

18. Şi îmbrăcă duhul Domnului pre Amesai, domnul cel preste 30 şi zise: „Pasă, Davide, feciorul lui Iesei, în pace, şi cu oamenii tăi, că pace iaste ţie şi pace iaste ajutorilor tăi, că ţie-ţi ajută Dumnezeul tău!” Şi-i priimi David şi-i puse domni puterilor.

19. Şi den Manásiia iar fugiră la David, cînd mergea cu filistimlênii la războiu asupra lui Saul, iară David nu le fu într-ajutor, [162]că se sfătuiră domnii filistimnênilor să-l trimeaţă înapoi, zicînd: „El se va întoarce[163] la stăpînu-său, Saul, cu capetele noastre.”

20[164]. Deci cînd se întoarse în Sechelag, fugiră la dînsul den Manásiia, Ednái şi Iozavad şi Ediil şi Mihail şi Osafat şi Eliú şi Salathí; domnii aceştia sînt ai miilor Manásiei.

21. Aceştia au dat ajutor lui David asupra tîlharilor,

Versiunea modernă

Capitolul al 12-lea

1. Şi aceştia [sînt] cei care au venit la David în Sikelag, [cînd] încă se ţinea departe de faţa lui Saul, fiul lui Keis. Şi aceştia [sînt] între cei tari, ajutînd la război,

2. Şi [mînuind] arcul, cu dreapta şi cu stînga, şi aruncînd cu prăştiile pietre şi săgeţi. Dintre fraţii lui Saul, din [tribul lui] Beniamin:

3. Căpetenia Ahiezer, şi Ioas, fiu al lui Samaa din Gabath, şi Ieziel şi Faleth, fii ai lui Zamoth, şi Barahia, şi Iua din Anathoth,

4. Şi Samaias gabaonitul — puternic între cei treizeci şi peste cei treizeci —, şi Ieremia, şi Iezekiel, şi Ionan, şi Iozabath din Gaderoth,

5. Eliozi, şi Ierimuth, şi Baalia, şi Samareia, şi Safatias din Aruf,

6. Elcana, şi Iesia, şi Eliel, şi Iezaar, şi Iezbaa — coriţii,
7. Şi Ioela şi Zabadia, fii ai lui Ioram, fii ai lui Gedor.
8. Şi din Gaddi s-au despărţit spre David, în pustiu, bărbaţi tari, puternici, rînduiţi de război, purtînd scuturi şi suliţe, şi feţele lor — faţa leului, şi sprinteni în alergare precum căprioarele pe munţi:

9. Azer, căpetenia, Abdia al doilea, Aliad al treilea,

10. Masman al patrulea, Ieremia al cincilea,
11. Ieththia al şaselea, Eliel al şaptelea,

12. Ionan al optulea, Elzabel al nouălea,
13. Ieremia al zecelea, Mahbanai al unsprezecelea.

14. Aceştia — dintre fiii lui Gad, căpetenii ale oştirii: [cel] mic, peste o sută şi [cel] mare, peste o mie.

15. Ei au fost cei care au trecut Iordanul în luna întîi [a anului] — şi acesta se umflase peste marginile lui — şi i-au alungat pe toţi cei care locuiau în văi, de la răsărituri pînă la apusuri.

16. Şi au venit în ajutorul lui David dintre fiii lui Beniamin şi ai lui Iuda.

17. Şi David le-a ieşit în întîmpinare şi le-a răspuns şi a zis: „De veniţi la mine cu pace, ca să-mi ajutaţi, aşa să fie şi inima mea spre voi, şi de [aţi venit] să mă predaţi duşmanilor mei, nu prin adevărul mîinii, să vadă Dumnezeul părinţilor noştri şi să certe.”

18. Şi un duh a intrat în Amessai, căpetenia celor treizeci, şi a zis: „Mergi, David, fiul lui Iessai, şi poporul tău, pace! Pace ţie şi pace ajutoarelor tale, căci Dumnezeul tău ţi-a ajutat.” Şi David i-a primit şi i-a pus căpetenii ale oştirilor.

19. Şi lui David i s-au alăturat din [tribul lui] Manasse — cînd au venit străinii asupra lui Saul, la război, iar ⌊David⌋ nu le-a ajutat, căci [aceasta] s-a făcut la sfatul comandanţilor [armatei] străinilor, care au zis: „Cu capetele bărbaţilor acelora se va întoarce la Saul, domnul lui”; ⌊şi l-au întors⌋.

20. Şi întorcîndu-se David la Sikelag, i s-au alăturat din [tribul lui] Manasse: Edna, şi Iozabad, şi Iediel, şi Mihael, şi Iosafath, şi Eliu, şi Salathi; [aceştia] sînt căpetenii peste miile lui Manasse.

21. Şi ei au luptat cu David împotriva lui Geddur,

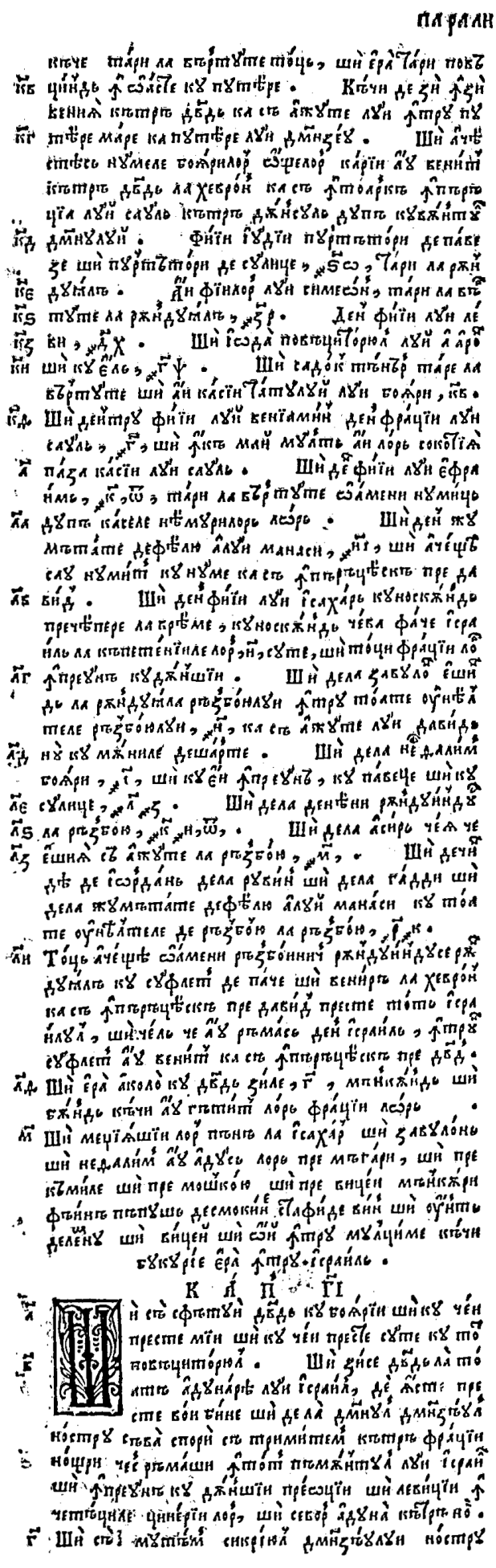

Biblia 1688, p. 297, col. 1

căce tari la vîrtute — toţi, şi era tari povăţînd în oaste cu putêre.

22. Căci de zi în zi veniia cătră David ca să ajute lui întru putêre mare ca putêre lui Dumnezeu.

23. Şi acêstea-s numele boiêrilor oştelor carii au venit cătră David la Hevrón, ca să întoarcă împărăţia lui Saúl cătră dînsul, după cuvîntul Domnului:

24. Fiii Iúdii, purtători de paveze şi purtători de suliţe, 6800, tari la rînduială;

25. Ai fiilor lui Simeón, tari la vîrtute, la rînduială, 7100;

26. Den fiii lui Lévi, 4600;

27. Şi Iodá, povăţitoriul lui Aaron, şi cu el 3700;

28. Şi Sadóc, tînăr, tare la vîrtute, şi ai casii tatălui lui boiêri, 22;

29. Şi dentru fiii lui Veniamín, den fraţii lui Saúl, 3000; şi încă mai mult ai lor socotiia paza casii lui Saúl;

30. Şi den fiii lui Efraím, 20800, tari la vîrtute, oameni numiţi după casele neamurilor lor;

31. Şi den jumătate de fêliu a lui Manasi, 18000; şi aceştia s-au numit cu nume ca să împărăţească pre Davíd;

32. Şi den fiii lui Isahár, cunoscînd precêpere la vrême, cunoscînd ce va face Israíl la căpeteniile lor, 8 sute, şi toţi fraţii lor împreună cu dînşii;

33. Şi de la Zavulon, ieşind la rînduiala războiului întru toate unêltele războiului, 50000, ca să ajute lui Davíd nu cu mînile deşarte;

34. Şi de la Nefthalím, boiêri 1000, şi cu ei împreună, cu paveţe şi cu suliţe, 37000;

35. Şi de la denêni, rînduindu-să la război, 28800;

36. Şi de la Asír, ceia ce ieşiia să ajute la război, 40000;

37. Şi decindea de Iordán, de la Ruvín şi de la Gáddi şi de la jumătate de fêliu a lui Manási, cu toate unêltele de război, la război, 120000.

38. Toţi aceştia — oameni războinici, rînduindu-se rînduială cu suflet de pace şi veniră la Hevrón ca să împărăţească pre Davíd preste tot Israílul. Şi cel ce au rămas den Israíl într-un suflet au venit ca să împărăţească pre[13] David.

39. Şi era acoló cu David zile 3, mîncînd şi bînd, căci au gătit lor fraţii lor

40. Şi megiêşii lor, pînă la Isahár şi Zavulón şi Nethalím, au adus lor pre măgari şi pre cămile şi pre moşcoiu şi pre viţei, mîncări, făină, păpuşi de smochine, stafide, vin şi untdelemnu, şi viţei şi oi întru mulţime, căci bucurie era întru Israíl.

Cap 13

1. Şi să sfătui David cu boiêrii şi cu cei preste mii şi cu cei preste sute, cu tot povăţuitoriul.

2. Şi zise David la toată adunarea lui Israíl: „De iaste preste voi bine şi de la Domnul Dumnezăul nostru să va spori, să trimitem cătră fraţii noştri ce-s rămaşi în tot pămîntul lui Israil, şi împreună cu dînşii preoţii şi leviţii, în cetăţile ţinerii lor, şi se vor aduna cătră noi.

3. Şi să mutăm sicriiul Dumnezăului nostru / cătră

Ms. 45, p. 348

căci tari la vîrtute — toţi, şi era ⌊tari⌋ povăţînd întru oaste, întru putêre.

22. Căci dentru dzi în dzi veniia cătră David ca să-i ajute lui la putêre mare ca putêrea lui[154] Dumnedzău.

23. Şi acêstea-s numerile boiêrilor oştii, cei ce au venit cătră David la Hevron ca să întoarcă împărăţiia lui David cătră însul, după cuvîntul Domnului:

24. Fiii Iúdei, purtători de páveţe şi purtători de suleţe, 6800, tari a rînduielii;

25. A fiilor Simeon, tari la vîrtute, la rînduială, 7100;
26. Dentru fiii Leví, 4600;
27. Şi Iodad, povăţitoriul Aaron, şi cu el 3700;

28. Şi Sadoc, tînăr, tare *[348/2]* la vîrtute, şi a casei tatălui lui boiêri, 22;
29. Şi dentru fiii Veniamin, fraţilor Saul, 3000; şi încă mai multu a lor socotiia paza casei lui Saul;

30. Şi dentru fiii lui Efraim, 20800, tari la vîrtute şi oameni numiţi după casele neamurilor lor;

31. Şi de la jumătate de fêl Manassí, 18000; şi aceştia s-au numit cu numele ca să împărăţască pre David;

32. Şi dentru fiii lui Isáhar, cunoscînd pricêpere la vremi, cunoscînd ce va face Israil la căpeteniile lor, 800, şi toţi fraţii lor împreună cu înşii;

33. Şi de la Zavulon ieşind la rînduiala războiului întru toate unêltele războiului, 50000, să ajute lui David nu cu mîinile deşarte;

34. Şi de la Nefthalim, boiêri 1000, şi cu ei împreună, cu páveţe şi cu suleţe, 37000;

35. Şi de la dănêni, rînduindu-să la război, 28800;

36. Şi de la Assir, ceia ce ieşiia să ajute la război, 40000;
37. Şi decinde de Iordan, de la Ruvin şi de la Gaddí şi de la jumătate de fêl a lui Manassi, cu toate unêltele de război, la război, 120000.

38. Toţi aceştia — oameni războinici, rînduindu-să rînduiêle cu suflet de pace ⌊şi⌋ veniră la Hevron ca să împărăţască pre David preste tot Israil. Şi cel ce au rămas Israil, un suflet ⌊au venit⌋ ca să împărăţască pre David.

39. Şi era acoló cu David dzile 3, mîncînd şi bînd, căci au gătit lor fraţii lor.

40. Şi megiaşii lor, pînă la Issáhar şi Zavulon şi Nefthalim, au adus lor preste măgari şi pre cămile şi pre asini şi pre viţăi, mîncări, fănine, păpuşi, stafide, vin şi untdelemnu[155], şi viţăi şi oi întru mulţime, căci bucurie-i întru Israil.

Cap 13

1. Şi să svătui David cu ⌊boiêrii şi⌋ cei preste mii şi cei preste sute, tot povăţitoriul.

2. Şi dzise David la toată adunarea Israil: „Dă iaste preste voi bine şi de la Domnul Dumnedzăul nostru[156] să va spori, să trimitem cătră fraţii noştri cei rămaşi întru tot pămîntul Israil şi, împreună cu înşii, preuţii şi leviţii, întru cetăţile ţinerii lor, şi să vor aduna cătră noi.

3. Şi să înmutăm săcriiul Domnului cătră noi, căci

Ms. 4389, 385-386

că aceia era toţi oameni vîrtoşi, şi au fost domni oştilor.

22. Şi veniia în toate zilele la David într-ajutor, pînă se făcu număr mare ca oastea lui Dumnezeu.

23. Şi acesta iaste numărul domnilor oştilor carii veniră la David în Hevron să întoarcă împărăţiia lui Saul la dînsul, după cuvîntul Domnului.

24. Feciorii Iúdei, carii purtă pavăză şi suliţă, 6800, rînduiţi la tabără.

25. Şi den fecio- *[385/2]* rii lui Simeon, oameni vîrtoşi la războiu, 7100.
26. Iar den feciorii lui Lévi, 4600.
27. Iar Iodai, voievodul, era den seminţiia lui Aáron şi cu dînsul, 3700.
28[165]. Şi Sadoc, cocon ales, ajutor, şi casa tătîne-său — domni, 22.
29. Şi den feciorii lui Veniamini, fraţii lui Saul, 3000; că încă partea lor cea mai mare umbla după casa lui Saul.
30. Şi iarăşi, den feciorii lui Efraim, 20800, tari de oaste, oameni numeniţi după seminţiia moşiei lor.

31. Şi den jumătate de seminţiia Manásiei, 18000, cineşi după numele său, venise să puie pre David împărat.
32. Şi den feciorii lui Isahar, oameni chibzuiţi, carii pricepea în toată vrêmea socoteala ce vrea să facă Israil — domni, 20. Şi toată rămăşiţea neamului[166] sfatului acelora urma.
33[167]. Iar de la Zavulon, carii veniră la tabăra războiului cu toate armele cêle de războiu ajutor lui David, iar nu veniră cu mîinile goale, 50000.

34. Şi de la Nethalim, 1000 de boiêri şi cu dînşii învăţaţi la paveze şi la suliţe, 37000.

35. Iar de la Dan, gata spre oaste, 28600.

36. Şi de la Asir, carii veniia într-ajutor la războiu, 40000.
37. Iar de cêia parte de Iordan, de la feciorii lui Ruvim şi de la ai lui Gad şi de la cêialaltă jumătate de seminţie a Manásiei, învăţaţi la arme de războiu, 120000.
38. Toţi aceştia — oameni războinici, rînduiţi de tabără, cu inimi deplin veniră în Hevron, ca să puie pre David împărat preste tot Israilul; aşijderea şi alaltă rămăşiţă ce rămâsêse a lui Israil, a tuturor inimă era să fie David împărat.

39[168]. Şi fúră acoló cu David 3 zile, de mîncară şi băură, că le gătise fraţii lor.

40. Şi ceia ce era aproape de dînşii, pînă la Isahar şi la Zavulon şi la Nethalim, le-au adus pîine pre măgari şi pre cămile şi pre catîri şi pre boi, să mănînce, păpuşi de zmochine[169] şi stafide[170], vin şi untdelemn şi boi şi berbeci la toată mulţimea, că fu veselie întru Israil.

Cap 13

1. Şi începu David a face sfat cu domnii şi cu căpitanii şi cu iuzbaşii şi cu toate căpeteniile.

2[171]. Şi zise cătră toată adunarea lui Israil: „De va plăcea voaoă şi de la Domnul Dumnezeul nostru se va umplea cuvîntul care voiu zice, să trimitem la fraţii noştri ceialalţi, întru tot *[386/1]* ţinutul lui Israil şi la preoţi şi la leviţi, carii lăcuiesc întru ţinuturile cetăţilor, să se strîngă la noi.

3. Şi să ducem sicriul Dumnezeului nostru la noi,

Versiunea modernă

căci toţi [erau] puternici în tărie şi erau ⌊puternici⌋ conducători în oaste, în putere.

22. Pentru că din zi în zi veneau la David ca să-l ajute la [ridicarea unei] puteri mari ca puterea lui Dumnezeu.
23. Şi acestea [sînt] numele căpeteniilor oastei, cei care au venit la David, în Hebron, ca să întoarcă la el domnia lui Saul, după cuvîntul Domnului:

24. Fii ai lui Iuda, purtători de scuturi şi purtători de suliţe, şase mii opt sute, puternici în front;

25. Ai fiilor lui Simeon, puternici în tărie în front, şapte mii o sută;
26. Ai fiilor lui Levi, patru mii şase sute;
27. Şi Iodda — conducătorul [fiilor] lui Aaron şi, împreună cu el, trei mii şapte sute;
28. Şi Sadoc — tînăr, puternic în tărie, şi căpeteniile casei lui părinteşti, douăzeci şi două;
29. Şi dintre fiii lui Beniamin, fraţii lui Saul, trei mii — şi cei mai mulţi dintre ei încă mai vegheau la paza casei lui Saul;
30. Şi dintre fiii lui Efraim, douăzeci de mii opt sute, puternici în tărie, bărbaţi renumiţi după casele familiilor lor;
31. Şi din jumătate de trib a lui Manasse, optsprezece mii, numiţi pe nume ca să-l pună rege pe David;

32. Şi dintre fiii lui Issahar, iscusiţi la cunoaşterea vremurilor potrivite, cunoscînd ce au de făcut pîlcurile lui Israel — opt sute, şi toţi fraţii lor împreună cu ei;

33. Şi din [tribul lui] Zabulon, ieşind pe frontul de luptă, cu toate armele de război, cincizeci de mii, să-i ajute lui David nu cu mîinile goale;

34. Şi din [tribul lui] Nefthalim, o mie de căpetenii şi, împreună cu ele, treizeci şi şapte de mii cu scuturi şi suliţe;
35. Şi dintre daniţi, rînduindu-se la război, douăzeci şi opt de mii opt sute;
36. Şi din [tribul lui] Aser, cei care ieşeau să ajute la război, patruzeci de mii;
37. Şi de dincolo de Iordan, de la Ruben şi Gaddi şi de la jumătate din tribul lui Manasse, cu toate armele de război, o sută douăzeci de mii, la război.

38. Toţi aceştia — bărbaţi războinici, rînduindu-se în rîndurile de luptă cu sufletul împăcat; ⌊şi⌋ au venit la Hebron ca să-l pună pe David rege peste tot Israelul. Şi care a rămas din Israel — ca un suflet ⌊au venit⌋ să-l pună rege pe David.

39. Şi au fost acolo, împreună cu David, trei zile, mîncînd şi bînd, pentru că le pregătiseră fraţii lor.

40. Şi vecinii lor, pînă la Issahar şi Zabulon şi Nefthalim, le-au adus pe măgari şi pe cămile şi pe catîri şi pe viţei de mîncare: făinuri, turte, stafide, vin şi untdelemn şi o mulţime de viţei şi de oi, pentru că [era] bucurie în Israel.

Capitolul al 13-lea

1. Şi David s-a sfătuit împreună cu ⌊căpeteniile şi⌋ cu căpeteniile peste mii şi cu căpeteniile peste sute, cu fiecare conducător.
2. Şi David a spus întregii adunări a lui Israel: „Dacă socotiţi că-i bine şi de la Domnul Dumnezeul nostru se va găsi cu cale, să trimitem la fraţii noştri rămaşi în tot locul în ţara lui Israel şi, împreună cu ei, [să vină] preoţii şi leviţii din cetăţile domeniilor lor. Şi să se adune la noi,

3. Şi să mutăm chivotul Dumnezeului nostru la noi,

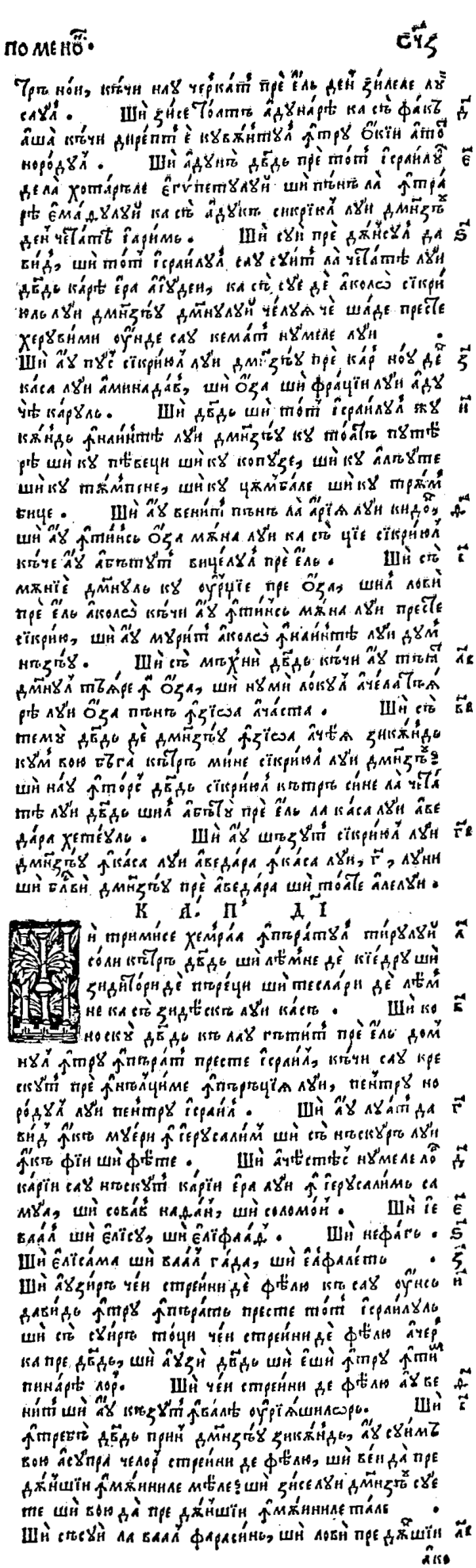

Biblia 1688, p. 297, col. 2

noi, căci n-au cercat pre el den zilele lui Saúl."

4. Şi zise toată adunarea ca să facă aşa, căci dirept e cuvîntul întru ochii a tot norodul.

5. Şi adună David pre tot Israílul de la hotarăle Eghípetului şi pînă la întrarea Emáthului, ca să aducă sicriiul lui Dumnezău den cetatea Iarím.

6. Şi sui pre dînsul Davíd, şi tot Israílul s-au suit la cetatea lui David carea era a Iúdei, ca să suie de acoló sicriiul lui Dumnezău, Domnului celuia ce şade preste heruvimi, unde s-au chemat numele lui.

7. Şi au pus sicriiul lui Dumnezău pre car nou den casa lui Aminadáv, şi Óza şi fraţii lui aducea carul.

8. Şi David şi tot Israílul jucînd înaintea lui Dumnezău cu toată putêrea, şi cu pêveţi, şi cu copuze, şi cu alăute, şi cu tîmpene, şi cu ţîmbale, şi cu trîmbiţe.

9. Şi au venit pînă la aria lui Chidon, şi au întins Óza mîna lui ca să ţie sicriiul, căce au abătut viţelul pre el.

10. Şi să mînié Domnul cu urgie pre Óza, şi-l lovi pre el acoló, căci au întins mîna lui preste sicriiu; şi au murit acoló, înaintea lui Dumnezău.

11. Şi să mîhni David căci au tăiat Domnul tăiêre în Óza, şi numi locul cela Tăiêrea lui Óza, pînă în zioa aceasta.

12. Şi să temu David de Dumnezău în zioa acêea, zicînd: „Cum voiu băga cătră mine sicriiul lui Dumnezău?" Şi n-au întors David sicriiul cătră sine la cetatea lui David şi-l abătu pre el la casa lui Avedára heteul.

13. Şi au şăzut sicriiul lui Dumnezău în casa lui Avedára, în casa lui, 3 luni, şi blagoslovi Dumnezău pre Avedára şi toate ale lui.

Cap 14

1. Şi trimise Hemráa, împăratul Tírului, soli cătră David şi lêmne de chiedru, şi ziditori de păreţi, şi teslari de lêmne, ca să zidească lui casă.

2. Şi conoscu David că l-au gătit pre el Domnul întru împărat preste Israíl, căci s-au crescut pre înălţime împărăţia lui, pentru norodul lui, pentru Israíl.

3. Şi au luat Davíd încă muieri în Ierusalím, şi să născură lui încă fii şi fête.

4. Şi acêstea-s numele lor carii s-au născut, carii era lui în Ierusalím: Samúa, şi Sováv, Nathán, şi Solomón,

5. Şi Ievaál, şi Elisu, şi Elifaáth,

6. Şi Nefághe,

7. Şi Elisáma, şi Vaál Gáda, şi Elfalét.

8. Şi auziră cei streini de fêliu că s-au uns Davíd întru împărat preste tot Israílul, şi să suiră toţi cei streini de fêliu a cerca pre David, şi auzí David, şi ieşi întru întîmpinarea lor.

9. Şi cei streini de fêliu au venit şi au căzut în Valea Uriiaşilor.

10. Şi întrebă David prin Dumnezău, zicînd: „Au sui-mă-voiu asupra celor streini de fêliu şi vei da pre dînşii în mîinile mêle?" Şi zise lui Dumnezău: „Suie-te şi voiu da pre dînşii în mîinile tale."

11. Şi să suí la Vaal Farasín, şi lovi pre dînşii / acoló

Ms. 45, p. 348-349

n-au cercatu-o pre ea dentru dzilele lui Saul."

4. Şi dzise toată adunarea[157] ca să facă aşa, căci dreptu-i cuvîntul întru ochii a tot nărodul.

5. Şi[158] adună David pre tot Israil de la hotarăle *[349/1]* Eghíptului pînă la întrarea Imath, ca să bage chivótul lui Dumnedzău den cetatea Iarim.

6. Şi o sui pre ea David, şi tot Israílul s-au suit la cetatea David carea era a Iúdei, ca să suie de acoló chivótul lui Dumnedzău, Domnului celuia ce şade preste heruvim, unde s-au chemat numele lui acoló[159].

7. Şi au pus săcriiul lui Dumnedzău preste car nou[160] dentru casa lui Aminadav, şi Ozá şi fraţii lui aducea carul[161].

8. Şi David şi tot Israílul jucînd înaintea lui Dumnedzău cu toată putêrea şi cu cîntăreţi şi cu copuze şi cu alăute şi cu tîmpene şi cu ţimbale şi cu trîmbiţe.

9. Şi au venit[162] pînă la ariia Chidon şi au întinsu Oza mîna lui ca să ţie săcriiul, căci au abătut pre ea viţălul.

10. Şi să mînié Domnul cu urgie pre Ozá [163]şi-l lovi pre el acoló, pentru căci au întinsu mîna lui preste săcriiu; şi au murit acoló, înaintea lui Dumnedzău.

11. Şi să mîhni David căci au tăiat Domnul tăiêre în Oza, şi numi locul acela Tăiêrea lui Ozá, pînă întru dzua aceasta.

12. Şi să temu David de Dumnedzău întru dzua acêea, dzicînd: „Cum voi băga cătră mine chivótul lui Dumnedzău?" Şi n-au întorsu David săcriiul cătră sine la cetatea David şi o abătu pre ea la casa lui Aveddará hetteului.

13. Şi au şedzut săcriiul lui Dumnedzău în casa lui Aveddará, întru casa lui, 3 luni, şi au blagoslovit Dumnedzău pre Aveddará şi toate ale lui.

Cap 14

1. Şi [164]trimise Hiram, împăratul Tírului, soli cătră David şi lêmne de chedri şi ziditori de păreţi şi teslari de lêmne, ca să-i zidească casă.

2. Şi cunoscú David că l-au gătit pre el Domnul întru împărat preste Israil, căci s-au crescut spre înălţime împărăţia lui, pentru nărodul lui, pentru Israil.

3. Şi au luat încă David muieri în Ierusalim şi i să născură lui încă fii şi fête.

4. Şi acêstea-s numerile lor, ⌊a celor ce s-au născut⌋, carii era în Ierusalim: Samuá, şi Sovav, Náthan, şi Solomon,
5. Şi Ievaal, şi Elisú, şi Elifaath,
6. Şi Nefag,
7. Şi Lisamá, şi Vaalgadá, şi Elfalet.

8. Şi[165] audziră cei striini de fêl că s-au unsu David întru împărat preste tot Israil şi să suiră toţi cei striini de fêl[166] a cerca pre David şi audzí David şi ieşi întru tîmpinarea lor.

9. Şi cei striini de fêli au *[349/2]* venit şi au cădzut întru Valea Uriiaşilor.

10. Şi întrebă David pren Dumnedzău, dzicînd: „Au sui-mă-voi asupra celor striini de fêl şi-i vei da pre înşii la mîinele mêle?" Şi-i dzise lui Dumnedzău: „Suie-te şi-i voi da pre înşii la mîinile tale."

11. Şi să sui la Vaal Farasin şi-i lovi pre înşii acoló

Ms. 4389, p. 386

că în zilele lui Saul noi nu l-am căutat."

4. Iar strînsura toată răspunse şi zise: „Aşa să fie!"

5[172]. Şi strînse David tot Israilul, den hotarăle Eghípetului pînă la ieşirile Emáthului, [173]să aducă sicriul Domnului de la cetatea Iarímului.

6. Şi se sui David şi toţi oamenii lui Israil se suiră la Iarim, care iaste în Iudéia, să aducă de acoló sicriul Domnului Dumnezeu, carele şade pre heruvími, unde iaste chiemat numele lui.

7. Şi puseră sicriul Domnului într-un car nou şi-l rădicară de la casa lui Aminadav, iar Ozá şi frate-său ducea carul.

8[174]. Iar David şi tot Israilul juca înaintea lui Dumnezeu atoatăputêrea[175] în cîntări şi în vioare şi în canóne şi în défuri şi în virghine şi în trîmbite.

9. Şi deaca veniră pînă la ariia lui Hidon, iar Ozan îşi întinse mîinile să proptească sicriul, că se poticni un bou şi se porni puţinel.

10. Şi pentr-acêea se mînié Domnul pre Ozan [176]şi-l răni acoléa, pentru căci tinse mîinile de se atinse de sicriu şi muri acoléa, înaintea lui Dumnezeu.

11. Şi se întristă David pentr-acêea, căci dăspărţi Domnul pre Ozan şi puse numele acelui loc Dăspărţirea lui Ozan, pînă astăzi.

12[177]. Şi se temu David de Dumnezeu într-acea vrême, zicînd: „Dară cum voiu putea să bag la mine sicriul lui Dumnezeu?" [13] Şi pentr-acel lucru nu-l duse la dînsul, ádecă în cetatea lui David, ce-l întoarse în casa lui Oveddavor ghethteul.

13 [14]. Şi fu sicriul în casa lui Oveddavor trei luni şi blagoslovi Domnul casa lui Oveddavor şi tot ce avea.

Cap 14

1. [178]Iară Hiram, împăratul Tírului, trimêse soli la David şi lêmne de chiedru şi ziditori de păreţi şi meşteri de lemn să-i zidească casă.

2[179]. Şi pricepu David că l-au întărit Domnul spre împărăţie întru Israil şi iaste rădicată împărăţiia lui preste nărodul lui Israil.

3. [180]Şi-şi luoă David alte muieri în Ierusalim şi născu feciori şi fête.

4. Şi acêstea sînt numele celora ce se-au născut lui în Ierusalim: Samúa, şi Sovan, şi Nathán, şi Solomon,

5[181]. Ieveas, şi Elisú, şi Elifalet,
6. Nafag,
7 [6]. Şi Elisamá, şi Valiáda, [7] Nogá, şi Iafiia, şi Elifalét.
8. *[386/2]* [182]Şi auzíră filistimlênii că fu David uns pre împărăţie preste tot Israilul şi ieşiră toţi să-l caute, iar David, deaca înţelêse, ieşi împotriva lor.

9. Iar filistimlênii cei ce veniia se răsfirară pre Luncile Uriêşilor.

10. Şi întrebă David pre Domnul, zicînd: „Pogorî-mă-voiu asupra filistimlênilor şi da-i-vei în mîna mea?" Iar Domnul îi zise: „Pogoară-te şi-i voiu da în mîna ta!"

11[183]. Şi deaca se suiră ei în Vaalfarasin, îi birui

Versiunea modernă

căci nu l-au căutat din zilele lui Saul."

4. Şi toată adunarea a zis să se facă aşa, căci cuvîntul [a fost] drept în ochii întregului popor.

5. Şi David a adunat întregul Israel, de la hotarele Egiptului şi pînă la intrarea din Emath, pentru a aduce chivotul lui Dumnezeu din cetatea Iareim.

6. Şi David l-a ridicat; şi întregul Israel a urcat în cetatea lui David, care era [în ţinutul] lui Iuda, ca să ridice de acolo chivotul lui Dumnezeu, Domnului care şade pe heruvimi, unde era chemat numele lui.

7. Şi au pus chivotul lui Dumnezeu într-o căruţă nouă, din casa lui Aminadab, şi Oza şi fraţii lui mînau căruţa.

8. Şi David şi întregul Israel — jucînd înaintea lui Dumnezeu cu toată puterea, şi cu cîntăreţi, şi cu kinyra, şi cu nabla, şi cu timpane, şi cu chimvale, şi cu trîmbiţe.

9. Şi au venit pînă la aria lui Keidon, şi Oza şi-a întins mîna ca să apuce chivotul, pentru că viţelul îl abătea [din drum].

10. Şi s-a pornit Domnul cu urgie împotriva lui Oza şi l-a lovit pe loc, pentru că şi-a întins mîna spre chivot; şi a murit acolo, înaintea lui Dumnezeu.

11. Şi s-a mîhnit David că a tăiat Domnul tăietură în Oza şi a numit locul acela Tăierea lui Oza, pînă în ziua aceasta.

12. Şi David s-a temut de Dumnezeu în ziua aceea, zicînd: „Cum voi aduce la mine chivotul lui Dumnezeu?" Şi David n-a întors chivotul la sine, spre cetatea lui David, ci l-a abătut spre casa lui Abeddara hetteul.

13. Şi a stat chivotul lui Dumnezeu în casă la Abeddara, în casa lui, trei luni. Şi Dumnezeu l-a binecuvîntat pe Abeddara şi toate ale sale.

Capitolul al 14-lea

1. Şi Heiram, regele Tyrului, a trimis soli la David şi lemne de cedru şi constructori de ziduri şi meşteri dulgheri ca să-i zidească o casă.

2. Şi David a cunoscut că Domnul l-a pregătit pentru a fi rege peste Israel, pentru că domnia lui a fost mărită la culme prin poporul lui, Israel.

3. Şi David şi-a mai luat soţii în Ierusalim, şi i s-au mai născut fii şi fiice.

4. Şi acestea [sînt] numele lor, ⌊ale celor care i s-au născut⌋, pe care i-a avut în Ierusalim: Samua şi Sobab, Nathan şi Solomon,
5. Şi Iebaal, şi Elisu, şi Elifaath,
6. Şi Nefag,
7. Şi Lisama, şi Baalgada, şi Elfalet.

8. Şi străinii au auzit că David a fost uns rege peste întregul Israel şi au urcat toţi străinii să-l caute pe David. Şi David a auzit şi le-a ieşit în întîmpinare.

9. Şi străinii au venit şi s-au lăsat în Valea Uriaşilor.

10. Şi David a întrebat prin Dumnezeu, zicînd: „Oare să urc împotriva străinilor şi-i vei da în mîinile mele?" Şi Dumnezeu i-a zis: „Urcă şi îi voi da în mîinile tale."

11. Şi David a urcat la Baal Farasein şi i-a lovit acolo.

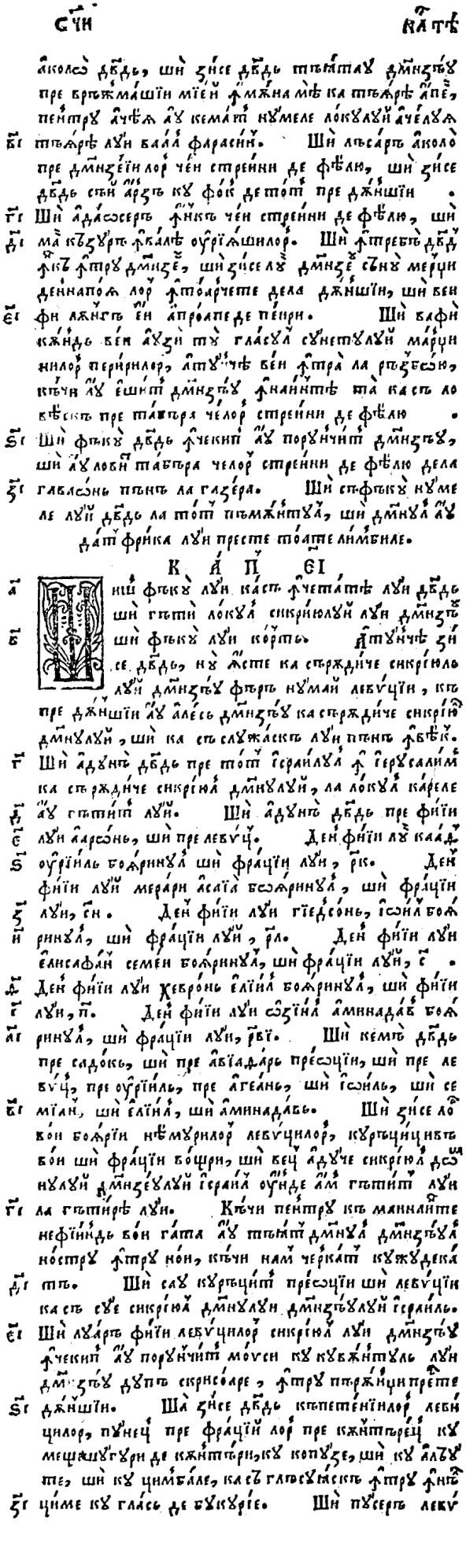

Biblia 1688, p. 298, col. 1

David, şi zise David: „Tăiat-au Dumnezău pre văjmaşii miei în mîna mea ca tăiêrea apei.” Pentru acêea au chemat numele loculuĭ aceluia Tăiêrea lui Vaál Farasín.

12. Şi lăsară acoló pre dumnezeii lor cei streini de fêliu, şi zise David să-i arză cu foc de tot pre dînşii.

13. Şi adaoseră încă cei streini de fêliu şi mai căzură în Valea Uriiaşilor.

14. Şi întrebă David încă întru Dumnezeu, şi zise lui Dumnezeu: „Să nu mergi denapoia lor. Întoarce-te de la dînşii, şi vei fi lîngă ei aproape de péiri.

15. Şi va fi cînd vei auzi tu glasul sunetului marginilor pieririlor, atuncea vei întra la războiu, căci au ieşit Dumnezău înaintea ta ca să lovească pre tabăra celor streini de fêliu.”

16. Şi făcu David în ce chip au poruncit Dumnezău, şi au lovit tabăra celor streini de fêliu de la Gavaón pînă la Gazéra.

17. Şi să făcu numele lui David la tot pămîntul şi Domnul au dat frica lui preste toate limbile.

Cap 15

1. Şi-şi făcu lui casă în cetatea lui David şi găti locul sicriiului lui Dumnezău şi făcu lui cort.

2. Atuncea zise David: „Nu iaste ca să rădice sicriiul lui Dumnezău fără numai leviţii, că pre dînşii au ales Dumnezău ca să rîdice sicriiul Domnului, şi ca să slujască lui pînă în veac.”

3. Şi adună David pre tot Israílul în Ierusalím ca să rîdice sicriiul Domnului la locul carele au gătit lui.

4. Şi adună David pre fiii lui Aarón, şi pre leviţi.

5. Den fiii lui Caáth: Uriíl, boiêrinul, şi fraţii lui, 120.

6. Den fiii lui Merári: Asaiá, boiêrinul, şi fraţii lui, 250.

7. Den fiii lui Ghiedsón: Ioíl, boiêrinul, şi fraţii lui, 130.

8. Den fiii lui Elisafán: Seméi, boiêrinul, şi fraţii lui, 200.

9. Den fiii lui Hevrón: Eliíl, boiêrinul, şi fraţii lui, 80.

10. Den fiii lui Oziíl: Aminadáv, boiêrinul, şi fraţii lui, 112.

11. Şi chemă David pre Sadóc şi pre Aviathár, preoţii, şi pre leviţi: pre Uriíl, pre Agheán, şi Ioíl, şi Semian, şi Eliíl, şi Aminadáv.

12. Şi zise lor: „Voi, boiêrii neamurilor leviţilor, curăţiţi-vă voi şi fraţii voştri, şi veţi aduce sicriiul Domnului Dumnezeului Israíl unde am gătit lui la gătirea lui.

13. Căci pentru că mai nainte nefiind voi gata, au tăiat Domnul Dumnezăul nostru întru noi, căci n-am cercat cu judecată.”

14. Şi s-au curăţit preoţii şi leviţii ca să suie sicriiul Domnului Dumnezăului Israíl.

15. Şi luară fiii leviţilor sicriiul lui Dumnezău, în ce chip au poruncit Móisi cu cuvîntul lui Dumnezău, după scrisoare, întru părîngi preste dînşii.

16. Şi zise David căpeteniilor leviţilor: „Puneţi pre fraţii lor, pre cîntăreţi, cu meşteşuguri de cîntări, cu copuze şi cu alăute şi cu ţimbale, ca să glăsuiască întru înălţime cu glas de bucurie.”

17. Şi puseră levi- / ţii pre Emán, feciorul lui Ioíl,

Ms. 45, p. 349-350

David. Şi dzise David: „Tăiat-au Dumnedzău pre nepriêtenii miei întru mîna mea ca tăiêrea apei.” Pentru acêea au chemat numele locului aceluia Tăiêrea Farasin.

12. Şi lăsară acoló pre dumnedzăii lor cei striini de fêli şi dzise David să-i arză de tot cu foc pre înşii.

13. Şi adáosără încă cei striini de fêl şi căduză întru Valea Uriiaşilor.

14. Şi întrebă David încă pren Dumnedzău şi-i dzise lui Dumnedzău: „Să nu mergi denapoia lor! Întoarce-te de la înşii şi vei fi lîngă ei aproape de peri.

15. Şi va fi cînd vei audzi tu glasul sunetului marginilor perilor, atuncea vei întra la război, căci au ieşit Dumnedzău înaintea ta ca să lovască tabăra celor striini de fêl.”

16. Şi făcu David în ce chip i-au porîncit lui Dumnedzău şi au lovit tabăra celor striini de fêl de la Gavaon pînă la Gazirá.

17. Şi să făcu numele David întru tot pămîntul şi Domnul au dat frica lui preste toate limbile.

Cap 15

1. Şi făcu şie casă în cetatea David şi găti locul săcriiului lui Dumnedzău şi-i făcu lui cortu.

2. Atuncea dzise David: „[167]Nu iaste ca să rădice săcriiul lui Dumnedzău[168], fără numai leviţii, că pre dînşii au ales Domnul să rădice săcriiul Domnului şi ca să-i slujască lui pînă în vac.”

3. Şi adunắ David pre tot Israil în Ierusalim ca să suie săcriiul Domnului la locul carele au gătit lui[169].

4. Şi adunắ David pre fiii lui Aaron şi pre leviţi.
5. Dentru fiii lui Caath : Uriil, boiêrinul, şi fraţii lui, 120.
6. Dentru fiii lui Merarí: Asaías, boiêrinul, şi fraţii lui, 250.
7. Dentru fiii lui Ghedson: Ioil, boiêrinul, şi fraţii lui, 130.
8. Dentru fiii Elisafan: Sameí, boiêrinul, şi fraţii lui, 200.
9. Dentru fiii Hevron: Eliil, boiêrinul, şi fraţii lui, 80.
10. Dentru fiii lui Oziil: Aminadav, boiêrinul, şi fraţii lui, 112.
11. Şi chemă David pre Sadoc şi pre Aviáthar, preutul, şi pre leviţi: pre Uriil, Aghéan şi Ioil şi Semían şi Eliil şi Aminadav.
12. Şi dzise lor: „Voi, boiêrii neamurilor levi-*[350/1]* ţilor, curăţiţi-vă voi şi fraţii voştri şi veţi aduce săcriiul Domnului Dumnedzăului Israil unde am gătit lui[170] gătirea ei.
13. Căci pentru că mainte nefiind voi ⌊gata⌋[171], au tăiat Domnul Dumnedzăul nostru întru noi, căci nu am cercat cu judeţ.”

14. Şi s-au curăţit preuţii şi leviţii, ca să suie săcriiul a Domnului Dumnedzăului Israil.

15. Şi luară fiii leviţilor chivótul lui Dumnedzău, [172]în ce chip au porîncit Moisi cu cuvîntul lui Dumnedzău, după scrisoare, întru părîngi preste înşii.

16. Şi dzise David căpeteniilor leviţilor: „Puneţi pre fraţii lor, pre cîntăreţi, cu cinii de cîntări, cu copuze şi cu alăute şi cu ţimbale, ca să glăsuiască întru înălţime cu glas de bucurie.”

17. Şi puseră leviţii pre Eman, ficiorul lui Ioil, denttu

Ms. 4389, p. 386-387

David. Şi zise David: „Dăspărţi Dumnezeu pre vrăjmaşii miei supt mîna mea cum se dăspart apele.” Şi pentr-acêea puseră numele acelui loc Dăspărţirea Vaalfarasínului.

12. Şi năpustiră filistimlênii pre dumnezeii lor acoléa, pre carii porînci David să-i arză.

13. Şi se mai sculară filistimlênii ş-altă dată şi căzură la Valea Uriêşilor.

14. Iar David iar întrebă pre Dumnezeu, iar Dumnezeu îi zise: „Nu ieşi la dînşii, ce te întoarce şi să mergi împotriva lor despre peri.

15[184]. Şi cînd vei auzi sunet pren vîrful perilor, atunci să ieşi la războiu, că va ieşi Dumnezeu înaintea ta să bată tabăra[185] filistimlenească[186].”

16. Şi făcu David cum porînci lui Dumnezeu şi bătu oastea filistimlênilor, de la Gavaon pînă la Gazer.

17. Şi se proslăvi numele lui David în toate ţărîle şi dède Domnul frica lui întru toate limbile.

Cap 15

1. Şi-şi făcu casă în cetatea lui David şi zidi loc sicriului lui Dumnezeu şi-i făcu cort.

2[187]. Atunci zise David: [188]„Nu se cade să fie purtat sicriul Domnului de alt de nimini fără numai de leviţi, carii i-au ales Domnul spre purtarea sicriului său şi spre slujirea lui pînă în veac.”

3. Şi strînse David tot Israilul în Ierusalim, să se ducă sicriul lui Dumnezeu la locul său, care-i gătise.

4. Şi pre feciorii lui Aáron şi leviţii.
5. Şi den feciorii lui Caath au fost domn Uriil şi fraţii lui, 120.
6. Şi den feciorii lui Merári, Asáiia, boiêr, şi fraţii lui, 250.
7. Iar den feciorii lui Ghersom, Ioil, boiêr, şi fraţii lui, 130.
8. Iar den feciorii lui Elisafan, boiêrin Semei, iar fraţii lui, 200.
9. Den feciorii lui Hevron, boiêr Eliil şi fraţi a lui, 80.
10. Den feciorii lui Oziil, boiêr Aminadav şi fraţi de ai lui, 112.
11. Şi chiemă David pre Sadoc şi pre Aviathar, preoţii, *[387/1]* şi leviţii, pre Uriil şi pre Agaian şi pre Ioil şi pre Semeiam şi pre Eliil şi pre Aminadav.
12[189]. Şi zise cătră dînşii: „Voi, carii sînteţi căpeteniile neamului leviţesc, să vă sfinţiţi cu fraţii voştri şi să aduceţi sicriul Domnului Dumnezeul lui Israil la locul care iaste gătit lui.
13. [190]Iar nu ca dentîi, de n-aţi fost voi gata şi ne-au împărţit Domnul, că nu l-am căutat cu chibzuială.”

14. Şi se sfinţiră preoţii şi levitii să ducă sicriul Domnului Dumnezeul lui Israil.

15. [191]Şi luară feciorii leviţilor sicriul lui Dumnezeu, cum porîncise Moisí, după cuvîntul Domnului pre lêge, în pîrghii de-a umere.

16. Şi zise David căpeteniilor leviţilor să puie dentre fraţii lor cîntăreţi în organe de muzică şi în căpuze şi în vioare şi în virghine, să răspunză şi să răsune în glasure nalte de veselie.

17. Şi puseră leviţii pre Emman, feciorul lui Ioil, şi

Versiunea modernă

Şi a zis David: „I-a tăiat Dumnezeu pe duşmanii mei, cu mîna mea, cum se taie apa.” De aceea a chemat numele acelui loc Tăierea Farasein.

12. Şi străinii şi-au părăsit acolo dumnezeii şi David a spus să fie arşi în foc.

13. Şi străinii au atacat iarăşi şi s-au lăsat iarăşi în Valea Uriaşilor.

14. Şi David a întrebat iarăşi în Dumnezeu şi Dumnezeu i-a zis: „Să nu mergi în urma lor! Întoarce-te de la ei şi să stai lîngă ei aproape de peri.

15. Şi cînd va fi să auzi sunetul unui freamăt prin vîrful perilor, atunci să intri la război, căci Dumnezeu a ieşit înaintea ta ca să lovească tabăra străinilor.”

16. Şi David a făcut precum i-a poruncit Dumnezeu şi a lovit tabăra celor străini, de la Gabaon pînă la Gazera.

17. Şi s-a făcut [cunoscut] numele lui David în tot ţinutul şi Domnul le-a dat frică de el la toate neamurile.

Capitolul al 15-lea

1. Şi [David] şi-a făcut case în Cetatea lui David şi a pregătit locul pentru chivotul lui Dumnezeu şi a făcut pentru acesta un cort.
2. Atunci David a zis: „Nu este [cine] să ridice chivotul lui Dumnezeu în afară de leviţi, fiindcă pe ei i-a ales Domnul să ridice chivotul Domnului şi să-i slujească pînă în veci.”

3. Şi David a adunat întregul Israel la Ierusalim ca să urce chivotul Domnului la locul pe care i-l pregătise.

4. Şi i-a adunat David pe fiii lui Aaron şi pe leviţi:
5. Ai fiilor lui Caath: căpetenia Uriel şi fraţii lui, o sută douăzeci;
6. Ai fiilor lui Merari: căpetenia Asaias şi fraţii lui, două sute cincizeci;
7. Ai fiilor lui Gedson: căpetenia Ioel şi fraţii lui, o sută treizeci;
8. Ai fiilor lui Elisafan: căpetenia Semei şi fraţii lui, două sute;
9. Ai fiilor lui Hebron: căpetenia Eliel şi fraţii lui, optzeci;
10. Ai fiilor lui Oziel: căpetenia Aminadab şi fraţii lui, o sută doisprezece.
11. Şi David i-a chemat pe Sadoc şi pe Abiathar, preoţii, şi pe leviţi: pe Uriel, pe Agaian, şi pe Ioel, şi pe Semeian, şi pe Eliel, şi pe Aminadab.
12. Şi le-a zis: „Voi [sînteţi] căpetenii ale familiilor leviţilor, curăţiţi-vă, voi şi fraţii voştri, şi veţi urca chivotul Domnului Dumnezeului lui Israel acolo unde i-am pregătit, la [locul] pregătit lui.
13. Căci mai înainte nefiind voi ⌊pregătiţi⌋, Domnul Dumnezeul nostru a tăiat în noi, pentru că n-am căutat după rînduială.”

14. Şi preoţii şi leviţii s-au curăţit, ca să urce chivotul Domnului Dumnezeului lui Israel.

15. Şi fiii leviţilor au luat chivotul lui Dumnezeu, aşa cum a poruncit Moise cu cuvîntul lui Dumnezeu, după scriptură, cu drugii pe [umerii] lor.

16. Şi David a zis căpeteniilor leviţilor: „Puneţi pe fraţii lor, cîntăreţii, cu instrumente de cîntări, cu nabla, cu kinyra şi cu chimvale, ca să sune spre înălţime cu sunet de bucurie.”

17. Şi leviţii i-au pus pe Aiman, fiul lui Ioel, şi, dintre

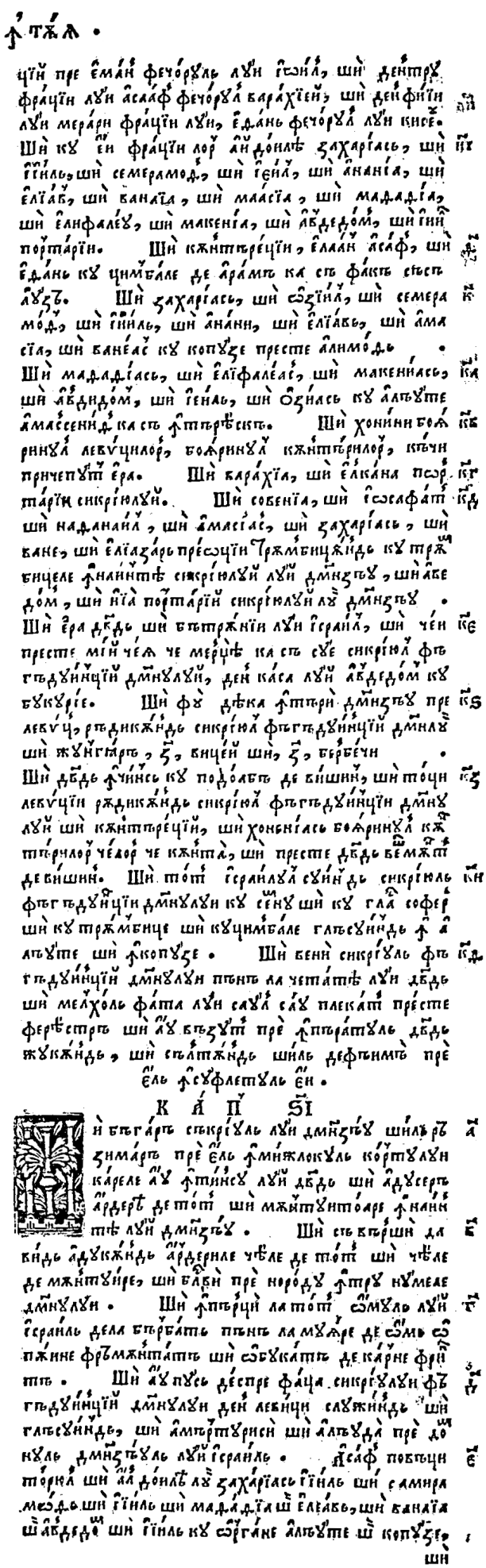

Biblia 1688, p. 298, col. 2

şi, dentru fraţii lui, Asaáf, feciorul Varáhiei, şi den fiii lui Merári, fraţii lui, Ethán, feciorul lui Chiseu.

18. Şi cu ei, fraţii lor ai doilea: Zaharías, şi Iiíl, şi Semeramoth, şi Ieíl, şi Ananía, şi Eliáv, şi Vanaia, şi Maásia, şi Mathathía, şi Elifaléu, şi Machenía, şi Avdedóm, şi Iiil, portarii.

19.[14] Şi cîntăreţii, Elaán, Asáf şi Ethán, cu ţimbale de aramă, ca să facă să să auză.

20. Şi Zaharías, şi Oziíl, şi Semeramóth, şi Iiíl, şi Anáni, şi Eliáv, şi Amasia, şi Vanéas, cu copuze preste alimóth.

21. Şi Mathathías, şi Elifaléas, şi Machenías, şi Avdidóm, şi Ieíl, şi Ozías, cu alăute amasseníth, ca să întărească.

22. Şi Honíni, boiêrinul leviţilor, boiêrinul cîntărilor, căci priceput era.

23. Şi Varáhia şi Elcána, portarii sicriiului.

24. Şi Sovenia, şi Iosafát, şi Nathanaíl, şi Amasias, şi Zaharías, şi Vane, şi Eliazár, preoţii, trîmbiţînd cu trîmbiţele înaintea sicriiului lui Dumnezău. Şi Avedóm şi Iiá, portarii sicriiului lui Dumnezău.

25. Şi era David şi bătrînii lui Israíl şi cei preste mii ceia ce mergea ca să suie sicriiul făgăduinţii Domnului den casa lui Avdedóm, cu bucurie.

26. Şi fu deaca întări Dumnezău pre leviţi rădicînd sicriiul făgăduinţii Domnului, şi junghiară 7 viţei şi 7 berbeci.

27. Şi David, încins cu podoabă de vişin, şi toţi leviţii rădicînd sicriiul făgăduinţii Domnului, şi cîntăreţii, şi Honenías, boiêrinul cîntăreţilor celor ce cînta; şi preste David, veşmînt de vişin.

28. Şi tot Israílul suind sicriiul făgăduinţii Domnului cu semnu şi cu glas sofer, şi cu trîmbiţe şi cu ţimbale, glăsuind în alăute şi în copuze.

29. Şi veni sicriiul făgăduinţii Domnului pînă la cetatea lui David. Şi Melhól, fata lui Saúl, s-au plecat preste fereastră şi au văzut pre împăratul David jucînd şi săltînd, şi-l defăimă pre el în sufletul ei.

Cap 16

1. Şi băgară săcriul lui Dumnezău şi-l răzimară pre el în mijlocul cortului carele au întins lui David şi aduseră arderea de tot şi mîntuitoare înaintea lui Dumnezău.

2. Şi săvîrşi Davíd aducînd arderile cêle de tot şi cêle de mîntuire, şi blagoslovi pre norod întru numele Domnului.

3. Şi împărţi la tot omul lui Israíl, de la bărbat pînă la muiêre, de om, o pîine frămîntată şi o bucată de carne friptă.

4. Şi au pus despre faţa sicriului făgăduinţii Domnului den leviţi, slujind şi glăsuind şi a mărturisi şi a lăuda pre Domnul Dumnezăul lui Israíl:

5. Asáf, povăţitoriul, şi al doilea lui, Zaharías, Iiíl, şi Samiramóth, şi Iiíl, şi Matháthia, şi Eleáv, şi Vanaia, şi Avdedom, şi Iiíl, cu organe, alăute şi copuze, // şi Asáf cu ţimbale răsunînd,

Ms. 45, p. 350

fraţii lui, Asaf, ficiorul Varahíei, şi dentru fiii Merarí, fraţii lui, Ethan, ficiorul lui Chiseu.

18. Şi cu ei, fraţii lor ai doilea: Zaharía, şi Ieiil, şi Semirámoth, şi Ieiil, şi Ananía, şi Eliav, şi Vanaías, şi Maasías, şi Mathathías, şi Elifaliú, şi Machenías, şi Avdedom, şi Ieiil, portarii.

19. Şi cîntăreţii, Eman, Asaf şi Ethan, cu ţimbale de aramă[173], ca să facă să s-audză.

20. Şi Zaharías, şi Oziil, şi Semiramoth, şi Ieiil, şi Anani, şi Eliav, şi Amasías, şi Vanéas, cu copuze preste alimóth.
21. Şi Mathathías, şi Elifaléas, şi Machenías, şi Avdidom, şi Ieiil, şi Ozías, cu alăute amassenith, ca să întărească.
22. Şi Honeni, boiêrinul leviţilor, boiêrinul cîntărilor, căci priceput era.

23. Şi Varahía şi Elcalá, portari ai săcriiului.
24. Şi Sovenía, şi Iosafat, şi Nathanail, şi Amasia, şi Zaharías, şi Vanéa, şi Eliezár, preuţii, trîmbiţînd cu trîmbiţile înaintea chivótului lui Dumnedzău. Şi Avvedom[174] şi Iiá, portarii săcriiului ⌊lui Dumnedzău⌋.

25. Şi era David şi bătrînii Israil şi cei preste mii ceia ce mergea ca să suie săcriiul făgăduinţei Domnului dentru casa Avdedom, cu bucurie.

26. Şi fu dacă întări Dumnedzău pre leviţi rădicînd săcriiul făgăduinţei Domnului, şi junghiară 7 viţăi şi 7 berbeci.
27. Şi David, încinsu cu văşmînt vişin, şi toţi leviţii rădicînd săcriiul făgăduinţei Domnului şi cîntăreţii şi Honenías, boiêrinul cîntărilor celor ce cînta; şi pre David, văşmînt vişin.

28. Şi tot Israil suind săcriiul făgăduinţei Domnului cu semnu şi cu glas sofer şi cu trîmbiţe şi cu ţimbale glăsuind şi alăute şi copuze.

29. Şi veni săcriiul făgăduinţei Domnului pînă la cetatea David. Şi Melhol, fata lui *[350/2]* Saul, s-au plecat pre fereastră şi au vădzut pre împăratul David săltînd şi jucînd, şi-l dăfăimă pre el întru sufletul ei.

Cap 16

1. Şi[175] băgară săcriiul lui Dumnedzău şi-l răzămară pre el în mijlocul cortului carele au întinsu lui David şi aduseră arderi de tot şi mîntuitoare înaintea lui Dumnedzău.

2. Şi[176] săvîrşi David aducînd arderile cêle de tot şi cêle a mîntuirei, şi blagoslovi pre nărod întru numele Domnului.

3. Şi împărţi la tot omul Israil, de la bărbat şi pînă la fămêie, o pîine frămîntată şi şi o bucată de carne.

4. Şi au pus despre faţa săcriiului făgăduinţei Domnului dentru leviţi, slujind şi glăsuind şi a mărturisi şi a lăuda pre Domnul Dumnedzăul Israil:

5. Asaf, povăţitoriul, şi al doilea lui, Zaharías, Ieiil, şi Samiramoth, şi Ieiil, şi Mathathías, şi Eliav, şi Vanaías, şi Avdedom, şi Ieíil, cu ciníi[177], alăute şi copuze, şi Asaf cu ţimbale răsunînd.

Ms. 4389, p. 387

den fraţii lui pre Asaf, feciorul Varahiei, şi den feciorii lui Merári, fraţii lor, pre Athan, feciorul lui Chesai.

18. Şi cu dînşii pre fraţii lor: în rîndul al doilea, pre Zahariia, şi Ieil, şi Seramoth, şi Oziia — portari.

19[192]. Şi iarăşi, cîntăreţi, Emman, Asath şi Emath răsuna tare în chimvale de aramă, ca să se audză.

20. Iar Zahariia, şi Oziil, şi Semiramoth, şi Ieil, şi Anániia, şi Eliav, şi Masias, şi Machéniia cînta cu canoane în glas lin.
21. Iar Mathatiia, şi Elifal, şi Machéniia, şi Avdedon, şi Ieil, şi Ozaziia, de suna în lăute ca să întărească.

22. Şi Ahóniia era cap şi mai-mare leviţilor celor ce cînta cu glasuri dulci, că era foarte înţelept.

23. Şi Varahíia şi Elcána, portari sicriului.
24. Iar Savaniia, şi Iosafat, şi Nathanail, şi Amasíia, şi Zaharíia, şi Vanai, şi Eliazar, preoţii, trîmbitá cu trîmbiţele înaintea sicriului lui Dumnezeu[193]; şi Avedom şi Ieiía era portari la sicriu.

25. [194]Iar David şi toate căpeteniile cêle mai mari ai lui Israil şi căpitanii mergea spre ducerea sicriului făgăduinţei Domnului, de la casa lui Oveddavor, cu veselie.

26. Şi deaca ajutá Dumnezeu leviţilor carii purta sicriul făgăduinţei Domnului, junghiară 7 junci şi 7 berbeci.
27. Şi David era îmbrăcat cu haină gravaní şi *[387/2]* toţi leviţii carii purta sicriul făgăduinţei Domnului şi cîntăreţii şi Ehóniia, mai-marele cîntăreţilor celor ce cînta. Şi pre David era effud de in.

28. Iar Israilul tot ducea sicriul făgăduinţei Domnului cu chiuiri şi cu sunete de minune, răsunînd în trîmbite şi în vioare şi în virghine.

29[195]. Iar deaca sosi sicriul făgăduinţei Domnului la cetatea lui David, [196]iar Melhóla, fata lui Saul, priviia pre fereastră şi văzu pre împăratul David sălţînd şi jucînd, şi-l dăfăimă în inima ei.

Cap 16

1. [197]Şi aduseră sicriul lui Dumnezeu şi-l puseră în mijlocul cortului care i-l întinsêse David şi aduseră înaintea Domnului arderi de tot şi cêle de pace.

2[198]. Şi sfîrşi David de-a aduce arderi de tot şi cêle de pace înaintea Domnului[199] şi blagoslovi nărodul în numele Domnului.

3. Şi împărţi tuturor pre rînd, de la bărbat pînă la muiêre, cîte o pîine şi cîte o bucată de carne de bou friptă şi scovardă prăjită în unt.

4. Şi puse înaintea sicriului Domnului den leviţi să slujască şi să pomenească faptele lui şi să mărturisească şi să laude pre Domnul Dumnezeul lui Israil.

5. Iar Asaf, carele era mai-mare, iar al doilea după dînsul, Zahariia şi, iarăşi, Iail, şi Matathíia, şi Eliav, şi Vaneia, şi Avdedom, şi Iil; aceştia zicea în organe şi în canóne şi în alăute, iar Asaf răsuna în virghină.

Versiunea modernă

fraţii lui, pe Asaf, fiul lui Barahia. Şi dintre fiii lui Merari, fraţii lui, pe Aithan, fiul lui Kisaiu.

18. Şi împreună cu ei, fraţii lor cei de-al doilea: Zaharias, şi Ieiel, şi Semiramoth, şi Ieiel, şi Anania, şi Eliab, şi Banaias, şi Maasias, şi Mathathias, şi Elifaleu, şi Makenias, şi Abdedom, şi Ieiel — portarii.

19. Şi cîntăreţii, Aiman, Asaf şi Aithan, cu chimvale de aramă, pentru a face să răsune.

20. Şi Zaharias, şi Oziel, şi Semiramoth, şi Ieiel, şi Anani, şi Eliab, şi Amasias, şi Banaias — cu nabla pe alimóth.
21. Şi Mathathias, şi Elifalaias, şi Macainias, şi Abdedom, şi Ieil, şi Ozias — cu kinyra amasseníth, pentru a întări [sunetul].
22. Şi Honeni, căpetenia leviţilor — căpetenia cîntărilor, căci era priceput.

23. Şi Barahia şi Elcana — portari ai chivotului.
24. Şi Sobenia, şi Iosafat, şi Nathanael, şi Amasia, şi Zaharias, şi Banai, şi Eliezar, preoţii — trîmbiţînd cu trîmbiţele înaintea chivotului lui Dumnezeu. Şi Abedom, şi Ieia — portari ai chivotului ⌊lui Dumnezeu⌋.

25. Şi David şi bătrînii lui Israel şi căpeteniile peste mii erau cei care mergeau să aducă chivotul legămîntului Domnului din casa lui Abdedom, cu bucurie.

26. Şi [cînd] a fost ca Dumnezeu să-i întărească pe leviţii care ridicau chivotul legămîntului Domnului, au jertfit şapte viţei şi şapte berbeci.
27. Şi David — încins cu veşmînt de in ales, şi toţi leviţii ridicînd chivotul legămîntului Domnului, şi cîntăreţii, şi Honenias, căpetenia cîntărilor celor care cîntau; şi pe David — veşmînt de in ales.

28. Şi întregul Israel urcînd chivotul legămîntului Domnului, cu semn şi în glas de sofer şi cu trîmbiţe şi cu chimvale răsunătoare şi cu nabla şi cu kinyra.

29. Şi chivotul legămîntului Domnului a ajuns pînă la Cetatea lui David, şi Mehol, fiica lui Saul, s-a aplecat pe fereastră şi l-a văzut pe regele David sălţînd şi jucînd şi l-a dispreţuit în sufletul ei.

Capitolul al 16-lea

1. Şi au adus înăuntru chivotul lui Dumnezeu şi l-au aşezat în mijlocul cortului pe care i-l ridicase David. Şi au adus arderi de tot şi [jertfe de] mîntuire înaintea lui Dumnezeu.

2. Şi a sfîrşit David de adus arderile de tot şi cele pentru mîntuire şi a binecuvîntat poporul în numele Domnului.

3. Şi a împărţit fiecărui om al lui Israel, de la bărbat şi pînă la femeie, de fiecare om, cîte o pîine coaptă şi o turtă cu miere.

4. Şi a rînduit dintre leviţi înaintea chivotului legămîntului Domnului, să slujească şi să declame şi să dea mărturie şi să laude pe Domnul Dumnezeul lui Israel:
5. Asaf, conducătorul, şi al doilea după el, Zaharias, Ieiel, şi Samiramoth, şi Ieeiel, şi Mathathias, şi Eliab, şi Banaias, şi Abdedom, şi Ieeiel — cu instrumente, cu nabla şi cu kinyra. Şi Asaf, răsunînd din chimvale.

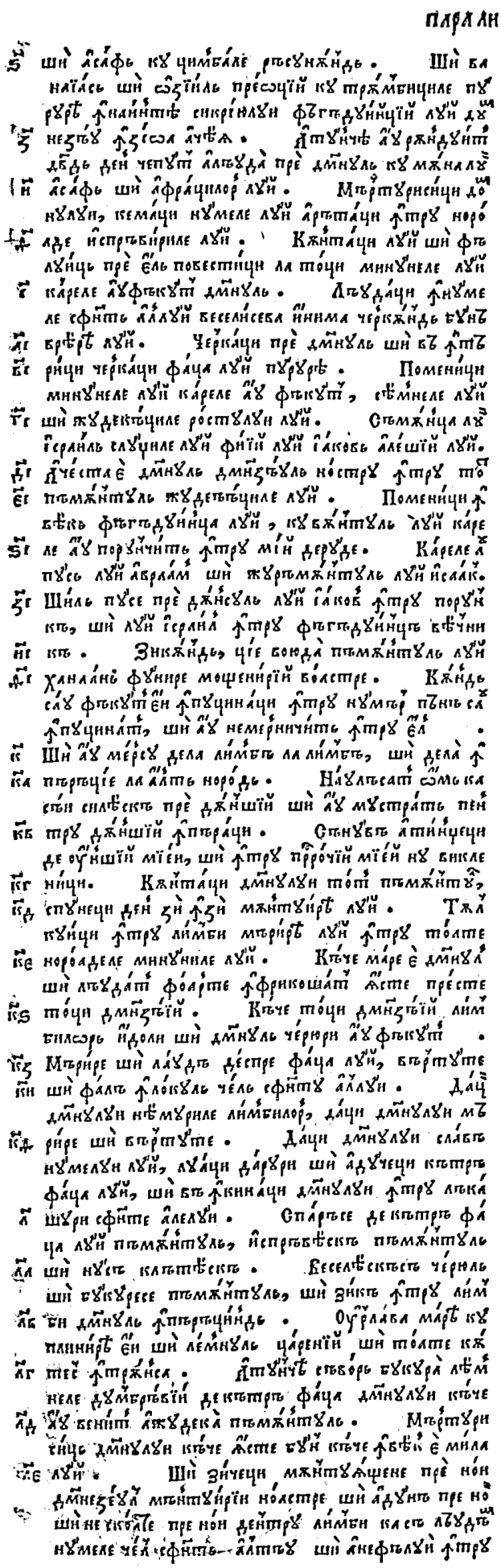

Biblia 1688, p. 299, col. 1

6. Şi Vanaiás şi Oziíl, preoţii, cu trîmbiţile pururi înaintea sicriiului făgăduinţii lui Dumnezău, în zioa acêea.

7. Atunci au rînduit David de-nceput a lăuda pre Domnul cu mîna lui Asáf şi a fraţilor lui:

8. „Mărturisiţi Domnului, chemaţi numele lui, arătaţi întru noroade isprăvile lui,

9. Cîntaţi lui şi făluiţi pre el, povestiţi la toţi minunele lui carele au făcut Domnul!

10. Lăudaţi în numele sfînt al lui! Veseli-se-va inima cercînd bunăvrêrea lui.

11. Cercaţi pre Domnul şi vă întăriţi, cercaţi faţa lui pururea,

12. Pomeniţi minunele lui carele au făcut, sêmnele lui şi judecăţile rostului lui.

13. Sămînţa lui Israíl, slugile lui, fiii lui Iácov, aleşii lui!

14. Acesta e Domnul Dumnezăul nostru, întru tot pămîntul judecăţile lui.

15. Pomeniţi în veac făgăduinţa lui, cuvîntul lui carele au poruncit întru mii de rude,

16. Carele au pus lui Avraám, şi jurămîntul lui Isaác.

17. Şi-l puse pre dînsul lui Iácov întru poruncă şi lui Israíl întru făgăduinţă vêcinică,

18. Zicînd: «Ţie voiu da pămîntul lui Hanaán, fúnire moştenirii voastre.»

19. Cînd s-au făcut ei împuţinaţi întru număr pînă s-au împuţinat şi au nemernicit întru el,

20. Şi au mersu de la limbă la limbă şi de la împărăţie la alt norod,

21. N-au lăsat om ca să-i silească pre dînşii şi au mustrat pentru dînşii împăraţi:

22. «Să nu vă atingeţi de unşii miei şi întru prorocii miei nu vicleniţi!»

23. Cîntaţi Domnului, tot pămîntul, spuneţi den zi în zi mîntuirea lui,

24. Tîlcuiţi întru limbi mărirea lui, întru toate noroadele, minunile lui,

25. Căce mare e Domnul şi lăudat foarte, înfricoşat iaste preste toţi dumnezăii!

26. Căce toţi dumnezăii limbilor — idoli, şi Domnul ceriuri au făcut.

27. Mărire şi laudă despre faţa lui, vîrtute şi fală în locul cel sfînt al lui!

28. Daţi Domnului, neamurile limbilor, daţi Domnului mărire şi vîrtute,

29. Daţi Domnului slavă numelui lui, luaţi daruri şi aduceţi cătră faţa lui şi vă închinaţi Domnului întru lăcaşuri sfinte ale lui!

30. Spare-se de cătră faţa lui pămîntul, isprăvească pămîntul şi nu să clătească,

31. Veselească-să ceriul şi bucure-se pămîntul şi zică întru limbi Domnul împărăţind.

32. Urla-va marea cu plinirea ei şi lemnul ţarenii şi toate cîte-s într-însa.

33. Atuncea să vor bucura lêmnele dumbrăvii de cătră faţa Domnului, căce au venit a judeca pămîntul.

34. Mărturisiţi Domnului, căce iaste bun, căce în veac e mila lui,

35. Şi ziceţi: «Mîntuiêşte-ne pre noi, Dumnezeul mîntuirii noastre, şi adună pre noi şi ne scoate pre noi dentru limbi, ca

Ms. 45, p. 350-351

6. Şi Vanaías şi Oziil, preuţii, cu trîmbiţile[178] pururea înaintea săcriiului făgăduinţei lui Dumnedzău, întru dzua acêea.
7. Atuncea au rînduit David de-nceput a lăuda pre Domnul cu mîna lui Asaf şi a fraţilor lui:

8. [179]„Mărturisiţi Domnului, chemaţi numele lui, cunoaşteţi întru năroade isprăvirile lui,
9. Cîntaţi lui şi făliţi pre el, povestiţi la toţi minunile lui, carele au făcut Domnul!

10. Lăudaţi întru numele sfîntul a lui! Veseli-să-va inima cercînd binevrêrea lui.

11. Cercaţi pre Domnul şi vă întăriţi, cercaţi faţa lui pururea,
12. Pomeniţi minunele lui carele au făcut, sêmnele lui şi judêţe a rostului lui.
13. Săminţe Israil, slugele lui, fiii Iacov, aleşii lui!

14. Acesta-i Domnul Dumnedzăul nostru; tot pămîntul judêţele lui.
15. Să pomenim întru vac făgăduinţa lui, cuvîntul lui carele au porîncit întru o mie de rude,
16. Carele au pus lui Avraam şi jurămîntul lui lui Isaac.
17. Şi-l puse pre el lui Iacov întru porîncă şi lui Israil întru făgăduinţă vêcinică,
18. Zicînd: «Ţie voi da pămîntul Hanaan, funiire moştnenirei voastre.»

19. Cînd s-au făcut[180] ei împuţinaţi întru număr pînă s-au împuţinat şi au nemernicit întru el,
20. Şi au mersu de la limbă la limbă şi de la împărăţie la năred altul,

21. N-au lăsat om ca să-i silească pre înşi şi au mustrat pentru înşii împăraţi:

22. [181]«Să nu vă atingeţi de unşii miei şi întru prorocii miei nu vicleniţi!»

23. [182]Cîntaţi Domnului tot *[351/1]* pămîntul, spuneţi dentru dzi în dzi mîntuitoriul lui[183],

24. [184]Tîlcuiţi întru limbi mărirea lui, întru toate năroadele, minunile lui.
25. Căci mare-i Domnul şi lăudat foarte, înfricoşat iaste preste toţi dumnedzăii!

26. Căci toţi dumnedzăii limbilor — chipuri, şi Domnul ceruri au făcut.

27. Mărire şi laudă despre faţa lui, vîrtute şi fală în locul sfintu al lui!
28. Daţi Domnului, neamurile limbilor, daţi Domnului mărire şi vîrtute,

29. Daţi Domnului slavă numelui lui, luaţi daruri şi aduceţi cătră faţa lui şi vă închinaţi Domnului întru ogrăzi sfinte ale lui!

30. Teamă-să[185] de cătră faţa lui[186] pămîntul, isprăvască-să[187] pămîntul şi nu să clătească,

31. Veselească-să[188] ceriul şi bucure-să pămîntul şi [189]dzică întru limbi Domnul împărăţînd.
32. Urla-va maărea cu plinirea ei şi lemnul ţarenii şi toate cîte-s în el.

33. Atuncea să vor bucura lêmnele dumbrăvii de cătră faţa Domnului, căci au venit a judeca pămîntul.

34. Mărturisiţi Domnului, căci iaste bun, căci întru vac mila lui,
35. Şi dziceţi: «Mîntuiêşte-ne pre noi, Dumnedzăul mîntuirei noastre, şi ne adună pre noi şi ne scoate pre

Ms. 4389, p. 387-388

6. Iar Vanéia şi Oziil, preoţii, trîmbita în trîmbiţe înaintea sicriului făgăduinţei Domnului.

7. În zioa acêea tocmi David mai-mare preste mărturisirea Domnului pre Asaf şi pre fraţii lui.

8. „[200]Mărturisiţi-vă Domnului şi chiemaţi numele lui, faceţi să fie ştiute cuvintele făpturii lui.
9. Cîntaţi lui şi să cîntaţi lui şi spuneţi toate minunile lui, care au făcut Domnul.

10. Lăudaţi numele lui cel sfînt, să se veselească inima celor ce cearcă voia lui cea bună.

11. Cercaţi pre Domnul şi vă întăriţi, cercaţi faţa lui în toată vrêmea.
12[201]. Aduceţi-vă aminte de minunile lui care au făcut, sêmnele lui şi judecăţile gurii lui.
13. Sămînţa lui Israil — robii lui, feciorii lui Iácov — aleşii lui.
14. Acela iaste Domnul Dumnezeul nostru; întru tot pămîntul judecăţile lui.
15. *[388/1]* Să ne aducem aminte în veac făgăduinţa lui, cuvintele lui care au porîncit într-o mie de neamuri.
16. Care au pus cu Avraam şi jurămînturile lui cu Isaac.
17. Şi o au pus lui Iácov în poruncă şi lui Israil întru făgăduinţă vêcinică,
18. Zicînd: «Ţie voiu da ţara Hanaánului, soarta[202] moşiei voastre.»

19. Cînd au fost puţinei cu numărul pînă se-au micşorat moştênii lui şi se-au mutat într-însa.
20. Şi au trecut den limbă în limbă şi de la împărăţiia la alt năred.

21. N-au lăsat pre nimini să-i năcăjască şi opri de după dînşii pre împăraţi.

22. «[203]Nu vă atingeţi de unsul mieu şi întru prorocii[204] miei nu faceţi hicleşug!»

23[205]. [206]Cîntaţi Domnului tot pămîntul, spuneţi den zi în zi mîntuirea lui.

24. Spuneţi în limbi slava lui şi întru toate năroadele minunile lui.
25. Că Domnul iaste mare şi foarte lăudat şi iaste înfricoşat preste toţi dumnezeii.

26. Că toţi dumnezeii năroadelor sînt idoli, iar Domnul au făcut ceriurile.

27. Slava şi mărirea înaintea lui şi tăriia şi lauda în locul lui cel sfint.
28. Aduceţi Domnului, moşiia limbilor, aduceţi Domnului slava şi tăriia.

29. Daţi Domnului slava numelui lui, rădicaţi jîrtvă şi veniţi înaintea fêţii lui şi vă închinaţi Domnului în curtea lui cea sfîntă.

30. Să se cutremure[207] de faţa lui tot pămîntul şi să se îndireptêze pămîntul, să nu se clătească.

31. Să se veselească ceriurile şi să se bucure pămîntul şi să zică întru limbi: «Domnul împărăţêşte!»
32. Să urle marea şi umplêrea ei şi copacii cîmpilor şi tot ce iaste într-înşii.

33. Atunci vor lăuda lêmnele dumbrăvilor înaintea fêţei Domnului, că au venit să judece pămîntul.

34. Mărturisiţi-vă Domnului, că bun, că în vêci mílostivniciia lui.
35. Şi ziceţi: «Mîntuiêşte-ne, Dumnezeule, mîntuitoriul nostru, şi ne adună şi ne ia den limbi, să

Versiunea modernă

6. Şi Banaias şi Oziel, preoţii, cu trîmbiţele — neîncetat, înaintea chivotului legămîntului lui Dumnezeu, în ziua aceea.

7. Atunci a rînduit David dintru-nceput ca să fie lăudat Domnul prin mîna lui Asaf şi a fraţilor lui:
8. „Daţi mărturie despre Domnul, chemaţi numele lui, faceţi cunoscute între popoare lucrările lui!
9. Cîntaţi-i şi înălţaţi-i imnuri, povestiţi tuturor minunile lui, pe care le-a făcut Domnul!

10. Aduceţi laude în numele sfînt al lui! Bucura-se-va inima care caută bunăvoinţa lui.

11. Căutaţi pe Domnul şi întăriţi-vă, căutaţi neîncetat faţa lui!
12. Pomeniţi minunile lui pe care le-a făcut, semnele lui şi judecăţile gurii lui,
13. Sămînţă a lui Israel, slujitori ai lui! Fii ai lui Iacob, aleşi ai lui!
14. Însuşi Domnul [este] Dumnezeul nostru, pe tot pămîntul judecăţile lui.
15. Să pomenim în veci legămîntul lui, cuvîntul lui pe care l-a poruncit pentru mii de generaţii,
16. Pe care l-a rînduit lui Avraam, şi jurămîntul lui către Isaac.
17. Şi l-a pus pe el lui Iacob ca poruncă şi lui Israel ca legămînt veşnic,
18. Zicînd: «Ţie îţi voi da pămîntul Canaan, funia moştenirii voastre.»

19. Cînd se făcuseră puţini la număr, pînă au ajuns neînsemnaţi, şi pribegeau în el,
20. Şi erau purtaţi de la neam la neam şi dintr-un regat la un alt popor,

21. Nu a lăsat om să-i stăpînească şi a certat regi pentru ei:

22. «Nu vă atingeţi de unşii mei şi între profeţii mei nu faceţi rău!»

23. Cîntaţi Domnului, tot pămîntul, vestiţi din zi în zi mîntuirea lui,

24. Tîlcuiţi între neamuri slava lui, între toate popoarele, minunile lui!
25. Căci mare [e] Domnul şi lăudat foarte, înfricoşător este pentru toţi dumnezeii,

26. Căci toţi dumnezeii neamurilor [sînt] idoli, şi Domnul a făcut cerurile.

27. Slavă şi laudă înaintea feţei lui, tărie şi mîndrie în locul sfînt al lui.
28. Daţi Domnului, familii ale neamurilor, daţi Domnului slavă şi tărie!

29. Daţi Domnului slavă numelui lui, luaţi daruri şi duceţi-le înaintea feţei lui şi închinaţi-vă Domnului în curţile sfinte ale lui!

30. Să se teamă de faţa lui pămîntul, să stea drept şi să nu se clatine,

31. Să se bucure cerul şi să se veselească pămîntul şi să spună între neamuri [că] Domnul [e] rege.
32. Va vui marea cu plinătatea ei şi lemnul ţarinei şi toate cele din ea.

33. Atunci se vor bucura lemnele pădurii de faţa Domnului, căci a venit să judece pămîntul.

34. Daţi mărturie despre Domnul, căci [este] bun, căci în veac [este] mila lui,
35. Şi ziceţi: «Mîntuieşte-ne pe noi, Dumnezeul mîntuirii noastre, şi ne adună pe noi şi ne scoate dintre

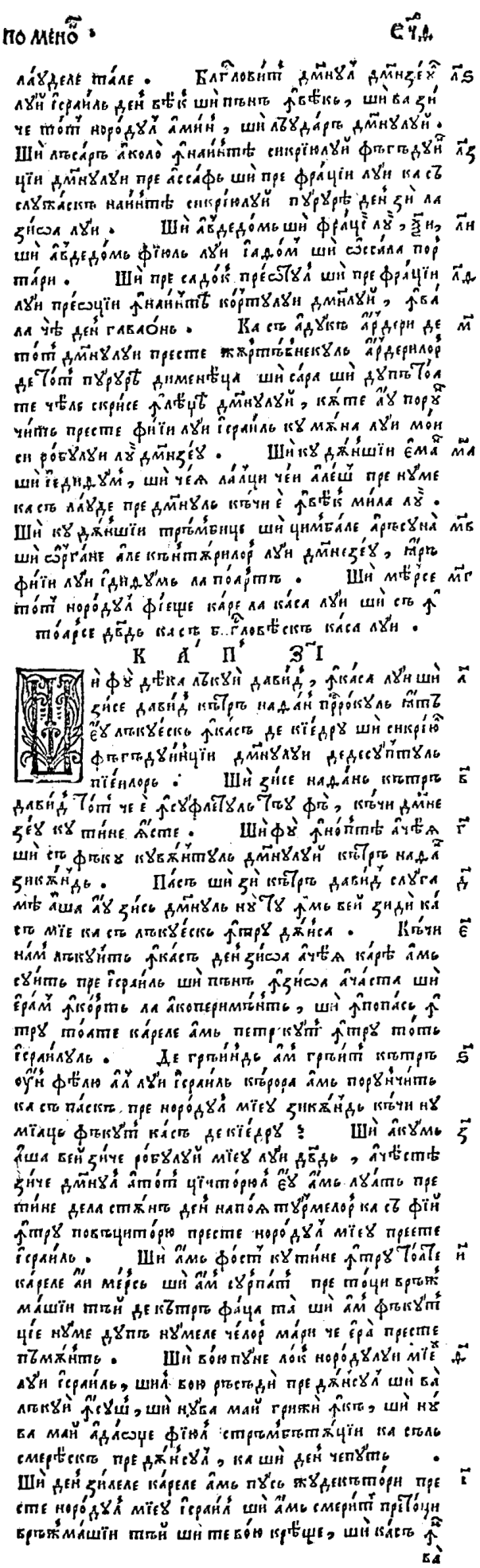

Biblia 1688, p. 299, col. 2

să lăudăm numele cel sfînt al tău şi a ne fălui întru / laudele tale!

36. Blagoslovit Domnul Dumnezeul lui Israíl den veac şi pînă în veac!» Şi va zice tot norodul «Amin!».” Şi lăudară Domnului.

37. Şi lăsară acoló, înaintea sicriiului făgăduinţii Domnului, pre Assáf şi pre fraţii lui, ca să slujască naintea sicriiului pururea, den zi la zioa lui.

38. Şi Avdedóm şi fraţii lui, 68. Şi Avdedóm, fiiul lui Iathóm, şi Ossála, portari.

39. Şi pre Sadóc, preotul, şi pre fraţii lui, preoţii, înaintea cortului Domnului, în Vála[15] cea den Gavaón,

40. Ca să aducă arderi de tot Domnului preste jîrtăvnecul arderilor de tot pururea, dimineaţa şi sara, şi după toate cêle scrise în lêgea Domnului, cîte au poruncit preste fiii lui Israíl cu mîna lui Móisi, robului lui Dumnezeu.

41. Şi, cu dînşii, Eman şi Iedithúm şi ceialalţi, cei aleşi pre nume, ca să laude pre Domnul, căci e în veac mila lui.

42. Şi, cu dînşii, trîmbiţe şi ţimbale a răsuna şi organe ale cîntărilor lui Dumnezeu. Iară fiii lui Idithúm — la poartă.

43. Şi mêrse tot norodul fieştecare la casa lui, şi să întoarse David ca să blagoslovească casa lui.

Cap 17

1. Şi fu deaca lăcui Davíd în casa lui şi zise Davíd cătră Nathán prorocul: „Iată, eu lăcuiesc în casa de chiedru şi sicriiul făgăduinţii Domnului, dedesuptul pieilor.”

2. Şi zise Nathán cătră Davíd: „Tot ce e în sufletul tău fă, căci Dumnezeu cu tine iaste!”

3. Şi fu în noaptea[16] acêea şi să făcu cuvîntul Domnului cătră Nathan, zicînd:

4. „Pasă şi zi cătră Davíd, sluga mea: «Aşa au zis Domnul: ‘Nu tu îmi vei zidi casă mie, ca să lăcuiesc întru dînsa,

5. Căci n-am lăcuit în casă den zioa acêea carea am suit pre Israíl şi pînă în zioa aceasta, şi eram în cort la acoperimînt şi în popas, întru toate carele am petrecut întru tot Israílul.

6. De grăind am grăit cătră un fêliu al lui Israíl, cărora am poruncit ca să pască pre norodul mieu, zicînd: Căci nu mi-aţi făcut casă de chiedru?’»

7. Şi acum, aşa vei zice robului mieu, lui David: «Acêstea zice Domnul Atoţţiitoriul: ‘Eu am luat pre tine de la stînă, denapoia turmelor, ca să fii întru povăţitoriu preste norodul mieu, preste Israíl.

8. Şi am fost cu tine întru toate carele am mers şi am surpat pre toţi vrăjmaşii tăi de cătră faţa ta şi am făcut ţie nume după numele celor mari ce era preste pămînt.

9. Şi voiu pune loc norodului mieu, lui Israíl, şi-l voiu răsădi pre dînsul, şi va lăcui însuşi, şi nu va mai griji încă, şi nu va mai adaoge fiiul strîmbătăţii ca să-l smerească pre dînsul ca şi de-nceput.

10. Şi den zilele carele am pus judecători preste norodul mieu Israíl şi am smerit pre toţi vrăjmaşii tăi, şi te voiu crêşte şi casă îţi // va zidi ţie Domnul.

Ms. 45, p. 351

noi dentru limbi, ca să lăudăm numele cel sfînt al tău şi a ne făli întru laudele tale!

36. Blagoslovit Domnul Dumnedzăul Israil dentru vac şi pînă în vac!» Şi va dzice[190] tot nărodul: «Amin!»" Şi lăudară Domnului.

37. Şi lăsară acoló, înaintea săcriiului făgăduinţei Domnului, pre Asaf şi pre fraţii lui, ca să slujască înaintea săcriiului pururea, den dzi la dzua lui.

38. Şi Avdedom şi fraţii lui, 68. Şi Avdedom, fiiul Iathom, şi Ossá — la portari.

39. Şi pre Sadoc, preutul, şi pre fraţii lui, preuţii, înaintea cortului Domnului în Valá cea den Gavaon,

40. Ca să aducă arderi de tot Domnului preste jirtăvnicul arderilor de tot pururea, dimineaţa şi sara, şi după toate cêle scrise întru lêgea Domnului, cîte au porîncit preste fiii Israil ⌊cu mîna lui Moisei, robul lui Dumnedzău⌋.

41. Şi cu înşii, Eman şi Idithum şi ceialalţi, cei aleşi pre numere, ca să laude pre Domnul, căci în vac mila lui.
42. Şi, cu înşii, trîmbiţe şi ţimbale a răsuna şi cinii a cîntărilor lui Dumnedzău. Iară fiii lui Idithum — la poartă.

43. Şi mêrse tot nărodul fieştecarele la casa lui, şi să întoarse David ca să blagoslovască casa lui.

Cap 17[191] *[351/2]*

1. [192]Şi fu dacă lăcui David întru casa lui şi dzise David cătră Náthan prorocul: „Iată, eu lăcuiescu întru casă de chedru şi chivótul făgăduinţei Domnului, dedesuptul pieilor."
2. Şi dzise Náthan cătră David: „Tot ce-i întru sufletul tău fă, căci Dumnedzău — cu tine!"

3. Şi fu întru noaptea acêea şi să făcu cuvîntul Domnului cătră Náthan, dzicînd:

4. „Pasă şi dzi cătră David, sluga mea: «Aşa au dzis Domnul: 'Nu tu îmi vei zidi mie casă, ca să lăcuiescu întru însă,
5. Căci n-am lăcuit întru casă dentru dzua carea am suit pre Israil şi pînă în dzua aceasta, şi eram în cortu la acoperemînt şi întru popas, întru toate carele am petrecut întru tot Israil.

6. Dă grăind am grăit cătră un fêl Israil, cărora am porîncit ca să pască pre nărodul mieu, dzicînd: Căci nu mi-aţi făcut casă de chedru?'»

7. Şi acum, aşa vei dzice robului mieu, David: «Acêstea dzice Domnul, cel Întrutotţiitor: 'Eu am luat pre tine de la stînă, denapoia turmelor, ca să fii întru povăţitor preste nărodul mieu, preste Israil.

8. Şi am fost cu tine întru toate carele ai mersu şi am surpat pre toţi nepriêtenii tăi de cătră faţa ta şi am făcut ţie nume după numele celor mari ce era preste pămînt.

9 [10[193]]. Şi voi pune loc nărodului mieu, Israil, şi-l voi răsădi pre îns, şi va lăcui însuşi, şi nu va mai griji încă, şi nu va mai adaoge fiiu a strîmbătăţii ca să-l smerească pre îns în ce chip dentîi.

10 [11]. Şi dentru dzilele carele am pus judecători preste nărodul mieu Israil şi am smerit pre toţi nepriêtenii tăi, şi te voi crêşte şi casă îţi va zidi ţie Domnul.

Ms. 4389, p. 388-389

lăudăm numele tău cel sfînt şi *[388/2]* să ne bucurăm întru laudele tale!

36[208]. Bine iaste cuvîntat Domnul Dumnezeul lui Israil den veac şi pînă în veac!» Şi să zică tot nărodul: «Amin!»" Şi lăudară pre Domnul.

37. Şi lăsară acoléa, înaintea sicriului făgăduinţei Domnului, pre Asaf şi pre fraţii lui, să slujască în toată vrêmea şi în toate zilele vieţii sale înaintea sicriului.

38. Şi pre[209] Avdedom şi fraţii lui: 68. Şi pre[210] Avdedom, feciorul lui Athomov, şi Osai îi puseră portari.
39. Iar pre Sadoc, preotul, şi pre fraţii lui, preoţii, îi puseră înaintea Domnului întru cêle înalte, care era în Gavaon.
40. Şi să[211] aducă arderi de tot Domnului pre altariul arderii de tot, în toată vrêmea, seara şi dimineaţa, după toate cîte sînt scrise în lêgea Domnului, care au porîncit lui Israil.

41. Iar după dînsul, Emman şi Idithum şi alţi aleşi, fieştecare cu chiemarea sa, cătră mărturisirea Domnului: „Că iaste în vêci milostivniciía lui."
42. Şi cu dînşii — trîmbiţaşi şi ceia ce zicea în virghine şi în toate căpuzele şi organele spre cîntarea lui Dumnezeu. Iar feciorii lui Iduthum i-au făcut să fie portari.
43. De-acii se întoarseră toţi oamenii pre la casele lor şi se întoarse şi David să blagoslovească casa sa.

Cap 17

1. [212]De-acii, lăcuind David în casa sa, zise cătră Nathan, prorocul: „Iată, eu lăcuiesc în casă de chiedru, iar sicriul făgăduinţei Domnului iaste supt piei."

2[213]. Iar Nathan zise cătră David: „Tot ce iaste în inima ta, fă, că Domnul iaste cu tine."

3. Iar într-acea noapte fu cuvîntul Domnului cătră Nathan, zicînd:

4. „Pasă şi zi slugii mêle, lui David: Acêstea zice Domnul: «Nu vei zidi tu mie casă de lăcuinţă.

5. Că n-am lăcuit în casă den vrêmea cêea den carea am scos pre Israil den ţara Eghípetului pînă în zioa aceasta. Ce am fost de am tot schimbat în toată vrêmea locul[214] cortului şi am lăcuit în şatre, [6] unde am umblat cu tot Israilul.
6. Au doară am zis cătră vreun judecător de-ai seminţiei lui Israil, cărora le-am porîncit să pască nărodul mieu şi să le fiu zis: 'Pentru ce nu-mi clădeşti casă de chiedru?'»
7. Iar acum, aşa să zici robului mieu, lui David: Aşa grăiêşte Domnul atotţiitoriul: «Eu te-am luat cînd umblai după păstorie, să fii povaţă nărodului mieu, lui Israil.

8. Şi am fost *[389/1]* cu tine oripreunde ai umblat şi am pierdut pre toţi vrăjmaşii tăi denaintea ta. Şi am făcut numele tău ca al unui mare, care se numenêşte pre pămînt.

9[215]. Şi am dat loc lui Israil, nărodul mieu, să-l moştenească şi să lăcuiască într-însul şi mai mult să nu se mai mute, nici feciorii fărădelegii[216] să nu mai adaogă a-i călca ca de-nceput.

10. Den zilele cêlea ce am dat judecători lui Israil, nărodul mieu, şi am smerit pre toţi vrăjmaşii tăi. Şi-ţi vestesc că-ţi va zidi Domnul casă.

Versiunea modernă

neamuri, ca să lăudăm numele cel sfînt al tău şi să ne mîndrim în laudele tale!

36. Binecuvîntat [este] Domnul Dumnezeul lui Israil din veac şi pînă în veac!» Şi tot poporul va spune: «Amin!»" Şi au adus laude Domnului.

37. Şi pe Asaf şi pe fraţii lui i-au lăsat acolo, înaintea chivotului legămîntului Domnului, ca să slujească înaintea chivotului fără încetare, lui, zi de zi.

38. Şi Abdedom şi fraţii lui — şaizeci şi opt. Şi Abdedom, fiul lui Iathom, şi Ossa — la portari.

39. Şi pe Sadoc, preotul, şi pe fraţii lui, preoţii — înaintea cortului Domnului, în Vala cea din Gabaon,

40. Ca să aducă arderi de tot Domnului, pe altarul arderilor de tot, fără încetare, dimineaţa şi seara, şi după toate cele scrise în Legea Domnului, cîte le-a poruncit fiilor lui Israil ⌊cu mîna lui Moise, slujitorul lui Dumnezeu⌋.

41. Şi împreună cu ei, Aiman şi Idithum şi ceilalţi, cei aleşi pe nume, ca să-l laude pe Domnul, căci în veac [e] mila lui.
42. Şi cu ei — trîmbiţe şi chimvale ca să răsune, şi instrumente ale cîntările lui Dumnezeu. Iar fiii lui Idithum, la poartă.

43. Şi s-a dus poporul, fiecare la casa lui, şi David s-a întors, ca să-şi binecuvînteze casa.

Capitolul al 17-lea

1. Şi a fost că, locuind David în casa lui, a zis David către profetul Nathan: „Iată, eu locuiesc în casă de cedru şi chivotul legămîntului Domnului, sub piei."

2. Şi Nathan a zis către David: „Fă tot ce [ai] în sufletul tău, căci Dumnezeu — cu tine!"

3. Şi a fost în noaptea aceea, şi s-a făcut cuvîntul Domnului către Nathan, zicînd:

4. „Mergi şi spune lui David, slujitorul meu: «Aşa a spus Domnul: 'Nu tu îmi vei zidi casă pentru a locui în ea,
5. Căci nu am locuit în casă din ziua în care l-am ridicat pe Israel [din Egipt] şi pînă în ziua aceasta; şi eram în cort, sub acoperămînt, şi la loc de popas. Pe unde am trecut, la întregul Israel,

6. Oare, grăind, am grăit eu vreunuia din triburile lui Israel, cărora le-am poruncit să păstorească poporul meu, zicînd: [De ce] nu mi-aţi făcut casă de cedru?'»

7. Şi acum, aşa vei grăi robului meu, David: «Acestea zice Domnul atotputernic: 'Eu te-am luat pe tine de la stînă, din urma turmelor, ca să fii conducător peste poporul meu, Israel.

8. Şi am fost cu tine în toate în care ai mers şi i-am nimicit pe toţi duşmanii tăi din faţa ta şi ţi-am făcut nume după numele celor mari de pe pămînt.

9. Şi voi pune un loc poporului meu Israel şi-l voi răsădi pe el şi se va aşeza el însuşi, şi nu îşi va mai face griji şi nu va mai continua să-l umilească [nici un] fiu al nedreptăţii, ca la început.

10. Şi din zilele în care am rînduit judecători peste poporul meu Israel, i-am umilit pe toţi duşmanii tăi. Şi te voi creşte, şi Domnul îţi va zidi casă.

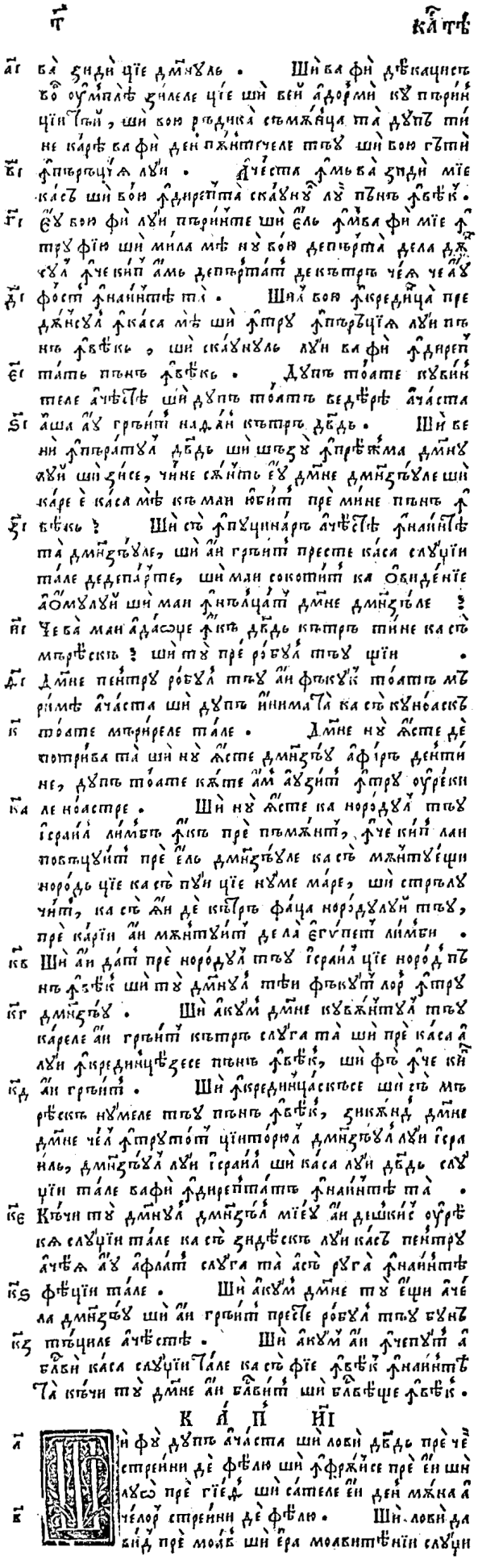

Biblia 1688, p. 300, col. 1

11. Şi va fi deaca ţi să vor umplea zilele ţie, vei adormi cu părinţii tăi şi voiu rădica sămînţa ta după tine, carea va fi den pîntecele tău, şi voiu găti împărăţiia lui.

12. Acesta îmi va zidi mie casă şi voiu îndirepta scaunul lui pînă în veac.

13. Eu voiu fi lui părinte şi el îmi va fi mie întru fiiu şi mila mea nu voiu depărta de la dînsul, în ce chip am depărtat de cătră ceia ce au fost înaintea ta.

14. Şi-l voiu încredinţa pre dînsul în casa mea şi întru împărăţiia lui pînă în veac şi scaunul lui va fi îndireptat pînă în veac.'»"

15. După toate cuvintele acêstea şi după toată vedêrea aceasta, aşa au grăit Nathán cătră David.

16. Şi veni împăratul David şi şăzu în preajma Domnului şi zise: „Cine sînt eu, Doamne Dumnezăule, şi care e casa mea, că m-ai iubit pre mine pînă în veac?

17. Şi să împuţinară acêstea înaintea ta, Dumnezăule, şi ai grăit preste casa slugii tale de departe, şi m-ai socotit ca o videnie a omului, şi m-ai înălţat, Doamne Dumnezăule!

18. Ce va mai adaoge încă David cătră tine ca să mărească? Şi tu pre robul tău ştii.

19. Doamne, pentru robul tău ai făcut[17] toată mărirea aceasta şi după inima ta, ca să cunoască toate mărirele tale.

20. Doamne, nu iaste de potriva ta şi nu iaste Dumnezău afară den tine, după toate cîte am auzit întru urechile noastre.

21. Şi nu iaste ca norodul tău, Israíl, limbă încă pre pămînt, în ce chip l-ai povăţuit pre el, Dumnezăule, ca să mîntuieşti norod ţie, ca să pui ţie nume mare şi strălucit, ca să iêi, de cătră faţa norodului tău pre carii ai mîntuit de la Eghípet, limbi.

22. Şi ai dat pre norodul tău, Israíl, ţie norod pînă în veac, şi tu, Domnul, te-ai făcut lor întru Dumnezău.

23. Şi acum, Doamne, cuvîntul tău carele ai grăit cătră sluga ta şi pre casa a lui încredinţêze-se pînă în veac, şi fă în ce chip ai grăit.

24. Şi încredinţască-se şi să mărească numele tău pînă în veac, zicînd: «Doamne, Doamne, Cel Întrutotţiitoriul, Dumnezăul lui Israil, Dumnezăul lui Israíl!» Şi casa lui David, slugii tale, va fi îndireptată înaintea ta.

25. Căci tu, Domnul Dumnezăul mieu, ai deschis urêchea slugii tale ca să zidească lui casă, pentru acêea au aflat sluga ta a să ruga înaintea fêţii tale.

26. Şi acum, Doamne, tu eşti acela Dumnezău şi ai grăit preste robul tău bunătăţile acêstea.

27. Şi acum ai început a blagoslovi casa slugii tale ca să fie în veac înaintea ta, căci tu, Doamne, ai blagoslovit şi blagoslovêşte în veac."

Cap 18

1. Şi fu după aceasta şi lovi David pre cei streini de fêliu şi înfrînse pre ei şi luo pre Ghiéth şi satele ei den mîna a celor streini de fêliu.

2. Şi lovi David pre Moáv şi era moavitênii slugi /

Ms. 45, p. 351-352

11 [12]. Şi va fi daca ţi să vor împlea dzilele ţie şi vei adormi cu părinţii tăi şi voi rădica sămînţa ta după tine, carea va fi întru pîntecile tău, şi voi găti împărăţiia lui.

12 [13]. Acesta îmi va zidi mie casă şi voi îndrepta scaunul lui pînă în vac.

13. [194]Eu voi fi lui întru părinte şi el îmi va fi mie întru fiiu şi mila mea nu o voi depărta de la îns, în ce chip am depărtat de cătră ceia ce au fostu înaintea ta.

14. Şi-l voi încredinţa pre îns întru casa mea şi întru împărăţia lui pînă în vac şi scaunul lui va fi îndreptat pînă în vac.'»"

15. După toate cuvintele acêstea şi după toată vedêrea aceasta, aşa au grăit Náthan cătră David.
16. Şi veni împăratul şi şedzu *[352/1]* în preajma Domnului şi dzise: „Cine sînt eu, Domnul Dumnedzău, şi carea-i casa mea, că m-ai iubit pre mine pînă în vac?

17. Şi să împuţinară acêstea înaintea ta, Dumnedzăule, şi ai grăit preste casa slugei[195] tale de departe, şi m-ai socotit ca o vedenie a omului, şi m-ai înălţat, Domnul Dumnedzău!

18. Ce va mai adaoge încă David cătră tine ca să mărească? Şi tu pre robul tău ştii.

19. Domnul, pentru robul tău ai făcut toată mărimea aceasta şi după inima ta, ca să cunoască toate măririle tale.
20. Doamne, nu iaste de potriva ta[196] şi nu iaste Dumnedzău afară den tine, după toate cîte am audzit întru urechile noastre[197].

21. Şi nu iaste ca nărodul tău, Israil, limbă încă pre pămînt, în ce chip l-ai povăţuit pre el, Dumnedzău, ca să mîntuieşti nărod ţie, ca să pui ţie nume mare şi strălucit, ca să iêi, de cătră faţa nărodului tău pre carii ai mîntuit de la Eghiptu, limbi.

22. Şi ai dat pre nărodul tău, Israil, şie nărod pînă în vac, şi tu, Domnul, te-ai făcut lor întru Dumnedzău.

23. Şi acum, Doamne, cuvîntul tău carele ai grăit cătră sluga ta şi pre casa lui încredinţeadză-se[198] pînă în vac, şi fă în ce chip ai grăit.

24. Şi încredinţască-să[199] şi să mărească numele tău pînă în vac, dzicînd: «Doamne, Doamne, Cel Întrutotţiitor, Dumnedzăul lui Israil!» Şi casa lui David, slugei tale, va fi îndreptat înaintea ta.

25. Căci tu, Domnul Dumnedzăul mieu, ai deşchis urêchea slugii tale, ca să-i zidească lui casă, pentru acêea au aflat sluga ta a să ruga înaintea fêţii tale.

26. Şi acum, Doamne, tu eşti acela Dumnedzău şi ai grăit preste robul tău bunătăţile acêstea.

27. Şi acum ai început a blagoslovi casa slugii tale ca să fie întru vac înaintea ta, căci tu, Doamne, ai blagoslovit şi blagoslovêşte în vac."

Cap 18

1. Şi[200] fu după aceasta şi lovi David pre cei striini de fêl şi-i înfrînse pre ei şi luă pre Gheth şi satele ei dentru mîna celor striini de fêl.

2. Şi lovi ⌊David⌋ pre Moav şi era moavitênii slugi

Ms. 4389, p. 389

11. Iar deaca vei umplea zilele tale să mergi la părinţii tăi, voiu rădica sămînţa ta după tine, care va fi dentru feciorii tăi, şi voiu aşăza împărăţiia lui.

12. Acela va zidi mie casă şi eu voiu întări scaunul lui pînă în veac.

13. [217]Eu voiu fi lui Tată şi el va fi mie fecior. Şi milosîrdiia mea nu o voiu lua de la dînsul, cum o am luat de la cela ce-au fost mai nainte de tine.

14. Şi voiu aşăza pre dînsul în casa mea şi întru împărăţiia mea pînă în veac şi scaunul lui va fi îndireptat în veac.»"

15[218]. Şi grăi Nathan cătră David aşa după toate cuvintele acêstea şi după toată vedêrea aceasta.
16. Şi veni împăratul David şi şăzu înaintea Domnului şi zise: „Doamne, Dumnezeul mieu, cine sînt eu şi ce iaste casa[219] mea de m-ai iubit în vêci să dai mie ca acêstea?

17. Şi încă şi aceasta se-au văzut înaintea ta a fi puţin, ce ai grăit spre casa robului tău încă şi în cêle ce vor să fie şi m-ai făcut cistit preste toţi oamenii, Doamne, Dumnezeul mieu.

18. Dară ce va adaoge David să zică ţie, cînd vei proslăvi pre robul tău aşa şi-l vei cunoaşte?

19. Doamne, pentru robul tău ai făcut măririle acêstea toate, după inima ta, şi ai făcut să fie ştiute toate măririle tale.
20. Doamne, nu iaste potrivnic ţie şi nu iaste alt Dumnezeu fără de tine, după toate cîte am auzit cu urechile noastre.

21. Şi nici o limbă nu iaste pre pămînt ca Israil, oamenii tăi, pentru care au trecut Dumnezeu să-i mîntuiască şi să facă şie oameni şi cu mărirea ta cea înfricoşată ai gonit neamurile de la faţa oamenilor carii i-ai mîntuit den Eghípet.

22[220]. Şi ai pus pre Israil, nărodul tău, să fie ţie oameni pînă în veac, şi tu, Doamne, ai fost lor Dumnezeu.

23. Ce acum, Doamne, să se încredinţêze cuvîntul care l-ai grăit robului tău şi asupra casii lui în vêci; şi fă cum ai zis.

24. Şi se va încredinţa *[389/2]* şi se va mări numele tău pînă în vêci şi vor zice: «Doamne, Doamne, atotţiitoriul Dumnezeul lui Israil.» Şi casa lui David, robului tău, să fie îndireptată înaintea ta.

25. Că tu, Doamne Dumnezeul mieu, ai dăşchis urêchea robului tău să zideşti lui casă şi pentr-acêea au aflat robul tău încredinţare, să se roage înaintea fêţii tale.
26. Ce acum, Doamne, tu însuţi eşti Dumnezeu şi ai grăit cătră robul tău atîtea faceri de bine ca acêstea.

27. Începe, dară, a blagoslovi casa robului tău, să fie înaintea ta în vêci, că tu, Doamne, ce vei blagoslovi, va fi blagoslovit în vêci."

Cap 18

1. [221]De-acii, după acêstea, bătu David pre filistimlêni şi-i smeri şi luoă Ghéthul şi hotarăle lui den mîinile filistimlênilor.

2[222]. Şi bătu David Moávul şi da moavitênii lui bir.

Versiunea modernă

11. Şi cînd va fi să se împlinească zilele tale, te vei culca lîngă părinţii tăi. Şi voi ridica sămînţa ta după tine, care va fi din pîntecele tău, şi-i voi pregăti domnia.

12. Acesta îmi va zidi mie casă şi [eu] îi voi ridica tronul pînă în veac.

13. Eu îi voi fi ca un tată şi el îmi va fi ca un fiu şi mila mea nu o voi îndepărta de la el, cum am îndepărtat-o de la cei care au fost înaintea ta.

14. Şi voi da încredinţare pentru el în casa mea şi în regatul său pînă în veac, şi tronul lui va fi îndreptat pînă în veac.'»"

15. După toate aceste cuvinte şi după toată această vedenie — astfel a grăit Nathan lui David.
16. Şi regele David a venit şi a stat înaintea Domnului şi a zis: „Cine sînt eu, Domnul Dumnezeul [meu], şi ce [este] casa mea, că m-ai iubit pînă în veac?

17. Şi pe acestea le-ai socotit mici înaintea ta, Dumnezeul [meu], şi ai grăit despre casa slujitorului tău pînă departe, şi m-ai privit ca [într-o] vedenie a omului, şi m-ai înălţat, Domnul Dumnezeul [meu].

18. Ce să mai adauge David spre tine ca să [te] slăvească? Iar tu pe robul tău îl ştii.

19. Domnul [meu], pentru robul tău ai făcut toată măreţia aceasta şi după inima ta, ca să cunoască toate lucrurile măreţe ale tale.
20. Doamne, nu este [altul] asemenea ţie şi nu este Dumnezeu în afară de tine, după toate cele pe care le-am auzit cu urechile noastre.

21. Şi nu mai este neam pe pămînt precum poporul tău Israel, ca să-l fi călăuzit pe el, Dumnezeul [meu], pentru a-l răscumpăra ca popor pentru tine, pentru a-ţi pune nume mare şi strălucit, pentru a înlătura neamuri de la faţa poporului tău, pe care l-ai răscumpărat din Egipt.

22. Şi l-ai dat pe poporul tău Israel ţie, popor pînă în veac, şi tu, Domnul, te-ai făcut lor Dumnezeu.

23. Şi acum, Doamne, cuvîntul tău pe care l-ai grăit către slujitorul tău şi asupra casei lui să se adeverească pînă în veac şi fă după cum ai grăit.

24. Şi să se adeverească şi să se mărească numele tău pînă în veac, zicînd: «Doamne, Doamne, atotputernice Dumnezeule al lui Israel, Dumnezeul lui Israel!», şi casa lui David, slujitorul tău, să fie îndreptată înaintea ta.

25. Căci tu, Domnul Dumnezeul meu, i-ai deschis urechea slujitorului tău, pentru a-i zidi casă, de aceea slujitorul tău a găsit [îndrăzneala] să se roage înaintea feţei tale.
26. Şi acum, Doamne, tu eşti însuţi Dumnezeu şi ai grăit asupra robului tău aceste [lucruri] bune,

27. Şi acum ai început ca să binecuvîntezi casa slujitorului tău, ca să fie în veac înaintea ta, căci tu, Doamne, ai binecuvîntat-o şi binecuvînteaz-o în veac."

Capitolul al 18-lea

1. Şi a fost după acestea — şi David i-a lovit pe străini şi i-a pus pe fugă şi a luat [cetatea] Geth şi satele ei din mîna străinilor.

2. Şi a lovit ⌊David⌋ Moabul, şi moabiţii îi erau

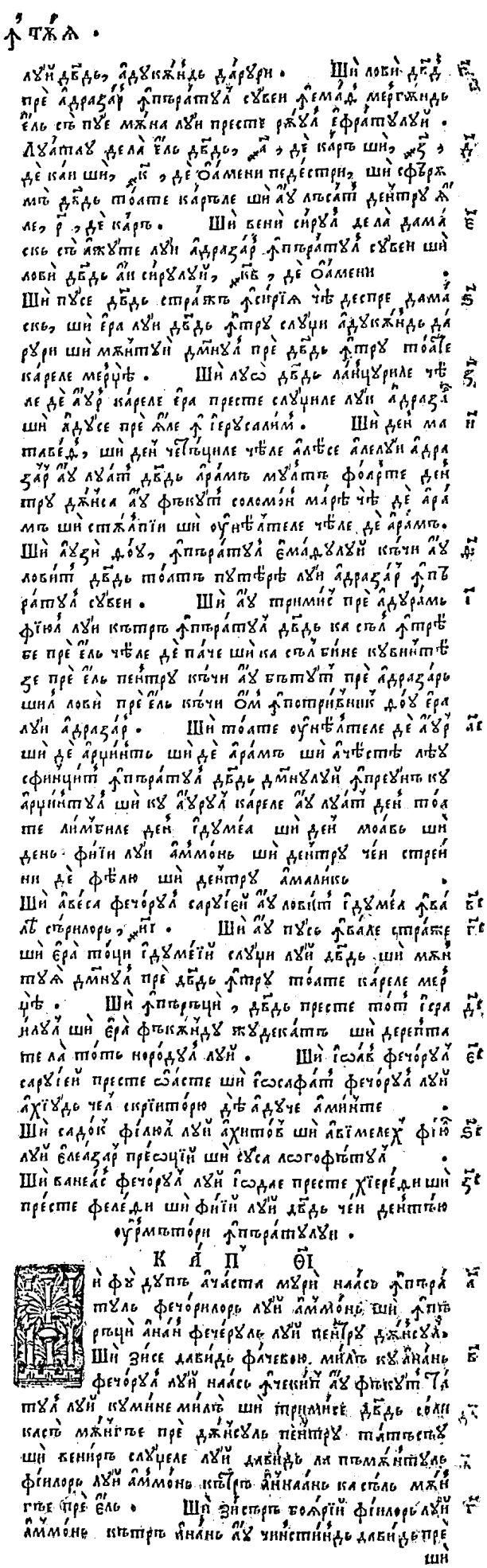

Biblia 1688, p. 300, col. 2

lui David, aducînd daruri.

3. Şi lovi David pre Adrazár, împăratul Súvei, în Emáth, mergînd el să puie mîna lui preste rîul Efratului.

4. Luat-au de la el David 1000 de cară şi 7000 de cai şi 20000 de oameni pedestri. Şi sfărîmă David toate carăle şi au lăsat dentru iale 100 de cară.

5. Şi veni sirul de la Damásc să ajute lui Adrazár, împăratul Súvei, şi lovi David ai sirului 22000 de oameni.

6. Şi puse David strajă în Síriia cea despre Damásc, şi era lui David întru slugi aducînd daruri. Şi mîntui Domnul pre David întru toate carele mergea.

7. Şi luo David lanţurile cêle de aur carele era preste slugile lui Adrazar şi aduse pre iale în Ierusalím.

8. Şi den Matavéth şi den cetăţile cêle alêse ale lui Adrazár au luat David aramă multă foarte. Dentru dînsa au făcut Solomón marea cea de aramă şi stîlpii şi unêltele cêle de aramă.

9. Şi auzi Thóu, împăratul Emáthului, căci au lovit David toată putêrea lui Adrazár, împăratul Súvei.

10. Şi au trimis pre Adurám, fiiul lui, cătră împăratul David ca să-l întrêbe pre el cêle de pace şi ca să-l binecuvintêze pre el, pentru căci au bătut pre Adrazár şi-l lovi pre el, căci om împotrivnic Thóu era lui Adrazár.

11. Şi toate unêltele de aur şi de argint şi de aramă, şi acêstea le-au sfinţit împăratul David Domnului, împreună cu argintul şi cu aurul carele au luat den toate limbile, den Iduméa, şi den Moáv, şi den fiii lui Ammón, şi dentru cei streini de fêliu, şi dentru Amalíc.

12. Şi Avésa, feciorul Saruíei, au lovit Iduméa în Valea Sărilor, 18000.

13. Şi au pus în vale straje şi era toţi idumeii slugi lui David. Şi mîntuia Domnul pre David întru toate carele mergea.

14. Şi împărăţi David preste tot Israílul şi era făcînd judecată şi dereptate la tot norodul lui.

15. Şi Ioáv, feciorul Saruíei, preste oaste, şi Iosafát, feciorul lui Ahiúd, cel scriitoriu de-a aduce aminte,

16. Şi Sadóc, fiiul lui Ahtóv, şi Avimeleh, fiiul lui Eleázar, preoţii, şi Súsa, logofătul,

17. Şi Vaneás, feciorul lui Iodae, preste hieréthi şi preste feléthi, şi fiii lui David, cei dentîiu următori împăratului.

Cap 19

1. Şi fu după aceasta muri Naás, împăratul feciorilor lui Ammón, şi împărăţi Anán, feciorul[18] lui, pentru dînsul.

2. Şi zise Davíd: „Face-voiu milă cu Anán, feciorul lui Naás, în ce chip au făcut tatăl lui cu mine.” Şi trimise David soli ca să mîngîie pre dînsul pentru tată-său, şi veniră slugele lui Davíd la pămîntul fiilor lui Ammón, cătră Annaán, ca să-l mîngîie pre el.

3. Şi zisără boiêrii fiilor lui Ammón cătră Anán: „Au cinstind David pre // tată-tău înaintea ta ţi-au trimis

Ms. 45, p. 352-353

lui David, aducînd daruri.

3. Şi lovi David pre Adrazar, împăratul Súva, în Emath, mergînd el să puie mîna lui preste rîul Efrath.

4. Luat-au de la el David 1000 de cară şi 7000 de cai şi 20000 de oameni pedestri. Şi sfărîmă David toate *[352/2]* carăle şi au lăsat dentru iale 100 de cară.

5. Şi veni sirul de la Damascu să ajute lui Adrazar, împăratul Suvá, şi lovi David a sirului 22000 de oameni.

6. Şi puse David straje în Siria cea despre Damascu, şi era lui David întru slugi, aducînd daruri. Şi mîntui Domnul pre David întru toate carele mergea.

7. Şi luă David berbecii cei de aur carii era preste slugile lui Adrazar şi aduse pre ei la Ierusalim.

8. Şi dentru Matavith şi dentru cetăţile alêse a lui Adrazar au luat David aramă multă foarte; dentru însă au făcut Solomon maárea cea de aramă şi stîlpii şi unêltele[201] cêle de aramă.

9. Şi audzí Theú, împăratul Emath, că au lovit David toată putêrea lui Adrazar, împăratul Suvá.

10. Şi au trimis pre Aduram, fiiul lui, cătră împăratul David ca să-l întrêbe pre el cêle de pace şi ca să-l bincuvintească pre el, pentru căci au bătut pre Adrazar şi-l lovi pre el, căci om nepriêten Theú era lui Adrazar.

11. Şi toate unêltele de aur şi de argint[202] şi de aramă, şi acêstea le-au sfinţit împăratul David Domnului, împreună cu argintul şi cu aurul carele au luat dentru toate limbile, dentru Iduméa şi Moav, şi dentru fiii lui Ammon, şi dentru cei striini de fêl, şi dentru Amalic.

12. Şi Avisà, fiiul Saruíe, au lovit Iduméa întru Valea Sărilor, 18000.

13. Şi puse întru vale straje şi era toţi idumeii slugi lui David. Şi mîntui Domnul pre David întru toate carele mergea.

14. Şi împărăţi David preste tot Israil şi era făcînd judeţ şi dreptate la tot nărodul.

15. Şi Ioav, ficiorul Saruíe, preste oaste, şi Iosafat, ficiorul Ahilud, cel scriitor aducător[203] aminte,

16. Şi Sadoc, fiiul Ahitov, şi Aviméleh, fiiul Eleázar, preuţii, şi Susá, logofăt,

17. Şi Vaneas, ficiorul lui Iodaé, preste herethí şi ⌊preste⌋ felethí, şi fiii lui David, cei dentîi următori împăratului.

Cap 19

1. Şi[204] fu după aceasta [205]muri Naas, împăratul fiilor Ammon, şi împărăţi Anan, ficiorul lui, pentru însul.

2. Şi dzise David: „Face-voi milă cu Anan, ficiorul lui Naas, în ce chip au făcut tatăl lui cu mine milă.” Şi trimise soli David ca să-l mîngîie pre el pentru tată-său, şi veniră slugile lui David la pămîntul *[353/1]* fiilor Ammon, cătră Anan, ca să-l mîngîie pre el.

3. Şi dziseră boiêrii fiilor Ammon cătră Anan: „Au cinstind David pre tată-tău înaintea ta ţ-au trimis ţie

Ms. 4389, p. 389-390

3. Şi încă mai bătu David într-acea vrême şi pre Adrazar, împăratul Súvei, den laturea Emáthului, cînd trecu să-şi lărgească hotarăle pînă la rîul Efráthului.

4. Şi luoă David de la dînsul 1000 de cară şi 7000 de cai şi 20000 de oameni pedestraşi şi fărîmă David toate carăle, numai ce lăsă dentr-însele 100, care le opri lui.

5. Şi veni şi Sir de la Damásc să dea ajutor lui Adrazar, împăratul Súvei, şi bătu David şi pre dînsul şi tăie David 22000 de oameni.

6[223]. Şi puse David căpitani în Síriia, carea iaste aproape de Damásc, şi era robi lui David şi-i da bir. Şi ajută Domnul lui David la toate la cîte ieşi.

7. Şi luoă David sahaidacele cêle de aur care avea slugile lui Adrazar şi le aduse în Ierusalim.

8. Aşijderea, luoă de la Taveth şi de la Cun, cetăţile cêle alêse ale lui Adrazar, aramă multă, den carea făcu Solomon marea cea de aramă şi stîlpii şi vasele cêle de aramă.

9. Iar Thúia, împăratul Emmáthului, deaca auzí că au biruit David toate războaiele şi oştile lui Adrazar, împăratul Súvei,

10[224]. Trimêse pre Aduram, fiiu-său, la împăratul David, să întrêbe şi să cêie de[225] la dînsul pace şi să-l cuvintêze bine, căci au bătut pre Adrazar şi l-au pierdut, că Adrazar era duşman lui Thúe.

11. Şi aduse împăratul David toate vasele cêle de aur şi cêle de argint şi cêle de aramă şi le sfinţi Domnului cu aurul şi cu argintul care-l luase de la toate limbile, de la idumei şi de la Moav şi *[390/1]* de la feciorii lui Ammon şi de la filistimlêni şi de la Ammalic.

12. Iar Avisai, feciorul lui Saruí, bătu pre idumeiêni în Valea Sărilor şi pierdu 18000.

13. Şi puse în Iduméia ispravnici şi era toţi idumeiênii robi lui David şi mîntuí Domnul pre David în toate, la cîte ieşi.

14. Şi împărăţi David preste tot Israilul şi făcea judecată şi direptate tuturor oamenilor săi.

15. Iar Ioav, feciorul lui Saruí, au fost preste oşti şi Iosafat, feciorul lui Ahilud, scriitor de aducerea aminte.

16. Iar Sadoc, feciorul lui Ahit, şi Avimeleh, feciorul lui Aviathar, preoţi; şi Súsa, logofăt.

17. Iar Vanéia, feciorul lui Iodai, era preste suliţaşi şi preste săgetători. Iar feciorii lui David era cei mai dentîi de după mîinile împăratului[226].

Cap 19

1. De-acii, după acêstea, muri Naas, împăratul feciorilor lui Ammon, şi stătu împărat în locul lui fiiu-său, Anan.

2[227]. Şi zise David: „Să fac milă lui Anan, feciorul lui Naas, cum au făcut şi mie milă tată-său.” Şi trimêse soli David la dînsul, cu mîngîiêre pentru moartea tătîne-său. Şi mêrseră slugile lui David în ţara feciorilor lui Ammon, să mîngîie pre Anan.

3. Iar boiêrii feciorilor lui Ammon ziseră cătră Anan: „Să nu gîndeşti că face David înaintea ta ciste

Versiunea modernă

slujitori lui David, aducîndu-i daruri.

3. Şi David a lovit pe Adrazar, regele din Suba, la Aimath, pe cînd acesta mergea să pună mîna pe rîul Eufrat.

4. David a luat de la el o mie de care de luptă şi şapte mii de cai şi douăzeci de mii de bărbaţi pedeştri. Şi David a sfărîmat toate carele şi a lăsat dintre ele [doar] o sută de care.

5. Şi sirianul de la Damasc a venit să-l ajute pe Adrazar, regele din Suba, şi David a lovit douăzeci şi două de mii de bărbaţi de-ai sirianului.

6. Şi David a pus o garnizoană în Siria cea dinspre Damasc, şi [sirienii] erau slujitori lui David, aducînd daruri. Şi Domnul îl izbăvea pe David în toate unde mergea.

7. Şi David a luat berbecii de aur care erau peste slujitorii lui Adrazar şi i-a adus la Ierusalim.

8. Şi de la Matabeth şi din cetăţile alese ale lui Adrazar, David a luat foarte multă aramă. Din ea a făcut Solomon marea de aramă şi stîlpii şi vasele de aramă.

9. Şi a auzit Theu, regele din Aimath, că a lovit David toată puterea lui Adrazar, regele din Suba,

10. Şi l-a trimis pe Aduram, fiul lui, la regele David, ca să-l întrebe de pace şi ca să-l binecuvînteze pentru că a dus război cu Adrazar şi l-a lovit, căci Theu era un om potrivnic lui Adrazar.

11. Şi [a luat] toate obiectele de aur şi de argint şi de aramă, şi regele David le-a sfinţit pe acestea Domnului, împreună cu argintul şi cu aurul pe care le-a luat de la toate neamurile, de la idumei, şi din Moab, şi de la fiii lui Ammon, şi de la străini, şi de la Amalec.

12. Şi Abisa, fiul Saruiei, l-a lovit pe idumeu în Valea Sării — optsprezece mii.

13. Şi a pus în Vale garnizoană, şi erau toţi idumeii slujitori lui David. Şi Domnul îl izbăvea pe David în toate unde mergea.

14. Şi a domnit David peste întregul Israel şi făcea judecată şi dreptate la tot poporul său.

15. Şi Ioab, fiul Saruiei — peste oştire. Şi Iosafat, fiul lui Ahilud — cronicar.

16. Şi Sadoc, fiul lui Ahitob, şi Abimeleh, fiul lui Eleazar — preoţii. Şi Susa, scrib.

17. Şi Banaias, fiul lui Iodae — peste herethiţi şi ⌊peste⌋ felethiţi. Şi fiii lui David — cei dintîi care urmau după rege.

Capitolul al 19-lea

1. Şi a fost după [toate] acestea — Naas, regele fiilor lui Ammon, a murit şi Anan, fiul său, a domnit în locul lui.

2. Şi David a zis: „Voi face milă cu Anan, fiul lui Naas, precum şi tatăl său a făcut milă cu mine.” Şi David a trimis soli ca să-l consoleze pentru tatăl său. Şi slujitorii lui David au venit în ţinutul fiilor lui Ammon, la Anan, ca să-l consoleze.

3. Şi căpeteniile fiilor lui Ammon au zis către Anan: „Oare cinstindu-l pe tatăl tău înaintea ta ţi-a trimis

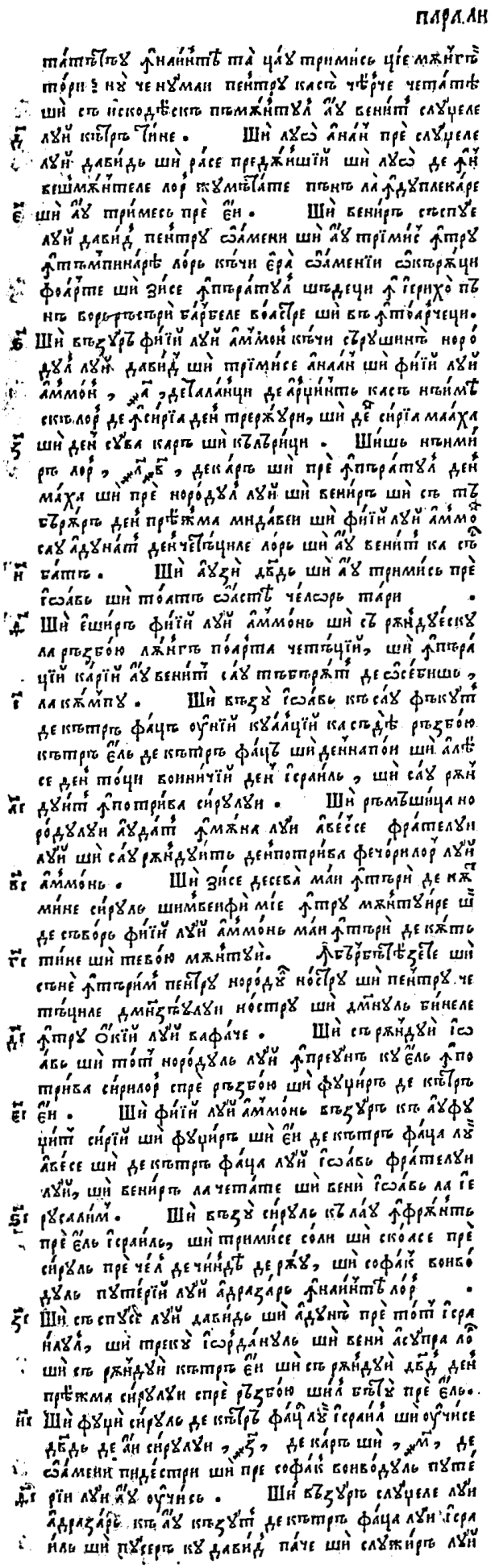

Biblia 1688, p. 301, col. 1

ţie mîngîitori? Nu. Ce numai pentru ca să cêrce cetatea şi să iscodească pămîntul au venit slugele lui cătră tine."

4. Şi luo Anán pre slugele lui Davíd şi rase pre dînşii şi luo de în veşmîntele lor jumătate pînă la înduplecare şi au trimes pre ei.

5. Şi veniră să spuie lui Davíd pentru oameni şi au trimis întru întîmpinarea lor, căci era oamenii ocărîţi foarte. Şi zise împăratul: „Şădeţi în Ierihó pînă vor răsări barbele voastre şi vă întoarceţi."

6. Şi văzură fiii lui Ammon căci să ruşină norodul lui Davíd, şi trimise Anaán şi fiii lui Ammón 1000 de talanţi de argint ca să năimească lor de în Síria dentre rîuri şi den Síria Maáha şi den Súva cară şi călăreţi[19].

7. Şi-şi năimiră lor 32000 de cară şi pre împăratul den Máha şi pre norodul lui, şi veniră şi să tăbărîră den preajma Midávei. Şi fiii lui Ammon s-au adunat den cetăţile lor şi au venit ca să să bată.

8. Şi auzi David şi au trimis pre Ioáv şi toată oastea celor tari.

9. Şi ieşiră fiii lui Ammón şi să rînduiescu la războiu lîngă poarta cetăţii, şi împăraţii carii au venit s-au tăbărît deosebiş, la cîmpu.

10. Şi văzu Ioáv că s-au făcut cătră faţă unii cu alţii ca să dea războiu cătră el de cătră faţă şi denapoi, şi alêse den toţi voinicii den Israíl şi s-au rînduit împotriva sirului.

11. Şi rămăşiţa norodului au dat în mîna lui Avésse, fratelui lui, şi s-au rînduit dempotriva feciorilor lui Ammón.

12. Şi zise: „De se va mai întări decît mine sirul, şi-mi vei fi mie întru mîntuire, şi de să vor fiii lui Ammón mai întări decît tine, şi te voiu mîntui.

13. Îmbărbătează-te şi să ne întărim pentru norodul nostru şi pentru cetăţile Dumnezăului nostru, şi Domnul binele întru ochii lui va face."

14. Şi să rîndui Ioáv şi tot norodul lui împreună cu el împotriva sirilor spre războiu, şi fugiră de cătră ei.

15. Şi fiii lui Ammón văzură că au fugit sirii şi fugiră şi ei de cătră faţa lui Avése şi de cătră faţa lui Ioáv, fratelui lui, şi veniră la cetate. Şi veni Ioáv la Ierusalím.

16. Şi văzu sirul că l-au înfrînt pre el Israíl şi trimise soli şi scoase pre sirul, pre cel decindea de rîu, şi Sofác, voivodul puterii lui Adrazár, înaintea lor.

17. Şi să spuse lui Davíd şi adună pre tot Israílul şi trecu Iordánul şi veni asupra lor şi să rîndui cătră ei. Şi să rîndui David den preajma sirului spre războiu şi-l bătu pre el.

18. Şi fugi sirul de cătră faţa lui Israíl şi ucise David de ai sirului 7000 de cară şi 40000 de oameni pidestri. Şi pre Sofác, voivodul puterii lui, au ucis.

19. Şi văzură slugele lui Adrazár că au căzut de cătră faţa lui Israíl, şi puseră cu Davíd pace şi slujiră lui / şi

Ms. 45, p. 353

mîngîitori? Nu. Ce numai pentru ca să cêrce cetatea şi a iscodi pămîntul au venit slugile lui cătră tine."

4. Şi luă Anan pre slugile lui David şi-i rase pre înşi şi luă dentru mintêiele lor jumătate pînă la înduplecare şi au trimis pre ei.

5. Şi veniră să spuie lui David pentru oameni şi au trimis întru tîmpinarea lor, căci era oamenii ocărîţi foarte. Şi dzise împăratul: „Şedeţi în Ierihó pînă vor răsări barbele voastre şi vă întoarceţi."

6. Şi vădzură fiii lui Ammon căci să ruşină nărodul David, şi trimise Anan şi fiii lui Ammon 1000 de talandzi de argint ca să năiemască lor den Siría dentre rîuri şi dentru Siría Maahá şi den Suvá cară şi călăreţi.

7. Şi năimiră şie 32000 de cară şi pre împăratul Maahá şi pre nărodul lui şi veniră şi să tăbărîră denpotriva Midavá. Şi fiii lui Ammon s-au adunat dentru cetăţile lor şi au venit ca să să bată.

8. Şi audzi David şi au trimis pre Ioav şi toată oastea celor tari.

9. Şi ieşiră fiii lui Ammon şi să rînduiescu la războiu lîngă poarta cetăţii, şi împăraţii carii au venit s-au tăbărît deusébi, la cîmpu.

10. Şi vădzu Ioav că s-au făcut de cătră faţă unii cu alţii, ca să dea războiu cătră el de cătră faţă şi denapoi, şi alêse dentru tot voinicul dentru Israil şi s-au rînduit împotriva sirului.

11. Şi rămăşiţa nărodului au dat în mîna lui[206] Avessea, fratele lui, şi s-au rînduit împotriva fiilor Ammon.

12[207]. Şi dzise: „De să va mai întări decît mine sirul, şi vei fi mie întru mîntuire, şi de vor fiii Ammon vor mai birui decît tine, şi te voi mîntui.

13. Îmbărbăteadză-te şi să ne întărim pentru nărodul nostru şi pentru cetăţile Dumnedzăului nostru, şi Domnul binele întru ochii lui va face."

14. Şi să rîndui Ioav şi ⌊tot⌋ nărodul împreună cu el împotriva sírilor spre războiu, şi fugiră de cătră ei.

15. Şi fiii Ammon vădzură că au fugit sírii şi fugiră şi ei de cătră faţa Avesea ⌊şi de cătră faţa Ioav⌋, fratelui lui, şi veniră la cetate. Şi veni Ioav la Ierusalim.

16. Şi vădzu sirul că l-au înfrînt pre el Israil şi tri-[208] *[353/2]* mise soli şi scoase pre sirul, pre cel decinde de rîu, şi Sofac, hatmanul puterii Adrazar, înaintea[209] lor.

17. Şi spuse lui David şi adună pre tot Israil şi trecu Iordánul şi veni asupra lor şi să rîndui cătră ei⌋. Şi să rîndui David den preajma sirului spre războiu şi-l bătu pre el.

18. Şi fugi sirul de cătră faţa Israil şi ucise David de-ai sirului 7000 de cară şi 40000 de oameni pedestri. Şi pre Sofac, voivodul puterii ⌊lui⌋, ucise.

19. Şi vădzură slugile lui Adrazar că au căzdut de cătră faţa lui Israil, şi puseră cu David pace şi-i slujiră

Ms. 4389, p. 390

tătîne-tău, de trimite la tine să te mîngîie. Ce trimite să ispitească şi să ştie şi să iscodească ţara ta, pentr-acêea vin slugile lui la tine."

4. Şi prinse Anan slugile lui David şi-i rase şi le tăie hainele de la şale pînă la picioare, de-acii îi slobozi.

5[228]. Deci ducîndu-se ei, înţelêse David şi trimêse înaintea lor (că petrecuse ruşine mare)[229] şi porînci împăratul să şazã în Ierihon pînă le va crêşte barba, de-acii atunci să se întoarcă.

6. Şi văzură feciorii lui Ammon ruşinea şi ocara carea o făcuse slugilor lui David. Şi trimêse Annan şi feciorii lui Ammon 1000 de talanţi de argint să-i aducă de la Síriia Mesopotámiei şi de la Síriia Maáhei şi de la Súva căruţe şi călăraşi.

7. Şi-i aduseră în leafă 32000 de cară şi veni şi împăratul Maáhei cu oamenii săi şi deaca veniră se tăbărîră despre ţinutul Midávului. Şi se adunară şi feciorii lui Ammon de pren cetăţile lor şi mêrseră la războiu.

8[230]. Iar deaca auzí David, trimêse pre Ioav şi toate oştile, oamenii cei vîrtoşi.

9. Şi ieşiră *[390/2]* feciorii lui Ammon şi se gătiră de războiu lîngă porţile cetăţilor. Iar împăraţii care venise lor într-ajutor veniră de eluşi şi stătură la cîmp.

10. Şi pricepu Ioav că se-au făcut oastea şi den faţă şi de cătră dos să dea războiu cu dînsul şi alêse oameni tari den tot Israilul şi se şiregui împotriva siriênilor.

11. Iar cêealaltă parte de oşti o dêde supt mîna frăţine-său, lui Avisai, şi se şireguiră împotriva feciorilor lui Ammon.

12. Şi zise: „De mă va birui sirul, să-mi ajuţi, iar de te va birui Ammon, eu îţi voiu ajuta.

13. Şi să ne întărim bărbătêşte şi să ne batem pentru oamenii noştri şi pentru cetăţile Dumnezeului nostru, iar Domnul să facă ce va plăcea înaintea lui."

14. Şi mêrse Ioav şi toţi oamenii cîţi era cu dînsul împotriva lui sir să dea războiu şi fugiră de dînsul.

15[231]. Iar feciorii lui Ammon, deaca văzură că au fugit sirênii, fugiră şi ei denaintea lui Avisai, frăţine-său, şi întrară în cetate. Şi se întoarse şi Ioav în Ierusalim.

16. Şi deaca văzu sir că l-au înfrînt Israil, trimêse soli şi aduse pre sírul carele era preste rîu. Iar voievodul lor era Asafac, mai-marele căpeteniilor lui Adrazar.

17. Iar deaca spuseră lui David de aceasta, el strînse tot Israilul şi trecu Iordánul şi mêrse la dînşii şi se roti David împotriva lui sir şi dêde războiu[232] cu dînşii.

18. Şi fugi sir denaintea lui Israil şi tăie David den sirêni 7000 de cară şi 40000 de pedestraşi şi pierí şi Asafac, capul oştilor.

19. Iar slugile lui Adrazar, deaca văzură că fură biruiţi de Israil şi bătuţi, fugiră la David şi slujiia lui.

Versiunea modernă

David mîngîietori? Nu, ci ca să cerceteze cetatea şi ca să spioneze ţara au venit slujitorii lui la tine."

4. Şi Anan i-a luat pe slujitorii lui David şi i-a ras şi le-a luat jumătate din veşminte pînă la mantie şi i-a trimis [înapoi].

5. Şi au venit să-i dea de ştire lui David despre bărbaţii [aceia] şi a trimis în întîmpinarea lor, căci oamenii fuseseră făcuţi de toată ruşinea. Şi regele [le-] a zis: „Staţi în Ierihon pînă vă cresc bărbile şi [apoi] vă întoarceţi!"

6. Şi fiii lui Ammon au văzut că poporul lui David a fost făcut de ruşine. Şi Anan şi fiii lui Ammon au trimis o mie de talanţi de argint ca să-şi tocmească, din Siria Mesopotamiei şi din Siria Maaha şi din Suba, care de luptă şi călăreţi.

7. Şi şi-au tocmit treizeci şi două de mii de care de luptă şi pe regele [din] Maaha şi poporul lui, şi au venit şi au pus tabăra înaintea [cetăţii] Medaba. Şi fiii lui Ammon s-au adunat din cetăţile lor şi au venit să se lupte.

8. Şi David a auzit şi l-a trimis pe Ioab şi toată oştirea celor puternici.

9. Şi fiii lui Ammon au ieşit şi se rînduiesc în linie de luptă lîngă poarta cetăţii; şi regii care veniseră şi-au pus tabăra de unii singuri, în cîmpie.

10. Şi Ioab a văzut că s-au pus faţă în faţă, ca să se lupte cu el şi din faţă, şi din spate, şi a ales dintre tinerii lui Israel şi s-au rînduit de luptă în faţa sirianului.

11. Şi restul poporului l-a dat în mîna lui Abessai, fratele lui, şi s-au rînduit de luptă înaintea fiilor lui Ammon.

12. Şi [Ioab] a zis: „Dacă sirianul va fi mai puternic decît mine, vei fi mie scăpare. Şi dacă fiii lui Ammon vor fi mai puternici decît tine, te voi scăpa eu.

13. Fii bărbat şi să fim tari pentru poporul nostru şi pentru cetăţile Dumnezeului nostru, şi Domnul va face ce e bine în ochii săi."

14. Şi Ioab şi ⌊tot⌋ poporul [care era] împreună cu el s-au rînduit de luptă împotriva sirienilor, la război, şi [sirienii] au fugit de ei.

15. Şi fiii lui Ammon au văzut că au fugit sirienii şi au fugit şi ei din faţa lui Abessai ⌊şi din faţa lui Ioab⌋, fratele lui, şi au venit la cetate. Şi Ioab a venit la Ierusalim.

16. Şi sirianul a văzut că Israel l-a pus pe fugă şi a trimis soli şi l-a adus pe sirianul de pe celălalt mal al rîului. Şi Sofac, generalul puterii [armate] a lui Adrazar — înaintea lor.

17. Şi i s-a dat de veste lui David, şi a adunat tot Israelul şi a trecut Iordanul şi a venit asupra lor ⌊şi s-a rînduit de luptă împotriva lor⌋. Şi David s-a rînduit de luptă înaintea sirianului, la război, şi s-a luptat cu el.

18. Şi sirianul a fugit din faţa lui Israel şi David a omorît, dintre ai sirianului, şapte mii de [luptători în] care de luptă şi patruzeci de mii de bărbaţi pedeştri şi l-a omorît pe Sofac, generalul puterii sale [armate].

19. Şi au văzut slujitorii lui Adrazar că au căzut în faţa lui Israel şi au făcut pace cu David şi i s-au înrobit.

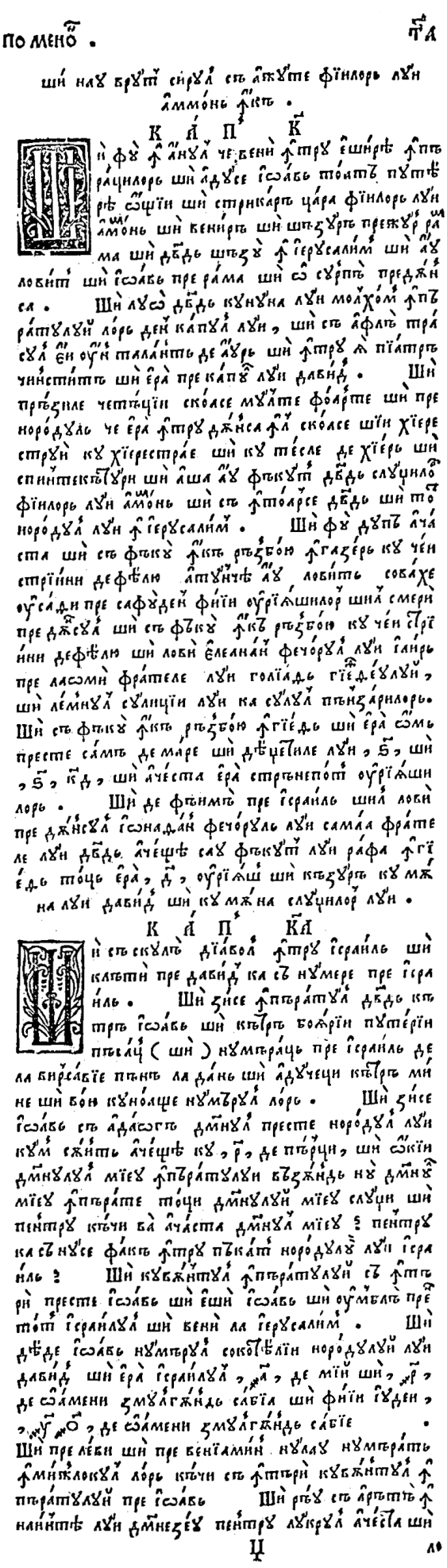

Biblia 1688, p. 301, col. 2

n-au vrut sirul să ajute fiilor lui Ammón încă.

Cap 20

1. Şi fu în anul ce veni, întru ieşirea împăraţilor, şi aduse Ioáv toată putêrea oştii şi stricară ţara fiilor lui Ammón. Şi veniră şi şăzură prejur Ramma şi David şăzu în Ierusalím şi au lovit şi Ioáv pre Ráma şi o surpă pre dînsa.

2. Şi luo David cununa lui Molhóm, împăratului lor, den capul lui şi să află trasul ei un talant de aur şi întru ea piatră cinstită, şi era pre capul lui Davíd.

3. Şi prăzile cetăţii scoase multe foarte şi pre norodul ce era întru dînsa îl scoase şi-i hierestrui cu hierestrae şi cu tesle de hier şi spintecături. Şi aşa au făcut David slugilor fiilor lui Ammón şi să întoarse David şi tot norodul lui în Ierusalím.

4. Şi fu după aceasta şi se făcu încă războiu în Gazér cu cei striini de fêliu. Atuncea au lovit Sováh Usáthi pre Safú, den fiii uriaşilor, şi-l smeri pre dînsul. Şi să făcu încă războiu cu cei striini de fêliu şi lovi Eleanán, feciorul lui Iaír, pre Laomí, fratele lui Goliáth ghieththéului, şi lemnul suliţii lui — ca sulul pînzarilor.

5. Şi să făcu încă războiu în Ghiéth şi era om preste samă de mare şi dêgetile lui, 6 şi 6, 24, şi acesta era strănepot uriiaşilor.

6. Şi defăimă pre Israíl şi-l lovi pre dînsul Ioanathán, feciorul lui Samáa, fratele lui David. Aceştia s-au făcut lui Ráfa, în Ghiéth. Toţi era 4 uriiaşi şi căzură cu mîna lui Davíd şi cu mîna slugilor lui.

Cap 21

1. Şi să sculă diavol întru Israíl şi clăti pre Davíd ca să numere pre Israíl.

2. Şi zise împăratul David către Ioáv şi către boiêrii puterii: „Păsaţi (şi) număraţi pre Israíl, de la Virsávie pînă la Dán, şi aduceţi către mine şi voiu cunoaşte numărul lor.”

3. Şi zise Ioáv: „Să adaogă Domnul preste norodul lui, cum sînt aceştia, cu 100 de părţi, şi ochii domnului mieu, împăratului, văzînd. Nu, domnul mieu, împărate, toţi domnului mieu slugi. Şi pentru căci va aceasta domnul mieu? Pentru ca să nu se facă întru păcat norodul lui Israíl?”

4. Şi cuvîntul împăratului să întări preste Ioáv şi ieşi Ioáv şi umblă pren tot Israílul şi veni la Ierusalím.

5. Şi dêde Ioáv numărul socotêlii norodului lui Davíd, şi era Israílul 1000 de mii şi 100000 de oameni zmulgînd sabia, şi fiii Iudei — 470000 de oameni zmulgînd sabie.

6. Şi pre Lévi şi pre Veniamín nu l-au numărat în mijlocul lor, căci să întări cuvîntul împăratului pre Ioáv.

7. Şi rău să arătă înaintea lui Dumnezeu pentru lucrul acesta şi // lovi pre Israíl.

Ms. 45, p. 353-354

lui şi n-au vrut sirul să ajute fiilor Ammon încă.

Cap 20

1. Şi[210] fu întru anul ce veni, întru ieşirea împăraţilor, şi aduse Ioav toată putêrea oştii şi stricară ţara fiilor Ammon. Şi veniră şi şedzură pregiur Rammá şi David au şedzut în Ierusalim şi lovi Ioav pre Rammá şi o săpă pre ea[211].

2. Şi luă David cununa lui Melhom, împăratului lor, den capul lui şi să află trasul lui[212] un taland de aur şi întru ea piatră cinstită, şi era pre capul lui David.

3. Şi prăzile cetăţii scoase multe foarte şi nărodul ce era întru însă îl scoase şi herestruí cu herestrêe şi cu tesle de hier şi cu spintecători. Şi aşa au făcut David slugilor fiilor Ammon şi să întoarse David şi tot nărodul lui la Ierusalim.

4. [213]Şi fu după aceasta şi să făcu încă războiu în Gazer cu cei striini de fêl. Atuncea au lovit Sovahé Usathí pre Safú, dentru fiii uriiaşilor, şi-l smeri pre îns. [5] Şi să făcu încă războiu cu cei striini de fêl şi lovi Eleanan, ficiorul Iair, pre Laomí, fratele lui Goliath ghetheului, şi lemnul suleţei lui — ca sulul pîndzariului.

5. Şi să făcu războiu încă în Gheth şi era om preste samă de mare şi dêgetile lui, 6 şi 6, 24, şi acesta era strenepot a uriiaşilor.

6. Şi dăfăimă pre Israil şi-l lovi pre îns Ionathan, ficiorul Samaá, frate lui David. Aceştia s-au făcut lui Rafá în Gheth. Toţi era 4 uriaşi şi cădzură cu mîna David şi cu mîna slugilor lui.

Cap 21

1. Şi[214] să sculă diavol întru Israil şi clăti pre David ca să numere pre Israil.

2. Şi dzise împă- *[354/1]* ratul David cătră Ioav şi cătră boiêrii puterii: „Păsaţi ⌊şi⌋ număraţi pre Israil, de la Virsaveé pînă la Dan, şi aduceţi cătră mine şi voi cunoaşte numărul lor.”

3. Şi dzise Ioav: „Să adaogă Domnul preste nărodul lui, cum sînt aceştia, cu 100 de părţi, şi ochii domnului mieu, împăratului, vădzîndu. Nu-s, domnul mieu, împărate, toţi domnului mieu slugi? Pentru căci va aceasta domnul mieu? Pentru ca să nu să facă întru păcat nărodului Israil?”

4. Şi cuvîntul împăratului să întări preste Ioav şi ieşi Ioav şi petrecu pren tot Israil şi veni la Ierusalim.

5. Şi dêde Ioav numărul socotêlii lui David, şi era tot Israil o mie de mii şi 100000 de oameni zmulgînd sabie, şi fiii Iúda — 470000 de oameni zmulgînd sabie.

6. Şi pre Leví şi pre Veniamin nu l-au numărat întru mijlocul lor, căci împută cuvîntul[215] Ioav.

7. Şi rău să ivi înaintea lui Dumnedzău pentru lucrul acesta şi lovi pre Israil.

Ms. 4389, p. 390-391

Şi mai mult nu vru Sírul să dea ajutor feciorilor lui Ammon.

Cap 20

1. [233]De-acii, după un an de ieşirea împăratului la războiu, strînse Ioav toate oştile şi căpitanii puterilor şi pustii ţara feciorilor lui Ammon. Şi mêrse de ocoli Ramma, iar David şădea în Ierusalim, iar Ioav bătu Rammá şi o răsipi.

2[234]. Şi luoă David coróna lui Melhom, împăratul lor, den capul lui şi află într-însa aur de un talant de aur şi pre dînsa pietri scumpe. Şi ş-o făcu David lui corónă şi luoă pradă multă den cetate.

3[235]. Iar nărodul care era într-însa îl scoase şi-l dăspică cu fierăstraie *[391/1]* şi cu dichíse de fier îi spinteca. Aşa făcu David tuturor slugilor feciorilor lui Ammon. De-acii, se întoarse cu toţi oamenii săi în Ierusalim.

4. [236]Iar după aceasta iar se începu războiu la Gazer, asupra filistimlênilor. Atunci omorî pre Sovah şi pre Usatiia şi pre Safúia, den feciorii uriêşilor, şi-i smeri. [5[237]] Iar alt războiu se-au făcut împotriva filistimlênilor, în care au omorît pre Elianon, feciorul lui Iair, şi pre Laomii, fratele lui Goliath hettheianul, a căruia suliţă au fost ca sulul pînzariului.

5 [6]. Şi alt războiu se-au întîmplat în Gheth, în care au fost omul cel lung, care au avut cîte 6 dêgete, ádecă preste tot 24, care era şi acela de neamul uriêşilor.

6 [7][238]. Acesta au blestemat pre Israil şi l-au omorît Ioanathan, feciorul Samáei, fratele lui David. Aceştia sînt feciorii lui Rafái uriiaşul, care se-au născut lui în Gheth. Şi au fost 4 de toţi, carii au căzut în mîinile lui David şi în mîinile slugilor lui.

Cap 21

1. [239]Şi se rădică diiavolul asupra lui Israil şi întărtă pre David să numere pre Israil.

2[240]. Şi zise[241] David cătră Ioav şi cătră mai-marii năroadelor: „Păsaţi de număraţi pre Israil, de la Virsáviia pînă la Dan, şi-mi aduceţi numărul, să ştiu.”

3. Iar Ioav răspunse: „Să înmulţească Domnul nărodul său de o sută de ori mai mult decît sînt şi să-i vază ochii stăpînului mieu. Dară domnul mieu, împărate, au doară nu sînt toţi robii tăi? Dară că ce cearcă stăpînul mieu, împăratul, să-i numere, să ducă pre Israil în păcat?”

4. Iară cuvîntul împăratului se întări asupra lui Ioav şi se duse Ioav şi ocoli tot Israilul şi se întoarse la Ierusalim.

5. Şi dêde Ioav numărul cît ocolise, la David, şi se află tot numărul lui Israil o mie de mii şi 100000 de oameni carii purta sabie. Iar den Iúda au fost 480000 de ostaşi.

6. Iar pre Lévi şi pre Veniamin nu-l numără în mijlocul lor, pentru căci că Ioav de silă urma acei porunci a împăratului.

7. Şi nu plăcu lui Dumnezeu ce au fost porîncit şi pierdu pre Israil.

Versiunea modernă

Şi sirianul nu a mai vrut să-i ajute pe fiii lui Ammon.

Capitolul al 20-lea

1. Şi a fost în anul următor, la ieşirea regilor, şi Ioab şi-a dus toată puterea oştirii şi au distrus ţara fiilor lui Ammon, şi au venit şi au tăbărît în jurul [cetăţii] Ramma. Şi David rămăsese la Ierusalim. Şi Ioab a lovit Ramma şi a surpat-o din temelii.

2. Şi David a luat coroana de pe capul lui Molhom, regele lor, şi s-a aflat greutatea ei: un talant de aur; şi în ea, o piatră preţioasă. Şi era pe capul lui David.

3. Şi a adus foarte multe prăzi din cetate. Şi a scos poporul care era în ea şi l-a tăiat cu fierăstraie şi cu securi de fier şi cu unelte de spintecat. Şi aşa a făcut David slujitorilor fiilor lui Ammon. Şi David şi tot poporul lui s-au întors la Ierusalim.

4. Şi a fost după [toate] acestea — şi a mai fost un război, în Gazer, cu străinii. Atunci Sobahai usathitul l-a lovit pe Safu, [unul] dintre fiii uriaşilor, şi l-a umilit. [5] Şi a mai fost un război cu străinii şi Eleanan, fiul lui Iair, l-a lovit pe Laomi, fratele lui Goliath gettheul — şi lemnul suliţei lui [era] cît sulul ţesătorului.

5. Şi a mai fost un război în Geth, şi era un bărbat nemaipomenit de mare, şi degetele lui, şase şi şase — douăzeci şi patru [de toate]. Şi acesta era un urmaş al uriaşilor.

6. Şi îşi bătea joc de Israel. Şi l-a lovit Ionathan, fiul lui Samaa, fratele lui David. Aceştia au fost ai lui Rafa, în Geth. Erau cu toţii patru uriaşi şi au căzut de mîna lui David şi de mîna slujitorilor lui.

Capitolul al 21-lea

1. Şi s-a ridicat [un] diavol în Israel şi l-a împins pe David să-l numere pe Israel.

2. Şi regele David i-a zis lui Ioab şi căpeteniilor puterii: „Mergeţi ⌊şi⌋ număraţi pe Israel, de la Bersabee pînă la Dan, şi aduceţi la mine [rezultatul] şi voi cunoaşte numărul lor.”

3. Şi Ioab a spus: „Să adauge Domnul peste poporul său de o sută de ori cît aceştia! Şi ochii domnului meu, regele, să vadă! Nu, domnul meu, rege. Toţi [sînt] slujitorii domnului meu. Şi pentru ce vrea aceasta, domnul meu? Ca să nu se facă spre păcat poporului Israel.”

4. Iar cuvîntul regelui s-a impus lui Ioab. Şi Ioab a ieşit şi a străbătut prin tot [ţinutul lui] Israel şi a venit la Ierusalim.

5. Şi Ioab a dat lui David numărul [ieşit în urma] cercetării poporului. Şi întregul Israel era un milion o sută de mii de bărbaţi care scoteau sabia; şi fiii lui Iuda, patru sute şaptezeci de mii de bărbaţi care scoteau sabia.

6. Şi pe Levi şi pe Beniamin nu i-a numărat între aceştia, căci cuvîntul regelui îl întărîtase pe Ioab.

7. Şi lucrul acesta s-a arătat a fi rău înaintea lui Dumnezeu şi l-a bătut pe Israel.

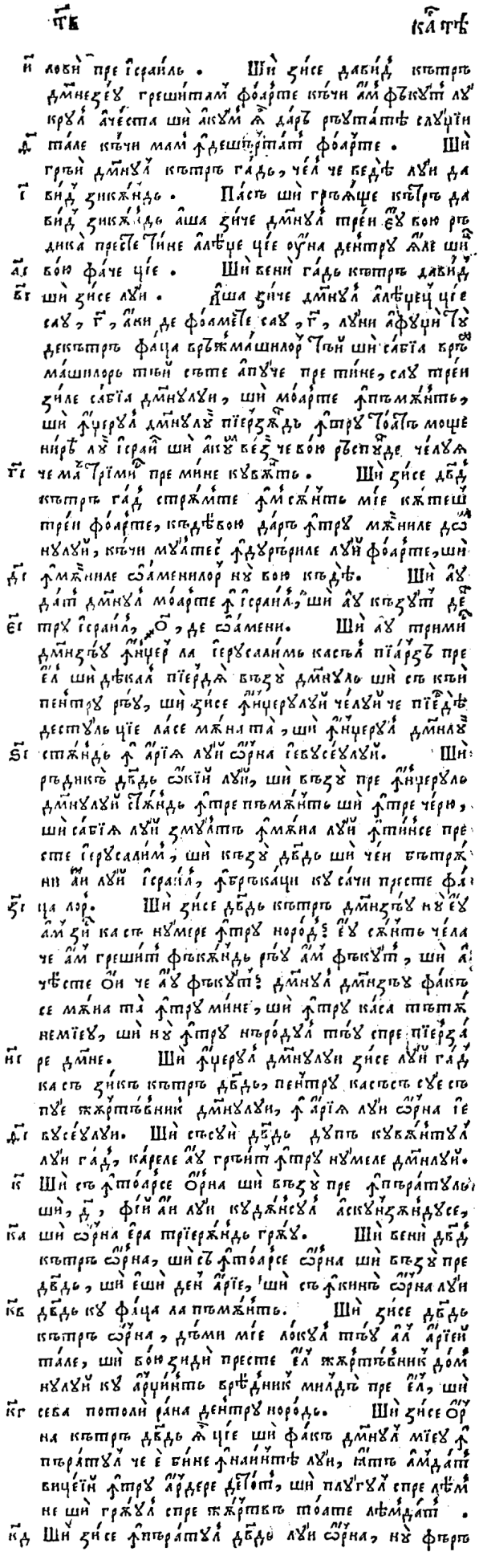

Biblia 1688, p. 302, col. 1

8. Şi zise Davíd cătră Dumnezeu: „Greşit-am foarte căci am făcut lucrul acesta şi acum ia-i dară răutatea slugii tale, căci m-am îndeşărtat foarte.”

9. Şi grăi Domnul cătră Gád, cel ce vedea lui Davíd, zicînd:

10. „Pasă şi grăiêşte cătră Davíd zicînd: «Aşa zice Domnul: ‘Trei eu voiu rădica preste tine. Alêge ţie una dentru iale şi-ţi voiu face ţie.’»”

11. Şi veni Gád cătră Davíd şi zise lui:

12. „Aşa zice Domnul: «Alêge-ţi ţie sau 3 ani de foamete, sau 3 luni a fugi tu de cătră faţa vrăjmaşilor tăi şi sabia vrăjmaşilor tăi să te apuce pre tine, sau trei zile sabia Domnului şi moarte în pămînt şi îngerul Domnului pierzînd întru toată moştenirea lui Israil.» Şi acum vezi ce voiu răspunde celuia ce m-au trimis pre mine cuvînt.”

13. Şi zise David cătră Gád: „Strîmte îmi sînt mie cîteştrei foarte. Cădea-voiu dară întru mîinile Domnului, căci multe-s îndurările lui foarte, şi în mîinile oamenilor nu voiu cădea.”

14. Şi au dat Domnul moarte în Israíl şi au căzut dentru Israíl 70000 de oameni.

15. Şi au trimis Dumnezău înger la Ierusalím ca să-l piarză pre el şi, deaca-l pierdea, văzu Domnul şi să căi pentru rău şi zise îngerului celui ce pierdea: „Destul ţie. Lase mîna ta!” Şi îngerul Domnului — stînd în ariia lui Órna ievuseului.

16. Şi rădicá David ochii lui şi văzu pre îngerul Domnului stînd între pămînt şi între ceriu, şi sabiia lui, zmultă în mîna lui, întinse preste Ierusalím. Şi căzu David şi cei bătrîni ai lui Israíl, îmbrăcaţi cu saci, preste faţa lor.

17. Şi zise David cătră Dumnezău: „Nu eu am zis ca să numere întru norod? Eu sînt cela ce am greşit, făcînd rău am făcut. Şi acêste oi ce au făcut? Domnul Dumnezău, facă-se mîna ta întru mine şi întru casa tătîne-mieu, şi nu întru nărodul tău spre pierzare, Doamne!”

18. Şi îngerul Domnului zise lui Gád ca să zică cătră David pentru ca să să suie, să puie jîrtăvnic Domnului în ariia lui Órna ievuseului.

19. Şi să sui David după cuvîntul lui Gád, carele au grăit întru numele Domnului.

20. Şi să întoarse Órna şi văzu pre împăratul şi 4 fii ai lui cu dînsul ascunzîndu-se; şi Órna era trierînd grîu.

21. Şi veni David cătră Órna şi să întoarse Órna şi văzu pre David şi ieşi den arie şi să închină Órna lui David cu faţa la pămînt.

22. Şi zise David cătră Órna: „Dă-mi mie locul tău al ariei tale şi voiu zidi preste el jîrtăvnic Domnului. Cu argint vrêdnic mi-l dă pre el şi se va potoli rana dentru norod.”

23. Şi zise Órna cătră David: „Ia ţie şi facă domnul mieu, împăratul, ce e bine înaintea lui. Iată, am dat viţei întru ardere de tot, şi plugul spre lêmne, şi grîul spre jîrtvă. Toate le-am dat.”

24. Şi zise împăratul David lui Órna: „Nu, fără /

Ms. 45, p. 354

8. Şi dzise David cătră Dumnedzău: „Greşit-am foarte căci am făcut lucrul acesta şi acum ia răutatea slugii tale, căci m-am deşertat foarte."

9. Şi grăi Domnul cătră Gad, cel ce vedea David, dzicînd:

10. „Pasă şi grăiêşte cătră David, dzicînd: «Aşa dzice Domnul: '3 eu voi dzice preste tine. Alêge ţie una dentru iale şi-ţi voi face ţie.'»"

11. Şi veni Gad cătră David şi-i dzise lui:

12. „Acêstea dzice Domnul: «Alêge ţie sau 3 ani de foamete, sau 3 luni a fugi tu de cătră faţa nepriêtenilor tăi[216] să te apuce pre tine, sau 3 dzile sabiia Domnului şi moarte întru pămînt şi înger al Domnului pierdzînd întru toată moştenirea Israil.» Şi acum vedzi ce voi răspunde celuia ce m-au trimis pre mine cuvînt."

13. Şi dzise David cătră Gad: „Strîmptu mie ⌊şi citetrêle⌋ foarte. Cădea-voi dară întru mîinile Domnului, căci multe îndurările lui foarte, şi întru mîinile oamenilor nu voi cădea."

14. Şi au dat Domnul moarte în Israil şi au cădzut dentru Israil 70000 de oameni.

15. Şi au trimis Dumnedzău înger la Ierusalim ca să-l piardză pre el şi, dacă pierdu, vădzu Domnul şi să căi pentru rău şi dzise îngerului celui ce pierdea: „Dăstulu ţi-i. Lasă mîna ta!" Şi îngerul Domnului — stînd întru ariia lui Orna ievuseului.

16. Şi rădicắ David ochii lui şi vădzu pre *[354/2]* îngerul Domnului stînd între pămînt şi între cer, şi sabiia lui, zmultă întru mîna lui, întinsă preste Ierusalim. Şi cădzu David şi cei bătrîni ⌊a lui Israil⌋, îmbrăcaţi cu saci, preste faţa lor.

17. Şi dzise David cătră Dumnedzău: „Nu eu am dzis ca să numere întru nărod? Eu sînt cela ce am greşit, făcînd rău am făcut. Şi acêstea oi ce-au făcut? Domnul Dumnedzău, facă-să mîna ta întru mine şi întru casa tătîne-mieu, şi nu întru nărodul tău la pierire, ⌊Doamne⌋!"

18. Şi îngerul Domnului[217] dzise lui Gad ca să dzică cătră David [218]pentru ca să să suie ca să puie jirtăvnic Domnului întru ariia lui Orna ievuseului.

19. Şi să sui David după cuvîntul lui Gad, carele au grăit întru numele Domnului.

20. Şi să întoarse Orna şi vădzu pre împăratul şi 4 fii ai lui cu însul ascundzîndu-să; şi Orna era trierînd grîu.

21. Şi veni David cătră Orna şi să întoarse Orna şi vădzu pre David şi ieşi den arie şi să închină Orna lui David cu faţa la pămînt.

22. Şi dzise David cătră Orna: „Dă-mi locul ⌊tău⌋ a ariei ⌊tale⌋ şi voi zidi preste el jirtăvnic Domnului. Cu argint vrêdnic mi-l dă mie şi să va potoli rana dentru nărod."

23. Şi dzise Orna cătră David: „Ia ţie şi să facă domnul mieu, împăratul, bunul înaintea lui. Iată, am dat viţăii spre ardere de tot, şi plugul spre lêmne, şi grîul spre jirtvă. Toate le-am dat."

24. Şi dzise împăratul David lui Orna: „Nu, căci

Ms. 4389, p. 391-392

8. Iar David zise cătră Dumnezeu: „Greşit-am foarte căci am făcut acest lucru, deci acum mă rog: ia fărădelêgea robului tău, care am făcut foarte nebunêşte."

9[242]. Şi grăi Domnul cătră Gad, carele vedea pre David, zicînd:

10. „Pasă de grăiêşte lui David şi-i zi: Aceasta zi-*[391/2]* ce Domnul: „Trei lucruri alêse-ţi dau: să-ţi alegi unul dentr-însele să-ţi fac."

11. De-acii, deaca mêrse Gad la David, îi zise:

12 [11]. „Acêstea zice Domnul: să-ţi alegi ce-ţi iaste voia. [12] Sau trei ai foamete, sau 3 luni să fugi de faţa vrăjmaşilor tăi şi să te apuce sabiia vrăjmaşilor tăi, sau trei zile sabiia Domnului şi moartea în ţară şi îngerul lui Dumnezeu să omoară întru toate moştenirile lui Israil. Deci acum socotêşte ce voiu răspunde celui ce m-au trimes."

13. Iar David zise cătră Gad: „Cîtetrêle acêstea-mi sînt foarte grêle, însă totu-mi iaste mai bine să caz în mîinile Domnului, pentru că sînt foarte multe îndurările lui, iar să nu caz în mîinile oamenilor[243]."

14. Şi trimêse Domnul moarte în Israil şi căzură den Israil 70000 de oameni.

15. Şi trimêse Domnul îngerul în Ierusalim să-l bată şi cînd îl omorîia văzu Domnul şi se milostivi spre mărimea răotăţii şi zise îngerului celuia ce omorîia: „Ajunge-ţi! Ia-ţi mîna în laturi." Şi stătu îngerul Domnului lîngă ariia lui Ornan ievuseianul.

16[244]. Şi-şi rădicắ David ochii şi văzu pre îngerul lui Dumnezeu stînd între cer şi între pămînt şi cu sabiia goală în mînă şi întinsă asupra Ierusalimului[245]. Şi căzu David şi bătrînii lui Israil, îmbrăcaţi în tîrsîni, pre fêţele lor.

17. Şi zise David cătră Dumnezeu: „Au doară nu sînt eu cela ce au porîncit să numere nărodul? Eu sînt cela ce au greşit şi am făcut rău; dară turma aceasta ce au făcut? Doamne Dumnezeul mieu, să fie mîna ta asupra mea şi asupra casei tătîne-mieu, iar oamenii tăi să nu piêie."

18. Iar îngerul Domnului porînci lui Gad să zică lui David să[246] se suie să zidească altar Domnului Dumnezeu în ariia lui Ornan, ievuseianul.

19. Şi se sui David după cuvîntul lui Gad, care-l grăise lui de numele Domnului.

20. Iar Ornan se întoarse şi văzînd[247] pre împăratul şi cîte 4 feciori ai lui, se ascunseră[248]. Şi era într-acea vrême Ornan, de treiera grîu în arie.

21. Şi mêrse David la Ornan şi se întoarse Ornan şi-l văzu şi mêrse la dînsul spre arie şi i se închină cu faţa la pămînt.

22. Iar David îi zise: „Dă locul ariei tale mie, să zidesc pre dînsul altar Domnului; şi mi-l dă în cît argint se va cădea[249], să stea piericiunea den oameni."

23. Şi Ornan zise cătră David: „Ia-l şi să facă stăpînul mieu, împăratul, cîte-i plac. Şi dau şi boii spre ardere *[392/1]* de tot şi plugul spre lêmne şi grîul spre jîrtvă. Toate le dau de bunăvoie."

24[250]. Iar împăratul David îi zise: „Ba nu va fi aşa, ce

Versiunea modernă

8. Şi David a spus către Dumnezeu: „Mult am păcătuit pentru că am făcut lucrul acesta. Şi acum, înlătură răutatea slujitorului tău, căci foarte m-am arătat de nimic."

9. Şi Domnul a grăit lui Gad, văzătorul [lui] David, zicînd:

10. „Du-te şi grăieşte lui David, zicînd: «Aşa zice Domnul: Voi rosti trei asupra ta; alege-ţi una dintre ele şi îţi voi face [după alegerea ta]»."

11. Şi Gad a venit la David şi i-a zis:

12. „Aşa spune Domnul: «Alege-ţi sau trei ani de foamete, sau trei luni să fugi din faţa duşmanilor tăi şi sabia duşmanilor tăi să te prindă, sau trei zile spada Domnului şi moarte în ţară şi un înger al Domnului care să nimicească în toată moştenirea lui Israel.» Şi acum, vezi ce voi răspunde celui care m-a trimis [cu] cuvînt."

13. Şi David i-a zis lui Gad: „Strîmte foarte îmi sînt cîteşitrele. Dar să cad în mîinile Domnului, căci îndurările lui [sînt] foarte multe; şi în mîinile oamenilor să nu cad!"

14. Şi Domnul a dat moarte în Israel şi au căzut din Israel şaptezeci de mii de bărbaţi.

15. Şi Dumnezeu a trimis un înger la Ierusalim, ca să-l nimicească. Şi pe cînd [îl] nimicea, Domnul a văzut şi s-a căit pentru răul [acesta] şi a zis îngerului nimicitor: „Ajungă-ţi! Lasă-ţi mîna!" Şi îngerul Domnul a stat în aria lui Orna iebuseul.

16. Şi David şi-a ridicat ochii şi l-a văzut pe îngerul Domnului stînd între pămînt şi cer, şi spada lui — scoasă în mînă, întinsă asupra Ierusalimului. Şi David şi bătrînii ⌊lui Israel⌋, înfăşuraţi în pînză de sac, au căzut cu faţa [la pămînt].

17. Şi David a spus către Dumnezeu: „Nu eu am zis să se numere în popor? Eu sînt cel care am păcătuit, care am făcut rău făcînd rău. Şi oile acestea ce au făcut? Domnul Dumnezeul [meu], să fie mîna ta asupra mea şi asupra casei tatălui meu, şi nu asupra poporului tău spre pierzare, ⌊Doamne⌋!"

18. Şi îngerul Domnului i-a zis lui Gad să-i spună lui David ca să urce şi să ridice Domnului un altar în aria lui Orna iebuseul.

19. Şi David a urcat, după cuvîntul lui Gad, pe care l-a rostit în numele Domnului.

20. Şi Orna s-a întors şi l-a văzut pe rege; şi [cei] patru fii ai lui, împreună cu el, s-au ascuns. Şi Orna treiera grîul.

21. Şi David s-a dus către Orna, şi Orna s-a întors şi l-a văzut pe David. Şi a ieşit din arie, şi Orna i s-a închinat lui David cu faţa la pămînt.

22. Şi David i-a spus lui Orna: „Dă-mi locul ⌊tău⌋ al ariei ⌊tale⌋ şi voi zidi pe el un altar Domnului. Dă-mi-l pe banii cuveniţi, şi va înceta rănirea poporului."

23. Şi Orna i-a zis lui David: „Ia-l ţie şi să facă domnul meu, regele, ce e bine înaintea sa. Iată, am dat viţeii pentru arderea de tot şi plugul ca lemne [de foc] şi grîul pentru jertfă. Toate le-am dat."

24. Şi regele David i-a spus lui Orna: „Nu, ci

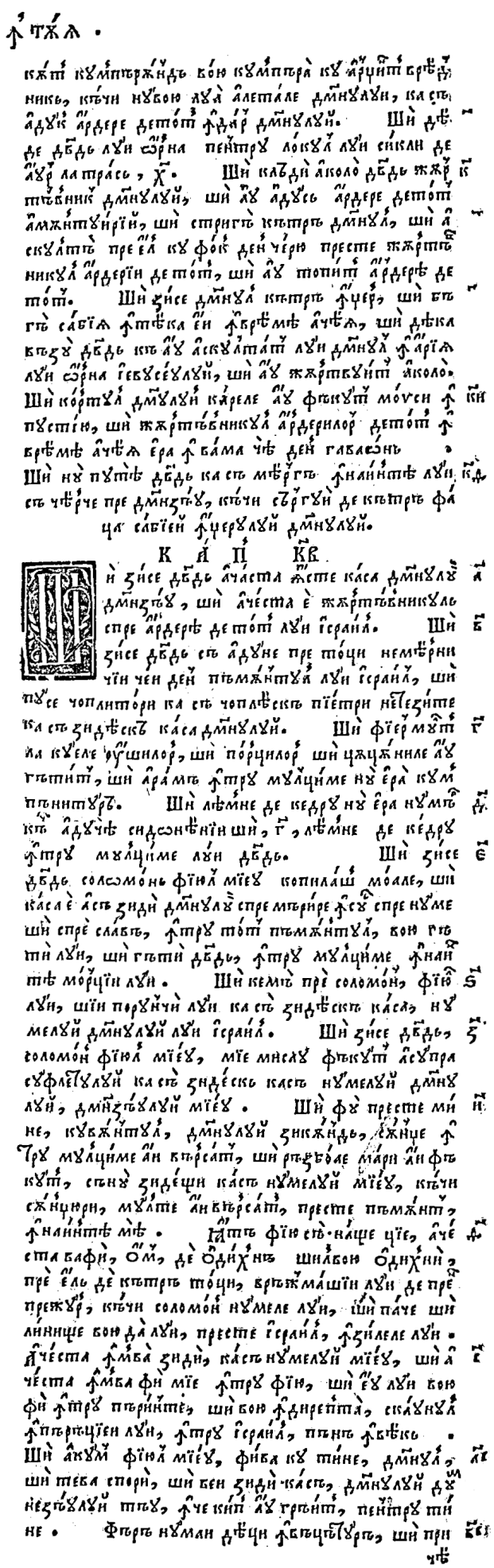

Biblia 1688, p. 302, col. 2

cît cumpărînd voiu cumpăra cu argint vrêdnic, căci nu voiu lua ale tale Domnului, ca să aduc ardere de tot în dar Domnului."

25. Şi dêde David lui Órna pentru locul lui sicli de aur, la tras, 600.

26. Şi clădi acoló David jîrtăvnic Domnului şi au adus ardere de tot a mîntuirii. Şi strigă cătră Domnul şi ascultă pre el cu foc den ceriu preste jîrtăvnicul arderii de tot şi au topit arderea de tot.

27. Şi zise Domnul cătră înger şi băgă sabiia în teaca ei în vrêmea acêea. Şi deaca văzu David că au ascultat lui Domnul, în ariia lui Órna ievuseului, şi au jîrtvuit acoló.

28. Şi cortul Domnului, carele au făcut Móisi în pustiiu, şi jîrtăvnicul arderilor de tot, în vrêmea acêea, era în Vama cea den Gavaón.

29. Şi nu putea David ca să meargă înaintea lui să cêrce pre Dumnezău, căci sîrgui de cătră faţa sabiei îngerului Domnului.

Cap 22

1. Şi zise David: „Aceasta iaste casa Domnului Dumnezău şi acesta e jîrtăvnicul spre arderea de tot lui Israíl."

2. Şi zise David să adune pre toţi nemêrnicii cei den pămîntul lui Israíl şi puse cioplitori ca să cioplească pietri netezite, ca să zidească casa Domnului.

3. Şi fier mult la cuiele uşilor şi porţilor, şi ţîţînile au gătit, şi aramă — întru mulţime, nu era cumpănitură.

4. Şi lêmne de chedru, nu era număr, căci aducea sidonênii şi 3 lêmne de chedru întru mulţime lui David.

5. Şi zise David: „Solomón, fiiul mieu, — copilaş moale, şi casa e a să zidi Domnului spre mărire în sus, spre nume şi spre slavă întru tot pămîntul, voiu găti lui." Şi găti David întru mulţime înaintea morţii lui.

6. Şi chemă pre Solomón, fiiul lui, şi-i porunci lui ca să zidească casa numelui Domnului lui Israíl.

7. Şi zise David: „Solomón, fiiul mieu, mie mi s-au făcut asupra sufletului ca să zidesc casă numelui Domnului Dumnezăului mieu.

8. Şi fu preste mine cuvîntul Domnului zicînd: «Sînge întru mulţime ai vărsat şi războaie mari ai făcut. Să nu zideşti casă numelui mieu, căci sîngiuri multe ai vărsat preste pămînt înaintea mea.

9. Iată, fiiu să naşte ţie; acesta va fi om de odihnă şi-l voiu odihni pre el de cătră toţi vrăjmaşii lui de prenprejur, căci Solomón — numele lui, şi pace şi linişte voiu da lui preste Israíl în zilele lui.

10. Acesta îmi va zidi casă numelui mieu şi acesta îmi va fi mie întru fiiu, şi eu lui voiu fi întru părinte, şi voiu îndirepta scaunul împărăţiei lui întru Israíl pînă în veac.»

11. Şi acum, fiiul mieu, fi-va cu tine Domnul şi te va spori şi vei zidi casă Domnului Dumnezăului tău, în ce chip au grăit pentru tine.

12. Fără numai dea-ţi învăţătură şi pri- // cêpere

Ms. 45, p. 354-355

cumpărînd voi cumpăra cu argint vrêdnic, căci nu voi lua carele sînt ţie Domnului, ca să aduc ardere de tot în dar Domnului."

25. Şi dêde David lui Orna pentru locul lui sicli de aur, la tras, 600.

26. Şi clădi acoló David jirtăvnic Domnului şi au adus ardere de tot a mîntuirei. Şi strigă cătră Domnul şi-l ascultă pre el cu foc den cer preste jirtăvnicul arderii de tot ⌊şi au topit arderea de tot⌋.

27. Şi dzise Domnul cătră înger şi slobodzi sabiia întru teaca ei întru vrêmea acêea. ⌊Şi⌋ dacă vădzu David că au ascultat lui Domnul întru ariia lui Orna ievuseului, şi au jirtvuit acoló.

28. Şi cortul Domnului, carele au făcut Moisí întru pustiiu, şi jirtăvnicul arderilor de tot, întru vrêmea acêea, era în Vamá cea den Gavaon.

29. Şi nu putea *[355/1]* David ca să margă înaintea lui să cêrce pre Dumnedzău, căci sîrgui de cătră faţa sabiei îngerului Domnului.

Ms. 4389, p. 392

voiu cumpăra pre bani, cum se va cădea, iar nu voiu lua de la tine şi să aduc aşa ardere de tot dar Domnului."

25. Şi dêde David lui Ornan pentru acel loc 600 de sicle de aur cu cumpănă direaptă.

26. [251]Şi zidi acoléa altar Domnului şi rădică arderi de tot şi cêle de pace. Şi chiemă pre Domnul şi-l auzi în foc den cer spre altariul arderii de tot şi topi arderea de tot.

27. Şi porînci Domnul îngerului într-acea vrême să-şi bage sabiia în teacă. [28] Şi deaca văzu David că-l ascultă Domnul în ariia lui Ornan ievuseianul, junghé acoléa jîrtve.

28 [29]. [252]Iar cortul Domnului, care-l făcuse Moisí în pustie, şi altariul arderii cei de tot era într-acea vrême întru înălţime în Gavaon.

29 [30]. Şi nu putu David să meargă la altar să roage pre Dumnezeu acoló, că era foarte înfricoşat, unde văzuse sabiia îngerului Domnului.

Versiunea modernă

cumpărîndu-l [îl] voi cumpăra pe banii cuveniţi, pentru că n-am să iau pentru Domnul cele care sînt ale tale, ca să [le] aduc în dar ardere de tot Domnului."

25. Şi David i-a dat lui Orna, pentru locul lui, şase sute de sicli de aur cîntăriţi.

26. Şi David a zidit acolo un altar pentru Domnul şi a adus ardere de tot a [jertfei de] mîntuire. Şi a strigat către Domnul, şi l-a ascultat cu foc din cer peste altarul arderii de tot ⌊şi s-a mistuit arderea de tot⌋.

27. Şi Domnul a spus către înger, şi şi-a băgat spada în teacă tot atunci. ⌊Şi⌋ văzînd David că l-a ascultat Domnul în aria lui Orna iebuseul, a adus jertfă acolo.

28. Şi cortul Domnului, pe care îl făcuse Moise în pustiu, şi altarul arderilor de tot erau la acea vreme în Bama cea din Gabaon.

29. Şi David nu putea să se ducă înaintea lui, ca să-l caute pe Dumnezeu, căci era tulburat în faţa spadei îngerului Domnului.

Cap 22

1. Şi dzise David: „Aceasta iaste casa Domnului Dumnedzeu şi acesta-i jirtăvnicul spre ardere de tot lui Israil."
2. Şi dzise David să adune pre toţi nemêrnicii cei dentru pămîntul Israil şi-i puse cioplitori ca să cioplească pietri netedzite, ca să zidească casă Domnului.
3. Şi hier mult la cuiele uşilor şi porţilor, şi ţîţînile au gătit, şi aramă — întru mulţime, şi nu era cumpănitură.
4. Şi lêmne de chedru, nu era numărul, căci aducea sidonênii şi tírii lêmne de chedru întru mulţime lui David.
5. Şi dzise David: „Solomon, fiiul mieu, — copilaş moale, şi casa a să zidi Domnului spre mărire în sus, spre nume şi spre mărire întru tot pămîntul voi găti lui." Şi găti David întru mulţime înaintea morţii[219] lui.

6. Şi chemă pre Solomon, fiiul lui, şi-i porînci lui ca să zidească casa numelui Domnului Israil.

7. Şi dzise David: „Solomon, fiiul mieu, mie mi s-au făcut preste suflet ca să zidescu casă numelui Domnului Dumnedzăului mieu.

8. Şi fu preste mine cuvîntul Domnului, dzicînd: «[220]Sînge întru mulţime ai vărsat şi războaie mari ai făcut. Să nu zideşti casă numelui mieu, căci sîngiuri multe ai vărsat preste pămînt înaintea mea.

9. Iată, fiiu să naşte ţie; acesta va fi om a odihnirei şi-l voi odihni pre el de cătră toţi nepriêtenii lui de prenpregiur; căci Solomon — numele lui, şi pace şi linişte voi da ⌊lui şi⌋ preste Israil întru dzilele lui.

10. [221]Acesta îmi va zidi casă numelui mieu şi acesta îmi va fi mie întru fiiu, şi eu lui voi fi întru părinte, şi voi îndrepta scaunul împărăţiei lui întru Israil pînă în vac.»

11. Şi acum, fiiul mieu, fi-va împreună cu tine Domnul şi te va spori şi vei zidi casă Domnului Dumnedzăului tău, în ce chip au grăit pentru tine.

12. Fără numai dea-ţi învăţătură şi pricêpere Domnul

Cap 22

1. Şi zise David: „Aceasta iaste casa lui Dumnezeu şi acesta iaste altariul arderii de tot în Israil."

2[253]. Şi porînci să se strîngă toţi vinetícii den ţara lui Israil şi să puie dentr-înşii tăietori de pietri spre împodobirea tăierii pietrilor, să se zidească casa lui Dumnezeu.

3. Şi găti David fier mult, să fie de cuiele uşilor şi de ţîţînile[254] porţilor, aşijderea şi aramă fără de număr.

4. Şi lêmnele cêle de chiedru n-avea număr, că aducea sidonênii şi tirênii lêmne multe lui David.

5. Şi zise David: „Fiiu-mieu, Solomon, iaste mic, iar casa ce va să se zidească Domnului iaste întru mărire naltă şi voiu să o gătesc în slava şi şi în numele a tot pămîntul." Şi găti David toată mulţimea ce trebuia mult, mai nainte de sfîrşitul său, Domnului.

6. De-acii, chiemă pre fiiu său, Solomon, şi-i porînci să zidească casă Domnului Dumnezeul lui Israil.

7[255]. Şi zise David cătră fiiu-său, Solomon: „Fostu-mii-au voia să zidesc casă numelui Domnului Dumnezeului mieu.

8. Iar cuvîntul Domnului au fost cătră mine, zicînd: [256]«Mult sînge ai vărsat şi multe războaie ai făcut, ce nu vei putea să zideşti casă numelui mieu vărsînd atîta sînge înaintea mea.

9. Iar feciorul carele se va naşte ţie va fi om cu odihnă *[392/2]* şi voiu odihni de cătră toţi vrăjmaşii demprejur, pentru că se va chiema numele lui Solomon[257] şi voiu da lui pace şi răpaos întru Israil întru toate zilele lui.

10.[258] Acela va zidi casă numelui mieu şi acela va fi mie fecior şi eu voiu fi lui tată şi voiu îndirepta scaunul lui întru Israil în vêci.»

11[259]. Deci acum, fătul mieu, să fie Domnul cu tine şi adaoge de zidêşte casă Domnului Dumnezeului tău, cum au zis de tine.

12. Că va da ţie Domnul minte şi pricêpere să poţi

Capitolul al 22-lea

1. Şi David a spus: „Aceasta este casa Domnului Dumnezeu şi acesta, altarul arderii de tot al lui Israel."
2. Şi David a spus să se adune toţi străinii din pămîntul lui Israel şi [i-]a pus tăietori de piatră, ca să taie pietre netede, pentru a zidi casă Domnului.

3. Şi a pregătit mult fier pentru piroanele uşilor şi porţilor, şi balamale, şi aramă, o mulţime nemăsurată,

4. Şi lemne de cedru nenumărate, pentru că cei din Sidon şi cei din Tir îi aduceau lui David o mulţime de lemne de cedru.
5. Şi David a spus: „Solomon, fiul meu, [e] un tinerel fraged. Şi voi pregăti pentru el zidirea casei Domnului spre mărire în înalt, spre renume şi spre slavă pe tot pămîntul." Şi David a pregătit o mulţime, înainte de sfîrşitul său.

6. Şi l-a chemat pe Solomon, fiul său, şi i-a poruncit ca să zidească el casa numelui Domnului lui Israel.

7. Şi David a spus: „Solomon, copile, mi s-a făcut la suflet să zidesc casă numelui Domnului Dumnezeului meu.

8. Şi s-a făcut asupra mea cuvîntul Domnului, zicînd: «Mulţime de sînge ai vărsat şi ai făcut războaie mari. Să nu zideşti casă numelui meu, căci ai vărsat mult sînge pe pămînt înaintea mea.

9. Iată, ţi se va naşte un fiu; acesta va fi bărbat al odihnei şi îi voi da odihnă dinspre toţi duşmanii lui, de jur împrejur, căci Solomon [va fi] numele lui, şi pace şi linişte voi da ⌊lui şi⌋ asupra lui Israel în zilele lui.

10. Acesta va zidi casă numelui meu şi acesta îmi va fi mie ca fiu, iar eu voi fi lui ca tată şi voi îndrepta tronul domniei lui peste Israel pînă în veac.»

11. Şi acum, fiul meu, Domnul va fi împreună cu tine şi îţi va merge bine şi vei zidi casă Domnului Dumnezeului tău, aşa cum a grăit despre tine.

12. Numai să-ţi dea Domnul înţelepciune şi pricepere

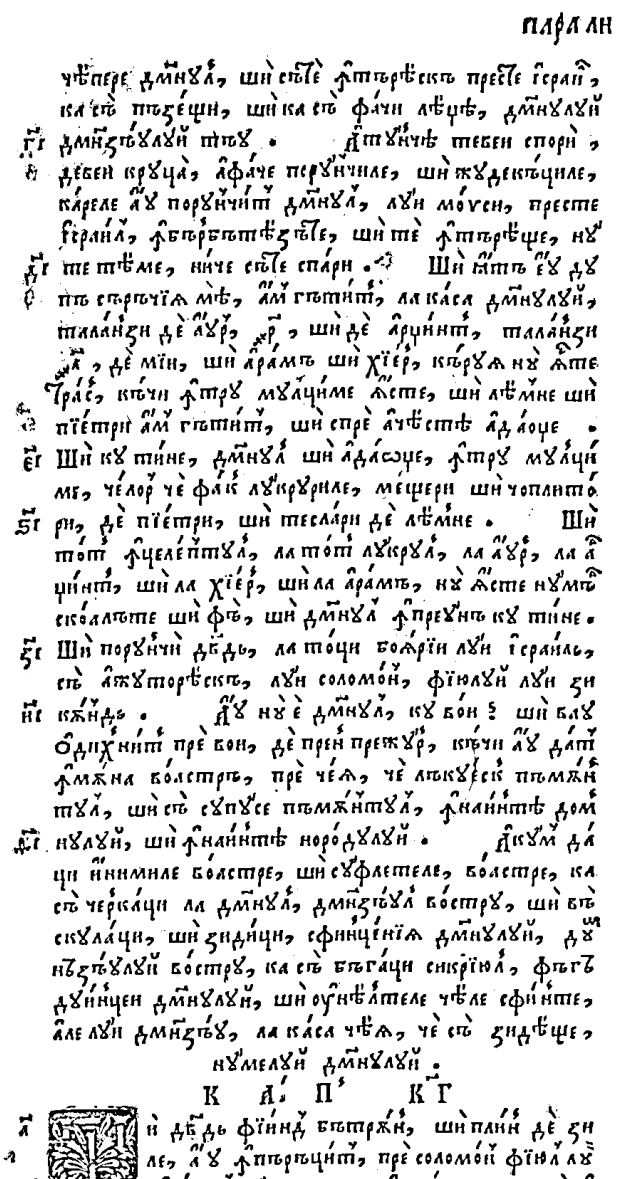

Biblia 1688, p. 303, col. 1

Domnul şi să te întărească preste Israíl ca să păzeşti şi ca să faci lêgea Domnului Dumnezăului tău.

13. Atuncea te vei spori, de vei cruţa a face poruncile şi judecăţile carele au poruncit Domnul lui Móisi preste Israíl. Îmbărbătează-te şi te întărêşte, nu te tême, nice să te spári.

14. Şi iată, eu, după sărăciia mea, am gătit la casa Domnului talanzi de aur 100000 şi de argint talanzi 1000 de mii, şi aramă şi hier căruia nu iaste tras, căci întru mulţime iaste, şi lêmne, şi pietri am gătit, şi spre acêstea adaoge.

15. Şi cu tine — Domnul, şi adaoge întru mulţime celor ce fac lucrurile meşteri şi cioplitori de pietri şi teslari de lêmne.

16. Şi tot înţeleptul la tot lucrul, la aur, la argint şi la hier şi la aramă, nu iaste număr. Scoală-te şi fă, şi Domnul — împreună cu tine."

17. Şi porunci David la toţi boiêrii lui Israíl să ajutorească lui Solomón, fiiul lui, zicînd:

18. „Au nu e Domnul cu voi? Şi v-au odihnit pre voi de prenprejur, căci au dat în mîna voastră pre ceia ce lăcuiesc pămîntul şi să supuse pămîntul înaintea Domnului şi înaintea norodului.

19. Acum daţi inimile voastre şi sufletele voastre ca să cercaţi la Domnul Dumnezăul vostru şi vă sculaţi şi zidiţi sfinţeniia Domnului Dumnezăului vostru, ca să băgaţi sicriiul făgăduinţei Domnului şi unêltele cêle sfinte ale lui Dumnezău la casa cêea ce să zidêşte numelui Domnului."

Cap 23

1. Şi David, fiind bătrîn şi plin de zile, au împărăţit pre Solomón, fiiul lui, în locul lui, preste Israíl.

2. Şi adună pre toţi boiêrii lui Israíl şi pre preoţii şi pre leviţii.

3. Şi să numărară leviţii den 30 de ani şi în sus şi să făcu numărul lor, după capul lor, oameni 38000.

4. Dentr-aceştia, ispravnici la lucrurile Domnului, 24000, şi logofeţi şi judecători, 6000,

5. Şi 4000 de portari şi 4000 lăudînd pre Domnul cu unêlte care au făcut ca să laude pre Domnul.

6. Şi împărţi pre dînşii David rînduiêlele la fiii lui Lévi, lui Ghethsóm, Caáth şi Merári.

7. Lui Ghiethsóm: lui Leadán şi lui Seméi.

8. La fiiul lui Leadán: boiêrini Iiíl, şi Zethóth, şi Ioíl, 3.

9. Şi fiiul lui Seméi: Salomíth, şi Azaíl, şi Arám, trei; aceştia-s boiêrii neamurilor lui Leadán.

10. Şi fiilor lui Semiieth, şi Zeza, şi Ioás şi Veríia; aceştia sînt fiii lui Seméi, 4.

11. Şi era Ieth boiêrinul, şi Zeza al doilea. Şi Ioás şi Veríia n-au înmulţit fii şi s-au făcut la o casă de neam la o socotinţă.

12. Fiii lui Caát: Amvrám, şi Iassar, Hevrón, Oziíl, 4.

13. Fiii lui Amvrám: Aarón şi Móisi. Şi să o- / sebi

Ms. 45, p. 355-356

şi să te întărească preste Israil ca să păzeşti şi ca să faci lêgea Domnului Dumnedzăului tău.

13. Atuncea bine te vei spori, dă vei cruţa a face porîncele şi judeţele carele au *[355/2]* porîncit Domnul lui Moisi preste Israil. Îmbărbăteadză-te şi te întărêşte, nu te tême, nici să te sparii.

14. Şi iată, eu, după sărăciia mea, am gătit la casa Domnului talandzi de aur 100000 şi de argint 1000 de mii, şi aramă şi hier căruia nu era tras, căci întru mulţime iaste, şi lêmne, şi pietri am gătit, şi cătră acêstea adaoge.

15. Şi cu tine —⌊Domnul, şi adaoge⌋ întru mulţime celor ce fac lucruri meşteri şi clăditori de pietri şi teslari de lêmne.
16. Şi tot înţeleptul la tot lucrul, la aur şi argint şi la fier şi la aramă, nu iaste număr. Scoală-te şi fă, şi Domnul — împreună cu tine."

17. Şi porînci David la toţi boiêrii Israil să ajutorească lui Solomon, fiiului lui, dzicîndu:

18. „Nu-i Domnul cu voi ? Şi v-au odihnit pre voi de prenpregiur, căci au dat întru mîna voastră pre ceia ce lăcuiescu pămîntul şi să supuse pămîntul înaintea Domnului şi înaintea nărodului lui.

19. Acum daţi inimile voastre şi sufletile voastre ca să cercaţi Domnului Dumnedzăului vostru şi vă sculaţi şi clădiţi sfinţeniia Domnului Dumnedzăului vostru, şi să băgaţi săcriiul făgăduinţei Domnului şi unêltele cêle sfinte a lui Dumnedzău la casa cêea ce să zidêşte la numele Domnului."

Cap 23

1. Şi David — bătrîn şi plin de dzile, şi au împărăţit pre Solomon, fiiul lui, pentru însul, preste Israil.

2. Şi adună pre toţi boiêrii Israil şi pre preuţi şi pre leviţi.

3. Şi numărară leviţii de 30 de ani şi în sus şi li să făcu numărul lor, după capul lor, întru oameni, 38000.

4. Dentru aceştia, pristavi la lucrurile Domnului, 24000, şi logofeţi şi judecători, 6000.

5. Şi 4000 de portari şi 4000 lăudînd pre Domnul cu cinii care au făcut ca să laude Domnului.

6. Şi împărţi pre înşii David rînduiêle fiilor Leví, [222]lui Ghethsom, Caath şi Merarí.

7. Lui Ghethson: lui Leadan şi lui Semeí.
8. Fiiului Leadan: boiêrin Iiil, şi Zevoth, şi Ioil, 3.

9. Şi fiiul Semeí: Salomith, şi Azail, şi Aram, 3; aceştia-s boiêrii neamurilor Leadan.

10. Şi fiilor Semeí: Ieth, şi Zizá, şi Ioas, şi Vería; aceştia-s fiii Semeí, 4.

11. Şi era Ieth boiêrinul, şi Zizá al doilea. Şi Ioas şi Veriá n-au înmulţit fiii şi s-au făcut la o casă de neam la o socotinţă.

12. Fiii lui Caath: Amvram, ⌊şi⌋ Iassar, Hevron, Oziil, 4.
13. [223]Fiii Amvram: Aaron şi Moisí. *[356/1]* [224]Şi să

Ms. 4389, p. 392-393

paşte pre Israil şi să păzeşti lêgea Domnului Dumnezeului tău.

13. Că atunci vei putea spori şi adaoge, deaca vei păzi poruncile şi judecăţile care au porîncit Domnul lui Moisí să învêţe pre Israil. Întărêşte-te şi îmbărbătează, nu te tême, nici să-ţi fie frică.

14. Că, iată, eu, în sărăciia mea, am gătit casei Domnului 100000 de talanţi de aur şi o mie de mii de talanţi de argint, iar arama şi fierul n-are cumpănire, că mărirea au biruit pre număr. Şi am gătit lêmne şi pietri şi cătră acêstea încă să mai adaogi.

15 [14] Şi să fie cu tine Domnul. [15] Şi să mai adaogi spre mulţimea celor ce lucrează, meşteri la toate clădirile, cioplitori de pietri şi bărdaşi de lemn.
16[260]. Şi tot ştiuţi şi chibzuiţi să fie la lucrul cel de aur şi de argint şi la arama şi la fierul care iaste fără de număr. Deci te scoală şi fă şi să fie Domnul cu tine."

17. Şi porînci David tuturor căpeteniilor, celor mai-mari ai lui Israil, să ajute fiiu-său, lui Solomon.

18. „Vedeţi", zice, „să fie Domnul Dumnezeul vostru cu voi şi să vă dea răpaos pre împrejur. Că au dat pre toţi vrăjmaşii voştri în mîinile voastre şi va fi pămîntul supus[261] înaintea Domnului şi înaintea oamenilor lui.

19. Deci acum, daţi inimile voastre şi sufletele voastre să cêrce pre Domnul Dumnezeul vostru şi vă sculaţi de zidiţi sfinţire Domnului Dumnezeului vostru, ca să se ducă sicriul făgăduinţei Domnului şi vasele Domnului cêle sfinţite în casa carea se va zidi numelui Domnului."

Cap 23

1. Şi fiind David bătrîn şi plin de zile, puse împărat pre fiiu-său, Solomon, preste tot Israilul.

2[262]. Şi strînse pre toţi boiêrii lui Israil şi pre preoţi şi pre leviţi.

3. Şi leviţii sînt număraţi de la 30 de ani şi mai mari şi veniră 38000 de oameni.

4. Şi dentr-aceştia se-au ales şi se-au împărţit *[393/1]* spre slujba casei Domnului 24000. Şi cărturari şi judecători, 6000.

5. Şi portari 4000 şi cîntăreţi carii cînta Domnului în organele carele făcuse în lauda Domnului, 4000.

6. [263]Şi-i împărţi David spre slujba den toate zilele pre feciorii lui Lévi, pre Gherson, pre Caath şi pre Merári.
7. Feciorii lui Gherson: Leadan şi Semei.
8. Feciorii lui Leadan: boiêr Ieil, şi Zethoth, şi Ioil, trei.
9. Iar feciorii lui Semei: Salamith, şi Azail, şi Aram, trei. Aceştia-s boiêrii neamului lui Leadan.

10.[264] Iar feciorii lui Semei: Eth, şi Zizai, şi Ioas, şi Variia; aceşti patru feciori ai lui Semei.

11. Şi era Eth cel dentîi, şi Zizai al doilea. Iar Ioas şi Variia n-au avut feciori mulţi şi pentr-acêea sînt număraţi într-o casă şi într-un neam.

12. Iar feciorii lui Caath: Amram, şi Isaar, şi Hevron, şi Oziil, patru.
13. [265]Iar feciorii lui Amram: Aáron şi Moisí. [266]Şi

Versiunea modernă

şi să te întărească peste Israel, ca să păzeşti şi să înfăptuieşti Legea Domnului Dumnezeului tău.

13. Atunci îţi va merge bine, dacă vei păzi să înfăptuieşti poruncile şi hotărîrile pe care le-a poruncit Domnul lui Moise, asupra lui Israel. Fii bărbat şi fii tare, nu te teme şi nu te înfricoşa.

14. Şi iată, eu, după sărăcia mea, am pregătit pentru casa Domnului o sută de mii de talanţi de aur şi un milion de [talanţi de] argint, şi aramă şi fier nemăsurate, căci sînt o mulţime, şi am pregătit lemne şi pietre — şi la acestea să adaugi.

15. Şi cu tine —⌊Domnul, şi să adaugi⌋ la mulţimea celor care fac lucrări meşteri şi constructori în piatră şi lucrători în lemn.
16. Şi toţi cei iscusiţi în orice lucru, cu aurul, cu argintul, cu fierul şi cu arama, sînt nenumăraţi. Scoală-te şi fă, şi Domnul — cu tine."

17. Şi David le-a poruncit tuturor căpeteniilor lui Israel să-l ajute pe Solomon, fiul său, zicînd:

18. „Nu [este] Domnul cu voi? Şi v-a dat odihnă de jur împrejur, căci i-a dat în mîna voastre pe locuitorii ţării şi s-a supus ţara înaintea Domnului şi înaintea poporului său.

19. Daţi acum inimile voastre şi sufletele voastre ca să caute la Domnul Dumnezeul vostru şi sculaţi-vă şi zidiţi sfinţenia Domnului Dumnezeului vostru, ca să aduceţi înăuntru chivotul legămîntului Domnului şi vasele cele sfinte ale lui Dumnezeu, în casa care se zideşte pentru numele Domnului."

Capitolul al 23-lea

1. Şi David [era] bătrîn şi plin de zile, şi l-a făcut rege pe Solomon, fiul său, în locul lui, peste Israel.

2. Şi i-a adunat pe toţi mai-marii lui Israel, şi pe preoţi şi pre leviţi.

3. Şi i-au numărat pe leviţii de la 30 de ani în sus, şi numărul lor pe cap de om a fost de treizeci şi opt de mii.
4. Dintre aceştia: supraveghetori peste lucrările casei Domnului, douăzeci şi patru de mii; scribi şi judecători, şase mii;

5. Şi patru mii de portari, şi patru mii care aduceau laude Domnului cu instrumente pe care le făcuseră pentru a aduce laude Domnului.
6. Şi David i-a împărţit după serviciile zilnice ale fiilor lui Levi, lui Gethsom, Caath şi Merari.

7. Lui Gethson: lui Leaddan şi lui Semei.
8. Fiului lui Leaddan: căpetenia Ieiil, şi Zethoth, şi Ioel — trei.
9. Şi fiul lui Semei: Salomeith, şi Azael, şi Aram — trei. Acestea [sînt] căpeteniile familiilor lui Leaddan.

10. Şi fiilor lui Semei: Ieth, şi Ziza, şi Ioas, şi Beria. Aceştia [sînt] fii ai lui Semei — patru.

11. Şi Ieth era căpetenia, şi Ziza al doilea; şi Ioas şi Beria nu au avut fii şi au fost socotiţi laolaltă la o [singură] casă părintească.

12. Fii ai lui Caath: Ambram ⌊şi⌋ Iassar, Hebron, Oziel — patru.
13. Fii ai lui Ambram: Aaron şi Moise. Şi Aaron

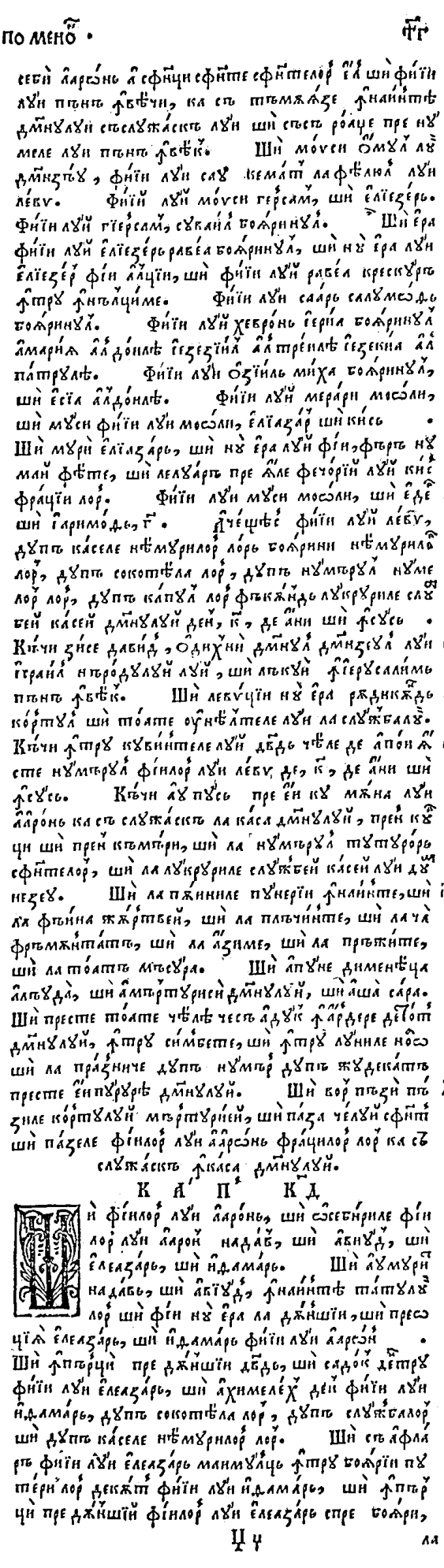

Biblia 1688, p. 303, col. 2

Aarón a sfinţi sfinte sfintelor, el şi fiii lui pînă în vêci, ca să tămîiêze înaintea Domnului, să slujască lui şi să să roage pre numele lui pînă în veac.

14. Şi Móisi, omul lui Dumnezău; fiii lui s-au chemat la fêliul lui Lévi.

15. Fiii lui Móisi: Ghersam şi Eliezér.

16. Fiii lui Ghersam: Suvaíl boiêrinul.

17. Şi era fiii lui Eliezér: Ravéa boiêrinul. Şi nu era lui Eliezér fii alţii, şi fiii lui Ravéa crescură întru înălţime.

18. Fiii lui Saár: Salumóth boiêrinul.

19. Fiii lui Hevrón: Iería boiêrinul, Amaríia, al doilea, Iezeziíl, al treilea, Iezechía, al patrulea.

20. Fiii lui Oziíl: Míha boiêrinul şi Esia, al doilea.

21. Fiii lui Merári: Moóli şi Músi. Fiii lui Moóli: Eliazár şi Chís.

22. Şi muri Eliazár şi nu era lui fii, fără numai fête, şi le luară pre iale feciorii lui Chís, fraţii lor.

23. Fiii lui Músi: Moóli, şi Eder, şi Iarimóth, 3.

24. Aceştia-s fiii lui Lévi, după casele neamurilor lor, boiêrini neamurilor lor, după socoteala lor, după numărul numelor lor, după capul lor, făcînd lucrurile slujbei casei Domnului, den 20 de ani şi în sus.

25. Căci zise Davíd: „Odihni Domnul Dumnezeul lui Israíl nărodului lui şi lăcui în Ierusalím pînă în veac."

26. Şi leviţii nu era rădicînd cortul şi toate unêltele lui la slujba lui,

27. Căci întru cuvintele lui David cêle de apoi iaste numărul fiilor lui Lévi de 20 de ani şi în sus.

28. Căci au pus pre ei cu mîna lui Aarón ca să slujască la casa Domnului, pren curţi şi pren cămări şi la numărul tuturor sfintelor şi la lucrurile slujbei casei lui Dumnezeu,

29. Şi la pîinile punerii înainte, şi la făina jîrtvei, şi la plăcinte, şi la cea frămîntată, şi la azime, şi la prăjite, şi la toată măsura,

30. Şi a pune dimineaţa a lăuda şi a mărturisi Domnului, şi aşa sara,

31. Şi preste toate cêlea ce să aduc în ardere de tot Domnului întru simbete şi întru lunile noao şi la praznice, după număr, după judecată preste ei, pururea Domnului.

32. Şi vor păzi păzile cortului mărturiei şi paza celui sfînt şi pazele fiilor lui Aarón, fraţilor lor, ca să slujască în casa Domnului.

Cap 24

1. Şi fiilor lui Aarón. Şi osebirile fiilor lui Aaron: Nadáv, şi Aviúd, şi Eleazár, şi Ithamár.

2. Şi au murit Nadáv şi Aviúd înaintea tatului lor şi fii nu era la dînşii, şi preoţiiá Eleazár şi Ithamár, fiii lui Aarón.

3. Şi împărţi pre dînşii David şi Sadóc, dentru fiii lui Eleazár, şi Ahimeléh, den fiii lui Ithamár, după socoteala lor, după slujba lor şi după casele neamurilor lor.

4. Şi să aflară fiii lui Eleazár mai mulţi întru boiêrii puterilor decît fiii lui Ithamár, şi împărţi pre dînşii: fiilor lui Eleazár spre boiêri // la case de neamuri, 16, şi fiilor lui

Ms. 45, p. 356

usăbi Aaron a să sfinţi sfinte sfintelor, el şi fiii lui pînă în vêci, ca să tămîiêdze înaintea Domnului, să slujască lui şi să să roage pre numele lui pînă în vac.

14. Şi Moisi — omul lui Dumnedzău; fiii lui s-au chemat la fêliul lui Leví.

15. [225]Fiii lui Moisí: Ghirsam şi Eliézer.
16. Fiii lui Ghirsam: Suvail boiêrinul.

17. Şi era fiii lui Eliézer: Raviá boiêrinul. Şi nu era lui[226] Eliezer fiii alţii, şi fiii Ravviá crescură întru înălţime.
18. Fiii lui Issaar: Sallamuth boiêrinul.
19. Fiii lui Hevron: Ieriá boiêrinul, Amariá, al doilea, Iezeziil, al treilea[227], Iezechía, al patrulea.

20. Fiii lui Oziil: Mihá boiêrinul şi Isiá, al doilea.

21. Fiii Merarí: Moolí şi Musí. Fiii Mooli: Eliázar şi Chis.
22. Şi muri Eliázar şi nu era lui fii, fără numai fête, şi luară pre iale ficiorii lui Chis, fraţii lor.

23. Fiii lui Musí: Moolí, şi Éder, şi Iarimoth, 3.

24. Aceştia-s fiii Leví, după casele neamurilor lor, boiêrii neamurilor lor, după socoteala lor, după numărul numelor lor, după capul lor, făcînd faptele slujbei casei Domnului, den 20 ani şi în sus.

25. Căci dzise David: „Odihni Domnul Dumnedzăul Israil nărodului lui şi lăcui în Ierusalim pînă în vac."

26. Şi leviţii nu era rădicînd cortul şi toate unêltele lui la slujba lui,

27. Căci întru cuvintele lui David cêle de apoi iaste numărul fiilor Leví den 20 ani şi în sus.

28. Căci au pus pre ei cu mîna lui Aaron, ca să slujască la casa Domnului, la ogrăzi şi la cămări şi la numărul la toate sfintele şi la lucrurile slujbei casei lui Dumnedzău,

29. Şi la pîinele punerii înainte, şi la făinа jirtvei, şi la plăcinte, ⌊şi la⌋ ázime, şi la prăjite, şi la cea frămîntată, şi la tot marele,

30. Şi a pune dimineaţa a lăuda şi a mărturisi Domnului, şi aşa sara,

31. Şi preste toate cêle ce să aduc arderi de tot Domnului întru sîmbete şi întru lunile noaă şi întru praznice, după număr, după judeţul preste ei, pururea Domnului.
32. Şi vor păzi păzile cortului mărturiei şi paza celui sfînt şi pazele fiilor Aaron, fraţilor lor, ca să slujască în casa Domnului.

Cap 24

1. Şi fiilor Aaron. Şi usăbirile [228]fiilor Aaron: Nadav, şi Aviud, ⌊şi⌋ Eliázar, şi Ithámar.

2. [229]Şi muri Nadav şi Aviud înaintea tatălui lor *[356/2]* şi fii nu era la înşii, şi preuţiră Eliázar şi Ithámar, fiii lui Aaron.
3. Şi-i împărţi pre înşii David şi Sadoc, dentru fiii lui Eliázar, şi Ahiméleh, dentru fiii lui Ithámar, după socoteala lor, după slujba lor ⌊şi după casele neamurilor lor⌋.
4. Şi să aflară fiii lui Eliázar mai mulţi întru boiêri a puterilor decît fiii lui Ithámar, şi-i împărţi pre înşi: fiilor Eliázar ⌊spre⌋ boiêri la casele neamurilor, 16, şi fiilor

Ms. 4389, p. 393

Aaron iaste osebit să slujască în Sfinta Sfinţilor, el şi feciorii lui, în vêci, şi să cădească cu tămîia Domnului după rînduiala sa şi să blagoslovească numele lui în vêci.
14. Iar feciorii lui Moisí, omul lui Dumnezeu, sînt număraţi în seminţiia lui Leví.

15. Şi feciorii lui Moisí sînt Ghersom şi Eliazar.
16. Iar feciorii lui Ghersom: cel dentîi, Suvaíl.

17. Iar feciorii Eliazar au fost Raviia, cel dentîi. Şi n-au mai avut Eliazar alţi feciori, iar feciorii Raviei au fost foarte mulţi.
18. Iar feciorii lui Isaar: Salomit, cel dentîi.
19. Iar feciorii lui Hevron: Ieriav, cel dentîi, şi al doilea Amariia, şi al treilea Ezeziil, şi al patrulea Ezéchiia.
20. Iar feciorii lui Oziil: cel dentîi, Míha, şi cel al doilea, Iesía.
21. Iar feciorii lui Merári: Moóli şi Músi. Iar feciorii lui Mooli: Eliazar şi Chis.
22. Şi muri Eliazar[267] şi nu avu feciori, ce avu fête şi le luară feciorii lui Chis, verii lor primari.

23. Iar feciorii lui Músi: Mool, şi Eder, şi Erimoth, trei.
24. Aceştia sînt feciorii lui Leví, întru neamurile lăcaşălor sale, boiêri moşiilor lor, după socoteala lor şi după numărul capetelor lor şi al numelor lor, carii făcea lucrurile slujbei Domnului, de la 20 de ani şi mai sus.
25. Că au zis David răpaos să dea Domnul Dumnezeul lui Israil nărodului său şi lăcuinţă în Ierusalim, pînă în veac.
26. Şi nu va fi rînduiala leviţilor să poarte mai pre desupra *[393/2]* cortul şi toate vasele lui spre slujirea[268] lui.
27. După porunca lui David cea mai de apoi se socotêşte numărul feciorilor lui Leví de la 20 de ani în sus[269].
28. Şi să fie supt mîna feciorilor lui Aáron întru slujba casei Domnului, în slomnuri şi în strînsura şi în locul numărului tuturor sfinţirilor şi în toate lucrurile slujbei bisêricii Domnului.

29. Şi mai-mari[270] preste pîinile punerii înainte şi preste jîrtvele făinii cei de grîu şi spre azime şi spre grătare şi spre fripturi şi spre toată măsura şi cîntariul.

30. Şi să stea dimineaţa să laude şi să mărturisească cîntările Domnului, aşijderea şi seara.

31. Şi spre rădicarea arderii de tot a Domnului cea de sîmbăta şi den lună noaoă şi den praznice, după numărul şi rînduiêlele lor, în toată vrêmea, înaintea Domnului.
32. Şi să păzească straja cortului mărturiei şi rînduiala preoţiei şi pazele feciorilor lui Aáron, fraţilor lor, să slujască în casa Domnului.

Cap 24

1. [271]Iară părtăşiia feciorilor lui Aáron şi osebirea lor iaste aceasta: feciorii lui Aáron: Aviud, şi Eliazar, şi Thamar.
2[272]. [273]Iar cei ce au murit sînt Nadav şi Aviud, înaintea tătîne-său, şi nu le-au rămas feciori. Şi au preoţit şi Eliazar şi Thamar, feciorii lui Aáron.
3. Şi-i osebi David, că Sadoc au fost den feciorii lui Eliazar, iar Ahimeleh den feciorii lui Thamar, după socoteala lor şi după slujba lor şi după casa moşiei lor.
4. Şi se aflără feciori de-ai lui Azar, oameni boiêri, mai mulţi decît feciorii lui Thamar. Şi-i împărţi, ádecă, pre feciorii lui Eliazar boiêr în casa moşiei lor, 16. Şi

Versiunea modernă

a fost despărţit, ca să fie sfinţit [pentru] cele sfinte ale sfintelor, el şi fiii lui, pînă în veac: să tămîieze înaintea Domnului, să slujească lui şi să se roage numelui lui pînă în veac.
14. Şi Moise — omul lui Dumnezeu; fiii lui au fost chemaţi cu tribul lui Levi.

15. Fii ai lui Moise: Gersam şi Eliezer.
16. Fii ai lui Gersam: Subael, căpetenia.

17. Şi fii ai lui Eliezer erau: Rabia, căpetenia. Şi Eliezer nu avea alţi fii, şi fiii lui Rabia au fost măriţi la culme.
18. Fii ai lui Issar: Sallumoth, căpetenia.
19. Fii ai lui Hebron: Ieria, căpetenia, Amaria al doilea, Iezeziel al treilea, Iezekias al patrulea.

20. Fii ai lui Oziel: Miha, căpetenia, şi Isia, al doilea.
21. Fii ai lui Merari: Mooli şi Musi. Fii ai lui Mooli: Eleazar şi Kis.
22. Şi Eleazar a murit şi nu avea fii, ci numai fiice; şi le-au luat fiii lui Kis, fraţii lor.

23. Fii ai lui Musi: Mooli, şi Eder, şi Iarimoth — trei.
24. Aceştia [sînt] fii ai lui Levi, după casele familiilor lor, căpetenii ale familiilor lor, după socoteala lor, după numărul lor pe nume, pe cap [de om], care, de la douăzeci de ani în sus, îndeplineau lucrările slujirii casei Domnului.
25. Căci David a spus: „Domnul Dumnezeul lui Israel i-a dat odihnă poporului său şi s-a sălăşluit în Ierusalim pînă în veac."
26. Şi leviţii nu mai aveau a purta cortul şi toate lucrurile lui la slujbă,

27. Pentru că, după cuvintele din urmă ale lui David, numărul leviţilor este [socotit] de la douăzeci de ani în sus,
28. Căci i-a pus în mîna lui Aaron ca să slujească în casa Domnului, în curţi şi în încăperi şi după numărul tuturor celor sfinte şi la lucrările slujirii casei lui Dumnezeu,

29. Şi la pîinile punerii înainte, şi la făina aleasă a jertfei, şi la turte, ⌊şi la⌋ azime, şi la [jertfele] prăjite, şi la [jertfa] care se frămîntă, şi la tot lucrul mare,

30. Şi să stea dimineaţa să laude şi să mărturisească Domnului, şi la fel şi seara,

31. Şi peste toate cele ce se aduc ca arderi de tot Domnului de sabaturi şi la lunile noi şi la sărbători, după număr, după judecata în privinţa lor, neîncetat, pentru Domnul.
32. Şi vor păzi la [posturile de] pază ale cortului mărturiei şi la paza sfîntului [lăcaş] şi în [posturile de] pază ale fiilor lui Aaron, fraţii lor, pentru a sluji în casa Domnului.

Capitolul al 24-lea

1. Şi fiilor lui Aaron. Şi împărţirile fiilor lui Aaron: Nadab, şi Abiud, ⌊şi⌋ Eleazar, şi Ithamar.

2. Şi Nadab şi Abiud au murit înaintea tatălui lor şi nu aveau fii. Şi au slujit ca preoţi Eleazar şi Ithamar, fii ai lui Aaron.
3. Şi David [împreună] cu Sadoc, dintre fiii lui Eliazar, şi cu Ahimeleh, dintre fiii lui Ithamar, i-au împărţit, după socoteala lor, după slujirea lor ⌊şi după casele familiilor lor⌋.
4. Şi s-au găsit printre fiii lui Eleazar mai multe căpetenii ale puterii decît printre fiii lui Ithamar. Şi i-a împărţit: fiilor lui Eleazar, ⌊drept⌋ căpetenii ale caselor

Biblia 1688, p. 304, col. 1

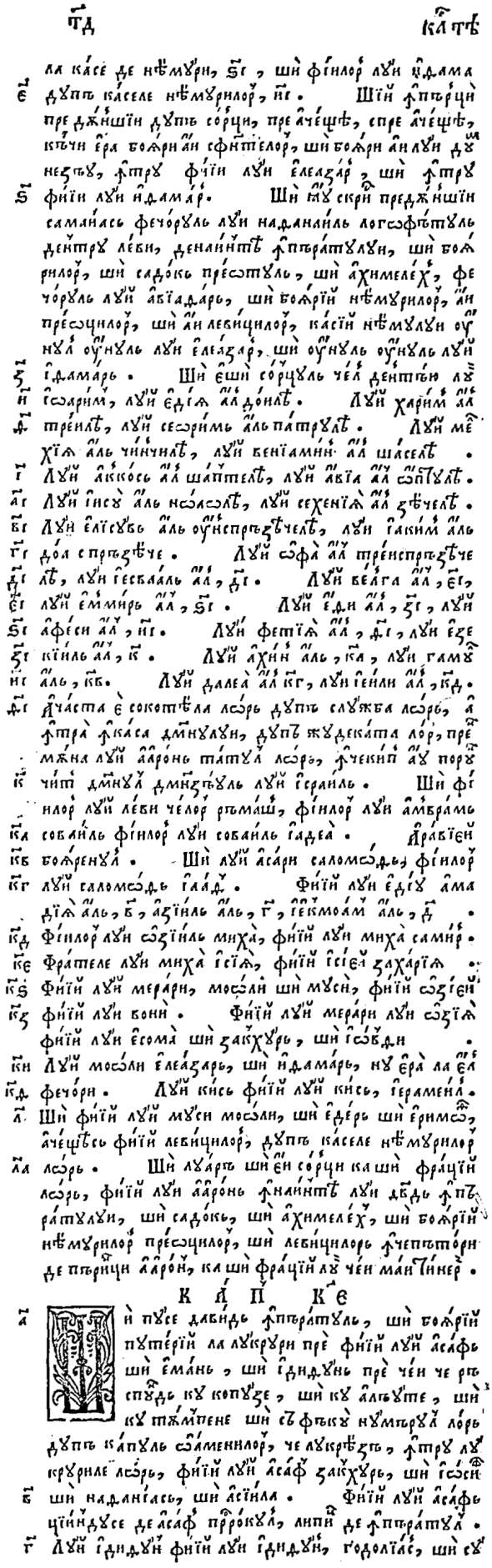

ла кáсе де нѣмȣрн, ѕг, ши фѝнлор лȣи ѝдама
є дȣпъ кáселе нѣмȣрнлор, ѩг. Шѝй ѯпъръ̀ ѝ
пре дрѧ́шїн дȣпъ сóрци, пре ѧчéщѣ, спре ѧчéщѣ,
кѣчи ѣра вомрѧ́н сфѝтелор, ши вомрѧ́н ѧнлȣи дȣ
нездъ, ѯтрȣ фѝїи лȣи ѣлеазáр, ши ѯтрȣ
ѕ фѝїи лȣи ѝдамáр. Шѝ тȣ́ сикри пред҃ѧ́шїн
самна́сь фечóрȣль лȣи надавна́ль логосфѣтȣль
денáнтрȣ лéви, денаи҃нтъ ѯпъра́тȣлȣи, ши вом
рнлор, ши садóкь прéотȣль, ши ѧхимелéх, фе
чóрȣль лȣи ѧвїаѳáрь, ши вомрїн нѣмȣрнлор, ѧи
прéоцнлор, ши ѧи левицнлор, кáсїи нѣмȣлȣи оу
нȣл оу҃нȣль лȣи ѣлеáзар, ши оу҃нȣль оу҃нȣль лȣи
з ѝѳамáрь. Шѝ ѣши сóрцȣль чел дентъи лȣ
и їоарúм, лȣи ѣдїѧ ѧлдóнлъ. Лȣи харúм ѧл
ѳ трéнлъ, лȣи сеорúмь ѧль патрȣлъ. Лȣи мѣ
хїѧ ѧль чúнчнлъ, лȣи венїамúн ѧл шáселъ.
і Лȣи ѧкúось ѧл шаптелъ, лȣи ѧвїа ѧл сопȣлъ.
ія Лȣи їисѣ ѧль нсáлмлъ, лȣи сехенїѧ ѧл дѣчелъ.
іѳ Лȣи ѣлїсвь ѧль оу҃нспръдѣчелъ, лȣи їакúм ѧль
ік дóл спръдѣче. Лȣи сфà ѧл трéнспръдѣче
кѳ лъ, лȣи їесвáль ѧл, ѳі. Лȣи веáга ѧл, ѣг,
кѳ лȣи ѣммúрь ѧл, ѕг. Лȣи ѣѳн ѧл, зг, лȣи
кѕ ѧфéси ѧл, ѩг. Лȣи фетїѧ ѧл, ѳі, лȣи ѣхе
кз кїúль ѧл, к. Лȣи ѧхúн ѧль, ка, лȣи гамѯ
нг ѧль, кв. Лȣи далеà ѧл кг, лȣи геúли ѧл, кд.
кѳ Дȣ҃ѧста є сокоттѣла лсóрь дȣпъ слȣжба лсóрь, ѧ
ѯтрà ѯкáса амнȣлȣи, дȣпъ жȣдекáта лор, пре
мѧ́на лȣи ѧа́рóнь тáтȣл лсóрь, ѯчекúп ѧ҃ѯ порѯ
к чúт҃ амнȣл҃ амнзъ̀ль лȣи їсраúль. Шѝ фї
нлор лȣи лéви чéлор рѣмáш, фѝнлор лȣи ѧмéрамь
кѧ собаúль фѝнлор лȣи собаúль їадеà. Дрáвїен
кв вомрéнȣл҃. Шѝ лȣи ѧсáри саломсóдь фѝнлор
кг лȣи саломсóдь їаáдъ. Фѝнїи лȣи ѣдúѯ ѧма
дїѧ ѧль, ѣ, ѧзїúль ѧль, г, ѣѣкмоáм ѧль, д.
кд Фѝнлор лȣи сѯзїúль минхà, фѝнїи лȣи минхà самúр.
кѣ Фрáтеле лȣи минхà їсїѧ, фѝнїи їсїѣ҃ захáрїѧ.
кѕ Фѝнїи лȣи мерáри, мосóли шѝ мȣсѝ, фѝнїи сѯзїѣ҃
кз фѝнїи лȣи вонѝ. Фѝнїи лȣи мерáри лȣи сѯзїѧ
фѝнїи лȣи ѣсомà шѝ заѯхȣрь, шѝ їсóвдн.
кѝ Лȣи мосóли ѣлеáзарь, шѝ ѝдамáрь, нȣ ѣрà ла ѣл
кѳ фечóрн. Лȣи кúсь фѝнїи лȣи кúсь, їерамеúл.
л Шѝ фѝнїи лȣи мȣси мосóли, шѝ ѣдéрь шѝ ѣрнмсѯ,
ѧчéщѣсь фѝнїи левицнлор, дȣпъ кáселе нѣмȣрнлор
ла лсóрь. Шѝ лȣáрт шѝ ѣи сóрци кашѝ фрáцїи҃
лсóрь, фѝнїи лȣи ѧа́рóнь ѯнаи҃нтъ лȣи дѣдь ѯпъ
рáтȣлȣи, шѝ садóкь, шѝ ѧхимелéх, шѝ вомрїн
нѣмȣрнлор прéоцнлор, шѝ левицнлорь ѯчепътóрн
де пърнци ѧа́рóнь, кашѝ фрáцїи҃ лѯ҃ чéн манѓúнер.

К Л̀ П҃ К҃Є

л Шѝ пȣ́се давúдь ѯпъра́тȣль, шѝ вомрїи
пȣтéрїи ла лȣкрȣри прѣ фнїи лȣи ѧсáфь
ши ѣмáнь, шѝ їдиѳȣнь прѣ чéи че рѣ
спѯдь кȣ копȣ́зе, шѝ кȣ ѧлѣзȣ́те, шѝ
кȣ тѫмпѣне шѝ сѣ фъкѯ нȣмърȣ́л лорь
дȣпъ кáпȣль сѯ́аменнлор, че лȣкрѣзъ, ѯтрȣ лȣ
крȣрнле лсóрь, фнїи лȣи ѧсáф заѯхȣрь, шѝ їсѯи
ѳ ши надавнáсь, шѝ ѧсїнла. Фнїи лȣи ѧсáфь
цїи҃ндȣсе де ѧсáф ппрóкȣл, лнпи҃ де ѯпъра́тȣл.
г Лȣи їдиѳȣи фнїи лȣи їдиѳȣи, годолїáѕ, ши сȣ

Ithamar, după casele neamurilor, 18.

5. Şi-i împărţi pre dînşii după sorţi, pre aceştia spre aceştia, căci era boiêri ai sfintelor şi boiêri ai lui Dumnezău întru fiii lui Eleazár şi întru fiii lui Ithamár.

6. Şi i-au scris pre dînşii Samaías, feciorul lui Nathanaíl, logofătul dentru Lévi, denaintea împăratului şi boiêrilor, şi Sadóc preotul, şi Ahimeléh, feciorul lui Aviathár, şi boiêrii neamurilor, ai preoţilor şi ai leviţilor, casii neamului: unul, unul lui Eleázar, şi unul, unul lui Ithamár.

7. Şi ieşi sorţul cel dentîiu lui Ioarím, lui Edíia, al doilea,

8. Lui Harím, al treilea, lui Seorím, al patrulea,

9. Lui Melhiia, al cincilea, lui Veniamín, al şaselea,

10. Lui Accós, al şaptelea, lui Ávia al optulea,

11. Lui Iisú, al noaolea, lui Seheniiá, al zêcelea,

12. Lui Elisúv, al unsprăzêcelea, lui Iachím, al doaosprăzêce[20],

13. Lui Ofá, al treisprăzêcelea, lui Iesvaál, al 14,

14. Lui Vélga, al 15, lui Emmír, al 16,

15. Lui Éthi, al 17, lui Afési, al 18,

16. Lui Fetiiá, al 19, lui Ezechiíl, al 20,

17. Lui Ahín, al 21, lui Gamul, al 22,

18. Lui Daleá, al 23, lui Ieíli, al 24.

19. Aceasta e socoteala lor, după slujba lor, a întra în casa Domnului, după judecata lor, pren mîna lui Aarón, tatul lor, în ce chip au poruncit Domnul Dumnezăul lui Israíl.

20. Şi fiilor lui Lévi celor rămaşi, fiilor lui Amvrám: Sovaíl; fiilor lui Sovaíl: Iadeá.

21. Aráviei, boiêrenul.

22. Şi lui Asári: Salomóth; fiilor lui Salomóth: Iaáth.

23. Fiii lui Edíu: Amadiiá, al 2, Aziíl, al 3, Iecmoám, al 4.

24. Fiilor lui Oziíl: Mihá; fiii lui Mihá: Samír.

25. Fratele lui Mihá: Isiiá[21]; fiii Isíei: Zahária.

26. Fiii lui Merári: Moóli şi Musí; fiii Ozíei, fiii lui Voní.

27. Fiii lui Merári, lui Oziiá, fiii lui: Esomá, şi Zachúr, şi Ióvthi.

28. Lui Moóli: Eleázar. Şi Ithamár, nu era la el feciori.

29. Lui Chís, fiii lui Chís: Ierameíl.

30. Şi fiii lui Músi: Moóli şi Edér şi Erimoth. Aceştia-s fiii leviţilor, după casele neamurilor lor.

31. Şi luară şi ei sorţi, ca şi fraţii lor, fiii lui Aarón, înaintea lui David, împăratului, şi Sadóc, şi Ahimeléh, şi boiêrii neamurilor, preoţilor şi leviţilor, începători de părinţi, Aarón, ca şi fraţii lui cei mai tineri.

Cap 25

1. Şi puse Davíd împăratul şi boiêrii puterii la lucruri pre fiii lui Asáf şi Emán şi Idithún, pre cei ce răspund cu copuze şi cu alăute şi cu tîmpene, şi să făcu numărul lor după capul oamenilor ce lucrează întru lucrurile lor. Fiii lui Asáf: Zachur, şi Iósif, şi Nathanías, şi Asiíla.

2. Fiii lui Asáf, ţiindu-se de Asáf prorocul, lipiţi de împăratul.

3. Lui Idithún, fiii lui Idithún: Godoliás, şi Sú- / ri,

Ms. 45, p. 356-.57

Ithámar, după casele neamurilor, 18.

5. Şi-i împărţi pre înşi după sorţi, pre aceştia cătră aceştia, căci era boiêri a sfintelor şi boiêri a lui Dumnedzău întru fiii lui Eleázar şi întru fiii lui Ithámar.

6. Şi i-au scris pre înşi Samaías, ficiorul Nathanail, logofătul dentru Leví, denaintea împăratului şi boiêrilor, şi Sadoc preutul, şi Aviméleh, ficiorul lui Aviáthar, şi boiêri a neamurilor a preuţilor şi a leviţilor, casei neamului: unul, unul lui Eleázar, şi unul, unul lui Ithámar.

7. Şi ieşi sorţul cel dentîi lui Ioarim, lui Iediá[230], al doilea,

8. Lui Harim, al treilea, lui Seorim, al patrulea,

9. Lui Melhía, al cincilea, lui Veniamin, al şaselea,

10. Lui Accos, al şaptelea, lui Avía, al optulea,

11. Lui Iisú, al noaălea, lui Sehenía, al dzêcelea,

12. Lui Elisuv, al 11, lui Ioachim, al 12,

13. Lui Ofá, al 13, lui Iesvaal, al 14,

14. Lui Velgá, al 15, lui Emir, al 16,

15. Lui Ieththí, al 17[231], lui Afesí, al 18,

16. Lui Fetía, al 19, lui Iezechiil, al 20,

17. Lui Ahin, al 21, lui Gamul, al 22,

18. Lui Daléa, al 23, lui Ieilí, al 24.

19. Aceasta-i socoteala lor, după slujba lor, a întra în casa Domnului, după judeţul lor, pren mîna lui Aaron tatăl lor, în ce chip au porîncit Domnul Dumnedzăul lui Israil.

20. Şi fiilor Leví celor rămaşi, fiilor Amvram: Sovail; fiilor Sovail: Iadéa.

21. Lui Aravía boiêrinul.

22. Şi lui Iosarí: Salomoth; fiilor Salomoth: Iaath.

23. Fiii Ediú: Amadía, al doilea, Aziil, al treilea, Iecmoam, al patrulea.

24. Fiilor Oziil: Mihá; fiii Mihá: Samir.

25. Fratele Mihá: Isía; fiii Isíei, Zaharía.

26. Fiii Merarí: Moolí şi Musí; fiii Ozía, fiii Vonni.

27. Fiii lui Merarí, lui Ozía, fiii lui: Iessomá[232] şi Zachur şi Iovthí.

28. Lui Moolí: Eleázar. Şi ⌊Ithámar⌋ nu era la el ficiori.

29. Lui Chis, fiii lui Chis: Ierameel.

30. Şi fiii lui Musí: Moolí şi Éder *[357/1]* şi Erímoth. Aceştia-s fiii leviţilor după casele neamurilor lor.

31[233]. Şi luară şi ei sorţi, ca şi fraţii lor, fiii lui Aaron, înaintea lui David, împăratului, şi Sadoc şi Ahiméleh şi boiêrii neamurilor, preuţilor şi leviţilor, începători de părinţi, Aaron, ca şi fraţii lui cei mai tineri.

Cap 25[234]

1. Şi puse David împăratul şi boiêrii puterii la lucruri pre fiii lui Asaf şi Eman şi Edithun, pre cei ce răspund cu copuze şi cu alăute şi cu tîmpene, şi să făcu numărul lor după capul oamenilor ce lucreadză întru lucrurile lor. [2] Fiii Asaf: Zachur, şi Iosif, şi Nathanías, şi Asiila.

2. Fiii lui Asaf, lipiţi fiind de Asaf prorocul, lipit de împăratul.

3. Lui Idithun, fiii Idithun: Godolías, şi Surí, şi Iséas,

Ms. 4389, p. 393-394

pre feciorii lui Thamar, după lăcaşurile şi după casele lor, 8.

5. Şi făcu împărţeală între dînşii cu sorţi şi era boiêri sfinţirei şi mai-mari casei lui Dumnezeu dentru feciorii lui Eliazar şi den feciorii lui Thamar.

6[274]. Şi-i scrise Semei, feciorul lui Nathanail, logofătul leviţilor, înaintea împăratului şi a boiêrilor şi a lui Sadoc, preotul, şi a lui Ahimeleh, feciorul lui Aviathar, şi a boiêrilor lăcaşurilor preoţilor şi a casei leviţilor — care era mai naintea celoralalţi, unul Eliazar, iară a altă casă, care avea pre alţii supt dînsa, era unul *[394/1]* Thamar.

7. Şi ieşi sortul dentîi lui Avirom, şi Ediiai, al doilea,

8. Al treilea lui Harim, al patrulea lui Seorim,

9. Al cincilea, Melhiei, al şaselea, Maimánei,

10. Al şaptelea lui Accos, al optulea, Aviei,

11. Al noaoălea, Iesúei, al zêcelea, Seheniei,

12. Al unsprăzêcelea, Eliasiv, al doisprăzêcelea, Iachim,

13. Al treisprăzêcelea, Offai, al patrusprăzêcelea, Iesvaal,

14. Al cinsprăzêcelea, Velgal, al şaisprăzêcelea, Emmir,

15. Al şaptesprăzêcelea, Eththia, al optsprăzêcelea, Afesíia,

16. Al noaoăsprăzêcelea, Feththii, al doaoăzecilea, Ieziil,

17. Al doaoăzeci şi unul, Iahin, al doaoăzeci şi doi, Gamuil,

18. Al doaoăzeci şi trei, Daléia, al doaoăzeci şi patru, Mazíia.

19. Aceasta iaste socoteala lor, după tocmirea lor, să între în casa Domnului şi după rînduiala lor supt mîna lui Aáron, tatăl lor, după cum porîncise Domnul Dumnezeul lui Israil.

20[275]. Iar feciorii lui Leví carii au fost rămaşi den feciorii lui Amram au fost: Savail. Şi den feciorii lui Savail: Iadáiia.

21. Iar den feciorii lui Rovei, boiêriul, Iesíia.

22. Iară feciorul lui Isaar au fost Salamoth şi feciorul lui Salomoth, Iath.

23. Iar den feciorii lui: cel dentîi, Iediia, cel al doilea, Amariia, cel al treilea, Oziil şi cel al patrulea, Ecman[276].

24. Feciorul Óziei: Míha, Samir,

25. Fratele Míhei: Iesíia, iar feciorul Iesiei, Zahariia.

26. Feciorii Zahariei: Moolí şi Musí; iar feciorul Óziei, Venon.

27. Iar feciorii lui Merári: Oziia, şi Soam, şi Zahur, şi Ovthi.

28. Iar feciorul lui Moolí: Eliazar, carele n-au avut feciori.

29. Iar feciorul lui Chis: Ierameil.

30. Şi feciorii Músii: Moolí, şi[277] Eder, şi Erimoth. Aceştia sînt feciorii lui Leví, după casa lăcuinţei lor.

31. Şi au luat şi ei sorţi ca şi fraţii lor, feciorii lui Aáron, înaintea împăratului David şi a lui Sadoc şi a lui Ahimeleh şi înaintea boiêrilor moşteniei preoţiei şi a leviţilor[278] lui Aáron, patriarhul, aşa cei mai mari, ca şi cei mai mici, toţi au luat sorţi.

Cap 25

1. Şi se sculă David şi boiêrii puterii şi alêseră spre slujbă pre feciorii lui Asaf şi pre Eman şi pre Edithum, pre carii răspundea înainte cu vioarele şi cu căpuzele şi cu virghinile, după numărul lor şi după soco- *[394/2]* teala capetelor lor, carii făcea lucrurile lor.

2[279]. Den feciorii lui Asaf: Zahur, şi Iósif, şi Nathaniia, şi Asiíla, feciori lui Asaf, prorocul, carele se ţinea lîngă împăratul, cu Iduthum.

3. Iară feciorii lui Iduthum: Godóliia, şi Súri, şi Seas,

Versiunea modernă

familiilor, şaisprezece, şi fiilor lui Ithamar, după casele familiilor, optsprezece.

5. Şi i-a împărţit la sorţi, aceştia cu aceştia, căci între fiii lui Eleazar şi între fiii lui Ithamar erau şi căpetenii ale sfintelor, şi căpetenii ale lui Dumnezeu.

6. Şi Samaias, fiul lui Nathanael, scribul din [tribul lui] Levi, i-a înscris în faţa regelui şi a căpeteniilor şi [a lui] Sadoc, preotul, şi [a lui] Ahimeleh, fiul lui Abiathar, şi [a] căpeteniilor familiilor de preoţi şi de leviţi, după casa familiei: cîte unul lui Eleazar şi cîte unul lui Ithamar.

7. Şi primul sorţ i-a ieşit lui Ioarim, al doilea lui Iedia,

8. Al treilea lui Harim, al patrulea lui Seorim,

9. Al cincilea lui Melhia, al şaselea lui Beniamin,

10. Al şaptelea lui Accos, al optulea lui Abia,

11. Al nouălea lui Iesu, al zecelea lui Sehenia,

12. Al unsprezecelea lui Elisub, al doisprezecelea lui Iakim,

13. Al treisprezecelea lui Ofa, al paisprezecelea lui Iesbaal,

14. Al cincisprezecelea lui Belga, al şaisprezecelea lui Emmer,

15. Al şaptesprezecelea lui Iethhi, al optsprezecelea lui Afesse,

16. Al nouăsprezecelea lui Fettia, al douăzecilea lui Iezekiel,

17. Al douăzeci şi unulea lui Ahin, al douăzeci şi doilea lui Gamul,

18. Al douăzeci şi treilea lui Dalaia, al douăzeci şi patrulea lui Ieeli.

19. Aceasta [este] socoteala lor, după slujirea lor, a intra în casa Domnului, după judecata [în privinţa] lor, prin mîna lui Aaron, părintele lor, precum a poruncit Domnul Dumnezeul lui Israel.

20. Şi fiilor lui Levi, celor rămaşi: fiilor lui Ambram, Sobael; fiilor lui Sobael, Iadaia.

21. Lui Arabia, căpetenia.

22. Lui Issari, Salomoth; fiilor lui Salomoth: Iaath.

23. Fii ai lui Iediu: Amadia al doilea, Aziel al treilea, Iecmoam al patrulea.

24. Fiilor lui Oziel: Miha; fii ai lui Miha: Samer.

25. Frate al lui Miha: Isia; fii ai lui Isia: Zaharia.

26. Fii ai lui Merari: Mooli şi Musi; fii ai lui Ozia, fii ai lui Bonni.

27. Fii ai lui Merari — lui Ozia. Fii ai lui: Iesomma şi Zachur şi Iobthi.

28. Lui Mooli: Eleazar; şi ⌊Ithamar⌋ nu avea fii.

29. Lui Kis, fii ai lui Kis: Ierameel.

30. Şi fii ai lui Musi: Mooli, şi Eder, şi Erimoth. Aceştia [sînt] fiii leviţilor după casele familiilor lor.

31. Şi au luat şi ei la sorţi, ca şi fraţii lor, fiii lui Aaron, înaintea regelui David şi [a lui] Sadoc şi [a lui] Ahimeleh şi [a] căpeteniilor familiilor de preoţi şi de leviţi — capi ai familiilor lui Aron, ca şi fraţii lui mai tineri.

Capitolul al 25-lea

1. Şi regele David şi căpeteniile puterii i-au împărţit la lucru pe fiii lui Asaf şi ai lui Aiman şi ai lui Idithun, care răspundeau cu kinyra şi cu nabla şi cu timpane. Şi socoteala lor s-a făcut pe cap de om, după lucrarea pe care o lucra fiecare:

2. Fii ai lui Asaf: Zachur, şi Iosef, şi Nathanias, şi Asiela — fii ai lui Asaf, care ţineau de profetul Asaf, care ţinea de rege.

3. Lui Idithun, fii ai lui Idithun: Godolias, şi Suri, şi

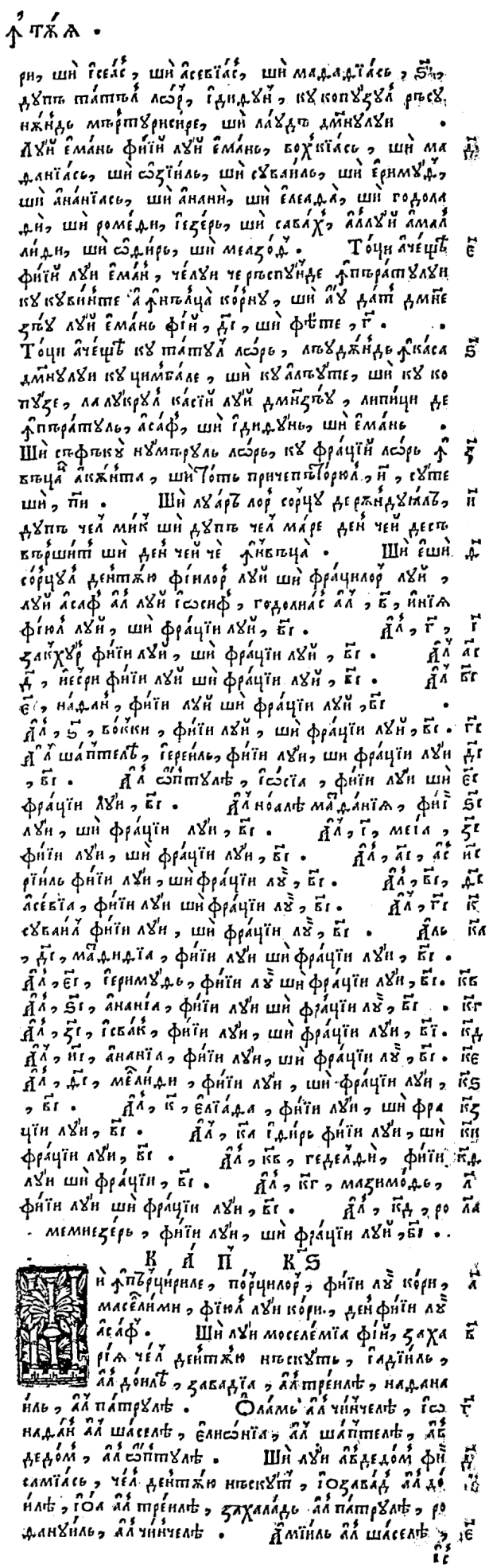

Biblia 1688, p. 304, col. 2

şi Iseás, şi Aseviás, şi Mathathiás, 6, după tatăl lor, Idithún, cu copuzul răsunînd mărturisire şi laudă Domnului.

4. Lui Emán, fiii lui Emán: Vohchiás, şi Mathaniás, şi Oziíl, şi Suvaíl, şi Erimúth, şi Anánias, şi Ananí, şi Eleathá, şi Godolathí, şi Rométhi, Iezér, şi Saváh al lui Amallíthi, şi Othír, şi Meazóth.

5. Toţi aceştia — fiii lui Emán, celui ce răspunde împăratului cu cuvinte a înălţa cornu. Şi au dat Dumnezău lui Emán fii 14 şi fête 3.

6. Toţi aceştia — cu tatul lor lăudînd în casa Domnului, cu ţimbale şi cu alăute şi cu copuze, la lucrul casii lui Dumnezău, lipiţi de împăratul, Asáf, şi Idithún, şi Emán.

7. Şi să făcu numărul lor cu fraţii lor învăţaţi a cînta şi tot pricepătoriul, 8 sute şi 88.

8. Şi luară lor sorţu de rînduială, după cel mic şi după cel mare, den cei desăvîrşit şi den cei ce învăţa.

9. Şi ieşi sorţul dentîiu, fiilor lui şi fraţilor lui, lui Asáf al lui Iosif: Godoliás; al 2, Iniia, fiiul lui şi fraţii lui, 12.

10. Al 3, Zachúr[22], fiii lui şi fraţii lui, 12.

11. Al 4, Iesri, fiii lui şi fraţii lui, 12.

12. Al 5, Náthan, fiii lui şi fraţii lui, 12.

13. Al 6, Vókhi, fiii lui şi fraţii lui, 12.

14. Al şaptelea, Iereíl, fiii lui şi fraţii lui, 12.

15. Al optulea, Iósia, fiii lui şi fraţii lui, 12.

16. Al noaolea[23], Matthániia, fiii lui şi fraţii lui, 12.

17. Al 10, Meía, fiii lui şi fraţii lui, 12.

18. Al 11, Asriíl, fiii lui şi fraţii lui, 12.

19. Al 12, Asévia, fiii lui şi fraţii lui, 12.

20. Al 13, Suvaíl, fiii lui şi fraţii lui, 12.

21. Al 14, Mathithia, fiii lui şi fraţii lui, 12.

22. Al 15, Ierimúth, fiii lui şi fraţii lui, 12.

23. Al 16, Ananía, fiii lui şi fraţii lui, 12.

24. Al 17, Isvác, fiii lui şi fraţii lui, 12.

25. Al 18, Anania, fiii lui şi fraţii lui, 12.

26. Al 19, Mellíthi, fiii lui şi fraţii lui, 12.

27. Al 20, Eliátha, fiii lui şi fraţii lui, 12.

28. Al 21, Ithír, fiii lui şi fraţii lui, 12.

29. Al 22, Ghedelthí, fiii lui şi fraţii lui, 12.

30. Al 23, Mazimóth, fiii lui şi fraţii lui, 12.

31. Al 24, Romemiezér, fiii lui şi fraţii lui, 12.

Cap 26

1. Şi împărţirile porţilor. Fiii lui Córi: Masellími, fiiul lui Córi, den fiii lui Asáf.

2. Şi lui Moselémia fiiu: Zaharía, cel dentîiu născut, Iadiíl, al doilea, Zavadia, al treilea, Nathanaíl, al patrulea,

3. Olám, al cincelea, Ionathán, al şaselea, Eliónia, al şaptelea, Avdedóm, al optulea.

4. Şi lui Avdedóm fii: Samiás, cel dentîiu născut, Iozavád, al doilea, Ióa, al treilea, Zahalád, al patrulea, Rothanuíl, al cincelea,

5. Amiíl, al şaselea, // Issahár, al şaptelea, Falóthi,

Ms. 45, p. 357

şi Asevias, şi Mathathías, 6, după[235] tatăl lor, Idithun, cu copuzul răsunînd mărturisire şi laudă Domnului.

4. Lui Eman, fiii Eman: Vohchías, ⌊şi⌋ Matthanías, ⌊şi⌋ Oziil, ⌊şi⌋ Suvaal, ⌊şi⌋ Erimuth, ⌊şi⌋ Ananías, ⌊şi⌋ Ananí, ⌊şi⌋ Eliathá, ⌊şi Godollathí, şi Romeththí, Iezer, şi Savah a lui Amalithí, şi Othir, şi Meazoth.

5. Toţi aceştia — fiii lui Eman, celui ce răspundea împăratului cu cuvinte a înălţa cornu. Şi au dat Dumnedzău lui Eman fii 14 şi fête 3.

6. Toţi aceştia[236] — cu tatăl lor lăudînd[237] în casa Domnului, cu ţîmbale şi cu alăute şi copuze, la lucrul casei Domnului[238], lipiţi de împăratul, Asaf, şi Idithun, şi Eman[239].
7. Şi să făcu numărul lor cu fraţii lor învăţaţi a cînta şi tot precepătoriul, 888.

8. Şi luară şie sorţu de rînduială, după cel mic şi după cel mare, de cei desăvîrşit şi de cei ce învăţa.
9. Şi ieşi sorţul dentîi, ⌊fiilor lui şi fraţilor lui⌋, lui Asaf al lui[240] Iosif: Godolías; al doilea, ⌊Inia⌋, fiii lui şi fraţii lui, 12.
10. Al treilea, Zachur, fiii lui şi fraţii lui, 12.

11. Al patrulea, Iesrí, fiii lui şi fraţii lui, 12.

12. Al cincilea, Náthan, fiii lui şi fraţii lui, 12.

13. Al şaselea, Vokhí, fiii lui şi fraţii lui, 12.

14. Al şaptelea, Iereil, fiii lui şi fraţii lui, 12.

15. Al optulea, Iosía, fiii lui şi fraţii lui, 12.

16. Al noaolea, Matthanías, fiii lui şi fraţii lui, 12.

17. Al zêcelea, Meía, fiii lui şi fraţii lui, 12.

18. Al 11, Asriíl, *[357/2]* fiii lui şi fraţii lui, 12.

19. Al 12, Asevía, fiii lui şi fraţii lui, 12.

20. Al 13, Suvail, fiii lui şi fraţii lui, 12.

21. Al 14, Matthithía, fiii lui şi fraţii lui, 12.

22. Al 15, Ierimuth, fiii lui şi fraţii lui, 12.

23. Al 16, Ananía, fiii lui şi fraţii lui, 12.

24. Al 17, Iesvac, fiii lui şi fraţii lui, 12.

25. Al 18, Ananía, fiii lui şi fraţii lui, 12.

26. Al 19, Mellithí, fiii lui şi fraţii lui, 12.

27. Al 20, Elthiatha[241], fiii lui şi fraţii lui, 12.

28. Al 21, Ithir, fiii lui şi fraţii lui, 12.

29. Al 22, Ghedelthí, fiii lui şi fraţii lui, 12.

30. Al 23, Mazimoth, fiii lui şi fraţii lui, 12.

31. Al 24, Romemiézer, fiii lui şi fraţii lui, 12.

Cap 26

1. Şi împărţirile porţilor. Fiii Corí: Masellemí, fiii Coré, dentru fiii lui Asaf.
2. Şi lui Mosellemía fii: Zaharía, cel dentîi născut, Iadiil, al doilea, Zavadía, al treilea, Nathanail, al patrulea,
3. Olam, al cincilea, Ionáthan[242], al şaselea, Elionía, al şaptelea, ⌊Avdedom, al optulea[243]⌋.
4. Şi lui Avdedom fii: Sameías, cel dentîi născut, Iozadav, al doilea, Ioá, al treilea, Zahalá, al patrulea, Rothanuil, al cincilea,
5. Amiil, al şaselea, Issáhar, al şaptelea, Falothí, al

Ms. 4389, p. 394-395

şi Avieséia, şi Mathuthii, şase, era supt mîna tatălui lor, lui Iduthum, carii răsuna în lăute, mărturisind şi lăudînd pre Dumnezeu, cu Emman.
4. Iar feciorii lui Emman: Volchiia, şi Matthaniia, şi Oziil, şi Suvail, şi Erimuth, şi Anániia, şi Anan, şi Eliath, şi Godoláthi, şi Romemtiezer, şi Esavah, şi Lalimáthi, şi Othir, şi Meazoth.

5[280]. Toţi aceştia — feciori lui Emman, lăudînd pre împăratul să se înalţe cornul întru cuvintele lui Dumnezeu. Şi dêde Dumnezeu lui Emman 14 feciori şi trei fête.
6. Toţi aceştia — supt mîna tatălui lor, de cînta în bisêrica Domnului în virghine şi în alăute şi în căpuze, în slujba casei Domnului, aproape de împăratul, Asaf şi Iduthum şi Emman.
7. Şi au fost numărul lor cu al fraţilor lor învăţaţi spre cîntarea Domnului, 888.

8. Şi luară sortul lor întru viiaţa lor, şi cel mare, şi cel mic, şi cel învăţat, şi cel neînvăţat.
9. Şi ieşi sortul cel dentîi lui Asaf, care era de la Iósif, iar al doilea, Godóliei, lui şi feciorilor lui şi fraţilor lui, 12.
10[281]. Iar al treilea, lui Zachor şi feciorilor lui şi fraţilor lui, 12.
11. Iar al patrulea, Ezrei şi feciorilor lui şi fraţilor lui, 12.
12. Iar al cincilea, lui Nathan, feciorilor lui şi fraţilor lui, 12.
13. Al şaselea, lui Vocchii şi feciorilor lui şi fraţilor lui, 12.
14. Al şaptelea, lui Iereil şi feciorilor lui şi fraţilor lui, 12.
15. Al optulea, Iósiei şi feciorilor lui şi fraţilor lui, 12.
16. Al noaoălea, Matthaniei şi feciorilor lui şi fraţilor lui, 12.
17. Al zêcelea, Méei şi fraţilor lui şi feciorilor lui, 12.

18. Al 11, Azriil şi feciorilor lui şi fraţilor lui, 12.

19. Al 12, Seviei şi feciorilor lui şi fraţilor lui, 12.

20. Al 13, Suvaílei şi fraţilor lui şi feciorilor lui, 12.

21[282]. Al 14, Matathiei şi feciorilor lui şi fraţilor lui, 12.

22. Al 15, lui Ierimuth şi feciorilor lui şi fraţilor lui, 12.

23. Al 16, Ananiei[283] şi feciorilor lui şi fraţilor lui, 12.

24. Al 17, lui Esvac şi feciorilor lui şi fraţilor lui, 12.

25. Al 18, Ananiei şi feciorilor lui şi fraţi- *[395/1]* lor lui, 12.
26. Al 19, Melithíei şi feciorilor lui şi fraţilor lui, 12.

27. Al 20, lui Aliathá, feciorilor şi fraţilor lui.

28. Al 21, lui Ethir şi feciorilor lui şi fraţilor lui, 12.

29. Al 22, lui Ghedaleth şi feciorilor lui şi fraţilor lui, 12.
30. Al 23, lui Mazamoth şi feciorilor lui şi fraţilor lui, 12.
31. Al 24, lui Remeniezer şi feciorilor lui şi fraţilor lui, 12.

Cap 26

1. Iară împărţeala portarilor, feciorii lui Correi: Mesellimiia, feciorul lui Corei, den feciorii lui Asaf.
2[284]. Feciorii lui Mesellimie: cel dentîi, Zahárias, al doilea, Iadiil, al treilea, Zavadiia, al patrulea, Athanail,

3. Al cincilea, Elam, al şaselea, Ioanathan, al şaptelea, Eliónias,
4. Al optulea, Avdedum. Iar feciorii lui Avdedum: cel dentîi, Samiia, cel al doilea, Iozadav, cel al treilea, Iodai, cel al patrulea, Halad, cel al cincilea, Ramuil,
5. Cel al şaselea, Amiil, cel al şaptelea, Isahar, cel al

Versiunea modernă

Iseas, şi Asebias, şi Mathathias — şase, după tatăl lor, Idithun, care acompaniau cu kinyra mărturisire şi laudă Domnului.
4. Lui Aiman, fii ai lui Aiman: Bohkias, ⌊şi⌋ Matthanias, ⌊şi⌋ Oziel, ⌊şi⌋ Subael, şi Erimuth, ⌊şi⌋ Ananias, ⌊şi⌋ Anani, ⌊şi⌋ Eliatha, ⌊şi⌋ Godollathi, şi Romeththi, Iezer, şi Sabah amalletitul, şi Othir, şi Meazoth.
5. Toţi aceştia, fii ai lui Aiman, cel care acompania pentru rege, cu cuvinte care înalţă cornul. Şi Dumnezeu i-a dat lui Aiman paisprezece fii şi trei fete.

6. Toţi aceştia, împreună cu tatăl lor, cîntînd imne în casa Domnului, cu chimvale, cu nabla, cu kinyra, în slujirea casei lui Dumnezeu, ţinînd de rege, de Asaf, de Idithun şi de Aiman.
7. Şi numărul lor, împreună cu fraţii lor care învăţaseră a cînta imne şi cu toţi cei pricepuţi, a fost opt sute optzeci şi opt.
8. Şi au tras şi ei la sorţi serviciile lor zilnice, de la mic la mare, cei desăvîrşiţi şi cei care aveau de învăţat.
9. Şi a ieşit primul sorţ, ⌊al fiilor lui şi al fraţilor lui⌋, lui Asaf al lui Iosef: Godolias; al doilea, ⌊Enia⌋, fii ai lui şi fraţi ai lui, doisprezece.
10. Al treilea, Zachur; fii ai lui şi fraţi ai lui, doisprezece.
11. Al patrulea, Iesri; fii ai lui şi fraţi ai lui, doisprezece.
12. Al cincilea, Nathan; fii ai lui şi fraţi ai lui, doisprezece.
13. Al şaselea, Bocki; fii ai lui şi fraţi ai lui, doisprezece.
14. Al şaptelea, Iereel; fii ai lui şi fraţi ai lui, doisprezece.
15. Al optulea, Iosia; fii ai lui şi fraţi ai lui, doisprezece.
16. Al nouălea, Matthanias; fii ai lui şi fraţi ai lui, doisprezece.
17. Al zecelea, Meia; fii ai lui şi fraţi ai lui, doisprezece.
18. Al unsprezecelea, Asriel; fii ai lui şi fraţi ai lui, doisprezece.
19. Al doisprezecelea, Asebia; fii ai lui şi fraţi ai lui, doisprezece.
20. Al treisprezecelea, Subael; fii ai lui şi fraţi ai lui, doisprezece.
21. Al paisprezecelea, Maththias; fii ai lui şi fraţi ai lui, doisprezece.
22. Al cincisprezecelea, Ierimuth; fii ai lui şi fraţi ai lui, doisprezece.
23. Al şaisprezecelea, Anania; fii ai lui şi fraţi ai lui, doisprezece.
24. Al şaptesprezecelea, Iesbac; fii ai lui şi fraţi ai lui, doisprezece.
25. Al optsprezecelea, Ananias; fii ai lui şi fraţi ai lui, doisprezece.
26. Al nouăsprezecelea, Mellethi; fii ai lui şi fraţi ai lui, doisprezece.
27. Al douăzecilea, Eliatha; fii ai lui şi fraţi ai lui, doisprezece.
28. Al douăzeci şi unulea, Ethir; fii ai lui şi fraţi ai lui, doisprezece.
29. Al douăzeci şi doilea, Gedelthi; fii ai lui şi fraţi ai lui, doisprezece.
30. Al douăzeci şi treilea, Mazimoth; fii ai lui şi fraţi ai lui, doisprezece.
31. Al douăzeci şi patrulea, Romemiezer; fii ai lui şi fraţi ai lui, doisprezece.

Capitolul al 26-lea

1. Şi împărţirile porţilor. Fii ai lui Core: Masellemi, fiu al lui Core, dintre fiii lui Asaf.
2. Şi lui Mosellemia, fii: Zaharias, întîiul-născut, Iadiel, al doilea, Zabadia, al treilea, Nathanael, al patrulea,
3. Olam, al cincilea, Ionathan, al şaselea, Elionia, al şaptelea, ⌊Abdedom, al optulea⌋.
4. Şi lui Abdedom, fii: Sameias, întîiul-născut, Iozadab, al doilea, Ioa, al treilea, Zahalad, al patrulea, Rothanuel, al cincilea,
5. Amiel, al şaselea, Issahar, al şaptelea, Falothi, al

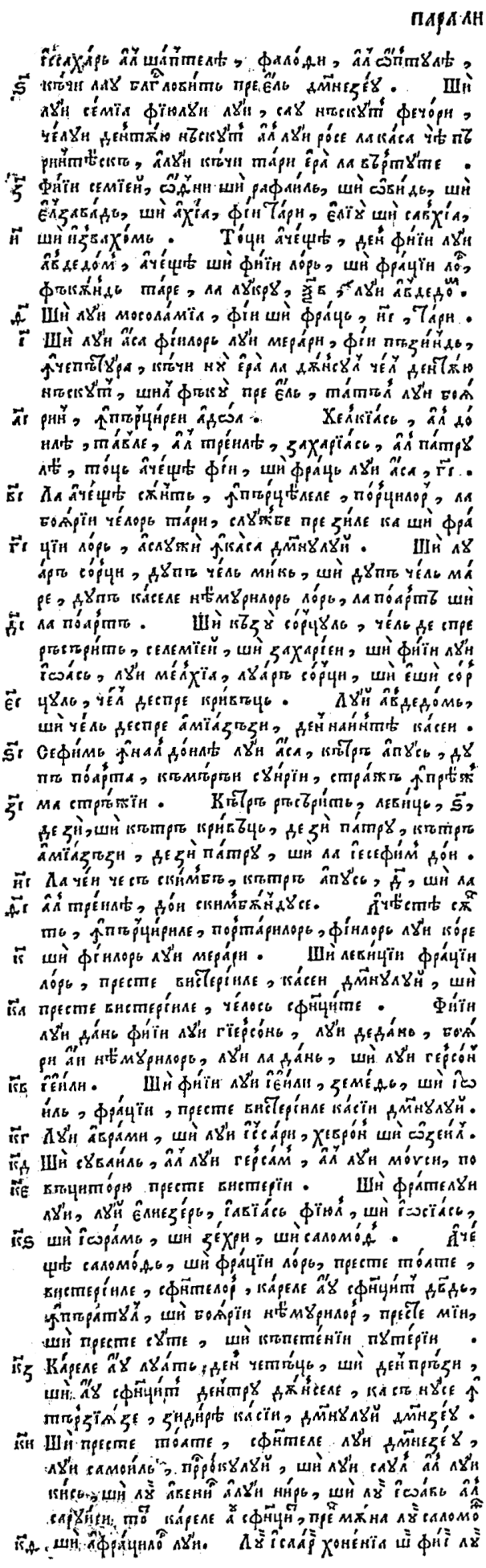

Biblia 1688, p. 305, col. 1

al optulea, căci l-au blagoslovit pre el Dumnezeu.

6. Şi lui Sémia, fiiului lui, s-au născut feciori: celui dentîiu născut al lui, Róse, la casa cea părintească a lui, căci tari era la vîrtute.

7. Fiii Semiei: Óthin, şi Rafaíl, şi Ovíd, şi Elzavád, şi Ahía, fii tari, Eliú, şi Savhía, şi Izvahóm.

8. Toţi aceştia, den fiii lui Avdedóm, aceştia şi fiii lor şi fraţii lor făcînd tare la lucru, 62 lui Avdedom.

9. Şi lui Mosolámia, fii şi fraţi, 18, tari.

10. Şi lui Ása, fiilor lui Merári, fii păzind începătura, căci nu era la dînsul cel dentîiu născut, şi-l făcu pre el tatăl lui boiêrin împărţirei a doa.

11. Helchiás, al doilea, Távle, al treilea, Zahariás, al patrulea. Toţi aceştia, fii şi fraţi lui Ása, 13.

12. La aceştia sînt împărţêlele porţilor, la boiêrii celor tari, slujbe pre zile, ca şi fraţii lor a sluji în casa Domnului.

13. Şi luară sorţi, după cel mic şi după cel mare, după casele neamurilor lor, la poartă şi la poartă.

14. Şi căzu sorţul cel despre răsărit Selemiei şi Zaharíei. Şi fiii lui Ioás, lui Mélhia, luară sorţi şi ieşi sorţul cel despre crivăţ

15. Lui Avdedóm şi cel despre amiazăzi, denaintea casei

16. Sefim. În al doilea, lui Ása, către apus, după poarta cămărăi suirii, strajă în preajma străjii.

17. Către răsărit — leviţi 6 de zi, şi către crivăţ — de zi patru, către amiazăzi — de zi patru, şi la iesefím — doi.

18. La cei ce să schímbă, către apus — 4, şi la al treilea — doi schimbîndu-se.

19. Acêstea sînt împărţirile portarilor fiilor lui Córe şi fiilor lui Merári.

20. Şi leviţii, fraţii lor, preste visteriile casei Domnului şi preste visteriile celor[24] sfinţite.

21. Fiii lui Dan, fiii lui Ghiersón, lui Dedán, boiêri ai neamurilor lui Ladán şi lui Ghersón: Ieíli.

22. Şi fiii lui Ieíli: Zeméth şi Ioíl, fraţii, preste visteriile casii Domnului.

23. Lui Avrámi şi lui Issári: Hevrón şi Ozeíl.

24. Şi Suvaíl al lui Ghersám al lui Móisi, povăţuitoriu preste visterii.

25. Şi fratelui lui, lui Eliezér: Iaviás fiiul, şi Iosiás, şi Iorám, şi Zéhri, şi Salomóth.

26. Aceştia, Salomóth şi fraţii lor — preste toate visteriile sfintelor carele au sfinţit David împăratul şi boiêrii neamurilor preste mii şi preste sute şi căpetenii puterii,

27. Carele au luat den cetăţi şi den prăzi şi au sfinţit dentru dînsele, ca să nu se întîrziêze zidirea casii Domnului Dumnezeu.

28. Şi preste toate sfintele lui Dumnezeu, lui Samoíl prorocului, şi lui Saul al lui Chís, şi lui Avenir a lui Nír, şi lui Ioáv al Saruíei, tot carele au sfinţit — pren mîna lui Salomoth şi a fraţilor lui.

29. Lui Isaári: Honénia şi fiii lui, / a lucrului cel

Ms. 45, p. 357-358

optulea, căci l-au blagoslovit pre el Dumnedzău.

6. Şi lui Semía, fiului lui, s-au născut ficiori: a celui dentîi născut al lui, Rosea, la casa cea părintească a lui, căci tari era la vîrtute.

7. Fiii Semeii: Othní, şi Rafail, şi Ovid, şi Elzavad, şi Ahiá, fii tari, Elíu, şi Savhía, ⌊şi Isváhom⌋[244].

8. Toţi aceştia, dentru fiii lui Avdedom, aceştia şi fiii lor şi fraţii lor făcînd[245] tare la lucru, 62 lui Avdedom.

9. Şi lui Mosolamía, fiii şi fraţii, 18, tari.

10. Şi lui Asá, fiilor Merarí, fii păzind începătura, căci nu era ⌊la îns cel⌋ dentîi născut, şi-l făcu pre el tatăl lui boiêrin ⌊a împărţirei a doao⌋.

11. Helchías, al doilea, Tavlea, al treilea, Zaharías, al patrulea. Toţi aceştia, fii şi fraţi lui Asá, 13.

12. La aceştia-s împărţêlele porţilor, la boiêrii celor tari, săptămînări, ca şi fraţii lor a sluji în casa Domnului.
13. Şi luară sorţi, după cel mic şi după cel mare, după casele neamurilor[246] lor, *[358/1]* la poartă şi la poartă.
14. Şi căzdu sorţul cel despre răsărit Selemíei şi Zaharíei. Şi fiii lui Ioas, lui Melhía, luară sorţi şi ieşi sorţul cel despre crivăţ

15. Lui Avdedom şi cel despre amiazădzi, denaintea casei

16. Sefim. Al doilea, lui Asá, cătră apus, după poarta cămării suirei, straje în preajma străjii.

17. Cătră răsărit — leviţii 6 ⌊dzilei, şi⌋ crivăţului — dzua 4, amiazădzi — a dzilei 4, la esefim — 2.

18. La cei ci să schimbă, cătră apus — 4, şi la al treilea — doi schimbîndu-să.

19. Acêstea-s împărţirile porţilor fiilor Coré şi fiilor Merarí.
20. Şi leviţii, fraţii lor, prestă vistiêrile casei Domnului şi preste vistiêrele celor sfinţite.

21. Fiii lui Dan, fiii lui Gherson, lui Dedan, boiêri a neamurilor lui Ladan şi lui Ghirson: Ieilí.

22[247]. Şi fiii Ieilí[248]: Zemeth şi Ioil, fraţii, prestă vistiêrile casei Domnului.

23. Lui Avramí şi Issaarí: Hevron şi Oziil.

24. Şi Suvail al lui Ghirsam al lui Moiseu, povăţitor preste vistiêre.
25. Şi fratelui lui, Eliézer: Eavía[249], şi Iosía, şi Ioram, şi Zehrí, şi Salomoth.

26. Aceştia, Salamoth şi fraţii lor — preste toate vistiêrele svintelor carele au sfinţit David împăratul şi boiêrii neamurilor preste mii şi preste sute şi căpetenii a puterii,
27. Carele au luat den cetăţi şi dentru prăzi şi au sfinţit dentru înse, ca să nu să întîrziêdze zidirea casei Domnului ⌊Dumnedzăului⌋.

28. Şi preste toate sfintele lui Dumnedzău, lui Samuil proroculuí, şi[250] lui Saul[251] a lui Chis, şi lui Avennir a lui Nir, şi lui Ioav a Saruíei, tot carele au sfinţit — pren mîna lui Salomoth şi a fraţilor lui.

29. Lui Isaarí: Honenía şi fiii lui, a lucrului cel

Ms. 4389, p. 395

optulea, Falathí — că au blagoslovit pre dînsul Dumnezeu.
6. Iar Samiei, feciorului lui, i se-au născut feciori, care era el fecior dentîi lui Avdedum şi era oameni tari şi vîrtoşi.

7. Şi feciorii Samiei sînt aceştia: Othie, şi Rafail, şi Ovid, şi Elzavad, şi Ahiia, oameni tari, fraţii lui, Eliú, şi Savohíia, şi Cavahom.
8. Toţi aceştia — den feciorii lui Avdedum, ei şi feciorii lor şi fraţii lor cei mai vîrtoşi spre slujbă[285] în lucru, 62, den Avdedum.
9. Iar feciorii Maselemiei şi fraţii lor cei mai vîrtoşi, 18.

10. Iar den Asa, den[286] feciorii lui Merári, feciorii lui, paznici (măcară de şi n-au fost el cel mai mare, iar tată-său l-au pus să fie mai-mare)[287].

11[288]. Iar al doilea, Helchiia, iar al treilea, Tavéliia, iar al patrulea, Zahariia; toţi aceştia, feciorii şi fraţii Oziei, 13.
12. Aceştia sînt împărţiţi în portari, să fie în toată vrêmea mai-mari pazelor şi să slujască în casa Domnului, ca şi fraţii lor.
13. Şi sînt puşi sorţii a fieştecărora dentr-înşii, şi a mare, şi a mic, după seminţiia lor, ori la fieştecare poartă[289].
14. Şi căzu sortul cel despre răsărit lui Selemei, iar sortul cel despre miiazănoapte căzu Zahariei şi fiiu-său, oameni înţelepţi.

15. Iar lui Avdedom şi feciorilor lui căzu spre amiiazăzi, *[395/2]* împotriva casei lui Sevim, cel al doilea.
16. Iară lui Sethim şi lui Asai, despre apus, aproape de poarta carea duce spre calea ieşirei, pază împotriva alţii paze.
17. Despre răsărit, cîte 6 într-o zi, şi despre miiazănoapte, cîte patru într-o zi, şi despre amiiazăzi, iarăşi, cîte patru şi unde era sfat, cîte 2, cîte doi.
18. Iar cătră apus, spre porţile cêle den mijloc, cîte trei de zi.

19. Acêstea sînt împărţêlele portarilor feciorilor lui Corei şi ai lui Merári.
20[290]. Iar leviţii, fraţii lor, era preste avuţiile casei Domnului şi preste vasele cêle sfinte.

21. Iar feciorii lui Dan şi feciorii lui Ghersom — den Dan boiêrii moşiei lor, Ledan şi Ghersom şi Ieilí.

22. Feciorii lui Ieil, Ioil şi fraţii lui — preste avuţiile casei Domnului.

23. Iar ammramitênii, şi isaaritênii, şi hevronitênii, şi oziitênii,
24. Şi Sevail, feciorul lui Gherson, feciorul lui Moisí — stătători înaintea[291] avuţiei.
25. Iar frate-său, Eliazar, al căruia fecior au fost Aviia, iar al cestuia au fost fecior Iósiia şi al acestuia fecior Ioram, iar al acestuia fecior au fost Zehrí, iar al acestuia Salemoth.
26. Acesta Salemoth şi fraţii lui au fost preste cămărăle cu avuţiia sfintelor care le-au sfinţit împăratul David şi mai-marii neamurilor, căpitanii şi iuzbaşii şi voievozii oştilor,
27. Care fusêse den jafure şi den dobînzi, carele sfinţise spre ajutoriul zidirii bisêricii Domnului.

28[292]. Şi prespre toate cêle sfinte ale lui Dumnezeu, care le-au sfinţit prorocul Samoil, şi Saul, feciorul lui Chis, şi Avener, feciorul lui Nir, şi Ioav, feciorul lui Saruí, tot ce au sfinţit — supt mîna lui Salamoth şi ale fraţilor lui.

29. Şi de la Sarípa, Honenei şi feciorii lui preste

Versiunea modernă

optulea — căci Dumnezeu l-a binecuvîntat.

6. Şi lui Semeia, fiul lui, i s-au născut fii: [cei] ai întîiului-născut Rosai, la casa părintească a lui, căci erau puternici în tărie.

7. Fii ai lui Semei: Othni, şi Rafael, şi Obed, şi Elzabad, şi Ahia, fii puternici; Eliu, şi Sabhia, ⌊şi Eisbahom⌋.
8. Toţi aceştia — dintre fiii lui Abdedom, ei şi fiii lor şi fraţii lor, făcînd cu tărie lucrarea lor — şaizeci şi doi, lui Abdedom.
9. Şi lui Mosallamia, fii şi fraţi — optsprezece, puternici.
10. Şi lui Asa, dintre fiii lui Merari — fii care aveau în grijă ceata —, căci ⌊el⌋ nu avea întîi-născut şi tatăl lui l-a făcut căpetenia ⌊împărţirii a doua⌋.

11. Helkias al doilea, Tablai al treilea, Zaharias al patrulea — toţi aceştia, fii şi fraţi ai lui Asa, treisprezece.
12. Acestora — împărţirile porţilor, căpeteniilor celor puternici, servicii pe zile, pentru a sluji ca şi fraţii lor în casa Domnului.
13. Şi au tras la sorţi, de la mic la mare, după casele familiilor lor, poartă cu poartă.

14. Şi sorţul pentru răsărituri a căzut lui Selemia şi Zaharia. Şi fiii lui Ioas au tras la sorţi pentru Melhia şi a ieşit sorţul pentru miazănoapte.

15. Şi lui Abdedom, cel pentru miazăzi, dinaintea casei

16. [lui] Sefim. Pentru a doua [casă], lui Asa, spre apus, după poarta camerei de la scară — [post de] pază faţă în faţă cu [celălalt post de] pază.
17. Spre răsărituri, leviţii, şase ⌊pe zi, şi⌋ pentru miazănoapte, patru pe zi; [spre] miazăzi, patru pe zi, şi la esefim, doi.
18. La cei care se schimbă, către apus, patru [portari], şi la al treilea [post], doi [portari] care se schimbă.
19. Acestea — împărţirile porţilor pentru fiii lui Core şi pentru fiii lui Merari.
20. Şi leviţii, fraţii lor, peste vistieriile casei Domnului şi peste vistieriile celor sfinţite:

21. Fii ai lui Dan, fii lui Gerson, lui Dedan — căpetenii ale familiilor lui Laddan şi lui Gersoni: Ieeli.

22. Şi fii ai lui Ieeli: Zemeth şi Ioel, fraţii, peste vistieriile casei Domnului.

23. Lui Abrami şi Issari: Hebron şi Oziel.

24. Şi Subael al lui Gersam, al lui Moise, mai-mare peste vistierii.
25. Şi fratelui lui, Eliezer: Eabias, fiu, şi Iosias, şi Ioram, şi Zehri, şi Salomoth.

26. Ei înşişi, Salomoth şi fraţii lor — peste toate vistieriile celor sfinte, pe care le-au sfinţit regele David şi căpeteniile familiilor, căpeteniile peste mii şi căpeteniile peste sute şi capii puterii,
27. [din cele] pe care le-au luat din cetăţi şi din prăzi şi din care au sfinţit, ca să nu se întîrzie zidirea casei Domnului Dumnezeu.

28. Şi peste toate cele sfinte ale lui Dumnezeu, [de la] profetul Samuel, şi [de la] Saul al lui Keis, şi [de la] Abenner al lui Ner, şi [de la] Ioab al Saruiei — tot ce au sfinţit ei [era] în mîna lui Salomoth şi a fraţilor lui.

29. Lui Issaari: Honenia şi fii ai lui, peste treburile

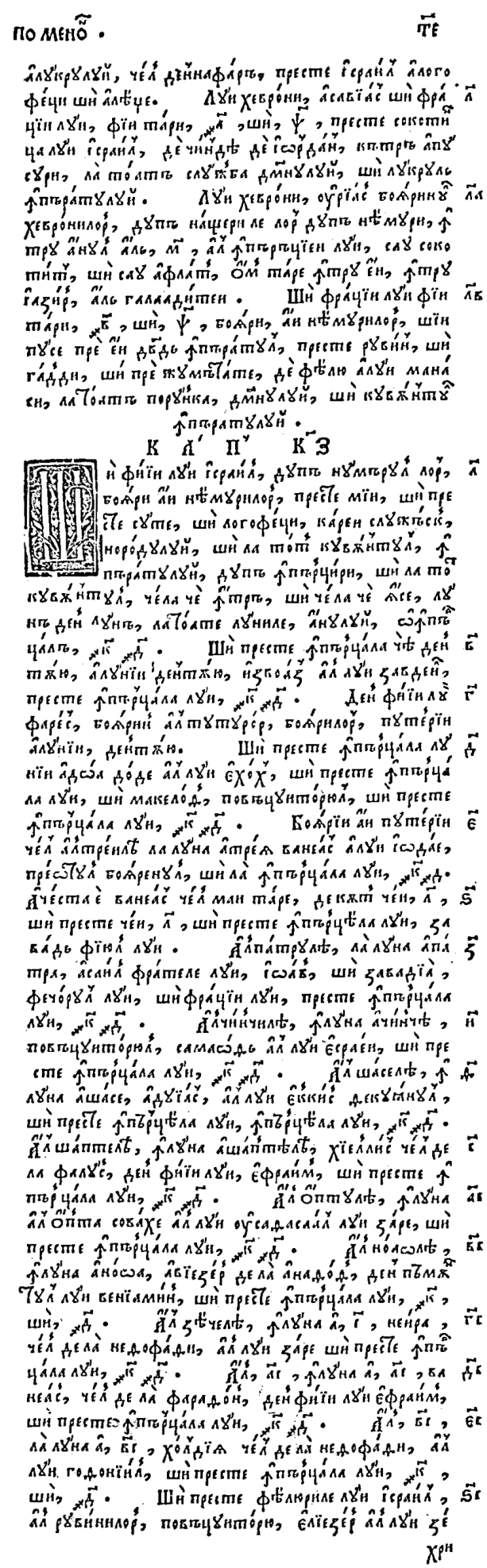

Biblia 1688, p. 305, col. 2

den afară preste Israíl, a logoféţi şi a lêge.

30. Lui Hevróni: Asaviás şi fraţii lui, fii tari, 1000 şi 700, preste socotinţa lui Israíl, decindea de Iordán, cătră apusuri, la toată slujba Domnului şi lucrul împăratului.

31. Lui Hevróni: Uriás, boiêrinul hevronilor, după naşterile lor, după neamuri; întru anul al 40 al împărăţiei lui, s-au socotit şi s-au aflat om tare întru ei, întru Iazír al Galaadítei.

32. Şi fraţii lui, fii tari, 2000 şi 700, boiêri ai neamurilor; şi-i puse pre ei David împăratul preste Ruvín şi Gáddi şi pre jumătate de fêliu a lui Manási, la toată porunca Domnului şi cuvîntul împăratului.

Cap 27

1. Şi fiii lui Israíl, după numărul lor, boiêri ai neamurilor, preste mii şi preste sute, şi logofeţi, carei slujăsc norodului şi la tot cuvîntul împăratului, după împărţiri şi la tot cuvîntul cela ce întră şi cela ce iêse, lună den lună, la toate lunile anului — o împărţală, 24000.

2. Şi preste împărţala cea dentîiu, a lunii dentîiu: Izvoáz al lui Zavdeil, preste împărţala lui, 24000,

3. Den fiii lui Farés, boiêrin al tuturor boiêrilor puterii, al lunii dentîiu.

4. Şi preste împărţala lunii a doa: Dóde al lui Ehóh, şi preste împărţala lui — şi Machelóth, povăţuitoriul, şi preste împărţala lui, 24000.

5. Boiêrii ai puterii, cel al treilea, la luna a treia: Vaneás a lui Iodáe preotul, boiêrenul, şi la împărţala lui, 24000.

6. Acesta e Vaneás, cel mai tare decît cei 30 şi preste cei 30, şi preste împărţeala lui — Zavád, fiiul lui.

7. Al patrulea, la luna a patra: Asaíl, fratele lui Ioáv, şi Zavadiá, feciorul lui, şi fraţii lui, preste împărţala lui, 24000.

8. Al cincilea, în luna a cincea: povăţuitoriul Samaóth al lui Esraéi, şi preste împărţala lui, 24000.

9. Al şaselea, în luna a şase: Aduiás al lui Ecchís thecuianul, şi preste împărţeala[25] lui, 24000.

10. Al şaptelea, în luna a şaptêlea: Hiellís cel de la Falús, din fiii lui Efraím, şi preste împărţala lui, 24000.

11. Al optulea, în luna al opta: Sováhe al lui Usathasaál lui Záre, şi preste împărţala lui, 24000.

12. Al nóaolea, în luna a nóoa: Aviezér de la Anathóth, den pământul lui Veniamín, şi preste împărţala lui, 20000 şi 4000.

13. Al zêcelea, în luna a 10: Neíra, cel de la Nethofáthi, al lui Záre, şi preste împărţala lui, 24000.

14. Al 11, în luna a 11: Vaneás, cel de la Farathón, den fiii lui Efraím, şi preste împărţala lui, 24000.

15. Al 12, la luna a 12: Hóldiia, cel de la Nethofáthi, al lui Gothoniíl, şi preste împărţala lui, 20000 şi 4000.

16. Şi preste fêliurile lui Israíl. Al ruvínilor povăţuitoriu, Eliezér al lui Zé- // hri. Lui Semeón, Safatiás al lui

Ms. 45, p. 358

den afară preste Israil, a logofeţí şi a alêge.

30. Lui Hevron: Asavias şi fraţii lui, fii tari, 1700, preste socotinţa lui Israil, decinde de Iordan, cătră apusuri, la toată slujba Domnului şi lucrul împăratului.

31. Lui Hevron: Urías, boiêrinul hevroni, după naşterile lor, după neamuri; întru anul al 40 a împărăţiei lui, s-au socotit şi s-au aflat om tare întru ei, întru Iazer a Galaadítei.

32. Şi fraţii lui, fii tari, 2700, boiêrini a neamurilor; şi-i puse pre ei David împăratul preste Ruvin şi Gaddí şi jumătate de fêl Manassí, la toată porînca Domnului şi cuvîntul împăratului.

Cap 27

1. Şi fiii lui Israil, după numărul lor, boiêri a neamu- *[358/2]* rilor, preste mii şi preste sute, şi logofeţi carii slujescu nărodului la tot cuvîntul împăratului, după împărţiri ⌊şi la tot cuvîntul⌋ cela ce întră şi cela ce iêse, lună den lună, la toate lunile anului — o împărţală, 24000.

2. Şi preste împărţala cea dentîi, a lunei dentîi: Isvoaz a lui Zavdiil, preste împărţala lui, 24000,

3. Dentru fiii lui Fares, boiêrin a tuturor boiêrilor puterii, a lunei dentîi.

4. Şi preste împărţala a lunei a doao: Dodea al lui Ehoh, şi preste împărţala lui — şi Machelloth, povăţuitoriul, şi preste împărţala lui, 24000.

5. Boiêri a puterii, al treilea, luna al treilea: Vaneas a lui Iodaé preutul, boiêrinul, şi la împărţala lui, 24000.

6. Acesta-i Vaneas, cel mai tare decît cei 30 şi preste cei 30, şi preste împărţala lui — Zavad, fiiul lui.

7. Al patrulea, la luna a patra: Asail, fratele lui Ioav, şi Zavadía, ficiorul lui, şi fraţii lui, preste împărţala lui, 24000.

8. Al cincilea, în luna a cincea: povăţuitoriul Samaoth al lui Iezráe, şi preste împărţala lui, 24000.

9. Al şaselea, în luna a şasea: Aduías al lui Ecchis thicoiteanul, şi preste împărţala lui, 24000.

10. Al şaptelea, în luna a şaptea: Hellis cel de la Fallus, dentru fiii lui Efraim, şi preste împărţala lui, 24000.

11. Al optulea, în luna a opta: Sovvahea al lui Usathasá a lui Zarea, şi preste împărţala lui, 24000.

12. Al noaolea, în luna a noao: Aviézer de la Anathoth, den pămîntul Veniamin, şi preste împărţala lui, 24000.

13. Al dzêcelea, în luna a dzêce: Neirá, cel de la Nethofathí, a lui Zarea, şi preste împărţala lui, 24000.

14. Al 11, în luna a 11: Vanéas, cel de la Farathon, dentru fiii Efraim, şi preste împărţala lui, 24000.

15. Al 12, la luna a 12: Holdiia, cel de la Netofathí, a lui Gothoniil, şi preste împărţala lui, 24000.

16. Şi preste fêliurile Israil. Alor Ruvin, povăţuitor, Eliézer al lui Zehrí. Lui Simeon, Safatías a lui Maáha.

Ms. 4389, p. 395-396

lucrurile cêle denafară, mai de dăparte preste Israil, spre învăţătura şi spre judecata lor.

30. Iar den Hevron şi den Asaviia şi den fraţii lui — oameni vîrtoşi, 1700, preste socoteala lui Israil de cêea parte de Iordan, împotriva apusului, spre toate lucrurile Domnului şi spre slujba împăratului.

31. Iar hevronitênilor le-au fost mai-mare Úriia, după neamul lor şi după moşteniia lor în 45 de ani de împărăţiia lui David se-au socotit şi se-au aflat întru dînşii oameni vîrtoşi în Iazérul *[396/1]* Galaádului.

32. Iar fraţii lui cei mai războinici, 2700, boiêri neamurilor, şi puse pre dînşii împăratul David preste Ruvim şi preste Gad şi preste jumătate de seminţie a Manasiei întru toată porunca Domnului şi în cuvîntul slujbei împăratului.

Cap 27

1. Iară feciorii lui Israil, după numărul lor, boiêri neamurilor, căpitani şi iuzbaşi şi logofeţi carii slujiía cu oamenii lor întru tot lucrul împăratului, după împărţeala lor întrînd şi ieşind den lună în lună, se schimba preste tot anul şi într-o schimbare era cîte 24000.

2[293]. Şi întru împărţeala cea dentîi, în luna cea dentîi, au fost Iesvoaz, feciorul lui Zavdiil, şi supt mîna lui, 24000,

3. Den feciorii lui Fares, boiêr tuturor celor mai-mari, ce era în pîlcul lunii cei dentîi.

4. Iar în luna a doaoa au avut pîlc Dodai ehotheanul, preste pîlcul său, şi după dînsul au avut pre Machelloth[294], purtător pîlcului său, şi împărţeala lui, 24000.

5. Iar hatman puterilor pîlcului al treilea, în luna a treia, au fost Vanéia, feciorul lui Iodai, preotul cel mare, şi împărţeala lui, 24000.

6. Acela Vanéia au fost mai tare între cei 30 şi preste pîlcul lui — mai-mare Zavad, fiiu-său.

7[295]. Iar hatmanul cel al patrulea, al lunii a patra, au fost Azail, fratele lui Ioav, şi după dînsul fiiu-său, Zavadiia, şi fraţii lui — preste pîlcul lui şi pîlcul lui, 24000.

8. Iar hatmanul cel al cincilea, al lunii a cincea, au fost Samaoth, feciorul Ezráei, şi în pîlcul lui, 24000.

9. Iar hatmanul al şaselea, al lunii a şasea, au fost Adúia, feciorul lui Chis, de la Thecúia, şi în pîlcul lui, 24000.

10. Iar hatmanul al şaptelea, al lunii a şaptea, au fost Hellis den Falúsa, den feciorii lui Efraim, şi pîlcul lui, 24000.

11. Iar hatmanul al optulea, al lunii a opta, au fost Sovahai isahatheanul, den neamul lui Zará, şi în pîlcul lui, 24000.

12. Iar hatmanul al noaoălea, al lunii a noaoa, au fost Aviazer de la Anathoth, den feciorii lui Veniamin, şi în pîlcul lui, 24000.

13. Iar hatmanul al zêcelea, al lunii a zêcea, au fost Neiran de la Netofath, den sămînţa lui Zará, şi în pîlcul lui, 24000.

14. Iar hatmanul al 11, al lunii a 11, au fost Vaniia de la Farathon, den feciorii lui Efraim, şi pîlcul lui, 24 de mii. *[396/2]*

15. Iar hatmanul al 12, al lunii a 12, au fost Holdiia de la Netofath, den seminţiia Godoniei, şi pîlcul lui, 24000.

16. Iar preste seminţiile lui Israil: den Ruvim era hatman Eliazar, feciorul Zehrii, şi den Simeon, hatman

Versiunea modernă

din afară ale lui Israel, ca scribi şi judecători.

30. Lui Hebroni: Asabias şi fraţii lui, fii puternici, o mie şi şapte sute, spre cercetarea lui Israel dincolo de Iordan, spre apusuri, pentru toată slujirea Domnului şi lucrarea regelui.

31. Lui Hebroni: Urias, căpetenia hebroniţilor după naşterile lor, după familii; în al patruzecilea an al domniei lui [David] au fost cercetaţi şi între ei a fost găsit un bărbat puternic, în Iazer din Galaad.

32. Şi fraţii lui, fii puternici, două mii şapte sute, căpetenii ale familiilor; şi regele David i-a pus peste Ruben şi peste Gaddi şi peste jumătate din tribul lui Manasse, la toată porunca Domnului şi cuvîntul regelui.

Capitolul al 27-lea

1. Şi fiii lui Israel, după numărul lor, căpetenii ale familiilor, căpetenii peste mii şi căpetenii peste sute şi scribi care slujesc poporului şi la tot cuvîntul regelui, după împărţirile lor ⌊şi la orice cuvînt⌋ de intrare şi de ieşire, lună de lună, pentru toate lunile anului — o ceată, douăzeci şi patru de mii.

2. Şi peste prima ceată, a primei luni: Isboaz al lui Zabdie, peste ceata lui — douăzeci şi patru de mii,

3. dintre fiii lui Fares, căpetenia tuturor căpeteniilor puterii în prima lună.

4. Şi peste ceata lunii a doua: Dodai ehohitul, şi peste ceata lui [era] şi Makelloth conducătorul; peste ceata lui — douăzeci şi patru de mii.

5. Căpetenii ale puterii — al treilea, pentru luna a treia, Banaias al lui Iodae preotul, căpetenia; peste ceata lui — douăzeci şi patru de mii.

6. Acesta [e] Banaias, cel mai puternic între cei treizeci şi peste cei treizeci; şi peste ceata lui — Zabad, fiul lui.

7. Al patrulea, pentru luna a patra: Asael, fratele lui Ioab, şi Zabadias, fiul lui, şi fraţii lui; peste ceata lui — douăzeci şi patru de mii.

8. Al cincilea, pentru luna a cincea: conducătorul Samaoth iezraeitul; peste ceata lui — douăzeci şi patru de mii.

9. Al şaselea, pentru luna a şasea: Aduias al lui Eckes din Thecoe; peste ceata lui — douăzeci şi patru de mii.

10. Al şaptelea, pentru luna a şaptea: Helles din Fallus, dintre fiii lui Efraim; peste ceata lui — douăzeci şi patru de mii.

11. Al optulea, pentru luna a opta: Sobbahai usathasitul, al lui Zarai; peste ceata lui — douăzeci şi patru de mii.

12. Al nouălea, pentru luna a noua: Abiezer din Anathoth, din ţinutul lui Beniamin; peste ceata lui — douăzeci şi patru de mii.

13. Al zecelea, pentru luna a zecea: Neera din Nethofathi, al lui Zarai; peste ceata lui — douăzeci şi patru de mii.

14. Al unsprezecelea, pentru luna a unsprezecea: Banaias din Farathon, dintre fiii lui Efraim; peste ceata lui — douăzeci şi patru de mii.

15. Al doisprezecelea, pentru luna a douăsprezecea: Holdiai din Netofathi, al lui Gothoniel; peste ceata lui — douăzeci şi patru de mii.

16. Şi peste triburile lui Israel: conducătorul lui Rubin, Eliezer al lui Zehri. Al lui Simeon: Safatias al

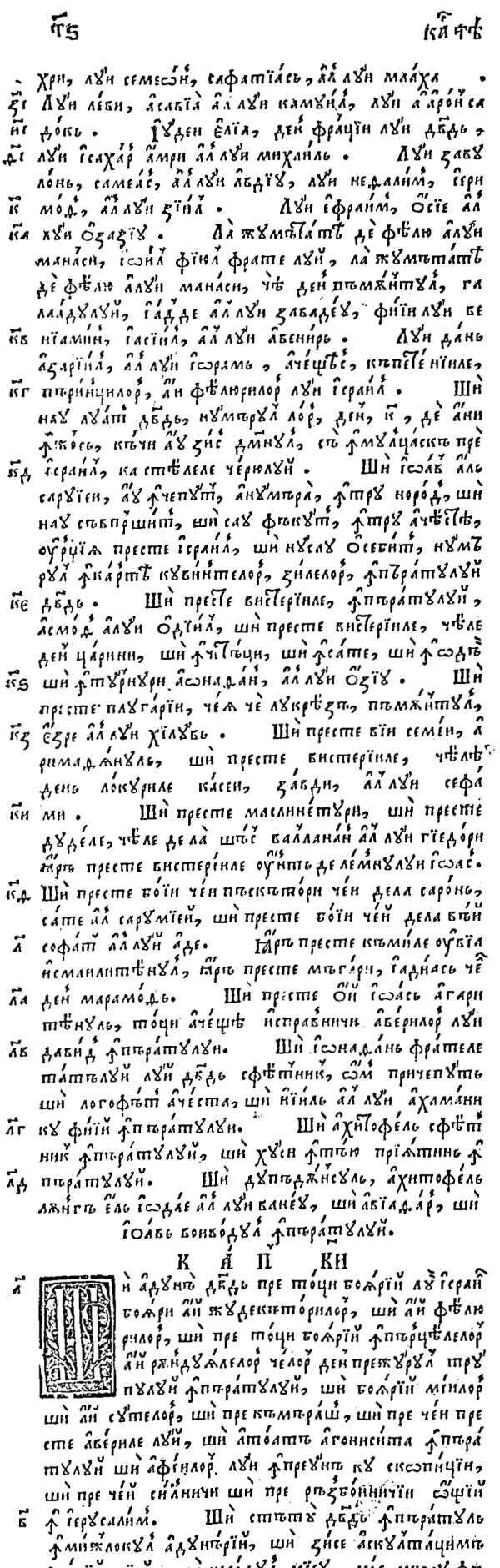

Biblia 1688, p. 306, col. 1

Maáha.

17. Lui Lévi, Asaviá al lui Camuíl. Lui Aarón, Sadóc.

18. Iúdei, Elia, den fraţii lui David. Lui Isahár, Ámri al lui Mihaíl.

19. Lui Zavulón, Sameás al lui Avdiu. Lui Nethalím, Ierimóth al lui Ziíl.

20. Lui Efraím, Ósie al lui Ozaziu.

21. La jumătatea de fêliu a lui Manási, Ioíl, fiiul fratelui. La jumătatea de fêliu a lui Manási, cea den pământul Galaádului, Iádde al lui Zavadéu. Fiii lui Veniamín, Iasiíl al lui Avenír.

22. Lui Dan, Azariíl al lui Ioram. Aceştia-s căpeteniile părinţilor ai fêliurilor lui Israíl.

23. Şi n-au luat David numărul lor den 20 de ani în jos, căci au zis Domnul să înmulţască pre Israíl ca stêlele ceriului.

24. Şi Ioáv al Saruiei au început a număra întru norod şi n-au săvîrşit[26], şi s-au făcut întru acêstea urgia preste Israíl, şi nu s-au osebit numărul în cartea cuvintelor zilelor împăratului David.

25. Şi preste visteriile împăratului, Asmóth a lui Odiíl. Şi preste visteriile cêle den ţarini, şi în cetăţi, şi în sate, şi în odăi, şi în turnuri, Aonathán al lui Óziu.

26. Şi preste plugarii ceia ce lucrează pământul, Ézre al lui Hilúv.

27. Şi preste vii, Seméi arimathianul. Şi preste visteriile cêlea den locurile casei, Závdi al lui Sefámi.

28. Şi preste maslineturi şi preste dudéle cêle de la şăs, Vallanán al lui Ghiedóri, iară preste visteriile untdelemnului, Ioas.

29. Şi preste boii cei păscători, cei de la Sarón, Sáte al Sarumiei, şi preste boii cei de la văi, Sofát al lui Ade.

30. Iară preste cămile, Uvia ismailiteanul, iară preste măgari, Iadías, cel den Maramóth.

31. Şi preste oi, Ioás agariteanul. Toţi aceştia — ispravnici averilor lui Davíd împăratului.

32. Şi Ionathán, fratele tatălui lui David, sfêtnic, om priceput şi logofăt acesta. Şi Iiíl al lui Ahamáni, cu fiii împăratului.

33. Şi Ahitofél, sfêtnic împăratului, şi Húsi, întîiu priêtin împăratului.

34. Şi după dînsul, Ahitofél. Lîngă el, Iodáe al lui Vanéu şi Aviathár. Şi Ioáv, voivodul împăratului.

Cap 28

1. Şi adună David pre toţi boiêrii lui Israil, boiêri ai judecătorilor şi ai fêliurilor, şi pre toţi boiêrii împărţêlelor ai rînduiêlelor celor denprejurul trupului împăratului, şi boiêrii miilor şi ai sutelor, şi pre cămăraşi, şi pre cei preste averile lui şi a toată agonisita împăratului şi a fiilor lui, împreună cu scopiţii, şi pre cei silnici şi pre războinicii oştii, în Ierusalím.

2. Şi stătu David împăratul în mijlocul adunării şi zise: „Ascultaţi-mă, fraţii miei, şi norodul mieu. Mie mi s-au făcut în inimă să zidescu casă de odihnă si- / criiului

Ms. 45, p. 358-359

17. Lui Leví, Asavías al lui Camuil. Lui Aaron, Sadoc.
18. Iúdei, Eliá, dentru fraţii David. Lui Issáhar, Amrí al lui Mihail.

19. Lui Zavulon, Saméas a lui Avdíu. Lui Nefthalim, Ierimoth a lui Ziil.
20. Lui Efraim, Osié a lui Azarîia.

21[20]. La jumătate de fêl Manassí, Ioil, fiiul Fradeu. [21] La jumătate de fêl Manasí, cea den pămîntul Galaad, Iaddea al lui Zavadeu. Fiilor Veniamin, Iasiil a lui Avenir.
22. Lui Dan, Azariil a lui Ioram. Aceştia-s căpeteniile părinţilor *[359/1]* a fêliurilor Israil.

23. Şi n-au luat David numărul lor den 20 ani[252] în jos, căci au dzis Domnul să înmulţască pre Israil ca stêlele ceriului.
24. Şi Ioav a Sarúiei au început a număra întru nărod şi n-au săvîrşit, şi[253] s-au făcut întru aceştia urgiia preste Israil, şi nu s-au usăbit numărul în cartea cuvintelor dzilelor împăratului David.

25. Şi preste vistiêrele împăratului, Asmoth a lui Odiil. Şi preste vistiêrile cêle den ţarină, şi în cetăţi, şi în sate, şi în odăi, şi întru turnuri, Ionathan a lui Ozía.

26. Şi preste plugarii ceia ce lucreadză pămîntul, Ezrea a lui Heluv.

27. Şi preste locuri, Semeí armatheánul. Şi preste vistiêrile cêle den locurile casei, Zavdí a lui Sefamí.

28. Şi preste maslineturi şi preste dudele cêle de la şes, Vallanan a lui Ghedorí, iar preste vistiêrile untului de lemnu, Ioas.

29. Şi preste boii cei păscători, cei de la Saron, Satrea al lui Saromí, şi preste boii cei de la văi, Sofat a lui Adea.
30. Iar preste cămile, Uvías ismailiteanul, iară preste măgari, Iadías, cel de la Marathom.

31. Şi preste oi, Ioas agariniteanul. Toţi aceştia — ispravnici a unêltelor lui David împăratul.

32. Şi Ionathan, frate tatălui David, sfêtnic, om priceput şi logofăt acesta. Şi Iiil al lui Ahamani, cu fiii împăratului.

33. Şi Ahitófel, sfêtnic împăratului, şi Husí, întîi priêten împăratului.

34. Şi după însul, Ahitófel. Lîngă el, Iodaé al lui Vanéa şi Aviáthar. Şi Ioav, hatman al împăratului.

Cap 28

1. Şi adună David pre toţi boiêrii Israil, boiêrii a ⌊judecătorilor şi⌋ fêliurilor, şi ⌊pre toţi⌋ boiêrii împărţêlelor a rînduiêlelor celor de pregiur[254] trupul împăratului, şi boiêrii a miilor şi a sutelor, şi pre cămăraşi, şi pre cei preste unêltele lui şi toată avêrea împăratului, şi fiii lui cu scopiţii, şi pre cei [255]sîlnici, şi pre boínicii oştii, în Ierusalim.

2. Şi stătu David împăratul în mijlocul adunării şi dzise: „Ascultaţi-mă, fraţii miei şi nărodul mieu. Mie mi s-au făcut preste inimă să zidescu casă de odihnă

Ms. 4389, p. 396-397

Safatiia, feciorul lui Maah.
17[296]. Iar den Leví, Asaviia hatman, feciorul lui Camuil, den aaronitul sadócului.
18. Den Iúda, Eliú, fratele lui David, şi den Isahar, Armí, feciorul lui Mihail.

19. Iar den Zavulon, Samaias, feciorul lui Avdii, şi den Nefthalim, Ierimoth, feciorul Oziei.
20. Iar feciorii lui Efraim, Osí, feciorul lui Ozai[297], iar den jumătate de seminţie a Manásiei, Ioil, feciorul Fadiei.
21. Şi den cêealaltă jumătate de seminţie a Manásiei, în ţara Galaádului, Iaddai, feciorul Zavadiei. Şi den Veniamin, Iaseil, feciorul lui Avener.

22. Iar den Dan, Ezreil, feciorul lui Ioram. Aceştia au fost voievozi feciorilor lui Israil.

23. Şi nu vru David[298] să-i numere pre cei de la 20 de ani în jos, că au fost zis Domnul că va înmulţi pre Israil ca stêlele ceriului.
24. [299]Iar Ioav, feciorul lui Saruí, începu a număra oamenii şi nu obîrşi, că pentr-aceasta fu urgiia Domnului asupra lui Israil şi pentr-aceasta n-au fost usebit cu număr în cuvintele scrierii de ani[300] a lui David împărat.

25. Iar preste avuţiia împărătească au fost Asmoth, feciorul lui Odeil, iar preste avuţiia carea era pren cetăţi şi pren coştêie şi pren case, era Ioanathan, feciorul Oziei.
26[301]. Iar preste lucrătorii de pămînt, carii lucra la pluguri şi la ce trebuia, era Ezrai, feciorul lui Heluv.

27. Iar preste cîmpuri şi preste locuri era Semei armatheanul, iar preste strînsoarea vinului era Zavdiia, feciorul lui Sefamí.
28. Iar preste măslini şi preste duzi, carii era pren cîmpuri, era Valanan ghedoreanul şi preste vasele unde era undelemnul strîns, era Ioas.

29. Iar preste dobitoacele cêlea ce se păştea la păşuni era scutar Satiriia, feciorul Saranítei. Şi preste boii cei den curţi, Sofat, feciorul lui Adai.
30. Iar preste cămile, Uvias izmailteanínul, şi preste măgari, Adai de la Merathon.

31. Iar preste oi, Ioas agariteanul. Toţi aceştia — boiêri şi mai-mari *[397/1]* preste avêrea lui David împărat.
32. Iar Ioanathan, unchiul lui David despre tată-său, era sfêtnic, om înţelept şi cărturar, el şi Ahiel, feciorul Ahamánii, era cu feciorii împăratului.

33. Încă şi Ahitofel, sfêtnicul împăratului, şi Húsie arahiteanul, priêtenul cel mai dentîi al împăratului.

34. Şi după dînsul, Ahitofel, şi după el, Iodai, feciorul Vaniei. Şi Aviathar şi Ioav, capul oştilor împăratului.

Cap 28

1. Şi strînse David pre toţi boiêrii lui Israil şi pre mai-marii judecătorilor şi ai seminţiilor şi pre toate căpeteniile şi hatmanii pîlcurilor, carii slujiia în toate zilele de păziia pre împăratul şi pre căpitani şi pre iuzbaşi şi pre cămăraşi, carii era pre ce era al lui şi pre tot ce avea împăratul şi feciorii lui, cu hadîmii, şi pre vîrtoşii cei mai războinici în oşti, în Ierusalim.

2[302]. De-acii, se sculă împăratul David şi zise: „Ascultaţi-mă, fraţilor şi oamenii miei! Cugetat-am în inima mea să zidesc casă în carea să se odihnească

Versiunea modernă

lui Maaha.
17. Al lui Levi: Asabias al lui Camuel. Al lui Aaron: Sadoc.
18. Al lui Iuda: Elia, dintre fraţii lui David. Al lui Issahar: Amri al lui Mihael.

19. Al lui Zabulon: Samaias al lui Abdia. Al lui Nefthalim: Ierimoth al lui Ziel.
20. Al lui Efraim: Osee al lui Ozazia. Al [unei] jumătăţi din tribul lui Manasse: Ioel, fiul lui Fradaiu.

21. Al [celeilalte] jumătăţi din tribul lui Manasse, din ţinutul Galaad: Iaddai al lui Zabadaiu. Al fiilor lui Veniamin: Iasiel al lui Abener.

22. Al lui Dan: Azariel al lui Ioram. Aceştia [sînt] capii familiilor triburilor lui Israel.

23. Şi David nu i-a numărat [pe cei] de la douăzeci de ani în jos, căci Domnul a spus că îl va înmulţi pe Israel ca stelele cerului.
24. Şi Ioab al Saruiei începuse să numere poporul şi nu a terminat, şi s-a făcut între ei urgie peste Israel, şi numărul nu a mai fost trecut în Cartea cuvintelor zilelor regelui David.

25. Şi peste vistieriile regelui, Asmoth al lui Odiel. Şi peste depozitele de la cîmp, şi din cetăţi, şi din sate, şi din aşezări, şi din turnuri: Ionathan al lui Ozia.

26. Şi peste plugarii care lucrează pămîntul, Ezrai al lui Helub.

27. Şi peste domenii, Semei armathitul. Şi peste depozitele de la domeniile casei, Zabdi al lui Sefami.

28. Şi peste măslini şi peste [livezile de] duzi de la cîmpie, Ballanan gedoritul. Iar peste depozitele de ulei, Ioas.

29. Şi peste vitele care păşteau în Saron, Satrai saromitul. Şi peste vitele din văi, Sofat al lui Adai.

30. Iar peste cămile, Ubias ismaelitul. Iar peste măgari, Iadias din Marathom.

31. Iar peste oi, Ioas agareanul. Toţi aceştia — administratori ai bunurilor regele David.

32. Şi Ionathan, unchiul lui David, sfetnic — [căci era] scrib şi om priceput. Şi Ieiel al lui Ahamani, cu fiii regelui.

33. Şi Ahitofel, sfetnic al regelui; şi Husi, întîiul prieten al regelui.

34. Şi după acesta, Ahitofel, urmînd Iodae al lui Banaias şi Abiathar; şi Ioab — generalul regelui.

Capitolul al 28-lea

1. Şi David le-a adunat la Ierusalim pe toate căpeteniile lui Israel, pe căpeteniile ⌊judecătorilor şi⌋ ale triburilor, şi ⌊pe toate⌋ căpeteniile cetelor zilnice [şi] ale celor din jurul persoanei regelui, şi pe căpeteniile peste mii şi peste sute, şi pe paznicii vistieriilor, şi pe cei ai bunurilor sale şi ai întregii averi a regelui şi ai fiilor lui împreună cu eunucii, şi pe dregători, şi pe războinicii oştirii.

2. Şi regele David a stat în mijlocul adunării şi a spus: „Ascultaţi-mă, fraţii mei şi poporul meu! Mi-a fost la inimă să zidesc casă pentru odihna chivotului

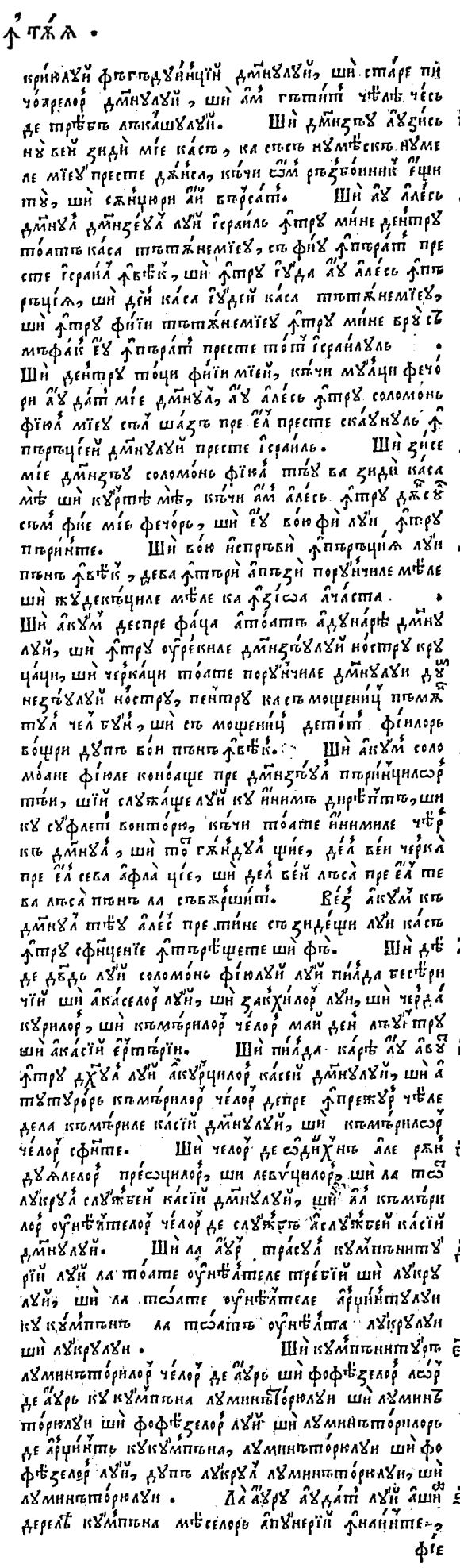

Biblia 1688, p. 306, col. 2

făgăduinţii Domnului şi stare picioarelor Domnului. Şi am gătit cêlea ce-s de treabă lăcaşului.

3. Şi Dumnezău au zis: «Nu vei zidi mie casă, ca să să numească numele mieu preste dînsa, căci om războinic eşti tu, şi sîngiuri ai vărsat.»

4. Şi au ales Domnul Dumnezeul lui Israíl întru mine dentru toată casa tătîne-mieu să fiu împărat preste Israíl în veac, şi întru Iúda au ales împărăţiia, şi den casa Iúdei, casa tătîne-mieu, şi întru fiii tătîne-mieu întru mine vru să mă fac eu împărat preste tot Israílul.

5. Şi dentru toţi fiii miei, căci mulţi feciori au dat mie Domnul, au ales întru Solomón, fiiul mieu, să-l şază pre el preste scaunul împărăţiei Domnului, preste Israíl.

6. Şi zise mie Domnul: «Solomón, fiiul tău, va zidi casa mea şi curtea mea, căci am ales întru dînsul să-mi fie mie fecior şi eu voiu fi lui întru părinte.

7. Şi voiu isprăvi împărăţiia lui pînă în veac, de va întări a păzi poruncile mêle şi judecăţile mêle ca în zioa aceasta.»

8. Şi acum, despre faţa a toată adunarea Domnului şi întru urechile Dumnezăului nostru, cruţaţi şi cercaţi toate poruncile Domnului Dumnezăului nostru, pentru ca să moşteniţi pămîntul cel bun, şi să moşteniţi de tot fiilor voştri, după voi, pînă în veac.

9. Şi acum, Solomóane, fiiule, conoaşte pre Dumnezăul părinţilor tăi şi-i slujaşte lui cu inimă direaptă şi cu suflet voitoriu, căci toate inimile cearcă Domnul şi tot gîndul ştie. De-l vei cerca pre el, se va afla ţie, şi de-l vei lăsa pre el, te va lăsa pînă la săvîrşit.

10. Vezi acum că Domnul te-au ales pre tine să zideşti lui casă întru sfinţenie. Întărêşte-te şi fă!”

11. Şi dêde David lui Solomón, fiiului lui, pilda besêricii şi a caselor lui, şi zakhílor lui, şi cerdacurilor, şi cămărilor celor mai denlăuntru, şi a casii iertării.

12. Şi pilda carea au avut întru duhul lui, a curţilor casei Domnului şi a tuturor cămărilor celor de pre împrejur, cêle de la cămările casii Domnului şi cămărilor celor sfinte,

13. Şi celor de odihnă ale rînduiêlelor preoţilor şi leviţilor şi la tot lucrul slujbei casii Domnului, şi al cămărilor unêltelor celor de slujbă a slujbei casii Domnului.

14. Şi la aur, trasul cumpăniturii lui, la toate unêltele trebii şi lucrului, şi la toate unêltele argintului, cu cumpănă la toată unealta lucrului şi lucrului.

15. Şi cumpănitură luminătorilor celor de aur şi fofêzelor lor de aur, cu cumpăna luminătoriului şi luminătoriului şi fofêzelor lui; şi luminătorilor de argint, cu cumpăna luminătoriului şi fofêzelor lui, după lucrul luminătoriului şi luminătoriului.

16. La auru au dat lui aşijderelea cumpăna mêselor a punerii înainte, // fieştecare masă de aur şi aşijderelea celor

Ms. 45, p. 359-360

săcriiului făgăduinţei Domnului şi starea picioarelor Domnului. Şi am gătit cêlea ce-s de treaba lăcaşului.

3. Şi Dumnedzău au dzis: [256]«Nu vei zidi mie casă, ca să nu-l[257] numască numele mieu preste însă, căci om războinic eşti tu şi sîngiuri ai vărsat.»

4. [258]Şi au ales[259] Domnul Dumnedzăul Israil întru mine dentru *[359/2]* toată casa tătîne-mieu să fiu împărat preste Israil în vac, şi întru Iúda au ales împărăţimea, şi dentru casa Iúdei, casa tătîne-mieu, şi întru fiii tătîne-mieu întru mine vruse să mă fac eu întru împărat preste tot Israilul.

5. Şi dentru toţi fiii miei, căci mulţi ficiori au dat mie Domnul, au ales întru Solomon, fiiul mieu, să-l şadză ⌊pre el⌋ preste scaunul împărăţiei Domnului, preste Israil.

6. Şi dzise mie Dumnedzău: «Solomon, fiiul tău, va zidi mie casă[260] şi ograda mea, căci am ales întru însul să-mi fie mie ficior şi eu voi fi lui spre părinte.

7. Şi voi isprăvi împărăţiia lui pînă în vac, de să va întări a păzi porîncele mêle şi judêţele mêle ca în dzua aceasta.»

8. Şi acum, despre faţa a toată adunarea Domnului şi întru urechile Dumnedzăului nostru, cruţaţi şi cercaţi toate porîncele Domnului Dumnedzăului nostru, pentru ca să moştneniţi pămîntul cel bun, şi să moştneniţi de tot fiilor[261] voştri după voi, pînă în vac.

9. Şi acum, Solomon, fiiule, cunoaşte pre Dumnedzăul părinţilor tăi şi-i slujaşte lui cu inimă dreaptă şi cu suflet voitor, [262]căci toate inimile cearcă Domnul şi toată gîndirea ştie. Dă-l vei cerca pre el, afla-să-va ţie, şi de-l vei lăsa pre el, te va lăsa pînă la săvîrşit.

10. Vedzi acum că Domnul te-au ales pre tine să zideşti lui casă întru sfinţenie. Întărêşte-te şi fă!"

11. Şi dêde David lui Solomon, fiiului lui, pilda lui elam şi caselor lui, şi zakhilor lui, şi ciardacurilor, şi cămărilor celor mai denlontru, şi a casei a iertării.

12. Şi pilda carea au avut întru duhul lui, a ogrăzilor casei Domnului şi a tuturor cămărilor celor de prenpregiur, celor la cămările casei Domnului[263] şi cămărilor sfintelor,

13. Şi ⌊popasurilor⌋ a rînduiêlelor preuţilor şi a leviţilor şi la tot lucrul slujbei casei Domnului, şi a cămărilor a unêltelor de slujbă a slujbei casei Domnului.

14. Şi la aur, trasul cumpăniturei lui, la toate unêltele trebii şi lucrului, şi la toate unêltele argintului, cu cumpănă la toată unealta lucrului şi lucrului.

15. Şi cumpănitură lumînătorilor celor de aur şi fufêdzelor lor de aur, cu cumpăna lumînătoriului şi lumînătoriului şi fufêdzelor lor; şi lumînătorilor de argint, cu cumpăna lumînătoriului şi fufêdze- *[360/1]* lor lui, după lucrul lumînătoriului şi lumînătoriului.

16. La aur i-au dat lui aşijdirilea cumpăna mêselor a punerii înainte a fieştecare masă de aur şi aşijdirilea

Ms. 4389, p. 397

sicriul făgăduinţei Domnului şi razimul picioarelor Domnului Dumnezeului nostru. Şi am gătit toate cîte sînt de treaba zidirei.

3. Iar Dumnezeu mii-au zis: [303]«Nu vei zidi casă să se numenească numele mieu într-însa, pentru că eşti om războinic şi ai vărsat sînge.»

4. Ce au ales Domnul Dumnezeul lui Israil pre mine dentru toată casa tătîne-mieu să fiu împărat întru Israil în vêci şi den Iúda au ales mai-mare casa tătîne-mieu şi den feciorii tătîne-mieu i-au fost voia şi i-au plăcut de au ales pre mine împărat preste tot Israilul.

5. [304]Iar den feciorii miei den toţi (că mii-au dat Domnul feciori mulţi)[305], au ales pre fiiu-mieu, Solomon, să şază pre scaunul împărăţiei Domnului, preste Israil.

6[306]. Că au zis mie Domnul: «Fiiu-tău, Solomon, va zidi casa mea şi curtea mea. Că pre dînsul am ales să-mi fie fecior şi eu voiu fi lui tată.

7. Şi voiu întări împărăţiia lui pînă în veac, deaca se va întări să păzească porîncile mêle şi judecăţile mêle ca şi astăzi.»

8. Deci acum, înaintea fêţei a toată adunarea Domnului, în auzul Domnului Dumnezeului nostru, să păziţi şi să cercaţi toate porîncile Domnului Dumnezeului nostru, ca să moştinaţi ţara cea bună *[397/2]* şi să o lăsaţi după voi şi feciorilor voştri, pînă în veac.

9. Iar tu, fătul mieu, Solomoáne, să ştii pre Dumnezeul părinţilor tăi şi să-i slujăşti cu inimă deplin şi cu suflet voios. [307]Că Domnul iaste cercător tuturor inimilor şi pricêpe cugetele minţilor tuturor. Deci, de-l vei căuta, îl vei afla, iar de-l vei părăsi, părăsi-te-va în vêci.

10. Deci acum, deaca te-au ales Domnul să zideşti casă sfinţiei lui, să cauţi să te întăreşti să o sfîrşăşti."

11. Şi dêde David fiiu-său, lui Solomon, scriptura izvodului tinzilor şi a bisêricii şi a cămărălor şi a foişoarelor şi a cămărălor celor mai denlăuntru şi a casei curăţirei.

12[308]. Şi toată asămănarea carea cugetá duhul lui spre curţile casei Domnului şi spre casă şi spre cămărăle cêle demprejurul casei Domnului şi spre visteriile Sfintelor.

13. Şi usebirea preoţilor şi leviţilor de preste toate zilele, întru toate lucrurile slujbei casei Domnului şi a tuturor căděnlniţelor[309] şi a vaselor slujbelor bisêricii Domnului.

14. Şi măsura îngreuierii aurului şi argintului, spre toate vasele sfinţirei, îi dêde.

15. Şi spre sfêştnicele[310] cêle de aur şi spre lumînătorile lor, aur după cumpănirea fieşteacărui sfêştnic şi lumînător, aşijderea şi spre sfêştnicele cêle de argint şi la lumînătorile lor, îi dêde cumpănire de argint după măsură.

16. Şi-i dêde aur de mêsele[311] punerii înainte, să fie fieştecare masă de aur.

Versiunea modernă

legămîntului Domnului şi sprijin pentru picioarele Domnului; şi am pregătit cele potrivite pentru sălaş.

3. Şi Dumnezeu a spus: «Nu îmi vei zidi casă pentru a numi numele meu asupra ei, pentru că tu eşti un om războinic şi ai vărsat sînge.»

4. Şi Domnul Dumnezeul lui Israel a ales în mine din toată casa tatălui meu, să fiu rege peste Israel în veac, şi în Iuda a ales coroana, şi din casa lui Iuda, casa tatălui meu, şi între fiii tatălui meu în mine a voit să devin rege peste întregul Israel.

5. Şi dintre toţi fiii mei, căci mulţi fii mi-a dat Domnul, a ales în Solomon, fiul meu, să-l pună ⌊pe el⌋ pe tronul regatului Domnului, peste Israel.

6. Şi Dumnezeu mi-a spus: «Solomon, fiul tău, va zidi casa mea şi curtea mea, pentru că în el am ales să-mi fie fiu, şi eu voi fi lui ca tată.

7. Şi voi îndrepta domnia lui pînă în veac, dacă se va ţine tare să păzească poruncile mele şi hotărîrile mele, ca în ziua aceasta.»

8. Şi acum, în faţa întregii adunări a Domnului şi în urechile Dumnezeului nostru, păziţi şi căutaţi toate poruncile Domnului Dumnezeului nostru, ca să moşteniţi pămîntul cel bun şi să-l lăsaţi după voi moştenire fiilor voştri, pînă în veac.

9. Şi acum, Solomon, fiule, cunoaşte pe Dumnezeul părinţilor tăi şi slujeşte lui cu inimă deplină şi cu suflet binevoitor, căci Domnul încearcă toate inimile şi cunoaşte orice gînd. Dacă îl vei căuta, se va lăsa găsit de tine, şi dacă îl vei părăsi, te va părăsi pînă la capăt.

10. Vezi acum că Domnul te-a ales să-i zideşti casă spre sfinţenie. Fii tare şi fă!"

11. Şi David i-a dat lui Solomon, fiul său, planul pentru ailam şi pentru casele sale şi pentru zakho al său şi al camerelor de sus şi al magaziilor celor dinăuntru şi al casei [pentru jertfele] împăcării,

12. Şi planul pe care îl avea în duhul lui pentru curţile casei Domnului şi pentru toate încăperile de jur împrejur, magaziile casei Domnului şi magaziile celor sfinte,

13. Şi pentru ⌊sălaşele⌋ cetelor de preoţi şi de leviţi, la toată lucrarea slujirii casei Domnului, şi pentru magaziile cu obiectele de slujbă pentru slujba din casa Domnului.

14. Şi [i-a dat] măsura greutăţii aurului pentru toate vasele, slujbă cu slujbă, şi măsura pentru toate vasele de argint, la toate vasele, slujbă cu slujbă.

15. Şi măsura sfeşnicelor de aur şi a candelelor din aur ale acestora, cu măsură, sfeşnic cu sfeşnic şi candelele lor. Şi măsura sfeşnicelor de argint, pentru fiecare sfeşnic şi pentru candelele sale, sfeşnic cu sfeşnic, potrivit întrebuinţării sale.

16. I-a dat, de asemenea, măsura aurului pentru mesele [pîinilor] punerii înainte, pentru fiecare masă

фіеще кáре мáсъ де áвръ шн áшнждерелъ чéлорь
де áрдинть. Шн áкждлúцилорь, шн áкъшлор шн áпъхáрълор чéлор де áвръ, кумпънитура áчéлор де áвръ шн áчéлор де áрдинть, шн кълцúлор кéфвре áфіеще кърсм кумпъніре. Шн чел
ммáжтъторникълуи тъмжéрнлор, деи áвръ лъмурит трáсълъ мý áрътáт лúи, шн пúлда кáрълуй Херувимилор чéлор фтúнши кý áрипиле шн оумбрúнд прéсте сікріюль фъгъдуінцій дмнълуи.
Тóате кý скрисóарь мжнїй дмнълуи áудáт дабíдь лúи соломóнь, дупъ прічéперь лúи чеслý фъкýт делý кръ пнáден. Шн зíсе дбдь лúи соломóнь фіюлуи сáу, фътърéщете шн гле вите жáще шн фъ, нý те спъре нúче съте тéми, къ дмнъзъль дмнзъзль мéй кýтúне, нý тева лъса шн нý тева пърăсі пънъ áсъвършн тý тóт лý кръ слýжбеи кáсїй дмнълуи. Шн мтъ пîн датесéрнїй шн áкáсїй лúи шн злáтъ áéн, шн чердáкърнле шн къмърнле чéле мáн деи лъкръ шн кáса рýцїй, шн пúлда кáсїй дмнълуи, шн мтъ ржндýжлеле прéсфнлор, шн левúцилор ла тóатъ слýжба кáсїй дмнълуи дмнзъ шн кý тúне фтрý тóт лýкръ тóт небонторюль кý фцелепчúне, дупъ тóт мешешýгъ, шн боярїй шн тóт норóдъль ла тóате кý бúнтеле тáле.

К Á П К Θ

Iн зíсе дбдь фтърáтъль ла тóатъ áдунáрь, соломóнь фіюль мéй оýнъ è, кáреле á áлéс фтрè дмнъль, тжнър шн мóале шн лýкръ è мáре, къче нý е ла сóмь зидúре че нýман ла дмнъль дмнзъ.
Дупъ тóатъ пътéре áмь гътúт ла кáса дмнезъзлуи мéй, áвръ áрдинть áрáмъ хéр лéмне пїétри соáм, шн фмплерїй пїétри скумпе, шн де мýлте фéлюрн, шн тóатъ пíатрă чинстúтъ, шн плаїсóнь мýлтъ. Шн фкъ бúне брждь éй фкáса дмнзъзлуи мéй, áéте мíе кáреле áмь фъкýт áвръ шн áрдинть шн мтъ áдáт ла кáса дмнзъзлуи мéй ла фнцлúме, á фáрь деи кáреле áм гътúт ла кáса сфнтелор.
Трéи мíи, де талáнци де áвръ дела сóфір шн, ъ, де талáнци де áрдинть лáмурь, ка съ споіаскъ кý áчéсть пърéцїй сфнтзлуи. Ла áвръ кý áвръзль шн ла áрдинть кý áрдинтзль, шн латоо лúкръ прéнь мжна мéшерилор шн чúне è чéла че неболúще съ оумпле мжнile лúи áстъзи дмнълуи? Шн сь фдемнáрь боярїй нéмурилорь шн боярїй фúлор лúи їсраúль шн чéн прéсле мíи шн чéн прéсте сýте шн испрáвнічїй лýкрърилор шн дирегътоpїй кáсїй фтрáтълуи. Шн áдáт ла лýкрърile кáсїй дмнълуи, ъ, де талáнци де áвръ, шн галбéни де áвръ, ї, шн áрдинть талáнци, ъї шн де áрáмъ талáнци, ър, шн ла кáрїй сáу áфлáт ла джнїй пíатрь, áу дáт ла кътъторнле кáсїй дмнълуи прéнь мжна лúи їúль áлúи гїедсóни.
Шн сáу бýкрáт норóдъль пéнтрý кúче сáу не боúтъ, кúче кý íннмъ плúнть сáу небоúть дмнълуи. Шн дбдь фтърáтъль, сáу веселúт фóаре

Biblia 1688, p. 307, col. 1

de argint.

17. Şi a cîrligilor, şi a căuşilor, şi a păharălor celor de aur, cumpănitura acelor de aur şi acelor de argint, şi căţiilor chéfure, a fieştecăruia cumpănire.

18. Şi cel al jîrtăvnicului tămîierilor, den aur lămurit, trasul i-au arătat lui, şi pilda carului hieruvimilor celor întinşi cu áripile şi umbrind preste sicriiul făgăduinţii Domnului.

19. Toate cu scrisoarea mîinii Domnului au dat Davíd lui Solomón, după pricêperea lui ce i s-au făcut de lucrul pildei.

20. Şi zise David lui Solomón, fiiului său: „Întărêşte-te şi te vitejaşte şi fă! Nu te spărea, nice să te temi, căci Domnul Dumnezăul mieu — cu tine. Nu te va lăsa şi nu te va părăsi pînă a săvîrşi tu tot lucrul slujbei casii Domnului.

21. Şi iată pilda besericii şi a casii lui, şi zakhó a ei, şi cerdacurile, şi cămările cêle mai denlăuntru, şi casa rugii, şi pilda casii Domnului. Şi iată rînduiêlele preoţilor şi leviţilor la toată slujba casii Domnului Dumnezău; şi cu tine întru tot lucru, tot nevoitoriul cu înţelepciune după tot meşteşugul, şi boiêrii şi tot norodul, la toate cuvintele tale."

Cap 29

1. Şi zise David împăratul la toată adunarea: „Solomón, fiiul mieu, unul e, carele au ales întru el Domnul, tînăr şi moale. Şi lucrul e mare, căce nu e la om zidirea, ci numai la Domnul Dumnezău.

2. După toată putêrea am gătit la casa Dumnezăului mieu aur, argint, aramă, hier, lêmne, pietri soám şi împlerii, pietri scumpe şi de multe fêliuri, şi toată piatra cinstită, şi parión multu.

3. Şi încă, binevrînd eu în casa Dumnezăului mieu, iaste mie carele am făcut aur şi argint, şi iată am dat la casa Dumnezăului mieu la înălţime, afară den carele am gătit la casa sfintelor:

4. Trei mii de talanţi de aur de la Sufír şi 7000 de talanţi de argint lamură, ca să să spoiască cu acêstea păreţii sfintului,

5. La aur cu aurul, şi la argint cu argintul, şi la tot lucrul pren mîna meşterilor. Şi cine e cela ce nevoiêşte să-şi umple mînile lui astăzi Domnului?"

6. Şi să îndemnară boiêrii neamurilor, şi boiêrii fiilor lui Israíl, şi cei preste mii şi cei preste sute, şi ispravnicii lucrurilor, şi diregătorii casii împăratului.

7. Şi au dat la lucrurile casii Domnului 5000 de talanţi de aur, şi galbeni de aur 10000, şi argint talanţi 10000, şi de aramă talanţi 18000, şi de her talanţi 100000.

8. Şi la carii s-au aflat la dînşii piatră au dat la cămările casii Domnului pren mîna lui Iíl al lui Ghiedsóni.

9. Şi s-au bucurat norodul pentru căce s-au nevoit, căce cu inimă plină s-au nevoit Domnului.

10. Şi David împăratul s-au veselit foar- / te. Şi

Ms. 45, p. 360

celor de argint.

17. Şi a cîrligelor, şi a căuşelor, şi a păharălor celor de aur, cumpănitura ⌊a celor de aur şi a celor de argint⌋, şi cădêlniţe chefuré, a fieştecăruia trasul.

18. Şi cela a jirtăvnicului tămîierilor, dentru aur lamură, trasul i-au arătat lui, şi pilda carului heruvim celor întinşi cu áripile şi umbrind prestă săcriiul făgăduinţei Domnului.

19. Toate cu scrisoarea mîinii Domnului au dat David lui Solomon, după pricêperea lui ce i s-au făcut a lucrului pildei.

20. Şi dzise David lui Solomon, fiiului său: „Întărêşte-te şi te vitejêşte şi fă! Nu te spăria, nici să te temi, căci Domnul Dumnedzău, Dumnedzăul mieu — cu tine. Nu te va lăsa şi nu te va părăsi pînă unde vei săvîrşi tu tot lucrul slujbei casei Domnului.

21. [20] ⌊Şi iată pilda bisêrecii şi casei ei, şi zakhó a ei, şi ciardacurile, şi cămările celor mai denlontru, şi casa rugii, şi pilda casei Domnului⌋. [21] Şi iată rînduiêlele preuţilor şi leviţilor la toată slujba casei Domnului Dumnedzău; şi cu tine întru tot lucrul, tot nevoitor cu înţelepciunea după tot[264] meşterşugul, şi boiêrii şi tot nărodul, la toate cuvintele tale."

Cap 29

1. Şi dzise David împăratul la toată adunarea: „Solomon, fiiul mieu — unul, carele au ales întru el Domnul, tînăr şi moale. Şi lucrul — mare, căci nu-i la om zidirea, ce numai Domnului Dumnedzău.

2. După toată putêrea am gătit la casa Dumnedzăului mieu aur, argint, aramă, fier, lêmne, pietri soam şi a împlerii, pietri scumpe şi de multe fêliuri, şi toată piatra cinstită şi parion mult.

3. Şi încă, întru bunăvrêrea mea în casa Dumnedzăului mieu, iaste mie carele am făcut aur şi argint, şi iată am dat la casa Dumnedzăului mieu la înălţime, afară dentru carele am gătit la casa sfintelor:

4. 3000 de talanzi de aur de la Sofir şi 7000 talandzi argint lamură, ca să să ungă cu acêstea păreţii sfîntului,

5. La aur — aurul, şi la argint — *[360/2]* argintul, şi la tot lucrul pren mîna lucrătorilor. Şi cine-i cela ce nevoiêşte să-şi împle mîinile lui astădzi Domnului?"

6. Şi să îndemnară boiêrii neamurilor, şi boiêrii fiilor Israil, şi cei preste mii şi cei preste sute, şi pristavii lucrurilor, ⌊şi dregătorii casei⌋ împăratului.

7. Şi au dat la lucrurile casei Domnului 5000 tálandzi de aur, şi auri dzêce mii[265], şi argint tálandzi 10000, şi de aramă tálandzi 18000, şi fier talandzi 100000.

8. Şi la care s-au aflat la înşii piatră au dat la lucrurile casei Domnului pren mîna lui Iiil a lui Ghedsoní.

9. Şi s-au bucurat nărodul pentru căci au nevoit, căci cu inima plină s-au nevoit Domnului.

10. Şi David împăratul s-au[266] veselit tare.

Ms. 4389, p. 397-398

17. Şi spre cîrligele de argint şi spre căuşă şi spre păhărăle cêle de aur şi cumpănirea celor[312] de aur şi celor de argint şi a cădêlniţelor şi fieşteacării închipuire, cu măsură.

18. Şi altariul tămîiei de aur curat arătat şi închipuit gătirii heruvimilor[313] să întinză áripile să umbrêze spre sicriul făgăduinţei Domnului.

19. „Toate au venit la mine scrise cu mîna Domnului, ca să pricep toate asemănările şi închipuirile lucrului."

20. Şi zise David fiiu-său, lui Solomon: „Să faci bărbătêşte şi te întărêşte şi nu te tême, nice-ţi fie frică, că Domnul Dumnezeul mieu va fi cu tine şi nu se va dăzlupi de la tine pînă vei face tot lucrul slujbei casei Domnului.

21. Iată închipuirea bisêricii şi a casei lui şi a cămărălor lui şi a foişoarelor şi a visteriilor celor den-lăuntru şi a casei curăţirei *[398/1]* şi închipuirea casei Domnului. Iată usebirea cea den toate zile a preoţilor şi a leviţilor spre toată slujba casei Domnului. Şi înaintea ta să stea tot cel va iubi înţelepciunea după toată meşteşuguiala[314]. Şi boiêrii şi toţi oamenii — întru toate cuvintele tale."

Cap 29

1. Şi zise David împărat cătră toată bisêrica: „Solomon, fiiu-mieu, pre care l-au ales Domnul încă fiind cocon tînăr, iar lucrul iaste mare, pentru că nu[315] se gătêşte lăcaş omului, ce lui Dumnezeu.

2[316]. Că eu am gătit cu toată putêrea mea clădire pentru casa Domnului Dumnezeului mieu, aur şi argint, aramă şi fier, lêmne şi pietri, marmură şi pietri scumpe multe şi de multe fêliuri. Şi de[317] toate pietrile cistite şi pietri multe de parius.

3. Şi preste acêstea încă întru cêle mai bune la casa Domnului iaste la mine ce am gătit aur, ce argint, şi iată[318] că am dat în casa Dumnezeului mieu întru înălţime, denafară de ce am gătit în casa cea sfîntă,

4. 3000 de talanţi de aur, aur[319] ofiresc, şi 7000 de talanţi de argint lămurit, spre fericarea păreţilor bisêricii.

5[320]. Şi oriunde trebuia lucru de aur, da aur[321], şi unde trebuia de argint, da argint, şi să fie toate lucrurile pre mîinile meşterilor. Şi oricine va vrea să-şi umple astăzi mîinile sale şi să dea ce va vrea Domnului."

6. Şi făgăduiră boiêrii neamurilor şi mai-marii seminţiilor lui Israil şi căpitanii şi iuzbaşii şi ispravnicii lucrurilor şi ispravnicii carii purta grija bisêricii.

7. Şi dêderă spre lucrul casei Domnului 5000 de talanţi de aur şi galbeni de aur 10000 şi 18000 de talanţi de aramă şi 100000 de talanţi de fier.

8. Şi la cine se afla pietri, dêderă la cămara casei Domnului, pre mîna lui Ieil ghersoneanul.

9[322]. Şi se bucurară oamenii cînd făgăduiră rugăciunile de a lor bunăvoie, că aducea acela[323] cu toată inima Domnului.

10 [9]. Şi se veseli şi David, împăratul, cu bucurie

Versiunea modernă

de aur şi, la fel, pentru cele de argint.

17. Şi măsura pentru cîrlige, şi pentru vasele şi cupele de aur, ⌊pentru cele de aur şi pentru cele de argint⌋, şi pentru cădelniţele kefuré, măsura fiecăreia.

18. Şi i-a arătat măsura pentru altarul tămîierilor, din aur curat, şi planul carului heruvimilor cu aripile întinse şi care îşi aruncau umbra peste chivotul legămîntului Domnului.

19. Pe toate i le-a dat David lui Solomon, după scrierea mîinii Domnului, după priceperea care i se dăduse la lucrarea planului.

20. Şi David i-a spus fiului său Solomon: „Fii tare şi fii bărbat şi înfăptuieşte! Nu te teme şi nu te înfricoşa, căci Domnul Dumnezeu, Dumnezeul meu, [este] cu tine. Nu te va lăsa şi nici nu te va părăsi pînă nu vei sfîrşi toată lucrarea slujirii casei Domnului.

21. [20] ⌊Şi iată, planul templului şi al casei sale, şi pentru zakho al său, şi al camerelor de sus, şi al magaziilor dinăuntru, şi al casei împăcării, şi planul casei Domnului.⌋ [21] Şi iată, cetele preoţilor şi ale leviţilor — la toată slujirea casei Domnului Dumnezeu; şi cu tine, la orice lucrare, orice [om] rîvnitor şi cu iscusinţă în orice meşteşug; şi căpeteniile şi tot poporul — la toate cuvintele tale.

Capitolul al 29-lea

1. Şi regele David a spus întregii adunări: „Solomon, fiul meu, unul pe care l-a ales Domnul, [e] tînăr şi fraged, şi lucrarea — mare, pentru că nu [e] pentru om zidirea, ci pentru Domnul Dumnezeu.

2. Am pregătit, după toată puterea, pentru casa Dumnezeului meu, aur, argint, aramă, fier, lemne, pietre soám şi de umplutură, pietre preţioase şi de multe feluri, şi orice fel de piatră de preţ şi párion mult.

3. Şi încă, în bunăvoinţa mea pentru casa Dumnezeului meu, din ce am, aurul şi argintul pe care le-am făcut, iată, am dat pentru casa Dumnezeului meu, spre înălţare, în afară de ce am pregătit la casa sfintelor:

4. Trei mii de talanţi de aur de Sufeir şi şapte mii de talanţi de argint curat, pentru poleirea pereţilor Sfîntului,

5. La aur, cu aur, şi la argint, cu argint, şi la toată lucrarea [care se va face] cu mîna meşterilor. Şi cine se arată astăzi rîvnitor să-şi umple mîinile [cu daruri] pentru Domnul?"

6. Şi s-au arătat gata căpeteniile familiilor, şi căpeteniile fiilor lui Israel, şi căpeteniile peste mii şi peste sute, şi supraveghetorii lucrărilor, ⌊şi administratorii⌋ regelui.

7. Şi au dat pentru lucrările casei Domnului cinci mii de talanţi de aur şi zece mii de [monede de] aur şi zece mii de talanţi de argint şi optsprezece mii de talanţi de aramă şi o sută de mii de talanţi de fier.

8. Şi la care s-a aflat piatră, au dat-o la magaziile casei Domnului, prin mîna lui Ieiel al lui Gedsoni.

9. Şi poporul s-a bucurat de rîvna [aceasta], căci cu inimă plină s-au arătat rîvnitori pentru Domnul,

10. Şi regele David s-a bucurat foarte mult. Şi regele

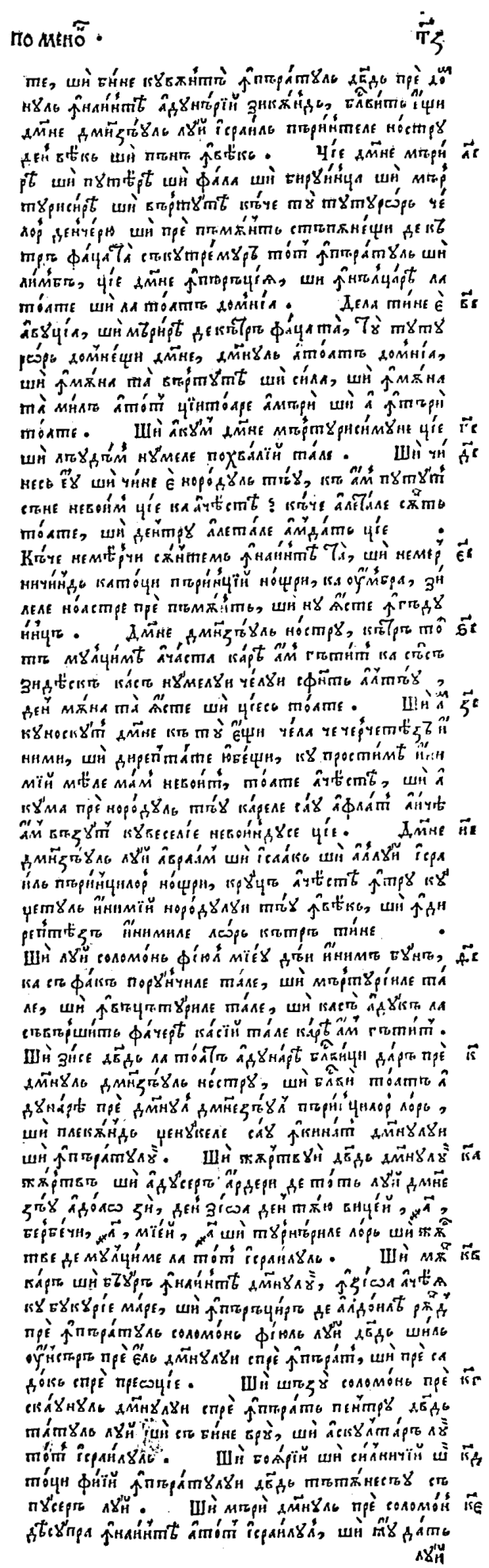

Biblia 1688, p. 307, col. 2

binecuvîntă împăratul David pre Domnul înaintea adunării, zicînd: „Blagoslovit eşti, Doamne, Dumnezăul lui Israíl, părintele nostru, den veac şi pînă în veac.

11. Ţie, Doamne, mărirea, şi putêrea, şi fala, şi biruinţa, şi mărturisirea, şi vîrtutea, căce tu tuturor celor den ceriu şi pre pămînt stăpîneşti, de cătră faţa ta să cutremură tot împăratul şi limbă. Ţie, Doamne, împărăţiia şi înălţarea la toate şi la toată domnia.

12. De la tine e avuţia şi mărirea, de cătră faţa ta. Tu tuturor domneşti, Doamne, Domnul a toată domnia, şi în mîna ta vîrtutea şi sila, şi în mîna ta milă, Atotţiitoare, a mări şi a întări toate.

13. Şi acum, Doamne, mărturisimu-ne ţie şi lăudăm numele pohvalii tale.

14. Şi cine-s eu, şi cine e norodul tău, că am putut să ne nevoim ţie ca acêstea? Căce ale tale sînt toate şi dentru ale tale am dat ţie.

15. Căce nemêrnici sîntem înaintea ta şi nemernicind ca toţi părinţii noştri, ca umbra zilele noastre pre pămînt şi nu iaste îngăduinţă.

16. Doamne Dumnezăul nostru, cătră toată mulţimea aceasta carea am gătit ca să să zidească casă numelui celui sfînt al tău, den mîna ta iaste şi ţie-s toate.

17. Şi am cunoscut, Doamne, că tu eşti cela ce cercetează inimi şi direptate iubeşti. Cu prostimea inimii mêle m-am nevoit toate acêstea, şi acum pre norodul tău, carele s-au aflat aicea, am văzut cu veselie nevoindu-se ţie.

18. Doamne Dumnezăul lui Avraám şi Isaác şi al lui Israíl, părinţilor noştri, cruţă acêstea întru cugetul inimii norodului tău în veac şi îndireptează inimile lor cătră tine.

19. Şi lui Solomón, fiiul mieu, dă-i inimă bună ca să facă poruncile tale şi mărturiile tale şi învăţăturile tale, şi ca să aducă la săvîrşit facerea casii tale, carea am gătit."

20. Şi zise David la toată adunarea: „Blagosloviţi dară pre Domnul Dumnezăul nostru!" Şi blagoslovi toată adunarea pre Domnul Dumnezăul părinţilor lor, şi plecînd genuchele s-au închinat Domnului şi împăratului.

21. Şi jîrtvui David Domnului jîrtvă şi aduseră arderi de tot lui Dumnezău, a doao zi den ziua dentîiu, viţei 1000, berbeci 1000, miei 1000, şi turnările lor, şi jîrtve de mulţime la tot Israílul.

22. Şi mîncară şi băură înaintea Domnului în ziua acêea cu bucurie mare. Şi împărăţiră de al doilea rînd pre împăratul Solomón, fiiul lui David, şi-l unsără pre el Domnului spre împărat, şi pre Sadóc, spre preoţie.

23. Şi şăzu Solomón pre scaunul Domnului spre împărat, pentru David, tatul lui, şi să binevru şi ascultară lui tot Israílul.

24. Şi boiêrii, şi silnicii, şi toţi fiii împăratului David, tătîne-său, să puseră lui.

25. Şi mări Domnul pre Solomón deasupra, înaintea a tot Israílul, şi i-au dat // lui mărire de împărat, care nu

Ms. 45, p. 360-361

Şi binecuvîntă împăratul David pre Domnul înaintea adunării, dzicînd: „Blagoslovit eşti, Doamne, Dumnedzăul Israil, părintele nostru, dentru vac şi pînă în vac.

11. Ţie, Doamne, mărirea, şi putêrea, şi fala, şi biruinţa, şi mărturisirea, ⌊şi vîrtutea⌋, căci tu a toate cêle den cer şi pre pămînt despuieşti, ⌊de către faţa ta cutremură-să tot împăratul şi limba⌋. Ţie, Doamne, împărăţiia şi înălţarea la toate şi la toată domniia.

12. De la tine avuţiia şi mărirea, dentru faţa ta. Tuturor domneşti, Doamne, Domnul a toată domniia, şi întru mîna ta vîrtutea şi sila, şi în mînă-ţi ⌊milă, Cel Întrutotţiitor⌋, să măreşti şi să întăreşti toate.

13. Şi acum, Doamne, mărturisimu-ne ţie şi lăudăm numele pofălii tale.

14. Şi cine-s eu, şi cine-i nărodul tău, că am putut să ne nevoim ţie ca acêstea? Căci a tale sînt toate şi dentru ale tale am dat ţie.

15. Căci nemêrnici[267] înaintea ta şi nemernicind ca toţi părinţii noştri[268], ca umbra dzilele noastre preste pămînt şi nu iaste îngăduinţă.

16. Doamne Dumnedzăul nostru, către toată mulţimea aceasta carea am gătit ca să să zidească numelui celui sfînt al tău, dentru mîna ta iaste şi ţie — toate.

17. Şi am cunoscut, Doamne, că tu eşti cel ce cerceteadză inime şi dreptatea iubeşti. Cu proştimea inimei mêle m-am nevoit toate acêstea, şi acum pre nărodul tău, carele s-au aflat aicea, am vădzut cu veselie nevoindu-să ţie.

18. Doamne Dumnedzăul *[361/1]* Avraam şi Isaac şi a lui Israil, părinţilor noştri, cruţă acêstea întru cugetul inimii nărodului tău în vac şi îndrepteadză inimile lor către tine.

19. Şi lui Solomon, fiiului mieu, dă-i inimă bună ca să facă porîncele tale şi mărturiile tale şi învăţăturile tale, şi ca să aducă la săvîrşit facerea casei ⌊tale⌋, carea[269] am gătit."

20. Şi dzise David la toată adunarea: „Blagosloviţi dară pre Domnul Dumnedzăul nostru!" Şi blagoslovi toată adunarea pre Domnul Dumnedzăul părinţilor lor, şi plecînd genunchele s-au închinat Domnului şi împăratului.

21. Şi jirtvui David Domnului jirtvă şi aduse arderi de tot Domnului[270], a doao dzi de dzua dentîi, viţăi 1000, berbeci 1000, miei 1000, şi turnările lor, şi jirtve de mulţime la tot Israil.

22. Şi mîncară şi băură înaintea Domnului întru dzua acêea cu bucurie mare. Şi împărăţîră de al doilea rîndu pre Solomon, fiiu lui David, şi-l unseră pre el Domnului spre împărat, şi Sadoc, spre preuţie.

23. Şi şedzu Solomon pre scaunul Domnului spre împărat, pentru David, tatăl lui, şi să binevru şi ascultară lui tot Israil.

24. Şi boiêrii, şi *[361/2]* năsîlnicii, şi toţi fiii împăratului David, ⌊tătîne-său⌋, să supuseră lui.

25. Şi-l mări Domnul pre Solomon deasupra, înaintea a tot Israil, şi i-au dat lui mărire a împărat,

Ms. 4389, p. 398-399

mare[10] şi blagoslovi împăratul David pre Domnul înaintea a toată mulţimea şi zise: „Bine eşti cuvîntat, Doamne Dumnezeul lui Israil, părinţilor noştri, den vêci în vêci.

11. Că a ta, Doamne, iaste mărirea şi putêrea şi slava şi biruinţa, mărturisirea şi tăriia. Că tu stăpîneşti toate cîte sînt în cer şi pre pămînt. De la faţa *[398/2]* ta, Doamne, se va îndirepta toată împărăţiia şi toată limba.

12. A ta, Doamne, iaste bogăţiia şi a ta iaste împărăţiia şi toată mărirea şi în toată începătura şi de la tine iaste bogăţiia şi slava. Tu, Doamne, eşti cap tuturor şi începătură a toate începăturile şi puterile şi în mîinile tale iaste mărirea şi împărăţiia tuturor şi în mîna ta iaste milosteniia a mări biruinţa a toate şi a crêşte toate.

13. Deci acum, Domnul nostru, ţie ne mărturisim şi lăudăm numele tău cel proslăvit.

14[324]. Cine sînt eu şi ce sînt oamenii miei de am putut făgădui şi aduce ţie acêstea toate de bunăvoie? Ale tale sînt toate şi cêlea ce am luat den mîinile tale, acêlea am dat ţie[325].

15. Că călători şi vinetici sîntem înaintea ta, ca toţi părinţii noştri. [326]Zilele noastre — ca umbra pre pămînt şi nu iaste răbdare.

16. Doamne, Dumnezeul nostru, toate acêstea mulţimi cîte am gătit, să se zidească casă numelui tău celui sfînt den mîna ta sînt şi toate sînt ale tale.

17. Că ştiu, Doamne, că tu ispiteşti inimile şi iubeşti direptatea[327]. Că în direptatea inimii mêle am vrut acêstea toate. Şi acum şi nărodul tău acesta, care se-au aflat aici, am văzut că le-au fost voia să dea ţie daruri cu mare bucurie.

18[328]. Doamne Dumnezeul lui Avraam şi al lui Isaac şi al lui Iácov, părinţii noştri, păzêşte în vêci această vrêre a inimii lor şi îndireptează inima lor către tine.

19. Şi dă fiiu-mieu, lui Solomon, inimă deplin să păzească porîncile tale şi mărturisirile tale şi învăţăturile tale şi să aducă zidirea casei tale la săvîrşire."

20. Şi porînci David la tot nărodul oamenilor: „Blagosloviţi Domnului Dumnezeului nostru!" Şi blagoslovi toată strînsura pre Domnul Dumnezeul părinţilor lor. Şi îngenuchiară şi se închinară Domnului, de-acii împăratului.

21. Şi junghé David jîrtvă Domnului şi rădică arderi de tot lui Dumnezeu, dimineaţa, în zioa dentîi, 1000 de junci şi 1000 de berbeci şi 1000 de miei şi turnările lor şi mulţimea jertvei a tot Israilul.

22. Şi mîncară şi băură într-acea zi înaintea Domnului, cu bucurie mare. [329]Şi puseră împărat al doilea rînd pre Solomon, feciorul lui David, şi-l unseră Domnului împărat. Şi pre Sadoc, arhiereu. *[399/1]*

23. Şi şăzu Solomon pre scaunul Domnului împărat în locul tătîne-său, lui David, şi fu pre voie şi se plecă lui tot Israilul.

24. Şi domnii puterilor şi toţi feciorii tătîne-său, lui David, îl asculta.

25. Şi mări Domnul pre Solomon preste tot Israilul şi dêde împărăţiei lui slavă carea n-au avut nici unul

Versiunea modernă

David l-a binecuvîntat pe Domnul înaintea adunării, spunînd: „Binecuvîntat eşti, Doamne, Dumnezeul lui Israel, părintele nostru, din veac şi pînă în veac!

11. Ale tale, Doamne, măreţia, şi puterea, şi lauda, şi biruinţa, şi mărturisirea, ⌊şi tăria⌋, căci tu eşti stăpînul tuturor celor din cer şi de pe pămînt, ⌊de faţa ta se cutremură orice rege şi orice neam⌋. Ale tale, Doamne, domnia şi înălţarea spre toate şi spre toată stăpînirea.

12. De la tine bogăţia şi slava, de la faţa ta. Tu eşti stăpînul tuturor, Doamne, stăpînul a toată stăpînirea, şi în mîna ta — tărie şi putere, şi în mîna ta ⌊milă, atotputernice⌋, ca să le măreşti şi să le întăreşti pe toate.

13. Şi acum, Doamne, îţi dăm mărturie şi lăudăm numele mîndriei tale.

14. Şi cine sînt eu şi cine este poporul tău, că am putut să ne arătăm astfel rîvnitori pentru tine? Căci ale tale sînt toate şi dintru ale tale ţi-am dat ţie.

15. Căci străini sîntem înaintea ta şi înstrăinaţi ca toţi părinţii noştri, ca umbra [sînt] zilele noastre pe pămînt şi [în nimic] nu este trăinicie.

16. Doamne Dumnezeul nostru, toată mulţimea aceasta [de daruri] pe care am pregătit-o pentru a se zidi casă numelui tău cel sfînt, din mîna ta este şi ale tale [sînt] toate.

17. Şi am cunoscut, Doamne, că tu eşti cel care încearcă inimile şi iubeşti dreptatea. Din simplitatea inimii mele m-am arătat rîvnitor la toate acestea, iar acum am văzut poporul tău, care se află aici, cu bucurie arătîndu-se rîvnitor pentru tine.

18. Doamne, Dumnezeul lui Avraam şi al lui Isaac şi al lui Israel, al părinţilor noştri, păzeşte în veac acestea în cugetul inimii poporului tău şi îndreaptă inimile lor către tine.

19. Şi lui Solomon, fiul meu, dă-i inimă bună, ca să înfăptuiască toate poruncile tale şi mărturiile tale şi rînduielile tale, şi ca să ducă la capăt construirea casei ⌊tale⌋, pe care am pregătit-o."

20. Şi David a spus întregii adunări: „Binecuvîntaţi, dar, pe Domnul Dumnezeul nostru!" Şi întreaga adunare l-a binecuvîntat pe Domnul Dumnezeul părinţilor lor şi, plecîndu-şi genunchii, s-au închinat Domnului şi regelui.

21. Şi David a jertfit jertfe Domnului şi a înălţat arderi de tot lui Dumnezeu, a doua zi: o mie de viţei, o mie de berbeci, o mie de miei, şi libaţiile lor, şi o mulţime de jertfe pentru tot Israelul.

22. Şi în ziua aceea au mîncat şi au băut înaintea Domnului, cu bucurie mare. Şi l-au făcut a doua oară rege pe Solomon, fiul lui David, şi l-au uns Domnului ca rege, iar pe Sadoc, pentru slujirea preoţească.

23. Şi a stat Solomon pe tronul Domnului, ca rege, în locul lui David, tatăl său, şi a fost dorit şi a ascultat de el tot Israelul.

24. Şi căpeteniile şi dregătorii şi toţi fiii regelui David, ⌊tatăl său⌋, i s-au supus.

25. Şi Domnul l-a mărit pe Solomon peste [şi] înaintea întregului Israel şi i-a dat slavă regească, cum

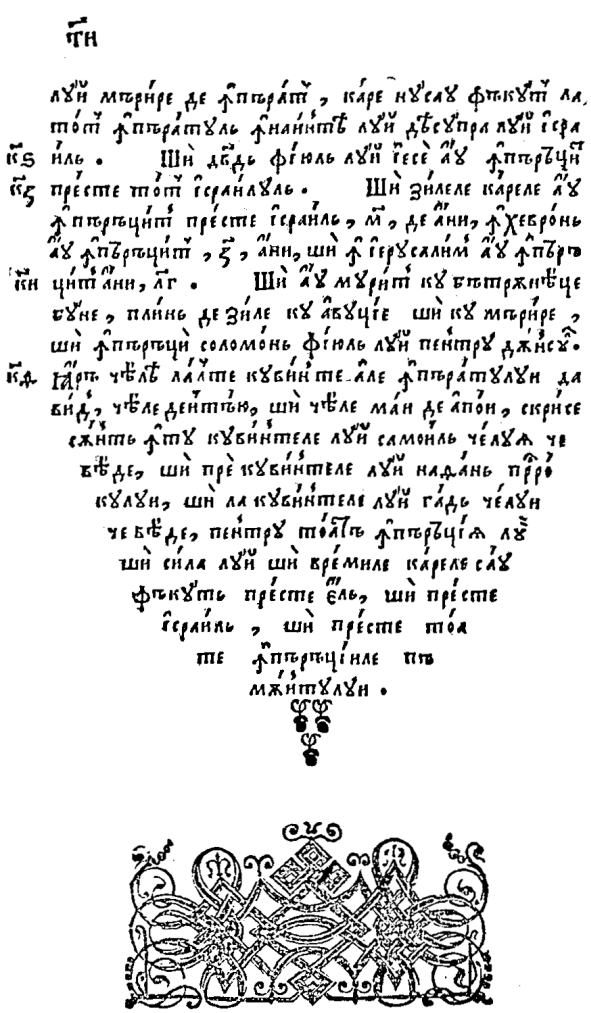

Biblia 1688, p. 308, col. 1

s-au făcut la tot împăratul înaintea lui deasupra lui Israíl.

26. Şi David, fiiul lui Iesé, au împărăţit preste tot Israílul.

27. Şi zilele carele au împărăţit preste Israíl, 40 de ani: în Hevrón au împărăţit 7 ani, şi în Ierusalím au împărăţit ani 33.

28. Şi au murit cu bătrînéţe bune, plin de zile, cu avuţie şi cu mărire. Şi împărăţi Solomón, fiiul lui, pentru dînsul.

29. Iară cêlealalte cuvinte ale împăratului Davíd, cêle dentîiu şi cêle mai de apoi, scrise sînt întru cuvintele lui Samoíl, celuia ce vêde, şi pre cuvintele lui Nathán prorocului, şi la cuvintele lui Gád, celui ce vêde, pentru toată împărăţia lui, şi sila lui, şi vremile carele s-au făcut preste el, şi preste Israíl, şi preste toate împărăţiile pămîntului. /

Ms. 45, p. 361

care lucru nu s-au făcut la tot împăratul înaintea lui deasupra lui Israil.

26. [271]Şi David, fiiul Iesé, au împărăţit preste tot Israil.

27. Şi dzilele carele au împărăţit preste Israil, 40 ani: în Hevron au împărăţit 7 ani, şi în Ierusalim, 33.

28. Şi s-au săvîrşit cu bătrînéţe bune, plin de dzile, cu avuţie şi mărire. Şi împărăţi Solomon, fiiul lui, pentru însul.

29. Iară célealalte cuvinte a împăratului David, cêle dentîi şi cêle mai de apoi, scrise sîntu întru cuvintele lui Samuil, celuia ce vedea, şi pre cuvintele lui Náthan prorocului, şi la cuvintele lui Gad, celuia ce vêde, pentru toată împărăţiia lui, şi sila lui, şi vremile carele s-au făcut preste el, şi preste Israil, şi preste[272] toate împărăţiile pămîntului.

Ms. 4389, p. 399

mai nainte de dînsul.

26. Iar David, feciorul lui Iesei, împărăţi preste tot Israilul

27. 40 de ani: în Hevron împărăţi 7 ani şi în Ierusalim, 33 de ani.

28. Şi muri în bătrînéţe bune, plin de *[399/2]* zile, în bogăţie şi în slavă. Şi stătu împărat în locul lui, fiiu-său, Solomon.

29. Iar alalte cuvinte ale lui David împărat, cêle dentîi şi cêle de apoi, sînt scrise în cuvintele lui Samoil văzătoriul, şi în cartea lui Nathán prorocul, şi în cuvintele lui Gad, carele au văzut [30] de toată împărăţiia lui, şi de tăriia lui, şi vremile cîte au petrecut supt dînsul, sau în Israil, sau întru toate[330] împărăţiile păminteşti.

Versiunea modernă

n-a mai fost nici un rege peste Israel, înaintea lui.

26. Şi David, fiul lui Iessai, a domnit peste întregul Israel.

27. Şi zilele cît a domnit peste Israel — patruzeci de ani: şapte ani a domnit în Hebron şi treizeci şi trei de ani, în Ierusalim.

28. Şi s-a sfîrşit la bătrîneţe frumoasă, plin de zile, în bogăţie şi slavă. Şi Solomon, fiul său, a domnit în locul lui.

29. Iar celelalte cuvinte ale regelui David, cele dintîi şi cele din urmă, sînt scrise în cuvintele lui Samuel văzătorul, şi în cuvintele profetului Nathan, şi în cuvintele lui Gad văzătorul — despre toată domnia lui şi stăpînirea lui, şi vremurile care au fost peste el şi peste Israel şi peste toate domniile de pe pămînt.

Biblia 1688, p. 308, col. 2

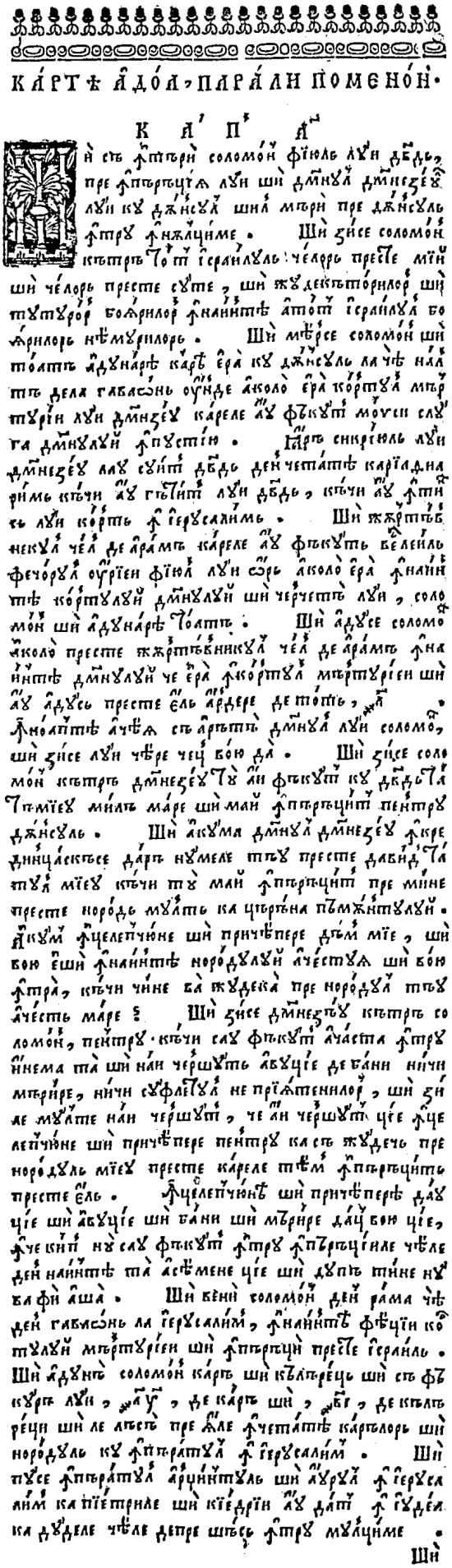

КАРТЕ АДОА ПАРАЛИПОМЕНОН.

КАП А

Ши сѣ дътърнэ соломóн фїюль луй дэвíд пре дъпъръцíя луй ши дúмнзэ́у дúмнезéу луй кý дъ́нсул ши́ мъ́рь пре дъ́нсул дътрý дънълцúме. Ши зúсе соломóн кътрь тóт íсраи́лул : челóрь прéсте мíй ши́ челóрь прéсте сúте , ши жудекътóрилор ши тúтурóр боíрилор дънúнтя а́тотъ íсраи́лул бо-
ярилорь нeмурилорь. Ши мéрсе соломóн ши тóатъ а́дунáрь кáрь éра кý дъ́нсул ла чя́ нáлтя дела габаóнь оунде а́коло éра кортúл мър турíй луй дúмнзéу кáреле а́ф фъкýт мóйсй слý га дúмнзéй дъпúстíю. Ар сникрéнзл луй дúмнезéу але сúнт дáвíд дéн четáтя карíадна рúмь кúчи а́ф гъ́сит луй дáвíд , кúчи а́ф дътн ъ луй кóрть дъ íерусалúмь. Ши жъртъ некýл чéл де áрáмь кáреле а́ф фъкýт вéлéнзл фечорýл оурíен фíюл луй сóр а́коло éра дънúнтя кóртзлúй дúмнзлúй ши чéрчетъ луй , соломóн ши а́дýнáрь тóатъ. Ши а́дýсе соломóн а́коло престе жъртъ́вникýл чéл де áрáмь дънáнтя дúмнзлúй че éра дъ кóртзл мъртурíей ши а́ф а́дýс престе ел áрдере де тóтъ , мй.
Дънóптя а́чя сѣ а́рътъ дúмнзл луй соломóн ши зúсе луй чéре чéц бóю дáт. Ши зúсе соломóн кътрь дúмнезéу тý а́ф фъкýт кý дáвíд тáтъл тáмйеу мúлъ мáре ши май дътърцúнт пéнтрý дънсúл. Ши а́кúма дúмнзлúй дúмнезéу дъ́пре дúнцáскъе дáтъ нúмеле тáу престе дáвíд тáтъл мéу кúчи тý май дътърцúнт пре мúне престе нарóдь мúлтъ ка църúна пъмúнтзлúй. Дúкúм дъцелéпчúюне ши прúчéпере дúм мíе , ши бóю ешúнд дънáнтя нарóдзлúй а́чéстзл ши бóю дътрá , кúчи чúне ва жудéка пре нарóдзл тáу а́чéсть мáре ? Ши зúсе дúмнезéу кътрь соломóн , пéнтрý кúчи сáф фъкýт а́чáста дътрý нúнема тá ши нáн чéршъть áвúце деванúи нúчи мъ́рире , нúчи сúфлетзл не прúятéннлор , ши зúле мúлте нáн чéршъть , чéа́н чéршъть цíе дъцелéпчúне ши прúчéпере пéнтрý кáре тéм дътърцúнт престе éл. Дъцелéпчúюне ши прúчéпере дáт цíе ши áвúце ши вáнúи ши мъ́рире дáц бóю цíе , дъчéа нúмсáф фъкýт дътрý дънъ́рцúнзле чéле дéн наúнтя тá а́сéмене цíе ши дупъ тúне нý вá фúа́ша. Ши вéнú соломóн дéн рáма чя дéн габаóнь ла íерусалúм , дънáнтя фéцúй кóртзлúй мъртурíей ши дътърцúнт прéсле íсраúл. Ши а́дýнъ соломóн кáрь ши кзлърéць ши сто фз кýрть луй , мй , де кáрь ши , мй , де кзлърéци ши ле лúсь пре а́лé дъчетáтя кáрзлорь ши нарóдзл кý дътърáтзл дъ íерусалúм. Ши пýсе дътърáтзл áрúнтзл ши áурзл дъ íерусалúм ка пýетрне ши кéдрúй а́ф дáт дъ íúдéя ка дúделе чéле дéпре шесь дътрý мúлцúме.

Ши

Cartea a doa Parálipomenón

Cap 1

1. Şi să întări Solomón, fiiul lui David, pre împărăţiia lui, şi Domnul Dumnezeul lui — cu dînsul, şi-l mări pre dînsul întru înălţime.

2. Şi zise Solomón către tot Israílul, celor preste mii şi celor preste sute, şi judecătorilor, şi tuturor boiêrilor înaintea a tot Israílul, boiêrilor neamurilor.

3. Şi mêrse Solomón şi toată adunarea carea era cu dînsul la Cea Naltă de la Gavaón, unde acoló era cortul mărturiei lui Dumnezeu, carele au făcut Móisi, sluga Domnului, în pustiiu.

4. Iară sicriiul lui Dumnezeu l-au suit David den cetatea Cariathiarím, căci au gătit lui David, căci au întins lui cort în Ierusalím.

5. Şi jîrtăvnecul cel de aramă, carele au făcut Vesleíl, feciorul Úriei, fiiul lui Or, acoló era, înaintea cortului Domnului; şi cercetă lui Solomón şi adunarea toată.

6. Şi aduse Solomon acoló, preste jîrtăvnicul cel de aramă, înaintea Domnului, ce era în cortul mărturiei; şi au adus preste el ardere de tot 1000.

7. În noaptea acêea să arătă Domnul lui Solomon şi zise lui: „Cêre ce-ţi voiu da."

8. Şi zise Solomón către Dumnezeu: „Tu ai făcut cu David, tată-mieu, milă mare şi m-ai împărăţit pentru dînsul.

9. Şi acuma, Domnul Dumnezeu, încredinţască-se dară numele tău preste Davíd, tatul mieu, căci tu m-ai împărăţit pre mine preste norod mult ca ţărîna pămîntului.

10. Acum, înţelepciune şi pricêpere dă-mi mie, şi voiu ieşi înaintea norodului acestuia şi voiu întra; căci cine va judeca pre norodul tău acest mare?"

11. Şi zise Dumnezău către Solomón: „Pentru căci s-au făcut aceasta întru inema ta, şi n-ai cerşut avuţie de bani, nici mărire, nici sufletul nepriêtenilor, şi zile multe n-ai cerşut, ce ai cerşut ţie înţelepciune şi pricêpere, pentru ca să judeci pre norodul mieu, preste carele te-am împărăţit preste el,

12. Înţelepciunea şi pricêperea dau ţie. Şi avuţie, şi bani, şi mărire da-ţi-voiu ţie, în ce chip nu s-au făcut întru împărăţiile cêle denaintea ta asêmene ţie, şi după tine nu va fi aşa."

13. Şi veni Solomón den Ráma cea den Gavaón la Ierusalím, înaintea fêţii cortului mărturiei, şi împărăţi preste Israíl.

14. Şi adună Solomón cară şi călăreţi şi să făcură lui 1400 de cară şi 12000 de călăreţi. Şi le lăsă pre iale în cetatea carălor, şi norodul — cu împăratul în Ierusalím.

15. Şi puse împăratul argintul şi aurul în Ierusalím ca pietrile, şi chiedrii au dat în Iudéa ca dudele cêle de pre şăs întru mulţime. //

Ms. 45, p. 361-362

A celor lăsate a doao

Cap 1

1. [1]Şi să întări Solomon, fiiul lui David, pre împărăţiia lui, şi Domnul Dumnedzăul lui —— cu însul şi-l mări pre însul întru înălţime.

2. Şi dzise Solomon cătră tot Israil, celor preste mii şi celor preste sute şi judecătorilor şi tuturor boiêrilor înainte ⌊a tot⌋ Israil, a boiêrilor neamurilor.

3. Şi mêrse Solomon şi toată adunarea[2] era cu însul la Cea Înaltă de la Gavaon, unde acoló era cortul mărturiei lui Dumnedzău, carele au făcut Moisi, sluga Domnului, întru pustiiu.

4. Însă săcriiul lui Dumnedzău l-au suit David, dentru cetatea Cariathiarim, căci au gătit lui David, căci au întinsu lui cortu în Ierusalim.

5. [3]Şi jirtăvnicul cel de aramă, carele au făcut Veseleil, ficiorul Uríei, fiiului Or, acoló era, înaintea cortului Domnului, şi cercetare lui Solomon şi adunarea ⌊toată⌋.

6. Şi aduse Solomon acolo, *[361/2]* preste jirtăvnicul cel de aramă, înaintea Domnului, ce era în cortul mărturiei; şi au adus preste el ardere de tot 1000.

7. [4]Întru noaptea acêea să arătă Domnul lui Solomon şi dzise lui: „Cêre ce-ţi voi da."

8. Şi dzise Solomon cătră Dumnedzău: „Tu ai făcut cu David, tată-mieu, milă mare şi m-ai împărăţit pentru însul.
9. Şi acum, Domnul Dumnedzău, încredinţască-să[5] numele tău preste David, tatăl mieu,[6] căci tu m-ai împărăţit pre mine preste nărod mult ca ţărna pământului.

10. Acum, înţelepciune şi pricêpere dă-mi mie, şi voi ieşi înaintea nărodului acestuia şi voi întra; căci cine va judeca pre nărodul tău acestu mare?"

11. Şi dzise Dumnedzău cătră Solomon: „Pentru căci s-au făcut aceasta întru inima ta şi n-ai cerut avuţie de bani, nici mărire, nici sufletul nepriêtenilor; şi dzile multe n-ai cerut, ce ai cerut ţie înţelepciune şi pricêpere pentru ca să judeci pre nărodul mieu, preste carele te-am împărăţit preste el,

12. Înţelepciu- *[362/1]* nea şi pricêperea dau ţie; şi avuţie şi bani şi mărire da-ţi-voi ţie[7], şi după tine nu va fi aşa."

13. Şi veni Solomon în Ramá cea den Gavaon, la Ierusalim, înaintea fêţii cortului mărturiei, şi împărăţi preste Israil.

14. [8]Şi adună Solomon cară şi călăreţi şi să făcură lui 1400 de cară şi 12000 de călăreţi. Şi lăsă pre iale întru cetatea armelor şi ⌊nărodul⌋ — cu împăratul, în Ierusalim.

15. [9]Şi puse împăratul argintul şi aurul în Ierusalim ca pietrile, şi chedrii au dat întru Iudéa ca diudele cêle de pre şes întru mulţime.

Ms. 4389, p. 399

Cartea 2 a Celor dentîi lăsate, Ovreiêşte: Díbre haiamím

Cap 1

1. [1]Şi se întări Solomon, feciorul lui David, întru împărăţiia sa, şi era cu dînsul Domnul Dumnezeul lui şi-l mări întru cea de sus.[2]

2. Şi porînci Solomon a tot Israilul, căpitanilor şi iuzbaşilor şi povêţelor şi judecătorilor a tot Israilul şi boiêrilor neamurilor.

3. Şi mêrse cu dînsul toată mulţimea în Gavaónul cel den nălţime, unde era cortul mărturiei Domnului, care-l făcuse Moisí, robul lui Dumnezeu, în pustie.

4. Că sicriul Domnului îl adusêse[3] David de la cetatea Cariatharimului, în locul ce-i gătise, unde întinsêse lui cort, ádecă în Ierusalim.[4]

5. Iar altariul cel de aramă, [5]care-l făcuse Veseliil, feciorul lui Úrie, feciorul lui Ur, era acoló, înaintea cortului Domnului; şi-l cercetă Solomon şi toată bisêrica[6].

6. Şi se sui Solomon la altariul cel de aramă, în casa mărturiei, şi aduse într-însul 1000 de jărtve.

7. [7]Şi într-acea noapte se arătă Domnul lui Solomon şi-i zise: „Cêre ce-ţi iaste voia să-ţi dau!"

8. Iar Solomon zise cătră Dumnezeu: „Tu ai făcut milă mare cu tată-mieu, David, şi ai pus pre mine împărат în locul lui.
9. Ce acum, Doamne Dumnezeule, să se umple cuvîntul tău, care l-ai făgăduit tătîne-mieu, lui David; că tu ai făcut pre mine împărат preste oamenii tăi cei mulţi, carii *[399/2]* sînt ca pulberea pămîntului, fără de număr.[8]
10. [9]Ce-mi dă înţelepciune şi pricêpere să întru şi să ies înaintea nărodului tău; că cine va putea să judece pre acest nărod al tău precum se cade?"

11. Domnul zise cătră Solomon: „De vrême ce au mai plăcut aceasta inimii tale şi n-ai cerşut bogăţie, nici avuţie şi slavă, nici sufletele celor ce au făcut ţie năcaz, încă nici zile vieţii tale n-ai cercat, ce ai cerşut înţelepciune şi pricêpere ca să poţi judeca oamenii miei, preste carii te-am pus împărат,

12. Înţelepciunea şi pricêperea date sînt ţie şi voiu da ţie şi bogăţie şi avuţie şi slavă, atîta cît n-au fost la alt împărат mai nainte de tine, nici după tine nu va fi ca tine!"[10]

13. [11]Şi veni Solomon de la Gavaónul cel den nălţime în Ierusalim, înaintea cortului mărturiei, şi împărăţi preste Israil.

14. Şi-şi strînse Solomon cară şi călăreţi şi-şi făcu 1400 de cară şi 12000 de călăreţi; şi făcu să fie călăreţi la cară şi cu împăratul în Ierusalim.

15. [12]Şi puse împăratul aur şi argint în Ierusalim ca pietrile, şi chiedrii în Iúda ca duzii carii răsar în cîmpuri, mulţime mare.

Versiunea modernă

Paralipomena II

Capitolul 1

1. Şi se întări Solomon, fiul lui David, în domnia lui, iar Domnul Dumnezeul lui era cu el şi îl mări la culme.

2. Şi îi vorbi Solomon întregului Israel, căpeteniilor peste mii şi peste sute, şi judecătorilor şi tuturor căpeteniilor din fruntea lui Israel, căpeteniilor de familii.

3. Şi se duse Solomon şi toată adunarea împreună cu el la înălţimea din Gabaon, unde era cortul mărturiei, pe care îl făcuse în pustiu Moise, slujitorul lui Dumnezeu.

4. Chivotul lui Dumnezeu îl adusese David din cetatea Cariathiarim, pentru că îi pregătise [un loc] şi îi întinse un cort în Ierusalim.

5. Dar jertfelnicul de aramă, pe care îl făcuse Beseleel, fiul lui Urias, fiul lui Or, era tot acolo, înaintea cortului Domnului. Pe acesta îl cercetă Solomon şi [toată] adunarea.

6. Acolo, Solomon aduse înaintea Domnului pe altarul de aramă din cort o mie de arderi de tot.

7. În noaptea aceea i se arătă Domnul lui Solomon şi îi zise: „Cere[-mi] ce vrei să-ţi dau."

8. Şi Solomon îi zise lui Dumnezeu: „Tu ai făcut milă mare cu David, tatăl meu, şi m-ai făcut rege în locul lui.
9. Şi acum, Doamne Dumnezeule, să se adeverească numele tău peste David, tatăl meu, pentru că tu m-ai făcut rege peste un popor numeros, ca pulberea pământului.

10. Acum, dă-mi înţelepciune şi pricepere, ca să ies şi să intru înaintea poporului acestuia: căci cine va judeca acest mare popor al tău?"

11. Iar Dumnezeu îi zise lui Solomon. „Pentru că aceasta a fost în inima ta şi nu ai cerut nici bogăţie de comori, nici faimă, nici sufletul vrăjmaşilor, nici zile multe, ci ai cerut pentru tine înţelepciune şi pricepere ca să judeci poporul meu, peste care te-am făcut rege,

12. Îţi dau înţelepciunea şi priceperea, şi îţi voi da şi bogăţie şi comori şi faimă, încît nu va mai fi nimeni asemenea ţie între regii dinaintea ta, şi nici după tine nu va mai fi aşa."

13. Şi plecă Solomon din faţa cortului mărturiei de pe înălţimea din Gabaon spre Ierusalim şi domni peste Israel.

14. Şi adună Solomon care şi călăreţi şi avea o mie patru sute de care şi douăsprezece mii de călăreţi; pe acestea le lăsă în cetatea carelor, iar poporul era cu regele în Ierusalim.

15. Şi regele făcu ca aurul şi argintul să fie în Ierusalim ca pietrele, iar cedrii [i-a făcut să fie] în Iudeea ca duzii, [ce cresc] mulţime în cîmpie.

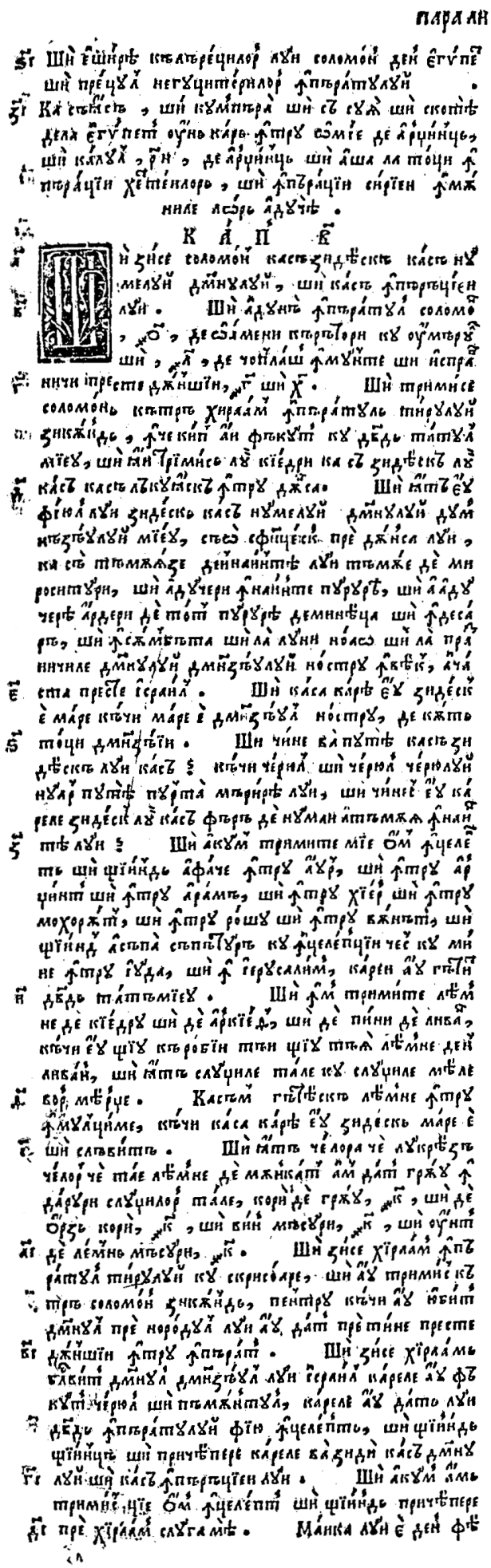

Biblia 1688, p. 309, col. 1

16. Şi ieşirea călăreţilor lui Solomón den Eghípet şi preţul neguţitorilor împăratului,

17. Ca să iasă; şi cumpăra, şi să suia, şi scotea de la Eghípet un car întru o mie de arginţi şi calul 150 de arginţi; şi aşa la toţi împăraţii hetteilor şi împăraţii Síriei, în mînile lor aducea.

Cap 2

1. Şi zise Solomón ca să zidească casă numelui Domnului şi casă împărăţiei lui.

2. Şi adună împăratul Solomon 70000 de oameni cărători cu umărul şi 30000 de cioplaşi în munte, şi ispravnici preste dînşii, 3000 şi 600.

3. Şi trimise Solomón cătră Hiraám, împăratul Tírului, zicînd: „În ce chip ai făcut cu David, tatul mieu, şi i-ai trimis lui chiedri ca să zidească lui casă, ca să lăcuiască întru dînsa,

4. Şi iată eu, fiiul lui, zidesc casă numelui Domnului Dumnăzăului mieu, să o sfinţesc pre dînsa lui, ca să tămîiéze denaintea lui tămîie de mirosituri şi aduceri înainte pururea, şi a aducerea arderi de tot pururea, demineaţa şi înde sară, şi în sîmbăta, şi la luni noao, şi la praznicile Domnului Dumnezăului nostru, în veac aceasta preste Israíl.

5. Şi casa carea eu zidesc e mare, căci mare e Dumnezăul nostru decît toţi dumnezăii.

6. Şi cine va putea ca să zidească lui casă? Căci ceriul şi ceriul ceriului nu ar putea purta mărirea lui. Şi cine-s eu, carele zidesc lui casă, fără de numai a tămîia înaintea lui?

7. Şi acum trimite mie om înţelept şi ştiind a face întru aur, şi întru argint, şi întru aramă, şi întru hier, şi întru mohorît, şi întru roşu, şi întru vînăt, şi ştiind a săpa săpătură, cu înţelepţii ce-s cu mine întru Iúda şi în Ierusalím, carei au gătit David, tată-mieu.

8. Şi îmi trimite lêmne de chiedru, şi de archiéth, şi de pini de Livan, căci eu ştiu că robii tăi ştiu tăia lêmne den Liván. Şi, iată, slugile tale cu slugile mêle vor mêrge,

9. Ca să-mi gătească lêmne întru înmulţime, căci casa carea eu zidesc mare e şi slăvită.

10. Şi iată, celora ce lucrează, celor ce taie lêmne, de mîncat am dat grîu în daruri slugilor tale, cori de grîu 20000, şi de orz cori 20000, şi vin măsuri 20000, şi untdelemn măsuri 20000."

11. Şi zise Hiraám, împăratul Tírului, cu scrisoare, şi au trimis cătră Solomón, zicînd: „Pentru căci au iubit Domnul pre norodul lui, au dat pre tine preste dînşii întru împărat."

12. Şi zise Hiraám: „Blagoslovit Domnul Dumnezăul lui Israíl, carele au făcut ceriul şi pămîntul, carele au dat lui David, împăratului, fiiu înţelept şi ştiind ştiinţă şi pricêpere, carele va zidi casă Domnului şi casă împărăţiei lui!

13. Şi acum am trimis ţie om înţelept şi ştiind pricêpere, pre Hiraám, sluga mea.

14. Maica lui e den fê- / tele lui Daán, şi tatul lui,

Ms. 45, p. 362

16. Şi ieşirea călăreţilor [10]den Égipt şi preţul neguţătorilor împăratului,

17. Ca să iasă; şi cumpăra, şi să suia, şi scotea de la Égiptu un car într-o mie de arginţi şi calul 150 ⌊de argint⌋; şi aşa, la toţi împăraţii hetteilor şi împăraţii Siríei, în mîinile lor aducea.

Cap 2

1. Şi zise Solomon ca să zidească casă numelui Domnului şi casă împărăţiei lui.

2. Şi adună ⌊împăratul⌋ Solomon 70000 de oameni purtători în umăr şi 80000 de cioplaşi în munte; şi pristavii dentru înşii, 3600.

3. [11]Şi trimise Solomon cătră Hiram, împăratul Tírului, dzicînd: „În ce chip ai făcut cu David, tată-mieu, şi ai trimis lui chedri ca să zidească şie casă, ca să lăcuiască întru însă,

4. Şi iată, eu, fiiul lui, zidescu casă numelui Domnului Dumnedzăului mieu, să o sfinţescu pre însă lui, ca să tămîiedz denaintea lui tămîie de mirosituri şi aducere înainte pururea, şi a aduce arderi de tot pururea, dimineaţa şi înde sara, şi întru sîmbete, şi la lune noao, şi la praznicile Domnului Dumnedzăului nostru, în vac aceasta preste [12]Israil.

5. Şi casa carea eu zidescu mare-i, căci mare-i Dumnedzăul nostru decât toţi dumnedzăii.

6. Şi cine va putea ca să zidească lui casă? Căci ceriul şi ceriul ceriului nu are putea purta mărirea lui. Şi cine-s eu, carele-i zidescu lui casă, fără numai a tămîia înaintea lui?

7. Şi acum, trimite-mi mie om înţeleptu şi ştiindu a face întru aur, şi întru argint, şi întru aramă, şi întru fier, şi întru mohorît, şi întru roşiu, şi întru vînăt, şi ştiind a săpa săpătură, cu înţelepţii cei ce-s cu mine întru Iúda şi în Ierusalim, carii au gătit David, tată-mieu.

8. Şi trimi- *[362/2]* te-mi lêmne de chedru, şi de archeth, şi de pevcu[13] den Livan, căci eu ştiu că robii tăi ştiu tăia lêmne den Livan; şi, iată, slugele tale cu slugile mêle vor mêrge,

9. Ca să-mi gătească lêmne întru mulţime, căci casa carea eu zidescu mare-i şi slăvită.

10. Şi, iată, celora ce lucreadză, celor ce taie lêmne, de mîncat[14] am dat grîu în daruri slugilor tale, cori de grîu 20000, şi de ordzu cori 20000, şi vin măsuri 20000, şi untdelemnu măsuri 20000."

11. Şi dzise Hiram, împăratul Tírului, cu scrisoare, şi au trimis cătră Solomon, ⌊dzicînd⌋: „Pentru căci au iubit Domnul pre nărodul lui, au dat pre tine preste înşii ⌊întru⌋ împărat."

12. Şi dzise Hiram: „Blagoslovit Domnul Dumnedzăul Israil, carele au făcut ceriul şi pămîntul, carele au dat lui David, împăratului, fiiu înţeleptu şi ştiind ştiinţă şi pricêpere, carele va zidi casă Domnului şi casă împărăţiei lui!

13. Şi acum am trimis ţie om înţeleptu şi ştiind pricêpere, pre Hiram, sluga mea.

14. Maica lui — dentru fêtele lui Dan, şi tatăl lui —

Ms. 4389, p. 399-400

16. Şi aducea lui Solomon cai de la Eghípet, de la neguţătorii împăratului carii se ducea şi-i lua de la Eghípet.

17. Carul — direpт 1000 de arginţi şi calul — direpт 150 de arginţi; aşa aducea, şi de la toate împărăţiile *[400/1]* hettheeneşti şi de la împăraţii sirieneşti, cu mîinile acelora se aducea.

Cap 2

1. Şi porînci Solomon să zidească casă numelui Domnului şi case lui.[13]

2. Şi strînse împăratul Solomon 70000 de oameni carii purta a umăr şi 80000 de oameni carii tăia piiatră în munţi; şi ispravnicii lor — 3600.

3. [14]Şi trimêse Solomon la Hiram, împăratul Tírului, zicînd: „Cum ai făcut cu tată-mieu, David, şi i-ai trimis lêmne de chiedru să-şi zidească şi el casă în carea să lăcuiască el,

4. Aşa fă şi cu mine, feciorul lui, să zidesc casă numelui Domnului Dumnezeului mieu, să o sfinţesc lui spre cădirea tămîiei înaintea lui şi să tămîiu mirosêlele şi spre punerea înainte a pîinii cei de vêci, şi spre arderea de tot cea de dimineaţa şi de seara, şi a sîmbetelor, şi a lunilor celor noaoă, şi a sărbătorilor Domnului Dumnezeului nostru în vêci, care sînt porîncite lui Israil.

5. Şi casa carea încep a zidi iaste mare, că Domnul nostru iaste mare preste toţi dumnezeii.[15]

6. Şi cine va putea să zidească lui casă vrêdnică de dînsul? Deaca ceriul şi ceriul ceriurilor nu-l pot încăpea, dară eu cine sînt să poci zidi lui casă? Ce numai să se zidească, să se tămîie înaintea lui.

7. Deci acum, să-mi trimiţi om meşter, care să ştie lucra în aur, în argint, şi în aramă, şi în fier, şi în gravaní, şi în roşu, şi în vînăt, şi să ştie tăia săpături cu înţelepţii ceşti ce sînt cu mine în Iúda şi în Ierusalim, pre carii i-au gătit tată-mieu, David.

8. Şi să-mi trimeţi şi lêmne de chiedru, şi de pevc, şi de pin den Livan, că ştiu că slugile tale ştiu tăia lêmne den Livan; şi vor fi slugile tale cu slugile mêle

9. Să-mi gătească lêmne multe, că casa carea poftesc să o zidesc iaste foarte mare şi minunată.[16]

10. Iar lucrătorilor carii vor lucra le voiu da bucate: 20000 de măsuri de grîu[17] şi 20000 de vêdre de undelemn."

11. Iar Hiram, împăratul Tirului, zise după scrisoarea ce scrisêse Solomon, grăind: „Pentru căci au iubit Domnul pre oamenii săi, pentr-acêea au făcut să le fii tu împărat!"

12. Şi adaose, zicînd: „Bine iaste cuvîntat Domnul Dumnezeul lui Israil, carele au făcut ceriul şi pămîntul, carele au dat lui David fecior înţelept şi învăţat şi chibzuit şi *[400/2]* priceput, să zidească Domnului casă şi lui polate!

13. Deci, acum, iată că am trimis ţie om înţelept şi chibzuit, pre Hiram, sluga mea,

14. Fecior al unii muieri den fêtele lui Dan, căruia

Versiunea modernă

16. Caii lui Solomon se aduceau din Egipt: îi tîrguiau negustorii regelui. Ei plecau şi cumpărau,

17. Urcau şi aduceau din Egipt un car pe o mie [de sicli] de argint şi un cal pe o sută cincizeci. Tot aşa aduceau ei pentru toţi regii cheteilor şi pentru regii Siriei.

Capitolul al 2-lea

1. Apoi a spus Solomon să se zidească o casă pentru numele Domnului şi o casă pentru domnia lui.

2. Şi adună [regele] Solomon şaptezeci de mii de cărători de poveri şi optzeci de mii de tăietori de piatră în munte, şi peste ei [rîndui] trei mii şase sute de supraveghetori.

3. Şi trimise Solomon la Chiram, regele Tyrului, zicînd: „[Fă şi cu mine] cum ai făcut cu David, tatăl meu, cînd i-ai trimis cedrii ca să-şi zidească o casă în care să locuiască;

4. Iată, eu, fiul lui, zidesc o casă pentru numele Domnului Dumnezeului meu, pentru a i-o sfinţi, ca să ard tămîie de aromate înaintea lui şi [să-i aduc] necontenit [pîinile] punerii înainte şi să-i înalţ arderi de tot, necontenit, dimineaţa şi seara, şi la sabaturi, şi la lună nouă, şi la sărbătorile Domnului Dumnezeului nostru: şi aceasta [să fie] în veac peste Israel.

5. Casa pe care o zidesc este mare, pentru că Dumnezeul nostru este mai mare decît toţi dumnezeii.

6. Cine are puterea să-i zidească o casă? Căci cerul şi cerul cerului nu i-ar putea cuprinde slava. Şi cine sînt eu să-i zidesc lui casă? [Pentru ce] dacă nu să ard tămîie înaintea lui?

7. Şi acum trimite-mi un om iscusit, care să ştie să lucreze cu aur, şi cu argint, şi cu aramă, şi cu fier, şi cu purpură, şi cu [fir] stacojiu şi vineţiu, şi să sculpteze, [pentru a lucra] împreună cu oamenii mei pricepuţi din Iuda şi din Ierusalim, pe care i-a pregătit David, tatăl meu.

8. Trimite-mi şi lemn de cedru, şi de ienupăr, şi de pin din Liban, pentru că eu ştiu că robii tăi ştiu să taie lemn din Liban. Iată, slujitorii tăi se vor duce cu slujitorii mei

9. Să-mi pregătească lemn din belşug, căci casa pe care o zidesc este mare şi slăvită.

10. Şi iată lucrătorilor care taie lemn, slujitorii tăi le-am dat în dar de mîncare: douăzeci de mii de core de grîu, douăzeci de mii de core de orz, douăzeci de mii de măsuri de vin şi douăzeci de mii de măsuri de untdelemn."

11. Şi Chiram, regele Tyrului, răspunse printr-o scrisoare pe care i-o trimise lui Solomon, zicînd: „Pentru că Domnul îşi iubeşte poporul, te-a făcut rege peste ei."

12. Şi mai zise Chiram: „Binecuvîntat fie Domnul Dumnezeu al lui Israel, care a făcut cerul şi pămîntul şi i-a dat regelui David un fiu înţelept, destoinic şi priceput, care va zidi o casă pentru Domnul şi o casă pentru domnia lui.

13. Şi acum, ţi-am trimis un om înţelept şi priceput, pe Chiram, slujitorul meu:

14. Mama lui era din fiicele lui Dan şi tatăl lui, din

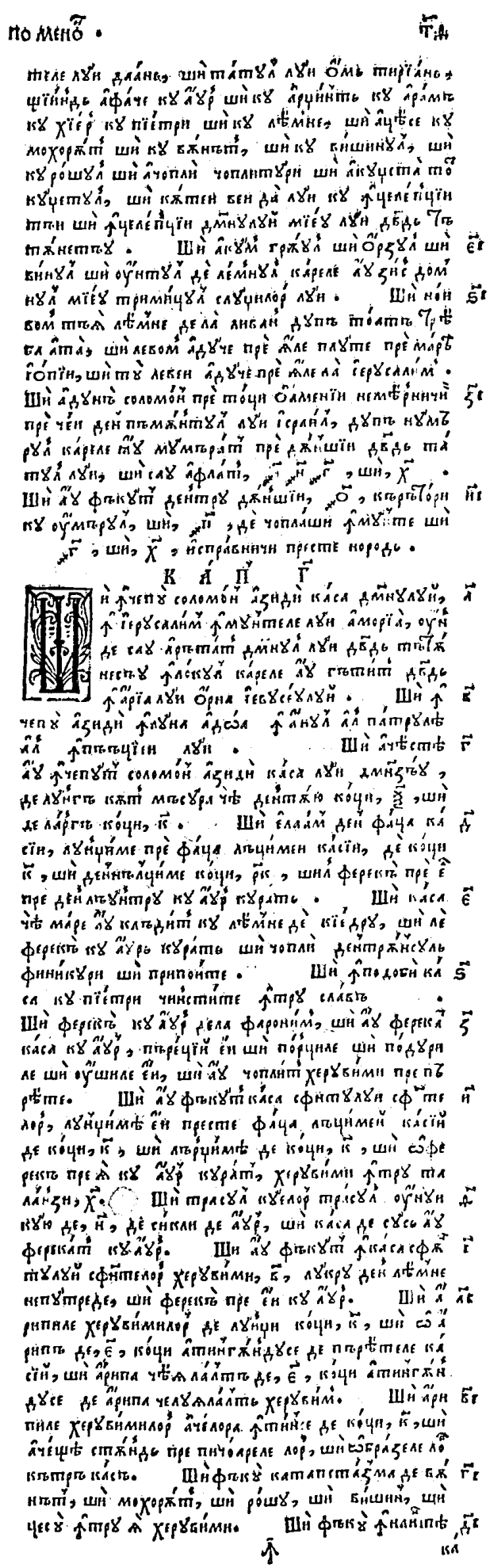

Biblia 1688, p. 309, col. 2

om tirian, ştiind a face cu aur şi cu argint, cu aramă, cu hier, cu pietri şi cu lêmne, şi a ţêse cu mohorît, şi cu vînăt, şi cu vişinul, şi cu roşul, şi a ciopli cioplituri, şi a cugeta tot cugetul, şi cîte-i vei da lui, cu înţelepţii tăi şi înţelepţii domnului mieu, lui David, tătîne-tău.

15. Şi acum grîul, şi orzul, şi vinul, şi untul de lemnul carele au zis domnul mieu, trimiţu-l slugilor lui.

16. Şi noi vom tăia lêmne de la Livan după toată treaba a ta, şi le vom aduce pre iale plute pre marea Iópii, şi tu le vei aduce pre iale la Ierusalím."

17. Şi adună Solomón pre toţi oamenii nemêrnicii, pre cei den pămîntul lui Israíl, după numărul carele i-au numărat[27] pre dînşii David, tatul lui, şi s-au aflat 153000[28] şi 600.

18. Şi au făcut dentru dînşii 70000 cărători cu umărul, şi 80000 de cioplaşi în munte, şi 3000 şi 600 ispravnici preste norod.

Cap 3

1. Şi începu Solomón a zidi casa Domnului în Ierusalím, în muntele lui Amoriá, unde s-au arătat Domnul lui David, tătîne-său, în locul carele au gătit David în aria lui Orna ievuseului.

2. Şi începu a zidi în luna a doa, în anul al patrulea al împărăţiei lui.

3. Şi acêstea au început Solomón a zidi casa lui Dumnezău: de lungă, cît măsura cea dentîiu, coţi 60, şi, de largă, coţi 20.

4. Şi elaám den faţa casii, lungime pre faţa lăţimei casii, de coţi 20, şi, de nălţime, coţi 120. Şi-l ferecă pre el, pre denlăuntru, cu aur curat.

5. Şi casa cea mare au clădit cu lêmne de chiedru, şi le ferecă cu aur curat, şi ciopli dentr-însul finicuri şi pripoíte.

6. Şi împodobi casa cu pietri cinstite, întru slavă.

7. Şi ferecă cu aur de la Faroním. Şi au ferecat casa cu aur, păreţii ei, şi porţile, şi podurile, şi uşile ei, şi au cioplit heruvimi pre părête.

8. Şi au făcut casa sfintului sfintelor, lungimea ei preste faţa lăţimei casii de coţi 20 şi lărgimea de coţi 20. Şi o ferecă pre ea cu aur curat, heruvimi întru talanzi 600.

9. Şi trasul cuielor, trasul unui cuiu de 50 de sicli de aur, şi casa de sus au ferecat cu aur.

10. Şi au făcut în casa sfintului sfintelor heruvimi 2, lucru den lêmne neputrede, şi ferecă pre ei cu aur.

11. Şi áripile heruvimilor, de lungi, coţi 20, şi o áripă, de 5 coţi, atingîndu-se de părêtele casii, şi áripa cêealaltă, de 5 coţi, atingîndu-se de áripa celuialalt heruvim.

12. Şi áripile heruvimilor acelora, întinse, de coţi 20, şi aceştia stînd pre picioarele lor, şi obrazele lor către casă.

13. Şi făcu catapetazma de vînăt, şi mohorît, şi roşu, şi vişin, şi ţesu întru ea heruvimi.

14. Şi făcu înaintea // casii stîlpi 2, de coţi 35

Ms. 45, p. 362-363

om tiran, ştiind a face cu aur şi cu argint, cu aramă şi cu fier, cu pietri şi cu lêmne, şi a ţêse cu mohorît, şi cu vînăt, şi cu vişinul, şi cu roşiul, şi a ciopli cioplituri, şi a cugeta tot cugetul, şi cîte-i vei da lui cu înţelepţii tăi şi cu înţelepţii domnului mieu, lui David, tătîne-tău.

15. Şi acum, grîul, şi ordzul, şi vinul, şi untul de lemnul carele au dzis domnul mieu, trimiţă slugilor lui.
16. Şi noi vom tăia lêmne den Livan, după toată treaba ta, şi le vom aduce pre iale plută pre maarea Ióppii, şi tu le vei aduce pre iale la Ierusalim."

17. Şi adună Solomon pre toţi oamenii nemêrnici, pre cei den pămîntul Israil, după numărul carele i-au numărat pre înşii David, tatăl lui; şi s-au aflat 153600.

18. Şi au făcut dentru înşii 70000 purtători cu umărul, şi 80000 de cioplaşi în munte, şi 3600 pristavi[15] preste năród.

Cap 3

1. [16]Şi începu Solomon a zidi casa Domnului în Ierusalim, întru muntele lui Amoriá, unde s-au arătat Domnul lui David, tătîne-său, întru locul carele au gătit David [17]întru aria lui Orna ievuseului.

2. Şi începu a zidi întru luna a doao, întru anul al patrulea a împărăţiei lui.

3. Şi acêstea au *[363/1]* început Solomon a clădi casa lui Dumnedzău: de lungă, coţi măsura cea dentîi, coţi 60, şi, de lată, coţi 20.
4. Şi elam den faţa casei, lungimea pre faţa lăţimei casei de coţi 20 şi, de înălţime, coţi 120; şi-l ferecă[18] pre el[19] cu aur curat.

5. Şi casa cea mare au clădit cu lêmne de chedru, şi o ferecă cu aur curat, şi ciopli dentru el[20] finicuri şi pripoite.

6. Şi împodobi casa cu pietri scumpe[21] întru slavă.

7. Şi o ⌊ferecă⌋ cu aur de la Faronim[22]. Şi au ferecat casa cu aur, păreţii ei, şi porţile, şi podurile, şi uşile ei, şi au cioplit heruvimi prestă părête.

8. Şi au făcut casa a sfintului sfintelor, lungimea ei preste faţa lăţimei casei de coţi 20 şi lărgimea de coţi 20; şi o ferecă pre ea cu aur curat, ⌊heruvin⌋, întru talandzi 600.

9. Şi trasul cuielor, ⌊trasul unui cui⌋ — 50 de sicli de aur. Şi casa cea de sus[23] au ferecat cu aur.
10. Şi au făcut întru casa sfinta sfintelor 2 heruvimi de lêmne neputrede şi-i ferecă pre ei cu aur.

11. Şi áripile heruvimilor de lungi — coţi 20 ⌊şi⌋ o áripă de 5 coţi, atingîndu-să de părêtele casei, şi áripa cealaltă de 5 coţi, atingîndu-să de áripa a lui heruvim celuialalt.

12. Şi áripile heruvimilor acelora[24], întinse, de coţi 20, şi aceştia — stînd pre picioarele lor, şi obradzele lor cătră casă.

13. [25]Şi făcu acoperemîntul ⌊de⌋ vînăt, şi mohorît, şi roşiu, şi vişin, şi ţăsu întru el heruvimi.

14. [26]Şi făcu înaintea casei stîlpi doi de coţi 35[27].

Ms. 4389, p. 400-401

i-au fost tată Tir; care ştie lucra la aur, şi la argint, aramă, şi fier, şi marmură, şi lemn, şi a ţêse în gravaní, şi în roşu, şi în vînăt, şi ştie ciopli toate săpăturile şi va pricêpe toate scobiturile, oricîte-i vei da cu meşterii tăi şi cu înţelepţii stăpînului mieu, lui David, tată-tău.[18]

15. Deci grîul, şi orzul, şi undelemnul, şi vinul ce ai făgăduit, stăpînul mieu, să trimiţi slugilor tale.

16. Iar noi vom tăia lêmne den Livan, de ce-ţi vor trebui, şi le vom trimite plută pre mare în Iópiia, iar tu le vei duce în Ierusalim."

17. Şi strînse Solomon toţi oamenii vinetici, cîţi era în ţara lui Israil, după numărul care-l numărase tată-său, David, şi se aflară 153600.

18. Şi făcu dentr-aceştia 70000 să poarte în umere, şi 80000 să taie în munţi, şi 3600 ispravnici preste oamenii carii vor lucra.

Cap 3

1. [19]Şi începu Solomon să zidească casa Domnului în Ierusalim, în Muntele Moréiului, unde se arătase Domnul tătîne-său, lui David, [20]în locul ariei lui Ornei ievuseanul, care-l gătise David.[21]

2. Şi începu a zidi în luna a doaoa, în anul al patrulea de împărăţiia sa.

3. Şi acêstea sînt temeliile care le puse Solomon să zidească casa lui Dumnezeu: în lung, în măsura cea dentîi, 60 de coţi, şi, în largul casei, 20 de coţi.
4. Şi slomn înaintea frunţii casei era de lung pre măsura lărgimei casei, de coţi 20, iar de nalt era de 120 de coţi; şi-l ferică pre denlăuntru cu aur curat.[22]

5. Şi casa cea mai mare o căptuşi cu scînduri de chiedru, şi o ferică cu aur curat, şi ciopli pre dînsa finici, şi prentre dînşii se împletiia ca nişte mreji.

6. Şi împodobi casa cu pietri scumpe minunat.

7. Şi o ferică cu aur curat de la Faron, şi păreţii ei, şi porţile, şi ferestrile, şi uşile, şi ciopli heruvimi pre părеţi.

8. Şi făcu casa sfinta sfinţilor: lungimea ei era cît şi largul casei, 20 de coţi, iar largul iarăşi era atîta de 20 de coţi, şi[23] *[401/1]* scînduri de aur, ca de 600 de talanţi.

9. Şi făcu piroaie de aur şi trăgea un piroiu cîte 50 de sicle de aur; şi casa cea mai de sus ferică cu aur.[24]
10. Şi iarăşi făcu în casa sfintei sfinţilor 2 heruvimi de lêmne neputrede şi-i ferică cu aur.

11. Şi era áripile heruvimilor de 20 de coţi de lungi, că era o áripă cîte de 5 coţi, întinzîndu-se pre părêtele casei, [12] şi cêealaltă áripă avea iar de 5 coţi de lungă.

12. Şi era áripile amînduror heruvimilor, întinse, pre 20 de coţi; [13] şi ei sta rădicaţi în picioarele lor şi fêţele lor era întoarse cătră lungul casei.[25]

13. [14] [26]Şi făcu acoperemîntul de vînăt, şi de gravaní, şi de roşu, şi de mohorît, şi ţesu pre dînsul închipuire de heruvimi.
14. [15] [27]Iar înaintea uşilor bisêricii făcu 2 stîlpi

Versiunea modernă

Tyr. El ştie să lucreze cu aur, cu argint, cu aramă, cu fier, cu piatră şi cu lemn, şi să ţeasă cu purpură, cu [fir] vineţiu, şi cu in, şi cu fir stacojiu, şi să sculpteze şi să înţeleagă tot cugetul pe care i-l încredinţezi, împreună cu înţelepţii tăi si cu înţelepţii domnului meu David, tatăl tău.

15. Şi acum, domnul meu să trimită slujitorilor săi grîul, şi orzul, şi vinul şi untdelemnul despre care a vorbit.
16. Iar noi vom tăia din Liban cît lemn ai nevoie şi-l vom aduce cu plutele pe mare la Ioppe; iar tu îl vei duce la Ierusalim."

17. Şi îi adună Solomon pe toţi străinii din ţara lui Israel, după numărătoarea pe care o făcuse David, tatăl lui; şi au ieşit la socotală o sută cincizeci şi trei de mii şase sute.

18. Dintre ei, îi făcu pe şaptezeci de mii cărători de poveri, pe alţi optzeci de mii, tăietori de piatră în munte, şi pe trei mii şase sute supraveghetori peste popor.

Capitolul al 3-lea

1. Şi Solomon începu a zidi casa Domnului din Ierusalim, pe muntele lui Amoria, unde i se arătase Domnul lui David, tatăl lui, în locul pe care îl pregătise David în aria lui Orna Iebuseul.

2. Şi începu să o zidească în luna a doua din cel de-al patrulea an al domniei lui.

3. Astfel începu Solomon zidirea casei lui Dumnezeu: după măsurătoarea dintîi, ea era de şaizeci de coţi lungime şi de douăzeci de coţi lăţime.
4. Pridvorul din faţa casei era de douăzeci de coţi lungime, pe toată lăţimea casei, şi de o sută douăzeci de coţi înălţime; pe dinăuntru îl polei cu aur curat.

5. Casa cea mare o căptuşi cu lemn de cedru şi o polei cu aur curat şi sculptă în [pereţii] ei finici şi ghirlande.

6. Şi împodobi casa cu pietre preţioase spre slava ei şi o polei cu aur din Pharuaim.
7. Şi polei cu aur casa: pereţii, porţile, tavanele şi uşile, iar pe pereţi sculptă heruvimi.

8. Apoi făcu casa sfintei sfintelor, lungă de douăzeci de coţi, pe toată lăţimea [casei], şi largă de douăzeci de coţi, şi o polei [către] heruvimi cu aur curat de şase sute de talanţi.

9. Cît despre greutatea cuielor, un singur cui cîntărea cincizeci de sicli de aur. Şi polei cu aur şi catul de sus.
10. Apoi făcu în sfinta sfintelor doi heruvimi de lemn neputrezit şi îi polei cu aur.

11. Aripile heruvimilor erau de douăzeci de coţi lungime: o aripă, de cinci coţi, atingea peretele încăperii, iar aripa cealaltă, tot de cinci coţi, atingea o aripă a celuilalt heruvim.

12. Întinse, aripile heruvimilor făceau douăzeci de coţi. Erau aşezaţi în picioare, cu feţele spre casă.

13. Apoi făcu o perdea de [fir] vineţiu, purpuriu, stacojiu şi de in şi ţesu pe ea heruvimi.

14. Înaintea casei făcu doi stîlpi, înalţi de treizeci şi

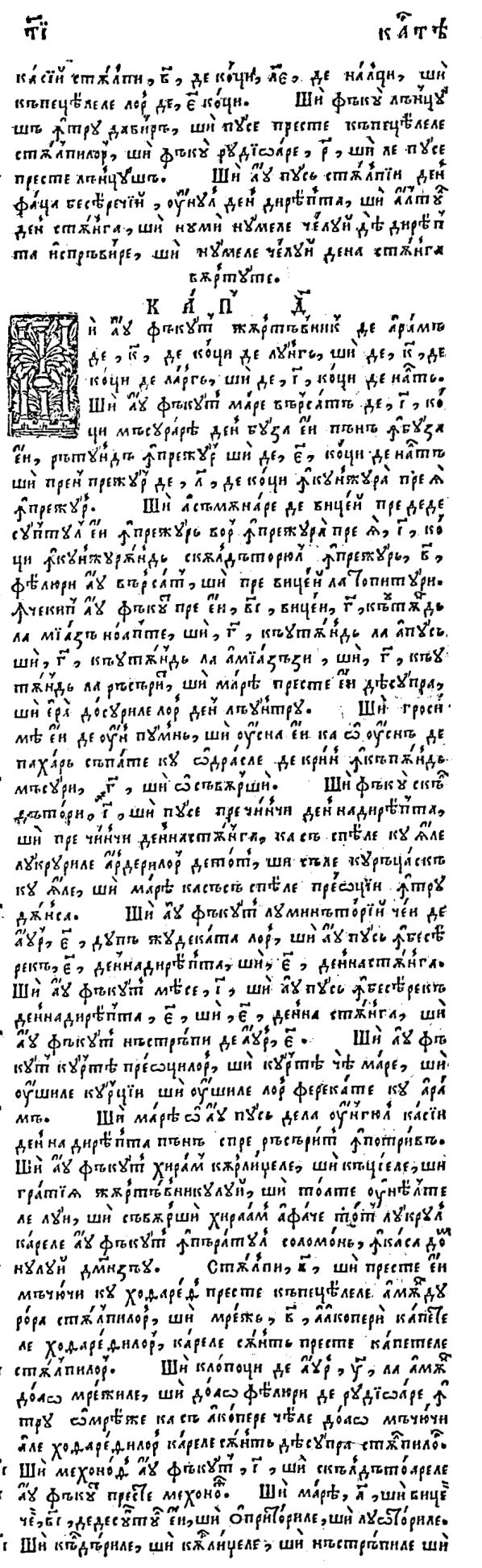

Biblia 1688, p. 310, col. 1

de nalţi, şi căpeţêlele lor de 5 coţi.

15. Şi făcu lănţuşă întru davíră şi puse preste căpeţêlele stîlpilor, şi făcu rudioare 100 şi le puse preste lănţuşă.

16. Şi au pus stîlpii den faţa besêrecii, unul den direapta şi altul den stînga, şi numi numele celui de-a direapta Isprăvire, şi numele celui de na stînga Vîrtute.

Cap 4

1. Şi au făcut jîrtăvnic de aramă de 20 de coţi de lung, şi de 20 de coţi de larg, şi de 10 coţi de nalt.

2. Şi au făcut mare vărsată de 10 coţi măsurarea den buza ei pînă în buza ei, rătundă împrejur, şi de 5 coţi de naltă, şi prenprejur de 30 de coţi încunjura pre ea împrejur.

3. Şi asămănare de viţei pre dedesuptul ei împrejur vor împrejura pre ea 10 coţi, încunjurînd scăldătoriul împrejur, 2 fêliuri au vărsat şi pre viţei la topituri.

4. În ce chip au făcut pre ei 12 viţei: 3 căutînd la miazănoapte, şi 3 căutînd la apus, şi 3 căutînd la amiazăzi, şi 3 căutînd la răsărit. Şi marea preste ei deasupra, şi era dosurile lor denlăuntru.

5. Şi grosimea ei, de un pumn, şi usna ei, ca o usnă de pahar, săpate cu odrasle de crin, încăpînd măsuri 3000. Şi o săvîrşi.

6. Şi făcu scăldători 10 şi puse pre cinci den na direapta şi pre cinci den na stînga, ca să spêle cu iale lucrurile arderilor de tot şi să le curăţască cu iale. Şi marea, ca să să spêle preoţii întru dînsa.

7. Şi au făcut luminătorii cei de aur 5, după judecata lor, şi au pus în besêrecă 5 den na direapta şi 5 den na stînga.

8. Şi au făcut mêse 10 şi au pus în besêrecă den na direapta 5, şi 5 den na stînga, şi au făcut năstrăpi de aur 5.

9. Şi au făcut curtea preoţilor, şi curtea cea mare, şi uşile curţii; şi uşile lor ferecate cu aramă.

10. Şi marea o au pus de la unghiul casii den na direapta, pînă spre răsărit împotrivă.

11. Şi au făcut Hirám cîrligele şi căţiele şi gratiia jîrtăvnicului şi toate unêltele lui, şi săvîrşi Hiraám a face tot lucrul carele au făcut împăratul Solomón în casa Domnului Dumnezău:

12. Stîlpi 2, şi preste ei măciuci cu hotharéth preste căpeţêlele amîndurora stîlpilor, şi mreji 2, a acoperi capetele hotharéthilor, carele sînt preste capetele stîlpilor.

13. Şi clopoţi de aur 400 la amîndoao mrejile, şi doao fêliuri de rudioare întru o mreaje, ca să acopere cêle doao măciuci ale hotharéthilor, carele sînt deasupra stîlpilor.

14. Şi mehonóth au făcut 10, şi scăldătoarele au făcut preste mehonoth.

15. Şi marea 1, şi viţei, cei 12, dedesuptul ei, şi opritorile, şi luotorile.

16. Şi căldările, şi cîrligele, şi năstrăpile, şi / toate

Ms. 45, p. 363

15. Şi făcu serseroth întru davir şi puse preste căpeţêlele stîlpilor, şi făcu roidioare 100 şi le puse preste prepoite.
16. Şi au pus stîlpii den faţa bisêrecii, unul den dreapta şi altul den stînga, şi numi numele celui den dreapta Isprăvire şi numele celui den na stînga Vîrtute.

Cap 4

1. Şi au făcut jirtăvnic de aramă de 20 de coţi de lungu, şi 20 de coţi de largu, şi 10 coţi de înalt.

2. Şi[28] au făcut maarea vărsată, 10 coţi ⌊măsurarea⌋ den budza ei pînă în budza ei, rătundă împregiur, de 5 coţi de înaltă, şi prenprejur de 30 de coţi împrejura pre ea prenprejur.

3. Şi asămănare de viţăi pre dedesuptul ei prenprejur vor împregiura pre ea 10 coţi, ocolind scăldătoriul împregiur, *[363/2]* doao fêliuri au vărsat şi pre viţăi la topitură.

4. ⌊În ce chip i-au făcut[29] pre ei⌋ 12 viţăi: 3 căutînd la miadzănoapte şi 3 căutînd la apus şi 3 căutînd în namiadză şi 3 căutînd la răsărit. Şi maarea preste ei — deasupra şi era dosurile lor denlontru.

5. Şi grosimea ei — de un pumnu şi usna ei — ca o usnă de păhar, săpată cu odrasle de crin, încăpîndu măsuri 3000; şi o săvîrşi.

6. Şi făcu scăldători 10 şi puse pre 5 den na dreapta şi pre 5 den na stînga, ca să spêle[30] lucrurile arderilor de tot şi să le curăţască cu ei şi maarea — ca să să spêle preuţii întru însă.

7. Şi au făcut sfêşnicile cêle de aur, 5, după judeţul lor, şi le-au pus în bisêrecă, 5 den na dreapta şi 5 den na stînga.

8. Şi au făcut mêse 10 şi s-au pus în bisêrecă, 5 den na dreapta şi 5 den na stînga şi au făcut măstrăpi de aur 5.
9. Şi au făcut ograda preuţilor şi ograda cea mare şi uşile la ogradă; şi uşile lor ferecate cu aramă.

10. Şi maarea au pus den unghiul casei den na dreapta, pînă spre răsărit împotrivă.

11. Şi au făcut Hiram cîrligile şi căţiile şi gratiia jirtăvnicului şi toate ciniile lui. Şi săvîrşi Hiram a face tot lucrul carele au făcut împăratul Solomon întru casa ⌊Domnului⌋ Dumnedzău:

12. Stîlpi 2, şi preste ei goloth cu hothareth, preste căpeţêlele stîlpilor 2 şi mreji doao a acoperi capetile alor hothareth, carele sînt preste capetile stîlpilor.

13. Şi clopoţi de aur 400 — la amîndoao mrejile ⌊şi⌋ doao fêliuri de roidioare întru o mreaje, ca să acopere cêle doao goloth alor hothareth, carele sînt preste capetile stîlpilor[31].

14. Şi mehonóthe au făcut 10 şi scăldătorii au făcut preste mehonoth.

15. Şi maarea — una şi viţăii[32] cei 12 — dedesuptul ei, ⌊şi opritorile şi luătorile⌋

16. Şi căldările şi cîrligile şi măstrăpile şi toate vasele

Ms. 4389, p. 401

care era cîte de 35 de coţi de nalţi, şi măciucile lor cêle den vîrf era cîte de 5 coţi.
15. [16] Şi încă ca nişte mreji în sfinta sfinţilor şi le puse pre vîrfurile[28] stîlpilor; şi făcu 100 de rodii, care-i puse pre mreji.
16. [17] Şi puse acei stîlpi înaintea fêţei bisêricii, unul de-a direapta, iar altul de-a stînga; şi celui ce era despre direapta îi puse numele Direptare, iară celui de-a stînga îi puse numele Tărie.

Cap 4

1. Şi făcu şi altar de aramă de 20 de coţi de lung şi de 20 de coţi de larg şi de 10 coţi de nalt.[29]

2. [30]Aşijderea făcu şi mare de aramă vărsată de 10 coţi, den usnă pînă în usnă, şi rătundă împrejur; şi era de 5 coţi de naltă, iar împrejurul usnelor ei, pre denafară, era de 30 de coţi.

3. Şi supt dînsa era închipuire de boi şi denlăuntru era cu săpături[31] de 10 coţi împrejur şi ca de doaoă părţi ocoliia usnele mării; şi era boii vărsaţi.

4. Şi acea mare era aşăzată pre 12 boi, carii 3 căuta spre miiazănoapte şi 3 spre apus şi iarăşi 3 spre amiiazăzi şi 3 spre răsărit; şi pre dînşii era marea aşăzată, iar dosurile boilor era înlăuntru, supt mare.[32]

5. Şi era marea de groasă de o palmă proastă şi usnele ei — ca usnele unui păhar, săpate ca nişte odrasle de crin, în carea încăpea[33] 3000 de vêdre; şi o săvîrşi.

6. Şi făcu 10 lighine *[401/2]* şi puse 5 de-a direapta şi 5 de-a stînga, ca să spêle într-însele toate cîte vor fi aduse spre arderile de tot şi să le curăţească; iar marea — ca să se spêle preoţii într-însa.

7. Şi făcu 10 sfêştnice de aur, după socotinţa lor, şi le puse în bisêrică, 5 de-a direapta şi 5 de-a stînga.

8. Şi făcu 10 mêse şi le puse în bisêrică, 5 de-a direapta şi 5 de-a stînga; şi au făcut 5[34] cupe de aur.

9. Şi iarăşi făcu curte preoţilor şi curtea cea mare şi uşile curţii; şi ferestrile curţii — fericate cu aramă.[35]

10. Şi marea o puse despre laturea direaptă, despre răsărit spre amiiazăzi.

11. Şi făcu Hiram cîrligele de carne şi grătariul jărtvei şi cădêlniţele şi toate vasele. Şi isprăvi Hiram de-a face tot lucrul care începuse să facă împăratul Solomon în casa lui Dumnezeu,

12. Ádecă 2 stîlpi şi 2 măciuci vărsate în vîrful stîlpilor şi 2 mreji să acopere preste vîrful măciucilor celor den vîrful stîlpilor.

13. [12] Şi clopoţei mici de aur — 400, într-acêle 2 mreji. [13] Şi rodii de aur — 400, cîte 2 rînduri pre o mreajă, care apăra cêle 2 măciuci den vîrful stîlpilor.

14. Aşijderea au făcut şi temelii şi au făcut postăvi de aramă de au pus pre temelii.

15. Şi o mare şi, supt mare, 12 boi.

16. Şi căldări şi cîrlige de carne şi toate vasele făcu

Versiunea modernă

cinci de coţi, cu capiteluri de cinci coţi.

15. Şi făcu lanţuri în dabir şi le puse pe capitelurile stîlpilor şi mai făcu o sută de rodii şi le puse pe ghirlande.
16. Şi aşează stîlpii în faţa templului, unul la dreapta şi altul la stînga, iar pe cel din dreapta îl numi Întărire, iar pe cel din stînga Putere.

Capitolul al 4-lea

1. Apoi făcu jertfelnicul de aramă, lung de douăzeci de coţi, lat de douăzeci de coţi şi înalt de zece coţi.

2. Şi făcu şi marea turnată, cu diametrul de zece coţi de la o margine la alta, rotundă de jur împrejur, înaltă de cinci coţi şi cu circumferinţa de treizeci de coţi.

3. Sub ea, [aşează] chipuri de boi turnaţi: pe zece coţi înconjoară spălătoarea. Turnară două rînduri de boi,

4. Doisprezece la număr, trei privind spre miazănoapte, trei privind spre apus, trei privind spre miazăzi şi trei privind spre răsărit; iar marea era [aşezată] deasupra lor şi spinările lor intrau dedesubt

5. Era de o palmă grosime, şi marginea ei era ca marginea unui potir, sculptată ca o floare de crin; cuprindea trei mii de măsuri. Şi o isprăvi.

6. Mai făcu zece scăldători şi le puse cinci la dreapta şi cinci la stînga, ca să se spele şi să se cureţe în ele uneltele pentru arderile de tot. Iar marea [era făcută] ca să se spele preoţii în ea.

7. Mai făcu cinci sfeşnice de aur, după rînduiala lor, şi le puse în templu, cinci la dreapta şi cinci la stînga.

8. Mai făcu zece mese şi le puse în templu, cinci la dreapta şi cinci la stînga. Şi mai făcu şi cinci cupe de aur.
9. Şi făcu curtea preoţilor şi curtea cea mare şi porţile curţii ai căror uşori erau ferecaţi cu aramă.

10. Iar marea o aşeză lîngă colţul din dreapta al casei, îndreptată către răsărit.

11. Şi Chiram făcu cîrligele pentru cărnuri, şi tigăile, şi vatra jertfelnicului, şi toate vasele [templu]lui. Şi isprăvi Chiram toată lucrarea pe care o făcu [pentru] regele Solomon în casa Domnului Dumnezeu:

12. [Ridică] doi stîlpi şi puse la capetele lor globurile capitelurilor şi două plase ca să acopere vîrfurile capitelurilor de pe capetele stîlpilor.

13. Şi de plase [atîrnă] patru sute de clopoţei de aur şi două rînduri de rodii la fiecare plasă care acoperea cele două globuri ale capitelurilor de deasupra stîlpilor.

14. Mai făcu şi zece *mechonoth* şi aşeză scăldătoarele pe *mechonoth*;

15. Şi marea [de aramă] şi cei doisprezece boi de sub ea;

16. Şi suporţii, şi lighenele pentru apă, şi căldările, şi

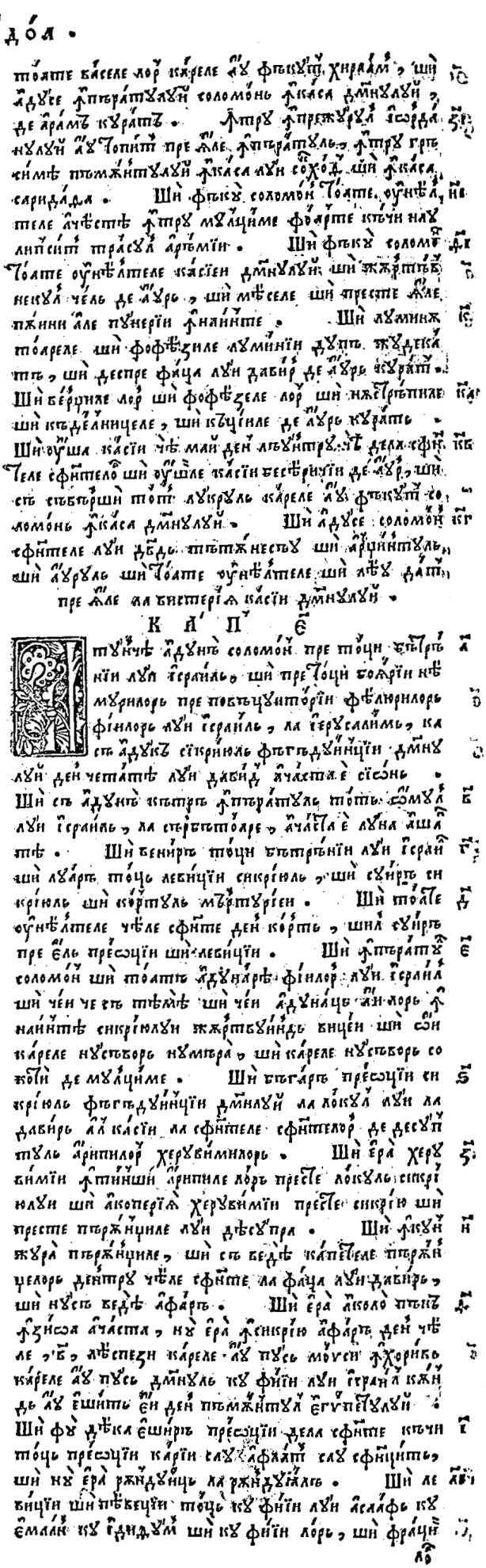

Biblia 1688, p. 310, col. 2

vasele lor, carele au făcut Hiraám, şi aduse împăratului Solomón în casa Domnului, de aramă curată.

17. Întru împrejurul Iordánului au topit pre iale împăratul, întru grăsimea pământului, în casa lui Sochóth şi în casa Saridátha.

18. Şi făcu Solomón toate unêltele acêstea întru mulţime foarte, căci n-au lipsit trasul arămii.

19. Şi făcu Solomon toate unêltele casiei Domnului şi jîrtăvnecul cel de aur, şi mêsele, şi preste iale pîini ale punerii înainte.

20. Şi luminătoarele, şi fofêzile luminii, după judecată, şi despre faţa lui davír, de aur curat,

21. Şi vergile lor şi fofêzele lor, şi năstrăpile, şi cădelniţele, şi căţiile, de aur curat,

22. Şi uşa casii cea mai denlăuntru, cea de la sfintele sfintelor, şi uşile casii besêricii, de aur. Şi să săvîrşi tot lucrul carele au făcut Solomón în casa Domnului.

23. Şi aduse Solomón sfintele lui David, tătîne-său, şi argintul, şi aurul, şi toate unêltele, şi le-au dat pre iale la visteriia casii Domnului.

Cap 5

1. Atuncea adună Solomón pre toţi bătrînii lui Israíl, şi pre toţi boiêrii neamurilor, pre povăţuitorii fêliurilor fiilor lui Israíl, la Ierusalím, ca să aducă sicriiul făgăduinţii Domnului den cetatea lui Davíd, aceasta e Sión.

2. Şi să adună cătră împăratul tot omul lui Israíl, la sărbătoare; aceasta e luna a şaptea.

3. Şi veniră toţi bătrînii lui Israil şi luară toţi leviţii sicriiul, şi suiră sicriiul şi cortul mărturiei,

4. Şi toate unêltele cêle sfinte den cort, şi-l suiră pre el preoţii şi leviţii.

5. Şi împăratul Solomón şi toată adunarea fiilor lui Israíl, şi cei ce să têmea şi cei adunaţi ai lor, înaintea sicriiului jîrtvuind viţei şi oi carele nu să vor număra şi carele nu să vor socoti de mulţime.

6. Şi băgară preoţii sicriiul făgăduinţii Domnului la locul lui, la davír al casii, la sfintele sfintelor, dedesuptul áripilor heruvimilor.

7. Şi era heruvimii întinşi, áripile lor preste locul sicriiului, şi acoperiia heruvimii preste sicriiu şi preste părîngile lui deasupra.

8. Şi încunjura părîngile, şi să vedea capetele părîngelor dentru cêle sfinte la faţa lui davír, şi nu să vedea afară.

9. Şi era acoló pînă în zioa aceasta. Nu era în sicriiu afară den cêle 2 lêspezi carele au pus Móisi în Horív, carele au pus Domnul cu fiii lui Israíl, cînd au ieşit ei den pămîntul Eghípetului.

10. Şi fu deaca ieşiră preoţii de la sfinte, căci toţi preoţii carii s-au aflat s-au sfinţit, şi nu era rînduiţi la rînduială.

11. Şi leviţii şi pêveţii toţi, cu fiii lui Asaáf, cu Emaán, cu Idithúm şi cu fiii lor, şi fraţii // lor cei îmbrăcaţi cu

Ms. 45, p. 363-364

lor carele au făcut Hiram, şi aduse împăratului Solomon în casa Domnului, de aramă curată.

17. Întru împregiur Iordánului au topit pre iale împăratul, întru grosimea pământului, în casa lui Sochoth şi în casa Saridathá.

18. Şi făcu Solomon toate unêltele acêstea întru mulţime foarte, căci n-au lipsit trasul arămii.

19. Şi făcu Solomon toate unêltele casei Domnului şi jirtăvnicul cel de aur şi mêsele, preste[33] iale pîinile a punerii înainte[34].

20. Şi luminătorii şi fufêdzele lumi- *[364/1]* nei după judeţ ⌊şi⌋ de pre faţa lui davir, de aur curat.

21. Şi vergile lor şi fufêdzele lor şi năstrăpile şi cădêlniţile şi căţiile — de aur curat.

22. Şi uşa casei mai denlontru, cea de la sfintele sfinţilor şi uşile casei bisêrecii — de aur. Şi să săvîrşi tot lucrul carele au făcut Solomon în casa Domnului.

23. [35]Şi aduse Solomon[36] sfintele lui [37]David, tătîne-său, şi argintul şi aurul şi toate unêltele, şi le-au dat ⌊pre iale⌋ la vistiêriul casei Domnului.

Ms. 4389, p. 401-402

Hiram lui Solomon, tot de aramă curată, şi i le aduse în casa Domnului.

17. Şi le-au topit împăratul în ţinutul Iordánului, în pământ lutos, între[36] Sochoth şi între Saredata.[37]

18. Şi făcu toate vasele fără de număr, atîta cît nu se ştiia măsura arămii.

19. Şi făcu Solomon toate vasele casei lui Dumnezeu şi altar de aur şi mêsele şi pre dînsele — pîinile punerii înainte.

20. Şi sfêştnicile, cu luminăturile lor, să luminêze înaintea sfintei sfinţilor, după rînduială, de aur curat.

21. Şi unele luminături şi fofêzele lor [22] şi cupele şi cădêlniţele şi clêştele, tot de aur curat au fost făcute.

22. Şi uşile bisêricii cêle denlăuntru, care era la sfînta sfinţilor, şi uşile bisêricii le ferică cu aur. Şi se obîrşi tot lucrul care făcu Solomon în casa Domnului.

23. [1] [38]Şi duse Solomon toate cêle sfinţite ale tă- *[402/1]* tîne-său, lui David, aurul şi argintul şi toate vasele, şi le puse în cămara casei Domnului.[39]

Versiunea modernă

cîrligele pentru carne, şi cupele, şi toate vasele pe care le-a făcut şi le-a adus Chiram pentru regele Solomon la casa Domnului erau din aramă curată.

17. Regele le turnase pe acestea în împrejurimile Iordanului, într-un pământ tare, în casa lui Sokhoth şi în casa lui Saredatha.

18. Şi Solomon făcu toate aceste vase în număr foarte mare, pentru că nu ducea lipsă de aramă.

19. Şi Solomon făcu toate obiectele din casa Domnului: şi jertfelnicul de aur, şi mesele pentru pîinile punerii înainte,

20. Şi sfeşnicele şi candelele pentru lumină, rînduite în faţa *dabirului*, din aur curat,

21. Şi mucările lor şi candelele, şi cupele, şi cădelniţele, şi tigăile din aur curat.

22. Iar uşa de dinăuntru a casei, dinspre sfînta sfintelor, şi [dinspre] uşile încăperii templului erau de aur.

23. Şi [aşa] se isprăvi toată lucrarea, pe care o făcu Solomon în casa Domnului. Apoi Solomon aduse lucrurile cele sfinte ale lui David, tatăl său: argintul şi aurul şi toate vasele, şi le puse în vistieria casei Domnului.

Cap 5

1. [38]Atuncea adună Solomon pre toţi bătrînii Israil şi pre toţi boiêrii neamurilor, pre povăţuitorii fêliurilor fiilor Israil la Ierusalim, ca să aducă chivótul făgăduinţei Domnului den cetatea David; aceasta-i Siónul.

2. Şi să adunară cătră împăratul tot omul Israil întru praznic; aceasta-i luna a şaptea.

3. Şi veniră toţi bătrînii Israil şi luară ⌊toţi⌋ leviţii sicriiul[39] şi cortul mărturiei,

4. Şi toate unêltele cêle sfinte, cêle den cortu, şi suiră pre el preuţii şi leviţii.

5. Şi împăratul Solomon şi toată adunarea fiilor Israil ⌊şi cei ci să temea şi⌋ cei adunaţi ai lor înaintea chivótului, jirtvuind viţăi şi oi, carele nu să vor număra şi carele nu să vor socoti de mulţime.

6. Şi băgară preuţii săcriiul făgăduinţei Domnului la locul lui, la davir al casei, la sfintele sfinţilor, dedesuptul áripilor heruvim.

7. Şi era heruvimii întinşi, áripile lor preste locul săcriiului, şi acoperiia heruvimii preste săcriiu şi preste părîngele lui deasupra.

8. Şi încungiura părîngile şi să vedea capetile părîngilor dentru sfinte la faţa lui davir şi nu să vedea afară.

9. Şi era acoló pînă în dzua aceasta, nu era în săcriiu afară den cêle doao lêspedzi carele au pus Moisi în Horiv, carele au pus Domnul cu fiii lui Israil cînd au ieşit ei dentru pământul Eghíptului.

10. Şi fu daca ieşiră preuţii dentru sfinte, căci toţi preuţii carii s-au aflat s-au sfinţit, ⌊şi⌋ nu era rînduiţi la rînduială.

11. Şi leviţii şi cîntăreţii toţi, fiilor Asaf, lui Eman, lui Idithum şi fiilor lor şi fraţilor lor celor îmbrăcaţi

Cap 5

1. [2] De-acii chiemă pre născuţii cei mai mari ai lui Israil şi pre toţi boiêrii seminţiilor şi pre căpeteniile neamurilor feciorilor lui Israil în Ierusalim, să rădice sicriul făgăduinţei Domnului de la cetatea lui David, carea iaste în Sion.

2. [3] Şi veniră la împăratul toţi oamenii lui Israil, în zioa sărbătorii, ádecă în luna a şaptea.

3. [4] Şi mêrseră toţi bătrînii lui Israil şi luară leviţii sicriul [5] şi duseră şi cortul mărturiei,

4. Şi toate vasele cêle sfinţite, care era în cort, duseră preoţii şi leviţii.[40]

5. [6] Iar împăratul Solomon şi toată mulţimea feciorilor lui Israil carii era strînşi, junghia înaintea sicriului boi şi berbeci fără de număr şi fără de sócot.

6. [7] Şi băgară preoţii sicriul făgăduinţei Domnului la locul lui în bisêrică, la locul cel de rugăciune al sfintei sfinţilor, supt áripile heruvimilor.

7. [8] Şi era heruvimii cu áripile întinse dăsupra locului unde fu pus sicriul şi acoperiia heruvimii dăsupra sicriului şi dăsupra pîrghiilor.

8. [9] Şi se vedea căpătîiele pîrghiilor despre locul rugăciunii, că era puţinel mai lungi, iar de afară nu se vedea.

9. Şi au fost sicriul acoló pînă în zioa aceasta[41] [10] şi în sicriu nimic alt nu era, fără numai 2 table care le pusêse Moisí în Horiv, cînd dêde Domnul lêgea feciorilor lui Israil, cînd ieşiia den Eghípet.

10. [11] Şi ieşind preoţii den sfinţire (că toţi preoţii cîţi se aflară acoló sînt sfinţiţi încă într-acea vrême[42] în rînduiala slujbei cei den toate zilele şi între dînşii nu era dăspărţire).

11. [12] Aşijderea leviţii, ca şi cîntăreţii şi cu feciorii lui Asaf, cu Emman şi cu Idithum şi feciorii lor şi fraţii

Capitolul al 5-lea

1. Atunci îi chemă Solomon la adunare pe toţi bătrînii lui Israel şi pe toate căpeteniile triburilor, pe capii familiilor fiilor lui Israel, la Ierusalim, ca să aducă chivotul legământului Domnului din cetatea lui David (aceasta este Sion).

2. Şi se adunară la rege toţi bărbaţii din Israel în timpul sărbătorii (aceasta este luna a şaptea).

3. Şi veniră toţi bătrînii lui Israel, şi toţi leviţii luară chivotul

4. Şi aduseră chivotul şi cortul mărturiei şi toate lucrurile sfinte care se aflau în cort. Iar preoţii şi leviţii aduseră cortul.

5. Regele Solomon şi toată adunarea lui Israel şi cei cu fricã de Dumnezeu şi aceia dintre ei ce se adunaseră jertfeau înaintea chivotului vite şi oi, care nu se mai numărau şi cărora nu li se mai ţinea socoteala de multe ce erau.

6. Şi preoţii aduseră chivotul legământului Domnului la locul lui, în dabirul casei, în sfînta sfintelor, sub aripile heruvimilor.

7. Heruvimii aveau aripile întinse peste locul chivotului şi heruvimii acopereau chivotul şi drugii lui.

8. Drugii depăşeau [aripile], încît li se vedeau capetele din sfînta, în faţa dabirului, dar din afară nu se vedeau.

9. Şi au rămas acolo pînă în ziua aceasta. Nu erau în chivot decît cele două table pe care le pusese Moise în Horeb, cînd Domnul a făcut legământ cu fiii lui Israel, la ieşirea lor din pământul Egiptului.

10. Şi a fost că, atunci cînd ieşiră preoţii din sfînta — căci toţi preoţii care erau acolo se sfinţiră, fără să ţină seama de rînduiala lor zilnică —,

11. Toţi leviţii cîntăreţi [care ţineau] de Asaph, de Aiman şi Idithun şi de fiii lor şi de fraţii lor, dintre cei

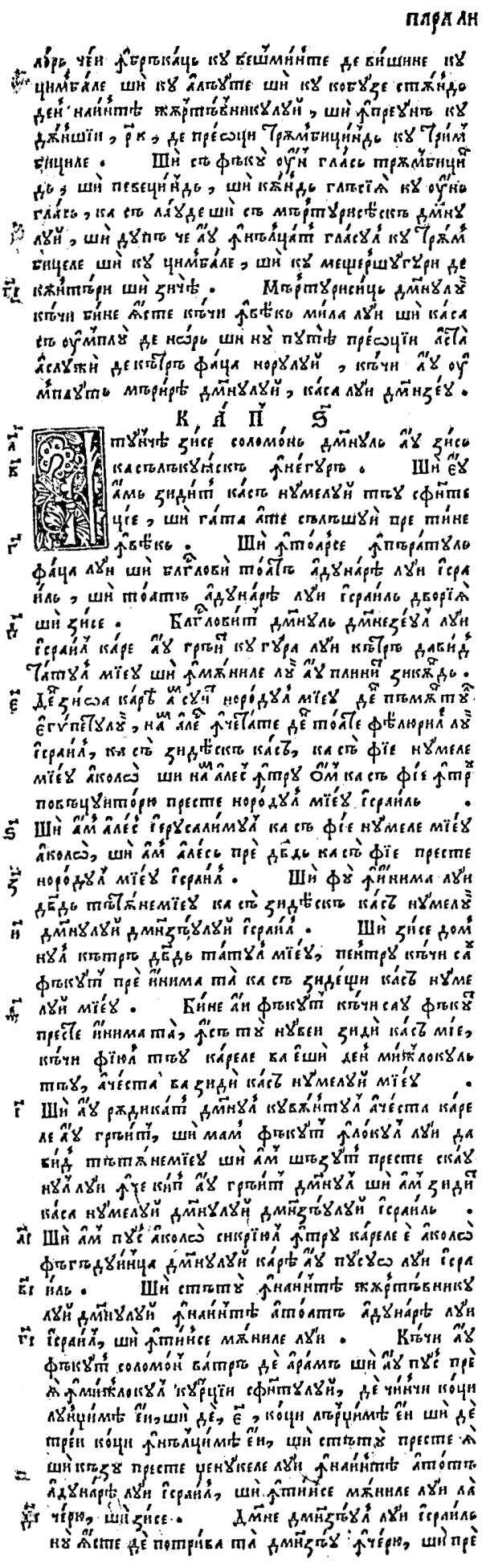

Biblia 1688, p. 311, col. 1

veşminte de vişine, cu ţimbale şi cu alăute şi cu cobuze, stînd denaintea jîrtăvnicului; şi împreună cu dînşii 120 de preoţi, trîmbiţînd cu trimbiţile.

12. Şi să făcu un glas trîmbiţînd şi peveţind, şi cînd glăsiia cu un glas, ca să laude şi să mărturisească Domnului, şi, după ce au înălţat glasul cu trîmbiţele şi cu ţimbale şi cu meşterşuguri de cîntări şi zicea:

13. „Mărturisiţi Domnului, căci bine iaste, căci în veac mila lui!" Şi casa să umplu de nor şi nu putea preoţii a sta a sluji, de cătră faţa norului, căci au umplut mărirea Domnului casa lui Dumnezeu.

Cap 6

1. Atuncea zise Solomón: „Domnul au zis ca să lăcuiască în negură.

2. Şi eu am zidit casă numelui tău, Sfinte, ţie, şi gata a te sălăşui pre tine în veac."

3. Şi întoarse împăratul faţa lui şi blagoslovi toată adunarea lui Israíl, şi toată adunarea lui Israíl dvoriia, şi zise:

4. „Blagoslovit Domnul Dumnezeul lui Israíl care au grăit cu gura lui cătră Davíd, tatul mieu, şi în mînile lui au plinit, zicînd:

5. «Den zioa carea am suit norodul mieu den pămîntul Eghipetului, n-am ales în cetate den toate fêliurile lui Israíl, ca să zidească casă, ca să fie numele mieu acoló, şi n-am ales întru om ca să fie întru povăţuitoriu preste norodul mieu, Israíl.

6. Şi am ales Ierusalímul ca să fie numele mieu acoló, şi am ales pre David ca să fie preste norodul mieu, Israíl.»

7. Şi fu în inima lui David, tătîne-mieu, ca să zidească casă numelui Domnului Dumnezăului Israíl.

8. Şi zise Domnul cătră David, tatul mieu: «Pentru căci s-au făcut pre inima ta ca să zideşti casă numelui mieu,

9. Bine ai făcut, căci s-au făcut preste inima ta. Însă tu nu vei zidi casă mie, căci fiiul tău, carele va ieşi den mijlocul tău, acesta va zidi casă numelui mieu.»

10. Şi au rîdicat Domnul cuvîntul acesta carele au grăit, şi m-am făcut în locul lui Davíd, tătîne-mieu, şi am şăzut preste scaunul lui, în ce chip au grăit Domnul, şi am zidit casa numelui Domnului Dumnezăului Israíl.

11. Şi am pus acoló sicriiul întru carele e acoló făgăduinţa Domnului, carea au pusu-o lui Israíl."

12. Şi stătu înaintea jîrtăvnicului Domnului, înaintea a toată adunarea lui Israíl, şi întinse mînile lui,

13. Căci au făcut Solomón vatră de aramă, şi au pus pre ea în mijlocul curţii sfintului, de cinci coţi lungimea ei, şi de 5 coţi lărgimea ei, şi de trei coţi înălţimea ei, şi stătu preste ea căzu preste genuchele lui înaintea a toată adunarea lui Israíl, şi întinse mînile lui la ceriu, şi zise:

14. „Doamne Dumnezăul lui Israíl, nu iaste de potriva ta dumnezău în ceriu şi pre / pămînt, păzind făgăduinţa

Ms. 45, p. 364-365

cu văşminte vişine, cu ţîmbale şi cu alăute şi cu copuze, stînd denaintea jirtăvnicului; şi împreună cu înşii — preuţi 120, trîmbiţînd *[364/2]* cu trîmbiţile.

12. Şi să făcu un glas trîmbiţîndu şi cîntînd[40], şi cînd glăsuia cu un glas ca să laude şi să mărturisască Domnului. Şi după ce s-au înălţat glasul cu trîmbiţile şi cu ţimbale şi cu cinii a cîntărilor şi dzicea:

13. „Mărturisiţi Domnului căci bine iaste, căci întru vac — mila lui!" Şi casa să împlu de noăr şi nu putea preuţii a sta a sluji de cătră faţa norului, căci au împlut mărirea Domnului casa lui Dumnedzău.

Cap 6

1. [41]Atuncea dzise Solomon: „Domnul au dzis ca să lăcuiască în negură.

2. Şi eu am zidit casă numelui tău, sfinţită ţie, şi gata a te sălăşlui pre tine întru vac."

3. Şi întoarse împăratul faţa lui şi blagoslovi[42] şi toată adunarea lui Israil tvoriia şi dzise:

4. „Blagoslovit Domnul Dumnedzăul Israil, carele au grăit cu gura lui cătră David, tată-mieu, şi întru mîinile lui au plinit, dzicînd:

5. «Dentru dzua carea am suit pre nărodul mieu den pămîntul Eghíptului, n-am ales în cetate dentru toate fêliurile Israil ca să zidescu casă, ca să fie numele mieu acolo, şi n-am ales[43] întru om ca să fie întru povăţitor preste nărodul mieu, Israil.

6. Şi am ales Ierusalimul ca să fie numele mieu acoló, şi am ales pre David ca să fie preste nărodul mieu, Israil.»

7. Şi fu preste inima lui David, tătîne-mieu, ca să zidească casă numelui Domnului Dumnedzăului Israil.

8. Şi dzise Domnul cătră David, tată-mieu: «Pentru căci s-au făcut pre inima ta ca să zideşti casă numelui mieu,

9. Bine ai făcut, căci s-au făcut preste inima ta. Însă tu nu-mi vei zidi casă[44], căci fiiul tău, carele va ieşi dentru mijlocul tău, acesta va zidi casă[45] numelui mieu.»

10. Şi au rădicat Domnul cuvîntul ⌊acesta⌋, carele au grăit, şi m-am făcut pentru David, tatăl mieu, şi am şedzut preste scaunul lui în ce chip au grăit Domnul; şi am zidit casa numelui Domnului Dumnedzăului Israil.

11. Şi am pus acoló săcriiul întru carele — acoló făgăduinţa Domnului[46]."

12. Şi stătu înaintea jirtăvnicului Domnului, înaintea a toată adunarea Israil, şi întinse mîinile lui.

13. Căci au făcut Solomon vatră de aramă şi au pus pre ea în mijlocul ogrăzii sfintului: de 5 coţi — lungimea ei[47] şi de 3 coţi — înălţimea ei. Şi stătu preste ea şi căzu preste genuchele lui *[365/1]* înaintea a toată adunarea Israil. Şi întinse mîinile lui în cer şi dzise:

14. [48]„Doamne, Dumnedzăul Israil, nu iaste de potriva ta dumnedzău în cer şi preste pămînt, cruţînd

Ms. 4389, p. 402

lor, îmbrăcaţi în haine de in, şi răsuna în alăute şi în căpuze şi în virghine, stînd înaintea altariului; şi cu dînşii — 120 de preoţi de trîmbita cu trîmbiţele.[43]

12. [13] Şi era un glas întru trîmbitare şi întru cîntare şi în răspundere, un glas a lăuda şi a se mărturisi Domnului. Şi cînd rădica glasul în trîmbiţe şi în alăute şi în organe ceia ce cînta şi începea a grăi:

13. „Mărturisiţi-vă Domnului, că bun, că în vêci — mila lui!" se umplu *[402/2]* casa lui Dumnezeu de nor [14] şi nu putea preoţii să stea şi să slujască de ceaţă, că se umpluse casa lui Dumnezeu de slava Domnului.

Cap 6

1. [44]Atunci zise Solomon: „Domnul au făgăduit că va lăcui[45] în ceaţă.

2. Iar eu am zidit casă numelui lui celui sfînt, să lăcuiască într-însa în vêci."[46]

3. Şi-şi întoarse împăratul faţa şi blagoslovi pre toată mulţimea lui Israil (că toată mulţimea lui Israil sta în picioare) şi zise:

4. „Bine iaste cuvîntat Domnul Dumnezeul lui Israil, carele au grăit cu gura sa cătră tată-mieu, David, şi prespre a sa mînă au isprăvit, zicînd:

5. «Den zioa cêea ce am scos nărodul mieu den ţara Eghípetului, n-am ales altă cetate dentru toate seminţiile lui Israil ca să se zidească într-însa casă numelui mieu, nici am ales alt om, nici unul să fie povaţă întru nărodul mieu, Israil.[47]

6. Ce am ales Ierusalímul să fie numele mieu acoleá, şi am ales pre David să fie preste Israil, nărodul mieu.»

7. Deci cînd fu voia tătîne-mieu, lui David, să zidească casă numelui Domnului Dumnezeul lui Israil,

8. Iar Domnul au zis cătră dînsul: «Bine ai făcut, căci au fost voia ta aceasta să zideşti casă numelui mieu,

9. [8] Şi ţi-au fost voia aşa; [9] iar nu vei zidi tu mie casă, ce feciorul tău, carele va ieşi den mijlocul tău, acela va zidi casă numelui mieu!»

10. Şi au umplut Domnul cuvîntul său, care au grăit; şi m-am rădicat eu în locul tătîne-mieu, lui David, şi am şăzut în scaunul lui, cum au grăit Domnul, şi am zidit casă numelui Domnului Dumnezeul lui Israil.

11. Şi am pus într-însa sicriul în care iaste făgăduinţa Domnului, care au făgăduit cu feciorii lui Israil."

12. Şi stătu înaintea altariului Domnului, împotriva a tot nărodul lui Israil, şi-şi întinse mîinile.

13. Că făcuse Solomon vatră de aramă şi o puse în mijlocul curţii cei sfinţite, carea era de 5 coţi de lungă şi de 5 coţi de lată şi de 3 coţi de naltă; şi, stînd pre dînsa, îngenuché[48] împotriva a tot nărodul lui Israil, şi, întinzîndu-şi palmele spre cer, zise:[49]

14. [50]„Doamne, Dumnezeul lui Israil, nu iaste dumnezeu potrivnic ţie în cer şi pre pămînt; carele

Versiunea modernă

înveşmîntaţi în mantii de in, cu ţimbale şi cu nabla şi cu kinyra stăteau înaintea jertfelnicului, şi cu ei o sută douăzeci de preoţi sunînd din trîmbiţe.

12. Şi se ridică un singur glas de trîmbiţe, şi de psalmodieri, şi de cîntări, ca să laude şi să aducă mulţumire Domnului. Şi pe cînd înălţau glas din trîmbiţe, din ţimbale şi din alte instrumente de cîntat şi ziceau:

13. „Aduceţi mulţumire Domnului, că este bun, că în veac este mila lui", se umplu casa de nor şi preoţii nu mai puteau să stea să slujească din pricina norului, căci slava Domnului umpluse casa lui Dumnezeu.

Capitolul al 6-lea

1. Atunci zise Solomon: „Domnul a spus că sălăşluieşte în întuneric;

2. Iar eu am zidit o casă pentru numele tău, sfîntă pentru tine, şi pregătită ca să te sălăşluieşti în veci."

3. Apoi îşi întoarse regele faţa şi binecuvîntă toată adunarea lui Israel şi toată adunarea lui Israel stătea în picioare. Şi a zis:

4. „Binecuvîntat fie Domnul Dumnezeu al lui Israel, care a grăit cu gura sa către David, tatăl meu, şi cu mîinile sale a împlinit, zicînd:

5. «Din ziua în care l-am scos pe poporul meu din Egipt, nu mi-am ales vreo cetate din toate triburile lui Israel ca să zidească o casă în care să fie numele meu, şi nu mi-am ales un bărbat ca să fie conducător peste poporul meu, Israel.

6. Dar am ales Ierusalimul, ca să fie numele meu acolo, şi l-am ales pe David, ca să fie peste poporul meu, Israel.»

7. Şi fu în inima lui David, tatăl meu, să zidească o casă pentru numele Domnului Dumnezeu al lui Israel.

8. Şi zise Domnul către David, tatăl meu: «Pentru că a fost în inima ta să zideşti o casă pentru numele meu,

9. Bine ai făcut că a fost aceasta în inima ta; însă nu tu îmi vei zidi casa, ci fiul tău care va ieşi din coapsa ta, acesta va zidi casa pentru numele meu.»

10. Şi Domnul a întărit cuvîntul acesta pe care l-a grăit, şi am venit eu în locul lui David, tatăl meu, şi m-am aşezat pe tronul lui, după cum a grăit Domnul, şi am zidit casa pentru numele Domnului Dumnezeu al lui Israel.

11. Şi am pus acolo chivotul în care este legămîntul Domnului, pe care l-a încheiat cu Israel."

12. Şi stătu înaintea jertfelnicului Domnului, înaintea întregii adunări a lui Israel, şi îşi întinse mîinile —

13. Căci Solomon făcuse un soclu de aramă, lung de cinci coţi, lat de cinci coţi şi înalt de trei coţi, pe care îl pusese în mijlocul curţii templului. Şi se urcă pe el şi căzu în genunchi înaintea întregii adunări a lui Israel şi îşi întinse mîinile către cer şi zise:

14. „Doamne, Dumnezeul lui Israel, nu este dumnezeu pe potriva ta în cer şi pe pămînt, care să-şi

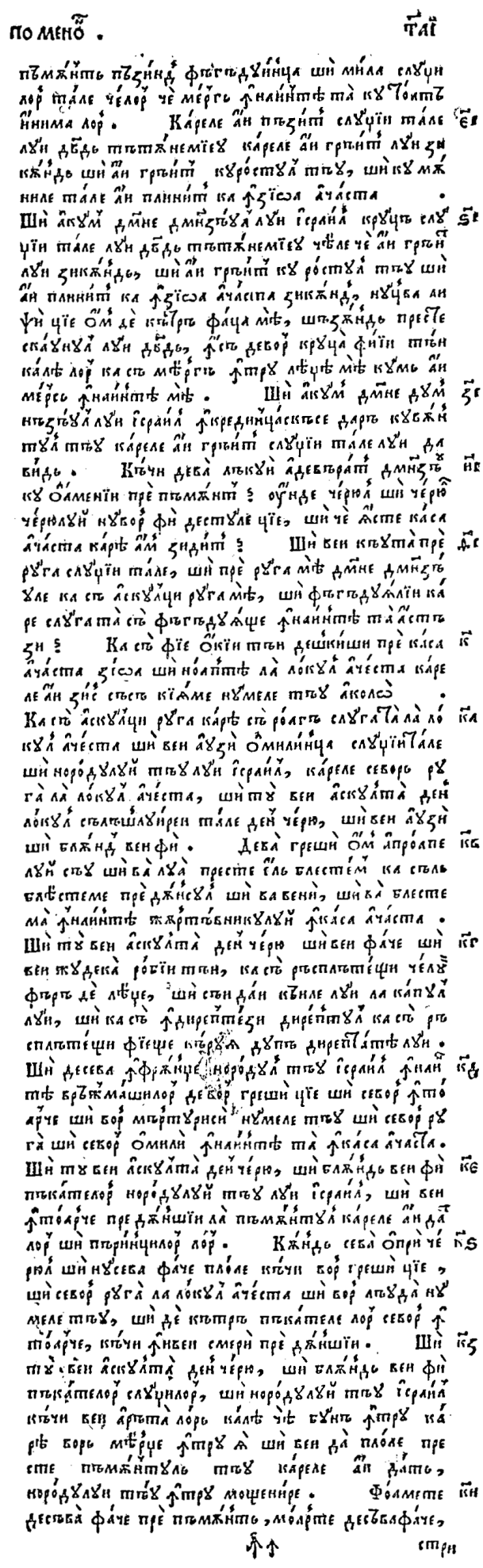

Biblia 1688, p. 311, col. 2

şi mila slugilor tale, celor ce merg înaintea ta cu toată inima lor,

15. Carele ai păzit slugii tale, lui David, tătîne-mieu, carele ai grăit lui zicînd, şi ai grăit cu rostul tău, şi cu mînile tale ai plinit ca în zioa aceasta.

16. Şi acum, Doamne Dumnezăul lui Israíl, cruţă slugii tale, lui David, tătîne-mieu, cêle ce ai grăit lui zicînd, şi ai grăit cu rostul tău şi ai plinit ca în zioa aceasta, zicînd: «Nu-ţi va lipsi ţie om de cătră faţa mea, şăzînd preste scaunul lui David, însă de vor cruţa fiii tăi calea lor ca să meargă întru lêgea mea, cum ai mers înaintea mea»,

17. Şi acum, Doamne Dumnăzăul lui Israíl, încredinţască-se dară cuvîntul tău carele ai grăit slugii tale, lui Davíd.

18. Căci de va lăcui adevărat Dumnezău cu oamenii pre pămînt? Unde ceriul şi ceriul ceriului nu vor fi destule ţie, şi ce iaste casa aceasta carea am zidit?

19. Şi vei căuta pre ruga slugii tale, şi pre ruga mea, Doamne Dumnezăule, ca să asculţi ruga mea, şi făgăduiêlii care sluga ta să făgăduiêşte înaintea ta astăzi?

20. Ca să fie ochii tăi deşchişi pre casa aceasta zioa şi noaptea, la locul acesta carele ai zis să să chiême numele tău acoló,

21. Ca să asculţi ruga carea să roagă sluga ta la locul acesta; şi vei auzi omilinţa slugii tale şi norodului tău, lui Israíl, carele se vor ruga la locul acesta, şi tu vei asculta den locul sălăşluirei tale den ceriu, şi vei auzi şi blînd vei fi,

22. De va greşi om aproapelui său şi va lua preste el blestem ca să-l blêsteme pre dînsul, şi va veni, şi va blestema înaintea jîrtăvnicului în casa aceasta,

23. Şi tu vei asculta den ceriu, şi vei face şi vei judeca robii tăi, ca să răsplăteşti celui fărădelêge şi să-i dai căile lui la capul lui, şi ca să îndireptezi direptul, ca să răsplăteşti fieştecăruia după direptatea lui.

24. Şi de se va înfrînge norodul tău, Israíl, înaintea vrăjmaşilor, de vor greşi ţie, şi se vor întoarce şi vor mărturisi numele tău, şi se vor ruga, şi se vor omili înaintea ta, în casa aceasta,

25. Şi tu vei asculta den ceriu, şi blînd vei fi păcatelor norodului tău, lui Israíl, şi vei întoarce pre dînşii la pămîntul carele ai dat lor şi părinţilor lor.

26. Cînd se va opri ceriul şi nu se va face ploaie, căci vor greşi ţie, şi se vor ruga la locul acesta, şi vor lăuda numele tău, şi de cătră păcatele lor se vor întoarce, căci îi vei smeri pre dînşii,

27. Şi tu vei asculta den ceriu, şi blînd vei fi păcatelor slugilor şi norodului tău, Israíl, căci vei arăta lor calea cea bună întru carea vor mêrge întru ea, şi vei da ploaie preste pămîntul tău, carele ai dat norodului tău întru moştenire.

28. Foamete de să va face pre pămînt, moarte de să va face, // stricăciune de vînt şi gălbenare, lăcustă şi

Ms. 45, p. 365

făgăduinţa şi mila slugilor tale, celor ce mergu înaintea ta cu toată inima lor.

15. Carele ai păzit slugii tale, lui David, tătîne-mieu, carele ai grăit lui ⌊dzicînd⌋ şi ai grăit cu rostul tău şi cu mîinile tale ai plinit, ca în dzua aceasta.

16. Şi acum, Doamne Dumnedzăul Israil, cruţă slugii tale, lui David, tătîne-mieu, carele ai grăit lui dzicînd ⌊şi ai grăit cu rostul tău şi ai plinit ca în dzua aceasta dzicînd⌋: «Nu va lipsi ţie om de cătră faţa mea, şedzînd pre scaunul David; însă, dă vor cruţa fiii tăi calea lor, ca să margă întru lêgea mea, cum ai mersu înaintea mea.»

17. Şi acum, Doamne Dumnedzăul Israil, încredinţască-să, dară, cuvîntul tău carele ai grăit slugii tale, lui David.

18. Căci să va lăcui adevărat Dumnedzău cu oamenii pre pămînt? Dă ceriul şi ceriul ceriului nu vor fi dăstui[49] ţie, şi casa aceasta carea am zidit?

19. Şi vei căuta pre ruga slugii tale şi pre ruga mea, Doamne Dumnedzău, ca să asculţi ruga ⌊mea⌋ şi făgada carea sluga ta să făgăduiêşte înaintea ta astădzi,

20. Ca să fie ochii tăi dăşchişi pre casa aceasta, dzua şi noaptea, la locul acesta carele ai dzis să să chême numele tău acoló,

21. Ca să asculţi ruga carea să roagă sluga ta la locul acesta. Şi vei audzi umilinţei slugii tale şi nărodului tău Israil[50], carele să va ruga la locul acesta, şi tu[51] vei asculta dentru locul sălăşluirei tale, dentru cer, şi vei audzi şi blînd vei fi.

22. De va greşi aproapelui său şi va lua preste el blăstăm ca să-l blasteme pre îns şi va veni şi va blăstăma înaintea jirtăvnicului întru casa aceasta,

23. Şi tu vei asculta dentru cer şi vei face şi vei judeca robii tăi, ca să răsplăteşti celui fărădelége şi să-i dai căile lui la capul lui şi ca să îndreptedzi dreptul, ca să răsplăteşti fieştecăruia după dreptatea lui.

24. Şi de să va înfrînge nărodul tău, Israil, înaintea nepriêtenului, de vor greşi ţie şi să vor întoarce şi să vor mărturisi numelui tău şi să vor ruga şi să vor umili înaintea ta întru casa aceasta,

25. Şi tu vei asculta dentru cer şi blînd vei fi păcatelor nărodului tău, Israil, şi-i vei întoar- *[365/2]* ce pre înşii la pămîntul carele ai dat lor şi părinţilor lor.

26. Cînd să va opri ceriul şi nu să va face ploaie[52], căci vor greşi ţie şi să vor ruga la locul acesta şi vor lăuda numele tău şi de cătră păcatele lor să vor întoarce, căci ii vei smeri pre înşii,

27. Şi vei asculta dentru cer şi blînd vei fi păcatelor slugilor[53] şi nărodului tău[54], Israil, căci vei arăta lor calea cea bună întru carea vor mêrge întru ea; şi vei da ploaie preste pămîntul tău, carele ai dat nărodului tău întru moştenire.

28. [55]Foamete de să va face pre pămînt, omor de să va face, stricăciune de vînt şi gălbănar, lăcuste şi cărăbuşi

Ms. 4389, p. 402-403

păzeşti pacea şi milosteniia cu robii tăi, carii umblă înaintea ta cu toată inima lor.

15. Carele ai dat robului tău, tătîne-mieu, *[403/1]* lui David, şi cîte ai zis şi ai grăit cu gura ta, le-ai umplut cu lucrul, ca şi astăzi!

16. Deci acum, Doamne, Dumnezeul lui Israil, umple robului tău şi tatălui mieu toate cîte ai zis lui, grăind: «Nu va scădea[51] den tine bărbat înaintea mea, de-a şădea pre scaunul lui David, numai de vor păzi feciorii tăi căile mêle şi de vor umbla în legile mêle, cum ai umblat tu înaintea mea!»

17. Şi acum, Doamne, Dumnezeul lui Israil, să se întărească cuvîntul tău, care l-ai grăit robului tău, lui David!

18. Că nu iaste de-a crêde să lăcuiască Dumnezeu cu oamenii pre pămînt? Deaca nu te încape ceriul şi ceriul ceriurilor, dară încă această casă mică, carea o am zidit?

19. Ce numai pentr-acêea iaste făcută, ca să cauţi spre rugăciunile robului tău şi să auzi rugăciunea mea, Doamne, Dumnezeul mieu, carea au vărsat astăzi robul tău înaintea ta,

20. Şi să dăşchizi ochii tăi spre casa ta, zioa şi noaptea, pre locul acesta[52], care te-ai făgăduit să se chême numele tău,[53]

21. Şi să auzi rugăciunea cu carea se va ruga robul tău într-însa şi să asculţi cêrerea robului tău şi a lui Israil, nărodul tău; oricine se va ruga în locul acesta, tu să-l auzi den lăcaşul tău, carele iaste în ceriure, şi să-i fii milostiv.

22. De va greşi vreun om vecinului său şi va lua jurămînt şi va veni să-l jure şi va jura înaintea altariului, într-această casă,

23. Tu să auzi den cer şi să faci judecată robilor tăi şi să dai celui fărădelége păcatul lui asupra capului lui şi să izbîndeşti adeverinţa direptului, plătind fieştecui după direptatea lui.

24. Şi de va fi nărodul tău, Israil, biruit de vrăjmaşi (deaca-ţi va greşi), iar apoi, întorcîndu-se, va face pocăinţă şi vor cêre numele tău şi te vor ruga într-acest loc,

25. Tu auzi den ceriure şi fii milostiv greşalelor lui Israil, nărodul tău, şi-i întoarce în casa carea o ai dat lor şi părinţilor lor.

26. De vei încuia ceriul să nu vêrse ploaie pentru păcatele oamenilor tăi şi te vor ruga într-acest loc şi se vor mărturisi numelui tău şi se vor întoarce den păcatele lor, deaca-i vei smeri,[54]

27. Să-i auzi den cer, Doamne, şi să fii milostiv greşalelor oamenilor tăi şi ale lui Israil, robii tăi, şi-i învaţă calea cea bună, pre carea vor umbla; şi dă ploaie pământului, care l-ai dat oamenilor tăi întru biruinţă. *[403/2]*

28. [55]Iar, de se va pogorî foamete pre pământ şi piericiune şi răgină şi omide şi gîndaci şi lăcuste, şi de-i

Versiunea modernă

păzească legământul şi mila slujitorilor tăi, care umblă înaintea ta cu toată inima lor.

15. Tu ai păzit pentru slujitorul tău David, tatăl meu, cele ce i le-ai spus şi le-ai grăit cu gura ta şi cu mîinile tale le-ai împlinit, ca în ziua aceasta.

16. Şi acum, Doamne, Dumnezeul lui Israel, păzeşte pentru slujitorul tău, David, tatăl meu, cele pe care i le-ai grăit, zicînd (şi le-ai grăit cu gura ta şi le-ai împlinit, ca în ziua aceasta, zicînd): «Nu-ţi va lipsi bărbat înaintea mea, aşezat pe tronul lui David, numai să-şi păzească fiii tăi calea, ca să umble în legea mea, cum ai umblat tu înaintea mea.»

17. Şi acum, Doamne Dumnezeul lui Israel, adverească-se cuvîntul tău, pe care l-ai grăit slujitorului tău David.

18. Oare cu adevărat va locui Dumnezeu cu oamenii pe pământ? Dacă cerul şi cerul cerului nu te pot cuprinde, ce e casa aceasta, pe care am zidit-o?

19. Priveşte la rugăciunea slujitorului tău şi la cererea mea, Doamne Dumnezeule, ca să asculţi cererea mea şi rugăciunea cu care se roagă slujitorul tău înaintea ta astăzi:

20. Să fie ochii tăi deschişi zi şi noapte peste casa aceasta şi peste locul acesta, despre care ai zis că se va chema numele tău acolo;

21. Să asculţi rugăciunea cu care se roagă slujitorul tău în locul acesta. Şi ascultă cererea slujitorului tău şi a poporului tău Israel, cu care se vor ruga în locul acesta, şi ascult-o în locul sălăşluirii tale din cer şi auzi-ne şi fii milostiv.

22. Şi dacă i-ar greşi un om aproapelui său şi şi-ar lua asupra lui blestem, ca să se blesteme, şi dacă ar veni şi ar blestema înaintea jertfelnicului din casa aceasta,

23. Tu să-l asculţi din cer şi să împlineşti şi să-i judeci pe robii tăi, ca să-i plăteşti celui nelegiuit şi să se întoarcă asupra capului său şi ca să-l îndreptăţeşti pe cel drept în parte după dreptatea lui.

24. Şi dacă se va frînge poporul tău Israel înaintea duşmanului, din pricină că ţi-a greşit ţie, dar se vor întoarce şi vor mărturisi numelui tău şi se vor ruga şi vor înălţa cereri înaintea ta în casa aceasta,

25. Tu să-i asculţi din cer şi să fii milostiv cu păcatele poporului tău Israel şi să-i întorci pe ei în ţara pe care le-ai dat-o lor şi părinţilor lor.

26. Cînd cerul va fi închis şi nu va fi ploaie, pentru că ei îţi vor fi greşit ţie, dar se vor ruga în locul acesta şi vor lăuda numele tău şi se vor întoarce de la păcatele lor, pentru că îi vei fi smerit pe ei,

27. Tu să-i asculţi din cer şi să fii milostiv cu păcatele slujitorilor şi ale poporului tău Israel şi să le arăţi calea cea bună pe care să meargă şi să dai ploaie pe pământul tău, pe care l-ai dat poporului tău moştenire.

28. Foamete dacă va fi pe pământ, moarte dacă va fi, vînt nimicitor şi gălbenare, lăcuste şi omizi dacă vor fi,

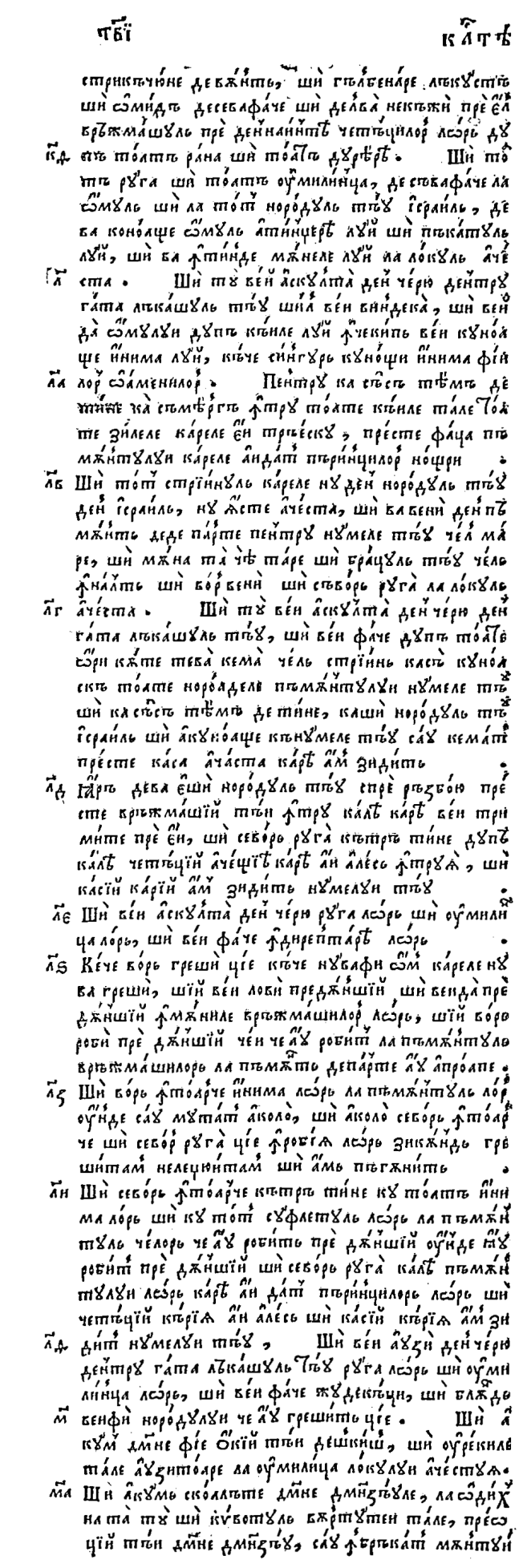

Biblia 1688, p. 312, col. 1

omidă de se va face, şi de-l va necăji pre el vrăjmaşul, pre denaintea cetăţilor lor, după toată rana şi toată durêrea,

29. Şi toată ruga, şi toată umilinţa, de să va face la omul şi la tot norodul tău, Israíl, de va conoaşte omul atingerea lui şi păcatul lui, şi va întinde mînele lui la locul acesta,

30. Şi tu vei asculta den ceriu, dentru gata lăcaşul tău, şi-l vei vindeca, şi vei da omului după căile lui în ce chip vei cunoaşte inima lui, căce singur cunoşti inima fiilor oamenilor,

31. Pentru ca să să teamă de tine, ca să meargă întru toate căile tale, toate zilele carele ei trăiescu preste faţa pămîntului carele ai dat părinţilor noştri.

32. Şi tot striinul carele nu den norodul tău, den Israíl, nu iaste acesta, şi va veni den pămînt de departe pentru numele tău cel mare şi mîna ta cea tare şi braţul tău cel înalt, şi vor veni şi să vor ruga la locul acesta,

33. Şi tu vei asculta den ceriu, den gata lăcaşul tău, şi vei face după toate oricîte te va chema cel striin, ca să cunoască toate noroadele pămîntului numele tău, şi ca să să teamă de tine, ca şi norodul tău, Israíl, şi a cunoaşte că numele tău s-au chemat preste casa aceasta, carea am zidit.

34. Iară de va ieşi norodul tău spre războiu preste vrăjmaşii tăi întru calea carea vei trimite pre ei, şi se vor ruga cătră tine, după calea cetăţii aceştiia, carea ai ales întru ea, şi casii carii am zidit numelui tău,

35. Şi vei asculta den ceriu ruga lor şi umilinţa lor, şi vei face îndireptarea lor,

36. Căce[29] vor greşi ţie, căce nu va fi om carele nu va greşi, şi-i vei lovi pre dînşii şi vei da pre dînşii în mînile vrăjmaşilor lor, şi-i vor robi pre dînşii cei ce au robit la pămîntul vrăjmaşilor, la pămînt departe au aproape,

37. Şi vor întoarce inima lor la pămîntul lor unde s-au mutat acoló, şi acoló se vor întoarce şi se vor ruga ţie în robiia lor, zicînd: «Greşit-am, nelegiuit-am şi am păgînit!»,

38. Şi se vor întoarce cătră tine cu toată inima lor şi cu tot sufletul lor la pămîntul celor ce au robit pre dînşii, unde i-au robit pre dînşii, şi se vor ruga calea pămîntului lor, carea ai dat părinţilor lor, şi cetăţii căriia ai ales, şi casii căriia am zidit numelui tău,

39. Şi vei auzi den ceriu, dentru gata lăcaşul tău, ruga lor şi umilinţa lor, şi vei face judecăţi, şi blînd vei fi norodului ce au greşit ţie.

40. Şi acum, Doamne, fie ochii tăi deschişi şi urechile tale auzitoare la umilinţa locului acestuia.

41. Şi acum scoală-te, Doamne Dumnezăule, la odihna ta, tu şi chívotul vîrtutei tale, preoţii tăi; Doamne Dumnezău, s-au îmbrăcat mîntui- / re şi cei curaţi ai tăi veseleascâ-se

Ms. 45, p. 365-366

de să va face, şi de-l va năcăji pre el nepriêtenul pre denaintea cetăţilor lor, după toată rana şi după toată durêrea,

29. Şi toată ruga şi toată umilinţa de să va face la tot omul şi la tot nărodul tău, Israil; de va cunoaşte omul atingerea lui şi păcatul lui şi va întinde mîinile lui la locul acesta,

30. Şi vei asculta den cer, dentru gata lăcaşul tău, şi-l vei vindeca şi vei da omului după căile lui, în ce chip vei cunoaşte inima lui, căci sîngur cunoşti inima fiilor oamenilor,

31. Pentru ca să să teamă de tine, ca să margă întru toate căile tale, toate dzilele carele ei trăiescu preste faţa pămîntului carele ai dat părinţilor noştri.

32. Şi tot striinul carele nu dentru nărodul tău, Israil, nu iaste ⌊acesta⌋ şi va veni dentru pămînt departe, pentru numele tău cel mare, şi mîna ta cea vîrtucioasă şi braţul tău cel înalt, şi vor veni şi să vor ruga la locul acesta,

33. Şi tu vei asculta dentru cer, den gata lăcaşul tău, şi vei face după toate oricîte te va chema cel striin, pentru ca să cunoască toate năroadele pămîntului numele tău şi ca să să teamă de tine ca şi nărodul tău, Israil, şi a cunoaşte că numele tău s-au chemat preste casa aceasta, carea am zidit.

34. Iar de va ieşi nărodul tău spre războiu preste nepriêtenii tăi întru calea carea ii vei trimite pre ei, şi să vor ruga cătră tine după calea cetăţii aceştiia, carea ai ales întru ea, şi casei carei am zidit numelui tău,

35. Şi vei asculta den cer ruga lor şi umilinţa lor [56]şi vei face îndreptarea lor,

36. Căci vor greşi ţie, căci nu va fi om carele nu *[366/1]* va greşi. Şi-i vei lovi pre înşii şi-i vei da pre înşii întru mîinile nepriêtenilor lor şi-i vor robi pre înşii, cei ce au robit ⌊la pămîntul nepriêtenilor⌋, la pămînt departe au aproape,

37. Şi vor întoarce inima lor la pămîntul lor unde s-au mutat acoló, şi acoló să vor întoarce şi să vor ruga ţie întru robiia lor, dzicînd: «Greşit-am, fărălegiuit-am şi am strîmbat!»,

38. Şi să vor întoarce cătră tine cu toată inima lor şi cu tot sufletul lor la pămîntul celor ce au robit pre înşii, unde i-au robit pre înşii⌋, şi să vor ruga calea pămîntului lor, carele ai dat părinţilor lor, şi cetăţii căriia ai ales şi casei căriia ai zidit numelui tău,

39. Şi vei audzi dentru cer, dentru gata lăcaşul tău, ruga[57] şi umilinţa lor şi vei face judeţ şi blînd vei fi nărodului ce ţ-au greşit ţie.

40. Şi acum, Doamne, fie ochii tăi deşchişi şi urechile tale audzitoare la umileniia locului acestuia!

41. Şi acum, scoală-te, Doamne Dumnedzău, la odihna ta, tu şi săcriiul vîrtutei tale; preuţii tăi, Doamne Dumnedzău, s-au îmbrăcat mîntuire şi curaţii tăi veseleascâ-să întru bune![58]

Ms. 4389, p. 403-404

vor năcăji vrăjmaşii lor şi le vor ocoli porţile cetăţii, dă în laturi toată rana şi durêrea,

29. Şi toată ruga şi rugăciunea ce va fi, ori a cărui om [29] sau de la tot nărodul tău, Israil, să fie umilinţă, deaca vor cunoaşte ranele şi păcatul lor şi va întinde mîinile sale în casa aceasta,

30. Tu să auzi den cer, den nălţimea cea gătită a lăcaşului tău, şi curăţêşte şi plătêşte fieştecui după calea lui, carea ştii, după inima lui (că tu însuţi ştii inimile fiilor omeneşti),

31. Să se teamă de tine şi să umble pre căile tale în toate zilele cîte vor trăi pre faţa pămîntului care l-ai dat părinţilor noştri.[56]

32. Şi tot streinul carele nu iaste dentru Israil, nărodul tău, şi de va veni den ţară[57] mai departe pentru numele tău cel mare şi pentru mîna ta cea putêrnică şi pentru braţul tău cel nalt, şi va veni şi se va ruga într-acest loc,

33. Tu să auzi den cer, den lăcaşul tău cel gata, şi să faci după toate cîte te va chiema vineticul acela, ca să ştie toţi oamenii pământului numele tău şi să se teamă de tine ca şi Israil, nărodul tău, şi să cunoască că numele tău iaste chiemat într-această casă ce o am zidit.

34. Iar de va ieşi nărodul tău la războiu împotriva vrăjmaşilor lor, pre calea care-i vei trimête, şi se vor ruga ţie pre calea aceştii cetăţi, carea ţi-o ai ales, şi casa carea o am zidit numelui tău,

35. Tu să auzi den cer rugăciunile şi rugămintea lor şi fă lor îndireptare.

36. Iar de vor greşi ţie (că nu iaste om care să nu greşască)[58] şi te vei mîniia pre dînşii şi-i vei da vrăjmaşilor lor şi-i vor robí şi-i vor duce robi în ţări dăparte sau aproape, în ţările vrăjmaşilor,

37. Şi-şi vor întoarce inimile spre ţara lor, den carea au fost robiţi, şi acoló se vor întoarce şi se vor pocăi şi se vor ruga ţie în ţara în carea vor fi ei robi, şi vor zice: «Greşit-am, făcut-am fărădelêge, lucrat-am nedireptate.»,[59]

38. Şi deaca se vor întoarce cătră tine cu toată inima lor şi cu tot sufletul lor în ţara celora ce i-au robit şi unde i-au dus, şi se vor ruga ţie spre calea ţării lor, carea o ai dat pă- *[404/1]* rinţilor lor, şi a cetăţilor care ţi le-ai ales şi a casei carea o am zidit numelui tău,

39. Tu să auzi den cer, den lăcaşul tău cel tare, ruga şi rugăciunea lor şi să faci judecată şi să fii milostiv oamenilor tăi, carii au greşit ţie.

40. Şi tu, Doamne, [60]să fie ochii tăi dăşchişi şi urechile tale să ia aminte rugăciunea carea se va face într-acest loc.

41. Şi acum te scoală, Doamne Dumnezeule, în răpaosul tău, tu şi sicriul tăriei tale; şi preoţii tăi, Doamne Dumnezeule, să se îmbrace în mîntuire şi cuvioşii tăi să se veselească întru cêle bune.

Versiunea modernă

dacă îi va strîmtora duşmanul înaintea cetăţilor lor, dacă [li se va întîmpla] orice nenorocire şi orice rău,

29. Şi dacă tot omul şi tot poporul tău Israel se vor ruga şi vor cere şi dacă îşi va cunoaşte omul rana şi slăbiciunea şi dacă îşi va întinde mîinile spre casa aceasta,

30. Tu să-l asculţi din cer, din lăcaşul tău cel statornicit, şi să fii milostiv şi să-i dai omului după căile lui, după cum îi cunoşti inima, căci tu singur cunoşti inima fiilor oamenilor,

31. Ca să se teamă de tine şi să umble în toate căile tale în toate zilele cît vor trăi pe faţa pămîntului, pe care l-ai dat părinţilor noştri.

32. Şi pe orice străin care nu este din poporul tău Israel şi va veni dintr-o ţară de departe pentru numele tău cel mare şi pentru mîna ta cea puternică şi braţul tău cel înalt, şi va veni şi se va ruga în locul acesta,

33. Tu să-l asculţi din cer din lăcaşul tău statornicit, şi să împlineşti toate cîte ţi le va cere străinul, ca să cunoască toate popoarele pământului numele tău şi ca să se teamă de tine, ca poporul tău Israel, şi să ştie că numele tău a fost chemat asupra acestei case pe care am zidit-o.

34. Iar dacă va ieşi poporul tău la război împotriva duşmanilor săi pe calea pe care-i vei trimite tu, şi se vor ruga la tine spre cetatea aceasta pe care ai ales-o şi spre casa pe care am zidit-o pentru numele tău,

35. Tu să le auzi din cer rugăciunea şi cererea şi să le faci dreptate.

36. Dacă îţi vor greşi ţie (căci nu este om care să nu greşească) şi-i vei bate şi-i vei da pe mîinile vrăjmaşilor lor, şi aceştia îi vor duce în robie în pământul lor îndepărtat sau apropiat,

37. Şi [dacă] îşi vor întoarce inimile din pământul în care vor fi fost strămutaţi şi se vor întoarce şi se vor ruga ţie, în robia lor, zicînd: «Greşit-am, nedreptate am făcut, fărădelege am săvîrşit»,

38. Şi se vor întoarce către tine cu toată inima lor şi cu tot sufletul lor, fiind în pământul celor care i-au înrobit (unde i-au înrobit), şi se vor ruga spre pământul lor, pe care l-ai dat părinţilor lor, şi spre cetatea pe care ai ales-o şi spre casa pe care am zidit-o pentru numele tău,

39. Să le auzi din cer, din lăcaşul tău statornicit, rugăciunea şi cererea şi să împlineşti judecăţile şi să fii milostiv cu poporul care ţi-a greşit.

40. Şi acum, Doamne, fie ochii tăi deschişi şi urechile tale plecate la cererea din locul acesta.

41. Şi acum Doamne Dumnezeule, la [locul] odihnei tale, tu şi chivotul puterii tale. Preoţii tăi, Doamne Dumnezeule, s-au îmbrăcat în mîntuire şi sfinţii tăi să se veselească de cele bune.

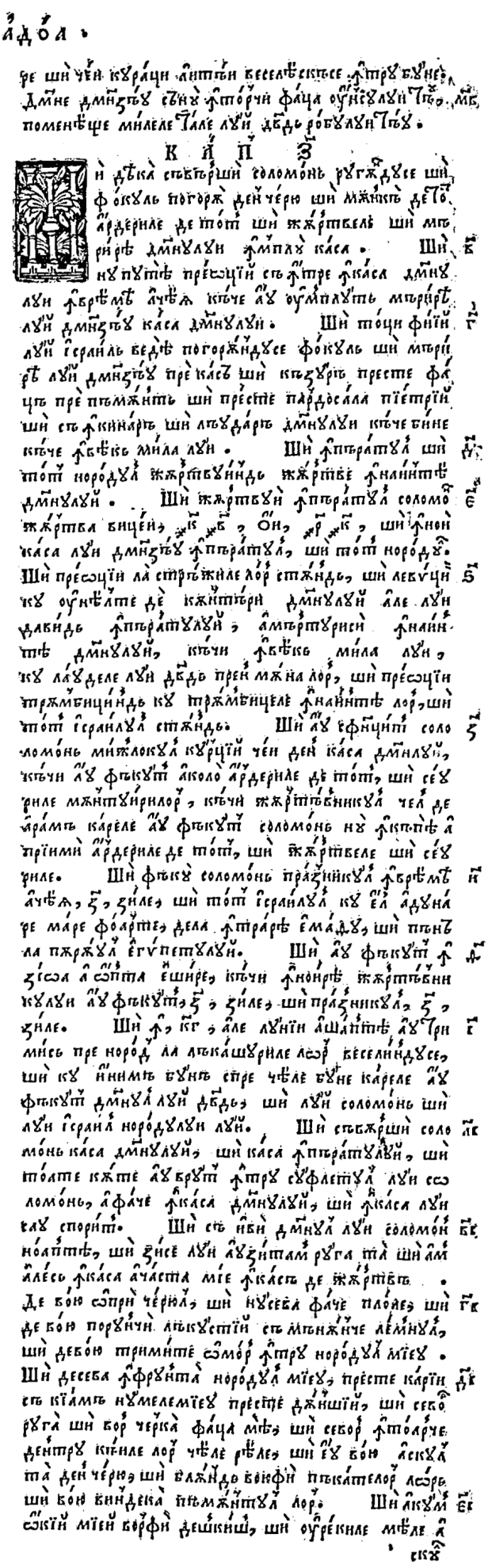

Biblia 1688, p. 312, col. 2

întru bune.

42. Doamne Dumnezău, să nu întorci faţa unsului tău, pomenêşte milele tale lui David, robului tău!"

Cap 7

1. Şi deaca săvîrşi Solomón rugîndu-se, şi focul pogorî den ceriu şi mîncă de tot arderile de tot şi jîrtvele, şi mărirea Domnului împlu casa,

2. Şi nu putea preoţii să între în casa Domnului în vrêmea acêea, căce au umplut mărirea lui Dumnezău casa Domnului.

3. Şi toţi fiii lui Israíl vedea pogorîndu-se focul şi mărirea lui Dumnezău pre casă, şi căzură preste faţă pre pămînt şi preste pardosala pietrii, şi să închinară şi lăudară Domnului, căce bine, căce în veac mila lui,

4. Şi împăratul şi tot norodul jîrtvuind jîrtve înaintea Domnului.

5. Şi jîrtvui împăratul Solomon jîrtva: viţei 22000, oi 120000. Şi înnoi casa lui Dumnezău împăratul şi tot norodul.

6. Şi preoţii, la străjile lor stînd, şi leviţii, cu unêlte de cîntări Domnului, ale lui Davíd împăratului, a mărturisi înaintea Domnului, căci în veac mila lui, cu laudele lui David pren mîna lor, şi preoţii trîmbiţînd cu trîmbiţele înaintea lor, şi tot Israílul stînd.

7. Şi au sfinţit Solomón mijlocul curţii cei den casa Domnului, căci au făcut acoló arderile de tot şi seurile mîntuirilor, căci jîrtăvnicul cel de aramă carele au făcut Solomón nu încăpea a priimi arderile de tot, şi jîrtvele, şi seurile.

8. Şi făcu Solomón praznicul în vrêmea acêea 7 zile, şi tot Israílul cu el, adunare mare foarte, de la întrarea Emáthu şi pînă la pîrîul Eghípetului.

9. Şi au făcut în zioa a opta ieşire, căci înnoirea jîrtăvnicului au făcut 7 zile, şi praznicul 7 zile.

10. Şi în 23 ale lunii a şaptea au trimis pre norod la lăcaşurile lor, veselindu-se şi cu inimă bună spre cêle bune carele au făcut Domnul lui David, şi lui Solomón, şi lui Israíl, norodului lui.

11. Şi săvîrşi Solomón casa Domnului, şi casa împăratului, şi toate cîte au vrut întru sufletul lui Solomón a face în casa Domnului şi în casa lui s-au sporit.

12. Şi să ivi Domnul lui Solomón noaptea, şi zise lui: „Auzit-am ruga ta şi am ales în casa aceasta mie în casă de jîrtvă.

13. De voiu opri ceriul şi nu se va face ploaie, şi de voiu porunci lăcustii să mănînce lemnul, şi de voiu trimite omor întru norodul mieu,

14. Şi de se va înfrunta norodul mieu, preste carii să chiamă numele mieu preste dînşii, şi se vor ruga, şi vor cerca faţa mea, şi se vor întoarce dentru căile lor cêle rêle, şi eu voiu asculta den ceriu, şi blînd voiu fi păcatelor lor, şi voiu vindeca pămîntul lor.

15. Şi acum ochii miei vor fi deşchişi, şi urechile mêle a- //

Ms. 45, p. 366

42. Doamne Dumnedzău, să nu întorci faţa unsului tău! Pomenêşte milele lui David, robului tău!"

Cap 7

1. [59]Şi daca săvîrşi Solomon rugîndu-să, şi focul pogorî den cer şi mîncă de tot arderile de tot şi jirtvele şi mărirea Domnului împlu casa,

2. Şi nu putea preuţii să între în casa Domnului întru vrêmea acêea, căci au împlut mărirea lui Dumnedzău casa Domnului.

3. Şi toţi fiii lui Israil vedea pogorîndu-să focul şi mărirea lui Dumnedzău pre casă; şi cădzură preste faţă pre pămînt ⌊şi⌋ preste pardosala pietrii şi să închinară şi lăudară Domnului, căci-i bine, căci întru vac — mila lui.

4. [60]Şi împăratul şi tot nărodul — jirtvuind jirtve înaintea Domnului.

5. Şi jirtvui împăratul Solomon jirtva, viţăi 22000, păscătoare 120000; şi înnoi casa lui Dumnedzău împăratul şi tot nărodul.

6. Şi preuţii la străjile lor stînd şi leviţii cu cinii a cîntărilor Domnului, a lui David împăratului, a mărturisi înaintea Domnului, căci întru vac — mila lui, cu laudele David pren mîinile lor, şi preuţii trîmbiţînd cu trîmbiţile înaintea lor şi tot Israil stînd.

7. Şi au sfinţit Solomon *[366/2]* mijlocul ogrădzii cei den casa Domnului, căci au făcut[61] arderile de tot şi săurile mîntuirilor, căci jirtăvnicul[62] cel de aramă carele au făcut Solomon nu încăpea a priimi arderile de tot şi manaá şi săurile.

8. Şi făcu Solomon praznicul întru vrêmea acêea 7 dzile, şi tot Israil cu însul, adunare mare foarte, de la întrarea Emath şi pînă la rîul Eghíptului.

9. Şi au făcut în dzua a opta ieşire, căci înnoirea jirtăvnicului au făcut 7 dzile şi praznicul 7 dzile.

10. Şi întru 23 a lunei a şaptea au trimis pre nărod la lăcaşurile lor, veselindu-să şi cu inimă bună pentru bunele carele au făcut Domnul lui David şi lui Solomon şi lui Israil, nărodului lui.

11. [63]Şi săvîrşi Solomon casa Domnului şi casa împăratului; şi toate cîte au vrut întru sufletul Solomon a face în casa Domnului şi în casa lui s-au isprăvit.

12. Şi să ivi Domnul lui Solomon noaptea şi dzise lui: „Audzit-am ruga ta[64] şi am ales întru casa aceasta mie, întru casă de jirtvă.

13. De voi opri ceriul şi dă nu va face ploaie, şi dă voi porînci lăcuste să mănince lemnul, şi dă voi trimite omor întru nărodul mieu,

14. Şi de să va înfrunta nărodul mieu preste carii să cheamă numele mieu preste înşii, şi să vor ruga şi vor cerca faţa mea şi să vor întoarce dentru căile[65] lor cêle rêle, şi eu voi asculta dentru cer şi blînd voi fi păcatelor lor şi voi vindeca pămîntul vostru.

15. Şi acum, ochii miei vor fi dăşchişi şi urechile mêle

Ms. 4389, p. 404

42. Doamne Dumnezeul mieu[61], nu întoarce faţa unsului tău; ado-ţi aminte de îndurările lui David, robului tău!"

Cap 7

1. De-acii deaca sfîrşi Solomon de-a se ruga, se pogorî foc den cer şi mîncă[62] toată arderea cea de tot şi jărtva, şi slava Domnului umplu casa.[63]

2. [64]Şi nu putea preoţii să între în bisêrica Domnului într-acea vrême, pentru căci umplu slava Domnului bisêrica.

3. Şi văzură toţi feciorii lui Israil pogorîndu-se focul şi slava Domnului asupra casei; şi căzură cu fêţele în jos, la pămînt, pre pardoseala cea de piiatră, şi se închinară şi lăudară pre Domnul, că iaste bun, că în vêci — mila lui.

4. [65]Iar împăratul şi toţi oamenii junghiară jărtve înaintea Domnului.

5. Şi junghé împăratul Solomon jărtve, 22000 de boi şi 120000 de berbeci graşi; şi tîrnosi împăratul casa lui Dumnezeu toată şi toţi oamenii.

6. Iar preoţii sta la rînduiala lor şi leviţii cînta în organe cîntarea Domnului care făcuse împăratul David spre lauda Domnului: „Că iaste bun, că iaste în vêci mila lui!" Cîntecele lui David cînta cu rînduiêlele lor, iar preoţii cînta cu trîmbiţele, iar înaintea lor sta tot Israilul.[66]

7. Şi sfinţi Solomon mijlocul curţii înaintea bisêricii Domnului, şi aduse acoleá arderile-acêle[67] de tot şi seurile şi toate arderile cêle de pace; că altariul cel de aramă, care-l făcuse Solomon, nu putea să ia arderile cêle de tot ale jărtvei, toate, şi seurile cêle de pace.

8. Şi făcu Solomon într-acea vrême praznic 7 zile, şi tot Israilul cu dînsul, adunare foarte mare, de la ieşitul Emmáthului pînă la rîul Eghípetului.

9. Iar în zioa a opta făcu chiuire[68], pentru căci sfinţi altariul, şi *[404/2]* făcu praznic 7 zile.

10. Iar în 23 de zile ale lunii a şaptea slobozi nărodul pre la corturile lor, veselindu-se şi bucurîndu-se pentru binele ce au făcut Domnul lui David şi lui Solomon şi lui Israil, nărodul său.

11. [69]Şi isprăvi Solomon casa Domnului şi casa împărătească; şi ce vru Solomon, în inima sa, să facă în casa Domnului şi în casa sa, obîrşi.

12. Şi se arătă Domnul lui Solomon noaptea şi zise: „Auzit-am rugăciunea ta [70]şi am ales acest loc mie în casă de jărtvă.[71]

13. De voiu încuia ceriul şi nu va fi ploaie să vêrse, şi de voiu porînci şi voiu trimite lăcustele să mănînce pămîntul, şi de voiu trimite piericiune întru oamenii miei,

14. Şi de vor fi oamenii miei năcăjiţi, pre carii iaste chiemat numele mieu, şi se vor ruga şi vor cerca faţa mea şi se vor întoarce den căile lor cêle strîmbe, şi eu voiu auzi den cer şi voiu fi milostiv greşalelor lor şi voiu vindeca ţara lor.

15. Şi ochii miei vor fi dăşchişi şi urechile mêle vor

Versiunea modernă

42. Doamne Dumnezeule, nu te întoarce de la faţa unsului tău, ci adu-ţi aminte de îndurările lui David, robul tău."

Capitolul al 7-lea

1. Şi cînd isprăvi Solomon să se roage, coborî din cer foc şi mistui arderile de tot şi [celelalte] jertfe, şi slava Domnului umplu casa.

2. Iar preoţii nu puteau să intre în casa Domnului la vremea aceea, pentru că slava lui Dumnezeu umpluse casa.

3. Şi toţi fiii lui Israel văzură cum coborau focul şi slava lui Dumnezeu asupra casei; şi căzură cu faţa la pămînt şi pe pardoseală şi se închinară şi îl lăudară pe Domnul: „Că este bun, că în veac este mila lui."

4. Şi regele şi tot poporul aduceau jerfte înaintea Domnului.

5. Solomon jerfi douăzeci şi două de mii de boi şi o sută douăzeci de mii de oi. Astfel regele şi tot poporul înnoiră casa lui Dumnezeu.

6. Iar preoţii erau aşezaţi la străjile lor şi leviţii [cîntau] la instrumentele de cîntări ale Domnului cele ale regelui David, pentru a aduce mulţumire înaintea Domnului, „că în veac este mila lui." Ei [cîntau] imnuri ale regelui David, iar preoţii sunau din trîmbiţe înaintea lor, şi tot Israelul stătea [acolo].

7. Şi Solomon sfinţi mijlocul curţii casei Domnului, pentru că aduse acolo arderile de tot şi grăsimile [jertfelor] de mîntuire, căci pe jertfelnicul de aramă pe care îl făcuse Solomon nu încăpeau arderile de tot, prinoasele şi grăsimile.

8. Şi făcu Solomon praznic vreme de şapte zile, şi tot Israelul împreună cu el, o adunare foarte mare, de la intrarea în Aimath pînă la pîrîul Egiptului.

9. Iar în a opta zi, făcu încheierea, căci închinarea jertfelnicului dură şapte zile, adică praznicul dură şapte zile.

10. Şi în ziua a douăzeci şi treia a lunii a şaptea, poporul fu trimis la corturile lor, bucurîndu-se şi cu inimă bună de lucrurile bune pe care le-a făcut Domnul pentru David şi pentru Solomon, şi pentru Israel, poporul său.

11. Şi isprăvi Solomon casa Domnului şi casa regelui. Şi tot ce a vrut el, în sufletul lui, să facă în casa Domnului şi în casa lui, i-a reuşit.

12. Apoi i se arătă Domnul lui Solomon noaptea şi îi zise: „Am auzit rugăciunea ta şi mi-am ales locul acesta drept casă a jertfei.

13. Dacă voi închide cerul şi nu va ploua, şi dacă voi porunci lăcustei să mistuie copacii, şi dacă voi trimite moartea în poporul meu,

14. Şi dacă se va căi poporul meu asupra căruia este chemat numele meu şi se va ruga şi îmi va căuta faţa şi se va întoarce de pe căile lui cele rele, eu îi voi asculta din cer şi voi fii milostiv cu păcatele lor şi voi vindeca pămîntul lor.

15. Şi acum, ochii mei vor fi deschişi şi urechile mele

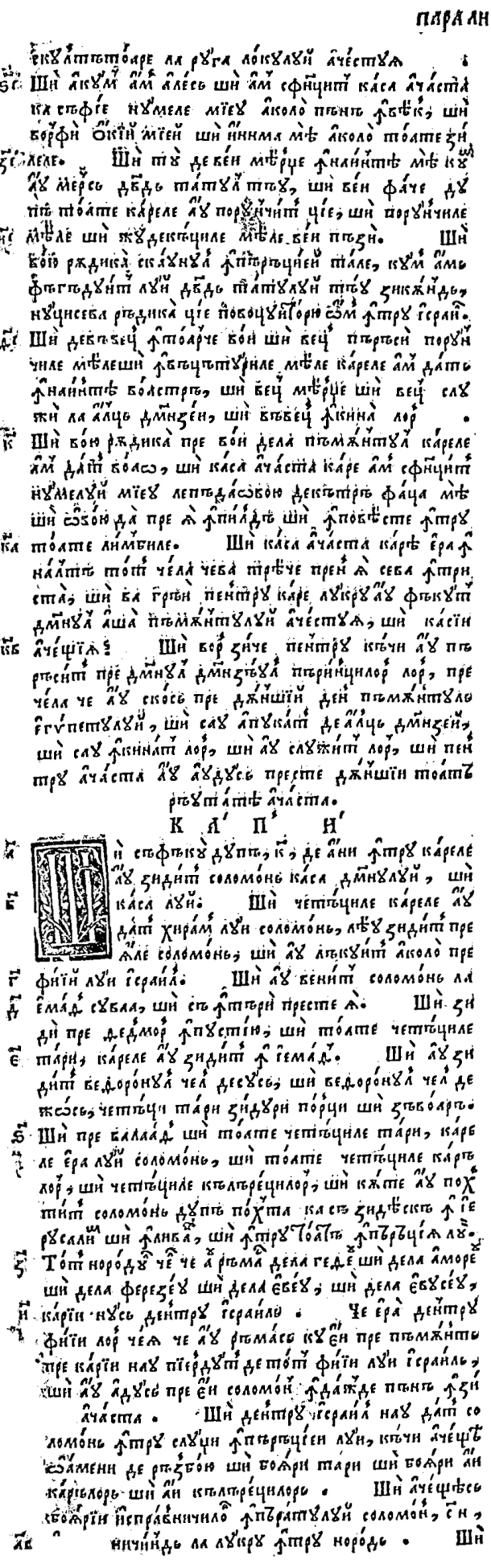

Biblia 1688, p. 313, col. 1

scultătoare la ruga locului acestuia.

16. Şi acum am ales şi am sfinţit casa aceasta ca să fie numele mieu acoló pînă în veac, şi vor fi ochii miei şi inima mea acoló toate zilele.

17. Şi tu de vei mêrge înaintea mea cum au mers David, tatul tău, şi vei face după toate carele au poruncit ţie, şi poruncile mêle, şi judecăţile mêle vei păzi,

18. Şi voiu rădica scaunul împărăţiei tale, cum am făgăduit lui David, tatului tău, zicînd: «Nu ţi se va rădica ţie povoţuitoriu om întru Israil»;

19. Şi de vă veţi întoarce voi, şi veţi părăsi poruncile mêle şi învăţăturile mêle carele am dat înaintea voastră, şi veţi mêrge, şi veţi sluji la alţi dumnezei, şi vă veţi închina lor,

20. Şi voiu rădica pre voi de la pământul carele am dat voao, şi casa aceasta care am sfinţit numelui mieu lepăda-o-voiu de cătră faţa mea, şi o voiu da pre ea în pildă şi în povêste întru toate limbile.

21. Şi casa aceasta carea era înaltă, tot cela ce va trêce pren ea se va întrista şi va grăi: «Pentru care lucru au făcut Domnul aşa pământului acestuia şi casii aceştiia?»,

22. Şi vor zice: «Pentru căci au părăsit pre Domnul Dumnezăul părinţilor lor, pre cela ce au scos pre dînşii den pământul Eghípetului, şi s-au apucat de alţi dumnezei, şi s-au închinat lor, şi au slujit lor, şi pentru aceasta au adus[30] preste dînşii toată răutatea aceasta.»"

Cap 8

1. Şi să făcu după 20 de ani întru carele au zidit Solomón casa Domnului şi casa lui.

2. Şi cetăţile carele au dat Hirám lui Solomón le-au zidit pre iale Solomón, şi au lăcuit acoló pre fiii lui Israíl.

3. Şi au venit Solomón la Emáth Suvaa, şi să întări preste ea.

4. Şi zidi pre Thedmor în pustiiu, şi toate cetăţile tari, carele au zidit în Iemáth.

5. Şi au zidit Vethorónul cel de Sus şi Vethorónul cel de Jos, cetăţi tari, ziduri, porţi şi zăvoară.

6. Şi pre Valaáth şi toate cetăţile tari, carele era lui Solomón, şi toate cetăţile carălor, şi cetăţile călăreţilor, şi cîte au pohtit Solomón după pohta ca să zidească în Ierusalim şi în Livan, şi întru toată împărăţiia lui.

7. Tot norodul cel ce au rămas de la ghetheu, şi de la amoreu, şi de la ferezeu, şi de la eveu, şi de la ievuseu, carii nu-s dentru Israíl,

8. Ce era dentru fiii lor ceia ce au rămas cu ei pre pământ, pre carii n-au pierdut de tot fiii lui Israíl, şi au adus pre ei Solomón în dajde pînă în zioa aceasta.

9. Şi dentru Israíl n-au dat Solomón întru slugi împărăţiei lui, căci aceştia — oameni de războiu, şi boiêri tari, şi boiêri ai carălor şi ai călăreţilor.

10. Şi aceştia-s boiêrii ispravnicilor împăratului Solomón, 250, isprăvnicind la lucru întru norod.

11. Şi / pre fata lui faraó au adus Solomón den

Ms. 45, p. 366-367

ascultătoare la ruga locului acestuia.

16. Şi acum am ales şi am sfinţit casa aceasta, ca să fie numele mieu acoló pînă în vac, şi vor fi ochii miei şi inima mea acoló toate dzilele.

17. Şi tu dă vei mêrge înaintea mea cum au mersu David, tată-tău, şi vei face după toate carele am porîncit ţie şi porîncele mêle şi judêţele mêle vei păzi,

18. Şi voi rădica scaunul împărăţiei tale cum am făgăduit lui David, tătîne-tău, dzicîndu: «Nu să va rădica ţie povăţuitor om întru Israil.»

19. Şi de veţi întoarce voi şi veţi părăsi porîncele mêle şi învăţăturile mêle, carele am dat înaintea voastră, şi veţi mêrge şi veţi sluji la dumnedzăi alţii şi veţi închina lor,

20. Şi voi rădica pre voi de la pămîntul *[367/1]* carele am dat lor, şi casa aceasta carea am sfinţit numelui mieu, îl voi înturna de cătră faţa mea, şi-l voi da pre el întru pildă şi întru povêste întru toate limbile.

21. Şi casa aceasta carea era înaltă, tot cela ce va trêce pren ea să va întrista şi va grăi: «Pentru care lucru au făcut Domnul aşa pămîntului acestuia şi casei aceştiia?»
22. Şi vor dzice: «Pentru căci au părăsit pre Domnul Dumnedzăul părinţilor lor, pre cela ce au scos pre înşii dentru pămîntul Eghíptului, şi s-au apucat de dumnedzăi alţii şi s-au închinat lor şi au slujit lor; ⌊şi⌋ pentru aceasta au adus preste înşii toată răutatea aceasta.»”

Ms. 4389, p. 404-405

asculta spre rugăciunea acestui loc.

16. Că am ales şi am sfinţit casa aceasta, să fie numele mieu acoleá în vêci; şi vor fi ochii miei şi inima mea acoleá în toate zilele.

17. Iar tu, deaca vei umbla înaintea mea, cum au umblat tată-tău, David, şi de vei face toate cîte ţi-am porîncit şi de vei ţinea porîncile mêle şi judecăţile mêle,[72]
18. Voiu rădica scaunul împărăţiei tale, cum m-am făgăduit tătîne-tău, lui David, zicîndu: «Nu se va lua den seminţiia ta bărbat care să nu fie mai mare preste Israil!»
19. Iar de veţi fi potrivnici şi veţi lăsa porîncile mêle şi învăţăturile mêle, care le-am pus înaintea voastră, şi veţi mêrge de veţi sluji a dumnezei streini şi vă veţi închina lor,

20. Vă voiu rumpe den ţara mea, carea o am dat voaoă, şi faţa mea o voiu întoarce despre casa aceasta, carea o am sfinţit, şi o voiu da în pildă şi în închipuire tuturor oamenilor.

21. Şi această casă va fi în pildă tuturor cîţi vor veni şi vor zice cu spaimă şi cu groază, înfricoşîndu-se: «Pentru ce au făcut Domnul aşa aceştii ţări şi aceştii case?»
22. Iară le vor răspunde: «Pentru căci pre Domnul Dumnezeul părinţilor lor, care i-au scos den ţara Eghípetului, şi ş-au luat alţi dumnezei streini de se-au închinat lor şi au făcut lor praznice; drept acêea, au venit asupra lor *[405/1]* acêste răotăţi toate!»”

Versiunea modernă

plecate spre rugăciunea din locul acesta.

16. Şi acum, am ales şi am sfinţit casa aceasta pentru ca numele meu să fie acolo pînă în veac, iar ochii mei şi inima mea vor fi acolo în toate zilele.

17. Şi dacă tu vei umbla înaintea mea cum a umblat David, tatăl tău, şi vei împlini toate cîte ţi le-am poruncit şi vei păzi rînduielile mele şi judecăţile mele,

18. Voi înălţa tronul domniei tale, aşa cum m-am legat cu David, tatăl tău, zicînd: Nu vei fi lipsit de bărbat care să cîrmuiască în Israel.”

19. Dar dacă vă veţi întoarce [de la mine] şi veţi părăsi rînduielile mele şi poruncile mele, pe care le-am dat dinaintea voastră, şi vă veţi duce şi veţi sluji altor dumnezei şi vă veţi închina lor,

20. Vă voi alunga de pe pămîntul pe care vi l-am dat şi îmi voi întoarce faţa de la casa aceasta, pe care am sfinţit-o pentru numele meu, şi o voi da pildă şi poveste la toate neamurile.

21. Şi de casa aceasta înaltă, orice trecător se va mira şi se va întreba: «De ce a făcut Domnul aşa acestui pămînt şi acestei case?»

22. Şi vor zice: «Pentru că l-au părăsit pe Domnul Dumnezeul părinţilor lor, pe cel care i-a scos din pămîntul Egiptului, şi s-au luat după alţi zei şi li s-au închinat şi le-au slujit lor; de aceea au adus peste ei toată nenorocirea aceasta.»”

Cap 8

1. Şi[66] să făcu după 20 de ani întru carele au zidit Solomon casa Domnului şi casa lui.

2. Şi cetăţile carele au dat Hiram lui Solomon le-au zidit pre iale Solomon şi au lăcuit acoló pre fiii lui Israil.
3. Şi au venit Solomon la Emath Súvaa şi să întări preste ea.

4. Şi zidi pre Thedmor în pustiiu şi toate cetăţile tari carele au clădit în Emath.

5. Şi au zidit Vethorónul cel de Jos şi Vethorónul cel de Sus[67], cetăţi tari, ziduri, porţi şi zăvoară.

6. Şi pre Valaath şi toate cetăţile tari, carele era lui Solomon, şi toate cetăţile carălor şi cetăţile călăreţilor şi cîte au poftit Solomon după poftă ca să zidească în Ierusalim şi întru Livan şi întru toată împărăţiia lui.

7. Tot nărodul cela ce au rămas de la gheththeu şi de la amorreu şi de la ferezeu şi de la eveu şi de la ievuseu, carii nu-s dentru Israil.

8. Ce era dentru fiii lor, ceia ce au rămas cu ei pre pămînt, pre carii n-au pierdut de tot fiii lui Israil, şi i-au adus pre ei Solomon întru dajde pînă întru dzua aceasta.
9. Şi dentru Israil n-au dat Solomon întru slugi împărăţiei lui, căci aceştia — oameni de războ şi boiêri tari şi boiêri a carălor şi a călăreţilor.

10. Şi aceştia-s boiêrii a pristavilor împăratului Solomon, 250 pristăvind întru nărod.

11. Şi [68]pre fata lui farao o au adusu-o Solomon den

Cap 8

1. [73]Iară deaca se umplură 20 de ani după ce zidi Solomon casa Domnului şi casa sa,[74]

2. Zidi cetăţile care le didêse Hiram lui Solomon şi puse pre feciorii lui Israil să lăcuiască acoló.

3. Şi mêrse în Emáthul Súvei şi-l opri.

4. Şi zidi Thadmórul în pustie şi zidi ş-alte cetăţi, mai de sprenjineală, în Emath.

5. Şi făcu Vetherónul cel mai desupra şi Vetherónul cel mai de jos, cetăţi cu păreţi, avînd porţi şi[75] încuietori.
6. Şi, iarăşi, Valaáthul şi toate cetăţile cêle mai tari, care au fost lui Solomon, şi toate cetăţile cêle de cară şi cetăţi de călăreţi şi, cîte vru împăratul Solomon, făcu şi socoti de zidi în Ierusalim şi în Livan şi în toată ţara biruinţei sale.[76]

7. Tot nărodul care au fost lăsat den hetthei şi den ammorei şi den ferezei şi den evei şi den ievusei, carii n-au fost den seminţiia lui Israil,

8. Ce au fost den feciorii lor cei mai de apoi, pre carii nu i-au pierdut feciorii lui Israil, şi i-au pus Solomon supt bir pînă în zioa aceasta.

9. Şi, iarăşi, dentru feciorii lui Israil nu punea să slujască la lucrul împăratului, că ei era oameni de războiu şi voievozi şi mai mari preste carăle şi preste călăreţii lui.

10. Şi toţi cei mai mari ai oştilor lui Solomon împărat au fost 250, carii era ispravnici preste nărod.

11. [77]Şi aduse Solomon pre fata lui faraon den cetatea

Capitolul al 8-lea

1. Şi a fost că după douăzeci de ani, în care a zidit Solomon casa Domnului şi casa lui,

2. A întărit şi cetăţile pe care i le-a dat Chiram şi i-a aşezat acolo pe fiii lui Israel.

3. Apoi se duse Solomon la Aimath din Soba şi o cuceri.

4. Şi zidi Thedmorul în pustiu şi toate cetăţile întărite, pe care le-a zidit în Emath.

5. Şi zidi Baithoronul de Sus şi Baithoronul de Jos, cetăţi întărite, [cu] ziduri, porţi şi zăvoare,

6. Şi Balaathul şi toate cetăţile întărite, care erau ale lui Solomon, şi toate cetăţile carelor şi cetăţile călăreţilor, şi tot ce a poftit Solomon să zidească în Ierusalim şi în Liban şi în toată domnia lui.

7. [Pe] tot poporul care rămăsese de la chetei, amorei, ferezei, evei şi iebusei, care nu sînt din Israel,

8. Ci dintre fiii celor care rămăseseră cu ei în ţară, pe care nu i-au nimicit fiii lui Israel, pe aceia i-a pus Solomon la bir pînă în ziua aceasta.

9. Dar dintre fiii lui Israel, Solomon nu a făcut slujitori pentru domnia lui, pentru că ei erau războinici şi căpetenii [de oaste] şi viteji şi căpetenii de care şi de călăreţi.

10. Aceştia sînt căpeteniile supraveghetorilor regelui Solomon: două sute cincizeci de supraveghetori, care conduceau poporul la lucru.
11. Iar pe fiica faraonului a adus-o Solomon din

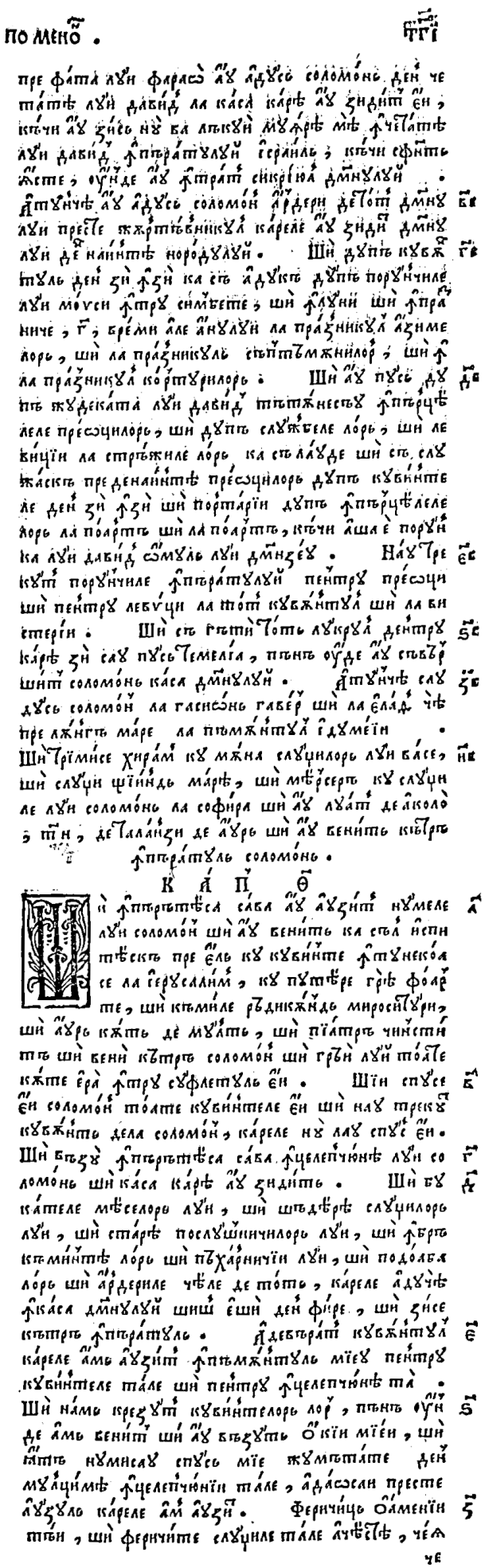

Biblia 1688, p. 313, col. 2

cetatea lui Davíd la casa carea au zidit ei, căci au zis: „Nu va lăcui muiêrea mea în cetatea lui Davíd, împăratului Israíl, căci sfînt iaste unde au întrat sicriiul Domnului.”

12. Atuncea au adus Solomón arderi de tot Domnului preste jîrtăvnicul carele au zidit Domnului denaintea norodului.

13. Şi după cuvîntul den zi în zi, ca să aducă după poruncile lui Móisi întru simbete, şi în luni, şi în praznice, 3 vremi ale anului: la praznicul azimelor, şi la praznicul săptămînilor, şi la[31] praznicul corturilor.

14. Şi au pus după judecata lui Davíd, tătîne-său, împărţêlele preoţilor, şi după slujbele lor, şi leviţii la străjile lor, ca să laude şi să slujască pre denaintea preoţilor, după cuvintele den zi în zi, şi portarii după împărţêlele lor, la poartă şi la poartă, căci aşa e porunca lui Davíd, omul lui Dumnezeu.

15. N-au trecut poruncile împăratului pentru preoţi şi pentru leviţi, la tot cuvîntul şi la visterii.

16. Şi să găti tot lucrul dentru carea zi s-au pus temelia, pînă unde au săvîrşit Solomón casa Domnului.

17. Atuncea s-au dus Solomón la Gasión Gavér, şi la Eláth, cea pre lîngă mare, la pămîntul Iduméii.

18. Şi trimise Hirám, cu mîna slugilor lui, vase şi slugi ştiind marea, şi mêrseră cu slugile lui Solomón la Sofíra, şi au luat de acoló 350 de talanzi de aur şi au venit cătră împăratul Solomón.

Cap 9

1. Şi împărăteasa Sáva au auzit numele lui Solomón şi au venit, ca să-l ispitească pre el cu cuvinte întunecoase, la Ierusalím, cu putêre grea foarte, şi cămile rădicînd mirosituri, şi aur cît de mult, şi piatră cinstită. Şi veni cătră Solomón şi grăi lui toate cîte era întru sufletul ei.

2. Şi-i spuse ei Solomón toate cuvintele ei, şi n-au trecut cuvînt de la Solomón carele nu l-au spus ei.

3. Şi văzu împărăteasa Sáva înţelepciunea lui Solomón şi casa carea au zidit,

4. Şi bucatele mêselor lui, şi şădêrea slugilor lui, şi starea posluşnicilor lui şi îmbrăcămintea lor, şi păharnicii lui şi podoaba lor, şi arderile cêle de tot, carele aducea în casa Domnului, şi-şi ieşi den fire, şi zise cătră împăratul:

5. „Adevărat cuvîntul carele am auzit în pămîntul mieu pentru cuvintele tale şi pentru înţelepciunea ta.

6. Şi n-am crezut cuvintelor lor, pînă unde am venit şi au văzut ochii miei. Şi iată nu mi s-au spus mie jumătate den mulţimea înţelepciunii tale. Adaos-ai preste auzul carele am auzit.

7. Fericiţi oamenii tăi, şi fericite slugile tale acêstea, ceia //

Ms. 45, p. 367-368

cetatea lui David la casa carea au zidit ei[69], căci au dzis: „Nu va lăcui muiêrea mea în cetatea lui David, împăratului Israil, căci sfintu iaste unde au întrat săcriiul Domnului!”

12. Atuncea au adus Solomon arderi de tot Domnului preste jirtăvnic carele *[367/2]* au zidit Domnului denaintea nărodului.

13. Şi după cuvîntul dzi în dzi, ca să aducă după porîncele lui Moisei întru sîmbete şi întru luni şi întru praznice, 3 vremi ale anului: întru praznicul azimilor şi întru praznicul săptămînilor şi întru praznicul corturilor.

14. Şi au pus, după judeţul lui David, tătîne-său, în porţile preuţilor ⌊şi⌋[70] după slujbele lor; şi leviţii la străjile lor, ca să laude şi să slujască pre denaintea preuţilor[71], dzi întru dzi. Şi portarii, după împărţêlele lor, la poartă şi poartă, căci aşa-i porînca lui David, omului lui Dumnedzău.

15. N-au trecut porîncele împăratului pentru preuţi şi pentru leviţi la tot cuvîntul şi la vistiêre.

16. Şi să găti tot lucrul dentru care zi s-au pus temeliia, pînă unde s-au săvîrşit Solomon casa Domnului.

17. Atuncea s-au dus Solomon la Gasion Gaver şi la Elath, cea pre lîngă maare, la pămîntul idumeilor.

18. Şi trimise Hiram cu mîna slugilor lui vase şi slugi ştiind maarea, şi mêrseră cu slugile lui Solomon la Sofirá şi au luat[72] de acoló 450 talandzi de aur şi au venit[73] cătră împăratul Solomon.

Cap 9

1. Şi[74] împărăteasa Sáva au audzit numele lui Solomon şi au venit, ca să-l ispitească pre el cu cuvinte întunecoase, la Ierusalim, cu putêre grea foarte, şi cămile rădicînd mirosituri, şi aur cît de mult, şi piatră cinstită. Şi veni cătră Solomon şi grăi lui[75] toate cîte era întru sufletul ei.

2. Şi-i spuse ei Solomon toate cuvintele ei şi n-au trecut cuvînt de la Solomon carele nu l-au spus ei.

3. Şi vădzu împărăteasa Sáva înţelepciunea lui Solomon şi casa carea au zidit,

4. Şi bucatele mêselor lui, şi şedêrea slugilor lui, şi dvorba poslușnicilor lui şi îmbrăcămintea lor, şi păharnicii lui şi podoaba lor, şi arderile cêle de tot carele aducea în casa Domnului. Şi-şi ieşi den fire şi dzise[76] împăratul:

5. „Adevărat cuvîntul carele eu am audzit întru pămîntul mieu pentru cuvintele tale[77].

6. Şi n-am crezut cuvintelor lor pînă unde am venit şi au vădzut ochii miei. Şi, iată, nu mi s-au spus mie jumătate den[78] *[368/1]* mulţimea înţelepciunii tale; adaos-ai preste audzul carele am audzit.

7. Fericiţi oamenii tăi şi[79] fericite slugile tale acêstea,

Ms. 4389, p. 405

lui David în casa carea o zidise ei, că zise împăratul: „Să nu lăcuiască muiêrea mea în casa lui David, împăratul lui Israil, pentru că iaste sfinţită, că au întrat sicriul Domnului într-însa.”

12. Atunci aduse Solomon Domnului arderi de tot pre altariul care-l făcu Domnului înaintea casei,[78]

13. Ca să aducă pre dînsul în toate zilele, după porunca lui Moisí, şi sîmbetele şi în luni noaoă şi în zilele[79] cêle de sărbătoare, de trei ori în an, ádecă în sărbătoarea cea mare a azimelor şi în praznicul săptămînii şi în praznicul colibilor.

14. Şi puse, după socotinţa tătîne-său, lui David, pravilă[80] preoţilor întru slujba lor şi a leviţilor întru paza lor, să laude şi să slujască înaintea preoţilor, după rîndul fieşte a cării zile; şi portarii întru usebirile lor, pre poartă *[405/2]* şi după poartă, că aşa au porîncit David, omul lui Dumnezeu.

15. N-au trecut preste porîncile împăratului, aşijderea de preoţi, ca şi de leviţi, de toate cîte au porîncit şi spre paza avuţiei.[81]

16. Şi avea Solomon toate gata, den zioa cêea ce urzi casa Domnului, pînă în zioa cêea ce o obîrşi.

17. Atunci se duse Solomon în Asion Gaver şi în Elath, spre partea despre Marea Roşie, carea iaste în ţara Edómului.

18. Iar Hiram îi trimise cu slugi de-ale sale corăbii şi corăbiêri carii ştiia căile mării; şi mêrseră cu slugile lui Solomon în Sofir şi luară de acoló 450 de talanţi de aur şi aduseră la împăratul Solomon.

Cap 9

1. [82]Iară împărăteasa de la Sáva, deaca auzí de Solomon, veni să-l ispitească cu gîcituri în Ierusalim, cu putêre foarte mare, şi cu cămile care aducea aromate bine mirositoare şi aur şi pietri scumpe; şi mêrse la Solomon şi grăi tot ce era în inima ei.[83]

2. Şi spuse Solomon toate cuvintele ei şi nimic nu fu ce să nu-i fie arătat aiêve.

3. Şi văzu împărăteasa Sávei înţelepciunea lui Solomon şi casa carea zidise,

4. Şi bucatele mêsei lui, şi lăcaşul slugilor lui, şi rînduiala slugilor lui, şi hainele lor şi îmbrăcămînţile lor, şi păharnicii lui, şi jărtva carea o junghia în casa Domnului; şi, de spaimă, nu fu duh într-însa[84]. [5] Şi zise cătră împăratul:

5. „Adevărat iaste cuvîntul care am auzit în ţara mea de înţelepciunea ta şi de cuvintele tale şi de înţelepciunea ta![85]

6. Iar n-am crezut pre cei ce-mi spunea, pînă ce am venit eu însămi şi au venit ochii miei şi am ispitit; şi de-abiia au fost mie spusă jumătate de înţelepciunea ta; şi ai adaos cătră auzul care am auzit.

7. Ferice de oamenii tăi şi ferice de slugile tale, acêstea

Versiunea modernă

cetatea lui David în casa pe care o zidise pentru ea, căci a zis: „Femeia mea nu va locui în cetatea lui David, regele lui Israel, pentru că acela e loc sfînt de cînd a fost dus acolo chivotul Domnului.”

12. Apoi Solomon a adus arderi de tot Domnului pe jertfelnicul pe care l-a zidit înaintea poporului,

13. După rînduiala de zi cu zi şi după poruncile lui Moise, în privinţa sabaturilor, a lunilor [noi] şi a celor trei sărbători de peste an: la sărbătoarea azimelor, la sărbătoarea săptămînilor şi la sărbătoarea corturilor.

14. Şi a statornicit, după rînduiala lui David, tatăl său, cetele preoţilor după slujirile lor şi [pe] leviţi la îndatoririle lor de a-l lăuda pe [Domnul] şi de a sluji dinaintea preoţilor, după rînduiala de zi cu zi, iar [pe] portari, după cetele lor, la fiecare poartă, căci aşa erau poruncile lui David, omul lui Dumnezeu.

15. Nu s-au încălcat poruncile regelui cu privire la preoţi şi la leviţi, pentru toate celelalte şi pentru vistierie.

16. Şi aşa s-a pregătit toată lucrarea din ziua în care s-a pus temelia pînă cînd Solomon a isprăvit casa Domnului.

17. Atunci s-a dus Solomon la Gasiongaber şi la Eilath, de la ţărmul mării, în pămîntul Idumeii.

18. Şi Chiram îi trimise prin slujitori de-ai săi corăbii şi slujitori pricepuţi [să umble] pe mare, şi aceştia merseră cu slujitorii lui Solomon la Sophira şi au luat de acolo patru sute cincizeci de talanţi de aur şi i-au adus la regele Solomon.

Capitolul al 9-lea

1. Regina din Saba a auzit de numele lui Solomon şi, ca să-l încerce cu enigme, a venit la Ierusalim, cu oaste grea, cu cămile încărcate de aromate şi cu aur din belşug şi pietre preţioase. Şi se duse la Solomon şi îi spuse toate cîte erau în sufletul ei.

2. Şi Solomon îi răspunse la toate cuvintele ei şi nu îi scăpă lui Solomon nici un cuvînt la care să nu-i dea răspuns.

3. Şi văzu regina din Saba înţelepciunea lui Solomon şi casa pe care a zidit-o,

4. Şi bucatele de la mesele lui şi purtarea slujitorilor lui, şi ţinuta îngrijitorilor lui, şi veşmintele lor, şi paharnicii lui, şi îmbrăcămintea lor, şi arderile de tot, pe care le aducea în casa Domnului, şi se minună foarte.

5. Şi îi zise regelui: „Adevărată vorba pe care am auzit-o în ţara mea despre cuvintele tale şi despre înţelepciunea ta.

6. Dar eu nu am dat crezare vorbelor, pînă cînd nu am venit şi au văzut ochii mei. Şi iată, nu mi s-a spus nici pe jumătate despre înţelepciunea ta cea multă; ai întrecut cu mult zvonul pe care l-am auzit.

7. Fericiţi bărbaţii, fericiţi slujitorii tăi aceştia care îţi

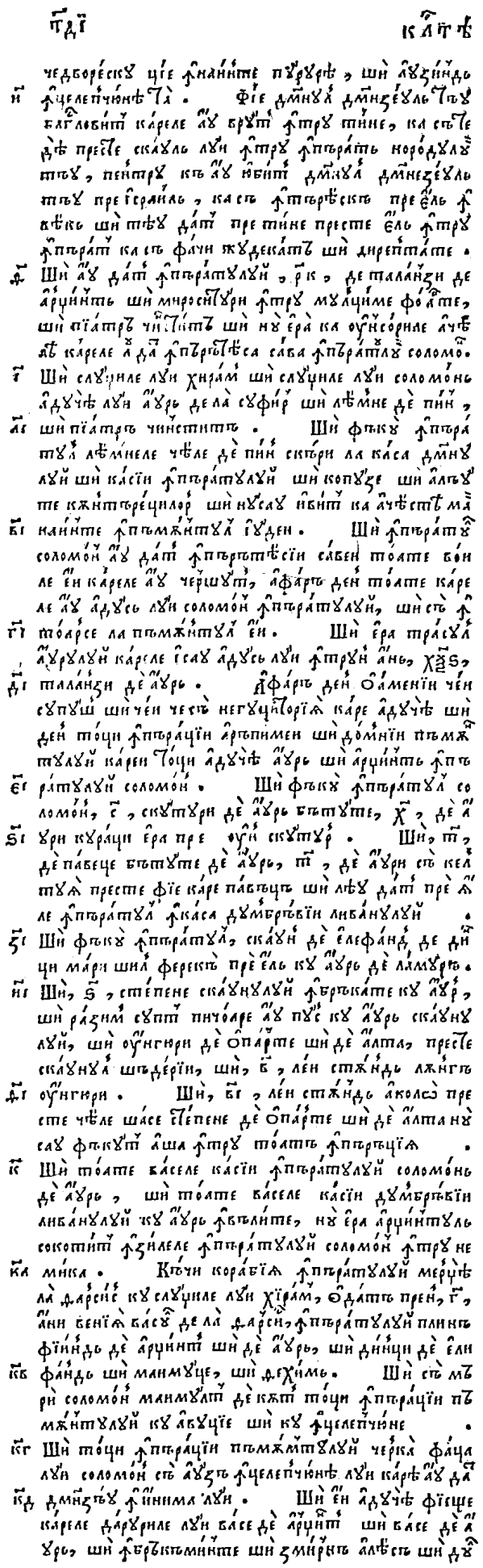

Biblia 1688, p. 314, col. 1

ce dvorescu ţie înainte pururea, şi auzind înţelepciunea ta!

8. Fie Domnul Dumnezeul tău blagoslovit, carele au vrut întru tine, ca să te dea preste scaunul[32] lui întru împărat norodului tău, pentru că au iubit Domnul Dumnezeul tău pre Israíl, ca să întărească pre el în veac, şi te-au dat pre tine preste el întru împărat, ca să faci judecată şi direptate."

9. Şi au dat împăratului 120 de talanzi de argint şi mirosituri întru mulţime foarte, şi piatră cinstită; şi nu era ca unsorile acêlea carele au dat împărăteasa Sáva împăratului Solomon.

10. Şi slugile lui Hirám şi slugile lui Solomón aducea lui aur de la Sufír, şi lêmne de pin, şi piatră cinstită.

11. Şi făcu împăratul lêmnele cêle de pin scări la casa Domnului şi casii împăratului, şi copuze şi alăute cîntăreţilor, şi nu s-au ivit ca acêstea mai nainte în pământul Iúdei.

12. Şi împăratul Solomón au dat împărătêsii Sávei toate voile ei carele au cerşut, afară den toate carele au adus lui Solomón împăratului; şi să întoarse la pământul ei.

13. Şi era trasul aurului carele i s-au adus lui într-un an 666 talanzi de aur.

14. Afară den oamenii cei supuşi şi cei ce să neguţitoriia care aducea, şi den toţi împăraţii arăpimei şi domnii pământului, carei toţi aducea aur şi argint împăratului Solomón.

15. Şi făcu împăratul Solomón 200 scuturi de aur bătute, 600 de auri curaţi era pre un scutur,

16. Şi 300 de paveţe bătute de aur, 300 de auri să cheltuia preste fiecare pavăţă, şi le-au dat pre iale împăratul în casa dumbrăvii Livánului.

17. Şi făcu împăratul scaun de elefand, de dinţi mari, şi-l ferecă pre el cu aur de lamură.

18. Şi 6 stepene scaunului, îmbrăcate cu aur, şi razim supt picioare au pus cu aur scaunului, şi unghiuri de o parte şi de alta, preste scaunul şăderii, şi 2 lei stînd lîngă unghiuri,

19. Şi 12 lei stînd acoló preste cêle şase stepene, de o parte şi de alta. Nu s-au făcut aşa întru toată împărăţiia.

20. Şi toate vasele casii împăratului Solomón — de aur, şi toate vasele casii dumbrăvii Livánului — cu aur învălite. Nu era argintul socotit în zilele împăratului Solomón întru nemica.

21. Căci corabiia împăratului mergea la Tharsís cu slugile lui Hirám, o dată pren 3 ani veniia vasul de la Tharsis împăratului, plină fiind de argint şi de aur, şi dinţi de elifand, şi maimuţe, şi thehím.

22. Şi să mări Solomón mai mult decît toţi împăraţii pământului cu avuţie şi cu înţelepciune.

23. Şi toţi împăraţii pământului cerca faţa lui Solomón, să auză înţelepciunea lui, carea au dat Dumnezău în inima lui.

24. Şi ei aducea fieştecarele darurile lui: vase de argint, şi vase de aur, şi îmbrăcăminte, şi zmirnă aleasă şi dul- /

Ms. 45, p. 368

ceia ce dvorescu ţie înainte pururea şi audzind înţelepciunea ta!

8. Fie Domnul Dumnedzăul tău blagoslovit, carele au vrut întru tine, ca să te dea preste scaunul lui întru împărat nărodului tău! Pentru că au iubit Domnul Dumnedzăul tău pre Israil, ca să întărească pre el în vac, şi te-au dat pre tine preste el întru împărat, ca să faci judeţ şi dreptate."

9. Şi au dat împăratului 120 talandzi de argint, şi mirosituri întru mulţime foarte, şi piatră cinstită. Şi nu era ca unsorile acêlea carele au dat împărăteasa Sáva împăratului Solomon.

10. Şi slugile Hiram şi slugile lui Solomon aducea lui aur de la Sufir şi lêmne de pin şi piatră cinstită.

11. Şi făcu împăratul lêmnele cêle de pin[80] scări la casa Domnului şi la casa împăratului, şi copuze şi alăute cîntăreţilor. Şi nu s-au[81] ivit ca acêstea mainte în pămîntul Iúdei.

12. Şi împăratul Solomon au dat împărătêsei Sávei toate voile ei carele au cerut, afară den toate carele au adus împăratului Solomon. Şi să întoarse la pămîntul ei.

13. Şi era trasul aurului carele i s-au adus lui într-un an, 666 talandzi de aur,

14. Afară dentru oamenii cei supuşi şi cei ce să neguţătoriia, carele aducea, şi a tuturor împăraţilor a arăpimei şi domnii pămîntului, toţi aducea aur şi argint împăratului Solomon.

15. Şi făcu împăratul Solomon 200 de scuturi de aur bătute, 600 de auri curaţi era pre un scut,

16. Şi 300 de paveţe bătute de aur, 300 de auri să chieltuia preste fieştecare pavăţă; şi le-au dat pre iale împăratul întru casa dumbrăvii Livánului.

17. Şi făcu împăratul scaun de elifand, de dinţi mari, şi-l ferecă[82] pre el cu aur lamură.

18. Şi 6 stêpene la scaun, îmbrăcat cu aur; şi suptu picioare au pus cu aur scaunului, şi unghiuri de o parte şi de alta, preste scaunul şederii, şi doi lei stînd lîngă unghiuri.

19. Şi 12 lei stînd acoló, preste cêle 6 stêpene, de o parte şi de alta; nu s-au făcut aşa întru toată împărăţia.

20. Şi toate vasele casei împăratului Solomon — de aur, şi toate vasele casei dumbrăvii Livánu- *[368/2]* lui — cu aur învălite; nu era argintul socotit în dzilele împăratului Solomon întru nimic.

21. Căci corabie împăratului mergea la Tharsis, cu slugile lui Hiram, o dată pren 3 ani, şi venea vasul de la Tharsis împăratului, plin fiind de argint şi de aur şi de dinţi de elifandu şi moimîţe şi păuni[83].

22. Şi să mări Solomon mai mult decât toţi împăraţii pămîntului cu avuţie şi cu înţelepciune.

23. Şi toţi împăraţii pămîntului cerca faţa lui Solomon, să audză înţelepciunea lui, carea au dat Dumnedzău întru inima lui.

24. Şi ei aducea fieştecarele darurile lui, vase de argint şi vase de aur şi îmbrăcăminte ⌊şi⌋ zmirnă aleasă

Ms. 4389, p. 405-406

care stau înaintea ta în toată vrêmea şi aud înţelepciunea ta!

8. Bine să fie cuvîntat Domnul Dumnezeul tău, carele au vrut de te-au pus pre scaunul său împărat oamenilor Domnului Dumnezeului tău! Că au îndrăgit Dumnezeu pre Israil şi-i iaste voia să-l păzească în vêci, pentr-acêea te-au pus împărat preste dînsul, ca să-i faci judecăţi şi direptate."

9. Şi dêde împăratului 120 de talanţi de aur şi aromate foarte multe şi pietri scumpe, că n-au fost alte aromate ca acêstea care au dat împărăteasa de la Sáva *[406/1]* împăratului Solomon.[86]

10. Şi slugile lui Hiram cu slugile lui Solomon aducea aur de la Sofir şi lêmne de pevc şi pietri scumpe.

11. Şi făcu împăratul Solomon den lêmnele cêle de pevc trêpte de scări în casa Domnului şi în casa împăratului, şi alăute şi canoane cîntăreţilor, ca care nu se-au văzut ca acêlea niciodată în ţara Iúdei.

12. Iar împăratul Solomon dêde împărătêsei de la Sáva ce-i fu ei voia şi ce cerşu, încă mai multe decît cum adusêse ea lui; şi se întoarse în ţara ei cu slugile ei.

13. Iar greimea aurului ce se aducea lui Solomon pre an era 666 de talanţi de aur,

14. [87]Den afară de ce aducea lui de la neguţători şi de la birnici şi de la toţi împăraţii de la Haráviia şi de la putêrnicii pămîntului, carii aducea lui Solomon aur şi argint.[88]

15. Şi făcu împăratul Solomon 200 de darde de aur şi, de grêle, era cîte de 600 de galbeni de aur una de grea,

16. Şi 300 de paveze de aur bătute, cîte de 300 de galbeni de aur era o pavăză de grea; şi le puse împăratul în casa cea de arme, care era împistrită cu lêmne de[89] Livan.

17. Şi făcu împăratul jăţiu mare, de dinţi de pil, şi-l ferică cu aur curat[90].

18. Şi 6 trêpte pre care se suia în jăţiu, încă le ferică cu aur, şi cêle 2 braţe ale jăţiului, şi de o parte, şi de altă parte, şi 2 lei sta lîngă braţe.[91]

19. Şi alţi 12 pui de leu sta pre acêle 6 trêpte ale jăţiului, de amîndoaoă părţile; nu era jăţiu ca acela nici la o împărăţie.

20. Şi toate vasele împărăteşti era de aur, şi vasele casei — tot de aur curat, că în zilele acêlea argintul nu se băga în seamă.

21. Că umbla corăbiile împăratului în Thársis, cu slugile lui Hiram, şi veniia în trei ani o dată, şi era pline de aur şi de argint şi de dinţi de pil şi de maimuţe.

22. Şi fu împăratul Solomon mai mare decît toţi împăraţii de pre pămînt cu înţelepciunea şi cu bogăţiia.

23. Şi poftiia toţi împăraţii pămîntului să vază faţa lui Solomon şi să audză înţelepciunea lui, care o didêse Dumnezeu în inima lui.[92]

24. Şi-i aducea toţi pocloane, vase de aur şi de argint şi haine şi stacti şi cofeturi şi arme şi aromate[93], cai şi

Versiunea modernă

stau alături neîncetat şi aud înţelepciunea ta.

8. Binecuvîntat fie Domnul Dumnezeul tău care a binevoit întru tine ca să îţi dea tronul lui şi să te facă rege peste poporul tău, căci Domnul Dumnezeul tău îl iubeşte pe Israel, aşa încît l-a statornicit pînă în veac şi te-a pus pe tine rege peste el, ca să faci judecată şi dreptate.

9. Şi i-a dat regelui o sută douăzeci de talanţi de argint, şi aromate o mulţime, şi pietre preţioase. Nu mai erau aromate ca acelea pe care i le-a dat regina din Saba regelui Solomon.

10. Iar slujitorii lui Chiram şi slujitorii lui Solomon i-au adus aur din Suphir şi lemn de pin şi pietre preţioase.

11. Şi regele făcu din lemnul de pin scări pentru casa Domnului şi pentru casa regelui, şi chitare şi harfe pentru cîntări. Şi nu s-au mai văzut din acelea înainte în pămîntul lui Iuda.

12. Regele Solomon i-a dat reginei din Saba tot ce şi-a dorit şi a cerut, pe lîngă tot [ce i-a dat în schimb pentru] ce-i adusese [ea] regelui. Şi ea s-a întors în ţara ei.

13. Greutatea aurului care i-a fost adus lui Solomon într-un singur an era de şase sute şaizeci şi şase de talanţi de aur,

14. În afară de [tributul] adus de supuşii şi negustorii şi de toţi regii Arabiei şi satrapii pămîntului, care aduceau aur şi argint regelui Solomon.

15. Şi făcu Solomon două sute de scuturi de aur bătut — şase sute de sicli de aur curat s-au folosit pentru un scut,

16. Şi trei sute de paveze de aur bătut — trei sute de sicli de aur s-au folosit pentru fiecare pavăză. Pe acestea le-a dat regele pentru casa pădurii Libanului.

17. Şi mai făcu regele un tron mare de fildeş şi îl ferecă cu aur de lamură.

18. Tronul avea şase trepte îmbrăcate în aur şi rezemători de picioare din aur şi rezemători de mîini de o parte şi de alta a scaunului tronului, şi doi lei stînd lîngă rezemători,

19. Şi alţi doisprezece lei stînd pe cele şase trepte de o parte şi de alta. Aşa ceva s-a mai aflat în nici o împărăţie.

20. Şi toate vasele regelui Solomon erau de aur şi toate vasele casei pădurii Libanului erau acoperite cu aur; nu [de argint, căci] argintul nu preţuia nimic în zilele lui regelui Solomon.

21. O corabie a lui Solomon mergea la Tharsis împreună cu slujitorii lui Chiram şi, o dată la trei ani, venea corabia de la Tharsis la rege, încărcat cu aur, cu argint, cu fildeş, cu maimuţe şi cu theheim.

22. Şi Solomon ajunse mai presus decît toţi regii pămîntului şi în bogăţie şi în înţelepciune.

23. Şi toţi regii pămîntului căutau faţa lui Solomon, ca să asculte înţelepciunea pe care o pusese Dumnezeu în inima lui.

24. Şi fiecare îşi aducea darurile: vase de argint, şi vase de aur, şi veşminte, mir şi mirodenii, cai şi catîri,

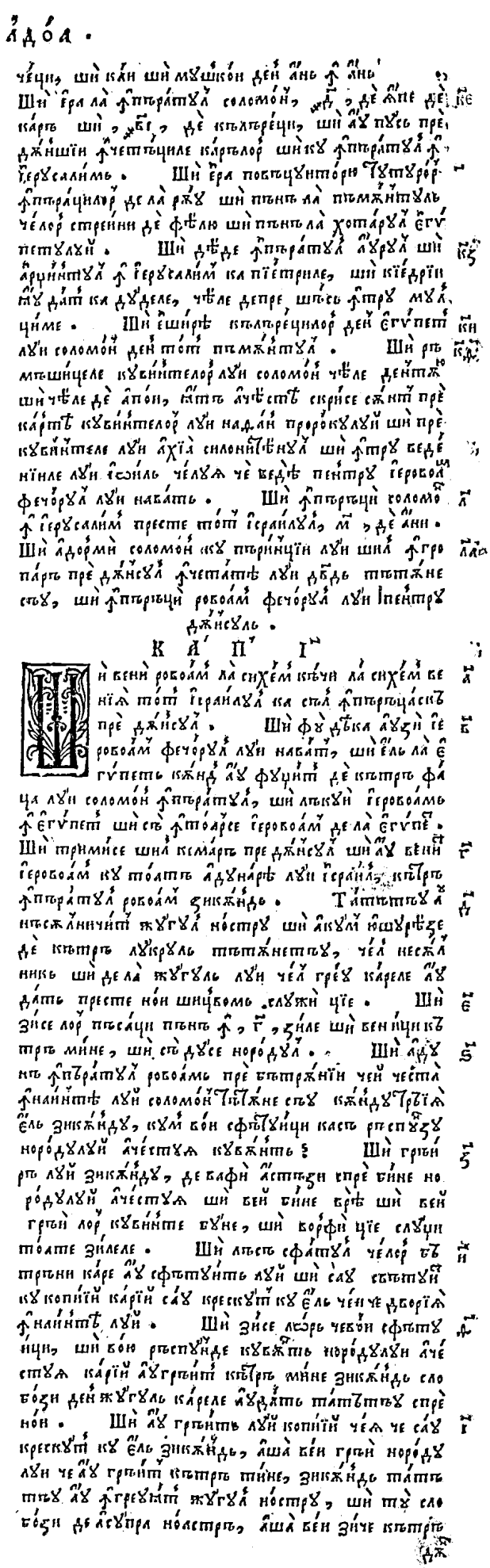

Biblia 1688, p. 314, col. 2

ceţi, şi cai, şi muşcoi, den an în an.

25. Şi era la împăratul Solomón 4000 de iêpe de cară şi 12000 de călăreţi, şi au pus pre dînşii în cetăţile carălor şi cu împăratul în Ierusalím.

26. Şi era povăţuitoriu tuturor împăraţilor, de la rîu şi pînă la pămîntul celor streini de fêliu, şi pînă la hotarul Eghípetului.

27. Şi dêde împăratul aurul şi argintul în Ierusalím ca pietrile, şi chiedrii i-au dat ca dudele cêle de pre şăs întru mulţime.

28. Şi ieşirea călăreţilor — den Eghípet, lui Solomón, den tot pămîntul.

29. Şi rămăşiţele cuvintelor lui Solomón, cêle dentîiu şi cêle de apoi, iată, acêstea scrise sînt pre cartea cuvintelor lui Nathán prorocului, şi pre cuvintele lui Ahiá siloniteanul, şi întru vedeniile lui Ioíl, celuia ce vedea pentru Ierovoam, feciorul lui Navát.

30. Şi împărăţi Solomon în Ierusalím preste tot Israílul 40 de ani.

31. Şi adormi Solomón cu părinţii lui, şi-l îngropară pre dînsul în cetatea lui David, tătîne-său, şi împărăţi Rovoám, feciorul lui, pentru dînsul.

Cap 10

1. Şi veni Rovoám la Sihém, căci la Sihém veniia tot Israílul ca să-l împărăţască pre dînsul.

2. Şi fu deaca auzi Ierovoám, feciorul lui Navát, şi el — la Eghípet, cînd au fugit de cătră faţa lui Solomón împăratul, şi lăcui Ierovoám în Eghípet. Şi să întoarse Ierovoám de la Eghípet.

3. Şi trimise, şi-l chemară pre dînsul, şi au venit Ierovoám cu toată adunarea lui Israíl cătră împăratul Rovoám, zicînd:

4. „Tată-tău au năsîlnicit jugul nostru, şi acum iuşurêze de cătră lucrul tătîne-tău, cel nesîlnic, şi de la jugul lui cel greu, carele au dat preste noi, şi-ţi vom sluji ţie."

5. Şi zise lor: „Păsaţi pînă în 3 zile şi veniţi cătră mine." Şi să duse norodul.

6. Şi adună împăratul Rovoám pre bătrînii cei ce sta înaintea lui Solomón, tătîne-său, cîndu trăiia el, zicîndu: „Cum voi sfătuiţi ca să răspunzu norodului acestuia cuvînt?"

7. Şi grăiră lui, zicîndu: „De va fi astăzi spre bine norodului acestuia şi vei binevrea, şi vei grăi lor cuvinte bune, şi vor fi ţie slugi toate zilele."

8. Şi lăsă sfatul celor bătrîni, care au sfătuit lui, şi s-au svătuit cu copiii carii s-au crescut cu el, cei ce dvoriia înaintea lui.

9. Şi zise lor: „Ce voi sfătuiţi, şi voiu răspunde cuvînt norodului acestuia, carii au grăit cătră mine, zicînd «Slobózi den jugul carele au dat tată-tău spre noi»?"

10. Şi au grăit lui copiii ceia ce s-au crescut cu el, zicînd: „Aşa vei grăi norodului ce au grăit cătră tine, zicînd: «Tată-tău au îngreuiat jugul nostru, şi tu slobózi de asupra noastră», aşa vei zice cătră // dînşii: «Cel mic dêgetul mieu mai

Ms. 45, p. 368-369

şi dulceţi ⌊şi⌋ cai şi asini, dentru an în an.

25. [84]Şi era ⌊împăratu⌋lui Solomon 4000 de iêpe de cară şi 12000 de călăreţi; şi i-au pus pre înşii întru cetăţile armelor şi cu împăratul în Israil.

26. Şi era povăţuitor a tuturor împăraţilor, de la rîu şi pînă la pămîntul celor striini de fêl şi pînă la hotarul Eghíptului.

27. Şi dêde împăratul aurul şi argintul în Ierusalim ca pietrile, şi chedrii i-au dat ca dudele cêle de pre şes întru mulţime.

28. Şi ieşirea călăreţilor den Eghiptu, lui Solomon, dentru tot pămîntul.

29. Şi rămăşiţile cuvintelor Solomon, cei[85] dentîi şi cei[86] de apoi, iată, aceştia[87] scrişi[88] pre cuvintele lui Náthan proroculuí, şi pre cuvintele lui Ahía siloniteanul, şi întru vedeniile lui Ioil, celui ce vêde pentru Ierovoam, ficiorul lui Navat.

30. Şi împărăţi Solomon preste tot Israil 40 de ani.

31. [89]Şi adormi Solomon cu părinţii lui şi-l îngropară pre íns întru cetatea lui David, tătîne-său; şi împărăţi Rovoam pentru însul.

Cap 10

1. [90]Şi veni[91] împăratul Rovoam la Sihem, căci la Sihem venea tot Israil, ca să-l împărăţască pre íns.

2. Şi fu daca audzi Ierovoam, ficiorul lui Navat, şi el la Éghiptu, cînd au fugit de cătră faţa lui Solomon, împăratul, şi lăcuí Ierovoam în Éghiptu; şi să întoarse Ierovoam de la Éghiptu.

3. Şi trimiseră şi-l chemară pre el, şi veni[92] Ierovoam şi toată adunarea Israil cătră împăratul Rovoam, dzicînd:
4. „Tată-tău au năsîlnicit jugul nostru. Şi acum, slobódzi de cătră lucrul tătîne-tău cel năsîlnic şi dentru jugul lui [*369/1*] cel greu, carele au dat preste noi, şi vom sluji ţie."

5. Şi dzise lor: „Păsaţi pînă în trei dzile şi veniţi cătră mine!" Şi să duse nărodul.

6. Şi adună împăratul Rovoam pre bătrînii ceia ce sta înaintea lui Solomon, tătîne-său, cînd trăia el, dzicînd: „Cum voi sfătuiţi ca să răspundem nărodului acestuia cuvîntu?"
7. Şi-i grăiră lui, dzicînd: „De va fi întru astădzi spre bine nărodului acestuia şi vei binevrea şi vei grăi lor cuvinte bune, şi vor fi ţie slugi toate dzilele."

8. Şi lăsă sfatul celor bătrîni, carele au sfătuit pre íns, şi s-au sfătuit cu copilaşii carii s-au crescut cu el, cei ce dvoriia înaintea lui.

9. Şi dzise lor: „Ce voi sfătuiţi, şi voi răspunde cuvîntu nărodului acestuia, carii au grăit cătră mine dzicînd: «Slobódzi den jug, carele au dat tată-tău preste noi!»?"
10. Şi au grăit lui copilaşii ceia ce s-au crescut cu el, dzicînd: „Aşa vei grăi nărodului ce au grăit cătră tine, dzicînd: «Tată-tău au îngreuiat jugul nostru, şi tu slobódzi deasupra noastră!» Aşa vei grăi cătră ei: «Cel mai mic al mieu dêget — mai gros decît mijlocul

Ms. 4389, p. 406-407

catîri, în toţi anii.

25. Şi avea Solomon 40000 de iape în stavă şi *[406/2]* 12000 de călărie; şi le puse în cetăţile cêlea ale carălor şi în Ierusalim, unde era împăratul.

26. Şi fu povăţuitor tuturor împăraţilor, de la rîul Efráthului pînă în ţara filistimlênilor şi pînă la hotarăle Eghípetului.

27. Şi atîta mulţime de aur şi de argint dêde împăratul Ierusalímului, ca pietrile; şi atîta mulţime de chiedri, ca duzii carii cresc pre cîmpi.[94]

28. Şi-i aducea cai de la Eghípet şi den toate părţile.

29. Iar alalte lucruri ale lui Solomon, cêle mai dentîi şi cêle mai de apoi, sînt scrise în cuvintele lui Nathan prorocul, şi în cărţile Ahiei soloniteanul, şi în vedêrea lui Ioil, carele au văzut de Ierovoam, feciorul lui Navat.

30. Şi împărăţi Solomon în Ierusalim preste tot Israilul 40 de ani.

31. [95]Şi adormi Solomon cu părinţii săi şi-l îngropară în cetatea lui David. Şi stătu împărat după dînsul fiiu-său, Rovoam.

Cap 10

1. [96]Şi veni Rovoam în Sihem, că acoló se adunase tot Israilul să-l puie împărat.[97]

2. Care lucru, deaca auzise Ierovoam, feciorul lui Navat, carele era în Eghípet (că fugise acoló denaintea lui Solomon) şi lăcuia acoló în Eghípet, de-acii se întoarse den Eghípet.

3. Şi trimiseră de-l chiemară şi veni cu tot Israilul; şi grăiră cătră împăratul Rovoam, zicînd:

4. „Tată-tău ne-au înghesuit cu jug foarte greu, iar tu porîncêşte să fie mai uşor decît al tătîne-tău, care au pus pre noi greotate de lucru, şi mai uşorează cevaşi acea sarcină, să-ţi slujim."

5. Iar el le zise: „Păsaţi şi, după trei zile, să vă întoarceţi la mine." Şi, deaca se duseră oamenii,

6. Începu a se sfătui cu bătrînii carii stătuse înaintea tătîne-său, lui Solomon, încă cînd trăia, şi le zise: „Cum sfătuiţi să răspundem acestor oameni?"[98]

7. Iar ei îi ziseră: „De vei face pre voia oamenilor acestora şi de-i vei îndulci cu cuvinte de milă, ei îţi vor sluji în toată vrêmea."

8. Iar el părăsi sfatul bătrînilor şi începu a dumăi cu cei tineri, carii crescuse cu dînsul, şi era înaintea lui.

9. Şi zise cătră dînşii: „Cum vă se pare? Cum voiu răspunde acestui nărod, care au grăit cătră mine zicînd: «Uşorează-ne jugul care l-au îngreuiat tată-tău asupra noastră!»?"
10. Iar ei răspunseră ca nişte oameni tineri, carii fusêse crescuţi cu dîn- *[407/1]* sul, întru răzgîuiciuni, şi ziseră: „Aşa să răspunzi nărodului care ţi-au zis: «Tată-tău au îngreuiat jugul nostru, iar tu să-l uşorezi de pre noi.» Şi să-i zici aşa: «Dêgetul mieu cel mic mai

Versiunea modernă

an de an.

25. Solomon avea patru mii de iepe pentru care şi douăsprezece mii de călăreţi; şi i-a pus în cetăţile de care şi alături de rege, la Ierusalim.

26. Şi era mai-marele tuturor regilor de la fluviu pînă la ţinutul străinilor şi pînă la hotarul Egiptului.

27. Şi făcu Solomon ca aurul şi argintul să fie în Ierusalim ca pietrele, şi cedrii, ca duzii de la cîmpie, de mulţi ce erau.

28. Cai i se aduceau lui Solomon din Egipt şi de pe tot pămîntul.

29. Celelalte fapte ale lui Solomon, cele dintîi şi cele din urmă, iată, sînt scrise în Cuvintele Profetului Nathan şi în Cuvintele lui Achia Selonitul şi în Vedeniile lui Ioel, care a prorocit despre Ieroboam, fiul lui Nabat.

30. Şi domni Solomon peste tot Israelul patruzeci de ani.

31. Apoi adormi Solomon cu părinţii lui şi îl îngropară în cetatea lui David, tatăl său, şi Roboam, fiul său, ajunse rege în locul lui.

Capitolul al 10-lea

1. Şi se duse Roboam la Sichem, pentru că la Sichem venise tot Israelul, ca să îl facă rege.

2. Şi a fost că de îndată ce auzi [aceasta] Ieroboam, fiul lui Nabat — care era în Egipt de cînd fugise din faţa regelui Solomon şi locuia acolo — Ieroboam se întoarse din Egipt,

3. Şi trimiseră şi îl chemară; şi veni Ieroboam şi toată adunarea lui Israel la Roboam, zicînd:

4. „Tatăl tău a îngreunat jugul nostru, dar acum tu scapă-ne din robia aspră a tatălui tău şi de jugul lui cel greu, pe care l-a pus asupra noastră şi îţi vom sluji ţie."

5. Şi el le zise: „Plecaţi şi veniţi la mine peste trei zile." Şi plecă poporul.

6. Şi îi adună regele Roboam pe bătrînii care stătuseră înaintea lui Solomon, tatăl său, pe cînd acesta era în viaţă, şi le zise: „Cum mă sfătuiţi să-i răspund poporului acestuia?"
7. Şi ei îi grăiră, zicînd: „Dacă astăzi vei fi bun cu poporul acesta şi îi vei face pe plac şi le vei grăi cuvinte bune, [atunci] şi ei îţi vor sluji în toate zilele."

8. Dar el lăsă deoparte sfatul pe care i l-au dat bătrînii şi se sfătui cu tinerii care crescuseră împreună cu el, cei care stăteau înaintea lui.

9. Şi le zise: „Voi ce mă sfătuiţi să-i răspund poporului acestuia, care a grăit către mine zicînd: «Ridică jugul pe care l-a pus tatăl tăi asupra noastră.»?"

10. Şi tinerii care crescuseră împreună cu el îi răspunseră: „Aşa să-i grăieşti poporului care ţi-a grăit, zicînd: «Tatăl tău a îngreunat jugul nostru, dar tu ridică-l de pe noi!», aşa să le zici: «Degetul meu cel mic

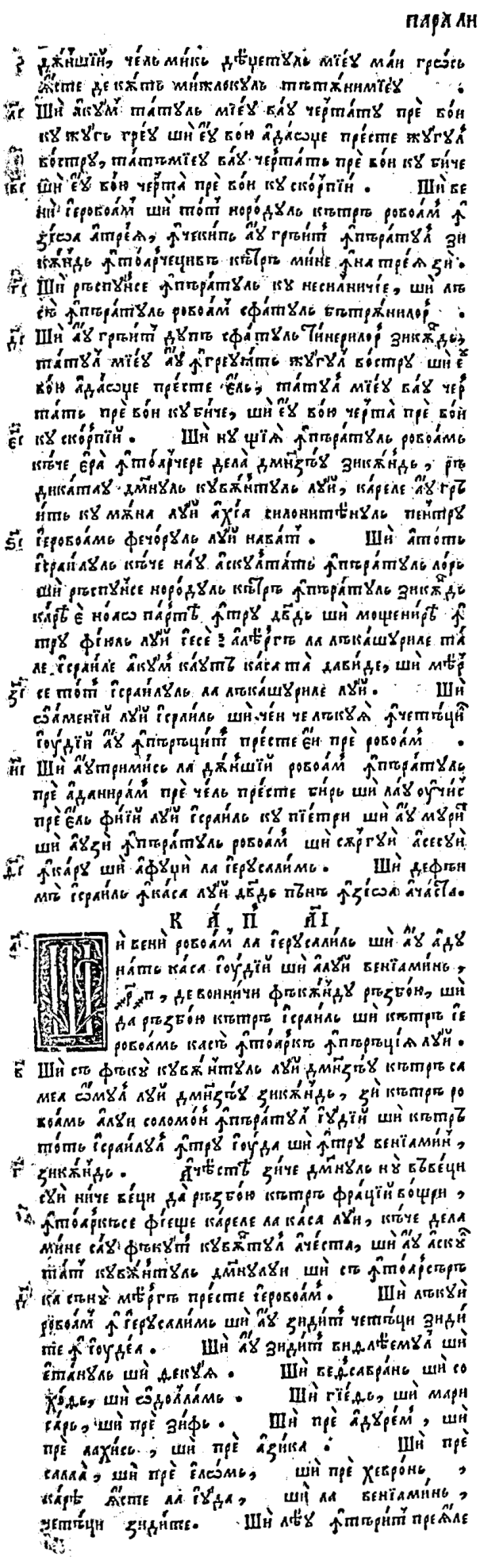
ПАРАЛИ

Biblia 1688, p. 315, col. 1

gros iaste decît mijlocul tătîni-mieu.

11. Şi acum tatul mieu v-au certat pre voi cu jug greu, şi eu voiu adaoge preste jugul vostru. Tată-mieu v-au certat pre voi cu bice, şi eu voiu certa pre voi cu scorpii!»”

12. Şi veni Ierovoám şi tot norodul cătră Rovoám în zioa a treia, în ce chip au grăit împăratul, zicînd „Întoarceţi-vă cătră mine în a treia zi.”

13. Şi răspunse împăratul cu nesilnicie, şi lăsă împăratul Rovoám sfatul bătrînilor.

14. Şi au grăit după sfatul tinerilor, zicînd: „Tatul mieu au îngreuiat jugul vostru, şi eu voiu adaoge preste el. Tatul mieu v-au certat pre voi cu bice, şi eu voiu certa pre voi cu scorpii.”

15. Şi nu ştiia împăratul Rovoám căce era întoarcere de la Dumnezău zicînd: „Rădicat-au Domnul cuvîntul lui carele au grăit cu mîna lui Ahía siloniteanul pentru Ierovoám, feciorul lui Navát,

16. Şi a tot Israílul, căce n-au ascultat împăratul lor.” Şi răspunse norodul cătră împăratul, zicînd: „Carea e noao partea întru David şi moştenirea întru fiiul lui Iesé? Aleargă la lăcaşurile tale, Israíle, acum caută casa ta, Davíde!” Şi mêrse tot Israílul la lăcaşurile lui.

17. Şi oamenii lui Israíl şi cei ce lăcuia în cetăţile Iúdii au împărăţit preste ei pre Rovoám.

18. Şi au trimis la dînşii Rovoám împăratul pre Adanirám, pre cel preste bir, şi l-au ucis pre el fiii lui Israíl cu pietri şi au murit, şi auzi împăratul Rovoám, şi sîrgui a se sui în caru şi a fugi la Ierusalím.

19. Şi defăimă Israíl în casa lui David pînă în zioa aceasta.

Cap 11

1. Şi veni Rovoám la Ierusalím[33] şi au adunat casa Iúdii şi a lui Veniamín, 180000 de voinici făcîndu război, şi da război cătră Israíl şi cătră Ierovoám, ca să întoarcă împărăţiia lui.

2. Şi să făcu cuvîntul lui Dumnezău cătră Samea, omul lui Dumnezău, zicînd: „Zi cătră Rovoám a lui Solomón, împăratul Iúdii, şi cătră tot Israílul, întru Iúda şi întru Veniamín, zicînd:

3. «Acêstea zice Domnul: ‘Nu vă veţi sui, nice veţi da război cătră fraţii voştri. Întoarcă-se fieştecarele la casa lui, căce de la mine s-au făcut cuvîntul acesta!’»” Şi au ascultat cuvîntul Domnului şi să întoarsără ca să nu meargă preste Ierovoám.

4. Şi lăcui Rovoám în Ierusalím, şi au zidit cetăţi zidite în Iudéa.

5. Şi au zidit Vithlêemul, şi Etánul, şi Thecúe,

6. Şi Vethsavrán, şi Sohóth, şi Odollám,

7. Şi Ghiéth, şi Marisár, şi pre Zif,

8. Şi pre Adurém, şi pre Lahís, şi pre Azíca,

9. Şi pre Salaá, şi pre Elóm, şi pre Hevrón, carea iaste la Iúda şi la Veniamín, cetăţi zidite.

10. Şi le-au întărit pre iale / cu ziduri, şi le-au dat

Ms. 45, p. 369

tătîne-mieu.

11. Şi acum tată-mieu v-au certat pre voi cu jug greu, şi eu voi adaoge preste jugul vostru. Tată-mieu v-au certat pre voi cu bice, şi eu voi certa pre voi cu scorpii!»"

12. Şi veni Ierovoam şi tot nărodul cătră Rovoam întru dzua a treia, în ce chip au grăit împăratul, dzicînd: „Întoarce-ţi-vă cătră mine în a treia dzi!"

13. Şi răspunse împăratul năsîlnic, şi lăsă împăratul Rovoam sfatul bătrînilor.

14. Şi au grăit după cuvîntul tinereilor, dzicînd: „Tată-mieu au îngreuiat jugul vostru, şi eu voi adaoge preste el. Tată-mieu v-au certat pre voi cu bice, şi eu voi certa pre voi cu scorpii!"

15. Şi nu ştiia împăratul Rovoam căci era întoarcere de la Dumnedzău, dzicînd: „Rădicat-au Domnul cuvîntul lui, carele au grăit cu mîna lui Ahiá siloniteanul pentru Rovoam, ficiorul lui Navat

16. Şi a tot Israil, căci n-au ascultat împăratului lor!" Şi răspunse nărodul cătră împăratul dzicînd: „Carii noao partea întru David şi moştenirea întru fiiul Iesse? Aleargă la lăcaşurile tale, Israil, şi acum caută casa ta, David!" Şi mêrse tot Israil la lăcaşurile lui.

17. Şi oamenii Israil ⌊şi⌋ ceia ce lăcuia în cetăţile Iúdei, au împărăţit preste ei pre Rovoam.

18. Şi au trimis ⌊la înşii⌋ Rovoam, împăratul, pre Adoniram, pre cel preste bir; şi l-au ucis pre el fiii lui Israil cu pietri şi murí[93]. Şi audzi împăratul Rovoam *[369/2]* şi sîrgui a să sui în car ⌊şi⌋ a fugi la Ierusalim.

19. Şi dăfăimă Israil întru casa David pînă în dzua de astădzi[94].

Cap 11

1. Şi veni Rovoam la Ierusalim şi au adunat casa Iúdei şi a lui Veniamin, 180000 tinerei făcînd războiu. Şi da războiu cătră Israil ⌊şi cătră Ierovoam[95]⌋ ca să întoarcă împărăţiia şie.

2. [96]Şi să făcu cuvîntul lui Dumnedzău cătră Samêa, omul lui Dumnedzău, dzicîndu: „Dzi cătră Rovoam a lui Solomon, împăratul Iúdei, şi cătră tot Israil întru Iúda şi în Veniamin, dzicînd:

3. «Acêstea dzice Domnul: 'Nu veţi sui, nici veţi da războiu cătră fraţii voştri; întoarcă-să fieştecarele la casa lui, căci de la mine s-au făcut cuvîntul acesta!'»" Şi au ascultat cuvîntul Domnului şi să întoarseră, ca să nu margă preste Ierovoam.

4. Şi lăcui Ierovoam în Ierusalim şi au zidit cetăţi zidite întru Iudéa.

5. Şi au zidit Vithlêémul şi Etánul şi Thecue
6. Şi pre Vethsavran şi pre Sohoth şi Odolam

7. [6] şi Gheth [7] şi pre Marisar şi pre Zif
8. Şi pre Adurêm şi pre Láhis şi pre Azicá

9. Şi pre Salaá şi pre Elom şi pre Hevron, carea iaste la Iúda şi la Veniamin, cetăţi zidite.

10. Şi le-au întărit pre iale cu ziduri şi le-au dat lor

Ms. 4389, p. 407

gros iaste decît mijlocul tătîne-mieu![99]

11. Tată-mieu v-au pus jug greu, iar eu voiu să şi mai adaog greotatea. Tată-mieu v-au bătut cu bice, iar eu voiu să vă bat cu scorpii!»"

12. Şi veni Ierovoam şi tot nărodul la Rovoam a treia zi, că le porîncise împăratul să se întoarcă a treia zi.

13. Iar împăratul le răspunse groaznic, că părăsise Rovoam sfatul bătrînilor.

14. Şi le grăi după voia celor tineri şi zise: „Tată-mieu au pus pre voi[100] jug greu, iar eu voiu să-l fac şi mai greu. Şi tată-mieu v-au bătut cu bice, iar eu voiu să vă bat cu scorpii!"

15. Şi nu ştiia Rovoam că iaste schimbarea de la Dumnezeu, care au grăit: „[101]Ca să[102] se umple cuvîntul lui, care au grăit cu mîna Ahiei soloniteanul de Ierovoam, feciorul lui Navat."[103]

16. Iar nărodul tot, deaca auziră cuvintele lui Rovoam aşa de cu greu, ziseră: „Nu iaste partea noastră în David, nici moştenirea noastră în feciorul lui Iesei. Ce te întoarce, Israil, în corturile tale, iar tu paşte casa ta, a lui David!" Şi se duse Israil la colibile[104] lor.

17. Şi împărăţi Rovoam numai preste oamenii lui Israil, carii lăcuia în cetăţile Iúdei.

18. Şi trimise Rovoam la dînşii pre Aduram, vistiêriul[105], iar feciorii lui Israil îl uciseră cu pietri, de murí. Iar împăratul Rovoam, deaca auzi, grăbi de se sui în căruţă şi fugi în Ierusalim.

19. Şi se lepădă Israil de casa lui[106] David pînă în zioa aceasta.

Cap 11

1. [107]Şi deaca mêrse Rovoam în Ierusalim, chiemă toată casa Iúdei şi a lui Veniamin, 180000 oameni aleşi şi războinici, ca să rădice oşti împotriva lui Israil şi a lui Ierovoam şi să-şi întoarcă împărăţiia iarăşi la dînsul.[108]

2. Iar cuvîntul Domnului fu cătră Seméi, omul lui Dumnezeu, zicînd: [3] „Zi lui Rovoam, feciorul lui Solomon, împăratul Iúdei şi a tot Israilul, care iaste în Iúda, şi lui Veniamin:

3. [4] «Aceasta grăiêşte Domnul: 'Să nu vă suiţi, nici să vă oştiţi împotriva fraţilor voştri, pentru că cu voia mea se-au făcut aceasta!'»" De-acii ei, deaca auziră cuvîntul Domnului, se întoarseră şi nu mêrseră împotriva lui Ierovoam.[109]

4. [5] Şi lăcui Rovoam în Ierusalim şi zidi cetăţi ocolite *[407/2]* cu părеţi de zid în Iudéea.

5. [6] Şi făcu Vithleémul şi Emmáthul şi Thecúa,
6. [7] Vethsúrul şi Sochóthul şi Odolámul,

7. [8] Ghéthul şi Marsárul şi Zítha
8. [9] Şi Adurámul şi Lahísul şi Azíca

9. [10] Şi Sálul şi Elónul şi Hevrónul, care era în Iudéea[110] şi în Veniamin, cetăţi zidite.

10. [11] De-acii, deaca le închise cu ziduri, puse

Versiunea modernă

este mai gros decît mijlocul tatălui meu.

11. Şi acum, tatăl meu v-a pedepsit cu jug greu, eu voi mai adăuga la jugul vostru; tatăl meu v-a pedepsit cu bice, eu vă voi certa cu scorpioni.»"

12. Şi veni Ieroboam şi tot poporul la Roboam a treia zi, după cum le grăise regele, zicînd: „Întoarceţi-vă la mine în a treia [zi]."

13. Şi regele răspunse cu asprime: lăsă deoparte regele Roboam sfatul bătrînilor,

14. Şi le-a grăit după sfatul tinerilor, zicînd: „Tatăl meu a îngreunat jugul vostru, iar eu voi mai adăuga la el; tatăl meu v-a pedepsit cu bice, eu vă voi pedepsi cu scorpioni."

15. Şi nu ştia regele Roboam că schimbarea era de la Dumnezeu, Care a zis: „Împlinit-a Domnul cuvîntul pe care l-a grăit prin Achia Selonitul despre Ieroboam

16. Şi despre tot Israelul, pentru că regele nu a ascultat de ei." Iar poporul i-a răspuns regelui, zicînd: „Ce parte avem noi cu David şi ce moştenire cu fiul lui Iessai? Aleargă la corturile tale, Israele! Acum, vezi-ţi de casa ta, Davide!" Şi se duse tot Israelul la corturile lui.

17. Peste oamenii lui Israel şi peste cei care locuiau în Iuda domnea Roboam.

18. Şi regele Roboam îl trimise la ei pe Adorinam, cel care era cu birurile, şi fiii lui Israel l-au bătut cu pietre şi el a murit. Şi cînd auzi [aceasta], regele Roboam se grăbi să se urce în car, ca să fugă la Ierusalim.

19. Şi Israel se despărţi de casa lui David pînă în ziua aceasta.

Capitolul al 11-lea

1. Şi veni Roboam la Ierusalim şi chemă la adunare casa lui Iuda şi a lui Beniamin, o sută optzeci de mii de tineri buni la război; şi porni război împotriva lui Israel, ca să-şi întoarcă domnia.

2. Şi a fost cuvîntul Domnului către Samaia, omul lui Dumnezeu, zicînd: „Vorbeşte către Roboam, [fiul] lui Solomon, şi către tot Israelul din Iuda şi din Beniamin, zicînd:

3. «Aceasta grăieşte Domnul: 'Nu vă ridicaţi şi nu vă războiţi cu fraţii voştri. Întoarcă-se fiecare la casa lui, căci de la mine a fost lucrul acesta'»." Şi au ascultat de cuvîntul Domnului, şi s-au întors din înaintarea lor împotriva lui Ieroboam.

4. Şi Roboam a locuit în Ierusalim şi a zidit cetăţi întărite în Iudeea.

5. A zidit [cetăţile] Betleem, şi Aitam, şi Thecoe,
6. Şi Baithsura, şi Socchot, şi Odollam,

7. Şi Geth, şi Marisa, şi Ziph,
8. Şi Adouraim, şi Lachis, şi Azeca,

9. Şi Salaa, şi Aialom, şi Hebron, care sînt în Iuda şi în Beniamin, cetăţi întărite.

10. Le-a întărit cu ziduri şi a pus în ele conducători

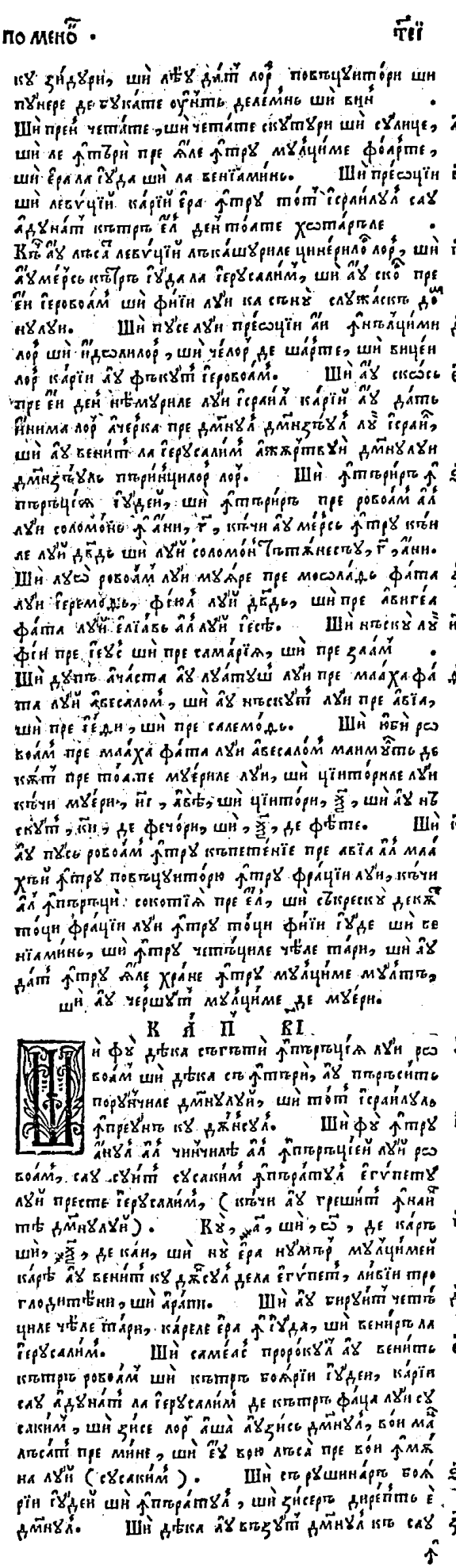

Biblia 1688, p. 315, col. 2

lor povăţuitori şi punere de bucate, untdelemn şi vin.

11. Şi pren cetate şi cetate — scuturi şi suliţe, şi le întări pre iale întru mulţime foarte, şi era la Iúda şi la Veniamín.

12. Şi preoţii şi leviţii carii era întru tot Israílul s-au adunat cătră el den toate hotarăle,

13. Căci au lăsat leviţii lăcaşurile ţinérilor lor, şi au mers cătră Iúda, la Ierusalím, şi au scos pre ei Ierovoám şi fiii lui, ca să nu slujască Domnului.

14. Şi puse lui preoţii ai înălţimilor, şi idolilor, şi celor deşarte, şi viţeilor carii au făcut Ierovoám,

15. Şi au scos pre ei den neamurile lui Israíl carii au dat inima lor a cerca pre Domnul Dumnezăul lui Israil. Şi au venit la Ierusalím a jîrtvui Domnului Dumnezăul părinţilor lor.

16. Şi întăriră împărăţiia Iúdei, şi întăriră pre Rovoám al lui Solomón în ani 3, căci au mers întru căile lui David şi lui Solomón, tătîne-său, 3 ani.

17. Şi luo Rovoám lui muiére pre Mooláth, fata lui Ieremoth, fiiul lui David, şi pre Avighéa, fata lui Eliáv al lui Iesé.

18. Şi născu lui fii: pre Ieus, şi pre Samáriia, şi pre Zaám.

19. Şi după aceasta au luatu-şi lui pre Maáha, fata lui Avesalom, şi au născut lui pre Avia, şi pre Iéthi, şi pre Salemóth.

20. Şi iubi Rovoám pre Maáha, fata lui Avesalóm, mai mult decît pre toate muierile lui şi ţiitorile lui, căci muieri 18 avea, şi ţiitori 60. Şi au născut 28 de feciori şi 60 de fête.

21. Şi au pus Rovoám întru căpetenie pre Avia al Maáhăi, întru povăţuitoriu întru fraţii lui, căci a-l împărăţi socotiia pre el. Şi să crescu decît toţi fraţii lui, întru toţi fiii Iúdei[34] şi Veniamín, şi întru cetăţile cêle tari, şi au dat întru iale hrane întru mulţime multă, şi au cerşut mulţime de muieri.

Cap 12

1. Şi fu deaca să găti împărăţiia lui Rovoám, şi deaca să întări, au părăsit poruncile Domnului, şi tot Israílul împreună cu dînsul.

2. Şi fu întru anul al cincilea al împărăţiei lui Rovoám, s-au suit Susachím, împăratul Eghípetului, preste Ierusalím, (căci au greşit înaintea Domnului),

3. Cu 1000 şi 800 de cară şi 60000 de cai, şi nu era număr mulţimei carea au venit cu dînsul de la Eghípet: livii, trogloditêni şi arapi.

4. Şi au biruit cetăţile cêle tari carele era în Iúda, şi veniră la Ierusalím.

5. Şi Saméas prorocul au venit cătră Rovoám şi cătră boiêrii Iúdei, carii s-au adunat la Ierusalím de cătră faţa lui Susachím, şi zise lor: „Aşa au zis Domnul: «Voi m-aţi lăsat pre mine şi eu voiu lăsa pre voi în mîna lui (Susachím)».”

6. Şi să ruşinară boiêrii Iúdei şi împăratul, şi ziseră: „Direpte e Domnul.”

7. Şi deaca au văzut Domnul că s-au // înfrînt,

Ms. 45, p. 369-370

povăţuitori şi punere de bucate, untdălemnu şi vin.

11. Şi pren cetate[97] — scuturi şi suleţe, şi le întări pre iale întru mulţime foarte, şi era la Iúda şi la Veniamin.

12. Şi preuţii şi leviţii carii era întru tot Israil s-au adunat cătră el den toate hotarăle.

13. Căci au lăsat leviţii lăcaşurile ţinérii lor şi au mersu cătră Iúda, la Ierusalim; şi i-au scos pre ei Ierovoam şi fiii lui, ca să nu slujască Domnului.

14. [98]Şi puse şie preuţi a înălţimelor şi idolilor[99] şi deşartelor şi viţăilor carele au făcut ⌊Ierovoam⌋.

15. Şi i-au scos pre ei întru fêliurile Israil, carii au dat inima lor a cerca pre Domnul Dumnedzăul Israil, şi au venit la Ierusalim a jirtvui Domnului Dumnedzăului părinţilor lor.

16. Şi întăriră împărăţia Iúdei şi să întări Rovoam a lui Solomon întru ani trei, căci au mersu întru căile lui David şi lui Solomon, tătîne-său, ani trei.

17. Şi luă[100] şie Rovoam muiêre pre Moolath, fata Ierimuth, fiiului David, şi pre Avighéa, fata lui Eliav a lui Iesé.

18. Şi-i născu lui fii, pre Ieus şi pre Samaría şi pre Zaam.

19. Şi dupre aceasta au luat şie pre [101]Maahá, fata lui Avessalom; şi au născut lui pre Aviá şi pre Iethí şi pre Salemoth.

20. Şi *[370/1]* iubi Rovoam pre Maahá, fata lui Avessalom, mai mult decît pre toate muierile lui şi ţiitorile lui, căci muieri 18 avea şi ţiitori 60; şi au născut 28 de fii şi fête 60.

21. [102]Şi au pus întru căpetenie Rovoam pre Aviá, ficiorul lui Maahá, ⌊şi⌋ întru povăţuitor întru fraţii lui, căci a-l împărăţi socotiia pre el. Şi crescu decît toţi fraţii lui întru toţi fiii Iúdei şi Veniamin şi întru cetăţile cêle tari, şi au dat întru iale hrane întru mulţime multă şi au cerut mulţime de muieri.

Cap 12

1. Şi fu daca să găti împărăţiia lui Ierovoam şi să întări, au părăsit porîncele Domnului şi tot Israílul împreună cu însul.

2. Şi fu întru anul al cincilea împărăţiei lui Ierovoam, s-au suit Susachim, împăratul Eghíptului, preste Ierusalim, ⌊căci au greşit înaintea Domnului⌋,

3. Cu o mie şi opt[103] sute de cară şi cu 60000 de cai, şi nu era număr mulţimei căriia au venit cu însul de la Éghiptu: livii, trogloditêni şi arapi.

4. Şi au biruit cetăţilor celor tari, carele era întru Iúda, şi veniră la Ierusalim.

5. Şi Saméas, prorocul, au venit cătră Rovoam şi cătră boiêrii Iúdei carii s-au adunat la Ierusalim de cătră faţa lui Susachim, şi dzise lor: „Aşa au dzis Domnul: «Voi m-aţi lăsat pre mine; şi eu voi lăsa pre voi întru mîna lui Susachim!»”

6. Şi să ruşinară boiêrii Iúdei şi împăratul, şi dziseră: „Dreptu-i Domnul!”

7. Şi dacă au vădzut Domnul că s-au înfrînt ⌊şi⌋ să

Ms. 4389, p. 407-408

într-însele ispravnici şi le dêde punere de bucate şi de undelemn şi de vin.

11. [12] Şi în toate cetăţile făcu case de arme şi de paveze şi de suliţe, şi le întări foarte tare, şi împărăţi preste Iúda şi preste Veniamin.

12. [13] Iar preoţii şi leviţii, cîţi era în tot Israilul, veniră la dînsul den toate hotarăle lor,[111]

13. [14] Lăsînd cêle de pre lîngă cetăţi şi ocoliturile lor, şi trecură la Iúda şi în Ierusalim, pentru că-i goni Ierovoam şi feciorii lui, ca să nu preoţească Domnului.

14. [15] [112]Şi-şi puse lui popi întru înălţimi idolilor şi celor dăşărţi şi viţeilor carii făcuse Ierovoam.

15. [16] Şi den toate seminţiile ale lui Israil, carii ş-au dat inimile sale să cêrce pre Domnul Dumnezeul lui Israil, au venit în Ierusalim să junghe jărtvele lor înaintea Domnului Dumnezeul părinţilor lor.

16. [17] Şi învîrtoşară împărăţiia Iúdei şi întăriră pre Rovoam, feciorul lui Solomon, în trei ani, că umblară pre calea lui David şi a lui Solomon numai aceşti trei ani.

17. [18] Şi-şi aduse Rovoam muiêre pre Moolath, fata lui Ieremoth, feciorul lui David, şi pre Avighéea, fata lui Eliav, feciorul lui Iesai,

18. [19] Carea născu lui feciori pre Ehus şi pre Sammorii şi pre Zaam.

19. [20] De-acii, după acêstea, au luat pre Maáha, fata lui Avesalom, carea-i născu pre Avía şi pre Eththei şi pre Zíza şi pre Salemoth.

20. [21] Şi era Maáha, fata lui Avesalom, lui Rovoam, mai dragă decît toate[113] muierile lui şi decît toate posadnicele, că avea 18 muieri şi 60 de posadnice; şi făcu 28 de feciori şi 60 de fête.

21. [22] Şi puse Rovoam să fie mai mare Aviia, feciorul Maáhăi, şi domn preste toţi fraţii săi ceialalţi, că pre el socotiia să-l puie şi împărat, [23] că creştea preste fraţii săi[114], preste toţi, şi preste toţi feciorii Iúdei şi preste ai lui Veniamin şi în toate cetăţile Iúdei şi ale lui Veniamin şi în toate cetăţile cêle tari. Şi-i dêde multe de hrană şi ş-au cerşut muieri multe. *[408/1]*

Cap 12

1. De-acii, deaca se întări şi se înţepeni împărăţiia lui Rovoam, părăsi lêgea Domnului şi tot Israilul cu dînsul.[115]

2. Iar cînd fu în anul al cincilea (pentru căci greşiră Domnului) [116]de împărăţiia[117] lui Rovoam, se sui Susachim, împăratul Eghípetului, în Ierusalim,

3. Cu 1800 de cară şi cu 60000 de călăreţi, iar nărodul ce venise cu dînsul den Eghípet n-avea număr: leviêni şi trogloditi şi harapi.

4. Şi luară cetăţile cêle tari den Iúda şi mêrseră pînă la Ierusalim.

5. Iar Semei prorocul întră la Rovoam şi la mai marii Iúdei, carii era strînşi în Ierusalim, denaintea lui Susachim, şi zise cătră ei: „Aşa zice Domnul: «Voi m-aţi lăsat; şi eu vă voiu lăsa în mîinile lui Susachim!»”[118]

6. Iar mai marii lui Israil se înfricoşară şi cu împăratul, şi ziseră: „Direpţ iaste Domnul!”

7. Iar deaca văzu Domnul că se smeriră, fu cuvîntul

Versiunea modernă

şi depozite de bucate, untdelemn şi vin.

11. Şi în fiecare cetate [a pus] scuturi şi suliţe, şi le-a făcut foarte puternice. Şi erau în Iuda şi Beniamin.

12. Şi preoţii şi leviţii, care se aflau în tot Israelul, s-au adunat la el din toate hotarele;

13. Căci leviţii şi-au părăsit sălaşurile din stăpînirile lor şi au venit spre Iuda, în Ierusalim, pentru că Ieroboam şi fiii lui i-au alungat de la slujirea Domnului;

14. Şi şi-a pus preoţi pe înălţimi, şi pentru idoli, şi pentru deşertăciunile, şi pentru viţeii pe care i-a făcut Ieroboam,

15. Şi i-a alungat din triburile lui Israel, pe cei care îşi puneau inima ca să-l caute pe Domnul Dumnezeul lui Israel; şi au venit la Ierusalim, ca să-i aduca jertfă Domnului Dumnezeu al părinţilor lor.

16. Şi întăriră regatul lui Iuda şi îl întăriră pe Roboam, [fiul] lui Solomon, vreme de trei ani, pentru că el a umblat pe căile lui David şi ale lui Solomon, tatăl său, vreme de trei ani.

17. Roboam o luă de nevastă pe Mollath, fiica lui Ierimuth, fiul lui David, şi pe Abaia, fiica lui Eliab al lui Iessai;

18. Şi ea îi născu fii: pe Ieus, şi pe Samaria, şi pe Zaam.

19. Şi după aceea a luat-o pe Maacha, fiica lui Abessalom şi ea i-a născut pe Abia şi pe Ieththi, şi pe Salemoth.

20. Şi a iubit-o Roboam pe Maacha, fiica lui Abessalom, mai mult decît pe toate nevestele şi ţiitoarele lui, căci avea optsprezece neveste şi şaizeci de ţiitoare. Şi i s-au născut douăzeci şi opt de fii şi şaizeci de fiice.

21. Şi Roboam l-a pus căpetenie pe Abia, fiul Maachăi, mai-mare peste fraţii lui, pentru că pe el avea de gînd să-l facă rege: şi a fost mărit peste toţi fraţii lui, între toţi fiii lui Iuda şi Benianim şi în cetăţile întărite, iar el le-a dat hrană din belşug şi le-a peţit o mulţime de neveste.

Capitolul al 12-lea

1. Şi a fost că după ce se statornici domnia lui Roboam şi se întări, el părăsi poruncile Domnului şi tot Israelul împreună cu el.

2. Şi a fost că, în al cincilea an al domniei lui Roboam — pentru că ei au greşit înaintea Domnului — s-a ridicat Susakim, regele Egiptului, asupra Ierusalimului,

3. Cu o mie opt sute de care şi şaizeci de mii de cai şi cu o mulţime fără număr de libieni, troglodiţi şi etiopieni care veniseră cu el din Egipt.

4. Şi au cucerit cetăţile întărite care erau în Iuda şi au venit la Ierusalim.

5. Şi Samaias profetul a mers la Roboam şi la căpeteniile lui Iuda adunate la Ierusalim din faţa lui Susakim, şi le-a zis: „Aşa zice Domnul: «Voi m-aţi lepădat pe mine, şi eu vă voi lepăda pe voi în mîna lui Susakim».”

6. Şi se ruşinară căpeteniile lui Iuda şi regele, şi ziseră: „Drept e Domnul!”

7. Şi cînd a văzut Domnul că s-au smerit, a fost

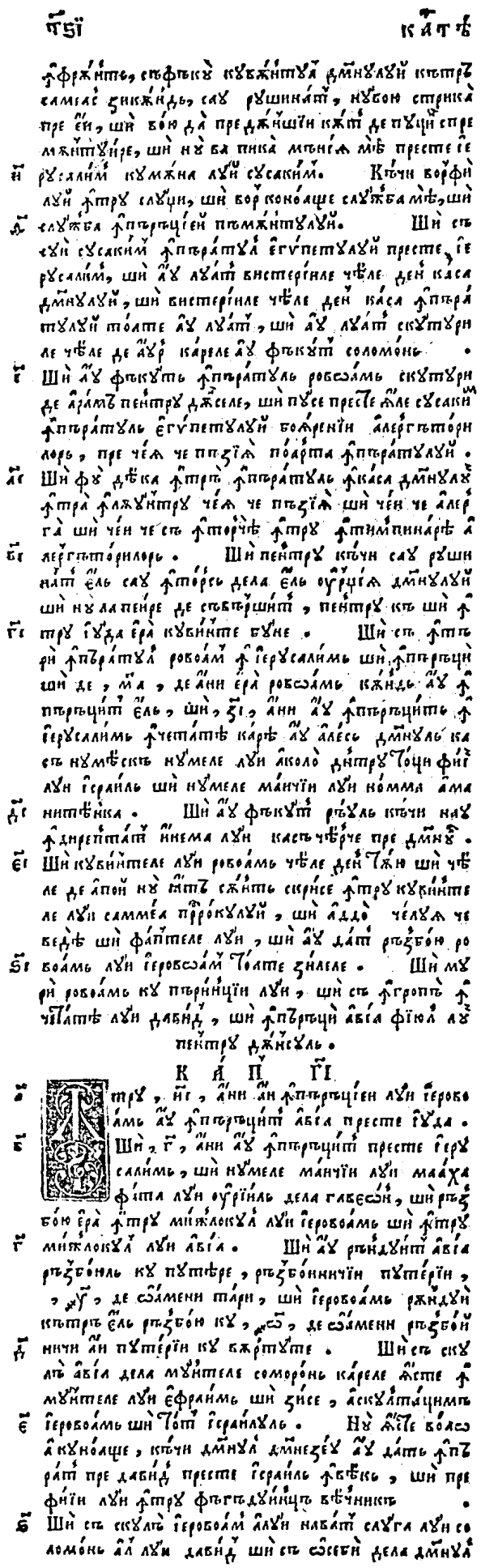

Biblia 1688, p. 316, col. 1

să făcu cuvîntul Domnului către Sameas, zicînd: „S-au ruşinat. Nu voiu strica pre ei, şi voiu da pre dînşii cît de puţin spre mîntuire, şi nu va pica mîniia mea preste Ierusalím cu mîna lui Susachím,

8. Căci vor fi lui întru slugi, şi vor conoaşte slujba mea şi slujba împărăţiei pămîntului."

9. Şi să sui Susachím, împăratul Eghípetului, preste Ierusalím, şi au luat visteriile cêle den casa Domnului şi visteriile cêle den casa împăratului, toate au luat, şi au luat scuturile cêle de aur carele au făcut Solomón.

10. Şi au făcut împăratul Rovoám scuturi de aramă pentru dînsele, şi puse preste iale Susachim, împăratul Eghípetului, boiêrenii alergătorilor, pre ceia ce păziia poarta împăratului.

11. Şi fu deaca întră împăratul în casa Domnului, întra înlăuntru ceia ce păziia şi cei ce alerga, şi cei ce să întorcea întru întimpinarea alergătorilor.

12. Şi pentru căci s-au ruşinat el, s-au întors de la el urgiia Domnului, şi nu la pieire desăvîrşit, pentru că şi întru Iúda era cuvinte bune.

13. Şi să întări împăratul Rovoám în Ierusalím, şi împărăţi, şi de 41 de ani era Rovoám cînd au împărăţit el, şi 17 ani au împărăţit în Ierusalím, în cetatea carea au ales Domnul ca să numească numele lui acoló, dintru toţi fiii lui Israíl; şi numele maicii lui, Nómma amaniteanca.

14. Şi au făcut răul, căci n-au îndireptat inema lui ca să cêrce pre Domnul.

15. Şi cuvintele lui Rovoám, cêle dentîiu şi cêle de apoi, nu, iată, sînt scrise întru cuvintele lui Samméa prorocului, şi Addó, celuia ce vedea, şi faptele lui? Şi au dat războiu Rovoám lui Ierovoám toate zilele.

16. Şi muri Rovoám cu părinţii lui, şi să îngropă în cetatea lui Davíd, şi împărăţi Avía, fiiul lui, pentru dînsul.

Cap 13

1. Întru 18 ani ai împărăţiei lui Ierovoám au împărăţit Avía preste Iúda.

2. Şi 3 ani au împărăţit preste Ierusalím, şi numele maicii lui, Maáha, fata lui Uriíl, de la Gaveón; şi războiu era întru mijlocul lui Ierovoám şi întru mijlocul lui Avía.

3. Şi au rînduit Avía războiul cu putêre, războinicii puterii — 400000 de oameni tari, şi Ierovoám rîndui către el războiu cu 800000 de oameni războinici ai puterii, cu vîrtute.

4. Şi să sculă Avía de la muntele Somorón, carele iaste în muntele lui Efraím, şi zise: „Ascultaţi-mă, Ierovoám şi tot Israílul,

5. Nu iaste voao a cunoaşte, căci Domnul Dumnezeu au dat împărat pre Davíd preste Israíl în veac, şi pre fiii lui întru făgăduinţă vêcinică?

6. Şi să sculă Ierovoám a lui Navát, sluga lui Solomón, al lui Davíd, şi să osebi de la domnul / lui.

Ms. 45, p. 370

făcu cuvîntul Domnului cătră Saméa, dzicînd: „S-au ruşinat; nu voi strica pre ei şi voi da pre înşii cît de puţîn spre mîntuire şi nu va pica mîniia mea preste Ierusalim cu mîna lui Susachim.

8. Căci vor fi lui întru slugi,[104] slujba mea şi slujba împărăţiei pămîntului!"

9. Şi să sui Susachim, împăratul Eghíptului, preste Ierusalim, şi au luat vistiêrile cêle den casa Domnului şi vistiêrile cêle den casa împăratului, toate le-au luat, [105]scuturile cêle de aur, carele au făcut Solomon.

10. Şi au făcut împăratul Rovoam scuturi de aramă pentru înse, şi puse preste el[106] Susachim, împăratul Eghíptului, boiêri alergătorilor, pre ceia ce păziia poarta împăratului.

11. Şi să făcu[107] daca întra împăratul în casa Domnului, întra înlontru ⌊cei ce păziia şi⌋ cei ce alerga şi *[370/2]* cei ci să întorcea întru tîmpinarea alergătorilor.

12. Şi pentru căci s-au ruşinat el, s-au întorsu de la el mînia[108] Domnului, şi nu la pierire[109] de tot; pentru că şi întru Iúda era cuvinte bune.

13. [110]Şi să întări împăratul Rovoam[111] şi împărăţi; şi de 41 era Rovoam cînd au împărăţit el; şi 17 ani au împărăţit în Ierusalim, întru cetatea carea au ales Domnul ca să numască numele lui acoló dentru toţi fiii lui Israil; şi numele maicei lui — Nommá ammaniteanca.

14. Şi au făcut răul, căci n-au îndreptat inima lui ca să cêrce pre Domnul.

15. Şi cuvintele Rovoam cêle dentîi şi de apoi nu-s, iată, scrise întru cuvintele Saméa, prorocului, şi Addó, celui ce vêde, şi faptele lui? Şi au dat războiu Rovoam lui Ierovoam toate dzilele.

16. Şi muri Rovoam cu părinţii lui şi să îngropă în cetatea David; şi împărăţi Aviá, fiiul lui, pentru însul.

Cap 13

1. Întru 18 ani a împărăţiei lui Ierovoam au împărăţit Aviá preste Iúda.

2. ⌊Şi⌋ 3 ani au împărăţit preste Ierusalim, şi numele maicii lui — Maahá, fata lui Uriil de la Gavaon. Şi războiu era întru mijlocul Ierovoam şi întru mijlocul Aviá.

3. [112]Şi au rînduit Aviá războiul cu putêre, războinici puterii — 400000 de oameni tari, şi Ierovoam rîndui cătră el războiu cu 800000 de oameni războinici a puterii cu vîrtute.

4. Şi să sculă Aviá de la muntele Somoron, carele iaste întru muntele Efraim, şi dzise: „Ascultă-mă, Ierovoam, şi tot Israil!

5. Nu iaste voao a cunoaşte căci Domnul Dumnedzăul lui Israil au dat împărat pre David preste Israil în vac, şi fiii lui întru făgăduinţă vêcinică?

6. Şi[113] să sculă Ierovoam al lui Navat, sluga lui Solomon al lui David, şi să usăbi de la Domnul lui.

Ms. 4389, p. 408

Domnului cătră Semei, zicînd: „Deaca vrême ce se-au smerit, nu-i voiu piêrde, ce preste puţinel le voiu da mîntuire şi nu va pica urgiia mea pre Ierusalim.

8. Iar slugi vor fi, ca să cunoască slujba mea şi slujbele împăraţilor de pre pămînt."

9. Şi se sui Susachim, împăratul Eghípetului, în Ierusalim, şi luoă avuţiile cêle den casa Domnului şi den casa împăratului, luoă tot, şi pavezele cêle de aur, ce le făcuse Solomon.

10. Şi în locul acelora făcu Rovoam împărat altele de aramă, şi puse Susachim, împăratul Eghípetului, preste dînsele mai mari carii mergea înainte, carii păziia curtea şi polatele.[119]

11. Şi cînd întra împăratul în casa Domnului, întra şi cei ce păziia şi ceia ce mergea înainte, iar cînd se întorcea el, ei iarăşi mergea de le ducea la locul lor, cela al armelor.

12. Şi pentru căci se smeriră, se întoarse de la dînşii urgiia Domnului şi nu-i năcăji, căci că era şi în Iúda cuvinte bune.

13. [120]Şi se întări Rovoam, împăratul, în Ierusalim. Şi cînd începu a împărăţi era de 41 de ani şi împărăţi în Ierusalim 18 ani, în cetatea carea o alesêse Domnul den toate seminţiile lui Israil să se numenească[121] numele lui acoló. Iar pre mumă-sa o chiema Naáma ammaniteanca.

14. Şi făcu hicleşug, şi nu-şi îndireptă inima să cêrce pre Domnul.

15. Iar cuvintele[122] lui Rovoam, cêle dentîi şi cêle de apoi, au doară nu sînt scrise în căr- *[408/2]* ţile lui Semei, prorocul, şi ale Addei, văzătoriul, şi la spunerea cea mai de stare? Şi se oştiia Ierovoam şi cu Rovoam unul asupra altuia în toate zilele.

16. Şi adormi Rovoam cu părinţii săi şi fu îngropat în cetatea lui David; şi stătu în locul lui împărat fiiu-său, Aviia.

Cap 13

1. Şi stătu Aviia împărat preste Iúda în anul al 18 de împărăţiia lui Ierovoam[123].

2. Şi împărăţi în Ierusalim 3 ani; şi pre mumă-sa o chiema Maáha, fată lui Avesalom. Şi era tot războiu între Aviia şi între Ierovoam.[124]

3. [125]Şi rîndui Aviia războiul şi avea 40000 de oameni aleşi de războiu. Iar Ierovoam rădică asupra lui oameni de războiu 80000, şi era şi aceia oameni tari şi aleşi de războiu.

4. Şi stătu Aviia pre Muntele Semerónului, care era în hotarul lui Efraim, şi zise: „Ascultă, Ierovoáme şi tot Israilul!

5. Dară au nu ştiţi că Domnul Dumnezeul lui Israil au dat împărăţiia preste Israil lui David în vêci şi feciorilor lui în făgăduinţă vêcinică?

6. Iară Ierovoam, feciorul lui Navat, sluga lui Solomon, feciorul lui David, [126]se-au sculat şi se-au lepădat de stăpînu-său.

Versiunea modernă

cuvîntul Domnului către Samaia, zicînd: „S-au smerit, nu îi voi nimici. Şi le voi da în curînd izbăvire şi nu va mai pica mînia mea asupra Ierusalimului, prin Susakim,

8. Dar vor fi robi, şi vor cunoaşte ce înseamnă robia mea şi robia împărăţiei pămîntului."

9. Şi se ridică Susakim, regele Egiptului, asupra Ierusalimului, şi luă vistieriile din casa Domnului şi vistieriile din casa regelui: pe toate le luă. Şi luă şi scuturile de aur pe care le-a făcut Solomon,

10. Şi regele Roboam făcu scuturi de aramă în locul acestora. Şi Susakim, regele Egiptului puse peste el pe căpetenii ale gărzilor, care păzeau poarta regelui.

11. Şi cînd intra regele în casa Domnului, veneau cu el şi paznicii şi gărzile şi cei care mergeau în întîmpinarea gărzilor.

12. Dar pentru că el s-a smerit, s-a întors de la el mînia Domnului şi nu l-a nimicit pînă la urmă, căci erau în Iuda şi lucruri bune.

13. Şi s-a întărit regele Roboam în Ierusalim şi a domnit. Roboam era de patruzeci şi unu de ani cînd a ajuns rege şi a domnit şaptesprezece ani în Ierusalim, în cetatea pe care a ales-o Domnul dintre toţi fiii lui Israel, ca să se cheme numele Său acolo. Numele mamei sale era Nomma ammanita.

14. Şi el făcut ce este rău, pentru că nu şi-a îndreptat inima, ca să-l caute pe Domnul.

15. Şi întîmplările lui Roboam, cele dintîi şi cele din urmă, nu sînt oare scrise în Cuvintele lui Samaia profetul şi ale lui Addo văzătorul, precum şi faptele lui? Şi Roboam s-a războit cu Ieroboam în toate zilele.

16. Şi muri Roboam şi fu îngropat cu părinţii lui; şi fu îngropat în cetatea lui David. Şi Abia, fiul lui, ajunse rege în locul lui.

Capitolul al 13-lea

1. În al optsprezecelea an al domniei lui Ieroboam a ajuns rege Abia peste Iuda.

2. El a domnit trei ani în Ierusalim. Numele mamei sale era Maacha, fiica lui Uriel din Gabaon. Şi a fost război între Ieroboam şi Abia.

3. Şi a rînduit Abia războiul cu oaste de războinici puternici — patru sute de mii de viteji, iar Ieroboam a rînduit războiul împotriva lui cu opt sute de mii de războinici tari în putere.

4. Şi se ridică Abia de pe înălţimea Somoron, care se află în muntele lui Efraim, şi zise: „Ascultaţi la mine, Ieroboam şi tot Israelul!

5. Oare nu ştiţi că Domnul Dumnezeu al lui Israel i-a dat domnia peste Israel în veac lui David şi fiilor lui prin legămînt veşnic?

6. Şi se ridică Ieroboam, fiul lui Nabat, slujitorul lui Solomon, [fiul] lui David, şi se răsculă împotriva domnului său.

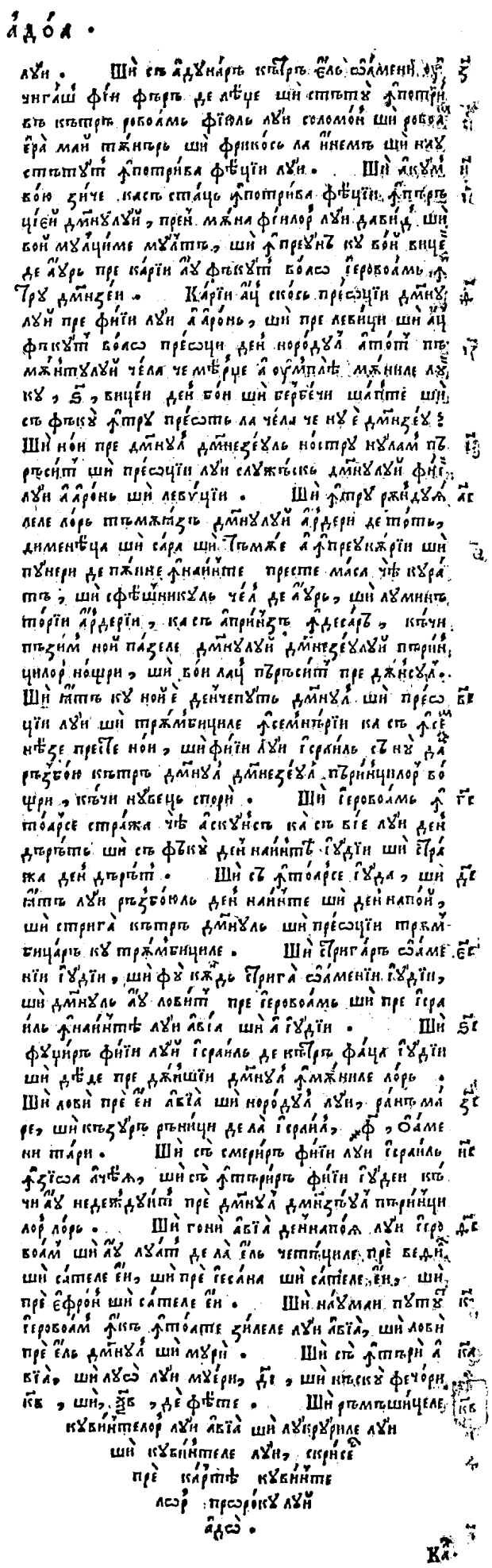

Biblia 1688, p. 316, col. 2

7. Şi să adunară către el oameni ucigaşi, fii fărădelêge, şi stătu împotrivă, către Rovoám, fiiul lui Solomón. Şi Rovoam era mai tînăr şi fricos la inemă, şi n-au stătut împotriva fêţii lui.

8. Şi acum voiu zice ca să staţi împotriva fêţii împărăţiei Domnului, pren mîna fiilor lui Davíd, şi voi — mulţime multă, şi împreună cu voi — viţei de aur, pre carii au făcut voao Ierovoám întru dumnezei,

9. Carii aţi scos preoţii Domnului, pre fiii lui Aarón şi pre leviţi, şi aţi făcut voao preoţi den norodul a tot pămîntului: cela ce mêrge a umplea mînile lui cu 6 viţei den boi şi berbeci şapte şi să făcu întru preot la cela ce nu e Dumnezeu?

10. Şi noi pre Domnul Dumnezeul nostru nu l-am părăsit şi preoţii lui slujăsc Domnului, fiii lui Aarón şi leviţii.

11. Şi întru rînduiêlele lor tămîiază Domnului arderi de tot, dimineaţa şi sara, şi tămîie a împreunării şi puneri de pîine înainte preste masa cea curată, şi sfêşnicul cel de aur, şi luminătorii arderii, ca să aprinză înde sară, căci păzim noi pazele Domnului Dumnezeului părinţilor noştri, şi voi l-aţi părăsit pre dînsul.

12. Şi iată cu noi e de-nceput Domnul şi preoţii lui, şi trîmbiţile însemnării, ca să însemnêze preste noi, şi, fiii lui Israíl, să nu daţi războiu către Domnul Dumnezeul părinţilor voştri, căci nu veţi spori."

13. Şi Ierovoám întoarse straja cea ascunsă ca să vie lui dendărăt, şi să făcu denaintea Iúdii şi straja dendărăt.

14. Şi să întoarse Iúda, şi, iată lui războiul denainte şi denapoi, şi striga către Domnul, şi preoţii trîmbiţară cu trîmbiţile,

15. Şi strigară oamenii Iúdii, şi fu cînd striga oamenii Iúdii, şi Domnul au lovit pre Ierovoám şi pre Israíl înaintea lui Avía şi a Iúdii.

16. Şi fugiră fiii lui Israíl de către faţa Iúdii şi dêde pre dînşii Domnul în mînile lor.

17. Şi lovi pre ei Aviá şi norodul lui rană mare, şi căzură răniţi de la Israíl 500000 oameni tari.

18. Şi să smerară fiii lui Israíl în zioa acêea, şi să întăriră fiii Iúdei, căci au nedejduit pre Domnul Dumnezăul părinţilor lor.

19. Şi goni Aviá denapoia lui Ierovoám, şi au luat de la el cetăţile: pre Vethil şi satele ei, şi pre Iesána şi satele ei, şi pre Efrón şi satele ei.

20. Şi n-au mai putut Ierovoám încă, în toate zilele lui Aviá, şi lovi pre el Domnul şi muri.

21. Şi să întări Aviá, şi luo lui muieri 14, şi născu feciori 22 şi 62 de fête.

22. Şi rămăşiţele cuvintelor lui Aviá, şi lucrurile lui, şi cuvintele lui scrise-s pre cartea cuvintelor proorocului Adó. //

Ms. 45, p. 370-371

7. Şi să adunară cătră el oameni ucigaşi, fii fărădelêge, şi stătu împotrivă cătră Rovoam, fiiul lui Solomon. Şi Rovoam era mai tînăr şi fricos la inimă, şi n-au stătut împotriva fêţei lui.

8. Şi acum voi dziceţi ca să staţi împotriva fêţei împărăţiei Domnului pren mîna fiilor[114] David; şi voi — mulţime multă, şi împreună cu voi — viţăi de aur, pre carii au făcut voao Ierovoam întru dumnedzăi.

9. [115]Carii aţi scos pre preuţii Domnului, pre fiii lui Aaron şi pre leviţi şi aţi făcut voao preuţi dentru nărodul al pămîntului? Tot *[371/1]* cela ce mergea a împlea mîinile lui cu 6 viţăi den boi şi berbeci 7 şi să făcu întru preut la cela ce nu-i Dumnedzău.

10. Şi noi pre Domnul Dumnedzăul nostru nu l-am părăsit şi preuţii ⌊lui⌋ slujescu Domnului, fiii lui Aaron, şi leviţii.

11. Şi întru rînduiêlele lor tămîiadză Domnului arderi de tot, dimineaţă şi înde sară, şi tămîie împreunării şi puneri înainte de pîini preste masa cea curată şi sfêşnicul cel de aur şi luminătorii arderii să să aprindză înde sară, căci păzim noi pazele Domnului Dumnedzăului părinţilor noştri, şi voi l-aţi părăsit pre însul.

12. Şi, iată, cu noi de-nceput[116] Domnul şi preuţii lui şi trîmbiţile însemnării, ca să însemnêdze preste noi. ⌊Şi⌋, fiii lui Israil, să nu daţi războiu cătră Domnul Dumnedzăul părinţilor noştri, căci nu veţi spori!"

13. Şi Ierovoam întoarse aleşul ca să-i vie lui dendrăptu; şi să făcu den[117] Iúdei şi aleşul dendărăt.

14. Şi să întoarse Iúda şi, iată, lui — războiul denainte şi denapoi. Şi strigară cătră Domnul, şi preuţii trîmbiţară cu trîmbiţile.

15. Şi strigară oamenii Iúdei; şi fu cînd striga omul Iúda, şi Domnul au lovit pre Ierovoam şi pre Israil înaintea lui Aviá şi a Iúdei.

16. Şi fugiră fiii lui Israil de cătră faţa Iúdei şi-i dêde pre înşii Domnul întru mîinile lor.

17. Şi-i lovi pre ei Aviá şi nărodul lui rană mare, şi căzură răniţi de la[118] Israil 500000, oameni tari.

18. Şi să smeriră fiii lui Israil întru dzua acêea şi să întăriră fiii Iúdei, căci au nădăjduit pre Domnul Dumnedzăul părinţilor lor.

19. Şi goni Aviá denapoia lui Ierovoam şi au luat de la el cetăţile: pre Vethil şi satele ei, şi pre Iesiná şi satele ei, şi pre Efron şi satele ei.

20. Şi n-au mai putut Ierovoam încă toate dzilele lui Aviá, şi-l lovi pre el Domnul şi muri.

21. Şi să întări Aviá şi luă şie muieri 14 şi născu ficiori 22 şi 62 de fête.

22. Şi rămăşiţile cuvintelor lui Aviá şi lucrurile lui şi cuvintele lui — scrise pre cartea proroculuі Addó.

Ms. 4389, p. 408-409

7. Şi se-au strîns la dînsul feciorii dăşărtăciunii şi feciorii cei călcători de lêge, şi au stătut în poncişul lui Rovoam, feciorul lui Solomon; iar Rovoam au fost tînăr şi fricos şi n-au putut să stea împotriva lor.[127]

8. Iar acum voi ziceţi că vă veţi putea potrivi împărăţiei Domnului, carea se ţine de feciorii lui David, şi aveţi nărod mare de mulţime şi viţei de aur, care vă i-au făcut Ierovoam să vă fie dumnezei.

9. Şi aţi scos preoţii Domnului, pre feciorii lui Aáron şi pre leviţi, şi v-aţi făcut popi ca alte limbi de pre pămînt. Şi oricine vine şi-şi umple mîna de 7[128] boi şi de 7 berbeci, şi se face preot celor ce nu sînt dumnezei.

10. Iar Domnul nostru iaste Dumnezeu, pre care nu l-am părăsit, şi preoţii lui, den feciorii lui Aáron, slujăsc Domnului şi sînt leviţii

11. În rînduiêlele lor de junghe[129] [11] şi aduc arderi de tot dimineaţa şi mai naintea serii Domnului şi aduc tămîie după porunca legii şi pun pîini pre masa cea curată. Şi iaste la noi[130] sfêştnic de aur şi luminăturile lui să se aprinză în toată vrêmea, seara; că noi păzim poruncile Domnului Dumnezeului părinţilor noştri, pre care *[409/1]* l-aţi părăsit voi.

12. Şi Domnul iaste povaţă în oastea noastră, şi preoţii lui trîmbită cu trîmbiţele şi súnă împotriva voastră. Deci, feciorii lui Israil, nu voiţi[131] a da războiu împotriva Domnului Dumnezeului părinţilor voştri, care lucru nu vă se cuvine!"

13. Acêstea zicînd el, iar Ierovoam întoarse pre cei ascunşi[132] să meargă după ei, iar el să meargă asupra Iúdei făţiş, iar cei ascunşi să-i ia pre denapoi.

14. Şi se întoarse Iúda şi văzu războiu şi înainte-i, şi după dînsul; şi strigă cătră Domnul, şi începură preoţii a cînta cu trîmbiţele.

15. Şi strigară toţi oamenii Iúdei; şi, iată, strigînd ei, înfricoşă Dumnezeu pre Ierovoam şi pre Israil, carele sta în poncişul Aviei şi al Iúdei.

16. Şi fugiră feciorii lui Israil de Iúda şi-i dêde Dumnezeu în mîinile lor.

17. Şi-i ucise Aviia şi oamenii lui cu rană mare şi căzură den Israil răniţi 50000 de oameni vîrtoşi.[133]

18. Şi se smeriră feciorii lui Israil într-acea vrême şi foarte tare se întăriră feciorii Iúdei, pentru căci se nădăjduiră pre Domnul Dumnezeul părinţilor lor.

19. Şi goni Aviia pre Ierovoam şi-i luoă cetăţile, Vethúlul şi satele den prejurul lui, Ghesánul şi cu satele lui, Evrónul cu satele lui.

20. Şi nu mai putu Ierovoam să se scornească cît trăi Aviia. Şi-l răni Domnul şi muri.

21. Iară Aviia[134] se întări şi luoă 14 muieri şi făcu 22 de feciori şi 62 de fête.

22. Iară cêlêlalte cuvinte ale Aviei şi lucrurile lui sînt scrise mai pre larg în cartea lui Addai, prorocul.

Versiunea modernă

7. Şi se adunară la el bărbaţi ticăloşi, nelegiuţi, şi se puseră împotriva lui Roboam, fiul lui Solomon; şi Roboam era mai tînăr şi mai slab de inimă şi nu îi stătu împotrivă.

8. Şi acum voi ziceţi că vă puneţi împotriva regatului Domnului, [aflat] în mîna fiilor lui David; şi voi sînteţi mulţime mare şi cu voi sînt viţeii de aur, pe care vi i-a făcut Ieroboam ca zei;

9. [Voi], care i-aţi alungat pe preoţii Domnului, pe fiii lui Aaron şi pe leviţi, şi care v-aţi făcut preoţi din poporul ţării întregi. Oricine vine la voi să îşi umple mîinile cu şase viţei din turmă şi cu şapte berbeci este de îndată făcut preot [al unuia] care nu este Dumnezeu

10. Noi însă nu l-am părăsit pe Domnul Dumnezeul nostru şi preoţii lui [care] slujesc Domnului [sînt] fiii lui Aaron şi leviţii.

11. Ei aduc arderi de tot dimineaţa şi seara şi tămîieri înmiresmate şi aşază pîinile punerii înainte pe masa curată şi aprind seara sfeşnicul de aur şi candelele, pentru că noi păzim poruncile Domnului Dumnezeului părinţilor noştri, iar voi l-aţi părăsit.

12. Şi iată, cu noi, în fruntea noastră, este Domnul şi preoţii lui şi trîmbiţele care dau semn împotriva voastră. Fii ai lui Israel, nu vă luptaţi cu Domnul Dumnezeu al părinţilor noştri, pentru că nu veţi reuşi!"

13. Şi Ieroboam a pregătit o ambuscadă ca să le vină în spate. Astfel, [el] era înaintea lui Iuda, iar ambuscada în spate.

14. Dar se întoarse Iuda şi, iată, avea de luptat şi în faţă şi în spate; şi strigară către Domnul, iar preoţii trîmbiţară din trîmbiţe.

15. Şi strigară bărbaţii din Iuda. Şi cînd au strigat bărbaţii din Iuda, Domnul l-a lovit pe Ieroboam şi pe Israel dinaintea lui Abia şi a lui Iuda.

16. Şi fugiră fiii lui Israel din faţa celor din Iuda, dar Domnul îi dădu în mîinile lor.

17. Şi îi izbi Abia şi poporul lui cu o lovitură mare şi căzură răniţi din Israel cinci sute de mii de bărbaţi viteji.

18. Şi fură umiliţi fiii lui Israel în ziua aceea, iar fiii lui Iuda se întăriră, pentru că au nădăjduit în Domnul Dumnezeu al părinţilor lor.

19. Şi l-a urmărit Abia pe Ieroboam şi a luat în stăpînire de la el cetăţile Baithel şi satele ei, şi Iesana şi satele ei, şi Efron şi satele ei.

20. Şi Ieroboam nu a mai avut putere în toate zilele lui Abia, şi l-a bătut Domnul şi a murit.

21. Şi se întări Abia şi îşi luă paisprezece neveste şi i se născură douăzeci şi doi de fii şi şaizeci şi două de fiice.

22. Şi celelalte întîmplări ale lui Abia şi faptele lui şi cuvintele lui sînt scrise în Cartea profetului Addo.

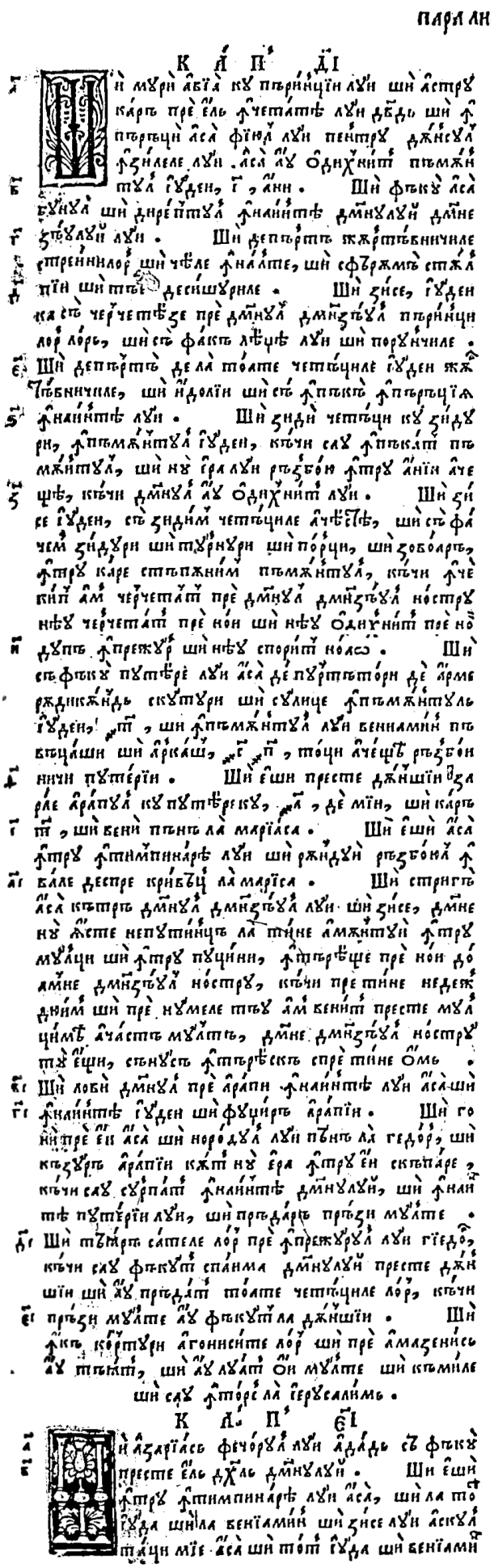

Biblia 1688, p. 317, col. 1

Cap 14

1. Şi muri Aviá cu părinţii lui şi astrucară pre el în cetatea lui David; şi împărăţi Asá, fiiul lui, pentru dînsul. În zilele lui Asá au odihnit pămîntul Iúdei 10 ani.

2. Şi făcu Asá bunul şi direptul înaintea Domnului Dumnezăului lui.

3. Şi depărtă jîrtăvnicile streinilor şi cêle înalte, şi sfărîmă stîlpii, şi tăie desişurile,

4. Şi zise Iúdei ca să cercetêze pre Domnul Dumnezăul părinţilor lor, şi să facă lêgea lui şi poruncile.

5. Şi depărtă de la toate cetăţile Iúdei jîrtăvnicile şi idolii, şi să împăcă împărăţiia înaintea lui.

6. Şi zidi cetăţi cu ziduri în pămîntul Iúdei, căci s-au împăcat pămîntul, şi nu era lui războiu întru anii aceştia, căci Domnul au odihnit lui.

7. Şi zise Iúdei: „Să zidim cetăţile acêstea, şi să facem ziduri şi turnuri, şi porţi, şi zovoară, întru care stăpînim pămîntul, căci, în ce chip am cercetat pre Domnul Dumnezăul nostru, ne-au cercetat pre noi, şi ne-au odihnit pre noi după împrejur, şi ne-au sporit noao."

8. Şi să făcu putêre lui Asá de purtători de arme, rîdicînd scuturi şi suliţe, în pămîntul Iúdei, 300000 şi, în pămîntul lui Veniamín, păvăţaşi şi arcaşi, 280000, toţi aceştia războinici puterii.

9. Şi ieşi preste dînşii Zarác arapul cu putêre cu 1000 de mii şi cară 300, şi veni pînă la Mariása.

10. Şi ieşi Asá întru întimpinarea lui şi rîndui războiul în vale, despre crivăţ, la Marisa.

11. Şi strigă Asá cătră Domnul Dumnezăul lui şi zise: „Doamne, nu iaste neputinţă la tine a mîntui întru mulţi şi întru puţini. Întărêşte pre noi, Doamne Dumnezăul nostru, căci pre tine nedejduim şi pre numele tău am venit preste mulţimea această multă. Doamne, Dumnezăul nostru tu eşti, să nu să întărească spre tine om."

12. Şi lovi Domnul pre arapi înaintea lui Asá şi înaintea Iúdei, şi fugiră arapii.

13. Şi goni pre ei Asá şi norodul lui pînă la Ghedór, şi căzură arapii cît nu era întru ei scăpare, căci s-au surpat înaintea Domnului şi înaintea puterii lui, şi prădară prăzi multe.

14. Şi tăiară satele lor pre împrejurul lui Ghiedor, căci s-au făcut spaima Domnului preste dînşii; şi au prădat toate cetăţile lor, căci prăzi multe au făcut la dînşii.

15. Şi încă corturi agonisitelor şi pre Amazenís au tăiat, şi au luat oi multe şi cămile şi s-au întors la Ierusalím.

Cap 15

1. Şi Azariás, feciorul lui Adád, să făcu preste el Duhul Domnului.

2. Şi ieşi întru întimpinarea lui Asá, şi la tot Iúda, şi la Veniamín, şi zise lui: „Ascultaţi mie, Asá şi tot Iúda şi Veniamin, / Domnul cu voi, pentru căci sînteţi voi

Ms. 45, p. 371

Cap 14

1. Şi[119] muri Aviá cu părinţii lui şi-l astrucară pre el în cetatea David; şi împărăţi Asá, fiiul lui, pentru însul. Întru dzilele lui Asá[120] au odihnit pămîntul Iúda 10 ani.

2. Şi făcu Asá bunul şi dreptul înaintea Domnului Dumnedzăului lui.

3. Şi dăpărtă jir- *[371/2]* tăvnicile striinilor şi cêle înalte şi sfărîmá stîlpii şi tăie[121] desişurile.

4. Şi dzise Iúdei ca să cercetêdze pre Domnul Dumnedzăul părinţilor lor şi să facă lêgea ⌊lui⌋ şi porîncele.
5. Şi depărtă de la toate cetăţile Iúdei jirtăvnicile şi chipurile; şi să împăcă împărăţiia înaintea lui.

6. Şi zidi cetăţi cu ziduri în pămîntul Iúdei, ⌊căci s-au împăcat pămîntul⌋. Şi nu era lui războiu întru anii aceştia, căci au odihnit Domnul lui.

7. Şi dzise Iúdei: „Să zidim cetăţile acêstea şi să facem ziduri şi turnuri şi porţi şi zăvoară întru care pămîntului stăpînim[122], căci în ce chip am cercetat pre Domnul Dumnedzăul nostru, ne-au cercetat pre noi şi ne-au odihnit pre noi pren-pregiur şi ne-au sporit noao."

8. Şi să făcu putêre lui Asá, a purtători de platoşe[123], rădicînd scuturi şi suleţe în pămîntul Iúdei 300000, şi în pămîntul Veniamin păvăţaşi şi arcaşi 280000, toţi aceştia războinici puterii.

9. [124]Şi ieşi preste înşii Zaraé arapul cu putêre 1000 de mii şi cară 300, şi veni pînă la Marisá[125].

10. Şi ieşi Asá întru tîmpinarea lui şi rîndui războiu în vale, despre crivăţ Marisá.

11. Şi strigá Asá cătră Domnul Dumnedzăul lui şi dzise: „[126]Doamne, nu iaste neputinţă lîngă tine a mîntui întru mulţi şi întru puţini![127] Întărêşte-ne pre noi, Doamne Dumnedzăul nostru, căci pre tine nădăjduim şi pre numele tău am venit preste mulţimea această multă. Domnul Dumnedzăul nostru tu eşti, să nu să întărească cătră tine om!"

12. Şi lovi Domnul pre arapi înaintea[128] lui Asá şi înaintea Iúdei; şi fugiră iethiopii[129].

13. Şi-i goni pre ei Asá şi nărodul lui pînă la Ghedor, şi căzură arapii cît nu era întru ei scăpare, căci s-au surpat înaintea Domnului şi înaintea puterii lui; şi prădară prăzi multe.

14. Şi tăiară satele lor prenpregiurul Gheddor, căci s-au făcut spaima Domnului preste înşii. Şi au prădat toate cetăţile lor, căci prăzi multe au fost la înşii.

15. [14] Şi-ncă corturi a facerii ⌊şi pre Amazonis⌋ au tăiat şi au luat oi multe şi cămile şi s-au întors la Ierusalim.

Cap 15

1. Şi Azaría, ficiorul Adad, să făcu preste el duhul Domnului.

2. Şi ieşi întru tîmpinarea lui Asá ⌊şi la tot Iúda şi Veniamin⌋ şi dzise lui: „Ascultaţi mie, Asá şi tot Iúda şi [130]Veniamin![131] Domnul — cu voi, pentru căci sînteţi

Ms. 4389, p. 409

Cap 14

1. [135]Şi adormi Avíia cu părinţii săi şi-l îngropară în cetatea lui David. Şi stătu împărat în locul lui fiiu-său, Assa; şi în zilele Assei se odihni ţara Iúdei 10 ani.[136]

2. Şi făcu Assa cêle bune şi cêle ce plac înaintea Domnului Dumnezeului său.

3. [2] Şi răsturnă altarele cêle streine şi slujbele cêle de pren nălţimi [3] şi sfărîmă idolii şi tăie copacii.

4. Şi porînci Iúdei să cêrce pre Domnul Dumnezeul părinţilor lor şi să facă lêgea şi porîncile lui.

5. Şi sfărîmá toate altarele de pren toate cetăţile Iúdei şi idolii; şi împărăţi în pace şi cu tărie în cetăţile Iúdei, că se împăcă ţara.
6. Şi zidi cetăţi tari ocolite cu zid în Iúda, că era pace, şi nu se scorni nici un războiu într-a- *[409/2]* cêle vremi, că pacea Domnului se da lui.

7. Şi zise Iúda: „Să zidim acêste cetăţi şi să le îngrădim cu păreţi de zid şi să întărim turnuri şi porţi şi încuietori în ţara aceasta ce o stăpînim noi, că am cercetat pre Domnul Dumnezeul părinţilor noştri şi ne-au dat pace de pre împrejur, cu sporire." Şi zidiră şi nu fu nici o amestecătură la tocmire.[137]

8. Şi avea Assa ostaşi ai săi, carii purta paveze şi suliţe, den Iúda, 300000, şi den Veniamin, carii purta paveze şi săgetători, 280000, aceştia toţi — oameni de războiu şi vîrtoşi.

9. [138]Şi ieşi împotriva lor Zaraí etheopeanul cu oştile sale, cu o mie de mii de oameni şi cu 300 de cară, şi mêrse pînă la Marissa.[139]
10. Iar Assa ieşi înaintea lui şi tocmiră oştile pre lunca Marissei, despre miiazănoapte.

11. Şi chiemă pre Domnul Dumnezeu Assa şi zise: „[140]Doamne, Dumnezeul nostru, ajută-ne, că pre tine ne nădăjduim şi, neavînd îndoială, în numele tău venim înaintea aceştii mulţimi; Doamne, Dumnezeul nostru tu eşti, şi nu poate să lupte omul împotriva ta!"[141]

12. Şi înfricoşă Domnul ethiopênii înaintea Iúdei şi a Assei, şi fugiră ethiopênii.

13. Iar Assa şi oamenii carii era cu dînsul îi goniră pînă la Ghedur, şi căzură ethiopênii pînă la piericiune şi se sfărîmară, că Domnul îi bătea, şi împotriva oştilor lui rădicară războiu; şi luară dobîndă multă.

14. Şi bătură cetăţile lor den prejurul Ghedúrului, că frica Domnului cea mare îi cuprinsêse; şi stricară cetăţile şi scoaseră robie multă.

15. Şi au tăiat şi staulele oilor ammazonilor şi au luat dobitoace fără de număr de multe şi cămile şi se întoarseră în Ierusalim.

Cap 15

1. Şi fu duhul Domnului în Azáriia, feciorul lui Addad.[142]

2. Şi ieşi întru întimpinarea Assei şi a Iúdei şi a lui Veniamin, şi zise: „Ascultă-mă, Asso, şi tu, Iúdo, şi Veniamine! Domnul — cu voi, căci aţi fost cu dînsul.

Versiunea modernă

Capitolul al 14-lea

1. Şi muri Abia cu părinţii săi şi îl îngropară în cetatea lui David. Şi Asa, fiul său, ajunse rege în locul lui. În zilele lui Asa, s-a odihnit pământul lui Iuda timp de zece ani.

2. Şi făcu Asa ce este bine şi drept înaintea Domnului Dumnezeului său.

3. Îndepărtă jertfelnicele străinilor şi înălţimile şi sfărîmă stîlpii şi tăie dumbrăvile,

4. Şi-i zise lui Iuda să-L caute pe Domnul Dumnezeul părinţilor lor şi să împlinească legea Lui şi poruncile.
5. Şi îndepărtă din toate cetăţile lui Iuda jertfelnicele şi idolii. Şi era pace în împărăţia lui.

6. Şi zidi cetăţi întărite în pământul lui Iuda, pentru că ţara era în pace, şi nu a avut parte de război în anii aceia, pentru că Domnul i-a pus capăt.

7. Şi le spuse [Asa] celor din Iuda: „Să zidim cetăţile acestea şi să facem ziduri, şi turnuri, şi porţi, şi zăvoare, cu care vom domni peste ţară; căci precum l-am căutat pe Domnul Dumnezeul nostru, şi el ne-a căutat pe noi şi ne-a dat linişte de jur împrejur şi ne-a mers bine."

8. Asa avea o oaste de trei sute de mii de purtători de scuturi şi de lănci, în pământul lui Iuda, iar în pământul lui Beniamin, două sute optzeci de mii de purtători de paveze şi de arcaşi: toţi aceştia erau războinicii oastei.

9. Şi ieşi asupra lor Zarae Etiopianul cu oaste de o mie de mii şi trei sute de care, şi ajunse pînă la Marisa.
10. Şi îi ieşi Asa în întîmpinare şi se rîndui de război în valea de la miazănoapte de Marisa.

11. Şi strigă Asa către Domnul Dumnezeul său şi zise: „Doamne, Ţie nu Îţi este cu neputinţă să izbăveşti nici pe cei mulţi, nici pe cei puţini: întăreşte-ne pe noi, Doamne Dumnezeul nostru, căci în tine ne încredem şi în numele tău am pornit asupra acestei mulţimi mari. Tu eşti Domnul Dumnezeul nostru, să nu se întărească asupra ta vreun om!"

12. Şi îi lovi Domnul pe etiopieni înaintea lui Asa şi înaintea lui Iuda, şi fugiră etiopienii.

13. Şi îi urmări Asa şi poporul lui pînă la Gedor, şi căzură la etiopieni de n-a mai rămas nici unul, pentru că au fost zdrobiţi înaintea Domnului şi înaintea oastei sale. Şi luară multe prăzi.

14. Şi le nimiciră satele din jurul Gedorului, pentru că a fost spaima Domnului peste aceia; şi le-au prădat toate cetăţile, căci au avut multe prăzi.

15. Nimiciră şi corturile din ţarini, pe amazoni, şi au luat oi multe şi cămile şi s-au întors la Ierusalim.

Capitolul al 15-lea

1. Peste Azarias, fiul lui Adad, a fost duhul Domnului.

2. Şi îi ieşi în întîmpinare lui Asa şi întregului Iuda şi Beniamin şi îi zise: „Ascultaţi-mă, Asa şi tot Iuda şi Beniamin! Domnul este cu voi cînd şi voi sînteţi cu el;

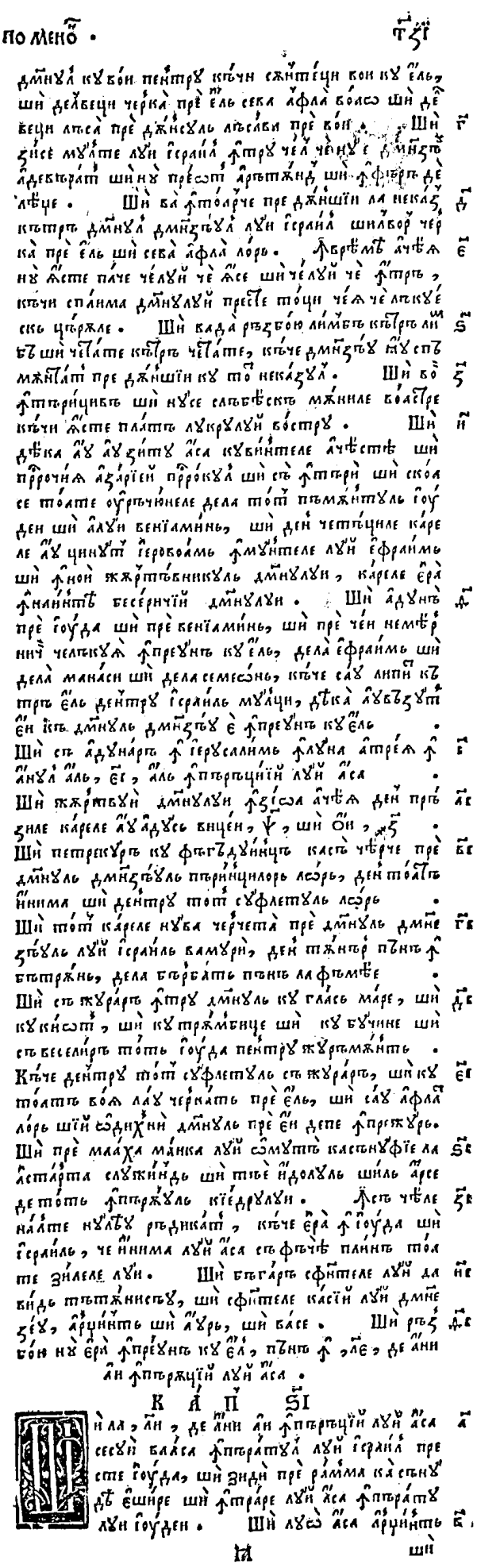

Biblia 1688, p. 317, col. 2

cu el, şi de-l veţi cerca pre el, se va afla voao, şi de-l veţi lăsa pre dînsul, lăsa-va pre voi."

3. Şi zise multe lui Israíl întru cel ce nu e Dumnezău adevărat, şi nu preot arătînd, şi în fărădelêge:

4. „Şi va întoarce pre dînşii la necaz către Domnul Dumnezăul lui Israíl, şi-l vor cerca pre el, şi se va afla lor.

5. În vrêmea acêea nu iaste pace celui ce iêse şi celui ce întră, căci spaima Domnului preste toţi ceia ce lăcuiesc ţărîle.

6. Şi va da războiu limbă către limbă şi cetate către cetate, căce Dumnezău i-au spămîntat pre dînşii cu tot necazul.

7. Şi voi întăriţi-vă şi nu se slăbească mînile voastre, căci iaste plată lucrului vostru."

8. Şi deaca au auzitu Asa cuvintele acêstea şi prorociia Azáriei prorocul, şi să întări şi scoase toate urîciunele de la tot pămîntul Iúdei şi a lui Veniamín, şi den cetăţile carele au ţinut Ierovoám, în muntele lui Efraím, şi înnoi jîrtăvnicul Domnului, carele era înaintea besericii Domnului.

9. Şi adună pre Iúda şi pre Veniamín, şi pre cei nemêrnici ce lăcuia împreună cu el, de la Efraím, şi de la Manási, şi de la Semeón, căce s-au lipit către el dentru Israíl mulţi, deaca au văzut ei că Domnul Dumnezău e împreună cu el.

10. Şi să adunară în Ierusalím în luna a treia, în anul al 15 al împărăţiii lui Asa.

11. Şi jîrtvui Domnului în zioa acêea den prăzile carele au adus, viţei 700 şi oi 7000.

12. Şi petrecură cu făgăduinţă ca să cêrce pre Domnul Dumnezăul părinţilor lor, den toată inima şi dentru tot sufletul lor.

13. Şi tot carele nu va cerceta pre Domnul Dumnezăul lui Israíl va muri, den tînăr pînă în bătrîn, de la bărbat pînă la fămêie.

14. Şi să jurară întru Domnul cu glas mare, şi cu chiot, şi cu trîmbiţe, şi cu bucine, şi să veseliră tot Iúda pentru jurămînt.

15. Căce dentru tot sufletul să jurară, şi cu toată voia l-au cercat pre el, şi s-au aflat lor, şi-i odihni Domnul pre ei de pe împrejur.

16. Şi pre Maáha, maica lui, o mută ca să nu fie la Astárta slujind, şi tăie idolul şi-l arse de tot în Părîul Chiedrului.

17. Însă cêle nalte nu le-au rădicat, căce era în Iúda şi Israíl, ce inima lui Asa să făcea plină toate zilele lui.

18. Şi băgară sfintele lui Davíd, tătîni-său, şi sfintele casii lui Dumnezeu, argint, şi aur, şi vase.

19. Şi războiu nu era împreună cu el, pînă în 35 de ani ai împărăţiii[35] lui Asa.

Cap 16

1. Şi la 38 de ani ai împărăţiii lui Asa se suí Vaása, împăratul lui Israíl, preste Iúda, şi zidi pre Rámma, ca să nu dea ieşire şi întrare lui Asa, împăratului Iúdei.

2. Şi luo Ása argint // şi aur den visteriile casii

Ms. 45, p. 371-372

voi cu el, *[372/1]* şi de-l veţi cerca pre îns, să va afla voao, şi de-l veţi lăsa pre îns, va lăsa pre voi.

3. Şi dzile multe lui Israil întru cel ce nu-i dumnedzău adevărat, şi nu preut arătînd, şi în fărădălêge.

4. [132]Şi-i va întoarce pre înşii la năcaz cătră Domnul Dumnedzăul Israil, şi-l vor cerca pre el, şi să va afla lor.

5. Întru vrêmea acêea, nu iaste pace celui ce iêse şi celui ce întră, căci spaima Domnului — preste toţi ceia ce lăcuiescu ţările.

6. Şi va da[133] război limbă cătră limbă şi cetate cătră cetate, căci Dumnedzău i-au întristat pre înşii cu tot năcazul.

7. Şi voi întăriţi-vă şi să nu să obosască mîinile voastre, căci iaste plată lucrului vostru."

8. Şi daca audzi Asá cuvintele acêstea şi prorociia Azaríei, prorocului, ⌊şi⌋ să întări şi scoase ⌊toate⌋ urîciunile de la tot pămîntul Iúda şi Veniamin şi dentru cetăţile carele au ţînut ⌊Ierovoam⌋ întru muntele Efraim, şi înnoi jirtăvnicul Domnului, carele era înaintea bisêrecii Domnului.

9. Şi adunắ pre Iúda şi pre Veniamin şi pre cei nemêrnici ce lăcuia împreună cu el, de la Efraim şi de la Manassí şi de la Simeon, căci s-au lipit cătră el dentru Israil mulţi, daca au vădzut că Domnul Dumnedzăul lui — împreună cu el.

10. Şi să adunară în Ierusalim întru luna a treia, întru anul al 15 a împărăţiei lui Asá.

11. Şi jirtvui Domnului întru dzua acêea dentru prăzile carele au adus, viţăi 700 şi oi 7000.

12. Şi petrecură cu făgăduinţă ca să cêrce pre Domnul Dumnedzăul părinţilor lor dentru toată inima şi dentru tot sufletul lor.

13. Şi tot carele nu va cerceta pre Domnul Dumnedzăul Israil va muri, den tînăr pînă la bătrîn, dentru fămêie pînă la bărbat[134].

14. Şi să jurară ⌊întru⌋ Domnul cu glas mare şi cu chiot şi cu trîmbiţi şi cu buciuni, şi să veselíră tot Iúda pentru jurămînt.

15. Căci dentru tot sufletul au jurat şi cu toată voia l-au cercat pre el; şi s-au aflat lor şi odihni Domnul lor prenpregiur.

16. [135]Şi pre Maahá, maica lui, o mutắ, ca să nu fie la Astarta slujnică, şi tăie[136] chipul şi-l arse de tot întru Pîrîul Chedrului.

17. Afară den cêle înalte nu le-au rădicat, căci era întru Iúda şi Israil, ce inima lui Asá să făcu plină toate dzilele lui.

18. Şi băgară sfintele lui ⌊David⌋, tătîne-său, şi sfintele casei lui Dumnedzău, argint şi aur şi vase.

19. *[372/2]* Şi război nu era ⌊împreună cu el⌋ pînă întru 35 de ani a împărăţiei lui Asá.

Cap 16

1. Şi[137] întru 38 ani a împărăţiei lui Asá, să sui Vaasá, împăratul Israil, preste Iúda, şi zidi pre Ramá, ca să nu dea ieşire şi întrare lui Asá, împăratului Iúdei.

2. Şi luă Asá, ⌊împăratul Iúdei⌋[138], argintul şi aurul[139]

Ms. 4389, p. 409-410

De-l veţi cerca, afla-l-veţi, iar de-l veţi părăsi, părăsi-vă-va.

3. Multe zile au trecut în Israil fără de adeverinţa lui Dumnezeu şi fără de preoţi şi fără de învăţător şi fără de lêge.

4. [143]Iar deaca-l va întoarce în grijile sale şi va striga cătră Domnul Dumnezeul lui Israil, se va întoarce cătră el.

5. Într-acea vrême nu va fi pace *[410/1]* celui ce va ieşi şi celui ce va întra, că va fi urgiia Domnului pre toţi cei ce vor lăcui pre pămînt.

6. Şi se va oşti limbă asupra alţii limbi şi cetate asupra alţii cetăţi; că-i va turbura Domnul în toate grijile.[144]

7. Deci şi voi vă întăriţi şi nu se vor veşteji mîinile voastre, că va fi plată lucrului vostru."

8. Iar Assa, deaca auzi cuvintele acêstea şi prorocirea Azáriei, prorocul, se întări şi lepădă idolii den toată ţara Iúdei şi a lui Veniamin şi den cetăţile care le întărise Ierovoam în muntele Efraímului; şi sfinţi altariul Domnului, carele era înaintea slomnului Domnului.

9. Şi strînse pre tot Iúda şi pre Veniamin şi vineticii carii lăcuia cu dînşii den Efraim şi den Manasiia şi den Simeon, că fugise mulţi de la Israil la dînşii, văzînd că iaste Domnul Dumnezeul lor cu dînşii.[145]

10. De-acii deaca mêrseră în Ierusalim, în luna a treia[146], în anul al 15 de împărăţiia Assei,

11. Junghiară Domnului într-acea zi, den dobînda şi den robiia ce adusêse, 700 de boi şi 7000 de berbeci.

12. Şi întră den lêge[147] spre întărirea păcii, să cercetêze pre Domnul Dumnezeul părinţilor lor, cu toată inima şi cu tot sufletul lor.

13. Şi tot oricine va zice că nu va cerceta pre Domnul Dumnezeul lui Israil, să moară, de la mic pînă la mare, den bărbat pînă în muiêre.

14. Şi se jurară Domnului cu glas mare, în chiuiri şi în răsunarea trîmbeţelor, [15] şi se bucurară toţi iudeii de jurămînt.

15. Că se jurase cu toată inima şi-l cercară cu toată voia şi-l aflară; şi le dêde Domnul răpaos de prenprejur.[148]

16. Şi încă şi pre mumă-sa, Maáha, o întoarse să nu slujască lui Astárt idolul; şi sfărîmă idolul şi-l fărămí şi-l arse în Pîrîul Chedrului.

17. Iar numai cêle den nălţimi le lăsă în Israil, pentru că era inima Assei deplin întru toate zilele lui.[149]

18. Şi duse cêle sfinte ale tătîne-său, lui David, şi cêle sfinte ale lui, şi le băgă în casa lui Dumnezeu, aur şi argint şi vase.

19. Şi nu mai avu războiu pînă ce se umplură 35 de împărăţiia Assei împărat.

Cap 16

1. [150]Iară în anul al 35 de împărăţiia Assei, se sui Vaas, împăratul lui Israil, în Iudéea, şi ocoli Rámul cu ziduri, ca să nu mai poată nimini să între sau să iasă la împărăţiia Assei.[151]

2. Iar Assa luoă aurul şi argintul den cămările casei

Versiunea modernă

şi dacă-l veţi căuta, va fi şi el aflat de voi; iar dacă îl lepădaţi, şi el vă va lepăda pe voi.

3. Şi multe zile Israel nu va avea un Dumnezeu adevărat, şi nu va avea preot învăţător, şi nu va avea lege.

4. Dar se va întoarce la necaz la Domnul Dumnezeul lui Israel, şi îl vor căuta, şi el va fi aflat de ei.

5. Şi în vremea aceea nu va fi pace pentru cel ce va ieşi şi va intra, pentru că spaima de Domnul va fi peste toţi locuitorii ţărilor.

6. Şi se va război neam cu neam şi cetate cu cetate, pentru că Dumnezeu îi va fi înspăimîntat cu tot felul de necazuri.

7. Şi voi întăriţi-vă şi să nu slăbească mîinile voastre, pentru că este răsplată pentru truda voastră."

8. Cînd a auzit Asa cuvintele acestea şi profeţia lui Azarias, profetul, s-a întărit şi a alungat toate urîciunile din tot pămîntul lui Iuda şi al lui Beniamin şi din cetăţile pe care le stăpînea Ieroboam în muntele lui Efraim, şi a înnoit jertfelnicul Domnului, care se afla în faţa templului Domnului.

9. Apoi îi chemă la adunare pe Iuda şi pe Beniamin şi pe veneticii din Efraim, şi din Manasse, şi din Simeon, care locuiau împreună cu el, căci i s-au alăturat mulţi din Israel cînd au văzut că Domnul Dumnezeul lui este cu el.

10. Şi se adunară la Ierusalim în luna a treia din anul al cincisprezecelea al domniei lui Asa.

11. Şi îi jerfti Domnului, în ziua aceea, din prăzile pe care le aduseseră, şapte sute de vite şi şapte mii de oi.

12. Şi făcură legământ să-l caute pe Domnul Dumnezeul părinţilor lor din toată inima şi din tot sufletul lor.

13. Şi tot [omul] care nu-l va căuta pe Domnul Dumnezeu al lui Israel să moară, de la cel mai tînăr pînă la cel mai bătrîn, bărbat sau femeie.

14. Şi jurară întru Domnul cu glas mare, şi cu chiot, şi [în sunet] de trîmbiţe şi de corn, şi se bucurară toţi cei din Iuda de jurămînt,

15. Pentru că au jurat din tot sufletul şi l-au căutat cu toată bunăvoinţa; şi Domnul a fost aflat de ei şi le-a dat linişte de jur împrejur.

16. Şi pe Maacha, mama lui, o opri să-i mai slujească Astartei, şi tăie idolul şi îi dădu foc la pîrîul Kedron.

17. Numai înălţimile nu au fost desfiinţate, căci mai erau în Iuda şi Israel. Dar inima lui Asa a fost deplină în toate zilele lui.

18. Şi aduse lucrurile sfinte ale lui David, părintele său, şi lucrurile sfinte ale casei Domnului Dumnezeu, argint, şi aur, şi vase.

19. Şi nu a mai fost război împotriva lui Asa pînă în al treizeci şi cincilea an al domniei lui.

Capitolul al 16-lea

1. Şi în anul al treizeci şi optulea al domniei lui Asa, se ridică Baasa, regele lui Israel, asupra lui Iuda, şi zidi [cetatea] Rama, ca să nu i se mai dea ieşire şi intrare lui Asa, regele lui Iuda.

2. Şi luă Asa argint şi aur din vistieriile casei

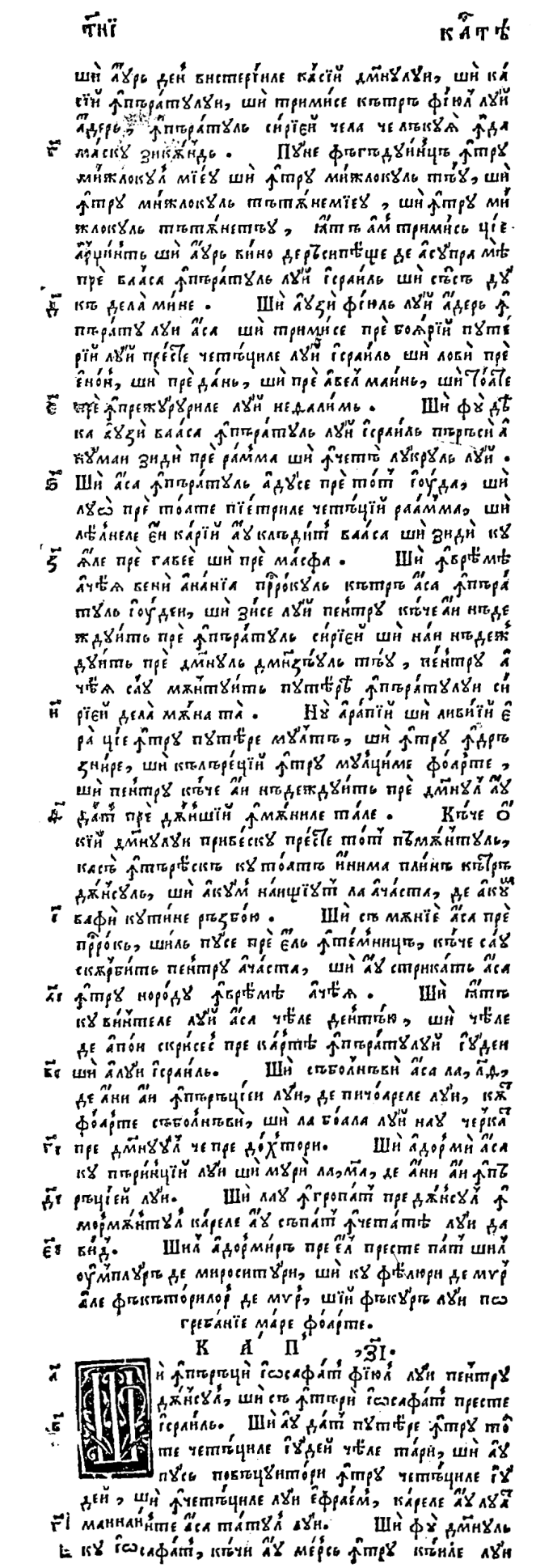

Biblia 1688, p. 318, col. 1

Domnului şi casii împăratului, şi trimise către fiiul lui Áder, împăratul Síriei, cela ce lăcuia în Damáscu, zicînd:

3. „Pune făgăduinţă întru mijlocul mieu şi întru mijlocul tău, şi întru mijlocul tătîne-mieu şi întru mijlocul tătîne-tău. Iată, am trimis ţie argint şi aur. Vino de răsipêşte de asupra mea pre Vaása, împăratul lui Israíl, şi să să ducă de la mine."

4. Şi auzi fiiul lui Áder împăratului Asa, şi trimise pre boiêrii puterii lui preste cetăţile lui Israíl, şi lovi pre Enón, şi pre Dan, şi pre Avelmaín, şi toate pre împrejururile lui Nethalím.

5. Şi fu deaca auzi Vaása, împăratul lui Israíl, părăsi a nu mai zidi pre Rámma şi încetă lucrul lui.

6. Şi Asa împăratul aduse pre tot Iúda, şi luo pre toate pietrile cetăţii Raámma, şi lêmnele[36] ei carii au clădit Vaása, şi zidi cu iale pre Gaveé şi pre Másfa.

7. Şi în vrêmea acêea veni Anánia prorocul către Asa, împăratul Iúdei, şi zise lui: „Pentru căce ai nădejduit pre împăratul Síriei şi n-ai nădejduit pre Domnul Dumnezăul tău, pentru acêea s-au mîntuit putêrea împăratului Síriei de la mîna ta.

8. Nu arapii şi livíii era ţie întru putêre multă şi întru îndrăznire, şi călăreţii, întru mulţime foarte? Şi pentru căce ai nădejduit pre Domnul, au dat pre dînşii în mînile tale.

9. Căce ochii Domnului privescu preste tot pământul ca să întărească cu toată inima plină către dînsul. Şi acum n-ai ştiut la aceasta. De acum va fi cu tine războiu."

10. Şi să mînié Asa pre proroc, şi-l puse pre el în temniţă, căce s-au scîrbit pentru aceasta, şi au stricat Asa întru norodu în vrêmea acêea.

11. Şi iată, cuvintele lui Asa, cêle dentîiu şi cêle de apoi, scrise-s pre cartea împăratului Iúdei şi a lui Israíl.

12. Şi să bolnăvi Asa, la 39 de ani ai împărăţiei lui, de picioarele lui, cît foarte să bolnăvi, şi la boala lui n-au cercat pre Domnul[37], ce pre dohtori.

13. Şi adormi Asa cu părinţii lui şi muri la 41 de ani ai împărăţiei lui.

14. Şi l-au îngropat pre dînsul în mormîntul carele au săpat în cetatea lui Davíd.

15. Şi-l adormiră pre el preste pat şi-l umplură de mirosituri şi cu fêliuri de mir ale făcătorilor de mir, şi-i făcură lui pogrebanie mare foarte.

Cap 17

1. Şi împărăţi Iosafát, fiiul lui, pentru dînsul, şi să întări Iosafát preste Israíl.

2. Şi au dat putêre întru toate cetăţile Iúdei cêle tari, şi au pus povăţuitori întru cetăţile Iúdei, şi în cetăţile lui Efraém, carele au luat mai nainte Asa, tatul lui.

3. Şi fu Domnul cu Iosafát, căci au mers întru căile lui / David, tătîne-său, cêle dentîiu, şi n-au cercetat idolii,

Ms. 45, p. 372-373

dentru vistiêrele casei Domnului şi casei împăratului şi trimise cătră ficiorul lui Áder, împăratul Siríei, cel ce lăcuia în Damascu, dzicînd:

3. „Pune făgăduinţă întru mijlocul mieu şi întru mijlocul tău şi întru mijlocul tătîne-mieu şi întru mijlocul tătîne-tău! Iată, am trimis ţie argint şi aur. Vino de răsîpêşte deasupra mea pre Vaasá, împăratul Israil, şi să să ducă de la mine."

4. Şi audzi fiiul Áder împăratului Asá şi trimise pre boiêrii puterii lui preste cetăţile Israil. Şi lovi pre Enon şi pre Dan şi pre Avelmain şi toate prenpregiururile Nefthalim.

5. Şi fu, daca audzi Vaasá, ⌊împăratul Israil⌋, părăsi a mai zidi Ramma şi să lăsă lucrul lui.

6. Şi Asá, împăratul, aduse pre tot Iúda şi luă toate pietrile ii Ramá şi lêmnele ei, carele au clădit Vaasá, şi zidi cu iale pre Gaveé şi pre Masfá.

7. Şi întru vrêmea acêea veni Ananía, prorocul, cătră Asá, împăratul Iúda, şi dzise lui: „Pentru căci ai nădăjduit pre împăratul Siríei şi n-ai nădăjduit pre Domnul Dumnedzăul tău, pentru acêea s-au mîntuit putêrea împăratului Siríei de la mîna ta.[140]

8. [141]Nu arapii şi livii era ⌊ţie⌋ întru putêre multă şi întru îndrăznire şi călăreţii întru mulţime foarte? Şi pentru căci ai nădăjduit pre Domnul, i-au dat pre înşii pre mîinile tale.

9. [142]Căci ochii Domnului privescu preste tot pămîntul, ca să întărească toată inima plină cătră însul. ⌊Şi acmu⌋ n-ai ştiut la aceasta, de acum va fi cu tine războiu."

10. Şi să mînié Asá pre proroc şi-l puse pre el în temniţă, căci s-au scîrbit pentru aceasta şi au stricat Asá întru nărod întru vrêmea acêea.

11. Şi, iată, cuvintele Asá, cêle dentîi şi cêle de apoi, scrise pre cartea împăratului Iúdei şi Israil.

12. Şi să bolnăvi Asá întru anul 39 a împărăţiei lui, picioarele lui ⌊cît de foarte să bolnăvi⌋. Şi întru boala lui n-au cercat pre *[373/1]* Domnul, ce pre doftori.

13. Şi adormi Asá cu părinţii lui şi să săvîrşi întru anul 41 a împărăţiei lui.

14. Şi l-au îngropat pre însul întru mormîntul carele au săpat şie întru cetatea David.

15. Şi-l adormiră pre el preste pat şi-l împlură de mirosituri şi fêliuri de mir a făcătoriului de mir şi-i făcură lui pogrebanie mare cît de tare.

Cap 17

1. Şi împărăţi Iosafat, fiiul lui, pentru îns şi să întări Iosafat preste Israil.

2. Şi au dat putêre întru toate cetăţile Iúda cêle tari şi au pus povăţuitori întru cetăţile Iúdei şi în cetăţile Efraim, carele au luat mainte[143] tatăl lui.

3. Şi fu Domnul cu Iosafat, căci mêrse întru căile lui David, tătîne-său, cêle dentîi, şi n-au cercetat chipurile.

Ms. 4389, p. 410-411

Domnului şi den *[410/2]* cămările împărăteşti şi trimise la Venedav, împăratul Síriei, care[152] lăcuia în Damásc, şi zise:

3. „Iaste făgăduinţă[153] între mine şi între tine, şi între tată-mieu şi între tată-tău au fost prietnicie. Pentru care lucru, iată că ţi-am trimis aur şi argint, să vii să răsipim de la mine pre Vaas, împăratul lui Israil, să se ducă deasupra mea!"

4. Iar Venadar, deaca auzi, trimêse pre voievodul oştilor sale la cetăţile lui Israil; şi bătu Ahinónul şi Dánul şi Avelmaínul şi toate cetăţile lui Nefthalim, cêle ocolite cu ziduri.[154]

5. Şi auzi Vaas, împăratul lui Israil, şi părăsi lucrul său.

6. Iar Assa, împăratul, scorni toată Iudéea şi luară pietrile de la Rama şi lêmnele care le gătise Vaas de zidire, şi zidi cu dînsele Gaváoa şi Masfa.

7. Şi într-acea vrême veni Ananiia, prorocul, la Assa, împăratul Iúdei, şi-i zise: „Deaca vrême ce ai avut nădêjde pre împăratul Síriei, iar nu te-ai nădăjduit pre Domnul Dumnezeul tău, pentr-acêea au mîntuit pre oştile împăratului Síriei den mîinile tale.[155]

8. [156]Dară au n-au fost asupra ta ethiopii şi líviii cu putêre[157] multă şi îndrăzneaţă şi cu cară şi cu călăreţi şi cu mulţime mare foarte? Iar deaca ai crezut Domnului, i-au dat în mîinile tale.

9. Că ochii Domnului privesc preste tot pămîntul şi dau tărie celora ce cred cu inimă deplină într-însul. Ce tu ai făcut nebunie, drept acêea încă se va mai scorni războiu într-această vrême asupra ta!"

10. Iar Assa se mînié pre cela ce văzuse[158] şi porînci să-l bage la pază[159], că foarte se mîniiase pentr-aceasta; şi pre mulţi den nărod ucise atunci, într-acea vrême.

11. Iar lucrurile Assei cêle dentîi şi cêle de apoi sînt scrise în cartea împăraţilor Iúdei şi a lui Israil.

12. Şi se războli Assa în anul a 39 de împărăţiia lui, cu boală foarte rea de durêrea picioarelor; şi nici în boala sa nu cercetă pre Domnul, ce cercetă doftori.

13. Şi adormi cu părinţii săi şi muri în anul a 41 de împărăţiia lui.

14. Şi-l îngropară în mormîntul său, care şi-l săpă în cetatea lui David.

15. [14] Şi-l puseră pre aşternut plin de mirizme şi-l unseră cu mirosêle frumoase şi-i făcură îngropare foarte mare.

Cap 17

1. Şi stătu împărat în locul lui fiiu-său, Iosafat; şi *[411/1]* se întări împotriva lui Israil, Iosafat.

2. Şi puse căpitani numărurilor tuturor cetăţilor Iúdei, care era ocolite cu părеţi de zid, şi socoti a fi de ajutor în ţara Iúdei şi în cetăţile lui Efraim, care le luase mai nainte tată-său, Assa.[160]

3. Şi fu Domnul cu Iosafat, că umbla pre căile tătîne-său, lui David, cêle dentîi, şi nu se nădăjdui pre idoli,

Versiunea modernă

Domnului şi ale casei regelui şi le trimise la fiul lui Ader, regele Siriei, care locuia în Damasc, zicînd:

3. „Fă un legământ între mine şi tine, între tatăl meu şi tatăl tău. Iată, ţi-am trimis argint şi aur, vino [şi] risipeşte-l de la mine pe Baasa, regele lui Israel şi să plece de la mine."

4. Şi ascultă fiul lui Ader de regele Asa şi le trimise pe căpeteniile oştirii sale asupra cetăţilor lui Israel; şi lovi [cetăţile] Ainon şi Dan şi Abelmain şi toate împrejurimile lui Neftali.

5. Şi cînd auzi Baasa, regele lui Israel, lăsă zidirea cetăţii Rama şi îşi încetă lucrarea.

6. Şi regele Asa îi aduse pe toţi cei din Iuda şi luă pietrele din Rama şi lemnele ei, pe care le clădise Baasa, şi zidi cu ele Gabee şi Maspha.

7. În vremea aceea, veni Anani profetul la Asa, regele lui Iuda, şi îi zise: „Pentru că ţi-ai pus nădejdea în regele Siriei şi nu ai nădăjduit în Domnul Dumnezeul tău, de aceea a scăpat oştirea Siriei din mîna ta.

8. Oare etiopienii şi libienii nu au avut oştire multă împotriva ta şi îndrăzneaţă şi călăreţi o mulţime? Şi pentru că ţi-ai pus nădejdea în Domnul, el i-a dat pe mîinile tale.

9. Căci ochii Domnului privesc peste tot pământul, ca să întărească orice inimă deplin [întoarsă] către el. Aici ai greşit din neştiinţă: de acum vei avea parte de război."

10. Şi se mînie Asa pe profet şi îl aruncă în temniţă, căci s-a înfuriat. Şi a asuprit Asa poporul în vremea aceea.

11. Iată, întîmplările lui Asa, cele dintîi şi cele din urmă, sunt scrise în Cartea regilor lui Iuda şi ai lui Israel.

12. Şi se îmbolnăvi Asa de picioare în anul al treizeci şi nouălea al domniei lui, se îmbolnăvi rău de tot. Şi nici în boala lui nu l-a căutat pe Domnul, ci pe doctori.

13. Şi adormi Asa cu părinţii lui şi muri în anul al patruzeci şi unulea al domniei sale.

14. Şi l-au îngropat în mormîntul pe care şi-l săpase în cetatea lui David.

15. Şi l-au aşezat pe un pat, pe care l-au umplut cu aromate şi felurite miruri înmiresmate, şi i-au făcut o înmormîntare mare.

Capitolul al 17-lea

1. Şi fiul său, Iosaphat, ajunse rege în locul lui. Şi se întări Iosaphat asupra lui Israel.

2. Şi a pus oştire în toate cetăţile întărite ale lui Iuda şi a aşezat căpetenii în toate cetăţile lui Iuda şi cetăţile lui Efraim, pe care le cucerise Asa, tatăl său.

3. Şi Domnul era cu Iosaphat, pentru că a mers pe căile cele dintîi ale lui David, tatăl său, şi nu a căutat idolii,

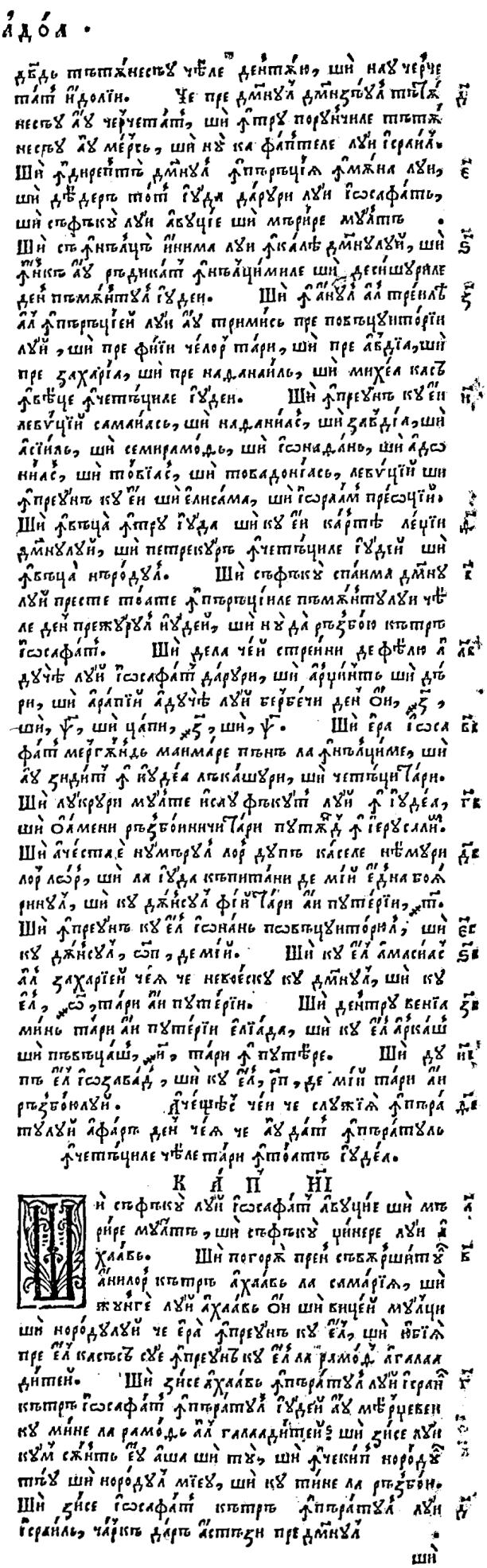

Biblia 1688, p. 318, col. 2

4. Ce pre Domnul Dumnezăul tătîne-său au cercetat şi întru poruncile tătîne-său au mers, şi nu ca faptele lui Israíl.

5. Şi îndireptă Domnul împărăţiia în mîna lui, şi dêderă tot Iúda daruri lui Iosafát, şi să făcu lui avuţie şi mărire multă.

6. Şi să înălţă inima lui în calea Domnului şi încă au rădicat înălţimile şi desişurile den pămîntul Iudei.

7. Şi, în anul al treilea al împărăţiei lui, au trimis pre povăţuitorii lui şi pre fiii celor tari, şi pre Avdia, şi pre Zaharía, şi pre Nathanaíl, şi Mihéa, ca să învêţe în cetăţile Iúdei.

8. Şi, împreună cu ei, leviţii: Samaías, şi Nathanías, şi Zavdía, şi Asiíl, şi Semiramóth, şi Ionathán, şi Adonías, şi Tóvias, şi Tovadonías, leviţii, şi, împreună cu ei, şi Elisáma, şi Ioraám, preoţii.

9. Şi învăţa întru Iúda, şi cu ei — cartea legii Domnului, şi petrecură în cetăţile Iúdei şi învăţa nărodul.

10. Şi să făcu spaima Domnului preste toate împărăţiile pămîntului cêle denprejurul Iúdei, şi nu da războiu cătră Iosafát.

11. Şi de la cei streini de fêliu aducea lui Iosafát daruri, şi argint, şi dări, şi arapii aducea lui berbeci den oi 7000 şi 700 şi ţapi 7000 şi 700.

12. Şi era Iosafát mergînd mai mare pînă la înălţime şi au zidit în Iudéa lăcaşuri şi cetăţi tari.

13. Şi lucruri multe i s-au făcut lui în Iudéa, şi oameni războinici tari putînd în Ierusalim.

14. Şi acesta e numărul lor, după casele neamurilor lor, şi la Iúda căpitani de mii: Édna, boiêrinul, şi cu dînsul, fii tari ai puterii 300000,

15. Şi, împreună cu el, Ionán, povăţuitoriul, şi, cu dînsul, 880 de mii,

16. Şi, cu el, Amasías al Zahariei, ceia ce nevoiescu cu Domnul, şi, cu el, 800000, tari ai puterii,

17. Şi dentru Veniamín, tari ai puterii, Eliáda, şi cu el arcaşi şi păvăţaşi, 8000, tari în putêre,

18. Şi după el, Iozavád, şi, cu el, 180 de mii, tari ai războiului.

19. Aceştia-s cei ce slujiia împăratului, afară den ceia ce au dat împăratul în cetăţile cêle tari, în toată Iudéa.

Cap 18

1. Şi să făcu lui Iosafát avuţie şi mărire multă, şi să făcu ginere lui Ahaáv.

2. Şi pogorî pren săvîrşitul anilor cătră Ahaáv la Samáriia, şi junghé lui Ahaáv oi şi viţei mulţi, şi norodului ce era împreună cu el şi iubiia pre el, ca să să suie împreună cu el la Ramóth a Galaadítei.

3. Şi zise Ahaáv, împăratul lui Israil, cătră Iosafát, împăratul Iúdei: „Au mêrge-vei cu mine la Ramóth al Galaadítei?" Şi zise lui: „Cum sînt eu, aşa şi tu, şi în ce chip norodul tău, şi norodul mieu şi cu tine la război."

4. Şi zise Iosafát cătră împăratul lui Israíl: „Cearcă dară astăzi pre Domnul." //

Ms. 45, p. 373

4. Ci pre Domnul Dumnedzăul tătîne-său au cercetat şi întru porîncele[144] ⌊tătîne-său⌋ au mersu, şi nu ca faptele lui Israil.

5. Şi îndreptă Domnul împărăţia în mîna lui şi dêderă tot Iúda daruri lui Iosafat, şi să făcu lui avuţie şi mărire multă.

6. Şi să înălţă inima lui întru calea Domnului şi încă au rădicat înălţimile şi desişurile dentru pămîntul Iúdei.

7. Şi întru anul al treilea a împărăţiei lui şi au trimis pre povăţuitorii lui, pre fiii tarilor şi pre Avdían şi pre Zaharía şi pre Nathanail şi Mihéa ca să învêţe în cetăţile Iúdei.

8. Şi împreună cu ei leviţii Samaías şi Nathanías şi Zavdía şi Asiil şi Semiramoth şi Ionáthan şi Adonías şi Tovía şi Tovadonía, leviţi, şi împreună cu ei ⌊şi⌋ Elisamá şi Ioram, preuţii.

9. Şi învăţa întru Iúda, şi cu ei cartea legii Domnului şi petrecură întru cetăţile Iúda şi învăţa nărodul.

10. Şi să făcu spaima Domnului preste toate împărăţiile pămîntului cêle împregiurul Iúdei, şi nu da războiu cătră Iosafat.

11. Şi de la cei striini de fêl aducea lui Iosafat daruri şi argint şi dări, şi arapii[145] aducea lui berbeci de oi 7700 şi ţapi 7700.

12. Şi era Iosafat mergînd mai mare pînă la înălţime şi au zidit întru Iudéa lăcuiri şi cetăţi tari.

13. Şi lucruri multe i s-au făcut lui întru Iudéa şi oameni războinici tari putînd, în Ierusalim.

14. Şi acesta-i numărul lor, după casele neamurilor lor, *[373/2]* ⌊şi⌋ lui Iúda preste mii — Édna boiêrinul[146], şi cu însu fii tari a puterii — 300000.

15. Şi împreună cu el — Ionan, povăţuitoriul, şi cu însul 880000.

16. Şi cu el — Amasía al Zaharíei, ceia ce nevoiescu Domnului, şi cu el 800000 tari a puterii.

17. Şi dentru Veniamin, tari a puterii — Eliadá şi cu el arcaşi şi povăţaşi 8000 ⌊tari a tăriei⌋.

18. Şi după el — Iozavad şi cu el 180000 tari a războiului.

19. Aceştia-s ceia ce slujiia împăratului, afară dentru ceia ce au dat împăratul întru cetăţile tari întru toată Iudéa.

Cap 18

1. Şi să făcu lui Iosafat avuţie şi mărire multă şi să îngineri în casa lui Ahaáv.

2. [147]Şi pogorî pren săvîrşitul anilor cătră Ahaav la Samaría; şi junghé lui Ahaav oi şi viţăi mulţi şi nărodului ce era împreună cu el şi iubiia pre el pentru ca să să suie împreună cu el la Ramoth a Galaadítei.

3. Şi dzise Ahaav, împăratul Israil, cătră împăratul Iúdei, Iosafat[148]: „Au mêrge-vei cu mine la Ramoth a Galaadítei?" Şi-i dzise lui: „Cum sînt eu, aşa si tu, şi în ce chip nărodul tău — şi nărodul mieu, şi cu tine — la războiu."

4. Şi dzise Iosafat cătră împăratul Israil: „Cearcă, dară, astădzi pre Domnul."

Ms. 4389, p. 411

4. Ce pre Domnul Dumnezeul tătîne-său; şi trecu în poruncile[161] lui, iar nu în păcatul lui Israil.

5. Şi întări Domnul împărăţiia în mîinile lui şi dêderă toţi iudeii daruri lui Iosafat; şi se îmbogăţi şi dobîndi slavă multă.

6. Şi se înălţă inima lui în calea Domnului. Şi iarăşi luoă idolii şi înălţimile şi desişurile[162] den Iúda.[163]

7. Iar, în anul al treilea de împărăţiia lui, trimise den boiêrii săi şi den feciorii celor mai putêrnici pre Avdei şi pre Zahariia şi pre Nathanail şi pre Mihéia să învêţe în cetăţile Iúdei.

8. Şi, cu dinşii, leviţi, pre Samúia, pre Nathaniia şi pre Avdiia, pre Asiil, pre Semiramoth, pre Ioanathan, pre Adóniia şi pre Tóviia, leviţii; şi cu dînşii pre Elisam şi pre Ioram, preoţii.

9. Şi învăţa nărodul în Iudéea, avînd cartea legii Domnului; şi încunjura toate cetăţile Iúdei de învăţa oamenii.

10. Drept acêea, fu frica Domnului pre toate împărăţiile pămînteşti, care era împrejurul Iúdei, şi nu cuteza să scornească războaie împotriva lui Iosafat.[164]

11. Şi încă şi dentru filistimlêni aducea lui Iosafat pocloane, argint şi daruri, iar harapii îi aducea den oi berbeci, 7700; aşijderea aducea şi capre, iar atîtea.

12. Şi crescu Iosafat şi se mări pînă la cêle mai de sus; şi zidi în Iudeea case ca turnurile.

13. Şi multe lucruri găti în cetăţile cêle tari ale Iúdei; şi era în Ierusalim oameni tari şi războinici,

14. Cărora le iaste numărul fieştecui după casele şi după rudeniia lor: în Iúdea[165] — voievod puterii Edunas, povaţa, şi cu dînsul oameni vîrtoşi 300000.[166]

15. După aceasta era Ioanan mai mare şi, cu dînsul, 280000.

16. După el era Amasiia, feciorul Zehrei, sfinţit Domnului şi, cu dînsul, 80000 de oameni putêrnici.

17. Şi după dînsul mergea cei dîrji la războiu; şi den Veniamin, Eliad, şi cu dînsul ceia ce purta arc şi pavăză, 8000. *[411/2]*

18. Apoi iarăşi Iozadar şi, cu dînsul, 180000, tot tari la războiu.

19. Aceştia toţi era în mîna împăratului, denafară de ceia ce-i pusêse împăratul pren cetăţile cêle ocolite cu ziduri, în toată Iudéea.

Cap 18

1. Şi avu Iosafat bogăţie şi slavă multă şi luoă muiêre în casa lui Ahav.

2. [167]Şi după[168] un an se pogorî la dînsul în Samáriia; şi la venirea lui junghé Ahav berbeci şi boi mulţi, lui şi oamenilor carii veniia cu dînsul, şi-l rugă să se suie în Ramóthul Galaádului.[169]

3. Şi zise Ahav, împăratul lui Israil, cătră Iosafat, împăratul Iúdei: „Vino cu mine în Ramóthul Galaádului!" Iar el îi răspunse: „Ca şi mine eşti tu, şi cum sînt oamenii miei, aşa sînt şi oamenii tăi şi vom fi cu tine la războiu."

4. Şi zise Iosafat cătră împăratul lui Israil: „Cearcă, dară, astăzi, rogu-te, cuvîntul Domnului!"

Versiunea modernă

4. Ci l-a căutat pe Domnul Dumnezeul al tatălui său şi după poruncile tatălui său a umblat, şi nu după faptele lui Israel.

5. Şi îndreptă Domnul domnia prin el. Şi întregul Iuda îi dădu daruri lui Iosaphat, şi dobîndi bogăţie şi slavă multă.

6. Şi se înălţă inima lui pe calea Domnului, şi a desfiinţat chiar şi înălţimile şi dumbrăvile de pe pămîntul lui Iuda.

7. Şi, în al treilea an al domniei lui, i-a trimis pe mai-marii lui şi pe fiii vitejilor, şi pe Abdia, şi pe Zaharia, şi Nathanael, şi pe Michaia, să dea învăţătură în cetăţile lui Iuda;

8. Şi împreună cu ei erau leviţii Samaias, şi Nathanias, şi Zabdias, şi Asiel, şi Semiramoth, şi Ionathan, şi Adonias, şi Tobias, şi Tobadonias, şi împreună cu ei, preoţii Elisama şi Ioram.

9. Şi dădeau învăţătură în Iuda, avînd cu ei Cartea Legii Domnului. Şi au mers prin cetăţile lui Iuda şi au dat învăţătură poporului.

10. Şi a fost spaima Domnului peste toate împărăţiile pămîntului din jurul lui Iuda, şi nu s-au luptat cu Iosaphat.

11. De la străini i se aduceau lui Iosaphat daruri, şi argint, şi danii; şi arabii îi aduceau berbeci, şapte mii şapte sute, şi ţapi, şapte mii şapte sute.

12. Lui Iosaphat îi mergea din ce în ce mai bine şi a zidit în Iudeea aşezări şi cetăţi întărite.

13. Şi avea multe lucrări în Iudeea şi războinici puternici şi tari în Ierusalim.

14. Acesta este numărul lor, după casele lor părinteşti: din Iuda, căpetenii peste mii: Edna căpetenia, şi împreună cu el, fii tari în putere, trei sute de mii.

15. Împreună cu el, mai-marele Ioanan şi, împreună cu el, opt sute optzeci de mii.

16. Împreună cu el, Amasias al lui Zachri, cel zelos pentru Domnul, şi, împreună cu el, opt sute de mii tari în putere.

17. Şi din Beniamin, tari în putere: Eliada şi, împreună cu el, arcaşi şi purtători de paveze opt mii tari în putere.

18. Şi după el, Iozabad şi, împreună cu el, o sută optzeci de mii de puternici la război.

19. Aceştia erau în slujba regelui, în afară de cei pe care i-a aşezat regele în cetăţile întărite din toată Iudeea.

Capitolul al 18-lea

1. Şi dobîndi Iosaphat bogăţie şi slavă multă, şi se încuscri cu casa lui Achaab.

2. Şi s-a coborît, după cîţiva ani, la Achaab, în Samaria, iar Achaab a jertfit, în cinstea lui şi a poporului care era cu el, oi şi vite multe şi l-a amăgit să meargă împreună cu el la Ramoth din Galaad.

3. Achaab, regele lui Israel, zise către Iosaphat, regele lui Iuda: „Mergi cu mine la Ramoth din Galaad?"; iar el îi zise: „Cum sunt eu, aşa şi tu; şi cum e poporul tău, aşa e şi poporul meu împreună cu tine la război."

4. Şi Iosaphat mai zise către regele lui Israel: „Caută-l însă astăzi pe Domnul."

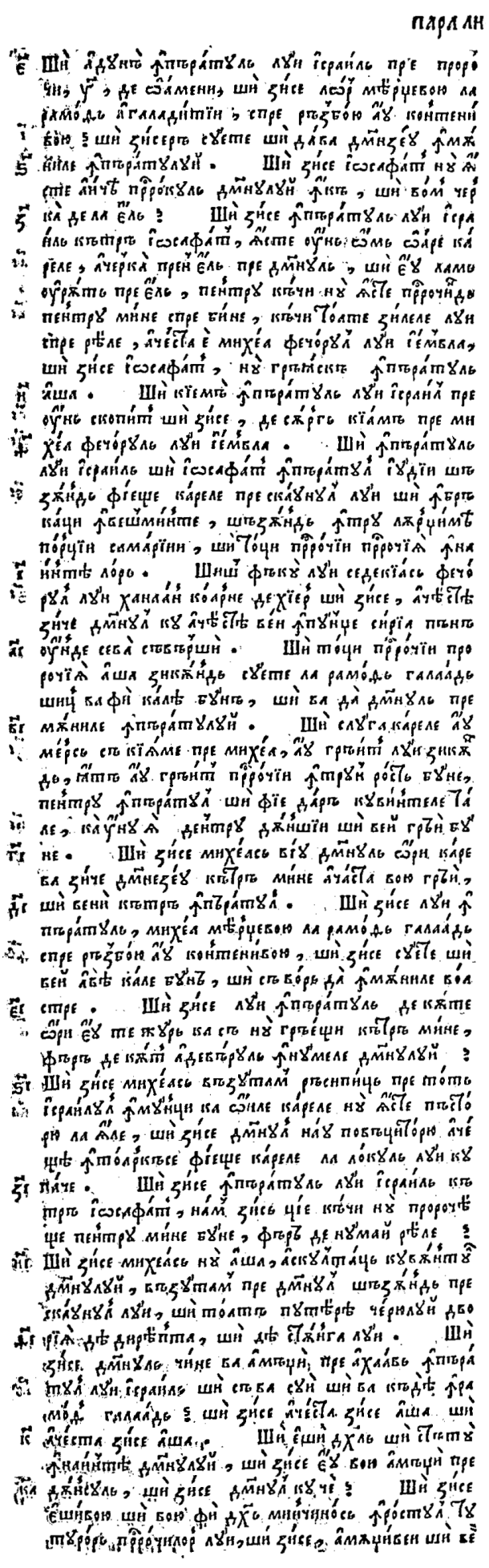

Biblia 1688, p. 319, col. 1

5. Şi adună împăratul lui Israíl pre proroci, 400 de oameni, şi zise lor: „Mêrge-voiu la Ramóth a Galadítii, spre războiu, au conteni-voiu?” Şi ziseră: „Suie-te şi da-va Dumnezeu în mînile împăratului.”

6. Şi zise Iosafát: „Nu iaste aicea prorocul Domnului încă, şi vom cerca de la el?”

7. Şi zise împăratul lui Israíl cătră Iosafát: „Iaste un om oarecarele a cerca pren el pre Domnul, şi eu l-am urît pre el, pentru căci nu iaste prorocind pentru mine spre bine, căci toate zilele lui spre rêle. Acesta e Mihéa, feciorul lui Iémvla.” Şi zise Iosafát: „Nu grăiască împăratul aşa.”

8. Şi chiemă împăratul lui Israíl pre un scopit şi zise: „De sîrg chiamă pre Mihéa, feciorul lui Iémvla.”

9. Şi împăratul lui Israíl şi Iosafát, împăratul Iúdii, şăzînd fieştecarele pre scaunul lui, şi îmbrăcaţi în veşminte, şăzînd întru lărgimea porţii Samáriii, şi toţi prorocii prorociia înaintea lor.

10. Şi-şi făcu lui Sedechiás, feciorul lui Hanaán, coarne de hier şi zise: „Acêstea zice Domnul: «Cu acêstea vei împunge Síria pînă unde se va săvîrşi.»”

11. Şi toţi prorocii prorociia aşa, zicînd: „Suie-te la Ramóth Galaád, şi-ţi va fi calea bună, şi va da Domnul pre mînile împăratului.”

12. Şi sluga carele au mers să chiême pre Mihéa au grăit lui, zicînd: „Iată, au grăit prorocii într-un rost bune pentru împăratul. Şi fie dară cuvintele tale ca unuia dentru dînşii, şi vei grăi bune.”

13. Şi zise Mihéas: „Viu Domnul! Oricare va zice Dumnezeu cătră mine, aceasta voiu grăi.” Şi veni cătră împăratul.

14. Şi zise lui împăratul: „Mihéa, mêrge-voiu la Ramóth Galaád spre războiu, au conteni-voiu?” Şi zise: „Suie-te şi vei avea cale bună şi să vor da în mînile voastre.”

15. Şi zise lui împăratul: „De cîte ori eu te jur ca să nu grăieşti cătră mine fără decît adevărul în numele Domnului?”

16. Şi zise Mihéas: „Văzut-am răsipiţi pre tot Israílul în munţi, ca oile carele nu iaste păstoriu la iale. Şi zise Domnul: «N-au povăţitoriu aceştia. Întoarcă-se fieştecarele la locul lui cu pace.»”

17. Şi zise împăratul lui Israíl cătră Iosafát: „N-am zis ţie căci nu prorocêşte pentru mine bune, fără de numai rêle?”

18. Şi zise Miheás: „Nu aşa. Ascultaţi cuvîntul Domnului! Văzut-am pre Domnul şăzînd pre scaunul lui, şi toată putêrea ceriului dvoriia de-a direapta şi de-a stînga lui.

19. Şi zise Domnul: «Cine va amăgi pre Ahaáv, împăratul lui Israíl, şi să va sui şi va cădea în Ramóth Galaád?» Şi zise: «Acesta zise aşa, şi acesta zise aşa.»

20. Şi ieşi duhul şi stătu înaintea Domnului şi zise: «Eu voiu amăgi pre dînsul.» Şi zise Domnul: «Cu ce?»

21. Şi zise: «Ieşi-voiu şi voiu fi duh mincinos în rostul tuturor prorocilor lui.» Şi zise: «Amăgi-vei şi vei /

Ms. 45, p. 373-374

5. Şi adună împăratul Israil pre proroci, 400 de oameni, şi dzise lor: „Au mêrge-voi la Ramoth a Galaadítei pre războiu, au conteni-voi?” Şi dziseră: „Suie-te şi da-va Dumnedzău întru mîinile împăratului.”

6. Şi dzise Iosafat: „Nu iaste aicea proroc al Domnului încă şi vom cerca de la el?”

7. Şi dzise împăratul Israil cătră Iosafat: „Iaste un om oarecarele a cerca pren el pre Domnul; şi eu am urît pre el pentru căci nu iaste prorocind pentru mine spre bine, căci toate dzilele lui — spre rêle. Acesta-i Mihéa, ficiorul lui Iemvlá.” Şi dzise Iosafat: „Nu grăiască împăratul aşa.”

8. Şi chemă împăratul Israil pre un scopit şi dzise: „De sîrgu — pre Mihéa, ficiorul lui Iemvlá!”

9. Şi împăratul Israil şi Iosafat, împăratul Iúdei, şedzînd fieştecarele pre scaunul lui ⌊şi⌋ îmbrăcaţi veşminte, şedzînd întru lărgimea porţii Samaríei, şi toţi prorocii prorociia înaintea lor.

10. Şi făcu şie Sedechía, ficiorul Hanaan, coarne de fier şi dzise: „Acêstea dzice Domnul: «Cu acêstea vei împun- [*374/1*] ge Siría pînă unde să va săvîrşi.»”

11. Şi toţi prorocii prorociia, aşa dzicînd: „Suie-te la Ramoth Galaad şi-ţi va fi calea bună şi va da Domnul pre mîinile împăratului.”

12. Şi vestitoriul carele au mersu să chiême pre Mihéa au grăit lui, dzicînd: „Iată, au grăit prorocii într-un rostu bune pentru împăratul. Şi fie, dară, cuvintele tale ca unuia dentru înşii, şi vei grăi bune.”

13. Şi dzise Mihéa: „Viu Domnul carele, orice va dzice Domnul cătră mine, aceasta voi grăi.” Şi veni cătră împăratul.

14. Şi-i dzise lui împăratul: „Mihéa, au mêrge-voi la Ramoth Galaad spre războiu, au conteni-voi?” Şi-i dzise: „Suie-te şi vei avea cale bună şi să vor da în mîinile voastre.”

15. Şi-i dzise lui împăratul: „De cîte ori eu te jur pentru ca să nu grăieşti cătră mine afară dentru adevăr, întru numele Domnului?”

16. Şi dzise ⌊Mihéa⌋: „Văzut-am răşchiraţi pre tot Israílul întru munţi, ca oile la carele nu iaste păstor la iale.” Şi dzise Domnul: „N-au povăţitor aceştia; întoarcă-să fieştecarele la locul lui cu pace.”

17. Şi dzise împăratul Israil cătră Iosafat: „N-am dzis ţie căci nu prorocêşte pentru mine bune, fără numai rêle?”

18. Şi dzise ⌊Mihéa⌋: „Nu aşa; ascultaţi cuvîntul Domnului! Văzut-am pre Domnul şedzînd pre scaunul lui şi toată putêrea ceriului dvoriia den dreapta şi den stînga lui.”

19. Şi dzise Domnul: «Cine va amăgi pre Ahav, împăratul Israil, şi să va sui şi va cădea în Ramoth Galaad?» Şi dzise: «Acesta dzise aşa şi acesta dzise aşa.»

20. Şi ieşi duhul şi stătu înaintea Domnului şi dzise: «Eu îl voi amăgi pre îns.» Şi dzise Domnul: «Cu ce?»

21. Şi dzise: «Ieşi-voi şi voi fi duh minciunos întru rostul a tuturor prorocilor lui.» Şi dzise: «Amăgi-vei şi

Ms. 4389, p. 411-412

5. Şi strînse împăratul lui Israil 400 de bărbaţi proroci, şi zise cătră dînşii: „Mêrge-vom cu războiu asupra Ramóthului Galaádului, au conteni-ne-vom?” Iar ei ziseră: „Suiţi-vă, că-i va da Dumnezeu în mîinile împăratului!”[170]

6. Iosafat zise: „Dară nu iaste aici proroc al Domnului, să întrebăm şi de la dînsul iarăşi de aceasta?”

7. Iar împăratul lui Israil zise cătră Iosafat: „Iaste un bărbat cu carele am putea întreba pre Domnul; ce mie-mi iaste urît, că nu-mi prorocêşte bine, ce totdeauna rău; şi iaste Mihéia, feciorul Emlai.” Iar Iosafat zise: „Nu grăi, împărate, acum aşa!”

8. Şi chiemă împăratul lui Israil pre un hadîm şi-i zise: „Cheamă curînd pre Mihéia, feciorul lui Emlai!”

9. Iar împăratul lui Israil şi Iosafat, împăratul Iúdei, şădea amîndoi pre scaun, îmbrăcaţi în haine frumoase împărăteşti, şi şădea la meidan[171], aproape de poarta Samáriei, iar prorocii prorociia toţi înaintea lor.[172]

10. Iar Sedéchiia, feciorul lui Hanaan, îşi făcu coarne de fier şi zise: „Aceasta zice Domnul: «Cu acêstea vei călca Síriia pînă o vei sfărîma!»”

11. Aşijderea şi alalţi proroci, iarăşi într-acestaşi chip prorociră şi ziseră: „Suie-te în Ramóthul Galaádului şi vei spori şi-i va da Domnul în mîinile împăratului!”

12. Iar solul mêrse să chême pre Mihéia şi-i zise: „Iată, cuvintele tuturor prorocilor ca cu o gură spun de binele împăratului; ce ceiu şi pre tine, să nu se dăpărtêze nici cuvîntul tău de al acelora, ce să grăieşti lui cêle bune şi sporitoare!”

13. Iar Mihéia îi răspunse: „Trăiêşte Domnul şi orice şi cîte *[412/1]* va grăi cătră mine Dumnezeul mieu, acêlea voiu zice şi eu!”

14. Şi mêrse la împăratul, iar împăratul îi zise: „Mihée, mêrge-voiu cu războiu în Remóthul Galaádului, au conteni-mă-voiu?” Iar el îi răspunse: „Păsaţi, că toate sporirile vor veni ţie şi se vor da vrăjmaşii în mîinile voastre.”[173]

15. Împăratul zise: „Iarăşi şi iară te jur să nu-mi zici într-alt chip carea cumvaşi, fără numai ce iaste în numele Domnului!”

16. Iar el zise: „Văzuiu pre tot Israilul rîsipit pre munţi ca nişte oi care n-au păstor. Şi zise Domnul: «Aceştia n-au stăpîn; să se întoarcă cineşi pre la casa sa cu pace»”

17. Şi zise împăratul lui Israil cătră Iosafat: „Dară nu ţi-am spus eu că acesta nimic nu-mi prorocêşte bine, ce tot rău?”

18. Mihéia iar zise: „Nu aşa, ce ascultaţi cuvîntul Domnului. Văzut-am pre Domnul şăzînd pre scaunul său şi toate oştile cereşti stînd înaintea lui, de-a direapta şi de-a stînga.

19. Şi zise Domnul: «Cine va înşăla pre Ahav, împăratul lui Israil, să se suie şi să cază în Ramóthul Galaádului.» Şi zise unul într-un chip, iar altul într-alt chip.[174]

20. Şi ieşi duh şi stătu înaintea Domnului şi zise: «Eu îl voiu înşăla!» Domnul îi zise: «În ce-l vei înşăla?»

21. Iar el răspunse: «Voiu mêrge şi voiu fi duh mincinos în gura tuturor prorocilor lui.» Domnul zise:

Versiunea modernă

5. Şi îi adună regele lui Israel pe profeţi, patru sute de bărbaţi, şi le zise: „Să mă duc la Ramoth din Galaad sau să stau locului?” Şi îi ziseră: „Suie-te şi Dumnezeu îl va da în mîinile regelui.”

6. Şi Iosaphat zise: „Nu mai este pe aici vreun profet al Domnului, pe care să-l întrebăm?”

7. Şi zise regele lui Israel către Iosaphat: „Mai este un om prin care îl putem căuta pe Domnul, dar îl urăsc, pentru că nu-mi profeţeşte de bine, ci în toate zilele lui, [numai] de rău: acesta e Michaias, fiul lui Iembla.” Şi zise Iosaphat: „Să nu vorbească regele aşa!”

8. Şi chemă regele lui Israel un eunuc şi îi zise: „Repede, [adu-l pe] Michaia, fiul lui Iembla.”

9. Şi regele lui Israel şi Iosaphat, regele lui Iuda, aşezaţi fiecare pe tronul său şi îmbrăcaţi cu mantii, şedeau în locul larg din faţa porţii Samariei, şi toţi profeţii profeţeau înaintea lor.

10. Şi Sedekias, fiul lui Chanaan îşi făcu coarne de fier şi zise: „Aşa vorbeşte Domnul: «Cu acestea vei împunge Siria pînă se va sfîrşi.»”

11. Şi toţi profeţii profeţeau astfel, zicînd: „Suie-te la Ramoth din Galaad şi îţi va merge bine, şi Domnul îl va da în mîinile regelui.”

12. Solul care plecase să îl cheme pe Michaia i-a grăit, zicînd: „Iată, profeţii au grăit într-un glas de bine despre rege. Să fie şi cuvintele tale ca ale unuia dintre ei, şi să grăieşti de bine.”

13. Şi Michaias zise: „Viu este Domnul: orice îmi va spune Dumnezeu, aceea voi grăi.”

14. Şi veni la rege şi regele îi zise: „Michaias, oare să mă duc la Ramoth din Galaad, la război, sau să stau locului?” Şi el zise: „Suie-te şi-ţi va merge bine; vor fi daţi în mîinile voastre.”

15. Iar regele îi zise: „De cîte ori să te jur eu să nu-mi grăieşti decît adevărul în numele Domnului?”

16. Şi el zise: „I-am văzut [pe cei din] Israel risipiţi prin munţi, ca oile care nu au păstor. Şi zise Domnul: «Aceştia n-au căpetenie. Să se întoarcă fiecare la casa lui în pace.»”

17. Şi regele lui Israel îi zise lui Iosaphat: „Nu ţi-am spus că nu-mi profeţeşte de bine, ci numai de rău?”

18. Şi Michaias zise: „Nu e aşa, ascultaţi cuvîntul Domnului. L-am văzut pe Domnul şezînd pe tronul său şi toată oştirea cerului stînd de-a dreapta şi de-a stînga lui.

19. Şi zise Domnul: «Cine îl va înşela pe Ahaab, regele lui Israel, ca să se suie şi să cadă în Ramoth din Galaad?» Şi unul grăia într-un fel şi altul grăia într-alt fel.

20. Şi ieşi duhul şi stătu înaintea Domnului şi zise: «Eu îl voi înşela.» Şi Domnul zise: «În ce fel?»

21. Şi [duhul] zise: «Voi merge şi voi fi duh mincinos în gura tuturor profeţilor lui.» Şi [Domnul] a zis: «Vei

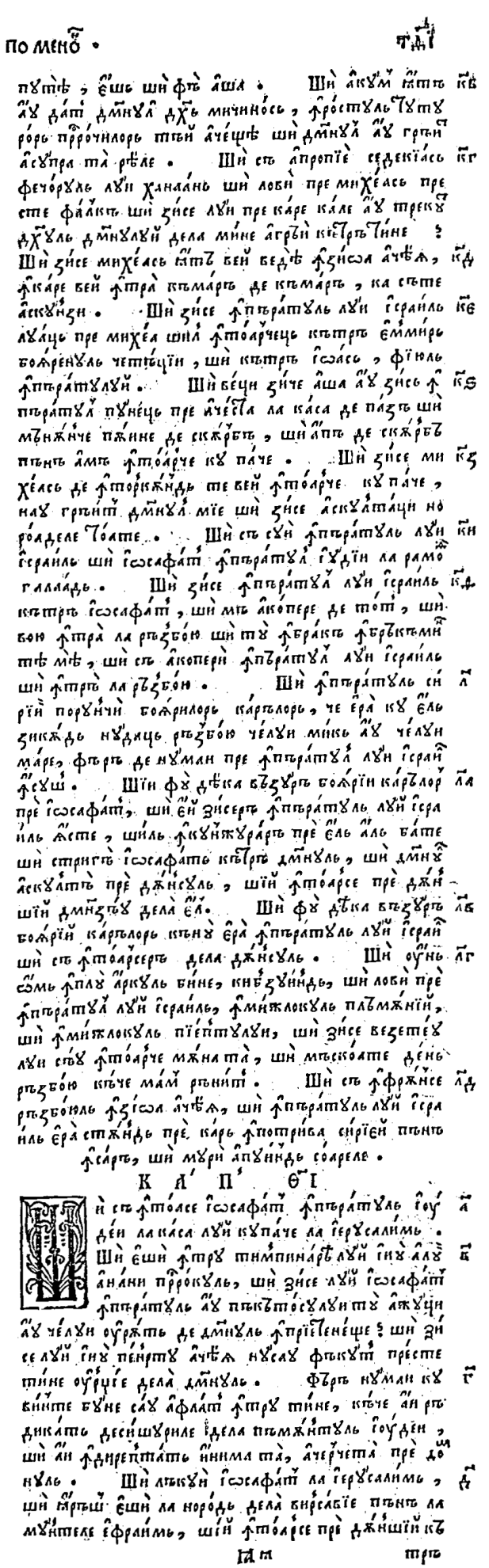

Biblia 1688, p. 319, col. 2

putea. Ieşi şi fă aşa.»

22. Şi acum, iată, au dat Domnul duh mincinos în rostul tuturor prorocilor tăi aceştia, şi Domnul au grăit asupra ta rêle.”

23. Şi să apropié Sedechiás, feciorul lui Hanaán, şi lovi pre Mihéas preste falcă şi zise lui: „Pre care cale au trecut Duhul Domnului de la mine a grăi cătră tine?”

24. Şi zise Mihéas: „Iată, vei vedea în zioa acêea în care vei întra cămară de cămară, ca să te ascunzi.”

25. Şi zise împăratul lui Israíl: „Luaţi pre Mihéa şi-l întoarceţi cătră Emmír, boiêrenul cetăţii, şi cătră Ioás, fiiul împăratului.

26. Şi veţi zice: «Aşa au zis împăratul: ‘Puneţi pre acesta la casa de pază şi mănînce pîine de scîrbă şi apă de scîrbă, pînă a mă întoarce cu pace.’»”

27. Şi zise Mihéas: „De întorcînd te vei întoarce cu pace, n-au grăit Domnul mie.” Şi zise: „Ascultaţi, noroadele toate!”

28. Şi să sui împăratul lui Israíl şi Iosafát, împăratul Iúdii, la Ramoth Galaád.

29. Şi zise împăratul lui Israíl cătră Iosafát: „Şi mă acopere de tot, şi voiu întra la războiu, şi tu îmbracă îmbrăcămintea mea.” Şi să acoperi împăratul lui Israíl şi întră la războiu.

30. Şi împăratul Síriii porunci boiêrilor carălor, ce era cu el, zicînd: „Nu daţi războiu celui mic au celui mare, fără de numai pre împăratul lui Israil însuşi.”

31. Şi fu deaca văzură boiêrii carălor pre Iosafát şi ei ziseră: „Împăratul lui Israíl iaste”, şi-l încunjurară pre el a-l bate; şi strigă Iosafát cătră Domnul, şi Domnul ascultă pre dînsul, şi-i întoarse pre dînşii Dumnezău de la el.

32. Şi fu deaca văzură boiêrii carălor că nu era împăratul lui Israil, şi să întoarseră de la dînsul.

33. Şi un om împlu arcul bine, chibzuind, şi lovi pre împăratul lui Israíl în mijlocul plămînii, şi în mijlocul pieptului, şi zise vezeteului său: „Întoarce mîna ta şi mă scoate den războiu, căce m-am rănit.”

34. Şi să înfrînse războiul în zioa acêea, şi împăratul lui Israíl era stînd pre car împotriva Síriei pînă în sară, şi muri, apuind soarele.

Cap 19

1. Şi să întoarse[38] Iosafát, împăratul Iúdei, la casa lui cu pace, la Ierusalím.

2. Şi ieşi întru timpinarea lui Iiú a lui Anáni prorocul, şi zise lui Iosafát împăratul: „Au păcătosului tu ajuţi, au celui urît de Domnul împrieteneşti?” Şi zise lui Iiú: „Pentru acêea nu s-au făcut preste tine urgie de la Domnul,

3. Fără numai cuvinte bune s-au aflat întru tine, căce ai rădicat desişurile de la pămîntul Iúdei, şi ai îndireptat inima ta a cerceta pre Domnul.”

4. Şi lăcui Iosafát la Ierusalím şi iarăşi ieşi la norod de la Virsávie pînă la muntele Efraím, şi-i întoarse pre dînşii că- //

Ms. 45, p. 374

vei putea; ieşi şi fă aşa.»

22. Şi acum, iată, au dat Domnul duh minciunos întru rostul ⌊a tuturor⌋ prorocilor tăi aceştia şi Domnul au grăit pre tine rêle.”

23. Şi să apropié Sedechía, ficiorul Hanaan, şi lovi pre Mihéa preste falcă şi-i dzise lui: „Pre ce, care cale au trecut duhul Domnului de la mine a grăi cătră tine?”

24. Şi dzise Mihéa: „Iată, vei vedea întru dzua acêea întru care vei întra cămară den cămară, ca să te ascundzi.”

25. Şi dzise împăratul Israil: „Luaţi pre Mihéa şi-l întoarceţi cătră Emmir, boiêrinul cetăţii, şi cătră Ioas ⌊boiêrinul⌋, fiiul împăratului.

26. Şi veţi dzice: «Aşa au dzis împăratul: ‘Puneţi pre acesta la casa de *[374/2]* pază şi mănince pîine de năcaz şi apă de năcaz pînă mă voi întoarce cu pace.’»”

27. Şi dzise Mihéa: „Dă întorcînd te vei întoarce cu pace, nu au grăit Domnul mie.” Şi dzise: „Ascultaţi, năroduri, toate!”

28. Şi să sui împăratul Israil şi Iosafat, împăratul Iúda, la Ramoth Galaad.

29. Şi dzise împăratul Israil cătră Iosafat: „Şi mă acopere de tot şi voi întra la război; şi tu îmbracă îmbrăcămintea mea.” Şi să acoperi împăratul Israil şi întră la război.

30. Şi împăratul Siríei porînci boiêrilor carălor, ⌊cei cu⌋ a lui, dzicînd: „Nu daţi război celui mic au celui mare, fără numai pre[149] împăratul Israil însuşi!”

31. Şi fu dacă vădzură boiêrii carălor pre Iosafat şi ei dziseră: „Împăratul Israil iaste!” şi-l ocoliră pre el a-l bate. Şi strigă Iosafat ⌊cătră Domnul⌋ şi Domnul ascultă pre îns[150], şi-i întoarse pre înşii Dumnedzău de la el.

32. Şi fu dacă audziră boiêrii carălor că nu era împăratul Israil, şi să întoarseră de la îns.

33. Şi un om împlu arcul, bine chibzuindu, şi lovi pre împăratul Israil între mijlocul plemînii şi între mijlocul pieptului. Şi dzise vizitiului său: „Întoarce mîna ta şi mă scoate den război, căci am durut.”

34. Şi să înfrînse războiul întru dzua acêea; şi împăratul Israil era stînd pre car împotriva Siríei pînă în sară şi muri, apuind soarele.

Cap 19

1. Şi să întoarse Iosafat, împăratul Iúda, la casa lui cu pace, la Ierusalim.

2. Şi ieşi întru tîmpinarea lui Iiú[151] al lui Anani, prorocul, şi-i dzise lui Iosafat, împăratul: „Au păcătosului tu ajuţi, acelui urît de Domnul împrieteneşti?” ⌊Şi-i dzise lui Iiu⌋: „Pentru acêea ⌊nu⌋ s-au făcut preste tine urgie ⌊de la Domnul, căci⌋

3. Fără numai[152] cuvinte bune s-au aflat întru tine, căci ai rădicat desişurile de la pămîntul Iúdei şi ai îndreptat inima ta[153] pre Domnul.”

4. Şi lăcui Iosafat la Ierusalim şi iarăşi ieşi la năred de la Virsavée pînă la Muntele Efraim; şi-i întoarse pre

Ms. 4389, p. 412

«Deaca vei birui şi deaca vei înşăla, pasă şi fă aşa!»

22. Pentr-acea au dat Domnul duh mincinos în gura acestor proroci ai tăi a tuturor; şi Domnul au grăit de tine rău.”

23. Iar Sedéchiia, feciorul lui Hanaan, se apropié şi lovi pre Mihéia cu palma preste obraz şi-i zise: „Pre ce cale au trecut duhul Domnului de la mine şi au spus ţie?”

24. Mihéia zise: „Vedea-vei tu aceasta în zioa acêea cînd vei întra den cămară în cămară să te ascunzi!”

25. Iar împăratul lui Israil porînci, zicînd: „Luaţi pre Miheia şi-l duceţi la Immir, ispravnicul[175] cetăţii, şi la Ioas domnul, feciorul împăratului.[176]

26. Şi să ziceţi: «Aceasta au zis împăratul: ‘Să băgaţi pre acesta în puşcărie şi să-i daţi puţinea pîine şi apă, nu den dăstul, pînă mă voiu întoarce cu pace!’»”

27. Iar Mihéia zise: „De te vei întoarce cu pace, n-au grăit Domnul cătră mine!” Şi zise: „Auziţi, tot nărodul!”

28. Că pentr-aceasta se suie împăratul lui Israil şi Iosafat, împăratul Iúdei, în Ramóthul Galaádului.

29. Şi zise împăratul lui Israil cătră Iosafat: „Să schimbăm hainele şi aşa voiu mêrge *[412/2]* la războiu; să îmbrac eu hainele tale şi tu ale mêle!” Şi schimbă împăratul lui Israil hainele şi mêrse la războiu.

30. Iar împăratul Síriei porînci voievozilor, călăreţilor săi, zicînd: „Să nu daţi războiu împotriva celui mai mic sau împotriva celui mai mare, ce numai împotriva împăratului lui Israil însuşi!”[177]

31. Şi cum văzură voievozii călăreţilor[178] pre Iosafat, ziseră: „Acesta iaste împăratul lui Israil!” şi-l ocoliră şi se bătea. Iar Iosafat strigă cătră Domnul şi-l ascultă Domnul, şi întoarse războiul de asupra lui.

32. Că, deaca văzură voievozii călăreţilor că nu iaste împăratul lui Israil, îl lăsară.

33. [179]Iar un om den săgetători, neştiind, i se întîmplă de trase o săgeată şi lovi pre împăratul lui Israil pren mijlocul pieptului şi al plumînilor. Şi zise păharnicului său: „Întoarce-ţi mîna şi mă scoate den războiu, că sînt rănit!”

34. Şi se isprăvi războiul într-acea zi, şi stătu împăratul lui Israil în căruţa sa împotriva siriênilor pînă seara; şi muri cînd apunea soarele.

Cap 19

1. Şi se întoarse Iosafat, împăratul Iúdei, acasă-şi, în Ierusalim, cu pace.

2. Şi-l întîmpină Ieú, feciorul Ananiei văzătoriul, şi-i zise: „Dară necredinciosului dai ajutor şi faci prietnicie cu cela ce iaste urît de Domnul?” Şi zise Ieú: „Pentr-aceasta n-au fost mîniia Domnului asupra ta,[180]

3. Că se-au aflat alte lucrure bune în tine, căci ai lepădat idolii den ţara Iúdei şi ţi-ai îndireptat inima a cerca pre Domnul Dumnezeul părinţilor tăi!”

4. Şi lăcui Iosafat în Ierusalim şi iarăşi se întoarse cătră năred, de la Virsáviia pînă la Muntele Efraímului,

Versiunea modernă

înşela şi vei izbîndi; du-te şi fă aşa!»

22. Şi acum, iată, Domnul a pus duh mincinos în gura tuturor acestor profeţi ai tăi; şi Domnul a grăit de rău asupra ta.”

23. Atunci se apropie Sedekias, fiul lui Chanaan, şi îl lovi pe Michaias peste obraz şi îi zise: „Pe ce cale s-a furişat duhul Domnului de la mine, ca să-ţi grăiască?”

24. Şi Michaias zise: „Iată, vei vedea în ziua aceea, în care vei intra în tainiţa tainiţei ca să te ascunzi.”

25. Atunci zise regele lui Israel: „Luaţi-l pe Michaias şi duceţi-l înapoi la Emmer, căpetenia cetăţii, şi la Ioas, căpetenia, fiul regelui,

26. Şi spuneţi-i: «Aşa a zis regele: ‘Aruncaţi-l pe acesta în temniţă şi să mănînce pîinea strîmtorării şi [să bea] apa strîmtorării pînă cînd mă voi întoarce cu pace.’»”

27. Şi Mihaias zise: „Dacă într-adevăr te vei întoarce cu pace, Domnul nu mi-a grăit mie.” Şi mai zise: „Ascultaţi, voi, toate popoarele!”

28. Apoi se suiră regele lui Israel şi Iosaphat, regele lui Iuda, la Rammoth din Galaad.

29. Şi zise regele lui Israel către Iosaphat: „Ascunde-mă [sub alte veşminte] şi voi intra în luptă, iar tu îmbracă veşmîntul meu.” Şi regele lui Israel se ascunse [sub alte veşminte] şi intră în luptă.

30. Şi regele Siriei le porunci căpeteniilor carelor ce erau cu el, zicînd: „Nu luptaţi nici cu mic, nici cu mare, ci numai cu regele lui Israel.”

31. Şi, cînd îl văzură căpeteniile carelor pe Iosaphat, ziseră: „[Acela] este regele lui Israel!” şi îl înconjurară, ca să se lupte [cu el]. Şi strigă Iosaphat către Domnul şi Domnul îl auzi, şi Dumnezeu îi îndepărtă de la el.

32. Şi cînd văzură căpeteniile carelor că [acela] nu era regele lui Israel, se îndepărtară de la el.

33. Dar un bărbat îşi întinse arcul, ţintind bine, şi îl lovi pe regele lui Israel în plămîn, prin mijlocul pieptului. Atunci îi zise [regele] vizitiului său: „Întoarce-ţi mîna şi scoate-mă din luptă, căci sunt rănit.”

34. Şi se întoarse lupta în ziua aceea, şi regele lui Israel a stat în car pînă seara împotriva Siriei şi muri la apusul soarelui.

Capitolul al 19-lea

1. Şi se întoarse Iosaphat, regele lui Iuda, cu pace la casa lui, la Ierusalim.

2. Şi îi ieşi în întîmpinare Ieu, [fiul] lui Anani, profetul, şi îi zise regelui Iosaphat: „Ajuţi tu oare pe un păcătos sau te-ai împrietenit cu cel urît de Domnul? [Numai] de aceea nu a fost asupra ta mînia lui Dumnezeu, pentru că

3. S-au găsit în tine şi lucruri bune, căci ai desfiinţat dumbrăvile de pe pămîntul lui Iuda şi ţi-ai îndreptat inima ca să-l cauţi pe Domnul.”

4. Şi Iosaphat a locuit la Ierusalim, şi a ieşit din nou în popor, din Bersabea pînă la muntele Ephraim, şi i-a

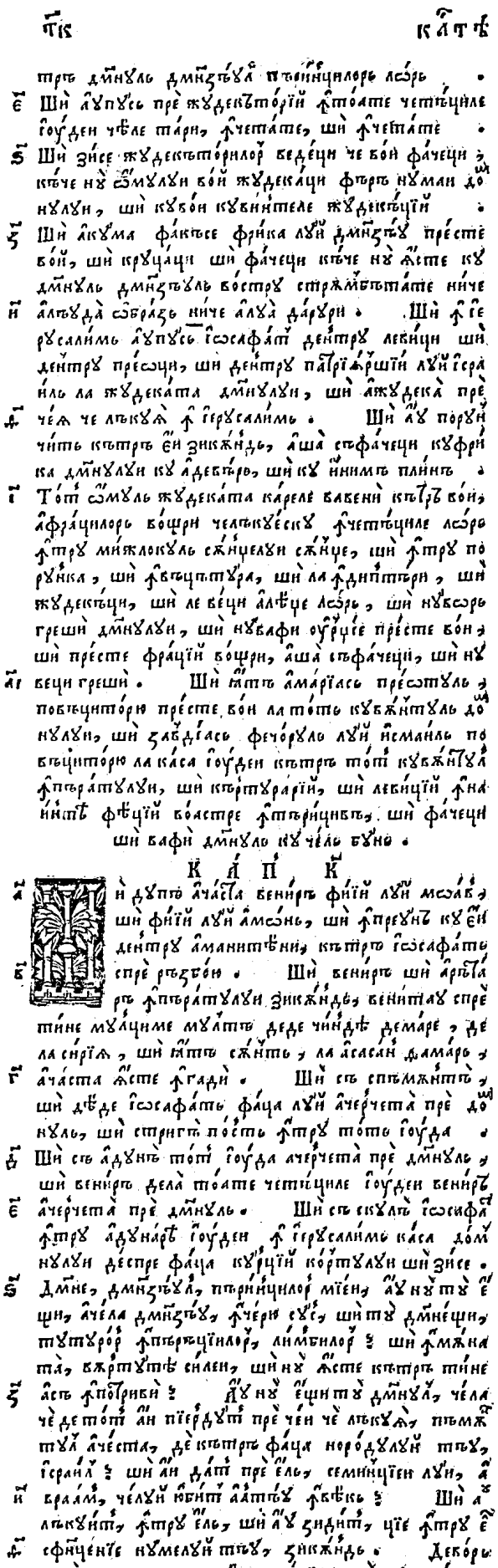

Biblia 1688, p. 320, col. 1

tră Domnul Dumnezăul părinţilor lor.

5. Şi au pus pre judecătorii în toate cetăţile Iúdei cêle tari, în cetate şi în cetate.

6. Şi zise judecătorilor: „Vedeţi ce voi faceţi, căce nu omului voi judecaţi, fără numai Domnului, şi cu voi cuvintele judecăţii.

7. Şi acuma facă-se frica lui Dumnezău preste voi şi cruţaţi şi faceţi, căce nu iaste cu Domnul Dumnezăul vostru strîmbătate, nice a lăuda obraz, nice a lua daruri."

8. Şi în Ierusalím au pus Iosafát dentru leviţi şi dentru preoţi, şi dentru patriiarşii lui Israíl, la judecata Domnului, şi a judeca pre ceia ce lăcuia în Ierusalím.

9. Şi au poruncit cătră ei, zicînd: „Aşa să faceţi, cu frica Domnului, cu adevăr şi cu inimă plină.

10. Tot omul, judecata carele va veni cătră voi, a fraţilor voştri ce lăcuiescu în cetăţile lor, întru mijlocul sîngelui sînge, şi întru porunca şi învăţătura, şi la îndireptări[39] şi judecăţi, şi le veţi alége lor, şi nu vor greşi Domnului, şi nu va fi urgie preste voi şi preste fraţii voştri. Aşa să faceţi, şi nu veţi greşi.

11. Şi, iată, Amárias preotul, povăţitoriu preste voi la tot cuvîntul Domnului, şi Zavdías, feciorul lui Ismaíl, povăţitoriu la casa Iúdei, cătră tot cuvîntul împăratului, şi cărturarii şi leviţii, înaintea fêţii voastre; întăriţi-vă, şi faceţi, şi va fi Domnul cu cel bun."

Cap 20

1. Şi după aceasta veniră fiii lui Moáv, şi fiii lui Amón, şi împreună cu ei, dentru amanitêni, cătră Iosafát, spre războiu.

2. Şi veniră şi arătară împăratului zicînd: „Venit-au spre tine mulţime multă de decindea de mare, de la Síriia, şi iată sînt la Asasán Thamár, aceasta iaste în Gadí."

3. Şi să spămîntă, şi dêde Iosafát faţa lui a cerceta pre Domnul şi strigă post întru tot Iúda.

4. Şi să adună tot Iúda a cerceta pre Domnul, şi veniră de la toate cetăţile Iúdei, veniră a cerceta pre Domnul.

5. Şi să sculă Iosafat întru adunarea Iúdei în Ierusalím, casa Domnului, despre faţa curţii cortului, şi zise:

6. „Doamne Dumnezăul părinţilor miei, au nu tu eşti acela Dumnezău, în ceriu sus, şi tu domneşti tuturor împărăţiilor limbilor? Şi în mîna ta — vîrtutea silei, şi nu iaste cătră tine a să împotrivi?

7. Au nu eşti tu Domnul cela ce de tot ai pierdut pre cei ce lăcuia pămîntul acesta de cătră faţa norodului tău, Israíl? Şi ai dat pre el seminţiei lui Avraám, celui iubit al tău în veac?

8. Şi au lăcuit întru el şi au zidit ţie întru el sfinţenie numelui tău, zicînd:

9. «De vor veni preste noi rêle, sabie şi judecăţi, moarte şi foamete, sta-vom înaintea casii / aceştiia şi înaintea

Ms. 45, p. 374-375

înşii către Domnul Dumnedzăul părinţilor lor.

5. Şi au pus pre judecători în toate cetăţile Iúdei cêle tari, întru cetate şi în cetate.

6. Şi dzise judecătorilor: „Vedeţi ce voi faceţi, căci nu omului voi judecaţi, fără numai Domnului, şi cu voi — cuvintele judecăţii.

7. Şi acum, facă-să frica lui Dumnedzău preste voi şi cruţaţi şi faceţi, [154]căci nu iaste cu Domnul Dumnedzăul vostru strîmbătate, nici a să mira de obraz, nici *[375/1]* a lua daruri."

8. Şi-ncă în Ierusalim au pus Iosafat dentru leviţi şi dentru preuţi şi dentru patriiarşii Israil, la judeţul Domnului, şi a judeca pre ceia ce lăcuia în Ierusalim.

9. [155]Şi au porîncit către ei, dzicînd: „Aşa să faceţi cu frica Domnului, cu adevăr şi cu inimă plină.

10. Tot omul, judeţul carele va veni către voi a fraţilor voştri ce lăcuiescu întru cetăţile lor, întru mijlocul sîngelui — sînge, şi între porînca şi învăţătura, şi la îndreptări şi judéţe, şi le vei alége lor, şi nu vor greşi Domnului, şi nu[156] va fi urgie preste voi şi preste fraţii voştri. Aşa faceţi şi nu veţi greşi.

11. Şi, iată, Amaría, preutul, povăţuitor preste voi la tot cuvîntul Domnului, şi Zavdiá, ficiorul Ismail, povăţuitoriul la casa Iúdei, către tot cuvîntul împăratului, şi cărturarii ⌊şi⌋ leviţii — înaintea fêţii voastre. Întăriţi-vă şi faceţi şi va fi Domnul cu cel bun."

Ms. 4389, p. 412-413

şi-i întoarse către Domnul Dumnezeul părinţilor lor.[181]

5. Şi puse judecători ţării pren toate cetăţile Iúdei cêle tari, în tot locul.

6. Şi porînci judecătorilor şi le zise: „Vedeţi ce faceţi, că nu faceţi judecată omenească, ce a Domnului, şi oricîte cum veţi judeca, în voi va mai prisosi.

7. Să fie frica Domnului în toată vrêmea cu voi şi toate să le faceţi cu dragoste, că la Domnul Dumnezeul nostru nu iaste fărădelegiuire, [182]nici făţărnicie, nici mită!"

8. Iară în Ierusalim puse Iosafat leviţi şi preoţi *[413/1]* şi boiérii seminţiilor ca să judece judecata şi lucrul Domnului, celor ce lăcuia în Ierusalim.

9. Şi le porînci zicînd: „Aşa să lucraţi în frica Domnului şi cu credinţă şi cu toată inima:

10. Tot lucrul al fraţilor voştri, care va veni la voi, de la ceia ce lăcuiesc în cetăţile lor, rudenie între rudenie, oriunde va fi întrebare de lêge, de porunci, de rînduiêle şi de îndireptúri, să le arătaţi, să nu greşască Domnului. Şi nu va veni urgiia pre voi şi pre fraţii voştri că, de veţi face aşa, nu veţi greşi.

11. Iar Amaríia, preotul şi arhiereul vostru, într-acêstea ce stau înaintea Domnului, să stea înainte; iar Zavadíia, feciorul lui Izmail, carele iaste povaţă în casa Iúdei, iaste preste lucrurile cêlea care stau înainte de la rînduiala împăratului; şi aveţi înaintea voastră dascali şi leviţi. Deci vă întăriţi şi lucraţi cu dragoste şi va fi Domnul cu voi întru cêle bune!"

Versiunea modernă

întors spre Domnul Dumnezeul părinţilor lor.

5. Şi a pus judecători în toate cetăţile întărite ale lui Iuda, din cetate în cetate.

6. Şi le-a zis judecătorilor: „Vedeţi ce faceţi, pentru că nu pentru om judecaţi voi, ci pentru Domnul, şi cu voi sînt cuvintele judecăţii.

7. Şi acum, să fie spaima de Dumnezeu asupra voastră şi să păziţi şi să împliniţi, pentru că la Domnul Dumnezeul vostru nu este nedreptate, nici părtinire, nici luare de mită."

8. Şi în Ierusalim a pus Iosaphat [pe unii] dintre preoţi şi leviţi şi capi de familie ai lui Israel [să facă] judecata Domnului şi să-i judece pe locuitorii din Ierusalim.

9. Şi le-a poruncit, zicînd: „Aşa să faceţi: cu frică de Domnul, cu adevăr şi cu inimă deplină:

10. Şi oricine care vine la voi dintre fraţii voştri care locuiesc în cetăţile lor, pentru judecată între sînge şi sînge, între rînduială şi poruncă, îndreptări şi hotăriri, şi să alegeţi pentru ei, ca să nu păcătuiască împotriva Domnului, şi să nu fie mînia [Lui] asupra voastră şi a fraţilor voştri. Aşa să faceţi şi să nu păcătuiţi.

11. Şi, iată, Amarias preotul va fi mai-marele peste voi, pentru toate pricinile Domnului, şi Zabdias, fiul lui Ismael va fi mai-marele peste casa lui Iuda, pentru toate pricinile regelui, şi scribii şi leviţii vor fi dinaintea voastră. Întăriţi-vă şi împliniţi, şi Domnul fie cu cel bun."

Cap 20

1. Şi după aceasta veniră fiii lui Moav şi fiii Ammon şi împreună cu ei dentru amanitêni către Iosafat spre războiu.

2. Şi veniră şi arătară împăratului, dzicînd: „Venit-au preste tine mulţime multă de dăcinde de maare, de la Siría; şi, iată, sînt la Asasan Thamar, aceasta iaste în Gaddí."

3. Şi să spămîntắ şi dêde Iosafat faţa lui a cerceta pre Domnul şi strigắ postu întru tot Iúda.

4. Şi să adunắ tot Iúda a cerceta pre Domnul şi veniră de la toate cetăţile Iúda, veniră a cerceta pre Domnul.

5. Şi să sculă[157] Iosafat în adunarea Iúdei în Ierusalim, casei Domnului, despre faţa curţii cortului, şi dzise:

6. „Doamne, Dumnedzăul părinţilor miei, au nu tu eşti acela Dumnedzău întru ceriu sus şi tu domneşti tuturor împărăţiilor[158] limbilor? Întru mîna ta — vîrtute a silei, şi nu iaste către tine a să împotrivi.

7. Au nu tu eşti Domnul, cela ce de tot ai pierdut pre cei ce lăcuia pămîntul acesta de către faţa nărodului tău, Israil, şi ai dat pre el seminţiei lui Avraam, celui iubit ţie în vac?

8. Şi au lăcuit întru el şi au zidit ţie întru el sfinţenie numelui tău, dzicînd:

9. [159]«De vor[160] veni preste noi rêle, sabie ⌊şi⌋ judeţ, moarte şi foamete, sta-vom înaintea casei aceştiia şi

Cap 20

1. Iară după acêstea, veniră feciorii lui Moav şi feciorii lui Ammon şi cu dînşii de la ammonit la Iosafat, să se bată cu dînsul.[183]

2. Şi mêrseră soli şi spuseră lui Iosafat, zicînd: „Vine asupra ta mulţime mare de oşti den locurile cêle de preste mare şi de la Síriia, şi iată că se-au strîns la Asan Thamar, care iaste Engádul."

3. Iar Iosafat, fiind înfricoşat de frică, se dêde cu totul spre rugăciunea Domnului şi propovedui a toată Iúda post.[184]

4. Şi se strînse Iúda să se roage Domnului şi veniră toţi de pren cetăţile lor cêle tari să se roage Domnului.

5. Iar Iosafat, deaca stătu în mijlocul nărodului Iúdei în Ierusalim, în casa Domnului, înaintea curţii cortului, zise:

6. „Doamne Dumnezeule al părinţilor noştri, au doară nu eşti tu Dumnezeu sus în cer şi stăpîneşti pre toţi împăraţii limbilor? Şi în mîna ta iaste tăriia şi putêrea şi nimini nu poate să se potrivească ţie![185]

7. Au doară nu eşti tu Dumnezeul nostru, carele ai dăzrădăcinat pre toţi cei ce au lăcuit într-această ţară înaintea lui Israil, nărodul tău, şi o ai dat seminţiei lui Avraam, iubitului tău, în vêci?

8. Şi au lăcuit într-însa şi au făcut într-însa sfinţire numelui tău, zicînd:

9. [186]«De vor cădea răotăţi asupra noastră, sabiia judecăţii, piericiunea şi foametea, să stăm înaintea

Capitolul al 20-lea

1. După aceea, fiii lui Moab şi fiii lui Ammon şi, împreună cu ei, unii dintre amaniţi veniră asupra lui Iosaphat cu război.

2. Şi veniră şi îi dădură de veste lui Iosaphat, zicînd: Vine asupra ta mulţime numeroasă de dincolo de mare, din Siria, şi, iată, sînt deja la Asasanthamar (aceasta este Engaddi)."

3. Şi Iosaphat se înspăimîntă şi se puse să-l caute pe Domnul şi vesti post în tot Iuda.

4. Şi se adună Iuda ca să-l caute pe Domnul şi din toate cetăţile lui Iuda veniră să îl caute pe Domnul.

5. Şi se ridică Iosaphat în adunarea lui Iuda din Ierusalim, [în] casa Domnului, în faţa curţii cortului, şi zise:

6. „Doamne, Dumnezeul părinţilor mei, oare nu eşti tu Dumnezeu în cer şi nu domneşti tu peste toate împărăţiile neamurilor şi nu în mîna ta este puterea stăpînirii, încît nimic nu îţi poate sta împotrivă?

7. Oare nu eşti tu Domnul care i-a nimicit pe locuitorii ţării acesteia din faţa poporului tău Israel şi i-ai dat-o seminţiei lui Avraam, cel iubit de tine, în veac?

8. Şi s-au sălăşluit în ea şi au zidit în ea lăcaş sfînt pentru numele tău, zicînd:

9. «Dacă vin asupra noastră rele, sabie şi judecată, moarte şi foamete, şi vom sta înaintea casei acesteia şi

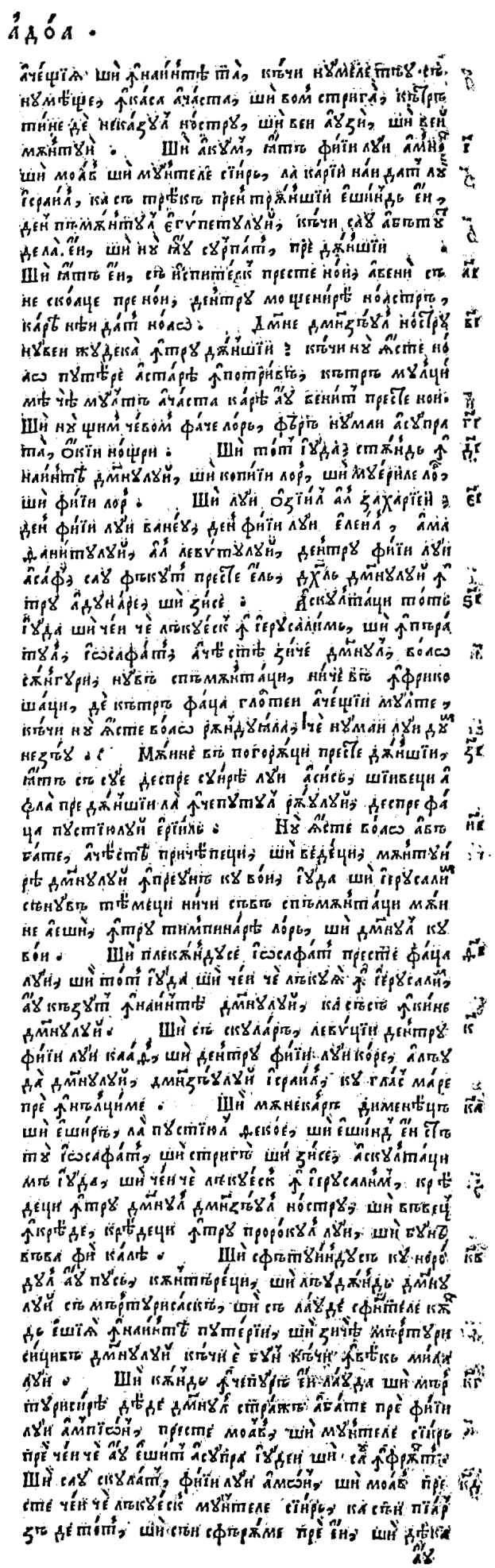

Biblia 1688, p. 320, col. 2

ta, căci numele tău să numêşte în casa aceasta, şi vom striga cătră tine de necazul nostru, şi vei auzi, şi vei mîntui.»

10. Şi acum, iată fiii lui Amnon şi Moáv şi muntele Siír, la carii n-ai dat lui Israíl, ca să treacă prentr-înşii, ieşind ei den pămîntul Eghípetului, căci s-au abătut de la ei şi nu i-au surpat pre dînşii.

11. Şi iată ei să ispitesc preste noi a veni să ne scoaţe pre noi dentru moştenirea noastră, carea ne-ai dat noao.

12. Doamne Dumnezăul nostru, nu vei judeca întru dînşii? Căci nu iaste noao putêre a starea împotrivă cătră mulţimea cea multă aceasta carea au venit preste noi.

13. Şi nu ştim ce vom face lor, fără numai asupra ta ochii noştri."

14. Şi tot Iúda stînd înaintea Domnului, şi copiii lor, şi muierile lor, şi fiii lor.

15. Şi lui Oziíl al Zahariei, den fiii lui Vanéu, den fiii lui Eleíl a Mathanitului, al levitului, dentru fiii lui Asáf, s-au făcut preste el Duhul Domnului întru adunare şi zise:

16. „Ascultaţi, tot Iúda şi cei ce lăcuiesc în Ierusalím şi împăratul Iosafát! Acêstea zice Domnul voao sînguri: «Nu vă spămîntaţi, nice vă înfricoşaţi de cătră faţa gloatei aceştii multe, căci nu iaste voao rînduiala, ce numai lui Dumnezău.

17. Mîine vă pogorîţi preste dînşii, iată, să suie despre suirea lui Asís. Şi-i veţi afla pre dînşii la începutul rîului, despre faţa pustiiului Eriíl.

18. Nu iaste voao a vă bate, acêstea pricêpeţi şi vedeţi, mîntuirea Domnului — împreună cu voi. Iúda şi Ierusalím, să nu vă têmeţi, nici să vă spămîntaţi mîine a ieşi întru timpinarea lor, şi Domnul — cu voi.»"

19. Şi plecîndu-se Iosafát preste faţa lui şi tot Iúda şi cei ce lăcuia în Ierusalim au căzut înaintea Domnului, ca să să închine Domnului.

20. Şi să scularã leviţii dentru fiii lui Caáth şi dentru fiii lui Córe a lăuda Domnului Dumnezăului Israíl cu glas mare pre înălţime.

21. Şi mînecară dimeneaţă şi ieşiră la pustiiul Thecóe, şi ieşind ei, stătu Iosafát şi strigă şi zise: „Ascultaţi-mă, Iúda şi cei ce lăcuiesc în Ierusalím, crêdeţi întru Domnul Dumnezăul nostru şi vă veţi încrêde! Crêdeţi întru prorocul lui şi bună vă va fi calea!"

22. Şi sfătuindu-să cu norodul, au pus cîntăreţi şi lăudînd Domnului să mărturisască şi să laude sfintele, cînd ieşiia înaintea puterii şi zicea: „Mărturisiţi-vă Domnului, căci e bun, căci în veac — mila lui!"

23. Şi cînd începură ei lauda şi mărturisirea, dêde Domnul strajă a bate pre fiii lui Ampión preste Moáv şi muntele Siír, pre cei ce au ieşit asupra Iúdei şi s-au înfrînt.

24. Şi s-au sculat fiii lui Amón şi Moáv preste cei ce lăcuiesc muntele Siír, ca să-i piarză de tot şi să-i sfărîme pre ei, şi deaca // au obîrşit pre cei ce lăcuiesc în Siír,

Ms. 45, p. 375-376

înaintea ta şi[161] numele tău ⌊să numêşte⌋ întru casa aceasta şi vom striga cătră tine dentru năcazul nostru *[375/2]* şi vei audzi şi vei mîntui.»

10. Şi acum, iată fiii lui Ammon şi Moav şi muntele Siir, la carii n-ai dat lui Israil ca să treacă pren înşii, ieşind ei den pămîntul Eghíptului, căci s-au abătut de la ei şi nu i-au surpat pre înşii.

11. Şi, iată, ei să ispitescu preste noi a veni, să ne scoaţă pre noi dentru moşnenirea noastră, carea ne-ai dat noaă.

12. Doamne, Dumnedzăul nostru, nu vei judeca întru înşi? Căci nu iaste noao putêre a sta împotrivă cătră mulţimea cea multă aceasta carea au venit preste noi.

13. Şi nu ştim ce vom face ⌊lor⌋, fără numai asupra ta ochii noştri."

14. Şi tot Iúda stînd înaintea Domnului şi copiii lor şi muierile lor şi fiii lor.

15. [163]Şi lui Oziil al Zaharíei, dentru fiii[162] lui Vaneu, den fiii lui Eliil a Maththanítului, a levitului, dentru fiii lui Asaf, s-au făcut preste el Duhul Domnului întru adunare şi dzise:

16. „Ascultaţi, tot Iúda şi cei ce lăcuiescu în Ierusalim şi împăratul Iosafat! Acêstea dzice Domnul voao sînguri: «Nu vă spămîntaţi, nici vă înfricoşaţi de cătră faţa gloţii aceştii multe, căci nu voao iaste rînduiêle, ce numai lui Dumnedzău!

17. Mîine vă pogorîţi preste înşii, iată, să suie după suirea Asis, şi veţi afla pre înşi la începutul rîului, despre faţa pustiiului Eriil.

18. Nu iaste voao a vă bate; acêstea pricêpeţi şi vedeţi mîntuirea Domnului împreună cu voi! Iúda şi Ierusalim, nu vă têmeţi, nici vă spămîntaţi mîine a ieşi întru tîmpinarea lor şi Domnul — cu voi!»"

19. Şi plecîndu-să Iosafat preste faţa lui şi tot Iúda şi cei ce lăcuia Ierusalim, au căzdut înaintea Domnului ca să să închine Domnului.

20. Şi să sculară leviţii dentru fiii lui Caath şi dentru fiii lui Coré a lăuda Domnului Dumnedzăului Israil cu glas mare spre înălţime.

21. Şi mînecară dimineaţă şi ieşiră la pustiiul Thecoé. Şi ieşind ei, stătu Iosafat şi strigă şi dzise: „Ascultaţi-mă, Iúda şi cei ce lăcuiescu în Ierusalim! Încrêdeţi întru Domnul Dumnedzăul vostru[164] şi veţi încrêde-vă! Încrêdeţi întru prorocul lui şi bună va fi calea!"

22. Şi sfătuindu-să cu nărodul, au pus cîntăreţi şi, lăudînd Domnului, să mărturisască şi să laude sfintele cînd ieşiia înaintea puterii şi dzicea: „Mărturisiţi-vă Domnului, ⌊căci ii bine⌋, căci în vac — mila lui!"

23. Şi cînd începură ⌊ei⌋ lauda şi mărturisirea, dêde Domnul aleşi a bate pre fiii Ammon ⌊preste⌋ *[376/1]* Moav şi muntele Siir, pre cei ce au ieşit asupra Iúdei şi s-au înfrînt.

24. Şi s-au sculat fiii lui Ammon şi Moav preste cei ce lăcuiescu muntele Siir, ca să-i piardză de tot şi să-i sfărîme ⌊pre ei⌋. Şi daca au obîrşit pre ceia ce lăcuiescu

Ms. 4389, p. 413-414

aceştii case, înaintea ta, că într-această casă iaste chiemat numele tău, şi să strigăm cătră *[413/2]* tine den scîrbele noastre şi să ne auzi şi să ne mîntuieşti!»

10. Deci, acum, iată că feciorii lui Ammon şi ai lui Moav şi muntele Seírului, [187]pren carii nu ţi-au fost voia să treacă Israil cînd ieşiia den Eghípet, ce se-au ferit de dînşii şi nu i-au ucis.

11. Iar acum ei iată că fac împonciş şi supără să ne gonească den moşiia noastră, carea ni-o ai dat.

12. [11] Dumnezeul nostru, [12] dară nu-i vei judeca? Că în noi nu iaste atîta tărie să ne putem potrivi acei mulţimi ce au căzut asupra noastră.

13. [12] Ce nici nu ştim ce le vom face, fără numai cît îndireptăm ochii noştri cătră tine!"

14. [13] Şi toată Iudéea sta înaintea Domnului şi feciorii lor şi muierile lor şi volnicii lor.[188]

15. [14] Şi ieşí Ioziil, feciorul Zahariei, al feciorului Vaniei, al feciorului lui Ieil, al feciorului Matthaniei, levitul, den feciorii lui Asaf, pre carele fu Duhul Domnului în mijlocul nărodului, [15] şi zise:

16. [15] „Luaţi aminte, tot Iúda care lăcuiţi în Ierusalim, şi tu, împărate Iosafáte! Aceasta zice voaoă Domnul: «Nu-mi iaste voia, nu vă têmeţi, nici vă spămîntaţi de acest nărod mult, că nu iaste războiul al vostru, ce al lui Dumnezeu!

17. [16] Dimineaţă să vă pogorîţi asupra lor, că se-au suit pre gîrliciul carele se chiiamă Ieruil, şi-i veţi afla la începutul pîrîului care iaste împotriva pustiei Ieruílului.

18. [17] Şi nu vă veţi bate voi, ce numai să staţi cu nădêjde şi veţi vedea ajutoriul Domnului asupra voastră! O, Iudo şi Ierusalíme, nu vă têmeţi, nici vă îngroziţi demineaţă să ieşiţi împotriva lor; şi Domnul va fi cu voi!»"[189]

19. [18] Iar Iosafat şi Iúda şi toţi cîţi lăcuia în Ierusalim căzură tinşi pre pămînt[190] înaintea Domnului şi se închinară Domnului.

20. [19] Iară leviţii den feciorii lui Caath şi den feciorii lui Correi se sculară să laude pre Domnul Dumnezeul lui Israil, cu glas mare, întru înălţime.

21. [20] De-acii dimineaţa se sculară de dimineaţă şi ieşiră în pustiia Thecúiei; şi cînd ieşiră ei, iar Iosafat stătu în mijlocul lor şi strigă zicînd: „Ascultaţi-mă, bărbaţii Iúdei şi toţi carii lăcuiţi în Ierusalim! Crêdeţi în Domnul Dumnezeul vostru şi vă încredinţaţi! Crêdeţi prorocilor lui şi toate vor veni sporind!"

22. [21] Şi dêde oamenilor sfat şi puse cîntăreţii şi lăudătorii Domnului să laude cêle sfinte şi să se mărturisească cînd vor ieşi împotriva puterii şi să zică: [191]„Mărturisiţi-vă Domnului, că iaste bun, că iaste în vêci mila lui!"

23. [22] Şi deaca începură a lăuda şi a se mărturisi, iar Domnul întoarse pre feciorii lui Ammon a se bate cu feciorii lui Moav şi cu muntele Seírului, *[414/1]* carii ieşise să se lovească cu Iúda şi să piêie[192].

24. [23] Şi se sculară feciorii lui Ammon şi feciorii lui Moav asupra celor ce lăcuia în muntele Seírului, să-i bată şi să-i fărîme. Şi, deaca sfîrşiră pre cei ce lăcuia în

Versiunea modernă

înaintea ta — pentru că numele tău este chemat în casa aceasta — şi vom striga către tine din strîmtorarea noastră, tu ne vei auzi şi ne vei izbăvi.»

10. Şi acum, iată, fiii lui Ammon şi ai lui Moab şi [cei din] muntele Seir, pe la care nu i-ai îngăduit lui Israel să treacă atunci cînd au ieşit din pămîntul Egiptului, ci de la care s-au abătut şi nu i-au nimicit,

11. Şi, iată, ei încearcă să ne scoată, să ne alunge din moştenirea pe care ne-ai dat-o.

12. Doamne, Dumnezeul nostru, pe ei nu-i judeci? Căci noi nu avem puterea să stăm împotriva acestei mari mulţimi care vine asupra noastră

13. Şi nu ştim ce altceva să facem cu ei decît să ne îndreptăm ochii către tine."

14. Şi întregul Iuda stătea înaintea Domnului, şi copiii lor, şi femeile lor şi fiii lor.

15. Şi peste Oziel, fiul lui Zaharia, dintre fiii Banaias, dintre fiii lui Eleel Mathanitul, levitul, dintre fiii lui Asaph, a fost duhul Domnului în adunare şi a zis:

16. „Ascultaţi, voi toţi cei din Iuda şi locuitori din Ierusalim şi tu, rege Iosaphat, aşa spune Domnul către voi: «Nu vă temeţi şi nu vă înspăimîntaţi în faţa acestei mari mulţimi, pentru că nu a voastră este lupta, ci a lui Dumnezeu.

17. Mîine să coborîţi asupra lor: iată, ei suie povîrnişul lui Asis, iar voi îi veţi afla la gura rîului dinaintea pustiului Eriel.

18. Nu voi aveţi de luptat. Înţelegeţi aceasta şi vedeţi că izbăvirea Domnului [va fi] cu voi, Iuda şi Ierusalim. Nu vă temeţi şi nu vă înspăimîntaţi să ieşiţi mîine în întîmpinarea lor şi Dumnezeu [va fi] cu voi.»"

19. Şi Iosaphat şi-a plecat faţa şi întregul Iuda şi locuitorii din Ierusalim au căzut înaintea Domnului, ca să se închine.

20. Şi se ridicară leviţii dintre fiii lui Caath şi dintre fiii lui Core ca să-l laude pe Domnul Dumnezeul lui Israel cu glas mare şi înalt.

21. Şi se treziră în zori şi ieşiră spre pustiul Thecoe; şi cînd ieşeau, Iosaphat se opri şi strigă şi zise: „Ascultaţi-mă, voi cei din Iuda şi locuitori din Ierusalim! Încredeţi-vă în Domnul Dumnezeul nostru şi va fi după încrederea voastră! Încredeţi-vă în profetul lui, şi vă va merge bine!"

22. Şi s-a sfătuit cu poporul şi i-a pus pe cîntăreţii de psalmi şi de imnuri pentru Domnul să mulţumească şi să laude cele sfinte, mergînd înaintea oştirii. Şi ei ziceau: „Mulţumiţi Domnului, că este bun, că în veac este mila lui."

23. Şi cînd au început ei lauda şi mulţumirea, făcu Domnul o ambuscadă, ca să se lupte fiii lui Ammon cu cei din Moab şi cu cei din muntele Seir, care veniseră asupra lui Iuda; şi îi puse pe fugă.

24. Şi s-au ridicat fiii lui Ammon şi ai lui Moab asupra locuitorilor din muntele Seir, ca să-i nimicească şi ca să-i stîrpească. Şi cînd i-au isprăvit pe locuitorii

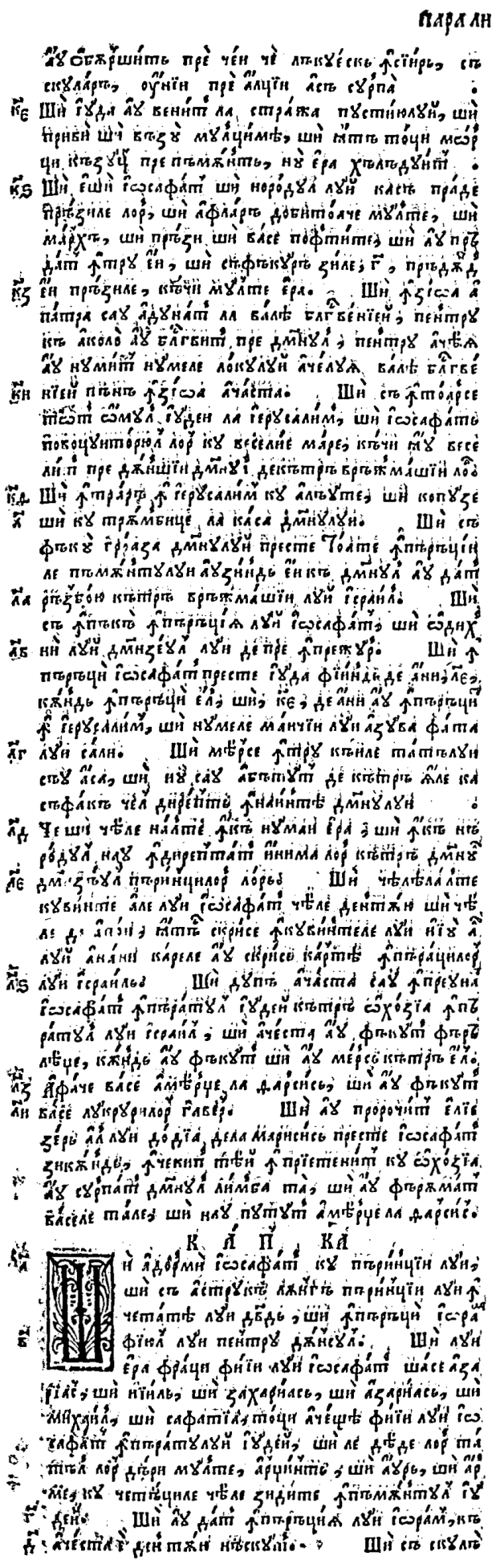

Biblia 1688, p. 321, col. 1

să sculară unii pre alţii a să surpa.

25. Şi Iúda au venit la straja pustiiului şi privi şi văzu mulţimea şi, iată, toţi — morţi căzuţi pre pământ, nu era hălăduit.

26. Şi ieşi Iosafát şi norodul lui ca să prade prăzile lor, şi aflară dobitoace multe, şi marhă, şi prăzi, şi vase poftite, şi au prădat întru ei, şi să făcură zile 3 prădînd ei prăzile, căci multe era.

27. Şi în zioa a patra s-au adunat la Valea Blagosloveniei pentru că acoló au blagoslovit pre Domnul. Pentru acêea au numit numele locului aceluia Valea Blagosloveniei pînă în zioa aceasta.

28. Şi să întoarse tot omul Iúdei la Ierusalím şi Iosafát, povăţuitoriul lor, cu veselie mare, căci i-au veselit pre dînşii Domnul de cătră vrăjmaşii lor.

29. Şi întrară în Ierusalím cu alăute şi copuze şi cu trîmbiţe, la casa Domnului.

30. Şi să făcu groaza Domnului preste toate împărăţiile pământului, auzind ei că Domnul au dat războiu cătră vrăjmaşii lui Israíl.

31. Şi să împăcă împărăţiia lui Iosafát şi odihni lui Dumnezeul lui de pre împrejur.

32. Şi împărăţi Iosafát preste Iúda fiind de ani 35 cînd împărăţi el şi 25 de ani au împărăţit în Ierusalím; şi numele maicii lui, Azúva, fata lui Sáli.

33. Şi mêrse întru căile tatălui său, Ása, şi nu s-au abătut de cătră iale ca să facă cel direpţ înaintea Domnului.

34. Ce şi cêle nalte încă numai era şi încă nărodul n-au îndireptat inima lor cătră Domnul Dumnezăul părinţilor lor.

35. Şi cêlealalte cuvinte ale lui Iosafát, cêle dentîiu şi cêle de apoi, iată-s scrise în cuvintele lui Iiú al lui Anáni, carele au scris cartea împăraţilor lui Israíl.

36. Şi după aceasta s-au împreunat Iosafát, împăratul Iúdei, cătră Ohóziia, împăratul lui Israíl, şi acesta au făcut fărălêge, cînd au făcut şi au mers cătră el

37. A face vase a mêrge la Tharsís, şi au făcut vase lucrurilor Gaver.

38. Şi au prorocit Eliezér al lui Dódia, de la Marisís, preste Iosafát, zicînd: „În ce chip te-ai împrietenit cu Ohózia au surpat Domnul limba ta şi au fărîmat vasele tale.” Şi n-au putut a mêrge la Tharsís.

Cap 21

1. Şi adormi Iosafát cu părinţii lui şi să astrucă lîngă părinţii lui în cetatea lui David, şi împărăţi Ioram, fiiul lui, pentru dînsul.

2. Şi lui era fraţi fiii lui Iosafát şase: Azarias, şi Iiíl, şi Zaharías, şi Azarías, şi Mihaíl, şi Safatia, toţi aceştia — fiii lui Iosafát, împăratului Iúdei, şi le dêde lor tatăl lor dări multe, argint şi aur, şi arme, cu cetăţile cêle zidite în pământul Iúdei.

3. Şi au dat împărăţia lui Iorám, că acesta e dentîiu născut.

4. Şi să sculă / Iorám preste împărăţiia tătîne-său

Ms. 45, p. 376

Siir, să sculară înde sine a să surpa.

25. Şi Iúda au venit la straja pustiiului şi privi şi vădzu mulţimea; şi, iată, toţi — morţi, căzuţi pre pămînt; nu era mîntuit.

26. Şi ieşí Iosafat şi nărodul lui ca să prade prăzile lor şi aflară dobitoace multe şi marhă şi prăzi şi vase poftite. Şi au prădat întru ei şi să făcură dzile 3 prădînd ei prăzile, căci multe era.

27. Şi întru dzua a patra s-au strînsu la Valea Blagosloveniei, pentru că acoló au blagoslovit pre Domnul, pentru acêea au numit numele loculi aceluia Valea Blagosloveniei, pînă în dzua aceasta.

28. Şi să întoarse tot omul Iúda la Ierusalim şi Iosafat, povăţuitor lor, cu veselie mare, căci i-au veselit pre înşii Domnul de cătră nepriêtenii lor.

29. Şi întrară în Ierusalim cu alăute şi cu copuze şi cu trîmbiţe, la casa Domnului.

30. Şi să făcu groaza Domnului preste toate împărăţiile pămîntului, audzind ei că Domnul au dat războiu cătră nepriêtenii Israil.

31. Şi să împăcă împărăţiia lui Iosafat şi-i odihni lui Dumnedzăul lui prenpregiur.

32. Şi împărăţi Iosafat preste Iúda, fiind de ani 35 cînd împărăţi el, şi 25 ani au împărăţit în Ierusalim; şi numele maicii lui — Azuvá, fata Salí.

33. Şi mêrse întru căile tătîne-său, Asá, şi nu s-au abătut de cătră iale ca să facă ce-i drept înaintea Domnului.
34. Ce şi cêle înalte încă numai era şi încă nărodul n-au îndreptat inima lor cătră Domnul Dumnedzăul părinţilor lor.
35. Şi cêlealalte cuvinte a lui Iosafat, cei de-ntîi şi cei de apoi, iată-s scrişi în cuvintele lui Iiú a lui Anani, carele au scris carte împăraţilor Israil.

36. Şi după aceasta s-au împreunat[165] împăratul Iúdei cătră Ohozía, împăratul Israil, şi acesta au făcut fărădelêge, căci au făcut şi au mers cătră el

37. A face vasă a mêrge la Tharsis[166]. Şi au făcut vase lucrurilor Gaver.

38. Şi proroci Eliézer a lui Dodía de la Marisis preste Iosafat, dzicînd: „În ce chip te-ai împrietenit cu Ohozía, au surpat Domnul limba ta şi s-au sfărîmat vasele tale.” *[376/2]* Şi n-au putut a mêrge la Tharsis.

Ms. 4389, p. 414

Seir, iarăşi se întoarseră adîns eişi şi se tăiară cu piericiune[193].

25. [24] Iar Iúda mêrse să străjuiască den pustie şi căută şi văzu mulţimea; şi, iată, era toţi căzuţi morţi pre pămînt şi nu fu nici unul să fie fost scăpat den moarte.
26. [25] Şi mêrse Iosafat şi tot nărodul cu dînsul să ia şi să dăzbrace morţii şi aflară dobitoace multe şi haine şi pradă şi vase scumpe şi le luară. Şi strînseră dobîndă 3 zile, că fusêse foarte multă dobîndă.

27. [26] Iar a patra zi se strînseră în Valea Blagosloveniei, că acoló blagosloviră pre Domnul, pentr-acêea puseră numele acelui loc Valea Blagosloveniei pînă în zioa de astăzi[194].

28. [27] Şi se întoarseră toţi bărbaţii Iúdei în Ierusalim şi Iosafat, povaţa lor, cu bucurie mare, pentru căci le dêde Domnul bucurie despre vrăjmaşii lor.
29. [28] Şi întrară în Ierusalim cu căpuze şi cu lăute şi cu trîmbiţe, în casa Domnului.

30. [29] Şi fu frica Domnului pre toate împărăţiile de pre pămînt, deaca auziră că au oştit Domnul împotriva vrăjmaşilor lui Israil.

31. [30] Şi se odihni împărăţiia lui Iosafat şi-i dêde Domnul pace de cătră împrejurênii săi.

32. [31] Şi împărăţi Iosafat preste Iúda; şi cînd luoă împărăţiia, era de 35 de ani şi împărăţi în Ierusalim 25 de ani, şi pre mumă-sa o au chiemat Azúva, fată lui Sallim.

33. [32] Şi umbla pre calea tătîne-său, Assei, şi nu se abătu dentr-însa şi făcea cêlea ce era plăcute înaintea Domnului.
34. [33] Numai înălţimile nu le lepădă şi oamenii încă nu-şi îndireptase inima spre Domnul Dumnezeul părinţilor lor.
35. [34] Iar alalte lucruri ale lui Iosafat, cêlea[195] mai dentîi şi cêle mai de apoi, acêlea sînt scrise în cărţile[196] Iúei, feciorul Ananiei, care au scris cartea împăraţilor lui Israil.
36. [35] Iar după aceasta începu a avea prietnicie Iosafat, împăratul Iúdei, cu Ohóziia, împăratul lui Israil, ale căruia lucrure era fărădelêge, [36] pentru căci făcu să meargă la dînsul
37. [36] Să facă corăbii să meargă la Tharsis şi făcură vase de mare în Azionul Gaver.

38. [37] Iar Eliezer, feciorul Dodiei de la Meris, prorocí asupra lui Iosafat, zicînd: „Pentru căci ai avut prietnicie cu Ohóziia, au pierdut Domnul lucrurile[197] tale *[414/2]* şi au spart corăbiile tale şi nu vor putea mêrge în Tharsis.”

Versiunea modernă

din Seir, s-au ridicat unii împotriva celorlalţi, ca să se nimicească.
25. Şi Iuda a ajuns pe culmea de unde se vedea pustiul şi a privit şi a văzut mulţimea şi, iată, toţi erau morţi, căzuţi la pământ, şi nu scăpase nici unul.

26. Şi se duseră Iosaphat şi poporul lui să-şi ia prăzile: şi găsiră turme multe şi provizii şi prăzi şi vase de preţ şi le prădară. Şi a fost că timp trei zile au luat prăzi. Căci erau multe

27. Şi în ziua a patra s-au adunat în Valea Binecuvîntării, căci acolo l-au binecuvîntat pe Domnul. De aceea au numit locul acela Valea Binecuvîntării pînă în ziua de astăzi.

28. Şi se întoarseră toţi bărbaţii din Iuda la Ierusalim şi Iosaphat [mergea] în fruntea lor cu bucurie mare, pentru că Domnul le-a dat veselie mare în faţa vrăjmaşilor lor.

29. Şi intrară în Ierusalim, [cîntînd] din nabla, kinyra şi trîmbiţe pînă la casa Domnului.

30. Şi a fost spaima de Domnul peste toate împărăţiile pământului, cînd au auzit că Domnul a luptat cu vrăjmaşii lui Israel.

31. Şi se făcu pace în domnia lui Iosaphat, şi Dumnezeul lui i-a dat odihnă de jur împrejur.

32. Iosaphat era de treizeci de ani cînd a ajuns rege peste Iuda, şi a domnit douăzeci şi cinci de ani în Ierusalim, şi numele mamei sale era Azuba, fiica lui Sali.

33. Şi a umblat pe căile tatălui său, Asa, şi nu s-a abătut de la ele, făcînd ce este drept înaintea Domnului.
34. Dar înălţimile mai erau încă şi poporul nu îşi îndreptase inima către Domnul Dumnezeul părinţilor lor.
35. Şi celelalte întîmplări ale lui Iosaphat, cele dintîi şi cele din urmă, iată, sînt scrise, în cuvintele lui Iu al lui Anani, care le-a scris în cartea regilor lui Israel.

36. După aceea, i se alătură Iosaphat, regele lui Iuda, lui Ochozia, regele lui Israel (şi acesta era un nelegiuit), cînd a făcut [nelegiuire] şi s-a dus la acesta,

37. Ca să facă nişte corăbii, cu care să meargă la Tharsis; şi a făcut corăbiile la Gasiongeber.

38. Şi a profeţit Eliezer, fiul lui Dodia din Marisa, împotriva lui Iosaphat, zicînd: „Pentru că te-ai împrietenit cu Ochozia, Domnul ţi-a lovit neamul, şi ţi-a sfărîmat corăbiile.” Şi nu a putut merge la Tharsis.

Cap 21

1. Şi adormi Iosafat cu părinţii lui şi să îngropă lîngă părinţii lui în cetatea lui David; şi împărăţi Ioram, fiiul lui, pentru însul.

2. Şi lui fraţi, fiii lui Iosafat, ⌊6⌋: Azaría şi Ieiil şi Zaharía şi Azaría şi Mihail şi Safatía, toţi aceştia — fiii lui Iosafat, împăratului Iúdei. Şi le dêde lor tatăl lor dări multe: argint şi aur şi arme, cu cetăţile cêle zidite în Iúda.

3. Şi au dat împărăţia lui Ioram, căci acesta-i cel dentîi născut.

4. [167]Şi să sculă Ioram preste împărăţia tătîne-său şi

Cap 21

1. Şi adormi Iosafat cu părinţii săi şi iaste îngropat cu dînşii în cetatea lui David; şi după dînsul stătu împărat fiiu-său, Ioram, în locul lui,[198]

2. Carele avea 6 fraţi, feciori ai tătîne-său, lui Iosafat: pre Azáriia, pre Ieil, pre Zahariia, pre Azáriia, pre Mihail şi pre Safatiia. Toţi aceştia — feciorii lui Iosafat, împăratul Iúdei; [3] şi le dêde tată-său multe daruri şi argint şi aur şi arme şi cetăţi tari în Iúda.

3. Iar împărăţiia o dêde lui Ioram, pentru că el au fost fecior dentîi născut.

4. [199]Şi se sculă Ioram pre împărăţiia tătîne-său şi se

Capitolul al 21-lea

1. Şi adormi Iosaphat cu părinţii lui şi fu îngropat lîngă părinţii lui în cetatea lui David. Şi Ioram, fiul său, ajunse rege în locul lui

2. El avea şase fraţi, fii ai lui Iosaphat: Azarias, şi Ieiel, şi Zaharias, şi Azarias, şi Michael, şi Saphatia; toţi aceştia erau fiii lui Iosaphat, regele lui Iuda. Şi le dădu tatăl lor daruri multe, argint şi aur şi arme, şi cetăţile cu ziduri din pământul lui Iuda.

3. Dar domnia i-a dat-o lui Ioram, pentru că acesta a fost întîiul-născut.

4. Şi se ridică Ioram peste domnia tatălui său şi se

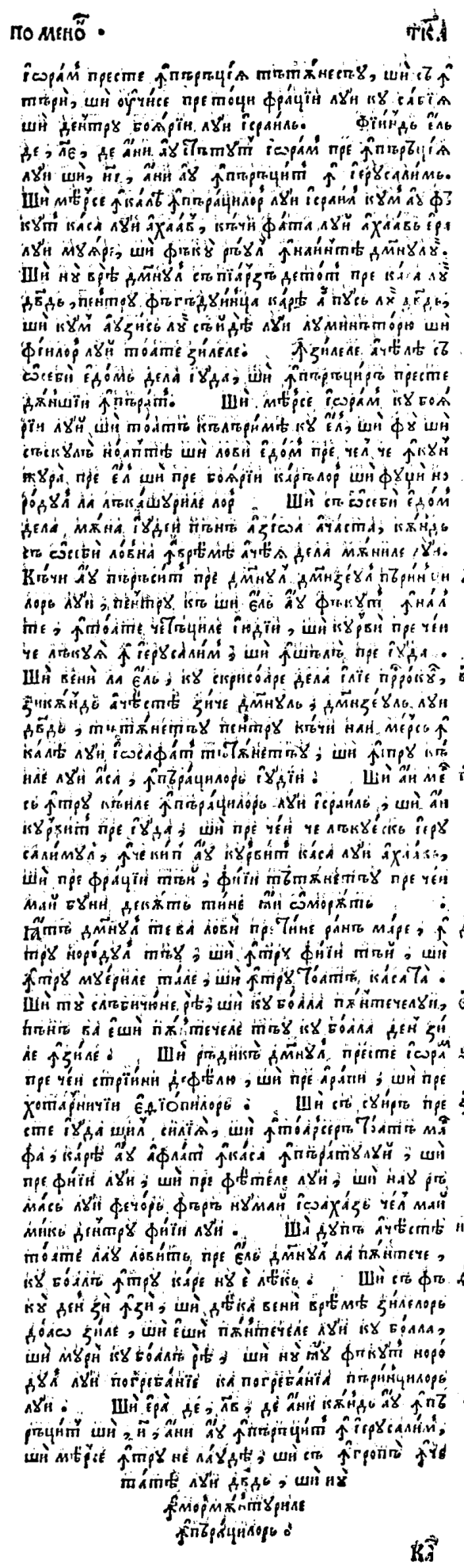

Biblia 1688, p. 321, col. 2

şi să întări şi ucise pre toţi fraţii lui cu sabiia şi dentru boiêrii lui Israíl.

5. Fiind el de 35 de ani au stătut Iorám pre împărăţiia lui şi 18 ani au împărăţit în Ierusalím.

6. Şi mêrse în calea împăraţilor lui Israíl, cum au făcut casa lui Ahaáv, căci fata lui Ahaáv era lui muiêre; şi făcu răul înaintea Domnului.

7. Şi nu vrea Domnul să piarză de tot pre casa lui David, pentru făgăduinţa carea au pus lui David şi cum au zis lui să-i dea lui luminătoriu şi fiilor lui, toate zilele.

8. În zilele acêlea să osebi Edóm de la Iúda şi împărăţiră preste dînşii împărat.

9. Şi mêrse Iorám cu boiêrii lui şi toată călărimea cu el, şi fu şi să sculă noaptea şi lovi Edóm pre cel ce încunjura pre el şi pre boiêrii carălor şi fugi norodul la lăcaşurile lor.

10. Şi să osebi Edóm de la mîna Iúdei, pînă în zioa aceasta, cînd să osebi Lóvna în vrêmea acêea de la mînile lui,

11. Căci au părăsit pre Domnul Dumnezeul părinţilor lui, pentru că şi el au făcut înalte în toate cetăţile Iudii şi curvi pre cei ce lăcuia în Ierusalím şi înşălă pre Iúda.

12. Şi veni la el cu scrisoare de la Ilie prorocul, zicînd: „Acêstea zice Domnul Dumnezeul lui David, tătîne-tău: «Pentru căci n-ai mers în calea lui Iosafát, tătîne-tău, şi întru căile lui Ása, împăraţilor Iúdii,

13. Şi ai mers întru căile împăraţilor lui Israíl, şi ai curvit pre Iúda şi pre cei ce lăcuiesc Ierusalímul, în ce chip au curvit casa lui Ahaáv, şi pre fraţii tăi, fiii tătîne-tău, pre cei mai buni decît tine, i-ai omorît,

14. Iată, Domnul te va lovi pre tine rană mare, întru norodul tău, şi întru fiii tăi, şi întru muierile tale, şi întru toată casa ta.

15. Şi tu — slăbiciune rea şi cu boala pîntecelui, pînă va ieşi pîntecele tău cu boala den zile în zile.»”

16. Şi rădică Domnul preste Ioram pre cei striini de fêliu, şi pre arapi, şi pre hotarnicii ethiópilor,

17. Şi să suiră preste Iúda şi-l siliia şi întoarseră toată marfa carea au aflat în casa împăratului, şi pre fiii lui, şi pre fêtele lui, şi n-au rămas lui fecior, fără numai Ioaház, cel mai mic dentru fiii lui.

18. Şi după acêstea toate, l-au lovit pre el Domnul la pîntece cu boală întru care nu e leac.

19. Şi să făcu den zi în zi şi deaca veni vrêmea zilelor, doao zile, şi ieşi pîntecele lui cu boala şi muri cu boală rea, şi nu i-au făcut norodul lui pogrebanie ca pogrebania părinţilor lui.

20. Şi era de 32 de ani cînd au împărăţit şi 8 ani au împărăţit în Ierusalím; şi mêrse întru nelaudă[40] şi să îngropă în cetatea lui David, şi nu în mormînturile împăraţilor. //

Ms. 45, p. 376-377

să întări şi ucise pre toţi fraţii lui cu sabie şi dentru boiêrii Israil.

5. Fiind el de 32 de ani, au stătut Ioram pre împărăţiia lui şi ⌊1⌋8 ani au împărăţit în Ierusalim.

6. Şi mêrsese întru calea împăraţilor Israil, cum au făcut casa lui Ahaav, căci fata lui Ahaav era lui muiêre; şi făcu răul înaintea Domnului.

7. [168]Şi nu vrea Domnul să piardză de tot pre casa lui David, pentru făgăduinţa carea au pus lui David, şi cum au dzis lui, să-i dea lui luminătoriu şi fiilor[169] lui, toate dzilele.

8. Întru dzilele acêlea să usăbi Edom de la Iúda şi împărăţiră preste înşii împărat.

9. Şi mêrse Ioram cu boiêrii lui şi toată călărimea cu el; şi fu şi să sculă noaptea şi lovi Edom pre cel ce împregiura pre el şi boiêrii carălor. ⌊Şi fugi nărodul la lăcaşurile lor.⌋

10. Şi să usăbi Edom de la mîna Iúdei pînă în dzua aceasta, cînd să usăbi Lovna de la mîinile lui, întru vrêmea acêea,

11. Căci au părăsit pre Domnul Dumnedzăul părinţilor lui, pentru că şi el au făcut înalte întru toate cetăţile Iúda şi bägă în curvie pre ceia ce lăcuia Ierusalim şi prilăsti pre Iúda.

12. Şi veni la el cu scrisoare de la Ilíe prorocul, dzicînd: „Acêstea dzice Domnul Dumnedzăul lui David, tătîne-tău: «Pentru căci n-ai mersu întru calea lui Iosafat, tătîne-tău, şi întru calea lui Asá, împăraţilor Iúda,

13. Şi ai mersu întru calea împăraţilor Israil, şi ai curvit pre Iúda şi pre cei ce lăcuiescu Ierusalimul, în ce chip au curvit casa lui Ahaav, şi pre fraţii tăi, fiii tătîne-tău, pre cei mai buni decît tine, i-ai omorît,

14. Iată, Domnul te va lovi pre tine lovire mare întru nărodul tău şi în- *[377/1]* tru fiii tăi şi întru muierile tale şi întru toată marfa ta.

15. Şi tu cu boală rea şi cu neînsănătoşirea pîntecelui, pînă va ieşi pîntecile tău cu boala dentru dzi în dzi[170].»"

16. Şi rădică Domnul preste Ioram pre cei striini de fêl şi pre arapi[171] şi pre hotarnicii ethiopilor[172].

17. Şi să suiră preste Iúda şi-l siliia şi întoarseră toată marfa carea s-au aflat în casa împăratului şi pre fiii lui şi pre fêtele lui; şi n-au rămas lui ficior, fără numai Ioáhaz, cel mai mic dentru fiii lui.

18. Şi după acêstea toate, l-au lovit pre el Domnul la pîntece cu boală întru carea nu-i leac.

19. Şi să făcu dentru dzi în dzi[173] şi dacă veni vrêmea dzilelor, doao dzile, ⌊şi⌋ ieşi pîntecile lui cu boala, şi muri cu boală rea[174]; şi n-au făcut nărodul lui pogrebanie ca pogrebaniia părinţilor lui.

20. Şi era de 32 ani cînd împărăţi şi 8 ani au împărăţit în Ierusalim; şi mêrse întru nelaudă şi să îngropă în cetatea David, şi nu întru gropniţile împăraţilor.

Ms. 4389, p. 414-415

întări şi tăie pre fraţii săi, pre toţi, şi pre cîţiva den boiêrii Iúdei.

5. Şi cînd începu Ioram a împărăţi era de 32 de ani şi împărăţi în Ierusalim 8 ani.[200]

6. Şi umblă pre calea împăraţilor lui Israil, cum era şi casa lui Ahav, că muiêrea lui era fată lui Ahav; şi făcu rău înaintea Domnului.

7. Iar Domnul nu vru să piiarză casa lui David, pentru făgăduinţa ce făgăduise lui David, că va da lui luminător şi feciorilor lui, în toată vrêmea.

8. În zilele acêlea se lepădă Edómul, să nu mai fie supt biruinţa Iúdei, şi-şi puse împărat.

9. Iar deaca trecu Ioram cu boiêrii săi şi cu toţi călăreţii carii era cu dînsul, iar Edom se sculă noaptea şi ucise pre cei ce-l ocolise şi pre toţi mai marii călăreţilor şi fugiră oamenii pre la casele lor.

10. Şi se lepădă Edómul, să nu mai fie supt biruinţa Iúdei, pînă în zioa de astăzi. Şi într-acea vrême se usebi şi Lovna, să nu fie supt biruinţa Iúdei,

11. [10] Că părăsiră pre Domnul Dumnezeul părinţilor lor; [11] şi făcu mai vîrtos înălţimi în cetăţile Iúdei şi făcu pre cei ce lăcuia în Ierusalim să curvească şi înşălă pre Iúda.[201]

12. Şi veni la dînsul scrisoare de la Ilie, prorocul, zicînd: „Acêstea zice Domnul Dumnezeul tătîne-tău, lui David: «Deaca n-ai umblat pre calea tătîne-tău, lui Iosafat, şi pre calea Assei, împăratul Iúdei,

13. Ce ai umblat pre calea împăraţilor lui Israil şi ai făcut pre Iúda de au curvit şi pre ceia ce au lăcuit în Ierusalim, cum au curvit şi casa lui Ahav, şi ai omorît casa tătîne-tău, pre fraţii tăi cei mai buni decît tine,

14. Iată, Domnul te va *[415/1]* răni cu rană foarte mare, cu oamenii tăi, şi pre feciorii tăi şi pre muierile tale şi toate cêle înfrumseţate ale tale.

15. Iar tu vei boli rău cu durêre de pîntece, pînă-ţi vor ieşi droburile den tine, den zi în zi.»"

16. Şi rădică Domnul asupra lui Ioram pre filistimlêni, pre aravi, carii sînt la hotarăle Harăpiei.

17. Şi se suiră în ţara Iúdei şi o slăbiră şi scoaseră toată avuţiia, cîtă aflară în casa împăratului, şi ce iaste mai cu asupră, pre feciorii lui[202] şi pre muierile lui; şi nu mai rămase alt fecior fără de Ioahaz, care-i era fecior mai mic.[203]

18. Iar preste acêstea toate[204], îl răni Domnul cu durêre de pîntece fără de vindecare.

19. Şi trecînd den zi în zi şi ceasul zilelor, după zile, de 2 ani închieiaţi, îi ieşi denlăuntrul pîntecelui cu mare durêre şi muri întru slăbănogie cumplită; şi nu-i făcură oamenii arderile slujbei, după cum era obicêiul, de făcuse celor mai mari ai lor.[205]

20. Şi cînd începu a împărăţi era de 32 de ani, şi împărăţi 8 ani în Ierusalim, şi umblă cu nedireptate; şi-l îngropară în cetatea lui David, iară nu în mormîntul cel împărătesc.

Versiunea modernă

întări şi îi ucise cu sabia pe toţi fraţii lui şi [pe unii] dintre căpeteniile lui Israel.

5. Ioram avea treizeci şi doi de ani cînd a ajuns rege şi a domnit vreme de opt ani în Ierusalim.

6. Şi umblă pe calea regilor lui Israel, cum făcuse casa lui Achaab, pentru că o fiică a lui Achaab îi era nevastă; şi făcu ce este rău înaintea Domnului.

7. Dar Domnul nu a voit să piardă de tot casa lui David, datorită legământului, pe care îl făcuse cu David, căci îi spusese că-i va da o făclie, lui şi fiilor lui, în toate zilele.

8. În zilele acelea, se rupse Edomul de Iuda şi [edomiţii] îşi puseră un rege peste ei.

9. Şi se duse Ioram cu căpeteniile sale şi toată călărimea era cu el; şi fu că se sculă noaptea şi îi lovi pe edomiţii dimprejurul lui şi pe căpeteniile carelor, iar poporul fugi la corturile lor.

10. Dar Edomul se rupse de sub mîna lui Iuda pînă în ziua de astăzi. Tot în vremea aceea se rupse şi Lobna de sub mîinile lui,

11. Pentru că el îl părăsise pe Domnul Dumnezeul părinţilor săi. Căci şi el a făcut înălţimi în toate cetăţile lui Iuda şi i-a adus la curvie pe locuitorii din Ierusalim, şi rătăcire pe Iuda.

12. Şi îi veni o scrisoare de la Ilie profetul, zicînd: „Aşa vorbeşte Domnul Dumnezeu al lui David, tatăl tău: «Pentru că nu ai umblat pe calea lui Iosaphat, tatăl tău, şi pe căile lui Asa, regele lui Iuda,

13. Ci ai umblat pe căile regilor lui Israel, şi ai adus la curvie pe Iuda şi pe locuitorii Ierusalimului, precum a curvit casa lui Achaab, şi i-ai omorît pe fraţii tăi, fiii tatălui tău, care erau mai buni decît tine,

14. Iată, Domnul te va bate cu o lovitură puternică în poporul tău şi în fiii tăi şi în nevestele tale şi în toată averea ta,

15. Iar tu [vei cădea] la slăbiciune rea, la o boală de pîntece, pînă cînd îţi vor ieşi măruntaiele de slăbiciune, de la o zi la alta.»"

16. Şi îi sculă Domnul asupra lui Ioram pe străini, pe arabi şi pe vecinii etiopienilor,

17. Şi se ridicară asupra lui Iuda şi puseră stăpînire pe el şi luară cu ei toată averea, pe care au găsit-o în casa regelui, şi pe fiii şi fiicele lui. Şi lui nu i-a mai rămas alt fiu decît Ioachaz, cel mai mic dintre fiii lui.

18. După toate acestea, Domnul l-a lovit cu o boală de pîntece, care nu are leac.

19. Şi fu aşa din zi în zi, şi cînd veni sorocul zilelor, în două zile, îi ieşi pîntecele din pricina bolii şi muri de slăbiciune rea. Şi poporul nu i-a făcut o înmormîntare ca înmormîntarea părinţilor lui.

20. Avea treizeci şi doi de ani cînd a ajuns rege şi a domnit opt ani la Ierusalim. Şi s-a dus fără laudă şi a fost îngropat în cetatea lui David, dar nu în mormintele regilor.

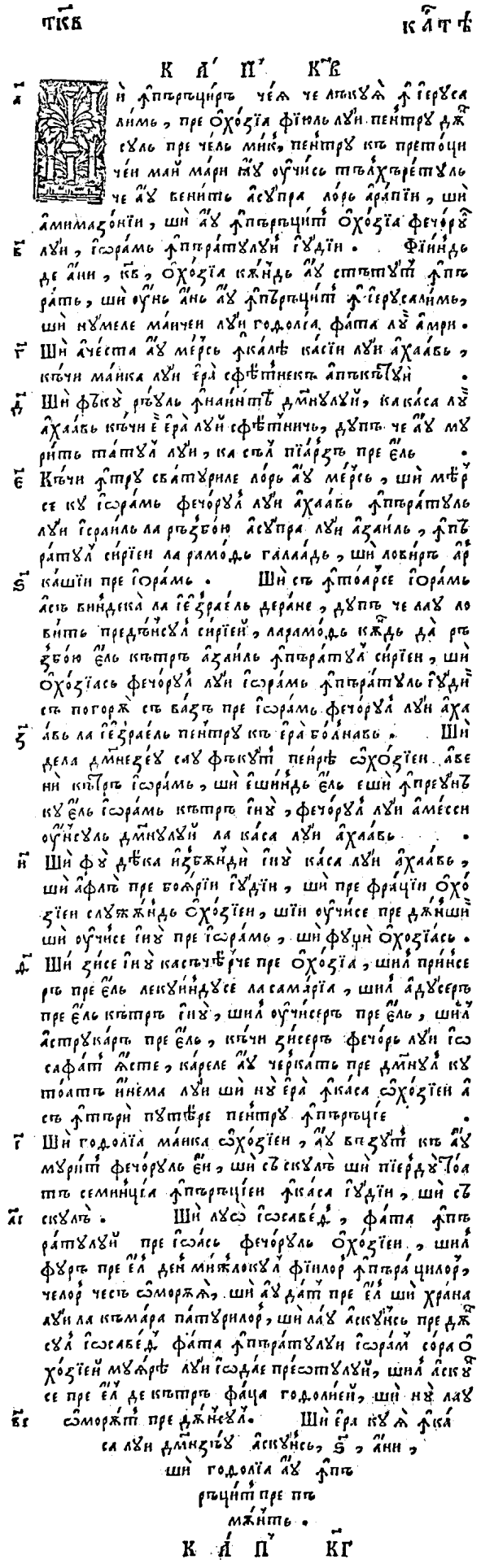

Biblia 1688, p. 322, col. 1

Cap 22

1. Şi împărăţiră ceia ce lăcuia în Ierusalím pre Ohózia, fiiul lui, pentru dînsul, pre cel mic, pentru că pre toţi cei mai mari i-au ucis tîlhăretul ce au venit asupra lor, arapii şi amimazónii, şi au împărăţit Ohózia, feciorul lui Iorám, împăratului Iúdii.

2. Fiind de ani 22 Ohózia cînd au stătut împărat, şi un an au împărăţit în Ierusalím, şi numele maicei lui — Gotholía, fata lui Amri.

3. Şi acesta au mers în calea casii lui Ahaáv, căci maica lui era sfêtnecă a păcătui.

4. Şi făcu răul înaintea Domnului, ca casa lui Ahaáv, căci ei era lui sfêtnici după ce au murit tatul lui, ca să-l piarză pre el.

5. Căci întru svaturile lor au mers şi mêrse cu Iorám, feciorul lui Ahaáv, împăratul lui Israíl, la războiu asupra lui Azaíl, împăratul Síriei, la Ramóth Galaád, şi loviră arcaşii pre Iorám.

6. Şi să întoarse Iorám a să vindeca la Iezraél de rane, după ce l-au lovit pre dînsul sirii[41] la Ramóth, cînd da războiu el cătră Azaíl, împăratul Síriei, şi Ohózias, feciorul lui Iorám, împăratul Iúdii, să pogorî să vază pre Iorám, feciorul lui Ahaáv, la Iezraél, pentru că era bólnav.

7. Şi de la Dumnezeu s-au făcut pieirea Ohóziei a veni cătră Iorám şi, ieşind el, ieşi împreună cu el Iorám cătră Iiú, feciorul lui Améssi, unsul Domnului, la casa lui Ahaáv.

8. Şi fu deaca izbîndi Iiú casa lui Ahaáv, şi află pre boiêrii Iúdii şi pre fraţii Ohóziei slujind Ohóziei, şi-i ucise pre dînşii, şi ucise Iiú pre Iorám, şi fugi Ohoziás.

9. Şi zise Iiú ca să cêrce pre Ohózia, şi-l prinseră pre el lecuindu-se la Samária, şi-l aduseră pre el cătră Iiú, şi-l uciseră pre el, şi-l astrucară pre el, căci ziseră: „Fecior lui Iosafát iaste, carele au cercat pre Domnul cu toată inema lui.” Şi nu era în casa Ohóziei a să întări putêre pentru împărăţie.

10. Şi Gotholiá, maica Ohóziei, au văzut că au murit feciorul ei, şi să sculă şi pierdu toată seminţia împărăţiei în casa Iúdii, şi să sculă.

11. Şi luo Iosavéth, fata împăratului, pre Ioás, feciorul Ohóziei, şi-l fură pre el den mijlocul fiilor împăraţilor celor ce să omorîia, şi au dat pre el şi hrana lui la cămara paturilor, şi l-au ascuns pre dînsul Iosavéth, fata împăratului Iorám, sora Ohóziei, muiêrea lui Iodáe, preotului, şi-l ascunse pre el de cătră faţa Gotholíei, şi nu l-au omorît pre dînsul.

12. Şi era cu ea în casa lui Dumnezău ascuns 6 ani, şi Gotholia au împărăţit pre pămînt.

Ms. 45, p. 377

Cap 22

1. [175]Şi împărăţiră ceia ce lăcuia Ierusalimul pre Ohozía, fiiul lui, pentru însul, pre cel mic, pentru că pre toţi pre cei mai mari i-au ucis tîlhăretul ce au venit asupra lor, arapii şi alimazonii; şi au împărăţit Ohozía, ficiorul lui Ioram, împăratul Iúdei,

2. Fiind de ani 22 Ohozía cînd au stătut împărat şi un an au împărăţit în Ierusalim. Şi numele maicii lui — Gotholía, fata lui Amvrí.

3. Şi acesta au mersu întru calea casei Ahaav, căci maica lui era sfêtnică a păcătui.

4. Şi făcu răul înaintea Domnului, ca casa lui Ahaav, căci ei era lui sfêtnici după ce au murit tatăl lui, ca să-l piardză pre el.

5. Căci întru sfaturile lor au mersu şi mêrse cu Ioram, ficiorul lui Ahav, împăratul Israil, la războ asupra lui Azail, împăratul Siriei, la Ramoth Galaad; şi loviră arcaşii pre Ioram.

6. Şi să întoarse a să vindeca la Iezrael de rane, după ce l-au lovit pre îns sirii la Ramoth, cînd da războ el cătră Azail, împăratul Siriei. Şi Ohozía, ficiorul Ioram, împăratul Iúdei, să pogorî să vază pre Ioram, ficiorul lui Ahaav, la Iezráel, pentru căci bolnav era.

7. Şi de la Dumnedzău s-au făcut pierirea Ohozíei a veni cătră Ioram. Şi ieşind el, ieşi împreună cu el Ioram cătră Iiú, ficiorul Amassí, unsul Domnului, la casa lui Ahaav.

8. Şi fu dacă izbîndi Iiú casa lui Ahaav şi află pre boiêrii Iúdei şi *[377/2]* pre fraţii Ohozíei slujind Ohozíei, şi-i ucise pre înşii. ⌊Şi ucise Iiú pre Ioram şi fugi Ohozia[176]⌋.

9. Şi dzise Iiú ca să cêrce pre Ohozía; şi-l prinseră pre el lecuindu-să la Samaría şi-l aduseră pre el cătră Iiú şi-l uciseră pre el şi-l astrucară pre el, căci dziseră: „Ficior lui Iosafat iaste, carele au cercat pre Domnul cu toată inima lui.” Şi nu era în casa Ohozíei să întărească putêre pentru împărăţie.

10. [177]Şi Gotholía, maica Ohozíei, au vădzut că au murit ficiorul ei şi să sculă şi pierdu toată seminţia împărăţiei[178] în casa Iúda. ⌊Şi să sculă⌋.

11. Şi luă Iosaveth, fata împăratului, pre Ioas, ficiorul Ohozíei, şi-l fură pre el dentru mijlocul fiilor împăraţilor celor ce să omorîia şi au dat pre el şi hrana lui la cămara paturilor. Şi l-au ascunsu pre îns Iosaveth, fata împăratului Ioram, sora Ohozíei, muiêrea lui Iodaé preutul; şi-l ascunse pre el de cătră faţa Gotholíei şi nu l-au omorît pre îns.

12. Şi era cu ea întru casa lui Dumnedzău ascunsu 6 ani şi Gotholía împărăţi pre pămînt.

Ms. 4389, p. 415

Cap 22

1. [206]Iară lăcuitorii Ierusalímului puseră împărat în locul lui pre Ohóziia, fiiu-său cel mai mic, că pre sfêtnicii cei mai mari, pre toţi îi ucisêse tîlharii de la Aráviia, carii năpădiră cetatea încă înaintea lui; şi stătu împărat Ohóziia, feciorul lui Ioram, împăratul Iúdei.[207]

2. Şi era Ohóziia de 42 de ani cînd începu a împărăţi şi împărăţi în Ierusalim 1 an; şi pre mumă-sa o chiema Gothóliia, fată lui Amrí.

3. Şi umblă şi el pre calea casei lui Ahav, că-l sfătuia mumă-sa să facă păcat şi hicleşug înaintea Domnului, ca şi casa lui Ahav.[208]

4. Şi făcu cêle rêle înaintea Domnului, ca şi casa lui Ahav, că ei îi era sfêtnici după moartea tătîne-său, spre piericiunea lui.

5. Şi umblă după sfaturile lor şi mêrse cu Ioram, feciorul lui Ahav, împăratul lui Israil, la războiu asupra lui Azail, împăratul Síriei, în Ramóthul Galaádului; şi răniră săgetătorii Síriei pre Ioram.

6. Şi se întoarse Ioram în Israil să se vindece de rana carea-l rănise siriênii în Ramoth, cînd se bătu cu Azail, împăratul Síriei; iar Ohóziia, feciorul lui Ioram, împăratul Iúdei, mêrse în Israil se cercetêze pre Ioram, feciorul lui Ahav, că[209] *[415/2]* era bolnav.

7. Că fu voia lui Dumnezeu asupra Ohóziei să meargă la Ioram; şi deaca mêrse, ieşi cu dînsul Ioram împotriva lui Iúe, feciorul Amasíei, pre care-l unsêse Domnul în casa lui Ahav.

8. De-acii deaca izbîndi Iúe asupra casii lui Ahav, află pre boiêrii Iúdei şi pre feciorii fraţilor Ohóziei, carii slujiia Ohóziei, şi-i ucise; şi ucise Iúe pre Ioram, iar Ohóziia fugi.

9. Iar Iúe zise să caute pre Ohóziia; şi-l prinseră vindecîndu-se în Samáriia şi-l aduseră la Iúe şi-l omorî şi-l îngropară, că ziseră că iaste fecior lui Iosafat, carele au cercat pre Domnul cu toată inima sa. Şi nu mai fu tărie în casa Ohóziei de împărăţie de-a mai fi de-acii înainte împărat dentr-însul.[210]

10. [211]Iar Gothóliia, muma Ohóziei, văzînd că au murit feciorul ei, se sculă de omorî toată seminţiia împărătească den casa Iúdei[212].

11. Iar Iosavétha, fata împăratului, se sculă într-ascuns şi fură pre Ioas, feciorul Ohóziei, dentre feciorii împărăteşti, cîndu-i ucidea, şi-l ascunse cu doica lui în cămara unde se culca; că Iosavétha, carea-l ascunsêse, era fată lui Ioram împărat şi sor Ohóziei, muiêre lui Iodai, arhiereul; şi pentr-acêea nu-l ucise Gothóliia.

12. Ce fu cu dînşii în casa lui Dumnezeu ascuns 6 ani, cît împărăţi Gothóliia preste ţară.

Versiunea modernă

Capitolul al 22-lea

1. Şi locuitorii din Ierusalim îl făcură rege pe Ochozia, fiul lui cel mic, în locul lui [Ioram], pentru că pe toţi cei mai mari îi omorîse ceata de tîlhari care venise asupra lor, arabii şi alimazonii. Şi a ajuns rege Ochozia, fiul lui Ioram, regele lui Iuda.

2. Ochozia avea douăzeci de cînd a ajuns rege şi a domnit un an în Ierusalim; iar numele mamei sale era Gotholia, fiica lui Amri.

3. Şi acesta a umblat pe calea casei lui Achaab, pentru că mama sa îl sfătuia să păcătuiască.

4. Şi făcu ce este rău înaintea Domnului, precum casa lui Achaab, pentru că, după ce a murit tatăl său, ei îi erau sfetnici, ca să-l piardă.

5. Şi pentru că a umblat după sfaturile lor, se duse împreună cu Ioram, fiul lui Achaab, regele lui Israel, la război împotriva lui Azael, regele Siriei, la Ramoth din Galaad, iar arcaşii îl loviră pe Ioram.

6. Şi se întoarse Ioram la Iezrael ca să se vindece de rănile cu care îl loviseră sirienii la Ramoth, cînd se lupta cu Azael, regele Siriei. Şi Ochozia, fiul lui Ioram, regele lui Iuda, coborî să-l vadă pe Ioram, fiul lui Achaab, la Iezrael, pentru ca [acesta] era bolnav.

7. Şi de la Dumnezeu a fost nenorocirea lui Ochozia, de s-a dus la Ioram. Şi cînd ajunse acolo, Ioram plecă împreună cu el împotriva lui Iiu, fiul lui Namessi, unsul Domnului, care [se împotrivea] casei lui Achaab.

8. Şi fu că pe cînd Iu se răzbuna împotriva casei lui Achaab, le găsi pe căpeteniile lui Iuda şi pe rudele lui Ochozia care-l slujeau pe Ochozia, şi îi omorî. Şi Iu îl omorî pe Ioram, iar Ochozia apucă să fugă.

9. Şi porunci Iu să-l caute pe Ochozia, şi îl prinseră îngrijindu-şi rănile la Samaria şi-l aduseră la Iu, şi îl omorîră. Şi îl îngropară, căci ziceau: „El este fiul lui Iosaphat, care l-a căutat pe Domnul din toată inima lui.” Şi nu era nimeni în casa lui Ochozia care să se poată ridica la domnie.

10. Şi Gotholia, mama lui Ochozia, a văzut că i-a murit fiul, şi s-a sculat şi a nimicit toată sămînţa regească din casa lui Iuda.

11. Şi se sculă şi îl luă Iosabeth, fiica regelui, pe Ioas, fiul lui Ochozia, şi-l răpi din mijlocul fiilor regelui, care erau daţi morţii şi îl puse pe el şi pe doica lui în cămara paturilor. Şi îl ascunse Iosabeth, fiica regelui Ioram, sora lui Ochozia, nevasta preotului Iodae, îl ascunse de faţa Gotholiei, şi aceasta nu îl omorî.

12. Şi a rămas cu ea în casa lui Dumnezeu, ascuns, vreme de şase ani. Şi Gotholia a domnit peste ţară.

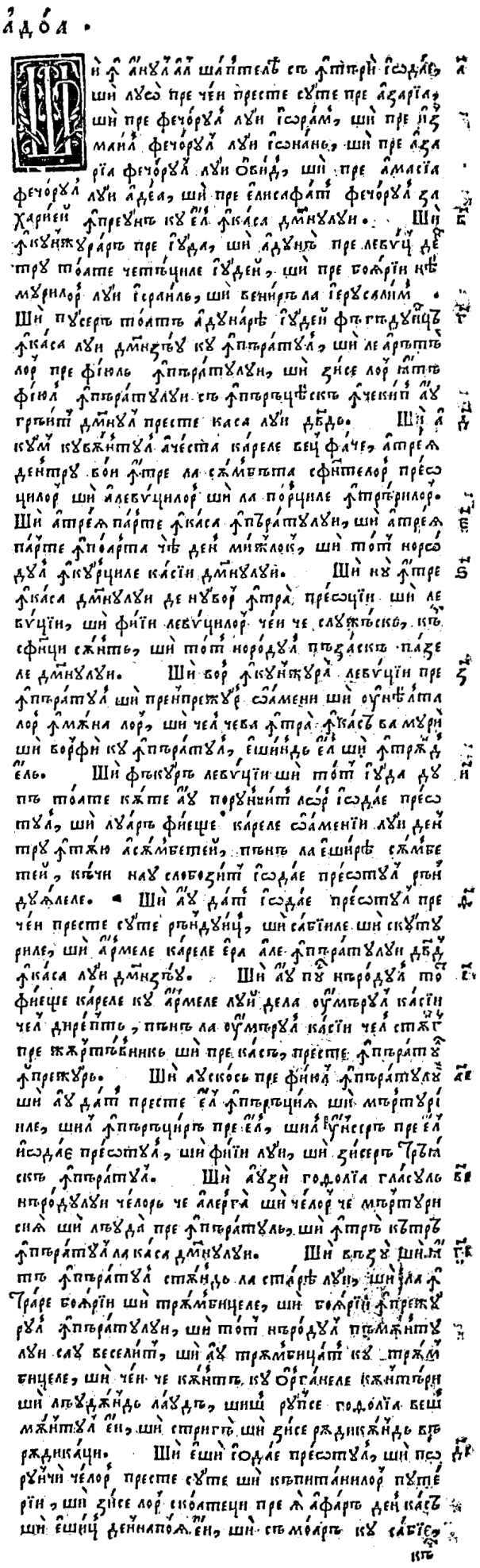

Biblia 1688, p. 322, col. 2

Cap 23

1. Şi în anul al şaptelea să întări Iodáe, şi luo pre cei preste sute: pre Azaria şi pre feciorul lui Iorám, şi pre Izmaíl, feciorul lui Ionán, şi pre Azaria, feciorul lui Ovíd, şi pre Amasia, feciorul lui Adéa, şi pre Elisafát, feciorul Zahariei, împreună cu el în casa Domnului.

2. Şi încunjurară pre Iúda, şi adună pre leviţi dentru toate cetăţile Iúdei, şi pre boiêrii neamurilor lui Israíl, şi veniră la Ierusalím.

3. Şi puseră toată adunarea Iúdei făgăduinţă în casa lui Dumnezău cu împăratul, şi le arătă lor pre fiiul împăratului, şi zise lor: „Iată, fiiul împăratului să împărăţească în ce chip au grăit Domnul preste casa lui David.

4. Şi acum, cuvîntul acesta carele veţi face: a treia dentru voi — între la sîmbăta sfintelor preoţilor şi a leviţilor şi la porţile întrărilor,

5. Şi a treia parte — în casa împăratului, şi a treia parte — în poarta cea den mijloc, şi tot norodul — în curţile casii Domnului.

6. Şi nu între în casa Domnului, de nu vor întra preoţii şi leviţii, şi fiii leviţilor, cei ce slujăsc, căci sfinţi sînt, şi tot norodul păzască pazele Domnului.

7. Şi vor încunjura leviţii pre împăratul, şi prenprejur — oameni, şi unealta lor în mîna lor, şi cel ce va întra în casă va muri. Şi vor fi cu împăratul, ieşind el şi întrînd el."

8. Şi făcură leviţii şi tot Iúda după toate cîte au poruncit lor Iodáe, preotul, şi luară fieştecarele oamenii lui dentru întîiu a sîmbetei pînă la ieşirea sîmbetei, căci n-au slobozit Iodáe preotul rînduiêlele.

9. Şi au dat Iodáe preotul pre cei preste sute rînduiţi, şi sabiile, şi scuturile, şi armele carele era ale împăratului David, în casa lui Dumnezău.

10. Şi au pus nărodul tot, fieştecarele cu armele lui, de la umărul casii cel direpţ, pînă la umărul casii cel stîng, pre jîrtăvnic şi pre casă, preste împăratul împrejur.

11. Şi au scos pre fiiul împăratului şi au dat preste el împărăţiia şi mărturiile, şi-l împărăţiră pre el, şi-l unseră pre el Iodáe preotul şi fiii lui, şi ziseră „Trăiască împăratul!"

12. Şi auzi Gotholia glasul nărodului, celor ce alerga şi celor ce mărturisiia şi lăuda pre împăratul, şi întră cătră împăratul la casa Domnului.

13. Şi văzu, şi iată împăratul stînd la starea lui şi la întrare — boiêrii şi trîmbiţele, şi boiêrii — împrejurul împăratului, şi tot nărodul pămîntului s-au veselit şi au trîmbiţat cu trîmbiţele, şi cei ce cîntă cu organele cîntări şi lăudînd laudă, şi-şi rupse Gotholia veşmîntul ei, şi strigă, şi zise: „Rîdicînd vă rîdicaţi!"

14. Şi ieşi Iodáe preotul şi porunci celor preste sute şi căpitanilor puterii şi zise lor: „Scoateţi pre ea afară den casă şi ieşiţi denapoia ei, şi să moară cu sabie, // căci zise

Ms. 45, p. 377-378

Cap 23

1. [179]Şi întru anul al şaptelea să întări Iodaé şi luă pre cei preste sute, pre Azaría ⌊şi pre⌋ ficiorul lui Ioram şi pre Ismail, ficiorul Ionan, şi pre Azaría, ficiorul Ovid, şi pre Amasía, ficiorul Adêa, şi pre Iosafat, ficiorul Zaharíei, împreună cu el, în casa Domnului.

2. Şi încungiurară pre Iúda şi adună pre leviţi dentru toate cetăţile Iúda şi pre boiêrii neamurilor Israil şi veniră la Ierusalim.

3. Şi puseră toată adunarea ⌊Iúdei⌋ făgăduinţă în casa Dumnedzăului cu împăratul ⌊şi le arătă lor pre fiiul împăratului⌋. Şi dzise lor: „Iată, fiiul împăratului să împărăţască în ce chip au dzis[180] Domnul, preste casa lui David!

4. Şi acum, cuvîntul iaste acesta carele veţi face: a treia dentru voi între ⌊la⌋ sîmbăta ⌊sfintelor⌋ a preuţilor şi a leviţilor şi la porţile întrărilor.

5. Şi a treia parte în casa împăratului şi a treia parte în poarta[181] şi tot nărodul — întru ogrăzile casei Domnului.

6. Şi nu între în casa Domnului de nu vor întra preuţii şi leviţii şi cei ce slujescu, fiii leviţilor[182], căci ei sfinţi sînt; şi tot nărodul păzască pazele Domnului.

7. Şi vor încungiura leviţii pre împăratul ⌊şi⌋ pren-pregiur oameni şi ciniia lor — în mîna lor; şi cela ce va întra în *[378/1]* casă va muri. Şi vor fi cu împăratul ieşind el şi întrînd el.”

8. Şi făcură leviţii şi tot Iúda după toate cîte au porîncit⌊lor⌋ Iodaé preutul şi luară fieştecarele oamenii lui, dentru-ntîi a sîmbetii, pînă la ieşirea sîmbetii, căci n-au slobodzit Iodaé preutul rînduiêlele.

9. Şi au dat Iodaé preutul pre cei preste sute rînduiţi şi sabiile şi scuturile şi armele carele era a împăratului David în casa lui Dumnedzău.

10. Şi au pus nărodul tot, fieştecarele cu armele lui, de la umărul casei cel dreptu, pînă la umărul casei cel stîng, pre jirtăvnic şi pre casă, preste împăratul împregiur.

11. Şi scoase pre fiiul împăratului şi au dat preste el împărăţimea şi mărturiile şi-l împărăţiră pre el şi-l unseră pre el Iodaé preutul şi fiii lui şi dziseră: „Custe împăratul!”

12. Şi audzi Gotholía glasul nărodului, celor ce alerga şi celor ce mărturisiia şi lăuda pre împăratul şi întră cătră împăratul la casa Domnului.

13. Şi vădzu şi, iată, împăratul stînd la starea lui şi la întrare — boiêrii şi trîmbiţile. Şi boiêrii — pregiur împăratul şi tot nărodul pămîntului s-au veselit şi au trîmbiţat cu trîmbiţile şi cei ce cîntă cu ciniile cîntări şi lăudînd laudă. Şi rumpse Gotholía văşmîntul ei şi strigă şi dzise: „Rocoşind vă rocoşiţi!”

14. Şi ieşind Iodaé preutul şi porînci ⌊Iodaé preutul⌋ celor preste sute şi căpeteniilor puterii şi dzise lor: „Scoateţi pre ea afară den casă şi ieşiţi denapoia ei şi

Ms. 4389, p. 415-416

Cap 23

1. [213]Iară al şaptelea an se întări Iodai şi luoă iuzbaşii, pre Azáriia, feciorul lui Ieroam, şi pre Izmail, feciorul lui Ionan, şi pre Azáriia, feciorul lui Ovid, şi pre Amasíia, feciorul lui Adai, şi pre Elisafan, feciorul Zehrei, şi întră cu dînşii de întări făgăduinţă[214] în casa Domnului.[215]

2. Carii încunjurară Iudéea şi strînseră leviţii den toate cetăţile Iúdei şi boiêrii neamurilor lui Israil şi veniră în Ierusalim.

3. Şi făgăduiră[216] toţi cîţi se strînsêse făgăduinţă[217] cu împăratul în casa lui Dumnezeu şi le arătă pre împăratul şi le zise Iodai: „Iată, feciorul împăratului să împărăţească, cum au zis Domnul, casii lui David.

4. Iară cuvîntul care veţi face iaste acesta acum: [5] a treia parte den voi, care va veni sîmbătă, şi den preoţi şi den leviţi şi den portari, să fie la porţi.

5. Iar a treia parte să fie la casele împărăteşti, iar a treia parte să fie la porţile cêle den mijloc şi alalt nărod de oameni tot să fie în curţile casei Domnului.

6. Iar alt nimini să nu între în casa Domnului, fără numai *[416/1]* preoţii şi leviţii carii slujăsc, numai aceia să între, că aceia sînt sfinţiţi, iar alalţi oameni toţi să ţie pază Domnului.[218]

7. Iar leviţii să ocolească pre împăratul, avînd fieştecare arma lui în mîna lui, (şi oricine dentr-alţii de vor vrea să între în bisêrică, să-i ucigă[219]); şi să fie cu împăratul cînd va întra şi cînd va ieşi!”

8. Şi făcură leviţii şi tot Iúda după toate cîte le porînci Iodai arhiereul. Şi luară cineşi oamenii săi care era supt dînşii, de-nceputul sîmbetei pînă în firşitul simbetei[220], pentru că nu strică Iodai preotul slujba carea era rînduită în toate zilele.

9. Şi dêde Iodai arhiereul iuzbaşilor, după rîndul ce era puşi, sabiile şi pavezele şi zalele lui David împărat, care le sfinţise în casa Domnului.

10. Şi puse pre tot nărodul de ţinea sabii ascuţite despre partea cea de-a direapta a bisêricii pînă la partea bisêricii cea stîngă şi împrejurul altariului şi al casei[221] împăratului.

11. Şi scoaseră pre feciorul împăratului şi-i puseră coroana şi mărturiia legii şi-l puseră împărat şi-l unse Iodai arhiereul şi feciorii lui; şi strigară şi ziseră: „Să trăieşti, împărate!”[222]

12. Care lucru, deaca auzi Gothóliia glasul nărodului alergînd şi mărturisind şi lăudînd pre împăratul, întră la nărod în bisêrica Domnului.

13. Şi deaca văzu pre împăratul stînd pre spiţa întrării şi pre boiêri şi pre nărod împrejurul lui, şi tot nărodul pămîntului bucurîndu-se şi răsunînd cu trîmbiţele şi cîntînd în organe cu múzica şi lăudînd laudă, îşi sparse hainele şi strigă zicînd: „Înşălăciune, înşălăciune!”

14. Iar Iodai arhiereul ieşi la iuzbaşi şi la căpeteniile oştilor şi le zise: „Scoateţi-o den bisêrică afară şi ieşiţi după dînsa, să se taie afară cu sabiia!” Şi porînci preotul

Versiunea modernă

Capitolul al 23-lea

1. Şi în anul al şaptelea, se întări Iodae şi îi luă pe sutaşi: pe Azaria, fiul lui Ioram, şi pe Ismael, fiul lui Ionan, şi pe Azaria, fiul lui Obed, şi pe Amasia, fiul lui Adaia, şi pe Elisaphat, fiul lui Zaharia şi [îi duse] cu el în casă.

2. Şi făcură înconjurul lui Iuda, şi îi adunară pe leviţi din toate cetăţile lui Iuda şi pe căpeteniile familiilor din Israel şi veniră la Ierusalim.

3. Şi toată adunarea lui Iuda făcu legământ în casa lui Dumnezeu cu regele şi [Iodae] li-l arătă pe fiul regelui şi le zise: „Iată, fiul regelui să domnească, precum a grăit Domnul despre casa lui David.

4. Şi acum, aceasta este fapta pe care o veţi săvîrşi: o treime dintre voi, preoţi şi leviţi, să intre de sabat şi [să stea] la porţile de intrare;

5. O treime — în casa regelui şi o treime — la poarta din mijloc şi tot poporul — în curţile casei Domnului.

6. Şi să nu intre casa Domnului decît preoţii şi leviţii şi fiii slujitori ai leviţilor. Ei să intre, pentru că sunt sfinţi, şi tot poporul să vegheze la străjile Domnului.

7. Şi leviţii să stea în cerc în jurul regelui, fiecare bărbat cu arma în mînă, şi oricine va intra în casă va muri. Şi să fie cu regele cînd iese şi cînd intră.”

8. Şi le împlinirăleviţii şi întregul Iuda pe toate cîte le poruncise Iodae preotul şi fiecare îşi luă oamenii de la începutul sabatului pînă la ieşirea din sabat, pentru că Iodae preotul nu dăduse drumul cetelor.

9. Şi le-a dat Iodae preotul căpeteniilor peste sute şi săbiile, şi scuturile, şi armele care fuseseră ale regelui David, în casa lui Dumnezeu.

10. Şi a aşezat tot poporul, fiecare cu armele lui, de la colţul din dreapta al casei, pînă la colţul din stînga, pe lîngă altar şi casă, roată în jurul regelui.

11. Şi l-a adus pe fiul regelui şi i-a dat coroana şi mărturiile şi Iodae preotul şi fiii săi l-au făcut rege şi l-au uns şi au zis: „Trăiască regele!”

12. Şi auzi Gotholia larma poporului, a celor care alergau şi-l preamăreau şi-l lăudau pe rege, şi intră la rege, în casa Domnului.

13. Şi se uită şi, iată, regele stătea la locul lui şi, la intrare, căpeteniile şi trîmbiţaşii; şi căpeteniile erau în jurul regelui şi tot poporul se bucura şi suna din trîmbiţe; şi cîntăreţii cîntau din instrumente şi [ridicau] imnuri de laudă. Şi Gotholia îşi rupse veşmîntul şi strigă şi zise: „Uneltitorilor, uneltit-aţi!”

14. Şi Iodae preotul ieşi şi le porunci sutaşilor şi mai marilor oştirii şi le zise: „Scoateţi-o din casă şi mergeţi în urma ei, şi să moară de sabie!”, căci preotul spusese:

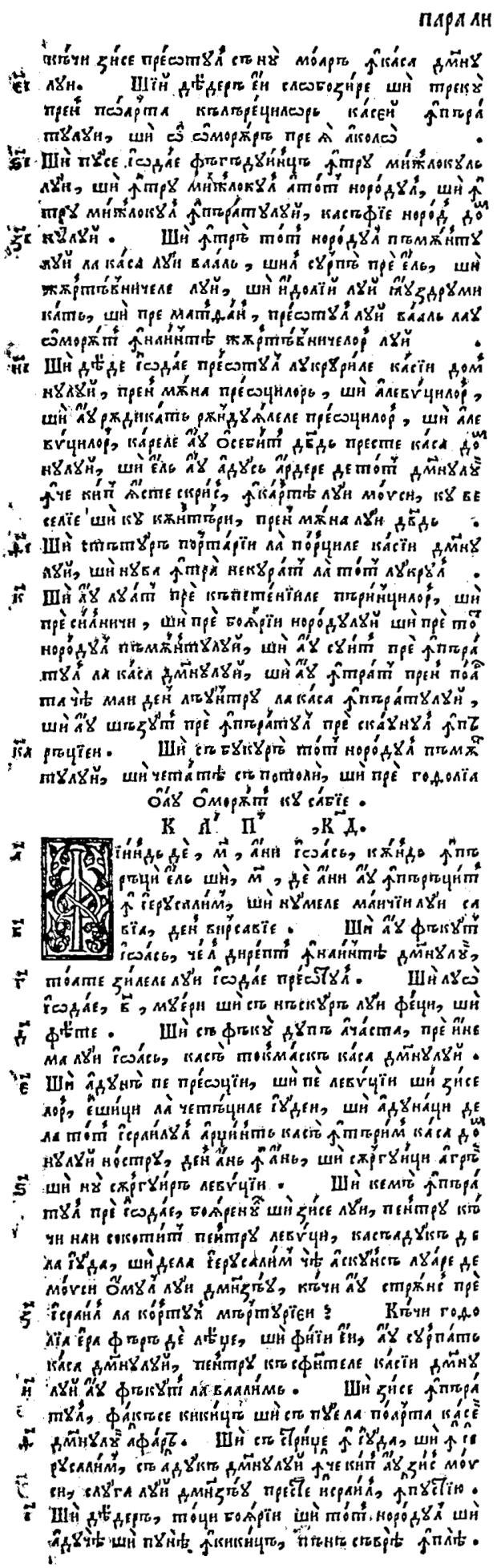

Biblia 1688, p. 323, col. 1

preotul să nu moară în casa Domnului.”

15. Şi-i dêderă ei slobozire, şi trecu pren poarta călăreţilor casei împăratului, şi o omorîră pre ea acoló.

16. Şi puse Iodáe făgăduinţă întru mijlocul lui şi întru mijlocul a tot norodul şi întru mijlocul împăratului, ca să fie norod Domnului.

17. Şi întră tot norodul pământului la casa lui Vaál şi-l surpă pre el şi jîrtăvnicele lui, şi idolii lui i-au zdrumicat, şi pre Matthán, preotul lui Váal, l-au omorît înaintea jîrtăvnicelor lui.

18. Şi dêde Iodáe preotul lucrurile casii Domnului pren mîna preoţilor şi a leviţilor şi au rîdicat rînduiêlele preoţilor şi a leviţilor, carele au osebit David preste casa Domnului şi el au adus ardere de tot Domnului în ce chip iaste scris în cartea lui Móisi, cu veselie şi cu cîntări, pren mîna lui David.

19. Şi stătură portarii la porţile casii Domnului şi nu va întra necurat la tot lucrul.

20. Şi au luat pre căpeteniile părinţilor şi pre silnici, şi pre boiêrii norodului, şi pre tot norodul pământului, şi au suit pre împăratul la casa Domnului şi au întrat pren poarta cea mai denlăuntru la casa împăratului şi au şăzut pre împăratul pre scaunul împărăţiei.

21. Şi să bucură tot norodul pământului şi cetatea să potoli şi pre Gotholia o au omorît cu sabie.

Cap 24

1. Fiind de 40 ani Ioás cînd împărăţi el şi 40 de ani au împărăţit în Ierusalím, şi numele maicii lui — Savia den Virsavie.

2. Şi au făcut Ioás cel direpţ înaintea Domnului toate zilele lui Iodáe preotul.

3. Şi luo Iodáe 2 muieri şi să născură lui feţi şi fête.

4. Şi să făcu după aceasta pre inema lui Ioás ca să tocmască casa Domnului.

5. Şi adună pe preoţii şi pe leviţii şi zise lor: „Ieşiţi la cetăţile Iúdei şi adunaţi de la tot Israílul argint, ca să întărim casa Domnului nostru den an în an, şi sîrguiţi a grăi.” Şi nu sîrguiră leviţii.

6. Şi chemă împăratul pre Iodáe boiêrenul şi zise lui: „Pentru căci n-ai socotit pentru leviţi ca să aducă de la Iúda şi de la Ierusalím cea ascunsă luare de Móisi, omul lui Dumnezău, căci au strîns pre Israíl la cortul mărturiei?

7. Căci Gotholia era fărădelêge şi fiii ei au surpat casa Domnului, pentru că sfintele casii Domnului au făcut la Vaalim.”

8. Şi zise împăratul: „Facă-se chichiţă şi să puie la poarta casei Domnului afară.

9. Şi să strige în Iúda şi în Ierusalím să aducă Domnului în ce chip au zis Móisi, sluga lui Dumnezău, preste Israíl, în pustiiu.”

10. Şi dêderă toţi boiêrii şi tot norodul şi aducea şi punea în chichiţă, pînă să vrea împlea. /

Ms. 45, p. 378

să moară cu sabie!", căci dzise preutul: „Să nu moară în casa Domnului!"

15. Şi-i dêderă ei slobodzire şi trecură pren poarta călăreţilor casei împăratului şi o omorîră pre ea acoló.

16. Şi puse Iodaé făgăduinţă între mijlocul a[183] tot nărodul şi între mijlocul împăratului, ca să fie nărod Domnului.

17. Şi întrắ tot nărodul pământului la casa lui Vaal şi-l surpắ pre el şi jirtăvnicile lui şi idolii[184] lui le-au zdrumicat şi pre Matthan preutul [185]l-au omorît înaintea jirtăvnicilor lui.

18. Şi dêde Iodaé⌊preutul⌋lucrurile casei Domnului pren mîna preuţilor şi a leviţilor şi au rădicat rînduiêlele preuţilor şi leviţilor carele au usăbit David preste casa Domnului. Şi el au adus arderi de tot Domnului, în ce chip iaste scris în cartea[186] lui Moisei, cu veselie şi cu cîntări, pren mîna lui David.

19. Şi stă- *[378/2]* tură portarii la porţile casei Domnului şi nu va întra necurat la tot lucrul.

20. Şi au luat pre căpeteniile părinţilor şi pre sîlnici şi pre boiêrii nărodului şi pre tot nărodul pământului şi au suit pre împăratul la casa Domnului. Şi au întrat pre poarta cea mai denlăuntru la casa împăratului şi au şedzut pre împăratul pre scaunul împărăţiei.

21. Şi să bucurắ tot nărodul pământului; şi cetatea să potoli şi pre Gotholía au omorîtu-o cu sabie.

Ms. 4389, p. 416

să nu o omoară în casa Domnului.

15. Şi-i dêderă puţinea pace pînă ce întrắ pren poarta călăreţilor casii împăratului şi o uciseră acoló.

16. Şi puse Iodai făgăduinţă între sine şi între tot nărodul şi între împăratul, ca să fie oameni ai Domnului.

17. Şi întrară toţi oamenii în casa lui Vaal şi o răsipiră şi sfărîmară altarele lui şi idolii lui; iar pre Matthan, popa al lui Vaal, îl uciseră înaintea altariului.[223]

18. Şi dêde Iodai preotul lucrurile în casa Domnului, supt *[416/2]* mîna preoţilor şi a leviţilor şi puse preoţi şi leviţi să slujască în toate zilele, pre ceia ce-i usebise David întru casa Domnului şi el aduse arderi de tot Domnului, cum iaste scris în lêgea lui Moisí, în bucurii şi în cîntări, după socotinţa lui David.

19. Şi puseră portari la porţile casei Domnului, ca să nu între într-însa nici un lucru spurcat.

20. Şi luoă iuzbaşii şi oamenii cei vîrtoşi şi boiêrii năroadelor şi toţi oamenii ţării şi făcură pogorîre împăratului den casa Domnului şi întrắ pren mijlocul porţilor celor mai denlăuntru în casa împărătească.

21. Şi se veseli tot nărodul ţării şi se alinắ cetatea. Iar Gothóliia fu ucisă cu sabie.

Versiunea modernă

„Să nu moară în casa Domnului!"

15. Şi-i dădură drumul, iar ea trecu prin poarta călăreţilor de la casa regelui şi o omorîră acolo.

16. Apoi Iodae făcu un legământ între el, popor şi rege, să-i fie popor Domnului.

17. Şi tot poporul ţării se duse la casa lui Baal şi o dărîmă şi îi nimiciră jerfelnicele şi idolii, iar pe Matthan, preotul lui Baal, îl omorîră înaintea jertfelnicelor lui.

18. Şi Iodae preotul dădu pe mîna preoţilor şi a leviţilor muncile din casa Domnului şi statornici cetele pe zile ale preoţilor şi ale leviţilor, pe care le rînduise David peste casa Domnului. Şi el a adus arderi de tot Domnului, aşa cum este scris în legea lui Moise, cu bucurie şi cu cîntări, prin mîna lui David.

9. Portarii stăteau la porţile casei Domnului, ca să nu intre cineva necurat în vreo privinţă.

20. Şi Iodae îi luă pe capii de familie şi pe viteji şi pe căpeteniile poporului şi tot poporul ţării şi îl suiră pe rege la casa Domnului. Şi au intrat pe poarta dinăuntru în casa regelui şi l-au aşezat pe rege pe tronul de domnie.

21. Şi se bucură tot poporul ţării şi cetatea se linişti. Iar pe Gotholia au omorît-o cu sabia.

Cap 24

1. [187]Fiind de 8 ani Ioas cînd împărăţi el şi 40 de ani au împărăţit în Ierusalim; şi numele maicii lui — Saviá, de la Virsavée.

2. Şi au făcut Ioas ce-i drept înaintea Domnului toate dzilele lui Iodaé preutul.

3. Şi luă Iodaé doao muieri lui şi să născură lui feţi şi fête.

4. Şi să făcu după aceasta pre inima lui Ioas ca să tocmască casa Domnului.

5. Şi adunắ pre preuţi şi pre leviţi şi dzise lor: „Ieşiţi la cetăţile Iúda şi strîngeţi de la tot Israil argint, ca să întărim casa Domnului nostru dentru an în an; şi sîrguiţi a grăi." Şi nu sîrguiră leviţii.

6. Şi chemă împăratul pre Iodaé căpetenia şi-i dzise lui: „Pentru căci n-ai socotit pentru leviţi, ca să aducă de la Iúda şi de la Ierusalim cel ales graiu[188] de Moisi, omul lui Dumnedzău, căci au strînsu pre Israil la cortul mărturiei?

7. Căci Gotholía era fărădelêge şi fiii ei au surpat casa Domnului[189], pentru că sfintele Domnului au făcut la Vaalim."

8. Şi dzise împăratu: „Facă-să chichiţă şi să să puie la poarta casei Domnului afară.

9. Şi să strige în Iúda şi în Ierusalim să aducă Domnului în ce chip au dzis Moisi, sluga lui Dumnedzău, preste Israil, în pustiiu."

10. Şi dêderă toţi boiêrii şi tot nărodul şi aducea şi punea în chichiţă pînă să vrea împlea.

Cap 24

1. [224]Şi era Ioas, cînd începu a împărăţi, de 7 ani, şi împărăţi în Ierusalim 40 de ani; şi pre mumă-sa o chiema Saviia, den Virsáviia.[225]

2. Şi făcu Ioas cêlea ce plăcea înaintea Domnului, în toate zilele lui Iodai preotul.

3. Şi luoă Iodai arhiereul 2 muieri den care-şi născu feciori şi fête.

4. După aceasta, întrắ la inima lui Ioas să înfrumseţêze casa Domnului.

5. Şi strînse preoţii şi leviţii şi le zise: „Păsaţi în cetăţile Iúdei şi strîngeţi bani de la tot Israilul, pentru înnoirea bisêricii Dumnezeului nostru den an în an şi grăbiţi a face!" Iar leviţii nu grăbiră.[226]

6. Iar împăratul chiemă pre Iodai boiêriul şi-i zise: „Pentru ce nu silesc leviţii să aducă den Iúda şi den Ierusalim banii care au rînduit Moisí, robul Domnului, să aducă toată mulţimea lui Israil în cortul mărturiei?

7. Că necredincioasa Gothóliia şi feciorii ei au răsipit casa lui Dumnezeu şi cu tot ce au fost în bisêrica lui Dumnezeu sfinţit au împodobit idolii!"

8. Şi porînci împăratul să facă raclă şi să o puie lîngă poarta casei Domnului, să fie de-a băga într-însa bani.

9. Şi să mărturisească în Iúda şi în Ierusalim, să aducă Domnului [227]ce au rînduit Moisí, robul Domnului, a tot Israilul în pustie.[228]

10. Şi dêderă toţi boiêrii şi tot nărodul şi aducea de băga în racla carea porîncise împăratul să o puie Domnului, pînă o umplură.

Capitolul al 24-lea

1. Ioas era de şapte ani cînd a început să domnească şi a domnit patruzeci de ani la Ierusalim; iar numele mamei sale era Sabia din Bersabea.

2. Şi a făcut Ioas ce este drept înaintea Domnului în toate zilele lui Iodae preotul.

3. Şi Iodae îi luă două neveste, şi i se născură fii şi fiice.

4. După aceea, lui Ioas îi fu la inimă să repare casa Domnului.

5. Şi îi adună pe preoţi şi pe leviţi şi le zise: „Ieşiţi la cetăţile lui Iuda şi strîngeţi de la tot Israelul argint ca să întărim casa Domnului, an de an. Grăbiţi-vă să grăiţi [despre aceasta]." Dar leviţii nu se grăbiră.

6. Şi îl chemă regele pe Iodae, căpetenia [lor], şi îi zise: „De ce nu-i pui pe leviţi să aducă din Iuda şi din Ierusalim darea hotărîtă de Moise, omul lui Dumnezeu, cînd l-a chemat la adunare pe Israel la cortul mărturiei?"

7. Căci Gotholia fusese o nelegiuită şi fiii ei ruinaseră casa Domnului şi lucrurile sfinte din casa Domnului le folosiseră pentru Baali.

8. Şi zise regele: „Să faceţi o ladă şi să o puneţi afară, la poarta casei Domnului.

9. Şi să se dea de ştire în Iuda şi în Ierusalim să i se aducă Domnului [darea], după cum a zis Moise, robul lui Dumnezeu, pentru Israel, în pustiu."

10. Şi toate căpeteniile şi tot poporul dădeau darea şi o aduceau şi o puneau în ladă pînă cînd aceasta s-a umplut

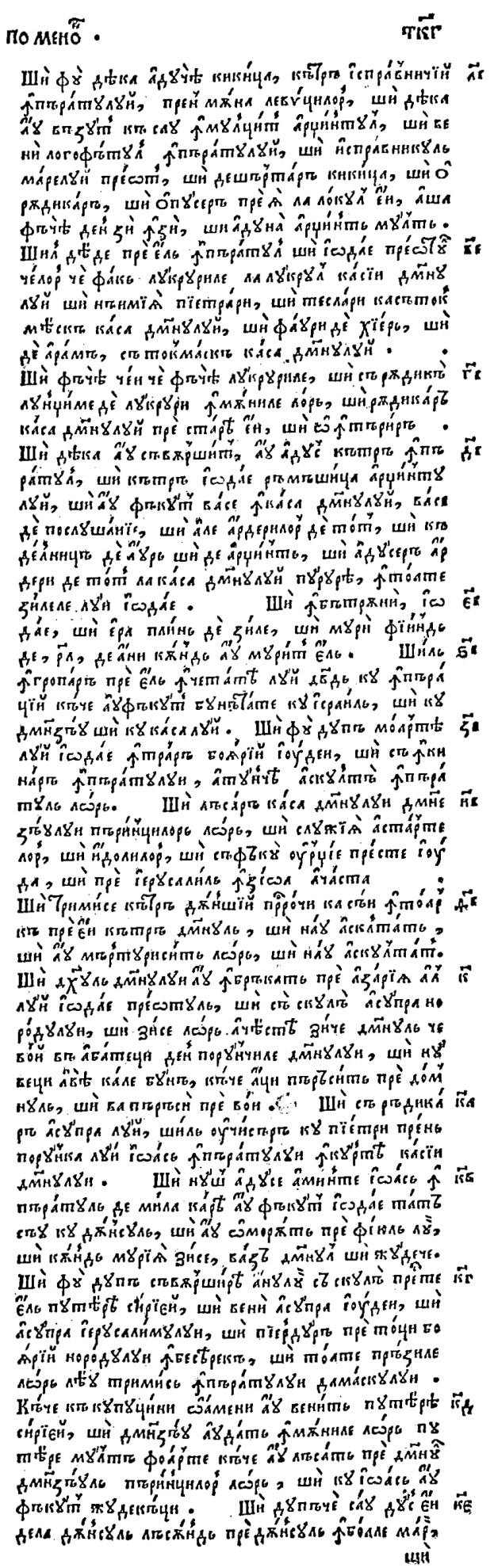

Biblia 1688, p. 323, col. 2

11. Şi fu deaca aducea chichiţa către ispravnicii împăratului, pren mîna leviţilor. Şi deaca au văzut că s-au înmulţit argintul, şi veni logofătul împăratului şi ispravnicul marelui preot, şi deşărtară chichiţa, şi o rîdicară, şi o puseră pre ea la locul ei. Aşa făcea den zi în zi şi aduna argint mult.

12. Şi-l dêde pre el împăratul şi Iodáe preotul celor ce fac lucrurile la lucrul casii Domnului şi năimiia pietrari şi teslari, ca să tocmească casa Domnului, şi fauri de hier şi de aramă, să tocmască casa Domnului.

13. Şi făcea cei ce făcea lucrurile, şi să rîdică lungime de lucruri în mînile lor, şi rîdicară casa Domnului pre starea ei şi o întăriră.

14. Şi deaca au săvîrşit, au adus către împăratul şi către Iodáe rămăşiţa argintului şi au făcut vase în casa Domnului, vase de poslușanie, şi ale arderilor de tot, şi cădelniţă de aur şi de argint, şi adusără arderi de tot la casa Domnului pururea, în toate zilele lui Iodáe.

15. Şi îmbătrîni Iodáe şi era plin de zile, şi muri fiind de 130 de ani cînd au murit el.

16. Şi-l îngropară pre el în cetatea lui David cu împăraţii, căce au făcut bunătate cu Israíl şi cu Dumnezău şi cu casa lui.

17. Şi fu după moartea lui Iodáe, întrară boiêrii Iúdei şi să închinară împăratului. Atuncea ascultă împăratul lor.

18. Şi lăsară casa Domnului Dumnezăului părinţilor lor, şi slujiia astártelor şi idolilor, şi să făcu urgie preste Iúda şi pre Ierusalím[42] în zioa aceasta.

19. Şi trimise către dînşii proroci ca să-i întoarcă pre ei către Domnul şi n-au ascultat. Şi au mărturisit lor, şi n-au ascultat.

20. Şi Duhul Domnului au îmbrăcat pre Azáriia al lui Iodáe preotul, şi să sculă asupra norodului şi zise lor: „Aceasta zice Domnul: «Ce voi vă abateţi den poruncile Domnului? Şi nu veţi avea cale bună, căce aţi părăsit pre Domnul şi va părăsi pre voi!»”

21. Şi să rădicară asupra lui şi-l ucisără cu pietri pren porunca lui Ioás împăratului, în curtea casii Domnului.

22. Şi nu-şi aduse aminte Ioás împăratul de mila carea au făcut Iodáe, tată-său, cu dînsul, şi au omorît pre fiiul lui. Şi cînd muriia, zise: „Vază Domnul şi judece!”

23. Şi fu după săvîrşirea anului, să sculă preste el putêrea Síriei şi veni asupra Iúdei şi asupra Ierusalímului, şi pierdură pre toţi boiêrii norodului în besêrecă, şi toate prăzile lor le-au trimis împăratului Damáscului.

24. Căce că cu puţini oameni au venit putêrea Síriei, şi Dumnezău au dat în mînile lor putêre multă foarte, căce au lăsat pre Domnul Dumnezăul părinţilor lor şi cu Ioás au făcut judecăţi.

25. Şi după ce s-au dus ei de la dînsul, lăsînd pre dînsul în boale mari // şi să rădicară preste el slugile lui întru

Ms. 45, p. 378-379

11. Şi fu dacă aducea chichiţa către ispravicii împăratului pren mîna leviţilor. Şi dacă au vădzut că s-au înmulţit argintul şi veni logofătul împăratului şi pristavul a marelui preut şi dăşertară chichiţa şi o rădicară şi o puseră pre ea la locul ei; aşa făcea den dzi în dzi şi adună argint mult.

12. Şi-l dêde[190] pre el împăratul şi Iodaé preutul celor ce fac lucrurile la lucrul casei Domnului şi năimiia pietrari şi teslari ca să tocmască casa Domnului şi fauri de fier şi de aramă, să tocmască casa Domnului.

13. Şi făcea [*379/1*] cei ce făcea lucrurile şi rădică lungimea de lucruri întru mîinile lor şi rădicară casa Domnului pre starea ei şi o întări.

14. Şi daca au săvîrşit, au adus către împăratul şi către Iodaé rămăşiţa argintului şi au făcut vase în casa Domnului, vase de posluşanie şi a arderilor de tot şi cădelniţe de aur şi de argint. Şi aduse arderi de tot la casa Domnului pururea, toate dzilele lui Iodaé.

15. Şi îmbătrîni Iodaé şi era plin de dzile şi muri, fiind de 130 de ani cînd s-au săvîrşit el.

16. Şi-l îngropară pre el în cetatea David cu împăraţii, căci au făcut bunătate cu Israil şi cu Dumnedzău şi cu casa lui.

17. Şi fu după moartea lui Iodaé, întrară boiêrii Iúdei şi să închinară împăratului; atuncea ascultă împăratul lor.

18. Şi lăsară casa Domnului Dumnedzăului părinţilor lor şi slujiia astartelor şi chipurilor. Şi să făcu urgie preste Iúda şi pre Ierusalim întru dzua aceasta.

19. Şi trimise către înşii proroci ca să-i întoarcă pre ei către Domnul [şi n-au ascultat]; şi au mărturisit lor şi n-au ascultat.

20. Şi duhul Domnului au îmbrăcat pre Azaría pre al lui Iodaé preutul şi să sculă asupra nărodului şi dzise lor: „Acêstea dzice Domnul: «Ce voi vă abateţi de la porîncele Domnului? Şi nu veţi avea cale bună, căci aţi părăsit pre Domnul şi va părăsi pre voi.»”[191]

21. Şi să rădicară asupra lui şi-l bătură cu pietri pren porînca lui Ioas împăratului, întru ograda casei Domnului.

22. Şi nu-şi aduse aminte Ioas împăratul de mila carea au făcut tată-său cu însul [192]şi i-au omorît pre fiiul lui. Şi cînd muriia, dzise: „Vadză Domnul şi judece!”

23. Şi fu după săvîrşirea anului, să sculă preste el putêrea Siríei şi veni asupra Iúdei şi asupra Ierusalimului şi pierdură pre toţi boiêrii nărodului întru bisêrecă şi toate prăzile lor le-au trimis împăratului a Damascului.

24. Căci cu puţîni oameni au venit putêrea Siríei şi Dumnedzău au dat întru mîinile lor putêre multă foarte, pentru căci au lăsat pre Domnul Dumnedzăul părinţilor lor şi cu Iosía au făcut judêţe.

25. Şi după ce s-au dus ei de la însul, lăsîndu-l pre îns întru zăceri[193] mari şi să rădicară preste el slugile lui

Ms. 4389, p. 416-417

11. De-acii, cînd fu vrêmea să se aducă racla înaintea împă- *[417/1]* ratului, după porunca lui, cu mîinile leviţilor, (deaca văzură că se-au umplut racla de bani) mêrse logofătul împăratului şi preotul cel mare, carele era pus, şi strînseră banii den raclă şi iarăşi duseră racla la locul ei; şi făcea aşa den zi în zi şi strînseră bani fără de număr.

12. Şi-i dêde împăratul şi Iodai preoţilor celora ce era ispravnici preste lucrul casei Domnului, iar ei arvuniră cioplitori de pietri şi meşteri de lemn să tocmească casa Domnului şi fauri de fier şi de aramă, să întărească casa Domnului.

13. [12] Şi făcea meşterii cu chibzuială bună[229] [13] şi se rădica păreţii cu multa lucrare a mîinilor lor şi tocmiră casa Domnului pre starea cea dentîi a ei şi o făcură să stea şi mai tare.

14. De-acii, deaca sfîrşiră toate lucrurile, aduseră înaintea împăratului şi a lui Iodai ceialalţi bani ce rămăsêse, cu carii se-au făcut vasele bisêricii şi vasele de slujba arderii de tot şi cădêlniţe şi alte vase de aur şi de argint. Şi se aducea arderi de tot în casa Domnului, fără de încetare, în zilele lui Iodai.

15. Şi îmbătrîni Iodai plin de zile şi muri, fiind de 130 de ani în vrêmea sfîrşitului său.[230]

16. Şi-l îngropară în cetatea lui David cu împăraţii, pentru căci făcuse bine cu Israil şi cu casa lui.

17. Iar după petrecaniia lui Iodai, mêrseră boiêrii Iúdei şi se închinară împăratului de-i slujiră.

18. Şi năpustiră bisêrica[231] părinţilor săi şi slujiră lui Astart, idolul cel cioplit, şi fu urgiia Domnului asupra Iúdei şi a Ierusalímului într-acêle zile, pentru acel păcat.

19. Şi trimise la dînşii proroci ca să se întoarcă către Domnul; ei nu ascultară şi le mărturisiia şi nu băga în seamă.

20. Şi duhul lui Dumnezeu îmbrăcă pre Azariia, feciorul lui Iodai preotul; şi stătu înaintea nărodului şi le zise: „Aşa zice Domnul Dumnezeu: «Derept ce aţi călcat porîncile Domnului? Nu-i place; ce, deaca aţi părăsit pre Domnul, şi Domnul vă va părăsi!»”[232]

21. Iar ei se strînseră asupra lui şi-l uciseră cu pietri, după porunca lui Ioas împărat, în curtea casei Domnului.

22. Şi nu-şi aduse aminte Ioas împărat de binele ce au făcut cu dînsul tată-său, Iodai, [233]ce ucise pre fiiu-său; carele, cînd muriia, el zise: „Să vază Domnul şi să judece!”

23. De-acii, deaca se umplu un an, se sculă asupra lui oastea sirienească şi mêrseră în Iúda şi în Ierusalim şi uciseră *[417/2]* pre toţi boiêrii năroadelor în bisêrică şi toată prada lor o trimêseră împăratului în Damasc.

24. Pentru că venise oşti sirieneşti foarte puţinêle, iară Dumnezeu dêde în mîinile lor putêre de mulţime fără de număr, pentru căci părăsise pre Domnul Dumnezeul părinţilor lor, şi asupra lui Ioas făcu judecată.[234]

25. Că, deaca se duseră ei şi-l lăsară în boală şi durêre mare, iar slugile lui se sculară asupră-i, să izbîndească

Versiunea modernă

11. Şi era aşa: cînd duceau leviţii lada la dregătorii regelui şi cînd [aceştia] vedeau că argintul dădea pe dinafară, veneau scribul regelui şi dregătorul marelui preot şi goleau lada şi o puneau la locul ei. Aşa făceau zi de zi şi au adunat mult argint.

12. Apoi regele şi Iodae preotul îl dădură celor ce făceau lucrările la casa Domnului şi tocmiră pietrari şi dulgheri ca să repare casa Domnului, şi lucrători în fier şi aramă ca să repare casa Domnului.

13. Şi muncitorii îşi împlineau munca şi lucrările creşteau în mîinile lor, şi ridicară casa Domnului la starea ei [dinainte] şi o întăriră.

14. Şi cînd isprăviră, le-au adus regelui şi lui Iodae argintul rămas şi au făcut vase pentru casa Domnului, vase pentru slujbele arderilor de tot şi cădelniţe de aur şi de argint. Şi au adus arderi de tot în casa Domnului necontenit, în toate zilele lui Iodae.

15. Şi Iodae îmbătrîni şi era plin de zile şi muri: era de o sută treizeci de ani cînd a murit.

16. Şi-l îngropară în cetatea lui David, alături cu regii, pentru că a făcut bine pentru Israel şi pentru casa lui.

17. Şi fu că, după moartea lui Iodae, veniră căpeteniile lui Iuda şi i se închinară regelui; [de] atunci regele a ascultat de ei.

18. Şi părăsiră casa Domnului Dumnezeului părinţilor lor şi slujiră astartelor şi idolilor. Şi a fost mînia [Domnului] peste Iuda şi peste Ierusalim în ziua aceea.

19. Şi le trimise profeţi ca să se întoarcă la Domnul, dar ei nu au ascultat. Şi [profeţii] dădură mărturie, dar ei nu au ascultat.

20. Şi Duhul lui Dumnezeu l-a învăluit pe Azaria, fiul lui Iodae preotul, şi el se ridică deasupra poporului şi le zise: „Aşa vorbeşte Domnul: «De ce încălcaţi poruncile Domnului? Nu vă va merge bine, pentru că l-aţi pe Domnul, şi [el] vă va părăsi pe voi.»”

21. Şi uneltiră împotriva lui şi îl uciseră cu pietre din porunca regelui Ioas, în curtea casei Domnului.

22. Şi nu-şi mai aduse aminte Ioas de mila pe care o făcuse cu el Iodae, tatăl lui [Azaria], şi îl omorî pe fiul lui. Şi cînd [acesta] era pe moarte, zise: „Să vadă Domnul şi să judece!”

23. Şi fu că după împlinirea unui an, se ridică asupra lui [Ioas] oştirea Siriei şi veni asupra lui Iuda şi asupra Ierusalimului şi le nimici pe toate căpeteniile poporului în templu; şi toate prăzile lor le trimise regelui Damascului.

24. Deşi oştirea Siriei venise cu bărbaţi puţini, Dumnezeu a dat în mîinile lor o oştire foarte numeroasă, pentru că iudeii îl părăsiseră pe Domnul Dumnezeul părinţilor lor. Şi cu Ioas a făcut judecată.

25. După ce plecară ei de la el, lăsîndu-l pradă unor boli grele, robii lui uneltiră împotriva lui, pentru sîngele

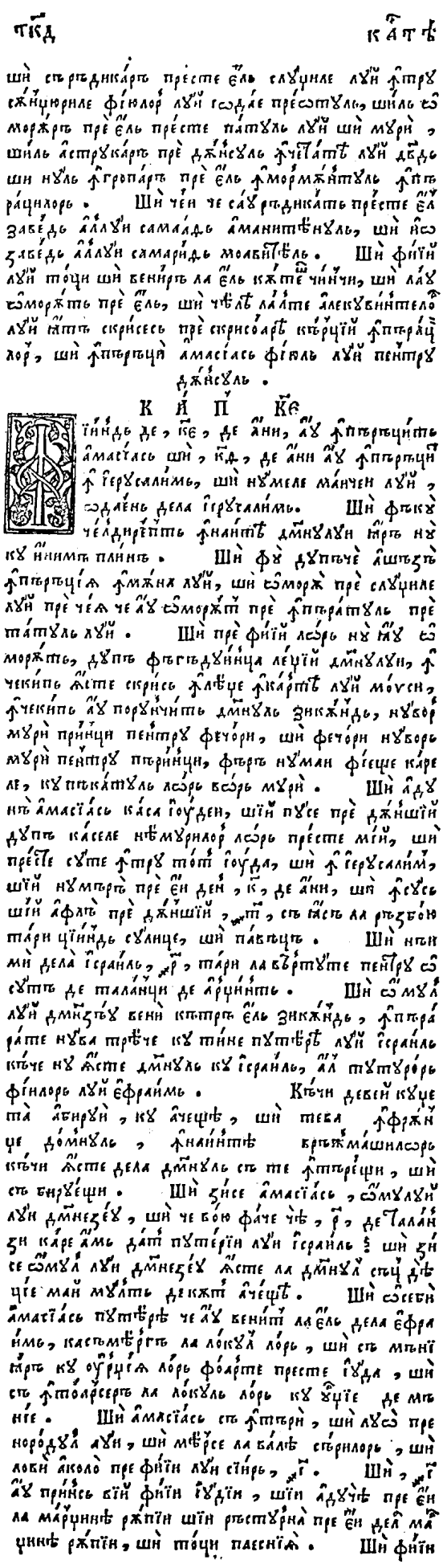

Biblia 1688, p. 324, col. 1

sîngiurile fiilor[43] lui Iodáe preotul, şi-l omorîră pre el preste patul lui, şi muri, şi-l astrucară pre dînsul în cetatea lui David, şi nu-l îngropară pre el în mormîntul împăraţilor.

26. Şi cei ce s-au rădicat preste el: Zavéd al lui Samaáth amaniteanul şi Iozavéd al lui Samaríth moaviteanul[44],

27. Şi fiii lui toţi. Şi veniră la el cîteşicinci şi l-au omorît pre el, şi cêlealalte ale cuvintelor lui, iată, scrise-s pre scrisoarea cărţii împăraţilor, şi împărăţi Amasías, fiiul lui, pentru dînsul.

Cap 25

1. Fiind de 25 de ani au împărăţit Amasías şi 29 de ani au împărăţit în Ierusalím, şi numele maicei lui — Odaén de la Ierusalím.

2. Şi făcu cel direpţ înaintea Domnului, iară nu cu inimă plină.

3. Şi fu după ce aşăză împărăţiia în mîna lui, şi omorî pre slugile lui, pre ceia ce au omorît pre împăratul, pre tatul lui.

4. Şi pre fiii lor nu i-au omorît, după făgăduinţa legii Domnului, în ce chip iaste scris în lêge, în cartea lui Móisi, în ce chip au poruncit Domnul, zicînd: „Nu vor muri părinţi[45] pentru feciori şi feciori nu vor muri pentru părinţi, fără numai fieştecarele cu păcatul lor vor muri."

5. Şi adună Amasiás casa Iúdei şi-i puse pre dînşii după casele neamurilor lor preste mii şi preste sute, întru tot Iúda, şi în Ierusalím, şi-i numără pre ei den 20 de ani şi în sus, şi-i află pre dînşii 300000 să iasă la războiu, tari, ţiind suliţe şi pavăţă.

6. Şi năimi de la Israíl 100000 tari la vîrtute, pentru o sută de talanţi de argint.

7. Şi omul lui Dumnezău veni cătră el, zicînd: „Împărate, nu va trêce cu tine putêrea lui Israíl, căce nu iaste Domnul cu Israíl, al tuturor fiilor lui Efraím.

8. Căci de vei cugeta a birui cu aceştia şi te va înfrînge Domnul înaintea vrăjmaşilor, căci iaste de la Domnul să te întăreşti şi să biruieşti."

9. Şi zise Amasiás omului lui Dumnezeu: „Şi ce voiu face cea 100 de talanzi care am dat puterii lui Israíl?" Şi zise omul lui Dumnezeu: „Iaste la Domnul să-ţi dea ţie mai mult decît aceştia."

10. Şi osebi Amasiás putêrea ce au venit la el de la Efraím, ca să meargă la locul lor, şi să mîniiară cu urgiia lor foarte preste Iúda, şi să întoarseră la locul lor cu urgie de mînie.

11. Şi Amasiás să întări, şi luo pre norodul lui şi mêrse la Valea Sărilor, şi lovi acoló pre fiii lui Siír, 10000.

12. Şi 10000 au prins vii fiii Iúdii şi-i aducea pre ei la marginea rîpii, şi-i răsturna pre ei de la marginea rîpii, şi toţi plesniia.

13. Şi fiii / puterii, pre carii au întors Amasiás ca să

Ms. 45, p. 379

întru sîngiurile fiiului Iodaé preutul şi-l omorîră pre el preste patul lui; şi muri şi-l astrucară pre îns în cetatea David şi nu-l îngropară pre el întru gropniţa împăraţilor.

26. Şi cei ce s-au *[379/2]* rădicat preste el — Zaved a lui Samaath amaniteanul şi Iozaved al lui Samarith moaviteanul,
27. Şi fiii lui toţi; şi veniră la el cîte 5 şi l-au omorît pre el. ⌊Şi cêlealalte a cuvintelor lui⌋ iată-s scrise pre scrisoarea cărţii împăraţilor. Şi împărăţi Amasia, fiiul lui, pentru însul.

Cap 25

1. Fiind de [194]25 ani au împărăţit Amasía şi 29 ani au împărăţit în Ierusalim; şi numele maicii lui — Iodaen de la Ierusalim.

2. Şi făcu ce-i dreptu înaintea Domnului, ce nu cu inimă plină.

3. Şi fu după ce aşează împărăţia întru mîna lui şi omorî pre slugile lui, pre ceia ce au omorît pre împăratul, pre tatăl lui.
4. Şi pre fiii lor nu i-au omorît, după făgăduinţa legii Domnului, precum iaste scris întru lêge, întru cartea lui Moisi, în ce chip au porîncit Domnul, dzicînd: „[195]Nu vor muri părinţii pentru ficiori şi ficiorii nu vor muri pentru părinţi, fără numai fieştecarele cu păcatul lor vor muri!”

5. Şi strînse Amasía casa Iúdei şi-i sculă pre înşii după casele neamurilor lor întru preste mii şi întru preste sute, întru tot Iúda şi în Ierusalim. Şi-i numără pre ei den 20 de ani şi în sus şi-i află pre înşii 300000 să iasă la războiu tari, ţiind suliţă şi pavăţă.

6. Şi năimi de la Israil 100000 tari la vîrtute pentru 100 de talanzi de argint.

7. Şi omul lui Dumnedzău veni cătră el, dzicînd: „Împărate, nu va trêce cu tine putêrea lui Israil, căci nu iaste Domnul cu Israil, a tuturor fiilor Efraim[196].

8. Căci de vei cugeta a birui cu aceştia ⌊şi⌋ te va înfrînge Domnul înaintea nepriêtenilor; căci iaste de la Domnul să te întăreşti şi să biruieşti.”

9. Şi dzise Amasía omului lui Dumnedzău: „Şi ce voi face cea sută de talandzi carii am dat puterii lui Israil?” Şi dzise omul lui Dumnedzău: „Iaste la Domnul să-ţi dea ţie mai mult decît aceştia.”

10. Şi usăbi Amasía putêrea ce au venit cătră el de la Efraim ca să nu margă la locul lor. Şi să mîniară cu urgia lor foarte preste Iúda şi să întoarseră la locul lor cu urgie de mînie.

11. Şi Amasía să întări şi luă pre nărodul lui şi mêrse la Valea Sărilor şi lovi acoló pre fiii lui Siir, 10000.

12. Şi 10000 au prinsu vii fiii Iúdei; şi-i aducea pre ei la marginea rîpei şi-i răsturna pre ei den marginea rîpei şi toţi plesniia.

13. Şi fiii puterii pre carii au întorsu Amasía ca să

Ms. 4389, p. 417-418

sîngele Azariei, feciorul lui Iodai preotul; şi-l uciseră în aşternutul lui şi muri şi-l îngropară în cetatea lui David, iar nu în mormîntul împăraţilor.

26. Şi asupra lui se-au rădicat Zavath, feciorul lui Semath, şi Iozavath, feciorul lui Samarith moaviteanul,
27. [26] [Şi feciorii lui toţi; şi se apropiiară de dînsul 5 inşi şi-l uciseră][235]. Iar cêlelalte cuvinte ale lui, iată că sînt scrise în leatopiseţul împărătesc. Şi stătu împărat în locul lui, fiiu-său, Amasíia.

Cap 25

1. [236]Şi era Amasíia de 25 de ani cînd începu a împărăţi şi împărăţi în Ierusalim 29 de ani; şi pre mumă-sa o chiema Iodána, den Ierusalim.[237]

2. Şi făcu cêle bune înaintea Domnului, însă nu cu inimă întreagă.

3. De-acii, deaca-şi întări împărăţiia, omorî pre slugile sale care ucisêse pre împăratul, tatăl lui.

4. Iar pre feciorii lor nu-i omorî, că iaste scris în cartea legii lui Moisí, unde au porîncit Domnul, zicînd: „[238]Să nu se ucigă părinţii pentru feciori, nici feciorii pentru părinţi, ce fieştecare pentru al său păcat să moară!”

5. Şi strînse Amasíia casa Iúdei şi puse după moştenirile lor căpitani şi iuzbaşi în toată Iudéea şi în Veniamin; şi-i numără de la 20 de ani în sus şi se aflară 30000 de voinici tari să iasă la războiu, carii ţinea suliţe şi paveze.[239]

6. Şi încă mai luoă în leafă den Israil 100000 tari şi războinici, direp 100 de talanţi de argint.

7. Şi veni omul lui Dumnezeu la dînsul, zicînd: „O, împărate, să nu iasă cu tine putêrea lui Israil, că nu iaste Domnul cu Israil, nici[240] cu un fecior de-ai lui Efraim.

8. Că de-ţi va părea că te vei întări cu dînşii, iară Domnul va face de te vor slăbi vrăjmaşii; că Domnul Dumnezeu iaste care şi ajută şi întoarce să şi fugă.”

9. Iară Amasíia zise cătră omul lui Dumnezeu: „Dară pentru cea sută de talanţi ce am dat oştilor lui Israil ce voiu face?” Omul lui Dumnezeu îi răspunse: „Are Domnul[241] de unde poate să-ţi dea mai mult decît atîţia.”[242]

10. Şi goni Amasíia oştile care *[418/1]* venise la dînsul den Efraim, să se întoarcă la locul lor, iar ei foarte se mîniiară pre Iúda şi se întoarseră la locul lor mînioşi.

11. Iar Amasíia, avînd nădêjde, scoase oamenii săi şi mêrse în Valea Sărilor şi omorî acoló den feciorii Seir, 10000 de oameni.

12. Şi prinseră feciorii lui Iuda[243] şi vii 10000 şi-i duseră la o rîpă de piiatră şi-i răsturna den vîrf şi plesniră toţi.

13. Şi oştile care le gonise Amasíia, ca să nu margă

Versiunea modernă

fiului lui Iodae preotul, şi îl omorîră în patul lui. Şi muri. Şi îl îngropară în cetatea lui David, dar nu în mormîntul regilor.

26. Cei care au uneltit împotriva lui au fost: Zabed al lui Samaath ammanitul şi Iozabed al lui Samarith moabitul,
27. Şi toţi fiii lui; şi dădură buzna peste el cîteşicinci şi îl omorîră. Şi celelalte [fapte], iată sînt scrise în cartea regilor; şi fiul lui, Amasia, ajunse rege în locul lui.

Capitolul al 25-lea

1. Amasias era de douăzeci şi cinci de ani cînd a ajuns rege şi a domnit douăzeci şi nouă de ani în Ierusalim; numele mamei lui era Iodaen din Ierusalim.

2. Şi făcu ce este drept înaintea Domnului, dar nu cu inima deplină.

3. Şi fu că după ce se statornici domnia în mîna lui, îi omorî pe slujitorii lui care îl uciseseră pe tatăl său, regele.
4. Dar pe fiii lor nu îi omorî după legământul legii Domnului, precum este scris în lege, cartea lui Moise, cum a poruncit Domnul zicînd: „Părinţii nu vor muri pentru copiii [lor], iar fiii nu vor muri pentru părinţii [lor], ci fiecare va muri pentru păcatul său.”

5. Şi adună Amasias casa lui Iuda şi îi puse, după casele lor părinteşti, căpetenii peste mii şi peste sute, în întregul Iuda şi Ierusalim; şi-i numără pe cei de la douăzeci de ani şi află trei sute de mii de viteji gata să iasă la război, mînuind lancea şi scutul.

6. Şi tocmi din Israel o sută de mii viteji tari, cu o sută de talanţi de argint.

7. Dar un om al lui Dumnezeu veni la el, zicînd: „O, rege, să nu meargă cu tine oştirea lui Israel, pentru că Domnul nu este cu Israel, cu toţi fiii lui Efraim.

8. Căci, dacă te gândeşti să te întăreşti cu ei, Domnul te va pune pe fugă înaintea vrăjmaşilor, pentru că de la Domnul sînt şi tăria şi fugărirea.”

9. Şi Amasias îi zise omului lui Dumnezeu: „Şi ce-o să fac cu cei o sută de talanţi, pe care i-am dat pentru oştirea lui Israel?” Şi omul lui Dumnezeu zise: „Domnul poate să îţi dea mai mult decît atît.”

10. Şi se despărţi Amasias de oştirea care venise la el din Efraim, ca ei să plece la locul lor. Iar ei se mîniară foarte tare pe Iuda, şi se întoarseră la locul lor plini de furie.

11. Şi Amasias se întări, îşi luă poporul şi se duse în Valea Sării şi acolo îi lovi pe fiii lui Seir, zece mii.

12. Şi pe [alţi] zece mii i-au prins vii fiii lui Iuda şi i-au dus pe vârful Rîpii, şi i-au aruncat de pe vârful Rîpii, şi toţi s-au zdrobit.

13. Iar fiii oştirii pe care i-a trimis înapoi Amasias ca

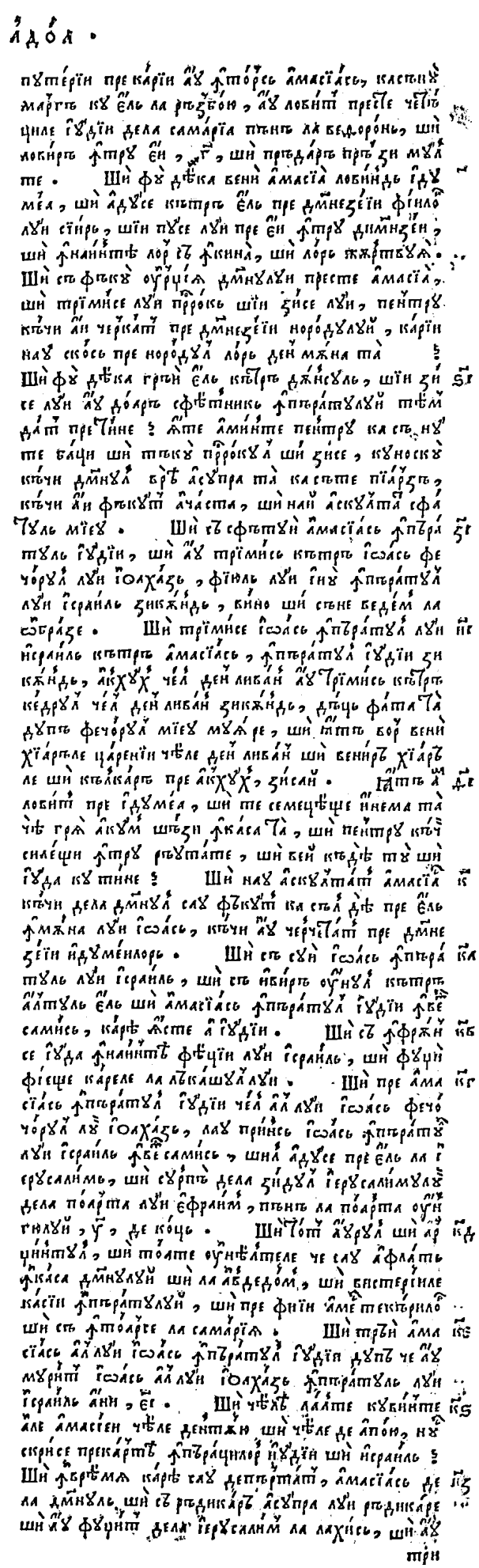

Biblia 1688, p. 324, col. 2

nu margă cu el la războiu, au lovit preste cetăţile Iúdii, de la Samária pînă la Vethorón, şi loviră întru ei 3000 şi prădară prăzi multe.

14. Şi fu deaca veni Amasiá lovind Iduméa, şi aduse către el pre dumnezeii fiilor lui Siír, şi-i puse lui pre ei întru dumnezei, şi înaintea lor să închina, şi lor jîrtvuia.

15. Şi să făcu urgiia Domnului preste Amasiá, şi trimise lui proroc, şi-i zise lui: „Pentru căci ai cercat pre dumnezeii norodului carii n-au scos pre norodul lor den mîna ta?”

16. Şi fu deaca grăi el către dînsul, şi-i zise lui: „Au doară sfêtnic împăratului te-am dat pre tine? Ia-te aminte, pentru ca să nu te baţi.” Şi tăcu prorocul, şi zise: „Cunóscu[46] căci Domnul vrea asupra ta ca să te piarză, căci ai făcut aceasta, şi n-ai ascultat sfatul mieu.”

17. Şi să făcu Amasiás împăratul Iúdii, şi au trimis către Ioás, feciorul lui Ioaház, fiiul lui Iiú, împăratul lui Israíl, zicînd: „Vino şi să ne vedem la obraze.”

18. Şi trimise Ioás, împăratul lui Israíl, către Amasiás, împăratul Iúdii, zicînd: „Achúh cel den Liván au trimis către chedrul cel den Liván, zicînd: «Dă-ţi fata ta după feciorul mieu muiêre!» Şi, iată, vor veni hiarăle ţarenii cêle den Liván. Şi veniră hiarăle şi călcară pre Achúh. Zis-ai:

19. «Iată, am lovit pre Iduméa!» Şi te semeţêşte inema ta cea grea. Acum şăzi în casa ta! Şi pentru căci sileşti întru răutate şi vei cădea tu şi Iúda cu tine?”

20. Şi n-au ascultat Amasias, căci de la Domnul s-au făcut ca să-l dea pre el în mîna lui Ioás, căci au cercetat pre dumnezeii idumeilor.

21. Şi să sui Ioás, împăratul lui Israíl, şi să iviră unul către altul, el şi Amasiás, împăratul Iúdii, în Vethsamís, carea iaste a Iúdii.

22. Şi să înfrînse Iúda înaintea fêţii lui Israíl şi fugi fieştecarele la lăcaşul lui.

23. Şi pre Amasiás, împăratul Iúdii, cel al lui Ioás, feciorul lui Ioaház, l-au prins Ioás, împăratul lui Israíl, în Vethsamís, şi-l aduse pre el la Ierusalím, şi surpă de la zidul Ierusalímului, de la poarta lui Efraím pînă la poarta unghiului – 400 de coţi.

24. Şi tot aurul, şi argintul, şi toate unêltele ce s-au aflat în casa Domnului şi la Avdedóm, şi visteriile casii împăratului, şi pre fiii amestecărilor şi să întoarse la Samáriia.

25. Şi trăi Amasiás al lui Ioás, împăratul Iúdii, după ce au murit Ioás al lui Ioaház, împăratul lui Israíl, ani 15.

26. Şi cêlealalte cuvinte ale Amasíei, cêle dentîiu şi cêle de apoiu, nu-s scrise pre cartea împăraţilor Iúdii şi Israíl?

27. Şi în vrêmea carea s-au depărtat Amasiás de la Domnul şi să rădicară asupra lui rădicare, şi au fugit de la Ierusalím la Lahís, şi au // trimis după dînsul la Lahís, şi l-au

Ms. 45, p. 379-380

nu margă cu el la războiu şi au lovit preste cetăţile Iúda, de la Samaría pînă la cetăţile Vethoron; şi loviră întru ei 3000 şi prădară prăzi *[380/1]* multe.

14. Şi fu dacă veni Amasía lovind Iduméa şi aduse cătră el pre dumnedzăii fiilor Siir şi-i puse pre ei şie întru dumnedzăi şi înaintea lor să închina şi lor jirtvuia.

15. Şi să făcu urgiia Domnului preste Amasía şi trimise lui proroc şi-i dzise lui: „Pentru căci ai cercat pre dumnedzăii nărodului carii n-au scos pre nărodul lor dentru mîna ta?”

16. Şi fu daca grăi el cătră îns şi-i dzise lui: „Au doară sfêtnic împăratului te-ai dat pre tine? Ia aminte pentru ca să nu te baţi.” Şi tăcu prorocul şi dzise: „Cunoscu căci vrea asupra ta să te piardză, căci ai făcut aceasta şi n-ai ascultat sfatului mieu.”

17. Şi să sfătui Amasía, împăratul Iúda, şi au trimis cătră Ioas, ficiorul lui[197] Ioáhaz, fiiului Iiú, împăratul Israil, dzicînd: „Vino şi să ne vedem la obraze.”

18. Şi trimise Ioas, împăratul Israil, cătră Amasía, împăratul Iúdei, dzicînd: „Achuh cel den Livan[198] au trimis cătră chedrul cel den Livan, dzicînd: «Dă-ţi fata ficiorului mieu întru muiêre! Şi, iată, vor veni[199] jiganiile ţarenii cêle den Livan.» Şi veniră jiganiile şi călcară pre Achuh. Dzis-ai:

19. «Iată, am lovit pre Iduméa!» Şi te semeţêşte inima ta cea grea. Acum şedzi în casa ta. Pentru căci sileşti întru răutate? Şi vei cădea tu şi Iuda cu tine.”

20. Şi n-au ascultat Amasías, căci de la Domnul s-au făcut ca să-l dea pre el în mîinile ⌊Ioas⌋, căci au cercetat pre dumnedzăii idumeilor.

21. Şi să sui Ioas, împăratul Israil, şi să iviră înde sine el şi Amasía, împăratul Iúda, în Vethsamis, carea iaste a Iúdei.

22. Şi să înfrînse Iúda înaintea fêţii Israil şi fugi fieştecarele la lăcaşul lui.

23. Şi pre Amasía, împăratul Iúda, pre a lui Ioas, fiiul lui Ioáhaz, l-au prinsu împăratul Ioas, Israil[200], în Vethsamis, şi-l aduse pre el la Ierusalim. Şi surpă de la zidul Ierusalim, de la poarta Efraim pînă la poarta unghiului, 400 de coţi.

24. Şi tot aurul şi argintul şi toate unêltele ce s-au aflat în casa Domnului şi la Avdedom şi vistiêrele casei împăratului şi fiii amestecării şi să întoarse la Samaría.

25. Şi trăi Amasía a lui Ioas, împăratul Iúda, după ce au murit Ioas al lui Ioáhaz, împăratul Israil, ani 15.

26. Şi cêlealalte cuvinte ale Amasíei, cêle dentîi şi cêle de apoi, nu-s scrise pre cartea împăraţilor Iúda şi Israil?

27. Şi întru vrêmea carea s-au depărtat Amasía de la Domnul şi să rădicară asupra lui rocoşi şi fugi ⌊de la Ierusalim⌋ *[380/2]* la Lahis. Şi au trimis denapoia lui

Ms. 4389, p. 418

cu dînsul la războiu, se răsipise pren cetăţile Iúdei, de la Samariia pînă la Vetheron, şi uciseră şi dentr-aceia 3000 şi luară jacman mare şi pradă.[244]

14. De-acii, deaca se întoarse Amasiia, deaca junghé pre idumei, îşi aduse dumnezeii feciorilor lui Seir şi-i puse să-i fie dumnezei şi se închina lor şi lor cădiia tămîie.

15. Şi fu urgiia Domnului pre Amasíia şi trimise la dînsul proroc de-i zise: „Pentru căci te-ai închinat dumnezeilor celora ce n-au mîntuit pre oamenii lor den mîinile tale?”[245]

16. Şi deaca-i zise acêstea, iar el răspunse cătră dînsul: „Dară tu au sfêtnic eşti împăratului? Socotêşte-te să nu te omor!” Şi ieşi prorocul şi zise: „Văz că au gîndit Domnul să te ucigă, căci ai făcut această răotate şi nu asculţi sfatul mieu.”

17. Şi sfătui Amasíia, împăratul Iúdei, şi trimêse la Ioas, feciorul lui Ioahaz, feciorul lui Iúe, împăratul lui Israil, zicînd: „Vino să ne vedem făţiş!”

18. Iar Ioas trimise soli la[246] împăratul Iúdei, zicînd: „[247]Ghimpele care iaste în Liván au trimes la chiedrul Livánului, zicînd: «Dă pre fata ta să fie muiêre feciorului mieu; iară, iată, vor veni fierile cêle den pădurea Livánului.» Şi veniră fierile şi călcară ghimpele.

19. Ai zis: «Iată, am bătut pre Edom!» Şi se înalţă inima ta în trufie. Şăzi în casa ta! Pentru ce chiemi răul asupra ta, ca să cazi tu şi Iúda cu tine?”[248]

20. Iar Amesai nu vru să asculte, pentru că[249] fu voia Domnului să fie dat în mîinile lui Ioas, pentru dumnezeii părinţilor edomitênilor.

21. Şi se sui Ioas, împăratul lui Israil, prentre dînşii, şi-i dêderă să stea mai nainte.

22. [21] Iar Amesai, împăratul Iúdei, era în Vethsamésa Iúdei; [22] şi căzu Iúda înaintea lui Israil şi fugi cineşi pre la coliba sa.

23. Iar pre Amesai, împăratul Iúdei, feciorul lui Ioas, feciorul Ohóziei, îl prinse Ioas, împăratul lui Israil, în Vethsamésa şi-l duse în Ierusalim şi surpă părêţii lui de la poarta Efraímului pînă în colţ, 400 de coţi.[250]

24. Şi tot aurul şi [*418/2*] argintul şi toate vasele cîte află în casa[251] lui Dumnezeu şi în sfînta sfinţilor şi în cămările casei împărăteşti şi feciorii[252] acelor de sfat[253] îi duse în Samáriia.

25. Şi trăi Amesai, feciorul lui Ioas, împăratul Iúdei, după moartea lui Ioas, feciorul lui Ioahaz, împăratul lui Israil, 15 ani.

26. Iară alalte cuvinte ale lui Amesai, cêle dentîi şi cêle de apoi, sînt scrise în cartea împărăţiilor Iúdei şi a lui Israil.

27. Şi în vrême ce se lepădă Amesai de Domnul şi se rădicară asupra lui potrivnici, fugi den Ierusalim în Lahis; şi trimiseră după dînsul şi-l uciseră acoló, în

Versiunea modernă

să nu meargă cu el la război au năvălit asupra cetăţilor lui Iuda, din Samaria până în Baithoron, şi au lovit în ele trei mii şi au luat prăzi multe.

14. Şi fu că după ce se duse Amasias să lovească Idumeea, îi aduse cu sine pe zeii fiilor lui Seir şi şi-i făcu sieşi zei; şi se închina înaintea lor şi le aducea jertfe.

15. Şi fu mânia Domnului peste Amasias şi îi trimise un profet şi-i zise: „De ce i-ai căutat pe zeii care nu au putut să-şi scape poporul din mâna ta?”

16. Şi fu că, pe cînd [profetul] îi vorbea, [regele] îi zise: „Oare te-am făcut sfetnic al regelui? Ia aminte să nu fii biciuit!” Şi profetul tăcu. Dar zise: „Ştiu că [el] vrea să te nimicească pentru că ai făcut aceasta şi nu ai ascultat sfatul meu.”

17. Şi Amasias ţinu sfat şi trimise la Ioas, fiul lui Ioahaz, fiul lui Iu, regele lui Israel, zicînd: „Hai să ne vedem faţă către faţă.”

18. Şi Ioas, regele lui Israel, trimise la Amasias, regele lui Iuda, zicînd: „Spinul din Liban a trimis la cedrul din Liban, zicînd: «Dă-o pe fiica ta de nevastă fiului meu.» Şi iată vor veni fiarele cîmpului, cele din Liban. Şi au venit fiarele şi au călcat în picioare Spinul.

19. [Tu] ai zis: «Iată, am lovit Idumeea» şi se semeţeşte inima ta cea grea. Acum, şezi la casa ta! De ce să te avînţi la rău? Vei cădea şi tu şi Iuda odată cu tine.”

20. Dar Amasias nu a ascultat, căci a fost de la Domnul să îl dea în mâinile lui Ioas, pentru că îi căutase pe zeii idumeilor.

21. Şi se sui Ioas, regele lui Israel şi se văzură faţă către faţă, el şi Amasias, regele lui Iuda, la Baithsamus, care este [o cetate] a lui Iuda.

22. Şi Iuda fu pus pe fugă în faţa lui Israel, şi fiecare fugi la cortul său.

23. Şi pe Amasias, regele lui Iuda, fiul lui Ioas, l-a prins Ioas, regele lui Israel, la Baithasamus şi l-a adus la Ierusalim şi a dărîmat din zidul Ierusalimului, de la poarta lui Efraim pînă la poarta din colţ, patru sute de coţi.

24. Şi [a luat] tot aurul şi argintul şi toate vasele pe care le-a găsit în casa Domnului, şi la Abdedom, şi vistieriile din casa regelui, şi ostatici şi s-a întors în Samaria.

25. Şi Amasias, [fiul] lui Ioas, regele lui Iuda, mai trăi după moartea lui Ioas, [fiul] lui Ioachaz, regele lui Israel, încă cincisprezece ani.

26. Şi celelelate întîmplări ale lui Amasias, cele dintâi şi cele din urmă, iată, oare nu sînt scrise în cartea regilor lui Iuda şi ai lui Israel?

27. Şi în vremea cînd s-a îndepărtat Amasias de Domnul, au uneltit [unii] împotriva lui, iar [el] a fugit de la Ierusalim la Lachis. Şi au trimis după el la Lachis

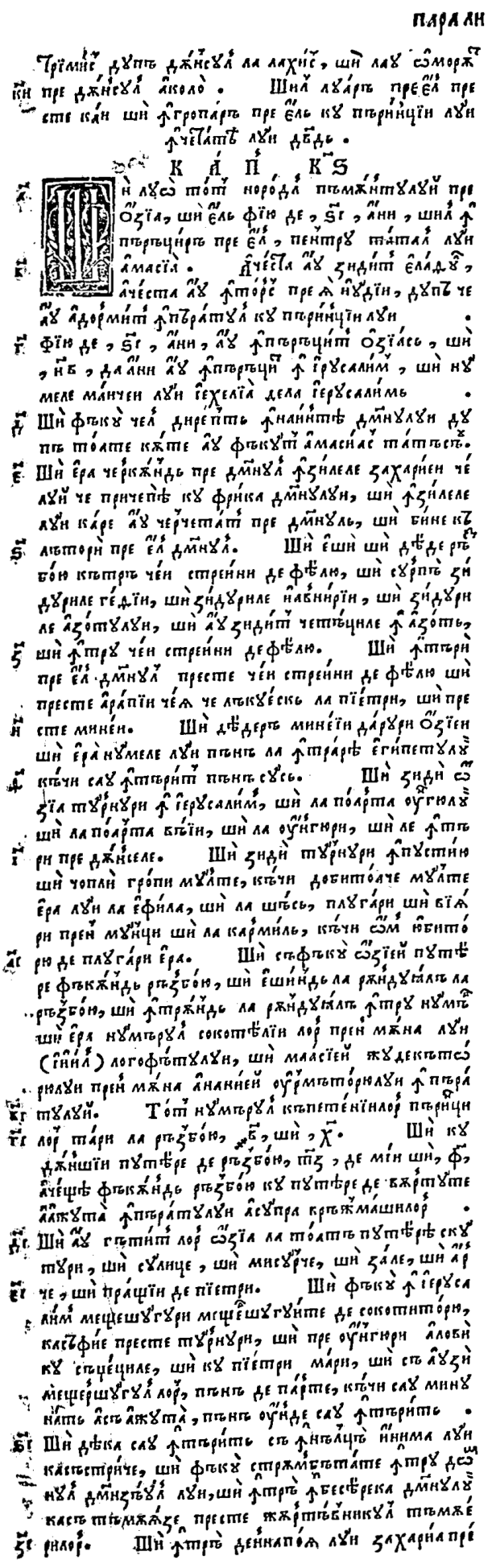

Biblia 1688, p. 325, col. 1

omorît pre dînsul acoló.

28. Şi-l luară pre el preste cai şi îngropară pre el cu părinţii lui în cetatea lui David.

Cap 26

1. Şi luo tot norodul pămîntului pre Ózia, şi el — fiiu de 16 ani, şi-l împărăţiră pre el, pentru tatul[47] lui, Amasiá.

2. Acesta au zidit Eláthul, acesta au întors pre ea Iúdii, după ce au adormit împăratul cu părinţii lui.

3. Fiiu de 16 ani au împărăţit Oziás şi 52 de[48] ani au împărăţit în Ierusalím, şi numele maicei lui — Ieheliá de la Ierusalím.

4. Şi făcu cel direpт înaintea Domnului, după toate cîte au făcut Amasías, tată-său.

5. Şi era cercînd pre Domnul în zilele Zaharíei, celui ce pricepea cu frica Domnului, în zilele lui, care au cercetat pre Domnul, şi binecălători pre el Domnul.

6. Şi ieşi şi dêde războiu cătră cei streini de fêliu şi surpă zidurile Ghéthii, şi zidurile Iavnírii, şi zidurile Azótului, şi au zidit cetăţile în Azót şi întru cei streini de fêliu.

7. Şi întări pre el Domnul preste cei streini de fêliu şi preste arapii ceia ce lăcuiesc la pietri şi preste minei.

8. Şi dêderă mineii daruri Óziei şi era numele lui pînă la întrarea Eghípetului, căci s-au întărit pînă sus.

9. Şi zidi Ózia turnuri în Ierusalím, şi la poarta unghiului, şi la poarta văii, şi la unghiuri, şi le întări pre dînsele.

10. Şi zidi turnuri în pustiiu, şi ciopli gropi multe, căci dobitoace multe era lui la Efíla şi la şăs plugari şi viêri pren munţi şi la Carmîl, căci om iubitoriu de plugari era.

11. Şi să făcu Óziei putêre făcînd războiu, şi ieşind la rînduială la războiu, şi întrînd la rînduială întru număr, şi era numărul socotêlii lor, pren mîna lui (Iiíl) logofătului, şi Maásiei judecătoriului, pren mîna Ananíei, următoriului împăratului.

12. Tot numărul căpeteniilor părinţilor, tari la războiu — 2000 şi 600.

13. Şi cu dînşii putêre de războiu — 307 de mii şi 500, aceştia făcînd războiu cu putêre de vîrtute a ajuta împăratului asupra vrăjmaşilor.

14. Şi au gătit lor Ózia, la toată putêrea, scuturi, şi sulițe, şi misúrce, şi zale, şi arce, şi praştii de pietri.

15. Şi făcu în Ierusalím meşteşuguri meşterşuguite de socotitoriu, ca să fie preste turnuri, şi pre unghiuri a lovi cu săgeţile şi cu pietri mari. Şi să auzi meşterşugul lor pînă departe, căci s-au minunat a să ajuta pînă unde s-au întărit.

16. Şi deaca s-au întărit, să înălţă inima lui ca să strice, şi făcu strîmbătate întru Domnul Dumnezăul lui, şi întră în besêreca Domnului ca să tămîiêze preste jîrtăvnicul tămîierilor.

17. Şi întră denapoia lui Zaharía pre- / otul şi,

Ms. 45, p. 380-381

la Lahis şi l-au omorît pre îns acolo.

28. Şi-l luară pre el preste cai şi-l îngropară pre el cu părinţii lui în cetatea David.

Cap 26

1. [201]Şi luă tot nărodul pămîntului pre Ozía şi el — fiiu de 16 ani şi-l împărăţiră pre el pentru tatăl lui, Amasía.
2. Acesta au zidit Eláthul; acesta au întorsu-o pre ea Iúdei după ce au dormit împăratul cu părinţii lui.

3. Fiiu de 16 ani au împărăţit Ozía şi 52 ani au împărăţit în Ierusalim; şi numele maicii lui — Iehelía de la Ierusalim.

4. Şi făcu ce-i dreptu înaintea Domnului, după toate cîte au făcut Amasía, tată-său.

5. Şi era cercînd pre Domnul întru dzilele Zaharíei, celui ce pricepea cu frica Domnului; şi întru dzilele lui carele au cercetat pre Domnul şi-i făcu cale bună lui Domnul.

6. Şi ieşi şi dêde război cătră cei striini de fêl şi surpă zidurile Gheth şi zidurile Iavnir şi zidurile Azótului; şi au zidit cetăţile Azótului şi întru cei striini de fêl.

7. Şi-l întări pre el Domnul preste cei striini de fêl şi preste arapii ceia ce lăcuiescu la pietri şi preste minei.

8. Şi dêderă mineii daruri lui Ozia şi era numele lui pînă la întrarea Eghíptului, căci s-au întărit pînă sus.

9. Şi au zidit Ozía turnuri în Ierusalim şi la poarta unghiului şi la poarta văii şi la unghiuri şi le întări pre înse.

10. Şi zidi turnuri în pustiiu şi ciopli gropi multe, căci dobitoace multe era lui la Efilá şi la şes, plugari şi viêri întru mulţime şi la Carmil, căci ⌊om⌋ iubitor de plug era.

11. Şi să făcu lui Ozía putêre făcînd războiu şi ieşind la rînduială la războiu ⌊şi întrînd la rînduială întru număr⌋; şi ⌊era⌋ numărul socotêlei lor pren mîna lui Iiil logofătul şi Maasíei judecătoriul, pren mîna Ananíei, următoriului împăratului[202].

12. [203]Tot numărul[204] a căpeteniilor părinţilor tari la războiu, 2600.

13. Şi cu înşii putêre de războiu — 307500, aceştia făcînd războiu cu putêre[205] a ajuta împăratului asupra nepriêtenilor.

14. Şi au gătit lor Ozía, la toată putêrea, scuturi şi suleţe şi miţurce şi dzêle şi arce şi praştii de pietri.

15. Şi făcu în Ierusalim meşterşuguri meşterşuguite a socotitoriului, *[381/1]* ca să fie preste turnuri şi preste unghiuri a lovi cu săgeţile şi cu pietri mari. Şi să audzi meşterşugul lui pînă de departe, căci s-au minunat a să ajuta pînă unde s-au întărit.

16. Şi daca s-au întărit, să înălţă inima lui ca să piardză; şi făcu strîmbătate întru Domnul Dumnedzăul lui şi întră în bisêreca Domnului, ca să tămîiêdze preste jirtăvnicul[206] tămîierilor.

17. Şi întră denapoia lui Zaharía preutul şi cu el preuţii

Ms. 4389, p. 418-419

Lahis,

28. Şi-l duseră pre un cal de-l îngropară cu părinţii săi în cetatea lui David.

Cap 26

1. Iară nărodul tot luoă pre Óziia, fiiu-său, şi-l puseră împărat Iúdei; şi era Oziia de 16 ani cîndu-l puseră împărat în locul tătîne-său, lui Amesai.[254]
2. Acesta au zidit Eláthul şi acesta l-au întors Iúdei, deaca adormi împăratul cu părinţii săi.

3. Şi era Óziia de 16 ani cînd începu a împărăţi şi împărăţi în Ierusalim 52 de ani; şi pre mumă-sa o chiema Iehiliia de la Ierusalim.

4. Şi făcu cêle ce plăcu înaintea ochilor Domnului, după toate cîte făcuse şi tată-său, Amesai.

5. Şi cerca pre Domnul în zilele Zahariei, carele pricepea şi vedea pre Dumnezeu; şi în zilele lui cercă pre Domnul şi-l îndireptă Domnul în toate.

6. Şi ieşi şi rădică oaste împotriva filistimlênilor şi sparse[255] zidul Ghéthei şi zidul Iavníei şi zidul Azotului şi zidi cetate în Azotul filistimlênilor.

7. Şi-i ajută Dumnezeu asupra filistimlênilor şi asupra harapilor carii lăcuia în strimtúri şi asupra ammonitênilor.
8. Şi da ammonitênii bir Óziei şi se auzi de[256] numele lui pînă la întrarea Eghípetului, că se întări pînă la înălţime.[257]
9. Şi zidi Óziia turnuri în Ierusalim, dăsupra porţii unghiului şi dăsupra porţii den vale şi alte rămăşiţe dentr-acel părête de zid le întări.

10. Şi tocmi turnuri în pustie şi săpă puţuri multe, pentru că avea dobitoace multe, atîta avea la cîmpuri, cît avea şi la pustie; şi avea vii şi viêri în munţi şi în Carmil, că era om spre lucrul de cîmp.

11. Şi era putêrea războinicilor lui, carii ieşiia la rotire, supt mîna lui Iehiel logofătul şi supt Amasíia învăţătoriul şi supt *[419/1]* mîna Ananiei, care era den voievozii împăratului.

12. Şi tot numărul boiêrilor, după neamul oamenilor lor celor putêrnici la războiu, 2600.

13. Şi, după dînşii, numărul tuturor oştilor — 307500; aceştia făcea războiu în putêre vîrtoasă înaintea împăratului, asupra potrivnicilor da războiu.

14. Şi găti lor Óziia, ádecă a toată putêrea, paveze şi gedêle şi coifuri şi zale şi arce şi praştii de azvîrlit de pietri.[258]
15. Şi făcu în Ierusalim, la meşteri, multe fêliuri de meşteşuguri, să fie pren turnuri şi pren colţurile zidurilor, să tragă săgeţile[259] şi să arunce tare cu pietri mari; şi se auzi meşteşugul lui pre dăparte, pentru că-i ajută Domnul cu minune, pînă se întări.

16. De-acii deaca se întări, i se înălţă inima spre piericiunea sa şi făcu strîmbătate întru Domnul Dumnezeul său; şi întră în bisêrica Domnului, vrînd să cădească tămîie preste altariul Domnului.

17. Iar numaidecît întră după dînsul Zaharíia preotul

Versiunea modernă

şi l-au omorît acolo.

28. Şi l-au luat pe cai şi l-au îngropat lângă părinţii lui în cetatea lui David.

Capitolul al 26-lea

1. Şi tot poporul ţării îl luă pe Ozia, fiul [lui], care era de şaisprezece ani, şi îl făcură rege în locul tatălui său Amasias.
2. El a zidit [cetatea] Ailat, el a recîştigat-o pentru Iuda după ce regele a adormit lângă părinţii săi.

3. Ozias, fiul, era de şaisprezece ani cînd a început să domnească şi a domnit cincizeci şi doi de ani în Ierusalim. Numele mamei sale era Iechelia din Ierusalim.

4. Şi făcu ce este drept înaintea Domnului, în toate cîte le făcuse Amasias, tatăl său.

5. Şi îl căuta pe Domnul în zilele lui Zaharia, cel care ştia ce-i frica de Domnul. În zilele lui îl căută pe Domnul şi el îi netezi calea.

6. Şi ieşi şi se luptă cu străinii şi dărîmă zidurile [cetăţii] Geth şi zidurile [cetăţii] Iabna şi zidurile [cetăţii] Azot; şi zidi [alte] cetăţi în [ţinutul] Azot şi la străini.
7. Şi îl întări Domnul împotriva străinilor şi împotriva arabilor care locuiau pe Stâncă şi împotriva mineilor.
8. Şi mineii îi dădură daruri lui Ozias şi renumele lui ajunsese pînă la intrarea Egiptului, pentru că se întărise foarte.
9. Şi zidi Ozias turnuri în Ierusalim: la Poarta din Colţ şi la Poarta Văii şi în colţuri, şi le întări.

10. Zidi turnuri şi în pustiu şi săpă adăpători multe, pentru că avea multe turme la Ephela şi la cîmpie şi ţărani şi vieri la munte şi pe Carmel, căci îi plăcea munca la pământ.

11. Şi Ozias avea oştire pentru război, care ieşea în rînduială la război şi intra în rînduială la numărătoare; şi numărătoarea lor se făcea de către scribul Ieiel şi judecătorul Maasaia, sub mîna lui Anania, locţiitorul regelui.

12. Numărul tuturor capilor de familie viteji, gata de război, [era de] două mii şase sute.

13. Şi împreună cu ei era o oştire de trei sute şapte mii cinci sute. Aceştia erau războinicii oştirii, care îl ajutau pe rege împotriva vrăjmaşilor.

14. Şi Ozias a înzestrat toată oştirea cu scuturi şi lănci, şi coifuri, şi platoşe, şi arcuri, şi praştii cu pietre.

15. Şi făcu în Ierusalim maşini construite de un om iscusit, ca să fie pe turnuri şi în colţurile [zidului] şi să arunce săgeţi şi pietre mari. Şi s-a auzit pînă de parte de înzestrarea lor, căci [regele] a fost ajutat în chip minunat pînă cînd s-a întărit.

16. Şi cînd s-a întărit, inima lui s-a semeţit a pierzanie şi a făcut greşeli faţă de Domnul Dumnezeul Său: intră el însuşi în templul Domnului ca să ardă tămîie pe jertfelnicul tămîierilor.

17. Şi intră în urma lui Zaharia preotul, şi, împreună

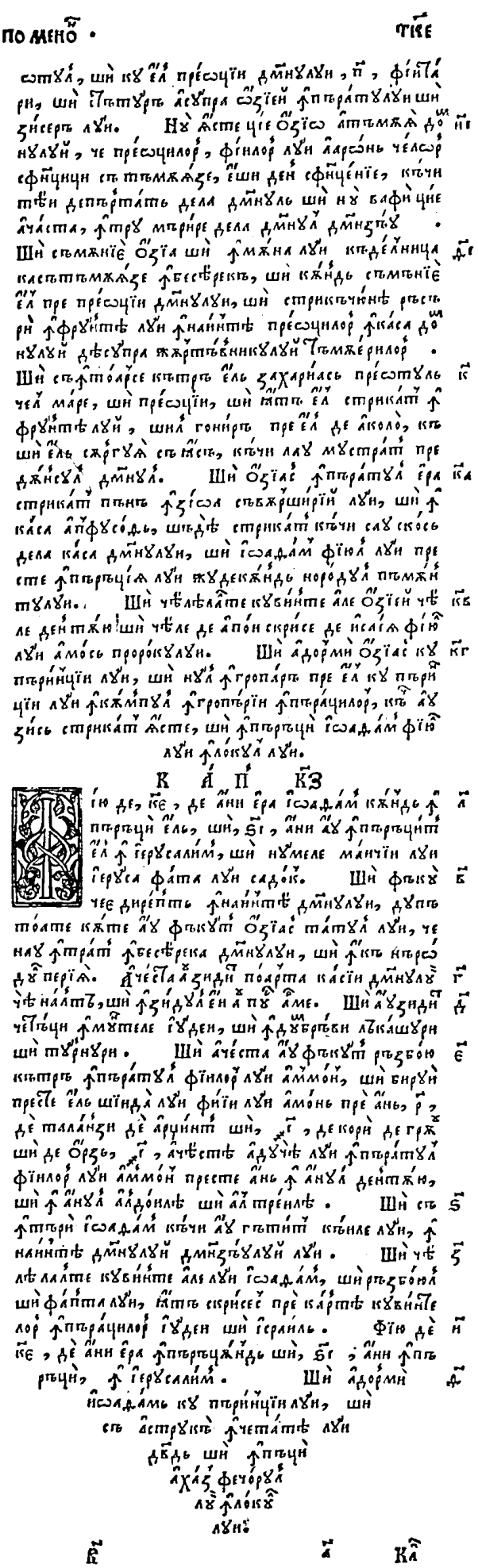

Biblia 1688, p. 325, col. 2

cu el, preoţii Domnului — 80, fii tari, şi stătură asupra Óziei împăratului şi ziseră lui:

18. „Nu iaste ţie, Ózio, a tămîia Domnului, ce preoţilor, fiilor lui Aarón, celor sfinţiţi, să tămîiéze. Ieşi den sfinţenie, căci te-ai depărtat de la Domnul şi nu va fi ţie aceasta întru mărire de la Domnul Dumnezău!”

19. Şi să mînié Ózia şi în mîna lui — cădelniţa ca să tămîiéze în besêrecă, şi, cînd să mînie el pre preoţii Domnului, şi stricăciunea răsări în fruntea lui înaintea preoţilor, în casa Domnului, deasupra jîrtăvnicului tămîierilor.

20. Şi să întoarse cătră el Zaharías, preotul cel mare, şi preoţii, şi iată el — stricat în fruntea lui, şi-l goniră pre el de acoló, că şi el sîrguia să iasă, căci l-au mustrat pre dînsul Domnul.

21. Şi Ózias împăratul era stricat pînă în zioa săvîrşirii lui, şi în casa apfusóth şădea stricat, căci s-au scos de la casa Domnului. Şi Ioathám, fiiul lui, preste împărăţiia lui, judecînd norodul pămîntului.

22. Şi cêlealalte cuvinte ale Óziei, cêle dentîiu şi cêle de apoi, scrise de Isaíia, fiiul lui Amós proorocului.

23. Şi adormi Ózias cu părinţii lui, şi nu-l îngropară pre el cu părinţii lui în cîmpul îngropării împăraţilor, căci au zis: „Stricat iaste.” Şi împărăţi Ioathám, fiiul lui, în locul lui.

Cap 27

1. Fiiu de 25 de ani era Ioathám cînd împărăţi el, şi 16 ani au împărăţit el în Ierusalím, şi numele maicii lui — Ierúsa, fata lui Sadóc.

2. Şi făcu ce e dirept înaintea Domnului, după toate cîte au făcut Ózias, tatul lui, ce n-au întrat în besêreca Domnului, şi încă nărodul pieriia.

3. Acesta au zidit poarta casii Domnului cea naltă şi în zidul ei au pus arme.

4. Şi au zidit cetăţi în muntele Iúdei şi, în dumbrăvi, lăcaşuri şi turnuri.

5. Şi acesta au făcut războiu cătră împăratul fiilor lui Ammón, şi birui preste el, şi-i da lui fiii lui Amón pre an 100 de talanzi de argint şi 10000 de cori de grîu şi, de orz, 10000. Acêstea aducea lui împăratul fiilor lui Ammón preste an în anul dentîiu şi în anul al doilea şi al treilea.

6. Şi să întări Ioathám, căci au gătit căile lui înaintea Domnului Dumnezăului lui.

7. Şi cêlealalte cuvinte ale lui Ioathám, şi războiul şi fapta lui, iată, scrise-s pre cartea cuvintelor împăraţilor Iúdei şi Israíl.

8. Fiiu de 25 de ani era împărăţînd şi 16 ani împărăţi în Ierusalím.

9. Şi adormi Ioathám cu părinţii lui şi să astrucă în cetatea lui David, şi împărăţi[49] Aház, feciorul lui, în locul lui. //

Ms. 45, p. 381

Domnului, 80 fii tari. Şi stătură asupra Ozíei împăratului, şi dziseră lui:

18. „Nu-i ţie, Ozío, a tămîia Domnului, ce preuţilor, fiilor Aaron, celor sfinţiţi, să tămîiêdze. Ieşi dentru sfinţenie, căci te-ai depărtat de Domnul şi nu va fi ţie aceasta întru mărire de la Domnul Dumnedzău."

19. Şi să mînié Ozía; şi întru mîna lui — cădêlniţa ca să tămîiêdze în bisêrică. Şi cînd să mîniia el preste preuţii Domnului şi stricăciunea răsări întru fruntea lui înaintea[207] preuţilor, în casa Domnului, deasupra jirtăvnicului tămîierilor.

20. Şi să întoarse cătră el Zaharía, preutul cel mare, şi preuţii şi, iată, el — stricat întru fruntea lui. Şi-l goniră pre el de acoló, că şi el sîrguia să iasă, căci l-au mustrat pre însul Domnul.

21. [208]Şi Ozía împăratul era stricat pînă la dzua săvîrşirei lui şi în casa apfusoth şedea stricat, şi să rupse de la casa Domnului[209]. Şi Ionathan, fiiul lui — preste împărăţiia lui, judecînd nărodul pămîntului.

22. Şi cêlealalte cuvintele Ozíei, cêle dentîi şi cêle de apoi, scrise de Isaía, fiiul lui Ammos prorocului.

23. Şi adormi Ozía cu părinţii lui şi ⌊nu-l⌋ îngropară pre el cu părinţii lui întru cîmpul astrucării împăraţilor, căci au dzis: „Stricat iaste." Şi împărăţi Iotham, fiiul lui, pentru însul.

Cap 27

1. Fiiu de[210] 25 ani era Ioatham cînd împărăţi el şi 16 ani au împărăţiit în Ierusalim; şi numele maicii lui — Ierusá, fata lui Sadoc.

2. Şi făcu ce-i drept înaintea Domnului, după toate cîte au făcut Ozía, tatăl lui, ce n-au întrat în bisêrica Domnului şi încă nărodul pieriia.

3. Acesta au zidit poarta casei Domnului cea înaltă şi întru zidul ei au pus arme.

4. Şi au zidit cetăţi în muntele *[381/2]* Iúdei şi întru dumbrăvi, lăcaşuri şi turnuri.

5. Şi acesta au făcut războiu cătră împăratul fiilor Ammon şi birui preste el; şi-i da lui fiii lui Ammon ⌊şi⌋ preste an 100 de talandzi de argint şi 10000 de cori de grîu şi de ordzu 10000. Acêstea aducea lui împăratul fiilor Ammon preste an, ⌊întru anul dentîi şi⌋ întru anul al doilea şi al treilea.

6. Şi să întări Ioátham, căci au gătit căile lui înaintea Domnului Dumnedzăului lui.

7. Şi cêlealalte cuvintele Ioátham şi războiul şi faptul lui iată-s scrise pre cartea împăraţilor Iúda şi Israil.

8. Fiiu de 25 ani era împărăţind şi 16 împărăţi în Ierusalim.

9. Şi adormi Ioátham cu părinţii lui şi să astrucă în cetatea David. Şi împărăţi Áhaz, ficiorul lui, pentru însul.

Ms. 4389, p. 419

şi 80 de preoţi ai Domnului cu dînsul, tot oameni vîrtoşi, [18] şi se puseră împotriva împăratului Óziei şi-i ziseră:

18. „Nu iaste rînduiala ta, Ózie, să cădeşti Domnului cu tămîie, ce aceasta iaste rînduiala preoţilor, feciorilor lui Aáron, carii sînt sfinţiţi, după obicina cădirei, să cădească! Iar tu ieşi din rînduiala preoţească, că te-ai dăpărtat de Domnul, şi acest lucru nu se va socoti ţie de la Domnul în slavă!"

19. Iar Óziia se mînié şi ţinea cădêlniţa în mînă, să cădească în bisêrică; şi cum se mînié pre preoţii casei Domnului, îndată ieşi stricăciune[260] pre fruntea lui[261], înaintea preoţilor, în casa Domnului, pre altariul tămîierii.[262]

20. Şi deaca-l văzu Zahariia arhiereul şi-l văzură şi alalţi preoţi, toţi, că era stricat pre frunte, îl goniră de acoleá şi sili şi el să iasă, că-l vădi[263] Domnul.

21. Şi [264]fu împăratul Óziia stricat pînă în zioa morţii sale şi lăcuia în casă de eluşi, plin de stricăciune, în carea-l gonise den casa Domnului; iar fiiu-său, Ioatham, ţinea împărăţiia lui şi judeca oamenii ţării.

22. Iar alalte cuvinte ale Óziei, cêle dentîi şi cêle de apoi, sînt scrise la Isáiia, feciorul lui Amos prorocul.

23. Şi adormi Óziia cu părinţii săi şi-l îngropară în cîmpul mormînturilor împărăteşti, pentru căci fu stricat. Şi stătu împă- *[419/2]* rat în locul lui fiiu-său, Ioatham.

Cap 27

1. [265]Şi era Ioatham de 25 de ani cînd începu a împărăţi şi împărăţi în Ierusalim 16 ani; şi pre mumă-sa o chiema Ierúsa, fată lui Sadoc.[266]

2. Şi făcu ce fu direpţ înaintea Domnului, după toate cîte făcu şi tată-său, Óziia, numai ce n-au întrat în bisêrica Domnului; şi încă tot greşiia nărodul.

3. Acesta au zidit poarta cea naltă a casii Domnului şi în zidul ei puse arme.[267]

4. Şi zidi cetăţi în munţii Iúdei şi pren dumbrăvi — curţi şi turnuri.

5. Şi el se sculă cu oşti asupra împăratului feciorilor lui Ammon şi-l birui; şi-i da feciorii lui Ammon pre an cîte 100 de talanţi de argint şi cîte 10000 de córi[268] de grîu şi atîtaşi şi măsuri de orz; acêste-i aducea împăratul feciorilor lui Ammon de an, în anul dentîi şi al doilea şi al treilea.[269]

6. Şi se întări Ioatham pentru căci-şi îndirepta căile sale înaintea Domnului Dumnezeului său.

7. Iar alalte cuvinte ale lui Ioatham şi toate războaiele lui şi lucrurile sînt scrise în cartea împăraţilor Iúdei şi ai lui Israil.

8. Şi au fost de 25 de ani cînd au început a împărăţi şi au împărăţit în Ierusalim 16 ani.

9. Şi adormi Ioatham cu părinţii săi şi-l îngropară în cetatea lui David; şi stătu împărat locul lui fiiu-său, Aház.

Versiunea modernă

cu el, optzeci de preoţi ai Domnului, viteji;

18. Şi îi stătura împotrivă lui Ozia, regele, şi îi ziseră: „Nu ţie, Ozia, [ţi se cuvine] să arzi tămîie pentru Domnul, ci preoţilor, fiilor lui Aaron, celor sfinţiţi ca să tămîieze. Ieşi din lăcaşul sfînt, căci te-ai îndepărtat de Domnul; aceasta nu-ţi va fi spre slavă la Domnul Dumnezeu."

19. Şi se mînie Ozia şi, pe cînd ţinea în mînă cădelniţa ca să tămîieze în Templu şi fiind mînios pe preoţii Domnului, îi apăru lepra pe frunte, înaintea preoţilor, în Casa Domnului, în faţa jertfelnicului pentru tămîieri.

20. Şi se întoarse spre el Zaharia, întîiul preot, şi preoţii [ceilalţi] şi, iată, el avea lepră pe frunte. Şi îl goniră de acolo, dar şi el se grăbi să iasă, pentru că îl certase Domnul.

21. Şi regele Ozia a fost lepros pînă în ziua morţii sale şi a stat, lepros, într-o casă aparte, pentru că era ţinut departe de casa Domnului. Şi Ioatham, fiul său, [era pus] peste domnia lui şi judeca poporul ţării.

22. Şi celelalte întîmplări ale lui Ozia, cele dintîi şi cele de pe urmă, sînt scrise de Isaia, fiul lui Amos, profetul.

23. Şi adormi Ozia lîngă părinţii săi şi îl îngropară lîngă părinţii lui, în cîmpul în care sunt îngropaţi regii, pentru că ziceau: „E lepros." Şi fiul său Ioatham ajunse rege în locul lui.

Capitolul al 27-lea

1. Ioatham era de douăzeci şi cinci de ani cînd a ajuns rege şi a domnit şaisprezece ani la Ierusalim; iar numele mamei sale era Ierusa, fiica lui Sadoc.

2. Şi a făcut ce este drept înaintea Domnului, în toate cîte le făcuse Ozia, tatăl său, dar nu a intrat în templul Domnului. Poporul era încă stricat.

3. El a zidit poarta de sus a casei Domnului şi pe zidul ei a pus arme.

4. A zidit şi cetăţi în muntele lui Iuda, iar în păduri, sălaşuri şi turnuri.

5. S-a luptat cu regele fiilor lui Ammon şi l-a înfrînt; şi fiii lui Ammon îi dădeau, an de an, o sută de talanţi de argint şi zece mii de core de grîu şi zece mii de core de orz. Acestea i le-a adus regele fiilor lui Ammon în fiecare an, în primul, în al doilea şi în al treilea.

6. Şi se întări Ioatham, pentru că îşi rînduise căile înaintea Domnului Dumnezeului său.

7. Şi celelalte întîmplări ale lui Ioatham şi războiul şi faptele lui, iată, sînt scrise în cartea regilor lui Iuda şi ai lui Israel.

8. Era de douăzeci şi cinci de ani cînd a început să domnească şi a domnit şaisprezece ani la Ierusalim.

9. Şi Ioatham adormi lîngă părinţii săi şi fu îngropat în cetatea lui David. Şi fiul său Achaz ajunse rege în locul lui.

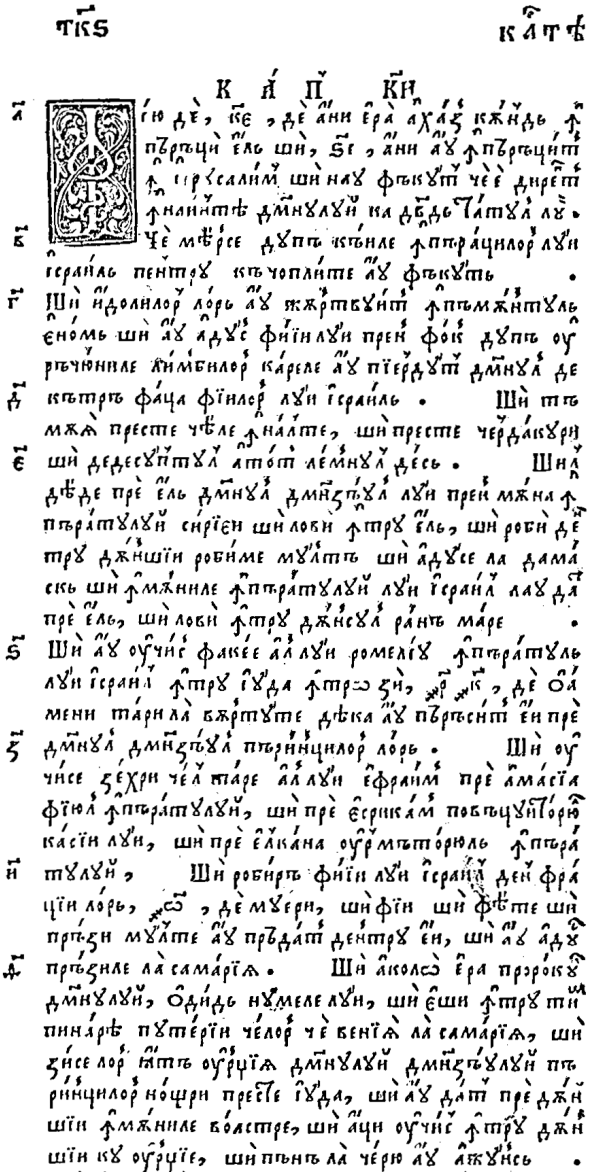

Biblia 1688, p. 326, col. 1

Cap 28

1. Fiiu de 25 de ani era Aház cînd împărăţi el şi 16 ani au împărăţit în Ierusalím, şi n-au făcut ce e dirept înaintea Domnului, ca David, tatul lui,

2. Ce mêrse după căile împăraţilor lui Israíl, pentru că cioplite au făcut.

3. Şi idolilor lor au jîrtvuit în pămîntul Enóm şi au adus fiii lui pren foc, după urîciunile limbilor carele au pierdut Domnul de către faţa fiilor lui Israíl.

4. Şi tămîia preste cêle înalte, şi preste cerdacuri, şi dedesuptul a tot lemnul des.

5. Şi-l dêde pre el Domnul Dumnezăul lui pren mîna împăratului Síriei, şi lovi întru el, şi robi dentru dînşii robime multă, şi aduse la Damásc, şi în mînile împăratului lui Israíl l-au dat pre el, şi lovi întru dînsul rană mare.

6. Şi au ucis Fachée al lui Romelíu, împăratul lui Israíl, întru Iúda, într-o zi 120000 de oameni tari la vîrtute, deaca au părăsit ei pre Domnul Dumnezăul părinţilor lor.

7. Şi ucise Zéhri cel tare al lui Efraím pre Amásia, fiiul împăratului, şi pre Esricám, povăţuitoriul casii lui, şi pre Elcána, următoriul împăratului,

8. Şi robiră fiii lui Israíl den fraţii lor 800000 de muieri, şi fii, şi fête, şi prăzi multe au prădat dentru ei, şi au adus prăzile la Samáriia.

9. Şi acoló era prorocul Domnului, Odíd numele lui, şi ieşi întru timpinarea puterii celor ce veniia la Samáriia, şi zise lor: „Iată, urgiia Domnului Dumnezăului părinţilor noştri preste Iúda. Şi au dat pre dînşii în mînile voastre, şi aţi ucis întru dînşii cu urgie şi pînă la ceriu au ajuns.

10. Şi acum pre fiii Iúdei şi Ierusalímul voi ziceţi să-i agonisiţi de tot întru robi şi roabe. Nu, iată, sînt cu voi să mărturisesc Domnului Dumnezăului vostru?

11. Acum dară ascultaţi-mă şi întoarceţi robimea carea aţi robit dentru fraţii voştri, căci urgiia mînii Domnului preste voi.”

12. Şi să sculară boiêrii dentru fiii lui Efraím: Azariás al lui Ioná, şi Varahiás al lui Vasalimóth, şi Ezechiás al lui Sellím, şi Amasiás al lui Eldés, preste ceia ce veniia de la războiu.

13. Şi ziseră lor: „Să nu băgaţi robimea aicea către noi, pentru că a greşi Domnului preste noi voi ziceţi, să adaogeţi preste păcatele noastre şi preste neconoştinţa noastră, căci mult iaste păcatul nostru şi urgiia Domnului preste Israíl.”

14. Şi părăsiră războinicii robimea şi prăzile înaintea boiêrilor şi a toată adunarea.

15. Şi să sculară oamenii carii s-au chemat întru numele Domnului şi să apucară de robime, şi pre toţi golii i-au îmbrăcat den prăzi, şi îmbrăcară pre dînşii şi încălţară pre dînşii, şi le dêderă a mînca şi a bea lor, şi a să unge, şi ajutora lor cu dobitoc la tot neputincio- / sul, şi au adus pre

Ms. 45, p. 381-382

Cap 28

1. Fiiu de[211] 20⌊şi 5⌋ ani era Ahaz cînd au împărăţit[212] el şi 16 ani au împărăţit în Ierusalim. Şi n-au făcut ce-i dreptu înaintea Domnului ca David, tatăl lui,

2. Ce mêrse după căile împăraţilor Israil, pentru că şi cioplite au făcut.

3. Şi chipurilor lor le-au jirtvuit în pămîntul Ennom şi au adus fiii lui pren foc după uríciunile limbilor carele au pierdut Domnul de cătră faţa fiilor Israil.

4. Şi tămîiá preste cêle înalte şi preste ceardacuri şi dedăsuptul[213] a tot lemnul des.

5. Şi-l dêde pre el Domnul Dumnedzăul lui pren mîna împăratului Siríei şi lovi întru el şi robí dentru înşii robime multă şi aduse la Damasc. Şi întru mîinile împăratului Israil l-au dat pre el şi lovi întru íns rană mare.

6. Pentru ⌊căci⌋ au ucis Facheé a lui Romelíu, împăratul Israil, întru Iúda, întru o dzi, 120000 de oameni tari la vîrtute, cînd au părăsit ei pre Domnul Dumnedzăul părinţilor lor.
7. Şi ucise Zehrí, tarele lui Efraim, pre Amasía, fiiul împăratului, şi pre Esricam, povăţuitoriul casei lui, şi pre Elcaná, pre următoriul împăratului.

8. Şi robiră fiii lui Israil dentru fraţii lor 800000 de muieri şi feţi şi fête şi prăzi multe au prădat dentru ei şi au adus prăzile la Samaría.

9. [214]Şi era acoló prorocul Domnului, Odid numele lui. Şi ieşi întru tîmpinarea puterii celor ce veniia la Samaría şi dzise lor: „Iată urgiia Domnului Dumnedzăului nostru preste Iúda şi i-au dat pre înşii întru mîinile voastre şi aţi ucis întru înşii *[382/1]* cu urgie şi pînă la cer au ajunsu.

10. Şi acum pre fiii Iúdei şi Ierusalim voi ziceţi să-i dobîndiţi de tot întru robi şi întru roabe. Nu, iată, ⌊sînt⌋ cu voi să mărturisescu Domnului Dumnedzăului vostru?
11. Acum, dară, ascultaţi-mă şi întoarceţi robimea carea aţi robit dentru fiii[215] voştri, căci urgiia mîniei Domnului preste voi!”

12. Şi să sculară boiêrii dentru fiii lui Efraim: Azaría al lui Ioná şi Varahía al lui Vasalimoth şi Ezechía al lui Sellim şi Amasía al lui Eldé, preste ceia ce veniia de la războI.

13. Şi dziseră[216]: „Să nu băgaţi robimea aicea cătră noi, căci[217] a greşi Domnului preste noi voi dziceţi, să adaogeţi preste păcatele noastre şi preste necunoştinţa noastră, căci mult iaste păcatul nostru şi urgiia Domnului preste Israil.”

14. Şi părăsiră războinicii robimea şi prăzile înaintea boiêrilor şi toată adunarea.

15. Şi să sculară oamenii carii s-au chemat întru numele Domnului şi să apucară de robime; şi pre toţi golii i-au îmbrăcat dentru prăzi şi-i îmbrăcară pre înşii şi-i încălţară pre înşii şi le dêderă a mînca şi a bea lor şi a să unge şi ajutoriră lor cu dobitoc la tot bolnavul.

Ms. 4389, p. 419-420

Cap 28

1. [270]Şi era de 25[271] de ai Ahaz cînd începu a împărăţi şi împărăţi în Ierusalim 16 ani; şi nu făcu cêle dirêpte înaintea Domnului ca tată-său, David,[272]

2. Ce umblă pre calea împăraţilor lui Israil şi făcu şi chipuri cioplite.

3. [2] Şi junghe idolilor lor în ţara Edómului [3] şi-şi petrecu feciorii săi pren foc, după uríciunile păgînilor care îi ucise Domnul cînd venise feciorii lui Israil.

4. Şi sfinţiiá şi tămîie şi aprindea întru înălţimi şi în dealuri şi supt tot copaciul frunzos.

5. Şi-l dêde Domnul Dumnezeul lui în mîinile împăratului Síriei şi-l bătu şi luoă multă pradă de-mpărăţiia[273] lui şi aduse în Damásc. Şi dêderă în mîinile împăratului lui Israil răniţi cu rană foarte mare şi robiră.

6. Şi ucise Fachéea, feciorul lui Romeil, împăratul lui Israil, den Iúda 120000 numai într-o zi, tot oameni războinici, pentru căci că părăsiră pre Domnul Dumnezeul părinţilor lor.
7. Într-acêeaşi vrême ucise Zehri, bărbatul cel putêr- *[420/1]* nic den Efraim, pre Amasíia, feciorul împăratului, şi pre Evricam, voievodul casii lui, şi pre Elcána, carele era al doilea după împăratul.

8. Şi robiră feciorii lui Israil dentru fraţii lor 800[274] de muieri cu copii şi cu fête, robiciune multă aduseră dentr-înşii în Samáriia.

9. Într-acea vrême era acoleá un proroc al Domnului, pre care-l chiema Odid, care ieşi înaintea oştilor, cînd veniia în Samáriia, şi le zise: „Iată mîniia Domnului Dumnezeului vostru asupra Iúdei, de i-au dat în mîinile voastre şi i-aţi omorît fără de milă, atîta cît au ajuns nemilostivniciia voastră pînă la cer.[275]

10. Şi acum, feciorii Iúdei şi ai Ierusalímului vor să fie supuşi supt voi, să vă fie robi şi roabe; dară eu au doară nu sînt cu voi să vă mărturisesc cătră Domnul Dumnezeul vostru?
11. Ce să ascultaţi cuvîntul mieu şi să întoarceţi pre cei robiţi, carii i-aţi scos dentru fraţii voştri, că se-au rădicat asupra voastră urgiia Domnului cea mare!”

12. Şi se sculară bărbaţi den boiêrii feciorilor lui Efraim, Azáriia, feciorul lui Ionan, şi Varahiia, feciorul lui Vasalamoth, şi Ezéchiia, feciorul lui Sellum, şi Amasíia, feciorul lui Eldai, împotriva celora ce veniia de la războiu.
13. Şi le zise: „Nu aduceţi robie aici, la noi, că greşim Domnului, pentru căci veţi să mai adaogeţi cătră păcatele voastre şi să mai împreunaţi fărădelegile voastre cêle vechi? Că mare păcat iaste al nostru şi urgiia Domnului asupra lui Israil!”

14. Şi slobozíră oamenii lui Israil şi ostaşii robii şi tot ce luase înaintea boiêrilor şi înaintea a toată mulţimea.

15. Şi se sculară oamenii carii se numeníră în numele Domnului şi luară robii şi pre toţi cîţi fură goli îi îmbrăcară den jacman. De-acii, deaca-i îmbrăcară şi-i încălţară şi-i ospătară cu mîncare şi cu băutură şi-i unseră pentru osteneala şi le dêderă trăgători tuturor

Versiunea modernă

Capitolul al 28-lea

1. Achaz era de douăzeci de ani cînd a ajuns rege şi a domnit şaisprezece ani la Ierusalim; şi n-a făcut ce este drept înaintea Domnului, ca David, părintele său,

2. Ci a umblat pe căile regilor lui Israel, căci a făcut chipuri cioplite.

3. Şi a adus jertfe idolilor lor în Gaibenennom şi şi-a trecut copiii prin foc, după spurcăciunea neamurilor pe care le nimicise Domnul din faţa fiilor lui Israel.

4. Şi ardea tămâie pe înălţimi şi în temple şi sub orice copac din dumbrăvi.

5. Iar Domnul Dumnezeul lui îl dădu în mîna regelui Siriei; şi [acesta] îl lovi şi luă mulţi ostatici dintre ai lui, şi îi duse la Damasc. Şi Domnul îl dădu şi în mîinile regelui din Israel, iar acesta îi dădu o lovitură mare.

6. Şi Phakee al lui Romelia, regele lui Israel, a omorît în Iuda, într-o singură zi, o sută douăzeci de mii de bărbaţi tari în putere, pentru că îl părăsiseră pe Domnul Dumnezeul părinţilor lor.
7. Şi Zechri, viteazul lui Efraim, l-a omorît pe Amasia, fiul regelui, şi pe Esrikam, mai-marele casei lui, şi pe Elkana, locţiitorul regelui.

8. Şi fiii lui Israel au luat robi de la fraţii lor opt sute de mii, neveste, fii şi fiice, şi au luat prăzi multe de la ei şi au adus prăzile în Samaria.

9. Şi acolo era profetul Domnului, pe nume Oded; [el] ieşi în întîmpinarea oştirii care mergea la Samaria şi le zise: „Iată, mînia Domnului Dumnezeului părinţilor noştri [este] asupra lui Iuda. [El] i-a dat pe aceştia în mîinile voastre, iar voi i-aţi omorît cu mînie; şi a ajuns pînă la ceruri.

10. Şi acum voi spuneţi că îi veţi lua pe fiii lui Iuda şi pe [cei] din Ierusalim ca robi şi roabe. Iată, nu sunt eu oare cu voi, ca să dau mărturie pentru Domnul Dumnezeul vostru?
11. Aşadar acum, ascultaţi-mă pe mine şi trimiteţi-i înapoi pe cei pe care i-aţi luat în robie dintre fraţii voştri, pentru că urgia mîniei Domnului [va fi] asupra voastră.”

12. Şi unele căpetenii dintre fiii lui Efraim: Azarias al lui Iona, şi Barachias al lui Basalemoth, şi Ezekia al lui Sellem, şi Amasias al lui Eldes se ridicară asupra celor ce veneau de la război.

13. Şi le ziseră: „Să nu-i aduceţi pe robi aici la noi, pentru că ne faceţi să păcătuim împotriva Domnului, ca să mai adăugăm la păcatele noastre şi la neştiinţa noastră, căci multe sînt păcatele noastre şi urgia mîniei Domnului [va fi] peste Israel.”

14. Şi războinicii lăsară robii şi prăzile înaintea căpeteniilor şi a întregii adunări.

15. Şi se ridicară bărbaţii care au fost chemaţi în numele Domnului şi îi luară pe robi şi pe toţi cei goi îi îmbrăcară [cu haine] din prăzi şi îi încălţară şi de dădură să mănînce şi să bea şi să se ungă [cu untdelemn]; şi îi luară pe animale de povară pe toţi cei slăbiţi şi îi duseră

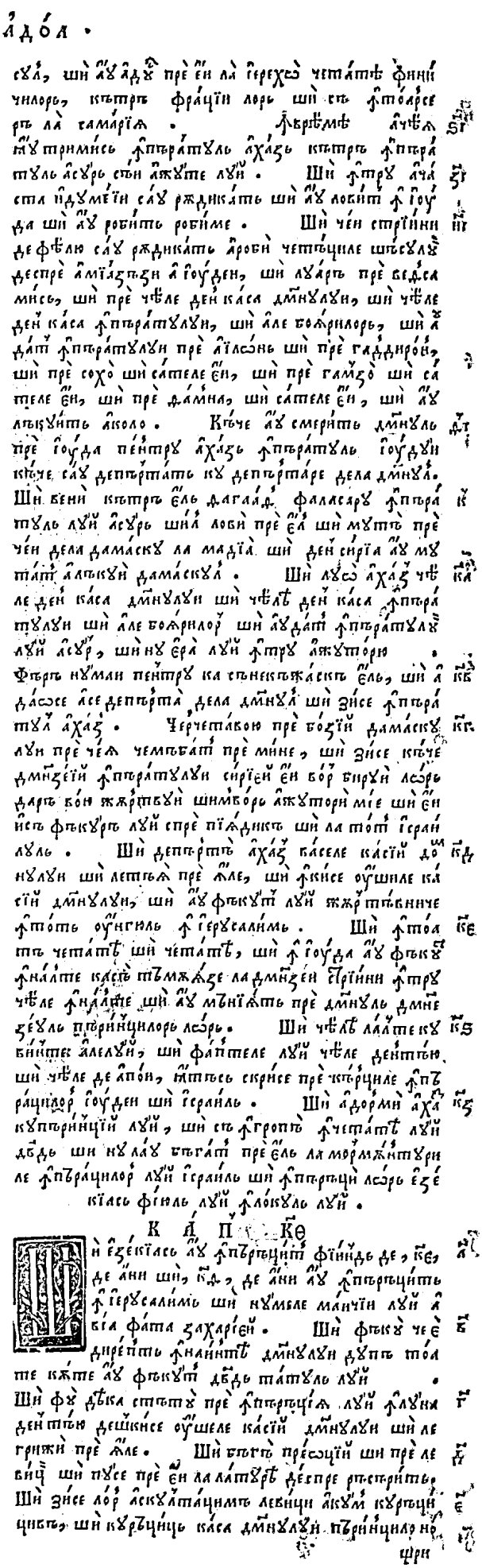

Biblia 1688, p. 326, col. 2

ei la Ierehó, cetatea finicilor, către fraţii lor şi să întoarseră la Samáriia.

16. În vrêmea acêea i-au trimis împăratul Aház către împăratul Asúr să-i ajute lui.

17. Şi întru aceasta idumeii s-au rîdicat şi au lovit în Iúda şi au robit robime.

18. Şi cei striini de fêliu s-au rîdicat a robi cetăţile şăsului despre amiazăzi a Iúdei, şi luară pre Vethsamís, şi pre cêle den casa Domnului, şi cêle den casa împăratului, şi ale boiêrilor, şi au dat împăratului pre Ailón, şi pre Gaddirón, şi pre Sohó şi satele ei, şi pre Gamzó şi satele ei, şi pre Thámna şi satele ei, şi au lăcuit acolo.

19. Căce au smerit Domnul pre Iúda pentru Aház, împăratul Iúdii[50], căce s-au depărtat cu depărtare de la Domnul.

20. Şi veni către el Thagaáth Falasáru, împăratul lui Asúr, şi-l lovi pre el şi mută pre cei de la Damáscu la Madiá şi den Síria au mutat a lăcui Damáscul.

21. Şi luo Aház cêle den casa Domnului şi cêlea den casa împăratului şi ale boiêrilor, şi au dat împăratului lui Asúr, şi nu era lui întru ajutoriu,

22. Fără numai pentru ca să necăjască el, şi adaose a se depărta de la Domnul, şi zise împăratul Aház:

23. „Cerceta-voiu pre bozii Damáscului, pre ceia ce mă bat pre mine." Şi zise: „Căce dumnezeii împăratului Síriei, ei vor birui lor, dară voiu jîrtvui şi-mi vor ajutori mie!" Şi ei i să făcură lui spre piêdecă şi la tot Israílul.

24. Şi depărtă Aház vasele casii Domnului şi le tăia pre iale, şi închise uşile casii Domnului şi au făcut lui jîrtăvnice în tot unghiul în Ierusalím.

25. Şi în toată cetatea şi cetatea şi în Iúda au făcut înalte, ca să tămîiêze la dumnezei striini întru cêle înalte şi au mîniiat pre Domnul Dumnezeul părinţilor lor.

26. Şi cêlealalte cuvinte ale lui şi faptele lui cêle dentîiu şi cêle de apoi iată-s scrise pre cărţile împăraţilor Iúdei şi Israíl.

27. Şi adormi Ahaz cu părinţii lui, şi să îngropă în cetatea lui David, şi nu l-au băgat pre el la mormînturile împăraţilor lui Israíl. Şi împărăţi lor Ezéchias, fiiul lui, în locul lui.

Cap 29

1. Şi Ezéchias au împărăţit fiind de 25 de ani şi 29 de ani au împărăţit în Ierusalím, şi numele maicii lui — Avía, fata Zahariei.

2. Şi făcu ce e direpт înaintea Domnului, după toate cîte au făcut David, tatul lui.

3. Şi fu deaca stătu pre împărăţiia lui, în luna dentîiu, deşchise uşele casii Domnului şi le griji pre iale.

4. Şi băgă preoţii şi pre leviţi, şi puse pre ei la laturea despre răsărit.

5. Şi zise lor: „Ascultaţi-mă, leviţi, acum curăţiţi-vă şi curăţiţi casa Domnului părinţilor no- // ştri şi scoateţi

Ms. 45, p. 382

Şi i-au adus[218] pre ei la Ierihó, cetatea finicilor, cătră fraţii lor şi să întoarseră la Samária.

16. Întru vrêmea acêea, au trimis împăratul Áhaz cătră împăratul Assur să-i ajute lui.

17. Şi întru aceasta idumeii s-au rădicat şi au lovit întru Iúda şi au robit robime.

18. Şi cei striini de fêl s-au rădicat a robi cetăţile şesului şi despre amiazădzi a Iúdei şi luară pre Vethsamis şi ⌊cêle den casa Domnului şi cêle den casa împăratului şi a boiêrilor şi au dat împăratului⌋ pre Ailon şi pre Gadiron şi pre Sohó şi satele ei şi pre Gamzó şi satele ei şi pre Thamná şi satele ei şi au lăcuit acoló.

19. Căci au smerit Domnul pre Iúda pentru Áhaz, împăratul Iúda, căci s-au depărtat cu dăpărtare de la Domnul.

20. Şi veni cătră el Thagaath Falasar, împăratul Assur, şi-l lovi pre el şi înmută pre cei de la Damascu la Mídia şi dentru Siría au mutat să lăcuiască Damascul⌋.

21. Şi luă Áhaz cêle den casa Domnului şi cêle den casa împăratului şi ale boiêrilor şi au dat împăratului[219] Assur şi nu era lui întru ajutor,

22. Fără numai să să năcăjască el şi adaose a să dăpăr- *[382/2]* ta de la Domnul. Şi dzise împăratul Áhaz:

23. „Cerceta-voi pre bodzii Damascului, pre ceia ci mă bat pre mine." Şi dzise: „Căci dumnedzăii împăratului Siríei, ei vor birui; lor dară voi jirtvui şi-mi vor ajutori mie." Şi ei i să făcură lui pre piêdică[220] şi la tot Israil.

24. Şi dăpărtă Ahaz vasele casei Domnului şi le tăia pre iale şi închise uşile casei Domnului. Şi au făcut şie jirtăvnice întru tot unghiul în Ierusalim.

25. Şi întru toată cetatea ⌊şi⌋ Iúda au făcut înalte ca să tămîiêdze la dumnedzăi striini ⌊întru cêle înalte⌋. Şi au mîniat pre Domnul Dumnedzăul părinţilor lor.

26. Şi cêlealalte cuvinte ale lui şi faptele lui cêle dentîi şi cêle de apoi iată-s scrise pre cărţile împăraţilor Iúda şi Israil.

27. [221]Şi adormi Ahaz cu părinţii lui şi să îngropă în cetatea David, căci nu l-au băgat pre el la gropniţile împăraţilor Israil; şi împărăţi Ezechía, fiiul lui, pentru însul.

Cap 29

1. Şi[222] Ezechía au împărăţit fiind de 25 ani şi 29 ani au împărăţit în Ierusalim; şi numele maicii lui — Aviá, fata Zahariei.

2. Şi făcu ce-i drept înaintea Domnului, după toate cîte au făcut David, tatăl lui.

3. Şi fu dacă stătu pre împărăţia lui, întru luna dentîi, dăşchise uşile casei Domnului şi le griji pre iale.

4. Şi băgă preuţii şi leviţii şi-i puse pre ei la laturea despre răsărit.

5. Şi dzise lor: „Ascultaţi-mă, leviţii! Acum curăţiţi-vă şi curăţiţi casa Domnului Dumnedzăului

Ms. 4389, p. 420-421

cîţi nu putea umbla şi cărora era bolnavi şi-i puseră pre dobitoace şi-i duseră în Ierihon, cetatea finicilor, la fraţii lor, iar ei se întoarseră în Samáriia.[276]

16. Într-acea vrême trimêse Ahaz împărat la împăratul Assiriei de cerşu ajutor.

17. Iar într-acea turburare veniră idumeii şi uciseră pre mulţi den Iúda şi luară jăcmă- *[420/2]* nire multă.

18. Iar filistimlênii se apropiiară la cetăţile cêle de pren cîmpuri şi despre amiiazăzi ale Iúdei şi luară Vathsamísul şi cêle den casa lui Dumnezeu şi den casa împărătească şi a boiêrilor şi dêderă împăratului Ailónul şi Gadirónul şi Sochóthul şi tot ce era prejur dînsul şi Gazmáiul, cu ţinutul lui, şi Thamna, cu ţinutul şi cu ocolul lui, şi lăcuiră acoló.

19. Că smeri Domnul pre Iúda pentru Ahaz, împăratul Iúdei, căci se dăzbrăcase de ajutoriul lui şi avea pre Dumnezeu în urgisire.

20. Şi scorni Domnul asupra lui pre Theglaadathalasar, împăratul Assiriei, şi-l bătu şi mută pre cei den Damásc în Madiiam şi în Damásc aduse oameni de la Síriia să lăcuiască şi nu lăsă nici pre unul den cei ce-i sta împotrivă.[277]

21. Şi pentr-acêea luase Ahaz ce fusêse în casa Domnului şi în casa împăratului şi la boiêri şi dêde împăratului Assiriei şi nu-i fu nici de un ajutor,

22. Ce mai vîrtos încă-i fu vrăjmaş şi adaose a se mai dăparta de Domnul şi zise Ahaz împărat:

23. „Cerca-voiu dumnezeii Damascului, carii mă bat." Şi zise: „Dumnezeii împăratului Assiriei ajută lor, deci şi eu acelora voiu junghia şi-mi vor fi ei într-ajutor." Iar aceasta fu spre cădêrea lui şi a tot Israilul.

24. Şi dăpărtă Ahaz toate vasele casii lui Dumnezeu şi le sfărîmă şi încuié poarta casei lui Dumnezeu şi-şi făcu altare[278] în toate colţurile Ierusalímului.

25. Şi în toate cetăţile Iúdei făcu altare întru înălţimi, spre[279] arderea tămîiei, şi mînié pre Domnul Dumnezeul părinţilor lor.

26. Iar alte cuvinte ale lui, toate, şi faptele lui cêle dentîi şi cêle de apoi sînt scrise în cartea împăraţilor Iúdei şi ai lui Israil.

27. [280]Şi adormi Ahaz cu părinţii săi şi-l îngropară în cetatea lui David, iar nu-l puseră în mormînturile împăraţilor lui Israil; şi în locul lui stătu împărat fiiu-său, Ezéchiia.

Cap 29

1. [281]Şi cînd începu Ezéchiia a împărăţi era de 25 de ani şi împărăţi în Ierusalim 29 de ani. Şi pre mumă-sa o chiema Avíia, fată Zahariei.[282]

2. Şi făcu cêle ce plăcea înaintea Domnului, după toate cîte făcuse şi tată-său, David.

3. De-acii deaca se aşăză pre împărăţie, în luna cea dentîi, dăşchise uşile casei Domnului şi le înnoi.

4. *[421/1]* Şi duse preoţii şi leviţii şi-i strînse la uliţa cea despre răsărit şi le zise:

5. „Ascultaţi-mă, leviţilor, şi vă sfinţiţi acum şi curăţiţi casa Domnului Dumnezeul părinţilor noştri

Versiunea modernă

în Ierihon, cetatea finicilor, la fraţii lor, iar ei se întoarseră în Samaria.

16. În vremea aceea, regele Achaz a trimis după ajutor la regele din Assur,

17. Pentru că idumeii se ridicaseră şi loviseră Iuda şi luaseră robi;

18. Şi străinii se ridicară asupra cetăţilor din cîmpie şi de la miazăzi ale lui Iuda şi luară Baithsamus şi lucrurile din casa Domnului şi cele din casa regelui şi cele ale căpeteniilor şi i le dădură regelui [cetăţile] Ailon şi Gaderon şi Socho şi satele ei, şi Thamna şi satele ei, şi se sălăşluiră acolo.

19. Domnul a umilit Iuda, din pricina lui Achaz, regele lui Iuda, pentru că s-a îndepărtat de Domnul.

20. Apoi veni asupra lui Thaglathphalassar, regele lui Assur, şi îl lovi şi îi strămută pe cei din Damasc în Media, iar pe cei din Siria îi strămută ca să locuiască în Damasc.

21. Şi Achaz luă [lucrurile] din casa Domnului şi cele din casa regelui şi cele ale căpeteniilor şi i le dădu regelui lui Assur; dar nu i-a fost de ajutor.

22. În vreme ce era la strîmtoare regele Achaz nu încetă să se îndepărteze de Domnul şi zise:

23. „Îi voi căuta pe zeii Damascului, care mă lovesc." Şi mai zise: „Pentru că înşişi zeii regelui Siriei i-au întărit pe ai lor, lor le voi aduce jertfe, iar ei mă vor ajuta." Dar ei i-au fost piatră de poticnire, lui şi întregului Israel.

24. Apoi scoase Achaz vasele din casa Domnului şi le sparse şi închise porţile casei Domnului şi îşi făcu jertfelnice în toate colţurile Ierusalimului.

25. Şi în toate cetăţile lui Iuda, rînd pe rînd, făcu înălţimi, ca să ardă tămîie pentru dumnezeii străini. Şi l-au mîniat pe Domnul Dumnezeul părinţilor lor.

26. Şi celelalte întîmplări şi fapte ale lui, cele dintîi şi cele de pe urmă, iată sînt scrise în cartea regilor lui Iuda şi ai lui Israel.

27. Şi Achaz adormi lîngă părinţii părinţi săi, şi fu îngropat în cetatea lui David, pentru că nu îl duseră în mormintele regilor lui Israel. Şi fiul său Ezekia ajunse rege în locul lui.

Capitolul al 29-lea

1. Ezekia era de douăzeci şi cinci de ani cînd a ajuns rege şi a domnit douăzeci şi nouă de ani la Ierusalim; numele mamei sale era Abia, fiica lui Zaharia.

2. Şi a făcut ce este drept înaintea Domnului, în toate cîte le făcuse David, părintele său.

3. Şi fu că atunci cînd se aşeză să domnească, în prima lună, deschise porţile casei Domnului şi le drese.

4. Şi îi aduse pe preoţi şi pe leviţi şi îi aşeză pe latura dinspre răsărit,

5. Şi le zise: „Ascultaţi-mă, leviţilor! Acum curăţiţi-vă şi curăţiţi casa Domnului Dumnezeu al părinţilor

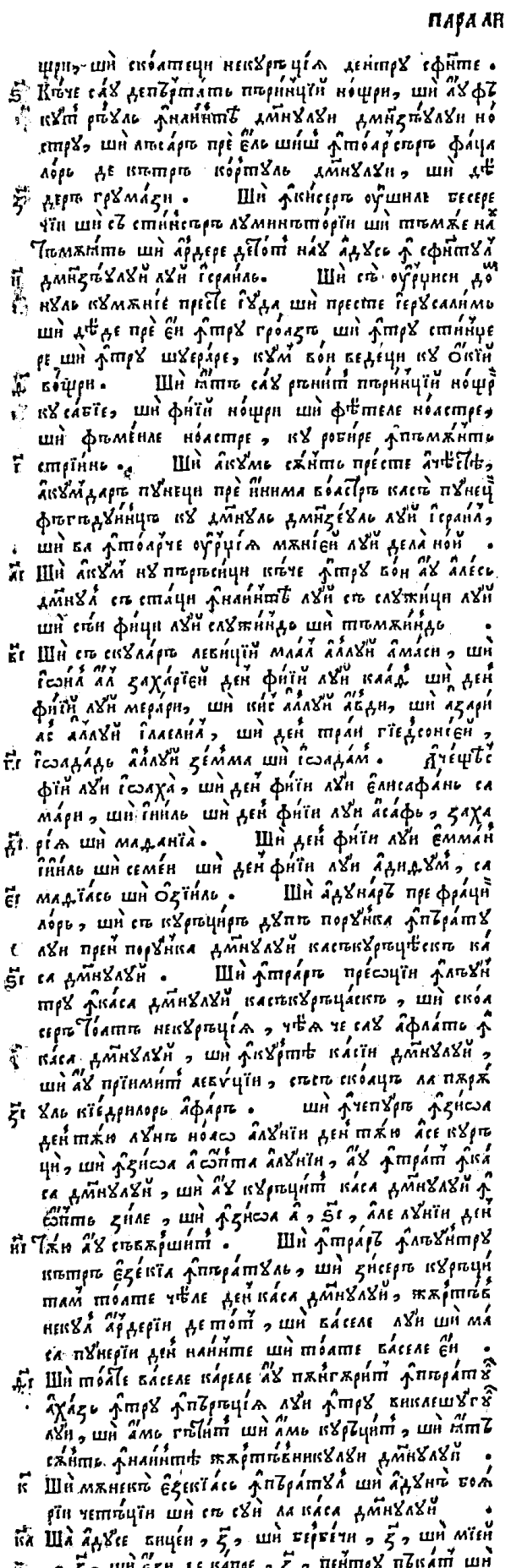

Biblia 1688, p. 327, col. 1

necurăţiia dentru sfinte,

6. Căce s-au depărtat părinţii noştri şi au făcut răul înaintea Domnului Dumnezăului nostru, şi lăsară pre el şi-şi întoarsără faţa lor de cătră cortul Domnului, şi dêderă grumazi,

7. Şi închiseră uşile beserecii, şi să stinsără luminătorii, şi tămîie n-au tămîiat, şi ardere de tot n-au adus în sfîntul Dumnezăului lui Israíl.

8. Şi să urgisi Domnul cu mînie preste Iúda şi preste Ierusalím şi dêde pre ei întru groază şi întru stingere şi întru şuierare, cum voi vedeţi cu ochii voştri.

9. Şi, iată, s-au rănit părinţii noştri cu sabie, şi fiii noştri şi fêtele noastre şi fămeile noastre cu robire în pămînt striin.

10. Şi acum sînt preste acêstea, acum dară puneţi pre inima voastră ca să puneţi făgăduinţă cu Domnul Dumnezeul lui Israíl şi va întoarce urgiia mîniei lui de la noi.

11. Şi acum nu părăsiţi, căce întru voi au ales Domnul să staţi înaintea lui, să slujiţi lui şi să-i fiţi lui slujind şi tămîind."

12. Şi să sculară leviţii: Maál al lui Amási, şi Ioíl al Zahăriei den fiii lui Caáth, şi den fiii lui Merári, şi Chís al lui Ávdi, şi Azarías al lui Ilaelíl, şi, dentr-ai Ghedsoníei, Ioadád al lui Zémma şi Ioadám,

13. Aceştia-s fiii lui Ioahá. Şi, den fiii lui Elisafán: Samári şi Iiíl; şi, den fiii lui Asáf: Zaharíia şi Mathaniá;

14. Şi, den fiii lui Emmán: Iiíl şi Seméi; şi, den fiii lui Adithúm: Samathiás şi Oziíl.

15. Şi adunară pre fraţii lor şi să curăţiră după porunca împăratului pren porunca Domnului, ca să curăţească casa Domnului.

16. Şi întrară preoţii înlăuntru în casa Domnului ca să curăţască, şi scoaseră toată necurăţiia cêea ce s-au aflat în casa Domnului şi în curtea casii Domnului, şi au priimit leviţii să să scoată la Pîrîul Chiedrilor afară.

17. Şi începură în zioa dentîiu lună noao a lunii dentîiu a se curăţi, şi în zioa a opta a lunii au întrat în casa Domnului, şi au curăţit casa Domnului în opt zile, şi în zioa a 16 ale lunii dentîiu au săvîrşit.

18. Şi întrară înlăuntru cătră Ezéchia împăratul şi ziseră: „Curăţit-am toate cêle den casa Domnului, jîrtăvnicul arderii de tot şi vasele lui, şi masa punerii denainte şi toate vasele ei,

19. Şi toate vasele carele au pîngărit împăratul Aház întru împărăţiia lui, întru vicleşugul lui, şi am gătit şi am curăţit, şi iată sînt înaintea jîrtăvnicului Domnului."

20. Şi mînecă Ezechiás împăratul şi adună boiêrii cetăţii şi să sui la casa Domnului.

21. Şi[51] aduse viţei 7, şi berbeci 7, şi miei 7, şi iezi de capre 7 pentru păcat şi pentru împărăţie şi pentru sfinte şi pentru Israíl. Şi zise fiilor lui Aarón preo- / ţilor să să suie

Ms. 45, p. 382-383

părinţilor noştri şi scoateţi necurăţiia dentru sfinte,

6. Căci s-au dăpărtat părinţii noştri şi au făcut răul înaintea Domnului Dumnedzăului nostru şi-l lăsară pre el şi-şi întoarseră faţa lor de către cortul Domnului şi dêderă gît.

7. Şi închiseră uşile bisêrecii şi stinsără luminătorii şi tămîie n-au tămîiat şi arderi de tot n-au adus întru sfîntul Dumnedzăului Israil.

8. Şi să urgisi cu mînie Domnul preste Iúda şi ⌊preste⌋ Ierusalim şi-i dêde pre înşii întru groază şi întru pierire şi întru şuierare, cum voi vedeţi cu ochii voştri.

9. Şi, iată, s-au rănit părinţii noştri cu sabie şi fiii noştri şi fêtele noastre şi fămeile noastre, cu robire ⌊întru pămînt nu al lor.

10. [9] Şi acum sînt⌋ preste acêstea. [10] Acum, dară, puneţi pre inima voastră *[383/1]* ca să puneţi făgăduinţă cu Domnul Dumnedzăul lui Israil şi va întoarce urgiia mîniei lui de la noi.

11. Şi acum nu părăsiţi, căci întru voi au ales Domnul să staţi înaintea lui, să-i slujiţi lui şi să-i fiţi lui slujind şi tămîind."

12. Şi să sculară leviţii: Maal al lui Amasí[223] şi Ioil al lui Zaharíei, dentru fiii lui Caath, dentru fiii Merarí ⌊şi⌋ Chis al lui Avdí şi Azaría[224] al lui Ilaelil şi dentru alor Ghedsoni, Ioadad al lui Zemma şi Ioadam,

13. Aceştia-s fiii Ioahá; şi dentru fiii Elisafan, Samarí şi Iiil, şi dentru fiii lui Asaf, Zaharía şi Maththanía.

14. Şi dentru fiii lui Eman, Iiil şi Semeí şi dentru fiii lui Idithum, Samathía şi Oziil.

15. Şi adunară pre fraţii lor şi să curăţiră după porînca împăratului, pren porînca Domnului, ca să curăţască casa Domnului.

16. Şi întrară preuţii înlontru în casa Domnului, ca să curăţască. Şi scoaseră toată necurăţiia cêea ce s-au aflat întru casa Domnului ⌊şi⌋ întru ograda casei Domnului şi au priimit leviţii să scoaţă la Pîrîul Chedrilor afară.

17. Şi începură întru dzua dentîi, lună noao, a lunei dentîi a să curăţi şi în dzua a opta a lunei au întrat în casa Domnului şi au curăţit casa Domnului în optu dzile şi în dzua a 16 a lunei dentîi au săvîrşit.

18. Şi întrară înlăuntru către Ezechía împăratul şi dziseră: „Curăţit-am toate cêle den casa Domnului, jirtăvnicul arderii de tot şi vasele lui şi masa punerii denainte şi toate vasele ei,

19. Şi toate vasele carele au pîngărit împăratul Áhaz întru împărăţia lui, întru vicleşugul lui. Şi am gătit şi am curăţit şi, iată, sînt înaintea jirtăvnicului Domnului."

20. Şi mînecă împăratul Ezechía şi adună boiêrii cetăţii şi să sui la casa Domnului.

21. Şi aduse viţăi 7 şi berbeci 7 şi miei 7 şi iezi de capre 7 pentru păcat ⌊şi⌋ pentru împărăţie şi pentru sfinte şi pentru Israil. Şi dzise fiilor Aaron, preuţilor,

Ms. 4389, p. 421

şi scoateţi toată necurăţiia den sfinţire,

6. Că părinţii noştri au greşit şi au făcut hiclenie înaintea Domnului Dumnezeul părinţilor noştri şi l-au părăsit şi au întors faţa lor despre cortul Domnului Dumnezeul nostru şi au dat spatele.

7. Şi au închis uşile[283] casei şi au stins sfêştnicele şi n-au ars tămîie şi arderi de tot n-au adus Dumnezeului celui sfînt al lui Israil.[284]

8. Şi porniră mîniia Domnului asupra Iúdei şi a Ierusalímului şi-i dêde în mutare şi în piericiune şi în fluierare, cum vedeţi voi, cu ochii voştri.

9. Şi, iată, au căzut părinţii noştri de sabie şi feciorii noştri şi fêtele noastre şi fămeile noastre sînt duşi robi în pămînt strein şi acum sînt acoló.

10. Deci acum puneţi în inimile voastre să puneţi făgăduinţă[285] cu Domnul Dumnezeul lui Israil şi va întoarce de către noi mîniia urgiei sale.

11. Feţii miei, nu vă lipsiţi, că pre voi au ales Domnul să staţi înaintea lui şi să-i slujiţi şi să-i cădiţi."

12. Şi se sculară leviţii: Maas, feciorul Amasíei, şi Ioil, feciorul Zahariei, den feciorii lui Caath, iar den feciorii lui Merári, Chis, feciorul Avdiei, şi Azáriia, feciorul lui Ilail, iar den feciorii lui Gherson, Iodad, feciorul lui Zemná, şi Ioadam,

13. Feciorul Ioah,[286] [13] iar den feciorii lui Elisafan, Samári şi Ieil; iară den fecorii lui Asaf, Zahariia şi Matthaniia.

14. Iară den feciorii lui Ammon, Ieil şi Semei şi den feciorii lui Iedithum, Samathíia şi Oziil.

15. Şi strînseră pre fraţii lor şi se sfinţiră şi întrară după porunca împăratului şi după învăţătura Domnului, să curăţească casa lui Dumnezeu.

16. Iară preoţii întrară înlăuntru, în bisêrica Domnului, să o curăţească şi scoaseră spurcăciunea carea o băgase înlăuntrul casei Domnului şi în curtea casei Domnului, carea o luară leviţii şi o scoaseră afară, la Pîrîul Chiédrului.

17. Şi începură a curăţi în zioa cea dentîi, în luna noaoă cea dentîi, iar în zioa a opta a aceiiaşi luni întrară în tinda casei bisêricii Domnului şi curăţiră bisêrica Domnului în zioa a opta şi în zioa a şaisprăzêce a aceiiaşi luni sfîrşiră, în carea şi începură.[287]

18. Şi întrară la Ezéchiia împărat şi ziseră către *[421/2]* dînsul: „Sfinţit-am toată casa lui Dumnezeu şi altariul arderii de tot şi vasele lui şi masa punerii înainte, cu toate vasele ei,

19. Şi toate vasele bisêricii, care le-au spurcat Ahaz împărat întru împărăţiia lui deaca se-au lăpădat; şi, iată, sînt gătite toate şi curăţite înaintea altariului Domnului."

20. Şi sculîndu-se Ezéchiia împărat foarte de dimineaţă, strînse pre toţi boiêrii cetăţii şi se sui în casa Domnului.

21. Şi aduse 7 junci şi 7 berbeci şi 7 miei şi 7 ţapi den capre pentru păcate, pentru împăratul, pentru sfinţire şi pentru Israil şi zise preoţilor, feciorilor lui Aáron,

Versiunea modernă

noştri şi scoateţi necurăţenia din cele sfinte.

6. Pentru că părinţii noştri s-au îndepărtat şi au făcut ce este rău înaintea Domnului Dumnezeului nostru şi l-au părăsit şi şi-au întors faţa de la cortul Domnului şi i-au arătat spatele

7. Şi au închis porţile templului şi au stins candelele şi tămîie nu au mai ars şi n-au mai adus arderi de tot în locul sfînt Dumnezeului lui Israel.

8. Şi Domnul s-a mîniat crunt pe Iuda şi pe Ierusalim şi i-a făcut să fie spre spaimă mare şi pustiire şi huiduială, cum vedeţi [şi] voi cu ochii voştri.

9. Şi iată, părinţii noştri au fost loviţi cu sabia, şi fiii noştri şi fiicele noastre şi femeile noastre sînt chiar şi acum în robie, într-o ţară care nu e a lor.

10. De aceea, acum puneţi-vă la inimă să faceţi un legământ cu Domnul Dumnezeu al lui Israel, ca să-şi întoarcă urgia mîniei de la noi.

11. Şi acum, să nu-[l] lepădaţi, pentru că pe voi v-a ales Domnul să staţi înaintea lui, ca să-i slujiţi, să-i faceţi slujbe şi să ardeţi tămîie."

12. Şi se ridicară leviţii: Maal al lui Amasi, şi Ioel al lui Zaharia, dintre fiii lui Kaath; şi dintre fiii lui Merari: Kis al lui Abdi, şi Azaria al lui Ilaleel; şi dintre [fiii] lui Gedson: Ioadad al lui Zemma şi Ioadam —

13. Aceştia sînt fiii lui Ioacha —; şi dintre fiii lui Elisaphan: Samari şi Ieiel; şi dintre fiii lui Asaph: Zaharia şi Maththanias;

14. Şi dintre fiii lui Aiman: Iiel şi Semei; şi dintre fiii lui Idithoum: Samathias şi Oziel.

15. Şi îi adunară pe fraţii lor şi se curăţiră, la porunca regelui, după rînduiala Domnului,ca să cureţe casa Domnului.

16. Şi intrară preoţii înăuntru, în casa Domnului, ca să o cureţe, şi aruncară în curte toată necurăţia pe care o găsiră în casa Domnului; iar leviţii o luară ca să o arunce afară, la rîul Kedron.

17. Şi au început să cureţe în prima zi cu lună nouă din luna întîi şi în ziua a opta a lunii au intrat în templul Domnului; şi au curăţit casa Domnului în opt zile, şi în ziua a şaisprezecea din luna întîi au terminat.

18. Şi intrară la regele Ezekia şi ziseră: „Am curăţit toate cele din casa Domnului: jertfelnicul pentru arderi de tot şi vasele lui, şi masa pentru pîinile punerii înainte şi toate vasele ei.

19. Şi toate vasele pe care le-a pîngărit regele Achaz în timpul domniei lui şi al rătăcirii lui le-am pregătit şi le-am curăţit; şi iată, sînt înaintea jertfelnicului Domnului."

20. Şi se sculă în zori regele Ezekia şi adună căpeteniile cetăţii şi se sui la casa Domnului.

21. Şi aduse viţei şapte, berbeci şapte, miei şapte, iezi şapte, [ca jertfe] pentru păcate, pentru domnie, pentru cele sfinte şi pentru Israel şi le zise fiilor lui Aaron,

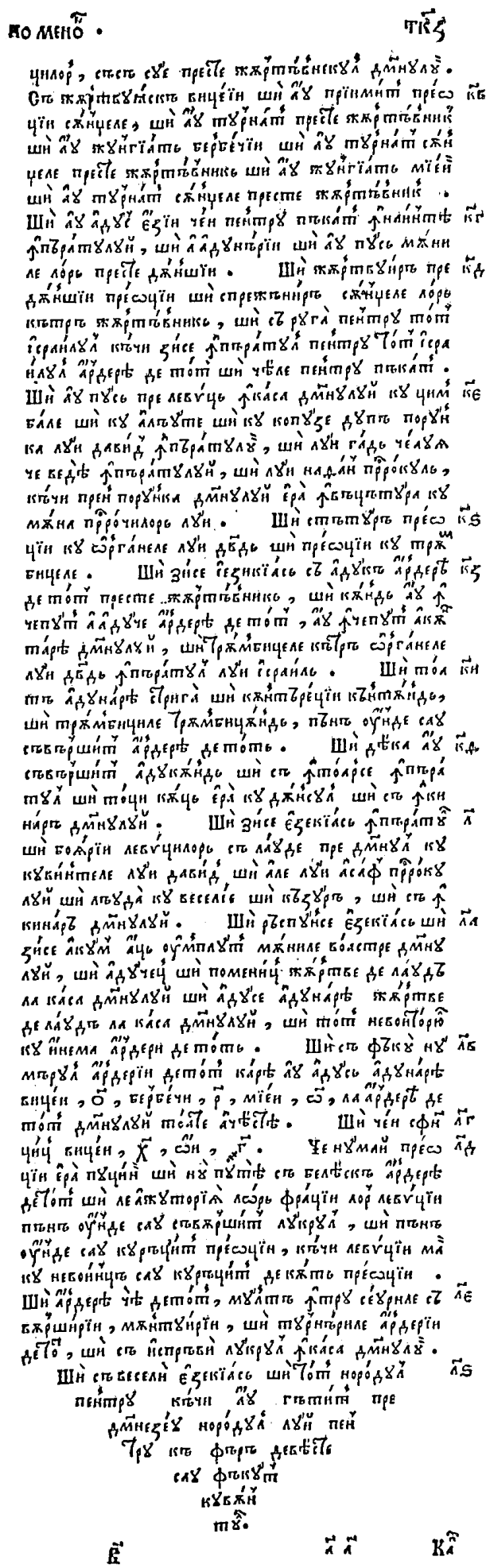

Biblia 1688, p. 327, col. 2

preste jîrtăvnecul Domnului,

22. Să jîrtvuiască viţeii, şi au priimit preoţii sîngele şi au turnat preste jîrtăvnic. Şi au junghiat berbecii şi au turnat sîngele preste jîrtăvnic. Şi au junghiat mieii, şi au turnat sîngele preste jîrtăvnic.

23. Şi au adus iezii cei pentru păcat înaintea împăratului şi a adunării şi au pus mînile lor preste dînşii.

24. Şi jîrtvuiră pre dînşii preoţii şi sprejăniră sîngele lor cătră jîrtăvnic şi să ruga pentru tot Israílul, căci zise împăratul: „Pentru tot Israílul arderea de tot şi cêle pentru păcat."

25. Şi au pus pre leviţi în casa Domnului cu ţimbale şi cu alăute şi cu copuze, după porunca lui Davíd împăratului şi lui Gád celuia ce vedea împăratului şi lui Nathán prorocul, căci pren porunca Domnului era învăţătura cu mîna prorocilor lui.

26. Şi stătură preoţii cu organele lui David şi preoţii cu trîmbiţele.

27. Şi zise Iezichiás să aducă arderea de tot preste jîrtăvnic şi, cînd au început a aduce arderea de tot, au început a cîntarea Domnului şi trîmbiţele cătră organele lui David, împăratul lui Israíl.

28. Şi toată adunarea striga şi cîntăreţii cîntînd şi trîmbiţile trîmbiţînd, pînă unde s-au săvîrşit arderea de tot.

29. Şi deaca au săvîrşit aducînd, şi să întoarse împăratul şi toţi cîţi era cu dînsul şi să închinară Domnului.

30. Şi zise Ezechiás împăratul şi boiêrii leviţilor să laude pre Domnul cu cuvintele lui Davíd şi ale lui Asaf prorocului şi lăuda cu veselie şi căzură şi să închinară Domnului.

31. Şi răspunse Ezechiás şi zise: „Acum aţi umplut mînile voastre Domnului şi aduceţi şi pomeniţi jîrtve de laudă la casa Domnului." Şi aduse adunarea jîrtve de laudă la casa Domnului şi tot nevoitoriul cu inema arderi de tot.

32. Şi să făcu numărul arderii de tot carea au adus adunarea: viţei 70, berbeci 100, miei 800. La arderea de tot Domnului — toate acêstea.

33. Şi cei sfinţiţi: viţei 600, oi 3000.

34. Ce numai preoţii era puţini şi nu putea să belească arderea de tot şi le ajutoriia lor fraţii lor, leviţii, pînă unde s-au săvîrşit lucrul şi pînă unde s-au curăţit preoţii, căci leviţii mai cu nevoinţă s-au curăţit decît preoţii.

35. Şi arderea cea de tot — multă întru seurile săvîrşirii mîntuirii şi turnările arderii de tot şi să isprăvi lucrul în casa Domnului.

36. Şi să veseli Ezechiás şi tot norodul, pentru căci au gătit pre Dumnezeu norodul lui, pentru că fără de vêste s-au făcut cuvîntul. //

Ms. 45, p. 383

să să suie preste jirtăvnicul Domnului,

22. Să jirtvuiască viţăii. Şi au priimit preuţii sîngele şi au turnat preste jirtăvnic şi au junghiat berbecii şi au turnat sîngele preste jirtăvnic şi au junghiat mieii şi au turnat sîngele la jirtăvnic.

23. Şi au adus iezii cei pentru păcat înaintea împăratului şi a adunării şi au pus mîinile lor preste înşii.

24. Şi-i jirtvuiră pre înşii preuţii şi sprăjiniră sîngele lor cătră jirtăvnic şi să rugară pentru tot Israil, căci dzise împă- *[383/2]* ratul: „Pentru tot Israil arderea de tot şi cêle pentru păcat."

25. Şi au pus pre leviţi în casa Domnului cu ţîmbale şi cu alăute şi cu copuze, după porînca lui David împăratului şi lui Gad celui ce vedea împăratului şi lui Nathan proorocului, căci pren porînca Domnului — învăţătura, cu mîna prorocilor lui.

26. Şi stătură leviţii cu organele David şi preuţii cu trîmbiţile.

27. Şi dzise Ezechía să aducă arderea de tot preste jirtăvnic. Şi cînd începu a aduce arderea de tot, au început a cîntarea Domnului şi trîmbiţile cătră organele David, împăratul Israil.

28. Şi toată adunarea striga şi cîntăreţii cîntînd şi trîmbiţile trîmbiţînd, pînă unde au săvîrşit arderea de tot.

29. Şi dacă au săvîrşit aducînd ⌊şi⌋ să întoarse[225] împăratul şi toţi cîţi s-au aflat cu el şi să închinară ⌊Domnului⌋.

30. Şi dzise Ezechía împăratul şi boiêrii leviţilor să laude pre Domnul cu cuvintele lui David şi lui Asaf prorocului. Şi lăuda cu veselie şi căzură şi să închinară ⌊Domnului⌋.

31. Şi răspundzînd Ezechía şi dzise: „Acum aţi împlut mîinile voastre Domnului ⌊şi⌋ aduceţi şi pomeniţi jirtve a laudei la casa Domnului." Şi au adus adunarea jirtve de laudă la casa Domnului şi tot nevoitoriul cu inima arderi de tot.

32. Şi să făcu numărul arderii de tot carii au adus adunarea, viţăi 70, berbeci 100, miei 800, la ardere de tot Domnului — toate acêstea.

33. Şi cei sfinţiţi, viţăi 600, oi 3000.

34. Ce numai preuţii era puţîni şi nu putea să beleascâ arderea de tot. Şi le ajutoriră lor fraţii lor, leviţii, pînă unde au săvîrşit lucrul şi pînă unde s-au curăţit preuţii, căci leviţii mai cu nevoinţă s-au curăţit decît preuţii.

35. Şi arderea cea de tot[226] — multă întru seurile săvîrşirei mîntuirei şi turnării arderii de tot şi să isprăvi lucrul în casa Domnului.

36. Şi să veseli Ezechía şi tot nărodul pentru căci au gătit pre Dumnedzău nărodului, pentru că fără de vêste s-au făcut cuvîntul.

Ms. 4389, p. 421-422

să se rădice[288] pre altariul Domnului.

22. Şi junghiară juncii şi luară preoţii sîngele şi-l turnară acoló pre altar; şi junghiară berbecii şi sîngele-l turnară pre altar; şi junghiară mieii şi turnară sîngele pre altar.[289]

23. Şi aduseră ţapii cei pentru păcate înaintea împăratului şi a tot soborul şi-şi puseră mîinile pre dînşii.

24. Şi junghiară preoţii şi stropiră cu sîngele lor înaintea altariului şi curăţiră pentru păcatele a tot Israilul, că pentru păcatele[290] a tot Israilul porînci împăratul să junghe arderile de tot.

25. Şi puse pre leviţi în casa Domnului cu virghine, cu căpuze şi cu lăute, după porunca împăratului David şi a lui Gad văzătoriul şi a lui Nathan prorocul, cu împăratul, că porunca Domnului au fost cu mîinile prorocilor săi.[291]

26. Şi leviţii stătură ţiind organele lui David şi preoţii — trîmbiţele.

27. Şi porînci Ezéchiia să aducă arderile de tot pre altar şi deaca aduseră arderile de tot, începură a cînta laude Domnului şi a răsuna cu trîmbiţele şi în organele cêle de coarne, care le gătise David, împăratul lui Israil.

28. Şi cîntăreţii şi ceia ce ţinea trîmbiţe era de cînta la rînduiala lor, pînă se sfîrşiră arderile de tot.

29. De-acii, deaca se sfîrşi aducerea, plecîndu-se împăratul şi toţi carii era cu dînsul, se închinară Domnului.

30. Şi porînci Ezéchiia împărat şi boiêrii leviţilor să laude pre Domnul cu cuvintele lui David şi ale lui Asaf prorocul, carii lăudară pre Domnul în veselie şi căzură de se închinară Domnului.

31. Iară Ezéchiia iarăşi adaose acêstea şi zise: „Umpleţi acum mîinile voastre Domnului şi aduceţi jărtve şi laude în casa Domnului." Şi aduse toată mulţimea jărtve şi laude în casa Domnului, tot cui ce plăcu inimii sale, în ardere de tot.[292]

32. Şi fu numărul *[422/1]* arderilor de tot care aduseră preste tot: 70 de junci şi 100 de berbeci şi 800[293] de miei.

33. Şi sfinţiră Domnului 600 de boi şi 3000 de oi.

34. Iară preoţi era puţini, de nu putea să beleascâ arderile cêle de tot, unde le ajutară şi leviţii şi fraţii lor, pînă se umplú lucrul şi pînă se sfinţiră preoţii; că leviţii se sfinţiia cu rînduială mai uşoară decît preoţii.

35. Şi fură arderi de tot multe, seurile umplerii mîntuirei şi jărtvele arderii de tot şi se-au săvîrşit deplin slujba casei Domnului.

36. Şi se veseli Ezéchiia şi toţi oamenii, pentru căci fu slujba Domnului deplin, că au porîncit să fie curînd şi fără zăbavă şi au fost la plăcêre.

Versiunea modernă

preoţilor, să [le] înalţe pe jertfelnicul Domnului

22. [Şi] să jertfească viţeii. Iar preoţii luară sîngele şi îl vărsară pe jertfelnic; şi jertfiră berbecii şi vărsară sîngele pe jertfelnic; şi jertfiră mieii şi vărsară sîngele în jurul jertfelnicului.

23. Şi aduseră iezii pentru jertfa pentru păcat înaintea regelui şi a adunării şi îşi puseră mâinile pe ei.

24. Şi preoţii îi jertfiră, iar sîngele îl aduseră [ca jertfă] de împăcare pe altar; şi făcură împăcare pentru tot Israelul, căci regele a zis ca arderea de tot şi jertfele pentru păcat să fie pentru tot Israelul.

25. Apoi îi aşeză pe leviţi în casa Domnului cu chimvale şi cu nabla şi cu kinyra, după porunca regelui David şi a lui Gad, văzătorul regelui, şi a lui Nathan profetul, pentru că din porunca Domnului era rînduiala [dată] prin profeţi.

26. Şi leviţii stăteau cu instrumentele muzicale ale lui David şi preoţii cu trîmbiţele.

27. Şi Ezekia a zis să se aducă arderea de tot pe jertfelnic: şi cînd a început să se înalţe arderea de tot, au început să cînte Domnului, iar trîmbiţele însoţeau instrumentele lui David, regele lui Israel.

28. Şi toată adunarea a ridicat glas şi cîntăreţii de psalmi au cîntat şi trîmbiţele au trîmbiţat pînă cînd s-a terminat arderea de tot.

29. Şi cînd au terminat de adus [jertfa], regele şi toţi cei care se găseau împreună cu el s-au plecat şi s-au închinat Domnului.

30. Şi regele Ezekia şi căpeteniile le-au zis leviţilor să îl laude pe Domnul cu cuvintele lui David şi ale profetului Asaph. Şi i-au cîntat cu bucurie şi au căzut [la pământ] şi s-au închinat.

31. Şi Ezekia a răspuns şi a zis: „Acum v-aţi umplut mîinile pentru Domnul: apropiaţi-vă şi aduceţi jertfe de laudă la casa Domnului." Şi adunarea aduse jertfe de laudă la casa Domnului şi toţi cei cu inimă rîvnitoare, arderi de tot.

32. Şi [acesta] a fost numărul arderilor de tot pe care le-a adus adunarea: viţei şaptezeci, berbeci o sută, miei două sute. Toate acestea au fost pentru arderea de tot [adusă] Domnului.

33. Şi viţei sfinţiţi şase sute şi oi trei mii.

34. Dar preoţii erau puţini şi nu puteau să jupoaie arderea de tot; şi i-au ajutat fraţii lor pînă cînd şi-au isprăvit treaba şi pînă cînd s-au sfinţit preoţii, pentru că leviţii se sfinţiseră cu mai mare zel decât preoţii.

35. Şi au fost multe arderi de tot şi grăsime pentru împlinirea jertfei de mîntuire şi libaţii pentru arderile de tot.

36. Şi s-au bucurat Ezekia şi tot poporul că Domnul pregătise astfel pentru popor, căci într-o clipă s-a împlinit lucrul.

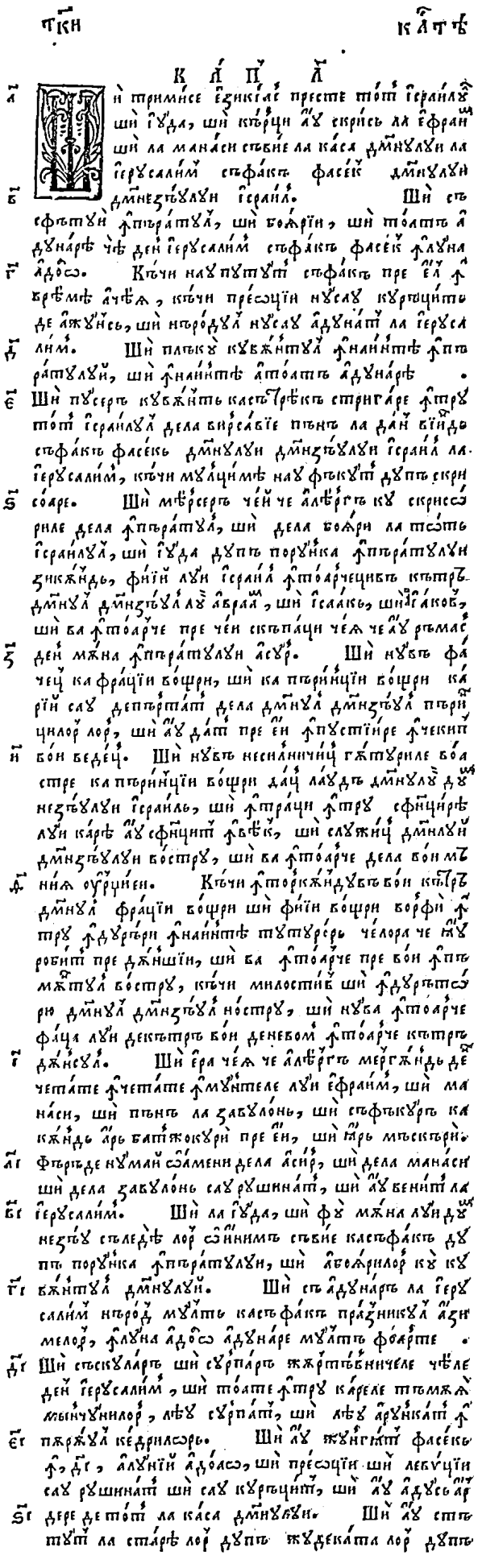

Biblia 1688, p. 328, col. 1

Cap 30

1. Şi trimise Ezichías preste tot Israílul şi Iúda, şi cărţi au scris la Efraim şi la Manási, să vie la casa Domnului, la Ierusalím, să facă faséc Domnului Dumnezăului Israíl.

2. Şi să sfătui împăratul şi boiêrii şi toată adunarea cea den Ierusalím să facă faséc în luna a doao,

3. Căci n-au putut să facă pre el în vrêmea acêea, căci preoţii nu s-au curăţit de-ajuns şi nărodul nu s-au adunat la Ierusalím.

4. Şi plăcu cuvîntul înaintea împăratului şi înaintea a toată adunarea.

5. Şi puseră cuvînt ca să treacă strigare întru tot Israílul, de la Virsávie pînă la Dán, viind să facă faséc Domnului Dumnezăului Israíl la Ierusalím, căci mulţimea n-au făcut după scrisoare.

6. Şi mêrseră cei ce aleargă cu scrisorile de la împăratul şi de la boiêri la tot Israílul şi Iúda, după porunca împăratului, zicînd: „Fiii lui Israíl, întoarceţi-vă cătră Domnul Dumnezăul lui Avraam şi Isaác, şi Iácov, şi va întoarce pre cei scăpaţi, ceia ce au rămas den mîna împăratului Asúr.

7. Şi nu vă faceţi ca fraţii voştri şi ca părinţii voştri, carii s-au depărtat de la Domnul Dumnezăul părinţilor lor, şi au dat pre ei în pustiire, în ce chip voi vedeţi.

8. Şi nu vă nesilniciţi gîturile voastre, ca părinţii voştri. Daţi laudă Domnului Dumnezăului Israíl şi întraţi întru sfinţirea lui, carea au sfinţit în veac, şi slujiţi Domnului Dumnezăului vostru şi va întoarce de la voi mîniia urgiei.

9. Căci întorcîndu-vă voi cătră Domnul, fraţii voştri şi fiii voştri vor fi întru îndurări înaintea tuturor celora ce i-au robit pre dînşii, şi va întoarce pre voi în pămîntul vostru, căci milostiv şi îndurătoriu — Domnul Dumnezăul nostru, şi nu va întoarce faţa lui de cătră voi, de ne vom întoarce cătră dînsul."

10. Şi era ceia ce aleargă mergînd den cetate în cetate, în muntele lui Efraím şi Manási, şi pînă la Zavulón, şi să făcură ca cînd ar batjocuri pre ei şi i-ar măscări.

11. Fără de numai oameni de la Asír şi de la Manási şi de la Zavulón s-au ruşinat şi au venit la Ierusalím

12. Şi la Iúda. Şi fu mîna lui Dumnezău să le dea lor o inimă să vie ca să facă după porunca împăratului şi a boiêrilor cu cuvîntul Domnului.

13. Şi să adunară la Ierusalím nărod mult ca să facă praznicul azimelor, în luna a doao, adunare multă foarte.

14. Şi să sculară şi surpară jîrtăvnicele cêle den Ierusalím şi toate întru carele tămîiá minciunilor le-au surpat şi le-au aruncat în Pîrîul Chedrilor.

15. Şi au junghiat faséc în 14 a lunii a doao, şi preoţii şi leviţii s-au ruşinat, şi s-au curăţit, şi au adus ardere de tot la casa Domnului.

16. Şi au stătut la starea lor după judecata lor, după / porunca lui Móisi, omului lui Dumnezău, şi preoţii

Ms. 45, p. 383-384

Cap 30

1. Şi trimise Ezechía preste tot Israil şi Iúda şi cărţi au scris[227] la Efraim şi la Manassí, să vie la casa Domnului la Ierusalim, să facă fasec Domnului Dumnedzăului Israil.
2. Şi să sfătui împăratul şi boiêrii şi toată adunarea cea den Ierusalim să facă fasec în luna a doao,

3. Căci n-au putut să-l facă pre el întru vrêmea acêea, căci *[384/1]* preuţii nu s-au curăţit de ajunsu şi nărodul nu s-au adunat la Ierusalim.

4. Şi plăcu cuvîntul înaintea împăratului şi înaintea a toată adunarea.
5. Şi puseră cuvînt ca să petreacă strigare întru tot Israílul, de la Virsaveé pînă la Dan, viind să facă fasec Domnului Dumnedzăului Israil la Ierusalim, căci mulţimea n-au făcut după scrisoare.

6. Şi mêrseră cei ce aleargă cu scrisorile de la împăratul şi a boiêrilor la tot Israil şi Iúda, după porînca împăratului, dzicînd: „Fiii lui Israil, întoarceţi-vă cătră Domnul Dumnedzăul Avraam şi Isaac şi Iácov şi va întoarce pre cei scăpaţi, ceia ce au rămas den mîna împăratului Asur.

7. Şi nu[228] vă faceţi ca părinţii voştri şi ca fraţii voştri carii s-au depărtat de la Domnul Dumnedzăul părinţilor lor şi i-au dat pre ei întru pustiitate, în ce chip voi vedeţi.

8. Şi nu vă năsîlniciţi gîturile voastre ca părinţii voştri. Daţi laudă Domnului Dumnedzăului Israil şi întraţi întru sfinţenia lui, carea au sfinţit întru vac, şi slujiţi Domnului Dumnedzăului vostru şi întoarceţi de la voi mînia urgiei.

9. Căci întorcîndu-vă voi cătră Domnul, fraţii voştri şi fiii voştri vor fi întru îndurări înaintea tuturor celora ce i-au robit pre înşii şi va întoarce pre voi întru pămîntul vostru, căci milostiv şi îndurător — Domnul Dumnedzăul nostru şi nu va întoarce faţa lui de cătră noi dă ne vom întoarce cătră însul."

10. Şi era ceia ce aleargă mergînd den cetate în cetate întru Muntele Efraim şi Manasí şi pînă la Zavulon şi să făcură ca cînd are batjocuri pre ei şi ară măscări.

11. Fără numai oameni de la Asir şi ⌊de la⌋ Manassí şi de la Zavulon s-au ruşinat şi au venit la Ierusalim

12. Şi la Iúda; şi fu mîna lui Dumnedzău să le dea lor inimă una, ⌊să vie⌋ să facă după porînca împăratului şi boiêrilor cu cuvîntul Domnului.

13. Şi să adunară la Ierusalim nărod mult ca să facă praznicul azimilor întru luna a doao, săbor mare foarte.
14. Şi să sculară şi surpară jirtăvnicile cêle den Ierusalim şi toate întru carele tămîiá minciunilor le-au surpat şi le-au aruncat întru Pîrîul Chedrilor.

15. Şi au junghiat fasec în 14 a lunei a doao şi preuţii şi leviţii s-au ruşinat şi s-au curăţit şi au adus ardere de tot la casa Domnului.

16. Şi au stătut la *[384/2]* starea lor, după judeţul lor, după porînca lui Moisi, omul lui Dumnedzău; şi

Ms. 4389, p. 422

Cap 30

1. Şi trimêse Ezéchiia la tot Israilul şi la Iúda şi scrise cărţi la Efraim şi la Manásiia, să vie în casa Domnului în Ierusalim, să facă paşti Domnului Dumnezeul lui Israil.[294]
2. Şi începu împăratul sfat cu boiêrii a toată mulţimea Ierusalímului şi le fu cu voie şi porînciră să facă pasha în luna a doaoa.
3. Că n-au putut să le facă la vrêmea lor, că n-au fost preoţi den dăstul şi n-au fost toţi sfinţiţi şi nărodul încă nu se strînsêse în Ierusalim.

4. Şi plăcu sfatul împăratului şi a toată mulţimea.

5. Şi porînciră să trimeaţă soli în tot Israilul, de la Virsaviia pînă la Dána, să vie să facă pasha Domnului Dumnezeul lui Israil în Ierusalim, că mulţi nu făcuse cum au porîncit lêgea.

6. Şi mêrseră olăcari cu cărţile, după porunca împăratului şi a boiêrilor lui, în tot Israilul şi în Iúda şi mărturisiră după cum le porîncise împăratul, zicînd: „Fiii lui Israil, întoarceţi-vă cătră Domnul Dumnezeul lui Avraam şi al lui Isaac şi al lui Iacov şi se va întoarce spre rămăşiţa carea au scăpat den mîinile împăratului Assiriei.[295]

7. Să nu faceţi ca părinţii şi ca fraţii voştri, carii au dăpărtatu-se de Domnul Dumnezeul părinţilor lor şi i-au dat în piericiune, cum ştiţi voi aceasta.

8. Nu învîrtoşaţi cerbicea voastră ca părinţii voştri, daţi mîinile voastre Domnului şi veniţi la sfinţirea lui, carea o au sfinţit în vêci; slujiţi Domnului Dumnezeului vostru şi se va întoarce de la voi mîniia urgiei lui.

9. Că de vă veţi întoarce voi cătră Domnul, iar fraţii voştri şi feciorii voştri vor afla milă la stăpînii lor, carii i-au dus robi, şi se vor întoarce în ţara aceasta, *[422/2]* că iaste bun şi milostiv Domnul Dumnezeul vostru şi nu va întoarce faţa sa de cătră voi deaca vă veţi întoarce cătră dînsul."

10. Şi umbla olăcarii tare, den cetate în cetate, pren ţinutul lui Efraim şi al Manásiei, pînă la Zavulon, iar ei îşi rîdea şi-şi bătea joc de dînşii.

11. Iar nişte oameni den Asir şi den Manásiia şi den Zavulon se plecară cuvîntului şi sfatului şi veniră în Ierusalim.
12. Iar în Iúda au fost mîna Domnului să le dea o inimă ca să facă, după porunca împăratului şi a boiêrilor, cuvîntul Domnului.

13. Şi se strînseră în Ierusalim oameni mulţi să facă praznicul azimelor în luna a doaoa, în nărod foarte mult.
14. Şi se sculară de răsipiră altariul carele era în Ierusalim şi toate în cîte cădiia idolilor tămîie le surpară şi le răsturnară în Pîrîul Chiedrului.[296]

15. Şi junghiară pasha în 14 zile ale lunii a doaoa, că atunci era preoţii şi leviţii sfinţiţi, şi aduseră arderi de tot în casa Domnului.

16. Şi stătură după rînduiala lor, după socotinţa lor şi a legii lui Moisí, omul lui Dumnezeu, şi lua preoţii

Versiunea modernă

Capitolul al 30-lea

1. Şi trimise Ezekia [soli] în tot Israelul şi în Iuda şi scrise scrisori către Efraim şi Manase, să vină la casa Domnului la Ierusalim ca să ţină Paştele pentru Domnul Dumnezeu al lui Israel.
2. Şi se sfătuiră regele şi căpeteniile şi toată adunarea din Ierusalim să ţină Paştele în luna a doua.

3. Căci nu-l putuseră ţine la vremea cuvenită, pentru că nu se curăţiseră destui preoţi, iar poporul nu se adunase la Ierusalim.

4. Şi cuvîntul plăcu regelui şi întregii adunări.

5. Şi mai hotărîră să vestească în tot Israelul, din Bersabea pînă în Dan, să vină să ţină Paştele pentru Domnul Dumnezeu la Ierusalim, pentru că de mult nu se mai ţinuse după cum era scris.

6. Şi proniră vestitorii cu scrisorile de la rege şi de la căpetenii în tot Israelul şi în Iuda, după porunca regelui, zicînd: „Fii ai lui Israel, întoarceţi-vă la Domnul Dumnezeu al lui Avraam şi al lui Isaac şi al lui Iacob, şi [el] îi va întoarce pe cei scăpaţi, rămaşi în viaţă din mîna regelui din Assur.

7. Şi nu fiţi ca părinţii voştri şi ca fraţii voştri, care s-au îndepărtat de la Domnul Dumnezeul părinţilor lor şi [pe care] el i-a dat pustiirii, după cum vedeţi.

8. Şi nu vă întăriţi grumazurile ca părinţii voştri: daţi slavă Domnului Dumnezeu al lui Israel şi intraţi în lăcaşul său cel sfînt, pe care l-a sfinţit pînă în veac; şi slujiţi Domnului Dumnezeului vostru, iar [el] îşi va întoarce de la voi urgia mîniei.

9. Căci dacă vă întoarceţi la Domnul, fraţii voştri şi copiii voştri vor afla îndurare de la toţi cei care i-au luat robi; şi [el] vă va întoarce în ţara aceasta, căci milostiv şi îndurător este Domnul Dumnezeul nostru şi nu îşi va întoarce faţa de la noi, dacă noi ne întoarcem la el."

10. Şi vestitorii mergeau din cetate în cetate, în muntele lui Efraim şi Manase, pînă în Zabulon, dar erau luaţi în rîs şi batjocoriţi.

11. Numai unii oameni din Aser şi din Manase şi din Zabulon s-au smerit şi au venit la Ierusalim.

12. Şi în Iuda, mîna lui Dumnezeu le dădu [oamenilor] o singură inimă, să meargă să facă după porunca regelui şi a căpeteniilor, întru cuvîntul Domnului.

13. Şi se adună la Ierusalim popor mult, ca să ţină sărbătoarea azimilor, în luna a doua. [A fost] o adunare foarte mare.
14. Şi se suiră şi doborîră altarele [păgîne] din Ierusalim şi toate cele în care se tămîia pentru zeii mincinoşi şi le dărîmară şi le aruncară la rîul Kedron.

15. Şi au înjunghiat paştele în ziua a paisprezecea din luna a doua; şi preoţii şi leviţii s-au smerit şi s-au curăţit şi au adus arderi de tot în casa Domnului.

16. Şi au stat la locul lor, după rînduiala lor, după porunca lui Moise, omul lui Dumnezeu, iar preoţii

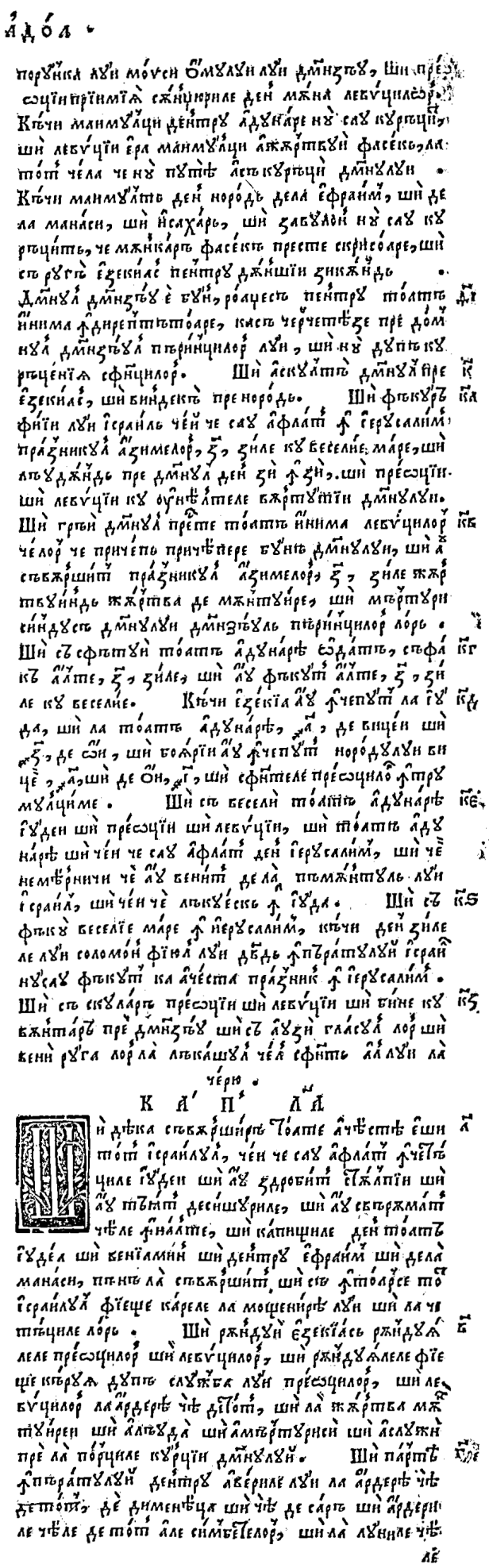

Biblia 1688, p. 328, col. 2

priimiia sîngiurile den mîna leviţilor.

17. Căci mai mulţi dentru adunare nu s-au curăţit, şi leviţii era mai mulţi a jîrtvui faséc, la tot cela ce nu putea a să curăţi Domnului.

18. Căci mai mult den norod, de la Efraím, şi de la Manási, şi Isahár, şi Zavulon nu s-au curăţit, ce mîncară faséc preste scrisoare. Şi să rugă Ezechías pentru dînşii, zicînd:

19. „Domnul Dumnezău e bun, roage-să pentru toată inima îndireptătoare, ca să cercetêze pre Domnul Dumnezăul părinţilor lui, şi nu după curăţeniia sfinţilor."

20. Şi ascultă Domnul pre Ezechías şi vindecă pre norod.

21. Şi făcură fiii lui Israíl, cei ce s-au aflat în Ierusalím, praznicul azimelor 7 zile cu veselie mare şi lăudînd pre Domnul den zi în zi, şi preoţii şi leviţii cu unêltele vîrtutii Domnului.

22. Şi grăi Domnul preste toată inima leviţilor celor ce pricep pricêpere bună Domnului. Şi au săvîrşit praznicul azimelor 7 zile, jîrtvuind jîrtva de mîntuire şi mărturisindu-să Domnului Dumnezăul părinţilor lor.

23. Şi să sfătui toată adunarea odată să facă alte 7 zile. Şi au făcut alte 7 zile cu veselie.

24. Căci Ezéchia au început la Iúda şi la toată adunarea 1000 de viţei şi 7000 de oi, şi boiêrii au început norodului viţei 1000 şi de oi 10000 şi sfintele preoţilor întru mulţime.

25. Şi să veseli toată adunarea Iúdei, şi preoţii, şi leviţii, şi toată adunarea, şi cei ce s-au aflat den Ierusalím, şi cei nemêrnici, ce au venit de la pămîntul lui Israíl, şi cei ce lăcuiesc în Iúda.

26. Şi să făcu veselie mare în Ierusalím, căci den zilele lui Solomón, fiiul lui David, împăratului Israil, nu s-au făcut ca acesta praznic în Ierusalím.

27. Şi să sculară preoţii şi leviţii, şi binecuvîntară pre Dumnezău. Şi să auzi glasul lor şi veni ruga lor la lăcaşul cel sfint al lui la ceriu.

Cap 31

1. Şi deaca săvîrşiră toate acêstea, ieşi tot Israílul, cei ce s-au aflat în cetăţile Iúdei, şi au zdrobit stîlpii, şi au tăiat desişurile, şi au svărîmat cêle înalte şi capiştile den toată Iudéa şi Veniamín, şi dentru Efraím, şi de la Manási, pînă la săvîrşit. Şi să întoarse tot Israílul, fieştecarele la moştenirea lui şi la cetăţile lor.

2. Şi rîndui Ezechiás rînduiêlele preoţilor şi leviţilor, şi rînduiêlele fieştecăruia, după slujba lui, preoţilor şi leviţilor, la arderea cea de tot, şi la jîrtva mîntuirei, şi a lăuda, şi a mărturisi, şi a sluji pre la porţile curţii Domnului.

3. Şi partea împăratului dentru averile lui la arderea cea de tot, de dimineaţa şi cea de sară, şi arderile cêle de tot ale simbetelor, şi la lunile cê- // le noao, şi la praznice

Ms. 45, p. 384-385

preuţii priimiia sîngerurile den mîna leviţilor.

17. Căci mai mult dentru stobor nu s-au curăţit şi leviţii era mai mulţi a jirtvui fasec la tot cela ce nu putea a să curăţi Domnului.

18. Căci mai mult den nărod de la Efraim şi de la Manassí şi Issáhar şi Zavulon nu s-au curăţit; ce mîncară fasec preste scrisoare. Şi să rugă Ezechía pentru înşii, dzicînd:

19. „Domnul Dumnedzău[229] roage-să pentru toată inima îndreptătoare, ca să cercetêze pre Domnul Dumnedzăul părinţilor lui şi nu după curăţiia sfinţilor."

20. Şi ascultă Domnul pre Ezechía şi vindecă pre nărod.

21. Şi făcură fiii Israil, cei ce s-au aflat în Ierusalim, praznicul azimelor 7 dzile cu veselie mare şi lăudînd pre Domnul dentru dzi în dzi şi preuţii şi leviţii cu organe a vîrtutei Domnului.

22. Şi grăi Domnul preste toată inima leviţilor şi celor ce pricep pricêpere bună Domnului şi au săvîrşit sărbătoarea azimelor 7 dzile, jirtvuind jirtve de mîntuire şi mărturisindu-să Domnului Dumnedzăului părinţilor lor.

23. Şi să sfătui toată adunarea ⌊odată⌋ să facă alte 7 dzile; şi au făcut alte 7 dzile cu veselie.

24. Căci Ezechía au început Iúdei şi la toată adunarea 1000 de viţăi şi 7000 de oi şi boiêrii au început nărodului viţăi 1000 şi de oi 10000 şi sfintele preuţilor întru mulţime.

25. Şi să veseli toată adunarea ⌊Iúda⌋ şi preuţii şi leviţii şi toată adunarea ⌊Iúda⌋, şi cei ce s-au aflat den Ierusalim şi cei ce nemerniciiá, ce[230] au venit de la pămîntul Israil şi cei ce lăcuiescu în Iúda.

26. Şi să făcu veselie mare în Ierusalim, căci den dzilele lui Solomon, fiiului David, împăratului Israil, nu s-au făcut ca acesta praznic în Ierusalim.

27. Şi să sculară preuţii ⌊şi⌋ leviţii şi binecuvîntară pre Dumnedzău; şi să audzi glasul lor şi veni ruga lor la lăcaşul cel sfînt al lui, la ceriu.

Cap 31

1. Şi daca să săvîrşiră toate acêstea, ieşi tot Israil, cei ce s-au aflat întru cetăţile Iúdei, şi au zdrobit stîlpii şi au tăiat desişurile şi au surpat cêle înalte şi cuptoarele dentru toată Iudéa şi Veniamin şi dentru Efraim şi de la Manassi, pînă la săvîrşit. Şi să întoarse tot Israil, *[385/1]* fieştecarele la moştenirea lui şi la cetăţile lor.

2. Şi rîndui Ezechía rînduiêlele preuţilor şi leviţilor şi rînduiêlele fieştecăruia, după slujba lui, preuţilor şi leviţilor, la arderea cea de tot şi la jirtva mîntuirei şi a lăuda şi a mărturisi şi a sluji întru porţile ogrăzii casei Domnului.

3. Şi partea împăratului dentru avêrea lui, la arderea cea de tot de dimineaţă şi cea de înde sară şi arderile cêle de tot, cêle de la sîmbete şi la lunile cêle noao şi

Ms. 4389, p. 422-423

turnarea sîngelui den mîinile leviţilor,

17. Pentru căci că era mult nărod nesfinţit şi pentr-acêea junghia leviţii pasha acelora carii nu se putură sfinţi Domnului.

18. Iar partea nărodului cea mare den Efraim şi den Manásiia şi den Isahar şi den Zavulon, care n-au fost sfinţită, mîncă pashă nu după cum iaste scris; şi se rugă pentru dînşii Ezéchiia, zicînd:

19. „Doamne, Dumnezeul cel bun, curăţêşte pre toţi ceia ce cearcă cu toată inima pre Domnul Dumnezeul părinţilor săi şi să nu se socotească cevaşi mai puţin celor nesfinţiţi!"

20. Pre care-l ascultă Domnul şi au mîngîiat nărodul.

21. Şi făcură feciorii lui Israil, carii se aflară în Ierusalim, praznic azimelor 7 zile, în veselie mare, lăudînd pre Domnul în toate zilele, iar leviţii şi preoţii cu organele lor sfîrşiia care le era rînduiala de la Domnul.

22. Şi zise Ezéchiia cătră inima tuturor leviţilor, carii avea pricêpere bună asupra[297] Domnului, şi umplură desăvîrşit 7 zile ale prazniculuí, junghind jărtve de pace şi lăudînd pre Domnul Dumnezeul părinţilor lor.[298]

23. Şi se sfătui nărodul să facă sărbătoare[299] ş-alte 7 zile şi făcură ş-alte 7 zile praznic.

24. Şi începu Ezéchiia, împăratul Iúdei, cu bucu-*[423/1]* rie şi dêde nărodului 1000 de junci şi 7000 de oi şi dêderă şi boiêrii nărodului 1000 de junci şi 10000 de oi şi se sfinţi preoţilor mulţime multă.

25. Şi se bucră tot nărodul Iúdei, aşa preoţii şi leviţii, ca şi toată mulţimea carea venise den Israil, şi vineticii carii venise den ţara lui Israil şi lăcuia în Iudéea.

26. Şi fu prăznuire mare acêea în Ierusalim, ca cum n-au mai fost den zilele lui Solomon împărat, feciorul lui David, împăratul lui Israil, într-acea cetate.

27. Şi se sculară preoţii şi leviţii de blagosloviră pre Dumnezeu şi fu glasul lor auzit şi mêrse rugăciunea în lăcaşul lui cel sfint, ceresc.

Cap 31

1. De-acii deaca se isprăviră acêstea toate, ieşi tot Israilul cît se afla în cetăţile Iúdei şi sfărîmară chipurile şi tăiară desişurile şi surpară înălţimile şi stricară altarele den tot Iúda şi den Veniamin şi den Efraim şi den Manásiia, pînă le rupseră toate, şi iarăşi se întoarseră toţi feciorii lui Israil pre la moştenirile lor şi pren cetăţile lor.[300]

2. Iar Ezéchiia aşăză ceata preoţilor şi a leviţilor la rînduiala lor, pre fieştecare după slujba adevăratei tocmêle, aşa pre preoţi, ca şi pre leviţi, întru arderile cêle de tot şi în cêle de pace, ca să slujască şi să se mărturisească şi să cînte în porţile casei Domnului.

3. Iar partea împăratului era să se aducă dentru avuţiia lui cea adevărată întru arderile cêle de tot în toată vrêmea, dimineaţa şi seara şi sîmbetele şi în lunile

Versiunea modernă

primeau sîngele din mîna leviţilor.

17. Pentru că cei mai mulţi din adunare nu se curăţiseră, leviţii înjungheau paştele pentru toţi cei care nu putuseră să se curăţească pentru Domnul.

18. Pentru că cei mai mulţi din poporul din Efraim, din Issachar şi din Zabulon nu se curăţiseră, au mîncat paştele altfel decît este scris. Şi Ezekia s-a rugat pentru ei, zicînd:

19. „Domnul Dumnezeu cel bun fie îndurător cu orice inimă care se îndreaptă ca să-l caute pe Domnul Dumnezeu al părinţilor ei, şi [dacă] nu este curăţită pentru cele sfinte."

20. Şi Domnul îl ascultă pe Ezekia şi vindecă poporul.

21. Şi fiii lui Israel care se aflau la Ierusalim ţinură sărbătoarea azimilor timp de zile, cu bucurie mare, cîntînd imnuri Domnului zi de zi; şi preoţii şi leviţii [cîntau] cu instrumentele Domnului.

22. Şi Domnul grăi către toate inimile leviţilor şi ale celor care aveau bună pricepere într-ale Domnului; şi au săvîrşit sărbătoarea azimilor şapte zile, aducînd jertfe de mîntuire şi aducînd mulţumire Domnului Dumnezeu al părinţilor lor.

23. Şi adunarea hotărî să mai ţină încă şapte zile. Şi ţinură încă şapte zile cu bucurie.

24. Căci Ezekia pusese deoparte pentru Iuda şi pentru toată adunarea o mie de viţei şi şapte mii de oi, iar căpeteniile puseseră deoparte pentru popor o mie de viţei şi zece mii de oi; şi cele sfinte ale preoţilor erau multe.

25. Şi se bucură toată adunarea, şi preoţii şi leviţii şi toată adunarea lui Iuda, şi cei ce se aflau acolo din Ierusalim, şi străinii care sosiseră din pămîntul lui Israel şi cei care locuiau în Iuda.

26. Şi a fost bucurie mare în Ierusalim, căci din zilele lui Solomon, fiul lui David, nu mai fusese asemenea sărbătoare în Ierusalim.

27. Şi se ridicară preoţii şi leviţii şi îl binecuvîntară pe Dumnezeu: şi glasul lor fu ascultat şi rugăciunea lor ajunse la lăcaşul lui cel sfînt din cer.

Capitolul al 31-lea

1. Şi cînd s-au isprăvit toate acestea, au ieşit toţi cei din Israel care se aflau în cetăţile lui Iuda şi au zdrobit stîlpii şi au tăiat dumbrăvile şi au dărîmat înălţimile şi altarele din toată Iudeea şi din Beniamin şi din Efraim şi din Manase, pînă la capăt; apoi toţi cei din Israel s-au întors fiecare la moştenirea lui şi în cetăţile lor.

2. Şi Ezekia a rînduit cetele pe zile ale preoţilor şi ale leviţilor şi îndatoririle fiecăruia în parte, după slujba lui, de preot sau de levit, la arderea de tot şi la jertfa de mîntuire: să aducă laude şi mulţumire şi să slujească la porţile de la curţile casei Domnului.

3. Şi o parte din bunurile regelui [a fost] pentru arderea de tot de dimineaţă şi de seară şi pentru arderile de tot de sabaturi şi de lună nouă şi pentru

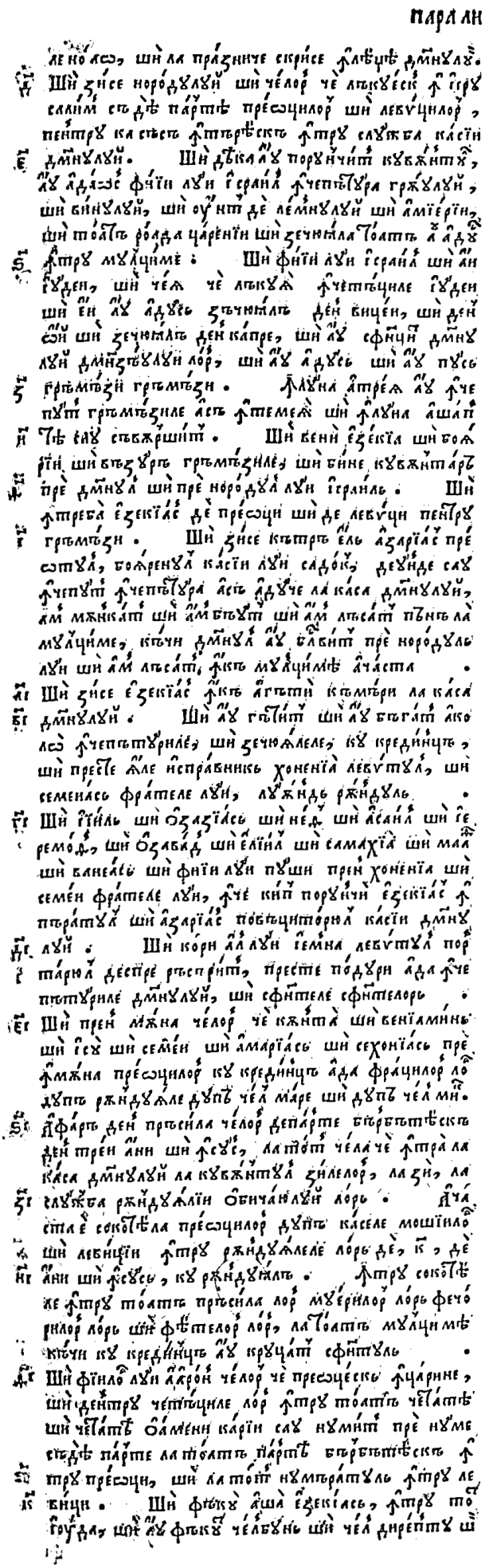

Biblia 1688, p. 329, col. 1

— scrise în lêgea Domnului.

4. Şi zise norodului şi celor ce lăcuiesc în Ierusalím să dea partea preoţilor şi leviţilor, pentru ca să să întărească întru slujba casii Domnului.

5. Şi deaca au poruncit cuvîntul, au adaos fiii lui Israíl începătura grîului, şi vinului, şi untdelemnului, şi a mierii, şi toată roada ţarenii şi zeciuiala toată au adus întru mulţime.

6. Şi fiii lui Israíl şi ai Iúdei, şi ceia ce lăcuia în cetăţile Iúdei, şi ei au adus zăciuială den viţei, şi den oi, şi zeciuială den capre, şi au sfinţit Domnului Dumnezăului lor, şi au adus şi au pus grămăzi-grămăzi.

7. În luna a treia au început grămăzile a să întemeia şi în luna a şaptea s-au săvîrşit.

8. Şi veni Ezéchia şi boiêrii şi văzură grămăzile şi binecuvîntară pre Domnul şi pre norodul lui, Israíl.

9. Şi întreba Ezechiás de preoţi şi de leviţi pentru grămăzi.

10. Şi zise cătră el Azariás preotul, boiêrenul casii lui Sadóc: „De unde s-au început începătura a să aduce la casa Domnului, am mîncat, şi am băut, şi am lăsat pînă la mulţime, căci Domnul au blagoslovit pre norodul lui şi am lăsat încă mulţimea aceasta."

11. Şi zise Ezechiás încă a găti cămări la casa Domnului.

12. Şi au gătit şi au băgat acoló începăturile şi zeciuiêlele cu credinţă, şi preste iale ispravnic — Honeniá levitul şi Semeiás, fratele lui, luînd rîndul.

13. Şi Iiíl, şi Ozaziás, şi Néth, şi Asaíl, şi Ieremóth, şi Ozavád, şi Eliíl, şi Samahiá, şi Maath, şi Vaneás, şi fiii lui — puşi pren Honenia şi Seméi, fratele lui, în ce chip porunci Ezechiás împăratul şi Azariás povăţitoriul casii Domnului,

14. Şi Córi al lui Iemna levitul, portariul despre răsărit — preste poduri a da începăturile Domnului şi sfintele sfintelor.

15. Şi pren mîna celor ce cînta, şi Veniamín, şi Isú, şi Seméi, şi Amariás, şi Sehoniás, pre în mîna preoţilor cu credinţă a da fraţilor lor după rînduiêle, după cel mare şi după cel mic,

16. Afară den prăsila celor de parte bărbătească den trei ani şi în sus, la tot cela ce întra la casa Domnului, la cuvîntul zilelor, la zi, la slujba rînduiêlii obiceaiului lor.

17. Aceasta e socoteala preoţilor, după casele moşiilor, şi leviţii — întru rînduiêlele lor de 20 de ani şi în sus, cu rînduială:

18. Întru socotêle întru toată prăsila lor, muierilor lor, feciorilor lor, şi fêtelor lor, la toată mulţimea, căci cu credinţă au cruţat sfintul.

19. Şi fiilor lui Aarón, celor ce preoţesc în ţarine, şi dentru cetăţile lor, întru toată cetatea şi cetatea, oameni carii s-au numit pre nume să dea parte la toată partea bărbătească întru preoţi şi la tot numărul întru leviţi.

20. Şi făcu aşa Ezechías întru tot Iúda şi au făcut cel bun, şi cel direptu, şi / adevărul înaintea Domnului

Ms. 45, p. 385

la praznice — scrise întru lêgea Domnului.

4. Şi dzise nărodului ⌊şi⌋ celor ce lăcuiescu Ierusalim să dea partea preuţilor şi leviţilor, pentru ca să să întărească la slujba casei Domnului.

5. Şi dacă au porîncit cuvîntul, au adaos[231] fiii lui Israil începătura grîului şi vinului şi untdelemnului şi a mierii şi toată roada ţarenii şi a dzêcea, toate au adus întru mulţime.

6. Şi fiii lui Israil şi a Iúdei şi cei ce lăcuia în cetăţile Iúdei şi ei aducea dzăciuiêle de viţăi şi de oi şi dzeciuiêle de capre. Şi au sfinţit Domnului Dumnedzăului lor şi au adus şi au pus grămăzi-grămădzi.

7. Întru luna a treia au început grămădzile a să întemeia şi întru luna a 7 s-au săvîrşit.

8. Şi veniră[232] Ezechía şi boiêrii şi vădzură grămădzile şi binecuvîntară pre Domnul şi pre nărodul lui, Israil.

9. Şi întreba Eechía de preuţi şi de leviţi pentru grămădzi.

10. Şi dzise cătră el Azaría preutul, boiêrinul la casa lui Sadoc: „De cînd s-au început începătura a să aduce la casa Domnului, am mîncat şi am băut şi am lăsat pînă la mulţime, căci Domnul au blagoslovit nărodul lui şi am lăsat încă mulţimea aceasta.”

11. Şi dzise Ezechía încă a găti cămări la casa Domnului.
12. Şi au gătit şi au băgat acolo începăturile şi dzeciuiêlele cu credinţă şi prestă iale ispravnici — Honenía levitul şi Semeias, fratele lui, luînd rîndul.

13. Şi Iiil şi Ozazía şi Nêth şi Asail şi Ierimoth şi Iozavad şi Eliil şi Samahía şi Maath şi Vanéas ⌊şi fiii lui⌋, puşi pre Honenía şi Semeí, fratele lui, în ce chip porîncí Ezechía împăratul şi Azaría, povăţuitoriul casei Domnului.

14. Şi Cori al lui Iemná levitul, portariul despre răsărit — preste poduri a da începăturile Domnului şi sfintele sfinţilor.

15. Şi pren mîna celor ce cînta şi Veniamin şi Iisu şi Semeí şi Amaría şi Sehonía, pren mîna preuţilor cu credinţă a da fraţilor lor după rînduiêle, după cel mare şi după cel mic,

16. Afară *[385/2]* den prăsila celor de parte bărbătească de trei ani şi în sus, la tot cela ce întra la casa Domnului, la cuvîntul dzilelor, la dzi, la slujba rînduiêlii obicêiului lor.

17. Aceasta-i socoteala preuţilor după casele moşiilor şi leviţii întru rînduiêlele lor den 20 de ani şi în sus, cu rînduială:

18. Întru socotêle întru toată prăsila lor, muierilor lor, feciorilor lor şi fêtelor lor, la toată mulţimea, căci cu credinţă au curăţit sfintul.

19. Şi fiilor Aaron, celor ce prioţescu în ţarine, şi dentru cetăţile lor, întru toată cetatea şi cetatea — oameni carii s-au numit pre nume să dea parte la toată partea bărbătească întru preuţi şi la tot număratul întru leviţi.

20. Şi făcu aşa Ezechia întru tot Iúda şi au făcut bunul şi dreptul şi adevărul înaintea Domnului

Ms. 4389, p. 423

cêle noaoă şi într-alte praznice, cum iaste scris în lêgea Domnului.
4. Şi iarăşi porînci năroadelor şi[301] cărora lăcuia în Ierusalim să dea părţi preoţilor şi leviţilor, să poată întări lêgea Domnului.

5. Care, deaca se spuse în urechile tuturor mulţimei, mulţi den feciorii lui Israil aduseră grîu şi vin şi untdelemn şi mière şi tot ce naşte pămîntul şi aduseră toate zeciuiêlele, foarte multe.[302]

6. Iar feciorii lui Israil şi Iúda, carii lăcuia în cetăţile Iúdei, aduseră şi ei zeciuiêlele den boi şi den oi şi zeciuiala den capre şi o sfinţiră Domnului Dumnezeului său şi tot ce aduseră făcură grămăzi multe.

7. În luna a treia începură a pune temelii grămăzilor, iar în luna a şaptea le sfîrşiră[303].

8. *[423/2]* Şi cînd întrară Ezéchiia şi boiêrii lui şi văzură grămăzile, binecuvîntară pre Dumnezeu şi pre nărodul lui Israil.
9. Şi întrebă Ezéchiia pre preoţi şi pre leviţi: „Căce zac grămăzile aşa?”

10. Iar Azáriia arhiereul răspunse, carele era den seminţiia lui Sadoc, şi zise: „De cînd au început a aduce cêle mai dentîi în casa Domnului, am mîncat den dăstul şi ne-am săturat şi au prisosit această rămăşiţă multă, pentru căci că au blagoslovit Domnul pre nărodul său, iar rămăşiţa iaste această mulţime ce vezi.”[304]

11. Şi porînci Ezéchiia să facă jitniţe în casa Domnului care, deaca le făcură,
12. Duseră cêle mai dentîi şi zeciuiêlele şi cîte da mai cu credinţă. Şi era ispravnic acelora Honeniia, levitul, şi al doilea era fratele-său, Semei.

13. Apoi Ieil şi Ohóziia şi Cheneth şi Asail şi Erimoth şi Ozavad şi Eliil şi Osamahiia şi Maath şi Vanaias şi feciorii lui — alăturaţi supt mîna Honeniei şi frăţine-său, lui Semei, den porînca Ezéchiei împărat şi a Azáriei, arhiereul casei Domnului, cărora le era toate pre seamă.
14. Iar Corei, feciorul lui Emnas levitul şi portariul de la poarta cea despre răsărit[305] era ispravnic preste cei ce aducea den voia sa Domnului, care era mai dentîi şi mai sfinţite în sfînta sfinţilor.
15. Şi supt isprăvniciia lui era Eden şi Veniamin şi Iesúe şi Seméia şi Amariia şi Sohóniia în mîna preoţilor, ca să împarţă fraţilor lor mai cu credinţă părţile celor mai mari şi celor mai mici spre slujbă, în toate zilele,
16. Den afară de partea cea bărbătească, ce era de la 3 ani şi mai sus, toţi carii întra în bisêrica Domnului şi ce rădica în toate zilele, după rînduiala aceasta, întru slujbă şi în oprirea lor, după împărţeala lor,

17. Preoţilor, după seminţii, şi leviţilor de la 20 de ani şi mai sus, după rînduiala şi ceata lor:

18. Şi a toată mulţimea, aşa muierilor, cum şi celor slobozi ai lor, a amînduror părţilor, li se da bucate mai cu credinţă den cêlea ce era sfinţite.

19. Ce şi den feciorii lui Aaron, după seminţiile şi după ogrăzile şi cetăţile lor[306], deusebi era socotiţi bărbaţii carii împart părţile a toată partea bărbătească, den preoţi şi leviţi.

20. Şi făcu Ezéchiia toate cîte zisem în toată Iudéea şi au lucrat bine şi direpţ şi adevărat înaintea Domnului

Versiunea modernă

sărbătorile scrise în legea Domnului.

4. Şi a zis poporului şi locuitorilor din Ierusalim să le dea partea preoţilor şi leviţilor, ca să se întărească la slujirea casei Domnului.

5. Şi cum a dat porunca, fiii lui Israel au adus din belşug pîrga de grîu, de vin, de untdelemn, de miere şi din toată roada cîmpului: şi zeciuiala toată au adus-o din belşug.

6. Şi fiii lui Israel şi ai lui Iuda, şi locuitorii din cetăţile lui Iuda au adus şi ei zeciuială din viţei şi din oi şi zeciuială din capre şi le-au sfinţit pentru Domnul Dumnezeu; şi le-au adus şi le-au pus grămezi-grămezi.

7. În luna a treia au început grămezile să se adune şi în luna a şaptea s-au isprăvit.

8. Şi veniră Ezekia şi căpeteniile şi văzură grămezile şi îl binecuvîntară pe Domnul şi pe poporul lui, Israel.

9. Şi Ezekia îi întrebă pe preoţi şi pe leviţi de grămezi.

10. Şi Azaria, preotul, căpetenia casei lui Sadoc îi zise: „De cînd a început să se aducă pîrga la casa Domnului am mîncat şi am băut şi ne-a rămas din belşug: căci Domnul a binecuvîntat poporul său şi ne-a mai şi rămas belşugul acesta.”

11. Şi spuse Ezekia să fie pregătite cămările din casa Domnului.
12. Şi le-au pregătit şi au adus acolo pîrga şi zeciuiala, cu credinţă; şi mai-mare peste ele [era] Chonenia levitul şi Semei, fratele lui, locţiitor.

13. Şi Iiel şi Ozazia şi Neth şi Asael şi Ierimoth şi Iozabad şi Eliel şi Samachia şi Maath şi Banaia şi fiii lor erau puşi sub ascultarea lui Chonenia şi a lui Semei, fratele lui, după cum au rînduit regele Ezekia şi Azaria, mai-marele casei Domnului.

14. Şi Core, [fiul] lui Iemna levitul, portarul de la răsărit era peste danii, ca să împartă pîrga [adusă] Domnului şi cele preasfinte.

15. Prin cîntăreţi şi prin Beniamin şi Isus şi Semei şi Amaria şi Sechonia, prin mîna preoţilor împărţeau cu credinţă fraţilor lor, după rînduiala zilnică, atît celor mari, cît şi celor mici,

16. În afară de odraslele de parte bărbătească de la trei ani în sus, tuturor celor care intrau să slujească la casa Domnului, după cum erau rînduiţi spre slujire în fiecare zi pe cete.

17. Aceasta este socoteala preoţilor după casele lor părinteşti, iar leviţii — după cetele lor pe zile, de la douăzeci de ani în sus, după rînduială:

18. [Erau] în liste cu toate neamurile lor, cu femeile lor, cu fiii lor şi cu fiicele lor, pentru toată mulţimea, de curăţeau cu credinţă locul sfînt;

19. Pentru fiii lui Aaron care slujeau la cîmp şi cei din cetăţile lor, erau în fiecare cetate bărbaţi desemnaţi pe nume ca să dea partea fiecărui bărbat dintre preoţi şi fiecăruia înscris dintre leviţi.

20. Astfel a făcut Ezekia în întregul Iuda şi a făcut ce este bine şi drept şi adevărat înaintea Domnului

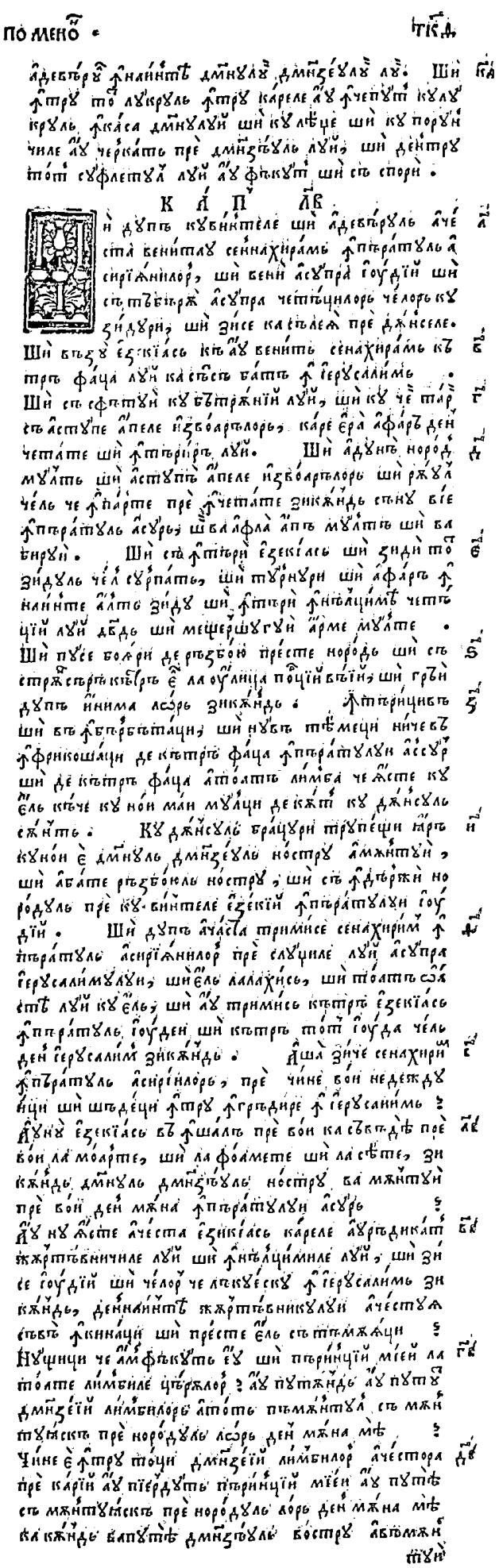

Biblia 1688, p. 329, col. 2

Dumnezeului lui.

21. Şi întru tot lucrul întru carele au început cu lucrul în casa Domnului, şi cu lêge, şi cu poruncile au cercat pre Dumnezăul lui, şi dentru tot sufletul lui au făcut, şi să spori.

Cap 32

1. Şi după cuvintele şi adevărul acesta, venit-au Sennahirám, împăratul asiriênilor, şi veni asupra Iúdii şi să tăbărî asupra cetăţilor celor cu ziduri şi zise ca să le ia pre dînsele.

2. Şi văzu Ezechiás că au venit Senahirám către faţa lui ca să să bată în Ierusalím.

3. Şi să sfătui cu bătrînii lui şi cu cei tari să astupe apele izvoarălor care era afară den cetate şi întăriră lui.

4. Şi adună norod mult şi astupă apele izvoarălor şi rîul cel ce împarte pre în cetate, zicînd: „Să nu vie împăratul Asúr şi va afla apă multă şi va birui."

5. Şi să întări Ezechías şi zidi tot zidul cel surpat şi turnuri şi afară, înainte, alt zidu, şi întări înălţimea cetăţii lui David şi meşterşugui arme multe.

6. Şi puse boiêri de războiu preste norod şi să strînsără către el la uliţa porţii văii, şi grăi după inima lor, zicînd:

7. „Întăriţi-vă şi vă îmbărbătaţi, şi nu vă têmeţi, nice vă înfricoşaţi de către faţa împăratului Assúr şi de către faţa a toată limba ce iaste cu el, căce cu noi mai mulţi decît cu dînsul sînt.

8. Cu dînsul — braţuri trupeşti, iară cu noi e Domnul Dumnezeul nostru a mîntui şi a bate războiul nostru." Şi să îndîrji norodul pre cuvintele Ezéchii, împăratului Iúdii.

9. Şi după aceasta, trimise Senahirím, împăratul asiriênilor, pre slugile lui asupra Ierusalímului, şi el — la Lahís, şi toată oastea lui cu el. Şi au trimis către Ezechiás, împăratul Iúdei, şi către tot Iúda cel den Ierusalím, zicînd:

10. „Aşa zice Senahirim, împăratul Asiriilor: «Pre cine voi nedejduiţi şi şădeţi întru îngrădire în Ierusalím?

11. Au nu Ezechiás vă înşală pre voi, ca să vă dea pre voi la moarte şi la foamete şi la sête, zicînd: 'Domnul Dumnezăul nostru va mîntui pre voi den mîna împăratului Asúr'?

12. Au nu iaste acesta Ezichías carele au rădicat jîrtăvnicile lui şi înălţimile lui şi zise Iúdii şi celor ce lăcuiescu în Ierusalím zicînd: 'Denaintea jîrtăvnicului acestuia să vă închinaţi şi preste el să tămîiaţi'?

13. Nu ştiţi ce am făcut eu şi părinţii miei la toate limbile ţărilor? Au putînd au putut dumnezeii limbilor a tot pămîntul să mîntuiască pre norodul lor den mîna mea?

14. Cine e întru toţi dumnezeii limbilor acestora pre carii au pierdut părinţii miei? Au putea să mîntuiască pre norodul lor den mîna mea, ca cînd va putea Dumnezăul vostru a vă mîn- // tui den mîna mea?

Ms. 45, p. 385-386

Dumnedzăului lui.

21. Şi întru tot lucrul ⌊întru⌋ carele au început cu lucrul întru casa Domnului şi cu lêgea şi cu porîncele, au cercat pre Dumnedzău lui ⌊şi⌋ dentru tot sufletul lui au făcut şi să spori.

Cap 32

1. Şi[233] după cuvintele acêstea şi adevărul acesta, venit-au Senahirim, împăratul asiriênilor, şi veni asupra Iúdei şi să tăbărî preste cetăţile cêle cu ziduri şi dzise ca să le ia pre înse.

2. Şi vădzu Ezechía că au venit Senahirim cătră faţa lui ca să să bată în Ierusalim.

3. Şi să sfătui cu bătrînii lui şi cu cei tari să astupe apele izvoarălor carele era afară den cetate şi întărîră lui.
4. Şi adunắ nărod mult şi astupắ apele izvoarălor şi rîul cel ce împarte pren cetate, dzicînd: „Să nu vie împăratul Assur şi va afla apă multă şi va birui.”

5. Şi să întări Ezechía şi zidi tot zidul cel surpat şi turnuri şi afară, înainte, alt zid şi întări suişul cetăţii David şi meşterşugui arme multe.

6. Şi puse boiêri a războiului preste nărod şi să strînseră cătră el la uliţa porţii văii; şi grăi după inima lor, dzicînd:
7. „Întăriţi-vă şi vă îmbărbătaţi ⌊şi⌋ nu vă spăriiaţi, nici vă înfricoşaţi de cătră faţa împăratului Assur şi de cătră faţa a toată limba ce iaste cu el, căci cu noi — mai mulţi decît cu îns.

8. Cu însul — braţuri de trup, iar cu noi — Domnul Dumnedzău nostru a mîntui şi a bate războiul *[386/1]* nostru.” Şi să îndrăzni nărodul pre cuvintele Ezechíei, împăratului Iúdei.

9. Şi după aceasta, trimise Senahirim, împăratul asiriênilor, pre slugile lui asupra Ierusalimului; şi el — la Lahis şi toată oastea lui — cu el. Şi au trimis cătră Ezechía, împăratul Iúdei, şi cătră tot Iúda cel dentru Ierusalim, dzicînd:

10. „Aşa dzice Senahirim, împăratul asiriênilor: «Pe cine voi nădăjduiţi şi veţi şedea întru îngrădire în Ierusalim?

11. Au nu Ezechía vă înşală pre voi, ca să vă dea pre voi la moarte şi la foamete şi la sête, dzicînd: ‘Domnul Dumnedzăul nostru ne va mîntui pre noi dentru mîna împăratului Assur’?

12. Au nu acesta iaste Ezechía, carele au rădicat jirtăvnicile lui şi înălţimile lui şi dzise Iúdei şi celor ce lăcuiescu Ierusalimul, dzicînd: ‘Denaintea jirtăvnicului acestuia să vă închinaţi şi preste el să tămîiaţi’?

13. Nu veţi cunoaşte ce am făcut eu şi părinţii miei la toate limbile ţărilor? Au putînd au putut dumnedzăii limbilor a tot pămîntul să mîntuiască pre nărodul lor dentru mîna mea?

14. Cine-i întru toţi dumnedzăii limbilor acestora pre carii au pierdut părinţii miei? Au putea a mîntui pre nărodul lor dentru mîna mea, ca să poată dumnedzăul vostru a vă mîntui pre voi dentru mîna mea?

Ms. 4389, p. 423-424

Dumnezeului său,

21. Care iaste toată slujba slu- *[424/1]* jirei casei Domnului, după lêge şi după rînduială, vrînd să cêrce pre Domnul Dumnezeul lor cu toată inima sa şi făcu şi spori.

Cap 32

1. [307]Şi fu după cuvîntul şi adeverinţa aceasta, veni Senaherim, împăratul Assiriei, şi întră în Iudeea, şi ocoli cetăţile cêle tari, vrînd să le ia.[308]

2. Iar Ezéchiia, deaca văzu că au venit Senaherim asupra lui să bată Ierusalímul,

3. Începu sfat cu boiêrii săi şi cu oamenii cei mai de-a firea, să astupe izvoarăle apelor care era denafară de cetate; şi fu sfatul lui bun.
4. Şi strînseră mulţime multă de oameni şi astupară toate izvoarăle apelor şi pîrîul care cura pren mijlocul cetăţii, zicînd: „Să nu vie împăratul Assiriei şi să afle apă multă şi să se întărească!”

5. Şi se întări Ezéchiia şi zidi toate zidurile care era surpate şi făcu pre dînsele cule şi pre denafară alt zid şi rădică cêle ce era stricate în cetatea lui David şi le tocmi şi făcu arme multe şi paveze.

6. Şi puse căpitani peste oamenii cei de războiu şi chiemă pre toţi în uliţa cea despre poarta despre rîpă şi grăi în inima lor, zicînd:[309]
7. „Lucraţi bărbătêşte şi vă întăriţi, nu vă înfricoşaţi, nici vă spăriaţi de faţa împăratului Assiriei şi de toată mulţimea fêţelor care sînt cu dînsul, că cu mult sînt mai mulţi cu noi decît cu dînsul!

8. Cu dînsul iaste braţ de carne, iar cu noi iaste Domnul Dumnezeul nostru ajutor noaoă şi se va bate pentru noi.” Şi se întăriră toţi oamenii pentru cuvintele Ezéchiei, împăratul Iúdei.

9. De-acii trimêse Senaherim, împăratul Assiriei, slugile sale la Ierusalim[310], (iar el, cu toate oştile, ocolise Lahísul) la Ezéchiia, împăratul Iúdei, şi la toţi oamenii carii era în Ierusalim, zicînd:[311]

10. „Aşa zice Senaherim, împăratul Assiriei: «În ce vă nădăjduiţi de şădeţi împrejurul Ierusalímului?

11. Au doară nu vă înşală Ezéchiia, ca să vă dea în moarte şi în foame şi în sête, întărindu-vă[312] că vă va mîntui Domnul Dumnezeul vostru den mîinile împăratului Assiriei?

12. Dară au nu iaste acesta Ezéchiia care au surpat altarele lui cêle den nălţimi şi au porîncit Iúdei şi Ierusa- *[424/2]* limului de au zis: ‘Înaintea acestui altar să vă închinaţi şi într-însul să ardeţi tămîie’?

13. Au n-aţi simţit ce am făcut eu şi părinţii miei tuturor oamenilor de pre pămînt şi n-au putut nici un dumnezeu, nici al unii limbi, să mîntuiască ţara sa den mîinile mêle?

14. Ce dumnezeu iaste dentr-acêste limbi den toate care-i să nu-i fie dăzrădăcinat părinţii miei şi nici unul n-au putut să mîntuiască pre oamenii săi den mîinile mêle; dară acum dumnezeul vostru cum vă va putea mîntui den mîinile mêle?

Versiunea modernă

Dumnezeului său.

21. Şi în toată lucrarea, pe care a început-o în slujba casei Domnului, pentru lege şi pentru porunci, l-a căutat pe Dumnezeul său din tot sufletul şi i-a mers bine.

Capitolul al 32-lea

1. Şi după întîmplările acestea şi adevărul acesta, a venit Sennacherim, regele asirienilor. Şi veni asupra lui Iuda şi împresură cetăţile întărite şi porunci să fie luate.

2. Şi văzu Ezekia că Sennacherim vine cu gîndul să se lupte cu Ierusalímul.

3. Şi hotărî cu bătrânii şi cu vitejii să astupe izvoarele din afara cetăţii; iar ei îl ajutară.

4. Şi adună popor mult şi astupă apele izvoarelor şi rîul care trecea prin cetate, zicînd: „Să nu vină regele din Assur, să găsească apă multă şi să se întărească.”

5. Şi se întări Ezekia şi zidi tot zidul dărîmat şi turnuri şi încă un zid de apărare înafară; şi întări fortăreaţa cetăţii lui David şi pregăti arme multe.

6. Şi puse căpetenii de război peste popor şi se adună la el, în piaţa de la poarta văii. Şi grăi pe inima lor, zicînd:
7. „Fiţi tari şi îmbărbătaţi-vă, nu vă temeţi şi nu vă înfricoşaţi în faţa regelui din Assur, nici în faţa tuturor neamurilor care sînt cu el, căci cu noi sînt mai mulţi decît cu el.

8. Cu el sînt nişte braţe de carne, cu noi este Domnul Dumnezeul nostru, ca să ne scape şi să lupte în războiul nostru.” Şi poporul prinse curaj la cuvintele lui Ezekia, regele lui Iuda.

9. După aceea, Sennacherim, regele asirienilor, îi trimise pe slujitorii lui Ierusalim, iar el era în Lachis — şi toată armata, cu el. Şi a trimis la Ezekia, regele lui Iuda, şi la toţi iudeii din Ierusalim, zicînd:

10. „Aşa spune Sennacherim, regele asirienilor: «În ce vă mai încredeţi de mai rămîneţi în întăritura din Ierusalim?

11. Nu cumva vă înşală Ezekia ca să vă ducă la moarte şi la foamete şi la însetare, zicînd: ‘Domnul Dumnezeul nostru vă va scăpa din mîna regelui din Assur’?

12. Oare nu Ezekia a dărîmat jertfelnicele lui şi înălţimile lui şi le-a zis lui Iuda şi locuitorilor din Ierusalim, zicînd: ‘Să vă închinaţi [numai] dinaintea acestui jertfelnic şi [numai] pe el să ardeţi tămîie’?

13. Nu ştiţi ce le-am făcut eu şi părinţii mei tuturor popoarelor ţărilor? Au fost oare în stare zeii neamurilor de pe tot pămîntul să-şi scape popoarele din mîna mea?

14. Care dintre toţi zeii neamurilor pe care le-au nimicit părinţii mei au putut să-şi scape poporul din mîna mea? Oare va putea Dumnezeul vostru să vă scape din mîna mea?

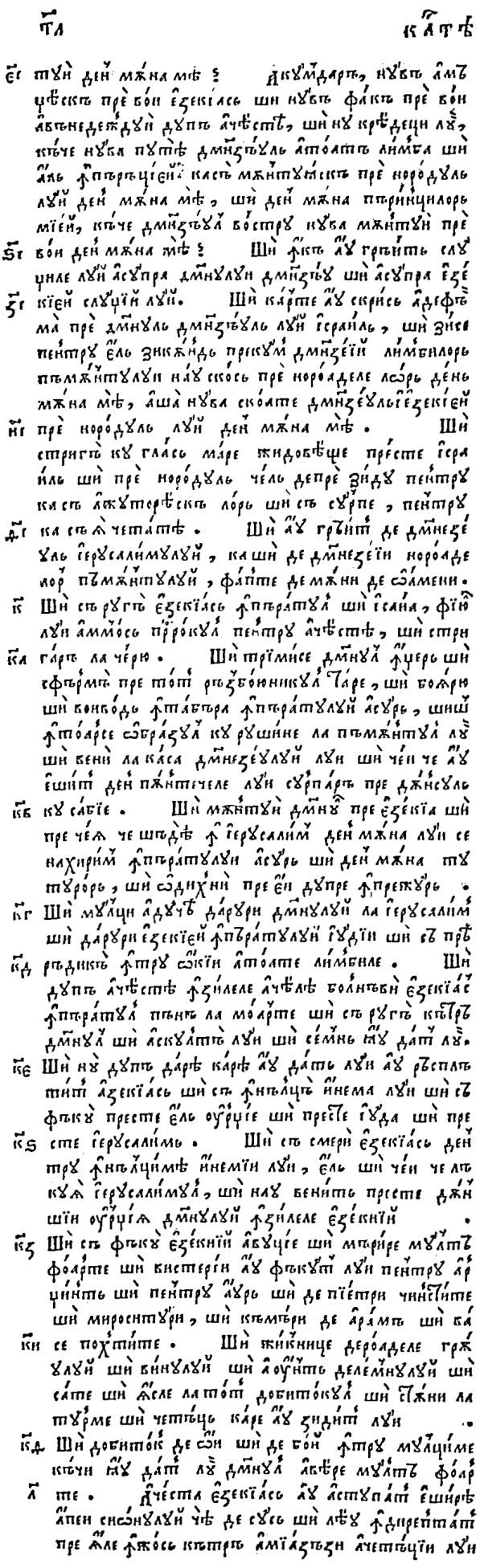

Biblia 1688, p. 330, col. 1

15. Acum, dară, nu vă amăgească pre voi Ezechias şi nu vă facă pre voi a vă nedejdui după acêstea, şi nu crêdeţi lui, căce nu va putea dumnezăul a toată limba şi al împărăţiei ca să mîntuiască pre norodul lui den mîna mea şi den mîna părinţilor miei, căce Dumnezăul vostru nu va mîntui pre voi den mîna mea!»"

16. Şi încă au grăit slugile lui asupra Domnului Dumnezău şi asupra Ezéchiei, slugii lui.

17. Şi carte au scris a defăima pre Domnul Dumnezăul lui Israíl şi zise pentru el, zicînd: „Precum dumnezeii limbilor pămîntului n-au scos pre noroadele lor den mîna mea, aşa nu va scoate Dumnezeul Iezechíei pre norodul lui den mîna mea."

18. Şi strigă cu glas mare, jidovêşte, preste Israíl şi pre norodul cel de pre zidu, pentru ca să ajutorească lor şi să surpe, pentru ca să ia cetatea.

19. Şi au grăit de Dumnezeul Ierusalímului ca şi de dumnezeii noroadelor pămîntului, fapte de mîni de oameni.

20. Şi să rugă Ezechiás împăratul şi Isaía, fiiul lui Ammós prorocul, pentru acêstea, şi strigară la ceriu.

21. Şi trimise Domnul înger şi sfărmă pre tot războinicul[52] tare, şi boiêriu, şi voievod în tabăra împăratului Asúr, şi-şi întoarse obrazul cu ruşine la pămîntul lui şi veni la casa dumnezeului lui, şi cei ce au ieşit den pîntecele lui surpară pre dînsul cu sabie.

22. Şi mîntui Domnul pre Ezéchia şi pre ceia ce şădea în Ierusalím den mîna lui Senahirím, împăratului Asúr, şi den mîna tuturor şi odihni pre ei dupre împrejur.

23. Şi mulţi aducea daruri Domnului la Ierusalím şi daruri Ezechiei împăratului Iúdii. Şi să prearădică întru ochii a toate limbile.

24. Şi după acêstea, în zilele acêlea, bolnăvi Ezechiás împăratul pînă la moarte şi să rugă cătră Domnul şi ascultă lui şi semn i-au dat lui.

25. Şi nu după darea carea au dat lui au răsplătit Ezechiás[53] şi să înălţă inema lui şi să făcu preste el urgie, şi preste Iúda, şi preste Ierusalím.

26. Şi să smeri Ezechiás dentru înălţimea inemii lui, el şi cei ce lăcuia Ierusalímul, şi n-au venit preste dînşii urgiia Domnului în zilele Ezéchiii.

27. Şi să făcu Ezéchiii avuţie şi mărire multă foarte, şi visterii au făcut lui pentru argint şi pentru aur, şi de pietri cinstite, şi mirosituri, şi cămări de aramă, şi vase pohtite;

28. Şi jicniţe de roadele grîului şi vinului şi a untdelemnului, şi sate, şi iêsle la tot dobitocul, şi stîni la turme, şi cetăţi care au zidit lui;

29. Şi dobitoc de oi şi de boi întru mulţime, căci i-au dat lui Domnul avêre multă foarte.

30. Acesta Ezechiás au astupat ieşirea apei Siónului, cea de sus, şi le-au îndireptat pre iale în jos cătră amiazăzi a cetăţii lui / David. S-au sporit Ezéchia întru toate lucrurile lui.

Ms. 45, p. 386

15. Acum, dară, ba nu vă amăgească pre voi Ezechía şi nu a nădăjdui să vă facă după acêstea. Şi nu crêdeţi lui, căci nu va putea dumnedzăul a toată limba şi a împărăţiei ca să mîntuiască pre nărodul lui dentru mîna mea şi dentru mîna părinţilor miei; căci Dumnedzăul vostru nu va mîntui pre voi den mîna mea.»"

16. Şi încă au grăit slugile lui preste Domnul Dumnedzău şi preste Ezechía, sluga lui.

17. Şi carte au scris a dăfăima pre Domnul Dumnedzăul lui Israil. Şi dzise pentru el, dzicînd: „Cum dumnedzăii limbilor pămîntului n-au scos pre năroadele lor dentru mîna mea, aşa nu va scoate dumnedzăul Ezechíei pre nărodul lui dentru mîna mea."

18. Şi strigă cu glas mare jidovêşte preste Israil şi pre nărodul [234]cel pre zid pentru ca să ajutorească lor şi să surpe, pentru ca să ia cetatea.

19. Şi au grăit preste Dumnedzăul Ierusalim, ca şi preste dumnedzăii nărodului pămîntului, fapte a mîinilor oamenilor.

20. Şi să rugă Ezechía împăratul, şi Isaía, fiiul lui Ammos prorocul, pentru acêstea şi strigară în cer.

21. Şi trimise *[386/2]* Domnul înger şi sfărîmă tot tarele războinic şi boiêrin şi voivod întru tabăra împăratului Assur şi-şi întoarse obrazul cu ruşine la pămîntul lui şi veni la casa dumnedzăului lui şi cei ce au ieşit den pîntecile lui îl oborîră pre îns cu sabie.

22. Şi mîntui Domnul pre Ezechía şi pre cei ce lăcuia Ierusalim dentru mîna lui Senahirim, împăratul Assur, şi dentru mîna tuturor şi odihni pre ei prenpregiur.

23. Şi mulţi aducea daruri Domnului la Ierusalim şi dări Ezechíei, împăratului Iúdei. Şi să prearădică întru ochii a toate limbile.

24. [235]Şi după acêstea[236], întru dzilele acêlea, bolnăvi Ezechía împăratul pînă la moarte şi să rugă cătră Domnul şi-i ascultă lui şi semnu i-au dat lui.

25. Şi nu după[237] răsplătirea ⌊care au dat⌋ lui au răsplătit Ezechía şi să înălţă inima lui şi să făcu preste el urgie şi preste Iúda şi ⌊preste⌋ Ierusalim.

26. Şi să smeri Ezechía dentru înălţimea inimii lui, el şi cei ce lăcuia Ierusalimul, şi n-au venit preste înşii urgiia Domnului întru dzilele Ezechíei.

27. Şi să făcu Ezechíei avuţie şi mărire multă foarte şi vistiêre au făcut şie de argint şi de aur şi de piatră cinstită şi mirosituri şi armării şi vase poftite;

28. Şi cetăţi, roadele a grîului şi a vinului şi untdelemnului ⌊şi sate⌋ şi iêsle a tot dobitocul şi stîne la turme şi cetăţi carele au zidit şie;

29. Şi dobitoc de boi[238] întru mulţime, căci i-au dat lui Domnul marhă multă foarte.

30. Acesta Ezechía au astupat[239] ieşirea apei Sion cea de sus şi le-au îndreptat pre iale în jos, cătră amiazădzi a cetăţii David; s-au sporit Ezechía întru toate faptele lui.

Ms. 4389, p. 424-425

15. Ce acum să nu vă înşale Ezéchiia, nici să vă facă să vă nădăjduiţi după cum zice el, nici să-l crêdeţi, că, de vrême ce n-au putut nici un dumnezeu, nici al unii ţări, să izbăvească pre oamenii săi den mîinile mêle şi den mîinile părinţilor miei, nici Dumnezeul vostru nu vă va putea mîntui den mîinile mêle!»"[313]

16. Şi altele multe au grăit slugile lui asupra Domnului Dumnezeu şi asupra Ezéchiei, slugii sale.

17. Şi scrise şi cărţi împutînd Domnului Dumnezeul lui Israil şi grăi asupra lui, zicînd: „Cum n-au putut dumnezeii altor limbi să mîntuiască pre oamenii lor den mîinile mêle, aşa şi Dumnezeul Ezéchiei nu va putea mîntui pre oamenii săi den mîinile mêle!"

18. Şi mai vîrtos strigă cu clícot mare în limba ovreiască asupra oamenilor carii şădea pre zidurile Ierusalimului, ca să-i îngrozească şi să ia cetatea.

19. Şi grăi împotriva Dumnezeului lui Israil ca împotriva dumnezeilor limbilor de pre pămînt, carii era lucruri de mîini omeneşti.[314]

20. Iar Ezéchiia împărat şi Isaiia prorocul, feciorul lui Amos, se rugară pentru această împutăciune şi strigară pînă la ceriure.

21. [315]Şi trimêse Domnul pre îngerul său de omorî pre toţi oamenii cei războinici şi vitêji şi pre mai marii oştilor den tabăra împăratului Assiriei şi întoarse faţa lui cu împutăciune în ţara sa; de-acii, deaca întră în casa dumnezeului său, iar feciorii lui, carii ieşise den mijlocul[316] lui, îl omorîră cu sabiile.[317]

22. Şi mîntui Dumnezeu pre Ezéchiia şi pre ceia ce lăcuia în Ierusalim den mîinile lui Senaherim, împăratul Asiriei, şi den mîinile tuturor [23] şi le dêde răpaos de prenprejur

23. Şi aducea mulţi jărtve Domnului *[425/1]* în Ierusalim şi pocloane Ezéchiei, împăratul Iúdei, care după acêstea se înălţă înaintea tuturor limbilor.[318]

24. [319]De-acii după acêle zile bolnăvi Ezéchiia pînă la moarte şi se rugă Domnului şi-l ascultă şi-i dêde semn.

25. Iar nu după bunătatea care-i didêse plăti Ezéchiei, că se înălţase inima lui şi se[320] făcu mînie asupra sa şi asupra Iúdei şi a Ierusalímului.

26. Iară apoi se smeri drept căci se înălţase inima lui, aşa el, ca şi ceia ce lăcuia în Ierusalim, iar nu veni pre dînşii urgiia Domnului în zilele Ezéchiei.

27. Şi avu Ezéchiia bogăţie şi slavă foarte multă şi avea visterii multe strînse, de aur şi de argint şi de pietri scumpe şi de aromate şi cule de arme şi de tot fêliul de dichise, rînduială mare;

28. Şi jitniţe de grîu şi vase de undelemn şi de vin şi iêsle de toate dobitoacele şi stîni la turme [29] şi-şi zidi şie cetăţi.

29. Şi avea turme de oi şi de dobitoace fără de număr, pentru că-i didêse Domnul agoniseală foarte multă.

30. Acesta iaste Ezéchiia carele au astupat strîngerea[321] cea desupra a apei Siónului şi o au întors în jos pre amiiazăzi a cetăţii lui David; şi în toate lucrurile sale, cîte făcea, sporiia.[322]

Versiunea modernă

15. Acum să nu vă mai înşele, nu vă mai lăsaţi convinşi şi nu-i mai daţi crezare, căci nici un zeu al vreunui neam sau al vreunei împărăţii nu-şi poate scăpa poporul din mîna mea şi din mîna părinţilor mei şi nici Dumnezeul vostru nu vă va scăpa din mîna mea.»"

16. Mai spuneau şi altele slujitorii lui despre Domnul Dumnezeu şi despre Ezekia, slujitorul lui.

17. Şi [Sennacherim] a scris o scrisoare, ca să-şi bată joc de Domnul Dumnezeul lui Israel şi a zis despre el aşa: „La fel cum zeii neamurilor pămîntului nu şi-au scos popoarele din mîna mea, nici Dumnezeul lui Ezekia nu-şi va scoate poporul din mîna mea."

18. Şi au strigat cu glas mare în limba iudaică la Israel şi la poporul care stătea pe zid, ca să îi dea ajutor şi să îl răpună, aşa încît ei să cucerească cetatea.

19. Şi vorbeau despre Dumnezeul Ierusalimului ca despre zeii popoarelor pămîntului, lucrări ale mâinilor oamenilor.

20. Şi se rugară regele Ezekia şi Isaia, fiul lui Amos, profetul, pentru acestea şi strigară către cer.

21. Şi Domnul trimise un înger şi îi nimici pe toţi vitejii războinici şi pe căpeteniile şi pe generalii din tabăra regelui din Assur, iar acesta se întoarse cu ruşinea pe faţă în ţara sa. Şi [cînd] ajunse la casa zeului său, cei ieşiţi din pîntecul lui îl omorîră cu sabia.

22. Şi îl scăpă Domnul pe Ezekia şi pe locuitorii din Ierusalim din mîna lui Sennacherim, regele din Assur, şi din mîna tuturor, şi le dădu linişte de jur împrejur.

23. Şi mulţi îi aduceau daruri Domnului la Ierusalim şi danii lui Ezekia, regele lui Iuda; şi acesta crescu în ochii tuturor neamurilor după aceea.

24. În zilele acelea, se îmbolnăvi regele Ezekia de moarte; şi se rugă la Domnul, şi [el] îl ascultă şi-i dădu un semn.

25. Dar Ezekia nu îi răsplăti după darul pe care i l-a dat, ci se semeţi inima lui. Şi veni urgia [Domnului] asupra lui şi a lui Iuda şi asupra Ierusalimului.

26. Şi se smeri Ezekia de la semeţia inimii lui, precum şi locuitorii din Ierusalim, iar urgia Domnului nu se mai abătu asupra lor în zilele lui Ezekia.

27. Şi Ezekia a avut parte de bogăţie şi de slavă foarte multă şi şi-a făcut vistierii pentru argint, pentru aur, pentru pietre scumpe şi pentru aromate şi depozite de arme şi de vase scumpe;

28. Şi cetăţi pentru grîu, pentru vin şi pentru untdelemn, şi sate, şi iesle pentru cirezile de tot felul, şi staule pentru turme; şi-a zidit şi cetăţi

29. Şi a avut o mulţime de oi şi de vite, pentru că Domnul i-a dat avuţie foarte mare.

30. Tot Ezekia a astupat izvorul de sus al Sionului şi i-a îndreptat apele în jos, spre partea de miazăzi a cetăţii lui David. Şi i-a mers bine lui Ezekia în toate lucrările sale.

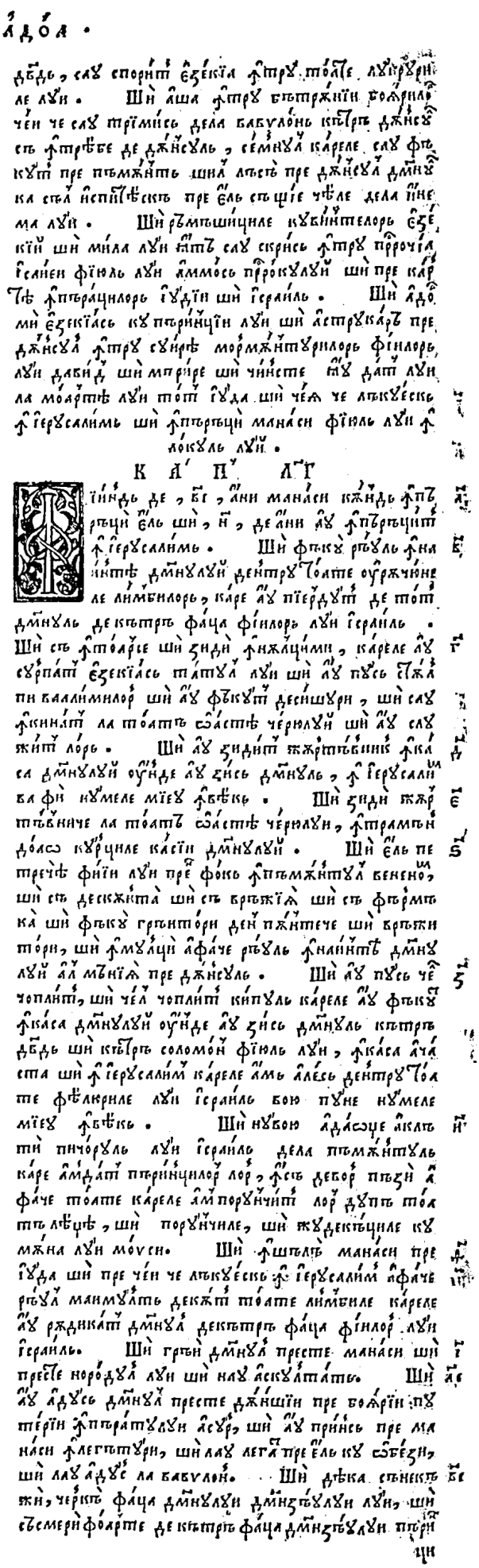

Biblia 1688, p. 330, col. 2

31. Şi aşa — întru bătrînii boiêrilor cei ce s-au trimis de la Vavilón cătră dînsul să întrêbe de dînsul semnul carele s-au făcut pre pămînt, şi-l lăsă pre dînsul Domnul ca să-l ispitească pre el, să ştie cêle de la inema lui.

32. Şi rămăşiţile cuvintelor Ezéchiii[54] şi mila lui, iată, s-au scris întru prorocia Isaíei, fiiul lui Ammós proroculuí, şi pre cartea împăraţilor Iúdii şi Israíl.

33. Şi adormi Ezechiás cu părinţii lui, şi astrucară pre dînsul întru suirea mormînturilor fiilor lui Davíd, şi mărire şi cinste i-au dat lui la moartea lui tot Iúda şi ceia ce lăcuiesc în Ierusalím. Şi împărăţi Manási, fiiul lui, în locul lui.

Cap 33

1. Fiind de 12 ani Manási cînd împărăţi el şi 50 ani au împărăţit în Ierusalím.

2. Şi făcu răul înaintea Domnului dentru toate urîciunele limbilor care au pierdut de tot Domnul de cătră faţa fiilor lui Israíl.

3. Şi să întoarse şi zidi înălţimi carele au surpat Ezechiás, tatul lui, şi au pus stîlpi vaalímilor, şi au făcut desişuri, şi s-au închinat la toată oastea ceriului, şi au slujit lor.

4. Şi au zidit jîrtăvnic în casa Domnului, unde au zis Domnul: „În Ierusalim va fi numele mieu în veac."

5. Şi zidi jîrtăvnice la toată oastea ceriului într-amăndoao curţile casii Domnului.

6. Şi el petrecea fiii lui pren foc în pămîntul Venenom, şi să descînta, şi să vrăjiia, şi să fărmăca, şi făcu grăitori den pîntece şi vrăjitori. Şi înmulţi a face răul înaintea Domnului, a-l mîniia pre dînsul.

7. Şi au pus cel cioplit, şi cel cioplit, chipul carele au făcut, în casa Domnului, unde au zis Domnul cătră David şi cătră Solomón, fiiul lui: „În casa aceasta şi în Ierusalím, carele am ales dentru toate fêliurile lui Israíl, voiu pune numele mieu în veac.

8. Şi nu voiu adaoge a clăti piciorul lui Israíl de la pămîntul care am dat părinţilor lor, însă de vor păzi a face toate carele am poruncit lor, după toată lêgea, şi poruncile, şi judecăţile cu mîna lui Móisi."

9. Şi înşălă Manási pre Iúda şi pre cei ce lăcuiesc în Ierusalím a face răul mai mult decît toate limbile carele au rîdicat Domnul de cătră faţa fiilor lui Israíl.

10. Şi grăi Domnul preste Manási şi preste norodul lui, şi n-au ascultat.

11. Şi au adus Domnul preste dînşii pre boiêrii puterii împăratului Asúr, şi au prins pre Manási în legături, şi l-au legat pre el cu obezi, şi l-au adus la Vavilon.

12. Şi deaca să necăji, cercă faţa Domnului Dumnezăului lui, şi să smeri foarte de cătră faţa Dumnezăului părin- //[55]

ţilor lui.

Ms. 45, p. 386-387

31. Şi aşa — întru bătrînii boiêrilor, cei ce s-au trimis de la Vavilon cătră îns să întrêbe de îns semnul carele s-au făcut pre pămînt. ⌊Şi⌋ îl lăsă pre însul Domnul ca să-l ispitească pre el, să ştie cêle de la inima lui.

32. Şi rămăşiţile cuvintelor Ezechíei şi mila lui, iată, s-au scris întru prorociia Isaíei, fiiului Ammos prorocului, şi pre cartea împăraţilor Iúda şi Israil.

33. Şi adormi Ezechía cu părinţii lui şi-l îngropară pre el întru suirea gropniţilor fiiului David. Şi mărire şi cinste i-au dat lui întru moartea lui tot Iúda şi cei ce lăcuiescu Ierusalim. Şi împărăţi Manasí, fiiul lui, pentru însul.

[387/1] **Cap 33**

1. Fiind de[240] 12 ani Manasí cînd împărăţi el şi 55 ani au împărăţit în Ierusalim.

2. Şi făcu răul înaintea Domnului dentru toate urîciunile limbilor cărora au pierdut de tot Domnul de cătră faţa fiilor Israil.

3. Şi să întoarse şi zidi înălţime carele au surpat Ezechía, tatăl lui, şi au pus stîlpi vaalimilor. Şi au făcut desişuri şi s-au închinat la toată oastea ceriului şi au slujit lor.

4. Şi au zidit jirtăvnic în casa Domnului, unde au dzis Domnul[241]: „În Ierusalim va fi numele mieu în vac."

5. Şi zidi jirtăvnice la toată oastea ceriului întru amîndoao ogrăzile casei Domnului.

6. Şi el petrecea pren foc fiii lui în pămîntul Venenom şi să dăscînta şi să vrăjiia şi să fărmăca. Şi făcu grăitori den pîntece şi vrăjitori şi înmulţi a face răul înaintea Domnului, a-l mîniia pre îns.

7. Şi au pus cioplitul şi topitul, chipul care au făcut, în casa Domnului, unde au dzis Domnul cătră David şi cătră Solomon, fiiul lui: „Întru casa aceasta şi în Ierusalim, carele am ales dentru toate fêliurile Israil, voi pune numele mieu întru vac.

8. [242]Şi nu voi mai adaoge a clăti[243] piciorul lui Israil de la pămîntul carele am dat părinţilor lor. Însă de vor păzi a face toate carele am porîncit lor după toată lêgea[244] şi porîncele şi judêţele cu mîna lui Moisi."

9. Şi prilăsti Manassis pre Iúda şi pre cei ce lăcuiescu în Ierusalim a face răul mai mult decît toate limbile carele au rădicat Domnul de cătră faţa fiilor Israil.

10. Şi grăi Domnul pre Manasí[245] şi pre nărodul lui şi n-au ascultat.

11. Şi au adus Domnul preste înşii pre boiêrii puterii împăratului Assur şi au prinsu pre Manassí în legături şi l-au legat pre el cu obezi şi l-au adus la Vavilon.

12. Şi daca[246] să năcăji, cercă[247] faţa Domnului Dumnedzăului lui şi să smeri foarte de cătră faţa Dumnedzăului părinţilor lui.

Ms. 4389, p. 425

31. Şi acesta iaste în cărţile boiêrilor Vavilónului, carii au fost trimeşi la dînsul să-l întrêbe de minunea carea se-au întîmplat pre pămînt şi-l lăsă Domnul să-l ispitească, să vază ce era în inima lui.

32. Iar alalte cuvinte ale Ezéchiei şi îndurările lui sînt scrise în vedêrea Isaiei prorocul, feciorul lui Amos, şi în cartea împăraţilor Iúdei şi ai lui Israil.

33. Şi adormi Ezéchiia cu părinţii săi şi-l îngropară dăsupra mormînturilor feciorilor lui David şi-i dêderă slavă şi cinste la moartea lui toată Iudéea şi toţi cîţi lăcuia în Ierusalim. Şi stătu împărat în locul lui fiiu-său, Manassiia.

Cap 33

1. [323]Şi era Manasiia de 12 ani cînd începu a împărăţi şi împărăţi în Ierusalim 55 de ani.[324]

2. Şi făcu cêle hiclêne înaintea Domnului, după împutăciunea limbilor care le dăzrădăcină Domnul înaintea feciorilor lui Israil.

3. Şi se întoarse şi rădică înălţimile care le săpase tată-său, Ezéchiia, şi făcu altarele lui Vaal şi făcu desişuri şi se închină a toată mulţimea *[425/2]* ceriului şi le cinstiia.

4. Şi zidi altare în casa Domnului, de care zisêse Domnul: [325]„În Ierusalim va fi numele mieu în vêci!"

5. Şi zidi altare tuturor oştilor cereşti într-amîndoaoă curţile casei Domnului.

6. Şi făcu pre feciorii lui să treacă pren foc în valea Venenónului şi vrăjiia cu sorţi şi umbla după dăscîntece şi după farmece şi avea cu dînsul vrăjitori şi fărmecători şi alte multe lucruri hiclêne făcu înaintea Domnului, ca să-l mînie.

7. Puse în casa Domnului chipuri cioplite şi vărsate, [326]de care au grăit Domnul cătră David şi cătră Solomon, feciorul lui, zicînd: „În casa aceasta şi în Ierusalim, care l-am ales den toate seminţiile lui Israil, voiu pune numele mieu în vêci![327]

8. [328]Şi nu voiu adaoge a mai muta piciorul lui Israil den ţara carea o am dat părinţilor lor, numai deaca vor păzi şi vor face ce am porîncit lor, după toată lêgea şi obicina şi judecăţile care am porîncit cu mîna lui Moisí."

9. Şi înşălă Manassiia pre Iúda şi pre cei ce lăcuia în Ierusalim să facă rău asupra tuturor limbilor[329] care le dăzrădăcină Domnul denaintea fêţei feciorilor lui Israil.

10. Şi grăi Domnul cătră Manasíia şi cătră oamenii lui, iar ei nu vrură să bage în seamă.

11. Şi pentr-acêea aduse asupra lor pre mai marii oştilor împăratului Assiriei şi prinseră pre Manassiia şi-l legară vîrtos şi-l băgară în obêde şi-l duseră în Vavilon.

12. De-acii el, deaca ajunse în nevoie, se rugă Domnului Dumnezeul său şi făcu[330] căinţă foarte mare înaintea fêţei Dumnezeului părinţilor săi.

Versiunea modernă

31. Şi cînd au venit la el solii trimişi de căpeteniile din Babilon ca să-l întrebe de minunea înfăptuită în ţara [lui], Domnul l-a părăsit ca să-l încerce şi să vadă ce e în inima lui.

32. Şi celelalte întîmplări ale lui Ezekia şi mila lui, iată, sunt scrise în profeţia lui Isaia, fiul lui Amos, prfetul şi în cartea regilor lui Iuda şi ai lui Israel.

33. Şi Ezekia adormi lîngă părinţii săi şi fu îngropat pe colina cu mormintele fiilor lui David. Şi întregul Iuda şi locuitorii din Ierusalim îl slăviră şi îl cinstiră la moartea lui. Şi fiul său Manase ajunse rege în locul lui.

Capitolul al 33-lea

1. Manase era de doisprezece ani cînd a ajuns rege şi a domnit cincizeci şi cinci de ani în Ierusalim.

2. Şi a făcut ce este rău înaintea lui Domnului, după toate spurcăciunile neamurilor pe care le nimicise Domnul din faţa fiilor lui Israel.

3. A durat din nou înălţimile, pe care le sfărîmase Ezekia, tatăl său, şi a înălţat stîlpi pentru Baali şi a făcut dumbrăvi şi s-a închinat la toată oastea cerului şi le-a slujit acelora.

4. Şi a durat un altar [păgîn] în casa Domnului, unde Domnul spusese: „În Ierusalim va fi numele meu pînă în veac."

5. Şi a durat altare pentru toată oastea cerului în cele două curţi ale casei Domnului.

6. El însuşi şi-a trecut copiii prin foc la Gai-Banai-ennom, se îndeletnicea cu ghicitul şi cu vrăjitoria şi făcea farmece; şi-a adus grăitori din pîntec şi descîntători. Şi a făcut din plin ce este rău înaintea Domnului, ca să-l mînie.

7. Şi a pus chipul cioplit şi turnat pe care-l făcuse în casa Domnului, despre care Domnul îi spusese lui David şi lui Solomon, fiul lui: „În casa aceasta şi în Ierusalim, pe care le-am ales din toate triburile lui Israel, voi aşeza numele meu pînă în veac.

8. Şi nu voi mai clinti piciorul lui Israel din ţara pe care am dat-o părinţilor lor; numai să vegheze să împlinească toate poruncile [mele], după toată legea şi rînduielile şi judecăţile [date] prin Moise."

9. Dar Manase îi amăgi pe cei din Iuda şi pe locuitorii Ierusalimului să facă ce este rău, mai mult decît toate neamurile pe care le stîrpise Domnul din faţa fiilor lui Israel.

10. Şi i-a grăit Domnul lui Manase şi poporului său, dar [ei] n-au ascultat.

11. Atunci Domnul a mînat Domnul împotriva lor căpeteniile oştirii regelui din Assur, şi [ei] l-au prins pe Manase în chingi şi l-au legat cu lanţuri şi l-au dus la Babilon.

12. Şi, cum era la strîmtoare, [Manase] căută faţa Domnului Dumnezeului său şi se smeri foarte în faţa Dumnezeului părinţilor săi.

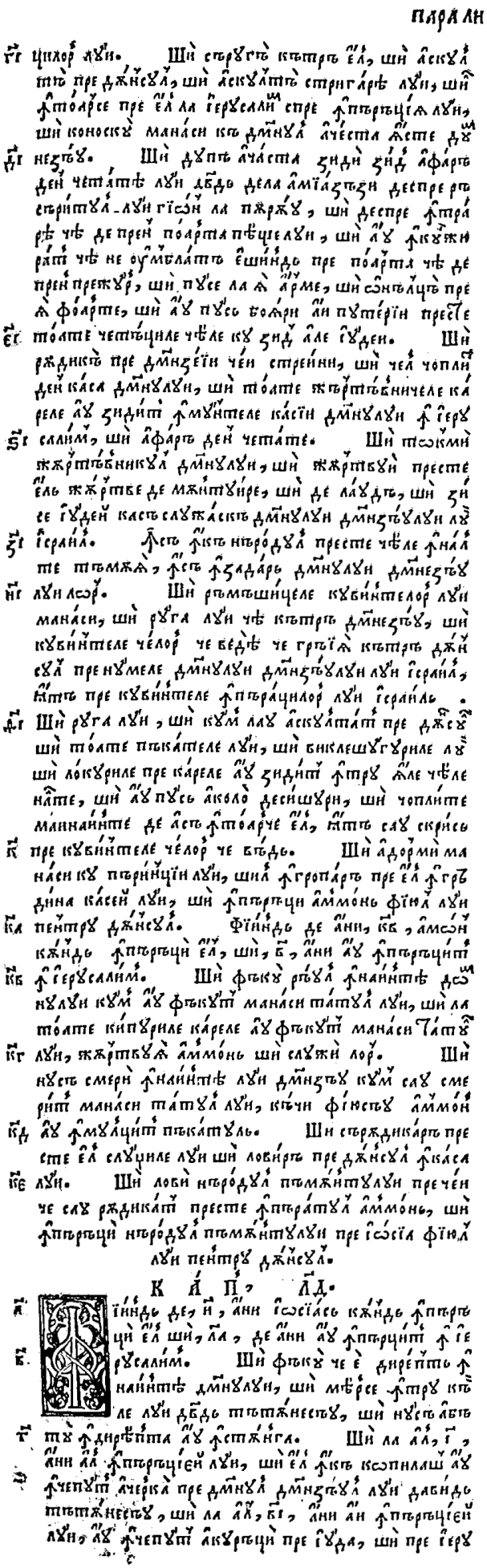

Biblia 1688, p. 331, col. 1

13. Şi să rugă către el, şi ascultă pre dînsul, şi ascultă strigarea lui, şi-l întoarse pre el la Ierusalim spre împărăţiia lui, şi conoscu Manási că Domnul acesta iaste Dumnezău.

14. Şi după aceasta zidi zid afară den Cetatea lui David, de la amiazăzi, despre răsăritul lui Ghión, la pîrîu, şi despre întrarea cea de pren Poarta Pêştelui, şi au încunjiurat cea neumblată, ieşind pre poarta cea de prenprejur, şi puse la ea arme şi o nălţă pre ea foarte, şi au pus boiêri ai puterii preste toate cetăţile cêle cu zid ale Iúdei.

15. Şi rîdică pre dumnezeii cei streini şi cel cioplit den casa Domnului, şi toate jîrtăvnicele carele au zidit în muntele casii Domnului, în Ierusalím şi afară den cetate.

16. Şi tocmi jîrtăvnicul Domnului şi jîrtvui preste el jîrtve de mîntuire şi de laudă, şi zise Iúdei ca să slujască Domnului Dumnezăului lui Israíl.

17. Însă încă nărodul preste cêle înalte tămîia, însă în zadar Domnului Dumnezăului lor.

18. Şi rămăşiţele cuvintelor lui Manási şi ruga lui cea către Dumnezău şi cuvintele celor ce vedea ce grăiia către dînsul pre numele Domnului Dumnezăului lui Israíl, iată, pre cuvintele împăraţilor lui Israíl.

19. Şi ruga lui, şi cum l-au ascultat pre dînsul, şi toate păcatele lui, şi vicleşugurile lui, şi locurile pre carele au zidit întru iale cêle nalte, şi au pus acoló desişuri şi cioplite mai nainte de a să întoarce el, iată, s-au scris pre cuvintele celor ce văd.

20. Şi adormi Manási cu părinţii lui, şi-l îngropară pre el în grădina casei lui, şi împărăţi Ammón, fiiul lui, pentru dînsul.

21. Fiind de ani 22 Amón cînd împărăţi el şi 2 ani au împărăţit în Ierusalím.

22. Şi făcu răul înaintea Domnului, cum au făcut Manási, tatul lui, şi la toate chipurile carele au făcut Manási, tatul lui, jîrtvuia Ammón, şi sluji lor.

23. Şi nu să smeri înaintea lui Dumnezău cum s-au smerit Manási, tatul lui, căci fiiu-său, Ammón, au înmulţit păcatul.

24. Şi să rîdicară preste el slugile lui şi loviră pre dînsul în casa lui.

25. Şi lovi nărodul pămîntului pre cei ce s-au rîdicat preste împăratul Ammón. Şi împărăţi nărodul pămîntului pre Iósia, fiiul lui, pentru dînsul.

Cap 34

1. Fiind de 8 ani Iosiás cînd împărăţi el, şi 31 de ani au împărăţit[56] în Ierusalím.

2. Şi făcu ce e dirept înaintea Domnului, şi mêrse întru căile lui David, tătîne-său, şi nu să abătu în direapta au în stînga.

3. Şi la al 10 ani al împărăţiei lui, şi el — încă copilaş, au început a cerca pre Domnul Dumnezăul lui Davíd, tătîne-său, şi la al 12 ani ai împărăţiei lui au început a curăţi pre Iúda şi pre Ieru- / salím de cêle nalte, şi de desişuri, şi de

Ms. 45, p. 387

13. Şi să rugă către el; şi ascultă pre îns şi ascultă strigarea lui şi-l întoarse pre el la Ierusalim, pre împărăţiia lui. Şi cunoscu Manassí că Domnul el iaste Dumnedzău.

14. Şi după aceasta zidi zid afară den cetatea David, despre amiazădzi şi despre răsărit a lui Ghion întru pîrîu, şi despre întrarea cêea pren Poarta a Pêştelui şi au împregiurat cea neîntrată, ⌊ieşind poar- *[387/2]* ta cea prenprejur, şi puse la ea arme⌋ şi o înălţă pre ea foarte. Şi au pus boiêri a puterii preste toate cetăţile cêle cu zid a Iúdei.

15. Şi rădică pre dumnedzăii cei striini şi cioplitul dentru casa Domnului şi toate jirtăvnicile carele au zidit în muntele casei Domnului şi în Ierusalim şi afară den cetate.

16. Şi tocmi jirtăvnicul Domnului şi jirtvui preste el jirtve de mîntuire şi de laudă. Şi dzise Iúdei ca să slujască Domnului Dumnedzăului Israil.

17. Însă încă nărodul preste cêle înalte tămîia, însă în zădar Domnului Dumnedzăului lor.

18. Şi rămăşiţele cuvintelor Manassí şi rugăciunea lui către Dumnedzău şi cuvintele celor ce vedea, ce grăia către însul pre numele Domnului Dumnedzăului Israil, iată, pre cuvintele împăraţilor Israil.

19. Şi ruga lui şi cum l-au ascultat pre îns şi toate păcatele lui şi vicleşugurile lui şi locurile pre carele au zidit întru iale[248], cêle înalte, şi au pus acoló desiş şi cioplite mainte de a să întoarce el, iată, s-au scris pre cuvintele celor ce vădu.

20. Şi adormi Manassí cu părinţii lui şi-l îngropară pre el în grădina casei lui; şi împărăţi Amon, fiiul lui, pentru îns.

21. Fiind de ani 22 Amon cînd împărăţi el şi 2 ani au împărăţit în Ierusalim.

22. Şi făcu răul înaintea Domnului, cum au făcut Manasí, tatăl lui. Şi la toate chipurile carele au făcut Manassí, tatăl lui, jirtvuia Amon şi sluji lor.

23. Şi nu să smeri înaintea lui Dumnedzău, cum s-au smerit Manassí, tatăl lui, căci fiiul lui, Amon, au înmulţit păcatul.

24. Şi să rădicară preste el slugile lui şi-l loviră pre îns în casa lui.

25. Şi lovi nărodul pămîntului pre cei ce s-au rădicat preste împăratul Amon. Şi împărăţi nărodul pămîntului pre Iosía, fiiul lui, pentru însul.

Cap 34

1. Fiind de[249] 8 ani Iosía cînd împărăţi el şi 31 ani au împărăţit în Ierusalim.

2. Şi făcu ce-i drept înaintea Domnului şi mêrse întru căile lui David, tătîne-său, şi nu să abătu în dreapta şi în stînga.

3. Şi întru al dzêcelea an a împărăţiei lui şi el încă copilaş, au început a cerca pre Domnul Dumnedzăul lui David, tătîne-său; şi întru al 12 an a împărăţiei lui, au început a curăţi pre Iúda şi pre Ierusalim de cêle

Ms. 4389, p. 425-426

13. [12] Şi se rugă către dînsul [13] şi auzi rugăciunea şi strigarea lui şi-l întoarse în Ierusalim, la împărăţiia lui, şi cunoscu Manásiia că Domnul acesta iaste Dumnezeu.[331]

14. Şi, după aceasta, zidi zid denafară de cetatea lui David de la Livan către răsărit, în pîrîu, despre Poarta Întrării Pêştelui, şi-l făcu foarte nalt; şi puse boiêrii oştilor întru toate cetăţile Iúdei cêle ocolite cu zid.

15. Şi luoă dumnezeii cei streini şi idolii den casa Domnului şi toate trebiştile[332] care le făcuse în muntele casei Domnului în Ierusalim, le scoase toate afară den cetate.

16. Şi iarăşi rădică altar Domnului şi junghé pre dînsul jărtve şi cêle de pace şi de laudă şi porînci Iúdei să slujască Domnului Dumnezeul lui Israil.

17. Că încă tot junghia nărodul întru înălţimi în zadar *[426/1]* Domnului Dumnezeului său.

18. Iar alalte lucruri ale Manasiei şi rugăciunea lui, ce făcu către Dumnezeu, şi cuvintele celor ce văzuse, carii grăise către dînsul în numele Domnului Dumnezeul lui Israil.

19. Şi rugăciunea lui şi auzirea şi părăsirea şi locurile în care zidi înălţimi şi făcu desişuri şi chipuri cioplite, mai nainte de ce nu făcuse pocăinţa, sînt scrise în cuvintele văzătorilor.

20. Şi adormi Manásiia cu părinţii săi şi-l îngropară în grădină în casa lui şi stătu împărat în locul lui, fiiu-său, Amon.

21. Şi era Amon de 22 de ani cînd începu a împărăţi şi împărăţi în Ierusalim 2 ani.

22. Şi făcu hiclenie înaintea Domnului, cum făcuse şi tată-său, Manásiia, şi junghé Amon tuturor idolilor carii făcuse Manásiia şi sluji lor.

23. Şi nu se smeri naintea Domnului, cum se smerise tată-său, Manásiia, pentru că greşi cu mult mai mult.

24. Şi se scorniră slugile lui asupră-i şi-l uciseră în casă-i.

25. Iar alalţi oameni ai ţărîi uciseră pre ceia ce uciseră pre Amon şi puseră oamenii ţărîi împărat pre fiiu-său, Iósiia, în locul lui.

Cap 34

1. [333]Şi era Iósiia de 8 ani cînd începu a împărăţi şi împărăţi în Ierusalim 31 de ani.[334]

2. [335]Şi făcu ce fu direpţ înaintea Domnului şi umblă pre calea tătîne-său, lui David, şi nu şoväi nici spre direapta, nici spre stînga.

3. În anul al zêcelea[336] de împărăţiia lui, încă fiind el cocon tînăr, începu a cerca pre Dumnezeul tătîne-său, lui David, iar în anul al 12 de împărăţiia sa începu a curăţi Iudéea şi Ierusalímul de înălţimi şi de desişuri şi

Versiunea modernă

13. Şi se rugă la el şi [Domnul] îl auzi şi îi ascultă strigătul şi îl duse înapoi la Ierusalim, la domnia lui. Şi Manase a ştiut că Domnul este cu adevărat Dumnezeu.

14. După aceea zidi un zid în afara cetăţii lui David, de la apus către miazăzi de Gion, prin vale, pe unde se iese pe poartă şi se înconjoară spre Opla; şi o înălţă foarte mult. Şi aşează căpetenii de oaste în toate cetăţile întărite din Iuda.

15. Şi îi îndepărtă pe toţi zeii străini şi chipul cioplit din casa Domnului şi toate altarele pe care le durase pe muntele casei Domnului, şi în Ierusalim, şi în afara cetăţii.

16. Şi refăcu jertfelnicul Domnului şi aduse pe el jertfe de mîntuire şi de laudă şi îi zise lui Iuda să-L slujească pe Domnul Dumnezeu al lui Israel.

17. Numai că poporul mai jertfea pe înălţimi şi în zadar Domnul era Dumnezeul lor.

18. Şi celelalte fapte ale lui Manase şi rugăciunea lui către Dumnezeu şi cuvintele pe care le-au grăit către el văzătorii în numele Domnului Dumnezeului lui Israel, iată-le, în cuvintele regilor lui Israel.

19. Şi rugăciunea lui, şi cum l-a ascultat [Domnul], şi toate păcatele lui, şi rătăcirile lui, şi locurile în care a durat înălţimile şi în care a aşezat dumbrăvi şi chipurile cioplite înainte să se întoarcă [la Domnul], iată, sunt scrise în cuvintele văzătorilor.

20. Şi Manase adormi lângă părinţii săi şi îl îngropară în grădina casei sale. Şi fiul său Amon ajunse rege în locul lui.

21. Amon era de douăzeci şi doi de ani cînd a ajuns rege şi a domnit doi ani în Ierusalim.

22. Şi a făcut ce este rău înaintea Domnului, cum făcuse şi Manase, tatăl său; şi tuturor idolilor pe care îi făcuse Manase, tatăl său, Amon le-a adus jertfe şi le-a slujit.

23. Dar nu se smeri înaintea Domnului cum se smerise Manase, tatăl său, pentru că fiul lui, Amon, îşi spori greşeala.

24. Şi slujitorii săi uneltiră împotriva lui şi îl loviră în casa lui.

25. Şi poporul ţării îi lovi pe cei ce au uneltit împotriva regelui Amon şi îl făcu rege, în locul lui, pe Iosia, fiul lui.

Capitolul al 34-lea

1. Iosia era de opt ani cînd a ajuns rege şi a domnit treizeci şi unu de ani în Ierusalim.

2. Şi a făcut ce este drept înaintea Domnului şi a umblat pe căile lui David, părintele său, şi nu s-a abătut nici în dreapta, nici în stînga.

3. Şi în al zecelea an al domniei lui — cînd încă era un copilandru — a început să îl caute pe Domnul Dumnezeul lui David, părintele său, şi în al doisprezecelea an al domniei sale a început să cureţe

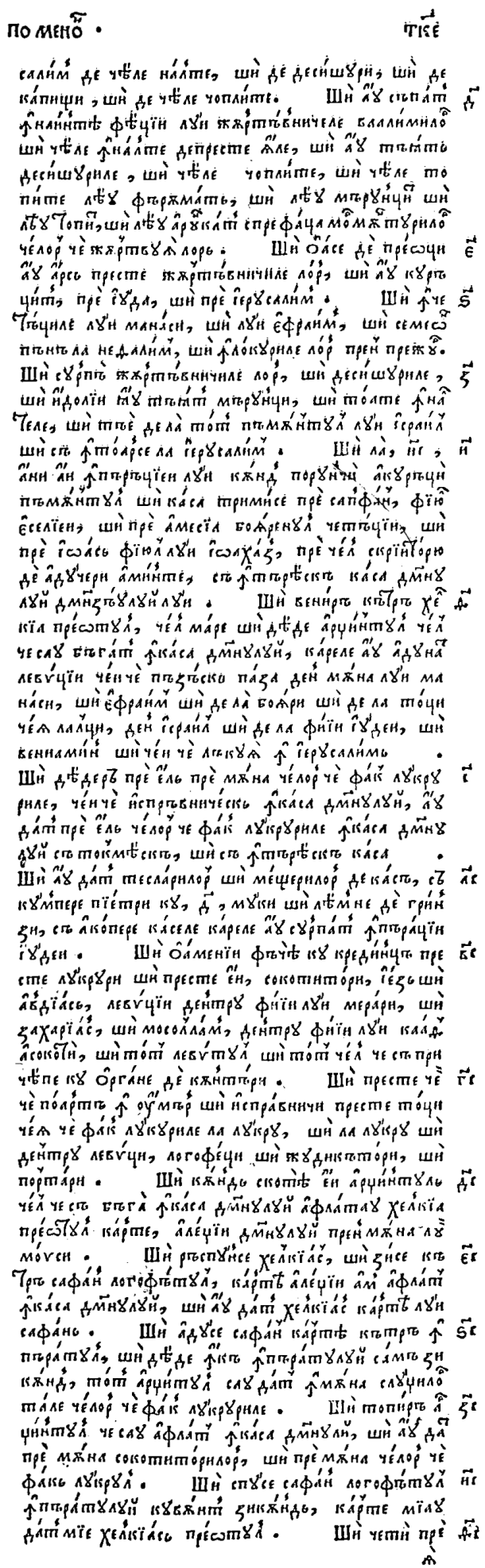

Biblia 1688, p. 331, col. 2

capişti, şi de cêle cioplite.

4. Şi au săpat înaintea fêţii lui jîrtăvnicele vaalímilor şi cêle înalte de preste iale, şi au tăiat desişurile şi cêle cioplite, şi cêle topite le-au fărîmat, şi le-au mărunţit, şi le-au topit, şi le-au aruncat spre faţa mormînturilor celor ce jîrtvuia lor.

5. Şi oase de preoţi au ars preste jîrtăvnicile lor şi au curăţit pre Iúda şi pre Ierusalím.

6. Şi în cetăţile lui Manási, şi lui Efraím, şi Semeon, pînă la Nethalím şi în locurile lor prenprejur.

7. Şi surpă jîrtăvnicile lor, şi desişurile, şi idolii i-au tăiat mărunţi şi toate înaltele şi tăie de la tot pămîntul lui Israíl şi să întoarse la Ierusalím.

8. Şi la 18 ani ai împărăţiei lui, cînd porunci a curăţi pămîntul şi casa, trimise pre Sapfán, fiiul Eseliei, şi pre Amesia, boiêrenul cetăţii, şi pre Ioás, fiiul lui Ioaház, pre cel scriitoriu de aduceri aminte, să întărească casa Domnului Dumnezăului lui.

9. Şi veniră cătră Helchia, preotul cel mare, şi dêde argintul cel ce s-au băgat în casa Domnului, carele au adunat leviţii cei ce păzăsc paza den mîna lui Manási şi Efraím, şi de la boiêri şi de la toţi ceialalţi den Israíl şi de la fiii Iúdei, şi Veniamín, şi cei ce lăcuia în Ierusalím.

10. Şi dêderă pre el pre mîna celor ce fac lucrurile, cei ce isprăvnicesc în casa Domnului, au dat pre el celor ce fac lucrurile în casa Domnului să tocmească şi să întărească casa.

11. Şi au dat teslarilor şi meşterilor de casă să cumpere pietri cu 4 muchi şi lêmne de grinzi, să acopere casele carele au surpat împăraţii Iúdei.

12. Şi oamenii făcea cu credinţă preste lucruri; şi preste ei — socotitori: Iéz şi Avdiás, leviţii, dentru fiii lui Merári, şi Zahariás, şi Mosollám, dentru fiii lui Caáth, a socoti, şi tot levitul şi tot cel ce să pricêpe, cu organe de cîntări.

13. Şi preste cei ce poartă în umăr şi ispravnici preste toţi ceia ce fac lucrurile[57] la lucru şi la lucru, şi dentru leviţi — logofeţi şi judicători şi portari.

14. Şi cînd scotea ei argintul cel ce să băga în casa Domnului, aflat-au Helchia preotul carte a legii Domnului, pren mîna lui Móisi.

15. Şi răspunse Helchiás şi zise cătră Safán logofătul: „Cartea a legii am aflat în casa Domnului", şi au dat Helchiás cartea lui Safán.

16. Şi aduse Safán cartea cătră împăratul, şi dêde încă împăratului samă, zicînd: „Tot argintul s-au dat în mîna slugilor tale, celor ce fac lucrurile.

17. Şi topiră argintul ce s-au aflat în casa Domnului şi au dat pre mîna socotitorilor şi pre mîna celor ce fac lucrul."

18. Şi spuse Safán logofătul împăratului cuvînt, zicînd: „Carte mi-au dat mie Helchiás preotul."

19. Şi ceti pre // ea Safán, înaintea împăratului.

Ms. 45, p. 387-388

înalte şi ⌊de⌋ desişuri şi ⌊de⌋ prejur cuptoare şi ⌊de⌋ topite.

4. Şi au săpat înaintea fêţei lui *[388/1]* jirtăvnicile vaalimilor şi cêle înalte de preste iale şi au tăiat desişurile şi cêle cioplite şi cêle topite le-au sfărîmat şi le-au mănuntit şi le-au topit. Şi le-au aruncat spre faţa mormînturilor celor ce jirtvuiescu lor.

5. Şi oase de preuţi au arsu preste jirtăvnicile lor şi au curăţit pre Iúda şi pre Ierusalim.

6. Şi în cetăţile Manassí şi Efraim şi Simeon, pînă la Nefthalim şi întru locurile lor, prenprejur.

7. Şi surpă jirtăvnicile lor şi desişurile şi idolii i-au tăiat mărunt şi toate înaltele şi tăia de la tot pămîntul Israil şi să întoarse la Ierusalim.

8. Şi întru anul al 18 a împărăţiei lui, cînd porînci a curăţi pămîntul şi casa, trimise pre Sapfan, fiiul Eselíei, şi pre Amasia, boiêrinul cetăţii, şi pre Ioas, fiiul lui Ioáhaz, cel de aduceri aminte scriitor, să întărească casa Domnului Dumnedzăului lui.

9. Şi veniră către Helchía, preutul cel mare, şi dêde argintul cel ce s-au băgat în casa Domnului, carele au adunat leviţii, cei ce păzescu paza, dentru mîna Manassi şi Efraim, şi de la boiêri, şi de la toţi ceialalţi ⌊dentru⌋ Israil şi fiilor Iúda şi Veniamin şi celor ce lăcuia în Ierusalim.

10. Şi dêderă pre el pre mîna celor ce fac lucruri, şi cei ce isprăvăscu în casa Domnului au dat pre el celor ce fac lucrurile, carii făcea în casa Domnului, să tocmască şi să întărească casa.

11. Şi au dat teslarilor şi meşterilor de casă să cumpere pietri cu patru muchi şi lêmne de grinzi, să acopere casele carele au surpat împăraţii Iúda.

12. Şi oamenii făcea cu credinţă preste lucruri, şi preste ei socotitori — Iez şi Avdía, leviţii, dentru fiii Merarí şi Zaharía şi Mosollam, dentru fiii lui Caath, a socoti şi tot levitul pricepîndu-să cu cinii de cîntări.

13. Şi preste cei ce poartă în umăr şi ispravnici preste toţi ceia ce fac lucrurile la lucru şi la lucru. Şi dentru leviţi, logofeţi şi judecători şi portari.

14. Şi cînd scotea ei argintul cela ce s-au băgat în casa Domnului, aflat-au Helchía preutul carte a legii Domnului, pren mîna lui Moiseu.

15. Şi răspunse Helchía şi dzise către Sapfan logofătul: „Carte a legii am aflat în casa Domnului.” Şi au dat Helchía cartea lui Safan.

16. Şi aduse Safan cartea către împăratul şi dêde încă împăratului sama[250], zicînd: „Tot argintul s-au dat întru mîna slugilor tale celor ce fac ⌊lucrurile⌋.

17. Şi topiră argintul ce s-au *[388/2]* aflat întru casa Domnului şi l-au dat pre mîna socotitorilor şi pre mîna celor ce fac lucrul.”

18. Şi spuse Safan logofătul împăratului ⌊cuvînt⌋, dzicînd: „Carte mi-au dat mie Helchía, preutul.”

19. Şi citi pre ea Safan înaintea împăratului. Şi fu

Ms. 4389, p. 426

de idoli şi de ciopliţi.

4. Şi răsipiră înaintea lui altarele vaalimlêne şi idolii carii era aşăzaţi ii fărîmă şi tăie desişurile şi cêle cioplite şi cêle vărsate şi le sfărîmă şi le-au zdrobit mărunt şi le-au topit şi le-au vărsat înaintea mormînturilor jărtvelor lor.

5. Şi oasele popilor lor le-au ars pre altarele lor şi curăţi pre Iúda şi Ierusalimul.[337]

6. Şi tot ce fu în Manásiia şi în cetăţile lui şi în cetăţile lui Efraim şi ale lui Simeon, pînă la Nethalim şi locurile lor, *[426/2]* răsipi.

7. Şi altarele le sparse şi desişurile celor ciopliţi le sfărîmă mărunt şi toate capiştele cêle nalte le zdrobi den toată ţara Israilului şi se întoarse în Ierusalim.

8. Iar în anul al 18 de împărăţiia lui fu curăţită ţara şi bisêrica Domnului şi trimêse pre Samfan, feciorul lui Eselii, şi pre Amesai, mai marele cetăţii, şi pre Ioas, feciorul lui Ioahaz logofătul[338], să rădice casa Domnului Dumnezeului său.

9. Carii mêrseră la Helchiia arhiereul, să ia de la dînsul banii carii era aduşi casei Domnului; şi strînseră leviţii şi portarii den Manásiia şi den Efraim şi pre alalţi mai mari ai lui Israil pre toţi şi den toată Iudéea şi Veniamínul şi pre cei ce lăcuia în Ierusalim.[339]

10. Şi dêderă pre mîna lor, adecă a celora ce lucra[340] mai nainte în casa Domnului, să rădice bisêrica şi ce vor fi slabe să le direagă.

11. Iar ei le dêderă la[341] oameni chibzuiţi şi socotiţi să cumpere pietri în patru muchi şi lêmne de ziditul unde era răsipit şi de acoperişul caselor care le stricase împăraţii Iúdei.

12. Şi toate cîte era mai de credinţă făcea; şi era ispravnicii lucrătorilor Gheth şi Avdíia, levitul, den feciorii lui Merári, şi Zaharíia şi Mosollam, den feciorii lui Caath, carii socotiia lucrul, toţi leviţi de ştiia cînta în organe.

13. Şi preste ceia ce purta povări după multe fêliuri de obicêie şi preste ceia ce făcea lucrul lucrării; şi den leviţi era logofeţii şi judecătorii şi portarii.

14. Şi cînd scotea ei banii carii fusêse aduşi în bisêrica Domnului, află Helchii preotul cartea legii Domnului, carea fusêse dată cu mîna lui Moisí.[342]

15. Şi răspunse Helchii către Safan logofătul şi zise: „Aflat-am cartea legii Domnului în bisêrica Domnului!” Şi i-o dêde.

16. Iar el o duse la împăratul şi-i spuse zicînd: „Toate cîte în mîinile robilor tăi, iată că se isprăvesc.

17. Argintul carele se-au aflat în casa Domnului, l-am topit şi se-au dat lucrătorilor şi meşterilor şi celor ce ciocănesc multe fêliuri de lucrure.

18. Şi încă mi-au[343] dat Helchii preotul şi această carte.”

19. [18] Şi ceti Safan către împăratul ce era scris [19]

Versiunea modernă

Iuda şi Ierusalimul de înălţimi şi de dumbrăvi şi altare şi de chipuri turnate.

4. Şi a [pus să se] dărîme în faţa lui altarele Baalilor şi înălţimile de deasupra lor, a tăiat dumbrăvile, a sfărîmat şi a mărunţit chipurile cioplite şi turnate şi le-a aruncat pe mormintele celor care le aduseseră jertfe.

5. Şi oasele preoţilor le-a ars pe altarele lor şi a curăţit Iuda şi Ierusalimul.

6. Şi în cetăţile lui Manase şi Efraim şi Simeon şi Neftali şi în locurile din jurul lor,

7. A dărîmat altarele lor şi a sfărîmat mărunt dumbrăvile şi idolii şi a retezat toate înălţimile de pe tot pămîntul lui Israel şi s-a întors la Ierusalim.

8. Şi în al optsprezecelea an al domniei lui, după ce porunci să se cureţe ţara şi casa [Domnului], [Iosias] îi trimise pe Saphan, fiul lui Eselia, şi pe Amesia, căpetenia cetăţii, şi pe Ioas, fiul lui Ioachaz, cronicarul său, să repare casa Domnului Dumnezeului său.

9. Şi ei se duseră la Chelchia, marele preot, şi îi dădură argintul adus în casa Domnului pe care leviţii străjeri îl strînseseră de la Manase şi Efraim şi de la căpetenii şi de la toţi cei care mai rămăseseră în Israel şi de la fiii lui Iuda şi ai lui Beniamin şi de la locuitorii din Ierusalim.

10. Şi îl dădură în mîna lucrătorilor; şi cei rînduiţi în casa Domnului îl dădură lucrătorilor, care lucrau în casa Domnului, pentru a repara şi a întări casa.

11. Şi l-au dat dulgherilor şi zidarilor, ca să cumpere pietre cu patru muchii şi lemne pentru grinzi, ca să facă acoperişuri pentru casele pe care le prăpădiseră regii lui Iuda.

12. Şi oamenii îşi făceau lucrarea pe încredere, iar supraveghetori peste ei erau Ieth şi Abdia, leviţi dintre fiii lui Merari, şi Zaharia şi Mosollam, dintre fiii lui Caath, şi toţi leviţii care se pricepeau la instrumente muzicale.

13. Şi erau peste salahori şi peste toţi cei ce fac o muncă sau alta; şi, dintre leviţi, mai erau şi scribi şi judecători şi portari.

14. Iar cînd au luat ei argintul strîns în casa Domnului, Chelkia preotul a găsit cartea legii Domnului, [dată] prin mîna lui Moise.

15. Atunci Chelkia prinse să vorbească şi zise către Saphan scribul: „Am găsit o carte a legii în Casa Domnului”; şi Chelkia îi dădu cartea lui Saphan.

16. Şi Saphan duse cartea la rege şi îi dădu de ştire, zicînd: „Tot argintul a fost dat slujitorilor tăi care săvîrşesc lucrarea.

17. Ei au topit tot argintul aflat în casa Domnului şi l-au dat în mîna supraveghetorilor şi în mîna celor care fac lucrarea.”

18. Şi Saphan scribul îi mai vesti regelui un cuvînt, zicînd: „Preotul Chelkia mi-a dat o carte.” Şi Sapahan o citi dinaintea regelui.

19. Şi cînd auzi regele cuvintele legii, îşi sfîşie

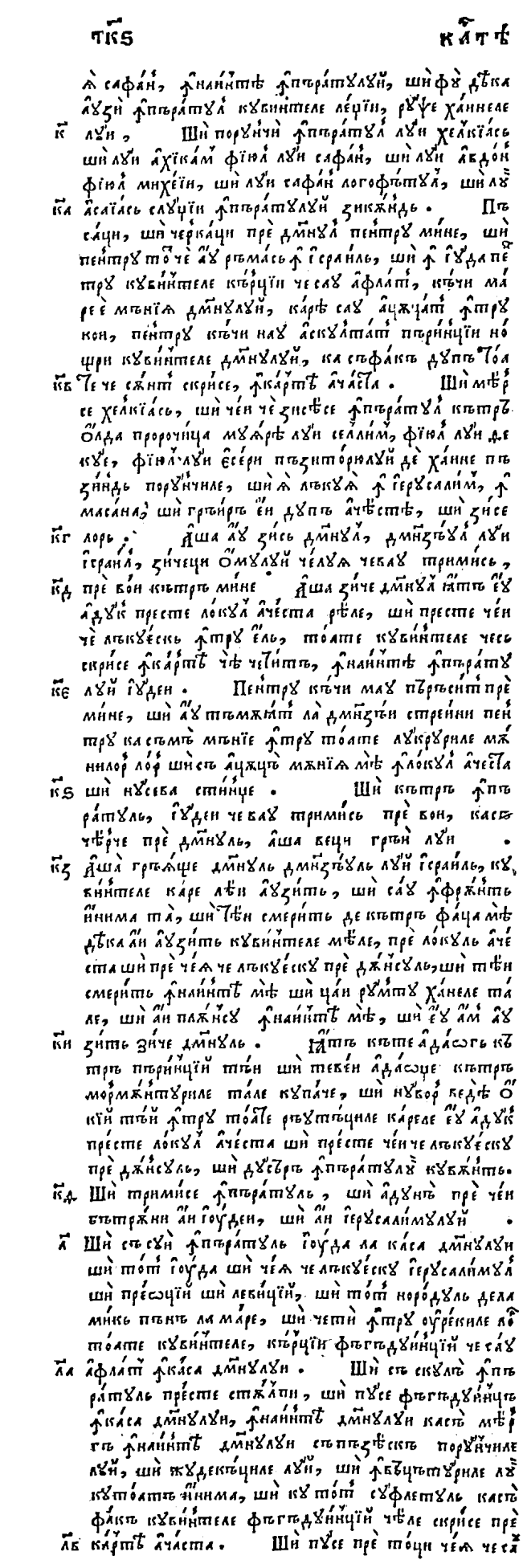

Biblia 1688, p. 332, col. 1

Şi fu, deaca auzi împăratul cuvintele legii, rupse hainele lui,

20. Şi porunci împăratul lui Helchiás şi lui Ahicám, fiiul lui Safán, şi lui Avdón, fiiul Mihéii, şi lui Safán logofătul, şi lui Asaiás, slugii împăratului, zicînd:

21. „Păsaţi şi cercaţi pre Domnul pentru mine şi pentru tot ce au rămas în Israíl şi în Iúda, pentru cuvintele cărţii ce s-au aflat, căci mare e mîniia Domnului, carea s-au aţîţat întru noi, pentru căci n-au ascultat părinţii noştri cuvintele Domnului, ca să facă după toate ce sînt scrise în cartea aceasta.”

22. Şi mêrse Helchiás şi cei ce zisêse împăratul cătră Ólda prorociţa, muiêrea lui Sellím, fiiul lui Thecúe, fiiul lui Eséri, păzitoriului de haine, păzind poruncile, şi ea lăcuia în Ierusalím, în Masána, şi grăiră ei după acêstea, şi zise lor:

23. „Aşa au zis Domnul Dumnezăul lui Israíl: «Ziceţi omului celuia ce v-au trimis pre voi cătră mine:

24. ‘Aşa zice Domnul: Iată, eu aduc preste locul acesta rêle şi preste cei ce lăcuiesc întru el toate cuvintele ce-s scrise în cartea cea cetită înaintea împăratului Iúdei,

25. Pentru căci m-au părăsit pre mine şi au tămîiat la dumnezăi streini, pentru ca să mă mînie întru toate lucrurile mînilor lor şi să aţîţă mîniia mea în locul acesta şi nu se va stinge.’

26. Şi cătră împăratul Iúdei, ce v-au trimis pre voi ca să cêrce pre Domnul, aşa veţi grăi lui:

27. ‘Aşa grăiêşte Domnul Dumnezăul lui Israíl: Cuvintele care le-ai auzit şi s-au înfrînt inima ta, şi te-ai smerit de cătră faţa mea, deaca ai auzit cuvintele mêle pre locul acesta şi pre ceia ce lăcuiesc pre dînsul, şi te-ai smerit înaintea mea şi ţi-ai rumptu hainele tale şi ai plînsu înaintea mea, şi eu am auzit’, zice Domnul,

28. ‘Iată că te adaog cătră părinţii tăi şi te vei adaoge cătră mormînturile tale cu pace, şi nu vor vedea ochii tăi întru toate răutăţile carele eu aduc preste locul acesta şi preste cei ce lăcuiescu pre dînsul.’» Şi dusără împăratului cuvînt.

29. Şi trimise împăratul şi adună pre cei bătrîni ai Iúdei şi ai Ierusalímului.

30. Şi să sui împăratul Iúda la casa Domnului, şi tot Iúda şi ceia ce lăcuiescu Ierusalímul, şi preoţii şi leviţii, şi tot norodul de la mic pînă la mare, şi ceti întru urechile lor toate cuvintele cărţii făgăduinţii ce s-au aflat în casa Domnului.

31. Şi să sculă împăratul preste stîlpi şi puse făgăduinţă în casa Domnului, înaintea Domnului, ca să meargă înaintea Domnului, să păzească poruncile lui, şi judecăţile lui, şi învăţăturile lui cu toată inima şi cu tot sufletul, ca să facă cuvintele făgăduinţii cêle scrise pre cartea aceasta.

32. Şi puse pre toţi ceia ce s-au / aflat în Ierusalím,

Ms. 45, p. 388-389

dacă audzi împăratul cuvintele legii, rupse hainele lui,

20. Şi porînci împăratul lui Helchía şi lui Ahicam, fiiului Safan[251], şi lui Asaía, slugei împăratului, şi lui Avdedom, fiiul Mihéii, şi lui Safan logofătul, dzicînd[252]:

21. „Păsaţi ⌊şi⌋ cercaţi pre Domnul pentru mine şi pentru tot ce au rămas întru Israil şi Iúda, pentru cuvintele cărţii ce s-au aflat, căci mare-i mînia Domnului care s-au aţiţat întru noi, pentru căci n-au ascultat părinţii noştri cuvîntul Domnului ca să facă după toate cêle scrise întru cartea aceasta."

22. Şi mêrse Helchía şi cărora au dzis împăratul către Olda prorociţa, muiêrea Sellim, fiiului Thecué, fiiului Eserí, păzitoriului de haine, păzind porîncele; şi ea lăcuia în Ierusalim, în Massana. Şi-i grăiră ei după acêstea [23] şi dzise lor:

23. „Aşa au dzis Domnul Dumnedzăul Israil: «Dziceţi omului celui ce v-au trimis pre voi către mine:

24. 'Aşa dzice Domnul: Iată, eu aduc preste locul acesta rêle, şi preste ceia ce lăcuiescu întru el, toate cuvintele ce-s scrise întru cartea cea cetită înaintea împăratului Iúdei,

25. Pentru căci m-au părăsit pre mine şi au tămîiat la dumnedzăi striini, pentru ca să mă mînie întru toate lucrurile mîinilor lor. Şi să aţiţă mînia mea întru locul acesta şi nu să va stinge.'

26. Şi preste împăratul Iúda, ce v-au trimis pre voi ca să cêrce pre Domnul, aşa veţi grăi lui:

27. [26] 'Aşa dzice Domnul Dumnedzăul Israil: [27] Cuvintele carele ai audzit şi s-au înfrînt inima ta şi te-ai smerit de către faţa mea dacă ai audzit cuvintele mêle preste locul acesta şi preste ceia ce lăcuiescu pre însul şi te-ai smerit înaintea mea şi ai rupt hainele tale şi ai plînsu înaintea mea şi eu am audzit', dzice Domnul,

28. 'Iată, te adaog către părinţii tăi şi te vei adaoge către mormînturile tale cu pace şi nu vor vedea ochii tăi întru toate răutăţile carele aduc preste locul acesta şi preste cei ce lăcuiescu pre îns.'»" [253]Şi duseră împăratului cuvîntu.

29. Şi trimise împăratul şi adună pre cei bătrîni a Iúdei şi a Ierusalimului.

30. Şi să sui împăratul Iúda la casa Domnului şi tot *[389/1]* Iúda şi cei ce lăcuiescu Ierusalim şi preuţii şi leviţii şi tot nărodul, den mic pînă la mare. Şi citi întru urechile[254] lor toate cuvintele cărţii făgăduinţii, cêlea ce s-au aflat în casa Domnului.

31. Şi să sculă împăratul prestă stîlpi şi puse făgăduinţă ⌊în casa Domnului⌋ înaintea Domnului, ca să margă înaintea Domnului, ca să păzască porîncele lui şi judêţele lui şi învăţăturile lui cu toată inima şi cu tot sufletul, ca să facă cuvintele făgăduinţei cêle scrise pre cartea aceasta.

32. Şi puse pre toţi ceia ce s-au aflat în Ierusalim şi

Ms. 4389, p. 426-427

şi auzí împăratul cuvintele legii şi-şi sparse hainele.

20. Şi porînci împăratul Helchiei şi lui Ahicam, fe- *[427/1]* ciorul lui Iosafat, şi lui Avdon, feciorul Mihéei, şi lui Safan logofătul, şi Asaiei, sluga împăratului, zicînd:

21. „Păsaţi şi vă rugaţi Domnului pentru mine şi pentru alalt Israil şi pentru Iúda, prespre toate cuvintele aceştii cărţi care se-au aflat, că mare mînie a Domnului se-au aţiţat întru noi, pentru căci n-au păzit părinţii noştri cuvintele Domnului, să facă toate cîte sînt scrise într-această carte ce se află."[344]

22. Şi se duse Helchiia depreună cu ceialalţi carii fură trimişi de împăratul la Oldána prorociţa, muiêrea lui Sellum, feciorul Thecúiei, feciorul lui Ieserii, paznicul hainelor, carea păziia porîncile şi lăcuia în Ierusalim, în Masan, şi ziseră către dînsa cuvintele cêste mai de sus, [23] iar ea le răspunse:

23. „Aşa grăiêşte Domnul Dumnezeul lui Israil să ziceţi bărbatului celuia ce v-au trimis la mine:

24. «Acêstea zice Domnul: 'Iată, eu voiu aduce răotăţi pre acest loc şi pre ceia ce lăcuiesc pre dînsul şi toate blestêmele care sînt scrise într-acea carte carea o au cetit înaintea împăratului Iúdei,

25. Pentru căci m-au părăsit şi au cădit altor dumnezei streini, ca să mă chême în urgie întru toate lucrurile mîinilor lor. Drept acêea se-au aprins mînia mea şi urgiia pre acest loc şi nu se va stinge.'»[345]

26. Iar către împăratul Iúdei, carele v-au trimes să vă rugaţi către Domnul, să-i ziceţi aşa:

27. [26] «Acêstea au zis Domnul Dumnezeul lui Israil: 'Pentru căci ai ascultat cuvintele şi se-au umilit inima ta şi te-ai smerit înaintea mea, [27] pentru cêle ce fură zise de acest loc şi de cei ce lăcuiesc în Ierusalim şi ţi-au fost ruşine de faţa mea şi ţi-ai spart hainele şi ai plîns înaintea mea, eu te-am auzit', grăiêşte Domnul,

28. 'Şi, iată, te voiu adaoge către părinţii tăi şi te vei adaoge în mormîntul tău cu pace şi nu vor vedea ochii tăi nici o răotate den cîte voiu aduce eu pre acest loc şi pre cei ce lăcuiesc pre dînsul.'»" [346]Şi spuseră împăratului toate cîte zise.

29. Iar el trimêse şi chiemă pre toţi boiêrii Iúdei şi ai Ierusalimului.

30. Şi preoţii şi leviţii şi toată gloata, de la mic pînă la mare, carii asculta în casa Domnului, şi ceti împăratul toate cuvintele care se aflară în casa Domnului.

31. Şi stînd în jăţiul său, făcu făgăduinţă[347] înaintea *[427/2]* Domnului să umble după dînsul şi să păzească porîncile lui şi mărturiile lui şi direptăţile lui, cu toată inima sa şi cu tot sufletul său.

32. Şi jură pre aceasta pre toţi cîţi se aflară în Ierusalim

Versiunea modernă

veşmintele.

20. Şi regele le porunci lui Chelkia şi lui Achikam, fiul lui Saphan, şi lui Abdon, fiul lui Michaia, şi lui Saphan scribul şi lui Asaia, slujitorul regelui, zicînd:

21. „Duceţi-vă şi căutaţi-l pe Domnul pentru mine şi pentru tot [poporul] rămas în Israel şi în Iuda, despre cuvintele cărţii care s-a găsit. Căci mare este mînia Domnului care s-a aprins asupra noastră, fiindcă părinţii noştri nu au dat ascultare cuvintelor Domnului, ca să împlinească toate cele scrise în cartea aceasta."

22. Şi se duse Chelkia şi cei cărora le spusese regele la prorociţa Olda, nevasta lui Sellem, fiul lui Thecue, fiul lui Esere, păstrătoarea veşmintelor şi păstrătoarea poruncilor — ea locuia în Ierusalim, în Masana — şi îi grăiră despre lucrurile acelea.

23. Ea le răspunse: „Aşa grăieşte Domnul Dumnezeu al lui Israel: «Spuneţi-i omului care v-a trimis la mine:

24. Aşa zice Domnul: 'Iată, eu aduc necazuri asupra locului acestuia şi asupra celor ce locuiesc în el — toate cuvintele scrise în cartea citită dinaintea regelui lui Iuda —

25. Din pricina celor care m-au părăsit şi au ars tămîie pentru zei străini, mîniindu-mă cu toate lucrările mîinilor lor. Şi s-a aprins mînia mea în locul acesta şi nu se va stinge'».

26. Iar regelui lui Iuda, care v-a trimis la mine, ca să îl căutaţi pe Domnul, aşa să-i spuneţi: «Aşa spune Domnul Dumnezeu al lui Israel: '[Cît despre] cuvintele pe care le-ai auzit —

27. Şi inima ta s-a smerit şi tu te-ai umilit în faţa mea, cînd ai auzit cuvintele mele împotriva locului acestuia şi a celor care locuiesc în el, şi te-ai umilit înaintea mea şi ţi-ai sfîşiat veşmintele, şi ai plîns înaintea mea, şi eu te-am auzit' zice Domnul,

28. 'Iată, te adaug la părinţii tăi şi vei fi aşezat în mormînt în pace, iar ochii tăi nu vor vedea nimic din toate nenorocirile pe care le aduc asupra locului acestuia şi asupra locuitorilor lui.'»"

29. Şi îi duseră regelui răspunsul. Şi regele trimise şi îi adună pe bătrînii lui Iuda şi ai Ierusalimului.

30. Şi se sui regele la casa Domnului, şi, [cu el] întregul Iuda şi locuitorii din Ierusalim şi preoţii şi leviţii şi tot poporul, cu mic, cu mare. Şi citi în auzul lor toate cuvintele cărţii legămîntului, care fusese găsită în casa Domnului.

31. Şi stătu regele lîngă stîlpi şi făcu legămînt în casa Domnului, înaintea Domnului, să umble în faţa Domnului, să păzească poruncile lui, şi judecăţile lui, şi rînduielile lui, din toată inima şi din tot sufletul, ca să împlinească cuvintele legămîntului scrise în cartea aceasta.

32. Şi îi puse pe toţi cei aflaţi în Ierusalim şi pe cei

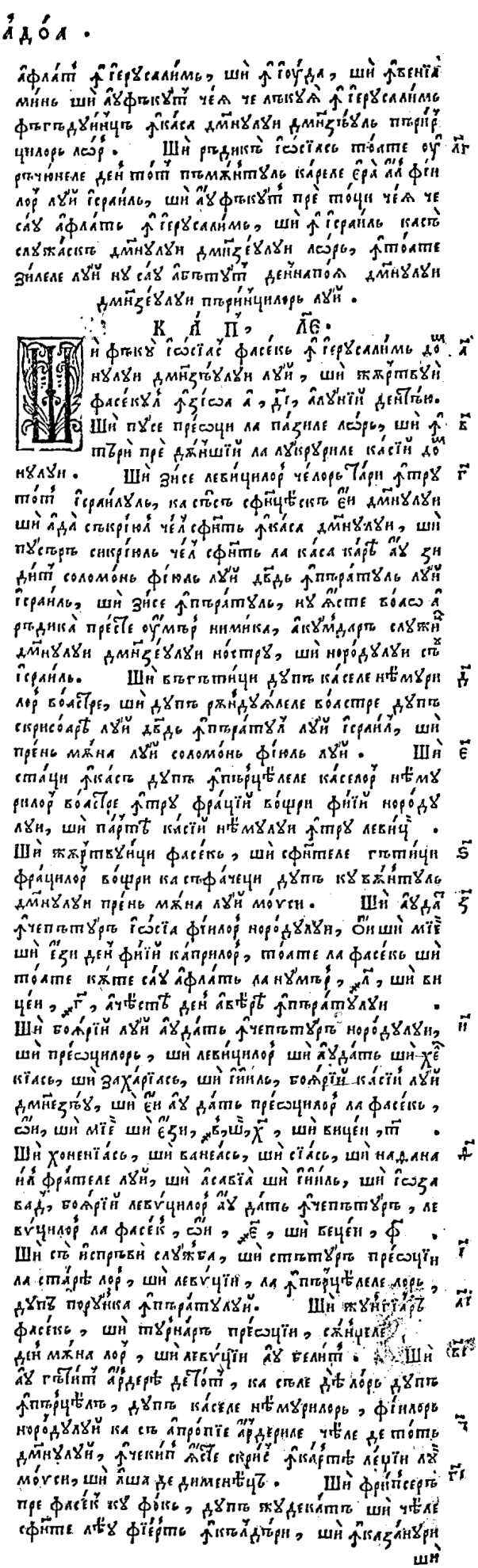

Biblia 1688, p. 332, col. 2

şi în Iúda, şi în Veniamín, şi au făcut ceia ce lăcuia în Ierusalím făgăduinţă în casa Domnului Dumnezăul părinţilor lor.

33. Şi rădică Iósias toate urîciunele den tot pămîntul carele era al fiilor lui Israíl, şi au făcut pre toţi ceia ce s-au aflat în Ierusalím şi în Israíl ca să slujască Domnului Dumnezeului lor. În toate zilele lui nu s-au abătut denapoia Domnului Dumnezeului părinţilor lui.

Cap 35

1. Şi făcu Iósias faséc în Ierusalím Domnului Dumnezăului lui, şi jîrtvui fasécul în zioa a 14 a lunii dentîiu.

2. Şi puse preoţi la pazile lor şi întări pre dînşii la lucrurile casii Domnului.

3. Şi zise leviţilor celor tari întru tot Israílul ca să să sfinţească ei Domnului şi a da săcriiul cel sfînt în casa Domnului. Şi pusără sicriiul cel sfînt la casa carea au zidit Solomón, fiiul lui David, împăratul lui Israíl, şi zise împăratul: „Nu iaste voao a rădica preste umăr nimica. Acum dară slujiţi Domnului Dumnezeului nostru şi norodului său, Israíl.

4. Şi vă gătiţi după casele neamurilor voastre şi după rînduiêlele voastre, după scrisoarea lui David, împăratul lui Israíl, şi pren mîna lui Solomón, fiiul lui.

5. Şi staţi în casă după împărţêlele caselor neamurilor voastre întru fraţii voştri, fiii norodului, şi partea casii neamului întru leviţi.

6. Şi jîrtvuiţi faséc şi sfintele gătiţi fraţilor voştri, ca să faceţi după cuvîntul Domnului pren mîna lui Móisi."

7. Şi au dat începătură Iósia fiilor norodului, oi, şi miei, şi iezi den fiii caprilor, toate la faséc şi toate cîte s-au aflat la număr 30000 şi viţei 3000, acêstea den avêrea împăratului.

8. Şi boiêrii lui au dat începătură norodului, şi preoţilor, şi leviţilor, şi au dat şi Helchias, şi Zahárias, şi Iiíl, boiêrii casii lui Dumnezău, şi ei au dat preoţilor la faséc: oi şi miei şi iezi, 2000 şi 600 şi viţei 300.

9. Şi Honeniás, şi Vaneás, şi Siás, şi Nathanaíl, fratele lui, şi Asaviá şi Iiíl, şi Iozavad, boiêrii leviţilor, au dat începătură leviţilor la faséc, oi 5000 şi veţei 500.

10. Şi să isprăvi slujba şi stătură preoţii la starea lor şi leviţii la împărţêlele lor, după porunca împăratului.

11. Şi junghiară faséc şi turnară preoţii sîngele den mîna lor şi leviţii au belit.

12. Şi au gătit arderea de tot ca să le dea lor după împărţeală, după casele neamurilor fiilor norodului, ca să apropie arderile cêle de tot Domnului, în ce chip iaste scris în cartea legii lui Móisi, şi aşa de dimineaţă.

13. Şi fripseră pre faséc cu foc după judecată, şi cêle sfinte le-au fiert în căldări şi în cazanuri, // şi bine să

Ms. 45, p. 389

în Iúda şi Veniamin şi au făcut ceia ce lăcuia ⌊în⌋ Ierusalim făgăduinţă ⌊în casa⌋ Domnului Dumnedzăului părinţilor lor.

33. Şi rădică Iosía toate urîciunile dentru tot pămîntul carele era a fiilor Israil şi au făcut pre toţi ceia[255] ce s-au aflat ⌊în Ierusalim şi⌋ în Israil ca să slujască Domnului Dumnedzăului lor; toate dzilele lui nu s-au abătut de denapoia Domnului Dumnedzăului părinţilor lui.

Cap 35

1. [256]Şi făcu Iosía fasec în Ierusalim Domnului Dumnedzăului lui şi jirtvui fasec întru 14 ⌊dzile⌋ a lunei dentîi.

2. Şi puse preuţii la străjile lor şi-i întări pre înşii la lucrurile casei Domnului.

3. Şi dzise leviţilor celor tari întru tot Israil ca să să sfinţască ei Domnului ⌊şi a da săcriiul cel sfînt întru casa Domnului⌋; şi puseră săcriiul cel sfînt la casa carea au zidit Solomon, fiiul lui David, împăratul Israil, şi dzise împăratul: „Nu iaste voao preste umăr a rădica nimică; acum, dară, slujiţi Domnului Dumnedzăului nostru şi nărodului său, Israil.

4. Şi vă gătiţi după casele neamurilor voastre şi după rînduiêlele voastre, după scrisoarea lui David, împăratului Israil, şi pren mîna lui Solomon, fiiului lui.

5. Şi staţi în casă după împărţêlele caselor neamurilor voastre ⌊întru⌋ fraţii voştri, fiii nărodului, şi parte a casei neamului ⌊întru⌋ leviţi.

6. Şi jirtvuiţi fasec şi ⌊sfintele⌋ gătiţi fraţilor voştri, ca să faceţi după cuvîntul Domnului pren mîna lui Moisei."

7. Şi începu Iosía fiilor nărodului oi şi miei şi iezi dentru fiii caprelor toate la fasec şi pre toţi cîţi s-au aflat la număr 30000 şi viţăi 3000, acêstea dentru avêrea împăratului.

8. Şi boiêrii lui au dat începătură nărodului *[389/2]* şi preuţilor şi leviţilor ⌊şi au dat⌋ şi Helchía şi Zaharía şi Iiil, boiêrii casei lui Dumnedzău, şi ei au dat preuţilor la fasec: oi şi miei şi iezi 2600 şi viţăi 300.

9. Şi Honenía ⌊şi Vanéa⌋ şi Seía şi Nathanail, fratele lui, şi Asavía şi Iiil şi Iozavad, boiêrii leviţilor, au dat începătură leviţilor la fasec, oi 5000 şi viţăi 500.

10. Şi să îndreptă[257] slujba şi stătură preuţii la starea lor şi leviţii la împărţêlele lor, după porînca împăratului.

11. Şi junghiară fasec şi turnară preuţii sîngele dentru mîna lor şi leviţii au belit.

12. Şi au gătit arderea de tot ca să le dea lor după împărţală, după casele neamurilor fiilor nărodului, ca să apropie ⌊arderile cêle de tot⌋ Domnului, în ce chip iaste scris întru cartea ⌊legii⌋ lui Moisi; şi aşa la dimineaţă.

13. Şi fripsără fasec cu foc, după judeţ, şi sfintele le-au fiertu întru căldări şi întru tingiri şi bine să isprăvi

Ms. 4389, p. 427-428

şi în Veniamin şi făcură lăcaş în Ierusalim după rînduiala Domnului Dumnezeul părinţilor lor.

33. Şi luoă Iósiia toate împutăciunile den toată ţara feciorilor lui Israil; şi făcu pre toţi cîţi rămăsêse în Israil de slujiia Domnului Dumnezeului său întru toate zilele vieţii sale şi nu se dăzlupiră de la Domnul Dumnezeul părinţilor săi.

Cap 35

1. [348]Şi făcu Iósiia în Ierusalim pasha Domnului Dumnezeului său şi fu pasha junghiată în 14 zile, în luna cea dentîi.[349]

2. Şi puse preoţii la rînduiêlele lor şi-i întări să slujască Domnului în casa Domnului.

3. Şi zise leviţilor celor mai putêrnici să învêţe pre tot Israilul să se sfinţească Domnului şi zise să se puie sicriul întru sfinţirea bisêricii Domnului; şi puseră sfintul sicriu în casa carea o zidi Solomon, feciorul lui David, împăratul lui Israil. Şi zise împăratul: „Nu iaste nimic de-a mai purta în umere. Ce acum să slujiţi Domnului Dumnezeului vostru şi lui Israil, oamenii lui.

4. Şi vă gătiţi după casele şi după semînţiile voastre întru usebire de eluşi, cum au porîncit David, împăratul lui Israil, şi au scris fiiu-său, Solomon.

5. Şi să slujiţi întru sfinţire după lăcaşuri osebi şi de eluşi, după casele neamului vostru, cu fraţii voştri, pentru feciorii năroadelor, după ceata neamului leviţilor.

6. Şi sfinţiţi să junghiaţi pasha, aşijderea şi fraţilor voştri, după cuvîntul care au grăit Domnul cu mîna lui Moisi."

7. Şi dêde Iósiia tuturor oamenilor cîţi se aflară acoló spre pashă oi şi miei şi iezi den capre, preste tot cu numărul 30000[350] şi 3000 de boi; aceasta fu darea de la împăratul.

8. Iar voievozii lui, ce făgăduiră de voia lor, dêderă năroadelor şi preoţilor şi leviţilor. Iar Helchíia şi Zahariia şi Ieil, mai marii casei Domnului, dêderă preoţilor, spre facerea pashăi, dobitoace amestecate 2600 şi boi 300.[351]

9. Iar Goniia şi Venéia şi Asíia şi Nathanail, fraţii lui, şi Asavíia şi Ieil şi Iozavad, mai marii leviţilor, dêderă celo- *[428/1]* ralalţi leviţi, pentru sărbătoarea[352] paştii, 5000 de oi şi 500 de boi.

10. Şi se găti slujba şi stătură preoţii la rînduiala lor şi leviţii la cêtele lor, după porunca împăratului.

11. Şi se junghé pasha şi turna preoţii sîngele cu mîinile lor, iar leviţii ţinea pieile arderii de tot.

12. Şi le împărţiră să le dea deosebi, după case şi după lăcaşuri, şi să aducă Domnului arderi de tot, cum iaste scris în cartea legii lui Moisí; şi aşijderea făcură demineaţa den boi.

13. Şi fripseră pasha pre foc, cum iaste scris în lêge, şi cêle sfinte le fiêrseră în căldări de aramă şi în tingiri

Versiunea modernă

din Iuda şi Beniamin să stea în picioare şi locuitorii din Ierusalim au făcut legământ în casa Domnului Dumnezeului părinţilor lor.

33. Şi Iosia alungă toate spurcăciunile din toată ţara fiilor lui Israel; şi îi puse pe toţi cei aflaţi în Ierusalim şi în Israel să-i slujească Domnului Dumnezeului părinţilor lor. În toate zilele lui nu s-a clintit dinapoia Domnului Dumnezeu al părinţilor lui.

Capitolul al 35-lea

1. Şi făcu Iosia paştele, în Ierusalim, pentru Domnul Dumnezeul său şi jertfi paştele în ziua a paisprezecea a lunii întâi.

2. Şi îi puse pe preoţi la străjile lor şi îi întări pentru lucrările casei Domnului.

3. Şi le spuse leviţilor care aveau putere în tot Israelul să se curăţească pentru Domnul şi să aducă chivotul sfînt în casa Domnului; şi aduseră chivotul sfânt în casa pe care o zidise Solomon, fiul lui David, regele lui Israel. Şi regele zise: „Nu trebuie să mai purtaţi nimic pe umeri. Ci acum slujiţi-i Domnului Dumnezeului vostru şi poporului său, Israel,

4. Şi rînduiţi-vă după casele voastre părinteşti şi după cetele voastre pe zile, după cum a scris David, regele lui Israel, şi [după porunca dată] prin Solomon, fiul său;

5. Şi staţi în casa [Domnului] după împărţirile caselor voastre părinteşti, pentru fraţii voştri, fiii poporului, şi o parte a casei părinteşti pentru leviţi.

6. Şi jertfiţi paştele şi pregătiţi cele sfinte pentru fraţii voştri, ca să se facă după cuvîntul Domnului, [dat] prin Moise."

7. Şi Iosia a dat fiilor poporului dar de oi şi de miei şi de iezi din prăsila caprelor; toate acestea, în număr de treizeci de mii, le-a dat pentru paşte tuturor celor aflaţi acolo; şi trei mii de viţei, din averea regelui.

8. Şi căpeteniile lui au dat dar poporului şi preoţilor şi leviţilor: şi Chelkia şi Zaharia şi Iiel, căpeteniile casei lui Dumnezeu, le-au dat preoţilor; şi le-au dat pentru paşte două mii şase de oi şi miei şi iezi, şi trei sute de viţei.

9. Şi Chonenia, şi Banaia, şi Seia, şi Nathanael, fratele lui, şi Asabia, şi Iiel, şi Iozabad, căpeteniile leviţilor au dat în dar leviţilor, pentru paşte, cinci mii de oi şi cinci sute de viţei.

10. Şi se rîndui bine slujba, iar preoţii stăteau la locul lor şi leviţii [se împărţiră] pe cetele lor, după porunca regelui.

11. Şi au jertfit paştele şi preoţii au vărsat sîngele cu mîna lor, iar leviţii au jupuit [animalele jertfite].

12. Şi au pregătit arderea de tot ca să le-o dea fiilor poporului, după împărţirea pe case părinteşti, ca ei să o aducă Domnului, după cum este scris în cartea lui Moise. Şi [tot] aşa pînă dimineaţă.

13. Şi au fript paştele în foc, după rînduială, şi au fiert cele sfinte în căldări de aramă şi în cazane. Şi

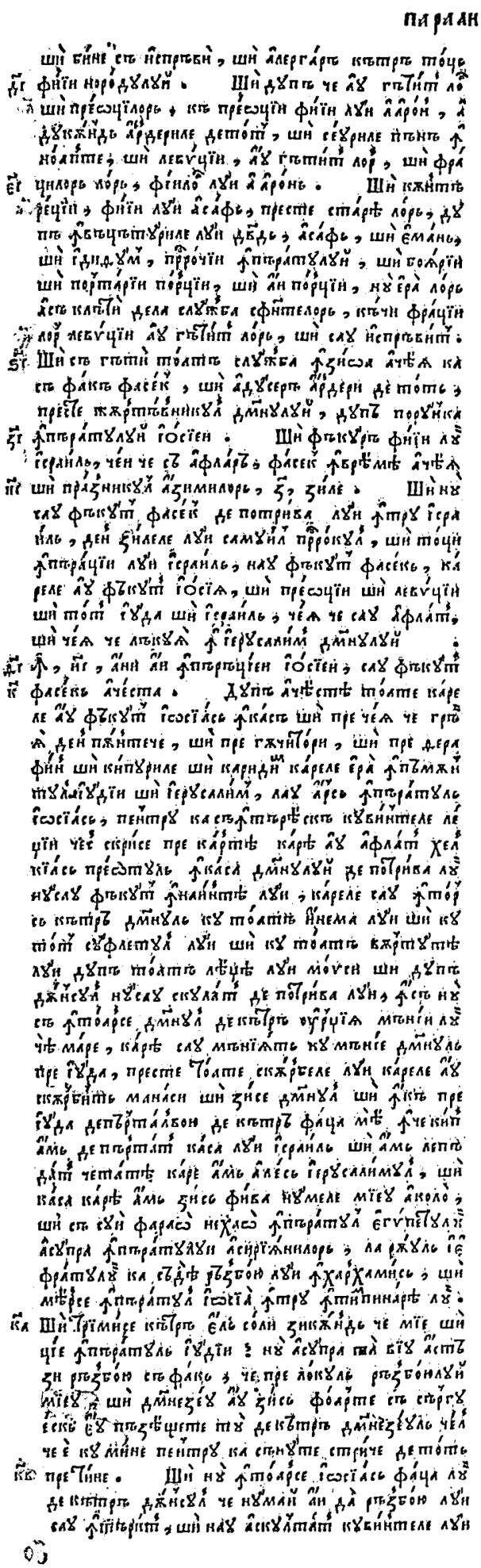
ПАРАЛИ

Biblia 1688, p. 333, col. 1

isprăvi şi alergară către toţi fiii norodului.

14. Şi după ce au gătit lor şi preoţilor, că preoţii, fiii lui Aarón, aducînd arderile de tot şi seurile pînă în noapte, şi leviţii au gătit lor şi fraţilor lor, fiilor lui Aarón.

15. Şi cîntăreţii, fiii lui Asáf, preste starea lor, după învăţăturile lui David, Asáf, şi Emán, şi Idithúm, prorocii împăratului, şi boiêrii, şi portarii porţii şi ai porţii nu era lor a să clăti de la slujba sfintelor, căci fraţii lor, leviţii, au gătit lor şi s-au isprăvit.

16. Şi să găti toată slujba în zioa acêea ca să facă faséc, şi aduseră arderi de tot preste jîrtăvnicul Domnului, după porunca împăratului Iósiei.

17. Şi făcură fiii lui Israíl, cei ce să aflară, faséc în vrêmea acêea şi praznicul azimilor, 7 zile.

18. Şi nu s-au făcut faséc de potriva lui întru Israíl den zilele lui Samuíl prorocul şi toţi împăraţii lui Israíl n-au făcut faséc, carele au făcut Iósiia şi preoţii, şi leviţii, şi tot Iúda, şi Israíl, ceia ce s-au aflat şi ceia ce lăcuia în Ierusalím, Domnului.

19. În 18 ani ai împărăţiei Iósiei s-au făcut faséc acesta.

20. După acêstea toate carele au făcut Iosiás în casă şi pre ceia ce grăiia den pîntece, şi pre gîcitori, şi pre therafín, şi chipurile, şi caridim carele era în pămîntul Iúdii şi Ierusalím l-au ars împăratul Iosiás, pentru ca să întărească cuvintele legii ce-s scrise pre cartea carea au aflat Helchiás preotul în casa Domnului. De potriva lui nu s-au făcut înaintea lui, carele s-au întors către Domnul cu toată inema lui şi cu tot sufletul lui şi cu toată vîrtutea lui, după toată lêgea lui Móisi, şi după dînsul nu s-au sculat de potriva lui, însă nu să întoarse Domnul de către urgiia mîniii[58] lui cea mare, carea s-au mîniiat cu mînie Domnul pre Iúda, preste toate scîrbele lui carele au scîrbit Manási. Şi zise Domnul: „Şi încă pre Iúda depărta-l-voiu de către faţa mea în ce chip am depărtat casa lui Israíl şi am lepădat cetatea care am ales, Ierusalímul, şi casa carea am zis «Fi-va numele mieu acoló.»" Şi să sui faraó Nehaó, împăratul Eghípetului, asupra împăratului asiriênilor, la rîul Iefrátului, ca să dea războiu lui în Harhamís, şi mêrse împăratul Iosiá întru întimpinarea lui.

21. Şi trimise către el soli, zicînd: „Ce — mie şi ţie, împăratul Iúdii? Nu asupra ta viu astăzi războiu să fac, ce pre locul războiului mieu, şi Dumnezeu au zis foarte să sîrguiesc eu. Păzêşte-te tu de către Dumnezeul cel ce e cu mine, pentru ca să nu te strice de tot pre tine."

22. Şi nu întoarse Iosiás faţa lui de către dînsul, ce numai a-i da războiu lui s-au întărit, şi n-au ascultat cuvintele lui / Nehaó, pren rostul lui Dumnezeu, şi veni a da războiu

Ms. 45, p. 389-390

şi alergară către toţi fiii nărodului.

14. Şi după ce au gătit lor şi preuţii[258] lor, căci preuţii — fiii lui Aaron, aducînd ei arderile de tot şi seurile pînă în noapte şi leviţii au gătit lor şi fraţilor lor şi fiilor Aaron.

15. Şi cîntăreţii, fiii lui Asaf, preste starea lor, după învăţăturile lui David şi Asaf şi Eman şi Idithum, prorocii împăratului, şi boiêrii şi portarii a poartă şi a poartă nu era lor a să clăti de la slujba sfintelor, căci fraţii lor, leviţii, au gătit lor şi s-au isprăvit.

16. Şi să găti toată slujba întru dzua acêea ca să facă fasec şi aduseră arderi de tot preste jirtăvnicul Domnului, după porînca împăratului Iosiei.

17. Şi făcură fiii lui Israil, cei ce s-au aflat, fasec întru vrêmea acêea şi praznicul azimilor, 7 dzile.

18. Şi nu s-au făcut fasec de potriva acestuia întru Israil dentru dzilele lui Samuil prorocului şi toţi împăraţii Israil n-au făcut fasec carele au făcut Iosía şi preuţii şi leviţii şi tot Iúda, cei ce s-au aflat şi cei ce lăcuia Ierusalim, Domnului.

19. Întru în a 18 an a împărăţiei Iosíei s-au făcut fasec acesta.

20. [259]După acêstea toate carele au făcut Iosía în casă ⌊şi pre cei ce grăia den pîntece şi pre gîcitori şi pre therafin şi chipurile şi caredim carele era întru pămîntul Iúda şi Ierusalim, le-au arsu împăratul Iosía pentru ca să întărească cuvintele legii cêle scrise pre cartea[260] *[390/1]* carea au aflat Helchía preutul întru casa Domnului; de potriva lui nu s-au făcut înaintea lui carele s-au întors către Domnul cu toată inima lui şi cu tot sufletul lui şi cu toată vîrtutea lui, după toată lêgea lui Moisi. Şi după însul nu s-au sculat de asêmenea lui; însă nu să întoarse Domnul de către urgiia mîniei lui cea mare carea s-au mîniiat cu urgie Domnul întru Iúda preste toate scîrbele lui, carele au scîrbit Manassí. Şi dzise Domnul: „Şi-ncă pre Iúda îl voi depărta de către faţa mea, în ce chip am depărtat casa Israil şi am lepădat cetatea carea am ales, Ierusalimul, şi casa carea am dzis: «Fi-va numele mieu acolo.»” Şi⌋ să sui farao Nehaó, împăratul Eghíptului, asupra împăratului asiriênilor, la rîul Efrathului, ca să dea războiu lui, în Harhamis; şi mêrse împăratul Iosía întru tîmpinarea lui.

21. Şi trimise către el soli, dzicînd: „Ce-i mie şi ţie, împărate Iúdo? Nu asupra ta viu astădzi să fac războiu, ce pre locul războiului mieu. Şi Dumnedzău au dzis să foarte sîrguiescu eu; ia-te aminte tu de către Dumnedzăul ce-i cu mine, pentru ca să nu te strice de tot pre tine.”

22. Şi nu întoarse Iosía faţa lui de către însul, ce numai a da războiu lui s-au întărit; şi n-au audzit[261] cuvintele lui Nehaó pren rostul lui Dumnedzău [262]şi

Ms. 4389, p. 428

şi împărţiră de pripă tuturor năroadelor.

14. Iar lui şi preoţilor îşi gătiră mai pre urmă, că întru înălţarea arderilor celor de tot şi a seurilor se zăboviră preoţii pînă în noapte; unde şi leviţii şi preoţii, feciorii lui Aáron, îşi gătiră mai pre urmă.[353]

15. Iar cîntăreţii, feciorii lui Asaf, sta în rînduiala lor, după porunca lui David şi a lui Asaf şi a lui Emman şi a lui Idithum, prorocii[354] împăratului David, şi a celor mai mari. Iar portarii slujiia aşijderea numai pre la uşi, ca să nu iasă să se ducă nimic de la slujbă; drept acêea, şi lor le gătiia bucate leviţii, fraţii lor.

16. Că toată slujba Domnului se-au obîrşit pre rînd într-acea zi, ca să facă pasha şi să aducă arderile de tot pre altariul Domnului, după porunca Iósiei împărat.

17. Şi făcură feciorii lui Israil, cei ce se aflară acoló, pasha într-acea vrême şi sărbătoarea azimelor, 7 zile.

18. Şi n-au fost pashă ca acêea în Israil den zilele lui Samoil proroc, că nice unul dentru toţi împăraţii lui Israil n-au făcut pashă ca Iósiia preoţilor şi leviţilor şi a toată Iudeea şi Israilul, cît se-au aflat de lăcuia în Ierusalim.

19. În anul al 18 de împărăţiia Iósiei au fost prăznuită această pashă.

20. [355]Şi, după toate acêstea cîte făcu Iósiia în casă şi celor ce grăia den pîntece şi vrăjitorilor şi capiştelor şi idolilor şi desişurilor care era în Ierusalim şi în Iudéea, de le arse împăratul Iósiia cu foc, ca să umple cuvintele care era scrise în lêgea Domnului, carea o află Helchiia preotul în casa Domnului. Şi înaintea lui n-au fost altul ca dînsul, să se fie întors cu toată inima către Domnul său şi cu tot sufletul şi *[428/2]* cu toată tăriia sa, după toată lêgea lui Moisí. Şi după el nu se-au sculat altul ca dînsul. Iar tot nu întoarse Domnul urgiia sa cea mare, cu carea se mîniiase Domnul pre Iudéea, pentru toate hicleniile ei cu care au hiclenit Manásiia. Şi zise Domnul: „Lepăda-voiu pre Iúda de la faţa mea, cum am întors şi casa lui Israil, şi voiu împinge cetatea Ierusalimul, carea o am ales, şi casa carea am zis să fie numele mieu acoló.”] [356]Şi se sui faraon Neohai, împăratul Eghípetului, cu războiu asupra împăratului Assiriei, pre rîul Efráthului; iar Iósiia împărat ieşí înainte-i.

21. Iar el trimêse la dînsul soli şi zise: „Ce iaste mie cu tine, împăratul Iúdei? Că eu nu viu astăzi asupra ta şi asupra altuia mă oştesc, a căruia mi-au[357] porîncit[358] Dumnezeu să merg degrabă. Părăsêşte-te de-a face împotriva lui Dumnezeu, carele iaste cu mine, ca nu cumvaşi apoi să te ucigă!”[359]

22. Iar Iósiia nu vru să se întoarcă de la el, ce găti războiu asupră-i; nici ascultă cuvintele lui Nezrihav, care era den gura lui Dumnezeu, [23] [360]ce mêrse să

Versiunea modernă

[sărbătoarea] mergea bine, şi le duceau în fugă la toţi fiii poporului.

14. Şi după [aceea] au pregătit pentru ei şi pentru preoţi, fiindcă preoţii, fiii lui Aaron, au adus arderi de tot şi jertfe de grăsimi pînă noaptea; iar leviţii şi-au pregătit şi pentru ei şi pentru fraţii lor, fiii lui Aaron.

15. Şi cîntăreţii de psalmi, fiii lui Asaph, [erau] la locul lor, după poruncile lui David, şi Asaph, şi Aiman, şi şi Idithon, profeţii regelui; [la fel] căpeteniile şi portarii, nimeni nu se mişca de la slujirea celor sfinte, pentru că fraţii lor, leviţii, o pregătiseră pentru ei.

16. Şi se rândui bine şi se pregăti toată slujba în ziua aceea, ca să se facă paştele; şi aduseră arderi de tot pe pe jertfelnicul Domnului, după porunca regelui Iosia.

17. Şi fiii lui Israel care se aflau acolo ţinură paştele la vremea aceea, precum şi sărbătoarea azimilor, şapte zile.

18. Şi nu mai fusese un asemenea paşte în Israel din zilele lui Samuel profetul şi nici un rege al lui Israel nu a mai făcut un paşte cum au făcut Iosia şi preoţii şi leviţii şi întregul Iuda şi [cei din] Israel care se aflau acolo şi locuitorii din Ierusalim, pentru Domnul.

19. În al optsprezecelea an al domniei lui Iosia s-a făcut paştele acesta.

20. După aceea, tot ce făcuse Iosia în casa Domnului, şi grăitorii din pântec şi pe prezicători şi tharafinii şi idolii şi karasimii care se aflau în pământul lui Iuda şi în Ierusalim, i-a ars regele Iosia, spre a statornici cuvintele Legii scrise în cartea pe care o găsise preotul Chelkia în casa Domnului. Nu a mai fost rege pe potriva lui înainte, care să se întoarcă spre Domnul cu toată inima, cu tot sufletul şi cu toată puterea lui, după toată legea lui Moise. Şi nici după el nu s-a mai ridicat altul pe potriva lui. Însă Domnul nu s-a abătut de la urgia mâniei sale celei mari cu care se mîniase împotriva lui Iuda din pricina tuturor întărîtărilor cu care-l întărîtase Manase. Şi Domnul a zis: „Îl voi depărta şi pe Iuda de la faţa mea, aşa cum l-am depărtat şi pe Israel şi am lepădat cetatea pe care am ales-o, Ierusalimul, şi casa despre care am zis: «Numele meu va fi acolo.»” Şi se ridică faraonul Nechao, regele Egiptului, împotriva regelui asirienilor către rîul Eufrat, ca să se lupte cu el în Charchemis. Şi regele Iosia porni în întîmpinarea lui.

21. Şi [Nechao] trimise la el soli, zicînd: „Ce treabă am eu cu tine, rege al lui Iuda? Nu asupra ta am venit astăzi, ci spre locul războiului meu: Dumnezeu mi-a zis să mă grăbesc. Ia seama la Dumnezeul care este cu mine, ca să nu te nimicească!”

22. Dar Iosia nu-şi întoarse faţa de la el, se întări în luptă; şi nu ascultă de cuvintele lui Nechao, [venite] din gura lui Dumnezeu, ci se duse să se lupte în cîmpia

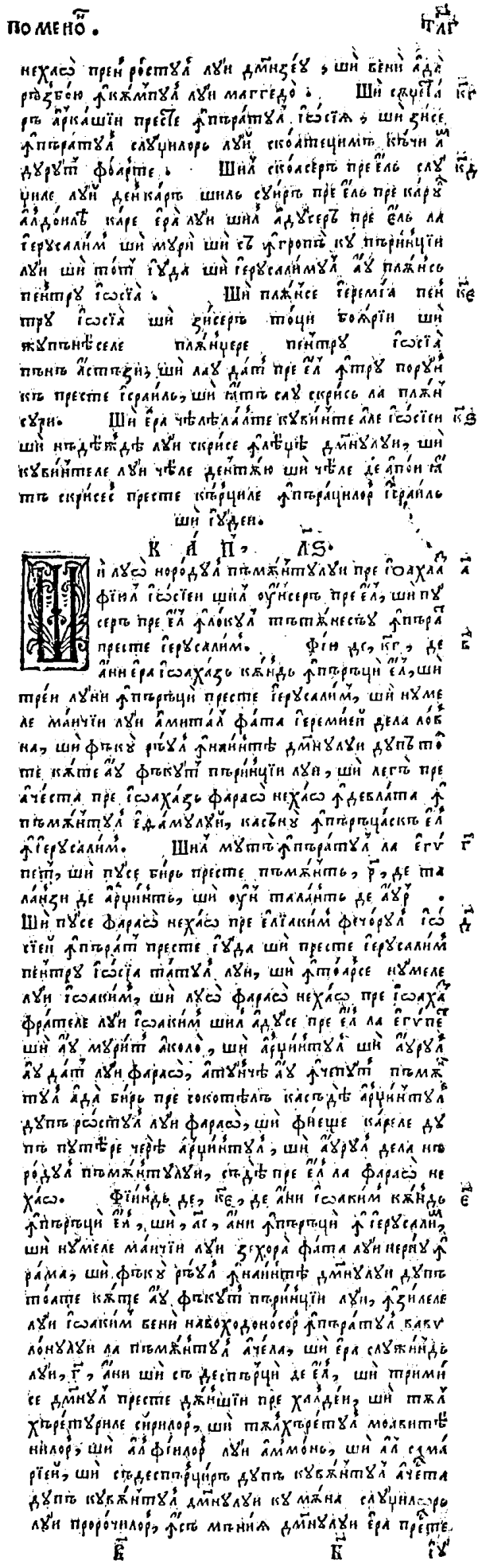

Biblia 1688, p. 333, col. 2

în cîmpul lui Magghedó.

23. Şi săgetară arcaşii preste împăratul Iósiia, şi zise împăratul slugilor lui: „Scoateţi-mă, căci am durut foarte."

24. Şi-l scoaseră pre el slugile lui den car şi-l suiră pre el pre carul al doilea, care era lui, şi-l aduseră pre el la Ierusalím, şi muri, şi să îngropă cu părinţii lui, şi tot Iúda şi Ierusalímul au plîns pentru Iosiá.

25. Şi plînse Ieremía pentru Iosiá şi ziseră toţi boiêrii şi jupânêsele plîngere pentru Iosiá pînă astăzi, şi l-au dat pre el întru poruncă preste Israíl, şi, iată, s-au scris la Plînsuri.

26. Şi era cêlealalte cuvinte ale Iósiei şi nădêjdea lui scrise în lêgea Domnului şi cuvintele lui cêle dentîiu şi cêle de apoi, iată, scrise-s preste cărţile împăraţilor Israíl şi Iúdei.

Cap 36

1. Şi luo norodul pământului pre Ioahaaz, fiiul Iósiei, şi-l unseră pre el şi puseră pre el, în locul tătîne-său, împărat preste Ierusalím.

2. Fiiu de 23 de ani era Ioaház cînd împărăţi el şi trei luni împărăţi preste Ierusalím, şi numele maicii lui, Amitál, fata Ieremíei, de la Lóvna, şi făcu răul înaintea Domnului, după toate cîte au făcut părinţii lui, şi legă pre acesta, pre Ioaház, faraó Neháo în Devláta, în pământul Ethámului, ca să nu împărăţască el în Ierusalím.

3. Şi-l mută împăratul la Eghípet, şi puse bir preste pământ 100 de talanzi de argint şi un talant de aur.

4. Şi puse faraó Neháo pre Eliachím, feciorul Iósiei, împărat preste Iúda şi preste Ierusalím, pentru Iósia, tatul lui, şi întoarse numele lui: Ioachím. Şi luo faraó Neháo pre Ioahaz, fratele lui Ioachím, şi-l aduse pre el la Eghípet, şi au murit acoló, şi argintul şi aurul au dat lui faraó. Atuncea au început pământul a da bir pre socotează, ca să dea argintul după rostul lui faraó, şi fieştecarele după putêre cerea argintul şi aurul de la nărodul pământului, să dea pre el la faraó Neháo.

5. Fiind de 25 de ani Ioachím cînd împărăţi el şi 11 ani împărăţi în Ierusalim, şi numele maicii lui, Zehorá, fata lui Neríu, în Ráma. Şi făcu răul înaintea Domnului, după toate cîte au făcut părinţii lui. În zilele lui Ioachím, veni Navohodonósor, împăratul Vavilónului, la pământul acela, şi era slujind lui 3 ani şi să despărţi de el, şi trimise Domnul preste dînşii pre haldei, şi tîlhăreturile sírilor, şi tîlhăretul moavitênilor, şi al fiilor lui Ammón, şi al Samáriei, şi să despărţiră după cuvîntul acesta, după cuvîntul Domnului, cu mîna slugilor lui, prorocilor, însă mîniia Domnului era preste // Iúda pentru ca să depărtêze pre el de cătră faţa lui

Ms. 45, p. 390

veni a da războiu întru cîmpul Magheddo.

23. Şi segetară arcaşii pre împăratul Iosía şi dzise împăratul slugilor lui: „Scoateţi-mă, căci am durut foarte."
24. Şi-l scoaseră pre el slugile lui den car şi-l suiră pre el pre carul al doilea, carele era lui, şi-l aduseră pre el la Ierusalim; şi muri şi să îngropă cu părinţii lui şi tot Iúda şi Ierusalim au plînsu pentru Iosía.

25. Şi plînse Ierimía pentru Iosía şi dziseră toţi boiêrii şi jupînêsele plîngere pentru Iosía pînă astădzi. Şi l-au dat pre el întru porîncă preste Israil şi, iată, s-au scris la Plînsuri.

26. Şi era cêlealalte cuvinte ale Iosíei şi nădêjdea lui scrisă în lêgea Domnului şi cuvintele lui cêle dentîi şi cêle de apoi iată-s scrişi pre cărţile împăraţilor Israil şi Iúda.

Cap 36

1. Şi luă nărodul pămîntului pre Ioáhaz, fiiul Iosíei, şi-l unseră pre el şi-l puseră pre el *[390/2]* pentru tatăl lui întru împărat preste [263]Israil.

2. Fiiu de 23 ani era Ioáhaz cînd împărăţi el şi 3 luni împărăţi preste Ierusalim; ⌊şi numele maicii lui, Amital, fata Ieremíei de la Lovna. Şi făcu răul înaintea Domnului, după toate cîte au făcut părinţii lui. Şi legă pre acesta Ioáhaz faraó Nehaó în Devlathá, în pămîntul Etham, ca să nu împărăţască el în Ierusalim.⌋

3. Şi-l înmută împăratul la Éghiptu şi puse bir preste pămînt 100 de talandzi de argint şi un taland de aur.

4. [264]Şi puse faraó Nehaó pre Eliachim, fiiul Iosíei, împărat preste Iúda şi Ierusalim ⌊pentru Iosía, tatăl lui⌋, şi-i întoarse numele lui: Ioachim. Şi luă faraó Nehaó pre Ioáhaz, fratele lui Ioachim, şi-l aduse pre el la Éghiptu. ⌊Şi au murit acoló şi argintul şi aurul au dat lui faraó; atuncea au început pămîntul a da bir pre socoteală ca să dea argintul după rostul lui faraó şi fieştecarele, după putêrea, cerea argintul şi aurul de la nărodul pămîntului, să-l dea pre el lui faraó Nehaó.⌋

5. Fiind de 25 ani Ioachim cînd împărăţi el şi 11 ani împărăţi în Ierusalim ⌊şi numele maicii lui, Zehorá, fata lui Niriu, în Ramá⌋. Şi făcu răul înaintea Domnului, după toate cîte au făcut părinţii lui. Întru dzilele lui Ioachim veni Navuhodonósor, împăratul Vavilónului, la pămînt. Şi era slujind lui 3 ani şi să dăspărţi de la el. Şi trimise Domnul preste înşii pre haldei şi tîlhăreturi a sirilor şi tîlhăreturi a moavitênilor şi a fiilor Ammon şi a Samaríei. Şi să dăspărţiră după cuvîntul acesta, după cuvîntul Domnului, cu mîna slugilor lui, prorocilor. Însă mîniia Domnului era preste Iúda, ca să-l dăpărtêdze pre el de cătră faţa lui pentru păcatele

Ms. 4389, p. 428-429

se bată la cîmpul Magheddónului.

23. Şi fu împăratul Iósiia rănit den un săgetător şi zise slugilor sale: „Scoate-ţi-mă den războiu, că sînt rănit foarte rău."
24. Şi-l luară slugile den căruţă şi-l puseră într-altă căruţă, carea mergea după dînsul, după rînduiala împărătească, şi-l aduseră în Ierusalim. Şi muri şi-l îngropară în mormînturile părinţilor săi şi plînse pre Iósiia tot Iúda şi Israilul.

25. Şi plînse Ieremiia pentru Iósiia şi ziseră toţi boiêrii şi jupînêsele plîngerea pentru Iósiia, pînă astăzi. Şi-l dêderă în poruncă spre pomenire[361] întru Israil; aceasta iaste scris în Plîngere.

26. Iar alalte lucrure şi cuvinte a Iósiei şi nădăjduirile lui au fost scrise în lêgea Domnului, [27] iar faptele lui cêle dentîi şi cêle de apoi sînt scrise în cartea împăraţilor Iúdei şi ai lui Israil.

Cap 36

1. [362]Şi luară oamenii ţărîi pre fiiu-său, Ioahaz, de-l unseră şi-l puseră împărat în locul tătîne-său, în Ierusalim.[363]

2. Şi era Ioahaz de 23 de ani cînd începu a împărăţi şi împărăţi în Ierusalim 3 luni; [[364]şi pre mumă-sa o chiema Amital, fata Ieremiei, de la Lovna. Şi făcu hicleşug înaintea *[429/1]* Domnului, după cum făcuse şi părinţii lui. Şi robi faraon Neohai pre Ioahaz şi-l băgă în obêde în Devlath, în ţara Ethámului, ca să nu mai fie el împărat în Ierusalim.]

3. Şi-l mută împăratul în Eghípet şi puse haraci ţara lui Israil 100 de talanţi de argint şi un talant de aur.

4. Şi puse faraon Neohai în locul lui împărat pre frate-său, Eliachim, preste Iudéea şi preste Ierusalim, şi-i întoarse numele de i-l puse Ioachim; iar pre Ioahaz, fratele lui Ioachim, care fusêse împărat înaintea lui, îl luoă faraon Neohai şi-l duse în Eghípet [[365]şi muri acoló. Şi da lui ţara aur şi argint; atunci începu ţara a da bir, după cuvîntul lui faraon, şi fieştecine da argint, după cîtu-i era putêrea, şi aur, den oamenii ţărîi lui faraon Neohai.]

5. Şi era Ioachim de 25 de ani cînd începu a împărăţi; şi pre mumă-sa o chiema Zehóra, fata lui Nireú de la Ráma. Şi împărăţi în Ierusalim 11 ani şi făcu cêle hiclêne înaintea Domnului Dumnezeului său, cum făcuse şi părinţii lui.[366] [[367]Şi în zilele lui veni Navohodonósor, împăratul Vavilónului, în ţară, şi-i sluji 3 ani, de-acii se lepădă de dînsul. Şi trimise Domnul asupra lor pre tîlharii haldeilor şi pre tîlharii siriênilor şi pre tîlharii moavitênilor şi pre feciorii lui Ammon şi ai samaritênilor şi nu făcură nimic, după cuvîntul Domnului, care l-au grăit cu gura prorocilor săi. Iar tot era urgiia Domnului pre Iúda, ca să-l lêpede de la faţa

Versiunea modernă

Magedo.

23. Şi arcaşii traseră asupra regelui Iosia, şi regele le zise slujitorilor lui: „Scoateţi-mă de aici, pentru că sunt tare rănit."
24. Şi slujitorii lui îl scoaseră din car şi îl urcară în carul al doilea pe care îl avea şi-l duseră la Ierusalim. Şi muri şi fu îngropat lîngă părinţii lui. Şi tot Iuda şi Ierusalimul îl jeliră pe Iosia.

25. Şi Ieremia îl jeli pe Iosia, şi toate căpeteniile de bocitori şi bocitoare făcură jelanie pentru Iosia pînă astăzi; şi făcură din aceasta o poruncă pentru Israel şi, iată, este scris în [cărţile de] Plîngeri.

26. Şi celelelate fapte ale lui Iosia şi nădejdea lui sînt scrise în legea Domnului. Şi faptele lui, cele dintîi şi cele de pe urmă, iată, sînt scrise în cartea regilor lui Israel şi ai lui Iuda.

Capitolul al 36-lea

1. Şi îl luă poporul ţării pe Ioachaz, fiul lui Iosia, şi-l unseră şi-l puseră rege în locul tatălui său peste Ierusalim.

2. Ioachaz era de douăzeci şi trei de ani când a ajuns rege şi a domnit trei luni la Ierusalim; iar numele mamei sale era Amital, fiica lui Ieremia, din Lobna. Şi a făcut ce este rău înaintea Domnului, toate cîte le făcuseră şi părinţii lui. Şi faraonul Nechao l-a legat pe Ioachaz în Deblatha, în ţinutul Emath, ca să nu mai domnească în Ierusalim.

3. Şi îl duse cu el în Egipt şi puse bir peste ţară o sută de talanţi de argint şi un talant de aur.

4. Şi faraonul Nechao îl puse pe Eliakim, fiul lui Iosia, rege în Iuda, în locul lui Iosia, tatăl lui, şi îi schimbă numele în Ioachim. Şi pe Ioachaz, fratele lui, îl luă faraonul Nechao şi îl duse în Egipt. Şi a murit acolo. Şi [iudeii] i-au dat argintul şi aurul lui faraon. De atunci a început să fie dijmuită ţara, ca să [poată] da argintul după porunca lui faraon: fiecare cerea cît putea să ia, argint şi aur, de la poporul ţării, ca să le dea faraonului Nechao.

5. Ioakim era de douăzeci şi cinci de ani cînd a a ajuns rege şi a domnit unsprezece ani în Ierusalim; iar numele mamei sale era Zechora, fiica lui Neria din Rama. Şi a făcut ce este rău înaintea Domnului, toate cîte le făcuseră şi părinţii săi. În zilele lui veni în ţară Nabucodonosor, regele Babilonului, şi Ioakim îi fu rob vreme de trei ani; [apoi] se răzvrăti împotriva lui. Şi Domnul îi trimise asupra lor pe caldei şi cete prădalnice de sirieni şi cete prădalnice de moabiţi şi de fii ai lui Ammon şi de samarineni, şi se răzvrătiră, după cuvîntul Domnului [grăit] prin slujitorii săi, profeţii. Însă mînia Domnului a rămas peste Iuda, ca să-l

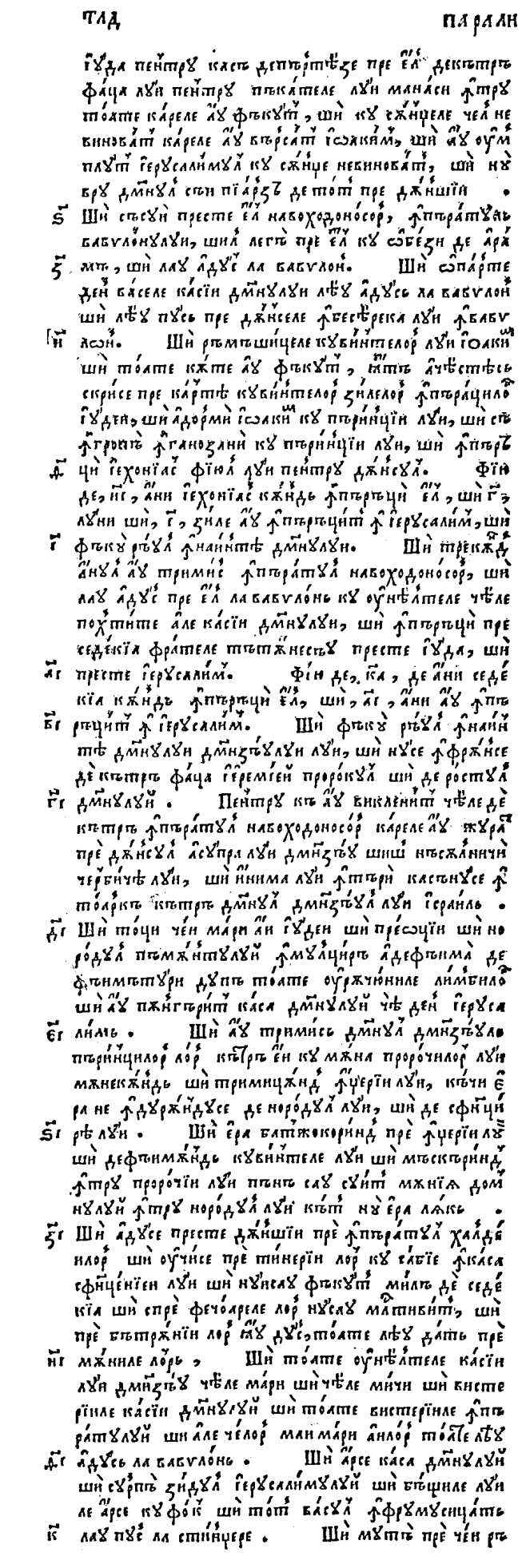

Biblia 1688, p. 334, col. 1

pentru păcatele lui Manási, întru toate carele au făcut, şi cu sîngele cel nevinovat carele au vărsat Ioachím, şi au umplut Ierusalímul cu sînge nevinovat. Şi nu vru Domnul să-i piarză de tot pre dînşii.

6. Şi să sui preste el Navohodonósor, împăratul Vavilónului, şi-l legă pre el cu obezi de aramă, şi l-au adus la Vavilon.

7. Şi o parte den vasele casii Domnului le-au adus la Vavilon şi le-au pus pre dînsele în besêreca lui în Vavilon.

8. Şi rămăşiţele cuvintelor lui Ioachim şi toate cîte au făcut, iată, acêstea-s scrise pre cartea cuvintelor zilelor împăraţilor Iúdei, şi adormi Ioachim cu părinţii lui, şi să îngropă în Ganozaní, cu părinţii lui, şi împărăţi Iehonias, fiiul lui, pentru dînsul.

9. Fiiu de 18 ani Iehonias cînd împărăţi el, şi 3 luni şi 10 zile au împărăţit în Ierusalím, şi făcu răul înaintea Domnului.

10. Şi trecînd anul, au trimis împăratul Navohodonósor şi l-au adus pre el la Vavilón, cu unêltele cêle pohtite ale casii Domnului, şi împărăţi pre Sedéchia, fratele tătîne-său, preste Iúda şi preste Ierusalím.

11. Fiiu de 21 de ani Sedéchia cînd împărăţi el, şi 11 ani au împărăţit în Ierusalím.

12. Şi făcu răul înaintea Domnului Dumnezăului lui, şi nu se înfrînse de cătră faţa Ieremíei prorocul şi de rostul Domnului.

13. Pentru că au viclenit cêle de cătră împăratul Navodohonosór, carele au jurat pre dînsul asupra lui Dumnezău, şi-şi năsîlnici cerbicea lui, şi inima lui întări ca să nu se întoarcă cătră Domnul Dumnezăul lui Israíl.

14. Şi toţi cei mari ai Iúdei, şi preoţii, şi norodul pămîntului înmulţiră a defăima defăimături după toate urîciunile limbilor, şi au pîngărit casa Domnului cea den Ierusalím.

15. Şi au trimis Domnul Dumnezăul părinţilor lor cătră ei, cu mîna prorocilor lui, mînecînd şi trimiţînd îngerii lui, căci era neîndurîndu-se de norodul lui şi de sfinţirea lui.

16. Şi era batjocorind pre îngerii lui, şi defăimînd cuvintele lui, şi măscărind întru prorocii lui, pînă s-au suit mîniia Domnului întru norodul lui, cît nu era leac.

17. Şi aduse preste dînşii pre împăratul haldeilor şi ucise pre tinerii lor cu sabie în casa sfinţeniei lui, şi nu i s-au făcut milă de Sedéchia şi spre fecioarele lor nu s-au milostivit, şi pre bătrînii lor i-au dus, toate le-au dat pre mînile lor.

18. Şi toate unêltele casii lui Dumnezău, cêle mari şi cêle mici, şi visteriile casii Domnului şi toate visteriile împăratului şi ale celor mai mari ai lor, toate le-au adus la Vavilón.

19. Şi arse casa Domnului şi surpă zidul Ierusalímului şi băştile lui le arse cu foc, şi tot vasul înfrumusiţat l-au pus la stingere.

20. Şi mută pre cei ră- / maşi la Vavilón, şi era lui

Ms. 45, p. 390-391

lui Manassí, întru toate carele au făcut şi cu sîngele cel nevinovat[265] carele au vărsat Ioachim şi au împlut Ierusalimul cu sînge nevinvat; şi nu vru Domnul să-i piardză pre înşii de tot.⌋

6. Şi să sui preste el Navuhodonósor, împăratul Vavilónului, şi-l legă pre el cu obedzi de aramă şi l-au adus la Vavilon.

7. Şi parte den vasele casei Domnului le-au adus la Vavilon şi le-au pus pre înse întru bisêreca lui în Vavilon.

8. Şi rămăşiţile cuvintelor Ioachim şi toate carele au făcut, iată, acêstea-s scrise în cartea cuvintelor dzilelor împăraţilor Iúda. ⌊Şi adormi Ioachim *[391/1]* cu părinţii lui şi să îngropă în Ganozaní, cu părinţii lui.⌋ Şi împărăţi Iehonía, fiiul lui, pentru îns.

9. Fiiu de [266]18 ani Iehonía cînd împărăţi el şi 3 luni şi 10 dzile împărăţi în Ierusalim; şi făcu răul înaintea Domnului.

10. [267]Şi întorcîndu-să anul, au trimis împăratul Navuhodonósor şi l-au adus pre el la Vavilon, cu unêltele cêle poftite a casei Domnului. Şi împărăţi Sedechía, fratele tătîne-său, prestă Iúda şi Ierusalim.

11. Fiiu de [268]21 ani Sedechía cînd împărăţi el şi 11 ani au împărăţit în Ierusalim.

12. Şi făcu răul înaintea Domnului Dumnedzăului lui⌊ şi⌋ nu să înfrînse de cătră faţa[269] Ieremíei proroculuí şi den rostul Domnului.

13. Pentru că cêle de cătră împăratul Navuhodonosor au viclenit carele au jurat pre îns asupra lui Dumnedzău şi-şi năsîlnici cerbicea lui şi inima lui întări ca să nu să întoarcă cătră Domnul Dumnedzăul Israil.

14. Şi toţi măriţii Iúda şi preuţii şi nărodul pămîntului înmulţiră a dăfăima dăfăimături după toate urîciunile limbilor şi au pîngărit casa Domnului cea den Ierusalim.

15. Şi au trimis Domnul Dumnedzăul părinţilor lor cătră ei cu mîna prorocilor lui, mînecînd şi trimiţînd îngerii lui, căci era neîndurîndu-să de nărodul lui şi de sfinţeniia lui.

16. Şi era batjocurind pre îngerii lui şi dăfăimînd cuvintele lui şi măscărind întru prorocii lui, pînă unde s-au suit mîniia Domnului întru nărodul lui, pînă nu era leac[270].

17. Şi aduse preste înşii pre împăratul haldeilor şi ucise pre tinereii lor cu sabie întru casa sfinţeniei lui şi nu s-au milostivit pre Sedechía şi pre ficioarăle lor nu le-au miluit şi pre bătrînii lor luă[271]. Toate le-au dat pre mîinile lor.

18. Şi toate unêltele casei lui Dumnedzău, cêle mari şi cêle mici, şi vistiêrele casei Domnului şi toate vistiêrele împăratului şi a mai marilor, toate le-au adus la Vavilon.

19. Şi arse casa Domnului şi surpắ zidul Ierusalim şi băştile lui arse-le cu foc; tot vasul înfrîmseţat ⌊l-au pus⌋ la pierire.

20. Şi înmutắ pre cei rămaşi la Vavilon şi era lui şi

Ms. 4389, p. 429

sa, pentru păcatele Manasiei, care au făcut întru toate, şi pentru sînge cel nevinovat care l-au vărsat Ioachim şi au umplut Ierusalimul de sînge nevinovat; ce nu vru să-i dăzrădăcinêze atunci.]

6. De-acii după acêstea se sui Navohodonosor, împăratul Vavilónului, şi-l înobedă cu obêde de aramă şi-l duse în Vavilon.[368]

7. Şi partea vaselor casii Domnului le duse în Vavilon şi le puse în bisêrica lui în Vavilon.

8. Iar alalte cuvinte ale lui Ioachim şi toate cîte au făcut, iată, acêstea se ţin scrise în cartea împăraţilor Iúdei. Şi muri Ioachim cu părinţii săi şi fu îngropat în Ganozon, cu părinţii săi; şi stătu împărat în locul lui fiiu-său, Iehóniia.

9. [369]Şi fu Iehóniia de 18 ani cînd începu a împărăţi şi *[429/2]* împărăţi în Ierusalim 3 luni şi 10 zile şi făcu cêle hiclêne înaintea Domnului.

10. [370]Iar cînd se întorcea rotirea[371] anului, trimêse Navohonodosor împărat de-l duseră în Vavilon şi cu vasele cêle[372] foarte scumpe ale casei Domnului [373]şi puse împărat preste Iúda şi preste Ierusalim pre Sedéchiia, fratele tătîne-său[374].

11. [375]Şi era Sedéchiia de 21 de ani cînd începu a împărăţi şi împărăţi în Ierusalim 11 ani.[376]

12. Şi făcu cêle rêle înaintea ochilor Domnului Dumnezeului său, nice-i fu ruşine de faţa[377] Ieremiei, prorocul, carele grăia cătră dînsul de la gura lui Dumnezeu.

13. Şi se lăsă de împăratul Vavilónului, cela ce-l jurase pre Dumnezu, şi învîrtoşắ cerbicea sa şi inima-şi o întări, ca să nu se întoarcă cătră Domnul Dumnezeul lui Israil.

14. Şi toţi boiêrii Iúdei şi mai marii preoţilor şi nărodului ţărîi făcură fărădelêge, după toate împutăciunile limbilor, şi pîngăriră casa Domnului, carea o sfinţise şie în Ierusalim.

15. Şi trimetea Domnul Dumnezeul părinţilor lor la dînşii, mînecînd prespre gurile prorocilor săi şi trimise solii[378] săi ca să îêrte pre oameni şi pre lăcaşul său.

16. Iar ei împuta solilor lui Dumnezeu şi urgisiia cuvintele lui şi-şi bătea joc de prorocii lui, pînă ce se pogorî mîniia Domnului pre oamenii lui şi nu mai fu nici o aducere aminte.

17. Şi aduse asupra lor pre împăratul haldeilor şi ucise copiii lor cei mici cu sabiia în casa sfinţirei sale. Şi nu cruţắ Sedéchiia pre cei tineri, nici de fête nu i se făcu milă, şi pre bătrînii lor scoase de-i dêde în mîinile lor.

18. Şi toate vasele casei Domnului — cum cêle mai mari, aşa şi cêle mai mici; şi avuţiile bisêricii şi toată avuţiia împărătească şi a mai marilor duse în Vavilon.[379]

19. Şi arseră casa lui Dumnezeu şi surpară zidurile Ierusalímului şi toate turnurile arseră şi ce fu mai scump au pus la stricăciune şi vasele.

20. Şi de-acii îi mutắ în Vavilon şi fură lui robi şi

Versiunea modernă

lepede de la faţa sa, din pricina păcatelor lui Manase, în toate cîte le săvîrşise şi pentru sînge nevinovat pe care îl vărsase Ioakim: căci umpluse Ierusalimul de sînge nevinovat. Dar Domnul nu a vrut să îi nimicească.

6. Şi asupra lui se ridică Nabucodonosor, regele Babilonului, şi îl legă cu lanţuri de aramă şi îl duse la Babilon.

7. Şi duse o parte din vasele din casa Domnului în Babilon şi le puse în templul lui din Babilon.

8. Şi celelalte fapte ale lui Ioakim şi toate cîte le-a săvîrşit, iată, sînt scrise în cartea cronicilor regilor lui Iuda. Şi Ioachim adormi lîngă părinţii săi şi fu îngropat în Ganoza cu părinţii săi. Şi fiul său Iechonia ajunse rege în locul lui.

9. Iechonia era de optsprezece ani cînd a ajuns rege şi a domnit trei luni şi zece zile în Ierusalim. Şi a făcut ce este rău înaintea Domnului.

10. Şi în anul următor, regele Nabucodonosor trimise [după el] şi îl aduse în Babilon, cu tot cu vasele scumpe din casa Domnului şi îl făcu rege pe Sedekia, fratele tatălui său, peste Iuda şi peste Ierusalim.

11. Sedekia era de douăzeci şi unu de ani cînd a ajuns rege şi a domnit unsprezece ani în Ierusalim.

12. Şi a făcut ce este rău înaintea Domnului Dumnezeului său şi s-a smerit în faţa lui Ieremia profetul şi [a cuvintelor] din gura Domnului.

13. Le-a încălcat pe cele jurate pe Dumnezeu lui Nabucodonosor şi şi-a întărit grumazul să nu se întoarcă la Domnul Dumnezeul lui Israel.

14. Şi toţi oamenii de vază din Iuda şi preoţii şi poporul pămîntului au făcut multe blestemăţii, după spurcăciunile neamurilor, şi au pîngărit casa Domnului din Ierusalim.

15. Şi Domnul Dumnezeul părinţilor lor le-a trimis [vorbă] prin profeţi din bună vreme şi prin solii săi, pentru că voia să cruţe poporul său şi lăcaşul său cel sfînt.

16. Dar ei îşi tot băteau joc de solii lui şi nu-i luau în seamă cuvintele şi-i măscăreau pe profeţii lui, pînă cînd s-a ridicat mînia Domnului asupra poporului său, de n-au mai avut leac.

17. Şi [el] l-a mînat asupra lor pe regale caldeilor, care i-a ucis pe tinerii lor cu sabia în casa sfinţeniei Domnului. Şi nu l-a cruţat nici pe Sedekia şi n-a avut milă nici de fecioarele lor, iar pe bătrîni i-a strămutat: [Domnul] le-a dat pe toate în mîinile lor.

18. Şi toate vasele din casa Domnului, mari şi mici, şi vistieriile casei Domnului şi toate vistieriile regelui şi ale mai-marilor, pe toate le-a dus la Babilon.

19. Şi a as casa Domnului, a dărîmat zidul Ierusalimului şi i-a ars palatele şi orice lucru frumos l-a prăpădit.

20. Iar pe cei rămaşi i-a strămutat la Babilon şi i-au

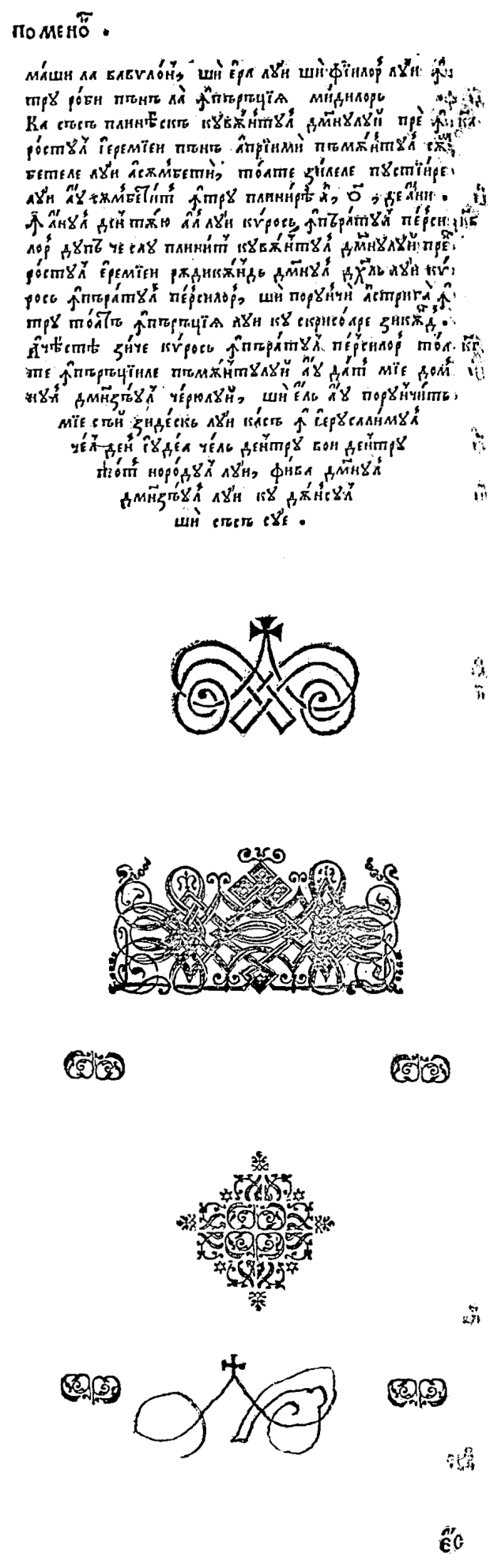

Biblia 1688, p. 334, col. 2

şi fiilor lui întru robi pînă la împărăţiia midilor,

21. Ca să să plinească cuvîntul Domnului pre în rostul Ieremiei, pînă a priimi pămîntul sîmbetele lui a sîmbetí, toate zilele pustiire lui au sîmbetit întru plinirea a 70 de ani.

22. În anul dentîiu al lui Chíros, împăratul persilor, după ce s-au plinit cuvîntul Domnului pren rostul Eremiei, rîdicînd Domnul duhul lui Chíros, împăratul persilor, şi porunci a striga întru toată împărăţiia lui cu scrisoare, zicînd:

23. „Acêstea zice Chíros, împăratul persilor: «Toate împărăţiile pămîntului au dat mie Domnul Dumnezăul ceriului şi el au poruncit mie să-i zidesc lui casă în Ierusalímul cel den Iudéa. Cel dentru voi, dentru tot norodul lui, fi-va Domnul Dumnezăul lui cu dînsul şi să să suie!»”

Ms. 45, p. 391

fiilor lui întru robi, pînă la împărăţiia midilor,

21. Ca să plinească cuvîntul Domnului pren rostul Ieremíei, pînă a priimi pămîntul sîmbetile lui a sîmbetí; toate dzilele pustiirii lui au sîmbătit întru pli- *[391/2]* nirea a 70 de ani.

22. Anul dentîi a lui Chíros, împăratului persilor, după ce s-au plinit cuvîntul Domnului pren rostul Ieremíei, rădică Domnul duhul lui Chíros, împăratului persilor, şi porînci a striga întru toată împărăţia lui cu scrisoare, dzicînd:

23. „Acêstea dzice[272] Chíros, împăratul persilor: «Toate împărăţiile pămîntului au dat mie Domnul Dumnedzău ceriului şi el au porîncit mie să-i zidescu casă în Ierusalim cea dentru Iudéa. Cine dentru voi — dentru nărodul lui, fi-va Domnul Dumnedzăul lui cu îns şi să suie!»”

Ms. 4389, p. 429-430

feciorilor lui, pînă ce împărăţi împăratul midênilor[380],

21. Ca să se umple cuvîntul Domnului, cel den gura Ieremiei, pînă au prăznuit pămîntul sîmbetele sale, toate zilele pustiirii lui, şi au sărbat sîmbete pînă se-au umplut 70 de ani.

22. [381]Iar în anul dentîi *[430/1]* de împărăţiia lui Chir, împăratul persilor, întru umplêrea cuvîntului Domnului den gura Ieremiei, rădică Domnul duhul Chírei, împăratul persilor, şi tinse glasul său întru toată împărăţiia sa depreună cu scrisoare, zicînd:

23. „Aşa grăiêşte Chir, împăratul persilor: «Toate împărăţiile *[430/2]* pămîntului le-au dat mie Domnul Dumnezeul ceriului şi el au porîncit mie să zidesc lui casă în Ierusalim, carele iaste în Iúda. Deci carele dentru voi iaste dentru toţi oameni ai lui, să fie Domnul Dumnezeul lui cu dînsul şi să se suie!»”

Versiunea modernă

fost robi lui şi fiilor lui pînă [în vremea] împărăţiei mezilor,

21. Ca să se împlinească cuvîntul Domnului, [rostit] prin gura lui Ieremia: pînă cînd pămîntul îşi va primi sabaturile şi-şi va ţine sabatul lui. Şi şi-a ţinut sabatul în toate zilele pustiirii sale pînă cînd s-au împlinit şaptezeci de ani.

22. În primul an al lui Cirus, regele perşilor, după ce s-a împlinit cuvîntul Domnului [rostit] prin gura lui Ieremia, Domnul a trezit duhul lui Cirus, regele perşilor, iar acesta a trimis să se vestească în toată împărăţia printr-o scrisoare, zicînd:

23. „Aşa spune Cirus, regele perşilor: «Domnul Dumnezeu cerului şi al pămîntului mi-a dat mie toate împărăţiile pămîntului şi el mi-a poruncit să-i zidesc o casă la Ierusalim, în Iudeea. Care dintre voi este din poporul lui? Fie Domnul Dumnezeul lui cu el, şi să se ducă [acolo].»”

NOTE FILOLOGICE ŞI TEXTUALE

Biblia 1688
Cartea întîia Parálipomenón

Cap 1

1 În text, scris: ***фочо́рѣль***, greşeală de tipar.

Cap 3

2 În text, scris: ***ѠЗїаьс***.

Cap 4

3 În text, scris: ***бож́рїилор***, greşeală de tipar.

Cap 6

4 În text, scris: ***навохоно́сорь***, greşeală de tipar.
5 În text, scris: ***фечо́рѣль лѣи***, greşeală de tipar.
6 În text, scris: ***іехирѡ́***, greşeală de tipar.

Cap 7

7 În text, scris: ***фїль***, greşeală de tipar.

Cap 8

8 În text, scris: ***вари и***.
9 În text, scris greşit: ***Шл҃***.

Cap 9

10 În text, scris: ***фїюлюлѣи***, greşeală de tipar.

Cap 11

11 În text, scris: ***гра́па***, greşeală de tipar.
12 În text, scris: ***ачéта***, greşeală de tipar.

Cap 12

13 În text scris: ***п є***.

Cap 15

14 În text, scris: ***х҃***, greşeală de tipar

Cap 16

15 În text, scris: ***ва́ла***, nume propriu.

Cap 17

16 În text, scris: ***но́п҃тѣ***.
17 În text, scris: ***фѣкѣк***, greşeală de tipar.

Cap 19

18 În text, scris: ***фечéрѣль***, greşeală de tipar.
19 În text, scris: ***кълъри́цинь***, greşeală de tipar.

Cap 24

20 În text, scris: ***до́а спъзѣце***, greşeală de tipar.
21 În text, scris: ***і їм***.

Cap 25

22 În text, scris: ***заи҆ѣр́***, greşeală de tipar.
23 În text, scris: ***но́алѣ***, greşeală de tipar.

Cap 26

24 În text, scris: ***че́лось***, greşeală de tipar.

Cap 27

25 În text, se repetă secvenţa: *împărţeala lui*.
26 În text, scris ***сѣвпрши́п҃***.

Biblia 1688
Cartea a doa Parálipomenón

Cap 2

27 În text, scris: ***мѣмъра́п҃***, greşeală de tipar.
28 În text lipseşte cifra sutelor de mii.

Cap 6

29 În text scris: ***ке́че***, greşeală de tipar.

Cap 7

30 În text, scris: ***а̂ѣдѣсь***, greşeală de tipar.

Cap 8

31 În text, scris: ***шѝ т лa***.

Cap 9

32 În text, scris: ***ска́ѣль***, greşeală de tipar.

Cap 11

33 În text, scris: ***і̂ерѣсали́ль***, greşeală de tipar.
34 În text, scris: ***і̂ѣде***, greşeală de tipar.

Cap 15

35 În text, scris: ***тмпържцїи***.

Cap 16

36 În text, scris: ***лѣа́́нєлє***, greşeală de tipar.
37 În text, scris: ***дми҆ѣл***, greşeală de tipar.

Cap 19

38 În text, scris: ***ѵ҃тѡ́асѣ***, greşeală de tipar.
39 În text, scris: ***ѵ҃дипт҃ри***, greşeală de tipar.

Cap 21

40 În text, scris: ***не лаѳдѣ***.

Cap 22

41 În text, scris: ***сирїей***.

Cap 24

42 În text, scris: ***ієрѳсалимь***, greşeală de tipar.
43 În text, scris: ***фїюлор***, greşeală de tipar.
44 În text, scris: ***моавитѣль***, greşeală de tipar.

Cap 25

45 În text, scris: ***прим҃ци***, greşeală de tipar.
46 În text, scris: ***кѳносѳ҃***, accentuat greşit.

Cap 26

47 În text, scris: ***тáтал***, greşeală de tipar.
48 În text, scris: ***да***, greşeală de tipar.

Cap 27

49 În text, scris: ***ѵ҃пъци҃***, greşeală de tipar.

Cap 28

50 În text, scris: ***їоу́ѳи***, greşeală de tipar.

Cap 29

51 În text, scris: ***Шла***, greşeală de tipar.

Cap 32

52 În text, scris: ***ръзвóюникѳл҃***.
53 În text, scris: ***âзекїáсь***.
54 În text, scris: ***єзéкїи***.

Cap 33

55 În text, scris: ***т҃кѣ*** [= 325], greşeală de tipar.

Cap 34

56 În text, scris: ***ѵ҃пръцúпт***, greşeală de tipar.
57 În text, scris: ***лѳкѳрилє***, greşeală de tipar.

Cap 35

58 În text, scris: ***мъни́и***, greşeală de tipar.

Ms. 45
1 Paralipomena

Cap 1

1 Marginal, nemarcat în text şi scrisă cu roşu, nota: *Jid.: Cartea dzilelor; greci: Paralipómenon.*
2 Marginal, marcată în text cu două linii oblice scrise cu roşu, trimiterea biblică: *1* ***Мѡ҃и҃*** *[**си**] [= Gen.] 2, 4, 5, 25.*
3 Marginal, marcată în text cu o vrahie scrisă cu roşu şi cu un punct cu un punct dedesupt, completarea, între paranteze roşii: ⌊*Fiii Nóe*⌋.
4 Marginal, marcată în text cu două linii oblice scrise cu roşu, trimiterea biblică: *1* ***Мѡ҃и҃*** *[**си**] [= Gen.] 10.*
5 În text, copistul repetă silaba *Go-*, scrisă pe pagina precedentă.
6 În text, cuvîntul apare dublu accentuat: ***сáвà***.
7 Marginal, marcată în text cu două linii oblice scrise cu roşu, trimiterea biblică: *2* ***Мѡ҃и҃*** *[**си**] [= Ex.] 10.*
8 Marginal, marcată în text cu două linii oblice scrise cu roşu, trimiterea biblică: *1* ***Мѡ҃и҃*** *[**си**] [= Gen.] 10 şi 11.*
9 În text urmează un cuvînt indescifrabil, tăiat cu cerneală roşie.
10 Marginal, marcată în text cu două linii oblice scrise cu roşu, trimiterea biblică: *1* ***Мѡ҃и҃*** *[**си**] [= Gen.] 11.*
11 Marginal, marcată în text cu două linii oblice scrise cu roşu, trimiterea biblică: *1* ***Мѡ҃и҃*** *[**си**] [= Gen.] 11.*
12 Marginal, marcată în text cu o vrahie scrisă cu roşu deasupra slovei *u* din *Ragau*, corectura: *v.*
13 Marginal, marcată în text cu două linii oblice scrise cu roşu, trimiterea biblică: *1* ***Мѡ҃и҃*** *[**си**] [= Gen.] 16.*
14 Marginal, marcată în text cu două linii oblice scrise cu roşu, trimiterea biblică: *1* ***Мѡ҃и҃*** *[**си**] [= Gen.] 16.*
15 Marginal, marcată în text cu două linii oblice scrise cu roşu, trimiterea biblică: *1* ***Мѡ҃и҃*** *[**си**] [= Gen.] 25.*
16 Marginal, de altă mînă, marcată în text cu o cruce însoţită de o vrahie, scrise cu roşu, completarea: *şi Avdiil.*
17 Marginal, marcată în text cu două linii oblice scrise cu roşu, trimiterea biblică: *1* ***Мѡ҃и҃*** *[**си**] [= Gen.] 25.*
18 În text, cuvîntul *lui* este scris deasupra rîndului.
19 Marginal, marcată în text cu două linii oblice scrise cu roşu, trimiterea biblică: *1* ***Мѡ҃и҃*** *[**си**] [= Gen.] 25.*
20 În text, scris: ***лѳ***.
21 Marginal, marcată în text cu două linii oblice scrise cu roşu, trimiterea biblică: *1* ***Мѡ҃и҃*** *[**си**] [= Gen.] 21.*
22 Marginal, marcată în text cu două linii oblice scrise cu roşu, trimiterea biblică: *1* ***Мѡ҃и҃*** *[**си**] [= Gen.] 36.*
23 Marginal, de altă mînă, marcată în text cu o vrahie scrisă cu roşu, completarea: *feciorul lui Vadad.*
24 În text, urmează un cuvînt indescifrabil, tăiat cu cerneală neagră.

Cap 2

25 Marginal, marcată în text cu două linii oblice scrise cu roşu, trimiterea biblică: *1* ***Мѡ҃и҃*** *[**си**] [= Gen.] 29, 30 şi 35.*
26 În text, urmează un cuvînt indescifrabil, tăiat cu cerneală neagră.
27 Marginal, marcate în text cu două linii oblice scrise cu roşu, trimiterile biblice: *1* ***Мѡ҃и҃*** *[**си**] [= Gen.] 38; jos 4.*
28 Marginal, marcate în text cu două linii oblice scrise cu roşu, trimiterile biblice: *1* ***Мѡ҃и҃*** *[**си**] [= Gen.] 38; Mth. 1; Ruth 4.*
29 Marginal, marcată în text cu două linii oblice scrise cu roşu, trimiterea biblică: *Ruth 4.*

30 Versetul este numerotat greşit, 13 în loc de 12; se revine la numerotarea corectă începînd cu versetul 16.
31 Marginal, marcată în text cu două linii oblice scrise cu roşu, trimiterea biblică: *Mth. 1*.
32 În text, cuvîntul *lui* este scris deasupra rîndului.
33 În text, scris: *лѕ*.
34 În text, scris *лѕ лѕ"*, greşeală de copist.
35 În text, cuvîntul *lui* este scris deasupra rîndului.
36 Marginal, marcată în text cu trei vrahii scrise cu roşu, corectura: *au venit*.

Cap 3

37 Marginal, marcată în text cu două linii oblice scrise cu roşu, trimiterea biblică: *2 Цр҃ст҃[въ] [= 2 Reg.] 3*.
38 Marginal, marcată în text cu două linii oblice scrise cu roşu, trimiterea biblică: *2 Цр҃ст҃[въ] [= 2 Reg.] 5*.
39 Marginal, marcată în text cu două linii oblice scrise cu roşu, trimiterea biblică: 2 *Цр҃ст҃[въ] [= 2 Reg.] 13*.
40 Marginal, marcată în text cu două linii oblice scrise cu roşu, trimiterea biblică: *Mth. 1*.
41 Marginal, marcată în text cu o vrahie scrisă cu roşu, completarea: *Asá, fiiul lui*.
42 În text, scris iniţial un alt cuvînt, din care primele litere au fost corectate în *Ioas*, iar ultimele au fost şterse cu cerneală neagră. Marginal, marcată cu o vrahie scrisă cu roşu, dar fără a mai fi marcată în text, este reluată corectura: *Ioas*.
43 În text, scris *112*, greşeală de copist.
44 În text, se repetă cuvîntul *лѕ"*, şters cu cerneală neagră.
45 Marginal, marcată în text cu două linii oblice scrise cu roşu, trimiterea biblică: *Mth. 1*.
46 În text, scris: *фїѣ"*.
47 Marginal, marcată în text cu două linii oblice scrise cu roşu, trimiterea biblică: *Mth. 1*.
48 În text, scris *Іоки"*.
49 În text, cuvîntul *lui* este scris deasupra rîndului.
50 Marginal, marcată în text cu o vrahie scrisă cu roşu deasupra unui punct, completarea: *şi Semei şi fiii Zorovável*. Secvenţa *şi Semei* este scrisă de altă mînă, fiind, probabil, adăugată ulterior la începutul secvenţei *şi fiii Zorovável*.
51 În text, urmează cîteva litere tăiate cu cerneală roşie.
52 Marginal, de altă mînă, marcată în text cu o vrahie scrisă cu roşu, completarea: *şi fiii Sámia*.
53 În text, scris *фїѣ"*.

Cap 4

54 Marginal, marcată în text cu două linii oblice scrise cu roşu, trimiterea biblică: *1 Мш"[си] [= Gen.] 38 şi 46*.
55 Marginal, marcată în text cu două linii oblice scrise cu roşu, trimiterea intratextuală: *sus 2*.
56 Marginal, de altă mînă, marcată în text cu două vrahii scrise cu roşu, corectura: *chemă*.
57 Marginal, marcată în text cu două liniuţe verticale scrise cu negru, corectura: *bărbaţii*.
58 În text, cuvîntul *lui* este scris deasupra rîndului.
59 În text, urmează un cuvînt indescifrabil, tăiat cu cerneală neagră.
60 Marginal, marcate în text cu două linii oblice scrise cu roşu, trimiterile biblice: *1 Мш"[си] [= Gen.] 38; 2 Мш"[си] [= Ex.] 6*.
61 În text, accentuat: *лаа҆дà*; cf. FRANKF.: *λααδὰ*.
62 În text silaba *–re-* este scrisă deasupra rîndului, posibil de altă mînă.
63 În text, scris *їшки"*.
64 Cuvîntul *feciorul*, notat ca anticipare, nu mai este reluat pe fila următoare.
65 Marginal, de altă mînă, marcată în text cu o vrahie scrisă cu roşu, completarea: *şi pace*.

Cap 5

66 Marginal, marcate în text cu două linii oblice scrise cu roşu, trimiterile biblice: *1 Мш"[си] [= Gen.] 35, 46 şi 49; 2 Мш"[си] [= Ex.] 6; 4 Мш"[си] [= Num.] 26*.
67 În text, accentuat: *дакá*.
68 Marginal, marcată în text cu două linii oblice scrise cu roşu, trimiterea biblică: *1 Мш"[си] [= Gen.] 49*.
69 Marginal, marcate în text cu două linii oblice scrise cu roşu, trimiterile biblice: *1 Мш"[си] [= Gen.] 46; 2 Мш"[си] [= Ex.] 6*.
70 În text, accentuat: *дѕпѣ*.
71 În text, accentuat: *дєспрè*.
72 În text, cuvîntul *lui* este scris deasupra rîndului.
73 În text, scris: *҃тпъ́ѧтѕлѕи*, silaba *–lui* este scrisă deasupra rîndului şi urmează cuvîntul *Iudei*, şters cu cerneală roşie.
74 În text, cu cerneală roşie sînt scrise cifrele 1 deasupra secvenţei *şi făcea războiu*, 2 deasupra secvenţei *cu agarênii* şi 3 deasupra secvenţei *şi Itur*, indicînd inversarea topicii lor.
75 În text, urmează un cuvînt indescifrabil, tăiat cu cerneală roşie.
76 Marginal, se reia o vrahie scrisă cu roşu, fără nici o explicaţie.
77 Marginal, în dreptul silabei *în-* din cuvântul *înmutară*, fără a fi însă marcată în text, explicaţia: *-streinară*.

Cap 6

78 Marginal, marcate în text cu două linii oblice scrise cu roşu, trimiterile biblice: *1 Мш"[си] [= Gen.] 46; 2 Мш"[си] [= Ex.] 6; jos 53; 4 Мш"[си] [= Num.] 3*.
79 Marginal, marcată în text cu o vrahie scrisă cu roşu deasupra slovei *i*, corectura: *e*.
80 În text, scris *нъкѕ"*, greşeală de copist.
81 Marginal, marcată în text cu o vrahie scrisă cu roşu deasupra unui punct, completarea: *şi Vokhé*.
82 În text, urmează cuvîntul *pre*, tăiat cu cerneală roşie.
83 Marginal, marcată în text cu două linii oblice scrise cu roşu, trimiterea biblică: *2 Мш"[си] [= Ex.] 6*.
84 Versetul *27*, pînă la cuvîntul *Samuil*, este scris marginal şi indicat în text printr-o vrahie scrisă cu roşu, cu un punct dedesubt.
85 În text, cuvîntul *lui* este scris deasupra rîndului.

86 Marginal, marcată în text cu trei vrahii scrise cu roşu, corectura: *Dumnedzău*.

87 Marginal, marcată în text cu două linii oblice scrise cu roşu, trimiterea biblică: *Iisus Nav. 21*.

88 În text, deasupra ultimelor trei slove din cuvîntul **Іефонє** sînt scrise indescifrabil alte slove, tăiate cu cerneală neagră.

89 În text, urmează un cuvînt tăiat cu cerneală neagră.

90 În text, urmează un cuvînt, tăiat cu cerneală neagră.

91 În text, urmează un cuvînt, tăiat cu cerneală neagră.

92 Marginal, marcată în text cu două vrahii scrise cu roşu, corectura: *de la*.

93 Marginal, marcată în text cu o vrahie scrisă cu roşu deasupra unui punct, completarea: *şi*.

94 Marginal, marcată în text cu trei vrahii scrise cu roşu, corectura: *nerodurile*.

95 Marginal, marcată în text cu două linii oblice scrise cu roşu, trimiterea biblică: *Iisus Nav. 22*.

96 În text, cu cerneală roşie sînt scrise cifrele 1 deasupra secvenţei *pre Enir*, 2 deasupra secvenţei *şi pren-prejururile ei* şi 3 deasupra secvenţei *şi pre Ievlaam*, indicînd inversarea topicii lor.

97 În text, scris **фѣлѵ**, greşeală de copist.

98 În text, accentuat: **дєспрє́**.

99 În text, cu cerneală roşie sînt scrise cifrele 1 deasupra secvenţei *întru pustiiu*, 2 deasupra secvenţei *şi pren-prejururile ei* şi 3 deasupra secvenţei *şi pre Essá*, indicînd inversarea topicii lor.

Cap 7

100 Marginal, marcată în text cu două linii oblice scrise cu roşu, trimiterea biblică: *1* **Мѡ[и]** *[= Gen.] 36*.

101 Marginal, marcată în text cu două linii oblice scrise cu roşu, trimiterea biblică: *2* **Мѡ[и]** *[= Ex.] 46*.

102 Secvenţa *şi Hovor şi Iediil, 3. Şi fiii Vlaé* este scrisă marginal, în continuarea rîndului. Copistul a sărit un rînd, în care este inclus şi începutul versetului 7, scris ulterior în marginea paginii. Deasupra secvenţei *Şi fiii Vlaé* este scrisă cu roşu cifra 1, iar în text, deasupra cuvîntului *Essevon*, este scrisă cifra 2, indicînd inversarea topicii lor.

103 În text, slova finală suprascrisă, *i*, este neclară.

104 În text, urmează secvenţa *fata lui*, tăiată cu cerneală neagră şi, deasupra rîndului, corectura: *muiêrea*.

105 În text, scris *26*, greşeală de copist.

106 Marginal, marcată în text cu două vrahii scrise cu roşu, corectura: *răsărituri*.

107 Marginal, marcată în text cu două linii oblice scrise cu roşu, trimiterea biblică: *1* **Мѡ[и]** *[= Gen.] 46*.

108 Marginal, marcat în text cu o vrahie scrisă cu roşu, este reluat cuvîntul *Sul*, scris neglijent în text.

109 În text, se repetă numărul *34*, greşeală de copist.

110 În text, ultima slovă a fost modificată din *í* în *é*.

111 Marginal, marcată în text cu o vrahie scrisă cu roşu deasupra unui punct, corectura: *cu socoteala*.

Cap 8

112 Marginal, marcate în text cu două linii oblice scrise cu roşu, trimiterile biblice: *1* **Мѡ[и]** *[= Gen.] 46; sus 7*.

113 Marginal, marcată în text cu o vrahie scrisă cu roşu deasupra unui punct, corectura: *pre*.

114 Marginal, marcată în text cu două linii oblice scrise cu roşu, trimiterea intratextuală: *jos 9*.

115 Marginal, marcată în text cu o cruce şi cu o vrahie scrise cu roşu, completarea: *au lăcuit în Ierusalim cu fraţii lor*.

116 Marginal, marcate în text cu două linii oblice scrise cu roşu, trimiterile biblice: *jos 9*; *1* **Цр҃ст҃[въ]** *[= 1 Reg.] 14*.

Cap 9

117 Marginal, marcată în text cu trei vrahii scrise cu roşu, corectura: *povăţitor*.

118 În text, cuvintele *fiiu lui* sînt scrise marginal, în afara coloanei.

119 În text, accentuat: **дєспрѐ**.

120 Marginal, marcată în text cu o vrahie scrisă cu roşu şi cu un punct dedesubt, completarea: *pre*.

121 În text, accentuat: **дєспрє́**.

122 Marginal, marcată în text cu trei vrahii scrise cu roşu, corectura: *lui Dumnedzău*.

123 În text, scris: *28*, greşeală de copist.

124 În text, scris: *29*, greşeală de copist.

125 În text, accentuat: **ѕ҃нт҃ дє́лє҃мн҃ѕ**.

126 În text, scris: **кънп҃шр**.

127 Marginal, marcată în text cu trei vrahii scrise cu roşu, corectura: *lăcuiră*.

128 Marginal, marcată în text cu trei vrahii scrise cu roşu, corectura: *lăcui*.

129 Marginal, marcată în text cu două linii oblice scrise cu roşu, trimiterea intratextuală: *sus 8*.

Cap 10

130 Marginal, marcată în text cu două linii oblice scrise cu roşu, trimiterea biblică: *1* **Мѡ[и]** *[= Gen.] 13*.

131 În text, cuvîntul *mă* este scris deasupra rîndului, de altă mînă.

132 În text, cuvîntul *lui* este scris deasupra rîndului.

133 În text, a fost omisă închiderea parantezei. Cf. FRANKF.

134 În text, urmează cuvîntul *Galaad*, tăiat cu o linie neagră.

135 În text, urmează cuvîntul *Galaad*, tăiat cu o linie neagră.

136 Marginal, marcată în text cu două linii oblice scrise cu roşu, trimiterea biblică: *1* **Цр҃ст҃[въ]** *[= 1 Reg.] 15*.

137 Marginal, fără a fi marcată în text, trimiterea biblică: *1* **Цр҃ст҃[въ]** *[= 1 Reg.] 28*.

Cap 11

138 Marginal, marcată în text cu două linii oblice scrise cu roşu, trimiterea biblică: *2* **Цр҃ст҃[въ]** *[= 2 Reg.] 5*.

139 Marginal, marcată în text cu două linii oblice scrise cu roşu, trimiterea biblică: *2* **Цр҃ст҃[въ]** *[= 2 Reg.] 23*.

140 Marginal, marcată în text cu cinci vrahii scrise cu roşu, corectura: *acesta-i numărul*.

141 Marginal, marcată în text cu patru vrahii scrise cu roşu, corectura: *într-o vrême*.
142 În text, scris: ***плúнънъ***, greşeală de copist.
143 Marginal, marcată în text cu două linii oblice scrise cu roşu, trimiterea biblică: *2* ***Цр$^{\overset{\frown}{сѣ}}$*** *[**въ**] [= 2 Reg.] 23*.
144 În text, scris *28*, greşeală de copist.
145 Marginal, marcată în text cu trei vrahii scrise cu roşu, explicaţia: *de zăpadă*.
146 Marginal, marcată în text cu o vrahie scrisă cu roşu, corectura: *ai lui*.

Cap 12

147 În text, cuvîntul *tari* este scris deasupra rîndului.
148 Marginal, marcată în text cu trei vrahii scrise cu roşu, corectura: *răsărituri*.
149 Marginal, marcată în text cu două vrahii scrise cu roşu, corectura: *apusuri*.
150 Marginal, marcată în text cu o vrahie scrisă cu roşu, corectura (greşită): *legat*.
151 Marginal, marcată în text cu două vrahii scrise cu roşu, corectura (greşită): *dăusăbit*.
152 Marginal, marcată în text cu două linii oblice scrise cu roşu, trimiterea *1*, probabil o referinţă biblică incompletă.
153 Marginal, marcată în text cu două linii oblice scrise cu roşu, trimiterea biblică: *1* ***Цр$^{\overset{\frown}{сѣ}}$*** *[**въ**] [= 1 Reg.] 29*.
154 Marginal, marcat în text cu o vrahie scrisă cu roşu, este reluat cuvîntul: *lui*, scris neglijent în text.
155 În text, accentuat: ***$\delta^{\text{нт}}$дєлє^{ѧ}нѕ***.

Cap 13

156 Marginal, marcată în text cu o vrahie scrisă cu roşu, este reluată slova *n*, indescifrabilă în text.
157 În text, urmează un cuvînt indescifrabil, tăiat cu cerneală neagră.
158 Marginal, marcată în text cu două linii oblice scrise cu roşu, trimiterea biblică: *2* ***Цр$^{\overset{\frown}{сѣ}}$*** *[**въ**] [= 2 Reg.] 6*.
159 În text cuvîntul *acoló*, pare tăiat cu negru.
160 Marginal, marcată în text cu trei vrahii scrise cu roşu, corectura: *căruţă noao*.
161 Marginal, marcată în text cu două vrahii scrise cu roşu, corectura: *căruţa*.
162 Marginal, marcată în text cu două vrahii scrise cu roşu, corectura: *veniră*.
163 Marginal, marcate în text cu două linii oblice scrise cu roşu, trimiterile biblice: *4* ***Мш$^{\tilde{и}}$*** *[**си**] [= Num.] 6; 2* ***Цр$^{\overset{\frown}{сѣ}}$*** *[**въ**] [= 2 Reg.] 6*.

Cap 14

164 Marginal, marcată în text cu două linii oblice scrise cu roşu, trimiterea biblică: *2* ***Цр$^{\overset{\frown}{сѣ}}$*** *[**въ**] [= 2 Reg.] 5*.
165 Marginal, marcată în text cu două linii oblice scrise cu roşu, trimiterea biblică: *2* ***Цр$^{\overset{\frown}{сѣ}}$*** *[**въ**] [= 2 Reg.] 5 şi 20*.
166 În text, scris: ***дє м$^{\widehat{ѧ}}$***, greşeală de copist.

Cap 15

167 Marginal, marcată în text cu două linii oblice scrise cu roşu, trimiterea biblică: *4* ***Мш$^{\tilde{и}}$*** *[**си**] [= Num.] 4*.
168 Marginal, marcată în text cu trei vrahii scrise cu roşu şi tăiată cu o linie neagră, corectura: *Domnului*.
169 Marginal, marcată în text cu o vrahie scrisă cu roşu, corectura: *ei*.
170 Marginal, marcată în text cu o vrahie roşie, corectura: *ei*.
171 Marginal, marcate în text cu două linii oblice scrise cu roşu, trimiterile biblice: *2* ***Цр$^{\overset{\frown}{сѣ}}$*** *[**въ**] [= 2 Reg.] 6; sus, 13*.
172 Marginal, marcată în text cu două linii oblice scrise cu roşu, trimiterea biblică: *2* ***Мш$^{\tilde{и}}$*** *[**си**] [= Ex.] 25*.
173 Marginal, marcată în text cu o vrahie scrisă cu roşu pe ultima slovă, corectura: *e*.
174 Marginal, marcată în text cu o vrahie scrisă cu roşu pe a doua slovă, este reluată slova **в**, indescifrabilă în text.

Cap 16

175 Marginal, marcată în text cu două linii oblice scrise cu roşu, trimiterea biblică: *2* ***Цр$^{\overset{\frown}{сѣ}}$*** *[**въ**] [= 2 Reg.] 6*.
176 Marginal, marcată în text cu două linii oblice scrise cu roşu, trimiterea biblică: *2* ***Цр$^{\overset{\frown}{сѣ}}$*** *[**въ**] [= 2 Reg.] 6*.
177 Marginal, marcată în text cu două vrahii scrise cu roşu, explicaţia: *organe*.
178 În text, scris: ***трь^{ѧ}ци^{ѧ}***, greşeală de copist.
179 Marginal, marcate în text cu două linii oblice scrise cu roşu, trimiterile biblice: *Psal. 104; Isaía 12*.
180 În text, este reluată secvenţa *s-au făcut*, tăiată cu cerneală roşie.
181 Marginal, marcată în text cu două linii oblice scrise cu roşu, trimiterea biblică: *Psal. 104*.
182 Marginal, marcată în text cu două linii oblice scrise cu roşu, trimiterea biblică: *Psal. 95*.
183 Marginal, se reia o vrahie scrisă cu roşu, fără nici o explicaţie.
184 Marginal, în dreptul acestui verset, fără a fi marcată în text, o vrahie scrisă cu roşu şi o corectură scrisă de altă mînă: *Dumnezău*.
185 Marginal, marcată în text cu două vrahii scrise cu roşu, corectura: *spărie-să*.
186 În text, urmează cuvîntul *tot*, tăiat cu cerneală neagră.
187 Marginal, marcată în text cu trei vrahii scrise cu roşu, corectura: *îndrăptêdzâ-să*.
188 În text, urmează un cuvînt indescifrabil, tăiat cu cerneală neagră.
189 Marginal, marcată în text cu o vrahie scrisă cu roşu, corectura: *să*.
190 Marginal, marcate în text cu trei vrahii scrise cu roşu, corecturile: *grăi; dzise*.

Cap 17

191 În text, *27*, greşeală de copist.
192 Marginal, marcate în text cu două linii oblice scrise cu roşu, trimiterile biblice: *2* ***Цр$^{\overset{\frown}{сѣ}}$*** *[**въ**] [= 2 Reg.] 7; Sirah 47*.
193 Numerotare greşită: versetul 10 în loc de versetul 9. Se revine la numerotarea corectă o dată cu versetul 14, după ce copistul, observînd probabil eroarea, grupează tacit două versete într-unul singur, pe care l-a numerotat cu 13.

194 Marginal, marcată în text cu două linii oblice scrise cu roşu, trimiterea biblică: *2 Цр҃ст҃[въ] [= 2 Reg.] 7*.
195 În text, scris: *слꙋ҆ше*, greşeală de copist.
196 Marginal, marcată în text cu patru vrahii scrise cu roşu, corectura: *asêmene ţie*.
197 În text, scris: *нóа҆́тє*.
198 Marginal, marcată în text cu trei vrahii scrise cu roşu deasupra ultimelor trei silabe, corectura: *-dzasă-să*.
199 În text, scris: *҃ѧ҃кре́дѧ҃за҆́късъ*, probabil greşeală de copist.

Cap 18

200 Marginal, marcată în text cu două linii oblice scrise cu roşu, trimiterea biblică: *2 Цр҃ст҃[въ] [= 2 Reg.] 8*.
201 Marginal, marcată în text cu patru vrahii scrise cu roşu, corectura: *vasele*.
202 În text, scris: *дє д҆ д҆Цѧ҃т҃*, probabil greşeală de copist.
203 Marginal, fără a fi marcată în text, corectura: *de aducere*.

Cap 19

204 Marginal, marcată în text cu două linii oblice scrise cu roşu, trimiterea biblică: *2 Цр҃ст҃[въ] [= 2 Reg.] 10*.
205 În text, două linii oblice scrise cu roşu, referitoare, probabil, la trimiterea biblică anterioară.
206 În text, urmează un cuvînt indescifrabil, tăiat cu cerneală neagră.
207 În text, scris: *14*, greşeală de copist.
208 În text, la subsolul paginii, pe mijloc, este scris cu cerneală neagră numărul *23*.
209 În text, este reluat cuvîntul *înaintea*, greşeală de copist.

Cap 20

210 Marginal, marcată în text cu două linii oblice scrise cu roşu, trimiterea biblică: *2 Цр҃ст҃[въ] [= 2 Reg.] 11 şi 12*.
211 Marginal, marcată în text cu o vrahie scrisă cu roşu, corectura: *însă*.
212 Marginal, marcată în text cu o vrahie scrisă cu roşu, corectura: *ei*.
213 Marginal, marcată în text cu două linii oblice scrise cu roşu, trimiterea biblică: *2 Цр҃ст҃[въ] [= 2 Reg.] 21*.

Cap 21

214 Marginal, marcată în text cu două linii oblice scrise cu roşu, trimiterea biblică: *2 Цр҃ст҃[въ] [= 2 Reg.] 24*.
215 În text, urmează secvenţa *împăratului pre*, tăiată cu o linie roşie. Marginal, de altă mînă, marcată în text cu o vrahie scrisă cu roşu, completarea: *lui Dumnezău pre*.
216 Marginal, de altă mînă, marcată în text cu o vrahie scrisă cu roşu, completarea: *sabiia nepriietenilor tăi*.
217 În text, se repetă cuvîntul: *Domnului*, tăiat cu o linie neagră.
218 Marginal, marcate în text cu două linii oblice scrise cu roşu, trimiterile biblice: *2 Цр҃ст҃[въ] [= 2 Reg.] 24; 2 Parali. 3*.

Cap 22

219 Marginal, marcată în text cu două vrahii scrise cu roşu, corectura: *săvîrşirii*.
220 Marginal, marcată în text cu două linii oblice scrise cu roşu, trimiterea intratextuală: *jos 28*.
221 Marginal, marcate în text cu două linii oblice scrise cu roşu, trimiterile biblice: *2 Цр҃ст҃[въ] [= 2 Reg.] 7; 3 Цр҃ст҃[въ] [= 3 Reg.] 5; Evrei 1*.

Cap 23

222 Marginal, marcate în text cu două linii oblice scrise cu roşu, trimiterile biblice: *2 Мѡ҃и҃[си] [= Ex.] 6; sus 6; 4 Мѡ҃и҃[си] [= Num.] 3*.
223 Marginal, marcate în text cu două linii oblice scrise cu roşu, trimiterile biblice: *2 Мѡ҃и҃[си] [= Ex.] 2 şi 6; 4 Мѡ҃и҃[си] [= Num.] 26*.
224 Marginal, marcată în text cu două linii oblice scrise cu roşu, trimiterea biblică: *Evrei 5*.
225 Marginal, marcată în text cu două linii oblice scrise cu roşu, trimiterea biblică: *2 Мѡ҃и҃[си] [= Ex.] 2 şi 18*.
226 În text, cuvîntul *lui* este scris deasupra rîndului.
227 În text, scris iniţial *дѡ҃лѧ*, apoi tăiate primele slove şi adăugat deasupra *трє҃*.

Cap 24

228 Marginal, marcată în text cu două linii oblice scrise cu roşu, trimiterea biblică: *4 Мѡ҃и҃[си] [= Num.] 3 şi 20*.
229 Marginal, marcate în text cu două linii oblice scrise cu roşu, trimiterile biblice: *3 Мѡ҃и҃[си] [= Lev.] 10; 4 Мѡ҃и҃[си] [= Num.] 3 şi 26*.
230 În text, se repetă secvenţa: *lui Ioarim*, tăiată cu o linie neagră.
231 Marginal, marcat în text cu o vrahie scrisă cu roşu, este reluat numărul: *17*, scris neglijent în text.
232 În text, scris iniţial *Iessomía*, corectat apoi, *Iessomá*.
233 În text, scris: *35*, greşeală de copist.

Cap 25

234 În text, scris: *кєї҆*, greşeală de copist.
235 Marginal, marcată în text cu două vrahii scrise cu roşu, corectura (greşită): *cu*.
236 În text, scris: *ачéцıа*.
237 Marginal, de altă mînă, marcată în text cu o vrahie scrisă cu roşu, completarea: *aceştia*.
238 Marginal, marcată în text cu trei vrahii scrise cu roşu, corectura: *lui Dumnedzău*.
239 În text, scris iniţial *Emath* şi apoi corectat *Eman*.
240 În text, urmează un cuvînt indescifrabil, tăiat cu cerneală neagră.
241 În text, după primele două slove urmează o slovă indescifrabilă, ştearsă cu cerneală neagră. Slova este marcată în text cu o vrahie roşie, reluată marginal, semn de eliminare.

Cap 26

242 În text, scris: *їѡнáѳа҃*.
243 În text, scris: *ѡ҃пѳлѧ*.
244 În text, paranteza de închidere a fost omisă.
245 Marginal, marcată în text cu două vrahii scrise cu roşu, corectura: *durînd*.
246 În text, scris: *нıáмѳрилѡ*, greşeală de copist.

247 În text, scris: *21*, greşeală de copist.
248 În text, urmează un cuvînt ilizibil, tăiat cu cerneală neagră.
249 În text, scris: *єав҃їа*. Marginal, de altă mînă, marcată în text cu o vrahie scrisă cu roşu, completarea: *fiiul*.
250 În text, cuvîntul *şi* este scris, de altă mînă, deasupra rîndului.
251 În text, scris iniţial *самѳи҃*, din care o altă mînă a tăiat ulterior, cu cerneală roşie, slovele *м* şi *и҃*, adăugînd după *ѳ* slova *л* suprascrisă. Cuvîntul astfel corectat este marcat în text cu o vrahie scrisă cu roşu, reluată marginal.

Cap 27

252 Marginal, marcată în text cu o vrahie scrisă cu roşu şi cu un punct subscris, completarea: *şi*.
253 Marginal, marcată în text cu două linii oblice scrise cu roşu, trimiterea intratextuală: *sus 21*.

Cap 28

254 În text, urmează slovele *-tru*, tăiate cu o cerneală roşie.
255 Marginal, de altă mînă, marcată în text cu o vrahie scrisă cu roşu la începutul cuvîntului, corectura: *nă-*.
256 Marginal, marcată în text cu două linii oblice scrise cu roşu, trimiterea intratextuală: *sus 22*.
257 În text, secvenţa *nu-l* este scrisă deasupra rîndului.
258 Marginal, marcate în text cu două linii oblice scrise cu roşu, trimiterile biblice: *3 Цр҃ст҃[въ] [= 3 Reg.] 3; 2 Парали[поменонъ] [= Paralip.] 1; Мѳ҃рост҃[ь][= Înţel.] 9*.
259 În text, urmează secvenţa *Domnul Dumnedzăul*, tăiată cu cerneală roşie.
260 Marginal, marcată în text cu trei vrahii scrise cu roşu, corectura: *casa mea*.
261 În text, scris: *фї҃ло*, greşeală de copist.
262 Marginal, marcate în text cu două linii oblice scrise cu roşu, trimiterile biblice: *2 Цр҃ст҃[въ] [= 2 Reg.] 16; Psal. 7; Ierem. 11, 17 şi 20; Apoc. 2*.
263 În text, scris: *дѳ҃мѳ҃*, greşeală de copist.
264 În text, urmează cuvîntul *lucrul*, tăiat cu cerneală neagră.

Cap 29

265 Marginal, marcată în text cu trei vrahii scrise cu roşu, corectura (greşită): *dzêci de mii*.
266 În text, urmează cuvîntul: *nevoit*, tăiat cu cerneală roşie.
267 În text, urmează un cuvînt indescifrabil, tăiat cu cerneală roşie. Marginal, marcată în text cu două vrahii scrise cu roşu, completarea: *sîntem*.
268 Marginal, marcată în text cu două linii oblice scrise cu roşu, trimiterea biblică: *Мѳ҃рост҃[ь]. [= Înţel.] 2*.
269 În text, scris: *ка́ ка́рѧ*, greşeală de copist.
270 Marginal, de aceeaşi mînă, marcată în text cu trei vrahii scrise cu roşu, corectura: *lui Dumnedzău*.
271 Marginal, marcată în text cu două linii oblice scrise cu roşu, trimiterea biblică: *3 Цр҃ст҃[въ] [= 3 Reg.] 2*.
272 În text, scris: *прєтѣ*, greşeală de copist.

Ms. 45
2 Paralipomena

Cap 1

1 Marginal, marcată în text prin două linii oblice scrise cu roşu, trimiterea biblică: *3 Цр҃ст҃[въ] [= 3 Reg.] 2*.
2 Marginal, marcată în text printr-o vrahie scrisă cu roşu, completarea: *carea*.
3 Marginal, marcată în text prin două linii oblice scrise cu roşu, trimiterea biblică: *2 Мш҃и҃[си] [= Ex.] 38*.
4 Marginal, marcată în text prin două linii oblice scrise cu roşu, trimiterea biblică: *3 Цр҃ст҃[въ] [= 3 Reg.] 13*.
5 Marginal, marcată în text printr-o vrahie scrisă cu roşu deasupra unui punct, completarea: ⌊*dară*⌋.
6 Marginal, marcate în text prin două linii oblice scrise cu roşu, trimiterile biblice: *3 Цр҃ст҃[въ] [= 3 Reg.] 3*; *1 Парал҃и[поменон] [= Paralip.] 28; Мѳ҃рост[ь]. [= Înţel.] 9*.
7 Marginal, marcată în text cu o vrahie scrisă cu roşu deasupra unui punct, completarea: *în ce chip nu s-au făcut întru împărăţii cei denaintea ta*.
8 Marginal, marcată în text prin două linii oblice scrise cu roşu, trimiterea biblică: *3 Цр҃ст҃[въ] [= 3 Reg.] 10*.
9 Marginal, marcată în text prin două linii oblice scrise cu roşu, trimiterea biblică: *3 Цр҃ст҃[въ] [= 3 Reg.] 10*.
10 Marginal, de altă mînă, marcată în text printr-o vrahie scrisă cu roşu, completarea: *Solomon*.

Cap 2

11 Marginal, marcată în text prin două linii oblice scrise cu roşu, trimiterea biblică: *3 Цр҃ст҃[въ] [= 3 Reg.] 5*.
12 În text, secvenţa: *Isra-* se repetă, greşit, corectat cu cerneală roşie.
13 Marginal, marcată în text prin trei vrahii scrise cu roşu, explicaţia: *pin*.
14 Marginal, marcată în text prin trei vrahii scrise cu roşu, explicaţia: *bucate*.
15 Marginal, marcată în text prin trei vrahii scrise cu roşu, explicaţia: *gonitori de lucrul*.

Cap 3

16 Marginal, marcată în text prin două linii oblice scrise cu roşu, trimiterea biblică: *2 Цр҃ст҃[въ] [= 2 Reg.] 6*.
17 Marginal, marcate în text prin două vrahii scrise cu roşu, trimiterile biblice: *2 Цр҃ст҃[въ] [= 2 Reg.] 24, 1 Парал҃и[поменон] [= 1 Paralip.] 21*.
18 Marginal, marcată în text prin două vrahii scrise cu roşu, explicaţia: *poleí*.
19 Marginal, marcată în text printr-o vrahie scrisă cu roşu deasupra unui punct, completarea: *pre denlăuntru*.
20 Marginal, marcată în text printr-o vrahie scrisă cu roşu, corectura: *îns*.
21 Marginal, marcată în text prin trei vrahii scrise cu roşu, explicaţia: *cinstite*.
22 Marginal, marcat prin trei vrahii scrise cu roşu, este reluat cuvîntul scris neclar în text: *Faronim*.

23 Marginal, marcată în text prin patru vrahii scrise cu roşu, explicaţia: *fuişorul.*

24 Marginal, marcată în text printr-o vrahie scrisă cu roşu deasupra silabei *-lo-*, corectura: *-sto-*.

25 Marginal, marcată în text prin două linii oblice scrise cu roşu, trimiterea biblică: *Mth. 27*.

26 Marginal, marcate în text prin două linii oblice scrise cu roşu, trimiterile biblice: *Ierem. 52; 4* ***Цр***^{ств}***[въ]*** *[= 4 Reg.] 25.*

27 Marginal, marcată în text printr-o vrahie scrisă cu roşu deasupra unui punct, completarea: *înalţi şi căpeţêle de 5 coţi.*

Cap 4

28 Marginal, marcată în text prin două linii oblice scrise cu roşu, trimiterea biblică: *3* ***Цр***^{ств}***[въ]*** *[= 3 Reg.] 7.*

29 În text, scris ***ффъкѕ***^{т}, greşeală de copist.

30 Marginal, de altă mînă, marcată în text printr-o vrahie scrisă cu roşu, completarea: *cu ei.*

31 Marginal, marcată în text prin cinci vrahii scrise cu roşu, corectura: *stîlpi.*

32 În text, scris ***вицъ"и"***, greşeală de copist.

33 În text, ***прѣ^{с}стє,*** probabilă greşeală de copist.

34 În text, scris ***т"наи"***, greşeală de copist.

35 Marginal, marcată în text prin două linii oblice scrise cu roşu, trimiterea biblică *3* ***Цр***^{ств}***[въ]*** *[= 3 Reg.] 7.*

36 Iniţial în text *Dumnedzău*, tăiat cu roşu şi corectat marginal: *Solomon*; corectura marginală este semnalată în text prin trei vrahii scrise cu roşu.

37 În text urmează cuvîntul *Dumnedzău*, tăiat cu negru, probabil greşeală de copist.

Cap 5

38 Marginal, marcată în text prin două linii oblice scrise cu roşu, trimiterea biblică: *3* ***Цр***^{ств}***[въ]*** *[= 3 Reg.] 8.*

39 Marginal, marcată în text printr-o vrahie roşie deasupra unui punct, completarea: *şi suiră sicriiul.*

40 Marginal, marcată în text prin opt vrahii scrise cu roşu, explicaţia: *cînd trîmbiţa şi cînd cînta.*

Cap 6

41 Marginal, marcată în text prin două linii oblice scrise cu roşu, trimiterea biblică: *3* ***Цр***^{ств}***[въ]*** *[= 3 Reg.] 8.*

42 În text, urmează secvenţa: *toată adunarea Israil*, tăiată cu roşu.

43 În text urmează cuvîntul *om*, tăiat cu negru.

44 Marginal, de altă mînă, marcată în text printr-o vrahie scrisă cu roşu, completarea: *mie.*

45 În text urmează cuvîntul *pre* sau *spre*, tăiat cu negru şi plasat între croşete negre.

46 Marginal, de altă mînă, marcată în text printr-o vrahie scrisă cu roşu, completarea: *carea au pus-o lui Israil.*

47 Marginal, de altă mînă, marcată în text printr-o vrahie scrisă cu roşu, completarea: *şi 5 coţi lărgimea ei.*

48 Marginal, marcată în text prin două linii oblice scrise cu roşu, trimiterea biblică: *2 Mac. 2.*

49 Marginal, de altă mînă, marcată în text printr-o vrahie scrisă cu roşu pe ultima silabă a cuvîntului *dăstui*, corectura: *-le.*

50 În text, cuvîntul *Israil* este repetat şi tăiat cu roşu.

51 În text, cuvîntul *tu* este scris, de altă mînă, deasupra rîndului.

52 În text, scris ***и̏съва̀чєплю́ѧ,*** greşeală a copistului.

53 În text, urmează un cuvânt, probabil *tale*, tăiat cu cerneală neagră.

54 În text, scris: ***тъ͡и,*** probabil greşeală de copist.

55 Marginal, marcată în text prin două linii oblice scrise cu roşu, trimiterea intratextuală: *jos 20.*

56 Marginal, marcate în text prin două linii oblice scrise cu roşu, trimiterile biblice: *3* ***Цр***^{ств}***[въ]*** *[= 3 Reg.] 8*; *Sirah 7; 1 Ioan 1;* ***Прu[т]чи*** *[= Prov.] 20.*

57 Marginal, de altă mînă, marcată în text printr-o vrahie scrisă cu roşu, completarea: *lor.*

58 Marginal, în dreptul acestui verset este desenată cu roşu o mînă în poziţie indicială, semnificînd o trimitere la persoana lui Iisus Hristos.

Cap 7

59 Marginal, marcată în text prin două linii oblice scrise cu roşu, trimiterea biblică: *2 Mac. 2.*

60 Marginal, marcată în text prin două linii oblice scrise cu roşu, trimiterea biblică: *3* ***Цр***^{ств}***[въ]*** *[= 3 Reg.] 8.*

61 Completat marginal, în continuarea rîndului, cu cerneală neagră, de altă mînă: *acolo.*

62 În text, scris: ***жи^{ı}тъ^{в}̂ниикѕ^{а}˜***, probabil greşeală de copist.

63 Marginal, marcată în text prin două linii oblice scrise cu roşu, trimiterea biblică: *3* ***Цр***^{ств}***[въ]*** *[= 3 Reg.] 9.*

64 Marginal, marcată în text prin două linii oblice scrise cu roşu, trimiterea biblică: *5 Moi[si] [= Deut.] 12.*

65 În text urmează un cuvînt tăiat cu negru, indescifrabil.

Cap 8

66 Marginal, marcată în text prin două linii oblice scrise cu roşu, trimiterea biblică: *3* ***Цр***^{ств}***[въ]*** *[= 3 Reg.] 9.*

67 În text sunt scrise cifrele *2* deasupra cuvîntului *jos* şi *1* deasupra cuvîntului *sus*, indicînd inversarea topicii lor.

68 Marginal, marcată în text prin două linii oblice scrise cu roşu, trimiterea biblică: *.* ***3 Цр***^{ств}***[въ]*** *[= 3 Reg.] 9.*

69 În text scris: ***а̀,*** probabil greşeală de copist sau greşeală de traducere.

70 În text, secvenţa *după judeţul lui David, tătîne-său, în porţile* se repetă; apare scrisă între croşete roşii, iar marginal apare nota *greşi*, scrisă cu roşu.

71 Marginal, se reia o vrahie scrisă cu roşu, fără nici o expli-caţie.

72 Marginal, marcată în text prin trei vrahii scrise cu roşu, corectura: *luară.*

73 Marginal, marcată în text prin trei vrahii scrise cu roşu, corectura: *veniră.*

Cap 9

74 Marginal, marcate în text prin două linii oblice scrise cu roşu, trimiterile biblice: *1* **Цр$^{с\tilde{т}}$**[**въ**] *[= 1 Reg.] 10*; *Mth. 12*; *Luc. 11*.

75 În text, cuvîntul *lui* este scris deasupra rîndului.

76 Marginal, marcată în text printr-o vrahie scrisă cu roşu deasupra unui punct, completarea: *cătră*.

77 Marginal, marcată în text printr-o vrahie scrisă cu roşu deasupra unui punct, completarea: *şi pentru înţelepciunea ta.*

78 În text urmează un cuvânt tăiat cu negru, posibil *înţelepţiia.*

79 În text, cuvîntul *şi* este repetat şi tăiat cu negru.

80 Marginal, fără a fi marcată în text, explicaţia: *pevcu.*

81 În text, urmează un cuvânt tăiat cu negru, indescifrabil, şi scris deasupra: *ivit*.

82 Marginal, dar fără a fi marcat în text: *poleí.*

83 Marginal, marcată în text prin trei vrahii scrise cu roşu, explicaţia: *thehim*.

84 Marginal, marcată în text prin două linii oblice scrise cu roşu, trimiterea biblică: *3* **Цр$^{с\tilde{т}}$**[**въ**] *[= 3 Reg.]. 4*.

85 Marginal, marcată în text printr-o vrahie scrisă cu roşu, corectura: *cêle*.

86 Marcată în text cu o vrahie scrisă cu roşu, trimitere la nota marginală menţionată anterior.

87 Marginal, marcată în text prin trei vrahii scrise cu roşu, corectura: *acêstea*.

88 Marginal, marcată în text prin trei vrahii scrise cu roşu şi poziţionate invers, corectura: *scrise*.

89 Marginal, marcată în text prin două linii oblice scrise cu roşu, trimiterea biblică: *3* **Цр$^{с\tilde{т}}$**[**въ**] *[= 3 Reg.] 11*.

Cap 10

90 Marginal, marcată în text prin două linii oblice scrise cu roşu, trimiterea biblică: *3* **Цр$^{с\tilde{т}}$**[**въ**] *[= 3 Reg.] 12*.

91 În text, cuvîntul *veni* este scris deasupra rîndului.

92 Marginal, marcată în text prin două vrahii scrise cu roşu, corectura: *au venit*.

93 Marginal, marcată în text prin două vrahii scrise cu roşu, corectura: *au murit*.

94 Marginal, marcată în text prin patru vrahii scrise cu roşu, explicaţia: *aceasta*.

Cap 11

95 În text, posibil de altă mînă, secvenţa *Ie-* este scrisă deasupra rîndului.

96 Marginal, marcată în text prin două linii oblice scrise cu roşu, trimiterea biblică: *3* **Цр$^{с\tilde{т}}$**[**въ**] *[= 3 Reg.] 12*.

97 În text urmează secvenţa: *şi cetate*, tăiată cu cerneală roşie.

98 Marginal, marcate în text prin două linii oblice scrise cu roşu, trimiterile biblice: *3* **Цр$^{с\tilde{т}}$**[**въ**] *[= 3 Reg.] 12*; *jos 13*.

99 În text, scris **ѝдѡлилилѡ^{л}**, greşeală de copist.

100 În text, scris **лѧлѧѫ**, greşeală de copist.

101 În text, apare cuvîntul *Zaam* tăiat cu cerneală neagră, greşeală de copist.

102 Marginal, marcată în text prin două linii oblice scrise cu roşu, trimiterea biblică: *3* **Цр$^{с\tilde{т}}$**[**въ**] *[= 3 Reg.] 15*.

Cap 12

103 În text, scris: **ѡ$^{и\hat{}}$**.

104 Marginal, de altă mână, marcată în text printr-o vrahie scrisă cu roşu, completarea: *şi vor cunoaşte*.

105 Marginal, de altă mână, marcată în text prin două vrahii scrise cu roşu, completarea: *şi au luat*.

106 În *B 1688*, scris *iale*.

107 Marginal, marcată în text prin cinci vrahii scrise cu roşu, explicaţia: *fu*.

108 Marginal, marcată în text prin două vrahii scrise cu roşu, explicaţia: *urgia*.

109 În text, scris: **перѝ$^{и\hat{}}$ре**.

110 Marginal, probabil de altă mînă, marcată în text prin două linii oblice scrise cu roşu, trimiterea biblică: *3* **Цр$^{с\tilde{т}}$**[**въ**] *[= 3 Reg.] 14*.

111 Marginal, marcată în text printr-o vrahie scrisă cu roşu, completarea: *în Ierusalim*.

Cap 13

112 Marginal, marcată în text prin două linii oblice scrise cu roşu, trimiterea biblică: *3* **Цр$^{с\tilde{т}}$**[**въ**] *[= 3 Reg.] 15*.

113 Marginal, marcată în text prin două linii oblice scrise cu roşu, trimiterea biblică: *3* **Цр$^{с\tilde{т}}$**[**въ**] *[= 3 Reg.] 11*.

114 În text, scris: **ѳіи^{и}лѡ^{л}**, probabil greşeală de copist.

115 Marginal, marcate în text prin două linii oblice scrise cu roşu, trimiterile biblice: *3* **Цр$^{с\tilde{т}}$**[**въ**] *[= 3 Reg.] 12*; *sus 11*.

116 Marginal, marcată în text prin trei vrahii scrise cu roşu, explicaţia: *întru cap*.

117 În text urmează secvenţa **-пѡ́ѧ**, tăiată cu roşu; deasupra este o vrahie roşie ce marchează corectura marginală, de altă mînă: *-naintea*.

118 În text, *război*, tăiat cu cerneală neagră; greşeală de copist.

Cap 14

119 Marginal, marcată în text prin două linii oblice scrise cu roşu, trimiterea biblică: *3* **Цр$^{с\tilde{т}}$**[**въ**] *[= 3 Reg.] 15*.

120 În text, secvenţa *lui Asá* este tăiată cu cerneală roşie; marginal, marcată în text printr-o vrahie scrisă cu roşu, de altă mînă, corectura: *acêlea*.

121 În text, scris: **тъѧ̀**.

122 Marginal, marcată în text prin patru vrahii scrise cu roşu, explicaţia: *biruim*.

123 Marginal, marcată în text prin patru vrahii scrise cu roşu, explicaţia: *arme*.

124 Marginal, marcată în text prin două linii oblice scrise cu roşu, trimiterea intratextuală: *jos 16*.

125 În text, accentuat: **мѧ̀рисѧ̀**.

126 Marginal, marcată în text prin două linii oblice scrise cu roşu, trimiterea biblică: *1* **Цр$^{с\tilde{т}}$**[**въ**] *[= 1 Reg.]. 14*.

127 În text, în dreptul acestui rînd, a fost scrisă iniţial cifra *12* şi apoi ştearsă.

128 În text, repetat *înaintea* şi tăiat cu roşu.

129 Marginal, marcată în text prin patru vrahii scrise cu roşu, explicaţia: *arapii negri*.

Cap 15

130 În text, scris: ***вєнїа͂***, probabil greşeală de copist.

131 În text, urmează secvenţa: *şi de-l veţi lăsa pre îns* tăiată cu cerneală roşie, greşeală de copist.

132 Marginal, marcată în text prin două linii oblice scrise cu roşu, trimiterea biblică: ***Мѳ^{а}рост[и]*** *[= Înţel.] 1*.

133 În text, cuvîntul este scris deasupra rîndului, de aceeaşi mînă.

134 În text, cu cerneală roşie, sînt scrise cifrele 1 deasupra cuvîntului *bărbat* şi 2 deasupra cuvîntului *fămêie*, indicînd inversarea topicii lor.

135 Marginal, marcată în text prin două linii oblice scrise cu roşu, trimiterea biblică: ***3 Цр^{ст}[въ]*** *[= 3 Reg.] 15*.

136 În text, scris: ***тъмѣ***.

Cap 16

137 Marginal, marcată în text prin două linii oblice scrise cu roşu, trimiterea biblică: ***3 Цр^{ст}[въ]*** *[= 3 Reg.] 16*.

138 În text, secvenţa *împăratul Iúdei* este încadrată între paranteze roşii; notă marginală, scrisă cu cerneală roşie: *greş*.

139 Marginal, marcată în text prin cinci vrahii scrise cu roşu, corectura: *argint şi aur*.

140 În dreptul acestui verset, fără a fi marcat în text, este notat cu cerneală roşie: *Ananía*.

141 Marginal, marcată în text prin două linii oblice scrise cu roşu, trimiterea intratextuală: *sus 14*.

142 Marginal, marcată în text prin două linii oblice scrise cu roşu, trimiterea biblică: *2 Mac. 9*.

Cap 17

143 Marginal, marcată în text printr-o vrahie scrisă cu roşu, completarea: *Asá*.

144 În text, scris: ***пъръ^{и}чѣ^{лѣ}***, probabil greşeală de copist.

145 Marginal, marcată în text prin trei vrahii scrise cu roşu, explicaţia: *áraves*.

146 Marginal, marcată în text prin patru vrahii scrise cu roşu, explicaţia: *căpetenia*.

Cap 18

147 Marginal, marcată în text prin două linii oblice scrise cu roşu, trimiterea biblică: ***3 Цр^{ст}[въ]*** *[= 3 Reg.] 22*.

148 În text, cu cerneală roşie, sînt scrise cifra 1 deasupra cuvîntului *Iosafat*, cifra 2 deasupra secvenţei *împăratul Iúdei* şi 3 deasupra secvenţei *au mêrge-vei*, indicînd inversarea topicii lor.

149 În text, cuvîntul *pre* este scris deasupra rîndului.

150 În text, acest cuvînt are cîteva litere în plus în poziţie medială, tăiate cu cerneală neagră, indescifrabile.

Cap 19

151 În text, scris: ***Ии^{и}ѳ***.

152 În text, scris: ***иѳмама^{и}***, greşeală de copist.

153 Marginal, de altă mînă, marcată în text printr-o vrahie scrisă cu roşu, completarea: *a cerceta*.

154 Marginal, marcate în text prin două linii oblice scrise cu roşu, trimiterile biblice: ***5 Мш^{и}[си]*** *[= Deut.] 5*; *Ioan 34*; ***Мѳ^{а}рост[и]*** *[= Înţel.] 6*; *Sirah 35*; ***Дѣяни[к]*** *[= Fapt.] 10*; ***К[ъ] рим^{м}[мяном]*** *[= Rom.] 2*; *Galat. 2*; *Efes. 6*; ***[Къ] Колас[аєм]*** *[= Colos. 3]*; *1 Petră 1*.

155 Marginal, marcată în text prin două linii oblice scrise cu roşu, trimiterea biblică: ***5 Мш^{и}[си]*** *[= Deut.] 17*.

156 Cuvîntul *nu* este adăugat pe margine, la începutul rîndului, de altă mînă.

Cap 20

157 În text urmează cuvîntul *Iúda*, tăiat cu cerneală neagră.

158 Marginal, marcată în text prin patru vrahii scrise cu roşu, corectura: *împărăţiilor*. Mai întîi copistul a scris în rînd cuvîntul *împăraţilor*, pe care a încercat să-l corecteze în text, apoi a făcut nota marginală, probabil pentru eliminarea confuziei.

159 Marginal, marcată în text prin două linii oblice scrise cu roşu, trimiterea intratextuală: *sus 7*.

160 Slova ***в*** este corectată în text şi marginal, marcată în text printr-o vrahie scrisă cu roşu.

161 Marginal, marcată în text printr-o vrahie scrisă cu roşu, corectura: *căci*.

162 În text, scris: ***ѳї^{и}***.

163 Pe marginea versetului, nemarcată în text, scrisă cu roşu, nota: *Oziil*.

164 Posibilă corectură a primei litere: *nostru*.

165 Marginal, de altă mînă, marcată în text printr-o vrahie scrisă cu roşu, completarea: *Iosafat*.

166 În text, secvenţa *a mêrge la Tharsis* este greu lizibilă; de aceea, copistul o notează şi pe margine, marcată în text prin şapte vrahii scrise cu roşu.

Cap 21

167 Marginal, marcată în text prin două linii oblice scrise cu roşu, trimiterea biblică: ***4 Цр^{ст}[въ]*** *[= 4 Reg.] 8*.

168 Marginal, marcată în text prin două linii oblice scrise cu roşu, trimiterea biblică: ***2 Цр^{ст}[въ]*** *[= 2 Reg.] 7*.

169 În text, scris: ***ѳїи^{и}лор***, probabil greşeală de copist.

170 Marginal, marcată în text prin trei vrahii scrise cu roşu, corectura: *dzile în dzile*.

171 Marginal, marcată în text prin două vrahii scrise cu roşu, explicaţia: *áravas*.

172 Marginal, marcată în text prin trei vrahii scrise cu roşu, explicaţia: *arapii negri*.

173 Marginal, marcată în text prin cîte o vrahie scrisă cu roşu pe fiecare dintre cele două ocurenţe ale termenului *dzi*, corectura: *dzile*.

174 Marginal, fără a fi marcată în text , explicaţia: *zăcêre*.

Cap 22

175 Marginal, marcată în text prin două linii oblice scrise cu roşu, trimiterea biblică: ***4 Цр^{ст}[въ]*** *[= 4 Reg.] 8*.

176 În text, scris: ***Ѳхозїи^{и}***, greşeală de copist.

177 Marginal, marcată în text prin două linii oblice scrise cu roşu, trimiterea biblică: ***4 Цр^{ст}[въ]*** *[= 4 Reg.]. 11*.

178 În text, scris: ***ѵ^{м}пъръцїе***, greşeală de copist.

Cap 23

179 Marginal, marcată în text prin două linii oblice scrise cu roşu, trimiterea biblică: *3 Цр$^{ст\tilde{ь}}$[въ] [= 3 Reg.] 11*.

180 Marginal, marcat în text printr-o vrahie scrisă cu roşu, explicaţia: *grăit*.

181 În text urmează cuvîntul *împăratului*, greşit, tăiat cu roşu; marginal, marcată în text prin cinci vrahii scrise cu roşu, completarea: *cea den mijloc*.

182 Marginal, se reia o vrahie scrisă cu roşu, fără nici o explicaţie.

183 Marginal, marcată în text printr-o vrahie scrisă cu roşu, posibil de altă mînă, completarea: *lui*.

184 Marginal, marcată în text prin patru vrahii scrise cu roşu, explicaţia: *chipurile*.

185 Marginal, marcată la începutul rîndului printr-o vrahie scrisă cu roşu deasupra unui punct, completarea: *lui Vaal*.

186 Marginal, marcată în text prin trei vrahii scrise cu roşu, explicaţia: *lêgea*.

Cap 24

187 Marginal, marcată în text prin două linii oblice scrise cu roşu, trimiterea biblică: *4 Цр$^{ст\tilde{ь}}$[въ] [= 4 Reg.] 2 şi 15*.

188 Marginal, marcată în text prin patru vrahii scrise cu roşu, explicaţia: *cea ascunsă luare*.

189 Marginal, marcată în text prin trei vrahii scrise cu roşu, explicaţia: *lui Dumnedzău*.

190 În text, iniţial scris *dêderă*; ultima silabă este tăiată cu cer-neală neagră.

191 Marginal, nemarcat în text, scris cu roşu: *Azaría*.

192 Marginal, marcate în text prin două linii oblice scrise cu roşu, trimiterile biblice: *Mth. 23*; *Luc. 11*.

193 Marginal, marcată în text prin trei vrahii scrise cu roşu, explicaţia: *boale*.

Cap 25

194 Marginal, marcată în text prin două linii oblice scrise cu roşu, trimiterea biblică: *4 Цр$^{ст\tilde{ь}}$[въ] [= 4 Reg.] 11*.

195 Marginal, marcate în text prin două linii oblice scrise cu roşu, trimiterile biblice: *5 Мш$^{и\tilde{и}}$[си] [= Deut.] 24*; *4 Цр$^{ст\tilde{ь}}$[въ] [= 4 Reg.] 14*; *Ezec. 18*.

196 Marginal, scrisă cu roşu, nemarcată în text, explicaţia: *omul lui Dumnedzău*.

197 În text, urmează cuvîntul *Ahaz*, tăiat cu cerneală neagră.

198 În text, cuvîntul *Livan* este tăiat cu cerneală roşie; marginal, de altă mînă, marcată în text printr-o vrahie scrisă cu roşu, corectura: *Vavilon*.

199 Marginal, marcat în text prin două vrahii scrise cu roşu, explicaţia: *trêce*.

200 În text, sînt scrise cu roşu: cifra 1 deasupra cuvîntului *Ioas*, cifra 2 deasupra cuvîntului *împăratul* şi cifra 3 deasupra cuvîntului *Israil*, indicînd inversarea topicii lor.

Cap 26

201 Marginal, marcată în text prin două linii oblice scrise cu roşu, trimiterea biblică: *4 Цр$^{ст\tilde{ь}}$[въ] [= 4 Reg.] 14*.

202 În text, scris: *ѧмпъра́тѳлѣ*, greşeală de copist.

203 Acest verset este nemarcat şi nenumerotat în text.

204 În text urmează un cuvînt greşit şi tăiat cu negru, indescifrabil.

205 Marginal, marcată în text printr-o vrahie scrisă cu roşu deasupra unui punct, completarea: *de vîrtute*.

206 În text urmează cuvîntului *Domnului*, greşit, tăiat cu negru.

207 În text urmează cuvîntul *Domnului*, greşit, tăiat cu negru.

208 Marginal, marcată în text prin două linii oblice scrise cu roşu, trimiterea biblică: *4 Цр$^{ст\tilde{ь}}$[въ] [= 4 Reg.] 15*.

209 Marginal, marcată în text prin patru vrahii scrise cu roşu, nota: *lui Dumnedzău*.

Cap 27

210 Marginal, marcată în text prin două linii oblice scrise cu roşu, trimiterea biblică: *4 Цр$^{ст\tilde{ь}}$[въ] [= 4 Reg.] 15*.

Cap 28

211 Marginal, marcată în text prin două linii oblice scrise cu roşu, trimiterea biblică: *4 Цр$^{ст\tilde{ь}}$[въ] [= 4 Reg.] 16*.

212 În text urmează cuvîntul *pre*, tăiat cu cerneală neagră.

213 Slova **ъ** din cuvîntul *dedăsuptul* pare transformată în **є**.

214 Marginal, fără a fi marcată în text, nota: *Odid*.

215 În text, tăiat cu cerneală roşie, cuvîntul *fiii* şi, marginal, marcată în text printr-o vrahie scrisă cu roşu, corectura: *fraţii*.

216 Marginal, de altă mînă, marcată în text printr-o vrahie scrisă cu roşu, completarea: *lor*.

217 Marginal, de altă mînă, marcată în text printr-o vrahie scrisă cu roşu, completarea: *pentru*.

218 Marginal, marcată în text printr-o vrahie scrisă cu roşu, corectura: *pus*.

219 În text apare un cuvînt tăiat cu cerneală neagră şi deasupra, varianta corectă: *Assur*.

220 Marginal, marcată în text prin trei vrahii scrise cu roşu, explicaţia: *os*.

221 Marginal, marcată în text prin două linii oblice scrise cu roşu, trimiterea biblică: *Isaía 14*.

Cap 29

222 Marginal, de aceeaşi mână: *4 Цр$^{ст\tilde{ь}}$[въ] [= 4 Reg.] 18*.

223 Marginal, se reia o vrahie scrisă cu roşu, fără nici o explicaţie.

224 Marginal, se reia o vrahie scrisă cu roşu, fără nici o explicaţie.

225 Marginal, marcată în text prin trei vrahii scrise cu roşu, explicaţia: *plecă*.

226 În text, cuvîntul *tot* este scris deasupra rîndului.

Cap 30

227 Lecţiune incertă, semnalată marginal printr-o vrahie scrisă cu roşu; în text se suprapun cuvintele *scris* şi *trimis*.

228 În text, cuvîntul *nu* este scris deasupra rîndului.

229 Marginal, marcată în text printr-o vrahie scrisă cu roşu, posibil de altă mînă, completarea: *bun*.

230 În text, cuvîntul *ce* este scris deasupra rîndului.

Cap 31

231 Marginal, marcată în text prin trei vrahii scrise cu roşu, explicaţia: *înmulţit*.

232 Marginal, se reia o vrahie scrisă cu roşu, fără nici o explicaţie.

Cap 32

233 Marginal, marcate în text prin două linii oblice scrise cu roşu, trimiterile biblice: *4* ***Цр***^{ст}***[въ]*** *[= 4 Reg.] 18*; *Isaía 36*; *Sirah 48*.

234 În text scris cu o silabă în plus, ***нънъръ́дѧ***^{п}, greşeală de copist.

235 Marginal, marcate în text prin două linii oblice scrise cu roşu, trimiterile bilbice: *4* ***Цр***^{ст}***[въ]*** *[= 4 Reg.] 8*; *Isaía 38*; *Sirah 48*.

236 În text, scris: ***ача́тѫ***.

237 În text urmează secvenţa: *darea⌊au dat⌋*, tăiată cu cerneală neagră.

238 Marginal, de altă mînă, marcată în text printr-o vrahie scrisă cu roşu, completarea: *şi de oi*.

239 În text, scris: ***а́пѣ***^{т}, completat marginal, marcată în text printr-o vrahie scrisă cu roşu, de altă mînă: *tu*.

Cap 33

240 Marginal, marcată în text prin două linii oblice scrise cu roşu, trimiterea biblică: *4* ***Цр***^{ст}***[въ]*** *[= 4 Reg.] 22*.

241 Marginal, marcate în text prin două linii oblice scrise cu roşu, trimiterile biblice: *5* ***Мш***^{и}***[си]*** *[= Deut.] 12*; *3* ***Цр***^{ст}***[въ]*** *[= Reg.] 20*; *Ierem. 32*.

242 Marginal, marcată în text prin două linii oblice scrise cu roşu, trimiterea biblică: *2* ***Цр***^{ст}***[въ]*** *[= Reg.] 7*.

243 În text, scris: ***клъ***^{и}***тѝ***, probabil greşeală de copist.

244 În text urmează cuvîntul *mea*, tăiat cu cerneală neagră.

245 În text, scris: ***Маси***̀, greşeală de copist.

246 În text, accentuat: ***дака***́.

247 În text, scris: ***чернъ***̀, greşeală de copist.

248 În text urmează cuvîntul *pre*, tăiat cu cerneală neagră.

Cap 34

249 Marginal, marcată în text prin două linii oblice scrise cu roşu, trimiterea biblică: *4* ***Цр***^{ст}***[въ]*** *[= 4 Reg.] 26*.

250 Marginal, marcată în text prin trei vrahii scrise cu roşu, explicaţia: *cuvînt*.

251 În text urmează cuvîntul *logofătul*, tăiat cu cerneală neagră.

252 În text sunt scrise cifra 1 deasupra secvenţei *şi lui Avdedom*, cifra 2 deasupra secvenţei *şi lui Asaía* şi cifra 3 deasupra cuvîntului *dzicînd*, indicînd inversarea topicii lor.

253 Marginal, marcată în text prin două linii oblice scrise cu roşu, trimiterea biblică: *4* ***Цр***^{ст}***[въ]*** *[= 4 Reg.] 23*.

254 În text urmează un cuvînt tăiat cu cerneală neagră, indescifrabil.

255 În text, scris: ***чѥ***^{и}***ѧ***.

Cap 35

256 Marginal, marcată în text prin două linii oblice scrise cu roşu, trimiterea biblică: *4* ***Цр***^{ст}***[въ]*** *[= 4 Reg.] 23*.

257 Marginal, marcată în text prin patru vrahii scrise cu roşu, explicaţia: *isprăvi*.

258 În text, urmează o pată de cerneală neagră, ceea ce face ca următoarele cuvinte să fie imposibil de descifrat.

259 Marginal, marcată în text prin două linii oblice scrise cu roşu, trimiterea biblică: *4* ***Цр***^{ст}***[въ]*** *[= 4 Reg.] 23*.

260 În text urmează un cuvînt tăiat cu cerneală neagră, indes-cifrabil.

261 Marginal, marcată în text prin trei vrahii scrise cu roşu, explicaţia: *ascultat*.

262 Marginal, marcată în text prin două linii oblice scrise cu roşu, trimiterea biblică: *Zahar. 12*.

Cap 36

263 În text scris iniţial *Ierusalim*, tăiat cu cerneală roşie.

264 Marginal, marcată în text prin două linii oblice scrise cu roşu, trimiterea biblică: *4* ***Цр***^{ст}***[въ]*** *[= 4 Reg.] 24*.

265 În text, scris: ***невива***^{т}, greşeală de copist.

266 Marginal, marcată în text prin două linii oblice scrise cu roşu, trimiterea biblică: *4* ***Цр***^{ст}***[въ]*** *[= 4 Reg.] 24*.

267 Marginal, marcată în text prin două linii oblice scrise cu roşu, trimiterea biblică: *Mth. 1*.

268 Marginal, marcată în text prin două linii oblice scrise cu roşu, trimiterea biblică: *Ierem. 52*.

269 Marginal, marcată în text prin două linii oblice scrise cu roşu, trimiterea biblică: *Ierem. 37*.

270 Marginal, marcată în text prin două vrahii scrise cu roşu, explicaţia: *vindecare*.

271 Marginal, marcată în text prin două vrahii scrise cu roşu, explicaţia: *îi duse*.

272 În text urmează cuvîntul *Domnul*, tăiat cu cerneală roşie.

Ms. 4389
1 Paralipomena

Cap 1

1 Marginal, fără a fi marcate în text, trimiterile biblice: ***Бы***^{т}***[ик]*** *[= Gen.] 2: b: 15; 4: d: 23; 5: b: 16*.

2 Marginal, între indicii 3 şi 4 ai versetelor, este scrisă litera *A*, cu caracter latin.

3 Marginal, marcată în text cu o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea biblică: ***Бы***^{т}***[ик]*** *[= Gen.] 10: b: 8*.

4 Marginal, între indicii 16 şi 17 ai versetelor, este scrisă litera *B*, cu caracter latin.

5 Marginal, marcate în text cu o linie oblică flancată de două puncte, trimiterile biblice: ***Бы***^{т}***[ик]*** *[= Gen.] 10: d: 22; 11: b: 10*.

6 Marginal, marcată în text cu o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea biblică: ***Бы***^{т}***[ик]*** *[= Gen.] 11: d: 26*.

7 Marginal, marcată în text cu o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea biblică: ***Бы***^{т}***[ик]*** *[= Gen.] 25: b: 12*.

8 Marginal, între indicii 32 şi 33 ai versetelor, este scrisă litera *C*, cu caracter latin.

9 Marginal, marcată în text cu o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea biblică: ***Бы***^{т}***[ик]*** *[= Gen.] 25: a: 3*.

10 În original, scris: ***фчорѝ***, greşeală de copist.

11 Marginal, marcată în text cu o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea biblică: ***Бы҃т[ик]*** *[= Gen.] 25: c: 18*.

12 Marginal, marcată în text cu o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea biblică: ***Бы҃т[ик]*** *[= Gen.] 36: b: 11*.

13 Marginal, între indicii 43 şi 44 ai versetelor, este scrisă litera *D*, cu caracter latin.

14 Marginal, marcată în text cu două săgeţi orientate în jos, explicaţia: *ducēs*, scrisă cu caractere latine.

Cap 2

15 Marginal, marcate în text cu o linie oblică flancată de două puncte, trimiterile biblice: ***Бы҃т[ик]*** *[= Gen.] 29: g: 32; 30: a: 5; 35: c: 4*.

16 Marginal, între indicii 1 şi 2 ai versetelor, este scrisă litera *A*, cu caracter latin.

17 Marginal, marcate în text cu o linie oblică flancată de două puncte, trimiterile biblice şi intratextuale: ***Бы҃т[ик]*** *[= Gen.] 38: a: 3; 46: b: 12;* ***ни҃к[є]*** *[= 'mai jos'] 4: a: 1; Mth. 1: a: 3*.

18 În original, urmează o slovă ştearsă cu cerneală neagră.

19 Marginal, marcată în text cu o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea biblică: *Iisus Nav. 7: a: 1*.

20 Marginal, între indicii 9 şi 10 ai versetelor, este scrisă litera *B*, cu caracter latin.

21 Marginal, marcată în text cu o săgeată orientată în jos deasupra slovei ***ѻ*** şi o cruciuliţă deasupra primei slove ***а***, corectura: *A*.

22 Marginal, marcată în text cu o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea biblică: *Ruth 4: d: 19*.

23 Marginal, marcată în text cu o cruciuliţă deasupra slovei ***ѻ*** şi o linie deasupra primei slovei ***а***, corectura: *A*.

24 Marginal, marcată în text cu o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea biblică: *1* ***Цр҃ст҃[въ]*** *[= 1 Reg.] 16: b: 11* ***и҆*** *[= 'şi'] 17: b: 12*.

25 Marginal, marcată în text cu o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea biblică: *Mth. 1*.

26 Marginal, între indicii 16 şi 17 ai versetelor, este scrisă litera *C*, cu caracter latin.

27 În original, se repetă cuvîntul *lui*, greşeală de copist.

28 Marginal, între indicii 24 şi 25 ai versetelor, este scrisă litera *D*, cu caracter latin.

29 În original, urmează o slovă ştearsă cu cerneală neagră.

30 Marginal, între indicii 32 şi 33 ai versetelor, este scrisă litera *E*, cu caracter latin.

31 Marginal, între indicii 42 şi 43 ai versetelor, este scrisă litera *F*, cu caracter latin.

32 Marginal, între indicii 50 şi 51 ai versetelor, este scrisă litera *G*, cu caracter latin.

Cap 3

33 Marginal, marcată în text cu o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea biblică: *2* ***Цр҃ст҃[въ]*** *[= 2 Reg.] 3: a: 2*.

34 Marginal, între indicii 1 şi 2 ai versetelor, este scrisă litera *A*, cu caracter latin.

35 Marginal, marcată în text cu o săgeată orientată în jos, este reluată (cu caracter arab) cifra *7*, scrisă neglijent în text.

36 Marginal, marcată în text cu o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea biblică: *2* ***Цр҃ст҃[въ]*** *[= 2 Reg.] 5: c: 14*.

37 Marginal, între indicii 5 şi 6 ai versetelor, este scrisă litera *B*, cu caracter latin.

38 Marginal, marcată în text cu o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea biblică: *2* ***Цр҃ст҃[въ]*** *[= 2 Reg.] 13*.

39 Marginal, între indicii 13 şi 14 ai versetelor, este scrisă litera *C*, cu caracter latin.

40 Marginal, marcată în text cu o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea biblică: *Mth. 1: b: 11*.

41 Marginal, între indicii 21 şi 22 ai versetelor, este scrisă litera *D*, cu caracter latin.

Cap 4

42 Marginal, marcate în text cu o linie oblică flancată de două puncte, trimiterile biblice: ***бы҃ѡ[ьнь]*** *[= 'deasupra'] 2: a: 4;* ***Бы҃т[ик]*** *[= Gen.] 38: a: 3* ***и҆*** *[= 'şi'] 46: b: 12*.

43 Marginal, între indicii 1 şi 2 ai versetelor, este scrisă litera *A*, cu caracter latin.

44 Marginal, între indicii 8 şi 9 ai versetelor, este scrisă litera *B*, cu caracter latin.

45 În original, scris iniţial *Asatheanelor*, cuvîntul a fost corectat ulterior prin modificarea slovelor finale.

46 Marginal, între indicii 13 şi 14 ai versetelor, este scrisă litera *C*, cu caracter latin.

47 Marginal, între indicii 19 şi 20 ai versetelor, este scrisă litera *D*, cu caracter latin.

48 Marginal, marcată în text cu o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea biblică: ***Бы҃т[ик]*** *[= Gen.] 38: a: 5*.

49 Marginal, marcate în text cu o linie oblică flancată de două puncte, trimiterile biblice: ***Бы҃т[ик]*** *[= Gen.] 46: b: 12; Ish. 6*.

50 Marginal, între indicii 26 şi 27 ai versetelor, este scrisă litera *E*, cu caracter latin.

51 În original, urmează două slove şterse cu cerneală neagră.

52 Marginal, între indicii 33 şi 34 ai versetelor, este scrisă litera *F*, cu caracter latin.

53 În text, scris: ***ѳєчєрїи***, greşeală de copist.

54 Marginal, între indicii 40 şi 41 ai versetelor, este scrisă litera *G*, cu caracter latin.

Cap 5

55 Marginal, fără a fi marcată în text, trimiterea biblică: ***Бы҃т[ик]*** *[= Gen.] 35: d: 24* ***и҆*** *[= 'şi'] 29: a: 4*.

56 Marginal, între indicii 1 şi 2 ai versetelor, este scrisă litera *A*, cu caracter latin.

57 În original, paranteze rotunde.

58 Marginal, marcate în text cu o linie oblică flancată de două puncte, trimiterile biblice: ***Бы҃т[ик]*** *[= Gen.] 46: b: 9;* ***Ис҃х[о҆]и҆[ъ]*** *[= Ex.] 6: c: 14;* ***Чи҃[лд]*** *[= Num.] 26: a: 5*.

59 Marginal, între indicii 8 şi 9 ai versetelor, este scrisă litera *B*, cu caracter latin.

60 În original, slovele *-sa* sînt scrise deasupra rîndului.

61 În original, secvenţa *feciorii lui Iagad* este alipită în marginea rîndului şi încercuită parţial cu o linie neagră.

62 Marginal, între indicii 17 şi 18 ai versetelor, este scrisă litera *C*, cu caracter latin.
63 În original, scris ***рьзóѽ***, greşeală de copist.
64 Marginal, marcată în text cu două săgeţi orientate în jos, explicaţia: *întindea*.
65 Marginal, între indicii 22 şi 23 ai versetelor, este scrisă litera *D*, cu caracter latin.

Cap 6

66 Marginal, fără a fi marcate în text, trimiterile biblice şi intratextuală: ***Бы҃т[ик]*** *[= Gen.] 46: b: 11;* ***и҃х[одъ]*** *[= Ex.] 6;* ***ни҃ж[є]*** *[= 'mai jos'] 23: b: 6;* ***чи҂[лв]*** *[= Num.] 3.*
67 Marginal, între indicii 1 şi 2 ai versetelor, este scrisă litera *A*, cu caracter latin.
68 Marginal, marcată în text cu o săgeată neagră cu vîrful îndreptat în jos, deasupra primei slove ***и***, scrisă neglijent, este reluată slova cu aceeaşi valoare fonetică, ***ї***.
69 În original, scris: ***нъ҆***, greşeală de copist.
70 Marginal, între indicii 14 şi 15 ai versetelor, este scrisă litera *B*, cu caracter latin.
71 Marginal, marcată în text cu o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea biblică: ***и҃х[одъ]*** *[= Ex.] 6: c: 19.*
72 În original, cuvîntul *lui* este scris de două ori.
73 Indicele de verset apare marginal, dar în text este marcat doar printr-un punct, nu printr-o cruciuliţă, cum este în mod obişnuit.
74 Marginal, între indicii 29 şi 30 ai versetelor, este scrisă litera *C*, cu caracter latin.
75 În original, scris: ***ѳнаѵтѣ***, greşeală de copist.
76 În original, scris: ***фчóрѕ҃***, greşeală de copist.
77 Versetul care corespunde în BB versetului 40, lipseşte în manuscris: *Al fiului lui Mihail, al fiiului lui Masil, al fiiului lui Melhiei.*
78 Marginal, între indicii 43 şi 44 ai versetelor, este scrisă litera *D*, cu caracter latin.
79 În original, scris: ***съ҃***.
80 În original, silaba *-le* este scrisă deasupra rîndului.
81 Marginal, între indicii 55 şi 56 ai versetelor, este scrisă litera *E*, cu caracter latin.
82 Marginal, marcată în text cu o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea biblică: *Iisus Navi 21: b: 10.*
83 Marginal, între indicii 64 şi 65 ai versetelor, este scrisă litera *F*, cu caracter latin.
84 Marginal, marcată în text cu o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea biblică: *Iisus Nav. 21: b: 10.*
85 Marginal, între indicii 72 şi 73 ai versetelor, este scrisă litera *G*, cu caracter latin.

Cap 7

86 Marginal, fără a fi marcată în text, trimiterea biblică: ***Бы҃т[ик]*** *[= Gen.] 46: b: 13.*
87 Marginal, între indicii 1 şi 2 ai versetelor, este scrisă litera *A*, cu caracter latin.
88 Marginal, între indicii 5 şi 6 ai versetelor, este scrisă litera *B*, cu caracter latin.
89 Marginal, marcată în text cu o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea biblică: ***Бы҃т[ик]*** *[= Gen.] 46: c: 21.*
90 Marginal, între indicii 10 şi 11 ai versetelor, este scrisă litera *C*, cu caracter latin.
91 Marginal, între indicii 16 şi 17 ai versetelor, este scrisă litera *D*, cu caracter latin.
92 În original, silaba *-se* este scrisă deasupra rîndului, probabil de altă mînă.
93 Marginal, marcată în text cu două săgeţi negre cu vîrful îndreptat în jos, corectura: *bucatele sau dobitoacele.*
94 Marginal, între indicii 21 şi 22 ai versetelor, este scrisă litera *E*, cu caracter latin.
95 În original, se repetă cuvîntul *şi.*
96 În original, accentuat: ***мъ҃гъ́є***.
97 În original, urmează o slovă indescifrabilă, tăiată cu cerneală neagră.
98 Marginal, între indicii 28 şi 29 ai versetelor, este scrisă litera *F*, cu caracter latin.
99 Marginal, marcată în text cu o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea biblică: ***Бы҃т[ик]*** *[= Gen.] 46: b: 17.*
100 Marginal, între indicii 32 şi 33 ai versetelor, este scrisă litera *G*, cu caracter latin.
101 În original, scris: ***лі҃***, greşeală de copist.
102 Marginal, fără a fi marcată în text, nota: *26000.*

Cap 8

103 Marginal, fără a fi marcate în text, trimiterile biblică şi intratextuală: ***Бы҃т[ик]*** *[= Gen.] 46: c: 21;* ***вы҃и[ьнь]*** *[= 'deasupra'] 7: b: 6.*
104 Marginal, între indicii 1 şi 2 ai versetelor, este scrisă litera *A*, cu caracter latin.
105 Marginal, marcat în text cu trei vrahii negre, este reluat cuvîntul: *Naguil*, scris neglijent în text.
106 Marginal, marcat în text cu o săgeată neagră cu vîrful îndreptat în jos, este reluat cuvîntul: *şi*, scris neglijent în text.
107 Marginal, între indicii 12 şi 13 ai versetelor, este scrisă litera *B*, cu caracter latin.
108 În original, scris: ***лъкѕ***, greşeală de copist.
109 Marginal, între indicii 27 şi 28 ai versetelor, este scrisă litera *C*, cu caracter latin.
110 Marginal, marcată în text cu o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea biblică intratextuală: ***ни҃ж[є]*** *[= 'mai jos'] 9: f: 35.*
111 Marginal, marcate în text cu o linie oblică flancată de două puncte, trimiterile biblică şi intratextuală: *1* ***Цр҃ст҃[въ]*** *[= 1 Reg.] 24: g: 51;* ***ни҃ж[є]*** *[= 'mai jos'] 9: g: 39.*
112 Marginal, între indicii 36 şi 37 ai versetelor, este scrisă litera *D*, cu caracter latin.

Cap 9

113 Marginal, între indicii 1 şi 2 ai versetelor, este scrisă litera *A*, cu caracter latin.
114 În original, scris: ***дє дє҃***.
115 Marginal, între indicii 8 şi 9 ai versetelor, este scrisă litera *B*, cu caracter latin.

116 În original, scris: *пѫтѣ҃ни҃*, greşeală de copist.
117 În original, accentuat: *тъ́рїѫ*.
118 Marginal, între indicii 13 şi 14 ai versetelor, este scrisă litera *C*, cu caracter latin.
119 În original, urmează două slove şterse cu cerneală neagră.
120 Marginal, între indicii 19 şi 20 ai versetelor, este scrisă litera *D*, cu caracter latin.
121 În original, scris: *мїѫнѫноа҃тє*, greşeală de copist.
122 Marginal, marcată în text cu nouă vrahii negre, deasupra secvenţei *în sîmbetele lor, de la vrême pînă la vrême, de se schimba*, explicaţia: *de se schimba den sîmbătă în sîmbătă*.
123 Marginal, între indicii 26 şi 27 ai versetelor, este scrisă litera *E*, cu caracter latin.
124 Marginal, între indicii 32 şi 33 ai versetelor, este scrisă litera *E*, cu caracter latin (probabil greşeală de copist, în locul literei *F*, care urma).
125 În original, accentuat: *лє́вицилѣ҃*.
126 Marginal, marcată în text cu o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea intratextuală: *бы҃ı҃[ьнь] [= 'deasupra'] 8: c: 29*.
127 Marginal, între indicii 38 şi 39 ai versetelor, este scrisă litera *F*, cu caracter latin.
128 În original, silaba *-na* este scrisă deasupra rîndului.

Cap 10

129 Marginal, fără a fi marcată în text, trimiterea biblică: *1 Цр҃с҃т҃[въ] [= 1 Reg.] 31: a: 1*.
130 Marginal, între indicii 1 şi 2 ai versetelor, este scrisă litera *A*, cu caracter latin.
131 În original, scris: *съЦетъ тъ тѣ҆рѫ*, greşeală a copistului.
132 Marginal, între indicii 4 şi 5 ai versetelor, este scrisă litera *B*, cu caracter latin.
133 În original, secvenţa *şi el* este scrisă: *шиѝ*.
134 În original, secvenţa *pre cei* este scrisă deasupra rîndului.
135 În original, scris *fu* şi adăugat *-sêse* deasupra rîndului.
136 Marginal, între indicii 7 şi 8 ai versetelor, este scrisă litera *C*, cu caracter latin.
137 Marginal, între indicii 12 şi 13 ai versetelor, este scrisă litera *D*, cu caracter latin.
138 Marginal, marcate în text cu o linie oblică flancată de două puncte, trimiterile biblice: *1 Цр҃с҃т҃[въ] [= 1 Reg.] 15: a: 3; И҃с҃х҃[о҃]ѝ[ъ] [= Ex.] 17: d: 14*.
139 Marginal, marcată în text cu o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea biblică: *1 Цр҃с҃т҃[въ] [= 1 Reg.] 24: b: 8*.

Cap 11

140 Marginal, fără a fi marcată în text, trimiterea biblică: *2 Цр҃с҃т҃[въ] [= 2 Reg.] 5: a: 1*.
141 Marginal, între indicii 1 şi 2 ai versetelor, este scrisă litera *A*, cu caracter latin.
142 Marginal, între indicii 3 şi 4 ai versetelor, este scrisă litera *B*, cu caracter latin.
143 Marginal, în dreptul acestui verset, fără a fi marcată în text, încadrată de o acoladă, glosa: *Cum au chiemat Ierusalimul mai nainte şi pentru ce se cheamă Ierusalimul Cetatea lui David*.
144 Marginal, în dreptul acestui verset, fără a fi marcată în text, trimiterea biblică: *2 Цр҃с҃т҃[въ] [= 2 Reg.] 23: a: 8*.
145 În original, scris: *чє҃тáрй*, greşeală de copist.
146 Marginal, între indicii 10 şi 11 ai versetelor, este scrisă litera *C*, cu caracter latin.
147 În original, la subsolul paginii este scris cu cifre arabe îngroşate numărul *24*.
148 Marginal, marcată în text cu trei vrahii scrise cu negru, explicaţia: *puie şireaguri*.
149 În original, scris: *пє́цра*, greşeală de copist.
150 Marginal, între indicii 15 şi 16 ai versetelor, este scrisă litera *D*, cu caracter latin.
151 Marginal, marcată în text cu o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea biblică: *2 Цр҃с҃т҃[въ] [= 2 Reg.] 23: b: 14*.
152 Marginal, între indicii 19 şi 20 ai versetelor, este scrisă litera *E*, cu caracter latin.
153 Marginal, în dreptul acestui verset, fără a fi marcată în text, încadrată de o acoladă, glosa: *Eghiptean nalt*.
154 Marginal, între indicii 24 şi 25 ai versetelor, este scrisă litera *F*, cu caracter latin.
155 În original, cuvîntul *pînă* este scris deasupra rîndului.
156 Marginal, între indicii 32 şi 33 ai versetelor, este scrisă litera *G*, cu caracter latin.

Cap 12

157 Marginal, între indicii 1 şi 2 ai versetelor, este scrisă litera *A*, cu caracter latin.
158 În original, după *Iezavath* urmează cuvîntul *şi*, şters cu cerneală neagră.
159 Marginal, între indicii 6 şi 7 ai versetelor, este scrisă litera *B*, cu caracter latin.
160 În original, la subsolul paginii este scris cu cifre slavone îngroşate numărul *25*.
161 Marginal, între indicii 16 şi1 7 ai versetelor, este scrisă litera *C*, cu caracter latin.
162 Marginal, marcată în text cu o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea biblică: *1 Цр҃с҃т҃[въ] [= 1 Reg.] 29: b: 4*.
163 În original, scris: *҆нтоа҃сє*, greşeală de copist.
164 Marginal, între indicii 19 şi 20 ai versetelor, este scrisă litera *D*, cu caracter latin.
165 Marginal, între indicii 27 şi 28 ai versetelor, este scrisă litera *E*, cu caracter latin.
166 În original, scris: *нѣмѕ҃и҃*, greşeală de copist.
167 Marginal, între indicii 32 şi 33 ai versetelor, este scrisă litera *F*, cu caracter latin.
168 Marginal, între indicii 38 şi 39 ai versetelor, este scrisă litera *G*, cu caracter latin.
169 În original, scris: *змокúкє*, greşeală de copist.
170 Marginal, marcată în text cu patru vrahii scrise cu negru, explicaţia: *struguri uscaţi*.

Cap 13

171 Marginal, între indicii 1 şi 2 ai versetelor, este scrisă litera *A*, cu caracter latin.

172 Marginal, între indicii 4 şi 5 ai versetelor, este scrisă litera *B*, cu caracter latin.

173 Marginal, marcată în text cu o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea biblică: *2* ***Цр^{сѵ}[въ]*** *[= 2 Reg.] 6: a: 2.*

174 Marginal, între indicii 7 şi 8 ai versetelor, este scrisă litera *C*, cu caracter latin.

175 În original, cuvîntul este precedat de o slovă tăiată cu cerneală neagră.

176 Marginal, marcate în text cu o linie oblică flancată de două puncte, trimiterile biblice: *4* ***Цр^{сѵ}[въ]*** *[= 4 Reg.] 6* ***и*** *2* ***Цр^{сѵ}[въ]*** *[= 2 Reg.] 6.*

177 Marginal, între indicii 11 şi 12 ai versetelor, este scrisă litera *D*, cu caracter latin.

Cap 14

178 Marginal, fără a fi marcată în text, trimiterea biblică: *2* ***Цр^{сѵ}[въ]*** *[= 2 Reg.] 5: b: 11.*

179 Marginal, între indicii 1 şi 2 ai versetelor, este scrisă litera *A*, cu caracter latin.

180 Marginal, marcată în text cu o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea biblică: *2* ***Цр^{сѵ}[въ]*** *[= 2 Reg.] 5: c: 13.*

181 Marginal, între indicii 4 şi 5 ai versetelor, este scrisă litera *B*, cu caracter latin.

182 Marginal, marcate în text cu o linie oblică flancată de două puncte, trimiterile biblice: *2* ***Цр^{сѵ}[въ]*** *[= 2 Reg.] 5: c: 4* ***и*** *20.*

183 Marginal, între indicii 10 şi 11 ai versetelor, este scrisă litera *C*, cu caracter latin.

184 Marginal, între indicii 14 şi 15 ai versetelor, este scrisă litera *D*, cu caracter latin.

185 Marginal, marcată în text cu trei vrahii scrise cu negru, explicaţia: *oastea.*

186 Marginal, în dreptul acestui verset, fără a fi marcat în text, este scris cuvîntul: ***зри*** *[= 'aici'].*

Cap 15

187 Marginal, între indicii 1 şi 2 ai versetelor, este scrisă litera *A*, cu caracter latin.

188 Marginal, marcată în text cu o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea biблică: ***Чи[лл]*** *[= Num.] 4.*

189 Marginal, între indicii 11 şi 12 ai versetelor, este scrisă litera *B*, cu caracter latin.

190 Marginal, marcată în text cu o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea intratextuală: ***бы^{ѿ}[ьнь]*** *[= 'deasupra'] 13: c: 10.*

191 Marginal, marcată în text cu o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea biblică: ***Чи[лл]*** *[= Num.] 4: b: 15.*

192 Marginal, între indicii 18 şi 19 ai versetelor, este scrisă litera *C*, cu caracter latin.

193 În original, urmează indicele de verset, şters cu cerneală neagră.

194 Marginal, marcată în text cu o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea biblică: *2* ***Цр^{сѵ}[въ]*** *[= 2 Reg.] 6: c: 12.*

195 Marginal, în dreptul acestui verset, fără a fi marcată în text, încadrată de o acoladă, glosa: *dăfăimă Melhóla pre David.*

196 Marginal, marcată în text cu o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea biblică: *2* ***Цр^{сѵ}[въ]*** *[= 2 Reg.] 6: d: 20.*

Cap 16

197 Marginal, marcată în text cu o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea biblică: *2* ***Цр^{сѵ}[въ]*** *[= 2 Reg.] 6: c: 17.*

198 Marginal, între indicii 1 şi 2 ai versetelor, este scrisă litera *A*, cu caracter latin.

199 În original, cuvintele *înaintea Domnului* sînt scrise deasupra rîndului.

200 Marginal, marcate în text cu o linie oblică flancată de două puncte, trimiterile biblice: *Pslm. 104: a: 1; Isai. 12: b: 4.*

201 Marginal, între indicii 11 şi 12 ai versetelor, este scrisă litera *B*, cu caracter latin.

202 Marginal, marcată în text cu două săgeţi negre îndreptate în jos, glosa: *funea.*

203 Marginal, marcată în text cu o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea biblică: *Pslm. 104.*

204 În original, scris: ***прр^{ѕ}чіи.***

205 Marginal, între indicii 22 şi 23 ai versetelor, este scrisă litera *C*, cu caracter latin.

206 Marginal, marcată în text cu o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea biblică: *Pslm. 95: a: 1.*

207 Marginal, marcată în text cu trei vrahii scrise cu negru, explicaţia: *teamă.*

208 Marginal, între indicii 35 şi 36 ai versetelor, este scrisă litera *D*, cu caracter latin.

209 În original, *pre* este scris deasupra rîndului.

210 În original, *pre* este scris deasupra rîndului.

211 În original, *să* este scris deasupra rîndului.

Cap 17

212 Marginal, fără a fi marcată în text, trimiterea biblică: *2* ***Цр^{сѵ}[въ]*** *[= 2 Reg.] 7: a: 1.*

213 Marginal, între indicii 1 şi 2 ai versetelor, este scrisă litera *A*, cu caracter latin.

214 În original, scris: ***лѡкѫ^{ѫ}***, greşeală de copist.

215 Marginal, între indicii 8 şi 9 ai versetelor, este scrisă litera *B*, cu caracter latin.

216 În original, silaba *-le* este scrisă deasupra rîndului.

217 Marginal, marcată în text cu o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea biblică: *2* ***Цр^{сѵ}[въ]*** *[= 2 Reg.] 7.*

218 Marginal, între indicii 14 şi 15 ai versetelor, este scrisă litera *C*, cu caracter latin.

219 În original, silaba *-sa* este scrisă deasupra rîndului.

220 Marginal, între indicii 21 şi 22 ai versetelor, este scrisă litera *D*, cu caracter latin.

Cap 18

221 Marginal, fără a fi marcată în text, trimiterea biblică: *2* ***Цр$^{\widehat{\text{ст}}}$[въ]*** *[= 2 Reg.] 8: a: 1.*

222 Marginal, între indicii 1 şi 2 ai versetelor, este scrisă litera *A*, cu caracter latin.

223 Marginal, între indicii 5 şi 6 ai versetelor, este scrisă litera *B*, cu caracter latin.

224 Marginal, între indicii 9 şi 10 ai versetelor, este scrisă litera *C*, cu caracter latin.

225 În original, cuvîntul *de* este scris deasupra rîndului.

226 Marginal, marcată în text cu trei vrahii negre (deasupra cuvîntului *mîinile*) şi cu o liniuţă orizontală neagră (deasu-pra silabelor *-tului* din cuvîntul *împăratului*), corectura: *-tul*, indicînd lecţiunea „împăratul" în loc de „mîinile împăratului".

Cap 19

227 Marginal, între indicii 1 şi 2 ai versetelor, este scrisă litera *A*, cu caracter latin.

228 Marginal, între indicii 4 şi 5 ai versetelor, este scrisă litera *B*, cu caracter latin.

229 În original, paranteze rotunde.

230 Marginal, între indicii 7 şi 8 ai versetelor, este scrisă litera *C*, cu caracter latin.

231 Marginal, între indicii 14 şi 15 ai versetelor, este scrisă litera *D*, cu caracter latin.

232 În original, scris: ***рѣ́зокѫ̆***, greşeală de copist.

Cap 20

233 Marginal, fără a fi marcate în text, trimiterile biblice: *2* ***Цр$^{\widehat{\text{ст}}}$[въ]*** *[= 2 Reg.] 11: a: 1* ***и*** *[= 'şi'] 10: b: 7.*

234 Marginal, între indicii 1 şi 2 ai versetelor, este scrisă litera *A*, cu caracter latin.

235 Marginal, între indicii 2 şi 3 ai versetelor, este scrisă litera *B*, cu caracter latin.

236 Marginal, marcată în text cu o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea biblică: *2* ***Цр$^{\widehat{\text{ст}}}$[въ]*** *[= 2 Reg.] 21: d: 18.*

237 Marginal, între indicii 4 şi 5 ai versetelor, este scrisă litera *C*, cu caracter latin.

238 Marginal, între indicii 6 şi 7 ai versetelor, este scrisă litera *D*, cu caracter latin.

Cap 21

239 Marginal, fără a fi marcate în text, trimiterile biblică şi infrapaginală: *2* ***Цр$^{\widehat{\text{ст}}}$[въ]*** *[= 2 Reg.] 24: a: 1;* ***ни^{ж}[є]*** *[= 'mai jos'] 27: e: 24.*

240 Marginal, între indicii 1 şi 2 ai versetelor, este scrisă litera *A*, cu caracter latin.

241 În original, urmează o liniuţă neagră orizontală.

242 Marginal, între indicii 8 şi 9 ai versetelor, este scrisă litera *B*, cu caracter latin.

243 Marginal, în dreptul acestui verset, fără a fi marcată în text, încadrată de o acoladă, glosa: ***зрѝ*** *[= 'aici':] ce ş-au ales David.*

244 Marginal, între indicii 15 şi 16 ai versetelor, este scrisă litera *C*, cu caracter latin.

245 În original, urmează două puncte scrise cu negru.

246 Marginal, marcate în text cu o linie flancată de două puncte negre, trimiterile biblice: *2* ***Цр$^{\widehat{\text{ст}}}$[въ]*** *[= 2 Reg.] 24; 2 Par. 1.*

247 În original, secvenţa *şi văzînd* este scrisă deasupra rîndului.

248 Marginal, marcată în text cu nouă săgeţi cu vîrful îndreptat în jos deasupra secvenţei *pre împăratul şi cîte 4 feciori ai lui se ascunseră*, glosa: ***оу҃ лат.*** [= 'în izvodul latinesc']*: pre înger şi feciorii lui cîte 4 cu dînsul, se ascunseră.*

249 Marginal, marcată în text cu cinci vrahii negre scrise deasupra secvenţei *în cît argint se va cădea*, glosa: *în cîţi bani îi va fi preţul.*

250 Marginal, între indicii 23 şi 24 ai versetelor, este scrisă litera *D*, cu caracter latin.

251 Marginal, marcată în text cu o linie oblică flancată de două puncte negre, trimiterea biblică: *2* ***Пар[алипомєнонъ]*** *[= 2 Paralip.] 3: a: 1.*

252 Marginal, marcată în text cu o linie oblică flancată de două puncte negre, trimiterea biblică: ***И^{ѫ}[о҃]$^{\widetilde{\text{и}}}$[ъ]*** *[= Ex.] 36: a: 2.*

Cap 22

253 Marginal, între indicii 1 şi 2 ai versetelor, este scrisă litera *A*, cu caracter latin.

254 În original, deasupra cuvîntului este o cruciuliţă scrisă cu negru.

255 Marginal, între indicii 6 şi 7 ai versetelor, este scrisă litera *B*, cu caracter latin.

256 Marginal, marcată în text cu o linie neagră oblică flancată de două puncte, trimiterea intratextuală: ***ни^{ж}[є]*** *[= 'mai jos'] 28.*

257 Marginal, marcată în text cu două vrahii negre, glosa, încadrată într-o acoladă: *Solomon se înţelége "împăcare".*

258 Marginal, marcată în text cu o linie oblică flancată de două puncte negre, trimiterea biblică: *2* ***Цр$^{\widehat{\text{ст}}}$[въ]*** *[= 2 Reg.]: b: 23; Evr. 1: a: 5; 2* ***Цр$^{\widehat{\text{ст}}}$[въ]*** *[= 2 Reg.] 5: a: 5.*

259 Marginal, între indicii 10 şi 11 ai versetelor, este scrisă litera *C*, cu caracter latin.

260 Marginal, între indicii 15 şi 16 ai versetelor, este scrisă litera *D*, cu caracter latin.

261 În original, urmează o slovă tăiată cu cerneală neagră.

Cap 23

262 Marginal, între indicii 1 şi 2 ai versetelor, este scrisă litera *A*, cu caracter latin.

263 Marginal, marcate în text cu o linie oblică flancată de două puncte, trimiterile biblice şi intratexuale: ***бы$^{\widetilde{\text{ıı}}}$[ьнь]*** *[= 'deasupra'] 6: a: 1;* ***И^{ѫ}[одъ]*** *[= Ex.] 6;* ***Чи$^{\widehat{\text{с}}}$[ла]*** *[= Num.] 3.*

264 Marginal, între indicii 9 şi 10 ai versetelor, este scrisă litera *B*, cu caracter latin.

265 Marginal, marcată în text cu o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea intratextuală: ***бы$^{\widetilde{\text{ıı}}}$[ьнь]*** *[= 'deasupra'] 6: a: 1.*

266 Marginal, marcate în text cu o săgeată neagră îndreptată cu vîrful în jos, trimiterile biblice: *Sir. 5: b: 6;* ***Ис[х]*** *[= Ex.]2* ***и*** *[= 'şi'] 6; 2* ***Зак.*** *[= Deut.] 26; Is. 2: d: 22* ***и*** *[= 'şi'] 18: a: 3.*

267 În original, scris: ***Єлїад***, greşeală de copist.

268 În original, silaba *slu-* este scrisă deasupra rîndului.

269 Marginal, marcată în text cu două săgeţi negre îndreptate cu vîrful în jos, corectura: *şi mai sus.*

270 Marginal, marcată în text cu patru săgeţi negre îndreptate cu vîrful în jos, adăugirea: *preoţi.*

Cap 24

271 Marginal, fără a fi marcată în text, trimiterea biblică: *Levit. 10: a: 1.*

272 Marginal, între indicii 1 şi 2 ai versetelor, este scrisă litera *A*, cu caracter latin.

273 Marginal, marcată în text cu o săgeată neagră îndreptată cu vîrful în jos, trimiterea biblică: ***Чи[лд]*** *[= Num.] 3: a: 4.*

274 Marginal, între indicii 5 şi 6 ai versetelor, este scrisă litera *B*, cu caracter latin.

275 Marginal, între indicii 19 şi 20 ai versetelor, este scrisă litera *C*, cu caracter latin.

276 În original, urmează un cuvînt şters, peste care a fost scris cuvîntul *Ecman*, penultima slovă fiind indescifrabilă (***а*** sau ***ѡ***).

277 În original, după *şi* urmează o slovă ştearsă cu cerneală neagră.

278 În original, deasupra slovei ***є*** este însemnată o cruciuliţă cu cerneală neagră.

Cap 25

279 Marginal, între indicii 1 şi 2 ai versetelor, este scrisă litera *A*, cu caracter latin.

280 Marginal, între indicii 4 şi 5 ai versetelor, este scrisă litera *B*, cu caracter latin.

281 Marginal, între indicii 9 şi 10 ai versetelor, este scrisă litera *C*, cu caracter latin.

282 Marginal, între indicii 20 şi 21 ai versetelor, este scrisă litera *D*, cu caracter latin.

283 În original, scris *Naniei*, slova ***ꙗ*** fiind adăugată ulterior.

Cap 26

284 Marginal, între indicii 1 şi 2 ai versetelor, este scrisă litera *A*, cu caracter latin.

285 În original, scris: ***лѯбж***, greşeală de copist.

286 În original, cuvîntul *den* este scris deasupra rîndului.

287 În original, paranteze rotunde.

288 Marginal, între indicii 10 şi 11 ai versetelor, este scrisă litera *B*, cu caracter latin.

289 Marginal, marcată în text cu cinci săgeţi negre cu vîrful îndreptat în jos, deasupra secvenţei *ori la fieştecare poartă*, încadrată într-o acoladă, corectura: *la toate.*

290 Marginal, între indicii 19 şi 20 ai versetelor, este scrisă litera *C*, cu caracter latin.

291 Marginal, marcată în text cu şase săgeţi negre îndreptate cu vîrful în jos, deasupra secvenţei *stătători înainte*, glosa: *ispravnici mai-mari, luotori de seamă.*

292 Marginal, între indicii 27 şi 28 ai versetelor, este scrisă litera *D*, cu caracter latin.

Cap 27

293 Marginal, între indicii 1 şi 2 ai versetelor, este scrisă litera *A*, cu caracter latin.

294 În original, urmează o slovă ştearsă cu cerneală neagră.

295 Marginal, între indicii 6 şi 7 ai versetelor, este scrisă litera *B*, cu caracter latin.

296 Marginal, între indicii 16 şi 17 ai versetelor, este scrisă litera *C*, cu caracter latin.

297 Marginal, marcat în text cu două vrahii scrise cu negru, este reluat cuvîntul: *Ozai*, scris neglijent în text.

298 În original, scris: ***Ддвдъ***, greşeală de copist.

299 Marginal, marcată în text cu o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea intratextuală: ***бы[ьнь]*** *[= 'deasupra'] 21: a: 2.*

300 Marginal, marcată în text cu şapte vrahii negre, deasupra secvenţei *în cuvintele scrierii de ani*, explicaţia: *în lêtopiseţul.*

301 Marginal, între indicii 25 şi 26 ai versetelor, este scrisă litera *D*, cu caracter latin.

Cap 28

302 Marginal, între indicii 1 şi 2 ai versetelor, este scrisă litera *A*, cu caracter latin.

303 Marginal, marcată în text cu o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea biblică: *2* ***Цр[въ]*** *[= 2 Reg.] 7: b: 13.*

304 Marginal, marcată în text cu o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea intratextuală: ***бы[ьнь]*** *[= 'deasupra'] 21: a: 2.*

305 În original, paranteze rotunde.

306 Marginal, între indicii 5 şi 6 ai versetelor, este scrisă litera *B*, cu caracter latin.

307 Marginal, marcate în text cu o linie oblică flancată de două puncte, trimiterile biblice: *Pslm. 7: b: 10; Ierem. 11: d: 20* ***и*** *[= 'şi'] 17: b: 10* ***и*** *[= 'şi'] 20: c: 12; Apoc. 2.*

308 Marginal, între indicii 11 şi 12 ai versetelor, este scrisă litera *C*, cu caracter latin.

309 În original, scris iniţial: ***къдѣдилѳ***, ulterior slova ***д*** fiind corectată în ***и*** şi silaba ***-цє*** fiind adăugată deasupra rîndului.

310 Marginal, marcată în text cu o săgeată neagră îndreptată cu vîrful în jos, deasupra slovei ***л***, scrisă neglijent în text, această slova este reluată.

311 În original, silaba *-le* este scrisă deasupra rîndului.

312 În original, cuvîntul *celor* este scris deasupra rîndului.

313 În original, silaba *-vi* este scrisă deasupra rîndului.

314 În original, silaba *-gu* este scrisă deasupra rîndului.

Cap 29

315 În original, cuvîntul *nu* este scris deasupra rîndului.

316 Marginal, între indicii 1 şi 2 ai versetelor, este scrisă litera *A*, cu caracter latin.

317 În original, cuvîntul *de* este scris deasupra rîndului.

318 În original, scris: *на*^{т}.
319 În original, scris: *а́ро́*^{ѵ}, greşeală de copist.
320 Marginal, între indicii 4 şi 5 ai versetelor, este scrisă litera *B*, cu caracter latin.
321 În original, scris: *а́д*^{ѵ}, greşeală de copist.
322 Marginal, între indicii 8 şi 9 ai versetelor, este scrisă litera *C*, cu caracter latin.
323 În text scris: *ачѣла*.
324 Marginal, între indicii 13 şi 14 ai versetelor, este scrisă litera *D*, cu caracter latin.
325 Marginal, în dreptul acestui verset, fără a fi marcată în text, însemnarea: *зрй [= 'aici']*.
326 Marginal, marcată în text cu o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea biblică: *Мѳ*^{а}*рѳ*^{стъ} *[= Înţel.] 2: b: 5*.
327 În original, urmează una sau două slove indescifrabile, tăiate cu linii negre.
328 Marginal, între indicii 17 şi 18 ai versetelor, este scrisă litera *E*, cu caracter latin.
329 Marginal, marcată în text cu o linie oblică flancată de două puncte negre, trimiterea biblică: *3 Цр*^{сѣ}*[въ] [= 3 Reg.] 2: b: 12*.
330 În original, scris: *ѵнтрѳтѳоате*.

Ms. 4389
2 Paralipomena

Cap 1

1 Marginal, marcată în text printr-o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea biblică: *3 Цр*^{сѣ}*[въ] [= 3 Reg.] 2*.
2 Marginal, între indicii 1 şi 2 ai versetelor, este scrisă litera *A*, cu caracter latin.
3 Marginal, marcată în text prin trei vrahii, explicaţia: *mutase*.
4 Marginal, între indicii 4 şi 5 ai versetelor, este scrisă litera *B*, cu caracter latin.
5 Marginal, marcată în text printr-o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea biblică: *И*^{ѵ}*[о]*^{а} *[= Ex.] 38: a : 8*.
6 Marginal, marcată în text prin trei vrahii, explicaţia: *soborul*.
7 Marginal, marcată în text printr-o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea biblică: *3 Цр*^{сѣ}*[въ] [= 3 Reg.] 3*.
8 Marginal, între indicii 9 şi 10 ai versetelor, este scrisă litera *C*, cu caracter latin.
9 Marginal, marcate în text printr-o linie oblică flancată de două puncte, trimiterile biblice: *3 Цр*^{сѣ}*[въ] [= 3 Reg.] 3*; *1 Пд*^{л}*[алипоменонъ] [= 1 Paralip.] 28*; *Мѳ*^{а}*р[ость] [= Înţel.] 9: b: 10*.
10 Marginal, între indicii 12 şi 13 ai versetelor, este scrisă litera *D*, cu caracter latin.
11 Marginal, marcată în text printr-o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea biblică: *3 Цр*^{сѣ}*[въ] [= 3 Reg.] 10: d: 26*.
12 Marginal, marcată în text printr-o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea biblică: *3 Цр*^{сѣ}*[въ] [= 3 Reg.] 10*.

Cap 2

13 Marginal, între indicii 1 şi 2 ai versetelor, este scrisă litera *A*, cu caracter latin.
14 Marginal, marcată în text printr-o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea biblică: *3 Цр*^{сѣ}*[въ] [= 3 Reg.] 5: a: 2*.
15 Marginal, între indicii 5 şi 6 ai versetelor, este scrisă litera *B*, cu caracter latin.
16 Marginal, între indicii 9 şi 10 ai versetelor, este scrisă litera *C*, cu caracter latin.
17 Marginal, marcată în text printr-o cruce roşie şi încadrată într-o acoladă, este inserată explicaţia: *ѳγ лат. и грє*^{к} [= 'în izvodul latinesc şi grecesc']*: şi orz, măsuri 20000 şi vin, vêdre 20000 а̂ ѳγ̂ слав*^{ѧ} *ли*^{ш} *[= 'dar în izvorul slavonesc lipseşte']*.
18 Marginal, între indicii 14 şi 15 ai versetelor, este scrisă litera *D*, cu caracter latin.

Cap 3

19 Marginal, nemarcată în text, trimiterea biblică: *3 Цр*^{сѣ}*[въ] [= 3 Reg.] 6 : a : 1*.
20 Marginal, marcate în text printr-o linie oblică flancată de două puncte, trimiterile biblice: *2 Цр*^{сѣ}*[въ] [= 2 Reg.] 24: d: 25*; *1 Пд*^{л}*[алипоменонъ] [= 1 Paralip.] 21: d: 26*.
21 Marginal, între indicii 1 şi 2 ai versetelor, este scrisă litera *A*, cu caracter latin.
22 Marginal, între indicii 4 şi 5 ai versetelor, este scrisă litera *B*, cu caracter latin.
23 În text, scris: *ши*^{и}, greşeală de copist.
24 Marginal, între indicii 9 şi 10 ai versetelor, este scrisă litera *C*, cu caracter latin.
25 Marginal, între indicii 13 şi 14 ai versetelor, este scrisă litera *D*, cu caracter latin.
26 Marginal, marcată în text printr-o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea biblică: *Mth. 27: f: 51*.
27 Marginal, marcată în text printr-o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea biblică: *Ier. 52: f: 20*.
28 Marginal, în acoladă şi marcată în text prin patru vrahii, explicaţia: *măciucile*.

Cap 4

29 Marginal, între indicii 1 şi 2 ai versetelor, este scrisă litera *A*, cu caracter latin.
30 Marginal, marcată în text printr-o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea biblică: *3 Цр*^{сѣ}*[въ] [= 3 Reg.] 7: d: 23*.
31 Silaba *să-* este scrisă deasupra rîndului.
32 Marginal, între indicii 4 şi 5 ai versetelor, este scrisă litera *B*, cu caracter latin.
33 În text scris *тгъпѣ*, greşeală de copist.
34 Marginal, marcată în text printr-o săgeată orientată în jos, explicaţia: *ѳγ̂ слав*^{ѧ}*: и̂ грє*^{к} *а̂ ѳγ̂ лат*^{т} *['în izvorul slavonesc şi în cel grecesc, iar în izvorul latin']: 100*.
35 Marginal, între indicii 9 şi 10 ai versetelor, este scrisă litera *C*, cu caracter latin.

[36] Marginal, marcată în text prin două săgeți orientate în jos, corectura: *în casa*.

[37] Marginal, între indicii 17 şi 18 ai versetelor, este scrisă litera *D*, cu caracter latin.

[38] Marginal, nemarcate în text, trimiterile biblice: *3 Цр*^{сѣ}*[въ] [= 3 Reg.] 7: g: 51 и [= şi] 8: a: 1*.

[39] Marginal, între indicii 1 şi 2 ai versetelor, este scrisă litera *A*, cu caracter latin.

Cap 5

[40] Marginal, între indicii 5 şi 6 ai versetelor, este scrisă litera *B*, cu caracter latin.

[41] Marginal, între indicii 9 şi 10 ai versetelor, este scrisă litera *C*, cu caracter latin.

[42] În text, scris: *врѣмѣ*.

[43] Marginal, între indicii 12 şi 13 ai versetelor, este scrisă litera *D*, cu caracter latin.

Cap 6

[44] Marginal, nemarcată în text, trimiterea biblică: *3 Цр*^{сѣ}*[въ] [= 3 Reg.] 8: b: 12*.

[45] În text, scris: *лълъкѳи*, greşeală de copist.

[46] Marginal, între indicii 2 şi 3 ai versetelor, este scrisă litera *A*, cu caracter latin.

[47] Marginal, între indicii 5 şi 6 ai versetelor, este scrisă litera *B*, cu caracter latin.

[48] În text, scris: *ѣценѳкѐ*, greşeală de copist.

[49] Marginal, între indicii 13 şi 14 ai versetelor, este scrisă litera *C*, cu caracter latin.

[50] Marginal, nemarcată în text, explicaţia: *Мт цръ*^{ст} *Соломон* şi marcată în text printr-o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea biblică: *2 Mac.: 2: b: 5*.

[51] Marginal, marcată în text prin trei vrahii, explicaţia: *lipsi*.

[52] Silaba *–ta* este scrisă deasupra rîndului.

[53] Marginal, între indicii 20 şi 21 ai versetelor, este scrisă litera *D*, cu caracter latin.

[54] Marginal, între indicii 26 şi 27 ai versetelor, este scrisă litera *E*, cu caracter latin.

[55] Marginal, marcată în text printr-o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea intratextuală: *ни*^{же}*[є] [= 'mai jos']: 20: b: 8*.

[56] Marginal, între indicii 31 şi 32 ai versetelor, este scrisă litera *F*, cu caracter latin.

[57] Marginal, marcată în text printr-o săgeată orientată în jos, este reluată slova *ρ*, care în cuvîntul *ţară* este scrisă peste altă slovă, devenind mai greu lizibilă; copistul o reia pe margine pentru a evita confuzia.

[58] Marginal, marcate în text printr-o linie oblică flancată de două puncte, trimiterile biblice: *3 Цр*^{сѣ}*[въ] [= 3 Reg.] 8: e: 46*; *Sirah 7: c: 21*; *1 Ioan: 1: d: 8*; *Прит[чи] [= Prov.] 20*; *4 Ezdr. 8*.

[59] Marginal, între indicii 37 şi 38 ai versetelor, este scrisă litera *G*, cu caracter latin.

[60] Marginal, marcată în text printr-o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea biblică: *Ps[a]lm. 131: c: 8*.

[61] În text scris *мѝ*^{ѕ}, probabil greşeală de copist.

Cap 7

[62] Marginal, marcată în text prin două săgeți orientate în jos, explicaţia: *înghiţi*.

[63] Marginal, între indicii 1 şi 2 ai versetelor, este scrisă litera *A*, cu caracter latin.

[64] Marginal, marcată în text printr-o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea biblică: *2 Mac. 2: c: 10*.

[65] Marginal, marcată în text printr-o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea biblică: *3 Цр*^{сѣ} *[въ] [= 3 Reg.] 8: g: 65*. După cifra *5* urmează o corectură; din această cauză, pentru a evita confuzia, copistul marchează cifra *65* cu o vrahie şi o reia.

[66] Marginal, între indicii 6 şi 7 ai versetelor, este scrisă litera *B*, cu caracter latin.

[67] În text, scris *д*^{л}*дерилѣчѣлє*. Poate fi şi lecţiunea *arderile cêle*, în cazul cînd considerăm *ѣ* din *д*^{л}*дерилѣ* ca avînd valoare *є*; nu este exclusă nici greşeala copistului, de a fi scris slova *ѣ* în loc de slova *є*.

[68] Marginal, marcată în text prin două săgeți orientate în jos, explicaţia: *allai*.

[69] Marginal, marcată în text printr-o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea biblică: *3 Цр*^{сѣ}*[въ] [= 3 Reg.] 9: a: 1*.

[70] Marginal, marcată în text printr-o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea biblică: *2 За*^{ко}*[онъ] [= Deut.] 12*.

[71] Marginal, între indicii 12 şi 13 ai versetelor, este scrisă litera *C*, cu caracter latin.

[72] Marginal, între indicii 17 şi 18 ai versetelor, este scrisă litera *D*, cu caracter latin.

Cap 8

[73] Marginal, marcată în text printr-o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea biblică: *3 Цр*^{сѣ}*[въ] [= 3 Reg.] 9: b: 10*.

[74] Marginal, între indicii 1 şi 2 ai versetelor, este scrisă litera *A*, cu caracter latin.

[75] În text, cuvîntul *şi* este repetat, probabil din greşeala copistului; deşi este mai puţin probabil, nu poate fi exclusă posibilitatea ca a doua oară să fi fost folosit cu valoare de adverb.

[76] Marginal, între indicii 6 şi 7 ai versetelor, este scrisă litera *B*, cu caracter latin.

[77] Marginal, marcată în text printr-o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea biblică: *3 Цр*^{сѣ}*[въ] [= 3 Reg.] 9*.

[78] Marginal, între indicii 12 şi 13 ai versetelor, este scrisă litera *C*, cu caracter latin.

[79] În text, silaba *–le* este scrisă deasupra rîndului.

[80] Marginal, marcată în text prin trei săgeți orientate în jos, explicaţia: *rînduială*.

[81] Marginal, între indicii 15 şi 16 ai versetelor, este scrisă litera *D*, cu caracter latin.

Cap 9

[82] Marginal, marcate în text printr-o linie oblică flancată de două puncte, trimiterile biblice: *3 Цр*^{сѣ}*[въ] [= 3 Reg.] 10: a: 1*; *Mth. 12: d: 24*; *Luc. 1: d: 31*.

83 Marginal, între indicii 1 şi 2 ai versetelor, este scrisă litera *A*, cu caracter latin.

84 Marginal, marcată în text prin trei săgeţi orientate în jos, explicaţia: *leşină*.

85 Marginal, între indicii 5 şi 6 ai versetelor, este scrisă litera *B*, cu caracter latin..

86 Marginal, între indicii 9 şi 10 ai versetelor, este scrisă litera *C*, cu caracter latin.

87 Marginal, nemarcat în text: ***зрѝ*** *[= 'aici']: talant: 1 talant zic să fie o povară.*

88 Marginal, între indicii 14 şi 15 ai versetelor, este scrisă litera *D*, cu caracter latin.

89 Iniţial scris ***дє″***, după care litera suprascrisă a fost tăiată cu negru.

90 Marginal, în acoladă, nemarcată în text, este inserată explicaţia: *făptura jăţul lui Solomon.*

91 Marginal, între indicii 18 şi 19 ai versetelor, este scrisă litera *E*, cu caracter latin.

92 Marginal, între indicii 23 şi 24 ai versetelor, este scrisă litera *F*, cu caracter latin.

93 Marginal, marcată în text prin trei vrahii, explicaţia: *unsori.*

94 Marginal, între indicii 27 şi 28 ai versetelor, este scrisă litera *G*, cu caracter latin.

95 Marginal, marcată în text printr-o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea biblică: *3* ***Цр****[****въ****] [= 3 Reg.] 11.*

Cap 10

96 Marginal, nemarcată în text, trimiterea biblică: *3* ***Цр****[****въ****] [= 3 Reg.] 12: a: 1.*

97 Marginal, între indicii 1 şi 2 ai versetelor, este scrisă litera *A*, cu caracter latin..

98 Marginal, între indicii 6 şi 7 ai versetelor, este scrisă litera *B*, cu caracter latin.

99 Marginal, între indicii 10 şi 11 ai versetelor, este scrisă litera *C*, cu caracter latin.

100 În text, scris ***вокѣ***, probabil confuzie a copistului.

101 Marginal, marcată în text printr-o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea biblică: *3* ***Цр****[****въ****] [= 3 Reg.] 11: e: 29.*

102 În text cuvîntul *să* este repetat din greşeală.

103 Marginal, între indicii 15 şi 16 ai versetelor, este scrisă litera *D*, cu caracter latin.

104 Marginal, marcată în text prin trei vrahii, explicaţia: *corturile.*

105 Marginal, în acoladă, marcată în text prin trei vrahii, explicaţia: *carele era preste biruri.*

106 În text, cuvîntul *lui* este scris deasupra rîndului.

Cap 11

107 Marginal, nemarcată în text, trimiterea biblică: *3* ***Цр****[****въ****] [= 3 Reg.] 12: e: 21.*

108 Marginal, între indicii 1 şi 2 ai versetelor, este scrisă litera *A*, cu caracter latin.

109 Marginal, între indicii 4 şi 5 ai versetelor, este scrisă litera *B*, cu caracter latin.

110 Marginal, marcată în text prin două vrahii plasate pe ultimele două slove ale cuvîntului, corectura: ***а***.

111 Marginal, între indicii 13 şi 14 ai versetelor, este scrisă litera *C*, cu caracter latin.

112 Marginal, marcate în text printr-o linie oblică flancată de două puncte, trimiterile biblice: *3* ***Цр****[****въ****] [= 3 Reg.] 12*; ***ни****[****є****]* [= 'mai jos']*13.*

113 În text, scris: ***тотоа***, greşeală de copist.

114 Marginal, în acoladă şi marcată în text prin şapte vrahii, este inserată următoarea explicaţie: *era mai înţelept decît alalţi fraţi.*

Cap 12

115 Marginal, între indicii 1 şi 2 ai versetelor, este scrisă litera *A*, cu caracter latin.

116 În text, cu cerneală roşie, sunt notate cifrele *1* deasupra secvenţei *de împărăţiia lui Rovoam* şi *2* deasupra secvenţei *(pentru căci greşiră Domnului)*, indicînd inversarea topicii.

117 În text, scris: ***т҃пъръцїи***, greşeală de copist.

118 Marginal, între indicii 5 şi 6 ai versetelor, este scrisă litera *B*, cu caracter latin.

119 Marginal, între indicii 10 şi 11 ai versetelor, este scrisă litera *C*, cu caracter latin.

120 Marginal, marcată în text printr-o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea biblică: *3* ***Цр****[****въ****][= 3 Reg.] 14: e: 21.*

121 Marginal, marcată în original prin patru vrahii, explicaţia: *chême.*

122 Marginal, marcată în original prin trei vrahii, explicaţia: *lucrurile.*

Cap 13

123 Marginal, nemarcată în text, trimiterea biblică: *3* ***Цр****[****въ****][= 3 Reg.] 15: a: 1.*

124 Marginal, între indicii 2 şi 3 ai versetelor, este scrisă litera *A*, cu caracter latin.

125 Marginal, marcată în text printr-o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea biblică: *3* ***Цр****[****въ****][= 3 Reg.] 15: a: 1.*

126 Marginal, marcată în original printr-o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea biblică: *3* ***Цр****[****въ****][= 3 Reg.]. 11: e: 26.*

127 Marginal, între indicii 7 şi 8 ai versetelor, este scrisă litera *B*, cu caracter latin.

128 Marginal, marcată în text prin două vrahii, explicaţia: ***оу грє҃з*** *'în izvorul grecesc': 6.*

129 Marginal, între indicii 10 şi 11 ai versetelor, este scrisă litera *C*, cu caracter latin.

130 Lecţiune incertă din cauza foii deteriorate.

131 Marginal, marcată în text prin trei vrahii, explicaţia: *nu vă fie voia.*

132 Marginal, în acoladă, nemarcată în text, este inserată următoarea explicaţie: *avea Ierovoam şi oşti ascunse.*

133 Marginal, între indicii 17 şi 18 ai versetelor, este scrisă litera *D*, cu caracter latin.

134 În text, scris: ***Аѣвї***, omisiune a copistului.

Cap 14

135 Marginal, nemarcată în text, trimiterea biblică: *3 Цр^{сѣ}[въ][= 3 Reg.] 15: b: 8*.

136 Marginal, între indicii 1 şi 2 ai versetelor, este scrisă litera *A*, cu caracter latin.

137 Marginal, între indicii 7 şi 8 ai versetelor, este scrisă litera *B*, cu caracter latin.

138 Marginal, marcată în original printr-o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea intratextuală: *ни^{ж}[є] [= 'mai jos']*: *16*.

139 Marginal, în dreptul acestui verset, în acoladă, este inserată următoarea explicaţie: *oşti multe harăpeşti*; marginal, între indicii 9 şi 10 ai versetelor, este scrisă litera *C*, cu caracter latin.

140 Marginal, marcată în text printr-o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea biblică: *1 Цр^{сѣ}[въ][= 1 Reg.] 14: a: 6*.

141 Marginal, între indicii 11 şi 12 ai versetelor, este scrisă litera *D*, cu caracter latin.

Cap 15

142 Marginal, între indicii 1 şi 2 ai versetelor, este scrisă litera *A*, cu caracter latin.

143 Marginal, marcată în text printr-o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea biblică: *Моу^{а}р[ость][= Înţel.] 1*.

144 Marginal, între indicii 6 şi 7 ai versetelor, este scrisă litera *B*, cu caracter latin.

145 Marginal, între indicii 9 şi 10 ai versetelor, este scrisă litera *C*, cu caracter latin.

146 Marginal, marcată în text prin trei vrahii, completarea: *lui mai*.

147 În text urmează o slovă ştearsă cu cerneală neagră.

148 Marginal, între indicii 15 şi 16 ai versetelor, este scrisă litera *D*, cu caracter latin.

149 Marginal, în dreptul acestui verset este inserată în acoladă o explicaţie lungă, tăiată cu linii negre, sub formă de haşură, indescifrabilă.

Cap 16

150 Marginal, nemarcată în text, trimiterea biblică: *3 Цр^{сѣ}[въ][= 3 Reg.] 16*.

151 Marginal, între indicii 1 şi 2 ai versetelor, este scrisă litera *A*, cu caracter latin.

152 În original, scris: *кáръ*, probabil confuzie a copistului.

153 Marginal, marcată în text prin patru vrahii, explicaţia: *jurământ*.

154 Marginal, între indicii 4 şi 5 ai versetelor, este scrisă litera *B*, cu caracter latin.

155 Marginal, între indicii 7 şi 8 ai versetelor, este scrisă litera *C*, cu caracter latin.

156 Marginal, marcată în text printr-o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea intratextuală: *бы^{ѿ}[ын]* [= 'deasupra']: *14: c: 9*.

157 În text, scris: *пѳпѳтѣре*, greşeală de copist.

158 Marginal, marcată în text prin cinci vrahii, explicaţia: *pre prorocul*.

159 Marginal, marcată în text prin trei săgeţi orientate în jos, explicaţia: *în puşcărie*.

Cap 17

160 Marginal, între indicii 2 şi 3 ai versetelor, este scrisă litera *A*, cu caracter latin.

161 În text, scris: *порѳ^{ж}чиле*, greşeală de copist.

162 În text, scris: *десѝсѳриле*, probabil greşeală de copist.

163 Marginal, între indicii 6 şi 7 ai versetelor, este scrisă litera *B*, cu caracter latin.

164 Marginal, între indicii 10 şi 11 ai versetelor, este scrisă litera *C*, cu caracter latin.

165 În text, scris: *Iѳдм*.

166 Marginal, între indicii 14 şi 15 ai versetelor, este scrisă litera *D*, cu caracter latin.

Cap 18

167 Marginal, marcată în text printr-o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea biblică: *3 Цр^{сѣ}[въ][= 3 Reg.] 22*.

168 În text urmează un cuvînt şters cu cerneală neagră.

169 Marginal, între indicii 2 şi 3 ai versetelor, este scrisă litera *A*, cu caracter latin.

170 Marginal, între indicii 5 şi 6 ai versetelor, este scrisă litera *B*, cu caracter latin.

171 Marginal, marcată în text prin trei vrahii, explicaţia: *lărgime*.

172 Marginal, între indicii 9 şi 10 ai versetelor, este scrisă litera *C*, cu caracter latin.

173 Marginal, între indicii 14 şi 15 ai versetelor, este scrisă litera *D*, cu caracter latin.

174 Marginal, între indicii 19 şi 20 ai versetelor, este scrisă litera *E*, cu caracter latin.

175 Marginal, marcată în text prin trei vrahii, explicaţia: *mai marele*.

176 Marginal, între indicii 25 şi 26 ai versetelor, este scrisă litera *F*, cu caracter latin.

177 Marginal, între indicii 30 şi 31 ai versetelor, este scrisă litera *G*, cu caracter latin.

178 În text, urmează un cuvînt şters cu cerneală neagră.

179 Marginal, nemarcată în text, notaţia: *зри* 'aici'.

Cap 19

180 Marginal, între indicii 2 şi 3 ai versetelor, este scrisă litera *A*, cu caracter latin.

181 Marginal, între indicii 4 şi 5 ai versetelor, este scrisă litera *B*, cu caracter latin.

182 Marginal, marcate în text printr-o steluţă, trimiterile biblice: *2 Зак[онъ] [= Deut.] 10: d: 17; Rîm. 2: b: 12*; *Galat. 2: b: 6*; *Efes. 6: b: 9*; *[къ] Колас[дем] [= Colos.] 3: d: 25*; *Дѣяни[к] [= Fapt.]: 10: d: 34*; *1 Петров[о] [=1 Petr.] 1: c: 19*; *Моу^{а}р[ость] [= Înţel.] 6: b: 8*; *Sirah 35: b: 16*.

Cap 20

183 Marginal, între indicii 1 şi 2 ai versetelor, este scrisă litera *A*, cu caracter latin.

184 Marginal, marcată în text prin opt săgeţi orientate în jos, explicaţia: *porînci să se postească toată Iudéea*.

185 Marginal, între indicii 6 şi 7 ai versetelor, este scrisă litera *B*, cu caracter latin.

186 Marginal, marcată în text printr-o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea intratextuală: ***бы҃*** *[ьнь]* [= 'deasupra']*: 6*.

187 Marginal, marcată în text printr-o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea biblică: *2* ***Зак****[онъ] [= Deut.]*: 2: a: 1.

188 Marginal, între indicii 13 şi 14 ai versetelor, este scrisă litera *C*, cu caracter latin.

189 Marginal, între indicii 17 şi 18 ai versetelor, este scrisă litera *D*, cu caracter latin.

190 În text, scris: ***мъмъ***, greşeală de copist.

191 Marginal, marcată în text printr-o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea biblică: *Pslm.: 135: a: 1*.

192 Marginal, între indicii 22 şi 23 ai versetelor, este scrisă litera *E*, cu caracter latin.

193 Marginal, în dreptul acestui verset, în acoladă, este inserată următoarea explicaţie: *Ammonitênii şi movitênii şi cei ce lăcuia în Muntele Seírului se tăiară adîns eişi.*

194 Marginal, între indicii 26 şi 27 ai versetelor, este scrisă litera *F*, cu caracter latin.

195 În text, scris: ***чѣчѣ***, greşeală de copist.

196 În text, scris: ***къ҆цїѣ***, greşeală de copist.

197 Marginal, marcată în text prin trei vrahii, explicaţia: ***оу слав.*** [= 'în izvodul slavonesc]: *oamenii tăi.*

Cap 21

198 Marginal, între indicii 1 şi 2 ai versetelor, este scrisă litera *A*, cu caracter latin.

199 Marginal, marcată în text printr-o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea biblică: *4* ***Цр҃ст҃въ*** *[= 4 Reg.] 8*.

200 Marginal, între indicii 5 şi 6 ai versetelor, este scrisă litera *B*, cu caracter latin.

201 Marginal, între indicii 11 şi 12 ai versetelor, este scrisă litera *C*, cu caracter latin.

202 Marginal, încadrată de o acoladă, marcată în text printr-o cruce roşie, este inserată următoarea completare: *şi pre fétele lui.*

203 Marginal, între indicii 17 şi 18 ai versetelor, este scrisă litera *D*, cu caracter latin.

204 Marginal, încadrată de o acoladă, este inserată următoarea explicaţie: ***зри*** *'aici' Groaznica moarte a lui Ioram.*

205 Marginal, nemarcată în text, notaţia: ***оу лат.*** [= 'în izvodul latinesc'].

Cap 22

206 Marginal, nemarcată în text, trimiterea biblică: *4* ***Цр҃ст҃въ*** *[= 4 Reg.] 8: f: 24*.

207 Marginal, între indicii 1 şi 2 ai versetelor, este scrisă litera *A*, cu caracter latin.

208 Marginal, între indicii 3 şi 4 ai versetelor, este scrisă litera *B*, cu caracter latin.

209 Marginal, între indicii 6 şi 7 ai versetelor, este scrisă litera *C*, cu caracter latin.

210 Marginal, între indicii 9 şi 10 ai versetelor, este scrisă litera *D*, cu caracter latin.

211 Marginal, marcată în text printr-o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea biblică: *4* ***Цр҃ст҃въ*** *[= 1 Reg.] 11: a: 1*.

212 Marginal, marcată în text prin trei vrahii şi încadrată de acoladă, explicaţia: ***оу лат.*** [= 'în izvodul latinesc'] *lui Ioram.*

Cap 23

213 Marginal, nemarcată în text, trimiterea biblică: *4* ***Цр҃ст҃въ*** *[= 4 Reg.] 11: a: 4*.

214 Marginal, marcată în text prin cinci vrahii şi încadrată de o acoladă, explicaţia: *făcu jurămînt.*

215 Marginal, între indicii 1 şi 2 ai versetelor, este scrisă litera *A*, cu caracter latin.

216 Marginal, marcată în text prin trei săgeţi orientate în jos, explicaţia: *jurară.*

217 Marginal, marcată în text prin trei săgeţi orientate în jos, explicaţia: *jurământ.*

218 Marginal, între indicii 6 şi 7 ai versetelor, este scrisă litera *B*, cu caracter latin.

219 Marginal, marcată în text prin trei vrahii, explicaţia: *taie.*

220 Marginal, marcată în text prin şapte vrahii, explicaţia: *de dimineaţa pînă seara.*

221 În text, termenul *casei* este scris deasupra rîndului.

222 Marginal, între indicii 11 şi 12 ai versetelor, este scrisă litera *C*, cu caracter latin.

223 Marginal, între indicii 17 şi 18 ai versetelor, este scrisă litera *D*, cu caracter latin.

Cap 24

224 Marginal, nemarcate în text, trimiterile biblice: *4* ***Цр҃ст҃въ*** *[= 4 Reg.] 11: d: 21* ***и*** *[= şi] c: 12, a: 1*.

225 Marginal, între indicii 1 şi 2 ai versetelor, este scrisă litera *A*, cu caracter latin.

226 Marginal, între indicii 5 şi 6 ai versetelor, este scrisă litera *B*, cu caracter latin.

227 Marginal, marcată în text printr-o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea biblică: ***Ис҃х҃*** *[о҆]*^{а} *[ъ] [= Ex.] 30: b: 12*.

228 Marginal, între indicii 9 şi 10 ai versetelor, este scrisă litera *C*, cu caracter latin.

229 Marginal, între indicii 12 şi 13 ai versetelor, este scrisă litera *D*, cu caracter latin.

230 Marginal, între indicii 15 şi 16 ai versetelor, este scrisă litera *E*, cu caracter latin.

231 Marginal, marcată în text printr-o cruce scrisă cu roşu, completarea: *Domnului Dumnezeul.*

232 Marginal, între indicii 20 şi 21 ai versetelor, este scrisă litera *F*, cu caracter latin.

233 Marginal, marcată în text printr-o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea biblică: *Mth.: 23: d: 35*.

234 Marginal, între indicii 24 şi 25 ai versetelor, este scrisă litera *G*, cu caracter latin.

235 Marginal, între croşete, este inserată următoarea observaţie: *Acest stih la lat. mêrge într-alt chip, iară la greci* [scris ***гри***$^{\tilde{\imath}}$, probabil greşeală de copist] *şi la slovêni aşa iaste.*

Cap 25

236 Marginal, nemarcată în text, trimiterea biblică: *4* ***Цр***^{ст}***[вът]*** *[= 4 Reg.] 14: a: 2.*

237 Marginal, între indicii 1 şi 2 ai versetelor, este scrisă litera *A*, cu caracter latin.

238 Marginal, marcate în text printr-o linie oblică flancată de două puncte, trimiterile biblice: *2* ***Зак***^{он}***ъ*** *[= Deut.]: 24: c: 16*; *4* ***Цр***^{ст}***[вът]*** *[= 4 Reg.] 14: b: 6*; *Iezec. 18: e: 20.*

239 Marginal, între indicii 5 şi 6 ai versetelor, este scrisă litera *B*, cu caracter latin.

240 În text, cuvîntul *nici* este repetat.

241 Marginal, marcată în text printr-o săgeată îndreptată în jos, majuscula *D*, cu scopul de a corecta scrierea în text a numelui divinităţii cu minusculă (greşeală de copist).

242 Marginal, între indicii 9 şi 10 ai versetelor, este scrisă litera *C*, cu caracter latin.

243 Marginal, marcată în text prin trei vrahii, explicaţia: *Iúdei.*

244 Marginal, între indicii 13 şi 14 ai versetelor, este scrisă litera *D*, cu caracter latin.

245 Marginal, între indicii 15 şi 16 ai versetelor, este scrisă litera *E*, cu caracter latin.

246 În text, cuvîntul *la* este scris deasupra rîndului.

247 Marginal, marcată în text cu o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea biblică: *4 Ezdr. 4.*

248 Marginal, între indicii 19 şi 20 ai versetelor, este scrisă litera *F*, cu caracter latin.

249 În text, cuvîntul *că* este scris deasupra rîndului.

250 Marginal, între indicii 23 şi 24 ai versetelor, este scrisă litera *G*, cu caracter latin.

251 În text este scrisă doar silaba ***ка***, greşeală de copist.

252 În text urmează un cuvînt scurt, şters cu cerneală neagră.

253 Marginal, marcată în text prin două vrahii, explicaţia: *rînduiţi.*

Cap 26

254 Marginal, între indicii 1 şi 2 ai versetelor, este scrisă litera *A*, cu caracter latin.

255 În text, scris: ***спа̑зи***, probabil greşeală de copist.

256 Marginal, marcată în text prin trei vrahii, explicaţia: *mări.*

257 Marginal, între indicii 8 şi 9 ai versetelor, este scrisă litera *B*, cu caracter latin.

258 Marginal, între indicii 14 şi 4 ai versetelor, este scrisă litera *C*, cu caracter latin.

259 În text, silaba *–le* este scrisă deasupra rîndului.

260 În text, silaba *–ciu-* este scrisă deasupra rîndului.

261 Marginal este inserată, într-o acoladă, explicaţia: *ieşi stricăciune pre fruntea Oziei împărat.*

262 Marginal, între indicii 19 şi 20 ai versetelor, este scrisă litera *D*, cu caracter latin.

263 Marginal, marcată în text prin două săgeţi orientate în jos, explicaţia: *îi arătă.*

264 Marginal, marcată în text printr-o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea biblică: *4* ***Цр***^{ст}***[вът]*** *[= 4 Reg.] 15: a: 5.*

Cap 27

265 Marginal, nemarcată în text, trimiterea biblică: *4* ***Цр***^{ст}***[вът]*** *[= 4 Reg.] 15: g: 32.*

266 Marginal, între indicii 1 şi 2 ai versetelor, este scrisă litera *A*, cu caracter latin.

267 Marginal, între indicii 3 şi 4 ai versetelor, este scrisă litera *B*, cu caracter latin.

268 Marginal, marcată în text prin două săgeţi, explicaţia: *chile.*

269 Marginal, între indicii 5 şi 6 ai versetelor, este scrisă litera *C*, cu caracter latin.

Cap 28

270 Marginal, nemarcată în text, trimiterea biblică: *4* ***Цр***^{ст}***[вът]*** *[= 4 Reg.] 16: a: 2.*

271 Marginal, marcată în text printr-o săgeată cu vîrful în jos, explicaţia: ***оу лат.*** [= 'în izvodul latinesc']: *20 tocma.*

272 Marginal, între indicii 1 şi 2 ai versetelor, este scrisă litera *A*, cu caracter latin.

273 În text, scris: ***дє*^{ѧ}***пъръцїѧ.*

274 Marginal, marcată în text printr-o săgeată orientată în jos, explicaţia: ***оу лат.*** [= 'în izvodul latinesc'] *200000*, ***а̑ оу грє*^{к}** *[= 'în izvodul grecesc']: 800000.*

275 Marginal, între indicii 9 şi 10 ai versetelor, este scrisă litera *B*, cu caracter latin.

276 Marginal, între indicii 15 şi 16 ai versetelor, este scrisă litera *C*, cu caracter latin.

277 Marginal, între indicii 20 şi 21 ai versetelor, este scrisă litera *D*, cu caracter latin.

278 Marginal, marcată în text prin trei vrahii, explicaţia: *trebişti.*

279 În text scris: ***спє***, greşeală de copist.

280 Marginal, marcată în text cu o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea biblică: *Isai. 14.*

Cap 29

281 Marginal, nemarcată în text, trimiterea biblică: *4* ***Цр***^{ст}***[вът]*** *[= 4 Reg.] 18: a: 2.*

282 Marginal, între indicii 1 şi 2 ai versetelor, este scrisă litera *A*, cu caracter latin.

283 Marginal, marcată în text cu trei vrahii, explicaţia: *poarta.*

284 Marginal, între indicii 7 şi 8 ai versetelor, este scrisă litera *B*, cu caracter latin.

285 Marginal, marcată în text prin patru vrahii, explicaţia: *jurământ.*

286 Marginal, între indicii 12 şi 13 ai versetelor, este scrisă litera *C*, cu caracter latin.

287 Marginal, între indicii 17 şi 18 ai versetelor, este scrisă litera *D*, cu caracter latin.

288 Marginal, marcată în text prin patru liniuţe, explicaţia: *să se suie*; în text, pronumele *se* este scris deasupra rîndului.

289 Marginal, între indicii 22 şi 23 ai versetelor, este scrisă litera *E*, cu caracter latin.

290 Cuvîntul *păcatele* a fost omis de către copist şi este adăugat marginal, marcat în text printr-o cruce scrisă cu roşu.
291 Marginal, între indicii 25 şi 26 ai versetelor, este scrisă litera *F*, cu caracter latin.
292 Marginal, între indicii 31 şi 32 ai versetelor, este scrisă litera *G*, cu caracter latin.
293 Marginal, marcată în text printr-o săgeată cu vîrful în jos, explicaţia: **оу лат.** [= 'în izvodul latinesc']: *200*.

Cap 30

294 Marginal, nemarcată în text, în acoladă, este inserată secvenţa: *trimêse Ezéchiia să strîngă nărodul, să facă pasha Domnului în Ierusalim*; marginal, între indicii 1 şi 2 ai versetelor, este scrisă litera *A*, cu caracter latin.
295 Marginal, între indicii 6 şi 7 ai versetelor, este scrisă litera *B*, cu caracter latin.
296 Marginal, între indicii 14 şi 15 ai versetelor, este scrisă litera *C*, cu caracter latin.
297 Marginal, marcată în text cu trei vrahii, corectura: *pre*.
298 Marginal, între indicii 22 şi 23 ai versetelor, este scrisă litera *D*, cu caracter latin.
299 Marginal, marcată în text prin trei vrahii, explicaţia: *praznic*.

Cap 31

300 Marginal, între indicii 1 şi 2 ai versetelor, este scrisă litera *A*, cu caracter latin.
301 În text, cuvîntul *şi* este scris deasupra rîndului.
302 Marginal, între indicii 5 şi 6 ai versetelor, este scrisă litera *B*, cu caracter latin.
303 În text, silaba *–ră-* este adăugată între rînduri. Marginal, marcată în text prin trei vrahii, explicaţia: *isprăviră*.
304 Marginal, între indicii 10 şi 11 ai versetelor, este scrisă litera *C*, cu caracter latin.
305 Marginal, marcată în text prin cinci vrahii, explicaţia: **оу лат.** [= 'în izvodul latinesc'], fără alt comentariu.
306 În text, cuvîntul *lor* este scris deasupra rîndului.

Cap 32

307 Marginal, nemarcate în text, trimiterile biblice: *4* ***Цр^{ст}[въ]*** *[= 4 Reg.] 18: c: 15; Isai. 36: a: 1; Sirah 48: c: 20*.
308 Marginal, între indicii 1 şi 2 ai versetelor, este scrisă litera *A*, cu caracter latin.
309 Marginal, între indicii 6 şi 7 ai versetelor, este scrisă litera *B*, cu caracter latin.
310 Marginal, nemarcată în text, în acoladă, este inserată explicaţia: *trimêse Senaherim să împute Ezéchiei şi Dumnezeului lui Israil*.
311 Marginal, între indicii 9 şi 10 ai versetelor, este scrisă litera *C*, cu caracter latin.
312 În text urmează un cuvînt şters cu cerneală neagră.
313 Marginal, între indicii 15 şi 16 ai versetelor, este scrisă litera *D*, cu caracter latin.
314 Marginal, între indicii 19 şi 20 ai versetelor, este scrisă litera *E*, cu caracter latin.
315 Marginal, marcată în text printr-o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea biblică: *Tov. 1: d: 21*.
316 Marginal, marcată în text prin trei vrahii, explicaţia: *trupul*.
317 Marginal, nemarcată în text, încadrată într-o acoladă, este inserată secvenţa: *junghiară pre Senaherim feciorii lui*.
318 Marginal, între indicii 23 şi 24 ai versetelor, este scrisă litera *F*, cu caracter latin.
319 Marginal, marcate în text printr-o linie oblică flancată de două puncte, trimiterile biblice: *4* ***Цр^{ст}[въ]*** *[= 4 Reg.] 20: a: 1; Isai. 38: a: 1; Sirah 48*.
320 În text, cuvîntul *se* este scris deasupra rîndului.
321 Marginal, marcată în text prin patru vrahii, explicaţia: *haznaoa*.
322 Marginal, între indicii 30 şi 31 ai versetelor, este scrisă litera *G*, cu caracter latin.

Cap 33

323 Marginal, nemarcată în text, trimiterea biblică: *4* ***Цр^{ст}[въ]*** *[= 4 Reg.] 21: a: 2*.
324 Marginal, între indicii 1 şi 2 ai versetelor, este scrisă litera *A*, cu caracter latin.
325 Marginal, marcate în text printr-o linie oblică flancată de două puncte, trimiterile biblice: *2* ***Зак[онъ]*** *[= Deut.] 12; 4* ***Цр^{ст}[въ]*** *[= 4 Reg.] 21; Ierem. 32*.
326 Marginal, marcată în text printr-o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea biblică: *3* ***Цр^{ст}[въ]*** *[= 3 Reg.] 8: b: 17*.
327 Marginal, între indicii 7 şi 8 ai versetelor, este scrisă litera *B*, cu caracter latin.
328 Marginal, marcată în text printr-o linie blică flancată de două puncte, trimiterea biblică: *2* ***Цр^{ст}[въ]*** *[= 2 Reg.] 7*.
329 Marginal, marcată în text prin patru vrahii şi încadrată de o acoladă, este inserată explicaţia: *mai rău decît toate limbile*.
330 În text, scris: ***фъкж***, greşeală de copist.
331 Marginal, între indicii 13 şi 14 ai versetelor, este scrisă litera *C*, cu caracter latin.
332 Marginal, marcată în text prin patru vrahii, explicaţia: *trebiştile era făcute ca o vatră în 4 cornuri şi pre acêlea făcea jărtve*.

Cap 34

333 Marginal, nemarcată în text, trimiterea biblică: *4* ***Цр^{ст}[въ]*** *[= 4 Reg.] 22: a: 1*.
334 Marginal, între indicii 1 şi 2 ai versetelor, este scrisă litera *A*, cu caracter latin.
335 Începutul versetului 2 nu este marcat în text.
336 Marginal, marcată în text prin trei vrahii, secvenţa: **а̀ оу лат.** [= 'iar în izvodul latinesc']: *8*.
337 Marginal, între indicii 5 şi 6 ai versetelor, este scrisă litera *B*, cu caracter latin.
338 Marginal, în acoladă, marcată în text prin trei vrahii, explicaţia: *scriitoriul de aduceri aminte*.
339 Marginal, între indicii 9 şi 10 ai versetelor, este scrisă litera *C*, cu caracter latin.
340 În text cuvîntul *celora* este greu lizibil, iar secvenţa *ce lucra* este scrisă deasupra rîndului.
341 În text, cuvîntul *la* este adăugat între rînduri.

342 Marginal, între indicii 13 şi 14 ai versetelor, este scrisă litera *D*, cu caracter latin.

343 În text, scris: ***мїѧ***^{8}.

344 Marginal, între indicii 21 şi 22 ai versetelor, este scrisă litera *E*, cu caracter latin.

345 Marginal, între indicii 25 şi 26 ai versetelor, este scrisă litera *F*, cu caracter latin.

346 Marginal, marcată în text printr-o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea biblică: *4* ***Цр***$^{\widehat{ст}}$*[въ] [= 4 Reg.] 23: a: 1.*

347 Marginal, marcată în text prin cinci vrahii, explicaţia: *jurắ.*

Cap 35

348 Marginal, nemarcate în text, trimiterile biblice: *4* ***Цр***$^{\widehat{ст}}$*[въ] [= 4 Reg.] 23: c: 21*; *3 Ezdr. 1.*

349 Marginal, între indicii 1 şi 2 ai versetelor, este scrisă litera *A*, cu caracter latin.

350 În text, scris cu slovă chirilică: ҂л҃ şi marginal, marcat în text cu o vrahie: *30000*, cu cifre arabe.

351 Marginal, între indicii 8 şi 9 ai versetelor, este scrisă litera *B*, cu caracter latin.

352 Marginal, marcată în text prin cinci vrahii, explicaţia: *praznicul.*

353 Marginal, între indicii 14 şi 15 ai versetelor, este scrisă litera *C*, cu caracter latin.

354 În text, scris: ***пр҃рчї҃чї҃***, greşeală de copist.

355 Marginal, nemarcată în text, explicaţia: ***оу лат. сїє ли***^{ш}*[аєт]* [= 'în izvodul latinesc aceasta lipseşte']. Versetul acesta este încadrat între paranteze pătrate roşii.

356 Marginal, marcată în text printr-o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea biblică: *4* ***Цр***$^{\widehat{ст}}$*[въ] [= 4 Reg.] 23: f: 29.*

357 În text, scris: ***мїѧ***^{8}.

358 În text urmează un cuvînt, probabil *Domnul*, tăiat cu cerneală neagră.

359 Marginal, între indicii 21 şi 22 ai versetelor, este scrisă litera *D*, cu caracter latin.

360 Marginal, marcată în text printr-o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea biblică: *Zah. 12: d: 11.*

361 În text, scris: ***помєрє***, greşeală de copist.

Cap 36

362 Marginal, fără a fi marcată în text, trimiterea biblică: *4* ***Цр***$^{\widehat{ст}}$*[въ] [= 4 Reg.] 23: f: 30.*

363 Marginal, între indicii 1 şi 2 ai versetelor, este scrisă litera *A*, cu caracter latin.

364 Paranteză roşie în text; marginal, nemarcată în text, explicaţia: ***оу лат. ли***^{ш}*[аєт]* [= 'în izvodul latinesc lipseşte'].

365 Paranteză roşie în text; marginal, nemarcată în text, explicaţia: ***оу лат. ли***^{ш}*[аєт]* [= 'în izvodul latinesc lipseşte'].

366 În text este marcat sfârşitul de verset, fără a fi numerotat şi marginal.

367 Paranteză roşie în text; marginal, nemarcată în text, explicaţia: ***оу лат. ли***^{ш}*[аєт]* [= 'în izvodul latinesc lipseşte'].

368 Marginal, între indicii 6 şi 7 ai versetelor, este scrisă litera *B*, cu caracter latin.

369 Marginal, marcată în text printr-o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea biblică: *4* ***Цр***$^{\widehat{ст}}$*[въ] [= 4 Reg.] 24.*

370 Marginal, marcată în text printr-o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea biblică: *Mth. 1.*

371 Marginal, marcată în text prin patru vrahii, explicaţia: *rătundul.*

372 În text, scris doar: ***чѣ***, greşeală de copist.

373 Marginal, marcată în text printr-o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea biblică: *4* ***Цр***$^{\widehat{ст}}$*[въ] [= 4 Reg.] 24: d: 15.*

374 Marginal, marcată în text prin şase vrahii, explicaţia: *unchiu-său.*

375 Marginal, nemarcată în text, trimiterea biblică: *Ier. 52.*

376 Marginal, între indicii 11 şi 12 ai versetelor, este scrisă litera *C*, cu caracter latin.

377 Marginal, marcată în text printr-o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea biblică: *Ier. 37: a: 1.*

378 Marginal, marcată în text prin patru vrahii, explicaţia: *îngerii.*

379 Marginal, între indicii 18 şi 19 ai versetelor, este scrisă litera *D*, cu caracter latin.

380 Marginal, marcată în text prin trei vrahii, încadrată într-o acoladă, este inserată explicaţia: ***оу лат.*** [= 'în izvodul latinesc']: *persilor.*

381 Marginal, nemarcată în text, într-o paranteză roşie, este scrisă secvenţa: ***до здѐ оу҆ сла҃ а҆ 8 гре҃ и҆ ла҃ є҆щѐ пр҃лож*** [= pînă aici în izvodul slavonesc, iar în izvodul grecesc şi în cel latinesc adăugirea].

PARALIPOMENA I

COMENTARII

de Ioan-Florin Florescu

Introducere

I. Traducerea revizuită a lui Nicolae Milescu Spătarul, păstrată astăzi în Ms. rom. 45 al Bibliotecii filialei Academiei Române din Cluj, are o dublă semnificaţie culturală. Pe de o parte, este prima traducere integrală a Vechiului Testament în limba română şi totodată, alături de *Noul Testament de la Bălgrad* (1648), textul fondator al unei îndelungate tradiţii biblice în care se vor înscrie *Biblia de la Bucureşti* (1688), *Biblia de la Blaj* (1795) şi reeditările ei succesive la Sankt-Petersburg (1819), Buzău (1854-1856) şi Sibiu (1856-1858), precum şi „ediţia sinodală" a *Bibliei de la 1914*. Pe de altă parte, traducerii Spătarului trebuie să-i recunoaştem o anumită semnificaţie şi în cadrul larg al culturii europene: ea reprezintă prima transpunere integrală a Septuagintei într-o limbă vernaculară modernă. În vremea lui Nicolae Milescu, Biblia era deja tradusă în majoritatea limbilor europene, dar la baza tuturor versiunilor occidentale a stat, pentru Vechiul Testament, fie textul Vulgatei, fie textul ebraic. Spătarul moldovean este primul traducător european care asumă ca text-sursă Septuaginta (în ediţia de la Frankfurt, 1597), opţiune firească pentru un cărturar format în tradiţia creştină răsăriteană şi instruit în Marea Şcoală a Patriarhiei Ecumenice, într-o epocă (iar acest amănunt îşi are semnificaţia sa) în care Biserica răsăriteană îşi reafirmă în mod sinodal învăţătura de credinţă şi îşi precizează canonul biblic septuagintal (la Ierusalim, în 1672). Dacă opţiunea pentru Biblia greacă apare ca firească, mai puţin lămurite sînt motivele pentru care Spătarul Milescu a ales, între toate ediţiile Septuagintei, tocmai ediţia de la Frankfurt – iar asupra motivelor acestei alegeri mi-am propus să mă opresc în prima parte a prezentei secţiuni introductive, cu atît mai mult cu cît, începînd cu *Paralipomena I*, revizorii traducerii lui Milescu au avut la îndemînă şi au folosit la revizia textului aceeaşi ediţie critică. (Pentru prima parte a manuscrisului, autorii reviziei au fost nevoiţi să utilizeze, după cum se ştie, ediţia londoneză a lui R. Daniel.)

Ar fi fost interesant de cunoscut argumentele prin care spătarul moldovean justifica alegerea ediţiei de la Frankfurt. Revizorii munteni par a cita uneori din predoslovia manuscrisului original, astăzi pierdut, dar nu ştim dacă aprecierile laudative la adresa ediţiei urmate, „un izvod carele-i mai ales decît toate altele, tipărit în Frangofort şi ales foarte bine pre limba elinească" (MS. 45, *Cuvântu înnainte către cititori*), îi aparţineau lui Milescu sau sînt cuvintele lor.

Oricum, atît cuvintele de laudă din prefaţa MS. 45, cît şi aprecierile similare din cel de-al doilea epilog al *Bibliei de la Bucureşti* (inclus doar în tirajul imprimat sub autoritatea lui Constantin Brâncoveanu) trebuie privite cu toată circumspecţia, fiind mai degrabă, cum deja s-a observat (CÂNDEA, p. 139), lipsite de temeiuri filologice. În a doua jumătate a secolului al XVII-lea, în epoca în care Nicolae Milescu a tradus Vechiul Testament, ediţia de la Frankfurt nu era nici pe departe un text „mai ales decît toate altele", fiind depăşită ca acurateţe filologică şi aparat critic de ediţia sixtină de la 1587 (bazată pe celebrul Codex Vaticanus) şi de numeroasele reeditări ale acesteia.

Ediţia germană descindea din tradiţia vechii „ediţii aldine" de la 1518, a doua în ordinea cronologică, după *Poliglota de la Alcala* (1517), dar considerată ediţia princeps a Septuagintei în virtutea faptului că *Poliglota* a fost difuzată abia în 1520. Celebritatea ediţiei lui Aldus a constat aşadar în întîietatea ei, precum şi în faptul că, de-a lungul secolului al XVI-lea, a cunoscut numeroase reeditări, mai ales în mediul protestant (Strassbourg 1526-1528; Basel 1545, 1550, 1582; Wittenberg 1562-1565), ca replică la *Poliglota* cardinalului Ximenes (retipărită de casele editoriale catolice). Acest şir de reeditări (însoţite de corecturi şi unele îmbunătăţiri) se încheie la Frankfurt în 1597, cînd se poate spune că ia sfîrşit şi tradiţia aldină. (Reimprimarea ediţiei de la Frankfurt, într-un format perfect identic, aproape un secol mai tîrziu, în 1687, într-o tipografie veneţiană angajată în slujba cauzei ortodoxe, nu mai aducea nici o noutate ştiinţifică: ea avea, într-un context pe care îl voi arăta mai jos, semnificaţia unei polemici editoriale, care viza autoritatea ediţiei catolice sixtine.)

Încă de la sfîrşitul secolului al XVI-lea, gloria de textus receptus al Septuagintei va reveni ediţiei sixtine de la 1587, la baza căreia a stat cel mai vechi

manuscris cunoscut al Septuagintei, Codex Vaticanus, din secolul al IV-lea d.Hr. Aceasta a făcut obiectul unor numeroase şi prestigioase reeditări (le enumăr doar pe cele din secolul al XVII-lea: Paris 1628 şi 1641, Londra 1653 şi 1657, Cambridge 1653 şi 1665, Amsterdam 1683, Leipzig 1697), iar la sfîrşitul secolului al XIX-lea, în ciuda deficienţelor semnalate de-a lungul timpului, încă era considerată „cea mai bună ediţie a Septuagintei" (A. Loisy, *Histoire critique du texte et des versions de la Bible*, vol. II, Amiens, 1892, p. 72; cf. şi H. B. Swete, *An Introduction to the Old Testament*, Cambridge, 1902, p. 181-182).

Desigur, meritele ediţiei de la Frankfurt în epoca ei nu trebuie subestimate. Ea reprezenta cel mai bun text al tradiţiei aldine, fie şi numai prin faptul că era „ediţia definitivă", în care se regăseau emendările ediţiilor anterioare, precum şi un aparat critic amplificat şi îmbunătăţit în continuu. Cu toate acestea, ediţia de la Frankfurt se întemeia în mod fundamental pe un text critic stabilit pe baza unui număr restrîns de manuscrise (majoritatea de dată recentă, cf. LOISY, p. 67), adesea defectuos, cu lecţiuni greşite şi emendări arbitrare (cf. J. A. Fabricius, *Bibliotheca graeca*, vol. III, Hamburg, 1793, p. 676-677). Ea nu putea concura nici acurateţea textului sixtin, stabilit pe baza confruntării codicelui Vaticanus cu numeroase alte manuscrise septuagintale, şi nici aparatul critic al acestuia.

Ce anume l-a determinat totuşi pe Nicolae Milescu să aleagă ca text-sursă pentru traducerea Vechiului Testament o ediţie în descendenţa aldinei în dauna prestigioaselor ediţii sixtine din epoca sa? Cel mai probabil, răspunsul se află în contextul uneia dintre cele mai tensionate şi adesea dramatice dispute în care s-au lăsat atraşi cărturarii ortodocşi din Constantinopol, în secolul al XVII-lea, pe fondul confruntării între catolicism şi reformă. Fără a intra în amănuntele acestei dispute (ale cărei aspecte politice, culturale şi teologice sînt excelent surprinse în studiile lui Cléobule Tsourkas, *Les premières influences occidentales dans l'Orient orthodoxe*, în „Balcania", VI, Bucureşti, 1943 şi, mai ales, *Les débuts de l'enseignement philosophique et de la libre pensée dans les Balkans. La vie et l'oeuvre de Théophile Corydalée (1570-1646)*, ediţia a II-a, Institute for Balkan Studies, Thessalonique, 1967), ea s-ar putea rezuma, în linii generale, la confruntarea între partida pro-catolică din Fanar, reprezentată în special de foştii elevi ai Colegiului grec Sf. Atanasie de la Roma (Chiril Kontaris, Paisie Ligaridis, Meletie Syrigos etc.), şi partida filo-protestantă, în fruntea căreia s-au aflat patriarhul Chiril Lukaris, Theofil Korydaleu şi Ioan Karyofil. Aflate într-un adevărat război teologic şi susţinute, în funcţie de interesele urmărite, de ambasadorii ţărilor occidentale la Constantinopol, cele două tabere se acuzau reciproc de propagandă heterodoxă (scolastică, respectiv calvină), ca şi de intrigi politice pe lîngă Înalta Poartă (acuzaţii finalizate nu o dată cu deportări şi execuţii). Sub înrîurirea celebrilor profesori Theofil Korydaleu şi Ioan Karyofil, Marea Şcoală a Patriarhiei din Constantinopol a devenit, pentru un timp, centrul partidei anti-catolice din capitala Imperiului Otoman şi focarul unei mişcări intelectuale care a fost caracterizată ca „iluminism ortodox". Aceasta era atmosfera în care tînărul Nicolae Milescu a urmat studiile la Marea Şcoală a Patriarhiei, între 1645 şi 1650, şi pe care a regăsit-o între 1661 şi 1664, cînd s-a aflat din nou la Constantinopol, ca reprezentant al domnitorului Grigore Ghica. Ca elev al lui Karyofil şi, mai tîrziu, ca prieten al lui, Milescu nu avea cum să nu fie influenţat de ideile strălucitului dascăl. Simpatiile acestuia pentru reformaţi (care i-au şi atras condamnarea, în 1691) sau, mai corect, aversiunea sa faţă de „latini" trebuie să fi cîntărit mult în decizia spătarului moldovean de a alege o ediţie protestantă a Septuagintei pentru traducerea Vechiului Testament, iar nu un produs al „oficinei" Vaticanului, precum ediţia sixtină, care nu putea fi privită decît cu cea mai deplină neîncredere (trei secole mai tîrziu, un învăţat ca Ion Heliade-Rădulescu avea să îşi exprime o mefienţă similară faţă de ediţia „lui Sixtu Quint", pe care o considera „mai în toate capitolele" falsificată, „spre a fi apropiată de Vulgata sau de versiunea apuseană", în *Descrierea D. Eliade asupra Bibliei tradusă acum în limba română*, în „Naţionalul", nr. 55, 1858, apud BALRL). În opţiunea spătarului moldovean a mai contat, probabil, un amănunt important. Spre deosebire de Septuaginta sixtină, colaţionată după manuscrise din bibliotecile Vaticanului, ediţia lui Aldus de la 1518 (din care provenea ediţia de la Frankfurt) s-a întemeiat pe colaţionarea unor manuscrise greceşti care aparţinuseră fostului mitropolit ortodox Bessarion al Niceei, devenit, în urma sinodului unionist de la Ferrara-Florenţa (1438-1445), cardinalul Bessarion. Este evident că în ochii cărturarilor greci manuscrisele Vaticanului, care au stat la baza sixtinei, nu puteau fi mai „corecte" şi mai „autentice" decît cele aduse de un fost mitropolit şi învăţat ortodox din însăşi inima lumii greceşti! Aşa se explică şi faptul că, la 1687, Nikolaos Glykos încă retipărea, la Veneţia, nu o versiune a ediţiei sixtine, ci vechea Septuagintă de la Frankfurt, pe care nu ezita să o considere „cea mai bună a Bibliei din cîte s-au publicat orişiunde" (CÂNDEA, p. 116).

În acelaşi spirit polemic faţă de ediţia sixtină trebuie înţelese şi cuvintele revizorilor *Bibliei de la Bucureşti*, din cel de-al doilea epilog al tipăriturii (inclus doar în exemplarele imprimate sub autoritatea lui Constantin Brîncoveanu). În acest epilog este lăudat „izvodul ce au fost tipărit la Franco Fort", despre care se lasă de înţeles că s-ar trage de-a dreptul, nici mai mult, nici mai puţin, „dupre cel vechi al 72 de dascăli ovrei, ce Ptolemeu Filadelful au făcut de au tălmăcit", în vreme ce „alte Biblii multe", tipărite „în voia şi părériа" unor editori, au încurcat cititorii şi „au smintit rodul omenesc". Ca *argumentum ad verecundiam*, redactorii epilogului bucureştean nu uită să amintească de „veneţiianii" care, la 1687, au dat în tipar „aceastaşi Sfîntă Scriptură şi iară acelui izvod urmară" (toate citatele sînt reproduse după V. Cândea, 1979, p. 139; eminentului cercetător nu-i putea scăpa caracterul artificial al argumentaţiei: „Avem motive să ne îndoim de sinceritatea acestei selecţii [i.e. a ediţiei de la Frankfurt] şi de temeiurile

ei filologice. Ediţia romană sau aceea a lui Daniel nu inspirau cu nimic mai puţină încredere din punct de vedere ştiinţific...").

În sfîrşit, faptul că Milescu fusese elevul lui Karyofil este foarte posibil să fi contat în decizia domnitorului Şerban Cantacuzino şi a redactorilor *Bibliei de la Bucureşti* de a trece sub tăcere numele spătarului moldovean. În chiar anii tipăririi Bibliei româneşti, Karyofil se afla în centrul unui nou scandal privind concepţiile sale teologice în privinţa euharistiei, care se va sfîrşi prin condamnarea sa, în 1691, de către un sinod întrunit la Constantinopol. Era, poate, un act de prudenţă ca numele elevului „ereticului" Karyofil să nu fie amintit în tipăritura oficială a Ţării Româneşti.

II. În continuare, voi prezenta pe scurt obiectivele pe care le-am urmărit în comentariile din această secţiune, anticipînd totodată cîteva din concluziile care se pot desprinde pe parcursul cercetării pe care am întreprins-o.

1) Punctul de plecare al acestor comentarii îl constituie, cum era şi firesc, comparaţia între cele două versiuni româneşti (traducerea din MS. 45 şi versiunea revizuită a acesteia din BB) şi textul-sursă al *Septuagintei de la Frankfurt*. Am avut în vedere realizarea unor procedee de traducere (calchiere, împrumut, parafraze literale şi libere, adaptări şi echivalări funcţionale etc.) din perspectiva corectitudinii transpunerilor şi a fidelităţii în ansamblu faţă de textul-sursă, semnalînd, atunci cînd a fost cazul, diferenţele semnificative între opţiunile lexicale ale traducătorului (Nicolae Milescu) şi cele ale revizorilor bucureşteni, influenţa unor versiuni auxiliare, cum ar fi Vulgata şi Biblia de la Ostrog, perspectivele exegetice care au putut influenţa actul traducerii etc.

Pe ansamblu, se poate constata o fidelitate maximă a traducerii din MS. 45 (şi implicit a versiunii sale revizuite din BB, chiar dacă nu în aceeaşi măsură) faţă de textul grecesc, fidelitate care îmbracă adesea aspectul unei imitaţii minuţioase a acestuia: nu numai că traducătorul a transpus cuvînt de cuvînt, reproducînd topica originalului, dar transpunerea sa reflectă în mod evident, mai ales în cazul MS. 45, inclusiv anumite particularităţi morfo-sintactice ale limbii greceşti septuagintale, precum, de pildă, regimul de utilizare a articolului determinat (vezi nota 1:7), desinenţele specifice în declinarea numelor proprii (2:41, 6:6), sintaxa dativului posesiv construit cu verbul *εἶναι* 'a fi' (2:22), elipsa verbului auxiliar etc. (referinţele din paranteze trimit la capitolul şi versetul din 1Paralip. şi/sau la comentariile unde sînt discutate aceste chestiuni). Mai mult, traducerea din MS. 45 a preluat inclusiv greşelile şi inconsecvenţele ediţiei de la Frankfurt (e.g. 2:24, 2:27, 4:6, 21:17), într-o asemenea măsură încît pînă şi parantezele uitate deschise în ediţia greacă se regăsesc întocmai în traducerea românească (19:17, 26:7). Această limbă în veşmînt grecesc a traducerii, la care se adaugă şi lipsa punctuaţiei, face ca prima versiune românească a Septuagintei să fie adeseori greu de înţeles chiar şi pentru un cititor avizat.

Ar fi însă o greşeală să punem literalismul MS. 45 pe seama nepriceperii traducătorului (dincolo de unele erori şi stîngăcii ale acestuia) sau a unei servituţi pioase faţă de textul Sfintei Scripturi, motive invocate (prea) adesea ca explicaţie generală a literalismului vechilor traduceri. Este drept că aceste texte sînt greu inteligibile pentru „publicul larg", dar oare erau ele destinate unui „public larg"? Ce „public larg" putea avea o traducere românească a Vechiului Testament în secolul al XVII-lea, cînd analfabetismul era frecvent pînă şi în rîndul clericilor? Mai degrabă, se poate presupune că obiectivul lui Nicolae Milescu, un cărturar cu veleităţi de teolog, format în mediul „iluminismului ortodox" cultivat de Marea Şcoală a Patriarhiei din Constantinopol într-o epocă de redescoperire a operei exegetice a Părinţilor Bisericii, a fost acela de a realiza, dacă se poate spune aşa, o copie românească a Septuagintei, altfel spus o traducere perfect juxtaliniară, un „instrument de lucru" adresat unui grup restrîns de cărturari şi destinat unei exegeze scrupuloase a textului biblic (după modelul exegezei patristice), precum şi creării unui limbaj teologic pe fundamentele Scripturii, în condiţiile în care, de la cea mai umilă rugăciune din Molitfelnic şi pînă la cele mai subtile concepte dogmatice, cultul şi teologia Bisericii româneşti erau în mod covîrşitor de expresie slavonă.

2) Un alt aspect pe care încearcă a-l surprinde comentariile de faţă este raportul direct între traducerea din MS. 45 şi versiunea revizuită din BB. Aşa cum s-a putut constata şi în cazul altor cărţi din BB, textul *Paralipomenei întîi* rămîne în mod fundamental cel al versiunii din MS. 45. Nu sîntem în faţa unei traduceri noi şi nici măcar în faţa unei traduceri care să fi fost revizuită integral şi în mod sistematic după Septuaginta, încît, în cazul *Bibliei de la Bucureşti*, este mai corect să vorbim despre *redactorii* sau *revizorii* ei (autorii reviziei şi ai corecturii MS. 45), decît despre *traducători*, iar aceasta fără intenţia de a subestima vreo clipă meritele cărturarilor bucureşteni.

După cum se ştie, revizia manuscrisului a condus, în general, pe lîngă unele corecturi de fond ale traducerii, la o serie de substituţii lexicale în conformitate cu graiul muntenesc şi la reformularea unor pasaje considerate obscure, schimbări asupra cărora s-a atras atenţia în repetate rînduri în studiile consacrate *Bibliei de la Bucureşti*. În ce priveşte *Paralipomena întîi*, revizorii au atenuat în anumite privinţe literalismul traducerii din MS. 45: de pildă, unele transpuneri despre care am spus că reflectau particularităţile morfo-sintactice ale textului grecesc au fost adaptate normelor gramaticale ale limbii române din epocă, iar o serie de calcuri a fost evitată: *om Israil* MS. 45 (→ *omul israilitean* BB), *mirori* (→ *făcători de mir* BB), *auri* (→ *galbeni de aur* BB) etc. O contribuţie importantă la îmbunătăţirea traducerii în cursul reviziei a constat în utilizarea aparatului critic al ediţiei de la Frankfurt. În timp ce versiunea din MS. 45 urmează întotdeauna textul principal al ediţiei greceşti, revizorii *Bibliei de la Bucureşti* au consultat uneori, în cazul unor secvenţe ambigue ori al unor semitisme intraductibile,

aparatul critic din subsolul ediţiei, din care au preluat şi tradus unele lecţiuni secundare (11:8, 18:7, 21:10, 26:2, 27:27, 28:11). Nu e vorba însă de un exerciţiu critic întreprins în mod sistematic, ci mai degrabă de situaţii conjuncturale, aşa cum, în alte cazuri, aceiaşi revizori au apelat la *Biblia de la Ostrog* pentru clarificarea unor contexte (4:9, 12:18). Traducerea „oficială" a Ţării Româneşti nu îşi putea permite ermetismul unei versiuni de autor, concepută ca instrument exegetic, aşa cum se prezenta traducerea Spătarului Milescu. Ceea ce nu înseamnă că aceasta din urmă nu s-ar fi bucurat de un credit deplin, nemărturisit însă în paginile BB, aşa cum s-ar fi cuvenit. Am putut constata că revizorii bucureşteni, în cursul pregătirii versiunii finale pentru tipar, au preluat în mod frecvent textul din MS. 45 fără a-l mai verifica după ediţia de la Frankfurt, după cum o dovedesc atît unele greşeli de traducere care au trecut în versiunea finală, cît şi lectura greşită a unor cuvinte din manuscris. Greşeli de traducere sau de interpretare comune MS. 45 şi BB se regăsesc, de pildă, în versetele 1:8, 2:41, 2:47, 4:14, 7:28 etc. Mai numeroase în versiunea *Paralipomenei întîi* din *Biblia de la Bucureşti* sînt exemplele de lecturi greşite ale MS. 45, care ar putea trece, la prima vedere, drept greşeli de tipar (dar acestea alcătuiesc un capitol separat): de pildă, la 1:43, secvenţa din MS. 45 *şi numele cetăţii, Dennava* a fost citită de revizorii BB *şi numele cetăţii lui den Navá*; subst. *perilor* (14:15) a fost citit *peririlor*, secvenţa *fiiul Fradeu* (27:21) a devenit în BB *fiiul fratelui*, subst. *tírii* (i.e. locuitorii din Tir) a fost confundat cu numeralul *trei* (*trii*, 22:4), verbul *a alége* (26:29) a fost citit *a lége*, sintagma *boiêrii lor* a fost redată *boiêriilor* (4:42), secvenţa *60 de cetăţi* a devenit *64 de cetăţi* (2:23), pentru că revizorii BB au confundat, în manuscris, slovele ***ѯ*** şi ***д*** din secvenţa ***ѯ дéчетъ'''*** cu numărul ***ѯд*** (64) ş.a.m.d. În toate aceste cazuri, cărturarii bucureşteni care au pregătit textul Bibliei pentru tipar au copiat greşit secvenţele din MS. 45, redate în *scriptio continua*, fără a le mai colaţiona cu textul grecesc, fapt care le-ar fi atras atenţia asupra sensurilor contextuale ale cuvintelor. Că nu e vorba de scăpări ale tipografilor, mai precis, faptul că aceste greşeli se regăseau deja în copiile pentru tipar şi nu puteau proveni decît din lectura defectuoasă a MS. 45 în absenţa colaţionării cu textul grecesc, o dovedeşte şi o serie de confuzii repetate între unele slove redate în mod asemănător în manuscris, ca o particularitate a copistului acestuia. De pildă, slova ***к***, redată în manuscris prin două semne distincte, asemănătoare unor ***ı*** şi ***с*** (***ıс***), a fost citită în mai multe rînduri *is* (*Hel**is**ia* în loc de *Hel**k**ia*, 6:45; *Ier**is**aan* în loc de *Ier**k**aan*, 2:44); slovele ***в*** şi ***р*** suprascrise prin semne omografe au fost confundate între ele (*Iasu**r*** în loc de *Iasu**v***, 7:1; *Avé**v*** în loc de *Ave**r***, 8:22) etc. Este greu de crezut că în copiile încredinţate spre tipar se regăsea aceeaşi grafie ca în MS. 45, care să explice greşelile din versiunea tipărită ca simple greşeli de culegere. Cel mai probabil, avînd în vedere timpul scurt în care a fost pregătită tipărirea Bibliei, cărturarii bucureşteni nu au avut răgazul unei colaţionări sistematice a manuscrisului cu ediţia de la Frankfurt, copiind unele pasaje fără a le mai verifica după textul-sursă. Există însă şi multe exemple în care transpunerile greşite (sau ambigue) din MS. 45 au fost îndreptate pe baza ediţiei de la Frankfurt; de asemenea, notele marginale din manuscris, în care se aduc unele corecturi traducerii, au fost verificate din nou după textul original, în versiunea finală fiind preluate doar corecturile îndreptăţite (pentru că o serie de note marginale conţin emendări greşite ale textului).

3) Semnificaţiile unor opţiuni de traducere în contextul exegezei şi hermeneuticii ortodoxe constituie un alt subiect urmărit în cadrul comentariilor din prezenta secţiune. Mă refer aici la anumite soluţii de traducere care reflectă interpretarea Scripturii în cadrul larg al literaturii ecleziale: exegetice, omiletice, imnografice, cultice, doctrinare etc. (vezi, în special, notele 1:7, 6:31, 13:3, 16:23, 21:16). Pentru traducătorul care asuma tradiţia interpretativă răsăriteană, semnificaţia textului Scripturii se afla adesea nu în el însuşi, ci în interpretarea sa în cadrul exegezei tradiţionale. Există numeroase exemple de „traduceri exegetice" ale textului biblic care, pentru cititorul neavizat, pot trece drept greşeli de traducere sau transpuneri mecanice (un caz pe care îl consider elocvent este discutat în nota 13:3), de aceea cadrul p o l i s i s t e m u l u i l i t e r a r e c l e z i a l (sau reperele „comunităţii de lectură şi interpretare", după expresia lui Paul Ricoeur) este extrem de important pentru cercetarea traductologică a tradiţiei biblice româneşti.

4) Am comparat, în cursul acestor comentarii, ori de cîte ori s-a impus acest lucru, textul *Bibliei de la Bucureşti* (pornind de la *Paralipomena întîi*) cu alte versiuni biblice româneşti, de la cele mai vechi pînă la cele mai recente. Între acestea, am privilegiat, se înţelege, acele versiuni care au asumat Septuaginta ca text-sursă: *Biblia de la Blaj*, ediţiile Şaguna şi Filotei (reeditări, practic, ale traducerii lui Samuil Micu şi pe care le-am citat doar în cazurile, extrem de rare, ale unor diferenţe faţă de traducerea blăjeană), *Biblia de la 1914*, *Biblia de la 1936*, versiunea Colegiului Noua Europă şi versiunea mitropolitului Bartolomeu Anania. Exerciţiul comparativ pune în lumină procesul constituirii şi evoluţiei lexicului biblic românesc, ca şi al conturării unui stil biblic distinct în cadrul variantelor funcţionale ale limbii române. Insistenţa pe traducerile septuagintale ţine de un principiu metodologic al analizei comparative: de la un punct încolo (atunci cînd intervin evaluarea soluţiilor de traducere, aprecierea corectitudinii transpunerii şi a fidelităţii faţă de original şi, în general, orice observaţie privind natura intrinsecă a textului), două traduceri pot fi puse în paralel numai dacă se întemeiază pe acelaşi text-sursă. Între Septuaginta, Vulgata şi textul masoretic apar adesea diferenţe de ordin lexical şi stilistic, adaosuri, amplificări textuale etc. E firesc ca şi traducerile acestora (mai vechi sau moderne) să difere între ele, fără ca traducătorii să fie responsabili de neajunsurile lor instrinseci.

În mai multe rînduri, am extins exerciţiul comparativ la unele versiuni moderne străine, în special la recenta traducere a Septuagintei în limba engleză, *A New English*

Translation of the Septuagint and the Other Old Greek Translations Traditionally included under that Title (2007, Oxford University Press, abreviat NETS), realizată în cadrul prestigioasei The International Organization for Septuagint and Cognate Studies. Cititorul va fi poate surprins să constate că, în numeroase cazuri, uneori chiar în situaţia unui text dificil, soluţiile de traducere pentru care au optat traducătorii NETS sînt comparabile cu transpunerile din MS. 45 şi BB (e.g. 2:54, 9:19, 11:2, 11.22, 12:32, 17:17 etc). Asemenea convergenţe se datorează şi unei similitudini de principiu în conceperea traducerii, colectivul internaţional de traducători adoptînd metoda unei traduceri cît mai literale şi exclusive a textului grecesc (fără apelul la alte versiuni), asumîndu-şi în mod explicit riscul unei transpuneri care poate devia adesea într-o „unidiomatic (though grammatical) English rendering" (NETS, *Statement of Principles*).

5) În sfîrşit, o serie de observaţii a avut în vedere traducerea din MS. 4389 BAR, atribuită de N. A. Ursu lui Daniil Andrean Panoneanul. Avînd în vedere faptul că este vorba de o traducere realizată după Biblia slavonă de la Ostrog, cu aportul substanţial al Vulgatei din ediţia de la Anvers, comparaţiile cu versiunea Milescu trebuie făcute cu toată prudenţa. Am arătat în mai multe rînduri, în cursul comentariilor, cum textul mai elaborat şi amplificat al Vulgatei, precum şi cel al ediţiei slavone (la rîndul său, o transpunere în mare parte după Vulgata) i-au oferit traducătorului MS. 4389 un cîmp mai larg de opţiuni lexicale, precum şi un model stilistic net superior celui septuagintal (nu o dată traducătorul utilizează alternativ cele două versiuni auxiliare, în traducerea de la un verset la altul – e.g. 2:26, 4:24), spre deosebire de versiunea extrem de literală şi adesea eliptică a Septuagintei care îi dezavantajează pe traducătorii acesteia (1:51, 2:18, 2:22, 2:24 etc.). Ceea ce îi putea apărea traducătorului MS. 4389, în izvodul lui Milescu, pe care l-a folosit, de asemenea, ca auxiliar – influenţa directă a traducerii spătarului moldovean regăsindu-se în mai multe rînduri, e.g. 9:23, 11:8) –, ca „multe greşale şi prea mare învăluială" (*Cuvînt înainte către cetitor*), nu reprezintă, adesea, decît transpunerea riguroasă a Septuagintei.

7) În încheierea acestor precizări introductive sînt necesare cîteva cuvinte şi despre versiunea modernă a cărţii *1 Paralipomena*, care se regăseşte în coloana a cincea a prezentei ediţii. Pentru a veni în sprijinul comparaţiei între cele două versiuni româneşti (MS. 45 şi BB) şi textul-sursă din ediţia greacă, am optat pentru o traducere literală şi cît mai precisă a textului grecesc, realizată exclusiv după ediţia de la Frankfurt. Aceasta înseamnă că transpunerea modernă reţine inclusiv inconsecvenţele, ambiguităţile şi lipsurile textului-sursă, semnalate însă de regulă în note şi comentarii. Cititorul va putea astfel constata, şi pe această cale, că o seamă de neajunsuri pe care critica modernă le atribuie vechilor traducători şi metodei literaliste de traducere reflectă, de fapt, imperfecţiunile textului septuagintal, în care abundă calcurile semite, sintaxa eliptică, secvenţele ambigue, greşelile gramaticale etc.

Secvenţele textuale încadrate între semiparanteze de tipul ⌊ ⌋ se regăsesc în ediţia de la Frankfurt şi au fost reproduse ca atare (ele apar şi în MS. 45, scrise cu cerneală neagră, spre a fi diferenţiate de parantezele roşii care, în prima parte a manuscrisului, conţineau adaosurile după ediţia lui R. Daniel; în BB, semiparantezele negre au fost eliminate, dar textul pe care îl încadrau a fost, de regulă, reţinut). Cu paranteze drepte [ ] am notat secvenţele care nu se regăsesc în textul grecesc, dar pe care am fost nevoit să le introduc pentru clarificarea traducerii.

Titlul cărţii

În cei mai vechi codici septuagintali, titlul cărţii *1 Paralipomena* este *Παραλειπομένων α΄* (în ms. *Vaticanus*) şi *Παραλειπομένων βασιλέων Ιουδα α΄* (în ms. *Alexandrinus*). Termenul *Παραλειπομένων*, formă de genitiv plural a participiului mediu al vb. *παραλείπω* 'a lăsa deoparte, a omite', s-ar putea traduce '[cartea celor] care sînt lăsate deoparte' sau 'care se omit' (*cartea rămăşiţelor*, în tîlcuirea lui MICU, în *Cuvînt înainte* la *Cartea Paralipomenon*) – titlu care a fost interpretat ca referindu-se la o serie de fapte şi detalii din istoria lui Israel omise în cărţile *Regilor* şi în celelalte cărţi istorice din canonul Scripturii. În textul masoretic, titlul cărţii este *Dibhrēy hayyamīm*, literal *cuvintele zilelor*, redat în Vulgata *Verba dierum*. Numele *Cronici*, pentru care optează majoritatea traducerilor moderne care asumă textul masoretic, provine din interpretarea dată de Ieronim (în *Prologus in Libro Regum*) titlului ebraic al cărţii (*Dabreiamin, id est Verba dierum, quod significantius χρονικον totius divinae historiae possumus appellare*).

DLR nu înregistrează substantivul *paralipomena*, pe care îl regăsim însă în MDA (s.v. *paralipomene*) cu următoarele definiţii: „1. Cărţi istorice ale Bibliei; 2. Operă care constituie continuarea sau completarea unei opere precedente." Într-adevăr, în literatura română veche, sub numele *Paralipomena* sînt menţionate nu numai cele două cărţi canonice din Vechiul Testament, ci şi o scriere apocrifă, *Paralipomena ce au trimis pe un vultur în Vavilon către Eremiia* (MAREŞ, p. 258), aşadar un adaos apocrif, o „completare" la cartea profetului Ieremia.

În *Biblia de la Bucureşti*, cartea apare sub numele *Cartea întîia Parálipomenón* (dar *Paralipómina întîia* în sumarul – „desluşirea" – ediţiei bucureştene). Editorii au optat pentru transferul direct al termenului gr. *παραλειπομένων*, deşi cartea era cunoscută încă din secolul al XVI-lea sub numele *Paralipomen*, împrumutat din tradiţia slavonă (cf., de pildă, *Palia istorică*, manuscris copiat la începutul secolului al XVII-lea: „*O 1 kni(g) Paralipome(n)*: Iată că iară scrie în Leagea Vechie, în cartea ce să chiamă Paralipomen, că oarecînd vru David-Împărat" etc. – PAL. IST., p. 241). Sub acest nume, *Paralipomen*, cartea este amintită în predoslovia *Paliei de la Orăştie* şi, în mod identic, în prima predoslovie din NTB.

Titlul *Paralipomenon* din BB va fi păstrat în ediţiile MICU, FILOTEI şi ŞAGUNA. În BIBL. 1914, forma *Paralipomene*

reflectă încercarea de adaptare a unui sufix românesc de plural (iar sub această formă titlul se regăseşte şi în traducerea recentă a Septuagintei sub auspiciile Colegiului Noua Europă), dar BIBL. 1936, NICODIM, ediţiile sinodale ulterioare, precum şi ANANIA optează pentru forma de nominativ plural *Paralipomen**a*** (*παραλειπόμενα*). Începînd din a doua jumătate a secolului al XIX-lea, cele două cărţi biblice încep să fie cunoscute în traducerile româneşti şi sub numele de *Cronici*, utilizat pentru prima dată în ediţiile Societăţii Biblice Britanice (1865 şi 1874) şi ulterior în versiunile traduse după textul masoretic (BIBL. 1911, Bibl. 1921, CORNILESCU, BIBL. 1938). În traducerea de la 1936 şi în ediţiile sinodale din prezent cărţile apar cu ambele titluri: „Cartea întîi/a doua Paralipomena sau Cartea întîi/a doua a Cronicilor."

Numele cărţii în MS. 45, *A celor lăsate, cea dentîi*, reprezintă traducerea titlului corespondent din FRANKF. (*Παραλειπομένων πρώτη*). Marginal, este adăugată nota: *Jid[ovi]: Cartea dzilelor; greci: Paralipómenon*. În schimb, traducătorul MS. 4389 a compilat titlurile din izvodul lui Milescu, din OSTROG (***Пе́рвыѣ кни́ги Паралипоме́нонъ***) şi din VULG. ANV. (*Liber I Paralipomenon. Hebraice Dibre Haiamim*), obţinînd un titlu exhaustiv, dar inexact: *Cartea dentîi a celor dentîi lăsate. Ellinêşte Paralipoménon, iară ovreiêşte Dibre Haiamímă*. Secvenţa *a celor **dentîi** lăsate* reprezintă o traducere inexactă, pentru că, după cum am spus, *Paralipomena* înseamnă doar 'cele lăsate', 'cele omise', nu 'cele *dintîi* lăsate'. Probabil că traducătorul, observînd titlul din izvodul lui Milescu, *A celor lăsate cea dentîi* (presupunînd că acesta era identic cu cel păstrat în MS. 45), a considerat numeralul ordinal *dentîi* drept adverb şi l-a reprodus în consecinţă: *celor **dentîi lăsate**...*, în loc de (*Cartea **dentîi***) *a celor **lăsate***. Este însă posibil şi ca secvenţa *celor dentîi lăsate*, din titlul MS. 4389, să aibă sensul 'cele lăsate mai înainte', adică „în trecut" sau „în cărţile *Regilor*", pentru că, în mod inexplicabil, această echivalare inexactă se repetă în MS. 4389 şi în titlul cărţii 2Paralip.: *Cartea 2 a celor dentîi lăsate*.

Capitolul 1

1–9 G e n e a l o g i i l e .

Primele nouă capitole din 1Paralip. sînt consacrate în exclusivitate genealogiilor, de la Adam pînă la regii din vremea exilului în Babilon. Ele repetă, cu unele diferenţe, mai mici sau mai mari, listele genealogice din *Geneza*, *Numerii*, *Iisus Navi*, *Ruth* etc. şi, desigur, din cele patru cărţi ale *Regilor*, la care se adaugă şi unele informaţii noi, din surse cunoscute doar Cronistului. S-a vorbit adesea despre importanţa pe care, în general, popoarele semite o acordau genealogiilor (un articol de referinţă pe această temă şi la informaţiile căruia mă raportez în continuare rămîne cel consacrat subiectului în prestigiosul *Dictionnaire de la Bible*, s.v. *généalogie*). Cititorul de astăzi percepe genealogiile biblice ca pe o înşiruire plictisitoare de nume şi relaţii de rudenie, dar pentru fiii lui Israel ele sînt „documentele" care le consfinţesc identitatea naţională şi legitimitatea istorică. „Scopusul sfîntului scriitoriu", explica foarte bine Samuil Micu în *Cuvîntul înainte* la 1Paralip. (MICU, p. 349), „acesta au fost, ca istoriia neamului său şi urmarea, carea era mai cu totul ştearsă din minţile oamenilor, să ni-o aducă aminte, ca fieştecine să-şi aducă aminte din ce neam iaste." Pînă şi cel mai umil israelit avea datoria de a-şi cunoaşte familia, în sens larg, strămoşii şi tribul din care făcea parte şi care îi asigurau o seamă de drepturi şi privilegii ale descendenţei, precum cetăţenia în Ţara Sfîntă, dreptul de a se stabili într-un anumit oraş şi de a revendica bunurile familiale, privilegiul ocupării unei funcţii sacerdotale etc. Mai ales la întoarcerea din exil, registrele genealogice s-au dovedit extrem de importante pentru restaurarea în vechile drepturi de proprietate pe baza înrudirilor de familie şi trib. Utilitatea practică a acestor liste de nume (fie şi în pofida caracterului simbolic al numărului reţinut, e.g. zece patriarhi antediluvieni, şaptezeci de fii ai lui Iuda etc.) le garantează, s-a spus, caracterul istoric şi consecinţele care decurg din acesta în planul cercetării ştiinţifice, în pofida unor erori şi inexactităţi care s-au produs inevitabil o dată cu trecerea timpului şi copierea lor repetată. ♦ Dar genealogiile biblice nu conţin doar nume de persoane. Printre acestea sînt enumerate adesea etnonime şi chiar toponime, desemnate cu numele strămoşului fondator al tribului sau al cetăţii, şi ele se împletesc atît de firesc în descendenţa genealogică, încît uneori sînt greu de recunoscut, mai ales în Septuaginta, care le-a citit ca antroponime, preluîndu-le inclusiv desinenţa *-im* specifică pluralului ebraic (de pildă, 1Paralip. 1:11, în versiunea MS. 45: „Şi Mestraim a născut pe Ludieim, şi pe Ainomieim, şi pe Labieim, şi pe Nefthoseeim etc.").

1:3

Forma *Máhthusala* din BB reprezintă o transcriere eronată a numelui din textul grecesc; cf. *Μαθυσάλα* (FRANKF.), *Mathusála* (MS. 45). În MS. 4389, lecţiunea *Mathusal* este mai apropiată de MS. 45 şi de VULG. ANV. (*Mathusale*) decît de OSTROG (***Маѳесаи́лъ***). ♦ Între formele numelor proprii din diferitele manuscrise ale LXX, dar şi între acestea şi numele corespondente din textul masoretic apar adeseori diferenţe mari, reflectate şi în traducerile acestor texte. Astfel de greşeli, multiplicate prin copierea îndelungată şi repetată a manuscriselor, au fost semnalate şi de Ieronim, iar Samuil Micu nota cu umor, în *Cuvîntul înainte* la 1Paralip.: „Aşea sînt de stricate numele cărţii acestiia în cărţile ceale greceşti şi în ceale latineşti, cît să socoteşti că nu jidoveşti nume, ci varvare şi sarmaticeşti sînt [...], din nebăgarea de samă a scriitorilor [i.e. copiştilor]" (MICU, p. 349).

1:7

Subst. *hettiím* şi *dodanín* (BB) corespund gr. *χεττιείμ* şi *δοδανίν* din FRANKF., etnonime ebraice (*kittīm* şi *rodhānīm* în TM) care îi desemnează pe locuitorii din Cipru, respectiv

Rodos. Este interesant de observat faptul că, deşi ediţia de la OSTROG prezintă o lecţiune asemănătoare celei din textul grecesc (*Доданин*, cu *-in* final), MS. 4389 urmează aici VULG. ANV. şi reproduce lecţiunea corectă, *Dodanim* (*-im* fiind sufixul ebraic de plural). ♦ *Fiii Ioián* (BB, MS. 45) echivalează literal secvenţa *ὑοὶ Ἰωϋαν* din FRANKF. În limba greacă, articolul genitival lipseşte frecvent în cazul numelor proprii; mai mult, o serie de nume semite, în special cele terminate în consoană şi cele care nu au putut fi „grecizate", au rămas indeclinabile în traducerea Septuagintei, încît construcţia *ὑοὶ Ἰωϋαν*, literal *fii Ioyan*, trebuie citită *fiii lui Ioyan*. În cîteva cazuri, cum este şi cel de faţă, revizorii BB au preluat în mod automat calcul gramatical din traducerea MS. 45, în care lipseşte articolul genitival: e.g. *întîi născut Izmaíl* (1:29), *celui dentîiu născut Ierameél* (2:26), *fiii Elióne* (3:23) etc. De regulă însă, cărturarii bucureşteni au adaptat textul la normele gramaticale curente în epocă; de pildă, *fiii lui Iexán*, *fiii lui Elifáz*, *fata lui Anán*, *domnii Edómului*, *casii Iúdii*, *maica lui Unám*, *muierii lui Avisúr*, *feciorul Anghítei* în BB, pentru *fiii Iexan* (1:32), *fiii Elifaz* (1:36), *fata Anan* (1:41), *domnii Edom* (1:54), *casii Iuda* (2:10), *maica Unam* (2:26), *muierii Avisur* (2:29), *ficiorul Anghith* (3:2) în MS. 45. ♦ Construirea genitiv-dativului fără articol reprezintă cel mai frecvent tip de calc morfo-sintactic în MS. 45 şi a fost considerată o particularitate a traducerilor lui Nicolae Milescu (cf. DIMA, 2010, p. XXXIV); însă această formă de calc apare mult mai rar în alte traduceri ale spătarului moldovean, comparativ cu frecvenţa sa în transpunerea Vechiului Testament. În MS. 45, construcţiile de acest tip predomină, în timp ce formele conectate din punct de vedere sintactic (acolo unde în textul grecesc articolul lipseşte) sînt întîlnite mai rar şi par a aparţine mai degrabă revizorilor manuscrisului sau chiar copistului, pentru că, uneori, acesta uită să corecteze la timp formele fără articol, pe care îl adaugă ulterior, deasupra rîndului (e.g. 1:32; 2:30; 2:50; 3:19, 4:13; 6:42 etc.). Printre criticii literalismului vechilor traduceri biblice româneşti, acest tip de calc sintactic trece drept un exemplu edificator de transpunere „mecanică" sau chiar de necunoaştere din partea traducătorilor a particularităţilor gramaticii greceşti – explicaţii însă, cel puţin în cazul lui Milescu, lipsite de orice temei. O simplă comparaţie între traducerea păstrată în MS. 45 şi oricare altă traducere atribuită lui Nicolae Milescu (de pildă, *Apologiile lui Ioan Cantacuzino* sau *Cartea cu multe întrebări*) relevă faptul că numai în traducerea Bibliei Milescu şi-a asumat cu atîta consecvenţă literalitatea cea mai radicală. De pildă, secvenţa *Dumnedzău Israil*, care în MS. 45 este redată exclusiv în această construcţie lipsită de conector sintactic, în traducerea *Apologiilor lui Ioan Cantacuzino* apare sub forma *Dumnădzăul lui Israil* (e.g. 18v, 23r); în traducerea *Cărţii cu multe întrebări*, tipul de calc de care discutăm nu apare nici măcar o singură dată! În general, citatele biblice traduse de Milescu în cuprinsul altor lucrări urmează o transpunere mult mai liberă faţă de echivalarea aceloraşi pasaje în traducerea de sine stătătoare a Vechiului Testament, unde autorul asumă o rigoare maximă. Literalitatea traducerii Bibliei, în cazul spătarului moldovean, avea ca obiectiv, cel mai probabil, obţinerea unei versiuni perfect juxtaliniare a Septuagintei, cu alte cuvinte a unei „cópii româneşti" a Bibliei, pe textul căreia să poată fi aplicată în cel mai mic detaliu exegeza literală patristică. Cercetătorul ieşean Adrian Muraru, un foarte avizat traducător şi editor al literaturii patristice, a arătat cu numeroase exemple (în secţiunea de *Comentarii* la MLD VII, *Regum* I, *Regum* II, p. 229-231, 264) faptul că pînă şi cel mai banal morfem în textul Scripturii (precum forma articulată sau nearticulată a substantivului) a făcut adesea subiectul unei interpretări elaborate, la Clement Alexandrinul, Origen, Epifanie al Salaminei, Ioan Hrisostom, Theodoret al Cirului etc.

1:8

Mesrém (BB) reprezintă o transliterare inexactă a etnonimului *Μεστρέμ*, numele sub care sînt cunoscute în Septuaginta cele două regate ale Egiptului, Egiptul de Jos şi cel de Sus (ebr. *Miṣrayim*). Lecţiunea greşită, *Mesrém*, apare şi în MS. 45, de unde a fost probabil preluată de către revizorii bucureşteni. ♦ Toponimul *Fud* (BB, MS. 45, MS. 4389) desemnează, se pare, coasta egipteană de-a lungul Mării Roşii (ICC CHRON., p. 62). FRANKF. prezintă lecţiunea *Φούτ* (conform ebr. *Puṭ*) pe care însă MS. 45 şi BB o transliterează *Fud*, poate pentru a evita o sugestie trivială.

1:9

Revizorii bucureşteni transcriu *Sevatá* şi *Dadán*, corectînd, de data aceasta, după ediţia FRANKF., lecţiunile greşite din MS. 45 (*Savatá*, respectiv *Dedan*).

1:10

Versetul îşi are corespondentul în capitolul 10 din *Geneza*, unde „uriaşul" Nebrod şi regatul întemeiat de acesta beneficiază de o prezentare mai largă în cadrul genealogiei lui Ham (versetele 9-14). Cronistul reţine aici doar propoziţia *οὗτος ἤρξατο τοῦ εἶναι γίγας κυνηγὸς ἐν τῇ γῇ* (FRANKF.), redată în BB: „acesta au început a fi uriaş vînătoriu pre pămînt." Expresia *un uriaş vînător* a fost îndelung comentată în literatura iudaică (Philon, Flavius Iosephus) şi în exegeza patristică, iar sensul ei este în continuare disputat de comentatorii Bibliei. Flavius Iosephus (ANT. IUD. I, IV, 2) spune că „Nebrod era cutezător şi avea mîini nespus de puternice", iar Ioan Gură de Aur (IN GEN., XXIX, 8) admiră „puterea trupească" a eroului, în timp ce adnotatorii *Genezei* în ediţia TOB cred că faptele vînătoreşti ale eroului („un chasseur héroïque") comportă şi conotaţii religioase. Alţi interpreţi înţeleg prin „uriaş" sau „erou" o metaforă politică: *the first potentate on earth* (AB GEN.; în această interpretare, „a mighty hunter" ar însemna chiar „a mighty conqueror"), *le premier potentat sur la terre* (BIBL. JER.) etc. Indiferent, însă, de sensul în care este înţeleasă expresia „uriaş vînător", pasajul din *Geneza* îi atribuie lui Nebrod (Nimrod, în TM) întemeierea primei mari monarhii, în ordinea cronologică a Scripturii, iar

cercetătorii au acceptat în general caracterul istoric al personajului, în care unii au văzut figura învăluită în legendă a monarhului asirian Ninurta I (secolul al XIII-lea î.d.Hr.), cuceritorul Babilonului (AB GEN., ad loc.). ♦ Secvenţa *au început a fi* transpune construcţia greacă *ἤρξατο τοῦ εἶναι*. Verbul *ἄρχω* înseamnă atît 'a începe' ('a pune început la ceva', 'a începe de la ceva/cineva'), cît şi 'a fi primul', 'a ocupa primul loc (într-o ierarhie sau într-o succesiune de evenimente)'. Ultimul sens este reflectat frecvent în traducerile moderne: *a fost cel dintîi* (SEPT. NEC), *he was the first to be* (NETS), *fut le premier* (BIBL. ALEX.). Calcul din transpunerile româneşti nu reprezintă totuşi o traducere mecanică. În cazul de faţă, complementul lui *ἄρχω* este un alt verb, *εἶναι*, la infinitiv. De mai multe ori în Septuaginta, funcţia verbului *ἄρχω*, cînd acesta are ca determinant un verb, este de a preciza momentul în care se iniţiază acţiunea, iar sensul în care trebuie înţeles este chiar 'a începe', 'a pune început': „şi acum [Doamne] ai început a binecuvînta (*ἤρξω τοῦ εὐλογῆσαι*) casa slujitorului tău" (1Paralip. 17:27), „şi Iona a început a intra (*καὶ ἤρξατο Ιωνας τοῦ εἰσελθεῖν*) în cetate" (Iona 3:4) etc. Evident, în aceste versete nu este vorba de prioritatea/ierarhia subiecţilor (Iona nu „a fost cel dintîi" care a intrat în cetate), ci de iniţierea acţiunii. Într-un context similar se încadrează şi versetul de faţă: Nimrod nu este „cel dintîi uriaş" pe pământ, ci „cel care *începe* să fie uriaş", „devine uriaş" – sugestie a transformării morale a eroului, asupra căreia insistă, de pildă, exegeza lui Ioan Gură de Aur: „Nebrod era puternic şi viteaz, a primit binecuvîntare de la Dumnezeu, dar a descoperit un alt fel de a sluji, a încercat să ajungă conducător şi împărat" etc. (IN GEN., XXIX, 8). În tradiţia biblică românească, secvenţa *ἤρξατο τοῦ εἶναι* a fost, de regulă, echivalată literal: *începu a fi* (MS. 4389, BIBL. 1874), *au început a fi* (BB, MICU, BIBL. 1914), *a început să fie* (CORN. 1931, BIBL. 1936, NICODIM, BIBL. 1968); ANANIA, însă, optează pentru sensul 'a fi primul', reconstruind topica secvenţei, dar rezultatul este neconcludent şi ambiguu: „Acesta, cel dintîi, a fost un puternic vînător pe pământ."

1:11

Substantivele *ludiími, enomiími* etc. (BB) sînt etnonime pe care Septuaginta le-a preluat cu desinenţa *-im* specifică pluralului ebraic. În MS. 45 şi în MS. 4389 sînt transcrise ca atare, în timp ce în BB le este adăugată desinenţa *-i* a pluralului românesc. În această genealogie obscură cititorului obişnuit, un specialist poate găsi realităţi şi filiaţii istorice: *Mestraim* (i.e. *Mesraim*, pluralul semit al lui *Mesr* 'Egipt') l-a „născut" pe *ludieim* (locuitorii din Ludim, delta Nilului), pe *labieim* (libieni), pe *nefthoseeim* (Naftah – cei din Ftah), pe *fetrosonieim* (*P-to-res* 'pământul din Sud', locuitorii Tebaidei) etc. (DB, s.v. *1. Généalogie*).

1:12

Cáththoriímii (BB) reprezintă o transliterare greşită pentru gr. *καφθοριείμ* 'cei din Cafthor' (FRANKF.). Cafthor (probabil Creta) este, potrivit istoriei biblice (Am. 9:7; Deut. 2:23), locul de obîrşie al filistenilor.

1:14

Numele *hettéu*, *evuséu*, *amoréu* şcl. (BB) sînt patronime ale triburilor hamite, „fiii lui Ham".

1:18

Cainan lipseşte în acest verset din genealogiile după VULG. ANV. şi OSTROG, lipsind deci şi din versiunea prezentată de MS. 4389.

1:19

Adv. *de-acii* (MS. 4389, ***дѣчи***), cu sens temporal (*de* + *acíi*), 'după aceea, de atunci înainte, apoi' (DLR, s.v. *acíi*), echivalează, de regulă, adv. ***потомь*** din OSTROG, cu acelaşi sens, dar aici OSTROG are un simplu ***евер҃ же***, *iar Ever*; traducătorul interpretînd în acest loc adv. *porro* din VULG. ANV. (*porro Heber...*). ♦ Secvenţa *Faléc, căce întru zilele lui să împărţi pământul* (BB) se regăseşte şi în Gen. 10:25, dar nici aici, nici în contextul din Gen. nu se precizează despre ce „împărţire a pământului" este vorba (în textul ebraic, numele protagonistului, *Pelegh*, poate fi pus în legătură cu verbul *niphᵉlghāh* 'a fost împărţit'). Vb. gr. *διαμερίζω* înseamnă 'a divide, a separa în mai multe părţi' – ar putea fi vorba de dispersarea populaţiei în scopul ocupării de pământuri noi.

1:21

Este interesant de constatat faptul că forma numelor proprii din MS. 4389 reflectă utilizarea alternativă a ediţiilor OSTROG şi VULG. ANV., după un criteriu greu de înţeles. Astfel, lecţiunile *Asarmoth* (v. 20) şi *Adoram* (v. 21) urmează celor din VULG. ANV. (*Asarmoth*, *Adoram*), în timp ce OSTROG are aici ***Ѳтермоѳ***, respectiv ***Ѻдорам***; în schimb, lecţiunea *Gamal* (v. 22) reproduce numele din OSTROG (VULG. ANV. are aici *Hebal*). Pentru alte exemple similare, vezi infra notele 2:26; 3:22.

1:27

Patriarhul biblic este amintit mai întîi cu numele de dinainte de Legămînt, apoi cu numele primit în urma Legămîntului: *Avrám; acesta e Avraám* (FRANKF.: *Αβραμ, αὐτὸς Αβραάμ*). În mod surprinzător, MS. 45 redă în mod identic ambele nume (*Avraam*), probabil o greşeală a copistului, deoarece este greu de crezut că traducătorul nu cunoştea semnificaţia schimbării numelui marelui patriarh.

1:28

În secvenţa *Fiiul lui Avraám: Isaác şi Izmaíl* (BB; cf. şi MS. 45), dezacordul se regăseşte şi în FRANKF. şi reprezintă opţiunea editorilor germani, care atrag atenţia, într-o notă de subsol, că alte manuscrise prezintă lecţiunea *υἱοί*, *fii*. Forma de singular subliniază însă preeminenţa lui Isaac faţă de Ismael. Deşi Ismael este întîiul-născut (dar ca fiu al slujnicei Hagar), Isaac este amintit primul, pentru că el este fiul Legămîntului (Gen. 17:15-16), „adevăratul" fiu al lui

Avraam, încît lecţiunea de singular din FRANKF. impune citirea versetului astfel: *Fiul lui Avraam: Isaac. Şi Ismael.*

1:29

Formularea *Întîi născut Izmaíl* (BB; cf. şi MS. 45) este încă un exemplu (vezi supra nota 1:7) de traducere literală (calc gramatical) a unei construcţii greceşti în care articolul genitival lipseşte: *πρωτότοκος Ισμαήλ*, *întîiul-născut [al lui] Ismael.*

1:31

Hetura (*posadnica lui Avraam*, MS. 4389) este cea de-a treia soţie a patriarhului biblic, cu care acesta se va căsători după moartea Sarrei. În timp ce Sarra este soţia legitimă (Gen. 11:29), Hagar şi Hetura sînt desemnate în Septuaginta cu termenul *παλλακή* 'concubină' (Gen. 25:6) – dar termenul biblic nu avea conotaţiile negative de astăzi. Pentru a exprima conceptul de 'soţie nelegitimă' (*concubina* în VULG. ANV., ***подъложьница*** în OSTROG.), traducătorul MS. 4389 a apelat la un mai vechi împrumut slavon, *posadnică*, după slav. ***посадьница*** 'concubină'. Vezi CIORĂNESCU, s.v. *posadă*; termenul trimite la noţiunea de 'periferie', 'margine': a unui oraş (cartier, mahala) sau a unui ţinut (punct vamal, pichet militar, trecătoare).

1:41

În toate cele trei versiuni româneşti (BB, MS. 45 şi MS. 4389), după secvenţa *Fiii lui Anan* este amintit un singur fiu, Dison. Dezacordul este prezent şi în textele-sursă. Nu o dată în listele genealogice formularea *fiii lui* este urmată de un singur descendent (vezi infra 2:7.8.31.42; 23:17 etc.), reprezentînd, probabil, o expresie stereotipă pe care Septuaginta şi Vulgata au preluat-o literal din textul ebraic.

1:43

Textul grecesc este fără echivoc: *καὶ ὄνομα μὲν τῇ πόλει ἀυτοῦ Δενναβά* (FRANKF.), *iar numele cetăţii lui, Dennaba.* Transpunerea din BB, *şi numele cetăţii lui den Navá*, reprezintă fie o greşeală de tipar, fie o citire eronată, de către revizorii bucureşteni, a textului din MS. 45 (*şi numele cetăţii, Dennava*; în MS. 45 cuvintele sînt scrise în *scriptio continua*, iar numele cetăţii nu apare cu majusculă). ♦ Verbul *a împărăţi* are o îndelungată tradiţie în traducerile româneşti ale Scripturii, fiind atestat în cele mai vechi texte (*Psaltirile Scheiană*, *Voroneţeană*, *Hurmuzaki*, *Tetraevanghelul* şi psaltirile coresiene etc.) şi regăsindu-se încă în secolul XX în BIBL. 1914, în literatura eclezială cultică şi chiar în anumite pasaje din ediţiile Bibliei sinodale de la 1968, 1988 etc. (e.g. *Împărăţi-va Domnul în veac* Ps. 9:36, *Domnul a împărăţit* Ps. 92:1). În textele vechi, este cunoscută şi forma reflexivă: *Domnul împărăţi-se* (PS. V. 95:9; 96:1), *Împărăţi-se Zeul spre limbi* (CORESI PS, 87ʳ), *Domnul se împărăţeaşte* (PO, Ex. 15:18) etc. Ca verb al guvernării monarhice, a fost „concurat" de-a lungul timpului de alte încercări de echivalare: *a domni* (frecvent în NTB), atestat şi în forma reflexivă, *a se domni*, în PO (e.g. Gen. 36:30.32.33; 37:8), *a fi împărat* (MS. 4389), *a sta împărat* (MS. 4389), *a domni ca rege* (Sept. NEC), *a fi rege* (BIBL. 1968, 1988) etc. Dificultatea resimţită de traducătorul modern aflat în căutarea unei alternative la verbul *a împărăţi*, care apare astăzi ca învechit, constă în faptul că *a domni* (echivalentul cel mai la îndemînă) nu redă pe deplin sensul lui *a împărăţi* ('a domni ca împărat'), iar formulările perifrastice, *a fi împărat*, *a domni ca împărat* etc., sînt mai puţin satisfăcătoare din punct de vedere stilistic.

Împăraţi, regi şi crai în tradiţia biblică românească. Echivalarea lexicului guvernării în traducerea Bibliei pune una dintre cele mai interesante probleme de istorie biblică, teologie şi deopotrivă de istorie politică. Pe de o parte, în cărţile Vechiului Testament, titlul de *rege* (ebr. *melek*) este atribuit, de o manieră generală, fie monarhilor evrei precum Saul, David, Solomon etc., fie căpeteniilor unor cetăţi sau ale unor triburi (e.g. regele Sodomei, regele Gomorei, regele lui Amalec, regii Edomului etc.) sau marilor suverani ai Babilonului, Persiei, Asiriei (cărora li se dă uneori titlul de *rege al regilor*, ebr. *melek melakim*), fie, în sfîrşit, lui Yahwe însuşi, adevăratul rege al lui Israel (Ps. 5:3; 44:2; Is. 44:6; cf. 1Reg. 8:7), *regele slavei* (Ps. 23:7.8), *marele rege* (Ps. 47:2). Septuaginta şi Vulgata au redat ebr. *melek* prin echivalenţele unice *βασιλεύς* (LXX), respectiv *rex*.

O dată cu traducerea Scripturii în limba slavonă, conceptul de 'monarh' a fost lexicalizat printr-un termen nou şi inadecvat istoriei Vechiului Testament: ***царь*** 'împărat'. Deşi slavona cunoştea şi termenul ***краль*** 'rege', acesta nu a fost considerat potrivit pentru a reda conceptul de 'monarh', fiind, desigur, perceput ca „inferior" lui ***царь***. Din moment ce slavii răsăriteni, prin învecinarea cu Imperiul Bizantin, au cunoscut monarhia sub forma ei imperială, iar conducătorii primului Imperiu Bulgar s-au intitulat „ţari", nici Yahwe, nici monarhii biblici precum David şi Solomon şi nici, mai tîrziu, Iisus nu puteau fi numiţi cu titlul, inferior, de *rege*. Poporul evreu însă nu a avut niciodată ca obiectiv crearea unui imperiu, a unei „împărăţii". Singura „împărăţie" pe care evreii biblici au proclamat-o dintotdeauna a fost cea a lui Dumnezeu, în sensul afirmării unei monarhii universale, a unei suveranităţi absolute asupra lumii, conferită lui Dumnezeu de însuşi actul creaţiei. Aşadar, pentru istoria Vechiului Testament, politonimul *rege* exprimă în mod mai adecvat conceptul biblic de 'monarh' (inclusiv de 'monarh divin') decît *împărat*.

Pe de altă parte, în cadrul istoric şi teologic al Noului Testament se produce o reinterpretare a conceptului de 'monarhie'. Noile realităţi politice impun disjuncţia politonimelor: Cezarul este *împărat*, în vreme ce Irod şi Agrippa sînt *regi*, iar mulţimile aclamă în persoana lui Iisus nu pe „împăratul lumii", ci pe „regele lui Israel" care vine să restaureze regatul mesianic. Iisus însă respinge ideea restaurării unui regat pămîntesc, pentru că adevăratul său regat „nu este din lumea aceasta" (Ioan 18:36). Regatul presupune o suveranitate exercitată într-un cadru naţional, conceptul este limitativ în sine, or mesajul central în Evanghelii şi în Epistole nu este restaurarea unei guvernări

pământeşti limitate la o naţiune şi la o religie, ci a unei suveranităţi absolute, a monarhiei eshatologice căreia nu i se poate sustrage nimeni şi nimic, *imperiul/împărăţia lui Dumnezeu*. Astfel, politonimele *împărat* şi *împărăţie* reflectă mai bine interpretarea teologică a conceptului biblic de 'monarhie divină' în Noul Testament. Pe crucea de pe Golgota va muri „Iisus Nazarineanul *Regele* iudeilor", pentru ca din mormînt să învieze „*împăratul* lumii", o dată cu făgăduinţa unei *împărăţii a cerurilor*.

În traducerile româneşti, această disjuncţie istorico-teologică nu este niciunde mai bine ilustrată ca în *Noul Testament de la Bălgrad*. Dacă, spre comparaţie, în RADU-GAL., în BIBL. 1968 şi în ediţiile sinodale actuale întîlnim o inconsecvenţă terminologică majoră (de pildă, Iisus este numit atît *regele iudeilor*, la Mat. 2:2; 27:11.37; Luc. 23:2.3; Ioan 6:15, cît şi *împăratul iudeilor*, la Mat. 21:5; Ioan 18:37; 19:19; în RADU-GAL., David e *rege* în 3Reg. 1:1 şi *împărat* în Mat. 1:6, şi însuşi Domnul este cînd *rege*, Ps. 44:2; 47:3, cînd *împărat*, Ps. 5:3; 28:10), traducerea de la 1648 probează un discernămînt remarcabil în utilizarea alternativă a celor două politonime. Astfel, David şi Irod sînt *craii iudeilor*, Iisus e *craiul jidovilor* (Ioan 19:19), dar şi *craiul împăraţilor pămînteşti* (Apoc. 1:5), Abaddon este *craiul, îngerul adîncului* (Apoc. 9:11), regina din Saba este *crăiasa de la amiazăzi* (12:42). În schimb, banul dajdiei e al *împăratului* [roman], Pavel merge la *giudecata împăratului* (Fapt. 25:10) sau a *chesarului* (Luc. 2:1; Filip. 4:22), Dumnezeu e *împărat* (Mat. 21:5), *mare împărat* (Mat. 5:35), *împăratul sfinţilor* (Apoc. 15:3) etc. Celebrul răspuns al arhiereilor iudei aflaţi înaintea lui Pilat din Pont pentru a-l învinovăţi pe Iisus, *οὐκ ἔχομεν βασιλέα εἰ μὴ καίσαρα* (Ioan 19:15), răstălmăcit în majoritatea traducerilor româneşti, începînd de la CORESI TE (*nu avăm împărat, fără chesar*, 229v) şi pînă la ultimele ediţii ale Bibliei sinodale (*nu avem împărat, decît pe Cezarul*), este redată în NTB în toată limpezimea sensului ei politico-istoric: *nu avem* ***craiu****, numai* ***împărat***. Într-adevăr, arhiereii iudei nu vor să afirme că nu au un *alt* împărat în afară de Cezarul, cum se înţelege din Coresi şi din traducerile moderne, ci că nu au rege (*craiu*) şi nici Iisus nu poate fi numit rege (cum îl prezentase Pilat), de vreme ce Iudeea fusese transformată în provincie imperială. Este remarcabil, de asemenea, şi faptul că NTB face deosebire şi între verbele guvernării, chiar dacă diferenţierea lexicală nu se regăseşte şi în textul grecesc: „craii" şi „stăpînitorii" lumeşti *domnesc*, dar Dumnezeu *împărăţeşte* (1Cor. 15:25; Apoc. 11:17; 19:6), drepţii *vor împărăţi cu Hristos* (Apoc. 20:4.6; 22:5) etc.

Disjuncţia practicată de NTB în privinţa lexicului guvernării se regăseşte, într-o mai mică măsură, şi în alte două traduceri realizate în Transilvania: *Tetraevanghelul de la Sibiu* (1551-1553) şi *Psaltirea de la Bălgrad* (1651), în care politonimele *împărat* şi *crai* sînt utilizate alternativ. Aceste texte sînt însă mai degrabă o excepţie între vechile traduceri româneşti. În cele mai multe traduceri din secolul al XVI-lea, lexicul guvernării este redat, sub influenţa tradiţiei biblice slavone, aproape în mod exclusiv prin termenii *împărat*, *împărăţie*, *a (se) împărăţi*, pe care îi vom regăsi în *Biblia de la Bucureşti* şi în versiunile preliminare cuprinse în manuscrisele 45 şi 4389, iar ulterior în toate traducerile care au urmat textul *Bibliei de la Bucureşti* (MICU, ŞAGUNA, FILOTEI, BIBL. 1914). În toate aceste versiuni, monarhii biblici, fie că e vorba de regi mărunţi, de suverani de imperii sau de monarhul divin, sînt intitulaţi, de o manieră generală, *împăraţi*.

Această consecvenţă lexicală este de natură să surprindă. De bună seamă, învăţaţi ca Milescu, Grecenii sau Samuil Micu ştiau foarte bine că mărunţii şefi de trib din Canaan nu au fost niciodată „împăraţi" sau că, sub suveranitatea romană, Irod nu s-ar fi putut niciodată intitula „împărat". Pentru desemnarea strictă a regalităţii, traducătorii români ar fi avut la îndemînă termenii *crai* şi *crăie* (*rege* şi *regat* fiind, cum se ştie, neologisme atestate abia în prima jumătate a secolului al XIX-lea, conform DLR, cînd este înregistrată şi forma latinizantă *a régе* 'a domni ca rege'). Ipoteza că în traducerile din Moldova sau din Muntenia s-a optat pentru un termen general, *împărat*, în locul unui regionalism, *crai*, preferat în traducerile din Ardeal, este infirmată de utilizarea în mod curent a subst. *crai* şi a familiei sale lexicale (*crăiasă*, *crăie*, *a crăi*) în operele unor cărturari ca Grigore Ureche, Miron Costin, Stolnicul Cantacuzino sau fraţii Greceanu, autori care făceau întotdeauna distincţie între diferitele tipuri de monarhii. *Letopiseţul* lui Grigore Ureche, de pildă, deosebeşte între „împăraţi, crai şi domni", între, pe de o parte, „împăratul Rîmului", „împăratul Paleolog" sau „împăratul turcesc" şi, de cealaltă parte, „craiul unguresc", „craiul leşesc", „crăiasa Zofia" etc. În Muntenia, învăţatul stolnic Constantin Cantacuzino ştie foarte bine că, în vreme ce „Decheval crăiá pe-aici", la Roma „împărăţiia Domiţian", iar după cucerirea romană, Traian a pus în Dacia „nu craiu, ci numai voievozi", mai apoi „împărăţia Romană s-au împărţit toată în crăii, în domnii şi într-alte politii", iar Carol a fost mai întîi „craiul de Franţa", pînă ce „papa le-au dat titulusul de a să chiema împăraţi ai Apusului", în vreme ce „spaniolii, franţozii, némţii au craii lor" etc. Şi în cronicile brîncoveneşti îşi dispută interesele politice „împăratul turcesc", „prinţepul de Baden", „împărăţiia Neamţului", „împăratul Mosculuі", „craiul şfeţescu", „craiul Ţării Leşăşti", „craiul de la Şpaniea", „craiul frănţozesc" etc. În sfîrşit, pînă şi în *Cuvîntu înaintea cărţii aceştiia*, din MS. 45, sînt amintiţi *craii vechi şi vestiţi*, cu care este asemănat, pentru generozitatea sa, vrednicul mitropolit al Ţării Româneşti, care patrona revizia manuscrisului lui Milescu.

Şi atunci este firesc să ne întrebăm de ce în traducerea *Bibliei de la Bucureşti* şi în ediţiile care i-au urmat, pînă în secolul al XIX-lea, monarhul este desemnat aproape în mod exclusiv ca *împărat*, chiar şi în cele mai improprii contexte, în timp ce termenul *crai* este evitat. Răspunsul trebuie căutat mai degrabă în tradiţia politică a Ţărilor Române. În conştiinţa românilor din Moldova şi Muntenia, titlul de *crai* evoca, în secolele al XVI-lea – al XVII-lea, figura politică a regilor Ungariei sau ai Poloniei. Sigur că în

cronicile cărturarilor moldoveni şi munteni termenul *crai* se afla la locul său, pentru că desemna realităţi politice ale epocii. În schimb, o traducere precum, de pildă, „Doamne, mîntuieşte-l pe *crai*" (Ps. 19:10), ar fi sunat, probabil, în bisericile domneşti din Moldova şi Muntenia, ca un act de trădare! Pe cîtă vreme termenul *împărat* avea avantajul unei „neutralităţi" politico-istorice (fiind deopotrivă titlul bazileului bizantin, al sultanului, al împăratului romano-german şi, din a doua jumătate a secolului al XVI-lea, al ţarului rus), craii cei mai cunoscuţi românilor erau cel „leşesc" şi cel „unguresc".

Pe de altă parte, mutându-ne privirea înspre Ardeal, preferinţa pentru termenul *crai* în locul celui de *împărat*, în texte precum *Palia de la Orăştie* sau *Psaltirea de la Bălgrad*, este de la sine înţeleasă în acest principat, teatrul unei îndelungate confruntări, începînd cu a doua jumătate a secolului al XVI-lea, între *craii/principii* calvini şi *împăraţii* catolici. Aşa cum în predosloviile munteneşti domnitorul era pus în descendenţa *împăraţilor* bizantini, Gheorghe Rákóczi, *craiul Ardealului*, este pus, în prima predoslovie din NTB, în descendenţa lui *David craiu* şi a altor *crai sfinţi de demult ai Iudeei* etc. Se înţelege că în traducerea patronată de *craiul Ardealului*, înverşunatul adversar al împăratului catolic şi al Sfîntului Imperiu Romano-German, numai Dumnezeu putea primi demnitatea de *împărat*! Însă aluziile politice cele mai străvezii îşi află locul în traducerea *Psaltirii de la Bălgrad* (1651). În acest text, monarhul secular este desemnat, în general, cu termenul *crai* (*Izichiaş craiu*, *craii pămînteşti*, *craii şireagurilor*, *craiul amoreilor* etc.), în timp ce titlul de *împărat* îi este rezervat (cu cîteva excepţii) lui Dumnezeu şi unsului său, David. Cînd, totuşi – făcîndu-se probabil o concesie puternicei tradiţii liturgice ortodoxe, mai ales în cazul unor fragmente biblice foarte bine cunoscute şi îndelung utilizate, precum „psalmii împă-răteşti" din cadrul utreniei –, în loc de *crai* este pomenit *împăratul*, ca în versetul *Doamne, spăseaşte [pe] împăratul* (Ps. 19:10), traducătorul nu uită să precizeze imediat, într-o glosă marginală: *acestu împărat să înţeleage Hristos*, ca nu cumva cineva să se gîndească la împăratul catolic. Uneori, glosa traducătorului este atît de inutilă, încît scopul ei polemic este evident, ca în secvenţa *puterea împăratului* din Ps. 98:4, în care *împăratului* este marcat cu un asterisc şi „explicat" în marginea paginii: *craiului*. În schimb, în unele contexte negative pentru monarhul secular, cînd acesta trebuie „înfierat" de mărturia biblică, termenul de *împărat* este preferat celui de *crai*, fără nici o altă explicaţie: *în ziua mînii[i] Sale, [Domnul] va zdrobi pre împărat* (Ps. 109:5) – se înţelege, pe împăratul catolic.

Tot în Ardeal, însă un secol şi jumătate mai tîrziu şi sub suveranitatea Imperiului Habsburgic, condiţionarea politică se repetă, dar în sens invers: Samuil Micu nu se va mai simţi obligat să evite termenul *împărat*, ba dimpotrivă, îl va folosi în mod exclusiv, pentru că în noul context politic se cerea cenzurată tocmai amintirea *craiului* şi a *crăiei* (principatului), politonime care nu-şi mai află locul în traducerea *Bibliei de la Blaj*.

Condiţionările politice vor influenţa opţiunea traducătorilor români şi de-a lungul secolului XX. În traducerile de la 1936 şi 1938, *rege* tinde să-l substituie pe *împărat*, mai ales în Vechiul Testament şi în Psalmi. Nu e vorba doar de o înnoire lexicală sau de o adecvare critică la istoria biblică, ci îşi spune cuvîntul conformarea la tradiţia politică a regalităţii româneşti. Astfel, binecunoscutul verset din „psalmii împărăteşti", „Doamne, mîntuieşte pe *împăratul* şi ne auzi pe noi în orice zi te vom chema" (Ps. 19:10), scris şi rostit în această formă timp de secole, va fi redat în trei ediţii succesive, BIBL. 1936, RADU-GAL. şi NICODIM, cu un singur cuvînt modificat: „Doamne, mîntuieşte pe *regele* şi ne auzi pe noi în orice zi te vom chema" – în mod evident, o reverenţă la adresa regalităţii româneşti. Atît de evident, am putea spune, încît începînd cu ediţia din 1957 a Psaltirii şi cu cea din 1968 a Bibliei în întregime, revizorii Institutului Biblic al B.O.R. vor considera că e mai prudent ca versetul să revină la forma veche, „Doamne, mîntuieşte pe *împăratul* etc.". Desigur, noua traducere nu trebuia să mai evoce cititorului imaginea *regelui* – o realitate încă primejdioasă pentru sistem şi care se cerea uitată, în timp ce termenul *împărat* era îndeajuns de anacronic pentru a nu mai predispune la conotaţii politice nedorite.

În sfîrşit, opţiunea pentru un anumit politonim în traducerea Bibliei cunoaşte şi un caz interesant de c o n - d i ţ i o n a r e c o n f e s i o n a l ă . În recenta traducere a Martorilor lui Iehova (*Sfintele Scripturi. Traducerea lumii noi*, 2006), noţiunile de 'monarh' şi 'monarhie' sînt desemnate exclusiv prin termenii *rege* şi *regat*, iar sintagmele *împărăţia cerurilor* şi *împărăţia lui Dumnezeu* sînt redate *regatul cerurilor*, respectiv *regatul lui Dumnezeu* (e.g. „Tatăl nostru care eşti în ceruri, să fie sfinţit numele tău. Să vină *regatul* tău etc."). Această opţiune reprezintă expresia unei eshatologii particulare, pentru care „împărăţia lui Dumnezeu" va fi un *regat* pămîntesc limitat la 144000 de supuşi, între alte „regate" şi puteri ostile lui Iehova, iar ca anticipare a acestuia, casele de rugăciuni iehoviste poartă deja numele de *Sala Regatului*.

1:44

Sintagma *ἀντ' αὐτοῦ* este transpusă *pentru el* în MS. 45 şi *în locul lui* în BB. În textul grecesc, ea exprimă un raport de compensaţie/substituţie: *şi împărăţi, în locul lui, Iovav*. Se poate traduce şi *pentru el*, 'în schimbul lui', 'ca schimb pentru el', dar construcţia din MS. 45 este neobişnuită întrucît sugerează mai degrabă un raport de destinaţie. Totuşi, în versetele imediat următoare, BB revine la această opţiune din MS. 45. ♦ Revizorii BB se dovedesc inconsecvenţi şi în transpunerea unor nume proprii, de la un verset la altul: cf. *Iovaáv* (1:44), dar *Iováv* (1:45); *Vála* (1:43), *Valác* (1:44); *Mesrém* (1:8), *Mestrém* (1:11) – însă ar putea fi vorba şi de simple greşeli de tipar.

1:51

Adad este ultimul rege edomit, după care cetăţile Edomului vor fi conduse de comandanţi militari (gr.

ἡγεμών; de altfel, nume precum *Theman*, *Alua*, *Iethar* şcl., din v. 51-54, sînt mai degrabă toponime – cf. secvenţa paralelă din Gen. 36:40-43 – şi trebuie citite: *căpetenia* ***din*** *Theman*, *căpetenia* ***din*** *Alua* etc.). Textul grecesc este eliptic: *καὶ ἀπέθανέ Ἀδάδ καὶ ἐγένοντο ἡγεμόνεσ Ἐδώμ*. În schimb, VULG. ANV. prezintă o versiune amplificată: *Adad autem mortuo, duces pro regibus in Edom esse coeperunt*, care explică traducerea mai clară din MS. 4389: *începură a fi în Edom voievozi în loc de împăraţi*. Traducătorul MS. 4389 a considerat necesară glosarea lui *voievod* în marginea paginii: *duces* (termen preluat din textul VULG. ANV. şi redat cu caractere latineşti), probabil pentru a atrage atenţia asupra sensului primar al termenului *voievod*, 'conducător de oaste' (***вой*** 'ostaş', ***вождь*** 'a duce'), în condiţiile în care acesta evoca în epocă mai degrabă titulatura tradiţională a domnitorului decît un rang militar. El foloseşte termenul *voievod* doar atunci cînd îi întîlneşte etimonul în OSTROG (***вокводa***) sau *dux* în VULG. ANV. (e.g. Gen. 21:22.32; 26:26; 1 Reg. 26:5; 29:30); în alte situaţii, traducătorul optează alternativ pentru echivalenţii *hatman* (Gen. 36:19.29; 1Reg. 14:15; 2 Reg. 2:8), *capul oştilor* (1Paralip. 19:18; 27:34) sau chiar *stăpînii* (Ieş. 15:15; Gen. 36:15 – glosat marginal: *cei mai mari sau hatmanii*). ♦ Pentru a reda termeni militari greceşti, precum *ἡγεμών*, *στρατηγός*, *ἀρχιστράτηγος* ('comandant militar', 'general'), MS. 45 utilizează preponderent echivalentul *hatman* (e.g. Gen. 21:22.32; 26:26; 36:15.19.29; Ex. 55:15; Iis. Nav. 5:14 – unde este glosat marginal *mai-mare preste oşti*; 1Reg. 14:15; 26:5; 29:30; Iez. 23:12.23), un împrumut din pol. *hetman* (< germ. *Hauptman*, cf. DLR, s.v.), titlul tradiţional al căpeteniilor militare polone şi cazace, iar din secolul al XVI-lea şi rangul comandantului armatei moldoveneşti. Totuşi, în cîteva cazuri, termenii greceşti enumeraţi mai sus sînt echivalaţi cu *voivod* (e.g. 1Paralip. 11:6; Est. 3:12; 1Reg. 12:19; 2Reg. 2:8; Iez. 23:6;) şi, o singură dată, cu *domn* (pentru *ἡγεμών*, în versetul de faţă şi următoarele, 51-54), probabil ca urmare a intervenţiei revizorilor MS. 45. Echivalentul *domn* din acest context a fost preluat şi în BB. Cu această excepţie, în BB termenul *hatman* din MS. 45 este înlocuit în mod sistematic cu *voievod*.

Ca echivalent pentru *ἡγεμών*, *στρατηγός* sau *ἀρχιστράτηγος*, *voievod* va înregistra, în mod surprinzător, una dintre cele mai lungi perenităţi în tradiţia biblică românească: atestat în CV (50ᵛ) şi în CORESI TE (80ᵛ, 167ʳ, 170ᵛ, 173ʳ), îl vom regăsi încă în BIBL. 1914 (e.g. Gen. 21:22; Luc. 22:4; 22:52; Fapt. 28:16), în versiunea de la 1936 (Fapt. 28:16) şi chiar în RADU-GAL. (e.g. 1Cron. 1:51; Fapt. 28:16). *Voievod* nu se regăseşte însă în NTB, care optează pentru *căpitan* (Mc. 6:21) sau pentru un echivalent perifrastic, *mai-marele şireagului* (Fapt. 28:16). Nici Micu nu îl consideră potrivit, de vreme ce, acolo unde îl întîlneşte în textul Noului Testament din BB (Luc. 22:4; 22:52), îl schimbă cu *mai-marele* (dar îl menţine, totuşi, în cel puţin două contexte, Gen. 21:22 şi Fapt. 28:16).

Capitolul al 2-lea

2:1

Forma *Ruvi**m*** în MS. 45 surprinde, pentru că FRANKF. are *Ρουβίν* (cf. *Ruvín* în BB). Lecţiunea cu *-m* final se regăseşte însă în OSTROG (şi, prin urmare, şi în MS. 4389).

2:7

Verbul *a face pricăjire* nu este atestat în DLR şi nici n-a mai fost semnalat în alte texte vechi. Secvenţa *au făcut pricăjire* reprezintă o interpretare contextuală a vb. *ἠσυνθέτεσεν*, 'a încălcat un pact', 'a nesocotit un legământ' (NETS: *transgressed over*) – e vorba de încălcarea legămîntului anatemei (*procleţeniei*/*procleţirii* în cele două versiuni româneşti). Versetul se referă la fapta reprobabilă a lui Ahar, relatată în capitolul 7 al cărţii *Iisus Nave*; în timpul asediului cetăţii Ierihon, Ahar a furat din lucrurile care fuseseră făgăduite Domnului (literal, *anatemizate*) în cazul unei victorii asupra cetăţii. Păcatul ascuns al lui Ahar, încălcarea legămîntului anatemei (la aceasta se referă în textul grecesc verbul *ἠσυνθέτεσεν*), *a atras pedeapsa* divină peste oştirea lui Israel, care, în asediul următor, va suferi o grea înfrîngere. 'A atrage pedeapsa/mînia lui Dumnezeu' – acesta este conţinutul pe care traducătorii români încearcă să-l lexicalizeze prin verbul *a face pricăjire*. În schimb, DLR, s.v. *pricăjire*, trimite chiar la acest verset din BB, cu explicaţia: 'pîngărire', sens pe care îl raportează la unul din sensurile vb. *a pricăji*: „(3) 'a (se) murdări; (fig.) a (se) pîngări, a (se) păta, a (se) necinsti'." Secvenţa *au făcut pricăjire* ar trebui aşadar înţeleasă: 'a pîngărit', 'a întinat'. Nu ar fi fost totuşi mai la îndemîna traducătorilor însuşi verbul *a pîngări*, foarte bine atestat atît în MS. 45, cît şi în BB (e.g. Gen. 34:5; 49:4; Ex. 20:25; 31:13; Lev. 5:2; 11:23; 22:15; Înţel. 3:13; 4:2.9 etc)? Numai în *Leviticul*, de pildă, sînt înregistrate cca 50 de ocurenţe ale verbului *a (se) pîngări*! Subst. *pricăjire* ar trebui mai degrabă considerat o variantă a lui *pricăjitură*, aparţinînd familiei lexicale a subst. *pricaz* 'pagubă (mare), nenorocire' şi adj. *pricaznic* 'care aduce nenorocire, care pricinuieşte moartea, funest', termeni din domeniul credinţelor şi superstiţiilor populare, pe care DLR le consideră derivate tot de la verbul *a pricăji* (cf. şi CIORĂNESCU, s.v. *pricaz*: „*pricăji*, vb.: a face sau a zice lucruri care aduc necaz"). Subst. *pricăjire* poate fi, aşadar, circumscris aceleiaşi paradigme semantice: 'lucru abominabil din punct de vedere religios, care atrage nenorociri, blestem', conţinut pe care vechii traducători au încercat să-l lexicalizeze prin verbul *a face pricăjire*. ♦ Conceptul de 'anatemă', între 'ofrandă' şi 'blestem' – mecanismele unei „transformări semantice drastice". În versetul de faţă, subst. *procleţenie* (MS. 45) şi *procleţire* (BB) echivalează termenul grecesc *ἀνάθεμα*. Conceptul de 'anatemă' are, cu siguranţă, unul dintre cele mai spectaculoase parcursuri semantice de-a lungul literaturii biblice, reflectat în lexicalizarea sa multiplă şi adeseori contradictorie. O adevărată provocare pentru lexicolog o reprezintă fie şi

numai simpla trecere în revistă a sensurilor pe care termenul le-a primit de-a lungul vremii în versiunile româneşti ale Bibliei: *anatemă, jurămînt, blestem, procleciune/procleţire, jertfă, dar, danie, făgăduinţă, lepădare, depărtare, nimicire, interdict, despărţire, lucru groaznic, danie sfîntă, afierosire, dăruială cu blestem, dar oprit, dar predat, dar interzis* etc. Faptul că termenul îşi face „intrarea" în Biblie cu înţelesul *exclusiv* de 'ofrandă' (prima ocurenţă, în Lev. 27:28) şi îşi încheie parcursul semantic cu semnificaţii aproape antagonice în literatura bisericească, 'blestem' şi 'excomunicare', este în măsură să îl pună în dificultate atît pe traducător, cît şi pe cititorul familiarizat numai cu sensul imprecativ al termenului.

Conceptul veterotestamentar de 'anatemă' nu comportă nici una dintre conotaţiile termenului *blestem*, cu care cuvîntul grecesc continuă să fie echivalat în unele traduceri moderne ale Vechiului Testament. Chiril al Alexandriei (DE ADORATIONE, V), de pildă, explică termenul în exegeza versetului din 1Paralip. 2:7, în care e vorba de „anatemizarea" cetăţii Ierihon: „[Dumnezeu] a îngăduit aşadar celor ce s-au luptat bărbăteşte să se bucure de celelalte prăzi, dar au trebuit să aducă în vistieria Domnului tot argintul, aurul, arama şi fierul. Căci acestea erau ceea ce se chema *anatema*, adică ceea ce se alegea din toate şi se închina Domnului." În greaca clasică, verbul *ἀνατίθημι* însemna literal 'a pune sus/pe', 'a agăţa', de unde a ajuns să desemneze şi acţiunea de a pune/aduce ofrande într-un templu; de aici provine şi substantivul *ἀνάθεμα*, 'anatemă', care în epoca traducerii LXX la Alexandria însemna pur şi simplu 'ofrandă', obiect închinat/consacrat. Cu acelaşi sens, el pătrunde şi în primele traduceri greceşti ale Vechiului Testament, ca echivalent al ebr. *herem*, obiectul consacrat în totalitate lui Dumnezeu şi interzis atingerii profane: „Orice anatemă (*ἀνάθεμα*) pe care un om o va anatemiza (*ἀναθῇ*) Domnului, din tot ce are el, de la om pînă la vite şi pînă la ogorul din stăpînirea lui, nu se va da [nimănui altcuiva] şi nici nu va putea fi răscumpărată; orice anatemă, [lucru] sfînt între [lucrurile] sfinte, va fi a Domnului. Şi tot ce va fi anatemizat, dintre [cele] ale oamenilor, nu va putea fi răscumpărat, ci *cu moarte va fi dat morţii* (s.m.)." (Lev. 27:28-29.) Această ultimă precizare cu privire la caracterul irevocabil al anatemei, *cu moarte va fi dat morţii*, reprezintă o nuanţă specifică textului biblic, care va fi definitiv încorporată semanticii clasice a termenului. *Anatema* biblică nu însemna doar consacrarea definitivă lui Dumnezeu, ci presupunea adesea jertfirea efectivă, nimicirea, „arderea de tot" a obiectului sau fiinţei consacrate. O asemenea prescripţie a fost aplicată uneori în „războiul sfînt" din timpul cuceririi Canaanului. Cetăţile care refuzau să se supună sau cele care, prin influenţa lor, puneau în pericol integritatea religioasă a lui Israel erau „anatemizate" (Deut. 20:10-18), adică aduse ca ofrandă Domnului prin distrugerea lor completă, laolaltă cu bunurile şi cu locuitorii lor: „Iar acum du-te şi loveşte-l pe Amalec [...] şi nu-ţi pune deoparte nimic de la el. Îl vei nimici şi-l *vei da ca anatemă* pe el şi toate ale lui, şi nu-l vei cruţa: îi vei omorî de la bărbat pînă la femeie, de la copilaş pînă la prunc, de la juncan pînă la oaie şi de la cămilă pînă la asin" (1Reg. 15:3). Cel care încălca această prescripţie, ca Achar atunci cînd şi-a însuşit din bunurile anatemizate ale Ierihonului (Iis. Nav. 6), devenea el însuşi *herem*, *anatemă*, fapt care conducea în mod automat la proscrierea vinovatului sau chiar la condamnarea sa la moarte: „Păziţi-vă foarte de anatemă, ca nu cumva rîvnind, să luaţi voi înşivă din anatema [Domnului] şi să faceţi din tabăra fiilor lui Israel o anatemă şi să ne nimiciţi" (Iis. Nav. 6:18); „Nimic din ce-a fost dat anatemei să nu se lipească de mîna ta!" (Deut. 13:18); „Să nu aduci vreo urîciune [i.e. lucru idolesc] în casa ta, *căci vei fi anatemă ca şi ea*" (Deut. 7:26; toate citatele sunt după SEPT. NEC).

Astfel, după cum se vede din ultimele exemple, conceptul de 'anatemă' evoluează chiar pe măsura utilizării termenului în Vechiul Testament, ajungînd să reprezinte, printr-un fel de paralelism, nu numai *obiectul* despărţit de uzul profan pentru a fi consacrat lui Dumnezeu, ci şi consecinţele încălcării acestei consacrări: *despărţirea* de comunitate, excomunicarea, şi ca urmare pierderea mîntuirii, dar şi a identităţii şi a drepturilor civile, altfel spus *nimicirea* spirituală şi socială. Astfel se explică întreita semnificaţie a verbului *ἀναθεματίζω* 'a anatematiza' în textele vetero-testamentare: *a consacra Domnului* (Lev. 27:28), *a nimici*, *a extermina* (1Paralip. 4:41; Dan. 11:44) şi *a excomunica* (Esd. 10:8).

În scrierile Noului Testament, în care „războiul sfînt" reprezintă o amintire îndepărtată, cuplul *ἀνάθεμα–ἀναθεματίζω* îşi restrînge semnificaţia la aceea de 'despărţire de Dumnezeu' şi 'despărţire de comunitate', în sensul condamnării la extincţie, nimicire. Invocarea anatemei într-un jurămînt sau într-o formulare imprecativă însemna, la urma urmei, invocarea pedepsei divine cu nimicirea: „Iar el a început *să se dea anatemei* şi să se jure: Nu ştiu pe omul acesta!" (Marcu 14:71); „De nu iubeşte cineva pe Domnul, *să fie anatema*!" (1Cor. 16:22); „Chiar dacă noi sau un înger din cer v-ar vesti altă evanghelie decît aceea pe care v-am vestit-o – *să fie anatema*!" (Gal. 1:8). Se poate observa, în exemplele citate, că semnificaţia lui *ἀνάθεμα* se apropie de 'blestem', dar, insist asupra acestei precizări, nu se identifică în totalitate cu acest sens. De altfel, greaca biblică îşi are termenii ei din sfera blestemului: *ἀρά* şi *κατάρα*. Blestemul nu este o anatemă. El poate fi rostit (şi repetat!) în orice împrejurare în care se invocă asupra cuiva nenorociri, necazuri, mînia lui Dumnezeu etc., este adeseori determinat (în sensul că se invocă o anume nenorocire, un anume tip de pedeapsă, uneori ca răzbunare) şi se poate împlini sau nu, pe cîtă vreme anatema *pronunţă* în mod solemn şi o singură dată despărţirea definitivă de Dumnezeu şi condamnarea la nimicirea totală. Numai în acest sens, şi nu ca un blestem propriu-zis, poate fi înţeleasă utilizarea termenului de către apostolul Pavel, în Rom. 9:3: „Căci aş dori să fiu eu însumi *anatema de la Hristos* pentru fraţii mei." Apostolul nu îşi doreşte să fie pur şi simplu blestemat sau să vină nenorocirile peste el, ci vrea să spună că ar prefera să fie excomunicat el însuşi, „despărţit de la Hristos" (cum traduce MICU), dacă acesta

ar fi preţul mîntuirii fraţilor săi „cei de un neam" cu dînsul (cf. traducerea inexactă din BIBL. 1874: „Căcĭ aşĭ fi doritŭ eŭ însumĭ a fi blăstematŭ de Christosu pentru fraţiĭ meĭ.")

În sfirşit, în dreptul bisericesc, conceptul de '*ἀνάθεμα*' va cunoaşte o ultimă precizare semantică, ajungînd să se refere exclusiv la excomunicare (sancţiunea extremă care poate fi dictată de Biserică, mai ales în cazul ereziilor) sau, în sens larg, la reprobarea solemnă a oricăror învăţături, credinţe, religii etc. contrare creştinismului. Este adevărat însă că, în conştiinţa comună, termenul *anatemă* a fost mai întotdeauna considerat un cuvînt de blestem, un fel de formulă „magică" a cărei utilizare rituală de către Biserică în condamnarea marilor ereziarhi (sau în aşa-numitele „cărţi de blestem") inspira mai multă „eficienţă" decît un blestem obişnuit. Cărţile vechi, atît de rare şi de scumpe, sau zapisele din trecut erau pline de astfel de însemnări ale proprietarilor care „aruncau anatema" asupra oricui ar fi încercat să le înstrăineze (cazul cărţilor) sau, în cazul documentelor, să le nesocotească. În secolul al IV-lea, Ioan Gură de Aur (IN LAZ. II,4), amintind de sensul iniţial al „anatemei", acela de 'ofrandă', 'dar consacrat', critica în termenii cei mai aspri „folosirea, la întîmplare, a acestui cuvînt" şi atrăgea atenţia asupra imprecaţiilor grave pe care le comportă.

Un subiect atît de complex precum semnificaţiile 'anatemei' şi ale 'blestemului' în cultura veche românească depăşeşte în mod evident cadrul unei simple note. O cercetare cvasi-exhaustivă a fost întreprinsă de regretatul profesor Dan Horia Mazilu, în excepţionala sa monografie *O istorie a blestemului* (Polirom, 2001), consacrată atît unor consideraţii în cadrul general al subiectului (definiţii istorice, referinţe biblice şi patristice, imaginarul antic şi medieval etc.), cît şi unei documentări vaste şi minuţioase în cuprinsul literaturii noastre vechi. Profesorul bucureştean atrage atenţia asupra „mecanismului transformării semantice drastice" pe care a suferit-o termenul *anatemă* în parcursul său dinspre literatura biblică spre cea bisericească, ilustrînd această transformare printr-un pasaj din *Pidalion* (reprodus după o ediţie din 1844): „Anatema se zice atît lucrul cel ce se despărţeşte de la oameni şi se afieroseşte lui Dumnezeu, care şi anatima se numeşte; cît şi acela ce se desparte de la Dumnezeu şi de la Biserica creştinilor şi se afieroseşte diavolului, care s-a şi obicinuit mai mult a se zice *anatema* şi nu *anatima*. [...] Drept aceea şi una şi alta anatema, fiindcă se desparte de oameni, nu se deosebesc între ele, însă pentru că una se afieroseşte lui Dumnezeu, iară cealaltă se afieroseşte diavolului, sunt foarte potrivnice una alteia" (MAZILU, p. 86.). Pasajul este interesant şi prin aceea că atestă cunoaşterea termenului, în secolul al XIX-lea, cu sensul de 'ofrandă' („lucrul cel ce se despărţeşte de la oameni şi se afieroseşte lui Dumnezeu"), pe lîngă sensurile uzuale în literatura bisericească, 'excomunicare' şi 'blestem'. O disociere importantă, care, în secolul următor, va scăpa din vedere lexicografilor români. Dicţionarele reţin doar sensurile din urmă ale cuvîntului (cf. DLR, MDA, CIORĂNESCU; nici Hasdeu, în *Etymologicum*, nu aminteşte semnificaţia veche, de 'ofrandă'). Cît sunt de „potrivnice una alteia" cele două „anateme" amintite de *Pidalion* vom vedea în continuare din dificultăţile şi constrîngerile pe care le-au resimţit traducătorii din toate timpurile în echivalarea termenului în traducerile Scripturii.

În Vechiul Testament, termenii biblici *ἀνάθεμα* şi *ἀναθεματίζω* pot avea, cum am spus mai sus, conotaţii pozitive, atunci cînd sensul lor este de 'ofrandă', respectiv 'a consacra ofrande (lui Dumnezeu)', sau negative, în contexte care se referă la distrugere, nimicire, excomunicare.

a) În contextele „pozitive", termenii au fost redaţi, de-a lungul tradiţiei textuale, prin echivalenţi ca *dar*, *danie*, *făgăduinţă*, *jertfă*, *consacraţie*, *afierosire* etc., respectiv *a dărui*, *a da*, *a făgădui*, *a consacra* etc. E de la sine înţeles că, în aceste contexte, calcurile *anatemă* şi *a anatemiza* erau de evitat, din cauza conotaţiilor imprecative sub care aceşti termeni erau în general cunoscuţi. Să ne imaginăm numai cum ar fi sunat cititorului o traducere literală precum: „Orice *anatemă* pe care un om o *va anatemiza* Domnului, din tot ce are el, de la om pînă la vite şi pînă la ogorul din stăpînirea lui, [...] orice *anatemă* va fi [lucru] sfînt între [lucrurile] sfinte, va fi a Domnului" (Lev. 27:28). Iată, de pildă, cum au fost redaţi în acest verset termenii *ἀνάθεμα* şi *ἀναθεματίζω*, în principalele traduceri româneşti ale Septuagintei de-a lungul timpului: MS. 45: *făgăduinţa*... ce *va făgădui*... *punerea*; BB: *daniia*... ce *va da*... *daniia*; MICU: *darul*... care-l *va sfinţi*...; HELIADE: *consacraţia*... que *ar' consacra*... ori-que *objet consacrat*; BIBL. 1936: *cele afierosite*... pe care *cu jurămînt le dă*... *afierosit cu jurămînt*; ANANIA: ceea ce *îi va dărui*... *dania cea sfîntă*; SEPT. NEC: *făgăduit [sub anatemă]*... ceea ce *a făgăduit*... *lucruri făgăduite [sub anatemă]*.

Pentru acelaşi context (dar în versiunea textului masoretic, unde corespondentul lui *ἀνάθεμα* este ebr. *herem*), un traducător ca D. Cornilescu nu va fi mulţumit de echivalenţi ca *dar* şi *făgăduinţă*, ci va încerca să surprindă în traducere conotaţia termenului original, de 'jertfă consacrată în mod exclusiv'. Rezultatul se va concretiza în schimbarea opţiunilor de traducere de la o ediţie la alta: *(tot) ce va fi dăruit*... *prin oprire* (CORN. 1921), *închinat prin făgăduinţă* (CORN. 1924), *orice lucru predat* (CORN. 1931). În căutarea unor transpuneri cît mai exacte pentru ebr. *herem* s-au aflat şi traducătorii altor versiuni româneşti ale Bibliei, în care întîlnim echivalenţi precum: *interdict* (BIBL. 1865), *dară interdisŭ*, *consacratŭ cu interdictŭ* (BIBL. 1874), *dăruială cu blestem*, *afierosit cu jurămînt* (RADU-GAL.) etc. Vasile Radu şi Gala Galaction, traducătorii Bibliei de la 1938, reuşesc chiar „performanţa" ca în două versete succesive (Lev. 27:28-29) să ofere nu mai puţin de patru traduceri diferite ale ebr. *herem*: *dăruială cu blestem*, *dat cu blestem*, *închinare* şi *afierosit cu jurămînt* !

b) În contextele „negative" din Vechiul Testament, termenii *ἀνάθεμα* şi *ἀναθεματίζω* au fost fie calchiaţi (în special de vechii traducători), fie redaţi prin echivalenţi precum *blestem*, *nimicire*, *pieire*, respectiv *a blestema*, *a nimici* etc., mai ales în traducerile moderne. În cazul Vechiului

Testament, calchierea este preferabilă aproximărilor imprecative, iar diferenţa dintre cele două procedee reflectă cultura biblistică a traducătorilor. Am amintit deja că *anatema* nu este totuna cu *blestemul*, chiar şi în contextele negative. *Anatemizarea* instituia un tabu asupra bunurilor sau a persoanelor în legătură cu care era pronunţată şi avea conotaţii sacrificiale. Cunoscînd acest aspect din exegeza Părinţilor Bisericii, traducători ca Nicolae Milescu sau revizorii *Bibliei de la Bucureşti* şi, pe urmele lor, Micu şi traducătorii BIBL. 1914 au evitat în traducere echivalenţii *blestem* şi *a blestema* (mai ales în Pentateuh), optînd, în contextele negative, pentru calchierea termenilor greceşti: de pildă, în Deut. 13:15, secvenţa literală „cu anatema vei anatemiza [cetatea idolatră]" este transpusă: *cu anathema vei anathimisi* (MS. 45), *cu anathema veţi anathemisi* (BB), *cu anatemă să o anatematizeşti* (MICU), *cu anatemă să o anatematiseşti* (BIBL. 1914); în Deut. 20:17, secvenţa „cu anatema să-i anatemizaţi [pe idolatri]" este redată: *cu anathema să anathemisiţi* (MS.45), cu *anathema să anathemisiţi* (BB), cu *anatemă să-i anatemisiţi* (MICU), *cu anatema să-i anatematisiţi* (BIBL. 1914). Excepţie face, între vechile traduceri, MS. 4389, care optează, în Deut.7:26 şi 20:17, pentru echivalenţele *blestemat/blestemare* şi *a blestema*, dar traducătorul nu urmează Septuaginta, ci ediţia de la OSTROG, care are aici ***проклатиѥ*** şi ***проклѧнєши***, iar nu ***анаѳєма*** şi ***анаѳєматисати***.

Este drept însă că opţiunea calchierii se manifestă în mod sistematic numai în primele cărţi ale Vechiului Testament, mai precis în Pentateuh şi în *Iisus Nave*. Începînd cu *Judecătorii*, *ἀνάθεμα* şi *ἀναθεματίζω* vor fi transpuse prin *procleciune/proclețenie*, respectiv *a procleți*, atît în MS. 45, cît şi în BB. Această schimbare inoportună şi nejustificată s-ar putea explica prin intervenţia revizorilor MS. 45 (de unde va fi trecut şi în BB), care, în a doua parte a izvodului lui Milescu, au schimbat pe *anatema* şi *anathemisi*, termeni pe care îi vor fi considerat poate prea grecizaţi, cu *proclețenie* şi a *procleți*.

În schimb, traducătorii din secolul XX nu găsesc nici un impediment în echivalarea lui *ἀνάθεμα* şi *ἀναθεματίζω* cu *blestem*, respectiv *a blestema*, sau prin expresii perifrastice improvizate ad hoc şi, desigur, inexacte. În Deut. 7:26, *ἀνάθεμα* devine *ceva groaznic* (RADU-GAL.) sau *blestemat* (BIBL. 1936, NICODIM, ANANIA). Cetatea care, în Deut. 13:15, trebuia „anatemizată", altfel spus adusă ca jertfă de război lui Dumnezeu, va avea de împărtăşit o altă soartă: *s-o dai blestemului* (BIBL. 1936, NICODIM), *să o dărîmi* (RADU-GAL.), *s'o stîrpeşti de istov* (ANANIA); la fel, idolatrii din Deut. 20:17 nu mai sunt „anatemizaţi", ci de-a dreptul: *să-i dai blestemului* (BIBL. 1936, NICODIM), *să [îi] pierzi* (RADU-GAL.), *de istov să-i dai pieirii* (ANANIA). Este evident că semnificaţia teologică a conceptului vetero-testamentar de 'anatemă' nu mai transpare cîtuşi de puţin într-o transpunere precum *de istov să-i dai pieirii*. În alte situaţii, acelaşi termen este transpus în versiunile moderne prin echivalenţi contradictorii, cum este cazul verbului *ἀναθεματίζω* din Num. 21:3, redat *a afierosi* (BIBL. 1936), *a nimici* (BIBL. 1988), *a aduce în dar* (ANANIA). În sfîrşit, sunt şi situaţii în care traducătorii eludează pur şi simplu textul Septuagintei, apelînd la textul masoretic şi încălcînd astfel principiul filologic al respectării integrităţii textului-sursă. De pildă, în secvenţa din Num. 21:3, „şi au pus numele acelui loc Anatema", numele „Anatema" îşi are semnificaţia sa contextuală (el este redat ca atare în toate traducerile vechi), pe care însă traducătorii nu o înţeleg şi o aproximează după textul masoretic: *Horma*, *adică afierosire* (BIBL. 1936), *Horma*, *adică nimicire* (BIBL. 1988), *Horma* (ANANIA).

În Noul Testament, termenii *ἀνάθεμα* şi *ἀναθεματίζω* au fost redaţi printr-o şi mai mare diversitate de echivalenţi, atît în traducerile vechi, cît şi în cele moderne: *giurămînt/jurămînt* (CV, CORESI LA, NTB, BIBL. 1936), *procleciune* (BB), *proclețenie* (MS. 45), *blăstăm/blestem* (MICU, CORN. 1931, RADU-GAL.; ANANIA), *mare blestem* (CORN. 1921), *anathemă/anatemă* (BB, MICU, BIBL. 1874, BIBL. 1911, BIBL. 1914, CORN. 1921, 1931, BIBL. 1936, RADU-GAL., ANANIA), *despărţire (de Hristos)* (MICU), *lepădare (de la Hristos)* (BIBL. 1936), respectiv *a (se) giura/jura* (CORESI TE, CORESI LA, NTB, MICU), *a (se) proclețí* (doar în BB), *a (se) blăstema/blăstăma/blestema* (CV, NTB, BB, MICU, BIBL. 1874, CORN. 1931, BIBL. 1936; ANANIA), *a (se) anatemisa* (BIBL. 1874), *a (se) da anatemă* (BIBL. 1911), *a (se) anatematisi* (BIBL. 1914), *a (se) afierosi* (BIBL. 1914, RADU-GAL.), *a se lega* (CORN. 1921, BIBL. 1936, RADU-GAL., ANANIA). Această varietate dă ea însăşi seamă despre dificultăţile de înţelegere şi de interpretare a celor doi termeni în contextele nou-testamentare, ceea ce explică şi faptul că, în cadrul aceleiaşi versiuni, echivalenţii pentru care s-a optat sunt uneori atît de diferiţi, încît cu greu s-ar putea crede că ei aparţin aceleiaşi familii lexicale: *anatemă*, *jurămînt*, *lepădare de Hristos*, *a se lega*, *a se blestema* (BIBL. 1936); *blestem*, *anatemă*, *a afierosi*, *a se lega* (RADU-GAL.) etc.

2:10

Subst. *boiêrin* (BB, MS. 45) transpune gr. *ἄρχων*, 'căpetenie', 'înalt demnitar', 'guvernator', 'dregător' (VULG., *princeps*; TM, *nasiy'*). În MS. 4389, *voievod* reflectă, mai puţin exact, slav. ***кнѧзь***. Conceptul de 'dregător' a fost lexicalizat în traducerile româneşti prin mai mulţi termeni, adeseori prin echivalenţi diferiţi în cadrul aceleiaşi versiuni, în funcţie de context, dar şi de realităţile politice din fiecare epocă: în *Palia de la Orăştie*, de pildă, în *Exodul* conceptul este redat prin cinci termeni diferiţi: *domn cap de dinainte* (12:4), *mai-mare* (Ex. 15:15), *fruntea gloatelor* (Ex. 16:22), *domn* (Ex. 22:28), *întăniu mai-mare* (Ex. 34:31; 35:27). Trei secole şi jumătate mai tîrziu, în BIBL. 1938, în aceleaşi contexte din *Exodul* se întîlnesc alţi cinci echivalenţi diferiţi: *cap*, *căpetenie*, *principe*, *voevod*, *fruntaş*.

2:18

Diferenţă textuală majoră între FRANKF. şi OSTROG, pe de o parte, şi VULG. ANV. pe de cealaltă parte. Din primele două versiuni se înţelege că Ierioth (Irioth) a fost nevasta lui Ahalovi, în timp ce din VULG. ANV. reiese că Ierioth

(Erioth) a fost fiul lui Ahalovi (Halov). Neînţelegerea provine din interpretarea TM, care prezintă aici variante diferite. Dar în timp ce versiunea Vulgatei este consecventă cu opţiunea asumată, FRANKF. şi OSTROG nu sînt foarte clare: deşi Azuva este enumerată alături de Ierioth, se vorbeşte totuşi de o singură *femeie* (*soţie*); nici secvenţa „şi aceştia-s fiii ei" nu este limpede la cine se referă. Poate de aceea, traducătorul MS. 4389 preferă să urmeze aici versiunea mai coerentă a VULG. ANV.: ... *Azuba, de qua genuit Ierioth; fueruntque filii eius....*

2:21

Secvenţa *întră... către fata* (BB, MS. 45), calchiată după FRANKF., reflectă o expresie semită pentru desemnarea căsătoriei sau a relaţiilor sexuale. Calcul se regăseşte în majoritatea traducerilor româneşti: e.g. *întrară feţii lu Domnedzeu la featele oamenilor* (PO, Gen. 6:4), *întrară cu el în/la nuntă* (CORESI TE 55r, NTB, Mat. 25:10), *au întrat la fata lui Mahir* (MICU), *întrâ la féta* (BIBL. 1874), *a intrat la fiica lui Machir* (CORN. 1921, SEPT. NEC) etc. Dar nu au lipsit nici încercările de echivalare funcţională: *s-a însoţit cu* (RADU-GAL., 1 Cr. 2:21), *s-au împreunat cu* (CORN. 1921, Gen. 6:4) etc. ♦ Secvenţa *tatăl Galaad* (MS. 45) este un calc sintactic după *πατρός Γαλαάδ* din FRANKF. Cîteva rînduri mai jos, în versetul 2:24, aceeaşi sintagmă este redată corect, *tatăl lui Galaad*. Despre absenţa articolului genitival în traducerea românească am scris în nota 1:7. Atrage însă din nou atenţia, în MS. 45, inconsecvenţa transpunerii, datorată revizorilor manuscrisului (poate şi copistului) care adaugă articolul genitival, potrivit normei gramaticale din epocă, dar fără a face acest lucru în mod constant (în multe cazuri, ei adaugă articolul deasupra rîndului, uitînd să-l insereze la timp în text – e.g. 1:32; 2:30; 2:50; 3:19 etc.).

2:22

Transpunerea *era lui 23 de cetăţi* (BB, MS. 45) reflectă sintaxa dativului posesiv din textul-sursă, *ἦσαν αὐτῷ*, literal *erau lui*, cu sensul 'avea' (construcţii similare şi în 2:26.34.35; 4:5 etc.). În MS. 4389: *avea 23 de cetăţi*. În timp ce traducătorii Septuagintei se simt constrînşi de particularităţile gramaticii greceşti, traducătorul MS. 4389 are sub ochi, pe lîngă OSTROG, şi modelul transpunerii din VULG. ANV.: *possedit*.

2:23

Diferenţă semnificativă între lecţiunea *64 de cetăţi* (BB) şi *60 de cetăţi* (MS. 45; cf. şi MS. 4389): toate sursele, FRANKF., OSTROG, VULG. ANV., susţin aici lecţiunea *60*. Revizorii BB au confundat, în secvenţa ѯ҃ а҃ є҃ чєтъ҃ⷱ, transpusă în manuscris în *scriptio continua*, slovele ѯ҃ şi а҃ cu numărul ѯ҃а҃ (64).

2:24

Secvenţa *au venit Halév Efátha* (BB, MS. 45) reprezintă o transpunere exactă după ediţia FRANKF., în care însă versetul este redat defectuos. Editorii FRANKF. au fost puşi în dificultate de lecţiunile septuagintale diferite, pe care le consemnează în aparatul critic: *a venit Halev la Efatha*, sau *către Efatha*, sau *Efatha a venit la Halev*. De asemenea, nu se înţelege dacă *Efatha* e numele unei femei sau numele unui oraş (poate Efratha). Versetul nu corespunde nici cu v. 19 anterior, unde numele soţiei lui Halev este redat *Efratha*. Nici transpunerea din OSTROG nu este mai clară, în schimb textul din VULG. ANV. e, din nou, mai coerent (*ingressus est Caleb ad Efratha. Habuit quoque Hesron uxorem Abia...*), drept care e urmat şi de traducătorul MS. 4389.

2:26

Lecţiunea *Unam* (BB, MS. 45) se regăseşte atît în FRANKF., cît şi în OSTROG. Însă traducătorul MS. 4389 reproduce numele după VULG. ANV., *Onam*; rămîne greu de înţeles criteriul după care acest traducător alege să transpună numele proprii după o sursă sau alta: dacă aici reproduce numele din VULG. ANV., în versetul următor le redă după OSTROG. Aceeaşi inconsecvenţă se manifestă şi în alte versete (e.g. 1:21; 3:22).

2:27

Numele *Araám* (BB; *Aram* în MS. 45) este transliterat după FRANKF., care prezintă aici o lecţiune eronată. Cel dintîi născut al lui Ierameil este, după cum se precizează în v. 2:25, *Ram*. Lecţiunea greşită se regăseşte şi în OSTROG, dar traducătorul MS. 4389 o urmează pe cea corectă, *Ram*, din VULG. ANV.

2:31

Dezacordul din secvenţa *Fiii lui Sosán, Dáde* (BB; cf. şi MS. 45) se regăseşte şi în FRANKF.; vezi supra nota 1:41.

2:34

Afirmaţia *nu era la Sosán feciori* (BB; cf. şi MS. 45) nu corespunde cu v. 31, unde lui Sosan i se atribuie un fiu. Probabil e vorba de două personaje omonime.

2:40

Numele *Σοσομαΐ*, transpus corect în MS. 45, *Sosomai*, este redat în BB *Sasomái*. Revizorii BB au confundat probabil în MS. 45 slova ѻ cu а, scrise asemănător. Vezi infra şi notele 2:44.47.

2:41

Ιεκομίαν este forma de acuzativ a numelui *Ιεκομίας*, dar atît traducătorul MS. 45, cît şi revizorii BB au reprodus ambele forme, ca şi cum ar fi nume distincte. În MS. 45, acest tip de greşeală se repetă şi în v. 6:6.

2:44

Numele *'Ιερκαάν*, redat corect în MS. 45, *Iercaan*, apare în BB sub forma *Ieresaán*. Grafia MS. 45 pune din nou probleme revizorilor bucureşteni care au pregătit textul final în vederea tiparului: slova к, redată adesea în MS. 45 prin două semne despărţite, asemănătoare unui і şi unui с (ік), a fost citită *is* (Ier*is*aan, de unde Iere*s*aan – în transliterarea numelor proprii în BB apare frecvent trecerea

lui *i* la *e*). O greşeală identică (slova ***к*** citită drept ***ı*** şi ***с***) se întîlneşte şi în v. 6:45, unde numele ***Хелкúа*** (Hel*k*ia) din MS. 45 a fost citit ***Хелїсúа*** (Hel*is*ia). Nu sînt singurele slove care au pus probleme la citirea MS. 45: şi slovele ***в*** şi ***р*** suprascrise prin semne omografe au fost uneori confundate între ele (*Iasu**r*** în loc de *Iasu**v***, 7:1; *Avé**v*** în loc de *Ave**r***, 8:22).

2:47

Secvenţa din BB, *Şi fiii lui Iaderégma, şi Ioathám...*, este un alt exemplu de lectură greşită a textului din MS. 45, transpus corect: *Şi fiii Iadde: Regmá şi Ioatham* (conform cu FRANKF., *καὶ υἱοὶ Ἰαδδαὶ Ῥεγμά καὶ Ἰωαθάμ*). În MS. 45, primul nume, *Iadde*, este scris cu minusculă la capăt de rînd, fiind urmat de numele *Regma*, la începutul rîndului următor, scris tot cu minusculă, încît a fost luat drept continuarea cuvîntului precedent, de unde lecţiunea eronată *Iadderegma*.

2:49

Prima parte a versetului a fost tradusă în mod eronat în toate cele trei versiuni româneşti. În FRANKF., secvenţa corespondentă este: *καὶ ἐγέννησεν Σέφ πατέρα Μαδμίνὰ καὶ τὸν Σαουλ* etc. Subst. *πατέρα*, în acuzativ, determină ca atribut apoziţional numele propriu *Σέφ*, care e tot în acuzativ: *Şi născu **pe** Sef, tatăl lui Madmina, şi pe Saul* etc. (cf. MICU: *Şi au născut pre Sagae, tatăl lui Madmina* – primul nume diferă în ed. Lambert Bos). Traducătorul MS. 45, consecvent principiului unei literalităţi stricte, a omis adăugarea prepoziţiei *pe* care ar fi clarificat contextul: *Şi născu [pe] Sef, tatăl Madminá, pre Saul*; în lipsa prepoziţiei, din traducere se înţelege că Sef l-a născut pe Saul. Aceeaşi greşeală au făcut-o şi revizorii BB. Ei au verificat aici textul grecesc, ca dovadă că au corectat în acelaşi verset, după FRANKF., secvenţa *pre Saul* din MS. 45, din care lipsea conjuncţia: ***şi*** *pre Saul* (BB), dar nu au mai observat eroarea din prima parte a versetului. Nici traducerea din MS. 4389, după OSTROG, nu este mai reuşită. Versiunea OSTROG prezintă aici o transpunere fidelă a Septuagintei, cu precizarea că, spre deosebire de numele grecesc, numele propriu slavon este declinabil, aşadar textul este mai clar: ***Родú же Сéфа wц҃а Мадминаєва*** („Născu *pe Sef, tatăl*..."). Însă traducătorul a confundat numele propriu în acuzativ, ***Сéфа***, cu o formă de nominativ, *Setha*, de unde şi transpunerea: *Iar Setha au născut pre tatăl Madmínului.*

2:50

Genealogia reia şi completează seria deschisă anterior, în v. 2:19, unde numele *Or* (*Ὠρ*) era redat *Ur* (*Οὐρ*). ♦ *Efráthasoval* (BB), *Efrathá, Soval* (MS. 45): în MS. 45 numele *Efrathá* şi *Soval* sînt despărţite prin virgulă, iar în v. 52 numele *Soval* este reluat separat, aşadar e vorba de două nume distincte, aşa cum se înţelege şi din FRANKF., dar revizorii BB le-au redat ca pe un singur nume: *Efráthasoval.* De asemenea, ei nu au observat că *Efratha* trebuie să fie în genitiv: *cel dintîi născut al Efrathei*, soţia lui Halev amintită la v. 19. ♦ *Cariathiarim* (BB, MS. 45) este un toponim, ca şi numele din versetul următor, *Vithleem* (Bethleem) şi *Vethghedor* (Bethgedor). În acest context, *tată* (*tatăl Cariathiarim, tatăl Vethghedor*) poate însemna 'părinte fondator'. Traducătorul MS. 4389 le declină ca toponime: *tatăl Cariathiarimului, tatăl Vithleémului.*

2:54

Este greu de înţeles sensul secvenţei *Ataróth ai casii lui Ioáv*, din BB (cf. şi *Ataróth casei Ioav* în MS. 45, *Ataroth al casei lui Ioav* în MS. 4389). Textul septuagintal, *Ἀταρὼθ οἴκου Ἰωάβ*, pe care îl reflectă şi versiunea din OSTROG, echivalează literal o secvenţă ebraică, pe care unii traducători moderni o redau ca nume propriu: *Atrot Bet-Yoab* (BIBL. JER.), *Ataret, Bet Ioab* (RADU-GAL.) etc. NETS optează aici pentru transpunerea exactă a textului septuagintal: *Ataroth of Ioab's house.* VULG. ANV. dă o altă interpretare termenilor ebraici: *coronae domus Ioab*, 'coroane ale casei lui Ioab', ca atribut apoziţional al numelor Bethleem şi Netofati, menţionate anterior, dar traducătorul MS. 4389 optează pentru lecţiunea din OSTROG. ♦ *Şi jumătate den răpaosul lui Saruí* (MS. 4389) reprezintă o transpunere exactă după OSTROG, care reflectă aici textul Vulgatei (*et dimidium requietionis Sarai*), dar această lecţiune este rezultatul unei erori de interpretare a textului ebraic: numele *Manahath*, din secvenţa *şi jumătate din Manahathi: Zaroi*, a fost confundat cu un substantiv ebraic omonim, cu sensul 'odihnă', rezultînd: *şi jumătate din odihna Zaroi.* În schimb, în FRANKF., cele două nume (etnonime) sînt luate împreună: *Μαναθισααρί*, de unde şi transpunerile din BB şi MS. 45.

2:55

Chenéii (BB) sau *chinéii* (MS. 45, MS. 4389) sînt un trib madianit din Canaan, care se va alătura tribului lui Iuda (cf. Jud. 1:16). Superba metaforă involuntară din MS. 4389, *căldura moşiei casei lui Rehav*, reflectă o greşeală de traducere prezentă şi în OSTROG, provenită din Vulgata: ebr. *hamath* 'fortăreaţă' (numele unei cetăţi, i.e. „Cetatea din ţinutul lui Rechab") a fost confundat cu un termen omonim, care înseamnă 'izvoare calde', şi redat *calore* (VULG. ANV. *qui venerunt de calore patris domus Rechab*). ♦ *Semenţia cărturarilor* (BB; cf. şi MS. 45) traduce secvenţa *πατριαὶ γραμματέων*, literal 'familiile scribilor' (cf. *neamul logofeţilor* în MS. 4389; în OSTROG, ***отьчества пи́сареи***, *cognationes scribarum* în VULG. ANV.).

Cărturari, logofeţi şi căpitani: scribii Vechiului Testament. Ebr. *sofrîm* ('scribi'), iar în Septuaginta *γραμματεῖς*, desemnează o categorie de „funcţionari" biblici greu de definit printr-un singur termen, mai ales că ea cunoaşte ipostaze diferite de-a lungul istoriei biblice. Aceşti „funcţionari" îşi fac apariţia în Ex. 5:6, în contextul robiei egiptene, ca supraveghetori/reprezentanţi ai lui Israel înaintea faraonului; în Num. 11:16 şi Deut. 1:15 apar alături de „bătrînii" poporului, instituţie cu rol deliberativ, ca ajutoare ale acestora. În Deut. 20:5, sarcina lor este să transmită

poporului învăţăturile Legii cu privire la război. În 2Reg. 8:17 sînt enumeraţi în „guvernul" lui David, după preoţi, probabil ca secretari/scribi ai acestora. Ţin socoteala banilor din vistieria Templului (4Reg. 12:10) sau a cămărilor împărăteşti (Is. 22:15), fac uneori parte din ambasade (4Reg. 18:18), sînt în slujba comandantului armatei pentru a ţine socoteala contingentelor militare (4Reg. 25:19), redactează decretele şi corespondenţa dregătorilor (Est. 3:12; 8:9). În timp, ajung să alcătuiască un adevărat clan, al *soferimilor* – de unde şi expresii precum *πατριαὶ γραμματέων*, 'familiile/neamurile scribilor' (cf. *semenţia cărturarilor*, în MS. 45 şi în BB; *paternal families of scribes*, NETS; dar *les clans Sophrites*, BIBL. JER.).

Îi reîntîlnim în cărţile Noului Testament în preajma celui de-al doilea Templu, într-o companíe pe care Evangheliile o vor face celebră: „cărturari şi farisei". Experienţa şi cunoştinţele teologice dobîndite ca scribi şi secretari ai Templului, precum şi apartenenţa lor la prestigioasa partidă a fariseilor (Marc. 2:16) fac ca rolul lor de învăţători de Lege să fie mult mai proeminent (cf. Luc. 5:17; Mat. 7:29; 17:10), dar, după cum se ştie, Iisus le face un portret moral în cele mai aspre cuvinte (Mat. 23).

Ne putem face o idee despre diversitatea atribuţiilor scribilor vetero-testamentari, dar şi despre dificultatea găsirii unui termen care să desemneze în mod satisfăcător această categorie, la o simplă trecere în revistă a echivalenţilor, nu mai puţin de şapte, pe care îi primeşte ebr. *sofʿrīm* în ediţia din 1874 a Bibliei în traducerea Societăţii Biblice Britanice: *prefecţi* (Ex. 5:14), *căpetenii* (Num. 11:16), *diregători* (Deut. 20:5), *scriitoriŭ* (2Sam. 8:17), *cancelariŭ* (1Reg. 4:3), *secretarulŭ* (1Reg. 19:2), *Soferim* (1Cron. 2:55).

În cele mai vechi texte biblice româneşti (CV, TES, CORESI TE etc.), conceptul de 'scrib' este redat prin *cărtulariu* (echivalentul vsl. ***писарь***), dar sensul termenului în epocă trebuie să fi fost încă apropiat de cel al mgr. *χαρτουλάριος*, 'copist, scrib' (CIORĂNESCU, s.v.).

Termenul *logofăt*, ca echivalent al gr. *γραμματεύς*, îşi face intrarea în Scripturi o dată cu *Noul Testament de la Bălgrad* (unde l-am întîlnit, totuşi, o singură dată, în Fapt. 19:35: „Atunci logofătul, aşăzînd mulţimea, zise: Bărbaţi efeseani, cine iaste om carele etc."), în alte contexte fiindu-i preferat *cărtulariu*, probabil pentru că logofeţia nu era o instituţie familiară în Transilvania. În schimb, *logofăt* apare frecvent în traducerile din MS. 45, MS. 4389 şi BB, alături de *cărturar* şi *scriitoriu* (acesta din urmă, mai rar), ca sinonime. În MS. 45 este atestat şi verbul *a logofeţi*, 'a sluji ca logofăt' (1Paralip. 26:29). ANONYMUS îl glosează *scriba, secretarius, cancellarius*, iar în *Lexiconul* lui Mardarie este dat ca sinonim pentru *scriitoriu* (***коментарии***) şi *puitoriu de cuvînt* (***словоположник***). De altfel, în 2Reg. 20:6, traducătorul MS. 4389, utilizînd echivalentul *logofăt* în text, îl glosează în marginea paginii: *scriitor*.

Aşadar, atît în BB, cît şi în manuscrisele 45 şi 4389 conceptul de 'scrib' este redat prin seria sinonimică *cărturar*, *logofăt*, *scriitoriu*. În MS. 4389 apare şi forma *logothet* (e.g. Ier. 52:22, Is. 36:3). Este foarte interesant de observat că, în mod frecvent, toate cele trei texte prezintă acelaşi echivalent (*cărturar*, *logofăt* sau *scriitoriu*) în aceleaşi contexte: *logofăt* (Ex. 5:10,14; 2Reg. 8:17; 20:6; 1Paralip. 5:12; 18:16), *cărturar* (Num. 11:16; Deut. 20:5; Iis. Nav. 1:10; 24:1), *scriitoriu* (Esd. 7:11; Neem. 8:3; Ps. 44:2; Ier. 8:8). Cum este greu de crezut că trei traducători diferiţi pot opta, în contexte identice, pentru acelaşi termen din cadrul unei serii sinonimice, se poate presupune că echivalările din MS. 45 au servit drept model atît pentru revizorii BB, cît şi pentru traducătorul MS. 4389 (prin intermediul „izvodului" lui Milescu).

Mai departe, se poate constata că, de cele mai multe ori, acelaşi echivalent din BB se regăseşte în mod identic şi în versetele corespondente din MICU: de pildă, atît BB, cît şi MICU au *logofăt* în Ex. 5:6.10, 2Reg. 8:17; 20:25; 3Reg. 4:3; 1Paralip. 5:12; 23:4; 24:6; 27:1.32 şi *cărturar* în Num. 11:16, Deut. 20:5, Iis. Nav. 1:10; 24:1; Jud. 5:14, 2Paralip. 19:11 etc. Mai mult, pe urmele ediţiei de la Blaj, BIBL. 1914, ultima în descendenţa *Bibliei de la Bucureşti*, prezintă aceeaşi distribuire contextuală a celor doi termeni!

Începînd însă din a doua jumătate a secolului al XIX-lea, traducătorii Scripturii au căutat noi echivalenţi pentru desemnarea *scribilor* biblici, în condiţiile în care termenii consacraţi dobîndiseră conotaţii noi: *cărturar* lexicaliza conceptul de 'om învăţat', *logofăt* desemna diverse demnităţi înalte (ministru, judecător) sau slujbe boiereşti (DLR, s.v.), iar *scriitor* avea sensul de 'autor de opere literare'.

Heliade este primul traducător care nu găseşte nici un inconvenient în utilizarea sistematică a neologismului *scrib* (*cărturar* apare o singură dată, în Num. 11:6). Întîlnim şi la C. Aristia un „Somna *scribanul*" (Is. 36:3), dar *cărturar* în celelalte cîteva contexte din Isaia şi *scriitor* în Ps. 45:1 (într-o secvenţă care îşi merită locul în orice antologie de limbă neologizantă: *cálam de tahigraf scriitor* = „trestie de scrib care scrie repede"!). Aflaţi în imposibilitatea de a găsi un echivalent unic satisfăcător, traducătorii Bibliei vor apela la desemnări contextuale, adesea total neinspirate, ba chiar contradictorii: de pildă, un traducător experimentat ca N. Nitzulescu nu se poate decide, de la un verset la altul, între trei echivalenţi diferiţi: *prefecţi* (Ex. 5:6), *logofeţi* (Ex. 5:10), *slujbaşi* (Ex. 5:14); de altfel, BIBL. 1911 deţine recordul absolut de echivalări diferite a ebr. *sofʿrīm*, prin nu mai puţin de nouă termeni: *căpetenii*, *dirigători*, *prefecţi*, *scriitori*, *logofeţi*, *slujbaşi*, *cancelari*, *secretari*, *soferimi*.

În categoria celor mai neinspirate transpuneri ar putea concura CORN. 1921 şi RADU-GAL. În CORN. 1921, pe lîngă traducerile consacrate, *logofeţi* (Ex. 5:6; 4 Reg. 12:10) şi *cărturari* (2:55), scribii devin *mai marii oştirii* (Deut. 20:5) şi *căpeteniile oştirii* (Ios. 1:10; 23:2). La rîndul lor, V. Radu şi G. Galaction fac din scribii biblici *voevozii oştirii* (Deut. 20:5), *căpeteniile oştirii* (20:9), *căpitani* (Ios. 3:2), alături de echivalările deja obişnuite *vătafi*, *dregători*, *scriitori* şi *secretari*. BIBL. 1936 oscilează între *vătafi* (Ex. 5:6.10), *supraveghetori* (Num. 11:16), *căpetenii* (Iis. Nav. 1:10), *vestitori* (Iis. Nav. 3:2), *scriitori* (2Reg. 20:25; Is. 36:3), *soferiţi* (1Paralip. 2:55) şi – fapt cu totul surprinzător – recurge în cîteva rînduri la

termenul *logofăt* (2Reg. 8:17; 4 Reg. 12:10; 18:18; 1Paralip. 18:16), deşi e greu de apreciat ce anume le mai spunea acest cuvînt cititorilor Bibliei din secolul XX (echivalentul se regăseşte şi în ediţia din 1947 a patriarhului Nicodim). Nici ediţiile ulterioare ale Bibliei sinodale nu clarifică problema desemnării *scribilor* din Vechiul Testament, situîndu-se în general pe linia echivalărilor contextuale din BIBL. 1936: *supraveghetori*, *slujbaşi*, *dregători*, *vistiernici*, *secretari* etc. În mod surprinzător, BIBL. 1988, revizuită sub influenţa versiunii RADU-GAL., revine în cîteva rînduri la desemnările din această ediţie, atît de inexacte: *căpeteniile oştirii* (Deut. 20:5), *căpeteniile poporului* (Ios. 1:10) şi *mai-marii oştilor* (Ios. 23:2).

Versiunea lui Bartolomeu Anania este a doua, între cele moderne, după HELIADE, care face loc neologismului *scrib* în textul biblic (Ex. 5:6.10; Ios. 1:10; 3:2), în paralel însă cu alţi echivalenţi: *cărturar*, *secretar*, *condeier* (!), inclusiv un arhaism care se vede pentru prima dată în paginile Bibliei: *grămătic* (2Reg. 8:17; 4Reg. 18:18; Is. 36:3 etc.). O notă la versetul din Deut. 20:5 dă seamă însă de confuziile ce-l pîndesc pe traducătorul care apelează pentru clarificarea sensurilor la traducerile moderne în limbi străine. În contextul din Deut. 20:5, scribii se adresează poporului în chestiuni care ţin de pregătirea acestuia pentru război. E vorba, desigur, de scribii care ţineau socoteala contingentelor şi transmiteau ordinele comandanţilor militari (cf., de pildă, 4Reg. 25:19). Anania optează pentru echivalentul *cărturari*, de altfel cu totul nepotrivit în context, pe care îl comentează astfel într-o notă de subsol: „Literal: *scribii*; *grămăticii*. Idem în Textul Masoretic. Versiunile engleze preferă să traducă: «ofiţerii»" (ANANIA, Deut. 20:5, nota ad loc.). De bună seamă, „ofiţerii" din „versiunile engleze" consultate de Bartolomeu Anania (*officers*, 'demnitari', 'funcţionari') sînt tot atît de militari ca şi *les commissaires* francezi din traducerea lui L. Segond care vor fi dat „căpeteniile" şi „mai-marii oştirii" din CORN. 1921, RADU-GAL. şi BIBL. 1988!

Capitolul al 3-lea

3:5

Versetul îi atribuie patru fii Bersabeei, dar numai Solomon era fiul acesteia. Probabil că lecţiunea din TM, preluată şi de Septuaginta, trebuie înţeleasă: „şi Solomon, al patrulea, era fiul Bersabeei."

3:6-9

MS. 45 comite o greşeală de secventare şi numerotare a versetelor, pe care BB o rectifică după FRANKF.

3:7

Numelui *Iafet* din BB îi corespunde *Nafeth* în MS. 45 (gr. *Ναφέτ*). Revizorii BB au citit probabil ***и*** în loc de ***н***, adesea omografe în MS. 45.

3:17

Secvenţa *şi fiii Iehóniei: Asír* din BB (cf. şi MS. 45) transpune corect textul din FRANKF., dar regele Iehonia nu a avut nici un fiu cu numele Asir. Traducătorii Septuagintei au interpretat ca nume propriu ebr. *'assir*, 'prizonier' (*Iehonia prizonierul/robul*). Greşeala se regăseşte atît în VULG. ANV., cît şi în OSTROG.

3:19

Secvenţa *la Ananía* din MS. 45 reprezintă, probabil, o eroare de copist (după *la*, în manuscris urmează cîteva slove indescifrabile, şterse cu cerneală roşie). În FRANKF. e doar *'Ανανία*.

3:20

Numărul *5* (BB, MS. 45) apare şi în TM, şi în Vulgata, dar nu se înţelege de ce sînt socotiţi *cinci* fii, de vreme ce sînt enumerate opt nume. BIBL. JER. (1Cron. 3:20, nota ad loc.) consideră că e vorba de fiii lui Mosolam şi emendează versetul prin adăugarea secvenţei „Fiii lui Mosolam".

3:22

Versetul este neclar atît în FRANKF., cît şi în OSTROG şi în VULG. ANV.: fiii lui Samia sînt cinci, nu şase. Greşeala se regăseşte şi în TM, iar comentatorii moderni propun ignorarea secvenţei „şi fiii Samiei", considerîndu-i pe cei cinci, alături de Samia, fiii lui Sehenia (ICC I CHRON., BIBL. JER.). Revizorii BB au observat inadvertenţa şi au pus numărul *şase* în paranteze: *Şi fiii Samiei: ... (şase)*. În MS. 45, numărul se potriveşte, pentru că traducătorul (sau revizorul manuscrisului) a comis un *bourdon* şi a sărit secvenţa *şi fiii [lui] Samia*, pe care, însă, copistul a semnalat-o în marginea paginii. ♦ Atrage din nou atenţia, în acest verset, modul în care traducătorul MS. 4389 transliterează numele proprii, folosindu-se alternativ de OSTROG şi de VULG. ANV., după criterii greu de înţeles (vezi şi supra nota 1:21). Numele *Semei* e reprodus după VULG. ANV. (*Semeia*), în timp ce OSTROG are ***Самеѧ***. În continuare, *Lattus*, *Ioil* şi *Ever* sînt transliterate după Ostrog (VULG. ANV. are aici *Hattus*, *Iegaal* şi *Baria*). Ultimul nume, *Ever*, reflectă o greşeală de traducere: secvenţa ***и вєрріа*** (*şi Verria*) din OSTROG a fost citită ***ивєрріа*** (*Iverria*), de unde *Ever*, personajul omonim din v. 1:25.

Capitolul al 4-lea

4:3

Subst. *naşterile* (BB, MS. 45) echivalează gr. *γενέσεις*, acelaşi termen care, la singular, dă titlul primei cărţi a Pentateuhului în Septuaginta: *Geneza*. *Γένεσις* s-ar putea traduce literal ca *originare*, *generare*, *genezǎ*, *aducere la existenţă*, de unde şi *naştere*, dar înţeles în sensurile amintite, care explică raportarea sa la subiecţi masculini în genealogii. În cazul de faţă, *naşterile lui Arathi* se înţelege ca *generările/zămislirile lui Arathi*, altfel spus generaţiile care provin

din Arathi. Cf. NETS: *the generations of Sarathi*. Echivalentul *neamurile* din MS. 4389 reflectă unul din sensurile vsl. ***родъ*** ('naştere', dar şi 'neam', 'rudenie' – cf. MIKLOSICH, s.v.), posibil şi sub influenţa VULG. ANV. (*cognationes*), pentru că mai sus, în v. 1:29, MS. 4389 transpune ***родъ*** prin *naştere*. Traducătorii moderni ai Septuagintei au încercat şi alte transpuneri ale lui *γενέσεις*: *generaţie* (neologism în traducerea lui C. Aristia, *generaţia lui Noe*, în sens de *generare*, *zămislire*), *familii*, *neam* (BIBL. 1936), *neamuri născute*, *urmaşi*, *cei născuţi*, *născuţi din*, *naşterile [coborînd] din*, *generaţii*, *înrudiri*, *rudenii* (toate în SEPT. NEC).

4:6

Un verset ambiguu în textul grecesc. Nu se înţelege ai cui sînt descendenţii enumeraţi aici: se vorbeşte mai întîi de fiii Maarei şi ai lui Asur, dar versetul se încheie cu precizarea: *toţi aceştia, fiii lui Nourás* (BB). Greşeala aparţine ediţiei FRANKF., în care numele celei de-a doua soţii a lui Asur este redat în două feluri: *Μααρά* şi *Νοορᾶς* (lecţiuni reflectate de manuscrise septuagintale diferite). Aşadar, prin *fiii lui Nourás* trebuie înţeles *fiii Maarei*. ♦ Greşeala din manuscrisele Septuagintei se află şi în OSTROG, dar traducătorul MS. 4389 a sesizat inadvertenţa şi a transpus secvenţa ***сн҃ове Нооράсовы*** prin *feciori Maárăi*, restabilind logica textului.

4:7

Încă o inconsecvenţă în FRANKF.: numele primei soţii a lui Asur este redat *Χαλλά* în v. 5 şi *Χαλαά* în v. 7.

4:9

Expresia *a chema numele* (BB: „şi maica lui au chemat numele lui, Iavís", *ἐκάλεσεν τὸ ὄνομα αὐτοῦ*), calchiată după textul ebraic, este puternic conotată în universul cultural-religios al lumii semite şi înseamnă mai mult decît 'a pune un nume', 'a numi', sensuri care nu realizează pe deplin transferul cultural al expresiei. În concepţia semită, numele unei fiinţe „cheamă", e v o c ă înaintea comunităţii un destin simbolic, circumstanţele speciale ale naşterii sau chiar o mărturisire de credinţă (cf. BIBL. 1988 „Fecioara... va naşte un fiu şi *vor chema numele lui* Emanuel, care se tîlcuieşte: Cu noi este Dumnezeu", Mat. 1:23). Traducerile moderne evită transpunerea literală, dar calcul se strecoară pînă astăzi în unele pasaje, caracterizînd stilul biblic solemn: e.g. „Căci Prunc s-a născut nouă... şi *se cheamă numele lui* Înger de mare sfat" (BIBL. 1988, Is. 9:4); „Ea va naşte Fiu şi *vei chema numele* Lui: Iisus" (Mat. 1:21). ♦ Pronumele *cîţi* din secvenţa *Cîţi am născut...* (BB) reprezintă fie o greşeală de culegere, fie, din nou, o lectură defectuoasă a MS. 45, caz în care revizorii BB nu au înţeles sensul textului. În MS. 45, versetul este tradus astfel: „... şi maica lui i-au chemat numele lui Iavis, dzicînd: Căci (*ὅτι*) am născut cu durêre." Rolul conjuncţiei este de explica alegerea numelui „Iavis" („Iavis.. căci/pentru că am născut cu durere"), dar traducerile textului ebraic nu pot reproduce jocul de cuvinte dintre numele *Iavis* (*Ya'bēṣ*) şi secvenţa *cu durere* (*bᵉ-'oṣebh*). Procedeul se întîlneşte frecvent în paginile Bibliei: e.g. Gen. 4:25: „Şi ea a născut un fiu pe care l-a numit Seth (*Şēth*), zicînd: Căci mi-a ridicat (*şāth*) Dumnezeu altă sămînţă..." Greşeala din BB (*cîţi* în loc de *căci*) a fost preluată, în mod surprinzător, de Micu, de regulă foarte atent la sensurile textului grecesc. Micu a transformat propoziţia explicativă într-una interogativă: „...zicînd: Cîţi am născut cu durêre?". Pe urmele lui Micu, greşeala este perpetuată şi în ediţia ŞAGUNA, cu diferenţa că în ŞAGUNA nu mai apare... semnul întrebării. ♦ Secvenţa *am născut cu durêre* (BB, MS. 45) este un caz de adaptare a traducerii pe baza versiunilor auxiliare consultate în paralel de traducători. FRANKF. prezintă aici un termen mai dificil, *διάπτωσις*, care înseamnă 'cădere', 'alunecare' sau, în sens figurat, 'eşec'. Traducătorii MS. 45 şi ai BB se vor mai întîlni cu acest cuvînt în Ier. 19:6.14, unde îl vor echivala corect, *cădêre*. Dar în contextul de faţă termenul grecesc se lasă greu echivalat, sensurile sale literale ducînd la construcţii absconse de felul *căci am născut întru cădere* sau *am născut întru alunecare*, de aceea traducătorii apelează la OSTROG (sau poate la Vulgata) de unde preiau soluţia ***въ болѣзни***, *în durere* (cf. şi MS. 4389, *întru durêre*; VULG., *in dolore*).

4:10

În traducerea secvenţei *zicînd: „Blagoslovind mă vei blagoslovi..."*, revizorii BB ignoră particula condiţională *ἐάν*, redată în MS. 45 (*dzicîndu: „**Dă** blagoslovind mă vei blagoslovi ...*; cf. şi MS. 4389: *De mă vei blagoslovi*) şi care presupune o apodoză, inexistentă în text („*Dacă* mă binecuvântezi ..., *atunci*...."). Turnura frazei septuagintale o urmează literal pe cea ebraică. În lipsa particulei condiţionale, „înţelegerea" pe care Iavis i-o propune lui Dumnezeu ia în BB aspectul unei cereri imperative; poate şi din această cauză, Micu preferă să o redea literal, chiar dacă sensul acesteia, în absenţa apodozei, rămîne neclar. ♦ Formularea *Blagoslovind mă vei blagoslovi* reproduce o structură sintactică ebraică cu rol intensiv şi reprezintă un tip de calc frecvent întîlnit în traducerile vechi, iar uneori şi în cele moderne (e.g. *de moarte veţi muri*, Gen. 2:17, SEPT. NEC). ♦ Expresia *vei face conoştinţe* (BB) transpune secvenţa *ποιήσῃς γνῶσιν*, 'vei face cunoaştere/cunoştinţă'. Sensul imediat al expresiei este 'vei avea ştire de mine', 'mă vei (re)cunoaşte', formulări cu semnificaţii teologice adînci în limbajul biblic. Dumnezeu este atotştiutor, El *ştie* tot ce se întîmplă în cer şi pe pămînt, dar *cunoaşte* numai ce este bun şi drept, restul fiind destinat „ignoranţei" lui Dumnezeu, „trecerii cu vederea" şi în consecinţă uitării şi nimicirii: e.g. „Domnul *cunoaşte* calea celor drepţi, iar calea nelegiuiţilor se va nimici" (Ps. 1:6, SEPT. NEC); „Şi atunci voi mărturisi lor: Niciodată *nu v-am cunoscut* pe voi. Depărtaţi-vă de la Mine cei ce lucraţi fărădelegea" (Mat. 7:23; BIBL. 1988). În acest sens, *cunoaşterea* lui Dumnezeu este, de fapt, *recunoaşterea* celui credincios şi *confirmarea* bunăvoinţei Domnului: „Şi Domnul a zis către Moise: Îţi voi împlini şi cuvîntul pe care l-ai zis, fiindcă ai găsit har înaintea mea şi *te cunosc mai mult decît pe toţi*" (Ex. 33:17, SEPT. NEC). Expresia se regăseşte

în versiune slavonă şi în OSTROG, dar traducătorul MS. 4389 nu i-a înţeles sensul şi a redat-o: *să mă faci pricepător*.

4:12

Secvenţa *Thána, tatul cetăţii lui Naás* (BB) reprezintă o transpunere literală a textului din FRANKF. Se înţelege că Thána este întemeietorul, „părintele fondator" al cetăţii lui Naas (vezi şi supra nota 2:50), dar poate fi vorba şi de o greşeală în Septuaginta: antroponimul ebraic *Ir* (din numele *ʿIr-Nāhāṣ*) a fost confundat cu un omonim care înseamnă 'cetate' (cetatea lui *Nāhāṣ*; cf. SEPT. NEC 3, nota ad loc.; cf. şi AB I CHRON: *the father of Ir-nahash*, BJ: *père de Ir-Nahash*). ♦ Secvenţa *bărbaţii Rifáii* (BB; în MS. 45 *oamenii Rifâ*) trebuie înţeleasă *bărbaţii din Rifa*; absenţa particulei din textul grecesc face textul ambiguu.

4:14

Tatăl Ghisasarim, căci teslari era (MS. 45) transpune cu fidelitate textul grecesc, însă în Septuaginta nu se mai regăseşte jocul de cuvinte din ebraică (*gēy' ḥarāṣīm*..., *ḥarāṣīm*), care justifică propoziţia explicativă: numele *Gēy' ḥarāṣim* (Ghesasarim) înseamnă literal 'Valea Dulgherilor', de unde şi explicaţia *căci erau dulgheri* (SEPT. NEC 3, ad loc.). Revizorii BB au preluat traducerea din MS. 45, însă au confundat pluralul *teslari* (cf. gr. *τέκτονες*, 'meşteri', 'dulgheri') cu o formă de singular şi au transpus-o ca atare (*tatul lui Ghesasarím, căci teslariu era*).

4:21

Fiii lui Énlo (BB), *Fiii Ellom* (MS. 45), *Feciorii lui Silom* (MS. 4389): lecţiunea din BB este după FRANKF. (*Ἐνλώ*). Surprind însă aici lecţiunile din MS. 45 şi MS. 4389. Pe de o parte, numele în forma *Ellom* (MS. 45) se regăseşte doar în OSTROG (**Єлом**). Este greu de explicat transliterarea acestei forme în MS. 45, pentru că partea a doua a versetului din MS. 45 nu este reprodusă după OSTROG, ci reflectă cu fidelitate textul din FRANKF. Ar trebui să acceptăm că traducătorul (sau un revizor) a preluat doar numele propriu din OSTROG, în timp ce versetul este tradus după FRANKF. Dar de ce ar fi făcut acest lucru? Pe de altă parte, deşi OSTROG prezintă lecţiunea **Єлом**, traducătorul MS. 4389 o ignoră şi întreprinde un demers inedit: el verifică în propriul manuscris genealogia lui Iuda, fie după Fac. 38:5, conform notei marginale la acest verset, fie după capitolul 2 versetul 3 al cărţii 1Paralip. În ambele locuri, numele fiului lui Iuda este transpus *Silom*. Ca urmare, traducătorul MS. 4389 preia şi aici forma *Silom*, restabilind astfel concordanţa acestui nume în ansamblul traducerii. ♦ Secvenţa *naşterea rudelor lui Evdathavús, casii lui Iesová*, din BB, reflectă textul din FRANKF., dar versetul este corupt în Septuaginta. În TM, lui *Evdathavús* (*Ἐβδαθάββους*) îi corespunde secvenţa *'abhodhat habbuṭ* 'producătorii de in'. Aşadar, *rudele lui Evdathavús* sînt 'familiile producătorilor de in din casa lui Esoba', o breaslă de meşteşugari. În paralel cu genealogiile, sînt amintite şi unele bresle de meşteşugari, precum şi cetăţile în care acestea activau (vezi supra, v. 14, breasla „dulgherilor", şi infra, v. 23, cea a „cărămidarilor").

4:22

Încă un verset din Septuaginta în care s-au strecurat cuvinte ebraice transcrise ca atare: „şi-i întoarse pre dînşii Avvedir la Mathuchiim." Secvenţa *Avvedir la Mathuchiim* (BB, MS. 45) se citeşte în TM *haddᵉbhārīm 'attīqīm*, 'lucruri vechi', i.e. 'relatări, tradiţii vechi' (cf. AB I CHRON.: „these traditions are old"; MS. 4389, după OSTROG: „şi acêstea – cuvinte vechi"). Aşadar, detaliile oferite în acest verset („şi-i întoarse pre dînşii") sînt „relatări vechi". Traducerea din MS. 4389 reflectă versetul în versiunea complet diferită a ediţiei de la OSTROG, care a urmat aici textul Vulgatei (unii comentatori consideră că Vulgata nu a tradus versetul original, ci un midraş – comentariu – al acestuia; cf. ICC I CHRON, p. 113). MICU reproduce versetul după BB, cu modificările din ediţia L. Bos: între acestea, secvenţa finală, *Avvedir la Mathuchiim* (BB), devine la MICU *Avedirin Atuchiim*. Nota lui Micu de la subsolul paginii: „*În cea vêchie să află: la Athuchiim*" este însă inexactă, pentru că în BB secvenţa citată este: *la Mathuchiim*.

4:23

Cărămidarii carii lăcuiesc în Taím şi Gadíra cu împăratul erau, de fapt, *olari* (gr. *κεραμεῖς*) stabiliţi pe plantaţiile şi grădinile domeniului regal (în FRANKF., *taím* şi *gadíra* transliterează termenii ebraici *nᵉṭaʿīm* 'plantaţii' şi *gᵉdhērāh* 'împrejmuire, ocol'). Relaţiile de vasalitate, doar sugerate aici, au fost confirmate arheologic de descoperirea în zonă a cca două sute de amfore, cu dedicaţia: „pentru rege"; amforele conţineau diverse produse (ulei, vin, cereale) ca tribut în natură (SEPT. NEC 3, ad loc.).

4:24-26

MS. 4389 face din nou dovada unei inconsecvenţe flagrante în privinţa textului-sursă după care transpune numele proprii. După ce, în v. 24, primele cinci nume ale fiilor lui Simeon sînt redate după OSTROG, în v. 25 numele *Selum* reflectă forma din VULG. ANV. (*Sellum*), acolo unde OSTROG are **Салємъ**. Următorul nume, *Masan*, este transliterat iarăşi după OSTROG (VULG. ANV. are aici *Mapsam*), pentru ca v. 26 să fie în întregime transpus după VULG. ANV.:

MS. 4389: *Feciorii Masmei: Hamuil, fiiu-său, Zahur, fiiu-său, Semei, fiiu-său.*

VULG. ANV.: *Filii Masma: Hamuel filius eius, Zachur filius eius, Semei filius eius.*

OSTROG: **Савѳдъ сн҃ъ его, Самаᴬ сн҃ъ его, Закъхѳръ, Сєлїи сн҃ъ его.**

4:32

Satele (BB, MS. 45), gr. *ἐπαύλεις*, desemnează mici aşezări rurale, un fel de cătune, dependente de o cetate din preajmă. Mai multe *ἐπαύλεις* alcătuiesc *κατάσχεσις*, domeniul, teritoriul cetăţilor menţionate (*ţinêrea*, v. 33). ♦ BB transpune *cetăţile*, fără a mai preciza numărul acestora

(„Itám şi Ín, Remnón şi Thohán şi Assán – cetăţile"), acolo unde MS. 45 are secvenţa *cetăţi 5*. Eroarea este explicabilă, din nou, prin lectura neatentă a manuscrisului. Textul din FRANKF., *πόλεις πέντε*, a fost redat corect în MS. 45: *cetăţi 5* (***чєтъ"" ѕ̈***), dar revizorii BB au luat cifra 5 (***ѕ***) drept slova ***є*** şi au citit ***чєтъ""(л)є***, *cetăţile*, fără a mai verifica textul în ediţia greacă.

4:33

Termenii *ţinêrea* şi *socoteala* (BB, MS. 45) echivalează subst. *κατάσχεσις*, respectiv *καταλογισμός*, literal 'domeniul' şi 'înscrierea', 'înregistrarea'. Cf. NETS: *their possession and their register*. Vezi supra nota 4:32.

4:37

În secvenţa *fiiul lui Safeál, fiiului lui Alóm* (BB) se strecoară, probabil, o greşeală de tipar. Textul din FRANKF. este: *υἱὸς Σαφαὶ, υἱοῦ Αλώμ*. Revizorii BB vor fi avut în vedere o transpunere literală de tipul: *fiul lui Safe* ***al*** *fiului lui Alom*, însă particula genitivală a fost alipită din greşeală primului nume, rezultînd secvenţa: *fiiul lui Safeal, fiiului*.

4:38-42

Un pasaj preluat aproape cuvînt cu cuvînt din MS. 45, cu mici modificări de formă, dintre care unele reflectă norma literară muntenească: *numerile boiêrinilor* devine *numele boiêrenilor* (v. 38), *păşciuni* trece în forma de plural *păşune* (v. 39-40), *pre anume* în *pre nume* (v. 41), *pentru înşii*, mai adecvat, *în locul lor* (v. 41). În v. 42 însă, *boiêriilor* reprezintă încă o lectură greşită a MS. 45 (sau o greşeală de tipar). Secvenţa *ἄρχοντες αὐτῶν* a fost transpusă corect în MS. 45, *boiêrii lor*, dar în manuscris cele două cuvinte sînt scrise fără spaţiu între ele: ***бомр҃їи лѡ***, iar revizorii BB le-au citit ca un singur cuvînt: ***бомр҃їилор***, *boiêriilor*.

4:40

Fiii lui Simeon îi întîlnesc în *Ierará* (Gerara, o cetate din sudul ţării, lîngă Gaza) pe descendenţii lui Canaan, fiul lui Ham (Gen. 9:18), locuitorii ancestrali ai Palestinei.

4:41

Mineii (*Μιναῖοι*) erau un trib arab, numit astfel după cetatea Maan, situată la sud-est de Petra.

Capitolul al 5-lea

5:1

Versetul face aluzie (*şi, deacă să sui el pre patul părintelui său*...) la episodul din Gen. 35:22, în care Ruben s-a culcat cu Balla, ibovnica lui Iacob (Israel), tatăl său, faptă care l-a făcut să-şi piardă drepturile de întîi-născut în favoarea lui Iosif (Gen. 49:4). Este binecunoscută importanţa acestor drepturi de întîi-născut (gr. *πρωτοτόκια*) în lumea semită. De regulă, întîiul-născut primea prima şi cea mai bună parte din moştenirea părintească, dar participa şi la împărţirea în mod egal cu fraţii săi a moştenirii rămase (cf. AB I CHRON., ad loc.). În cazul de faţă, pentru că pămîntul Canaanului a fost totuşi împărţit în mod egal între fiii lui Israel, drepturile de întîi-născut se referă în mod simbolic la binecuvîntarea părintească şi la cuvîntul profetic al lui Israel cu privire la destinul fiilor săi (Gen. 49). Numele întîiului-născut al lui Israel este redat diferit în ediţia greacă, de unde şi inconsecvenţa în traducerile româneşti (*Ruvín* în BB, *Ruvim* în MS. 45). FRANKF. prezintă în Num. 26:5 şi în versetul de faţă varianta *῾Ρουβήν*, iar în Gen.49:3 şi Ex. 6:14, *῾Ρουβίμ* (MS. 45 şi BB, *Ruvim*). ♦ Secvenţa *şi nu s-au rudit întru naştere dentîiu* (BB) transpune un text dificil, *οὐκ ἐγενεαλογήθη εἰς πρωτοτόκια*, 'nu a fost socotită în genealogie ca întîia-naştere'. Traducătorii au transpus verbul *γενεαλογέω*, 'a întocmi genealogia', prin verbul *a se rudi*, pentru care DLR înregistrează sensurile „1. a fi sau a deveni rudă cu cineva; a se înrudi" şi „2. a avea caractere esenţiale comune cu..., a se apropia de...; a se înrudi". Totuşi, dicţionarul atestă pentru subst. *rudă*, între altele, şi sensurile: „1. [...] Origine, obîrşie, naţionalitate" şi „2. Rînd de oameni din aceeaşi generaţie; generaţie". Probabil aceste sensuri le-au avut în vedere traducătorii: *nu s-au rudit întru naştere dentîiu*, adică 'nu a fost socotit în generaţia sa ca întîi-născut'.

5:2

Menţionarea neaşteptată a tribului lui Iuda în acest verset (*Căce Iúda tare era cu vîrtute*...) sugerează poziţia preeminentă politic şi militar a acestuia. Chiar dacă drepturile de întîi-născut le-a primit Iosif, urmaşii acestuia din Regatul de Nord se vor face vinovaţi de apostazie. Precizarea *şi întru povăţitoriu dentru el*, i.e. *şi un conducător [va ieşi] din el*, este o aluzie la marii regi ai lui Israel (David şi Solomon), descendenţi ai lui Iuda, şi la legitimitatea regalităţii iudaice, faţă de cea israelită, vinovată de apostazii şi schisme.

5:4

Nu se ştie de unde ia traducătorul MS. 4389 lecţiunea *Gagov, fiiul Vaniei*, din v. 4. OSTROG redă versetele după Septuaginta (unde Gog apare ca fiind fiul lui Semei), iar VULG. ANV. prezintă aici o lecţiune asemănătoare (*Samia, filius eius; Gog, filius eius*). De altfel, e limpede că lecţiunea *Gagov* e după OSTROG: traducătorul confundă forma de genitiv a numelui Gog, ***Гоговы***, cu un nume *Gagov*! Continuarea însă, *Gagov, fiiul Vaniei*, nu se regăseşte în OSTROG.

5:6

Numele regelui asirian Tiglatpileser III (745-727 î.d.Hr.) este redat în FRANKF. *Θαγλαφαλλασαρ*, ca în acest verset, sau *Θεγλαθφαλλασαρ*, în v. 26. MS. 45 urmează de fiecare dată lecţiunea din textul grecesc (aici *Thaglafalasar*). BB redă numele descompus, *Thégla Falasár* (la fel şi în 4 Reg. 15:29). Lecţiunea *Theglavasar* din MS. 4389 nu-şi are corespondent în surse (OSTROG are ***Θаглафаласар***; VULG. ANV., *Thelgathphalnasar*).

5:7

Pentru sensul termenului *socotêle* (BB), 'înscrieri', 'înregistrări', vezi supra 4:33 şi nota ad loc. ♦ Spre

deosebire de textul eliptic al Septuagintei (în care nu apare nici un verb în construcţia frazei), ediţia de la OSTROG prezintă un text amplificat şi coerent, după modelul Vulgatei. Diferenţele textuale sînt încă o dată reflectate de cele două traduceri româneşti, MS. 45 şi MS. 4389.

5:9

Ambele soluţii de transpunere, *pînă venind ei în pustiu de la rîul Efrátului* (BB), *pînă venind a pustiiului de la rîul Efrathului* (MS. 45), sînt greu de înţeles. Ele redau cuvînt cu cuvînt secvenţa din FRANKF. (*ἕως ἐρχομένων τῆς ἐρήμου...*), al cărei sens este: 'pînă unde începe pustiul', i.e. 'pînă la intrarea în pustiu' (cf. MICU ad loc.: *pînă unde să întră în pustie*). Cf. şi *ἕως ἐλθεῖν ἕως Σοδομων* (Gen. 10:19), transpusă de asemenea literal, *pînă a veni pînă la Sodom*, i.e. 'pînă la intrarea în Sodoma'.

5:10

Subst. *nemêrnicii* (BB, MS. 45) echivalează gr. *πάροικοι*, 'vecini', dar şi 'străini' în sensul de 'rezidenţi', 'colonişti'. Mai jos (v. 19) sînt numiţi explicit: *agarinêni* (BB), *agareni* (MS. 45), un trib nomad din deşertul sirian (de aici şi precizarea *care locuiau în corturile lor*, – *şatrele*, în MS. 45 şi BB). Numele lor se trage de la Agar, concubina de neam egiptean a lui Avraam şi mama lui Ismael, pe care patriarhul a fost nevoit să o izgonească în deşert (Gen. 16).

5:11

Ielhá (BB) – transpunere greşită a numelui *Σελχά* din FRANKF.; cf. *Selha*, în MS. 45.

5:17

Versetul face aluzie la două recensăminte diferite (*socotinţă* în BB, i.e. 'înregistrare', 'recenzare'; vezi supra 4:33 şi nota ad loc.), primul în vremea regelui Ieroboam şi al doilea în timpul domniei lui Ioatham. În secvenţele *împăratul Iúda* şi *împăratului Israil* din MS. 45 nu e vorba, desigur, de nici un împărat cu numele Iuda sau Israel; traducătorul a redat literal textul grecesc, în care articolul genitival lipseşte.

5:18

Subst. *fêliu* transpune în BB gr. *φυλή*: 'rasă', 'neam', dar în acest context 'trib', 'clan' (cf. LSJ, s.v.: *a union formed in an organized community [...] 1. by supposed ties of blood and descent [...] 2. by local habitation*); în Septuaginta, termenul desemnează cele douăsprezece triburi ale lui Israel. În MS. 45 şi în BB, a fost echivalat prin *neam*, *seminţie*/*sămînţă*, *fêliu* sau *fêl*, *rudă* (ultimul echivalent, doar în BB). Fapt interesant, primii doi echivalenţi, *neam* şi *seminţie*, se regăsesc aproape exclusiv în primele cărţi din Pentateuh, atît în MS. 45, cît şi în BB: e.g. *neamurile hananeilor* (Gen. 10:18), *neamul lui Levi* (Ex. 2:1), *cêle 12 seminţii ale lui Israel* (Ex. 24:4), *12 neamuri* (Ex. 28:21), *seminţiia lui Dan* (Lev. 24:11 BB; *sămînţa lui Dan* în MS. 45) etc. Începînd cu cartea *Numerii*, în MS. 45 gr. *φυλή* este echivalat aproape sistematic cu *fêliu* sau *fêl*: *fêliul lui Ruvin* (Num. 1:21), *moştenirea fêliului* (Num. 36:3), *den fêl la altu fêl* (i.e. de la un trib la altul, Num. 36:7), *toate fêliurile Israil* (2Reg. 5:1), *fêliurile pămîntului* (Iez. 20:32) etc., echivalenţi pentru care vor opta şi revizorii BB; în cîteva rînduri, în BB termenul grecesc este echivalat şi cu *rudă* (*ruda lui Ruvin*, *ruda lui Simeon*, Num. 1:21.23). Traducătorii moderni îl vor reda prin *neam* sau, mai des, *seminţie* (HELIADE, BIBL. 1914, RADU-GAL., ediţiile sinodale şi ANANIA). Neologismul *trib* apare pentru prima dată în BIBL. 1968, dar într-un context în care desemnează popoare păgîne: *triburile din ţările străine* (Iez. 20:32). În schimb, în Sept. NEC gr. *φυλή* este echivalat cu *trib* în mod sistematic. ♦ Secvenţa *dentru fiii puterii* (BB) transpune expresia *υἱῶν δυνάμεως*, aici cu sensul 'dintre oşteni'; pentru această sintagmă, vezi infra nota 5:24. ♦ Subst. *rînduială* (BB, MS.45) echivalează termenul *παράταξις*, literal 'aşezare alături', 'rînduire', de unde 'linie de bătaie', 'front'. ♦ Mai greu de explicat este opţiunea *împlînd arce* (MS. 45 şi BB) pentru *τείνοντες τόξον*, 'care întind arcul', i.e. 'care trag cu arcul'. Expresia se repetă la 8:40, iar în 2Paralip. 18:33 o găsim, în ambele texte, în construcţia „un om *împlu* arcul" (= trase cu arcul). În MS. 4389, *încorda arce*.

5:22

Deportarea despre care vorbeşte Cronistul (*pînă la mutarea în streinătate*, în BB) poate fi cea amintită la 4Reg. 15:19-20, cu caracter parţial, care a avut loc în 734 î.d.Hr., din porunca lui Tiglatpileser III, sau exilul general, din 720 î.d.Hr. (4Reg. 17:6).

5:24

Sintagma *δυνατοί ἐν ἰσχύι* (literal, 'puternici în tărie'; BB o transpune *vîrtucioşi în putêre*), calchiată după textul ebraic, apare frecvent în LXX, ca atare sau cu topica inversată *ἰσχυροί δυνάμει* 'tari în putere' (vezi infra, 7:2). Termenul *putere* (*δύναμις*) desemnează în mod frecvent armata lui Israel, „puterea militară": *fiii puterii* (vezi supra, 5:18) sînt oştenii, iar expresia *cei tari în putere* îi are în vedere pe comandanţi sau pur şi simplu pe războinicii de elită. Dar, în funcţie de context, sintagma *ἰσχυροί δυνάμει* poate desemna în general elita lui Israel, căpeteniile, oamenii influenţi etc. (de pildă, mai jos, la 9:13, expresia este aplicată căpeteniilor levite). ♦ OSTROG prezintă aici o variantă după Septuaginta, dar traducătorul MS. 4389, probabil neînţelegînd sensul expresiei septuagintale, optează pentru o traducere după VULG. ANV. (*fortissimi et potentes*): *ţêpeni şi vîrtoşi*.

5:25

Verbul *ἀθετέω* înseamnă 'a încălca un pact', 'a nesocoti un legămînt', sensuri din interpretarea cărora a derivat, în MS. 45 şi în BB, echivalentul *a defăima* (*a dăfăima* MS. 45): *Şi au defăimat întru Dumnezeul părinţilor lor* (BB). ♦ Sensul verbului *ἐξαίρω* este 'a ridica', dar în Septuaginta este folosit frecvent cu sensul figurat 'a ridica dinaintea cuiva',

'a ridica de pe pământ', i.e. 'a înlătura', 'a nimici', 'a omorî' (e.g. Deut. 7:1; 17:12; Jud. 1:28-33; 1Reg. 2:31 etc.).

Capitolul al 6-lea

6:6

Sarrean (MS. 45) reprezintă forma de acuzativ a numelui *Sarreas*, pe care traducătorul o reproduce întocmai. Greşeala este repetată şi în alte contexte: *Amárian/Amária* (v. 7 şi 11), *Azarían/Azarías* (v. 9), *Ionan/Ionas* (v. 9 şi 10), *Elchían/Elchías* (v. 13). Vezi şi supra 2:41 şi nota ad loc.

6:10

Templul lui Solomon este numit în Septuaginta *οἶκος*, 'casă'.

6:19

Secvenţa *după moştenirea lor* (BB) reprezintă o traducere aproximativă a textului din FRANKF., *κατὰ πατριὰς αὐτῶν*, 'după familiile lor'. *Πατριά* este familia în sens larg, descendenţa dintr-un părinte comun, dar şi toată averea părintească. În MS. 45 întîlnim echivalentul *moşíi*, probabil în sensul vechiului cuvînt *părinţie*, *ocină*, pe care BB îl echivalează cu *moştenire*; şi MS. 4389 oferă o transpunere asemănătoare, *moşteníi*.

6:27

Samuel este inclus în descendenţa levitică, deşi după 1Reg. 1:1 el aparţine tribului lui Efraim. Unii comentatori găsesc aici mărturia unei „vechi tradiţii", conform căreia puteau îndeplini funcţii levitice (chiar preoţeşti) şi cei care nu proveneau din tribul levitic, dar dovediseră anumite merite în slujirea lui Dumnezeu şi în cadrul comunităţii (AB I CHRON., p. 46). Ipoteza ar putea fi susţinută şi de unele referinţe biblice: Jud. 17:1-5 (preotul din casa lui Miha); 2Sam. 8:18 TM (unde se spune despre fiii lui David că erau preoţi; cf. SEPT. NEC, nota la 2Reg. 8:18); 2Reg. 20:26 (unde se aminteşte de un „preot al lui David" din tribul lui Manase).

6:31

Secvenţa *au pus... pre mîna celor ce cîntă* (în MS. 45 *preste mîna celor ce cîntă*) reflectă un calc septuagintal după textul ebraic, cu sensul 'a pune mai-mare peste cineva'. În schimb, traducătorul MS. 4389 ignoră prepoziţia (cf. OSTROG, ***поста́ви... на пѣвцы***, VULG. ANV., *super cantores*), iar secvenţa devine: *i-au pus... cîntăreţi*. ♦ Prin subst. *sicriiu* (BB), *săcriiu* în MS. 45, cu sensul vechi de 'ladă', traducătorii români au echivalat gr. *κιβωτός*, 'ladă', 'cutie', 'cufăr'. În Septuaginta, *κιβωτός* desemnează atît *arca lui Noe* (descrisă în *Geneza* nu ca o corabie propriu-zisă, ci mai mult ca o *ladă* uriaşă, în forma unui trunchi de piramidă dreptunghiulară), dar şi *chivotul Legii*, cufărul de lemn în care erau păstrate tablele Legii, vasul cu mană şi toiagul lui Aaron. Tot o 'ladă' (gr. *θῆβις*) este, de fapt, şi *coşul* de papură în care a plutit pruncul Moise pe apele Nilului (Ex. 2:3). Astfel, cele trei obiecte care ne apar ca fiind atît de diferite, *arca lui Noe*, *coşul lui Moise* şi *chivotul Legii*, sînt desemnate în Septuaginta prin termeni cu acelaşi sens: 'ladă', 'cutie', coincidenţă în care exegeza patristică a văzut simbolul Bisericii, „obiectul" prin care se realizează salvarea, mîntuirea. Această interpretare este un motiv în plus pentru care, în MS. 45, arca lui Noe, coşul lui Moise şi chivotul Legii sînt redate, în primele lor ocurenţe în textul Vechiului Testament, prin acelaşi termen, *săcriiu*: „Şi dzise Dumnedzău către Nóe: [...] Deci îţi fă ţie *săcriiu* (*κιβωτός*) den lêmne în patru muchi; şi cuiburi vei face pregiur *săcriiu* şi-l vei smoli şi pre denlontru şi pre denafară cu zmoală" (Gen. 6:13-14); „Şi în vrême ce nu mai putea să-l ascundză, luă maica lui un *săcriiu* (*θῆβις*) de papură şi-l unsă cu smoală cleioasă şi puse înlontru copilul [...]" (Ex. 2:3-6); „Şi vei face *săcriiu* (*κιβωτός*) a mărturiei de lêmne neputrede [...] Şi vei pune înlontru, în *săcriiu*, mărturiile carele îţi voi da ţie" (Ex. 25:10.16). Ulterior, în cursul traducerii, subst. *săcriiu* alternează cu celălalt echivalent, *chivot*, introdus probabil de revizorii manuscrisului (pentru că, uneori, subst. *săcriiu* este glosat în marginea textului, ca în Gen. 7:1, *raclă*, sau în 1Reg. 3:3, *chivot*). Cei doi echivalenţi, *săcriiu* şi *chivot*, sînt folosiţi alternativ şi în BB (unde apare forma *sicriiu*) şi este foarte interesant de constatat faptul că arca lui Noe este desemnată cînd cu termenul *sicriiu*, cînd cu cel de *chivot*, în funcţie de interpretarea teologică a contextului. Mai precis, atunci cînd Dumnezeu îi vesteşte lui Noe potopul şi sfîrşitul lumii, opţiunea traducătorilor este pentru *sicriiu*: „Fă dară ţie *sicriiu* de lêmne în patru muchi" (Gen. 6:14) şi „Vei intra în *sicriiu* tu şi feciorii tăi şi fămêia ta şi fămeile feciorilor tăi cu tine" (Gen. 6:18). În schimb, „sicriul" devine *chivot* (simbolul Bisericii) în capitolul în care este descrisă salvarea lui Noe şi alor săi: „Şi intră înlăuntru Noe şi fiii lui şi fămêia lui şi fămeile fiilor lui cu dînsul în *chivot* [...]. Şi închise Domnul Dumnezău *chivotul* den afara lui [...]. Şi să stinse toată rădicarea carea era asupra fêţii a tot pămîntul... şi rămase sîngur Noe şi cei ce era cu dînsul în *chivot*" (Gen. 7:7.16.23). Aşadar, *sicriiu*, cînd este vestit sfîrşitul lumii, dar *chivot*, cînd este anunţată mîntuirea! O asemenea interpretare nu putea să scape unui teolog şi traducător al Bibliei ca regretatul mitropolit Bartolomeu Anania. El vorbeşte de „transferul în simbol" care se petrece în paginile *Bibliei de la Bucureşti* şi atrage atenţia asupra faptului că dubla transpunere *sicriu/chivot* „nu se face la întîmplare şi nici de dragul unei variaţii lexicale, ci în funcţie de contextul gîndirii teologice" (*Biblia lui Şerban, monument de limbă teologică şi literară românească*, în „Biserica Ortodoxă Română", 11-12/1988). Dar acest tip de traducere exegetică va rămîne în paginile *Bibliei de la Bucureşti*. În traducerea lui MICU, arca lui Noe şi chivotul Legii sînt desemnate prin termeni diferiţi: *corabie* şi *sicriiu* (Micu evită neologismul *chivot*). Neologismul *arcă* pătrunde în Biblia românească o dată cu traducerile Societăţii Biblice Britanice, desemnînd atît arca lui Noe, cît şi chivotul mărturiei (*arca testimoniului*, Ex. 25:22, BIBL. 1865), în timp ce BIBL. 1936 şi ediţiile ulterioare ale Bibliei sinodale vor opta pentru

sintagmele *corabia lui Noe* şi *chivotul Legii*, doi echivalenţi în care nu mai transpare nimic din semnificaţiile termenului comun care le desemnează în textul septuagintal. ♦ În MS. 4389, chivotul Legii este desemnat, dar numai în acest verset, printr-un termen neobişnuit şi inedit: *chiot* (redat ***кѵ́от***), un împrumut direct al termenului corespondent din OSTROG, ***кѵ́отъ***. Slav. ***кѵ́отъ*** (derivat de la ***кивоти́ти***) nu este înregistrat în lexicoanele limbii slave vechi (MIKLOSICH şi SJS), în schimb este atestat în limbile ucraineană şi rusă ca echivalent pentru *chivotul Legii*, dar şi cu sensul de 'altar domestic', i.e. colţul tradiţional cu icoane din casele credincioşilor. Cu excepţia acestui verset, traducătorul MS. 4389 a transpus slav. ***кѵ́отъ*** prin *sicriu*.

6:33

Subst. *cîntăreţul* echivalează în BB şi MS. 45 gr. *ψαλτῳδός*, literal 'cîntăreţ din psalterion'.

6:45

Helisía (în BB) reprezintă o lectură eronată a numelui *Helchía* din MS. 45: slova ***к***, redată în manuscris prin două semne despărţite asemănătoare unor ***і*** şi ***с*** (***ис***), a fost citită *is*. Vezi supra nota 2:44.

6:48

Secvenţa *daţi leviţii*, din BB, transpune o expresie „tehnică" din vocabularul cultului, *δεδομένοι οἱ λευῖται*, 'leviţii daţi (de bună voie)', 'leviţii dăruiţi'. E vorba de membri ai familiilor levite consacraţi uneori din copilărie slujirii la Templu, pentru a îndeplini diferite activităţi inferioare (erau „dăruiţi", „făgăduiţi Domnului", de unde şi numele cu care sînt desemnaţi). În MS. 45, sintagma este transpusă eronat, *dînd leviţii*, dar e posibil să avem de-a face aici cu o corectură neinspirată a unui revizor, pentru că în 9:2, unde termenul *δεδομένοι* reapare, el este echivalat corect: *daţii* (*cei daţi*, în BB).

6:56

Secvenţa pleonastică *τὰ περιπόλια αὐτῆς κύκλω αὐτῆς*, transpusă literal în BB *cêle după împrejur ale ei prejur ea*, iar în MS. 45 *prenprejururile ei prejur ea*, reprezintă o altă expresie tehnică pentru terenurile necultivate (*τὰ περιπόλια*) dimprejurul cetăţilor levitice (cf. NETS: *its surrounding lands around it*). Nu e vorba, aşadar, de „împrejurimile" unei cetăţi în general, ci strict de fişia de teren care înconjura cetatea. Acest teren avea un statut special (era consacrat şi inalienabil), spre deosebire de *ţarinile cetăţii*, menţionate mai departe în acest verset şi care reprezintă domeniile propriu-zise ale locuitorilor.

6:57

Secvenţa *cetăţile pribêgilor* (BB; în v. 67 *cetăţile pribegiei*) sau, în traducere mai exactă, 'cetăţile refugiilor' sau 'de scăpare', 'de exil', desemnează acele cetăţi (menţionate în Num. şi în Iis. Nav.) în care erau siliţi să se autoexileze cei care săvîrşeau un omor fără voia lor. Pentru a nu „pîngări pămîntul Domnului" (Num. 35:34), dar şi pentru că legea mozaică cerea răzbunarea sîngelui vărsat, ucigaşul fără voie nu mai avea dreptul să rămînă în mijlocul comunităţii, fiind obligat să locuiască într-una dintre „cetăţile de scăpare" pînă la moartea marelui preot, cînd putea reveni în comunitate (cf. SEPT. NEC 1, Num. 35:25 şi nota ad loc.; prescripţia în legătură cu moartea marelui preot a suscitat interpretări hristologice dintre cele mai interesante, fiind considerată în hermeneutica patristică un *typos* pentru răscumpărarea păcatelor lumii prin moartea „marelui Preot" Iisus Hristos).

6:78

În acest verset, ediţia FRANKF. prezintă mai multe lecţiuni greşite: Ierihonul nu este „la răsărit de Iordan", ci la apus; de asemenea, Ierihonul nu era cetatea lui Ruben, ci a lui Beniamin (cf. Iis. Nav. 18:21).

Capitolul al 7-lea

7:2

Pentru expresia *vîrtucioşi la putêre* (BB, MS. 45), vezi supra, nota 5:24.

7:4

Secvenţa *tîlhari la putêre* (BB, MS. 45), aplicată fiilor lui Issahar, ar putea trece printre cele mai neinspirate transpuneri din MS. 45 şi BB; expresia corespondentă în FRANKF., *μονόζωνοι δυνάμει*, are în acest verset sensul 'trupe militare uşoare' (am arătat în nota 5:24 semnificaţia de 'putere militară', 'armată', a gr. *δύναμις*). Subst. plural *μονόζωνοι* înseamnă literal 'încinşi doar cu centiron/centură' (LSJ: „men with a *ζώνη* only, light-armed"), de unde, în context militar, 'trupe uşoare', 'pîlcuri de incursiune'. În textele vechi româneşti, astfel de trupe militare străine, intrate în ţară pentru a jefui şi a strica, sînt uneori desemnate prin termeni ca *tîlhari* sau *tîlhăret* (cf. DLR, s.v. *tîlhar*, *tîlhăret*), pe care îi întîlnim şi în BB: *tîlharii Siriei* (4Reg. 6:23), *tîlhăreturile sírilor*, *tîlhăretul moavitênilor* (2Paralip. 36:4) etc. Totuşi, în unele contexte, cum este şi cel de faţă, echivalarea gr. *μονόζωνοι* cu *tîlhari* este nepotrivită: fiii lui Issahar nu alcătuiesc un corp de briganzi, o trupă de jefuitori, ci avangarda armatei lui Israel. Echivalentul 'tîlhari' ar fi putut fi sugerat traducătorilor români de definiţia gr. *μονόζωνοι* în *Lexiconul* lui Suidas: *οἱ ἀσύντακτοι καὶ ὡσανεὶ λῃσταί*, '(trupe) neregulate, asemenea tîlharilor' (Suidas însă aminteşte şi sensul conotat pozitiv al termenului, 'trupe militare de cinste/de elită').

7:28

Transpunerea *către apusuri, Gázer*, din MS. 45, reflectă textul din FRANKF., în care este indicată direcţia în care se află cetatea Gazer („spre apus"). Greşeala din BB (*către apusurile Gazérului*) se explică probabil prin automatismul cu care revizorii corectau formele literale nearticulate din MS. 45 (dar aici nu e cazul). ♦ Expresia *Sihém şi fêtele ei* (*Συχὲμ καὶ αἱ θυγατέρες αὐτῆς*) se referă la aşezările dependente

de cetatea Sihem. Gr. *θυγάτηρ* calchiază ebr. *bath*, 'fiică', dar şi 'ramificaţie' (în sens figurat).

7:40

Revizorii BB preiau transpunerea ambiguă din MS. 45, *povăţitori boiêrinilor celor ce s-au rudit întru starea războiului*, pentru un text grecesc dificil: *ἡγούμενοι τῶν ἀρχόντων τῶν γενεαλογηθέντων ἐν τῇ στάσει τοῦ πολέμου*, 'conducători ai căpeteniilor spiţelor în situaţie de război'. Prin *spiţe* am redat, în lipsa unui echivalent mai bun, participiul *γενεαλογηθέντων*; echivalentul acestuia din MS. 45, *ce s-au rudit*, este mai aproape de traducerea literală, dar în context rezultă o secvenţă ambiguă: *s-au rudit întru starea războiului*. ♦ Pentru sensurile verbului *γενεαλογέω*, vezi supra nota 5:1. Subst. *starea* echivalează gr. *στάσις*, aici cu sensul 'situaţie', 'stare de fapt', dar care ar putea fi înţeles şi ca 'ridicare (la război)'.

Capitolul al 8-lea

8:8

Textul grecesc este ambiguu, de aceea şi traducerea românească este lipsită de claritate. Numele celei de-a doua soţii a lui Seorin este redat diferit în ediţia FRANKF.: *Βααρά* (în versetul de faţă) şi *Βαλά* în versetul următor.

8:12

Pentru expresia *şi fêtele ei* (BB, MS. 45), vezi supra nota 7:28.

8:22

Revizorii BB confundă din nou în MS. 45 slovele ***в*** şi ***р***, suprascrise prin semne omografe (vezi supra nota 2:44), şi în consecinţă transcriu *Avév* în loc de *Aver*.

8:35-36

Inconsecvenţa ediţiei FRANKF. în redarea numelui propriu, *Χαιάς* (v. 35), *Χαάς* (v. 36), se reflectă şi în transliterările din MS. 45, *Heeas*, *Haas*.

Capitolul al 9-lea

9:1

Verbul *ἐγενεαλογήθεσαν* (vezi şi nota 5:1) a fost echivalat în acest context prin secvenţa perifrastică *s-au socotit după semenţiile lor* (MS. 45 şi BB), al cărei sens este 's-au întocmit genealogiile', în scopul înregistrării lor în cronicile oficiale („cartea regilor lui Israel şi ai lui Iuda").

9:2

Expresia *şi cei daţi* (BB; *daţii* în MS. 45) se referă la membrii familiilor levite „dăruiţi" Templului, pentru a îndeplini diverse activităţi inferioare (vezi supra nota 6:48).

9:9

Secvenţa *începători de părinţi* (BB, MS. 45) reprezintă un calc lexical de expresie rezultat din echivalarea parţială a semnificaţiilor morfemelor componente ale lexemului grecesc: *πατριάρχαι* (*πατριά* 'familie', *ἄρχω* 'a începe'). Sensul termenului este complex şi aditiv: 'întemeietori şi capi de familie'.

9:19

Prin sintagma *păzind pazele cortului* (BB, MS. 45; vezi şi 23:32) traducătorii au echivalat întocmai secvenţa *φυλάσσοντες τὰς φυλακὰς σκηνῆς*, al cărei sens este: 'păzind în [posturile] de pază ale cortului mărturiei'. Cf. NETS: *guarding the watches of the tent*. „Paza" cortului era un serviciu de veghe organizat pe ore şi zile şi care intra în îndatoririle leviţilor. Un astfel de serviciu de pază, cunoscut şi sub numele de *φυλή* (cf. LXX *φυλακή*), era atestat şi în templele egiptene (AB I CHRON., p. 167, „Special note on classification of priests"). Traducerea secvenţei greceşti este destul de dificilă. MICU preia calcul din BB: *păzînd pazele cortului* (1Paralip. 9:19), *să păzască păzile cortului* (23:32); alţi traducători apelează la perifraze mai puţin reuşite (e.g. *muncile de pază ale cortului*, 9:19 SEPT. NEC).

9:22

Leviţii care îndeplineau slujba de portari (la Cortul mărturiei şi, mai tîrziu, la Templu şi la dependinţele acestuia) erau înregistraţi, pe familii, în „aşezările" lor (anexele din preajma Cortului sau dependinţele Templului). Aceasta este semnificaţia secvenţei *aceştia – în curţile lor, socotinţa rudeniei lor şi luarea de samă a lor* (BB), în care sintagma *socotinţa rudeniei* echivalează *ἡ γενεαλογία*, 'genealogie', 'spiţă', 'descendenţă' (vezi supra 7:5 şi nota ad loc.). Este remarcabilă soluţia revizorilor BB de a echivala subst. *ἔπαυλις*, literal 'loc îngrădit', 'tabără', 'aşezare (temporară)', cu etimonul acestuia, *αὐλή*, 'curte' (probabil după definiţia din *Lexiconul* lui Suidas, unde *ἔπαυλις* este glosat: *μάνδρα... αὐλή*, 'loc îngrădit... curte'); într-adevăr, în acest context este vorba despre leviţii care locuiau în anexele („curţile") Cortului, o interpretare mai bună decît cea oferită de MS. 45, *satele* (opţiune care derivă din interpretarea unor sensuri secundare al gr. *ἔπαυλις*, 'aşezare rurală', 'fermă').

9:23

Secvenţa apoziţională *cela ce vedea* (MS. 45) echivalează participiul grecesc *ὁ ὁρῶν* (un calc semantic după textul ebr.), termen care, în paralel cu sinonimul său *βλέπων*, desemnează activitatea profetică (cf. 21:9: *Gad, cela ce vedea*). Forma *cela* ***ce-a*** *vedea* din BB (***чѣ вѣдѣ***) reprezintă probabil o greşeală de tipar (cf. ***ce*** *vedea* în 1Paralip. 21:9; 2Paralip. 9:29; 12:15 etc.). Alte transpuneri: *văzătoriul* (MICU), *văzătorul* (SEPT. NEC), *the seer* (NETS). ♦ Expresia *în credinţa lor* (BB) nu se referă la David şi la Samuel, ci la leviţii-portari şi înseamnă 'în slujba lor de credinţă', un alt sens al subst. *πίστις*. Cf. mai jos: *în credinţă sînt cei 4 tari ai*

portarilor (v. 26), *Matathias... cu credinţă preste* (v. 31 şi nota ad loc.). ♦ Traducătorul MS. 4389 nu a înţeles, în OSTROG, sensul participiului ***видѧщіи***, 'care vede' = 'văzătorul', i.e. 'profetul', şi a dat o transpunere eronată: *Şi pre aceştia i-au pus David şi Samoil văzînd întru credinţa sa*. Aceeaşi greşeală se repetă în v. 21:9 (vezi nota infra). ♦ Sintagmele *rînduială pre zile* (BB) şi *pază de dzile* (MS. 45) transpun termenul „tehnic" *ἐφημερίας*, care desemnează atît 'serviciul zilnic' la Cortul mărturiei (apoi la Templu) al preoţilor şi, în cazul de faţă, al leviţilor, cît şi 'echipele, cetele' care asigurau pe schimburi acest serviciu; vezi nota 26:12.

9:24

Expresia *după cêle 4 vînturi* (BB) traduce un calc septuagintal cu sensul 'conform punctelor cardinale'. Subst. *βορέας*, literal 'vîntul din nord', de unde şi echivalentul *crivăţ* în BB, indică nordul. *Mare* (*θάλασσα*) se referă la Marea Mediterană, reperul geografic al locuitorilor Palestinei pentru desemnarea vestului.

9:25

Expresiile *la al 7 a vremilor* (BB), *la al şaptelea vremilor* (MS. 45) reprezintă încercări de echivalare literală a sintagmei *εἰσ τὰ ἕβδομα τῶν καιρῶν*, 'la cele şapte [zile] ale vremurilor', altfel spus 'la săptămînile din an', sens care a inspirat traducătorului MS. 45 termenul *săptămînări*; vezi nota 26:12.

9:29

Traducătorii români au considerat probabil tautologică secvenţa *ἐπὶ τὰ σκεύη καὶ ἐπὶ πάντα τὰ σκεύη τὰ ἅγια*, literal 'peste *vase* şi peste toate *vasele* cele sfinte', pe care au redat-o *preste unêlte şi preste toate veşmintele sfinte* (MS. 45, BB), substituind gr. *σκεῦος* 'obiect', 'vas', 'unelte (în general)', din poziţia a doua, cu *σκεύη*, 'veşmînt'. O confuzie asemănătoare se regăseşte şi în v. 10:4.

9:30

Expresiile *făcători de mir cu mirositurile* (BB) şi *mirori mirului cu mirositurile* (MS. 45) transpun secvenţa *μυρεψοί τοῦ μύρου ἐν τοῖς ἀρώμασι*, literal 'preparatori de mir ai mirului cu aromate'; e vorba de cei care pregăteau mirul, amestecîndu-l cu diverse esenţe (în 1Reg. 8,13, întîlnim şi varianta feminină, *făcătoare de mir*). Traducătorul MS. 45 a încercat să creeze un echivalent românesc pentru subst. plural *μυρεψοί*: *mirori*.

9:31

Expresia *cu credinţă preste* (BB) echivalează literal secvenţa *ἐν τῇ πίστει*, un calc după textul ebraic, cu sensul 'a fi într-o slujbă de încredere'. Cf. NETS: *in a position of trust over*. Micu preia aici transpunerea din BB, *cu credinţă preste*, dar încearcă o altă echivalare în 9:26: *era în crezemînt*. ♦ Secvenţa *lucrurile jîrtvei tigăii tigăitorilor marelui preot* reprezintă încă un efort de literalitate al traducătorului MS. 45, finalizat cu o nouă creaţie lexicală: *tigăitorilor*, ca echivalent pentru *τῶν τηγανιστῶν*, 'jertfele care se pregătesc în tigaie' (jertfe de carne sau de grîne, după prescripţiile din Lev. 2:5:14; 6:21 etc.).

Capitolul al 10-lea

10:1

Expresia *streinii de fêliu* (BB, *striinii de fêl* în MS. 45) este un calc lexical de expresie, rezultat din echivalarea aproximativă a celor două morfeme care intră în alcătuirea gr. *ἀλλόφυλοι*: *ἄλλος*, 'alt', *φυλή*, 'neam', 'trib', *cei de alt neam*, *străinii de neam* (pentru termenul *fêliu/fêl* cu sensul de 'neam', vezi nota 5:18). Este interesant de observat faptul că, în Septuaginta, expresia „străini de neam", *ἀλλόφυλοι*, este aplicată exclusiv filistenilor, nu şi celorlalte „neamuri" cu care evreii vin în contact. În epoca traducerii Septuagintei, filistenii nu mai existau de mult ca popor, dar, Palestina aflîndu-se sub ocupaţie elenistică, ei devin simbolul noilor „străini" împotriva cărora evreii luptau pentru a-şi salva identitatea naţională şi religioasă (cf. SEPT. NEC 2, nota la 1Reg. 4:1). ♦ Sintagma *ἀνὴρ Ισραήλ*, 'bărbat Israil', reflectă o sinecdocă ebraică, echivalată literal în MS. 45, *om Israil*, şi printr-o construcţie adjectivală în BB: *omul israilitean*. Cîteva rînduri mai jos, în v. 7, apare determinată de pronumele nehotărît, *πᾶς ἀνὴρ Ισραήλ*: *tot omul Israil* (MS. 45), *tot omul lui Israíl* (BB); cf. NETS: *every man of Israel*.

10:3

Construcţia verbală *să duru de arce* (BB; *durú de arce* MS. 45) transpune literal atît aoristul *ἐπόνεσεν*, care acceptă regimul intranzitiv în greceşte, cît şi pluralul *τόξα*, 'arcuri', care poate însemna şi 'săgeţi'. Folosirea în regim intranzitiv a verbului *a durea*, cu sensul 'a suferi durere', se mai întîlneşte atît în MS. 45 şi în BB (e.g. *aţi durut pentru mine*, 1Reg. 23:21), cît şi în alte traduceri vechi (e.g. „Ca ceaia ce *durea* apropia-se a naşte şi în durerea sa etc.", Coresi, *Psaltirea Slavo-Română*, 300v/11).

10:4

Secvenţa *τῷ αἴροντι τὰ σκεύη* înseamnă literal 'celui care ridică obiectele/echipamentul' (cf. *celui ce rădica unêltele lui*, în MS. 45) şi-l desemnează pe scutierul regelui. Revizorii BB, care au transpus *celui ce rădica hainele lui*, au confundat *σκεῦος* 'obiect', 'instrument', 'unealtă', 'vas' etc., cu *σκεύη*, 'veşmînt'.

10:13

Este greu de reprodus literal turnura frazei greceşti: *ταῖς ἀνομίαις... αἷς ἠνόμησεν*, pentru că vb. *ἀνομέω* nu poate fi redat decît perifrastic: 'a săvîrşi o fărădelege', 'a comite o nelegiuire' etc. Vechii traducători au apelat uneori la perifraze: e.g. *şi veţi face fărădelêge* (Num. 32:15, în MS. 45, BB), *fărădelêge au făcut* (Ex. 32:7 în BB), alteori au calchiat verbul grecesc, ca în contextul de faţă: *fărădelegile... carele* ***au fărălegiuit*** *Domnului* (MS. 45), *fărădelegile... carele* ***au nelegiuit*** *Domnului* (BB); cf. şi Ps. 118:51, *mîndrii fărălegiuiră pînă foarte* (MS. 45), *cei mîndri nelegiuiră foarte* (BB). Dacă *a*

fărălegiui se mai întîlneşte în traducerile vechi (e.g. CORESI PS. 206v, 303v etc.), vb. *a nelegiui* nu mai cunoaşte atestări înainte de BB. Îl vom regăsi peste secole, în mod cu totul surprinzător, în traducerea lui Bartolomeu Anania, folosit la forma reflexivă în transpunerea versetului 118:51 din Psalmi: *cei mîndri s-au nelegiuit peste măsură*. ♦ Expresia *ceea ce grăia den pîntece* (BB) este un calc după gr. *ἐγγαστριμύθος*, 'ventriloc' (versetul trimite la episodul în care vrăjitoarea din Endor invocă duhului lui Samuel, cf. 1Reg. 28:7-19).

Capitolul al 11-lea

11:2

Expresia *cel ce băgai şi scoteai pre Israíl* (BB, MS. 45) transpune o expresie semită cu sensul 'a conduce operaţiuni militare'. Cf. NETS: *to lead out and in*; SEPT. NEC: *rînduiai intrările şi ieşirile*. Într-o altă formulare, în BB: *slujăsc... la tot cuvîntul cela ce întră şi cela ce iêse* (27:1), i.e. 'execută ordinele'.

11:6

Secvenţa *va fi căpetenie şi comandant de oaste* este precedată, în ediţia FRANKF., de conjuncţia *şi*, între paranteze unghiulare, ⌊*καί*⌋, fără rol coordonator.

11:8

După cucerirea cetăţii Iebus (viitorul Ierusalim), David împrejmuieşte cetatea cu un sistem de fortificaţii „de la Maalo pînă la [zidul] circular" (*ἀπὸ τῆς μααλὼ καὶ ἕως τοῦ κύκλου*). Subst. *μααλω* transliterează cu aproximaţie un toponim ebraic, *Millo*, care desemna un terasament artificial, un rambleu central destinat a susţine viitoarele construcţii. În aparatul critic al ediţiei FRANKF. sînt menţionate alte două lecţiuni posibile: *(ἀπὸ τῆς) Μελλω* 'de la Mello' şi *(ἀπὸ τῆς) ἄκρας* 'de la vîrf'. Aşadar, Ierusalimul este împrejmuit şi fortificat „din vîrf" şi pînă la zidul circular (cf. 2Reg. 5:9). Traducătorul MS. 45 a urmat, ca de obicei, lecţiunea principală din FRANKF.: *Şi zidi cetatea împregiur, de la Maaló şi pînă la ţarcu*. În BB însă, aceeaşi secvenţă este redată: *Şi zidi cetatea împrejur, den margine şi pînă la ocol*. Transpunerea din BB este ambiguă: cetatea nu putea fi fortificată *den margine şi pînă la ocol – margine* este totuna cu *ocol* (zidul circular exterior) –, ci „din vîrf" pînă la margine. Revizorii BB au preluat lecţiunea secundară din FRANKF., *ἀπὸ τῆς ἄκρας* ('din vîrf', literal 'de la extremitate'), căreia i-au dat probabil un sens aproximativ, 'din margine'. ♦ Transpunerea versetului în MS. 4389 ne oferă un exemplu edificator asupra modului în care traducătorul, pornind de la textul de bază din ediţia OSTROG, înţelege să utilizeze, în situaţiile mai dificile, sursele auxiliare, Vulgata de la Anvers şi izvodul lui Milescu. În traducerea sa, versetul arată astfel : „Şi zidi cetate împrejur, de la Mella pînă la ocolitură. Iar Ioav au curăţat rămăşiţa cetăţii şi dêde războiu şi luoă cetatea." Primele cuvinte, *Şi zidi cetate împrejur*, corespund textului din Ostrog. În continuare, traducătorul nu înţelege sensul subst. ***оуглъблéниѥ***, o formă coruptă a lui ***оглавлéниѥ***, 'cap', 'vîrf', 'extremitate', şi apelează pentru clarificare la VULG. ANV., unde găseşte lecţiunea *a Mello*, 'de la Mello', pe care o preia în textul său (aşadar, nu creditează forma *Maalo* din izvodul lui Milescu): *Şi zidi cetate împrejur, de la Mella*... În continuare, atît OSTROG, cît şi VULG. ANV. spun despre Ioab acelaşi lucru : „a construit (***състрóи***, *exstruxit*) restul cetăţii." Însă traducătorul nu este mulţumit de această soluţie care îi atribuie lui Ioab meritul edificării, fie şi parţiale, a Ierusalimului (sau poate că este pus în dificultate de sensul literal al verbul slavon ***състрои́ти***, 'a administra', 'a conduce', dar care poate însemna şi 'a construi', 'a alcătui' – cf. MIKLOSICH s.v.), încît apelează pentru clarificarea textului la izvodul lui Milescu, în care citeşte secvenţa *au* ***cruţat*** *rămăşiţa cetăţii*, redînd-o însă greşit: *au* ***curăţat*** *rămăşiţa cetăţii*.

11:11

Fapta de vitejie a lui Iosbaal nu poate consta în faptul că a omorît „trei sute de răniţi", cum s-ar putea înţelege din transpunerea literală a BB (*au zmult sabiia lui deodată preste 300 de răniţi*). Mai probabil, e vorba de trei sute de duşmani pe care i-a rănit în cursul unei lupte. ♦ Sintagma *ἐν καιρῷ ἑνὶ* a fost interpretată diferit: *întru o dată* (MS. 45), *întru o vrême* (BB), *at one time* (NETS), *într-o clipă* (SEPT. NEC). O situaţie identică se întîlneşte şi cîteva rînduri mai jos, în versetul 20.

11:15

Expresia *la stîncă* (BB, MS. 45) traduce gr. *εἰς πέτραν* : căpeteniile lui David au coborît „pe stîncă", cum se înţelege din TM, sau au coborît „la locul stîncos" unde se afla peştera Odollam.

11:17

În MS. 45, secvenţa *ὕδωρ ἐκ τοῦ λάκκου Βηθλεέμ* a fost transpusă aproximativ, *apă dentru lacul Vithlêem*. Gr. *λάκκος* înseamnă 'groapă', 'cavitate', dar şi 'puţ', 'cisternă'. Revizorii BB au optat în acest context pentru primul sens: *apă den* ***groapa*** *cea den Vithlêem*, deşi în alte situaţii au tradus *λάκκος* prin *fîntînă* (Num. 20:17) sau chiar *lac* (4 Reg. 18:31). Opţiunea revizorilor bucureşteni vizează probabil, în acest verset, interpretarea hristologică a textului, în triada *apă... groapa... Vithlêem*: David însetează după *apa vie* (Ioan 4:10) care va izvorî din *groapa*/mormîntul Celui născut la *Bethleem*, Iisus Hristos.

11:19

Expresia *ἵλεώς μοι ὁ θεός* s-ar traduce literal 'binevoitor/favorabil mie Dumnezeu', dar sensul adverbului grecesc, termen cu puternice conotaţii religioase, adesea subînţelese sau doar presupuse, se cere contextualizat. (Traducătorii români l-au echivalat cu adj. *blînd*; cf. SUIDAS: ***ἵλεω*** : '*πρᾶον*'; *καὶ* ***ἵλεως***, *τὸ ἀττικόν*: '*εὐμενής*' – *ἵλεω: 'blînd'; şi ἵλεως, în dialectul atic: 'binevoitor'*.) În unele contexte, sensul 'binevoitor/favorabil' al adv. *ἵλεως* se impune: de pildă, „Iartă păcatul poporului acestuia [...], aşa cum te-ai

făcut lor *binevoitor* (*ἵλεως*) din Egipt şi pînă acum. Şi Domnul a spus către Moise: Le sînt *binevoitor*, după cuvîntul tău" (Num. 14:19; cf. transpunerea din BB: „Lasă greşala norodului [...], după cum *blînd* te-ai făcut lor de la Eghipet pînă acum. Şi zise Domnul către Moisi: *Blînd* le sînt lor, după cuvîntul tău."). În alte contexte biblice, adverbul grecesc echivalează o expresie ebraică cu sensul 'departe de mine să', 'păzeşte-mă să nu fac cutare lucru', care presupune invocarea lui Dumnezeu ca martor: „Departe de mine, departe de mine (*ἵλεώς μοι... ἵλεώς μοι*) să pierd şi să stric etc." (2Reg. 20:20), i.e. „Dumnezeu să-mi fie binevoitor ca să *nu* pierd şi să *nu* stric etc." (cf. BB: „*Blînd* mie, *blînd* mie, de voiu prinde şi de voiu strica"). În versetul de faţă, cuvintele lui David pot fi înţelese în două moduri: „Dumnezeu să-mi fie binevoitor, *să nu fac* lucrul acesta" sau „Dumnezeu să-mi fie binevoitor oprindu-mă *să fac* lucrul acesta". ♦ Atît în MS. 45, cît şi în BB infinitivul aorist *ποιῆσαι* a fost raportat în mod greşit la subiectul *Dumnezeu/Domnul*: „Blînd mie Dumnedzău ca *să facă* cuvîntul acesta" (MS. 45), „Blînd mie Domnul ca *să facă* cuvîntul acesta" (BB). Nu Domnul, ci David este în situaţia „să facă lucrul/cuvîntul acesta" (i.e. să bea apa adusă de cei trei; *τὸ ῥῆμα* – 'cuvînt', şi 'lucru' în general).

11:22

Sintagma *ἀριὴλ Μωάβ*, pe care traducătorii români o echivalează literal, *ariil Moáv* (BB, MS. 45), transliterează în LXX o secvenţă ebraică cu sens incert: *lei din Moab*, *oameni ca nişte lei din Moab, leii lui Dumnezeu din Moab* etc. Unii traducători moderni o redau ca atare: *two Ariel of Moab* (NETS). S-au propus însă şi echivalări conjecturale, e.g. MICU: *doi foarte tari moaviteni*, BIBL. 1936: *doi fii ai lui Ariil Moabitul*, RADU-GAL.: *doi lei ai Moabului*, SEPT. NEC: *cei doi lei din Moab*. ♦ Sintagma *în zioa zăpăzii* (BB: *au lovit pre leu în groapă în zioa zăpăzii*) transpune literal secvenţa din FRANKF., un semitism cu sensul 'într-o zi de iarnă'.

11:25

Expresia *preste părinteasca lui* (BB, MS. 45) reprezintă o transpunere curioasă a secvenţei *ἐπὶ τὴν πατριὰν αὐτοῦ*, literal 'peste familia lui'. Traducătorul MS. 45 (urmat de revizorii BB) a confundat, probabil, subst. *πατριά*, 'familie' (mai exact, 'familie părintească', pe linie paternă), cu forma de feminin, *πατρία*, a adj. *πάτριος*, 'părintesc', 'strămoşesc'. Cf. NETS: *over his paternal family*. Interesantă este echivalarea lui Micu în acest context: *peste pátriia sa*, „moşia părintească", în sens larg. În alte contexte Micu echivalează *πατριά* cu *familie*.

11:27-47

Majoritatea numelor pe care MS. 45 şi BB le redau ca atribute genitivale (*al lui Afellóni*, *al lui Anathóthi* etc.) sînt de fapt adjective toponimice (*afelonitul*, *anathothitul, farathonitul* etc.): *ὁ ἀφαιλονί, ὁ ἀναθοθί, ὁ φαραθωνί* etc.

11:42

Nici traducătorul MS. 45 şi nici revizorii BB nu au interpretat corect sensul expresiei pronominale construită cu dativul, *ἐπὶ αὐτῷ*, 'după el' („şi *după el* – cei treizeci"), pe care au redat-o „preste el", sens, de altfel, nepotrivit în context.

Capitolul al 12-lea

12:8

Numele *Gáddi* (gr. *Γαδδί*, împrumut contextual din ebr.) desemnează tribul lui Gad (cf. v. 14). ♦ În v. 12:1, subst. *πρόσωπον* a fost tradus prin *faţă* (*faţa lui Saul*), dar în acest verset acelaşi termen este redat, în ambele texte, prin *obraz* (*obraz de leu obrazeli lor*), prin care vechii traducători înţelegeau 'chip', 'figură' (cf., de pildă, 2Paralip. 25:17: „Vino şi să ne vedem la obraze").

12:17

Prin expresia *οὐκ ἐν ἀληθείᾳ χειρός*, literal 'nu prin adevărul mîinii', Septuaginta echivalează un text ebraic cu sensul 'neaflîndu-se nimic rău/greşit în mîinile mele', altfel spus 'fără vină', 'pe nedrept'. Traducătorul MS. 45 a redat expresia literal: „dă iaste ca să mă dai la nepriêtenii miei *nu cu adevărul mîinii*" (în BB pare a se fi strecurat o greşeală tipografică: „nu cu adevărul *mînii*"). ♦ Este curioasă, în BB, traducerea secvenţei: „fie-mi mie inema spre *unire* asupra voastră", pentru că termenul *unire* nu apare în original; textul grecesc spune: „De veniţi la mine cu *pace*... să-mi fie inima *după ea* spre voi", adică „potrivit păcii". Transpunerea din BB pare a reflecta Vulgata: *cor meum iungatur vobis*, pentru că OSTROG susţine aici lecţiunea Septuagintei.

12:18

MS. 45 reflectă cu fidelitate un text grecesc eliptic: „Pasă, David, fiiul Iesé, şi nărodul tău, pace!". Formularea profetică a lui Amessai este laconică: se poate înţelege că acesta îl îndeamnă pe David să se alăture celor care i-au venit în ajutor cu gînduri de pace; cf. NETS: „Go forward – and your people, Dauid son of Iessai. Peace, peace to you." Din nou, revizorii BB apelează la surse auxiliare pentru clarificarea contextului, de data aceasta la OSTROG, de unde preiau lecţiunea ***въ мирѣ***: „Pasă, Davide, fiiul lui Iesé, şi norodul tău *cu pace*!".

12:19

Contextul (vezi 1Reg. 29) este următorul: căpeteniile din tribul lui Manasse au hotărît să i se alăture lui David („Şi de la Manási s-au osebit către David"). Acest eveniment s-a petrecut cu ocazia unui război între filisteni şi Saul („cînd au venit cei striini de fêliu asupra lui Saúl spre războiu"). Dar Cronistul trebuie să întrerupă aici relatarea despre fiii lui Manasse, pentru a lămuri un episod delicat din trecutul lui David: viitorul rege nu a luptat

împotriva poporului său, aşa cum ar putea fi acuzat („şi nu le-au ajutat lor – i.e. filistenilor – David"). E drept că David, fiind şi el adversar al lui Saul, s-a oferit să se alăture filistenilor împreună cu contingentele sale, însă comandanţii filistenilor au refuzat ajutorul lui David („cu sfat s-au făcut de la voivozii celor striini de fêliu"), de teamă că David şi soldaţii săi vor trăda şi i se vor alătura lui Saul („Întru capetile a oamenilor acelora să va întoarce către domnul lui, Saúl", literal „cu capetele oamenilor", i.e. cu soldaţii săi). David este, aşadar, refuzat („gonit") şi, în timp ce se întoarce la Sikelag, are loc joncţiunea cu trupele lui Manasse (v. 20) – şi astfel Cronistul revine la subiect.

12:21

Subst. *Γεδδουρ* (transliterat greşit în BB, *Ghiéddru*) reprezintă un împrumut al unui termen ebraic cu sensul 'ceată', 'trupe de incursiune', cu referire la bandele care au atacat cetatea Sikelag (cf. 1Reg. 30).

12:32

Verset extrem de dificil, transpus literal în MS. 45 şi în BB: „cunoscînd precêpere (pricêpere MS. 45) la vrême (la vremi MS. 45), cunoscînd ce va face Israil la căpeteniile lor." (Nici prestigioasa ediţie NETS nu depăşeşte literalitatea transpunerii: „the sons of Issachar, knowing understanding regarding the times, knowing what Israel should do regarding their magistracies.") Secvenţa „cunoscînd pricepere la vremi" ar putea însemna „ştiind să profite de momentele potrivite" (unul din sensurile subst. *καιρός* este şi 'moment potrivit', 'timp oportun'). Într-ade-văr, după cum ştim din v. 7:4 (vezi supra şi nota), fiii lui Issahar alcătuiau avangarda lui Israel, *μονόζωνοι*, trupele uşoare, care trebuiau să profite de momentele favorabile unui atac fulgerător. În acest sens „cunoşteau pricepere la vremi". Continuarea versetului susţine această interpretare, dintr-o altă perspectivă: în termenii BB, fiii lui Issahar cunoşteau „ce va face Israil la *căpeteniile* lor", altfel spus „ce au de făcut *pîlcurile*/*diviziile* lui Israel". MS. 45 şi BB redau subst. plural *ἀρχάς* prin *căpetenii*, dar în contextul de faţă termenul trebuie înţeles în sensul de 'ramificaţii/divizii' ale lui Israel: trupele de avangardă ale lui Issahar trebuie să cunoască inclusiv „mişcarea" diviziilor lui Israel pentru a putea susţine atacurile acestora. Sensul principal al subst. *ἀρχή* este 'început', 'origine', din care derivă 'cap', 'căpetenie', dar şi 'cap/punct de plecare al unei ramificaţii', de unde, prin sinecdocă, 'ramificaţia' însăşi: 'braţ', 'diviziune' (cf. LSJ s.v.; de pildă, tot în context militar, în 1Reg. 13:17, filistenii ies după pradă împărţiţi „în trei ramificaţii/cete – *ἀρχάς*").

12:38

Secvenţa „rînduindu-se rînduială cu suflet de pace" reproduce întocmai textul grecesc. În expresia „rînduindu-se rînduială" trebuie subînţelese conotaţiile militare ale verbului *παρατάσσω*: 'a se organiza în linie de luptă/în front' (cf. NETS: *arrayed in battle order*). Sintagma „cu suflet de pace" (cf. NETS: *with irenic spirit*) reflectă un semitism cu sensul 'cu inimă deplină'. În schimb, ultima parte a versetului în BB, „şi cel ce au rămas den Israíl într-un suflet au venit ca să împărăţească pre David", reprezintă o traducere conjecturală: se înţelege că Israel a venit „într-un suflet", „într-o fugă", pe cînd sensul expresiei „un suflet au venit" este 'au venit cu un singur gînd/într-un gînd'.

Capitolul al 13-lea

13:3

„A căuta/a cerceta chivotul Domnului", expresie fundamentală a cultului mozaic vetero-testamentar, reprezintă formula consacrată pentru actul consultării oraculare a lui Dumnezeu (capacul chivotului, mai precis spaţiul cuprins de aripile celor doi heruvimi fiind considerat locul revelării divine; cf. Ex. 25:22 şi, mai jos, v. 13:6: „[Domnul] care şade pe heruvimi, unde era chemat numele lui"). După alegerea sa ca rege şi cucerirea Ierusalimului din mîna iebuseilor, David hotărăşte strămutarea chivotului Legii din cetatea Cariathiarim, unde rămăsese în urma războaielor cu filistenii, la Ierusalim, noua capitală a regatului. Prima încercarea se va solda, însă, cu un eşec, întrucît un om din mulţime, Oza, atinge chivotul şi, ca urmare a acestui sacrilegiu, este omorît de Dumnezeu, iar procesiunea este suspendată. Întregul episod este relatat în 2Reg. 6:1-11 şi reluat în prezentul capitol din 1Paralip. Precizarea „căci nu l-au mai căutat din zilele lui Saul" este o aluzie la ultima consultare oraculară a chivotului, de către profetul Samuel, cu ocazia întemeierii monarhiei şi a învestirii lui Saul ca rege (1Reg. 8, în special v. 21: Samuel vorbea „la urechile Domnului").

În transpunerea MS. 45, secvenţa *să înmutăm săcriiul Domnului către noi, căci n-au cercatu-o* ***pre ea***... conţine un evident dezacord în gen. Situaţii de acest fel pot apărea într-o traducere mai ales atunci cînd anumiţi termeni din textul-sursă şi determinanţii acestora comportă valori gramaticale diferite de cele ale termenilor corespondenţi în limba traducătorului. Este şi cazul de faţă, în care termenul *săcriiu* echivalează substantivul feminin *κιβωτός*, determinat în text de pronumele *αὐτή* în acuzativ ('pe ea'), pe care traducătorul l-a transpus ca atare, fără a mai realiza acordul cu subst. neutru *săcriiu*.

Desigur că dezacorduri în gen mai apar în traducerile lui Milescu şi ele au atras atenţia mai multor cercetători, care le-au considerat chiar o particularitate stilistică a textelor Spătarului (URSU, 2003, p. 320; DIMA, 2010, p. XXXIII). Spre deosebire însă de cazurile care, în MS. 45, survin în mod accidental, dezacordul în gen între subst. *săcriiu* (sau *chivot*, pentru că, în MS. 45, ele traduc alternativ gr. *κιβωτός*) şi pronumele aferente lui caracterizează în mod cvasisistematic traducerea lui Nicolae Milescu. De altfel, numai în acest capitol din 1Paralip. dezacordul se repetă de trei ori: „13 [6] Şi *o* sui *pre ea* David şi tot Israílul s-au suit la cetatea David carea era a Iúdei, ca să suie de acoló chivótul lui Dumnedzău... [9] [...] şi au

întinsu Oza mîna lui ca să ţie săcriiul, căci au abătut *pre ea* viţălul. 12 [...] Şi n-au întorsu David săcriiul cătră sine la cetatea David şi o abătu *pre ea* la casa lui Aveddará, hetteului." (s.m.)

Şi mai surprinzător este faptul că, de-a lungul traducerii păstrate în MS. 45, dezacordul se produce, s-ar putea spune, sub ochii şi, într-un fel, cu consimţămîntul revizorilor izvodului lui Milescu, care, uneori, lasă în text formele gramaticale greşite, mulţumindu-se doar să semnaleze în notele marginale formele corecte: e.g. „Cîndu veţi vedea săcriiul făgăduinţei... şi pre leviţi rădicîndu pre *ea* [notă marginală: *el*]" (Iis. Nav. 3:3); „Şi veţi lua săcriiul Domnului [...] şi *o* [notă marginală: *îl*] veţi trimite pre *ea* [notă marginală: *el*]..." (1Reg. 6:8). Alteori, cel mai des, se întîmplă exact invers: revizorii corectează în text formele greşite, dar le notează marginal pe cele incorecte (în ce scop?), cu o consecvenţă exasperantă: „Şi au luat săcriiul Domnului... şi-l puseră pre *el* [notă marginală: *ea*] lîngă Dagon" (1Reg. 5:2); „... şi întinse Oza mîna lui preste săcriiul Domnului ca să-*l* [notă marginală: *o*] ţie pre *el* [notă marginală: *ea*], şi-*l* [notă marginală: *o*] ţînu pre *el* [notă marginală: *ea*]..." (2Reg. 6:6); „Şi aduseră înlontru săcriiul Domnului şi-*l* [notă marginală: *o*] puseră pre *el* [notă marginală: *ea*] la locul *lui* [notă marginală: *ei*]..." (2Reg. 6:17). În sfîrşit, în alte cazuri, cum este şi cel al capitolului de faţă în întregime, dezacordul apare în text fără nici o explicaţie marginală: „n-au cercatu-o pre *ea*" (13:3), „şi o sui pre *ea* David" (13:6), „au abătut pre *ea*" (13:9,12).

Chiar dacă în traducerea Spătarului mai pot fi detectate, cum am spus, dezacorduri de acest tip, nu mai există totuşi, în acest manuscris, nici un alt exemplu în care o astfel de situaţie să se repete cu atîta consecvenţă şi, mai ales, cu „complicitatea" revizorului care adnotează în marginea paginii variaţia gramaticală a unui banal pronume. Mai mult, MS. 45 nu reprezintă, după cum se ştie, autograful traducătorului, ci un text r e v i z u i t , c o r e c t a t ş i r e c o p i a t , aşadar, cele mai multe dezacorduri ar fi trebuit să dispară!

Această *perseverantia in errore* este îndeajuns pentru a ne atrage atenţia asupra faptului că ne aflăm nu în faţa unei greşeli accidentale, ci a unei o p ţ i u n i de traducere, aşadar a unui gest deliberat şi asumat de traducător. Departe de a fi o simplă greşeală sau, cum a fost caracterizată de către, altfel, un avizat comentator al exegezei biblice ortodoxe, „o nouă dovadă de urmare servilă a LXX" (vezi MLD VII, comentariile lui Adrian Muraru la 2Reg. 6:6 şi 2Reg. 6:17), acest dezacord reprezintă unul dintre cele mai interesante cazuri de t r a d u c e r e e x e g e t i c ă a Bibliei, altfel spus, o traducere care reflectă exegeza tradiţională a textului, cu preţul transpunerii defectuoase a acestuia în limba-ţintă.

În exemplele citate mai sus, rostul pronumelui *ea* în traducerea românească, atunci cînd acesta determină substantivele *săcriiu* sau *chivot*, este de a atrage atenţia asupra interpretării termenului *κιβωτός* ca simbol al Fecioarei Maria, în hermeneutica ortodoxă. În Septuaginta, *κιβωτός* desemnează atît chivotul Legii, cît şi arca lui Noe. Este încă un argument în sprijinul ipotezei mele faptul că, în versiunea din MS. 45, atunci cînd termenul *săcriiu* traduce grecescul *κιβωτός* cu referire la arca lui Noe, acordul gramatical este întotdeauna făcut corect, iar în marginea paginii nu mai este semnalată diferenţa de gen între pronumele românesc şi cel grecesc: e.g. *fă ţie săcriiu de lemn... şi-l vei smoli* (Gen. 6:14), *închise... săcriiul denafara lui* (Gen. 7:16) etc. În aceste contexte, în care subst. *săcriiu* nu o simbolizează pe Fecioara Maria, pronumele feminin ca sugestie exegetică mariologică nu are de ce să mai „transpară" în traducerea românească şi nici în notele marginale. În schimb, începînd cu prima menţiune biblică a chivotului Legii (simbolul Fecioarei), în Ex. 25:10 (FRANKF.)., dezacordul se manifestă aproape în mod sistematic: „Şi vei face săcriiu a mărturiei... şi denafară vei polei pre *însă*" (Ex. 25:10-11), „cortul mărturiei şi săcriiul făgăduinţei şi acoperemîntul ce-i preste *însă*..." (Ex. 31:7), „şi săcriiul mărturiei şi părîngele *ei*, şi ceriul *ei*... şi stîlpii *ei*" (Ex. 35:12), „şi făcu Veseleil săcriiul... şi o ferecă pre *însă* cu aur curat" (Ex. 37:1-2); „Cîndu veţi vedea săcriiul făgăduinţei... şi pre leviţi rădicîndu pre *ea*" (Iis. Nav. 3:3); „Întru acêea dzi luîndu fiii lui Israil săcriiul făgăduinţei Domnului *o* purta prentre ei" (Iis. Nav. 24:33) etc. Există, totuşi, şi cîteva locuri în care acordul cu pronumele este făcut corect (e.g. Num. 4:5, Deut. 10:5), fără nici o menţiune în notele marginale, dar în ansamblul traducerii din MS. 45 acestea reprezintă mai degrabă excepţii, corecturi făcute în mod automat sau datorate, probabil, copistului.

Asocierea Fecioarei Maria cu chivotul Legii (pe temeiul că, precum chivotul a purtat în el cuvîntul lui Dumnezeu, i.e. tablele Legii, Fecioara a purtat Cuvîntul în pîntecul ei) reprezintă, neîndoielnic, una dintre cele mai cunoscute interpretări tipologice ale Vechiului Testament, cu o îndelungată şi universală tradiţie în teologia şi cultul Bisericii. Această interpretare se regăseşte în toate epocile exegezei patristice, de la Hipolit (secolul al III-lea) pînă la Ioan Damaschinul (secolul al VIII-lea), iar în cultul Bisericii (atît al celei Ortodoxe, cît şi al celei Romano-Catolice) este reafirmată pînă astăzi în cele mai uzuale rugăciuni adresate Fecioarei, precum litaniile rozariului („Foederis Arca, ora pro nobis!") sau *Acatistul Bunei-Vestiri* („Bucură-te, chivot poleit cu Duhul!"). Fecioara-Chivot este şi una dintre temele predilecte ale iconografiei creştine. Nu mai departe de Moldova lui Nicolae Milescu, într-una din scenele pictate pe faţada de sud a bisericii Mănăstirii Suceviţa (la începutul secolului al XVII-lea), este reprezentat Cortul adunării. După cum se ştie din Ex. 40:2-3, în mijlocul acestuia ar fi trebuit să se afle chivotul Legii, în spatele unei perdele menite să-l ferească de orice indiscreţie profană. În fresca de la Mănăstirea Suceviţa, perdelele Cortului sînt uşor ridicate, atît cît să descopere „chivotul" Noului Legămînt: Fecioara cu Pruncul. Este interesant de constatat că, într-un alt colţ de lume, un secol şi jumătate mai devreme, Pierro della Francesca picta celebra Madonna

del Parto într-o scenă asemănătoare, în care pînzele cortului sînt ridicate chiar de cei doi heruvimi care străjuiau chivotul Vechiului Testament, descoperind imaginea noului chivot, Fecioara însărcinată cu Pruncul divin.

În mod special, însă, vechii exegeţi ai Scripturii s-au oprit asupra capitolului 6 din 2Reg. (corespondentul capitolului 13 din 1Paralip.) şi a capitolului 8 din 3Reg., în care se relatează aducerea chivotului Legii la Ierusalim, în timpul lui David (2Reg.), respectiv depunerea sa în Templu, de către Solomon (3Reg.). Avînd ca punct de plecare interpretarea tipologică a chivotului ca simbol al Fecioarei, aceste episoade vetero-testamentare au constituit m o d e l u l după care tradiţia ecleziastică a celebrat Adormirea Născătoarei de Dumnezeu, procesiunea biblică a chivotului constituind pandantul procesiunii funerare în care racla Fecioarei este purtată prin cetatea lui David. Într-o celebră omilie consacrată acestei sărbători (*In Dormitionem II*, PG XCVI, IX), Ioan Damaschinul reia figurile simbolice ale textului biblic şi chiar termenii acestuia. Apostolii care poartă spre „locul de odihnă" chivotul inteligibil, i.e. trupul Fecioarei, se aseamănă leviţilor care purtaseră odinioară chivotul material spre a-l depune în Templu, la „locul de odihnă – unde îşi aflase odihna" (*κατάπαυσις*, 1Paralip. 6:31). Şi exact ca în episodul în care Oza îşi întinde mîna nesfinţită spre chivotul Legii gata să se răstoarne, iar pentru cutezanţa sa este *tăiat* de Dumnezeu (*διέκοψεν*, 2Reg. 6:8; 1Paralip. 13:11), în procesiunea „chivotului duhovnicesc" un necredincios îşi întinde mîinile spre racla Fecioarei, încercînd să o răstoarne, dar mîinile îi sînt *tăiate* tot atunci de către îngerul Domnului.

În lumina acestui tip de exegeză biblică (o sinteză a dezvoltărilor ei mariologice se regăseşte în lucrarea pr. prof. Ioan G. Coman, *„Şi cuvîntul trup s-a făcut". Hristologie şi mariologie patristică*, Timişoara, 1993) trebuie înţeleasă şi opţiunea traducătorului versiunii păstrate în MS. 45 de a echivala literal pronumele feminin grecesc atunci cînd acesta determină subst. *săcriiu* sau *chivot*, cu referire la chivotul Legii. Scopul traducătorului a fost să atragă atenţia asupra interpretării mariologice a pasajelor respective, interpretare, desigur, cunoscută şi revizorilor traducerii, de vreme ce, atunci cînd nu au lăsat dezacordul chiar în textul principal, cel puţin au notat în marginea paginii schimbarea valorii gramaticale a pronumelui. Raportarea simbolică la Fecioara Maria, sugerată în textul Septuagintei de genul gramatical feminin al subst. *κιβωτός*, nu putea să transpară într-o traducere în care toţi referenţii ar fi fost echivalaţi prin termeni de genul masculin. Un asemenea artificiu, evaluat în termenii teoriilor recente ale traducerii, este, desigur, inacceptabil în ochii modernităţii critice. Dar ar fi o greşeală să raportăm vechile traduceri la aceste principii moderne. Pentru traducătorii din epoca lui Nicolae Milescu, Septuaginta, adevărata Scriptură „dentru care se izvorăscu toate" şi pe care „toată legea noastră să întemeiază" (MS. 45, *Cuvîntu înainte către cititori*), era înainte de toate Cartea unei t r a d i ţ i i (sau, după expresia lui Paul Ricœur, a unei „comunităţi de lectură şi interpretare"), căreia aceşti cărturari îi aparţineau prin instrucţie, credinţă şi cultură. Pentru această tradiţie, textul biblic nu are existenţă „în sine", ci în cadrul eclezial al exegezei, imnografiei, iconografiei, literaturii teologice şi cultice, doctrinei etc. Subst. *κιβωτός* înseamnă 'chivot', dar „înseamnă" şi 'Fecioara Maria', pentru că, în cadrul „comunităţii patristice de lectură şi interpretare" semnificaţiile Bibliei nu se stabilesc doar la nivel lingvistic, ci şi hermeneutic. O traducere a Scripturii e „mai bună" sau „mai proastă" în măsura în care reflectă cît mai multe dintre elementele polisistemului literar eclezial. Din această convingere temeinică provine în bună parte şi literalismul vechilor traduceri biblice. Asumîndu-şi litera Cărţii, aceste tălmăciri îşi asumau de fapt exegeza sa tradiţională, încît, dacă e să admitem un „servilism" al traducătorului, acesta nu se manifestă faţă de l i t e r a textului grecesc, ci, în mod paradoxal, faţă de s p i r i t u l său.

13:6

Text dificil în original. Cf. NETS: „And Dauid brought it up, and all Israel went up to Dauid's city etc." Prima propoziţie, „Şi o sui pre ea David" (MS. 45), „Şi sui pre dînsul Davíd" (BB), transpune literal textul grecesc; complementul *pre ea/pre dînsul* (în original e forma de feminin) se referă la chivotul Legii din versetul anterior, dar nu se înţelege în ce fel „a ridicat" (*ἀνήγαγεν*) David chivotul. Verbul *ἀνάγω* s-ar putea interpreta şi 'a aduce', dar nici lectura „Şi David *l-a adus* [i.e. chivotul]" nu este satisfăcătoare, pentru că în context e vorba doar de pregătirile pentru aducerea chivotului, nu de aducerea sa propriu-zisă (de altfel, David nu va reuşi de această dată să-l aducă la Ierusalim). În textul ebraic, pronumele complement lipseşte, iar propoziţia se citeşte firesc: „Şi s-a ridicat David împreună cu întregul Israel la Bala, la Kiriat-Iarim..." ♦ „Cetatea lui David" se referă, în acest verset, la Iareim (Kiriat-Iarim, la 10 km vest de Ierusalim), locul unde se afla chivotul.

13:8

Din alaiul care însoţeşte chivotul nu lipsesc „cîntăreţii cu instrumente muzicale" – *οἱ ψαλτῳδοί*, termen specific Cronistului, pe care MS. 45 îl traduce *cîntăreţii*. Echivalentul, fiind considerat probabil prea general, nu a convenit revizorilor BB, care l-au schimbat cu *pêveţi*, 'cîntăreţ (bisericesc), psalt' „un slavism cultural" (CIORĂNESCU, s.v.). (La fel şi în 2Paralip. 5:11, dar în 1Paralip. 6:33; 9:33; 15:16.19.27 şi 2Paralip. 20:22 în BB se regăseşte echivalentul *cîntăreţi*.) În ediţia MICU, termenul grecesc nu este echivalat, dar probabil e vorba de o greşeală de tipar, pentru că din acest verset pare a lipsi un rînd întreg; în alte contexte, Micu îl echivalează *cîntăreţi*. Nici în BIBL. 1914 nu apare tradus în acest context, fiind enumerate doar instrumentele muzicale. În BIBL. 1936, termenul este echivalat, complet greşit, prin sintagma *cîntări din gură*, preluată şi în ediţiile sinodale ulterioare, cu varianta, la

ANANIA, *cîntăreţi din gură* (!). Tot în ediţia ANANIA *ψαλτῳδοι* este echivalat cu... *muzicanţi*, în 1Paralip. 15:27.

Se pune întrebarea dacă aceşti *ψαλτῳδοί* erau cîntăreţi „din gură" sau cîntăreţi cu instrumente muzicale. Verbul *ψάλλω* înseamnă propriu-zis 'a ciupi cu mîna coardele unui instrument', aşadar 'a cînta la un instrument cu coarde' (cf. 1Reg. 19:9: „David ciupea strunele cu mîinile sale"). De aici derivă şi subst. *ψαλτήριον*, care desemnează un instrument cu coarde (*canon*, în echivalarea din MS. 45 şi BB, Fac. 4:21), precum şi alţi termeni conotaţi identic în greaca clasică (*ψαλμῳδία*, 'cîntare la harpă', *ψάλμα*, 'melodie interpretată la harpă', *ψαλμός*, 'sunet/acord de harpă' etc. – în toate aceste exemple, *harpă* ţine locul desemnării generale a instrumentului cu coarde). Aşadar, nu avem nici un motiv pentru a interpreta subst. *ψαλτῳδός* în sensul 'cîntăreţ din gură'. Termenul îi desemnează pe leviţii care acompaniau cu diverse instrumente cîntarea vocală sau doar marcau cu instrumentele anumite momente ale oficiului divin sau ale unei ceremonii. Ediţia NETS îl echivalează sistematic cu *harp-singer*. Cf. 1Paralip. 15:16: „Şi David a zis căpeteniilor leviţilor: «Puneţi pe fraţii lor, cîntăreţii, cu instrumente de cîntare (*ψαλτῳδοί ἐν ὀργάνοις ᾠδῶν*), cu nabla, cu kinyra şi cu chimvale, ca să sune spre înălţime cu sunet de bucurie»"; cf. şi 1Paralip. 25:1.3.5. (Unele precizări din Talmud recomandau totuşi folosirea limitată a instrumentelor în cadrul cultului, rolul acestora fiind mai mult de a modula tonul vocal şi de a acompania cîntarea vocală – cf. SDB, s.v. *musique*.) ♦ Instrumentele muzicale enumerate în acest verset (*ἐν κινύραις... νάβλαις... τυμπάνοις... κυμβάλοις... σάλπιγξι*) îşi găsesc greu echivalenţii în orice traducere a Septuagintei. Ultimii trei termeni pot fi mai uşor asociaţi cu instrumente cunoscute astăzi. 1) *Τύμπανον* desemnează un instrument de percuţie asemănător tamburinei, un cerc lat (sau chiar o emisferă), confecţionat din metal sau din lemn, acoperit pe o parte cu piele de viţel şi lovit cu palma sau cu un băţ; putea avea şi dimensiuni mai mari decît ale tamburinei şi, în acest caz, trebuia legat cu o curea petrecută pe după gîtul instrumentistului. În traducerile biblice româneşti a fost echivalat cu *tîmpene* (MS. 45, BB, BIBL. 1914 – *timpene*), *défuri* (MS. 4389), *timpanuri* (Micu), *dobe* (BIBL. 1874) sau *tobe* (BIBL. 1911), *daira* (RADU-GAL., versiunea persană a tamburinei!) şi *timpane* (BIBL. 1936), acest ultim termen impunîndu-se în traducerile recente, în pofida faptului că el evocă mai degrabă instrumentul din dotarea orchestrelor simfonice decît tamburina. 2) Echivalentul cel mai exact al gr. *κύμβαλα* ar fi *talgere* sau chiar *chimvale*, vechi instrument de percuţie, cunoscut şi de romani (lat. *cymbalum*): două discuri de bronz care erau lovite unul de celălalt. Termenul grecesc a fost echivalat cu *ţimbale* (MS. 45, MICU, BIBL. 1936, BIBL. 1988 şi ANANIA), *ţîmbale* (BB), *virghine* (MS. 4389), *cimbale* (BIBL. 1911), *chimvale* (BIBL. 1914, RADU-GAL. şi SEPT. NEC). 3) *Trîmbiţa* (gr. *σάλπιγξ*) era prin excelenţă instrumentul preoţilor, uzul acesteia, mai ales în perioada celui de-al Doilea Templu, fiind exclusiv religios (ENB, s.v. *music*). În timpul lui Solomon, sînt amintiţi o sută douăzeci de preoţi care au întîmpinat cu sunete de trîmbiţă aducerea chivotului Legii în Templu (2Paralip. 5:11). Traducătorii români – nu am întîlnit nici o excepţie – au redat gr. *σάλπιγξ* prin *trîmbiţă* (în MS. 4389 şi sub forma de plural *trîmbite*).

Instrumentele biblice cu coarde sînt mai greu de clasificat, în pofida numeroaselor reprezentări monumentale păstrate din Antichitate (cf. ENB, s.v. *music*). Ele au atras atenţia şi unor Părinţi ai Bisericii, precum Augustin, Eusebiu, Ieronim şi Ilarie, iar cercetătorii moderni le-au consacrat studii întinse, fără a ajunge însă la identificarea lor precisă. Gr. *κινύρα* (după ebr. *kinnor*, dar unii cercetători nu ezită să-l pună în legătură cu vb. *κινύρομαι*, 'a jeli', 'a se plînge') desemnează la modul general o serie de instrumente cu coarde, cu sau fără cutie de rezonanţă, asemănătoare *lirei*. Instrumentul era ţinut orizontal, perpendicular pe pieptul cîntăreţului, iar coardele (trei pînă la douăsprezece, după cum apare în reprezentările antice) erau ciupite cu un plectru. Este instrumentul cel mai des amintit în Biblie, pe care evreii l-au purtat pînă „la rîul Babilonului" atunci cînd au fost duşi în robie (Ps. 137). Sinonimul său în versiunea Septuagintei este *κιθάρα* (cf. subst. *κίθαρος*, 'piept'), tot un fel de *liră*, fără nici o legătură, desigur, cu *chitara* cunoscută nouă astăzi. Instrumentul denumit în LXX *νάβλα* (ebr. *nebel*) era, cel mai probabil, un fel de harpă portabilă, ţinută de cîntăreţ în poziţie verticală. Avea mai multe coarde decît *κινύρα* (cinci pînă la cca douăzeci), care erau ciupite cu degetele. Flavius Iosephus (ANT. IUD., VII, XII, 3) descrie instrumentele din vremea lui David în funcţie de evoluţia lor în epoca sa: „Cinyra avea zece corzi întinse, care erau mînuite cu plectrul; nabla număra douăsprezece corzi care erau atinse cu degetul."

Traducătorii români din toate timpurile au echivalat termenii *κινύρα* şi *νάβλα* (sau *kinnor* şi *nebel*, după textul masoretic) în funcţie de instrumentele epocii lor, de cultura lor muzicală sau pur şi simplu după imaginaţia fiecăruia, folosind uneori mai mulţi echivalenţi pentru acelaşi termen: *copuze* şi *alăute* (MS. 45, BB, MICU; subst. *copuz*, 'lăută', de unde provine şi *cobză*, nu trebuie confundat cu *cobuz* 'fluier'), *vioare* şi *canóne* (MS. 4389), *căpuze* (MS. 4389, 1Paralip. 25:1), *copze* (MICU), *alăute* şi *cobze* (BIBL. 1914), *citare* şi *harpe* (BIBL. 1911), *arfă şi alăută* (CORN. 1931), *chitară* (!) şi *psaltirion* (BIBL. 1936 şi BIBL. 1988), *ţitere şi psaltiri* (!) (BIBL. 1936, NICODIM), *ţitere* şi *harfe* (RADU-GAL.), *alăute* şi *harpe* (ANANIA). În ce mă priveşte, am optat în traducerea mea, în lipsa unor determinări exacte, pentru transliterarea termenilor greceşti, sub forma *kinyra* şi *nabla*, aşa cum procedează şi traducătorii NETS (*cinyras and nablas*).

Vezi şi infra nota 15:20-21.

13:9

Ajungînd la aria lui Keidon, Oza întinde mîna ca să „apuce" (*κατασχεῖν*) chivotul Legii, pe care viţelul care trăgea carul „îl abătea" (*ἐξέκλινεν αὐτήν*, iar forma de imperfect a verbului este importantă în context). SEPT. NEC încearcă să expliciteze ultima parte a versetului:

„pentru că juncanul era să-l răstoarne" (lecţiune după textul masoretic). Într-o manieră asemănătoare, pornind de la textul din OSTROG (care traduce aici Vulgata), îl redă şi traducătorul MS. 4389: „că se poticni un bou şi se porni puţinel". Dar traducătorii MS. 45 şi revizorii BB sînt foarte atenţi la sensul verbului *ἐκκλίνω* din textul septuagintal, 'a abate', 'a schimba direcţia', 'a coti': „căci au abătut pre ea viţelul" (MS. 45 – *pre ea*, i.e. chivotul). MICU traduce *îl cîrnise*, la fel şi BIBL. 1914, *îl cîrmise*. În versetul corespondent din 2Reg. 6:6 este folosit verbul *περισπάω*, 'a trage într-o parte'. Aşadar, viţelul nu este gata să „răstoarne" chivotul (aceasta este versiunea textului masoretic, dar *ἐκκλίνω* nu poate avea acest sens), ci îl abate din drum, iar Oza „apucă" chivotul în încercarea de a corecta direcţia de mers a întregului atelaj. Acest amănunt specific Septuagintei ar putea trece drept neimportant dacă el nu ar reprezenta încă o variantă a unui motiv biblic recurent, acela al voinţei divine care se manifestă chiar şi prin intermediul celor mai umile făpturi. În Num. 22:23, măgăriţa lui Balaam *se abate* (*ἐξέκλινεν*) din drum, pentru că intenţiile profetului nu sînt după voia Domnului; în 1Reg. 6:12, vacile filistenilor trag căruţa în care se află chivotul Legii, „fără *a se abate* nici la dreapta, nici la stînga", deşi nu sînt mînate de nimeni şi arătînd prin aceasta, spune Iustin (*Dialogul cu iudeul Trifon*, III, 132), „că au fost conduse de Numele puterii". Episoadele în care făpturile necuvîntătoare se arată purtătoare ale voinţei divine sînt remarcate şi de Origen (*Comentariul la Ioan*, XXVIII, 139-151). În versetul de faţă, viţelul *abate* chivotul Legii din drumul său spre Ierusalim, pentru că nu era încă momentul ca acesta să ajungă la Ierusalim sau poate pentru că i se cuvenea o altfel de procesiune, mult mai solemnă, aşa cum va fi organizată de David trei luni mai tîrziu (capitolul 15). Continuarea naraţiunii biblice confirmă sensul verbului *ἐκκλίνω* în acest pasaj, prin faptul că verbul este reluat, cîteva rînduri mai jos, în v. 12, ca un epilog al întregului episod: „Şi David n-a întors chivotul la sine, spre cetatea lui David, ci *îl abătu* (*ἐξέκλινεν*) spre casa lui Abeddara hetteul" – cu alte cuvinte, chivotul este, în cele din urmă, *abătut* din drum, aşa cum încercase să o facă viţelul care trăgea atelajul.

13:11

Secvenţa *au tăiat Domnul tăiêre în Oza* (MS. 45, BB) reproduce literal textul grecesc. Sensul exact al verbului *διακόπτω* este 'a tăia în două', 'a despica', 'a despărţi' (cf. ***разлѣчи*** în OSTROG, echivalat corect în MS. 4389, *dăspărţi*).

Capitolul al 14-lea

14:1

Construcţiile pleonastice *ziditori de păreţi* şi *teslari de lêmne* (MS. 45 şi BB) reproduc expresiile *οἰκοδόμους τοίχων* şi *τέκτονας ξύλων*. Dacă *οἰκοδόμος* poate fi echivalat cu 'constructor', *τέκτων* înseamnă propriu-zis 'lucrător în lemn', 'dulgher', 'meşter lemnar' etc., deci pleonasmul e mai greu de evitat (totuşi, termenul era folosit în unele situaţii şi cu sensul general de 'meşter', 'artizan'). Expresia *teslari de lemne* a fost reţinută de MICU şi de BIBL. 1914.

14:10

Nu putem ignora prepoziţia *διά* din secvenţa *καὶ ἐπηρώτησε Δαβὶδ διὰ τοῦ θεοῦ*, transpusă corect de vechii traducători: *şi întrebă David* ***prin*** *Dumnezău* (BB; cf. şi MS. 45, *pren Dumnedzău*). Vb. *ἐπερωτάω* înseamnă 'a întreba', în sensul 'a cere un răspuns', aşadar se poate înţelege că „David a cerut un răspuns *prin* [gura lui] Dumnezeu". Traducătorii moderni ignoră prepoziţia din textul grecesc (cf., de pildă, SEPT. NEC: *Şi David l-a întrebat pe Dumnezeu*). O expresie asemănătoare, construită cu verbul *ἐρωτάω* şi, de data aceasta, cu prepoziţia *ἐν*, întîlnim mai jos, în v. 14. MS. 45 o echivalează în mod identic (*întrebă... pren Dumnedzău*), în timp ce revizorii BB o transpun literal (*întrebă... întru Dumnezeu*).

14:14-15

Dumnezeu îi porunceşte lui David să-i aştepte pe filisteni *aproape de peri* (MS. 45), însă revizorii BB citesc greşit subst. *peri* din manuscris şi îl redau: *péiri* („pieiri"?). Greşeala se repetă şi în versetul următor şi conduce la construirea unei secvenţe fără sens: *glasul sunetului marginilor peririlor*, în loc de *glasul sunetului marginilor perilor* (MS. 45).

Capitolul al 15-lea

15:20-21

În contextul prezentării cîntăreţilor care însoţesc cu instrumentele lor procesiunea aducerii chivotului, se dau şi două indicaţii „de execuţie" (calchiate după textul ebraic), al căror sens nu a fost pe deplin clarificat: *ἐν νάβλαις ἐπὶ ἀλιμώθ* (v. 20) şi *ἐν κινύραις ἀμασσενίθ* (v. 21), literal *cu nabla pe alimoth*, respectiv *cu kinira amassenith* (ambele substantive care desemnează instrumentele muzicale, *nabla*, *kinira*, la forme de plural). Traducătorii MS. 45 şi revizorii BB le-au transpus ca atare: *cu copuze preste* ***alimóth***, respectiv *cu alăute* ***amassenith***. Ebr. *'alāmōth* s-ar traduce literal 'fete' şi ar putea fi o indicaţie pentru interpretarea pe note înalte. *Amassenith* reprezintă o transcriere aproximativă a ebr. *haṣṣᵉmīnīth*, termen înţeles în mai multe moduri: 'octavă', 'modul al optulea', 'după a opta' etc., fiind considerat o indicaţie pentru notele joase (ENB, s.v. *music*, s.v. *alamoth*). Ambele indicaţii apar şi în titlurile unor psalmi. NETS a optat pentru transliterarea secvenţelor din versetele de faţă: *with nablas on alaimoth* şi *with cinyras amasenith*, cu menţiunea infrapaginală: *unknown musical term*. Termenii sînt transliteraţi şi în MICU, cu majusculă: *cu copze preste Alimot... cu alăute Amasenit*. În BIBL. 1914 se încearcă explicitarea lor, de o manieră aproximativă: *cu cobze răsunătoare... cu chitare cu opt coarde*. Ultima transpunere preia echivalarea din BIBL. 1911, *citare cu opt corzi*, dar cercetătorii moderni atrag atenţia că nu este vorba de un instrument cu

opt coarde, ci, aşa cum am spus, de o indicaţie de interpretare; cf. şi VULG. ANV., *pro octava*. BIBL. 1936 propune o echivalare mai corectă pentru primul termen, *psaltirioane cu sunetele subţiri*, dar rămîne, în privinţa celui de-al doilea, la soluţia greşită din ediţiile precedente: *cu harpele cu cîte opt coarde* (soluţie care va inspira şi echivalările din RADU-GAL., *harfe cu opt strune*, NICODIM şi ediţiile sinodale ulterioare, precum şi ANANIA, *harpe cu opt coarde*).

15:27

David este încins *ἐν στολῇ βυσσίνῃ*, *cu podoabă de vişin* (BB), *cu văşmînt vişin* (MS. 45). Subst. *βύσσος* (din care derivă *βύσσινος*) poate desemna 'inul (comun)', 'pînza de in' (LSJ), sau o specie de in indian foarte subţire (BAILLY), ori un soi de 'bumbac indian' sau chiar 'mătasea' (LSJ). Termenul *βύσσινος* desemnează o pînză foarte scumpă, extrem de fină şi de un alb desăvîrşit (cf. Apoc. 19:14: *βύσσινον λευκὸν καθαρόν*), care putea fi obţinută din in, dar şi din alte fibre sau chiar din filamentele mătăsoase ale anumitor moluşte (în special *Pinna nobilis*, din care se extrăgea aşa-numita „mătase de mare") (Alain Dumont, *Le Lin dans la Bible*, Paris, 2009, p. 131-132). În BB, *βύσσος*/*βύσσινος* este echivalat prin trei termeni diferiţi: *vişin*, cu o formă curioasă de plural, *vişine* (2Paralip. 5:11, *veşminte de vişine*), *mătase* (Ex. 25:4; 26:1.31 etc.) şi *vison* (Is. 3:22; 19:9, Iez. 16,10 etc.), în timp ce în MS. 45 se întîlneşte un singur echivalent, *vişin*, uneori sub forma *vişină* (e.g. Gen. 41:42, *haină vişină*; Ex. 26:1, *vişină împletit*) sau, la plural, *vişine*. Cel mai probabil, *vişin* reprezintă o lecţiune coruptă a termenului *visin*, un calc după gr. *βύσσινος*. Termenul apare sub forma corectă în MICU (1Paralip. 15:27, *haine de visin*).

V*ison* este un termen atestat încă din secolul al XVI-lea, fiind probabil un împrumut după ngr. *βύσσος* (CIORĂNESCU, s.v.), preluat după forma de acuzativ, *βύσσον*. În traducerile biblice, el apare prima dată în *Palia de la Orăştie* (Gen. 41:42, *în veşminte de mătase şi în vison*). Este utilizat de mai multe ori în NTB (Luc. 16:19; Apoc. 19:8,14 – *visson*), iar în Luc. 16:19 este glosat marginal: „Visonul era ca giolgiul supţire şi scumpu, ce-l făcea den inu, carele era într-un preţ ca aurul." Termenul se va impune în tradiţia biblică românească, deşi nu au lipsit şi alte opţiuni de echivalare: *in subţire* (BIBL. 1874, BIBL. 1911, CORN. 1921), *bysson* (HELIADE), *veşmînt de in* (SEPT. NEC).

15:28

FRANKF. transliterează ebr. *şōfār*, 'corn', în sintagma *ἐν φωνῇ σωφέρ*, 'cu glas de corn'. Termenul este reprodus şi de traducătorii români: *cu glas sofer* (MS. 45, BB). Micu echivalează gr. *σωφέρ* cu *bucurie*, probabil o traducere conjecturală: *cu glas de bucurie*.

Capitolul al 16-lea

16:3

La sfîrşitul ritualului sacrificial, David împarte fiecărui om cîte „o pîine coaptă" şi, spune textul septuagintal, cîte o *ἀμορίτης* ('turtă cu miere'). În textul masoretic, ospăţul e mai consistent: „o bucată de pîine, [carne] de bou friptă şi turtă de stafide", variantă pe care o susţine şi Vulgata, cu precizarea că în textul latinesc „turta de stafide" devine „turtă prăjită în untdelemn". La rîndul ei, ediţia OSTROG reflectă textul amplificat al Vulgatei, fiind urmată şi de traducătorul MS. 4389: „cîte o pîine şi cîte o bucată de carne de bou friptă şi scovardă prăjită în unt." Mai greu se descurcă însă traducătorii români cu termenul *ἀμορίτης*, un *hapax* septuagintal, derivat de la *ἀμόρα*, 'turtă cu miere' (cf. LSJ, BAILLY, SOPHOCLES s.v.). SOPHOCLES ne oferă definiţia termenului *ἀμόρα*, extrasă din celebrul lexicon de cuvinte rare al lui Hesychius din Alexandria (secolul al V-lea d.Hr.): 'turtă gătită din făină amestecată cu miere'. Cum termenul nu apare nici în SUIDAS, traducătorul versiunii din MS. 45 s-a văzut nevoit să îl echivaleze absolut conjectural cu expresia *o bucată de carne*, orientîndu-se după denumirile şi ordinea enumerării bucatelor în OSTROG (sau în VULG. ANV.). La textul latinesc va apela şi Micu, în traducerea căruia ospăţul este compus din: „o bucată de pîine şi un dărab de carne şi o scovardă". ♦ Cum s-a ajuns totuşi de la „bucata de carne" din textul masoretic la „turtele cu miere" din Septuaginta şi, mai ales, la un termen atît de rar pentru a le desemna? Semnificaţia lui *ἀμορίτης* trebuie căutată în contextul special al versetului, şi anume o s p ă ţ u l r i t u a l care încheie procesiunea aducerii chivotului la Ierusalim. În textul masoretic, lui *ἀμορίτης* îi corespunde un cuvînt la fel de rar (mai apare o singură dată, în 1Sam. 6:19), *eşpar*, care, descompus (*eş* + *par*), s-ar traduce literal „bou fript" (ceea ce explică şi lecţiunea din Vulgata, *assae carnis bubulae*). Avînd în vedere caracterul sacrificial al acestui ospăţ, traducătorii Septuagintei din mediul elenistic alexandrin vor fi raportat termenul *bou* din textul masoretic la *turta cu miere* cu acelaşi nume, *βοῦς*, din ritualul grecesc de întîmpinare a unei procesiuni: o turtă cu două excrescenţe din aluat asemănătoare unei perechi de coarne (de unde şi numele turtei), preparată din miere şi făină de orz. Mărturie despre un asemenea ritual şi despre turta tradiţională care se împărţea cu această ocazie ne dă, între alţii, Diogenes Laertios (secolul al III-lea d.Hr.), care ne spune că „Empedocle i-a sărbătorit pe trimişii în procesiune sacrificînd un bou făcut din miere şi făină de orz" (*Despre vieţile şi doctrinele filosofilor*, VIII, II, 53, traducere de C. I. Balmuş, Iaşi, 1997). Cu acest sens, subst. *βοῦς* a fost consemnat şi de Hesychius şi se află glosat şi în unele lexicoane moderne (de pildă, BAILLY, s.v.: *sorte de gâteau à cornes*). Dar cum gr. *βοῦς* comporta conotaţii păgîne prea evidente pentru a putea fi folosit într-o traducere a Scripturilor, traducătorii alexandrini vor fi apelat, pentru a desemna turta cu miere, la care au crezut că se referă textul biblic, la un sinonim, *ἀμορίτης*, derivat dintr-un cuvînt mai vechi, *ἀμόρα*, care denumea turta rituală cu miere pregătită de vechii locuitori ai Canaanului, amoriţii (cf. Jacob Bryant,

A new system or an Analysis of ancient Mythology, 2 vol., Londra, 1774, vol. 1, p. 297).

16:18

Pentru a desemna conceptul de 'pământ măsurat', 'lot, parcelă', Septuaginta utilizează subst. *σχοῖνισμα*, derivat din *σχοῖνος*, literal 'funie împletită din papură' (folosită şi ca unitate de măsură pentru teren). Traducătorii români echivalează subst. grecesc printr-un corespondent românesc cu etimologie similară: *funiire* (MS. 45), *fúnire* (BB) (cf. CIORĂNESCU, s.v. *funie*). Simbolismul versetului este evident: Canaanul este „lotul" moştenit de Israel.

16:23

Faţă de *σωτήρ*, 'mîntuitor', şi *σωτερία*, 'mîntuire', greaca veche mai cunoaşte şi adjectivul *σωτήριος*, literal 'care aduce mîntuire', 'care mîntuieşte', utilizat frecvent în Septuaginta sub forma substantivată *τὸ σωτήριον*, 'mîntuire'. Revizorii BB se conformează acestei traduceri uzuale a termenului, dar traducătorul MS. 45 se situează din nou în tradiţia exegetică patristică, pentru care *τὸ σωτήριον* trebuie raportat mai ales la actant, 'cel care aduce mîntuire', aşadar 'izbăvitorul', 'mîntuitorul' (cf. LSJ, s.v. *σωτήριος*). Nu „mîntuirea" este văzută, ci „mîntuitorul", cel prin care vine mîntuirea (cf. Luc. 2:30, „ochii mei văzură mîntuirea ta", sau Luc. 3:6, „tot trupul va vedea mîntuirea lui Dumnezeu"). Vasile cel Mare (*Omilii la Psalmi* 61,2) observă: „Este obiceiul Scripturii de a-l numi pe Hristosul lui Dumnezeu *σωτήριον*, precum şi Simeon spune: «Acum eliberează pe robul tău, Stăpîne, căci au văzut ochii mei mîntuirea ta (*τὸ σωτήριον*)»."

Capitolul al 17-lea

17:5

Traducătorii români au transpus literal verbul *ἀνήγαγον*, în secvenţa *am suit pre Israil* (MS. 45, BB). Sensul verbului *ἀνάγω* este 'a (con)duce de la un loc jos la un loc înalt'. Deşi lexicoanele moderne citează şi cazuri de folosire a verbului cu sensuri mai generale, 'a conduce la', 'a duce la' sau chiar 'a scoate', preferate uneori de traducătorii moderni din raţiuni stilistice (cf., de pildă, traducerea acestei secvenţe în SEPT. NEC: *l-am scos pe Israel [din Egipt]*), sensul literal are în acest context biblic, dincolo de o posibilă semnificaţie geografică (Palestina situîndu-se faţă de Egipt la o cotă topografică superioară), o semnificaţie simbolică: eliberarea din robia egipteană echivalează cu o „înălţare", cu un urcuş spiritual.

De altfel, este interesant de observat în Septuaginta frecvenţa verbelor din aceeaşi paradigmă semantică a „înălţării" (*ἐξαίρω*, *ἀναβαίνω* etc.) în contexte cu o puternică încărcătură simbolică. De pildă, chiar în 1Paralip., în capitolul 15 consacrat aducerii chivotului la Ierusalim: David cheamă întregul Israel la Ierusalim „ca *să rîdice* sicriiul Domnului la locul carele au gătit lui" (v. 3), preoţii şi leviţii se pregătesc „*să suie* sicriiul Domnului" (v. 14), David şi bătrînii poporului merg „ca *să suie* sicriiul făgăduinţii den casa lui Avdedom" (v. 25), în sfîrşit, întregul Israel este „*suind* sicriiul făgăduinţii" (v. 28). Ca şi Palestina faţă de Egipt, Ierusalimul este un loc de „înălţare", un loc spre care se urcă nu doar din punct de vedere geografic. Acest amănunt îl observă un exeget ca Origen, atent la toate detaliile textului septuagintal: „Trebuie să observăm, noi, care citim sfintele Scrieri, în ce fel se întrebuinţează de fiecare dată verbele *a urca* şi *a coborî*. Căci dacă vom cerceta mai atent, vom descoperi că aproape niciodată nu se spune că cineva *a coborît* într-un loc sfînt, şi nici nu se aminteşte ca cineva să fi *urcat* într-un loc reprobabil. [...] Se *urcă* de la cele umile şi neînsemnate la cele înalte şi de sus." (OMILII, XV,1.)

17:6

În propoziţia interogativă „căcí nu mi-aţi făcut casă de chiedru?" (BB; cf. şi MS. 45), sensul conjuncţiei *căcí* este 'de ce', 'cum', întrebuinţare larg atestată în textele româneşti din secolul al XVII-lea (cf. CIORĂNESCU, s.v.).

17:17

După ce Dumnezeu îi face cunoscut lui David, prin gura profetului Nathan, planul divin cu privire la Solomon şi la destinul măreţ al domniei acestuia, David îşi exprimă recunoştinţa, dar şi mirarea că Dumnezeu a grăit despre casa slujitorului Său „pînă departe" (în timp), adăugînd cuvintele: „şi m-ai privit ca [într-o] vedenie a unui om", *καὶ ἐπεῖδές με ὡς ὅρασις ἀνθρώπου*. Cf. echivalarea din NETS, care rămîne în limitele unui literalism asumat: „and you looked upon me as a vision of a human being." Cu alte cuvinte, David aseamănă cuvintele lui Dumnezeu cu o profeţie vizionară, o „vedenie a unui om"; verbul *ἐφοράω* înseamnă 'a privi asupra cuiva', 'a avea sub ochi', iar subst. *ὅρασις*, literal 'vedere', este frecvent folosit în Septuaginta cu sensul 'viziune', 'vedenie' (de altfel, termenul este folosit cu acest sens, ca o anticipare a contextului de faţă, şi în v. 15: „După toate aceste cuvinte şi după toată această *vedenie* (*ὅρασιν*) – astfel a grăit Nathan lui David"). Traducătorul MS. 45 şi revizorii BB au transpus literal secvenţa grecească: „m-ai socotit ca o videnie a omului" (BB; în MS. 45 – *vedenie*). În schimb, traducătorii moderni ai Septuagintei par să aibă probleme cu înţelegerea şi echivalarea secvenţei greceşti. Micu îşi însuşeşte parţial soluţia din BB, schimbînd însă *videnie* cu *vedêre* şi, prin aceasta, adăugînd un plus de ambiguitate textului: „m-ai socotit ca o *vedêre* a omului." Echivalarea sa este preluată şi de BIBL. 1914. Traducerea din BIBL. 1936 este însă bizară şi complet străină de textul septuagintal: „şi priveşti la mine ca la un om mare", fiind, probabil, o interpretare a textului Vulgatei („et fecisti me spectabilem super omnes homines"). Această transpunere inexactă va fi preluată în ediţia NICODIM şi se va regăsi în ediţiile sinodale ulterioare. ANANIA transpune secvenţa grecească foarte apropiat de *Biblia de la Bucureşti*, „te-ai uitat la mine ca la o vedenie a omului", dar nota de subsol care însoţeşte sintagma *ca la o*

vedenie a omului este complet fantezistă şi îi atribuie lui David o crasă lipsă de modestie: „[te-ai uitat la mine] ca la un prototip uman; ca la un izvor al perfecţiunii.” S-ar înţelege că David, în adresarea sa către Dumnezeu, se consideră, nici mai mult, nici mai puţin, „un izvor al perfecţiunii”! În sfîrşit, în SEPT. NEC se încearcă o altă interpretare a textului: „te-ai uitat la mine cu privire de om”, dar soluţia pentru care s-a optat, pe lîngă faptul că ignoră particula *ὡς*, ‘precum’, ‘ca’, nu aduce nici o clarificare contextului (este greu de înţeles ce ar putea însemna în acest context ‘a te uita cu privire de om’).

17:21

Hiperbatul din textul grecesc, *τοῦ* ***ἐκλαβεῖν*** *ἀπὸ προσώπου τοῦ λαοῦ σου οὓς ἐλυτρώσω ἐξ αἰγύπτου* ***ἔθνη***, se regăseşte şi în cele două traduceri româneşti: „*să iêi* de către faţa norodului tău pre carii ai mîntuit de la Eghípet *limbi*” (BB; în MS. 45 – *Eghiptu*). În plus, traducerea din MS. 45 reflectă şi nominativul *ὁ θεός* din textul grecesc (mai puţin articolul), „în ce chip l-ai povăţuit pre el, *Dumnedzău*, ca să mîntuieşti etc.”, pe care revizorii BB îl redau ca vocativ, potrivit contextului gramatical („în ce chip l-ai povăţuit pre el, Dumnezăule...”).

Capitolul al 18-lea

18:7

Traducătorul MS. 45 urmează lecţiunea principală din FRANKF.: „Şi luă David berbecii (*τοὺς κριούς*) cei de aur carii era preste slugile lui Adrazar”, în timp ce revizorii BB optează pentru lecţiunea secundară din aparatul critic al ediţiei: „Şi luo David lanţurile (*τοὺς κλοιούς*) cêle de aur.” În ambele cazuri, însă, textul este ambiguu. Prin *κλοιούς*, unii interpreţi înţeleg ‘coliere’, ‘colane’ (cf. NETS: „and Dauid took the gold collars”); o echivalare mai puţin inspirată întîlnim în ANANIA: *lănţugurile*. În schimb, „berbecii de aur” ar putea desemna un element simbolic din recuzita războinicilor. Textul masoretic pare a se referi aici la *scuturi* (dar termenul este nesigur), în timp ce VULGATA traduce *pharetrae*, ‘tolbe cu săgeţi’ (de unde, prin intermediarul slavon, echivalarea *sahaidace* din MS. 4389). Dacă MICU şi BIBL. 1914 rămîn la lecţiunea septuagintală (*lanţurile*), BIBL. 1936 şi ediţiile sinodale ulterioare au optat pentru echivalarea *scuturile*, după textul masoretic.

18:8

Marea cea de aramă (gr. *τὴν θάλασσαν τὴν χαλκῆν*) era un bazin situat în curtea Templului, destinat spălărilor rituale. Echivalarea literală a sintagmei este în general acceptată şi de traducătorii moderni (MICU: *marea cea de aramă*; SEPT. NEC: *marea de aramă*, NETS: *the bronze sea*). ♦ Se remarcă, în transpunerea din MS. 45, dublarea vocalei *a* în subst. *maárea*. Lungirea vocalelor *a* şi *i*, marcată grafic prin dublarea lor, reprezintă, după cercetătorul N. A. Ursu, o particularitate stilistică a textelor Spătarului Milescu (întîlnită, totuşi, şi în alte texte din epocă).

18:11

Textul grecesc este ambiguu, de unde şi dificultatea transpunerii sale. Nu se înţelege la ce se referă secvenţa „şi toate obiectele (*unêltele* – BB, MS. 45) de aur şi de argint şi de aramă, şi pe acestea le-a sfinţit...”. MICU eludează pronumele, în scopul clarificării textului: „Şi toate unêltele cêle de aur şi de argint şi de aramă le-au sfinţit împăratul David...”

18:15

Subst. *ὑπομνηματογράφος*, ‘cronicar’, ‘letopiseţ’ (dar în acest context ar putea însemna şi ‘secretar’, funcţionar însărcinat cu „agenda” zilnică a regelui, pe lîngă sarcina permanentă de a redacta letopiseţul/cronica domniei), i-a pus în dificultate pe vechii traducători români, care l-au redau printr-un calc etimologic: *scriitor aducător aminte* (MS. 45), *scriitoriu de-a aduce aminte* (BB) (*ὑπόμνημα*, literal ‘aducere-aminte’ + *γράφω* ‘a scrie’). Cărturarii români aveau totuşi la îndemînă termenul *pisar* sau chiar *cronicar* (atestat, după DLR, încă de la 1625). Nici traducătorul MS. 4389 nu a găsit pentru vsl. ***памѣтописца*** o altă soluţie decît calchierea, *scriitor de aducerea aminte* (opţiune inspirată, desigur, de echivalarea lui Milescu), deşi avea sub ochi şi transpunerea din VULG. ANV.: *et Iosaphat a commentariis*, ‘şi Iosafat [însărcinat] cu însemnările’. Termenul grecesc mai apare în 2Paralip. 34:8 (transpus în MS. 45 *cel de aduceri aminte scriitor*, iar în BB, *scriitoriu de aduceri aminte*) şi în Isaia 36:3.22, unde calcul este refăcut: *scriitor de pomenire* (MS. 45), *scriitoriul de pomenire* (BB). Calcul din BB este preluat de MICU şi, cu atît mai surprinzător, îl regăsim încă în BIBL. 1914: *scriitor pentru aducere aminte*. Tot de BB depinde şi opţiunea lui MICU la Is. 36:3: *scriitoriul celor de pomenire*, dar de data aceasta BIBL. 1914 va găsi un echivalent adecvat: *hronograful*. În BIBL. 1936, *cronicarul*; SEPT. NEC optează în Is. 36:3, pentru echivalentul *cronicar*, dar în acest context pentru *secretar*.

18:17

Subst. „hieréthi” şi „feléthi” (BB; FRANKF. *χερεθθί*, *φελεθθί*) reprezintă denumirile unor corpuri de oaste care alcătuiau garda personală a regelui David. Termenii sînt transliteraţi şi în traducerile moderne. ♦ „Cei dentîiu următori împăratului” (BB, MS. 45; FRANKF. *οἱ πρῶτοι διάδοχοι*), adică „succesorii”, „urmaşii” sau „adjuncţii”, sînt, evident, fiii lui David, dar secvenţa poate fi înţeleasă şi în sens literal: cei care ocupau primele locuri lîngă rege.

Capitolul al 19-lea

19:4

Solii lui David sînt supuşi unor umilinţe extreme pentru mentalitatea orientală: le sînt rase bărbile, iar veşmintele le sînt tăiate deasupra coapselor. Septuaginta spune „le-a luat jumătate din veşminte pînă la mantie (*ἕως τῆς ἀναβολῆς*)”, dar textul masoretic este mai explicit, ca şi relatarea paralelă din 2Reg. 10:4 (cf. BB: „le-au tăiat hainele lor jumătate,

pînă la şoldurile lor"). În acest verset, însă, traducătorii români au echivalat subst. *ἀναβολή* cu *înduplecare* (BB „şi luo de în veşmîntele lor jumătate pînă la înduplecare"). DLR, s.v. *înduplecа*, menţionează sensul „învechit şi regional" 'a se încovoia', 'a se curba', 'a se apleca', 'a se îndoi', precum şi subst. *înduplecare*, cu varianta *înduplecătură*, 'îndoitură', 'cută' (este citat şi un exemplu din *Mărgăritare*, „o înduplecătură a hainei"). Este greu de presupus ce au înţeles traducătorii prin subst. *înduplecare* în acest context. Cel mai probabil e vorba de 'mijlocul' corpului, locul unde acesta se „îndoaie", „se apleacă". Mai interesant este faptul că Micu preia echivalarea din BB: „au tăiat hainele lor jumătate pînă la *înduplecare*."

19:6

Sintagma „Síria dentre rîuri" (BB) calchiază numele grecesc *Συρίας Μεσοποταμίας*, *Siria Mesopotamiei* (cf. *Síriia Mesopotámiei* în MS. 4389, ceea ce arată că toponimul *Mesopotamia* era cunoscut şi utilizat).

19:9

Deşi toate celelalte verbe din context sînt la timpul trecut, *παρατάσσω* este la prezent, iar traducătorii l-au echivalat ca atare: *să rînduiescu*.

Capitolul al 20-lea

20:1

În anul ce veni, întru ieşirea împăraţilor înseamnă 'în primăvara anului următor', anotimpul cînd drumurile redeveneau practicabile, iar corpurile de oaste se puneau în mişcare.

20:4-6

Expresia *fiii uriaşilor* (*τῶν υἱῶν τῶν γιγάντων*) traduce în Septuaginta etnonimul ebraic *refaïm*, numele unei străvechi populaţii preisraelite din Canaan (cf. şi *Valea Uriaşilor*, în 1Paralip. 11:15; 14:9 etc.). Istoria acestui popor este învăluită în legendă, dar Biblia păstrează în mod constant amintirea staturii uriaşe a bărbaţilor din acest neam. Atunci cînd trimişii lui Iosua Nave cercetează pentru prima dată Canaanul, ei vor relata cu teamă că au întîlnit „uriaşi..., oamenii nemăsurat de mari", faţă de care ei arătau „ca nişte lăcuste" (Num. 13:32.33). Sarcofagul lui Og („patul", LXX), unul dintre regii refaimilor, măsura „nouă coţi în lungime" (cca 4 metri; Deut. 3:11). Goliat, filisteanul cu care s-a confruntat David (cf. 1Reg. 17:4 şi urm.), făcea parte din neamul „uriaşilor". Evenimentele relatate în versetele de faţă constituie unul dintre episoadele finale ale luptei lui Israel cu ultimii urmaşi ai refaimilor.

Capitolul al 21-lea

21:1

În pasajul corespondent din 2Reg. 24:1, nu *un diavol*, ci însuşi Domnul îl împinge pe David să numere poporul. Cronistul s-a simţit probabil scandalizat de o asemenea versiune şi de aceea a înlocuit aici numele Domnului cu *διάβολος* – nume comun, nearticulat, cu sensul general 'cel care dezbină/calomniază'. Ex. 30:12-16 atrage atenţia asupra riscurilor pe care le comportă recenzarea fiilor lui Israel („să nu se întîmple vreo nenorocire cu prilejul numărătorii lor", SEPT. NEC) şi instituie obligativitatea plăţii unei taxe (în vistieria Cortului mărturiei) pentru fiecare recenzat, precum şi aducerea de jertfe expiatoare (iar unii comentatori sînt de părere că tocmai încălcarea acestor prescripţii a stîrnit, în episodul de faţă, mînia lui Dumnezeu şi pedepsirea poporului).

21:2

Secvenţa *de la Virsávie pînă la Dán* (BB) transpune o expresie stereotipă în LXX, cu sensul 'de la un capăt la altul'; Bersabeea (Beerşeba) reprezintă extremitatea sudică, iar Dan, la poalele Munţilor Hermon, capătul de nord al regatului davidic.

21:6

Copistul MS. 45 a transcris într-o primă fază secvenţa *căci împută cuvîntul* ***împăratului*** *pre Ioav* (o traducere corectă a textului grecesc), dar ulterior un revizor a tăiat cu o linie roşie cuvintele *împăratului pre*, adăugînd marginal (şi grafia arată că e vorba de o altă mînă) lecţiunea: *lui Dumnezău pre*, rezultînd textul: *căci împută cuvîntul* ***lui Dumnezău*** *pre Ioav*. Astfel, se înţelege că Ioab s-a simţit *împutat*, adică „ofensat", „iritat" (gr. *προσοχθίζω*), sau mai degrabă s-a simţit „răspunzător" şi, în consecinţă, determinat să nu îi numere şi pe leviţi, în cadrul recensămîntului, de cuvîntul lui Dumnezeu, iar nu de cuvîntul regelui. Evident, textul grecesc contrazice imediat o asemenea interpretare, iar revizorii BB nu au reţinut corectura marginală (de altfel, nu am găsit nici o versiune a Bibliei care să susţină o atare lecţiune). Cu toate acestea, corectura din MS. 45, care modifică *împăratului* în *lui Dumnezău*, nu este lipsită de temeiuri biblice şi aparţine unui revizor bun cunoscător al Scripturii, care ştia că recenzarea leviţilor contravenea prescripţiilor Legii (cf. Num. 1:49). Aşadar, ceea ce îl putea opri pe Ioab era nu *cuvîntul împăratului*, care ceruse numărarea întregului popor („de la Bersabeea pînă la Dan", adică fără excepţie), ci porunca Domnului. În esenţă, acelaşi lucru îl spune şi textul Septuagintei: evident, Ioab nu se simte „ofensat" de porunca în sine, ci de riscurile pe care le comportă un asemenea recensămînt, de aceea decide să nu îi numere nici pe leviţi şi nici pe membrii tribului lui Beniamin (pe teritoriul lui Beniamin, în Gabaon, se afla la acea dată cortul mărturiei, or acţiunea unui recensămînt în hotarele unui loc sfînt era privită ca un sacrilegiu – cf. AB I CHRON., p. 147). Revizorii BB vor ignora, aşa cum am spus, nota marginală, preluînd forma iniţială a secvenţei din MS. 45, în schimb, vor comite, la rîndul lor, o eroare care schimbă complet sensul textului original, prin substituirea verbului *împută* cu *să întări*. În transpunerea BB – *Şi pre Lévi, şi pre Veniamín nu l-au numărat*

în mijlocul lor, căci ***să întări*** *cuvîntul împăratului pre Ioáv* – Ioab nu se mai simte „împutat" de porunca sacrilegă a lui David, ci... *întărit* în intenţia sa – cu alte cuvinte, meritul de a nu-i număra pe leviţi îi revine în esenţă lui David, care şi-a impus („întărit") cuvîntul în faţa lui Ioab.

21:8

Verbul *a se îndeşărta* reprezintă o sugestivă creaţie lexicală a traducătorului român, care s-a străduit să echivaleze astfel un verb grecesc pe cît de dificil, pe atît de bogat în conotaţii teologice: *ματαιόω*, aici sub forma unui aorist pasiv, *ἐματαιώθην*. În lexicoanele moderne definiţia termenului este sumară şi oarecum simplificată: 1) 'a face zadarnic/inutil', 'a zădărnici' şi 2) 'a acţiona nebuneşte/prosteşte' (LSJ, LEH, s.v.). Verbul, însă, reprezintă un derivat regresiv de la *μάταιος*, termen polisemic, greu de „prins" într-un echivalent unic: 'deşert', 'zadarnic', 'inutil', 'gol', 'fără conţinut', 'nebunesc', 'prostesc', 'amăgitor', 'impiu' – iar în Septuaginta e un termen predilect pentru desemnarea idolilor, a zeilor, dar şi a atitudinilor idolatre, ireverenţioase etc. Traducătorii MS. 45 şi ai BB nu se aflau la prima întîlnire cu verbul grecesc, iar soluţia echivalentului final pare a se fi conturat pe parcurs. În 1Reg. 13:13, verbul este redat printr-o secvenţă perifrastică ambiguă: „*Întru dăşartu* ţie, căce n-ai cruţat porînca mea, care au porîncit ţie Domnul" (MS. 45), „*În deşărtu e* ţie, pentru că n-ai păzit porunca..." (BB). Transpuneri similare se întîlnesc şi în 1Reg. 26:21: „Şi dzise Saul: Greşit-am [...] şi întru dzua de astădzi *în dăşertu mă făcuiu*..." (MS. 45), „Şi zise Saul: Greşit-am [...] şi în zioa de astăzi *în deşărt mă făcuiu*..." (BB). Abia în 4Reg. 17:15, traducătorul MS. 45 a reuşit să creeze echivalentul pe care îl întîlnim şi în acest context (fiind preluat şi de revizorii BB), într-o secvenţă care, prin jocul de cuvinte realizat, ar putea fi citată printre cele mai reuşite transpuneri: „Şi mărturiile lui, cîte au mărturisit lor, n-au cruţat *şi au mersu denapoia celor deşarte şi s-au îndeşertat*..." (MS. 45), „... şi *au umblat după deşărtăciuni şi s-au îndeşărtat*" (BB) (cf. *καὶ ἐπορεύθησαν ὀπίσω τῶν* ***ματαίων*** *καὶ* ***ἐματαιώθησαν*** – FRANKF.). Jocul de cuvinte din Septuaginta atrage atenţia tocmai asupra primejdiei spirituale a idolatriei: cei ce umblă după *deşertăciuni* riscă să devină ei înşişi deşertăciuni, *să se îndeşărteze*: să ajungă nu doar vase deşerte, „golite" de cunoaşterea lui Dumnezeu, dar nici măcar „vase goale", ci *deşertul însuşi*. Traducătorul român a lexicalizat această idee prin prefixarea cu particula *în-* a verbului deja cunoscut, *a deşărta*: dacă *a se deşerta* înseamnă 'a se goli', 'a se lipsi de un conţinut', *a se îndeşerta* sugerează *a deveni însuşi deşertul*, *golul*. David conştientizează faptul că a acţionat împotriva Legii, a cuvîntului Domnului, iar această faptă e, în conştiinţa regelui-profet, mai mult decît „nebunie", „nerozie" sau „nepricepere" (cum vor transpune traducătorii moderni), e o faptă blasfemiatoare, idolatră, e „mergerea după deşertăciuni" – *îndeşărtarea*.

După cum se poate constata din compararea celor două texte româneşti, revizorii BB au urmat de fiecare dată soluţiile de traducere din MS. 45 (uneori cu unele modificări). Ceea ce surprinde oarecum în versetul de faţă din 1Paralip. este forma verbului în manuscris, *m-am* ***deşertat*** *foarte*, o transpunere mai puţin reuşită în acest context faţă de BB: *m-am* ***îndeşărtat*** *foarte* – dacă nu cumva este vorba de o intervenţie în cursul revizuirii şi copierii repetate a manuscrisului. Oricum, meritul creării unui verb atît de sugestiv precum *a se îndeşerta* revine traducătorului MS. 45, în paginile căruia termenul se întîlneşte pentru prima dată. Din păcate, această opţiune lexicală nu a fost reţinută de traducătorii care au urmat: la MICU, versetul de faţă este transpus: *că nebunêşte am lucrat foarte* – echivalare care se va regăsi şi în BIBL. 1874, BIBL. 1911, BIBL. 1914 şi ANANIA. În versiunea lui RADU-GAL. secvenţa este redată *mare nerozie am săvîrşit*, iar transpunerea din BIBL. 1936, *m-am purtat cu totul nepriceput*, s-a impus pînă astăzi în ediţiile sinodale ale Bibliei.

21:9

Secvenţa *cel ce vedea* (BB; cf. şi MS. 45) reprezintă transpunerea literală a participiului grecesc *ὁρῶντα*, 'care vede', 'văzătorul', i.e. 'profetul' (vezi supra nota 9:23). Gad este unul din profeţii „de curte" ai regelui (cf. 2Paralip. 29:25.29), contribuind la organizarea serviciului liturgic la Templu şi redactînd o cronică a domniei lui David. ♦ În MS. 4389, versetul este transpus greşit: *Şi grăi Domnul cătră Gad, carele vedea pre David, zicînd*... Evident, nu e vorba despre faptul că Gad „vedea pre David", ci că era „văzătorul" („cel ce vedea", i.e. profetul) regelui. Traducătorul nu a mai verificat ediţia slavonă de la OSTROG (unde ar fi găsit chiar termenul ***пророкъ***), ci a preluat din izvodul lui Milescu versiunea care se află şi în MS. 45: *Şi grăi Domnul cătră Gad, cel ce vedea David, dzicînd*. Însă neînţelegînd sensul apoziţiei *cel ce vedea David*, traducătorul a adăugat prepoziţia *pre*, *carele vedea pre David*, dar în secvenţa din MS. 45, transpusă literal după textul grecesc eliptic, lipseşte nu prepoziţia *pe*, ci articolul genitival: „Gad, văzătorul *lui* David."

21:10

Secvenţa *ἐγὼ ἐρῶ* este tradusă corect în MS. 45, *voi dzice*. Transpunerea din BB, *voiu rădica*, fie reflectă lecţiunea secundară menţionată în aparatul critic al ediţiei FRANKF. (*ἀρῶ*, 'voi ridica'), fie reprezintă o confuzie între cele două verbe, *ἐρῶ* şi *αἴρω*, care se pronunţau în mod identic. Nu este însă exclus ca editorii BB să fi intenţionat armonizarea traducerii cu pasajul corespondent din 2Reg. 24:12: *Trei rădic eu asupră-ţ*.

21:12

Secvenţa *ce voiu răspunde celuia ce m-au trimis pre mine cuvînt* (BB, MS. 45) transpune literal textul grecesc, căruia i se poate atribui o semnificaţie profetică (rolul profetului este de *cuvînt/dialog* între Dumnezeu şi David). Dar fraza se poate înţelege şi cu topica permutată: *ce cuvînt voi răspunde*

celui care m-a trimis (cf. MICU) sau *ce voi răspunde celui care m-a trimis cu [acest] cuvînt* (cf. SEPT. NEC).

21:13

Adj. *strîmte* (BB), *strîmptu* (MS. 45), echivalează gr. *στενά*, literal 'strîmte', cu sensul figurat de 'situaţii dificile', 'strîmtorări'.

21:16

Expresia *între pămînt şi între ceriu* (BB; cf. şi MS. 45) transpune literal textul *ἀνὰ μέσον τῆς γῆς καὶ ἀνὰ μέσον τοῦ οὐρανοῦ*. Dubletul *ἀνὰ μέσον... ἀνὰ μέσον* calchiază o expresie ebraică cu sensul *între* sau *la mijloc*, aşadar traducerea textului grecesc este: *între pămînt şi cer*. Întîlnit frecvent în paginile Septuagintei, acest calc frazeologic, *ἀνὰ μέσον... ἀνὰ μέσον*, va fi reprodus în mod sistematic de traducătorii MS. 45 şi ai BB, în forma *între... şi între...* sau *între mijlocul... şi între mijlocul...* (de pildă, în Gen. 1:4: *şi usăbi Dumnedzău întru mijlocul luminei şi întru mijlocul întunêrecului* MS. 45, *...între mijlocul luminii şi între mijlocul întunêrecului*, BB). Aceste calcuri trec drept exemplare în critica literalismului vechilor noastre traduceri, iar unul dintre primii şi cei mai vehemenţi critici ai *Bibliei de la Bucureşti*, cărturarul unit Ioan Bălan, acuza cu cele mai grele cuvinte „obedienţa traducătorilor faţă de textul grecesc" sau, pur şi simplu, ignoranţa traducătorilor, necunoaşterea limbii greceşti şi a semitismelor din textul septuagintal („nişte bieţi de elevi, care ieau dicţionarul grecesc-românesc în mână şi răstoarnă cum dă Dumnezeu, fără să se mai gândească"; *Limba cărţilor bisericeşti*, 1914, p. 177). În realitate, trebuie să înţelegem faptul că Milescu şi vechii traducători manifestau faţă de cuvîntul Scripturii o anumită „prudenţă hermeneutică", poate exagerată, dar, oricum, conştientă şi asumată: ei reproduceau cu fidelitate textul pe care îl aveau sub ochi, inclusiv calcurile şi construcţiile defectuoase din punct de vedere gramatical, pentru că şi acestea au făcut obiectul exegezei biblice tradiţionale. Literalitatea în traducerea Bibliei este procedeul prin care traducătorul ne restituie nu litera Cărţii, ci posibilitatea unei hermeneutici plurivalente. Rolul traducătorului nu este acela de a corecta sau de a adapta textul, ci de a-l transpune cît mai fidel, iar literalitatea realizează această fidelitate, în sensul că lasă textul „deschis" unei lecturi şi interpretări multiple, după modelul originalului. De pildă, Philon înţelegea secvenţa din Gen. 1:4 în sensul 'la mijloc, între', interpretând prin aceasta că Dumnezeu „a instituit *egalitatea*, *ἰσότης*, ca sursă a dreptăţii, chiar şi între lumină şi întuneric" (ORIGEN, OMILII, nota 9, p. 610). În schimb, Vasile cel Mare (HEX. II, VII) consideră textul în cel mai literal mod cu putinţă şi insistă în comentariul său asupra separaţiei complete între cele două principii, sugerată printr-o construcţie intensivă: „între mijlocul luminii şi între mijlocul întunericului." O lectură similară întîlnim în secolul al X-lea la Simeon Noul Teolog, într-unul dintre celebrele sale IMNE (23): „Nici întunericul n-a cuprins deloc lumina, / nici lumina n-a alungat întunericul văzut. / Ci sînt împreună, dar despărţite cu totul, neamestecate, / străine una de alta, cum se cuvine, neamestecate deloc, / dar umplu, cum socotesc, în acelaşi loc toate. / Astfel sînt în lumină, aflîndu-mă *în mijlocul întunericului* / şi iarăşi în întuneric, / petrecînd *în mijlocul luminii*. / Iată-mă astfel *în mijlocul luminii*, / cît şi *în mijlocul întunericului*." [s.m.] (traducere de Dumitru Stăniloae, în D. Stăniloae, *Studii de teologie dogmatică ortodoxă*, Craiova, 1991). ♦ Propoziţia *şi căzu David şi cei bătrîni ai lui Israil, îmbrăcaţi cu saci, preste faţa lor* (BB; cf. şi MS. 45) reflectă tmeza (forma de hiperbat) din textul grecesc: *căzu[ră]... preste faţa lor*, i.e. s-au prosternat, au căzut cu faţa la pămînt.

21:17

Sintagma *Domnul Dumnezău* (BB; cf. şi MS. 45) se află în nominativ şi în FRANKF.

21:20

Versetul nu este clar nici în textul-sursă. Nu se înţelege dacă cei patru fii (la nominativ, în greacă) erau fiii regelui sau ai lui Orna. În pasajul paralel din 2Reg. 24:20, David vine la aria lui Orna însoţit de slujitorii săi. În textul masoretic, Orna îl vede nu pe „rege", ci pe „îngerul" Domnului.

21:22

Expresia inedită *argint vrêdnic* (BB; MS. 45) echivalează sintagma *ἀργυρίῳ ἀξίῳ*, literal 'argint valoros', i.e. 'preţ bun/mare'. Pornind de la sensul său iniţial, 'cu greutate', 'care cîntăreşte', adjectivul *ἄξιος* a ajuns să însemne şi 'merituos', 'vrednic', 'demn de a fi onorat', de unde şi transpunerea din MS. 45 şi BB.

21:26

Secvenţa frastică *şi au adus ardere de tot a mîntuirii* (BB; cf. şi MS. 45) reflectă cu fidelitate textul din FRANKF., care prezintă aici o lecţiune eliptică, deşi în aparatul critic se menţionează varianta exactă, susţinută şi de TM: *şi a adus ardere de tot* ***şi*** *[jertfă – n.m.] a mîntuirii*. David aduce două jertfe pe care le prescrie Legea: o ardere de tot şi o jertfă de mîntuire, pe care LXX o desemnează în mod frecvent doar prin intermediul determinantului, *mîntuire* (e.g. Ex. 20:24; Num. 6:14; 15:8 etc.). În 2Reg. 24:25, David aduce ardere de tot şi *împăcătoare* (BB şi MS. 45), adică *jertfe de împăcare* – încă o expresie care apare în LXX în formă prescurtată.

21:27

În vrêmea acêea reprezintă o transpunere literală a expresiei *ἐν τῷ καιρῷ ἐκείνῳ*, al cărei sens în context este 'în momentul acela', 'pe loc' (*καιρός* – cf. şi nota 12:32).

Capitolul al 22-lea

22:1

Nu este clar la ce casă şi la ce altar se referă David (*Aceasta iaste casa... şi acesta e jîrtăvnicul*), de vreme ce Templul nu fusese încă ridicat. Probabil faptul că Domnul a primit jertfa nu pe altarul din Gabaon, ci pe cel improvizat în aria

lui Orna, aflată în hotarele Ierusalimului, l-a determinat pe David să proclame cetatea Ierusalim (i.e. *Aceasta este...*) ca loc ales pentru viitorul Templu (AB I CHRON., p. 150).

22:2

Subst. *nemêrnicii*, 'străini', 'venetici', echivalează gr. *προσηλύτοι*, termen care nu trebuie confundat cu *ἀλλόφυλοι*, *cei streini de fĕliu* (i.e. filistenii), de care s-a vorbit mai sus (vezi supra nota 10:1). În LXX, *προσήλυτος*, literal 'cel care se alipeşte', îl desemnează mai ales pe iudeul venit din diaspora pentru a locui împreună cu conaţionalii săi (e.g. „Iar dacă va veni la voi vreun străin ca să facă Paştele Domnului etc.", Ex. 12:48, SEPT. NEC) sau, mai rar, pe imigrantul de altă etnie, admis în comunitatea lui Israel cu obligaţia respectării anumitor prescripţii religioase (de exemplu, observarea sabatului, dar nu şi tăierea-împrejur). Legea mozaică impunea un tratament egal pentru iudeii imigranţi, şi ei fii ai lui Israel, cu aceleaşi drepturi (Ex. 12:49). Totuşi, aceştia nu sînt priviţi ca membri deplini ai comunităţii şi, în cadrul acesteia, le sînt repartizate activităţi şi ocupaţii inferioare.

22:4

Transpunerea din MS. 45 (*aducea sidonênii şi tírii lêmne*) urmează textul grecesc, dar revizorii BB au citit în manuscris în loc de *tírii* (gr. *οἱ τύριοι*, 'locuitorii din Tir'), numeralul trei (*trii*): *aducea sidonênii şi 3 lêmne*.

22:5

Adj. *ἁπαλός*, echivalat în MS. 45 şi BB prin sintagma *copilaş moale*, înseamnă 'gingaş', 'delicat', dar şi 'moale', 'fraged'. Solomon e încă un copil „fraged", „moale", lipsit de autoritatea şi experienţa pe care le presupuneau o misiune atît de importantă precum construirea Templului.

22:7

Solomón, fiiul mieu... (BB, MS. 45): în FRANKF., literal, *Solomon, copile...*

22:13

Verbul *a cruţa* (*de vei cruţa a face*, BB, i.e. 'de vei respecta'), pe care îl înţelegem îndeobşte ca 'a scuti', 'a economisi', 'a ierta', avea şi sensurile 'a păzi', 'a ocroti', 'a respecta', acestea din urmă fiind probabil chiar sensurile etimologice ale verbului (aşadar, cele mai vechi; cf. CIORĂNESCU, s.v. *cruţa*: „credem că e vorba de acelaşi cuvînt *ocroti* 'a proteja', 'a sprijini', din sl. *okrotitĭ*").

22:19

În propoziţia *şi zidiţi sfinţeniia Domnului* (BB; cf. şi MS. 45), subst. *Domnului* este la dativ în textul grecesc, aşadar secvenţa trebuie înţeleasă: *zidiţi pentru Domnul sfinţenie*. Subst. *sfinţenie*, *ἁγίασμα*, şi uneori chiar *sfînt*, *ἅγιος*, fără nici o determinare, sînt folosite şi pentru a desemna *lăcaşul Domnului* în general (e.g. Ex. 15:17; 25:8; 30:24; şi, mai jos, 23:32).

Capitolul al 23-lea

23:1

Pentru folosirea tranzitivă a verbului *a împărăţi* (*au împărăţit pre Solomon*), vezi supra nota 1:43.

23:4

Subst. *ispravnic* (BB) şi *pristav* (MS. 45) traduc gr. *ἐργοδιώκτης*, 'supraveghetor peste lucrări'. Nici MS. 45, nici BB nu reproduc secvenţa completă din FRANKF.: *supraveghetori peste lucrările* ***casei*** *Domnului*. Revizorii BB au preluat textul din MS. 45 fără a mai verifica textul-sursă.

23:10

FRANKF. susţine transpunerea din MS. 45, *Şi fiilor Semeí: Ieth*. Atît în textul grecesc, cît şi în MS. 45 cele două nume, *Semei* şi *Ieth*, sînt despărţite prin virgulă, dar revizorii BB le citesc împreună: *Semiieth*.

23:13

Secvenţa *καὶ διεστάλη Ααρὼν τοῦ ἁγιασθῆναι ἅγια ἁγίων* i-a pus în dificultate pe traducătorii români din toate timpurile, care au interpretat în mod diferit atît verbul *a sfinţi* (*ἁγιασθῆναι*), cît şi sintagma *sfinte sfintelor* (*ἅγια ἁγίων*), confundată adesea cu *Sfînta Sfintelor*, încăperea cea mai sfîntă a Templului. Traducerea exactă şi corectă a secvenţei greceşti, lipsită însă de claritatea exprimării, este oferită de MS. 45: *Şi să usăbi Aaron a să sfinţi sfinte sfintelor*. Într-adevăr, verbul *a sfinţi* este în FRANKF. la infinitivul pasiv (*ἁγιασθῆναι*, pe care MS. 45 îl redă cu aproximaţie *a să sfinţi*), cheia interpretării acestui verset. Aaron nu „sfinţeşte"(cf. transpunerea greşită din BB, cu verbul la diateza activă: *Şi să osebi Aarón a sfinţi sfinte sfintelor*), ci „este sfinţit". Preoţii Vechiului Testament erau *sfinţiţi*, adică *separaţi* de comunitate şi *consacraţi* slujirii lui Dumnezeu: *Şi Aaron a fost separat (διεστάλη) ca să fie sfinţit*. Urmează în textul grecesc, fără a fi precedată de vreun conector sintactic, sintagma în acuzativ *sfinte sfintelor* (*ἅγια ἁγίων*). Pluralul *ἅγια* ne indică în mod limpede că nu e vorba de *Sfînta* Sfintelor, încăperea cea mai sfîntă a cortului mărturiei, interpretare de care s-au ferit vechii traducători, mai buni cunoscători ai lexicului septuagintal decît traducătorii moderni, care au răstălmăcit versetul (BIBL. 1936 şi NICODIM: *Aaron a fost osebit să fie sfinţit pentru sfînta sfintelor*; BIBL. 1988: *Aaron a fost ales ca să fie sfinţit pentru Sfînta Sfintelor*). În fapt, sintagma *ἅγια ἁγίων* sau *ἅγια τῶν ἁγίων*, un genitiv-superlativ după model ebraic, se întîlneşte frecvent în Septuaginta cu sensul *cele mai sfinte*, *preasfintele* (dar în unele contexte expresia reclamă chiar sensul literal, *sfinte între cele sfinte*), desemnînd, cu alte cuvinte, obiectele, jertfele, persoanele şi chiar rînduielile rezervate exclusiv slujirii divine: e.g. Ex. 30:29 „[cortul mărturiei... chivotul legămîntului... sfeşnicul... altarul...] să le sfinţeşti şi să fie sfinte sfintelor (*ἅγια τῶν ἁγίων*)"; Ex. 40:10 „vei sfinţi altarul şi va fi sfînt sfintelor (*ἅγιον τῶν ἁγίων*)"; Lev. 6:18 „[jertfa pentru arderea de tot şi jertfa pentru păcat] sînt

sfinte sfintelor (*ἅγια ἁγίων*)". În concluzie, structura bicolonă a versetului de faţă se impune în modul cel mai evident: protaza la forma pasivă ne anunţă sfinţirea lui Aaron, *Şi Aaron* ***a fost despărţit*** *pentru* ***a fi sfinţit*** *[la] sfintele sfintelor, el şi fiii lui, pînă în veac*, în timp ce apodoza precizează prerogativele acestei sfinţiri: ***să tămîieze*** *înaintea Domnului,* ***să slujească*** *lui şi* ***să se roage*** *numelui lui pînă în veac.*

23:17

Ambele versiuni româneşti înţeleg textul grecesc în acelaşi fel: *şi fiii lui Ravéa crescură întru înălţime* (BB), *şi fiii Ravviá crescură întru înălţime* (MS. 45). Acesta este şi sensul literal al secvenţei *ηὐξήθησαν εἰς ὕψος*. Cf. NETS: *Raabia's sons were increased in height*. Avînd în vedere contextul, expresia ar putea fi considerată în sens figurat: 'au crescut în măreţie', 'au fost măriţi la culme', 'au crescut mult (în ochii celorlalţi)', 's-au impus', 'au dominat'. (Textul masoretic este însă mai clar: *s-au înmulţit în număr mare*.)

23:22

Evident, în propoziţia *şi le luară pre iale feciorii lui Chís, fraţii lor* (BB; cf. şi MS. 45) nu este vorba de un mariaj incestuos, ci de un termen cu semnificaţii generale în acest context: *ἀδελφοί*, 'fraţi (de sînge)', dar şi 'membrii unei familii', 'rudenii'. De pildă, Lot, nepotul lui Avraam (Gen. 11:31), este numit de acesta *frate* (Gen. 13:8).

23:29

Versetul face un inventar al „bucătăriei" sacrificiale, prezentată pe larg şi în amănunt în *Leviticul* (vezi mai ales capitolele 2, 3, 6 etc.; pentru diferitele tipuri de ofrande, unelte şi proceduri ritualice menţionate în *Leviticul*, ca şi pentru echivalarea vocabularului biblic sacrificial în tradiţia biblică românească, a se vedea excelentele comentarii ale lui Eugen Munteanu în MLD III şi în SEPT. NEC vol. 1). ♦ Adj. *prăjite* (BB, MS. 45) echivalează gr. *τὰ τήγανα*, literal 'cele prăjite în tigaie', jertfa de grîne sau de carne prăjită în vase de metal, spre deosebire de arderea de tot, în care jertfa era incinerată complet. ♦ Secvenţa *la tot marele* din MS. 45 reflectă expresia *εἰς πᾶν μέγαν*, dar ediţia grecească menţionează în aparatul critic varianta *εἰς πᾶν μέτρον*, pentru care au optat revizorii BB (*la toată măsura*).

23:30

Traducătorii români au transpus literal infinitivul *στῆσαι* în construcţia *şi a pune dimineaţa* (BB; cf. şi MS. 45), care, însă, are şi sensul 'a sta', aici 'a sta la datorie/ la slujbă' (să laude etc.).

23:32

Secvenţa *vor păzi păzile* (BB, MS. 45) reprezintă o transpunere literală a textului grecesc: 'vor păzi în [posturile] de pază' (vezi supra nota 9:19). Tot astfel trebuie înţeleasă şi expresia *pazele fiilor lui Aarón* (BB): *[posturile de] pază* ***ale*** *fiilor lui Aaron* (un genitiv subiectiv: îndatoririle de pază ***ale*** preoţilor, fiii lui Aaron; cf. şi Num. 3:32,38 etc.). Construcţia cu genitivul este interpretată greşit în BIBL. 1936: *să păzească pe fiii lui Aaron* – transpunere preluată de NICODIM şi de ediţiile sinodale ulterioare (la ANANIA: *paza la fiii lui Aaron*). ♦ Prin *paza celui sfînt* (BB, MS. 45) se înţelege 'paza lăcaşului sfînt', cf. 22:19 şi nota ad loc.

Capitolul al 24-lea

24:4

Pentru expresia *boiêrii puterilor* (BB), vezi supra nota 5:24. ♦ Textul din FRANKF., care atribuie lui Ithamar mai mulţi dregători (18) decît lui Eleazar (16), este în mod evident greşit, din moment ce în acelaşi verset se afirmă că Ithamar era în inferioritate. De altfel, ediţia grecească menţionează în aparatul de note varianta corectă: *16* (pentru Eleazar)... *8* (Ithamar). Numărul total al dregătorilor din cele două familii este 24, aşa cum rezultă şi din v. 18.

24:5

Secvenţa *boiêri ai sfintelor, şi boiêri ai lui Dumnezău* (BB) reflectă cu fidelitate textul grecesc, susţinut şi de TM. Cf. NETS: *officers of the holy things and officers of the Lord*. Expresia *boiêri ai sfintelor* îi desemnează pe leviţii responsabili de vistieriile Templului (vezi infra 26:26-27 şi nota), iar prin formularea *boiêri ai lui Dumnezău* trebuie înţeles responsabilii de rang înalt ai cultului (AB I CHRON.: „officials of the cult"). Unii comentatori moderni ignoră cópula şi interpretează expresia *dregători ai lui Dumnezeu* ca apoziţie: „atît între fiii lui Eleazar, cît şi între fiii lui Ithamar erau dregători ai sfintelor, dregători ai lui Dumnezeu" (BIBL. JER; ICC I CHRON.).

Capitolul al 25-lea

25:1

Verbul *ἀποφθέγγομαι* înseamnă 'a declama', 'a rosti solemn', sau 'a vorbi în sentinţe', 'a răspunde în sentinţe' (şi de aici 'a prezice', 'a profeţi'), de unde şi genul literar al *apoftegmei*, foarte bine cunoscut (şi) în tradiţia creştină prin celebrele apoftegme ale părinţilor din pustiul Egiptului (*Patericul egiptean*). (Unele lexicoane – LSJ, BAILLY, LEH – înregistrează s.v. *ἀποφθέγγομαι* şi sensul 'a intona imne', dar singura atestare a termenului cu acest sens ar fi versetul de faţă.) Probabil că opţiunea traducătorului MS. 45 în acest caz (*cei ce răspund*) a fost inspirată de semnificaţia subst. *ἀπόφθεγμα*, 'maximă', 'răspuns', 'sentinţă'. În cursul oficiului divin, leviţii „răspundeau" (termenul corespondent în textul masoretic este *profeţeau*) cu instrumentele lor, marcînd anumite momente liturgice, însoţind recitarea profeţiilor, a imnelor de laudă, a psalmilor etc. Rolul instrumentelor, după unele recomandări din Talmud, trebuia limitat la modularea tonului şi la acompanierea cîntării vocale (cf. SDB, s.v. *musique*).

25:2

Organizarea fiilor lui Asaf intra sub răspunderea directă a profetului, care, la rîndul său, răspundea în faţa regelui – acesta este sensul secvenţelor *ţiindu-se de Asáf prorocul, – lipiţi de împăratul* (BB), *lipiţi fiind de Asaf prorocul, lipit de împăratul* (MS. 45). Cf. NETS: „next to Asaph the prophet, next to the king." AB I CHRON. interpretează: „under the direction of Asaph who prophesied under orders of the king."

25:5

Formularea *celui ce răspunde împăratului cu cuvinte a înălţa cornu* (BB, MS. 45) transpune un text septuagintal dificil. Secvenţa *ce răspunde împăratului* echivalează participiul grecesc *ἀνακρουομένῳ*, literal 'care ciupeşte corzile (instrumentului)'. Probabil că Aiman îl acompania pe regele David în rostirea rugăciunilor care proslăveau puterea („cornul") lui Dumnezeu. Construcţia cu infinitivul (*a înălţa cornul*) este însă ambiguă: poate fi vorba de „cornul" (puterea) lui David sau al lui Dumnezeu. Totuşi, dat fiind contextul oficiului divin, este mai puţin probabil ca textul să se refere la proslăvirea lui David, aşa cum interpretează SEPT. NEC: „cîntăreţul [inspirat] al regelui, ca să-i înalţe cornul" şi NETS: „who struck up for the king... to exalt his horn"). Nici Micu nu oferă o traducere mai clară: „celui ce răspunde împăratului cu cuvintele lui Dumnezeu a înălţa cornu" (precizarea *lui Dumnezeu* aparţine ediţiei L. Bos urmată de Micu). Traducerea lui Micu este preluată în mod identic şi de BIBL. 1914, iar BIBL. 1936 (preluată şi de ediţiile sinodale) oferă o versiune parţial după TM: „... Eman, care era înainte văzătorul regelui, după cuvintele lui Dumnezeu, ca să mărească slava lui." ♦ Subst. *cornu* echivalează gr. *κέρας* 'corn' (*geren* în TM), metaforă biblică a puterii fizice şi spirituale (e.g. Deut. 33:17; 1Reg. 2:1 etc.).

Capitolul al 26-lea

26:1

Lecţiunea din BB (*fiiul lui Córi*) este cea corectă, revizorii corectînd pluralul din MS. 45 (*fiii Corê*).

26:2

În timp ce MS. 45 (*Mosellemía, fii*) urmează lecţiunea principală din FRANKF., singularul din BB reflectă varianta secundară menţionată în aparatul de note al ediţiei greceşti, dar în mod evident nepotrivită în context (Mosellemia are mai mulţi fii).

26:7

Textul grecesc pare a-i împărţi pe fiii lui Semei în două categorii. *Fii tari* (vezi infra, v. 9) sau *fii puternici* sugerează un anume rang sau poate însemna, pur şi simplu, *oşteni* (erau paznici ai porţilor *şi* oşteni). Pentru acest sens, vezi supra nota 5:24.

26:8

Expresia *făcînd tare la lucru* (BB, MS. 45) – literal: *făcînd cu putere munca lor* – se poate înţelege şi *îndemînatici la slujbă* (BIBL. 1914). În mod surprinzător, Micu preia transpunerea obscură din BB.

26:10

Secvenţa *υἱοὶ φυλάσσοντες τὴν ἀρχήν* este încă un text care a dat multă bătaie de cap traducătorilor Septuagintei. Micu a preluat transpunerea obscură din BB: *fiii păzind începătura*. Revizorii BIBL. 1914 au eludat pur şi simplu textul grecesc, adaptînd aici o transpunere după TM, cu totul diferită: *Şi lui Osa, dintre fiii lui Merari, căpetenia Semri*. Soluţia artificială din BIBL. 1914 a fost preluată de BIBL. 1936, NICODIM şi de ediţiile sinodale ulterioare, inclusiv de ediţia ANANIA, „revizuită după Septuaginta". Dificultatea secvenţei din LXX (ce anume *păzeau* fiii lui Merari? ce este *începătura*, *τὴν ἀρχήν*?) constă mai ales în înţelegerea subst. *ἀρχή*, interpretat de traducătorul MS. 45 după sensul său de bază, 'început', de unde *începătura*. Dar subst. grecesc mai poate însemna şi 'întîietate (în rang)', 'cap', 'căpetenie' (vezi supra nota 12:32). Acesta din urmă este, cred, şi sensul termenului grecesc în versetul de faţă: fiii lui Merari aveau în grijă (*φυλάσσοντες*, vegheau, păzeau) căpetenia peste „împărţirea a doa" despre care se vorbeşte în verset. Cf. şi SEPT. NEC, *fii care păzeau căpetenia*.

26:12

Expresiilor *slujbe pre zile* (BB) şi *săptămînări* (MS. 45) le corespunde în FRANKF. subst. *ἐφημερίαι*, termen „tehnic" foarte apreciat de Cronist, care îl foloseşte de şaptesprezece ori în cele două cărţi ale Paralipomenelor. Derivat de la *ἐφημέριος* 'pentru o zi', termenul desemnează serviciul zilnic al preoţilor la Templu (în cazul de faţă, al leviţilor), „rîndul" slujirii lor şi, de aici, echipa („ceata" preoţilor) care asigura periodic acest oficiu (cf. Luc. 1:5). În MS. 45, termenul este echivalat în moduri diferite, între care se reflectă probabil şi opţiunile de traducere ale revizorilor manuscrisului: *pază de dzile* (9:23), *preste dzile* (9:33), *rînduiêle* (23:6; 28:1.12.21), *rînduială* (25:8) şi, în versetul de faţă, *săptămînări*. În BB se întîlnesc echivalenţii *rînduială*, *rînduiêle* (cel mai frecvent), dar şi *rînduială pre zile* (9:23) şi chiar *slujba zilelor* (9:33), cu varianta, în versetul de faţă, *slujbe pre zile*. Remarcabilă este însă echivalarea *săptămînări* din MS. 45, care demonstrează din partea traducătorului o citire atentă a textului biblic (vezi supra, 9:25: *la al şaptelea vremilor... preste 7 dzile den vrême în vrême*). Într-adevăr, serviciul zilnic la Templu era organizat *săptămînal*, pe „echipe" (cf. 2Paralip. 23:8 „de la începutul sabatului pînă la sfîrşitul [celuilalt] sabat"), fiecare echipă avînd a sluji o săptămînă încheiată atunci cînd îi venea rîndul. Această organizare se reflectă şi în transpunerea termenului *ἐφημερίαι* în traducerile moderne ale Bibliei (e.g. BIBL. 1988, Luc. 1:8.23: „Şi pe cînd Zaharia slujea înaintea lui Dumnezeu *în rîndul săptămînii sale*... Şi cînd s-au împlinit *zilele slujirii* lui la templu s-a dus la casa sa."). Termenul *săptămînări* nu mai cunoaşte

altă atestare în afara MS. 45, încît poate fi considerat o creaţie lexicală contextuală, care, însă, nu s-a impus în tradiţia biblică. Micu va prelua aici echivalarea din BB, *slujbe pre zile*, în schimb va transpune acelaşi termen din Luc. 1:8 prin *orînduiala săptămînii* – echivalenţi preluaţi şi de BIBL. 1914. În schimb, traducătorul *Paralipomenelor* din BIBL. 1936 şi, pe urmele sale, NICODIM şi revizorii ediţiilor sinodale pînă în prezent, inclusiv ANANIA, nu au înţeles aici sensul secvenţei „slujbe [rînduite] mai-marilor celor puternici – slujbe pe zile (*ἐφημερίαι*)", pe care au redat-o aproximativ şi ambiguu: „împărţirea după capii de familie, vrednici de slujbă."

26:16

Versetul este neclar şi în FRANKF., unde punctuaţia textului conduce la citirea continuă a secvenţei (deşi aceasta e segmentată de indicele de verset): *15... dinaintea casei 16 Sefim. Sefim* din acest verset şi *esefim* din următorul (*iesefim* în BB) reprezintă transliterarea în LXX a unuia şi aceluiaşi termen ebraic, cu sensul 'depozite', 'magazii' (cf. şi SEPT. NEC, *casa de provizii*).

26:17

În transpunerea din MS. 45, versetul poate constitui un model de traducere juxtaliniară perfectă: „Cătră răsărit, leviţii, 6 ⌊dzilei, şi⌋ crivăţului dzua 4, amiazădzi a dzilei 4, la esefim 2." Fiecărui cuvînt îi corespunde un cuvînt din textul grecesc, cu aproape aceeaşi valoare morfo-sintactică. Transpunerea românească este tot atît de neinteligibilă, pe cît este şi textul grecesc. Revizorii BB s-au străduit să lămurească pe cît posibil textul „codificat" în MS. 45: „Cătră răsărit – leviţi 6 de zi, şi cătră crivăţ – de zi patru, cătră amiazăzi – de zi patru, şi la iesefím – doi."

26:18

Nu se înţelege în textul-sursă semnificaţia secvenţei, corect redată, *cei ce se schimbă, către apus*. Nici versiunea din TM nu este mai clară: „Pentru *parbar*, la poarta dinspre apus..." Termenul *parbar* ar putea avea sensul 'pavilion', 'foişor' (AB I CHRON., p. 176). În continuare, secvenţa *la al treilea* (*εἰς τὸν τρίτον*) poate fi o lecţiune greşită pentru *εἰς τὸν τρίβον* 'la drum', i.e. 'la poarta dinspre drum'.

26:19

Transpunerea din MS. 45 (*porţilor*) urmează lecţiunea principală din FRANKF. (*πυλῶν*), dar ediţia grecească trimite în aparatul critic la lecţiunea secundară (*πυλωρῶν*), mai potrivită în context şi pe care o iau în considerare revizorii BB (*portarilor*).

26:24

Gr. *ἡγούμενος*, echivalat în traducerea românească *povăţuitoriu*, are în acest context sensul de 'conducător', 'mai-mare', dar el poate însemna şi 'cel care hotărăşte/decide', sens la care probabil se va fi gîndit şi traducătorul MS. 45. În 9:11, acelaşi termen a fost echivalat *igumen*, după mgr. *ἡγούμενος* 'egumen', 'stareţ', fiind glosat marginal: *povăţitor*.

26:29

MS. 45 transpune corect infinitivele *γραμματεύειν* şi *διακρίνειν* (literal 'a fi scrib' şi 'a delibera') prin verbele *a logofeţi* (cu sensul 'a exercita funcţia de logofăt/scrib' – atestat de DLR, dar abia în texte din secolul al XIX-lea) şi *a alége* (*διακρίνω* înseamnă 'a despărţi', 'a distinge', dar şi 'a hotărî', 'a delibera', care presupune a face o alegere). Revizorii BB au preluat echivalenţii din MS. 45, pe care însă i-au citit... greşit. Deşi în manuscris accentul verbului *a logofeţí* este marcat, cărturarii bucureşteni au citit *a* (prepoziţie) şi *logoféţi* (subst. plural, accentul greşit fiind marcat în tipăritura bucureşteană): *a logoféţi*, 'spre a fi logofeţi'. Mai departe, în mod asemănător, din infinitivul *a alége* BB citeşte *a lége*, probabil cu sensul 'spre/ca lege'.

Capitolul al 27-lea

27:1

Sensul secvenţei *slujăsc... la tot cuvîntul cela ce întră şi cela ce iêse* (BB; cf. şi MS. 45) este de 'a executa ordinele militare'; pentru sensul expresiei, vezi supra nota 11:2.

27:21

Lecţiunea *fiiul Fradeu* din MS. 45 este susţinută de FRANKF., *υἱὸς φραδαίου*, dar revizorii BB au citit în manuscris *fratelui* în loc de *fradeu* (scris cu minusculă).

27:27

Secvenţa *preste locuri* din MS. 45 reflectă textul-sursă, *ἐπὶ τῶν χωρίων*, 'peste locuri' (i.e. terenuri, loturi, aşezări etc.). Lecţiunea fiind ambiguă, revizorii BB urmează varianta menţionată în aparatul critic al ediţiei greceşti şi care se regăseşte şi în textul masoretic: *şi preste vii*. Exerciţiul critic nu este însă dus pînă la capăt: conform lecţiunilor din aparatul critic, ar fi trebuit să urmeze secvenţa „depozitele din viile casei" (cramele), dar revizorii BB revin la textul principal din FRANKF.: *visteriile cêlea den locurile casei*.

27:28

Secvenţa *preste dudéle cêle de la şăs* (BB, MS. 45 – *şes*) reproduce exact textul din FRANKF., *ἐπὶ τῶν συκαμίνων τῶν ἐν τῇ πεδινῇ*. Este vorba chiar de duzi (arbore de origine asiatică: *Morus alba*, specia cu fructe albe, şi *Morus nigra*, cu fructe negre sau roşiatice, numit în Septuaginta şi *μόρον* sau *μῶρον*; în 1Mac. 6:34, elefanţii de luptă sînt stîrniţi cu „sînge (zeamă) de struguri şi de dude"). Faptul că, în textul masoretic, corespondentul lui *συκάμινος* este, în unele contexte, smochinul (e.g. 3Reg. 10:27, Is. 9:10, dar şi în versetul de faţă) i-a făcut pe unii comentatori să presupună existenţa unei specii de dud asemănătoare smochinului, „smochinul-dud". Cultivarea duzilor este amintită în Am. 7:14, iar textele talmudice menţionează abundenţa duzilor între Ierusalim şi Sikem (DB, s.v.

mûrier). „Mulţi ca duzii" era o expresie proverbială (cf. 3Reg. 10:27, 2Paralip. 1:15; 9:27). În Ps. 77:47, îngheţarea duzilor e amintită printre nenorocirile abătute asupra Egiptului. Din sucul fructelor de dud se obţinea un produs cosmetic, iar frunzele erau folosite ca plantă medicinală cu acţiune hipoglicemiantă (mai tîrziu, locuitorii Palestinei le vor folosi şi la creşterea viermilor de mătase). Probabil că în mentalul românesc dudul trece ca un arbore prea „neserios" pentru a fi amintit într-o traducere a Bibliei, încît cei mai mulţi traducători au preferat să vadă în *συκάμινος* o variantă a lui *συκῆ* 'smochin' sau a mai exoticului *συκόμορος* 'sicomor'. În versetul de faţă, Micu traduce *smochini*, iar expresia „mulţi ca duzii" devine *mulţi ca sicomorii* în 3Reg. 10:27 şi *ca morii* (împrumut după gr. *μόρον* 'dud') în 2Paralip. 1:15; 9:27. Cărturarul unit concede însă echivalării *dud* în Ps. 77:52 şi Am. 7:14. BIBL. 1914 va reţine, pentru acelaşi termen grecesc, echivalenţii *dud*, *smochin* şi *smochin sălbatic*. BIBL. 1936: *smochin*, *sicomor*, *smochin sălbatic* şi *pom* (!) – echivalenţi care se regăsesc şi în ediţiile sinodale ulterioare, în care se strecoară totuşi nişte *duzi* în Ps. 77:52. În SEPT. NEC, *smochini* în versetul de faţă, dar *duzi* în 3Reg. 10:27, 2Paralip. 1:15.

Capitolul al 28-lea

28:2

După modelul din MS. 45 (*cêlea ce-s de treaba lăcaşului*), revizorii BB echivalează prin locuţiunea adjectivală *de treabă* (*cêlea ce-s de treabă...*) termenul *ἐπιτήδειος*, literal 'potrivit pentru (un scop)', aşadar, în acest context, materiale nu atît *necesare* („de trebuinţă", deşi termenul grecesc poate fi înţeles şi aşa), cît *potrivite* construcţiei.

28:7

Verbul *κατορθόω* înseamnă atît 'a face drept', 'a îndrepta', 'a întări' (cf. NETS, *I will set right*; MICU, *voiu îndrepta*), cît şi 'a împlini', 'a duce la bun sfîrşit', acesta din urmă fiind şi sensul pentru care au optat (dar printr-un echivalent destul de imprecis) traducătorul MS. 45 şi revizorii BB: *voiu isprăvi împărăţiia lui*. Aceeaşi opţiune de traducere o regăsim în 16:30, iar inadecvarea ei apare şi mai evident: *isprăvească pământul* (BB), *isprăvască-să pământul* (MS. 45; verbul este corectat în marginea paginii: *îndrăptêdză-să*).

28:9

Remarcabilă traducerea secvenţei greceşti *ἐὰν ζητήσῃς αὐτόν εὑρεθήσεταί σοι* prin reconstituirea „pasivului teologic" al verbului *εὑρίσκω*: „Dă-l vei cerca pre El, afla-să-va ţie" (MS. 45), „De-l vei cerca pre El, se va afla ţie" (BB). Dumnezeu nu este „găsit", „aflat" prin meritele credinciosului, ci „se lasă găsit/aflat" (idee afirmată frecvent în gîndirea patristică şi reflectată şi de celebrele cuvinte din *Cugetările* lui Pascal, „Nu m-ai fi căutat dacă nu m-ai fi găsit"). La MICU şi în BIBL. 1914, traducerea exactă a secvenţei greceşti încă se regăseşte: „de-l vei căuta pre El, se va afla ţie", nu însă şi în BIBL. 1936, NICODIM şi în ediţiile sinodale ulterioare, care au optat pentru o transpunere simplificată şi, în fond, inexactă: „de-l vei căuta pe El, îl vei găsi." Ideea teologică este, însă, reconsiderată în traducerea lui Bartolomeu Anania („dacă tu îl vei căuta, El ţi se va face aflat") şi în SEPT. NEC („dacă-l vei căuta, El se va lăsa găsit de tine").

28:11

Subst. *pildă* („pilda besêricii şi a caselor lui..., pilda carea au avut întru duhul lui" etc.) traduce gr. *παράδειγμα*, 'exemplu', 'model', dar şi 'model de execuţie', 'plan'. La MICU şi în BIBL. 1914, mai puţin inspirat: *forma* (*forma besêricii* etc.). ♦ Traducătorul MS. 45 transliterează gr. *αἰλάμ* (*elam*), un ebraism cu sensul 'pridvor', 'portic', dar revizorii BB urmează lecţiunea *ναοῦ* menţionată în aparatul critic al ediţiei. În schimb, în ambele versiuni este transliterat şi adaptat pluralului românesc un alt ebraism, *ζάχων*, cu sensul 'vistierie' (*şi zakhílor lui*; FRANKF. menţionează în subsolul paginii şi lecţiunea alternativă *ἀποθηκῶν*). Dacă traducătorul MS. 45 se dovedeşte constant în opţiunea sa de a translitera termenii ebraici din textul-sursă, revizorii BB oscilează între transliterarea ebraismelor şi traducerea acestora după lecţiunile secundare din aparatul critic al ediţiei FRANKF. ♦ Sintagma *casii iertării* (BB), *casei a iertării* (MS. 45) traduce secvenţa grecească *τοῦ οἴκου τοῦ ἐξιλασμοῦ*. *Casa împăcării* desemnează camera din Templu în care urma să se afle chivotul Legii, numele de *împăcare* (*ἱλαστήριον*) fiind dat în Septuaginta şi capacului de pe chivotul Legii (Lev. 16:2; v. şi nota ad loc. în ediţia SEPT. NEC). Verbul *ἐξιλάσκομαι* (din care provine în versetul de faţă şi subst. *ἐξιλασμός*) este puternic conotat religios (încă din greaca clasică) şi înseamnă literal 'a face zeii prielnici/favorabili prin aducerea de jertfe'. În Septuaginta, el traduce (în alternanţă cu *ἱλάσκομαι*, cu acelaşi sens) ebr. *kafar*, literal 'a acoperi (păcatele)', verb a cărui semnificaţie teologică este aceea de a-l împăca pe Dumnezeu, pentru păcatul săvîrşit, prin aducerea de jertfe. În concepţia veterotestamentară, păcatul împotriva lui Dumnezeu trebuie răscumpărat prin jertfă, „împăcarea" sau „pacea" cu Dumnezeu restabilindu-se prin sîngele jertfei (cf. Lev. 4:20.26.31.35; Num. 5:8; 6:11 etc.). De altfel, însăşi jertfa lui Iisus are acest sens: Iisus este „jertfa de împăcare (*ἱλασμός*) pentru păcatele noastre" (1Ioan 2:2). Aşadar, în conceptele biblice specific septuagintale *ἐξιλάσκομαι*/*ἐξιλασμός*/*ἱλασμός* accentul cade pe 'împăcarea' cu Dumnezeu (aşa cum este tradus constant în SEPT. NEC) şi mai puţin pe 'ispăşirea' păcatului sau pe 'iertarea' gratuită a acestuia. Totuşi, termenii *ἐξιλασμός* şi *ἱλασμός* au primit echivalări multiple în tradiţia biblică românească, uneori în cadrul aceleiaşi versiuni biblice: *ispăşire*, *iertare*, *curăţire*, *rugă* etc. (de pildă, jertfa numită în Num. 5:8 „berbecul împăcării" este denumită în MS. 45 şi în BB „berbêcele rugii"). Chiar în capitolul de faţă, sintagma *οἶκος τοῦ ἐξιλασμοῦ* este echivalată, în acest verset, *casa iertării*, în timp ce secvenţa sinonimă *οἶκος τοῦ ἱλασμοῦ*, din v. 20, este tradusă *casa rugii*. În MICU, secvenţa este bine tradusă,

casa îmblînzirii; în BIBL. 1914, *casa împăcării*, în timp ce BIBL. 1936, NICODIM şi ediţiile sinodale optează pentru o transpunere interpretativă în care nu se mai regăseşte conceptul specific septuagintal: *casa chivotului Legii*.

28:17

Subst. *chéfure* (*căţiilor chéfure* în BB, *cădêlniţe chefuré* în MS. 45) reprezintă un împrumut contextual al unui ebraism septuagintal, *κεφουρέ*, cu sensul 'cupe'; e vorba de cupele în care se ardea tămîie în cursul oficiului divin.

Capitolul al 29-lea

29:2

Pietrele *soám* (BB; FRANKF. *σοάμ*, ebraism) sînt fie pietre de onix (o varietate de agat, cu striaţii de diferite culori), fie malahit (carbonat natural de cupru de culoare verde). MICU şi unele ediţii moderne transliterează ca atare ebraismul din LXX (cf. şi NETS: *stones soom*), în timp ce alţi traducători optează pentru echivalarea *onix* (BIBL. 1936, NICODIM, SEPT. NEC etc.). ♦ Subst. *parión* (BB, MS. 45), un împrumut contextual al gr. *πάριον*, desemnează celebra „marmură de Paros" (după insula cu acelaşi nume din Marea Egee), apreciată de sculptorii greci pentru fineţea texturii ei translucide.

29:4

Expresia *păreţii sfîntului* (MS. 45, BB) echivalează secvenţa grecească *τοὺς τοίχους τοῦ ἱεροῦ*, mai exact 'pereţii celui sfinţit/consacrat', i.e. Templului. Opţiunea de traducere este păstrată şi de MICU (în BIBL. 1914: *pereţii Casei Domnului*).

29:7

Revizorii BB echivalează prin sintagma *galbeni de aur* subst. *χρυσοῦς*, aici forma de acuzativ plural a subst. *ὁ χρυσοῦς*, '(monedă) de aur'. Traducătorul MS. 45 întreprinde încă un efort de literalitate şi echivalează subst. grecesc cu pluralul *auri*: „şi auri dzêce mii" (dar termenul este preluat, în alte contexte, şi în BB: e.g. Num. 7:14, „căţie, una de zêce auri"). DLR, s.v. *aur*, nu atestă folosirea termenului *aur* ca desemnare pentru o unitate monetară (*aur* ar însemna 'bani de aur' doar prin extensie), iar pluralul *auri*, cu atestări în DLR numai din BB, este considerat un plural „rar", întrebuinţat „în sensul 'bani de aur', 'avere'". Hasdeu însă, în ETYMOLOGICUM (s.v. *aur*), menţionează şi sensul „aur ca monetă" şi citează o predică din secolul al XVII-lea: „ca un mărgăritari în tină îngrupatŭ, ca *un aur* în balegi aruncat..."

29:14

Cuvintele lui David adresate către Dumnezeu, „Căce *ale tale sînt toate şi dentru ale tale* am dat ţie" (BB), se regăsesc pînă astăzi în Liturghia bizantină: „Ale Tale dintru ale Tale, Ţie îţi aducem de toate (literal: «după toate, conform cu toate») şi pentru toate." Ele i-au inspirat şi împăratului Iustinian (483-565 d.Hr.) inscripţia votivă gravată în altarul catedralei Sfînta Sofia: „Ale Tale dintru ale Tale, Ţie îţi aducem, Hristoase, noi robii Tăi, Iustinian şi Teodora, pe care cu bunăvoinţă primeşte-le etc." (apud Pr. prof. Petre Vintilescu, *Liturghierul explicat*, ed. a II-a, Bucureşti, 1998, p. 249; trebuie însă corectată afirmaţia că împăratul Iustinian „s-a inspirat din Liturghia Bisericii" sau „din textul unei formule liturgice uzuale şi deci anterioare timpului său"; atît Iustinian, cît şi textul liturgic întrebuinţează formula „Ale Tale dintru ale Tale..." după acest verset din Septuaginta). Formula liturgică este uşor recognoscibilă în vechile traduceri care urmează Septuaginta (inclusiv MICU şi BIBL. 1914 preiau aproape fără nici o modificare transpunerea din BB: „Că ale tale sînt toate şi dintru ale tale am dat ţie"). În schimb, în traducerile româneşti moderne, începînd cu BIBL. 1936 („De la tine sînt toate şi cele primite din mîna ta ţi le-am dat ţie"), textul biblic, inacurat prin mixarea cu versiunile după textul masoretic, nu mai susţine asocierea cu formula liturgică.

29:15

Gr. *ὑπομονή*, 'răbdare', poate însemna şi 'rezistenţă', 'capacitatea de a suporta' (cf. NETS: *endurance*), de unde şi echivalarea *îngăduinţă* (cu sensul vechi, 'indulgenţă', 'suferire') din MS. 45 şi BB. ♦ Subst. *nemêrnic* (< vsl. ***намѣрьникъ***, 'care vine', 'venetic', 'străin de loc') şi vb. *Nemernicind* transpun foarte potrivit termenii greceşti *πάροικος*, respectiv *παροικέω*, al căror sens principal reţine conotaţiile de „înstrăinare", „pribegie", „locuire provizorie".

29:21

Subst. *turnările* (MS. 45, BB) traduce literal gr. *τὰς σπονδάς*, 'libaţiile', ofranda de vin care se aducea odată cu jertfa (cf. Lev. 23:13,18 etc.). Echivalentul din BB se regăseşte pînă astăzi în traducerile sinodale ale Bibliei (doar ANANIA optează pentru *libaţie*), deşi termenul *libaţie* (*libaţiune*) este cunoscut şi utilizat încă din secolul al XIX-lea, în versiunea BIBL. 1865.

PARALIPOMENA II

COMENTARII

de Ştefan Colceriu

Capitolul 1

Capitolul corespunde în întregime la 3Reg. 3:1-15. Spre deosebire însă de atitudinea mai nuanţată a Deuteronomistului faţă de figura lui Solomon, întreaga naraţiune a Cronistului despre domnia fiului lui David exaltă mai ales o trăsătură a acestuia, şi anume pe cea de constructor al Templului. De aceea, primul capitol trebuie interpretat în contextul mai larg al zidirii, preocupare constantă a autorului biblic (cf. 1Paralip. 21– 2Paralip. 7).

1:1

Primul verset condensează, în aluzii vagi, activitatea politică a regelui Solomon, relatată în 3Reg. 2:12; 3:3, imprimând astfel întregului capitol aparenţele genului *rewritten Bible* (cf. B. N. Fisk, *Rewritten Bible in Pseudepigrapha and Qumran*, în DNTB, p. 947-948). ♦ Verbul românesc *se întări* traduce gr. *ἐνίσχυσεν*, care corespunde ebr. *yiṯḥazēq*. Aceleiaşi forme verbale ebraice de la rădăcina *ḥzq* îi corespunde, mai ales în 2Paralip., în contexte similare, verbul grec *κατισχύω* (i.e. consolidarea domniei, cf. 12:13; 13:21; 27:6; edificarea de fortificaţii, cf. 17:1–2; 27:6; 32:5; adunarea armatei 17:1–2; 23:1; 25:11), cf. DWBC, p. 11 ♦ Expresia *la culme* traduce gr. *εἰς ὕψος*, cf. ebr. *ʿmā'lāh*, specifică stilului Cronistului, cu sens direcţional originar (1Paralip. 14:2; 23:17; 29:3, 2Paralip. 1:1; 17:12; 20:19; 26:8). BIBL. 1688 are, literal, *întru înălţime*. CORN. traduce cu sensul progresiv *din ce în ce mai mult*.

1:2

Expresia *căpeteniile peste mii şi peste sute* (gr. *χιλιάρχοι καὶ ἑκατονάρχοι*) are un sens tehnic precis, desemnînd caracterul tribal al organizării militare din monarhia timpurie. Aceste unităţi compuse din mii şi, respectiv, din sute de luptători recrutaţi pe baza organizării tribale erau conduse de *πατριάρχοι*, căpeteniile de familie. Pe lîngă acest tip de oştire alcătuită pe baza unei recrutări „naţionale", David şi Solomon beneficiau şi de ajutorul unei armate permanente de profesionişti (cf. R. P. Gordon, DB, s.v. *armată*, p. 88-89).

1:3

Gabaon, astăzi localitatea el-Jib, era o cetate situată la 9 km nord de Ierusalim, locuită la intrarea israeliţilor în Canaan de chorrei (Ios. 9:17), şi atribuită ulterior leviţilor (Ios. 18:25). A fost ultimul loc în care a staţionat cortul mărturiei şi altarul de bronz înainte de stabilirea lor definitivă la Ierusalim. ♦ Renumită pentru stînca cea mare, probabil un vechi loc de cult canaanit (2Reg. 20:8), cetatea Gabaon era identificată în vremea monarhiei cu Marea Înălţime (ebr. *bāmāh*). Traducătorul LXX este inconsecvent în cursul aceluiaşi capitol cu substantivul ebraic, redîndu-l cînd prin gr. *ὑψηλή* (1:3), cînd transliterîndu-l pur şi simplu (*βάμα* 1:13). În a doua situaţie, BIBL. 1688 are, la fel ca în FRANKF., *Rama*. ♦ Este de remarcat faptul că, spre deosebire de relatarea aceluiaşi episod din 3Rg. 3:4, unde vizita lui Solomon la Gabaon este una particulară, Cronistul insistă pe ideea unei deplasări oficiale a întregii comunităţi israelite. La fel, prima plecare a lui David din Ierusalim, însoţit de întreaga adunare, s-a întreprins în scopul aducerii chivotului (1Paralip. 13:3 ş. urm.). Ideea urmărită de Cronist este cu siguranţă aceea de a-l legitima pe Solomon ca pe noul David, paralelism devenit explicit în versetul imediat următor.

1:4

Cetatea Cariathiarim (ebr. *Qiryath-Yeʿārīm*, 'cetatea pădurilor') era situată pe graniţa dintre Iuda şi Beniamin (Ios. 18:14-15). Era numită şi Cariathbaal, ceea ce sugerează faptul că la origine fusese o înălţime canaanită. Aici a fost adus chivotul de la Baithsamus (ebr. *Bēyth-Şemeş*, 1Reg. 7:1), de unde, după douăzeci de ani, a fost dus la Ierusalim. Pentru relatarea pe larg a episodului aducerii sale la Ierusalim, vezi 2Reg. 6:12-23 şi 1Paralip. 15:1-16:6.

1:5

Menţionarea numelui lui Beseleel, fiul lui Urias, este esenţială în discursul Cronistului despre zidirea Templului. Solomon este comparat numai aici cu constructorul iscusit al Cortului Mărturiei (cf. Ex. 31:1-11; 35:30-35), o legitimare

în plus a rolului de ziditor inspirat al regelui de la Ierusalim (DWBC, p. 12).

1:6

Expresia *jertfelnicul de aramă din cort* este inexactă, întrucît altarul pentru jertfe se afla în curtea din faţa cortului.

1:7

Spre deosebire de relatarea paralelă din 3Reg. 3:5., în versetul de faţă nu se face nici o referire la natura onirică a viziunii lui Solomon. Omisiunea Cronistului a fost interpretată variat. C.-M. Myers este de părere că în felul acesta autorul insistă pe trezvia lui Solomon (cf. Num. 12:6-8 WBC), Acroyd et alii cred că, la data redactării textului, visul nu mai reprezenta un vehicul credibil al revelaţiei (cf. Ier. 23:25-32). Opinia exprimată în DWBC, p. 12. la care aderăm, este aceea că omisiunea se datorează pur şi simplu dorinţei neutre a autorului de a scurta relatarea anterioară din 3Reg.

1:8

Sintagma verbală *m-ai făcut rege* traduce gr. *ἐβασίλευσάς με*, care păstrează nuanţa cauzativă a paradigmei Hiphil din textul ebraic. BIBL. 1688 are, literal, *m-ai împărăţit*. ♦ Expresia *în locul lui* traduce literal sintagma *ἀντ' αὐτοῦ* care desemnează tehnic succesiunea ereditară la domnie.

1:9

Expresia *să se adeverească numele tău peste David* traduce gr. *πιστωθήτω τὸ ὄνομα σοῦ ἐπὶ Δαυιδ*, literal *să se încredinţeze numele tău asupra lui David* (cf. BIBL. 1688 şi MICU: *încredinţească-se numele tău*). Verbul *πιστόω* înseamnă în LXX 'a confirma, a atesta, a adeveri, a garanta', dar sensul originar este 'a face demn de încredere'. Expresia poate fi înţeleasă şi ca 'va fi ca un garant/ca o garanţie'. Ca în 1Cor. 6:11, numele divin este garanţia promisiunii revelate a lui Dumnezeu. ♦ Cronistul modifică voit informaţia din versetul corespondent de la 3Reg. 3:8 (*un popor mare care nu se poate număra*) cu comparaţia *un popor numeros ca pulberea pământului.* Cea dintâi formulă trimite la promisiunea făcută de înger lui Hagar în pustiu şi se referă la stirpea lui Ismael (*care nu se poate număra*, Gen. 16:10), pe cînd cea de-a doua actualizează în termeni similari promisiunea făcută de Dumnezeu lui Iacov (*pulberea pământului*, Gen. 28:14). Scopul modificării este acela de a-i conferi lui Solomon legitimitatea ca rege al *întregului Israel.*

1:10

Sintagma *să ies şi să intru înaintea acestui popor* (BIBL. 1688: *voiu ieşi înaintea norodului acestuia şi voiu întra*) este un ebraism referitor la comportamentul conducătorului. Iniţial se referea la conducerea manevrelor militare şi a fost ulterior preluat, metaforic, pentru guvernarea unui stat. ♦ Verbul gr. *κρίνω* traduce în LXX ebr. *šāphat* , care înseamnă atît 'a judeca', cît şi 'a cîrmui'.

1:11

Am tradus literal gr. *ψυχή* prin 'suflet' (cf. BIBL. 1688), pentru a respecta calcul grecesc după ebr. *nepheš* care desemnează principiul vital (cf. VULG. *animas*). Ceea ce ar însemna că Solomon nu îi cere Domnului vieţile duşmanilor săi. Remarcăm din nou o omisiune voită a Cronistului, care trece sub tăcere episodul eliminării de către Solomon a rivalilor la tron, prezentat pe larg la 3Reg. 2:12-46. CORN., însă, propune *moartea duşmanilor*, forţînd astfel un presupus sens ironic al cererii lui Solomon.

1:12

Prin *împărăţiile denaintea ta* în BIBL. 1688 se traduce, eronat, sintagma gr. *τοῖς βασιλεῦσι τοῖς ἔμπροσθέ σου.* TM are *lammᵉlākhîm* 'regii', la fel şi VULG.: *regibus.* ♦ Dillard observă că din listă lipseşte promisiunea domniei şi a vieţii îndelungate (cf. 3Reg. 3:14), probabil pentru că autorul 2Paralip. va fi considerat că domnia lui Solomon nu a fost mult mai lungă decît cele ale urmaşilor săi (DWBC, p. 12).

1:13

Pentru lămurirea sintagmei *înălţimea din Gabaon*, vezi nota 1:3.

1:14

Deşi aflate şi în posesia lui David (2Reg. 8:4), carele de război (gr. *ἅρμα*, ebr. *rekhebh*) încep să fie folosite în armata regulată a lui Israel abia din timpul domniei lui Solomon, care s-a şi implicat efectiv în comerţul cu cai din Egipt. ♦ Cetăţile în care staţionau carele de război erau Megiddo, Haţor şi Gezer (în LXX şi în recensiunea hexaplară: Eser, Magdo, Gezer, 3Reg. 9:15). Aflate pe teritoriul viitorului Regat de Nord al lui Israel, cele trei cetăţi au continuat tradiţia solomonică de creştere a cailor şi de păstrare a carelor, aşa cum reiese dintr-o inscripţie care consemnează bătălia de la Qarqar dintre regele Ahab şi Salmaneser (Stela Kurkh 2,91, 853 î.d.Hr.). Celebră este deopotrivă descoperirea vechilor grajduri de la Meggido, atribuite iniţial lui Solomon, dar despre care se ştie astăzi că i-au aparţinut lui Ahab. ♦ Caii erau foarte valoroşi în Israel. Mulţimea cailor pe care îi avea Solomon vorbeşte despre bogăţia lui extraordinară. Deşi nu a dat nici o bătălie în care să se folosească de caii de luptă, figura regelui de la Ierusalim a fost asociată pînă tîrziu în Epoca Imperială cu calul de război. Intrat din epoca elenistică în circulaţia ideilor din bazinul mediteranean graţie înţelepciunii sale legendare, Solomon a devenit un bun comun al tradiţiilor ezoterice din regiune. Aşa se explică, probabil, repre-zentarea lui pe o serie de geme magice din Egipt, datînd din secolele al III-lea şi al IV-lea d.Hr., sub foma unui călăreţ triumfal care străpunge cu lancea o diavoliţă culcată la picioarele calului, probabil Lilith (cf. SMG, p. 323-324). Adoptată de mediile creştine, imaginea lui Solomon trium-fător va deveni prototipul iconografic al victoriei sfîntului Sisinnios şi apoi al sfîntului Gheorghe asupra balaurului. ♦ LXX are:

şi poporul era cu regele la Ierusalim. TM şi VULG. au, ambiguu: *şi cu regele la Ierusalim*, fiind vorba de care, nu de popor.

1:15

Substantivul *duzii* traduce gr. *συκάμινοι*. E vorba, de fapt, de sicomor sau de smochinul-dud (ebr. *şiqᵉmāh*), o specie de smochin cu caracteristici similare cu dudul, perfect adaptat condiţiilor climatice şi geologice speciale din Israel. BIBL. 1688 are *dudele*, iar CORN.: *sicomorii*.

1:16

Propoziţia *Caii lui Solomon se aduceau din Egipt* traduce literar ceea ce literal ar fi *Ieşirea călăreţilor lui Solomon din Egipt* (cf. BIBL. 1688). Termenul gr. *ἔξοδος* traduce literal ebr. *môṣā'* , care înseamnă, concret, 'ieşirea', şi, abstract, 'import'. ♦ Cronistul pare să insiste asupra faptului că poziţia regatului lui Solomon era foarte avantajoasă din punct de vedere comercial. O atare ipoteză este întărită de TM, unde, pe lîngă Egipt, este menţionată şi Cilicia (ebr. *Qowē'*) ca regiune de proveniență a cailor. Comentatorii au propus lecturi diferite ale acestui pasaj dificil: astfel, unii au susţinut că locul de origine al cailor era într-adevăr Cilicia, pe cînd cel al carelor, Egiptul (Albright, recenzie la J. Montgomery, *A Critical and Exegetical Commentary on the Books of Kings*, 1951, în JBL, 71, 1952, p. 249); alţii au citit secvenţa *mṣrym* din TM (îndeobşte interpretată ca *Miṣᵉrāyim*, i.e. Egipt) ca *Muṣri*, regiune din Capadocia, atestată ca atare în documentele asiriene (Katzenstein, *History of Tyre*, p. 113–14, apud DWBC, p. 13), ipoteză respinsă ulterior de majoritatea exegeţilor biblici.

1:17

Sintagma *aduceau ei* traduce calcul ebraizant din LXX *ἐν χερσὶν αὐτῶν ἔφερον*, tradus literal în BIBL. 1688 *în mîinile lor aducea*. ♦ *Regii cheteilor* (BIBL. 1688: *împăraţii hetteilor*). Ultima menţionare a hittiţilor în Vechiul Testament. După prăbuşirea Imperiului hittit, douăzeci şi patru de oraşe-state au devenit moştenitoarele teritoriilor imperiale de la nord de Munţii Taurus. În Siria, şapte oraşe-state care aparţinuseră Imperiului hittit au continuat să fie cunoscute sub titulatura de „hitite" (Carchemiş pe Eufrat şi Hamat pe Orontes). Conducătorii lor erau supranumiţi „regii hittiţilor".

Capitolul al 2-lea

Capitolul corespunde la 3Reg. 5:15-26 şi are o structură tematică simetrică: recrutarea lucrătorilor (2:2)/scrisoarea lui Solomon (2:3-10) – scrisoarea lui Hiram (2:11-16)/ recrutarea lucrătorilor (2:17-18). Se remarcă în relatarea Cronistului o serie foarte importantă de omisiuni şi de modificări faţă de sursa deuteronomistă de la 3Reg., omisiuni pe care le vom semnala la locul potrivit.

2:1

O casă pentru domnia lui. (BIBL. 1688: *casă împărăţiei lui*). Deşi anunţată, relatarea despre zidirea palatului regal al lui Solomon lipseşte din 2Paralip., spre deosebire de 3Reg. unde i se dedică un spaţiu important (3Reg. 7:38-50 în LXX = 1Reg. 7:1-12 în TM). Scopul autorului va fi fost acela de a-şi concentra exclusiv atenţia asupra rolului lui Solomon de arhitect de rang divin.

2:2

Numărul lucrătorilor lui Solomon corespunde cu cel de la 3Reg. 5:30 (LXX). Totuşi, în TM se vorbeşte la 1Reg. 5:30 de doar trei mii trei sute de supraveghetori ♦ Expresia *cărători de poveri* traduce *ἄνδρες νωτοφόροι* (în BIBL. 1688, literal: *oameni cărători cu umărul*). LXX RAHLFS are numai *ἄνδρες*. ♦ *Optzeci de mii de tăietori de piatră*. BIBL. 1688 are *treizeci de mii de cioplaşi*, o eroare a traducătorului, întrucît FRANKF. are *ὀγδοηκόντα χιλιάδας*. ♦ Subst. *supraveghetori* traduce gr. *ἐπιστάται*, pentru care BIBL. 1688 propune *ispravnic*. MS. 45 are *pristavii*.

2:3

Hiram (ebr. *ḥîrām*: 1Reg. TM; *ḥûrām*: 2Cron. TM; *Χ[ε]ιραμ*) a fost regele Tirului, contemporan cu David şi Solomon. A domnit, după majoritatea istoricilor, între 979 şi 945 î.d.Hr. Totuşi, Flavius Iosephus susţine că Hiram i-a succedat la tron tatălui său Abibaal în anul 970 î.d.Hr. (*Contra Apionem* 1,117), ceea ce constituie un argument forte pentru datarea diferită a domniei, propusă de Albright, adică între 969 şi 936 î.Hr. (*Cambridge Ancient History* 3, 1978, p. 245, apud D. J. Wiseman, DB, s.v. *Hiram*, p. 528). Numele este o prescurtare a fenicianului *'Aḥîram* 'fratele meu este zeul înălţat'. ♦ Spre deosebire de 3Reg. 5:15, iniţiativa dialogului epistolar îi aparţine aici lui Solomon, probabil din aceeaşi dorinţă a Cronistului de a legitima poziţia preeminentă a regelui de la Ierusalim. ♦ Flavius Iosephus susţine că în arhiva regală din Tyr se mai păstrau încă pe vremea lui copii ale scrisorilor schimbate de cei doi suverani (*Antichităţile iudaice*, 8:55; *Contra Apionem* 1:111). Dillard crede însă că afirmaţia istoricului iudeu are doar acoperire retorică, întrucît copiile respective par să se fi pierdut înainte de redactarea Paralipomenelor (DWBC, p. 19) ♦ Episodul la care face aluzie Solomon este amintit la 1Paralip. 14:1. ♦ Cronistul omite din scrisoarea lui Solomon pasajul despre neputinţa lui David de a zidi Templul, pasaj prezent la 3Reg. 5:17. De asemenea, Solomon nu se mai prezintă, prin contrast cu tatăl său, ca un războinic, ci ca un pacificator (cf. 3Reg. 3:18). Ambele omisiuni au în vedere acreditarea ideii despre unitatea monarhiei şi despre zidirea Templului ca principală misiune a dinastiei.

2:4

Tămîie de aromate. Spre deosebire de ediţia RAHLFS a LXX, care are numai *θυμίαμα*, FRANKF. are *θυμίαμα ἀρωμάτων*, sintagmă pe care BIBL. 1688 o traduce literal: *tămîie de mirosituri*. La fel, TM are *qᵉṭōret-sammîm*, tradus de CORN. prin *tămîie mirositoare*.

2:5

Afirmaţie fără corespondent în scrisoarea lui Solomon către Hiram de la 3Reg. 5. Cronistul profită de stilul epistolar pentru a conferi un conţinut puternic teologic întreprinderii lui Solomon.

2:6

Expresia *cerul cerului* (gr. *οὐρανὸς τοῦ οὐρανοῦ*) este un calc frazeologic după model ebraic. Totuşi, această structură cu genitivul, cu valoare intensificativă, specifică limbilor ebraice, apare şi în unele limbi indo-europene din Orientul Apropiat (e.g. vechea persană) şi este denumită în gramaticile tradiţionale „genitiv ponderativ". Din punct de vedere stilistic are valoare de superlativ. ♦ Expresia *nu i-ar putea cuprinde slava* traduce gr. *οὐκ ἂν φέρουσι τὴν δόξαν αὐτοῦ* (FRANKF., cf. BIBL. 1688: *nu ar putea purta mărirea lui*). În ediţia RAHLFS a LXX lipseşte particula condiţională *ἄν*, fapt care impune traducerea verbului la modul indicativ. TM are *nu-l pot cuprinde* (cf. CORN.)

2:7

Înşiruirea atîtor abilităţi tehnice ale meşterului din Tyr se face numai în 2Paralip. În 3Reg. el este amintit doar în bilanţul lucrărilor şi exclusiv ca meşter arămar (3Reg. 7:1-3 ş. urm.). Spre deosebire de pasajul corespondent din 3Reg. 5, unde meşterul nu este nici măcar menţionat, versetul de faţă constituie o aluzie textuală a Cronistului la înzestrările similare ale lui Beseleel, meşterul Cortului Mărturiei, şi ale ajutorului său, Eliab (Ex. 31:4-6). Intenţia Cronistului este cu atît mai sigură cu cît la 2Paralip. 1:5 se instituie paralela dintre Beseleel şi Solomon, ca arhitecţi de rang divin. Pentru detalii privind paralelismul Solomon-Beseleel/Hiram-Eliab, vezi DWBC, p. 4-7. ♦ Sintagma *om iscusit* traduce gr. *ἀνὴρ σοφός*. BIBL. 1688 traduce literal acest adjectiv prin *înţelept*, însă termenul grec este aici folosit în accepţiunea lui practică, originară. Aceeaşi opţiune de traducere se găseşte şi la CORN. pentru corespondentul ebr. *ḥākhām*. ♦ *Vineţiu* traduce gr. *ὑάκινθος*, literal: 'de culoarea hiacintului'. BIBL. 1688 are *vînăt*. ♦ *Stacojiu* traduce gr. *κόκκινος*. Termenul gr. *κόκκος* desemnează o insectă din gogoşile căreia se extrage un colorant de culoare stacojie (i.e. coşenila). TM are *karmîl*, cuvînt care desemnează aceeaşi insectă parazită. În limba română, sinonimul etimologic al cuvîntului ebraic este *cîrmîz*, venit din arabă prin intermediar turc. De aici, derivatul *cîrmîziu*. BIBL. 1688 are *mohorît*, derivat de la baza *mohor*, care desemnează o plantă erbacee din familia gramineelor cu frunze liniare şi flori stacojii, din care se extrăgea un colorant de culoare stacojie. ♦ *Iuda şi Ierusalim*. Atestare singulară a perechii în discursul despre monarhia unită, devenită un loc comun după schismă. Se datorează, după unii comentatori, unei simple scăpări a scribului sau, după alţii, a raportării autorului la realitatea politică la care asista.

2:8

Secvenţa *lemn de cedru, de ienupăr şi de pin de Liban* traduce gr. *ξύλα κέδρινα καὶ ἀρκεύθινα και πεύκινα ἐκ τοῦ Λιβάνου*. Botanonimul *Ἄρκευθος* pare să desemneze un arbust pe care dicţionarele îl identifică prin 'ienupăr', probabil ca specie (cf. TM *bᵉrôšîm,* i.e. *Iuniperus Phoenicea*). Totuşi alte variante de traducere oferă aici 'chiparos' (cf. CORN.). ♦ BIBL. 1688 foloseşte o variantă lexicală *archieth* a românescului atestat *archit* 'jneapăn, ienupăr'. MS. 45 are *archeth*. ♦ MS. 45 are *pevcu* pentru *pini*. ♦ Libanul era principala sursă pentru lemn de construcţie: la altitudini mai mari creşteau cedrii vestiţi şi diverse specii de conifere, foarte căutate de constructorii din Orientul Apropiat.

2:10

Dillard observă cîteva diferenţe importante între versetul de faţă şi versetul corespondent de la 3Reg. 5:25. Astfel, la 3Reg. nu se spune nimic despre orz şi despre vin, untdelemnul este de mai bună calitate decît cel din 2Paralip. (*ulei curat*) şi, esenţial, se face aluzie la un tribut anual pe care Solomon i-l plăteşte lui Hiram. Or, în versetul de faţă se acreditează ideea că Solomon a plătit totul într-o singură tranşă. Comentatorul american crede că neconcordanţele dintre cele două relatări se datorează surselor diferite pe care le vor fi folosit Deuteronomistul şi, respectiv, Cronistul (DWBC, p. 20). Totuşi, nu se poate trece cu vederea faptul că discursul Cronistului îi este fără înconjur favorabil lui Solomon, dovadă a unei prelucrări atente a surselor cu intenţii ideologice clare. Cu alte cuvinte, autorul 2Paralip. foloseşte toate mijloacele pentru a-i purifica imaginea lui Solomon de suveran înţelept. Nu Hiram stabileşte tributul, ci Solomon oferă răsplată. ♦ *Cora* era o unitate de măsură a greutăţii, folosită în special pentru produsele solide, echivalentă cu două sute douăzeci de litri. ♦ Termenul *măsuri* traduce gr. *μέτρα*. TM are *battîm*. Un *bat*, unitate de măsură a greutăţii lichide, echivala cu douăzeci şi doi de litri. ♦ Deşi port cu un comerţ prosper, oraşul Tyr pare că a depins într-o măsură destul de însemnată de importul de hrană din Israel (cf. Iez. 27:17; Fapt. 12:20).

2:11

Constatarea lui Hiram despre domnia lui Solomon ca manifestare a iubirii lui Dumnezeu pentru Israel revine şi în cuvintele reginei din Saba (2Paralip. 9:8) şi face parte dintr-un program bine stabilit al Cronistului de legitimare a domniei fiului lui David, în cazul acesta, agenţii legitimatori fiind suveranii străini.

2:12

Sintagma *destoinic şi priceput* traduce gr. *ἐπιστάμενον ἐπιστήμην καὶ σύνεσιν* (FRANKF.). RAHLFS are *ἐπιστάμενον σύνεσιν καὶ ἐπιστήμην*. BIBL. 1688 traduce literal: *ştiind ştiinţă şi pricêpere*, păstrînd efectul stilistic al figurii etimologice. Am preferat totuşi să sacrificăm în traducere figura de stil pentru evitarea contextului redundant. ♦ Faţă de versetul corespondent de la 3Reg. 5:21, în care Hiram lăuda în mod generic înţelepciunea lui Solomon, aici regele Tyrului indică cu mare precizie scopul

în care i s-au dat suveranului de la Ierusalim destoinicie şi pricepere, anume pentru a construi Templul.

2:13

Termenul *înţelept* traduce gr. *σοφός*. Am menţinut traducerea din BIBL. 1688, cu rezerva că, în cazul de faţă, este vorba mai degrabă despre înţelepciunea practică a meşterului, despre iscusinţa lui. ♦ Sintagma nominală *slujitorul meu* traduce gr. *παῖδά μου* (FRANKF.). BIBL. 1688 are *sluga mea*. LXX-RAHLFS stabileşte varianta *πατέρα μου*, 'tatăl meu', în concordanţă cu TM care are *Hûram- 'Ābî*. În 3Reg., meşterul se numeşte numai Hiram. Prezenta particulă finală *'Ābî* poate fi interpretată fie ca un supranume al personajului, fie, aşa cum l-au înţeles traducătorii LXX , ca 'tatăl meu', probabil un titlu onorific în sensul de 'maestru', 'tată al meşterilor mei'.

2:14

Ascendenţa meşterului Hiram este controversată, întrucît la 3Reg. 7:2, se spune că mama lui fusese o văduvă din tribul lui Neftali, pe cînd versetul de faţă indică faptul că aceasta era originară din Dan. Diverse ipoteze au fost formulate în legătură cu această neconcordanţă, unele care susţin că mama lui Hiram se va fi născut în Neftali, dar că locuia în Dan, altele că Deuteronomistul va fi indicat ascendenţa paternă, iar Cronistul pe cea maternă a personajului. Însă cea mai pertinentă explicaţie, devenită un loc comun în exegeza rabinică, este aceea că autorul biblic a modificat intenţionat informaţia despre originea lui Hiram pentru a corespunde cu cea a lui Eliab, ajutorul lui Beseleel la construirea Cortului Mărturiei. În acest fel, paralelismul simbolic Solomon – Hiram/Beseleel – Eliab este perfect. Mai mult, pe cînd la 3Reg. se vorbeşte numai despre specializarea de arămar lui Hiram, aici înşiruirea multiplelor sale dexterităţi aduce aminte de aceiaşi Beseleel şi Eliab. ♦ Despre tatăl lui Hiram, BIBL. 1688 spune că este *om tirian*, pe cînd MS. 45 are *om tiran*. Desigur, şi în acest de-al doilea caz, derivarea se face de la substantivul propriu *Tir*.

2:15

Expresia *domnul meu* (gr. *κυριός μου*) pare să implice o relaţie de vasalitate între Solomon şi Hiram, recunoscută de cel din urmă, aflat în poziţie de subordonat. Aceasta poate fi interpretarea forţată pe care Cronistul a vrut să o dea episodului sau, mai degrabă, înţelegerea greşită de către exegeza ulterioară a unei simple formule de curtoazie diplomatică. În orice caz, cu toate omisiunile voite ale redactorului final, schimbul epistolar din 2Paralip. transmite mesajul, şi aşa cosmetizat faţă de cel din 3Reg., că între Solomon şi Hiram a existat doar un schimb comercial tehnic, de la egal la egal, care nu a presupus semnarea unor tratate de vasalitate.

2:16

Expresia *pe mare la Ioppe* traduce gr. *ἐπὶ θάλασσαν Ἰόππης*, literal: *pe Marea Ioppei*, cf. BIBL. 1688. Este de remarcat că autorul 2Paralip. indică traseul precis al lemnului de import, spre deosebire de Deuteronomist care nu spune decît că transportul s-a făcut pe mare (cf. 3Reg. 5:23). Aceeaşi rută au folosit-o şi constructorii celui de-al doilea Templu (2Ezdr. 3:7). ♦ Ioppe este ebraicul *Yāphô* şi arabul *Yāfa*. Deşi relativ departe de Ierusalim (la 54 de km în linie dreaptă de Ierusalim şi la 64 de km pe drumul de care ce trecea pe lîngă Gezer), Ioppe era singurul port natural practicabil din toată Palestina. Apare menţionat în unele cronici egiptene din secolele al XV-lea şi al XIV-lea. După ocuparea israelită a Canaanului a devenit cetate de graniţă, aparţinînd tribului lui Gad. Ulterior, a fost cucerită de filisteni, dar s-a aflat sporadic în teritoriile recuperate de israeliţi, cum rezultă şi din versetul de faţă (D. F. Payne, DB, s.v. *Ioppe*, p. 596-597).

2:17

Termenul românesc *străinii* traduce termenul grecesc, cu conotaţii de *terminus technicus*, *προσηλύτοι* (literal: *prozeliţi*). Termenul grecesc corespunde ebr. *gēr* în circa şaptezeci de contexte LXX şi se referă la o realitate socială aparte din Israelul antic: iniţial, substantivul ebraic avea sensul de 'rezident', persoană tolerată în comunitate şi care nu trebuia să adere la religia locului. În LXX, prozelit este fie imigrantul de altă etnie, fie iudeul venit din diaspora pentru a locui împreună cu conaţionalii săi. El se bucura de anumite privilegii religioase – de pildă, dreptul de a practica religia ţării, fie cu condiţia circumciderii (Ex. 12:48), fie fără această condiţie (Num. 15:14-16), dar cu obligaţia de a ţine sabatul, alături de israeliţi (Ex. 20:10; Lev.16:29) – şi de anumite drepturi civile: se aplica o singură lege pentru răufăcători, indiferent dacă aceştia erau israeliţi sau prozeliţi (Num. 15:30; Lev. 17:3 ş. urm.); asuprirea străinului, înşelarea lui erau interzisă (Lev. 17:33-34), dar nu era privit ca un membru deplin al comunităţii. Deşi asuprirea prozeliţilor era interzisă prin decret divin, aceştia reprezentau o importantă forţă de muncă şi, ca locuitori de mîna a doua, erau chemaţi să facă munci pe care evreii autohtoni nu le agreau. În ciuda atitudinii fluctuante faţă de statutul prozeliţilor în societatea israelită (vezi, de pildă, tratamentul favorabil aplicat lui Rut), filonul tradiţionalist al purismului etnic ajunge să aibă un cuvînt greu de spus în literatura rabinică, unde prozelitul poartă, în mod accentuat, stigmatul non-apartenenţei la poporul ales. Aici, „străinul" prozelit este considerat ca un individ cu o mare predispoziţie spre păcat, ca urmare a traiului său printre păgîni. Unul dintre tratatele Talmudului babilonian merge şi mai departe în stigmatizarea prozeliţilor, pledînd pentru separarea totală a poporului ales de aceştia: prozelitul este ca o bubă pe pielea lui Israel (*bYebamoth 109b*). Imaginea nu este puternică numai din punct de vedere metaforic, ci trimite cu precizie la legile de puritate rituală din Pentateuh: cu alte cuvinte, prozelitul este, metaforic, purtătorul unui stigmat care îl face inacceptabil în comunitatea drept-credincioasă, *asemenea* leprosului. ♦ BIBL. 1688 traduce *προσήλυτος* prin *nemêrnic*. Cuvîntul românesc îşi păstrează aici sensul său etimologic slav de 'venetic' (cf. slavon.

нємѣринъ). ♦ Expresia *numărătoarea pe care o făcuse David* se referă la celebrul recensământ al regelui de la Ierusalim şi la impunerea de către acesta a muncii forţate asupra prozeliţilor (1Paralip. 22:2). ♦ În versetul de faţă, Cronistul afirmă că Solomon a folosit la muncile grele pentru zidirea Templului (i.e. tăierea pietrei şi salahorie) prozeliţi. De aici s-a iscat o dispută interminabilă între exegeţii care susţin că Solomon s-a folosit exclusiv de prozeliţi la corvezi şi cei care sînt de părere că regele de la Ierusalim le-a impus un regim similar de muncă şi conaţionalilor săi, israeliţii. Argumentul forte al celor dintîi este indicaţia clară din 1Reg. 9:20-22 (TM), unde se spune explicit că Solomon a folosit rămăşiţele populaţiilor canaanite la corvezi, nu însă şi pe israeliţi. (Este important de remarcat că aceste versete nu figurează la 3Reg. în LXX decît în recensiunea origeniană, hexaplară). Argumentele taberei exegetice opuse sunt mai numeroase şi trimit la informaţii care se găsesc preponderent în 3Reg. Astfel, dovezi ale înrobirii israeliţilor de către Solomon se găsesc la 3Reg. 5:27-28 (Solomon trimite treizeci de mii de bărbaţi israeliţi în Liban ca să-i ajute pe tăietorii de lemne ai lui Hiram), la 3Reg. 11:28 (Ieroboam este numit de Solomon supraveghetor peste dările casei lui Iosif), la 3Reg. 12:3-4,18-19 (revolta triburilor israelite din nord împotriva lui Roboam pentru corvezile impuse încă de pe vremea lui Solomon şi lapidarea lui Adorinam supraveghetorul). În DWBC, p. 21-22 se propune o rezolvare a disputei şi se aduce argumentul că, probabil, spre deosebire de prozeliţi, care erau supuşi la orice tip de muncă forţată, israeliţii erau obligaţi numai la anumite corvezi. La acest nivel, o observaţie mai nuanţată se impune de la sine. Informaţia din primele două pasaje din 3Reg., amintite mai sus, în care se vorbeşte despre covezile impuse israeliţilor, este „reprodusă" cu importante diferenţe în 2Paralip. Astfel, aici nu se pomeneşte nimic despre cei treizeci de mii de israeliţi pe care Solomon îi trimite lunar în Liban, nu se spune despre Ieroboam decît că a fugit din faţa regelui Solomon în Egipt, nu şi care sînt cauzele exilului său. Tăcerea Cronistului nu este, ca în atîtea alte locuri, întîmplătoare nici în acest caz. Ea face parte din strategia legitimării lui Solomon ca suveran fără pată şi, mai ales, ca arhitect fără rest al Templului.

Capitolul al 3-lea

Capitolul corespunde la 3Reg. 6-7. Surprinzătoare este scurtimea pasajului care descrie zidirea efectivă a Templului (numai şaptesprezece versete) faţă de discursul corespondent al Deuteronomistului (patruzeci şi şase). La o simplă analiză de conţinut, se constată că descrierea din 2Paralip. este foarte greu de interpretat. Autorul nu manifestă interesul unui arhitect sau al unui arheolog, omiţînd detalii esenţiale pentru o eventuală reconstrucţie (de pildă grosimea zidurilor, planul faţadei, modul în care era conceput acoperişul). Mai mult, textul e plin de termeni tehnici, pe care scribii i-au alterat pentru că nu îi înţelegeau mai bine decît noi. Nu e de mirare, aşadar, că tentativele de reconstrucţie diferă în mare măsură una faţă de alta (De Vaux, *Le Istituzioni dell'Antico Testamento*, Roma 1977, p. 312).

3:1

Expresia *Muntele lui Amoria* traduce gr. *ὄρος τοῦ Αμορια*. TM are *b*har hammôryyiāh* ('pe muntele Moriah'). Toponimul ebraic mai apare o singură dată în TM, la Gen. 22:2 (ebr. *'ereṣ hammôryyiāh* 'ţinutul Moriah'), şi desemnează ţinutul în care Avraam ar fi trebuit să îl jertfească pe Isaac. De aici, două posibile interpretări ale ocurenţei oronimului de la 2Paralip. 3:1. O parte importantă a exegezei moderne a luat în calcul tradiţia rabinică ce susţinea identificarea intenţionat simbolică a muntelui Moriah cu locul în care s-a petrecut episodul jertfirii lui Isaac (vezi mai ales L.H. Vincent, *Abraham à Jérusalem*, în RB 58, 1951, p. 360-371). Un argument în plus în favoarea acestei ipoteze îl constituie paralelismul dintre viziunea pe care a avut-o în acelaşi loc David cu îngerul lui Dumnezeu ţinînd sabia scoasă către popor, în semn de ameninţare (cf. 1Paralip. 21:1-22:1) şi Avraam care îşi ameninţa copilul întins pe altar cu pumnalul scos (Gen. 22, cf. DWBC, p. 27). Această interpretare a fost contestată, printre alţii, de N. Glück care este de părere că, în acest punct, trebuie luată în considerare versiunea propusă de *Peshitta*, şi anume: *muntele amoreilor*, versiune confirmată şi de construcţia genitivală din LXX: *muntele* ***lui*** *Amoria* (*Rivers in the Desert*, New York, 1959, p. 63). De altfel, paralelismul dintre Gen. 22:2 şi 2Paralip. 3:1 nu se regăseşte în LXX, care preferă să traducă, în locul citat din Gen., *γῆν τὴν ὑψηλήν* 'ţinutul înalt'. Mai mult, în Gen. 22:4 se spune că respectivul ţinut se afla la trei zile de mers de ţara filistenilor. Or, Ierusalimul nu se găseşte la trei zile de mers de sudul ţinuturilor filistenilor, iar înălţimea pe care este construit Templul nu se poate vedea decît din imediata proximitate.

3:2

Cronistul omite dubla datare a începutului zidirii, aşa cum apare la 3Reg. 6:1, unde se ia ca prim punct de reper anul exodului (*în anul patru sute patruzeci de la ieşirea fiilor lui Israel din Egipt* – 1, *în cel de-al patrulea an al domniei lui Solomon* –2). Omisiunea în cauză a fost atribuită de exegeza ulterioară reticenţei generale a Cronistului de a se raporta la Exod şi preferinţei acestuia pentru epoca patriarhilor. ♦ Începutul zidirii a fost datat fie în 959 î.d.Hr. (S. Rowton, *Date of the Founding of Solomon's Temple*, în „Bulletin of the American Schools of Oriental Research", 119, 1950, p. 20–22), fie în 966 (E.R. Thiele, *The Mysterious Numbers of the Hebrew Kings*, Grand Rapids - Zondervan, ed. a II-a, 1983, p. 28–29).

3:3

Prin *astfel începu Solomon zidirea* traducem gr. *καὶ ταῦτα ἤρξατο Σαλωμων τοῦ οἰκοδομῆσαι* (literal în BIBL. 1688: *şi acêstea au început Solomon a zidi*; MS. 45: *şi acestea au început*

Solomon a clădi). TM are: *Aceasta este temelia* (ebr. *hûsadh*) *...pentru a zidi*. ♦ Expresia *măsurătoarea dintîi* (cf. BIBL. 1688: *măsura cea dentîiu*; gr. διαμέτρησις ἡ πρώτη) se referă la planul general al fundaţiilor Templului (cf. ebr. *hûsadh* 'temelie') şi la unul dintre cele două sisteme de măsurare a lungimii din Israelul antic, cotul regal de 51,8 cm şi, respectiv, cotul standard de 44,5 cm. În zidirea Templului s-a lucrat cu cotul regal.

3:4

Pentru *pridvor* în FRANKF. găsim αἰλάμ, transliterare a termenului tehnic ebr. *'ûlām* 'portic', prima dintre cele trei încăperi ale Templului. În BIBL. 1688 se păstrează transliterarea din FRANKF.: *elaam*. ♦ Informaţia despre înălţimea pridvorului (120 de coţi) a fost îndeobşte considerată o greşeală a scribului. Într-adevăr, luată *ad litteram*, indicaţia este exagerată: un pridvor înalt de 55 m pentru o clădire lungă de 28 m şi lată de 9 m este greu de imaginat. Totuşi, unii exegeţi sînt de părere că autorul biblic se referă la un soi de turn de acces (precum cel de la Edfu) aflat în faţa Templului (cf. gr. κατὰ πρόσωπον τοῦ οἴκου), a cărui înălţime nu este indicată în pasajul corespondent de 3Reg. 6 (North, *2Cronache*, în R. Brown (ed.), *Nuovo Grande Commentario Biblico*, ed a II-a, Queriniana, 2002, p. 486.). ♦ Verbul *polei* traduce gr. κατεχρύσωσεν (cf. BIBL. 1688: *ferecă*). Este vorba de placarea cu foiţă de aur a pereţilor interiori ai pridvorului. Pentru gradarea simbolică a materialelor scumpe folosite la împodobirea interioară a Templului, vezi nota 3:6.

3:5

Expresia *casa cea mare* (gr. ὁ οἶκος ὁ μέγας, ebr. *habbayit haggādôl* sau *hêkhāl*) se referă la a doua încăpere a Templului, situată la vest de pridvor, de care era despărţită prin două uşi de chiparos. Aici aveau loc ritualurile obişnuite şi aici se găseau altarul de aur pentru tămîieri, masa pentru pîinile punerii înainte, cinci perechi de sfeşnice, vasele şi instrumentele pentru jertfă. ♦ Sintagma *căptuşi cu lemn* traduce literar figura etimologică ἐξύλωσεν ξύλοις din originalul grec, intraductibilă ca atare (cf. BIBL. 1688: *au clădit cu lêmne*). ♦ Substantivul *ghirlande* traduce gr. χαλαστά 'lanţuri de poboabă, ghirlande' (cf. ebr. *şarşᵉrôth* 'lanţuri'). BIBL. 1688 are *pripoite*, termen învechit desemnînd obiecte de artă confecţionate prin împletirea de metale preţioase.

3:6

Secvenţa *o polei cu aur din Pharonim* traduce versiunea FRANKF. ἐχρύσωσε χρυσίῳ τῶ εν Φαρονιμ (cf. BIBL. 1688: *ferecă cu aur de la Faronim*). LXX-RAHLFS are ἐκόσμησεν...χρυσίῳ χρυσίου ἐκ Φαρουαιμ ('o împodobi cu aurul aurului de la Pharuaim'). Formula *aurul aurului* conţine un genitiv ponderativ cu valoare de superlativ absolut, cu alte cuvinte aurul respectiv era cel mai scump, pentru că era cel mai pur. În această privinţă, trebuie remarcată gradaţia simbolică a materialelor care servesc la ornarea Templului în funcţie de încăperea în care ne aflăm. Pridvorul este numai placat cu foiţă de aur, pe cînd încăperea cea mare este căptuşită cu lemn de cedru, împodobită cu sculpturi, bătută cu pietre preţioase şi, spre slava ei, poleită cu aurul cel scump de la Pharuaim. ♦ Pharonim (LXX RAHLFS *Pharuaim*, ebr. *parvāyim*) este un *hapax legomenon* biblic, îndeobşte considerat un toponim. Apare, în schimb, frecvent în literatura iudaică postbiblică. Unii l-au echivalat cu Ophir [= (S)ophar(i)r(a)], o regiune din sudul Arabiei, pe teritoriul actual al Yemenului, probabil sursa aurului adus de regina din Saba (R. North, *Fourth World Congress of Jewish Studies. Papers* 1, 1967, p. 197-202).

3:7

Pereţii, porţile, tavanele şi uşile. BIBL. 1688: *păreţii ei şi porţile şi podurile şi uşile ei*. TM are *grinzile, pragurile, pereţii şi batanţii uşilor*.

3:8

Casa Sfintei Sfintelor (BIBL. 1688: *casa Sfîntului Sfintelor*) era cea mai importantă încăpere a Templului, sanctuarul, un cub perfect cu latura de douăzeci de coţi, în care era adăpostit chivotul legămîntului, sub aripile întinse de la nord la sud a doi heruvimi. ♦ Şase sute de talanţi de aur este o cantitate uriaşă, echivalentă cu douăzeci şi trei de tone. Indicaţia este suspectă întrucît în pasajul corespondent de la 3Reg. 6 nu se aminteşte nimic despre cantitatea de aur folosită la placarea Sfintei Sfintelor. Totuşi, o sumă infimă, aceasta, faţă de cei o sută de mii de talanţi de aur strînşi de David pentru zidirea Templului (cf. 1Paralip. 22:14).

3:9

Cincizeci de sicli echivalează, aproximativ, cu 360 g. Unii comentatori cred că LXX pare să simplifice aici dificultăţile din originalul ebraic, care lasă să se înţeleagă că respectiva cantitate de aur a fost folosită pentru toate cuiele. În această situaţie – foarte plauzibilă, de altfel, întrucît aurul este un metal prea moale pentru a fi folosit în stare pură la confecţionarea cuielor – s-a presupus că piroanele de fier au fost poleite cu aur la extremitatea vizibilă (DWBC, p. 28). ♦ *Catul de sus* (gr. τὸ ὑπερῷον). BIBL. 1688: *casa de sus*. Acesta este singurul loc în care apare menţionat un etaj superior la Sfînta Sfintelor.

3:10

Pentru expresia *de lemn*, TM are *ṭa'ăṭū'îm*, termen interpretat de majoritatea exegeţilor ca 'metal turnat'. În aceste condiţii, traducătorii LXX vor fi fost influenţaţi de 1Reg. 6:23 (TM) unde se spune că heruvimii au fost sculptaţi din lemn de măslin. ♦ De Vaux este de părere că reprezentarea heruvimilor ca statui de sine stătătoare precedă ideea sculptării lor pe chivotul legămîntului. Funcţiunea lor era aceea de a străjui pomul vieţii şi de a sluji ca tron pentru Iahwe (cf. Ex. 25:17, *Les chérubins et l'arche d'alliance*, MUSJ, 37, 1960-1961, p. 94).

3:11-12

North este de părere că dimensiunile uriaşe ale aripilor heruvimilor sînt exagerări pioase, la fel precum cele despre imensa cantitate de aur folosită la placarea Sfintei Sfintelor (North, *2Cronache*, în R. Brown (ed.), *Nuovo Grande Commentario Biblico*, ed. a II-a, Queriniana, 2002, p. 486).

3:13

Termenul *perdea* traduce gr. *καταπέτασμα*. BIBL. 1688: *catapetazmă*, Ms 45*: acoperemîntul*. Pentru evitarea confuziei evidente cu elementul de arhitectură din bisericile de rit bizantin am preferat *perdea*. ♦ Numai în acest pasaj se spune că Sfinta Sfintelor era despărţită de Sfinta printr-o perdea. Cum pasajul corespondent de la 3Reg. 6 păstrează tăcerea în această privinţă, dar aminteşte totuşi că Sfinta era despărţită de pridvor de uşi de lemn poleite cu aur, s-a crezut că ideea perdelei se datorează viziunii anacronice a Cronistului, care va fi proiectat caracteristicile celui de-al Doilea Templu asupra Templului lui Solomon, sub influenţa modelului Cortului Mărturiei (Ex. 26:31-33). Dillard este însă de părere că, de vreme ce şi în cazul Cortului Mărturiei şi în al celui De-al Doilea Templu (cf. Mat. 27:51, Iosephus, *Bella Iudaica*, 5:5) intrarea era străjuită de o draperie, avem toate motivele să credem că informaţia Cronistului despre Primul Templu este autentică (DWBC, p. 29-30).

3:14

Cei doi stîlpi aşezaţi înaintea Templului au prilejuit dezbateri interminabile în rîndul exegezei biblice. După *communis opinio* se pare că majoritatea templelor din Anti-chitatea mediteraneană şi din Orientul Apropiat cunoşteau acest model. În privinţa funcţiunii şi a simbolisticii lor, însă, s-au propus soluţii variate: turnuri de foc, stîlpi cosmici, obeliscuri, indicatoare astronomice, reprezentări simbolice ale celor doi copaci din grădina Edenului etc. ♦ Informaţia despre înălţimea stîlpilor nu concordă cu cea menţionată la 3Reg. 7:3, unde se spune că fiecare stîlp are optsprezece coţi înălţime. Cei treizeci şi cinci de coţi reprezintă fie suma imperfectă a celor doi stîlpi, fie suma perfectă a înălţimii (18 coţi, cf. 1Reg. 7:15 TM), a circumferinţei (12 coţi, cf. 1Reg. 7:15 TM) şi a înălţimii capitelurilor (5 coţi, cf. 1Reg. 7:16 TM), fie o exagerare voită a Cronistului pentru preamărirea lucrării lui Solomon.

3:15

Descrierea de faţă a stîlpilor şi a ornamentelor lor este mult redusă faţă de cea din 3Reg. 7:3-9. Concizia pasajului din 2Paralip. a fost explicată şi ca un reflex al contextului istoric în care a fost redactată lucrarea, şi anume în epoca postexilică. Cum al Doilea Templu nu mai avea înainte cei doi stîlpi, dezinteresul Cronistului faţă de ei este lesne de înţeles. ♦ Termenul *lanţuri* reproduce cuvîntul grecesc *σερσερώθ* din LXX, de fapt o transliterare după ebraică; BIBL. 1688 traduce *lănţuşă*, MS. 45 transliterează *serseroth*.

3:16

Numele celor doi stîlpi traduc în greacă două nume ebraice *yākhīn* şi *bo'az*. Comentariile se împart în două direcţii: unii sînt de părere că respectivele substantive sînt proprii. În acest caz, ele denumesc fie pe doi strămoşi ai lui David pe linie paternă (cf. *Iachin* în 1Paralip. 24:17), fie pe donatorii sau constructorii lor, fie pe zeii păgîni ale căror reprezentări stilite le va fi găsit David pe locul viitorului Templu. Cealaltă interpretare, pe care o adoptă implicit şi traducătorii LXX, este că avem de-a face cu o sintagmă ebraică de tip verb + substantiv comun, cu sensul 'va întări în putere', aluzie la promisiunea lui Dumnezeu către David. ♦ BIBL. 1688 traduce gr. *κατόρθωσις* prin *isprăvire*. Sensul termenului grec este iniţial acela de *îndreptare, prin întărire*. Sensul propus de BIBL. 1688 este figurat (i.e. 'reuşită'). De asemenea, gr. *ἰσχύς* este tradus de BIBL. 1688 prin *vîrtute* 'putere", sens moştenit de la lat. *virtus*.

Capitolul al 4-lea

Acest capitolul corespunde la 3Reg. 7:23-51 (FRANKF.; 1Reg. 7:23-51; TM) şi 3Reg. 7:10, 27 (LXX-RAHLFS).

4:1

Altarul de bronz (i.e. *jertfelnicul*; BIBL. 1688: *jîrtăvnic*) nu este menţionat printre elementele de cult construite de Solomon în incinta Templului, în pasajul corespunzător din 3Reg. 7, ci doar amintit la 3Reg. 8:64; 9:25; 4Reg. 16:14. Era destinat arderilor de tot şi plasat în curtea interioară a Templului. Deşi acest detaliu nu este precizat în text, din dimensiunile apreciabile ale altarului rezultă că acesta era probabil construit în trepte: baza era un pătrat cu latura de douăzeci de coţi, pe care vor fi fost aşezate alte platforme cu suprafeţe din ce în ce mai reduse pînă la înălţimea totală de zece coţi (DWBC, p. 34).

4:2

Formula *marea turnată* (gr. *θάλασσα χυτή*, BIBL. 1688: *mare vărsată*) denumeşte aşa-numita mare de aramă, un bazin încăpător, situat în curtea interioară a Templului, între altarul de bronz pentru arderile de tot şi pridvor. ♦ Expresia *de la o margine la alta* traduce gr. *ἀπὸ τοῦ χείλους αὐτῆς εἰς τὸ χεῖλος αὐτῆς* (literal în BIBL. 1688: *den buza ei pînă în buza ei*. TM are, literal, aceeaşi expresie). ♦ Exegeţi exigenţi au observat anumite incongruităţi de construcţie a Mării de Aramă. Astfel, de pildă, este imposibil ca diametrul Mării să fie de zece coţi, iar circumferinţa de zece, întrucît raportul dintre cele două dimensiuni nu este celebra valoare π (=3,14159). Ca atare, s-a presupus fie că avem de-a face cu o aproximare a Cronistului, fie cu o deficienţă de exprimare a acestuia. Dacă se ia în considerare faptul că circumferinţa a fost măsurată pe partea exterioară a vasului, lat de o palmă (cf. v. 5), iar diametrul „din buză în buză", Cronistul nu a greşit cu nimic. (cf. DWBC, p. 35).

4:3

Expresiei de faţă *chipuri de boi* (gr. *ὁμοίωμα μόσχων*, literal în BIBL. 1688: *asămănare de viţei*) îi corespunde, la 3Reg. 7:11 (LXX RAHLFS), respectiv 3Reg. 7:23 (FRANKF.), termenul tehnic *proptele* (gr. *ὑποστηρίγματα*; BIBL. 1688 are *răzimături*). Pe lîngă varianta plauzibilă a unei erori de interpretare a textului ebraic al pasajului din 1Reg. 7:24 (TM) de către Cronist, a fost propusă şi explicaţia mai puţin probabilă a reţinerii autorului deuteronomist faţă de reprezentările animaliere de pe vas.

4:4

Numărul boilor este încărcat de simbolismul celor douăsprezece triburi ale lui Israel. Mai mult, orientarea spaţială în grupuri de cîte trei aminteşte de orientarea taberei din pustiu (Num. 2), trimitere transparentă la modelul mozaic al spaţiului Templului.

4:5

O palmă (gr. *παλαιστή*; BIBL. 1688 are, eronat, *pumn*) echivalează cu 7,4 cm. ♦ Termenul *margine* traduce gr. *χεῖλος*, cf. nota 4:2. BIBL. 1688 are *usna*, termen învechit de origine slavă care desemnează gura, marginea unui vas. ♦ Termenul *măsuri* traduce gr. *μετρηταί*. Metritul era vechea unitate de măsură atică pentru lichide, echivalentă cu 39 de litri şi aproximativ egală cu un *bath* ebraic (= cca 40-45 litri). În pasajul corespondent de la 3Reg. 7:25 (FRANKF.), 3Reg. 7:12 (LXX-RAHLFS) nu se indică întreaga capacitate a Mării, dar la 1Reg. 7:26 TM, deşi dimensiunile Mării sînt identice cu cele de la 1Cron. 4:2, totuşi capacitatea ei totală diferă (i.e. două mii de baţi). Singura explicaţie verosimilă este cea a lui C. C. Wylie, care presupune că Deuteronomistul avea în vedere un vas hemisferic, pe cînd Cronistul, unul cilindric (C. C. Wylie, *On King Solomon's Molten Sea*, BA, 12/ 4, 1949, p. 89).

4:6

Scăldătorile (gr. *λουτῆρες*) erau, de fapt, nişte lighene mai mici decît Marea de Aramă, destinate spălării rituale a instrumentelor folosite la arderile întregi. Sînt descrise în detaliu la 3Reg. 7:27-40 (FRANKF.)/3Reg. 67:14-25 (LXX-RAHLFS), împreună cu *mechonoth*, cărucioarele cu patru roţi care purtau scăldătorile dintr-o parte în alta. Dillard observă că descrierea ornamentelor acestora din urmă (lei, boi, heruvimi) corespunde cu descrierea carului din Iez. 1:4-28 (DWBC, p. 36). ♦ Spre deosebire de autorul 3Reg., Cronistul indică sigur care era destinaţia Mării de Aramă, anume spălarea rituală a preoţilor. Adaosul este important, întrucît în felul acesta el pune din nou în paralel zidirea Templului cu ridicarea Cortului Mărturiei (vezi pasajul despre spălătoarea din Cort din Ex. 30:18-21). În absenţa unei precizări similare în 3Reg., Marea de Aramă a primit numeroase interpretări simbolice, cea mai vehiculată fiind aceea că bazinul cu apă lustrală reprezenta, în incinta Templului înţeleasă ca imagine a Universului, Marea primordială supusă de Creator.

4:7

Sfeşnicele (gr. *λυχνίαι*, BIBL. 1688: *luminătorii*) nu sînt descrise, deşi unii comentatori cred, împreună cu o bună parte a tradiţiei talmudice, că acestea trebuie să fi fost asemănătoare sfeşnicului cu şapte ramuri din viziunea lui Zaharia (Zah. 4:2-4), adică să fi avut forma celebrei *menorah*. ♦ Numărul total al sfeşnicelor din FRANKF. (cinci) este evident o eroare a copistului, pe care însă traducătorii BIBL. 1688 o perpetuează. ♦ Sintagma *în templu* traduce gr. *ἐν τῷ ναῷ*, de unde şi versiunea creştinată a BIBL. 1688 *în besearecă*; de fapt, este vorba despre încăperea a doua a Templului, Sfînta (*hêkhal*), aflată înaintea sanctuarului (ebr. *dᵉbhîr*).

4:8

Numărul mare al meselor, amintit doar de Cronist, i-a pus în încurcătură pe exegeţi, cu atît mai mult cu cît Deuteronomistul menţionează, în 3Reg. 7:48 o singură masă, cea a Pîinilor Punerii Înainte. Unii cred că autorul 2Paralip. a fost cucerit de simetria numerică a obiectelor rituale din Templu şi a multiplicat, în consecinţă, şi numărul meselor, alţii au sugerat că pe cele zece mese erau aşezate cele zece sfeşnice sau, în fine, că acestea erau folosite pentru Pîinile Punerii Înainte. ♦ Termenul *stînga* traduce gr. *εὐώνυμος*, sinonim eufemistic al lui *ἀρίστερος*, folosit în versetul anterior. Literal, *εὐώνυμος* înseamnă 'cu nume bun, de bun augur', iar prin antifrază ajunge să însemne 'stîng'. Utilizarea lui de către traducătorii LXX, într-un context atît de important pentru viaţa religioasă a evreilor, indică gradul de demotivare a termenului grecesc. ♦ Termenul *cupe* traduce gr. *Φιαλάς*; BIBL. 1688 are vechiul cuvînt *năstrăpi*.

4:9

Templul lui Solomon avea două curţi, fapt confirmat şi de autorii deuteronomişti în 3Reg. 6:36; 7:2 (TM)/7:49 (LXX-RAHLFS); 4Reg. 23:12: aşa-numita *curte a preoţilor*, un soi de atrium, de curte interioară Templului, unde se desfăşurau operaţiunile rituale, şi *curtea cea mare*, exterioară edificiului. Spre deosebire de Cronist, însă, autorii deuteronomişti nu menţionează porţile care separau cele două curţi.

4:10

Sintagma *îndreptată spre răsărit* traduce gr. *πρὸς ανατολὰς κατέναντι*, literal: 'în faţa răsăritului înainte' (BIBL. 1688 : *spre răsărit împotrivă*). Cu alte cuvinte, Marea de Aramă era orientată în partea de sud-est a Templului.

4:11

Cîrligele pentru cărnuri, şi tigăile, şi vatra jertfelnicului, şi toate vasele. TM are *lighenele, lopăţelele şi vasele pentru stropire*. Termenul *tigăile* traduce gr. *πυρεῖα*. BIBL.1688 are *căţiele*. Avînd în vedere că etimologia probabilă a cuvîntului românesc este neogr. *κάτσι* 'lopăţică de cenuşă', înţelegem

că traducătorul a avut în minte sensul primar al termenului, care concordă şi cu versiunea oferită de TM (*lopăţelele*).

4:12

Expresia *globurile capitelurilor* traduce cuvinte ebraice transliterate aproximativ în LXX sub forma *γωλαθ τῇ χωθαρεθ*. TM are *haggûllôth wᵉhakkothārôth* 'globurile şi capitelurile'. BIBL. 1688 are, literal, *măciuci cu hothareth*. MS. 45 transliterează integral *goloth alor hothareth*.

4:14

Ca la 3Reg. 7:14 LXX, *mechonoth* transliterează ebr. *mᵉkhonôth*, cărucioarele cu patru roţi folosite la transportarea scăldătoarelor. Vezi şi nota 4:6.

4:16

Termenul *cupele* (gr. *φιαλάς*) lipseşte din enumerarea din ediţia RAHLFS, dar figurează în FRANKF.; BIBL.1688 are *năstrăpile*.

4:17

Expresia *într-un pământ tare* traduce gr. *ἐν τῷ πάχει τῆς γῆς*, literal: 'în desimea pământului'. BIBL.1688: *întru grăsimea pământului*. Aceeaşi expresie se găseşte şi la 3Reg. 7:46 (FRANKF.)/3Reg. 7:33. Ea traduce ebr. *baʿăbhî ha ʾădāmāh* (la 2Cronici). Or, cum Adamah era numele unei localităţi din Valea Iordanului, astăzi Tell ed-Damiyeh, unii comentatori sînt de părere că măcar autorul deuteronomist se va fi referit la acest toponim precis, pe care însă Cronistul, eventual, şi în mod sigur traducătorii LXX nu l-au mai înţeles, traducîndu-l pur şi simplu prin *γῆ* 'pământ'. ♦ Sokhot (ebr. *sukôt*) era o localitate al lui Gad (Ios. 13:27) din Valea Iordanului, actualul Tell Deir Allah sau Tell Akhsîa. ♦ Sirdatha (ebr. *ṣᵉrēdātāh*) a fost identificat cu actualul Saʿidiyeh, localitate de pe malul opus al Iordanului.

4:18

Expresia *nu ducea lipsă de aramă* este o traducere liberă a gr. *οὐκ ἐξέλιπεν ὁλκὴ τοῦ χαλκοῦ* (literal: 'nu a lipsit greutatea aramei'). Ca atare, BIBL.1688 are: *n-au lipsit trasul arămii,* calc semantic al originalului grecesc.

4:19

Sintagma *jerfelnicul de aur* desemnează altarul pentru tămîiere aflat în încăperea centrală a Templului, în Sfînta.

4:20

Despre sfeşnice, cf. nota 2Par 4:7. ♦ *Dabir* este transliterarea, în LXX, a termenului ebraic *dᵉbîr*, sanctuarul din Templu, Sfînta Sfintelor.

4:23

Expresia *lucrurile sfinte ale lui David* reprezintă o trimitere subtilă a Cronistului la 1Paralip. 18:1-13; 26:25-27; 29:1-5. Dillard observă că referirea la prăzile de război pe care David le-a luat de la vrăjmaşii lui pentru a le dedica ulterior zidirii Templului constituie un paralelism deloc întîmplător cu episoadele din Exod în care se spune că prăzile luate de la egipteni au fost folosite la ridicarea Cortului Mărturiei în pustiu (Ex. 35:4-36:7). ♦ Deşi menţionat, spaţiul de depozitare al Templului (*vistieria*, gr. *θήσαυρος*) nu este descris în detaliu, aşa cum pare să o facă autorul deuteronomist la 3Reg. 6:5-9.

Capitolul al 5-lea

Capitolul corespunde, în mare, la 3Reg. 8:1-11. Structural însă, scenariul este paralel cu cel al aducerii chivotului de către David la Ierusalim. Astfel, au loc adunări ale întregului Israel (2 Par 5:2-3, cf. 1Paralip. 13:1-5; 15:3), se aduc jertfe în timpul procesiunii (2Par 5:6; cf. 1Paralip. 15:26; 16:1), cîntări de laudă şi de bucurie (2Paralip. 5:12-13; cf. 1Paralip. 13:8; 15:16-28).

5:1

Toţi bătrînii. Ediţia RAHLFS nu menţine adjectivul *toţi*, precum FRANKF. (cf. BIBL. 1688: *toţi bătrînii*). ♦ Componenţa adunării convocate de Solomon la Ierusalim constituie o informaţie foarte importantă pentru cunoaşterea societăţii israelite premonarhice, divizată în triburi (gr. *φυλαί*, cf. BIBL. 1688: *neamuri*) şi fratrii, familii extinse (gr. *πατριαί*, cf. BIBL. 1688 *fêliurile*). ♦ *Sion*. Solomon aduce în Templu chivotul legămîntului din locul provizoriu în care îl amplasase David, fosta fortăreaţă iebusită de pe înălţimea Sion, aflată atunci în afara zidurilor Ierusalimului de mai tîrziu, şi anume înspre sud-est.

5:2

Sărbătoarea din luna a şaptea. Este vorba despre sărbătoarea corturilor sau a adunării, care avea loc între ziua a cincea şi a douăzeci şi doua din luna a şaptea (septembrie-octombrie), după strîngerea recoltei. E una dintre cele trei sărbători la care trebuia să participe orice bărbat. Cu un pronunţat caracter mesianic, sărbătoarea celebrează scoaterea din Egipt a poporului ales şi perioada în care israeliţii s-au adăpostit în corturi, în pustiu. Caracterul mesianic, speranţa în iertarea păcatelor, pe care sărbătoarea le implică, o diferenţiază de sărbătorile agrare similare ale altor popoare din zonă. ♦ Spre deosebire de pasajul corespondent din 3Reg. 8:2 care indică explicit luna (*athanin* la LXX RAHLFS/ *anin* FRANKF. = ebr. *ʾethanîm* în TM), Cronistul se limitează la indicarea numărului corespunzător lunii. Aceasta, probabil, pentru că nu va fi înţeles numele preexilic al lunii consemnat în 3Reg. 8:2. În perioada postexilică, vechiul *ethanîm* devine *tiṣʳī*.

5:3

În pasajul corespondent din 3Reg. 8:3 cei care transportă chivotul sînt numai preoţii, informaţie întărită apoi la 3Reg. 8:6. După Wellhausen, în perioada preexilică nu se făcea distincţie între preoţi şi leviţi, fapt dovedit de utilizarea univocă a primului termen de către Deuteronomist. Prin amintirea leviţilor, Cronistul se poziţionează clar în

epoca postexilică, ale cărei realităţi cultice tinde să le sublinieze. Totuşi, Dillard arată că presupoziţia şcolii lui Wellhausen nu trebuie absolutizată şi că în anii din urmă există autori care susţin că distincţia dintre preoţi şi leviţi funcţiona şi în perioada preexilică. În orice caz, la Cronist distincţia funcţională a celor două categorii este evidentă: leviţii se ocupă numai cu transportarea chivotului (5:3), dar numai preoţii aveau acces în Templu (5:7) (DWBC, p. 41).

5:4

Nu se ştie cum a ajuns cortul mărturiei de la Gabaon la Ierusalim (cf. 2Paralip. 1:3). Nici unul dintre pasajele corespondente de la 3Reg. 8 nu pomeneşte nimic despre cortul mărturiei. Se presupune că odată adus în Ierusalim, el va fi fost desfăcut în părţi componente şi depozitat în incinta Templului.

5:5

Sensul prim al expresiei *adunarea lui Israel* (gr. *συναγωγή Ισραηλ*) este 'loc de întîlnire', abia apoi 'loc de închinare'. ♦ Sintagma *cei cu frică de Dumnezeu* traduce participiul substantivizat *οἱ φοβούμενοι*. BIBL. 1688 are, literal, *cei ce să temea*, fără precizarea determinatului subînţeles. Sintagma nu are nici un corespondent în TM, de asemenea lipseşte în MS. 4389. ♦ Hiperbola cuprinsă în sintagma *care nu se mai numărau şi cărora nu li se mai ţinea socoteala de multe ce erau* este neobişnuită pentru Cronist şi pentru gîndirea semitică în general, care preferă şi în cazul exagerărilor voite să se limiteze la un număr finit. North, *op. cit.*, p. 486, remarcă în construcţia aparte a Cronistului un procedeu de un modernism tipologic surprinzător.

5:7

Despre preoţii care intră neînsoţiţi în sanctuar, vezi nota 5:3. ♦ *Drugii*. Termenul românesc traduce gr. *ἀναφορεῖς*, derivat de la verbul *ἀναφορέω* 'a purta pe sus, a ridica'. BIBL. 1688 foloseşte termenul *parîngă* 'prăjină', moştenit din latină, i.e. *phalanga*, la rîndul lui acesta derivat din nu mai puţin celebrul termen tehnic militar grec *φάλαγξ* (S. Puşcariu, EW, 1279, Candrea-Desusianu, DE, 1337, cf. W. Meyer-Lübke, REW, 6445). MS. 4389 are *pîrghiile*.

5:9

Sintagma *pînă în ziua aceasta* traduce literal gr. *ἕως τῆς ἡμέρας ταύτης*. Din punct de vedere hermeneutic, ea pune o serie de probleme, întrucît, la data redactării textului, chivotul legămîntului nu mai era decît o amintire indirectă, obiectul dispărînd o dată cu distrugerea Primului Templu. Apoi s-a emis ipoteza că autorul cărţii a II-a a *Cronicilor* preia expresia în mod automat din pasajul corespondent de la 1Reg. 8:8, fără să se ţină cont de faptul că şi acest din urmă text este redactat mult după dispariţia chivotului. Înclinăm să dăm dreptate celor care presupun că aveam de-a face în acest caz cu o expresie idiomatică al cărei sens este fie 'de acum încoace', fie 'pe veci' (cf. DWBC, p. 42). ♦ Urmînd o tradiţie paralelă, la Evr. 9:8 se afirmă că în interiorul chivotului legămîntului erau păstrate, pe lîngă cele două table ale legii (cf. 3Reg. 8:9), un vas de aur cu *manna* şi toiagul lui Aaron. La Num. 17:10-11 se spune numai că toiagul lui Aaron a fost aşezat înaintea chivotului, nu în interior. Altă tradiţie legendară afirmă că cele două table aflate în chivot ar fi fost de fapt misterioasele *urim* şi *tummim*, pietre folosite în scopuri oraculare.

5:10

De obicei, numai preoţii cărora le venea rîndul să oficieze (i.e. *rînduiala*) se sfinţeau, adică se purificau prin abluţiuni şi prin abstinenţă. De data aceasta, însă, în mod excepţional, indiferent cărei cete îi aparţineau, toţi preoţii se purifică.

5:11

Expresia *leviţii cîntăreţi* traduce gr. *οἱ Λευῖται καὶ οἱ ψαλτῳδοί*. În ediţia RAHLFS a LXX, conjuncţia copulativă lipseşte. În FRANKF., deşi prezentă, are doar rol de specific într-o hipalagă, întrucît la Templul lui Solomon cîntăreţii se recrutau numai din rîndul leviţilor. Totuşi, BIBL. 1688 traduce literal: *leviţii şi pêveţii*. ♦ Sintagma *mantii de in* traduce *στολὰς βυσσίνας*. Adjectivul *βυσσίνη* derivă de la substantivul *βύσσος*, care desemnează o specie de in pentru ţesăturile scumpe, originar din India. În limbă română există substantivul *vison*, împrumutat din neogreacă şi atestat din secolul al XVII-lea (cf. TDRG), cu varianta *vişin* care apare în BIBL. 1688. ♦ *Ţimbal* traduce gr. *κύμβαλον*, instrument de percuţie asemănător talgerelor. ♦ *Nabla* (cf. FRANKF. şi în LXX-RAHLFS). În LXX-NEC III, p. 126 apare pur şi simplu transliterat, pentru a păstra termenul originar, care nu are echivalent exact în limba română. Nabla (gr. *νάβλα*, *ναῦλα*) era un instrument muzical de origine feniciană, cunoscut în lumea clasică din secolul al IV-lea î.d.Hr., însă numai cu denumirea de origine. Flavius Iosephus spune că era un instrument cu coarde, cuprinzînd douăsprezece 'note' (AI 7:306). BIBL. 1688 îl echivalează cu *alăuta*. ♦ *Kinyra* transliterează aici ebr. *kinnôr*. În alte contexte din LXX, cuvîntul ebraic este tradus prin *ψαλτήριον, ὄργανον, λύρα*, dar de cele mai multe ori prin *κιθάρα*. De aici ipoteza că era un instrument asemănător citerei, cu coarde paralele şi cutie de rezonanţă. BIBL. 1688 îl echivalează cu *cobuzul*. ♦ Dicţionarele ne oferă două explicaţii posibile pentru grupul de o sută douăzeci de preoţi care sunau din trîmbiţe înaintea altarului. Aceştia fie s-au constituit într-un grup ad-hoc, ţinînd seama de faptul că serviciul prin rotaţie fusese suspendat pentru sărbătoare (cf. 5:11), fie reprezentau în număr de cîte cinci cele douăzeci şi patru de rînduri obligatorii la slujirea din Templu (cf. DWBC, p. 42).

5:13

Semnul că Dumnezeu şi-a recunoscut şi şi-a luat în stăpînire Casa este apariţia norului slavei. Este important de remarcat paralelismul cu episodul sfinţirii cortului ridicat de Moise în pustiu (Ex. 40:34-38), cînd are loc o

epifanie de acelaşi tip. Şi de data aceasta norul îi împiedică pe preoţi să intre în sanctuar. Încercînd să explice apariţia subită a norului, J. Goettsberger pledează în favoarea apropierii redacţionale dintre acest moment şi momentul coborîrii din cer a focului mistuitor (7:1), pe care textul corespondent de la 3Reg. 8 îl omite. Acest fapt indică drept posibilă sursă de inspiraţie a Cronistului episodul faimos al coborîrii focului în urma rugăciunilor lui Ilie (3Reg. 18:38). North este totuşi de părere că norul de slavă trebuie să fi fost iscat de preoţii care tămîiau înăuntrul Templului (op. cit., p. 487).

Capitolul al 6-lea

Capitolul corespunde în întregime la 3Reg. 8:12-50. Cronistul a omis totuşi 1Reg. 8:51-53, citînd în loc, la 6:40-42, Ps. 131: 8-10 (LXX). Cu toată asemănarea dintre cele două versiuni, Cronistul îi conferă rugăciunii lui Solomon o poziţie privilegiată în relatarea despre domnia acestuia. Capitolul este alcătuit din trei secvenţe 1-2, 3-11, 12-42, corespunzînd fiecare cîte unei cereri a suveranului (cf. DWBC, p 47).

6:1

Pentru *în întuneric* BIBL. 1688 are *în negură*, iar MS. 4389 are *în ceaţă*; referire precisă a regelui lui Israel la apariţia norului slavei în Templu. Pentru o epifanie similară în pustiu, vezi Ier. 20:21; Deut. 4:11; 5:22.

6:2

O casă pentru numele tău. În contrast cu nomadismul legat de cortul mărturiei, Solomon insită asupra caracterului definitiv al Templului, ca reşedinţă a numelui lui Dumnezeu. În acest context, întunericul penetraliilor Casei, adică al sanctuarului, al celei mai retrase încăperi a Templului, corespunde întunericului de obşte al sălaşului lui Dumnezeu. ♦ Adjectivul *sfîntă* traduce gr. *ἅγιον* care determină substantivul în acuzativ *οἶκον*. Traducerea prin vocativ (*sfinte*) propusă de BIBL. 1688 este eronată.

6:3

Binecuvîntarea de către Solomon a poporului care participa la adunare nu este un gest întîmplător din punct de vedere simbolic: aceeaşi ‘mişcare scenică’ o regăsim, într-un rînd, în cazul lui David (1Paralip. 16:43). ♦ Expresia *stătea în picioare* traduce gr. *παρειστήκει*. Verbul grec înseamnă în sensul prim ‘a sta alături’. De aici, şi ‘a fi la dispoziţia cuiva’ şi, pe cale de consecinţă, specializat în limbajul de curte, ‘a sluji’. BIBL. 1688 favorizează acest din urmă sens şi traduce prin *dvoriia* (MS. 45: *tvoriia*) ‘a sluji, a fi în serviciul cuiva’. Totuşi, MS. 4389 are *sta în picioare*.

6:4

Sintagma *cu mîinile lui* traduce gr. *ἐν χερσὶν αὐτοῦ*. Folosirea, în LXX, a prepoziţiei *ἐν* cu sens instrumental este un ebraism obişnuit (cf. prepoziţia ebr. *bᵉ*), pe care, însă, BIBL. 1688 îl traduce literal prin *în mînile lui*.

6:5

Promisiunea lui Dumnzeu către David nu este citată întocmai, ci mai degrabă este un rezumat combinat al pasajelor 1Paralip. 17 şi 1Paralip. 28:2-10. ♦ Ideea că din vremea exodului din Egipt Dumnezeu nu îşi mai alesese o locuinţă face aluzie la 1Par. 17:4-6.

6:7

Am păstrat sintagma *fu în inima lui David* (gr. *καὶ ἐγένετο ἐπὶ καρδίαν Δαυιδ*) în versiunea BIBL. 1688 . O altă posibilitate de traducere este şi *David a avut la inimă* (cf. LXX-NEC, vol. III, p. 125). Central în această locuţiune este conceptul iudaic antic de *inimă*, ca sediu al tuturor mişcărilor spiritului, voinţă, pasiune, gîndire, afect etc.

6:9

Cronistul nu insistă aici asupra motivului care îl descalifica pe David să zidească Templul. Cu toate acestea, trimiterea la 1Paralip. 28:8-9 este transparentă. Intenţia divină de a-l favoriza pe Solomon ca arhitect al Casei Domnului în virtutea faptului că este un om paşnic, spre deosebire de războinicul său părinte, este numai subînţeleasă în discursul de inaugurare. ♦ Termenul *coapsă* traduce eufemistic gr. *ὀσφύς*, partea corpului omenesc cuprinsă între coaste şi şold, bazinul, mai precis, prin sinecdocă, organele sexuale. BIBL. 1688 are, la fel, eufemistic, *mijlocul*.

6:10

Verbul *a întărit* traduce gr. *ἀνέστησεν*. Sensul de bază al verbului grec este ‘a face să stea în picioare’, ‘a înălţa’ (de unde *au rîdicat* în BIBL. 1688; MS. 4389: *au umplut Domnul cuvîntul său*), dar în funcţie de context este folosit în LXX pentru a construi o serie de metafore ale întemeierii: ‘a stabili (un legămînt, o înţelegere)’ (Gen. 9:9), ‘a stabili o regulă, a statornici’ (2Paralip. 23:18), ‘a ridica din morţi’ (Is. 26:19); în NT cu sensul de ‘a învia din morţi’ – de exemplu, Ioan 11:23-25. Aici are sensul de ‘a consolida, a confirma’.

6:11

Cronistul omite indicaţia temporală esenţială din pasajul corespondent de la 3Reg. 8:21: „legămîntul Domnului, pe care l-a încheiat Domnul cu părinţii noştri, *atunci cînd i-a scos din ţara Egiptului*.” (subl. n.). Majoritatea exegeţilor sînt de părere că omisiunea Cronistului nu este nici de această dată întîmplătoare, ea datorîndu-se unei reticenţe a acestuia de a folosi anumite pasaje din Exod.

6:13

Acesta este singurul verset explicativ care întrerupe discursul lui Solomon. Pentru că nu are corespondent în 3Reg. 8, informaţia legată de soclul pe care a stat regele pare să fi aparţinut exclusiv Cronistului, care fie justifică astfel prezenţa lui Solomon în faţa altarului de bronz în calitate de suveran şi nu de sacerdot, fie atribuie ceremoniei

din timpul lui Solomon elemente specifice perioadei în care au fost redactate Cronicile. În trecut, unii exegeţi au tras concluzia, depăşită astăzi, că, în perioada preexilică, regii puteau să exercite ocazional şi o funcţie sacerdotală ca adevăraţi reprezentanţi ai lui Dumnezeu înaintea poporului şi că abia mai tîrziu s-a precizat separarea dintre regalitate şi sacerdoţiu. În orice caz, surse iconografice din Orientul Apropiat prezintă adesea suverani şi demnitari stînd în picioare sau în genunchi pe asemenea piedestaluri înaintea altarelor (cf. C. Jones, *Old Testament Illustrations*, London, 1971, fig. 173, apud DWBC, p. 48). ♦ Termenul *soclu* traduce gr. *βάσις*, 'treaptă', 'piedestal' (cf. VULG. *basis*). În aceste condiţii, versiunea BIBL. 1688, unde se propune *vatră*, devine problematică. Totuşi, dacă luăm în considerare termenul corespondent din TM, recte *kiyyôr*, lucrurile par mai clare, întrucît acesta desemnează deopotrivă soclul, dar şi, iniţial, o vatră mobilă pentru uz ritual.

6:14

Versetele 14-15 şi 16-17 alcătuiesc un diptic cu semnificaţie teologică. Este important de remarcat că Solomon vorbeşte deopotrivă despre zidirea Templului ca promisiune împlinită a lui Dumnezeu faţă de David, dar aminteşte şi de promisiunea deschisă a Domnului legată de stirpea lui David. Cronistul combină aici teologia centralistă a Templului şi mesianismul monarhic. Solemnitatea momentului este marcată de întreita formulă de invocare a lui Dumnezeu rostită de Solomon (*Doamne, Dumnezeul lui Israel*, 6:14; 6:16; 6:17).

6:16

Verbul *păzeşte* traduce gr. *φύλαξον*. BIBL. 1688 traduce aici prin *cruţă*, deşi în celelalte ocurenţe, de la 6:14 şi 6:15, verbul *φυλάσσειν* este echivalat prin *a păzi*. Opţiunea traducătorului în limba română aduce un argument important în controversa etimologică legată de verbul *a cruţa*. Se consideră, în general, că reprezintă un lat. **curtiare* 'a tăia', fie direct (Puşcariu 420; Philippide, II, 639; REW 2419; Puşcariu, LR., 264) fie prin intermediul alb. *kurtseń* (Cihac, II, 716; Densusianu, Rom., XXXIII, 276; Densusianu, Hlr., 352; Philippide, *Principii*, 140). Ciorănescu arată că „această derivare este greu de susţinut, căci sensurile 'a proteja', 'a ierta' şi 'a se supune', care sînt la fel de vechi ca celelalte, nu se pot explica pe baza ideii de 'scurt'. Credem că este vorba de acelaşi cuvînt *ocroti* 'a proteja, a sprijini', din sl. *okrotiti*; mai bine zis, că trebuie pornit de la sl. *krotiti* 'a atenua, a calma', chiar dacă fonetismul nu este clar". MS. 4389 are *umple robului tău*, cu sensul 'împlineşte pentru robul său'. ♦ În legătură cu formularea *ca să umble în legea mea*, majoritatea exegeţilor au remarcat diferenţa dintre acest verset şi corespondentul de la 3Reg. 8:25, unde se spune doar *ca să umble înaintea mea* (BIBL. 1688 *ca să meargă înaintea mea*). Opinia generală este că autorul 2Paralip. explicitează sintagma „abstractă" din 3Reg. (*înaintea mea*). În privinţa sensului termenului *lege* (gr. *νόμος*, ebr. *tôrāh*) părerile sînt divergente. Unii cred că termenul se referă *stricto sensu* la autoritatea corpusului scripturistic şi a canonului, alţii la legea nescrisă.

6:18

Sintagma *oare cu adevărat* traduce gr. *ὅτι εἰ ἀληθῶς*. BIBL. 1688 traduce literal: *căci cu adevărat*, nesesizînd rolul special de particulă interogativă al lui *ὅτι*, care traduce aici conjuncţia-particulă ebaică *kî*, cel mai adesea folosită cu sens cauzal. MS. 4389 are *că nu iaste de-a crêde*. ♦ Sintagma *cerul şi cerul cerului* traduce gr. *ὁ οὐρανὸς καὶ ὁ ουρανὸς τοῦ οὐρανοῦ*, care corespunde ebr. *şāmayim ûṣ^emê haşşāmayim*. Majoritatea exegeţilor au interpretat această sintagmă în sens cosmologic: astfel, *cerul* este cerul vizibil al apelor de jos, iar *cerul cerului* este spaţiul de deasupra tăriei, care conţine apele de sus. În fine, al treilea cer, nemenţionat aici, dar la care pare să se facă trimitere, este reşedinţa lui Dumnezeu (H. Bietenhard, *Die himmlische Welt im Urchristentum und Spätjudentum*, Tübingen 1951, p. 11, L. Jacobs, *Jewish Cosmology*, în C. Blacker/ D. Loewe (ed.), *Ancient Cosmologies*, London, 1975, p. 66-84, North, op. cit., p. 487). Totuşi, avînd în vedere că sintagma apare în momentul culminant al discursului lui Moise din Deut. 10:14, în rugăciunea lui Solomon din 3Reg. 8:27, corespondentă celei din 2Paralip. 6:18, în mărturia lui Esdra din Neem. 9:6 şi în Ps. 148:4, adică în contexte solemne de rugăciune, s-a luat în calcul şi ipoteza plauzibilă a sensului pur retoric al expresiei amintite (A. Yarbro-Collins, *Cosmology and Eschatology in Jewish and Christian Apocalypticism*, Leiden – New York – Köln, 1996, p. 23-24, cf. G. von Rad, *οὐρανὸς*, *B. Old Testament*, în TNDT, 5, 1967, p. 503).

6:19

Perechea *rugăciunea/ cererea* traduce gr. *προσευχή/ δέησις*, termeni tehnici sensibil diferiţi pe care însă BIBL. 1688 îi echivalează indistinct prin *ruga*. TM are *t^ephillāh/ t^ehinnāh*. VULG. are *oratio/obsecratio*.

6:21

În mod consecvent, am tradus *δέησις* prin *cerere*. Vide supra 6:19. Totuşi, BIBL. 1688 are un alt termen decît *ruga* de la 6:19, şi anume *omilinţa*. TM are şi el un termen diferit faţă de cei folosiţi în perechea de mai sus, şi anume *tahănûn* 'suplicaţie'. Este cu atît mai interesantă opţiunea de traducere a BIBL. 1688, cu cît şi VULG. are aici unul dintre termenii perechii de mai sus, *oratio*. MS. 4389 are *cererea*.

6:22

Sintagma *blestem, blestemîndu-se* se referă la practica jurămintelor sacre. În cazul de faţă este vorba despre un fel de 'judecată a lui Dumnezeu' în care două părţi pronunţau blesteme înaintea altarului Domnului, unul împotriva celui care i-a făcut rău, iar acesta din urmă împotriva lui însuşi, în semn de întărire a nevinovăţiei. Cum singurul cunoscător al adevărului este Dumnezeu, El este chemat să judece, întorcîndu-i vinovatului după măsura jurămîntului său. Dillard (în DWBC, p. 49) face observaţia că menţionarea

acestei practici în discursul de consacrare a Templului este cel mai bun indiciu al faptului că noul edificiu de la Ierusalim se afla în deplină continuitate simbolică şi funcţională cu Cortul Mărturiei. Pentru amintirea practicii înaintea altarului din Cortul Mărturiei, vide Num. 5:13; Lev. 6:3-6; Jud. 11:11. Metoda jurămintelor avea aplicabilitate juridică în cauze de înşelăciune (Ex. 22:7-15), adulter (Num. 5:11-31) şi furt (Lv. 6:3-5).

6:24

Am preferat să restabilim în traducere nuanţa cauzală a propoziţiei *ἐὰν ἁμαρτωσίν σοι*. De aici *din pricină că ţi-au greşit ţie*. Nuanţa cauzală a particulei *ἐὰν* i-a scăpat traducătorului BIBL. 1688 care o traduce condiţional: *de vor greşi ţie*, probabil prin atracţie cu sensul exclusiv condiţional al aceleiaşi particule aflate la începutul versetului (*de se va înfrînge norodul tău*). În plus, contextul logic pledează pentru soluţia pe care o propunem (poporul este frînt pentru că a greşit înaintea Domnului). Ca un argument colateral, TM foloseşte două particule diferite (*'im* 'dacă' şi, respectiv, *kî* 'întrucît, pentru că', cf. CORN.: *pentru că au păcătuit împotriva ta*). Cf. TOB: *parce qu'il aura peché contre Toi*. ♦ Expresia *vor mărturisi numelui tău* traduce gr. *ἐξομολογήσωνται τῷ ὀνόματι σου*. BIBL. 1688 are *vor mărturisi numele tău*. Traducerea dativului din textul original printr-un acuzativ de obiect este suspectă, cu atît mai mult cu cît verbul grec admite şi recţiunea obişnuită a acuzativului. În plus, LXX stabileşte aici un raport foarte subtil între cel care mărturiseşte şi autoritatea în faţa căreia se aduce mărturia, anume înaintea Numelui lui Dumnezeu, care va locui ca prezenţă eternă în Templu. Verbul grec, cu această recţiune în dativ, are şi sensul de 'a aduce mulţumire'. Nuanţa de acuzativ obiect direct se poate datora, eventual, VULG., care are *obsecraverint nomen Tuum*.

6:26

Imaginea închiderii cerului este una foarte concretă. Este vorba despre astuparea imenselor rezervoare de apă aflate deasupra tăriei. Numai intervenţia divină poate dispune deschiderea lor. ♦ Pentru o societate agrară cum era Israelul în vremea monarhiei, ploaia reprezintă principiul vieţii de zi cu zi. De aceea, prezenţa sau absenţa ploii la momentul potrivit sînt semne clare ale îndurării şi, respectiv, mîniei divine, foarte adesea invocate ca atare în Vechiul Testament.

6:28

Termenului *moarte* din LXX (gr. *θάνατος*) îi corespunde în TM *ciuma bubonică* (ebr. *debher*). Cf. VULG. *pestilentia*. Unii exegeţi cred, totuşi, că termenul în cauză se referă la o afecţiune a animalelor şi a cerealelor, aşa cum se sugerează şi în continuare în TM. ♦ Expresia *vînt nimicitor* traduce substantivul gr. *ἀνεμοφθορία*. Pe lîngă sensul literal pe care l-am propus în traducere, termenul poate desemna o realitate aparte, specifică contextului istoric la care se referă textul. În înşiruirea calamităţilor din TM, pe poziţia vîntului nimicitor se află un termen ce desemnează o boală a cerealelor, literal traductibilă prin *decojire* (ebr. *şiddāphôn*). S-a presupus că este vorba despre o boală a cerealelor, produsă de o ciupercă adusă de vîntul uscat dinspre deşertul nord-african (celebrul sirocco). În stadiul cel mai avansat, tulpina cerealelor se usucă şi se scorojeşte. ♦ Termenul *gălbenare* traduce gr. *ἴκτερος*. Privită ca atare, înşiruirea pare arbitrară. Totuşi, comparaţia cu TM poate oferi aumite chei de lectură pe care traducerea LXX le pierduse. Ca în cazul termenului precedent, şi aici este vorba despre o boală a culturilor agricole. Substantivul ebraic *yērāqôn* desemnează fie o boală a cerealelor (similară cu mucegaiul), fie pur şi simplu paloarea maladivă a feţei (cf. Ier. 30:6). VULG. favorizează cea dintîi interpretare (cf. *aurugo*). Altfel, după toate aparenţele, vor fi înţeles traducătorii LXX, care au ales cel din urmă sens. Totuşi, avînd în vedere contextul, credem că Solomon se referea la boala amintită a culturilor de cereale. ♦ Substantivul *lăcustă* traduce termenul generic grec pentru insecta în cauză (gr. *ἀκρίς*). Echivalările devin mai complicate o dată cu al doilea termen, gr. *βροῦχος*, tradus în mod tradiţional în limba română prin *omidă*, dar desemnînd, de fapt, fie un stadiu de dezvoltare a lăcustei, fie, mai degrabă, o specie de lăcuste lipsite de aripi. Paralelismul se menţine şi în TM. În orice caz, dintre sutele de specii de lăcuste trăitoare în Orientul Apropiat numai trei obişnuiesc să pornească în invazii devastatoare, şi aceasta numai în anumite condiţii climatice şi fiziologice. ♦ Între nenorocirile care se abăteau asupra ţărilor din Orientul Apropiat în antichitate, lăcustele ocupau un loc de spaimă. Interesantă este evoluţia imagologică a micului animal, de la primele atestări pînă la creştinismul timpuriu. De regulă, erau asociate dezastrelor naturale, ca instrument al mîniei divine: a noua plagă care se abate asupra Egiptului este, probabil, cel mai cunoscut exemplu (cf. Ex. 10:14-25). În literatura profetică, o umbră sinistră planează asupra invaziilor de lăcuste: mai mult decît ca un instrument punitiv oarecare, insectele primesc, metaforic, înfăţişarea unei armate gata de război: *Cum sunt caii, aşa le este chipul; şi ca sprinteni călăreţi, aşa aleargă. Se aud ca un duruit de care de război, care se avîntă în goană pe creştetul munţilor, ca pîrîitul flăcărilor care mistuie o mirişte, ca o oştire aşezată în linie de bătaie. Înaintea lor popoarele tremură, toate feţele ard ca văpaia* (Ioil 2:4, 5, 9). Autorii creştini detaliază imaginea micilor insecte, temute pînă atunci mai ales din pricina multitudinii lor nediferenţiate. De la norul fatidic de lăcuste, de o voracitate proverbială, privirea se concentrează pe individ ca reprezentant al speciei. Capacitatea ei de a parcurge distanţe imense într-un timp relativ scurt, salturile ei uriaşe în comparaţie cu dimensiunile corpului, viteza de deplasare, articulaţiile picioarelor din spate şi forma alungită a corpului insectei fac posibilă asocierea lăcustei, la modul fabulos, cu calul. Pentru explicarea în detaliu a mecanismelor asociative din imaginarul colectiv, pe o temă conexă, trimitem la studiul celebru al lui Roger Caillois despre călugăriţă (*Mantis religiosa*). Ne mulţumim să semnalăm aici un pasaj din Apocalipsa lui Ioan, care

conţine „produsul finit" al lanţului asociativ, imagine-tip care avea să populeze fobiile provocate de mica insectă, de la începuturile creştinismului pînă la bestiarele medievale şi la reprezentările infernului de Hieronymus Bosch: *Iar înfăţişarea lăcustelor era asemenea unor* ***cai pregătiţi de război****. Pe capete aveau cununi ca de aur şi feţele lor erau ca nişte feţe de oameni* (Apoc. 9:7). Mai mult, imaginea deja terifiantă a lăcustei-cal este conotată cu feminitatea demonică, fapt care indică Apocalipsa ca sursă sigură a episodului narativ ultim din *Testamentul lui Solomon* (= T.SOL.): *Şi* ***aveau păr ca părul de femei*** *şi dinţii lor erau ca dinţii leilor* (Apoc. 9:8). Se revine apoi la imaginarul războinic: *Şi aveau platoşe ca platoşele de fier, iar vuietul aripilor lor era la fel cu* ***vuietul unei mulţimi de care şi de cai, care aleargă la luptă****. Şi aveau cozi şi bolduri asemenea scorpiilor; şi puterea lor e în cozile lor, ca să vateme pe oameni* ***cinci*** *luni. Şi au ca împărat al lor pe îngerul întunericului, al cărui nume este, în evreieşte, Abaddon, iar în greceşte, Apollion* (Apoc. 9:9-11). În pseudoepigraful biblic intitulat *Testamentul lui Solomon*, a cărui ultimă redactare a fost întreprinsă de un creştin, lăcusta devine animalul de jertfă al idolilor străini, un simbol al abominaţiei idolatriei (T. Sol. 26:3-4).

6:29

Termenul *rana* traduce gr. *ἁφή*. BIBL. 1688 are traducerea literală a termenului grec, *atingerea*, derivat de la verbul *ἅπτω* 'a atinge'. Totuşi, traducătorul LXX avea în minte sensul al doilea al cuvîntului grec, cel de 'rană' (cf. MS. 4389, TM: 'rană'). ♦ Termenul *slăbiciunea* traduce gr. *μαλακία*. BIBL. 1688 are, însă, *păcatul*. Aceasta probabil pentru că traducătorul se va fi gîndit la sensul conotativ, mai recent, al cuvîntului.

6:30

Expresia *fii milostiv* traduce gr. *ἱλάσῃ*. BIBL. 1688 are *vei vindeca* pentru că verbul avea iniţial sensul de 'a restaura', 'a aduce la starea iniţială' şi, foarte adesea în limba veche, de 'a mîntui, a expia' de unde şi soluţia MS. 4389: *curăţêşte*.

6:32-33

Este important de remarcat că în discursul de inaugurare al suveranului, Templul este prezentat mai degrabă ca un loc de rugăciune decît ca unul de jertfă, argument convingător pentru datarea postexilică a Cărţii. Totuşi, spre deosebire de autorii cărţilor profeţilor Esdra şi Neemia, Cronistul are o atitudine mult mai permisivă faţă de străini. Templul nu este numai locul de rugăciune al israeliţilor, ci al tuturor neamurilor.

6:34

Sintagmele *spre cetatea aceasta* şi *spre Casa aceasta* sînt traductibile, literal, prin: 'pe drumul cetăţii acesteia... şi al Casei'. Ebraismul evident a fost menţinut şi tradus ca atare în BIBL. 1688, *după calea cetăţii ... şi Casii*. O expresie similară se găseşte şi la 2Paralip. 6:38: *se vor ruga spre pământul* (literal în BIBL. 1688: *se vor ruga calea pămîntului*). ♦ Este demnă de observat cererea lui Solomon ca Dumnezeu să îi ajute efectiv pe israeliţi în războaie. Dillard (DWBC, p. 50) constată că, deşi în răspunsul lui Dumnezeu adresat lui Solomon nu se aminteşte de ajutorul dat în războaie, totuşi Cronistul încearcă să arate de-a lungul întregii cărţi că numai Providenţa divină a condus la cîştigarea războaielor lui Israel. Această strategie auctorială va fi avut un rol esenţial în pledoaria Cronistului pentru reconstucţia sentimentului comunitar al Israelului postexilic.

6:36

Rugăciunea lui Solomon are în vedere nu numai victoria militară, ci şi eventualul eşec, fapt care a condus exegeza la concluzia fermă că autorul se referă aici la experienţa exilului. Alţii sînt însă de părere că atît Deuteronomistul, cît şi Cronistul, care îi calcă pe urme, au avut mai degrabă în minte episodul deportării forţate, dar temporare, a lui Manase în Babilon (2Paralip. 33:10-13).

6:37

Expresia *fărădelege am săvîrşit* traduce gr. *ἠνομήσαμεν*. BIBL. 1688 are *am păgînit*. Verbul *păgîni* avea, în limba veche, sensul de 'a se purta ca păgînii, a nu respecta nici o lege'.

6:39

Sintagma *să împlineşti judecăţile* traduce gr. *ποιήσεις κρίματα* (literal: 'să faci judecăţile', cf. BIBL. 1688: *vei face judecăţi*), adică o judecată favorabilă. Termenul *κρίμα* aparţine vocabularului juridic al LXX şi înseamnă atît 'hotărîre judecătorească', cît şi 'pricină', 'motiv de judecată'.

6:41-42

Citare a Ps. 131:8-10 din LXX sau 132:8-10 din TM, interesantă mai ales datorită contextului în care apare. Spre deosebire de pasajul corespondent de la 3Reg. 8:51-53, unde Solomon invocă, spre întărirea legămîntului său, mai vechiul legămînt al lui Moise din pustiu şi scoaterea din Egipt a poporului ales, Cronistul preferă să omită, ca în alte rînduri, referirea la Ex. şi să o înlocuiască cu o trimitere la promisiunea pe care Domnul i-a făcut-o lui David în legătură cu urmaşii lui. De altfel, Ps. 131 celebrează căutarea de către David a locului legiuit pentru viitoarea Casă a lui Dumnezeu, în aşa fel încît citarea este foarte nimerită aici.

6:42

Termenul *unsul* este la singular în LXX, la fel cum este şi în Ps. 131:10 din LXX, respectiv 132:10 din TM şi se referă, cu siguranţă, la regele lui Israel, în cazul în speţă la David. TM are însă la 2Cron. 6:42 forma de plural, lăsînd astfel să se înţeleagă că este vorba fie de ambii regi, David şi Solomon, fie de întreaga dinastie davidică, de unde şi puternica încărcătură mesianică a versetului. ♦ Expresia *îndurările lui David, robul tău* este ambiguă atît în greaca LXX, cît şi în ebraica TM. Ea poate însemna atît faptele de pietate sau chiar de milostivire ale lui David (genitiv subiectiv), cît şi milostivirea pe care Dumnezeu i-a arătat-o în repetate rînduri lui David (genitiv obiectiv). BIBL. 1688

optează pentru a doua interpretare (*pomenêşte milele tale lui David, robului tău*), la fel şi CORN. (*adu-Ţi aminte de bunătăţile făgăduite robului tău David*). Argumentul cel mai important în favoarea genitivului obiectiv îl reprezintă obişnuita trimitere la Isa. 55:3. Totuşi, citarea Ps. 131:10 pare să pledeze în favoarea genitivului subiectiv, întrucît se referă fără echivoc la faptele de milostivire ale lui David. În traducerea noastră am preferat să perpetuăm ambiguitatea originalului.

Capitolul al 7-lea

Acest capitol corespunde, cu unele modificări, la 3Reg. 8:54-9:9.

7:1

Aprinderea focului pe altarul arderilor de tot este o teofanie (cf. Lev. 9:24). În Lev. 10:1 se atrage atenţia că focul acesta este unul special şi că nu poate fi înlocuit cu foc provenit din altă sursă. De aceea, focul divin a fost apoi menţinut continuu în Templu. ♦ Secţiunea 7:1-3 este foarte asemănătoare secţiunii 5:13-14, fapt care i-a determinat pe comentatori să îşi pună întrebări în legătură cu autenticitatea lor. În general, s-au formulat trei opinii în privinţa acestui paralelism ciudat. În primul rînd, sînt cei care acceptă autenticitatea ambelor pasaje şi consideră că ordinea cronologică în care sunt prezentate cele două evenimente este pe deplin justificată. Argumentul principal, în acest caz, este că în primul episod norul de slavă s-a arătat numai leviţilor, înăuntrul Templului (5:14), pe cînd în al doilea teofania are loc înaintea întregii adunări a lui Israel (7:3). Al doilea punct de vedere aparţine celor care acceptă autenticitatea ambelor pasaje, dar consideră că autorul Paralipomenelor descrie un singur eveniment şi că naraţiunea dublă este exclusiv un procedeu stilistic. În fine, al treilea curent de interpretare consideră inautentic unul dintre cele două pasaje, şi anume pe cel din urmă, întrucît relatarea mistuirii jertfelor la 7:1 se face *ex abrupto*, fără ca acestea să fi fost menţionate înainte (cf. DWBC, p. 56-57). ♦ Verbul *mistui* traduce gr. *κατέφαγε*. BIBL. 1688 traduce literal prin *mîncă de tot*.

7:2

Termenul *slava* traduce gr. *δόξα*. BIBL. 1688 are *mărirea*, iar MS. 4389 are *slava*.

7:3

Termenul *pardoseală* traduce gr. *λιθόστρωτον*. BIBL. 1688 traduce literal fiecare component al cuvîntului grec, cu un genitiv de materie, de unde expresia *pardosala pietrii*. Lauda israeliţilor este începutul Ps. 135, cîntat şi cu alte ocazii (2Paralip. 5:13; 20:21).

7:4

Cronistul omite episodul binecuvîntării poporului de către Solomon, care urma imediat după rugăciunea suveranului (3Reg. 8:54-62). În comentariul său la *Cărţile regilor* din TM, J. Gray (*I&II Kings*, 1970, p. 230), susţine că absenţa binecuvîntării din 2Paralip. se datorează cenzurii Cronistului care voia să impună ideea că binecuvîntarea poporului era apanajul exclusiv al clasei sacerdotale. Ackroyd şi Dillard (DWBC, p. 57) oferă însă o soluţie mai credibilă: urgenţa rugăciunii de la 2Paralip. 6:40-42 primeşte urgent răspunsul divinţăţii. ♦ Expresia *înaintea Domnului* are de acum un sens local precis, tehnic, anume 'înaintea Casei Domnului'.

7:5

Numărul jertfelor aduse de Solomon este, după toate aparenţele, hiperbolic, întrucît un calcul simplu arată că pentru a sacrifica toate aceste animale vreme de douăsprezece zile, zece ore pe zi, ar fi trebuit ca într-un minut să fie jertfite douăzeci şi două de victime. ♦ Verbul *înnoiră* traduce literal gr. *ἐνεκαίνισαν*. Am păstrat această variantă de traducere din motive filologice. Sensul verbului este 'a închina', 'a consacra'. În greacă el traduce literal ebr. *'ānakh* 'a începe', 'a introduce', 'a reînnoi' şi se află la originea sărbătorii Închinării Templului sau a Luminilor, *ḥānukkāh*. MS. 4389 are *tîrnosi*.

7:6

Adaos evident faţă de pasajul corespondent de la 3Reg. 8,63, intrepretat de unii ca o încercare a Cronistului de a reabilita imaginea lui Solomon, care lăsa impresia, în 3Reg., de a fi uzurpat anumite funcţiuni sacerdotale. ♦ Termenul *străjile* traduce gr. *φυλακαί*. Este vorba despre un serviciu de pază organizat pe ore şi zile (de aici, MS. 4389 *rînduiala*). Serviciul de strajă la Templu era cunoscut încă din Egiptul vechiului regat şi fusese inspirat de practicile corăbierilor de a organiza carturi de veghe. Termenul grecesc pentru serviciul de veghe în templele egiptene era *φυλή*, atestat în secolul al III-lea î.d.Hr., pe care lingviştii îl leagă de familia lexicală a gr. *Φυλακή*. ♦ Imnurile regelui David (BIBL. 1688: *laudele lui David*) sînt psalmi sau fragmente de psalmi (cf. 2Paralip. 7:3). ♦ Expresia *tot Israelul* desemnează adunarea reprezentativă a tuturor triburilor israelite.

7:7

Expresia *mijlocul curţii Casei Domnului* desemnează curtea interioară, a preoţilor, în care se afla altarul pentru arderile de tot. Participarea extrem de numeroasă îl determină, în mod extraordinar, pe Solomon să consacre şi spaţiul liber al curţii pentru arderile de tot. Altarul propriu-zis se afla în apropierea sanctuarului, nu în mijlocul curţii. ♦ Termenul *prinoasele* traduce transliterarea în textul grec, sub forma *μαναα*, a ebr. *min'hāh* 'prinos', 'ofrandă'. BIBL. 1688 traduce, neutru, *jîrtve*.

7:8

Sărbătoarea pe care o celebrează Solomon vreme de şapte zile este Sărbătoarea Corturilor. Cum aceasta implica un pelerinaj „naţional" obligatoriu la Ierusalim, s-a înaintat ipoteza că programarea consacrării Templului cu o săptămînă înainte a făcut parte dintr-o strategie organizatorică

înţeleaptă. Mai mult, Cronistul ţine să arate că sfinţirea Templului s-a făcut în prezenţa întregului Israel, dobîndind astfel şi deplină legitimitate „naţională" (cf. DWBC, p. 57). ♦ Expresia *de la intrarea în Aimath pînă la pîrîul Egiptului* desemnează hotarele ideale ale lui Israel, promise patriarhilor. Ele reprezintă limitele de nord şi, respectiv, de sud ale teritoriului locuit de evrei (cf. Gen. 15:18). *Intrarea în Aimath* traduce gr. *εἴσοδος Αιμαθ*, care transpune, la rîndul său, ebr. *l*ᵉ*bhô' 'amāth*. Situarea geografică este destul de dificilă. Expresia desemnează fie extremitatea sudică a teritoriului cetăţii Hamat, fortăreaţă puternică situată pe malul estic al rîului Orontes, pe una dintre căile comerciale principale care ducea din Asia Mică spre Palestina, fie o localitate aparte, identificată cu Libweh, situată la nord–nord-est de Baalbek, la cumpăna apelor din Valea Beqa, aproape de izvoarele rîului Orontes. *Pîrîul Egiptului* (gr. *χειμάρρος Αἰγύπτου*) este o variantă de traducere nimerită, propusă de BIBL. 1688, spre deosebire de ulterioara sintagmă *rîul Egiptului*, devenită tradiţională (cf. şi MS. 4389). De fapt, traducerea exactă ar fi 'torentul Egiptului', după cum reiese şi din echivalentul ebraic *naḥal Miṣ*ᵉ*rāyim*. Localizarea pîrîului Egiptului este însă incertă. Unii comentatori sînt de părere că el trebuie identificat cu cel mai estic braţ al Nilului (Pelusiac), alţii că acesta este actualul Wadi el-Arish care curge prin Sinai, spre nord, şi se varsă în Mediterana la 145 de km de canalul Suez şi la 80 de km de Gaza.

7:9-10

În legătură cu datarea *ziua a opta - ziua a douăzeci şi treia a lunii*, la 3Reg. 8:65 se spune clar că sărbătoarea consacrării Templului a durat şapte zile şi sărbătoarea încă şapte zile, cu totul paisprezece. Cronistul preia informaţia pe care o explicitează, însă, deficitar. Astfel, sărbătoarea consacrării Templului a avut loc în prima săptămînă, din ziua a opta pînă în ziua a paisprezecea a lunii a şaptea, iar sărbătoarea Corturilor în intervalul obişnuit din ziua a cincisprezecea pînă în ziua a douăzeci şi doua a lunii a şaptea. Astfel, ziua a opta a sărbătorii Corturilor coincide cu ziua a douăzeci şi doua a lunii, ultima din ciclul Corturilor. În ziua a douăzeci şi treia, *la fel ca David*, Solomon trimite adunarea acasă (cf. 1Paralip. 16:1-3:43). Preferinţa cu paralelismul dintre Solomon şi David este o trăsătură simbolică distinctivă a gîndirii instituţionale nostalgice a Cronistului.

7:11

Casa Domnului făcea parte dintr-un complex arhitectonic care includea şi palatul regal numit *casa regelui*, *casa pădurii Libanului*, o casă pentru fiica Faraonului şi un întreg sistem de curţi interioare. Acelaşi sistem arhitectonic, cu clădiri administrative în perimetrul citadelei, a fost descoperit în ruinele datînd de pe vremea lui Solomon, la Hazor şi Meggido.

7:12

Deşi pare imediată, această a doua manifestare a lui Dumnezeu înaintea lui Solomon are loc la treisprezece ani după cea dintîi, în momentul în care Solomon termină lucrările la întregul complex arhitectonic de la Ierusalim. ♦ Verbul *se arătă* traduce gr. *ὤφθη*. BIBL. 1688 are *să ivi*, iar MS. 4389: *se arătă*.

7:13

Sintagma *să mistuie copacii* traduce gr. *καταφαγεῖν τὸν ξύλον*. Verbul *καταφαγεῖν* înseamnă a 'mînca cu totul', de aici traducerea noastră prin *a mistui*. BIBL. 1688 are, literal, *să mănînce lemnul* (cu o sinecdocă tehnică neobservată de traducători).

7:14

Răspunsul lui Dumnezeu la rugăciunea lui Solomon de la 2Paralip. este foarte asemănător cu cel de la 3Reg. 9:1-9, cu excepţia pasajului de la 2Paralip. 7:12-15, care are accente originale, trimiţînd, în mod evident, la aşa-numita *teologie a retribuţiei imediate*, caracteristică definitorie a lucrării Cronistului. În versetul de faţă, acest tip de gîndire teologică primeşte expresia totală. ♦ Pasajul se referă, în primele propoziţii, la poporul Israel, la singular, şi continuă, referindu-se la aceeaşi realitate, la plural. Schimbarea de număr vizează deopotrivă planul general şi cel individual.

7:19

Sintagma *rînduielile şi poruncile* traduce, respectînd topica originalului FRANKF., gr. *προστάγματα καὶ ἐντολάς*. BIBL. 1688 are, cu topică schimbată, *poruncile şi învăţăturile*.

7:20

Verbul la viitor *voi alunga* traduce gr. *ἐξαρῶ* (literal: *voi ridica de pe...*, cf. BIBL. 1688). MS. 4389 are *vă voiu rumpe*.

7:21

Am preferat să menţinem aici traducerea literală a expresiei gr. *δώσω εἰς παραβολὴν καὶ εἰς διήγημα* (*o voi da de pildă şi de poveste*, cf. BIBL. 1688).

Capitolul al 8-lea

8:1-2

Chestiunea cetăţilor cedate de Hiram lui Solomon a stîrnit discuţii aprinse în rîndul exegezei biblice, deoarece relatarea Cronistului contrazice în termeni radicali afirmaţiile autorului deuteronomist care spune la 3Reg. 9:11-13 că Solomon i-ar fi cedat lui Hiram douăzeci de cetăţi în schimbul materialelor de construcţie pe care acesta din urmă le-a furnizat pentru zidirea Templului (9:11). Datoria pe care Solomon intenţionează să o stingă în acest fel pare să fi depăşit suma anuală contractată cu regele Tirului (3Reg. 5:10-11). Relatarea din 3Reg. continuă cu refuzul lui Hiram de a primi cetăţile, pe care le numeşte

dezgustat „Mărginime" (gr. *ὅριον*, ebr. *'ereṣ kābhûl*), nesatisfăcut probabil de aşezarea şi sărăcia lor. Ţinînd seama de această divergenţă totală a celor două surse, s-au propus trei tipuri de interpretări. Majoritatea exegeţilor sînt de părere că autorul 2Paralip. a răsturnat în mod intenţionat scenariul din 3Reg. 9:11-13, în aşa fel încît imaginea idealizată de suveran fără cusur a lui Solomon să nu sugereze vreo scădere în ochii comunităţii contemporane Cronistului. Posibilitata cedării teritoriului sau a problemelor financiare era exclusă din portretul perfect al regelui de la Ierusalim. A doua intepretare plauzibilă este una de natură filologică, şi anume că autorul 2Paralip. va fi avut acces numai la o variantă textuală coruptă a 3Reg. În fine, ultimul tip de interpretare constă în favorizarea unei explicaţii simultan compatibile cu ambele versiuni. Aceasta ar presupune scenariul schimbului de teritorii între cei doi regi, menţionat fragmentar şi într-una şi în cealaltă dintre relatări, fie, aşa cum pare să fi înţeles şi Flavius Iosephus (*Antichităţi iudaice*, 8:142), că Solomon îi va fi oferit într-adevăr cele douăzeci de cetăţi lui Hiram (cf. 3Reg. 9:11-13), dar că acesta din urmă, nemulţumit, i le va fi returnat lui Solomon (cf. 2Paralip. 8:2). ♦ Expresia *i-a aşezat* traduce gr. *κατῴκισεν*. BIBL. 1688 are verbul *au lăcuit*, urmat, în mod straniu, de complement de obiect. Verbul grec are aici nuanţa factitivă 'i-a făcut să locuiască', pe care o sesizează excelenta traducere din MS. 4389, *puse să lăcuiască.*

8:3

Aimath din Soba (BIBL. 1688 *Emath Suvaa*) este transliterarea ebr. *Hamāth Ṣôbhāh*, cetate situată pe malul estic al râului Orontes, important punct comercial de pe axa nord-sud, care lega Asia Mică de Egipt. „Soba" este provincia aramaică ce se întindea între Hamath, la Nord, şi Damasc, la Sud. ♦ Aceasta este singura menţionare a unei acţiuni războinice a lui Solomon. Este de remarcat că în pasajul corespondent de la 3Reg. 9:17-19 informaţia nu vizează vreo acţiune războinică, ci pur şi simplu zidirea unor cetăţi.

8:4

Thedmor este transliterarea ebr. *Tadhᵉmor*, numele semitic al celebrei Palmyra, cetate din deşertul sirian, situată la 200 km nord-est de Damasc, ajunsă la o mare putere în secolul al III-lea d.Hr. Totuşi, ceea ce i-a intrigat pe comentatori este că în pasajul corespondent de la 3Reg. 9:18 se vorbeşte despre Tamar (LXX: *Θερμάδ*), o mică cetate din extremitatea sudică a Mării Moarte. Unii exegeţi au văzut în diferenţa dintre cele două versiuni intenţia deloc inocentă a Cronistului de a asocia numelui lui Solomon o localitate celebră precum Palmyra în locul neglijabilei Tamar. Pe considerente filologice, Dillard (DWBC, p. 64) respinge această explicaţie. În plus, Tadmor (Palmyra) este atestat sub forma *Tadmar* în textele asiriene din jurul anului 1110 î.d.Hr.

8:5

Baithoronul de Sus a fost identificat cu localitatea actuală Beit 'ûr al-Fôqâ, situată la 16 km nord-vest de Ierusalim. Baithoronul de Jos este 'Ur al-Tahtâ, la 2 km nord-vest de Baithoronul de Sus. Cele două localităţi făceau parte din teritoriul lui Efraim, una dintre ele fiind cedată familiei levitului Chehat (Ios. 21:22). După restaurarea din timpul lui Solomon, au fost fortificate de iudei în epoca postexilică (Iudit 4:4-5) şi de generalul sirian Bacchides în perioada elenistică (1Mac. 9:50). Rolul fundamental al două celor cetăţi îl constuituia poziţia lor strategică pe drumul ce lega Ierusalimul de Marea Mediterană şi care trecea prin Valea Aialonului. Numărul armatelor biblice care parcurg acest drum spre capitală este impresionant, de la amoriţi, filisteni şi egipteni, la sirienii elenişti ai lui Seron şi Nicanor. În lucrarea sa *Vieţile prorocilor*, Pseudo-Epiphanius arată că profetul Daniel s-ar fi născut în Baithoronul de Sus (DB, s.v. *Bet-Horon*, p. 142).

8:6

Despre *cetăţile de care*, vezi nota 2Paralip.1:14. ♦ Plasarea exactă a cetăţii Baalath (BIBL. 1688 *Vaalat*) rămîne încă necunoscută. Flavius Iosephus înclină să creadă că este vorba despre o mică citadelă din apropierea cetăţii Gezer, cetate situată la capătul Văii Aialon, fapt care ar corespunde contextului geografic sugerat de versetul anterior (cf. *Baithoron-Ierusalim*, Flavius Iosephus, *Antichităţile iudaice,* 8:152*)*. Totuşi, pornindu-se de la o ezitare grafică din manuscrisele LXX, s-a emis şi o a doua ipoteză, anume că autorul biblic se va fi referit la Baalah, şi nu la Baalath. Or, Baalah este un alt nume pentru Chiriat-Iearim, cetate prosperă la graniţa dintre Iuda şi Beniamin, situată la 14 km vest de Ierusalim, pe cel de-al doilea drum care leagă capitala de coastă (în speţă de Ioppe-Iaffa, cf. DWBC p. 65). În felul acesta, Cronistul va fi avut în vedere indicarea importanţei celor două rute strategice pentru regatul lui Solomon (pe Valea Aialonului şi, respectiv, prin Chiriat-Ieraim, spre Iaffa).

8:7-8

Informaţie importantă pentru idealizarea regelui Solomon, discurs practicat cu consecvenţă de Cronist. Observaţia că Solomon nu nimiceşte rămăşiţele vechilor populaţii din Israel nu vizează într-atît clemenţa suveranului. Accentul cade, de fapt, pe a doua parte a enunţului (v. 8), şi anume pe faptul că Solomon a supus populaţiile autohtone la plata unui tribut perpetuu, intituţionalizînd astfel discriminarea clară dintre israeliţi şi non-israeliţi. Cum Cronistul are puternice înclinaţii puriste, este de înţeles că supunerea instuţionalizată la bir şi muncă a autohtonilor şi, *a contrario*, scutirea de taxe şi mai ales de muncă forţată a israeliţilor sînt măsuri salutate cu entuziasm în comunitatea din care provine autorul biblic. Aceeaşi tehnică argumentativă este folosită şi la 2Paralip. 2:16-17. Mai mult, pentru a nu exista nici un dubiu, în versetul următor se arată clar că israeliţilor le sînt rezervate exclusiv

îndatoriri şi demnităţi militare. În felul acesta, Solomon devine regele înţelept care nu îşi persecută şi nu îşi umileşte „conaţionalii".

8:10

Termenul *popor* (gr. *λαός*, BIBL. 1688 *norod*) desemnează aici 'masa oamenilor supuşi la munci', aşa cum reiese şi din etimologia participiului substantivizat *ἐργοδιωκοῦντες*.

8:11

Fără a fi menţionat înainte căsătoria lui Solomon cu fiica Faraonului, Cronistul vorbeşte *ex abrupto* despre mutarea acesteia din cetatea lui David în casa pe care o regele o construise special pentru ea. O atare intrare în scenă presupune că cititorii 2Paralip. erau familiarizaţi cu căsătoria suveranului de la Ierusalim (amintită numai în 1Reg. 3:1 TM). Ceea ce îi intrigă pe istorici, pe comentatorii acestui pasaj şi pe cei ai celui corespondent de la 3Reg. 9:24 este natura căsătoriei. În mod curent, o alianţă matrimonială dintre o fiică a Faraonului şi un suveran străin era, dacă nu exclusă, în orice caz extrem de rară. Mai mult, alianţa astfel încheiată cu Faraonul a fost profitabilă pentru regele israelit, întrucît suveranul egiptean îi cedează cetatea de frontieră Gezer. Mutarea fiicei Faraonului din cetatea lui David într-o locuinţă special construită pentru ea a fost intepretată în două feluri: unii comentatori cred că originea ei păgînă îi făcea incompatibilă locuirea în proximitatea Templului (explicaţie plauzibilă mai ales în contextul redactării 3Reg.), alţii sînt de părere că, în felul acesta, Cronistul retroproiectează realităţi şi practici postexilice asupra evenimentelor din vremea lui Solomon: astfel, în vremea celui de-al doilea Templu, incinta sacră era alcătuită dintr-o serie de curţi succesive care limitau treptat accesul la sanctuar. Pînă în prima curte, a femeilor, puteau intra şi bărbaţii şi femeile. În a doua curte, a lui Israel, accesul femeilor nu mai era permis. În fine, în curtea a treia, a preoţilor, îi era permis să intre numai clasei sacerdotale. Ca atare, evacuarea fiicei Faraonului de pe muntele Templului primeşte la Cronist o interpretare legalist-rituală, în consonanţă cu legile de puritate explicit simbolizate în sistemul arhitectonic al celui de-al doilea Templu. Indiferent de interpretare, însă, versetul acesta anunţă, prin antifrază, sfîrşitul regelui Solomon, care ajunge să abandoneze atitudinea arătată aici şi să practice un fel de sincretism religios pentru a-şi împăca soţiile non-israelite.

8:12

Expresia *înaintea poporului* traduce gr. *ἀπέναντι τοῦ λαοῦ*. BIBL. 1688 are *denaintea norodului*. Varianta greacă *ἀπέναντι τοῦ λαοῦ* apare numai în FRANKF. şi se datorează, probabil, unei erori de copist. LXX-RAHLFS are *ἀπέναντι τοῦ ναοῦ* 'în faţa Templului'. TM are, mai precis, 'în faţa pridvorului'.

8:13-15

Sursa Cronistului este aici 3Reg. 9:25. Este important însă de remarcat că autorul 2Paralip. lărgeşte cadrul festiv menţionat în sursa amintită, adăugînd, pe lîngă cele trei mari sărbători cu pelerinaj obligatoriu de peste an, şi respectarea sabatului şi a lunilor noi. Se insistă, astfel, „pe respectarea detaliată a comandamentelor mozaice (Lev. 23:1-37; Num. 28-29) şi pe prescripţiile davidice (1Paralip. 23-26)" (DWBC, p. 65).

8:16

A doua menţionare, stilistică, a terminării lucrărilor la Templu. Pentru prima, vezi 2Paralip. 5:1.

8:17

Gasiongaber (BIBL. 1688: *Gasion Gaver*, TM *ʿEṣyôn-Gebher*) era o aşezare situată la extremitatea nordică a Golfului Aqaba de la Marea Roşie, menţionată prima dată în Num. 33:35. Solomon (cca 960 î.d.Hr.) a dezvoltat mineritul de cupru în zonă (la *Ailath*), la 4 km nord de *ʿEṣyôn-Gebher*, care a devenit port maritim pentru flota comercială. După moartea lui Solomon, portul a ars, dar a fost refăcut de Iosaphat (cf. 2Paralip. 20:36-37). În vremea lui Ioram (cca 848 î.d.Hr.), portul cade pradă răscoalei edomite, dar reintră în stăpînirea iudeilor şaizeci de ani mai tîrziu, sub Azaria (2Paralip. 26:2), care îi dă numele de *Ailath* (ebr. *ʾElôth*). După 730 î.d.Hr., sirienii cuceresc portul şi îl cedează edomiţilor. ♦ Indicarea de către Cronist a punctelor-cheie din punct de vedere comercial şi strategic din regatul lui Solomon nu este gratuită. Prin menţionarea toponimelor Aimath-Soba şi Thedmor, în nord, a Bethoronului de Sus şi de Jos, în centru, şi a portului Gasiongeber, în sud, autorul 2Paralip. plasează de fapt Israelul la intersecţia marilor rute comerciale care legau Asia şi Africa.

8:18

Toponimul *Sophira* (= Ofir) a pus şi continuă să pună imense probleme de localizare. Au fost propuse mai multe ipoteze. În primul rînd, R. North este de părere că Ofir se găsea pe coasta meridională a Arabiei. În sprijinul acestei ipoteze vine argumentul echivalării *(S)opha(i)r(a)*, i.e. *Ofir*, cu *Pharuaim* (= *Farwa*), ambele localităţi aflate în Yemen (vezi şi nota 2Paralip. 3:6). Mai mult, cercetătorul consideră că din această zonă urma să fie adus şi aurul reginei din Saba. În al doilea rînd, s-a propus şi sud-estul Arabiei, în speţă actualul Oman, ca posibilă localizare a celebrului Ofir. În al treilea rînd, a fost luată în considerare şi coasta de est a Somaliei, o sursă sigură de tămîie, mir şi maimuţe. În al patrulea rînd, a fost vorba de aşezarea indiană Supara, situată la 75 de km de Bombay.

Capitolul al 9-lea

9:1-12

Saba (ebr. *Ş^{e}bha'*) era, se pare, la acea dată, o regiune din estul actualului Yemen. Sabeenii, după toate probabilităţile nomazi semiţi, ocupau, în vremea lui Solomon, această regiune extrem de importantă din punct de vedere comercial: aici era sursa majoră de tămîie şi de mir a lumii antice. O confirmare a relaţiilor strînse dintre Saba şi Canaan este o ştampilă imprimată pe un vas de lut din secolul al IX-lea î.d.Hr., provenind din sudul Arabiei şi descoperit la Bethel. Vizita reginei anonime din Saba la Solomon avea cu siguranţă scopuri comerciale, întrucît regele Solomon controla rutele de negoţ ce legau estul Africii, India şi Arabia şi de care depindeau sabateenii în mare măsură. Lunga călătorie a reginei din Saba pînă la Ierusalim (aproape două mii de kilometri) a fost întreprinsă cu un convoi de cămile, animale domesticite cu vreo două sute de ani înainte de domnia lui Solomon. ♦ Misterul reginei din Saba a depăşit cu mult cele douăsprezece versete biblice care narează vizita acesteia la Solomon. În toate cele trei monoteisme, din Israel în Arabia şi din Etiopia în tot bazinul Mării Mediterane, s-au dezvoltat, pornind de la acest episod, tradiţii legendare fabuloase. În Peninsula Arabia, regina din Saba este cunoscută, încă din sursele preislamice, sub numele Bilqis şi îi sînt atribuite o serie de historiole a căror pondere creşte continuu în sursele islamice pînă tîrziu în evul mediu. În Etiopia, ideea unei legături secrete dintre Solomon şi regina din Saba este atît de puternică, încît a fondat o întreagă tradiţie istoriografică şi politică (cf. *Kebra Nagast*). Părinţi ai Bisericii ca Origen (*Comentariu la Cîntarea Cîntărilor* 2:1) şi Grigore al Nyssei (*Omilia 7 la Cîntarea Cîntărilor*) vedeau în regina din Saba, o etiopiancă, prefigurarea „Bisericii neamurilor". Identitatea şi titulatura reginei biblice se schimbă în *Testamentul lui Solomon*. ♦ În interiorul iudaismului, şi mai ales al tradiţiilor ezoterice iudaice, creştine şi islamice, figura reginei din Saba tinde, tocmai datorită marginalităţii sale fascinante, să capete trăsături demonice. Expresia nodală a acestor tradiţii o reprezintă portretul reginei din pseudoepigraful biblic intitulat *Testamentul lui Solomon*, lucrare a cărei redactare finală, databilă spre sfîrşitul secolului al IV-lea d.Hr., se datorează unui creştin. Pe scurt, *Testamentul lui Solomon* „relatează" zidirea de către Solomon a Templului de la Ierusalim cu ajutorul demonilor. Înainte ca edificul să fie terminat, Saba, regina de la miazăzi, îl vizitează pe Solomon. Spre exemplificare, reproducem aici textul tradus din greacă veche al episodului din pseudoepigraf: *XIX [1]Şi eu Solomon eram slăvit de toţi oamenii de sub cer, [căci] zideam templul lui Dumnezeu şi împărăţia mea era bine întocmită. [2] Şi veneau la mine toţi împăraţii ca să vadă templul lui Dumnezeu, pe care îl zideam, şi îmi aduceau aur şi argint şi cărau aramă şi fier şi plumb şi lemn pentru împodobirea templului. [3]Printre ei, a venit şi Saba, regina de la Miazăzi, o vrăjitoare, plină de trufie, şi s-a închinat înaintea mea.* ***[…]*** *XXI [1] Şi Saba, regina de la Miazăzi, s-a minunat [cînd] a văzut Templul, pe care îl zideam şi [mi]-a dăruit zece mii de sicli de aramă. [2]A intrat în Templu şi a văzut altarul şi heruvimii şi serafimii, care adumbreau propiţiatoriul şi cele două sute de pietre preţioase de pe lămpi, care străluceau în culori osebite, lămpi [bătute] cu smaralde, cu pietre de hiacint şi safire. [3]A văzut şi vasele de aur şi de argint şi de aramă şi picioarele stîlpilor, bătute în aramă în chip de lanţ. A văzut şi marea de aramă, care se sprijinea pe cei treizeci şi şase de tauri. [4]Şi toţi [cei care] lucrau la Templul lui Dumnezeu (...) erau plătiţi cu un talant de aur, în afară de demoni.* Pentru o mai cuprinzătoare înţelegere a rolului pe care acest pasaj îl are în interiorul tradiţiei medievale ulterioare, se cuvine să ne oprim asupra pasajului citat. În TM, femeia este anonimă şi este desemnată exclusiv prin sorgintea ei: regina din Saba *(mal^{e}kah ş^{e}ba')*. Or, la T.SOL. 19:1 şi 21:1, *Saba* este numele reginei. După părerea lui M. Delcor (*La reine de Saba et Salomon. Quelques aspects de l'origine de la légende et de sa formation, principalement dans le monde juif et éthiopien, à partir des textes bibliques*, în *Tradicio I traduccio de la paraula. Miscellania Guiu Camps*, Monserrat, 1993, p. 311), „ieşirea din anonimat a reginei" trebuie raportată la versiunea greacă a pasajului3Reg. 10:1 din LXX care are: *βασίλισσα Σάβα.* Mai mult, numele de proveniență, devenit nume propriu, este urmat de o apoziţie care îl poate surprinde pe cititorul pasajului de la 3Reg. 10; 2Paralip. 9: *Σάβα, βασίλισσα [τοῦ] Νότου.* Totuşi ea nu este cu totul necunoscută: în acest punct, autorul T.SOL. pare să reia cuvînt cu cuvînt apelativul femeii din Mat. 12:42; Lc. 11:31. De asemenea, funcţiunea magică a reginei pare să fie o noutate, ea nefiind menţionată nici la 1Reg. 10; 2Paralip. 9 TM (cf. 3Reg. 10; 2Paralip. 9 LXX), nici la Mat. 12:42; Lc.11:31. Totuşi, în relatarea vizitei reginei la Ierusalim, Flavius Iosephus nu o mai numeşte pe faimoasa anonimă „regina din Saba", ci „regina Egiptului şi a Etiopiei", cunoscută şi sub numele Nikaule (Flavius Iosephus, *Antichităţile iudaice*, 8,165 ş. urm.). Ginzberg crede că substituţia geografică operată de istoricul iudeu se datorează renumelui pe care Egiptul îl avea în tradiţia legendară iudaică de ţară a magiei şi a vrăjitoriei prin excelenţă. Ţinînd seama de contextul politic al regiunii şi al expansiunii comerciale a sabeenilor dinspre sudul penisulei arabe spre sudul Egiptului, regiune care se confunda, la data redactării *Antichităţilor iudaice*, cu Etiopia, M. Delcor rezolvă în mod admirabil misterul substituţiei flaviene (cf. Ginzberg, *The Legends of the Jews*, vol. VI, p. 292, n. 55, apud M. Delcor, *op. cit.*, p. 311). Totuşi, încercarea istoricului iudeu de a o echivala pe această misterioasă regină a Etiopiei cu fiica lui Faraon de la 3Reg. 9:24; 2Paralip. 8:11, în virtutea dependenţei politice a Etiopiei de Egipt, este de maximă revelanţă pentru mesajul din urmă al *Testamentului*. Din acest punct de vedere, teza lui Ginzberg rămîne validă. Scopul vizitei lui Saba, regina de la miazăzi, la Solomon, pare de asemenea diferit de cel din discursul biblic de la 3Reg. 10:1; 2Paralip. 9:1: ea este mai degrabă atrasă de faima de constructor a regelui decît de înţelepciunea sa (J.-Cl. Haelewyck, *La reine de Saba et les apocryphes solomoniens*, în „*Graphè*", 11, 2004, p. 90). Totuşi, o expresie ambiguă din text face posibilă o dublă traducere:

ὑπάρχουσα πολλῇ τῇ φρονήσει (T.SOL. 19:1). Regina este fie înzestrată „cu multă chibzuinţă", fie „plină de trufie". Dacă favorizăm prima modalitate de traducere, paralela cu 3Reg. 10; 2Paralip. 9 nu mai pare atît de deplasată. Ne amintim că regina din Saba venise la Ierusalim ca să îi pună la încercare înţelepciunea lui Solomon prin enigme (gr. *ἐν αἰνιγμάσιν*). BIBL. 1688 are *să-l ispitească cu cuvinte întunecoase*, iar MS. 4389: are *să-l ispitească cu gîciuri*. Solomon răspunde satisfăcător la întrebările reginei (3Reg. 10:3), motiv pentru care aceasta laudă toată chibzuinţa (gr. *πᾶσαν φρόνησιν*) suveranului (2Paralip. 9:3 are *σοφίαν*). Citarea exactă a termenului din LXX la T.SOL. 19:1 nu poate fi trecută cu vederea. Cu toate acestea, întreaga exegeză recentă a *Testamentului* respinge o atare apropiere, pledînd, în virtutea contextului negativ în care este prezentată regina, pentru a doua variantă de traducere. Pentru o soluţie satisfăcătoare, propunem lărgirea ariei de investigaţie intertextuală. O venerabilă tradiţie legendară iudaică, a cărei sursă sigură este pasajul biblic invocat şi care se îmbogăţeşte constant de-a lungul secolelor pînă în zorii evului mediu, o prezintă pe regina din Saba ca pe deţinătoarea unei „inteligenţe perverse". Ne referim aici la tradiţia despre întrebările pe care regina din Saba i le pune lui Solomon ca să îi încerce înţelepciunea. Tradiţia este atestată în trei opere separate: *Midraş Mişle*, *Midraş ha-Hefez* şi *Targum Şeni Ester*. Întrebările şi numărul lor variază de la o scriere la alta, însă una anume revine în toate cele trei: regina îl pune pe Solomon să-i distingă pe bărbaţi de femei într-o mulţime de robi şi roabe, toţi deghizaţi în femei. Problema diferenţei de sex o urmăreşte pe regina din Saba, întrucît ea însăşi cultivă, prin statutul ei social, ambiguitatea: ea este suveranul femeie înconjurat de robi efeminaţi (*Targum Şeni Esther*). Simpla prezenţă a reginei la curtea lui Solomon este indiciul unei primejdii teribile pentru legitimitatea patriarhală a împărăţiei lui Solomon, adică pentru normalitatea reprezentată de suveranitatea masculină. Din fericire, regele lui Israel nu dă greş şi îi separă atent pe robii travestiţi de roabele vrăjitoarei. Pentru regina din Saba, însă, discernămîntul lui Solomon nu poate fi decît nefast: asistăm acum la certa şi ireversibila demonizare a unei femei a cărei principală preocupare este dizolvarea frontierelor de gen şi, implicit, răsturnarea valorilor considerate imuabile ale lumii (J. Lassner, *Demonizing the Queen of Sheba. Boundaries of Gender and Culture in Postbiblical Judaism and Medieval Islam*, Chicago-London, 1993, p. 41). Cu acelaşi tip de inteligenţă perversă pare să fie înzestrată şi eroina episodică din *Testamentul lui Solomon*. Deşi nu există nici o referire la enigmele cu care ea îi va încercat înţelepciunea regelui, motivul discernămîntului suveranului nu este total absent la T.SOL. 21: spre deosebire de meşterii obişnuiţi, demonii muncitori nu sunt retribuiţi şi, cu toate acestea, lucrează deopotrivă la Templu (21:4). Ironia amară a notaţiei aduce în prim plan un rege confuz şi aruncă în deriziune un discernămînt devenit inutil: la ce bun să mai distingi între oameni şi demoni, dacă toţi slujesc aceluiaşi scop? Demonizarea reginei din Saba nu se limitează, în tradiţia iudaică, la pericolul reprezentat de amibiguitatea statutului ei social. Acelaşi *Targum Şeni* îi adaugă o a doua marcă de anomalitate. Cînd regina ajunge la curtea lui Solomon, regele o primeşte într-o sală de cristal. Crezînd că regele este aşezat pe un tron de apă, ea îşi sumecă veşmintele şi lasă să i se vadă picioarele acoperite de păr. Solomon, oripilat, are o reacţie promptă: *frumuseţea ta este frumuseţea femeilor, dar părul tău este ca părul bărbaţilor*. M. Delcor a decelat aici un ecou tîrziu al celebrului verset Isa. 34:14 şi o revenire în forţă a lui Lilith sub masca reginei din Saba (Delcor, *op. cit.*, p. 315). Autorul este de părere că legenda a fost reprezentată grafic cu mult înaintea redactării *Targumului Şeni*, pe zidurile interioare ale celebrei sinagogi din Dura Europos (sec. III d.Hr.), deci anterioare datei probabile a redactării *Testamentului*. *Alfabetul Ben Sirah* menţine şi îmbogăţeşte tradiţia despre pilozitatea anormală a reginei şi găseşte remediul: Solomon devine inventatorul aparatului de epilat, încă o victorie asupra demonismului latent al femeii. O ultimă umbră oribilă planează asupra reginei din Saba. Comentînd pasajul de la Iov 1:14-15: *Boii arau şi măgăriţele păşteau lîngă ei. Şi s-au aruncat nişte Sabeeni asupra lor* (TM, CORN.), targumistul înlocuieşte etnonimul cu un personaj binecunoscut: „Lilith, regina din Zemargad". Or, Zemargad este transcrierea în ebraică a substantivului grec *σμάραγδος*. *Σμάραγδος*, la rîndul lui, traducea în LXX ebraicul *ṣbo*, care desemnează, la Ex. 28:19, una dintre pietrele preţioase ale Marelui Preot. Targumistul a confundat radicalul *ṣb'* din *Saba* cu radicalul *ṣbo* 'piatră preţioasă' (Delcor, *op .cit*, p. 314). Identificarea în tradiţia iudaică a reginei din Saba cu Lilith este cu atît mai importantă pentru identitatea reginei din *Testamentul lui Solomon*, cu cît cea dintîi piatră preţioasă pe care aceasta o remarcă în Templu este smaraldul (T.SOL. 21,2).

9:4

Termenul *îngrijitori* traduce gr. *λειτουργοί*. BIBL. 1688 are *posluşnicii*, termen care îi desemna pe slujitorii mănăstireşti sau boiereşti care erau scutiţi de dări în Evul Mediu românesc. MS. 4389 are *paharnicii*. ♦ Expresia *se minună foarte* traduce sintagma greacă *ἐξ ἑαυτῆς ἐγένετο* care se traduce literal: 'a fost în afară de sine'. De aici traducerea BIBL.1688, în spiritul limbii vechi, *îşi ieşi den fire*.

9:6

Termenul *zvonul* traduce gr. *τὴν ἀκοήν*, al cărui prim sens este 'auz'. Aici, însă, este vorba despre sensul evoluat 'zvon', 'faimă', 'renume'. BIBL. 1688 are *auz*, însă cu înţelesul vechi de 'ce se aude, zvon'.

9:7

Sintagma *care stau alături* traduce gr. *παρεστηκότες*. BIBL. 1688 are *ceia ce dvoresc*. Pentru lămurirea sensului vechiului cuvînt românesc, vezi nota 6:3.

9:13

Suma de şase sute şaizeci şi şase de talanţi a stîrnit importante controverse în rîndul bibliştilor. Ceea ce e sigur

este că venitul lui Solomon din taxarea rutelor comericale era enorm. Totuşi, suma propusă de Cronist pare să fie mai degrabă o rotunjire simbolică a cîştigurilor suveranului de la Ierusalim. Unii specialişti sînt de părere că totalul reprezintă însumarea veniturilor lui Solomon amintite la 3Reg. 9:28 (i.e. 420 de talanţi), 3Reg. 9:14 (i.e 120 de talanţi) şi 3Reg. 10:10 (i.e. 120 de talanţi) (cf. Gray*, I and II Kings*, p. 264). Chiar şi în aceste condiţii, informaţiile nu se suprapun perfect. Dillard crede, mai îndreptăţit, că autorul 2Paralip. se referă atît la tributul datorat lui Solomon de supuşi lui, cît şi la propriile afaceri personale ale regelui, contabilizate probabil în registrele palaţiale. În orice caz, este şi mai plauzibil ca suma amintită să nu reprezinte un impozit sau un venit anual (DWBC, p. 73).

9:14

[Tributul] adus de supuşii. Completarea ne aparţine. Din versiunea literală a BIBL. 1688 se poate deduce că Solomon practica comerţul cu sclavi, ceea ce este eronat.

9:15

Scuturile mari de aur (*θυρεοί*) pe care le-a făcut Solomon au fost prădate din vistierie de către Susakim al Egiptului, în timpul invaziei din vremea lui Roboam (2Paralip. 12:9-11). ♦ În textul original şi în BIBL. 1688 nu este menţionată unitatea de măsură a greutăţii scuturilor. Este cel mai probabil vorba de sicli, urmînd o convenţie bine cunoscută a Bibliei ebraice de a trece sub tăcere unitatea de măsură dacă se avea în vedere siclul. Astfel, un scut mare de aur cîntărea în jur de 6660 g. ♦ Singularul *scutur* al lui *scut*, aşa cum apare în BIBL. 1688, este o formă refăcută după pluralul *scuturi*.

9:16

Pavezele (gr. *ἀσπίδες*, BIBL. 1688 *pavețe*) erau scuturi mai mici decît cele amintite în versetul anterior, de formă rotundă sau ovală. ♦ Spre deosebire de autorul deuteronomist, care dedică un pasaj important din relatarea sa ridicării asa-numitei *Case a Pădurii din Liban*, Cronistul se mulţumeşte doar să o amintească în treacăt.

9:17

Tronul este simbolul suveranităţii, demnităţii şi autorităţii, atribute care îl transcend pe ocupantul imediat. El este „tronul împărăţiei Domnului peste Israel", o imitaţie a tronului transcendent al lui Dumnezeu. Pentru o decriptare a simbolisticii tronului în Biblie, dar mai ales în literatura post-biblică iudaică, vezi lucrarea inconturnabilă a lui G. Salzberger, *Salomos Tempelbau und Thron in der semitischen Sagenliteratur*, Berlin, 1907. ♦ Varianta de faţă, *elefand*, reprezintă prima atestare a cuvîntului de origine latină în limba română. Sensul este, evident, cel de 'fildeş'. MS. 4389 are *pil*, o variantă a lui *fil*, cuvînt românesc cu etimologie turcă. ♦ Expresia *aur de lamură* traduce gr. *χρύσιος δόκιμος*. Este vorba despre aurul de cea mai bună calitate, cu nivelul cel mai ridicat de puritate. Cuvîntul românesc *lamură* este moştenit din lat. *lamina*.

9:18

Termenul *trepte* traduce gr. *ἀναβαθμοί*. BIBL. 1688 are *stepene*, cuvînt de origine slavă însemnînd 'treaptă', iar MS. 4389 are aici *trêpte*.

9:21

Termenul la singular *o corabie* are, după toate probabilităţile, valoare de colectiv, aşa cum stau lucrurile şi în ebraică. Traducătorul în greacă va fi avut în minte ideea unei flote întregi. ♦ Expresia *corăbia din Tarsis* (gr. *το πλοῖον ἐκ Θαρσις*) pune încă mari probleme specialiştilor. Unii dintre aceştia cred că se referă la localitatea Tars din Cilicia, destul de puţin probabil pentru că respectiva localitate nu este situată pe litoral. Alţii sînt de părere că ar fi vorba despre un ţinut din vestul bazinului mediteranean, în mod curent identificat cu anticul oraş Tartessos de pe teritoriul actual al Spaniei, bogat în zăcăminte de metale preţioase. Dar şi în această privinţă, planează o serie de incertitudini. Cîtă vreme Herodot afirmă că Tartessos se găsea dincolo de coloanele lui Hercule (*Istorii* 4:142), Pliniu şi Strabon îl plasau în Valea Guadalquivirului. Unele inscripţii feniciene din Sardinia conţin numele Tarşiş. W. F. Albright (*New Light on the Early History of Phoenician Colonization*, în BASOR, 83, 1941, p. 14 ş. urm., apud DB) este de părere că toponimul Tarşiş induce „ideea de minerit şi topitorie şi că orice ţară bogată în minereuri poate fi numită astfel". Totuşi, avînd în vedere care era plasarea principalului port al lui Solomon (i.e la Etzion-Geber, în Marea Roşie), ipoteza iberică sau vest-mediteraneeană devine încă mai complicată, făcînd însă mai plauzibilă o situare est-africană sau sud-arabică. În fine, alţi arheologi biblici sînt de părere că sintagma „corăbiile din Tarşiş" desemnează o realitate generică în perioada solomonică, şi anume vasele feniciene de transportat minereu. În acest caz, accentul de semnificaţie se mută de pe toponimul misterios asupra realităţii desemnate. Astfel, Barnett consideră că vasele feniciene, cu carenele rotunjite, reprezentate pe Basorelieful lui Sennaherib (cca 700 î.d.Hr.) sînt celebrele corăbii din Tarşiş (vezi DB). ♦ *Thehim* (gr. *θεχέμ*) transliterează ebr. *tûkkiyyîm*, termen ambiguu tradus îndeobşte prin 'păuni' (cf. CORN.), dar care poate însemna şi 'babuini'. LXX-RAHLFS omite termenul transliterat.

9:24

Termenul *mir* traduce gr. *στακτή*. BIBL. 1688 îl echivalează cu *smirna*. MS. 4389 are însă *stacti*, o variantă etimologică a lui *stactie*, acelaşi cuvînt împrumutat din greaca medie. ♦ Am tradus cu termenul, curent astăzi, *catîr* substantivul gr. *ἡμίονος*, pe care BIBL. 1688 îl traduce cu *mușcoi*. Substantivul românesc este atestat prima dată în *Psaltirea Scheiană* şi reprezintă un derivat de la *mîşc*, probabil un cuvînt de substrat (cf. alb. *mushk*). Cf. DLR.

9:25

Pentru secvenţa *Patru mii de iepe pentru carele...* în TM avem *patru mii de boxe pentru cai, care...* La o comparaţie

sumară cu contextele paralele din 2Paralip. şi 3Reg. care se referă la averea în cai şi care a lui Solomon (2Paralip. 1:14; 3Reg. 5:6, 3Reg. 10:26), se va constata că datele sînt foarte greu de armonizat, probabil din pricina unor dificultăţi de transmitere textuală. În orice caz, este important de remarcat faptul că discursul Cronistului despre domnia glorioasă a lui Solomon se închide în simetrie: astfel, la început se vorbea despre caii şi carele regelui (2Paralip. 1:14) şi despre aurul şi argintul lui (2Paralip. 2:15), iar acum, în aceeaşi ordine, din nou despre caii regelui (2Paralip. 9:25) şi despre aurul şi argintul lui (2Paralip. 9:27).

9:26

Termenul *fluviu* traduce gr. *ποταμός* (BIBL. 1688 are *rîu*), care, în acest context, denumeşte Eufratul. ♦ Termenul *străinii* traduce adjectivul substantivizat gr. *ἀλλόφυλλοι* 'dintr-un alt trib/neam'. Cu aproape trei sute de ocurenţe în LXX, lui *ἀλλόφυλλος* îi corespunde întotdeauna şi exclusiv în TM ebr. *pᵉlišᵉtî* (pl. *pᵉlišᵉtîm*), i.e. 'filistean'. Opţiunea de a-i numi „străini de neam" numai pe filisteni a fost explicată ca o retro-proiecţie a mediilor radicale iudaice din perioada seleucidă, care, în încercarea de a rezista enormei presiuni culturale, religioase şi politice a elenismului, făcuseră din circumcizie o marcă distinctivă prin excelenţă, o garanţie identitară, răspunsul la un comandament divin pe care „ceilalţi", „străinii de neam", nu îl cunoşteau. Cum pe teritoriul ocupat de filistenii din vechime, la rîndul lor netăiaţi împrejur, se găseau acum cetăţi elenistice, ai căror locuitori refuzau circumcizia, paralela dintre vechiul păgînism şi noul păgînism s-a impus de la sine.

9:29

Sursele Cronistului pentru domnia lui Solomon sînt prezentate ca foarte variate, deşi în general este vorba despre naraţiuni şi historiole de tip hagiografic datorate unor profeţi contemporani cu suveranul de la Ierusalim. Problema care îi preocupă încă pe biblişti este în ce formă îi erau aceste surse disponibile autorului 2Paralip. Pe baza informaţiei de la 2Paralip. 20:34 şi 32:32, Dillard şi majoritatea specialiştilor trag concluzia că, deşi respectivele naraţiuni despre domnia lui Solomon vor fi circulat independent în vechime, la data la care Cronistul îşi redactează lucrarea, acestea făceau parte din antologii şi că citarea cutărui profet presupunea consultarea uneia dintre respectivele culegeri de texte (DWBC, p. 74). Alţi comentatori sînt însă de părere că citările atribuite profeţilor sînt îndoielnice, fiind mai degrabă vorba de o ocultare a sursei principale, şi anume 3Reg. ♦ Activitatea „politică" a profeţilor Nathan şi Ahia este atestată în mai multe rînduri în Biblie (2Reg. 11:29; 1 Paralip. 17; 2Reg. 12; 3Reg., respectiv 3Reg. 11:29-30; 12:15; 14:2-6, 18; 15:29). La fel şi cea literară (1Par 29:29; 2Paralip. 10:15). ♦ Numelui *Ioel* îi corespunde în TM *Yeʾᵉdô*, despre care se presupune că este acelaşi cu *ʾiddô* de la 12:15 şi 13:22, poate acelaşi cu „omul lui Dumnezeu" din 3Reg. 13.

Capitolul al 10-lea

10:1

Roboam (ebr. *Rᵉhobhᵉʿām*) a fost fiul lui Solomon şi al Naamei, ultimul rege al Israelului unit şi primul rege al lui Iuda. Domnia lui are o cronologie controversată. Ţinînd cont în mod literal de informaţiile biblice, Roboam ar fi domnit între 931 şi 913 î.d.Hr. Unii arheologi şi istorici reduc intervalul la 922-915 î.d.Hr. Numele lui Roboam este menţionat în genealogia lui Iisus Hristos, în Mat. 1:7. ♦ Sichem, celebra cetate din Efraim, situată într-o regiune fertilă la estul trecătorii dintre muntele Garizim şi muntele Ebal, a fost prima localitate palestiniană menţionată în Gen. 12:6. După cucerirea Palestinei, Isus Nave convoacă aici adunarea israeliţilor, pentru reînnoirea legămîntului, gest repetat înaintea morţii sale. Mulţi comentatori actuali sînt de părere că Sichemul era, tradiţional, un centru amficţionic al Israelului unit. Ca un pas spre legitimare, Ieroboam îşi fixează, pentru un timp, capitala la Sichem. Sosirea lui Roboam la Sichem pare să facă aluzie la intenţia regelui de a încheia, la rîndul său, un nou legămînt. Deşi nu se spune explicit, unii biblişti au văzut aici o paralelă cu episodul de la 2Reg. 3:6-21.

10:2

Ieroboam, fiul lui Nabat, om înstărit (cf. 3Reg. 11:28) fusese desemnat de Solomon supraveghetor peste triburile din nord; conform naraţiunii biblice, profetul Achia i-a prevestit că va ajunge rege peste zece triburi ale lui Israel. Temîndu-se de represalii, fuge în Egipt. Textul de la 3Reg. 11:26 spune că el a ridicat mîna împotriva regelui, dar fără a specifica în ce a constat exact gestul său. Se poate presupune că va fi refuzat să aplice politica dură a regelui şi va fi declanşat o revoltă, fiind ulterior exilat de Solomon. Instabilitatea politică de după moartea lui Solomon favorizează urcarea pe tron a uzurpatorului, din voinţă populară. Însă lipsa unui principiu de continuitate dinastică a contribuit cu siguranţă la precaritatea regatului din nord.

10:3

Subiectul nu este aici exprimat, dar se subînţelege cu uşurinţă: cele zece triburi sînt cele care pregătesc schisma (cf. 3Reg. 12:20). Mai mult, versiunea aceasta susţine că Ieroboam a fost chemat după răspunsul dur al lui Roboam, după revolta poporului şi lapidarea lui Adoniram, perceptorul regal.

10:4

Termenul *a îngreunat* traduce gr. *ἐσκλήρυνε*. Opţiunea este *au năsîlnicit* în BIBL. 1688, verb derivat de la adjectivul *năsîlnic*, cuvînt învechit de origine slavă, cu sensul 'greu, rău, aspru, violent'. MS. 4389 are *ne-au înghesuit* cu sensul învechit 'a strîmtora'. ♦ *Robia şi jugul* (gr. *δουλεία καὶ*

ζυγόν). Este vorba de echivalarea a doi termeni cu caracter tehnic în limba ebraică, referindu-se, în principal, la munca forţată şi la impozite usturătoare. Cererea triburilor din nord de ridicare a robiei şi a jugului o dată cu instalarea unui nou suveran al lui Israel i-a dus pe unii istorici şi comentatori biblici cu gîndul la practica curentă din mariile imperii ale Orientului Mijlociu, pentru ca noul suveran să procedeze la o relaxare a îndatoririlor supuşilor faţă de coroană. Asemenea scutiri de taxe erau obişnuite, de pildă, în regatele mesopotamiene. Totuşi, în cazul de faţă nu se poate spune cu certitudine dacă ne aflăm într-o situaţie de acest tip, avînd în vedere că relaxările fiscale şi sociale ţineau, în Israel, de alte resorturi temporale, şi anume de anii jubiliari. Cu toate acestea, cererea triburilor din nord de ridicare a jugului regal conţine, *a contrario*, un mesaj foarte subtil pe care atît autorul deuteronomist al pasajelor din 3Reg. 9:15, 20-22, cît şi, mai ales, Cronistul (2Paralip. 2:17; 8:7-10) au încercat să îl treacă sub tăcere, anume că în Israelul lui Solomon se practica supunerea cetăţeanului de rînd la munca forţată. ♦ BIBL. 1688 traduce termenul grecesc *δουλεία* prin *lucrul*, menţinînd, ca în greaca actuală, sensul de 'trudă, muncă aspră' al cuvîntului.

10:5

În virtutea unei simpatii evidente, Cronistul nu îl pune pe Roboam, de la început, într-o lumină penibilă. Dimpotrivă, o anumită temperanţă i se concede, ceea ce îl disculpă într-un fel pe urmaşul legiuit al lui Solomon de schisma ireparabilă a lui Israel, pentru care sînt acuzaţi mai ales sfetnicii meschini şi ambiţioşi ai tînărului suveran.

10:6

„Bătrînii" poporului alcătuiau o suprastructură consultativă, la nivel naţional, tipică pentru vechile societăţi tribale, care îşi legitimase existenţa din vremea lui Moise. Dumnezeu îşi revarsă duhul asupra grupului de şaptezeci de bătrîni, în pustiu (Num. 22:17). Sfatul bătrînilor şi-a menţinut autoritatea şi influenţa şi în timpul monarhiei (2Reg. 3:17; 5:3; 17:4; 3Reg. 20:7-8; 1Paralip. 11:3) şi a reapărut în timpul lui Esdra. Grupul bătrînilor reprezintă punctul de vedere legitim ereditar, fiind, într-un fel, depozitarul înţelepciunii solomonice după moartea suveranului.

10:7

Sintagma *cuvinte bune* (gr. *λόγους ἀγαθους*) are o semnificaţie tehnică aparte, care excedă un eventual împăciuitorism verbal adresat de rege supuşilor săi suplicanţi. În TM expresia corespondentă *dəbhārîm tôbhîm* se referă la încheierea concretă a unei înţelegeri, este o formă de garantare prin cuvînt şi faptă (ebr. *dābhar* acoperă ambele sensuri). Cu alte cuvinte, sfetnicii cei bătrîni îl sfătuiesc pe tînărul rege să îi trimită acasă pe suplicanţi, cu garanţia unei înţelegeri, a unui compromis, a unei concesii oficiale.

10:8

Dacă grupul bătrînilor sfetnici avea o legitimitate şi se bucura de o poziţie clară în societatea israelită, grupul consilierilor tineri apare ca mai puţin bine delimitat în acelaşi spaţiu politic. Unii istorici au descifrat în cele două grupuri existenţa unui fel de bicameralism instituit la curtea de la Ierusalim (cf. Malamat, 1963, apud DWBC, p. 86). Astfel, *tinerii* constituiau un corp aparte de consilieri regali, ai cărui membri erau recrutaţi din rîndul prinţilor, probabil fraţi vitregi ai lui Roboam, fii ai lui Solomon şi ai numeroaselor sale soţii (de aici şi traducerea în BIBL. 1688 prin substantivul *copiii* a termenului grec care îi desemnează pe tineri, *παιδάρια*). Modelul acestui corp de consilieri se găsea la curtea imperială din Babilon.

10:10

Expresia *degetul meu cel mic* (gr. *ὁ μικρὸς δάκτυλος μου*) are o conotaţie aparte de dispreţ suveran. TM are pur şi simplu *qāṭōnnî* (literal: 'lucrul meu cel mic'), tradus îndeobşte, eufemistic, prin *degetul meu cel mic* (cf. CORN., VULG. *minimus digitus meus*). De fapt, este o aluzie la penis.

10:11

Am tradus prin *a pedepsi* verbul grec *παιδεύω*, care avea la origine sensul de 'a educa, a învăţa'. Încă din greaca tîrzie însă, el a început să însemne 'a învăţa minte, a pedepsi', acest sens cîştigînd teren în timp (a se vedea şi cărţile sapienţiale, în special *Proverbele lui Solomon*). Formal, cuvîntul românesc provine din forma de aorist a verbului medio-grec *παιδεύω*, dar suferă o îngustare ulterioară de sens. Pentru evitarea confuziei, BIBL. 1688 traduce acest verb prin *a certa*, întrucît la data redactării traducerii, verbul păstrase ambele sensuri din greacă. ♦ În mod curent se afirmă că scorpionii (BIBL. 1688: *scorpii*) erau bice cu mai multe cozi, avînd la capete bucăţi de metal. Forma şi funcţionalitatea lor evocau imaginea temutelor animale. Totuşi, în Orientul Apropiat aceste instrumente de tortură nu au fost cunoscute pînă la venirea romanilor, ceea ce i-a determinat pe unii comentatori să pledeze în favoarea sensului puternic metaforic al expresiei, în directă legătură cu metafora ironică din versetul anterior.

10:15

Termenul *schimbarea* traduce gr. *μεταστροφή* (literal: *întoarcerea*, cf. BIBL. 1688). Este vorba despre modificarea planului divin, revelată prin profeţia lui Achia şi recunoscută acum de oameni. De altfel, aluzia subtilă a autorului la relatarea corespondentă de la 3Reg. 11:29-38 presupune că cititorii 2Paralip. erau suficient de familiarizaţi cu aceasta din urmă. În plus, demersul Cronistului serveşte aceleiaşi strategii literare şi ideologice de „albire" a lui Solomon: astfel, orice argument care l-ar putea acuza, chiar şi indirect, pe Solomon de provocarea schismei este cu grijă îndepărtat. ♦ Verbul *împlinit-a* traduce gr. *ἀνέστησεν* (literal: *ridicat-a*, cf. BIBL. 1688). Explicaţia pentru sensul aparte al verbului grec se găseşte în originalul

ebraic. În TM, verbul corespondent este *qûm* 'a sta drept, a se ridica'. La *hiphil* însă, aşa cum este cazul de faţă, şi în contexte profetice, verbul are şi sensul de a împlini un jurământ, o promisiune.

10:16

Formula care întăreşte schisma are o evidentă – mai ales în TM – structură ritmată, care corespunde, unitate cu unitate, dar în sens contrar, formulei de antantă inspirată de duhul lui Dumnezeu de la 1Paralip. 12:18.

10:18

Propoziţia atributivă *care era cu birurile* traduce sintagma nominală gr. *τὸν ἐπὶ τοῦ φόρου*. În BIBL. 1688 se traduce literal: *cel preste bir*. Expresia nu este prin nimic altceva surprinzătoare decît prin aceea că reprezintă, literal, denumirea unei funcţii specifice în aparatul de stat din Israel, şi anume pe aceea de perceptor general şi ministru de finanţe. Un sigiliu descoperit în Palestina confirmă existenţa funcţiei ca atare: 'a lui Pela'yahu, [fiul lui] Mattityahu, care [este] peste biruri' (*'aşer 'al-hammas*). Formula de pe sigiliu corespunde exact formulei biblice. MS. 4389 are *vistiêriul*.

Capitolul al 11-lea

În general, 2Paralip. 11-12 corespund la 3Reg. 12:21 - 14:31. Totuşi, Cronistul omite informaţii semnificative legate de istoria paralelă a regatului apostat din nord. Astfel, nu se aminteşte nimic despre zidirea locurilor înalte de rugăciune de la Betel şi Dan, despre activitatea fulgurantă a profetului fără nume care contesta cultul lui Ieroboam şi despre drumul soţiei lui Ieroboam la profetul Achia. Dezinteresul Cronistului este numai aparent: în felul acesta, autorul arată de la început că întreaga atenţie i se concentrează asupra istoriei providenţiale a regatului lui Iuda. Totuşi, există şi o contribuţie efectivă a autorului la îmbogăţirea informaţiei preluate din surse, şi anume o subtilă inserţie a ideii de retribuţie divină imediată (de pildă, la 11:6-13). Pentru detalii, vezi DWBC, p. 92-94.

11:1

Campania pe care Roboam intenţionează să o pornească împotriva rebelilor din regatul din nord se opreşte în stadiul pregătirilor. Aceasta probabil pentru că atenţia regelui de la Ierusalim a fost atrasă de iminenţa unui conflict mult mai serios, care necesita pregătiri intense, anume contracararea invaziei egiptene (cf. 11:5-11).

11:2

Expresia Cronistului *tot Israelul din Iuda şi din Beniamin* a fost interpretată ca o convingere a autorului că adevăratul Israel este format numai din aceste două triburi din sud. Aceasta spre deosebire de varianta paralelă din 3Reg. 12:23, unde se spune pur şi simplu: *către toată casa lui Iuda şi Beniamin*. Alte interpretări aduc anumite nuanţe acestei soluţii radical ideologice: astfel, unii comentatori sînt de părere că sintagma Cronistului *tot Israelul din Iuda şi din Beniamin* este una inclusivă şi nu una exclusivistă, în sensul că, deşi nu o numeşte, conştiinţa unităţii celor două regate era încă foarte puternică la autorul 2Paralip. (Braun, în JBL, 96, 1977, p. 59-62). Este interesant de remarcat că versiunea cu tot Israelul din FRANKF. (şi din BIBL. 1688) nu împărtăşeşte lecţiunea dominantă LXX, ci se raliază la TM.

11:3

Termenul *lucrul* traduce gr. *ῥῆμα*. BIBL. 1688 are, literal, *cuvîntul*. La originea confuziei stă, evident, ambivalenţa semantică 'acţiune'/'cuvînt' a termenului ebraic *dābhār* (cf. TM). ♦ Sintagma *înaintarea împotriva lui Ieroboam* traduce gr. *τὸ μὴ πορευθῆναι ἐπὶ Ιεροβοάμ*. Am căutat să păstrăm, în acest fel, sensul propoziţiei nominale din originalul grecesc.

11:4

Verbul *a zidi* (gr. *οἰκοδομῶ*) are aici sensul de 'a rezidi', 'a reface'. De fapt, toate cetăţile enumerate mai jos sînt menţionate înainte în Ios. şi Reg., cu excepţia lui Adoraim, localitate din sud-vestul lui Iuda, identificată cu actuala Dura, situată la opt km sud-vest de Hebron.

11:5-11

Lista celor cincisprezece cetăţi fortificate ale lui Roboam, cunoscută îndeobşte ca „lista lui Roboam", apare numai în 2Paralip., ceea ce i-a făcut pe majoritatea exegeţilor şi arheologilor biblici să presupună că autorul 2Paralip. i-a atribuit în mod voit lui Roboam fapte ale altor regi ulteriori, anume ale lui Iosia sau ale lui Ezekia. Argumentele sînt, în ambele cazuri, de natură arheologică şi epigrafică. Astfel, unii afirmă că, în timpul domniei lui Roboam, Lachiş era doar un tîrg fără ziduri de apărare, care beneficia numai de o mică fortificaţie de tip palaţial (D. Ussishkin, *Excavations at Tel Lachish 1973-1977*, în „Tel Aviv", 5, 1978, p. 27-31). Aceeaşi problemă şi în cazul localităţii Betsur, care, deşi atestată din secolul al XI-lea î.d.Hr., nu prezintă urme de locuire în secolele al X-lea şi al IX-lea, probabil din cauza unei depopulări temporare. Şi exemplele pot continua (cf. Aialon, Hebron şi Gath). La aceste argumente de natură arheologică se adaugă şi cele de tip strategic. North observă că localităţile amintite sînt dispuse în aşa fel încît să asigure un fel de continuum de siguranţă, într-un fel semănînd (şi ca rezultat final) cu celebra linie Maginot. Numai că, în realitate, lipsa de fortificaţii propriu-zise din timpul lui Roboam, face ca, eventual, localităţile în cauză să facă parte mai degrabă din linia apărării civile, şi nu din cea a defensivei armate (North, *op. cit.*, p. 489). Totuşi, Dillard arată, în urma unei argumentări fără egal, că, în ciuda diverselor reticenţe de natură arheologică, din punct de vedere strategic este foarte plauzibil ca lista lui Roboam să fi consemnat, lapidar, un plan de război foarte bine pus la punct de primul suveran al lui Israel. În plus, lista cîştigă în autenticitate în condiţiile în care la 3Reg. 12:25 se spune

explicit că şi Ieroboam a trecut la întărirea cetăţilor Sichem şi Phanuel (cf. DWBC, p. 95-97).

11:10

Sintagma *depozite de bucate* traduce *παραθέσεις βρωμάτων*. BIBL. 1688 traduce literal: *punere de bucate*.

11:13

Preoţii şi leviţii care locuiau în mijlocul triburilor din nord s-au refugiat în sud, spre Iuda şi Beniamin. Refugiul grabnic al clasei sacerdotale s-a datorat practicilor păgîne pe care începuseră să le îmbrăţişeze israeliţii. În plus, este de presupus că gestul lor radical de devoţiune faţă de cultul lui Iahwe şi faţă de Templu şi de Ierusalim ca centre suprapuse de iradiere teocratică a fost urmat şi de o parte a populaţiei civile din Regatul de Nord, care, pe cheltuiala proprie, a preferat să-şi abandoneze bunurile şi proprietăţile. Un ecou al acestui posibil exod se găseşte în afirmaţia vexată a lui Ieroboam de la 3Reg. 12:26, care se teme că dezertările în masă vor conduce la reunirea lui Israel. ♦ Termenul *stăpînirile* traduce gr. *κατασχέσεις*, pentru care BIBL. 1688 are *ţinerile*. Este de fapt vorba despre terenurile late de un kilometru care înconjurau cetăţile levitice, asupra cărora aceştia aveau drept de uzufruct. ♦ Expresia *fiii lui Ieroboam* pare să se refere la urmaşii direcţi ai suveranului, care vor fi alcătuit un fel de consiliu de război similar celui de la curtea lui Roboam (cf. 2Paralip. 10:10)

11:14

Perechea *pentru idoli şi pentru deşertăciuni* (gr. *τοῖς εἰδώλοις καὶ τοῖς ματάιοις*) are drept corespondent în TM un singur termen, pe cît de cunoscut, pe atît de enigmatic, şi anume *sᵉʿîrîm*, pluralul lui *saʿîr* 'păros' sau 'ţap (păros)'. Avînd peste cincizeci de ocurenţe, termenul desemnează un grup de creaturi demonice, îndeobşte identificate cu satirii. În lipsa unor reprezentări iconografice convingătoare, specialiştii nu se pot pronunţa cu certitudine cu privire la natura şi la originea lor. J. Wellhausen şi, pe urmele lui, o întreagă tradiţie exegetică i-a asimilat fiinţelor denumite de arabi *ginn*, duhuri cu formă de animale păroase, capabile să îşi schimbe înfăţişarea. Snaith consideră că *sᵉʿîrîm* menţionaţi la Lev. 17:7 şi indicaţi ca obiecte ale închinării idolatrice la 2Paralip.11:14, erau la origine zeităţi canaanite ale furtunii, în vreme ce *sᵉʿîrîm* amintiţi la Isa. 13:21 şi 34:14 erau pur şi simplu animale (i.e. ţapi) fără conotaţii religioase (N. H. Snaith, *The Meaning of sᵉʿîrîm*, VT, 25, 1975, p. 115-118). B. Janowski respinge o delimitare atît de radicală între cele două tipuri de contexte şi afirmă ambivalenţa caracterului demonic asociat unui animal care trăieşte în locuri pustii, în deşert, printre ruine etc. (DDD, s.v. *Satyr*, Leiden, 1998, p.732-733). În orice caz, venerarea lor era interzisă de legea mozaică (Lev.17:7) şi a devenit o expresie predilectă a polemicii postexilice îndreptate împotriva zeilor străini. ♦ Viţeii lui Ieroboam nu vor fi fost neapărat imagini idolatre, întrucît aceştia reprezentau numai tronul zeităţii invizibile. Vina suveranului va fi constat mai degrabă în intenţia polemică faţă de instituţia Templului de la Ierusalim de a reduplica simbolurile religioase considerate unice (cum ar fi, de pildă, Chivotul Legămîntului, cf. R. North, *Social Dynamics from Saul to Jehu*, în BTB, 12,1982, p. 114). Abia după revenirea din exil, o atare atitudine a fost înţeleasă ca o încurajare la idolatrie (DWBC, p. 97-98).

11:16

Vreme de trei ani. Cronistul indică cu o precizie fără precedent în 3Reg. anii de graţie şi cuminţenie a regelui lui Iuda. Vreme de trei ani acesta a urmat căile dreptcredincioase ale părinţilor săi. Însă, ne lasă să înţelegem autorul, în anul al patrulea, Roboam s-a abătut de la calea cea dreaptă a slujirii Domnului. Ca răsplată directă, temă predilectă a Cronistului, în anul al cincilea a avut loc invazia lui Susakim. Neîmpărtăşind ideea retribuţiei imediate, autorul 3Reg. nu observă cu atîta minuţie cronologia domniei lui Roboam. De asemenea, este de important de remarcat o altă trăsătură specifică stilului Cronistului, şi anume formula comparativă care îi include pe David şi Solomon ca modele de conduită pentru urmaşii lor. Autorul deuteronomist îl preferă numai pe primul în respectiva formulă, ţinînd cont de observaţiile făcute de acelaşi autor în privinţa comportamentului reprobabil al lui Solomon din ultima parte a vieţii (cf. 3Reg. 11:4). Asocierea de către Cronist a lui Solomon cu David face parte dintr-o strategie auctorială evidentă de „albire" a regelui înţelept.

11:17

Ieremot, ca fiu al lui David, nu mai este menţionat în nici un alt loc. În orice caz, insistenţa Cronistului pe descendenţa davidică a soţiilor lui Roboam este importantă pentru că pune în evidenţă puritatea ereditară a monarhiei din Iuda, fără, în acelaşi timp, să lase loc unor eventuale bănuieli de incest.

11:19

Expresia *Maaca, fiica lui Abessalom* nu trebuie, după toate aparenţele, înţeleasă *ad litteram*. Este probabil vorba despre o nepoată a lui Abessalom, fiul lui David. Abessalom avea o singură fiică, pe Tamar, şi trei fii (2Reg. 14:27). Cum în privinţa maturizării fiilor persistă confuzia (cf. 2Reg. 18,18), Maacha, amintită în versetul de faţă, pare să fi fost fiica lui Thamar.

11:20

FRANKF. are *şaizeci de ţiitoare*, la fel ca TM. LXX-RAHLFS are *treizeci de ţiitoare*. Dillard arată că menţionarea, în acest context elogios, a faptului că regele Roboam avea o familie numeroasă nu este gratuită. O familie numeroasă presupunea, în culturile antice din Orient, binecuvîntarea directă a lui Dumnezeu. Totuşi, este foarte puţin probabil ca regele să fi avut parte de atîtea soţii, ţiitoare şi copii în primii patru ani de domnie. Cifrele, cu adevărat impresionante, se

potrivesc mai degrabă cu sfîrşitul domniei lui Roboam. Totuşi, Cronistul le plasează la început din calcul ideatic: în felul acesta tema favorită a răsplăţii imediate este exemplificată fără rest. Cu alte cuvinte, autorul transferă date de la sfîrşitul dezastruos al domniei lui Roboam la începutul lăudabil al acesteia pentru a-i spori legitimitatea (DWBC, p. 99).

Capitolul al 12-lea

12:1

Spre deosebire de autorul deuteronomist al cărţii a III-a a *Regilor*, care nu dă nici o explicaţie pentru invazia lui Susakim, Cronistul nu scapă ocazia să sugereze că aceasta din urmă reprezintă răsplata divină pentru părăsirea poruncilor Domnului. Sub această acuzaţie generică, autorul 2Paralip. se referă, probabil, la intrarea cultelor păgîne în regatul lui Iuda, sub influenţa femeilor de la curtea lui Roboam, în special a mamei sale, Nooma Ammanita (cf. 3Reg. 14:21).

12:2

Susakim (TM *Šîšaq*) a fost un prinţ libian, întemeietor al celei de-a douăzeci şi doua dinastii egiptene (*Sheshong* I). A domnit între 945 şi 924 î.d.Hr. şi a fost faraonul care l-a protejat pe exilatul Ieroboam şi care, după invazia din Iuda (cca. 925 î.d.Hr.), şi-a extins dominaţia şi asupra lui Israel, aşa cum reiese dintr-o stelă triumfală descoperită la Megiddo, ce menţionează numele faraonului. Mai mult, campania palestiniană este înregistrată pe zidurile unui templu din Karnak. Dintre cele o sută cincizeci de localităţi menţionate lipseşte însă Ierusalimul. Se pare că obiectivele principale ale campaniei au fost Megiddo, în regatul de nord, şi Negev, în cel de sud.

12:3

Etnonimul *libienii* (gr. *Λιβύες*, TM: *lûbhîm*; BIBL. 1688: *livii*) se referă la ţara şi la triburile din vestul Egiptului. Termenul este astestat prima oară în inscripţii egiptene din secolele al XIII-lea şi al XII-lea î.d.Hr., sub forma *Rbw* (= *Libu*), ca nume al unui trib apusean ostil Egiptului. Ulterior, aceşti *Libu* pătrund în Egipt, organizaţi în bande de jaf. Pentru a le descuraja atacurile, faraonii îi primesc ca mercenari în armata egipteană şi coloni. Aşa se explică numărul mare de soldaţi libieni în armata lui Susakim. ♦ Troglodiţi (gr. *τρωγλοδύται*, ebr. *sukkyyîm*, BIBL. 1688 *trogloditêni*). Este vorba aici despre o populaţie din Africa orientală, al cărei nume pare să se lege de toponimul Suko, amintit de Strabon, în *Geografia* 14:4-8, şi de actualul Suakin. Această populaţie trăia în regiunile locuite de troglodiţi, pe coasta Mării Roşii, de aici varianta LXX şi VULG., *troglodytai* (în greacă, termenul înseamnă 'cei care trăiesc în găuri de pămînt'). Suchienii sînt menţionaţi de inscripţii egiptene din secolele al XIII-lea şi al XII-lea ca cercetaşi în armata egipteană. ♦ *Etiopieni*. BIBL. 1688 traduce gr. *Αἰθίοπες* prin *arapi*.

12:5

După căderea avanposturilor întărite, căpeteniile lui Iuda se regrupează, în refugiu, în speranţa unei ultime bătălii, la Ierusalim, unde primesc revelaţia prin Samaia şi îşi recunosc apostazia drept cauză a invaziei egiptene. ♦ Formulele simetrice de tipul *voi m-aţi lepădat, şi eu vă voi lepăda pe voi* exprimă chintesenţa gîndirii de tip retributiv, specifică Cronistului. Se remarcă, de asemenea, că discursurile de acest fel sînt mai lungi în *Paralipomena* decît cele corespondente din *Regi*, tocmai pentru ca autorul să îşi poată expune ideile despre răsplata imediată a lui Dumnezeu.

12:6

Formula *se ruşinară* corespunde gr. *ἠσχύνθησαν*; MS. 4389 are *se înfricoşară*, iar în TM găsim: *se smeriră*.

12:7

Verbul *s-au smerit* traduce aici gr. *Ἐνετράπησαν*, pentru care BIBL. 1688 are *s-au înfrînt*. În MS. 4389 găsim însă *se smeriră* ♦ Teoria retribuţiei imediate nu este validă doar în sens punitiv. În mod simetric cu formula-tip de la 12:5, aici este descrisă reacţia promptă, plină de bunăvoinţă, a lui Dumnezeu la smerirea poporului ales. ♦ Mînia lui Dumnezeu (*θυμός*) „cade picătură cu picătură" peste Ierusalim. Acesta este sensul precis al verbului *στάζω*, pe care l-am tradus prin *a pica*. La sfîrşitul versetului, TM are în plus „prin mîna lui Şişak".

12:9

Susakim se mulţumeşte cu devastarea şi jefuirea Templului şi a palatului regal. Nu distruge Ierusalimul, care, de altfel, nu figurează în lista cetăţilor cucerite din inscripţia de la Karnak.

12:10

Termenul *gărzi* traduce gr. *παρατρέχοντες* (literal: 'cei care aleargă alături"; BIBL. 1688 are *alergătorii*). Avem aici o confuzie a traducătorilor LXX, care au interpretat astfel o rădăcină ebraică ce desemna şi un corp de soldaţi sau de civili aleşi în slujba personală a regelui. Prin urmare, aceşti alergători alcătuiau un fel de gardă pretoriană a regelui din Iuda. ♦ În TM, versetele 10-11 diferă: „[10]Şi regele Roboam a făcut în locul lor scuturi de aramă şi le-a pus în mîinile căpeteniilor gărzilor de la intrarea casei regelui. [11]Şi era aşa: regele intra în Casa lui Iahwe, gărzile veneau, le aduceau şi apoi le purtau înapoi în încăperea gărzilor."

12:12

Versetul de faţă reprezintă concluzia capitolelor 11 şi 12. Accentul cade pe smerirea regelui ca singur mod de evitare a mîniei divine. Afirmaţia autorului despre lucrurile bune din Israel rămîne însă neclară. ♦ Termenul *mînie* traduce gr. *ὀργή*, la fel ca *θυμός*. Totuşi, o nuanţă se impune semnalată, şi anume că *ὀργή* este manifestarea concretă a lui *θυμός*. BIBL. 1688 are *urgiia*, cuvînt împrumutat din mediolat. *orgia* şi înrudit, evident, cu termenul

grec. ♦ Expresia *cuvinte bune* traduce gr. *λόγοι ἀγαθοί* (literal: *cuvinte bune*, cf. BIBL. 1688). Este vorba de binecunoscutul calc după ebraică (ebr. *dabhar*): astfel, *λόγος* are un sens intermediar, între faptă, cuvînt şi intenţie, gînd.

12:13

Informaţia aceasta apare la începutul relatării domniei lui Roboam la 3Reg. 14:21, fapt care i-a determinat pe unii filologi să susţină că, în cazul de faţă, avem de-a face cu o inserţie ulterioară a pasajului. ♦ Autorul plasează la sfîrşitul versetului informaţia despre mama lui Roboam, pentru ca în versetul imediat următor să înregistreze apostazia acestuia. Respectiva informaţie poate fi interpretată şi cauzal.

12:14

Răul la care se referă Cronistul este expus explicit la 3Reg. 22-23.

Capitolul al 13-lea

Capitolul corespunde în linii mari cu 3Reg. 15:1-6. Totuşi, în afară de formulele de introducere şi de încheiere, discursul celor doi autori este foarte diferit. Cîtă vreme Deuteronomistul îl prezintă pe Abia ca pe un rege corupt, cu o atitudine cel puţin ezitantă faţă de Dumnezeu şi care a fost îndurat de Pronie numai în virtutea promisiunii pe care Dumnezeu i-o făcuse lui David despre moştenirea acestuia, Cronistul dilată relatarea despre un personaj parcă cu totul diferit: un rege triumfător asupra duşmanului şi un drept al lui Dumnezeu.

13:1

Abia a domnit între 913-915 şi 911-913 î.d.Hr. Aceasta este singura formulă de introducere în care începutul domniei unui rege din Iuda este raportat la domnia unui rege din nord. Invers, procedeul este mult mai obişnuit.

13:2

Ascendenţa Maachăi, mama lui Abia şi nevasta preferată a lui Roboam, este neclară. Dacă la 2Paralip. 11:21, se spune că aceasta e fiica lui Abessalom, în versetul de faţă aflăm ca ar fi fiica lui Uriel din Gabaon. Unii comentatori sînt de părere că termenul „tată" din 11:21 trebuie intepretat ca „unchi". Atunci Maacha ar fi fiica lui Thamar, sora lui Abessalom, şi a lui Uriel din Gabaon, cu care Thamar s-ar fi măritat. Alţi exegeţi preuspun că textul original prezintă aici lacune iremediabile. ♦ Flavius Iosephus (*Antichităţi iudaice*, 8, 112) susţine că Ieroboam a început războiul cu Abia, ceea ce nu reiese foarte clar din impersonalul biblic, literal: *a fost război între Abia şi Ieroboam*.

13:3

Numărul combatanţilor este, după toate aparenţele, exagerat. Aceasta se datorează fie unei intenţii hiperbolizante a autorului, fie interpretării greşite a numelui ebraic *'eleph* 'o mie', care în terminologia militară desemna o unitate, alcătuită în mod ideal dintr-o mie de soldaţi, dar care de fapt nu număra niciodată atîţia combatanţi. Dillard pledează totuşi pentru prima interpretare (DWBC, p. 107).

13:4-12

Majoritatea comentatorilor a remarcat că discursul lui Abia insistă pe legitimitatea de sorginte divină a dinastiei davidice şi pe legitimitatea cultului Templului de la Ierusalim, ca unic loc de venerare a lui Dumnezeu. Dacă se ţine cont de data redactării cărţii de faţă, se poate presupune că discursul lui Abia este o foarte subtilă modalitate de contracarare a concurenţei politico-religioase reprezentate de Samaria.

13:4

În privinţa localizării *înălţimii Somorom* (ebr. *Ṣ[e]mārayim*) s-au vehiculat cel puţin două ipoteze. Cea mai plauzibilă este cea care plasează muntele la nord de oraşul din Beniamin cu nume asemănător, menţionat în Ios. 18:22 (*Sermim*), îndeobşte asociat cu Ras ez-Zeimara. Acesta se găsea între Betharaba şi Bethel. Cu alte cuvinte, muntele cu pricina va fi fost situat chiar pe graniţa dintre cele două state aflate în conflict. O a doua ipoteză, mai puţin frecventată, este aceea că muntele Somorom se va fi aflat la nord-est de Ierihon, de-a lungul văii Iordanului.

13:5

Sintagma *legământ veşnic* traduce gr. *διαθήκη αἰώνιος* (FRANKF.; BIBL. 1688 are *făgăduinţă vecinică*). LXX–RAHLFS are însă: *διαθήκη ἁλός* 'legămîntul sării' (cf. TM: *b[e]rît melah*). Expresia mai este menţionată în Lev. 2:13 şi Num. 18:19. Sarea, datorită proprietăţilor ei de conservant, a devenit un simbol al fidelităţii şi permanenţei, larg răspîndit în Orientul Apropiat şi Mijlociu şi folosit adesea la ratificarea unor înţelegeri.

13:7

Secvenţa *se adunară la el* pune probleme în toate versiunile Vechiului Testament. Aceasta întrucît este neclar la cine se referă pronumele personal. Unele interpretări, mai puţin numeroase, au înclinat să citească, *lectio difficilior*, referirea la Roboam. În acest caz, părintele lui Abia este acuzat voalat de schismă. Totuşi, acuzaţia este piezişă, întrucît critica autorului se îndreaptă spre anturajul nefast care l-a adus pe Roboam la o asemenea decizie. A doua interpretare, majoritară, favorizează lectura, şi contextual validă (cf. 13:6), *el* = *Ieroboam*. În acest caz, nu numai Solomon este absolvit complet de orice provocare a schismei, dar nici asupra fiului său, Roboam, nu mai planează suspiciunile de la 2Paralip.10. Toată vina este, astfel, aruncată în seama lui Ieroboam şi a regatului apostat din nord.

13:8

Varianta de traducere din BIBL. 1688 *voiu zice* este eronată, întrucît în originalul grecesc verbul se află la persoana a doua plural (FRANKF. *λέγετε*). ♦ Mesajul ideologiei teocratice este foarte limpede exprimat de

Cronist: regatul davidic nu trebuie pierdut pentru că este de fapt regatul lui Dumnezeu. ♦ Ieroboam era acuzat, de fapt, că a încurajat o formă de sincretism religios, care presupunea venerarea lui Iahwe şi totodată celebrarea cultului fertilităţii. Unii comentatori sînt de părere că viţeii în cauză nu ar fi fost reprezentări propriu-zise ale divinităţii, ci piedestalul pe care stătea Iahwe. Viţeii au preluat astfel funcţia heruvimilor de deasupra Chivotului Legămîntului.

13:9

Expresia *să-şi umple mîinile* este una tehnică şi are sensul de 'a fi învestit ca preot' (cf. Ex. 28:41; 29:24). Totuşi, interesant este că, pentru învestirea sacerdotală, pretendentul trebuia să aducă un viţel tînăr şi doi berbeci (Ex. 29:1). Creşterea numărului de animale aduse spre consacrare reflectă fie practica postexilică cu care era obişnuit Cronistul, fie mai degrabă condiţia de tip mercantil pe care o impunea noua clasă sacerdotală din regatul din nord celor doritori să ocupe o poziţie privilegiată în societate (cf. DWBC, p. 109). ♦ Sintagma *viţei din turme* traduce gr. *ἐν μόσχοις ἐκ βοῶν*. BIBL. 1688 are, literal: *viţei den boi*.

13:11

Descrierile cultului şi mai ales ale serviciului levitic sînt foarte frecvente şi reprezintă o trăsătură distinctivă a Cărţilor Paralipomenelor. Un atare interes pentru slujirea la Templu indică, cu destulă precizie, mediul din care provenea Cronistul, probabil apropiat de personalul Templului. În afară de slujirea Pîinilor-Punerii-Înainte, care se făcea o dată pe săptămînă, toate celelalte îndatoriri amintite aici erau zilnice. Recapitularea riturilor care alcătuiau cultul Templului este esenţială într-un discurs care precede un conflict înţeles ca religios: Cronistul afirmă prin glasul lui Abia condiţia de puritatea cultuală în care se găsea Iuda înainte de a merge pe cîmpul de bătălie, o cerinţă esenţială. ♦ Expresia *tămîieri înmiresmate* traduce gr. *θυμίαμα συνθέσεως*, literal: *tămîiere de amestec [cu miresme]*. De aici soluţia propusă de BIBL. 1688, *tămîie a împreunării*.

13:12

Expresia *în fruntea noastră* traduce gr. *μεθ' ἡμῶν ἐν ἀρχῇ*. BIBL. 1688 traduce literal: *cu noi e de-nceput*. În felul acesta, Abia aduce cel mai puternic argument de legitimare a războiului cu Regatul din Nord. Conflictul nu este un simplu capriciu al suveranului, ci necesitatea însăşi impusă de Providenţă: ca atare, Dumnezeu însuşi luptă în război lui Iuda.

13:13

[El] era înaintea lui Iuda, iar ambuscada în spate. Traducerea literală din BIBL. 1688 este neclară în absenţa subiectului (*să făcu denaintea Iudii, şi straja dendărăt*). Este vorba despre poziţia lui Ieroboam şi a ambuscadei menţionate în acelaşi verset faţă de punctul de reper fix care era armata lui Iuda. Cu alte cuvinte, trupele regulate ale Regatului de Nord, în frunte cu Ieroboam, se găseau faţă în faţă cu armata din Iuda, pe cînd ambuscada pregătită de Ieroboam, luase prin învăluire oştirea lui Iuda şi aşezase, pe ascuns, în spatele acesteia. MS. 4389 oferă o soluţie mai bună decît BIBL. 1688 din punctul de vedere al clarităţii.

13:17

Flavius Iosephus preia întocmai cifra fabuloasă de cinci sute de mii de morţi şi constată că în războaiele grecilor şi ale barbarilor nu s-a pomenit un asemenea măcel (*Antichităţile iudaice*, 18, 11, 3). Totuşi, suma trebuie trebuie înţeleasă ca o concluzie de tip teologic a Cronistului, un asemenea carnagiu servind ca probă indiscutabilă a faptului că Dumnezeu a luptat alături de poporul său. De asemenea, cifra impresionantă de victime este o lecţie cumplită dată de Domnul tuturor celor care nu îşi pun nădejdea în el.

13:19

Contraofensiva lui Abia se îndreaptă spre cucerirea cetăţii Bethel, devenit centru al noii religii a lui Ieroboam. Dillard formulează ipoteza că viţeii de aur amintiţi la 13:8 aveau, în regatul de nord, aceeaşi funcţiune precum chivotul legămîntului în regatul lui Iuda, fiind, se pare, aduşi pe cîmpul de bătălie. De aici probabil viteza incursiunii lui Abia către Betel, care însă se va fi soldat cu un eşec parţial, viţeii fiind evacuaţi înainte de ocuparea localităţii de către armata din sud. Ei vor reveni la Bethel (4Reg. 10:29) o dată cu reintrarea localităţii în posesia Regatului din Nord (cf. 2Paralip. 16:1, cf. DWBC, p. 109).

13:20

Afirmaţia că Ieroboam nu a mai avut putere asupra lui Abia poate să se refere, pur şi simplu, la consecinţele înfrîngerii relatate mai sus. Cel puţin, Cronistul aşa lasă să se înţeleagă. Totuşi, în discursul fiului lui Abia, Asa, adresat lui Ader, regele Siriei, prin care ce dintîi solicita încheierea unei alianţe cu Siria împotriva lui Baasa, regele Israelului, se fac referiri clare la un tratat anterior pe care Abia l-ar fi încheiat cu Siria (2Par 16:3). Cronistul trece sub tăcere în capitolul de faţă orice astfel de alianţă, pentru a nu ştirbi ceva din imaginea favorabilă a victoriosului Abia. Totuşi, ipoteza ţinerii în şah a lui Ieroboam deopotrivă la graniţa de sud, cît şi la cea de nord-est a lui Israel este o explicaţie foarte plauzibilă a inactivităţii războinice a regelui.

13:21

Cifra *şaizeci şi două de fiice* este dată după FRANKF. Atît LXX-RAHLFS, cît şi TM au *şaisprezece fiice*. În orice caz, supralicitarea numărului de copii este un fapt curent în relatările domniilor glorioase, fiind un semn evident al binecuvîntării divine.

Capitolul al 14-lea

Domnia lui Asa, al treilea rege al lui Iuda, a durat patruzeci şi unu de ani (cca. 912-870 î.H). Cu toată

lungimea acestei domnii, 3Reg. şi 2Paralip. îi aplică un tratament diferit. Astfel, este extrem de important de observat faptul că relatarea de la 3Reg. însumează numai şaisprezece versete (15:9-24), pe cînd 2Paralip. îi dedică un spaţiu aproape triplu (2Paralip. 14:1-16:14). Ca atare, sursele Cronistului depăşesc cadrul obişnuitei sale *Vorlage*, adăugîndu-i un vast material din surse paralele, care însă scapă identificării precise. În orice caz, modificarea scenariului de la 3Reg. îi serveşte Cronistului la aducerea în prim-plan a tezei sale preferate, cea a retribuţiei divine imediate, expusă mai ales în discursurile oficiale.

14:1

Indicaţia temporală *zece ani* referitoare la perioada de pace de la începutul domniei lui Asa lipseşte din 3Reg. 15, fapt care i-a determinat pe unii comentatori să presupună că la originea acestei informaţii vor fi stat surse analistice palaţiale. Pe de altă parte, preferinţa manifestă a Cronistului pentru cifre are un scop precis. În acest fel, informaţia capătă cel puţin prestigiul preciziei, în aşa fel încît teologia retribuţiei imediate devine pe loc credibilă. Cei zece ani de pace ai lui Asa atrag un anumit răspuns al lui Iahwe, următorii ani însă, un alt răspuns.

14:3

Afirmaţia despre acţiunea reformatoare a lui Asa este contrazisă la 2Paralip. 15:17 unde se spune că înălţimile nu au fost desfiinţate. Unii comentatori, însă, cred că cele două informaţii trebuie înţelese la modul cronologic. Şi anume că 14:3 se referă la primii ani de domnie ai lui Asa şi 15:17 la ultimii ani de domnie, perioade separate de aproximativ treizeci de ani, timp în care cultele idolatre au putut să cunoască o recrudescenţă însemnată. Acelaşi tip de contradicţie se întîlneşte şi în cazul lui Iosaphat, despre care se spune la 17:6 că a abolit înălţimile, pentru ca la 20:33 să se afirme contrariul. ♦ Înaintea stîlpilor dedicaţi unor zeităţi păgîne se depuneau diverse jurăminte, se încheiau legăminte etc. Probabil că erau stîlpi solari sau, mai degrabă, altare pentru tămîiere. Ei nu trebuie confundaţi cu statuile zeităţilor în cauză (cf. Herodot, *Istorii* III, 8). ♦ Cuvîntul *dumbrăvile* traduce gr. *ἄλση*, pentru care BIBL. 1688 are *desişurile*, iar MS. 4389 *copacii*. Este vorba despre crîngurile consacrate unor divinităţi canaanite.

14:6

Informaţia conform căreia reforma religioasă a fost însoţită de mari eforturi edilitare, pe timp de pace, este proprie Cronistului şi extrem de revelantă pentru gîndirea aparte a acestuia. În ordinea teologiei retribuţiei imediate, faptele bune ale regelui sînt imediat urmate de pace şi de prosperitate generală. Este interesant de remarcat că, în pasajul corespondent de la 3Reg., nu se menţionează o atare activitate de edificare.

14:8

Pentru *două sute optzeci de mii de purtători de paveze*, în LXX-RAHLFS găsim *două sute cincizeci de mii*, iar TM are, la fel ca BIBL. 1688 (după FRANKF.), *două sute optzeci de mii de păvăţaşi*.

14:9

Invazia lui Zare Etiopianul va fi avut loc în al paisprezecelea an al domniei lui Asa, cca. 897 î.d.Hr. Relatarea nu a putut fi însă confirmată arheologic. Singurele indicii care invită la anumite presupuneri ar fi numele personajului implicat, eventuala lui provenienţă (etiopianul) şi ruta pe care acesta s-a întors după înfrîngerea suferită. Forma semitică a numelui său (ebr. *Zerah*) ar putea sugera că invadatorul este originar din Arabia. Cît priveşte calea de întoarcere şi locul în care a avut loc bătălia finală, se ridică numeroase probleme. LXX are: *Gedor* (actualul Nahal Hevron, spre Peninsula Arabia), TM are: *Gerar*, variantă plauzibilă. Gerar era o cetate foarte veche, la sud de Gaza, la poalele munţilor Iudeei, ceea ce indică un posibil traseu ales de Zare pentru întoarcerea în Egipt. Albright este de părere că, la Gerar, Sishak stabilise o garnizoană de nubieni, făcînd din această cetate un avanpost important pentru invaziile viitoare în Iuda (*Egypt and the Early History of the Negev*, în JPOS 4, 1924, p. 146-147). S-ar părea că Zare a fost un mercenar („condotier") etiopian în slujba faraonului Osorkon I. Numărul imens de luptători menţionaţi pledează tot în favoarea ipotezei originii egiptene, aceasta în cazul în care nu se ia în considerare şi nuanţa vădit hiperbolică. ♦ *Mariasa* (LXX: *Marisa*, TM: *Mareşah*) era o cetate sudică, pe drumul de la Hebron la Wadi Zeita, actualul Bet-Gibrin.

14:10

Localizarea *în valea de la miazănoapte de Mariasa* este preferabilă variantei ebraice care propune un nume cu caracter de hapax, *Valea Ţephathah*, ceea ce ne-ar duce cu gîndul la actualul Wadi es-Safie, loc aflat la un kilometru nord de Bet-Gibrin. Pentru expresia *în valea de la miazănopate*, BIBL. 1688 are: *în vale despre crivăţ*.

14:11

Sintagma *ţie nu îţi este cu neputinţă să izbăveşti nici pe cei mulţi, nici pe cei puţini* adaptează mai liber traducerea literală din BIBL. 1688, *nu iaste neputinţă la tine a mîntui întru mulţi şi întru puţini*.

14:12

Echivalarea etiopienilor cu arabii nu este specifică acestui context din BIBL. 1688. Aceeaşi confuzie de traducere se găseşte şi la 2Paralip. 12:3 (cf. nota). MS. 4389 are, însă, *etiopienii*.

14:14

Sintagma *spaima Domnului* traduce gr. *ἔκστασις Κυρίου,* literal 'ieşire', de aici 'ieşire din minţi (de spaimă, de furie)', 'uluire', 'extaz'.

Capitolul al 15-lea

15:1-2

Azarias, fiul lui Adad, este un profet total necunoscut, neexistînd altă referire la el în afară de relatarea Cronistului. Pentru că în discursul lui sînt expuse cu o claritate extraordinară temele majore ale teologiei Cronistului, unii comentatori au fost de părere că personajul este perfect fictiv. Aşa s-ar explica de ce profetul insistă asupra ideii că Dumnezeu este alături de popor (15:2), că se dezvăluie celor care îl caută (15:2), dar că îi lasă de izbelişte pe cei care îl uită.

15:3-4

Aceste două versete fac pandant tematic, în hiat, cu versetul anterior. Exprimarea este ambiguă din pricina absenţei verbelor finite (atît în TM, cît şi în LXX, de aici şi ininteligibilitatea traducerii literale din BIBL. 1688, spre deosebire de varianta propusă de MS. 4389). Ca atare, s-au propus două tipuri de intepretări ale versetelor în cauză. Pe de o parte, majoritatea comentatorilor TM văd în 15:3-4 o paralelă semnificativă între prezentul naraţiunii şi evenimente din trecut, şi anume cu situaţia lui Israel din vremea Judecătorilor (Jud. 17:6; 21:25). Pe de altă parte, unii dintre comentatorii TM şi majoritatea comentatorilor *Septuagintei* şi ai *Vulgatei* interpretează pasajul ca fiind unul strict profetic (vezi, în cazul VULG., verbele la viitor) şi că, prin tehnica literară *vaticium ex eventu*, Cronistul formulează aluzii transparente la situaţia comunităţii iudaice din timpul exilului şi apoi din perioada postexilică, pe care o cunoştea foarte bine. Astfel, exilul a fost perioada de haos şi de nenorocire, cînd Dumnezeu le-a întors spatele iudeilor, pentru ca, după aceea, căutarea lui Dumnezeu să fie primul pas spre mîntuire şi spre pace. Pe lîngă aceste soluţii de interpretare s-a propus şi ipoteza că Azarias nu se referă la Iuda în versetul 3, ci la regatul apostat din nord. Dincolo de orice dispută însă, întregul discurs al lui Azarias este o compilaţie din mai mulţi alţi profeţi (Os. 3:4; 5:15; Ier. 29:13-14; Zah. 8:10; Isa. 19:2). ♦ Misiunea preoţilor învăţători o anticipează pe cea similară din timpul lui Iosaphat (2Paralip. 17:7-9), cînd echipe de preoţi au poposit în cetăţile lui Iuda ca să îi înveţe pe locuitori litera uitată a Cărţii. Nu se ştie dacă aceasta era o instituţie didactică permanentă a clasei sacerdotale, deşi îndatorirea era prescrisă *expressis verbis* la Lev. 10:11; Deut. 33:10 etc.

15:5

Expresia *cel ce va ieşi şi va intra* reprezintă cunoscutul calc ebraizant care desemnează, în general, activitatea obişnuită a unei autorităţi oficiale.

15:8

Manuscrisul *Vaticanus* al *Septuagintei* oferă lecţiunea stranie *Αδαδ*, în loc de *Αζαριου*, cum are *Codex Alexandrinus*. ♦ Verbul *a resfinţit* traduce gr. *ἐγκαινίζω,* literal: a *reînnoi* (cf. *înnoi* în BIBL. 1688). Reînnoirea altarului presupunea purificarea şi consacrarea lui. Cu toate acestea, resfinţirea altarului este un gest curios în contextul în care nu este amintit nici un act de desacralizare anterioară a acestuia. ♦ Menţionarea cetăţilor din muntele Efraim care îi aparţinuseră lui Ieroboam, ca obiect al reformei religioase a lui Asa, alături de teritoriile lui Beniamin şi Iuda, este un vag indiciu al faptului că între Iuda şi Israel au existat conflicte şi înaintea celui de-al treizeci şi cincilea an al domniei lui Asa, dar că, din motive „ideologice", acest detaliu istoric a fost trecut cu vederea de Cronist (cf. DWBC, p. 121).

15:9

Termenul *venetici* (BIBL. 1688: *nemêrnici*) corespunde gr. *προσήλυτοι*, deşi îi desemnează pe refugiaţii dreptecredincioşi din triburile regatului Israel. Este interesantă denominaţia de regulă aplicată străinilor apropiaţi de Israel. Statutul celor două categorii însă era diferit. ♦ Este ciudată menţionarea lui Simeon, trib care îşi avea teritoriul la sud de Iuda, cu care a fost asimilat din vechime şi care nu făcea în nici un fel parte din regatul apostat al lui Israel. Au fost propuse două interpretări, una de natură mai degrabă simbolică, alta de natură socială. Astfel, legătura dintre Simeon şi Sichem (cf. legătura dintre Efraim şi Manasse) este binecunoscută (Gen. 34). Probabil că în virtutea acesteia, Simeon îşi păstrase un soi de prestigiu şi de de autoritate în zona amintită (cf. M. Noth, *Überlieferungsgeschichtliche Studien*, ed. a 2-a, Darmstadt, 1967, p. 178, apud DWBC, p. 121). Pe de altă parte, este posibil ca populaţia din teritoriul vechiului Simeon să fi fost împinsă spre nord de repetatele invazii edomite.

15:10-11

Adunarea ţinută de Asa la Ierusalim pare să se fi suprapus cu Sărbătoarea Săptămînilor (Cincizecimea), cînd întregul popor avea obligaţia să se adune la Templu. Ca atare, a treia lună din al cincisprezecelea an al domniei lui Asa înseamnă mai/iunie 895. Jertfele au fost cu siguranţă aduse din rîndul prăzilor luate în urma înfrîngerii lui Zare Etiopianul, care avusese loc cu un an înainte (cf. 14:14). Majoritatea comentatorilor acceptă această datare, deşi există şi părerea că adunarea lui Asa a avut loc în acelaşi an cu înfrîngerea lui Zare. Ţinînd însă cont de calendarul normal al campaniilor militare, este foarte puţin probabil ca războiul să fi luat deja sfîrşit în luna a treia a anului.

15:12

Sintagma *făcură legămînt* (gr. *διῆλθον ἐν διαθήκῃ*) se referă, cu certitudine, la o ceremonie de reînnoire a legămîntului. BIBL. 1688 are aici *petrecură cu făgăduinţă*, iar MS. 4389, literal, *întră den lêge*.

15:13

Angajamentul este în acord cu prescripţia de la Deut. 17:2-7, despre care se pare însă că nu era şi pusă în practică.

15:14

Termenul *trîmbiță* traduce gr. *σάλπιγξ*, ce denumeşte un instrument de suflat drept, din metal, folosit în scop exclusiv sacru, cîtă vreme *κερατίνη*, 'cornul (încovoiat)' (BIBL. 1688 are aici *bucin*), avea utilizări profane.

15:15

Turnura *a fost aflat de ei* traduce gr. *εὑρέθη αὐτοῖς*. Forma de pasiv a verbului grec are nuanţă „factitivă", fapt care implică ideea că Domnul s-a lăsat aflat de oameni. De aici, traducerea din BIBL. 1688: *s-au aflat lor*.

15:16

Maacha nu este propriu-zis mama lui Asa, ci bunica lui. În TM se spune că Asa a lipsit-o de titlul şi de privilegiile de regină-mamă, din pricina idolatriei ei; înlăturarea acesteia din poziţia oficială este un indiciu al radicalismului restauraţiei religioase înfăptuite de Asa. ♦ Am preferat să traducem verbul *μετεστησε* prin *opri* şi nu, aşa cum literal se procedează în BIBL. 1688, prin *mută*. Este, evident, vorba despre îndepărtarea formală a femeii idolatre de la practicile religioase păgîne, ca urmare a interzicerii lor oficiale. ♦ Kedron (BIBL. 1688: *Chiedru*) este numele pîrîului care separă Ierusalimul de Muntele Măslinilor, servind în mai multe rînduri ca loc de depozitare pentru rămăşiţele obiectelor de cult păgîne.

15:19-16:1

Indicaţia cronologică pune, în acest caz, probleme majore de armonizare cu sursa deuteronomistă din 3Reg. Astfel, la 3Reg. 15:33, se spune că Baasa a domnit numai douăzeci şi patru de ani şi la 3Reg. 16:8 se afirmă că Elah i-a urmat lui Baasa în al douăzeci şi şaselea an al domniei lui Asa. Mai mult, că Baasa însuşi s-au urcat la tron în al doilea an al lui Asa. Aceste date cronologice sînt foarte greu de armonizat cu cele de la 2Paralip. Prin urmare, s-au propus două soluţii majore, ambele nesatisfăcătore pe deplin, în privinţa cronologiei de la 2Paralip. Pe de o parte, majoritatea comentatorilor sînt de părere că autorul 2Paralip. foloseşte greşit datele din sursa deuteronomistă pe care a consultat-o: ţinînd cont şi de faptul că întronarea lui Asa a avut loc în jur de 910 î.d.Hr., din datele de mai sus rezultă că perioada de pace a domniei lui Asa a ţinut pînă în al douăzeci şi cincilea an, şi nu pînă în al treizeci şi cincilea şi că războiul cu Baasa a început în al douăzeci şi şaselea an al domniei lui Asa, nu în al treizeci şi optulea. Pe de altă parte, însă, E. Thiele, *The Mysterious Numbers*..., passim, a susţinut ideea îndrăzneaţă că punctul de referinţă pentru cronologia din acest pasaj este anul schismei (931 î.d.Hr.). Însumînd anii lui Roboam (17) şi pe cei ai lui Abia (3), rezultă că Asa a venit la domnie în al douăzecilea an de după schismă. Ca atare, al treizeci şi cincilea an în care încep conflictele este de fapt anul al cincisprezecelea al domniei lui Asa. Astfel, dacă nu luăm ca punct de referinţă anul domniei, ci anul schismei, toate datele devin perfect coerente: războiul cu Zare are loc în al cinsprezecelea an al lui Asa (al treizeci şi cincelea după schismă), conflictul cu Baasa începe anul următor, al şaisprezecelea al domniei lui Asa (al treizeci şi şaselea după schismă), iar îmbolnăvirea lui Asa se produce în al treizeci şi nouălea an al domniei (al cincizeci şi nouălea după schismă).

Capitolul al 16-lea

16:1

Rama era o localitatea situată pe o înălţime în Beniamin, lîngă Bethel, la nord de Ierusalim. Fortificarea cetăţii de către suveranul din Israel a condus la strangularea rutei comerciale care lega Ierusalimul de Israel şi la îngrădirea libertăţii de acţiune politico-militară a regelui din Iuda. Din acest punct de vedere, traducerea cu sens locativ din MS. 4389: *ca să nu mai poată nimini să între sau să iasă* ***la împărăţiia*** *Assei* este cea mai apropiată de spiritul textului, în raport cu traducerea literală cu dativul preferată în BIBL. 1688 şi în MS. 45.

16:2

Pentru *fiul lui Ader*, TM are *Ben-Hadad*. Traducătorii LXX au tradus prima parte a numelui, iar în a doua au citit *r* în loc de *d*, în alfabetul ebraic aceste două litere fiind asemănătoare. Este vorba despre primul suveran al regatului aramean din Damasc, dintr-o succesiune de trei (cca 900-860 î.d.Hr.). La Alep s-a descoperit o stelă de bazalt, datînd din această perioadă, care menţionează numele unui Ben-Hadad în următoarea secvenţă: *Ben-Hadad, fiul lui Tab-rimmon, fiul lui Hezion*. Pentru că patronimicul epigraf corespunde exact cu cel al regelui sirian, mare adversar al regilor Omrizi, de la 3Reg. 15:18, Albright (în BASOR, 87, 1942, p. 23-29) este de părere că identitatea acestuia cu Ben-Hadad de la 2Paralip. 16:2 nu trebuie pusă sub semnul întrebării.

16:3

Alianţa lui Asa cu Ben-Hadad, regele Siriei, a fost o excelentă stratagemă în vederea dezarmării lui Baasa. Atacat din două părţi, regele lui Israel a trebuit să reducă forţa atacului împotriva lui Iuda. Existenţa unui tratat anterior de alianţă între regatul arameu al Damascului şi Iuda este menţionată în scrisoarea lui Asa către „fiul lui Ader" şi la 3Reg. 15:19. ♦ Expresia din BIBL. 1688: *întru mijlocul mieu şi întru mijlocul tău* reprezintă traducerea literală a unui calc grecesc al expresiei consacrate din ebraică.

16:4

În mod aşteptat, trupele lui Ben-Hadad folosesc tehnica diversiunii şi atacă Israelul în partea nordică. Mai mult decît atît, atacul este cu atît mai serios cu cît armata siriană a ales o porţiune importantă a drumului comercial din nordul Israelului, rută urmată după o sută de ani cu succes de Tiglat Pilesser al III-lea al Asiriei. ♦ Secvenţa *ascultă, fiul lui Ader, de regele Asa* traduce gr. *ἤκουσεν υἱὸς Αδερ τοῦ βασιλέως Ασα.* BIBL. 1688 traduce verbul *ἀκούω* prin *a*

auzi, deşi, în acest caz, regimul special al verbului grec şi contextul pledează pentru varianta ascultării.

16:6

Gabee (BIBL. 1688: *Gavee*; ebr. *Gebha'*) era o cetate situată la aproximativ 11 km nord de Ierusalim şi 5 km de Gibea, cu care nu trebuie confundată. A fost identificată cu actualul Jeba. ♦ *Maspha* (ebr. *Miṣpah*) era o cetate din Beniamin, situată în apropiere de Gabaon şi de Rama. Este, de obicei, identificată cu actualul Tell en-Nasbeh.

16:7

Intervenţia profetului Anani (în TM: *văzătorul*) pare oarecum ciudată în contextul victoriei lui Asa asupra lui Baasa. La ce bun să i se reproşeze regelui alianţa cu „fiul lui Ader", dacă aceasta a dus la înfrîngerea duşmanului imediat al lui Iuda, anume Baasa? Răspunsul profetului este de fapt radical: nici o alianţă omenească nu este dezirabilă. De dorit este numai încrederea în Dumnezeu: dacă ar fi avut-o de la început, Asa i-ar fi înfrînt şi pe Baasa, şi „pe fiul lui Ader".

16:9

Expresia *ai greşit din neştiinţă* traduce verbul grec *ἠγνόηκας*, care, avînd primele sensuri 'a nu înţelege', 'a nu pricepe' (cf. BIBL. 1688: *n-ai ştiut*), ajunge să însemne 'a greşi din neştiinţă'. Unii, de exemplu Brenton, îi atribuie aici sensul de 'a acţiona fără judecată/necugetat', ca şi ebr. *sākal* pe care îl traduce, deoarece pedeapsa divină nu întîrzie să se manifeste. La această din urmă soluţie pare să se ralieze şi versiunea din MS. 4389, unde apare formularea: *ai făcut nebunie.*

16:10

Anani este primul profet persecutat de un rege iudeu, primul dintr-o serie destul de lungă. Nu este clar dacă represaliile asupra poporului i-au vizat pe toţi iudeii sau numai pe o parte din ei, şi anume pe partizanii profetului aruncat în închisoare. Dubiul comentatorilor se întemeiază pe folosirea unei construcţii de sorginte ebraică pentru exprimarea obiectului *(ἐν τῷ λαῷ)*, în locul formulei greceşti obişnuite, cu acuzativul, *λαόν*. În TM găsim: *din popor*. Verbul grec *λυμαίνω* însemna, iniţial, 'a strica', 'a ruina' (cf. BIBL. 1688) şi, ulterior, 'a asupri'.

16:12

Boala îl doboară pe Asa în al treizeci şi nouălea an al domniei sale. Dillard observă însă că, de regulă, răspunsul lui Dumnezeu este mai rapid la greşelile regilor, în speţă fiind vorba de un an; or, invazia lui Baasa a avut loc în al treizeci şi şaselea an de domnie. Ca atare, comentatorul reface şirul evenimentelor la care se va fi gîndit Cronistul: în al treizeci şi şaselea an de domnie, Baasa invadează Iuda, în al treizeci şi şaptelea, Asa se aliază cu Ben-Hadad, în al treizeci optulea, Asa distruge fortificaţiile lui Baasa de la Rama şi îl condamnă pe profetul Anani. Astfel, boala care intervine abia în al treizeci şi nouălea an este explicabilă, ca răsplată divină pentru condamnarea profetului (DWBC, p. 126). Această concluzie se poate însă nuanţa, în sensul că boala lui Asa se datorează şi perseverării lui în greşeală: păcatul nu este că merge la doctori, ci că, la fel ca în cazul alianţei cu Ben-Hadad şi al persecutării lui Anani, regele refuză să îl cerceteze pe Dumnezeu. ♦ Nu se ştie exact de ce fel de boală suferea Asa. S-au propus cîteva ipoteze, printre care cangrena, guta şi arterita.

16:13

Anul morţii este diferit în LXX-RAHLFS (*al treizeci şi nouălea*) faţă de TM şi FRANKF. (*al patruzeci şi unulea*).

16:15

Mai multe cuvinte din versetul de faţă şi compararea cu TM i-au condus pe unii comentatori la concluzia, greşită, că Asa ar fi fost incinerat. *Κλίνη* ('pat') denumea obişnuita năsălie. *Ἐκφορά* însemna iniţial acţiunea de a purta cadavrul la rug, dar termenul s-a adaptat la realităţile diferite ale universului biblic, însemnînd şi 'convoi funebru, înmormîntare'. Cuvîntul folosit în BIBL. 1688, *pogrebanie*, de origine slavă, este atestat pentru prima dată în *Letopiseţul* lui Grigore Ureche.

Capitolul al 17-lea

17:1

Iosaphat, fiul lui Asa, a fost al patrulea rege al lui Iuda şi a domnit între 870-873 şi 846-849 î.d.Hr. Cronistul subliniază din primul verset intenţiile iniţial războinice ale noului rege faţă de regatul apostat al lui Israel. Numele regelui înseamnă, în traducere literală, 'Dumnezeu judecă', idee care pare să fi însufleţit întreaga domnie a lui Iosaphat. ♦ Expresia *se întări asupra lui Israel* (BIBL. 1688: *preste Israil*) poate avea, după unii comentatori, şi sensul de 'a se întări între hotarele lui Iuda'. În orice caz, atitudinea precaută a regelui lui Iuda faţă de politica în general agresivă a regatului din nord este uşor de înţeles. MS. 4389 are aici *împotriva lui Israil*, dovadă că traducătorul a luat *ad litteram* denominaţia *Israel* pentru regatul din nord, şi nu în sensul metonimic pe care i-l dă de fapt Cronistul, pentru a desemna o realitate ideologică: *verus Israel*, adică regatul dreptcredincios din sud.

17:2

Amintitele cetăţi din Efraim, de fapt cucerite de Abia (13:19) şi ţinute în stăpînire de Asa (15:8), făceau parte, majoritatea, din teritoriul lui Beniamin. Numai cîteva erau din Efraim (15:8). În spatele cuvintelor destul de vagi, se înţelege că Iosaphat a instalat în cetăţile defensive ale lui Iuda garnizoane permanente.

17:3

Paralelismul dintre domnia lui Iosaphat şi faptele dintîi ale domniei lui Asa, părintele său, este uşor de dovedit. De altfel, majoritatea comentatorilor sînt de părere că autorul

Paralipomenelor şi-a construit în mod intenţionat relatarea domniei regelui Iosaphat pe cea a lui Asa. Ambii regi au avut programe de edificare civilă şi militară, de reformă religioasă, pentru care au fost răsplătiţi de Dumnezeu cu pace şi prosperitate.

17:4

Secvenţa *nu a umblat după faptele lui Israel* (BIBL. 1688: *nu ca faptele lui Israil*) se referă, după toate aparenţele, la practicile de adorare a lui Baal, practici redate în versetul anterior prin expresia *nu a căutat idolii* (cf. TM). *Israel* se referă aici, de bună seamă, la regatul apostat din nord.

17:5

Răspunsul imediat la gesturile bune ale lui Iosaphat este încă o indicaţie a concepţiei generale a Cronistului. Prosperitatea este cea mai palpabilă dovadă a faptului că Dumnezeu este mulţumit de supusul Său. Acelaşi tip de răspuns l-au primit, pe rînd, David, Solomon, Ozia şi Ezekia, adică regii majori ai lui Iuda. ♦ Secvenţa BIBL. 1688: *şi îndreptă Domnul împărăţiia în mîna lui* conţine un calc în greacă (*în mîna lui*) al expresiei ebraice cu sens instrumental: *prin el.*

17:6

Expresia *se înalţă inima lui* (gr. *ὑψώθη καρδία αὐτοῦ*) este aici folosită în sens pozitiv. De fapt, acest caz este unic în întregul *VT*. În general, expresia în cauză are un înţeles negativ („inima lui s-a semeţit"). ♦ Programul de reforme religioase al lui Iosaphat îl întrece în amploare pe cel al tatălui său, Asa. Cronistul arată de fapt că, spre deosebire de acesta din urmă, Iosaphat a dus la bun sfîrşit acţiunea de îndepărtare a altarelor de pe înălţimi.

17:7

În acelaşi plan de reforme religioase, Iosaphat se preocupă şi de educarea directă a poporului, întruchipînd astfel idealul regal (Deut. 17:18-20). Atenţia pe care Cronistul o manifestă faţă de educaţia religioasă a poporului de rînd a fost interpretată ca o reacţie subtilă la fenomenul emergenţei sinagogale în perioada postexilică (cf. DWBC, p. 134). ♦ Majoritatea comentatorilor sînt de părere că al treilea an al domniei lui Iosaphat trebuie înţeles de fapt ca primul al domniei lui efective (870 î.d.Hr.). Aceasta pentru că de la 873 la 871 î.d.Hr., el fusese numai coregent al lui Asa, grav afectat, cel din urmă, de boala sa de picior. ♦ Expresia *fiii vitejilor* (BIBL. 1688: *fiii celor tari*) se datorează unei traduceri eronate a traducătorilor LXX care au înţeles să redea astfel antroponimul ebraic *Ben-Hayil.*

17:9

Informaţia din verset nu se regăseşte în 3Reg. De altfel, trimiterea în misiune a unui grup de leviţi, preoţi şi laici, avînd cu ei Cartea Legii, pe care să o explice poporului, este o realatare care corespunde epocii Cronistului, cînd se dezvoltă rolul didactic al leviţilor (cf. 2Ezr. 7:25; 18:1-12). Mai mult, din text nu reiese foarte clar ce conţinea Cartea Legii. Probabil totuşi că este vorba despre Pentateuh. Interesantă este observaţia asupra rolului normativ şi canonic al Cărţii.

17:10

Pentru lămuriri în privinţa expresiei *spaima Domnului*, vezi nota 14:14.

17:11

Darurile (gr. *δώρα*) în natură pe care le primeşte Iosaphat sînt dublate de un tribut în argint (gr. *ἀργύριον καὶ δόματα*). Valoarea vagă a substantivului *δόμα* (BIBL. 1688: *dări*) faţă de mai concretul *δῶρον* ar sugera această interpretare. ♦ Arabii pomeniţi de Cronist făceau parte din populaţiile de la sud şi sud-est de Iuda, pe care le-a supus Asa după înfrîngerea lui Zare Etiopianul. Probabil că tributul pe care aceştia îl plătesc lui Iosaphat este o tradiţie inaugurată de victoriosul său părinte. Totuşi, numărul de berbeci aduşi de arabi pare exagerat. Flavius Iosephus vorbeşte de trei sute şaizeci de miei şi tot atîţia iezi (*Antichităţile iudaice*, 8,15:2).

17:12

Proiectul de edificare pus în aplicare de Iosaphat viza ridicarea de aşezări rurale (gr. *οἰκήσεις*, BIBL. 1688: *lăcaşuri*, MS. 4389: *case*) care aveau misiunea de a întări liniile de apărare din regat.

17:13-19

O primă observaţie referitoare la armata lui Iosaphat este că sistemul de recrutare premonarhic, în funcţie de clan (cf. formularea *după casele lor părinteşti*), a supravieţuit în epoca lui Iosaphat. În al doilea rînd, numărul combatanţilor lui Iosaphat este exagerat: din cifrele expuse aici rezultă că oştirea regală însuma un milion o sută şaizeci de mii de războinici. Ca atare, au fost propuse o serie de soluţii de „raţionalizare" a cifrei, cea mai radicală scădere aducînd efectivele la un număr cuprins între cincizeci şi opt de mii şi o sută şaisprezece mii de soldaţi, sume şi aşa prea ridicate pentru posibilităţile reale ale lui Iuda din perioada respectivă. În consecinţă, singura interpretare plauzibilă a numărului combatanţilor lui Iosaphat este hiperbola. Cu alte cuvinte, supralicitarea numărului de ostaşi ai regelui nu face altceva decît să sublinieze ataşamentul Cronistului pentru idealul monarhic reprezentat de Iosaphat. De altfel, această ipoteză este susţinută şi de calificarea ca *zelos* (gr. *προθυμούμενος*; BIBL. 1688: *ceia ce nevoiescu cu Domnul*) a lui Amasias al lui Zachri. Cu toate că o altă posibilă traducere ar fi „voluntar", varianta noastră insistă pe zelul pe care războinicul îl arată în slujba Domnului. Amasias nu este pur şi simplu un voluntar, în sensul modern al cuvîntului, în armata lui Iuda. Mai mult, în sprijinul ipotezei cu hiperbola vine şi observaţia că, în conformitate cu versetul 19, războinicii enumeraţi aici fac parte din corpul de armată imediat subordonat regelui, la Ierusalim. Or, posibilitatea de a cantona la Ierusalim un număr atît de mare de soldaţi, chiar, aşa cum au sugerat şi au susţinut

unii comentatori, pe rînd, prin rotire, este aproape nulă. Totuşi, importantă din punctul de vedere al surselor Cronistului rămîne lista de fruntaşi ai armatei lui Iosaphat, care se bazează, probabil, pe un document palaţial oficial.

Capitolul al 18-lea

Capitolul acesta corespunde la 3Reg. 22:1-35. Spre deosebire de 3Reg., unde episoadele narative despre profeţi sînt mai numeroase, în cazul Paralipomenelor acesta este singurul episod narativ de dimensiuni apreciabile care are în centru activitatea unui profet.

18:1

Spre deosebire de 3Reg. 22:1, Cronistul îşi începe relatarea, pe de o parte, cu menţiunea bogăţiei şi a slavei regelui Iosaphat, probabil un rezumat la capitolul anterior, şi, pe de altă parte, cu informaţia nouă despre încuscrirea lui cu regele Ahaab al lui Israel, un fel de artificiu prospectiv acesta pentru alianţa fatidică dintre cei doi regi. De asemenea, este important de remarcat că, de-a lungul acestui capitol, autorul 2Paralip. insistă asupra figurii lui Iosaphat, pe cînd Deuteronomistul este mai interesat de mişcările scenice ale lui Ahaab. ♦ Verbul *se încuscri* traduce gr. *ἐπεγαμβρεύσατο,* pe care BIBL. 1688 îl traduce *să făcu ginere* (*lui Ahaav*). Sensul prim al verbului grec aflat la diateza pasivă este cel la care apelează traducătorii LXX. Dacă însă verbul este la diateza medie, el are sensul de 'a se alia cu cineva, luîndu-i fiul drept ginere, a se încuscri'. În cazul de faţă, Cronistul se referă la căsătoria dintre Ioram, fiul lui Iosaphat, şi Athalia, fiica lui Ahaab.

18:2

Înţelegerea cu Iosaphat s-a încheiat spre sfîrşitul domniei lui Ahaab, la trei ani după ultimul război cu Siria (cf. 3Reg. 22:2). Alianţa propriu-zisă, anterioară, nu-i implica numai pe suveranii lui Iuda şi Israel, ci şi pe regii din ţinuturile învecinate, inclusiv Damascul, împotriva invaziei împăratului Salmanasar al Asiriei (853 î.d.Hr.). Înţelegerea lui Ahaab cu Iosaphat împotriva Siriei survine după retragerea lui Salmanasar III, în urma bătăliei de la Qarqar, cînd Ahaab şi Ben Hadad, temporar aliaţi împotriva pericolului comun asirian, revin la bătălia mai veche pentru Ramoth-Galaad. ♦ Verbul *s-a coborît* (gr. *κατέβη,* BIBL. 1688: *pogorî*) comportă multiple intepretări. Una ar fi de ordin strict geografic: Samaria este situată la o altitudine mai mică, la cîmpie, faţă de Ierusalim. Alta, de ordin simbolic: Cronistul ar insista asupra legitimităţii religioase şi politice a Ierusalimului faţă de Samaria, capitală recentă a unui stat apostat ♦ Rammothul Galaadului era o cetate strategică din teritoriul lui Gad, la est de Iordan, servind ca avanpost în conflictul siro-israelit. A fost menţionat ca cetate de scăpare în Deut. 4:43 şi Ios. 20:8, sub numele *Aremoth.* ♦ Verbul *l-a amăgit* traduce gr. *ἤπατα.* Dintr-o eroare de transcriere, FRANKF. are *ἤγαπα*, de unde traducerea *iubiia* din BIBL. 1688.

18:3

Două gesturi ale Cronistului sînt menite să diminueze importanţa prezenţei lui Ahaab în acest pasaj. Pe de o parte, suprimarea replicii acestuia din versetul corespondent de la 3Reg. 22:3, în care regele Israelului arăta că Rammoth din Galaad trebuia recuperat pentru că aparţinea regatului de nord şi, pe de altă parte, în pasajul de faţă, Iosaphat propune ca alianţa să se încheie de pe poziţii de egalitate.

18:4

Am tradus prin *a căuta* verbul grec *ζητέω.* Sensul precis este, în acest context, 'a consulta, a întreba, a cerceta' (cf. BIBL. 1688: *cearcă*). Am lăsat însă versiunea literală pentru că la 2Paralip. 18:6 traducătorul LXX foloseşte *ἐπιζητέω*, pe care l-am tradus prin *a întreba.*

18:5

Consultarea profeţilor înainte de război făcea parte din ideologia monarhică a vechiului Israel. Acest rol al profeţiei este atestat abundent în Vechiul Testament (3Reg. 12:21-24; 2Paralip. 11:1-4; 3Reg. 20:13, 28; 4Reg. 3:11-19; 6:12-22; 7:1-7; 13:14-20; Isa. 7:3-25; Ier. 21; 2Paralip. 20:14-19).

18:6

Dillard arată că suspiciunea regelui Iosaphat în privinţa verdictului dat de cei patru sute de profeţi este stîrnită de caracterul ei „majoritar". Criteriul esenţial de recunoaştere a unui profet veritabil era nealinierea lui la punctul de vedere oficial, nonconformismul, critica virulentă a poziţiilor aparent stabile ale societăţii (DWBC, p. 141).

18:7

Michaias, fiul lui Iembla, este, în afara acestui episod, necunoscut. Unii comentatori l-au identificat cu profetul nenumit care îl critica pe Ahab pentru tratatul încheiat cu Ben-Hadad la 3Reg. 20:35-43.

18:8

Eunuc (gr. *εὐνοῦχος*, TM: *sārīs*, BIBL. 1688: *scopit*). Cuvîntul ebraic are o etimologie incertă, fiind probabil derivat de la un termen asirian care însemna 'cel care este cap [pentru rege]'. Semnificaţia originară este aceea de 'curtean, funcţionar'. Abia un sens secundar din ebraică indică faptul că aceşti oameni de încredere ai regelui erau şi castraţi. Este greu de stabilit în ce măsură diversele ocurenţe ale termenului *εὐνοῦχος* din LXX întrunesc ambele sensuri. ♦ Expresia *de sîrg* din BIBL. 1688 traduce gr. *τάχος*, adică 'repede'.

18:9

Scena profetizării se petrece într-un loc larg înaintea porţii Samariei, de felul unei pieţe. Verbul *a profeţi* nu presupune, aşa cum s-ar putea aştepta un cititor modern, numai livrarea către publicul interesat a mesajului divin de către profeţi, ci o întreagă *actio prophetica*, în care rostirea

mesajului propriu-zis era însoţită de o gesticulaţie aparte. De altfel, radicalul verbal ebraic *nb'* are iniţial sensul de 'a se afla în stare de posedare profetică'. ♦ Expresia *în locul larg din faţa porţii* traduce gr. *ἐν τῷ εὐρυχώρῳ θύρας*. BIBL. 1688 are *întru lărgimea porţii*, iar în MS. 4389 găsim *meidan*, o variantă a lui *maidan*, mai apropiată de etimonul turcesc (*meydan*), care desemna locul viran de la marginea unei localităţi, folosit ca arenă sportivă sau teren de luptă.

18:10

Coarnele simbolizau puterea. Sedekia, falsul profet, încerca astfel să-şi convingă şi să îşi încurajeze suveranul. Utilizarea unui „material auxiliar" în reprezentaţia profetică era un fapt frecvent, dacă ne gîndim la exemplul lui Ieremia purtînd un jug pe gît.

18:12

Expresia *într-un glas* traduce gr. *ἐν στόματι ἑνί*, literal: 'cu o singură gură' (cf. MS. 4389). De aici, traducerea din BIBL. 1688: *într-un rost*. Cuvîntul *rost* este moştenit din lat. *rostrum* 'cioc' şi însemna, în româna veche, 'gură'.

18:14

Aparent, Mihaias se mulţumeşte să spună ce vrea să audă regele. Totuşi, o mai atentă lectură a scenariului dovedeşte că, din nou, Cronistul se distanţează de sursa deuteronomistă de la 3Reg. Dacă la 3Reg. cele două răspunsuri ale profeţilor mincinoşi (3Reg. 22:6, 12) erau identice cu răspunsul constrîns al lui Mihaias (3Reg. 22:15), adică *Suie-te la Rammoth Galaad şi îţi va merge bine şi* ***Domnul*** *va da cetatea pe mîinile tale*, Cronistul pune numele Domnului numai în gura profeţilor mincinoşi (2Paralip. 18:5.11), nu însă şi în cazul lui Mihaias care, pe lîngă tonul evident ironic, preferă să lase fraza într-o construcţie ambiguu impersonală: *vor fi daţi în mîinile tale*.

18:18

Expresia *oştirea cerului* traduce gr. *δύναμις τοῦ οὐρανοῦ* (cf., literal, în BIBL. 1688: *putêrea ceriului*). Unul dintre motivele invocate de Deuteronomist pentru căderea regatului din nord al lui Israel este închinarea israeliţilor la „toată oastea cerului" şi instituirea cultului lui Baal (4Reg. 17:16); trimitere directă, aceasta, la preceptele restrictive de la Deut. 17:3. „Oastea cerului" este un concept ambiguu care desemna iniţial în Vechiul Testament armatele de îngeri care îi stăteau alături lui Iahwe în războaie (4Rg. 6:17; 7:6; Isa. 13:4-5; Ioel 4:11; Avac. 3:8; cf. Ringgren, s.v. 'saba', în TWAT, 6, 1987-1989, p. 871-876). Pasajul cel mai faimos în care se vorbeşte despre acţiunea efectivă a 'oştirii cerului' în acest sens este 2Reg. 22:1-28 (vezi Niehr, s.v. *Host of Heaven*, în DDD, p. 428). Pe de altă parte însă, sub influenţa religiilor mesopotamiene şi a cultelor siro-canaanite, 'oştirea cerului' primeşte conotaţii negative pentru cultul lui Iahwe, ajungînd să fie o etichetă a cultelor idolatre, ca la 4Reg. 17:16, cu referire specială la adorarea stelelor (cf. Deut. 17:3; Ier. 8:2; 19:13; pentru schimbarea conţinutului conceptului de 'oaste a cerului' sub influenţa religiilor siro-palestiniene, vezi lucrările fundamentale ale lui Handy, *Among the Host of Heaven. The Syro-Palestinian Pantheon as Bureaucracy*, Winona Lake, 1993 şi *The Triumph of Elohim: From Yawisms to Judaisms*, în D.V. Edelmann, în CBET, 13, 1995, p. 27-43). Din cult particular, venerarea stelelor devenise în cîteva rînduri, în perioada dublei monarhii, cult oficial. Pasajul de la 4Reg. 17:16 se referă la situaţia din regatul de nord. Dar nici regatul lui Iuda nu a scăpat de idolatrizarea stelelor şi de închinarea la 'oastea cerului' (în accepţiunea negativă a termenului). Astfel, în timpul domniei lui Manase, regele lui Iuda *a durat altare pentru toată oştirea cerului în cele două curţi ale Casei Domnului* (LXX 4Reg. 21:5; 2Paralip. 33:5), faptă care, alături de refacerea dumbrăvilor, înălţarea stîlpilor pentru idoli (în LXX la 4Reg. 21:3, respectiv 2Paralip. 33:3), trecerea copiilor prin foc, practicarea ghicitului, a vrăjitoriei, a farmecelor, dedarea la divinaţia cu ventriloci (în LXX la 4Rg. 21:6, respectiv 2Paralip. 33:6) şi înălţarea unui chip cioplit în Casa Domnului (LXX, la 2Paralip. 33:7), a stîrnit mînia lui Dumnezeu şi a condus la capturarea lui de către regele din Assur, Essarhadon (2Paralip. 33:11). Cu toată pocăinţa ulterioară, Manasse rămîne arhetipul regelui idolatru, al celui ce transgresează comandamentele divine şi al profanatorului spaţiului de cult al lui Iahwe.

18:21

Verbul *vei izbîndi* traduce aici gr. *δυνήσῃ*. Verbul *δύναμαι* poate avea în acest context trei sensuri majore: 'a primi puterea' (cf. BIBL. 1688: *vei putea*), 'a duce la bun sfîrşit o însărcinare' (cf. MS. 4389: *vei birui*) şi 'a vorbi convingător'. Dumnezeu îşi investeşte duhul cu putere (*δύναμις*), ca acesta să reuşească în misiunea asumată, adică să-l convingă pe rege. Viziunea relatată de Michaias este fără îndoială o interpretare populară a evenimentului şi o explicare „naivă" a mecanismului falsei profeţii (cf. Ier. 23:14, 15-26; 27:10, 15; Iez. 13:8, 9, 19).

18:23

Lovitura peste obraz avea menirea să indice că Michaias este un mincinos. Flavius Iosephus explică pe larg gestul lui Sedekias, falsul profet: acesta îl acuză pe Michaias de minciună şi, pentru a-şi întări acuzaţia, îl loveşte pe cel dintîi peste falcă. Sedekias susţine că fapta aceasta nu ar fi trecut nedepsită pe loc dacă Michaias ar fi spus adevărul şi invocă aici întîmplarea relatată la 3Reg. 13:4 – lui Ieroboam i-a paralizat mîna în clipa în care a vrut să îl lovească pe profet. ♦ Verbul *s-a furişat* traduce gr. *παρῆλθεν*. Verbul *παρέρχομαι* înseamnă pur şi simplu 'a trece pe lîngă' (cf. BIBL. 1688). Aici însă, construcţia specială cu genitivul (*παρ' ἐμοῦ*) indică faptul că duhul adevărului îl părăseşte pe Zedekias, pentru a intra în Michaias. Avînd în vedere importanţa scripturistică a verbului în cauză, pe de o parte, şi concreteţea enunţului de faţă, pe de altă parte, am păstrat în traducere verbul românesc *a se furişa*, schimbîndu-i însă regimul prepoziţional.

18:25

Sintagma *duceţi-l înapoi* (după gr. *ἀποστρέψατε*, cf. BIBL. 1688: *îl întoarceţi*) lasă să se înţeleagă că profetul mai fusese în închisoare şi înainte. Michaias nu este singurul profet trimis la închisoare. Din motive similare, adică pentru că în ochii suveranului constituia un pericol moral pentru armată, Ieremia a fost la rîndul său întemniţat (Ier. 38:1-6). ♦ Ioas nu figurează între fiii lui Iosaphat în lista de la 2Paralip. 21:2. Ca atare, acesta va fi fost o rudă mai îndepărtată a regelui sau un funcţionar de rang înalt, desemnat cu titlul onorific de *fiu al regelui.*

18:27

Ultimele cuvinte ale lui Michaias, fiul lui Iemla, *ascultaţi toate popoarele*, sînt primele cuvinte ale profeţiei lui Michaias din Moreşet (LXX: *Μορασθι*), profet care a trăit la un secol după fiul lui Iemla. Pasajul corespunzător din 3Reg. 22:28 nu conţine această invocaţie şi, în contextul din 2Paralip, ea este cel puţin stranie. Ultimele două argumente au condus la ipoteza că invocaţia din 2Paralip. a fost adăugată ulterior primei redactări şi se datorează omonimiei celor doi profeţi.

18:29

Propoziţiei *tu îmbracă veşmîntul meu* îi corespunde în TM *tu îmbracă-ţi veşmintele tale*. Desfăşurarea evenimentelor sugerează că versiunea LXX (sau textul ebraic care a stat la baza ei) este mai logică. În privinţa gestului ca atare al regelui Achab persistă nedumeriri. Soluţia cea mai simplă ar fi că regele se deghizează ca să scape nevătămat din urgia războiului (cf. Ex. 38:14; 1Reg. 28:8; 3Reg. 14:2). Soluţia mai sofisticată este că regele caută să se deghizeze, ca în acest fel să scape de profeţia sumbră care îl viza în mod direct (cf. 2Paralip. 35:22). Dillard (DWBC, p. 143) arată că schimbarea hainelor între cei doi regi şi trimiterea lui Iosapaht pe cîmpul de luptă făceau din acesta din urmă o ţintă vulnerabilă. De aici ideea că, într-un fel sau altul, Regatul de Nord şi dinastia omridă exercitau o anumită ascendenţă politică asupra monarhilor din Iuda.

18:30

Acelaşi scop, al uciderii exclusive a regelui lui Isarel, l-a avut şi atacul regelui lui Moab asupra celui din Edom relatat la 4Reg. 3:26. Flavius Iosephus relatează că sirienii, ascultîndu-şi suveranul, nu au omorît pe nimeni, deşi lupta a durat toată ziua (*Antichităţile iudaice*, 8,15.5).

18:31

În textul paralel de la 3Reg. 22:32, se spune doar că văzîndu-se înconjurat, Iosaphat a strigat. Cronistul adaugă: *a strigat către Domnul şi Domnul îl auzi, şi Dumnezeu îi îndepărtă de la el.* Scopul autorului 2Paralip. este transparent: în loc ca regele lui Iuda să strige pur şi simplu la duşmanii săi, dezvăluindu-şi identitatea, sau la oamenii din subordine, ca să îi vină în apărare, Iosaphat de la 2Paralip., suveran fără pată, strigă în momente de restrişte la Domnul, care îl ajută pe loc, în buna tradiţie a retribuţiei imediate.

18:33

Expresia *îşi întinse arcul, ţintind bine* traduce gr. *ἐνέτεινε τόξον εὐστόχως*. TM are *l-tummô*, care poate însemna fie 'în nevinovăţia lui', 'în simplitatea lui' (cf. MS. 4389: *neştiind i se întîmplă de trase o săgeată*), fie, cum apare în LXX, 'la perfecţie' (cf. BIBL. 1688: *îşi umplu arcul bine, chibzuind*). ♦ Expresia *prin plămîn în mijlocul pieptului* ar suna în traducere literală (*l-a străpuns*) *între plămîn şi între platoşă.* BIBL. 1688 are: *în mijlocul plămînii şi în mijlocul pieptului.*

18:34

Înteţirea luptei îl împiedică pe rege să se retragă dintr-o bătălie în care exemplul personal era esenţial. 2Paralip. nu mai relatează, ca pasajul corespondent de la 3Reg. 22:37-38, întoarcerea la Samaria şi împlinirea profeţiei lui Ilie de la 3Reg. 20:24. ♦ Termenul *vizitiul* (cu varianta *vezeteul* în BIBL. 1688) traduce gr. *ἡνίοχος*, cf. VULG.: *auriga*, cu acelaşi sens. Este vorba, evident şi din context, de conducătorul carului de luptă al regelui. Deşi eronat în raport cu originalul ebraic şi cu LXX, autorul versiunii din MS. 4389 traduce corect prin *paharnicul*, potrivit corespondentului lexical slavon ***подъчаший*** 'pincerna' (MIKLOSICH, s.v.) din izvodul lui principal, versiunea OSTROG. Secvenţele sînt identice: *zise păharnicului său* (MS. 4389) vs. ***подъчáшнемъ сво҃емъ рече*** (OSTROG.).

Capitolul al 19-lea

19:1-3

Majoritatea exegeţilor arată că începutul acestui capitol reprezintă cheia de lectură a capitolului precedent. Spre deosebire de 3Reg., unde relatarea se încheie cu constatarea împlinirii profeţiei legate de Achab, aici Cronistul atrage, prin glasul profetului, atenţia că nici regii cei buni nu sînt scutiţi de rătăciri, în cazul de faţă de pernicioase alianţe cu străinii sau cu apostaţii. Dillard (DWBC, p. 143) observă că modelul pentru construirea personajului Iosaphat este tatăl acestuia, Asa, care a fost şi el apostrofat de un profet pentru nelegiuirea unei alianţe cu duşmanii lui Dumnezeu (2Par 16:1-9).

19:2

Iu, fiul lui Anani, este fiul profetului care l-a certat pe Asa, tatăl lui Iosaphat, pentru că intrase în alianţe ilicite cu străinii. Probabil că la data aceasta Iu era foarte bătrîn, întrucît el activa deja de pe vremea lui Baasa (cf. 3Reg. 16:1), contemporanul regelui Asa.

19:3

Sintagma *lucruri bune* traduce gr. *λόγοι ἀγαθοί* (literal: *cuvinte bune*, ca în BIBL. 1688). Termenul grecesc însumează, după model ebraic, cuvintele regelui şi faptele acestuia. ♦ Verbul *ai desfiinţat* (gr. *ἐξῆρας*, literal: *ai ridicat*, ca în BIBL.

1688) are drept corespondent în TM: *ai ars*. Afirmaţia intră în contradicţie cu cea de la 20:33, unde se spune că Iosaphat nu a desfiinţat înălţimile. Acelaşi tip de contradicţie a fost discutat şi în cazul domniei regelui Asa (vezi nota 14:5).

19:4

Iosaphat pleacă din Ierusalim (*iese în popor*, adică în ţară), într-un nou efort de convertire a populaţiei la religia oficială şi de consolidare a reformei juridice implicite. Regele face parte dintr-o serie importantă de suverani reformatori (Asa, Ioas, Ezekia, Iosia şi chiar Manase). Este important de remarcat că autorul descrie teritoriul regatului lui Iuda pornind dinspre sud (Bersabea) spre nord (muntele Efraim); aceasta pentru a sublinia probabil faptul că Iosaphat era încă în posesia cuceririlor nordice ale lui Asa.

19:5

Reforma juridică a lui Iosaphat a suscitat numeroase comentarii. Două sînt totuşi liniile mari de interpretare a informaţiei furnizate de acest verset. Unii specialişti sînt de părere că amplasarea de căre Iosaphat a judecătorilor regali în toate cetăţile din Iuda presupune un efort consistent şi inedit de centralizare a statului şi, simultan, unul de discreditare a vechilor autorităţi locale („judecata bătrînilor"). Alţii, admiţînd caracterul centralizant al iniţiativei lui Iosaphat, cred totuşi că gestul nu este inedit, ci că acest rege al lui Iuda nu a făcut altceva decît să restaureze şi să îmbunătăţească un sistem preexistent de tribunale regale.

19:6

Discursul lui Iosaphat se deschide cu o constatare oarecum contrară gestului său de a numi judecători regali în toate cetăţile lui Iuda. Totuşi, ideea directei şi exclusivei dependenţe a judecătorilor de Dumnezeu nu serveşte aici numai ca exerciţiu retoric. Într-un regim teocratic precum cel israelit, unica dependenţă reală a judecătorului era aceea faţă de modelul divin, ceea ce nu exclude, în subsidiar, la nivel strict administrativ, şi un anumit control de la centrul puterii politice, ea însăşi îndeplinind rolul umil de reprezentată a puterii divine pe pămînt. ♦ Expresia *cuvintele judecăţii* desemnează sentinţele judecătoreşti.

19:7

Garanţia unei judecăţi drepte este numai frica de Dumnezeu (*φόβος θεοῦ*). ♦ Termenul *părtinire* traduce expresia grecească *θαυμάσαι πρόσωπον* (literal: 'a respecta/a admira faţa [omului]', cf. BIBL. 1688: *a lăuda obraz*). De fapt, Iosaphat le cere judecătorilor să fie imparţiali şi neimpresionabili. ♦ Luarea de mită era un delict foarte frecvent, de vreme ce el este atestat de atîtea ori în *Vechiul Testament* (Ex. 23:6-8; Deut. 1:17; 16:18-20; 1Reg. 8:3; Prov. 17:23; Isa. 1:21-23; 5:22-23; Mih. 3:11; 7:3; Zah. 7:9-10).

19:8

Prin *Israel* se înţelege, în acest context, regatul de sud, al lui Iuda. ♦ Prin *judecata Domnului* comentatorii înţeleg o curte supremă de justiţie sau o curte de apel. Iosaphat întemeiază un asemenea organism judiciar, prezidat de autorităţi sacerdotale, numite după toate aparenţele prin rotaţie, care să rezolve cauzele rămase nerezolvate în tribunalele din provincie. Cu toate acestea, dreptul de a apela la o autoritate juridică superioară ţine de cele mai vechi tradiţii israelite (cf. Deut. 1:8-18; Ex. 18:17-26). Dacă preoţii şi leviţii îndeplineau funcţiuni juridice în curtea supremă de la Ierusalim, ei nu erau însărcinaţi şi cu serviciul în curţile locale.

19:9

Expresia *cu inima deplină* traduce gr. *ἐν πλήρει καρδίᾳ*. BIBL. 1688 are aici *cu inimă plină*, ceea ce ar putea să îl deruteze pe cititorul de astăzi. Este vorba, evident, de o expresie sinonimică cu mai cunoscuta *cu inima împăcată*, sau, în varianta MS. 4389, *cu toată inima*. În acest context, inima este înţeleasă şi ca sediu al conştiinţei morale.

19:10

Expresia *fraţii voştri* îi desemnează, după unii comentatori, pe colegii judecători de rang inferior din provincii, nu direct pe împricinaţi. Înalta curte de justiţie avea, prin urmare, un important rol consultativ. Existenţa celor două tipuri de tribunale este o dovadă clară a tensiunii existente în regatul lui Iuda între autoritatea palaţială (regală) şi cea sacerdotală. Acest tip de emulaţie judiciară, dacă nu chiar de concurenţă directă, era comună întregului Orient Apropiat, zonă în care cele două categorii sociale urmăreau diverse tipuri de impozite. ♦ Sintagma *între sînge şi sînge* se referă la pricinile de omor ♦ Termenul *hotărîri* (gr. *κρίματα*, cf. BIBL. 1688: *judecăţi*) se referă, după toate aparenţele, la jurisprudenţă, ca şi ebr. *miš*patîm*. Întreaga frază este un anacolut. Literal, ea sună astfel: „Tot omul, judecat ce-a venit la voi, a fraţilor voştri care locuiesc în cetăţile lor, în mijlocul sîngelui sînge şi în mijlocul hotărîrii şi al poruncii şi al îndreptărilor şi al judecăţilor veţi alege lor etc."

19:11

Expresia *pricinile Domnului* (gr. *λόγοι Κυρίου*, literal: *cuvintele Domnului*, în BIBL. 1688) desemnează cauzele religioase, iar expresia *pricinile regelui*, cauzele civile.

Capitolul al 20-lea

Războiul lui Iosaphat relatat în acest capitol nu are corespondent în istoria deuteronomistă. De aici o serie de întrebări legate de sursele Cronistului, de autenticitatea faptului istoric şi de scopul inserării unui atare episod în contextul larg al întregii lucrări. Acesta din urmă este uşor de intuit: autorul a insistat, în cheia uşor triumfalistă a întregului, asupra victoriei lui Iosaphat împotriva unei alianţe alcătuite din trei neamuri pentru a demonstra astfel că încrederea în Dumnezeu îl înfrînge pe duşman oricît de numeros ar fi. În privinţa autenticităţii faptului istoric,

două sînt *grosso modo* soluţiile propuse. În primul rînd, majoritatea exegeţilor sînt de părere că întregul capitol este un midraş tîrziu la 4Reg. 3, întrucît ambele relatări conţin informaţii despre un război al lui Iosaphat împotriva moabiţilor. În aceste circumstanţe, demersul ideologic al Cronistului ar fi mai important decît autenticitatea conflictului ca atare. Totuşi, la 4Reg. 3 nu se pomeneşte nimic despre elementul esenţial din 2Paralip. 20, anume tripla alianţă transiordaniană (Wellhausen, Benzinger, Welten). În al doilea rînd, mult mai convingător, Noth (în ZDPV, 67, 1945, p. 45-71; pentru detalii, vezi nota 20:1) a arătat că autorul 2Paralip. ar fi folosit pentru relatarea conflictului o tradiţie locală din sudul lui Iuda, care vorbea despre o invazie a nabateenilor din Meun asupra lui Iuda, din secolul IV î.d.Hr.

20:1

Sintagma *unii dintre amaniţi* traduce gr. *ἐκ τῶν ἀμμανιτῶν*. TM are aici *mē-hā'ammōnîm* 'dintre ammoniţi'. Totuşi, la o privire mai atentă, este greu de înţeles care erau membrii alianţei: potrivit majorităţii manuscriselor LXX şi TM s-ar zice că aceştia erau doar doi, avînd în vedere neclaritatea în privinţa celui de-al treilea: *moabiţi, ammoniţi şi unii dintre ammoniţi*. Totuşi, unele manuscrise ale LXX au, în locul cu pricina, *ἐκ τῶν Μιναίων* 'dintre minei'. Noth, ibidem, a preluat informaţia ca autentică şi a arătat că, foarte probabil, autorul se referă la locuitorii arabi din teritoriul localităţii Ma'an, situată la cincisprezece km sud-est de Petra, pe ruta care leagă Damascul de Mecca. Este important de remarcat că, la 2Paralip. 20:22-23, alianţa este formată din moabiţi, ammoniţi şi cei din muntele Seir. Asocierea maaniţilor cu locuitorii muntelui Seir este plauzibilă, mai ales dacă ne gîndim că muntele Seir este adesea folosit în VT ca o sinecdocă pentru Edom.

20:2

Expresia *de dincolo de mare* se referă la teritoriul de la est de Marea Moartă. BIBL. 1688 are *de decindea de mare*. Adverbul *decinde*(*a*) este un vechi cuvînt românesc de origine latină (< *de ecce inde)*, care, în combinaţie cu diverse prepoziţii (*de*, *peste*, *pe*), alcătuia locuţiuni prepoziţionale şi adverbiale, cu sensul 'aproape', 'direct' etc. ♦ Engaddi (ebr. *'Eyn-gedhī*, BIBL. 1688 eronat: *în Gadi*) era o oază la vest de Marea Moartă, în teritoriul lui Iuda, loc ideal de refugiu datorită terenului accidentat şi solului fertil. Şi David se ascunsese aici (cf. 1Reg. 24:1). Excavaţiile din 1949 au scos la lumină cîteva fortăreţe în regiune. De aceea, indicaţia *din Siria* (ebr. *'Aram*) nu are sens şi s-a propus emendarea *din Edom*, confuzia dintre 'RM şi 'DM fiind foarte frecventă în ebraică.

20:3

Prin postul instituit ocazional, Iosaphat cheamă la pocăinţă, dar mai ales speră să primească ajutorul şi călăuzirea lui Dumnezeu. De altfel, instituirea postului era o practică obişnuită în vremuri de restrişte (Jud. 20:26; 1Reg. 7:6; 31:13; 2Reg. 12:16-22; Zah. 7 etc.). Căutarea lui Dumnezeu se referă, în acest context, mai degrabă la o dispoziţie morală. Soluţia propusă de Noth, care implică în mod normal uzul instrumentelor oraculare, este mai puţin plauzibilă în acest context.

20:4

Expresia redundantă din BIBL. 1688 *veniră din toate cetăţile Iudei veniră* se datorează repetării verbului grec *ἦλθον*, dintr-o probabilă greşeală de tipar în FRANKF.

20:5

BIBL. 1688 traduce după FRANKF. prin *curţii Cortului* (gr. *αὐλῆς τῆς σκηνῆς*). Lecţiunea este totuşi rară, întrucît LXX-RAHLFS are *αὐλῆς τῆς καινῆς*. Semnificaţia sintagmei *curtea cea nouă* este neclară. Cel mai probabil este vorba despre aceeaşi realitate desemnată la 2Paralip. 4:9 prin *curtea cea nouă*, accesibilă oricui, chiar şi femeilor. Faţă de curtea Cortului instituită de Moise, curtea făcută de Solomon era o noutate. O a doua interpretare care a fost propusă se referă la faptul că autorul 2Paralip. avea în minte ansamblul arhitecural al celui de-al doilea Templu, probabil aflat într-o stare deplorabilă faţă de noutatea de odinioară a Templului lui Solomon (cf. DWBC, p. 156). În orice caz, impunerea postului nu presupune abandonul operaţiunilor militare. Noth (*2Chronicles*, p. 493) observă că rugăciunea lui Iosaphat are toate caracteristicile unui discurs pe cîmpul de luptă (cf. 1Reg. 17:45 ş. urm.). În această din urmă privinţă însă, unii comentatori susţin teza contrarie, anume că discursul lui Iosaphat face mai degrabă parte dintr-un ritual de lamentare codificat (vezi nota următoare).

20:6

Iosaphat face trimiteri textuale la discursul de inaugurare a Templului ţinut de Solomon (vezi şi 20:9). Petersen (*Late Israelite Prophecy*, Missoula, 1977, p. 72) observă că discursul lui Iosaphat are o serie de trăsături în comun cu psalmii de lamentare: amintirea vechilor binefaceri (20:6-7), afirmarea nevinovăţiei şi a credinţei (20:8-9), plîngerea propriu-zisă (20:10-11) şi rugămintea (20:12). Lamentării îi urmează un răspuns oracular de mîntuire (20:15-17).

20:9

Termenul *judecată* traduce gr. *κρίσις*. În tratatele de medicină elenistice, cuvîntul are sensul de 'boală grea'. El desemnează, mai precis, momentul decisiv al unei boli, punctul critic în care se decide soarta bolnavului, spre binele sau spre răul lui. TM are aici tot un termen ambiguu care înseamnă, deopotrivă, 'judecată' şi 'osîndă'.

20:10

Pe lîngă invocarea cererii din rugăciunea lui Solomon, la care Dumnezeu a promis că va răspunde (2Paralip. 7:12-14), Iosaphat mai aduce argumentul că tocmai acele popoare scutite de Dumnezeu de la nimicire şi amintite la

Deut. 2 vin acum asupra lui Iuda, pentru a-l scoate din moştenirea de drept divin. Este acesta un mod de a sublinia *a contrario* recunoştinţa pe care poporul lui Israel i-o arată lui Dumnezeu pentru locul sălăşluirii sale.

20:12

Numărul mic al drepţilor confruntaţi cu oştirile nenumărate ale străinilor păcătoşi este un topos al scenariilor de război sfînt din 2Paralip.

20:15

Deşi Oziel nu mai apare pomenit în nici un alt loc din Vechiul Testament, genealogia lui este impresionantă şi importantă. Cele cinci generaţii dinaintea lui trimit cu siguranţă la vremurile de aur ale domniei lui David, fapt care i-a determinat pe unii comentatori să îl identifice pe Manthanias cu Nathanias de la 1Paralip. 25:2. Mai mult, Oziel este levit şi profet, ceea ce poate indica fie faptul că, în vremea Primului Templu, atribuţiile instituţiei sacerdotale nu erau în conflict, ci chiar se suprapuneau în anumite cazuri cu cele ale instituţiei profetice, fie că această viziune era doar o proiecţie nostalgică a autorului 2Paralip.

20:16

Termenul *lupta* traduce aici gr. *παράταξις*. Cuvîntul are o sferă semantică mai largă, însemnînd iniţial 'linie de bătaie', pentru ca mai apoi să înglobeze orice fel de pregătire a luptei. Cuvîntul sugerează că lupta intră în mai vastul plan divin, de aici şi traducerea prin *rînduială*, termen ambiguu bine ales în context în BIBL. 1688.

20:17

Povîrnişul Asas (BIBL. 1688 *suirea lui Asis*) era o pantă situată la nord de 'Eyn-gedhī**.** Toponimul Asas aminteşte de Asasanthamar (*'Eyn-gedhi*) de la 2Paralip. 20:2. MS. 4389 are *gîrliciul*, cuvînt învechit şi popular care desemnează o intrare îngustă şi abruptă într-o pivniţă, peşteră sau într-un mormînt monumental. ♦ *Pustiul Eriel* (BIBL. 1688 după FRANKF). În LXX-RAHLFS lecţiunea este *pustiul Eremiel*, TM are *pustiul Ieruel* (cf. MS. 4389: *Ieruil*). Toponim greu identificabil. Poate fi un substitut pentru deşertul Thecoe sau, mai degrabă, o parte din acesta, situată la sud-est de Ierusalim, la vest de Marea Moartă şi la nord de 'Eyn-gedhī.

20:20

Porunca pe care Iosaphat o dă poporului de a asculta de profetul lui arată cu claritate că autorul, Cronistul, nu a făcut o confuzie la 2Paralip. 15 între funcţiunea profetică şi cea sacerdotală atribuite aceleiaşi persoane. Gestul nu este gratuit. Vezi comentariul de la nota 2:15.

20:21

Secvenţa *încredeţi-vă în Dumnezeu şi va fi după încrederea voastră* traduce gr. *ἐμπιστεύσατε ἐν Κυρίῳ καὶ ἐμπιστευτήσεσθε.* În BIBL. 1688 găsim formularea, asimetrică şi ambiguă, *crêdeţi întru Domnul şi vă veţi încrêde.*

20:24

Textul de la LXX este mai vag decît cel din TM, unde se sugerează că Dumnezeu le-a trimis aliaţilor o provocare din exterior. Versetul următor descrie cu mai multă precizie evenimentele, pledează pentru o neînţelegere internă în tabăra aliată, fără însă a indica în mod specific o cauză sau măcar vreun pretext. Omiţînd prezentarea cauzei, Cronistul insistă asupra intervenţiei providenţiale. ♦ Verbul *au isprăvit* traduce gr. *συνετέλεσαν.* BIBL. 1688 are *au obîrşit*, verb învechit care înseamnă 'a ajunge la capăt, a sfîrşi, a termina'.

20:25

Expresia *culmea de unde se vede pustiul* traduce gr. *σκοπιὰ τοῦ ἐρήμου.* Gr. *σκοπιά* înseamnă 'punct de observaţie'. Am optat pentru această traducere spre a nu pierde cei doi poli semantici ai cuvîntului: 'punct de observaţie' şi 'înălţime'. Traducerea BIBL. 1688 (*straja pustiiului*), deşi foarte expresivă, riscă să piardă acest al doilea sens important. ♦ Secvenţa *şi nu scăpase nici unul* corespunde gr. *οὐκ ἦν σῳζόμενος*, pentru care BIBL. 1688 are, literal, *nu era hălăduit*, cu sensul vechi de 'a se refugia', 'a scăpa, prin fugă, de un pericol'.

20:26

Termenul *provizii* traduce gr. *ἀποσκευή.* BIBL. 1688 are *marhă*, cuvînt învechit şi regional, care desemna iniţial averea mobilă estimată în vite. Aici este vorba despre bunurile mobile pe care armata lui Iuda a reuşit să le captureze pe cîmpul de luptă. Cuvîntul grecesc este specializat pentru a desemna bagajele care însoţeau armatele pe cîmpul de bătălie.

20:27

Valea Binecuvîntării (gr. *κοιλάς εὐλογίας*, TM: *bᵉrākkhāh*) a fost identifcată cu Wadi Bereikut, loc situat între Ierusalim şi Hebron, la vest de Thecoe.

20:30-31

Două sînt semnele evidente, în opinia Cronistului, că Dumnezeu Însuşi a luptat în război de partea lui Iosaphat. Pe de o parte, instaurarea spaimei de Dumnezeu în rîndul neamurilor şi, pe de altă parte, pacea universală. Şi de această dată concluzia întăreşte doctrina retribuţiei imediate, atît de des frecventate de autorul 2Paralip. ♦ Sintagma *se făcu pace* traduce gr. *εἰρήνευσεν*. BIBL. 1688 are *să împăcă*, iar MS. 4389 *se odihni.*

20:32

În privinţa anilor de domnie ai lui Iosaphat există divergenţe între 2Par. şi 4Reg. Dacă în cea dintîi carte biblică este vorba de douăzeci şi cinci de ani de domnie, la 4Reg. 3:1 se pomeneşte de optsprezece ani, la care 4Reg. 8:16 mai adaugă încă patru, adică douăzeci şi doi în total. Totuşi, dacă ne gîndim la cei trei ani de co-regenţă ai lui Iosaphat cu Asa, nici una dintre surse nu este eronată: 2Paralip. adaugă aceşti trei ani de co-regenţă la cei douăzeci

şi doi de domnie propriu-zisă a lui Iosaphat, amintiţi la 4Reg.

20:35

Profetul Iu (TM: *Iehu*) al lui Anani consemnează în scris faptele şi cuvintele (*λόγοι*) regelui Iosaphat la început într-o cronică privată, ca simple „istorisiri", pe care apoi le transcrie într-o misterioasă „carte a regilor lui Israel", despre care nu se poate spune cu siguranţă dacă era cronica generală a regilor lui Israel, cronica oficială a Regatului de Nord sau cronica oficială a Regatului lui Iuda.

20:37

Dacă se admite ipoteza că Tharsis desemna un loc, o ţară din bazinul mediteranean, eventual Spania, nu este clar cum vor fi ajuns pînă acolo corăbiile lui Iosaphat, construite în Gasiongaber, la Marea Roşie. Unii comentatori au propus ipoteza ocolirii Africii, alţii pe aceea a existenţei unor canale artificiale de comunicaţie între Marea Roşie şi Marea Mediterană, alţii au fost de părere că autorul va fi făcut o greşeală de redactare. Cea din urmă presupunere este puţin plauzibilă, avînd în vedere faptul că Tharsis era, în viziunea biblică, punctul terminus al călătoriei considerate a fi cea mai dificilă şi cea mai lungă ♦ Cronistul plasează la sfîrşitul capitolului relatarea alianţei dintre Iosaphat şi Ochozia, după formula consacrată ce rezumă domnia regelui şi indică sursele de inspiraţie istorică. Faptul acesta nu este, cu siguranţă, o scăpare a Cronistului sau o dovadă a originalităţii sale de ordin compoziţional. Expedierea în doar trei versete a unui act istoric important se datorează opţiunii politice a autorului, care nu vedea cu ochi buni alianţa lui Iuda, statul legitim al lui Iahwe, cu regatul apostat al lui Israel.

Capitolul al 21-lea

Spre deosebire de relatarea corespondentă de la 4Reg. a domniei lui Ioram, care ocupă doar nouă versete, Cronistul îi dedică acestui rege nelegiut douăzeci de versete, urmînd acelaşi procedeu de extindere a relatării ca în cazul domniilor lui Asa şi Iosaphat. Scopul acestei extinderi pare să fie simetria retorică, întrucît domnia lui Ioram reprezintă imaginea într-o oglindă întoarsă a domniilor lui Asa şi Iosaphat. Cu alte cuvinte, tot ceea ce aceşti din urmă regi ai lui Iuda au construit a distrus Ioram. Adaosurile faţă de naraţiunea corespondentă de la 4Reg. sînt importante: fratricidul lui Ioram (21:1-4), restaurarea cultelor păgîne de pe înălţimi (21:11), scrisoarea lui Ilie (21:12-15), pierderile teritoriale (21:16-17) şi moartea (21:18-19). Paralelismul invers cu înaintaşii săi este de asemenea remarcabil construit: Ioram pierde teritoriile din sud şi est, regiuni în care Asa şi Iosaphat repurtaseră victorii; arabii şi filistenii se răscoală împotriva lui Ioram, pe cînd lui Iosaphat aceleaşi populaţii îi plăteau tribut, Ioram a restaurat cultul de pe înălţimi, pe cînd Iosaphat şi Asa au luptat din răsputeri să îl abolească.

21:1

Ioram, al cincilea rege al lui Iuda, a domnit între cca 848 şi 841 î.d.Hr. Domnia lui a fost compromisă în principal de căsătoria cu Athalia, fiica regelui Achab al Israelului, dar şi de pierderile teritoriale, de revoltele edomiţilor şi de invaziile filistenilor şi arabilor.

21:2

În TM nu este precizat numărul fraţilor lui Ioram, dar apar uşoare diferenţe între *ʿAzar*ᵉ*yāh* şi *ʿAzar*ᵉ*yāhû*, de fapt variante ale aceluiaşi nume. LXX unifică numele celor doi fraţi sub forma *Azarias*, indicînd însă cu precizie numărul total al fiilor lui Iosaphat. ♦ Expresiei *regele lui Iuda* îi corespunde în TM *regele lui Israel*, în sensul pe care îl dă Cronistul acestui etnonim: adevăratul Israel, adică regatul de sud, cu capitala la Ierusalim. ♦ Termenului *arme* din LXX îi corespunde în TM *giuvaeruri*. ♦ Am tradus gr. *πόλεις τετειχισμέναι* prin *cetăţi cu ziduri*, spre a le deosebi de cetăţile de provizii, şi ele fortificate. Cronistul se referă aici la sistemul de cetăţi defensive fortificate din Iuda.

21:3

Iosaphat putea să-şi desemneze pe oricare dintre fii ca succesor la domnie. Preferă însă varianta tradiţională şi îl alege pe Ioram, întîiul-născut, însă, pentru a aplana eventualele nemulţumiri ale celorlalţi fii, le oferă acestora daruri şi posesiuni, după exemplul înţelept al regelui Roboam (2Paralip. 11:23).

21:4

Comportamentul lui Ioram faţă de fraţii lui trebuie să se fi datorat unei anumite opoziţii a acestora. Unii comentatori preferă ipoteza unui conflict major de interese dinastice, alţii sînt de părere că opoziţia fraţilor lui Ioram ar fi avut motive religioase, întrucît noul rege al lui Iuda derapase de la tradiţia yahvistă, pe care o urmau, probabil, fraţii lui. În orice caz, secvenţa *se ridică peste domnie şi se întări* trădează de fapt intenţiile suveranului de a-şi elimina rivalii, în mod ironic, după modelul lui Solomon. Ceea ce, însă, tot în mod ironic, nu a prevăzut regele a fost pericolul stingerii propriei descendenţe.♦ Expresia *căpeteniile lui Israel* a fost interpretată şi ca referindu-se la mărimile din suita Athaliei, adică la prinţi ai regatului de nord (N. Andreasen, *The Reole of the Queen Mother în Israelite Society*, în CBQ, 45, 1993, p. 90). Totuşi, majoritatea exegeţilor sînt de părere că *Israel* se referă aici la *adevăratul Israel*, adică la regatul de sud al lui Iuda.

21:5

Expresia din BIBL. 1688: *au stătut Ioram pre împărăţiia lui* traduce gr. *κατέστη ἐπὶ τὴν βασιλείαν αὐτοῦ*, adică: 's-a aşezat să domnească'. ♦ Datele domniei lui Ioram, regele lui Iuda, sînt aparent controversate, în 4Reg. se spune că domnia lui Ioram, regele al lui Israel, a început în al optsprezecelea an al domniei lui Iosaphat (4Reg. 3:1) şi în al doilea an al domniei lui Ioram al lui Iuda (4Reg. 1:17)!

Despre Ioram al lui Iuda se mai spune şi că şi-a început domnia în al cincilea an al lui Ioram al lui Israel (4Reg. 8:16). Dillard (DWBC, p. 165) rezolvă cu uşurinţă neconcordanţele aparente arătînd că Iosaphat l-a adoptat în ultimii ani de domnie, respectiv cinci, pe Ioram, fiul său, drept coregent. Astfel, coregenţa a început în anul 853 î.d.Hr., anul bătăliei de la Qarqar cu Salmanasar III – fapt foarte probabil, ţinînd cont de obiceiul monarhilor orientali de a-şi desemna coregenţi în momente de criză profundă – şi a durat pînă în anul 849, cînd Ioram al lui Iuda începe să domnească singur, domnie care ţine opt ani. În acest caz, al doilea an al lui Ioram al lui Iuda de la 4Reg. 1:17 se referă de fapt la al doilea an de coregenţă, iar urcarea sa la tron în al cincilea an al lui Ioram al lui Israel se referă la primul an de domnie efectivă a lui Ioram al lui Iuda (4Reg. 8:16).

21:6

Nu se ştie exact în ce relaţie de rudenie era Gotholia cu Achab. Aici spune că era fiica lui, dar la 22:2 se afirmă că era fiica lui Omri. *Peshitta* citeşte în ambele locuri „sora lui Achaab". Cum însă în ebraică termenul *fiică* (*bat*) poate desemna nu numai pe fiica propriu-zisă, ci pe orice descendent de sex femeiesc, rezultă cu mai multă siguranţă că Gotholia era fiica lui Achab şi nepoata lui Omri.

21:8

Expresia *îşi puseră un rege peste ei* traduce gr. *ἐβασίλευσαν ἐφ'ἑαυτοὺς βασιλέα.* Verbul grec *βασιλεύω* are aici nuanţă factitivă, ceea ce explică versiunea literală din BIBL. 1688: *împărăţiră preste dînşii împărat.* MS. 4389 are *îşi puse împărat.* ♦ Edom fusese supus de David (2Reg. 8:13-14) şi a avut acelaşi statut şi în vremea lui Solomon, fiind însă o excelentă placă turnantă pentru comerţul Israelului cu Arabia. În timpul crizei dinastice din vremea lui Roboam, Edom a redevenit independent, fiind ulterior supus de Asa sau de Iosaphat, pentru că, în vremea acestuia din urmă, statul nu mai era condus de un rege propriu-zis, ci de un regent (3Reg. 22:47). Flavius Iosephus arată că edomiţii l-au detronat mai întîi pe regentul fidel lui Iuda şi apoi l-au instalat pe acest rege dizident (*AI* 9,5,1).

21:9

Ioram a organizat un raid de pedepsire nocturn împotriva edomiţilor, care însă nu a avut rezultate pe termen lung. Regele de la Ierusalim, ezitînd să pătrundă mai adînc în teritoriul inamic, a avut parte de o victorie nesemnificativă şi locală. ♦ Termenul *poporul* (gr. *λαός*) desemnează în acest context poporul sub arme şi se referă, cel mai probabil, la edomiţii înfrînţi.

21:10

Am tradus prin *dar* adversativ puternic conjuncţia *καί* de la începutul versetului. Ea face legătura între un enunţ cu înţeles concesiv („*cu toate că* Ioram i-a bătut pe edomiţi") şi un enunţ asertiv simplu („*totuşi* edomiţii sînt rupţi de Iuda"). ♦ Lomna (TM: *Libnāh*), cetate din Sephela, identificată cu actualul Tell es-Safi, cucerită de Iosua (Ios. 10:29) şi dată preoţilor. Inspirată de exemplul edomiţilor, cetatea Libna şi ţinutul din vecinătatea ei încearcă să îşi cucerească independenţa de statul iudeu, ceea ce a complicat mult situaţia şi aşa deloc strălucită a regelui Ioram, prin deschiderea a două fronturi.

21:11

Sintagmei *în toate cetăţile din Iuda* din LXX îi corespunde, mult mai plauzibil, în TM: *în toţi munţii din Iuda.* ♦ Expresia *i-a adus la curvie* traduce verbul gr. *ἐξεπόρνευσεν* (BIBL. 1688 are *curvi*). Prin „curvie" se înţelege prostituţia de ordin spiritual, adică închinarea la idoli. Ceea ce nu exclude o trimitere la prostituţia sacră, practicată în templele păgîne. ♦ Expresia *i-a adus la rătăcire* traduce gr. *ἀπεπλάνησεν* (BIBL. 1688 are *înşălă*). Am tradus astfel din motive de simetrie stilistică. Verbul are sens factitiv în greacă şi semnificaţie concretă: 'a duce pe un drum greşit', 'a îndepărta de la calea cea bună'.

21:12

Majoritatea comentatorilor sînt azi de acord că scrisoarea lui Ilie este o invenţie abilă a Cronistului. Aceasta din mai multe motive: mai întîi, ea nu este pomenită de autorul deuteronomist, care este oricum foarte atent să consemneze tot ce ştie despre Ilie. Apoi, Ilie nu ar fi putut redacta scrisoarea în cauză, întrucît s-a înălţat la cer înainte ca Ioram să se urce pe tronul domniei (4Reg. 8:16, cf. 4Reg. 2:1-11). În fine, Cărţile Regilor nu spun nimic despre activitatea epistolară sau redacţională a celor doi profeţi (Ilie şi Elisei). Ca atare, explicaţia talmudică, după care Ilie ar fi scris epistola către Ioram înainte de urcarea la cer, sub înspiraţie profetică, trebuie tratată *cum grano salis.*

21:15

Am tradus gr. *μαλακία* prin *slăbiciune* şi *νόσος* prin *boală* pentru a respecta întocmai nuanţele textului grecesc. ♦ Expresia *de la o zi la alta* traduce gr. *ἐξ ἡμερῶν εἰς ἡμέρας* (BIBL. 1688: *den zile în zile*) şi poate fi interpretată şi ca 'an după an' (cf. 1Reg. 1:3) şi 'pentru multă vreme'.

21:16

Arabii sînt aceeaşi populaţie de la care Iosaphat primea tribut (2Paralip. 7:11). Cum Ioram s-a abătut de la calea părintelui său, Dumnezeu îi transformă pe foştii aliaţi în duşmani. Aceasta este, din partea Cronistului, cea mai clară demonstraţie a doctrinei retribuţiei imediate. Textul LXX este: *ἐπήγειρεν κύριος ἐπὶ Ιοραμ τοὺς ἀλλοφύλους καὶ τοὺς Αράβας καὶ τοὺς ὁμόρους τῶν Αἰθιόπων.* Am preferat traducerea literală, menţinînd conjuncţia copulativă *şi* între *arabi* şi *vecinii etiopienilor*, deşi Flavius Iosephus vorbeşte îndreptăţit despre arabii *din vecinătatea etiopienilor.* TM are, literal: 'arabii care sînt la mîna kuşiţilor', ceea ce poate însemna că aceştia erau vecini sau supuşi.

21:17

Pe urmele lui Kiel şi Williamson, Dillard arată că pierderea fiilor şi fiicelor lui Ioram în invazia arabilor nu

presupune neapărat că aceşti din urmă vor fi intrat în Ierusalim. De altfel, Cronistul nu pomeneşte nimic de vreun asediu al capitalei, ci pare să se refere mai degrabă la nimicirea de către arabi a cetăţilor fortificate în care Ioram, urmînd exemplul lui Roboam şi al lui Iosaphat, şi-a trimis fiii (21:2-3). O dată cu chemarea sub arme, aceştia se vor fi adunat într-un cartier general din afara Ierusalimului, unde au fost nimiciţi alături de ceilalţi membri ai familiei regale. Avuţia la care face referire Cronistul nu trebuie confundată cu tezaurul de la Ierusalim, ci mai degrabă cu bunurile imediate ale familiei găsite în tabără (DWBC, p. 168).

21:18

Asupra bolii lui Ioram s-au emis o serie întreagă de ipoteze, fără însă ca una dintre acestea să fie mai plauzibilă decît celelalte: ulcer, dizenterie, colită.

21:19

Expresia *sorocul zilelor, în două zile* este neclară în textul original. VULG. vorbeşte despre o perioadă de doi ani, LXX de una de două zile. Ţinînd cont de informaţia de la v. 20 şi de TM (care are: *după doi ani*), există posibilitatea ca traducătorii LXX să nu fi exprimat corect sensul expresiei ebraice originale. ♦ În privinţa înmormîntării regelui, Cronistul este atent să facă observaţia că Ioram s-a deosebit şi de data aceasta de înaintaşii lui, idee care rezumă, de fapt, mesajul întregului capitol. Ca în viaţă, şi în moarte Ioram este imaginea inversată a dreptcredincioşilor săi părinţi.

21:20

Termenul *laudă* traduce literal gr. *ἔπαινος*. Cronistul se referă la doliul oficial şi la bocetele rituale care însoţeau înmormîntarea unui rege israelit. Termenul grecesc este adaptat acestei realităţi de traducătorii LXX, pornind de la sensul clasic de 'discurs funebru'. Exprimarea BIBL. 1688 şi *mêrse întru nelaudă* traduce literal gr. *και ἐπορεύθη ἐν οὐκ ἐπαίνῳ.*

Capitolul al 22-lea

Capitolul de faţă corespunde la 4Reg. 8:25-29 şi 9:21-29. Spre deosebire de relatarea domniei lui Ochozia de 4Reg. (8:25-10:14), cea a Cronistului ocupă un spaţiu mult mai restrîns. Aceasta întrucît istoria deuteronomistă se concentrează asupra istoriei regatului de nord, pe care Cronistul nu o ia în considerare, şi asupra acţiunilor lui Iehu şi a împlinirii profeţiilor potrivnice casei lui Achab.

22:1

Ochozia, fiul cel mai mic al lui Ioram, a fost al şaselea rege al regatului lui Iuda şi a domnit un an, după unii comentatori între 841 şi 840 î.d.Hr., după alţii între 843 şi 842 î.d.Hr. A colaborat strîns cu unchiul său Ioram, regele Israelului, fiind puternic influenţat de mama sa, Gotholia, descendenta regelui israelit Ambri (Omri). ♦ Sintagma *locuitorii din Ierusalim* poate desemna aceeaşi realitate cu expresia *poporul ţării* de la 2Paralip. 23:20-21, şi anume acea parte a aristocraţiei active din Iuda care participa la instalarea unui rege în momente dificile pentru monarhia din Iuda. ♦ Sintagma *ceată de tîlhari* traduce gr. *τὸ ληστήριον*. Cum în greacă substantivul este unul colectiv, BIBL. 1688 îl adaptează literal la un colectiv: *tîlhăretul*, *Alimazonii* (gr. *'Αλιμαζονεῖς*). În acelaşi loc, TM vorbeşte numai despre banda care a intrat cu arabii *în tabără*. În locul taberei din TM, în LXX se pune acest nume cert de populaţie: *'Αλιμαζονεῖς*. Avînd în vedere că în capitolul anterior erau pomeniţi alături de arabi şi filistenii („popoarele mării") şi că numele acestei misterioase populaţii poate fi interpretat etimologic în limba greacă (*ἅλιμα* 'mare' şi radicalul *-ζων-* 'a înconjura, a împrejmui'), i-am putea echivala pe filisteni cu aceşti alimazoni 'locuitori de la/lîngă mare'.

22:2

În loc de *douăzeci şi doi de ani,* TM are „patruzeci şi doi", cifră imposibilă, fiindcă se spune că tatăl lui a murit la patruzeci de ani. La 4Reg. 8:26 se vorbeşte despre „douăzeci şi doi de ani".

22:3

Rolul politic al reginei-mamă în monarhiile din Orientul Apropiat era foarte important. În cazul de faţă, această demnitate formală este dublată de personalitatea excepţională a Gotholiei, copie fidelă a mamei sale, regina Iezebel al Israelului. ♦ Sintagma *îl sfătuia să păcătuiască* traduce gr. *ἦν σύμβουλος τοῦ ἁμαρτάνειν* (literal: 'îi era sfetnică la păcătuire', cf. BIBL. 1688: *era sfêtnecă a păcătui*). La fel, la 22:4: *ἦσαν αὐτοὶ σύμβουλοι τοῦ ἐξολεθρεῦσαι αὐτόν* 'îi erau sfetnici spre pierzanie'.

22:4

Influenţa regatului de nord asupra lui Iuda era mai puternică decît se crede în mod obişnuit sau decît lasă să se înţeleagă Cronistul. Unii comentatori vorbesc chiar de o anumită formă de hegemonie pe care cea mai puternică dinastie omridă o exercita asupra lui Iuda şi care se manifesta prin obligaţia participării la campanii militare (2Paralip.18), casătorii politice (vezi cazul de faţă), „consiliere" regală etc.

22:5

Azael, regele Siriei, a fost uzurpatorul lui Ben-Hadad II şi unul dintre principalii asupritori ai lui Israel sub Ioram, Iu şi Ochozia. O placă de fildeş cu inscripţia „[…] fiul lui Amma, pentru domnul nostru Hazael, în anul […]" descoperită la Arslan Tash în Siria şi datînd din secolul al IX-lea î.d.Hr., confirmă existenţa acestuia şi, eventual, faptul că israeliţii îi plăteau tribut. ♦ Rama este o prescurtare pentru Rammoth Galaad (cf. nota 18:2). Cetatea era foarte disputată de Israel şi de Aram pentru că se găsea pe o importantă rută comercială, numită Calea Regelui, la graniţa dintre cele două state. ♦ Termenul *arcaşii*

traduce gr. *τοξόται* care corespunde ebr. *hărammîm* 'arcaşi'. Pasajul corespunde secvenţei de la 4Reg. 8:28, însă este vorba despre *sirieni* (TM: *ha 'arammîm* 'arameii', i.e. 'sirienii').

22:6

Iezrael (ebr. *Yizr'e'l*) era o cetate situată în teritoriul de şes al lui Issachar, la poalele muntelui Gilboa. Servea ca a doua reşedinţă (de vară) a Israelului omrid. Acesta este locul tragediei lui Nabot (3Reg. 21:1), al refugiului capilor familiei regale omride după lovitura de stat a lui Iu (4Reg. 10:1-7) şi al morţii simbolice a lui Ioram. A fost identificat cu localitatea actuală Zerin, situată la aproximativ nouăzeci de km nord de Ierusalim.

22:7

Cronistul arată cu fermitate că nenorocirea lui Ochozia, cauzată de vizitarea lui Ioram la Iezrael, făcea parte din planul divin, fapt confirmat şi de menirea lui Iu (Iehu) de a distruge dinastia omridă. Iu apare ca unsul lui Dumnezeu prin mijlocirea profetului Elisei (4Reg. 9:3).

22:8-9

Acesta este unul dintre cele mai controversate scenarii din Vechiul Testament, întrucît diferenţele dintre textul (aparent) sursă (4Reg.) şi textul de faţă sînt semnificative. Astfel, la 4Reg. 10:12-14, uciderea căpeteniilor lui Iuda are loc după uciderea lui Ochozia, pe cînd aici ele precedă moartea regelui lui Iuda; apoi, la 4Reg. 9:27 se spune că Ochozia a fugit, rănit, spre Iblea şi că a murit lîngă Megiddo, pe cînd aici el este găsit lîngă Samaria, dus la Iu într-un loc necunoscut şi ucis; în fine, la 4Reg. 9:28 se spune că trupul neînsufleţit al regelui a fost adus la Ierusalim şi îngropat în Cetatea lui David, pe cînd aici se spune că Ochozia a fost îngropat în locul în care a fost ucis. Deşi unii comentatori au încercat să armonizeze cele două relatări, majoritatea sînt de părere că, în acest loc, Cronistul a folosit surse diferite decît cele de la 4Reg. Indiferent de autenticitatea relatării, Cronistul încearcă să acrediteze doctrina retribuţiei imediate: cine s-a aliat cu omrizii păgîni sfîrşeşte de aceeaşi moarte. ♦ Termenul *rudele* traduce gr. *ἀδελφοί* (literal: 'fraţii', cf. BIBL. 1688). Cum fraţii mai mari ai lui Ochozia fuseseră ucişi în raidul arabilor (v. 1), aceste rude care îl slujeau pe rege vor fi fost fiii celor ucişi care au scăpat de măcelul arabilor, împreună cu tînărul lor unchi. De altfel, în privinţa gradelor de rudenie textul este imprecis, din cauza obscurităţii originalului ebraic.

22:10

Uciderea tuturor urmaşilor casei regale a fost un gest politic: Gotholia (TM: *'Athalyāhû*) a încercat astfel să păstreze puterea de care s-a bucurat ca regină-mamă. Gestul ei extrem nu este, aşa cum s-a crezut, motivat de durerea pentru fiul pierdut. Că lucrurile stau astfel şi că acţiunile Gotholiei sînt profund dezavuate de Cronist se poate constata şi din faptul că autorul nu transcrie, în cazul ei, obişnuita formulă care deschide relatarea unei domnii. Cu alte cuvinte, ni se sugerează că domnia Gotholiei era din toate punctele de vedere nelegitimă.

22:11

Pretinsa ucidere a întregii seminţe regeşti pare să se fi redus la urmaşii de parte bărbătească ai lui Ioram. Iosabeth, de pildă, deşi făcea parte din familia regală, a scăpat de măcelul Gotholiei. Soţie a mult mai bătrînului (cf. 24:15) Iodae, Marele Preot, Iosabeth era fiica lui Ioram şi soră vitregă a lui Ochozia. ♦ Expresia *cămara paturilor* traduce gr. *ταμίειον τῶν κλινῶν*. Este vorba despre o anexă a Templului unde erau găzduiţi preoţii de serviciu.

22:12

Căsătoria lui Iosabeth cu Iodae reprezintă singurul caz relatat în Biblie de căsnicie între o membră a casei regale şi Marele Preot al lui Iahve.

Capitolul al 23-lea

Capitolul de faţă corespunde la 4Reg. 11:4-20. Totuşi, între cele două relatări există anumite diferenţe de substanţă „ideologică", intenţia Cronistului fiind aceea de a legitima cu orice preţ lovitura de stat a Marelui Preot Iodae. Astfel, locul gărzii palaţiale formate din choriţi (4Reg. 11:4) este luat de leviţi şi preoţi (2Paralip. 23:1), Ioas se urcă pe tron cu ajutorul poporului, nu în urma unei simple lovituri militare de palat, în locul adunării de soldaţi se vorbeşte despre o adunare a poporului (23:3). Totuşi, dincolo de aceste neconcordanţe oarecum aşteptate, atît autorul deuteronomist, cît şi Cronistul par să se refere în acest capitol la un conflict de mai mare profunzime între monarhie şi clasa sacerdotală din Iuda. Atît în 4Reg., cît şi în 2Paralip., lovitura de stat a lui Iodae consfinţeşte alungarea monarhiei depravate şi reinstaurarea unui regim monarhic sub imediat control sacerdotal. În acest fel, tensiunile existente şi anterior între Palatul de la Ierusalim şi Templu se soluţionează, cel puţin temporar, în favoarea Templului.

23:1

Am tradus literal verbul gr. *ἐκραταίωσεν* prin *se întări*. În acest caz, este vorba despre momentul în care Iodae se decide să pună mîna pe putere. ♦ Termenul *sutaşii* traduce gr. *ἑκατονάρχους*, pentru care BIBL. 1688 are *cei preste sute*. MS. 4389 are, însă, *iuzbaşii*, termen de origine turcă, care le desemna, în armata otomană, pe căpeteniile unui corp de o sută de soldaţi. ♦ Unii comentatori sînt de părere că Iodae se foloseşte de o anumită nemulţumire a gărzilor palatului faţă de regina-mamă, Gotholia. În acest fel, Cronistul nu neagă şi implicarea unei facţiuni militare, altfel foarte apropiate monarhiei în lovitura de stat, dar din cele ce urmează se constată că rolul armatei este redus la acela de simplu instrument al iniţiativei sacerdotale. Alţi comentatori au remarcat că, cu excepţia lui Elisaphat, restul

numelor sînt frecvente în listele de leviţi şi de preoţi, ceea ce ar însemna că Iodae tratează direct cu un corp de gardă al Templului. Desigur, deşi nu este exclusă, o asemenea ipoteză este mai puţin plauzibilă, întrucît autorul vorbeşte clar despre *sutaşi*, iar leviţii, evident, nu deţineau monopolul onomastic în Iuda.

23:2

Momentul ales pentru înlăturarea Gotholiei coincide cu una dintre sărbătorile anuale, la care participau toţi reprezentanţii leviţilor din regatul lui Iuda. Textul sugerează, spre deosebire de cel corespondent de la 4Reg. 11:4, că leviţii au fost informaţi în secret despre planul Marelui Preot. Dar, pe lîngă leviţii din provincie, Iodae se gîndeşte (sau, poate, mai degrabă Cronistul) la necesarul sprijin popular al acţiunii, la legitimarea loviturii. De aceea, sînt aduse în discuţie *căpeteniile familiilor* (gr. *ἀρχόντες πατριῶν*, BIBL. 1688: *boiêrii neamurilor*) din Israel, adică fruntaşii celor două triburi din regatul de sud, Iuda şi Beniamin, singurele triburi care rămăseseră după ruperea regatului unit. Apelul lui Iodae la căpeteniile triburilor are, pe lîngă avantajul sprijinului direct, şi pe acela al legitimităţii simbolice tradiţionale.

23:3

Dillard conjecturează ideea că legămîntul dintre rege şi întreaga adunare a lui Israel din Templu includea anumite amendamente privitoare la viitoarea guvernare a regelui Ioas, probabil şi anumite concesii pe care tînărul regele le făcea clasei sacerdotale, precum şi înţelegerea reciprocă asupra instituirii regenţei lui Iodae. Probabil că o copie a acestui legămînt îi va fi fost trimisă lui Ioas la urcarea lui pe tron (sub denumirea generală de *mărturii*, cf. 23:11) (vezi DWBC, p. 181). Invocarea promisiunii pe care Dumnezeu a făcut-o în legătură cu casa lui David este, din nou, un excepţional mijloc de propagandă legitimatoare în cazul lui Iodae şi, probabil, mărturisirea unei speranţe adînci din sufletul Cronistului.

23:4

Cuvîntul *fapta* traduce gr. *λόγος* şi are aici sensul de ‘poruncă’, ‘plan’. BIBL. 1688 are, ca de obicei, *cuvînt*. Evident, cel mai bun moment pentru reuşita loviturii era obişnuita schimbare a gărzilor levitice de sabat. În acest fel, suspiciunile reginei-mamă ar fi fost pe deplin adormite. ♦ Expresia *la porţile de intrare* traduce gr. *εἰς τὰς πύλας τῶν εἰσοδῶν* (BIBL. 1688 are o transpunere literală: *la porţile întrărilor*) şi se referă la poarta principală de acces în curtea interioară a Templului.

23:5

Expresia *poarta din mijloc* traduce gr. *ἡ πύλη ἡ μέση* (TM are: *din temelie/de jos*) şi se referă probabil la poarta care făcea legătura dintre palatul regal şi Templu, situată *mai jos* decît restul porţilor de acces în incinta Templului. Ultimele două grupuri de gărzi, cel care păzea palatul regal şi cel care străjuia poarta din mijloc, aveau datoria să-l protejeze pe tînărul suveran de o eventuală intervenţie dinspre palat a gărzilor „pretoriene”.

23:8

Iodae nu le permite leviţilor care îşi terminaseră serviciul săptămînal să plece, dublînd astfel efectivul celor care îl păzeau în Templu pe micul rege Ioas. Termenul *cetele* traduce gr. *τὰς ἐφημερίας*, pe care BIBL. 1688 îl traduce imprecis prin *rînduiêlele*. Este vorba despre grupurile de leviţi care îşi îndeplineau misiunea zilnică rînduită de David în slujirea Templului.

23:9

Din nou, pentru a nu trezi vreo suspiciune gărzile levite pătrund în incinta Templului neînarmate. Aici, însă, le sînt distribuite arme din depozitul secret de prăzi de război luate de regele David. Pe lîngă necesităţile imediate, stratagema are şi un evident subtext simbolic: ordinea monarhiei davidice este reinstaurată cu armele lui David.

23:10

Dispunerea gărzilor nu reiese cu claritate din versetul de faţă. Totuşi, majoritatea comentatorilor sînt de părere că acestea erau aşezate în două şiruri, unul către nordul şi altul către sudul curţii, mai precis între intrarea în Templu şi altarul cel mare din curte. În mod ironic, fără doar şi poate intenţionat, aceeaşi urma să fie dispunerea trupelor care l-au ucis pe Zaharia, fiul lui Iodae, din porunca regelui Ioas (cf. 2Paralip. 24:20-21). Nu este, de asemenea, exclus ca Zaharia să fi participat şi el la lovitura de stat a tatălui său, numărîndu-se printre gărzile care acum îl păzeau pe micul rege Ioas. ♦ Termenul *colţul* traduce gr. *ὠμία*. Primul sens al cuvîntului grecesc este ‘umăr’, de unde şi traducerea literală a BIBL. 1688. MS. 4389 are, neutru, *partea*. Termenul a ajuns să se specializeze în arhitecură, unde denumeşte colţul sau unghiul unei construcţii.

23:11

Termenul *mărturiile* traduce gr. *μαρτύριαι* şi a suscitat o serie de comentarii şi de interpretări. Unii exegeţi cred că este vorba despre însemnele regale, punînd în legătură acest termen cu pasajul de la 2Reg. 1:1: *Am luat coroana regească de pe capul lui şi brăţara de pe braţul lui şi i le-am adus aici stăpînului meu* (însemnele fiind brăţara şi coroana). Alţii sînt de părere că regele Ioas ţinea în mîini o copie a Legii şi trimit, în acest sens, la Deut. 17:18. În fine, nu este de exclus nici ipoteza, cea mai plauzibilă din punct de vedere politic, ca tînărului suveran să îi fi fost înmînat, alături de copia Legii, şi textul pactului încheiat cu Iodae.

23:12

Aceeaşi larmă a mulţimii a anunţat urcarea pe tron a lui Solomon. Cf. 3Reg. 1:39-40, 45-46.

23:13

Expresia *la locul lui* traduce gr. *ἐπὶ στάσεως αὐτοῦ* (literal: *la starea lui*, cf. BIBL. 1688). La 4Reg. 11:14 se indică

mai clar locul pe care îl ocupa regele: *ἐπὶ στύλου*, 'lîngă stîlp'. TM are aici *'al 'ammûdhô* 'pe lîngă stîlpul/estrada lui'. După încoronare, tînărul rege fusese scos din Templu şi aşezat lîngă unul dintre cei doi stîlpi de la intrare, ridicaţi de Solomon, ca simboluri ale puterii şi prezenţei divine, pentru a fi arătat poporului. În timpul ceremoniilor solemne, regii lui Iuda ocupau, în mod legitimator, această poziţie.

23:14-15

Gotholia nu putea fi ucisă în incinta Templului pentru că fapta ar fi profanat locul sacru. Regina a fost omorîtă la Poarta Cailor, situată la sud-est de Templu şi aflată în vecinătatea Văii Kidronului, vale conotată negativ, ca loc de depozitare a deşeurilor oraşului, unde erau aruncate, printre altele, şi cadavre (cf. 3Reg. 11:1-8). Ironia Cronistului privitoare la dispoziţia lui Iodae este totală, avînd în vedere că fiul acestuia urma să fie omorît de regele acum protejat de familia Marelui Preot, chiar în Templu. ♦ Expresia *mai-marii oştirii* traduce gr. *ἀρχηγοί τῆς δυνάμεως*. BIBL. 1688 traduce literal prin *căpitanii puterii*. ♦ Este important de observat faptul că sfîrşitul domniei Gotholiei nu este marcat în textul Cronistului de obişnuita formulă de încheiere. Explicaţia acestei absenţe este simplă. În viziunea autorului, Gotholia decăzuse într-atît din demnitatea regală, încît nu merita să rămînă ca atare în amintirea lui Israel.

23:16

Menţionarea legămîntului iniţiat de Iodae este mai puţin clară la Cronist. Autorii deuteronomişti sînt, în această privinţă, mai exacţi (cf. 4Reg. 11:17). Acolo era vorba de două legăminte, unul religios şi unul civil. Primul era o reînnoire a legămîntului dintre Dumnezeu şi poporul lui Israel (cf. Ex. 24; Deut. 4:6 şi 27:9), al doilea era o convenţie încheiată între rege şi popor, prin care suveranul se angaja să-şi conducă supuşii după legea lui Dumnezeu, iar poporul se obliga să i se supună regelui, în calitatea acestuia de uns la Domnului.

23:17

Distrugerea templului lui Baal din Ierusalim în timpul revoltei lui Iodae corespunde nimicirii cultului lui Baal din Regatul de Nord din timpul răscoalei lui Iu (cf. 4Reg. 9). Existenţa unui templu al lui Baal la Ierusalim este cu atît mai surprinzătoare cu cît un „detaliu" atît de picant nu ar fi scăpat vigilenţei nici unui cronicar. Dillard presupune că, dacă va fi existat, templul va fi fost construit o dată cu venirea Gotholiei, fiica lui Ahab şi Iezebel, în Iuda. Aducerea unui cult păgîn la Ierusalim de către soţia unui rege iudeu nu era ieşită din comun. Soţiile lui Solomon însuşi aduseseră idolatria în capitala regatului (vezi DWBC, p. 183). ♦ Verbul *nimiciră* traduce gr. *ἐλέπτυναν*. BIBL. 1688 are *au zdrumicat*, iar MS. 4389, *sfărîmară*. Verbul românesc *a zdrumica* are un puternic conţinut expresiv, fiind la origine o contaminare dintre *a zdrobi* şi *a dumica*.

23:18

Cronistul revine asupra temei sale preferate, cultul Templului, instituit de David. O reformă religioasă de dimensiunile celei instituite de Marele Preot Iodae trebuia să facă pandant instituirii cultului la Templu de către regele exemplar David. Mişcarea politică primeşte astfel girul religios şi cultic, fără de care legitimitatea noului regim ar fi fost pusă sub semnul întrebării.

23:19

Preocuparea Cronistului pentru menţinerea purităţii spaţiului sacrosanct este demnă de reţinut. Ideologia spaţiului sacru reprezentat de Templul de la Ierusalim a făcut carieră din iudaismul timpuriu pînă în zorii modernităţii. Ea corespunde, *grosso modo*, simbolismului centrului sacru, teoretizat şi glosat abundent de Mircea Eliade şi studiat în detaliu de o pleiadă de cercetători ai iudaismului. *Locus classicus* al ideologiei centralităţii Templului de la Ierusalim este un pasaj din Mishna: „La fel cum ombilicul este centrul fiinţei omeneşti, tot aşa ţara lui Israel se găseşte în centrul lumii şi este temelia lumii. Ierusalimul este în centrul ţării, Templul este în centrul lui Ierusalim, Sfînta Sfintelor este în centrul Templului, Arca Alianţei este în centrul Sfintei Sfintelor, Piatra de Temelie este înaintea Arcei şi aceasta este în locul în care s-a pus Temelia lumii" (*Tanhuma Kidushim*, 10). Recunoaştem, în acest pasaj, care cristalizează idealul de sacralitate al iudaismului milenar, termenii ideologiei locative, analizate de Jonathan Z. Smith (*Map is Not Territory*, Brill, 1978, p. 105 ş. urm.). Templul de la Ierusalim nu este doar o construcţie în jurul căreia s-a desfăşurat viaţa strict rituală a poporului ales, ci partea cea mai importantă a ansamblului vieţii religioase, cultice, politice şi economice al lui Israel, reperul prin excelenţă al tuturor energiilor spirituale şi ideologice ale unui popor. Totuşi, centralitatea spaţială nu asigură, singură, preeminenţa absolută a edificiului. Validitatea lui ca locuinţă a lui Dumnezeu pe pămînt depinde de raportul dinamic dintre sfinţenie (categorie transcendentă inefabilă) şi puritate (categorie imanentă). Pentru ca sacrul să fie accesibil umanităţii, aceasta din urmă trebuie să se conformeze codului revelat de puritate rituală. Orice obiect sau entitate care încalcă într-un fel sau altul reglementările de puritate este exclus de la contactul cu sfera sacrului. Sacralitatea Templului, locuinţă a prezenţei lui Dumnezeu pe pămînt, se sprijinea pe doi piloni ideatici: centralitatea Templului şi puritatea rituală a participanţilor la cult.

23:20

Enumerarea *capii de familie şi vitejii şi căpeteniile poporului şi tot poporul ţării* are drept corespondent la 4Reg. 11:19 *sutaşi*, *Chorri şi Rasim şi tot poporul ţării*. În felul acesta, Cronistul insistă asupra largii participări „naţionale" la revigorarea monarhiei davidice.

Capitolul al 24-lea

Capitolul corespunde, în linii mari, la 4Reg. 12:1-17. Totuşi cîteva diferenţe importante între cele două relatări i-au determinat pe unii comentatori să presupună că autorii vor fi avut surse diferite, iar pe alţii că autorul 2Paralip. a modificat voit sursa deuteronomistă în funcţie de propria viziune. Astfel, după Dillard, care face parte din a doua categorie de exegeţi, ceea ce aduce nou Cronistul faţă de deuteronimişti se poate sistematiza în trei puncte: 1. Faptele relatate sînt discutate din perspectiva teologiei retribuţiei imediate. Astfel, cronica domniei lui Ioas este împărţită în două secţiuni: cea a conduitei corecte faţă de divinitate cu beneficiile ei şi cea a rătăcirii monarhului, care atrage consecinţe grave. Atacul sirienilor este interpretat de Cronist ca o pedeapsă divină pentru neascultarea regelui (v. 24). La fel şi moartea lui (v. 25). 2. Spre deosebire de Deuteronomist, autorul 2Par insistă asupra rolului preeminent al leviţilor în restaurarea Templului (v. 5, 6, 11). 3. Bucuria cu care poporul a plătit darea mozaică la Templu trimite, ca în alte ocazii în 2Paralip., la ideea asemănării dintre Templu şi Cortul Mărturiei, idee fără impact în 4Reg. (cf. DWBC, p. 187).

24:1

Ioas a fost al optulea rege al lui Iuda (cca 837-835 – 800-796 î.d.Hr.), fiul lui Ochozia. După unii comentatori, cifra rotundă de patruzeci de ani de domnie pare să includă şi cei şase ani ai Gotholiei (DB, s. v. *Ioas*[2], p. 591).

24:2

Cronistul lasă să se înţeleagă că domnia lui Ioas s-a împărţit în două perioade complet diferite, fiind bună la început şi rea spre sfîrşit. Perioada cea bună a durat pînă la moartea lui Iodae preotul, care l-a sfătuit pe rege să meargă pe căile Domnului (cf. 4Reg. 12:2). Este important de remarcat că, spre deosebire de 4Reg., unde dubla periodizare nu cunoaşte stricteţea puristă din 2 Paralip., Cronistul nu mai aminteşte faptul că Ioas nu a abolit cultul de pe înălţimi nici măcar în timpul vieţii lui Iodae. Or, la 4Reg. 12:4 această informaţie este explicită. Din calcul narativ, autorul 2Paralip. preferă să amîne dezvăluirea acestui detaliu reprobabil pentru a doua parte a domniei lui Ioas (vezi 24:18).

24:3

Gestul lui Iodae de a-şi mărita fiicele cu Ioas reprezintă, pe lîngă avantajul imediat al accederii în familia regală, un excelent atu pentru perpetuarea, în interiorul lui Iuda, a spiţei davidice, puternic ameninţată cu extincţia în timpul domniilor anterioare. De aici şi aluzia clară a Cronistului la dezastrul reprezentat de exogamia regală. Expresia *fii şi fiice* traduce gr. *ὑιοὺς καὶ θυγαθέρας*. BIBL. 1688 are *feţi şi fête. Feţi* este pluralul lui *făt*, cuvînt moştenit din lat. *fetus*, care avea, în limba veche, sensul de 'fiu'. MS. 4389 are *feciori şi fête. Fecior* este şi el moştenit din latină, dar de la diminutivul lui *fetus*, respectiv *fetiolus*.

24:4

Expresia *îi fu la inimă* traduce gr. *ἐγένετο ἐπὶ καρδίαν*. Calchiată din ebraică, ea indică deopotrivă mintea şi voinţa. Inima este considerată în Vechiul Testament sediul voinţei şi al activităţilor intelectuale. ♦ Verbul *să repare* traduce gr. *ἐπισκευάσαι*. BIBL. 1688 are *să tocmească*, verb care avea în româna veche, pe lîngă sensul general de 'a aranja, a pune în ordine', şi pe acela de 'a aranja'. Aceasta este prima renovare menţionată a Templului lui Solomon la un secol după construirea lui. Spre deosebire însă de zidirea lui, renovarea, deşi porneşte din iniţiativă regală, este pusă pe seama personalului sacerdotal.

24:5

Regele a impus întregii populaţii din Iuda acelaşi tribut pe care îl luase Moise, în pustiu, pentru ridicarea Cortului Mărturiei, adică o jumătate de siclu pe cap de locuitor.

24:6

În ciuda preciziei cronologice îndeobşte căutate de Cronist, în acest caz datarea unor evenimente atît de importante nu este clară. Nu ştim în ce an a decretat regele Ioas începutul colectei şi nu este limpede cîtă vreme a durat opoziţia leviţilor la iniţiativa regală. Din relatarea paralelă de la 4Reg. 12:7 aflăm doar că Ioas l-a chemat pe Iodae să-i dea socoteală în al douăzeci şi treilea an al domniei sale. Probabil că tăcerea Cronistului în acest caz este indiciul unei subtile muşamalizări a conflictului între două instituţii care îi sînt deopotrivă de dragi: monarhia şi leviţii.

24:7

Termenul *Baali* reprezintă gr. *Βαελίμ* (cf. BIBL. 1688 *Vaalim*), transliterare în greacă a pluralului ebraic. Pluralul desemnează reprezentările idolatre, statui, amulete, ale zeului Baal.

24:8

Termenul *ladă* traduce gr. *γλωσσόκομον*. BIBL. 1688 are *chichiţă*, cuvînt învechit care însemna 'lădiţă de sub capra unei trăsuri'. MS. 4389 are *raclă*. În versetul corespondent de la 4Reg. 12:10, termenul folosit de Ioas este *κιβωτόν* tradus în BIBL. 1688 prin *sicriu*. ♦ Se pare că ideea colectei publice realizate în forma aceasta a fost un compromis propus de rege în urma refuzului leviţilor de a se duce din cetate în cetate. Astfel, strîngerea „banilor" necesari pentru renovarea Templului dădea impresia unei colecte voluntare, nu a unei taxe impuse cu forţa. ♦ La data respectivă, donaţiile particulare nu se făceau în monedă, ci în bulgări de minereu preţios şi în bucăţi de metal care acopereau contravaloarea cerută. Aceste bucăţi brute erau luate de personalul templelor şi prelucrate în ateliere de fierărie şi în topitorii. Practica aceasta era răspîndită în tot Orientul Apropiat (C. C. Torrey, *The Foundry of the Second Temple at Jerusalem*, în JBL, 55 [1936], p. 247-260, cf. DWBC, p. 190-191). ♦ Amplasamentul lăzii diferă în 2Paralip. faţă de cel din 4Reg. 12:10 (cf. „afară, la poarta Casei Domnului", faţă

de „lîngă altar"). Unii comentatori cred că ne aflăm înaintea unei interpretări speciale a informaţiilor din 4Reg., făcută de Cronist în funcţie de realităţile contemporane cu redactarea Paralipomenelor. Astfel, spre deosebire de Templul lui Solomon, în a cărui curte interioară puteau intra şi credincioşii laici, în cazul celui De-al Doilea Templu, accesul în curtea interioară era rezervat exclusiv sacerdotului persan.

24:9

Evocarea de către Ioas a lui Moise şi a Cortului Mărturiei nu este întîmplătoare, ci reprezintă o excelentă metodă de legitimare a restaurării Templului. În felul acesta, regele se aşază în galeria de vază a arhitecţilor de rang divin.

24:12

Verbul *tocmiră* traduce gr. *ἐμισθοῦντο*. BIBL. 1688 are *năimiia*, verb denominativ derivat din *năiem*, 'salariu', cuvînt de origine slavă. MS. 4389 are *arvuniră*.♦ Termenul *dulgheri* traduce gr. *τεκτόνας*. BIBL. 1688 are vechiul cuvînt *teslar*, derivat de la *teslă*, cuvînt de origine slavă. MS. 4389 are, parafrastic, *meşteri de lemn*.

24:14

Afirmaţia de aici o contrazice pe cea de la 4Reg. 12:14, unde se spune că meşterii au restituit banii rămaşi fără să mai facă nici un vas de aur sau de argint. Probabil că autorul deuteronomist se referea numai la pactul încheiat înainte de terminarea restaurării clădirii. ♦ Expresia *vasele pentru slujbe* traduce gr. *σκεύη λειτουργικά*. BIBL. 1688 are *vase de posluşanie*; subst. *posluşanie* este un cuvînt de origine slavonă al cărui prim sens era 'supunere'. Ulterior şi-a extins sensul la orice fel de slujire în cadrul bisericii. ♦ Sintagma cu sens temporal *în toate zilele lui Iodae* marchează încheierea relatării despre faptele bune ale lui Ioas sau ale primei perioade, benigne, din domnia acestuia, aşa cum fuseserăm avertizaţi la 2Par 24:2. Rigoarea cronologico-simbolică a Cronistului este absolut remarcabilă şi de data aceasta.

24:15

Vîrsta înaintată la care moare Iodae este, fără dubiu, o exagerare biblică. Totuşi, simbolic vorbind, ea îl plasează pe Marele Preot şi restaurator al lui Israel în rîndul patriarhilor, privilegiu care nu mai fusese acordat nici unei figuri din epoca post-mozaică.

24:16

Iodae a beneficiat de privilegiul rar de a fi îngropat în necropola regală din Ierusalim, fapt care indică recunoaşterea meritelor sale deosebite în reformarea practicilor poporului ales şi în salvarea monarhiei. Unii comentatori sînt de părere că ultimele cuvinte ale versetului, un encomion lapidar, vor fi fost preluate de pe inscripţia funerară a Marelui Preot. ♦ *Israel* denumeşte aici, sub forma unei sinecdoce, poporul din Regatul de Sud, care, ţinut în frîu de înţelepciunea lui Iodae, nu s-a abătut de la monoteismul prescris în Deuteronom. Cronistul apelează frecvent la figura de stil amintită în scop ideologic evident, anume pentru a conferi Regatului lui Iuda statutul de *verus Israel*.

24:17

Versetul marchează lapidar cotitura radicală a politicii religioase practicate de Ioas. Căpeteniile locale, care apar doar aici ca sfătuitori ai regelui, au venit la Ierusalim ca să îl convingă, după toate aparenţele, pe rege de inutilitatea pelerinajelor religioase la Templu, ceea ce suveranul a acceptat, conferindu-le provincialilor autonomie religioasă, de fapt lăsînd cale liberă diverselor culte şi practici idolatre locale, mai ales cele de pe înălţimi, despre care înţelegem că nu au fost complet abandonate nici măcar în timpul lui Iodae (cf. 2Paralip. 24:18). În vesetul 18, este din nou remarcabilă logica retribuţiei imediate, atît de îndrăgită de Cronist. Reluarea practicilor idolatre atrage pe loc mînia divină asupra lui Iuda.

24:19

Expresia *au dat mărturie* traduce gr. *διεμαρτύραντο*. Verbul grec are, în construcţia sintactică cu dativul, ca în cazul de faţă (cf. BIBL. 1688: *au mărturisit lor*), sensul precis de 'a protesta aducînd probe împotriva cuiva'. Verbul exprimă limpede rolul contestatar al profeţilor faţă de autoritatea coruptă spiritual.

24:20

Expresia *se ridică deasupra poporului* indică cu precizie faptul că Azaria le-a vorbit oamenilor strînşi în curtea exterioară a Templului, el însă aflîndu-se în curtea preoţilor, urcat pe un pupitru înalt, ca să domine adunarea.

24:21

Pe lîngă teribila ironie a uciderii lui Azaria chiar în locul în care tatăl său, Marele preot Iodae, îl apărase pe micul Ioas, acum un ucigaş sîngeros, tradiţia iudaică arată că regele lui Iuda se face vinovat de şapte păcate teribile o dată cu lapidarea lui Azaria în incinta sacră a Templului: este vorba despre uciderea simultană a unui profet, a unui preot, a unui judecător, de încălcarea sabatului, de încălcarea zilei ispăşirii şi, în fine, de mînjirea curţii Templului cu sînge omenesc. ♦ La Mat. 23:35, Iisus Hristos aminteşte, în cheie simbolică, de ceea ce pare a fi prima şi, respectiv, ultima crimă abominabilă menţionată în Vechiul Testament: Abel şi, respectiv, Azaria. Un indiciu foarte valoros, acesta, că lucrarea Cronistului ocupa ultimul loc în deja constituitul canon ebraic.

24:22

Apelul la judecata lui Dumnezeu, exprimat în ultimele cuvinte ale lui Azaria, constituie o atitudine superioară faţă de dorinţa de răzbunare personală, chiar dacă nu se ridică încă pînă la iertarea duşmanilor, manifestată, de exemplu, în exclamaţia protomartirului Ştefan din Fapt. 7:60.

24:23

Expresia *după împlinirea unui an* traduce gr. *μετὰ τὴν συντέλειαν τοῦ ἐνιαυτοῦ* şi a comportat interpretări

variate (BIBL. 1688: *după săvîrşirea anului*; MS. 4389 are *deaca se umplu un an*). După unii comentatori, Cronistul se referă la sfîrşitul anului civil, luna *Tişri*, înainte de echinocţiul de toamnă, după alţii, autorul indică perioada de sfîrşit a anului agricol (ulterior adoptată drept criteriu cronologic unic) şi începutul noului an, la echinocţiul de primăvară. A doua ipoteză este mai solidă, întrucît campaniile militare începeau de regulă primăvara. ♦ Sirienii erau conduşi de Hazael (cf. 4Reg. 12:18). Însă informaţia de la 2Paralip. 24:23 nu pare să se suprapună perfect peste cea de la 4Reg. 12:19. Dacă în 4Reg., Ioas îşi salvează capitala de la asediul sirienilor prin cedarea unei importante părţi a tezaurului, în 2Paralip. aflăm de masacrul la care s-au dedat sirienii în cetatea-capitală a lui Iuda. Ipoteza care conciliază cele două variante este următoarea: Hazael invadează Iuda, într-o primă campanie, menţionată la 4Reg., şi pleacă cu tezaurul din Ierusalim şi, probabil, cu promisiunea lui Ioas de a plăti un tribut anual. Cum regele din Iuda nu şi-a ţinut promisiunea, la sfîrşitul anului următor, sirienii invadează pentru a doua oară ţara, în campania de pedepsire relatată neclar de Cronist, mai degrabă preocupat să aplice şi în acest caz teza retribuţiei imediate.

24:25

Spre deosebire de autorul deuteronomist, Cronistul aduce trei informaţii noi la relatarea sfîrşitului regelui Ioas. Astfel, el subliniază că suveranul a fost suprimat de o conjuraţie internă a cărei cauză primă este uciderea lui Azarias, apoi că nu a fost îngropat în necropola regală (contra 4Reg. 12:22) şi, în fine, identitatea membrilor conspiraţiei este diferită (vezi infra). Modificările Cronistului sînt voite şi servesc retoricii sale obişnuite de condamnare a regilor care au abandonat idealul yahvist. Cei care binemerită de la patrie sînt îngropaţi în necropola regală, cei care însă l-au părăsit pe Dumnezeu, nu au loc între cei drepţi. Ironia autorului se construieşte în acest caz şi pe paradoxul înmormîntării lui Iodae în rîndul regilor lui Israel şi al îngropării lui Ioas în afara zidurilor necropolei. ♦ Listei celor trei informaţii modificate se poate adăuga şi o a patra, legată de moartea efectivă a regelui. La 4Reg. 12:21 se spune că regele a fost rănit în casa lui Mallo din Gaala, pe cînd Cronistul preferă să simplifice scenariul şi să afirme că regele a fost ucis în patul lui, fără însă a arăta care fusese locul exact al atentatului.

24:26

Cei doi ucigaşi erau probabil curteni şi aveau acces la dormitorul regal. Numele lor diferă faţă de cele ale ucigaşilor din 4Reg. 12:22 (Iezichar şi Iezebuth). Versetul următor sugerează că Zabed şi Iozabed ar fi fost însoţiţi de încă trei ajutoare, dar textul nu este clar în identificarea acestora din urmă. După unii, se pare că erau fiii lui Iozabed, după alţii, că în rîndul asasinilor s-ar fi numărat şi unii dintre fiii lui Ioas.

24:27

Expresia *cartea regilor* traduce gr. *γραφὴν βασιλέων*. BIBL. 1688 are, literal: *scrisoarea împăraţilor*.

Capitolul al 25-lea

Capitolul corespunde, în linii generale, cu relatările de la 4Reg. 14:1-10. Totuşi, o secţiune importantă, v. 5-16, pare să fie o extensiune a unui singur verset din textul Deuteronomistului, respectiv 4Reg. 14:7, în care se pomeneşte în treacăt uciderea edomiţilor în Gaimele. În privinţa provenienţei informaţiei cuprinse în secţiunea 2Paralip. 25:5-16, exegeza modernă nu a ajuns la un acord. Unii comentatori sînt de părere că avem de-a face cu o dezvoltare de tip midraşic fără alt fundament istoriografic decît cel conţinut în unicul verset de la 4Reg. 14:7, alţii, că tensiunea narativă abia perceptibilă dintre versetele 9 şi 13 se datorează unor surse istoriografice sigure, paralele celei din 4Reg., la care Cronistul va fi avut acces.

25:1

Amasias, fiul şi succesorul lui Ioas, a fost al nouălea rege al lui Iuda. Spre deosebire de alţi regi, cărora Cronistul le periodizează domniile, în mod geometric, în etape bune, de regulă la început, şi în etape rele, de regulă la sfîrşit, în cazul lui Amasias, lucrurile par indistinct rele de la început. ♦ În privinţa cronologiei domniei lui Amasias, există rezerve serioase faţă de sursa de la 2Paralip. Perioada de douăzeci şi nouă de ani acoperă intervalul 796-767 î.d.Hr. Totuşi, Dillard (în DWBC, p. 198, după E.R Thiele, *The Mysterious Numbers of the Hebrew Kings*, Zondervan 1983) arată că Amasias nu a domnit singur şi efectiv toţi aceşti ani. Astfel, la 4Reg. 15:1 se spune că Ozia, fiul lui Amasias, s-a urcat pe tron în al douăzeci şi şaptelea an de domnie a lui Ieroboam al II-lea, regele lui Israel. Ieroboam al II-lea a domnit patruzeci şi unu de ani (4Reg. 14:23), adică la paisprezece ani după moartea lui Amasias. Cînd însă Zaharia i-a urmat la domnie lui Ieroboam II, Ozia se afla în al treizeci şi optulea an de domnie, ceea ce înseamnă că Ozia i-a fost asociat la domnie tatălui său, Amasias, vreme de douăzeci şi patru de ani din cei cincizeci şi doi. Cu alte cuvinte, Amasias a domnit singur doar cinci ani.

25:3

În ciuda mediocrităţii domniei lui Amasias (cf. v. 2), Cronistul păstrează o urmă de deferenţă pentru funcţia regală pe care o întruchipa fiul lui Ioas. De aceea, prezintă cu mare abilitate pretextul uciderii asasinilor lui Ioas drept cauză. De fapt, eliminarea ucigaşilor viza nu atît răzbunarea morţii lui Ioas, cît mai ales eliberarea noului rege de posibili rivali.

25:4

Cruţarea fiilor conjuraţilor se face în semn de ascultare a poruncii divine de la Deut. 24:16. Probabil că regele însuşi a invocat preceptul răspunderii individuale din motive

propagandistice, de unde şi insistenţa Cronistului cînd citează pasajul respectiv.

25:5

Sintagma *adună casa lui Iuda* traduce gr. *συνήγαγεν οἶκον*. Cronistul indică astfel principiul înrudirii tribale după care a fost reorganizată armata. Amasias recurge la acelaşi procedeu de înrolare la care recurseseră şi predecesorii lui, David, Solomon, Asa şi Iosaphat. Este totuşi important de remarcat că autorul foloseşte formula *Iuda şi Ierusalim* pentru desemnarea provenienţei combatanţilor. După unii comentatori, ar fi vorba despre o formulă împietrită pentru desemnarea întregii populaţii din regatul de sud, după alţii, nemenţionarea tribului lui Beniamin s-ar datora faptului că hegemonia lui Iuda era încă deplină asupra regiunii respective. ♦ În mod obişnuit (şi tradiţional), recrutarea avea loc la douăzeci de ani, în Israel. ♦ Dillard (în DWBC p. 199) observă că, spre deosebire de armatele lui Asa şi Iosaphat, oştirea strînsă de Amasias este semnificativ mai mică: 300000 faţă de 580000 şi respectiv, 1600000. În mod obiectiv, toate aceste cifre par exagerate, singura lor raţiune fiind, probabil, aceea de a da seama, prin comparaţie, de nivelul din ce în ce mai scăzut al forţei combatante din regatul de sud. De asemenea, numărul restrîns al oamenilor din armata lui Amasias poate servi ca o scuză eventuală pentru apelul suveranului la înrolarea de mercenari din Regatul de Nord.

25:6

Suma totală de o sută de mii de talanţi a intrat în vistieria regelui din Israel, Ioachaz, care se obliga astfel să mobilizeze corpul de mercenari. Răsplata acestora consta de fapt numai din prăzile de război.

25:7

Expresia *fiii lui Efraim* joacă rolul unei apoziţii explicative pe lîngă *Israel*. „Omul lui Dumnezeu" atrage atenţia asupra pericolului ca iudeii să intre în contact cu apostazia israelită, al cărei iniţiator, Ieroboam, era efraimit şi al cărei centru simbolic era altarul viţeilor de la Betel, oraş de graniţă situat în teritoriul lui Efraim. ♦ Expresia *un om al lui Dumnezeu* se referă, tehnic, ca şi în alte contexte similare, la un personaj dotat cu puteri aparte, vizitat de Duhul lui Dumnezeu, un vehicul al mesajului divin. Deşi nu se confundă întotdeauna cu profetul, un asemenea *'îş 'elôhîm* are, pe lîngă alte însuşiri deosebite, darul vederii viitorului. Faptul că autorul nu menţionează numele *omului lui Dumnezeu* a fost interpretat de unii exegeţi ca un indiciu clar că secţiunea v. 5-16 este un produs al inspiraţiei midraşice.

25:10

Verbul *se despărţi* traduce gr. *διεχώρισεν*, care înseamnă literal 'a separa' (cf. BIBL. 1688: *osebi*). Mînia soldaţilor efraimiţi a fost provocată de privarea acestora de eventualele prăzi de război. Pe drumul de întoarcere, ei şi-au luat revanşa, devastînd localităţile iudee întîlnite în cale (cf. 2Paralip. 25:13).

25:11

Expresia *Valea Sării* traduce gr. *κοιλὰς τῶν ἁλῶν* (literal: *Valea Sărilor*, cf. BIBL. 1688) şi are drept corespondent toponimul *Gaimele* la 4Reg. 14:7. Locul nu a fost identificat cu precizie pentru că formaţiunile de cruste saline sînt obişnuite în deşert. Este însă important de remarcat că bătălia lui David cu edomiţii s-a purtat tot în acest loc (cf. 1Paralip. 18:12), situat, conform tradiţiei, la sud-vest de Marea Moartă, în apropierea masivelor de sare de la Jebel Usdum. Alte ipoteze sînt că Valea Sării se va fi aflat la est de Beerşeba, la Wadi el-Milh sau undeva în Valea Araba, pe graniţa dintre Iuda şi Edom 9, cf. DB, s.v. „Valea Sării". ♦ Expresia *fiii lui Seir* îi desemnează metonimic pe edomiţi.

25:12

Sintagma *de pe Vîrful Râpii* traduce gr. *ἀπὸ τοῦ ἄκρου τοῦ κρημνοῦ* (cf. BIBL. 1688: *de la marginea râpii*). LXX a identificat toponimul Petra ('piatră, stîncă'), capitala Edomului, cu Sela (ebr. *sela'*), o fortăreaţă din Edom (cf. 4Reg. 4:17). Totuşi, după unii comentatori, este puţin probabil ca Amasia să fi cucerit cetatea Sela fără să fi ocupat înainte şi portul Ailath, punct strategic de trecere spre capitala Edomului. În acest caz, Sela pare să desemneze mai degrabă toponimul Es-Sela, localitate situată la patru kilometri NV de Buzeira (cf. şi Jud. 1:36).

25:13

Este neclar de ce trupele efraimite au lovit localităţile iudee din Samaria pînă în Bethoron, întrucît Samaria nu făcea parte din teritoriul lui Iuda. Această neclaritate i-a determinat pe unii filologi să presupună o greşeală a scribului, în aşa fel încît, în loc de *Samaria*, textul iniţial ebraic să fi avut *Migron*. Alţii sînt însă de părere că textul nu este greşit. În acest caz, s-a avansat ipoteza că mercenarii efraimiţi se strînseseră în Samaria înainte să plece în marş spre Ierusalim şi că ordinul de lăsare la vatră fusese primit înainte ca aceştia să fi pornit spre capitala lui Iuda, unde aveau să facă joncţiunea cu trupele lui Amasias. De unde şi mînia oştenilor israeliţi care trec prin foc şi pară o bună parte a teritoriului lui Iuda.

25:14

Gesturile condamnabile ale lui Amasias de a aduce jertfe zeilor edomiţilor şi de a-i aduce cu sine la Ierusalim erau o practică relativ curentă, în contextul războaielor din Orientul Apropiat. Astfel, se considera că alături de oştirile omeneşti luptă unele cu altele şi zeităţile popoarelor respective. O înfrîngere era semnul că divinităţile îşi abandonaseră poporul şi pactizaseră cu cele ale inamicului. Aceeaşi mentalitate domnea şi în Israel şi devenea manifestă mai ales cînd poporul ales pierdea cîte o bătălie: astfel, de pildă, invazia egipteană a lui Susakim a fost explicată prin abandonarea lui Israel de către Dumnezeu. Pentru a celebra victoria, învingătorul lua cu sine efigiile zeităţilor şi le aducea în patrie, aşezîndu-le în rîndul

divinităţilor autohtone. Însă în cazul yahvismului iudaic, indiferent de circumstanţe, închinarea şi tămîierea înaintea zeilor străini erau considerate un act de idolatrie, aşa cum o spune în mod nemijlocit profetul lui Israel, garantul căii celei drepte de urmat (vezi 2Paralip. 26:15). ♦ Este demn de remarcat faptul că FRANKF. şi TM au singularul *profet*, pe cînd LXX-RAHLFS are pluralul *profeţii*.

25:16

Funcţia de sfetnic al regelui pe care o primise omul lui Dumnezeu confirmă faptul că regele Amasias fusese dispus să asculte poruncile lui Dumnezeu de a nu se alia cu israeliţii idolatri. Gestul ruperii alianţei este cea mai limpede dovadă în acest sens. De data aceasta însă, natura rea şi autentică a regelui iese la iveală în toată puterea ei. Cronistul pare să facă aluzie aici, tot ironic, la precedentul nefericit al părintelui lui Amasias care avusese acelaşi parcurs sufletesc.

25:17

Expresiei *să ne vedem faţă în faţă* îi corespunde în BIBL. 1688 *să ne vedem la obraze* şi are un sens tehnic bine precizat. Recenta victorie asupra edomiţilor şi raidurile efraimiţilor din nord împotriva lui Iuda l-au determinat pe Amasias să declare război Regatului din Nord. Invitaţia adresată de Amasias omologului său din Israel era de fapt formula prin care se declara războiul în Orientul Apropiat.

25:18

Termenul *spinul* echivalează ebraismul transliterat prin gr. *Ακχούχ*. După toate aparenţele acesta transcrie în greacă ebr, *hōah*. 'spin, mărăcine' (BIBL. 1688 are *Achuh* pe care îl tratează, din neînţelegerea traducătorilor, ca pe un substantiv propriu, spre deosebire de MS. 4389 care are *ghimpele*). În Orientul antic, mesajele „diplomatice" erau adesea încifrate în cheie simbolico-sapienţială. Tradiţia l-a identificat pe Amasias cu spinul, pe Ioas cu cedrul din Liban, iar pe fiarele cîmpului cu armata israelită, gata să calce în picioare armata iudee. Simbolistica este transparentă: cedrul de Liban este un simbol al grandorii şi verticalităţii omeneşti, cîtă vreme spinul exprimă, prin lipsa de roade şi structura meschină, eforturile sterile şi vătămătoare. Pentru un episod similar, vezi Jud. 9:7-18.

25:21

Faptul că bătălia dintre Amasias şi Ioas are loc la Baithsamus arată că regele lui Israel căuta să cucerească o poziţie privilegiată, strategică, în teritoriul de graniţă dintre Iuda şi Israel. Baitsamus (ebr. *Bēyth Šemeš*) era o veche cetate de frontieră a lui Iuda cu teritoriul tribului lui Dan, la 24 km vest de Ierusalim. Interesul lui Ioas pentru respectiva poziţie se explică prin faptul că localitatea străjuia un important drum comercial ce făcea legătura dintre cîmpia de coastă şi podişul înalt al lui Iuda, cu alte cuvinte, o arteră esenţială care conecta Ierusalimul de Marea Mediterană. Simultan, deţinătorul respectivei poziţii putea exercita un control însemnat şi asupra rutei comerciale de coastă (*Via Maris*).

25:23

Poarta lui Efraim, supranumită Poarta Peştilor, era situată în extremitatea de nord a Ierusalimului, iar Poarta din Colţ se găsea pe partea vestică a fortificaţiilor. Aşadar, distrugerile lui Ioas au vizat partea nord-vestică a fortificaţiilor. Zidurile au fost refăcute de Ozia, succesorul lui Amasia.

25:24

În casa lui Abdedom (ebr. *Obed-Edom*) fusese adăpostit chivotul Legămîntului înainte să fie adus de către David la Ierusalim (1Paralip. 13:13-14). Urmaşii acestuia au devenit, prin poruncă regală, paznici ai tezaurului suveranului (1Paralip. 26:4-8). Este important de observat locul privilegiat pe care familia aceasta de leviţi îl ocupă în gîndirea Cronistului, cu atît mai mult cu cît pasajul corespondent de la 4Reg. 14:14 nu o menţionează. ♦ Termenul *ostatici* traduce gr. *υἱοὺς τῶν συμμίξεων* (literal: *fii ai amestecurilor*, cf. BIBL. 1688: *fiii amestecărilor*). TM are *bᵉnēy hatta'arubhôth* 'ostatici'. Traducătorul LXX a redat un cuvînt omonim, care înseamnă 'amestec'. Menţiunea ostaticilor este importantă pentru că este unică în Vechiul Testament, deşi practica era larg răspîndită în Orientul Apropiat. MS. 4389 are *feciorii acelor de sfat*, soluţie bazată pe interpretarea lui *σύμμιξις* ca 'adunare a demnitarilor' din Iuda.

25:25

Cronistul nu spune clar cîţi ani a stat Amasia ostatic în Israel. Totuşi, textul pare să sugereze că acesta nu s-a putut întoarce în Iuda pînă la moartea lui Ioas.

25:27

Verbul *au uneltit* traduce figura etimologică gr. *ἐπέθεντο ἐπίθεσιν*, pe care BIBL. 1688 o redă literal: *să ridicară rădicare*.

25:28

Despre conspiraţia care l-a detronat pe Amasia, după ce acesta şi-a redobîndit domnia, nu se poate decît presupune că avea aceleaşi idealuri precum conspiraţiile care îi detronaseră pe Gotholia şi Ioas, tatăl lui Amasias. Supoziţia este întărită de afirmaţia Cronistului că respectiva lovitură de stat are loc ca urmare a îndepărtării lui Amasia de Domnul. Logica narativă a autorului 2Paralip. este şi de această dată simplă şi conformă principiului retribuţiei imediate: aceleaşi cauze produc aceleaşi efecte.

Capitolul al 26-lea

Capitolului îi corespunde în mare relatarea de la 4Reg. 15:1-7. Totuşi, materialul Cronistului este mult mai bogat şi nu există corespondent pentru porţiunea 2Paralip. 26:7-20. În privinţa surselor, *grammatici certant*. De domeniul evidenţei este faptul că o domnie atît de lungă precum cea a lui Ozia fusese relatată în Cronicile palaţiale. Demne de remarcat sînt subtilele intervenţii ale Cronistului, care

încearcă şi în acest caz să legitimeze teoria retribuţiei imediate (vezi, de pildă, explicaţiile la îmbolnăvirea de lepră a suveranului, pe care pasajul din 4Reg. nu face decît să o amintească în treacăt).

26:1

Regele este cunoscut sub două nume în Vechiul Testament: el apare ca *Azaria* în 4Reg. 15:1, 6, 7, 8, 17, 23, 27; 1Paralip. 3:12 şi ca *Ozia* în 2Paralip. 26; Isa.1:1; Os.1:1; Am. 1:1; Zah.14:5. Unii comentatori susţin că Azaria (TM *ʿAzarʿyāhû* 'Dumnezeu a ajutat') este numele regal, iar Ozia (TM: *Uzzīyāhû* 'Dumnezeu este tăria mea') ar fi numele popular (Montgomery, *International Critical Commentary*, s.v. „Kings", p. 446). Alţii susţin că Uzzia e numele de tron (J.L. McKenzie, *Dictionary of the Bible*, 1968). Deşi a fost instaurat ca rege după moartea tatălui său (767 î.d.Hr.), el a fost coregent al acestuia după prizonieratul lui Amasias (791 î.d.Hr.). De asemenea, în ultimii zece ani de domnie (750-740 î.d.Hr.) şi l-a asociat la tron pe fiul său, Iotham. În felul acesta se explică suma impresionantă de cincizeci şi doi de ani de domnie. Alţi comentatori sînt însă de părere că tronul lui Iuda a rămas vacant vreme de unsprezece sau doisprezece ani, de la moartea lui Amasias pînă la instaurarea *de facto* a lui Ozia, vreme în care acestuia din urmă, minor, i s-a asigurat o regenţă.

26:2

Spre deosebire de tatăl său care, deşi a purtat o campanie victorioasă împotriva lui Edom, nu a putut să recucerească cetatea Ailath, Ozia a reuşit să readucă localitatea amintită în regatul lui Iuda. Din punct de vedere strategic şi comercial, cucerirea cetăţii Ailath a fost de o importanţă covîrşitoare. Port în extremitatea Golfului Aqaba, Ailath reprezenta capul de pod al comerţului maritim cu Arabia, Africa şi India. Cucerit de Solomon, oraşul a fost pierdut de Ioram, iar după recucerirea lui Ozia a fost din nou pierdut de Achaz.

26:3

Repetarea informaţiei despre accederea la tron a lui Ozia poate părea suspectă. Dillard arată că dublarea informaţiei se datorează, mai mult decît unei neatenţii a autorului 2Paralip., „surselor" diferite pe care le avea la dispoziţie. În acest caz, este evident faptul că autorul 2Paralip. preia informaţia din 2Paralip. 26:1-2 din pasajul de concluzii despre domnia regelui Amasias de la 4Reg. 14:21-22, iar informaţia din 2Paralip. 26:3-4 din pasajul de la 4Reg. 15:2-3. În condiţiile acestea, afirmaţia de la 2Paralip. 16:4, conform căreia Ozia a făcut ce este drept înaintea Domnului, în toate cîte le făcuse tatăl său Amasias, nu este atît de contradictorie pe cît pare la prima vedere (aşa ar fi ţinînd cont de faptul că doar cu un capitol înainte Cronistul îi făcuse un portret defavorabil lui Amasias). De fapt, autorul 2Paralip. preia nemodificat pasajul de la 4Reg. 15:2-3, unde faptelor reprobabile ale lui Amasias nu li se dă o atenţie deosebită.

26:4

După obişnuita tehnică narativă de împărţire a domniei regilor lui Iuda într-o primă perioadă pioasă şi o a doua de derelicţiune a cultului yahvist, Cronistul trece şi aici sub tăcere observaţia de la 4Reg. 15:4 că regele Ozia nu a suprimat cultele apostate de pe înălţimi. Aceeaşi tehnică de albire a primei perioade a domniei fusese aplicată şi în cazul lui Amasias şi Ioas.

26:5

Sintagma *cel care ştia* traduce gr. *τοῦ σύνιοντος*. BIBL. 1688 are, ca reproducere literală, *cel ce pricepea* ♦ Expresia *îi netezi calea* traduce gr. *εὐόδωσεν αὐτῷ*. BIBL. 1688 are, literal, *binecălători pre el*. Imaginea este cea a deschiderii drumului, dar sensul general este cel al reuşitei în toate privinţele.

26:6

La fel ca în cazul contemporanului său din regatul de nord, Ieroboam al II-lea, acţiunile majore ale regelui Ozia au presupus expansiunea teritorială. În timpul celor doi suverani, teritoriile însumate ale celor două regate echivalau cu cele ale regatului lui Solomon. Astfel, o primă direcţie de atac a vizat teritoriile din vestul Palestinei de astăzi. ♦ *Geth* (TM: *Gath*) era una dintre cele cinci cetăţi principale ale filistenilor şi loc de refugiu al lui David în timp ce era prigonit de Saul. Cetatea a fost ulterior anexată de David în regim de vasalitate. Cucerită de Hazael, regele Damascului (4Reg. 12:17), îşi va fi redobîndit independenţa pînă la intervenţia, menţionată aici, a lui Ozia. Locul nu a fost identificat cu precizie. Una dintre ipotezele arheologice este că cetatea se afla la circa 30 km nord-est de Gaza. ♦ *Iabna* (FRANKF., *Ἰαβνήρ*, după care BIBL. 1688: *Iavnir*; dar în MS. 4389 întîlnim *Iavnia*) a fost identificată cu Iabneel de la Ios. 15:11, o cetate la graniţa de sud-vest a teritoriului lui Iuda. În perioada elenistică, Iabna a devenit Iamnia, localitate cu o semnificaţie deosebită în reorganizarea iudaismului după distrugerea Templului din anul 70 d.Hr. Cucerirea Iabnei şi a cetăţilor Geth şi Azot de către Ozia restabileşte raportul de forţe dintre Israel şi Iuda în privinţa controlului rutei comerciale de coastă, *Via Maris*. ♦ *Azot* (TM: *ʾAşʿdôdh*) era una dintre cele cinci cetăţi principale ale filistenilor (cf. Ios. 11:22). VULG. preferă forma *Azoto*, preluată din LXX.

26:7

Expresia *pe Stîncă* traduce gr. *ἐπὶ τὰς πέτρας* (FRANKF., cf. BIBL. 1688, cu formula literală: *la pietri*). LXX-RAHLFS are *ἐπὶ τῆς πέτρας*, (literal: *pe stîncă*). Singularul este mult mai plauzibil, întrucît autorul se referă la faimoasa cetate Petra. Campania împotriva duşmanului tradiţional, filistenii, este dublată de campanii împotriva arabilor şi a mineilor, în sud-estul şi sudul teritoriului lui Iuda. Ca în cazul cetăţilor filistene, şi aici interesele economice ale regatului lui Iuda au fost decisive în declanşarea războaielor. ♦ Pentru o

discuţie privind identitatea presupusă a mineilor, vezi nota 20:1.

26:8

Darurile pe care mineii i le-au dat lui Ozia reprezintă de fapt un tribut regulat. În urma campaniilor, Ozias redobîndeşte teritoriile sudice ale regatului ideal al lui Israel din vremea lui Solomon, care avea graniţă cu Egiptul.

26:9

Poarta din colţ (BIBL. 1688 are: *poarta unghiului*) era situată în parte de nord-vest a oraşului, iar cea a Văii, în est. Este foarte plauzibil ca lucrările de fortificare întreprinse de Ozia să fi urmărit restaurarea porţiunii de zid dărîmate de Ioas al Israelului (2Paralip. 25:23-24). Totuşi, Cronistul nu spune nimic de faptul că şi partea de est a sistemului defensiv al Ierusalimului ar fi avut de suferit de pe urma campaniei lui Ioas. Ca atare, unii comentatori au pus reparaţiile din această parte pe seama stricăciunilor provocate de cutremurul serios care a avut loc în timpul domniei lui Ozia (Amos 1:1; Zah. 14:5).

26:10

Turnurile din pustiu aveau rol defensiv, de observaţie şi de supraveghere a turmelor. Cuvîntul *pustiu* este aici un termen tehnic, care denumeşte regiunile semideşertice din sud-estul Ierusalimului, pînă la Marea Moartă, destinate păşunatului ♦ Sintagma *săpă adăpători* traduce gr. *ἐλατόμησεν λάκκους*. Traducătorul traduce literal primul cuvînt (*ciopli*), dar ratează sensul exact al celui de-al doilea (*gropi*). De aici, stranietatea traducerii *ciopli gropi*. ♦ Prin *cîmpie* (gr. *πεδίνη*; BIBL. 1688 *şăs*) se înţelegea regiunea de la est de Iordan, situată în teritoriul lui Ruben (cf. Deut. 4:43). Prin *munte* se înţelegea regiunea înaltă din centrul lui Iuda. ♦ Ephela (FRANKF.) este, în LXX-RAHLFS, Sephela (ebr. *Şephēlāh*), regiune colinară de la vest de munţii din Iuda. Carmelul nu desemnează aici muntele faimos din nordul Israelului, care se afla sub dominaţia regilor de la Samaria, ci, prin metonimie, regiunea viticolă din apropierea cetăţii Carmel, situată la sud-sud-est de Hebron (cf. Ios. 15:55). ♦ Descoperirile arheologice confirmă vastul plan de edificare pus în aplicare de regele Ozia. La Gibeea, Berşeeba şi Qumran s-au găsit urmele turnurilor şi ale adăpătorilor despre care vorbeşte textul biblic. Mai mult, adăpătoarea la Tell Beyt Misrim poartă sigiliul regal cu numele lui Ozia (vezi DWBC, p. 209).

26:11-15

Versetele de faţă sugerează că Ozia a iniţiat şi o reformă militară. El a constituit o armată regulată, împărţită în două regimente, de a căror recrutare se ocupau doi oficiali de rang înalt (Iiel şi Maasaia), aflaţi, la rîndul lor, în subordinea unui intendent general al regelui (Anania). Cele două regimente, care serveau prin rotaţie, erau alcătuite din companii şi escadroane egale numeric, conduse de capii de familie din Iuda. Trupele, pe deplin înzestrate, se apropiau de conceptul de armată profesionistă. ♦ Eficienţa acestei armate este confirmată de un text asirian din timpul domniei lui Tiglat-Pilesser al III-lea, care relatează o bătălie pe care suveranul asirian ar fi dat-o în anul 742 î.d.Hr. contra unei coaliţii din care făcea parte şi un contingent în frunte cu Azriyau din Yaudi, fără îndoială Ozia (E. Thiele, *Mysterious Numbers*..., p. 139-162, apud DWBC, p. 209).

26:14

Înzestarea armatei de către monarhie cu arme şi platoşe este o dovadă clară a prosperităţii regatului în cauză. ♦ Substantivul *coifuri* (cf. MS. 4389) traduce gr. *περικεφαλαίας*. BIBL. 1688 are *misurce*, cuvînt ieşit din uz, de origine polonă.

26:15

Maşinile de război descrise de Cronist par să amintească de catapulte. Aceasta este şi prima menţiune biblică a unor arme construite ca să arunce la mari distanţe proiectile diverse. Informaţia este, la prima vedere, credibilă, fiind confirmată de o sursă ulterioară: Plinius cel Bătrîn arăta că acest tip de armament fusese inventat în Siria. Totuşi, la o privire mai atentă, lucrurile nu sînt atît de simple, pentru că respectivele maşini sînt atestate în regiune abia începînd cu secolul al V-lea î.d.Hr. Or, evenimentele relatate de Cronist sînt cu mult anterioare acestei date. Ca atare, menţionarea catapultelor în 2Paralip. este un anacronism. Însă un anacronism valoros, întrucît constituie un argument solid pentru datarea 2Paralip. după anul 400 î.d.Hr. ♦ Forma verbală *a fost ajutat* traduce gr. *βοηθηθῆναι*. Construcţia pasivă, numită „pasivul teologic/divin" evită rostirea Numelui sacru.

26:16

Cauza fundamentală a căderii lui Ozia este mîndria. De observat că şi în cazul lui Ozia, căderea în păcatul suprem este rezervată celei de-a doua părţi a domniei. Simptomul ultim al acestei stări de păcat coincide cu intrarea lui Ozia în sanctuarul din Templu (în Sfînta, gr. *εἰς ναόν*), spaţiu rezervat din poruncă divină exclusiv preoţilor. Gestul suveranului avea, în aceste condiţii, un pronunţat caracter politic, el încercînd astfel să-şi subordoneze clasa sacerdotală, care se bucura de autonomie. Desigur, Cronistul, a cărui părtinire faţă de clasa sacerdotală şi mai ales faţă de leviţi este o chestiune de notorietate, pare să fie cu atît mai virulent în a-l condamna pe suveran, spre deosebire de Deuteronomist care menţine un ton rezervat, dacă nu chiar neutru în această privinţă.

26:19

Îmbolnăvirea subită a suveranului este o consecinţă directă a transgresiunii cultice la care acesta s-a dedat. În acest caz, teologia retribuţiei imediate este pusă în practică cu vehemenţă de autorul 2Paralip. În mod aluziv, episodul de faţă trimite la scene similare din istoria poporului ales, şi anume la efectul devastator („urgia"), pe care nerespectarea codului sacerdotal l-a avut în pustiu (Num. 17:6-15). De asemenea, arderea „ilicită" de tămîie are rezultate teribile şi

în cazul lui Ieroboam, rege nelegitim şi apostat (3Reg. 12:33). Din cauza unor păcate similare s-au îmbolnăvit subit şi Asa (cf. 2Paralip. 16:12-13) şi Ioram (2Paralip. 21:12-19). ♦ Termenul *lepră* traduce gr. *λέπρα.* BIBL. 1688 are aici *stricăciune*, termen învechit care desemnează, eufemistic, aceeaşi afecţiune. Totuşi, majoritatea comentatorilor sînt de părere că substantivul de faţă nu denumea, în antichitatea israelită, (numai) boala cunoscută în modernitate sub acest nume (i.e Morbul lui Hansen), ci o varietate de afecţiuni ale pielii, printre care psoriazis, diverse eczeme sau ciuperci.

26:20

Expulzarea rapidă din Templu al lui Ozia se explică prin aceea că bolile de piele sînt importante surse de impuritate rituală. Accesul la sanctuar al unei persoane, animal sau obiect impure, era strict interzis, întrucît, în mentalitatea israelită şi iudaică (şi nu numai) impuritatea este contagioasă. Astfel, prezenţa impurităţii în preajma sanctuarului ar fi condus la pîngărirea şi desacralizarea locului. Ca atare, se impuneau măsuri de carantină („scoatere din tabăra lui Israel", cf. Lev. 13:46; Num. 5:1-4) asupra persoanei impure pînă la vindecarea acesteia. În cazul în care vindecarea nu se mai producea, persoana rămînea impură pînă la sfîrşitul zilelor.

26:21

Termenul *aparte* corespunde lexical transliterării greceşti (LXX *αφφουσωτη*, în FRANKF. *απφουσώθ,* BIBL. 1688: *apfusoth)* a ebr. *hăphᵉşiwth* 'separat'. Prin urmare, regele a fost supus procedurii cultice de izolare prin carantină. Cum regele nu mai putea asuma toate prerogativele regale, mai ales pe cele ale relaţiei instituţionale dintre monarhie şi Templu, Iotam, fiul său, i-a devenit coregent în jurul anului 750 î.d.Hr.

26:22

Menţionarea profetului Isaia ca posibilă sursă a Cronistului este controversată. În primul rînd, pentru că nici o astfel de scriere a profetului nu s-a păstrat. În opera sa canonică, Ozia este amintit doar fugitiv la 1:1; 6:1 şi 7:1. În al doilea rînd, este ciudat că în cazul regilor Ioatham şi Achaz, care joacă un rol atît de important în opera canonică a profetului, Cronistul nu aminteşte nimic de vreo sursă similară celei citate în versetul de faţă (cf. DWBC, p. 211).

26:23

Autorul deuteronomist susţine că Azaria (la 2Paralip.: Ozia) a fost înmormîntat „în cetatea lui David", adică în necropola intra-murală a regilor lui Iuda. Or, Cronistul ţine să indice aici o necropolă regală situată în afara zidurilor Ierusalimului. Această din urmă versiune pare să fie confirmată de conţinutul unui text descoperit într-un osuar datînd din vremea dinastiei hasmoneice: „Aici sînt oasele lui Uzziah, regele lui Iuda. Nu deschide". Comentatori au presupus că, în cazul în care Ozia ar fi fost înmormîntat în necropola intramurală, un asemenea „tratament special" nu s-ar fi impus. Ca atare, probabil că mormîntul a fost descoperit în vremea Hasmoneilor, osemintele extrase şi introduse în respectivul osuar.

Capitolul al 27-lea

Capitolul corespunde 4Reg. 15:32-38. Ceea ce surprinde este că autorul 2Paralip. abandonează tehnica prezentării binomice a domniei lui Ioatham, aşa cum se întîmplase în cazul celor trei regi de dinaintea acestuia. Discursul Cronistului este pozitiv de la un capăt la altul. Mai mult, el şi modifică detaliile neplăcute din sursa deuteronomistă cu scopul „albirii" regelui lui Iuda. Astfel, este omisă informaţia privitoare la invazia lui Raason şi Phokee de la 4Reg. 15:37, pe care Cronistul preferă să o transfere în relatarea domniei lui Achaz. În plus faţă de textul de la 4Reg., autorul 2Paralip. insistă asupra programului de edificare publică pus în practică de Ioatham şi asupra succeselor militare ale regelui.

27:1

Cronologia domniei lui Ioatham este foarte complicată şi a stîrnit o serie importantă de nedumeriri şi comentarii. În esenţă, concluzia plauzibilă a acestor dispute este că Ioatham, regele lui Iuda, a domnit singur numai între 740-739 şi 732 î.d.Hr. Cronistul adaugă la aceştia şi anii coregeneţei sale (din cca. 750 î.d.Hr.) ♦ Este interesant de remarcat că, spre deosebire de formula obişnuită prin care este indicată în Cronici identitatea mamei regelui, adică prin menţionarea locului de baştină al acesteia, în cazul de faţă, se spune despre Ierusa doar că este fiica lui Sadoc. Se înţelege, că termenul *fiică* este folosit aici în sens larg, de descendentă a ilustrului Mare Preot. Or tocmai aici trebuie căutată explicaţia: sadocizii erau o familie suficient de cunoscută şi de respectată în Iuda pentru ca o membră să mai aibă nevoie de prezentarea uzuală. În plus, Cronistul pare să sugereze astfel că buna conduită a regelui se datorează şi respectabilităţii înaintaşilor pe linie maternă.

27:2

Sintagma *era stricat* traduce gr. *κατεφθείρετο* (literal: 'era nimicit', BIBL. 1688: *pieriia*). Cronistul insistă pe mizeria morală care măcina poporul din Iuda, în contrast puternic cu acţiunile legitime ale regelui. La o lectură atentă se constată că autorul 2Paralip. omite informaţia de la 4Reg. 15:35 despre incapacitatea regelui de a îndepărta cultele de pe înălţimi. În felul acesta regele iese „albit", întreaga vină pentru perpetuarea cultelor idolatre fiind aruncată pe seama poporului. Mai mult, faptul că regele nu intră în Templu sugerează că suveranul de la Ierusalim avea conştiinţa imensei greşeli comise de tatăl său.

27:3

Poarta de sus traduce gr. *πύλη ἡ ὑψήλη* (BIBL. 1688 are *poarta cea naltă*). Era situată în partea de nord a Templului,

fiind numită *de sus* în comparaţie cu cele situate spre sud, la o altitudine inferioară. ♦ Secvenţa *pe zidul ei a pus arme* traduce gr. *ἐν τείχει αὐτῆς ἀπέθετο ὅπλα*. Varianta aceasta aparţine FRANKF. Ediţia LXX-RAHLFS are *ἐν τείχει τοῦ Ὄφλα ᾠκοδόμησεν πολλά* „a făcut multe lucrări la zidul din Ophla". Cum TM are *'ophel* 'ridicătură, dîmb' (cf. VULG.: *Ophel*), este plauzibil ca manuscrisele care au stat la baza FRANKF. să fi interpretat greşit transliterarea din ebraică, luînd-o drept pluralul substantivului gr. *ὅπλον* 'armă'. Ophla se numea partea de sud-est a Muntelui Templului, care fusese fortificată. Probabil că Ioatham a continuat munca de fortificare a colinei. Este important de remarcat paralelismul dintre activitatea de edificare a regelui Ioatham şi opera tatălui său.

27:4

Termenul *sălaşuri* traduce gr. *οἰκήσεις* (BIBL. 1688 are *lăcaşuri*). Este vorba despre mici aşezări fortificate pe care Ioatham le-a construit cu scop defensiv general. Aceste sălaşuri erau asemănătoare cu forturile din epoca modernă. Din nou, este de observat paralelismul cu lucrarea similară a lui Ozia.

27:5

La fel ca părintele său, Ioatham a respins invazia ammonită şi le-a impus fiilor lui Ammon tribut. Totuşi, acţiunea concertată a regelui Raason al Siriei şi Phakee al lui Israel împotriva lui Iuda le-a oferit ammoniţilor prilejul să se revolte şi să scape de plata tributului după numai trei ani (cf. 2Paralip. 28:5-6). Este important de observat că răspunsul coaliţiei siro-israelite conduse de Raason şi Phokee este amînat de Cronist în vremea domniei lui Achaz, deşi la 4Reg. 15:37 se spune clar că acesta s-a produs sub Ioatham. În felul acesta, Cronistul reuşeşte deopotrivă să îl „albească" pe Ioatham şi să acrediteze ideea că atacul a fost răsplata divină la nelegiuirile lui Achaz. ♦ La Etzion-Geber a fost descoperit un sigiliu regal cu numele lui Ioatham, fapt care confirmă rolul important pe care regele lui Iuda îl dobîndise în regiune în urma campaniei conduse împotriva „fiilor lui Ammon" (cf. DWBC, p. 215).

27:8

Versetul nu apare în LXX-RAHLFS.

Capitolul al 28-lea

Capitolul corespunde la 4Reg. 16:1-20. Cronistul încearcă să demonstreze că domnia lui Achaz a reprezentat o perioadă de cumpănă în istoria adevăratului Israel. Deşi nu pomeneşte nimic despre criza fără precedent a regatului de nord, i.e căderea Samariei şi exilarea populaţiei, autorul 2Paralip. sugerează că dezastrul urmaşilor lui Ieroboam a avut un efect teribil şi asupra regatului lui Iuda: importul masiv şi tolerarea oficială a practicilor idolatre şi episoade de tulburări interne soldate chiar cu exilări ale populaţiei civile. Aglomerarea evenimentelor îngrijorătoare pentru soarta lui Iuda este menită să pună în valoare reforma radicală care a urmat în timpul lui Ezekia.

28:1

Urcarea pe tron a lui Achaz şi durata domniei acestuia au pus în dificultate cronologia veterotestamentară. Astfel, de pildă, dacă Achaz avea douăzeci de ani cînd a ajuns rege şi a domnit pînă la treizeci şi şase de ani, atunci fiul său care ajuns rege la douăzeci şi cinci de ani (2Paralip. 29:1) se va fi născut cînd Achaz avea doar unsprezece ani. Se presupune totuşi că Achaz a domnit ca suveran între 732 şi 716-715 î.d.Hr., dar a fost asociat la domnie de către Ioatham din 735 î.d.Hr. ♦ Achaz (TM: *'āhāz*) este o formă prescurtată din *'ᵉhoāhāz*, fapt confirmat de o inscripţie asiriană din vremea lui Tiglatpalassar al III-lea, în care apare un anume *Yauhazi*.

28:2-3

Se remarcă o gradare simbolică în decăderea religioasă a lui Achaz: în primul rînd, el face concesii idolatriei specifice regatului de nord. După unii comentatori, Cronistul face aici o aluzie la degradarea similară a Regatului de Nord, din momentul care a urmat schismei (2Paralip. 13:8). În al doilea rînd, Achaz este acuzat că a preluat majoritatea riturilor şi practicilor magice canaanite şi ammonite. ♦ LXX-RAHLFS are *Gaibenenom* (gr. *Γαιβενενομ*; FRANKF. are *ἐν γῇ Ενομ*, tradus literal de BIBL. 1688: *în pământul Enom)*. Varianta LXX-RAHLFS reprezintă transliterarea în greacă a ebr. *Gēy' ben-Hinnom* ('Valea Ben Hinnom'), numită şi *Gēy' hinnom*. Valea era situată la sud de Ierusalim şi găzduia din timpuri străvechi sacrificiile în cinstea zeului ammonit Moloch. În mentalitatea yahvistă zona respectivă a fost conotată negativ, ca loc dedicat practicilor idolatre. După reforma lui Iosia, valea a fost folosită la depozitarea gunoaielor oraşului şi la arderea cadavrelor criminalilor. Cu timpul, expresia ebraică *gēy' hinnom* a ajuns să însemne 'iad' şi a fost transliterată în greacă sub forma *γεέννα,* de unde românescul *gheenă*. ♦ Prin trecerea copiilor prin foc în cinstea lui Moloch se pot înţelege, în sens radical, sacrificiile de copii (cf. DB, s.v. *Moloch*) sau anumite practici care nu implicau neapărat jertfe umane. Unii comentatori afirmă că ritualurile în cauză, interzise de legea mozaică (cf. Lev. 18:21 şi 20:2-5), constau în trecerea copiilor (în general a primului născut de parte bărbătească) printre braţele incandescente ale statuii zeului Moloch, în scopuri lustrale. Alţii susţin că simpla trecere printre braţele statuii implica moartea subită a copilului. În nordul Africii, în rîndul populaţiei de sorginte feniciană, aceste practici au continuat pînă la începutul erei creştine.

28:4

Termenul *temple* traduce gr. *δώματα* (literal: 'case'). În vocabularul *Septuagintei*, termenul mai poate desemna acoperişurile plate ale caselor din Orient, cu rol de terase. De aici, traducerea BIBL. 1688 prin *cerdacuri*. Anumite culte

păgîne foloseau asemenea locaţii pentru desfăşurarea ritualurilor şi pentru observarea cerului. Această a doua semnificaţie este sprijinită şi de paralela de la 4Reg. 16,4, care pomeneşte de *înălţimi* (gr. *βοῦνοι*, cf. MS. 4389). TM are aici *pe dealuri*. ♦ Expresia *sub orice copac din dumbrăvi* traduce gr. *ὑποκάτω παντὸς ξύλου ἀλσώδους*. BIBL. 1688 are, literal: *dedesuptul a tot lemnul des*.

28:5

Pasajul corespondent de la 4Reg. 16:5 nu prezintă în aceiaşi termeni campania victorioasă întreprinsă de regele Siriei împotriva lui Achaz. Deuteronomistul trece sub tăcere dezastrul militar pentru Iuda, care a precedat asedierea Ierusalimului. 2Paralip. insistă asupra unor astfel de dezastre – dintre care cel al exilului din Damasc este extrem de sugestiv pentru drama care a urmat căderii Samariei – ca rezultate ale neascultării lui Achaz. Avem şi aici de-a face cu un caz tipic de retribuţie imediată. Mai mult, este important de remarcat că, spre deosebire de pasajul amitit din 4Reg., care susţinea că asupra lui Iuda s-a abătut un singur atac combinat siro-israelit, Cronistul arată că Iuda lui Achaz s-a confruntat cu două valuri separate de invazie, unul sirian şi altul israelit. Totuşi, cele două relatări nu sînt contradictorii, ci complementare, elementul comun care dă măsura dezastrului final constituindu-l apelul regelui Achaz la ajutorul lui Tiglatpileser, regele Asiriei (4Reg. 16:7-8 şi 2Paralip. 28:21). ♦ Expresia *luă mulţi ostatici* traduce sintetic şi literar figura etimologică gr. *ἠχμαλώτευσεν αἰχμαλωσίαν*. În BIBL. 1688 se propune aici o traducere literală a figurii de stil din originalul grecesc: *robi robime*.

28:6

De data aceasta, explicaţia dezastrului este clară şi exprimată direct de Cronist: nenorocirile s-au abătut asupra lui Achaz si a lui Iuda pentru că Îl părăsiseră pe Domnul. ♦ Cifrele înaintate de Cronist sînt, fără îndoială, o exagerare retorică. O estimare verosimilă a populaţiei lui Iuda din vremea Achaz indică un număr maxim de trei sute de mii de locuitori. În aceste condiţii, uciderea a o sută douăzeci de mii de bărbaţi în putere ar fi însemnat exterminarea unei jumătăţi din populaţia ţării.

28:7

Cum fiul lui Achaz era prea tînăr ca să ia parte la bătălie, unii comentatori sînt de părere că Amasia va fi fost fiul mai tînăr al regelui Ioatham şi supus al lui Achaz. ♦ Esricam era intendentul palatului regal, iar Elcana diadohul, în termeni moderni, primul-ministru al regelui. De aici traducerea BIBL. 1688 prin *următoriul împăratului*.

28:8

Faptul că în rîndul prizonierilor luaţi de israeliţi se aflau o mulţime de femei şi de copii i-a îndreptăţit pe unii istorici să presupună că evreii erau însoţiţi pe cîmpul de luptă de necombatanţi, ca şi celelalte popoare din Orientul Apropiat.

28:9

Despre profetul Oded nu se ştie nimic în afara acestui pasaj. ♦ Mesajul profetului şi, implicit, al Cronistului este că oştirea negatului de nord a fost numai instrumentul mîniei divine împotriva lui Iuda, teorie deloc surprinzătoare pentru autorul 2Paralip. Greşeala israeliţilor a fost însă aceea că şi-au depăşit rolul de agent de avertizare, făcînd exces de zel în pedepsirea iudeilor, fapt care riscă să atragă şi asupra lor mînia lui Dumnezeu.

28:10

Profetul *dă mărturie pentru Domnul Dumnezeu*, adică le face cunoscut conaţionalilor întorşi de pe cîmpul de bătălie planul lui Dumnezeu. Războinicii sînt astfel avertizaţi să nu comită un păcat din neştiinţă (cf. 2Paralip. 28:13).

28:11

Repatrierea exilaţilor era nu numai un act de clemenţă din partea oştirii Regatului de Nord, ci o obligaţie legală radicală, deoarece legea mozaică interzicea ca fiii lui Israel să aibă robi din rîndul conaţionalilor lor. Pledoaria Cronistului este, în acest caz, extrem de subtilă, ea vizînd de fapt unitatea legitimă lui Israel, care, chiar şi în circumstanţe istorice potrivnice, nu a pierit cu totul. Ca atare, robii din Iuda sînt numiţi de profetul Oded „fraţi" ai celor care i-au luat în robie şi Oded vorbeşte în numele aceluiaşi unic Dumnezeu, Domnul. ♦ Sintagma *urgia mîniei* este o traducere literală şi, în prima parte, etimologică, a expresiei intensive, calchiate după ebraică, a gr. *ὀργὴ θυμοῦ*.

28:12

Căpeteniile israelite care au ieşit în întîmpinarea convoiului îl însoţeau pe profet, ceea ce poate să sugereze că acţiunea profetului avea, într-un fel sau altul, girul, dacă nu al întregului *establishment* de la Samaria, măcar al unei bune părţi din acesta. De unde şi răspunsul imediat al oştirii la cuvintele profetului şi, mai ales, ale puterii politice, reprezentate de respectivele căpetenii. Sensul preprozitiei *asupra* (gr. *ἐπί*) nu conţine, în acest context, sensul de ostilitate, cum pare să implice traducerea BIBL. 1688 (*preste ceia ce veniia*), ci numai unul strict spaţial. Căpeteniile întîmpină oastea, îi iese înainte şi se ridică asupra ei, probabil pe o estradă, ca să poată fi mai bine ascultaţi.

28:13

Căpeteniile susţin şi dezvoltă tema profetului, conform căreia aducerea robilor în Samaria ar stîrni mînia divină. De fapt, înainte-stătătorii lui Israel vehiculează aici vechea idee că păcatele poporului se contabilizează colectiv şi adiţional şi că, din cînd în cînd, în momentul în care „creditul" poporului înaintea divinităţii se epuizează, urmează pedepsirea generală. După unii comentatori, păcatele la care s-ar adăuga greşeala din neştiinţă a înrobirii fraţilor din Iuda ar fi cel al idolatriei şi cel al revoltei lui Ieroboam. ♦ Termenul

neştiinţa traduce gr. *ἄγνοια*, păcat pe care BIBL. 1688 îl traduce prin *neconoştinţă*.

28:15

Bărbaţii care au fost chemaţi în numele Domnului sînt fie căpeteniile efraimite amintite la 2Paralip. 28:12, fie alte persoane desemnate special în acest scop. Indiferent însă de funcţiunea publică a celor implicaţi, majoritatea comentatorilor sînt de părere că episodul de faţă a servit ca model pentru parabola Bunului Samaritean (Luc. 10:25-37). ♦ BIBL. 1688 are *şi a bea*, ca şi în FRANKF., TM şi VULG. În LXX-RAHLFS găsim însă numai *să mănînce*. ♦ Ierihon era supranumită „cetatea finicilor", probabil datorită oazei în jurul căreia fusese construită aşezarea în vechime (cca 8000 î.d.Hr., după descoperirile arheologice).

28:16

În pasajul corespondent de la 4Reg. 16:7 se spune că Achaz a recurs la ajutorul lui Tiglath Pileser în urma invaziei concertate siro-israelite. Or, Cronistul oferă cu totul alt motiv, şi anume atacurile filistenilor şi edomiţilor. Această informaţie valoroasă, provenită, după toate aparenţele, dintr-o sursă diferită de 4Reg., este logică şi verosimilă. Atacul pe flancul sudic al filistenilor şi al edomiţilor urmărea de fapt revenirea la situaţia teritorială de dinainte de campania victorioasă a lui Ozia împotriva aceloraşi filisteni şi edomiţi. Scopul esenţial era controlul rutei comerciale care trecea prin sudul lui Iuda, de la coasta mediteraneană spre portul Ailath de la Marea Roşie. În acest punct, este foarte plauzibil ca Deuteronomistul să fi citit greşit Aram în loc de Edom, *d* şi *r* fiind litere uşor de confundat în ebraică. În orice caz, invazia anterioară a sirienilor şi a israeliţilor a jucat un rol important în slăbirea lui Iuda, fapt care a uşurat misiunea filisteano-edomită.

28:18

Secvenţa *lucrurile din Casa Domnului şi cele din casa regelui şi cele ale căpeteniilor şi i le dădură regelui* apare numai în FRANKF. ♦ *Ailon* (TM: *ʿAyyālōn*) era o cetate levitică fortificată de Roboam (2Paralip. 11:10), ca să apere Ierusalimul dinspre nord-vest. ♦ Sintagma *de la miazăzi* traduce gr. *ἀπὸ τοῦ λιβός*. Numele *Λίψ* desemna, în greaca alexandrină a traducătorilor LXX, un vînt ploios de sud-vest, care afecta Palestina. L.C. Allen arată că termenul este extrem de important pentru stabilirea locului în care au fost traduse cărţile Cronicilor LXX, fiindcă *λίψ* era folosit în acest sens numai în mediile alexandrine. În TM, termenul corespondent este *negebh*, indicînd sudul. ♦ Gaderonul (LXX-RAHLFS are *Gaderoth*, TM are *Gᵉdhērôth*) era o localitate de pe graniţa filisteană situată în districtul Lachis. ♦ Soho era o cetate la sud-est de Azeca, în Şephelah (*ἐν πεδίνῃ*). Numele cetăţii a fost descifrat pe sigiliile ulcioarelor regale descoperite la Lachis. ♦ Thamna (TM are *Timʳnāh*) era o localitate de pe graniţa de nord a lui Iuda, aparţinînd, înaintea schismei, vechiului teritoriu al lui Dan.

28:19

Am tradus prin *s-a îndepărtat de Domnul* figura etimologică greacă *ἀπέστη ἀποστασίᾳ*. BIBL. 1688 are, literal, *s-au depărtat cu depărtare*.

28:20

Secţiunea *îl lovi şi îi strămută pe cei din Damasc în Media, iar pe cei din Siria îi strămută ca să locuiască în Damasc* apare doar în FRANKF., pe cînd LXX-RAHLFS are doar *l-a lovit*. TM are *l-a asediat*, *dar nu l-a biruit*. Afirmaţia din TM nu concordă cu relatarea din cronicile asiriene, nici cu cele relatate la 4Reg. Din acest punct de vedere, FRANKF. este mult mai aproape de scenariul asirian. Sursele asiriene confirmă campania lui Tiglat Pileser III din 734 î.d.Hr., de-a lungul coastei Levantului pînă la Wadi el-ʿArish, unde suveranul asirian a amplasat o garnizoană cu rolul de a bloca orice posibilă intervenţie a Egiptului. În anul următor, regele a invadat regatul de nord şi a împărţit teritoriul cucerit în trei provincii, Meggido, Galaad şi Dor. În 732, Tiglat Pileser III a cucerit şi Damascul şi l-a executat pe regele Raason, împărţindu-i regatul în patru provincii asiriene (DWBC, p. 223).

28:21

Spre deosebire de autorul deuteronomist, care susţine că Tiglat Pileser III i-ar fi dat ascultare lui Achaz (4Reg. 16:9), Cronistul este mult mai radical în a condamna gestul disperat al suveranului din Iuda, pentru că a văzut în acesta numai începutul supunerii totale a regatului de sud. Sursele asiriene confirmă faptul că Achaz i-a plătit tribut lui Tiglat-Pileser al III-lea.

28:23

Afirmaţia Cronistului că Achaz a început să se închine zeilor Damascului este cel puţin ciudată, avînd în vedere faptul că Tiglat Pileser al III-lea cucerise Siria. Deuteronomistul pomeneşte în pasajul corespondent de un altar pe care Achaz l-a construit la Ierusalim, după modelul altarului de la Damasc (4Reg. 16:10), dar, după toate aparenţele, jertfele aduse pe acesta erau în continuare conforme cu cultul lui Iahwe (4Reg. 16:12-16). Ceea ce sugerează Cronistul este că regele Achaz a început să practice idolatria, după modelul noilor culte impuse la Damasc de recenta stăpînire asiriană.

28:24

Abandonarea Templului ca unic loc permis pentru venerarea lui Dumnezeu şi spargerea vaselor rituale din casa Domnului reprezintă, fără urmă de îndoială, ultimul şi cel mai grav stadiu de decădere religioasă a regelui din Iuda. Pe cale de consecinţă, dezastrul primea şi semnificaţii politice la care Cronistul este foarte atent. Mai mult, încercarea Cronistului de a face o paralelă cu căderea în idolatrie a lui Ieroboam şi cu apostazia regatului schismatic din nord este, în acest verset, evidentă (cf. 2Paralip. 13:8-12).

28:27

Cronistul ţine şi de data aceasta să arate că nici Achaz, rege nelegiuit al lui Iuda, nu a beneficiat de o înmormîntare în necropola regală din Ierusalim. În acest caz, sintagma *părinţii săi* se va fi referind la ceilalţi trei regi cu domnii reprobabile dinaintea lui care nu au avut parte de toate onorurile cerute de protocolul monarhiei de la Ierusalim.

Capitolul al 29-lea

Capitolele care descriu domnia lui Ezekia (2Paralip. 29-32) prezintă diferenţe importante faţă de capitolele corespondente din 4Reg. 18-20, fapt care i-a determinat pe unii comentatori să afirme că discursul Cronistului este în cea mai mare parte o invenţie proprie şi mai puţin o relatare conformă cu realitatea istorică. Miza glorificării domniei lui Ezekia şi a reformării cultului în termeni solomonici era imensă pentru un autor care provenea, după toate aparenţele, din mediile levitice, implicate în slujirea la cel de-al Doilea Templu de la Ierusalim.

29:1

Cronologia domniei lui Ezekia (TM *Hiẕqīyāhû/Hiẕqīyāh*) este controversată. Cea mai plauzibilă ipoteză este că Ezekia a ajuns coregent al lui Achaz în anul al treilea al domniei lui Osea al Samariei, adică 729 î.d.Hr. Cronistul se referă la cei douăzeci şi nouă de ani de domnie ai lui Ezekia ca monarh unic al lui Iuda, între 716 şi 687 î.d.Hr.

29:2

Raportarea lui Ezekia la David, *părintele său* (BIBL. 1688: *tatul lui*), este primul indiciu al intenţiei Cronistului de a-i da o poziţie legitimă suveranului de la Ierusalim în tradiţia purismului monarhic. De fapt, modelul pentru portretul lui Ezekia din 2Paralip. este Solomon, arhitectul de rang divin, regele bogat, care primeşte daruri şi este ţinut la mare cinste de toate popoarele, organizatorul unui Paşte memorabil la Ierusalim şi al cultului yahvist în general, monarhul care se roagă pentru poporul său înaintea unei adunări impresionante.

29:3

Propoziţiei *cînd se aşează să domnească* (literal în BIBL. 1688: *stătu pre împărăţiia lui*) îi corespunde în TM *în primul an al domniei sale*. ♦ Ezekia deschide porţile Templului în prima lună a anului (Nisan), pentru că se pregătea de Paşte, nu în prima lună a domniei lui, cum s-ar putea altfel înţelege. Porţile Templului fuseseră închise de Achaz (2Paralip. 28:24). Repararea uşilor este semnul care îl anunţă pe marele rege reformator. De altfel, asemănarea cu Solomon este evidentă: prima grijă a ambilor este zidirea, respectiv, renovareaTemplului.

29:4

Termenul *latura* traduce gr. *κλιτός*. MS. 4389 are *uliţa*. Unii comentatori susţin că Ezekia i-a adunat pe preoţi şi pe leviţi în curtea din apropierea Porţii Apei, în afara incintei Templului (DWBC, p. 234).

29:5

Expresia *din cele sfinte* desemnează, concret, sactuarul şi încăperea cea mare a Templului. ♦ Este foarte important de remarcat faptul că, deşi auditoriul lui Ezekia este alcătuit din preoţi şi leviţi (cf. 29:4), regele se adresează acum numai leviţilor. De altfel, misiunile cele mai importante în restaurarea Templului le revin acestora din urmă, indiciu clar al provenienţei sociale a Cronistului, care îşi favorizează în mod clar confraţii.

29:6-7

Ezekia se referă, generic, la toţi predecesorii săi nelegiuiţi (v. 6), dar şi, în mod particular, la tatăl său, Achaz, a cărui domnie pare să fi culminat în răutate (v.7). Ca atare, deschiderea porţilor Templului de către Ezekia, reluarea cultului, renovarea riturilor de tămîiere sînt acţiuni complet opuse celor ale lui Achaz de la 2Paralip. 28:24-25.

29:8-9

Expresia *s-a mîniat crunt* traduce gr. *ὠργίσθη ὀργή*, figură etimologică în original, pentru care BIBL. 1688 are: *să urgisi cu mînie*. ♦ Sintagma *spaimă mare* traduce gr. *ἔκστασις*, în sensul special de 'efect al terorii, al spaimei'; în BIBL. 1688 avem *groază*. ♦ Termenul *pustiire* traduce gr. *ἀφανισμός*. BIBL. 1688 are, literal: *stingere*. ♦ Termenul *huiduială* traduce gr. *συρισμός*. BIBL. 1688 are, literal, *şuierare*. ♦ Este foarte important de remarcat faptul că, în TM, secvenţa corespondentă, *groaza*, *pustiirea* şi *huiduiala* este identică cu cea amintită la Ier. 29:18. În felul acesta, Cronistul îşi modelează discursul după cel al profetului, tratînd micul exil din vremea lui Achaz în termenii marelui exil de după căderea Ierusalimului.

29:12-14

Lista leviţilor este alcătuită după toate normele davidice. Astfel, sînt numiţi cîte doi membri din familiile cele mari ale lui Kaath, Merari şi Gedson; doi reprezentanţi din familia lui Elisaphan, care era iniţial o ramură a familiei lui Kaath (cf. Num. 3:30), aici par să concureze de pe poziţii egale cele trei mari clanuri tradiţionale amintite mai sus. Urmează cîte doi membri ai familiilor de cîntăreţi (Asaph, Emman şi Idithon). Dillard (în DWBC, p. 234-235) observă că, spre deosebire de 1Paralip. 15:9-10, acest pasaj nu mai aminteşte de fiii lui Chebron şi Uziel, ci îi înlocuieşte pur şi simplu cu reprezentanţii cîntăreţilor, o dovadă în plus că familiile de cîntăreţi se bucurau de o stimă aparte în perioada domniei lui Ezekia.

29:15

Insistenţa Cronistului asupra ideii ca purificarea preoţilor şi renovarea Templului să se facă *după rînduiala Domnului* face parte din strategia acestuia de a pune în legătură directă trei evenimente fundamentale pentru istoria poporului ales, în relaţia sa cu Dumnezeu: construirea

cortului legămîntului în pustiu, zidirea Templului şi renovarea lui. Toate aceste momente sînt legitimate în mod direct de porunca divină, nu numai indirect de legea mozaică. Prin urmare, intenţia Cronistului este de a-l aşeza pe Ezekia în rînd cu Moise şi Solomon.

29:16

Numai preoţii aveau acces nemijlocit în *Sfînta*, adică în încăperea cea mare a Templului. De aceea, leviţii îi aşteptau afară. ♦ Termenul *necurăţenie* (BIBL. 1688: *necurăţiia*) traduce gr. *ἀκαθαρσία* şi se referă la simbolurile cultelor idolatre pe care Achaz le-a introdus în Templu, pîngărindu-l. ♦ Iniţiativa arderii obiectelor de cult păgîne în Valea Kidronului nu este o premieră din timpul lui Ezekia. La o scară mai mică, acţiuni similare de purificare a cultului de însemnele idolatre avuseseră loc şi în timpul domniei lui Asa (2Paralip. 15:16) şi, după Ezekia, în vremea lui Iosia (2Paralip. 30:14).

29:17

Purificarea ansamblului sacru a durat două săptămîni. În prima săptămînă a avut loc curăţarea curţilor interioare ale Templului, iar în următoarea purificarea interiorului Templului. În privinţa încăperilor curăţate, textul nu este clar. Majoritatea comentatorilor presupun că este vorba despre camera centrală a Templului, în care se făceau tămîierile, Sfinta. Totuşi, unii specialişti au afirmat că şi sanctuarul (Sfinta Sfintelor) a beneficiat de un tratament similar, în ciuda interdicţiei explicite ca nimeni să nu intre în respectiva încăpere cu excepţia Marelui Preot. ♦ Cronistul notează atent faptul că purificarea are loc în primele şaisprezece zile ale lunii întîi, depăşind, prin urmare, cu două zile data începerii sărbătoririi Paştelui. Aşa se explică întîrzierea celebrării reamintită în capitolul următor.

29:18-19

Grija cu care regele Ezekia menţionează purificarea instrumentelor şi a vaselor din Templu nu este un simplu artificiu auctorial. Importanţa acestora era cu atît mai mare cu cît ele reprezentau continuitatea adevăratului cult al lui Iahwe în Templul ridicat de Solomon (cf. 2Paralip. 4:19-22). Mai mult decît atît însă, ele jucau un rol fundamental în păstrarea identităţii comunitare în vremea Cronistului, cînd din Templul distrus al lui Solomon respectivele vase erau singura mărturie concretă a unui trecut glorios (cf. Dan. 5:2-3, 23; Esdra 1:7-11).

29:21

Ezekia ordonă o întreită jertfă de împăcare: pentru rege (şi familia regală), pentru Templu, adică pentru clasa sacerdotală, în fine, pentru întregul popor, numit aici, metonimic, *Israel*. ♦ Unii comentatori au observat că autorul 2Paralip. insistă asupra distincţiei tipurilor de jertfă: ar fi astfel vorba, pe de o parte, despre arderi de tot (şapte viţei, şapte berbeci, şapte miei) şi, pe de altă parte, de jertfe pentru păcat. Distincţia îşi găseşte pandantul în Iez. 43:18-27; 45:1-3, 18-20; 44:27, unde se vorbeşte despre jertfele de păcat ca proceduri standard pentru purificarea altarului, a sanctuarului şi a preoţilor pentru sărbătorirea Paştelui (DWBC, p. 235-236). Indiferent de interpretarea pasajului, din punct de vedere simbolic, numărul animalelor jertfite este relevant, şapte fiind cifra perfecţiunii.

29:22

Din prima propoziţie a versetului nu reiese cu claritate cine a jertfit efectiv animalele pentru arderile de tot. În mod normal, acestea erau sacrificate de cel care le aducea la altar, urmînd ca preoţii să se ocupe de vărsarea rituală a sîngelui lor. Unii exegeţi au presupus că subiectul subînţeles din această propoziţie se referă mai degrabă la preoţi decît la cei care aduc jertfa, ceea ce ar indica faptul că, într-un fel sau în altul, cultul lui Iahwe cunoscuse anumite mutaţii în timp.

29:23

Punerea mîinilor asupra animalului de jertfă era un gest prin care omul arăta că îi dăruieşte lui Dumnezeu ceva care îi aparţine. Gestul simboliza transmiterea păcatelor poporului asupra animalului la ceremonia ţapului ispăşitor de la Ziua Împăcării (*Yôm Kippur*).

29:24

Sintagma *îl aduseră ca jertfă de împăcare* traduce gr. *ἐξιλάσαντο*. BIBL. 1688 traduce acelaşi verb prin *sprejănirá* şi prin *să ruga*. MS. 4389 are *stropirá* şi *curăţirá pentru păcatele*. Verbul *ἐξιλάσκομαι* are sensul de 'a împăca o divinitate', 'a o face favorabilă prin rugăciuni'. Atît BIBL. 1688, cît şi MS. 4389 traduc prima ocurenţă a verbului grec cu sensul de 'a stropi', de 'a vărsa un lichid'. În limba veche, *a sprijini* are şi sensul de 'a colecta un lichid într-un recipient' sau 'a umple un recipient'. Configurarea acestui sens va fi fost favorizată de VULG., care are *asperserunt* 'au stropit'.

29:25

Am preferat să transliterăm numele instrumentelor muzicale *nabla* şi *kinyra*, aşa cum face şi versiunea FRANKF. Ele au fost însă echivalate de BIBL. 1688 cu *alăute*, respectiv *copuze*. ♦ Expresia *după porunca regelui David* trimite la 1Paralip. 16:4, 37-42. Totuşi, asocierea de aici a regelui David cu figuri proeminente ale profetismului israelit i-a pus pe gînduri pe unii comentatori care s-au întrebat dacă autorul 2Paralip. nu îl privea şi pe regele suveran ca pe un personaj cu acces direct la revelaţia divină, cu alte cuvinte ca pe un profet. În acest sens, întrucît David era, la fel ca Moise (Ex. 25-30) şi ca Ezekiel (Iez. 40-48), unul care primise planurile Templului din mîinile Domnului (1Paralip. 28:19), această interpretare tîrzie nu este exclusă.

29:26

Autorul subliniază şi cu acest prilej legătura privilegiată dintre regele David şi clasa leviţilor, legitimîndu-şi astfel de la cea mai înaltă autoritate a monarhiei israelite propria apartenenţă socială.

29:31-33

Răspunsul prompt al adunării la injoncţiunile regelui aminteşte de gesturile similare ale comunităţii dreptcredincioase din vremuri de glorie apuse (Ex. 36:6-7; 1Paralip. 29:6-9; 2Paralip. 7:7), fapt care îl aşază pe regele Ezekia şi restaurarea Templului în continuitatea legitimă a figurilor grele ale lui Israel, Moise, David şi Solomon.♦ Sintagma *toţi cei cu inimă rîvnitoare* traduce gr. *πᾶς πρόθυμος τῇ καρδίᾳ*. BIBL. 1688 are, literal, *tot nevoitoriul cu inima*.

29:34

Animalele destinate pentru jertfele de împăcare puteau fi jupuite, deci atinse, şi de leviţi, pentru că pieile acestora nu erau arse pe altar. Însă animalele pentru arderile de tot, la care se referă versetul de faţă, nu puteau fi atinse decît de preoţi. Totuşi, în caz de maximă necesitate, cum este cel de faţă, leviţii au contribuit la pregătirea animalelor de jertfă. ♦ Observaţia că leviţii s-au sfinţit cu mai multă ardoare decît preoţii are două posibile explicaţii simpliste: leviţii au preluat îndatoririle preoţilor fie pentru că aceştia din urmă veniseră în număr prea mic la ceremonii, fie pentru că se făcuseră vinovaţi de închinarea la idoli în mai mare măsură decît aceştia. O a treia explicaţie, de natură ideologică, pare mai plauzibilă: Cronistul, un levit, le acordă o importanţă mai mare strămoşilor săi, probabil din raţiuni personale sau, mai degrabă, pentru că la momentul redactării lucrării sale, leviţii aveau o anumită preeminenţă asupra preoţilor la îndatoririle sacrificiale.

29:35

Termenul *libaţii* traduce gr. *σπονδαί*, pe care BIBL. 1688 îl echivalează cu *turnări*, iar MS. 4389, indistinct şi neutru, prin *jărtvele*.

Capitolul al 30-lea

Problema majoră pe care o pune capitolul de faţă este cea a autenticităţii istorice a evenimentului relatat, anume sărbătorirea Paştelui grandios de către regele Ezekia în Templul de la Ierusalim, ca centru unic al închinării. În această privinţă, comunitatea exegetică modernă se împarte în două mari categorii: comentatorii care resping *de plano* caracterul istoric al scenariului propus de Cronist şi comentatorii care îl acceptă. Astfel, cei dintîi arată că, în felul în care este prezentată de Cronist, celebrarea Paştelui de către Ezekia într-un singur loc pentru întregul Iuda, adică la Ierusalim, este un anacronism. Aceasta pentru că relatarea mai veche, cea deuteronomistă, indică sărbătorirea Paştelui exclusiv la Ierusalim de către Iosia ca premieră absolută în istoria monarhiei din Iuda (cf. 4Reg. 23:21-23). Ca atare, Cronistul nu face decît să pună pe seama înaintaşului lui Iosia, Ezekia, un eveniment petrecut ulterior. Astfel, amploarea Paştelui lui Ezekia nu ar fi decît o pură invenţie ideologizantă a autorului 2Paralip. A doua categorie de exegeţi demonstrează însă că lucrurile nu sînt atît de simple şi pledează în favoarea veridicităţii istorice a relatării. Astfel, faptul că autorul 2Paralip. arată că, din motive precise, Paştele a trebuit sărbătorit mai tîrziu decît trebuia, că la sărbătoare au fost acceptaţi şi israeliţi impuri şi că celebrarea s-a prelungit cu o săptămînă reprezintă argumente zdrobitoare în favoarea autenticităţii istorice a evenimentului. Aceasta întrucît rabatul unui autor atît de „corect din punct de vedere cultic" precum Cronistul faţă de practicile neortodoxe prezentate în capitolul de faţă ar fi altfel cu totul suspect. Dacă scenariul Paştelui ar fi fost o pură invenţie, asemenea derapaje de la practica religioasă şi cultică curentă nu şi-ar fi găsit locul în relatarea autorului 2Paralip.

30:1

Prin *Efraim* şi *Manase*, Cronistul numeşte metonimic toate triburile din regatul de nord al lui Israel. ♦ După toate aparenţele, autorul 2Paralip. sugerează că iniţiativa lui Ezekia de a reunifica Israelul a survenit în urma exilării forţate a populaţiei din nord de către asirieni. Totuşi, această informaţie o contrazice pe cea furnizată la 4Reg. 18:1, potrivit căreia Ezekia a ajuns rege în al treilea an de domnie al lui Osea. Pentru rezolvarea contradicţiei, unii comentatori au susţinut că apelul lui Ezekia, lansat către toţi israeliţii, a profitat de o anumită relaxare a politicii religioase a regelui lui nord, Osea (cf. 4Reg. 17:2) şi de relaţiile tensionate dintre acesta din urmă şi suveranul asirian. Ezekia va fi considerat astfel că circumstanţele erau propice pentru reunificarea *religioasă* a poporului ales. ♦ Este important de remarcat că atitudinea Cronistului faţă de israeliţii din nord este una favorabilă, nelăsînd să se întrevadă nici un ton al discursului antisamaritean al epocii în care lucrarea a fost redactată (DWBC, p. 243). ♦ Termenul pentru „Paşte" este transliterat în traducerea greacă a LXX după termenul ebraic, sub forma *φασέκ*. BIBL. 1688 menţine această transliterare. MS. 4389 are *Paşti*.

30:2

Sărbătoarea nu a putut fi ţinută în prima lună a anului (Nisan), aşa cum cerea legea mozaică, fie pentru că purificarea Templului depăşise termenul, fie pentru că masele aşteptate să ia parte la eveniment nu s-au deplasat în timp util la Ierusalim. Pentru a nu amîna celebrarea pentru anul următor, Ezekia se prevalează de o dispoziţie legală, care permitea indivizilor care nu avuseseră timp să se purifice pînă în prima lună să ţină Paştele în a doua lună a anului (cf. Num. 9:6-13). Cum dispoziţia respectivă se referă însă la categorii bine delimitate, respectiv la oamenii impuri pentru că au intrat în contact cu un cadavru şi la cei aflaţi în călătorie, ceea ce a stat la originea edictului lui Ezekia pare să fi fost o interpretare extinsă a pasajului din Num. la scara întregului popor. Or, o interpretare intra-biblică a codului de puritate este pe atît de preţioasă, pe cît de rară.

30:3

Dillard arată că o altă cauză plauzibilă a întîrzierii sărbătoririi o va fi reprezentat diferenţa dintre calendarele oficiale din regatul din nord şi din cel din sud, primul avînd

o întîrziere de o lună faţă de cel de-al doilea, care data din vremea regelui Ieroboam (4Reg. 12:32-33). Ca atare, regele Ezekia a aşteptat ca întreaga populaţie a regatului din nord să poată sosi la Ierusalim (DWBC, p. 244).

30:5

Dimensiunea „naţională" şi „panisraelită" a sărbătorii este sugerată de expresia consacrată care desemnează graniţele tradiţionale ale regatului unit davidic, de sud (Bersabea) şi, respectiv, de nord (Dan). ♦ Prin opţiunea adverbială *de mult*, am preferat interpretarea temporală a termenului grecesc, ambiguu în context, *πλῆθος*, presupunînd o complinire de tipul *πλῆθος χρόνου* („mult timp"). Interpretarea absolută a expresiei ca „în număr mare", „mulţime de oameni" (cf. BIBL. 1688: *mulţime*), referindu-se la participarea masivă a israeliţilor la sărbătoare, induce impresia unei premiere-record, ceea ce contrazice relatările anterioare despre celebrarea Paştelui în vremea regelui David. ♦ Expresia *după cum era scris* traduce gr. *κατὰ τὴν γραφήν* (BIBL. 1688 are, literal, *după scrisoare*). Autorul se referă cu siguranţă la îndrumările divine de la Deut. 16.

30:6

Termenul *vestitorii* traduce gr. *τρέχοντες* (literal: 'alergătorii', de unde, în BIBL. 1688: *cei ce alearga*). Astfel erau desemnaţi membrii unui detaşament special de curieri care făceau parte din garda personală a regelui sau dintre apropiaţii acestuia. ♦ Apelul regelui Ezekia la fraţii pierduţi din nord de a se întoarce către Ierusalim şi, implicit, la adevărata credinţă era extrem de actual pentru societatea postexilică în care trăia Cronistul. De aici dramatismul tonului scrisorii regale care insistă asupra conceptului de întoarcere în toate accepţiunile sale: fizică (întoarcerea în patrie), socială şi politică (întoarcerea în interiorul comunităţii, sub conducerea regelui legitim) şi, evident, religioasă (întorcerea la Dumnezeu şi la dreapta credinţă). Este important de urmărit aici programul Cronistului care face din Ezekia un al doilea Solomon. Un prim indiciu în acest sens este mesajul pacificator al regelui, care cheamă la unitatea pierdută de dinaintea rebeliunii lui Ieroboam. ♦ În loc de *Iacob*, în TM întîlnim *Israel*. În general, în TM, Cronistul nu foloseşte decît numele *Israel* pentru a-l desemna pe Iacob, cu doar două excepţii, la 1Paralip. 16:13 şi 17. ♦ Referirea la regele Asiriei este neclară şi a ridicat probleme cronologiei veterotestamentare. Dacă avem în vedere anii de coregenţă ai lui Ezekia cu Achaz (729-716 î.d.Hr.) şi considerăm că sărbătoarea Paştelui a fost ţinută în primul an al coregenţei acestuia, atunci pasajul de faţă se referă la invaziile repetate ale lui Tiglatpalassar în Israel, care însă nu s-au soldat cu deportări masive de populaţie (cf. 4Reg. 15:19). Dacă însă plasăm sărbătorirea Paştelui în primul an de domnie propriu-zisă a lui Ezekia (cca 716 î.d.Hr.), atunci Cronistul se referă la campania devastatoare a lui Salmanasar în Israel, care a dus la prăbuşirea Samariei (722 î.d.Hr.) şi la deportarea populaţiei în Asiria. Majoritatea comentatorilor au adoptat prima soluţie, argumentîndu-şi opţiunea prin informaţia conform căreia Samaria a căzut *în al şaselea an al domniei* (citeşte *coregenţei*) *lui Ezekia* (722 î.d.Hr.) şi prin aluzia la exil de la 2Paralip. 30:9.

30:8

Formula *nu vă întăriţi grumazurile ca părinţii voştri* (FRANKF., BIBL. 1688: *nesilniciţi*, cf. TM, VULG.) este mai scurtă în LXX-RAHLFS, unde nu mai apare secvenţa comparativă *ca părinţii voştri*. ♦ Sintagmei *daţi slavă* (gr. *δότε δόξαν*, în BIBL. 1688: *daţi laudă*) îi corespunde în TM 'întindeţi mîna', gest ritual de angajare prin făgăduinţă.

30:9

Cuvîntul *copiii* traduce gr. *τέκνα*. BIBL. 1688 are aici *fiii,* iar MS. 4389, *feciorii*.

30:10-11

Este interesant de observat că, deşi traseul vestitorilor nu a inclus teritoriul tuturor triburilor din nord, unde nu au beneficiat de o primire favorabilă, totuşi la Ierusalim au venit şi membri ai celorlalte triburi din regatul lui Israel. Astfel, vestitorii au ajuns numai pînă în Zabulon (v. 10), dar la sărbătoare s-au adunat şi unii locuitori din Aser, Manase (v. 11) şi Isachar (v. 18). Dillard (în DWBC, p. 244) crede că absenţa reprezentanţilor din triburile transiordaniene (Ruben şi Gad) este un indiciu că dominaţia asiriană în regiune era deja mult mai strictă şi, eventual, că locuitorii israeliţi din zonă fuseseră deja deportaţi. ♦ Verbul *batjocoriţi* traduce gr. *καταμωκώμενοι*. BIBL. 1688 are *ar măscări*, verb derivat de la *măscară*, substantiv de origine slavă (cf. sb. *maskara*). MS. 4389 are aici *îşi bătea joc*.

30:12

Expresia *mîna lui Dumnezeu* este un calc după sintagma ebraică: se referă, simultan, la voinţa şi puterea lui Dumnezeu. Este demn de remarcat faptul că, spre deosebire de LXX-RAHLFS, care are *mîna Domnului* şi de VULG. care are *manus Domini*, FRANKF. (cf. BIBL. 1688) are aici *mîna lui Dumnezeu*, la fel ca TM, *yad hā 'elōhîm*. ♦ Inima unită, expresie a voinţei şi a gîndirii în metalitatea iudaică, a tuturor participanţilor la reuniune concordă cu imaginea mîinii lui Dumnezeu. Poporul recunoaşte astfel voinţa lui Dumnezeu, manifestată prin gestul decis al suveranului pămîntesc, Ezekia.

30:13

Afirmaţia că poporul s-a adunat la Ierusalim ca să celebreze *sărbătoarea azimilor* contrazice aparent scopul reuniunii, enunţat la 30:1, 2, 5, anume sărbătorirea Paştelui. Cele două sărbători erau însă practic suprapuse calendaristic şi, ca atare, strict asociate în epoca istorică. Unii autori cred, totuşi, că, în acest caz, este vorba despre o inconsecvenţă a autorului care a folosit surse diferite pentru relatarea aceluiaşi eveniment.

30:14

Gestul dărîmării altarelor păgîne din Ierusalim este atribuit nu atît puterii sacerdotale, ci laicilor, poporului care se adunase să sărbătorească Paştele. Preoţilor şi leviţilor le revenise misiunea de a purifica incinta sacră a Templului şi, odată purificaţi ei înşişi, nu mai puteau participa la demolarea „urîciunilor" păgîne. Unii comentatori sînt de părere că cei care au trecut la gestul radical de expurgare a cetăţii sfinte de altarele idolatre trebuie să fi fost mai degrabă participanţii veniţi din teritoriile lui Israel şi nu locuitorii Ierusalimului, care vor fi fost mai timizi în a recurge la asemenea acţiuni de devastare. Mai mult, cum respectivele altare fuseseră ridicate de Achaz, după modelul indicat de Tiglatpilesser, în semn de recunoaştere a alianţei dintre Iuda şi Asiria (cf. 4Reg. 16:10), distrugerea lor avea cu siguranţă şi un puternic caracter politic (Noth, op. cit., p. 497). ♦ Sintagma *pentru zeii mincinoşi* traduce gr. *τοῖς ψευδέσιν* (literal: *minciunilor*, cf. BIBL. 1688) şi reprezintă o explicitare a LXX. ♦ Expresia *rîul Kedron* traduce gr. *χειμάρρουν Κεδρων* (cf. LXX-RAHLFS). Cum FRANKF. are *χειμάρρουν κέδρων*, traducătorul BIBL. 1688 a interpretat hidronimul *Κεδρων* ca pe o formă de genitiv plural a substantivului *κέδρος* 'cedru'. De aici, *Pîrîul Chedrilor* din BIBL. 1688, dar al *Chiedrului* în MS. 4389.

30:16

În mod normal, preoţii primeau jertfele însîngerate direct din mîna capilor de familie (cf. Ex.. 12:3-6; Deut. 16:5-6). Cum însă nu toţi aceştia apucaseră să se purifice (2Paralip. 30:17), sarcina înjunghierii victimelor oferite de laici a fost preluată de leviţi (cf. V. 17).

30:18

Sintagma *altfel decît era scris* traduce gr. *παρὰ τὴν γραφήν*. BIBL. 1688 are, literal, *peste scrisoare.* Abaterea de la ritualismul strict al celebrării unei sărbători atît de importante pentru Israel ca Paştele este de-a dreptul surprinzătoare în istoria sacră. Mesajul Cronistului este unul extrem de clar: în circumstanţe împovărătoare pentru popor, orice convertire trebuie sărbătorită cu tot fastul. Caracterul „ecumenic" al adunării de la Ierusalim depăşeşte caracterul ritual al celebrării obişnuite (Noth, op. cit., p. 497).

30:19

Sintagma *fie îndurător* traduce gr. *ἐξιλασάσθω*, termen tehnic specific pentru răspunsul pozitiv al divinităţii la rugăciunile oamenilor. BIBL. 1688 are *roage-să.* Vezi şi nota 29:24.

30:20

Verbul *a vindecat* poate să pară ciudat în condiţiile în care regele nu a cerut îndepărtarea unei boli fizice a poporului. Evident, exprimarea suveranului este metaforică, iar în contextul retoric dat, el reprezintă o trimitere sigură la legămîntul lui Solomon de la consacrarea Templului, relatată la 2Paralip. 7:14.

30:22

Opţiunea *Domnul a grăit* este o lecţiune unică, după FRANKF. (cf. BIBL. 1688). La LXX-RAHLFS, în VULG. şi TM avem: *Ezekia a grăit.*

30:23-24

În mod normal, sărbătoarea azimilor dura şapte zile, dar mulţimea de ofrande aduse de rege şi de căpeteniile poporului nu s-a epuizat în prima săptămînă, ceea ce a dus la prelungirea sărbătorii cu încă şapte zile. Totuşi, nu trebuie să ne scape nici intenţia subtilă a Cronistului de a-l compara mereu pe Ezekia cu Solomon, care a procedat la fel la sfinţirea Templului (2Paralip. 7:8-10). Vezi în acest sens şi afirmaţia de la v. 26 că un asemenea Paşte nu mai fusese o sărbătorit în acest mod în Israel.

30:25

Termenul *străinii* (gr. *προσήλυτοι,* BIBL. 1688: *nemêrnici*, cuvînt de origine slavă care însemna, iniţial, 'venetici') aplicat refugiaţilor din regatul de nord al lui Israel este extrem de important în discursul „ecumenic" al Cronistului. Deşi chemaţi şi acceptaţi la celebrarea sărbătorii Paştelui alături de locuitorii din Iuda şi Ierusalim, aceştia primesc, din punct de vedere social, un statut inferior cetăţenilor de drept (vezi nota de la 2Paralip. 2:17).

Capitolul al 31-lea

Capitolul de faţă urmăreşte, mai mult decît celelalte două dinaintea lui, paralelismul dintre regele Ezekia, pe de o parte, şi David şi Solomon, pe de altă parte. În mod evident, Cronistul introduce în „relatarea" domniei lui Ezekia teme asupra cărora se oprise şi în cazul iluştrilor săi înaintaşi: preocuparea suveranului pentru buna desfăşurare a cultului, generozitatea regilor faţă de cult şi de Templu, entuziasmul subit al populaţiei pentru cultul de la Ierusalim. ♦ Din punct de vedere strict compoziţional, singurele similitudini cu 4Reg. se găsesc la 31:1 (cf. 4Reg. 18:4) şi 31:20-21 (cf. 4Reg. 18:5-7). Este vorba, în cazul 2Paralip., de parafraze largi la începutul şi sfîrşitul capitolului, ale unor versete contigue din 4Reg., fapt care dă seama de procedeul de tip midrash aplicat de Cronist sursei deuteronomiste.

31:1

Dillard (în DWBC, p. 249) observă că reforma lui Ezekia este prezentată dinamic de Cronist sub forma unor cercuri concentrice: mai întîi se vorbeşte despre purificarea Templului (29:3-26), apoi de purificarea întregului Ierusalim (30:13-14) şi, în cele din urmă, despre acţiunile reformiste întreprinse de rege în întregul Israel. În cazul de faţă, Iuda şi Beniamin denumesc regatul de sud, în vreme ce Efraim şi Manase se referă, metonimic, la regatul de nord. Caracterul cuprinzător, totalizant, al reformei este subliniat de expresia *pînă la capăt* (gr. *εἰς τὸ τέλος,* BIBL. 1688: *pînă la săvîrşit*) ♦ Versetul paralel de la 4Reg. 18:4 aminteşte, pe

lîngă distrugerea sanctuarelor dedicate zeităţilor păgîne, şi de sfărîmarea şarpelui de aramă pe care îl făcuse Moise în deşert, din pricină că acesta devenise obiect de idolatrie.

31:2

Cronistul începe, din acest verset, să traseze paralela dintre Ezekia şi David şi Solomon. Primul gest consemnat este reinstaurarea de către cel dintîi a serviciului preoţilor şi leviţilor la Templu, după prescripţiile lui David (cf. 1Paralip. 23-26). ♦ Sintagma *la porţile de la curtea Casei Domnului* traduce gr. *ἐν ταῖς πύλαις αὐλῆς οἴκου Κυρίου*. Traducătorul BIBL. 1688 a omis să redea substantivul în genitiv *οἴκου*. De aici, soluţia din BIBL. 1688: *de la porţile curţii Domnului*. TM are aici *taberele Domnului* (cf. 1Paralip. 9:18).

31:3

Următoarea treaptă a paralelismului o reprezintă generozitatea suveranului faţă de cultul din Templu. După modelul lui David (1Paralip. 29:1-5) şi Solomon (2Paralip. 9:10-11), regele Ezekia acordă din propriul avut un ajutor însemnat sanctuarului de la Ierusalim, deşi Legea nu prevedea o ofrandă specială a conducătorului (Num. 28).

31:4

Gestul regelui nu este doar o iniţiativă gratuită. Exemplul lui legitimează donaţiile pe care poporul urmează să le facă pentru sprijinirea cultului de la Ierusalim. Reinstituirea sistemului de contribuţii populare pentru susţinerea personalului Templului are loc după abolirea lor de către regele Achaz şi are drept scop înlesnirea situaţiei materiale a sacerdoţilor, pentru ca astfel aceştia să se dedice exclusiv slujirii lui Dumnezeu.

31:5

Contribuţiile se făceau după sistemul prescris de legea mozaică. Astfel, pîrga de grîu, de vin şi de untdelemn le revenea preoţilor (cf. Num. 18:12-13), iar zeciuiala le revenea leviţilor (Num. 18:8, 20, 24). Mierea, deşi exclusă de la jertfe, putea fi totuşi adusă în dar preoţilor (Lev. 2:11-12).

31:6

Nu este foarte clar pe cine desemnează, în acest verset, expresia *fiii lui Israel*. Dacă, în v. 5, prin aceeaşi expresie par a fi numiţi metonimic locuitorii din Ierusalim (cf. şi 2Paralip. 31:4), de data aceasta expresia contrastează cu *fiii lui Iuda* şi pare să se refere la populaţia venită din regatul de nord. Argumentul pentru această conjectură este că donaţiile respectivelor grupuri corespund tipului de donaţii specific provincialilor, celor care locuiesc departe de Ierusalim (cf. Deut. 12:17-18; 14:24-26).

31:7

Ofrandele din partea populaţiei din ţară au fost aşezate pe categorii (gr. *σωροί* 'grămezi'). V. 6 ar lăsa să se înţeleagă că aceste grămezi erau alcătuite numai din ofrande animale. Perioada în care au fost făcute grămezile sugerează însă că acestea alcătuiau ofranda vegetală. Colectarea lor începea în luna a treia (mai-iunie, din timpul sărbătorii Cinzecimii) pînă în luna a şaptea (septembrie-octombrie, adică la vremea sărbătorii Corturilor, după recoltarea fructelor de toamnă). ♦ Verbul *să se adune* traduce gr. *θεμελιοῦσθαι*, de unde BIBL. 1688: *a să întemeia*, prin atracţie etimologizantă. Similar, dar mai limpede, MS. 4389 are *a pune temelii*.

31:8

Regele Ezekia binecuvîntează poporul în acelaşi fel în care făcuseră şi David (1Paralip. 16:2) şi Solomon (2Paralip. 6:3).

31:9-10

Paralelismul dintre Moise, David şi Ezekia continuă. Aceeaşi abundenţă de ofrande însoţise ridicarea Cortului Mărturiei în deşert (Ex. 36:2-7) şi pregătirile pentru ridicarea Templului de către David (1Paralip. 29:6-9). ♦ Noth arată că supraabundenţa de ofrande avea deopotrivă un rol simbolic, ca dovadă a binecuvîntării evenimentului de către Dumnezeu, dar şi un rol politic, întrucît reprezenta capacitatea lui Iuda de a se apăra în cazul unei crize militare de proporţii. În viziunea comentatorului, mobilizarea populară trebuie să fi avut ca subtext şi pregătirile intense ale lui Ezekia pentru conflictul cu Sennacherib. (Noth, op. cit., p. 498). ♦ Marele Preot Azaria nu este menţionat în lista Marilor Preoţi de la 1Paralip. 5:29-40. Este greu de crezut că acest Azaria este acelaşi cu cel care l-a înfruntat pe regele Ozia cu patruzeci de ani înainte. Ca atare, Dillard (în DWBC, p. 250-251) crede că în acest caz avem eventual de-a face cu o paponomie (numirea fiului după bunic), ceea ce ar însemna că Azaria de aici este nepotul Marelui Preot Azaria de la 2Paralip. 26:17.

31:11

În calitatea de orînduitor al cămărilor Templului şi al slujbelor levitice, regele Ezekia este din nou asemănat cu David (cf. 1Paralip. 9:26; 23:28; 26:22; 28:12).

31:12-15

Diviziunea muncii levitice organizate de Ezekia pune probleme de tip funcţional în versiunea LXX. Sigur este că leviţii au fost împărţiţi în două grupuri: unul alcătuit din zece leviţi sub conducerea lui Chinenia şi Semei, celălalt alcătuit din şase leviţi sub conducerea lui Core. În cazul celor dintîi, nu există nici un dubiu că se ocupau cu aranjarea zeciuielii şi a pîrgăi în cămările Templului. Grupul lui Core, însă, se ocupa cu distribuirea daniilor către preoţii care intrau la slujirea din Templu. Din versiunea LXX se înţelege că distribuirea avea loc numai la Ierusalim (v. 15). În TM, însă, se specifică cu claritate că beneficiarii distribuirii erau toţi preoţii din toate cetăţile preoţeşti din Iuda. ♦ Sintagma *prin cîntăreţi* traduce gr. *διὰ χειρὸς ᾀδόντων* (FRANKF.) Versiunea LXX-RAHLFS are *διὰ χειρὸς Οδομ*, la fel TM are *'al-yādô 'Edhen*. Cu alte cuvinte,

redactorul FRANKF. a confundat antroponimul Odom cu forma de genitiv *ᾠδόντων* 'a cîntăreţilor'.

31:16-19

Text foarte obscur şi în TM şi în LXX. Traducerea este aproape de text, dar fără pretenţii de claritate. S-a interpretat ca indicare a unei diferenţe dintre preoţi şi leviţi la împărţirea daniilor: astfel, preoţii ar fi fost înscrişi de la vîrsta de trei ani. Unii comentatori au arătat că, în această privinţă, textul original trebuie să fi fost corupt, mai plauzibilă fiind vîrsta de treizeci de ani, cînd un preot îşi începea efectiv slujirea la Templu (1Paralip. 23:3). În ceea ce priveşte intrarea leviţilor în serviciu, textele biblice nu sînt consecvente: aceasta avea loc fie la douăzeci de ani (v.17), fie la treizeci de ani (Num. 4:3), fie la douăzeci şi cinci de ani (Num, 8:24). ♦ Termenul *odraslele* traduce gr. *ἐπιγονή.* BIBL. 1688 are *prăsila*, cuvînt care desemnează animalul domestic tînăr, rezultat în urma unei metode de reproducere dirijată.

31:20-21

Dillard este de părere că versetele de faţă reprezintă o parafrază a pasajului de la 4Reg. 18:5-7a, care marchează părăsirea discursului propriu şi unic în VT al Cronistului despre sărbătorirea Paştelui grandios de către Ezekia şi reluarea relatării domniei acestuia bazate pe sursa deuteronomistă de la 4Reg. Spre deosebire de Deuteronomist însă, Cronistul nu comite „imprudenţa" de a declara că în Israel nu a existat un alt rege mai mare decît Ezekia, nici după el, nici înaintea lui. În această privinţă, autorul 2Paralip. păstrează tăcerea, pentru că altfel s-ar fi înţeles că Ezekia a fost un rege mai mare şi decît David şi Solomon (DWBC, p. 251).

Capitolul al 32-lea

Capitolul de faţă corespunde, în mare, la 4Reg. 18:13-19:35. Diferenţele dintre cele două relatări sînt însă destul de însemnate. Dacă relatarea de la 4Reg. este compusă de trei mîini diferite (I. 18:13-16; II.1. 18:17-19, 9a.36-37 şi II.2. 19:9b-35) şi cuprinde două invazii presupuse ale lui Sennacherib în Iuda, discursul Cronistului este mult mai unitar, vorbeşte despre o singură invazie a lui Sennacherib. În mod voit, regele Ezekia este prezentat mai favorabil decît în textul paralel din 4Reg., lăsîndu-se la o parte numele cetăţilor din Iuda cucerite în afară de Ierusalim şi descrierea capitulării şi a capturării regelui. În plus faţă de pasajul paralel din 4Reg., Cronistul aminteşte despre vastul program de pregătiri de luptă (32:1-6) şi „redă" discursul adresat de Ezekia căpeteniilor de război adunate în piaţa de la poarta văii (32:7-8), despre care exegeza a arătat că este, din punctul de vedere al conţinutului, o predică levitică. La acestea se cuvine să adaugăm observaţia că spre deosebire de relatarea vastă din 4Reg. a conflictului dintre Ezekia şi Sennacherib şi expedierea sărbătoririi grandioase a Paştelui de la Ierusalim, Cronistul preferă să rezume, din motive lesne de înţeles, relatarea conflictului, acordînd însă, aşa cum am văzut, un spaţiu incomparabil mai mare celebrării Paştelui.

32:1

Termenul *întîmplările* traduce gr. *λόγοι*, care la rîndul său traduce ebr. *dᵉbhārîm***.** Termenul ebraic are deopotrivă sensurile de 'cuvînt', de 'relatare' şi de 'întîmplare'. În limbajul tehnic al cărţilor istorice, prin *dᵉbhārîm* sînt denumite mai ales acţiunile suveranilor. ♦ Termenul *adevărul* din secvenţa *după adevărul acesta* traduce gr. *ἀλήθεια.* O traducere liberă ar fi „după statornicirea adevărului". Cronistul se referă la reforma religioasă a lui Ezekia, care restabilea preeminenţa legitimă a Templului în Israel şi Iuda. O altă traducere posibilă, dar mai îndepărtată de text, este „după aceste dovezi de credinţă adevărată". Formula prin care se deschide relatarea despre conflictul lui Ezekia cu Sennacherib nu este întîmplătoare. Cronistul aşază reuşita lui Ezekia sub semnul răsplăţii divine, al retribuţiei imediate pentru gesturile sale de mare refomator şi rege dreptcredincios. ♦ Campania antipalestiniană a lui Sennacherib, regele Asiriei (705-681 î.d.Hr.) a avut loc în anul 701 î.d.Hr. (cf. 4Reg. 18:3 'în al paisprezecelea an al domniei lui Ezekia'). Scopul acesteia era dezmembrarea şi distrugerea coaliţiei anti-asiriene din Palestina, conduse, pare-se, de Ezekia, regele lui Iuda, şi sprijinite puternic de Egipt. Ţinta ultimă a Asiriei era, de fapt, Egiptul. Pretextul invaziei va fi fost decizia lui Ezekia de a nu mai plăti tributul datorat Asiriei, stabilit de tatăl său. ♦ Este important de remarcat că autorul 2Paralip. nu aminteşte de prima campanie de ameninţare întreprinsă de Sennacherib în Iuda, soldată cu pierderi materiale importante pentru popor, pentru vistieria Templului şi a palatului regal (cf. 4Reg. 18:14-16). ♦ Expresia *cetăţile întărite* traduce gr. *πόλεις τειχήρεις* şi se referă la cetăţile de apărare din Iuda, fortificate cu ziduri (cf. BIBL. 1688: *cetăţile cele cu ziduri*).

32:2

Din calcul retoric, Cronistul nu numeşte cetăţile luate de Sennacherib şi, mai mult, pare să prezinte cucerirea Ierusalimului numai în stadiu de proiect, de simplă intenţie regală. Expresia *cu gîndul să se lupte cu Ierusalimul* traduce gr. *τὸ πρόσωπον αὐτοῦ τοῦ πολεμῆσαι ἐπὶ Ιερουσαλημ* , literal: 'faţa lui era să se lupte cu Ierusalimul' (cf. BIBL. 1688: *către faţa lui ca să să bată în Ierusalim*). *Τὸ πρόσωπον* indică, în context, intenţia lui Sennacherib.

32:3

Strategia adoptată de Ezekia înaintea asediului impus de Sennacherib pare cel puţin ciudată, dacă nu de-a dreptul sinucigaşă. În mod obişnuit, acţiunea de astupare a izvoarelor şi de limitare a accesului la apă a asediaţilor era întreprinsă de asediatori. În cazul de faţă, însă, este vorba de un plan bine pus la punct de însetare a asediatorilor. Astuparea izvoarelor exterioare cetăţii presupunea devierea şi colectarea subterană a apelor provenite din sursele

respective într-un sistem de canale care convergea spre cetate, aşa-numitul „Tunel al lui Ezekia". Descoperirile arheologice au confirmat existenţa a două astfel de izvoare, unul situat la nord-est de Ierusalim, celebrul Gihon (cf. 2Paralip. 32:4.30), şi altul aflat la aproximativ trei km sud, En-Rogel.

32:4

Râul care trecea prin cetate traduce gr. *τόν ποταμὸν τὸν διορίζοντα τῆς πόλεως* (literal în BIBL. 1688: *rîul cel ce împarte pre în cetate*). Cronistul se referă la cursul de apă care izvora în Valea Gihon, la nord de Ierusalim, şi intra în interiorul fortificaţiilor oraşului. *Râul* separa Sionul şi Acra de Moria şi Ophel, adică trecea „prin mijlocul ţinutului" în care era construit Ierusalimul. După toate aparenţele, nu este vorba despre Kedron, care este în general numit *pîrîu* (gr. *χείμαρρος*), deşi unii comentatori au înaintat şi această supoziţie (cf. DWBC, p. 257). ♦ Substantivului la singular *regele din Assur* îi corespunde, în TM, pluralul: *regii din Assur*, ceea ce arată că măsurile luate de Ezekia nu aveau în vedere numai această invazie a lui Sennacherim, ci orice posibilă confruntare viitoare.

32:5

Gestul lui Ezekia de a restaura zidul dărîmat al Ierusalimului era unul de evidentă nesupunere politică faţă de Assiria. Fortificaţiile fuseseră probabil distruse în timpul lui Achaz, ca un gest de supunere faţă de Tiglapilesser al III-lea, care urmărea ca Ierusalim să rămînă o cetate fără apărare. ♦ Mai mult decît atît, regele lui Iuda trece şi la edificarea de noi fortificaţii, fapt care i-a determinat pe arheologi şi pe comentatorii biblici să presupună că, în primii ani de domnie a lui Ezekia, oraşul şi-a extins considerabil suprafaţa locuită, pînă la un raport de patru la unu. De altfel, săpăturile arheologice au confirmat această supoziţie, în clipa în care în Cartierul evreiesc al Oraşului vechi s-au descoperit porţiuni de zid de incintă, databil din perioada lui Ezekia (M. Broshi, *The Expansion of Jerusalem in the Reigns of Hezekiah and Manasseh*, în IEJ, 24, 1974, p. 21-26, apud DWBC, p. 257). ♦ Termenul *fortăreaţa* corespunde gr. *ἀνάλημμα* (BIBL. 1688 are, neutru, *înălţimea*). Cronistul se referă la Millo, sistemul de terase care sprijinea fortificaţiile Sionului, prima cetate a lui David, şi care consta din pereţi de reţinere în spatele cărora se turna pămînt pînă la nivelul lor. Întărirea lui Millo contribuie la ideea paralelismului dintre Ezekia şi David. ♦ Termenul *turnuri* traduce gr. *πύργοι*. MS. 4389 are *cule*.

32:6

Dacă Ezekia a organizat cultul Templului după modelul lui David, organizarea armatei după acelaşi model îl face practic copia fidelă a strămoşului său. ♦ Termenul *piaţă* traduce gr. *πλατεῖα*. BIBL. 1688 are *uliţa*. Termenul grec desemnează, de fapt, spaţiul larg de la poarta estică a Ierusalimului.

32:7

Expresia *mai mulţi* nu trebuie înţeleasă neapărat numeric. Ezekia se referă la puterea divină, care vine în sprijinul poporului ales şi care copleşeşte puterea duşmanilor. De altfel, orice război în Orientul Apropiat din antichitate era şi un război sfînt, divinităţile popoarelor implicate în conflict luptînd alături de acestea. Ca atare, discursul lui Ezekia este un discurs tipic pentru ideologia războiului sfînt. Regele insistă asupra victoriei pe care oştirea din Iuda o va dobîndi asupra asirienilor în condiţiile unei alianţe exclusive cu Dumnezeu. Şi de această dată, purismul etnic şi religios al Cronistului trebuie remarcat.

32:8

Sintagma *prinse curaj* traduce gr. *κατέθαρσεν*. BIBL. 1688 are *să îndîrji*, cu sensul vechi, etimologic, de 'a deveni dîrz, curajos'. MS. 4389 are *se întăriră* cu acelaşi sens de 'a se întări în suflet'.

32:9-22

Versiunea conflictului diplomatic prezentată de Cronist este mult mai scurtă faţă de cea de la 4Reg. 18. Autorul 2Paralip. trece sub tăcere trimiterea unei delegaţii iudee la cartierul general al trupelor asiriene stabilit în Lachis, care a încercat să negocieze cu Sennacherib independenţa Ierusalimului, în schimbul unui tribut copleşitor (4Reg., 18:14-16). De asemenea, nu se pomenesc numele solilor de rang înalt trimişi de Sennacherib, în fruntea unei armate numeroase, la Ierusalim (4Reg. 18:17). Apoi, discursul comprimat al solilor asirieni nu face nici o referire la speranţele pe care Ezekia şi le pusese în ajutorul egiptean (4Reg. 18,24). Cronistul ignoră condiţiile în care a fost trimisă scrisoarea lui Sennacherib către Ezekia (4Reg. 19:9) şi lasă să se înţeleagă că aceasta avea un caracter exclusiv blasfemator. Nici un cuvînt despre asedierea Libnei (4Reg. 19:8) şi despre veştile îngrijorătoare pentru asirieni că armata egipteană îşi începuse marşul spre Iuda (4Reg. 19:9). În 2Paralip. 32:20 nu transpare nici o umbră din spaima regelui iudeu, iar simpla menţionare a profetului Isaia nu ţine locul celor două profeţii de la 4Reg. 19:22-30 şi 19:32-34. Confruntarea celor două pasaje corespondente din 4Reg. şi 2Paralip. nu poate duce însă la concluzia, simplistă, că Paralipomenele ar fi un simplu rezumat al cărţii 4Reg., ci, prin ocultarea momentelor „penibile" prin care a trecut suveranul din Iuda, este opera unui ideolog de primă mînă.

32:9

Sennacherib trimite soli la Ezekia cu scopul precis de a-l intimida şi de a forţa, în ultimă instanţă, o capitulare fără conflict armat direct. Era o practică curentă în războaiele Antichităţii. Dimensiunea campaniei era totuşi impresionantă, avînd în vedere faptul că, în timp ce îşi trimitea solii la Ierusalim, Sennacherib asedia deja cetatea Lachis. O inscripţie murală săpată în piatră, lungă de doisprezece

metri, descoperită în situl arheologic de la unul dintre palatele împăratului asirian, relatează invazia.

32:11-12

Tehnica intimidării regelui, pe care o adoptă aici solii asirieni, este un loc comun în războiale antice: mesajul se adresa de fapt populaţiei „asuprite" şi nu direct regelui, în speranţa provocării unei mişcări interne care să îl dizloce pe suveran. Scrisoarea avea tonul unei sentinţe prin care condamnatului (aici regele Ezekia) i se enumeră capetele de acuzare. Astfel, din punctul de vedere al autorităţii asiriene, Ezekia se făcea vinovat de înşelăciune, de abuz, de supunerea poporului la privaţiuni nejustificate (probabil că acuzaţia de însetare a poporului are legătură cu astuparea izvoarelor) şi de erezie (abandonarea practicilor religioase adoptate de Achaz ca semn de supunere faţă Asiria).

32:16

Unii comentatori au interpretat acest verset ca o parafrază la Ps. 2:2: *s-au înfăţişat regii pământului şi căpteniile s-au adunat laolaltă împotriva Domnului şi împotriva Unsului Său.* Prin această trimitere, Cronistul pare să îl aşeze din nou pe Ezekia în rînd cu strămoşul său, David.

32:18

Sintagma *în limba iudaică* traduce gr. *Ιουδαϊστί*, adică 'în limba din Iuda'. În Vechiul Testament nu există vreo atestare a termenului *ebraic.* Dillard arată că termenul *Ιουδαϊστί* se referea de fapt la limba ebraică, pusă în contrast cu limba aramaică, devenită în vremea sa *lingua franca* a întregului Orient Apropiat (DWBC, p. 258). BIBL. 1688 exprimă glotonimul în forma adverbială, specifică limbii vechi: *jidovêşte.* MS. 4389 are, însă, *în limba ovreiască.*

32:19

Sintagma *lucrări ale mîinilor oamenilor* traduce gr. *ἔργα χειρῶν ἀνθρώπων.* BIBL. 1688 are *fapte de mîini de oameni.* Expresia se referă, evident, la statuile care îi reprezentau pe diverşii zei ai populaţiilor non-israelite. Un adjectiv sinonimic, cu o la fel de bogată istorie polemică în Biblie, pe care l-au preluat şi disputele creştine antipăgîne şi chiar antiiudaice este *χειροποιητός* 'făcut de mîini'.

32:20

Ideea că regele Ezekia şi profetul Isaia s-au rugat împreună la Dumnezeu este o nouă „cosmetizare" a realităţii din partea Cronistului. Pasajul corespondent de la 4Reg. 19:14-20 arată că suveranul s-a suit la Casa Domnului şi s-a rugat singur la Dumnezeu. Apoi Isaia i-a trimis vorbă că Dumnezeu i-a ascultat rugăciunea. Intenţia Cronistului a fost ca, prin condensarea scenariului, să demonstreze legitimitatea politică şi religioasă a monarhiei din Iuda, care conlucra foarte strîns cu mediile profetice. Este, pe de altă parte, important de remarcat că Isaia nu mai apare menţionat în nici un alt loc din 1 sau 2Paralip. şi, în plus, că atitudinea profetului de la Isa. 22:11 nu confirmă bunele relaţii dintre acesta şi Ezekia, ci dimpotrivă, pare să îi reproşeze suveranului puţinătatea credinţei în Dumnezeu care l-a determinat să treacă la măsurile de fortificare ştiute.

32:21

Deşi succint, scenariul înfrîngerii rapide şi ruşinoase a lui Sennacherib păstrează datele fundamentale ale relatării de la 4Reg. 18:35-37: nimicirea armatei asiriene a fost înfăptuită de un înger al Domnului, ca urmare a rugăciunilor regelui Ezekia. Episodul miraculos trimite cu siguranţă la misiuni similare ale îngerului Domnului din vremea lui David (1Paralip. 21) şi evident din preajma ieşirii din Egipt (Ex. 12). Cronistul omite totuşi cifra colosală de 185.000 de morţi din motive neclare. Flavius Iosephus însă o preia întocmai (*Antichităţi iudaice*, 10:1,5), dar dă o explicaţie „raţională" pentru dezastrul cu pricina: oştirea asiriană fusese răpusă de o epidemie de ciumă. La rîndul său, Herodot aminteşte de campania eşuată a lui Sennacherib, în *Istorii* 2:141, şi propune un scenariu destul de apropiat, în liniile generale, de cel prezentat de 4Reg. şi 2Paralip. Astfel, invazia în Palestina a lui Sennacherib a avut loc pe cînd în Egipt domnea un preot al lui Hefaistos, pe nume Sethos. Ameninţat de urgia asiriană şi aflat în conflict cu căpeteniile propriei oştiri, Sethos intră în sanctuar, se roagă zeului, după care adoarme şi primeşte în vis, din partea zeului, încurajări şi asigurări că ruga îi va fi ascultată. Regele-preot pleacă la luptă în fruntea unei oştiri de strînsură. Asirienii, ajunşi în tabăra de la Pelusion, se confruntă peste noapte cu o imensă invazie de şoareci, care rod tolbele arcaşilor, curelele scuturilor şi corzile arcurilor. Văzîndu-se dezarmaţi, asirienii au bătut în retragere, cu pierderi însemnate. În semn de mulţumire, Sethos i-a ridicat zeului o statuie cu un şoarece în mînă. Miracolul relatat de Herodot poate avea legătură cu un eventual episod de ciumă, boală îndeobşte transmisă de şobolani. De altfel, în cultura feniciană şobolanii erau asociaţi cu ciuma, fapt care ar confirma teza istorică a lui Flavius Iosephus. ♦ Moartea regelui asirian nu a survenit în nici un caz imediat după întoarcerea acestuia în patrie, ci, aşa cum transmit cronicile asiriene, la douăzeci de ani după campania eşuată din anul 700, mai precis în anul 681 î.d.Hr. Cronistul îi grăbeşte sfîrşitul pentru a-şi susţine teoria retribuţiei imediate. În această privinţă, a cronologiei, autorul deuteronomist nu se pronunţă în termeni atît de radicali precum Cronistul. Totuşi ambele relatări biblice consemnează uciderea lui Sennacherib de către unul (2Paralip.) sau doi (4Reg. 19:37) dintre fiii săi, fapt confirmat de cronicile asiriene. În plus faţă de textul 2Paralip., 4Reg. 19:37 menţionează numele paricizilor: Adramelech şi Sarasar, ultimul identificabil ca guvernator al cetăţii Marqasi. Cei doi şi-au ucis tatăl, nemulţumiţi fiind de desemnarea fratelui lor Essarhadon ca unic moştenitor. După asasinat, s-au refugiat în zona muntoasă din Armenia (*ţara Araratului*). De asemenea, 4Reg. aminteşte şi numele zeului în templul căruia a fost suprimat suveranul, Neserach, pe care unii comentatori l-au asociat cu Aššur,

zeul suprem al regatului asirian, iar alţii cu Nusku, una dintre ipostazele sub care era adorat Marduk.

32:22-23

Formularistica celor două versete de faţă trimite fără dubiu la discursul encomiastic al Cronistului despre domnia lui Solomon: pacea ca ideal monarhic este darul divin de care a beneficiat deţinătorul înţelepciunii divine şi ziditorul Templului de la Ierusalim, iar bogăţia şi faima lui reprezintă binecuvîntări ale umanităţii cuminţi. De pace, bogăţie şi faimă se bucură şi Ezekia, noul Solomon, în viziunea Cronistului. ♦ Verbul *crescu* traduce gr. *ὑπερήρθη*, pe care BIBL. 1688 îl redă printr-un semicalc: *prearădică*. MS. 4389 are aici *se înălţă*.

32:24

Versetul de faţă funcţionează mai degrabă ca trimitere la un episod arhicunoscut de cititorii eventuali ai 2Paralip. din epocă. Semnul la care se referă Cronistul este cel amintit la 4Reg. 20:9, anume întoarcerea soarelui pe cadranul din curtea palatului regal. Dillard este de părere că graba cu care expediază autorul 2Paralip. un episod care se bucură de o relatare destul de însemnată „cantitativ" în 4Reg. 20:1-11 se datorează interesului special pe care Cronistul îl are în a-şi demonstra celebra teză a retribuţiei imediate. Este, aşadar, uşor de observat că accentul povestirii nu cade pe tribulaţiile lui Ezekia aflat pe patul de boală, pe rugăciunea lui şi pe dialogul cu Isaia, ci pe răspunsul prompt şi favorabil al divinităţii la suferinţa unui rege dreptcredincios (cf. DWBC, p. 258-259).

32:25-26

Din versetele de faţă se înţelege că ordinea cronologică a evenimentelor este diferită faţă de ordinea raportării lor atît la 4Reg., cît şi la 2Paralip. Astfel, deşi relatat după invazia lui Sennacherib, episodul bolii lui Ezekia s-a petrecut înaintea invaziei asiriene: la 4Reg. 20:6, Isaia îi prevesteşe regelui că va mai trăi cincisprezece ani. Cum Ezekia a murit în anul 687 î.d.Hr., rezultă că îmbolnăvirea regelui s-a produs în anul 502-501 î.d.Hr. Or, textul de la 2Paralip. sugerează că, o dată refăcut, Ezekia s-a semeţit în inima lui, frază care pare să se refere la alianţa antiasiriană a lui Iuda cu Babilonul, atestată în surse paralele. Invazia lui Sennacherib, i.e urgia trimisă de Dumnezeu asupra lui Ezekia, nu a vizat, în imediat, decît demantelarea respectivei alianţe şi pedepsirea rebeliunii unor regate considerate vasale în Asiria. Aceasta însă a eşuat, aşa cum am văzut în capitolul de faţă. Cronistul arată că eşecul campaniei, semn implicit al împăcării lui Dumnezeu cu Ezekia şi cu poporul din Iuda, s-a produs ca urmare a smeririi regelui de la Ierusalim (v. 26).

32:27

Sintagma *depozite de arme* traduce gr. *ὁπλοθήκας*. BIBL. 1688 are *cămări de aramă*, însă MS. 4389 *cule de arme*. ♦ Înşiruirea bogăţiilor extraordinare ale regelui face parte din programul Cronistului de a-l compara pe Ezekia cu Solomon. Sintagma *vase scumpe* traduce *σκεύη ἐπιθυμητά*. BIBL. 1688 traduce literal: *vase pohtite*, *ἐπιθυμητά* însemnînd iniţial 'de dorit', 'dezirabil'.

32:28

Expresia *cetăţi pentru grîu* traduce gr. *πόλεις εἰς γενήματα σίτου*. BIBL. 1688 are *jicniţe*, o variantă regională a cuvîntului învechit de origine slavă *jitniţe* 'hambare'. MS. 4389 are *jitniţe*.

32:30

Izvorul de sus al Sionului. Este vorba despre o lecţiune suspectă a FRANKF. LXX-RAHLFS are lecţiunea: *izvorul de sus al Gionului*. ♦ Confruntat cu invazia asiriană, Ezekia reformează sistemul de aprovizionare cu apă al cetăţii. Astfel, el a blocat izvoarele externe ale cetăţii (2Paralip. 32:4) care alimentau Kedronul şi a deviat apele Gionului superior din partea de est-sud-est a Ierusalimului, printr-un tunel, spre partea de vest, unde erau colectate într-un bazin interior, Siloam. Tunelul, săpat în stîncă, avea o înălţime de doi metri şi o lungime de 332 metri în linie dreaptă, dar urmărea un traseu sinuos, pentru a evita clădirile şi defectele din stratul de rocă.

32:31

Secvenţa *cînd au venit la el solii trimişi de căpeteniile din Babilon* este în greacă o propoziţie nominală ale cărei sens şi nuanţă temporală nu sînt sesizate de traducerea literală din BIBL. 1688. Mai mult, cum FRANKF. are *πρεσβύται* în loc de *πρεσβευταί* (LXX-RAHLFS), BIBL. 1688 are *bătrîni*, în loc de *soli*. ♦ Vizita supuşilor lui Marduk-apla-iddina, rege al Babilonului în două rînduri (721-710 î.d.Hr. şi 703-702 î.d.Hr.) la curtea lui Ezekia făcea parte, de fapt, din programul de alianţe antiasirian la care, flatat, consimţise şi regele din Iuda. Aceasta este greşeala lui Ezekia la care se referea Cronistul la 32:25 şi care a atras mînia Domnului asupra lui Iuda, sub forma invaziei asiriene.

32:33

De onorurile cu care susţine Cronistul că a fost înmormîntat Ezekia au beneficiat foarte puţini regi ai lui Iuda. Unii comentatori arată că folosirea, în TM, a termenului *kābhôdh* (cf. la LXX gr. *δόξα* 'slavă', BIBL. 1688: *mărire*) urmăreşte de fapt o tradiţie iudaică aparte care i-a atribuit lui Ezekia anumite caracteristici mesianice. ♦ Sintagma *pe colina cu mormintele* corespunde gr. *ἐν ἀναβάσει τῶν τάφων* şi rămîne, din punct de vedere material, neclară. TM are *bᵉma'ălēh qibhᵉrey*. Atît în greacă, cît şi în ebraică, expresia se poate referi la o realitate arhitectonică, adică la partea de sus a necropolei regale, la platforma superioară a criptei regale sau poate desemna, numai în ebraică, o formă de superioritate moral-calitativă de tipul *în cele mai înalte morminte*. Am preferat, la fel ca traducătorul LXX şi cel al BIBL. 1688, sensul strict material al expresiei, şi anume cel referitor la partea de sus a necropolei regale.

Capitolul al 33-lea

Capitolul de faţă descrie domnia regelui Manase şi corespunde, în linii mari, cu 4Reg. 21:1-18. Totuşi, între cele două relatări există diferenţe însemnate. Chiar dacă scenariul din 2Paralip. 33:1-10 este apropiat de cel din 4Reg. 21:1-10, mesajul general al capitolului este esenţialmente diferit dacă ţinem cont de a doua parte a relatării Cronistului care, spre deosebire de autorul deuteronomist, îl prezintă pe Manase într-o lumină favorabilă. De asemenea, Cronistul îşi schimbă, în acest caz, metoda obişnuită de prezentare a regilor lui Israel, care favoriza prima parte a domniilor. Regele Manase din relatarea de la 2Paralip. este un caz extraordinar de convertire reuşită, după o încercare teribilă. Mesajul autorului vizează, evident, destinul comunităţii postexilice din care făcea la rîndul său parte, de aceea discursul se concentrează în mare măsură asupra experienţei cumplite a exilului prin care a trecut regele iniţial apostat al lui Iuda. Din punct de vedere strict istoric, însă, relatarea Cronistului pare să întîmpine anumite dificultăţi. Din sursele parabiblice nu reiese cu claritate care au fost cauzele exilării lui Manase. Totuşi, cea mai plauzibilă soluţie pare să fie participarea lui Manase la revolta din anul 649 î.d.Hr. a regelui Shamash-shum-ukin din Babilon împotriva fratelui său, Assurbanipal, regele Assiriei. Acest fapt, petrecut destul de tîrziu în domnia lui Manase (697-696; 641-640 î.d.Hr.), ar explica şi deportarea lui Manase la Babilon, şi nu la Ninive.

33:1

Doisprezece ani. FRANKF. urmează aici VULG. (cf. TM). LXX-RAHLFS are *douăzeci şi doi*. Astfel, Manase a devenit coregent cu Ezekia la doisprezece ani, în 696 î.d.Hr., şi a domnit singur între 686 î.d.Hr. şi 642 î.d.Hr. Aşa se explică cei cincizeci şi cinci de ani de domnie, care includ şi perioada exilului său babilonian. ♦ Determinarea cronolgică corectă este *cincizeci şi cinci de ani*. FRANKF. are, dintr-o eroare de traducere, *πεντεκόντα καὶ πέντε*, după care, firesc, BIBL. 1688: *50 de ani*. Perioada uimitor de lungă a domniei lui Manase ar contrazice, la prima vedere, teoria deja celebră a Cronistului despre retribuţia imediată. În acest caz, însă, accentul cade pe răsplata ultimă a lui Dumnezeu, după convertirea radicală a lui Manase.

33:2

Versetul acesta reproduce pur şi simplu versetul corespondent de la 4Reg. 21:2. Politica religioasă a lui Manase viza asimilarea culturală şi cultuală a regatului său cu Asiria, cel mai probabil pentru a avea pace cu vecinii ameninţători din nord. Aceasta a implicat prigonirea violentă a adepţilor yahvismului: tradiţia iudaică (Talmudul, precum şi apocrifa *Urcarea lui Isaia la cer*, 5) îi atribuie uciderea lui Isaia prin tăiere cu fierăstrăul. Există şi o altă tradiţie ulterioară 2Paralip. care exploatează tema convertirii regelui şi căreia i se datorează aşa-numita *Rugăciune a regelui Manase*, text apocrif preluat şi în liturgia creştină.

33:3

Expresia *oastea cerului* traduce gr. *στρατιὰ τοῦ οὐρανοῦ*. TM are *ṣᵉbhā ʿhaššāmayim*. Expresia desemnează obiectul închinării păgîne (cf. Deut. 4:19), referindu-se fie la corpurile cereşti, fie la fiinţele îngereşti străine monoteismului yahvist. Pentru referinţe mai cuprinzătoare, vezi nota 2Paralip. 18:18. ♦ Ideea că Manase a reinstaurat cultul dumbrăvilor sacre este preluată de o tradiţie talmudică referitoare la celebra Casă a Pădurii din Liban care făcea parte din ansamblul reşedinţei regale din Ierusalim. În iudaismul timpuriu, Casa Pădurii din Liban era asimilată Templului însuşi, instituindu-se astfel o întreagă tradiţie de exegeză alegorică, al cărei fundament era înţelegerea în sens propriu a termenului „pădure". Casa Pădurii din Liban este, la fel ca Templul, locul în care Solomon a plantat pomii credinţei: şi aşa cum o pădure rodeşte, la fel rodea şi sfinţenia Templului. Din fructele acestei păduri, căzute pe jos la adierea vîntului celui sfînt al lui Dumnezeu, erau hrăniţi preoţii Templului. O dată cu idolatria lui Manase, pomii s-au uscat şi nu au mai dat rod şi vîntul cel bun a încetat să mai bată, semn al retragerii harului (*bYoma*, 14c). ♦ Spre deosebire de 4Reg. 21:3, unde Manase este comparat cu Achab, regele lui Israel, în iniţiativa de restaurarea a dumbrăvilor, Cronistul păstrează o tăcere desăvîrşită. În viziunea Deuteronomistului, Manase era cotat ca regele cel mai decăzut al lui Iuda, la fel cum Achab fusese regele cel mai decăzut al lui Israel. Cronistul îl consideră însă pe Achaz a fi adevăratul omolog al lui Achab în Iuda. Aceasta pentru că programul ideatic al autorului 2Paralip. este centrat pe convertirea regelui Manase.

33:4

Altarele pe care Manase le-a ridicat în incinta Templului de la Ierusalim nu serveau cultului monoteist al lui Iahwe, sau, dacă o făceau, adăugarea lor la planul iniţial al Templului dictat de revelaţia divină era văzută ca o îndepărtare de cultul consacrat.

33:6

Despre toponimul Gai-Banai-Enom (BIBL. 1688: *în pămîntul Venenom*) şi despre practicile idolatre la care s-a dedat regele Manase, vezi nota de la 2Paralip. 28:3. ♦ Sintagma *ca să-l mînie* traduce verbul gr. *παροργίσαι*. Verbul grec însemna iniţial 'a provoca, a stîrni mînia'. În LXX primeşte o valoare intensivă.

33:7

Sintagma *cioplit şi turnat* traduce gr. *γλυπτὸν καὶ χωνευτόν*. BIBL. 1688 traduce, nediferenţiat, prin *cel cioplit şi cel cioplit*. TM are *sculptat*. Despre statuia pe care Manase a aşezat-o în Templu, la 4Reg. 21:7, se spune că aparţinea Aşerei: „chipul dumbrăvii". ♦ Insistenţa cu care Cronistul citează promisiunea pe care Dumnezeu le-a făcut-o lui David şi Solomon este menită să sporească contrastul

dintre faptele regilor legendari ai lui Israel şi nelegiuirea idolatră a lui Manase.

33:10

Cronistul nu reia discursul de ameninţare pe care Dumnezeu i l-a adresat lui Manase la 4Reg. 21:10-16. Dillard observă că nici această omisiune a Cronistului nu este gratuită, ci constituie o probă importantă pentru modul de gîndire diferit al celor doi autori biblici. Dacă în pasajul Deuteronomistului Dumnezeu anunţă marele exil babilonian ca răsplată a vinei acumulate de Iuda *din ziua scoaterii părinţilor lor din Egipt şi pînă în ziua aceasta* (4Reg. 21:15), nelegiurile lui Manase relatate în 2Paralip. primesc nu o pedeapsă cumulativă, ci una punctuală, imediată, prin micul exil babilonian al regelui apostat (DWBC, p. 268).

33:11

La soluţia istorică propusă de unii comentatori, pe care am ales să o enunţăm în scurta introducere a acestui capitol, se adaugă o alta, pe care, din motive de plauzibilitate egală, o prezentăm mai jos. Unii istorici susţin că regele din Assur menţionat era Essarhadon (în asiriană: Assur-ad-iddin I, 681-669 î.d.Hr.), fiul lui Sennacherib. După primii ani de domnie, în care şi-a consolidat politica internă, suveranul asirian a întreprins campanii de readucere la ascultare a tributarilor de la vest de Eufrat. Printre aceştia se număra şi regele de la Ierusalim. Cronicile asiriene par a-l menţiona pe acesta din urmă sub forma *Manasi* din *Yaudi*. ♦ Generalul asirian însărcinat cu pedepsirea lui Iuda şi deportarea lui Manase se numea Tanathan (cf. Isa. 20:1). ♦ Sintagma *în chingi* traduce gr. *ἐν δεσμοῖς* (literal: *în legături*, cf. BIBL. 1688). MS. 4389 are *obêde*. TM are *bahohîm* 'în spini/în cîrlige'. Unii comentatori au interpretat termenul ebraic ca 'mărăciniş, desiş de spini', înţelegînd astfel că Manase a fost capturat în timp ce se ascundea într-un asemenea desiş. Alţii au favorizat sensul de 'cîrlige', arătînd că suveranul lui Israel a fost mînat în pribegie ca vitele, cărora li se găureşte botul cu belciuge. Această din urmă ipoteză este întărită de reprezentările prizonierilor de război din iconografia triumfală asiriană. În fine, alte manuscrise oferă *b*hayîm* 'între cei vii', iar pasajul a fost tradus „şi l-au prins în viaţă". ♦ Pe o tăbliţă descoperită la Khorsabad sînt reprezentaţi prizonieri defilînd în lanţuri pe dinaintea regelui asirian. Deşi tăbliţa nu îi numeşte pe prizonieri, arheologii sînt de părere că prizonierii erau evrei. Printre aceştia poate se va fi aflat şi Manase, regele lui Iuda, umilit de suveranul asirian.

33:12

După doi ani de captivitate, Manase a fost eliberat şi repus în toate drepturile de către suveranul asirian, însă cu obligaţia de a plăti tribut. Manevra regelui asirian era una strict politică: regatul lui Iuda readus la ascultare constituia o zonă-tampon în calea expansionismului egiptean.

33:14

Expresia *de la apus către miazăzi de Gion* traduce gr. *ἀπὸ λιβὸς κατὰ νότον τοῦ Γιων*. BIBL. 1688 are *de la amiazăzi despre răsăritul lui Ghion*. *Λίψ* desemna în greacă un vînt de sud-vest. În vocabularul specializat al LXX, termenul desemnează strict vestul. La fel, *νότος* desemna un vînt care bătea dinspre sud: termenul este folosit în LXX pentru a indica direcţia sud. ♦ Comentatorii nu s-au pus încă de acord dacă fortificaţiile amintite în acest verset au fost ridicate înainte sau după exilul lui Manase. Dacă programul de edificare a avut loc înainte de exil, aşa cum cred unii istorici, acesta ar fi putut reprezenta un pretext suficient pentru capturarea şi deportarea regelui. Dacă însă acesta a avut loc, aşa cum susţine Cronistul, după întoarcerea din exil a lui Manase, el făcea parte din strategia de fortificare a lui Iuda ca stat de graniţă cu Egiptul, rivalul din epocă al Imperiului asirian.

33:15-17

Reforma religioasă a lui Manase nu a fost completă, în sensul cerut de Lege. Dovadă că, în ciuda faptului că regele convertit a îndepărtat unele altare păgîne, multe dintre acestea au rămas la locul lor pînă în timpul domniei lui Amon, care aducea încă jertfe pe ele (33:22). Probabil totuşi că, în acest caz, adorarea lui Iahwe pe înălţimi nu era neapărat considerată un act de idolatrie.

33:20

În privinţa locului în care a fost înmormîntat Manase, Cronistul omite o informaţie interesantă din 4Reg. 21:18, anume că regele a fost îngropat *în grădina lui Oza***.** Aceeaşi informaţie este omisă şi în cazul locului de îngropăciune a lui Amon, urmaşul imediat al lui Manase (4Reg. 21:26). Or, Cronistul spune doar că Manase a fost îngropat în grădina casei sale, probabil în incinta palatului regal. În orice caz, autorul 2Paralip. sugerează astfel că regele nu a fost înmormîntat în necropola regală din pricina apostaziei sale. În ceea ce priveşte misteriosul loc de îngropăciune amintit la 4Reg. 21:18, el a fost pus în legătura cu practicile idolatre ale regelui de la Ierusalim: McKay (*Religion in Judah*, p. 24-25) a asociat numele Uzza cu o divinitate astrală din Arabia, al cărei cult va fi fost adus de Manase la Ierusalim. Dillard (în DWBC, p. 269) nu crede însă că acesta este motivul pentru care Cronistul a omis informaţia suplimentară de la 4Reg.: în definitiv, dacă în cazul lui Manase, rege convertit, ar fi fost, la limită, de înţeles eliminarea numelui divinităţii păgîne, în cazul lui Amon, rege apostat pînă la moarte, înlăturarea unei acuze ultime nu ar fi servit cauzei yahvismului radical pe care o susţine Cronistul. Ca atare, autorul citat mai sus consideră că eliminarea de către Cronist a toponimului *grădina lui Oza* se datorează pur şi simplu faptului că denumirea nu mai corespundea, în vremea lui, nici unei realităţi concrete, dispărînd în trecerea anilor.

33:21

Amon, fiul lui Manase, a domnit la Ierusalim între anii 642 î.d.Hr. şi 640 î.d.Hr. Relatarea domniei lui Amon de către Cronist este aproape de cea a Deuteronomistului de la 4Reg. 21:19-26. Ceea ce diferă este că autorul 2Paralip. arată că, spre deosebire de tatăl său, Amon nu s-a convertit (v. 23); or, Deuteronomistul spune că Amon a făcut exact aceleaşi lucruri, în totalitate rele, pe care le făcuse şi Manase (4Reg. 21:20-22).

33:23

Termenul *greşeala* traduce gr. *πλημμέλεια* (literal: 'notă falsă'). BIBL. 1688 are *păcatul*. Este termenul specializat în LXX pentru a desemna greşeala din neştiinţă. MS. 4389 are *greşi*.

33:24-25

Circumstanţele morţii lui Amon sînt neclare. Aceasta şi pentru că expresia *poporul ţării* a rămas un mister, în ciuda multiplelor explicaţii ce i s-au dat, anume că respectiva sintagmă denumea, pur şi simplu, poporul de rînd, provincialii în opoziţie cu locuitorii Ierusalimului, pe oamenii liberi sau, strict instituţional, un sfat al bătrînilor din jurul regelui sau chiar o categorie socială mai vastă de mari proprietari funciari. Unii comentatori au legat revolta internă de complicata situaţie internaţională, văzînd în răzmeriţa *poporului ţării* un plan bine pus la punct de Egipt pentru detronarea regelui pro-asirian al lui Iuda

Capitolul al 34-lea

Capitolele al 34-lea şi al 35-lea corespund la 4Reg. 22:1-23:30 şi conţin informaţii similare, fiind de dimensiuni similare. Totuşi ordinea episoadelor-teme diferă într-o anumită măsură, Cronistul organizîndu-şi materialul în succesiunea: 1. Nimicirea cultelor păgîne din Ierusalim, Iuda şi Israel (34:2-7), 2. Renovarea Templului şi descoperirea Cărţii Legii (34:8-28); 3. Reînnoirea legămîntului (34:29-33); 4. Sărbătorirea Paştelui grandios (35:1-19); 5. Moartea lui Iosia. Pe lîngă diferenţele de organizare a materialului istoriografic, discursul Cronistului conţine în plus faţă de relatarea paralelă din 4Reg. indicaţii cronologice precise, care au fost interpretate *ad litteram* de unii comentatori sau înţelese ca subtile mijloace de legitimare a autenticităţii „istorice" a naraţiunii de alţi exegeţi.

34:1

Iosia (ebr. *Yo 'şīyāhû*) era fiul lui Amon şi al şaptesprezecelea rege al lui Iuda. A fost instalat la vîrsta de opt ani, după asasinarea tatălui său şi a domnit treizeci şi unu de ani (640-609 î.d.Hr., aceasta din urmă fiind data luptei cu Necho). Dillard face observaţia că, deşi autorul 2Paralip. păstrează tăcerea în această privinţă, domnia lui Iosias pînă la atingerea majoratului, adică pînă la treisprezece ani, a fost asigurată de tutela unuia dintre membrii misteriosului consiliu numit în capitolul precedent *poporul ţării*, responsabil de eliminarea lui Amon (vezi DWBC, p. 277). Domnia lui Iosias a beneficiat de slăbirea politică a Imperiului asirian, fapt care i-a permis suveranului de la Ierusalim să facă paşi importanţi spre independenţa politică şi religioasă a lui Iuda şi chiar a unei părţi din Israel (cf. 2Paralip. 34:6-7). În general, perioada respectivă s-a caracterizat prin efortul de restaurare a iahwismului în Iuda.

34:2

Iosias este singurul rege al lui Iuda despre care autorul 2Paralip. spune că a umblat pe căile părintelui său David, *fără să se abată nici în dreapta, nici în stînga*. Prestigiul pe care i-l conferă astfel relatarea Cronistului este net superior tuturor înaintaşilor săi, dintre care nu puţini totuşi l-au avut ca model pe David.

34:3

Indiciul cronologic *în al zecelea an al domniei lui* este unic în FRANKF., de aici şi versiunea BIBL. 1688. Toate celelalte versiuni au *în anul al optulea* (LXX-RAHLFS, TM, VULG.). Indiferent însă de datare, mesajul esenţial se păstrează, anume că Iosias „a început să îl caute pe Domnul" de la o vîrstă fragedă, probabil înainte ca Iosia să iasă de sub tutela legală a „poporului ţării". ♦ Datarea reformei religioase a lui Iosia este controversată: Cronistul susţine că aceasta a început în al doisprezecelea an al domniei lui Iosia, iar Deuteronomistul (4Reg. 22) indică al optsprezecelea an, o dată cu descoperirea Cărţii Legii. Pentru Cronist, îndepărtarea cultelor idolatre din regatul de sud nu constituie o consecinţă a descoperirii Cărţii. În viziunea lui, Iosia s-a pregătit astfel din fragedă tinereţe pentru revelaţia totală de la maturitate. În plus, nu este exclus ca, înaintînd această dată, Cronistul să o fi conotat cu ieşirea lui Iosia de sub tutela consiliului de regenţă, exact cînd suveranul a împlinit douăzeci de ani.

34:4-7

Această relatare a reformei întreprinse de Iosia rezumă relatarea corespondentă şi mult mai vastă şi mai explicită de la 4Reg. 23:4-20. Important aici este că reforma are loc înainte de descoperirea Cărţii. Mai mult, Cronistul omite voit anumite detalii care, dacă ar fi fost prezente în descrierea lui, ar fi tulburat logica puristă aplicată întregii lucrări şi intenţionalitatea mesajului adresat contemporaneităţii sale imediate. Astfel, autorul 2Paralip. nu aminteşte nimic despre abolirea practicilor de prostituţie sacră (cf. 4Reg. 23:7), din simplul motiv că acestea nu mai existau de mult în societatea postexilică. În acelaşi timp, nu se mai spune nimic despre îndepărtarea de către Iosia a altarelor idolatre ridicate de Achaz şi de Manase (cf. 4Reg. 23:12), întrucît Cronistul avusese grijă să amintească că acestea fuseseră desfiinţate deja de Ezekia şi de Manase cel convertit. De asemenea, imaginea lui Solomon pe care autorul 2Paralip. se învrednicise să o prezinte ca imaculată

nu putea fi pîngărită acum de referirea la altarul Astartei, spurcăciunea sidonienilor despre care textul de la 4Reg. 23:13 spune că fusese ridicat de acelaşi Solomon (cf. DWBC, p. 278).

34:5

Cronistul sugerează că Iosia a trecut la măsuri radicale în privinţa preoţilor lui Baal, probabil chiar la uciderea lor.

34:6

Autoritatea lui Iosia nu s-a limitat la teritoriul lui Iuda, ci s-a extins şi în unele regiuni din fostul Regat de Nord. Cronistul se referă aici la rămăşiţele populaţiei israelite care au scăpat de masiva deportare în Imperiul asirian, după căderea Samariei. Lipsa de reacţie a autorităţii asiriene la „intervenţionismul" lui Iosia se explică, probabil, prin gravele probleme interne cu care se confrunta Imperiul asirian la data respectivă (628 î.d.Hr.): astfel, Ninive era asediată de mezi, iar Babilonul îşi cîştigase independenţa. Ca atare, abandonarea teritoriului regatului de nord era ultima preocupare a suveranului asirian. Săpăturile arheologice întreprinse la Arad şi En-gedi confirmă nimicirea unor temple israelite „idolatre" în această perioadă, probabil ca urmare a intervenţiei purificatoare a lui Iosia. ♦ Expresia *în locurile din jurul lor* traduce gr. *ἐν τοῖς τόποις αὐτῶν κύκλῳ* (BIBL. 1688 are: *în locurile lor prenprejur*). În TM apare o expresie nu foarte clară, înţeleasă de unii ca „în pustiurile lor", ceea ce s-ar referi la slaba populare a cetăţilor din Israel, în urma deportării locuitorilor în Asiria.

34:8

Este important de remarcat că renovarea Templului se face şi de această dată din iniţiativă regală, la fel ca în cazul Ioas şi Ezekia. Fapt care presupune că autoritatea regală şi cea sacerdotală exercitau un control simultan asupra administrării Templului şi, evident, a resurselor materiale ale acestuia. De aici şi frecventele tensiuni dintre cele doi poli de putere din Iuda, care au devenit evidente în timpul domniei lui Ioas.

34:9

Cronistul menţionează explicit sursele de venit pentru renovarea Templului, anume populaţia din Efraim şi Manase, de la locuitorii vechi ai Regatului din Nord, din Iuda şi din Beniamin şi de la locuitorii Ierusalimului. În pasajul paralel de la 4Reg. 22:4 se spune, ambiguu, că venitul a fost colectat de la popor. ♦ Termenul *străjerii* traduce o figură etimologică greacă *οἱ φυλάσσοντες τὴν φυλακήν* (literal în BIBL. 1688: *cei ce păzăsc paza*). LXX-RAHLFS are *οἱ φυλάσσοντες τὴν πύλην* 'cei care păzesc poarta'.

34:11

Secvenţa *ca să facă acoperişuri pentru case* traduce gr. *στεγάσαι τοὺς οἴκους* şi se referă la încăperile anexe ale Templului pe care le distruseseră regii apostaţi Manase şi Amon.

34:12

Cronistul insistă aici (*Toţi leviţii care se pricepeau la instrumente...*) asupra rolului preeminent al leviţilor în restaurarea Templului, fapt grăitor pentru publicul căruia acesta i se adresa şi mediul din care provenea el însuşi. S-a presupus că Iosia se foloseşte de cîntăreţi pentru că aceştia erau mai puţin ocupaţi cu slujirea zilnică în Templu. Altă explicaţie ar fi că aceştia ritmau lucrările cu muzica lor (cf. TOB, nota *ad loc.*).

34:13

Termenul *judecători* traduce gr. *κριταί*. Cuvîntul corspunzător din ebraică, *šōṭᵉrîm*, înseamnă 'dregător, judecător de rang inferior".

34:14

Expresia *Cartea Legii* traduce gr. *βιβλίον τοῦ νόμου*. Se presupune, în general, că expresia desemnează aici partea centrală, cea mai veche, a Deuteronomului (cap. 12-18), adusă de unii refugiaţi după căderea Samariei. Cartea se va fi rătăcit sau va fi fost ascunsă în timpul diverselor „reforme idolatre", cînd, conform tradiţiei, regii apostaţi ai lui Iuda au ordonat arderea textelor sfinte. Argumentele pentru identificarea Cărţii Legii cu Deut. 12-18 sînt rezumate de Dillard. Astfel, identificarea este plauzibilă întrucît la Deut. 12 se insistă asupra ideii de centralizare a cultului şi asupra necesităţii nimicirii altarelor păgîne. Sărbătorirea Paştelui de către Iosia se face în acord cu preceptele de la Deut. 16., un profet este consultat pentru a se cunoaşte cuvîntul lui Dumezeu (Deut. 18). ♦ Este, din nou, important de amintit că pentru Cronist descoperirea Cărţii Legii vine ca o răsplată divină a dreptcredincioşiei lui Iosia şi că ea coincide cu „deblocarea fondurilor" destinate restaurării Templului.

34:15

Am tradus verbul grec *ἀπεκρίθη* prin expresia *prinse să vorbească* pentru a-i respecta sensul incoativ. În acest context, traducerea literală propusă de BIBL. 1688, *răspunse*, este deficitară semantic.

34:18-19

Unii comentatori, invocînd tradiţia rabinică, susţin că pasajele care l-au impresionat atît de puternic pe Iosia ar fi fost cele care vorbesc despre reînnodarea legămîntului dintre Iahwe şi poporul ales (cf. şi 2Paralip. 34:30: *cartea legămîntului*).

34:22

La 4Reg. 22:14 Olda este nevasta lui Sellem, fiul lui Thecue, fiul lui Araas, păstrătorul veşmintelor (*ἱματιοφύλαξ*). Cronistul susţine că aceasta era nevasta lui Sellem, fiul lui Thecue, fiul lui Esere şi că ea însăşi era păstrătoarea (gr. *φυλάσσουσα*) veşmintelor. Unele manuscrise, ca în cazul de faţă, au şi „păzitoarea poruncilor". Funcţia de păstrător/păzitor al veşmintelor îi revenea unui

funcţionar al Templului însărcinat cu întreţinerea veşmintelor de slujire ale leviţilor şi preoţilor. ♦ Expresia *cartierul nou* traduce un termen ebraic transliterat în greacă sub forma *masana* 'al doilea cartier'. TM are *miš^eneh*, literal: 'al doilea' (= 'cartierul nou'). Este vorba probabil de cartierul rezultat din extinderea spre vest a Ierusalimului, prin construirea unui sistem de ziduri exterioare de către Ezekia.

34:24

Termenul *cuvintele* traduce gr. *λόγοι*. Ambiguitatea cuvîntului grecesc conţine şi ideea originară, ebraică de *blestem*. TM are *hā 'ālôth* 'blestemele'. Indiciu important acesta pentru stabilirea eventualei identităţi a Cărţii Legii ca fiind Deuteronomul (cf. Deut. 27:9-26; 28:15-68).

34:26

Pasajul *Aşa spune Domnul...[Cît despre] cuvintele pe care le-ai auzit*… este neclar. Unii comentatori sînt de părere că discursul profetic se întrerupe, în acest loc, din pricina coruperii originalului ebraic. Totuşi, pasajul se poate referi la profeţia generică, enunţată anterior (2Paralip. 34:24-25) şi adresată regelui în calitate de om de rînd (2Paralip. 34:23: *τῷ ἀνδρί*). Profeţia care urmează (2Paralip. 34:28) i se adresează în particular lui Iosia, ca rege dreptcredincios (2Paralip. 34:26: *τῷ βασιλεῖ*). Excepţia pe care o face Domnul cu regele Iosia este anunţată limpede la 2Paralip. 34:28, anume că acesta nu va trăi să vadă nenorocirea supremă, adică distrugerea Ierusalimului şi dezastrul exilului. Totuşi, Olda pare să se înşele în privinţa morţii în pace a suveranului, acesta fiind rănit mortal în bătălia cu faraonul Nechao.

34:30

Sintagmei *preoţii şi leviţii* îi corespunde la 4Reg. 23:2 sintagma *preoţii şi profeţii*. Avem, şi de data aceasta, o dovadă de adaptare a discursului Cronistului la realităţile cu care acesta a fost contemporan. Cum instituţia profeţiei devenise caducă în perioada postexilică, profeţii sînt înlocuiţi în relatarea Cronistului cu leviţii. Totuşi, substituţia pare să nu fi fost numai una de natură textuală, ci era ecoul unei realităţi instituţionale: unii istorici susţin că, în perioada postexilică, funcţia profetică nu a dispărut, la modul instituţional, din Iuda, ci a fost asimilată ordinului leviţilor.

34:31

Propoziţia *stătu regele lîngă stîlpi* traduce gr. *ἔστη ἐπὶ τῶν στύλων*. Pentru lămuriri, vezi nota 2Paralip. 23:13.

Capitolul al 35-lea

Capitolul de faţă relatează grandioasa sărbătorire a Paştelui de către regele Iosia al lui Iuda, la Ierusalim (35:1-19) şi conflictul dintre acesta şi faraonul Nechao, în urma căruia Iosia moare (25:20-26). În LXX ambele episoade sînt reluate în 1Esdra 1, ceea ce a pus mari probleme de interpretare a relaţiilor dintre cele două texte. S-au formulat astfel, trei ipoteze, fără însă a se ajunge la o concluzie definitivă. Astfel, unii susţin că 1Esdra este un fragment dintr-un 2Paralip. mai extins decît îl cunoaştem azi, iar canonica lucrare cunoscută ca Esdra-Neemia a fost o extensiune ulterioară. Altă ipoteză este că 1Esdra ar fi o compilaţie între ultimele două capitole din 2Paralip. şi relatarea generală din Esdra-Neemia. În fine, ultima ipoteză este că 1Esdra ar fi o compoziţie de sine stătătoare, datorată, după toate aparenţele, unui autor din mediul Cronistului. Paralela dintre 2Paralip. 35 şi 4Reg. pune şi ea probleme, întrucît autorul deuteronomist rezervă doar trei versete episodului despre celebrarea Paştelui (4Reg. 23:21-23) şi două versete episodului despre conflictul dintre Iosia şi Nechao. Mai ales în primul caz, exegeza şi-a pus întrebări în legătură cu sursele Cronistului şi cu autenticitatea istoriografică a sărbătoririi. Părerile sînt împărţite, majoritatea comentatorilor fiind însă de acord că autorul 2Paralip. introduce în prezentarea celebrării Paştelui realităţi contemporane cu redactarea lucrării. Şi aici, temele centrale le constituie slujirea leviţilor la Templu şi ordinea rituală.

35:1

Secvenţa *făcu Paştele* traduce gr. *ἐποίησεν Φασεκ.* (cf. BIBL. 1688: *făcu fasec*). 4Reg. 23:21 şi 1Esdra 1,1 utilizează termenul *πάσχα*. ♦ Indicaţia *la Ierusalim* (gr. *ἐν Ιερουσαλήμ*) este o adăugiredupă versiunea din FRANKF. ♦ Secvenţa *jertfi paştele* traduce gr. *ἔθυσε τὸ φασεκ*, adică a înjunghiat mielul de Paşte. Este foarte important de remarcat că în versiunea LXX-RAHLFS şi în TM verbul *a jertfi* este la persoana a III-a plural. În FRANKF. se implică astfel ideea că regele însuşi a fost cel dintîi care a jertfit mielul, fapt care contravenea uzanţei cultice. ♦ Spre deosebire de autorul deutoronomist, Cronistul rămîne consecvent procedurii sale narative de fixare precisă a momentelor esenţiale prin indicaţie cronologică.

35:3

Secvenţei *le spuse leviţilor… umeri* îi corespunde în TM: *le-a spus leviţilor care dădeau învăţătură întregului Israel, celor care erau sfinţi pentru Domnul: „Puneţi chivotul sfînt în Casa pe care a zidit-o Solomon, fiul lui David, regele lui Israel; nu mai este o povară pentru umerii voştri."* ♦ Secvenţa *să aducă chivotul sfînt în Casa Domnului* lipseşte din LXX-RAHLFS. ♦ Unii comentatori sînt de părere că sfîntul chivot fusese scos din Templu de Manase (cf. 2Paralip. 33:7) sau de Amon. Alţii înclină să creadă că Iosia însuşi îl scosese în timpul reparaţiilor. ♦ Iosia îşi ia libertatea să schimbe îndatoririle esenţiale ale leviţilor (numiţi, în 1Esdra 1:3, *ἱεροδοῦλοι*), acelea de a purta pe umeri chivotul şi a îndeplini funcţii subalterne faţă de preoţii aaroniţi (fapt, după unii exegeţi, întărit de Cronist prin apelul pe care Iosia li-l adresează numai leviţilor, nu şi preoţilor în acest verset). După ce au aşezat chivotul în sanctuarul central al Templului, leviţii, degrevaţi de îndatorirea lor de „hamali", „beneficiază de o mobilitate ce contrastează cu mobilitatea obligatorie a altor

slujitori, i.e cîntăreţii, portarii etc.: mişcarea este prezentă ca o metaforă a sfinţeniei şi autorităţii lor" (A. Canessa, *Etudes sur la Bible grecque des Septante: 1Esdras*, p. 46). În vreme ce mobilitatea acestor leviţi este interpretată pozitiv de Cronist, ea devine una dintre cauzele exilului pentru autorul lui 1Esd.

35:4

Prin menţionarea expresă a lui David şi a lui Solomon, regele Iosia se pune singur în descendenţa lor ilustră, legitimîndu-şi, la fel ca Ezekia, rolul de reformator dreptcredincios al lui Israel.

35:5

În mod normal şi normativ, fiecare laic cap de familie îşi aducea singur jertfa de Paşte, adică o înjunghia el însuşi, după care o dădea preoţilor (cf. Deut. 16:5-6; Ex. 12:3-6, 21). Acest oficiu a trecut însă cu totul în seama leviţilor de pe vremea lui Ezekia (cf. 2Paralip. 30:13-20). Iosia nu face decît să întărească această practică începută sub Ezekia, sporindu-le astfel îndatoririle, dar şi statutul leviţilor.

35:7

Privaţiunile la care fuseseră supuşi evreii în urma invaziilor şi deportărilor asiriene l-au determinat pe rege să ofere populaţiei venite la Ierusalim animalele de jertfă necesare. Totuşi, retorica supra-abundenţei şi a darului exemplar al regelui reprezintă procedee tipice discursului triumfalist al Cronistului. Unii comentatori sînt de părere că prezentarea entuziasmului care i-a cuprins pe iudei la sărbătorirea Paştelui era o excelentă metodă de exhortaţie pentru publicul căreia îi era adresată 2Paralip. (vezi DWBC, 290). ♦ Secvenţa *şi Iosia a dat…dar* traduce gr. *ἀπήρξατο Ιωσιας*. Verbul *ἀπάρχομαι* are ca sens de bază 'a face începutul jertfei' (cf. BIBL. 1688: *şi au dat începătura Iosia*), iar termenul din aceeaşi familie lexicală, *ἀπαρχή* s-a specializat, în LXX, pentru 'pîrgă'. Cu cele oferite de rege şi de căpeteniile acestuia începea jertfa pascală. ♦ Legea prescria ca jertfa de Paşte să fie constituită exclusiv din animale mici (capre şi oi). Adăugarea juncanilor la jertfa lui Iosia este fie o scăpare a suveranului, fie rezultatul unui entuziasm salutat ca atare de Cronist, fie, mai degrabă, un dar special pentru sărbătoarea azimilor, care avea loc aproape simultan cu Paştele. ♦ Numărul total al animalelor de jertfă este impresionant (treizeci şi şapte de mii şase sute de oi şi capre şi trei mii opt sute de juncani), fiind de două ori mai are decît cel al jertfelor aduse la Paştele lui Ezekia. Cifrele nu sînt însă neverosimil de mari, dacă luăm în considerare participarea masivă la eveniment, atît a locuitorilor din Iuda şi din Ierusalim, cît şi a locuitorilor din fostele teritorii ale regatului de nord.

35:8

Ordinea, în climax, a celor cărora le era destinată ofranda regală este relevantă pentru bulversarea ierarhiei sociale: laici, preoţi şi leviţi. Importanţa fără precedent a acestora din urmă este evidentă şi supărătoare pentru gîndirea legalistă a autorului lui 1Esdra, dar constituie un prilej de mîndrie pentru Cronist, în calitate de levit.

35:10

Expresia se rîndui bine traduce gr. *κατωρθώθη*. Verbul grecesc are aici sensul de 'a pune în ordine, a reuşi, a se desfăşura în cele mai bune condiţii'. BIBL. 1688 are, literal, *să isprăvi*.

35:11-12

După ce animalele erau sacrificate şi jupuite, leviţii tăiau din ele acea parte care era destinată arderii, o restituiau laicilor, iar aceştia o dădeau mai departe preoţilor, spre ardere. Aceste „ritmuri" ale ritualului de Paşte nu mai sînt raportate în altă parte în Biblie. Probabil că unul dintre motivele abaterii de la paşii rituali prescrişi pentru respectiva sărbătoare a fost şi numărul extraordinar de mare de jertfe şi graba cu care personalul Templului trebuia să facă faţă tuturor îndatoririlor (cf. 35:13: *în fugă*).

35:13

Sintagma *în căldări de aramă* traduce gr. *ἐν χαλκέοις*. Termenul grec care înseamnă *căldare de aramă* se bazează pe o sinecdocă, de tipul materie pentru produs. BIBL. 1688 are *în căldări*.

35:14

Sintagma *jertfe de grăsimi* corespunde gr. *τὰ στέατα*. BIBL. 1688 are, literal, *seurile*. Am preferat o traducere de tip explicativ pentru a dezambiguiza o expresie astăzi mai greu de înţeles.

35:15

Asocierea leviţilor, şi dintre ei a cîntăreţilor de psalmi, cu profeţii nu este întîmplătoare. Ea se datorează, aşa cum am văzut, tendinţei crescînde în epoca postexilică de preluare de către instituţia levitică a prerogativelor castei profeţilor. Dar, în acest caz special, al cîntăreţilor de psalmi, o explicaţie suplimentară este verosimilă, anume că aceia dintre leviţi care erau însărcinaţi cu cîntarea de psalmi aveau, în tradiţia „ezoterică" israelită şi iudaică, capacităţi taumaturgice. Această tradiţie pornea de la episodul vindecării lui Saul de către David cu ajutorul harfei. Cum „domeniul de referinţă" al acestor leviţi cîntăreţi era comunicarea subtilă cu lumea de dincolo şi domeniul de aplicare îl constituiau vindecările miraculoase de tipul exorcismelor, asocierea acestei sub-clase levitice cu ordinul profeţilor, ei înşişi „oamenii ai lui Dumnezeu", aflaţi în legătură directă cu transcendenţa şi purtători de mesaj, era cu atît mai uşor de realizat.

35:18

Sintagma *un asemenea Paşte* traduce gr. *φασεκ ὅμοιον αὐτῷ*. Tonul Cronistului este, fără îndoială, laudativ. Autorul 2Paralip. interpretează chiar şi abaterea de la Lege a lui Iosia (i.e. mobilizarea fără precedent a leviţilor) în termeni superlativi, ceea ce nu se poate spune despre

pasajul corespondent de la 1Esdra 1,18, în care autorul pare să strecoare o acuză subtilă la adresa lui Iosia, care, prea permisiv cu leviţii, se face vinovat de încălcarea ritualului pascal. În viziunea autorului cărţii 1Esdra, iniţiativa lui Iosia este una dintre cauzele exilului, iar greşeala lui este îndreptată de Esdra, adevăratul restaurator al Legii şi al unităţii poporului ales (cf. A. Canessa, op. cit., p. 47). ♦ Expresiei *din zilele lui Samuel profetul* îi corespunde în textul paralel de la 4Reg. 23:22 sintagma *din vremea judecătorilor*. Explicaţia este relativ simplă: deşi ambii autori biblici se referă relativ la aceeaşi perioadă, Cronistul insistă să dea numele lui Samuel, pe care îl punea la 1Paralip. 6:13 în rîndul fiilor lui Levi (în mod artificial, se pare, întrucît la 1Reg 1:1 se spune că Samuel făcea parte din tribul lui Efraim). Ceea ce contează însă este că pentru autorul 1-2Paralip. Samuel era levit şi nu un levit simplu, ci, cum bine se ştie, în mod incontestabil, profet. În felul acesta, Cronistul subliniază din nou importanţa pe care au avut-o leviţii în istoria sacră a poporului ales, legitimîndu-şi astfel propriul statut social, religios şi, bineînţeles, auctorial.

35:20

Pasajul, care nu apare în TM, corespunde la 4Reg. 23:24-27, dar lipseşte în 1Esdra 1. Cronistul subliniază caracterul excepţional al lui Iosia ca reformator religios şi explică exilul ca urmare meritată a neascultării lui Manase. Autorul cărţii 1Esdra nu este de acord cu această apreciere: absenţa pasajului îl acuză, de fapt, pe Iosia că ar fi trădat, din exces de zel, prescripţiile clare din Legea mozaică privitoare la sărbătorirea Paştelui. ♦ Cuvîntul *therafinii* este un termen ebraic transcris în LXX sub forma *θεραφίν* sau *θαραφίν*. Comentatorii ezită în privinţa acestui cuvînt. Totuşi, după opinia generală, este vorba de obiecte asociate practicilor magice. Dintre soluţiile propuse, probabilitatea cea mai mare o întruneşte ipoteza lui conform căreia termenul ebraic trebuie pus în legătură cu hititul *Tarpis* 'un fel de spirit, iazmă' cu dublă funcţiune, protectoare şi persecutoare. În atestările veterotestamentare este vorba despre reprezentări plastice ale acelor duhuri sau, mai degrabă, de obiecte speciale folosite în ritualurile de tip necromantic. ♦ Nechao (gr. *Νεχάω*, egipt. *Ni-k 'w*) era moştenitorul lui Psammetichos I, fondatorul celei de-a douăzeci şi şasea dinastii a Egiptului. A domnit între 610 şi 595 î.d.Hr. În anul 609 î.d.Hr., a încercat să vină în ajutorul ultimului rege asirian, Assu-uballit II, împotriva expansiunii babiloniene, dar întîrzierea provocată de Iosia a dus la năruirea planurilor de alianţă asiro-egiptene şi la prăbuşirea Imperiului asirian. Este uimitor cum, în cadrul aceluiaşi verset, Cronistul trece de la sărbătorirea fastuoasă a Paştelui din 622 î.d.Hr. la relatarea sfîrşitului lui Iosia din anul 609 î.d.Hr. ♦ Prin *regele asirienilor*, Cronistul îl numeşte cu anticipaţie pe Nabucodonosor, babilonianul devenit, după bătălia de la Carchemiş (mai-iunie 605 î.d.Hr.), suveran al Asiriei. ♦ Sintagma *spre rîul Eufrat* conţine o aluzie anticipativă la bătălia de la Carchemiş, în urma căreia egiptenii au trebuit să cedeze poziţia strategică pe care o disputau cu Babilonul lui Nabucodonosor II în Orientul Apropiat. ♦ Secvenţa *ca să se lupte cu el în Carchemis* nu apare în LXX-RAHLFS, dar apare în TM şi VULG.

35:21

Secvenţa *ci spre locul războiului meu* lipseşte din LXX-RAHLFS, dar apre în TM şi în VULG. ♦ Solii lui Nechao cereau de fapt acces liber prin Iuda pentru armata egipteană. Totuşi, Iosia a preferat să îi intercepteze şi să se opună marşului egiptean, probabil în virtutea unei alianţe secrete anti-asiriene cu Babilonul sau pur şi simplu pentru menţinerea relativei independenţe a lui Iuda.

35:22

Sintagma *nu şi-a întors faţa de la el* înseamnă 'nu şi-a schimbat planul în privinţa lui'. ♦ Cronistul explică moartea lui Iosia prin nesupunerea faţă de cuvintele faraonului, purtător al avertismentului divin. Motivul este complet diferit faţă de cel din 1Esdra 1, unde se sugerează că Iosia a murit din cauza reformei religioase strîmbe. ♦ Alegerea cetăţii Megido pentru confruntarea cu Nechao a fost, din punct de vedere strategic, foarte nimerită, întrucît Megido se află la intrarea în trecătoarea Nahal Iron, care traversează munţele Carmel în direcţia nord, spre Carchemis.

35:24

Circumstanţele morţii lui Iosia nu sînt clare. Deuteronomistul afirmă la 4Reg. 23:30 că regele a fost adus mort de la Meggido, Cronistul sugerează că regele a fost adus rănit de la Meggido, dar că a murit la Ierusalim. Unii comentatori consideră că autorul 2Paralip. modifică voit scenariul de la 4Reg., pentru ca, într-un fel sau altul, moartea lui Iosia să se petreacă aşa cum a profeţit Olda, „în pace".

35:25

Sintagma *căpeteniile de bocitori şi de bocitoare au făcut jelanie* traduce gr. *εἶπαν πάντες οἱ ἄρχοντες καὶ αἱ ἄρχουσαι θρῆνον*. TM are: *cîntăreţii şi cîntăreţele*. Este clar că e vorba despre un corp de profesionişti. ♦ Expresia *în [Cărţile de] Plîngeri* traduce gr. *ἐπὶ τῶν θρήνων*. Unii dintre Părinţii Bisericii au crezut că autorul sacru face referire la *Cartea plîngerilor*, atribuite lui Ieremia, carte acceptată în canonul creştin. Contraargumentul filologiei moderne este însă unul de conţinut: Plîngerile se referă la prima cădere a Ierusalimului. Am preferat, în consecinţă, traducerea susmenţionată.

Capitolul al 36-lea

Domniile ultimilor patru regi ai lui Iuda sînt pur şi simplu expediate de Cronist, care, spre deosebire de autorul 4Reg. 23-24, trece sub tăcere o bună parte din detaliile interesante din relatarea paralelă. Portretele celor patru regi în discursul Cronistului urmează, fără excepţie, două linii tematice stricte: pe de o parte, soarta cumplită a

fiecăruia dintre ei, care, după o domnie foarte scurtă, au sfîrşit în exil şi, pe de altă parte, îndatorarea fiecăruia dintre regi, acceptarea tributului şi devalizarea tezaurului din Templu.

36:1

Pasajul din 1Paralip. 3:15 arată că Iosia avea, în ordine, patru fii: Ioanan, Ioakim, Sedekia şi Salum. Ier. 22:11 arată că Sellem, ultimul fiu al lui Iosia, i-a urmat acestuia la tron. 2Paralip. 36:1 şi 4Reg. 23:31 îl numesc pe acesta Ioachaz. Salum şi Ioachaz sînt una şi aceeaşi persoană, primul nume fiind cel din naştere, al doilea cel regal. Toate sursele menţionate concordă în privinţa duratei domniei, adică trei luni, şi a vîrstei la care a fost uns rege: la douăzeci şi trei de ani. În plus, 2Paralip. şi 4Reg. precizează că mama lui era Amital.

36:2-3

Ioachaz a fost instaurat prin voinţă populară, deşi nu era întîiul-născut al lui Iosia. Despre acesta din urmă, Ioanan, textul biblic nu spune nimic mai mult decît ce aflăm la 1Paralip. 3:15. Gestul poporului de a-l ridica pe tron pe Ioachaz, chiar dacă nu îndeplinea condiţia primogeniturii, traduce de fapt dorinţa iudeilor ca fiul lui Iosia să ducă mai departe opera de independenţă teritorială, politică şi religioasă a tatălui său. Nechao l-a destituit însă numai în trei luni, această măsură de forţă datorîndu-se probabil unei încercări de emancipare a lui Ioachaz de sub masiva dominaţie egipteană. Faraonul, aflat el însuşi în nordul Siriei, l-a deportat pe Ioachaz în Deblatha (TM: *Ribla*), localitate din provincia Hamat, situată pe valea rîului Orontes, la aproximativ cincizeci de km nord-est de actualul Baalbek. ♦ Cronistul nu precizează aici din ce sursă a fost plătit tributul impus de Nechao. Această informaţie se găseşte însă la 4Reg. 23:35, şi apoi la 2Paralip. 36:4, unde se spune că plătitorii birului au fost *poporul ţării*.

36:4

Apoziţia dezvoltată *fiul lui Iosia, rege în Iuda, în locul lui Iosia, tatăl lui* nu apare în TM. ♦ Schimbarea numelui, atestată la 4Reg. şi de Flavius Iosephus, *Antichităţi iudaice*, 10:83, era gestul simbolic care oficializa relaţia de vasalitate impusă de faraon regelui de la Ierusalim. Ioachim (în TM: *Yᵉhôyākîm*) a domnit unsprezece ani în Iuda, între 609 şi 598 î.d.Hr. şi a fost, pe durata întregii sale domnii, credincios suzeranului egiptean.

36:5

O primă invazie în Iuda a lui Nabucodonosor, împăratul Babilonului, fiul lui Nabopolassar, întemeietorul dinastiei caldeene, a avut loc în al patrulea an de domnie a lui Ioakim (cf. Ier. 25:1) şi primul an al suveranului babilonian, adică 604 î.d.Hr., după bătălia de la Carchemis, în care acesta din urmă i-a înfrînt pe egipteni.

36:6

După toate aparenţele, textul se referă la a doua invazie a lui Nabucodonosor, cea dintîi asupra Ierusalimului, din anul 597 î.d.Hr. Cronistul vorbeşte mai degrabă despre *intenţia* lui Nabucodonosor de a-l lua în exil pe Ioakim şi nu de faptul că aceasta s-a şi produs. Ceea ce sugerează Cronistul în versetul precedent este că, după prima invazie, Ioakim a continuat să se ralieze, în secret, la alianţa anti-babiloniană condusă de Egipt. Complotul alianţei şi revolta antibabiloniană a lui Ioakim au condus la a doua invazie babiloniană în Iuda, menţionată aici, dar care nu îl mai surprinde pe tronul de la Ierusalim pe Ioakim, mort de trei luni, ci pe fiul acestuia Iechonia (TM: *Yᵉhôyākîn*). Ier. 22:18-19 sugerează că moartea lui Ioakim a fost violentă, regele fiind asasinat tocmai în clipa cînd trupele babiloniene plănuiau să invadeze Iuda.

36:9-10

Relatarea domniei lui Iechonia este mult redusă faţă de cea din 4Reg. 24:8-17. Cronistul nu se opreşte decît asupra exilului şi a tributului luat din vasele Templului. Deuteronomistul adaugă, spre deosebire de autorul 2Paralip., o informaţie extrem de valoroasă despre regele Iechonia după luarea acestuia în captivitatea babiloniană, anume că, după treizeci şi şapte de ani de închisoare, împăratul Amel-Marduk (562-560 î.d.Hr.) a găsit de cuviinţă să îl elibereze pe regele lui Iuda şi să îl aducă la curtea sa (4Reg. 25:27). ♦ Sedekia este unchiul (literal: *fratele tatălui*) lui Iechonia, al treilea fiu al lui Iosia. A domnit între 597 şi 587 î.d.Hr. Din 4Reg. 24:17 rezultă că numele acestui suveran a fost Maththatia, dar că regele babilonian i l-a schimbat în Sedekia (ebr. *Ṣidlᵉkīyāhû*), consfinţind astfel noul statut de vasal al fiului lui Iosia.

36:11

Relatarea Deuteronomistului este, şi în cazul domniei lui Sedekia, mai amplă şi mai detaliată decît cea a Cronistului. Acesta din urmă privilegiază, din nou, episodul deportării şi a spolierii tezaurului Templului.

36:13-17

În 588 î.d.Hr., Nabucodonosor a întreprins a treia campanie împotriva lui Iuda (a doua asupra Ierusalimului), în urma revoltei lui Sedekia şi a plănuitei alianţe dintre acesta şi Egipt. (cf. şi Iez. 17:15). Data precisă a invaziei apare şi la Iez. 24:1, respectiv 4Reg. 25:1.

36:15

Lăcaşul lui cel sfînt traduce gr. *ἁγίασμα αὐτοῦ*. BIBL. 1688 are, literal, *sfinţirea*.

36:19

Cronistul reduce relatarea distrugerii Templului şi a Ierusalimului la un singur verset. Spre deosebire de el, autorul 4Reg. dedică teribilului moment nouăsprezece versete. Trecerea sub tăcere a acţiunilor întreprinse de armata babiloniană, a numelui conducătorului ei, a înşiruirii

obiectelor de preţ prădate, a numelor deportaţilor, a instaurării lui Godolia arată de fapt că autorul 2Paralip. se adresa, pe de o parte, unui public avizat şi, pe de altă parte, că amintirea momentelor cumplite din istoria regatului Iuda este mai puţin în vizorul său decît preamărirea momentelor de glorie a poporului ales. ♦ Termenul *palatele* traduce gr. *βάρεις*. BIBL. 1688 are *băştile,* pluralul cuvîntului învechit *baştă*, de origine italiană (*bastia*), intrat la noi prin intermediar polon (*baszta*), de unde şi forma cu *ş*. Este vorba despre bastioane. MS. 4389 are *turnuri*. Cuvîntul grec desemnează orice edificu masiv fortificat.

36:21

Perioada de şaptezeci de ani ai exilului babilonian a fost calculată în mod variat. Astfel, Cronistul, la fel ca Dan. 9:25, pare să se refere cu aproximaţie la perioada dintre prima invazie babiloniană (605 î.d.Hr.) şi decretul lui Cirus (539 î.d.Hr.). Pentru profetul Zaharia însă, cei şaptezeci de ani par să acopere, exact, perioada dintre distrugerea Templului de la Ierusalim (586 î.d.Hr.) şi consacrarea celui de-al Doilea Templu (516 î.d.Hr.). Aceasta pentru că Zaharia încă aştepta, în anul 520, împlinirea celor şaptezeci de ani promişi (Zah. 1:12-17).

INDICE DE CUVINTE ŞI FORME

A

a[1] : (sec. XVI PS. H.) : prep. : zu, nach" : „à" : (18x)
a *prep.* [1] 13, 4; 28, 1; 28, 8; 29, 12; 29, 25; [2] 6, 13; 13, 9; 23, 16; 28, 4; 28, 14; 30, 4; 32, 7; 32, 13; 32, 15; 32, 23;

a[2] → al

abáte : (1564 CORESI, CAZ.) : v. III : „1. ablenken, 2. hingehen, 3. abweichen, 4. einkehren" : „1. dévier, 2. aller faire qch, 3. dériver, 4. s'arrêter qque part en passant" : (7x)
abătu *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 13, 12;
au abătut *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 13, 9;
s-au abătut *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [2] 20, 10;
s-au abătut *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 20, 33; 34, 33;
să abătu *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [2] 34, 2;
vă abateţi *verb indicativ prezent 2 pl.* [2] 24, 20;

acêea → acel

acél : (1521 NEACŞU) : adj./pron. dem. : „jener" : „ce, celui-là" : (44x)
acêea *adj. pron. dem. fem. sg. nom./ac.* [1] 10, 6; 13, 12; 16, 6; 17, 3; 17, 5; 21, 27; 21, 28; 29, 22; [2] 1, 7; 7, 2; 7, 8; 13, 18; 15, 5; 15, 11; 16, 7; 16, 10; 18, 24; 18, 34; 21, 10; 28, 16; 30, 3; 35, 16; 35, 17;
acel *adj. pron. dem. neutru sg. nom./ac.* [1] 7, 21;
acela *adj. pron. dem. masc. sg. nom./ac.* [1] 17, 26; [2] 20, 6;
acela *adj. pron. dem. neutru sg. nom./ac.* [2] 36, 5;
acela *pron. dem. masc. sg. nom./ac.* [1] 1, 46;
acêlea *adj. pron. dem. fem. pl. nom./ac.* [2] 9, 9; 21, 8; 32, 24;
acelor *adj. pron. dem. fem. pl. gen./dat.* [1] 11, 20; 28, 17; 28, 17;
acelora *adj. pron. dem. masc. pl. gen./dat.* [1] 12, 19; [2] 3, 12;
aceluia *adj. pron. dem. neutru sg. gen./dat.* [1] 14, 11; [2] 20, 27;
acêea *pron. dem. fem. sg. nom./ac.* [1] 11, 7*; 14, 11*; 17, 25*; [2] 16, 7*; 19, 2*; 20, 27*;

aceasta → acest

acést : (1521 NEACŞU) : adj. /pron. dem. : „dieser" : „ce... -ci, celui-ci" : (308x)
aceasta *adj. pron. dem. fem. sg. nom./ac.* [1] 4, 18; 4, 41; 4, 43; 5, 26; 13, 11; 17, 5; 17, 15; 17, 19; 21, 3; 24, 19; 28, 7; 29, 16; [2] 1, 11; 2, 4; 5, 9; 6, 15; 6, 16; 6, 18; 6, 20; 6, 22; 6, 24; 6, 33; 7, 12; 7, 16; 7, 20; 7, 21; 7, 22; 8, 8; 10, 19; 20, 9; 20, 12; 20, 27; 21, 10; 24, 18; 26, 18; 31, 10; 33, 7; 34, 21; 34, 31;
aceasta *pron. dem. fem. sg. nom./ac.* [1] 2, 21; 2, 26; 4, 33; 9, 21; 11, 4; 11, 5; 11, 16; 18, 1; 19, 1; 20, 4; 22, 1; [2] 5, 1; 5, 2; 7, 22; 11, 19; 16, 9; 16, 10; 18, 13; 20, 1; 20, 2; 20, 36; 24, 4; 24, 20; 25, 16; 28, 17; 31, 17; 32, 9; 33, 14;
această *adj. pron. dem. fem. sg. nom./ac.* [2] 14, 11;
acest *adj. pron. dem. neutru sg. nom./ac.* [2] 1, 10;
acesta *adj. pron. dem. masc. sg. nom./ac.* [2] 32, 30; 33, 13;
acesta *adj. pron. dem. neutru sg. nom./ac.* [1] 11, 19; 21, 7; 21, 8; [2] 6, 10; 6, 20; 6, 21; 6, 21; 6, 26; 6, 29; 6, 32; 11, 3; 20, 7; 23, 4; 32, 1; 34, 24; 34, 25; 34, 27; 34, 28; 35, 19; 36, 5;
acesta *pron. dem. masc. sg. nom./ac.* [1] 1, 10; 1, 27; 2, 42; 4, 11; 5, 1; 5, 6; 5, 8; 6, 10; 7, 31; 8, 7; 8, 12; 9, 31; 11, 11; 11, 11; 11, 12; 11, 13; 11, 20; 11, 20; 11, 20; 11, 22; 11, 22; 11, 23; 11, 25; 12, 15; 16, 14; 17, 12; 20, 5; 22, 1; 22, 9; 22, 10; 22, 10; 27, 6; 27, 32; [2] 6, 9; 6, 32; 17, 14; 18, 7; 18, 19; 18, 19; 18, 26; 20, 36; 21, 3; 22, 3; 26, 2; 26, 2; 27, 3; 27, 5; 30, 26; 32, 12; 36, 2;
acêste *adj. pron. dem. fem. pl. nom./ac.* [1] 21, 17;
acêstea *adj. pron. dem. fem. pl. nom./ac.* [1] 6, 65; 17, 26; [2] 4, 18; 9, 7; 11, 3; 14, 7;
acêstea *adj. pron. dem. neutru pl. nom./ac.* [1] 17, 15; [2] 15, 8;
acêstea *pron. dem. fem. pl. nom./ac.* [1] 1, 29; 2, 23; 4, 3; 4, 31; 6, 17; 6, 19; 7, 29; 11, 19; 11, 24; 17, 7; 17, 17; 18, 11; 22, 14; 26, 19; 27, 24; 29, 4; 29, 14; 29, 17; 29, 18; [2] 3, 3; 9, 11; 9, 29; 18, 10; 18, 10; 20, 16; 20, 18; 21, 12; 21, 18; 27, 5; 29, 10; 29, 32; 31, 1; 32, 15; 32, 20; 32, 24; 34, 22; 35, 7; 35, 20; 36, 8; 36, 23;
acêstea *pron. dem. neutru pl. nom./ac.* [1] 6, 54; 8, 38; 9, 43; 12, 23; 14, 4;
acestora *adj. pron. dem. fem. pl. gen./dat.* [1] 4, 33; [2] 32, 14;
acestora *adj. pron. dem. masc. pl. gen./dat.* [1] 11, 19;
acestuia *adj. pron. dem. masc. sg. gen./dat.* [2] 1, 10; 7, 15; 7, 21; 10, 6;
acestuia *adj. pron. dem. neutru sg. gen./dat.* [2] 6, 40; 10, 7; 10, 9; 32, 12;
acestuia *pron. dem. masc. sg. gen./dat.* [1] 11, 24;
aceşti *adj. pron. dem. masc. pl. nom./ac.* [1] 10, 4;
aceştia *adj. pron. dem. masc. pl. gen./dat.* [1] 9, 26;
aceştia *adj. pron. dem. masc. pl. nom./ac.* [1] 7, 3; [2] 8, 9; 14, 6; 18, 22;

aceştia *pron. dem. masc. pl. nom./ac.* [1] 1, 23; 1, 30; 1, 33; 1, 43; 1, 54; 2, 1; 2, 3; 2, 4; 2, 6; 2, 16; 2, 18; 2, 33; 2, 50; 2, 53; 2, 55; 3, 1; 3, 5; 4, 3; 4, 4; 4, 6; 4, 12; 4, 18; 4, 23; 4, 38; 4, 41; 5, 14; 5, 24; 6, 31; 6, 33; 6, 50; 7, 1; 7, 8; 7, 11; 7, 17; 7, 33; 7, 40; 8, 6; 8, 10; 8, 13; 8, 13; 8, 28; 8, 28; 8, 32; 8, 38; 8, 40; 9, 8; 9, 18; 9, 22; 9, 23; 9, 23; 9, 33; 9, 34; 9, 34; 9, 38; 9, 43; 11, 10; 12, 1; 12, 1; 12, 14; 12, 15; 12, 21; 12, 31; 12, 38; 20, 6; 21, 3; 23, 4; 23, 9; 23, 10; 23, 24; 24, 5; 24, 5; 24, 30; 25, 5; 25, 6; 26, 8; 26, 8; 26, 11; 26, 12; 26, 26; 27, 22; 27, 31; [2] 3, 12; 8, 10; 14, 8; 17, 19; 18, 16; 21, 2; 25, 8; 25, 9; 26, 13; 29, 13;
aceştii *adj. pron. dem. fem. sg. gen./dat.* [2] 20, 16;
aceştiia *adj. pron. dem. fem. sg. gen./dat.* [2] 6, 34; 7, 21; 20, 9;

acólo : (sec. XVI PS. H.) : adv. : „dort(hin)" : „là-bas" : (47x)
acolo *adv. de loc* [2] 28, 18;
acoló *adv. de loc* [1] 1, 12; 3, 4; 4, 23; 4, 40; 4, 41; 4, 41; 4, 43; 11, 4; 11, 13; 12, 39; 13, 6; 13, 10; 13, 10; 14, 11; 14, 12; 16, 37; 21, 26; 21, 27; [2] 1, 3; 1, 5; 1, 6; 5, 9; 6, 5; 6, 6; 6, 11; 6, 11; 6, 20; 6, 37; 6, 37; 7, 7; 7, 16; 7, 16; 8, 2; 8, 18; 9, 19; 12, 13; 20, 27; 23, 15; 25, 11; 25, 27; 26, 20; 28, 9; 31, 12; 33, 19; 35, 20; 36, 4;

acoperămînt : (sec. XVI PS. H.) : s. n. „Schutz" : „abri" : (1x)
acoperimînt *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 17, 5;

acoperí : (sec. XVI PS. H.) : v. IV : „1. (be)decken, 2. verbergen" : „1. couvrir, 2. cacher" : (6x)
a acoperi *verb infinitiv perfect* [2] 4, 12;
acopere *verb imperativ 2 sg.* [2] 18, 29;
acoperiia *verb indicativ imperfect 3 pl.* [2] 5, 7;
să acopere *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [2] 4, 13; 34, 11;
să acoperi *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [2] 18, 29;

acúm : (sec. XVI PS. H.) : adv. : „1. jetzt, 2. bald... bald, 3. vor, 4. nun also" : „1. maintenant, 2. tantôt... tantôt, 3. il y a, 4. donc, alors" : : (44x)
acum *adv. de timp* [1] 17, 7; 17, 23; 17, 26; 17, 27; 21, 8; 21, 12; 22, 11; 22, 19; 28, 8; 28, 9; 28, 10; 29, 13; 29, 17; [2] 1, 10; 2, 7; 2, 13; 2, 15; 6, 16; 6, 17; 6, 40; 6, 41; 7, 15; 7, 16; 10, 4; 10, 11; 10, 16; 13, 8; 16, 9; 16, 9; 18, 22; 20, 10; 23, 4; 25, 19; 28, 10; 28, 11; 29, 5; 29, 10; 29, 10; 29, 11; 29, 31; 32, 15; 35, 3;
acuma *adv. de timp* [2] 1, 9; 19, 7;

adăpá : (sec. XVI PS. H.) : v. I : „1. tränken, 2. trinken" : „1. abreuver, 2. boire" : (1x)
va adăpa *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [1] 11, 17;

adăugá : (sec. XVI PS. H.) : v. I : „1. hinzufügen, 2. vergrößern, vermehren, 3. fortfahren" : „1. ajouter, 2. agrandir, augmenter, 3. continuer à" : (15x)
adaog *verb indicativ prezent 1 sg.* [2] 34, 28;
adaoge *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [1] 22, 14; 22, 15;
adaos-ai *verb indicativ perfect compus 2 sg.* [2] 9, 6;
adaose *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [2] 28, 22;
adaoseră *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [1] 14, 13;
au adaos *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [2] 31, 5;
să adaogă *verb indicativ prezent 3 sg.* [1] 21, 3;
să adaogeţi *verb conjunctiv prezent 2 pl.* [2] 28, 13;
va adaoge *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [1] 17, 9; 17, 18;
te vei adaoge *verb viitor 1 indicativ 2 sg.* [2] 34, 28;
voiu adaoge *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [2] 10, 11; 10, 14; 33, 8;

adevăr : (sec. XVI PS. H.) : s. n. /adj. /adv. : „1. Wahrheit, Treue, 2. wahr, 3. wahrlich" : „1. vérité, acte de fidélité, 2. vrai, 3. vraiment" : (5x)
adevăr *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [2] 19, 9;
adevărul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [1] 12, 17; [2] 18, 15; 31, 20; 32, 1;

adevărát : (1560-1561 CORESI, TE[2]) : adj. /adv. : „wahr, wirklich, echt" : „vrai, vraiment, en vérité" : (3x)
adevărat *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [2] 15, 3;
adevărat *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. neart.* [2] 9, 5;
adevărat *adv. de mod poz.* [2] 6, 18;

adormí : (sec. XVI PS. H.) : v. IV : „einschlafen" : „s'endormir" : (12x)
adormi *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [2] 9, 31; 6, 13; 21, 1; 26, 23; 27, 9; 28, 27; 32, 33; 33, 20; 36, 8;
adormiră *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [2] 16, 15;
au adormit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [2] 26, 2;
vei adormi *verb viitor 1 indicativ 2 sg.* [1] 17, 11;

adúce : (sec. XVI PS. H.) : v. III : „bringen, holen, herbeiführen" : „(r)apporter" : (94x)
a aduce *verb infinitiv prezent* [2] 29, 27; 31, 10;
a aducerea *verb infinitiv prezent* [2] 2, 4;
aduc *verb indicativ prezent 1 sg.* [2] 34, 24; 34, 28;
aducea *verb indicativ imperfect 3 pl.* [1] 13, 7; 22, 4; [2] 9, 10; 9, 14; 9, 14; 9, 24; 17, 11; 24, 10; 24, 11; 25, 12; 27, 5; 32, 23;
aducea *verb indicativ imperfect 3 sg.* [2] 1, 17; 9, 4; 17, 11;
aduceţi *verb imp. 2 pl.* [1] 16, 29; 21, 2; [2] 29, 31;
aducînd *verb gerunziu* [1] 16, 2; 18, 2; 18, 6; [2] 29, 29; 35, 14;
adusără *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [2] 24, 14;
aduse *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 4, 10; 18, 7; 20, 1; [2] 1, 6; 4, 16; 4, 23; 16, 6; 25, 14; 25, 23; 28, 5; 29, 21; 29, 31; 34, 16; 36, 4; 36, 17;
aduseră *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [1] 16, 1; 29, 21; [2] 22, 9; 35, 16; 35, 24;
au adus *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 10, 12; 11, 19; 12, 40; [2] 15, 11; 24, 14; 28, 8; 28, 15; 29, 7; 29, 23; 30, 15; 31, 5; 31, 6; 31, 6; 33, 11;
au adus *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 21, 26; [2] 1, 6; 7, 22; 8, 8; 8, 11; 8, 12; 9, 12; 23, 18; 28, 3; 29, 32; 33, 11; 36, 6; 36, 7; 36, 10; 36, 18;
s-au adus *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 9, 13;
să aduc *verb indicativ prezent 3 pl.* [1] 23, 31;
să aduc *verb conjunctiv prezent 1 sg.* [1] 21, 24;
să aducă *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [1] 13, 5; 16, 40; [2] 24, 6; 24, 9; 29, 27;

să aducă *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [1] 29, 19; [2] 5, 1; 8, 13;
vei aduce *verb viitor 1 indicativ 2 sg.* [2] 2, 16;
veţi aduce *verb viitor 1 indicativ 2 pl.* [1] 15, 12;
vom aduce *verb viitor 1 indicativ 1 pl.* [2] 2, 16;
a aduce *verb infinitiv prezent* [1] 18, 15*;
-şi aduse *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [2] 24, 22*;

adúcere : (sec. XVI PS. H.) : s. f. : „1. Errinerung, 2. Opfer” : „1. mémoire, 2. offrande” : (2x)
aduceri *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [2] 2, 4;
aduceri *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [2] 34, 8*;

aduná : (sec. XVI PS. H.) : v. I : „(ver)sammeln” : „rassembler” : (39x)
aduna *verb indicativ imperfect 3 pl.* [2] 24, 11;
adunară *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [2] 29, 15;
adunaţi *verb imp. 2 pl.* [2] 24, 5;
adună *verb imp. 2 sg.* [1] 16, 35;
adună *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 13, 5; 15, 3; 15, 4; 19, 17; 23, 2; 28, 1; [2] 1, 14; 2, 2; 2, 17; 5, 1; 10, 6; 15, 9; 18, 5; 23, 2; 24, 5; 25, 5; 29, 20; 32, 4; 34, 29;
au adunat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 11, 1; 34, 9;
s-au adunat *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 11, 13; 19, 7; [2] 11, 12; 12, 5; 20, 27;
s-au adunat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 30, 3;
să adunară *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [1] 11, 1; [2] 13, 7; 15, 10; 30, 13;
să adună *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [2] 5, 2; 20, 4;
să adune *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [1] 22, 2;
se aduna *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [1] 13, 2;

adunáre : (1581-1582 PO) : s. f. : „Sammlung, Ansammlung, Gemeinde” : „rassemblement, communauté” : (34x)
a adunării *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [2] 29, 23;
adunare *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 7, 8; 20, 15; 30, 13; 30, 17;
adunarea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 11, 16; 13, 2; 13, 4; 28, 8; 29, 1; 29, 20; 29, 20; [2] 1, 3; 1, 5; 5, 5; 6, 3; 6, 3; 6, 12; 6, 13; 10, 3; 20, 5; 23, 3; 28, 14; 29, 28; 29, 31; 29, 32; 30, 2; 30, 4; 30, 23; 30, 24; 30, 25; 30, 25;
adunării *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [1] 28, 2; 29, 10;

adunát : (sec. XVI PS. H.) : adj./s. : „versammelte” : „rassemblé” : (1x)
cei adunaţi *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [2] 5, 5;

afáră : (sec. XVI PS. H.) : adv./conj./prep./s. : „draussen, ausser, Äusseres” : „dehors, sauf, extérieur” : (17x)
afară *adv. de loc* [1] 26, 29; [2] 5, 8; 23, 14; 24, 8; 29, 16; 32, 3; 32, 5; 33, 14; 33, 15;
afară *adv.* [1] 3, 9*; 17, 20*; 29, 3*; [2] 5, 9*; 9, 12*; 9, 14*; 17, 19*; 31, 16*;

aflá : (sec. XVI PS. H.) : v. I : „1. (auf-, vor)finden, 2. widerfahren, 3. entdecken, 4. erfahren, 5. vorhandensein, 6. erreichen” : „1. trouver, 2. arriver à qn. , 3. découvrir, 4. apprendre, 5. se trouver, 6. atteindre” : (39x)
aflară *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [1] 4, 40; 10, 3; 10, 8; [2] 20, 26;
aflat-au *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 34, 14;
află *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [2] 22, 8; 25, 5;
am aflat *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [2] 34, 15;
au aflat *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 4, 41; [2] 21, 17;
au aflat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 17, 25; [2] 35, 20;
s-au aflat *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [2] 2, 17; 5, 10; 19, 3; 25, 24; 30, 21; 30, 25; 31, 1; 34, 32; 34, 33; 35, 7; 35, 18;
s-au aflat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 26, 31; 29, 8; 29, 17; [2] 15, 15; 29, 16; 34, 17; 34, 21; 34, 30;
să aflară *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [1] 24, 4; [2] 35, 17;
să află *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 20, 2;
se va afla *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [1] 28, 9; [2] 15, 2; 15, 4;
va afla *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [2] 32, 4;
veţi afla *verb viitor 1 indicativ 2 pl.* [2] 20, 17;

agareán: (sec. XVI PS. H.) : s. m. : „Hageriter” : „Hagarénien” : (3x)
agarinênii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [1] 5, 19; 5, 20;
agariteanul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [1] 27, 31;

agarineán → agareán

agonisí : (sec. XVI PS. H.) : v. IV : „erwerben” : „acquérir” : (1x)
să agonisiţi *verb conjunctiv prezent 2 pl.* [2] 28, 10;

agonisítă : (sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Erwerb” : „acquisition” : (2x)
agonisita *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 28, 1;
agonisitelor *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* [2] 14, 15;

ai → al

aíci : (sec. XVI PS. H.) : adv. : „hier” : „ici” : (4x)
aicea *adv. de loc* [1] 29, 17; [2] 18, 6; 28, 13;
aici *adv. de loc* [1] 11, 5;

ajúnge : (sec. XVI PS. H.) : v.III : „1. erreichen, einholen, 2. ankommen, gelangen” : „1. (re)joindre, 2. arriver” : (1x)
au ajuns *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 28, 9;

ajúns : (1559-1560 BRATU) : s. n. : „genug” : „assez” : (1x)
ajuns *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [2] 30, 3*;

ajutá : (sec. XVI PS. H.) : v. I : „helfen” : „aider” : (12x)
a ajuta *verb infinitiv prezent* [2] 26, 13; 26, 15;
ajuţi *verb indicativ prezent 2 sg.* [2] 19, 2;
au ajutat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 12, 18; 12, 19;
să ajutaţi *verb conjunctiv prezent 2 pl.* [1] 12, 17;
să ajute *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [1] 12, 22; 12, 33; 12, 36; 18, 5; 19, 19; [2] 28, 16;

ajutór : (1521 NEACŞU) : s. n. : „Hilfe, Beistand” : „aide, assistance” : (3x)
ajutorilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [1] 12, 18;
ajutoriu *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [2] 28, 21;
ajutoriul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [1] 12, 16;

ajutorá/-í : (1643 VARLAAM) : v. I/IV : „helfen” : „aider, secourir” : (7x)
ajutora *verb indicativ imperfect 3 pl.* [2] 28, 15;
ajutoriia *verb indicativ imperfect 3 pl.* [2] 29, 34;
ajutorind *verb gerunziu* [1] 12, 1;
au ajutorat *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 12, 21;
să ajutoreascâ *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [1] 22, 17;
să ajutoreascâ *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [2] 32, 18;
vor ajutori *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [2] 28, 23;

al : (1425 DERS) : art. gen. : „des” : „de” : (51x)
a *articol pos.-gen. fem. sg. nom./ac.* [1] 6, 70; 13, 6; 27, 5; 27, 7; 27, 9; 27, 13; 27, 14; 27, 15; 27, 21; 27, 21; [2] 25, 21; 28, 18;
a *articol pos.-gen. masc. sg. nom./ac.* [1] 27, 5; 27, 25; [2] 20, 15;
ai *articol pos.-gen. masc. pl. nom./ac.* [1] 4, 43; [2] 29, 12;
al *articol pos.-gen. masc. sg. nom./ac.* [1] 2, 3; 26, 24; 26, 24; 26, 31; 26, 31; 27, 2 ; 27, 4; 27, 8 ; 27, 9 ; 27, 13; 27, 14; 27, 15; 27, 15; 27, 16; 27, 16; 27, 16; 27, 17; 27, 18; 27, 19; 27, 19; 27, 20; 27, 21; 27, 21; 27, 22; 27, 25; 27, 26; 27, 27; 27, 28; 27, 29; 27, 29; 27, 32; 27, 34; [2] 15, 10; 36, 22;

alimóth : (1683-1686 MS. 45) : s. n. : după gr. *ἀλιμώθ* (FRANKF.), (sens neclar, probabil) ‘tonalitate înaltă’„hoher Ton“ : „tonalité acute“ (1x)
alimóth *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 15, 20;

aláltăieri : (1643 VARLAAM) : adv. „vorgestern” : „avant-hier” : (1x)
alaltaieri *adv. de timp* [1] 11, 2;

alăútă → lăută

alége : (sec. XVI PS. H.) : v. III : „1. aussondern, -wählen, 2. unterscheiden, 3. entscheiden, 4. enden als...” : „1. choisir, séparer, trier, 2. distinguer, 3. décider, 4. finir comme...” : (23x)
ai ales *verb indicativ perfect compus 2 sg.* [2] 6, 34; 6, 38;
alêge *verb imp. 2 sg.* [1] 21, 10; 21, 12;
alêse *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 19, 10;
am ales *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [1] 28, 6; [2] 6, 5; 6, 5; 6, 6; 6, 6; 7, 12; 7, 16; 33, 7; 35, 20;
au ales *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 15, 2; 28, 5; 28, 4; 28, 4; 28, 10; 29, 1; [2] 12, 13; 29, 11;
veți alêge *verb viitor 1 indicativ 2 pl.* [2] 19, 10;

alergá : (XVI sec. PS. SCH.) : v. I : „laufen, eilen” : „courir” : (6x)
aleargă *verb imp. 2 sg.* [2] 10, 16;
aleargă *verb indicativ prezent 3 pl.* [2] 30, 6; 30, 10;
alerga *verb indicativ imperfect 3 pl.* [2] 12, 11; 23, 12;
alergară *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [2] 35, 13;

alergătór : (1640 H.[2]) : s. m. : „Läufer” : „coureur” : (2x)
alergătorilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [2] 12, 10; 12, 11;

alés : (1437 BGL) : adj. : „auserlesen” : „élu” : (6x)
aleasă *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 9, 24;
aleşi *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 7, 40;
aleşii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [1] 9, 22;
aleşii *subst. comun masc. pl. voc. art.* [1] 16, 13;
cei aleşi *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [1] 16, 41;
cêle alêse *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. art.* [1] 18, 8;

alt : (sec. XVI PS. H.) : adj./pron. : „(ein) anderer” : „autre” : (14x)
alt *adj. pron. nehot. neutru sg. nom./ac.* [1] 16, 20; [2] 32, 5;
alta *pron. nehot. fem. sg. nom./ac.* [2] 9, 18; 9, 19;
altă *adj. pron. nehot. fem. sg. nom./ac.* [1] 2, 26;
alte *adj. pron. nehot. fem. pl. nom./ac.* [2] 30, 23; 30, 23;
altul *pron. nehot. masc. sg. nom./ac.* [2] 3, 16; 25, 21;
alți *adj. pron. nehot. masc. pl. nom./ac.* [2] 7, 19; 7, 22;
alții *pron. nehot. masc. pl. nom./ac.* [1] 19, 10; 23, 17; 20, 24;

amaniteán → amonít

amaseníth : (1683-1686 MS. 45) : după gr. *ἀμασενίθ* (FRANKF.), cf. ebr. *haşşeminith* : „Oktave“ : „octave“ (1x)
amasseníth [1] 15, 21;

amáthi → hamateu

amăgí : (1581-1582 PO) : v. IV : „1. täuschen, verleiten, 2. verführen” : „1. tromper, 2. séduire” : (4x)
amăgească *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [2] 32, 15;
amăgi-vei *verb viitor 1 indicativ 2 sg.* [2] 18, 21;
va amăgi *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [2] 18, 19;
voiu amăgi *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [2] 18, 20;

amestecáre : (1577 CORESI, PS.) : s. f. : „Mischung” : „mixture” : (1x)
amestecărilor *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* [2] 25, 24;

amiázăzi : (1563-1583 COD. VOR.[2]) : s. f. : „Süden” : „sud” : (7x)
amiazăzi *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 9, 24; 26, 15; 26, 17; [2] 4, 4; 28, 18; 32, 30; 33, 14;

amimazón : (BIBLIA 1688) : s. m. : „Amimasoner” : „Amimasone, qui habite à côté de la mer” : (1x)
amimazónii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [2] 22, 1;

amín : (1563-1583 COD. VOR.[2]) : interj. : „Amen” : „amen” : (1x)
amin *interjectie* [1] 16, 36;

amínte : (sec. XVI PS. H.) : adv. : „in Errinerung” : „au souvenir” : (4x)
aminte *adv.* [1] 18, 15*; [2] 24, 22*; 25, 16*; 34, 8*;

amîndói : (1551-1553 ES) : num. : „beide” : „tous les deux” : (3x)
amăndoao *num. colectiv fem. nom./ac.* [2] 33, 5;
amîndoao *num. colectiv fem. nom./ac.* [2] 4, 13;
amîndurora *num. colectiv masc. gen./dat.* [2] 4, 12;

amonít : (1665-1672 MS. 4389) : s. m. : „Ammoniter” : „Ammonite” : (3x)
amaniteanca *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 12, 13;
amaniteanul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [2] 24, 26;
amanitêni *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [2] 20, 1;

amoréu : (1665-1672 MS. 4389) : s. m. : „Amoriter” : „Amoréen” : (2x)
amoreu *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 1, 14; [2] 8, 7;

an : (sec. XVI PS. H.) : s. m. : „Jahr” : „an” : (95x)
ale anului *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* [2] 8, 13;
an *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [2] 9, 13; 9, 24; 22, 2; 24, 5; 27, 5; 27, 5;
ani *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 2, 21; 3, 4; 3, 4; 21, 12; 23, 3; 23, 24; 23, 27; 27, 23; 29, 27; 29, 27; 29, 27; [2] 8, 1; 9, 21; 9, 30; 11, 16; 11, 16; 12, 13; 12, 13; 13, 1; 13, 2; 14, 1; 15, 19; 16, 1; 16, 12; 16, 13; 20, 32; 20, 32; 21, 5; 21, 5; 21, 20; 21, 20; 22, 2; 22, 12; 24, 1; 24, 1; 24, 15; 25, 1; 25, 1; 25, 5; 25, 25; 26, 1; 26, 3; 26, 3; 27, 1; 27, 1; 27, 8; 27, 8; 28, 1; 28, 1; 29, 1; 29, 1; 31, 16; 31, 17; 33, 1; 33, 1; 33, 21; 33, 21; 34, 1; 34, 1; 34, 3; 34, 3; 34, 8; 35, 19; 36, 2; 36, 5; 36, 5; 36, 5; 36, 9; 36, 11; 36, 11; 36, 21;
anii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [2] 14, 6;
anilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [2] 18, 2;
anul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [1] 20, 1; 26, 31; [2] 3, 2; 12, 2; 15, 10; 17, 7; 23, 1; 27, 5; 27, 5; 36, 10; 36, 22;
anului *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* [1] 27, 1; [2] 24, 23;
an *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [2] 9, 24*; 24, 5*;

anamím : (1665-1672 MS. 4389) : s. m. : „Anamim” : „Ananim” : (1x)
enomiími *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 1, 11;

ápă : (1213 SUCIU) : s. f. : „Wasser” : „eau” : (8x)
apă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 11, 17; 11, 18; [2] 18, 26; 32, 4;
apei *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [1] 14, 11; [2] 32, 30;
apele *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [2] 32, 3; 32, 4;

apói : (sec. XVI PS. H.) : adv. : „danach” : „après” : (10x)
apoi *adv. de timp* [1] 23, 27; 29, 29; [2] 9, 29; 12, 15; 16, 11; 20, 35; 26, 22; 28, 26; 35, 26;
apoiu *adv. de timp* [2] 25, 26;

aprínde : (sec. XVI PS. H.) : v. III : „anzünden” : „allumer” : (1x)
să aprinză *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [2] 13, 11;

aproápe : (sec. XVI PS. H.) : adv. /s. m. : „1. nahe, 2. Mitmensch” : „1. près de, proche, 2. le prochain” : (3x)
aproape *adv. de loc* [2] 6, 36;
aproapelui *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* [2] 6, 22;
aproape *adv. de loc* [1] 14, 14*;

apropiá : (sec. XVI PS. H.) : v. I : „nahen, nähern” : „approcher” : (2x)
să apropie *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [2] 35, 12;
să apropie *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [2] 18, 23;

apucá : (sec. XVI PS. SCH.) : v. I : „1. (an)fassen, ergreifen, 2. erreichen, 3. gelingen, dazu kommen...” : „1. prendre, saisir, 2. obtenir, attraper, 3. réussir à faire qch.” : (3x)
s-au apucat *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [2] 7, 22;
să apucară *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [2] 28, 15;
să apuce *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [1] 21, 12;

apúne : (1560-1561 CORESI, TE[2]) : v. III : „untergehen, erlöschen” : „se coucher, s’éteindre” : (1x)
apuind *verb gerunziu* [2] 18, 34;

apús : (sec. XVI PS. H.) : adj./s. n. : „1. untergegangen, (Sonnen) Untergang, 2. Abendland, Westen” : „1. couché, coucher (des astres), 2. occident, ouest” : (6x)
apus *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 12, 15; 26, 16; 26, 18; [2] 4, 4;
apusuri *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [1] 26, 30;
apusurile *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [1] 7, 28;

arámă : (1440 DIR) : s. f. : „Kupfer” : „cuivre” : (24x)
aramă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 15, 19; 18, 8; 18, 8; 18, 8; 18, 11; 22, 3; 22, 14; 22, 16; 29, 2; 29, 7; [2] 1, 5; 1, 6; 2, 7; 2, 14; 4, 1; 4, 9; 4, 16; 6, 13; 7, 7; 12, 10; 24, 12; 32, 27; 36, 6;
arămii *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* [2] 4, 18;

aráp : (1587 DERS) : s. m. : „Äthiopier; Ethiopien” : (10x)
arapi *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [2] 12, 3; 14, 12; 21, 16;
arapii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [2] 14, 12; 14, 13; 16, 8; 17, 11; 22, 1; 26, 7;
arapul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [2] 14, 9;

arăpíme : (1683-1686 MS. 45) : s. f. : „Mohrenvolk” : „maures” : (1x)
arăpimei *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [2] 9, 14;

arătá : (sec. XVI PS. H.) : v. I : „1. zeigen, weisen, 2. anzeigen, 3. Berichten, 4. erfinden: „1. montrer 2. déclarer, dénoncer, 3. rapporter, 4. inventer” : (9x)
arătară *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [2] 20, 2;
arătaţi *verb imp. 2 pl.* [1] 16, 8;
arătă *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [2] 23, 3;
arătînd *verb gerunziu* [2] 15, 3;
au arătat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 28, 18;
s-au arătat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 3, 1;
să arătă *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 21, 7; [2] 1, 7;
vei arăta *verb viitor 2 indicativ 2 sg.* [2] 6, 27;

arc : (sec. XVI PS. H.) : s. n. : „Bogen” : „arc” : (8x)

arce *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [1] 10, 3; 12, 2; [2] 26, 14;
arcele *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [1] 10, 3;
arcul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [1] 5, 18; 8, 40; 12, 2; [2] 18, 33;

arcáş : (1650 ANON. CAR.) : s. m. : „Schütze" : „tireur d'arc" : (5x)
arcaşi *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [2] 14, 8; 17, 17;
arcaşii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [1] 10, 3; [2] 22, 5; 35, 23;

archéu : (1665-1672 MS. 4389) : s. m. : „Arkiter" : „Arkien" : (1x)
arucheu *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 1, 15;

archiéth : (1683-1686 MS. 45) : s. m. : „Zypresse" : „cyprès, genévrier" : (1x)
archiéth *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [2] 2, 8;

árde : (sec. XVI PS. H.) : v. III : „(ver-, ab-, nieder-) brennen" : „brûler" : (6x)
arse *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [2] 15, 16; 36, 19; 36, 19;
au ars *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 34, 5; 35, 20;
să arză *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [1] 14, 12;

árdere : (sec. XVI PS. SCH.) : s. f. : „1. Brennen, Verbrennen, 2. Opfergabe" : „1. action de brűler, 2. sacrifice" : (47x)
arderii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [2] 13, 11;
ale arderilor *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* [2] 24, 14*;
ardere *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 21, 23*; 21, 24*; 21, 26*; 23, 31*; [2] 1, 6*; 23, 18*; 29, 7*; 30, 15*;
arderea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 16, 1*; 21, 26*; 22, 1*; [2] 29, 24*; 29, 27*; 29, 27*; 29, 28*; 29, 32*; 29, 34*; 29, 35*; 31, 2*; 31, 3*; 35, 12*;
arderi *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [1] 16, 40*; 29, 21*; [2] 2, 4*; 8, 12*; 13, 11*; 24, 14*; 29, 31*; 35, 16*;
arderii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [1] 21, 26*; [2] 29, 18*; 29, 32*; 29, 35*;
arderile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 16, 2*; [2] 7, 1*; 7, 7*; 7, 7*; 9, 4*; 31, 3*; 35, 12*; 35, 14*;
arderilor *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* [1] 6, 49*; 16, 40*; 21, 28*; [2] 4, 6*;

argínt : (sec. XVI PS. H.) : s. n./m. : „Silber" : „argent" : (51x)
argint *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 18, 11; 19, 6; 21, 22; 21, 24; 22, 14; 22, 16; 28, 15; 28, 16; 28, 17; 29, 2; 29, 3; 29, 4; 29, 5; 29, 7; [2] 2, 7; 2, 14; 9, 9; 9, 14; 9, 21; 9, 24; 15, 18; 16, 2; 16, 3; 17, 11; 21, 2; 24, 5; 24, 11; 24, 14; 25, 6; 27, 5; 32, 27; 36, 3;
argintul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [1] 18, 11; 29, 5; [2] 1, 15; 4, 23; 9, 20; 9, 27; 24, 11; 25, 24; 34, 9; 34, 14; 34, 16; 34, 17; 36, 4; 36, 4; 36, 4;
argintului *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* [1] 28, 14; [2] 24, 14;
arginţi *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [2] 1, 17; 1, 17;

árie : (1560-1561 CORESI, TE[2]) : „Tenne" : „aire" : (7x)
al ariei *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [1] 21, 22;
aria *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 13, 9; [2] 3, 1;
arie *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 21, 21;
ariia *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 21, 15; 21, 18; 21, 27;

ariíl : (1665-1672 MS. 4389) : „Löwe" : „lion" : (1x)
ariil *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 21, 22;

arimatéu : (BIBLIA 1688) : „Ramathiter" : „Ramathite" : (1x)
arimathianul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [1] 27, 27;

arimathián → arimateu

arípă / áripă : (sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Flügel, Fittich" : „aile, abri" : (8x)
áripa *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 3, 11; 3, 11;
áripă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 3, 11;
áripile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 28, 18; [2] 3, 11; 3, 12; 5, 7;
áripilor *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* [2] 5, 6;

ármă : (sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Waffe" : „arme" : (7x)
arme *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [2] 14, 8; 21, 2; 27, 3; 32, 5; 33, 14;
armele *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [2] 23, 9; 23, 10;

aruadéu → arvadeu

aruchéu → archeu

aruncá : (sec. XVI PS. H.) : v. I : „werfen" : „jeter" : (2x)
au aruncat *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [2] 30, 14;
au aruncat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 34, 4;

arvadéu : (1665-1672 MS. 4389) : s. m. : „Arwaditer" : „Arvadien" : (1x)
aruadeu *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 1, 16;

ascultá : (sec. XVI PS. H.) : v. I : „1. (an)hören, 2. lauschen, 3. gehorchen" : „1. /2. écouter, 3. obéir" : (39x)
ai ascultat *verb indicativ perfect compus 2 sg.* [2] 25, 16;
ascultă *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 5, 20; 21, 26; [2] 18, 31; 24, 17; 30, 20; 33, 13; 33, 13; 32, 24;
ascultară *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 29, 23;
ascultaţi *verb imp. 2 pl.* [1] 28, 2; [2] 13, 4; 15, 2; 18, 18; 18, 27; 20, 16; 20, 21; 28, 11; 29, 5;
au ascultat *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [2] 11, 3; 24, 19; 24, 19; 34, 21;
au ascultat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 21, 27; [2] 10, 16; 25, 20; 33, 10; 33, 19; 35, 22;
să asculţi *verb conjunctiv prezent 2 sg.* [2] 6, 19; 6, 21;
vei asculta *verb viitor 1 indicativ 2 sg.* [2] 6, 21; 6, 23; 6, 25; 6, 27; 6, 30; 6, 33; 6, 35;
voiu asculta *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [2] 7, 14;

ascultătór : (1563-1583 COD. VOR.[2]) : adj. : „der hört" : „qui écoute" : (1x)

ascultătoare *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. neart.* [2] 7, 15;

ascúnde : (sec. XVI PS. H.) : v. III : „1. verbergen, verstecken, 2. verheimlichen” : „1. cacher, 2. dissimuler” : (4x)
ascunse *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [2] 22, 11;
ascunzîndu-se *verb gerunziu* [1] 21, 20;
au ascuns *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 22, 11;
să ascunzi *verb conjunctiv prezent 2 sg.* [2] 18, 24;

ascúns : (sec. XVI PS. H.) : adj./adv. /s. n. : „1. verborgen, heimlich, insgeheim, Geheimnis, 2. versteckt, heimlich, Versteck” : „1. occulte, secrètement, énigme, 2. caché, en cachette, cachette” : (3x)
ascuns *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [2] 22, 12;
ascunsă *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 13, 13; 24, 6;

asemănáre : (1683 SICR. DE AUR) : s. f. : „1. Vergleich, 2. Ähnlichkeit” : „1. comparaison, 2. ressemblance” : (1x)
asămănare *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 4, 3;

asémenea : (sec. XVI PS. H.) : adv. : „gleich” : „pareil” : (1x)
asêmene *adv.* [2] 1, 12;

asirián : (1581-1582 PO) : s. m. : „Assyrien” : „Assyrien” : (5x)
asiriênilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [1] 5, 26; 5, 26; [2] 32, 1; 32, 9; 35, 20;

astártă : (1683-1686 MS. 45) : s. f. : „Götze” : „idole” : (1x)
astartelor *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* [2] 24, 18;

ástăzi : (sec. XVI PS. H.) : adv. : „heute” : „aujourd`hui” : (6x)
astăzi *adv. de timp* [1] 29, 5; [2] 6, 19; 10, 7; 18, 4; 35, 21; 35, 25;

astrucá : (1640 URECHE) : v.I : „begraben, bestatten” : „enterrer” : (7x)
astrucară *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [1] 10, 12; [2] 14, 1; 22, 9; 24, 25; 32, 33;
să astrucă *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [2] 21, 1; 27, 9;

astupá : (sec. XVI PS. H.) : v. I : „verstopfen” : „boucher” : (3x)
astupắ *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [2] 32, 4;
au astupat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 32, 30;
să astupe *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [2] 32, 3;

asúpra : (sec. XVI PS. SCH.) : prep. : „1. gegen, 2. über, 3. oberhalb” : „1. vers, 2. sur, 3. au dessus” : (32x)
asupra *prep.* [1] 9, 33; 11, 23; 12, 17; 12, 19; 14, 10; 19, 17; 22, 7; [2] 16, 3; 18, 22; 20, 13; 20, 23; 22, 1; 22, 5; 24, 20; 24, 21; 24, 23; 24, 23; 25, 16; 25, 27; 26, 13; 26, 17; 32, 1; 32, 1; 32, 9; 32, 16; 32, 16; 35, 20; 35, 21; 36, 13;
asupra *prep.* [2] 10, 10*;

aşá : (sec. XVI PS. H.) : adv. : „so” : „ainsi, de la sorte” : (36x)
aşa *adv. de mod* [1] 13, 4; 17, 4; 17, 7; 17, 15; 20, 3; 21, 10; 21, 12; 23, 30; [2] 1, 12; 1, 17; 7, 21; 8, 14; 9, 19; 10, 10; 10, 10; 12, 5; 18, 3; 18, 7; 18, 11; 18, 18; 18, 19; 18, 19; 18, 21; 18, 26; 19, 9; 19, 10; 24, 11; 31, 20; 32, 10; 32, 17; 32, 31; 34, 23; 34, 24; 34, 26; 34, 27; 35, 12;

aşezá : (1563-1583 COD. VOR.[2]) : v. I : „1. stellen; 2. begründen” : „1. placer, 2. fonder” : (2x)
aşăză *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [2] 25, 3;
s-au aşăzat *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 6, 31;

aşezáre : (1563 CORESI, PRAXIU) : s. f. : „Wache” : „poste” : (1x)
aşăzarea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 6, 31;

aşíjderea : (1563-1583 COD. VOR.[2]) : adv. : „ebenso” : „de la sorte” : (2x)
aşijderelea *adv.* [1] 28, 16; 28, 16;

atínge : (sec. XVI PS. H.) : v. III : „1. berühren, 2. treffen” : „toucher” : (3x)
atingîndu-se *verb gerunziu* [2] 3, 11; 3, 11;
să atingeți *verb imp. 2 pl.* [1] 16, 22;

atíngere : (1683-1686 MS. 45) : s. f. : „Schaden” : „dommage” : (1x)
atingerea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 6, 29;

atotțiitór : (1570 CORESI, LIT.) : adj./s. : „allbeherrschend” : „toutpuissant” : (3x)
Atotțiitoare *subst. propriu masc. sg. voc. neart.* [1] 29, 12;
atotțiitoriul *adj. calificativ masc. sg. nom./ac. art.* [1] 11, 9; 17, 7;

atúnci : (sec. XVI PS. H.) : adv. : „dann, damals” : „alors, lors” : (14x)
atuncea *adv. de timp* [1] 11, 16; 11, 16; 14, 15; 15, 2; 16, 33; 20, 4; 22, 13; [2] 5, 1; 6, 1; 8, 17; 8, 12; 24, 17; 36, 4;
atunci *adv. de timp* [1] 16, 7;

aţîţá : (1581-582 PO) : v. I : „1. Feuer anfachen, 2. erregen, ergiessen” : „enflammer” : (2x)
s-au aţîţat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 34, 21;
să aţîţắ *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [2] 34, 25;

au : (sec. XVI PS. H.) : adv. /conj: „1. oder, 2. denn” : „1. ou, 2. est-ce que” : (19x)
au *adv.* [1] 14, 10; 11, 19; 19, 3; 22, 18; [2] 18, 3; 19, 2; 19, 2; 20, 6; 20, 7; 25, 16; 32, 11; 32, 12; 32, 13; 32, 14;
au *conjuncție coord.* [2] 6, 36; 18, 5; 18, 14; 18, 30; 34, 2;

áur : (sec. XVI PS. H.) : s. n. : „Gold” : „or” : (72x)
aur *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 18, 7; 18, 11; 20, 2; 21, 25; 22, 14; 22, 16; 28, 14; 28, 15; 28, 15; 28, 16; 28, 17; 28, 17; 28, 18; 29, 2; 29, 3; 29, 4; 29, 5; 29, 7; 29, 7; [2] 2, 7; 2, 14; 3, 4; 3, 5; 3, 7; 3, 7; 3, 8; 3, 9; 3, 9; 3, 10; 4, 7; 4, 8; 4, 13; 4, 19; 4, 20; 4, 21; 4, 22; 8, 18; 9, 1; 9, 10; 9, 13; 9, 14; 9, 15; 9, 16; 9, 17; 9, 18; 9, 18; 9, 20; 9, 20; 9, 21; 9, 24; 12, 9; 13, 8; 13, 11; 15, 18; 16, 2; 16, 3; 21, 2; 24, 14; 32, 27; 36, 3;
auri *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [2] 9, 15; 9, 16;

auru *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 28, 16;
aurul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [1] 18, 11; 29, 5; [2] 1, 15; 4, 23; 9, 27; 25, 24; 36, 4; 36, 4;
aurului *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* [2] 9, 13;

aúz : (sec. XVI PS. H.) : s. n. : „Nachricht" : „nouvelle" : (1x)
auzul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [2] 9, 6;

auzí : (1521 NEACŞU) : v. IV : „hören" : „ouir, entendre" : (31x)
ai auzit *verb indicativ perfect compus 2 sg.* [2] 34, 27; 34, 27;
am auzit *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [1] 17, 20; [2] 9, 5; 9, 6; 34, 27;
au auzit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 9, 1;
au auzitu *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 15, 8;
auzi *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 14, 8; 18, 9; 19, 8; [2] 10, 2; 10, 18; 16, 4; 16, 5; 23, 12; 34, 19;
auzind *verb gerunziu* [2] 9, 7; 20, 30;
auzirĕ *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [1] 10, 11; 14, 8;
auzit-am *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [2] 7, 12;
să auză *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [1] 15, 19; [2] 9, 23;
să auzi *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [2] 26, 15; 30, 27;
vei auzi *verb viitor 1 indicativ 2 sg.* [1] 14, 15; [2] 6, 21; 6, 21; 6, 39; 20, 9;

auzitór : (1683-1686 MS. 45) : adj. : „der hört" : „qui écoute" : (1x)
auzitoare *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. neart.* [2] 6, 40;

aveá : (1521 NEACŞU) : v. II (şi aux.): „haben" : „avoir" : (7x)
au *verb indicativ prezent 3 pl.* [2] 18, 16;
au avut *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 28, 12;
avea *verb indicativ imperfect 3 sg.* [2] 11, 20;
neavînd *verb gerunziu* [1] 2, 30; 2, 32;
vei avea *verb viitor 1 indicativ 2 sg.* [2] 18, 14;
veţi avea *verb viitor 1 indicativ 2 pl.* [2] 24, 20;

avére : (1581 CORESI, OMIL.) : s. f. : „Vermögen" : „fortune" : (5x)
avêre *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 32, 29;
avêrea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 35, 7;
averile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 28, 1; [2] 31, 3;
averilor *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* [1] 27, 31;

avuţíe : (sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Reichtum" : „fortune, richesse" : (8x)
avuţia *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 29, 12;
avuţie *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 29, 28; [2] 1, 11; 1, 12; 9, 22; 17, 5; 18, 1; 32, 27;

ázimă : (1563-1583 COD. VOR.[2]) : s. f. : „ungesäuertes Brot" : „azyme" : (6x)
azime *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [1] 23, 29;
azimelor *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* [2] 8, 13; 30, 13; 30, 21; 30, 22;
azimilor *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* [2] 35, 17;

B

baál : (1665-1672 MS. 4389) : s. m. : „die Baalim" : „les Baals" : (2x)
vaalímilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [2] 33, 3; 34, 4;

ban : (1413 DLRV) : s. m. : „Pfennig" : „pièce" : (2x)
bani *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [2] 1, 11; 1, 12;

bárbă : (1436 DLRV) : s. f. : „Bart" : „barbe" : (1x)
barbele *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 19, 5;

báştă : (1683-1686 MS. 45) : s. f. : „Palast" : „palais" : (1x)
băştile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [2] 36, 19;

báte : (sec. XVI PS. H.) : v. III : „1. schlagen, 2. kämpfen, 3. abschweifen" : „1. battre, 2. combattre, 3. divaguer, s'écarter" : (11x)
a bate *verb infinitiv prezent* [1] 7, 11; [2] 18, 31; 20, 23; 32, 8;
au bătut *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 18, 10;
a vă bate *verb infinitiv prezent* [2] 20, 18;
bat *verb indicativ prezent 3 pl.* [2] 28, 23;
bătu *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 19, 17;
să baţi *verb conjunctiv prezent 2 sg.* [2] 25, 16;
să să bată *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [1] 19, 7; [2] 32, 2;

batjocorí : (1560 BRATU) : v. IV : „1. verspotten, verhöhnen, 2. beschimpfen" : „1. se moquer de, tourner en dérision, 2. insulter" : (3x)
ar batjocuri *verb cond.-opt. prezent 3 sg.* [2] 30, 10;
era batjocorind *verb indicativ imperfect 3 pl.* [2] 36, 16;
vor batjocori *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [1] 10, 4;

băgá : (1521 NEACŞU) : v. I : „hineintun, -stecken, -schieben" : „mettre dans, introduire" : (14x)
au băgat *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [2] 28, 27; 31, 12;
băgai *verb indicativ imperfect 2 sg.* [1] 11, 2;
băgară *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [1] 16, 1; [2] 5, 6; 15, 18;
băgă *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 21, 27; [2] 29, 4;
s-au băgat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 34, 9;
să băga *verb indicativ imperfect 3 sg.* [2] 34, 14;
să băgaţi *verb conjunctiv prezent 2 pl.* [1] 22, 19; [2] 28, 13;
voiu băga *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [1] 13, 12;
vor băga *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [1] 9, 28;

bărbát : (1262 DRĂGANU) : s. m. : „Mann" : „homme" : (4x)
bărbat *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 16, 3; [2] 15, 13;
bărbaţi *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 8, 40;
bărbaţii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [1] 4, 12;

bărbătésc : (1563-1583 COD. VOR.[2]) : adj. : „männlich" : „masculin" : (2x)
bărbătească *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 31, 16; 31, 19;

bătrî́n : (1399 DOR) : adj./s. : „1. alt, 2. Erb-, Stammgut, 3. Oberst" : „1. vieux, 2. patrimoine, 3. chef" : (14x)

bătrîn *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 23, 1;
bătrîn *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [2] 15, 13;
bătrînii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [1] 11, 3; 15, 25; [2] 5, 1; 5, 3; 10, 6; 32, 3; 32, 31; 36, 17;
bătrînilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [2] 10, 13;
cei bătrîni *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [1] 21, 16; [2] 34, 29;
celor bătrîni *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* [2] 10, 8;

bătrînéțe : (sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Alter" : „vieillesse" : (1x)
bătrînéțe *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [1] 29, 28;

bătút : (1587 DIR) : adj. : „getrieben" : „battu" : (2x)
bătute *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. neart.* [2] 9, 16;
bătute *adj. calificativ gradul pozitiv neutru pl. nom./ac. neart.* [2] 9, 15;

bea : (1418 DLRV) : v. II : „trinken" : „boire" : (7x)
a bea *verb infinitiv prezent* [2] 28, 15;
am băut *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [2] 31, 10;
băură *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [1] 29, 22;
bînd *verb gerunziu* [1] 12, 39;
să bea *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [1] 11, 18; 11, 19;
voiu bea *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [1] 11, 19;

belí : (1581-1582 PO) : v. IV : „die Haut abziehen" : „enlever la peau, écorcher, dépouiller" : (2x)
au belit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [2] 35, 11;
să beleascâ *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [2] 29, 34;

berbéc : (1443 DLRV): „Widder" : „bélier" : (7x)
berbeci *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 15, 26; 29, 21; [2] 13, 9; 17, 11; 29, 21; 29, 32;
berbecii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [2] 29, 22;

besêrecă → biserică

bici : (1563 CORESI, PRAXIU) : s. n. : „Geissel" : „fouet" : (2x)
bice *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [2] 10, 11; [2] 10, 14;

bíne : (1458 DRĂGANU) : adv. : „1. gut" : „bien" : (10x)
bine *adv. de mod poz.* [1] 21, 23; [2] 5, 13; 6, 9; 7, 3; 10, 7; 18, 7; 18, 33; 35, 13;
bine *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 13, 2;
binele *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [1] 19, 13;

binecălătorí : (1688 BIBLIA) : v. IV : „jdm. den Weg erleichtern" : „frayer le chemin de qn." : (1x)
binecălători *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [2] 26, 5;

binecuvîntá : (1563-1583 COD. VOR.[2]) : v. I : „segnen" : „bénir" : (4x)
binecuvîntară *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [2] 30, 27; 31, 8;
binecuvîntă *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 29, 10;
să binecuvintêze *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [1] 18, 10;

binevestí : (sec. XVI PS. H.) : v. IV : „verkünden" : „annoncer une bonne nouvelle" : (1x)
să binevestească *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [1] 10, 9;

binevreá : (1683-1686 MS. 45) : v. II : „zu jdm. Lust haben" : „aimer qn." : (3x)
binevrînd *verb gerunziu* [1] 29, 3;
să binevru *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 29, 23;
vei binevrea *verb viitor 1 indicativ 2 sg.* [2] 10, 7;

bir : (1441 DER) : s. m. : „Tribut" : „taxe" : (3x)
bir *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [2] 10, 18; 36, 3; 36, 4;

biruí : (sec. XVI PS. H.) : v. IV : „1. besiegen, 2. überwinden" : „1. gagner, 2. dépasser" : (6x)
a birui *verb infinitiv prezent* [2] 25, 8;
au biruit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [2] 12, 4;
birui *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [2] 27, 5;
să biruieşti *verb conjunctiv prezent 2 sg.* [2] 25, 8;
va birui *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [2] 32, 4;
vor birui *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [2] 28, 23;

biruínță : (1642 ÎNV.) : s. f. : „Sieg" : „victoire" : (1x)
biruința *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 29, 11;

biséricâ : (sec. XVI PS. H.) : s. f. : „1. Kirche, 2. Tempel" : „1. église, 2. temple" : (13x)
besêreca *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 26, 16; 27, 2; 36, 7;
besêrecă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 4, 7; 4, 8; 24, 23; 26, 19;
beserecii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [2] 29, 7;
besêrecii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [2] 3, 16;
besericii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [1] 28, 21; [2] 15, 8;
besêricii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [1] 28, 11; [2] 4, 22;

blagoslovénie : (sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Segen, Erstgeburtsrecht" : „bénédiction, droit d'aînesse" : (2x)
blagosloveniia *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 5, 1; 5, 2;

blagosloví : (sec. XVI PS. H.) : v. IV : „segnen" : „bénir" : (14x)
a blagoslovi *verb infinitiv prezent* [1] 17, 27;
ai blagoslovit *verb indicativ perfect compus 2 sg.* [1] 17, 27;
au blagoslovit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [2] 20, 27;
au blagoslovit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 26, 5; [2] 31, 10;
blagoslovêşte *verb imp. 2 sg.* [1] 17, 27;
blagoslovi *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 13, 13; 16, 2; 29, 20; [2] 6, 3;
blagoslovind *verb gerunziu* [1] 4, 10;
blagosloviți *verb imp. 2 pl.* [1] 29, 20;
fie blagoslovit *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [2] 9, 8;
să blagoslovească *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [1] 16, 43;
vei blagoslovi *verb viitor 1 indicativ 2 sg.* [1] 4, 10;

blagoslovít : (1551-1553 ES) : adj. : „gesegnet" : „béni" : (5x)
blagoslovit *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 16, 36; 29, 10; [2] 2, 12; 6, 4; 9, 8;

blestém : (sec. XVI PS. H.) : s. n. : „Fluch, Verwünschung" : „malédiction" : (1x)
blestem *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [2] 6, 22;

blestemá : (sec. XVI PS. H.) : v. I : „verfluchen, verwünschen” : „maudire” : (2x)
să blêsteme *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [2] 6, 22;
va blestema *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [2] 6, 22;

blînd : (1519 BGL) : adj./adv. : „barmherzig” : „clément” : (6x)
blînd *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 11, 19; [2] 6, 21; 6, 25; 6, 27; 6, 39; 7, 14;

boálă : (1551-1553 ES) : s. f. : „Krankheit” : „maladie” : (7x)
boala *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 16, 12; 21, 15; 21, 15; 21, 19;
boală *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 21, 18; 21, 19;
boale *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [2] 24, 25;

boiér : (1432 DOR) : s. m. : „1. Bojar, Adliger, Fürst 2. Oberst, Haupt, Kommandant” : „1. boiard, noble, prince, 2. chef, commandant” : (138x)
a boiêrilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [2] 30, 12;
al boiêrilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [1] 27, 3;
ale boiêrilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [2] 28, 18; 28, 21;
boiêren *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 11, 6;
boiêrenii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [2] 12, 10;
boiêrenilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [1] 4, 38; 7, 40;
boiêrenul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [1] 5, 6; 9, 17; 12, 18; 24, 21; 27, 5; [2] 18, 25; 24, 6; 31, 10; 34, 8;
boiêrenului *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* [1] 5, 7;
boiêri *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 5, 24; 7, 2; 7, 3; 7, 7; 7, 11; 7, 40; 9, 9; 9, 33; 11, 15; 12, 18; 12, 28; 12, 34; 24, 4; 24, 5; 24, 5; 26, 21; 26, 32; 27, 1; 28, 1; [2] 8, 9; 8, 9; 30, 6; 32, 6; 33, 14; 34, 9;
boiêrii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [1] 7, 9; 8, 6; 8, 10; 8, 13; 8, 28; 9, 34; 9, 34; 11, 10; 13, 1; 19, 3; 21, 2; 22, 17; 23, 2; 23, 9; 24, 4; 24, 6; 24, 31; 25, 1; 26, 12; 26, 26; 27, 5; 28, 1; 28, 1; 28, 1; 28, 21; 29, 6; 29, 6; 29, 24; [2] 5, 1; 8, 10; 12, 5; 12, 6; 16, 4; 18, 31; 18, 32; 21, 4; 21, 9; 21, 9; 22, 8; 23, 2; 23, 13; 23, 13; 23, 20; 24, 10; 24, 17; 24, 23; 28, 12; 29, 20; 29, 30; 30, 2; 30, 24; 31, 8; 33, 11; 35, 8; 35, 8; 35, 9; 35, 15; 35, 25;
boiêrii *subst. comun masc. pl. voc. art.* [1] 15, 12;
boiêrilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [1] 12, 23; 24, 6; [2] 1, 2; 1, 2; 18, 30; 28, 14; 32, 31;
boiêrin *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 5, 15; 11, 42; 12, 3; 26, 10; 27, 3;
boiêrini *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 12, 14; 23, 8; 23, 24;
boiêrinilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [1] 4, 42;
boiêrinul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [1] 2, 10; 15, 5; 15, 6; 15, 7; 15, 8; 15, 9; 15, 10; 15, 22; 15, 22; 15, 27; 23, 11; 23, 15; 23, 16; 23, 18; 23, 19; 23, 20; 26, 31; [2] 17, 14;
boiêriu *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 11, 6; [2] 32, 21;

bolnáv : (1551-1553 ES) : adj. : „krank” : „malade” : (1x)
bólnav *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [2] 22, 6;

bolnăví → îmbolnăvi

bou : (1235 DRĂGANU) : s. m. : „Ochse” : „beuf” : (4x)
boi *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [2] 13, 9; 32, 29;
boii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [1] 27, 29; 27, 29;

boz : (1581-1582 PO) : s. m. : „Götze, Götzenbild” : „divinité payenne, idole” : (1x)
bozii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [2] 28, 23;

braț : (sec. XVI PS. H.) : s. n. : „Arm” : „bras” : (2x)
brațul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [2] 6, 32;
brațuri *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [2] 32, 8;

bucátă : (1425 BGL) : s. f. : „1. Stück, 2. Speise, 3. pl. Habe” : „1. pièce, 2. plat, 3. biens” : (3x)
bucată *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 16, 3;
bucatele *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [2] 9, 4;
bucate *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [2] 11, 10*;

búcium : (sec. XVI PS. H.) : s. n. : „Posaune” : „trompette” : (1x)
bucine *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [2] 15, 14;

bucurá : (sec. XVI PS. H.) : v. I : „sich freuen” : „se réjouir” : (4x)
bucure-se *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [1] 16, 31;
s-au bucurat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 29, 9;
să bucura *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [1] 16, 33;
să bucură *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [2] 23, 21;

bucuríe : (sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Freude” : „joie” : (4x)
bucurie *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 12, 40; 15, 16; 15, 25; 29, 22;

bun : (1211 DRĂGANU) : adj. : „gut” : „bon” : (26x)
bun *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 16, 34; 28, 8; [2] 20, 22; 30, 19;
bună *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 29, 19; [2] 18, 11; 18, 14; 20, 21; 24, 20; 30, 22;
bune *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. neart.* [1] 4, 40; 29, 28;
bune *adj. calificativ gradul pozitiv neutru pl. nom./ac. neart.* [2] 10, 7; 12, 12; 19, 3;
bune *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [2] 6, 41; 18, 12; 18, 12; 18, 17;
bunul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [2] 14, 2;
cea bună *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. art.* [2] 6, 27;
cei mai buni *adj. calificativ gradul comparativ masc. pl. nom./ac. art.* [2] 21, 13;
cel bun *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [2] 19, 11; 31, 20;
cêle bune *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [2] 7, 10;
bună *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 7, 10*;

bunătáte : (sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Güte” : „bonté” : (2x)
bunătate *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 24, 16;

bunătăţile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 17, 26;

bunăvrére : (1673 DOS. PS. V.) : s. f. : „Güte" : „bienveillance" : (1x)
bunăvrêrea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 16, 10;

búză : (1475 DOR) : s. f. : „Lippe" : „lèvre" : (2x)
buza *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 4, 2; 4, 2;

C

ca : (1521 NEACŞU) : adv. /conj. : „1. wie, 2. damit, 3. ungefähr" : „1. comme, 2. afin que, 3. à-peu-près" : (245x)
ca *adv.* [1] 4, 27; 11, 23; 12, 8; 12, 22; 14, 11; 17, 9; 17, 17; 17, 21; 20, 4; 26, 12; 27, 23; 28, 7; 29, 14; 29, 15; 29, 15; [2] 1, 9; 1, 15; 1, 15; 4, 5; 4, 6; 4, 6; 6, 15; 6, 16; 6, 23; 6, 23; 6, 23; 6, 33; 8, 14; 9, 8; 9, 8; 9, 8; 9, 9; 9, 11; 9, 27; 9, 27; 10, 1; 17, 4; 18, 12; 18, 16; 21, 19; 22, 4; 25, 13; 25, 16; 25, 20; 28, 1; 28, 25; 30, 7; 30, 7; 30, 8; 30, 12; 30, 26; 32, 1;
ca *conjuncţie subord.* [1] 4, 10; 4, 39; 9, 23; 9, 25; 9, 25; 9, 32; 10, 4; 10, 8; 10, 9; 10, 13; 11, 10; 11, 18; 11, 19; 12, 17; 12, 17; 12, 22; 12, 23; 12, 31; 12, 33; 12, 38; 12, 38; 13, 4; 13, 5; 13, 6; 13, 9; 14, 1; 14, 15; 15, 2; 15, 2; 15, 2; 15, 3; 15, 14; 15, 16; 15, 19; 15, 21; 15, 25; 16, 21; 16, 35; 16, 37; 16, 40; 16, 41; 16, 43; 17, 4; 17, 6; 17, 7; 17, 9; 17, 18; 17, 19; 17, 21; 17, 21; 17, 21; 17, 25; 17, 27; 18, 10; 18, 10; 19, 2; 19, 2; 19, 3; 19, 6; 19, 7; 19, 10; 21, 1; 21, 3; 21, 15; 21, 17; 21, 18; 21, 18; 21, 24; 21, 29; 22, 2; 22, 2; 22, 6; 22, 7; 22, 12; 22, 12; 22, 19; 22, 19; 23, 5; 23, 13; 23, 28; 23, 32; 26, 27; 28, 3; 29, 4; 29, 16; 29, 19; 29, 19; [2] 1, 11; 1, 17; 2, 1; 2, 3; 2, 3; 2, 4; 2, 6; 2, 9; 5, 1; 5, 12; 6, 1; 6, 5; 6, 5; 6, 5; 6, 6; 6, 6; 6, 7; 6, 8; 6, 16; 6, 19; 6, 20; 6, 21; 6, 22; 6, 31; 6, 31; 6, 33; 6, 33; 7, 16; 9, 1; 10, 6; 11, 1; 12, 14; 13, 8; 13, 11; 13, 12; 13, 13; 14, 4; 15, 12; 15, 16; 16, 1; 16, 9; 17, 7; 18, 2; 8, 13; 18, 15; 18, 24; 20, 10; 20, 19; 20, 24; 20, 26; 20, 33; 23, 16; 24, 4; 24, 5; 24, 6; 24, 12; 24, 19; 25, 10; 25, 16; 26, 15; 26, 16; 26, 16; 26, 19; 28, 22; 29, 10; 29, 15; 29, 16; 30, 5; 30, 13; 30, 19; 32, 1; 32, 2; 32, 11; 32, 15; 32, 18; 32, 18; 32, 31; 33, 16; 34, 21; 34, 25; 34, 26; 34, 31; 34, 31; 34, 33; 35, 3; 35, 6; 35, 12; 35, 12; 35, 16; 35, 20; 35, 20; 35, 21; 36, 2; 36, 4; 36, 5; 36, 13; 36, 21;
ca *adv.* [1] 24, 31*; 24, 31*; [2] 30, 10*; 32, 14*;
ca *conjuncţie subord.* [1] 28, 8*; [2] 4, 13*; 22, 4*; 22, 9*; 31, 4*;

cahateán : (1683-1686 MS. 45) : s. m. : „Kehathiter" : „Kehathite" : (1x)
cathiteanul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [1] 9, 32;

cal : (sec. XVI PS. H.) : s. m. : „Pferd" : „cheval" : (5x)
cai *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 18, 4; [2] 9, 24; 12, 3; 25, 28;
calul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [2] 1, 17;

caldéu : (1665-1672 MS. 4389) : s. m. : „Chaldäer" : „Chaldéen"(2x)
haldei *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [2] 36, 5;
haldeilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [2] 36, 17;

cále : (1528 DERS) : s. f. : „1. Weg, 2. Mittel, Weise" : „1. chemin, 2. moyen" : (26x)
cale *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 18, 14; 18, 23; 24, 20;
calea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 6, 16; 6, 27; 6, 34; 6, 34; 6, 38; 17, 6; 18, 11; 20, 21; 21, 6; 21, 12; 22, 3;
căile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [2] 6, 23; 6, 30; 6, 31; 7, 14; 11, 16; 17, 3; 20, 33; 21, 12; 21, 13; 27, 6; 28, 2; 34, 2;

canaaneán → canaanit

canaanít : (1665-1672 MS. 4389): s. f. : „Kanaaniterin" : „Cananéenne" (1x)
hananiteanca *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. art.* [1] 2, 3;

cap : (1512 DOR) : s. n./m. : „1. Kopf, Haupt, 2. Anfang, 3. Kapitel, 4. Oberhaupt" : „1. tête, 2. commencement, bout, 3. chapitre, 4. chef" : (12x)
capetele *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [2] 4, 12; 4, 12; 5, 8;
capetile *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [1] 12, 19;
capul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [1] 10, 9; 10, 10; 20, 2; 20, 2; 23, 3; 23, 24; 25, 1; [2] 6, 23;

cápişte : (1620 MOXA) : s. f. : „heidnischer Altar, Tempel" : „autel payen, temple" : (2x)
capişti *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [2] 34, 3;
capiştile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [2] 31, 1;

cápră : (1425 BGL) : s. f. : „Ziege" : „chèvre" : (3x)
capre *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [2] 29, 21; 31, 6;
caprilor *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* [2] 35, 7;

car : (sec. XVI PS. SCH.) : s. n. : „Karren, Wagen" : „charrette" : (27x)
ai carălor *subst. comun neutru pl. gen./dat. art.* [2] 8, 9;
car *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 13, 7; [2] 18, 34; 35, 24;
cară *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [1] 18, 4; 18, 4; 19, 6; 19, 7; 19, 18; [2] 1, 14; 1, 14; 9, 25; 12, 3; 14, 9;
carăle *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [1] 18, 4;
carălor *subst. comun neutru pl. gen./dat. art.* [2] 1, 14; 8, 6; 9, 25; 18, 30; 18, 31; 18, 32; 21, 9;
caru *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [2] 10, 18;
carul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [1] 13, 7; [2] 35, 24;
carului *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* [1] 28, 18;
un car *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [2] 1, 17;

cáre : (sec. XVI PS. H.) : pron. rel. /inter. : „wer, welcher" : „qui, lequel" : (245x)
care *adj. pron. int.-rel. fem. sg. nom./ac.* [2] 18, 23;
care *adj. pron. int.-rel. neutru sg. nom./ac.* [2] 7, 21;

care *pron. int.-rel. fem. pl. nom./ac.* [1] 23, 5; [2] 14, 7; 32, 28; 33, 2;
care *pron. int.-rel. fem. sg. nom./ac.* [1] 11, 18; 17, 16; 29, 25; [2] 6, 19; 7, 20; 18, 24; 21, 18; 25, 9; 35, 20;
care *pron. int.-rel. masc. pl. nom./ac.* [2] 9, 14;
care *pron. int.-rel. masc. sg. nom./ac.* [1] 8, 32; [2] 6, 4; 10, 8; 26, 5;
care *pron. int.-rel.neutru pl. nom./ac.* [2] 32, 3; 34, 27;
care *pron. int.-rel. neutru sg. nom./ac.* [2] 33, 8; 35, 24;
carea *adj. pron. int.-rel. fem. sg. nom./ac.* [2] 8, 16;
carea *pron. int.-rel. fem. sg. nom./ac.* [1] 4, 18; 6, 10; 9, 1; 13, 6; 17, 5; 17, 11; 28, 12; 29, 16; 29, 19; [2] 1, 3; 2, 5; 2, 9; 6, 5; 6, 11; 6, 18; 6, 21; 6, 27; 6, 33; 6, 34; 6, 34; 6, 38; 7, 21; 8, 11; 9, 3; 9, 23; 10, 16; 11, 9; 12, 3; 12, 13; 20, 11; 20, 12; 21, 7; 21, 17; 24, 22; 25, 21; 25, 27; 28, 11; 29, 32; 30, 8; 32, 25; 34, 21; 35, 3; 35, 20; 35, 20; 35, 20;
carei *pron. int.-rel. masc. pl. nom./ac.* [1] 27, 1; [2] 2, 7; 9, 14;
carele *pron. int.-rel. fem. pl. nom./ac.* [1] 6, 65; 10, 13; 15, 8; 16, 9; 16, 12; 17, 5; 17, 8; 17, 10; 18, 6; 18, 13; 22, 13; 26, 26; 29, 27; 29, 29; [2] 4, 13; 5, 5; 5, 5; 5, 9; 5, 9; 6, 31; 7, 10; 7, 17; 7, 19; 8, 2; 8, 4; 8, 6; 9, 4; 9, 9; 9, 12; 9, 12; 12, 4; 15, 11; 17, 2; 18, 16; 23, 9; 23, 18; 28, 3; 30, 14; 33, 3; 33, 8; 33, 9; 34, 11; 34, 28; 35, 20; 35, 20; 36, 5;
carele *pron. int.-rel. masc. pl. nom./ac.* [2] 4, 12;
carele *pron. int.-rel. masc. sg. nom./ac.* [1] 2, 7; 5, 6; 6, 10; 7, 14; 21, 28; 26, 27; 26, 28; 29, 1; 29, 3; 29, 3; [2] 2, 6; 2, 12; 2, 12; 2, 12; 2, 15; 6, 9; 6, 15; 6, 15; 6, 32; 6, 36; 8, 1; 9, 8; 13, 4; 15, 13; 18, 12; 19, 10; 20, 35; 22, 9; 32, 12; 33, 7; 35, 20; 35, 20; 36, 13;
carele *pron. int.-rel. neutru sg. nom./ac.* [1] 15, 3; 16, 1; 16, 15; 16, 16; 17, 23; 18, 11; 21, 19; 29, 17; [2] 1, 3; 1, 5; 1, 11; 2, 17; 3, 1; 4, 11; 4, 22; 6, 10; 6, 11; 6, 17; 6, 20; 6, 21; 6, 25; 6, 27; 6, 31; 7, 7; 7, 20; 8, 12; 9, 2; 9, 5; 9, 6; 9, 13; 10, 4; 10, 9; 10, 15; 15, 8; 16, 14; 23, 4; 31, 21; 32, 31; 33, 7; 34, 9; 34, 33; 35, 18;
carele *pron. int.-rel. neutru pl. nom./ac.* [1] 18, 7; [2] 4, 16; 12, 9; 29, 19; 33, 15; 33, 19; 33, 22; 36, 5;
carii *pron. int.-rel. fem. sg. gen./dat.* [2] 6, 34;
carii *pron. int.-rel. masc. pl. nom./ac.* [1] 1, 43; 2, 9; 4, 22; 4, 23; 4, 38; 4, 41; 5, 10; 5, 25; 6, 31; 8, 13; 12, 1; 12, 15; 12, 23; 14, 4; 14, 4; 17, 21; 19, 9; 29, 8; [2] 7, 14; 8, 7; 8, 8; 10, 8; 10, 9; 11, 12; 11, 14; 11, 15; 12, 5; 13, 8; 13, 9; 16, 6; 20, 10; 25, 13; 25, 15; 28, 15; 30, 7; 31, 19; 32, 14;
căriia *pron. int.-rel. fem. sg. gen./dat.* [2] 6, 38; 6, 38;
cărora *pron. int.-rel. pl. dat./gen.* [1] 17, 6;
căruia *pron. int.-rel. masc. sg. gen./dat.* [1] 22, 14;

caridím : (1683-1686 MS. 45) : s. m.: după gr. *καρεδείμ* (FRANKF.), redare defectuoasă a ebr. *kadašim* „(probabil) prostituată ritualică; persoană cu practici sexuale interzise“ : (1x)
caridim *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [2] 35, 20;

carmileán → carmeliteán

carmeliteán: (1665-1672 MS. 4389) : s. masc. fem. : „Karmeliter” : „de Carmel” : (1x)
carmileanca *subst. fem. sg. nom./ac. art.* [1] 3, 1;

cárne : (sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Fleisch” : „viande” : (1x)
carne *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 16, 3;

cárte : (sec. XVI PS. H.) : s. f. : „1. Buch, 2. Schriftstück” : „1. livre, 2. document, lettre” : (30x)
carte *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 32, 17; 34, 14; 34, 18;
cartea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 9, 1; 27, 24; [2] 9, 29; 13, 22; 16, 11; 17, 9; 20, 35; 27, 7; 32, 32; 34, 15; 34, 15; 34, 16; 34, 21; 34, 24; 34, 31; 35, 20; 36, 8;
cărți *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [2] 30, 1;
cărții *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [2] 24, 27; 34, 21; 34, 30;
cărțile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [2] 28, 26; 35, 26;
cartea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 23, 18*; 25, 4*; 25, 26*; 35, 12*;

cásă : (sec. XVI PS. H.) : s. f. : „1. Haus, 2. Volk” : „1. maison, 2. peuple” : (349x)
a caselor *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* [1] 28, 11;
a casii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [1] 28, 11; 28, 21;
ai caselor *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* [1] 7, 7;
ai casii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [1] 2, 54; 12, 28;
al casii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [2] 5, 6;
casa *subst. comun fem. sg. nom./ ac. art.* [1] 6, 10; 7, 23; 9, 19; 9, 23; 10, 6; 10, 10; 13, 7; 13, 12; 13, 13; 13, 13; 15, 25; 16, 43; 16, 43; 17, 1; 17, 1; 17, 14; 17, 16; 17, 17; 17, 23; 17, 24; 17, 27; 21, 17; 22, 5; 22, 19; 26, 6; 28, 4; 28, 4; 28, 4; 28, 6; 28, 21; 29, 3; [2] 2, 5; 2, 9; 3, 5; 3, 6; 3, 7; 3, 9; 4, 17; 4, 17; 5, 13; 6, 10; 6, 18; 6, 20; 6, 22; 6, 24; 6, 33; 7, 1; 7, 11; 7, 11; 7, 12; 7, 16; 7, 20; 7, 21; 8, 1; 8, 11; 9, 3; 9, 16; 10, 16; 10, 19; 11, 1; 11, 3; 12, 9; 18, 26; 19, 1; 19, 11; 20, 9; 21, 6; 21, 7; 21, 13; 21, 14; 21, 17; 22, 4; 22, 7; 22, 8; 22, 9; 22, 10; 23, 3; 23, 5; 23, 20; 24, 16; 25, 5; 25, 19; 26, 21; 28, 18; 28, 21; 33, 7; 33, 24; 34, 8; 34, 10; 35, 3; 35, 20; 35, 20; 36, 17;
casă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 14, 1; 15, 1; 17, 4; 17, 5; 17, 6; 17, 10; 17, 12; 17, 25; 22, 7; 22, 8; 22, 10; 22, 11; 23, 11; 28, 2; 28, 3; 28, 10; 29, 16; [2] 2, 1; 2, 1; 2, 3; 2, 4; 2, 6; 2, 6; 2, 12; 2, 12; 3, 12; 6, 2; 6, 5; 6, 7; 6, 8; 6, 9; 6, 9; 7, 3; 7, 12; 23, 7; 23, 10; 23, 14; 34, 11; 35, 5; 35, 20; 36, 23;
case *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [1] 24, 4;
casei *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [1] 26, 15; 27, 27; [2] 23, 15; 33, 20;
casele *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 4, 38; 5, 13; 5, 24; 6, 48; 7, 2; 7, 4; 9, 9; 9, 13; 10, 9; 12, 30; 23, 24; 24, 3; 24, 4; 24, 30; 26, 13; [2] 17, 14; 25, 5; 31, 17; 34, 11; 35, 4; 35, 12;
caselor *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* [1] 5, 24; 7, 9; [2] 35, 5;
casii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [1] 2, 10; 2, 55; 4, 21; 4, 31; 5, 15; 7, 40; 12, 29; 24, 6; 29, 19; [2] 3, 4; 3, 4; 3, 8; 3, 11; 3, 14; 4, 10; 4, 22; 4, 22; 6, 34; 6, 38; 7, 21; 9, 11; 9, 20; 9, 20; 16, 2; 20, 9; 22, 3; 23, 10; 23, 10; 25, 24; 28, 7; 31, 10; 35, 5;
ale casii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [2] 36, 10*;

casa *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 6, 31*; 6, 32*; 10, 10*; 22, 1*; 22, 2*; 22, 6*; 22, 14*; 23, 28*; 23, 32*; 24, 19*; 25, 6*; 26, 12*; 29, 2*; 29, 3*; 29, 3*; [2] 3, 1*; 3, 3*; 3, 8*; 3, 10*; 4, 11*; 4, 16*; 4, 22*; 5, 13*; 7, 2*; 7, 2*; 7, 5*; 7, 7*; 7, 11*; 7, 11*; 8, 1*; 8, 16*; 9, 4*; 9, 11*; 12, 9*; 12, 11*; 20, 5*; 20, 29*; 22, 12*; 23, 1*; 23, 3*; 23, 6*; 23, 9*; 23, 12*; 23, 14*; 23, 17*; 23, 18*; 23, 20*; 24, 4*; 24, 5*; 24, 7*; 24, 12*; 24, 12*; 24, 13*; 24, 14*; 24, 14*; 24, 18*; 25, 24*; 26, 19*; 26, 21*; 28, 18*; 28, 21*; 29, 5*; 29, 15*; 29, 16*; 29, 16*; 29, 17*; 29, 17*; 29, 18*; 29, 20*; 29, 25*; 29, 31*; 29, 31*; 29, 35*; 30, 1*; 30, 15*; 31, 10*; 31, 11*; 31, 16*; 31, 21*; 32, 21*; 33, 7*; 33, 15*; 33, 4*; 34, 8*; 34, 9*; 34, 10*; 34, 10*; 34, 14*; 34, 15*; 34, 17*; 34, 30*; 34, 30*; 34, 31*; 34, 32*; 35, 3*; 35, 20*; 36, 14*; 36, 19*;

casei *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [1] 23, 24*; 23, 28*; 26, 20*; 28, 12*; [2] 4, 19*; 24, 8*;

casii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [1] 6, 32*; 6, 48*; 9, 11*; 9, 13*; 9, 23*; 9, 26*; 9, 27*; 25, 6*; 26, 22*; 26, 27*; 28, 12*; 28, 13*; 28, 13*; 28, 20*; 28, 21*; 28, 21*; 29, 6*; 29, 7*; 29, 8*; [2] 4, 23*; 15, 18*; 16, 2*; 23, 5*; 23, 18*; 23, 19*; 24, 7*; 24, 12*; 24, 21*; 27, 3*; 28, 24*; 28, 24*; 29, 3*; 29, 16*; 31, 4*; 31, 13*; 33, 5*; 33, 15*; 35, 2*; 35, 8*; 36, 7*; 36, 18*; 36, 18*;

casluhím : (1665-1672 MS. 4389) : s. m. : „Kasluchim" : „Casluhim" : (1x)

hasloími *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 1, 12;

catapeteásmă : (NT 1648) : s. f. : „Vorhang" : „rideau, voile" : (1x)

catapetazma *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 3, 13;

cathiteán → cahateán

caththoriím → caftorim

cazán : (1431 LDSR) : s. n. : „Kessel" : „chaudron" : (1x)

cazanuri *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [2] 35, 13;

că : (1521 NEACŞU) : conj. : „dass" : „que" : (41x)

că *conjuncţie subord.* [1] 10, 4; 10, 7; 14, 2; 14, 8; 15, 2; 17, 16; 19, 10; 19, 15; 19, 16; 19, 19; 28, 10; 29, 14; 29, 17; [2] 2, 8; 6, 33; 12, 7; 15, 9; 18, 32; 20, 30; 21, 3; 21, 27; 22, 10; 24, 11; 24, 24; 26, 20; 32, 2; 33, 13; 34, 28; 35, 14;

că *conjuncţie subord.* [2] 9, 8*; 15, 13*; [2] 12, 12*; 20, 27*; 21, 11*; 22, 1*; 22, 6*; 24, 7*; 28, 2*; 28, 13*; 29, 36*; 36, 13*;

căci : (1551-1553 ES) : conj. : „1. denn, 2. warum" : „1. car, 2. pourquoi" : (240x)

căce *conjuncţie subord.* [1] 1, 19; 4, 40; 4, 41; 5, 1; 5, 2; 5, 9; 10, 13; 12, 21; 13, 9; 16, 25; 16, 26; 16, 33; 16, 34; 16, 34; 29, 1; 29, 9; 29, 11; 29, 14; 29, 15; [2] 6, 30; 6, 36; 6, 36; 7, 2; 7, 3; 7, 3; 10, 15; 10, 16; 11, 3; 15, 6; 15, 9; 15, 15; 15, 17; 16, 9; 16, 10; 18, 33; 19, 3; 19, 6; 19, 7; 24, 16; 24, 20; 24, 24; 25, 7; 28, 19; 28, 19; 28, 23; 29, 6; 29, 11; 32, 7; 32, 15; 32, 15;

căci *conjuncţie subord.* [1] 4, 14; 5, 20; 5, 20; 5, 22; 5, 22; 6, 54; 7, 4; 7, 21; 7, 23; 9, 26; 9, 27; 9, 28; 9, 33; 10, 5; 10, 13; 12, 18; 12, 19; 12, 22; 12, 39; 12, 40; 13, 3; 13, 4; 13, 10; 13, 11; 14, 2; 14, 15; 15, 13; 15, 13; 15, 22; 16, 41; 17, 2; 17, 5; 17, 6; 17, 25; 17, 27; 18, 9; 18, 10; 19, 5; 19, 6; 21, 6; 21, 8; 21, 8; 21, 13; 21, 24; 21, 29; 22, 4; 22, 8; 22, 9; 22, 14; 22, 18; 23, 25; 23, 27; 23, 28; 24, 5; 26, 5; 26, 6; 26, 10; 27, 23; 28, 3; 28, 5; 28, 6; 28, 9; 28, 20; [2] 1, 4; 1, 4; 1, 9; 1, 10; 2, 5; 2, 6; 2, 8; 2, 9; 4, 18; 5, 10; 5, 13; 5, 13; 5, 13; 6, 9; 6, 9; 6, 13; 6, 18; 6, 26; 6, 26; 6, 27; 7, 6; 7, 7; 7, 7; 7, 9; 8, 9; 8, 11; 8, 11; 8, 14; 9, 21; 10, 1; 11, 13; 11, 16; 11, 20; 11, 21; 12, 2; 12, 8; 12, 14; 13, 5; 13, 11; 13, 12; 13, 18; 14, 6; 14, 6; 14, 7; 14, 11; 14, 13; 14, 14; 14, 14; 15, 5; 15, 7; 17, 3; 18, 7; 18, 17; 20, 9; 20, 10; 20, 12; 20, 16; 20, 22; 20, 22; 20, 26; 20, 28; 21, 6; 21, 11; 22, 3; 22, 4; 22, 5; 22, 9; 23, 6; 23, 8; 23, 14; 24, 6; 24, 7; 25, 8; 25, 8; 25, 16; 25, 16; 25, 20; 25, 20; 26, 8; 26, 10; 26, 10; 26, 15; 26, 18; 26, 20; 26, 21; 26, 23; 27, 6; 28, 11; 28, 13; 29, 24; 29, 25; 29, 34; 30, 3; 30, 3; 30, 5; 30, 9; 30, 9; 30, 17; 30, 18; 30, 24; 30, 26; 31, 10; 31, 18; 32, 29; 33, 23; 34, 21; 35, 15; 35, 23; 36, 15;

căce *conjuncţie subord.* [1] 29, 9*; [2] 16, 7*; 16, 8*; 24, 24*;

căci *conjuncţie subord.* [1] 18, 10*; 21, 3*; [2] 1, 11*; 2, 11*; 6, 8*; 7, 22*; 12, 12*; 15, 2*; 18, 7*; 21, 12*; 24, 6*; 25, 15*; 25, 19*; 29, 36*; 34, 21*; 34, 25*;

căđeá : (sec. XVI PS. H.) : v. II : „1. fallen, stürzen, 2. münden" : „1. tomber, 2. se jeter dans" : (22x)

au căzut *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 5, 10; 5, 22; 14, 9; 19, 19; 21, 14; [2] 20, 19;

căđea-voiu *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [1] 21, 13;

căzu *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 10, 4; 10, 5; 21, 16; 26, 14; [2] 6, 13;

căzură *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [1] 10, 1; 14, 13; 20, 6; [2] 7, 3; 13, 17; 14, 13; 29, 30;

va căđea *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [2] 18, 19;

vei căđea *verb viitor 1 indicativ 2 sg.* [2] 25, 19;

voiu căđea *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [1] 21, 13;

căđélniţă : (1560-1561 CORESI, TE[2]) : s. f. : „Weihrauchkessel" : „encensoir" : (3x)

căđelniţa *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 26, 19;

căđelniţă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 24, 14;

căđelniţele *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [2] 4, 21;

căí : (sec. XVI PS. H.) : v. IV : „bereuen" : „se repentir" : (1x)

să căi *verb indicativ prezent 3 sg.* [1] 21, 15;

călăréţ : (1668-1670 HERODOT) : s. m. : „Reiter" : „cavalier" : (10x)

ai călăreţilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [2] 8, 9;

călăreţi *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 19, 6; [2] 1, 14; 1, 14; 9, 25;

călăreţii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [2] 16, 8;

călăreţilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [2] 1, 16; 8, 6; 9, 28; 23, 15;

călăríme : (1640 URECHE) : s. f. : „Reiterei” : „cavalerie” : (1x)
călărimea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 21, 9;

călcá : (sec. XVI PS. H.) : v. I : „1. treten, 2. zertreten” : „1. marcher, 2. piétiner” : (1x)
călcară *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [2] 25, 18;

căldáre : (1492 BGL) : s. f. : „Kessel” : „chaudron” : (2x)
căldări *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [2] 35, 13;
căldările *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [2] 4, 16;

cămără : (1431 LDSR) : s. f. : „1. Kammer, 2. Schatzkammer” : „1. chambre, 2. trésorerie” : (15x)
a cămărilor *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* [1] 28, 12;
al cămărilor *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* [1] 28, 13;
cămara *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 22, 11;
cămară *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 9, 33; [2] 18, 24; 18, 24;
cămărăi *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [1] 26, 16;
cămări *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [1] 23, 28; [2] 31, 11; 32, 27;
cămările *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 9, 26; 28, 12; 28, 21; 29, 8;
cămărilor *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* [1] 28, 11; 28, 12;

cămărăş : (1431 DLRV) : s. m. : „Kämerer” : „serviteur“ (1x)
cămăraşi *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 28, 1;

cămílă : (1438 DRHA) : s. f. : „Kamel” : „chameau” : (5x)
cămile *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [1] 5, 21; 12, 40; 27, 30; [2] 9, 1; 14, 15;

căpeténie : (1675 COSTIN, O.) : s. f. : „Oberhaupt” : „commandant” : (13x)
căpetenia *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 11, 11; 12, 9;
căpetenie *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 11, 20; 11, 21; [2] 11, 21;
căpetenii *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [1] 8, 28; 12, 20; 26, 26;
căpeteniile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 12, 32; 27, 22; [2] 23, 20;
căpeteniilor *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* [1] 15, 16; [2] 26, 12;

căpeţél : (1683-1686 MS. 45) : s. n. : „Kapitell” : „chapiteau” : (3x)
căpeţêlele *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [2] 3, 14; 3, 15; 4, 12;

căpitán : (1563 DERS) : s. m. : „Hauptmann” : „commandant” : (2x)
căpitani *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [2] 17, 14;
căpitanilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [2] 23, 14;

căprioáră : (1337 SUCIU) : s. f. : „Reh” : „gazelle” : (1x)
căprioarile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 12, 8;

cărămidár : (1665-1672 MS. 4389) : s. m. : „Ziegelbrenner” : „briquetier” : (1x)
cărămidari *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 4, 23;

cărătór : (1688 BIBLIA) : adj./ s. m. : „Träger” : „porteur” : (2x)
cărători *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [2] 2, 2;
cărători *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [2] 2, 18;

cărturár : (sec. XVI PS. SCH.) : „Schriftgelehrter, Schreiber” : „scribe” : (2x)
cărturarii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [2] 19, 11;
cărturarilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [1] 2, 55;

către : (sec. XVI PS. H.) : prep. : „gegen” : „vers” : (241x)
cătră *prep.* [1] 2, 21; 5, 9; 5, 10; 5, 20; 7, 23; 7, 28; 10, 1; 11, 1; 11, 3; 11, 15; 11, 18; 11, 25; 12, 1; 12, 8; 12, 17; 12, 19; 12, 19; 12, 22; 12, 23; 12, 23; 13, 2; 13, 2; 13, 3; 13, 12; 13, 12; 14, 1; 17, 1; 17, 2; 17, 3; 17, 4; 17, 6; 17, 15; 17, 18; 17, 23; 18, 10; 19, 2; 19, 3; 19, 3; 19, 10; 19, 17; 21, 2; 21, 2; 21, 2; 21, 8; 21, 9; 21, 10; 21, 11; 21, 13; 21, 17; 21, 18; 21, 21; 21, 22; 21, 23; 21, 26; 21, 27; 26, 16; 26, 17; 26, 17; 26, 17; 26, 18; 26, 30; 29, 16; 29, 18; [2] 1, 2; 1, 8; 1, 11; 2, 3; 2, 11; 3, 12; 5, 2; 6, 4; 6, 8; 6, 34; 6, 38; 8, 18; 9, 1; 9, 4; 10, 3; 10, 5; 10, 9; 10, 10; 10, 10; 10, 12; 10, 12; 10, 16; 11, 1; 11, 1; 11, 2; 11, 2; 11, 2; 11, 3; 11, 12; 11, 13; 12, 5; 12, 5; 12, 7; 13, 3; 13, 7; 13, 7; 13, 12; 13, 14; 14, 11; 15, 4; 15, 9; 16, 2; 16, 7; 16, 9; 17, 10; 18, 2; 18, 3; 18, 4; 18, 7; 18, 13; 18, 13; 18, 15; 18, 17; 18, 23; 18, 25; 18, 25; 18, 29; 18, 31; 19, 4; 19, 9; 19, 10; 19, 11; 20, 1; 20, 6; 20, 9; 20, 12; 20, 30; 20, 34; 20, 36; 20, 36; 22, 6; 22, 7; 22, 7; 22, 9; 23, 12; 24, 11; 24, 14; 24, 14; 24, 19; 24, 19; 25, 7; 25, 14; 25, 16; 25, 17; 25, 18; 25, 18; 25, 21; 26, 6; 26, 20; 27, 5; 28, 13; 28, 15; 28, 16; 28, 20; 29, 18; 29, 24; 29, 27; 30, 6; 30, 9; 30, 9; 31, 10; 32, 6; 32, 9; 32, 9; 32, 24; 32, 30; 32, 31; 33, 7; 33, 7; 33, 13; 33, 18; 34, 9; 34, 15; 34, 16; 34, 22; 34, 23; 34, 26; 34, 28; 34, 28; 35, 13; 35, 20; 35, 21; 36, 13; 36, 15;
cătră *prep.* [1] 5, 25*; 10, 1*; 11, 13*; 12, 1*; 16, 29*; 16, 30*; 16, 33*; 17, 8*; 17, 13*; 17, 21*; 19, 10*; 19, 10*; 19, 14*; 19, 15*; 19, 15*; 19, 18*; 19, 19*; 21, 12*; 21, 29*; 22, 9*; 29, 11*; 29, 12*; [2] 5, 13*; 6, 16*; 6, 26*; 7, 20*; 10, 2*; 10, 4*; 13, 16*; 15, 6*; 15, 6*; 20, 7*; 20, 16*; 20, 28*; 20, 33*; 22, 11*; 28, 3*; 29, 6*; 30, 9*; 32, 2*; 32, 7*; 32, 7*; 33, 2*; 33, 9*; 33, 12*; 33, 18*; 34, 27*; 35, 20*; 35, 20*; 35, 21*; 35, 22*; 36, 5*; 36, 12*; 36, 13*;

căţíe → căţuie

căţúie : (1588 DA) : s. f. : „Weihrauchkessel” : „encensoir” : (3x)
căţiele *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [2] 4, 11;
căţiile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [2] 4, 21;
căţiilor *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* [1] 28, 17;

căúş : (1637 PUMNUL, LEPT.) : s. n. : „Becher” : „gourde” : (1x)
a căuşilor *subst. comun neutru pl. gen./dat. art.* [1] 28, 17;

căutá : (sec. XVI Ps. H.) : v. I : „1. suchen, 2. blicken, sehen, 3. trachten, streben” : „1. chercher, 2. regarder, 3. tâcher” : (6x)
caută *verb imp. 2 sg.* [2] 10, 16;
căutînd *verb gerunziu* [2] 4, 4; 4, 4; 4, 4; 4, 4;
vei căuta *verb viitor 1 indicativ 2 sg.* [2] 6, 19;

căzút : (1683-1686 Ms. 45) : adj. : „verwundet” : „blessé” : (2x)
căzuți *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 10, 8; [2] 20, 25;

ce : (1521 Neacșu) : pron. rel./interog. : „was, welches” : „que, quoi, qui” : (267x)
ce *pron. int.-rel. nom./ac.* [1] 1, 43; 1, 46; 2, 7; 2, 24; 2, 55; 2, 55; 4, 41; 4, 43; , 40; 8, 6; 8, 8; 8, 13; 9, 1; 10, 4; 10, 4; 10, 5; 10, 11; 11, 2; 11, 4; 11, 5; 11, 6; 12, 15; 12, 32; 12, 36; 13, 2; 13, 6; 15, 27; 17, 2; 17, 8; 17, 13; 17, 18; 20, 1; 20, 3; 21, 12; 21, 12; 21, 15; 21, 17; 21, 17; 21, 23; 23, 31; 25, 1; 25, 5; 26, 18; 27, 1; 27, 1; 27, 26; 28, 19; 29, 5; 29, 17; 29, 29; 29, 29; [2] 1, 6; 1, 7; 2, 7; 2, 10; 2, 10; 5, 12; 6, 16; 6, 18; 6, 39; 7, 21; 8, 8; 10, 9; 10, 10; 12, 10; 13, 9; 13, 9; 15, 3; 15, 5; 15, 5; 15, 5; 15, 9; 16, 2; 17, 16; 17, 19; 17, 19; 18, 2; 18, 20; 18, 30; 19, 6; 19, 8; 19, 10; 20, 7; 20, 16; 20, 19; 20, 21; 20, 23; 22, 1; 22, 4; 22, 6; 24, 12; 24, 13; 24, 20; 24, 25; 24, 26; 25, 3; 25, 9; 25, 10; 25, 24; 25, 25; 26, 2; 26, 5; 27, 2; 27, 2; 28, 1; 29, 2; 29, 25; 30, 6; 30, 9; 30, 18; 30, 25; 32, 4; 32, 7; 32, 13; 33, 18; 34, 2; 34, 17; 34, 21; 34, 21; 34, 21; 34, 24; 34, 26; 34, 30; 35, 14; 35, 20; 35, 21; 35, 21; 36, 22;
ce *adj. pron. int.-rel. neutru sg. nom./ac.* [1] 14, 16*; 15, 15*; 17, 13*; 17, 21*; 17, 23*; 19, 2*; 22, 11*; 24, 19*; [2] 1, 12*; 2, 3*; 4, 4*; 6, 10*; 6, 30*; 14, 7*; 18, 3*; 20, 38*; 21, 13*; 23, 3*; 23, 18*; 24, 9*; 25, 4*; 25, 4*; 30, 7*; 31, 13*; 35, 12*; 35, 20*;
ce *pron. int.-rel. nom./ac.* [1] 3, 1*; 4, 40*; 6, 31*; 76, 33*; 6, 39*; 7, 21*; 8, 13*; 9, 2*; 9, 16*; 9, 23*; 9, 38*; 11, 10*; 11, 10*; 10, 13*; 12, 38*; 15, 25*; 21, 9*; 22, 15*; 22, 18*; 22, 19*; 25, 1*; 25, 8*; 28, 2*; [2] 5, 5*; 6, 14*; 6, 36*; 6, 38*; 7, 22*; 8, 7*; 8, 8*; 9, 7*; 9, 14*; 9, 29*; 10, 6*; 10, 8*; 10, 10*; 10, 12*; 10, 17*; 12, 11*; 12, 11*; 12, 11*; 12, 15*; 20, 7*; 20, 13*; 20, 24*; 20, 24*; 21, 9*; 21, 11*; 21, 13*; 22, 1*; 22, 11*; 23, 6*; 23, 7*; 23, 12*; 23, 12*; 23, 13*; 25, 3*; 26, 7*; 28, 9*; 28, 12*; 28, 23*; 29, 16*; 30, 6*; 30, 10*; 30, 17*; 30, 21*; 30, 22*; 30, 25*; 30, 25*; 31, 1*; 31, 4*; 31, 6*; 31, 15*; 31, 16*; 31, 19*; 32, 12*; 32, 21*; 32, 22*; 32, 26*; 32, 31*; 32, 33*; 33, 9*; 33, 18*; 33, 19*; 33, 25*; 34, 4*; 34, 9*; 34, 9*; 34, 9*; 34, 10*; 34, 10*; 34, 10*; 34, 12*; 34, 13*; 34, 13*; 34, 14*; 34, 16*; 34, 17*; 34, 22*; 34, 23*; 34, 24*; 34, 27*; 34, 28*; 34, 30*; 34, 32*; 34, 32*; 34, 33*; 35, 17*; 35, 18*; 35, 18*; 35, 20*; 35, 21*;

cédru : (sec. XVI Ps. H.) : s. m. : „Zeder” : „cédre” : (11x)
chedru *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 22, 4; 22, 4;
chedrul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [2] 25, 18;
chiedri *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [2] 2, 3;
chiedrii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [2] 1, 15; 9, 27;
chiedru *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 14, 1; 17, 1; 17, 6; [2] 2, 8; 3, 5;

cel[1]: (1521 Neacșu) : pron dem./adj. : „der” : „ce” : (191x)
ale celor *pron. dem. masc. pl. dat./gen.* [2] 36, 18;
cea *pron. dem. fem. sg. nom./ac.* [2] 25, 9; 31, 3;
cei *adj. pron. dem. masc. pl. nom./ac.* [1] 11, 4; [2] 10, 6;
cei *pron. dem. fem. sg. gen./dat.* [1] 1, 48;
cei *pron. dem. masc. pl. nom./ac.* [1] 13, 1; 13, 1; 25, 1; 26, 18; 28, 1; 29, 6; 29, 6; [2] 2, 17; 5, 5; 9, 14; 12, 11; 12, 11; 17, 19; 20, 16; 20, 19; 20, 21; 28, 20; 31, 1; 32, 21; 33, 25; 34, 9; 34, 13; 34, 22; 34, 24; 34, 28;
ceia *pron. dem. masc. pl. nom./ac.* [1] 2, 55; 10, 11; 10, 13; 11, 5; 12, 15; 12, 36; 17, 13; 27, 26; [2] 8, 8; 9, 7; 10, 10; 12, 11; 15, 5; 17, 16; 17, 19; 19, 8; 31, 6; 32, 22; 32, 33; 34, 13; 34, 27; 34, 30; 34, 32; 34, 32; 34, 33; 35, 18; 35, 18; 35, 20;
cel *adj. pron. dem. masc. sg. nom./ac.* [2] 35, 21;
cel *adj. pron. dem. neutru sg. nom./ac.* [2] 8, 7; 32, 4; 34, 14;
cel *pron. dem. masc. sg. nom./ac.* [1] 11, 2; 26, 15; [2] 10, 18; 15, 3; 34, 12;
cela *pron. dem. masc. sg. nom./ac.* [1] 10, 4; 10, 5; [2] 7, 22; 13, 9; 13, 9;
cêle *adj. pron. dem. fem. pl. nom./ac.* [2] 5, 9;
cêle *adj. pron. dem. neutru pl. nom./ac.* [1] 9, 24; 23, 27; [2] 30, 14;
cêle *pron. dem. fem. pl. nom./ac.* [2] 1, 12; 6, 16; 28, 18; 28, 18; 28, 21; 29, 18; 29, 24; 32, 31; 35, 26; 36, 13; 36, 18; 36, 18;
cêlea *pron. dem. fem. pl. nom./ac.* [1] 23, 31; 28, 2; [2] 28, 21;
celor *adj. pron. dem. fem. pl. gen./dat.* [2] 34, 16;
celor *adj. pron. dem. masc. pl. gen./dat.* [1] 15, 27;
celor *pron. dem. masc. pl. gen. /dat.* [1] 6, 66; [2] 2, 10; 31, 4; 31, 15; 31, 16; 34, 4; 34, 10; 34, 10; 34, 17;
celora *pron. dem. masc. pl. dat./gen.* [2] 2, 10;
celui *pron. dem. masc. sg. gen./dat.* [1] 10, 4; 29, 29; [2] 3, 16; 3, 16; 6, 23; 15, 5; 15, 5; 19, 2;
celuia *adj. pron. dem. masc. sg. gen./dat.* [1] 13, 6; [2] 34, 23;
celuia *pron. dem. masc. sg. gen./dat.* [1] 21, 12; 29, 29; [2] 9, 29; 12, 15; 29, 25
cêea *pron. dem. fem. sg. nom./ac.* [1] 22, 19*; [2] 29, 16*;
cei *pron. dem. masc. pl. nom./ac.* [1] 3, 1*; 7, 21*; 9, 2*; 11, 10*; 11, 10*; 25, 8*; [2] 5, 5*; 6, 36*; 10, 8;* 10, 17*; 20, 7*; 20, 23*; 20, 24*; 20, 24*; 21, 11*; 21, 13*; 23, 6*; 23, 13*; 30, 6*; 30, 21*; 30, 25*; 30, 25*; 32, 26*; 32, 31*; 33, 9*; 34, 10*; 35, 17*;
ceia *pron. dem. masc. pl. nom./ac.* [1] 6, 33*; 8, 13*; 15, 25*; 22, 18*; [2] 22, 1*; 25, 3*; 26, 7*; 28, 12*; 28, 23*; 30, 6*; 30, 10*;
cel *pron. dem. masc. sg. nom./ac.* [1] 12, 38*; 21, 9*; [2] 21, 9*; 23, 7*;
cela *pron. dem. masc. sg. nom./ac.* [1] 6, 39*; 9, 16*; 9, 23*; 9, 38*; [2] 20, 7*; 30, 17*;
celor *pron. dem. masc. pl. gen. /dat.* [1] 4, 40*; 6, 31*; 22, 15*; [2] 1, 2*; 1, 2*; 6, 14*; 6, 38*; 22, 11*; 23,

12*; 23, 12*; 28, 9*; 30, 22*; 32, 12*; 33, 18*; 33, 19*;
celora *pron. dem. masc. pl. dat./gen.* [2] 30, 9*;
celui *pron. dem. masc. sg. gen./dat.* [1] 21, 15*; 25, 5*; [2] 26, 5*;

cel[2]: (1521 NEACŞU): art. dem.-adj. : „der" : „ce" : (119x)
cea *articol dem adj. fem. sg. nom./ac.* [1] 7, 24; 7, 24; 11, 17; 11, 18; 16, 39; 18, 6; 27, 21; [2] 1, 13; 4, 9; 4, 22; 4, 22; 8, 17; 13, 13; 29, 35; 30, 2; 33, 14; 33, 14; 33, 18;
cei *articol dem adj. fem. sg. gen./dat.* [2] 7, 7;
cei *articol dem adj. masc. pl. nom./ac.* [1] 11, 12; 11, 15; 11, 20; 11, 22; 11, 25; 11, 25; 12, 4; 12, 4; 12, 21; 22, 2; 27, 6; 27, 6; 27, 29; 27, 29; 27, 29; 28, 1; [2] 4, 7; 4, 15; 5, 11; 15, 9; 29, 23;
cel *articol dem adj. masc. sg. nom./ac.* [1] 2, 7; 18, 15; 19, 16; 26, 14; 26, 14; 26, 29; 27, 5; 27, 13; 27, 15; 27, 30; 28, 18; [2] 1, 5; 1, 6; 4, 19; 7, 7; 13, 11;
cêle *articol dem adj. fem. pl. nom./ac.* [1] 16, 2; 27, 25; 27, 28; 28, 12; [2] 9, 4; 9, 27; 12, 9; 12, 9; 12, 15; 17, 10;
cêle *articol dem adj. neutru pl. nom./ac.* [2] 9, 11; 12, 9;
cêlea *articol dem adj. fem. pl. nom./ac.* [1] 27, 27;
cêle *articol dem. adj. neutru pl. nom./ac.* [2] 16, 11*; 25, 26*; 26, 22*; 28, 26*;
celor *articol dem adj. fem. pl. gen./dat.* [1] 28, 12; 28, 12; 28, 13; 28, 13; 28, 16;
celor *articol dem adj. masc. pl. gen./dat.* [1] 8, 6; 11, 10; 11, 11; 11, 11; 12, 18; 28, 1; 28, 15; 28, 17; 28, 18; 29, 11;
celui *articol dem adj. masc. sg. gen./dat.* [1] 7, 15; [2] 18, 30; 18, 30;
cea *articol dem adj. fem. sg. nom./ac.* [1] 18, 8*; [2] 23, 5*; 31, 2*; 31, 3*;
cei *articol dem adj. masc. pl. nom./ac.* [1] 4, 43*; 10, 2*; 15, 25*; [2] 23, 1*; 32, 3*;
cel *articol dem adj. masc. sg. nom./ac.* [1] 2, 25*; 27, 6*; 27, 10*; 27, 14*; 28, 8*; [2] 6, 33*; 8, 5*; 25, 18*; 25, 18*;
cêle *articol dem adj. fem. pl. nom./ac.* [1] 18, 7*; 18, 8*; 18, 10*; 29, 29; [2] 4, 13*; 20, 35*; 31, 3*; 35, 12*;
celor *articol dem adj. masc. pl. gen./dat.* [2] 23, 14*;
celui *articol dem adj. masc. sg. gen./dat.* [1] 5, 1*;

célălalt : (sec. XVI PS. SCH.) : pron. /adj. dem. : „der andere" : „l'autre" : (13x)
cêealaltă *adj. pron. dem. fem. sg. nom./ac.* [2] 3, 11;
ceialalţi *pron. dem. masc. pl. nom./ac.* [1] 4, 43; 16, 41; [2] 34, 9;
cêlealalte *adj. pron. dem. neutru. pl. nom./ac.* [1] 29, 29; [2] 25, 26; 26, 22; 27, 7; 28, 26; 20, 35; 35, 26;
cêlealalte *pron. dem. neutru pl. nom./ac.* [2] 24, 27;
celuialalt *adj. pron. dem. masc. sg. gen./dat.* [2] 3, 11;

cer : (sec. XVI PS. H.) : s. n. : „Himmel" : „ciel" : (35x)
ceriu *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 21, 16; 21, 26; 29, 11; [2] 6, 13; 6, 14; 6, 21; 6, 23; 6, 25; 6, 27; 6, 30; 6, 33; 6, 35; 6, 39; 7, 1; 7, 14; 20, 6; 28, 9; 30, 27; 32, 20;
ceriul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [1] 16, 31; [2] 2, 6; 2, 6; 2, 12; 6, 18; 6, 18; 6, 26; 7, 13;
ceriului *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* [1] 27, 23; [2] 2, 6; 6, 18; 18, 18; 33, 3; 33, 5; 36, 23;
ceriuri *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [1] 16, 26;

cerbíce : (sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Nacken" : „cou" : (1x)
cerbicea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 36, 13;

cercá : (1581 PRL) : v. I : „1. suchen, 2. untersuchen, 3. versuchen, 4. behandeln" : „1. chercher, 2. examiner, 3. essayer, 4. s'occuper" : (36x)
a cerca *verb infinitiv prezent* [1] 14, 8; [2] 11, 15; 18, 7; 34, 3;
ai cercat *verb indicativ perfect compus 2 sg.* [2] 25, 15;
am cercat *verb indicativ perfect compus 1 pl.* [1] 15, 13;
au cercat *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 13, 3; [2] 15, 15;
au cercat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 16, 12; 22, 9; 31, 21;
cearcă *verb imp. 2 sg.* [2] 18, 4;
cearcă *verb indicativ prezent 3 sg.* [1] 28, 9;
cerca *verb indicativ imperfect 3 pl.* [2] 9, 23;
cercaţi *verb imp. 2 pl.* [1] 16, 11; 16, 11; 28, 8; [2] 34, 21;
cercă *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 10, 14; [2] 33, 12;
cercînd *verb gerunziu* [1] 16, 10;
era cercînd *verb indicativ imperfect 3 sg.* [2] 26, 5;
să cercaţi *verb conjunctiv prezent 2 sg.* [1] 22, 19;
să cêrce *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [1] 19, 3; [2] 15, 12; 22, 9;
să cêrce *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [1] 4, 39; 10, 13; 21, 29; [2] 12, 14; 34, 26;
vei cerca *verb viitor 1 indicativ 2 sg.* [1] 28, 9;
veţi cerca *verb viitor 1 indicativ 2 pl.* [2] 15, 2;
vom cerca *verb viitor 1 indicativ 1 pl.* [2] 18, 6;
vor cerca *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [2] 7, 14; 15, 4;

cercetá : (sec. XVI PS. SCH.) : v. I. : „1. prüfen, 2. suchen" : „1. examiner, 2. chercher" : (16x)
a cerceta *verb infinitiv prezent* [2] 19, 3; 20, 3; 20, 4; 20, 4;
am cercetat *verb indicativ perfect compus 1 pl.* [2] 14, 7;
au cercetat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 14, 7; 17, 3; 17, 4; 25, 20; 26, 5;
cerceta-voiu *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [2] 28, 23;
cercetă *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [2] 1, 5;
cercetează *verb indicativ prezent 3 sg.* [1] 29, 17;
să cercetêze *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [2] 14, 4; 30, 19;
va cerceta *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [2] 15, 13;

cerdác : (1668-1670 HERODOT) : s. n. : „Altan" : „balcon" : (3x)
cerdacuri *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [2] 28, 4;
cerdacurile *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [1] 28, 21;
cerdacurilor *subst. comun neutru pl. gen./dat. art.* [1] 28, 11;

cére : (sec. XVI PS. H.) : v. III : „bitten, verlangen" : „demander" : (8x)
ai cerşut *verb indicativ perfect compus 2 sg.* [2] 1, 11; 1, 11; 1, 11;
au cerşut *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 4, 10; [2] 9, 12; 11, 21;

cêre *verb imp. 2 sg.* [2] 1, 7;
cerea *verb indicativ imperfect 3 sg.* [2] 36, 4;

certá : (1563-1583 COD. VOR.[2]) : v. I : „1. schelten, 2. strafen" : „1. gronder, 2. punir" : (5x)
au certat *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [2] 10, 11;
au certat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 10, 11; 10, 14;
voiu certa *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [2] 10, 11; 10, 14;

cetáte : (1391 DRHB) : s. f. : „Stadt" : „cité" : (131x)
a cetății *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [2] 32, 30;
cetate *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 19, 15; [2] 6, 5; 11, 11; 11, 11; 15, 6; 15, 6; 19, 5; 19, 5; 30, 10; 30, 10; 32, 3; 32, 4; 33, 15;
cetatea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 11, 8; 11, 8; 13, 5; 19, 3; [2] 1, 4; 1, 14; 5, 1; 8, 11; 8, 11; 12, 13; 23, 21; 28, 25; 28, 25; 31, 19; 31, 19; 32, 18; 35, 20;
cetăți *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [1] 2, 22; 2, 23; 6, 60; 6, 61; 6, 62; 6, 63; 6, 66; 26, 27; 27, 25; [2] 8, 5; 11, 4; 11, 9; 14, 6; 17, 12; 27, 4; 32, 28;
cetății *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [1] 1, 43; 1, 46; 1, 50; 4, 12; 6, 56; 11, 8; 19, 9; 20, 3; [2] 6, 34; 6, 38; 16, 6; 18, 25; 29, 20; 34, 8;
cetățile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 4, 31; 4, 32; 6, 57; 6, 60; 6, 64; 6, 65; 6, 67; 9, 2; 10, 7; 13, 2; 18, 8; 19, 7; 19, 13; [2] 8, 2; 8, 4; 8, 6; 8, 6; 8, 6; 9, 25; 10, 17; 11, 21; 12, 4; 13, 19; 14, 5; 14, 7; 14, 14; 15, 8; 16, 4; 17, 2; 17, 2; 17, 2; 17, 7; 17, 9; 17, 19; 19, 5; 19, 10; 20, 4; 21, 2; 21, 11; 23, 2; 24, 5; 25, 13; 26, 6; 28, 18; 31, 1; 31, 1; 31, 6; 31, 19; 33, 14; 34, 6;
cetăților *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* [1] 4, 33; [2] 6, 28; 32, 1;
cetatea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 11, 5*; 11, 7*; 13, 6*; 13, 12*; [2] 9, 31*; 14, 1*; 16, 14*; 21, 1*; 21, 20*; 24, 16*; 24, 25*; 25, 28*; 27, 9*; 28, 15*; 28, 27*; 33, 14*;
cetății *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [2] 32, 5*;

chédru → cedru

chéfure : (1683-1686 MS. 45): adj. : „silbern" : „argenté" : (1x)
chefure *adj. calificativ fem. pl. nom./ac.* [1] 28, 17;

chéie : (1500 DERS) : s. f. : „Schlüssel" : „clé" : (1x)
chiei *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [1] 9, 27;

cheltuí : (1563-1583 COD. VOR.[2]) : v. IV : „ausgeben" : „dépenser" : (1x)
să cheltuia *verb indicativ imperfect 3 pl.* [2] 9, 16;

chemá : (sec. XVI PS. H.) : v. I : „rufen" : „appeler, invoquer" : (22x)
au chemat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 4, 9; 14, 11;
au chiemat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 11, 7;
chemară *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [2] 10, 3;
chemați *verb imp. 2 pl.* [1] 16, 8;
chemă *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 4, 10; 15, 11; 22, 6; [2] 24, 6;
chiamă *verb imp. 2 sg.* [2] 18, 8;
chiemă *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 7, 16; 7, 23; [2] 18, 8;
să chiamă *verb indicativ prezent 3 sg.* [2] 7, 14;
să chiême *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [2] 6, 20; 18, 12;
s-au chemat *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 23, 14; [2] 28, 15;
s-au chemat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 13, 6; [2] 6, 33;
va chema *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [2] 6, 33;
vor chema *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [1] 6, 65;

chenéu → chineán

cheretián : (1665-1672 MS. 4389): s. m. : „Kerether" : „Kéréthien" (1x)
hieréthi *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 18, 17;

chibzuí : (1459 TAMÁS) : v. IV : „denken" : „raisonner" : (1x)
chibzuind *verb gerunziu* [2] 18, 33;

chichíță : (1683-1686 MS. 45) : s. f. : „Lade" : „coffre" : (4x)
chichița *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 24, 11; 24, 11;
chichiță *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 24, 8; 24, 10;

chiédru → cedru

chiemá → chema

chineán : (1665-1672 MS. 4389) : s. m. : „Keniter" : „Kénien" : (1x)
chenéii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [1] 2, 55;

chíot : (1581 CORESI, OMIL.) : s.n. : „Schrei" : „cri" : (1x)
chiot *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [2] 15, 14;

chip : (1480 BGL) : s. n. : „1. Bild(nis), 2. Gestalt, Aussehen, 3. Mittel, Weg" : „1. image, 2. figure, 3. manière" : (30x)
chipul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [2] 33, 7;
chipurile *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [2] 33, 22; 35, 20;
chip *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 14, 16*; 15, 15*; 17, 13*; 17, 21*; 17, 23*; 18, 3*; 19, 2*; 21, 13*; 22, 11*; 23, 3*; 24, 9*; 24, 19*; 30, 7*; 31, 13*; 35, 12*; 35, 20*; [2] 1, 12*; 2, 3*; 4, 4*; 6, 10*; 6, 30*; 10, 12*; 14, 7*; 20, 38*; 23, 18*; 25, 4*; 25, 4*;

chívot : (1476 DRH) : s. n. : „1. Schrein" : „1. coffre, tabernacle" : (1x)
chívotul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [2] 6, 41;

ci : (sec. XVI PS. H.) : conj. : „sondern" : „mais, cependant" : (12x)
ce *conjuncție coord.* [1] 19, 3; [2] 1, 11; 15, 17; 16, 12; 17, 4; 20, 16; 20, 34; 26, 18; 28, 2; 29, 34; 35, 22;
ci *conjuncție coord.* [1] 29, 1;

cimbál : (1673 DOS. PS. V.) : s. n. : „Zimbel" : „cymbale" : (8x)

ţimbale *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [1] 15, 16; 15, 19; 15, 28; 16, 5; 16, 42; 25, 6; [2] 5, 11; 5, 12; 29, 25;
ţîmbale *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [1] 13, 8;

cinci : (1563-1583 COD. VOR.[2]) : num. card. : „fünf" : „cinq" : (3x)
cinci *num. card. fem. nom./ac.* [2] 4, 6; 4, 6;
cinci *num. card. masc. nom./ac.* [2] 6, 13;

cíncilea : (sec. XVI PS. H.) : num. ord. : „fünftel" : „cinquième" : (10x)
a cincea *num. ord. fem. sg. nom./ac. art.* [1] 27, 8;
al cincelea *num. ord. masc. sg. nom./ac. art.* [1] 2, 14; 3, 3; 8, 2; 12, 10; 24, 9; 26, 3; 26, 4; [2] 12, 2;
al cincilea *num. ord. masc. sg. nom./ac. art.* [1] 27, 8;

cíne : (sec. XVI PS. H.) : pron. rel./interog. : „der, wer" : „qui" : (11x)
cine *pron. int.-rel. nom./ac.* [1] 11, 17; 17, 16; 29, 5; 29, 14; 29, 14; [2] 1, 10; 2, 6; 2, 6; 18, 19; 32, 10; 32, 14;

cínste : (1474 DERS) : s. f. : „1. Ehre, 2. Ehrlichkeit" : „1. honneur, 2. honnêteté" : (1x)
cinste *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 32, 33;

cinstí : (1563-1583 COD. VOR.[2]) : v. IV : „ehren" : „honorer" : (1x)
cinstind *verb gerunziu* [1] 19, 3;

cinstít : (1563-1583 COD. VOR.[2]) : adj. : „edel, kostbare, wertvoll" : „précieux" : (7x)
cinstită *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 20, 2; 29, 2; [2] 9, 1; 9, 9; 9, 10;
cinstite *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. neart.* [2] 3, 6; 32, 27;

ciopláş : (1683-1686 MS. 45) : s. m. : „Steinmetz": „maçon" : (2x)
cioplaşi *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [2] 2, 2; 2, 18;

cioplí : (1581-1582 PO) : v. IV. : „behauen" : „tailler, façonner" : (5x)
a ciopli *verb infinitiv prezent* [2] 2, 14;
au cioplit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 3, 7;
ciopli *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [2] 3, 5; 26, 10;
să cioplească *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [1] 22, 2;

cioplít : (1581-1582 PO) : adj. : „behauen" : „sculpté" : (7x)
cel cioplit *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [2] 33, 7; 33, 7; 33, 15;
cêle cioplite *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [2] 34, 3; 34, 4;
cioplite *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [2] 28, 2; 33, 19;

cioplitór : (1551-1553 ES) : s. m. : „Steinmetz" : „maçon" (2x)
cioplitori *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 22, 2; 22, 15;

cioplitúră : (1650 ANON. CAR.[2]) : s. f. : „Statue, Skulptur" : „statue" : (1x)
ciopliturí *subst. comun fem. sg. gen./dat. neart.* [2] 2, 14;

cití : (1563-1583 COD. VOR.[2]) : v. IV : „lesen" : „lire" : (2x)
ceti *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [2] 34, 19; 34, 30;

citít : (1564 CORESI, CAZ.) : adj. : „gelesen" : „lu" : (1x)
cea cetită *adj. gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 34, 24;

cîmp : (1300 MDGR) : s. n. : „1. Feld, Flur, 2. Ebene" : „1. champs, 2. plaine" : (4x)
cîmpu *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 19, 9;
cîmpul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [1] 8, 8; [2] 26, 23; 35, 22;

cînd : (1551-1553 ES) : adv./conj. : „wann, als" : „quand, lorsque" : (38x)
cînd *adv. pron. inter./relat.* [1] 6, 15; 6, 31; 12, 19; 14, 15; 16, 19; [2] 5, 9; 5, 12; 6, 26; 10, 2; 12, 13; 13, 15; 20, 22; 20, 23; 20, 32; 20, 36; 21, 10; 21, 20; 22, 2; 22, 6; 24, 1; 24, 15; 24, 22; 26, 19; 27, 1; 28, 1; 29, 27; 30, 10; 33, 1; 33, 21; 34, 1; 34, 8; 34, 14; 36, 2; 36, 5; 36, 9; 36, 11;
cîndu *adv. pron. inter./relat.* [2] 10, 6;
cînd *adv. pron. inter./relat.* [2] 32, 14*;

cînd̂ai : (1581 CORESI, OMIL.) : adv./conj. : „vielleicht, etwa; irgendwie" : „peut-être; d'une certaine façon" : (1x)
cîndai *adv.* [1] 10, 4;

cîntá : (sec. XVI PS. H.) : v. I : „singen" : „chanter" : (9x)
a cînta *verb infinitiv prezent* [1] 25, 7;
a cîntarea *verb infinitiv prezent* [2] 29, 27;
cînta *verb indicativ imperfect 3 pl.* [1] 15, 27; [2] 31, 15;
cîntaţi *verb imp. 2 pl.* [1] 16, 9; 16, 23;
cîntă *verb indicativ prezent 3 pl.* [1] 6, 31; [2] 23, 13;
cîntînd *verb gerunziu* [2] 29, 28;

cîntáre : (sec. XVI PS. H.) s. f. : „Gesang" : „chant" : (9x)
ale cîntărilor *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* [1] 16, 42;
cîntare *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 6, 32;
cîntări *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [1] 15, 16; [2] 5, 12; 7, 6; 23, 13; 23, 18; 34, 12;
cîntărilor *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* [1] 15, 22;

cîntăréţ : (1649 MARD.) : s. m. : „Sänger" : „chanteur" : (10x)
cîntăreţi *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 9, 33; 15, 16; [2] 20, 22;
cîntăreţii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [1] 15, 19; 15, 27; [2] 29, 28; 35, 15;
cîntăreţilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [1] 15, 27; [2] 9, 11;
cîntăreţul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [1] 6, 33;

cîrlíg : (1389 DLRV) : s. n. : „Haken" : „crochet" : (3x)
a cîrligilor *subst. comun neutru pl. gen./dat. art.* [1] 28, 17;
cîrligele *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [2] 4, 11; 4, 16;

cît : (sec. XVI PS. H.) : adj./adv./pron. : „1. wieviel, 2. kaum, 3. insofern, 4. das ... was” : „1. combien, 2. à peine, 3. tant que, 4. ce que” : (28x)
cît *adv. pron. inter./relat.* [1] 21, 24; [2] 3, 3; 9, 1; 12, 7; 16, 12; 36, 16;
cît *conjuncţie subord.* [2] 14, 13;
cîte *pron. int.-rel. fem. pl. nom./ac.* [1] 4, 10; 6, 49; 10, 11; 16, 32; 16, 40; 17, 20; [2] 2, 14; 7, 11; 8, 6; 9, 1; 23, 8; 26, 4; 27, 2; 29, 2; 35, 7; 36, 2; 36, 5; 36, 8;
cîţi *pron. int.-rel. pl. nom./ac.* [1] 4, 9; [2] 29, 29;
cîte *adj. pron. int.-rel. fem. pl. nom./ac.* [2] 18, 15*;

cîteşicínci : (1688 BIBLIA) : num. : „alle fünf” : „tous les cinq” : (1x)
cîteşicinci *num. colectiv masc. nom./ac.* [2] 24, 27;

cîteştréi : (1688 BIBLIA) : num. : „alle drei” : „tous le trois” : (1x)
cîteştrei *num. colectiv fem. pl. nom./ac.* [1] 21, 13;

clădí : (sec. XVI PS. H.) : v. IV : „(auf)bauen” : „construire” : (3x)
au clădit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 3, 5; 16, 6;
clădi *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 21, 26;

clătí : (sec. XVI PS. H.) : v. IV : „rühren, rücken, wanken” : „mouvoir, chanceler” : (4x)
a clăti *verb infinitiv prezent* [2] 33, 8;
a să clăti *verb infinitiv prezent* [2] 35, 15;
clăti *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 21, 1;
să clătească *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [1] 16, 30;

clópot : (sec. XVI PS. H.) : s. n. : „Glöckchen” : „clochette” : (1x)
clopoţi *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [2] 4, 13;

coborî́ : (sec. XVI PS. H.) : v. IV : „herab-, hinabsteigen, herunterkommen” : „descendre” : (8x)
pogorî *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 11, 23; [2] 7, 1; 18, 2;
pogorîndu-se *verb gerunziu* [2] 7, 3;
să pogorî *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [2] 22, 6;
să pogorîră *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [1] 11, 15;
s-au pogorît *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 7, 21;
s-au pogorît *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 11, 22;
vă pogorîţi *verb imp. 2 pl.* [2] 20, 17;

cobúz : (1632 EUSTR. PRAV.) : s. n. : „Musikinstrument” : „instrument de musique” : (12x)
cobuze *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [2] 5, 11; 9, 11;
copuze *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [1] 13, 8; 15, 16; 15, 20; 15, 28; 16, 5; 25, 1; 25, 6; [2] 20, 29; 29, 25;
copuzul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [1] 25, 3;

conoaşte → cunoaşte

conoştínţă → cunoştinţă

contení : (1563-1583 COD. VOR.[2]) : v. IV : „aufhören” : „cesser” : (2x)
conteni-voiu *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [2] 18, 5; 18, 14;

copíl : (1318 DLRV) : s. m. : „1. Kind, 2. Diener” : „1. enfant, 2. serviteur” : (3x)
copiii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [2] 10, 8; 10, 10; 20, 14;

copiláş : (1318 DLRV) : s. m. : „1. Kind, 2. Diener” : „1. enfant, 2. serviteur” : (2x)
copilaş *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 22, 5; [2] 34, 3;

copúz → cobuz

cor : (1683-1686 MS. 45) : s. m. pl. : „Scheffel” : „homer” : (3x)
cori *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [2] 2, 10; 2, 10; 27, 5;

corábie : (1521 NEACŞU) : s. f. : „Schiff” : „bateau” : (1x)
corabiia *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 9, 21;

corinteán : (1559 CORESI, ÎC.) : s. m. : „Korinther” : „Koréites” : (3x)
coriteanul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [1] 9, 31;
coritênii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [1] 9, 19; 12, 6;

corn : (1436 LDSR) : s. n. : „1. Horn, 2. Ecke” : „1. corne, 2. coin” : (2x)
coarne *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [2] 18, 10;
cornu *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 25, 5;

cort : (1563 CORESI, PRAXIU) : s. n. : „Zelt” : „tente” : (24x)
cort *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 15, 1; 17, 5; [2] 1, 4; 5, 4;
cortul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [1] 23, 26;
cortului *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* [1] 9, 19; 9, 23; 16, 1; [2] 20, 5;
corturi *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [2] 14, 15;
corturilor *subst. comun neutru pl. gen./dat. art.* [2] 8, 13;
cortul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [1] 21, 28*; [2] 1, 3*; 1, 6*; 5, 3*; 24, 6*; 29, 6*;
cortului *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* [1] 6, 32*; 6, 48*; 9, 21*; 16, 39*; 23, 32*; [2] 1, 5*; 1, 13*;

cot : (1632 DRĂGANU) : s.m. : „1. Elle, 2. Ellenbogen” : „1. aune, 2. conde” : (24x)
coţi *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 11, 23; [2] 3, 3; 3, 3; 3, 4; 3, 4; 3, 8; 3, 8; 3, 11; 3, 11; 3, 11; 3, 12; 3, 14; 3, 14; 4, 1; 4, 1; 4, 1; 4, 2; 4, 2; 4, 2; 4, 3; 6, 13; 6, 13; 6, 13; 25, 23;

créde : (sec. XVI PS. H.) : v. III : „glauben” : „croire” : (4x)
am crezut *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [2] 9, 6;
crêdeţi *verb imp. 2 pl.* [2] 20, 21; 20, 21; 32, 15;

credínţă : (sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Glaube” : „croyance” : (7x)
credinţa *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 9, 23;
credinţă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 9, 26; 9, 31; [2] 31, 12; 31, 15; 31, 18; 34, 12;

créşte : (sec. XVI PS. H.) : v. III : „wachsen" : „croître" : (6x)
crescură *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [1] 23, 17;
să crescu *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [2] 11, 21;
s-au crescut *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [2] 10, 8; 10, 10;
s-au crescut *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 14, 2;
voiu crêşte *verb viitor 1 indicativ 2 sg.* [1] 17, 10;

crin : (1560-1561 CORESI, TE.[2]) : s. m. : „Lilien" : „lis" : (1x)
crin *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [2] 4, 5*;

crívăţ : (1522 DERS) : s. n. : „Norden" : „nord" : (4x)
crivăţ *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 9, 24; 26, 14; 26, 17; [2] 14, 10;

cruţá : (sec. XVI PS. H.) : v. I : „(ver)schonen, acht haben, halten" : „ménager, veiller, maintenir" : (8x)
au cruţat *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [2] 31, 18;
au cruţat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 11, 8;
cruţaţi *verb imp. 2 pl.* [1] 28, 8; [2] 19, 7;
cruţă *verb imp. 2 sg.* [1] 29, 18; [2] 6, 16;
vei cruţa *verb viitor 1 indicativ 2 sg.* [1] 22, 13;
vor cruţa *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [2] 6, 16;

cu : (1521 NEACŞU) : prep. : „mit" : „avec" : (445x)
cu *prep.* [1] 3, 1; 3, 1; 3, 3; 3, 3; 3, 5; 4, 9; 4, 10; 4, 23; 5, 19; 5, 19; 5, 19; 5, 19; 6, 32; 6, 61; 6, 63; 6, 65; 7, 11; 8, 32; 9, 1; 9, 30; 10, 3; 10, 4; 11, 9; 11, 10; 11, 10; 11, 13; 11, 17; 11, 19; 11, 23; 11, 23; 12, 2; 12, 2; 12, 2; 12, 17; 12, 18; 12, 19; 12, 21; 12, 27; 12, 31; 12, 32; 12, 34; 12, 34; 12, 34; 12, 37; 12, 39; 13, 1; 13, 1; 13, 1; 13, 1; 13, 2; 13, 8; 13, 8; 13, 8; 13, 8; 13, 8; 13, 8; 13, 8; 13, 10; 14, 12; 15, 13; 15, 15; 15, 16; 15, 16; 15, 16; 15, 16; 15, 16; 15, 18; 15, 19; 15, 20; 15, 21; 15, 24; 15, 25; 15, 27; 15, 28; 15, 28; 15, 28; 15, 28; 16, 5; 16, 5; 16, 6; 16, 7; 16, 32; 16, 40; 16, 41; 16, 42; 17, 2; 17, 8; 17, 11; 18, 11; 18, 11; 19, 2; 19, 2; 19, 10; 19, 14; 19, 19; 20, 3; 20, 3; 20, 4; 20, 4; 20, 6; 20, 6; 21, 3; 21, 16; 21, 20; 21, 21; 21, 22; 21, 24; 21, 26; 22, 11; 22, 15; 22, 16; 22, 18; 23, 5; 23, 28; 25, 1; 25, 1; 25, 1; 25, 3; 25, 5; 25, 6; 25, 6; 25, 6; 25, 6; 25, 7; 27, 32; 28, 9; 28, 9; 28, 14; 28, 15; 28, 15; 28, 18; 28, 19; 28, 20; 28, 21; 28, 21; 29, 4; 29, 5; 29, 5; 29, 9; 29, 17; 29, 17; 29, 22; 29, 28; 29, 28; 29, 28; [2] 1, 1; 1, 3; 1, 8; 1, 14; 2, 3; 2, 7; 2, 7; 2, 8; 2, 11; 2, 14; 2, 14; 2, 14; 2, 14; 2, 14; 2, 14; 2, 14; 2, 14; 2, 14; 2, 14; 2, 14; 2, 18; 3, 4; 3, 5; 3, 5; 3, 6; 3, 7; 3, 7; 3, 8; 3, 9; 3, 10; 4, 5; 4, 6; 4, 6; 4, 9; 4, 12; 5, 11; 5, 11; 5, 11; 5, 11; 5, 11; 5, 11; 5, 11; 5, 11; 5, 11; 5, 11; 5, 12; 5, 12; 5, 12; 5, 12; 6, 4; 6, 14; 6, 15; 6, 15; 6, 16; 6, 18; 6, 38; 6, 38; 7, 6; 7, 6; 7, 6; 7, 8; 8, 8; 8, 18; 8, 18; 9, 1; 9, 1; 9, 17; 9, 18; 9, 18; 9, 20; 9, 21; 9, 22; 9, 22; 9, 25; 9, 31; 10, 3; 10, 8; 10, 8; 10, 10; 10, 11; 10, 11; 10, 11; 10, 14; 10, 14; 10, 15; 10, 18; 11, 10; 12, 3; 12, 3; 12, 7; 12, 16; 13, 3; 13, 3; 13, 8; 13, 9; 13, 12; 13, 14; 14, 1; 14, 6; 14, 9; 15, 2; 15, 2; 15, 6; 15, 12; 15, 14; 15, 14; 15, 14; 15, 15; 15, 19; 16, 6; 16, 9; 16, 9; 16, 13; 16, 15; 17, 3; 17, 8; 17, 8; 17, 9; 17, 14; 17, 15; 17, 15; 17, 16; 17, 16; 17, 16; 17, 17; 17, 18; 18, 2; 18, 2; 18, 3; 18, 3; 18, 10; 18, 16; 18, 20; 18, 26; 18, 27; 18, 30; 19, 1; 19, 6; 19, 7; 19, 9; 19, 9; 19, 9; 19, 11; 20, 1; 20, 18; 20, 18; 20, 20; 20, 22; 20, 28; 20, 29; 20, 29; 20, 38; 21, 1; 21, 2; 21, 4; 21, 9; 21, 9; 21, 12; 21, 15; 21, 15; 21, 18; 21, 19; 21, 19; 22, 5; 22, 7; 22, 9; 22, 12; 23, 1; 23, 3; 23, 7; 23, 10; 23, 13; 23, 13; 23, 14; 23, 18; 23, 18; 23, 21; 24, 16; 24, 16; 24, 16; 24, 16; 24, 21; 24, 22; 24, 24; 24, 24; 25, 2; 25, 4; 25, 7; 25, 7; 25, 8; 25, 10; 25, 10; 25, 13; 25, 19; 25, 28; 26, 2; 26, 5; 26, 13; 26, 13; 26, 15; 26, 15; 26, 17; 26, 23; 26, 23; 27, 9; 28, 9; 28, 10; 28, 15; 28, 19; 28, 27; 29, 8; 29, 8; 29, 9; 29, 9; 29, 10; 29, 25; 29, 25; 29, 25; 29, 25; 29, 26; 29, 26; 29, 29; 29, 30; 29, 30; 29, 34; 30, 6; 30, 12; 30, 21; 30, 21; 30, 23; 31, 12; 31, 15; 31, 17; 31, 18; 31, 21; 31, 21; 31, 21; 32, 3; 32, 3; 32, 7; 32, 7; 32, 7; 32, 8; 32, 8; 32, 9; 32, 18; 32, 21; 32, 21; 32, 33; 33, 8; 33, 11; 33, 20; 34, 11; 34, 12; 34, 12; 34, 28; 34, 31; 34, 31; 35, 13; 35, 20; 35, 20; 35, 20; 35, 20; 35, 21; 35, 24; 36, 5; 36, 5; 36, 5; 36, 6; 36, 8; 36, 8; 36, 10; 36, 15; 36, 17; 36, 19; 36, 22; 36, 23;
cu *prep.* [1] 5, 2*; 7, 4*; 9, 25*; 9, 28*; 9, 28*; 9, 31*; 9, 38*; 12, 33*; 12, 38*; 28, 1*; [2] 2, 2*; 5, 9*; 7, 10*; 10, 13*; 12, 1*; 13, 3*; 14, 9*; 15, 9*; 15, 9*; 15, 14*; 29, 31*; 32, 1*; 33, 14*;

cúget : (sec. XVI PS. H.) : s. n. : „1. Gedanke, Sinn, 2. Gewissen" : „1. pensée, 2. raison, esprit" : (2x)
cugetul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [1] 29, 18; [2] 2, 14;

cugetá : (sec. XVI PS. H.) : v. I : „denken" : „penser" : (2x)
a cugeta *verb infinitiv prezent* [2] 2, 14;
vei cugeta *verb viitor 1 indicativ 2 sg.* [2] 25, 8;

cui : (1341 DRĂGANU) : s.n. : „Nagle, Pflock" : „clou, cheville" : (3x)
cuiele *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [1] 22, 3;
cuielor *subst. comun neutru pl. gen./dat. art.* [2] 3, 9;
cuiu *subst. comun neutru sg. gen./dat. neart.* [2] 3, 9;

cum : (1521 NEACŞU) : adv./conj. : „wie" : „comme(nt)" : (15x)
cum *adv. pron. inter./relat.* [1] 13, 12; 21, 3; [2] 10, 6; 33, 19;
cum *conjuncţie subord.* [1] 10, 7; [2] 6, 16; 7, 17; 7, 18; 18, 3; 21, 6; 21, 7; 29, 8; 33, 22; 33, 23;

cúmpănă : (1509 DERS) : s. f. : „1. Waage, 2. Gewicht" : „1. balance, 2. poids" : (4x)
cumpăna *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 28, 15; 28, 15; 28, 16;
cumpănă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 28, 14;

cumpăníre : (1665-1672 MS. 4389) : s. f. : „Gewicht" : „poids" : (1x)
cumpănire *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 28, 17;

cumpănitúră : (1683-1686 MS. 45) : s. f. : „Gewicht" : „poids" : (4x)
cumpănitura *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 28, 17;
cumpănitură *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 22, 3; 28, 15;

cumpăniturii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [1] 28, 14;

cumpărá : (1551-1553 ES) : v. I : „kaufen" : „acheter" : (4x)
cumpăra *verb indicativ imperfect 3 sg.* [2] 1, 17;
cumpărînd *verb gerunziu* [1] 21, 24;
să cumpere *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [2] 34, 11;
voiu cumpăra *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [1] 21, 24;

cunoáşte : (sec. XVI PS. H.) : v. III : „1. (er)kennen; 2. wissen" : „1. (re)connaître; 2. savoir" : (16x)
a cunoaşte *verb infinitiv prezent* [2] 6, 33; 13, 5;
am cunoscut *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [1] 29, 17;
conoaşte *verb imp. 2 sg.* [1] 28, 9;
conoscu *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 14, 2; [2] 33, 13;
cunoscînd *verb gerunziu* [1] 12, 32; 12, 32;
cunóscu *verb indicativ prezent 1 sg.* [2] 25, 16;
cunoşti *verb indicativ prezent 2 sg.* [2] 6, 30;
să cunoască *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [1] 17, 19; [2] 6, 33;
va conoaşte *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [2] 6, 29;
vei cunoaşte *verb viitor 1 indicativ 2 sg.* [2] 6, 30;
voiu cunoaşte *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [1] 21, 2;
vor conoaşte *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [2] 12, 8;

cunoştínţă : (1581-1582 PO) : s. f. : „wissen" : „information, avis" : (1x)
conoştinţe *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [1] 4, 10*;

cunúnă : (sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Krone" : „diadème" : (1x)
cununa *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 20, 2;

cuprínde : (1563-1583 COD. VOR.[2]) : v. III : „1. (un)fassen, 2. enthalten" : „1. entourer, enlancer, 2. contenir, comprendre" : (1x)
au cuprins *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 12, 18;

curát : (sec. XVI PS. H.) : adj. : „1. gereinigt, 2. rein" : „1. nettoyé, 2. pur" : (9x)
cea curată *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. art.* [2] 13, 11;
cei curaţi *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [2] 6, 41;
curat *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [2] 4, 21;
curat *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. neart.* [2] 3, 4; 3, 5; 3, 8; 4, 20;
curată *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 4, 16;
curaţi *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [2] 9, 15;

curăţí : (sec. XVI PS. H.) : v. IV : „reinigen" : „nettoyer, purifier" : (22x)
a curăţi *verb infinitiv prezent* [2] 29, 17; 30, 17; 34, 3; 34, 8;
am curăţit *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [2] 29, 19;
au curăţit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [2] 29, 17; 34, 5;
curăţit-am *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [2] 29, 18;
curăţiţi *verb imp. 2 pl.* [2] 29, 5;
curăţiţi-vă *verb imp. 2 pl.* [1] 15, 12; [2] 29, 5;
s-au curăţit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 15, 14; [2] 29, 34; 29, 34; 30, 3; 30, 15; 30, 17; 30, 18;
să curăţască *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [2] 29, 16;
să curăţască *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [2] 4, 6;
să curăţească *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [2] 29, 15;
să curăţiră *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [2] 29, 15;

curăţénie : (1581-1582 PO) : s. f. : „Reinheit" : „pureté" : (1x)
curăţeniia *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 30, 19;

cúrte : (1485 DERS) : s. f. : „Hof" : „cour" (16x)
a curţilor *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* [1] 28, 12;
curtea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 28, 6; [2] 4, 9; 4, 9; 24, 21; 29, 16;
curţi *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [1] 23, 28;
curţii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [2] 4, 9; 6, 13; 7, 7; 20, 5; 31, 2;
curţile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 9, 22; 9, 25; [2] 23, 5; 33, 5;

curví : (1563 CORESI, PRAXIU) : v. IV : „huren" : „forniquer" : (4x)
ai curvit *verb indicativ perfect compus 2 sg.* [2] 21, 13;
au curvit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 5, 25;
au curvit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 21, 13;
curvi *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [2] 21, 11;

cutremurá : (sec. XVI PS. H.) : v. I : „erzittern" : „trembler" : (1x)
să cutremură *verb indicativ prezent 3 sg.* [1] 29, 11;

cuvínt : (sec. XVI PS. H.) : s. n. : „Wort" : „mot, parole" : (108x)
ale cuvintelor *subst. comun neutru pl. gen./dat. art.* [2] 24, 27;
cuvinte *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [1] 25, 5; 29, 29; [2] 9, 1; 10, 7; 12, 12; 19, 3; 20, 35; 25, 26; 26, 22; 27, 7; 28, 26; 35, 26;
cuvintele *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [1] 17, 15; 23, 27; 28, 21; 29, 29; 29, 29; 29, 29; [2] 8, 14; 9, 2; 9, 5; 9, 29; 12, 15; 12, 15; 13, 22; 15, 8; 16, 11; 18, 12; 19, 6; 20, 35; 29, 30; 32, 1; 32, 8; 33, 18; 33, 18; 33, 19; 34, 19; 34, 21; 34, 21; 34, 24; 34, 27; 34, 27; 34, 30; 34, 31; 35, 20; 35, 22; 35, 26; 36, 16;
cuvintelor *subst. comun neutru pl. gen./dat. art.* [1] 27, 24; [2] 9, 6; 9, 29; 13, 22; 27, 7; 32, 32; 33, 18; 36, 8;
cuvînt *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 21, 12; [2] 9, 2; 10, 6; 10, 9; 30, 5; 34, 18; 34, 28;
cuvîntul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [1] 10, 13; 11, 3; 11, 10; 11, 19; 12, 23; 13, 4; 15, 15; 16, 15; 17, 3; 17, 23; 21, 4; 21, 6; 21, 19; 22, 8; 26, 32; 27, 1; 27, 1; [2] 6, 10; 6, 17; 8, 13; 8, 15; 9, 5; 10, 15; 11, 2; 11, 3; 11, 3; 12, 7; 18, 18; 19, 11; 19, 11; 23, 4; 29, 36; 30, 4; 30, 12; 31, 5; 31, 16; 35, 6; 36, 5; 36, 5; 36, 21; 36, 22;
cuvintelor *subst. comun neutru pl. gen./dat. art.* [2] 9, 29*; 13, 22*; 36, 8*;

D

da : (1521 NEACŞU) : v. I : „geben” : „donner” : (171x)
a da *verb infinitiv prezent* [2] 31, 14; 31, 15; 35, 3; 35, 22; 35, 22; 36, 4;
ai dat *verb indicativ perfect compus 2 sg.* [1] 17, 22; [2] 6, 25; 6, 27; 6, 31; 6, 38; 20, 7; 20, 10; 20, 11;
am dat *verb indicativ perfect compus 1 pl.* [1] 29, 14;
am dat *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [1] 21, 23; 21, 23; 29, 3; [2] 2, 10; 7, 19; 7, 20; 25, 9; 25, 16; 33, 8;
au dat *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 6, 56; 6, 64; 6, 65; 6, 67; 10, 1; 29, 7; 29, 8; [2] 1, 15; 11, 15; 28, 18; 32, 33; 34, 10; 34, 11; 34, 17; 35, 8; 35, 8; 35, 9; 35, 25; 36, 23;
au dat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 5, 1; 6, 57; 11, 8; 14, 17; 19, 11; 21, 14; 22, 18; 25, 5; 28, 5; 28, 16; 28, 19; 29, 25; [2] 2, 11; 2, 12; 4, 23; 8, 2; 8, 9; 9, 8; 9, 9; 9, 9; 9, 12; 9, 16; 9, 23; 9, 27; 10, 4; 10, 9; 11, 10; 11, 21; 12, 15; 13, 5; 16, 8; 17, 2; 17, 19; 18, 22; 20, 30; 21, 3; 22, 11; 23, 9; 23, 11; 24, 24; 28, 5; 28, 9; 28, 21; 30, 7; 32, 24; 32, 25; 32, 29; 34, 15; 34, 18; 35, 7; 35, 8; 36, 4; 36, 17;
da *verb indicativ imperfect 3 sg.* [2] 17, 10; 27, 5;
dați *verb imp. 2 pl.* [1] 16, 28; 16, 28; 16, 29; 22, 19; [2] 18, 30;
dați *verb participiu* [1] 6, 48;
dau *verb indicativ prezent 1 sg.* [2] 1, 12;
da-va *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [2] 18, 5;
da-voiu *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [2] 1, 12;
dă *verb imp. 2 sg.* [1] 21, 22; 21, 22; 29, 19; [2] 1, 10; 25, 18;
dea *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [1] 22, 12;
dêde *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 2, 35; 6, 55; 21, 5; 21, 25; 28, 11; [2] 9, 27; 13, 16; 20, 3; 20, 23; 21, 2; 23, 18; 24, 12; 26, 6; 28, 5; 29, 8; 34, 9; 34, 16;
dêderă *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [2] 24, 10; 26, 8; 28, 15; 34, 10;
dêderă *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [2] 17, 5;
s-au dat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 34, 16;
să vor da *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [2] 18, 14;
să dai *verb conjunctiv prezent 2 sg.* [2] 6, 23;
să dați *verb conjunctiv prezent 2 pl.* [2] 13, 12;
să dau *verb conjunctiv prezent 1 sg.* [1] 12, 17;
să dea *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [1] 19, 10; [2] 31, 4; 31, 19; 35, 12;
să dea *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [2] 9, 8; 16, 1; 21, 7; 25, 9; 25, 20; 30, 12; 32, 11; 35, 20; 36, 4; 36, 4;
să dêderă *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [1] 5, 20;
va da *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [2] 15, 6; 18, 11;
vei da *verb viitor 1 indicativ 2 sg.* [1] 14, 10; [2] 2, 14; 6, 27; 6, 30; 6, 36;
veți da *verb viitor 1 indicativ 2 pl.* [2] 11, 3;
voiu da *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [1] 14, 10; 16, 18; 22, 9; [2] 1, 7; 7, 20; 12, 7;
da *verb indicativ imperfect 3 sg.* [2] 11, 1*; 22, 6*;
dați *verb imp. 2 pl.* [2] 30, 8*;
dêderă *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [2] 23, 15*; 29, 6*;

dácă : (sec. XVI PS. SCH.) : conj. : „wenn” : „si” : (35x)
deaca *conjuncție subord.* [1] 15, 26; 17, 1; 17, 11; 21, 15; 21, 27; [2] 5, 10; 7, 1; 10, 2; 12, 1; 12, 1; 12, 7; 12, 11; 15, 8; 15, 9; 16, 5; 18, 31; 18, 32; 20, 24; 21, 19; 22, 8; 24, 11; 24, 11; 24, 14; 25, 14; 25, 16; 26, 16; 28, 6; 29, 3; 29, 29; 31, 1; 31, 5; 33, 12; 34, 19; 34, 27;
deacá *conjuncție subord.* [1] 5, 1;

dájdie : (1551-1553 ES) : s. f. : „Fronarbeitern” : „corvée” : (1x)
dajde *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 8, 8*;

daneán: (1683-1686 MS. 45) : s. m. : „Daniter” : „Danite” : (1x)
denêni *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 12, 35;

dar[1] : (sec. XVI PS. H.) : conj./adv. : „aber” : „mais” : (9x)
dară *conjuncție coord.* [1] 21, 8; 21, 13; 29, 20; [2] 1, 9; 6, 17; 18, 4; 18, 12; 28, 11; 28, 23; 29, 10; 32, 15; 35, 3;

dar[2] : (sec. XVI PS. SCH.) : s. n. : „Gabe” : „don” : (12x)
dar *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 21, 24;
daruri *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [1] 16, 29; 18, 2; 18, 6; [2] 2, 10; 17, 5; 17, 11; 19, 7; 26, 8; 32, 23; 32, 23;
darurile *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [2] 9, 24;

dáre : (sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Gabe” : „don” : (3x)
darea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 32, 25;
dări *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [2] 17, 11; 21, 2;

dat : (1665-1672 MS. 4389) : adj. : „gegeben” : „donné” : (1x)
cei dați *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 9, 2;

dată : (1640 URECHE) : s. f. : „Mal” : „fois” : (1x)
dată *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 9, 21;

davír : (1683-1686 MS. 45) : s. n. : „Sprachorte” : „sanctuaire” : (2x)
daviră *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [2] 3, 15;
lui davir *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* [2] 4, 20;

de[1] : (1521 NEACŞU) : conj. : „1. um, zu, 2. wenn” : „1. que, 2. si” : (37x)
de *conjuncție subord.* [1] 12, 17; 12, 17; 13, 2; 17, 6; 19, 12; 19, 12; 22, 13; 28, 9; 28, 9; [2] 6, 16; 6, 18; 6, 22; 6, 24; 6, 24; 6, 28; 6, 28; 6, 28; 6, 28; 6, 29; 6, 29; 6, 34; 7, 13; 7, 13; 7, 13; 7, 14; 7, 17; 7, 19; 10, 7; 15, 2; 15, 2; 16, 3; 18, 27; 20, 9; 23, 6; 25, 8; 30, 9; 33, 8;

de[2] : (1521 NEACŞU) : prep. : „von, seit” : „de, depuis” : (774x)
de *prep.* [1] 1, 12; 1, 12; 1, 43; 2, 21; 2, 21; 2, 22; 2, 23; 2, 23; 2, 34; 3, 4; 5, 18; 5, 21; 5, 23; 5, 26; 6, 70; 6, 71; 6, 78; 9, 29; 10, 3; 11, 11; 11, 13; 11, 13; 11, 15; 11, 20; 11, 22; 11, 23; 12, 8; 12, 24; 12, 24; 12, 31; 12, 37; 12, 37; 12, 37; 12, 40; 13, 6; 13, 12; 14, 1; 14, 14; 15, 16; 15, 16; 15, 19; 15, 27; 15, 27;

16, 2; 16, 3; 16, 3; 16, 15; 16, 22; 17, 1; 17, 6; 17, 17; 18, 4; 18, 4; 18, 4; 18, 4; 18, 5; 18, 11; 18, 11; 18, 11; 19, 6; 19, 6; 19, 7; 19, 16; 19, 18; 19, 18; 19, 18; 20, 2; 20, 3; 20, 5; 21, 3; 21, 5; 21, 5; 21, 5; 21, 12; 21, 14; 21, 25; 22, 4; 22, 4; 22, 14; 22, 14; 22, 14; 22, 15; 22, 15; 22, 18; 23, 3; 23, 5; 23, 11; 23, 24; 23, 27; 23, 27; 24, 4; 25, 2; 25, 2; 25, 6; 25, 8; 26, 17; 26, 17; 26, 17; 26, 30; 26, 32; 27, 10; 27, 12; 27, 13; 27, 14; 27, 15; 27, 21; 27, 21; 27, 23; 27, 28; 27, 29; 27, 29; 28, 2; 28, 2; 28, 7; 28, 13; 28, 13; 28, 15; 28, 15; 28, 15; 28, 16; 28, 16; 28, 17; 28, 17; 28, 17; 28, 19; 29, 2; 29, 4; 29, 4; 29, 4; 29, 4; 29, 7; 29, 7; 29, 7; 29, 7; 29, 7; 29, 21; 29, 22; 29, 25; 29, 27; 29, 28; 29, 29; [2] 1, 5; 1, 6; 1, 11; 1, 14; 1, 14; 1, 17; 1, 17; 2, 2; 2, 2; 2, 4; 2, 6; 2, 8; 2, 8; 2, 8; 2, 8; 2, 10; 2, 10; 2, 18; 3, 4; 3, 4; 3, 5; 3, 8; 3, 8; 3, 9; 3, 9; 3, 9; 3, 11; 3, 11; 3, 11; 3, 11; 3, 11; 3, 12; 3, 13; 3, 14; 3, 14; 3, 14; 4, 1; 4, 1; 4, 1; 4, 1; 4, 1; 4, 1; 4, 1; 4, 1; 4, 1; 4, 1; 4, 2; 4, 2; 4, 2; 4, 2; 4, 2; 4, 2; 4, 3; 4, 5; 4, 5; 4, 7; 4, 8; 4, 13; 4, 13; 4, 16; 4, 19; 4, 20; 4, 21; 4, 22; 5, 11; 5, 11; 5, 12; 5, 13; 6, 13; 6, 13; 6, 13; 6, 13; 6, 23; 6, 31; 6, 32; 6, 33; 7, 1; 7, 6; 7, 7; 7, 12; 7, 22; 8, 1; 8, 9; 8, 18; 8, 18; 8, 18; 9, 1; 9, 9; 9, 9; 9, 10; 9, 11; 9, 13; 9, 15; 9, 15; 9, 16; 9, 16; 9, 16; 9, 17; 9, 17; 9, 17; 9, 18; 9, 18; 9, 19; 9, 19; 9, 20; 9, 21; 9, 21; 9, 21; 9, 24; 9, 24; 9, 25; 9, 25; 9, 25; 9, 30; 11, 1; 11, 20; 11, 20; 11, 21; 12, 3; 12, 3; 12, 5; 12, 7; 12, 9; 12, 10; 12, 13; 12, 13; 13, 3; 13, 3; 13, 8; 13, 11; 13, 11; 13, 21; 14, 8; 14, 8; 14, 9; 15, 19; 16, 1; 16, 9; 16, 12; 16, 12; 16, 13; 16, 15; 16, 15; 17, 14; 17, 15; 17, 18; 18, 5; 18, 10; 18, 17; 18, 24; 18, 26; 18, 26; 18, 26; 18, 30; 19, 2; 20, 2; 20, 2; 20, 9; 20, 32; 20, 32; 21, 5; 21, 5; 21, 20; 21, 20; 22, 2; 22, 6; 24, 1; 24, 1; 24, 6; 24, 12; 24, 12; 24, 13; 24, 14; 24, 14; 24, 14; 24, 15; 24, 15; 24, 15; 24, 22; 25, 1; 25, 1; 25, 1; 25, 5; 25, 6; 25, 6; 25, 9; 25, 10; 25, 23; 26, 1; 26, 3; 26, 3; 26, 10; 26, 13; 26, 13; 26, 13; 26, 14; 26, 15; 26, 20; 26, 22; 27, 1; 27, 1; 27, 5; 27, 5; 27, 5; 27, 5; 27, 5; 27, 8; 27, 8; 28, 1; 28, 1; 28, 6; 28, 8; 28, 12; 28, 15; 29, 1; 29, 1; 29, 1; 29, 21; 29, 31; 29, 31; 30, 11; 30, 22; 30, 24; 30, 24; 30, 24; 31, 9; 31, 9; 31, 16; 31, 17; 31, 17; 32, 6; 32, 19; 32, 19; 32, 19; 32, 19; 32, 27; 32, 27; 32, 28; 32, 29; 32, 29; 32, 31; 33, 1; 33, 16; 33, 16; 33, 21; 34, 1; 34, 1; 34, 3; 34, 3; 34, 3; 34, 3; 34, 5; 34, 11; 34, 11; 34, 12; 34, 22; 35, 12; 36, 2; 36, 2; 36, 3; 36, 3; 36, 3; 36, 5; 36, 5; 36, 5; 36, 6; 36, 9; 36, 11; 36, 11; 36, 12; 36, 15; 36, 15; 36, 17; 36, 21;

de *prep.* [1] 1, 48*; 2, 55*; 5, 9*; 5, 22*; 5, 23*; 5, 25*; 5, 10*; 6, 31*; 6, 44*; 6, 49*; 6, 60*; 6, 66*; 6, 70*; 6, 74*; 6, 76*; 6, 77*; 6, 78*; 7, 24*; 7, 24*; 9, 5*; 9, 9*; 9, 30*; 10, 1*; 10, 1*; 10, 1*; 10, 2*; 10, 2*; 10, 7*; 10, 8*; 10, 9*; 10, 9*; 10, 11*; 11, 13*; 11, 13*; 11, 13*; 11, 14*; 11, 15*; 11, 16*; 11, 18*; 11, 32*; 12, 1*; 12, 8*; 12, 8*; 12, 15*; 12, 19*; 12, 19*; 12, 19*; 12, 20*; 12, 22*; 12, 33*; 12, 34*; 12, 35*; 12, 36*; 12, 37*; 12, 37*; 12, 37*; 12, 38*; 12, 19*; 13, 2*; 13, 5*; 14, 1*; 14, 1*; 14, 8*; 14, 8*; 14, 9*; 14, 10*; 14, 12*; 14, 12*; 14, 13*; 14, 14*; 14, 15*; 14, 16*; 14, 16*; 16, 1*; 16, 2*; 16, 3*; 16, 7*; 16, 20*; 16, 20*; 16, 30*; 16, 33*; 16, 40*; 16, 40*; 17, 7*; 17, 13*; 17, 21*; 17, 9*; 17, 13*; 17, 20*; 17, 21*; 17, 8*; 18, 4*; 18, 5*; 18, 1*; 18, 1*; 18, 7*; 18, 8*; 18, 8*; 18, 10*; 18, 11*; 18, 15*; 19, 4*; 19, 6*; 19, 10*; 19, 10*; 19, 14*; 19, 15*; 19, 15*; 19, 18*; 19, 19*; 20, 4*; 20, 4*; 21, 2*; 21, 12*; 21, 23*; 21, 24*; 21, 26*; 21, 26*; 21, 26*; 21, 28*; 21, 29*; 22, 1*; 22, 9*; 22, 9*; 22, 9*; 23, 1*; 23, 27*; 23, 31*; 24, 31*; 28, 12*; 28, 12*; 29, 4*; 29, 11*; 29, 12*; 29, 12*; 29, 21*; [2] 1, 3*; 1, 6*; 1, 15*; 1, 17*; 2, 4*; 2, 15*; 2, 16*; 3, 7*; 3, 16*; 3, 16*; 3, 3*; 3, 3*; 3, 9*; 4, 22*; 4, 5*; 4, 6*; 4, 10*; 5, 5*; 5, 13*; 6, 16*; 6, 26*; 6, 28*; 6, 14*; 7, 1*; 7, 7*; 7, 7*; 7, 20*; 7, 20*; 8, 5*; 8, 7*; 8, 7*; 8, 7*; 8, 7*; 8, 7*; 8, 8*; 8, 12*; 9, 4*; 9, 2*; 9, 10*; 9, 21*; 9, 26*; 9, 26*; 9, 27*; 9, 29*; 10, 2*; 10, 2*; 10, 4*; 10, 4*; 10, 10*; 10, 15*; 11, 3*; 11, 10*; 12, 3*; 12, 12*; 12, 15*; 13, 2*; 13, 4*; 13, 6*; 13, 11*; 13, 12*; 13, 16*; 13, 17*; 13, 19*; 13, 7*; 14, 5*; 15, 8*; 15, 9*; 15, 9*; 15, 9*; 15, 13*; 15, 15*; 15, 16*; 16, 3*; 16, 3*; 16, 7*; 16, 11*; 16, 15*; 17, 11*; 17, 11*; 18, 6*; 18, 8*; 18, 15*; 18, 18*; 18, 18*; 18, 23*; 18, 29*; 18, 31*; 18, 32*; 19, 2*; 19, 3*; 19, 4*; 20, 2*; 20, 4*; 20, 10*; 20, 24*; 20, 28*; 20, 31*; 20, 33*; 20, 35*; 20, 38*; 20, 7*; 20, 7*; 20, 16*; 21, 8*; 21, 10*; 21, 10*; 21, 12*; 21, 7*; 21, 16*; 22, 7*; 22, 11*; 23, 10*; 23, 18*; 24, 5*; 24, 6*; 24, 6*; 24, 14*; 24, 14*; 24, 25*; 25, 6*; 25, 10*; 25, 12*; 25, 26*; 25, 1*; 25, 8*; 25, 13*; 25, 20*; 25, 23*; 25, 23*; 25, 27*; 25, 27*; 26, 3*; 26, 6*; 26, 6*; 26, 7*; 26, 18*; 26, 18*; 26, 21*; 26, 22*; 28, 26*; 28, 3*; 28, 10*; 28, 18*; 28, 19*; 28, 20*; 28, 22*; 29, 6*; 29, 7*; 29, 10*; 29, 18*; 29, 24*; 29, 27*; 29, 27*; 29, 28*; 29, 31*; 29, 32*; 29, 32*; 29, 34*; 29, 35*; 29, 35*; 29, 36*; 30, 3*; 30, 5*; 30, 6*; 30, 6*; 30, 7*; 30, 8*; 30, 9*; 30, 11*; 30, 11*; 30, 11*; 30, 15*; 30, 18*; 30, 18*; 30, 25*; 31, 1*; 31, 2*; 31, 3*; 31, 3*; 31, 3*; 31, 3*; 31, 10*; 32, 31*; 32, 31*; 32, 7*; 32, 7*; 32, 18*; 32, 30*; 33, 14*; 33, 2*; 33, 2*; 33, 8*; 33, 9*; 33, 12*; 33, 14*; 33, 19*; 34, 4*; 34, 7*; 34, 8*; 34, 9*; 34, 9*; 34, 9*; 34, 27*; 34, 30*; 35, 12*; 35, 14*; 35, 16*; 35, 18*; 35, 20*; 35, 20*; 35, 20*; 35, 20*; 35, 21*; 35, 22*; 35, 26*; 35, 12*; 35, 15*; 35, 20*; 35, 21*; 36, 2*; 36, 4*; 36, 5*; 36, 5*; 36, 12*; 36, 13*;

deasúpra : (sec. XVI Ps. H.) : adv./prep. : „über” : „sur, au dessus” : (6x)
deasupra *adv. de loc* [1] 29, 25; [2] 4, 4; 5, 7;
deasupra *prep.* [1] 29, 25; [2] 4, 13; 26, 19;

decíndea : (1551-1553 ES) : adv./prep. : „jenseits” : „au-delà” : (5x)
decindea *adv. de loc* [1] 6, 78*; 12, 37*; 19, 16*; 26, 30*; [2] 20, 2*;

decît : (sec. XVI Ps. H.) : adv./conj. : „als” : „que” : (18x)

decît *adv.* [1] 4, 9; 11, 21; 11, 25; 19, 12; 19, 12; 24, 4; 27, 6; [2] 2, 5; 9, 22; 10, 10; 11, 20; 11, 21; 18, 15; 21, 13; 25, 9; 29, 34; 32, 7; 33, 9;

dedesúbt : (sec. XVI PS. H.) : adv. : „unten, darunter" : „au dessous de, en dessous" : (5x)
dedesuptul *prep.* [1] 17, 1; [2] 4, 3; 4, 15; 5, 6; 28, 4;

defăimá : (sec. XVI PS. SCH.) : v. I. : „verwerfen, verachten" : „rejeter, mépriser" : (7x)
a defăima *verb infinitiv prezent* [2] 32, 17; 36, 14;
au defăimat *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 5, 25;
defăimă *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 15, 29; 20, 6; [2] 10, 19;
era defăimînd *verb indicativ imperfect 3 sg.* [2] 36, 16;

defăimătúră : (1683-1686 MS. 45) : s. f. : „Treulosigkeit" : „transgression" : (1x)
defăimături *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [2] 36, 14;

déget : (sec. XVI PS. SCH.) : s. n. : „Finger" : „doigt" : (2x)
dêgetile *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [1] 20, 5;
dêgetul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [2] 10, 10;

demineáţa → dimineaţă

den → din

denaínte → dinainte

denapói → dinapoi

dendărắt → dindărăt

deneán → danean

denlăúntru → dinăuntru

denprejúr → dimprejur

dentĥi → dintîi

déntr- → dintre

déntre → dintre

déntru → dintre

deodátă : (1683-1686 MS. 45) : adv. : „zugleich" : „en même temps" : (2x)
deodată *adv.* [1] 10, 6; 11, 11;

deosébi : (1665-1672 MS. 4389) : adv. : „getrennt" : „séparément" : (1x)
deosebiş *adv.* [1] 19, 9;

deosebíş → deosebi

depárte : (sec. XVI PS. H.) : adv. : „fern, weit" : „loin" : (4x)
departe *adv. de loc* [2] 6, 36; 26, 15;
departe *adv. de loc* [1] 17, 17*; [2] 6, 32*;

depărtá : (sec. XVI PS. H.) : v. I : „(sich) entfernen" : „chasser, s'éloigner" : (14x)
am depărtat *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [1] 17, 13; [2] 35, 20;
a se depărta *verb infinitiv prezent* [2] 28, 22;
depărta-voiu *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [2] 35, 20*;
depărtă *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [2] 14, 3; 14, 5; 28, 24;
s-au depărtat *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [2] 29, 6; 30, 7;
s-au depărtat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 25, 27; 28, 19;
să depărtêze *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [2] 36, 5;
te-ai depărtat *verb indicativ perfect compus 2 sg.* [2] 26, 18;
voiu depărta *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [1] 17, 13;

depărtáre : (1632 EUSTR. PRAV.) : s. f. : „Entfernung, Ferne" : „distance, éloignement" : (1x)
depărtare *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 28, 19;

des : (1581-1582 PO) : adj. : „dicht, häufig" : „épais, dense, souvent" : (1x)
des *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. art.* [2] 28, 4;

desăvîrşít : (sec. XVI PS. H.) : adj./adv. : „vollkommen, vollständig" : „parfait(ement), entièr(ement)" : (2x)
cei desăvîrşit *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [1] 25, 8;
desăvîrşit *adv. de mod* [2] 12, 12;

descîntá : (sec. XVI PS. H.) : v. I : „zaubern" : „deviner" : (1x)
să descînta *verb indicativ imperfect 3 sg.* [2] 33, 6;

deschíde : (sec. XVI PS. H.) : v. III : „öffnen" : „ouvrir" : (3x)
a deşchide *verb infinitiv prezent* [1] 9, 27;
ai deschis *verb indicativ perfect compus 2 sg.* [1] 17, 25;
deşchise *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [2] 29, 3;

deschís : (1577 CORESI, PS.) : adj. „offen" : „ouvert" : (3x)
deşchişi *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [2] 6, 20; 6, 40; 7, 15;

desíş : (1649 MARD.) : s. n. : „Dickicht" : „fourré" : (9x)
desişuri *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [2] 33, 3; 33, 19; 34, 3;
desişurile *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [2] 14, 3; 17, 6; 19, 3; 31, 1; 34, 4; 34, 7;

despărţí : (sec. XVI PS. H.) : v. IV. : „trennen, scheiden" : „séparer, disjoindre" (1x)
s-au despărţit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 12, 8;
să despărţi *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [2] 36, 5;
să despărţiră *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [2] 36, 5;

déspre : (sec. XVI PS. H.) : prep. : „nach, vor, bezüglich" : „vers, au sujet de" : (23x)
despre *prep.* [1] 5, 10; 6, 78; 7, 28; 9, 18; 9, 24; 9, 24; 18, 6; 26, 14; 26, 14; 26, 15; 28, 8; [2] 4, 20; 14, 10; 20, 17; 28, 18; 29, 4; 31, 14; 33, 14; 33, 14;

despre *prep.* [1] 16, 4*; 16, 27*; [2] 20, 5*; 20, 17*;

destúl : (1563-1583 COD. VOR.[2]) : adv. : „genung" : „assez" : (2x)
destul *adv.* [1] 21, 15;
destule *adj. calificativ gradul pozitiv neutru pl. nom./ac. neart.* [2] 6, 18;

deşărtá → deşerta

deşért : (1563-1583 COD. VOR.[2]) : adj./s. n. : „1. leer, Wüste, 2. vergeblich" : „1. vide, désert, 2. (en) vain" : (2x)
celor deşarte *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [2] 11, 14;
deşarte *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. neart.* [1] 12, 33*;

deşertá : (sec. XVI PS. H.) : v. I. : „aus-, entleeren, ausräumen" : „vider" : (1x)
deşărtară *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [2] 24, 11;

dezbrăcá : (1551-1553 ES) : v. I. : „ausziehen" : „déshabiller" : (1x)
dezbrăcară *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [1] 10, 9;

diávol : (sec. XVI PS. H.) : s. m. : „Teufel" : „diable" : (1x)
diavol *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 21, 1;

dimeneáţă → dimineaţă

dimineáţă : (sec. XVI PS. H.) : s. f./adv. : „Morgen, morgens" : „matin, le matin" : (8x)
demineaţa *adv. de timp* [1] 9, 27; [2] 2, 4;
dimeneaţa *adv. de timp* [1] 23, 30; [2] 13, 11;
dimeneaţa *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 31, 3;
dimeneaţă *adv. de timp* [2] 20, 21;
dimeneaţă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 35, 12;
dimineaţa *adv. de timp* [1] 16, 40;

dimprejúr : (sec. XVI PS. H.) : prep. : „umher" : „d'alentour" : (2x)
denprejurul *prep.* [1] 28, 1; [2] 17, 10;

din : (1521 NEACŞU) : prep. : „aus, von" : „de" : (283x)
den *prep.* [1] 1, 43; 1, 44; 1, 45; 1, 47; 1, 48; 2, 3; 3, 2; 4, 40; 4, 42; 5, 21; 6, 61; 6, 62; 6, 62; 6, 62; 6, 63; 6, 63; 6, 63; 6, 65; 6, 65; 6, 65; 6, 66; 6, 71; 6, 71; 6, 72; 6, 78; 6, 80; 7, 21; 8, 9; 8, 11; 8, 40; 9, 3; 9, 3; 9, 3; 9, 4; 9, 6; 9, 7; 9, 14; 9, 30; 9, 32; 10, 11; 10, 13; 11, 8; 11, 15; 11, 15; 11, 17; 11, 17; 11, 18; 11, 18; 11, 23; 11, 26; 11, 31; 12, 2; 12, 2; 12, 2; 12, 14; 12, 16; 12, 26; 12, 29; 12, 30; 12, 31; 12, 32; 12, 38; 13, 3; 13, 5; 13, 7; 15, 5; 15, 6; 15, 7; 15, 8; 15, 9; 15, 10; 15, 17; 15, 25; 16, 4; 16, 37; 16, 39; 17, 5; 17, 10; 17, 11; 18, 1; 18, 8; 18, 8; 18, 11; 18, 11; 18, 11; 18, 11; 19, 6; 19, 6; 19, 7; 19, 7; 19, 10; 19, 10; 20, 2; 20, 4; 21, 21; 21, 26; 22, 2; 23, 3; 23, 24; 24, 3; 25, 8; 25, 8; 26, 1; 26, 8; 26, 27; 26, 27; 26, 29; 27, 1; 27, 3; 27, 10; 27, 12; 27, 14; 27, 18; 27, 21; 27, 23; 27, 25; 27, 27; 27, 30; 28, 4; 28, 18; 29, 3; 29, 10; 29, 11; 29, 16; 29, 21; [2] 1, 4; 1, 13; 1, 13; 1, 16; 2, 8; 2, 14; 2, 17; 3, 4; 3, 10; 4, 2; 5, 4; 5, 9; 6, 5; 6, 5; 6, 5; 6, 21; 6, 21; 6, 23; 6, 25; 6, 27; 6, 30; 6, 32; 6, 32; 6, 32; 6, 33; 6, 33; 6, 35; 6, 39; 7, 1; 7, 7; 7, 14; 7, 22; 8, 11; 9, 6; 9, 12; 9, 14; 9, 14; 9, 28; 9, 28; 10, 9; 11, 12; 11, 15; 12, 9; 12, 9; 13, 9; 13, 9; 15, 8; 15, 11; 16, 2; 17, 6; 17, 11; 18, 33; 20, 10; 20, 15; 20, 15; 23, 14; 24, 1; 24, 20; 25, 5; 25, 15; 26, 18; 28, 8; 28, 15; 28, 18; 28, 18; 28, 20; 28, 21; 28, 21; 29, 12; 29, 12; 29, 13; 29, 13; 29, 14; 29, 14; 29, 18; 30, 2; 30, 6; 30, 10; 30, 14; 30, 16; 30, 18; 30, 25; 30, 26; 31, 1; 31, 6; 31, 6; 31, 6; 31, 16; 32, 9; 32, 11; 32, 13; 32, 14; 32, 14; 32, 15; 32, 15; 32, 15; 32, 17; 32, 17; 32, 21; 32, 22; 32, 22; 33, 6; 33, 15; 34, 9; 34, 9; 34, 33; 35, 7; 35, 7; 35, 11; 35, 18; 35, 20; 35, 24; 36, 7; 36, 14;
den *prep.* [1] 5, 11*; 6, 39*; 9, 25*; 16, 23*; 16, 36*; 17, 20*; 19, 7*; 19, 17*; 21, 28*; [2] 3, 16*; 3, 16*; 3, 16*; 4, 6*; 4, 6*; 4, 7*; 4, 7*; 4, 8*; 4, 8*; 4, 10*; 5, 1*; 5, 9*; 6, 9*; 8, 13*; 8, 14*; 9, 4*; 9, 24*; 15, 12*; 15, 13*; 17, 19*; 21, 15*; 21, 19*; 22, 11*; 23, 5*; 24, 5*; 24, 11*; 25, 18*; 25, 18*; 25, 18*; 30, 21*; 31, 16*; 32, 3*; 33, 14*; 33, 15*; 36, 23*;

dinaínte : (sec. XVI PS. H.) : adv./prep. s. f. : „vorher, vor" : „plus tôt à l'avance, devant" : (13x)
denainte *adv. de loc* [2] 13, 14;
denaintea *prep.* [1] 24, 6; 26, 15; [2] 1, 12; 2, 4; 5, 11; 6, 28; 8, 12; 8, 14; 13, 13; 32, 12;
mai denainte *adv. de timp* [1] 4, 40;
denainte *adv. de loc* [2] 29, 18*;

dinapói : (1551-1553 ES) : adv./prep. : „hinten" : „derrière" : (11x)
denapoi *adv. de loc* [1] 19, 10;
denapoia *adv. de loc* [2] 26, 17;
denapoia *prep.* [1] 5, 25; 10, 2; 10, 2; 14, 14; 17, 7; [2] 13, 19; 23, 14; 34, 33;
denapoi *adv. de loc* [2] 13, 14*;

dinăúntru : (1570 CORESI, LIT.) : adv. : „innen" : „(à l')intérieur" : (6x)
cea mai denlăuntru *adj. calificativ gradul comparativ fem. sg. nom./ac. art.* [2] 4, 22; 23, 20;
celor mai denlăuntru *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. art.* [1] 28, 11;
cêle mai denlăuntru *adj. calificativ gradul comparativ fem. pl. nom./ac. art.* [1] 28, 21;
denlăuntru *adv. de loc* [2] 3, 4; 4, 4;

dindărắt : (1643 VARLAAM) : adv./prep. : „hinten" : „derrière" : (2x)
dendărăt *adv. de loc* [2] 13, 13; 13, 13;

dínte : (sec. XVI PS. H.) : s. m. : „Zahn" : „dent" : (2x)
dinţi *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [2] 9, 17; 9, 21;

dintîi : (1569-1575 GCR) : adj./adv./num. : „(der) erste" : „(le) premier, premièrement" : (61x)
cea dentîiu *num. ord. fem. sg. nom./ac. art.* [1] 12, 15; 27, 2; [2] 3, 3;

cei dentîiu *num. ord. masc. pl. nom./ac. art.* [1] 18, 17;
cel dentîiu *num. ord. masc. sg. nom./ac. art.* [1] 24, 7;
cêle dentîiu *num. ord. fem. pl. nom./ac. art.* [2] 9, 29; 17, 3; 20, 35; 25, 26; 26, 22; 28, 26;
cêle dentîiu *num. ord. neutru pl. nom./ac. art.* [1] 29, 29; [2] 12, 15; 16, 11; 35, 26;
dentîi *num. ord. masc. sg. gen./dat. neart.* [1] 5, 1;
dentîi *num. ord. masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 1, 13;
dentîiu *num. ord. fem. sg. gen./dat. neart.* [1] 27, 2; 27, 3; [2] 29, 17; 29, 17; 35, 1;
dentîiu *num. ord. fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 5, 1; 29, 21; [2] 29, 3; 29, 17;
dentîiu *num. ord. masc. sg. gen./dat. neart.* [1]] 4, 4; 5, 3; 26, 6;
dentîiu *num. ord. masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 1, 13*; 2, 3*; 2, 13*; 2, 25*; 2, 25*; 2, 27*; 2, 42*; 2, 50*; 3, 1*; 3, 15*; 4, 4*; 5, 1*; 5, 3*; 5, 12*; 6, 28*; 8, 1*; 8, 30*; 8, 38*; 8, 39*; 9, 5*; 9, 31*; 9, 36*; 9, 43*; 11, 6; 25, 9; 26, 2*; 26, 4*; 26, 6*; 26, 10*; [2] 21, 3*; 27, 5; 36, 22;

díntru : (1563-1583 COD. VOR.[2]) : prep. : „aus" : „de" : (81x)
dentr- *prep.* [1] 9, 3; 9, 28; 23, 4; [2] 3, 5; 29, 12;
dentru *prep.* [1] 2, 53; 4, 42; 5, 2; 5, 18; 6, 33; 6, 61; 9, 10; 9, 29; 9, 31; 9, 32; 11, 21; 12, 2; 12, 29; 15, 17; 16, 35; 18, 4; 18, 8; 18, 11; 18, 11; 21, 10; 21, 14; 21, 22; 24, 3; 24, 6; 26, 27; 28, 4; 28, 5; 29, 14; [2] 2, 18; 5, 8; 6, 30; 6, 39; 7, 14; 8, 7; 8, 8; 8, 9; 8, 16; 15, 9; 15, 15; 17, 17; 18, 12; 19, 8; 19, 8; 19, 8; 20, 1; 20, 11; 20, 15; 20, 20; 20, 20; 21, 4; 21, 17; 23, 2; 23, 4; 23, 8; 28, 5; 28, 8; 28, 11; 28, 12; 29, 5; 30, 17; 31, 1; 31, 3; 31, 19; 31, 21; 32, 26; 33, 2; 33, 7; 34, 12; 34, 12; 34, 13; 36, 23;
dintru *prep.* [2] 12, 13;
dentre *prep.* [1] 19, 6*;
dentru *prep.* [1] 3, 9*; [2] 15, 12*; 36, 23*;

diregătór → dregător

dirépt → drept

dîns : (sec. XVI PS. H.) : pron. pers./dem. : „1. er, 2. selbst" : „1. il, 2. -même" : (176x)
dînsa *pron. pers. 3 fem. sg. nom./ac. acc.* [1] 17, 4; 18, 8; 20, 1; 20, 3; 28, 3; [2] 2, 3; 2, 4; 4, 6;
dînsele *pron. pers. 3 fem. pl. nom./ac. acc.* [1] 26, 27; [2] 12, 10; 26, 9; 32, 1; 36, 7;
dînsul *pron. pers. 3 masc. sg. nom./ac. acc.* [1] 11, 9; 12, 23; 13, 6; 16, 17; 17, 9; 17, 9; 17, 13; 17, 14; 19, 1; 19, 2; 20, 4; 20, 6; 21, 20; 26, 10; 27, 34; 28, 6; 29, 28; [2] 1, 1; 1, 1; 1, 3; 1, 8; 6, 22; 9, 31; 9, 31; 10, 1; 10, 3; 12, 1; 12, 3; 12, 16; 13, 11; 14, 1; 15, 2; 16, 9; 16, 14; 17, 1; 17, 14; 17, 15; 18, 20; 18, 31; 18, 32; 21, 1; 22, 1; 22, 6; 22, 11; 22, 11; 24, 22; 24, 25; 24, 25; 24, 25; 24, 27; 25, 16; 25, 27; 25, 27; 26, 20; 28, 5; 29, 29; 30, 9; 32, 7; 32, 8; 32, 21; 32, 31; 32, 31; 32, 31; 32, 33; 33, 6; 33, 13; 33, 18; 33, 19; 33, 20; 33, 24; 33, 25; 34, 27; 34, 28; 35, 20; 35, 22; 36, 8; 36, 13; 36, 23;
dînşii *pron. pers. 3 masc. pl. nom./ac. acc.* [1] 4, 22; 4, 42; 5, 19; 5, 26; 9, 20; 9, 25; 9, 27; 12, 18; 12, 18; 12, 32; 13, 2; 14, 10; 14, 10; 14, 11; 14, 12; 14, 14; 15, 2; 15, 15; 16, 21; 16, 21; 16, 41; 16, 42; 19, 4; 23, 6; 24, 2; 24, 3; 24, 4; 24, 5; 24, 6; 29, 8; [2] 2, 2; 2, 11; 2, 17; 2, 18; 5, 11; 6, 25; 6, 26; 6, 36; 6, 36; 6, 36; 6, 38; 6, 38; 7, 14; 7, 22; 7, 22; 9, 25; 10, 10; 10, 18; 12, 7; 13, 16; 14, 9; 14, 14; 14, 14; 15, 4; 15, 6; 16, 8; 18, 12; 18, 31; 19, 4; 20, 10; 20, 12; 20, 17; 20, 17; 20, 28; 21, 8; 22, 8; 24, 19; 25, 5; 25, 5; 26, 13; 28, 5; 28, 9; 28, 9; 28, 15; 28, 15; 29, 23; 29, 24; 30, 9; 30, 18; 32, 26; 33, 11; 35, 2; 36, 5; 36, 5; 36, 17;

doa → doilea

doao → doilea

doar : (sec. XVI PS. H.) : adv. : „1. etwa, wohl, vielleicht, 2. ob (etwa)" : „1. peut-être, 2. si" : (4x)
doară *adv.* [2] 25, 16;

dobitóc : (1560-1561 CORESI, TE.[2]) : s. n. : „1. Tier, 2. Herde" : „1. animal, 2. troupeau" : (9x)
dobitoace *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [2] 20, 26; 26, 10;
dobitoacele *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [1] 5, 9; 7, 21;
dobitoacelor *subst. comun neutru pl. gen./dat. art.* [1] 4, 39; 4, 41;
dobitoc *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [2] 28, 15; 32, 29;
dobitocul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [2] 32, 28;

dóctor : (1535 DERS) : s. m. : „Arzt" : „médecin" : (1x)
dohtori *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [2] 16, 12;

dóhtor → doctor

doi : (sec. XVI PS. H.) : num. : „zwei" : „deux" : (7x)
doao *num. card. fem. sg. nom./ac. art.* [2] 4, 13;
doao *num. card. fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 4, 13; 21, 19;
doi *num. card. masc. nom./ac.* [1] 1, 42; 11, 21; 26, 17; 26, 18;

dóilea : (sec. XVI PS. H.) : num. ord. : „der/die zweite" : „le/la deuxième" : (30x)
a doa *num. ord. fem. sg. nom./ac. art.* [1] 10, 8; 26, 10; 27, 4; [2] 3, 2;
a doao *num. ord. fem. sg. gen./dat. art.* [2] 30, 15;
a doao *num. ord. fem. sg. nom./ac. art.* [1] 29, 21; [2] 30, 2; 30, 13;
ai doilea *num. ord. masc. pl. nom./ac. art.* [1] 15, 18;
al doilea *num. ord. masc. sg. gen./dat. art.* [1] 5, 12; 7, 15; 8, 39; 12, 9; [2] 27, 5;
al doilea *num. ord. masc. sg. nom./ac. art.* [1] 2, 13; 3, 1; 3, 15; 6, 28; 8, 1; 16, 5; 23, 11; 23, 19; 23, 20; 24, 7; 26, 2; 26, 4; 26, 11; 26, 16; 29, 22; [2] 35, 24;

dóisprezecelea : (1643 VARLAAM) : num. ord. : „zwölftel" : „douzième" : (1x)
al doaosprăzêce *num. ord. masc. sg. nom./ac. art.* [1] 24, 12;

domn : (sec. XVI PS. H.) : s. m. : „1. Herr, 2. Gott, 3. Fürst” : „1. Seigneur, 2. Dieu, 3. chef” : (633x)
Doamne *subst. propriu masc. sg. voc. neart.* [1] 17, 19; 17, 20; 17, 23; 17, 24; 17, 24; 17, 26; 17, 27; 21, 17; 29, 10; 29, 11; 29, 11; 29, 12; 29, 13; 29, 16; 29, 17; 29, 18; [2] 14, 11; 14, 11;
domn *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 1, 51; 1, 51; 1, 51; 1, 52; 1, 52; 1, 52; 1, 53; 1, 53; 1, 53; 1, 54; 1, 54;
domnii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [1] 1, 54; [2] 9, 14;
domnul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [1] 12, 19; 21, 23; [2] 2, 15; 13, 6; 20, 3;
Domnul *subst. propriu masc. sg. nom./ac. art.* [1] 6, 15; 10, 14; 11, 9; 11, 14; 11, 19; 12, 17; 13, 2; 13, 10; 13, 11; 14, 2; 14, 17; 16, 7; 16, 9; 16, 11; 16, 25; 16, 26; 16, 31; 16, 41; 17, 4; 17, 7; 17, 10; 17, 22; 18, 6; 18, 13; 19, 13; 21, 3; 21, 3; 21, 3; 21, 9; 21, 10; 21, 12; 21, 14; 21, 15; 21, 26; 21, 27; 22, 11; 22, 12; 22, 13; 22, 15; 22, 16; 23, 5; 23, 5; 27, 23; 28, 5; 28, 6; 28, 9; 28, 10; 29, 1; 29, 1; 29, 10; 29, 12; 29, 25; [2] 1, 7; 2, 11; 3, 1; 5, 9; 6, 1; 6, 8; 6, 10; 6, 10; 13, 12; 13, 14; 13, 15; 13, 16; 13, 20; 14, 6; 14, 11; 14, 12; 15, 2; 15, 14; 15, 15; 16, 8; 16, 12; 17, 3; 17, 5; 17, 16; 18, 4; 18, 7; 18, 10; 18, 11; 18, 13; 18, 16; 18, 18; 18, 19; 18, 20; 18, 22; 18, 22; 18, 27; 18, 31; 18, 31; 19, 2; 19, 2; 19, 3; 19, 11; 20, 4; 20, 4; 20, 7; 20, 16; 20, 18; 20, 23; 20, 27; 20, 28; 20, 30; 20, 38; 21, 14; 21, 16; 21, 18; 22, 9; 23, 3; 24, 19; 24, 20; 24, 20; 24, 22; 25, 4; 25, 7; 25, 8; 25, 9; 25, 16; 25, 20; 25, 27; 26, 5; 26, 5; 26, 5; 26, 7; 26, 18; 26, 18; 26, 20; 28, 19; 28, 19; 29, 8; 29, 11; 29, 30; 30, 7; 30, 9; 30, 9; 30, 19; 30, 20; 30, 21; 30, 22; 31, 8; 31, 10; 32, 21; 32, 22; 32, 24; 32, 29; 32, 31; 33, 2; 33, 4; 33, 7; 33, 9; 33, 10; 33, 13; 34, 21; 34, 24; 34, 26; 34, 27; 35, 20; 35, 20; 36, 5; 36, 5; 36, 22;
domnului *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* [1] 21, 3; [2] 2, 14;
Domnului *subst. propriu masc. sg. gen./dat. art.* [1] 2, 3; 9, 19; 9, 20; 10, 13; 10, 13; 11, 3; 11, 3; 11, 10; 11, 18; 12, 23; 13, 6; 15, 2; 15, 3; 15, 25; 15, 26; 15, 27; 15, 28; 15, 29; 16, 2; 16, 4; 16, 8; 16, 23; 16, 28; 16, 28; 16, 29; 16, 29; 16, 33; 16, 34; 16, 36; 16, 37; 16, 39; 16, 40; 16, 40; 17, 1; 17, 3; 17, 16; 18, 11; 21, 3; 21, 12; 21, 12; 21, 13; 21, 15; 21, 16; 21, 18; 21, 18; 21, 19; 21, 22; 21, 24; 21, 24; 21, 26; 21, 28; 21, 29; 22, 8; 22, 11; 22, 18; 22, 19; 22, 19; 23, 4; 23, 13; 23, 30; 23, 31; 23, 31; 25, 3; 26, 30; 26, 32; 28, 2; 28, 2; 28, 5; 28, 8; 28, 18; 28, 19; 29, 5; 29, 9; 29, 20; 29, 21; 29, 22; 29, 22; 29, 23; [2] 1, 3; 1, 5; 1, 6; 2, 1; 2, 12; 5, 12; 5, 13; 6, 11; 6, 12; 8, 12; 13, 8; 13, 9; 13, 10; 13, 11; 14, 13; 14, 14; 15, 1; 15, 5; 15, 8; 15, 8; 15, 11; 16, 9; 17, 6; 17, 10; 18, 6; 18, 15; 18, 18; 18, 20; 18, 23; 19, 6; 19, 8; 19, 9; 19, 10; 19, 11; 20, 14; 20, 15; 20, 18; 20, 19; 20, 19; 20, 22; 20, 22; 20, 30; 20, 33; 22, 4; 22, 7; 23, 16; 23, 18; 23, 18; 24, 2; 24, 9; 24, 20; 24, 20; 25, 2; 25, 4; 25, 15; 26, 4; 26, 5; 26, 16; 26, 17; 26, 19; 27, 2; 27, 2; 28, 1; 28, 13; 28, 13; 28, 15; 29, 2; 29, 6; 29, 15; 29, 19; 29, 21; 29, 25; 29, 27; 29, 29; 29, 30; 29, 31; 29, 32; 30, 1; 30, 8; 30, 8; 30, 12; 30, 17; 30, 21; 30, 22; 30, 22; 31, 2; 31, 3; 31, 14; 32, 23; 32, 26; 33, 2; 33, 6; 33, 16; 33, 22; 34, 2; 34, 21; 34, 21; 34, 31; 35, 3; 35, 6; 35, 12; 35, 16; 35, 18; 35, 26; 36, 2; 36, 5; 36, 5; 36, 5; 36, 9; 36, 12; 36, 16; 36, 18; 36, 21; 36, 22;
Doamne *subst. propriu masc. sg. voc. neart.* [1] 17, 16*; 17, 17*; [2] 6, 14*; 6, 16*; 6, 17*; 6, 19*; 6, 40; 6, 41*; 6, 41*; 6, 42*; 14, 11*; 20, 6*; 20, 12*;
domni *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 1, 51*;
Domnul *subst. propriu masc. sg. nom./ac. art.* [1] 11, 2*; 15, 13*; 16, 4*; 16, 14*; 16, 36*; 21, 17*; 22, 19*; 23, 25*; 24, 19*; 28, 4*; 28, 20*; 29, 20*; 29, 20*; [2] 1, 1*; 2, 12*; 4, 11*; 6, 4*; 9, 8*; 9, 8*; 11, 15*; 13, 5*; 13, 10*; 13, 12*; 13, 18*; 14, 4*; 14, 7*; 15, 4*; 15, 9*; 15, 12*; 15, 13*; 16, 7*; 17, 4*; 19, 4*; 19, 7*; 20, 21*; 20, 34*; 21, 11*; 21, 12*; 24, 24*; 26, 16*; 26, 18*; 28, 5*; 28, 25*; 29, 10*; 30, 6*; 30, 19*; 32, 8*; 32, 11*; 32, 16*; 32, 17*; 34, 3*; 34, 23*; 34, 27*; 36, 13*; 36, 15*; 36, 23*; 36, 23*;
Domnul *subst. propriu masc. sg. voc. art.* [1] 17, 25*; [2] 1, 9*;
Domnului *subst. propriu masc. sg. gen./dat. art.* [1] 6, 31*; 6, 32*; 6, 32*; 6, 48*; 6, 48*; 9, 23*; 9, 26*; 15, 12*; 15, 14*; 22, 1*; 22, 2*; 22, 6*; 22, 7*; 22, 12*; 22, 14*; 22, 19*; 23, 28*; 23, 32*; 23, 24*; 24, 19*; 25, 6*; 25, 6*; 25, 6*; 26, 12*; 26, 20*; 26, 22*; 26, 27*; 28, 8*; 28, 12*; 28, 12*; 28, 13*; 28, 13*; 28, 20*; 28, 21*; 28, 21*; 29, 7*; 29, 8*; [2] 2, 4*; 2, 4*; 3, 1*; 3, 3*; 3, 8*; 3, 10*; 4, 11*; 4, 16*; 4, 16*; 4, 19*; 4, 22*; 4, 23*; 5, 1*; 5, 6*; 5, 13*; 6, 7*; 6, 10*; 7, 2*; 7, 2*; 7, 7*; 7, 11*; 7, 11*; 8, 1*; 8, 16*; 9, 4*; 9, 11*; 11, 15*; 12, 9*; 12, 11*; 13, 11*; 14, 2*; 15, 18*; 16, 2*; 17, 9*; 20, 5*; 20, 20*; 20, 29*; 23, 1*; 23, 5*; 23, 6*; 23, 12*; 23, 14*; 23, 17*; 23, 18*; 23, 19*; 23, 20*; 24, 4*; 24, 5*; 24, 7*; 24, 7*; 24, 8*; 24, 12*; 24, 12*; 24, 12*; 24, 13*; 24, 14*; 24, 14*; 24, 18*; 24, 21*; 25, 24*; 26, 19*; 26, 21*; 27, 3*; 27, 6*; 28, 9*; 28, 10*; 28, 18*; 28, 21*; 28, 24*; 28, 24*; 29, 3*; 29, 5*; 29, 6*; 29, 15*; 29, 16*; 29, 16*; 29, 16*; 29, 17*; 29, 17*; 29, 18*; 29, 20*; 29, 25*; 29, 31*; 29, 31*; 29, 35*; 30, 1*; 30, 5*; 30, 15*; 31, 4*; 31, 6*; 31, 10*; 31, 11*; 31, 13*; 31, 16*; 31, 20*; 31, 21*; 32, 16*; 33, 4*; 33, 5*; 33, 7*; 33, 12*; 33, 15*; 33, 15*; 33, 16*; 33, 17*; 33, 18*; 34, 8*; 34, 9*; 34, 10*; 34, 10*; 34, 14*; 34, 15*; 34, 17*; 34, 30*; 34, 30*; 34, 31*; 34, 32*; 34, 33*; 34, 33*; 35, 1*; 35, 2*; 35, 3*; 35, 3*; 36, 7*; 36, 7*; 36, 10*; 36, 12*; 36, 14*; 36, 18*; 36, 19*;

domní : (sec. XVI PS. H.) : v. IV : „(be)herrschen” : „dominer, régner” : (2x)
domneşti *verb indicativ prezent 2 sg.* [1] 29, 12; [2] 20, 6;

domníe : (1521 NEACŞU) : s. f. : „Herrschaft, Regierung” : „seigneurerie, régne” : (2x)
domnia *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 29, 11; 29, 12;

dos : (1519 DERS) : s. n. : „Rücken” : „dos” : (1x)

dosurile *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [2] 4, 4;

dregătór : (1551–1553 ES) : s. m. : „Verwalter” : „administrateur” : (1x)
diregătorii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [1] 29, 6;

drept : (1437 DERS) : adj./adv./s. : „1. gerade, 2. recht, richtig, 3. rechts, 4. Recht, 5. Gerechter” : „1. droit, 2. juste(-ment), 3. à droite, 4. droit, 5. juste” : (25x)
cel dirept *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. art.* [2] 23, 10;
cel dirept *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [2] 20, 33; 24, 2; 25, 2; 26, 4;
cel direptu *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [2] 31, 20;
direaptă *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 28, 9;
dirept *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [2] 12, 6; 27, 2; 28, 1; 34, 2;
dirept *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 13, 4; [2] 29, 2;
direptul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [2] 6, 23; 14, 2;
direapta *adv. de loc* [1] 6, 39*; 12, 2*; [2] 3, 16*; 3, 16*; 4, 6*; 4, 7*; 4, 8*; 4, 10*; 18, 18*; 34, 2*;

dreptáte : (sec. XVI PS. SCH.) : s. f. : „1. Gerechtigkeit, 2. Recht” : „1. justice, 2. droit” : (4x)
dereptate *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 18, 14;
direptate *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 29, 17; [2] 9, 8;
direptatea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 6, 23;

dúce : (1521 NEACŞU) : v. III : „1. tragen, 2. (fort-, davon)gehen” : „1. emmener, 2. (s`en) aller” : (7x)
au dus *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [2] 36, 17;
dusără *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [2] 34, 28;
duseră *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [1] 5, 26;
s-au dus *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [2] 24, 25;
s-au dus *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 8, 17;
să ducă *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [2] 16, 3;
să duse *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [2] 10, 5;

dúdă : (1683-1686 MS. 45) : s. f. : „Maulbeere” : „mure” : (3x)
dudele *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [2] 1, 15; 9, 27;
dudéle *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 27, 28;

duh : (sec. XVI PS. H.) : s. n. : „1. Atem, Hauch, 2. Geist” : „1. souffle, 2. esprit” : (12x)
duh *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 12, 18; [2] 18, 21; 18, 22;
duhul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [1] 5, 26; 5, 26; 28, 12; [2] 18, 20; 36, 22;
Duhul *subst. propriu masc. sg. nom./ac. art.* [2] 15, 1; 18, 23; 20, 15; 24, 20;

dulceáță : (1563-1583 COD. VOR.^{2}) : s. f. : „1. Süße, 2. Gewürze” : „1. douceur, 2. aromate” : (1x)
dulceți *subst. comun fem. sg. gen./dat. neart.* [2] 9, 24;

dumbrávă : (1413 DRH) : s. f. : „Aue” : „pré” : (4x)
dumbrăvi *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [2] 27, 4;
dumbrăvii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [1] 16, 33; [2] 9, 16; 9, 20;

Dumnăzău → dumnezeu

Dumnezău → dumnezeu

dumnezéu : (1563-1583 COD. VOR.^{2}) : s. m. : „Gott” : „Dieu” : (225x)
ai lui Dumnezău *subst. propriu masc. sg. gen./dat. art.* [1] 24, 5;
ale lui Dumnezău *subst. propriu masc. sg. gen./dat. art.* [1] 22, 19;
dumnezăii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [2] 2, 5;
dumnezău *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [2] 6, 14;
Dumnezău *subst. propriu masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 14, 15; 15, 2; 15, 26; 17, 20; 17, 22; 17, 26; 21, 15; 21, 17; 21, 29; 25, 5; 28, 3; [2] 1, 11; 6, 18; 15, 3; 15, 6; 18, 31; 20, 6; 24, 16; 24, 24; 30, 27; 33, 18;
Dumnezăul *subst. propriu masc. sg. nom./ac. art.* [1] 4, 10; 17, 24; 17, 24; 28, 9; [2] 2, 5; 14, 11; 31, 21; 32, 14; 32, 15;
dumnezăul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [2] 32, 15;
Dumnezăule *subst. propriu masc. sg. voc. art.* [1] 17, 17; 17, 21;
dumnezăului *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* [1] 10, 10;
Dumnezăului *subst. propriu masc. sg. gen./dat. art.* [1] 19, 13; 28, 8; [2] 29, 7; 33, 12;
dumnezei *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [2] 7, 19; 7, 22; 13, 8; 25, 14; 28, 25; 34, 25;
dumnezeii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [1] 14, 12; [2] 25, 14; 25, 15; 25, 20; 28, 23; 32, 13; 32, 14; 32, 17; 32, 19; 33, 15;
dumnezeilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [1] 5, 25;
Dumnezeu *subst. propriu masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 14, 14; 14, 14; 17, 2; 21, 8; 26, 5; [2] 1, 8; 13, 9; 18, 5; 18, 13; 22, 7; 29, 36;
Dumnezeul *subst. propriu masc. sg. nom./ac. art.* [1] 12, 18; [2] 20, 31; 32, 17; 32, 19;
Dumnezeul *subst. propriu masc. sg. voc. art.* [1] 16, 35;
lui Dumnezău *subst. propriu masc. sg. gen./dat. art.* [1] 4, 10; 6, 49; 9, 13; 9, 27; 15, 1; 15, 2; 15, 15; 15, 15; 15, 24; 15, 24; 16, 1; 16, 1; 16, 6; 23, 14; 25, 6; 29, 21; [2] 11, 2; 11, 2; 19, 7; 20, 16; 22, 12; 23, 9; 24, 6; 24, 9; 25, 7; 33, 23; 36, 13; 36, 18;
lui Dumnezeu *subst. propriu masc. sg. gen./dat. art.* [1] 9, 11; 12, 22; 16, 40; 16, 42; 26, 28; [2] 1, 3; 1, 4; 5, 13; 8, 14; 15, 18; 25, 9; 25, 9; 35, 22;
Dumnăzăul *subst. propriu masc. sg. voc. art.* [2] 6, 17*;
Dumnăzăului *subst. propriu masc. sg. gen./dat. art.* [2] 2, 4*;
Dumnezău *subst. propriu masc. sg. gen./dat. neart.* [1] 22, 1*; 28, 21*; [2] 4, 11*; 11, 15*; 32, 16*;
Dumnezău *subst. propriu masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 21, 17*; [2] 15, 9*; 26, 18*;

Dumnezău *subst. propriu masc. sg. voc. neart.* [2] 6, 41*; 6, 42*;
Dumnezăul *subst. propriu masc. sg. gen./dat. art.* [2] 11, 15*; 34, 32*;
Dumnezăul *subst. propriu masc. sg. nom./ac. art.* [1] 11, 2*; 15, 13*; 16, 4*; 16, 14*; 22, 19*; 24, 19*; 28, 20*; 29, 20*; 29, 20*; [2] 2, 12*; 13, 18*; 14, 4*; 14, 7*; 15, 4*; 15, 12*; 15, 13*; 16, 7*; 17, 4*; 19, 4*; 19, 7*; 20, 21*; 20, 34*; 24, 24*; 26, 16*; 28, 5*; 30, 6*; 30, 19*; 32, 11*; 32, 17*; 34, 3*; 34, 23*; 34, 27*; 36, 13*; 36, 15*; 36, 23*; 36, 23*;
Dumnezăul *subst. propriu masc. sg. voc. art.* [1] 17, 25*; [2] 14, 11*;
Dumnezăule *subst. propriu masc. sg. voc. art.* [1] 17, 16*; 17, 17*; [2] 6, 14*; 6, 16*; 6, 19*; 6, 41*; 20, 6*; 20, 12*;
Dumnezăului *subst. propriu masc. sg. gen./dat. art.* [1] 15, 14*; 22, 7*; 22, 12*; 22, 19*; 28, 8*; [2] 2, 4*; 6, 7*; 6, 10*; 14, 2*; 20, 20*; 24, 18*; 27, 6*; 28, 9*; 28, 10*; 29, 6*; 30, 1*; 30, 5*; 31, 6*; 33, 12*; 33, 16*; 33, 17*; 33, 18*; 34, 8*; 35, 1*; 36, 12*;
Dumnezeu *subst. propriu masc. sg. gen./dat. neart.* [1] 26, 27*;
Dumnezeu *subst. propriu masc. sg. nom./ac. neart.* [2] 13, 5*;
Dumnezeu *subst. propriu masc. sg. voc. neart.* [2] 1, 9*;
Dumnezeul *subst. propriu masc. sg. nom./ac. art.* [1] 16, 36*; 23, 25*; 28, 4*; [2] 1, 1*; 6, 4*; 9, 8*; 9, 8*; 13, 10*; 13, 12*; 21, 11*; 21, 12*; 28, 25*; 29, 10*; 32, 8*;
Dumnezeului *subst. propriu masc. sg. gen./dat. art.* [1] 15, 12*; [2] 13, 11*; 31, 20*; 34, 33*; 34, 33*; 35, 3*;
dumnezeului *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* [2] 32, 21*;

dúpă : (sec. XVI PS. H.) : prep. : „nach” : „après, selon” : (172x)
după *prep.* [1] 2, 21; 5, 7; 5, 13; 5, 24; 6, 19; 6, 32; 6, 48; 6, 49; 6, 62; 6, 63; 7, 2; 7, 2; 7, 4; 7, 4; 7, 9; 8, 28; 9, 1; 9, 9; 9, 9; 9, 13; 9, 19; 9, 21; 9, 24; 9, 34; 10, 13; 11, 3; 11, 10; 11, 12; 12, 23; 12, 30; 15, 15; 16, 40; 17, 8; 17, 11; 17, 15; 17, 15; 17, 19; 17, 20; 18, 1; 19, 1; 20, 4; 21, 19; 22, 14; 23, 3; 23, 24; 23, 24; 23, 24; 23, 24; 23, 31; 23, 31; 24, 3; 24, 3; 24, 3; 24, 4; 24, 5; 24, 19; 24, 19; 24, 30; 25, 1; 25, 3; 25, 8; 25, 8; 26, 13; 26, 13; 26, 13; 26, 16; 26, 31; 26, 31; 27, 1; 27, 1; 27, 34; 28, 8; 28, 15; 28, 19; 28, 21; 29, 2; [2] 1, 12; 2, 16; 2, 17; 4, 7; 4, 20; 6, 23; 6, 28; 6, 30; 6, 33; 6, 34; 7, 17; 8, 1; 8, 6; 8, 13; 8, 13; 8, 14; 8, 14; 8, 14; 8, 14; 10, 14; 11, 19; 14, 7; 17, 14; 17, 18; 20, 1; 20, 36; 21, 18; 22, 4; 22, 6; 23, 8; 24, 4; 24, 17; 24, 23; 24, 25; 25, 4; 25, 5; 25, 18; 25, 25; 25, 27; 26, 4; 27, 2; 28, 2; 28, 3; 29, 2; 29, 15; 29, 25; 30, 5; 30, 6; 30, 12; 30, 16; 30, 16; 30, 19; 31, 2; 31, 15; 31, 15; 31, 15; 31, 17; 32, 1; 32, 6; 32, 9; 32, 15; 32, 24; 32, 25; 33, 8; 33, 14; 34, 21; 34, 22; 35, 4; 35, 4; 35, 4; 35, 5; 35, 6; 35, 10; 35, 12; 35, 12; 35, 13; 35, 15; 35, 16; 35, 20; 35, 20; 35, 20; 36, 2; 36, 4; 36, 4; 36, 5; 36, 5; 36, 5; 36, 14;
dupre *prep.* [2] 32, 22;
după *prep.* [1] 2, 24*; 8, 8*; [2] 5, 12*; 25, 3*; 26, 2*; 35, 14*; 36, 22*;

dúpre → după

dureá : (sec. XVI PS. H.) : v. II. : „erbarmen” : „avoir pitié” : (2x)
am durut *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [2] 35, 23;
să duru *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 10, 3;

durére : (sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Schemerz” : „douleur, souffrance, peine” : (2x)
durêre *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 4, 9;
durêrea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 6, 28;

dvorí : (1581 CORESI, OMIL.) : v. IV : „aufwarten, stehen” : „se présenter, se tenir” : (4x)
dvoresc *verb indicativ prezent 3 pl.* [2] 9, 7;
dvoriia *verb indicativ imperfect 3 pl.* [2] 10, 8;
dvoriia *verb indicativ imperfect 3 sg.* [2] 6, 3; 18, 18;

E

ea → el

edomít: (sec. XVI PS. H.) : s. m. : „Edomiter” : „Edomite” : (4x)
idumeii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [1] 18, 13; [2] 28, 17;
idumeilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [2] 25, 20;
idumêncii *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. gen./dat. art.* [1] 4, 19;

eghipteán → egiptean

egipteán : (1563-1583 COD. VOR.[2]) : s. m. : „Ägypter” : „Egyptien” (4x)
eghiptean *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 11, 23;
eghipteanului *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* [1] 11, 23; 11, 23;
un eghiptean *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [1] 2, 35;

ei → el

el, ea : (1480 LDSR) : pron. pers. : „er, sie, sie” : „il, lui, elle; ils, elles” : (1978x)
a ei *pron. pers. 3 fem. sg. gen./dat. acc.* [1] 28, 21;
a lor *pron. pers. 3 masc. pl. gen./dat. acc.* [1] 9, 22;
a lui *pron. pers. 3 masc. sg. gen./dat. acc.* [1] 17, 23; 26, 6;
ai lor *pron. pers. 3 masc. pl. gen./dat. acc.* [1] 12, 29; [2] 5, 5; 36, 18;
ai lui *pron. pers. 3 masc. sg. gen./dat. acc.* [1] 10, 6; 21, 20;
al lui *pron. pers. 3 masc. sg. gen./dat. acc.* [1] 1, 13; 2, 42; 6, 28; 8, 1; 8, 39; 9, 5; 9, 43; 16, 10; 16, 27; 26, 6; [2] 30, 27;
ale ei *pron. pers. 3 fem. sg. gen./dat. acc.* [1] 6, 56;

ale lui *pron. pers. 3 masc. sg. gen./dat. acc.* [1] 13, 13; 16, 29; [2] 28, 26;
ea *pron. pers. 3 fem. sg. nom./ac. acc.* [1] 2, 21; 6, 56; 10, 4; 10, 4; 11, 6; 11, 7; 11, 14; 11, 18; 11, 18; 11, 19; 11, 19; 20, 2; [2] 3, 8; 3, 13; 4, 2; 4, 3; 6, 13; 6, 13; 6, 27; 6, 34; 7, 20; 7, 21; 8, 3; 22, 12; 23, 14; 23, 15; 24, 11; 26, 2; 33, 14; 33, 14; 34, 19; 34, 22;
ei *pron. pers. 3 fem. sg. gen./dat. acc.* [1] 2, 18; 2, 23; 2, 26; 6, 56; 6, 57; 6, 57; 6, 58; 6, 58; 6, 58; 6, 59; 6, 59; 6, 59; 6, 60; 6, 60; 6, 60; 6, 60; 6, 67; 6, 67; 6, 68; 6, 68; 6, 69; 6, 69; 6, 70; 6, 70; 6, 71; 6, 71; 6, 72; 6, 72; 6, 73; 6, 73; 6, 74; 6, 74; 6, 75; 6, 75; 6, 76; 6, 76; 6, 76; 6, 77; 6, 77; 6, 78; 6, 78; 6, 79; 6, 79; 6, 80; 6, 80; 6, 81; 6, 81; 7, 28; 7, 28; 7, 28; 7, 28; 7, 29; 7, 29; 7, 29; 7, 29; 8, 12; 8, 12; 15, 29; 16, 32; 18, 1; 20, 2; 21, 27; [2] 3, 7; 3, 7; 3, 8; 4, 2; 4, 2; 4, 3; 4, 5; 4, 5; 4, 15; 6, 13; 6, 13; 6, 13; 9, 1; 9, 2; 9, 2; 9, 2; 13, 19; 13, 19; 13, 19; 16, 6; 22, 10; 23, 13; 23, 14; 23, 15; 24, 7; 24, 11; 27, 3; 28, 18; 28, 18; 28, 18; 29, 18; 34, 22;
ei *pron. pers. 3 masc. pl. nom./ac. acc.* [1] 2, 23; 4, 41; 5, 9; 5, 23; 7, 4; 7, 21; 8, 6; 8, 8; 9, 29; 12, 34; 14, 14; 15, 18; 16, 19; 18, 1; 19, 4; 19, 14; 19, 15; 19, 17; 23, 28; 23, 31; 24, 31; 26, 31; 26, 32; [2] 3, 10; 4, 4; 4, 4; 4, 12; 5, 9; 6, 31; 6, 34; 8, 8; 8, 8; 8, 11; 9, 12; 9, 12; 9, 24; 10, 17; 11, 13; 11, 15; 12, 7; 13, 17; 14, 13; 14, 13; 15, 9; 15, 15; 17, 8; 17, 8; 17, 9; 18, 31; 19, 9; 20, 1; 20, 10; 20, 10; 20, 11; 20, 21; 20, 23; 20, 24; 20, 26; 20, 26; 20, 30; 22, 4; 24, 13; 24, 19; 24, 25; 25, 5; 25, 12; 25, 12; 25, 13; 25, 14; 28, 6; 28, 8; 28, 15; 28, 23; 28, 23; 29, 4; 29, 8; 30, 7; 30, 10; 31, 6; 32, 22; 34, 12; 34, 14; 35, 3; 35, 8; 36, 15;
el *pron. pers. 3 masc. sg. nom./ac. acc.* [1] 1, 45; 1, 46; 1, 47; 1, 48; 1, 49; 1, 50; 2, 3; 2, 21; 2, 21; 5, 1; 5, 2; 5, 20; 7, 22; 8, 8; 10, 3; 10, 5; 10, 9; 10, 13; 10, 14; 11, 10; 11, 10; 11, 12; 11, 23; 11, 25; 11, 42; 12, 19; 12, 20; 12, 27; 13, 3; 13, 9; 13, 10; 13, 12; 14, 2; 15, 29; 16, 1; 16, 9; 16, 19; 17, 13; 17, 21; 18, 3; 18, 4; 18, 10; 18, 10; 18, 10; 19, 2; 19, 10; 19, 14; 19, 16; 19, 17; 21, 15; 21, 22; 21, 22; 21, 26; 22, 9; 23, 13; 24, 28; 26, 5; 26, 10; 27, 34; 28, 5; 28, 9; 28, 9; 29, 1; 29, 22; 29, 29; [2] 1, 6; 1, 11; 3, 4; 5, 4; 6, 22; 6, 28; 7, 8; 9, 1; 9, 8; 9, 8; 9, 17; 10, 2; 10, 6; 10, 8; 10, 10; 10, 14; 10, 18; 11, 12; 11, 21; 12, 12; 12, 12; 12, 13; 13, 3; 13, 7; 13, 19; 13, 20; 14, 1; 15, 1; 15, 2; 15, 2; 15, 4; 15, 9; 15, 9; 15, 9; 15, 15; 15, 19; 16, 10; 16, 15; 17, 15; 17, 16; 17, 16; 17, 17; 17, 18; 17, 18; 18, 2; 18, 2; 18, 2; 18, 6; 18, 7; 18, 7; 18, 30; 18, 31; 18, 31; 20, 7; 20, 8; 20, 8; 20, 15; 20, 32; 20, 36; 21, 5; 21, 9; 21, 9; 21, 11; 21, 12; 21, 18; 22, 4; 22, 6; 22, 7; 22, 7; 22, 9; 22, 9; 22, 9; 22, 9; 22, 11; 22, 11; 22, 11; 23, 1; 23, 7; 23, 7; 23, 11; 23, 11; 23, 11; 23, 17; 23, 18; 24, 1; 24, 12; 24, 15; 24, 16; 24, 23; 24, 25; 24, 25; 24, 25; 24, 26; 24, 27; 24, 27; 25, 7; 25, 10; 25, 13; 25, 14; 25, 16; 25, 20; 25, 21; 25, 23; 25, 28; 25, 28; 26, 1; 26, 1; 26, 5; 26, 7; 26, 17; 26, 19; 26, 20; 26, 20; 26, 20; 26, 20; 26, 23; 27, 1; 27, 1; 27, 5; 28, 1; 28, 5; 28, 5; 28, 5; 28, 20; 28, 20; 28, 22; 28, 27; 29, 6; 30, 3; 31, 10; 32, 6; 32, 7; 32, 9; 32, 9; 32, 12; 32, 17; 32, 25; 32, 26; 32, 31; 33, 1; 33, 6; 33, 11; 33, 13; 33, 13; 33, 16; 33, 19; 33, 20; 33, 21; 33, 24; 34, 1; 34, 3; 34, 10; 34, 10; 34, 24; 35, 21; 35, 24; 35, 24; 35, 24; 35, 25; 36, 1; 36, 1; 36, 2; 36, 2; 36, 4; 36, 4; 36, 5; 36, 5; 36, 5; 36, 6; 36, 6; 36, 9; 36, 10; 36, 11; 36, 23;
i *pron. pers. 3 masc. sg. gen./dat. neacc.* [1] 3, 4; 3, 5; 28, 19; [2] 9, 13; 17, 13; 28, 23; 36, 17;
i- *pron. pers. 3 masc. pl. ac. neacc.* [1] 5, 25; 24, 6; [2] 2, 17; 6, 38; 9, 27; 15, 6; 20, 10; 20, 28; 21, 13; 22, 1; 23, 17; 25, 4; 28, 15; 28, 16; 30, 9; 30, 10; 34, 7; 36, 17;
i- *pron. pers. 3 masc. sg. gen./dat. neacc.* [1] 21, 19; 28, 18; 29, 25; [2] 2, 3; 32, 24; 32, 29; 32, 33;
-i *pron. pers. 3 fem. sg. gen./dat. neacc.* [2] 9, 2;
-i *pron. pers. 3 masc. pl. ac. neacc.* [1] 4, 22; 4, 41; 5, 26; 12, 18; 14, 12; 16, 21; 20, 3; 24, 5; 26, 32; 28, 9; [2] 6, 23; 6, 36; 6, 36; 15, 15; 18, 31; 19, 4; 20, 17; 20, 24; 22, 8; 24, 19; 25, 5; 25, 5; 25, 5; 25, 12; 25, 12; 25, 14; 25, 15; 25, 16; 27, 5; 28, 10; 28, 16; 36, 5;
-i *pron. pers. 3 masc. sg. gen./dat. neacc.* [1] 1, 31; 2, 19; 2, 21; 2, 29; 2, 35; 4, 10; 7, 16; 21, 8; 22, 6; 29, 19; [2] 2, 14; 9, 27; 16, 15; 21, 7; 21, 19; 23, 15; 29, 11; 35, 22; 36, 23;
iale *pron. pers. 3 fem. pl. nom./ac. acc.* [1] 6, 65; 6, 65; 9, 28; 9, 28; 10, 7; 18, 4; 18, 7; 21, 10; 23, 22; [2] 1, 14; 2, 16; 2, 16; 4, 6; 4, 6; 4, 17; 4, 19; 4, 23; 8, 2; 9, 16; 11, 10; 11, 11; 11, 21; 12, 10; 16, 6; 18, 16; 20, 33; 28, 24; 29, 3; 31, 12; 32, 30; 33, 19; 34, 4;
îi *pron. pers. 3 masc. pl. nom./ac. acc.* [2] 6, 26;
îl *pron. pers. 3 masc. sg. ac. neacc.* [1] 20, 3;
l *pron. pers. 3 masc. sg. ac. neacc.* [1] 2, 3; 5, 6; 7, 22; 8, 8; 10, 14; 11, 10; 11, 23; 11, 25; 12, 19;
l- *pron. pers. 3 masc. sg. ac. neacc.* [1] 5, 6; 8, 8; 14, 2; 17, 21; 19, 16; 21, 6; 26, 5; [2] 1, 4; 9, 2; 10, 18; 13, 10; 13, 11; 15, 15; 16, 14; 18, 7; 21, 18; 22, 6; 23, 11; 23, 11; 23, 17; 24, 27; 25, 23; 25, 27; 26, 20; 28, 5; 28, 27; 33, 11; 33, 11; 33, 19; 35, 20; 35, 25; 36, 6; 36, 10; 36, 19;
-l *pron. pers. 3 masc. sg. ac. neacc.* [1] 2, 3; 7, 22; 10, 14; 11, 10; 11, 23; 11, 25; 12, 19; 13, 10; 13, 12; 15, 29; 16, 1; 16, 17; 17, 9; 17, 9; 17, 14; 18, 10; 18, 10; 18, 10; 18, 10; 19, 2; 19, 17; 20, 4; 20, 6; 21, 15; 21, 15; 21, 22; 22, 9; 26, 10; 28, 5; 28, 9; 28, 9; 29, 22; [2] 1, 1; 2, 15; 3, 4; 5, 4; 6, 22; 6, 28; 6, 30; 9, 1; 9, 17; 9, 31; 10, 1; 10, 3; 11, 21; 15, 2; 15, 2; 15, 4; 15, 16; 16, 10; 16, 15; 16, 15; 18, 25; 18, 31; 18, 31; 21, 17; 22, 4; 22, 9; 22, 9; 22, 9; 22, 9; 22, 11; 22, 11; 22, 11; 22, 11; 23, 17; 24, 12; 24, 16; 24, 21; 24, 25; 24, 25; 24, 25; 25, 20; 25, 23; 25, 28; 26, 1; 26, 20; 26, 23; 28, 5; 28, 20; 32, 31; 32, 31; 33, 6; 33, 13; 33, 20; 35, 20; 35, 24; 35, 24; 35, 24; 36, 1; 36, 3; 36, 4; 36, 6;
le *pron. pers. 3 fem. pl. ac. neacc.* [1] 6, 65; 9, 28; 9, 28; 23, 22; [2] 1, 14; 2, 16; 2, 16; 3, 5; 3, 15; 4, 6; 11, 11; 26, 9; 28, 24; 29, 3; 32, 1; 36, 19;
le- *pron. pers. 3 fem. pl. ac. neacc.* [1] 18, 11; 21, 23; [2] 4, 23; 8, 2; 9, 16; 11, 10; 15, 17; 24, 23; 32, 30; 34, 4; 34, 4; 34, 4; 34, 4; 35, 13; 36, 17; 36, 18

le *pron. pers. 3 fem. pl. dat. neacc.* [2] 19, 10;
le- *pron. pers. 3 fem. pl. dat. neacc.* [2] 11, 10;
le *pron. pers. 3 masc. pl. dat. neacc.* [1] 5, 20; [2] 21, 2; 23, 3; 28, 15; 29, 34; 30, 12; 35, 12;
le- *pron. pers. 3 masc. pl. dat. neacc.* [1] 6, 67; [2] 12, 19;
le *pron. pers. 3 neutru pl. ac. neacc.* [1] 10, 12;
le- *pron. pers. 3 neutru pl. ac. neacc.* [2] 30, 14; 30, 14; 34, 27; 36, 7; 36, 7;
li *pron. pers. 3 masc. pl. dat. neacc.* [1] 6, 54;
lor *pron. pers. 3 fem. pl. gen./dat. acc.* [1] 28, 15; [2] 4, 9; 4, 16; 6, 28; 14, 14;
lor *pron. pers. 3 masc. pl. gen./dat. acc.* [1] 1, 29; 1, 43; 3, 9; 3, 19; 4, 3; 4, 27; 4, 27; 4, 31; 4, 32; 4, 33; 4, 33; 4, 33; 4, 38; 4, 38; 4, 39; 4, 40; 4, 41; 4, 41; 4, 41; 5, 7; 5, 7; 5, 9; 5, 10; 5, 10; 5, 11; 5, 13; 5, 13; 5, 16; 5, 20; 5, 20; 5, 20; 5, 21; 5, 22; 5, 24; 5, 24; 5, 25; 5, 25; 6, 19; 6, 32; 6, 32; 6, 33; 6, 44; 6, 48; 6, 48; 6, 54; 6, 54; 6, 54; 6, 54; 6, 55; 6, 60; 6, 60; 6, 62; 6, 63; 6, 64; 6, 66; 6, 67; 7, 2; 7, 2; 7, 2; 7, 4; 7, 4; 7, 5; 7, 5; 7, 7; 7, 7; 7, 9; 7, 9; 7, 9; 7, 15; 7, 21; 7, 22; 7, 28; 7, 28; 7, 30; 7, 32; 7, 40; 8, 10; 8, 14; 8, 28; 8, 32; 8, 32; 8, 38; 9, 1; 9, 1; 9, 2; 9, 2; 9, 6; 9, 9; 9, 9; 9, 9; 9, 13; 9, 13; 9, 17; 9, 19; 9, 19; 9, 22; 9, 22; 9, 23; 9, 23; 9, 25; 9, 25; 9, 27; 9, 32; 9, 33; 9, 34; 9, 37; 9, 38; 9, 38; 9, 43; 10, 7; 10, 9; 10, 9; 10, 10; 10, 12; 11, 3; 11, 19; 11, 19; 11, 21; 12, 8; 12, 17; 12, 17; 12, 19; 12, 30; 12, 32; 12, 32; 12, 39; 12, 39; 12, 40; 12, 40; 13, 2; 14, 4; 14, 8; 14, 12; 14, 14; 15, 12; 15, 16; 15, 18; 17, 22; 19, 4; 19, 5; 19, 6; 19, 7; 19, 7; 19, 16; 19, 17; 20, 2; 21, 2; 21, 6; 21, 16; 23, 3; 23, 3; 23, 22; 23, 24; 23, 24; 23, 24; 23, 24; 23, 24; 23, 32; 24, 2; 24, 3; 24, 3; 24, 3; 24, 19; 24, 19; 24, 19; 24, 19; 24, 30; 24, 31; 25, 1; 25, 1; 25, 3; 25, 6; 25, 7; 25, 7; 25, 8; 26, 8; 26, 8; 26, 12; 26, 13; 26, 20; 26, 26; 26, 31; 27, 1; 27, 23; 29, 18; 29, 20; 29, 21; [2] 1, 17; 3, 12; 3, 12; 3, 14; 4, 4; 4, 7; 4, 21; 4, 21; 5, 7; 5, 11; 5, 11; 6, 14; 6, 16; 6, 25; 6, 25; 6, 26; 6, 27; 6, 35; 6, 35; 6, 35; 6, 36; 6, 37; 6, 37; 6, 37; 6, 38; 6, 38; 6, 38; 6, 38; 6, 39; 6, 39; 7, 6; 7, 6; 7, 6; 7, 10; 7, 14; 7, 14; 7, 14; 7, 19; 7, 22; 7, 22; 7, 22; 8, 8; 8, 14; 8, 14; 8, 14; 9, 4; 9, 4; 9, 6; 10, 5; 10, 7; 10, 9; 10, 16; 11, 10; 11, 13; 11, 15; 11, 15; 12, 5; 13, 11; 13, 16; 13, 18; 14, 4; 14, 14; 15, 4; 15, 12; 15, 12; 15, 15; 17, 14; 17, 14; 18, 5; 18, 9; 19, 4; 19, 10; 19, 10; 20, 13; 20, 14; 20, 14; 20, 14; 20, 18; 20, 26; 20, 28; 20, 28; 20, 34; 20, 34; 21, 2; 21, 2; 21, 9; 22, 1; 22, 5; 23, 3; 23, 3; 23, 7; 23, 7; 23, 8; 23, 14; 24, 5; 24, 13; 24, 17; 24, 18; 24, 19; 24, 20; 24, 23; 24, 24; 24, 24; 25, 4; 25, 4; 25, 5; 25, 10; 25, 10; 25, 10; 25, 14; 25, 14; 25, 15; 26, 11; 26, 14; 26, 15; 28, 3; 28, 6; 28, 8; 28, 9; 28, 13; 28, 15; 28, 15; 28, 15; 28, 23; 28, 25; 28, 27; 29, 5; 29, 6; 29, 15; 29, 23; 29, 24; 29, 34; 29, 34; 30, 7; 30, 12; 30, 16; 30, 16; 30, 22; 30, 27; 30, 27; 31, 1; 31, 6; 31, 15; 31, 16; 31, 17; 31, 18; 31, 18; 31, 18; 31, 18; 31, 19; 32, 6; 32, 13; 32, 14; 32, 17; 32, 18; 33, 3; 33, 8; 33, 8; 33, 17; 33, 22; 34, 4; 34, 5; 34, 6; 34, 7; 34, 22; 34, 25; 34, 30; 34, 32; 34, 33; 35, 2; 35, 10; 35, 10; 35, 11; 35, 12; 35, 14; 35, 14; 35, 14; 35, 15; 35, 15; 35, 15; 35, 15; 36, 15; 36, 17; 36, 17; 36, 17; 36, 17;
lui *pron. pers. 3 masc. sg. gen./dat. acc.* [1] 1, 19; 1, 19; 1, 31; 1, 36; 1, 43; 1, 44; 1, 50; 1, 50; 2, 3; 2, 4; 2, 9; 2, 16; 2, 19; 2, 19; 2, 21; 2, 22; 2, 24; 2, 25; 2, 29; 2, 35; 2, 35; 2, 35; 2, 35; 3, 1; 3, 3; 3, 4; 3, 5; 3, 10; 3, 10; 3, 10; 3, 10; 3, 11; 3, 11; 3, 12; 3, 12; 3, 12; 3, 13; 3, 13; 3, 13; 3, 14; 3, 14; 3, 16; 3, 16; 3, 17; 3, 21; 3, 21; 3, 21; 3, 21; 3, 21; 4, 2; 4, 6; 4, 9; 4, 9; 4, 18; 4, 18; 4, 23; 4, 25; 4, 25; 4, 25; 4, 26; 4, 26; 4, 26; 5, 1; 5, 2; 5, 4; 5, 5; 5, 5; 5, 5; 5, 6; 5, 7; 5, 7; 6, 20; 6, 20; 6, 20; 6, 21; 6, 21; 6, 21; 6, 21; 6, 22; 6, 22; 6, 22; 6, 22; 6, 23; 6, 23; 6, 23; 6, 23; 6, 24; 6, 24; 6, 24; 6, 25; 6, 25; 6, 26; 6, 26; 6, 26; 6, 27; 6, 27; 6, 27; 6, 27; 6, 28; 6, 28; 6, 29; 6, 29; 6, 29; 6, 29; 6, 30; 6, 30; 6, 30; 6, 49; 6, 50; 6, 50; 6, 50; 6, 51; 6, 51; 6, 51; 6, 52; 6, 52; 6, 52; 6, 53; 6, 53; 7, 12; 7, 13; 7, 13; 7, 13; 7, 14; 7, 16; 7, 16; 7, 19; 7, 19; 7, 20; 7, 20; 7, 21; 7, 21; 7, 22; 7, 23; 7, 23; 7, 23; 7, 24; 7, 25; 7, 25; 7, 25; 7, 26; 7, 26; 7, 26; 7, 27; 7, 27; 7, 35; 7, 39; 8, 8; 8, 9; 8, 10; 8, 29; 8, 30; 8, 31; 8, 37; 8, 37; 8, 37; 8, 39; 9, 5; 9, 19; 9, 35; 9, 36; 9, 43; 9, 43; 10, 2; 10, 4; 10, 4; 10, 5; 10, 5; 10, 6; 10, 7; 10, 8; 10, 9; 10, 9; 10, 10; 10, 10; 10, 11; 10, 12; 10, 13; 10, 13; 10, 14; 11, 10; 11, 11; 11, 20; 11, 22; 11, 23; 11, 25; 11, 45; 12, 15; 12, 19; 12, 22; 12, 28; 13, 6; 13, 7; 13, 9; 13, 10; 13, 13; 14, 1; 14, 2; 14, 2; 14, 3; 14, 4; 14, 10; 14, 14; 14, 17; 15, 1; 15, 1; 15, 2; 15, 3; 15, 5; 15, 6; 15, 7; 15, 8; 15, 9; 15, 10; 15, 12; 15, 12; 15, 17; 15, 17; 16, 1; 16, 5; 16, 7; 16, 8; 16, 8; 16, 9; 16, 9; 16, 10; 16, 11; 16, 12; 16, 12; 16, 12; 16, 13; 16, 13; 16, 14; 16, 15; 16, 15; 16, 23; 16, 24; 16, 24; 16, 27; 16, 29; 16, 29; 16, 30; 16, 34; 16, 37; 16, 37; 16, 38; 16, 39; 16, 41; 16, 43; 16, 43; 17, 1; 17, 11; 17, 12; 17, 13; 17, 14; 17, 14; 17, 25; 18, 3; 18, 10; 18, 14; 19, 1; 19, 2; 19, 3; 19, 7; 19, 11; 19, 13; 19, 14; 19, 15; 19, 18; 19, 19; 20, 2; 20, 3; 20, 4; 20, 5; 20, 6; 21, 3; 21, 11; 21, 13; 21, 16; 21, 16; 21, 16; 21, 23; 21, 25; 21, 27; 21, 29; 22, 5; 22, 5; 22, 6; 22, 6; 22, 9; 22, 9; 22, 9; 22, 9; 22, 10; 22, 10; 22, 17; 23, 1; 23, 1; 23, 13; 23, 13; 23, 13; 23, 14; 23, 22; 23, 25; 23, 26; 23, 26; 24, 31; 25, 9; 25, 9; 25, 9; 25, 9; 25, 10; 25, 10; 25, 11; 25, 11; 25, 12; 25, 12; 25, 13; 25, 13; 25, 14; 25, 14; 25, 15; 25, 15; 25, 16; 25, 16; 25, 17; 25, 17; 25, 18; 25, 18; 25, 19; 25, 19; 25, 20; 25, 20; 25, 21; 25, 21; 25, 22; 25, 22; 25, 23; 25, 23; 25, 24; 25, 24; 25, 25; 25, 25; 25, 26; 25, 26; 25, 27; 25, 27; 25, 28; 25, 28; 25, 29; 25, 29; 25, 30; 25, 30; 25, 31; 25, 31; 26, 6; 26, 10; 26, 25; 26, 28; 26, 29; 26, 30; 26, 31; 26, 32; 27, 2; 27, 4; 27, 4; 27, 5; 27, 6; 27, 6; 27, 7; 27, 7; 27, 7; 27, 8; 27, 9; 27, 10; 27, 11; 27, 12; 27, 13; 27, 14; 27, 15; 28, 1; 28, 1; 28, 6; 28, 7; 28, 9; 28, 10; 28, 11; 28, 11; 28, 11; 28, 12; 28, 14; 28, 15; 28, 15; 28, 16; 28, 18; 28, 19; 28, 21; 29, 5; 29, 23; 29, 23; 29, 24; 29, 25; 29, 25; 29, 28; 29, 29; 29, 29; [2] 1, 1; 1, 1; 1, 4; 1, 4; 1, 7; 1, 14; 2, 1; 2, 3; 2, 3; 2, 4; 2, 4; 2, 4; 2, 6; 2, 6; 2, 6; 2, 6; 2, 11; 2, 12; 2, 14; 2, 14; 2, 14; 2, 15; 2, 17; 3, 2; 4, 11; 5, 6; 5, 7; 5, 13; 6, 3; 6, 4; 6, 4; 6, 10;

6, 12; 6, 13; 6, 13; 6, 15; 6, 16; 6, 23; 6, 23; 6, 23; 6, 29; 6, 29; 6, 29; 6, 30; 6, 30; 7, 3; 7, 6; 7, 10; 7, 11; 7, 11; 7, 12; 8, 1; 8, 6; 8, 9; 8, 18; 9, 1; 9, 4; 9, 4; 9, 4; 9, 4; 9, 8; 9, 10; 9, 13; 9, 23; 9, 23; 9, 24; 9, 31; 9, 31; 10, 4; 10, 7; 10, 8; 10, 8; 10, 10; 10, 15; 10, 16; 11, 1; 11, 3; 11, 13; 11, 14; 11, 17; 11, 18; 11, 19; 11, 19; 11, 20; 11, 20; 11, 21; 11, 21; 12, 8; 12, 13; 12, 13; 12, 14; 12, 15; 12, 16; 12, 16; 13, 2; 13, 5; 13, 6; 13, 7; 13, 9; 13, 10; 13, 12; 13, 13; 13, 14; 13, 17; 13, 21; 13, 22; 13, 22; 14, 1; 14, 1; 14, 2; 14, 4; 14, 5; 14, 6; 14, 6; 14, 10; 14, 11; 14, 13; 14, 13; 15, 2; 15, 16; 15, 17; 16, 4; 16, 5; 16, 7; 16, 12; 16, 12; 16, 12; 16, 13; 16, 13; 16, 15; 17, 1; 17, 2; 17, 5; 17, 5; 17, 6; 17, 7; 17, 7; 17, 11; 17, 13; 18, 3; 18, 7; 18, 9; 18, 12; 18, 14; 18, 15; 18, 16; 18, 18; 18, 18; 18, 21; 18, 23; 19, 1; 19, 2; 19, 2; 19, 2; 20, 3; 20, 19; 20, 21; 20, 22; 20, 26; 20, 31; 20, 31; 20, 32; 21, 1; 21, 1; 21, 1; 21, 2; 21, 4; 21, 5; 21, 6; 21, 7; 21, 7; 21, 7; 21, 9; 21, 10; 21, 11; 21, 17; 21, 17; 21, 17; 21, 17; 21, 19; 21, 19; 21, 19; 22, 1; 22, 2; 22, 3; 22, 4; 22, 4; 22, 9; 22, 11; 23, 8; 23, 10; 23, 11; 23, 13; 23, 16; 23, 17; 23, 17; 23, 17; 24, 1; 24, 3; 24, 6; 24, 16; 24, 21; 24, 22; 24, 25; 24, 25; 24, 27; 24, 27; 24, 27; 25, 1; 25, 3; 25, 3; 25, 3; 25, 11; 25, 14; 25, 15; 25, 15; 25, 16; 25, 22; 25, 27; 25, 28; 26, 1; 26, 2; 26, 3; 26, 5; 26, 8; 26, 10; 26, 16; 26, 16; 26, 17; 26, 19; 26, 19; 26, 20; 26, 21; 26, 21; 26, 21; 26, 23; 26, 23; 26, 23; 26, 23; 27, 1; 27, 2; 27, 5; 27, 5; 27, 6; 27, 6; 27, 7; 27, 9; 27, 9; 27, 9; 28, 1; 28, 3; 28, 5; 28, 7; 28, 9; 28, 16; 28, 21; 28, 23; 28, 24; 28, 26; 28, 27; 28, 27; 28, 27; 29, 1; 29, 2; 29, 3; 29, 10; 29, 11; 29, 11; 29, 11; 29, 18; 29, 19; 29, 19; 29, 25; 29, 36; 30, 8; 30, 9; 30, 19; 31, 1; 31, 2; 31, 3; 31, 10; 31, 12; 31, 13; 31, 13; 31, 20; 31, 21; 31, 21; 32, 2; 32, 3; 32, 3; 32, 9; 32, 9; 32, 12; 32, 12; 32, 15; 32, 15; 32, 16; 32, 16; 32, 17; 32, 21; 32, 21; 32, 21; 32, 24; 32, 24; 32, 25; 32, 25; 32, 26; 32, 27; 32, 28; 32, 29; 32, 30; 32, 31; 32, 32; 32, 33; 32, 33; 32, 33; 32, 33; 32, 33; 33, 3; 33, 6; 33, 7; 33, 10; 33, 12; 33, 12; 33, 13; 33, 13; 33, 18; 33, 19; 33, 19; 33, 19; 33, 20; 33, 20; 33, 20; 33, 22; 33, 22; 33, 23; 33, 24; 33, 24; 33, 25; 34, 3; 34, 3; 34, 4; 34, 8; 34, 8; 34, 19; 34, 26; 34, 31; 34, 31; 34, 31; 34, 33; 34, 33; 35, 1; 35, 4; 35, 8; 35, 9; 35, 18; 35, 20; 35, 20; 35, 20; 35, 20; 35, 20; 35, 20; 35, 20; 35, 20; 35, 20; 35, 20; 35, 22; 35, 22; 35, 23; 35, 24; 35, 24; 35, 24; 35, 26; 35, 26; 36, 2; 36, 2; 36, 4; 36, 4; 36, 5; 36, 5; 36, 5; 36, 5; 36, 5; 36, 7; 36, 8; 36, 8; 36, 8; 36, 12; 36, 13; 36, 13; 36, 15; 36, 15; 36, 15; 36, 15; 36, 16; 36, 16; 36, 16; 36, 16; 36, 17; 36, 19; 36, 20; 36, 20; 36, 21; 36, 21; 36, 22; 36, 23; 36, 23; 36, 23;

o *pron. pers. 3 fem. sg. ac. neacc.* [1] 2, 21; 4, 18; 11, 14; 11, 18; 11, 18; 20, 1; [2] 2, 4; 3, 8; 4, 5; 4, 10; 7, 20; 15, 16; 23, 15; 23, 21; 24, 11; 24, 11; 24, 13; 33, 14;

-o *pron. pers. 3 fem. sg. ac. neacc.* [2] 6, 11;

-o- *pron. pers. 3 fem. sg. ac. neacc.* [2] 7, 20;

elaám : (1683-1686 Ms. 45) : s. n. : „Halle” : „portique, vestibule” : (1x)
elaám *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [2] 3, 4;

iale → el

elefánd → elefant

elefánt : (1683-1686 Ms. 45) : s. m. : „Elfenbein” : „ivoire” : (2x)
elefand *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [2] 9, 17;
elifand *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [2] 9, 21;

elifánd → elefant

enomiím → anamim

esenéu → sineu

esthaól → eştaulean

eştauleán: (1683-1686 Ms. 45) : s. m. : „Estauliter” : „Eschthaolien” : (1x)
esthaólii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [1] 2, 53;

etióp : (sec. XVI Ps. H.) : s. m. : „Äthiopier” : „Ethiopien” (1x)
ethiopilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [2] 21, 16;

eu : (1521 Neacşu) : pron. pers. : „ich” : „je, moi” : (140x)
eu *pron. pers. 1 sg. nom. acc.* [1] 17, 1; 17, 7; 17, 13; 17, 16; 21, 10; 21, 17; 21, 17; 22, 10; 22, 14; 28, 4; 28, 6; 29, 3; 29, 14; [2] 2, 4; 2, 5; 2, 6; 2, 8; 2, 9; 6, 2; 7, 14; 10, 11; 10, 11; 10, 14; 10, 14; 12, 5; 18, 3; 18, 7; 18, 15; 18, 20; 32, 13; 34, 24; 34, 27; 34, 28; 35, 21;
îmi *pron. pers. 1 sg. dat. neacc.* [1] 17, 4; 17, 12; 17, 13; 21, 13; 22, 10; 22, 10; [2] 2, 8;
m- *pron. pers. 1 sg. ac. neacc.* [1] 17, 16; 17, 17; 17, 17; 21, 12; [2] 1, 8; 1, 9; 6, 10; 12, 5; 34, 25;
mă *pron. pers. 1 sg. ac. neacc.* [1] 4, 10; 4, 10; 10, 4; 10, 4; 11, 17; 12, 17; 28, 4; [2] 18, 29; 18, 33; 28, 23; 34, 25;
-mă *pron. pers. 1 sg. ac. neacc.* [1] 28, 2; [2] 13, 4; 20, 21; 28, 11; 29, 5; 35, 23;
mi *pron. pers. 1 sg. dat. neacc.* [1] 22, 7; 28, 2; [2] 9, 6;
mi- *pron. pers. 1 sg. dat. neacc.* [1] 17, 6; 21, 22; [2] 34, 18;
-mi *pron. pers. 1 sg. dat. neacc.* [1] 12, 17; 19, 12; 21, 22; 28, 6; [2] 1, 10; 2, 9; 28, 23;
mie *pron. pers. 1 sg. dat. acc.* [1] 11, 19; 12, 17; 12, 17; 17, 4; 17, 12; 17, 13; 19, 12; 21, 13; 21, 22; 22, 7; 22, 10; 28, 2; 28, 3; 28, 5; 28, 6; 28, 6; 29, 3; [2] 1, 10; 2, 7; 6, 9; 7, 12; 9, 6; 15, 2; 18, 27; 28, 23; 34, 18; 35, 21; 36, 23; 36, 23;
mine *pron. pers. 1 sg. ac. acc.* [1] 4, 10; 12, 17; 13, 12; 17, 16; 19, 2; 19, 12; 21, 2; 21, 12; 21, 17; 22, 8; 28, 4; 28, 4; [2] 1, 9; 2, 7; 10, 5; 10, 9; 10, 12; 11, 3; 12, 5; 16, 3; 18, 3; 18, 7; 18, 13; 18, 15; 18, 17; 18, 23; 28, 23; 34, 21; 34, 23; 34, 25; 35, 21;

evéu → heveu

evuséu → iebuseu

F

face : (sec. XVI PS. H.) : v. III : „1. machen, fertigen, 2. werden, 3. gründen” : „1. faire, 2. devenir, 3. fonder” : (302x)
a face *verb infinitiv prezent* [1] 22, 13; [2] 2, 7; 2, 14; 4, 11; 7, 11; 20, 37; 33, 6; 33, 8; 33, 9;
ai făcut *verb indicativ perfect compus 2 sg.* [1] 17, 19; 22, 8; [2] 1, 8; 2, 3; 6, 9; 25, 16;
am făcut *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [1] 17, 8; 21, 8; 21, 17; 29, 3; [2] 6, 10; 32, 13;
aţi făcut *verb indicativ perfect compus 2 pl.* [1] 17, 6; [2] 13, 9;
au făcut *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 5, 10; 10, 11; 11, 19; [2] 4, 4; 14, 14; 24, 7; 24, 14; 24, 24; 29, 6; 34, 32; 35, 18; 36, 2; 36, 5;
au făcut *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 2, 7; 11, 24; 16, 9; 16, 12; 16, 26; 18, 8; 19, 2; 20, 3; 21, 17; 21, 28; 23, 5; [2] 1, 3; 1, 5; 2, 12; 2, 18; 3, 8; 3, 10; 4, 1; 4, 2; 4, 7; 4, 8; 4, 8; 4, 9; 4, 11; 4, 11; 4, 14; 4, 14; 4, 16; 4, 22; 6, 13; 7, 7; 7, 7; 7, 9; 7, 9; 7, 10; 7, 21; 11, 14; 12, 9; 12, 10; 12, 14; 13, 8; 20, 36; 20, 36; 20, 37; 21, 6; 21, 11; 21, 19; 24, 2; 24, 16; 24, 22; 26, 4; 27, 2; 27, 5; 28, 1; 28, 2; 28, 24; 28, 25; 29, 2; 30, 5; 30, 23; 31, 20; 31, 21; 32, 27; 33, 3; 33, 7; 33, 22; 33, 22; 34, 33; 35, 18; 35, 20; 36, 5; 36, 8;
era făcînd *verb indicativ imperfect 3 sg.* [1] 18, 14;
fac *verb indicativ prezent 3 pl.* [1] 22, 15; [2] 24, 12; 34, 10; 34, 10; 34, 13; 34, 16; 34, 17;
facă *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [1] 21, 23; [2] 14, 4; 32, 15;
facă-se *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [1] 21, 17; [2] 19, 7; 24, 8;
face-voiu *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [1] 19, 2;
faceţi *verb imp. 2 pl.* [2] 19, 7; 19, 11;
faceţi *verb indicativ prezent 2 pl.* [2] 19, 6;
fă *verb imp. 2 sg.* [1] 17, 2; 17, 23; 22, 16; 28, 10; 28, 20; [2] 18, 21;
făcea *verb indicativ imperfect 3 pl.* [2] 24, 11; 24, 13; 24, 13; 34, 12;
făcînd *verb gerunziu* [1] 21, 17; 23, 24; 26, 8; [2] 26, 13;
făcîndu *verb gerunziu* [2] 11, 1;
făcu *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 11, 14; 14, 16; 15, 1; 23, 3; 26, 10; [2] 3, 13; 3, 14; 3, 15; 3, 15; 4, 6; 4, 18; 4, 19; 5, 12; 7, 8; 9, 11; 9, 15; 9, 17; 14, 2; 21, 6; 22, 4; 25, 2; 26, 4; 26, 15; 26, 16; 27, 2; 29, 2; 29, 32; 31, 20; 33, 2; 33, 6; 33, 22; 34, 2; 35, 1; 36, 2; 36, 5; 36, 9; 36, 12;
făcură *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [2] 16, 15; 23, 8; 30, 21; 35, 17;
s-au făcut *verb copulativ indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 16, 19;
s-au făcut *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 20, 6; 29, 29; [2] 17, 13;
s-au făcut *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 6, 54; 6, 66; 7, 23; 12, 19; 19, 10; 22, 7; 23, 11; 27, 24; 28, 2; 28, 19; 29, 25; [2] 1, 11; 1, 12; 6, 8; 6, 9; 9, 19; 11, 3; 14, 14; 19, 2; 20, 15; 22, 7; 25, 20; 29, 36; 30, 26; 32, 31; 35, 18; 35, 19; 35, 20; 36, 17;
să fac *verb conjunctiv prezent 1 sg.* [1] 28, 4; [2] 35, 21;
să facă *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [1] 15, 19; [2] 30, 1; 30, 12; 34, 21; 35, 16;
să facă *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [1] 11, 19; 13, 4; 29, 19; [2] 20, 33; 30, 2; 30, 3; 30, 5; 30, 13; 30, 23; 34, 31;
să facem *verb conjunctiv prezent 1 pl.* [2] 14, 7;
să faceţi *verb conjunctiv prezent 2 pl.* [2] 19, 9; 19, 10; 35, 6;
să faci *verb conjunctiv prezent 2 sg.* [1] 22, 12; [2] 9, 8;
să făcea *verb copulativ 3 sg.* [2] 15, 17;
să făcu *verb copulativ indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 2, 3;
să făcu *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 11, 6; 14, 17; 17, 3; 20, 4; 20, 5; 25, 1; 25, 7; [2] 8, 1; 11, 2; 12, 7; 13, 9; 13, 13; 14, 8; 15, 1; 17, 5; 17, 10; 18, 1; 18, 1; 20, 30; 21, 19; 24, 4; 24, 18; 25, 15; 26, 11; 30, 26; 32, 25; 32, 27;
să făcu *verb copulativ indicativ perfect simplu 3 sg.* [2] 25, 17;
să făcură *verb copulativ indicativ perfect simplu 3 pl.* [1] 1, 51; 8, 40;
să făcură *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [1] 7, 19; 8, 3; [2] 1, 14; 20, 26; 28, 23; 30, 10;
să se facă *verb copulativ conjunctiv prezent 3 sg.* [1] 21, 3;
să va face *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [2] 6, 28; 6, 28; 6, 29;
se va face *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [2] 6, 26; 6, 28; 7, 13;
se făcu *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 20, 4;
-şi făcu *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 15, 1; [2] 18, 10;
te-ai făcut *verb copulativ indicativ perfect compus 2 sg.* [1] 17, 22;
va face *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [1] 12, 32; 19, 13;
vă faceţi *verb imp. 2 pl.* [2] 30, 7;
vei face *verb viitor 1 indicativ 2 sg.* [1] 4, 10; [2] 6, 23; 6, 33; 6, 35; 6, 39; 7, 17;
veţi face *verb viitor 1 indicativ 2 pl.* [2] 23, 4;
voiu face *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [1] 21, 10; [2] 25, 9;
vom face *verb viitor 1 indicativ 1 pl.* [2] 20, 13;
făcînd *verb gerunziu* [2] 26, 11*;
făcură *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [1] 5, 19*;

fácere : (sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Herstellung” : „élaboration” : (1x)
facerea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 29, 19;

faftheroím → patrusim

fálă : (1640 MOXA) : s. f. : „Ruhm, Stolz” : „gloire, prestige” : (2x)
fala *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 29, 11;
fală *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 16, 27;

fálcă : (sec. XVI PS. H.) : „Kinn(lade), Backe” : „menton, joue” : (1x)
falcă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 18, 23;

fáptă : (sec. XVI PS. H.) : s. f. : „1. Tat, 2. Werk, Geschöpf” : „1. action, 2. oeuvre” : (6x)
fapta *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 27, 7;
fapte *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [2] 32, 19;

faptele *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 11, 22; [2] 12, 15; 17, 4; 28, 26;

faraó → faraon

faraón : (sec. XVI PS. H.) : s. m. : „Pharao" : „Pharaon" : (9x)
faraó *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [2] 35, 20; 36, 2; 36, 4; 36, 4; 36, 4;
lui faraó *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [1] 4, 18; [2] 8, 11; 36, 4; 36, 4;

faséc : (1683-1686 MS. 45) : s n. : „Ostern, Passah" : „Pâques" : (19x)
faséc *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [2] 30, 1; 30, 2; 30, 5; 30, 15; 30, 17; 30, 18; 35, 1; 35, 6; 35, 7; 35, 8; 35, 9; 35, 11; 35, 13; 35, 16; 35, 17; 35, 18; 35, 18; 35, 19;
fasécul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [2] 35, 1;

fátă : (1219 DRĂGANU) : s. f. : „Tochter, Mädchen" : „fille" : (48x)
fata *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 1, 41; 1, 50; 2, 3; 2, 21; 2, 35; 2, 49; 3, 5; 7, 16; 7, 24; 15, 29; [2] 8, 11; 11, 17; 11, 17; 11, 19; 11, 20; 13, 2; 20, 32; 21, 6; 22, 2; 22, 11; 22, 11; 25, 18; 27, 1; 29, 1; 36, 2; 36, 5;
fête *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [1] 2, 34; 4, 27; 7, 15; 14, 3; 23, 22; 25, 5; [2] 11, 20; 13, 21; 24, 3; 28, 8;
fêtei *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [1] 4, 18;
fêtele *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 7, 28; 7, 29; 7, 29; 7, 29; 8, 12; 8, 12; [2] 2, 14; 21, 17; 29, 9;
fêtelor *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* [2] 31, 18;
fêtii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [1] 3, 2;

fáţă : (1519 DERS) : s. f. : „Gesicht, Angesicht, Antlitz" : „face, visage" : (72x)
faţa *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 16, 11; 21, 21; [2] 3, 4; 3, 8; 6, 3; 6, 31; 6, 42; 7, 14; 9, 23; 20, 3; 20, 19; 29, 6; 30, 9; 33, 12; 35, 22;
faţă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 19, 10; 19, 10; [2] 7, 3;
faţa *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 5, 25*; 10, 1*; 11, 13*; 12, 1*; 16, 4*; 16, 27*; 16, 29*; 16, 30*; 16, 33*; 17, 8*; 17, 21*; 19, 15*; 19, 15*; 19, 18*; 19, 19*; 21, 12*; 21, 16*; 21, 29*; 28, 8*; 29, 11*; 29, 12*; [2] 3, 4*; 3, 16*; 4, 20*; 5, 8*; 5, 13*; 6, 16*; 7, 20*; 10, 2*; 12, 5*; 13, 16;* 20, 5*; 20, 7*; 20, 16*; 20, 17*; 22, 11*; 28, 3*; 32, 2*; 32, 7*; 32, 7*; 33, 2*; 33, 9*; 33, 12*; 34, 4*; 34, 27*; 35, 20*; 36, 5*; 36, 12*;
fêţii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [1] 17, 25*; [2] 1, 13*; 13, 7*; 13, 8*; 19, 11*; 25, 22*; 34, 4*;

fáur : (1429 DERS) : s. m. : „Schmied" : „forgeron" : (1x)
fauri *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [2] 24, 12;

făcătór: (sec. XVI PS. H.) : s. m. : „Wohltäter" : „malfaiteur" : (2x)
ale făcătorilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [2] 16, 15;
făcători *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 9, 30;

făgăduí : (sec. XVI PS. H.) : v. IV : „versprechen" : „promettre" : (2x)
am făgăduit *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [2] 7, 18;
să făgăduiêşte *verb indicativ prezent 3 sg.* [2] 6, 19;

făgăduiálă : (1600 DIR) : s. f. : „Versprechen" : „promesse" : (1x)
făgăduiêlii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [2] 6, 19;

făgăduínţă : (1640 URECHE) : s. f. : „Versprechen" : „promesse" : (31x)
făgăduinţa *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 16, 15; [2] 6, 11; 6, 14; 21, 7; 25, 4;
făgăduinţă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 16, 17; [2] 13, 5; 15, 12; 16, 3; 23, 3; 23, 16; 29, 10; 34, 31; 34, 32;
făgăduinţei *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [1] 22, 19;
făgăduinţii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [1] 15, 25; 15, 26; 15, 27; 15, 28; 15, 29; 16, 4; 16, 6; 16, 37; 17, 1; 28, 2; 28, 18; [2] 34, 30; 34, 31;
făgăduinţă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 11, 3*;
făgăduinţii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [2] 5, 1*; 5, 6*;

făínă : (1551-1553 ES) : s. f. : „Mehl" : „farine" : (3x)
făina *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 9, 29; 23, 29;
făină *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 12, 40;

făluí : (1560-1561 CORESI, TE.[2]) : v. IV : „sich rühmen, prahlen" : „se vanter, louer, glorifier" : (2x)
a ne făluí *verb infinitiv prezent* [1] 16, 35;
făluiţi *verb imp. 2 pl.* [1] 16, 9;

fămêie → femeie

fắră : (sec. XVI PS. H.) : prep. /conj. : „ohne" : „sans" : (18x)
fără *conjunctie subord.* [1] 2, 34*; 15, 2*; 21, 24*; 22, 12*; 23, 22*; [2] 2, 6*; 18, 15*; 18, 17*; 18, 30*; 19, 3*; 20, 13*; 21, 17*; 25, 4*; 28, 22*; 30, 11*;
fără *prep* [2] 6, 23*; 13, 7*; 19, 6*; 29, 36*;

fărădelége : (sec. XVI PS. H.) : s. f./adj. : „Frevel" : „infamie" : (6x)
fărădelêge *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 6, 23; 24, 7;
fărădelêge *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [2] 13, 7;
fărădelêge *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 15, 3;
fărădelegile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 10, 13;
fărălêge *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 20, 36;

fărîmá : (sec. XVI PS. H.) : v. I : „zerbrechen, zerschlagen" : „casser, briser, abattre" : (2x)
au fărîmat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 20, 38; 34, 4;

făt : (1434 DERS) : s. m. : „1. Knabe, Sohn, 2. Jüngling” : „1. fils, 2. jeune homme” : (1x)
feți *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [2] 24, 3;

fecioáră : (1551-1553 ES) : s. f. : „Jungfrau” : „vierge, jeune fille” : (1x)
fecioarele *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [2] 36, 17;

feciór : (1348 DLRV) : s. m. : „1. Kind, 2. Sohn, 3. Jüngling” : „1. enfant, 2. fils, 3. jeune homme” : (130x)
al feciorului *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* [1] 6, 44; 6, 44; 6, 45; 6, 45; 6, 45; 6, 46; 6, 46; 6, 46; 6, 47; 6, 47; 6, 47; 6, 47; 9, 16; 9, 16; 9, 19; 9, 19;
fecior *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 5, 15; 7, 23; 11, 22; 28, 6; [2] 21, 17; 22, 9;
feciori *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart* [1] 2, 32; 2, 33; 2, 34; 7, 4; 8, 3; 10, 6; 24, 28; 26, 6; 28, 5; [2] 11, 20; 13, 21; 25, 4; 25, 4;
feciorii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [1] 1, 6; 1, 23; 1, 33; 2, 28; 7, 6; 10, 2; 23, 22;
feciorilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [1] 19, 1; 19, 11; [2] 31, 18;
feciorul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [1] 1, 43; 1, 44; 1, 46; 1, 49; 2, 18; 3, 2; 3, 2; 4, 34; 5, 8; 5, 8; 5, 8; 6, 44; 6, 56; 9, 8; 9, 11; 9, 14; 9, 16; 9, 16; 9, 19; 9, 20; 9, 21; 11, 6; 11, 11; 11, 12; 11, 22; 11, 26; 11, 28; 11, 30; 11, 31; 11, 34; 11, 35; 11, 35; 11, 37; 11, 38; 11, 39; 11, 39; 11, 41; 11, 42; 11, 43; 11, 45; 12, 1; 12, 3; 15, 17; 15, 17; 15, 17; 18, 12; 18, 15; 18, 15; 18, 17; 19, 1; 19, 2; 20, 4; 20, 6; 24, 6; 24, 6; 27, 7; [2] 1, 5; 9, 29; 9, 31; 10, 2; 10, 15; 15, 1; 18, 7; 18, 8; 18, 10; 18, 23; 19, 11; 22, 1; 22, 5; 22, 6; 22, 6; 22, 7; 22, 10; 22, 11; 23, 1; 23, 1; 23, 1; 23, 1; 23, 1; 25, 17; 25, 18; 25, 23; 27, 9; 36, 4;
feciorului *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* [1] 9, 16;

fel : (1581-1582 PO) : s. n. : „1.Art 2. Stamm” : „1. genre, sorte 2. tribu, peuple, descendance” : (78x)
fêl *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 5, 23;
fêliu *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 5, 26; 6, 70; 6, 71; 12, 31; 12, 37; 26, 32; 27, 21; 27, 21;
fêliul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [1] 5, 18; 6, 60; 6, 62; 6, 62; 6, 62; 6, 63; 6, 63; 6, 63; 6, 65; 6, 65; 6, 65; 6, 66; 6, 72; 6, 74; 6, 76; 6, 77; 6, 78; 6, 80; 23, 14;
fêliului *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* [1] 6, 61; 6, 61;
fêliuri *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [1] 29, 2; [2] 4, 3; 4, 13; 16, 15;
fêliurile *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [1] 27, 16; [2] 6, 5; 33, 7;
fêliurilor *subst. comun neutru pl. gen./dat. art.* [1] 27, 22; 28, 1; [2] 5, 1;
un fêliu *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [1] 17, 6;
fel *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 10, 8*;
fêliu *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 10, 1*; 10, 1*; 10, 2*; 10, 2*; 10, 7*; 10, 9*; 10, 9*; 10, 11*; 11, 13*; 11, 13*; 11, 14*; 11, 15*; 11, 16*; 11, 18*; 12, 19*; 12, 19*; 14, 8*; 14, 8*; 14, 9*; 14, 10*; 14, 12*; 14, 13*; 14, 15*; 14, 16*; 18, 1*; 18, 1*; 18, 11*; 20, 4*; 20, 4*; [2] 9, 26*; 17, 11*; 21, 16*; 26, 6*; 26, 6*; 26, 7*; 28, 18*;

feléth → peletian

feméie : (sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Frau” : „femme” : (4x)
fămêia *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 4, 18; 7, 23;
fămeile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [2] 29, 9;
fămêie *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 15, 13*;

ferăstrău : (1632 BGL) : s. n. : „Säge” : „scie” : (1x)
hierestrae *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [1] 20, 3;

ferăstruí : (1682 DOSOFTEI, VS) : v. IV : „zerschneiden” : „scier, menuise” : (1x)
hierestrui *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 20, 3;

fereástră : (1560 BRATU) : s. f. : „Fenster” : „fenêtre” : (1x)
fereastră *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 15, 29;

ferecá : (1640 URECHE) : v. I : „beschlagen” : „couvrir” : (8x)
au ferecat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 3, 7; 3, 9;
ferecă *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [2] 3, 4; 3, 5; 3, 7; 3, 8; 3, 10; 9, 17;

ferecát : (sec. XVI PS. H.) : adj. : „bekleidet” : „plaqué” : (1x)
ferecate *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. neart.* [2] 4, 9;

ferezéu : (1665-1672 MS. 4389) : s. m. : „Pheresiter” : „Phérézien” : (1x)
ferezeu *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [2] 8, 7;

ferí : (sec. XVI PS. H.) : v. IV : „(be)hüten, (be)schützen” : „prendre garde, protéger” : (1x)
ferindu-se *verb gerunziu* [1] 12, 1;

fericít : (1581 CORESI, EV.) : adj. : „glücklich” : „hereux, fortuné” : (2x)
fericite *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. neart.* [2] 9, 7;
fericiți *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [2] 9, 7;

fermecá : (1563 CORESI, PRAXIU) : v. I : „zaubern, beschwören” : „envoûter” : (1x)
să fărmăca *verb indicativ imperfect 3 sg.* [2] 33, 6;

fetrosoneím → patrusim

fi : (1521 NEACŞU) : v. IV : „1. sein, 2. geschehen” : „1. être, 2. arriver” : (449x)
a fi *verb infinitiv prezent* [1] 1, 10;
am fost *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [1] 17, 8;
au fost *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 17, 13;
e *verb copulativ indicativ prezent 3 sg.* [1] 1, 27; 2, 42; 4, 11; 4, 33; 5, 1; 5, 6; 7, 31; 8, 7; 9, 31; 11, 4; 11, 5; 11, 11; 11, 25; 13, 4; 16, 14; 16, 25; 17, 16; 21, 23; 22, 1; 22, 5; 24, 19; 27, 6; 29, 1; 29, 1; 29, 5; 29, 14; [2] 2, 5; 2, 5; 2, 9; 2, 14; 5, 1; 5, 2; 8, 14; 10, 16; 12, 6; 13, 9; 15, 3; 17, 14; 18, 7; 20, 22; 21, 3; 27, 2; 28, 1; 29, 2; 30, 19; 31, 17; 34, 2; 34, 21;

e *verb indicativ prezent 3 sg.* [1] 9, 27; 16, 34; 16, 41; 17, 2; 22, 18; 29, 1; [2] 6, 11; 13, 12; 15, 9; 21, 18; 32, 8; 32, 14; 35, 21;
era *verb copulativ indicativ imperfect 3 pl.* [1] 2, 22; 2, 25; 2, 27; 2, 28; 2, 33; 2, 34; 2, 52; 2, 50; 3, 1; 4, 5; 4, 27; 4, 40; 5, 9; 9, 30; 11, 10; 12, 15; 12, 21; 12, 39; 15, 25; 18, 2; 18, 6; 18, 13; 20, 5; 20, 5; 20, 6; 23, 16; 23, 22; 24, 5; 26, 6; [2] 5, 7; 8, 6; 8, 8; 16, 8; 21, 2; 22, 4; 23, 9; 26, 10; 29, 34; 30, 17; 36, 20;
era *verb copulativ indicativ imperfect 3 sg.* [1] 2, 21; 2, 26; 2, 35; 4, 9; 4, 14; 5, 2; 5, 22; 9, 20; 11, 12; 11, 13; 11, 16; 11, 20; 11, 20; 12, 15; 12, 40; 13, 6; 15, 22; 18, 10; 21, 5; 22, 3; 22, 4; 23, 11; [2] 7, 21; 9, 9; 9, 13; 9, 20; 9, 26; 12, 13; 13, 7; 18, 32; 21, 6; 21, 20; 22, 3; 22, 6; 24, 7; 24, 15; 26, 10; 26, 11; 26, 21; 27, 1; 27, 8; 28, 1; 28, 21; 29, 25; 34, 33; 35, 24; 36, 2; 35, 15;
era *verb indicativ imperfect 3 pl.* [1] 9, 24; 9, 26; 9, 33; 14, 4; 17, 8; 18, 7; 21, 28; 24, 2; 24, 28; [2] 4, 4; 5, 9; 9, 15; 9, 25; 11, 11; 11, 12; 12, 4; 12, 12; 18, 30; 20, 34; 29, 29; 30, 10; 32, 3;
era *verb indicativ imperfect 3 sg.* [1] 11, 13; 11, 16; 11, 18; 14, 6; 14, 13; 20, 2; 20, 3; 23, 17; 26, 10; [2] 1, 3; 1, 3; 1, 5; 1, 6; 5, 9; 9, 1; 12, 3; 13, 2; 15, 8; 15, 17; 15, 19; 18, 2; 22, 9; 22, 12; 26, 8; 28, 9; 35, 20; 36, 5;
erai *verb copulativ indicativ imperfect 2 sg.* [1] 11, 2;
eram *verb indicativ imperfect 1 sg.* [1] 17, 5;
eşti *verb copulativ indicativ prezent 2 sg.* [1] 17, 26; 28, 3; 29, 17; [2] 14, 11; 20, 6; 20, 7;
fie *verb copulativ conjunctiv prezent 3 sg.* [1] 12, 17;
fie *verb copulativ conjunctiv prezent 3 pl.* [2] 6, 40; 18, 12;
fiind *verb copulativ gerunziu 3 sg.* [1] 11, 2; 23, 1; [2] 9, 21; 20, 32; 21, 5; 22, 2; 24, 1; 24, 15; 25, 1; 29, 1; 33, 1; 33, 21; 34, 1; 36, 5;
fi-va *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [1] 22, 11; [2] 35, 20; 36, 23;
fu *verb copulativ indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 11, 21;
fu *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 10, 8; 15, 26; 17, 1; 17, 3; 18, 1; 19, 1; 20, 1; 20, 4; 22, 8; [2] 5, 10; 6, 7; 10, 2; 12, 1; 12, 2; 12, 11; 13, 15; 16, 5; 18, 31; 18, 32; 21, 9; 22, 8; 24, 11; 24, 17; 24, 23; 25, 3; 25, 14; 25, 16; 29, 3; 30, 12; 34, 19;
iaste *verb copulativ indicativ prezent 3 sg.* [1] 2, 26; 6, 10; 13, 2; 16, 34; 22, 1; 22, 14; [2] 5, 13; 6, 18; 6, 32; 8, 11; 10, 10; 13, 5; 18, 31; 22, 9; 25, 21; 26, 23; 28, 13; 32, 12; 33, 13;
iaste *verb indicativ prezent 3 sg.* [1] 12, 17; 15, 2; 17, 2; 17, 20; 17, 20; 17, 21; 22, 14; 22, 16; 23, 27; 29, 3; 29, 15; 29, 16; [2] 6, 14; 11, 9; 13, 4; 14, 11; 15, 5; 15, 7; 18, 6; 18, 7; 18, 16; 19, 7; 20, 2; 20, 6; 20, 12; 20, 16; 20, 18; 25, 7; 25, 8; 25, 9; 26, 18; 32, 7; 35, 3;
nefiind *verb copulativ gerunziu* [1] 15, 13;
-s *verb copulativ indicativ prezent 3 pl.* [1] 1, 29; 1, 43; 1, 54; 2, 1; 2, 18; 2, 55; 4, 3; 4, 3; 4, 4; 4, 12; 4, 18; 4, 23; 4, 31; 4, 38; 5, 14; 5, 24; 6, 17; 6, 19; 6, 31; 6, 33; 6, 50; 6, 54; 7, 1; 7, 17; 7, 33; 8, 10; 8, 13; 8, 13; 8, 28; 8, 38; 9, 8; 9, 18; 9, 33; 9, 34; 9, 43; 9, 43; 11, 10; 11, 22; 12, 1; 12, 1; 12, 23; 13, 2; 14, 4; 21, 13; 23, 9; 23, 24; 24, 30; 27, 22; 28, 2; [2] 8, 10; 8, 7; 17, 19; 29, 13;
-s *verb indicativ prezent 3 pl.* [1] 13, 2; 16, 32; 29, 16; [2] 2, 7;
-s *verb copulativ indicativ prezent 1 sg.* [1] 29, 14; [2] 2, 6;
să fie *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [2] 6, 5; 6, 6; 7, 16; 15, 16;
să fie *verb copulativ conjunctiv prezent 3 pl.* [1] 28, 6; [2] 6, 20;
să fie *verb copulativ conjunctiv prezent 3 sg.* [1] 17, 27; [2] 6, 5; 6, 6; 23, 16; 26, 15;
să fii *verb copulativ conjunctiv prezent 2 sg.* [1] 17, 7;
să fiţi *verb copulativ conjunctiv prezent 2 pl.* [2] 29, 11;
să fiu *verb copulativ conjunctiv prezent 1 sg.* [1] 28, 4;
sînt *verb copulativ indicativ prezent 1 sg.* [1] 17, 16; 21, 17; [2] 18, 3;
sînt *verb copulativ indicativ prezent 3 pl.* [1] 1, 30; 4, 42; 8, 6; 12, 20; 21, 3; 21, 13; 23, 10; 26, 19; [2] 23, 6; 29, 10;
sînt *verb indicativ prezent 3 pl.* [1] 26, 12; 29, 14; [2] 4, 12; 4, 13; 20, 2; 32, 7;
sînt *verb indicativ prezent 1 sg.* [2] 28, 10; 29, 19;
sîntem *verb copulativ indicativ prezent 1 pl.* [1] 29, 15;
sînteţi *verb indicativ prezent 2 pl.* [2] 15, 2;
va fi *verb copulativ viitor 1 indicativ 3 sg.* [1] 11, 6; 17, 13; 17, 14; 22, 9; 22, 10; [2] 1, 12; 18, 11; 20, 21;
va fi *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [1] 4, 10; 14, 15; 17, 11; 17, 11; [2] 6, 36; 10, 7; 16, 9; 19, 10; 19, 11; 26, 18; 33, 4;
vei fi *verb copulativ 1 viitor indicativ 2 sg.* [1] 11, 2; 19, 12; [2] 6, 21; 6, 25; 6, 27; 6, 39;
vei fi *verb viitor 1 indicativ 2 sg.* [1] 14, 14;
voiu fi *verb copulativ viitor 1 indicativ 1 sg.* [1] 17, 13; 22, 10; 28, 6; [2] 7, 14; 18, 21;
vor fi *verb copulativ viitor 1 indicativ 3 pl.* [2] 6, 18; 7, 15; 10, 7; 12, 8; 23, 7; 30, 9;
vor fi *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [2] 7, 16;
va fi *verb copulativ viitor 1 indicativ 3 sg.* [1] 17, 24*;
fie *verb copulativ conjunctiv prezent 3 sg.* [2] 9, 8*;
sînt *verb copulativ indicativ prezent 3 pl.* [1] 9, 26*;

fiără : (sec. XVI PS. H.) : s. f. : „wildes Tier, Bestie” : „animal sauvage, bête” : (2x)
hiarăle *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [2] 25, 18; 25, 18;

fiecáre : (1570 CORESI, LIT.) : pron./adj. : „jeder” : „chaque, chacun” : (16x)
fiecare *adj. pron. nehot. fem. sg. nom./ac.* [2] 9, 16;
fieştecare *adj. pron. nehot. fem. sg. nom./ac.* [1] 28, 16;
fieştecare *pron. nehot. masc. sg. nom./ac.* [1] 16, 43;
fieştecarele *pron. nehot. masc. sg. nom./ac.* [2] 9, 24; 11, 3; 18, 9; 18, 16; 23, 8; 23, 10; 25, 4; 25, 22; 31, 1; 36, 4;
fieştecăruia *pron. nehot. masc. sg. gen./dat.* [1] 28, 17; [2] 6, 23; 31, 2;

fier : (sec. XVI PS. H.) : s. n. : „Eisen” : „fer” : (10x)
fier *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 22, 3;
her *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 29, 7;
hier *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 20, 3; 22, 14; 22, 16; 29, 2; [2] 2, 7; 2, 14; 18, 10; 24, 12;

fiérbe : (sec. XVI PS. H.) : v. III : „kochen, sieden” : „cuire, bouillir” : (1x)

au fiert *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [2] 35, 13;

fieştecáre → fiecare

filisteán : (1665-1672 MS. 4389) : s. m. : „Philister" : „Philistines" : (1x)
filistiími *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 1, 12;

filistiím → filistean

finíc : (sec. XVI PS. SCH.) : s. m. : „(Dattel-)Palme" : „palmier" : (2x)
finicuri *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [2] 3, 5;
finicilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [2] 28, 15*;

fire : (sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Wesen, Fassung, Natur" : „nature, esprit, caractère" : (1x)
fire *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 9, 4*;

fiu : (sec. XVI PS. H.) : s. m. : „Sohn" : „fils" : (751x)
a fiilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [1] 28, 1;
ai fiilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [1] 12, 25;
ai fiiului *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* [1] 4, 21;
ale fiilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [1] 2, 23;
al fiilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [2] 25, 7; .34, 33; 36, 5;
al fiiului *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* [1] 6, 33; 6, 34; 6, 34; 6, 34; 6, 34; 6, 35; 6, 35; 6, 35; 6, 35; 6, 36; 6, 36; 6, 36; 6, 36; 6, 37; 6, 37; 6, 37; 6, 37; 6, 37; 6, 37; 6, 37; 6, 38; 6, 38; 6, 38; 6, 38; 6, 39; 6, 40; 6, 40; 6, 40; 6, 41; 6, 41; 6, 41; 6, 42; 6, 42; 6, 42; 6, 43; 6, 43; 7, 17; 7, 17; 9, 4; 9, 4; 9, 7; 9, 8; 9, 8; 9, 11; 9, 11; 9, 11; 9, 11; 9, 12; 9, 12; 9, 12; 9, 12; 9, 12; 9, 12; 9, 14; 9, 14; 9, 14;
al fiului *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* [1] 6, 43;
fii *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 1, 19; 2, 30; 2, 52; 4, 27; 4, 27; 4, 42; 8, 38; 8, 40; 9, 43; 14, 3; 21, 20; 23, 11; 23, 17; 23, 22; 24, 2; 25, 5; 26, 4; 26, 7; 26, 9; 26, 10; 26, 11; 26, 30; 26, 32; [2] 11, 18; 13, 7; 17, 14; 26, 17; 28, 8;
fiii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [1] 1, 5; 1, 7; 1, 8; 1, 9; 1, 9; 1, 17; 1, 24; 1, 30; 1, 31; 1, 32; 1, 32; 1, 33; 1, 34; 1, 35; 1, 36; 1, 37; 1, 38; 1, 39; 1, 40; 1, 40; 1, 41; 1, 41; 1, 42; 1, 42; 1, 43; 2, 1; 2, 3; 2, 4; 2, 5; 2, 6; 2, 7; 2, 8; 2, 9; 2, 16; 2, 18; 2, 25; 2, 27; 2, 28; 2, 30; 2, 31; 2, 32; 2, 33; 2, 42; 2, 42; 2, 43; 2, 47; 2, 50; 2, 50; 2, 54; 3, 1; 3, 9; 3, 9; 3, 10; 3, 15; 3, 16; 3, 17; 3, 19; 3, 19; 3, 21; 3, 22; 3, 22; 3, 23; 4, 1; 4, 3; 4, 4; 4, 6; 4, 7; 4, 8; 4, 13; 4, 13; 4, 15; 4, 15; 4, 16; 4, 17; 4, 18; 4, 19; 4, 19; 4, 20; 4, 20; 4, 20; 4, 21; 4, 24; 4, 26; 4, 27; 4, 40; 4, 42; 5, 1; 5, 3; 5, 4; 5, 4; 5, 11; 5, 14; 5, 14; 5, 14; 5, 14; 5, 14; 5, 14; 5, 18; 5, 18; 6, 1; 6, 2; 6, 3; 6, 3; 6, 16; 6, 18; 6, 19; 6, 22; 6, 25; 6, 28; 6, 29; 6, 33; 6, 33; 6, 44; 6, 49; 6, 50; 6, 64; 7, 1; 7, 2; 7, 3; 7, 3; 7, 7; 7, 8; 7, 8; 7, 10; 7, 10; 7, 11; 7, 12; 7, 13; 7, 14; 7, 17; 7, 17; 7, 17; 7, 19; 7, 19; 7, 29; 7, 30; 7, 31; 7, 33; 7, 33; 7, 34; 7, 35; 7, 36; 7, 38; 7, 39; 7, 40; 8, 10; 8, 12; 8, 16; 8, 18; 8, 21; 8, 25; 8, 27; 8, 35; 8, 38; 8, 39; 8, 40; 8, 40; 8, 40; 9, 3; 9, 3; 9, 3; 9, 4; 9, 5; 9, 6; 9, 7; 9, 8; 9, 23; 9, 30; 9, 40; 9, 41; 9, 43; 10, 7; 10, 8; 11, 44; 12, 3; 12, 7; 12, 7; 12, 14; 12, 16; 12, 24; 12, 26; 12, 29; 12, 30; 12, 32; 15, 4; 15, 5; 15, 6; 15, 7; 15, 8; 15, 9; 15, 10; 15, 15; 15, 17; 16, 40; 16, 42; 18, 11; 18, 17; 19, 6; 19, 6; 19, 7; 19, 9; 19, 12; 19, 15; 20, 4; 21, 5; 23, 6; 23, 10; 23, 12; 23, 13; 23, 13; 23, 14; 23, 15; 23, 15; 23, 16; 23, 17; 23, 18; 23, 19; 23, 20; 23, 21; 23, 21; 23, 23; 23, 24; 24, 2; 24, 3; 24, 3; 24, 4; 24, 4; 24, 5; 24, 5; 24, 23; 24, 24; 24, 25; 24, 26; 24, 26; 24, 26; 24, 27; 24, 27; 24, 29; 24, 30; 24, 30; 24, 31; 25, 1; 25, 1; 25, 2; 25, 3; 25, 4; 25, 5; 25, 10; 25, 11; 25, 12; 25, 13; 25, 14; 25, 15; 25, 16; 25, 17; 25, 18; 25, 19; 25, 20; 25, 21; 25, 22; 25, 23; 25, 24; 25, 25; 25, 26; 25, 27; 25, 28; 25, 29; 25, 30; 25, 31; 26, 1; 26, 1; 26, 7; 26, 8; 26, 8; 26, 14; 26, 21; 26, 21; 26, 22; 26, 29; 27, 1; 27, 3; 27, 10; 27, 14; 27, 21; 27, 32; 28, 4; 28, 5; 29, 24; [2] 5, 9; 5, 11; 5, 11; 6, 16; 7, 3; 8, 2; 8, 8; 8, 8; 10, 18; 11, 13; 11, 21; 12, 13; 13, 5; 13, 9; 13, 10; 13, 12; 13, 16; 13, 18; 13, 18; 17, 7; 20, 1; 20, 1; 20, 10; 20, 14; 20, 15; 20, 15; 20, 15; 20, 20; 20, 20; 20, 23; 20, 24; 21, 2; 21, 2; 21, 13; 21, 14; 21, 17; 21, 17; 23, 6; 23, 11; 24, 7; 24, 27; 25, 4; 25, 11; 25, 12; 25, 13; 27, 5; 28, 3; 28, 8; 28, 10; 28, 12; 29, 9; 29, 12; 29, 12; 29, 13; 29, 13; 29, 13; 29, 14; 29, 14; 30, 9; 30, 21; 31, 5; 31, 6; 31, 13; 33, 6; 34, 9; 34, 12; 34, 12; 35, 5; 35, 7; 35, 13; 35, 14; 35, 15; 35, 17;
fiii *subst. comun masc. pl. voc. art.* [1] 16, 13; [2] 30, 6;
fiilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [1] 6, 17; 6, 54; 6, 57; 6, 61; 6, 62; 6, 63; 6, 65; 6, 65; 6, 65; 6, 66; 6, 70; 6, 71; 6, 77; 7, 29; 8, 40; 9, 14; 9, 18; 10, 2; 10, 11; 10, 12; 19, 2; 19, 3; 19, 19; 20, 1; 20, 3; 23, 10; 23, 27; 23, 32; 24, 1; 24, 1; 24, 4; 24, 4; 24, 20; 24, 20; 24, 20; 24, 22; 24, 24; 25, 9; 26, 10; 26, 19; 26, 19; 28, 8; 29, 6; [2] 5, 1; 5, 5; 6, 30; 13, 8; 21, 7; 22, 11; 24, 25; 25, 14; 26, 18; 27, 5; 27, 5; 28, 3; 29, 21; 31, 19; 32, 33; 33, 2; 33, 9; 35, 7; 35, 12; 35, 14; 36, 20;
fiiu *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [1] 5, 1; 10, 14; [2] 33, 23;
fiiu *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 7, 16; 17, 13; 22, 9; 22, 10; 26, 2; [2] 2, 12; 26, 1; 26, 3; 27, 1; 27, 8; 28, 1; 36, 2; 36, 9; 36, 11;
fiiul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [1] 1, 28; 2, 31; 2, 31; 2, 45; 3, 10; 3, 10; 3, 10; 3, 10; 3, 11; 3, 11; 3, 12; 3, 12; 3, 12; 3, 13; 3, 13; 3, 13; 3, 14; 3, 14; 3, 16; 3, 16; 3, 17; 3, 21; 3, 21; 3, 21; 3, 21; 3, 21; 3, 22; 4, 2; 4, 15; 4, 20; 4, 25; 4, 25; 4, 25; 4, 26; 4, 26; 4, 26; 4, 35; 4, 35; 4, 35; 4, 37; 4, 37; 4, 37; 4, 37; 5, 4; 5, 4; 5, 5; 5, 5; 5, 5; 5, 6; 5, 14; 5, 15; 6, 20; 6, 20; 6, 20; 6, 21; 6, 21; 6, 21; 6, 21; 6, 22; 6, 22; 6, 22; 6, 22; 6, 23; 6, 23; 6, 23; 6, 23; 6, 24; 6, 24; 6, 24; 6, 25; 6, 25; 6, 26; 6, 26; 6, 26; 6, 27; 6, 27; 6, 27; 6, 27; 6, 29; 6, 29; 6, 29; 6, 29; 6, 30; 6, 30; 6, 30; 6, 33; 6, 39; 6, 50; 6, 50; 6, 50; 6, 51; 6, 51; 6, 51; 6, 52; 6, 52; 6, 52; 6, 53; 6, 53; 7, 12; 7, 13; 7, 13; 7, 19; 7, 19; 7, 20; 7, 20; 7, 21; 7, 21; 7, 25; 7, 25; 7, 25; 7, 26; 7, 26; 7, 26; 7, 27; 7, 27; 7, 29; 8, 30; 8, 34; 8, 37; 8, 37; 8, 37; 9, 4; 9, 7; 9, 8; 9, 12; 9, 12; 9, 15; 9, 15; 9, 15; 9, 36; 9, 43; 9, 43; 9, 43; 11, 24; 11, 46; 12, 18; 16, 38; 17, 9; 18,

10; 18, 16; 18, 16; 22, 6; 22, 17; 23, 1; 23, 8; 23, 9; 25, 9; 26, 1; 26, 25; 27, 6; 27, 21; 28, 5; 28, 6; 29, 1; 29, 19; 29, 22; 29, 26; 29, 28; [2] 1, 1; 1, 5; 2, 4; 6, 9; 10, 16; 11, 17; 12, 16; 13, 7; 14, 1; 16, 2; 16, 4; 17, 1; 18, 25; 21, 1; 22, 1; 23, 3; 23, 3; 23, 11; 24, 22; 24, 27; 25, 17; 26, 21; 26, 22; 26, 23; 28, 7; 28, 27; 30, 26; 32, 20; 32, 32; 32, 33; 33, 7; 33, 20; 33, 25; 34, 8; 34, 8; 34, 20; 34, 20; 34, 22; 34, 22; 35, 3; 35, 4; 36, 1; 36, 8;

fiiul *subst. comun masc. sg. voc. art.* [1] 22, 5; 22, 7; 22, 11;

fiiule *subst. comun masc. sg. voc. art.* [1] 28, 9;

fiiului *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* [1] 4, 37; 5, 1; 9, 4; 9, 7; 9, 8; 26, 6; 28, 11; 28, 20;

fiii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [2] 25, 24*;

foámete : (sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Hungersnot” : „famine” : (4x)

foamete *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 21, 12; [2] 6, 28; 20, 9; 32, 11;

foárte : (sec. XVI PS. H.) : adv. : „sehr” : „très” : (16x)

foarte *adv. de mod super.* [1] 10, 4; 19, 5; 21, 8; 21, 8; 21, 13; 29, 10; [2] 4, 18; 9, 9; 11, 11; 16, 8; 16, 12; 25, 10; 33, 12; 33, 14; 35, 21; 35, 23;

foc : (sec. XVI PS. H.) : s. n. : „Feuer” : „feu” : (8x)

foc *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 14, 12; 21, 26; [2] 28, 3; 33, 6; 35, 13; 36, 19;

focul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [2] 7, 1; 7, 3;

fofeáză : (1581-1582 PO) : s. f. : „Arm, Unterlage” : „support, bras” : (5x)

fofêzele *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [2] 4, 21;

fofêzelor *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* [1] 28, 15; 28, 15; 28, 15;

fofêzile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [2] 4, 20;

fráte : (1355 DRHC) : s. m. : „Bruder” : „frère” : (136x)

a fraților *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [1] 16, 7; 26, 28; [2] 19, 10;

al fratelui *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* [1] 5, 15;

fratele *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [1] 2, 25; 4, 12; 6, 39; 7, 35; 11, 20; 11, 26; 11, 38; 11, 45; 20, 4; 20, 6; 24, 25; 27, 7; 27, 32; [2] 31, 12; 31, 13; 35, 9; 36, 4; 36, 10;

fratelui *subst. comun masc. sg. gen./dat. acc.* [1] 8, 39;

fratelui *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* [1] 1, 19; 2, 42; 4, 8; 7, 16; 19, 11; 19, 15; 26, 25; 27, 21;

frați *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 26, 9; 26, 11;

frați *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [2] 21, 2;

frații *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [1] 4, 9; 4, 27; 5, 2; 5, 7; 5, 13; 6, 44; 6, 48; 7, 5; 7, 22; 8, 14; 8, 31; 8, 32; 9, 6; 9, 9; 9, 13; 9, 17; 9, 19; 9, 25; 9, 32; 9, 37; 9, 38; 12, 2; 12, 29; 12, 32; 12, 39; 13, 2; 13, 7; 15, 5; 15, 6; 15, 7; 15, 8; 15, 9; 15, 10; 15, 12; 15, 16; 15, 17; 15, 17; 15, 18; 16, 37; 16, 38; 23, 22; 24, 31; 24, 31; 25, 7; 25, 9; 25, 10; 25, 11; 25, 12; 25, 13; 25, 14; 25, 15; 25, 16; 25, 17; 25, 18; 25, 19; 25, 20; 25, 21; 25, 22; 25, 23; 25, 24; 25, 25; 25, 26; 25, 27; 25, 28; 25, 29; 25, 30; 25, 31; 26, 8; 26, 12; 26, 20; 26, 22; 26, 26; 26, 30; 26, 32; 27, 7; 27, 18; 28, 2; [2] 5, 11; 11, 3; 11, 21; 11, 21; 19, 10; 21, 4; 21, 13; 22, 8; 28, 8; 28, 11; 28, 15; 29, 15; 29, 34; 30, 7; 30, 9; 35, 5; 35, 15;

frații *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [1] 16, 39;

fraților *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [1] 8, 32; 9, 38; 23, 32; 25, 9; [2] 31, 15; 35, 6; 35, 14;

frămîntát : (1683-1686 MS. 45) : adj. : „geknetet” : „pétrie” : (2x)

cea frămîntată *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 23, 29;

frămîntată *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 16, 3;

frícă : (sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Angst, Furcht” : „peur, crainte” : (4x)

frica *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 14, 17; [2] 19, 7; 19, 9; 26, 5;

fricós : (sec. XVI PS. H.) : adj. : „ängstlich” : „anxieux” : (1x)

fricos *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [2] 13, 7*;

fríge : (1560 CORESI, PRAV.) : v. III : „1. braten, 2. brennen, verbrennen” : „cuire, rôtir” : (1x)

fripseră *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [2] 35, 13;

fript : (1581-1582 PO) : adj. : „gebraten” : „rôti, grillé” : (1x)

friptă *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 16, 3;

frúnte : (1490 DERS) : s. f. : „Stirn” : „front” : (2x)

fruntea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 26, 19; 26, 20;

fugí : (sec. XVI PS. H.) : v. IV : „flüchten, fliehen” : „fuir, prendre la fuite” : (17x)

a fugi *verb infinitiv prezent* [1] 21, 12; [2] 10, 18;

au fugit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 10, 7; 11, 13; [2] 10, 2; 25, 27;

au fugit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 19, 15;

fugi *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 10, 1; 19, 18; [2] 21, 9; 22, 8; 25, 22;

fugiră *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [1] 10, 7; 19, 14; 19, 15; [2] 13, 16; 14, 12;

fúnire : (1683-1686 MS. 45) : s. f. : „Grundstück, (Boden-)Stück” : „lot de terrain” : (1x)

fúnire *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 16, 18;

furá : (sec. XVI COD. VOR.[2]) : v. I : „stehlen, entwenden” : „voler, dérober” : (1x)

fură *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [2] 22, 11;

G

gálben : (1456 DRHA) : s. m. : „Dukaten” : „ducat” : (1x)

galbeni *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 29, 7;

gáta : (sec. XVI PS. H.) : adj. /adv. : „bereit, fertig” : „prêt, fini” : (5x)

gata *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. neart.* [2] 6, 30; 6, 33; 6, 39;
gata *adv.* [1] 15, 13; [2] 6, 2;

gatéu : (1665-1672 MS. 4389) : s. m. : „Gatiter" : „Gittite" : (2x)
ghetheu *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [2] 8, 7;
ghieththeului *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* [1] 20, 4;

gavaoniteán → ghibeonean

gavatheán → ghibeatean

gălbenáre : (1649 MARD.) : s. f. : „Gelbsucht" : „jaunisse, ictère" : (1x)
gălbenare *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 6, 28;

gătí : (sec. XVI PS. H.) : v. IV : „1. bereiten, 2. zu Ende bringen" : „1. préparer, 2. achever" : (36x)
a găti *verb infinitiv prezent* [2] 31, 11;
am gătit *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [1] 15, 12; 22, 14; 22, 14; 26, 14; 28, 2; 29, 2; 29, 3; 29, 16; 29, 19; [2] 29, 19;
au gătit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 12, 39; 22, 3; [2] 31, 12; 35, 12; 35, 14; 35, 14; 35, 15;
au gătit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 14, 2; 15, 3; [2] 1, 4; 2, 7; 3, 1; 27, 6; 29, 36;
găti *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 15, 1; 22, 5;
gătiți *verb imp. 2 pl.* [2] 35, 6;
să gătească *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [2] 2, 9;
să găti *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [2] 8, 16; 12, 1; 35, 16;
să să gătească *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [1] 9, 32;
vă gătiți *verb imp. 2 pl.* [2] 35, 4;
voiu găti *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [1] 17, 11; 22, 5;

gătíre : (sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Vorbereitung" : „préparation" : (1x)
gătirea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 15, 12;

genúnchi : (sec. XVI PS. SCH.) : s. n. : „Knie" : „genou" : (2x)
genuchele *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [1] 29, 20; [2] 6, 13;

ghergheséu : (1665-1672 MS. 4389): s. m. : „Girgasiter" : „Guirgasien" : (1x)
ghiergheseu *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 1, 14;

ghibeoneán : (1665-1672 MS. 4389): s. m. : „Gibeoniter" : „Gabaonite" : (1x)
gavaoniteanul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [1] 12, 4;

ghibeateán : (1665-1672 MS. 4389) : s. m. : Gibeathiter" : „Guivéatite" : (1x)
gavatheanului *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* [1] 12, 3;

ghicitór : (sec. XVI PS. SCH.) : s. m. : „weissager" : „prophétique, devin" : (1x)
gîcitori *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [2] 35, 20;

ghiergheséu → ghergheseu

ghieththéu → gateu

gínere : (*1560*-1561 CORESI, TE.[2]) : s. m. : „Schwiegersohn" : „gendre" : (1x)
ginere *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [2] 18, 1;

gîcitór → ghicitor

gînd : (1563-1583 COD. VOR.[2]) : s. n. : „Sinn, Gedanke" : „pensée" : (1x)
gîndul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [1] 28, 9;

gît : (1555 DERS) : s. n. : „Hals" : „cou, gorge" : (1x)
gîturile *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [2] 30, 8;

glas : (sec. XVI PS. H.) : s. n. : „Stimme" : „voix" : (11x)
glas *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 15, 16; 15, 28; [2] 5, 12; 15, 14; 20, 20; 32, 18;
glasul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [1] 14, 15; [2] 5, 12; 23, 12; 30, 27;
un glas *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [2] 5, 12;

glăsí : (1563-1583 COD. VOR.[2]) : v. IV : „seine Stimme erschallen lassen" : „se lamenter" : (1x)
glăsiia *verb indicativ imperfect 3 pl.* [2] 5, 12;

glăsuí : (1560 ANON. CAR.) : v. IV : „reden, singen" : „chanter" : (3x)
glăsuind *verb gerunziu* [1] 15, 28; 16, 4;
să glăsuiască *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [1] 15, 16;

gloátă : (sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Volksmenge" : „foule" : (1x)
gloatei *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [2] 20, 16;

gol : (1563-1583 COD. VOR.[2]) : adj. : „unbedeckt, nackt" : „nu" : (1x)
golii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [2] 28, 15;

goní : (sec. XVI PS. H.) : v. IV : „jagen" : „chasser" : (5x)
au gonit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 8, 13; 12, 15;
goni *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [2] 13, 19; 14, 13;
goniră *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [1] 10, 2; 12, 19; [2] 26, 20;

grátie : (1581-1582 PO) : s. f. : „Grill, Kamin, Gitter" : „grill, cheminée" : (1x)
gratiia *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 4, 11;

grădínă : (sec XVI PS. H.) : s. f. : „Garten" : „Jardin" : (1x)
grădina *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 33, 20;

grăí : (sec. XVI PS. H.) : v. IV : „sagen, sprechen, reden" : „dire, parler" : (53x)
a grăi *verb infinitiv prezent* [2] 18, 23; 24, 5;
ai grăit *verb indicativ perfect compus 2 sg.* [1] 17, 17; 17, 23; 17, 23; 17, 26; [2] 6, 15; 6, 15; 6, 16; 6, 16; 6, 17;
am grăit *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [1] 17, 6;

au grăit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [2] 10, 10; 18, 12; 32, 16;
au grăit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 17, 15; 21, 19; 22, 11; [2] 6, 4; 6, 10; 6, 10; 10, 9; 10, 10; 10, 12; 10, 14; 10, 15; 18, 12; 18, 22; 18, 27; 23, 3; 32, 19;
grăi *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 21, 9; [2] 9, 1; 25, 16; 30, 22; 32, 6; 33, 10;
grăia *verb indicativ imperfect 3 sg.* [1] 10, 13;
grăiască *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [2] 18, 7;
grăiêşte *verb imp. 2 sg.* [1] 21, 10;
grăiêşte *verb indicativ prezent 3 sg.* [2] 34, 27;
grăiia *verb indicativ imperfect 3 pl.* [2] 33, 18; 35, 20;
grăind *verb gerunziu* [1] 17, 6;
grăiră *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [2] 10, 7; 34, 22;
să grăieşti *verb conjunctiv prezent 2 sg.* [2] 18, 15;
va grăi *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [2] 7, 21;
vei grăi *verb viitor 1 indicativ 2 sg.* [2] 10, 7; 10, 10; 18, 12;
veţi grăi *verb viitor 1 indicativ 2 pl.* [2] 34, 26;
voiu grăi *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [2] 18, 13;

grăitór : (sec. XVI PS. H.) : s. m. : „Sprecher” : „personne qui parle” : (1x)
grăitori *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [2] 33, 6;

grămádă : (1537 DERS) : s. f. : „Haufen, Menge” : „tas” : (5x)
grămăzi *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [2] 31, 9;
grămăzile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [2] 31, 7; 31, 8;
grămăzi *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [2] 31, 6*; 31, 6*;

grăsíme : (1581-1582 PO) : s. f. : „1. Fett, 2. Fruchtbarkeit” : „1. graisse, 2. fertilité” : (1x)
grăsimea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 4, 17;

greşí : (sec. XVI PS. H.) : v. IV : „(ver)fehlen, sich irren, sich versündigen” : „(se) tromper, manquer, pécher” : (13x)
a greşi *verb infinitiv prezent* [2] 28, 13;
am greşit *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [1] 21, 17;
au greşit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [2] 12, 2;
au greşit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 6, 39; 12, 2;
greşit-am *verb indicativ perfect compus 1 pl.* [2] 6, 37;
greşit-am *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [1] 21, 8;
va greşi *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [2] 6, 22; 6, 36;
veţi greşi *verb viitor 1 indicativ 2 pl.* [2] 19, 10;
vor greşi *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [2] 6, 24; 6, 26; 6, 36; 19, 10;

greu : (1448 DLRV) : adj. : „schwer” : „lourd” : (4x)
cea grea *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. art.* [2] 25, 19;
cel greu *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. art.* [2] 10, 4;
grea foarte *adj. calificativ gradul superlativ fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 9, 1;
greu *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. neart.* [2] 10, 11;

grijí : (sec. XVI PS. H.) : v. IV : „besorgen, ausrüsten” : „se charger” : (2x)
griji *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [2] 29, 3;
va griji *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [1] 17, 9;

gríndă : (1649 MARD.) : s. f. : „(Decken-)Balken, Bindebalken” : „poutre” : (1x)
grinzi *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [2] 34, 11;

grîu : (sec. XVI PS. H.) : s. n./s.m. : „Weizen, Getreide” : „blé, céréales” : (9x)
grîu *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [2] 2, 10; 2, 10; 9, 29; 27, 5;
grîu *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 21, 20;
grîul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [1] 21, 23; [2] 2, 15;
grîului *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* [2] 31, 5;
grîului *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* 32, 28;

groápă : (1520 DERS) : s. f. : „1. Grube, 2. Zisterne” : „1. fosse, 2. citerne” : (4x)
groapa *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 11, 17; 11, 18;
groapă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 11, 22;
gropi *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [2] 26, 10;

groáză : (1491 DOR) : s. f. : „Entsetzen” : „trouble, terreur” : (2x)
groaza *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 20, 30;
groază *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 29, 8;

gros : (1486 DERS) : adj. : „dick” : „gros” : (1x)
mai gros *adj. calificativ gradul comparativ neutru sg. nom./ac. neart.* [2] 10, 10;

grosíme : (1581 CORESI, EV.) : s. f. : „Dicke” : „grosseur” : (1x)
grosimea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 4, 5;

grumáz : (1499 DERS) : s. m. : „Nacken, Genick” : „nuque, cou” : (1x)
grumazi *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [2] 29, 6;

gúră : (1306 DRĂGANU) : s. f. : „1. Mund” : „bouche” : (1x)
gura *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 6, 4;

H

háină (1581-1582 PO) : s. f. : „Kleid, Gewand” : „vêtement” : (4x)
haine *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [2] 34, 22;
hainele *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 10, 4; [2] 34, 19; 34, 27;

haldéu → caldeu

hamatéu : (1665-1672 MS. 4389) : s. m. : „Hamathiter” : „Hamathien” : (1x)
amathi *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 1, 16;

hasloím → casluhim

hălăduí : (1640 URECHE) : v. IV : „(sich) retten" : „(se) réfugier, (se) sauver" : (1x)
era hălăduit *verb indicativ imperfect 3 sg.* [2] 20, 25;

hebronít: (1683-1686 MS. 45) : s. m. : „Hebroniter" : „Hébronite" : (1x)
hevronilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [1] 26, 31;

her → fier

heruvím : (sec. XVI PS. H.) : s. m. : „Cherub" : „chérubin" : (12x)
heruvim *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [2] 3, 11;
heruvimi *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 13, 6; [2] 3, 7; 3, 8; 3, 10; 3, 13;
heruvimii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [2] 5, 7; 5, 7;
heruvimilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [2] 3, 11; 3, 12; 5, 6;
hieruvimilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [1] 28, 18;

hetéu : (1683-1686 MS. 45) : s. m. : „Hetiter" : „Hittite" : (3x)
heteul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [1] 13, 12;
hetteilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [2] 1, 17;
hetteu *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 1, 14;

hevéu : (1665-1672 MS. 4389) : s. m. : „Heviter" : „Hévien" : (2x)
eveu *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 1, 15; [2] 8, 7;

hevrón → hebronit

hiără → fiară

hier → fier

hierestrău → ferăstrău

hierestruí → ferăstrui

hieréthi → cheretian

hotár : (1392 DERS) : s. n. : „Grenze, Grenzgebiet" : „frontière, confins" : (7x)
ale hotarălor *subst. comun neutru pl. gen./dat. art.* [1] 6, 66;
hotarăle *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [1] 6, 54; 7, 29; 13, 5; [2] 11, 12;
hotarele *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [1] 4, 10;
hotarul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [2] 9, 26;

hotárnic : (1406 DERS) : s. m. : „Nachbar" : „voisin" : (1x)
hotarnicii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [2] 21, 16;

hotharéth : (1683-1686 MS. 45) : s. n. : „Kapitell" : „chapiteau" : (3x)
ale hotharéthilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [2] 4, 13;
hotharéth *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [2] 4, 12;
hotharéthilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [2] 4, 12;

hrănă : (1478 DRHA) : s. f. : „Nahrung, Speise" : „nourriture" : (2x)
hrana *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 22, 11;
hrane *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [2] 11, 21;

I

i → el

iápă : (1593 DIR) : s. f. : „Stute" : „jument" : (1x)
iêpe *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [2] 9, 25;

iar : (sec. XVI PS. H.) : conj. : „aber, und" : „mais, cependant, et" : (11x)
iară *conjunctie coord.* [1] 1, 36; 6, 56; 6, 34; 16, 42; 27, 28; 27, 30; 27, 30; 29, 29; [2] 1, 4; 25, 2; 32, 8;

iărăşi : (1563-1583 COD. VOR.^{2}) : adv. : „wiederum, abermals" : „de nouveau, encore" : (1x)
iarăşi *adv.* [2] 19, 4;

iátă : (sec. XVI PS. H.) : interj. : „siehe da" : „voici, voilà" : (50x)
iată *interjectie* [1] 9, 1; 11, 1; 17, 1; 21, 23; 22, 9; 22, 14; 28, 21; 28, 21; 29, 3; [2] 2, 4; 2, 8; 2, 10; 9, 6; 9, 29; 12, 15; 13, 12; 13, 14; 16, 3; 16, 11; 18, 12; 18, 22; 18, 24; 19, 11; 20, 2; 20, 10; 20, 11; 20, 17; 20, 25; 20, 35; 21, 14; 23, 3; 23, 13; 24, 27; 25, 18; 25, 19; 26, 20; 27, 7; 28, 9; 28, 10; 28, 26; 29, 9; 29, 19; 32, 32; 33, 18; 33, 19; 34, 24; 34, 28; 35, 25; 35, 26; 36, 8;

idol : (1563-1583 COD. VOR.^{2}) : s. m: „Götze, Idol" : „idole" : (10x)
idoli *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 16, 26;
idolii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [2] 14, 5; 17, 3; 23, 17; 34, 7;
idolilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [1] 10, 9; [2] 11, 14; 24, 18; 28, 3;
idolul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [2] 15, 16;

iduméu → edomit

iebuséu : (1665-1672 MS. 4389) : s. m. : „Jebusiter" : „Jébuséen" : (7x)
evuseu *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 1, 14; [2] 8, 7;
ievuseii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [1] 11, 4;
ievuseului *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* [1] 21, 15; 21, 18; 21, 27; [2] 3, 1;

ied : (1549 BGL) : s. m. : „Zicklein" : „chevreau" : (4x)
iezi *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [2] 29, 21; [2] 35, 7; 35, 8;
iezii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [2] 29, 23;

ieri : (sec. XVI. PS. SCH.) : adv. : „gestern" : „hier" : (1x)
ieri *adv. de timp* [1] 11, 2;

iertáre : (1560 BRATU) : s. f. : „Vergebung” : „pardon” : (1x)
iertării *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [1] 28, 11;

iésle : (sec. XVI PS. SCH.) : s. f. : „Stall, Krippe” : „crèche” : (1x)
iêsle *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [2] 32, 28;

ieşí : (1521 NEACŞU) : v. IV : „heraus-, hinausgehen” : „sortir” : (56x)
a ieşi *verb infinitiv prezent* [2] 20, 18;
au ieşit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 1, 12; 2, 53; 2, 55; [2] 5, 9; 20, 23; 32, 21;
au ieşit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 14, 15;
iêse *verb indicativ prezent 3 sg.* [1] 27, 1; [2] 15, 5;
ieşi *verb imp. 2 sg.* [2] 18, 21; 26, 18;
ieşi *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 14, 8; 21, 4; 21, 21; 24, 7; 25, 9; 26, 14; [2] 14, 9; 14, 10; 15, 2; 18, 20; 19, 2; 19, 4; 20, 26; 21, 19; 22, 7; 23, 14; 26, 6; 28, 9; 31, 1;
ieşiia *verb indicativ imperfect 3 pl.* [1] 12, 36; [2] 20, 22;
ieşind *verb gerunziu* [1] 5, 18; 7, 11; 12, 33; [2] 20, 10; 20, 21; 22, 7; 23, 7; 26, 11; 33, 14;
ieşiră *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [1] 19, 9; [2] 5, 10; 20, 21;
ieşiţi *verb imp. 2 pl.* [2] 23, 14; 24, 5;
ieşi-voiu *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [2] 18, 21;
să iasă *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [2] 1, 17; 25, 5;
să iasă *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [2] 26, 20;
va ieşi *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [2] 6, 9; 6, 34; 21, 15;
voiu ieşi *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [2] 1, 10;
ieşi *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 12, 17*;
-şi ieşi *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [2] 9, 4*;

ieşíre : (sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Ausgang, Exodus, Ende” : „sortie, fin” : (8x)
ieşire *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 5, 16; [2] 7, 9; 16, 1;
ieşirea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 20, 1; [2] 1, 16; 9, 28; 23, 8; 32, 30;
ínemă → inimă

ínimă : (sec. XVI PS. SCH.) : s. f. : „Herz, Seele” : „coeur, âme” : (53x)
inema *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 12, 17; [2] 1, 11; 12, 14; 22, 9; 24, 4; 25, 19; 32, 25; 32, 31; 35, 20;
inemă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 13, 7;
inemii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [2] 32, 26;
inima *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 16, 10; 17, 19; [2] 6, 7; 6, 14; 6, 30; 6, 30; 6, 37; 6, 38; 7, 16; 9, 23; 11, 15; 15, 12; 15, 17; 16, 9; 17, 6; 19, 3; 20, 34; 26, 16; 29, 10; 30, 19; 30, 22; 32, 6; 34, 27; 34, 31; 36, 13;
inimă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 28, 2; 28, 9; 29, 9; 29, 19; [2] 7, 10; 19, 9; 25, 2;
inimi *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [1] 29, 17;
inimii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [1] 29, 17; 29, 18;
inimile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 22, 19; 28, 9; 29, 18;
o inimă *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 30, 12;
inema *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 29, 31*;
inima *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 6, 8*; 6, 9*;

intrá : (sec. XVI PS. H.) : v. I : „hinein-, hereintreten” : „entrer” : (36x)
a întra *verb infinitiv prezent* [1] 24, 19;
au întrat *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [2] 23, 20; 29, 17;
au întrat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 8, 11; 27, 2;
întra *verb indicativ imperfect 3 pl.* [2] 12, 11;
întra *verb indicativ imperfect 3 sg.* [2] 31, 16;
întrară *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [2] 20, 29; 24, 17; 29, 16; 29, 18;
întraţi *verb imp. 2 pl.* [2] 30, 8;
întră *verb indicativ prezent 3 sg.* [1] 27, 1; [2] 15, 5;
întră *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 2, 21; 7, 23; [2] 12, 11; 18, 29; 23, 12; 23, 17; 26, 16; 26, 17;
între *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [2] 23, 4; 23, 6;
întrînd *verb gerunziu* [2] 23, 7; 26, 11;
să între *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [1] 9, 25; [2] 7, 2;
va întra *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [2] 23, 7; 23, 19;
vei întra *verb viitor 1 indicativ 2 sg.* [1] 11, 5; 14, 15; [2] 18, 24;
voiu întra *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [2] 1, 10; 18, 29;
vor întra *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [2] 23, 6;

intráre : (sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Eingang, Eintritt” : „entrée” : (8x)
întrare *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 16, 1; 23, 13;
întrarea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 9, 19; 13, 5; [2] 7, 8; 26, 8; 33, 14;
întrărilor *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* [2] 23, 4;

iscodí : (1603 HC) : v. IV : „ausspähen” : „explorer, espionner” : (1x)
să iscodească *verb conjunctiv perfect 3 pl.* [1] 19, 3;

ismaelít: (1683-1686 MS. 45): s. m. : „Ismaeliter” : „Ismaélite” : (2x)
ismailiteanul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [1] 27, 30;
izmailteanul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [1] 2, 17;

ismailiteán → ismaelit

ispití : (sec. XVI PS. H.) : v. IV : „1. in Versuchung führen, 2. prüfen” : „1. tenter, séduire, 2. mettre à l’épreuve” : (3x)
să ispitească *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [2] 9, 1; 32, 31;
să ispitesc *verb indicativ prezent 3 pl.* [2] 20, 11;

isprávă : (1479 DERS) : s. f. : „1. Handlung, 2. Erfolg” : „1. action, affaire, 2. succès” : (1x)
isprăvile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 16, 8;

isprávnic : (1495 DERS) : s. m. : „Aufseher” : „surveillant” : (10x)

ispravnic *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [2] 31, 12;
ispravnici *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 23, 4; 27, 31; [2] 2, 2; 2, 18; 34, 13;
ispravnicii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [1] 29, 6; [2] 24, 11;
ispravnicilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [2] 8, 10;
ispravnicul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [2] 24, 11;

isprăví : (XVI sec. PS. SCH.) : v. IV : „1. ausrichten, zustande bringen" : „finir, accomplir, achever" : (6x)
isprăvească *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [1] 16, 30;
s-au isprăvit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [2] 35, 15;
să isprăvi *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [2] 29, 35; 35, 10; 35, 13;
voiu isprăvi *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [1] 28, 7;

isprăvnicí : (1683-1686 MS. 45) : v. IV : „verwalten, leiten" : „administrer, conduir" : (2x)
isprăvnicesc *verb indicativ prezent 3 pl.* [2] 34, 10;
isprăvnicind *verb gerunziu* [2] 8, 10;

israelít: (sec. XVI PS. SCH.) : adj. / s. m. : „1. israelitisch, 2. Israelit" : „israélite" : (2x)
israiltean *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 10, 1;
israilteanca *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 3, 1;

israeliteán → israelit

iubí : (sec. XVI PS. H.) : v. IV : „lieben" : „aimer" : (6x)
ai iubit *verb indicativ perfect compus 2 sg.* [1] 17, 16;
au iubit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 2, 11; 9, 8;
iubeşti *verb indicativ prezent 2 sg.* [1] 29, 17;
iubi *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [2] 11, 20;
iubiia *verb indicativ imperfect 3 sg.* [2] 18, 2;

iubít : (1418 DRH) : adj. : „geliebt, beliebt" : „aimé" : (1x)
celui iubit *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. gen./dat. art.* [2] 20, 7;

iubitór : (1563-1583 COD. VOR.[2]) : adj. : „liebreich" : „aimant" : (1x)
iubitoriu *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [2] 26, 10;

iuşurá → uşura

iuţíme : (1581 CORESI, EV.) : s. f. : „Schnelligkeit" : „vélocité" : (1x)
iuţime *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 12, 8;

iví : (sec. XVI PS. SCH.) : v. IV : „erscheinen" : „paraître" : (3x)
să ivi *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [2] 7, 12;
să iviră *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [2] 25, 21;
s-au ivit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [2] 9, 11;

izbîndí : (sec. XVI PS. H.) : v. IV : „1. besiegen, 2. sich rächen" : „1. vaincre, 2. se venger" : (1x)
izbîndi *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [2] 22, 8;

izmailteán → ismaelit

izvór : (1486 DERS) : s. n. : „Quelle, Brunnen" : „source, fontaine" : (2x)
izvoarălor *subst. comun neutru pl. gen./dat. art.* [2] 32, 3; 32, 4;

Î

îi → el

îmbărbătá : (sec. XVI PS. H.) : v. I : „ermutigen" : „encourager" : (3x)
îmbărbătează-te *verb imp. 2 sg.* [1] 19, 13; 22, 13;
vă îmbărbătaţi *verb imp. 2 pl.* [2] 32, 7;

îmbătrîní : (sec. XVI PS. SCH.) : v. IV : „alt werden" : „vieillir" : (1x)
îmbătrîni *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [2] 24, 15;

îmbolnăví : (1564 CORESI, CAZ.) : v. IV : „1. krank machen; 2. krank werden" : „1. rendre malade, 2. tomber malade" : (3x)
bolnăvi *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [2] 32, 24;
să bolnăvi *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [2] 16, 12; 16, 12;

îmbrăcá : (sec. XVI PS. H.) : v. I : „anziehen, bekleiden" : „(se) vêtir" : (8x)
au îmbrăcat *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [2] 28, 15;
au îmbrăcat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 24, 20;
îmbracă *verb imp. 2 sg.* [2] 18, 29;
îmbrăcară *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [2] 28, 15;
îmbrăcate *verb participiu pl. fem.* [2] 9, 18;
îmbrăcaţi *verb participiu pl. masc.* [1] 21, 16; [2] 18, 9;
s-au îmbrăcat *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [2] 6, 41;

îmbrăcát : (1560-1561 CORESI, TE[2]) : adj. : „bekleidet" : „habillé, vêtu" : (1x)
cei îmbrăcaţi *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. art.* [2] 5, 11;

îmbrăcămínte : (1551-1553 ES) : s. f. : „Kleidung" : „vêtements" : (3x)
îmbrăcăminte *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 9, 24;
îmbrăcămintea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 9, 4; 18, 29;

îmi → eu

împăcá : (1551-1553 ES) : v. I : „versöhnen" : „réconcilier" : (2x)
să împăcă *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [2] 14, 5; 20, 31;
s-au împăcat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 14, 6;

împărát : (1521 NEACŞU) : s. m. : „Kaiser” : „empereur” : (376x)
ale împăratului *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* [1] 29, 29; [2] 23, 9;
împărat *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 1, 43; 11, 2; 11, 3; 14, 2; 14, 8; 28, 4; 28, 4; 29, 22; 29, 23; 29, 25; [2] 2, 11; 9, 8; 9, 8; 13, 5; 21, 8; 36, 1; 36, 4;
împărate *subst. comun masc. sg. voc. neart.* [1] 21, 3; [2] 25, 7;
împăratul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [1] 4, 23; 4, 31; 5, 6; 5, 17; 5, 26; 5, 26; 11, 3; 11, 3; 11, 4; 14, 1; 15, 29; 17, 16; 18, 3; 18, 5; 18, 9; 18, 9; 18, 10; 18, 11; 19, 1; 19, 5; 19, 7; 21, 2; 21, 20; 21, 23; 21, 24; 25, 1; 25, 2; 25, 6; 26, 26; 26, 32; 28, 2; 29, 1; 29, 10; 29, 10; 29, 11; 29, 22; 29, 25; [2] 1, 14; 1, 15; 2, 2; 2, 3; 2, 11; 4, 11; 4, 17; 5, 2; 5, 5; 6, 3; 7, 4; 7, 5; 7, 5; 8, 18; 9, 4; 9, 11; 9, 12; 9, 15; 9, 16; 9, 17; 9, 25; 9, 25; 9, 27; 10, 2; 10, 3; 10, 6; 10, 12; 10, 13; 10, 13; 10, 15; 10, 16; 10, 16; 10, 18; 10, 18; 11, 2; 12, 2; 12, 6; 12, 9; 12, 10; 12, 10; 12, 11; 12, 13; 16, 1; 16, 2; 16, 3; 16, 5; 16, 6; 16, 7; 16, 7; 17, 19; 18, 3; 18, 3; 18, 4; 18, 5; 18, 7; 18, 7; 18, 8; 18, 9; 18, 9; 18, 12; 18, 13; 18, 14; 18, 15; 18, 17; 18, 19; 18, 25; 18, 26; 18, 28; 18, 28; 18, 29; 18, 29; 18, 30; 18, 30; 18, 31; 18, 32; 18, 33; 18, 34; 19, 1; 19, 2; 20, 16; 20, 36; 20, 36; 22, 5; 22, 5; 22, 6; 22, 6; 23, 3; 23, 7; 23, 7; 23, 10; 23, 11; 23, 12; 23, 12; 23, 13; 23, 20; 23, 20; 24, 6; 24, 8; 24, 12; 24, 14; 24, 17; 24, 22; 25, 3; 25, 17; 25, 17; 25, 18; 25, 18; 25, 21; 25, 21; 25, 23; 25, 23; 25, 25; 25, 25; 26, 2; 26, 21; 27, 5; 27, 5; 28, 6; 28, 16; 28, 16; 28, 19; 28, 20; 28, 22; 29, 18; 29, 19; 29, 20; 29, 24; 29, 27; 29, 29; 29, 30; 30, 2; 30, 6; 31, 13; 32, 1; 32, 4; 32, 9; 32, 9; 32, 10; 32, 20; 32, 24; 33, 25; 34, 16; 34, 19; 34, 20; 34, 22; 34, 26; 34, 29; 34, 30; 34, 31; 35, 3; 35, 3; 35, 4; 35, 20; 35, 20; 35, 20; 35, 21; 35, 23; 35, 23; 36, 3; 36, 5; 36, 6; 36, 10; 36, 13; 36, 17; 36, 22; 36, 22; 36, 23;
împăratului *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* [1] 3, 2; 4, 41; 5, 17; 9, 18; 18, 17; 20, 2; 21, 3; 21, 4; 21, 6; 24, 6; 24, 31; 25, 5; 26, 30; 26, 32; 27, 1; 27, 24; 27, 25; 27, 31; 27, 32; 27, 33; 27, 33; 27, 34; 28, 1; 28, 1; 29, 6; 29, 20; 29, 24; [2] 1, 16; 2, 12; 4, 16; 7, 6; 7, 11; 8, 10; 8, 11; 8, 15; 9, 9; 9, 9; 9, 11; 9, 12; 9, 14; 9, 20; 9, 20; 9, 21; 9, 21; 12, 9; 12, 10; 16, 1; 16, 2; 16, 4; 16, 7; 17, 19; 18, 5; 18, 11; 18, 25; 19, 11; 20, 2; 21, 2; 21, 17; 22, 1; 22, 11; 22, 11; 23, 3; 23, 3; 23, 5; 23, 11; 23, 13; 23, 15; 23, 16; 23, 20; 24, 11; 24, 11; 24, 17; 24, 21; 24, 23; 25, 16; 25, 24; 26, 11; 26, 13; 26, 17; 28, 5; 28, 5; 28, 7; 28, 7; 28, 18; 28, 18; 28, 21; 28, 21; 28, 23; 29, 15; 29, 23; 29, 25; 29, 25; 30, 4; 30, 6; 30, 6; 30, 12; 30, 26; 31, 3; 32, 7; 32, 8; 32, 11; 32, 21; 32, 22; 32, 23; 33, 11; 34, 16; 34, 18; 34, 19; 34, 20; 34, 24; 34, 28; 35, 7; 35, 10; 35, 15; 35, 16; 35, 20; 36, 18;
împărați *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 16, 21;
împărații *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [1] 1, 43; 19, 9; [2] 1, 17; 1, 17; 9, 14; 9, 22; 9, 23; 24, 16; 34, 11; 35, 18;
împăraților *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [1] 20, 1; [2] 9, 26; 21, 6; 21, 12; 21, 13; 21, 20; 22, 11; 24, 25; 26, 23; 27, 7; 28, 2; 28, 27; 33, 18;
împărat *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [2] 22, 2*;
împăratului *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* [2] 16, 11*;
împăraților *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [1] 9, 1*; 20, 35*; [2] 24, 27*; 25, 26*; 28, 26*; 32, 32*; 35, 26*; 36, 8*;

împărăteásă : (sec XVI PS. H.) : s. f. : „Königin” : „reine” : (4x)
împărăteasa *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 9, 1; 9, 3; 9, 9;
împărătêsii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [2] 9, 12;

împărățí : (sec. XVI PS. H.) : v. IV : „herrschen” : „régner” : (95x)
a împărăți *verb infinitiv prezent* [2] 11, 21;
ai împărățit *verb indicativ perfect compus 2 sg.* [2] 1, 8; 1, 9;
am împărățit *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [2] 1, 11;
au împărățit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 1, 43; [2] 10, 17;
au împărățit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 1, 43; 3, 4; 23, 1; 29, 26; 29, 27; 29, 27; 29, 27; [2] 12, 13; 12, 13; 13, 1; 13, 2; 20, 32; 21, 5; 21, 20; 21, 20; 22, 1; 22, 2; 22, 12; 24, 1; 25, 1; 25, 1; 26, 3; 26, 3; 27, 1; 28, 1; 29, 1; 29, 1; 33, 1; 33, 21; 34, 1; 36, 9; 36, 11;
era împărățînd *verb indicativ imperfect 3 sg.* [2] 27, 8;
împărăți *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 1, 44; 1, 45; 1, 46; 1, 47; 1, 48; 1, 49; 1, 50; 3, 4; 18, 14; 19, 1; 29, 28; [2] 1, 13; 9, 30; 9, 31; 12, 13; 12, 16; 14, 1; 17, 1; 20, 32; 20, 32; 21, 1; 24, 1; 24, 27; 26, 23; 27, 1; 27, 8; 27, 9; 28, 1; 28, 27; 32, 33; 33, 1; 33, 20; 33, 21; 33, 25; 34, 1; 36, 2; 36, 2; 36, 5; 36, 5; 36, 8; 36, 9; 36, 10; 36, 11;
împărățind *verb gerunziu* [1] 16, 31;
împărățiră *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [1] 29, 22; [2] 21, 8; 22, 1; 23, 11; 26, 1;
să împărățască *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [2] 10, 1; 36, 2;
să împărățească *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [1] 11, 10; 12, 31; 12, 38; 12, 38; [2] 23, 3;

împărățíe : (sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Reich” : „royaume” : (65x)
ai împărăției *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [2] 13, 1; 16, 12; 16, 13; 34, 3; 34, 8; 35, 19;
ai împărățiii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [2] 15, 19; 16, 1;
al împărăției *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [1] 26, 31; [2] 3, 2; 12, 2; 17, 7; 32, 15; 34, 3;
al împărățiii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [2] 15, 10;

împărăția *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 10, 14; 12, 23; 14, 2; 29, 29; [2] 21, 3;
împărăție *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 16, 20; [2] 22, 9; 29, 21;
împărăției *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [1] 22, 10; 28, 5; [2] 2, 1; 2, 12; 7, 18; 8, 9; 12, 8; 13, 8; 22, 10; 23, 20;
împărăției *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 4, 23; 11, 10; 11, 16; 17, 11; 17, 14; 28, 4; 28, 7; 29, 11; [2] 1, 1; 8, 6; 9, 19; 11, 1; 12, 1; 14, 5; 17, 5; 20, 31; 21, 4; 21, 5; 23, 11; 25, 3; 26, 21; 29, 3; 29, 19; 33, 13; 36, 20; 36, 22;
împărăției *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 29, 29; [2] 1, 12; 17, 10; 20, 30; 36, 23;
împărăției *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* [2] 20, 6;

împărțeálă : (1563 CORESI, PRAXIU) : s. f. : „Verteilung” : „partage, répartition” : (24x)
împărțala *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 27, 2; 27, 2; 27, 4; 27, 4; 27, 4; 27, 5; 27, 7; 27, 8; 27, 10; 27, 11; 27, 12; 27, 13; 27, 14; 27, 15;
împărțeala *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 27, 6; 27, 9;
împărțeală *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 27, 1; [2] 35, 12;
împărțêlele *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 26, 12; [2] 8, 14; 8, 14; 35, 5; 35, 10;
împărțêlelor *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* [1] 28, 1;

împărțí : (sec. XVI PS. H.) : v. IV : „aufteilen, zerteilen, verteilen” : „partager” : (7x)
împarte *verb indicativ prezent 3 sg.* [2] 32, 4;
împărți *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 16, 3; 23, 6; 24, 3; 24, 4; 24, 5;
să împărți *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 1, 19;

împărțíre : (sec. XVI PS. SCH.) : s. f. : „Abteilung” : „division, distribution” : (4x)
împărțirei *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [1] 26, 10;
împărțiri *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [1] 27, 1;
împărțirile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 26, 1; 26, 19;

ímple → umple

împleá → umple

ímplere → umplere

împliní (1661 URIC.) : v. IV : „erfüllen” : „achever” : (5x)
ai plinit *verb indicativ perfect compus 2 sg.* [2] 6, 15; 6, 16;
au plinit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 6, 4;
să să plinească *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [2] 36, 21;
s-au plinit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 36, 22;

împlinire : (1642 CAZ. GOV.) : s. f. : „Fülle, Erfüllung” : „contenu, achèvement” : (2x)
plinirea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 16, 32; [2] 36, 21;

împodobí : (1563 CORESI, PRAXIU) : v. IV : „schmücken, zieren” : „orner, décorer” : (1x)
împodobi *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [2] 3, 6;

împotríva : (1563-1583 COD. VOR.[2]) : adv./prep. : „gegen(über), entgegen” : „au contraire, contre” : (8x)
împotriva *prep.* [1] 19, 10; 19, 14; [2] 13, 7; 13, 8; 18, 34;
împotrivă *adv.* [2] 4, 10; 13, 7;
împotrivă *adv. de mod* [2] 20, 12*;

împotriví : (1551-1553 ES) : v. IV : „sich widersetzen” : „s’opposer” : (1x)
a să împotrivi *verb infinitiv prezent* [2] 20, 6;

împotrívnic : (1688 BIBLIA) : adj. : „streitsüchtig” : „querelleur” : (1x)
împotrivnic *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 18, 10;

împrejúr : (sec. XVI PS. SCH.) : prep./adv./ s. n. : „um ... herum, in der Gegend” : „autour de, aux alentours de” : (64x)
împrejur *adv. de loc* [1] 10, 9; 11, 8; 28, 12; [2] 4, 2; 4, 2; 4, 3; 4, 3; 15, 15; 20, 31; 23, 10; 32, 22;
împrejurele *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [1] 5, 16;
împrejurul *prep.* [1] 4, 33; [2] 14, 14; 23, 13;
împrejurul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [2] 4, 17;
împrejururile *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [1] 6, 57; 6, 57; 6, 58; 6, 58; 6, 58; 6, 59; 6, 59; 6, 59; 6, 60; 6, 60; 6, 60; 6, 60; 6, 64; 6, 67; 6, 67; 6, 68; 6, 68; 6, 69; 6, 69; 6, 70; 6, 70; 6, 71; 6, 71; 6, 72; 6, 72; 6, 73; 6, 73; 6, 74; 6, 74; 6, 75; 6, 75; 6, 76; 6, 76; 6, 76; 6, 77; 6, 77; 6, 78; 6, 78; 6, 79; 6, 79; 6, 80; 6, 80; 6, 81; 6, 81; [2] 16, 4;
împrejur *adv. de loc* [1] 6, 56*; 14, 7*;

împrejurá : (1632 EUSTR. PRAV.) : v. I : „einschliessen” : „entourer” : (1x)
vor împrejura *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [2] 4, 3;

împreuná : (1563-1583 COD. VOR.[2]) : v. I : „1. zusammenbringen, vereinigen, 2. zusammenkommen” : „1. unir, joindre, 2. se rejoindre” : (1x)
s-au împreunat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 20, 36;

împreunáre : (sec. XVI COD. TOD.) : s. f. : „1. Vereinigung, 2. Versammlung” : „alliance” : (1x)
a împreunării *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [2] 13, 11;

împreúnă : (sec. XVI PS. SCH.) : adv. : „zusammen” : „ensemble” : (24x)
împreună *adv.* [1] 7, 4*; 9, 25*; 9, 38*; 12, 32*; 12, 34*; 13, 2*; 18, 11*; 19, 14*; 22, 16*; 28,1*; [2] 5, 11*; 12, 1*; 13, 8*; 15, 9*; 15, 9*; 15, 19*; 17, 8*; 17, 8*; 17, 15*; 18, 2*; 18, 2*; 20, 1*; 20, 18*; 22, 7*; 23, 1*;

împrietení : (1639 AIIN) : v. IV : „anfreunden” : „(se) lier d’amitié” : (2x)
împrieteneşti *verb indicativ prezent 2 sg.* [2] 19, 2;
te-ai împrietenit *verb indicativ perfect compus 2 sg.* [2] 20, 38;

împúnge : (sec. XVI PS. H.) : v. III : „stossen, stechen” : „pousser, piquer” : (2x)
împunge *verb imp. 2 sg.* [1] 10, 4;
vei împunge *verb viitor 1 indicativ 2 sg.* [2] 18, 10;

împuținá : (sec. XVI PS. SCH.) : v. I : „vermindern” : „se diminuer, devenir moins nombreux” : (2x)
să împuținară *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [1] 17, 17;
s-au împuținat *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 16, 19;

împuținát : (1643 VARLAAM) : adj. : „verringert, vermindert” : „réduit, atténué” : (1x)
împuținați *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 16, 19;

în : (1499 DERS) : prep. : „1. in, an, um, 2. bei, 3. zwischen” : „1. en, dans, à, 2. par, 3. parmi” : (674x)
în *prep.* [1] 1, 43; 1, 46; 1, 51; 2, 22; 2, 55; 3, 1; 3, 4; 3, 4; 3, 5; 4, 22; 4, 23; 4, 28; 4, 28; 4, 28; 4, 28; 4, 29; 4, 29; 4, 29; 4, 30; 4, 30; 4, 30; 4, 31; 4, 41; 4, 41; 4, 43; 5, 8; 5, 9; 5, 9; 5, 10; 5, 10; 5, 10; 5, 11; 5, 16; 5, 16; 5, 17; 5, 17; 5, 20; 5, 20; 5, 22; 5, 22; 5, 23; 5, 26; 6, 10; 6, 10; 6, 15; 6, 31; 6, 32; 6, 55; 6, 62; 6, 67; 6, 76; 6, 78; 6, 80; 7, 2; 7, 23; 8, 6; 8, 8; 8, 13; 8, 13; 8, 28; 8, 29; 8, 32; 9, 1; 9, 2; 9, 2; 9, 3; 9, 16; 9, 18; 9, 18; 9, 22; 9, 23; 9, 23; 9, 32; 9, 34; 9, 35; 9, 38; 10, 1; 10, 6; 10, 8; 10, 10; 10, 10; 10, 11; 10, 12; 11, 1; 11, 3; 11, 5; 11, 16; 11, 18; 11, 22; 11, 22; 11, 23; 12, 15; 12, 17; 12, 21; 13, 2; 13, 2; 13, 11; 13, 11; 13, 12; 13, 13; 13, 13; 14, 3; 14, 4; 14, 9; 14, 10; 14, 10; 14, 11; 14, 13; 15, 1; 15, 3; 15, 28; 15, 28; 15, 29; 16, 6; 16, 10; 16, 27; 16, 39; 16, 40; 17, 1; 17, 1; 17, 2; 17, 3; 17, 5; 17, 5; 17, 5; 17, 5; 17, 14; 18, 3; 18, 6; 18, 7; 18, 12; 18, 13; 19, 4; 19, 5; 19, 6; 19, 11; 20, 1; 20, 1; 20, 3; 20, 4; 20, 5; 20, 6; 21, 12; 21, 13; 21, 14; 21, 15; 21, 16; 21, 18; 21, 24; 21, 27; 21, 27; 21, 27; 21, 28; 21, 28; 21, 28; 22, 9; 22, 11; 22, 18; 23, 1; 23, 25; 23, 31; 23, 32; 24, 19; 25, 6; 26, 12; 26, 16; 27, 8; 27, 9; 27, 10; 27, 11; 27, 12; 27, 13; 27, 14; 27, 23; 27, 24; 27, 25; 27, 25; 27, 25; 27, 25; 28, 1; 28, 2; 28, 4; 28, 7; 28, 7; 28, 8; 29, 3; 29, 10; 29, 12; 29, 12; 29, 18; 29, 22; 29, 27; 29, 27; [2] 1, 3; 1, 4; 1, 6; 1, 7; 1, 12; 1, 14; 1, 14; 1, 15; 1, 15; 1, 17; 2, 2; 2, 3; 2, 4; 2, 4; 2, 7; 2, 10; 2, 18; 3, 1; 3, 1; 3, 1; 3, 1; 3, 2; 3, 2; 3, 10; 4, 2; 4, 4; 4, 7; 4, 8; 4, 11; 4, 16; 4, 17; 4, 17; 4, 22; 5, 9; 5, 9; 5, 9; 6, 1; 6, 4; 6, 5; 6, 7; 6, 10; 6, 10; 6, 14; 6, 15; 6, 16; 6, 22; 6, 24; 6, 30; 6, 36; 6, 37; 7, 2; 7, 2; 7, 8; 7, 9; 7, 10; 7, 11; 7, 11; 7, 12; 7, 12; 8, 4; 8, 4; 8, 6; 8, 6; 8, 8; 8, 8; 8, 11; 8, 13; 8, 13; 9, 4; 9, 5; 9, 11; 9, 16; 9, 20; 9, 23; 9, 25; 9, 25; 9, 27; 9, 30; 9, 31; 10, 2; 10, 5; 10, 12; 10, 17; 10, 18; 10, 19; 10, 19; 11, 4; 11, 4; 11, 16; 12, 4; 12, 5; 12, 11; 12, 13; 12, 13; 12, 13; 12, 16; 13, 4; 13, 16; 13, 18; 14, 1; 14, 1; 14, 6; 14, 8; 14, 8; 14, 10; 15, 3; 15, 8; 15, 10; 15, 10; 15, 10; 15, 16; 15, 17; 15, 19; 16, 2; 16, 7; 16, 8; 16, 10; 16, 10; 16, 14; 16, 14; 17, 2; 17, 5; 17, 6; 17, 7; 17, 7; 17, 9; 17, 12; 17, 13; 17, 13; 17, 17; 17, 19; 17, 19; 18, 5; 18, 9; 18, 14; 18, 15; 18, 16; 18, 19; 18, 21; 18, 22; 18, 24; 18, 24; 18, 34; 18, 34; 19, 5; 19, 5; 19, 5; 19, 8; 19, 8; 19, 10; 20, 2; 20, 5; 20, 6; 20, 6; 20, 9; 20, 16; 20, 19; 20, 21; 20, 24; 20, 27; 20, 29; 20, 32; 20, 35; 21, 1; 21, 2; 21, 5; 21, 6; 21, 8; 21, 10; 21, 10; 21, 11; 21, 11; 21, 12; 21, 17; 21, 20; 21, 20; 21, 20; 22, 1; 22, 2; 22, 3; 22, 9; 22, 10; 22, 12; 23, 1; 23, 1; 23, 3; 23, 5; 23, 5; 23, 5; 23, 6; 23, 7; 23, 7; 23, 9; 23, 14; 23, 18; 24, 1; 24, 9; 24, 9; 24, 9; 24, 10; 24, 13; 24, 14; 24, 14; 24, 16; 24, 18; 24, 21; 24, 23; 24, 24; 24, 25; 24, 25; 24, 25; 25, 1; 25, 3; 25, 4; 25, 4; 25, 5; 25, 19; 25, 20; 25, 21; 25, 23; 25, 24; 25, 27; 25, 28; 26, 3; 26, 5; 26, 5; 26, 6; 26, 9; 26, 10; 26, 15; 26, 16; 26, 19; 26, 19; 26, 19; 26, 19; 26, 20; 26, 21; 26, 21; 26, 23; 26, 23; 27, 1; 27, 2; 27, 3; 27, 4; 27, 4; 27, 5; 27, 5; 27, 8; 27, 9; 27, 9; 28, 1; 28, 3; 28, 5; 28, 9; 28, 16; 28, 17; 28, 24; 28, 24; 28, 25; 28, 25; 28, 27; 29, 1; 29, 3; 29, 7; 29, 9; 29, 16; 29, 16; 29, 16; 29, 17; 29, 17; 29, 17; 29, 17; 29, 17; 29, 25; 29, 35; 30, 2; 30, 3; 30, 7; 30, 7; 30, 9; 30, 10; 30, 10; 30, 13; 30, 14; 30, 15; 30, 21; 30, 25; 30, 26; 30, 26; 31, 1; 31, 3; 31, 4; 31, 6; 31, 7; 31, 7; 31, 19; 31, 21; 32, 2; 32, 10; 32, 12; 32, 21; 32, 22; 32, 24; 32, 26; 32, 30; 32, 33; 33, 1; 33, 4; 33, 4; 33, 6; 33, 7; 33, 7; 33, 7; 33, 9; 33, 11; 33, 15; 33, 15; 33, 20; 33, 21; 33, 24; 34, 1; 34, 6; 34, 6; 34, 9; 34, 9; 34, 10; 34, 10; 34, 14; 34, 15; 34, 16; 34, 17; 34, 21; 34, 21; 34, 21; 34, 22; 34, 22; 34, 24; 34, 25; 34, 30; 34, 31; 34, 32; 34, 32; 34, 32; 34, 32; 34, 32; 34, 33; 34, 33; 34, 33; 35, 1; 35, 1; 35, 3; 35, 5; 35, 12; 35, 13; 35, 13; 35, 16; 35, 17; 35, 18; 35, 19; 35, 20; 35, 20; 35, 20; 35, 20; 35, 22; 35, 26; 36, 2; 36, 2; 36, 2; 36, 5; 36, 5; 36, 5; 36, 7; 36, 7; 36, 8; 36, 9; 36, 11; 36, 17; 36, 22; 36, 23;
în *prep.* [1] 1, 44*; 4, 41*; 5, 24*; 6, 32*; 7, 23*; 8, 32*; 9, 25*; 9, 26*; 10, 7*; 11, 14*; 12, 22*; 14, 16*; 15, 2*; 15, 15*; 16, 1*; 16, 15*; 16, 23*; 16, 34*; 16, 36*; 16, 41*; 17, 12*; 17, 13*; 17, 14*; 17, 14*; 17, 16*; 17, 16*; 17, 21*; 17, 22*; 17, 23*; 17, 23*; 17, 24*; 17, 27*; 17, 27*; 19, 2*; 21, 6*; 21,6*; 22, 5*; 22, 10*; 23, 3*; 23, 13*; 23, 13*; 23, 24*; 23, 25*; 23, 27*; 24, 19*; 28, 2*; [2] 5, 13*; 6, 2*; 6, 13*; 7, 3*; 7, 6*; 7, 16*; 7, 20*; 7, 20*; 8, 13*; 8, 14*; 9, 8*; 9, 24*; 10, 12*; 10, 12*; 13, 5*; 13, 20*; 14, 7*; 15, 5*; 15, 11*; 15, 13*; 18, 3*; 18, 33*; 18, 33*; 20, 7*; 20, 22*; 20, 27*; 20, 38*; 21, 13*; 21, 15*; 21, 19*; 23, 3*; 23, 18*; 24, 5*; 24, 9*; 24, 11*; 25, 4*; 25, 4*; 25, 5*; 28, 27*; 30, 8*; 30, 21*; 31, 13*; 31, 15*; 31, 16*; 31, 17*; 32, 4*; 32, 33*; 33, 4*; 33, 7*; 33, 17*; 34, 2*; 34, 2*; 34, 13*; 35, 12*; 35, 14*; 35, 20*; 36, 1*; 36, 21*;

înaínte : (sec. XVI PS. H.) : adv. /prep. : „1. früher, zuerst, 2. von, (be)vor” : „1. auparavant, 2. avant” : (131x)

înainte *adv. de loc* [1] 6, 32; [2] 9, 7; 32, 5;
înaintea *prep.* [1] 2, 3; 4, 40; 9, 20; 11, 3; 13, 8; 13, 10; 14, 15; 15, 24; 16, 1; 16, 6; 16, 37; 16, 39; 17, 13; 17, 17; 17, 24; 17, 25; 17, 27; 19, 3; 19, 16; 21, 7; 21, 23; 21, 29; 22, 5; 22, 8; 22, 18; 22, 18; 23, 13; 24, 2; 24, 31; 29, 10; 29, 15; 29, 22; 29, 25; 29, 25; [2] 1, 2; 1, 5; 1, 6; 1, 10; 1, 13; 2, 6; 3, 14; 5, 5; 6, 12; 6, 12; 6, 13; 6, 14; 6, 16; 6, 19; 6, 22; 6, 24; 6, 24; 7, 4; 7, 6; 7, 6; 7, 17; 7, 19; 10, 6; 10, 8; 12, 2; 13, 15; 14, 2; 14, 5; 14, 12; 14, 12; 14, 13; 14, 13; 15, 8; 18, 9; 18, 20; 20, 9; 20, 9; 20, 14; 20, 19; 20, 22; 20, 33; 21, 6; 22, 4; 23, 17; 24, 2; 25, 2; 25, 8; 25, 14; 25, 22; 26, 4; 26, 19; 27, 2; 27, 6; 28, 1; 28, 14; 29, 2; 29, 6; 29, 11; 29, 19; 29, 23; 30, 4; 30, 4; 30, 9; 31, 20; 33, 2; 33, 6; 33, 22; 33, 23; 34, 2; 34, 19; 34, 24; 34, 27; 34, 27; 34, 31; 34, 31; 35, 20; 36, 2; 36, 5; 36, 9; 36, 12;
mai nainte *adv. de timp* [1] 1, 43; 9, 2; 15, 13; [2] 9, 11; 17, 2; 33, 19;
naintea *prep.* [1] 16, 37;
înainte *adv. de loc* [1] 23, 29*; 28, 16*; [2] 2, 4*; 4, 19*; 13, 11*;
înaintea *prep.* [2] 19, 11*; 34, 4*;

înált : (sec. XVI PS. H.) : adj. : „1. hoch, Höhe, 2. Sonnensäule” : „1. haut, hauteur, 2. statue consacrée au soleil” : (19x)
cel înalt *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. art.* [2] 6, 32;
cêle înalte *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. art.* [2] 14, 3;
cêle înalte *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [2] 28, 4; 28, 25; 31, 1; 33, 17; 34, 4;
cêle nalte *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [2] 15, 17; 20, 34; 33, 19; 34, 3;
înaltă *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 7, 21;
înalte *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [2] 21, 11; 28, 25;
înaltele *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [2] 34, 7;
nalt *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. neart.* [2] 4, 1;
naltă *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 4, 2;
nalți *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [2] 3, 14;
cea naltă *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 27, 3*;

înălță : (sec. XVI PS. H.) : v. I : „erhöhen, erheben” : „lever, (s’)élever” : (7x)
a înălța *verb infinitiv prezent* [1] 25, 5;
ai înălțat *verb indicativ perfect compus 2 sg.* [1] 17, 17;
au înălțat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 5, 12;
nălță *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [2] 33, 14;
să înălță *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [2] 17, 6; 26, 16; 32, 25;

înălțare : (sec. XVI PS. SCH.) : s. f. : „Erhöhung, Erhebung” : „élévation” : (1x)
înălțarea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 29, 11;

înălțime : (sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Höhe, Anhöhe” : „hauteur” : (15x)
ai înălțimilor *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* [2] 11, 14;
înălțime *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 14, 2; 15, 16; 29, 3; [2] 1, 1; 17, 12; 20, 20;
înălțimea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 6, 13; 32, 5; 32, 26;
înălțimi *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [2] 33, 3;
înălțimile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [2] 17, 6; 32, 12;
nălțime *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 3, 4;
înălțime *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 23, 17*;

înlăúntru → înăuntru

înăúntru : (sec. XVI PS. SCH.) : adv. : „innen, drinnen, hinein” : „à l’intérieur, en” : (3x)
înlăuntru *adv. de loc* [2] 12, 11; 29, 16; 29, 18;

încă : (1563-1583 COD. VOR.^{2}) : adv. : „1. noch, 2. auch, ebenfalls” : „1. encore, 2. aussi, de même” : (28x)
încă *adv.* [1] 12, 1; 12, 29; 14, 3; 14, 3; 14, 13; 14, 14; 17, 9; 17, 18; 17, 21; 19, 19; 20, 4; 20, 4; 20, 5; 29, 3; [2] 13, 20; 14, 15; 17, 6; 18, 6; 20, 34; 20, 34; 27, 2; 31, 10; 31, 11; 32, 16; 33, 17; 34, 3; 34, 16; 35, 20;

încălță : (1563 CORESI, PRAXIU) : v. I : „Schuhe anzien” : „(se) chausser” : (1x)
încălțară *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [2] 28, 15;

încăpeá : (1560-1561 CORESI, TE^{2}) : v. II : „fassen” : „contenir, entcurer” : (2x)
încăpea *verb indicativ imperfect 3 sg.* [2] 7, 7;
încăpînd *verb gerunziu* [2] 4, 5;

începătór : (1563-1583 COD. VOR.^{2}) : s. m. : „Häupter der Väter, Patriarch” : „chef de famille, patriarche” : (2x)
începători *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 9, 9*; 24, 31*;

începătúră : (sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Anfang, Ursprung” : „commencement, début” : (8x)
începătura *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 26, 10; [2] 31, 5; 31, 10;
începăturile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [2] 31, 12; 31, 14;
începătură *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 35, 7*; 35, 8*; 35, 9*;

încépe : (sec. XVI PS. H.) : v. III : „beginnen, initiiren” : „commencer, inaugurer” : (18x)
ai început *verb indicativ perfect compus 2 sg.* [1] 17, 27;
au început *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [2] 29, 27; 29, 27; 30, 24; 31, 7;
au început *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 1, 10; 27, 24; [2] 3, 3; 30, 24; 31, 21; 34, 3; 34, 3; 36, 4;
începu *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [2] 3, 1; 3, 2;
începură *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [2] 20, 23; 29, 17;

s-au început *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 31, 10;

începút : (sec. XVI PS. H.) : s. n. : „Beginn, Anfang” : „commencement” : (4x)
începutul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [2] 20, 17;
nceput *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 16, 7; 17, 9; [2] 13, 12;

încetá : (1551-1553 ES) : v. I : „aufhören” : „cesser” : (1x)
încetă *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [2] 16, 5;

închíde : (sec. XVI PS. H.) : v. III : „schliessen” : „fermer” : (2x)
închise *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [2] 28, 24;
închiseră *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [2] 29, 7;

închiná : (sec. XVI PS. H.) : v. I : „neigen, sich verneigen” : „s’incliner” : (13x)
să închina *verb indicativ imperfect 3 sg.* [2] 25, 14;
să închină *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 21, 21;
să închinară *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [2] 7, 3; 24, 17; 29, 29; 29, 30;
să vă închinați *verb conjunctiv prezent 2 pl.* [2] 32, 12;
să să închine *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [2] 20, 19;
s-au închinat *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 29, 20; [2] 7, 22;
s-au închinat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 33, 3;
vă veți închina *verb viitor 1 indicativ 2 pl.* [2] 7, 19;
vă închinați *verb imp. 2 pl.* [1] 16, 29;

încíns : (1643 VARLAAM) : adj. : „umgürtet” : „ceinturé” : (1x)
încins *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 15, 27;

înconjurá : (sec. XVI PS. H.) : v. I : „umkreisen” : „encercler” : (8x)
încunjura *verb indicativ imperfect 3 pl.* [2] 4, 2; 5, 8;
încunjura *verb indicativ imperfect 3 sg.* [2] 21, 9;
vor încunjura *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [2] 23, 7;
încunjurară *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [2] 18, 31; 23, 2;
încunjurînd *verb gerunziu* [2] 4, 3;
au încunjiurat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 33, 14;

încréde : (sec. XVI PS. H.) : v. III : „auf jdn. vertrauen, jdm. Vertrauen” : „se fier, avoir confiance” : (1x)
vă veți încrêde *verb viitor 1 indicativ 2 pl.* [2] 20, 21;

încredințá : (1563-1583 COD. VOR.[2]) : v. I : „beständig sein, sich überzeugen” : „substiter, confier, (s’)assurer” : (5x)
încredințască-se *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [1] 17, 24; [2] 1, 9; 6, 17;
încredințêze-se *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [1] 17, 23;
voiu încredința *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [1] 17, 14;

Índe : (sec. XVI PS. H.) : prep. : „nach” : „vers” : (2x)
înde *prep.* [2] 2, 4*; 13, 11*;

îndemná : (sec. XVI PS. SCH.) : v. I. : „bewegen, reisen” : „presser” : (1x)
să îndemnară *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [1] 29, 6;

îndeşărtá : (1688 BIBLIA) : v. I : „betören : „agir en insensé” : (1x)
m-am îndeşărtat *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [1] 21, 8;

îndireptá → îndrepta

îndireptáre → îndreptare

îndireptătór → îndreptător

îndîrjí : (1688 BIBLIA) : v. IV : „sich empören” : „(s’)entêter, encourager contre” : (1x)
să îndîrji *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [2] 32, 8;

îndrăznire : (1563 CORESI, PRAXIU) : s. f. : „Kühnheit” : „audace” : (1x)
îndrăznire *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 16, 8;

îndreptá : (1563-1583 COD. VOR.[2]) : v. I : „gerade richten” : „redresser” : (10x)
ai îndireptat *verb indicativ perfect compus 2 sg.* [2] 19, 3;
au îndireptat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 12, 14; 20, 34; 32, 30;
îndireptă *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [2] 17, 5;
îndireptează *verb imp. 2 sg.* [1] 29, 18;
să îndireptezi *verb conjunctiv prezent 2 sg.* [2] 6, 23;
va fi îndireptat *verb 1 viitor indicativ 3 sg.* [1] 17, 14;
va fi îndireptată *verb 1 viitor indicativ 3 sg.* [1] 17, 24;
voiu îndirepta *verb 1 viitor indicativ 1 sg.* [1] 17, 12; 22, 10;

îndreptáre : (sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Weisung” : „loi” : (2x)
îndireptarea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 6, 35;
îndireptări *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [2] 19, 10;

îndreptătór : (1563-1583 COD. VOR.[2]) : adj. : „lenkend, anweisend” : „dirigeant” : (1x)
îndireptătoare *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 30, 19;

înduplecáre : (1682 DOSOFTEI, VS) : s. f. : „Beugsamkeit, Falte”; „pli” : (1x)
înduplecare *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 19, 4;

îndurá : (1564 CORESI, MOLIT.) : v. I : „erbarmt haben” : „prendre qqn. en pitié” : (1x)
era neîndurîndu *verb indicativ imperfect 3 sg.* [2] 36, 15;

înduráre : (1633 GCR) : s. f. : „Mitleid, Erbarmen” : „pitié” : (2x)
îndurări *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [2] 30, 9;
îndurările *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 21, 13;

îndurătór : (1563 CRESI, PRAXIU) : adj. : „barmherzig, mitleidig” : „miséricordieux” : (1x)

îndurătoriu *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [2] 30, 9;

înfricoşá : (1560-1561 CORESI, TE.[2]) : v. I : „Furcht, Angst einjagen" : „efffrayer" : (3x)
înfricoşat iaste *verb indicativ prezent 3 sg.* [1] 16, 25;
vă înfricoşaţi *verb imp. 2 pl.* [2] 20, 16; 32, 7;

înfrînge : (1577 CORESI, PS.) : v. III : „1. brechen, knicken, schlagen, 2. abbrechen, beenden" : „1. vaincre, 2. venir à bout" : (11x)
au înfrînt *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 19, 16;
înfrînse *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 18, 1;
să înfrînse *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 10, 3; [2] 18, 34; 25, 22;
se va înfrînge *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [2] 6, 24;
se înfrînse *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [2] 36, 12;
s-au înfrînt *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [2] 20, 23;
s-au înfrînt *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 12, 7; 34, 27;
va înfrînge *verb viitor 1 indicativ 2 sg.* [2] 25, 8;

înfrumuseţát : (1560-1561 CORESI, TE.[2]) : adj. : „verschönert, geschmückt" : „embelli, enjolivé" : (1x)
înfrumusiţat *adj. gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. neart.* [2] 36, 19;

înfruntá : (1620 MOXA) : v. I : „trotzen" : „affronter" : (1x)
se va înfrunta *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [2] 7, 14;

îngăduínţă : (1618 NECULCE) : s. f. : „Duldsamkeit, Nachsicht" : „espérance, pitié" : (1x)
îngăduinţă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 29, 15;

ínger : (sec. XVI PS. H.) : s. m. : „Engel" : „ange" : (11x)
înger *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 21, 15; 21, 27; [2] 32, 21;
îngerii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [2] 36, 15; 36, 16;
îngerul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [1] 21, 12; 21, 15; 21, 16; 21, 18;
îngerului *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* [1] 21, 15; 21, 29;

îngrădíre : (sec. XVI PS. H.) : s. f. : „1. Umzäumung, 2. Einschränkung" : „clôture, enclos" : (4x)
îngrădire *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 11, 7; 11, 16; [2] 32, 10;
îngrădirea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 11, 5;

îngreuiá : (1567 CORESI, CAZ.) : v. I : „be-, erschweren" : „alourdir" : (3x)
au îngreuiat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 10, 10; 10, 14;
să îngreuie *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 10, 3;

îngropá : (sec. XVI PS. H.) : v. I : „ein-, be-, vergraben" : „enterrer, enfouir, ensevelir" : (12x)
au îngropat *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [2] 16, 14;
îngropară *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [2] 9, 31; 24, 16; 24, 25; 25, 28; 26, 23; 33, 20;
să îngropă *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [2] 12, 16; 21, 20; 28, 27; 35, 24; 36, 8;

îngropáre : (1551-1553 ES) : s. f: „Begräbnis" : „enterrement" : (1x)
îngropării *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [2] 26, 23;

înmulţí : (sec. XVI PS. SCH.) : v. IV : „vermehren" : „accroître, multiplier" : (12x)
au înmulţit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 7, 4; 23, 11;
au înmulţit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 33, 23;
înmulţi *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [2] 33, 6;
înmulţind *verb gerunziu* [1] 8, 40;
înmulţiră *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [2] 36, 14;
să înmulţască *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [1] 27, 23;
să înmulţiră *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [1] 4, 38;
s-au înmulţit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 4, 27; 5, 23;
s-au înmulţit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 24, 11;
vei înmulţi *verb viitor 1 indicativ 2 sg.* [1] 4, 10;

înmulţime : (1581 CORESI EV.) : s.f. : „Menge" : „foule, multitude" : (2x)
înmulţime *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 4, 38; [2] 2, 9;

înnoí : (sec. XVI PS. SCH.) : v. IV : „erneuern" : „renouveler, refaire" : (2x)
înnoi *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [2] 7, 5; 15, 8;

înnoíre : (1563 CORESI, PRAXIU) : s. f. : „(Tempel)Weihe" : „consacration" : (1x)
înnoirea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 7, 9;

îns : (sec. XVI PS. H.) : pron. pers. : „er, sie" : „il, elle" : (4x)
însa *pron. pers. 3 fem. sg. nom./ac. acc.* [1] 16, 32;
însul *pron. pers. 3 masc. sg. nom./ac. acc.* [2] 3, 5;
înşii *pron. pers. 3 masc. pl. nom./ac. acc.* [1] 9, 28; [2] 20, 10;

Ínsă : (sec. XVI PS. H.) : „indessen" : „pourtant" : (8x)
însă *conjunctie coord.* [2] 6, 9; 6, 16; 15, 17; 33, 17; 33, 17; 35, 20; 36, 5; 33, 8;

însemná : (1563-1583 COD. VOR.[2]) : v. I : „anzeigen" : „faire savoir" : (1x)
să însemnêze *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [2] 13, 12;

însemnáre : (1642 CAZ. GOV.) : s. f. : „Notiz, Signal" : „signal" : (1x)
însemnării *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [2] 13, 12;

Însuşi : (sec. XVI PS. H.) : pron. întărire/ adj. : „selbst" : „même" : (2x)
însuşi *adj. pron. de intărire 3 masc. sg. nom./ac.* [2] 18, 30;
însuşi *pron. de intărire 3 masc. sg. nom./ac.* [1] 17, 9;

înşelá : (sec. XVI PS. SCH.) : v. I : „1. betrügen, hintergehen, täuschen, 2. Verleiten” : „1. tromper, duper, tricher, 2. tenter” : (3x)
înşală *verb indicativ prezent 3 sg.* [2] 32, 11;
înşălă *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [2] 21, 11; 33, 9;

întărí : (sec. XVI PS. H.) : v. IV : „(ver)stärken, kräftigen, befestigen” : „fortifier, renforcer” : (59x)
a întări *verb infinitiv prezent* [1] 29, 12;
a să întări *verb infinitiv prezent* [2] 22, 9;
au întărit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 11, 10;
întărêşte *verb imp. 2 sg.* [2] 14, 11;
întărêşte-te *verb imp. 2 sg.* [1] 28, 10; 28, 20;
întări *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 15, 26; [2] 11, 11; 26, 7; 26, 9; 35, 2; 36, 13;
întăriia *verb indicativ imperfect 3 pl.* [1] 11, 10;
întăriră *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [2] 11, 16; 11, 16; 24, 13; 32, 3;
întăriți-vă *verb imp. 2 pl.* [2] 15, 7; 19, 11; 32, 7;
s-au întărit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 26, 8; 26, 15; 26, 16; 35, 22;
să întărească *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [1] 15, 21; [2] 16, 9; 31, 4; 34, 10;
să întărească *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [1] 22, 12; [2] 9, 8; 34, 8; 35, 20;
să întări *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 21, 4; 21, 6; [2] 1, 1; 8, 3; 12, 1; 12, 13; 13, 21; 15, 8; 17, 1; 21, 4; 23, 1; 25, 11; 27, 6; 32, 5;
să întărim *verb conjunctiv prezent 1 pl.* [2] 24, 5;
să întăriră *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [1] 4, 23; 5, 19; [2] 13, 18;
să ne întărim *verb conjunctiv prezent 1 pl.* [1] 19, 13;
să să întărească *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [2] 14, 11;
să să întărească *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [2] 31, 4;
să te întăreşti *verb conjunctiv prezent 2 sg.* [2] 25, 8;
să vor întări *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [1] 19, 12;
te întărêşte *verb imp. 2 sg.* [1] 22, 13;
va întări *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [1] 28, 7;
vă întăriți *verb imp. 2 pl.* [1] 16, 11;

întemeiá : (1665-1672 MS. 4389) : v. I : „begründen, stiften” : „fonder” : (1x)
a se întemeia *verb infinitiv prezent* [2] 31, 7;

întínde : (sec. XVI PS. H.) : v. III : „ausstrecken, sich erstrecken” : „(s’)étendre, tendre” : (8x)
au întins *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 13, 9; 13, 10; 16, 1; [2] 1, 4;
întinse *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 21, 16; [2] 6, 12; 6, 13;
va întinde *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [2] 6, 29;

întíns : (1665-1672 MS. 4389) : adj. : „ausgedehnt” : „étendu” : (3x)
întinse *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. neart.* [2] 3, 12;
celor întinşi *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. gen./dat. art.* [1] 28, 18;
întinşi *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [2] 5, 7;

întîí : (sec. XVI PS. H.) : adv./num. : „zuerst, erste(r)” : „premièrement, premier” : (5x)
întîiu *num. ord. masc. sg. nom./ac. art.* [1] 27, 33;
întîiu *adv.* [1] 11, 6;
întîiu *num. ord. masc. sg. nom./ac. neart.* [2] 23, 8;
întîi *adv.* [1] 1, 29*;

întimpináre → întîmpinare

întîmpináre : (sec. XVI PS. SCH.) : s. f. : „Empfang, Entgegenkommen” : „réception, bienveillance” : (10x)
întempinarea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 12, 17;
întimpinarea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 12, 11;14, 10; 15, 2; 35, 20;
întîmpinarea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 14, 8; 19, 5;
timpinarea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 19, 2; 20, 18; 28, 9;

întîrziá : (1642 CAZ. GOV.) : v. I : „verzögern” : „retarder” : (1x)
să să întîrziêze *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [1] 26, 27;

întoárce : (sec. XVI PS. H.) : v. III : „kehren, wenden, drehen” : „tourner, retourner, ramener” : (75x)
a întoarce *verb infinitiv prezent* [2] 18, 26; 33, 19;
au întors *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 13, 12; [2] 25, 13; 26, 2;
întoarcă-se *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [2] 11, 3; 18, 16;
întoarce *verb imp. 2 sg.* [2] 18, 33;
întoarce-te *verb imp. 2 sg.* [1] 14, 14;
întoarceți *verb imp. 2 pl.* [2] 18, 25; 28, 11;
întoarceți-vă *verb imp. 2 pl.* [2] 10, 12; 30, 6;
întoarse *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 4, 22; 10, 14; [2] 6, 3; 13, 13; 18, 31; 19, 4; 33, 13; 35, 22; 36, 4;
întoarseră *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [2] 21, 17;
întorcînd *verb gerunziu* [2] 18, 27;
întorcîndu-vă *verb gerunziu* [2] 30, 9;
ne vom întoarce *verb viitor 1 indicativ 1 pl.* [2] 30, 9;
s-au întors *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 35, 20; 12, 12;
s-au întors *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [2] 14, 15;
să întoarcă *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [1] 12, 23; [2] 24, 19;
să întoarcă *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [2] 11, 1;
să va întoarce *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [1] 12, 19;
să întoarsără *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [2] 11, 3;
să întoarse *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 16, 43; 21, 20, 3; 20; 21, 21; [2] 9, 12; 10, 2; 13, 14; 19, 1; 20, 28; 22, 6; 25, 24; 26, 20; 29, 29; 31, 1; 33, 3; 34, 7; 35, 20;
să întoarseră *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [2] 18, 32; 25, 10; 28, 15;
să întorcea *verb indicativ imperfect 3 pl.* [2] 12, 11;
să întorci *verb conjunctiv prezent 2 sg.* [2] 6, 42;
să se întoarcă *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [2] 36, 13;
se întoarce *verb imp. 2 sg.* [2] 6, 24;
se vor întoarce *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [2] 6, 26; 6, 37; 6, 38; 7, 14;
-şi întoarse *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [2] 32, 21;

-şi întoarsără *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [2] 29, 6;
te vei întoarce *verb viitor 1 indicativ 2 sg.* [2] 18, 27;
va întoarce *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [2] 15, 4; 29, 10; 30, 6; 30, 8; 30, 9; 30, 9;
vă întoarceţi *verb indicativ prezent 2 pl.* [1] 19, 5;
vă veţi întoarce *verb viitor 1 indicativ 2 pl.* [2] 7, 19;
vei întoarce *verb viitor 1 indicativ 2 sg.* [2] 6, 25;
vor întoarce *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [2] 6, 37;

întoárcere : (1563-1583 COD. VOR.[2]) : s. f. : „Rück-, Wieder-, Heimkehr" : „action de tourner, retourner, renverser" : (1x)
întoarcere *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 10, 15;

întrá → intra

întráre → intrare

ínt̂re : (1451 DERS) : prep. : „1. zwischen, unter, 2. vor" : „1. entre, parmi, 2. devant" : (2x)
între *prep.* [1] 21, 16; 21, 16;

întrebá : (sec. XVI PS. H.) : v. I : „fragen" : „demander" : (6x)
au întrebat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 10, 13;
întreba *verb indicativ imperfect 3 sg.* [2] 31, 9;
întrebă *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 14, 10; 14, 14;
să întrêbe *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [2] 32, 31;
să întrêbe *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [1] 18, 10;

întristá : (sec. XVI PS. SCH.) : v. I : „betrüben, traurig machen" : „rendre au devenir triste, s'affliger, s'attrister" : (1x)
se va întrista *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [2] 7, 21;

ínt̂r- → întru

ínt̂ru : (sec. XVI PS. H.) : prep. : „in, an, um" : „en, dans, à" : (342x)
într- *prep.* [1] 16, 32; [2] 9, 13; 18, 12; 28, 6; 33, 5;
întru *prep.* [1] 1, 19; 1, 43; 2, 35; 4, 23; 4, 38; 4, 38; 4, 38; 4, 38; 5, 1; 5, 2; 5, 2; 5, 7; 5, 16; 5, 25; 6, 31; 6, 54; 6, 54; 6, 60; 7, 23; 7, 24; 7, 29; 7, 40; 9, 22; 10, 7; 10, 9; 10, 13; 10, 13; 11, 2; 11, 3; 11, 6; 11, 6; 11, 6; 11, 7; 11, 10; 11, 12; 11, 16; 11, 19; 11, 20; 11, 24; 12, 1; 12, 4; 12, 16; 12, 19; 12, 22; 12, 33; 12, 40; 12, 40; 13, 4; 14, 2; 14, 8; 14, 8; 14, 14; 15, 13; 15, 15; 15, 16; 16, 2; 16, 8; 16, 14; 16, 15; 16, 17; 16, 17; 16, 19; 16, 19; 16, 22; 16, 24; 16, 24; 16, 29; 16, 31; 16, 35; 17, 4; 17, 5; 17, 5; 17, 7; 17, 8; 17, 13; 17, 14; 17, 20; 17, 22; 18, 6; 18, 6; 18, 13; 19, 5; 19, 12; 19, 13; 20, 1; 20, 2; 20, 3; 21, 1; 21, 3; 21, 12; 21, 13; 21, 17; 21, 17; 21, 17; 21, 17; 21, 19; 21, 23; 22, 3; 22, 4; 22, 5; 22, 5; 22, 8; 22, 10; 22, 10; 22, 10; 22, 14; 22, 15; 23, 27; 23, 31; 23, 31; 24, 4; 24, 5; 24, 5; 25, 1; 26, 31; 26, 31; 26, 31; 27, 24; 27, 24; 28, 4; 28, 4; 28, 4; 28, 4; 28, 5; 28, 6; 28, 6; 28, 8; 28, 10; 28, 12; 28, 21; 29, 1; 29, 18; 29, 29; [2] 1, 1; 1, 11; 1, 12; 1, 15; 1, 17; 2, 3; 2, 7; 2, 7; 2, 7; 2, 7; 2, 7; 2, 7; 2, 7; 2, 9; 2, 11; 3, 6; 3, 8; 3, 13; 3, 15; 4, 6; 4, 13; 4, 17; 6, 5; 6, 5; 6, 11; 6, 16; 6, 27; 6, 27; 6, 27; 6, 31; 6, 34; 6, 34; 6, 41; 7, 11; 7, 13; 7, 18; 7, 20; 8, 1; 8, 6; 8, 9; 8, 10; 8, 13; 9, 1; 9, 8; 9, 8; 9, 8; 9, 9; 9, 19; 9, 20; 9, 27; 9, 29; 10, 16; 10, 16; 11, 2; 11, 2; 11, 11; 11, 12; 11, 16; 11, 21; 11, 21; 11, 21; 11, 21; 11, 21; 11, 21; 11, 21; 12, 2; 12, 8; 12, 11; 12, 12; 12, 15; 13, 1; 13, 5; 13, 8; 13, 9; 13, 11; 14, 6; 14, 7; 14, 10; 14, 11; 14, 11; 14, 13; 15, 2; 15, 3; 15, 14; 16, 8; 16, 8; 16, 8; 16, 10; 17, 2; 17, 2; 17, 3; 17, 4; 17, 9; 18, 9; 19, 2; 19, 3; 19, 10; 20, 3; 20, 5; 20, 8; 20, 8; 20, 12; 20, 15; 20, 21; 20, 21; 20, 26; 20, 33; 21, 12; 21, 13; 21, 14; 21, 14; 21, 14; 21, 14; 21, 18; 21, 20; 22, 5; 24, 25; 25, 5; 25, 13; 25, 14; 25, 19; 26, 6; 26, 11; 26, 16; 26, 18; 28, 5; 28, 5; 28, 6; 28, 9; 28, 9; 28, 10; 28, 15; 28, 17; 28, 21; 28, 25; 29, 8; 29, 8; 29, 8; 29, 11; 29, 19; 29, 19; 29, 35; 30, 5; 30, 8; 30, 9; 30, 14; 30, 24; 31, 4; 31, 5; 31, 17; 31, 18; 31, 18; 31, 19; 31, 19; 31, 19; 31, 20; 31, 21; 31, 21; 32, 10; 32, 14; 32, 23; 32, 29; 32, 30; 32, 31; 32, 32; 32, 33; 33, 19; 34, 2; 34, 21; 34, 24; 34, 25; 34, 28; 34, 30; 35, 3; 35, 5; 35, 5; 35, 18; 35, 20; 35, 25; 36, 5; 36, 16; 36, 16; 36, 20; 36, 21; 36, 22;
într- *prep.* [1] 12, 38*;
întru *prep.* [1] 9, 38*; 9, 38*; 11, 11*; 11, 20*; 12, 17*; 23, 17*; [2] 4, 17*; 4, 18*; 13, 2*; 13,2*; 13, 2*; 13, 2*; 16, 3*; 16, 3*; 16, 3*; 16, 3*; 19, 10*; 19,10*;23, 16*; 23, 16*; 23, 16*;

întrutotţiitór : (1683-1686 MS. 45) : s. m. : „Allherscher" : „Tout-puissant" : (1x)
cel Întrutotţiitoriul *subst. propriu masc. sg. nom./ac. art.* [1] 17, 24;

întunecós : (1635 EFTIMIE) : adj. : „finster, dunkel" : „sombre" : (1x)
întunecoase *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. neart.* [2] 9, 1;

înţelepciúne : (sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Weisheit" : „sagesse" : (10x)
înţelepciune *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 28, 21; [2] 1, 10; 1, 11; 9, 22;
înţelepciunea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 1, 12; 9, 3; 9, 5; 9, 7; 9, 23;
înţelepciunii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [2] 9, 6;

înţelépt : (1521 NEACŞU) : adj./s. : „Weise, Weiser" : „sage" : (7x)
înţelept *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [2] 2, 7; 2, 12; 2, 13;
înţeleptul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [1] 22, 16;
înţelepţii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [2] 2, 7; 2, 14; 2, 14;

învălí → înveli

învăţá : (sec. XVI PS. H.) : v. I : „1. lehren, 2. lernen" : „apprendre" : (6x)
învăţa *verb indicativ imperfect 3 pl.* [1] 25, 8; [2] 17, 9; 17, 9;

învățați *verb participiu pl. masc.* [1] 5, 18; 25, 7;
să învețe *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [2] 17, 7;

învățătúră : (sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Lehre, Belehrung” : „enseignement, étude” : (7x)
învățătura *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 19, 10; 29, 25;
învățătură *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 22, 12;
învățăturile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 29, 19; [2] 7, 19; 34, 31; 35, 15;

învelí : (1560-1561 CORESI, TE.[2]) : v. IV : „bedecken” : „couvrir” : (1x)
învălite *verb participiu fem. pl.* [2] 9, 20;

îți → tu

J

jértfă : (XVI sec. PS. H.) : s. f. : „Opfer” : „offrande” : (15x)
jîrtva *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 7, 5; 30, 22; 31, 2;
jîrtvă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 21, 23; 29, 21; [2] 7, 12;
jîrtve *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [1] 29, 21; [2] 7, 4; 29, 31; 29, 31; 33, 16;
jîrtvei *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [1] 9, 31; 23, 29;
jîrtvele *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [2] 7, 1; 7, 7;

jertfélnic : (1570 CORESI, LIT.) : s. n. : „Altar” : „autel” : (49x)
jîrtăvnecul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [2] 1, 5; 4, 19;
jîrtăvnic *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 21, 18; 21, 22; 21, 26; [2] 4, 1; 23, 10; 29, 22; 29, 22; 29, 22; 29, 24; 29, 27; 33, 4;
jîrtăvnice *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [2] 28, 24; 33, 5;
jîrtăvnicele *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [2] 23, 17; 30, 14; 33, 15; 34, 4;
jîrtăvnicelor *subst. comun neutru pl. gen./dat. art.* [2] 23, 17;
jîrtăvnicile *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [2] 14, 3; 14, 5; 32, 12; 34, 5; 34, 7;
jîrtăvnicul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [1] 22, 1; [2] 1, 6; 7, 7; 8, 12;
jîrtăvnicului *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* [2] 4, 11; 5, 11; 6, 22; 7, 9; 32, 12;
jîrtăvnecul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [1] 16, 40*; [2] 29, 21*;
jîrtăvnicul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [1] 6, 49*; 6, 49*; 21, 26*; 21, 28*; [2] 15, 8*; 26, 16*; 29, 18*; 33, 16*; 35, 16*;
jîrtăvnicului *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* [1] 28, 18*; [2] 6, 12*; 26, 19*; 29, 19*;

jertfí : (1581-1582 PO) : v. IV : „opfern” : „sacrifier” : (19x)
a jîrtvui *verb infinitiv prezent* [2] 11, 15; 30, 17;
au jîrtvuit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 21, 27; [2] 28, 3;
jîrtvui *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 29, 21; [2] 7, 5; 15, 11; 33, 16; 35, 1;
jîrtvuia *verb indicativ imperfect 3 pl.* [2] 34, 4;
jîrtvuia *verb indicativ imperfect 3 sg.* [2] 25, 14; 33, 22;
jîrtvuind *verb gerunziu* [2] 5, 5; 7, 4; 30, 22;
jîrtvuiră *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [2] 29, 24;
jîrtvuiți *verb imp. 2 pl.* [2] 35, 6;
să jîrtvuiască *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [2] 29, 22;
voiu jîrtvui *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [2] 28, 23;

jícniță → jitniță

jidovéşte : (1567 CORESI, CAZ.) : adv. : „jüdisch” : „en langue judaïque” : (1x)
jidovêşte *adv. de mod.* [2] 32, 18;

jítniță : (1551-1553 ES) : s. f. : „(Getreide-)Speicher, Kornkammer” : „grenier, magasin pour produits” : (1x)
jicnițe *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [2] 32, 28;

jîrtắvnec → jertfelnic

jîrtắvnic → jertfelnic

jírtvă → jertfă

jîrtvuí → jertfi

jos : (1563-1583 COD. VOR.[2]) : adv. : „unten, hinunter” : „en bas, bas” : (3x)
jos *adv. de loc* [1] 7, 24; [2] 32, 30;
jos *adv. de timp* [1] 27, 23;

jucá : (sec. XVI PS. SCH.) : v. I : „1. spielen, 2. tanzen” : „1. jouer, 2. danser” : (2x)
jucînd *verb gerunziu* [1] 13, 8; 15, 29;

judecá : (1563-1583 COD. VOR.[2]) : v. I : „richten, urteilen” : „juger” : (9x)
a judeca *verb infinitiv prezent* [1] 16, 33; [2] 19, 8;
judecați *verb indicativ prezent 2 pl.* [2] 19, 6;
judece *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [2] 24, 22;
judecînd *verb gerunziu* [2] 26, 21;
să judeci *verb conjunctiv prezent 2 sg.* [2] 1, 11;
va judeca *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [2] 1, 10;
vei judeca *verb viitor 1 indicativ 2 sg.* [2] 6, 23; 20, 12;

judecátă : (sec. XVI PS. SCH.) : s. f. : „1. Gericht, 2. Urteil, 3. Vorschrift” : „1. jugement, 2. réflexion, 3. modèle prescrit, prescription” : (25x)
judecata *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 6, 32; 24, 19; [2] 4, 7; 8, 14; 19, 8; 19, 10; 30, 16;
judecată *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 15, 13; 18, 14; 23, 31; [2] 4, 20; 9, 8; 35, 13;
judecăți *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [2] 19, 10; 20, 9; 24, 24;
judecății *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [2] 19, 6;
judecățile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 16, 12; 16, 14; 22, 13; 28, 7; [2] 7, 17; 33, 8; 34, 31;
judecăți *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [2] 6, 39*;

judecătór : (sec. XVI PS. SCH.) : s. m. : „Richter” : „juge” : (8x)
judecători *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 17, 10; 23, 4;
judecătorii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [2] 19, 5;
judecătorilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [1] 28, 1; [2] 1, 2; 19, 6;
judecătoriului *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* [2] 26, 11;
judicători *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [2] 34, 13;

jug : (sec. XVI PS. H.) : s. n. : „Joch” : „joug” : (7x)
jug *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [2] 10, 11;
jugul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [2] 10, 4; 10, 4; 10, 9; 10, 10; 10, 11; 10, 14;

jumătáte : (1404 DERS) : s. f. : „Hälfte” : „moitié” : (14x)
a jumătatea *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [1] 6, 71;
jumătate *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 2, 54; 5, 18; 5, 23; 5, 26; 6, 70; 12, 31; 12, 37; 19, 4; 26, 32; [2] 9, 6;
jumătatea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 6, 61; 27, 21; 27, 21;

junghiá : (sec. XVI PS. H.) : v. I : „abstechen, schlachten” : „juguler, abattre” : (6x)
au junghiat *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [2] 29, 22; 29, 22; 30, 15;
junghé *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [2] 18, 2;
junghiară *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [1] 15, 26; [2] 35, 11;

jupîneásă : (1567 CORESI, MOLIT.) : s. f. : „Herrin” : „maîtresse, femme de boïard” : (1x)
jupânêsele *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [2] 35, 25;

jurá : (1563-1583 COD. VOR.[2]) : v. I : „schwören” : „jurer” : (4x)
au jurat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 36, 13;
jur *verb indicativ prezent 1 sg.* [2] 18, 15;
să jurară *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [2] 15, 14; 15, 15;

jurămî́nt : (1563-1583 COD. VOR.[2]) : s. n. : „Schwur, Eid” : „serment” : (2x)
jurământ *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [2] 15, 14;
jurământul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [1] 16, 16;

L

l → el

la : (1471 DERS) : prep. : „an, zu, bei, in, nach” : „à, en, près de, vers” : (660x)
la *prep.* [1] 2, 7; 2, 23; 2, 34; 2, 35; 2, 52; 2, 55; 4, 22; 4, 27; 4, 31; 4, 33; 4, 39; 4, 42; 5, 8; 5, 8; 5, 9; 5, 11; 5, 16; 5, 18; 5, 22; 5, 22; 5, 23; 5, 23; 5, 26; 5, 26; 6, 15; 6, 32; 6, 48; 6, 49; 6, 66; 6, 70; 6, 74; 6, 76; 6, 77; 7, 4; 7, 4; 7, 5; 7, 5; 7, 9; 7, 21; 7, 28; 7, 29; 7, 40; 8, 6; 9, 1; 9, 5; 9, 13; 9, 18; 9, 19; 9, 22; 9, 23; 9, 23; 9, 25; 9, 25; 9, 33; 9, 33; 9, 33; 10, 9; 10, 12; 11, 3; 11, 4; 11, 8; 11, 10; 11, 13; 11, 15; 11, 15; 11, 15; 11, 21; 11, 32; 12, 1; 12, 1; 12, 8; 12, 8; 12, 8; 12, 14; 12, 14; 12, 15; 12, 15; 12, 19; 12, 19; 12, 20; 12, 20; 12, 23; 12, 32; 12, 32; 12, 33; 12, 33; 12, 34; 12, 35; 12, 35; 12, 36; 12, 36; 12, 37; 12, 37; 12, 37; 12, 37; 12, 38; 12, 40; 13, 2; 13, 2; 13, 5; 13, 5; 13, 6; 13, 9; 13, 12; 13, 12; 14, 11; 14, 14; 14, 15; 14, 16; 14, 16; 14, 17; 15, 3; 15, 12; 15, 29; 16, 3; 16, 3; 16, 3; 16, 9; 16, 20; 16, 20; 16, 20; 16, 20; 16, 37; 16, 42; 16, 43; 17, 5; 17, 7; 17, 13; 17, 21; 18, 4; 18, 5; 18, 14; 19, 2; 19, 4; 19, 9; 19, 9; 19, 15; 19, 15; 21, 2; 21, 2; 21, 4; 21, 15; 21, 21; 21, 25; 22, 3; 22, 14; 22, 16; 22, 16; 22, 16; 22, 16; 22, 16; 22, 17; 22, 19; 22, 19; 23, 4; 23, 6; 23, 8; 23, 11; 23, 11; 23, 14; 23, 26; 23, 28; 23, 28; 23, 28; 23, 29; 23, 29; 23, 29; 23, 29; 23, 29; 23, 29; 23, 29; 23, 31; 24, 2; 24, 4; 24, 28; 25, 1; 25, 6; 26, 6; 26, 6; 26, 8; 26, 10; 26, 12; 26, 12; 26, 13; 26, 13; 26, 17; 26, 18; 26, 18; 26, 30; 26, 32; 27, 1; 27, 1; 27, 1; 27, 5; 27, 5; 27, 7; 27, 10; 27, 12; 27, 13; 27, 14; 27, 15; 27, 15; 27, 21; 27, 21; 27, 28; 27, 29; 27, 29; 28, 9; 28, 12; 28, 13; 28, 14; 28, 14; 28, 14; 28, 14; 28, 16; 28, 21; 28, 21; 29, 1; 29, 1; 29, 1; 29, 2; 29, 3; 29, 3; 29, 3; 29, 4; 29, 5; 29, 5; 29, 5; 29, 7; 29, 8; 29, 8; 29, 8; 29, 11; 29, 11; 29, 12; 29, 20; 29, 21; 29, 25; 29, 29; [2] 1, 3; 1, 3; 1, 13; 1, 17; 2, 4; 2, 4; 2, 16; 3, 7; 4, 3; 4, 4; 4, 4; 4, 4; 4, 4; 4, 10; 4, 13; 4, 22; 4, 23; 5, 1; 5, 2; 5, 6; 5, 6; 5, 6; 5, 10; 5, 10; 6, 13; 6, 20; 6, 21; 6, 21; 6, 23; 6, 25; 6, 26; 6, 29; 6, 29; 6, 29; 6, 32; 6, 36; 6, 36; 6, 37; 6, 38; 6, 40; 6, 41; 7, 6; 7, 10; 7, 15; 7, 19; 7, 20; 8, 3; 8, 7; 8, 7; 8, 7; 8, 7; 8, 7; 8, 10; 8, 11; 8, 13; 8, 13; 8, 14; 8, 14; 8, 14; 8, 15; 8, 15; 8, 17; 8, 17; 8, 17; 8, 18; 9, 1; 9, 2; 9, 10; 9, 11; 9, 12; 9, 21; 9, 21; 9, 25; 9, 26; 9, 26; 9, 26; 10, 1; 10, 1; 10, 2; 10, 2; 10, 4; 10, 15; 10, 16; 10, 16; 10, 18; 10, 18; 11, 1; 11, 3; 11, 3; 11, 9; 11, 9; 11, 11; 11, 11; 11, 13; 11, 15; 12, 4; 12, 5; 12, 12; 12, 12; 13, 2; 13, 4; 13, 6; 13, 9; 13, 17; 13, 19; 14, 5; 14, 9; 14, 10; 14, 11; 14, 14; 14, 15; 15, 2; 15, 2; 15, 8; 15, 9; 15, 9; 15, 9; 15, 16; 16, 1; 16, 3; 16, 7; 16, 9; 16, 12; 16, 12; 16, 13; 17, 11; 17, 12; 17, 14; 18, 2; 18, 2; 18, 3; 18, 3; 18, 5; 18, 6; 18, 11; 18, 14; 18, 16; 18, 16; 18, 23; 18, 26; 18, 28; 18, 29; 18, 29; 18, 31; 18, 32; 19, 1; 19, 1; 19, 2; 19, 3; 19, 4; 19, 4; 19, 4; 19, 4; 19, 8; 19, 10; 19, 11; 19, 11; 20, 2; 20, 2; 20, 4; 20, 10; 20, 10; 20, 17; 20, 21; 20, 25; 20, 27; 20, 28; 20, 29; 20, 37; 20, 38; 20, 38; 21, 8; 21, 9; 21, 10; 21, 10; 21, 12; 21, 12; 21, 18; 22, 5; 22, 5; 22, 6; 22, 6; 22, 6; 22, 7; 22, 7; 22, 9; 22, 11; 23, 2; 23, 4; 23, 4; 23, 8; 23, 10; 23, 10; 23, 12; 23, 13; 23, 13; 23, 17; 23, 19; 23, 19; 23, 20; 23, 20; 24, 5; 24, 5; 24, 6; 24, 6; 24, 6; 24, 7; 24, 8; 24, 11; 24, 12; 24, 14; 24, 25; 24, 27; 25, 1; 25, 5; 25, 6; 25, 8; 25, 9; 25, 10; 25, 10; 25, 10; 25, 10; 25, 11; 25, 12; 25, 12; 25, 13; 25, 13; 25, 13; 25, 20; 25, 22; 25, 23; 25, 23; 25, 23; 25, 23; 25, 24; 25, 24; 25, 27; 25, 27; 25, 27; 25, 27; 26, 3; 26, 7; 26, 8; 26, 9; 26, 9; 26, 9; 26, 10; 26, 10; 26, 10; 26, 11;

26, 11; 26, 11; 26, 14; 26, 18; 26, 18; 26, 21; 28, 5; 28, 8; 28, 9; 28, 9; 28, 12; 28, 15; 28, 15; 28, 15; 28, 19; 28, 20; 28, 20; 28, 22; 28, 23; 28, 25; 28, 27; 29, 4; 29, 10; 29, 16; 29, 20; 29, 31; 29, 31; 29, 32; 30, 1; 30, 1; 30, 1; 30, 1; 30, 3; 30, 5; 30, 5; 30, 5; 30, 6; 30, 6; 30, 6; 30, 7; 30, 8; 30, 10; 30, 11; 30, 11; 30, 11; 30, 11; 30, 12; 30, 13; 30, 15; 30, 16; 30, 17; 30, 18; 30, 18; 30, 24; 30, 24; 30, 25; 30, 27; 30, 27; 31, 1; 31, 1; 31, 1; 31, 1; 31, 2; 31, 2; 31, 2; 31, 3; 31, 3; 31, 3; 31, 10; 31, 10; 31, 11; 31, 16; 31, 16; 31, 16; 31, 16; 31, 16; 31, 18; 31, 19; 31, 19; 32, 6; 32, 9; 32, 11; 32, 11; 32, 11; 32, 13; 32, 20; 32, 21; 32, 21; 32, 23; 32, 24; 32, 28; 32, 28; 32, 31; 32, 31; 32, 33; 33, 3; 33, 5; 33, 11; 33, 13; 33, 14; 33, 14; 33, 22; 34, 3; 34, 3; 34, 7; 34, 7; 34, 8; 34, 9; 34, 9; 34, 9; 34, 13; 34, 13; 34, 25; 34, 30; 34, 30; 35, 2; 35, 2; 35, 3; 35, 7; 35, 7; 35, 8; 35, 9; 35, 10; 35, 10; 35, 15; 35, 20; 35, 24; 35, 25; 36, 2; 36, 3; 36, 4; 36, 4; 36, 4; 36, 5; 36, 6; 36, 7; 36, 10; 36, 18; 36, 19; 36, 20; 36, 20;

la *prep.* [1] 6, 60*; 7, 2*; 7, 7*; 7, 11*; 7, 40*; 8, 40*; 9, 13*; 12, 21*; 12, 24*; 12, 25*; 12, 25*; 12, 28*; 12, 30*; [2] 1, 17*; 2, 16*; 5, 8*; 12, 3*; 13, 7*; 14, 13*; 15, 4*; 15, 13*; 15, 13*; 25, 6*; 25, 17*; 26, 12*; 28, 6*; 33, 8*; 33, 14*; 34, 6*; 34, 30*;

lámură : (1645 HERODOT) : s. f. : „das Reinste eines Stoffes” : „pureté” : (2x)
lamură *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 29, 4; [2] 9, 17;

lanț : (1563-1583 COD. VOR.[2]) : s. n. : „Kette” : „chaîne” : (1x)
lanțurile *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [1] 18, 7;

larg : (1428 DERS) : adj. : „breit” : „large, vaste, étendu” : (3x)
larg *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. neart.* [2] 4, 1;
largă *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 3, 3;
largu *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 4, 40;

látură : (sec. XVI PS. SCH.) : s. f. : „Seite” : „côté” : (1x)
laturea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 29, 4;

láudă : (sec. XVI PS. SCH.) : s. f. : „Lob (preisung)” : „louange” : (11x)
lauda *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 20, 23;
laudă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 16, 27; 25, 3; [2] 23, 13; 29, 31; 29, 31; 30, 8; 33, 16;
laudele *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 16, 35; [2] 7, 6;

laviím → lehabim

lăcáş → locaş

lăcuí → locui

lăcuitór → locuitor

lăútă : (cca 1550 HC[2]) : s. f. : „Laute” : „luth” : (11x)
alăute *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [1] 13, 8; 15, 16; 15, 21; 15, 28; 16, 5; 25, 1; 25, 6; [2] 5, 11; 9, 11; 20, 29; 29, 25;

lehabím: (1665-1672 MS. 4389) : s.m. : „Lehabim” : „Lehabim” : (1x)
laviími *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 1, 11;

lăcústă : (sec. XVI PS. SCH.) : „s. f. : „Heuschrecke” : „sauterelle” : (2x)
lăcustă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 6, 28;
lăcustii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [2] 7, 13;

lămurít : (1564 CORESI, MOLIT.) : adj. : „rein, lauter, unverfälscht” : „pur” : (1x)
lămurit *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 28, 18;

lănțúş : (1683 DOS. PAR.) : s. n. : „Kette” : „chaînette” : (2x)
lănțuşă *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [2] 3, 15; 3, 15;

lărgíme : (1581-1582 PO) : s. f. : „Weite” : „largeur” : (3x)
lărgimea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 3, 8; 6, 13; 18, 9;

lăsá : (sec. XVI PS. SCH.) : v. I : „lassen, verlassen” : „laisser, quitter, abandonner” : (24x)
am lăsat *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [2] 31, 10; 31, 10;
aţi lăsat *verb indicativ perfect compus 2 pl.* [2] 12, 5;
au lăsat *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [2] 11, 13; 24, 24;
au lăsat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 16, 21; 18, 4;
lase *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [1] 21, 15;
lăsară *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [1] 10, 7; 14, 12; 16, 37; [2] 24, 18; 29, 6;
lăsa-va *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [2] 15, 2;
lăsă *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [2] 1, 14; 10, 8; 10, 13; 32, 31;
lăsînd *verb gerunziu* [2] 24, 25;
va lăsa *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [1] 28, 9; 28, 20;
vei lăsa *verb viitor 1 indicativ 2 sg.* [1] 28, 9;
veţi lăsa *verb viitor 1 indicativ 2 pl.* [2] 15, 2;
voiu lăsa *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [2] 12, 5;

lăţíme : (1563 CORESI, PRAXIU.) : subst. comun fem. sg. nom./ac. neart. : „Breite” : „largeur” ; (2x)
lăţimei *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [2] 3, 4; 3, 8;

lăudá : (sec. XVI PS. SCH.) : v. I : „loben, rühmen, lobpreisen” : „louer, célébrer, glorifier” : (25x)
a lăuda *verb infinitiv prezent* [1] 16, 4; 16, 7; 23, 30; [2] 19, 7; 20, 20; 31, 2;
lăuda *verb indicativ imperfect 3 pl.* [2] 23, 12; 29, 30;
lăudară *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [1] 16, 36; [2] 7, 3;
lăudaţi *verb imp. 2 pl.* [1] 16, 10;
lăudăm *verb indicativ prezent 1 pl.* [1] 29, 13;

lăudînd *verb gerunziu* [1] 23, 5; 25, 6; [2] 20, 22; 23, 13; 30, 21;
să laude *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [1] 16, 41; 23, 5; [2] 5, 12; 8, 14; 20, 22; 29, 30;
să lăudăm *verb conjunctiv prezent 1 pl.* [1] 16, 35;
vor lăuda *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [2] 6, 26;

lăudát : (1492 DERS) : adj. : „gelobt, gepriesen" : „loué, glorifié" : (1x)
lăudat foarte *adj. calificativ gradul superlativ masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 16, 25;

le- → el

leac : (1581 PRL) : s. n. : „(Heil-)Mittel, Heilung" : „remède" : (2x)
leac *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [2] 21, 18; 36, 16;

lecuí : (1633 MOLIT.) : v. IV : „heil, gesund werden" : „(se) soigner, guérir" : (1x)
lecuindu-se *verb gerunziu* [2] 22, 9;

legá : (sec. XVI PS. SCH.) : v. I : „1. zusammen-, an-, festbinden, -knüpfen, 2. fesseln" : „1. lier, faire nouer, 2. ligoter" : (3x)
au legat *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [2] 33, 11;
legă *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [2] 36, 2; 36, 6;

legătúră : (sec. XVI PS. SCH.) : s. f. : „1. Bindung, Verbindung, 2. Bündel, 3. Gefängnis" : „1. lien, 2. liasse, 3. prison" : (1x)
legături *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [2] 33, 11;

lége : (sec. XVI PS. SCH.) : s. f. : „1. Gesetz, Gebot, 2. Glaube" : „1. loi, commendement, 2. religion" : (18x)
a lêge *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [1] 26, 29;
a legii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [2] 34, 14; 34, 15;
lêge *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 25, 4; 31, 21;
lêgea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 16, 40; 22, 12; [2] 6, 16; 14, 4; 31, 3; 33, 8; 35, 20; 35, 26;
legii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [2] 17, 9; 25, 4; 34, 19; 35, 12; 35, 20;

lemn : (1563-1583 COD. VOR.^{2}) : s. n. : „1. Baum, 2. Holz" : „1. arbre, 2. bois" : (26x)
lêmne *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [1] 14, 1; 14, 1; 21, 23; 22, 4; 22, 4; 22, 14; 22, 15; 29, 2; [2] 2, 8; 2, 8; 2, 9; 2, 10; 2, 14; 2, 16; 3, 5; 3, 10; 9, 10; 34, 11;
lêmnele *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [1] 16, 33; [2] 9, 11; 16, 6;
lemnul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [1] 16, 32; 20, 4; [2] 7, 13; 28, 4;
lemnul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [2] 2, 15*;

lepădá : (1563-1583 COD. VOR.^{2}) : v. I : „1. (von sich) abweisen, verwerfen, 2. sich lossagen" : „1. repousser, refuser, rejetter, 2. rénier" : (2x)
am lepădat *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [2] 35, 20;
lepăda-voiu *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [2] 7, 20;

léspede : (1532 DERS) : s. f. : „Tafel" : „table" : (1x)
lêspezi *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 5, 9;

leu : (1519 DERS) : s. m. : „Löwe" : „lion" : (4x)
lei *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [2] 9, 18; 9, 19;
leu *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 11, 22; 12, 8;

levít : (1560-1561 CORESI, TE.^{2}) : s.m. : „Levit" : „lévite" : (97x)
a leviților *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [2] 23, 4; 23, 18; 23, 18;
ai leviților *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [1] 24, 6;
al levitului *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* [2] 20, 15;
levitul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [2] 31, 12; 31, 14; 34, 12;
leviți *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 9, 14; 9, 31; 15, 4; 15, 11; 15, 26; 16, 4; 26, 17; [2] 8, 15; 13, 9; 19, 8; 23, 2; 24, 6; 29, 4; 29, 5; 29, 25; 31, 9; 31, 19; 34, 13; 35, 5;
leviții *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [1] 6, 48; 9, 2; 9, 26; 13, 2; 15, 2; 15, 14; 15, 17; 15, 27; 23, 2; 23, 3; 23, 26; 26, 20; [2] 5, 3; 5, 4; 5, 11; 7, 6; 8, 14; 11, 12; 11, 13; 13, 10; 17, 8; 17, 8; 19, 11; 20, 20; 23, 6; 23, 7; 23, 8; 24, 5; 24, 5; 29, 12; 29, 16; 29, 34; 29, 34; 30, 15; 30, 17; 30, 21; 30, 25; 30, 27; 31, 17; 34, 9; 34, 12; 34, 30; 35, 10; 35, 11; 35, 14; 35, 15; 35, 18;
leviților *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [1] 6, 64; 9, 33; 9, 34; 15, 12; 15, 15; 15, 16; 15, 22; 24, 30; 24, 31; 28, 13; 28, 21; [2] 23, 6; 24, 11; 29, 30; 30, 16; 30, 22; 31, 2; 31, 2; 31, 4; 35, 3; 35, 8; 35, 9; 35, 9;

libián : (1683-1686 MS. 45) : s. m. : „Libyer" : „Libyen" : (2x)
livii *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [2] 12, 3;
liviii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [2] 16, 8;

límbă : (1433 DERS) : s. f. : „1. Zunge, Sprache, 2. Volk" : „1. langue, 2. peuple" : (28x)
limba *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 20, 38; 32, 7; 32, 15;
limbă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 16, 20; 16, 20; 17, 21; 29, 11; [2] 15, 6; 15, 6;
limbi *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [1] 16, 24; 16, 31; 16, 35; 17, 21;
limbile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 14, 17; 18, 11; [2] 7, 20; 32, 13; 32, 23; 33, 9;
limbilor *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* [1] 16, 26; 16, 28; [2] 20, 6; 28, 3; 32, 13; 32, 14; 32, 17; 33, 2; 36, 14;

línişte : (1643 VARLAAM) : s. f. : „Ruhe" : „paix" : (2x)
linişte *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 4, 40; 22, 9;

lipí : (sec. XVI PS. SCH.) : v. IV : „1. kleben, heften, 2. sich anschliessen" : „1. coller, 2. (s')attacher" : (4x)
lipiți *verb participiu pl. masc.* [1] 25, 2; 25, 6;
să lipiră *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [1] 12, 20;

s-au lipit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [2] 15, 9;

lipsí : (1481 LDSR) : v. IV : „fehlen, mangeln" : „manquer, faire défaut" : (2x)
au lipsit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 4, 18;
va lipsi *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [2] 6, 16;

lívii → libian

lîngă : (sec. XVI PS. SCH.) : prep. : „neben, bei" : „près de, à côté : (8x)
lîngă *prep.* [1] 1, 48; 12, 20; 14, 14; 19, 9; 27, 34; [2] 8, 17; 9, 18; 21, 1;

loc : (sec. XVI PS. SCH.) : s. n. : „Ort, Stelle, Platz, Stätte" : „lieu, endroit, place" : (43x)
loc *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 17, 9;
locul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [1] 1, 44; 4, 41; 5, 22; 13, 11; 15, 1; 15, 3; 16, 27; 21, 22; 21, 25; 23, 1; [2] 3, 1; 5, 6; 5, 7; 6, 10; 6, 20; 6, 21; 6, 21; 6, 21; 6, 26; 6, 29; 6, 32; 18, 16; 24, 11; 25, 10; 25, 10; 26, 23; 27, 9; 28, 27; 32, 33; 34, 24; 34, 25; 34, 27; 34, 28; 35, 21; 36, 1;
locului *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* [1] 14, 11; [2] 6, 40; 7, 15; 20, 27;
locurile *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [1] 27, 27; [2] 33, 19; 34, 6;

locáş : (1509 DERS) : s. n. : „Wohnung, Wohnsitz" : „demeure, domicile" : (16x)
lăcaşul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [1] 7, 28; [2] 6, 30; 6, 33; 6, 39; 25, 22; 30, 27;
lăcaşului *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* [1] 28, 2;
lăcaşuri *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [1] 16, 29; [2] 17, 12; 27, 4;
lăcaşurile *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [1] 5, 20; 6, 54; [2] 7, 10; 10, 16; 10, 16; 11, 13; 21, 9;

locuí : (1563-1583 COD. VOR.[2]) : v. IV : „1. (be)wohnen, 2. ansiedeln" : „1. habiter, 2. établir" : (79x)
a lăcui *verb infinitiv prezent* [2] 28, 20;
am lăcuit *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [1] 17, 5;
au lăcuit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 4, 22; 4, 41; 4, 43; 5, 9; 5, 11; 7, 29; 8, 28; 8, 32; 9, 3; 9, 34; 9, 38; [2] 28, 18;
au lăcuit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 5, 8; 5, 23; 8, 29; 9, 35; [2] 8, 2; 20, 8;
lăcui *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 17, 1; 23, 25; [2] 10, 2; 11, 4; 19, 4;
lăcuia *verb indicativ imperfect 3 pl.* [1] 2, 55; 4, 40; 9, 2; 11, 4; 11, 5; 12, 15; [2] 10, 17; 15, 9; 19, 8; 20, 7; 20, 19; 21, 11; 22, 1; 31, 6; 32, 26; 34, 9; 34, 32; 35, 18;
lăcuia *verb indicativ imperfect 3 sg.* [1] 5, 16; 9, 16; [2] 16, 2; 34, 22;
lăcuiesc *verb indicativ prezent 1 sg.* [1] 17, 1;
lăcuiesc *verb indicativ prezent 3 pl.* [1] 4, 23; 22, 18; [2] 15, 5; 20, 16; 20, 21; 20, 24; 20, 24; 21, 13; 26, 7; 30, 25; 31, 4; 32, 33; 33, 9; 34, 24; 34, 27;
lăcuiescu *verb indicativ prezent 3 pl.* [1] 8, 6; 8, 13; 8, 13; 10, 11; [2] 19, 10; 32, 12; 34, 28; 34, 30;
lăcuind *verb gerunziu* [1] 5, 10;
lăcuiră *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [1] 4, 23; 4, 28; 5, 22; 10, 7;
să lăcuiască *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [2] 2, 3; 6, 1;
să lăcuiesc *verb conjunctiv prezent 1 sg.* [1] 17, 4;
va lăcui *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [2] 6, 18; 8, 11; 17, 9;

locuitór : (1563 CORESI, PRAXIU) : s. m. : „Bewohner, Einwohner" : „habitant" : (1x)
lăcuitorii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [1] 4, 41;

logofắt : (1398 DERS) : s. m. : „Schreiber" : „sécrétaire, scribe" : (12x)
logofăt *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 27, 32;
logofătul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [1] 5, 12; 18, 16; 24, 6; [2] 24, 11; 34, 15; 34, 18; 34, 20;
logofătului *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* [2] 26, 11;
a logoféți *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [1] 26, 29;
logofeți *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 23, 4; 27, 1; [2] 34, 13;

loví : (1551-1553 ES) : v. IV : „1. angreifen, überfallen, 2. schlagen" : „1. attaquer, essaillir, envahir, 2. battre, frapper" : (49x)
a lovi *verb infinitiv prezent* [2] 26, 15;
am lovit *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [2] 25, 19;
au lovit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 4, 43; 20, 1; [2] 22, 6; 25, 13; 28, 17;
au lovit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 1, 46; 11, 22; 11, 22; 11, 23; 13, 15; 14, 16; 18, 9; 18, 12; 20, 4; [2] 21, 18;
lovi *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 11, 14; 13, 10; 14, 11; 18, 1; 18, 2; 18, 3; 18, 5; 18, 10; 20, 4; 20, 6; 21, 7; [2] 13, 17; 13, 20; 14, 12; 16, 4; 18, 23; 18, 33; 21, 9; 25, 11; 28, 5; 28, 5; 28, 20; 33, 25;
lovind *verb gerunziu* [2] 25, 14;
loviră *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [1] 4, 41; 10, 2; [2] 22, 5; 25, 13; 33, 24;
să lovească *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [1] 14, 15;
va lovi *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [1] 11, 6; [2] 21, 14;
vei lovi *verb viitor 1 indicativ 2 sg.* [2] 6, 36;

luá : (sec. XVI PS. SCH.) : v. I : „1. nehmen, 2. erobern, 3. enthaupten, köpfen" : „1. prendre, 2. conquérir, s'emparer de, 3. décapiter" : (69x)
a lua *verb infinitiv prezent* [2] 19, 7;
am luat *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [1] 17, 7;
au luat *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [2] 8, 18; 14, 15;
au luat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 2, 18; 4, 18; 7, 15; 11, 8; 14, 3; 18, 8; 18, 11; 27, 23; [2] 12, 9; 12, 9; 12, 9; 13, 19; 17, 2; 23, 20;
au luatu *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 11, 19;
ia *verb imp. 2 sg.* [1] 21, 8; 21, 23;
luară *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [1] 10, 9; 10, 12; 11, 18; 15, 15; 23, 22; 24, 31; 25, 8; 26, 13; 26, 14; [2] 5, 3; 23, 8; 25, 28; 28, 18;
luat *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 26, 27;
luat-au *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 18, 4;
luați *verb imp. 2 pl.* [1] 16, 29; [2] 18, 25;
luînd *verb gerunziu* [2] 31, 12;
luo *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 2, 19; 2, 21; 2, 23; 10, 4; 11, 5; 11, 23; 18, 1; 18, 7; 19, 4; 19, 4;

20, 2; [2] 11, 17; 13, 21; 16, 2; 16, 6; 22, 11; 23, 1; 24, 3; 25, 11; 26, 1; 28, 21; 36, 1; 36, 4;
să ia *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [1] 7, 21; [2] 32, 18;
să ia *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [2] 32, 1;
să iêi *verb conjunctiv prezent 2 sg.* [1] 17, 21;
va lua *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [2] 6, 22;
voiu lua *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [1] 21, 24;
ia-te *verb imp. 2 sg.* [2] 25, 16*;
luo *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 7, 23*;

luáre : (1688 BIBLIA) : s. f. : „1. Erfassen, Nehmen, 2. Steuer” : „1. prise, 2. impôt” : (1x)
luare *subst. comun feminin sg. nom./ac. neart.* [2] 24, 6;

luătór : (1683 DOSOFTEI, PAR.) : s. n. : „Schaufel” : „pelle” : (1x)
luotorile *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [2] 4, 15;

lucrá : (sec. XVI PS. SCH.) : v. I : „arbeiten, bebauen” : „travailler” : (3x)
lucrează *verb indicativ prezent 3 pl.* [1] 25, 1; 27, 26; [2] 2, 10;

lúcru : (sec. XVI PS. SCH.) : s. n. : „1. Arbeit, 2. Tat, Werk, 3. Ding” : „1. travail, 2. œuvre, acte, 3. chose” : (64x)
a lucrului *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* [1] 26, 29;
lucru *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 26, 8; 28, 21; [2] 3, 10; 7, 21; 8, 10; 34, 13; 34, 13;
lucrul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [1] 6, 49; 9, 13; 21, 7; 21, 8; 22, 16; 25, 6; 26, 30; 28, 13; 28, 15; 28, 19; 28, 20; 29, 1; 29, 5; [2] 4, 11; 4, 22; 8, 16; 10, 4; 16, 5; 23, 19; 24, 12; 29, 34; 29, 35; 31, 21; 31, 21; 34, 17;
lucrului *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* [1] 28, 14; 28, 14; 28, 14; [2] 15, 7;
lucruri *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [1] 9, 33; 25, 1; [2] 17, 13; 24, 13; 34, 12;
lucrurile *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [1] 9, 19; 9, 31; 22, 15; 23, 4; 23, 24; 23, 28; 25, 1; 29, 7; [2] 4, 6; 13, 22; 23, 18; 24, 12; 24, 13; 32, 30; 34, 10; 34, 10; 34, 13; 34, 16; 34, 25; 35, 2;
lucrurilor *subst. comun neutru pl. gen./dat. art.* [1] 29, 6; [2] 20, 37;

ludiím → ludim

ludím : (1665-1672 MS. 4389) : s. m. : „Ludim” : „Ludim” : (1x)
ludiími *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 1, 11;

lui[1] : (1502 DERS) : art. hot. m. gen. /dat. : „des, dem” : „de, à” : (102x)
lui *articol hotarît masc. pl. gen./dat.* [1] 3, 2; 3, 5; 3, 9; 3, 10; 4, 4; 4, 4; 4, 12; 4, 13; 4, 43; 5, 1; 6, 5; 6, 50; 6, 67; 7, 1; 7, 11; 7, 17; 7, 19; 8, 8; 8, 38; 9, 43; 10, 1; 11, 3; 11, 5; 11, 7; 12, 16; 12, 23; 12, 33; 13, 2; 15, 17; 15, 17; 15, 17; 17, 24; 18, 3; 24, 4; 24, 4; 24, 4; 24, 4; 26, 24; 26, 24; 26, 32; 27, 3; 27, 4; 27, 5; 27, 7; 27, 8; 27, 9; 27, 10; 27, 11; 27, 11; 27, 12; 27, 13; 27, 14; 27, 15; 27, 16; 27, 16; 27, 16; 27, 16; 27, 17; 27, 17; 27, 17; 27, 18; 27, 18; 27, 18; 27, 19; 27, 19; 27, 19; 27, 19; 27, 20; 27, 20; 27, 21; 27, 21; 27, 21; 27, 21; 27, 21; 27, 22; 27, 22; 27, 25; 27, 25; 27, 26; 27, 28; 27, 29; 27, 31; 27, 32; 27, 32; 27, 34; 27, 2; 27, 22; 27, 22; 27, 22; [2] 9, 31; 13, 4; 18, 32; 20, 31; 21, 7; 24, 16; 25, 11; 25, 25; 25, 28; 25, 7; 28, 27; 28, 27; 35, 3;

lui[2] → el

lumínă : (1683-1686 MS. 45) : s. f. : „Leuchter, Lampe” : „chandelier, lampe” : (1x)
luminii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [2] 4, 20;

luminătór : (sec. XVI PS. H.) : s. m. : „Leuchte, Lampe” : „chandelier, lampe” : (12x)
luminătoarele *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [2] 4, 20;
luminătorii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [2] 4, 7; 13, 11; 29, 7;
luminătorilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [1] 28, 15; 28, 15;
luminătoriu *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [2] 21, 7;
luminătoriului *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* [1] 28, 15; 28, 15; 28, 15; 28, 15; 28, 15;

lúnă : (1467 DERS) : s. f. : „1. Mond, 2. Monat” : „1. lune, 2. mois” : (39x)
ale lunii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [2] 7, 10; 29, 17;
a lunii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [1] 27, 2; [2] 29, 17; 29, 17; 30, 15; 35, 1;
luna *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 12, 15; 27, 5; 27, 7; 27, 8; 27, 9; 27, 10; 27, 11; 27, 12; 27, 13; 27, 14; 27, 15; [2] 3, 2; 5, 2; 15, 10; 29, 3; 30, 2; 30, 13; 31, 7; 31, 7;
lună *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 27, 1; 27, 1; [2] 29, 17;
luni *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [1] 3, 4; 13, 13; 21, 12; [2] 2, 4; 8, 13; 36, 2; 36, 9;
lunii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [1] 27, 2; 27, 3; 27, 4;
lunile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 23, 31;

lung : (sec. XVI PS. H.) : adj. : „lang” : „long” : (3x)
lung *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. neart.* [2] 4, 1;
lungă *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 3, 3;
lungi *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [2] 3, 11;

lungíme : (1620 AA) : s. f. : „1. Länge, 2. Menge” : „1. Longueur, 2. multitude” : (4x)
lungime *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 3, 4; 24, 13;
lungimea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 3, 8; 6, 13;

lúnă : (sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Monat” : „mois” : (2x)
lunile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 27, 1; [2] 31, 3;

luotór → luător

M

m → eu

mai : (1400 BGL) : s. n. : „noch, schon, meht" : „plus, encore, déjà" : (12x)
mai *adv.* [1] 14, 13; 17, 9; 17, 9; 29, 29; [2] 13, 20; 16, 5; 19, 12; 19, 12; 20, 34; 29, 34;

máică : (sec. XVI Ps. V.) : s. f. : „Mutter" : „mère" : (17x)
maica *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 2, 26; 4, 9; [2] 2, 14; 15, 16; 22, 3; 22, 10;
maicei *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [2] 22, 2; 25, 1; 26, 3;
maicii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [2] 12, 13; 13, 2; 20, 32; 24, 1; 27, 1; 29, 1; 36, 2; 36, 5;

maimúță : (1645 Herodot) : s. f. : „Affe" : „singe" : (1x)
maimuțe *subst. comun fem. sg. gen./dat. neart.* [2] 9, 21;

máre[1] : (1442 DOR) : adj./adv. : „gross" : „grand" : (49x)
cea mare *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. art.* [2] 3, 5; 4, 9; 35, 20;
cei mai mari *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [2] 22, 1;
cei mari *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [2] 36, 14;
cel mare *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [1] 25, 8; 26, 13; [2] 31, 15;
cel mare *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. art.* [2] 6, 32;
cêle mari *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. neart.* [2] 36, 18;
celor mai mari *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [1] 17, 8; [2] 36, 18;
celui mare *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* [2] 18, 30;
mai marii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [1] 5, 24;
mare *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 11, 14; 12, 22; 29, 22; [2] 1, 8; 2, 5; 2, 9; 13, 17; 20, 28; 21, 14; 28, 5; 30, 21; 30, 26; 34, 21;
mare *adj. calificativ gradul comparativ masc. sg. nom./ac. neart.* [2] 2, 5;
mare *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 12, 14; 16, 25;
mare *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 17, 21; 29, 1; [2] 1, 10; 15, 14; 20, 20; 32, 18;
mare *adj. calificativ gradul superlativ masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 20, 5;
mare *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [2] 34, 30;
mare foarte *adj. calificativ gradul superlativ fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 7, 8; 16, 15;
mari *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. neart.* [2] 24, 25; 26, 15;
mari *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [2] 9, 17;
mari *adj. calificativ gradul pozitiv neutru pl. nom./ac. neart.* [1] 22, 8;
cel mare *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. art.* [2] 26, 20*; 34, 9*;
mai mare *adv. de mod comp.* [2] 17, 12*;
marelui *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. gen./dat. art.* [1] 9, 31*; [2] 24, 11*;

máre[2] : (1563-1583 Cod. Vor.[2]) : s. f. : „1. Meer, 2. Westen, 3. Bassin" : „1. mer, 2. ouest, 3. bassine" : (12x)
mare *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 9, 24; [2] 4, 2; 8, 17; 20, 2;
marea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 16, 32; 18, 8; [2] 2, 16; 4, 4; 4, 6; 4, 10; 4, 15; 8, 18;

márfă : (1431 LDSR) : s. f. : „1. (Stück) Vieh, 2. Habe, Gerät, 3. Ware" : „1. bétail, 2. outillage, 3. marchandise" : (3x)
marfa *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 5, 21; [2] 21, 17;
marhă *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [2] 20, 26;

márgine : (1365 Suciu) : s. f. : „1. Rand, 2. Grenze" : „1. bord, marge, 2. limite" : (4x)
margine *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 11, 8;
marginea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 25, 12; 25, 12;
marginilor *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* [1] 14, 15;

márhă → marfă

másă : (1520 DERS) : s. f. : Tisch" : „table" : (7x)
masa *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 13, 11; 29, 18;
masă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 28, 16;
mêse *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 4, 8;
mêsele *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [2] 4, 19;
mêselor *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* [1] 28, 16; [2] 9, 4;

mátcă : (1451 DERS) : s. f. : „(Fluß)bett" : „(lit de) rievière" : (1x)
matca *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 12, 15;

mă → eu

măciúcă : (1439 BGL) : s. f. : „Kopf" : „pommeau" : (2x)
măciuci *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [2] 4, 12; 4, 13;

măgár : (1620 Moxa) : s. m. : „Esel" : „âne" : (3x)
măgari *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 5, 21; 12, 40; 27, 30;

mări : (sec. XVI Ps. Sch.) : v. IV : „1. vergrössern, 2. rühmen" : „1. agrandir, 2. louer, glorifier" : (7x)
a mări *verb infinitiv prezent* [1] 29, 12;
mări *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 29, 25; [2] 1, 1;
mărindu-se *verb gerunziu* [1] 11, 9;
să mărească *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [1] 17, 18; 17, 24;
să mări *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [2] 9, 22;

măríre : (sec. XVI Ps. Sch.) : s. f. : „Grösse, Ruhm" : „grandeur, gloire" : (22x)
mărire *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 16, 27; 16, 28; 22, 5; 29, 25; 29, 28; [2] 1, 11; 1, 12; 17, 5; 18, 1; 26, 18; 32, 27; 32, 33;

mărirea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 16, 24; 17, 19; 29, 11; 29, 12; [2] 2, 6; 5, 13; 7, 1; 7, 2; 7, 3;
mărirele *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 17, 19;

mărturíe : (1418 BGL) : s. f. : „1. Bezeugung, 2. Zeuge" : „1. témoignage, 2. témoin" : (10x)
mărturiile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 29, 19; [2] 23, 11;
mărturiei *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [1] 6, 32*; 9, 21*; 23, 32*; [2] 1, 6*; 1, 13*; 5, 3*; 24, 6*;
mărturii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [2] 1, 3*;

mărturisí : (sec. XVI PS. H.) : v. IV : „1. bezeugen, 2. verkünden, 3. beichten" : „1. témoigner, 2. prêcher, 3. confesser" : (16x)
a mărturisi *verb infinitiv prezent* [1] 16, 4; 23, 30; [2] 7, 6; 31, 2;
au mărturisit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 24, 19;
mărturisiia *verb indicativ imperfect 3 pl.* [2] 23, 12;
mărturisimu-ne *verb indicativ prezent 1 pl.* [1] 29, 13;
mărturisindu-să *verb gerunziu* [2] 30, 22;
mărturisiți *verb imp. 2 pl.* [1] 16, 8; 16, 34; [2] 5, 13;
să mărturisască *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [2] 20, 22;
să mărturisească *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [2] 5, 12;
să mărturisesc *verb conjunctiv prezent 1 sg.* [2] 28, 10;
vor mărturisi *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [2] 6, 24;
mărturisiți-vă *verb imp. 2 pl.* [2] 20, 22;

mărturisíre : (1559-1560 BRATU) : s. f. : „Beichte, Geständnis" : „confession, confesse" : (3x)
mărturisire *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 25, 3;
mărturisirea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 29, 11; [2] 20, 23;

mărúnt : (1567 CORESI, CAZ.) : adj. : „klein" : „petit" : (1x)
mărunți *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [2] 34, 7;

mărunțí : (1650 ANON. CAR.[2]) : v. IV : „zerkleinern" : „émietter" : (1x)
au mărunțit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 34, 4;

măscărí : (1643 VARLAAM) : v. IV : „verspotten, äffen" : „moquer, railler" : (2x)
ar măscări *verb cond.-opt. prezent 3 sg.* [2] 30, 10;
măscărind *verb gerunziu* [2] 36, 16;

măslinét : (1682 DOSOFTEI, VS) : s. n. : „Olivenhaim" : „verger d'oliviers" : (1x)
maslineturi *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [1] 27, 28;

măsuráre : (1683-1686 MS. 45) : s. f. : „Messung" : „mesurage, arpentage" : (1x)
măsurarea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 4, 2;

măsúră : (sec. XVI PS. SCH.) : s. f. : „Maß" : „messure (5x)
măsura *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 23, 29; [2] 3, 3;
măsuri *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [2] 2, 10; 2, 10; 4, 5;

med : (1683-1686 MS. 45) : s. m. : „Mede" : „mède" : (1x)
midilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [2] 36, 20;

megiéş : (1438 DERS) : s. m. : „Nachbar" : „voisin" : (1x)
megiêşii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [1] 12, 40;

mehonóth : (1683-1686 MS. 45) : s. n: „Sockel" : „base, piédestal" : (2x)
mehonóth *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [2] 4, 14; 4, 14;

mérge : (sec. XVI PS. SCH.) : v. III : „gehen, (los)ziehen" : „aller, marcher" : (62x)
a mêrge *verb infinitiv prezent* [2] 20, 37; 20, 38;
ai mers *verb indicativ perfect compus 2 sg.* [2] 6, 16; 21, 12; 21, 13;
am mers *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [1] 17, 8;
au mers *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [2] 11, 13;
au mers *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 7, 17; 11, 16; 17, 3; 17, 4; 18, 12; 20, 36; 22, 3; 22, 5;
au mersu *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 4, 42; 16, 20;
era mergînd *verb indicativ imperfect 3 sg.* [2] 17, 12;
merg *verb indicativ prezent 3 pl.* [2] 6, 14;
mêrge *verb indicativ prezent 3 sg.* [2] 13, 9;
mergea *verb indicativ imperfect 3 pl.* [1] 15, 25;
mergea *verb indicativ imperfect 3 sg.* [1] 11, 9; 18, 6; 18, 13; [2] 9, 21;
mêrge-vei *verb viitor 1 indicativ 2 sg.* [2] 18, 3;
mêrge-voiu *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [2] 18, 5; 18, 14;
mergînd *verb gerunziu* [1] 11, 9; 12, 20; 18, 3; [2] 30, 10;
mêrse *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 6, 15; 11, 4; 16, 43; [2] 1, 3; 10, 16; 20, 33; 21, 6; 21, 9; 21, 20; 22, 5; 25, 11; 28, 2; 34, 2; 34, 22; 35, 20;
mêrseră *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [1] 4, 39; [2] 8, 18; 30, 6;
să margă *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [2] 25, 13;
să meargă *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [2] 6, 16; 6, 31; 11, 3;
să meargă *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [1] 21, 29; [2] 25, 10; 34, 31;
să mergi *verb conjunctiv prezent 2 sg.* [1] 14, 14;
vei mêrge *verb viitor 1 indicativ 2 sg.* [2] 7, 17;
veți mêrge *verb viitor 1 indicativ 2 pl.* [2] 7, 19;
vor mêrge *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [2] 2, 8; 6, 27;

méşter : (1404 DR VII) : s. m. : „Meister, Handwerker" : „contremaître" : (3x)
meşteri *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 22, 15;
meşterilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [1] 29, 5; [2] 34, 11;

meşterşúg → meşteşug

meşteşúg : (1559-1560 BRATU) : s. n. : „1. Werkzeug, 2. Methode, 3. Muzikinstrument" : „1. machine, ustensile, outil, 2. méthode, 3. instrument" : (5x)
meşterşugul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [2] 26, 15;
meşterşuguri *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [2] 5, 12;

meşteşugul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [1] 28, 21;
meşteşuguri *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [1] 15, 16; [2] 26, 15;

meşterşuguí → meşteşugui

meşteşuguí : (1581 CORESI, OMIL.) : v. IV : „1. zettlen, 2. verstehen, begreifen” : „1. comploter, 2. comprendre, saisir” : (1x)
meşterşugui *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [2] 32, 5;

meşterşuguít→ meşteşuguit

meşteşuguít : (1683-1686 MS. 45) : adj. : „ausgedacht” : „créé, inventé” : (1x)
meşterşuguite *adj. calificativ gradul pozitiv neutru pl. nom./ac. neart.* [2] 26, 15;

meu : (1521 NEACŞU) : adj./pron. pos. : „mein” : „mon” : (135x)
mea *adj. pron. pos. 1 fem. sg. nom./ac. sg.* [1] 14, 11; 17, 4; 17, 13; 17, 14; 17, 16; 22, 8; 22, 14; 28, 6; 28, 6; [2] 2, 13; 6, 16; 6, 16; 6, 16; 6, 19; 6, 19; 7, 14; 7, 16; 7, 17; 7, 20; 8, 11; 12, 7; 12, 8; 16, 3; 18, 29; 32, 13; 32, 14; 32, 14; 32, 15; 32, 15; 32, 17; 32, 17; 34, 25; 34, 27; 34, 27; 34, 27; 35, 20;
mêle *adj. pron. pos. 1 fem. sg. nom./ac. pl.* [1] 4, 10; 14, 10; 28, 7; 28, 7; [2] 2, 8; 7, 15; 7, 17; 7, 17; 7, 19; 7, 19; 34, 27;
mêle *adj. pron. pos. 1 fem. sg. gen./dat. sg.* [1] 29, 17;
miei *adj. pron. pos. 1 masc. sg. gen./dat. pl.* [1] 12, 17; [2] 20, 6; 32, 15;
miei *adj. pron. pos. 1 masc. sg. nom./ac. pl.* [1] 14, 11; 16, 22; 16, 22; 28, 5; [2] 7, 15; 7, 16; 9, 6; 32, 13; 32, 14;
miei *adj. pron. pos. 1 masc. sg. voc. pl.* [1] 28, 2;
mieu *adj. pron. pos. 1 masc. sg. gen./dat. sg.* [1] 17, 7; 21, 3; 21, 3; 21, 17; 22, 7; 28, 4; 28, 4; 28, 4; 29, 2; 29, 3; 29, 3; [2] 2, 4; 2, 14; 2, 15; 10, 11; 16, 3;
mieu *adj. pron. pos. 1 masc. sg. nom./ac. sg.* [1] 21, 3; 21, 23; 22, 5; 28, 5; 28, 20; 29, 1; 29, 19; [2] 1, 9; 2, 3; 6, 4; 6, 8; 6, 10; 6, 15; 6, 16; 9, 5; 10, 14; 10, 14; 25, 18;
-mieu *adj. pron. pos. 1 masc. sg. nom./ac. sg.* [2] 1, 8; 2, 7; 6, 7; 10, 10; 10, 11;
mieu *adj. pron. pos. 1 masc. sg. voc. sg.* [1] 17, 25; 21, 3; 22, 7; 22, 11;
mieu *adj. pron. pos. 1 neutru sg. gen./dat. sg.* [1] 17, 9; 22, 8; 22, 10; [2] 6, 8; 6, 9; 35, 21;
mieu *adj. pron. pos. 1 neutru sg. nom./ac. sg.* [1] 11, 2; 11, 2; 17, 6; 17, 7; 17, 10; 28, 2; 28, 3; [2] 1, 11; 6, 5; 6, 5; 6, 5; 6, 6; 6, 6; 7, 13; 7, 14; 7, 14; 7, 16; 7, 20; 10, 10; 16, 3; 18, 3; 25, 16; 33, 4; 33, 7; 35, 20;

meunít : (1683-1686 MS. 45) : s. m. : „Meunit” : „Maonite” : (2x)
minei *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 4, 41; [2] 26, 7;
mineii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [2] 26, 8;

mi- → eu

miazănoápte : (1563-1583 COD. VOR.[2]) : s. f. : „1. Mitternacht, 2. Norden” : „1. minuit, 2. nord” : (1x)
miazănoapte *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 4, 4;

mic : (1222 DLRV) : adj. : „klein” : „petit” : (10x)
cel mai mic *adj. calificativ gradul superlativ masc. sg. nom./ac. art.* [2] 21, 17;
cel mic *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. art.* [2] 10, 10;
cel mic *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [1] 25, 8; 26, 13; [2] 22, 1; 31, 15;
cêle mici *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. neart.* [2] 36, 18;
celui mic *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* [2] 18, 30;
mic *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 12, 14;
mic *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [2] 34, 30;

mid → med

míe[1] : (sec. XVI PS. SCH.) : num.card./s. f. : „Tausend” : „mille” : (20x)
mie *num. card. nom./ac.* [2] 1, 17;
mii *num. card. nom./ac.* [1] 21, 5; 22, 14; 29, 4; 14, 9; 17, 15; 17, 18; 26, 13;
mii *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [1] 13, 1; 15, 25; 16, 15; 26, 26; 27, 1; 29, 4; 29, 6; [2] 1, 2; 17, 14; 25, 5;
miilor *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* [1] 12, 20; 28, 1;

míe[2] → eu

miel : (1532 DERS) : s. m. : „Lamm” : „agneau” : (6x)
miei *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 29, 21; [2] 29, 21; 29, 32; 35, 7; 35, 8;
mieii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [2] 29, 22;

miére : (sec. XVI PS. SCH.) : s. f. : „Honig” : „miel” : (1x)
a mierii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [2] 31, 5;

míjloc : (1504 DERS) : s. n. : „1. Mitte, 2. Lenden” : „1. milieu, 2. rein, entraille” : (20x)
mijloc *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [2] 23, 5;
mijlocul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [1] 11,14; 16, 1; [2] 6, 9; 6, 13; 7, 7; 10, 10; 18, 33; 18, 33; 22, 11; 23, 16; 23, 16; 23, 16;
mijlocul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [1] 9, 38*; 21, 6*; 28, 2*; [2] 13, 2*; 13,2*; 16, 3*; 16, 3*; 16, 3*; 16, 3*; 19, 10*;

mílă : (sec. XVI PS. SCH.) : s. f. : „Gnade, Mitleid” : „grâce, pitié” : (14x)
mila *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 16, 34; 16, 41; 17, 13; [2] 5, 13; 6, 14; 7, 3; 7, 6; 20, 22; 24, 22; 32, 32;
milă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 19, 2; 29, 12; [2] 1, 8;
milele *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [2] 6, 42;

milostív : (sec. XVI PS. SCH.) : adj. : „barmherzig, gnädig”; „charitable, indulgent” : (1x)

milostiv *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [2] 30, 9;

milostiví : (sec. XVI PS. SCH.) : v. IV : „sich erbarmen”; „compatir à” : (1x)
s-au milostivit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [2] 36, 17;

mincinós : (sec. XVI PS. SCH.) : adj. : „lügenhaft”; „menteur” : (2x)
mincinos *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. neart.* [2] 18, 21; 18, 22;

minciúnă : (sec. XVI PS. SCH.) : s. f. : „Lüge” : „mensonge” : (1x)
minciunilor *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* [2] 30, 14;

míne → eu

minéu → meunit

minuná : (sec. XVI PS. SCH.) : v. I : „sich wundern” : „s’émerveiller, s’étonner” : (1x)
s-au minunat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 26, 15;

minúne : (1526 DERS) : s. f. : „Wunder” : „merveille” : (3x)
minunele *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 16, 9; 16, 12;
minunile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 16, 24;

mir : (sec. XVI PS. SCH.) : s. n. : „Balsam, Salbe, Salböl” : „balsam, huile sacrée” : (3x)
mir *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [2] 16, 15;
mir *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 9, 30*; [2] 16, 15*;

mirosítură : (1645 HERODOT) : s. f. : „Gewürze” : „aromate” : (5x)
mirosituri *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [1] 9, 29; [2] 2, 4; 9, 1; 9, 9; 16, 15; 32, 27;
mirositurile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 9, 30;

misúrcă : (1645 HERODOT) : s. f: „Helm” : „casque” : (1x)
misurce *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [2] 26, 14;

mîhní : (sec. XVI PS. H.) : v. IV : „bekümmern” : „affliger, chagriner” : (1x)
să mîhni *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 13, 11;

mĺine : (1563-1583 COD. VOR.[2]) : „morgen” : „demain” : (2x)
mîine *adv. de timp* [2] 20, 17; 20, 18;

mĺnă : (sec. XVI PS. H.) : s. f. : „1. Hand, 2. Arm” : „1. main, 2. bras” : (112x)
mîinii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [1] 28, 19;
mîinile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 14, 10; 14, 10; 21, 13; 21, 13;
mîna *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 4, 10; 6, 15; 6, 31; 11, 3; 11, 23; 11, 23; 13, 9; 13, 10; 14, 11; 16, 7; 16, 40; 18, 1; 19, 11; 20, 6; 20, 6; 21, 15; 21, 16; 21, 17; 22, 18; 23, 28; 24, 19; 26, 28; 29, 5; 29, 8; 29, 12; 29, 12; 29, 16; [2] 6, 32; 7, 6; 8, 18; 10, 15; 12, 5; 12, 7; 13, 8; 16, 7; 17, 5; 18, 33; 20, 6; 21, 10; 23, 7; 23, 18; 23, 18; 24, 11; 25, 3; 25, 15; 25, 20; 26, 11; 26, 11; 26, 19; 28, 5; 29, 25; 30, 6; 30, 12; 30, 16; 31, 15; 31, 15; 32, 11; 32, 13; 32, 14; 32, 14; 32, 15; 32, 15; 32, 15; 32, 17; 32, 17; 32, 22; 32, 22; 33, 8; 34, 9; 34, 10; 34, 14; 34, 16; 34, 17; 34, 17; 35, 4; 35, 6; 35, 11; 36, 5; 36, 15;
mînele *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [2] 6, 29;
mîni *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [2] 32, 19;
mînii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [2] 28, 11;
mînile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 5, 10; 5, 20; 12, 33; 29, 5; [2] 1, 17; 6, 4; 6, 12; 6, 13; 6, 15; 6, 36; 13, 9; 13, 16; 15, 7; 16, 8; 18, 5; 18, 11; 18, 14; 21, 10; 24, 13; 24, 24; 28, 5; 28, 9; 29, 23; 29, 31; 36, 17;
mînilor *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* [2] 34, 25;
mîna *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 18, 3*;

mîncá : (sec. XVI PS. H.) : v. I : „essen, fressen” : „manger, dévorer” : (9x)
a mînca *verb infinitiv prezent* [2] 28, 15;
am mîncat *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [2] 31, 10;
de mîncat *verb supin* [2] 2, 10;
mănînce *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [2] 18, 26;
mîncă *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [2] 7, 1;
mîncară *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [1] 29, 22; [2] 30, 18;
mîncînd *verb gerunziu* [1] 12, 39;
să mănînce *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [2] 7, 13;

mîncáre : (sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Essen, Speise” : „mets, nourriture” : (1x)
mîncări *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [1] 12, 40;

mînecá : (sec. XVI PS. H.) : v. I : „früh aufstehen” : „se lever tôt” : (3x)
mînecă *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [2] 29, 20;
mînecară *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [2] 20, 21;
mînecînd *verb gerunziu* [2] 36, 15;

mîngîiá : (sec. XVI PS. H.) : v. I : „1. trösten, 2. schmeicheln, 3. bezaubern” : „1. consoler, 2. flatter, 3. charmer, enchanter” : (3x)
să mîngîie *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [1] 7, 22; 19, 2; 19, 2;

mîngîietór : (1683-1686 MS. 45) : s. m. : „Tröster” : „porteur de condoléances” : (1x)
mîngîitori *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 19, 3;

mîniá : (sec. XVI PS. SCH.) : v. I : „in Zorn geraten” : „(s’)enrager” : (9x)
a mîniia *verb infinitiv prezent* [2] 33, 6;
au mîniiat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 28, 25;
să mînie *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 13, 10; [2] 16, 10; 26, 19; 26, 19; 34, 25;
să mîniiară *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [2] 25, 10;
s-au mîniiat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 35, 20;

mînie : (sec. XVI PS. SCH.) : s. f. : „Zorn” : „colère” : (12x)

mînie *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 25, 10; 29, 8; 35, 20;
mîniei *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [2] 29, 10;
mîniia *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 12, 7; 30, 8; 34, 21; 34, 25; 36, 5; 36, 16;
mîniii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [1] 12, 17; [2] 35, 20;

mîntuí : (sec. XVI PS. SCH.) : v. IV : „erlösen, erretten, befreien, entrinnen" : „délivrer, sauver, protéger" : (18x)
a mîntui *verb infinitiv prezent* [2] 14, 11; 32, 8; 32, 14;
ai mîntuit *verb indicativ perfect 2 sg.* [1] 17, 21;
mîntui *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 11, 14; 18, 6; [2] 32, 22;
mîntuia *verb indicativ imperfect 3 sg.* [1] 18, 13;
mîntuiêşte *verb imp. 2 sg.* [1] 16, 35;
să mîntuiascǎ *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [2] 32, 13;
să mîntuiascǎ *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [2] 32, 14; 32, 15;
să mîntuieşti *verb conjunctiv prezent 2 sg.* [1] 17, 21;
s-au mîntuit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 16, 7;
va mîntui *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [2] 32, 11; 32, 15;
vei mîntui *verb viitor 1 indicativ 2 sg.* [2] 20, 9;
voiu mîntui *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [1] 19, 12;

mîntuíre : (1563-1583 COD. VOR.[2]) : s. f. : „Erlösung, Errettung, Heil" : „délivrance, salut" : Rettung; délivrance : (14x)
a mîntuirii *subst. comun fem. sg. gen./dat. neart.* [1] 21, 26;
mîntuire *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 11, 14; 16, 2; 19, 12; [2] 6, 41; 12, 7; 30, 22; 33, 16;
mîntuirea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 16, 23; [2] 20, 18;
mîntuirei *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [2] 31, 2;
mîntuirii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [1] 16, 35; [2] 29, 35;
mîntuirilor *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* [2] 7, 7;

mîntuitór : (1559 CORESI, IC.) : adj./s. : „Erlöser" : „sauveur" : (1x)
mîntuitoare *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 16, 1;

mîşcói : (sec. XVI PS. SCH.) : s. m: „Maulesel" : „mulet" : (2x)
moşcoiu *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 12, 40;
muşcoi *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [2] 9, 24;

moabít : (1665-1675 MS. 4389) : s. m. : „Moabite" : „Moabite" : (3x)
moaviteanul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [1] 11, 46; [2] 24, 26;
moavitênii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [1] 18, 2;
moavitênilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [2] 36, 5;

moále : (1483 DERS) : adj. : „zart" : „mollasse" : (2x)
moale *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 22, 5; 29, 1;

moárte : (sec. XVI PS. SCH.) : s. f. : „Tod" : „mort" : (9x)
moarte *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 21, 12; 21, 14; [2] 6, 28; 20, 9; 32, 11; 32, 24;
moartea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 24, 17; 32, 33;
morţii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [1] 22, 5;

moaviteán → moabit

mohorît : (1495 DERS) : s. n. : „rotem Purpur" : „pourpre, écarlate" : (3x)
mohorît *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [2] 2, 7; 2, 14; 3, 13;

mormînt : (1512 DRH B) : s. n. : „Grab, Grabmal" : „tombe, tombeau, sépulcre" : (7x)
mormîntul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [2] 16, 14; 24, 25;
mormînturile *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [2] 21, 20; 28, 27; 34, 28;
mormînturilor *subst. comun neutru pl. gen./dat. art.* [2] 32, 33; 34, 4;

mort : (1563-1583 COD. VOR.[2]) : adj./s. m. : „Verstorbener" : „défunt" : (1x)
morţi *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [2] 20, 25;

moşcói → mîşcoi

moşíe : (1548 DERS) : s. f. : „1. Erbgut, 2. Familie" : „1. patrimoine, terre, propriété, 2. famille" : (15x)
ai moşiilor *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* [1] 7, 11;
moşiei *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [1] 5, 7;
moşiilor *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* [1] 4, 38; 5, 13; 5, 15; 5, 24; 5, 24; 6, 48; 7, 2; 7, 4; 7, 7; 7, 9; 7, 40; 8, 6; [2] 31, 17;

moştení : (1560-1561 CORESI, TE.[2]) : v. IV : „(be)erben" : „hériter" : (2x)
să moşteniţi *verb conjunctiv prezent 2 pl.* [1] 28, 8; 28, 8;

moşteníre : (1652 ÎNDR.) : s. f. : „1. Erbschaft, Erbe, 2. Vater" : „1. héritage, 2. père" : (7x)
moştenire *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 6, 27;
moştenirea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 6, 19; 21, 12; [2] 10, 16; 20, 11; 31, 1;
moştenirii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [1] 16, 18;

mreájă : (sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Netz" : „filet" : (3x)
o mreaje *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [2] 4, 13;
mreji *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [2] 4, 12;
mrejile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [2] 4, 13;

múchie : (1424 DOR) : s. f. : „Kant" : „arête, marge" : (1x)
muchi *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 34, 11;

muiére : (sec. XVI PS. SCH.) : s. f. : „Frau" : „femme" : (32x)
muiêre *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 2, 18; 2, 26; 2, 35; 7, 15; 16, 3; [2] 11, 17; 21, 6; 25, 18;
muierea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 2, 24;
muiêrea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 3, 3; 8, 9; [2] 8, 11; 22, 11; 34, 22;

muieri *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [1] 4, 5; 7, 4; 14, 3; [2] 11, 20; 11, 21; 13, 21; 24, 3; 28, 8;
muierii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [1] 1, 50; 2, 29; 4, 19; 8, 29; 9, 35;
muierile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 8, 8; [2] 11, 20; 20, 14; 21, 14;
muierilor *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* [2] 31, 18;

mult : (1521 NEACŞU) : adj. /adv. : „viel" : „maint, nombreux, beaucoup" : (64x)
cea multă *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. art.* [2] 20, 12;
mai mult *adj. calificativ gradul comparativ masc. sg. nom./ac. neart.* [2] 25, 9;
mai mult *adv. cantitativ comp.* [1] 12, 29; [2] 9, 22; 11, 20;
mai mult *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [2] 30, 18;
mai mulți *adj. calificativ gradul comparativ masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 24, 4;
mai mulți *subt. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [2] 30, 17; 30, 17; 32, 7;
mult *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 22, 3; [2] 1, 9; 9, 1; 24, 11; 28, 13; 30, 13; 32, 4;
mai mult *adv. de mod comp.* [2] 33, 9;
multă *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 11, 21; 13, 8; 14, 11; 16, 8; 17, 5; 18, 1; 20, 2; 28, 5; 29, 35; 32, 4;
multă foarte *adj. calificativ gradul superlativ fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 18, 8; [2] 24, 24; 30, 13; 32, 27; 32, 29;
multe *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. neart.* [1] 4, 40; 5, 9; 7, 22; 11, 22; 21, 13; [2] 1, 11; 14, 13; 14, 14; 14, 15; 15, 3; 20, 26; 21, 2; 25, 13; 26, 10; 26, 10; 28, 8; 32, 5;
multe *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. gen./dat. neart.* [2] 20, 16;
multe *adj. calificativ gradul pozitiv neutru pl. nom./ac. neart.* [1] 22, 8; 29, 2; [2] 17, 13; 20, 26;
multe foarte *adj. calificativ gradul superlativ fem. pl. nom./ac. neart.* [1] 20, 3;
multu *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 29, 2;
mulți *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 4, 27; 5, 22; 28, 5; [2] 18, 2;
mulți *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [2] 14, 11; 15, 9; 32, 23;

mulțíme : (1563-1583 COD. VOR.[2]) : s. f. : „Menge" : „foule, multitude" : (34x)
mulțime *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 12, 40; 22, 3; 22, 4; 22, 5; 22, 8; 22, 14; 22, 15; 29, 21; [2] 1, 15; 4, 18; 5, 5; 9, 9; 9, 27; 11, 11; 11, 21; 11, 21; 13, 8; 16, 8; 20, 2; 30, 24; 31, 5; 31, 10; 32, 29;
mulțimea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 29, 16; [2] 9, 6; 14, 11; 20, 12; 20, 25; 30, 5; 31, 10; 31, 18;
mulțimei *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [2] 12, 3;

múnte : (1443 DERS) : s. m. : „Berg" : „mont(agne)" : Berg; montagne : (22x)
munte *subst. comun masc. sg. gen./dat. neart.* [2] 2, 2; 2, 18;
muntele *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [1] 4, 42; 5, 23; 6, 67; 10, 1; 10, 8; 11, 31; [2] 3, 1; 13, 4; 13, 4; 15, 8; 19, 4; 20, 10; 20, 23; 20, 24; 27, 4; 30, 10; 33, 15;
munți *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 12, 8; [2] 18, 16; 26, 10;

murí : (sec. XVI PS. SCH.) : v. IV : „sterben" : „mourir" : (46x)
au murit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 10, 6; 10, 7; 24, 2;
au murit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 2, 24; 10, 5; 13, 10; 29, 28; [2] 10, 18; 22, 4; 22, 10; 24, 15; 25, 25; 36, 4;
muri *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 1, 44; 1, 45; 1, 46; 1, 47; 1, 48; 1, 49; 1, 50; 1, 51; 2, 19; 2, 30; 2, 32; 10, 5; 10, 6; 10, 13; 19, 1; 23, 22; [2] 12, 16; 13, 20; 14, 1; 16, 13; 18, 34; 21, 19; 24, 15; 24, 25; 35, 24;
muriia *verb indicativ imperfect 3 sg.* [2] 24, 22;
să moară *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [2] 23, 14; 23, 14;
va muri *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [2] 15, 13; 23, 7;
vor muri *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [2] 25, 4; 25, 4; 25, 4;

mustrá : (1581 PRL) : v. I : „tadeln, schelten" : „blâmer, gronder, réprimander" : (3x)
au mustrat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 16, 21; [2] 26, 20;
să mustre *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [1] 12, 17;

muşcói → mîşcoi

mutá : (sec. XVI PS. SCH.) : v. I : „umziehen, umsiedeln, versetzen, verrücken" : „déménager, émigrer, transférer, changer de lieu" : (10x)
au mutat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 5, 6; [2] 28, 20;
muta *verb indicativ imperfect 3 sg.* [1] 6, 15;
mutară *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [1] 8, 6;
mută *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [2] 15, 16; 28, 20; 36, 3; 36, 20;
să mutăm *verb conjunctiv prezent 1 pl.* [1] 13, 3;
s-au mutat *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [2] 6, 37;

mutáre : (sec. XVI PS. SCH.) : s. f. : „Versetzung" : déplacement" : (1x)
mutarea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 5, 22;

N

n- → nu

na : (1564 CORESI, CAZ.) : prep. : „von" : „de, vers" : (9x)
na *prep.* [1] 6, 44*; [2] 3, 16*; 4, 6*; 4, 6*; 4, 7*; 4, 7*; 4, 8*; 4, 8*; 4, 10*;

naftuhím : (1665-1672 MS. 4389) : s. m. : „Naphtuchim" : „Naphtuhim" : (1x)
nethoseimi *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 1, 11;

naínte → înainte

nalt → înainte

náşte : (1563-1583 COD. VOR.[2]) : v. III : „1. zeugen, gebären, 2. geboren, erzeugt werden” : „1. enfanter, procréer, engendrer, 2. naître, être procrée” : (123x)
am născut *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [1] 4, 9;
au născut *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 1, 10; 1, 11; 1, 13; 1, 18; 1, 18; 1, 18; 1, 20; 1, 36; 2, 10; 2, 10; 2, 11; 2, 11; 2, 12; 2, 12; 2, 13; 2, 17; 2, 20; 2, 20; 2, 22; 2, 44; 2, 44; 2, 46; 2, 46; 2, 48; 4, 2; 4, 2; 4, 8; 4, 11; 4, 12; 4, 14; 4, 14; 4, 18; 6, 4; 6, 4; 6, 5; 6, 5; 6, 6; 6, 6; 6, 7; 6, 7; 6, 8; 6, 8; 6, 9; 6, 9; 6, 10; 6, 11; 6, 11; 6, 12; 6, 12; 6, 13; 6, 13; 6, 14; 6, 14; 7, 14; 7, 14; 7, 18; 7, 32; 8, 1; 8, 8; 8, 11; 8, 32; 8, 33; 8, 33; 8, 33; 8, 34; 8, 36; 8, 36; 8, 36; 8, 37; 9, 38; 9, 39; 9, 39; 9, 39; 9, 40; 9, 42; 9, 42; 9, 42; 9, 43; [2] 11, 19; 11, 20;
naşte *verb indicativ prezent 3 sg.* [1] 22, 9;
născu *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 1, 31; 1, 34; 2, 4; 2, 19; 2, 21; 2, 24; 2, 29; 2, 35; 2, 36; 2, 36; 2, 37; 2, 37; 2, 38; 2, 38; 2, 39; 2, 39; 2, 40; 2, 40; 2, 41; 2, 41; 2, 49; 4, 6; 4, 17; 7, 16; 7, 23; 8, 7; 8, 9; [2] 11, 18; 13, 21;
să născură *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [1] 7, 15; 14, 3; [2] 24, 3;
s-au născut *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 1, 19; 2, 3; 2, 9; 3, 1; 3, 4; 3, 5; 7, 21; 14, 4; 26, 6;

náştere : (1551-1553 ES) : s. f. : „1. Geburt, 2. Geschlecht” : „1. naissance, 2. génération” : (14x)
naştere *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 5, 1;
naşterea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 4, 21;
naşterile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 1, 29; 4, 3; 4, 8; 4, 38; 5, 7; 7, 2; 7, 4; 7, 9; 8, 28; 9, 9; 9, 34; 26, 31;

nădăjduí : (sec. XVI PS. SCH.)) : v. IV : „hoffen, vertrauen, sich stützen” : „espérer, avoir confiance, s’appuyer” : (8x)
ai nădejduit *verb indicativ perfect compus 2 sg.* [2] 16, 7; 16, 7; 16, 8;
au nădejduit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 5, 20;
a vă nedejdui *verb infinitiv prezent* [2] 32, 15;
au nedejduit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [2] 13, 18;
nedejdiuim *verb indicativ prezent 1 pl.* [2] 14, 11;
nedejduiţi *verb indicativ prezent 2 pl.* [2] 32, 10;

nădéjde : (sec. XVI PS. SCH.) s. f. : „Hoffnung” : „espoir, espérance” : (1x)
nădêjdea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 35, 26;

năimí : (1560-1561 CORESI, TE.[2]) : v. IV : „dingen, heuern, mieten” : „engager, louer” : (4x)
năimi *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [2] 25, 6;
năimiia *verb indicativ prezent 3 pl.* [2] 24, 12;
năimiră *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [1] 19, 7;
să năimească *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [1] 19, 6;

nălţá → înălţa

născút : (1563-1583 COD. VOR.[2]) : s. /adj. : „1. geboren, 2. Sohn, 3. Erbe” : „1. né, 2. fils, 3. héritier” : (61x)
cel născut *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [1] 1, 13*; 2, 3*; 2, 13*; 2, 25*; 2, 42*; 3, 1*; 3, 15*; 5, 1*; 5, 12*; 6, 28*; 8, 1*; 8, 30*; 8, 38*; 8, 39*; 9, 5*; 9, 31*; 9, 36*; 9, 43*; 26, 2*; 26, 4*; 26, 10*;
celui născut *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* [1] 2, 25*; 2, 27*; 2, 50*; 4, 4*; 5, 1*; 5, 3*; 26, 6*;
născut *adj. masc. sg. nom./ ac.* [1] 1, 29*; [2] 21, 3*;

năsílnic : (1620 MOXA) : adj. : „gewaltsam, stark” : „brutal, violent, puissant” : (1x)
cel nesîlnic *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. art.* [2] 10, 4;

năsilnicí : (1682 DOSOFTEI, VS) : v. IV : „stark sein”; „être puissant” : (3x)
au năsîlnicit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 10, 4;
năsîlnici *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [2] 36, 13;
vă nesilniciţi *verb imp. 2 pl.* [2] 30, 8;

năsilnicíe : (1683-1686 MS. 45) : s. f. : „Falle” : „piège” : (1x)
nesilnicie *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 10, 13;

năsîlnicí → năsilnici

năstrápă : (1463 DERS) : s. f. : „Becher, Pokal” : „coupe” : (3x)
năstrăpi *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [2] 4, 8;
năstrăpile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [2] 4, 16; 4, 21;

ne → noi

neam : (1563-1583 COD. VOR.[2]) : s. n. : „Geschlecht, Volk” : „famille, descendance, peuple” : (40x)
ai neamurilor *subst. comun neutru pl. gen./dat. art.* [1] 9, 9; 26, 21; 26, 32; 27, 1;
neam *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 23, 11;
neamului *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* [1] 24, 6; [2] 35, 5;
neamuri *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [1] 24, 4; 26, 31;
neamurile *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [2] 11, 15;
neamurile *subst. comun neutru pl. voc. art.* [1] 16, 28;
neamurilor *subst. comun neutru pl. gen./dat. art.* [1] 8, 10; 8, 13; 8, 28; 9, 9; 9, 13; 9, 19; 9, 33; 9, 34; 12, 30; 15, 12; 23, 9; 23, 24; 23, 24; 24, 3; 24, 4; 24, 6; 24, 30; 24, 31; 26, 13; 26, 26; 29, 6; [2] 1, 2; 5, 1; 17, 14; 23, 2; 25, 5; 35, 4; 35, 5; 35, 12;

necáz : (1654 GCR) : s. n. : „Ärger” : „ennui” : (3x)
necazul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [2] 15, 6; 20, 9;
necaz *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [2] 15, 4*;

necăjí : (1665-1672 MS. 4389) : v. IV : „plagen, ärgern” : „peiner, agacer” : (3x)
să necăjască *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [2] 28, 22;
să necăji *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [2] 33, 12;
va necăji *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [2] 6, 28;

necunoştínţă : (1581-1582 PO) : s. f. : „Werrücktheit” : „folie” : (1x)
neconoştinţa *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 28, 13;

necurát : (1563-1583 COD. VOR.[2]) : adj./s. : „1. unrein, 2. Teufel” : „1. impur, 2. diable” : (1x)
necurat *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [2] 23, 19;

necurăţíe : (1563-1583 COD. VOR.[2]) : s. f. : „Unreinheit” : „impureté” : (2x)
necurăţiia *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 29, 5; 29, 16;

négură : (sec. XVI PS. SCH.) : s. f. : „1. Nebel, 2. Dunkel” : „1. brume, brouillard, 2. obscurité” : (1x)
negură *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 6, 1;

negustór : (1581 CORESI, EV.) : s. m. : „Händler, Kaufmann” : „marchand, commerçant” : (1x)
neguţitorilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [2] 1, 16;

negustorí : (1645 HERODOT) : v. IV : „Handel treiben” : „marchander” : (1x)
să neguţitoriia *verb indicativ imperfect 3 pl.* [2] 9, 14;

neguţitór → negustor

neguţitorí → negustori

neláudă : (1683-1686 MS. 45) : s. f. : „Mangel an Ruhm” : „manque de gloire” : (1x)
nelaudă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 21, 20;

nelegiuí : (1688 BIBLIA) : v. IV : „gott-, ruchos, frevelhaft handeln, freveln” : „commettre une injustice” : (2x)
au nelegiuit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 10, 13;
nelegiuit-am *verb indicativ perfect compus 1 pl.* [2] 6, 37;

nemérnic : (1551-1553 ES) : adj./s.m. : „1. fremd, 2. Fremdling, 3. Proselyt” : „1. étranger, 2. prosélyte” : (4x)
cei nemêrnici *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [2] 30, 25;
nemêrnici *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 29, 15;
nemêrnici *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 5, 10; [2] 15, 9;
nemêrnicii *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. art.* [2] 2, 17;
nemêrnicii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [1] 22, 2;

nemernicí : (1683-1686 MS. 45) : v. IV : „einwandern, unstet umherwandern” : „immigrer, errer” : (4x)
au nemernicit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 16, 19;
nemernicind *verb gerunziu* [1] 29, 15;

neobrăzuít : (1665-1672 MS. 4389) : adj: „unbeschnitten” : „noncirconcis” : (1x)
neobrezuiţi *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 10, 4;

neobrezuít → neobrăzuít

nepriéten : (1640 URECHE) : s. m. : „Feind, Gegner” : „ennemi” : (1x)
nepriêtenilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [2] 1, 11;

neputinciós : (1581 CORESI, EV.) : adj. : „1. hilflos, schwach, 2. ohnmächtig” : „1. faible, incapable, 2. infirme” : (1x)
neputinciosul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [2] 28, 15;

neputínţă : (1574 TETRAEV.) : s. f. : „Ohnmacht” : „impuissance” : (1x)
neputinţă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 14, 11;

nepútred : (1581 CORESI, EV.) : adj: „dauerhaft” : „durable, solide” : (1x)
neputrede *adj. calificativ gradul pozitiv neutru pl. nom./ac. neart.* [2] 3, 10;

nesilnicí → năsilnici

nesilnicíe → năsilnicie

nesĺlnic → năsilnic

netezít : (1654 GCR I) : adj. : „glatt” : „poli, ciselé” : (1x)
netezite *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. neart.* [1] 22, 2;

nethoseím → naftuhim

netocmeálă : (1563-1583 COD. VOR.[2]) : s. f. : „Untreue” : „infidélité” : (1x)
netocmeala *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 9, 1;

neumblát : (sec. XVI PSALT. H.) : adj. : „unbetreten” : „non fréquenté” : (1x)
cea neumblată *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 33, 14;

nevinovát : (1563-1583 COD. VOR.[2]) : adj. : „unschuldig” : „innocent” : (2x)
cel nevinovat *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. art.* [2] 36, 5;
nevinovat *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. neart.* [2] 36, 5;

nevoí : (1492 DERS) : v. IV : „1. notingen, 2. konsekrieren” : „1. astreindre, 2. consacrer” : (6x)
m-am nevoit *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [1] 29, 17;
nevoiescu *verb indicativ prezent 3 pl.* [2] 17, 16;
nevoiêşte *verb indicativ prezent 3 sg.* [1] 29, 5;
s-au nevoit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 29, 9; 29, 9;
să nevoim *verb conjunctiv prezent 1 pl.* [1] 29, 14;

nevoínţă : (1581 CORESI EV.) : s. f. : „Schwierigkeit” : „difficulté” : (1x)

nevoință *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 29, 34;

nevoitór : (1643 VARLAAM) : s. m. : „sehnsüchtig” : „zélé, convoiteur” : (2x)
nevoitoriul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [1] 28, 21; [2] 29, 31;

níce → nici

nici : (... nici) : (sec. XVI PS. H.): adv. /conj. : „kein, auch nicht, nicht einmal, weder... noch” : „aucun, même pas, ni... ni” : (10x)
nice *adv. neg.* [1] 28, 20; [2] 11, 3; 20, 16;
nice *conjuncție coord.* [1] 22, 13; [2] 19, 7; 19, 7; 32, 7;
nici *adv. neg.* [2] 1, 11; 1, 11;
nici *conjuncție coord.* [2] 20, 18;

nimíc : (sec. XVI PS. H.) : pron. neg. : „nichts” : „rien” : (2x)
nemica *pron. neg. sg. nom./ac.* [2] 9, 20;
nimica *pron. neg. sg. nom.* [2] 35, 3;

noao[1] → noi

noao[2]→ nou

noao[3]→ nouă

noápte : (sec. XVI PS. H.) : s. f./adv. : „Nacht, nachts” : „nuit, la nuit” : (7x)
noapte *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 35, 14;
noaptea *adv. de timp* [1] 9, 33; [2] 6, 20; 7, 12; 21, 9;
noaptea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 17, 3; [2] 1, 7;

noi : (1480 LDSR) : pron. pers. : „wir” : „nous” (44x)
ne- *pron. pers. 1 pl. ac. neacc.* [2] 14, 7; 14, 7; 14, 7;
-ne *pron. pers. 1 pl. ac. neacc.* [1] 16, 35;
ne *pron. pers. 1 pl. ac. neacc.* [1] 16, 35;
ne *pron. refl. 1 pl. ac. neacc.* [1] 16, 35; 19, 13; 29, 14; [2] 30, 9;
ne *pron. pers. 1 pl. ac. neacc.* [2] 20, 11; 25, 17;
ne- *pron. pers. 1 pl. dat. neacc.* [2] 20, 11;
noao *pron. pers. 1 pl. dat. acc.* [2] 10, 16; 14, 7; 20, 11; 20, 12;
noi *pron. pers. 1 pl. ac. acc.* [1] 11, 1; 13, 2; 13, 3; 15, 13; 16, 35; 16, 35; 16, 35; [2] 10, 4; 10, 9; 13, 12; 13, 12; 14, 7; 14, 7; 14, 11; 20, 9; 20, 11; 20, 11; 20, 12; 28, 13; 28, 13; 29, 10; 32, 7; 32, 8; 34, 21;
noi *pron. pers. 1 pl. nom.* [1] 11, 1; [2] 2, 16; 13, 10; 13, 11;

nor : (1454 DERS) : s. m. : „Wolke” : „nuage” : (2x)
nor *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [2] 5, 13;
norului *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* [2] 5, 13;

nóră : (1557 DERS) : s. f. : „Schwiegertochter” : „belle-fille” : : (1x)
noru *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 2, 4;

noród : (1551-1553 ES) : s. n. : „Volk” : „peuple” : (161x)
nărod *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [2] 30, 13;
nărodul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [1] 21, 17; [2] 17, 9; 20, 34; 23, 10; 23, 13; 27, 2; 30, 3; 33, 17; 33, 25; 33, 25; 36, 4;
nărodului *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* [1] 23, 25; [2] 23, 12;
noroade *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [1] 16, 8;
noroadele *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [1] 6, 66; 16, 24; [2] 6, 33; 32, 17;
noroadele *subst. comun neutru pl. voc. art.* [2] 18, 27;
noroadelor *subst. comun neutru pl. gen./dat. art.* [1] 5, 25; [2] 32, 19;
norod *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 16, 2; 16, 20; 17, 21; 17, 22; 21, 17; 21, 22; 27, 24; [2] 1, 9; 2, 18; 7, 10; 8, 10; 19, 4; 23, 16; 30, 18; 30, 20; 32, 4; 32, 6;
norod *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [2] 16, 10;
norodul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [1] 11, 2; 11, 2; 11, 13; 12, 18; 13, 4; 14, 2; 16, 36; 16, 43; 17, 6; 17, 7; 17, 10; 17, 21; 17, 22; 18, 14; 19, 6; 19, 7; 19, 13; 19, 14; 20, 3; 20, 3; 21, 3; 21, 3; 28, 2; 28, 21; 29, 9; 29, 14; 29, 17; [2] 1, 10; 1, 11; 1, 14; 2, 11; 6, 5; 6, 5; 6, 6; 6, 24; 6, 29; 6, 32; 6, 33; 6, 34; 7, 4; 7, 5; 7, 13; 7, 14; 8, 7; 10, 5; 10, 12; 10, 16; 13, 9; 13, 17; 14, 13; 18, 3; 18, 3; 20, 22; 20, 26; 21, 9; 21, 14; 21, 19; 23, 5; 23, 6; 23, 16; 23, 17; 23, 20; 23, 21; 24, 10; 25, 11; 25, 15; 26, 1; 26, 21; 29, 36; 29, 36; 31, 8; 31, 10; 32, 8; 32, 13; 32, 14; 32, 15; 32, 17; 32, 18; 33, 10; 34, 30; 36, 1; 36, 14; 36, 15; 36, 16; 36, 23;
norodului *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* [1] 10, 9; 17, 9; 17, 21; 19, 11; 21, 5; 22, 18; 27, 1; 29, 18; [2] 1, 10; 6, 21; 6, 25; 6, 27; 6, 27; 6, 39; 7, 10; 8, 12; 9, 8; 10, 6; 10, 7; 10, 9; 10, 10; 18, 2; 20, 7; 23, 20; 24, 20; 24, 23; 25, 15; 30, 24; 31, 4; 35, 3; 35, 5; 35, 7; 35, 8; 35, 12; 35, 13;

nóstru, noástră : (sec. XVI PS. H.) : pron. pos./adj. : „unser, -e” : „notre, nôtre” : (31x)
noastră *adj. pron. pos. 1 fem. pl. nom./ac. sg.* [2] 10, 10; 20, 11; 28, 13;
noastre *adj. pron. pos. 1 fem. pl. gen./dat. sg.* [1] 16, 35;
noastre *adj. pron. pos. 1 fem. pl. nom./ac. pl.* [1] 17, 20; 29, 15; [2] 28, 13; 29, 9; 29, 9;
nostru *adj. pron. pos. 1 masc. pl. gen./dat. sg.* [1] 13, 3; 19, 13; 28, 8; 28, 8; [2] 2, 4; 24, 5; 29, 6; 35, 3;
nostru *adj. pron. pos. 1 masc. pl. nom./ac. sg.* [1] 13, 2; 15, 13; 16, 14; 19, 13; 29, 10; 29, 16; 29, 20; [2] 2, 5; 10, 4; 10, 10; 13, 10; 14, 7; 14, 11; 20, 21; 28, 13; 30, 9; 32, 8; 32, 11;
nostru *adj. pron. pos. 1 masc. pl. voc. sg.* [2] 14, 11; 20, 12;
nostru *adj. pron. pos. 1 neutru pl. nom./ac. sg.* [2] 20, 9; 32, 8;
noştri *adj. pron. pos. 1 masc. pl. gen./dat. pl.* [1] 29, 18; [2] 6, 31; 13, 11; 20, 13; 28, 9; 29, 5;
noştri *adj. pron. pos. 1 masc. pl. nom./ac. pl.* [1] 13, 2; 29, 15; [2] 29, 6; 29, 9; 29, 9; 34, 21;

nou : (sec. XVI PS. H.) : adj. : „neu” : „nouveau, neuf” : (4x)

cêle noao *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. art.* [2] 31, 3;
noao *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. neart.* [1] 23, 31; [2] 2, 4;
nou *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 13, 7;

nóuă : (1551-1553 ES) : num. card. : „neun" : „neuf" : (1x)
noao *num. card. fem. nom./ac.* [2] 29, 17;

nóuălea : (1573-1578 PSALT.) : num. ord. : „neunte" : „neuvième" : (4x)
al noaolea *num. ord. masc. sg. gen./dat. art.* [1] 12, 12; 24, 11; 25, 16; 27, 12;
a nooa *num. ord. fem. sg. nom./ac. art.* [1] 27, 12;

nu : (1521 NEACŞU) : adv. : „nein, nicht" : „non, ne... pas" : (280x)
n- *adv. neg.* [1] 10, 13; 13, 3; 13, 12; 15, 13; 16, 21; 17, 5; 19, 19; 23, 11; 27, 23; 27, 24; [2] 1, 11; 1, 11; 4, 18; 6, 5; 6, 5; 8, 8; 8, 9; 8, 15; 9, 2; 9, 6; 10, 16; 12, 14; 13, 7; 13, 20; 16, 7; 16, 9; 16, 12; 17, 3; 18, 16; 18, 17; 18, 27; 20, 10; 20, 34; 20, 38; 21, 12; 21, 17; 23, 8; 24, 6; 24, 19; 24, 19; 25, 15; 25, 16; 25, 20; 27, 2; 28, 1; 29, 7; 29, 7; 30, 3; 30, 5; 32, 17; 32, 26; 33, 10; 34, 21; 35, 18; 35, 22;
nu *adv. neg.* [1] 2, 34; 4, 10; 4, 27; 4, 27; 5, 1; 10, 4; 10, 4; 10, 14; 11, 5; 11, 18; 11, 19; 11, 21; 11, 25; 12, 17; 12, 19; 12, 33; 14, 14; 15, 2; 16, 22; 16, 22; 16, 30; 17, 4; 17, 6; 17, 9; 17, 9; 17, 13; 17, 20; 17, 20; 17, 21; 19, 3; 21, 3; 21, 3; 21, 6; 21, 13; 21, 17; 21, 17; 21, 24; 21, 24; 21, 29; 22, 3; 22, 4; 22, 8; 22, 13; 22, 14; 22, 16; 22, 18; 23, 17; 23, 22; 23, 26; 24, 2; 24, 28; 26, 10; 26, 27; 27, 24; 28, 3; 28, 20; 28, 20; 28, 20; 29, 1; 29, 15; 29, 25; [2] 1, 12; 1, 12; 2, 6; 5, 5; 5, 5; 5, 8; 5, 9; 5, 10; 5, 13; 6, 9; 6, 14; 6, 16; 6, 18; 6, 26; 6, 32; 6, 32; 6, 36; 6, 36; 6, 42; 7, 2; 7, 7; 7, 13; 7, 18; 8, 7; 8, 11; 9, 2; 9, 6; 9, 9; 9, 11; 9, 19; 9, 20; 10, 15; 11, 3; 11, 3; 11, 13; 12, 3; 12, 7; 12, 7; 12, 12; 12, 15; 13, 5; 13, 9; 13, 10; 13, 12; 13, 12; 14, 11; 14, 11; 14, 13; 15, 3; 15, 3; 15, 5; 15, 7; 15, 13; 15, 16; 15, 17; 15, 19; 16, 1; 16, 5; 16, 8; 17, 4; 17, 10; 18, 6; 18, 7; 18, 7; 18, 15; 18, 16; 18, 17; 18, 18; 18, 30; 18, 32; 19, 2; 19, 6; 19, 7; 19, 10; 19, 10; 19, 10; 20, 6; 20, 6; 20, 7; 20, 10; 20, 12; 20, 13; 20, 16; 20, 16; 20, 18; 20, 18; 20, 25; 20, 33; 20, 34; 21, 7; 21, 18; 21, 19; 21, 20; 22, 9; 22, 11; 23, 6; 23, 6; 23, 14; 23, 19; 24, 5; 24, 20; 24, 22; 24, 25; 25, 2; 25, 4; 25, 4; 25, 4; 25, 7; 25, 7; 25, 13; 25, 16; 25, 26; 26, 18; 26, 18; 26, 23; 28, 10; 28, 13; 28, 21; 28, 27; 29, 11; 29, 34; 30, 3; 30, 3; 30, 7; 30, 8; 30, 9; 30, 17; 30, 17; 30, 18; 30, 19; 30, 26; 32, 4; 32, 7; 32, 11; 32, 12; 32, 13; 32, 15; 32, 15; 32, 15; 32, 15; 32, 15; 32, 17; 32, 25; 33, 8; 33, 23; 34, 2; 34, 25; 34, 28; 34, 33; 35, 3; 35, 15; 35, 18; 35, 20; 35, 20; 35, 20; 35, 21; 35, 21; 35, 22; 36, 2; 36, 5; 36, 12; 36, 13; 36, 16; 36, 17; 36, 17;

númai : (1563-1583 COD. VOR.[2]) : adv. : „nur" : „seulement" : (18x)
numai *adv.* [1] 2, 34*; 15, 2*; 22, 12*; 23, 22*; [2] 2, 6*; 18, 17*; 18, 30*; 19, 3*; 19, 6*; 20,13*; 21, 17*; 25, 4*; 28, 22*; 30, 11*;

número : (sec. XVI PS. H.) : s. n. : „Zahl, Anzahl" : „nombre" : (29x)
număr *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 9, 28; 9, 28; 16, 19; 22, 4; 22, 16; 23, 31; [2] 12, 3; 26, 11; 35, 7;
numărul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [1] 7, 2; 7, 40; 11, 11; 21, 2; 21, 5; 23, 3; 23, 24; 23, 27; 23, 28; 25, 1; 25, 7; 27, 1; 27, 23; 27, 24; [2] 2, 17; 17, 14; 26, 11; 26, 12; 29, 32; 31, 19;

numărá : (sec. XVI PS. H.) : v. I : „zählen" : „compter" : (10x)
a număra *verb infinitiv prezent* [1] 27, 24;
au numărat *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 9, 23;
au numărat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 21, 6; [2] 2, 17;
numărați *verb imp. 2 pl.* [1] 21, 2;
numără *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [2] 25, 5;
să vor număra *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [2] 5, 5;
să numărară *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [1] 23, 3;
să numere *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [1] 21, 1; 21, 17;

núme : (sec. XVI PS. H.) : s. n. : „Name" : „nom" : (104x)
nume *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 4, 41; 6, 65; 12, 31; 16, 41; 17, 8; 17, 21; 22, 5; [2] 31, 19;
numele *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [1] 4, 38; 6, 17; 8, 38; 9, 43; 12, 23; 14, 4; 17, 8;
numele *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [1] 1, 19; 1, 19; 1, 43; 1, 46; 2, 26; 2, 29; 2, 35; 4, 3; 4, 9; 7, 15; 7, 16; 7, 23; 9, 35; 11, 24; 13, 6; 14, 11; 14, 17; 16, 2; 16, 10; 16, 35; 22, 9; 23, 13; 28, 3; 29, 13; [2] 1, 9; 1, 50; 1, 50; 3, 16; 3, 16; 6, 5; 6, 6; 6, 20; 6, 24; 6, 26; 6, 32; 6, 33; 6, 33; 7, 14; 7, 15; 7, 16; 7, 16; 8, 29; 9, 1; 12, 13; 12, 13; 13, 2; 14, 11; 16, 8; 17, 24; 18, 15; 20, 9; 20, 27; 20, 32; 21, 19; 22, 2; 24, 1; 25, 1; 26, 3; 26, 8; 27, 1; 28, 9; 28, 15; 29, 1; 33, 4; 33, 7; 33, 18; 35, 20; 36, 2; 36, 4; 36, 5;
numelor *subst. comun neutru pl. gen./dat. art.* [1] 23, 24;
numelui *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* [1] 16, 29; 22, 6; 22, 7; 22, 8; 22, 10; 22, 19; 29, 16; [2] 2, 1; 2, 4; 6, 2; 6, 7; 6, 8; 6, 9; 6, 10; 6, 34; 6, 38; 7, 20; 20, 8;

numí : (1563-1583 COD. VOR.[2]) : v. IV : „(be)nennen" : „nommer" : (10x)
numi *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 13, 11; [2] 3, 16;
au numit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 20, 27;
era numit *verb indicativ imperfect 3 sg.* [1] 11, 20;
numiți *verb participiu pl. masc.* [1] 12, 30;
să numească *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [1] 28, 3; [2] 12, 13;
să numêşte *verb indicativ prezent 3 sg.* [2] 20, 9;
s-au numit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 12, 31; [2] 31, 19;

numít : (1683-1686 MS. 45) : adj. : „von Namen” : „de renom” : (1x)
numiţi *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 5, 24;

O

o[1] → el

o[2] → unu

oáie : (1341 SUCIU) : s. f. : „Schaf” : „mouton” : (19x)
oi *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [1] 5, 21; 12, 40; 21, 17; 27, 31; [2] 5, 5; 7, 5; 14, 15; 15, 11; 17, 11; 18, 2; 29, 33; 30, 24; 30, 24; 31, 6; 32, 29; 35, 7; 35, 8; 35, 9;
oile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [2] 18, 16;

oáră : (sec. XVI PS. H.): s. f: „Mal” : „fois” : (1x)
ori *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [2] 18, 15;

oarecáre : (1563-1583 COD. VOR.[2]) : adj. nehot. : „irgendein” : „quiconque” : (1x)
oarecarele *adj. pron. nehot. masc. sg. nom./ac.* [2] 18, 7;

oáste : (1563-1583 COD. VOR.[2]) : s. f. : „Heer” : „troupe” : (10x)
oaste *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 12, 21; 18, 15;
oastea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 19, 8; [2] 32, 9; 33, 3; 33, 5;
oştelor *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* [1] 12, 23;
oştii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [1] 12, 14; 20, 1; 28, 1;

obádă : (cca 1496 DERS) : s. f. : „1. Radfelge, 2. Handfessel” : „1. jante, 2. lien” : (2x)
obezi *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [2] 33, 11; 36, 6;

obicéi : (1560-1561 CORESI, TE.[2]) : s. n. : „Gewohnheit”; „habitude” : (1x)
obiceaiului *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* [2] 31, 16;

obîrşí : (1551-1553 ES) : v. IV : „vollenden, ausführen” : „1. accomplir, 2. (se) terminer, (s’)épuiser” : (1x)
au obîrşit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [2] 20, 24;

obráz : (1424 DRHB) : s. m./n. : „1. Wange, Gesicht, 2. Bild, 3. Person” : „1. joue, face, 2. image, 3. personne” : (6x)
obraz *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 12, 8; [2] 19, 7;
obraze *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [2] 25, 17;
obrazele *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [2] 3, 12;
obrazeli *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [1] 12, 8;
obrazul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [2] 32, 21;

ocărî́ : (1563-1583 COD. VOR.[2]) : v. IV : „beschimpfen, verunglimpfen” : „gronder, injurier” : (1x)
era ocărîţi *verb indicativ imperfect 3 pl.* [1] 19, 5;

ochi : (1563-1583 COD. VOR.[2]) : s. m. : „Auge” : „oeil” : (14x)
ochii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [1] 13, 4; 19, 13; 21, 3; 21, 16; [2] 6, 20; 6, 40; 7, 15; 7, 16; 9, 6; 16, 9; 20, 13; 29, 8; 32, 23; 34, 28;

ocól : (1657 GCR) : s. m. : „Umkreis” : „périphérie” : (1x)
ocol *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 11, 8;

odáie : (1588 BGL) : s. f. : „1. Zimmer, Wohnstätte, 2. Lager” : „1. chambre, habitation, 2. campement” : (1x)
odăi *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [1] 27, 25;

odátă : (1640 URECHE) : adv. : „einmal, einst” : „jadis, une fois” : (1x)
odată *adv. de timp* [2] 30, 23;

odíhnă : (1564 CORESI, MOLIT.) : s. f. : „Ruhe, Rast” : „repos” : (4x)
odihna *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 6, 41;
odihnă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 22, 9; 28, 2; 28, 13;

odihní : (1560-1561 CORESI, TE.[2]) : v. IV : „(sich) ausruhen” : „(se) reposer” : (9x)
au odihnit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 22, 18; [2] 14, 1; 14, 6; 14, 7;
odihni *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 23, 25; [2] 15, 15; 20, 31; 32, 22;
voiu odihni *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [1] 22, 9;

odráslă : (1594 DERS) : s. f. : „1. Sproß, 2. Blute” : „1. sarment, 2. bouton” : (1x)
odrasle *subst. comun fem. sg. gen./dat. neart.* [2] 4, 5;

om : (1521 NEACŞU) : s. m. : „Mensch, Mann” : „homme” : (95x)
a oamenilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [1] 12, 19;
a omului *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* [1] 17, 17;
oameni *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 4, 42; 5, 18; 5, 21; 5, 24; 5, 24; 9, 9; 12, 8; 12, 30; 12, 38; 18, 4; 18, 5; 19, 5; 19, 18; 21, 5; 21, 5; 21, 14; 23, 3; [2] 2, 2; 8, 9; 13, 3; 13, 3; 13, 7; 13, 17; 17, 13; 18, 5; 23, 7; 24, 24; 28, 6; 30, 11; 31, 19; 32, 19;
oamenii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [1] 4, 22; 7, 21; 19, 5; [2] 2, 17; 6, 18; 9, 7; 9, 14; 10, 17; 13, 15; 13, 15; 23, 8; 28, 15; 34, 12;
oamenilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [1] 11, 19; 21, 13; 25, 1; [2] 6, 30;
om *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 11, 22; 11, 23; 16, 3; 16, 21; 18, 10; 20, 5; 22, 9; 26, 31; 27, 32; 28, 3; 29, 1; [2] 2, 7; 2, 13; 2, 14; 6, 5; 6, 16; 6, 22; 6, 36; 7, 18; 14, 11; 26, 10;
omul *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* [1] 23, 14; [2] 8, 14; 24, 6;
omul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [1] 10, 1; 10, 7; 10, 11; 11, 1; 11, 23; 16, 3; [2] 5, 2; 6, 29; 6, 29; 11, 2; 19, 10; 20, 28; 25, 7; 25, 9;
omului *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* [2] 6, 30; 19, 6; 25, 9; 30, 16; 34, 23;
un om *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [2] 18, 7; 18, 33;

omídă : (sec. XVI PS. SCH.) : s. f. : „Raupe” : „chenille” : (1x)
omidă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 6, 28;

omilí → umili

omilínță → umilință

omór : (1563-1583 COD. VOR.[2]) : s. n. : „Mord, Totschlag” : „meurtre, assassinat, crime” : (1x)
omor *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [2] 7, 13;

omorî́ : (1563-1583 COD. VOR.[2]) : v. IV : „töten” : „tuer” : (15x)
ai omorît *verb indicativ perfect compus 2 sg.* [2] 21, 13;
au omorît *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [2] 24, 27; 25, 3;
au omorît *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 22, 11; 23, 17; 23, 21; 24, 22; 25, 4; 25, 27;
omorî *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 2, 3; 10, 14; [2] 25, 3;
să omorîia *verb indicativ imperfect 3 pl.* [2] 22, 11;
omorîră *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [2] 23, 15; 24, 25;

oprí : (1563-1583 COD. VOR.[2]) : v. IV : „1. (auf-, an)halten, 2. verbieten” : „1. arrêter, retarder, entraver, 2. interdire” : (2x)
se va opri *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [2] 6, 26;
voiu opri *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [2] 7, 13;

opritoáre : (1563-1583 COD. VOR.[2]) : s. f. : „Topf” : „cendrier” : (1x)
opritorile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [2] 4, 15;

opt : (1563-1583 COD. VOR.[2]) : num.card. : „acht” : „huit” : (1x)
opt *num. card. nom./ac.* [2] 29, 17;

óptulea : (1581 CORESI, EV.) : num.ord. : „achte” : „huitième” : (9x)
a opta *num. ord. fem. sg. nom./ac. art.* [2] 7, 9; 29, 17;
al opta *num. ord. fem. sg. nom./ac. art.* [1] 27, 11;
al optulea *num. ord. masc. sg. nom./ac. art.* [1] 12, 12; 24, 10; 25, 15; 26, 3; 26, 5; 27, 11;

oráș : (1431 DERS) : s.n. : „Stadt” : „ville” : (7x)
oraşăle *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [1] 7, 28; 7, 28; 7, 28; 7, 29;
oraşele *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [1] 6, 54;
oraşile *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [1] 2, 23; 5, 16;

orgán : (1573-1578 PSALT.) : s. n. : „Muzikinstrument” : „instrument” : (6x)
organe *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [1] 16, 5; 16, 42; [2] 34, 12;
organele *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [2] 23, 13; 29, 26; 29, 27;

oricáre : (1646 PRAV. MOLD.) : pron. nehot. : „jedwelcher, jeder” : „chacun” (1x)
oricare *pron. nehot. masc. sg. nom./ac.* [2] 18, 13;

oricît́ : (1646 PRAV. MOLD.) : pron. nehot. : „wieviel auch” : „tant (que)” (1x)
oricîte *pron. nehot. fem. pl. nom./ac.* [2] 6, 33;

orz : (1497 DERS) : s. m. : „Gerste” : „orge” : : (4x)
orz *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [2] 2, 10; 27, 5;
orzu *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 11, 13;
orzul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [2] 2, 15;

os : (1473 DRHD) : s. n. : „Knochen” : „os” : (3x)
oase *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [2] 34, 5;
oasele *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [1] 10, 12; 11, 1;

osebí : (1563-1583 COD. VOR.[2]) : v. IV. : „1. festsetzen, 2. sich trennen, 3. sich empören, 4. anschließen” : „1. établir, 2. se séparer, 3. se révolter, 4. se joindre à” : (9x)
au osebit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 23, 18;
osebi *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [2] 25, 10;
să osebi *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 23, 13; [2] 13, 6; 21, 8; 21, 10; 21, 10;
s-au osebit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 12, 19;
s-au osebit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 27, 24;

osebíre : (1683 APOSTOL) : s. f. : „1. Unterschied, 2. Abteilung” : „1. distinction, 2. classe” : (1x)
osebirile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 24, 1;

P

páce : (1563-1583 COD. VOR.[2]) : s. f. : „Frieden” : „paix” : (15x)
pace *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 4, 40; 12, 17; 12, 18; 12, 18; 12, 18; 18, 10; 19, 19; 22, 9; [2] 15, 5; 18, 16; 18, 26; 18, 27; 19, 1; 34, 28;
pace *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 12, 38*;

pahár : (sec. XVI PS. H.) : s. n. : „Glas” : „verre” : (2x)
a păharălor *subst. comun neutru pl. gen./dat. art.* [1] 28, 17;
pahar *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [2] 4, 5;

pahárnic : (1415 DERS) : s. m. : „Mundschenk” : „échanson” : (1x)
păharnicii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [2] 9, 4;

pardoseálă : (1660 GCR I) : s. f. : „Belag, Dielung” : „plancher, dallage” : (1x)
pardosala *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 7, 3;

parión : (1683-1686 MS. 45) : s. n. : „(Paros)Marmor” : „marbre (de Paros)” : (1x)
parion *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 29, 2;

párte : (1563-1583 COD. VOR.[2]) : s. f. : „Teil, Anteil” : „part, partie” : (15x)
o parte *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 11, 13; [2] 36, 7;
parte *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 9, 18; 9, 19; 23, 5; 23, 5; 31, 16; 31, 19;
partea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 10, 16; 31, 3; 31, 4; 31, 19; 35, 5;

părți *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [1] 21, 3;
părții *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [1] 11, 14;

páşte : (1563-1583 COD. VOR.[2]) : v. III : „weiden" : „garder son peuple" : (2x)
să pască *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [1] 17, 6;
vei paşte *verb viitor 1 indicativ 2 sg.* [1] 11, 2;

pat : (sec. XVI PS. SCH.) : s. n. : „1. Bett, 2. Tragsessel" : „1. lit, 2. palanquin" : (4x)
pat *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [2] 16, 15;
patul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [1] 5, 1; [2] 24, 25;
paturilor *subst. comun neutru pl. gen./dat. art.* [2] 22, 11;

patriárh : (1563 CORESI, PRAXIU) : s. m. : „Patriarch, Vater einer Familie" : „patriarche, chef d'une famille" : (1x)
patriiarşii *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [2] 19, 8;

pátru : (1563-1583 COD. VOR.[2]) : num.card. : „vier" : „quatre" : (1x)
patru *num. card. masc. nom./ac.* [1] 26, 17; 26, 17;

pátrulea : (1581 CORESI, EV.) : num.ord. : „vierte" : „quatrieme" : (11x)
a patra *num. ord. fem. sg. nom./ac. art.* [1] 27, 7; [2] 20, 27;
al patrulea *num. ord. masc. sg. nom./ac. art.* [1] 2, 14; 3, 2; 3, 15; 8, 2; 12, 10; 23, 19; 24, 8; 26, 2; 26, 4; 26, 11; 27, 7; [2] 3, 2;

patrusím : (1683-1686 MS. 45) : s. m. : „Pathrusim" : „Patrusim" : (1x)
faftheroími *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 1, 12;
fetrosoneími *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 1, 12;

pávățĭ → pavăză

pávăză : (1578 DERS) : s. f. : „Schild" : „bouclier" : (7x)
pavățĭ *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [2] 25, 5;
pavățĭ *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 9, 16;
paveţe *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [1] 12, 34; [2] 9, 16;
paveze *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [1] 5, 18; 12, 8; 12, 24;

pază : (1560-1561 CORESI, TE.[2]) : s. f. : „Aufsicht, Wache" : „surveillance, garde" : (11x)
paza *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 9, 27; 12, 29; 23, 32; [2] 34, 9;
pază *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 18, 26;
pazele *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 9, 19; 23, 32; [2] 13, 11; 23, 6;
pazile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [2] 35, 2;
păzile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 23, 32;

păcát : (1563-1583 COD. VOR.[2]) : s. n. : „Sünde" : „péché" : (15x)
păcat *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 21, 3; [2] 29, 21; 29, 23; 29, 24;
păcatele *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [2] 6, 26; 28, 13; 33, 19; 36, 5;
păcatelor *subst. comun neutru pl. gen./dat. art.* [2] 6, 25; 6, 27; 7, 14;
păcatul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [2] 6, 29; 25, 4; 28, 13; 33, 23;

păcătós : (sec. XVI PS. H.) : adj./ s. m. : „sündig, sündhaft" : „pêcheur" : (1x)
păcătosului *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* [2] 19, 2;

păcătuí : (1683-1686 MS. 45) : v. IV : „sündigen" : „pécher" : (1x)
a păcătui *verb infinitiv prezent* [2] 22, 3;

păgîní : (1650 ANON. CAR.) : v. IV : „abtrrünig werden" : „renier" : (1x)
am păgînit *verb indicativ perfect compus 1 pl.* [2] 6, 37;

pămînt : (1517 DERS) : s. n. : „Erde, Land" : „terre, pays" : (126x)
pămînt *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 1, 10; 7, 21; 17, 8; 17, 21; 21, 12; 21, 16; 21, 21; 22, 8; 29, 11; 29, 15; [2] 6, 14; 6, 18; 6, 28; 6, 32; 6, 36; 7, 3; 8, 8; 20, 25; 22, 12; 29, 9; 32, 31; 36, 3;
pămîntul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [1] 1, 19; 1, 43; 1, 45; 2, 22; 4, 40; 5, 11; 5, 23; 6, 55; 10, 9; 11, 4; 13, 2; 14, 17; 16, 14; 16, 18; 16, 30; 16, 30; 16, 31; 16, 33; 19, 2; 19, 3; 22, 2; 22, 5; 22, 18; 22, 18; 27, 12; 27, 21; 27, 26; 28, 8; [2] 2, 12; 2, 17; 5, 9; 6, 5; 6, 25; 6, 27; 6, 36; 6, 37; 6, 38; 7, 14; 7, 20; 7, 22; 8, 17; 9, 5; 9, 11; 9, 12; 9, 26; 9, 28; 14, 1; 14, 6; 14, 6; 14, 7; 14, 8; 14, 8; 15, 8; 16, 9; 17, 6; 19, 3; 20, 7; 20, 10; 21, 2; 28, 3; 30, 9; 30, 25; 32, 13; 32, 21; 33, 6; 33, 8; 34, 7; 34, 8; 34, 33; 35, 20; 36, 2; 36, 4; 36, 5; 36, 21;
pămîntul *subst. comun neutru sg. voc. art.* [1] 16, 23;
pămîntului *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* [1] 5, 25; 29, 29; [2] 1, 9; 6, 31; 6, 33; 6, 38; 7, 21; 9, 14; 9, 22; 9, 23; 12, 8; 13, 9; 17, 10; 20, 30; 23, 13; 23, 17; 23, 20; 23, 21; 26, 1; 26, 21; 32, 17; 32, 19; 33, 25; 33, 25; 36, 1; 36, 4; 36, 14; 36, 23;
pămîntului *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* [2] 4, 17*;

păpúşă : (1665-1672 MS. 4389) : s. f. : „Bündel" : „botte, gerbe" : (1x)
păpuşi *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [1] 12, 40;

părăsí : (sec. XVI PS. H.) : v. IV : „1. verlassen, 2. von etw. ablassen, absehen" : „1. quitter, 2. renoncer" : (14x)
am părăsit *verb indicativ perfect compus 1 pl.* [2] 13, 10;
aţi părăsit *verb indicativ perfect compus 2 pl.* [2] 13, 11; 24, 20;
au părăsit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [2] 7, 22; 34, 25;
au părăsit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 12, 1; 21, 11;
părăsi *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [2] 16, 5;
părăsiră *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [2] 28, 14;
au părăsit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [2] 28, 6;

părăsiți *verb imp. 2 pl.* [2] 29, 11;
va părăsi *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [1] 28, 20; [2] 24, 20;
veți părăsi *verb viitor 1 indicativ 2 pl.* [2] 7, 19;

părête → perete

părínte : (sec. XVI PS. SCH.) : s. m. : „1. Vater, 2. pl. Eltern” : „1. père, 2. pl. parents” : (77x)
părinte *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 17, 13; 22, 10; 28, 6;
părintele *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [1] 29, 10;
părintelui *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* [1] 5, 1;
părinți *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 24, 31; [2] 25, 4; 25, 4;
părinții *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [1] 9, 19; 17, 11; 29, 15; [2] 9, 31; 12, 16; 14, 1; 16, 13; 21, 1; 21, 1; 25, 28; 26, 2; 26, 23; 26, 23; 27, 9; 28, 27; 29, 6; 29, 9; 30, 7; 30, 8; 32, 13; 32, 14; 32, 33; 33, 20; 34, 21; 34, 28; 35, 24; 36, 2; 36, 5; 36, 8; 36, 8;
părinților *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [1] 5, 25; 12, 17; 27, 22; 28, 9; 29, 18; 29, 20; [2] 6, 25; 6, 31; 6, 38; 7, 22; 11, 15; 13, 11; 13, 12; 13, 18; 14, 4; 15, 12; 19, 4; 20, 6; 20, 34; 21, 11; 21, 19; 23, 20; 24, 18; 24, 24; 26, 12; 28, 6; 28, 9; 28, 25; 29, 5; 30, 7; 30, 19; 30, 22; 32, 15; 33, 8; 33, 12; 34, 32; 34, 33; 36, 15;
părinți *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 9, 9*;

părintésc : (PRL) : adj. : „vaterhaft” : „paternal” : (2x)
cea părintească *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. art.* [1] 26, 6;
părinteasca *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 11, 25;

părînga : (1470 DERS) : s. f. : „Stange” : „barre” : (4x)
părîngelor *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* [2] 5, 8;
părîngi *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [1] 15, 15;
părîngile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [2] 5, 7; 5, 8;

păsá : (sec. XVI PS. SCH.) : v. I : „gehen” : „aller” : (6x)
pasă *verb imp. 2 sg.* [1] 12, 18; 17, 4; 21, 10;
păsați *verb imp. 2 pl.* [1] 21, 2; [2] 10, 5; 34, 21;

păscătór : (1665-1672 MS. 4389) : adj. : „Weidener” : „qui paît, qui pâture” : (1x)
păscători *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 27, 29;

păstór : (sec. XVI PS. H.) : s. m. : „Hirte” : „berger” : (1x)
păstoriu *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [2] 18, 16;

păşúne : (sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Weide” : „pâturage” : (3x)
păşune *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [1] 4, 39; 4, 40; 4, 41;

păvățáş : (1683-1686 MS. 45) : s. m. : „Schildträger” : „porteur de bouclier” : (2x)
păvățaşi *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [2] 14, 8; 17, 17;

păzí : (1551-1553 ES) : v. IV : „1. bewahren, 2. achtgeben” : „1. garder, protéger, 2. veiller” : (20x)
ai păzit *verb indicativ perfect compus 2 sg.* [2] 6, 15;
a păzi *verb infinitiv prezent* [1] 28, 7;
au păzit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 10, 13;
păzască *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [2] 23, 6;
păzăsc *verb indicativ prezent 3 pl.* [2] 34, 9;
păzêşte-te *verb imp. 2 sg.* [2] 35, 21;
păziia *verb indicativ imperfect 3 pl.* [2] 12, 10; 12, 11;
păzim *verb indicativ prezent 1 pl.* [2] 13, 11;
păzind *verb gerunziu* [1] 9, 19; 9, 19; 26, 10; [2] 6, 14; 34, 22;
să păzească *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [1] 9, 23;
să păzească *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [2] 34, 31;
să păzeşti *verb conjunctiv prezent 2 sg.* [1] 22, 12;
vei păzi *verb viitor 1 indicativ 2 sg.* [2] 7, 17;
vor păzi *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [1] 23, 32; [2] 33, 8;

păzitór : (1481 DERS) : s. m. : „1. Beschützer, 2. Wächter” : „1. protecteur, 2. gardien” : (1x)
păzitoriului *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* [2] 34, 22;

pe : (sec. XVI PS. H.) : prep. : „1. auf, 2. über, 3. durch, 4. um, gegen, für” : „1. /2. sur, 3. par, 4. pour, contre” : (1101x)
pe *prep.* [1] 6, 78; [2] 24, 5; 24, 5;
pre *prep.* [1] 1, 10; 1, 10; 1, 11; 1, 11; 1, 11; 1, 11; 1, 12; 1, 12; 1, 12; 1, 13; 1, 14; 1, 14; 1, 14; 1, 14; 1, 15; 1, 15; 1, 15; 1, 16; 1, 16; 1, 16; 1, 18; 1, 18; 1, 18; 1, 20; 1, 20; 1, 20; 1, 20; 1, 21; 1, 21; 1, 21; 1, 22; 1, 22; 1, 22; 1, 23; 1, 23; 1, 23; 1, 31; 1, 31; 1, 31; 1, 31; 1, 31; 1, 34; 1, 36; 2, 3; 2, 4; 2, 4; 2, 7; 2, 10; 2, 10; 2, 11; 2, 11; 2, 12; 2, 12; 2, 13; 2, 17; 2, 18; 2, 18; 2, 19; 2, 19; 2, 20; 2, 20; 2, 21; 2, 21; 2, 22; 2, 23; 2, 24; 2, 29; 2, 29; 2, 35; 2, 35; 2, 36; 2, 36; 2, 37; 2, 37; 2, 38; 2, 38; 2, 39; 2, 39; 2, 40; 2, 40; 2, 41; 2, 41; 2, 44; 2, 44; 2, 46; 2, 46; 2, 46; 2, 46; 2, 48; 2, 48; 2, 49; 4, 2; 4, 2; 4, 2; 4, 6; 4, 6; 4, 6; 4, 6; 4, 8; 4, 8; 4, 10; 4, 11; 4, 12; 4, 12; 4, 12; 4, 14; 4, 14; 4, 17; 4, 17; 4, 17; 4, 18; 4, 18; 4, 18; 4, 22; 4, 41; 4, 41; 4, 41; 4, 41; 4, 41; 4, 43; 5, 1; 5, 6; 5, 20; 5, 25; 5, 26; 5, 26; 5, 26; 5, 26; 6, 4; 6, 4; 6, 5; 6, 5; 6, 6; 6, 6; 6, 7; 6, 7; 6, 8; 6, 8; 6, 9; 6, 9; 6, 10; 6, 11; 6, 11; 6, 12; 6, 12; 6, 13; 6, 13; 6, 14; 6, 14; 6, 15; 6, 15; 6, 31; 6, 31; 6, 55; 6, 57; 6, 57; 6, 57; 6, 57; 6, 58; 6, 58; 6, 58; 6, 58; 6, 58; 6, 58; 6, 59; 6, 59; 6, 59; 6, 59; 6, 59; 6, 59; 6, 60; 6, 60; 6, 60; 6, 60; 6, 60; 6, 60; 6, 60; 6, 60; 6, 64; 6, 65; 6, 65; 6, 65; 6, 65; 6, 67; 6, 67; 6, 67; 6, 67; 6, 68; 6, 68; 6, 68; 6, 68; 6, 69; 6, 69; 6, 69; 6, 69; 6, 70; 6, 70; 6, 70; 6, 70; 6, 71; 6, 71; 6, 71; 6, 71; 6, 72; 6, 72; 6, 72; 6, 72; 6, 73; 6, 73; 6, 73; 6, 73; 6, 74; 6, 74; 6, 74; 6, 74; 6, 75; 6, 75; 6, 75; 6, 75; 6, 76; 6, 76; 6, 76; 6, 76; 6, 76; 6, 76; 6, 77; 6, 77; 6, 77; 6, 77; 6, 78; 6, 78; 6, 78; 6, 79; 6, 79; 6, 79; 6, 79; 6, 80; 6, 80; 6, 80; 6, 80; 6, 81; 6, 81; 6, 81; 6, 81; 7, 14; 7, 14; 7, 18; 7, 18; 7, 18; 7, 21; 7, 22; 7, 24; 7, 24; 7, 24; 7, 24; 7, 32; 7, 32; 7, 32; 7, 32; 8, 1; 8, 1; 8, 1; 8, 2; 8, 2; 8, 6; 8, 7; 8, 7; 8, 8; 8, 9; 8, 9; 8, 9; 8, 9; 8, 10; 8, 10; 8, 10; 8, 11; 8, 11; 8, 12; 8, 12; 8, 12; 8, 13; 8, 32; 8, 33; 8, 33; 8, 33; 8,

33; 8, 33; 8, 33; 8, 34; 8, 36; 8, 36; 8, 36; 8, 36; 8, 36; 8, 37; 9, 23; 9, 23; 9, 28; 9, 28; 9, 38; 9, 39; 9, 39; 9, 39; 9, 39; 9, 39; 9, 39; 9, 40; 9, 42; 9, 42; 9, 42; 9, 42; 9, 42; 9, 43; 10, 2; 10, 2; 10, 2; 10, 3; 10, 8; 10, 8; 10, 8; 10, 9; 10, 13; 10, 14; 10, 14; 11, 2; 11, 2; 11, 2; 11, 3; 11, 7; 11, 10; 11, 14; 11, 14; 11, 18; 11, 18; 11, 19; 11, 19; 11, 22; 11, 22; 11, 23; 11, 23; 11, 25; 12, 15; 12, 18; 12, 18; 12, 18; 12, 18; 12, 19; 12, 31; 12, 38; 12, 38; 12, 40; 12, 40; 12, 40; 12, 40; 13, 3; 13, 5; 13, 6; 13, 7; 13, 9; 13, 10; 13, 10; 13, 12; 13, 13; 14, 2; 14, 2; 14, 8; 14, 10; 14, 10; 14, 11; 14, 11; 14, 12; 14, 12; 14, 15; 15, 2; 15, 3; 15, 4; 15, 4; 15, 11; 15, 11; 15, 11; 15, 11; 15, 11; 15, 16; 15, 16; 15, 17; 15, 26; 15, 29; 15, 29; 16, 1; 16, 2; 16, 4; 16, 7; 16, 9; 16, 11; 16, 17; 16, 21; 16, 35; 16, 35; 16, 35; 16, 37; 16, 37; 16, 39; 16, 39; 16, 41; 16, 41; 17, 5; 17, 6; 17, 7; 17, 8; 17, 9; 17, 9; 17, 10; 17, 14; 17, 16; 17, 18; 17, 21; 17, 21; 17, 21; 17, 22; 17, 23; 18, 1; 18, 1; 18, 1; 18, 2; 18, 3; 18, 6; 18, 7; 18, 10; 18, 10; 18, 10; 18, 10; 18, 10; 18, 13; 19, 2; 19, 2; 19, 3; 19, 4; 19, 4; 19, 4; 19, 7; 19, 7; 19, 8; 19, 16; 19, 16; 19, 16; 19, 17; 19, 17; 19, 18; 20, 1; 20, 1; 20, 2; 20, 3; 20, 4; 20, 4; 20, 4; 20, 6; 20, 6; 21, 1; 21, 1; 21, 2; 21, 6; 21, 6; 21, 6; 21, 7; 21, 12; 21, 12; 21, 15; 21, 16; 21, 20; 21, 21; 21, 22; 21, 26; 21, 29; 22, 2; 22, 6; 22, 9; 22, 18; 22, 18; 23, 1; 23, 2; 23, 2; 23, 2; 23, 5; 23, 5; 23, 6; 23, 13; 23, 22; 23, 28; 24, 3; 24, 4; 24, 5; 24, 5; 24, 6; 25, 1; 25, 1; 26, 5; 26, 10; 26, 12; 26, 32; 26, 32; 27, 23; 28, 1; 28, 1; 28, 1; 28, 1; 28, 1; 28, 1; 28, 5; 28, 9; 28, 9; 28, 9; 28, 10; 29, 10; 29, 11; 29, 15; 29, 17; 29, 20; 29, 20; 29, 22; 29, 22; 29, 22; 29, 23; 29, 25; 29, 29; [2] 1, 1; 1, 1; 1, 9; 1, 10; 1, 11; 1, 14; 1, 15; 2, 4; 2, 11; 2, 11; 2, 13; 2, 16; 2, 16; 2, 16; 2, 17; 2, 17; 2, 17; 3, 4; 3, 4; 3, 7; 3, 8; 3, 10; 3, 12; 4, 2; 4, 3; 4, 3; 4, 4; 4, 6; 4, 6; 4, 17; 4, 23; 5, 1; 5, 1; 5, 1; 5, 4; 6, 2; 6, 6; 6, 13; 6, 14; 6, 18; 6, 19; 6, 19; 6, 22; 6, 25; 6, 26; 6, 28; 6, 28; 6, 28; 6, 34; 6, 36; 6, 36; 6, 36; 6, 38; 6, 38; 7, 3; 7, 3; 7, 10; 7, 20; 7, 20; 7, 22; 7, 22; 7, 22; 8, 2; 8, 2; 8, 4; 8, 6; 8, 8; 8, 8; 8, 8; 8, 11; 9, 1; 9, 8; 9, 8; 9, 8; 9, 15; 9, 16; 9, 17; 9, 25; 9, 27; 9, 29; 9, 29; 9, 31; 10, 1; 10, 3; 10, 6; 10, 11; 10, 11; 10, 11; 10, 14; 10, 14; 10, 17; 10, 18; 10, 18; 10, 18; 11, 7; 11, 8; 11, 8; 11, 8; 11, 9; 11, 9; 11, 9; 11, 10; 11, 11; 11, 13; 11, 15; 11, 15; 11, 16; 11, 17; 11, 17; 11, 18; 11, 18; 11, 18; 11, 19; 11, 19; 11, 19; 11, 20; 11, 20; 11, 21; 11, 21; 12, 5; 12, 5; 12, 7; 12, 7; 12, 10; 12, 14; 13, 5; 13, 5; 13, 8; 13, 9; 13, 9; 13, 10; 13, 11; 13, 15; 13, 15; 13, 16; 13, 17; 13, 18; 13, 19; 13, 19; 13, 19; 13, 20; 13, 22; 14, 1; 14, 4; 14, 7; 14, 7; 14, 7; 14, 11; 14, 11; 14, 11; 14, 12; 14, 13; 14, 15; 15, 2; 15, 2; 15, 2; 15, 4; 15, 4; 15, 6; 15, 9; 15, 9; 15, 9; 15, 12; 15, 13; 15, 15; 15, 15; 15, 16; 16, 1; 16, 3; 16, 4; 16, 4; 16, 4; 16, 4; 16, 5; 16, 6; 16, 6; 16, 6; 16, 6; 16, 7; 16, 7; 16, 8; 16, 8; 16, 10; 16, 10; 16, 11; 16, 12; 16, 12; 16, 14; 16, 15; 17, 4; 17, 7; 17, 7; 17, 7; 17, 7; 17, 7; 17, 7; 18, 2; 18, 4; 18, 5; 18, 7; 18, 7; 18, 8; 18, 8; 18, 9; 18, 11; 18, 12; 18, 16; 18, 18; 18, 18; 18, 19; 18, 20; 18, 23; 18, 23; 18, 25; 18, 26; 18, 30; 18, 31; 18, 31; 18, 31; 18, 31; 18, 33; 18, 34; 19, 3; 19, 4; 19, 5; 19, 8; 20, 3; 20, 4; 20, 4; 20, 7; 20, 7; 20, 10; 20, 11; 20, 17; 20, 20; 20, 23; 20, 23; 20, 24; 20, 24; 20, 24; 20, 25; 20, 27; 20, 28; 21, 4; 21, 5; 21, 7; 21, 9; 21, 9; 21, 9; 21, 11; 21, 11; 21, 11; 21, 13; 21, 13; 21, 13; 21, 13; 21, 14; 21, 16; 21, 16; 21, 16; 21, 17; 21, 17; 21, 18; 22, 1; 22, 1; 22, 1; 22, 4; 22, 5; 22, 6; 22, 6; 22, 8; 22, 8; 22, 8; 22, 8; 22, 9; 22, 9; 22, 9; 22, 9; 22, 9; 22, 9; 22, 11; 22, 11; 22, 11; 22, 11; 22, 11; 22, 11; 22, 12; 23, 1; 23, 1; 23, 1; 23, 1; 23, 1; 23, 1; 23, 1; 23, 2; 23, 2; 23, 2; 23, 3; 23, 7; 23, 9; 23, 10; 23, 10; 23, 11; 23, 11; 23, 11; 23, 12; 23, 14; 23, 15; 23, 17; 23, 17; 23, 20; 23, 20; 23, 20; 23, 20; 23, 20; 23, 20; 23, 20; 23, 21; 24, 4; 24, 6; 24, 6; 24, 11; 24, 12; 24, 13; 24, 16; 24, 18; 24, 19; 24, 20; 24, 20; 24, 20; 24, 22; 24, 23; 24, 24; 24, 25; 24, 25; 24, 25; 24, 25; 24, 27; 24, 27; 25, 3; 25, 3; 25, 3; 25, 3; 25, 4; 25, 5; 25, 5; 25, 5; 25, 11; 25, 11; 25, 12; 25, 12; 25, 13; 25, 14; 25, 14; 25, 15; 25, 15; 25, 16; 25, 18; 25, 19; 25, 20; 25, 20; 25, 23; 25, 23; 25, 24; 25, 26; 25, 27; 25, 28; 25, 28; 26, 1; 26, 1; 26, 2; 26, 5; 26, 5; 26, 5; 26, 7; 26, 9; 26, 15; 26, 19; 26, 20; 26, 20; 26, 23; 27, 5; 27, 7; 28, 5; 28, 5; 28, 6; 28, 7; 28, 7; 28, 7; 28, 9; 28, 10; 28, 15; 28, 15; 28, 15; 28, 15; 28, 18; 28, 18; 28, 18; 28, 18; 28, 18; 28, 18; 28, 18; 28, 19; 28, 20; 28, 20; 28, 23; 28, 23; 28, 23; 28, 24; 28, 25; 28, 26; 28, 27; 29, 3; 29, 3; 29, 4; 29, 4; 29, 6; 29, 8; 29, 10; 29, 15; 29, 24; 29, 25; 29, 30; 29, 36; 30, 3; 30, 6; 30, 7; 30, 9; 30, 9; 30, 10; 30, 19; 30, 20; 30, 20; 30, 21; 30, 27; 31, 8; 31, 8; 31, 10; 31, 15; 31, 19; 31, 21; 32, 1; 32, 4; 32, 8; 32, 9; 32, 10; 32, 11; 32, 11; 32, 11; 32, 13; 32, 14; 32, 14; 32, 15; 32, 15; 32, 15; 32, 15; 32, 17; 32, 17; 32, 17; 32, 18; 32, 21; 32, 21; 32, 22; 32, 22; 32, 22; 32, 22; 32, 30; 32, 31; 32, 31; 32, 31; 32, 32; 32, 33; 33, 6; 33, 9; 33, 9; 33, 11; 33, 11; 33, 11; 33, 13; 33, 13; 33, 14; 33, 14; 33, 15; 33, 18; 33, 18; 33, 19; 33, 19; 33, 19; 33, 20; 33, 24; 33, 25; 33, 25; 34, 3; 34, 3; 34, 3; 34, 5; 34, 5; 34, 8; 34, 8; 34, 8; 34, 8; 34, 10; 34, 10; 34, 10; 34, 17; 34, 17; 34, 19; 34, 21; 34, 23; 34, 25; 34, 26; 34, 26; 34, 27; 34, 27; 34, 27; 34, 28; 34, 29; 34, 31; 34, 32; 34, 33; 35, 2; 35, 13; 35, 20; 35, 20; 35, 20; 35, 20; 35, 20; 35, 20; 35, 21; 35, 21; 35, 24; 35, 24; 35, 24; 35, 24; 35, 25; 36, 1; 36, 1; 36, 1; 36, 2; 36, 2; 36, 4; 36, 4; 36, 4; 36, 4; 36, 4; 36, 5; 36, 5; 36, 5; 36, 6; 36, 7; 36, 8; 36, 10; 36, 10; 36, 13; 36, 16; 36, 17; 36, 17; 36, 17; 36, 17; 36, 20; 36, 21;

pe *prep.* [2] 15, 15*;

pre *prep.* [1] 4, 33*; 9, 25*; 28, 12*; [2] 3, 4*; 4, 3*; 6, 8*; 6, 20*; 8, 14*; 8, 17*; 14, 14*; 16, 4*; 20, 31*; 31, 2*; 32, 18*;

pedéstru : (1563-1583 COD. VOR.[2]) : adj. : „Fußgänger-” : „piéton” : (2x)

pedestri *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 18, 4;

pidestri *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 19, 18;

peletián: (1665-1672 MS. 4389) : s. m. : „Pelethit" : „Péléthien" : (1x)
feléthi *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 18, 17;

péliță → piéliță

péntru : (sec. XVI PS. H.) : prep./conj. : „1. für, 2. wegen, ... halber" : „1. pour, 2. à cause de" : (166x)
pentru *prep.* [1] 1, 45; 1, 46; 1, 47; 1, 48; 1, 49; 1, 50; 6, 49; 9, 1; 11, 7; 11, 22; 14, 2; 14, 2; 14, 11; 16, 21; 17, 19; 19, 1; 19, 2; 19, 3; 19, 5; 19, 13; 19, 13; 21, 3; 21, 7; 21, 15; 21, 18; 21, 25; 22, 11; 28, 8; 29, 23; 29, 28; 29, 29; [2] 1, 8; 6, 31; 6, 32; 7, 22; 8, 15; 8, 15; 9, 5; 9, 5; 9, 8; 9, 29; 9, 31; 10, 15; 12, 10; 12, 16; 14, 1; 15, 14; 16, 7; 16, 7; 16, 8; 16, 10; 17, 1; 18, 7; 18, 12; 18, 17; 21, 1; 21, 7; 22, 1; 22, 9; 24, 6; 24, 27; 25, 4; 25, 4; 25, 6; 25, 15; 25, 16; 25, 19; 26, 1; 28, 19; 28, 22; 29, 21; 29, 21; 29, 21; 29, 21; 29, 21; 29, 23; 29, 24; 29, 24; 29, 24; 30, 18; 30, 19; 31, 4; 31, 9; 32, 17; 32, 18; 32, 18; 32, 20; 32, 27; 32, 27; 33, 20; 33, 25; 34, 21; 34, 21; 34, 21; 34, 25; 35, 20; 35, 21; 35, 24; 35, 25; 35, 25; 36, 4; 36, 5; 36, 5; 36, 8;
pentru *conjuncție subord.* [1] 18, 10*; 21, 3*; 29, 9*; [2] 1, 11*; 1, 11*; 2, 11*; 6, 8*; 7, 22*; 9, 8*; 12, 12*; 12, 12*; 15, 13*; 15, 2*; 16, 7*; 16, 8*; 18, 7*; 20, 27*; 21, 11*; 21, 12*; 22, 1*; 22, 6*; 24, 24*; 24, 7*; 24, 6*; 25, 15*; 25, 19*; 28, 2*; 28, 13*; 29, 36*; 29, 36*; 34, 21*; 34, 25*; 36, 13*;
pentru *prep.* [1] 15, 13*; 17, 25*; 18, 10*; 21, 3*; 29, 9*; [2] 1, 11*; 2, 11*; 6, 8*; 7, 21*; 7, 22*; 12, 12*; 12, 12*; 15, 2*; 18, 7*; 19, 2*; 20, 27*; 20, 27*; 21, 11*; 21, 12*; 22, 1*; 22, 6*; 24, 6*; 24, 7*; 28, 2*; 28, 13*; 29, 36*; 29, 36*; 34, 21*; 34, 25*; 36, 13*;

peréte : (sec. XVI PS. SCH.) : s. m. : „Wand" : „mur" : (5x)
părête *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [2] 3, 7;
părêtele *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [2] 3, 11;
păreții *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [1] 29, 4; [2] 3, 7;
părețí *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 14, 1*;

pers : (1645 HERODOT) : s. m. „Perser" : „Persan" : (3x)
persilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [2] 36, 22; 36, 22; 36, 23;

péste : (sec. XVI PS. H.) : prep. : „1. über, 2. während" : „1. sur, au dessus de, 2. durant, pendant" : (331x)
preste *prep.* [1] 5, 19; 6, 49; 6, 49; 9, 19; 9, 20; 9, 25; 9, 26; 9, 26; 9, 27; 9, 27; 9, 28; 9, 29; 9, 29; 9, 29; 9, 29; 9, 29; 9, 29; 9, 29; 9, 31; 9, 32; 10, 3; 10, 4; 10, 5; 11, 2; 11, 2; 11, 3; 11, 6; 11, 10; 11, 11; 11, 20; 11, 25; 11, 42; 12, 4; 12, 8; 12, 15; 12, 21; 12, 38; 13, 1; 13, 1; 13, 2; 13, 6; 13, 10; 14, 2; 14, 8; 14, 17; 15, 15; 15, 20; 15, 27; 15, 29; 16, 25; 16, 40; 16, 40; 17, 7; 17, 7; 17, 8; 17, 10; 17, 17; 17, 26; 18, 3; 18, 7; 18, 14; 18, 15; 18, 17; 18, 17; 21, 3; 21, 4; 21, 10; 21, 16; 21, 16; 21, 22; 21, 26; 22, 8; 22, 8; 22, 9; 22, 12; 22, 13; 23, 1; 23, 31; 23, 31; 26, 20; 26, 20; 26, 22; 26, 24; 26, 26; 26, 26; 26, 26; 26, 28; 26, 29; 26, 30; 26, 32; 27, 1; 27, 1; 27, 2; 27, 2; 27, 4; 27, 4; 27, 4; 27, 6; 27, 6; 27, 7; 27, 8; 27, 9; 27, 10; 27, 11; 27, 12; 27, 13; 27, 14; 27, 15; 27, 16; 27, 24; 27, 25; 27, 25; 27, 26; 27, 27; 27, 27; 27, 28; 27, 28; 27, 28; 27, 29; 27, 29; 27, 30; 27, 30; 27, 31; 28, 1; 28, 3; 28, 4; 28, 4; 28, 5; 28, 5; 28, 18; 29, 6; 29, 6; 29, 26; 29, 27; 29, 29; 29, 29; 29, 29; [2] 1, 6; 1, 6; 1, 9; 1, 9; 1, 11; 1, 11; 1, 13; 2, 2; 2, 4; 2, 11; 2, 18; 3, 8; 3, 15; 3, 15; 4, 4; 4, 12; 4, 12; 4, 12; 4, 14; 4, 19; 5, 7; 5, 7; 5, 7; 6, 5; 6, 6; 6, 10; 6, 13; 6, 13; 6, 16; 6, 22; 6, 27; 6, 31; 6, 33; 6, 34; 7, 3; 7, 3; 7, 14; 7, 14; 7, 22; 8, 3; 8, 12; 9, 6; 9, 8; 9, 8; 9, 16; 9, 18; 9, 19; 9, 30; 10, 4; 10, 11; 10, 14; 10, 17; 10, 18; 11, 3; 12, 2; 12, 7; 12, 9; 12, 10; 13, 1; 13, 2; 13, 5; 13, 11; 13, 12; 14, 9; 14, 11; 14, 14; 15, 1; 15, 5; 16, 1; 16, 4; 16, 9; 16, 15; 17, 1; 17, 10; 18, 23; 19, 2; 19, 7; 19, 10; 19, 10; 19, 11; 20, 9; 20, 11; 20, 12; 20, 15; 20, 17; 20, 19; 20, 23; 20, 24; 20, 30; 20, 32; 20, 38; 21, 4; 21, 8; 21, 16; 21, 17; 23, 3; 23, 9; 23, 10; 23, 11; 23, 18; 24, 9; 24, 18; 24, 23; 24, 25; 24, 25; 24, 26; 25, 5; 25, 5; 25, 10; 25, 13; 25, 15; 25, 28; 26, 7; 26, 7; 26, 7; 26, 15; 26, 16; 26, 21; 27, 5; 27, 5; 28, 4; 28, 4; 28, 9; 28, 11; 28, 12; 28, 13; 28, 13; 28, 13; 28, 13; 29, 8; 29, 8; 29, 10; 29, 21; 29, 22; 29, 22; 29, 22; 29, 23; 29, 27; 30, 1; 30, 18; 30, 22; 31, 12; 31, 14; 32, 6; 32, 12; 32, 18; 32, 25; 32, 25; 32, 25; 32, 26; 33, 10; 33, 10; 33, 11; 33, 14; 33, 16; 33, 17; 33, 24; 33, 25; 34, 4; 34, 5; 34, 12; 34, 12; 34, 13; 34, 13; 34, 24; 34, 24; 34, 28; 34, 28; 34, 31; 35, 3; 35, 15; 35, 16; 35, 20; 35, 23; 35, 25; 35, 26; 36, 1; 36, 2; 36, 3; 36, 4; 36, 4; 36, 5; 36, 5; 36, 6; 36, 10; 36, 10; 36, 17;
preste *prep.* [1] 15, 25*; 20, 5*; [2] 1, 2*; 1, 2*; 6, 9*; 23, 1*; 23, 14*;

péşteră : (1532 DERS) : s. f. : „Höhle" : „grotte" : (1x)
peştera *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 11, 15;

petréce : (1563-1583 COD. VOR.[2]) : v. III : „1. durchführen, durchziehen, 2. begleiten, 3. sich belustigen" : „1. traverser, 2. accompagner, 3. se divertir" : (4x)
am petrecut *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [1] 17, 5;
petrecea *verb indicativ imperfect 3 sg.* [2] 33, 6;
petrecură *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [2] 15, 12; 17, 9;

péveț : (1632 EUSTR. PRAV.) : s. m. : „Sänger" : „chanteur" : (2x)
pêveți *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 13, 8;
pêveții *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [2] 5, 11;

peveți : (1688 BIBLIA) : v. IV : „singen" : „chanter" : (1x)
peveținд *verb gerunziu* [2] 5, 12;

piátră : (1408 BGL) : s. f. : „Stein" : „pierre" : (26x)
piatra *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 29, 2;
piatră *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 11, 15; 20, 2; 29, 8; [2] 9, 1; 9, 9; 9, 10;
pietri *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [1] 12, 2; 22, 2; 22, 14; 22, 15; 29, 2; 29, 2; [2] 2, 14; 3, 6; 10, 18; 24, 21; 26, 7; 26, 14; 26, 15; 32, 27; 34, 11;
pietrii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [2] 7, 3;

pietrile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [2] 1, 15; 9, 27; 16, 6;

picá : (sec. XVI PS. H.) : v. I : „tropfen" : „goutter" : (1x)
va pica *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [2] 12, 7;

piciór : (1410 DLRV) : s. n. : „Fuss" : „pied" : (5x)
picioare *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [2] 9, 18;
picioarele *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [2] 3, 12; 16, 12;
picioarelor *subst. comun neutru pl. gen./dat. art.* [1] 28, 2;
piciorul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [2] 33, 8;

pidéstru → pedestru

piédică : (sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Hindernis" : „obstacle" : (1x)
piêdecă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 28, 23;

pieíre : (sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Totschlag" : „meurtre" : (4x)
pieire *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 12, 12;
pieirea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 22, 7;
piéiri *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [1] 14, 14;
pieririlor *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* [1] 14, 15;

piéle : (sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Haut, Fell" : „peau" : (1x)
pieilor *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* [1] 17, 1;

piéliță : (sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Haut, Fell" : „peau" : (1x)
pelițele *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 11, 1;

piept : (1560-1561 CORESI, TE.[2]) : s. m. : „Brust" : „poitrine" : (1x)
pieptului *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* [2] 18, 33;

piérde : (sec. XVI PS. H.) : v. III : „verlieren, vernichten" : „perdre, anéantir" : (16x)
ai pierdut *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 20, 7;
au pierdut *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [2] 8, 8; 32, 14;
au pierdut *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 28, 3; 33, 2;
pierdea *verb indicativ imperfect 3 sg.* [1] 21, 15; 21, 15;
pierdu *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [2] 22, 10;
pierdură *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [2] 24, 23;
pierzînd *verb gerunziu* [1] 21, 12;
să piarză *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [2] 20, 24; 22, 4;
să piarză *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [1] 21, 15; [2] 21, 7; 25, 16; 36, 5;

pierí : (sec. XVI PS. H.) : v. IV : „zugrunde gehen, umkommen" : „périr, mourir" : (1x)
pieriia *verb indicativ imperfect 3 sg.* [2] 27, 2;

pierzáre : (1581 CORESI, EV.) : s. f. : „Totschlag" : „meurtre" : (1x)
pierzare *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 21, 17;

pietrár : (1498 DERS) : s. m. : „Steinbrecher" : „concasseur de pierres" : (1x)
pietrari *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [2] 24, 12;

píldă : (sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Gleichnis, Beispiel" : „sentence, modèle" : (7x)
pilda *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 28, 11; 28, 12; 28, 18; 28, 21; 28, 21;
pildă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 7, 20;
pildei *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [1] 28, 19;

pin : (1625 DIRB) : s. m. : „Kiefer" : „pin" : (3x)
pin *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [2] 9, 10; 9, 11;
pini *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [2] 2, 8;

píine : (sec. XVI PS. H.) : s. f. : „1. Brot, 2. Feldfrucht" : „1. pain, 2. céréales" : (6x)
pîine *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 16, 3; [2] 13, 11; 18, 26;
pîinele *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 9, 32;
pîini *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [2] 4, 19;
pîinile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 23, 29;

pínă : (sec. XVI PS. H.) : conj./prep. : „bis, auch, noch" : „jusque, encore" : (97x)
pînă *conjuncție subord.* [1] 19, 5; [2] 24, 10; 36, 16;
pînă *prep.* [1] 4, 39; 5, 9; 6, 32; 16, 19; 28, 20; [2] 4, 2; 4, 10; 8, 16; 18, 10; 18, 26; 21, 15; 26, 8; 26, 15; 26, 15; 29, 28; 29, 34; 29, 34; 34, 6; 34, 30; 35, 14; 35, 25; 36, 21;
pînă *prep.* [1] 4, 31*; 4, 33*; 4, 39*; 4, 41*; 4, 43*; 5, 11*; 5, 16*; 5, 22*; 5, 23*; 5, 26*; 7, 28*; 7, 29*; 9, 18*; 11, 8*; 11, 21*; 12, 15*; 12, 40*; 13, 5*; 13, 9*; 13, 11*; 14, 16*; 15, 2*; 15, 29*; 16, 3*; 16, 36*; 17, 5*; 17, 12*; 17, 14*; 17, 14*; 17, 16*; 17, 22*; 17, 23*; 17, 24*; 19, 4*; 21, 2*; 22, 10*; 23, 13*; 23, 13*; 23, 25*; 28, 7*; 28, 8*; 28, 9*; 29, 10*; [2] 5, 9*; 8, 8*; 9, 6*; 9, 26*; 9, 26*; 10, 5*; 10, 19*; 14, 9*; 14, 13*; 15, 13*; 15, 13*; 15, 19*; 17, 12*; 18, 34*; 19, 4*; 21, 10*; 23, 8*; 23, 10*; 25, 13*; 25, 23*; 26, 8*; 26, 21*; 28, 9*; 30, 5*; 30, 10*; 31, 1*; 31, 10*; 32, 24*; 36, 20*;

pîngări : (1632 EUSTR. PRAV.) : v. IV : „besudeln, beflecken" : „tacher, profaner" : (2x)
au pîngărit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [2] 36, 14;
au pîngărit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 29, 19;

píntece : (1448 DERS) : s. n. : „Bauch, Leib" : „ventre" : (10x)
pîntece *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 7, 23; 10, 13; [2] 21, 18; 33, 6; 35, 20;
pîntecele *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [1] 17, 11; [2] 21, 15; 21, 19; 32, 21;
pîntecelui *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* [2] 21, 15;

pînzár : (1665-1672 MS. 4389) : s. m. : „Weber" : „tisserand" : (2x)
pînzarilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [1] 20, 4;
pînzariului *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* [1] 11, 23;

pîríu : (1337 DRĂGANU) : s. n. : „Bach" : „ruisseau" : (2x)

pîrîu *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [2] 33, 14;
pîrîul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [2] 7, 8;

plátă : (sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Belohnung" : „récompense" : (1x)
plată *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 15, 7;

plăceá : (1551-1553 ES) : v. II : „gefallen" : „plaire" : (1x)
plăcu *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [2] 30, 4;

plăcíntă : (1545 DERS) : s. f. : „Kuchen" : „galette" : (1x)
plăcinte *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [1] 23, 29;

plămĺn : (1600 HC) : s. f. : „Lunge" : „poumon" : (1x)
plămînii *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [2] 18, 33;

plecá : (sec. XVI PS. H.) : v. I : „1. neigen, beugen, 2. weggehen" : „1. pencher, incliner, 2. partir" : (3x)
plecînd *verb gerunziu* [1] 29, 20;
plecîndu-se *verb gerunziu* [2] 20, 19;
s-au plecat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 15, 29;

plesní : (sec. XVI JAHRESBER. III) : vb. IV. : „zerbersten" : „écraser" : (1x)
plesniia *verb indicativ imperfect 3 pl.* [2] 25, 12;

plin : (sec. XVI PS. H.) : adj. : „1. voll, gefüllt, 2. reich an" : „1. plein, rempli, 2. riche en" : (11x)
plin *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 12, 15; 29, 28; [2] 24, 15;
plină *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 11, 13; 29, 9; [2] 9, 21; 15, 17; 16, 9; 19, 9; 25, 2;
plin *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 23, 1*;

pliní → împlini

pliníre → împlinire

plĺnge : (sec. XVI PS. H.) : v. III : „(be)weinen, klagen" : „déplorer, plaindre, regretter" : (4x)
ai plînsu *verb indicativ perfect compus 2 sg.* [2] 34, 27;
au plîns *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [2] 35, 24;
plînse *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 7, 22; [2] 35, 25;

plĺngere : (sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Beweinen, Klage" : „action de pleurer, de déplorer, plainte" : (1x)
plîngere *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 35, 25;

ploáie : (sec. XVI PS. SCH.) : s. f. : „Regen" : „pluie" : (3x)
ploaie *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 6, 26; 6, 27; 7, 13;

plug : (1560-1561 CORESI, TE.[2]) : s. n. : „Pflug" : „charrue" : (1x)
plugul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [1] 21, 23;

plugár : (1563 CORESI, PRAXIU) : s. m. : „Pflüger, Landmann" : „laboureur, campagnard" : (3x)
plugari *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [2] 26, 10; 26, 10;
plugarii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [1] 27, 26;

plútă : (1638 DRH) : s. f. : „Floß" : „radeau" : (1x)
plute *subst. comun fem. pl. gen./dat. neart.* [2] 2, 16;

poártă : (1470 DERS) : s. f. : „Tor, Pforte" : „porte" : (36x)
ai porţii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [2] 35, 15;
poarta *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 9, 18; 19, 9; 26, 16; [2] 12, 10; 23, 5; 23, 15; 23, 20; 24, 8; 25, 23; 25, 23; 26, 9; 26, 9; 27, 3; 33, 14;
poartă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 11, 17; 11, 18; 16, 42; 26, 13; 26, 13; [2] 8, 14; 8, 14;
porţi *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [2] 8, 5; 14, 7;
porţii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [2] 18, 9; 32, 6; 35, 15;
porţile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 9, 23; 9, 27; [2] 3, 7; 23, 4; 23, 19; 31, 2;
porţilor *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* [1] 22, 3; 26, 1; 26, 12;

pod : (1352 DRH) : s. n. : „1. Brücke, 2. Dachboden" : „1. pont, 2. comble, grenier" : (2x)
poduri *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [2] 31, 14;
podurile *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [2] 3, 7;

podoábă : (sec. XVI PS. SCH.) : s. f. : „Zierde, Scmuck" : „ornement, bijoux" : (2x)
podoaba *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 9, 4;
podoabă *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 15, 27;

póftă : (1563-1583 COD. VOR.[2]) : s. f. : „Begierde, Lust" : „désir, envie" : (1x)
pohta *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 8, 6;

poftí : (sec. XVI PS. SCH.) : v. IV : „1. begehren, verlangen, wünschen, 2. (er)bitten, 3. auffordern" : „1. demander, désirer, 2. solliciter, prier, 3. inviter" : (2x)
au pohtit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 8, 6;
pohti *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 11, 17;

poftít : (1577 CORESI, PS.) : adj. : „begehrt" : „désiré, recherché" : (3x)
cêle pohtite *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. art.* [2] 36, 10;
poftite *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. neart.* [2] 20, 26;
pohtite *adj. gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. neart.* [2] 32, 27;

pogorí → coborî

pogrebánie : (1551-1553 ES) : s. f. : „Beerdigung" : „enterrement, funerailles" : (3x)
pogrebania *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 21, 19;
pogrebanie *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 16, 15; 21, 19;

pohfálă : (1619 DIR) : s. f. : „Ruhm" : „gloire" : (1x)
pohvalii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [1] 29, 13;

póhtă → poftă

pohtí → pofti

pohtít → poftit

pohválă → pohfală

pomení : (sec. XVI PS. H.) : v. IV : „gedenken, erinnern” : „commémorer” : (4x)
pomenêşte *verb imp. 2 sg.* [2] 6, 42;
pomeniți *verb imp. 2 pl.* [1] 16, 12; 16, 15; [2] 29, 31;

popás : (1638 IORGA, S.D.) : s. n. : „Rast” : „halte” : (1x)
popas *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 17, 5;

porîncă → porúncă

portár : (1436 DLRV) : s. m. : „Portier” : „portier, concierge” : (17x)
ai portarilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [1] 9, 26;
portari *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 9, 22; 9, 24; 16, 38; 23, 5; [2] 34, 13;
portarii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [1] 9, 17; 9, 18; 15, 18; 15, 23; 15, 24; [2] 8, 14; 23, 19; 35, 15;
portarilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [1] 26, 19;
portariu *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 9, 21;
portariul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [2] 31, 14;

porúncă : (1564 CORESI, CAZ.) : s. f. : „Befehl, Gebot” : „ordre, commandement” : (31x)
porunca *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 26, 32; [2] 8, 14; 19, 10; 24, 21; 29, 15; 29, 15; 29, 25; 29, 25; 30, 6; 30, 12; 30, 16; 35, 10; 35, 16;
poruncă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 16, 17; [2] 35, 25;
poruncile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 22, 13; 28, 7; 28, 8; 29, 19; [2] 7, 17; 7, 19; 8, 13; 8, 15; 12, 1; 14, 4; 17, 4; 24, 20; 31, 21; 33, 8; 34, 22; 34, 31;

poruncí : (sec. XVI PS. H.) : v. IV : „befehlen, gebieten” : „ordonner, commander” : (24x)
am poruncit *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [1] 17, 6; [2] 33, 8;
au poruncit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 6, 49; 14, 16; 15, 15; 16, 15; 16, 40; 22, 13; 24, 19; [2] 19, 9; 23, 8; 25, 4; 31, 5; 36, 23;
au poruncit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [2] 7, 17;
porunci *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 22, 6; 22, 17; [2] 18, 30; 23, 14; 34, 8; 34, 20; 36, 22; 31, 13;
voiu porunci *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [2] 7, 13;

posádnecă → posadnică

posádnică : (ÎNV. 1642) : s. f. : „Konkubine” : „concubine” : (3x)
posadneca *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 7, 14;
posadnica *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 2, 46; 2, 48;

posluşánie : (1610 DIRB) : s. f. : „Dienst, Bedienung” : „service” : (1x)
posluşanie *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 24, 14;
posluşeniei *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [1] 6, 48;

posluşénie → posluşanie

poslúşnic : (1581 CORESI, EV.) : s. m. : „Diener” : „serviteur” : (1x)
posluşnicilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [2] 9, 4;

post : (sec. XVI PS. H.) : s. n. : „Fasten” : „jeûne” : (1x)
post *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [2] 20, 3;

postí : (1563-1583 COD. VOR.[2]) : v. IV : „fasten” : „jeûner” : (1x)
postiră *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [1] 10, 12;

potolí : (sec. XVI PS. H.) : v. IV : „1. beschwichtigen, 2. nachlassen” : „1. calmer, 2. relâcher” : (2x)
să potoli *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [2] 23, 21;
se va potoli *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [1] 21, 22;

potrívă : (1646 PRAV. MOLD.) : s. f. : „Ähnlichkeit” : „ressemblance” : (5x)
potriva *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 17, 20; [2] 6, 14; 35, 18; 35, 20; 35, 20;

povățí : (1682 DOSOFTEI, VS) : v. IV : „anleiten, unterweisen” : „conseiller, conduire” : (1x)
povățind *verb gerunziu* [1] 12, 21;

povățuí : (1644 CAZ. DEALU) : v. IV : „anleiten, unterweisen” : „conseiller, conduire” : (1x)
ai povățuit *verb indicativ perfect compus 2 sg.* [1] 17, 21;

povățuitór : (1642 ÎNV.) : s. m. : „(An)Leiter, Unterweiser, Ratgeber” : „guide, chef, conseiller” : (1x)
povățitoriu *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 5, 2; 11, 2; 17, 7; [2] 18, 16; 19, 11; 19, 11;
povățitoriul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [1] 12, 27; 16, 5; [2] 31, 13;
povățuitori *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 7, 40; 9, 11; 9, 13; [2] 11, 10; 17, 2;
povățuitorii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [2] 5, 1; 17, 7;
povățuitoriu *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 9, 20; 26, 24; 27, 16; [2] 6, 5; 9, 26; 11, 21;
povățuitoriul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [1] 13, 1; 27, 4; 27, 8; [2] 17, 15; 20, 28; 28, 7;
povoțuitoriu *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [2] 7, 18;

povéste : (1560-1561 CORESI, TE.[2]) : s. f. : „Erzählung, Geschichte” : „conte, récit, histoire” : (1x)
povêste *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 7, 20;

povestí : (sec. XVI PS. H.) : v. IV : „erzählen” : „raconter” : : (1x)
povestiți *verb imp. 2 pl.* [1] 16, 9;

prádă : (sec. XVI PS. SCH.) : s. f. : „Beute, Raub” : „pillage” : (15x)
prăzi *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [1] 26, 27; [2] 14, 13; 14, 14; 20, 26; 25, 13; 28, 8; 28, 15;

prăzile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 20, 3; [2] 15, 11; 20, 26; 20, 26; 24, 23; 28, 8; 28, 14;

prag : (1563 CORESI, PRAXIU) : s. n. : „Türschwelle" : „seuil de porte" : (1x)
praguri *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [1] 9, 22;

prăştie : (1649 MARD.) : s. f. : „Schleuder" : „fronde" : (1x)
praştii *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [2] 26, 14;

práznic : (1563-1583 COD. VOR.[2]) : s. n. : „1. Fest, 2. Mahl" : „1. fête, 2. repas" : (14x)
praznic *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [2] 30, 26;
praznice *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [1] 23, 31; [2] 8, 13; 31, 3;
praznicile *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [2] 2, 4;
praznicul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [2] 7, 8; 7, 9; 8, 13; 8, 13; 8, 13; 30, 13; 30, 21; 30, 22; 35, 17;

prădá : (sec. XVI PS. SCH.) : v. I : „plündern" : „piller" : (9x)
au prădat *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 5, 21; [2] 14, 14; 20, 26; 28, 8;
prădară *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [2] 14, 13; 25, 13;
prădînd *verb gerunziu* [2] 20, 26;
să prade *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [1] 10, 8; [2] 20, 26;

prăjít : (1626 DRH) : s. f. : „Backen" : „cuisson" : (1x)
prăjite *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [1] 23, 29;

prăsílă : (1618 BGL) : s. f. : „Nachkommenschaft" : „descendence, progéniture" : (2x)
prăsila *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 31, 16; 31, 18;

prăştiáş : (1645 HERODOT) : s. m. : „Schleuderer" : „catapulteur" : (1x)
prăştiaşi *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 12, 2;

pre → pe

preájmă : (1645 HERODOT) : s. f. : „Nähe" : „entourage" : (7x)
preajma *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 5, 11*; 6, 32*; 8, 32*; 17, 16*; 19, 7*; 19, 17*; 26, 16*;

prearidicá : (1683-1686 MS. 45) : v. I : „erheben" : „élever" : (1x)
să prearădică *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [2] 32, 23;

precúm : (1592 DIR) : conj. : „wie" : „comme" : (1x)
precum *conjuncţie subord.* [2] 32, 17;

prejúr : (sec. XVI PS. SCH.) : prep. : „um ... herum, in der Gegend" : „autour de, aux alentours de" : (2x)
prejur *prep.* [1] 6, 56; 20, 1;

pren → prin

prenprejúr → primprejur

prentr- → prin

preót : (sec. XVI PS. H.) : s. m. : „Priester" : „prêtre" : (111x)
ai preoţilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [1] 24, 6;
preot *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [2] 13, 9; 15, 3;
preotul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [1] 16, 39; 24, 6; 27, 5; [2] 19, 11; 23, 8; 23, 8; 23, 9; 23, 11; 23, 14; 23, 14; 23, 17; 23, 18; 24, 2; 24, 12; 24, 20; 24, 25; 26, 17; 31, 10; 34, 14; 34, 18; 35, 20;
preotului *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* [2] 22, 11;
preoţi *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 9, 10; [2] 5, 11; 8, 15; 13, 9; 19, 8; 31, 9; 31, 19; 34, 5; 35, 2;
preoţii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [1] 9, 2; 13, 2; 15, 11; 15, 14; 15, 24; 16, 6; 16, 39; 18, 16; 23, 2; [2] 4, 6; 5, 4; 5, 6; 5, 10; 5, 10; 5, 13; 6, 41; 7, 2; 7, 6; 7, 6; 11, 12; 11, 14; 13, 9; 13, 10; 13, 12; 13, 14; 17, 8; 23, 6; 24, 5; 26, 17; 26, 19; 26, 20; 29, 4; 29, 16; 29, 22; 29, 24; 29, 26; 29, 26; 29, 34; 29, 34; 29, 34; 30, 3; 30, 15; 30, 16; 30, 21; 30, 25; 30, 27; 34, 30; 35, 10; 35, 11; 35, 14; 35, 18; 36, 14;
preoţilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [1] 9, 30; 24, 31; 28, 13; 28, 21; [2] 4, 9; 8, 14; 8, 14; 23, 4; 23, 18; 23, 18; 26, 18; 26, 19; 29, 21; 30, 24; 31, 2; 31, 2; 31, 4; 31, 15; 31, 17; 35, 8; 35, 8; 35, 14;
preot *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 9, 31*; [2] 24, 11*;
preotul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [2] 26, 20*; 34, 9*;

preoţí : (1560-1561 CORESI, TE.[2]) : v. IV. : „zum Priester weihen" : „ordonner prêtre" : (3x)
au preoţit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 6, 10;
preoţesc *verb indicativ prezent 3 pl.* [2] 31, 19;
preoţiiá *verb indicativ imperfect 3 pl.* [1] 24, 2;

preoţíe : (1560-1561 CORESI, TE.[2]) : s. f. : „Stand des Priesters, Priestertum" : „sacerdoce" : (1x)
preoţie *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 29, 22;

préste → peste

preţ : (sec. XVI PS. H.) : s. n. : „Preis" : „prix" : (1x)
preţul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [2] 1, 16;

pribeág : (1416 DLRV) : adj./s.m. : „flüchtig, unstet" : „d'humeur vagabonde" : (1x)
pribêgilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [1] 6, 57;

pribegíe : (1596 BGL) : s. f. : „Exil" : „exil" : (1x)
pribegiei *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [1] 6, 67;

pricăjíre : (1683-1686 MS. 45) : s. f. : „Gräuel" : „atrocité" : (1x)
pricăjire *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 2, 7;

pricepătór : (1581 CORESI, EV.) : s. m. : „gewandt" : „habile" : (1x)

pricepătoriul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [1] 25, 7;

pricépe : (sec. XVI PS. H.) : v. III : „wahrnehmen, erkennen” : „percevoir, connaître” : (4x)
pricep *verb indicativ prezent 3 pl.* [2] 30, 22;
pricepea *verb indicativ imperfect 3 sg.* [2] 26, 5;
pricêpeți *verb imp. 2 pl.* [2] 20, 18;
să pricêpe *verb indicativ prezent 3 sg.* [2] 34, 12;

pricépere : (sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Verständnis, Sachkunde” : „compréhension, connaissance des choses” : (9x)
precêpere *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 12, 32;
pricêpere *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 22, 12; [2] 1, 10; 1, 11; 2, 12; 2, 13; 30, 22;
pricêperea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 28, 19; [2] 1, 12;

pricepút : (1600 DIR) : adj. : „sachkundig” : „qualifié” (2x)
priceput *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 15, 22; 27, 32;

priéten : (1551-1553 ES) : s. m. : „Freund” : „ami” : (1x)
priêtin *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 27, 33;

primí : (sec. XVI PS. SCH.) : v. IV. : „bekommen” : „recevoir” : (6x)
a priimi *verb infinitiv prezent* [2] 7, 7; 36, 21;
au priimit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [2] 29, 16; 29, 22;
priimi *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 12, 18;
priimiia *verb indicativ imperfect 3 pl.* [2] 30, 16;

primprejúr : (1620 MOXA) : prep./ adv. : „herum” : „autour, autour de” : (7x)
prenprejurul *prep.* [1] 9, 27;
prenprejur *adv. de loc* [1] 22, 9; 22, 18; [2] 4, 2; 23, 7; 33, 14; 34, 6;

prin : (sec. XVI PS. H.) : prep. : „1. in, 2. durch” : „1. en, 2. à travers” : (38x)
pren *prep.* [1] 11, 3; 21, 4; 23, 28; 23, 28; 24, 19; 26, 28; 29, 5; 29, 8; [2] 7, 6; 7, 21; 9, 21; 11, 11; 13, 8; 18, 2; 18, 7; 23, 15; 23, 18; 23, 18; 23, 20; 24, 11; 24, 21; 26, 10; 26, 11; 26, 11; 28, 3; 28, 5; 29, 15; 29, 25; 31, 13; 31, 15; 33, 6; 34, 14; 35, 4; 35, 6; 35, 22; 36, 22;
prentr- *prep.* [2] 20, 10;
prin *prep.* [1] 14, 10;

prínde : (sec. XVI PS. H.) : v. III : „ergreifen, erfassen” : „prendre, saisir, attraper” : (4x)
au prins *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [2] 25, 12; 33, 11;
au prins *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 25, 23;
prinseră *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [2] 22, 9;

pripoít : (1683-1686 MS. 45) : s. n. : „Filigranarbeit” : „filigrane” : (1x)
pripoíte *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [2] 3, 5;

prişleşí : (1688 BIBLIA) : v. IV : „ansiedeln” : „domicilier” : (2x)
prişleşiră *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [1] 5, 26;
s-au preşleşit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 9, 1;

priví : (sec. XVI PS. SCH.) : v. IV : „ansehen, betrachten” : „regarder, contempler” : (2x)
privescu *verb indicativ prezent 3 pl.* [2] 16, 9;
privi *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [2] 20, 25;

procleţí : (1564 CORESI, CAZ.) : v. IV : „verdammen” : „damner” : (1x)
procleţiră *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [1] 4, 41;

procleţíre : (1642 CAZ. GOV.) : s. f. : „Bannfluch” : „excommunication, anathème” : (1x)
procleţire *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 2, 7;

proróc : (sec. XVI PS. H.) : s. m. : „Prophet” : „prophète” : (39x)
proroc *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [2] 16, 10; 25, 15;
proroci *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [2] 18, 5; 24, 19;
prorocii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [1] 16, 22; [2] 18, 9; 18, 11; 18, 12; 35, 15; 36, 16;
prorocilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [2] 18, 21; 18, 22; 29, 25; 36, 5; 36, 15;
prorocul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [1] 10, 13; 17, 1; 25, 2; [2] 12, 5; 15, 8; 16, 7; 18, 6; 19, 2; 20, 21; 21, 12; 25, 16; 28, 9; 29, 25; 32, 20; 35, 18; 36, 12;
prorocului *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* [1] 26, 28; 29, 29; [2] 9, 29; 12, 15; 26, 22; 29, 30; 32, 32;
prorocului *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* [2] 13, 22*;

prorocí : (sec. XVI PS. SCH.) : v. IV : „prophezeien, weissagen” : „prophétiser, prédire”. : (5x)
au prorocit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 20, 38;
iaste prorocind *verb indicativ prezent 3 sg.* [2] 18, 7;
prorocêşte *verb indicativ prezent 3 sg.* [2] 18, 17;
prorociia *verb indicativ imperfect 3 pl.* [2] 18, 9; 18, 11;

prorocíe : (sec. XVI PS. SCH.) : s. f. : „Prophezeiung, Weissagung” : „prophétie” : (2x)
prorocia *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 32, 32;
prorociia *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 15, 8;

prorocíţă : (1645 HERODOT) : s. f. : „Prophetin” : „prophétesse” : (1x)
prorocița *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 34, 22;

prostíme : (1682 DOSOFTEI, VS) : s. f. : „Unschuld” : „innocence, candeur” : (1x)
prostimea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 29, 17;

pumn : (1563 CORESI, PRAXIU) : s. m. : „Faust” : „poing” : (1x)
un pumn *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [2] 4, 5;

púne : (sec. XVI PS. SCH.) : v. III : „(sich) setzen, stellen, legen” : „(se) mettre” : (87x)

am pus *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [1] 17, 10; [2] 6, 11;
a pune *verb infinitiv prezent* [1] 23, 30;
au pus *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 9, 23; 10, 10; 10, 10; 13, 7; [2] 9, 18; 29, 23; 29, 25; 31, 6;
au pus *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 6, 31; 12, 18; 16, 4; 16, 16; 18, 13; 23, 28; [2] 3, 16; 4, 7; 4, 8; 4, 10; 5, 9; 5, 9; 6, 13; 8, 14; 9, 25; 11, 21; 17, 2; 19, 5; 19, 8; 20, 22; 21, 7; 23, 10; 27, 3; 33, 3; 33, 7; 33, 14; 33, 19; 36, 7; 36, 19;
au pusu *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 6, 11;
pune *verb imp. 2 sg.* [2] 16, 3;
punea *verb indicativ imperfect 3 pl.* [2] 24, 10;
puneţi *verb imp. 2 pl.* [1] 15, 16; [2] 18, 26; 29, 10;
pusără *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [2] 35, 3;
puse *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 11, 3; 11, 25; 16, 17; 18, 6; 22, 2; 25, 1; 26, 32; [2] 1, 15; 3, 15; 3, 15; 4, 6; 11, 14; 12, 10; 16, 10; 23, 16; 25, 5; 25, 14; 29, 4; 32, 6; 33, 14; 34, 31; 34, 32; 35, 2; 36, 3; 36, 4;
puseră *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [1] 15, 17; [2] 23, 3; 24, 11; 36, 1;
să pui *verb conjunctiv prezent 2 sg.* [1] 17, 21;
să puie *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [1] 18, 3; 21, 18; [2] 24, 8;
să puneţi *verb conjunctiv prezent 2 pl.* [2] 29, 10;
să puseră *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [1] 29, 24;
s-au pus *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 8, 16;
voiu pune *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [1] 17, 9; [2] 33, 7;
puseră *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [1] 19, 19*; [2] 30, 5*;

púnere : (1563 CORESI, PRAXIU) : s. f. : „Vorlegen, Darbieten” : „mise” : (7x)
punere *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 11, 10;
a punerii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [1] 28, 16*;
ale punerii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [2] 4, 19*;
puneri *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [2] 13, 11*;
punerii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [1] 9, 32*; 23, 29*; [2] 29, 18*;

purtá : (sec. XVI PS. H.) : v. I : „tragen” : „porter” : (2x)
purta *verb infinitiv prezent* [2] 2, 6;
poartă *verb indicativ prezent 3 pl.* [2] 34, 13*;

purtătór : (sec. XVI PS. SCH.) : s. m. : „tragend, Träger” : „porteur” : (3x)
purtători *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 12, 24; 12, 24; [2] 14, 8;

púrurea : (sec. XVI PS. H.) : adv. : „immer, stets” : „toujours, éternellement” : (9x)
pururea *adv. de timp* [1] 16, 11; 16, 37; 16, 40; 23, 31; [2] 2, 4; 2, 4; 9, 7; 24, 14;
pururi *adv. de timp* [1] 16, 6;

púruri → pururea

pus : (1572 DIRB) : adj. : „gesetzt” : „posé” : (2x)
puşi *adj. gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 9, 29; [2] 31, 13;

pustiíre : (1560-1561 CORESI, TE.[2]) : s. f. : „Verheerung” : „dévastation” : (2x)
pustiire *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 30, 7; 36, 21;

pustíu : (sec. XVI PS. H.) : s. n. : „Öde, Einöde” : „désert” : (11x)
pustiiu *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 5, 9; 6, 78; 12, 8; 21, 28; [2] 1, 3; 8, 4; 24, 9; 26, 10;
pustiiul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [2] 20, 21;
pustiiului *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* [2] 20, 17; 20, 25;

puteá : (sec. XVI PS. H.) : v. II : „können, dürfen, vermögen” : „pouvoir” : (18x)
am putut *verb indicativ perfect compus 1 pl.* [1] 29, 14;
ar putea *verb cond.-opt. prezent 3 sg.* [2] 2, 6;
au putut *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [2] 32, 13;
au putut *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 13, 20; 20, 38; 30, 3;
putea *verb indicativ imperfect 3 pl.* [2] 5, 13; 7, 2; 29, 34; 32, 14;
putea *verb indicativ imperfect 3 sg.* [1] 21, 29; [2] 30, 17;
putînd *verb gerunziu* [2] 17, 13; 32, 13;
va putea *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [2] 2, 6; 32, 14; 32, 15;
vei putea *verb viitor 1 indicativ 2 sg.* [2] 18, 21;

putére : (sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Macht, Gewalt, Stärke, Kraft” : „pouvoir, puissance” : (63x)
ai puterii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [1] 27, 5; [2] 13, 3; 17, 14; 17, 16; 17, 17; 33, 14;
putêre *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 5, 24; 7, 2; 7, 4; 7, 5; 7, 7; 7, 9; 7, 11; 7, 40; 12, 21; 12, 22; 12, 22; [2] 9, 1; 13, 3; 14, 8; 14, 9; 16, 8; 17, 2; 17, 17; 20, 12; 22, 9; 24, 24; 26, 11; 26, 13; 26, 13; 36, 4;
putêrea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 13, 8; 18, 9; 20, 1; 29, 2; 29, 11; [2] 16, 7; 18, 18; 24, 23; 24, 24; 25, 7; 25, 10; 26, 14;
puterii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [1] 5, 18; 19, 16; 19, 18; 21, 2; 25, 1; 26, 26; 27, 3 [2] 13, 3; 14, 8; 14, 13; 16, 4; 20, 22; 23, 14; 25, 9; 25, 13; 28, 9; 33, 11;
puterilor *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* [1] 11, 26; 12, 18; 24, 4;

puţín : (sec. XVI PS. H.) : adj./adv./s. : „wenig” : „peu” : (4x)
puţin *adv. cantitativ poz.* [2] 12, 7;
puţini *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [2] 24, 24; 29, 34;
puţini *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [2] 14, 11;

R

ráde : (1581-1582 PO) : v. III : „1. abschaben, -kratzen, 2. scheren, rasieren” : „1. raper, gratter, 2. tondre, raser” : (1x)
rase *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 19, 4;

ránă : (sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Wunde” : „plaie” : (6x)

rana *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 21, 22; [2] 6, 28;
rană *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 13, 17; 21, 14; 28, 5;
rane *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [2] 22, 6;

rázim → reazem

rădicá → ridica

rădicáre → ridicare

rămĭ́ne : (1551-1553 ES) : v. III/II : „bleiben" : „rester" : (7x)
au rămas *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 4, 43; [2] 8, 8; 30, 6;
au rămas *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 12, 38; [2] 8, 7; 21, 17; 34, 21;

rămás : (sec. XVI PS. SCH.) : adj./ s. : „verlassen, zurückgeblieben" : „resté, demeuré" : (7x)
cei rămaşi *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [1] 7, 24; [2] 36, 20;
celor rămaşi *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [1] 6, 61; 6, 70; 6, 77; 24, 20;
rămaşi *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 13, 2;

rămăşíță : (sec. XVI PS. H.) : s. f. : „1. Rückstand, 2. Nachlass" : „1. reste, 2. héritage" : (8x)
rămăşiţa *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 11, 8; 19, 11; [2] 24, 14;
rămăşiţele *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [2] 9, 29; 13, 22; 33, 18; 36, 8;
rămăşiţile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [2] 32, 32;

răní : (sec. XVI PS. H.) : v. IV : „verwunden" : „blesser" : (2x)
m-am rănit *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [2] 18, 33;
s-au rănit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [2] 29, 9;

rănít : (sec. XVI PS. SCH.) : adj./ s. m. : „verwundet" : „blessé" : (6x)
cei răniţi *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [1] 10, 8;
răniţi *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 10, 1; [2] 13, 17;
răniţi *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 5, 22; 11, 11; 11, 20;

răsădí : (sec. XVI PS. H.) : v. IV : „pflanzen" : „planter" : (1x)
voiu răsădi *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [1] 17, 9;

răsărí : (1563-1583 COD. VOR.[2]) : v. IV : „1. aufgehen, 2. zur Welt kommen" : „1. se lever, paraître, 2. naître, venir au monde" : (2x)
răsări *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [2] 26, 19;
vor răsări *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [1] 19, 5;

răsărít : (sec. XVI PS. SCH.) : s. n. : „1. Sonnenaufgang, 2. Osten" : „1. lever, 2. est, levant" : (15x)
răsărit *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 5, 9; 7, 28; 9, 24; 12, 15; 26, 14; 26, 17; [2] 4, 4; 4, 10; 29, 4; 31, 14;
răsăritul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [1] 5, 10; 6, 78; [2] 33, 14;
răsărituri *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [1] 9, 18;
răsăriturile *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [1] 4, 39;

răsipí → risipi

răsplătí : (1640 URECHE) : v. IV : „1. belohnen, 2. vergelten" : „1. récompenser, 2. rénumérer" : (3x)
au răsplătit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 32, 25;
să răsplăteşti *verb conjunctiv prezent 2 sg.* [2] 6, 23; 6, 23;

răspúnde : (sec. XVI PS. H.) : v. III : „antworten, erwidern" : „répondre" : (11x)
răspund *verb indicativ prezent 3 pl.* [1] 25, 1;
răspunde *verb indicativ prezent 3 sg.* [1] 25, 5;
răspunse *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 10, 13; 12, 17; [2] 10, 13; 10, 16; 29, 31; 34, 15;
să răspunzu *verb conjunctiv prezent 1 sg.* [2] 10, 6;
voiu răspunde *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [1] 21, 12; [2] 10, 9;

răsturná : (1551-1553 ES) : v.I : „umwerfen, umstoßen, umstürzen" : „renverser" : (1x)
răsturna *verb indicativ imperfect 3 pl.* [2] 25, 12;

răsuná : (1581 CORESI, EV.) : v. I : „widerhallen" : „retentir" : (3x)
a răsuna *verb infinitiv prezent* [1] 16, 42;
răsunînd *verb gerunziu* [1] 16, 5; 25, 3;

rătúnd → rotund

rău : (1490 DRH) : adj./adv. /s. n. : „schlecht, böse, schlimm, Böses, Übles" : „mauvais, mal" : (24x)
cêle rêle *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. art.* [2] 7, 14;
rău *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 2, 3;
rău *adv.* [1] 21, 7; 21, 17;
rău *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 21, 15;
răul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [2] 12, 14; 21, 6; 22, 4; 29, 6; 33, 2; 33, 6; 33, 9; 33, 22; 36, 2; 36, 5; 36, 9; 36, 12;
rea *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 21, 15; 21, 19;
rêle *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [2] 18, 7; 18, 17; 18, 22; 20, 9; 34, 24;

răutáte : (sec. XVI PS. H.) : s. f. : „1. Schlechtigkeit, 2. Bosheit, 3. Übel" : „méchanceté" : (5x)
răutate *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 25, 19;
răutatea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 21, 8; [2] 7, 22;
răutăţi *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [1] 7, 23;
răutăţile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [2] 34, 28;

răzbói : (sec. XVI PS. H.) : s. n. : „Krieg, Schlacht" : „guerre" : (79x)
ai războiului *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* [2] 17, 18;
războaie *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [1] 22, 8;
războiu *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 5, 10; 5, 18; 5, 19; 5, 20; 7, 4; 11, 8; 11, 13; 12, 1; 12, 19; 12, 35; 12, 36; 12, 37; 12, 37; 14, 15; 19, 9; 19, 14; 19, 17; 20, 4; 20, 4; 20, 5; [2] 6, 34; 8, 9; 11, 1; 11, 1; 11, 3; 12, 15; 13, 2; 13, 3; 13, 12; 14, 6; 15, 6; 15, 19; 16, 9; 18, 3; 18, 5; 18, 14; 18, 29; 18, 29; 18, 30; 18, 33; 20, 1; 22, 5; 22, 6; 25, 5; 25, 13; 26, 6; 26, 11; 26, 11; 26, 12; 26, 13; 26, 13; 27, 5; 28, 12; 32, 6; 35, 20; 35, 21; 35, 22; 35, 22;
războiul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [1] 5, 22; 10, 3; [2] 13, 3; 13, 14; 14, 10; 18, 34; 27, 7; 32, 8;
războiului *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* [1] 7, 40; 7, 40; 12, 8; 12, 33; 12, 33; [2] 35, 21;
războiu *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 7, 11*; 10, 1*; 19, 10*; [2] 17, 10*; 20, 30*;

războinic : (1581 CORESI, EV.) : s. m./adj. : „Krieger" : „guerrier" : (9x)
războinic *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 28, 3;
războinici *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 12, 38; [2] 13, 3; 17, 13;
războinici *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [2] 14, 8;
războinicii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [1] 28, 1; [2] 13, 3; 28, 14;
războinicul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [2] 32, 21;

răzimá → rezema

reázem : (1631 DRH) : s. n. : „Stütze, Lehne" : „appui" : (1x)
razim *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [2] 9, 18;

rezemá : (sec. XVI PS. H.) : v. I : „(sich) stützen, sich berufen auf" : „(s`)appuyer, se baser" : (1x)
răzimară *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [1] 16, 1;

ridicá : (sec. XVI PS. H.) : v. I : „1. heben, 2. tragen" : „1. lever, soulever, 2. porter" : (48x)
ai rădicat *verb indicativ perfect compus 2 sg.* [2] 19, 3;
a rădica *verb infinitiv prezent* [2] 35, 3;
au rădicat *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 5, 25; [2] 15, 17;
au rădicat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 17, 6; 32, 12;
au rîdicat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 6, 10; 23, 18; 33, 9;
era rădicînd *verb indicativ imperfect 3 sg.* [1] 23, 26;
rădica *verb indicativ imperfect 3 sg.* [1] 10, 4; 10, 4; 10, 5;
rădică *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 5, 26; 21, 16; [2] 21, 16; 32, 23; 34, 33;
rădicat-au *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [2] 10, 15;
rădicînd *verb gerunziu* [1] 5, 18; 11, 39; 12, 8; 15, 26; 15, 27; [2] 9, 1;
rîdicară *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [2] 24, 11; 24, 13;
rîdică *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [2] 33, 15;
rîdicînd *verb gerunziu* [2] 14, 8; 23, 13; 36, 22;
să rădicară *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [2] 24, 21; 24, 25; 33, 24;
să rădicară *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [2] 25, 27;
să rădice *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [1] 15, 2;
să rîdicară *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [2] 33, 24;
să rîdică *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [2] 24, 13; 32, 23;
să rîdice *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [1] 15, 2;
să rîdice *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [1] 15, 3;
s-au rădicat *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [2] 24, 26;
s-au rîdicat *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [2] 28, 17; 28, 18; 33, 25;
se va rădica *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [2] 7, 18;
vă rîdicați *verb imp. 2 pl.* [2] 23, 13;
voiu rădica *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [1] 17, 11; 21, 10; [2] 7, 18; 7, 20;

ridicáre : (sec. XVI PS. H.) : s. f. : „1. Heben, Erheben, 2. Leben, 3. Konspiration" : „1. action de lever, soulever, 2. vie, 3. conspiration" : (1x)
rădicare *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 25, 27;

risipí : (sec. XVI PS. H.) : v. IV : „zerstreuen, verstreuen" : „disperser" : (1x)
răsipêşte *verb conjunctiv prezent 2 sg.* [2] 16, 3;

risipít : (sec. XVI PS. SCH.) : adj./ s. m. : „verstreut" : „dispersé" : (1x)
răsipiți *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [2] 18, 16;

rîdicá → rădica

rînd : (sec. XVI PS. H.) : s. n. : „1. Reihe, Rang, 2. Mal" : „rangée, rang, 2. fois" : (2x)
rînd *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 29, 22;
rîndul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [2] 31, 12;

rînduí : (1564 CORESI, CAZ.) : v. IV : „1. einsetzen, 2. (an-)ordnen" : „ordonner" : (16x)
au rînduit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 16, 7; [2] 13, 3;
era rînduiți *verb indicativ imperfect 3 pl.* [2] 5, 10;
rîndui *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [2] 13, 3; 14, 10; 31, 2;
rînduindu-să *verb gerunziu* [1] 12, 35;
rînduindu-se *verb gerunziu* [1] 12, 38;
rînduiți *verb participiu pl. masc.* [1] 9, 33;
să rîndui *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 19, 14; 19, 17; 19, 17;
să rînduiască *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [1] 7, 4;
să rînduiescu *verb indicativ prezent 3 pl.* [1] 19, 9;
s-au rînduit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 19, 10;
s-au rînduit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 19, 11;

rînduiálă : (1642 CAZ. GOV.) : s. f. : „1. Ordnung, 2. Sitte, Brauch, 3. Anordnung" : „1. ordre, 2. coutume, 3. directive" : (25x)

ai rînduiêlelor *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* [1] 28, 1;
ale rînduiêlelor *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* [1] 28, 13;
rînduiala *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 7, 40; 12, 33; [2] 20, 16;
rînduială *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 5, 18; 9, 23; 12, 24; 12, 25; 12, 38; 25, 8; [2] 5, 10; 26, 11; 26, 11; 31, 17;
rînduiêle *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [2] 31, 15;
rînduiêlele *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 23, 6; 28, 21; [2] 13, 11; 23, 8; 23, 18; 31, 2; 31, 2; 31, 17; 35, 4;
rînduiêlii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [2] 31, 16;
ai rînduiêlei *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [1] 12, 8*;

rînduít : (1581-1582 PO) : adj./ s. m. : „1. geordnet, 2. bestimmt" : „1. ordonné, 2. chargé" : (1x)
cei rînduiți *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [2] 23, 9;

rî́pă : (1428 DLRV) : s. f. : „Abgrund" : „abîme" : (2x)
rîpii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [2] 25, 12; 25, 12;

rîu : (1377 DRĂGANU) : s. n. : „Fluss, Strom" : „fleuve, torrent" : (10x)
rîu *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 1, 48; 19, 16; [2] 9, 26;
rîul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [1] 5, 9; 5, 26; 18, 3; [2] 32, 4; 35, 20;
rîului *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* [2] 20, 17;
rîuri *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [1] 19, 6;

roábă : (1560-1561 CORESI, TE.[2]) : s. f. : „Sklavin" : „esclave" : : (1x)
roabe *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [2] 28, 10;

rob : (1560 HC) : s. m. : „Sklave" : „esclave" : (11x)
robi *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [2] 28, 10; 36, 20;
robii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [2] 2, 8; 6, 23;
robul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [1] 6, 49; 17, 18; 17, 19; 17, 26;
robului *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* [1] 16, 40; 17, 7; [2] 6, 42;

robi : (1563 CORESI, PRAXIU) : v. IV : „zum Sklaven werden" : „s`asservir" : (11x)
a robi *verb infinitiv prezent* [2] 28, 18;
ați robit *verb indicativ perfect compus 2 pl.* [2] 28, 11;
au robit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 5, 21; [2] 6, 36; 6, 38; 6, 38; 28, 17; 30, 9;
robi *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [2] 28, 5;
robiră *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [2] 28, 8;
vor robi *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [2] 6, 36;

robíe : (1564 CORESI, CAZ.) : s. f. : „1. Sklaverei, 2. Gefangenschaft" : „1. esclavage, 2. captivité" : (1x)
robiia *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 6, 37;

robíme : (1683-1686 MS. 45) : s. f. : „Haufen" : „masse, foule" : (6x)
robime *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 28, 5; 28, 15; 28, 17;
robimea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 28, 11; 28, 13; 28, 14;

robíre : (1645 HERODOT) : s. f. : „Versklavung" : „asservissement" : (1x)
robire *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 29, 9;

rod : (sec. XVI PS. SCH.) : s. n. : „1. Frucht, 2. Geschlecht" : „1. fruit, 2. genre, gent" : (2x)
roada *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 31, 5;
roadele *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [2] 32, 28;

rodioáră : (1683-1686 MS. 45) : s. f. : „klein Granatapfel" : „petite grenade" : (2x)
rudioare *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [2] 3, 15; 4, 13;

rost : (sec. XVI PS. SCH.) : s. n. : „Mund, Sprachorgan, Sprache" : „bouche, langue" : (11x)
rostul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [2] 6, 15; 6, 16; 18, 21; 18, 22; 35, 22; 36, 4; 36, 12; 36, 21; 36, 22;
rostului *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* [1] 16, 12;
un rost *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [2] 18, 12;

róşu : (1465 DLRV) : adj./ s.n. : „1. rot, 2. Karmesin" : „1. rouge, 2. carmin" : (3x)
roşu *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [2] 2, 7; 3, 13;
roşul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [2] 2, 14;

rotúnd : (1476 DERS) : adj. : „rund" : „ronde, arrondi" : (1x)
rătundă *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 4, 2;

rubenít : (1665-1672 MS. 4389) : s. m. : „Rubeniter" : „Rubénite" : (1x)
ruvínilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [1] 27, 16;

rúdă : (1551-1553 ES) : s. f. : „Geschlecht, Familie" : „race, famille" : (2x)
rude *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 16, 15;
rudelor *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* [1] 4, 21;

rudénie : (1551-1553 ES) : s. f. : „Geschlecht, Familie" : „race, famille" : (13x)
rudenia *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 6, 62; 7, 5; 7, 7; 7, 9;
rudeniei *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [1] 6, 54; 9, 22;
rudeniia *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 6, 61; 6, 71;
rudeniii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [1] 6, 70;
rudeniile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 6, 19; 6, 60; 6, 63; 7, 5;

rudí : (1632 EUSTR. PRAV.) : v.IV : „heiraten, verwandt werden" : „s'allier, s'apparenter" : (2x)
s-au rudit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 5, 1; 7, 40;

rudioáră → rodioară

rugá : (sec. XVI PS. H.) : v. I : „bitten, beten" : „supplier, prier" : (19x)
a ruga *verb infinitiv prezent* [1] 6, 49; 17, 25;

roage-să *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [2] 30, 19;
rugîndu-se *verb gerunziu* [2] 7, 1;
să roagă *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [2] 6, 21;
să ruga *verb indicativ imperfect 3 pl.* [2] 29, 24;
să rugă *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [2] 30, 18; 32, 20; 32, 24; 33, 13;
se vor ruga *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [2] 6, 21; 6, 34; 6, 37; 6, 38; 7, 14;
să să roage *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [1] 23, 13;
vor ruga *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [2] 6, 26;
să vor ruga *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [2] 6, 21; 6, 24; 6, 32; 6, 34; 6, 37; 6, 38;

rúgă : (sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Gebet" : „prière" : (13x)
ruga *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 6, 19; 6, 19; 6, 19; 6, 21; 6, 29; 6, 35; 6, 39; 7, 12; 7, 15; 30, 27; 33, 18; 33, 19;
rugii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [1] 28, 21;

rúmpe → rupe

rúpe : (sec. XVI PS. H.) : v. III : „1. reißen, 2. brechen durch" : „1. arracher, 2. passer au travers" : (4x)
ai rumptu *verb indicativ perfect compus 2 sg.* [2] 34, 27;
rupsără *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [1] 11, 18;
rupse *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [2] 23, 13; 34, 19;

ruşiná : (sec. XVI PS. H.) : v. I : „beschämen" : „faire honte" : (6x)
să ruşinară *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [2] 12, 6;
să ruşină *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 19, 6;
s-au ruşinat *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [2] 12, 7; 30, 11; 30, 15;
s-au ruşinat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 12, 12;

ruşíne : (sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Schande, Scham"; „honte, pudeur" : (1x)
ruşine *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 32, 21;

ruvin → rubenit

S

-s → fi

sa → său

sábie : (1463 DERS) : s. f. : „Schwert" : „épée" : (21x)
sabia *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 10, 5; 21, 5; 21, 12; 21, 12;
sabie *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 5, 18; 21, 5; [2] 20, 9; 23, 14; 23, 21; 29, 9; 32, 21; 36, 17;
sabiei *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [1] 21, 29;
sabiia *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 10, 4; 10, 4; 11, 11; 11, 20; 21, 16; 21, 27; [2] 21, 4;
sabiile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [2] 23, 9;

sac : (1492 DERS) : s. m. : „Sack" : „sac" : (1x)
saci *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 21, 16;

samaréu → ţemareu

sámă → seamă

sarathéu → ţorean

sără → seară

sat : (1344 DRĂGANU) : s.n. : „Dorf" : „village" : (15x)
sate *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [1] 27, 25; [2] 32, 28;
satele *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [1] 2, 23; 4, 32; 4, 33; 6, 56; 9, 16; 18, 1; [2] 13, 19; 13, 19; 13, 19; 14, 14; 28, 18; 28, 18; 28, 18;

sau : (sec. XVI PS. H.) : conj. : „oder" : „ou" : (3x)
sau *conjuncţie coord.* [1] 21, 12; 21, 12; 21, 12;

săcríu → sicriu

săcríiu → sicriu

săgeátă : (sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Pfeil" : „flèche" : (1x)
săgeţile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [2] 26, 15;

săgetá : (sec. XVI PS. H.) : v. I : „mit dem Pfeil schießen" : „darder" : (1x)
săgetară *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [2] 35, 23;

sălăşluí : (sec. XVI PS. SCH.) : v. IV : „(be)herbergen, hausen" : „demeurer, habiter, gîter" : (2x)
a sălăşui *verb infinitiv prezent* [2] 6, 2;
vor sălăşui *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [1] 9, 27;

sălăşluíre : (1642 CAZ. GOV.) : s. f. : „Wohnstätte" : „habitation" : (1x)
sălăşluirei *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [2] 6, 21;

sălăşuí → sălăşlui

săltá : (sec. XVI PS. V.) : v. I : „1. tanzen, 2. springen" : „1. danser, 2. sauter" : (1x)
săltînd *verb gerunziu* [1] 15, 29;

sămínţă : (sec. XVI PS. H.) : s. f. : „1. Samen, Saat, 2. Geschlecht, Stamm" : „1. semence, graine, 2. souche, descendance" : (2x)
sămînţa *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 17, 11;
sămînţa *subst. comun fem. sg. voc. art.* [1] 16, 13;

săpá : (sec. XVI PS. SCH.) : v. I : „graben" : „creuser, bêcher" : (3x)
a săpa *verb infinitiv prezent* [2] 2, 7;
au săpat *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [2] 16, 14;
au săpat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 34, 4;
săpate *verb participiu pl. fem.* [2] 4, 5;

săpătúră : (sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Ausgrabung" : „creusement" : (1x)
săpătură *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 2, 7;

săptămínă : (1563-1583 COD. VOR.[2]) : s. f. : „Woche" : „semaine" : (1x)
săptămînilor *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [2] 8, 13;

sărăcíe : (1560-1561 CORESI, TE.[2]) : s. f. : „Armut, Dürftigkeit" : „pauvreté" : (1x)
sărăciia *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 22, 14;

sărbătoáre : (sec. XVI PS. SCH.) : s. f. : „Feiertag” : „fête” : (1x)
sărbătoare *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 5, 2;

său : (sec. XVI PS. H.) : adj./pron. : „sein” : „son” : (27x)
sa *adj. pron. pos. 3 fem. sg. nom./ac. sg.* [1] 2, 4;
său *adj. pron. pos. 3 masc. sg. gen./dat. sg.* [1] 5, 1; 5, 1; 28, 20; 29, 24; [2] 3, 1; 4, 23; 6, 22; 8, 14; 9, 31; 10, 6; 15, 18; 17, 3; 17, 4; 17, 4; 18, 33; 20, 33; 21, 4; 34, 2; 34, 3; 36, 1; 36, 10;
său *adj. pron. pos. 3 masc. sg. nom./ac. sg.* [1] 19, 2; [2] 11, 16; 24, 22; 26, 4; 33, 23;
său *adj. pron. pos. 3 neutru sg. gen./dat. sg.* [2] 35, 3;

săvîrşí : (1551-1553 ES) : v. IV : „1. vollenden, 2. verbrauchen, 3. verscheiden, 4. vernichten” : „1. accomplir, 2. consommer, 3. mourir, 4. detruire” : (18x)
a săvîrşi *verb infinitiv prezent* [1] 28, 20;
au săvîrşit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [2] 24, 14; 29, 17; 29, 29; 30, 22;
au săvîrşit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 27, 24; [2] 8, 16;
să săvîrşi *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [2] 4, 22;
săvîrşi *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 16, 2; [2] 4, 5; 4, 11; 7, 1; 7, 11;
săvîrşiră *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [2] 31, 1;
se săvîrşi *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [2] 18, 10;
s-au săvîrşit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [2] 31, 7;
s-au săvîrşit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 29, 28; 29, 34;

săvîrşíre : (sec. XVI PS. SCH.) : s. f. : „Ende” : „accomplissement, fin” : (3x)
săvîrşirea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 24, 23;
săvîrşirii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [2] 26, 21; 29, 35;

săvîrşít : (sec. XVI PS. SCH.) : s. n. : „Ende” : „fin” : (4x)
săvîrşit *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 28, 9; 29, 19; [2] 31, 1;
săvîrşitul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [2] 18, 2;

scáră : (1556 DERS) : s. f. : „Stiege” : „escalier” : (1x)
scări *subst. comun fem. sg. gen./dat. neart.* [2] 9, 11;

scáun : (sec. XVI PS. H.) : s. n. : „1. Stuhl, Sitz, 2. Thron, 3. Gericht” : „1. chaise, siège, 2. trône, 3. tribunal” : (16x)
scaun *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [2] 9, 17;
scaunul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [1] 17, 12; 17, 14; 22, 10; 28, 5; 29, 23; [2] 6, 10; 6, 16; 7, 18; 9, 8; 9, 18; 18, 9; 18, 18; 23, 20;
scaunului *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* [2] 9, 18; 9, 18;

scăldătoáre : (1632 EUSTR. PRAV.) : s. f. : „Wanne” : „baignoire” : (3x)
scăldătoarele *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [2] 4, 14;
scăldători *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 4, 6;
scăldătoriul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [2] 4, 3;

scăpáre : (sec. XVI PS. SCH.) : s. f. : „Rettung” : „salut, délivrance” : (1x)
scăpare *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 14, 13;

scăpát : (1683-1686 MS. 45) : adj./ s. m. : „befreit” : „affranchi, libéré” : (1x)
cei scăpați *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [2] 30, 6;

schimbá : (sec. XVI PS. SCH.) : v. I : „wechseln” : „changer” : (2x)
să schímbă *verb indicativ prezent 3 pl.* [1] 26, 18;
schimbîndu-se *verb gerunziu* [1] 26, 18;

scírbă : (sec. XVI PS. SCH.) : s. f. : „1. Bürde, 2. Ärger” : „1. affliction, 2. fardeau” : (3x)
scîrbă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 18, 26; 18, 26;
scîrbele *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [2] 35, 20;

scîrbí : (sec. XVI PS. SCH.) : v. IV : „1. verabscheuen, 2. kränken” : „1. répugner, 2. offenser, nuire” : (2x)
au scîrbit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 35, 20;
s-au scîrbit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 16, 10;

scoáte : (sec. XVI PS. SCH.) : v. III : „1. herausnehmen, -ziehen, 2. hervorbringen” : „1. sortir, tirer, 2. faire sortir” : (21x)
au scos *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 7, 22; 11, 13; 11, 15; 23, 11; 25, 15;
au scos *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [2] 32, 17;
ați scos *verb indicativ perfect compus 2 pl.* [2] 13, 9;
s-au scos *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 26, 21;
să scoață *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [2] 29, 16;
să scoațe *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [2] 20, 11;
scoase *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 19, 16; 20, 3; [2] 15, 8;
scoase *verb participiu pl. fem.* [1] 20, 3;
scoaseră *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [1] 11, 18; [2] 29, 16; 35, 24;
scoate *verb imp. 2 sg.* [1] 16, 35; [2] 18, 33;
scoateți *verb imp. 2 pl.* [2] 23, 14; 29, 5; 35, 23;
scotea *verb indicativ imperfect 3 pl.* [2] 34, 14;
scotea *verb indicativ imperfect 3 sg.* [2] 1, 17;
scoteai *verb indicativ imperfect 2 sg.* [1] 11, 2;
va scoate *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [2] 32, 17;
vor scoate *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [1] 9, 28;

scopít : (1559-1560 BRATU) : s. m. : „kastriert, beschnitten” : „châtré” : (2x)
scopit *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [2] 18, 8;
scopiții *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [1] 28, 1;

scórpie : (1560-1561 CORESI, TE.[2]) : s. f. : „Skorpion” : „scorpion, fouet à pointes de fer” : (2x)
scorpii *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [2] 10, 14;
scorpii *subst. comun fem. sg. gen./dat. neart.* [2] 10, 11;

scríe : (sec. XVI PS. H.) : v. III : „schreiben” : „écrire” : (24x)
au scris *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 24, 6; [2] 20, 35; 30, 1; 32, 17; 33, 19;
era scrise *verb indicativ imperfect 3 pl.* [2] 35, 26;
era scrişi *verb indicativ imperfect 3 pl.* [1] 4, 41;

iaste scris *verb indicativ prezent 3 sg.* [2] 23, 18; 25, 4; 35, 12;
scrise *verb participiu pl. fem.* [2] 26, 22;
scrise-s *verb indicativ prezent 3 pl.* [2] 13, 22; 16, 11; 27, 7; 35, 26;
scrise sînt *verb indicativ prezent 3 pl.* [1] 29, 29; [2] 9, 29;
sînt scrise *verb indicativ prezent 3 pl.* [2] 12, 15; 34, 21;
sînt scrişi *verb indicativ prezent 3 pl.* [1] 9, 1;
s-au scris *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [2] 32, 32; 33, 19;
s-au scris *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 35, 25;
-s scrise *verb indicativ prezent 3 pl.* [2] 20, 25; 24, 27; 25, 26; 28, 26; 34, 24; 35, 20; 36, 8;

scriitór : (SEC XVI PS. SCH.) : adj./ s. m. : „1. schreibend, 2. Schreiber, 3. Geschichtsschreiber" : „1. écrivant, 2. écrivain, 3. archiviste" : (2x)
cel scriitoriu *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [1] 18, 15; [2] 34, 8;

scris : (sec. XVI PS. SCH.) : adj. /s. n. : „(ein-)geschrieben, Schrift" : „écrit, inscrit, écriture" : (8x)
cêle scrise *adj. gradul pozitiv neutru pl. nom./ac. art.* [2] 34, 31;
cêle scrise *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 16, 40;
scrise *adj. calificativ gradul pozitiv neutru pl. nom./ac. neart.* [2] 20, 35;
scrise *adj. neutru pl. nom./ ac. neart.* [2] 31, 3;
scrise *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. art.* [2] 28, 26;
scrise *adj. calificativ gradul pozitiv neutru pl. nom./ac. neart.* [2] 24, 27;

scrisoáre : (1576 DIR) : s. f. : „geschriebener Text" : „texte écrit" : (10x)
scrisoare *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 15, 15; [2] 2, 11; 21, 12; 30, 5; 30, 18; 36, 22;
scrisoarea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 28, 19; [2] 24, 27; 35, 4;
scrisorile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [2] 30, 6;

sculá : (sec. XVI PS. H.) : v. I : „aufstehen, sich erheben" : „(se) lever" : (24x)
să sculară *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [1] 10, 11; [2] 20, 20; 20, 24; 28, 12; 28, 15; 29, 12; 30, 14; 30, 27;
să sculă *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 21, 1; [2] 13, 4; 13, 6; 20, 5; 21, 4; 21, 9; 22, 10; 22, 10; 24, 20; 24, 23; 34, 31;
scoală-te *verb imp. 2 sg.* [1] 22, 16; [2] 6, 41;
sculară *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [2] 28, 15;
s-au sculat *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [2] 20, 24;
s-au sculat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 35, 20;
vă sculaţi *verb imp. 2 pl.* [1] 22, 19;

scump : (1581 CORESI, EV.) : adj. : „edel" : „précieux" : (1x)
scumpe *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. neart.* [1] 29, 2;

scut : (1512 DERS) : s. n. : „Schild" : „bouclier" : (8x)
un scutur *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [2] 9, 15;
scuturi *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [2] 9, 15; 11, 11; 12, 10; 14, 8; 26, 14;
scuturile *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [2] 12, 9; 23, 9;

scútur → scut

seámă : (1643 VARLAAM) : s. f. : „Beobachtung" : „observation, constatation" : (3x)
samă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 9, 22*; 20, 5*; [2] 34, 16*;

seáră : (sec. XVI PS. SCH.) : s. f. /adv. : „Abend, abends" : „soir, le soir" : (6x)
sara *adv. de timp* [1] 16, 40; 23, 30; [2] 13, 11;
sară *adv. de timp* [2] 2, 4;
sară *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 13, 11; 18, 34; 31, 3;

semenţíe → seminţie

semeţí : (1633 DRH) : v. IV. : „anfeuern" : „allumer, encourager" : (1x)
semeţêşte *verb indicativ prezent 3 sg.* [2] 25, 19;

seminţíe : (1563 CORESI, PRAXIU) : s. f. : „Geschlecht, Stamm" : „souche, descendance" : (5x)
semenţia *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 2, 55;
semenţiile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 9, 1;
seminţia *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 22, 10;
seminţiei *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [2] 20, 7;
seminţiile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 4, 27;

semn : (sec. XVI PS. SCH.) : s. n. : „Zeichen" : „signe" : (4x)
semn *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [2] 32, 24;
sêmnele *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [1] 16, 12;
semnu *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 15, 28;
semnul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [2] 32, 31;

séte : (sec. XVI PS. SCH.) : s. f. : „Durst" : „soif" : (1x)
sête *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 32, 11;

seu : (1581-1582 PO) : s. n. : „Talg" : „suif" : (4x)
seurile *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [2] 7, 7; 7, 7; 29, 35; 35, 14;

sfat : (1492 DERS) : s. n. : „Rat(schlag)" : „conseil" : (6x)
sfat *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 12, 19;
sfatul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [2] 10, 8; 10, 13; 10, 14; 25, 16;
svaturile *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [2] 22, 5;

sfărîmá : (1665-1672 MS. 4389) : v. IV : „streiten" : „1. (se) casser, briser 2. (se) détruire" : (5x)
au svărîmat *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [2] 31, 1;
să sfărîme *verb conjunctiv perfect 3 pl.* [2] 20, 24;
sfărmă *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [2] 32, 21;
sfărîmă *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 18, 4; [2] 14, 3;

sfătuí : (sec. XVI PS. SCH.) : v. IV : „(be)raten" : „conseiller" : (9x)

au sfătuit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [2] 10, 8;
să sfătui *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [2] 30, 2;
să sfătui *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 13, 1; [2] 30, 23; 32, 3;
sfătuindu-să *verb gerunziu* [2] 20, 22;
sfătuiți *verb indicativ prezent 2 pl.* [2] 10, 6; 10, 9;
s-au svătuit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [2] 10, 8;

sféşnic : (1581 CORESI, EV.) : s. n. : „Armleuchter" : „chandelier" : (1x)
sfêşnicul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [2] 13, 11;

sfétnic : (1563-1583 COD. VOR.[2]) : s. m. : „Hofrat" : „conseiller" : (5x)
sfêtnecă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 22, 3;
sfêtnic *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 27, 32; 27, 33; [2] 25, 16;
sfêtnici *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [2] 22, 4;

sfințénie : (sec. XVI PS. SCH.) : s. f. : „Weihe" : „sainteté" : (5x)
sfințenie *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 28, 10; [2] 20, 8; 26, 18;
sfințeniei *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [2] 36, 17;
sfințeniia *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [1] 22, 19;

sfințí : (1581 CORESI, EV.) : s. f. : „weihen" : „sanctifier, consacrer" : (14x)
a sfinți *verb infinitiv prezent* [1] 23, 13;
am sfințit *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [2] 7, 16; 7, 20;
au sfințit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 26, 26; 26, 27; 26, 27; [2] 31, 6;
au sfințit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 18, 11; 26, 28; [2] 7, 7; 30, 8;
să sfințească *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [2] 35, 3;
să sfințesc *verb conjunctiv prezent 1 sg.* [2] 2, 4;
s-au sfințit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [2] 5, 10;

sfințíre : (1665-1672 MS. 4389) : s. f. : „Weihe" : „sanctification, consécration" : (2x)
sfințirea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 30, 8; 36, 15;

sfințít : (1581 CORESI, EV.) : adj./ s. m. : „geheiligt" : „sacré, béni" : (3x)
cei sfințiți *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [2] 29, 33;
celor sfințite *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* [1] 26, 20;
celor sfințiți *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [2] 26, 18;

sfînt : (sec. XVI PS. SCH.) : adj./ s. : „heilig" : „saint, sacré" : (51x)
ai sfintelor *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* [1] 24, 5;
cêle sfinte *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [2] 5, 8; 35, 13;
cêle sfinte *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. art.* [1] 22, 19; [2] 5, 4;
cel sfînt *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. art.* [1] 16, 27; 16, 35; [2] 30, 27; 35, 3; 35, 3;
celor sfinte *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* [1] 28, 12;
celui sfînt *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. gen./dat. art.* [1] 29, 16;
celui sfînt *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* [1] 23, 32;
sfinte *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [2] 5, 10; 29, 5; 29, 21;
Sfinte *subst. propriu masc. sg. voc. neart.* [2] 6, 2;
sfinte *adj. calificativ gradul pozitiv neutru pl. nom./ac. neart.* [1] 9, 29; 16, 29;
sfintele *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 26, 28; [2] 4, 23; 15, 18; 15, 18; 20, 22; 24, 7; 30, 24; 35, 6;
sfintelor *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* [1] 23, 28; 26, 26; 29, 3; [2] 23, 4; 35, 15;
sfinți *adj. calificativ gradul pozitiv masculin pl. nom./ac. neart* [2] 23, 6;
sfinților *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [2] 30, 19;
sfînt *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 6, 49; 16, 10; [2] 8, 11;
sfîntul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [2] 29, 7; 31, 18;
sfîntului *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* [1] 9, 27; 29, 4; [2] 6, 13;
al sfintelor *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* [1] 6, 49;
sfintele *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [2] 4, 22*; 5, 6*; 31, 14*;
sfintelor *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* [2] 3, 8*; 3, 10*; 4, 22*; 5, 6*; 31, 14*;
sfîntului *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* [2] 3, 8*; 3, 10*;

síclu : (1581-1582 PO) : s. m. : „Sekel" : „sicle d'or" : (2x)
sicli *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 21, 25; [2] 3, 9;

sicríiu → sicriu

sicríu : (1473 BGL) : s. n. : „Schrein, Kasten" : „coffre" : (47x)
săcriiul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [2] 35, 3;
săcriul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [1] 16, 1;
sicriiu *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 13, 10; [2] 5, 7; 5, 9;
sicriiul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [1] 13, 3; 13, 9; 13, 12; 15, 25; 15, 26; 15, 27; 15, 28; 15, 29; 17, 1; 28, 18; [2] 5, 1; 5, 3; 5, 3; 5, 6; 6, 11; 35, 3;
sicriiului *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* [1] 6, 31; 15, 1; 15, 23; 15, 24; 15, 24; 16, 6; 16, 37; 16, 37; 28, 2; [2] 5, 5; 5, 7;
sicriului *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* [1] 16, 4;
sicriiul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [1] 13, 5*; 13, 6*; 13, 7*; 13, 12*; 13, 13*; 15, 2*; 15, 2*; 15, 3*; 15, 12*; 15, 14*; 15, 15*; 22, 19*; [2] 1, 4*; 8, 11*;

sidoneán → sidonian

sidonián: (1665-1672 MS. 4389) : s. m. : „Zidonier" : „Sidonien" : (1x)
sidonênii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [1] 22, 4;

sílă : (sec. XVI PS. SCH.) : s. f. : „Zwang" : „abus, contrainte" : (3x)

sila *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 29, 12; 29, 29;
silei *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [2] 20, 6;

silí : (1581 CORESI, EV.) : v. IV : „zwingen" : „1. obliger, 2. s'efforcer" : (3x)
să silească *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [1] 16, 21;
sileşti *verb indicativ prezent 2 sg.* [2] 25, 19;
siliia *verb indicativ imperfect 3 pl.* [2] 21, 17;

sílnic : (sec. XVI PS. H.) : adj./ s. m. : „mächtig, wichtig" : „fort, important" : (2x)
silnici *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 28, 1;
silnici *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [2] 23, 20;
silnicii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [1] 29, 24;

siloniteán → şilonit

símbătă → sîmbătă

síne : (sec. XVI PS. SCH.) : pron. pos. : „sich" : „soi" : (2x)
sine *pron. pos. 3 ac. sg. acc.* [1] 13, 12;
-şi *pron. pos. 3 dat.sg. neacc.* [2] 36, 13;

sinéu : (1665-1672 MS. 4389) : s. m. : „Siniter" : „Sinien" : (1x)
eseneu *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 1, 15;

síngur : (1228 DLRV) : adj./adv. : „allein, einzig, nur" : „seul(ement)" : (2x)
singur *adv. de mod poz.* [2] 6, 30;
sînguri *adj. pron. de întărire 2 pl. masc. gen./dat.* [2] 20, 16;

sir → sirian

sirián : (1665-1672 MS. 4389) : adj./ s. m. : „Syrer" : „Araméen" : (13x)
sirianca *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. art.* [1] 7, 14;
ai sirului *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* [1] 18, 5; 19, 18;
sirii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [1] 19, 15; [2] 22, 6;
sirilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [1] 19, 14; [2] 36, 5;
sirul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [1] 18, 5; 19, 12; 19, 16; 19, 16; 19, 19;
sirului *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* [1] 19, 10; 19, 17;

sîmbătă : (1563-1583 COD. VOR.[2]) : s. f./ adv. : „Samstag" : „samedi" : (10x)
ale simbetelor *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* [2] 31, 3;
a sîmbetei *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [2] 23, 8;
simbete *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [1] 23, 31; [2] 8, 13;
sîmbăta *adv. de timp* [2] 2, 4;
sîmbăta *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 23, 4;
sîmbătă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 9, 32; 9, 32;
sîmbetei *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [2] 23, 8;
sîmbetele *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [2] 36, 21;

sîmbetí : (1683-1686 MS. 45) : vb. IV. : „geniessen, sich ausruhen" : „jouir, se reposer" : (2x)
a sîmbetí *verb infinitiv prezent* [2] 36, 21;
au sîmbetit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 36, 21;

sínge : (sec. XVI PS. SCH.) : s. n. : „Blut" : „sang" : (15x)
sînge *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 22, 8; [2] 19, 10; 36, 5;
sîngele *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [1] 11, 19; [2] 29, 22; 29, 22; 29, 22; 29, 24; 35, 11; 36, 5;
sîngelui *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* [2] 19, 10;
sîngiuri *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [1] 22, 8; 28, 3;
sîngiurile *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [2] 24, 25; 30, 16;

síngur → singur

sîrg : (sec. XVI PS. SCH.) : s. n. : „Hast, Hochdruck" : „vitesse, hâte" : (1x)
sîrg *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [2] 18, 8;

sîrguí : (sec. XVI PS. SCH.) : v. IV : „1. eilen, sich beeilen, 2. streben" : „1. (se) dépêcher, (se) hâter, 2. se donner de la peine" : (6x)
să sîrguiesc *verb conjunctiv prezent 1 sg.* [2] 35, 21;
sîrgui *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 21, 29; [2] 10, 18;
sîrguia *verb indicativ imperfect 3 sg.* [2] 26, 20;
sîrguiră *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [2] 24, 5;
sîrguiți *verb imp. 2 pl.* [2] 24, 5;

slávă : (sec. XVI PS. SCH.) : s. f. : „Herrlichkeit" : „gloire" : (3x)
slavă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 16, 29; 22, 5; [2] 3, 6;

slăbí : (sec. XVI PS. SCH.) : v. IV : „1. schwächen, 2. schwach werden" : „1. affaiblir, 2. s'affaiblir" : (1x)
se slăbească *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [2] 15, 7;

slăbiciúne : (1569-1575 GCR) : s. f. : „Krankheit" : „maladie" : (1x)
slăbiciune *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 21, 15;

slăví : (sec. XVI PS. SCH.) : adj. : „lobpriesen" : „louer, glorifier" : (4x)
era slăvit *verb indicativ imperfect 3 sg.* [1] 11, 25;

slăvít : (sec. XVI PS. SCH.) : adj. : „gepriesen, gerühmt" : „loué, glorifié" : (4x)
mai slăvit *adj. calificativ gradul comparativ masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 4, 9; 11, 21;
slăvită *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 2, 9;

slobozí : (1561-1562 CORESI, TE.[2]) : v. IV : „freigeben, entlassen, loslassen" : „mettre en liberté, (re)lâcher" : (3x)
au slobozit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 23, 8;

slobózi *verb indicativ prezent 2 sg.* [2] 10, 9; 10, 10;

slobozíre : (1581 CORESI, EV.) : s. f. : „Freiheit" : „liberté" : (1x)
slobozire *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 23, 15;

slúgă : (1476 LDSR) : s. f. : „Knecht, Magd" : „serviteur, servante" : (62x)
sluga *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 17, 4; 17, 23; 17, 25; [2] 1, 3; 2, 13; 6, 19; 6, 21; 13, 6; 18, 12; 24, 9;
slugă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 2, 35;
slugele *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 19, 2; 19, 3; 19, 4; 19, 19;
slugi *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [1] 18, 2; 18, 6; 18, 13; 21, 3; [2] 8, 9; 8, 18; 10, 7; 12, 8;
slugii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [1] 2, 35; 17, 17; 17, 24; 17, 25; 17, 27; 21, 8; [2] 6, 15; 6, 16; 6, 17; 6, 19; 6, 21; 32, 16; 34, 20;
slugile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 18, 7; [2] 2, 8; 2, 8; 8, 18; 9, 7; 9, 10; 9, 10; 9, 21; 24, 25; 25, 3; 32, 9; 32, 16; 33, 24; 35, 24;
slugile *subst. comun fem. pl. voc. art.* [1] 16, 13;
slugilor *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* [1] 20, 3; 20, 6; [2] 2, 10; 2, 15; 6, 14; 6, 27; 8, 18; 9, 4; 34, 16; 35, 23; 36, 5;

slújbă : (sec. XVI PS. SCH.) : s. f. : „Dienst" : „service" : (27x)
slujba *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 6, 48; 9, 33; 23, 26; 24, 3; 24, 19; 26, 30; 28, 21; [2] 12, 8; 12, 8; 31, 2; 31, 4; 31, 16; 35, 10; 35, 15; 35, 16;
slujbă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 28, 13;
slujbe *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [1] 26, 12;
slujbei *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [1] 9, 13; 9, 19; 9, 28; 23, 24; 23, 28; 28, 13; 28, 20;
slujbele *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 6, 32; [2] 8, 14;
a slujbei *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [1]28, 13*

slují : (sec. XVI PS. SCH.) : v. IV : „(be)dienen" : „servir" : (33x)
a sluji *verb infinitiv prezent* [1] 26, 12; [2] 5, 13; 31, 2;
au slujit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [2] 7, 22;
au slujit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 33, 3;
era slujind *verb indicativ imperfect 3 pl.* [1] 6, 32;
era slujind *verb indicativ imperfect 3 sg.* [2] 36, 5;
să fie slujind *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [2] 15, 16;
să fiți slujind *verb conjunctiv prezent 2 pl* [2] 29, 11;
să slujască *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [1] 15, 2; 16, 37; 23, 28; 23, 32; [2] 8, 14; 11, 13; 34, 33;
să slujască *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [1] 23, 13; [2] 33, 16;
să slujiți *verb conjunctiv prezent 2 pl.* [2] 29, 11;
slujaşte *verb imp. 2 sg.* [1] 28, 9;
slujăsc *verb indicativ prezent 3 pl.* [1] 27, 1; [2] 13, 10; 23, 6;
sluji *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [2] 33, 22;
slujiia *verb indicativ imperfect 3 pl.* [2] 17, 19; 24, 18;
slujind *verb gerunziu* [1] 16, 4; [2] 15, 16; 22, 8;
slujiră *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [1] 19, 19;
slujiți *verb imp. 2 pl.* [2] 30, 8; 35, 3;
veți sluji *verb viitor 1 indicativ 2 pl.* [2] 7, 19;
vom sluji *verb viitor 1 indicativ 1 pl.* [2] 10, 4;

smerí : (sec. XVI PS. SCH.) : v. IV : „1. erniedrigen, 2. demütig werden" : „1. (s')abaisser, 2. (s')humilier" : (13x)
am smerit *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [1] 17, 10;
au smerit *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [2] 28, 19;
s-au smerit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 33, 23;
să smerească *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [1] 17, 9;
să smereşti *verb conjunctiv prezent 2 sg.* [1] 4, 10;
să smeri *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [2] 32, 26; 33, 12; 33, 23;
să smeriră *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [2] 13, 18;
smeri *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 20, 4;
te-ai smerit *verb indicativ perfect compus 2 sg.* [2] 34, 27; 34, 27;
vei smeri *verb viitor 1 indicativ 2 sg.* [2] 6, 26;

smírnă : (sec. XVI PS. H) : s. f. : „Myrrhe" : „myrrhe" : (1x)
zmirnă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 9, 24;

smochínă : (sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Feige" : „figue" : (1x)
smochine *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [1] 12, 40;

smúlge : (sec. XVI COD. VOR.[2]) : v. III : „1. ausreißen, 2. schwingen, 3. ziehen" : „1. arracher, 2. brandir, 3. tirer" : (6x)
au zmult *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 11, 11; 11, 20;
zmulge *verb imp. 2 sg.* [1] 10, 4;
zmulgînd *verb gerunziu* [1] 21, 5; 21, 5;
zmultă *verb participiu sg. fem.* [1] 21, 16;

soám : (1683-1686 MS. 45) : s. m. după gr. *σοα'μ* (FRANKF.), cf. ebr. *şoham* : „Onyx" : „onyx" : (1x)
soam *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [1] 29, 2;

soáre : (1535 DRHB) : s. m. : „Sonne" : „soleil" : (1x)
soarele *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [2] 18, 34;

soártă : (sec. XVI PS. SCH.) : s. f. : „Los, Teil, Schicksal" : „sort, part, destin" : (13x)
sorți *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 24, 5; 24, 31; 26, 13; 26, 14;
sorții *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [1] 6, 54;
sorțu *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 6, 61; 6, 63; 6, 65; 25, 8;
sorțul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [1] 24, 7; 25, 9; 26, 14; 26, 14;

socoteálă : (1642 ÎNV) : s. f. : „1. Rechnung, Zählung, 2. Geschlechter, 3. Bedenken" : „1. calcul, compte, dénombrement, 2. généalogie, 3. réflexion" : (10x)
socoteala *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 4, 33; 23, 24; 24, 3; 24, 19; [2] 31, 17;
socoteală *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 36, 4;
socotêle *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [2] 31, 18;
socotêlele *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 5, 7;

socotêlii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [1] 21, 5; [2] 26, 11;

socotí : (1481 DERS) : v. IV : „1. (be)achten, 2. betreuen, 3. veranschlagen, (be)rechnen, 4. bedenken, erwägen, 5. meinen" : „1. observer, 2. soigner, 3. calculer, compter, 4. juger, réfléchir, 5. estimer, opiner" : (9x)
ai socotit *verb indicativ perfect compus 2 sg.* [1] 17, 17; [2] 24, 6;
a socoti *verb infinitiv prezent* [2] 34, 12;
să vor socoti *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [2] 5, 5;
socotiia *verb indicativ imperfect 3 pl.* [1] 12, 29;
socotiia *verb indicativ imperfect 3 sg.* [2] 11, 21;
socotit *verb participiu sg. neutru* [2] 9, 20;
s-au socotit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 9, 1; 26, 31;

socotínță : (1570 CORESI, LIT.) : s. f. : „Zählung" : „dénombrement" : (4x)
socotința *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 9, 22; 26, 30;
socotință *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 5, 17; 23, 11;

socotitór : (1563-1583 COD. VOR.[2]) : s. m. : „Aufsicht" : „surveillant, inspecteur" : (3x)
socotitori *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [2] 34, 12;
socotitorilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [2] 34, 17;
socotitoriu *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [2] 26, 15;

sofér : (1683-1686 MS. 45) : s.m. după gr. *σοφέρ* (FRANKF.), redare a ebr. ebr. *šofar*: „Widderhorn" : „clairon" : (1x)
sofer *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart* [1] 15, 28;

sohathím → sucatit

sol : (1581-1582 PO) : s. m. : „Herold" : „héraut" : (4x)
soli *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 14, 1; 19, 2; 19, 16; [2] 35, 21;

sóră : (1487 DERS) : s. f. : „Schwester" : „sœur" : (11x)
sora *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 1, 39; 3, 9; 3, 19; 7, 18; 7, 30; 7, 32; [2] 22, 11;
sororii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [1] 7, 15;
surorii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [1] 4, 3; 4, 19;
surorile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 2, 16;

sorț → soartă

spáimă : (1563-1583 COD. VOR.[2]) : s. f. : „Furcht" : „terreur" : (3x)
spaima *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 14, 14; 15, 5; 17, 10;

spăimîntá : (sec. XVI PS. SCH.) : v. I : „erschrecken" : „effrayer, épouvanter" : (4x)
au spămîntat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 15, 6;
să spămîntați *verb conjunctiv prezent 2 pl.* [2] 20, 18;
să spămîntă *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [2] 20, 3;
vă spămîntați *verb imp. 2 pl.* [2] 20, 16;

spălá : (1563-1583 COD. VOR.[2]) : v. I : „waschen" : „laver" : (2x)
să spêle *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [2] 4, 6; 4, 6;

spămîntá → spăimînta

spăreá → speria

speriá : (1551-1553 ES) : v. I : „erschrecken" : „s'effrayer" : (3x)
să te spari *verb conjunctiv prezent 2 sg.* [1] 22, 13;
spare-se *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [1] 16, 30;
te spărea *verb imp. 2 sg.* [1] 28, 20;

spintecătúră : (1593 DERS) : s. f. : „Axt" : „hache" : (1x)
spintecături *subst. comun fem. pl. nom./ ac. neart.* [1] 20, 3;

spoí : (1581-1582 PO) : v. IV : „weissen, tünchen" : „blanchir à la chaux, badigeonner" : (1x)
să să spoiască *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [1] 29, 4;

sporí : (1564 CORESI, CAZ.) : v. IV : „1.ansteigen, 2. Gelingen haben, 3. prosperieren" : „1. augmenter, 2. réussir, 3 prospérer" : (8x)
au sporit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 14, 7;
să spori *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [2] 31, 21;
să va spori *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [1] 13, 2;
s-au sporit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 7, 11; 32, 30;
te vei spori *verb viitor 1 indicativ 2 sg.* [1] 22, 13;
va spori *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [1] 22, 11;
veți spori *verb viitor 1 indicativ 2 pl.* [2] 13, 12;

spre : (1519 DERS) : prep. : „für, zu, nach, auf" : „pour, vers, sur" : (35x)
spre *prep.* [1] 11, 13; 12, 17; 12, 19; 19, 14; 19, 17; 21, 17; 21, 23; 21, 23; 22, 1; 22, 5; 22, 5; 22, 5; 22, 14; 24, 4; 24, 5; 29, 22; 29, 22; 29, 23; [2] 4, 10; 6, 34; 7, 10; 10, 7; 10, 9; 12, 7; 14, 11; 18, 5; 18, 7; 18, 7; 18, 14; 20, 1; 20, 2; 28, 23; 33, 13; 36, 17;
spre *prep.* [2] 34, 4*;

sprejăní → sprijini

sprijiní : (sec. XVI PS. H.) : v. IV : „verstreuen" : „répandre" : (1x)
sprejăniră *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [2] 29, 24;

sprínten : (1477 DERS) : adj. : „flink" : „agile" : (1x)
sprinteni *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 12, 8;

spúne : (1521 NEACȘU) : v. III : „sagen" : „dire" : (7x)
au spus *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 9, 2;
să spuie *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [1] 19, 5;
spuneți *verb imp. 2 pl.* [1] 16, 23;
să spuse *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 19, 17;
spuse *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [2] 9, 2; 34, 18;
s-au spus *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 9, 6;

sta : (1563-1583 COD. VOR.[2]) : v. I : „sich befinden, sitzen, stehen” : „se trouver, rester, demeurer” : (36x)
a sta *verb infinitiv prezent* [2] 5, 13;
a starea *verb infinitiv prezent* [2] 20, 12;
au stătut *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 6, 32; [2] 30, 16;
au stătut *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 13, 7; 22, 2;
era stînd *verb indicativ imperfect 3 sg.* [2] 18, 34;
să staţi *verb conjunctiv prezent 2 pl.* [2] 13, 8; 29, 11;
sta *verb indicativ imperfect 3 pl.* [2] 10, 6;
sta *verb indicativ imperfect 3 sg.* [1] 6, 39;
staţi *verb imp. 2 pl.* [2] 35, 5;
stau *verb indicativ prezent 3 pl.* [1] 6, 33;
sta-vom *verb viitor 1 indicativ 1 pl.* [2] 20, 9;
stătu *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 11, 14; 28, 2; [2] 6, 12; 6, 13; 13, 7; 18, 20; 20, 21; 29, 3;
stătură *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [2] 23, 19; 26, 17; 29, 26; 35, 10;
au stătut *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 21, 5;
stînd *verb gerunziu* [1] 21, 15; 21, 16; [2] 3, 12; 5, 11; 7, 6; 7, 6; 9, 18; 9, 19; 20, 14; 23, 13;

stafídă : (1645 HERODOT) : s. f. : „Rosine” : „raisin sec” : (1x)
stafide *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [1] 12, 40;

stáre : (sec. XVI PS. SCH.) : s. f. : „Stellung, Lage” : „état, place, endroit, fonction” : (8x)
stare *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 28, 2;
starea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 7, 40; [2] 9, 4; 23, 13; 24, 13; 30, 16; 35, 10; 35, 15;

stăpîní : (1582 DIR) : v. IV : „(be)herrschen” : „dominer, maîtriser” : (2x)
stăpîneşti *verb indicativ prezent 2 sg.* [1] 29, 11;
stăpînim *verb indicativ prezent 1 pl.* [2] 14, 7;

stea : (1563-1583 COD. VOR.[2]) : s. f. : „Stern” : „étoile” : (1x)
stêlele *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 27, 23;

stejár : (1445 DERS) : s. m. : „Eiche” : „chêne” : (1x)
stejariu *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 10, 12;

stépenă : (1682 DOSOFTEI, VS) : s. f. : „Schwel” : „seuil” : (2x)
cêle stepene *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [2] 9, 19;
stepene *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [2] 9, 18;

stínge : (1551-1553 ES) : v. III : „auslöschen, vernichten” : „éteindre, anéantir” : (2x)
să stinsără *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [2] 29, 7;
se va stinge *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [2] 34, 25;

stíngere : (1581-1582 PO) : s. f. : „Verwüstung” : „déstruction” : (2x)
stingere *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 29, 8; 36, 19;

stîlp : (1480 DERS) : s. m. : „Säule, Pfeiler, Pfosten, Spalte, Pol” : „pilier, colonne, pôle” : (12x)
stîlpi *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [2] 3, 14; 4, 12; 33, 3; 34, 31;
stîlpii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [1] 18, 8; [2] 3, 16; 14, 3; 31, 1;
stîlpilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [2] 3, 15; 4, 12; 4, 12; 4, 13;

stíînă : (1451 DERS) : s. f. : „Schäferei, Trift” : „bergerie, pâturage” : (2x)
stînă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 17, 7;
stîni *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [2] 32, 28;

stîng : (1551-1553 ES) : adj. : „link” : „gauche” : (10x)
cel stîng *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. art.* [2] 23, 10;
stînga *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 6, 44*; 12, 2*; [2] 3, 16*; 3, 16*; 4, 6*; 4, 7*; 4, 8*; 18, 18*; 34, 2*;

strájă : (XVI sec. PS. SCH.) : s. f. : „Wache” : „garde” : (10x)
straja *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 13, 13; 13, 13; 20, 25;
strajă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 18, 6; 26, 16; [2] 20, 23;
straje *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [1] 18, 13;
străjii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [1] 26, 16;
străjile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [2] 7, 6; 8, 14;

străín : (1563-1583 COD. VOR.[2]) : adj./s. : „fremd, Fremder, Ausländer” : „étranger” : (44x)
cei streini *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. art.* [2] 33, 15;
cel striin *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [2] 6, 33;
streini *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [2] 34, 25;
streinilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [2] 14, 3;
striin *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. neart.* [2] 29, 9;
striini *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [2] 28, 25;
striinul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [2] 6, 32;
a celor streini *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [1] 18, 1*;
cei streini *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [1] 10, 2*; 10, 2*; 10, 7*; 10, 8*; 10, 9*; 14, 8*; 14, 8*; 14, 9*; 14, 12*; 14, 13*; 18, 1*; 18, 11*; [2] 17, 11*; 26, 6*; 26, 6*; 26, 7*;
cei striini *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [1] 10, 11*; 11, 13*; 11, 14*; 12, 19*; 20, 4*; 20, 4*; [2] 21, 16*; 28, 18*;
celor streini *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [1] 10, 1*; 10, 9*; 14, 10*; 14, 15*; 14, 16*; [2] 9, 26*;
celor striini *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [1] 11, 13*; 11, 15*; 11, 16*; 11, 18*; 12, 19*;
streinii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [1] 10, 1*;

străinătáte : (1563 CORESI, PRAXIU) : s. f. : „Ausland” : „étranger” : (1x)
streinătate *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 5, 22;

strălucít : (1683 SICR. DE AUR) : adj. : „strahlend” : „brillant” : (1x)
strălucit *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 17, 21;

strănepót : (1644 IORGA, S. D. V) : s. m. : „Urenkel” : „arrière petit-neveu” : (1x)
strănepot *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 20, 5;

streín → străin

streinătáte → străinătate

stricá : (1551-1553 ES) : v. I : „zerschlagen, zerbrechen” : „briser, casser” : (5x)
au stricat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 16, 10;
să strice *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [2] 26, 16; 35, 21;
stricară *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [1] 20, 1;
voiu strica *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [2] 12, 7;

stricát : (1560 DERS) : adj. : „zerschlagen, zerbrochen, leprakrank” : „cassé, brisé, lépreux” : (4x)
stricat *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [2] 26, 20; 26, 21; 26, 21; 26, 23;

stricăciúne : (1652 GCR I) : s. f. : „Schaden” : „dommage, dégât” : (2x)
stricăciune *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 6, 28;
stricăciunea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 26, 19;

strigá : (sec. XVI PS. SCH.) : v. I : „rufen, schreien” : „crier, appeler” : (16x)
a striga *verb infinitiv prezent* [2] 36, 22;
au strigat *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 5, 20;
să strige *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [2] 24, 9;
striga *verb indicativ imperfect 3 sg.* [2] 13, 14; 29, 28;
striga *verb indicativ imperfect 3 pl.* [2] 13, 15;
strigă *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 21, 26; [2] 14, 11; 18, 31; 20, 3; 20, 21; 23, 13; 32, 18;
strigară *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [2] 13, 15; 32, 20;
vom striga *verb viitor 1 indicativ 1 pl.* [2] 20, 9;

strigáre : (sec. XVI PS. H.) : s. f. : „1. Hochruf, 2. Nachricht” : „1. clameur, rumeur, 2. savoir” : (2x)
strigare *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 30, 5;
strigarea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 33, 13;

striín → străin

strîmbá : (1563 CORESI, PRAXIU) : v. I : „biegen, krümmen” : „déformer” : (1x)
au strîmbat *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 9, 1;

strîmbătáte : (1480 BGL) : s. f. : „Unrecht, Unbill” : „tort, injustice” : (3x)
strîmbătate *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 19, 7; 26, 16;
strîmbătății *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [1] 17, 9;

strîmt : (1428 DRH) : adj. : „eng” : „serré”: (1x)
strîmte *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. neart.* [1] 21, 13;

strínge : (sec. XVI PS. SCH.) : v. III : „1. zusammenführen, sammeln, 2. zusammenziehen, drücken” : „1. réunir, 2. presser” : (2x)
au strîns *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 24, 6;
să strînsără *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [2] 32, 6;

sub : (1436 DERS) : prep. : „unter” : „sous, au-dessous de” : (2x)
supt *prep.* [1] 10, 12; [2] 9, 18;

sucatít : (1683-1686 MS. 45) : s. m. : „Sukathiter” : „Sucathien” : (1x)
sohathím *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 2, 55;

súflet : (sec. XVI PS. SCH.) : s. n. : „1. Seele, Wesen, 2. Atem” : „1. âme, être, 2. souffle” : (19x)
suflet *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 12, 38; 28, 9;
suflete *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [1] 5, 21;
sufletele *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [1] 11, 19; 11, 19; 22, 19;
sufletul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [1] 15, 29; 17, 2; [2] 1, 11; 6, 38; 7, 11; 9, 1; 15, 12; 15, 15; 31, 21; 34, 31; 35, 20;
sufletului *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* [1] 22, 7;
un suflet *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [1] 12, 38*;

suí : (sec. XVI PS. SCH.) : v. IV : „hinaufgehen, hinaufsteigen, ziehen” : „monter” : (43x)
am suit *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [1] 17, 5; [2] 6, 5;
a sui *verb infinitiv prezent* [2] 10, 18;
au suit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [2] 23, 20;
au suit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 1, 4;
să sui *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 5, 1; 11, 6; 14, 11; 21, 19; [2] 12, 9; 18, 28; 25, 21; 29, 20; 34, 30; 35, 20; 36, 6;
să va sui *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [2] 18, 19;
să suie *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [1] 15, 14; 15, 25; [2] 20, 17; 29, 21;
să suie *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [1] 13, 6; 21, 18; [2] 18, 2; 36, 23;
să suiră *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [1] 14, 8; [2] 21, 17;
se sui *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [2] 16, 1;
s-au suit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 13, 6; [2] 12, 2; 36, 16;
sui *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 13, 6;
să suia *verb indicativ imperfect 3 pl.* [2] 1, 17;
suie-te *verb imp. 2 sg.* [1] 14, 10; [2] 18, 5; 18, 11; 18, 14;
sui-mă-voiu *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [1] 14, 10;
suind *verb gerunziu* [1] 15, 28;
suiră *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [2] 5, 3; 5, 4; 35, 24;
vă veți sui *verb viitor 1 indicativ 2 pl.* [2] 11, 3;

suíre : (sec. XVI PS. SCH.) : „1. Steigen, Aufstieg, 2. Erhöhung, 3. Anhöhe” : „1. ascension, 2. montée, 3. colline” : (3x)
suirea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 20, 17; 32, 33;
suirii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [1] 26, 16;

sul : (1665-1672 Ms. 4398) : s. n. : „Walze” : „cylindre, rouleau” : (2x)
sulul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [1] 11, 23; 20, 4;

súliță : (1570 CORESI, LIT.) : s. f. : „Speer, Lanze” : „lance” : (11x)
sulița *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 11, 23; 11, 23;
suliță *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 11, 23;
sulițe *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [1] 12, 8; 12, 24; 12, 34; [2] 11, 11; 14, 8; 25, 5; 26, 14;
suliții *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [1] 20, 4;

súnet : (1665-1672 MS. 4389) : s. n. : „Widerhall” : „bruit” : (1x)
sunetului *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* [1] 14, 15;

supúne : (sec. XVI PS. SCH.) : v. III : „(sich) unterwerfen” : „(se) soumettre” : (1x)
să supuse *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 22, 18;

supús : (1660 STAICU) : adj. : „folgsam, unterwürfig” : „soumis” : (1x)
cei supuși *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. art.* [2] 9, 14;

surpá : (1560-1561 CORESI, TE.[2]) : v. I : „verderben, zugrunde richten” : „écrouler” : (19x)
am surpat *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [1] 17, 8;
a surpa *verb infinitiv prezent* [2] 20, 24;
au surpat *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [2] 20, 10; 24, 7; 30, 14; 34, 11;
au surpat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 20, 38; 33, 3;
cel surpat *adj. gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. art.* [2] 32, 5;
să surpe *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [2] 32, 18;
s-au surpat *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [2] 14, 13;
surpă *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 20, 1; [2] 23, 17; 25, 23; 26, 6; 34, 7; 36, 19;
surpară *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [2] 30, 14; 32, 21;

sus : (sec. XVI PS. SCH.) : adv. : „oben, oberhalb, hinauf, herauf” : „haut, sur, au-dessus de, en haut” : (13x)
sus *adv. de loc* [1] 22, 5; [2] 20, 6; 26, 8;
sus *adv. de timp* [1] 23, 3*; 23, 24*; 23, 27*; [2] 25, 5*; 31, 16*; 31, 17*;
sus *adv. de loc* [1] 7, 24*; [2] 3, 9*; 8, 5*; 32, 30*;

sútă : (sec. XVI PS. SCH.) : s./num. : „Hundert, hundert” : „centaine, cent” : (14x)
sută *num. card. fem. nom./ac.* [1] 12, 14; [2] 25, 6;
sute *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [1] 12, 32; 25, 7;
ai sutelor *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* [1] 28, 1*;
sute *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [1] 13, 1*; 26, 26*; 27, 1*; 29, 6*; [2] 1, 2*; 23, 1*; 23, 9*; 23, 14*; 25, 5*;

svat → sfat

svărîmá → sfărîma

svătuí → sfătui

Ş

şápte : (1563-1583 COD. VOR.[2]) : num. : „sieben” : „sept” : (15x)
al şaptelea *num. ord. masc. sg. nom./ac. art.* [1] 2, 15; 12, 11; 24, 10; 25, 14; 26, 3; 26, 5; 27, 10; [2] 23, 1;
a şaptea *num. ord. fem. sg. gen./dat. art.* [2] 7, 10;
a şaptea *num. ord. fem. sg. nom./ac. art.* [2] 5, 2; 31, 7;
şapte *num. card. masc. nom./ac.* [1] 3, 23; 5, 13; [2] 13, 9;
a şaptêlea *num. ord. fem. sg. nom./ac. art.* [1] 27, 10;

şáse : (1551-1553 ES) : num. : „sechs” : „six” : (14x)
al şaselea *num. ord. masc. sg. nom./ac. art.* [1] 2, 15; 3, 3; 12, 11; 24, 9; 26, 3; 26, 5; 27, 9;
şase *num. card. masc. nom./ac.* [1] 1, 31; 3, 4; 3, 22; 9, 43; [2] 21, 2;
şase *num. card. fem. nom./ac.* [2] 9, 19;
a şase *num. ord. fem. sg. nom./ac. art.* [1] 27, 9;

şátră : (sec. XVI PS. SCH.) : s. f. : „Zelten” : „tente” : (1x)
şatrele *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 5, 10;

şădeá → şedea

şădêre → şedere

şăs → şes

şedeá : (sec. XVI PS. SCH.) : v. II : „1. sitzen, sich setzen, 2. bleiben, wohnen, 3. thronen” : „1. être assis, s`assoir, 2. rester, vivre, 3. trôner” : (19x)
am şăzut *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [2] 6, 10;
au şăzut *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [2] 23, 20;
au şăzut *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 11, 7; 13, 13;
să şază *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [1] 28, 5;
şade *verb indicativ prezent 3 sg.* [1] 13, 6;
şădea *verb indicativ imperfect 3 pl.* [2] 32, 22;
şădea *verb indicativ imperfect 3 sg.* [2] 26, 21;
şădeți *verb imp. 2 pl.* [1] 19, 5;
şădeți *verb indicativ prezent 2 pl.* [2] 32, 10;
şăzi *verb imp. 2 sg.* [2] 25, 19;
şăzînd *verb gerunziu* [2] 6, 16; 18, 9; 18, 9; 18, 18;
şăzu *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 17, 16; 20, 1; 29, 23;
şăzură *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [1] 20, 1;

şedére : (sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Hinterhalt, Sitzen” : „cachette, demeure” : (2x)

şădêrea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 9, 4;
şăderii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [2] 9, 18;

şes : (1581-1582 PO) : s. n. : „Ebene” : „plaine” : (5x)
şăs *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 27, 28; [2] 1, 15; 9, 27; 26, 10;
şăsului *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* [2] 28, 18;

şi : (1521 NEACŞU) : conj./adv. : 1. „und, 2. sowohl... als-auch, 3. auch” : „1. et, 2. et... et, 3. aussi” : (5191x)
şi *adv.* [1] 5, 22; 5, 24; 5, 25; 5, 26; 6, 32; 6, 50; 6, 55; 6, 64; 10, 5; 17, 9; 19, 15; 24, 1; 24, 2; 24, 3; 24, 4; 24, 4; 24, 6; 24, 7; 24, 20; 24, 22; 24, 31; 24, 31; 26, 12; [2] 7, 1; 7, 1; 7, 2; 7, 3; 7, 4; 7, 6; 8, 1; 8, 6; 8, 9; 8, 16; 15, 3; 17, 8; 17, 8; 18, 3; 18, 3; 20, 34; 21, 11; 22, 3; 26, 20; 27, 6; 27, 9; 29, 27; 29, 29; 30, 21; 35, 8; 35, 8; 35, 8; 35, 8; 35, 8; 35, 8; 35, 21;
şi *conjunctie coord.* 5134x;
şi *adv.* [1] 24, 31*; 24, 31*; [2] 32, 19*;

şiloníť: (1665-1672 MS. 4389) : s. m. : „Siloniter” : „Silonite” : (2x)
siloniteanul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [2] 9, 29; 10, 15;

şti : (1521 NEACŞU) : v. IV : „wissen” : „savoir, connaître” : (15x)
ai ştiut *verb indicativ perfect compus 2 sg.* [2] 16, 9;
să ştie *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [2] 32, 31;
ştiia *verb indicativ imperfect 3 sg.* [2] 10, 15;
ştie *verb indicativ prezent 3 sg.* [1] 28, 9;
ştii *verb indicativ prezent 2 sg.* [1] 17, 18;
ştiind *verb gerunziu* [2] 2, 7; 2, 7; 2, 12; 2, 13; 2, 14; 8, 18;
ştim *verb indicativ prezent 1 pl.* [2] 20, 13;
ştiţi *verb indicativ prezent 2 pl.* [2] 32, 13;
ştiu *verb indicativ prezent 1 sg.* [2] 2, 8;
ştiu *verb indicativ prezent 3 pl.* [2] 2, 8;

ştiínţă : (1581 CORESI, EV.) : s. f. : „Kenntnis” : „connaissance” : (1x)
ştiinţă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 2, 12;

şuieráre : (1683-1686 MS. 45) : s. f. : „Auspfeifen” : „siflet” : (1x)
şuierare *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 29, 8;

T

ta → tău

tábără : (1581-1582 PO) : s. f. : „(Feld)Lager” : „camp” : (7x)
tabăra *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 9, 19; 11, 15; 11, 18; 14, 15; 14, 16; [2] 32, 21;
taberele *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 9, 18;

talánt : (1581 CORESI, EV.) : s. m. „Talent” : „talent” : (19x)
talant *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 20, 2; [2] 36, 3;
talanţi *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 19, 6; 29, 4; 29, 4; 29, 7; 29, 7; 29, 7; 29, 7; [2] 25, 6;
talanzi *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 22, 14; 22, 14; [2] 3, 8; 8, 18; 9, 9; 9, 13; 25, 9; 27, 5; 36, 3;

tále → tău

táre : (1563-1583 COD. VOR.[2]) : adj./s. : „stark, gross, sehr, Held” : „fort, grand, très, héros” : (65x)
cea tare *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. art.* [2] 6, 32;
cei tari *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [1] 9, 26; 11, 12; 11, 19; 11, 24; 12, 1; [2] 32, 3;
cêle tari *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. art.* [2] 11, 21; 12, 4; 17, 2; 17, 19; 19, 5;
celor tari *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. gen./dat. art.* [2] 35, 3;
celor tari *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [1] 11, 10; 11, 11; 19, 8; 26, 12; [2] 17, 7;
cel tare *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. art.* [2] 28, 7;
tare *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 5, 2; 10, 11; 11, 22; 12, 4; 12, 28; 26, 31; [2] 32, 21;
cel mai tare *adj. calificativ gradul superlativ masc. sg. nom./ac. art.* [1] 27, 6;
tare *adv. de mod poz.* [1] 26, 8;
tari *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. neart.* [2] 8, 4; 8, 6; 17, 12;
tari *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart* [1] 7, 5; 7, 7; 7, 9; 7, 11; 7, 40; 8, 40; 9, 13; 12, 8; 12, 21; 12, 21; 12, 24; 12, 25; 12, 30; 26, 6; 26, 7; 26, 9; 26, 30; 26, 32; [2] 8, 5; 8, 9; 13, 3; 13, 17; 17, 13; 17, 14; 17, 17; 25, 5; 25, 6; 26, 12; 26, 17; 28, 6;
tari *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [2] 17, 16; 17, 17; 17, 18;
tarii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [1] 11, 26;

tátă : (sec. XVI PS. SCH.) : s. m. : „Vater” : „père” : (115x)
tată *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 2, 42; 7, 31;
tatăl *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [1] 19, 2; 25, 3; 26, 10; [2] 21, 2;
tatălui *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* [1] 12, 28; 27, 32; [2] 20, 33;
tatul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [1] 2, 17; 2, 21; 2, 23; 2, 24; 2, 42; 2, 44; 2, 45; 2, 49; 2, 49; 2, 49; 2, 50; 2, 51; 2, 51; 2, 52; 2, 55; 4, 4; 4, 4; 4, 4; 4, 5; 4, 11; 4, 11; 4, 12; 4, 14; 4, 17; 4, 17; 4, 18; 4, 18; 4, 18; 4, 19; 4, 19; 4, 19; 4, 21; 4, 21; 7, 14; 7, 22; 8, 29; 9, 35; 24, 19; 25, 6; 29, 23; [2] 1, 9; 2, 3; 2, 14; 2, 17; 6, 4; 6, 8; 7, 17; 10, 11; 10, 14; 10, 14; 17, 2; 22, 4; 25, 3; 26, 1; 27, 2; 28, 1; 29, 2; 33, 3; 33, 22; 33, 22; 33, 23; 36, 4;
tatului *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* [1] 24, 2; [2] 7, 18;
tată *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 19, 2*; 19, 3*; [2] 1, 8*; 2, 7*; 10, 4*; 10, 9*; 10, 10*; 10, 11*; 24, 22*; 26, 4*;

tătîne *subst. comun masc. sg. gen./dat. neart.* [1] 21, 17*; 28, 4*; 28, 4*; 28, 4*; 29, 24*; [2] 2, 14*; 3, 1*; 4, 23*; 6, 7*; 6, 10*; 6, 15*; 6, 16*; 8, 14*; 9, 31*; 10, 4*; 10, 6*; 11, 16*; 16, 3*; 16, 3*; 17, 3*; 17, 4*; 17, 4*; 21, 4*; 21, 12*; 21, 12*; 21, 13*; 34, 2*; 34, 3*; 36, 1*; 36, 10*;
tătîni- *subst. comun masc. sg. gen./dat. neart.* [2] 10, 10*; 15, 18*;

tatul → tată

tăbărî́ : (1630 DRH B) : v. IV : „lagern” : „camper” : (4x)
să tăbărîră *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [1] 19, 7;
să tăbărîse *verb indicativ mcpf. 3 sg.* [1] 11, 15;
s-au tăbărît *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 19, 9;
să tăbărî *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [2] 32, 1;

tăceá : (sec. XVI PS. SCH.) : v. II : „schweigen” : „garder le silence” : (1x)
tăcu *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [2] 25, 16;

tăi → tău

tăiá : (1563-1583 COD. VOR.[2]) : v. I : „1. (ab)schneiden, (ab)hauen, 2. niedermetzeln, 3. durchbrechen, 4. schlagen” : „1. couper, mettre en pièces, 2. massacrer, détruire, 3. enforcer, 4. frapper” : (15x)
au tăiat *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [2] 14, 15; 31, 1;
au tăiat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 13, 11; 15, 13; [2] 34, 4; 34, 7;
taie *verb indicativ prezent 3 pl.* [2] 2, 10;
tăia *verb indicativ imperfect 3 sg.* [2] 28, 24;
tăia *verb infinitiv prezent* [2] 2, 8;
tăiară *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [2] 14, 14;
tăiat-au *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 14, 11;
tăie *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [2] 14, 3; 15, 16; 34, 7;
vom tăia *verb viitor 1 indicativ 1 pl.* [2] 2, 16;

tăiére : (sec. XVI PS. SCH.) : s. f. : „1. Schneiden, Hauen, 2. Totschlag” : „1. action de couper, 2. massacre, meurtre” : (1x)
tăiêre *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 13, 11;

tămîiére : (1645 VARLAAM, R.) : s. f. : „Weihrauch, Weihräuchern” : „encensement” : (4x)
tămîierii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [1] 6, 49;
tămîierilor *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* [1] 28, 18; [2] 26, 16; 26, 19;

tămîiá : (1668-1670 HERODOT) : v. I : „weihräuchern” : „encenser” : (17x)
a tămîia *verb infinitiv prezent* [2] 2, 6; 26, 18;
au tămîiat *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [2] 29, 7; 34, 25;
să fiți tămîind *verb conjunctiv prezent 2 pl* [2] 29, 11;
să tămîiați *verb conjunctiv prezent 2 pl.* [2] 32, 12;
să tămîiêze *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [1] 23, 13; [2] 2, 4; 26, 16; 26, 19; 28, 25;
să tămîiêze *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [2] 26, 18;
tămîia *verb indicativ imperfect 3 sg.* [2] 28, 4; 30, 14; 33, 17;
tămîiază *verb indicativ prezent 3 pl.* [2] 13, 11;
tămîind *verb gerunziu* [1] 6, 49;

tămî́ie : (1574 TETRAEV.) : s. f. : „Weihrauch” : „encens” : (4x)
tămîie *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 9, 29; [2] 2, 4; 13, 11; 29, 7;

tătîne → tată

tău : (sec. XVI PS. SCH.) : pron. pos/ adj. pos. : „dein” : „ton” : (241x)
a ta *adj. pron. pos. 2 fem. sg. nom./ac. sg.* [2] 2, 16;
ai tăi *adj. pron. pos. 2 masc. sg. nom./ac. pl.* [2] 6, 41;
ale tale *pron. pos. 2 neutru sg. nom./ac. pl.* [1] 21, 24; 29, 14; 29, 14;
al tău *adj. pron. pos. 2 masc. sg. nom./ac. sg.* [1] 16, 35; [2] 20, 7;
al tău *adj. pron. pos. 2 neutru sg. gen./dat. sg.* [1] 29, 16;
ta *adj. pron. pos. 2 fem. sg. nom./ac. sg.* [1] 4, 10; 10, 4; 14, 15; 17, 8; 17, 11; 17, 13; 17, 17; 17, 19; 17, 20; 17, 23; 17, 24; 17, 25; 17, 27; 19, 3; 21, 15; 21, 17; 29, 11; 29, 12; 29, 12; 29, 12; 29, 15; 29, 16; [2] 1, 11; 1, 12; 6, 14; 6, 14; 6, 19; 6, 24; 2, 16; 6, 19; 6, 21; 6, 32; 6, 41; 7, 12; 9, 5; 9, 7; 10, 16; 16, 7; 18, 22; 18, 33; 19, 3; 20, 6; 20, 9; 20, 13; 20, 38; 21, 14; 25, 15; 25, 16; 25, 18; 25, 19; 25, 19; 34, 27; 35, 21;
tale *adj. pron. pos. 2 fem. sg. gen./dat. sg.* [1] 17, 17; 17, 24; 17, 25; 17, 25; 17, 27; 21, 8; 21, 22; 29, 13; 29, 19; [2] 6, 15; 6, 16; 6, 17; 6, 19; 6, 21; 6, 21; 6, 41; 7, 18; 9, 6;
tale *adj. pron. pos. 2 fem. sg. nom./ac. pl.* [1] 11, 1; 11, 1; 14, 10; 16, 35; 17, 19; 29, 19; 29, 19; 29, 19; [2] 2, 8; 2, 10; 6, 14; 6, 15; 6, 31; 6, 40; 6, 42; 9, 7; 16, 8; 18, 12; 21, 14; 34, 16; 34, 27;
tale *adj. pron. pos. 2 neutru sg. nom./ac. pl.* [1] 28, 21; [2] 9, 5; 10, 16; 20, 38; 34, 28;
tăi *adj. pron. pos. 2 masc. sg. gen./dat. pl.* [1] 12, 18; 21, 12; 21, 12; 28, 9; [2] 6, 40; 9, 7; 18, 22;
tăi *adj. pron. pos. 2 masc. sg. nom./ac. pl.* [1] 17, 10; 17, 11; [2] 2, 8; 2, 14; 6, 16; 6, 23; 6, 34; 6, 41; 17, 8; 21, 13; 21, 14; 34, 28; 34, 28;
tău *adj. pron. pos. 2 masc. sg. gen./dat. sg.* [1] 22, 11; 22, 12; [2] 2, 14; 6, 27; 16, 3; 20, 8; 21, 12; 21, 12; 21, 13;
tău *adj. pron. pos. 2 masc. sg. nom./ac. sg.* [1] 11, 2; 12, 18; 12, 18; 17, 18; 17, 19; 17, 26; 19, 3; 21, 17; 28, 6; [2] 6, 9; 6, 17; 6, 20; 6, 24; 6, 32; 6, 32; 6, 42; 6, 42; 7, 17; 7, 18; 9, 8; 9, 8; 9, 8; 10, 4; 10, 4; 10, 9; 10, 10; 14, 11; 16, 7;
tău *adj. pron. pos. 2 neutru sg. gen./dat. sg.* [1] 17, 21; 29, 18; [2] 6, 2; 6, 21; 6, 25; 6, 27; 20, 7;
tău *adj. pron. pos. 2 neutru sg. nom./ac. sg.* [1] 1, 9; 17, 2; 17, 11; 17, 21; 17, 22; 17, 23; 17, 24; 21, 22; 29, 14; 29, 17; [2] 1, 10; 6, 9; 6, 15; 6, 16; 6, 24; 6, 26; 6, 27; 6, 29; 6, 30; 6, 32; 6, 33; 6, 33; 6, 33; 6, 33; 6, 34; 6, 34; 6, 38; 6, 39; 16, 3; 18, 3; 20, 9; 21, 14; 21, 15;
ta *adj. pron. pos. 2 fem. sg. nom./ac. sg.* [2] 6, 8*; 6, 9*; 6, 14*;
tăi *adj. pron. pos. 2 masc. sg. nom./ac. pl.* [2] 6, 20*;

te- → tu

teácă : (1650 ANON. CAR.) : s. f. : „Scheide" : „fourreau" : (1x)
teaca *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 21, 27;

tecoán : (1683-1686 MS. 45) : s. m. : „der Tekoiter" : „le Tekoïte" : (1x)
thecuianul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [1] 27, 9;

téme : (1563-1583 COD. VOR.[2]) : v. III : „Angst haben, sich fürchten" : „craindre" : (9x)
să să teamă *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [2] 6, 31; 6, 33;
să temea *verb indicativ imperfect 3 sg.* [1] 10, 4;
să têmea *verb indicativ imperfect 3 pl.* [2] 5, 5;
să vă têmeți *verb conjunctiv prezent 2 pl.* [2] 20, 18;
să te temi *verb conjunctiv prezent 2 sg.* [1] 28, 20;
să temu *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 13, 12;
te tême *verb imp. 2 sg.* [1] 22, 13;
vă têmeți *verb imp. 2 pl.* [2] 32, 7;

temelíe : (1520 DERS) : s. f. : „Fundament" : „fondement" : (1x)
temelia *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 8, 16;

témniță : (1563-1583 COD. VOR.[2]) : s. f. : „Gefängnis" : „prison" : (1x)
temniță *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 16, 10;

teslár : (1616 BGL) : s. m. : „Tischler, Bautischler" : „menuisier, ebeniste" : (5x)
teslari *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 14, 1; 22, 15; [2] 24, 12;
teslarilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [2] 34, 11;
teslariu *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 4, 14;

téslă : (sec. XVI COD. TOD.) : s. f. : „Dechsel, Texel" : „herse" : (1x)
tesle *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [1] 20, 3;

thargathiím → tiratit

thecuián → tecoan

therafín : (1683-1686 MS. 45) : (ebraism) s. m: „Götzendienst" : „téraphim" : (1x)
therafín *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [2] 35, 20;

tigáie : (1588 HC[2]) : s. f. : „Pfanne" : „poêle" : (1x)
tigăii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [1] 9, 31;

tigăitór : (1683-1686 MS. 45) : s. m. : „Pfannen-Backwerk" : „ce qu'on cuit sur la plaque" : (1x)
tigăitorilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [1] 9, 31;

timpináre → întîmpinare

tíne → tu

tiratít : (1683-1686 MS. 45) : s. m. : „Tirathiter" : „Thireathien" : (1x)
thargathiím *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 2, 55;

tirián : (1683-1686 MS. 45) : adj. : „Tyrer" : „Tyrian" : (1x)
tirian *adj. calificativ masc. sg. nom./ac. neart.* [2] 2, 14;

tîlcuí : (1632 EUSTR. PRAV.) : v. IV : „übersetzen" : „traduire" : (1x)
tîlcuiți *verb imp. 2 pl.* [1] 16, 24;

tîlhár : (1581 CORESI, EV.) : s. m. : „Räuber" : „brigand" : (1x)
tîlhari *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 7, 4;

tîlhărét : (1683-1686 MS. 45) : s. n. : „Räuberbande" : „bande de voleurs" : (3x)
tîlhăretul *subst. comun neutru. sg. nom./ac. art.* [2] 22, 1; 36, 5;
tîlhăreturile *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [2] 36, 5;

tîmpină : (1573–1578 PSALT.) : s. f. : „Pauke, Zimbel" : „timbale, cymbale" : (2x)
tîmpene *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [1] 13, 8; 25, 1;

tînăr : (1563-1583 COD. VOR.[2]) : adj./s. : „jung" : „jeune" : (6x)
cei mai tineri *adj. calificativ grsdul comparativ masc. pl. nom./ac. art.* [1] 24, 31;
mai tînăr *adj. calificativ gradul comparativ masc. sg. nom./ac. neart.* [2] 13, 7;
tinerii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [2] 36, 17;
tinerilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [2] 10, 14;
tînăr *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 12, 28; 29, 1;
tînăr *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [2] 15, 13;

tocmí : (1563-1583 COD. VOR.[2]) : v. IV : „1. vereinbaren, 2. rüsten, 3. erneuern" : „1. convenir, 2. armer, préparer, 3. nommer" : (5x)
să tocmască *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [2] 24, 12;
să tocmască *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [2] 24, 4;
să tocmească *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [2] 24, 12; 34, 10;
tocmi *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [2] 33, 16;

toiág : (sec. XVI PS. SCH.) : s. n. : „Stab" : „bâton" : (1x)
toiag *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 11, 23;

topí : (sec. XVI PS. SCH.) : v. IV : „verzehren, schmelzen" : „dissoudre, fondre" : (4x)
au topit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 21, 26; [2] 4, 17; 34, 4;
topiră *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [2] 34, 17;

topít : (sec. XVI PS. SCH.) : s. n. : „gegossenes Bild" : „image en fonte" : (1x)
cêle topite *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [2] 34, 4;

topitúră : (1683 DOSOFTEI, VS.) : s. f. : „Schmelze" : „fonte" : (1x)
topituri *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [2] 4, 3;

tot : (1521 NEACȘU) : adj. /pron. : „ganz, alles" : „tout, entier" : (547x)
a tuturor *pron. nehot. masc. pl. gen./dat. art* [1] 5, 17;

toată *adj. pron. nehot. fem. sg. nom./ac.* [1] 6, 48; 7, 5; 10, 6; 12, 15; 13, 2; 13, 4; 13, 8; 17, 15; 17, 19; 18, 9; 19, 8; 20, 1; 21, 12; 23, 29; 26, 30; 26, 32; 28, 1; 28, 4; 28, 8; 28, 14; 28, 21; 29, 1; 29, 2; 29, 2; 29, 11; 29, 12; 29, 16; 29, 20; 29, 20; 29, 29; [2] 1, 3; 1, 5; 2, 16; 5, 5; 6, 3; 6, 3; 6, 12; 6, 13; 6, 14; 6, 28; 6, 28; 6, 29; 6, 29; 6, 38; 7, 22; 8, 6; 9, 19; 10, 3; 15, 12; 15, 15; 16, 9; 17, 19; 18, 18; 21, 9; 21, 14; 21, 17; 22, 9; 22, 10; 23, 3; 26, 14; 28, 14; 28, 25; 29, 16; 29, 28; 30, 2; 30, 4; 30, 19; 30, 22; 30, 23; 30, 24; 30, 25; 30, 25; 31, 1; 31, 5; 31, 5; 31, 18; 31, 18; 31, 19; 31, 19; 32, 7; 32, 9; 32, 15; 33, 3; 33, 5; 33, 8; 34, 31; 35, 16; 35, 20; 35, 20; 35, 20; 36, 22;

toate *adj. pron. nehot. neutru pl. voc.* [2] 18, 27;

toate *adj. pron. nehot. fem. pl. nom./ac.* [1] 2, 23; 4, 10; 4, 27; 5, 16; 6, 60; 7, 5; 12, 33; 12, 37; 14, 17; 16, 40; 17, 19; 18, 11; 18, 11; 21, 23; 23, 26; 23, 31; 26, 26; 26, 28; 27, 1; 28, 8; 28, 9; 28, 14; 28, 14; 29, 17; 29, 29; [2] 4, 11; 4, 16; 4, 18; 4, 19; 4, 23; 5, 4; 6, 31; 6, 31; 6, 33; 7, 16; 7, 20; 8, 4; 8, 6; 8, 6; 9, 12; 9, 20; 10, 7; 11, 20; 12, 15; 13, 20; 14, 5; 14, 14; 15, 8; 15, 17; 16, 4; 16, 6; 17, 2; 17, 10; 18, 7; 19, 5; 20, 4; 20, 30; 21, 7; 21, 11; 21, 18; 23, 2; 24, 2; 24, 14; 24, 23; 25, 24; 29, 18; 29, 32; 31, 1; 32, 13; 32, 23; 33, 2; 33, 9; 33, 14; 34, 28; 34, 33; 34, 33; 35, 20; 36, 14; 36, 18; 36, 18; 36, 21; 36, 23;

toate *adj. pron. nehot. neutru pl. nom./ac.* [1] 4, 33; 5, 20; 9, 29; 16, 24; 17, 15; 18, 4; 28, 21; [2] 6, 5; 6, 33; 9, 2; 9, 20; 11, 12; 29, 18; 29, 19; 32, 30; 33, 7; 33, 15; 33, 19; 33, 22; 34, 7; 34, 24; 34, 25; 34, 30; 35, 20;

toate *pron. nehot. fem. pl. nom./ac.* [1] 6, 49; 10, 11; 13, 13; 16, 32; 17, 5; 17, 8; 17, 20; 18, 6; 18, 13; 28, 19; 29, 11; 29, 12; 29, 14; 29, 16; [2] 7, 11; 7, 17; 9, 12; 12, 9; 23, 8; 26, 4; 27, 2; 29, 2; 30, 14; 36, 17; 36, 18;

toate *pron. nehot. neutru. pl. nom./ac.* [2] 9, 1; 33, 8; 34, 21; 35, 7; 35, 7; 36, 2; 36, 5; 36, 5; 36, 8;

tot *adj. pron. nehot. masc. sg. nom./ac.* [1] 10, 7; 10, 11; 11, 1; 11, 4; 11, 6; 11, 10; 12, 38; 13, 1; 13, 5; 13, 6; 13, 8; 14, 8; 15, 3; 15, 28; 16, 3; 17, 5; 18, 14; 19, 17; 21, 4; 22, 16; 25, 7; 26, 28; 27, 1; 27, 1; 28, 4; 28, 21; 29, 11; 29, 21; 29, 23; 29, 25; 29, 25; 29, 26; [2] 1, 2; 2, 14; 5, 2; 6, 32; 7, 8; 8, 7; 9, 28; 9, 30; 10, 1; 10, 16; 10, 16; 11, 2; 12, 1; 13, 4; 13, 9; 15, 2; 15, 14; 16, 6; 17, 5; 18, 16; 19, 10; 20, 3; 20, 4; 20, 14; 20, 16; 20, 19; 20, 28; 23, 8; 23, 20; 24, 5; 25, 5; 25, 24; 28, 4; 28, 15; 28, 23; 28, 24; 29, 24; 29, 24; 29, 31; 30, 1; 30, 5; 30, 6; 30, 17; 31, 1; 31, 1; 31, 16; 31, 20; 32, 21; 32, 33; 34, 12; 34, 12; 34, 30; 35, 3; 35, 18; 35, 24;

tot *adj. pron. nehot. masc. sg. voc.* [2] 15, 2;

tot *adj. pron. nehot. neutru sg. nom./ac.* [1] 6, 49; 9, 1; 13, 2; 13, 4; 14, 17; 16, 14; 16, 36; 16, 43; 18, 14; 19, 14; 20, 3; 22, 5; 22, 16; 28, 9; 28, 13; 28, 20; 28, 21; 28, 21; 28, 21; 29, 5; [2] 1, 2; 4, 11; 4, 22; 6, 29; 6, 38; 7, 4; 7, 5; 8, 15; 8, 16; 10, 12; 11, 12; 15, 6; 15, 8; 15, 12; 15, 15; 16, 9; 19, 11; 19, 11; 23, 5; 23, 6; 23, 10; 23, 13; 23, 16; 23, 17; 23, 19; 23, 21; 26, 1; 26, 12; 29, 36; 31, 19; 31, 21; 31, 21; 32, 5; 32, 13; 32, 28; 34, 7; 34, 16; 34, 30; 34, 31; 34, 33; 35, 20; 36, 19; 36, 23;

tot *adj. pron. nehot. neutru sg. voc.* [1] 16, 23;

tot *pron. nehot. masc. sg. nom./ac.* [1] 17, 2; [2] 7, 1; 7, 6; 7, 21; 15, 13; 20, 7; 20, 24; 21, 7; 32, 9; 33, 2; 34, 21; 35, 21; 36, 5;

tot *pron. nehot. neutru sg. nom./ac.* [2] 24, 10;

toți *adj. pron. nehot. masc. pl. nom./ac.* [1] 1, 23; 1, 33; 1, 36; 2, 4; 2, 6; 3, 9; 4, 6; 7, 3; 7, 8; 7, 11; 7, 40; 7, 40; 8, 38; 8, 40; 9, 9; 9, 22; 10, 11; 11, 3; 12, 15; 12, 32; 12, 38; 15, 27; 16, 25; 16, 26; 17, 8; 17, 10; 18, 13; 19, 10; 20, 6; 22, 2; 22, 9; 22, 17; 23, 2; 25, 5; 25, 6; 26, 8; 26, 11; 27, 31; 28, 1; 28, 1; 28, 5; 29, 15; 29, 24; [2] 1, 17; 2, 5; 2, 17; 5, 1; 5, 1; 5, 3; 5, 3; 5, 10; 5, 11; 7, 3; 9, 14; 9, 22; 9, 23; 11, 21; 11, 21; 12, 13; 14, 8; 15, 5; 18, 9; 18, 11; 21, 2; 21, 4; 24, 10; 24, 23; 24, 27; 28, 15; 32, 14; 34, 9; 34, 13; 34, 32; 34, 33; 35, 13; 35, 18; 35, 25; 36, 14;

toți *pron. nehot. masc. pl. nom./ac.* [1] 5, 10; 12, 21; 14, 8; 16, 9; 21, 3; [2] 9, 14; 20, 25; 22, 1; 25, 12; 29, 29;

tuturor *adj. pron. nehot. fem. pl. gen./dat.* [1] 23, 28; 28, 12; [2] 20, 6;

tuturor *adj. pron. nehot. masc. pl. gen./dat.* [1] 27, 3; [2] 1, 2; 9, 26; 18, 21; 18, 22; 25, 7; 30, 9;

tuturor *pron. nehot. masc. pl. dat./gen.* [1] 29, 11; 29, 12; [2] 32, 22;

tot *pron. nehot. masc. sg. nom./ac.* [1] 6, 49*; 14, 12*; 16, 1*; 16, 2*; 16, 40*; 21, 23*; 21, 24*; 21, 26*; 21, 26*; 21, 26*; 21, 28*; 22, 1*; 23, 31*; 28, 8*; 29, 21*; [2] 4, 6*; 7, 1*; 7, 7*; 7, 7*; 8, 8*; 8, 12*; 9, 4*; 13, 11*; 15, 16*; 18, 29*; 23, 18*; 24, 14*; 28, 10*; 29, 18*; 29, 24*; 29, 27*; 29, 27*; 29, 28*; 29, 31*; 29, 32*; 29, 32*; 29, 34*; 29, 35*; 29, 35*; 30, 15*; 31, 2*; 31, 3*; 31, 3*; 35, 12*; 35, 12*; 35, 14*; 35, 16*;

tras : (1577 CORESI) : s. n. : „1. Gewicht, 2. Wert” : „1. poid, 2. valeur” : (8x)

tras *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 21, 25; 22, 14;

trasul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [1] 20, 2; 28, 14; 28, 18; [2] 3, 9; 3, 9; 4, 18; 9, 13;

trăí : (1581-1582 PO) : v. IV : „leben” : „vivre” : (4x)

trăi *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [2] 25, 25;

trăiască *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [2] 23, 11;

trăiescu *verb indicativ prezent 3 pl.* [2] 6, 31;

trăiia *verb indicativ imperfect 3 sg.* [2] 10, 6;

treábă : (1564 CORESI, CAZ.) : s. f. : „Beschäftigung” : „travail, activité” : (3x)

treaba *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 2, 16;

trebii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [1] 28, 14;

treabă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 28, 2*;

tréce : (1521 NEACŞU) : v. III : „1. durchgehen, 2. beenden” : „1. passer, 2. finir, terminer” : (12x)

au trecut *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 4, 38; 12, 15; [2] 8, 15;

au trecut *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 9, 2; 18, 23;
să treacă *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [2] 20, 10; 30, 5;
trecînd *verb gerunziu* [2] 36, 10;
trecu *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 19, 17; [2] 23, 15;
va trêce *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [2] 7, 21; 25, 7;

trei : (1563-1583 COD. VOR.[2]) : num. card. : „drei" : „trois" : (12x)
cei trei *subst. comun masc. nom./ac. art* [1] 11, 15; 11, 18; 11, 21; 11, 21;
trei *num. card. fem. nom./ac.* [1] 21, 10; 21, 12; 29, 4; [2] 36, 2;
trei *num. card. masc. nom./ac.* [1] 11, 19; 23, 9; [2] 6, 13; 31, 16;

treierá : (1563 CORESI, PRAXIU) : v. I : „dreschen" : „égrener" : (1x)
era trierînd *verb indicativ imperfect 3 sg.* [1] 21, 20;

tréilea : (1563-1583 COD. VOR.[2]): num. ord.: „dritte" : „troisième" : (23x)
a treia *num. ord. fem. sg. nom./ac. art.* [1] 27, 5; [2] 10, 12; 10, 12; 15, 10; 23, 4; 23, 5; 23, 5; 31, 7;
al treilea *num. ord. masc. sg. nom./ac. art.* [1] 2, 13; 3, 2; 3, 15; 8, 1; 8, 39; 12, 9; 23, 19; 24, 8; 26, 2; 26, 4; 26, 11; 26, 18; [2] 17, 7; 27, 5;
cel al treilea *num. ord. masc. sg. nom./ac. art.* [1] 27, 5;

tréiprăzêcelea → treisprezecelea

tréisprezecelea : (1646 PRAV. MOLD.) : num. ord. : „dreizehnte" : „treisième" : (1x)
al treiprăzêcelea *num. ord. masc. sg. nom./ac. art.* [1] 24, 13;

trierá → treiera

trímbiță → trîmbiță

trimíte : (sec. XVI PS. SCH.) : v. III : „schicken" : „envoyer" : (53x)
ai trimis *verb indicativ perfect compus 2 sg.* [2] 2, 3;
am trimis *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [2] 2, 13; 16, 3;
au trimes *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 19, 4;
au trimis *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 8, 8; [2] 24, 23;
au trimis *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 18, 10; 19, 3; 19, 5; 19, 8; 21, 12; 21, 15; [2] 2, 11; 7, 10; 10, 18; 17, 7; 25, 17; 25, 18; 25, 27; 28, 16; 32, 9; 34, 23; 34, 26; 36, 10; 36, 15;
s-au trimis *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [2] 32, 31;
să trimitem *verb conjunctiv prezent 1 pl.* [1] 13, 2;
trimise *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 14, 1; 19, 2; 19, 6; 19, 16; [2] 2, 3; 8, 18; 10, 3; 16, 2; 16, 4; 24, 19; 25, 15; 25, 18; 30, 1; 32, 9; 32, 21; 34, 8; 34, 29; 35, 21; 36, 5;
trimiseră *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [1] 10, 9;
trimite *verb imp. 2 sg.* [2] 2, 7; 2, 8;
trimițînd *verb gerunziu* [2] 36, 15;
trimițu *verb indicativ prezent 1 sg.* [2] 2, 15;
vei trimite *verb viitor 1 indicativ 2 sg.* [2] 6, 34;
voiu trimite *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [2] 7, 13;

trîmbița : (1551-1553 ES) : v. I : „(aus-)posaunen, trompeten, schmettern" : „trompeter, sonner, sonner la trompette" : (7x)
au trîmbițat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 23, 13;
trîmbițară *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [2] 13, 14;
trîmbițind *verb gerunziu* [2] 5, 11; 5, 12; 7, 6;
trîmbițînd *verb gerunziu* [1] 15, 24; [2] 29, 28;

trîmbiță : (1551-1553 ES) : s. f. : „Trompete" : „trompette" : (17x)
trimbițile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [2] 5, 11;
trîmbițe *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [1] 13, 8; 15, 28; 16, 42; [2] 15, 14; 20, 29;
trîmbițele *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 15, 24; [2] 5, 12; 7, 6; 23, 13; 23, 13; 29, 26; 29, 27;
trîmbițile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 16, 6; [2] 13, 12; 13, 14; 29, 28;

troglodít: (1665-1672 MS. 4389) : s. m. : „Sukkiter" : „Sukkien" : (1x)
trogloditêni *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [2] 12, 3;

trogloditeán → troglodít

trup : (sec. XVI PS. SCH.) : s. n. : „Körper" : „corps" : (3x)
trupul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [1] 10, 12;
trupului *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* [1] 28, 1;
trupurile *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [1] 10, 12;

trupésc : (1563 CORESI, PRAXIU) : adj. : „körperlich" : „corporel" : (1x)
trupeşti *adj. calificativ neutru pl. nom./ac. neart.* [2] 32, 8;

tu : (1521 NEACŞU) : pron. pers. : „du" : „tu, toi" : (196x)
îți *pron. pers. 2 sg. dat. neacc.* [1] 17, 10;
te *pron. pers. 2 sg. ac. neacc.* [1] 17, 10; 19, 12; 21, 12; 22, 11; 22, 12; 28, 9; 28, 20; 28, 20; [2] 6, 2; 6, 33; 9, 8; 18, 15; 21, 14; 25, 8; 25, 16; 25, 19; 34, 28; 35, 21;
te- *pron. pers. 2 sg. ac. neacc.* [1] 28, 10; [2] 1, 11; 9, 8; 25, 16;
tine *pron. pers. 2 sg. ac. acc.* [1] 17, 2; 17, 7; 17, 8; 17, 11; 17, 18; 17, 20; 19, 3; 19, 12; 21, 10; 21, 12; 22, 11; 22, 11; 22, 15; 22, 16; 28, 10; 28, 20; 28, 21; 29, 12; 29, 18; [2] 1, 12; 2, 11; 6, 2; 6, 31; 6, 33; 6, 34; 6, 38; 9, 8; 9, 8; 10, 10; 14, 11; 14, 11; 14, 11; 16, 9; 18, 3; 18, 23; 19, 2; 19, 3; 20, 2; 20, 6; 20, 9; 21, 13; 21, 14; 25, 7; 25, 16; 25, 19; 35, 21;
tu *pron. pers. 2 sg. nom. acc.* [1] 11, 2; 11, 2; 11, 2; 14, 15; 17, 4; 17, 18; 17, 22; 17, 25; 17, 26; 17, 27; 21, 12; 28, 3; 28, 20; 29, 11; 29, 12; 29, 17; [2] 1, 8; 1, 9; 2, 16; 6, 9; 6, 21; 6, 23; 6, 25; 6, 27; 6, 30; 6, 33; 6, 41; 7, 17; 10, 10; 14, 11; 18, 3; 18, 29; 19, 2; 20, 6; 20, 6; 20, 7; 21, 15; 25, 19; 35, 21;
ți *pron. pers. 2 sg. dat. neacc.* [1] 17, 11; [2] 7, 18;
ți- *pron. pers. 2 sg. dat. neacc.* [1] 19, 3;
-ți *pron. pers. 2 sg. dat. neacc.* [1] 21, 10; 21, 12; 22, 12; [2] 1, 7; 6, 16; 10, 4; 18, 11; 25, 9;

-ți- *pron. pers. 2 sg. dat. neacc.* [2] 1, 12;
ți- *pron. refl. 2 sg. dat. neacc.* [2] 34, 27;
ție *pron. pers. 2 sg. dat. acc.* [1] 11, 2; 12, 18; 12, 18; 16, 18; 17, 8; 17, 10; 17, 11; 17, 21; 17, 21; 17, 22; 19, 3; 21, 10; 21, 10; 21, 12; 21, 15; 21, 23; 22, 9; 28, 9; 29, 11; 29, 11; 29, 13; 29, 14; 29, 14; 29, 16; 29, 17; [2] 1, 11; 1, 12; 1, 12; 1, 12; 2, 13; 6, 2; 6, 16; 6, 18; 6, 24; 6, 26; 6, 36; 6, 37; 6, 39; 7, 17; 7, 18; 9, 7; 10, 4; 10, 7; 16, 8; 16, 3; 18, 17; 20, 8; 25, 9; 26, 18; 26, 18; 35, 21;

tulburá : (1563-1583 COD. VOR.[2]) : v. I. : „aufwühlen" : „troubler" : (1x)
au turburat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 2, 7;

túrmă : (1563-1583 COD. VOR.[2]) s. f. : „Herde" : „troupeau" : (2x)
turme *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [2] 32, 28;
turmelor *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* [1] 17, 7;

turn : (1469 DERS) : s. n. : „Turm" : „tour" : (7x)
turnuri *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [1] 27, 25; [2] 14, 7; 26, 9; 26, 10; 26, 15; 27, 4; 32, 5;

turná : (sec. XVI PS. SCH.) : v. I : „(ein-, be-)giessen" : „verser" : (4x)
au turnat *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [2] 29, 22; 29, 22; 29, 22;
turnară *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [2] 35, 11;

turnáre : (1642 CAZ. GOV.) : s. f. : „Libation, Trankopfer" : „libation" : (2x)
turnările *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 29, 21; [2] 29, 35;

Ţ

ţap : (1581 CORESI, EV.) : s. m. : „Ziegenbock" : „bouc" : (1x)
ţapi *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [2] 17, 11;

ţără : (1515 DLRV) : s. f. : „Land" : „pays" : (3x)
ţara *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 20, 1;
ţărilor *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* [2] 32, 13;
ţărîle *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [2] 15, 5;

ţărenă → ţarină

ţărină : (1400 DERS) : s. f. : „Land, Feld, Ebene" : „terre" : (8x)
ţarena *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 1, 46;
ţarenii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [1] 16, 32; [2] 25, 18; 31, 5;
ţarină *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 11, 13;
ţarine *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [2] 31, 19;
ţarini *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [1] 27, 25;
ţarinile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 6, 56;

ţărînă : (1550 HC) : s. f. : „Erde, Staub" : „terre, poussière" : (1x)
ţărîna *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 1, 9;

ţemaréu : (1665-1672 MS. 4389) : s. m. : „Zemariter" : „Tsemarien" : (1x)
samareu *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 1, 16;

ţése : (1645 HERODOT) : v. III : „weben" : „tisser" : (2x)
a ţêse *verb infinitiv prezent* [2] 2, 14;
ţesu *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [2] 3, 13;

ţi → tu

ţie → tu

ţiitoáre : (1581 CORESI, OMIL.) : s. f. : „Nebenfrau, Konkubine, Kebse" : „concubine" : (5x)
ţiitoarea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 1, 36;
ţiitoarei *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [1] 1, 31;
ţiitori *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [2] 11, 20;
ţiitorile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [2] 11, 20;
ţiitorilor *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* [1] 3, 9;

ţimbál → cimbal

ţîmbál → cimbal

ţíne : (sec. XVI PS. SCH.) : v. III/II : „halten" : „tenir" : (4x)
au ţinut *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 15, 8;
să ţie *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [1] 13, 9;
ţiind *verb gerunziu* [2] 25, 5;
ţiindu-se *verb gerunziu* [1] 25, 2;

ţínere : (sec. XVI PS. H.) : s. f. : „1. Besitz, 2 Bezirk" : „1. possession, propriété, 2. arrondissement" : (5x)
ţinêrea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 4, 33; 7, 28;
ţinerii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [1] 13, 2;
ţinérile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 9, 2;
ţinérilor *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* [2] 11, 13;

ţîrîná : (1508 DERS) : s. f. : „Türanger" : „charnière, gond" : (1x)
ţîţînile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 22, 3;

ţoreán : (1683-1686 MS. 45) : s. m. : „Zorathiter" : „Tsoreathien" : (1x)
sarathéii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [1] 2, 53;

U

ucíde : (sec. XVI PS. SCH.) : v. III : „töten, umbringen" : „tuer" : (15x)
aţi ucis *verb indicativ perfect compus 2 pl.* [2] 28, 9;
au ucis *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [2] 10, 18;
au ucis *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 19, 18; [2] 22, 1; 28, 6;
ucisără *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [2] 24, 21;
ucise *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 11, 23; 19, 18; [2] 21, 4; 22, 8; 22, 8; 28, 7; 36, 17;
uciseră *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [1] 7, 21; [2] 22, 9;

ucigáş : (1620 MOXA) : s. m. : „Mörder" : „assassin" : (1x)

ucigaşi *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [2] 13, 7;

úliță : (1475 DERS) : s. f. : „Gasse" : „rue(lle)" : (1x)
uliţa *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 32, 6;

úmăr : (sec. XVI PS. SCH.) : s. m. : „Schulter, Achsel, Seite" : „épaule, côté" : (6x)
umăr *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [2] 34, 13; 35, 3;
umărul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [2] 2, 18; 23, 10; 23, 10;
umărul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [2] 2, 2*;

umblá : (1563-1583 COD. VOR.[2]) : v. I : „(umher)gehen, laufen, wandern" : „aller, marcher, parcourir" : (1x)
umblă *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 21, 4;

úmbră : (sec. XVI PS. SCH.) : s. f. : „Schatten" : „ombre" : (1x)
umbra *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 29, 15;

umbrí : (sec. XVI PS. H.) : v. I : „beschatten" : „ombrager" : (1x)
umbrind *verb gerunziu* [1] 28, 18;

umilí : (1563 CORESI, PRAXIU) : v. I : „zerknirscht werden" : „(s') humilier" : (1x)
se omili *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [2] 6, 24;

umilínță : (1642 CAZ. GOV.) : s. f. : „Demut" : „humilité" : (5x)
omilinţa *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 6, 21;
umilinţa *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 6, 29; 6, 35; 6, 39; 6, 40;

úmple : (sec. XVI PS. H.) : v. III/II : „füllen, erfüllen" : „remplir" : (14x)
aţi umplut *verb indicativ perfect compus 2 pl.* [2] 29, 31;
a umplea *verb infinitiv prezent* [2] 13, 9;
au umplut *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 5, 13; 7, 2; 36, 5;
împlînd *verb gerunziu* [1] 5, 18; 8, 40;
împlu *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [2] 7, 1; 18, 33;
să vrea împlea *verb cond.-opt. perfect 3 sg.* [2] 24, 10;
să umple *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [1] 29, 5;
să vor umplea *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [1] 17, 11;
să umplu *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [2] 5, 13;
umplură *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [2] 16, 15;

umpleá → umple

úmplere : (sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Ausfüllen" : „remplissage" : (1x)
împlerii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [1] 29, 2;

unu : (1521 NEACŞU) : num./pron. : „ein" : „un" : (20x)
o *num. card. fem. nom./ac.* [1] 12, 14; 16, 3; 16, 3; 23, 11; 23, 11; 27, 1; [2] 1, 17; 9, 21;
un *num. card. masc. nom./ac.* [1] 20, 2; [2] 1, 17; 5, 12; 9, 13; 9, 15; 22, 2; 36, 3;
una *num. card. fem. nom./ac.* [1] 21, 10;
unii *pron. nehot. masc. pl. nom./ac.* [1] 19, 10; [2] 20, 24;
unui *num. card. masc. gen./dat.* [2] 3, 9;
unuia *pron. nehot. masc. sg. gen./dat.* [1] 1, 19; [2] 18, 12;
unul *num. card. masc. nom./ac.* [1] 12, 14; 29, 1;
unul *pron. nehot. masc. sg. nom./ac.* [2] 3, 16; 25, 21;
unul-unul *num. distrib. nom./ac.* [1] 24, 6; 24, 6;

únde : (1563-1583 COD. VOR.[2]) : adv. : „wo, wohin" : „où" : (19x)
unde *adv. pron. inter./relat.* [1] 1, 12; 13, 6; 15, 12; [2] 1, 3; 3, 1; 6, 18; 6, 37; 6, 38; 8, 11; 8, 16; 9, 6; 18, 10; 26, 15; 29, 28; 29, 34; 29, 34; 31, 10; 33, 4; 33, 7;

uneáltă : (1581-1582 PO) : s. f. : „Gerät, Gerätschaften, Habe, Waffe, Wertsache" : „outil, outillage, avoir, arme, objet de valeur" : (29x)
unealta *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 28, 14; [2] 23, 7;
unêlte *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [1] 9, 29; 23, 5; [2] 7, 6;
unêltele *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 9, 28; 10, 4; 10, 5; 10, 9; 10, 10; 11, 39; 12, 33; 12, 37; 18, 8; 18, 11; 22, 19; 23, 26; 28, 14; 28, 14; [2] 4, 11; 4, 18; 4, 19; 4, 23; 5, 4; 25, 24; 30, 21; 36, 10; 36, 18;
unêltelor *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* [1] 28, 13;

únge : (sec. XVI PS. SCH.) : v. III : „(be-, ein)schmieren, einreiben, salben" : „enduire de, huiler, oindre" : (6x)
a unge *verb infinitiv prezent* [2] 28, 15;
s-au uns *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 14, 8;
unsără *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [1] 29, 22;
unseră *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [1] 11, 3; [2] 23, 11; 36, 1;

unghi : (sec. XVI PS. H.) : s. n. : „1. Ecke, Winkel, 2. Armlehne" : „1. coin, angle, 2. bras" : (8x)
unghiul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [2] 4, 10; 28, 24;
unghiului *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* [2] 25, 23; 26, 9;
unghiuri *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [2] 9, 18; 9, 18; 26, 9; 26, 15;

uníre : (1688 BIBLIA) : s. f. : „Bund" : „union" : (1x)
unire *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 12, 17;

uns : (sec.XVI PS. H.) : s. m. : „Gesalbten" : „oint" : (3x)
unsul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [2] 22, 7;
unsului *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* [2] 6, 42;
unşii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [1] 16, 22;

unsoáre : (1581-1582 PO) : s. f. : „Salbung" : „onction" : (1x)
unsorile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [2] 9, 9;

únsprăzêcelea → unsprezecelea

únsprezecelea : (1621–1633 IEUD) : num. ord. : „elfte" : „onzième" : (1x)
al unsprăzêcelea *num. ord. masc. sg. nom./ac. art.* [1] 24, 12;

unt : (1522 DERS) : s. n. : „Butter" : beurre" : (1x)

untul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [2] 2, 15*;

untdelémn : (1668-1670 HERODOT) : s. n. „(Salbung) Öl” : „huile” : (7x)
a untdelemnului *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* [2] 32, 28;
untdelemn *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 9, 29; [2] 2, 10; 11, 10;
untdelemnu *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 12, 40;
untdelemnului *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* [1] 27, 28; [2] 31, 5;

uréche : (1407 DERS) : s. f. : „Ohr” : „oreille” : : (6x)
urêchea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 17, 25;
urechile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 17, 20; 28, 8; [2] 6, 40; 7, 15; 34, 30;

urgíe : (1543 DERS) : s. f. : „1. Grimm, Zorn, 2. Heimsuchung” : „1. fureur, rage, courroux, 2. peine” : (18x)
urgia *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 27, 24;
urgie *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 13, 10; [2] 19, 2; 19, 10; 24, 18; 25, 10; 28, 9; 32, 25;
urgiei *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [2] 30, 8;
urgiia *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 12, 12; 25, 10; 25, 15; 28, 9; 28, 11; 28, 13; 29, 10; 32, 26; 35, 20;

urgisí : (1563 CORESI, PRAXIU) : v. IV : „in Zorn kommen” : „persécuter” : (1x)
să urgisi *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [2] 29, 8;

uriáş : (sec. XVI PS. SCH.) : s. m. : „Riese” : „géant” : (4x)
uriaş *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 1, 10;
uriaşilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [1] 20, 4;
uriiaşi *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 20, 6;
uriiaşilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [1] 20, 5;

urî́ : (sec. XVI PS. SCH.) : v. IV : „hassen” : „hair” : (2x)
am urît *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [2] 18, 7;
urît *verb participiu sg. masc.* [2] 19, 2;

urîciúne : (sec. XVI PS. H.) : s. f. : „1. Hass, Gehässigkeit, 2. Abscheu” : „1. haine, 2. dégoût” : (5x)
urîciunele *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [2] 15, 8; 33, 2; 34, 33;
urîciunile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [2] 28, 3; 36, 14;

urlá : (sec. XVI PS. H.) : v. I : „tosen” : „mugir” : (1x)
urla-va *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [1] 16, 32;

următór : (1560 BRATU) : s. m. : „Nachfolger” : „le second, successeur” : (3x)
următori *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 18, 17;
următoriul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [2] 28, 7;
următoriului *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* [2] 26, 11;

úsnă : (sec. XVI PS. H.) : s. m. : „Rand” : „bord” : (2x)
o usnă *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 4, 5;
usna *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 4, 5;

úşă : (1472 BGL) : s. f. : „Tür” : „porte” : (10x)
uşa *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 4, 22;
uşele *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [2] 29, 3;
uşii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [1] 9, 21;
uşile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [2] 3, 7; 4, 9; 4, 9; 4, 22; 28, 24; 29, 7;
uşilor *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* [1] 22, 3;

uşurá : (1563-1583 COD. VOR.[2]) : v. I : „leichter werden” : „devenir plus léger” : (1x)
iuşurêze *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [2] 10, 4;

V

v- → voi

vaalím → baal

vále : (1428 DERS) : s. f. : „Tal” : „val(lée)” : (7x)
vale *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 10, 7; 18, 13; [2] 14, 10;
văi *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [1] 27, 29;
văii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [2] 26, 9; 32, 6;
văile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 12, 15;

várgă : (sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Stange” : „tige” : (1x)
vergile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [2] 4, 21;

vas : (sec. XVI PS. H.) : s. n. : „1. Gefäss, Geschirr, 2. Schiff” : „1. récipient, vaisseau, 2. navire” : (21x)
vase *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [2] 8, 18; 9, 24; 9, 24; 15, 18; 20, 26; 20, 37; 20, 37; 24, 14; 24, 14; 32, 27;
vasele *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [2] 4, 16; 9, 20; 9, 20; 20, 38; 28, 24; 29, 18; 29, 18; 29, 19; 36, 7;
vasul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [2] 9, 21; 36, 19;

vátră : (1525 BOGD. C. M.) : s. f. : „Gestell” : „socle” : (1x)
vatră *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 6, 13;

vă → voi

vărsá : (sec. XVI H.[2]) : v. I : „aus-/ vergiessen, abschütten” : „verser, mouler, fondre” : (6x)
ai vărsat *verb indicativ perfect compus 2 sg.* [1] 22, 8; 22, 8; 28, 3;
au vărsat *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [2] 4, 3;
au vărsat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 36, 5;
vărsă *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 11, 18;

vărsát : (1564 CORESI, CAZ.) : adj. : „gegossen” : „fondu” : (1x)
vărsată *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 4, 2;

veac : (1563-1583 COD. VOR.[2]) : s.n./m. : „1. Zeit, 2. Ewigkeit, 3. Jahrhundert” : „1. temps, 2. éternité, 3. siècle” : (38x)
veac *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 15, 2; 16, 15; 16, 34; 16, 36; 16, 36; 16, 41; 17, 12; 17, 14; 17, 14; 17, 16; 17, 22; 17, 23; 17, 24; 17, 27; 17, 27; 22, 10; 23, 13; 23, 25; 28, 4; 28, 7; 28, 8; 29, 10; 29, 10; 29, 18; [2] 2, 4; 5, 13; 6, 2; 7, 3; 7, 6; 7, 16; 9, 8; 13, 5; 20, 7; 20, 22; 30, 8; 33, 4; 33, 7;
vêci *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 23, 13;

vêcinic → veşnic

vedeá : (1521 NEACŞU) : v. II : „sehen, wahrnehmen” : „voir, apercevoir” : (53x)
am văzut *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [1] 29, 17;
au văzut *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [2] 9, 6; 15, 9; 24, 11;
au văzut *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 15, 29; [2] 12, 7; 22, 10;
a vedea *verb infinitiv prezent* [1] 9, 23;
să vază *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [1] 12, 17; [2] 22, 6;
să vedea *verb indicativ imperfect 3 pl.* [2] 5, 8; 5, 8;
să vedem *verb conjunctiv prezent 1 pl.* [2] 25, 17;
vază *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [2] 24, 22;
văd *verb indicativ prezent 3 pl.* [2] 33, 19;
văzînd *verb gerunziu* [1] 21, 3;
văzu *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 10, 5; 10, 7; 19, 10; 19, 16; 21, 15; 21, 16; 21, 20; 21, 21; 21, 27; [2] 9, 3; 20, 25; 23, 13; 32, 2;
văzură *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [1] 19, 6; 19, 15; 19, 19; [2] 18, 31; 18, 32; 31, 8;
văzut-am *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [2] 18, 16; 18, 18;
vêde *verb indicativ prezent 3 sg.* [1] 29, 29; 29, 29;
vedea *verb indicativ imperfect 3 pl.* [2] 7, 3; 33, 18;
vedea *verb indicativ imperfect 3 sg.* [1] 21, 9; [2] 9, 29; 12, 15; 29, 25;
vedeți *verb imp 2 pl.* [2] 20, 18;
vedeți *verb indicativ prezent 2 pl.* [2] 19, 6; 29, 8; 30, 7;
vei vedea *verb viitor 1 indicativ 2 sg.* [2] 18, 24;
vezi *verb imp. 2 sg.* [1] 21, 12; 28, 10;
vor vedea *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [2] 34, 28;

vedénie : (1632 EUSTR. PRAV.) : s. f. : „Vision, Erscheinung” : „vision, apparition” : (2x)
o videnie *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 17, 17;
vedeniile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [2] 9, 29;

vedére : (1563-1583 COD. VOR.[2]) : s. f. : „Sehen, Gesicht” : „vue, face, vision” : (1x)
vedêrea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 17, 15;

vederós : (1551-1553 ES.) : adj. : „ansehnlich” : „imposant” : (1x)
vederos *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 11, 23;

vení : (1521 NEACŞU) : v. IV : „kommen” : „venir” : (115x)
am venit *verb indicativ perfect compus 1 pl.* [2] 14, 11;
am venit *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [2] 9, 6;
ați venit *verb indicativ perfect compus 2 pl.* [1] 12, 17;
au venit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 12, 1; 12, 19; 12, 23; 14, 9; 19, 3; 19, 7; 19, 9; [2] 8, 18; 11, 15; 30, 11; 30, 25;
au venit *verb indicativ perfect compus 3 sg* [1] 2, 24; 12, 38; 13, 9; 16, 33; [2] 8, 3; 9, 1; 10, 3; 12, 3; 12, 5; 20, 12; 20, 25; 22, 1; 24, 24; 25, 10; 32, 2; 32, 26;
a veni *verb infinitiv prezent* [1] 4, 39; [2] 20, 11; 22, 7;
să vie *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [1] 9, 25; 10, 4; [2] 30, 1; 30, 12;
să vie *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [2] 13, 13; 32, 4;
va veni *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [2] 6, 22; 6, 32; 19, 10;
veni *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 15, 29; 17, 16; 18, 5; 19, 15; 19, 17; 20, 1; 21, 4; 21, 11; 21, 21; [2] 1, 13; 9, 1; 10, 1; 10, 12; 11, 1; 14, 9; 16, 7; 18, 13; 21, 12; 21, 19; 24, 11; 24, 23; 25, 7; 25, 14; 28, 20; 30, 27; 31, 8; 32, 1; 32, 21; 35, 22; 36, 5;
veniia *verb indicativ imperfect 3 pl.* [1] 12, 22; [2] 28, 9; 28, 12;
veniia *verb indicativ imperfect 3 sg.* [1] 11, 21; 11, 25; [2] 9, 21; 10, 1;
venind *verb gerunziu* [1] 5, 9;
veniră *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [1] 4, 41; 7, 22; 10, 7; 10, 8; 10, 11; 11, 3; 11, 18; 12, 16; 12, 38; 19, 2; 19, 5; 19, 7; 19, 15; 20, 1; [2] 5, 3; 12, 4; 20, 1; 20, 2; 20, 4; 20, 4; 23, 2; 24, 27; 25, 18; 34, 9;
au venit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 10, 3;
venit-au *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 20, 2; 32, 1;
veniți *verb imp. 2 pl.* [2] 10, 5;
viind *verb gerunziu* [2] 30, 5;
vino *verb imp. 2 sg.* [2] 16, 3; 25, 17;
viu *verb indicativ prezent 1 sg.* [2] 35, 21;
vor veni *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [2] 6, 32; 20, 9; 25, 18;

veselí : (1563-1583 COD. VOR.[2]) : v. IV : „erfreuen” : „réjouir” : (10x)
au veselit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 20, 28;
să veseli *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [2] 29, 36; 30, 25;
să veseliră *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [2] 15, 14;
s-au veselit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 29, 10; [2] 23, 13;
veseleascăsă *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [1] 16, 31;
veseleascăse *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [2] 6, 41;
veselindu-se *verb gerunziu* [2] 7, 10;
veseli-se-va *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [1] 16, 10;

veselíe : (sec. XVI PS. V.) : s. f. : „Fröhlichkeit” : „joie” : (7x)
veselie *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 29, 17; [2] 20, 28; 23, 18; 29, 30; 30, 21; 30, 23; 30, 26;

véste : (1508 DERS) : s. f. : „Nachricht” : „nouvelle” : (1x)
vêste *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 29, 36;

veşmínt : (sec. XVI PS. H.) : s. n. : „Gewand, königliche Kleidung” : „vêtement, habit royal” : (6x)

veşminte *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [2] 5, 11; 18, 9;
veşmintele *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [1] 9, 29;
veşmînt *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 15, 27;
veşmîntele *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [1] 19, 4;
veşmîntul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [2] 23, 13;

véşnic : (sec. XVI PS. SCH.) : adj. : „ewig" : „éternel" : (2x)
vêcinică *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 16, 17; [2] 13, 5;

veţél → viţel

vezetéu → vizitiu

viclení : (sec. XVI PS. SCH.) : v. IV : „verraten, hintergehen, überlisten" : „trahir, tromper" : (2x)
au viclenit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 36, 13;
vicleniţi *verb imp. 2 pl.* [1] 16, 22;

vicleşúg : (1563-1583 COD. VOR.[2]) : s. n. : „1. Treulosigkeit, Verrat, 2. List, Heimtücke" : „1. infidélité, 2. perfidie, ruse" : (2x)
vicleşugul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [2] 29, 19;
vicleşugurile *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [2] 33, 19;

víe : (1563-1583 COD. VOR.[2]) : s. f. : „Weinberg" : „vigne" : (1x)
vii *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 27, 27;

viér : (1665-1672 MS. 4389) : s. m. : „Weinbauer, Winzer" : „viticulteur" : (1x)
viêri *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [2] 26, 10;

vin : (sec. XVI PS. V.) : s. n. : „Wein" : „vin" : (7x)
vin *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 9, 29; 12, 40; [2] 2, 10; 11, 10;
vinul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [2] 2, 15;
vinului *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* [2] 31, 5; 32, 28;

vindecá : (1563-1583 COD. VOR.[2]) : v. I : „heilen" : „guérir" : (4x)
a vindeca *verb infinitiv prezent* [2] 22, 6;
vei vindeca *verb viitor 1 indicativ 2 sg.* [2] 6, 30;
vindecă *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [2] 30, 20;
voiu vindeca *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [2] 7, 14;

visteríe : (1588 BGL) : „s. f. : „Schatzkammer, Schatz" : „trésorerie, trésor" : (19x)
visterii *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 26, 24; [2] 8, 15; 32, 27;
visteriia *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 4, 23;
visteriile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 9, 26; 26, 20; 26, 20; 26, 22; 26, 26; 27, 25; 27, 25; 27, 27; 27, 28; [2] 12, 9; 12, 9; 16, 2; 25, 24; 36, 18; 36, 18;

víşin : (1550 BGL) : s. m./f. : „Byssus, Lein" : „byssus, lin très fin" : (5x)
vişin *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 15, 27; 15, 27; [2] 3, 13;
vişine *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [2] 5, 11;
vişinul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [2] 2, 14;

vitejí : (1649 MARD.) : v. IV : „tapfer sein" : „être courageux" : (1x)
te vitejaşte *verb imp. 2 sg.* [1] 28, 20;

viţél : (1499 DERS) : s. m. : „Kalb" : „veau" : (27x)
veţei *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [2] 35, 9;
viţei *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 12, 40; 12, 40; 15, 26; 21, 23; 29, 21; [2] 4, 3; 4, 3; 4, 4; 4, 15; 5, 5; 7, 5; 13, 8; 13, 9; 15, 11; 18, 2; 29, 21; 29, 32; 29, 33; 30, 24; 30, 24; 31, 6; 35, 7; 35, 8;
viţeii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [2] 29, 22;
viţeilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [2] 11, 14;
viţelul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [1] 13, 9;

viu : (1563-1583 COD. VOR.[2]) : adj. : „lebendig" : „vivant" : (2x)
vii *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [2] 25, 12;
viu *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [2] 18, 13;

vizitíu : (1637 ARH.) : s. m. : „Wagenlenker" : „cocher" : (1x)
vezeteului *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* [2] 18, 33;

vînăt : (1617 DIR B) : s. n. : „Dunkelviolett, blauer Purpur" : „pourpre, violette, bleu" : (3x)
vînăt *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [2] 2, 7; 2, 14; 3, 13;

vînătór : (sec. XVI PS. SCH.) : s. m. : „läger" : „chasseur" : (1x)
vînătoriu *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 1, 10;

vînt : (sec. XVI PS. H.) : s. n. : „Wind" : „vent" : (2x)
vînturi *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [1] 9, 24;
vînt *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [2] 6, 28*;

vîrtós : (1521 NEACŞU) : adj. : „fest, stark, kräftig" : „solide, fort, vigoureux" : (1x)
vîrtoşi *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 12, 8;

vîrtuciós : (1683-1686 MS. 45) : adj. : „fest, stark, kräftig" : „solide, fort, vigoureux" : (2x)
vîrtucioşi *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 5, 24; 7, 2;

vîrtúte : (sec. XVI PS. SCH.) : s. f. : „Stärke, Kraft, Festigkeit, Tapferkeit" : „force, vigueur, vaillance" : (22x)
vîrtute *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 5, 2; 7, 11; 8, 40; 9, 13; 12, 21; 12, 25; 12, 28; 12, 30; 16, 27; 16, 28; 26, 6; [2] 3, 16; 13, 3; 25, 6; 26, 13; 28, 6;

vîrtutea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 29, 11; 29, 12; [2] 20, 6; 35, 20;
vîrtutii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [2] 30, 21;
vîrtutei *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [2] 6, 41*;

voáo → voi

voi : (cca 1550 HC^2) : pron./adj. : „ihr" : „vous" : (1x)
v- *pron. pers. 2 pl. ac. neacc.* [1] 22, 18; [2] 10, 11; 10, 11; 10, 14; 34, 23; 34, 26;
vă *pron. pers. 2 pl. ac. neacc.* [2] 32, 11; 32, 11; 32, 14; 32, 15; 32, 15;
vă *pron. pers. 2 pl. dat. neacc.* [2] 20, 21;
vă *pron. refl. 2 pl. ac. neacc.* [2] 29, 5;
voao *pron. pers. 2 pl. dat. acc.* [2] 7, 20; 13, 5; 13, 8; 13, 9; 15, 2; 20, 16; 20, 16; 20, 18; 35, 3;
voi *pron. pers. 2 pl. nom./ac. acc.* [1] 13, 2; 15, 12; 15, 12; 15, 13; 22, 18; 22, 18; 28, 8; [2] 7, 19; 7, 20; 10, 6; 10, 9; 10, 11; 10, 11; 10, 11; 10, 14; 10, 14; 12, 5; 12, 5; 13, 8; 13, 8; 13, 11; 15, 2; 15, 2; 15, 2; 15, 7; 19, 6; 19, 6; 19, 6; 19, 7; 19, 10; 19, 10; 19, 11; 20, 18; 20, 18; 23, 4; 24, 20; 24, 20; 28, 10; 28, 10; 28, 11; 28, 13; 29, 8; 29, 11; 30, 7; 30, 8; 30, 9; 30, 9; 30, 9; 32, 10; 32, 11; 32, 11; 32, 11; 32, 15; 32, 15; 32, 15; 34, 23; 34, 26; 36, 23;

vóie : (1563-1583 COD. VOR.^{2}) : s. f. : „Wille" : „volonté" : (2x)
voia *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 15, 15;
voile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [2] 9, 12;

voievód : (1478 DERS) : s. m. „Heerführer, Feldherr" : „commandant" : (6x)
voievod *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 11, 6; [2] 32, 21;
voivodul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [1] 19, 16; 19, 18; 27, 34;
voivozii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [1] 12, 19;

voiníc : (1495 DERS) : s. m./adj. : „Krieger, Soldat, tapfer" : „soldat, guerrier, brave" : (2x)
voinici *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [2] 11, 1;
voinicii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [1] 19, 10;

voitór : (1639 PARACLIS) : adj. : „williger" : „bien disposé" : (1x)
voitoriu *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 28, 9;

vóstru : (1581-1582 PO) : adj. : „eu(e)r(er)" : „votre" : (1x)
voastră *adj. pron. pos. 2 fem. pl. nom./ac. sg.* [1] 12, 17; 22, 18; [2] 7, 19; 29, 10;
voastre *adj. pron. pos. 2 fem. pl. gen./dat. sg.* [1] 16, 18; [2] 19, 11;
voastre *adj. pron. pos. 2 fem. pl. nom./ac. pl.* [1] 19, 5; 22, 19; [2] 15, 7; 18, 14; 28, 9; 29, 31; 35, 4;
voastre *adj. pron. pos. 2 neutru pl. gen./dat. pl.* [2] 35, 4; 35, 5;
voastre *adj. pron. pos. 2 neutru pl. nom./ac. pl.* [1] 22, 19; 30, 8;
vostru *adj. pron. pos. 2 masc. pl. gen./dat. sg.* [1] 22, 19; [2] 15, 7; 28, 10; 30, 8; 32, 14;
vostru *adj. pron. pos. 2 masc. pl. nom./ac. sg.* [1] 22, 19; [2] 19, 7; 32, 15;
vostru *adj. pron. pos. 2 neutru pl. nom./ac. sg.* [2] 10, 11; 10, 14; 30, 9;
voştri *adj. pron. pos. 2 masc. pl. gen./dat. pl.* [1] 12, 17; [2] 19, 10; 35, 6;
voştri *adj. pron. pos. 2 masc. pl. nom./ac. pl.* [1] 15, 12; 28, 8; [2] 11, 3; 13, 12; 19, 10; 28, 11; 29, 8; 30, 7; 30, 7; 30, 8; 30, 9; 30, 9; 35, 5;

vrăjí : (1563 CORESI, PRAXIU) : v. IV : „vorhersagen" : „prédire" : (1x)
să vrăjiia *verb indicativ imperfect 3 sg.* [2] 33, 6;

vrăjitór : (1563 CORESI, PRAXIU) : s.m. : „Magier, Wahrsager" : „magicien, sorcier" : (1x)
vrăjitori *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [2] 33, 6;

vrăjmáş : (1421 DERS) : s. m. : „Feind" : „ennemi" : (16x)
vrăjmaşii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [1] 14, 11; 17, 8; 17, 10; 22, 9; [2] 6, 34; 20, 28; 20, 30;
vrăjmaşilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [1] 12, 17; 21, 12; 21, 12; [2] 6, 24; 6, 36; 6, 36; 25, 8; 26, 13;
vrăjmaşul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [2] 6, 28;

vrea : (1521 NEACŞU) : v. II : „wollen" : „vouloir, désirer" : (11x)
au vrut *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 19, 19; [2] 7, 11; 9, 8;
va *verb indicativ prezent 3 sg.* [1] 21, 3;
vrea *verb indicativ imperfect 3 sg.* [1] 10, 4; [2] 21, 7;
vrea *verb indicativ prezent 3 sg.* [1] 11, 19; [2] 25, 16;
vru *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 11, 18; 28, 4; [2] 36, 5;

vrédnic : (1551-1553 ES.) : adj. : „würdig, gut, hochwertig" : „de bonne qualité" : (2x)
vrêdnic *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 21, 22; 21, 24;

vréme : (sec. XVI PS. SCH.) : s. f. : „Zeit" : „temps" : (21x)
a vremilor *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* [1] 9, 25;
o vrême *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 11, 11; 11, 20;
vrême *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 12, 32;
vrêmea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 21, 27; 21, 28; [2] 7, 2; 7, 8; 15, 5; 16, 7; 16, 10; 21, 10; 21, 19; 25, 27; 28, 16; 30, 3; 35, 17;
vremi *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [2] 8, 13;
vremile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 29, 29;
vrême *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 9, 25*; 9, 25*;

Z

za : (1421 DERS) : s. f. : „Panzer" : „ciurasse" : (1x)
zale *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [2] 26, 14;

zadár : (1551-1553 ES) : s. n. : „vergebens" : „vainement" : (1x)

zadar *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [2] 33, 17*;

zakhó : (1683-1686 MS. 45) : s. m. : „Schatzkammer” : „chambre de trésor” : (2x)
zakhó *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 28, 21;
zakhílor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [1] 28, 11;

zăpádă : (1560-1561 CORESI, TE[2]) : s. f. : „Schnee” : „neige” : (1x)
zăpăzii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [1] 11, 22;

zăvór : (sec. XVI PS. SCH.) : s. n. : „Riegel” : „verrou” : (2x)
zăvoară *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [2] 8, 5;
zovoară *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [2] 14, 7;

zdrobí : (sec. XVI PS. H.) : v. IV : „zerbrechen” : „briser” : (1x)
au zdrobit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [2] 31, 1;

zdrumicá : (1654 NEAGOE) : v. I : „zerstückeln, zermalmen, zerbrechen” : „découper, mettre en morceaux, briser” : (1x)
au zdrumicat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 23, 17;

zécelea : (1665-1672 MS. 4389) : num. : „zehnt” : „dixième” : (3x)
al zêcelea *num. ord. masc. sg. nom./ac. art.* [1] 12, 13; 24, 11; 27, 13;

zeciuiálă : (1630 DRH) : s. f. : „Zehnt” : „dîme” : (4x)
zăciuială *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 31, 6;
zeciuiala *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 31, 5;
zeciuială *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 31, 6;
zeciuiêlele *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [2] 31, 12;

zi : (1563-1583 COD. VOR.[2]) : s. f. : „Tag” : „jour, temps” : (117x)
o zi *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 28, 6;
zi *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 10, 8; 12, 22; 16, 23; 16, 37; 26, 17; 26, 17; 26, 17; 29, 21; [2] 8, 13; 8, 16; 10, 12; 21, 19; 30, 21; 31, 16;
zile *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [1] 7, 22; 9, 23; 9, 25; 10, 12; 12, 39; 21, 12; 23, 1; 26, 12; 29, 28; [2] 1, 11; 7, 8; 7, 9; 7, 9; 10, 5; 20, 26; 21, 15; 21, 19; 24, 15; 29, 17; 30, 21; 30, 22; 30, 23; 30, 23; 35, 17; 36, 9;
zilele *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 1, 19; 4, 41; 5, 10; 5, 17; 5, 17; 7, 2; 13, 3; 17, 10; 17, 11; 22, 9; 29, 15; 29, 27; [2] 6, 31; 7, 16; 9, 20; 10, 7; 12, 15; 13, 20; 14, 1; 15, 17; 18, 7; 21, 7; 21, 8; 24, 2; 24, 14; 26, 5; 26, 5; 30, 26; 32, 24; 32, 26; 34, 33; 35, 18; 36, 5; 36, 21;
zilelor *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* [1] 9, 33; 27, 24; [2] 21, 19; 31, 16;
zioa *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 4, 41; 4, 43; 5, 26; 9, 33; 10, 6; 13, 11; 13, 12; 16, 6; 16, 37; 17, 5; 17, 5; 28, 7; [2] 5, 9; 6, 5; 6, 15; 6, 16; 6, 20; 7, 9; 8, 8; 10, 12; 10, 19; 13, 18; 15, 11; 18, 24; 18, 34; 20, 27; 20, 27; 21, 10; 24, 18; 26, 21; 29, 17; 29, 17; 29, 17; 35, 1; 35, 16;
ziua *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 29, 21; 29, 22;
zi *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 12, 22*; 16, 23*; [2] 8, 14*; 8, 14*; 8, 13*; 21, 19*; 24, 11*; 30, 21*;
zile *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [2] 21, 15*;
zilelor *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* [2] 36, 8*;
zioa *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 11, 22*;

zíce : (1563-1583 COD. VOR.[2]) : v. III : „sagen” : „dire” : (265x)
ai zis *verb indicativ perfect compus 2 sg.* [2] 6, 20;
am zis *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [1] 21, 17; [2] 18, 17; 35, 20;
au zis *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [2] 26, 23;
au zis *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 17, 4; 27, 23; 28, 3; [2] 2, 15; 6, 1; 8, 11; 12, 5; 18, 26; 21, 7; 24, 9; 33, 4; 33, 7; 34, 23; 35, 21;
era zicînd *verb indicativ imperfect 3 sg.* [2] 10, 15;
să zică *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [1] 21, 18;
va zice *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [1] 16, 36; [2] 18, 13;
vei zice *verb viitor 1 indicativ 2 sg.* [1] 17, 7; [2] 10, 10;
veți zice *verb viitor 1 indicativ 2 pl.* [2] 18, 26;
voiu zice *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [2] 13, 8;
vor zice *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [2] 7, 22;
zi *verb imp. 2 sg.* [1] 17, 4; [2] 11, 2; 24, 11;
zică *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [1] 16, 31;
zice *verb indicativ prezent 3 sg.* [1] 17, 7; 21, 10; 21, 12; [2] 11, 3; 18, 10; 20, 16; 21, 12; 24, 20; 32, 10; 34, 24; 34, 27; 36, 23;
zicea *verb indicativ imperfect 3 sg.* [2] 5, 12; 20, 22;
ziceți *verb imp. 2 pl.* [1] 16, 35; [2] 34, 23;
ziceți *verb indicativ prezent 2 pl.* [2] 28, 10; 28, 13;
zicînd *verb gerunziu* [1] 4, 9; 4, 10; 11, 1; 12, 19; 13, 12; 14, 10; 16, 18; 17, 3; 17, 6; 17, 24; 21, 9; 21, 10; 22, 8; 22, 17; 29, 10; [2] 2, 3; 2, 11; 6, 4; 6, 15; 6, 16; 6, 16; 6, 37; 7, 18; 10, 3; 10, 9; 10, 10; 10, 10; 10, 12; 10, 14; 10, 16; 11, 2; 11, 2; 12, 7; 16, 2; 18, 11; 18, 12; 18, 30; 19, 9; 20, 2; 20, 8; 20, 38; 21, 12; 25, 4; 25, 7; 25, 17; 25, 18; 25, 18; 30, 6; 30, 18; 32, 4; 32, 6; 32, 9; 32, 11; 32, 12; 32, 17; 34, 16; 34, 18; 34, 20; 35, 21; 36, 22;
zicîndu *verb gerunziu* [2] 10, 6; 10, 7;
zis-ai *verb indicativ perfect compus 2 sg.* [2] 25, 18;
zisără *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [1] 19, 3;
zise *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 10, 4; 11, 2; 11, 5; 11, 17; 11, 18; 12, 17; 12, 18; 13, 2; 13, 4; 14, 10; 14, 11; 14, 12; 14, 14; 15, 2; 15, 12; 15, 16; 17, 1; 17, 2; 17, 16; 19, 2; 19, 5; 19, 12; 21, 2; 21, 3; 21, 8; 21, 11; 21, 13; 21, 15; 21, 17; 21, 18; 21, 22; 21, 23; 21, 24; 21, 27; 22, 1; 22, 2; 22, 5; 22, 7; 23, 25; 28, 2; 28, 6; 28, 20; 29, 1; 29, 20; [2] 1, 2; 1, 7; 1, 8; 1, 11; 2, 1; 2, 11; 2, 12; 6, 1; 6, 3; 6, 8; 6, 13; 7, 12; 9, 4; 10, 5; 10, 9; 12, 5; 13, 4; 14, 4; 14, 7; 14, 11; 15, 2; 15, 3; 16, 7; 18, 3; 18, 3; 18, 4; 18, 5; 18, 6; 18, 7; 18, 7; 18, 8; 18, 10; 18, 13; 18, 14; 18, 14; 18, 15; 18, 16; 18, 16; 18, 17; 18, 18; 18, 19; 18, 19; 18, 19; 18, 19; 18, 20; 18, 20; 18, 21; 18, 21; 18, 23; 18, 24; 18, 25; 18, 27; 18, 27; 18, 29; 18, 33; 19, 2; 19, 2; 19, 6; 20, 5; 20, 15; 20, 21; 22, 9; 23, 3; 23, 13; 23, 14; 23, 14; 24, 5; 24, 6;

24, 8; 24, 20; 24, 22; 25, 9; 25, 9; 25, 15; 25, 16; 25, 16; 28, 9; 28, 22; 28, 23; 29, 5; 29, 21; 29, 24; 29, 27; 29, 30; 29, 31; 31, 4; 31, 10; 31, 11; 32, 1; 32, 12; 32, 17; 33, 16; 34, 15; 34, 22; 35, 3; 35, 3; 35, 20; 35, 23;
ziseră *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [1] 11, 5; [2] 12, 6; 18, 5; 18, 31; 22, 9; 23, 11; 26, 17; 28, 13; 29, 18; 35, 25;
zisêse *verb indicativ mcpf. 3 sg.* [2] 34, 22;

zid : (sec. XVI PS. V.) : s. n. : „Mauer" : „mur" : (16x)
zid *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [2] 33, 14; 33, 14;
zidu *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [2] 32, 5; 32, 18;
zidul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [2] 25, 23; 27, 3; 32, 5; 36, 19;
ziduri *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [2] 8, 5; 11, 10; 14, 6; 14, 7; 32, 1;
zidurile *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [2] 26, 6; 26, 6; 26, 6;

zidí : (1563-1583 COD. VOR.[2]) : v. IV : „1. bauen, erbauen, 2. schaffen" : „1. construire, bâtir, 2. créer" : : (80x)
am zidit *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [2] 6, 2; 6, 10; 6, 18; 6, 33; 6, 34; 6, 38;
au zidit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 6, 10; 8, 12; [2] 8, 1; 8, 2; 8, 4; 8, 5; 8, 11; 8, 12; 9, 3; 11, 4; 11, 5; 17, 12; 26, 2; 26, 6; 27, 3; 27, 4; 32, 28; 33, 4; 33, 15; 33, 19; 35, 3;
au zidit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [2] 20, 8;
a zidi *verb infinitiv prezent* [1] 6, 32; [2] 3, 1; 3, 2; 3, 3; 16, 5;
a să zidi *verb infinitiv prezent* [1] 22, 5;
să zideascâ *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [1] 14, 1; 22, 2;
să zideascâ *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [1] 17, 25; 22, 6; 29, 16; [2] 2, 1; 2, 3; 2, 6; 6, 5; 6, 7; 8, 6;
să zidesc *verb conjunctiv prezent 1 sg.* [1] 22, 7; [2] 36, 23;
să zidescu *verb conjunctiv prezent 1 sg.* [1] 28, 2;
să zidêşte *verb indicativ prezent 3 sg.* [1] 22, 19;
să zideşti *verb conjunctiv prezent 2 sg.* [1] 22, 8; 28, 10; [2] 6, 8;
să zidim *verb conjunctiv prezent 1 pl.* [2] 14, 7;
va zidi *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [1] 17, 10; 17, 12; 22, 10; 28, 6; [2] 2, 12; 6, 9;
vei zidi *verb viitor 1 indicativ 2 sg.* [1] 17, 4; 28, 3; [2] 6, 9;
voiu zidi *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [1] 21, 22;
zidesc *verb indicativ prezent 1 sg.* [2] 2, 4; 2, 5; 2, 6; 2, 9;
zidi *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 7, 24; 11, 8; [2] 8, 4; 14, 6; 16, 1; 16, 6; 26, 9; 26, 10; 32, 5; 33, 3; 33, 5; 33, 14;
zidiți *verb imp. 2 pl.* [1] 22, 19;

zidíre : (1563-1583 COD. VOR.[2]) : s. f. : „1. Bauen, 2. Stiftung" : „1. construction, 2. création" : (2x)
zidirea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 26, 27; 29, 1;

zidít : (1652 ÎNDR.) : adj. : „gebaut, errichtet, geschaffen" : „bâti, construit, créé" : (3x)
cêle zidite *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. art.* [2] 21, 2;
zidite *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. neart.* [2] 11, 4; 11, 9;

ziditór : (1563-1583 COD. VOR.[2]) : s. m. : „Schöpfer" : „créateur" : (1x)
ziditori *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 14, 1;

zmírnă → smirnă

zmúlge → smulge

zovór → zăvor

BIBLIOGRAFIE GENERALĂ

A. Bibliografia indicelui de cuvinte şi forme

B1688, BIBLIA 1688 = *Biblia adecă Dumnezeiasca Scriptură a Vechiului şi Noului Testament. Tipărită întîia oară la 1688 în timpul lui Şerban Vodă Cantacuzino, Domnul Ţării Româneşti. Retipărită după 300 de ani, în facsimil şi transcriere, cu aprobarea Sfîntului Sinod şi cu binecuvîntarea Prea fericitului Părinte Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române*, Bucureşti, Editura Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1988.

AIIN = *Anuarul Institutului de Istorie şi Arheologie*. Cluj, Academia Română. Filiala Cluj. Institutul de Lingvistică. Anul I (1971) ş.u.

AA = *Analele Academiei Române*. Bucureşti, Academia Română. Anul I (1867) ş.u.

ANON. CAR. = *Anonymus Caransebesiensis* [*„Dictionarium valachico-latinum"*, vechi glosar român-latin, cca 1650], publicat de Gr. Creţu în revista „Tinerimea română", publicaţiune a Societăţii Literare cu acelaşi nume, sub direcţiunea lui Gregorie G. Tocilescu, noua serie, Tipografia Corpului Didactic, volumul I, fasc. III, p. 326–380.

ANON. CAR.^{2} = *Dictionarium Valachico-Latinum. Primul dicţionar al limbii române*. Studiu introductiv, ediţie, indici şi glosar de Gh. Chivu. Bucureşti, Editura Academiei Române, 2008 [cca 1650].

BCI = *Biblia cu ilustraţii*. Texte alese şi ilustrate cu 321 de reproduceri din colecţia sa de Pr. Sabin Verzan, Bucureşti, Editura Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, în colaborare cu SBIR şi cu sprijinul UBS, 2002.

BGL = Damian P. Bogdan, *Glosarul cuvintelor româneşti din documentele slavo-române*. Bucureşti, 1946 (Institutul de Studii şi Cercetări Balcanice. Seria filologică, nr. 1).

BIBLIA 2001, ANANIA = *Biblia sau Sfânta Scriptură*. Ediţie jubilară a Sfântului Sinod. Versiune întocmită de IPS Bartolomeu Valeriu Anania. Bucureşti, Editura Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 2001.

BOGD. C. M. = N. A. Bogdan, *Din trecutul comerţului moldovenesc şi mai ales al celui ieşan*. Iaşi, Institutul modern de arte grafice N. V. Ştefăniu, 1925.

BRATU = *Codicele popii Bratul* (1559–1560). Grafie şi fonetică, morfologia, vocabularul, textul facsimilat, indice de cuvinte şi forme româneşti C. Dimitriu. Iaşi, Casa Editoriala Demiurg, 2006.

BUL. COM. IST. = *Buletinul Comisiei istorice a României*, publicat de Ioan Bogdan (vol. I–II), apoi de N. Iorga. Bucureşti, Atelierele Grafice Socec. Vol. I (1915) ş. u.

CANT. DIV. = Dimitrie Cantemir, *Divanul sau Gâlceava înţeleptului cu lumea sau Giudeţul sufletului cu trupul*. Iaşi, 1698.

CAZ. DEALU = *Evanghelie învăţătoare* (*Cazania* de la Dealu). Monastirea Dealu, 1644.

CAZ. GOV. = *Cazania* (Evanghelie învăţătoare) *de la Govora,* tradusă din ruseşte, din porunca lui Matei Basarab şi după îndemnul mitropolitului şi al episcopilor, de ieromonahul Silvestru, tipărită la mănăstirea Govora, 1642.

CCR = Tim. Cipariu, *Crestomatia sau Analecte literarie din cărţile mai vechi şi nouă româneşti*... Blasiu, 1858.

CL = *Cercetări de lingvistică*. [Cluj], Academia Română. Filiala Cluj. Institutul de Lingvistică. Anul I (1956) ş.u.

COD. TOD. = Dr. Nicolae Drăganu, *Două manuscripte vechi. Codicele Todorescu şi Codicele Marţian*. [secolul XVII-lea] Studiu şi transcriere de... Ediţiunea Academiei Române. Bucureşti, Librăriile Socec et. Comp. şi C. Sfetea; Leipzig, Otto Harrassowitz; Wiena, Gerold et Comp., 1914.

COD. VOR.[2] = *Codicele voroneţean*. Ediţie critică, studiu filologic şi studiu lingvistic de Mariana Costinescu. Bucureşti, Editura Minerva, 1981.

CORESI, CAZ. = Coresi, *Cazania*, 1564. Coresi, *Tâlcul evangheliilor şi Molitvenic rumânesc*. Ediţie critică de Vladimir Drimba. Cu un studiu introductiv de Ion Gheţie. Bucureşti, Editura Academiei Române, 1998.

CORESI, EV. = Coresi, *Evanghelie cu învăţătură (Cazania a II-a)*, Braşov, 1581.

CORESI, ÎC. = *Întrebare creştinească*, [tipărită de] diaconul Coresi şi Tudor diacul, Braşov, 1559.

CORESI, LIT. = *Liturghierul lui Coresi (1570)*. Text stabilit, studiu introductiv şi indice de Al. Mareş, Editura Academiei Române, Bucureşti, 1969.

CORESI, MOLIT. = Coresi, *Fragment din Molitvenicul diaconului... (1564)*. În *Prinos lui D. A. Sturza*. Bucureşti, 1903, p. 235–276.

CORESI OMIL. = Coresi, *Cazania* II (*Omiliar*). Braşov, 1581.

CORESI, PRAXIU = Coresi, *Apostolul* sau *Praxiul*. Braşov, 1563.

CORESI, PRAV. = Coresi, *Pravila*. În *Texte româneşti din secolul al XVI-lea*. Bucureşti, 1982.

CORESI, TE.[2] = *Tetraevanghelul tipărit de Coresi. Braşov, 1560–1561, comparat cu Evangheliarul lui Radu de la Măniceşti, 1574*. Ediţie alcătuită de Florica Dimitrescu. Bucureşti, Editura Academiei Române, 1963.

CORESI, PS. = Coresi, *Psaltirea slavo-română (1577) în comparaţie cu psaltirile coresiene din 1570 şi din 1589*. Text stabilit, introducere şi indice de Stela Toma, Bucureşti, Editura Academiei Române, 1976.

COSTIN, O. = Miron Costin, *Opere*. Ediţie critică cu un studiu introductiv, note, comentarii, variante, indice şi glosar de P. P. Panaitescu. [Bucureşti], Editura de Stat pentru Literatură şi Artă, 1958.

CUV. = *Cuvîntu înainte cătră ci<ti>tori*, Ms. 45.

DA = (Academia Română) *Dicţionarul limbii române*. Sub conducerea lui Sextil Puşcariu. Tomul I. Partea I: *A–B*. Bucureşti, Librăriile Socec & Comp. şi C. Sfetea, 1913; Tomul I. Partea II: *C*. Bucureşti, Tipografia Ziarului „Universul", 1940; Tomul I. Partea III. Fascicula I: *D–de*. Bucureşti, Universul, Întreprindere Industrială a Statului, 1949; [Fascicula II: *de–deştina*; şpalt, 1948]; Tomul II. Partea I: *F–I*. Bucureşti, Monitorul Oficial şi Imprimeriile Statului. Imprimeria Naţională, 1934; Tomul II. Partea II. Fascicula I: *J–lacustru*. Bucureşti, Tipografia Ziarului „Universul" S. A., 1937; Tomul II. Partea II. Fascicula II: *Ladă–lepăda*. Bucureşti, Tipografia Ziarului „Universul" S. A., 1940; Tomul II. Partea II. Fascicula III: *Lepăda–lojniţă*. Bucureşti, Tipografia Ziarului „Universul" S. A., 1948.

DERS = *Dicţionarul elementelor româneşti din documentele slavo-române. 1374–1600*. Redactor responsabil: Gh. Bolocan. Bucureşti, Editura Academiei, 1981.

DIR = *Documente şi însemnări româneşti din secolul al XVI-lea.* Text stabilit şi indice de Gheorghe Chivu, Magdalena Georgescu, Magdalena Ioniţă, Alexandru Mareş şi Alexandra Roman-Moraru. Introducere de Alexandru Mareş. Bucureşti, Editura Academiei, 1979.

DIRB = *Documente privind istoria României.* B. Ţara Românească, vol. I–IV. Bucureşti, Editura Acadmiei, 1951–1954.

DLR = *Dicţionarul limbii române.* Serie nouă. Redactori responsabili: acad. Iorgu Iordan, acad. Alexandru Graur şi acad. Ion Coteanu. Din anul 2000, redactori responsabili: acad. Marius Sala şi acad. Gheorghe Mihăilă. Bucureşti, Editura Academiei. Tomul I. Partea a 3-a, a 4-a, a 5-a, a 6-a: Litera D, 2006–2008; Tomul IV. Litera *L*: 2008; Tomul V. Litera *L*: 2008; Tomul VI. Litera *M*: 1965–1968; Tomul VII. Partea I. Litera *N*: 1971; Tomul VII. Partea a 2-a. Litera *O*: 1969; Tomul VIII. Litera *P*: 1972–1984; Tomul IX. Litera *R*: 1975; Tomul X. Litera *S*: 1986–1994; Tomul XI. Partea 1. Litera *Ş*: 1978; Tomul XI. Partea a 2-a şi a 3-a. Litera *T*: 1982–1983; Tomul XII. Partea I. Litera *Ţ*: 1994; Tomul XII. Partea a 2-a. Litera *U*: 2002; Tomul XIII. Partea I şi a 2-a şi a 3-a. Litera *V* şi literele *W, X, Y*: 1997–2005; Tomul XIV. Litera *Z*: 2000.

DLRV = G. Mihăilă, *Dicţionar al limbii române vechi (sfârşitul sec. X – începutul sec. XVI).* Bucureşti, Editura Enciclopedică Română, 1974.

DOR = N. A. Constantinescu, *Dicţionar onomastic românesc.* Bucureşti, Editura Academiei, 1963.

DOS. PAR. = Dosoftei, *Parimiile preste an.* Iaşi, 1683.

DOS. PS. V. = Dosoftei, mitropolitul Moldovei (1671–1686), *Psaltirea în versuri*, publicată de pe manuscrisul original şi de pe ediţiunea de la 1673 de prof. I. Bianu. Bucureşti, 1887, Ediţiunea Academiei Române.

DOSOFTEI, VS = Mitropolitul Dosoftei, *Viaţa şi petreacerea svinţilor.* Iaşi, 1682.

DR = *Dacoromania.* Buletinul Muzeului Limbii Române, condus de Sextil Puşcariu. Cluj. Anul I (1920–1921) ş. u.; [vol. X] Comitetul de redacţie: G. Giuglea, Şt. Paşcu, E. Petrovici, Al. Procopovici, S. Puşcariu ; [vol. XI] Directori: Şt. Paşca şi E. Petrovici.

DRĂGANU = Nicolae Drăganu, *Românii în veacurile IX – XIV, pe baza toponimiei şi a onomasticei. Bucureşti*, Imprimeria Naţională, 1933. (Academia Română. Studii şi cercetări. XXI).

DRH = M. Berza *et alii*, *Documenta Romaniae Historica, A. Moldova.* Comitet de coordonare: Ştefan Pascu, Ştefan Ştefănescu, Alexandru Elian, Damaschin Mioc, Ioan Caproşu, Constantin Cihodaru, Aurel Răduţiu, Leon Şimanschi. Bucureşti, Editura Academiei, 1969–1974. Volumul XIX (1626–1628) [volum întocmit de Haralambie Chirca]: 1969; volumul XXIII (1635–1636) [volum întocmit de Leon Şimanschi, Nistor Ciocan, Georgeta Ignat şi Dumitru Agache]: 1969. *B. Ţara Românească.* Bucureşti, Editura Academiei, 965–1974. Volumul XXI (1626–1627) [volum întocmit de Damaschin Mioc]: 1965; volumul XXIII (1630–1632) [volum întocmit de Damaschin Mioc]: 1969.

EFTIMIE = *A lui Eftimie patriarhul de la Tîrnovsca, lauda sfinţilor… Constantin şi Elena*, în G. Mihăilă, *Cultură şi literatură română veche în context european.* Bucureşti, 1979.

ES = *Evangheliarul slavo-român de la Sibiu, 1551–1553.* Studiu introductiv filologic de acad. Emil Petrovici. Studiu introductiv istoric de L. Demény. Bucureşti, Editura Academiei, 1971.

EUSTR. PRAV. = Eustratie, *Pravila aleasă* [Manuscris din 1632; Biblioteca Academiei Române, Filiala Cluj, cota 41]

GCR = M. Gaster, *Chrestomaţie română*. Texte tipărite şi manuscrise (sec. XVI–XIX), dialectale şi populare, cu o introducere, gramatică şi un glosar româno-francez de... Vol. I: *Introducere, gramatică, texte (1550–1710)*. Vol. II: *Texte (1710–1830). Dialectologie, literatură populară, glosar*. Leipzig – Bucureşti, F. A. Brockhaus – Socec & Co., 1891.

H^2 = B. Petriceicu Hasdeu, *Etymologicum Magnum Romaniae. Dicţionarul limbei istorice şi poporane a românilor*. Ediţie îngrijită şi studiu introductiv de Grigore Brâncuş. Bucureşti, Editura Minerva, 1976.

HC = B. Petriceicu-Hasdeu, *Cuvente den bătrâni*. Bucureşti, Tomul I. Limba română vorbită între 1550–1600. Studiu paleografico-linguistic de... Cu observaţiuni filologice de Hugo Schuchard, 1878. Tomul II. Cărţile poporane ale românilor în secolul XVI, în legătură cu literatura poporană cea nescrisă, 1879. Tomul III. Istoria limbei române. Partea I: Principie de linguistica, 1881.

HC^2 = B. Petriceicu-Hasdeu, *Cuvente den bătrâni*. Tomul I. *Limba română vorbită între 1550–1600*. Studiu paleografico-linguistic de B. Petriceicu Hasdeu...; Tomul II. *Cărţile poporane ale românilor în secolul XVI*… ; Tomul III. *Istoria limbei române*. Partea I. *Principie de linguistică*. Ediţie îngrijită, studiu introductiv şi note de G. Mihăilă. Bucureşti, Editura Didactică şi Pedagogică, vol. I–III, 1983–1987

HERODOT = Herodot, *Istorii*. Ediţie îngrijită de Liviu Onu şi Lucia Şapcaliu, prefaţă, studiu filologic, note şi glosar de Liviu Onu, indice de Lucia Şapcaliu. Bucureşti, Editura Minerva, 1984.

IEUD = *Manuscrisul de la Ieud*. [1621–1633] Text stabilit, studiu filologic, studiu de limbă şi indice de Mirela Teodorescu şi Ion Gheţie. Bucureşti, Editura Academiei, 1977.

IORGA, S.D. I–XXXI = N. Iorga, *Studii şi documente cu privire la istoria românilor*. Vol. I–XXXI. Bucureşti, Editura „Minerva", 1901–1916

IORGA, 1915–1916 = N. Iorga, *În legătură cu Biblia de la 1688 şi Biblia de la 1667 a lui Nicolae Milescu*, în Analele Academiei Române, Istorie, 1, II, t. XXXVIII, 1015–1916.

ÎNDR. = *Îndreptarea legii* (Pravila lui Matei Basarab). Tîrgovişte, 1652.

ÎNV. 1642 = *Învăţăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Teodosie*. Text ales şi stabilit de Florica Moisil şi Dan Zamfirescu. Cu o nouă traducere a originalului slavon de G. Mihăilă. Studiu introductiv şi note de Dan Zamfirescu şi G. Mihăilă. Bucureşti, Editura Minerva, 1970.

JAHRESBER. = Gustav Weigand [Leiter des Instituts], *Jahresbericht des Instituts für rumänische Sprache* (Rumänisches Seminar) zu Leipzig. Leipzig, Johann Ambrosius Barth. Vol. I (1894) ş.u.

LDSR = Lucia Djamo-Diaconiţa, *Limba documentelor slavo-român e din Ţara Românească din sec. XIV-XVI*. Bucureşti, Editura Enciclopedică, 1974.

MARD. = Mardarie Cozianul, *Lexicon slavo-românesc şi tâlcuirea numelor din 1649*. Publicate cu un studiu, note şi indicele cuvintelor româneşti de Grigorie Creţu. Cu mai multe facsimile. Ediţiunea Academiei Române. Bucureşti, Carol Göbl, 1900.

MĂRG. = Ioan Zlataust, *Mărgăritare, adică cuvinte de multe feliuri*. Bucureşti, 1691.

MDGR = George Ioan Lahovari, C.I. Brătianu, Grigore G. Tocilescu, *Marele dicţionar geografic al României*, vol. I–V. Bucureşti, Socec, 1898–1902.

MOXA = Mihail Moxa, *Cronica universală*. Ediţie critică, însoţită de izvoare, studiu introductiv, note şi indici de G. Mihăilă. Bucureşti, Editura Minerva, 1989.

MS. 4389 = Biblioteca Academiei Române, *Manuscrisul românesc nr. 4389*; conţine traducerea integrală a *Vechiului Testament*, efectuată după slavonă şi latină de un anonim muntean (probabil Daniil Andrean Panoneanul), în a doua jumătate a secolului al XVII-lea.

MS. 45 = Biblioteca Filialei Cluj a Academiei Române, fondul Blaj, *Manuscrisul românesc nr. 45*; conţine traducerea integrală a *Vechiului Testament*, efectuată de Nicolae Milescu şi revizuită de un anonim moldovean (probabil Dosoftei) în a doua jumătate a secolului al XVII-lea.

NEACŞU = Stela Toma, *Scrisoarea lui Neacşu* în „Crestomaţie de literatură română veche", vol. I . Cluj-Napoca, Ed. Dacia, 1984, p. 32–33.

NECULCE = *Cronicele României sau Letopiseţele Moldaviei şi Valachiei.* A doua ediţiune revăzută, înzestrată cu note, biografii şi fac-simile, coprinzând mai multe cronice nepublicate încă; şi, ca adaos: Tablele istorice ale României de la 1766 până la 11 februarie 1866 de Mihail Kogălniceanu, Bucureşti I–II: 1872, III:1874.

NT 1648 = *Noul Testament sau împăcarea au leagea noao a lui Is. Hs. Domnul nostru.* În cetatea Bălgradului, 1648.

PARACLIS = *Paraclis*. Ediţie de N. Drăganu, în AIIN, I. Cluj, 1971. PDS = *Parola del Signore. La Bibbia.* Traduzione interconfessionale in lingua corrente, Editrice Elle DI CI. Alleanza Biblica Universale. Torino-Roma 1985.

PO = *Palia de la Orăştie*, *1581–1582*. Text, facsimile, indice, ediţie îngrijită de Viorica Pamfil. Bucureşti, Editura Academiei Române, 1968.

PRAV. MOLD. = *Pravila Moldovei* din vremea lui Vasile Lupu, însoţită 1. de izvoarele sale, 2. de varianta sa muntenească întrupată în *Îndreptarea legii a lui Matei Basarab*, de S. G. Longinescu, 3. de tălmăcirea sa în franţuzeşte de A. Patrogneţ. (Vol. I din Legi vechi româneşti şi izvoarele lor). Bucureşti, Carol Göbl, 1912.

PRL = *Pravila ritorului Lucaci*. Text stabilit, sudiu introductiv şi indice de Ion Rizescu. Bucureşti, Editura Academiei Române, 1971.

PS. H. = *Pslatirea Hurmuzachi*, vol. I–II. Studiu filologic, studiu lingvistic şi ediţie de Ion Gheţie şi Mirela Teodorescu, Indice de cuvinte de Rovena Şenchi. Bucureşti, Editura Academiei Române, 2005.

PS. SCH. = *Psaltirea şcheiană* comparată cu celelalte psaltiri din sec. XVI şi XVII traduse din slavoneşte. [1573–1578]. Ediţiune critică de I. A. Candrea. I: Introducere. II: Textul şi glosarele. Bucureşti, Socec et Comp., 1916. (Comisia istorică a României).

PS. V. = *Psaltirea voroneţeană*, în *Revista pentru istorie, arheologie şi filologie*, editată de Gr. G. Tocilescu. Bucureşti, 1882, XI–XII.

PSALT. = *Psaltirea scheiană comparată cu celelalte psaltiri din sec. XVI şi XVII traduse din slavoneşte. [1573–1578].* Ediţiune critică de I. A. Candrea. I: Introducere. II: Textul şi glosarele. Bucureşti, Socec et Comp., 1916. (Comisia istorică a României). [Pentru variantele paralele citate se folosesc abrevierile editorului].

PUMNUL, LEPT. = Aron Pumnul, *Lepturariu rumânesc*, I–IV. Viena, 1862–1865.

ROSETTI, B. = Alexandre Rosetti, *Lettres roumaines de la fin du XVI-e et du début du XVII-e siècle tirées des archives de Bistritza (Transylvanie),* publiées par... Bucureşti, Socec et Co., 1926. (Institutul de filologie şi folclor).

Ş. TAINE = *Şeapte taine a Besearicii sau Pravila pe scurt aleasă.* Iaşi, 1644.

SICR. DE AUR = Ioan Zoba din Vinţ, *Sicriul de aur.* Ediţie îngrijtă şi studiu introductiv de Anton Goţia. Bucureşti, Editura Minerva, 1984. (Restitutio).

SIM. DASC. = *Simion Dascălul, Letopiseţul Ţării Moldovei până la Aron Vodă (1359–1595)*. Întocmit după Grigorie Ureche, vornicul, Istratie logofătul şi alţii... Ediţie de Const. Giurescu, cu o prefaţă de I. Bogdan. Bucureşti, Socec et Co., 1916 (Comisia istorică a României).

ST. LEX. = [Grămăticul Staicu], *Lexicon slavo-român*. [Manuscris de pe la 1660; Biblioteca Academiei Române, cota 312]

SUCIU = Coriolan Suciu, *Dicţionar istoric al localităţilor din Transilvania*, vol. I–II. Bucureşti, Editura Academiei Române, 1967–1968.

TAMÁS = Lajos Tamás, *Etymologisch-historisches Wörterbuch der ungarischen Elemente im Rumänischen*. London-The Hague-Paris, 1967.

TETRAEV. = *La versione rumena del Vangelo di Matteo, tratta del Tetraevanghelion del 1574* (ms. del Museo Britanico: Harley 6311 b), e publicata per la prima volta da M. Gaster, în „Archivio glotto-logico italiano", vol. XII, p. 197–254; *Tetraevanghelul diaconului Coresi din 1561*. [Corectat de I. Bianu], prelucrat de dr. M. Gaster. Bucureşti, Imprimeriile Statului, 1929.

TIKTIN = H. Tiktin, *Rumänisch-deutsches Wörterbuch*, I–III. Bucureşti, 1903–1921; Tiktin^{2} I–III. Wiesbaden, Freiburg, 1986–1989; Tiktin^{3} I-III. Wiesbaden–Cluj-Napoca, 2000-2005.

URECHE = Grigore Ureche, *Letopiseţul Ţării Moldovei*. Texte stabilite, studiu introductiv, note şi glosar de Liviu Onu. Bucureşti, Editura Ştiinţifică, 1967.

URIC. = Theodor Codrescu, *Uricariul cuprinzetoriu de hrisoave, anaforale şi alte acte din suta a XV– XIX, atingătoare de Moldova*. Sub redacţiunea dsale... Vol. I–XXV. Iaşi, 1852–1895; pentru vol. I, II, III, v. şi ediţiunea a 2-a, Iaşi, 1871–1893.

VARLAAM = Varlaam, mitropolitul Moldovei, *Cazania (1643)*. Ediţie de J. Byck. Bucureşti, Editura Fundaţiilor, 1943. (Scriitori români vechi).

VARLAAM, R. = Varlaam, mitropolitul Moldovei, *Cartea carea se cheamă Răspunsul împotriva Cathihismului calvinesc*. Dealu, 1645.

B. Bibliografia comentariilor

AB I CHRON. = *The Anchor Bible. I Chronicles*, translated, with an introduction and notes, by Jacob M. Myers, Anchor Bible Series 12, New York, 1965.

AB GEN. = *The Anchor Bible. Genesis*, introduction, translation and notes by E. A. Speiser, Anchor Bible Series 1, New York, 1962.

Albright, W.F., *Archeology and the Religion of Israel*, Baltimore 1953.

Albright, W.F., *Egypt and the Early History of the Negev*, în JPOS, 4, 1924, p.131-161.

Albright, W.F., *New Light on the Early History of Phoenician Colonization*, în BASOR, 83, 1941, p. 14-22.

Albright, W.F., recenzie la J. Montgomery, *A Critical and Exegetical Commentary on the Books of Kings*, ICC (New York,: Scribner's, 1951), în JBL, 71, 1952, p. 249.

Allen, L.C., *The First and Second Books of Chronicles*, în „The New Interpreter's Bible", 3, Nashville, 1999.

ANANIA = *Biblia sau Sfânta Scriptură. Ediţie jubiliară a Sfântului Sinod* [...], redactată şi adnotată de Bartolomeu Valeriu Anania, Bucureşti, 2001.

Andreasen, N., *The Role of the Queen Mother în Israelite Society*, în CBQ, 45, 1993, p. 90.

ANON. CAR = *Dictionarium Valachico-Latinum. Primul dicţionar al limbii române*, studiu introductiv, ediţie, indici şi glosar de Gh. Chivu, Bucureşti: Editura Academiei Române, 2008.

ANT. IUD. = Flavius Iosephus, *Antichităţi iudaice*, 2 vol., prefaţă de Răzvan Theodorescu, traducere şi note de Ion Acsan, Bucureşti, 1999.

ARISTIA = *Biblia sacra din ultima editiune ellenică recorrectata supra ebraiciloru Arhetipi*, tradusâ de K. Aristias, cu cheltueala Societătii Ierografice Bretanice şi Streine [...], Bucurescĭ, 1859 (Genesis. Isaia. Psalmi).

BA = *Biblical Archeologist*, Boston, 1937-1997.

BAILLY = A. Bailly, *Dictionnaire grec-français, rédigé avec le concours de E. Egger*. Édition revue par L. Séchan et P. Chantraine, avec, en appendice, de nouvelles notices de mythologie et religion par L. Séchan, Librairie Hachette, Paris, 1963.

BALRL = *Bibliografia analitică a limbii române literare, 1780-1866*, Tudor Vianu (coord.), Bucureşti, 1972.

Barton J., Muddiman, J., (edit.), *The Oxford Bible Commentary*, Introduction by J.A. Fitzmayer, Oxford, 2000.

BASOR = *Bulletin of the American Schools of Oriental Research*, Boston,1921-2010.

BB = *Biblia, adecă Dumnezeiasca Scriptură a celei vechi şi a celei noao lége* [...], Bucureşti, 1688.

BIBL. 1865 = *Sânta Scripturâ a Vechiului Testament. Tradusâ şi publicatâ de Societatea Biblicâ Britanâ şi Străinâ*, 2 vol., Iaşi, Imprimeria Adolf Bermann, 1865-1867.

BIBL. 1874 = *Sănta Scriptura a Vechiului şi a Noului Testamentŭ. Ediţiune nouă, revedută după tecsturile originale şi publicată de Societatea Biblică pentru Britania şi străinătate. Vechiulŭ Testamentŭ*, Iaşii, Tipo-litografia H. Goldner, 1874.

BIBL. 1911 = *Sfânta Scriptură a Vechiului şi Noului Testament*. Tipărit cu spesele Societăţii de Biblii Britanică şi Străină, Bucureşti, Strada Salcâmilor 2, 1911.

BIBL. 1914 = *Biblia, adică Dumnezeeasca Scriptură a Legii Vechi şi a celei Nouă, tipărită în zilele majestăţii sale Carol I* [...]. Ediţia Sfântului Sinod, Bucureşti, 1914.

BIBL. 1936 = *Sfânta Scriptură, tradusă după textul grecesc al Septuagintei, confruntat cu cel ebraic*. În vremea domniei Majestăţii sale Carol II [...] cu aprobarea Sfântului Sinod, Bucureşti, 1936.

BIBL. 1968 = *Biblia sau Sfânta Scriptură, tipărită* [...] *cu aprobarea Sfântului Sinod*, Bucureşti, 1968.

BIBL. 1988 = *Biblia sau Sfânta Scriptură, tipărită* [...] *cu aprobarea Sfântului Sinod*, Bucureşti, 1988.

BIBL. ALEX. = *La Bible d'Alexandrie*, traduction et annotation des livres de la Septante sous la direction de Marguerite Harl, Gilles Dorival et Olivier Munnich Paris, 1986-.

BIBL. JER. = *La Bible de Jérusalem,* traduite en français sous la direction de l'École Biblique de Jérusalem, Les Éditions du Cerf, 1988.

Bietenhard, H., *Die himmlische Welt im Urchristentum und Spätjudentum*, Tübingen, 1951.

Broshi, M., *The Expansion of Jerusalem in the Reigns of Hezekiah and Manasseh*", în IEJ, 24, 1974, p. 21-26.

BTB = *Biblical Theology Bulletin: A Journal of Bible and Theology*, New Jersey, 1973-2011.

CADE = I. A. Candrea, Ov. Desusianu, *Dicţionarul etimologic al limbii române. Elementele latine*. (*A–Putea*), Socec, Bucureşti, 1907–1914.

Canessa, A., *Etudes sur la Bible grecque des Septante: 1Esdras*, thèse de doctorat sous la direction de Gilles Dorival, Université de Provence, Aix-en Provence, 1997.

CBQ = *Catholic Biblical Quarterly*, Washington, 1939-2010.

Cihac, A., *Dictionnaire d'étymologie daco-romane*. Vol. I. *Éléments latins, comparés avec les autres langues romanes*, Ludolphe St. Goar, Francfort A/M.; Berlin, A. Asher; Socec, Bucarest 1870. Vol. II. *Éléments slaves, magyars, turcs, grecs-moderne et albanais*, Ludolphe St. Goar, Francfort; S. Calvary, Berlin; Sotschek, Bucureşti, 1879.

CIORĂNESCU = Alexandru Ciorănescu, *Dicţionarul etimologic al limbii române*. Ediţie îngrijită de Tudora Şandru Mehedinţi şi Magdalena Popescu Marin, Bucureşti, 2001.

Colceriu, Ş., *2Paralipomena*. Traducere, introducere şi note, în *Septuaginta*, III, volum coordonat de C. Bădiliţă, Fr. Băltăceanu, M. Broşteanu în colaborare cu I. F. Florescu, Iaşi, 2005, p. 105-208.

CORESI PRAXIU = *Lucrul Apostolesc. Apostolul tipărit de Diaconul Coresi în Braşov la anul 1563*, Texte de limbă din secolul XVI reproduse în facsimile îngrijite de I. Bianu, IV, Bucureşti, 1930.

CORESI TE = *Tetraevanghelul tipărit de Coresi (Braşov, 1560-1561) comparat cu Evangheliarul lui Radu de la Măniceşti (1574)*, ediţie alcătuită de Florica Dimitrescu, Bucureşti, 1963.

CORN. 1921 = *Biblia sau Sfînta Scriptură a Vechiului şi Noului Testament*. Tradusă de D. Cornilescu. Cu locuri paralele. Societatea Evanghelică Română, Bucureşti, 1921.

CORN. 1924 = *Biblia sau Sfînta Scriptură a Vechiului şi Noului Testament*, *cu trimeteri*. Societatea Biblică pentru Răspîndirea Bibliei în Anglia şi Străinătate, Bucureşti, 1924.

CORN. 1926 = *Biblia sau Sfînta Scriptură a Vechiului şi Noului Testament*, *cu trimeteri*. Societatea Biblică pentru Răspîndirea Bibliei în Anglia şi Străinătate, Bucureşti, 1926.

CORN. 1931 = *Biblia sau Sfînta Scriptură a Vechiului şi Noului Testament*, *cu trimeteri*. Societatea Biblică pentru Răspîndirea Bibliei în Anglia şi Străinătate, Bucureşti, 1931.

CORN. NT = *Noul Testament al Domnului nostru Isus Hristos*. Tradus de D. Cornilescu, ediţia II, Bucureşti, Societatea Evanghelică Român, 1922.

CV = *Codicele voroneţean*. Ediţie critică, studiu filologic şi studiu lingvistic de Mariana Costinescu, Bucureşti, 1981.

Daniélou, J., *Symboles chrétiens primitifs*, Paris, 1961.

DB = *Dictionnaire de la Bible*, publié par F. Vigouroux [...] avec le concours d'un grand nombre de collaborateurs, Paris, 1901-1912.

DDD = van der Toorn, K., Becking, B., Van der Horst, P.W.. (eds. it.), *Dictionary of Deities and Demons in the Bible*, second edition extensively revised, Leiden-Grand Rapids-Cambridge, 1999.

De Vaux, R., *Le Istituzioni dell'Antico Testamento*, traducere italiană de M. Arcozzi, Roma, 1977.

De Vaux, R., *Les chérubins et l'arche d'alliance*, în MUSJ, 37, 1960-1961, p. 91-124.

Delcor, M., *La reine de Saba et Salomon.Quelques aspects de l'origine de la légende et de sa formation, principalement dans le monde juif et éthiopien, à partir des textes bibliques*, în vol. *Tradicio I traduccio de la paraula. Miscellania Guiu Camps*, Monserrat, 1993, p. 307-324.

DIMA, 2010 = Ioan Cantacuzino, *Patru apologii pentru religia creştină şi Patru oraţii. Traduse în limba română la mijlocul secolului al XVII-lea de Nicolae Spătarul (Milescu)*. Ediţie critică, studiu introductiv, notă asupra ediţiei, note şi comentarii, glosar de Eugenia Dima, Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza", Iaşi, 2010.

Densusianu, O., *Histoire de la langue romaine*. I. *Les Origines*, Ernest Leroux, Paris, 1901; II. *Le seizième siècle*, 1938.

DLR = Academia Română, *Dicţionarul limbii române*, serie veche (literele A-B, C, D-De, F-I, J-lacustru, Ladă-lepăda, Lepăda-lojniţă), Bucureşti, 1913-1949, serie nouă (literele M, N, O, P, R, S, Ş, T, Ţ, V), Bucureşti, 1965 şi urm.

DWBC = Dillard, R.D., *2Chronicles*, în WBC 15, Waco, Texas, 1987.

ENB = *Encyclopaedia Biblica. A Critical Dictionary of the Literary, Political and Religious History, the Archaeology Geography and Natural History of the Bible*, edited by T. K. Cheyne and J. Sutherland Black, 4 vol., New York, Macmillan, 1899.

EW = Puşcariu, S., *Etymologisches Wörterbuch der rumänischen Sprache*. I: *Lateinisches Element mit Berücksichtigung aller romanischen Sprachen*, K. Winter, Heidelberg, 1905.

FILOTEI = *Biblia sau Testamentul vechiu şi nou* [...] tipărit [...] prin binecuvîntarea [...] iubitoriului de Dumnezeu Episcop al Sfintei Episcopii Buzăul, D.D. Filoteiu, Buzău, 1854.

Fisk, B. N., *Rewritten Bible in Pseudepigrapha and Qumran*, în C.A. Evans Porter (edit.), D*ictionary of the New Testament Background*, Downers InterVarsity Press, Downers Grove/Leicester, 2000, p. 947-953.

FRANKF. = *Τῆς θείας Γραφῆς, Παλαίας Δηλαδὴ καὶ Νέας Διαθήκης ἅπάντα — Divinae nempe Veteris ac Novi Testamenti omnia, Graece, a viro doctissimo recogniata et emendata* [...], Frankfurt am Main, 1597.

Ginzberg, L., *The Legends of the Jews*, vol. VI, Philadelphia, 1968.

Glück, N., *Rivers in the Desert: A History of the Negev*, New York, 1959.

Graphè = *Graphè*, Louvain-la-Neuve, 1992-2010.

Haelewyck, J.-Cl., *La reine de Saba et les apocryphes solomoniens*, în „Graphè", 11, 2004, Louvain-La-Neuve, p. 83-100.

Handy, L.K., *Among the Host of Heaven. The Syro-Palestinian Pantheon as Bureaucracy*, Winona Lake, 1993.

Handy, L.K., *The Triumph of Elohim: From Yahwisms to Judaisms*, Kampen, 1995.

HELIADE = *Biblia sacra que coprinde Vechiul si Nuoul Testament,* tradusă din hellenesce după A Quellor Septedeci de I. Heliade R., Paris, 1858.

ICC CHRON. = *A critical and exegetical commentary on The Books of Chronicles*, by Edward Lewis Curtius and Albert Alonzo Madsen, Edinburgh, 1952.

IEJ = *Israel Exploration Journal*, Jerusalem, 1950-2010.

Jacobs, L., *Jewish Cosmology*, în C. Blacker, D. Loewe (edit.), *Ancient Cosmologies*, London, 1975, p. 66-84.

Japhet, S., *I &II Chronicles: A Commentary*, London, 1993.

JBL = *Journal of Biblical Literature*, Atlanta, 1881-2010

Jones, C., *Old Testament Illustrations*, London, 1971.

JPOS = *Journal of the Palestine Oriental Society*, Jerusalem, 1920-1948.

Katzenstein, H. J., *The History of Tyre*, Jerusalem, 1973.

Lassner, J., *Demonizing the Queen of Sheba. Boundaries of Gender and Culture in Postbiblical Judaism and Medieval Islam,* Chicago-London, 1993.

LEH = *A Greek-English Lexicon of the Septuagint*, compiled by J. Lust, E. Eynickel, K. Hauspie, 2 vol., Stuttgart 1992, 1996.

LSJ = *A Greek-English Lexicon*, compiled by Henry George Liddell and Robert Scott, revised and augmented throughout by Sir Henry Stuart Jones [...] with a revised supplement, Oxford, 1996.

MARDARIE = Mardarie Cozianul, *Lexicon slavo-românesc şi Tîlcuirea numelor din 1649*, publicate [...] de Grigorie Creţu, Ediţiunea Academiei Române, Bucuresci, 1900.

McKenzie, J.L., *Dictionary of the Bible*, New York, 1965.

MICU = *Biblia, adecă Dumnezeiasca Scriptură a legii vechi şi a ceii noao, toate care s-au tălmăcit de pre limba elinească pre înţelesul limbii româneşti* [...]. Cu blagoslovenia mării sale prealuminatului şi preasfinţitului domnului domn Ioan Bob, vlădica Făgăraşului [...], Blaj, 1795.

MIKLOSICH = Fr. Miklosich, *Lexicon Palaeoslovenicum-Graeco-Latinum*, Vindobonae, 1862-1865.

MLD I-VII, XI = *Monumenta linguae Dacoromanorum, Biblia 1688*, Iaşi, 1988-.

Montgomery, J., *A Critical and Exegetical Commentary on the Books of Kings,* New York, 1951.

MS. 4389 = Biblioteca Academiei Române, manuscrisul românesc nr. 4389; conţine traducerea integrală a Vechiului Testament, efectuată după slavonă şi latină, de un anonim muntean (probabil Daniil Andrean Panoneanul) în a doua jumătate a sec. al XVII-lea.

MS. 45 = Biblioteca Filialei Cluj a Academiei Române, fondul Blaj, manuscrisul românesc nr. 45; conţine traducerea integrală a Vechiului Testament, efectuată de Nicolae Milescu şi revizuită de un anonim moldovean (probabil Dosoftei) în a doua jumătate a sec. al XVIII-lea.

MUNTEANU, 2008 = Eugen Munteanu, *Lexicologie biblică românească*, Bucureşti, 2008.

MUSJ = *Mélanges de l'Université Saint Joseph*, Beyrouth, 1906-2008.

NETS = *A New English Translation of the Septuagint and the other greek translations traditionally included under that title*, Albert Pietersma and Benjamin G. Wright (editors), International Organization for Septuagint and Cognate Studies, Oxford University Press, 2007.

NICODIM = *Biblia sau Sfânta Scriptură*, după textul grecesc al Septuagintei, tipărită în zilele majestăţii sale Mihai I, regele României [...], ediţia a doua, Institutul Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1944.

North, R., *2Cronache*, în R. Brown (edit.), *Nuovo Grande Commentario Biblico*, ed. a II-a, Brescia, 2002.

North, R., *Social Dynamics from Saul to Jehu*, în BTB, 12, 1982, p.109-119.

Noth, M., *Überlieferungsgeschichtliche Studien*, ed. a II-a, Darmstadt, 1967.

NTB = *Noul Testament sau Împăcarea au leagea noao a lui Iisus Hristos, Domnului nostru. Izvodit cu mare socotinţă, den izvod grecescu şi slovenescu, pre limbă rumânească, cu îndemnarea şi porunca denpreună cu toată cheltuiala a măriei sale Gheorghe Racoţi, craiul Ardealului. Tipăritu-s-au întru a măriii sale tipografie, dentîiu noou, în Ardeal, în cetatea Belgradului. Anii de la întruparea Domnului şi Mîntuitorului nostru Iisus Hristos 1848, luna lui ghenuariu 20* (ediţie modernă: Alba Iulia, 1988).

ORIGEN, OMILII = Origen, *Omilii, comentarii şi adnotări la Geneză*, ediţie bilingvă, studiu introductiv, traducere şi note de Adrian Muraru, Polirom, Iaşi, 2006.

OSTROG = ***Библиꙗ сирєчь книгы Ветхаго и Новаго Завѣта по ꙗзыкоу словенскоу [...],*** Ostrog, 1581.

Petersen, D.L., *Late Israelite Prophecy*, Missoula, MT, 1977.

Philippide, A., *Originea românilor*, vol. I–II, Tipografia Viaţa Românească, Iaşi, 1925–1928.

PO = *Palia de la Orăştie 1581-1582*, text, facsimile, indice, ediţie îngrijită de Viorica Pamfil, Bucureşti, 1968.

Puşcariu, S., *Limba română***.** Vol. 1, *Privire generală*, Bucureşti, 1940.

RADU-GAL. = *Biblia, adică Dumnezeiasca Scriptură a Vechiului şi a Noului Testament*, tradusă după textele originalelor ebraice şi greceşti de preoţii profesori Vasile Radu şi Gala Galaction din înalta iniţiativă a Majestăţii sale regelui Carol II, Fundaţia pentru Literatură şi Artă «Regele Carol II», Bucureşti, 1938.

RAHLFS = *Septuaginta. Id est Vetus Testamentum graece iuxta LXX interpretes*, edidit Alfred Rahlfs, Deutsche Bibelgesellschaft, Stuttgart, 1979.

REW = Meyer-Lübke, W., *Romanisches Etymologisches Wörterbuch*, Carl Winters, Heidelberg, 1936.

Ricœur, Paul, André LaCocque, *Cum să înţelegem Biblia*, traducere de Maria Carpov, Polirom, Iaşi, 2002.

Ringgren, H., s.v. *Saba*, în TWAT, 6, 1987-1989, col. 871-876.

ŞAGUNA = *Biblia, adecă Dumnezeiasca Scriptură* [...], tipărită [...] cu binecuvântarea excelenţiei sale, prea sfinţitului Domn Andreiu, Baron de Şaguna, Sibiiu, 1856-1858.

Salzberger, G., *Salomos Tempelbau und Thron in der semitischen Sagenliteratur*, Berlin, 1907.

SDB = *Dictionnaire de la Bible. Supplément*, L. Pirot, A. Robert, H. Cazelles, A. Feuillet (éds.), Paris, 1926-.

SEPT. NEC = *Septuaginta*, 8 vol., proiect realizat în cadrul Colegiului Noua Europă, sub patronajul lui Andrei Pleşu, cu sprijinul Fundaţiei Anonimul. Coordonatori: Cristian Bădiliţă, Francisca Băltăceanu, Monica Broşteanu, Dan Sluşanschi, în colaborare cu Ioan-Florin Florescu, Bucureşti, Iaşi, 2004-2011.

SIMEON NOUL TEOLOG, IMNE = Simeon Noul Teolog, *Imnele iubirii dumnezeieşti*, în Pr. prof. Dumitru Stăniloae, *Studii de teologie dogmatică ortodoxă*, Editura Mitropoliei Olteniei, Craiova, 1990.

SJS = *Slovník Jazyka Staroslověnského/ Lexicon Linguae Palaeoslovenicae*, Praha: Nakladatelství Československé Akademie Věd, 1965.

Smith, J.Z., *Map Is Not Territory*, Leiden-New York, 1978.

Snaith, N.H., *The Meaning of* s^{e}'îrîm, în VT, 25, 1975, p. 115-118.

SUIDAS = *Suidae Lexicon*, ex recognitione Immanuelis Bekkeri, Berolini, 1854.

TDRG = H. Tiktin, *Rumänisch-Deutsches Wörterbuch*, I (A-C), Bucureşti, 1913, II (D-P), Bucureşti, 1906, III (P-Z), Bucureşti, 1912.

TE SIB. = *Evangheliarul slavo-român de la Sibiu (1551-1553)*, ediţie facsimilată, studiu introductiv filologic de acad. Emil Petrovici, studiu introductiv istoric de L. Demény, Bucureşti, 1971.

Thiele, E. R., *The Mysterious Numbers of the Hebrew Kings*, Grand Rapids- Zondervan, ed. a II-a., 1983.

TM = *Biblia Hebraica Stuttgartensia* quae antea cooperantibus A. Alt, O. Eissfeldt, P. Kahle ediderat R. Kittel [...]. Editio funditus renovata [...] ediderunt K. Elliger et W. Rudolph. Textum Masoreticum curavit H. P. Rüger. Masoram elaboravit G. E. Weil, Stuttgart, 1977.

TOB = *Traduction œcuménique de la Bible. Ancien Testament*, édition intégrale, Paris, 1988.

Torrey, C.C., *The Foundry of the Second Temple at Jerusalem*, în JBL, 55 [1936], p. 247-260.

T.SOL. = *Testamentul lui Solomon. Regii, demonii şi zidirea Templului*, Traducere inedită din greaca veche şi studiu introductiv de Ştefan Colceriu, Humanitas, Bucureşti, 2010.

TWAT = Botterweck, G. J., H. Ringgren, H.-J. Fabry (edit.), *Theologisches Wörterbuch zum Alten Testament*, vol. I-VIII, X, Stuttgart, 1973-2000.

URSU, 2003 = N. A. Ursu, *Contribuţii la istoria culturii româneşti în secolul al XVII-lea. Studii filologice*, Editura Cronica, Iaşi, 2003.

Ussishkin, D., *Excavations at Tel Lachish 1973-1977*, în „Tel Aviv", 5, 1978, p. 27-31.

VASILE CEL MARE, HEX. = Sfântul Vasile cel Mare, *Omilii la Hexaemeron*, traducere şi note de Pr. Dumitru Fecioru, ediţia a II-a, Bucureşti, 2004.

VT = *Vetus Testamentum*, Leiden, 1950-2011.

VULG. ANV. = *Biblia ad vetustissima exemplaria castigata* [...], Antwerpiae, ex officina Christophori Plantini, 1565.

VULGATA = *Biblia sacra iuxta Vulgatam versionem*, editio tertia emendata, Deutsche Bibel-gesellschaft, Stuttgart, 1983

Wylie, C.C., *On King Solomon's Molten Sea*, în BA, 12, 4, 1949, p. 89.

Yarbro-Collins, A., *Cosmology and Eschatology in Jewish and Christian Apocalypticism*, Leiden-New York-Köln, 1996.

ABREVIERI

ac. = acuzativ
adj. = adjectiv
adv. = adverb
ags. = anglosaxon
ahd. = vechi german literar
alb. = albanez
arab = arăbesc
aram. = aramaic
arom. = aromân
art. = articol
asir. = asirian
aux. = auxiliar
av. = avestic
babylon. = babilonean
băn. = bănăţean
bg. = bulgăresc
ceh. = cehesc
cond. = condiţional
conj. = conjuncţie
criş. = crişean
dat. = dativ
dial. = dialect, dialectal
dr. = dacoromân
ebr. = ebraic
engl. = englezesc
egipt. = egiptean
f. = feminin
ğagat. = dial. tc. al uzbecilor
gen. = genitiv
germ. = german
germ. com. = germanic comun
germ. elveţ. = germana elveţiană
got. = gotic
gr. = grec(esc)
gr. biz. = grecesc bizantin
i.-e. = indoeuropean
istrorom. = istroromân
invar. = invariabil
în expr. = în expresia
kaikav. = dial. kaiakavian
karaim. = dial. tăt.
kazan. = dial. tc. de la Kazan
lat. = latin, latinesc
lat. med. = latina medievală
lat. sav. = latina savantă
loc. adv. = locuţiune adverbială
m. = masculin
magh. = maghiar
maram. = maramureşean
mhd. = medio-german literar
mgl. = meglenoromân
mgr. = mediogrecesc
mold. = moldovenesc
ms. = manuscris
munt. = muntenesc
n. = neutru
năsăud. = năsăudean
ngr. = neogrecesc
nhd. = nou german literar
nslov. = neosloven
part. = participiu
pers. = persan
pl. = plural
plur. tant. = plurale tantum
polon. = polonez
pref. = prefix
prep. = prepoziţie
prin ext. = prin extensie
priv. = privativ
pron. = pronume
rom. com. = românesc comun
rus. = rusesc
sam. = samarinean
săs. = săsesc
s.-cr. = sîrbo-croat
sg. = singular
sir. = sirian
sîrb. = sîrbesc
sl. = slav
sl. bis. = slavonesc, slav bisericesc
sl. c. = slav comun
slov. = slovac
sloven. = slovenesc
sorb. j. = soraba de jos
subst. = substantiv
suf. = sufix
tăt. = tătărăsc
tc. = turcesc
tc. osman. = turcesc osmanlîu
tc. tăt. = turco-tătar
toh. = toharic
trepp. = din Tărpiu (săs. Treppen), în Transilvania
ucr. = ucrainean
vb. = verb
vbavar. = vechi bavarez
vbg.= vechi bulgăresc
vfr. = vechi francez
vgr. = vechi grecesc
viit. = viitor
vind. = vechi indian
vnord. = vechi nordic
vrom. = vechi românesc
vrus. = vechi rusesc
vsîrb. = vechi sîrbesc
vsl. = vechi sl

FOTOCOPII

Ms. 45

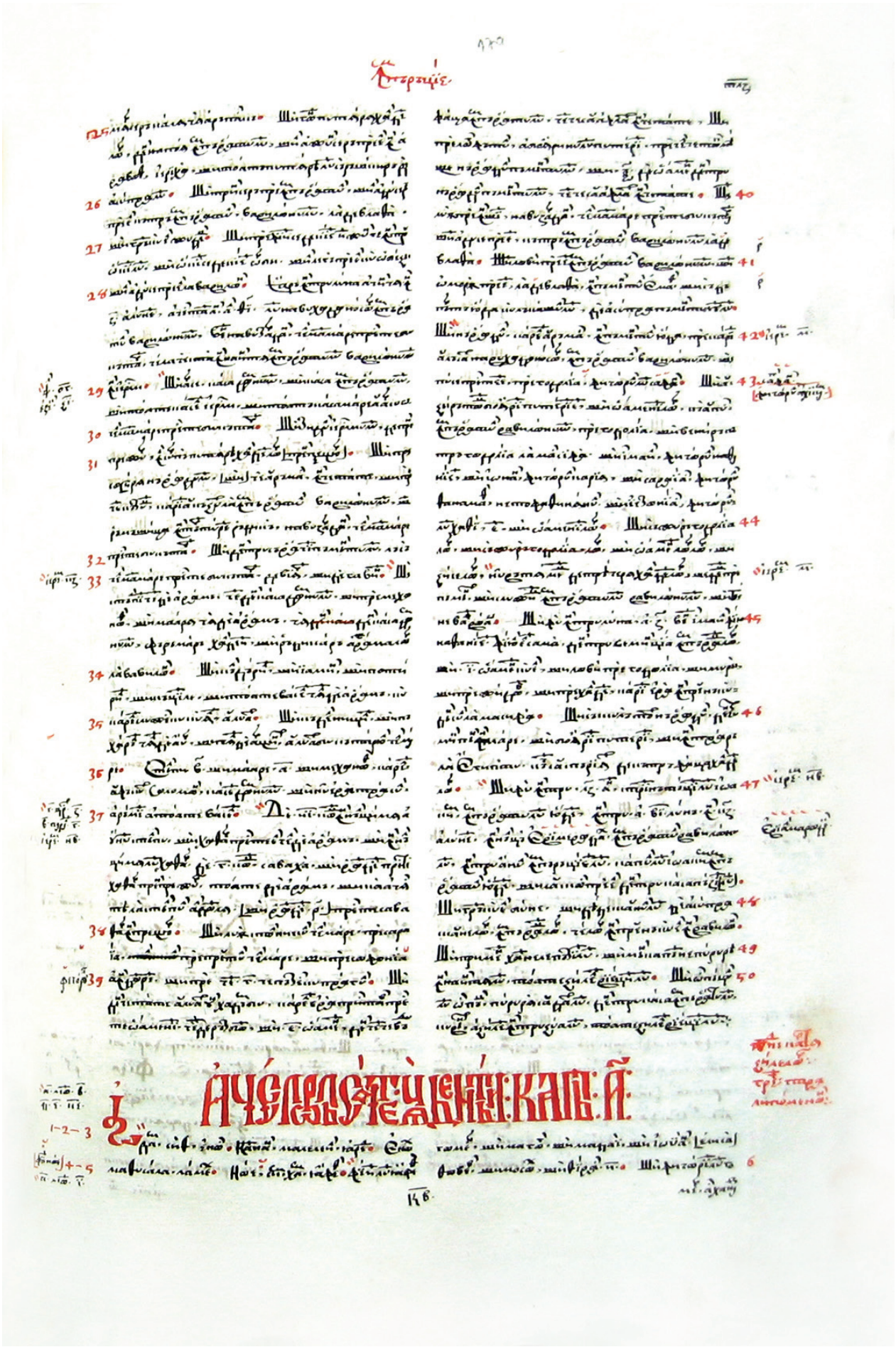

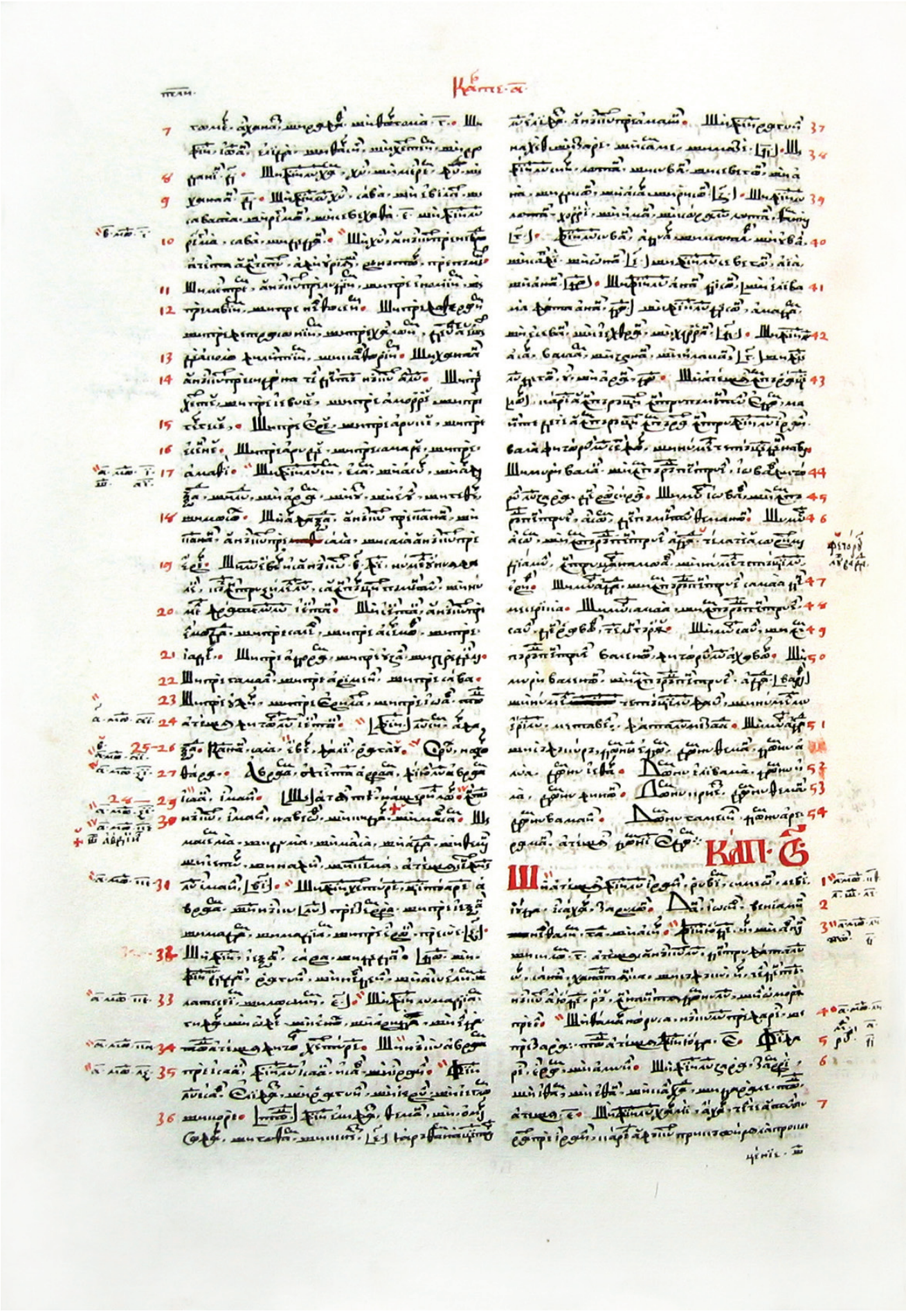

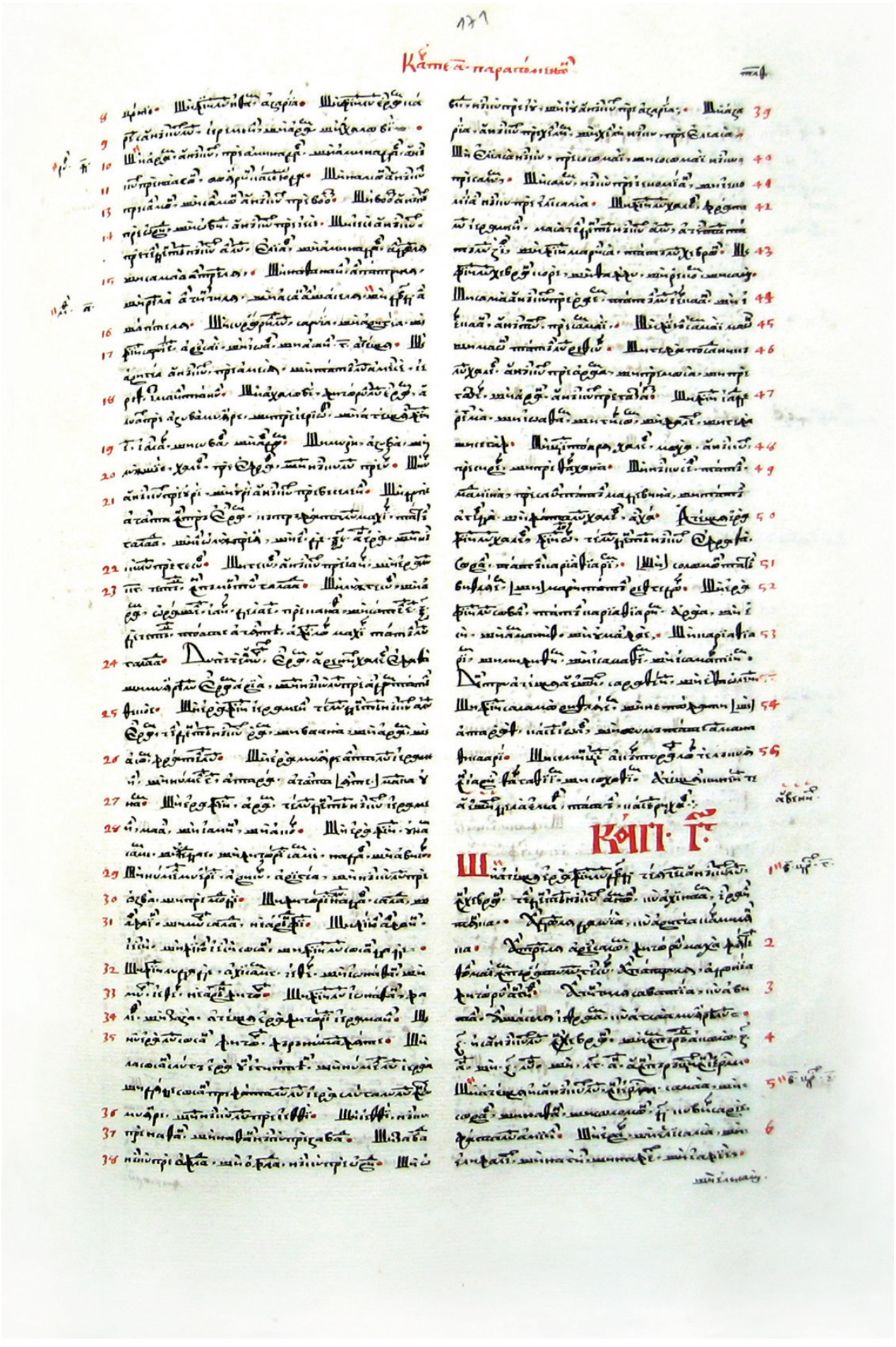

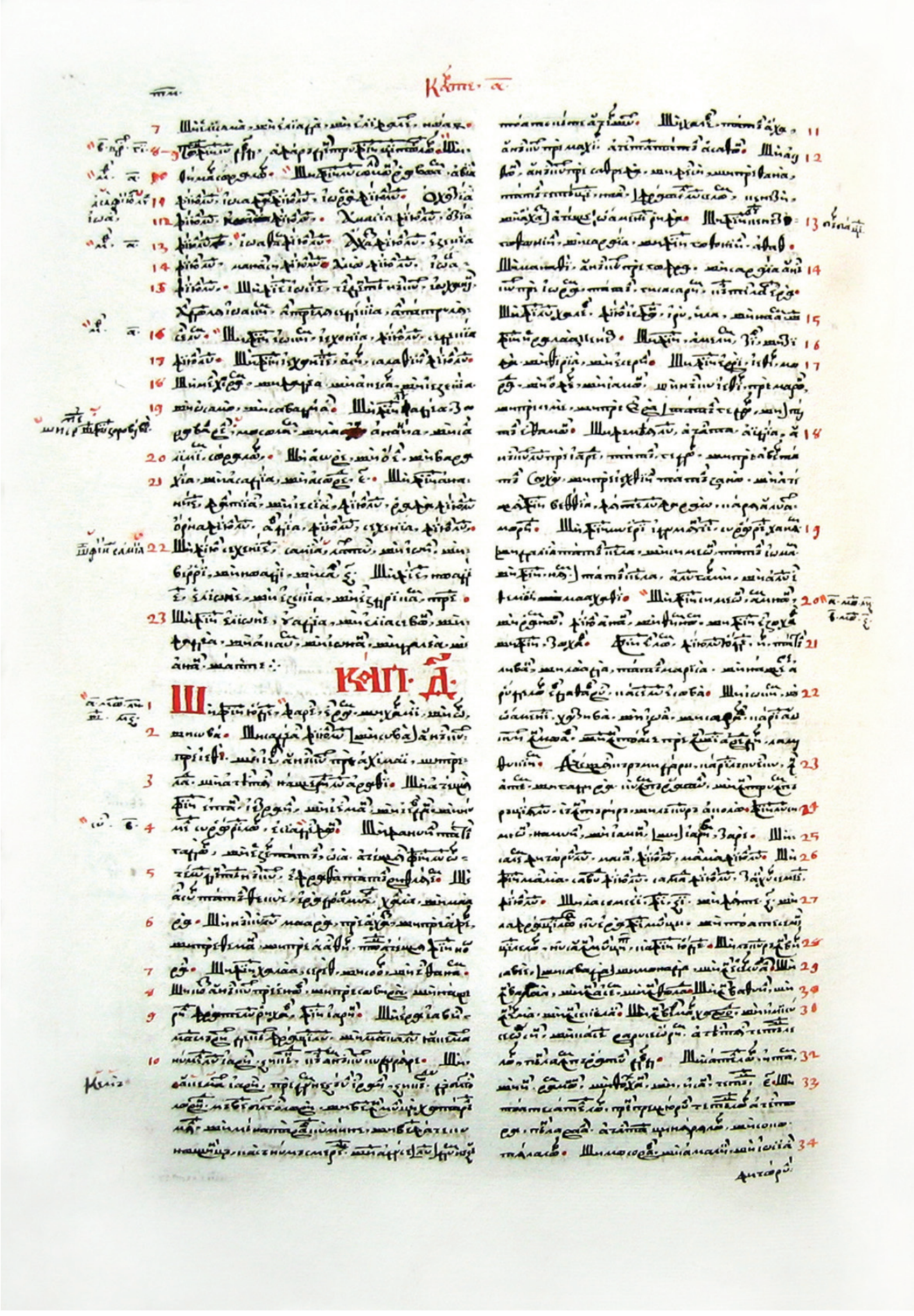

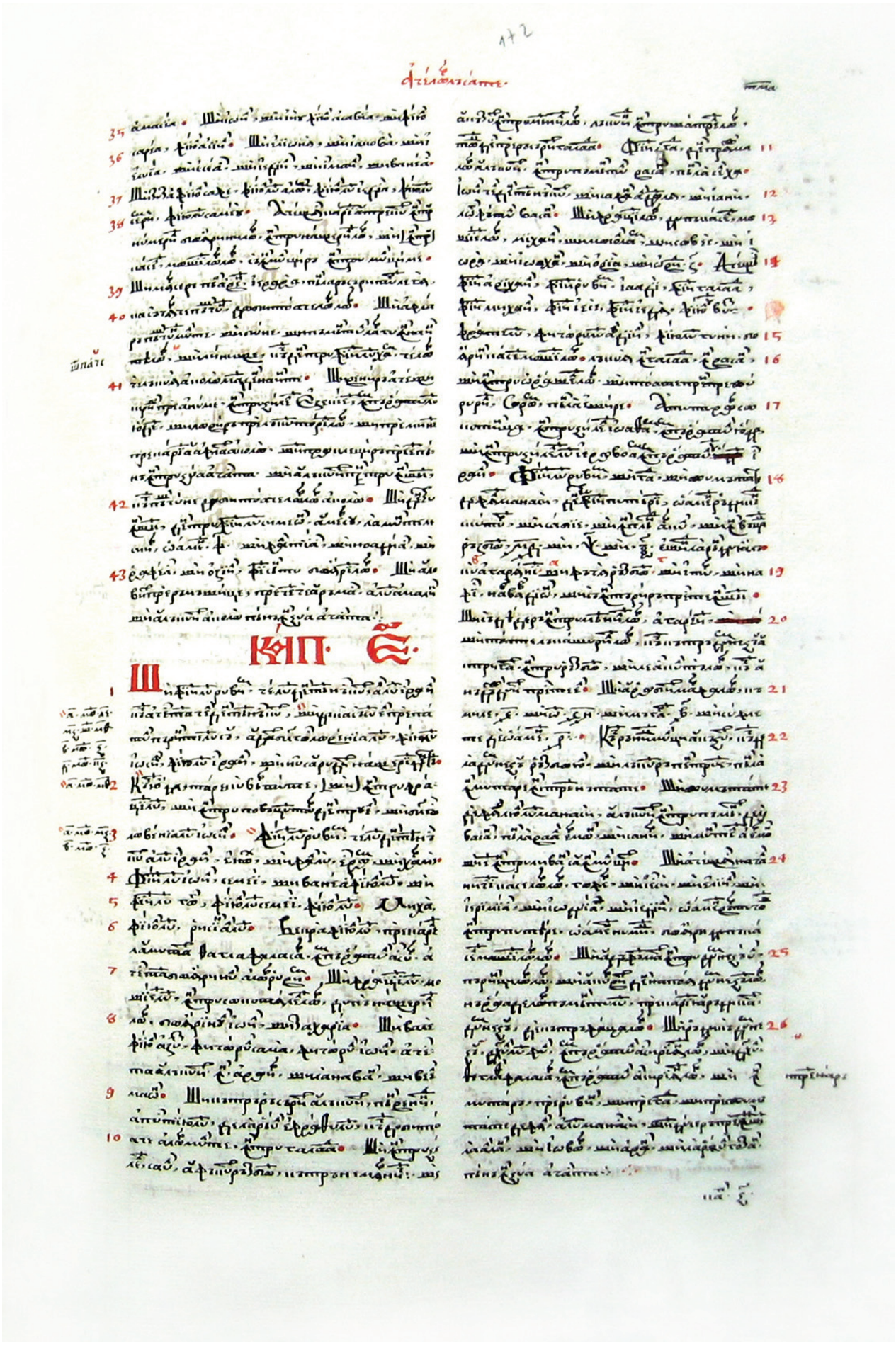

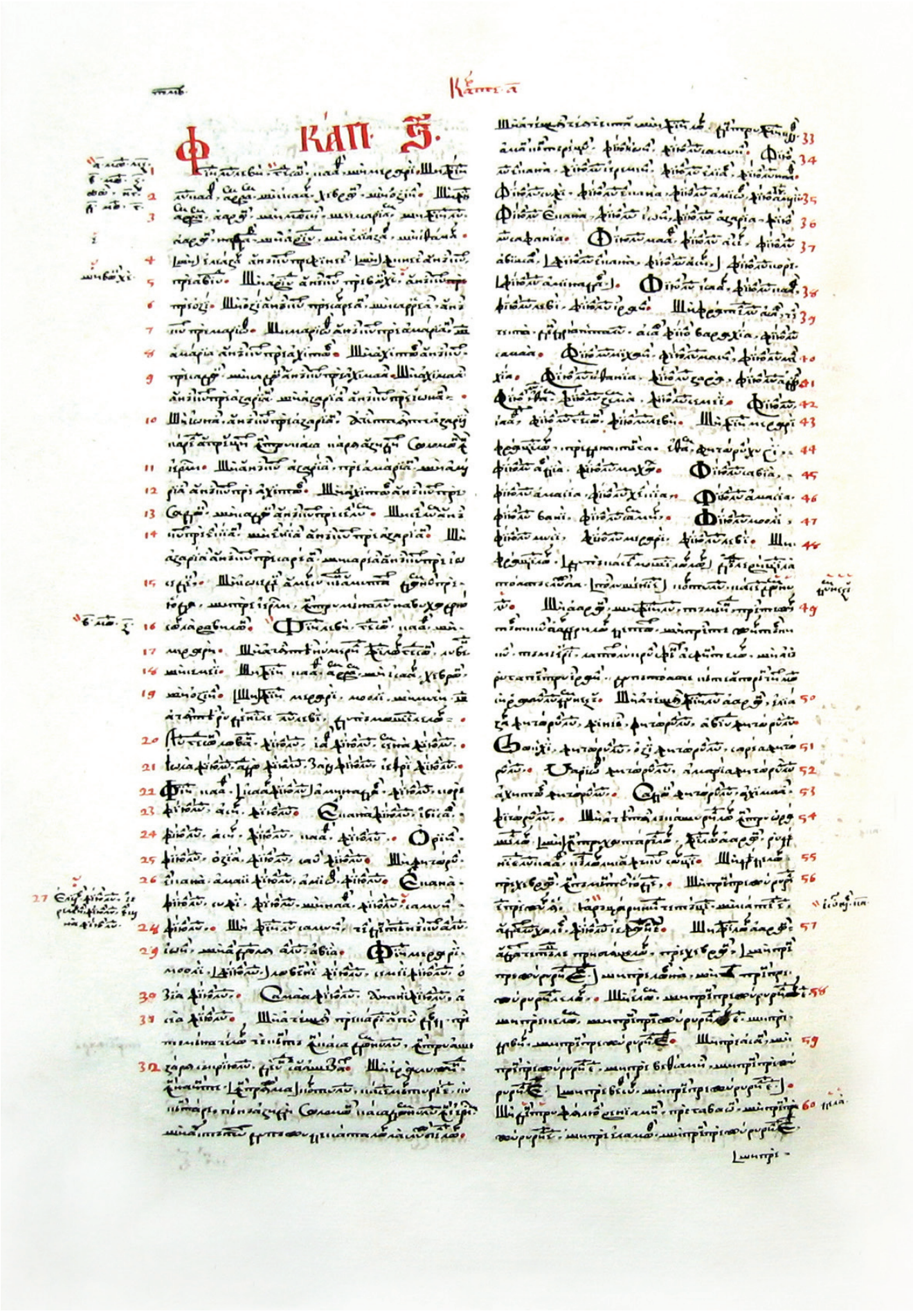

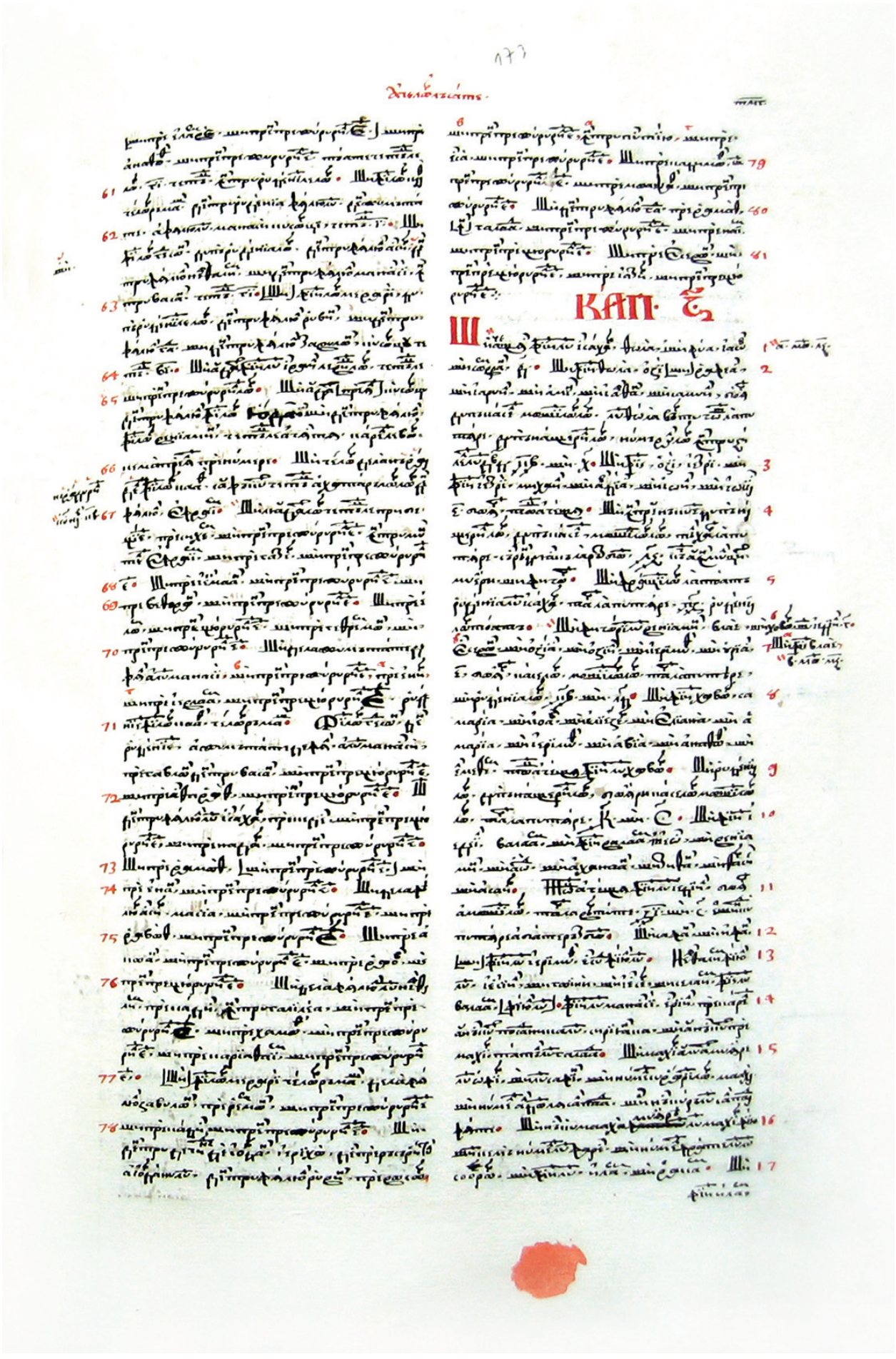

Ms. 45 p. 344

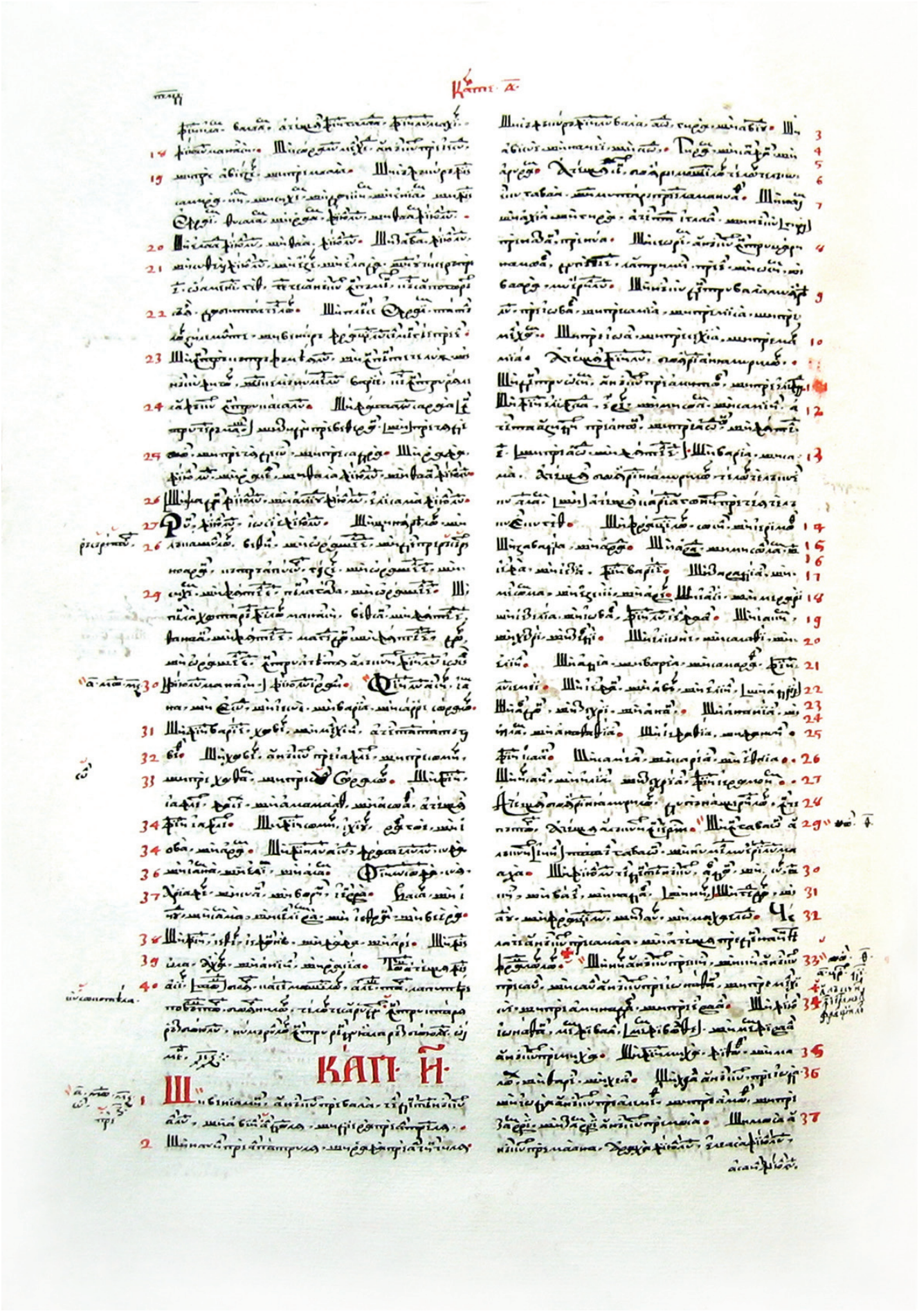

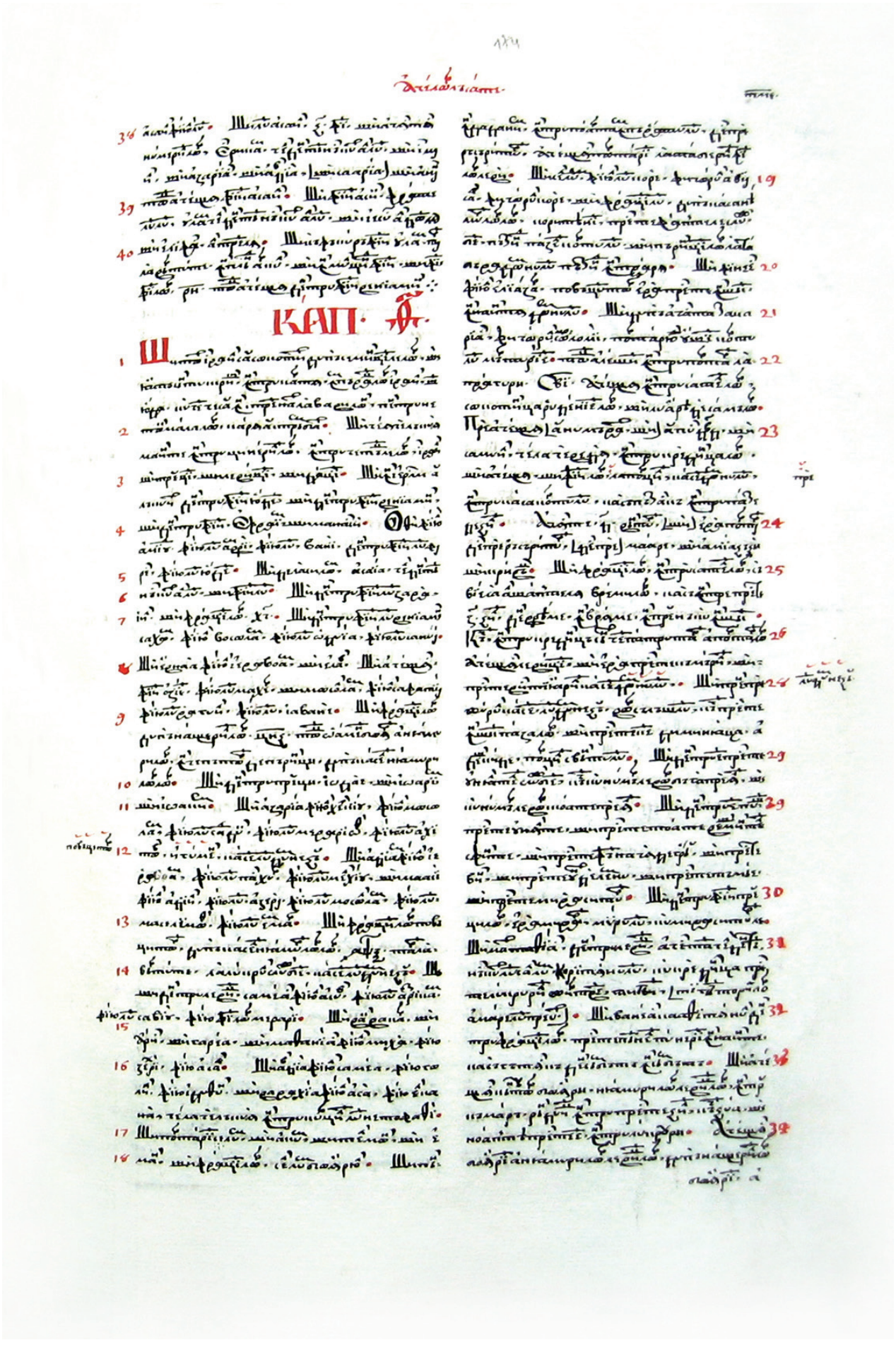

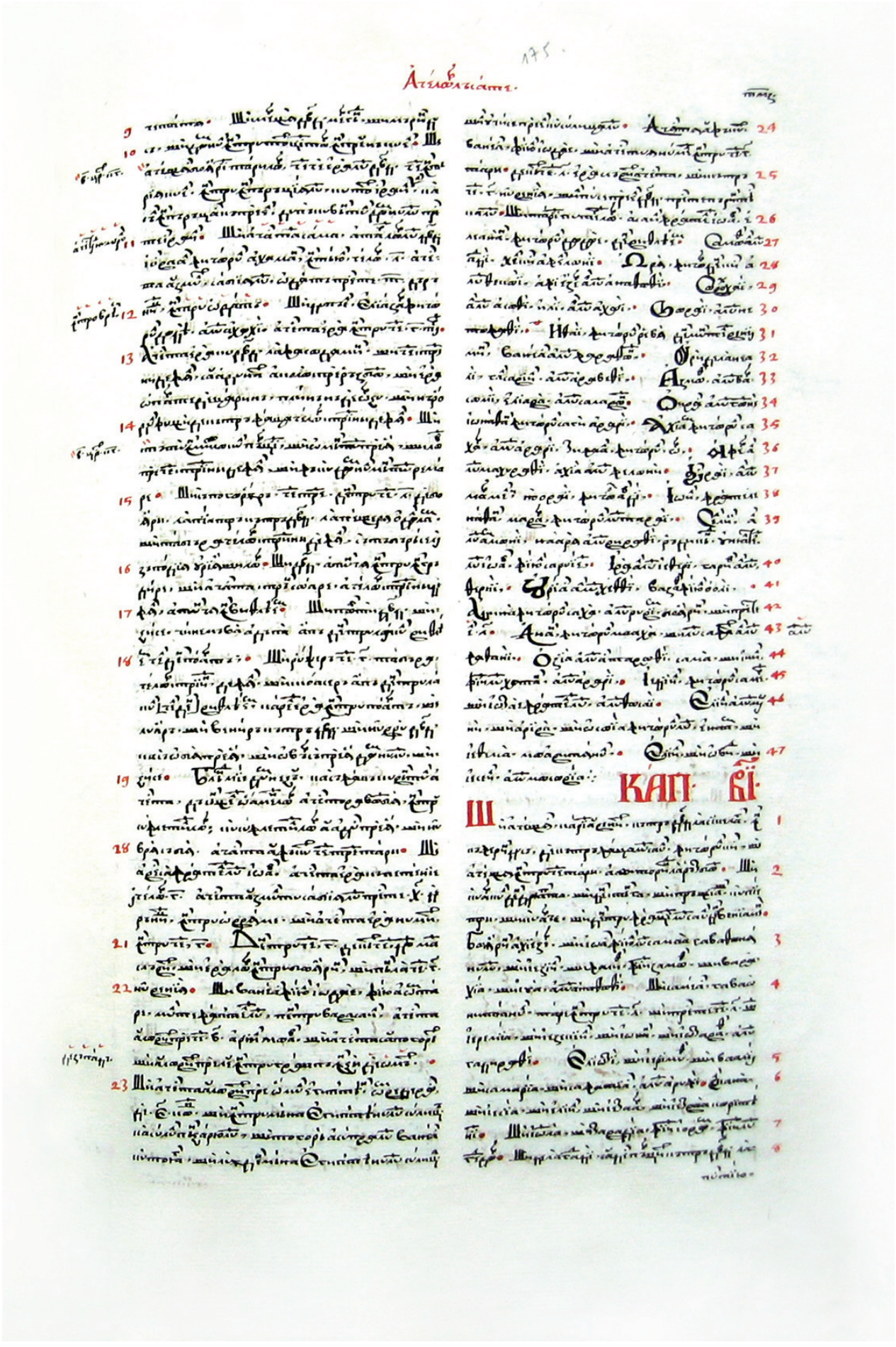

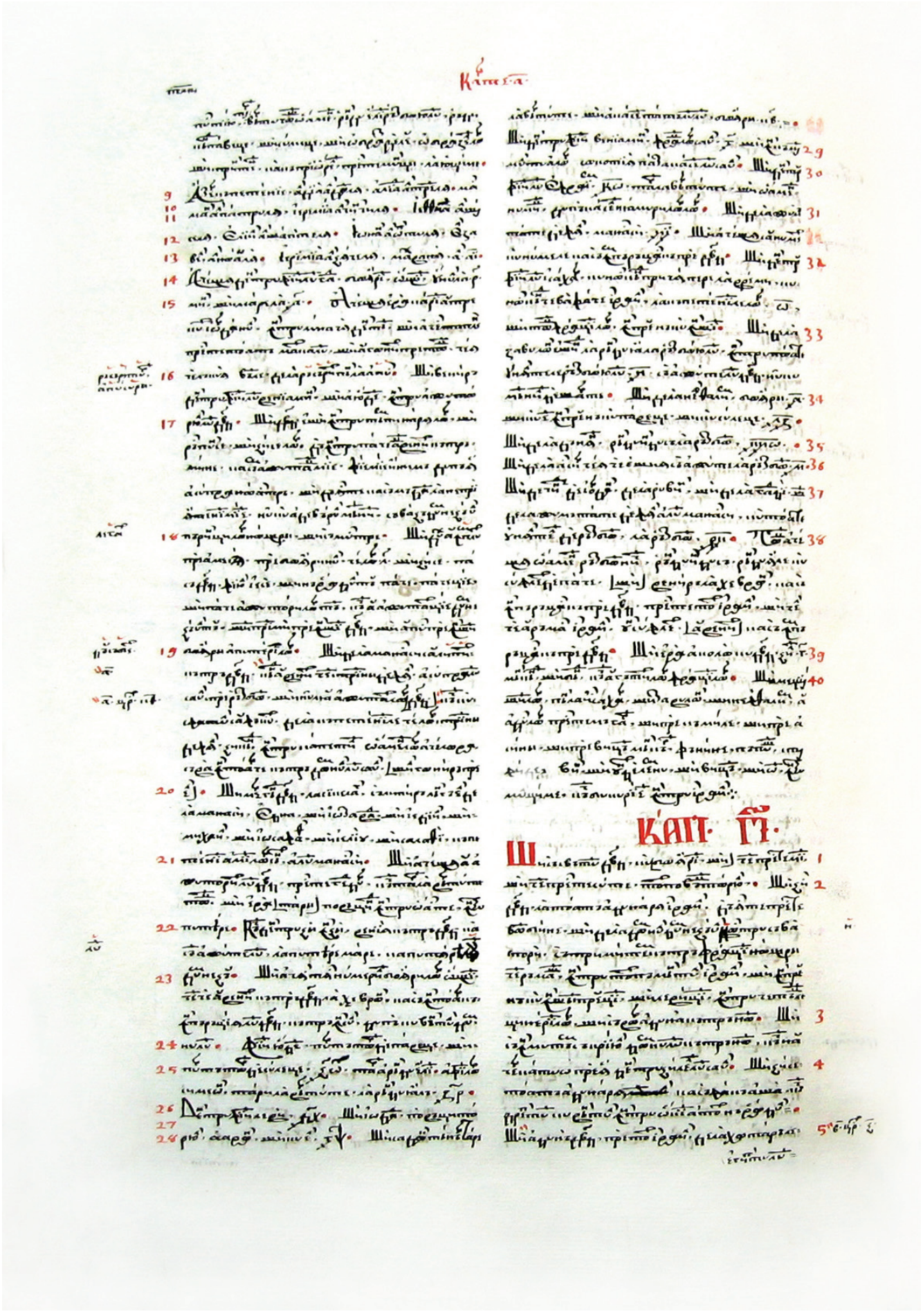

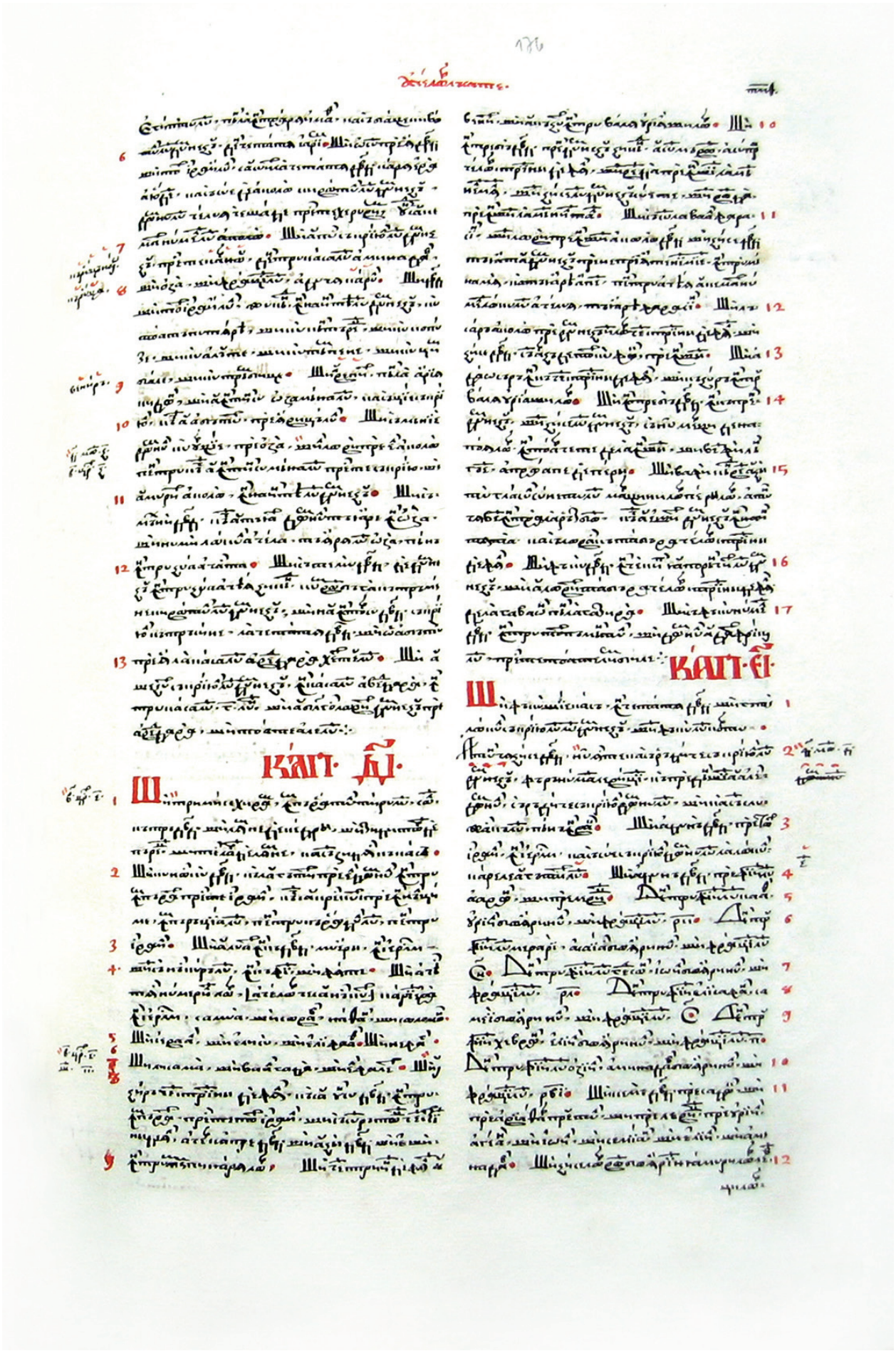

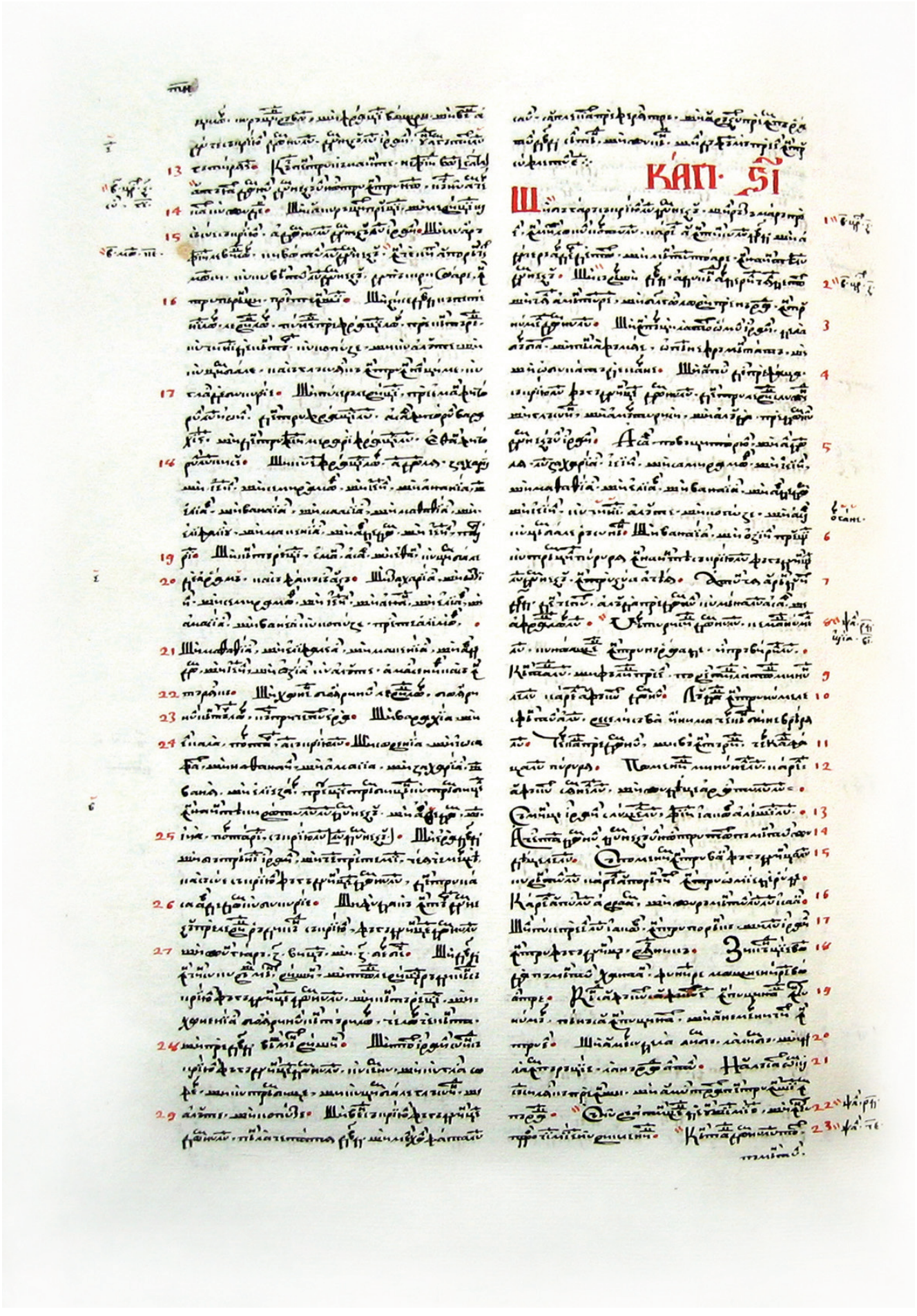

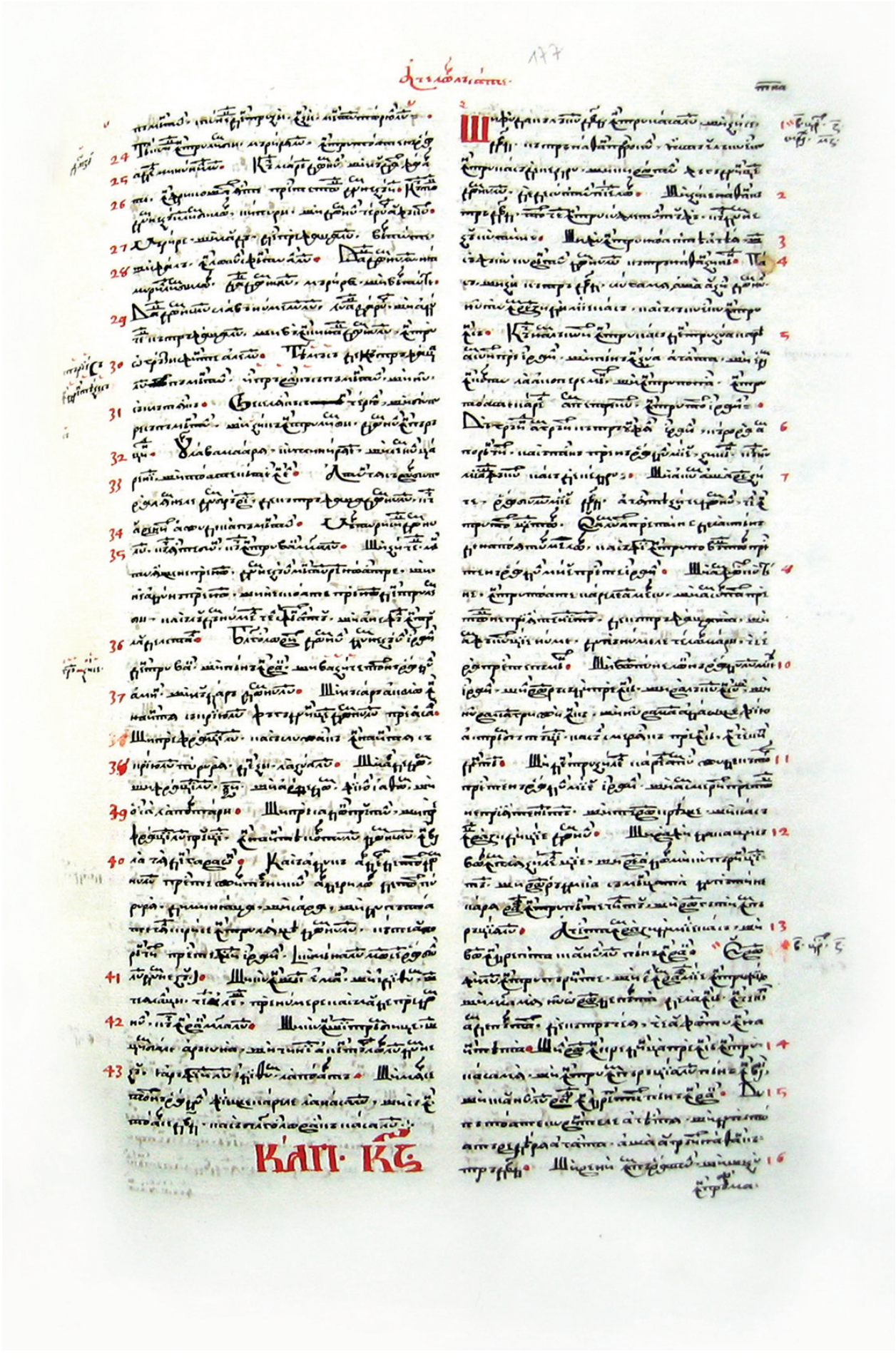

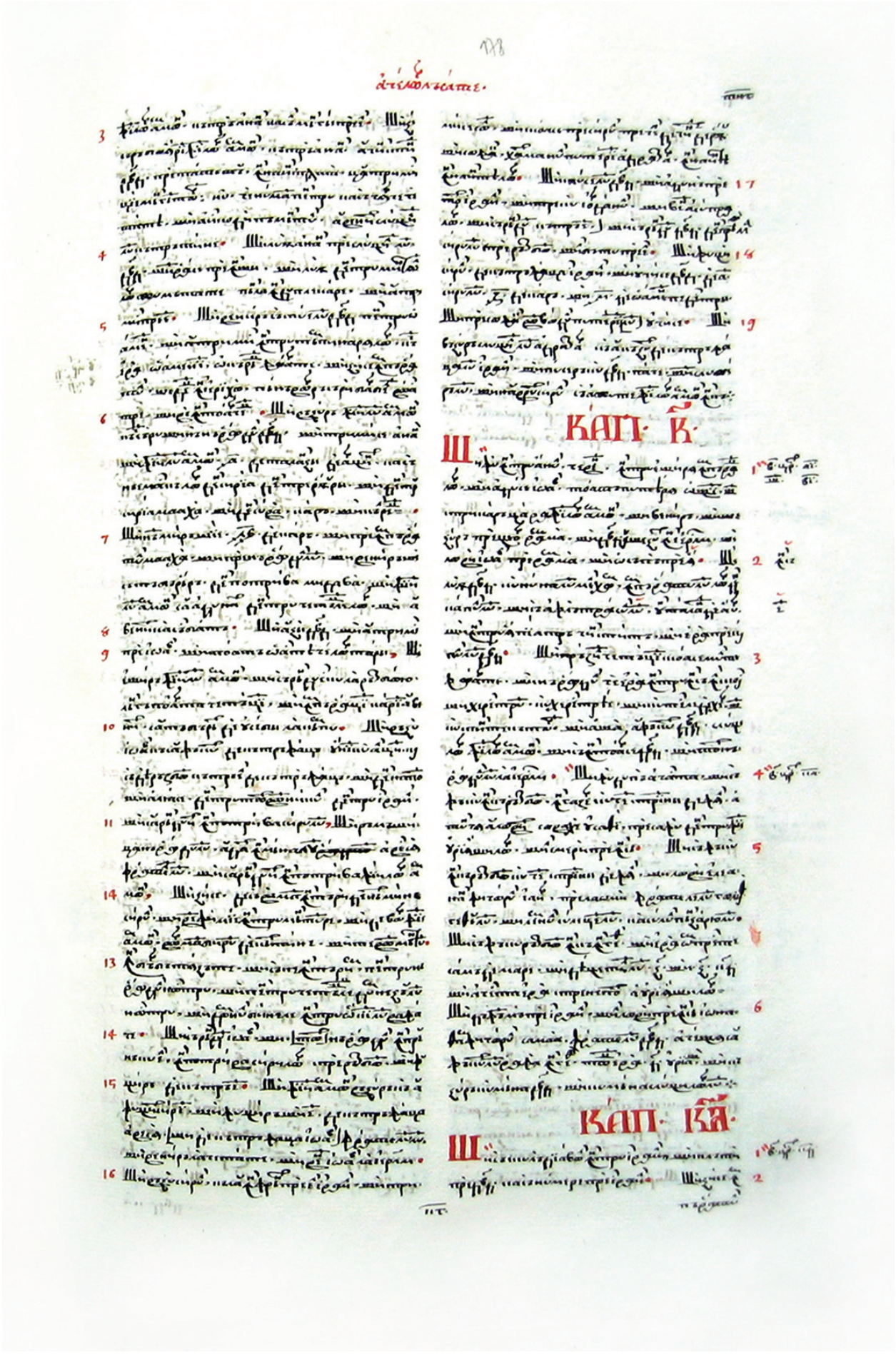

Ms. 45 p. 354

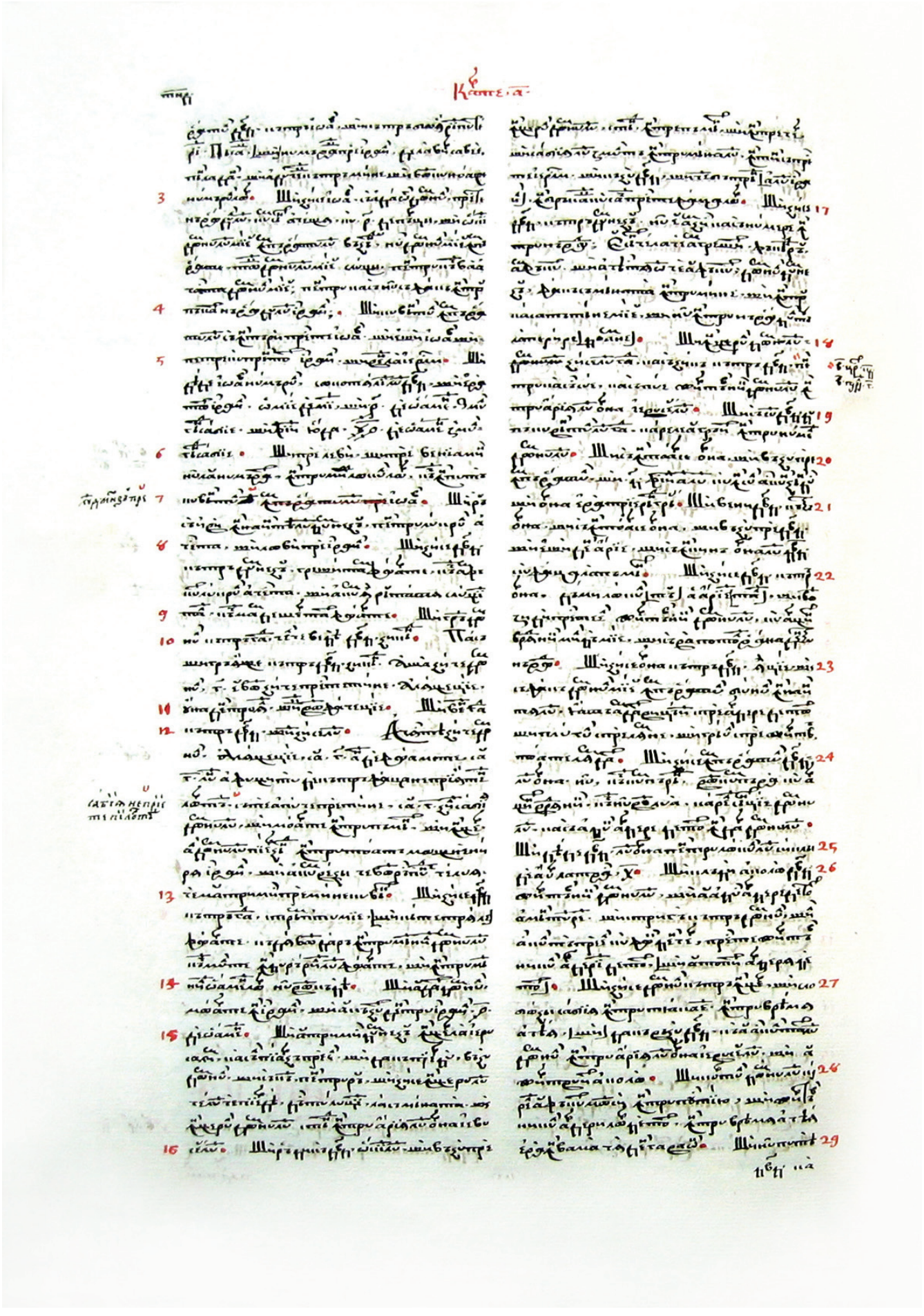

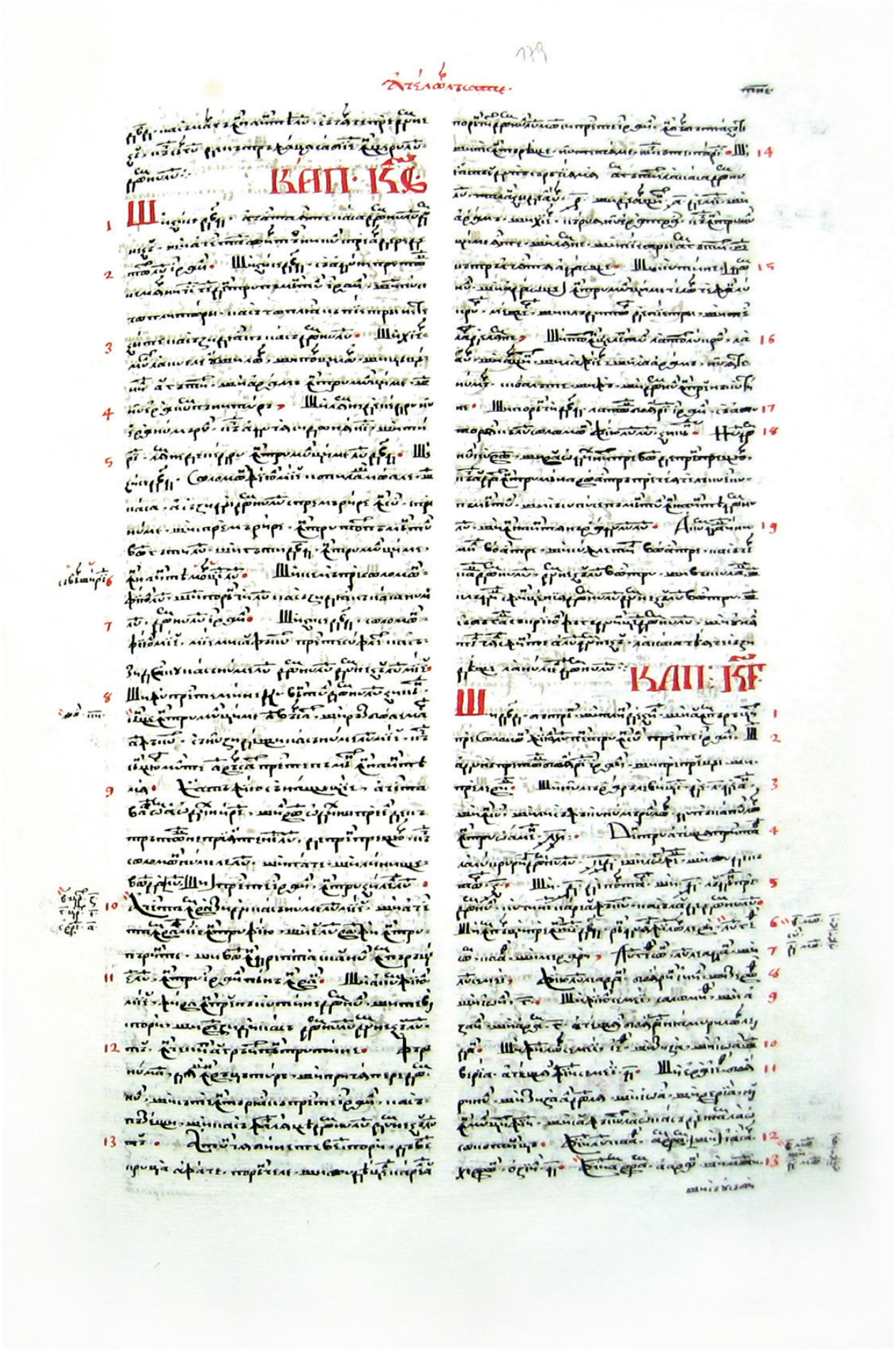

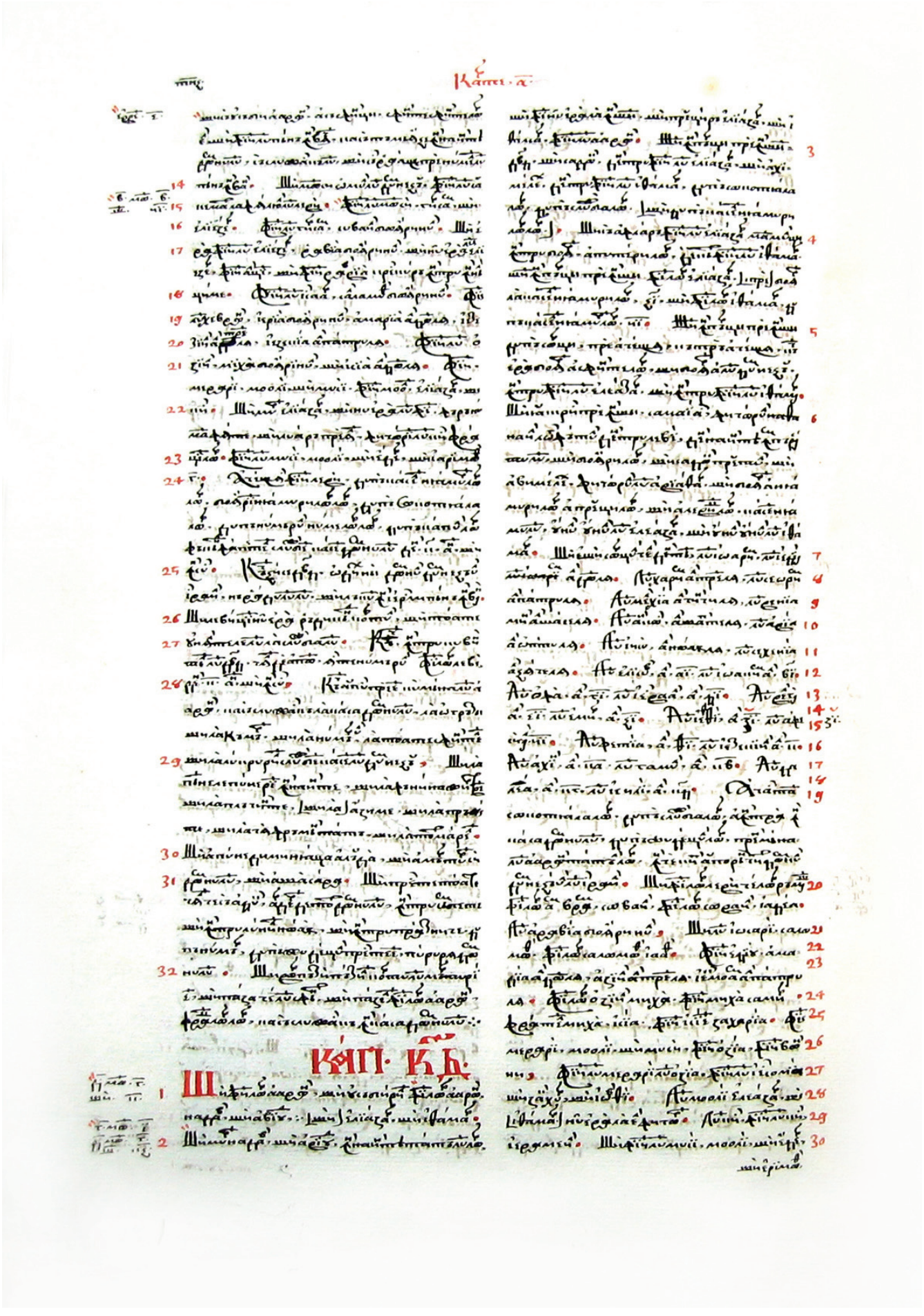

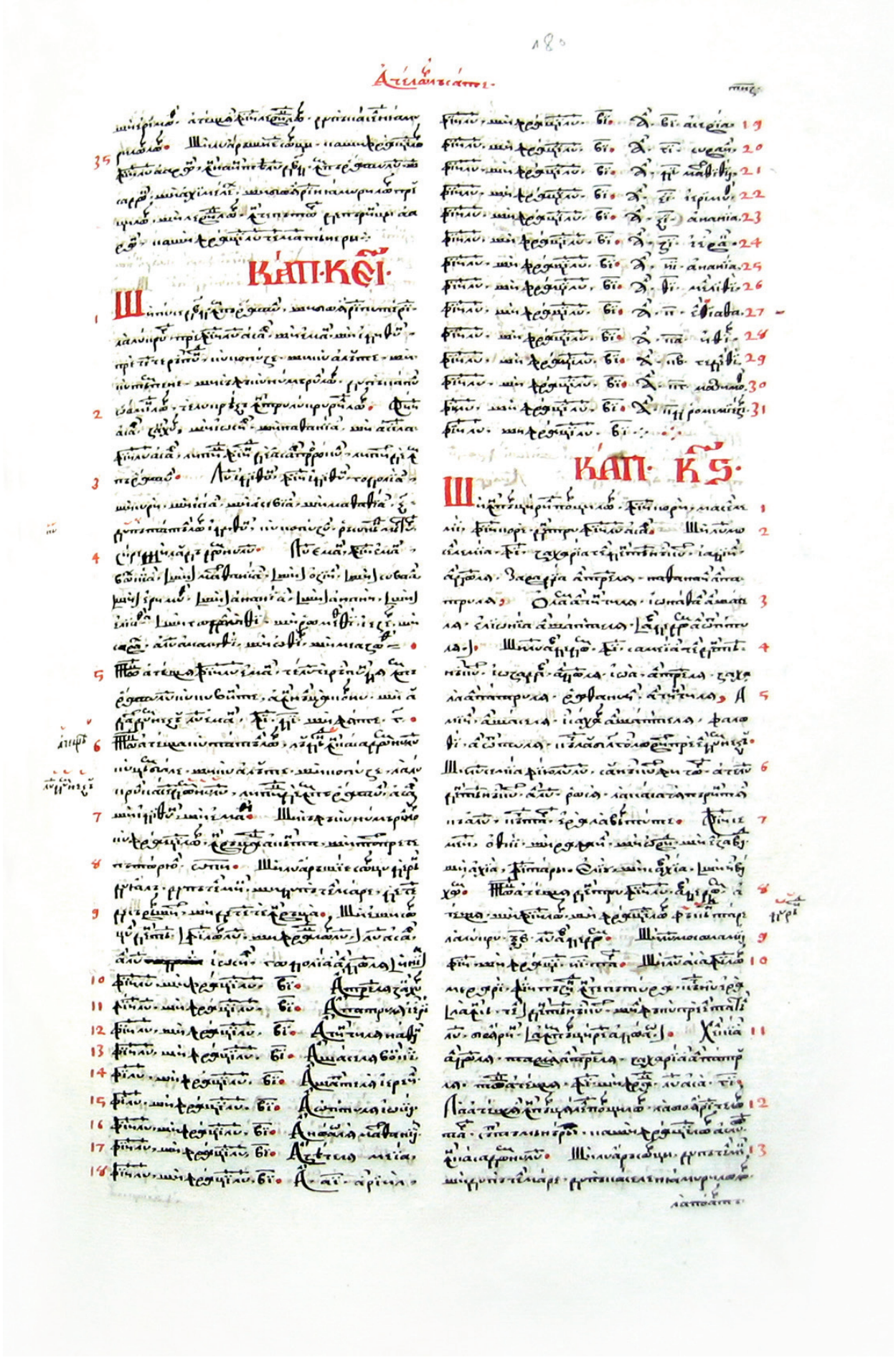

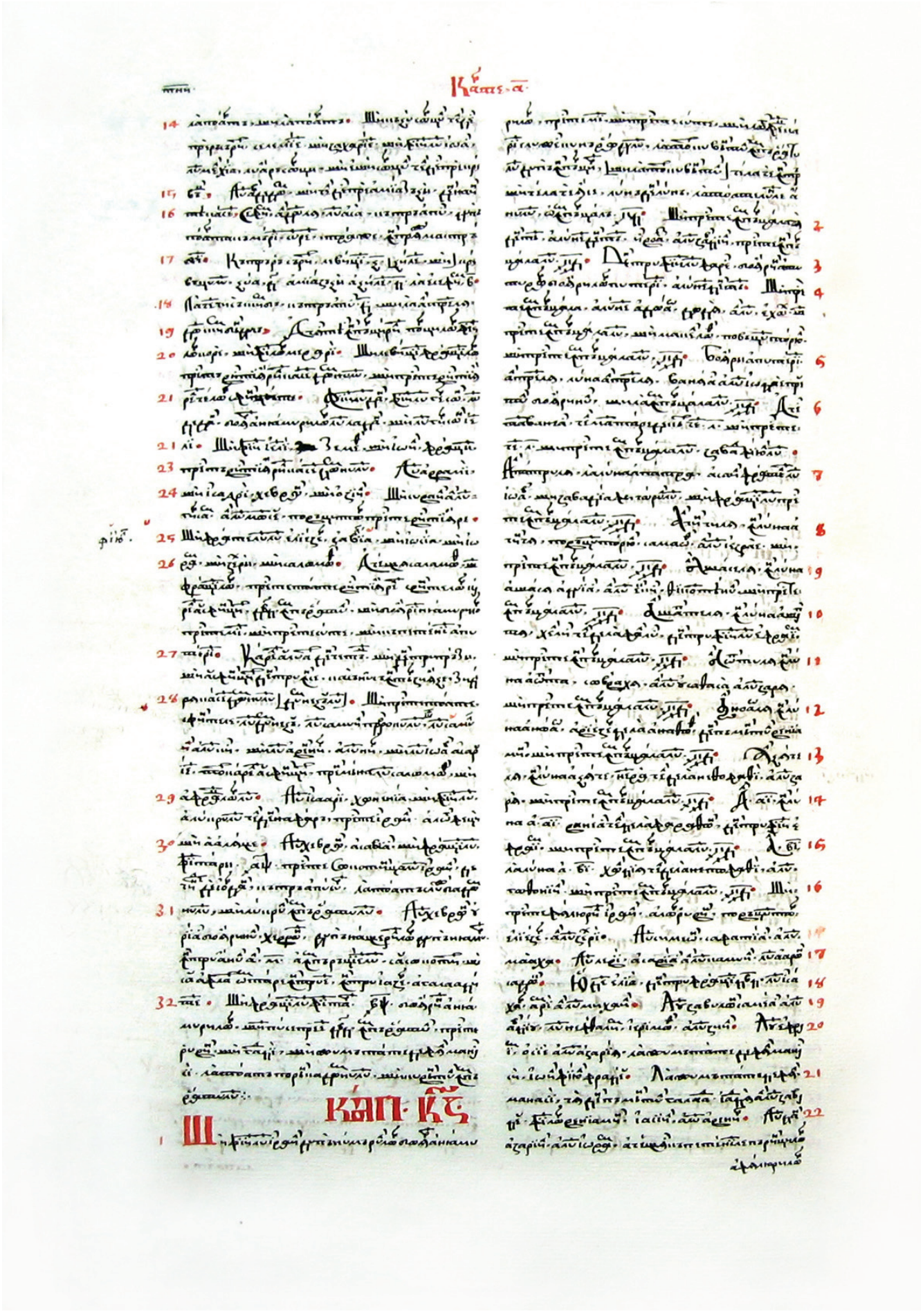

Ms. 45 p. 359

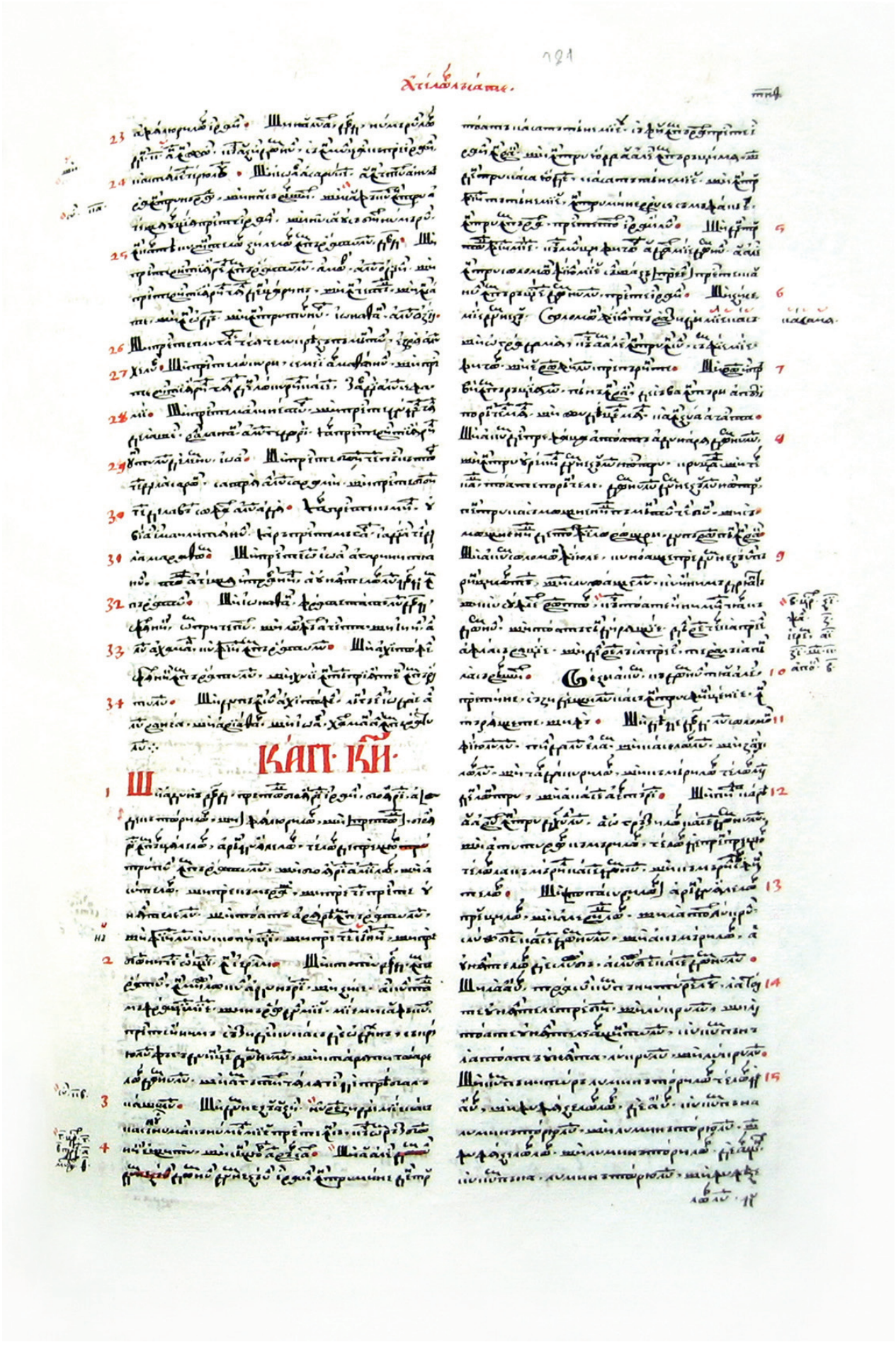

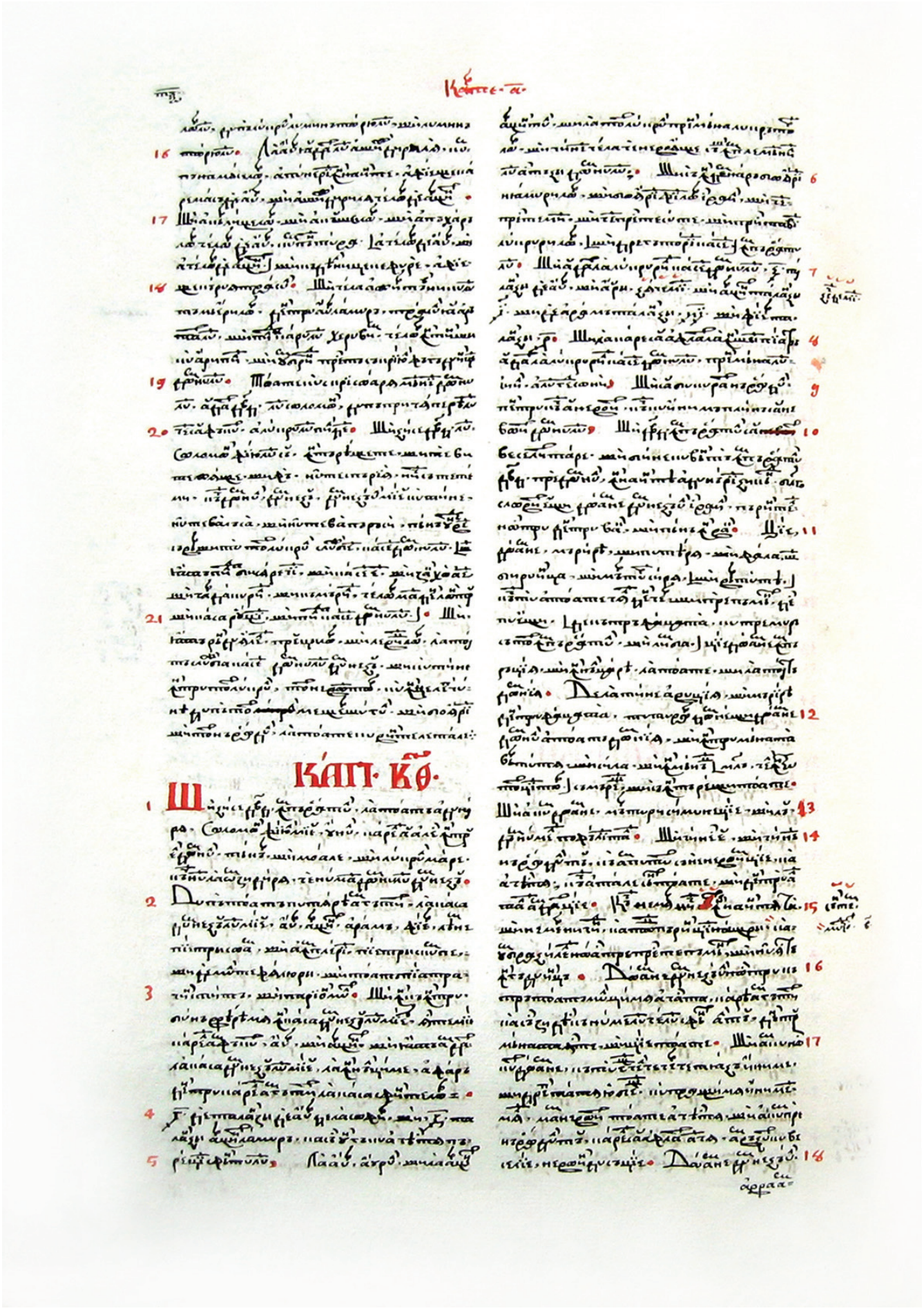

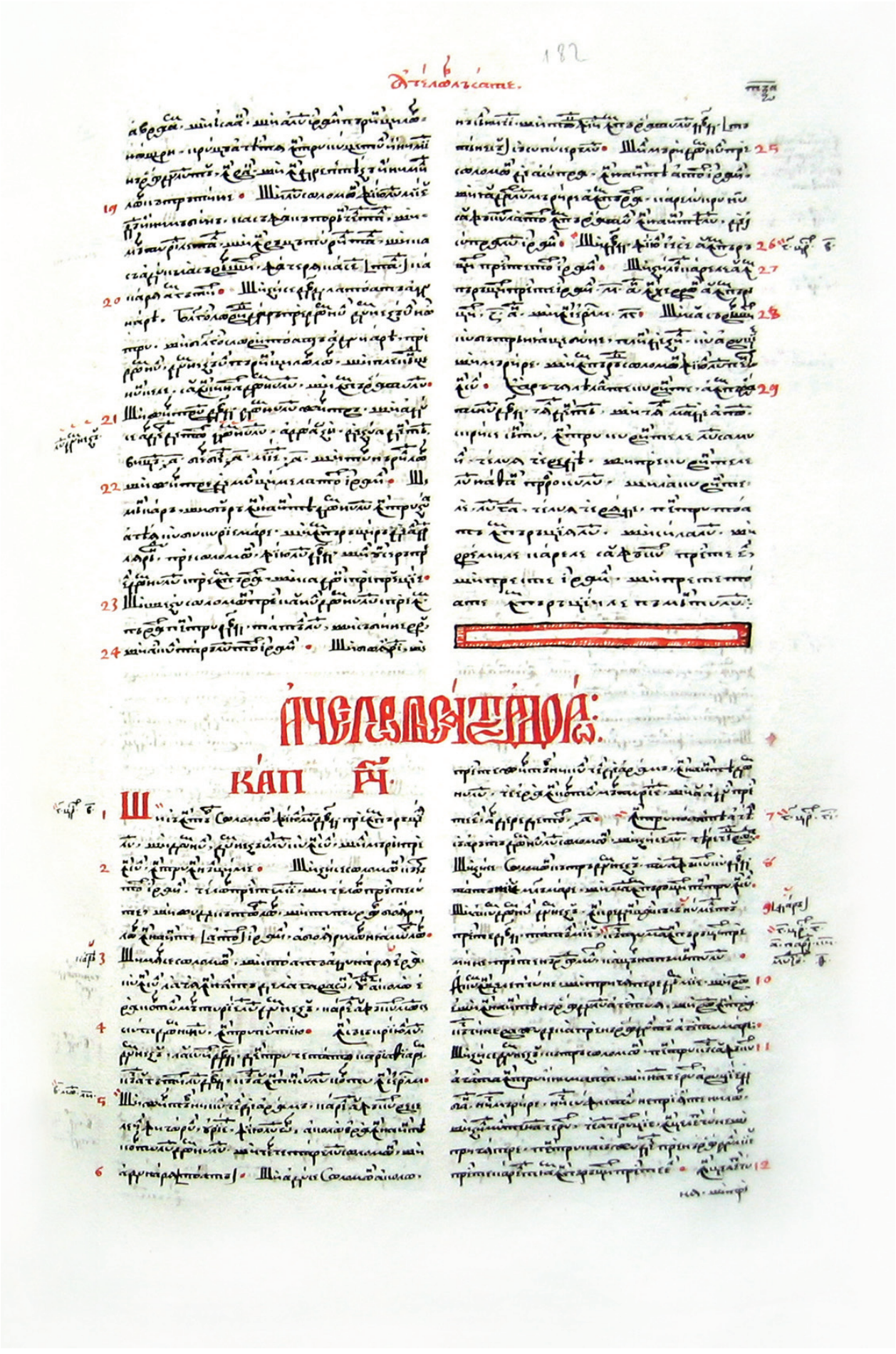

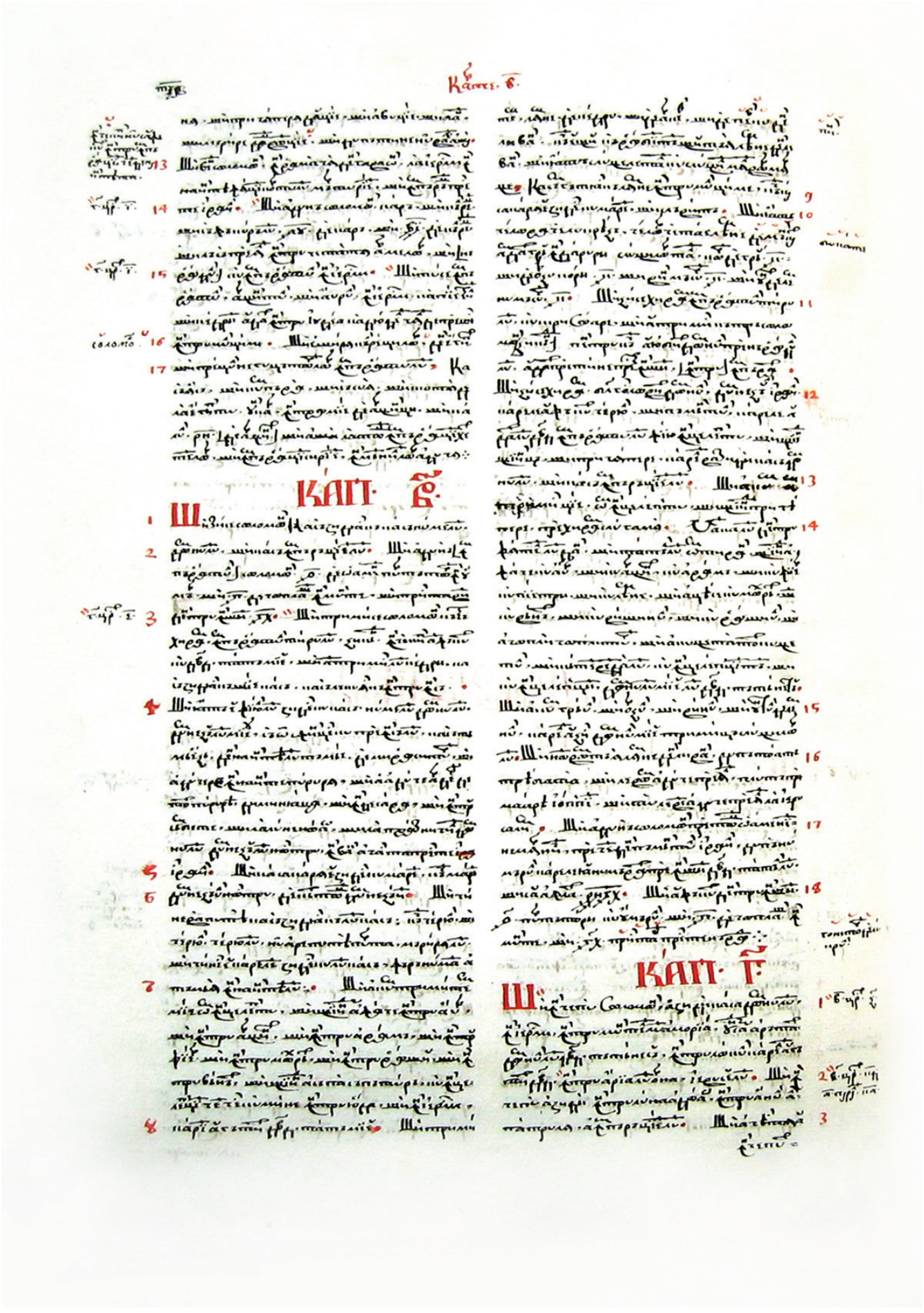

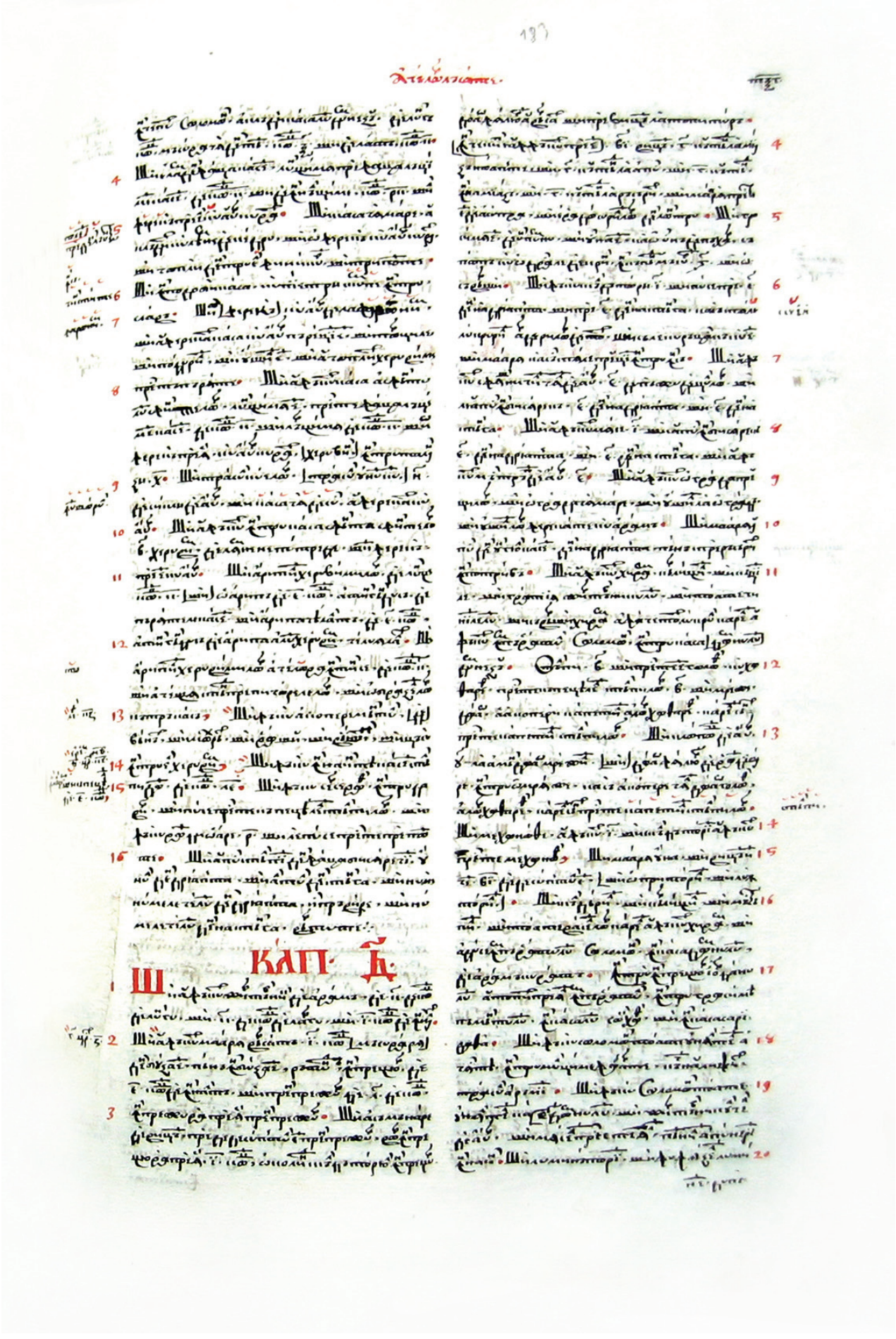

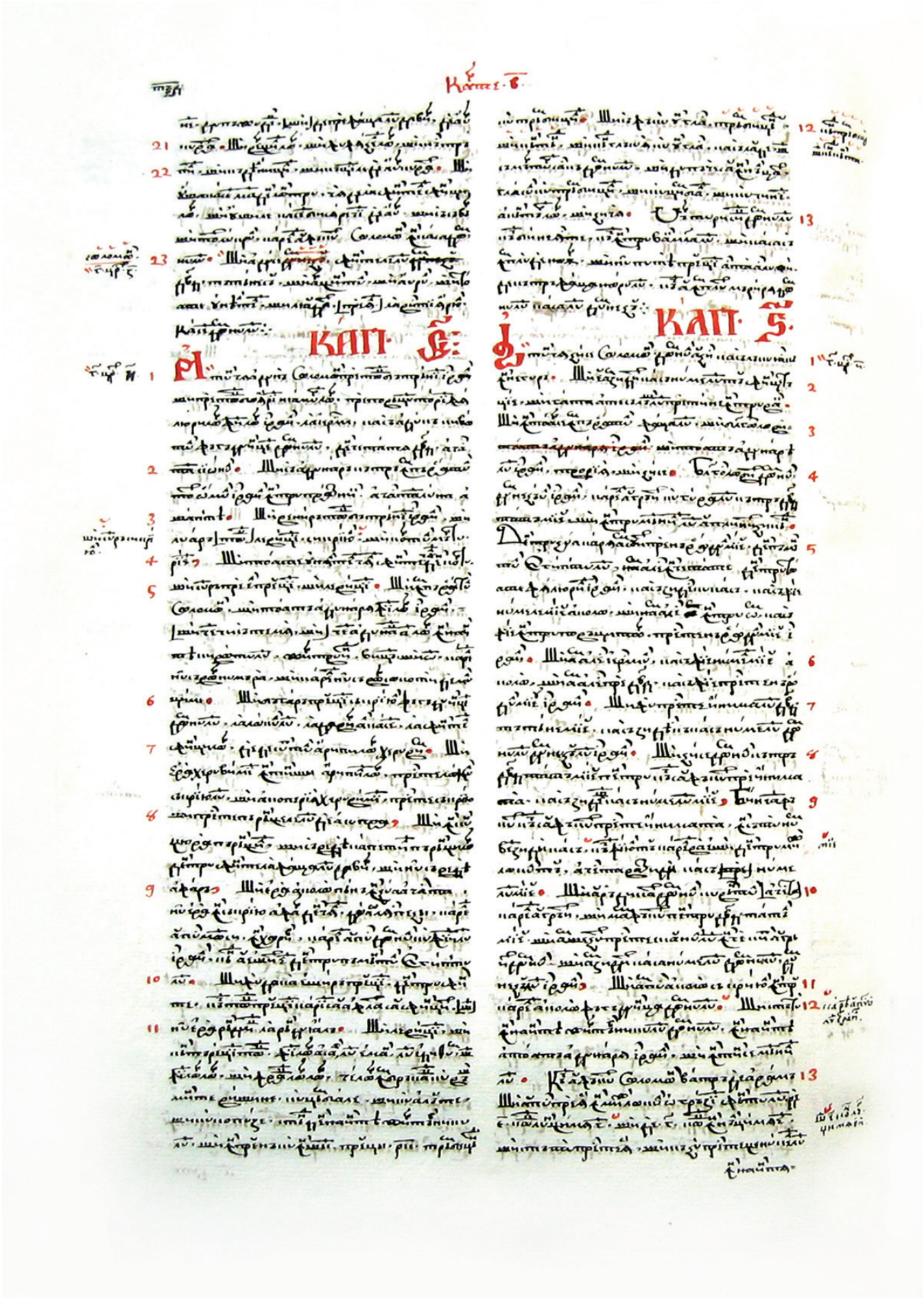

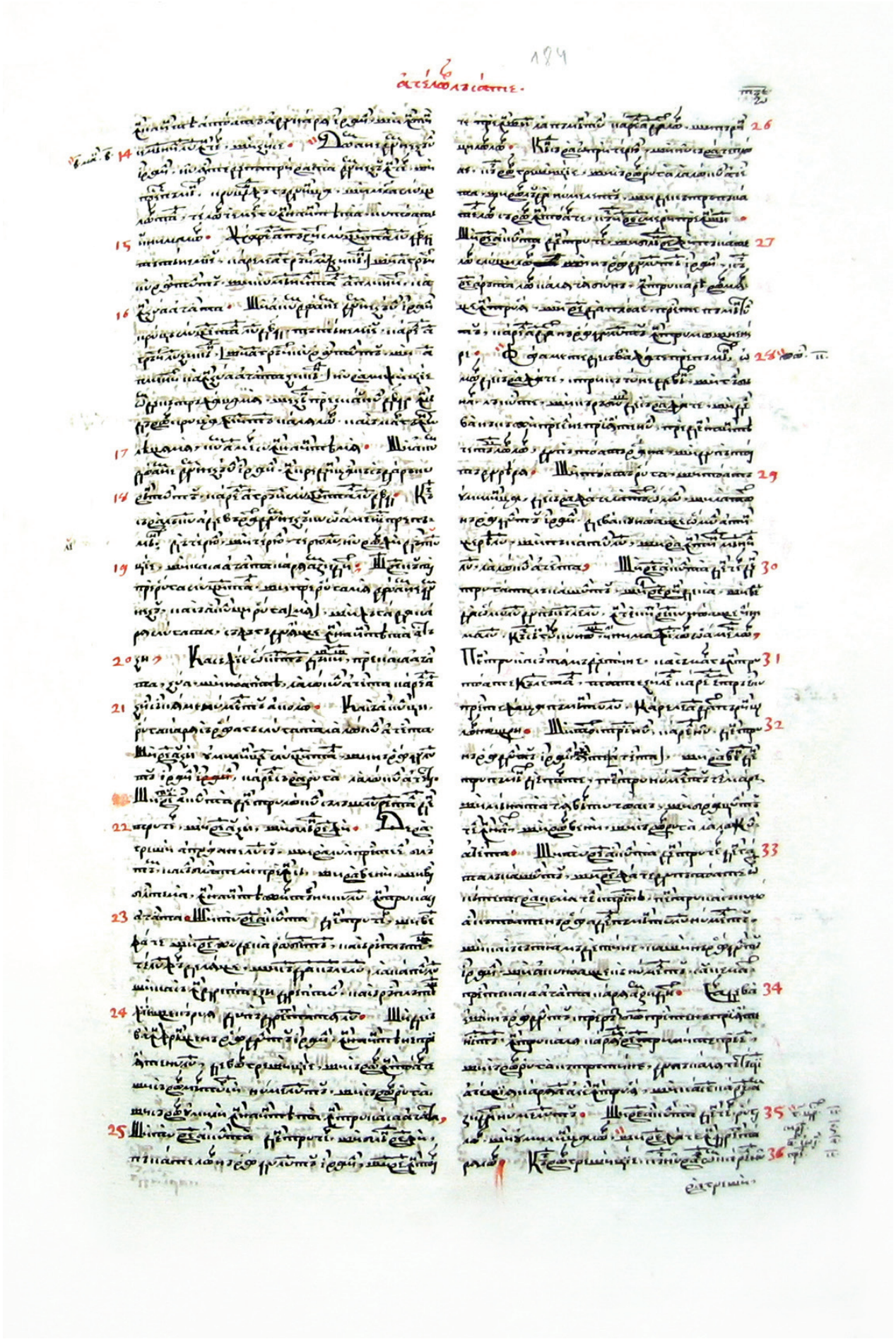

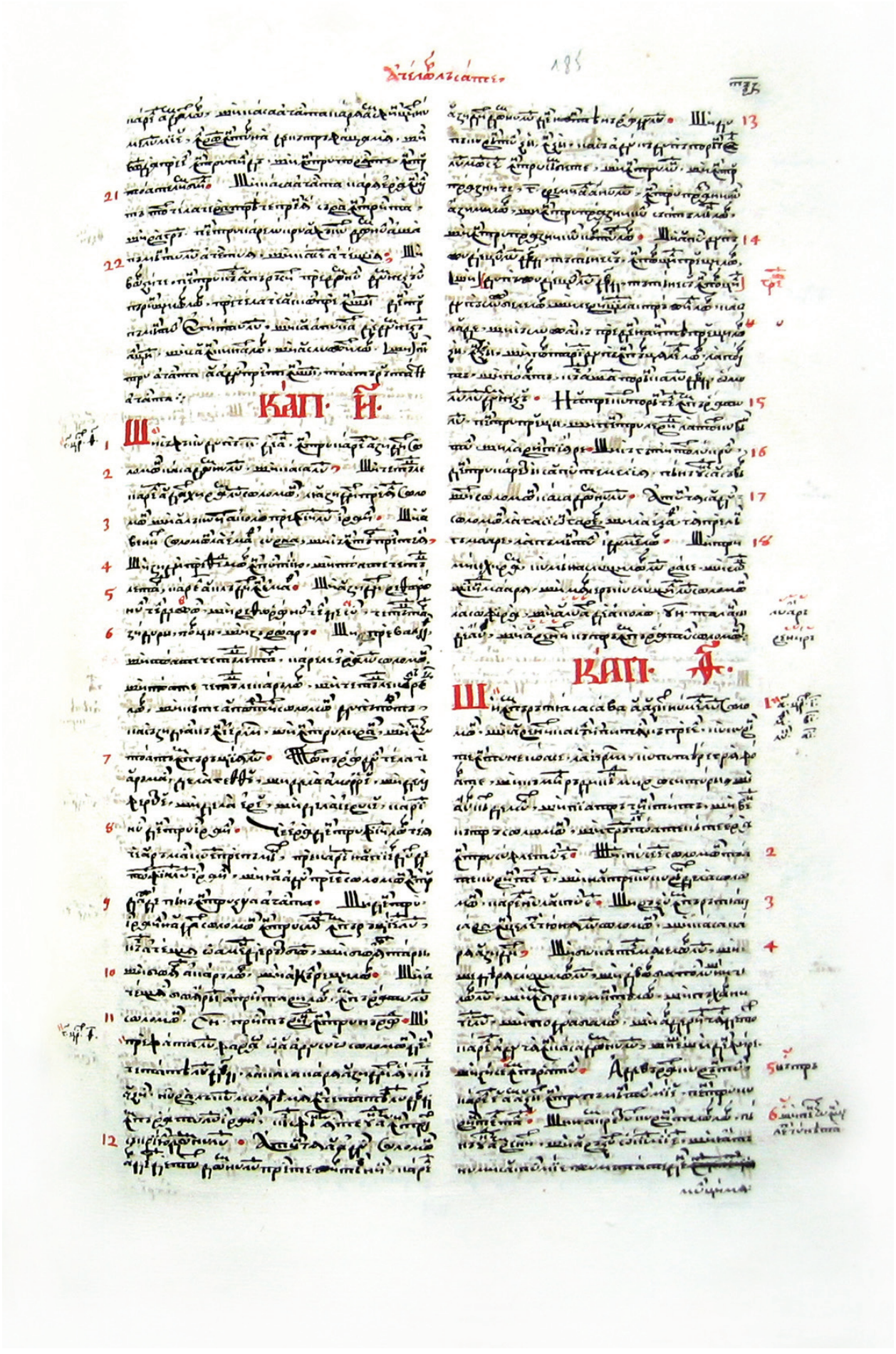

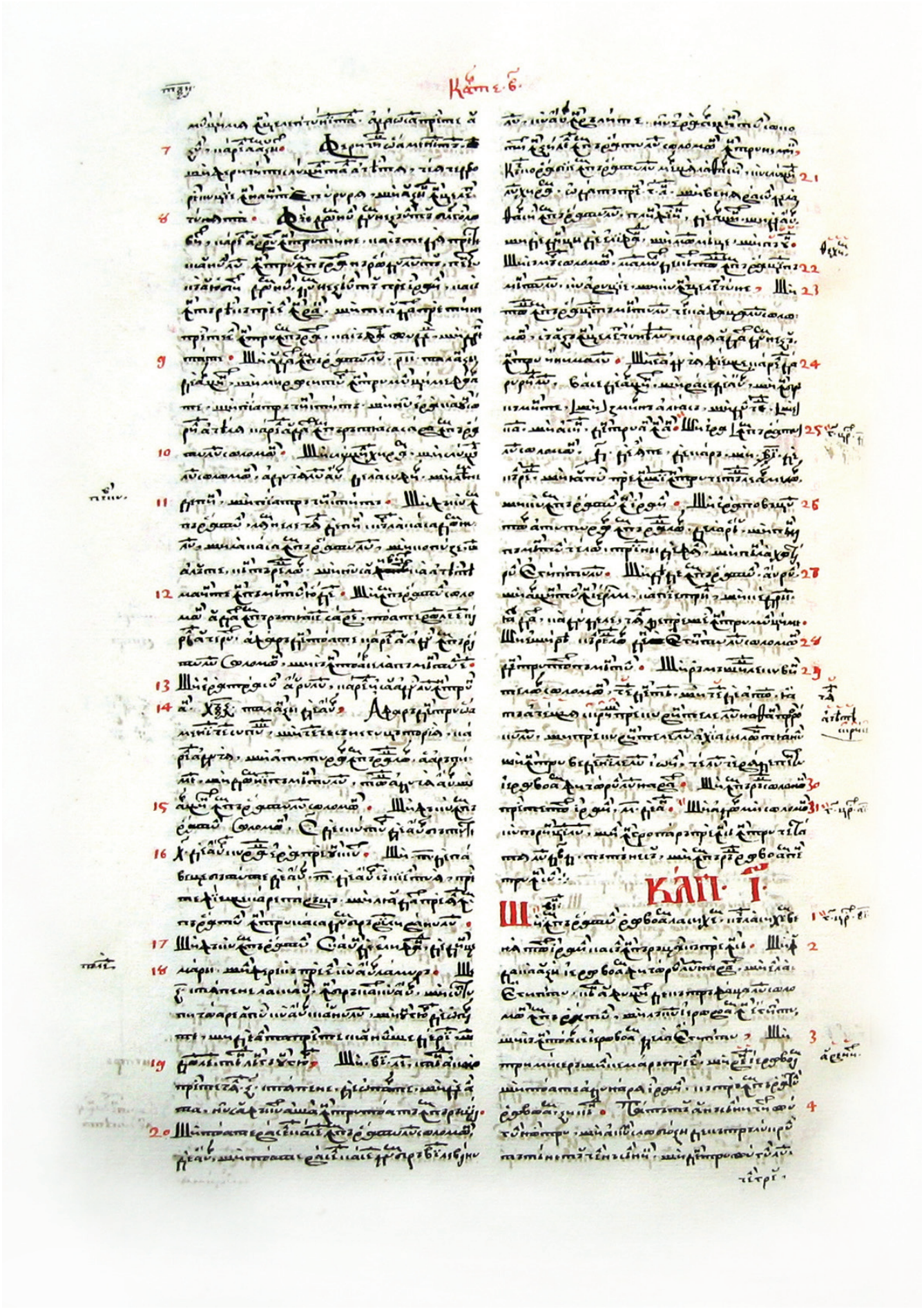

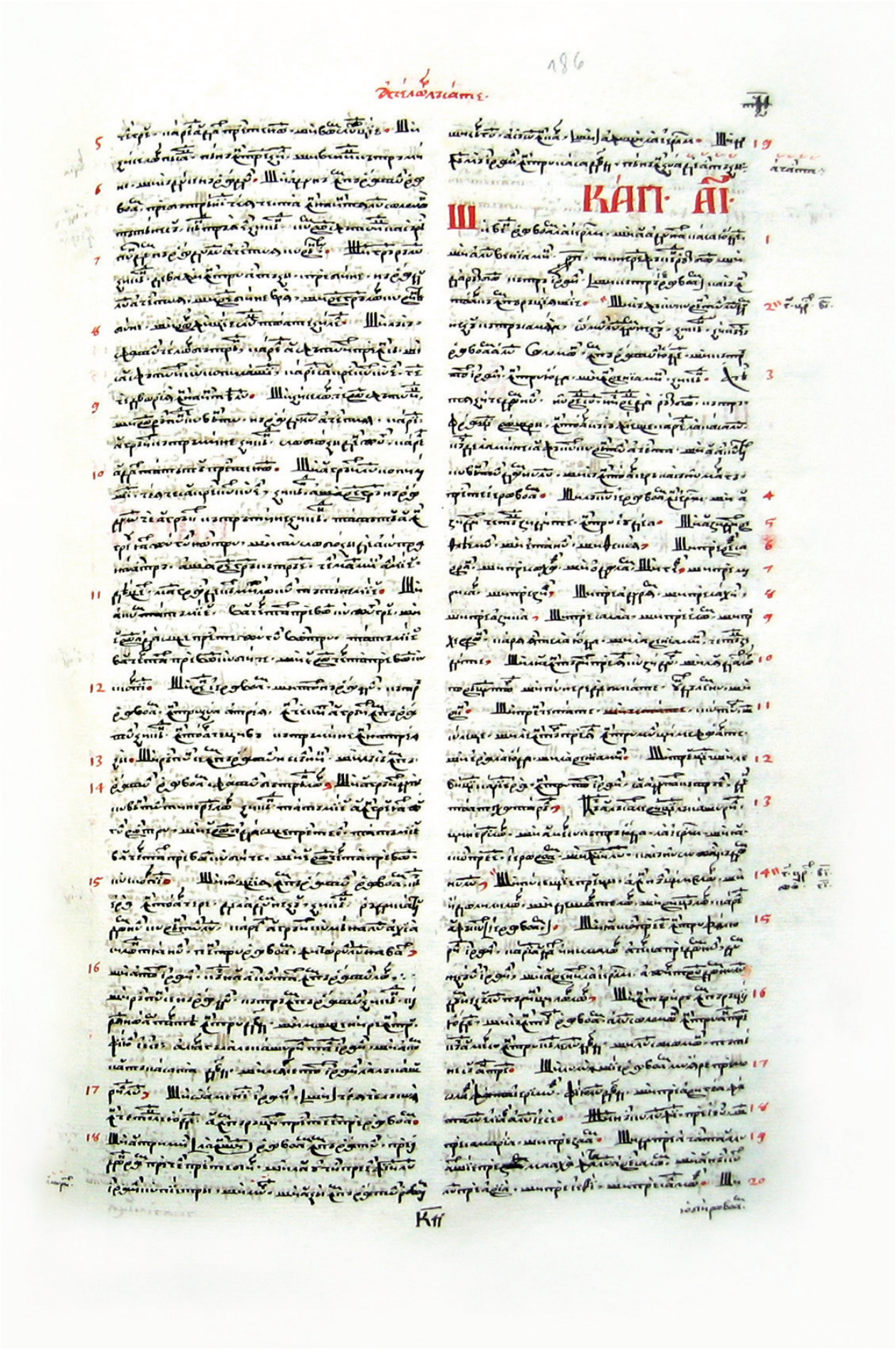

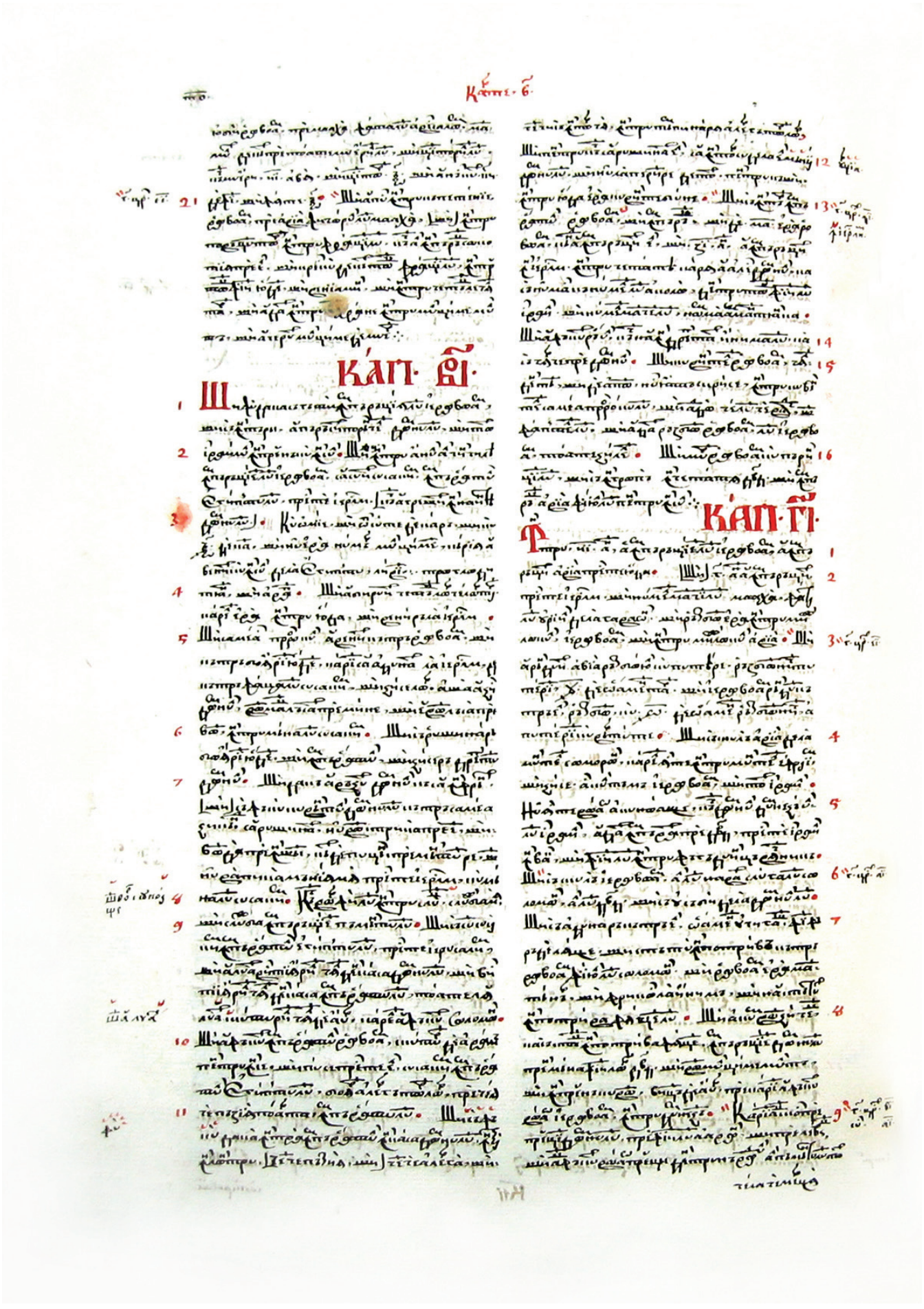

Ms. 45 p. 371

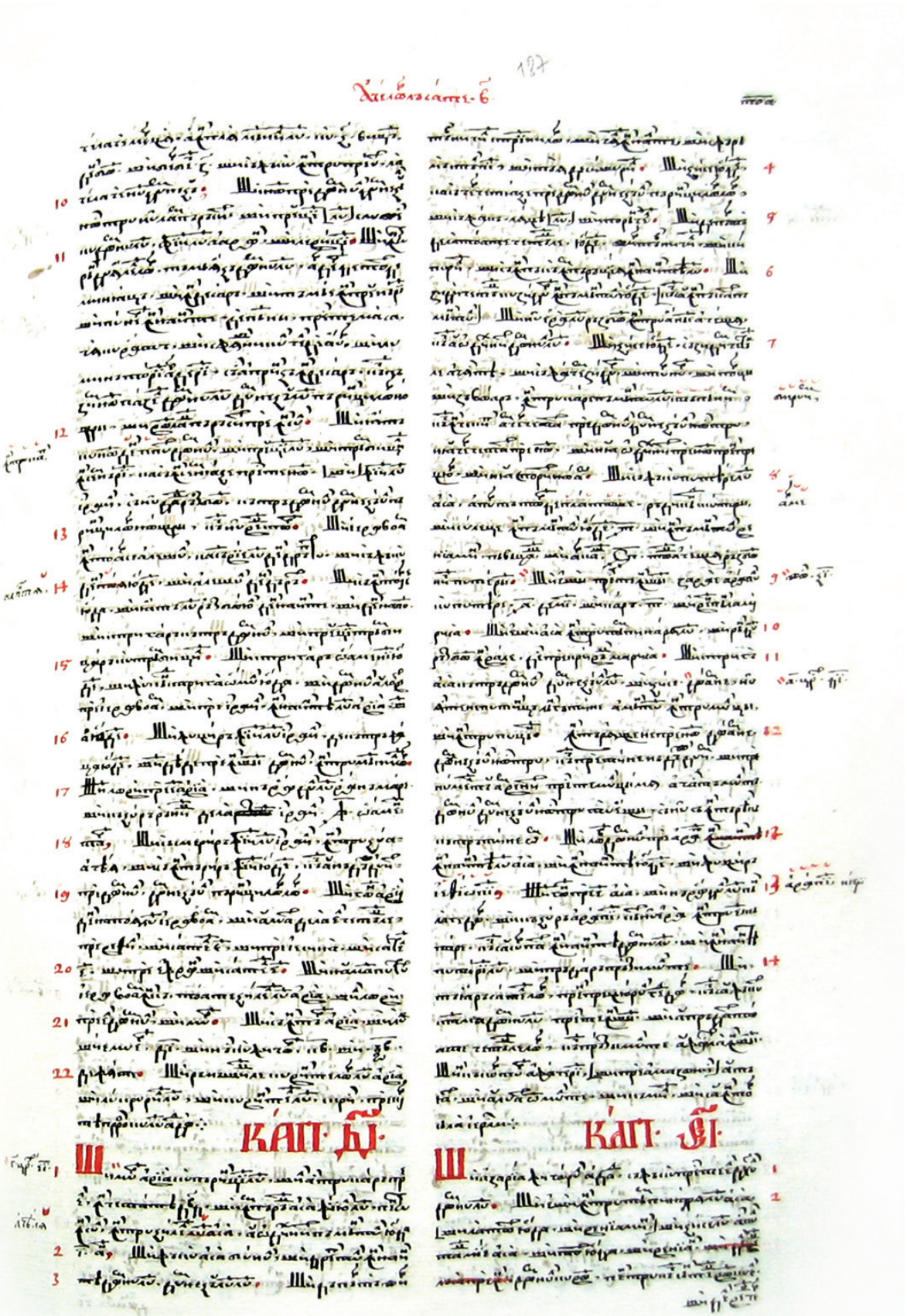

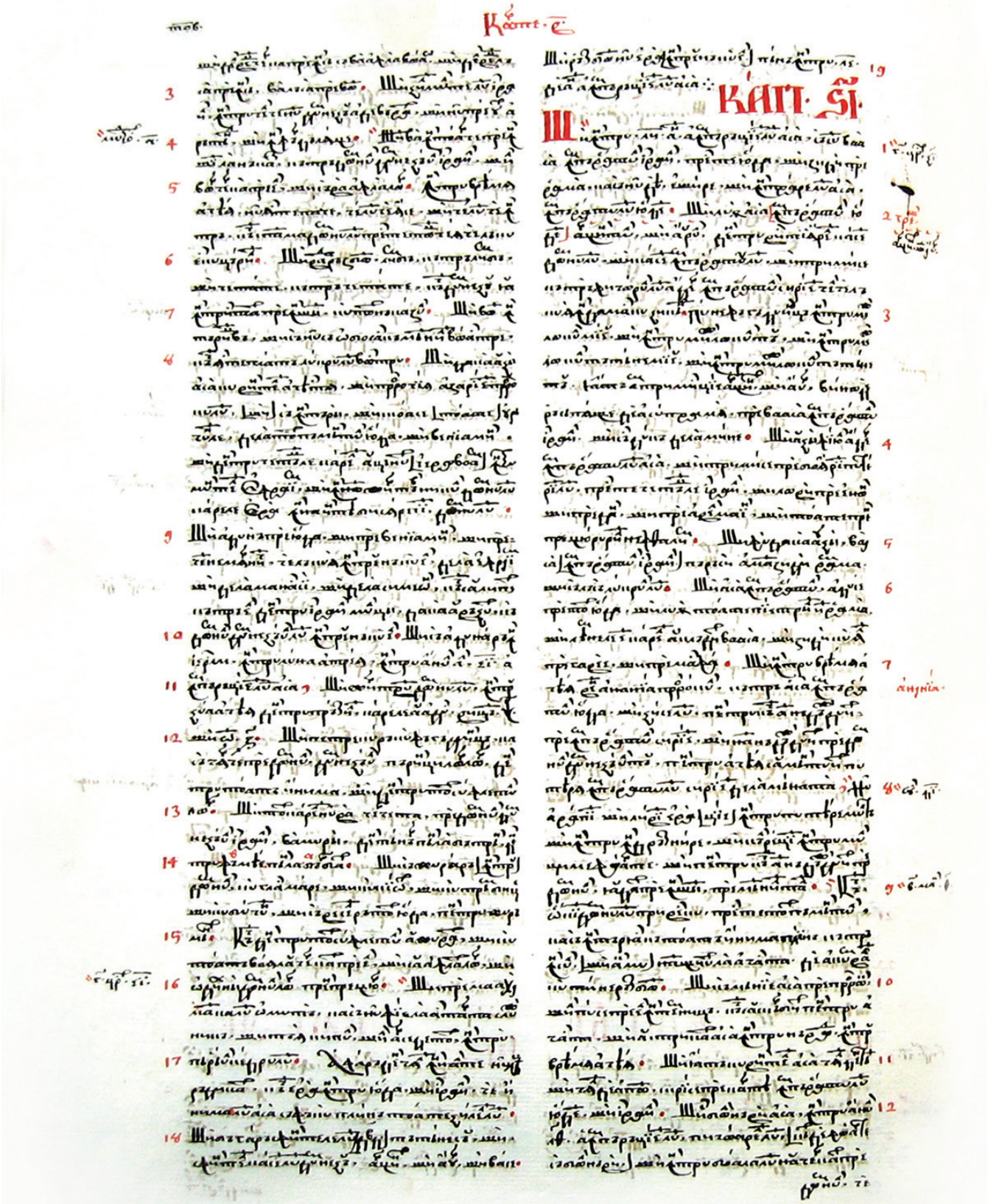

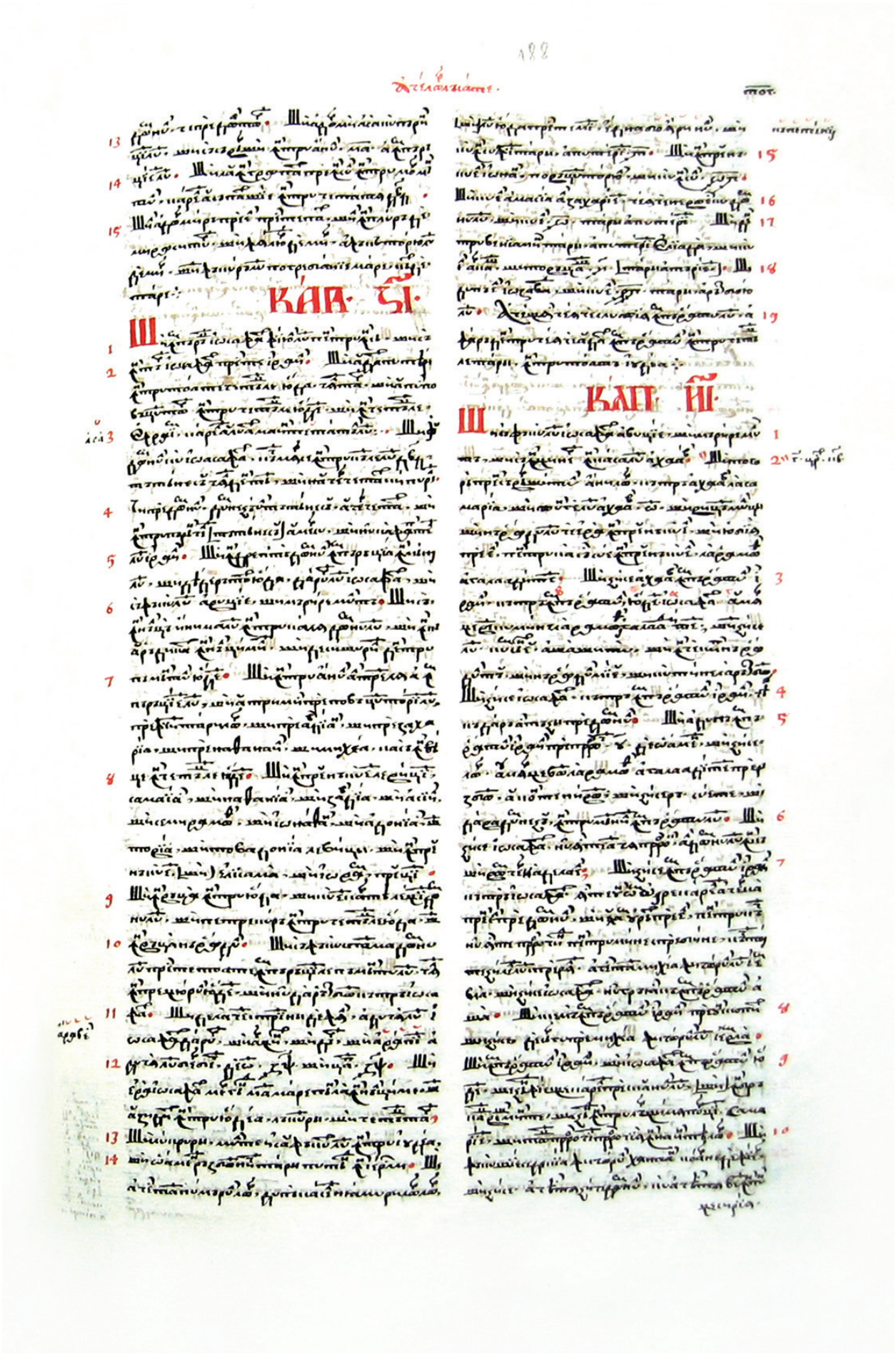

Ms. 45 p. 374

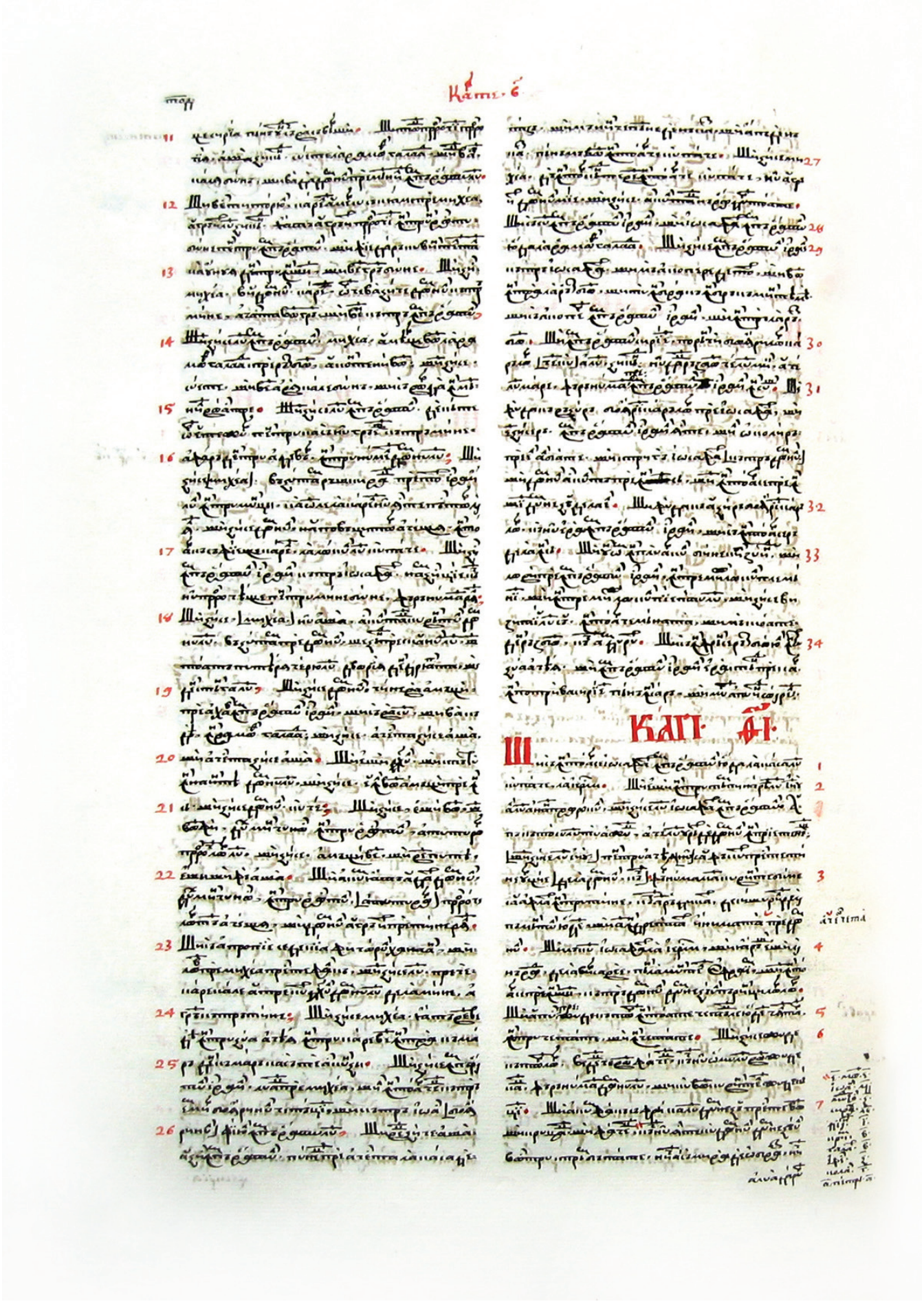

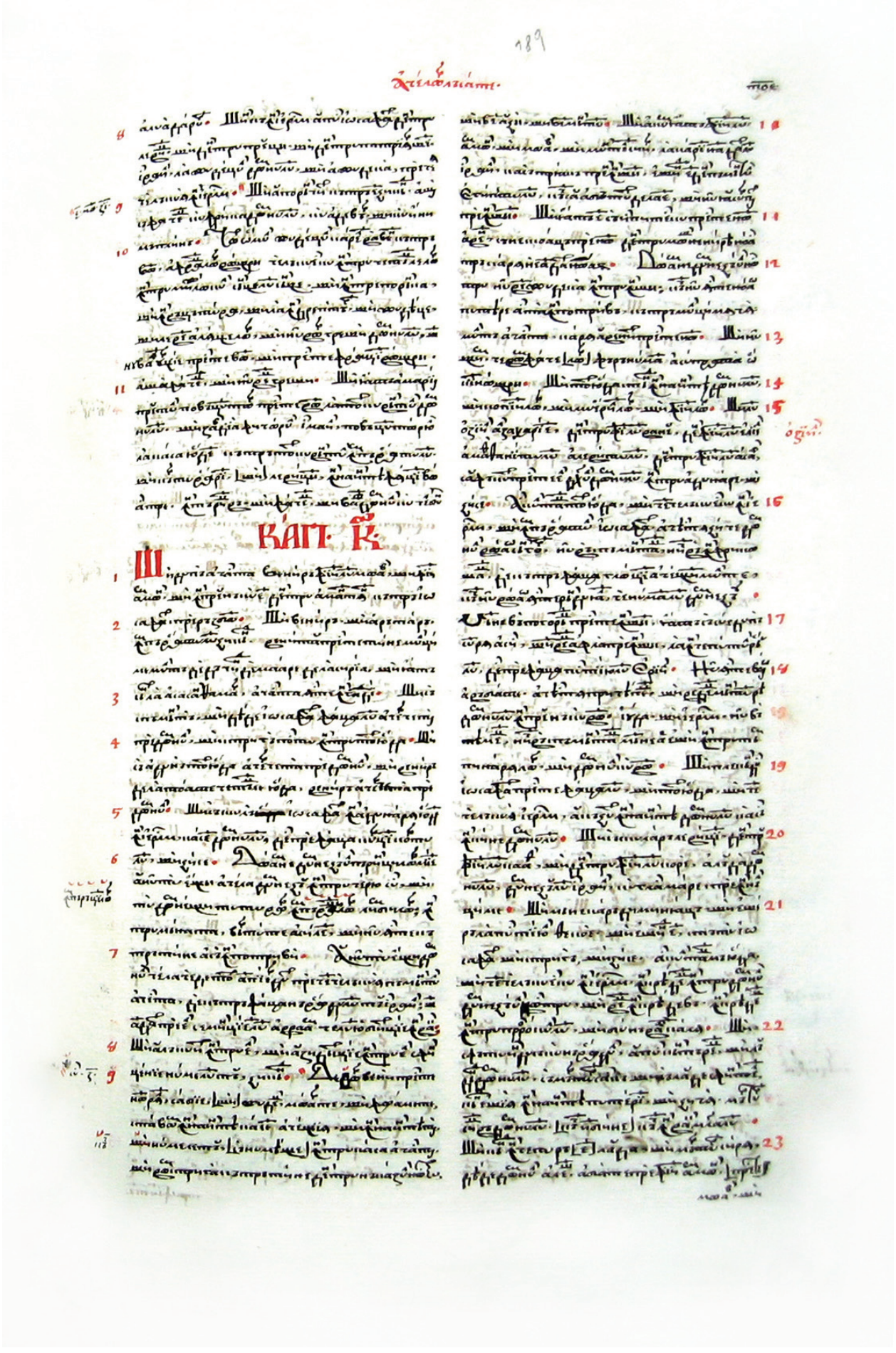

Ms. 45 p. 376

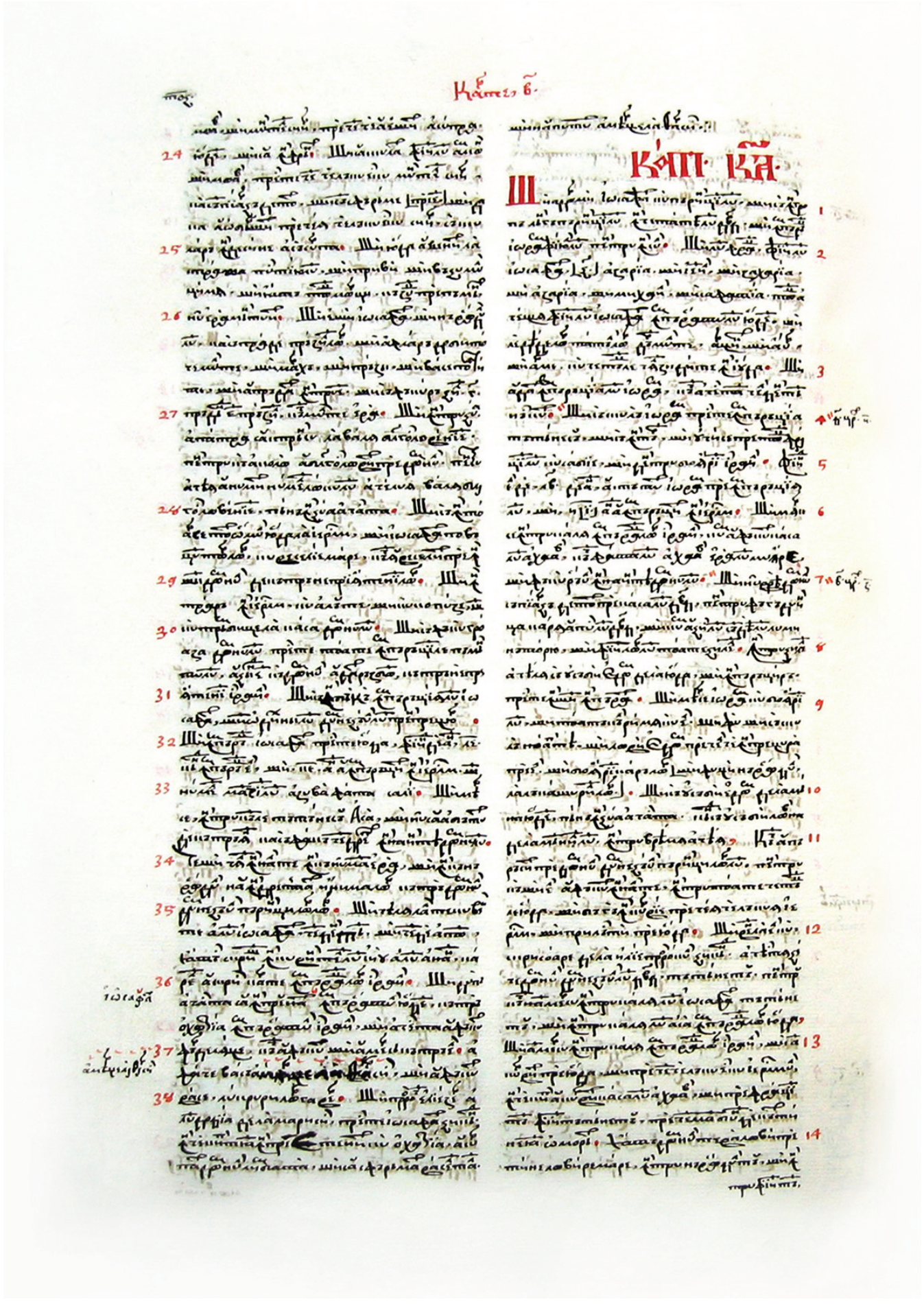

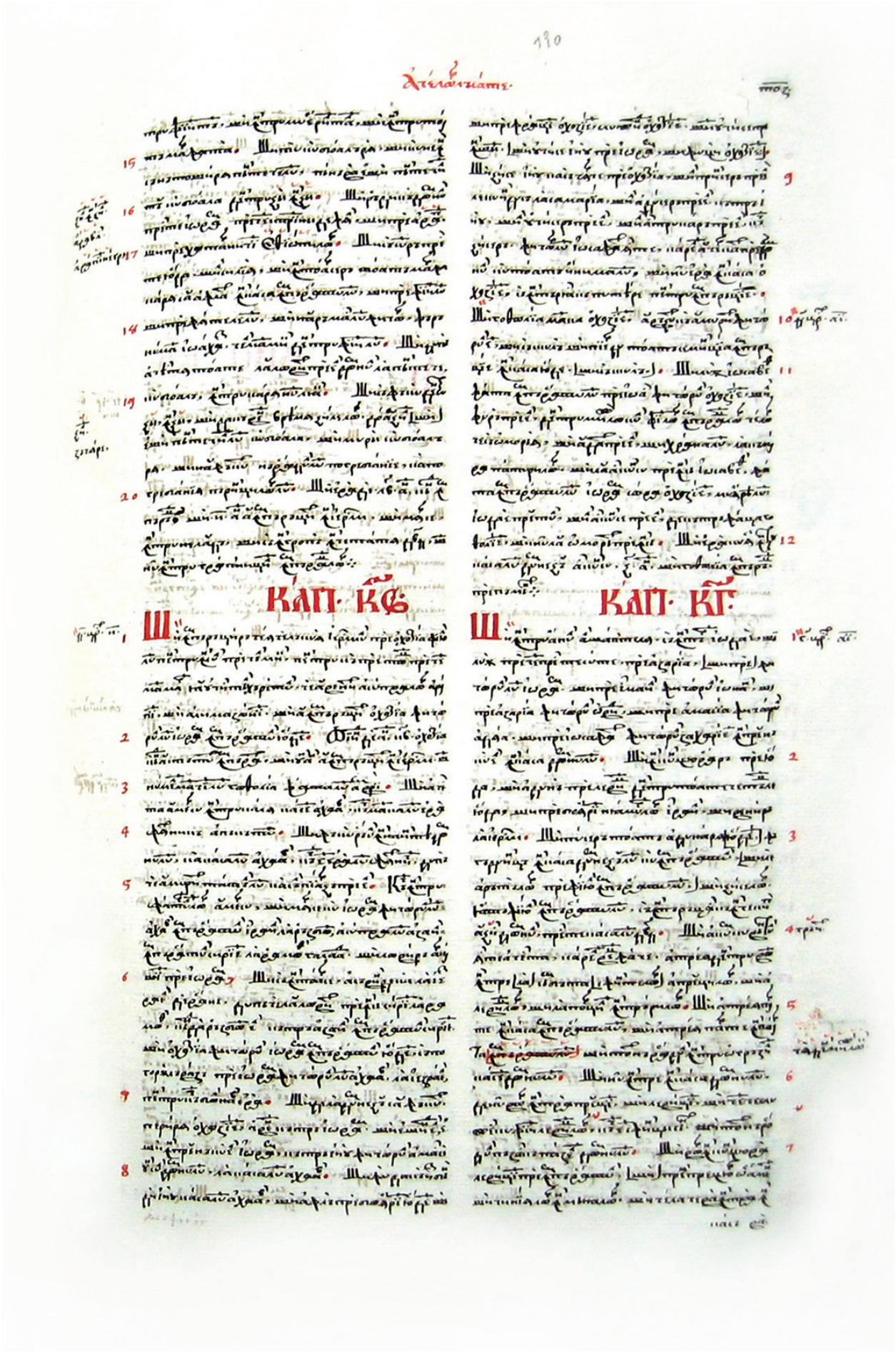

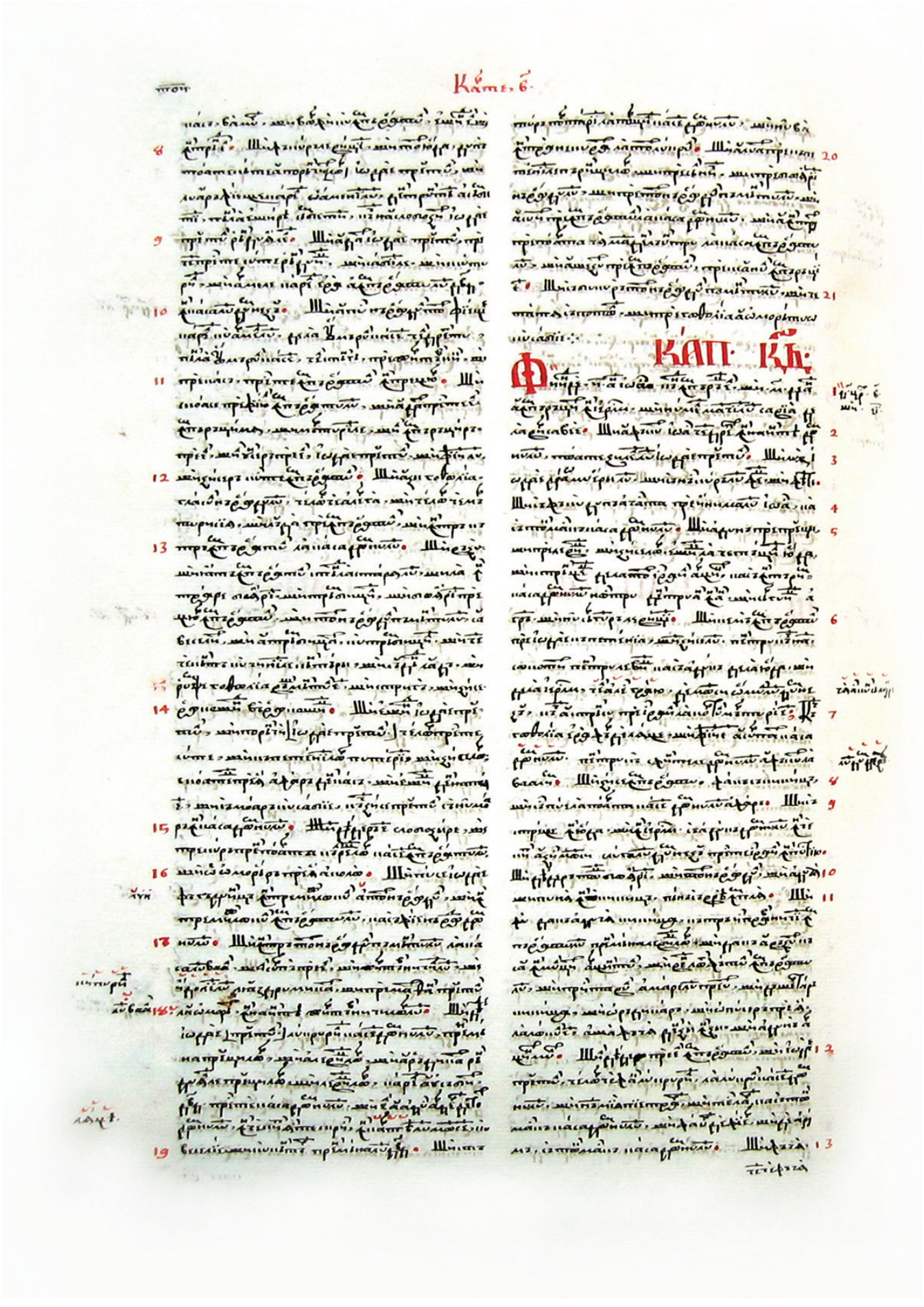

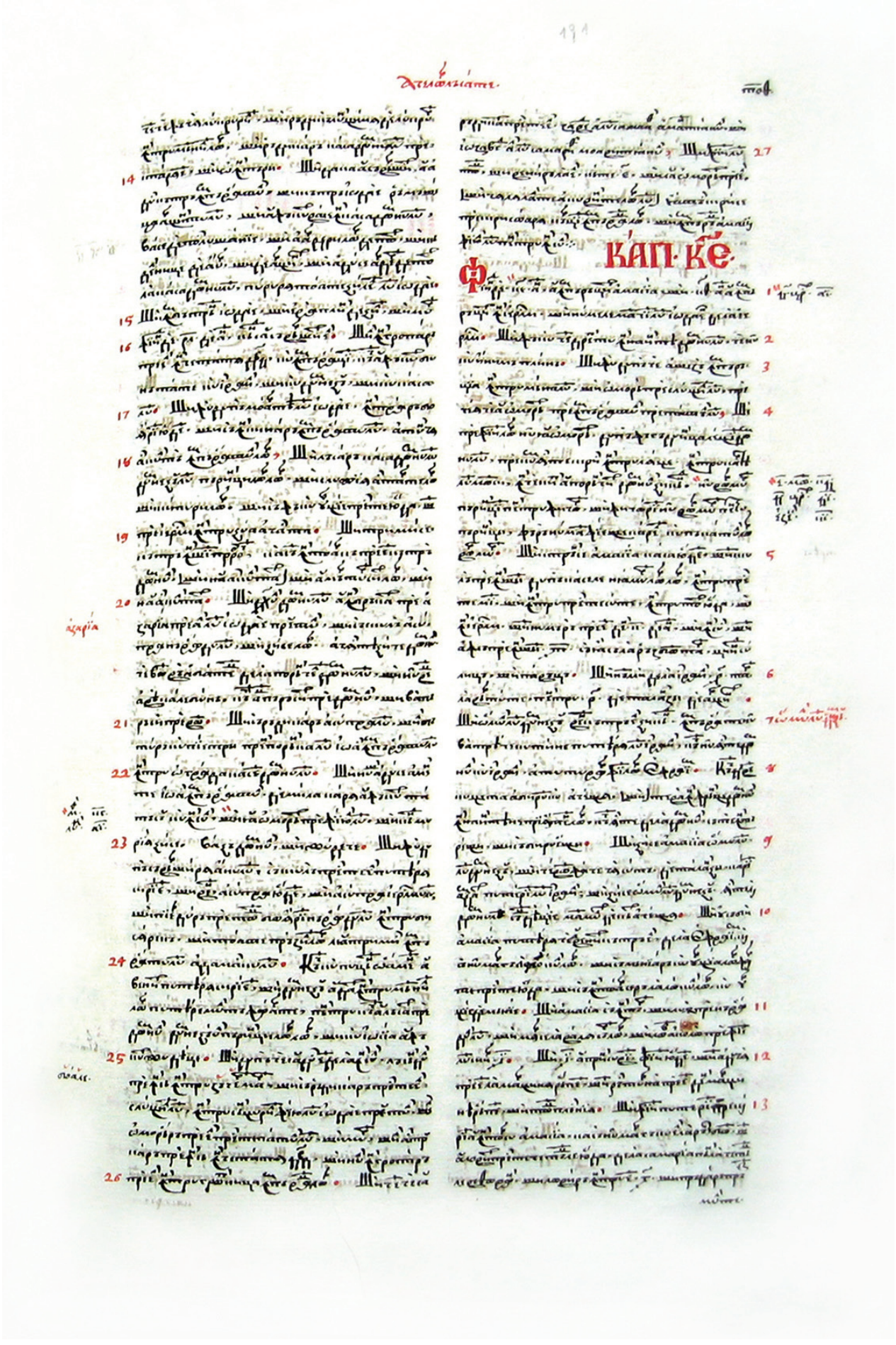

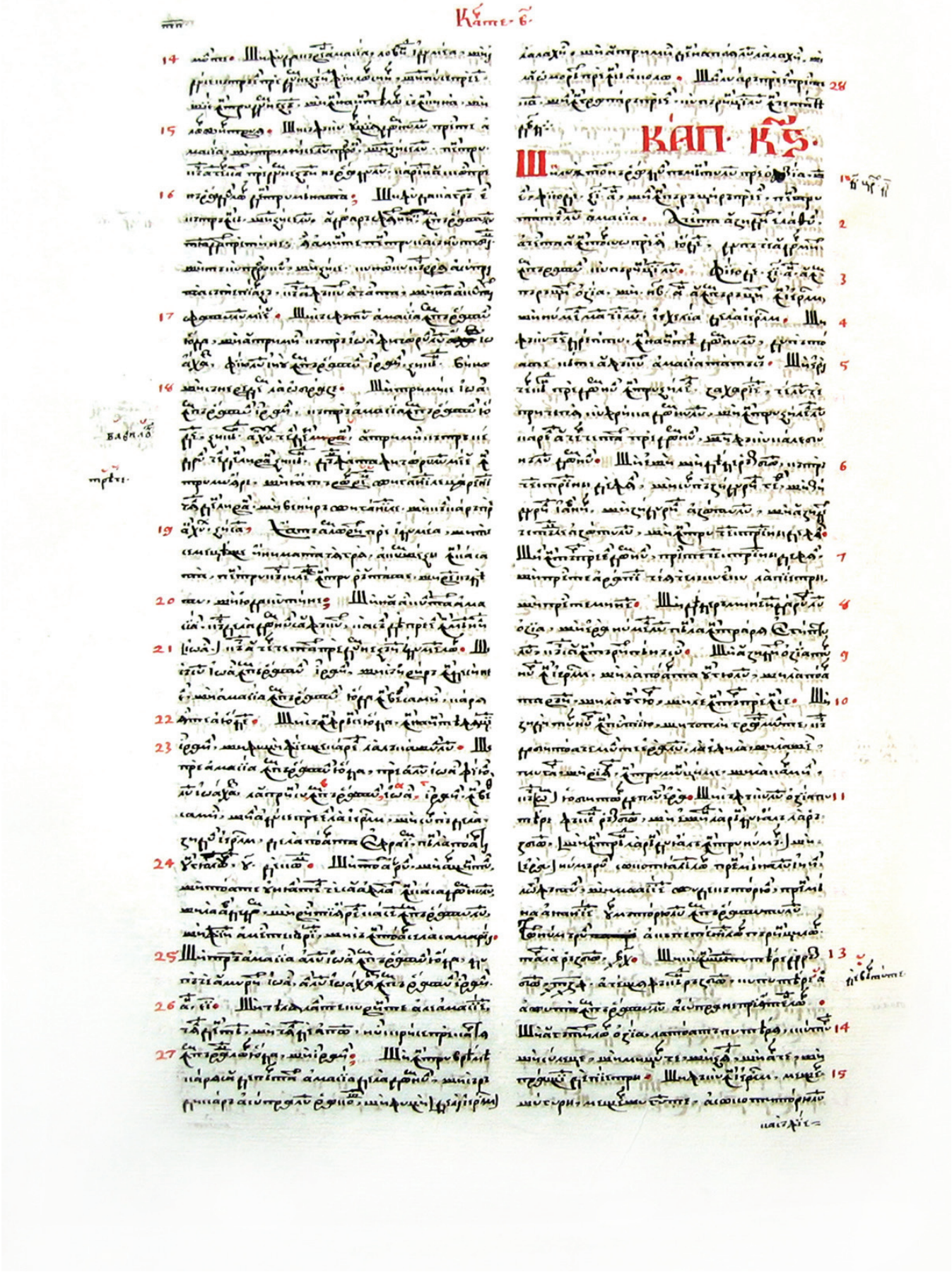

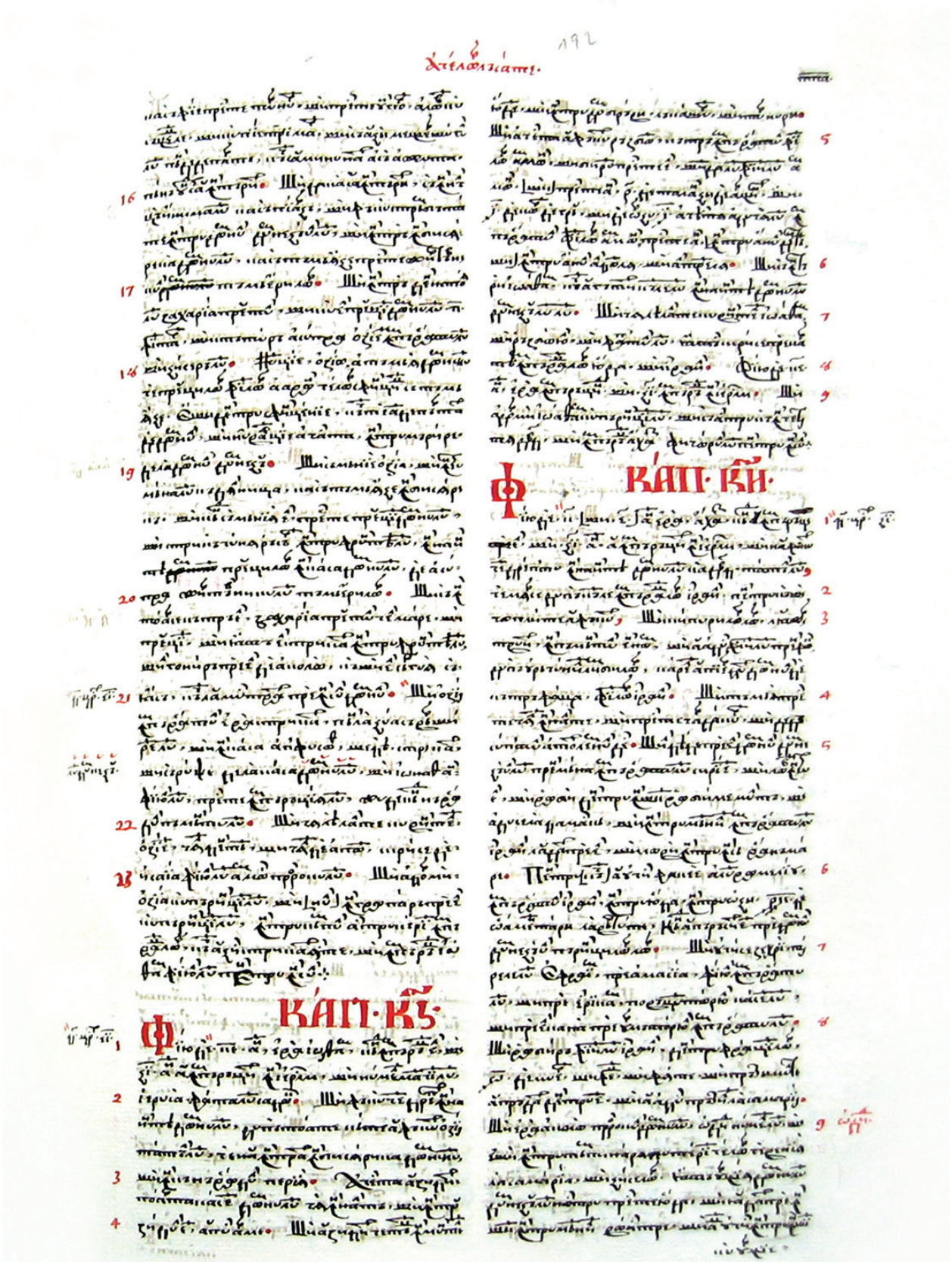

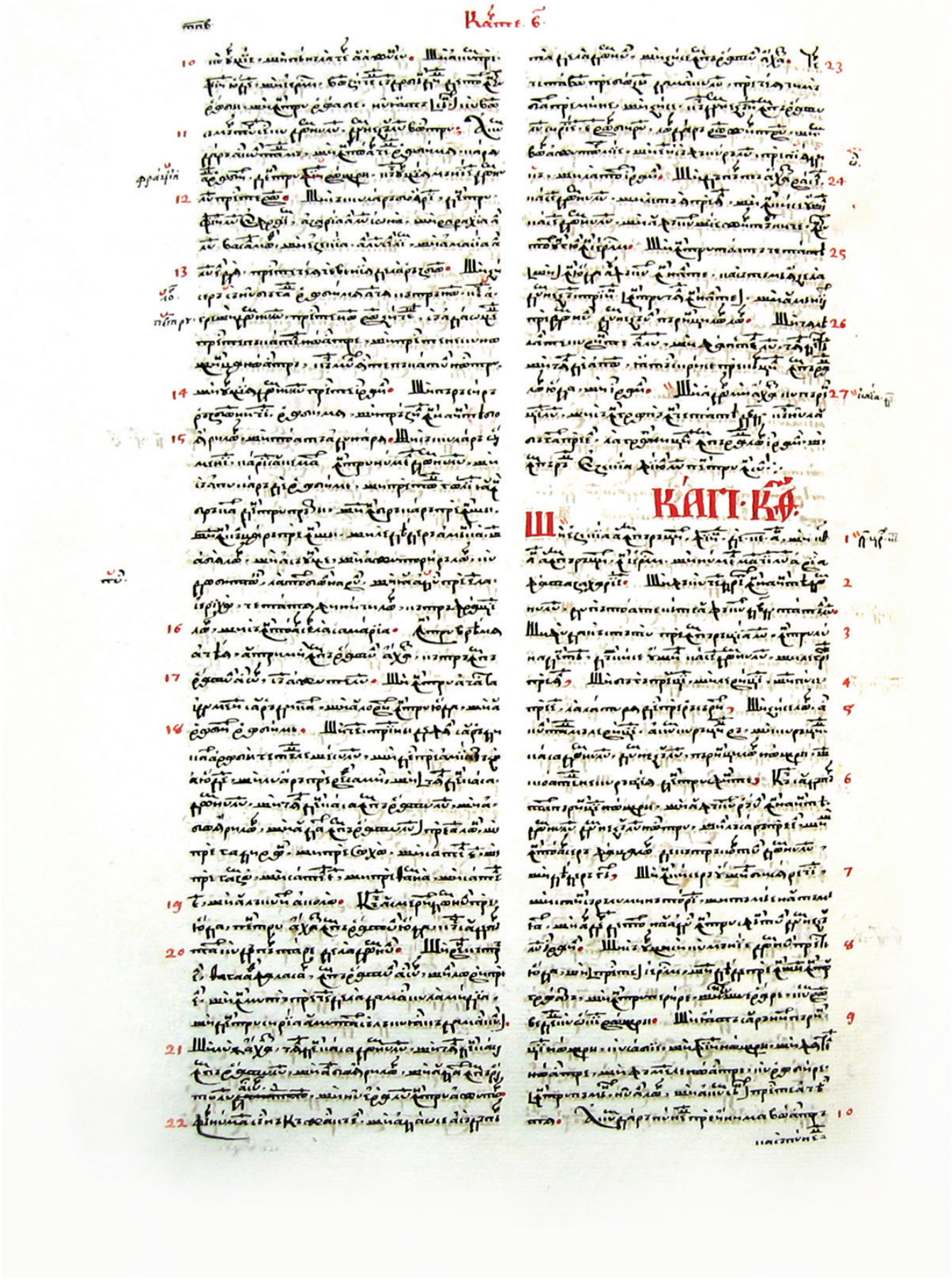

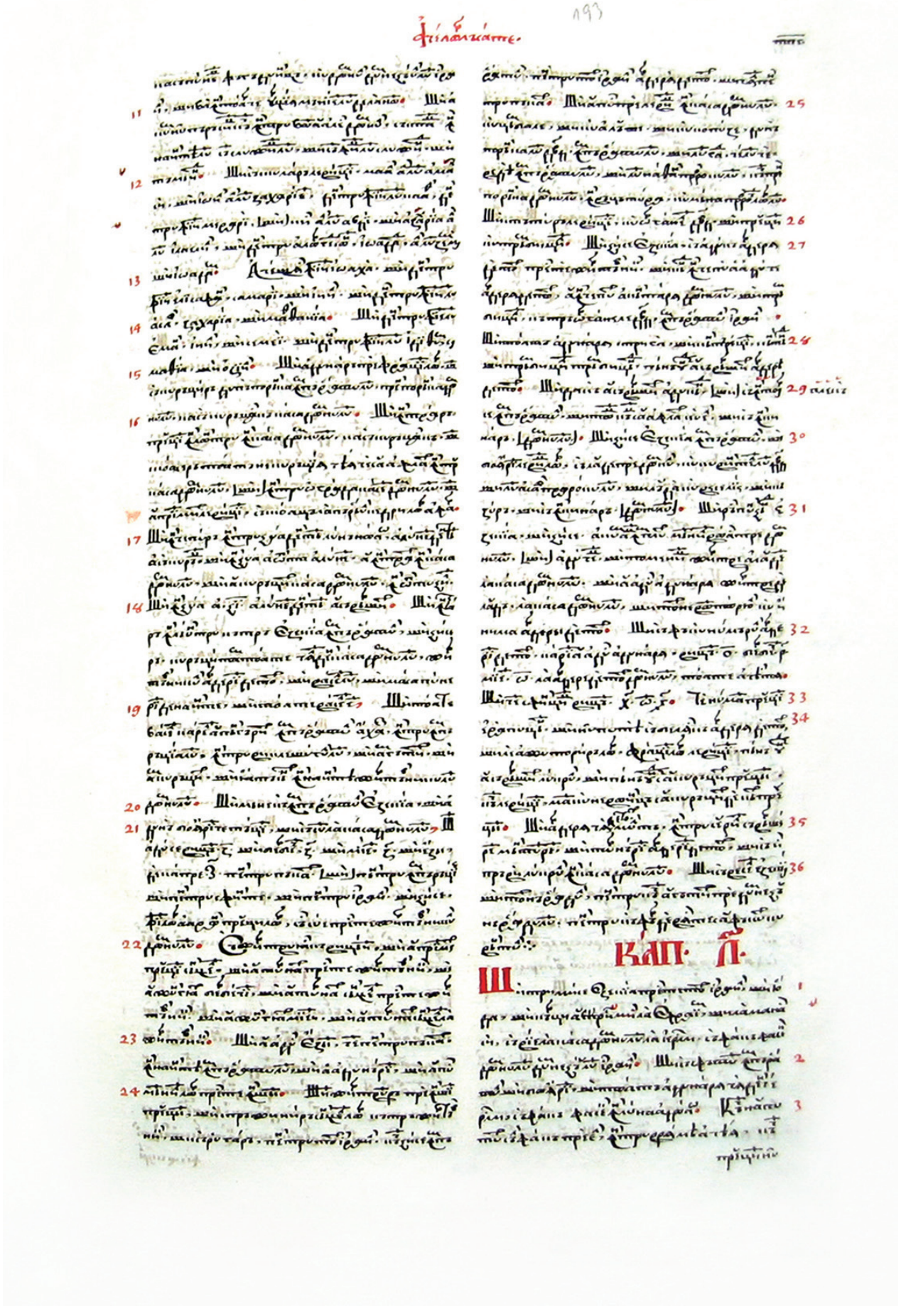

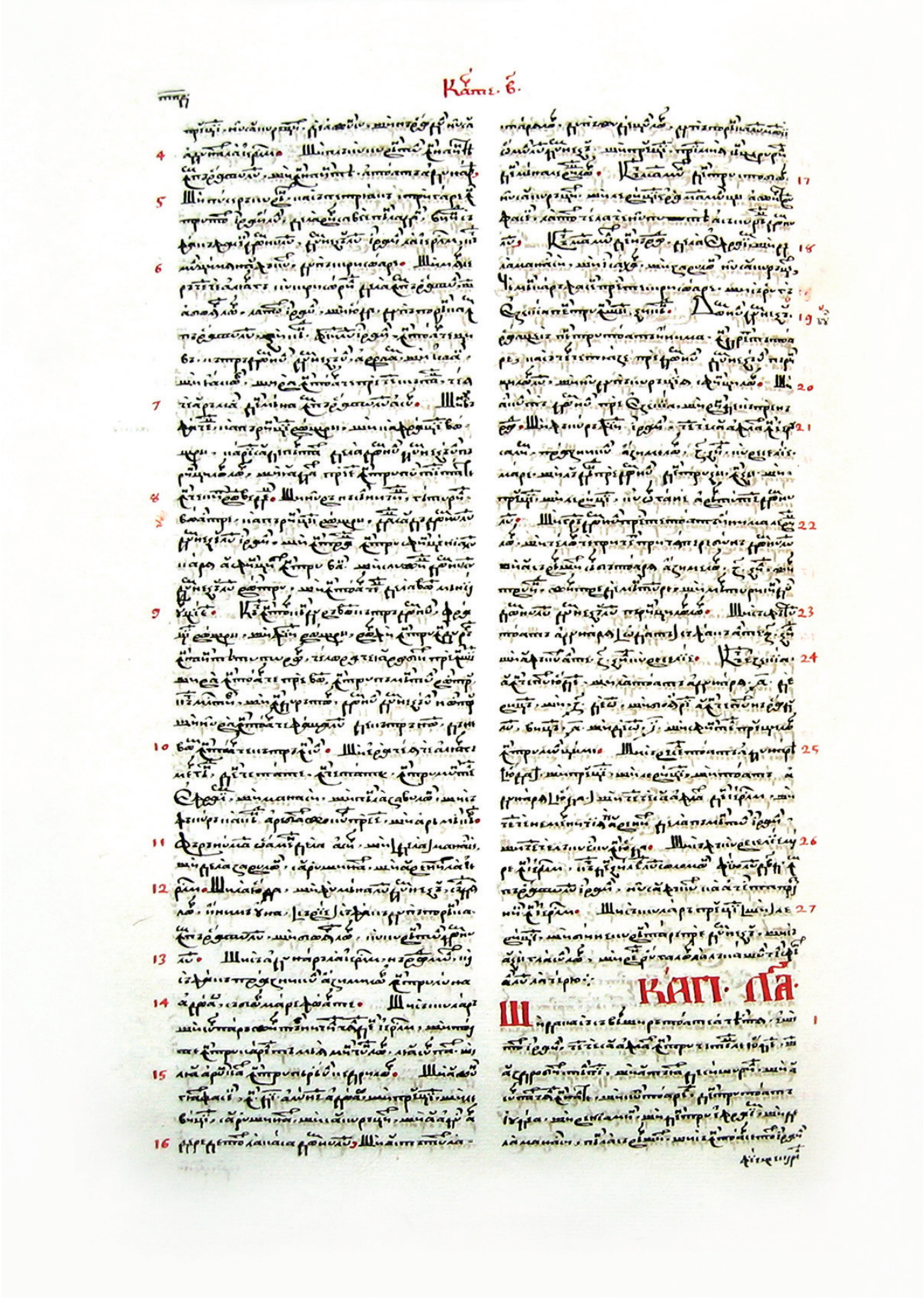

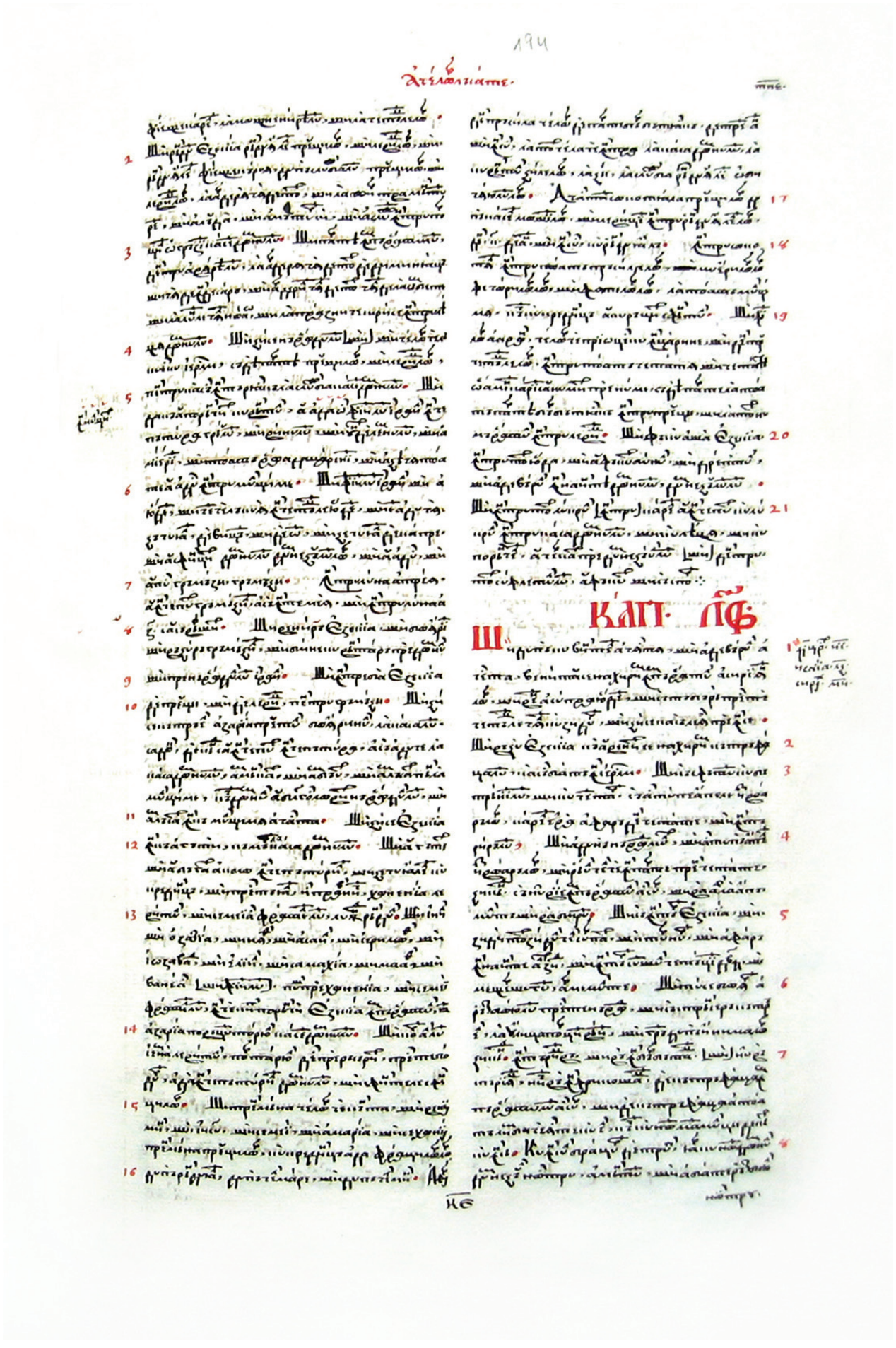

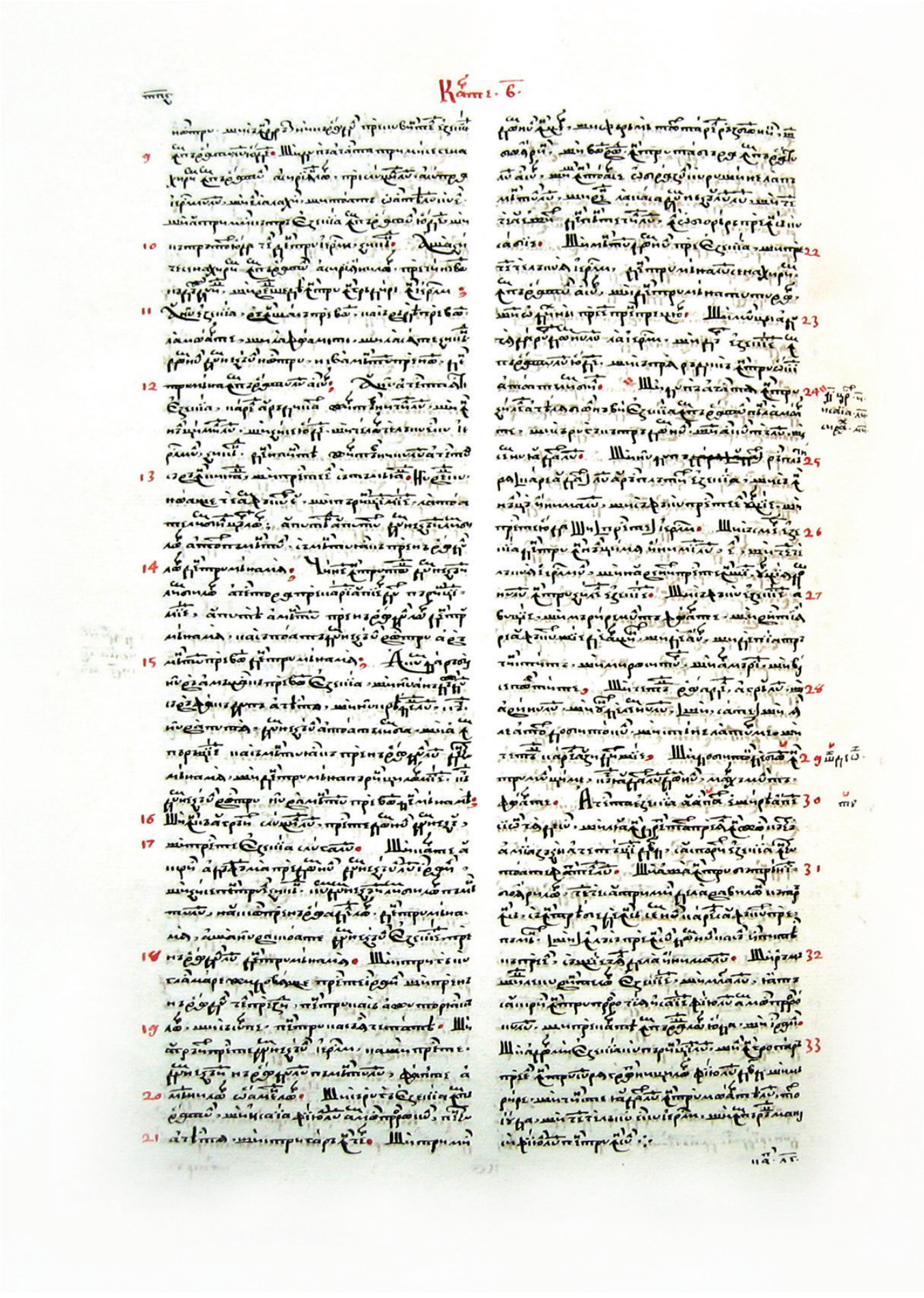

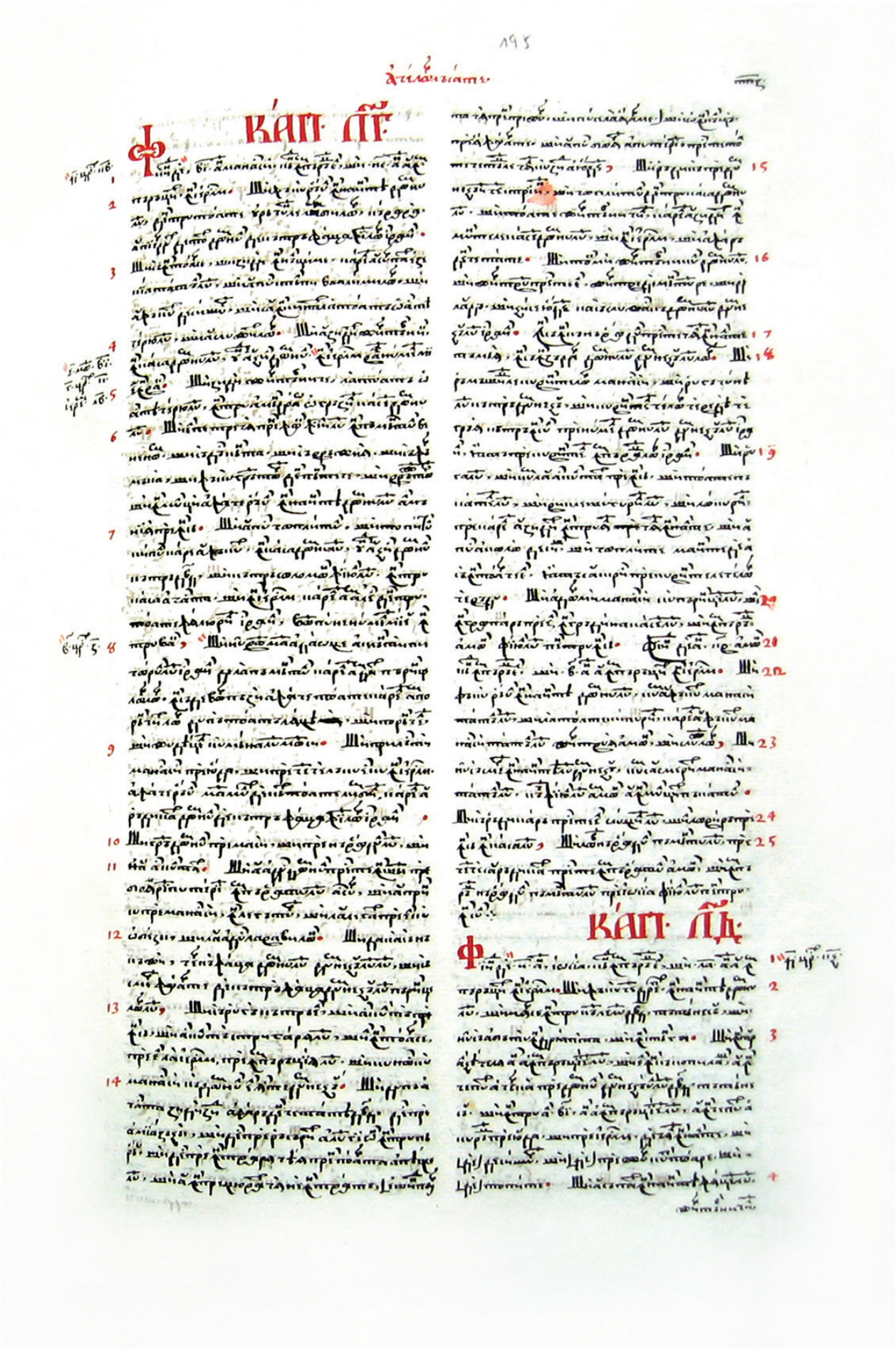

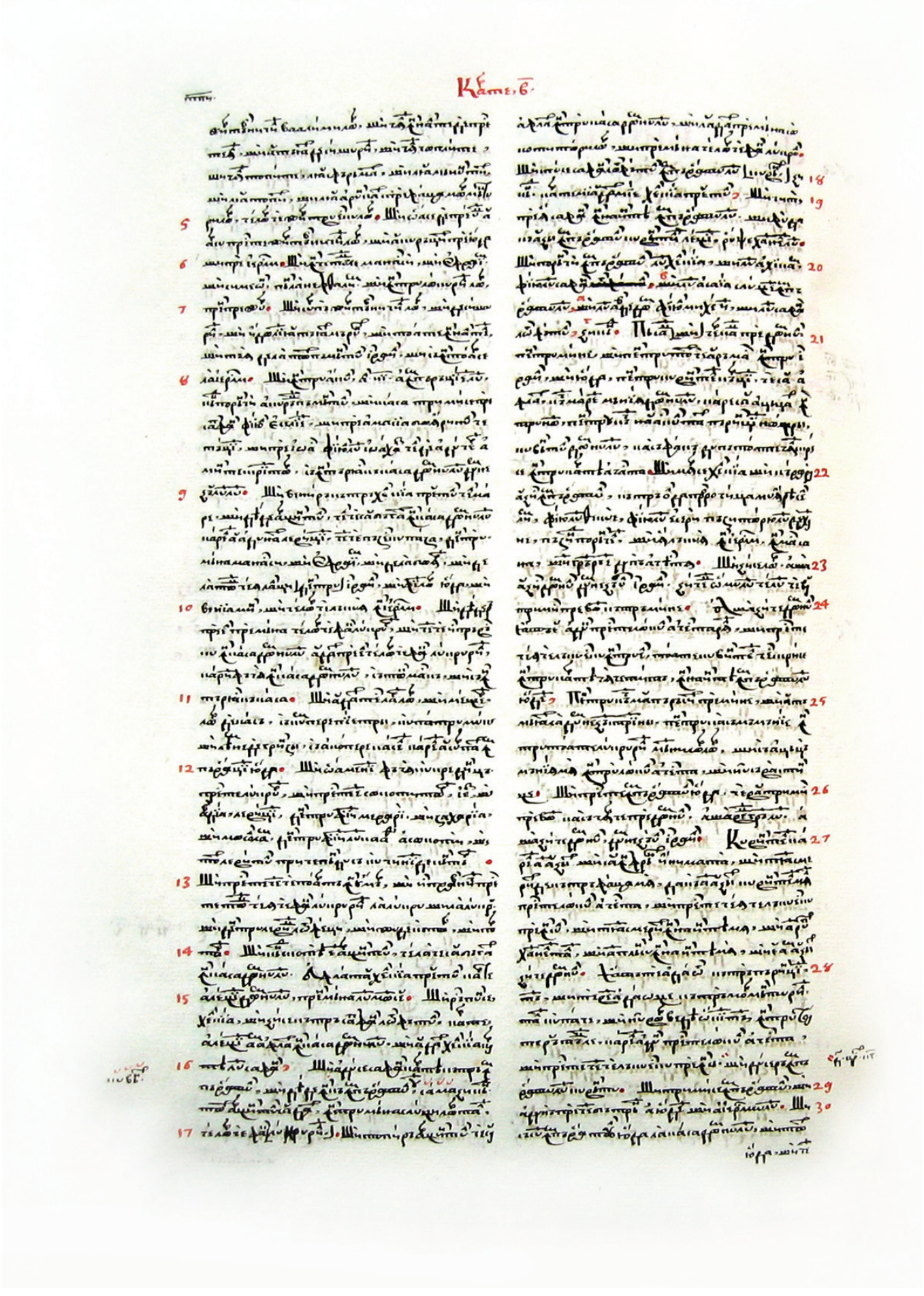

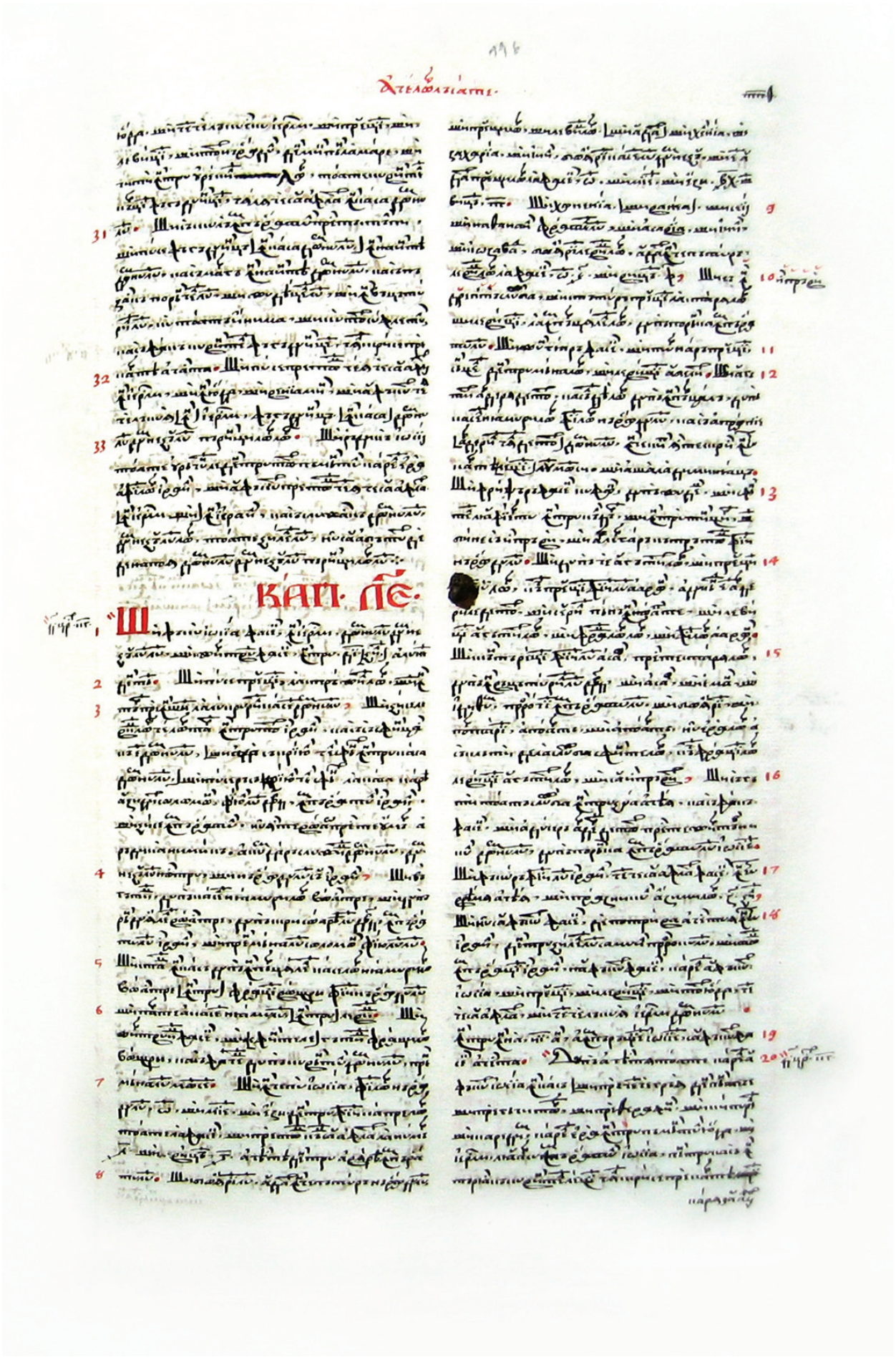

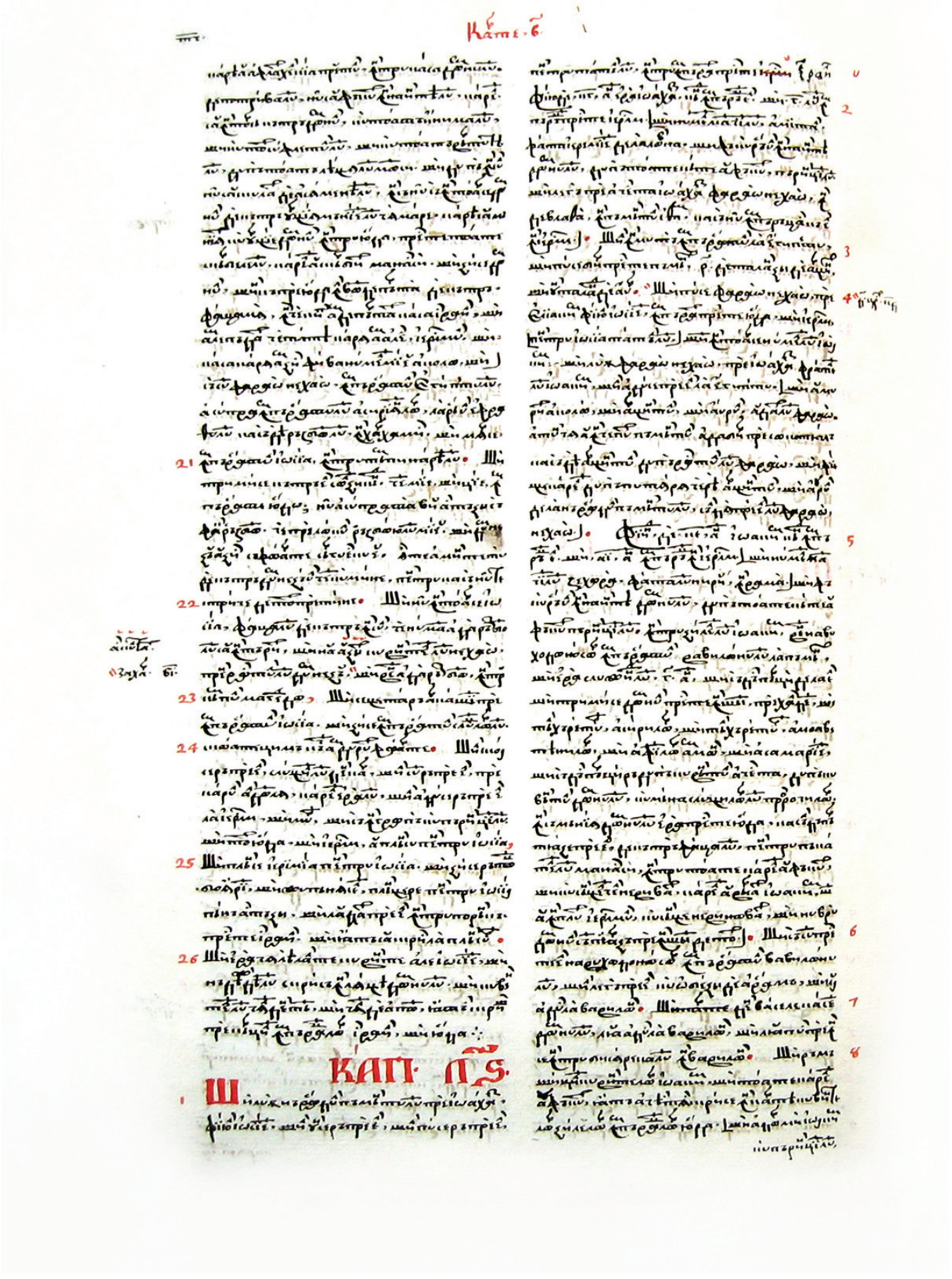

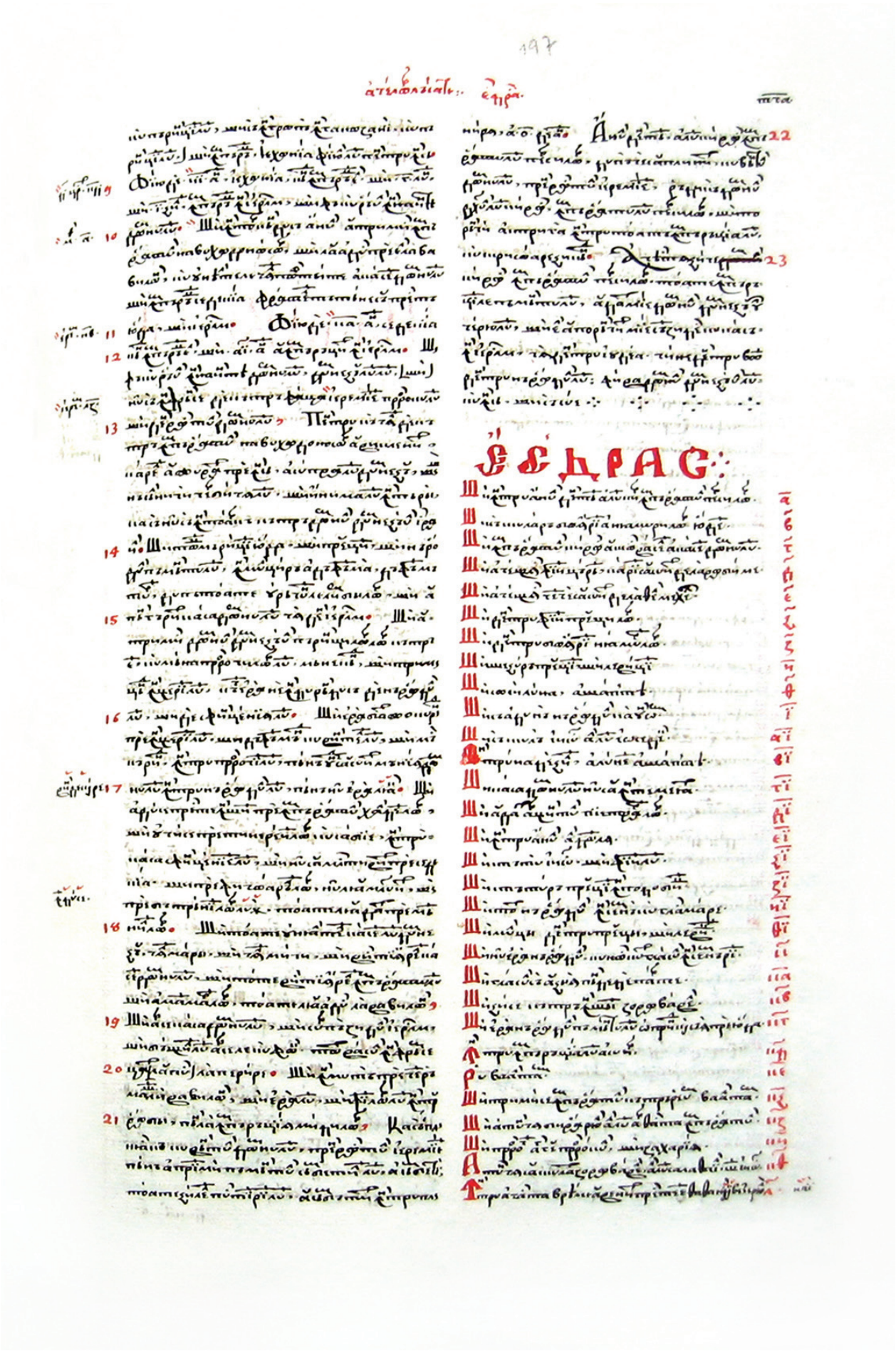

FOTOCOPII

Ms. 4389

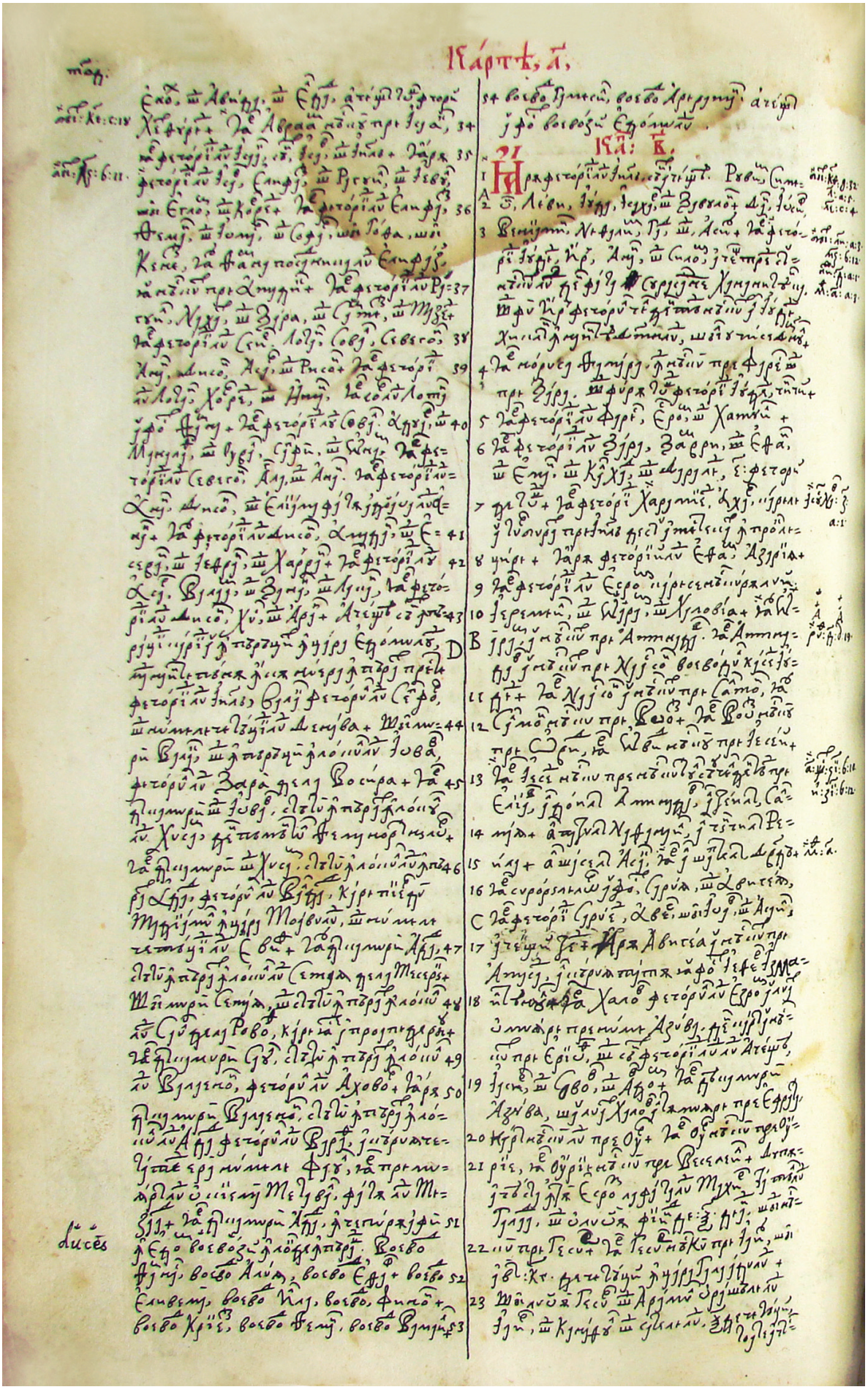

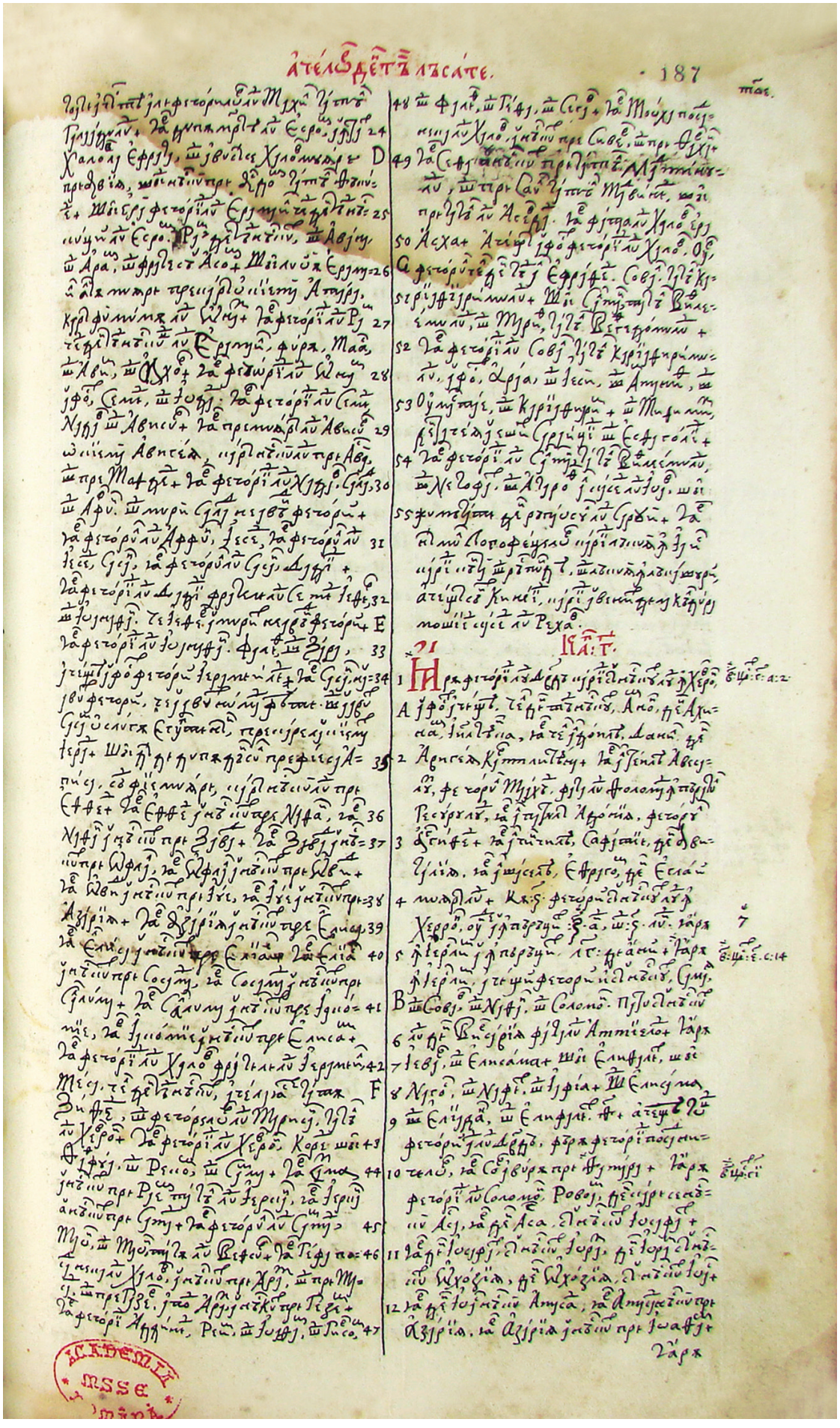

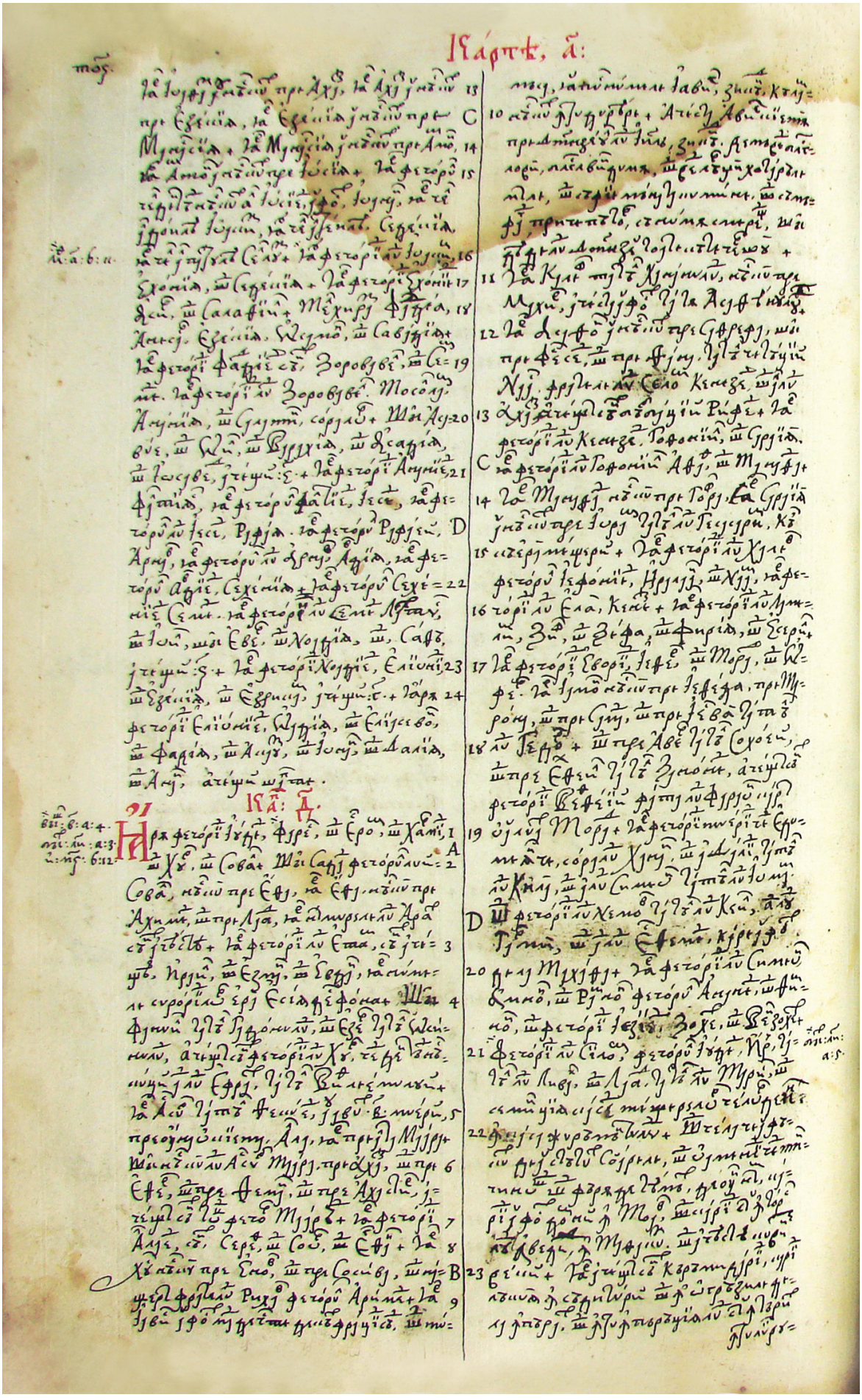

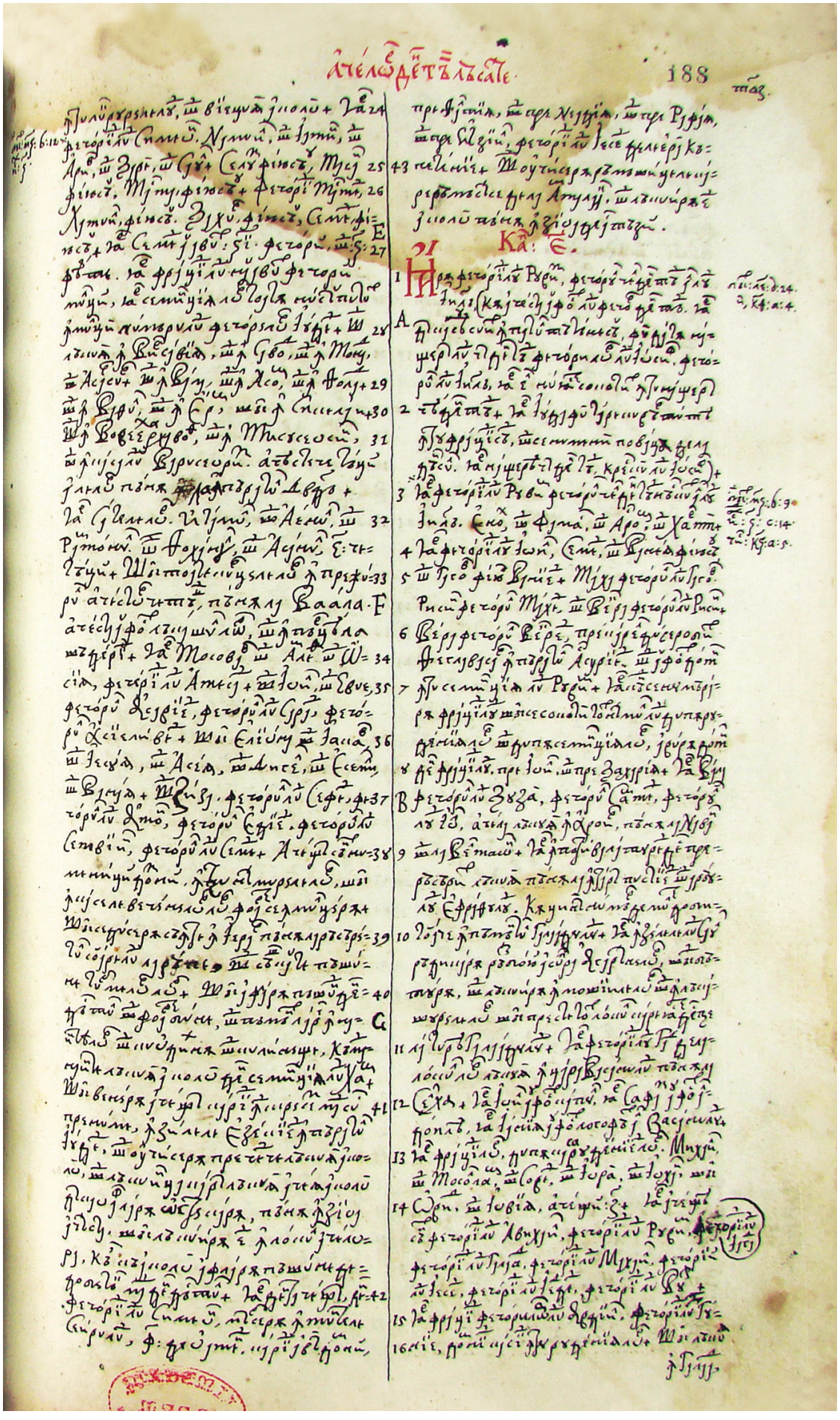

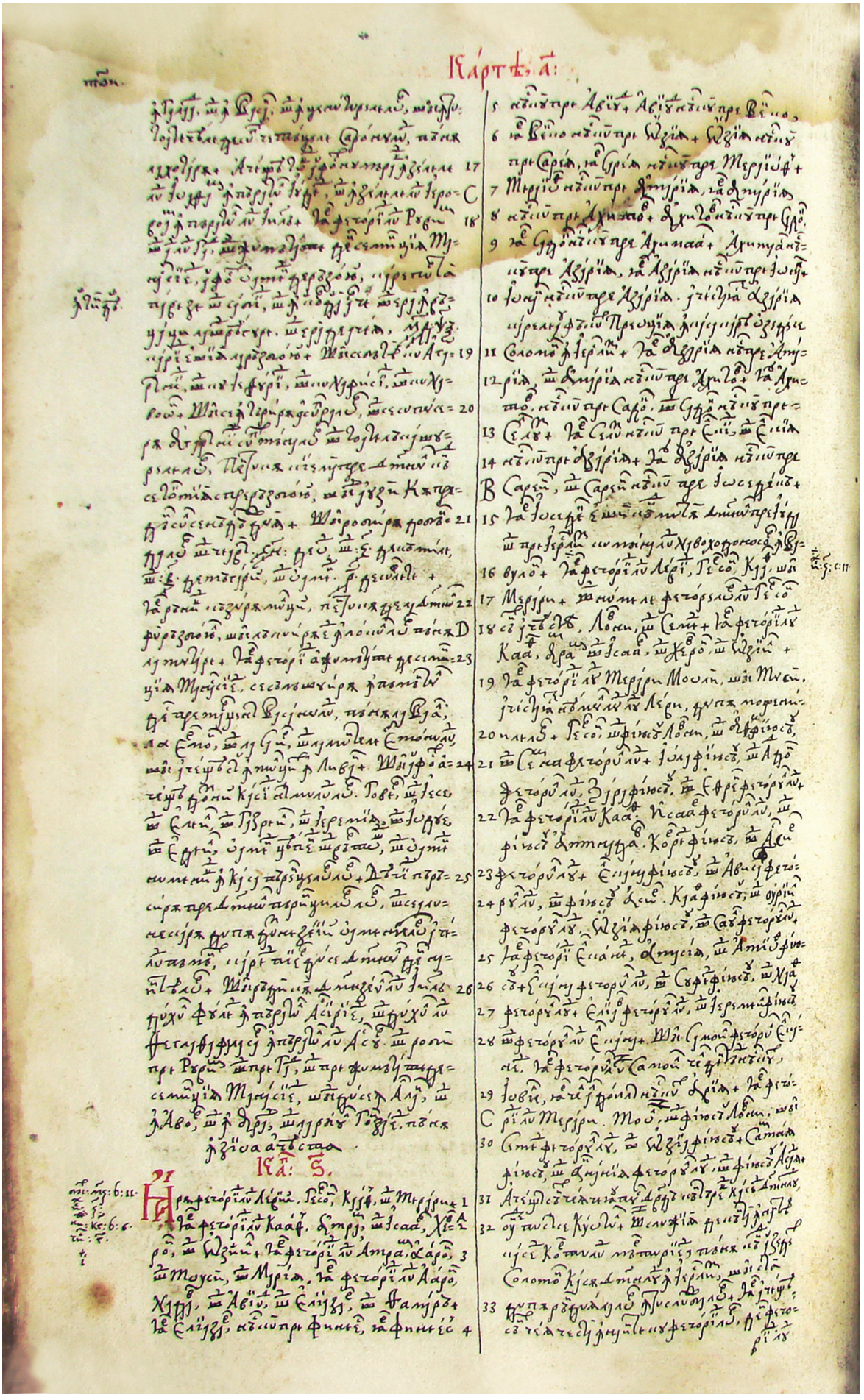

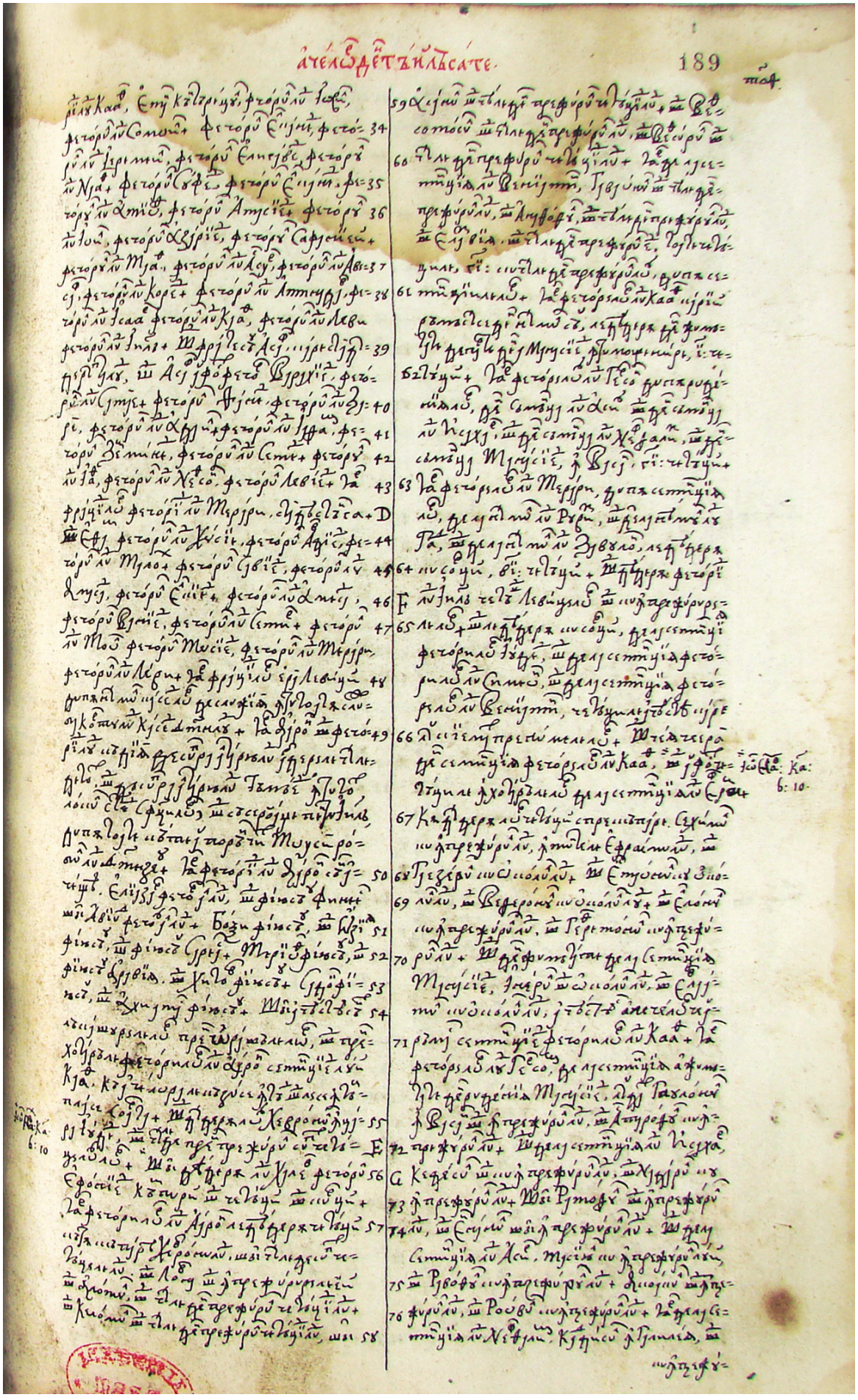

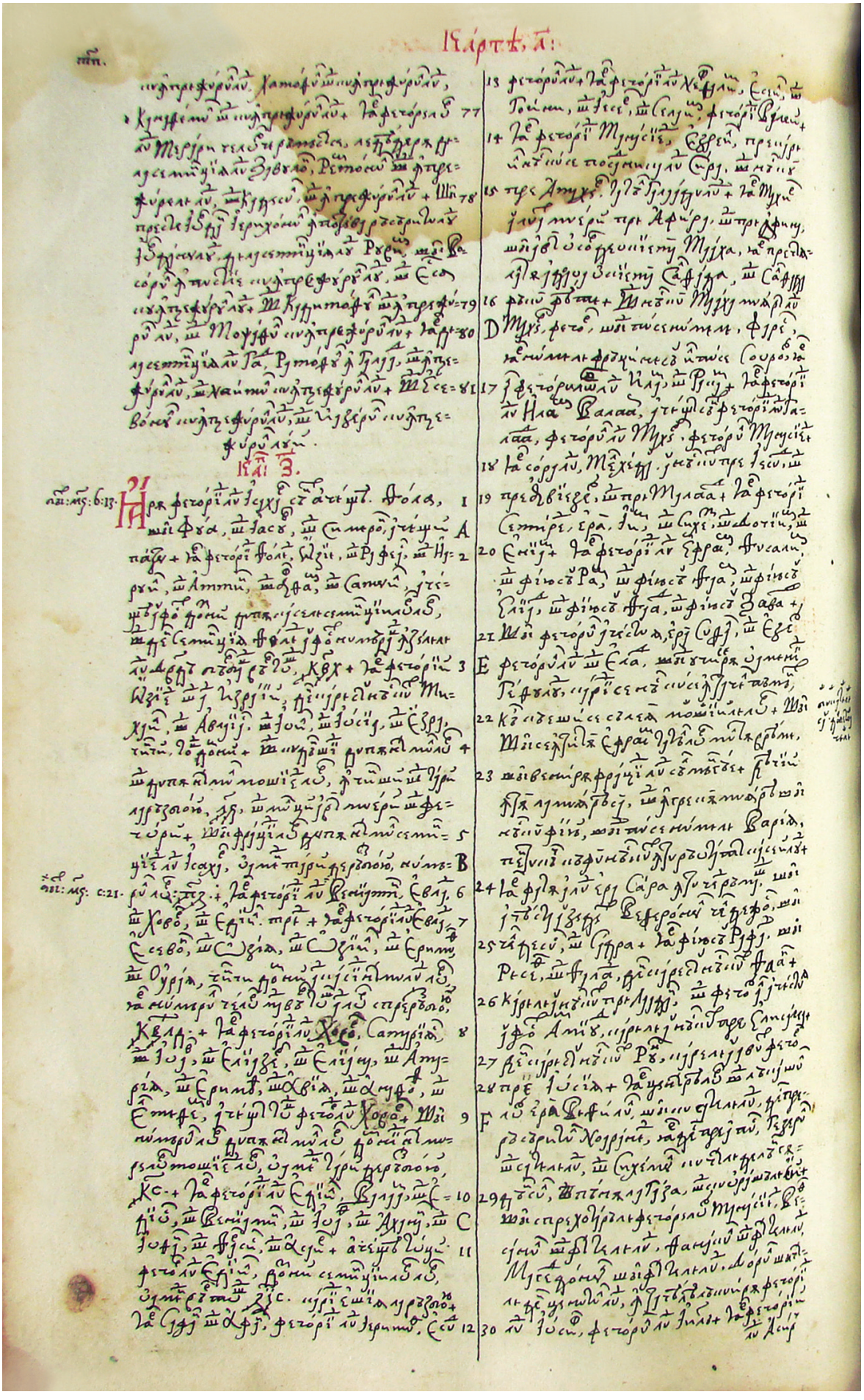

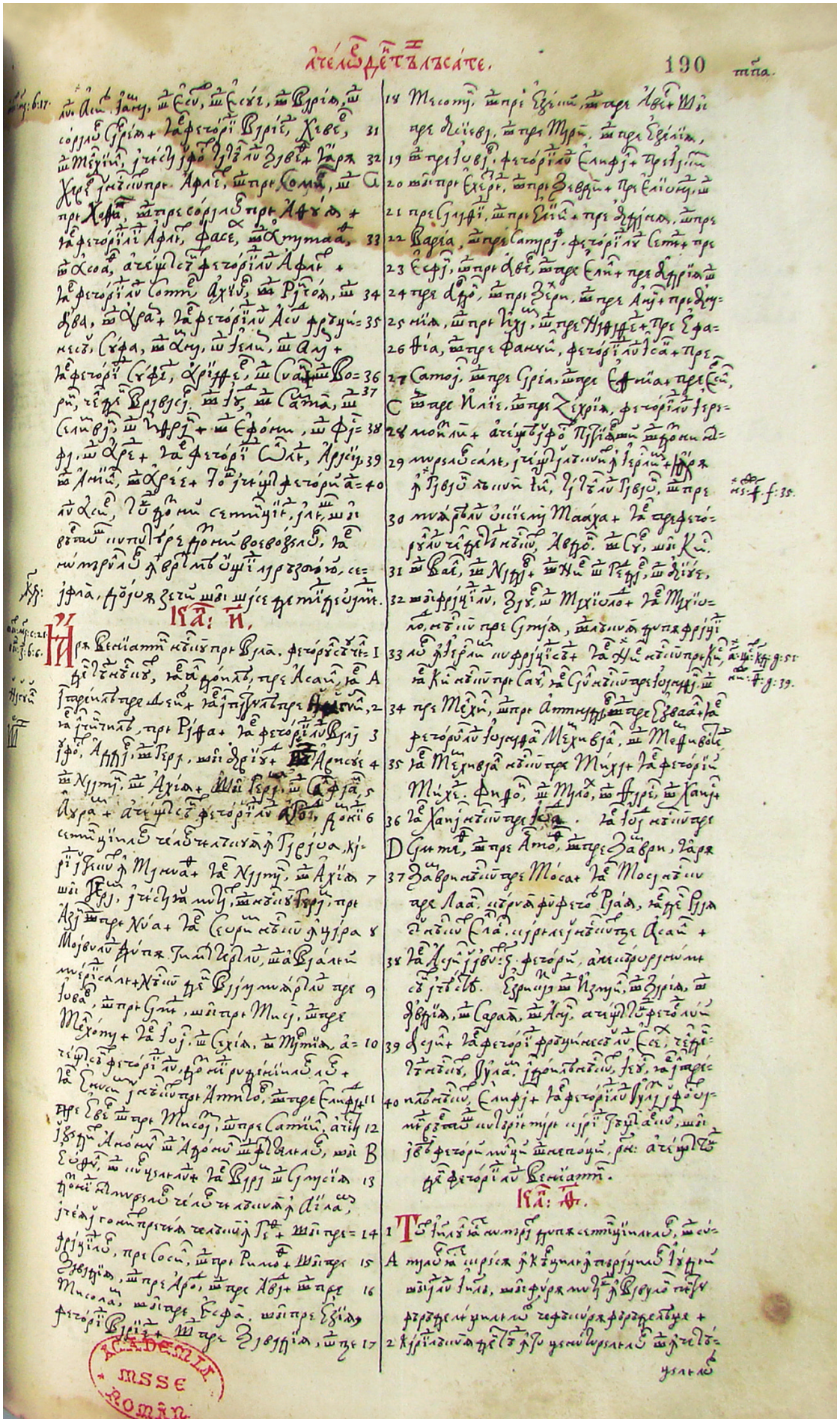

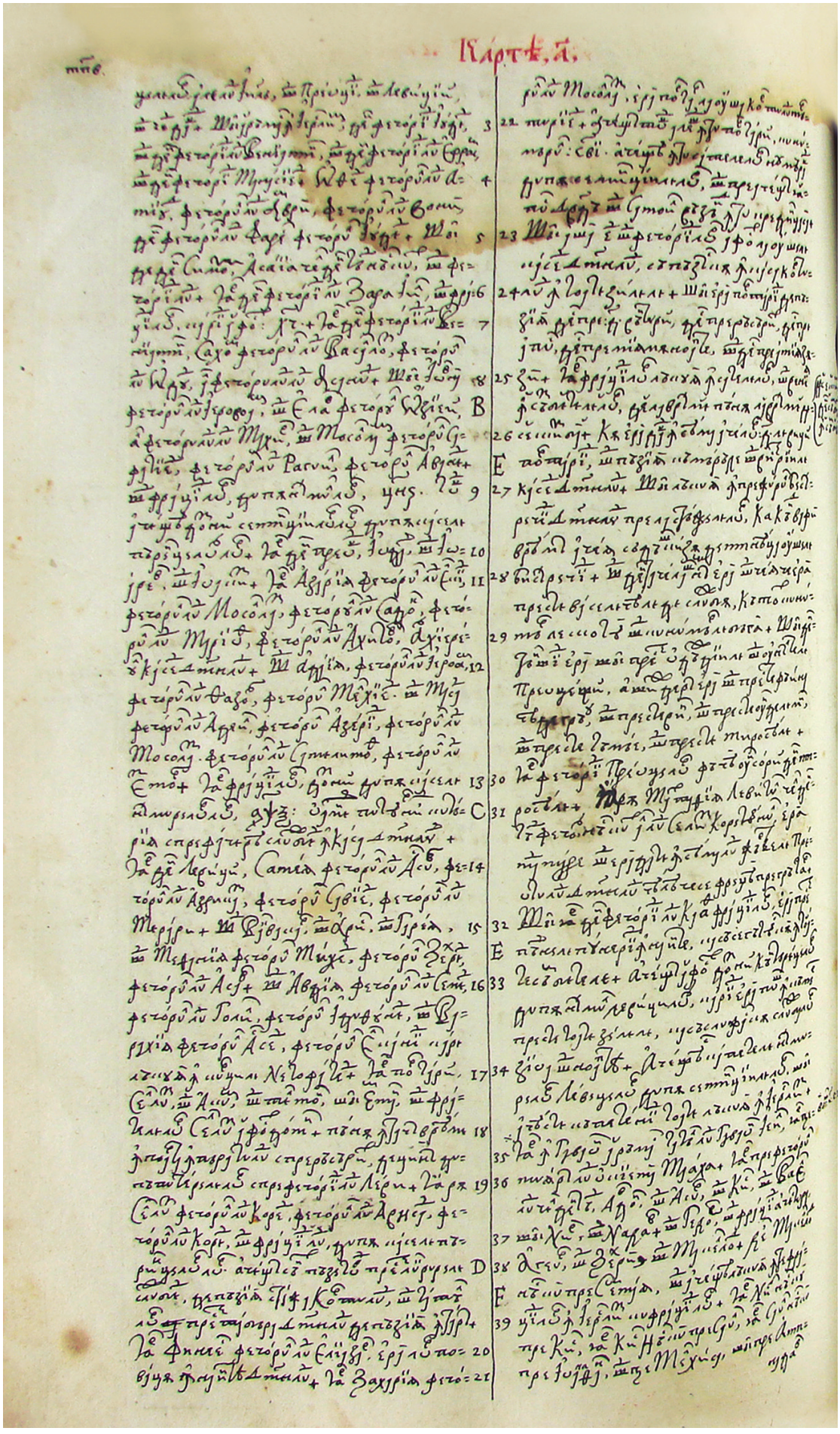

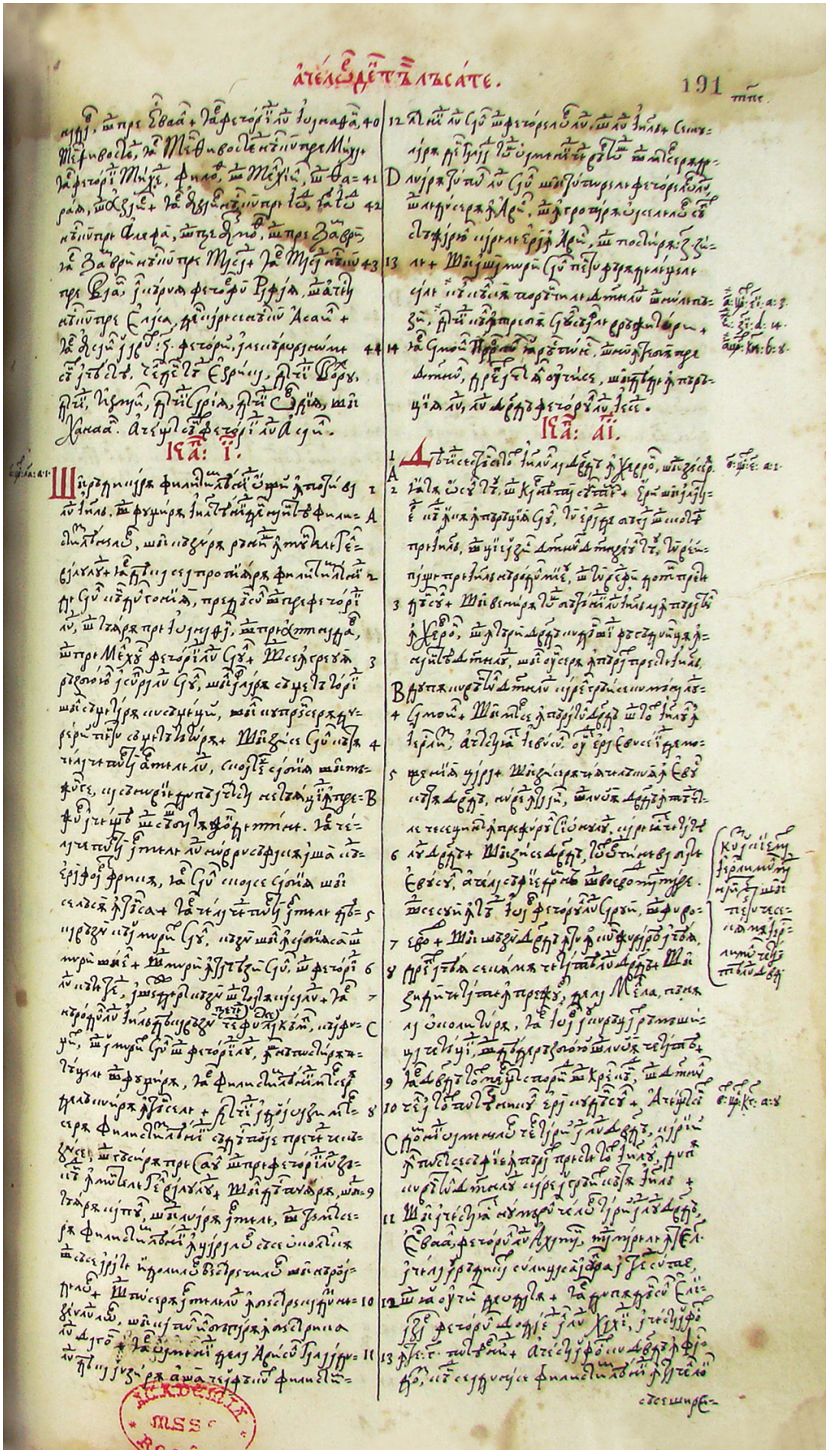

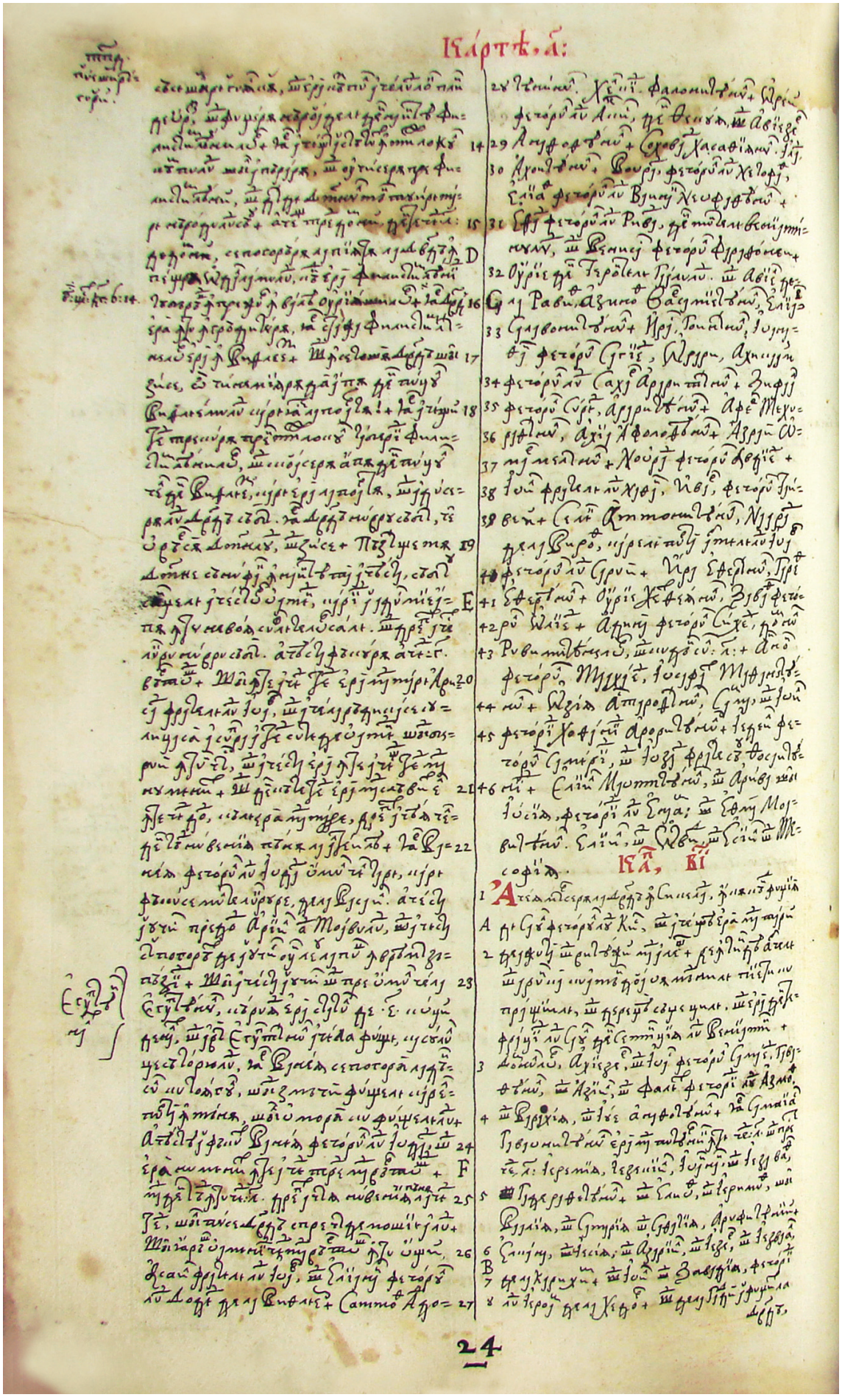

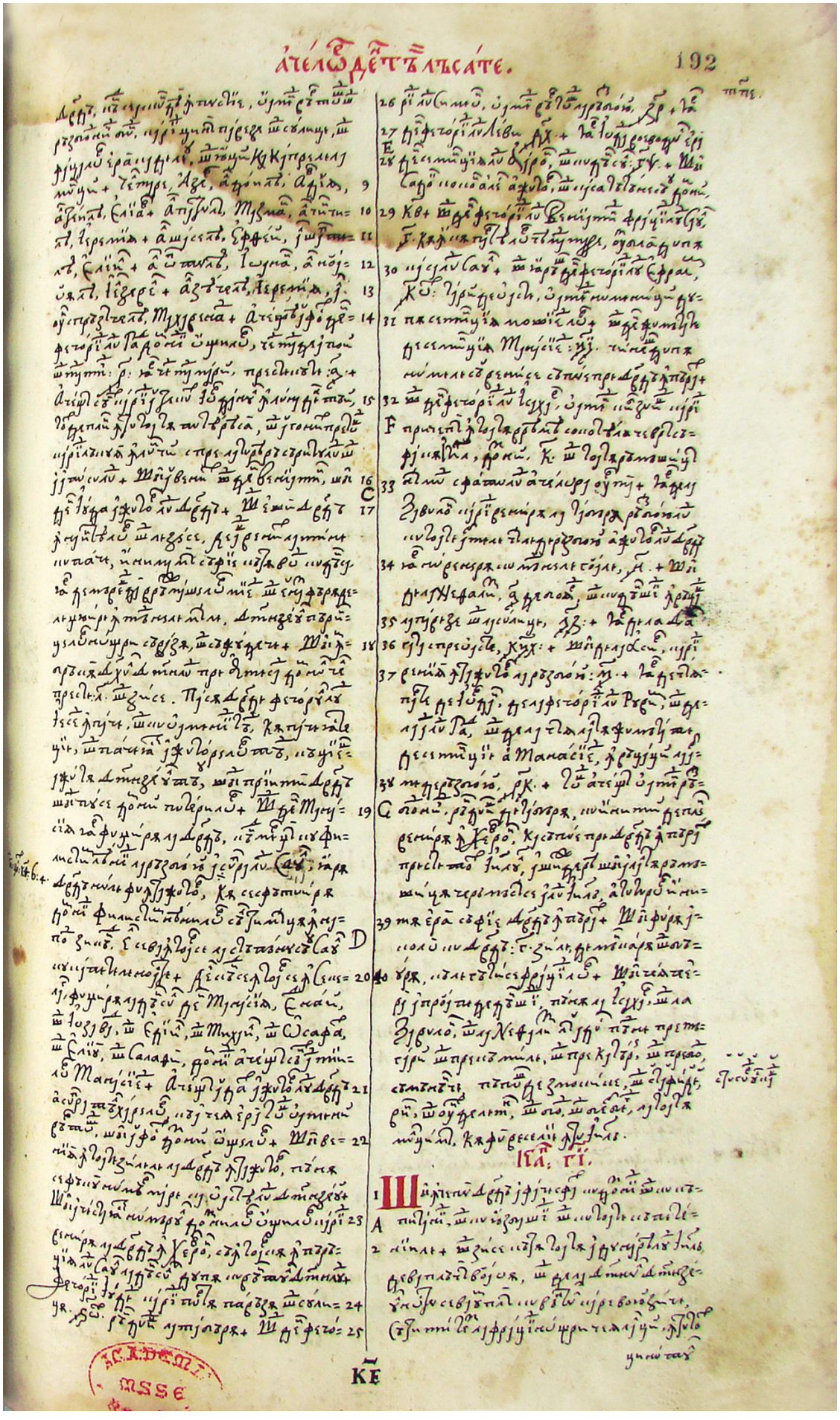

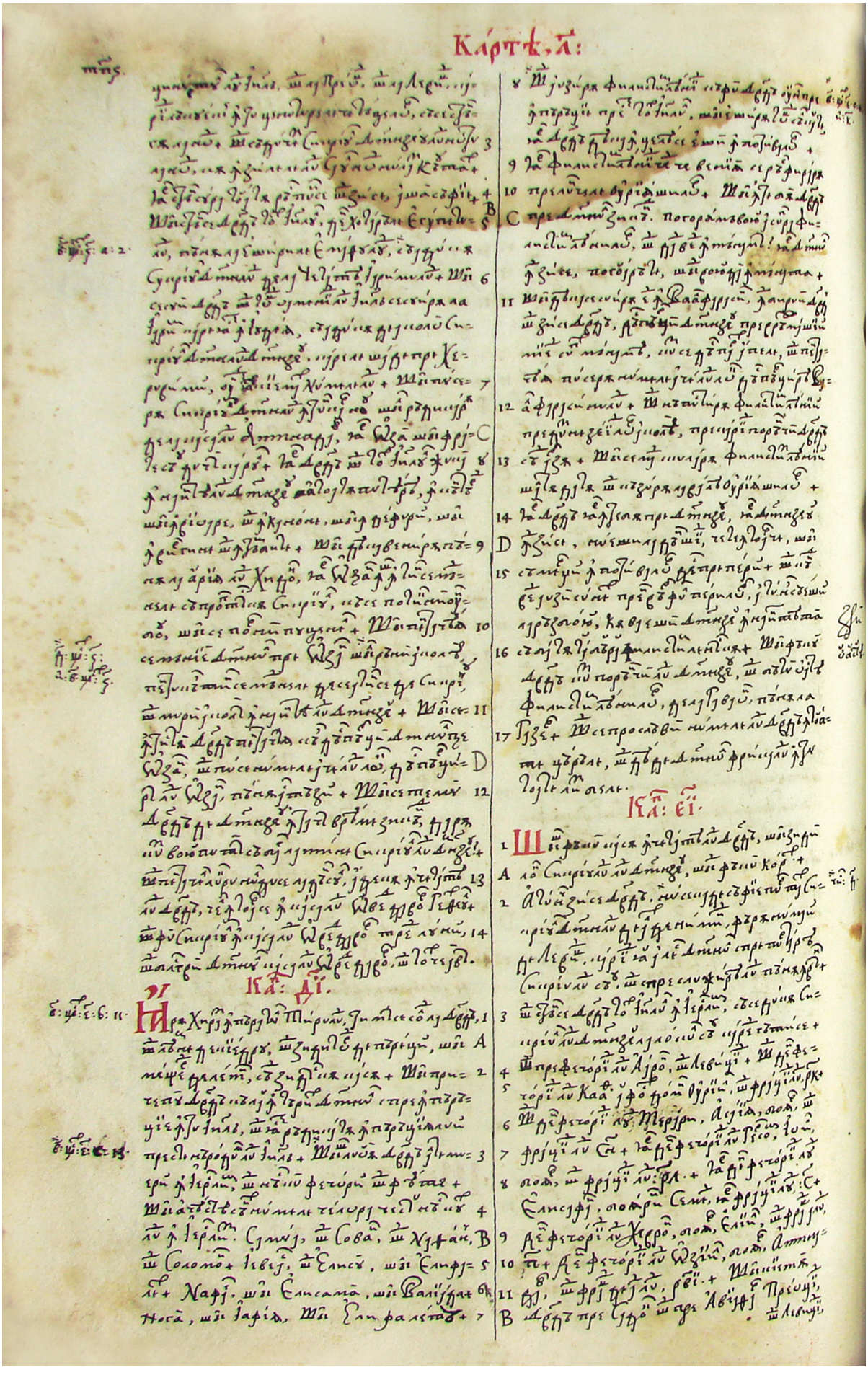

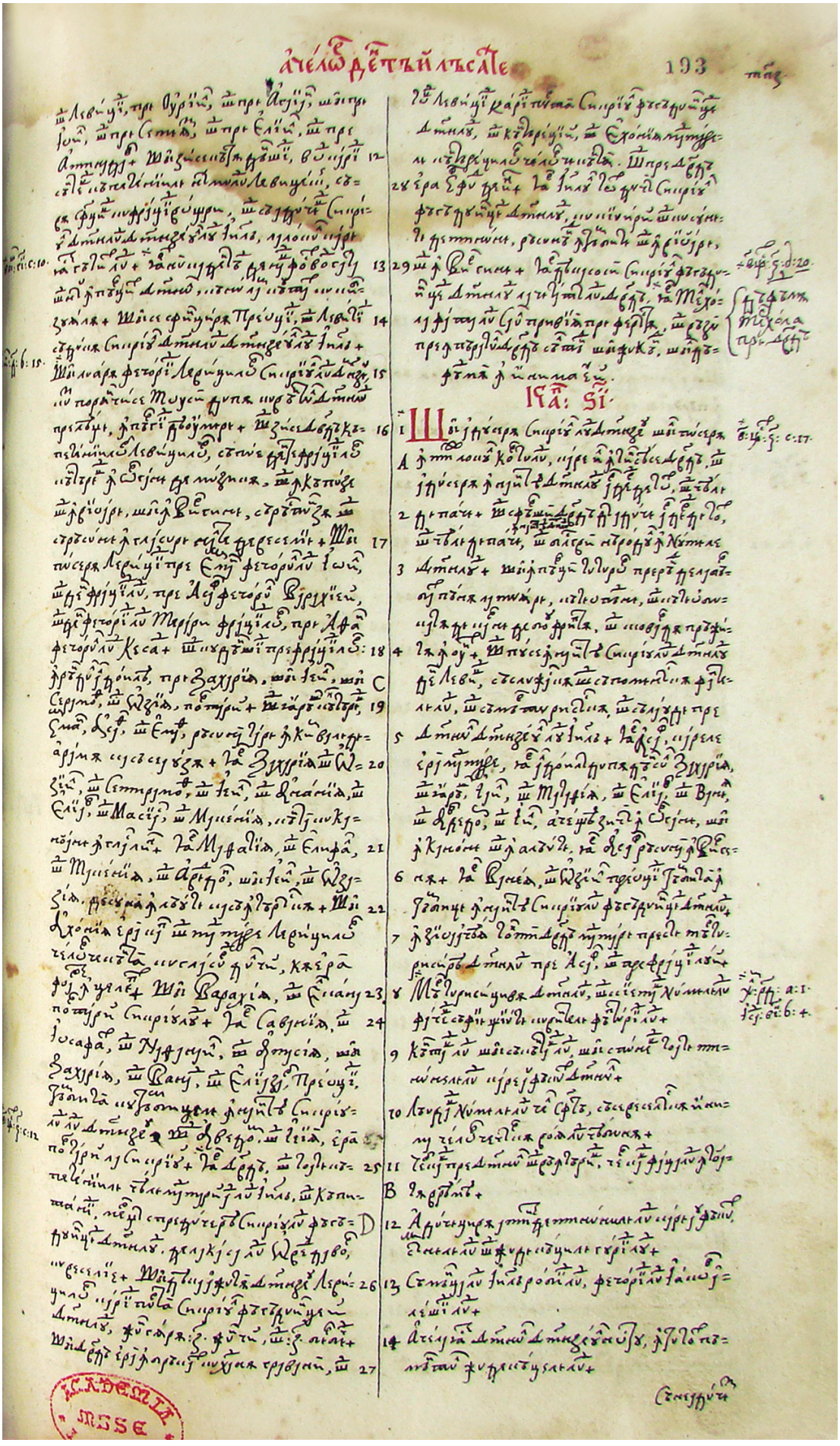

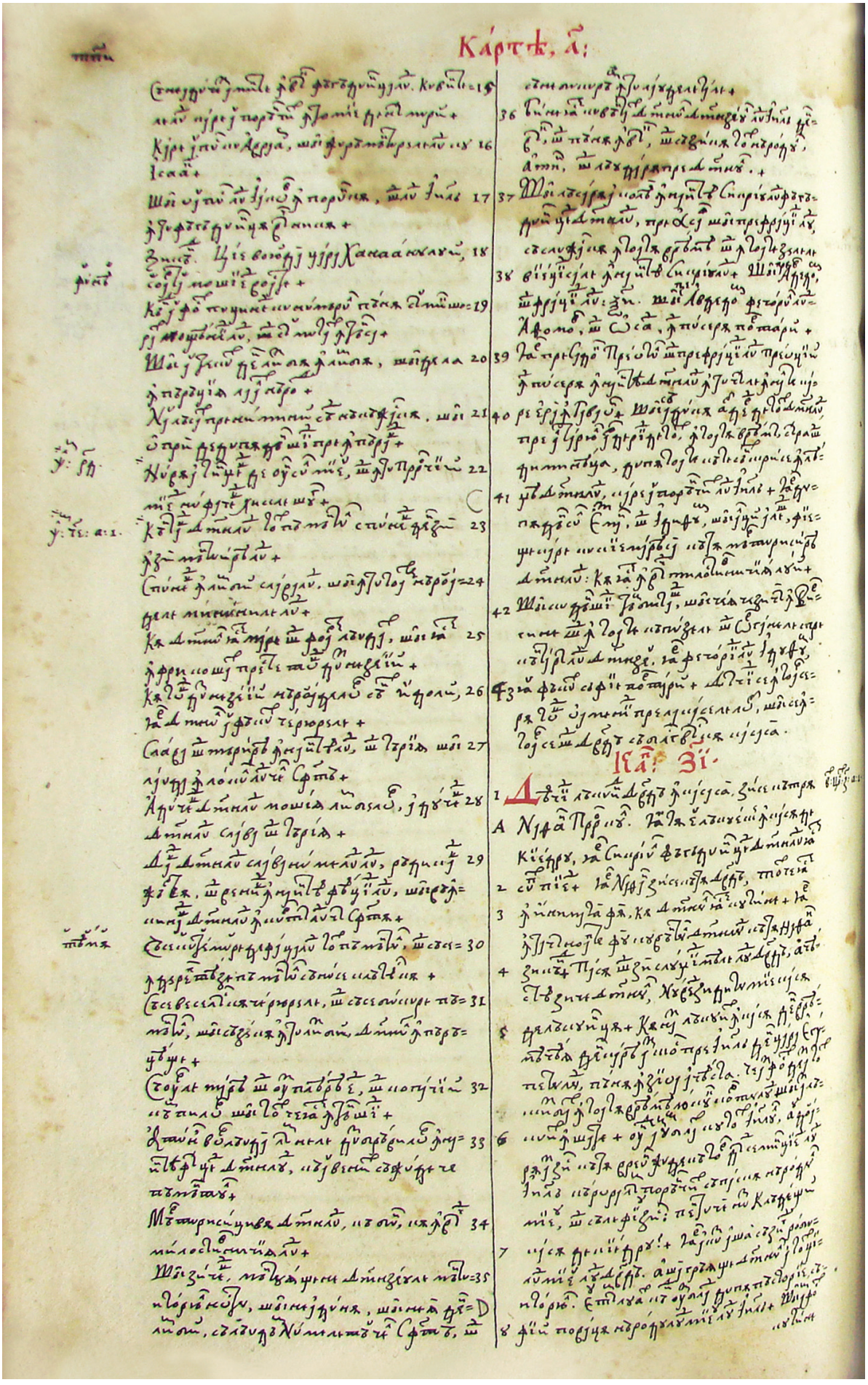

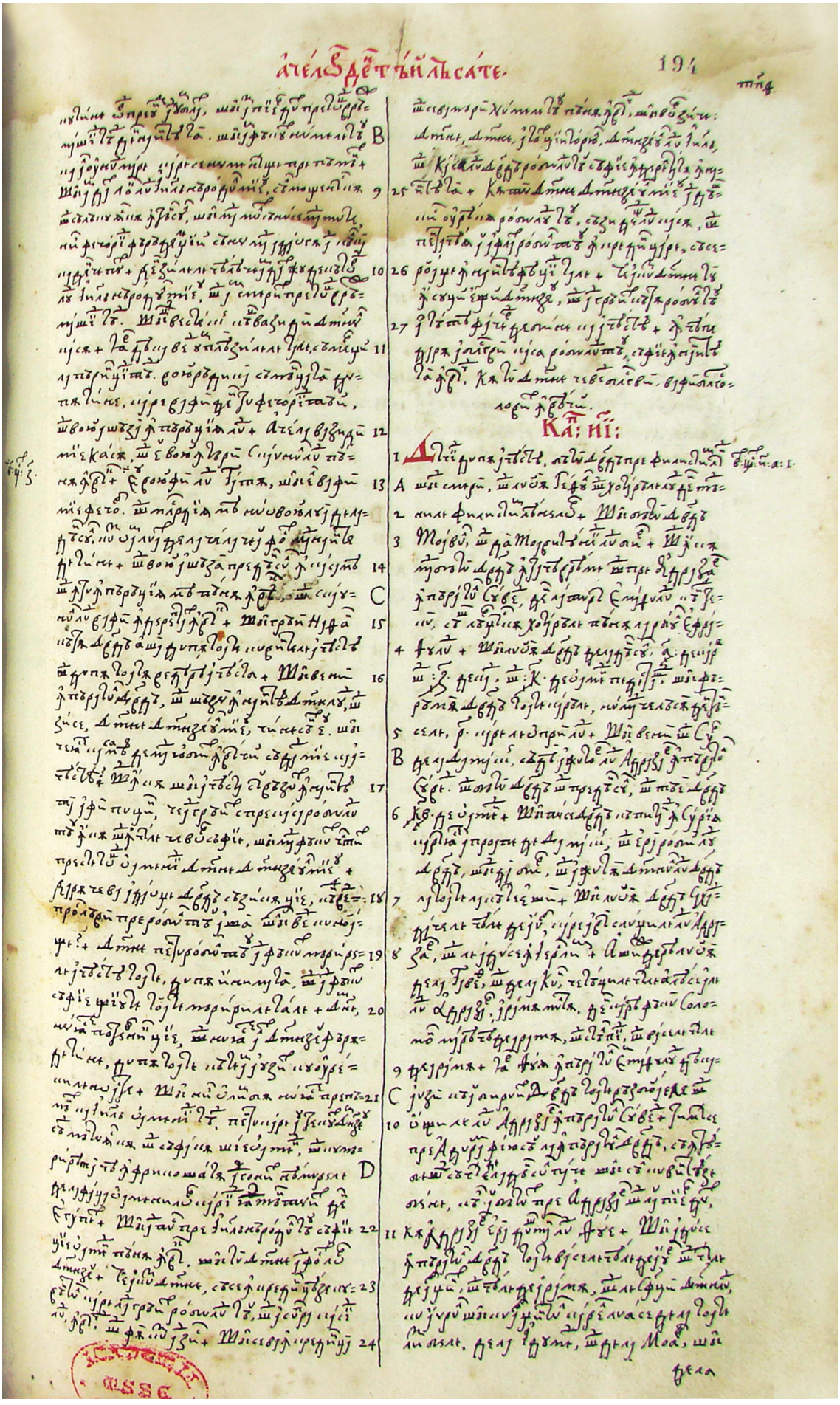

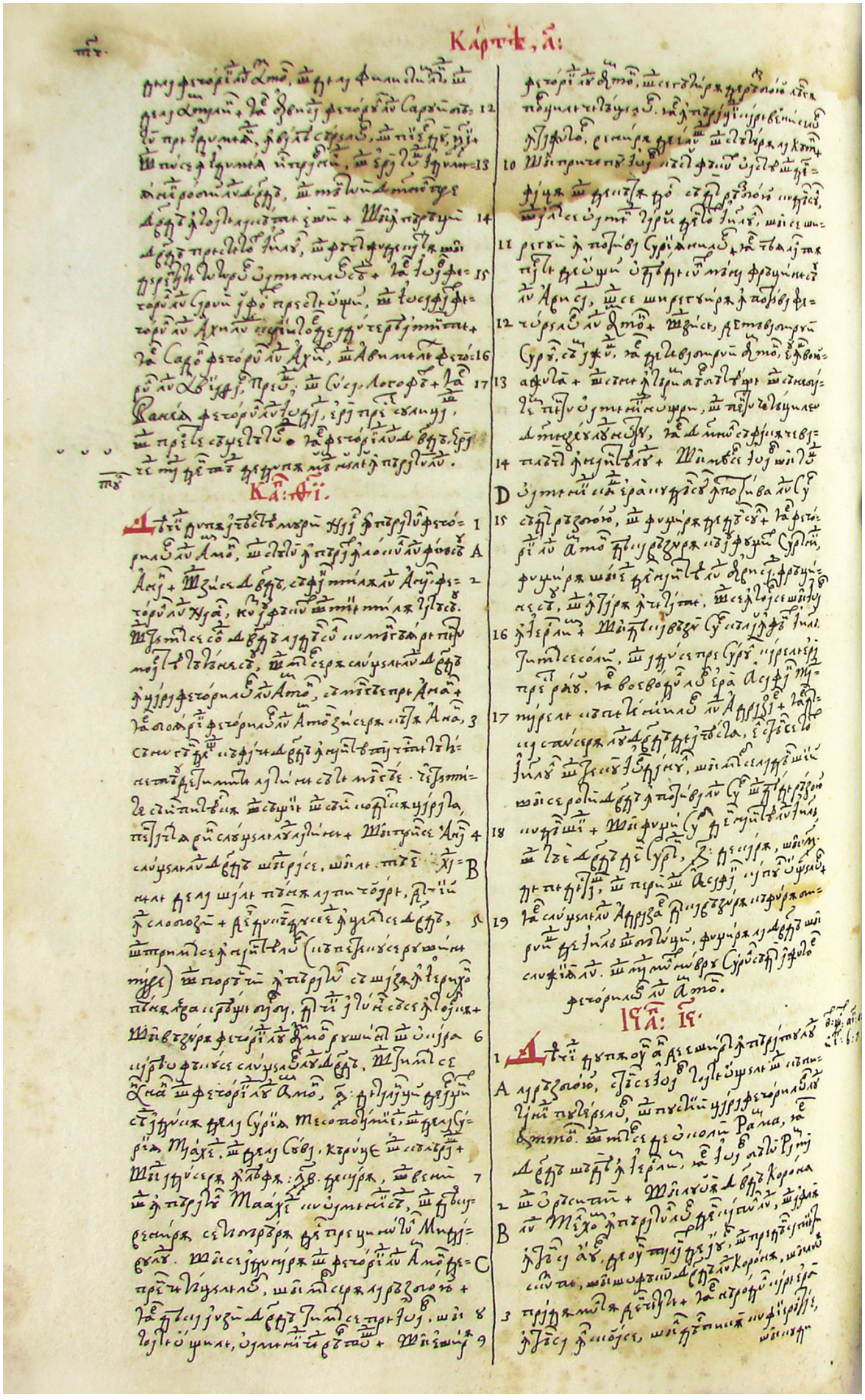

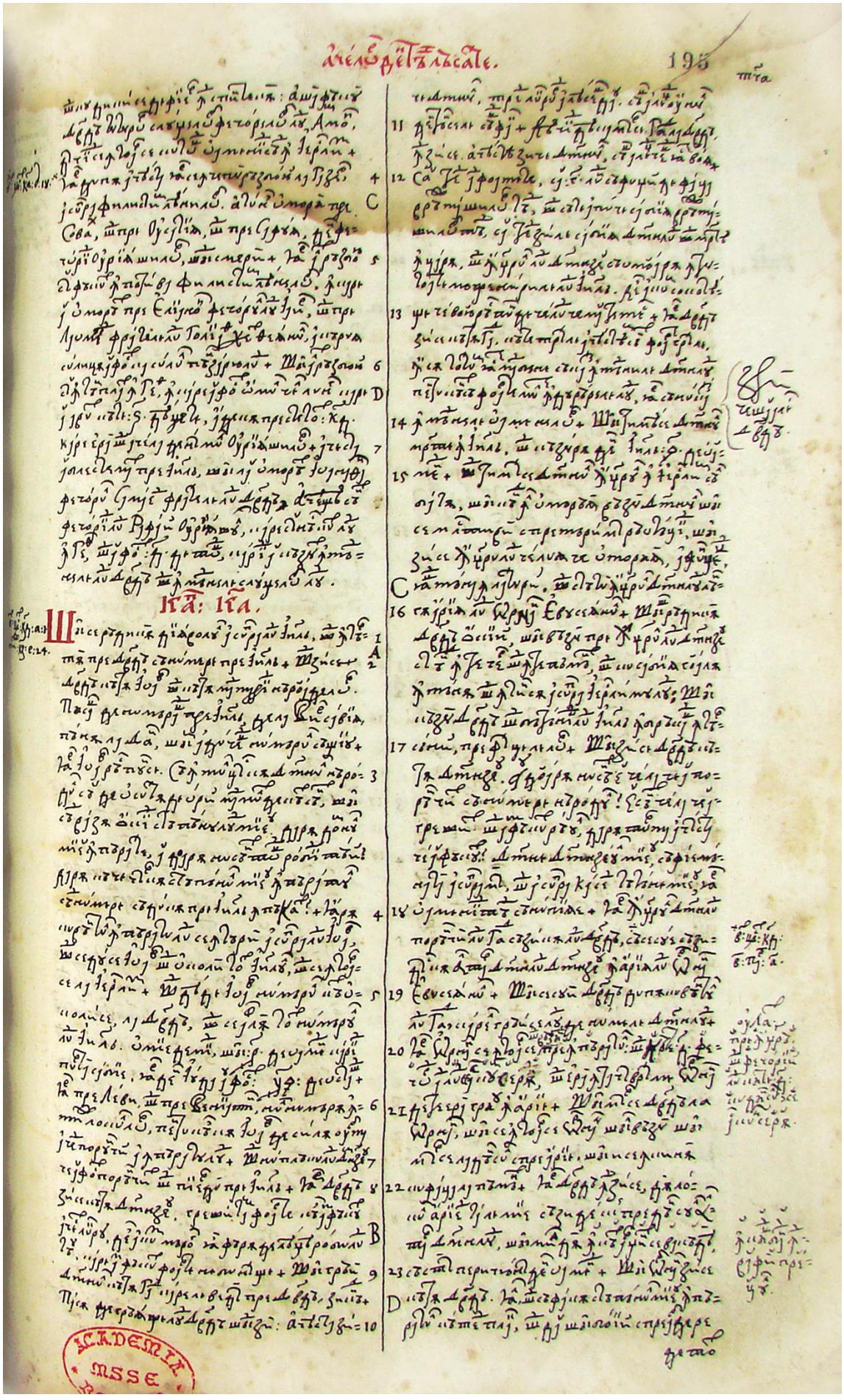

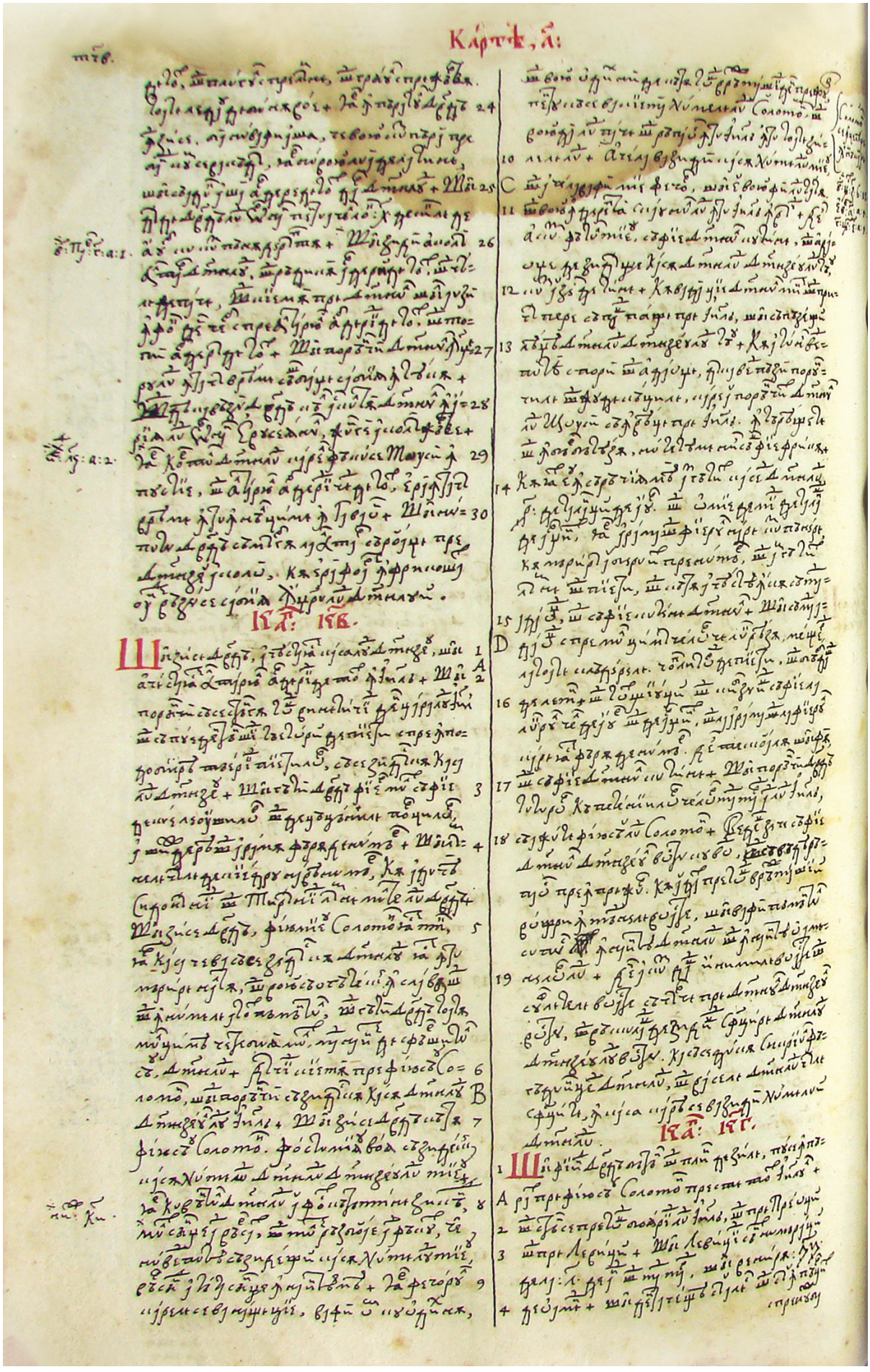

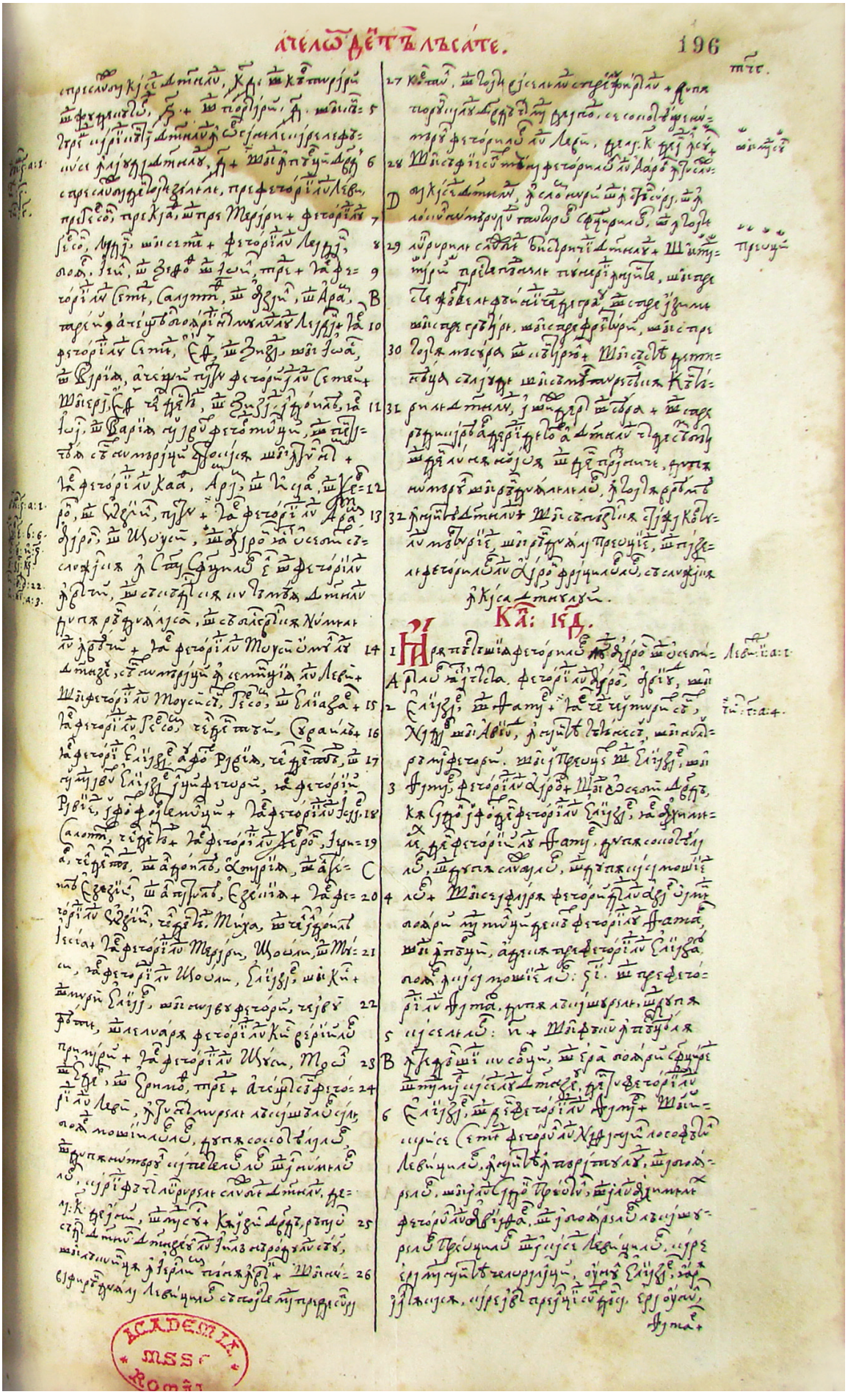

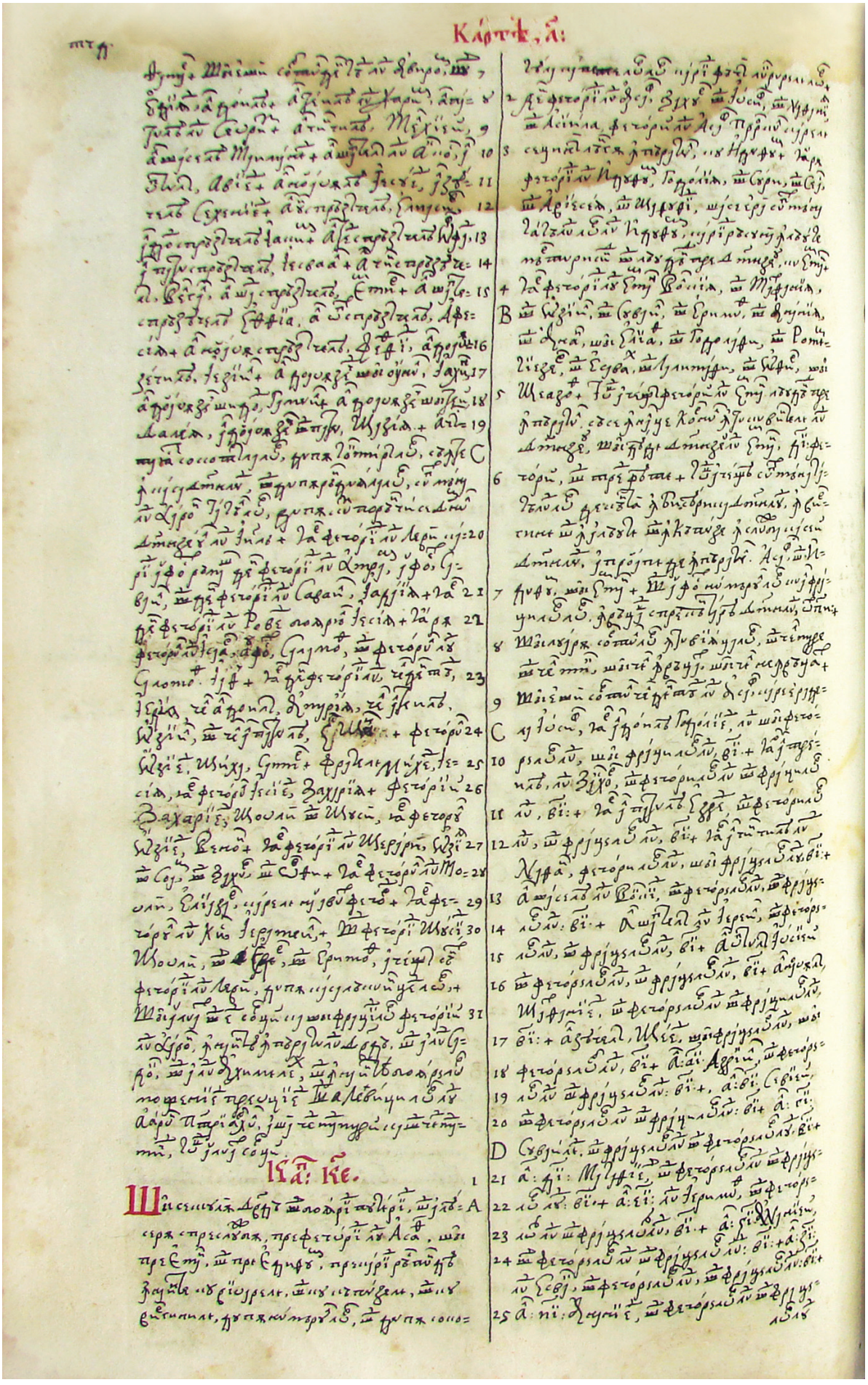

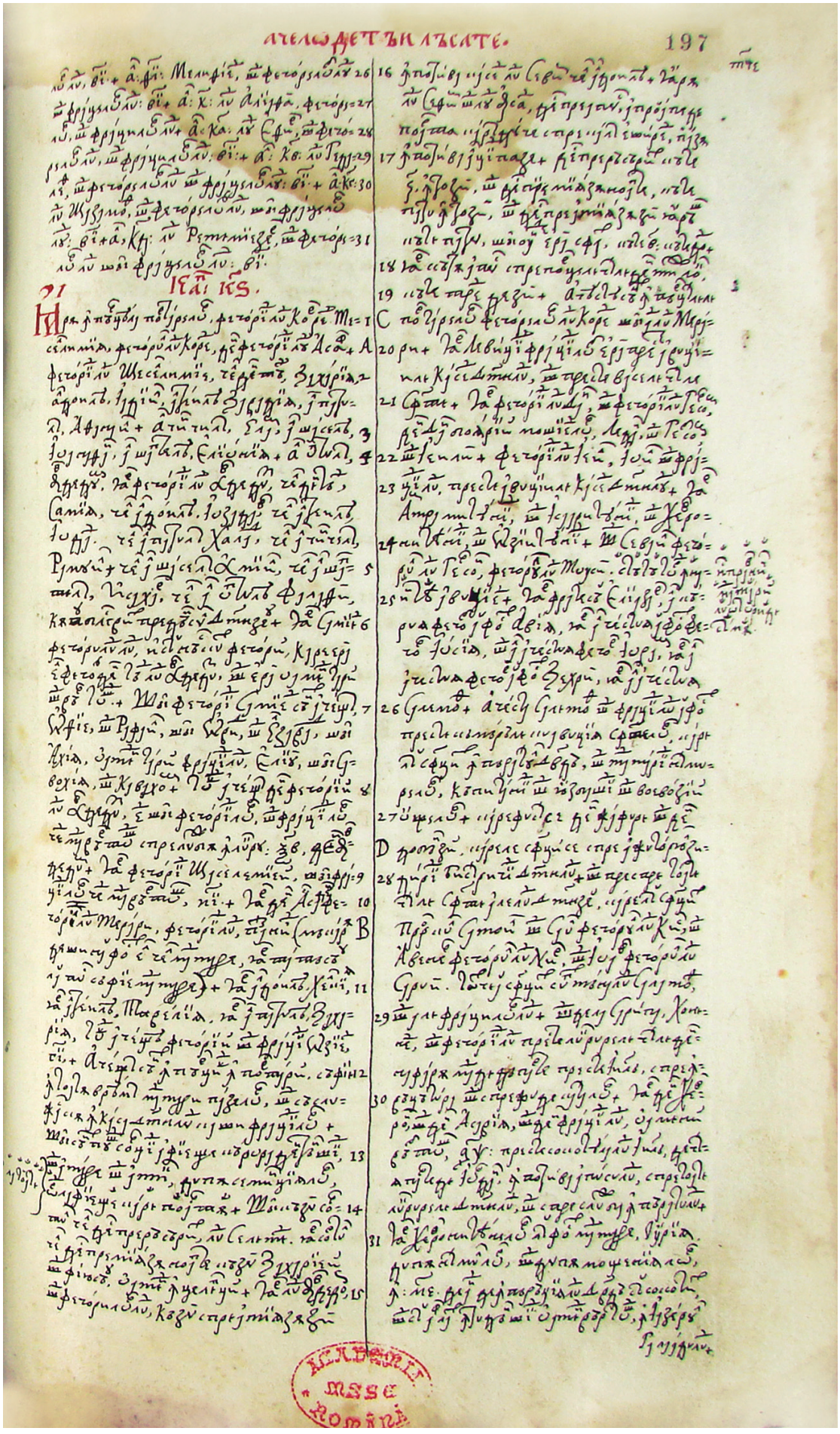

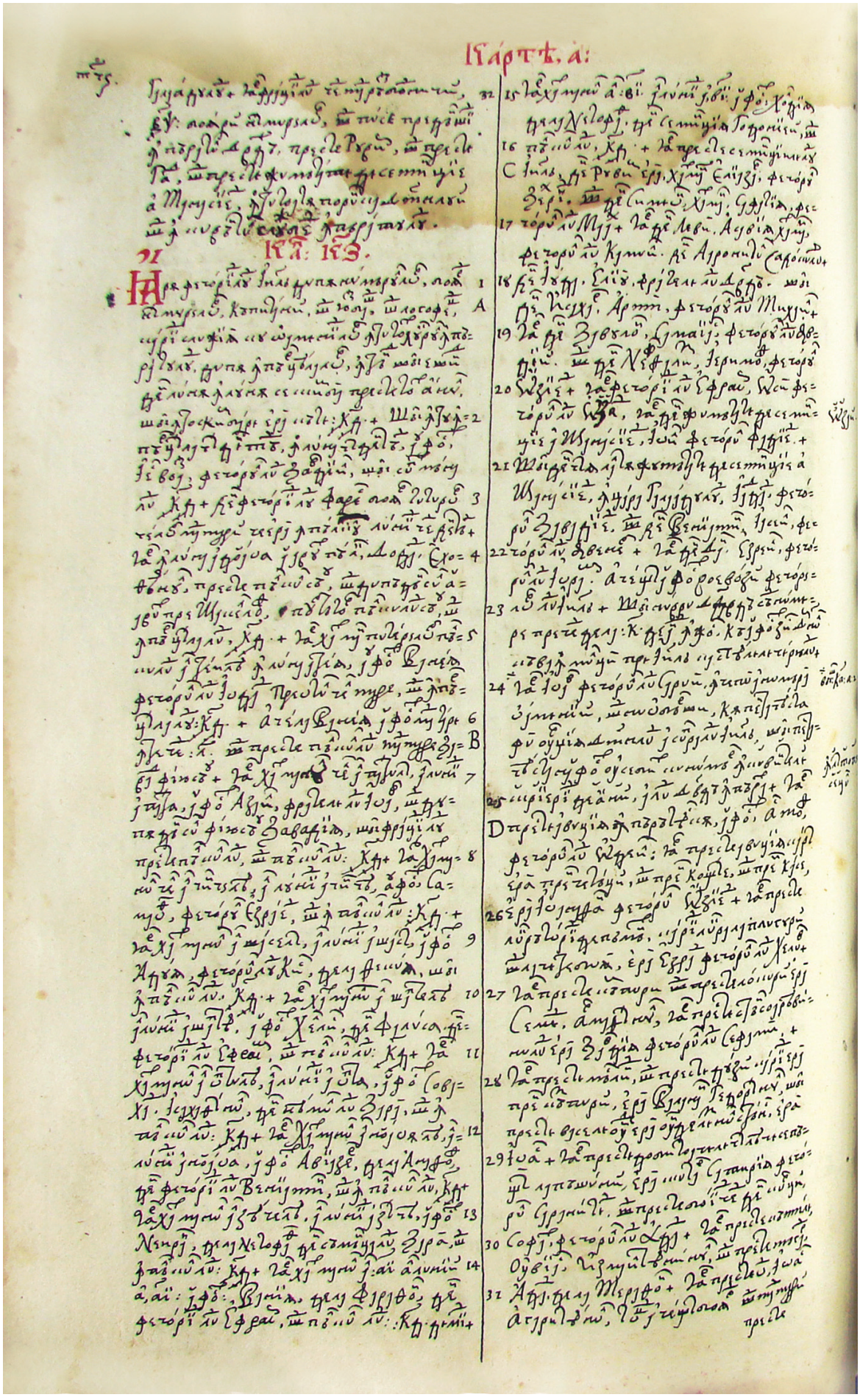

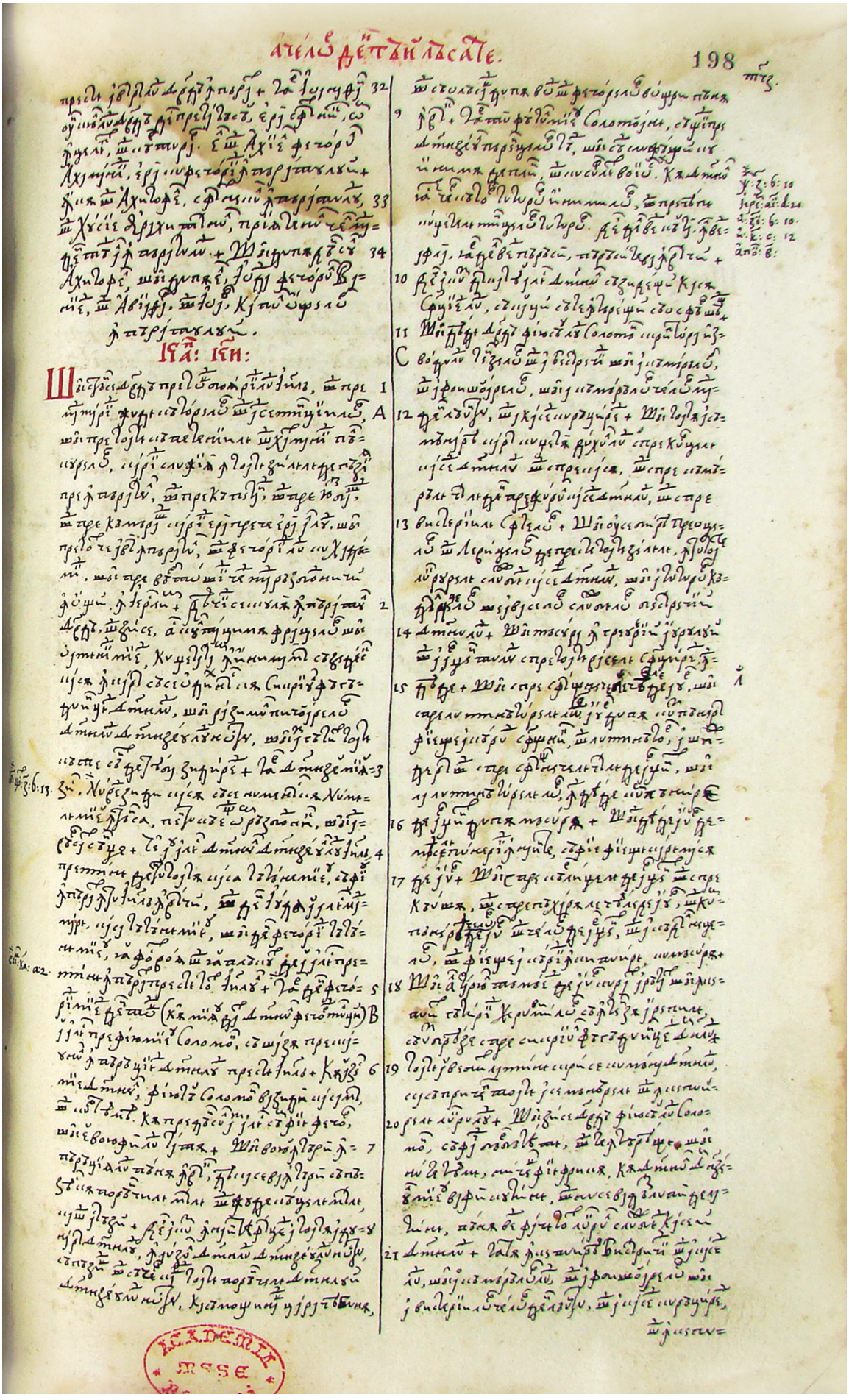

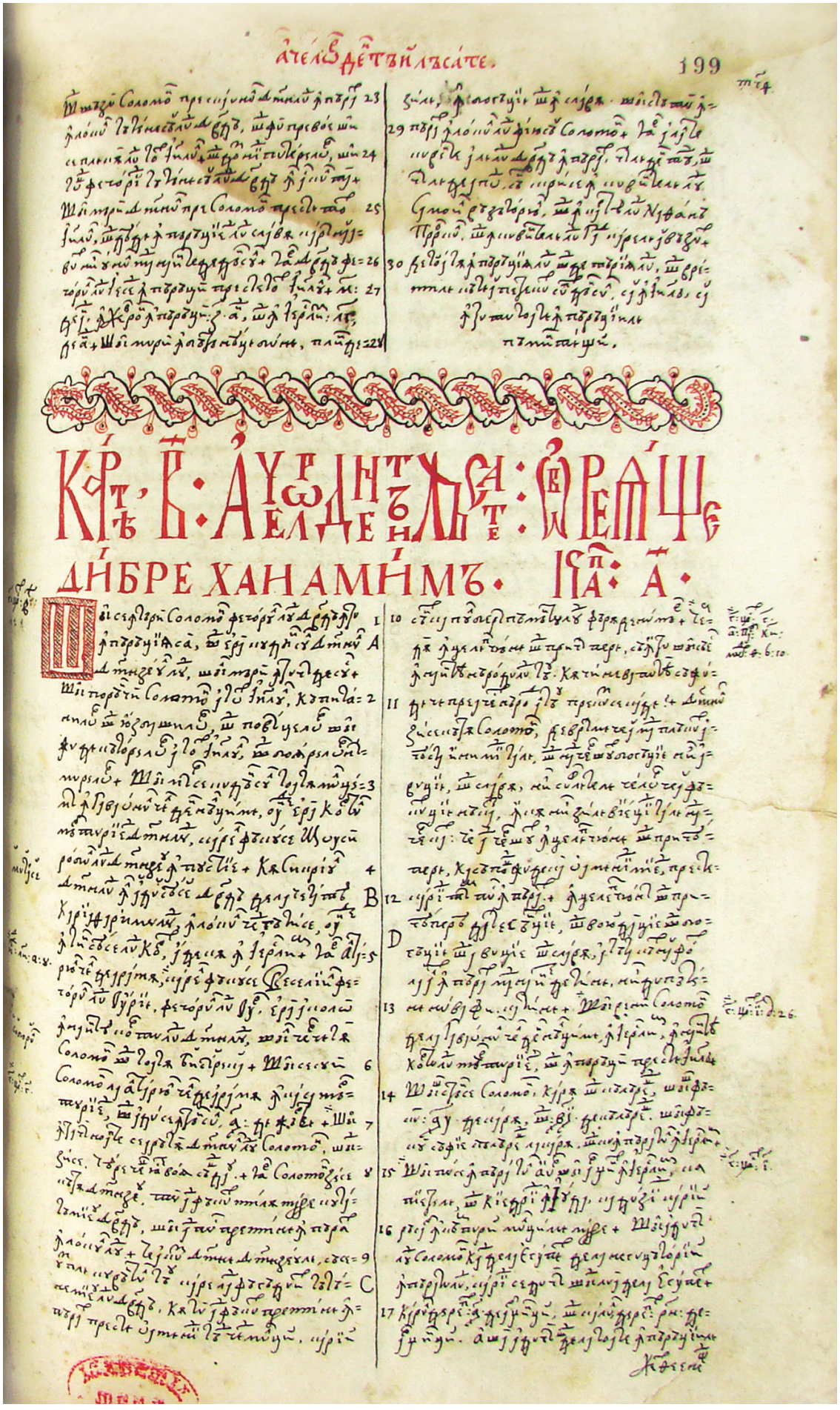

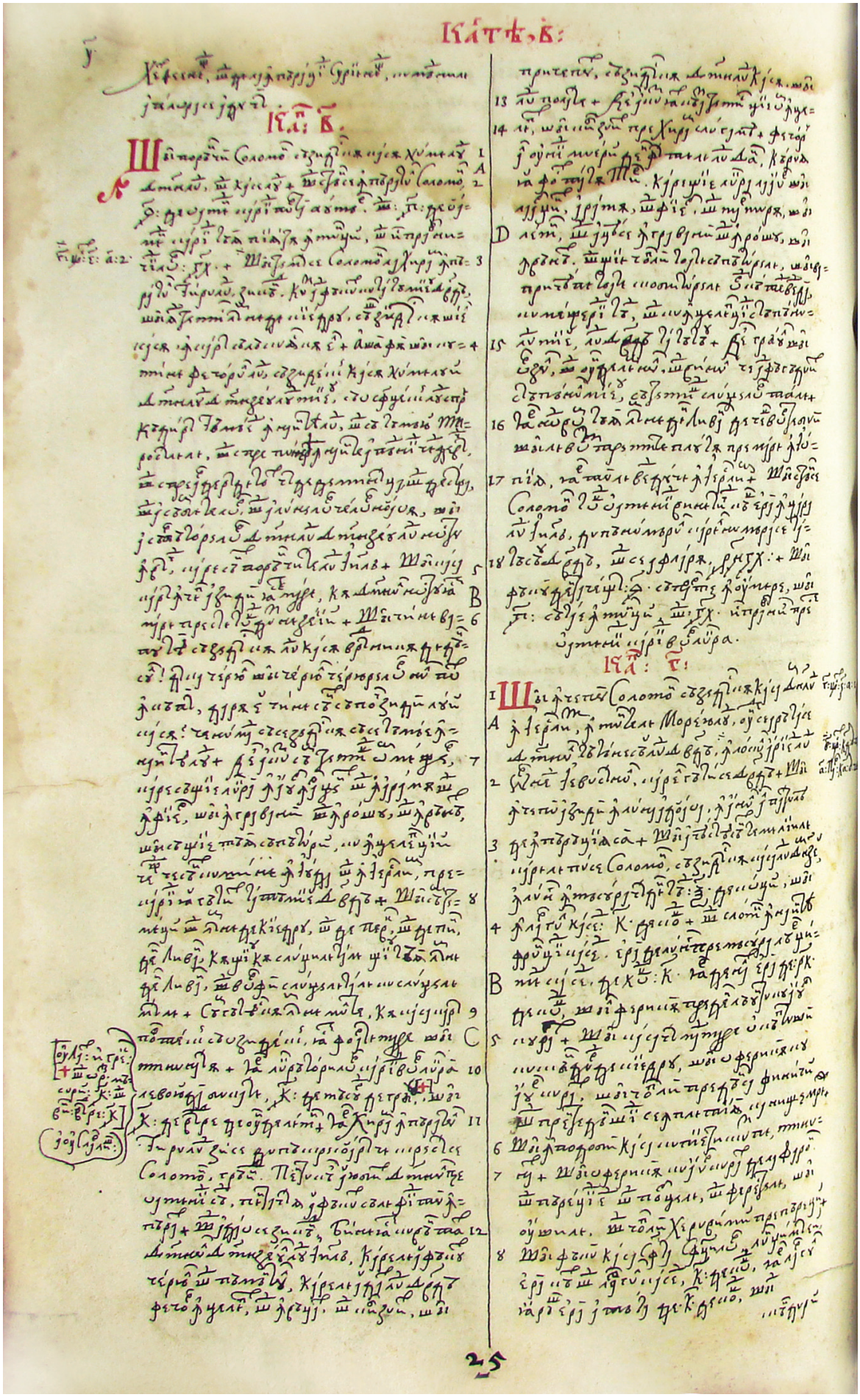

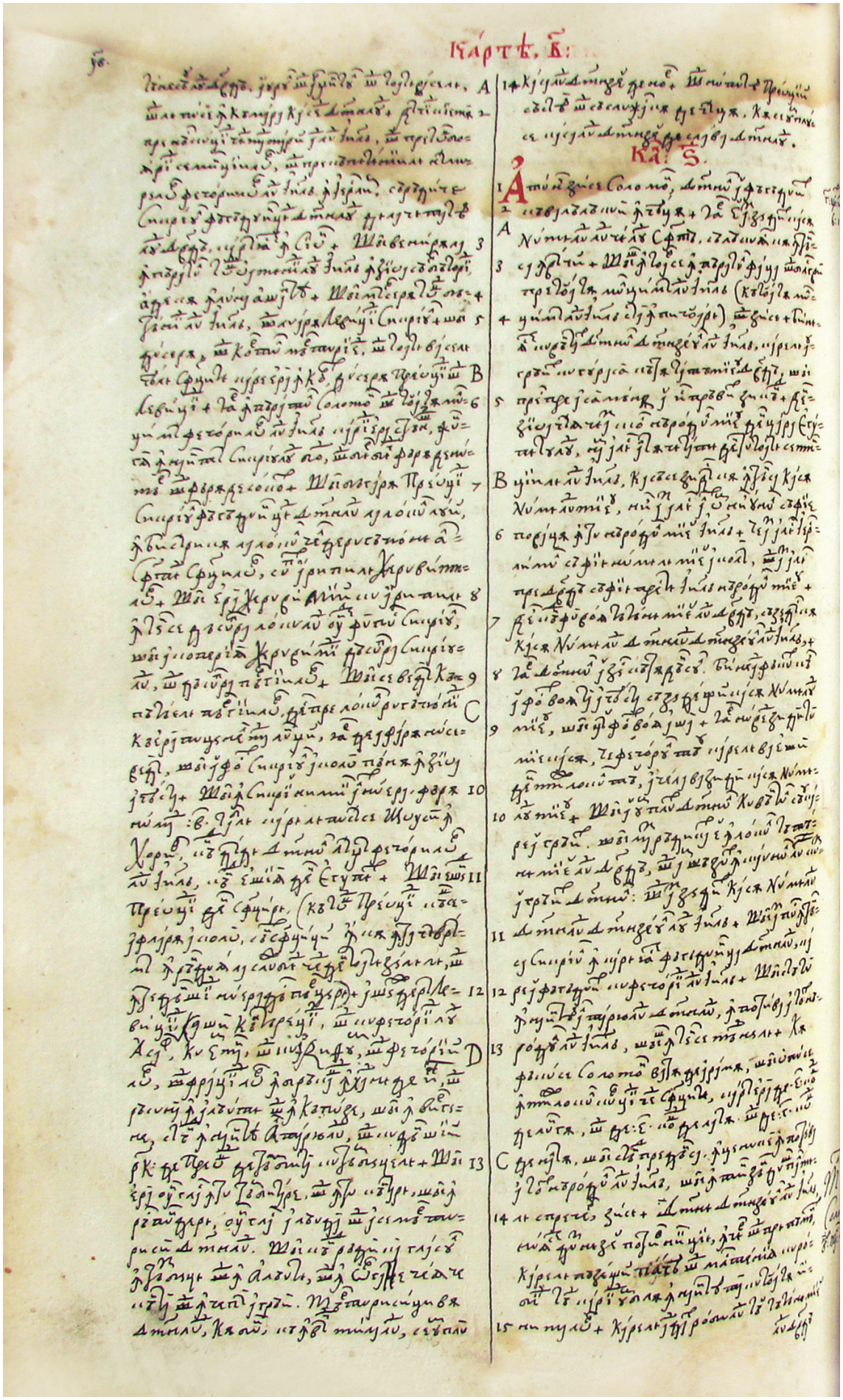

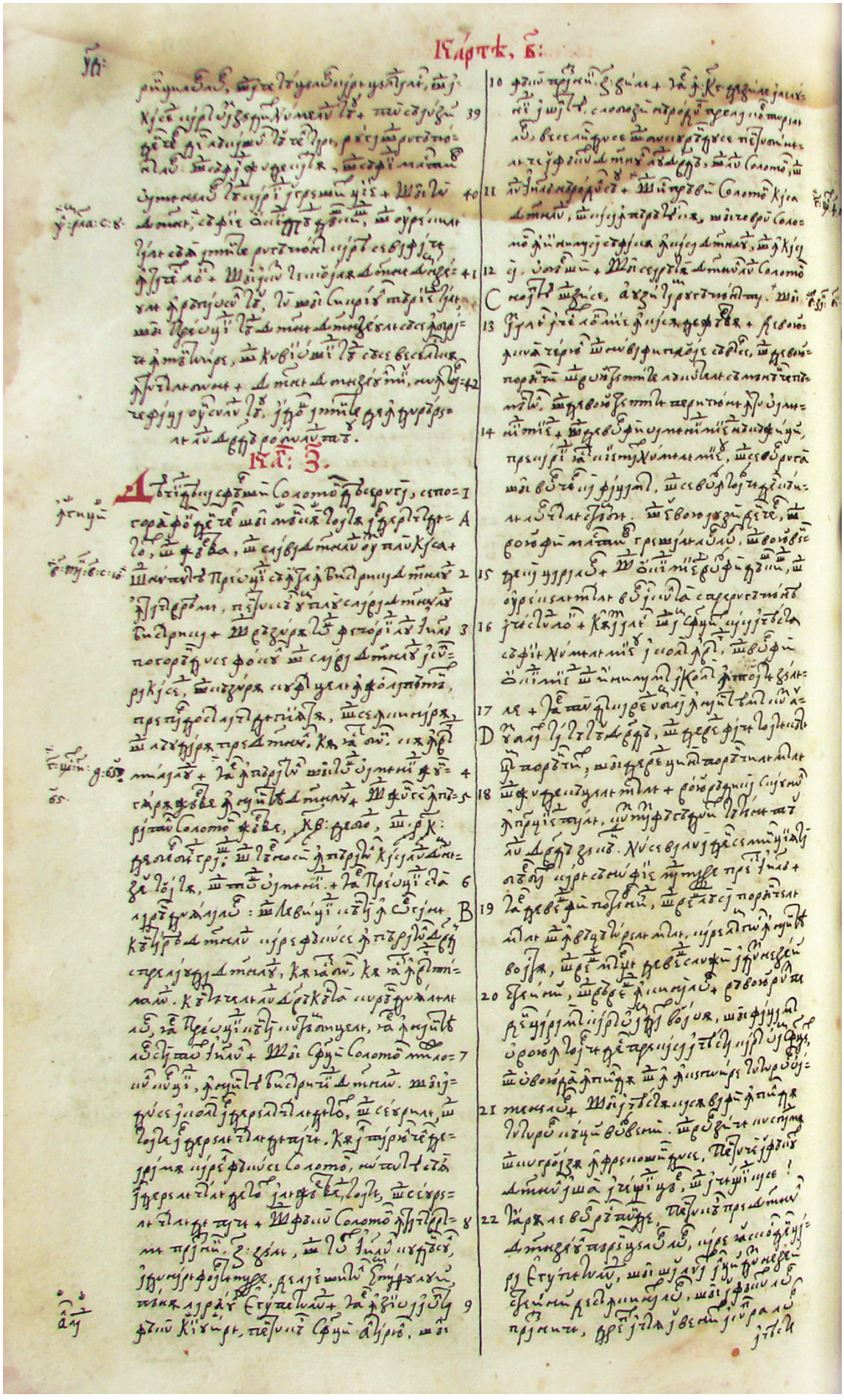

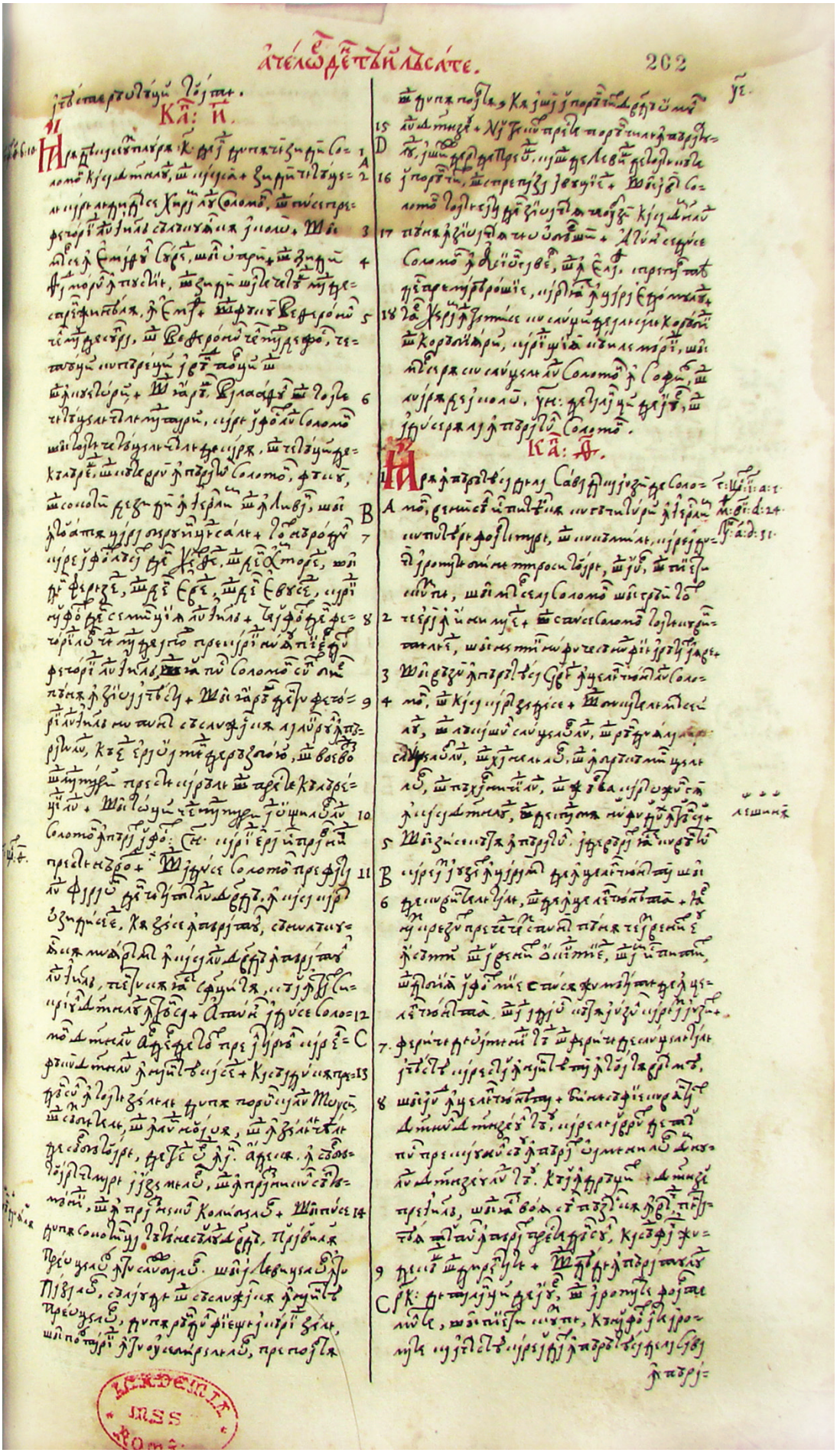

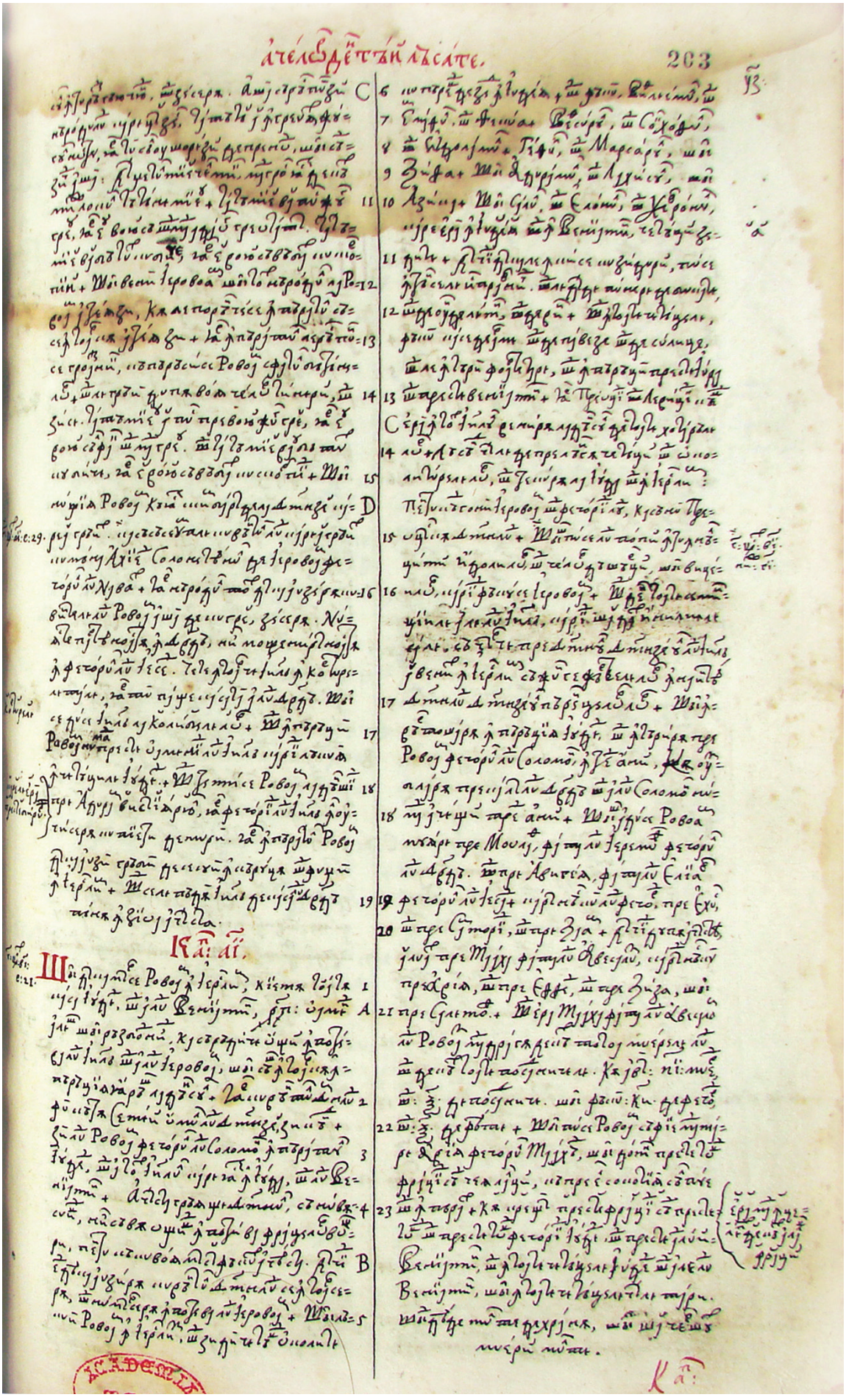

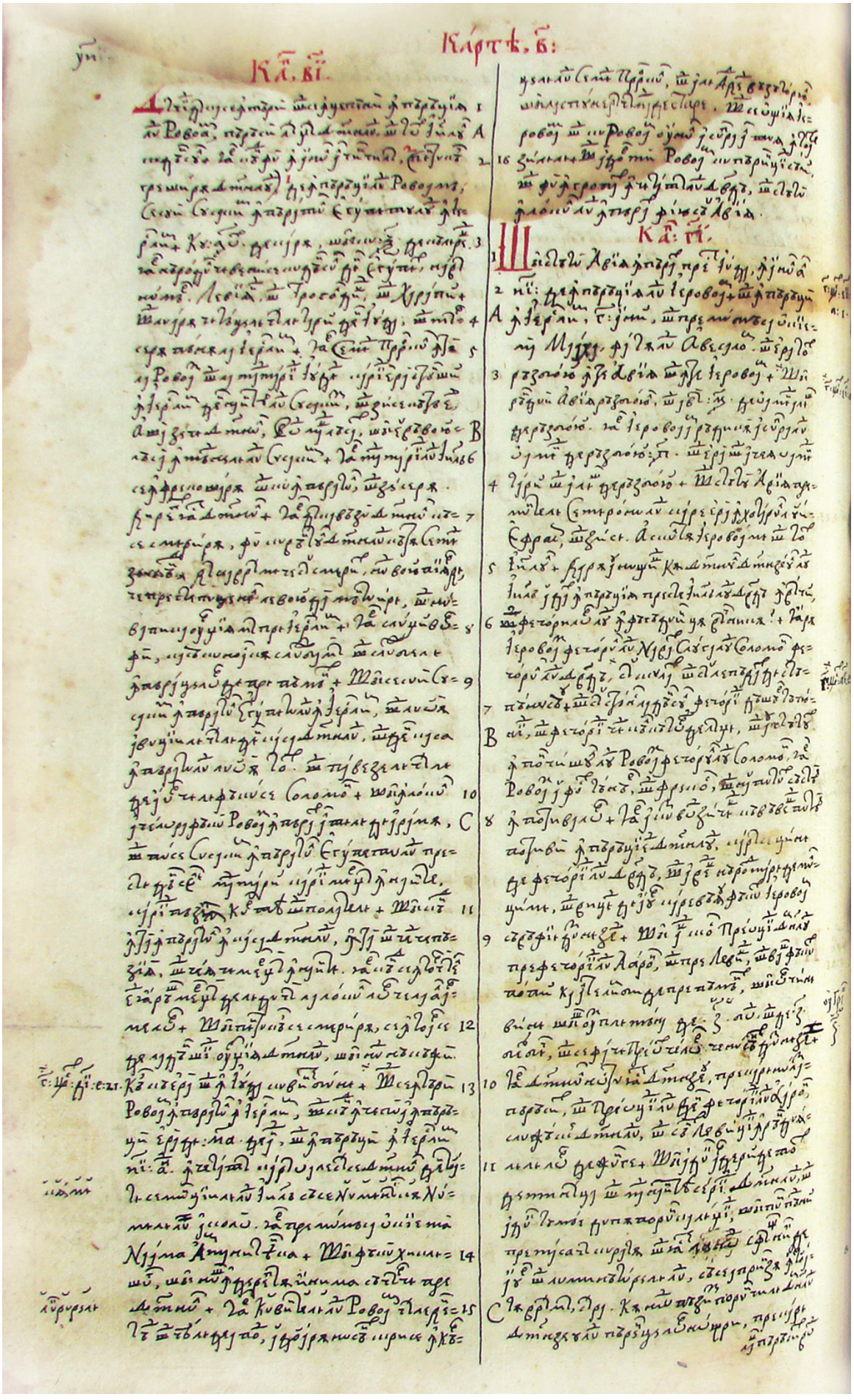

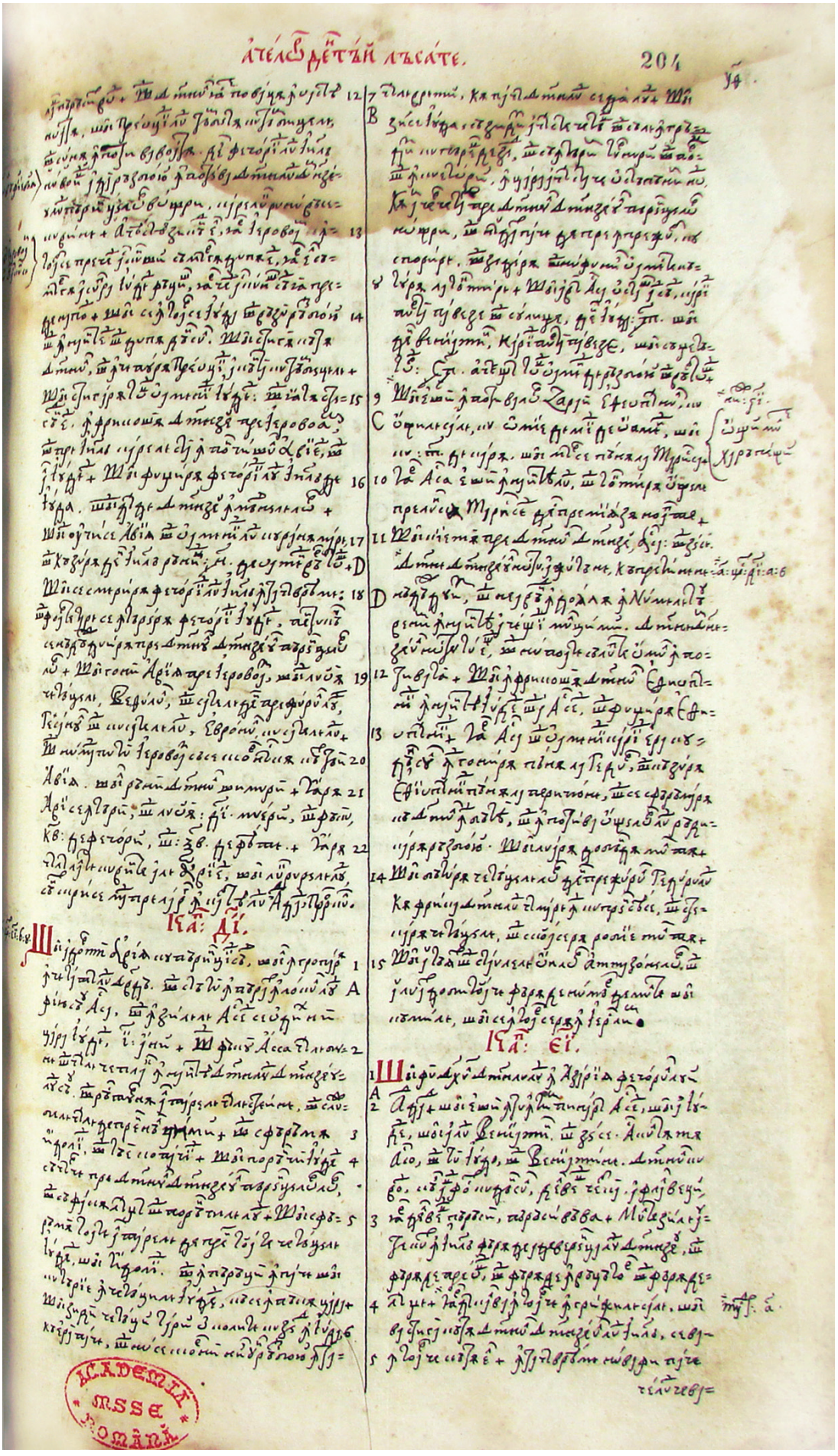
ACADEMIA MSSE ROMANÆ

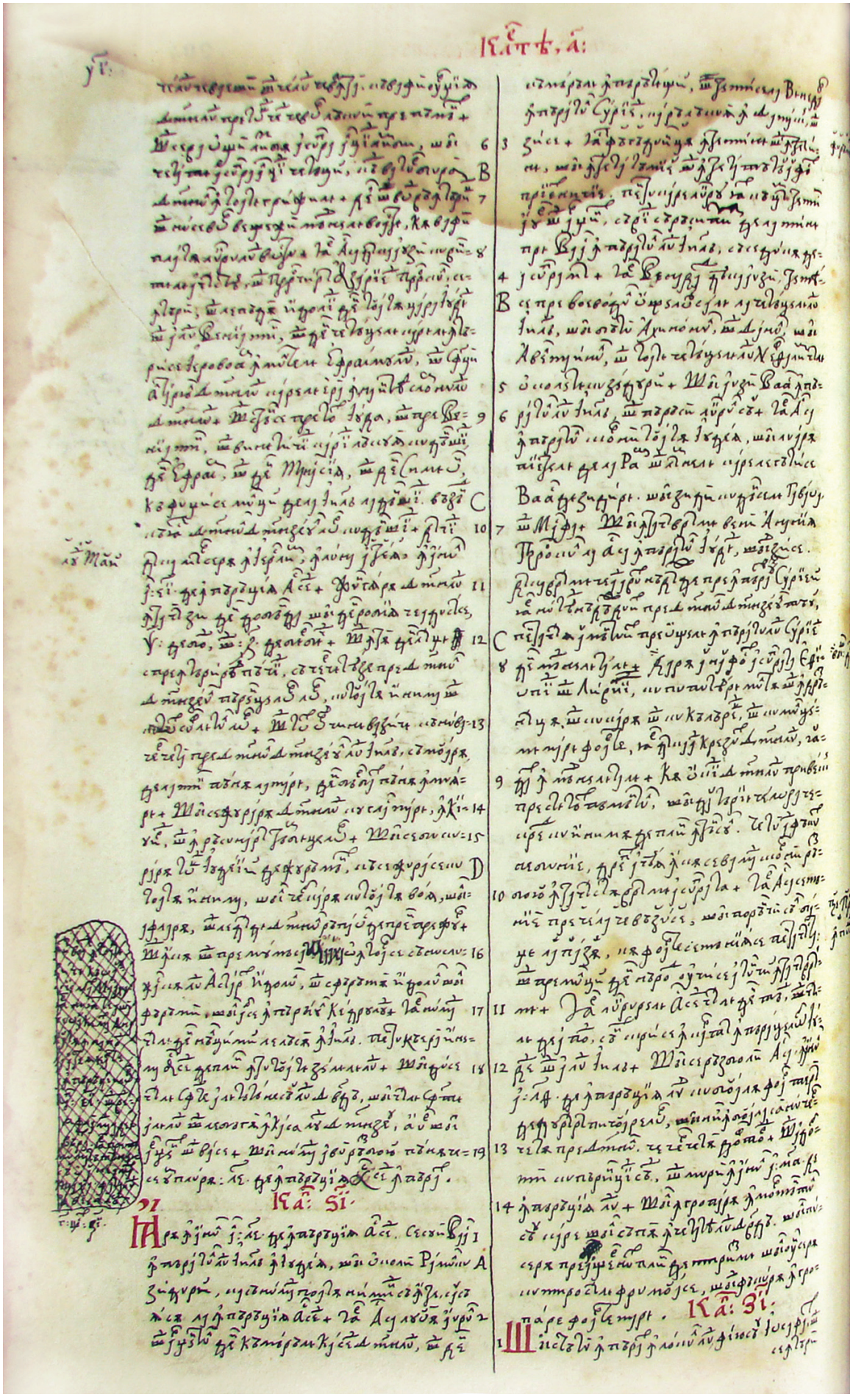

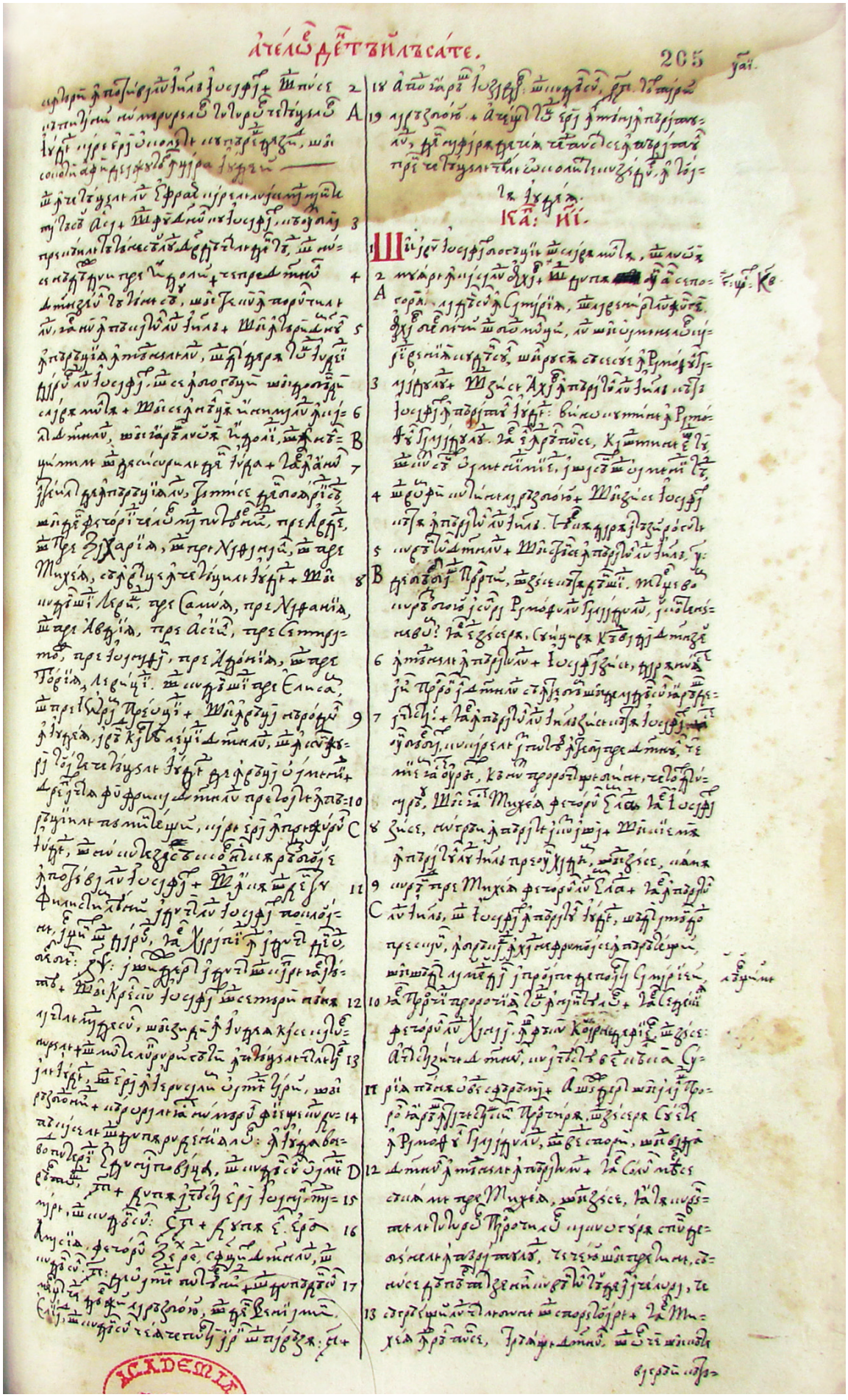

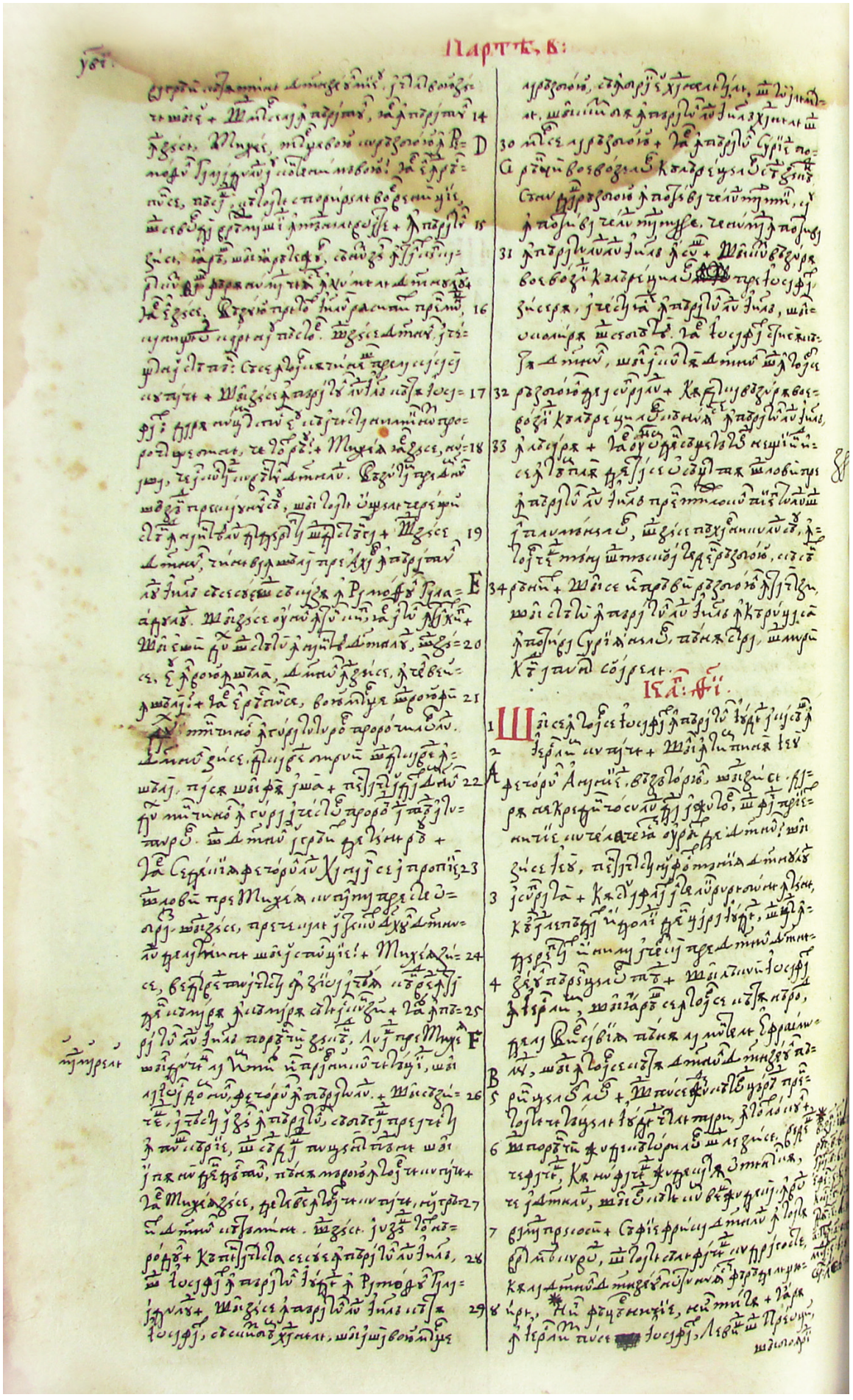

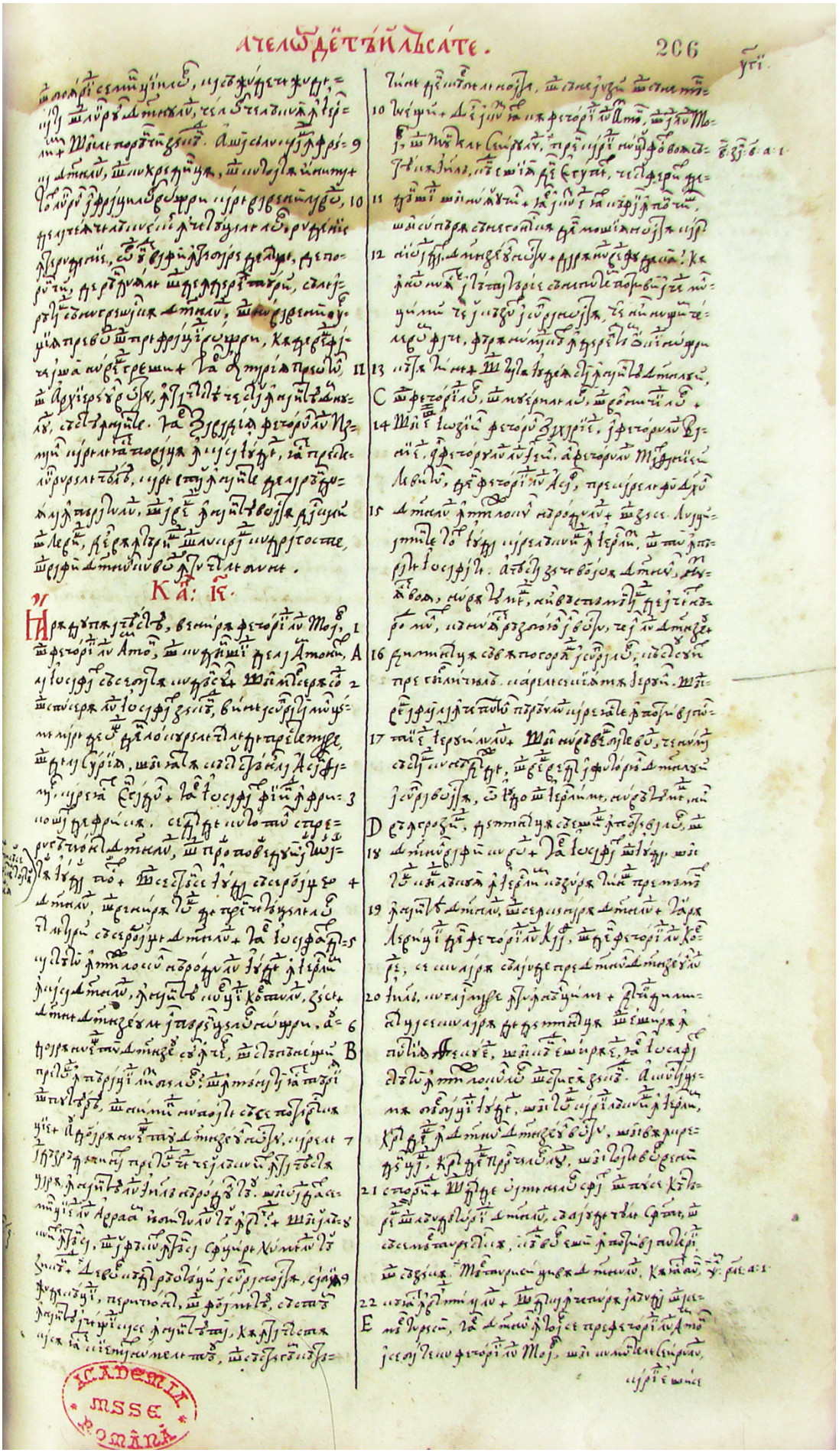

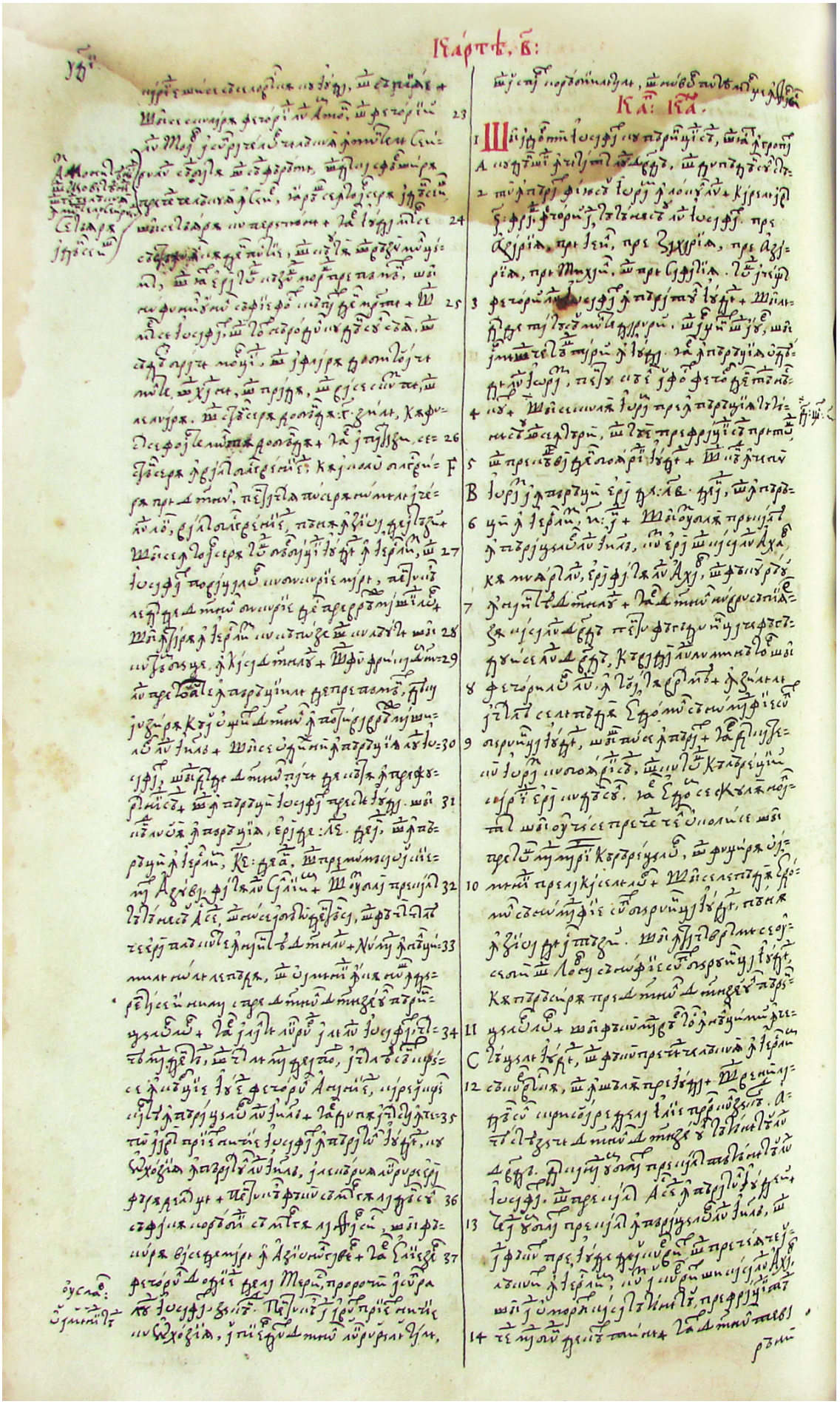

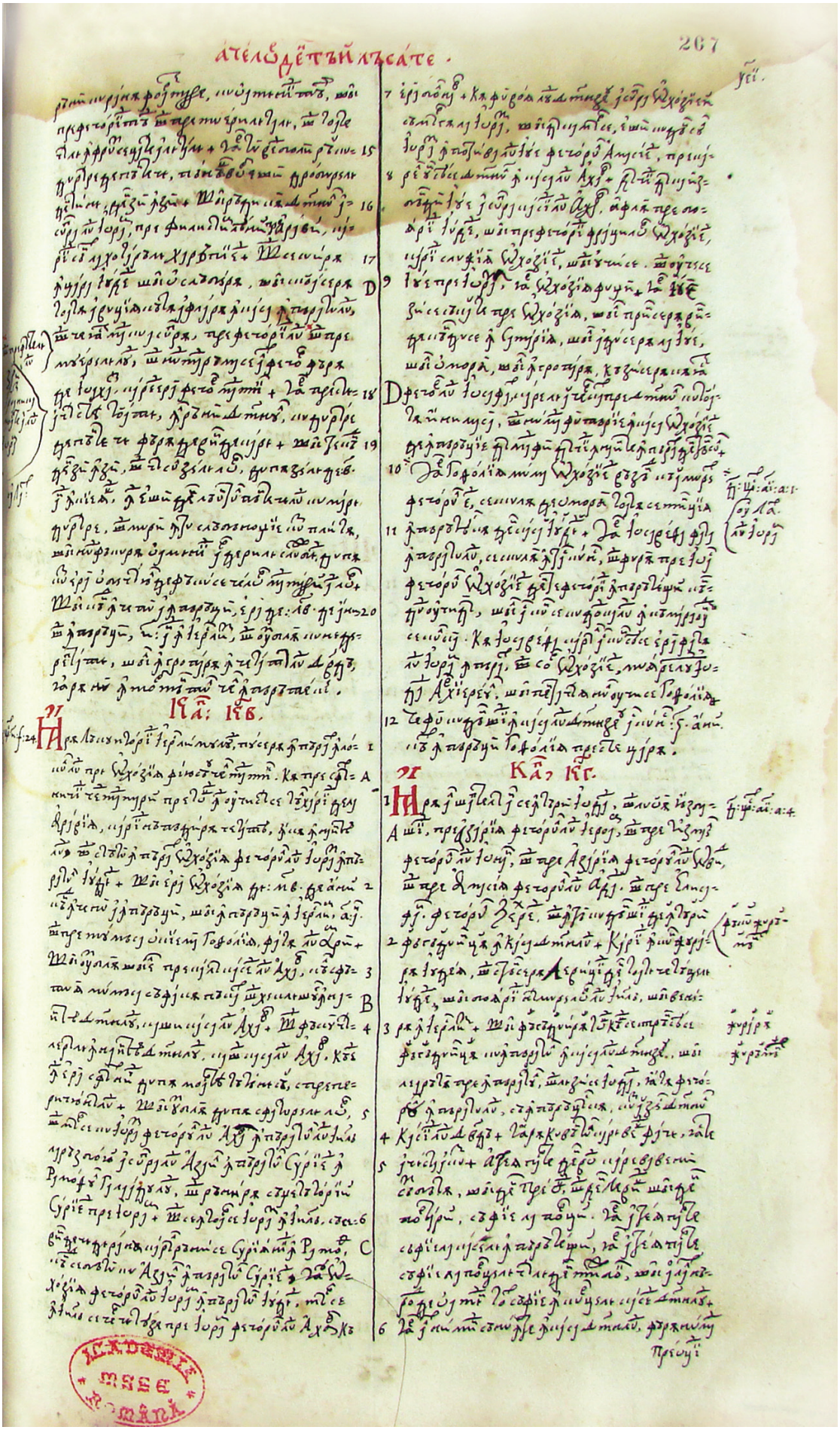

Ms. 4389 p. 416

Κάρτε. β:

[illegible]

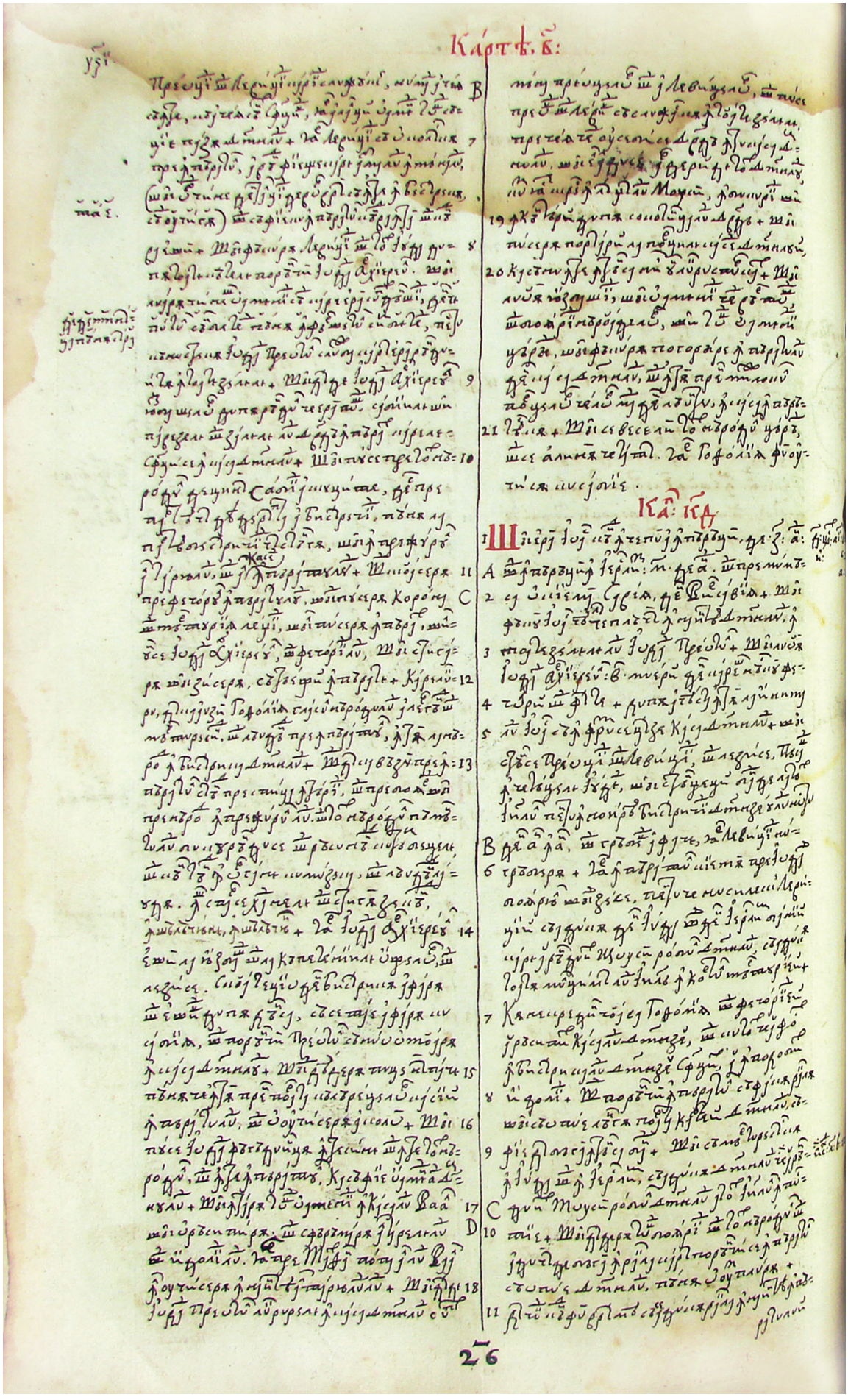

Κα: κδ

[illegible]

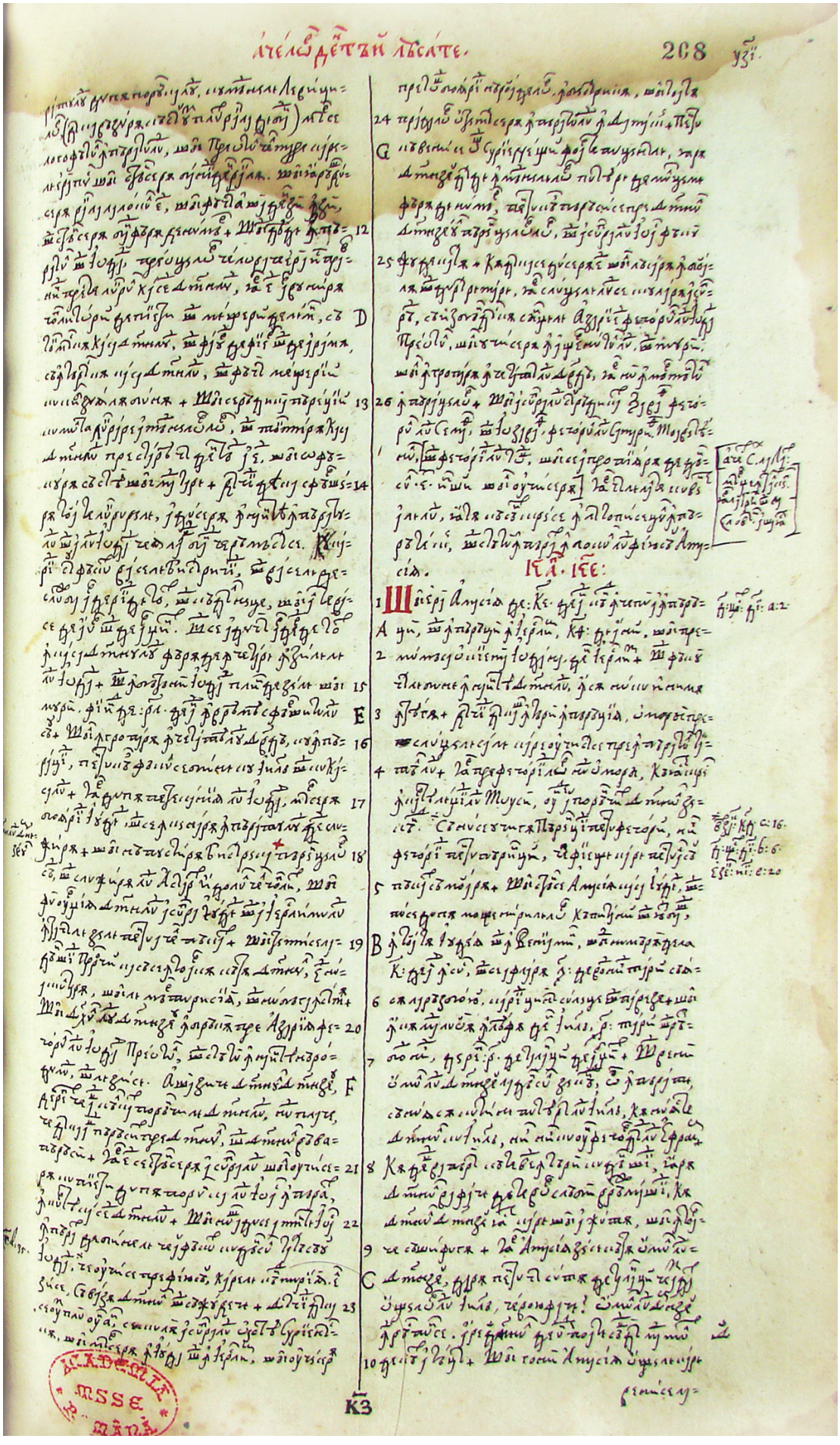

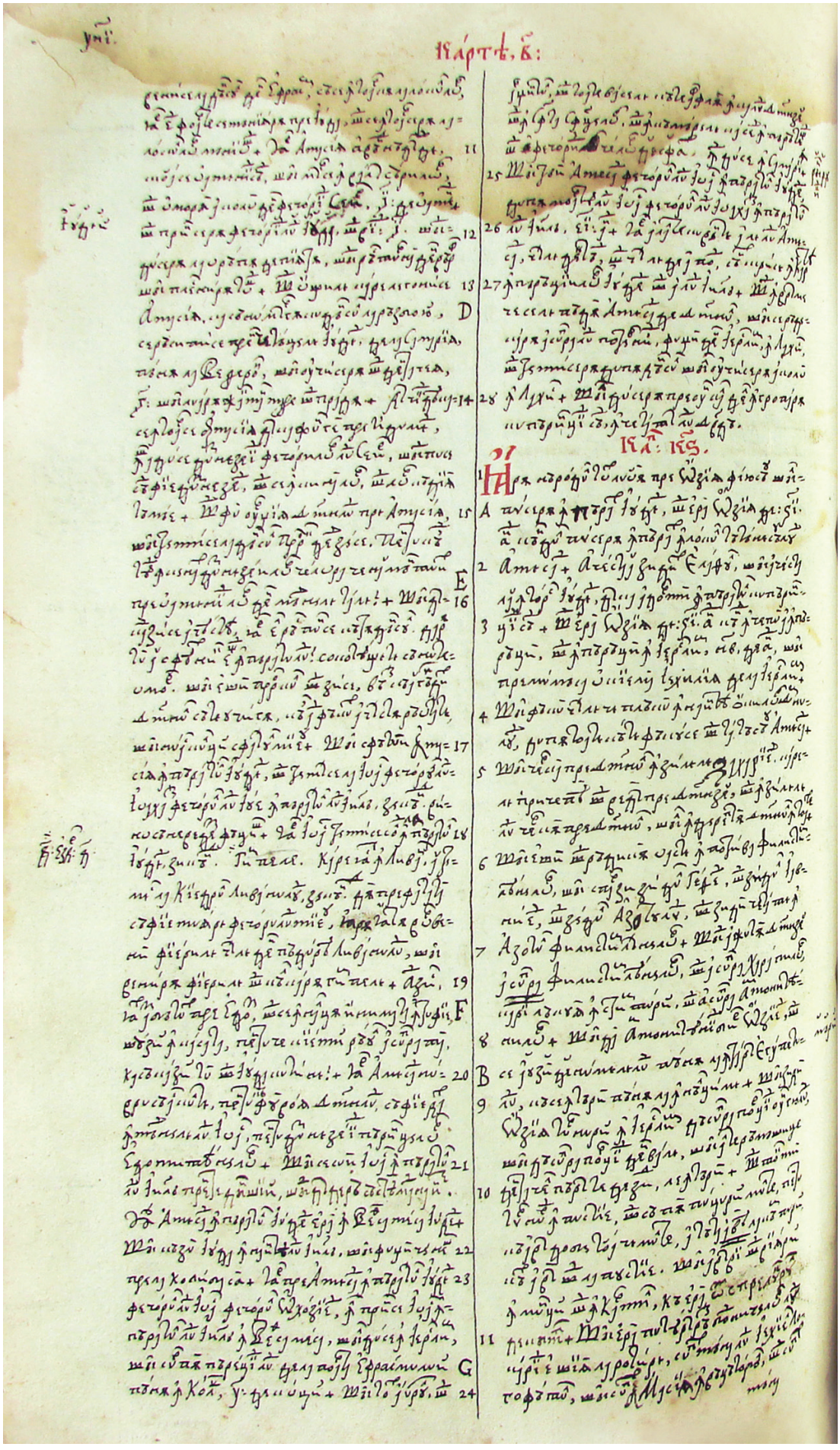

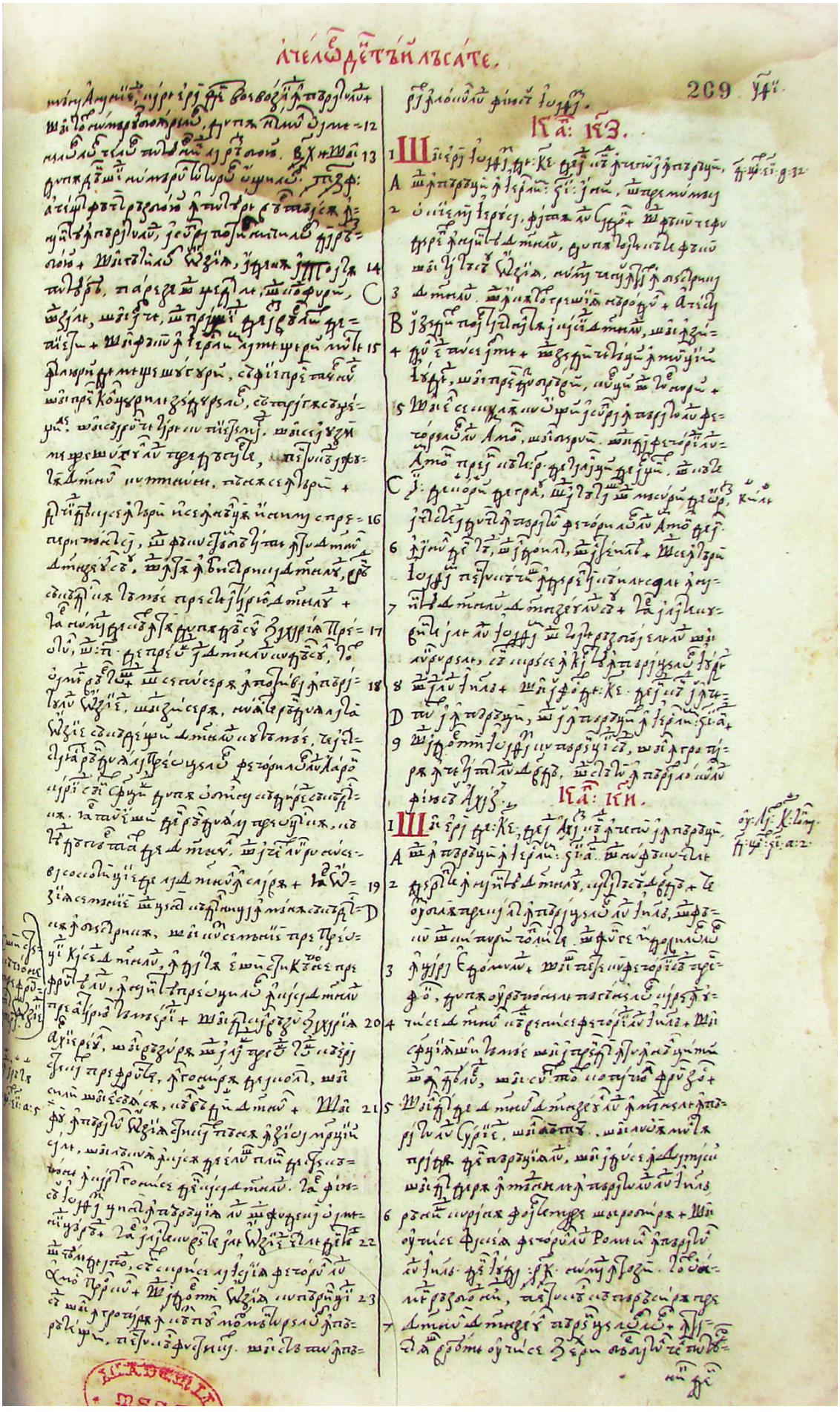

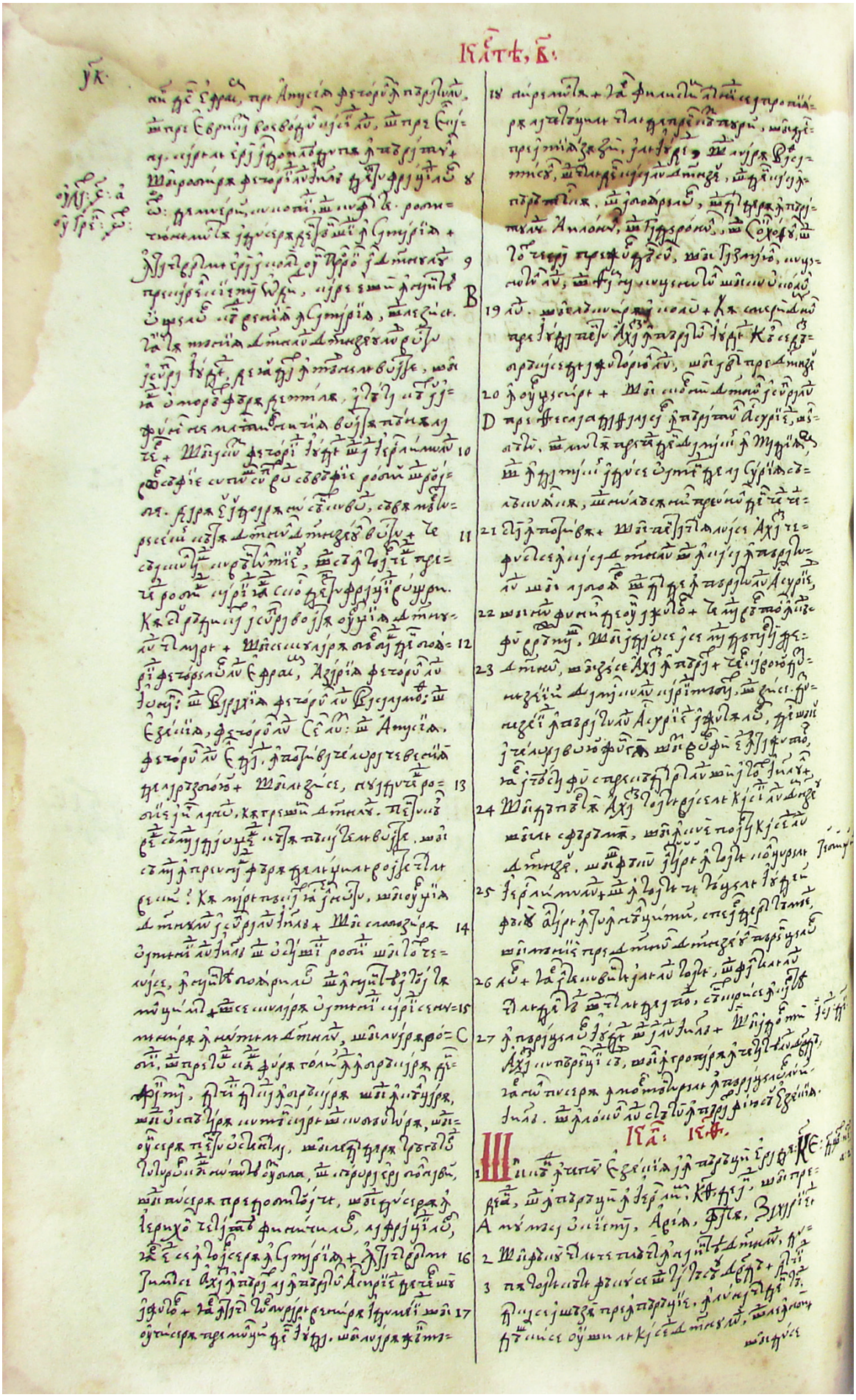

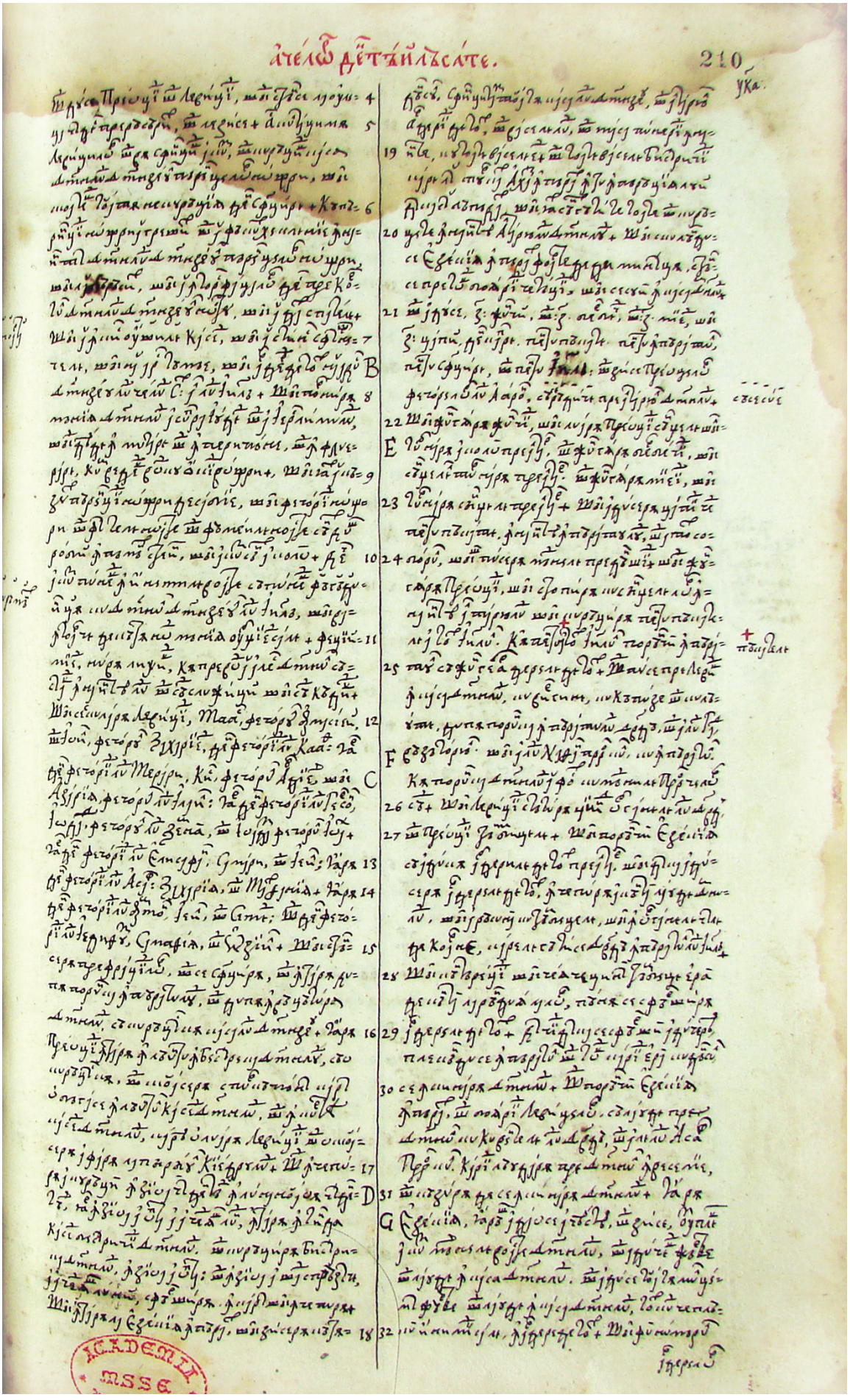

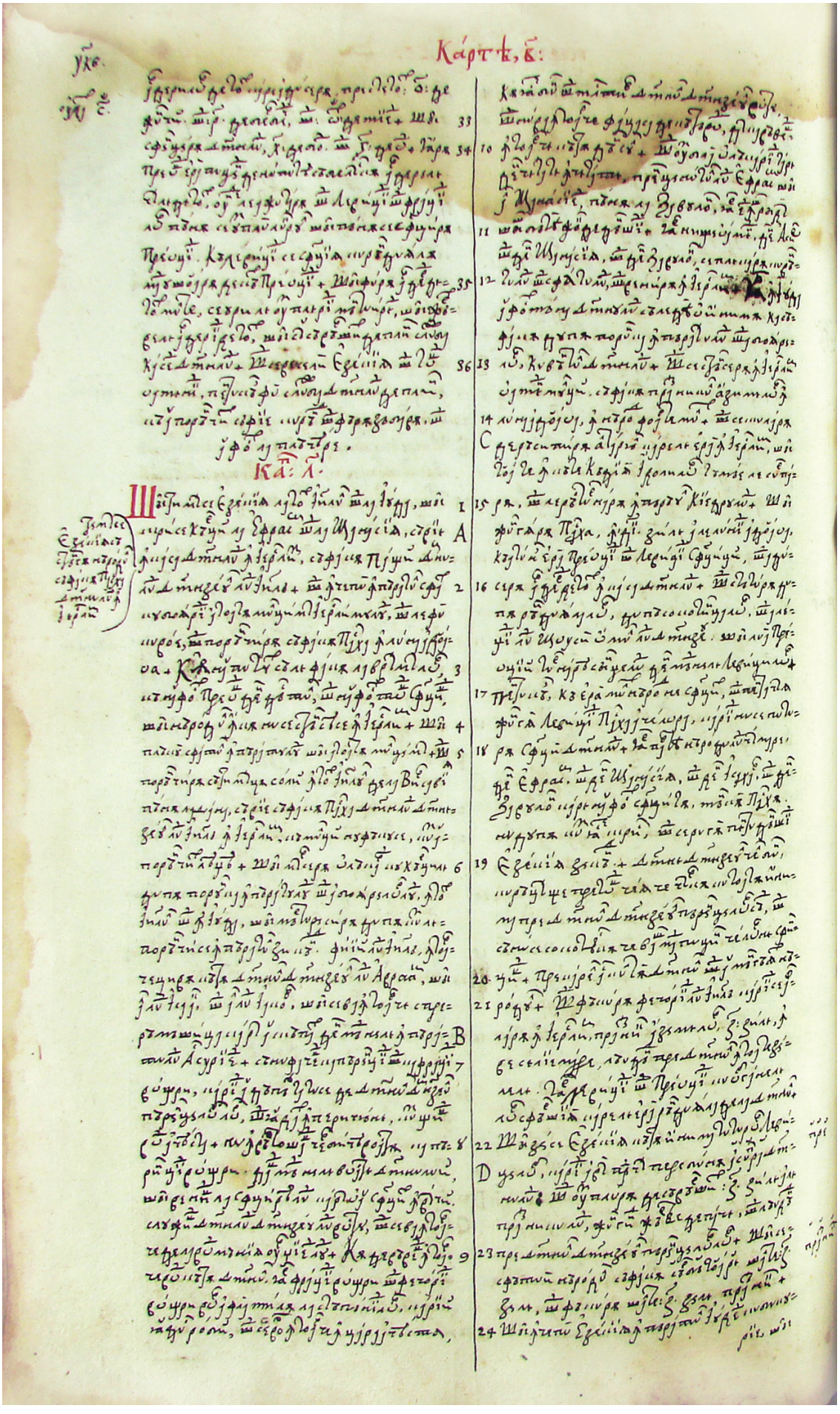

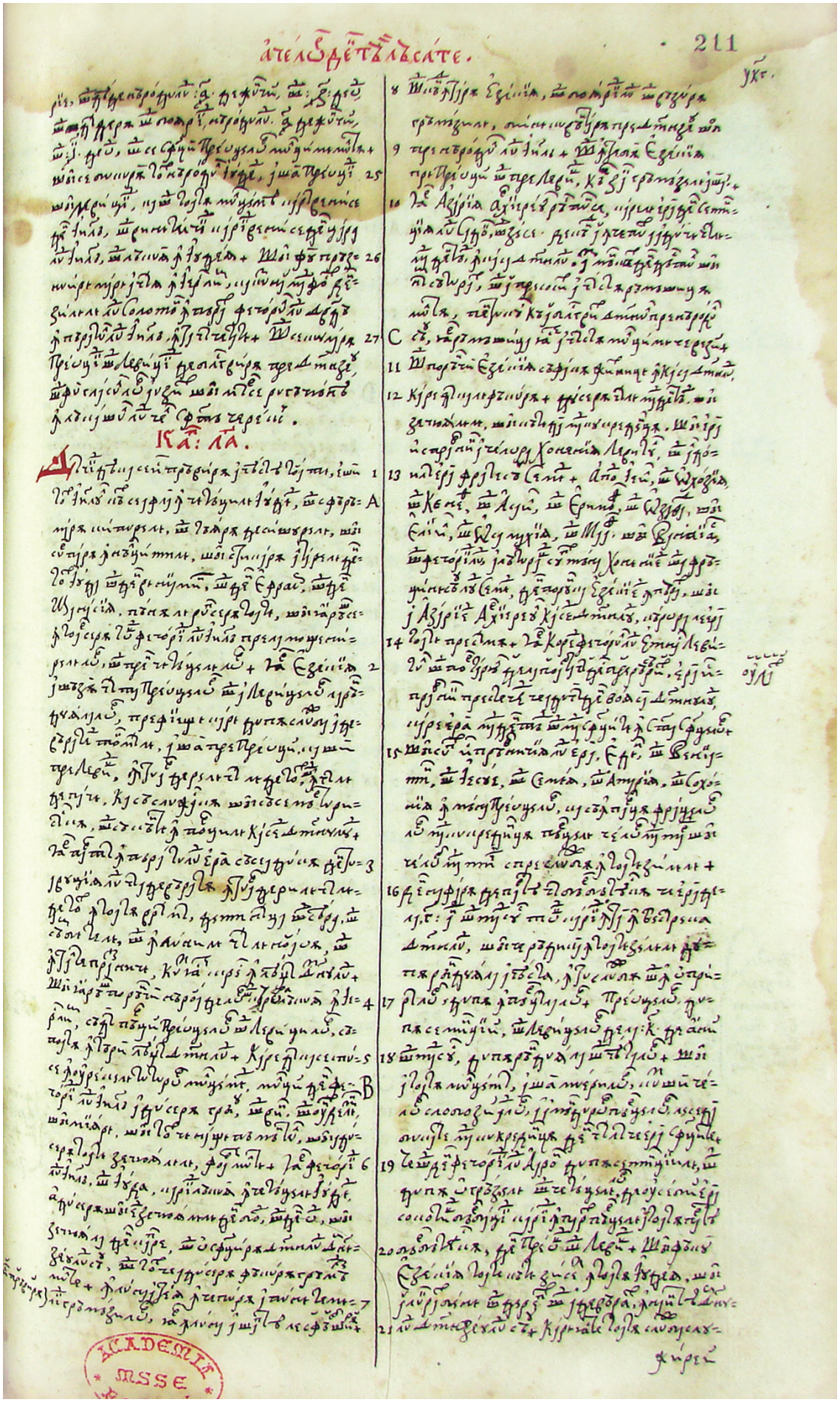

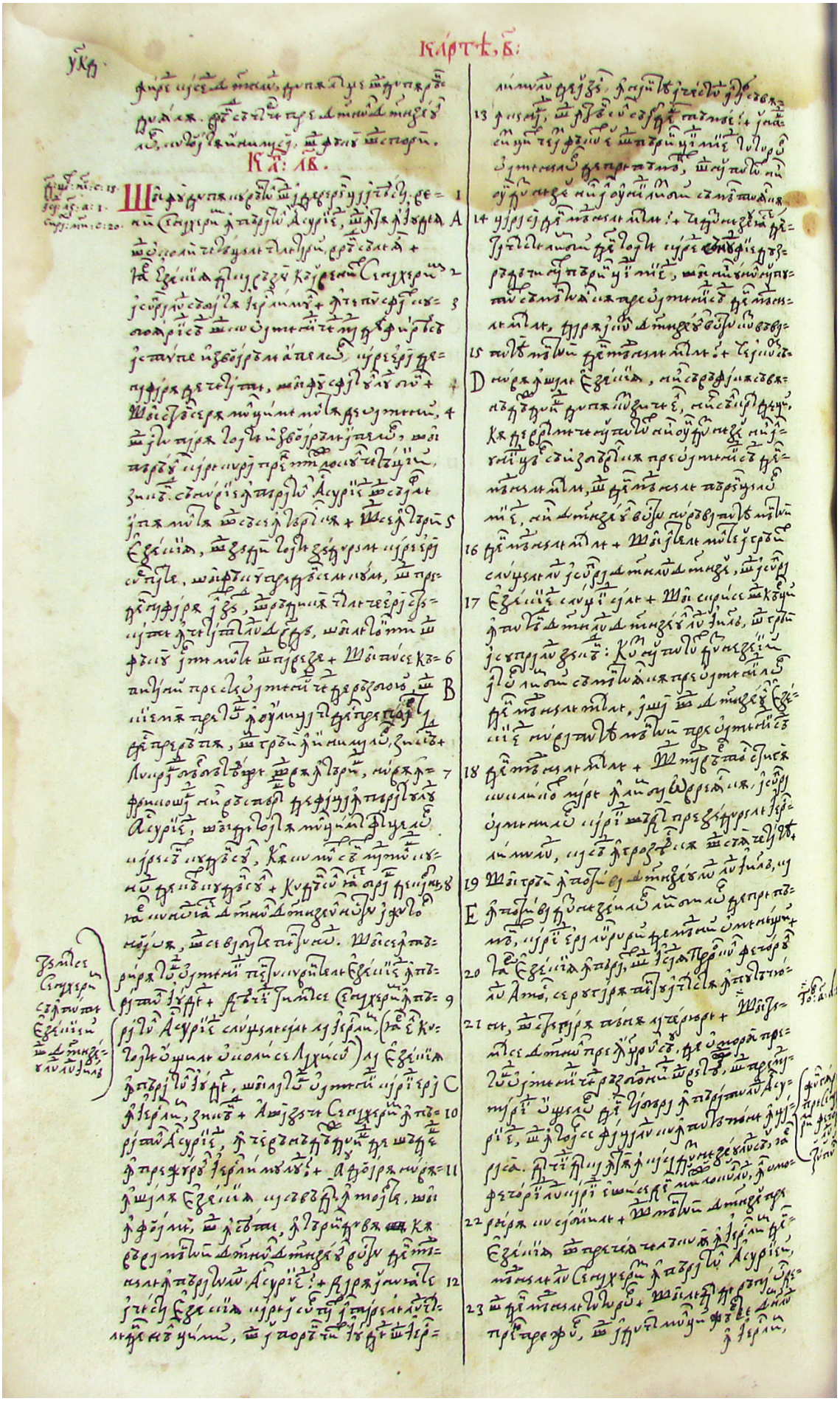

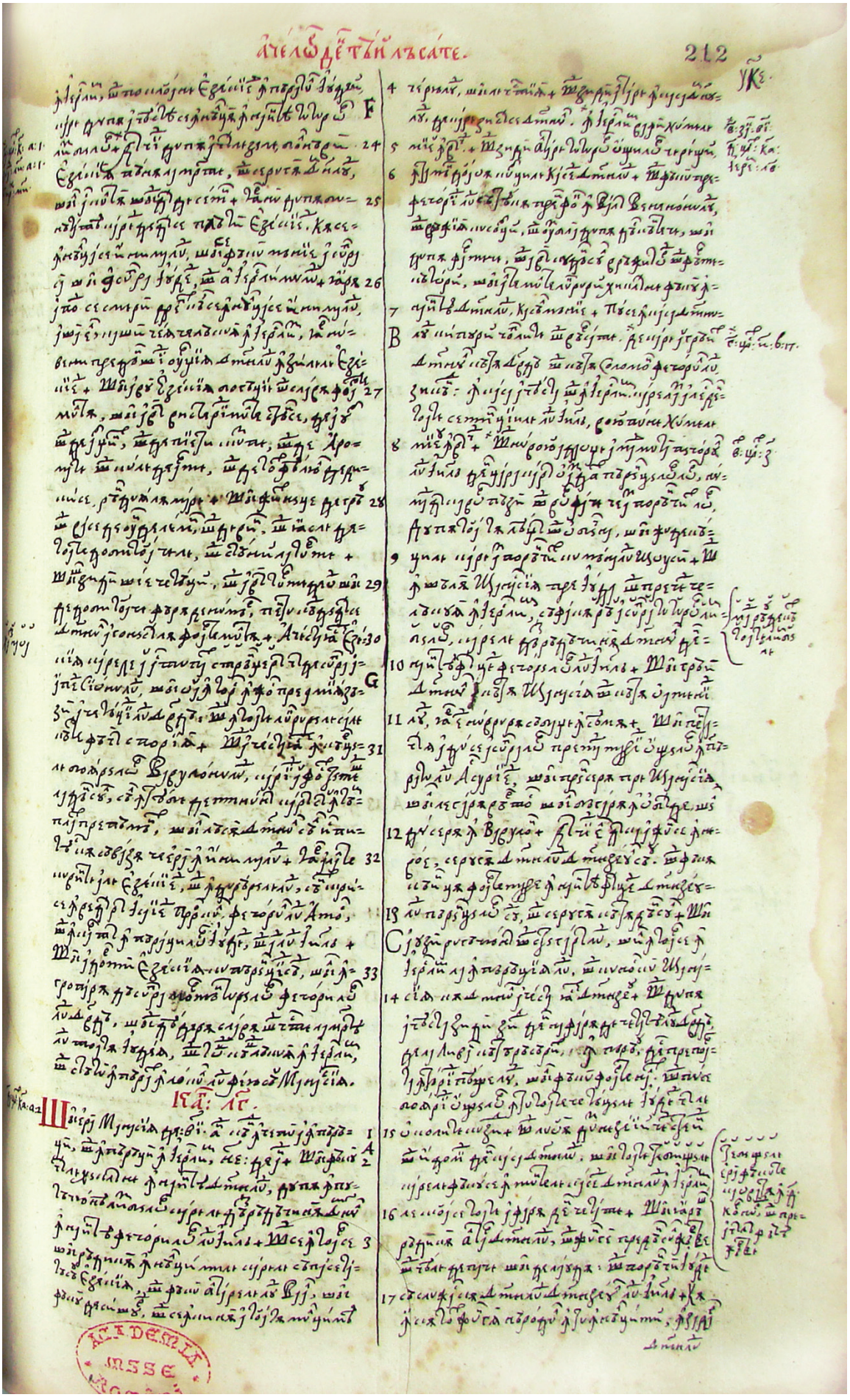

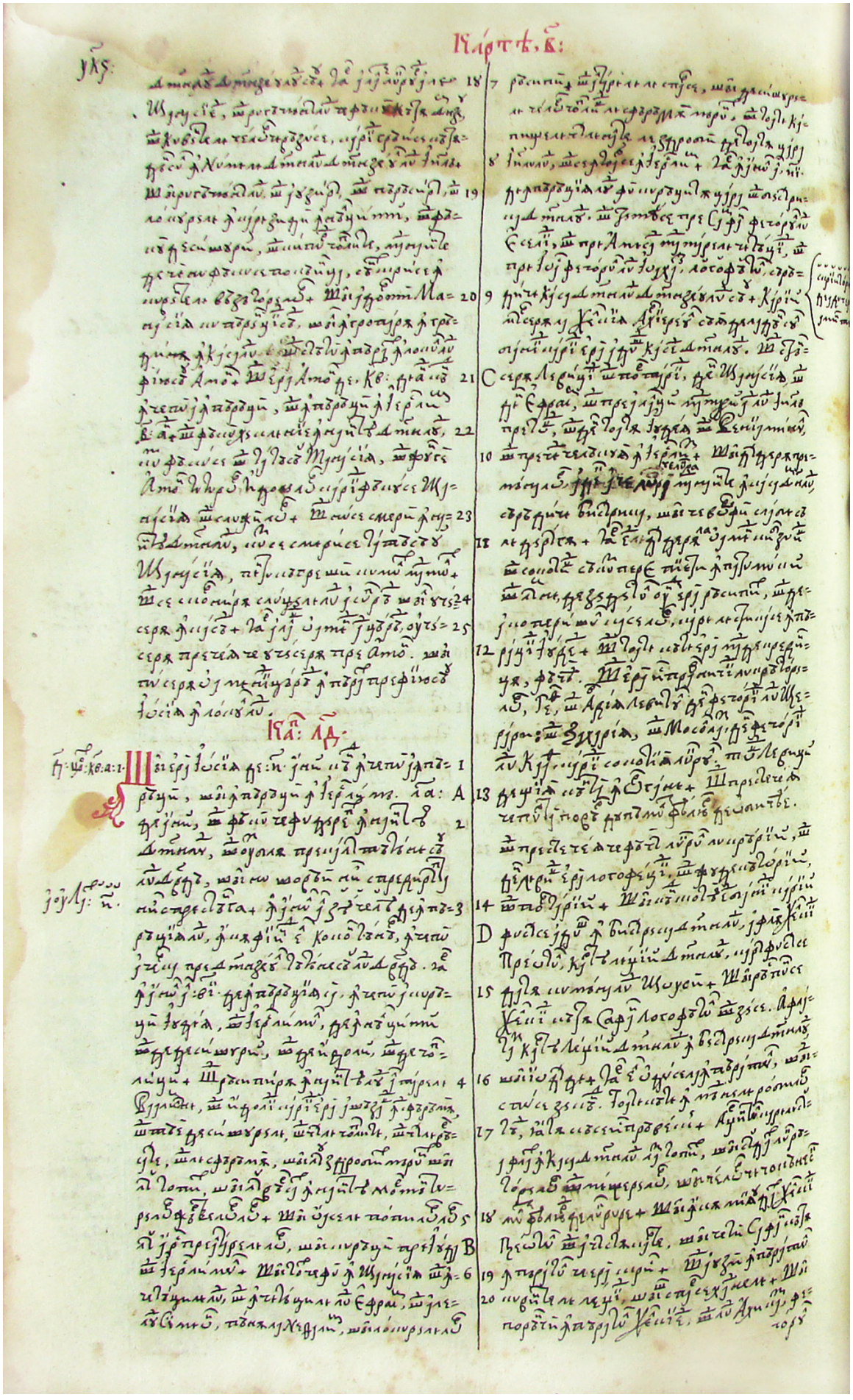

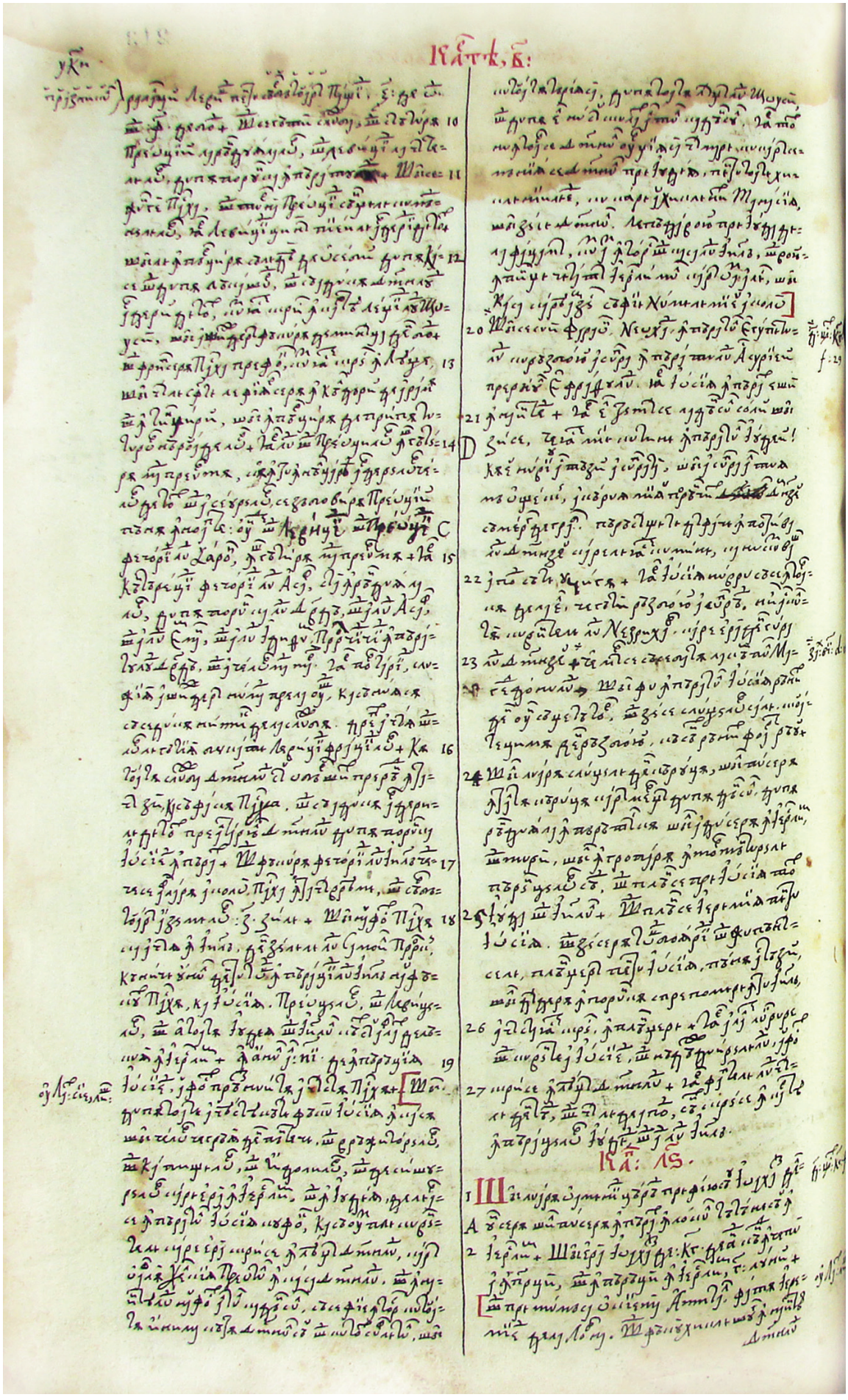

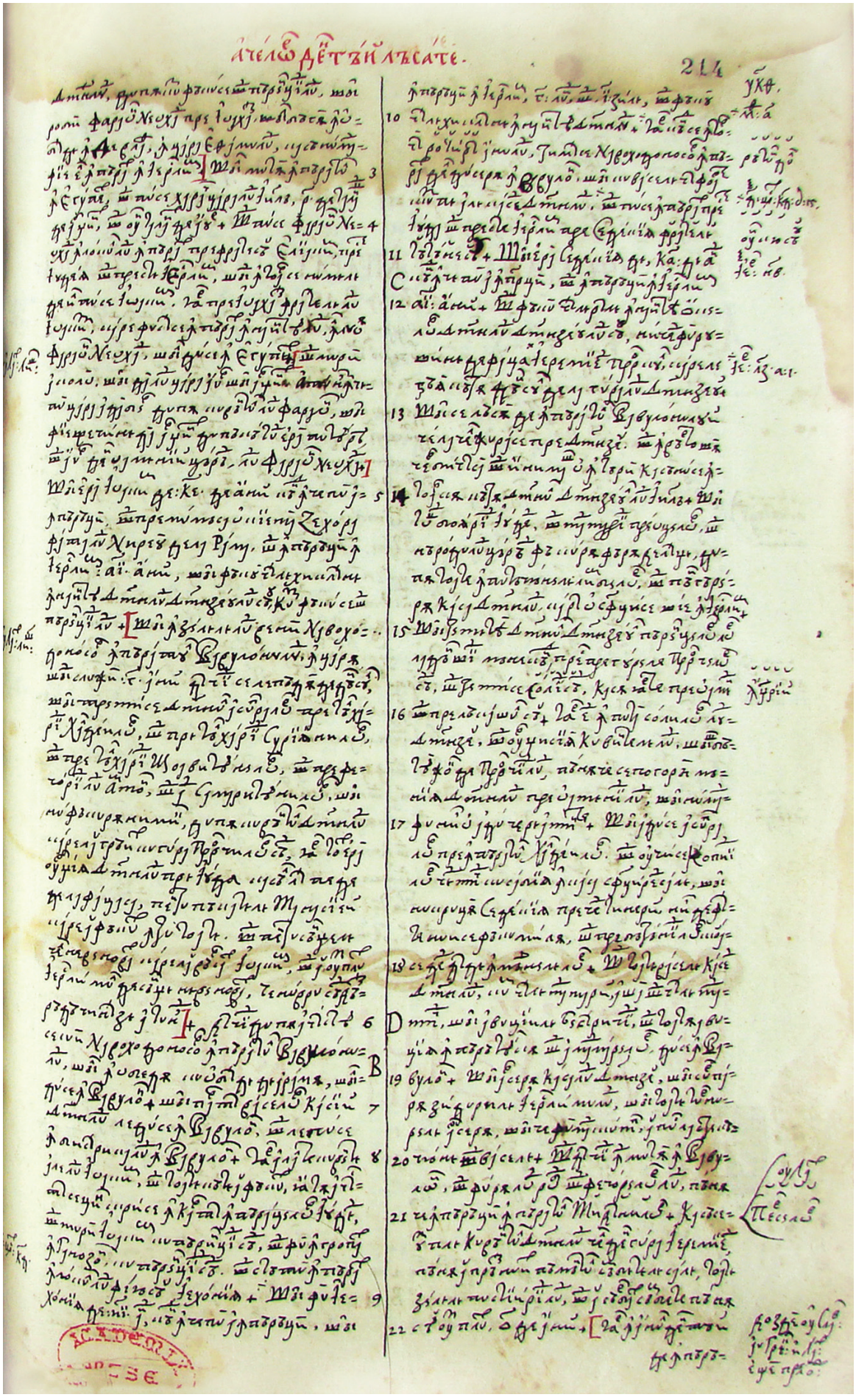

ІѠАРТѢ.

Гл.

Молитва Манасіина царя Іудейска.

Господи Вседержителю, Боже отец наших, Авраама, и Исаака, и Иакова, и всего семене их праведнаго, сотворившаго небо и землю со всем украшением их, и положившаго предел песку морскому, заключившаго бездну и запечатавшаго ю страшным и славным именем твоим, Его же вси боятся и трепещут пред силою твоею, яко неудержим гнев заповедей твоих, и неразсудно милование, еже на сыны человеческие положил еси, Господи, благий и многомилостивый, и долготерпеливый и многомилостивый, и покаявыйся о злых человеческих, Господи, по всей правде твоей, покаяния и прощения не положил еси праведным, Аврааму и Исаакову и Иакову, иже не согрешили суть тебе, но положил еси покаяние мне грешному: яко согрешил есмь паче числа песка морскаго, умножишася беззакония моя, Господи, умножишася беззакония моя, и несмь достоин видети и зрети высоту небесную за множество беззаконий моих, прогневах тя, Господи, и сотворих злая пред тобою, не творя воли твоея, ни соблюдох заповедей твоих, мерзости возложих и умножих огорчения. Ныне убо преклоняю колено сердца моего, молю благость твою: согрешихом, Господи, согрешихом, и беззакония наша познаваем, молим убо ти ся, остави ми, Господи, остави ми, и не погуби мене со беззакониих моих, ниже до конца прогневайся на мя злобу мою, ниже уготови мне муки в преисподних земли. Яко ты еси Господь Бог кающихся, и в мне покажеши всю благость твою, яко спасеши мя недостойнаго по велицей милости твоей, и восхвалю тя непрестанно во все дни живота моего, яко тебе славит все воинство небесное, и твое есть царствие, и ты еси Господь всех, аминь.

Ѳеодитіи.

Ѳеодитіи.

Ѡ сѣдми.

КРТѢ. А. АѲѢЗДРЕЙ. КНПУ. Я.

Гл. Ѱ. ѯ. ѳ. ѱ. ѯ. ѳ. ѱ. ѯ. ѳ.

CUPRINS

MONUMENTA LINGUAE DACOROMANORUM, un proiect de mare prestigiu ştiinţific
Prof. univ. dr. **Vasile Işan**, Rectorul Universităţii «Alexandru Ioan Cuza» 5

MONUMENTA LINGUAE DACOROMANORUM, ein hochrangiges wissenschaftliches Projekt
Prof. Dr. **Vasile Işan**, Rektor der Universität «Alexandru Ioan Cuza» 7

NOTĂ ASUPRA EDIŢIEI 9
de **Eugen Munteanu**

TEXTE 25
Coloana I: *Biblia de la Bucureşti* (1688) – Facsimile
Coloana a II-a: *Biblia de la Bucureşti* (1688)
Transcriere interpretativă de **Gabriela Haja**.
Revizie de **Elena Dănilă** – *I Paralipomena* şi **Gabriela Haja** – *II Paralipomena*
Coloana a III-a: *Ms. 45*
Transcriere interpretativă de **Ioan-Florin Florescu** – *I Paralipomena* şi **Mădălina Ungureanu** – *II Paralipomena*
Revizia transcrierilor interpretative de **Mioara Dragomir**
Coloana a IV-a: *Ms. 4389*
Transcriere interpretativă de **Ioan-Florin Florescu** – *I Paralipomena* şi **Mădălina Ungureanu** – *II Paralipomena*
Revizia transcrierilor interpretative de **Mioara Dragomir**
Coloana a V-a: *Versiune modernă*
de **Ioan-Florin Florescu** (*I Paralipomena*) şi **Ştefan Colceriu** (*II Paralipomena*)

NOTE FILOLOGICE 217
de **Elena Dănilă**, **Ioan-Florin Florescu**, **Gabriela Haja**, **Mioara Dragomir**, **Mădălina Ungureanu**

COMENTARII 243
Paralipomena I. Comentarii de **Ioan-Florin Florescu** 243
Paralipomena II. Comentarii de **Ştefan Colceriu** 289

INDICE 365
alcătuit de **Elena Dănilă**, **Gabriela Haja**, **Anamaria Gînsac**, **Maria Moruz**, **Sabina Rotenştein**, **Mădălina Ungureanu**
Revizia indicelui de **Elsa Lüder**

BIBLIOGRAFIE GENERALĂ 471

ABREVIERI 483

FOTOCOPII 485
Ms. 45 485
Ms. 4389 543